S. THOMAE AQUINATIS SUMMA TOTIUS THEOLOGIAE: IN QUA QUICQUID IN...

Tommaso : d'Aquino santo (santo)

Ad uso di F. Isidoro della Purificazione C. S.

SECVNDA SECVNDAE

SVMMÆ THEOLOGICÆ SANCTI THOMAE AQVINATIS

Opus planè aureum,

Omnium, quæ ad moralem ſcientiam, hoc eſt, ad virtutum, & vitiorum notitiam ſpectant, propriam, & particularem, eámq; eruditiſſimam explicationem, continens:

Ob idque non modò ſacrarum, vel aliarum litterarum ſtudioſis, ſed omnibus in vniuerſum pietatis, & ſanctimoniæ vitæ cultoribus longè vtiliſsimum:

NVNC PRIMVM

Poſt diligentem ad Romæ nuper editum exemplar collationem, & in locis diſcrepantibus ad multos manuſcriptos codices diiudicationem, ſummo iudicio per Theologos Louanienſes recens factam, in gratiam omnium ſtudioſorum, & cum aliis SVMMAE partibus, & ſeorſum excuſum.

Adiectis Schematibus, quæſtionum ordinem, numerum, atque connexionem, & Axiomatibus, ad eaſdem quæſtiones certam, breuem, & claram B. Thomæ reſponſionem, atque doctrinam, puro, & nitido (quatenus materia patiebatur) ſermone fideliter complectentibus.

VENETIIS,

Ex Officina Gaſparis Bindoni.

MDLXXXV.

SECVNDAE SECVNDAE
QVI EST LOCORVM COMMVNIVM
Theologicorum in ea parte explicatorum,
litterarum alphabeti ordine digestus,

vt quid in ea parte tractetur, litterarum sacrarum studiosi statim videre; & quod in ea quærent, sine negotio inuenire queant.

FINIS.

ALTER INDEX CONTINENS OMNES QVAESTIONES QVAE IN SECVNDA SECVNDAE EXPLICANTVR,

Seruato eo, qui in Auctore est, ordine.

De vitijs oppositis confessioni fidei, & primò de blasphemia in generali. Quæstio 13.

De blasphemia in speciali, quæ est peccatum in spiritum sanctum. Quæstio 14.

De vitijs oppositis dono intellectus, scilicet de cæcitate mentis, & hebetudine sensus. Quæstio 15.

De præceptis pertinentibus ad prædicta, scilicet ad fidem, & dona scientiæ, & intellectus. Quæstio 16.

De spe, quantum ad ipsam spem. Quæstio 17.

De spe, quantum ad subiectum eius. Quæstio 18.

De dono timoris, quod respondet spei. Quæstio 19.

De spe, quantum ad vitia opposita; & primò de desperatione. Quæstio 20.

De præsumptione. Quæstio 21.

De præceptis pertinentibus ad spem, & ad donum timoris. Quæstio 22.

De ipsa charitate, secundùm se. Quæstio 23.

De charitate in comparatione ad subiectum. Quæstio 24.

De charitate, quantum ad eius obiectum, quæ scilicet sint ex charitate diligenda. Quæstio 25.

De charitate, quantum ad ordinem diligendorum. Quæstio 26.

vtrum

Vtrum

De

Vtrum

De

Vtrum

De

Vtrum

FINIS.

SECVNDA SECVNDAE
ANGELICI DOCTORIS
SANCTI THOMAE AQVINATIS

Particularem omnium eorum, quæ ad virtutes, & vitia, totamque moralem disciplinam pertinent, explicationem continens.

NVNC PRIMVM
D. AVGVSTINI HVNNAEI Sacræ Theologiæ Doctoris, Regijque apud Louanienses Theologiæ professoris, Schematibus, & Axiomatibus, vniuersam eius Methodum, atq; doctrinam, à disputationum prolixitate, ad summam breuitatem (memoriæ gratissimam, & conuenientissimam) reuocantibus, aucta, & illustrata.

PROLOGVS.

POST communem considerationem de virtutibus, & vitijs, & alijs ad materiam moralem pertinentibus, necesse est considerare singula in speciali. Sermones enim morales vniuersales, minus sunt vtiles eo quod actiones in particularibus sunt. Potest autem aliquid in speciali considerari circa moralia dupliciter. Vno modo, ex parte materiæ ipsius moralis, putà cùm consideratur de hac virtute, vel hoc vitio. Alio modo, quantum ad speciales status hominum, puta cum consideratur de subditis, & prælatis, de actiuis, contemplatiuis, vel quibuscunque alijs differentijs hominum. Primo ergo considerabimus specialiter de his, quæ pertinent ad omnes hominum status. Secundo verò, specialiter de his, quæ pertinent ad determinatos status.

Est autem considerandum circa primum, quod si seorsum determinaremus de virtutibus, donis, vitijs, & præceptis, oporteret idem multotiens dicere. Qui enim sufficienter vult tractare de hoc præcepto, Non mœchaberis, necesse habet inquirere de adulterio, quod est quoddam peccatum, cuius etiam cognitio dependet ex cognitione oppositæ virtutis. Erit ergo compendiosior, & expeditior considerationis via, si simul sub eodem tractatu consideratio procedat de virtute, & dono sibi correspondente, & vitijs oppositis, & præceptis affirmatiuis, vel negatiuis.

Erit autem hic considerationis modus conueniens ipsis vitijs secundum propriam speciem. Ostensum est enim suprà,* quod vitia, & peccata diuersificantur specie secundum materiam, vel obiectum: non autem secundum alias differentias peccatorum, putà cordis, oris, & operis, vel secundum infirmitatem, ignorantiam, & malitiam, & alias huiuscemodi differentias. Est autem eadem materia, circa quam virtus rectè operatur, & vitia opposita à rectitudine recedunt.

p. 2. q. 18. & 72. & 73.

Sic ergo, tota materia morali ad considerationem virtutum reducta, omnes virtutes sunt vlterius reducendæ ad septem, quarum tres sunt theologicæ (de quibus primo est agendum:) aliæ verò quatuor sunt cardinales,* de quibus posterius agetur. Virtutum autem intellectualium vna quidem est prudentia, quæ inter cardinales virtutes cõtinetur, & numeratur. Ars vero pertinet ad scientiã moralem, quę circa agibilia versatur, cùm ars sit recta ratio factibilium, vt s.* dictum est. Aliæ verò tres intellectuales virtutes, s. sapientia, intellectus, & scientia, communicant etiam in nomine cum donis quibusdam Spiritus sancti. Vnde simul etiam de eis considerabitur in consideratione donorum virtutibus correspondentium. Aliæ vero virtutes morales omnes aliqualiter reducuntur ad virtutes cardinales, vt* ex supradictis patet. Vnde in consideratione alicuius virtutis cardinalis considerabuntur etiam omnes virtutes ad eam qualitercunque pertinentes, & vitia opposita. Et sic nihil moralium erit prætermissum.

q. 47. & 58 & 123. & 141.

p. 2. q. 57. ar. 2. & 3.

p. 2. q. 61. ar. 3.

SCHEMA GENERALE
VNIVERSAM HVIVS LIBRI DOCTRINAM SVMMATIM, ET CLARE COMPLECTENS.

Quæ ad moralem doctrinam in speciali spectant, sunt bipartita:

				Quæstione
Quædam communiter ad omnes homines, cuiuscunq; conditionis sint, pertinent. Cuiusmodi sunt virtutes, & vitia. Nam, vt virtutes omnibus sunt excolendæ, ita vitia sunt omnibus fugienda. Quæ a S. Thoma hoc methodo explicantur.	VIRTVS	*Theologica*	*Fides*	1
			Spes	17
			Charitas	23
		Moralis	*Prudentia*	47
			Iustitia	58
			Fortitudo	123
			Temperantia	141
Quædam speciatim ad homines certæ alicuius conditionis pertinent: Sub quo titulo B. Thomas explicat			*Gratias gratis datas*	171
			Vitarum genera	179
			Varios hominum status, & officia.	184 ad calcem vsque libri.

QVAESTIO I.

De Fide, in decem articulos diuisa.

CIRCA uirtutes igitur theologicas primò erit considerandum de fide, secundò, de spe, tertio, de charitate.

¶ Circa fidem occurrit, prima quidem de ipsa fide, secunda de donis intellectus, & scientiæ sibi correspondentibus, tertia de uitijs oppositis, quarta de præceptis ad hanc uirtutem pertinentibus.

¶ Circa fidem uerò primo erit considerãdum de eius obiecto, secũdo de eius actu, tertio de ipso habitu fidei.

¶ Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, utrum obiectum fidei sit ueritas prima.

¶ Secundo, utrum obiectum fidei sit aliquid complexũ, uel incomplexum, id est, res an enuntiabile.

¶ Tertio, utrum fidei possit subesse falsum.

¶ Quarto, utrũ obiectum fidei possit esse aliquid uisum.

¶ Quinto, utrum possit esse aliquid scitum.

¶ Sexto, utrũ credibilia debeant distingui p certos articulos.

¶ Septimo, utrum ijdem articuli subsint fidei, sm oẽ tps.

¶ Octauo, de numero articulorum.

¶ Nono, de modo tradendi articulos in symbolo.

¶ Decimo, cuius sit fidei symbolum constituere.

SCHEMA FIDEI.

Quatuor sunt capita, ad quæ, omnia quæcunque de fide tradit B. Tho. referuntur. videlicet

				Quæstione
Fides ipsa, Cuius explicantur	*Obiectum.*			1
	Actus	*Internus*		2
		Externus		3
	Habitus: vbi agitur de	*ipsa fidei virtute*		4
		fidem habentibus		5
		fidei caussa		6
		fidei effectu.		7
Dona Spiritussancti, quæ fidei respondent		*Intellectus*		8
		Scientia.		9
Vitia opposita	*fidei.* *Infidelitas, quæ opponitur fidei.*	*Infidelitas in genere*		10
		Hæresis		11
		Apostasia à fide		12
	Blasphemia, quæ opponitur confessioni fidei.	*Blasphemia in genere*		13
		Blasphemia, quæ est peccatum contra Spiritum sanctum.		14
	Dono intellectus.	*Cæcitas mentis*	*Hebetudo sensus*	15
Præcepta fidei, donorumq; scientiæ, & intellectus.				16

QVÆSTIONIS I.

De obiecto fidei,

In decem quæstiunculas, seu articulos distributæ,

AXIOMA.

1 *Formale, fidei obiectum, est ipsa ueritas prima; materiale uerò quicquid creditur propter reuelatio-* 2 *nem diuinam. 2 Quod ex parte rei quidem sim-* 3 *plex est, ex parte credentis uero coniunctum, 3 ab* 4 *omni falsitate alienum, neq; sub 4 sensum, neque* 5 *sub 5 scientiam cadens. Idq; rectè 6 dispertitum* 6 *est 8 in quatuordecim capita, superioribus 7 se-* 8 *culis, omnia quidem, sed confusè: post Christi ad-* 7 *uentum uerò, distinctè credita, & 9 in unum sym-* 9 *bolum redacta, auctoritate uniuersalis Ecclesiæ.* 10 10 *Cui quum præsit summus Pontifex ad eum symboli editionem pertinere, credendum est.*

1

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obiectum fidei sit ueritas prima.

3.d.24 ar. 1. q. 1. & veri.q 14. ar 8 & q. 18.arti 3 cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q obiectũ fidei non sit ueritas prima. Illud enĩ uĩ esse obiectũ fidei quod nobis proponitur ad credendũ Sed non solũ proponunt nobis ad credendũ ea, quę pertinent ad diuinitatẽ, quæ est ueritas prima, sed ẽt ea, quæ ptinẽt ad humanitatẽ Xpi, & ecclesię sacrã, & creaturarũ conditionẽ. Ergo nõ sola ueritas prima est fidei obiectũ.

¶ 2 Præterea, Fides, & infidelitas sunt circa idem, cùm sint opposita. Sed circa oĩa, quæ in sacra Scriptura cõtinentur, pot esse infidelitas, quicquid enim horum homo negauerit, infidelis reputatur. Ergo ẽt fides est circa omnia, quę in sacra scriptura cõtinent. Sed ibi multa de hominibus cõtinent, & de alijs rebus creatis. Ergo obiectũ fidei non solum est ueritas prima sed ẽt ueritas creata.

¶ 3 Præterea Fides charitati cõdiuidit, ut suprà * dictum est. Sed charitate non solum diligimus Deum, q est summa bonitas, sed etiam diligimus proximum. Ergo fidei obiectum non est solum ueritas prima.

p.2. q. 62. ar.3.

SED CONTRA est, q Dion dicit 7 c. de diui. nom * q fides est circa simplicẽ & sp existẽtẽ ueritatẽ. Hęc aũt est ueritas prima. Ergo obiectum fidei est ueritas prima.

Ca 7. non multũ remotè ante finem.

RESPONDEO dicendũ q cuiuslibet cognoscitiui habitus obiectum duo habet, s. id, quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materiale obiectũ, & id p quod cognoscitur, qđ est formalis rõ obiecti, sicut in scientia Geometriæ, materialiter scita sunt cõclusiones. formalis uerò rõ sciendi sunt media demonstrationis, p quæ cõclusiones cognoscunt. Sic igit in fide si cõsideramus formalẽ rõnẽ obiecti, nihil est aliud, q̃ ueritas prima Non.n fides de qua loquimur, assentit alicui, nisi q̃a est a Deo reuelatũ Vn ipsi ueritati diuinę, fides innititur tanquã medio. Si uerò consideremus materialiter ea, q̃bus fides assentit, non solũ est ipse Deus, sed ẽt multa alia, quæ tñ sub assensu fidei non cadunt, nisi sm qđ hent aliquẽ ordinẽ ad Deũ, prout s. p aliquos diuinitatis effectus homo adiuuaĩ ad tendendũ in diuinã fruitionẽ. Et iõ ẽt ex hac parte obiectũ fidei est, quodammodo ueritas in prima, inquantũ nihil cadit sub fide, nisi in ordine ad Deũ, sicut ẽt obiectũ medicinæ est sanitas, q̃a nihil medicina cõsiderat nisi ĩ ordine ad sanitatẽ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ea, quę ptinẽt ad humanitatẽ Christi, & ad sacrã ecclesiã, uel ad quascunque creaturas, cadunt sub fide, inquantũ p hæc ordinamur ad Deũ, & eis ẽt assentimus pp diuinã ueritatem.

Et similiter dicendum est ad PRIMVM, de omnibus illis, quæ in sacra Scriptura traduntur.

AD

AD TERTIVM dicendum, quod etiam charitas diligit proximum propter Deum: & sic obiectũ eius propriè est ipse Deus, vt infrà dicetur.*

q.25 ar.1.

2

ARTICVLVS II.

Vtrum obiectum fidei sit aliquid complexum per modum enuntiabilis.

s.di.41 in exp. lit.& 3. di.24.2. 1.q.2.Et 1 contr.c.7. Et veri. q. 14.a.8.cõ. & ad qui-tũ,& duodecimũ, & art. 12. con. *Ar.præc.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod obiectum fidei non sit aliquid complexum per modũ enuntiabilis. Obiectum enim fidei est veritas prima, sicut dictũ* est. Sed prima veritas est qd incomplexum: ergo obiectũ fidei non est aliquid cõplexũ.

¶ 2 Præterea, Expositio fidei in symbolo continetur: sed in symbolo non ponuntur enuntiabilia, sed res. Non.n. dr ibi, quod Deus sit omnipotẽs, sed, Credo in Deũ omnipotentem: ergo obiectũ fidei non est enuntiabile, sed res.

¶ 3 Præterea, Fidei succedit visio, secundum illud primæ ad Corinthios 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tũc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Sed visio patriæ est de incomplexo, cùm sit ipsius diuinæ essentiæ: ergo etiam fidei viæ.

SED CONTRA, Fides est media inter scientiã, & opinionem. Medium aũt & extrema sunt eiusdẽ generis. Cum ergo scientia, & opinio sint circa enuntiabilia, vĩ, quod similiter fides sit circa enuntiabilia, & ita obiectũ fidei cum sit circa enuntiabilia, est aliquid complexum.

RESPONDEO dicendum, quod cognita sunt in cognoscente, ẽm modum cognoscentis. Est aũt modus proprius humani intellectus, vt componendo, & diuidendo veritatem cognoscat, sicut in primo dictũ* est & ideo ea, quæ sunt ẽm se simplicia, intellectus humanus cognoscit, ẽm quandam complexionem: sicut e conuerso intellectus diuinus incomplexè cognoscit ea, quæ sunt ẽm se complexa. Sic ergo obiectũ fidei dupliciter considerari potest. Vno modo ex parte ipsius rei creditæ, & sic obiectum fidei est aliquid incomplexum, s. res ipsa de qua fides habetur. Alio mõ ex parte credentis, & ẽm hoc, obiectum fidei est aliquid complexum per modũ enuntiabilis, & Ideo vtrunque verè opinatum fuit apud antiquos, & secundum aliquid vtrumque est verum.

P.p. q. 85. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de obiecto fidei ex parte ipsius rei creditæ.

AD SECVNDVM dicendũ, quod in symbolo tanguntur ea, de quibus est fides, in quãtum ad ea terminatur actus credentis, vt ex ipso mõ loquendi apparet: actus aũt credentis non terminatur ad enuntiabile, sed ad rẽ; non enim formamus enũtiabilia, nisi vt per ea de rebus cognitionem habeamus, sicut in scientia, ita & in fide.

AD TERTIVM dicendum, quod visio patriæ erit veritatis primæ, ẽm quod in se est: secundum illud 1. Io. 3. Scimus quoniã cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est; & ideo visio illa erit non per modum enuntiabilis, sed per modum simplicis intelligentiæ. Sed per fidem non apprehendimus veritatem primam, sicut in se est, vnde non est similis ratio.

3

ARTICVLVS III.

Vtrum fidei possit subesse falsum.

a q.46. tripliciter 2. ad quartũ Et 3.d.24 ar.1.q 3 & pos. q. 4 a. 1.cõ. principio.

AD TERTIVM sic proceditur. Vĩ, quod fidei possit subesse falsum. Fides enim condiuiditur spei, & charitati. Sed spei potest aliquid subesse falsum. Multi enim sperant se habituros vitam æternã, quam non habebunt. Similiter etiam & charitati: multi enim diliguntur, tanquã boni, qui tamen boni non sunt. ergo & fidei potest aliquid subesse falsum.

¶ 2 Præterea, Abraham credidit Christum nasciturũ, secundum illud Ioan 8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est. Sed post tps Abrahæ Deus poterat non incarnari, sola enim sua voluntate carnem accepit, & ita esset falsum, qd Abrahã de Christo credidit, ergo fidei potest subesse falsum.

¶ 3 Præterea, Fides antiquorum fuit, quòd Christus esset nasciturus, & hæc fides durauit in multis vsque ad prædicationem Euangelij. Sed Christo iam nato etiam antequam prædicare inciperet, falsum erat Christum nasciturum, ergo fidei potest subesse falsum.

¶ 4 Præterea, Vnum de pertinentibus ad fidem est, vt aliquis credat sub sacramẽto altaris verum corpus Christi contineri. Potest autem cõtingere quando non rectè consecratur, quòd non est ibi verum corpus Christi, sed solum panis: ergo fidei potest subesse falsum.

SED CONTRA, Nulla virtus perficiẽs intellectũ se hẽt ad falsum, ẽm quod malũ intellectus, vt patet per Philo. in 6.* Eth. Sed fides est quædã virtus perficiens intellectum, vt † patebit. ergo ei non pot subesse falsum.

*Li 6 eth. ca 2. to 5. † q 4 ar. 2. & 5.

RESPONDEO dicendum, quod nihil subest alicui potentiæ, vel habitui, aut ẽt actui, nisi mediante rõne formali obiecti, sicut color videri no põt, nisi per* lucem, & conclusio sciri non põt nisi per mediũ demonstrationis. Dictũ est *aũt, quod ro formalis obiecti fidei est veritas prima, vñ nihil põt cadere sub fide, nisi in quantum stat sub veritate prima, sub qua nullũ falsum stare põt, sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate. Vñ relinquitur, quod fidei non potest subesse aliquod falsum.

*lumen art. 1. hui quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia verum est bonum intellectus, nõ aũt est bonũ appetitiuæ virtutis, iõ oẽs virtutes, quæ perficiunt intellectum, excludũt totaliter falsum, quia de rõne virtutis est, quod se habeat solũ ad bonũ. Virtutes aũt perficientes partẽ appetitiuã, nõ excludunt totaliter falsum. Põt.n. aliquis ẽm iustitiã, aut tẽperantiam agere, habẽs aliquã falsam opinionẽ de eo, circa quod agit, & ita cùm fides pficiat intellectum, spes aũt, & charitas appetitiuã partem, non est similis ro de eis, & tñ neq; ẽt spei subest falsum. Non.n. aliquis sperat se habiturũ vitam æternã ẽm propriam ptãtem, hoc enim esset præsumptionis, sed ẽm auxiliũ gratiæ, in qua si perseuerauerit, omnino, & infallibiliter vitam æternam consequetur. Similiter etiam ad charitatem pertinet diligere Deum in quocunq; fuerit, vnde non refert ad charitatem, vtrum in isto sit Deus, qui propter Deum diligitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod Deum non incarnari, secundum se consideratum, fuit possibile, etiam post tempus Abrahæ, sed secundum quod cadit sub præscientia diuina, habet quandam necessitatem infallibilitatis, vt in primo * dictum est, & hoc modo cadit sub fide. Vnde prout cadit sub fide, non potest esse falsum.

P.p. q. 14. ar. 13. & 16

AD TERTIVM dicendum, quòd hoc ad fidem credentis pertinebat post Christi natiuitatem, quod crederet eum quandoque nasci, sed illa determinatio temporis, in qua decipiebatur, non erat ex fide, sed ex coniectura humana, possibile est enim ex cõiectura humana hominem fidelem falsum aliquid æstimare, sed quòd ex fidem falsum æstimet, hoc est impossibile.

AD QVARTVM dicendum, quod fides credentis non refertur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc, quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando rectè fuerit consecratum. Vnde si non sit rectè consecratum, fidei non subest propter hoc falsum.

4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum obiectum fidei possit esse aliquid visum.

a.2. q 67. ar 3. cor. 2 ad primũ. Et 3 q. 7. ar 3 co. & ad tertiũ. & 3. di. 24 ar. 2. qõ. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod obiectum fidei sit aliquid visum, dicit n. Dominus Thomæ Ioan. 20. Quia vidisti me Thoma, credidisti: ergo & de eodem est visio, & fides.

¶ 2 Præterea, Apostolus 1. ad Corin. 13. dicit; Videmus nunc per speculum in ænigmate, & loquitur de cognitione fidei ergo id, quod creditur videtur.

¶ 3 Præterea, Fides est quoddã spũale lumen, sed sub quolibet lumine aliquid vĩ. ergo fides est de reb. visis.

¶ 4 Præterea, Quilibet sensus visus nominatur, vt Aug. dicit in li.* de verbis Do. sed fides est de auditis, ẽm illud ad Ro. 10. Fides ex auditu; ergo fides est de rebus visis.

Ser. 33 inter me. & sunt, to. 10

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit ad Hebr. 11. quòd Fides est argumentum non apparentiũ.

RESPONDEO dicendum, φ fides importat assensum intellectus ad id, quod creditur. Assentit autem intellectus alicui dupliciter. Vno modo, quia ad hoc mouetur ab ipso obiecto, quod est, vel per seipsum cognitum, sicut patet in principijs primis, quorum est intellectus: vel est per aliud cognitum, sicut patet de cõclusionibus, quarũ est scientia. Alio mõ intellectus assentit alicui, nõ quia sufficienter moueat ab obiecto proprio, sed per quãdã electionẽ, voluntariè declinans in vnã partẽ magis, q̃ in aliã. Et siquidẽ hæc fit cũ dubitatione, & formidine alterius partis, erit opinio. Si aũt fit cũ certitudine absq; tali formidine, erit fides. Illa aũt videri dñr, quæ per se ipsa mouent intellectũ nostrũ, vel sensum ad sui cognitionem. Vnde manifestum est, φ nec fides, nec opinio põt esse de ipsis visis, aut ſm sensum, aut ſm intellectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ Thomas aliud vidit, & aliud credidit: hominem vidit, & Deum credẽs, confessus est, cum dixit, Dominus meus, & Deus meus.

AD SECVNDVM dicendum, φ ea quæ subsunt fidei dupliciter considerari possunt. Vno modo in speciali, & sic non possunt esse simul visa, & credita, sicut dictum est.* Alio modo in generali, sub communi ratione credibilis: & sic sunt visa ab eo, qui credit. Non enim crederet, nisi videret ea esse credenda, vel propter euidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi.

AD TERTIVM dicẽdum, φ lumen fidei facit videre ea, q̃ creduntur. Sicut.n. per alios habitus virtutum hõ videt illud, quod est sibi conueniens ſm habitum illum, ita etiã per habitum fidei inclinatur mens hõis ad assentiendũ his, quæ conueniunt rectæ fidei, & nõ alijs.

AD QVARTVM dicendum, φ auditus est verborum significantium ea, quæ sunt fidei, non autem est ipsarum rerum, de quibus est fides, & sic non oportet, vt huiusmodi res sint visæ.

5

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, quæ sunt fidei, possint esse scita.

AD QVINTVM sic proceditur. Vĩ, φ ea, quæ sunt fidei, possint esse scita. Ea enim, quæ non sciuntur, videntur esse ignota, quia ignorantia scientiæ opponitur, sed quæ sunt fidei, non sunt ignota. Horum enim ignorantia ad infidelitatem pertinet, ſm illud primæ ad Timot. 1. cap. Ignorans feci in incredulitate mea: ergo ea, quæ sunt fidei, possunt esse scita.

¶ 2 Præterea Scientia per rationes acquiritur: sed ad ea, quæ sunt fidei, à sacris auctoribus rationes inducuntur: ergo ea, quæ sunt fidei, possunt esse scita.

¶ 3 Præterea, Ea, quæ demonstratiuè probantur, sunt scita, quia demonstratio est syllogismus faciẽs scire, sed quædam, q̃ in fide continentur, sunt demonstratiuè probata à Philosophis, sicut Deum esse, & Deum esse vnum, & alia huiõ: ergo ea, quæ sunt fidei, possunt esse scita.

¶ 4 Præterea, Opinio plus distat à scientia, q̃ fides, cum fides dicatur esse media inter opinionem, & scientiam, sed opinio, & scientia possunt esse aliquo modo de eodem, vt dr in primo* Poster. ergo etiam fides, & sciẽtia.

SED CONTRA est, φ Greg. dicit † φ apparentia non habent fidẽ, sed agnitionẽ. Ea ergo, de quibus est fides agnitionẽ non habent, sed ea, q̃ sunt scita, agnitionẽ habent: ergo de eis, quæ sunt scita, non potest esse fides.

RESPONDEO dicendum, φ oĩs scientia hr per aliqua principia per se nota, & per consequens visa: & iõ oportet quæcunque sunt scita, aliquo modo esse visa. Nõ aũt est possibile, φ idem ab eodem sit visum, & creditũ: sicut s.* dictum est. Vnde ẽt impossibile est, φ ab eodem idem sit scitum, & creditum. Potest tñ contingere, vt id, quod est visum, vel scitum ab vno, sit creditum ab alio. Etenim, quæ de Trinitate credimus, nos visuros speramus: ſm illud 1 ad Cor. 13. Videmus nunc per speculũ in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, quam quidẽ visionem iam angeli habent. Vnde quod nos credimus, illi vident. Et sic similiter potest contingere, vt id, quod est visum, vel scitum ab vno homine etiam in statu viæ, sit ab alio creditum, qui hoc demonstratiuẽ non nouit. Id tñ, quod cõiter omnibus proponitur hominibus, vt credendũ est cõiter non scitũ. Et ista sunt, quæ simpliciter fidei subsunt, & iõ fides, & scientia non sunt de eodẽ.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ infideles, eorũ, quæ sunt fidei, ignorantiam habent, quia nec vident, nec sciunt ea in seipsis, vt cognoscant ea esse credibilia. Sed per hunc modum fideles habent eorum notitiam, non quasi demonstratiua, sed in quantum per lumen fidei videntur esse credenda, vt dictum est.*

AD SECVNDVM dicendum φ rationes, quæ inducuntur à sanctis ad probandum ea, quæ sunt fidei, non sunt demonstratiuę, sed persuasiones qdam manifestantes nõ esse impossibile, quod in fide proponitur, vel pcedunt ex principijs fidei, s. ex auctoritatibus sacrę scripturæ, sicut dicit Dion. 2. cap. † de diu. nom. Ex his aũt principijs ita probatur aliquid apud fideles, sicut ẽt ex principijs naturaliter notis probatur aliquid apud oẽs. Vnde ẽt Theologia scientia est, vt in principio operis dictũ est.*

AD TERTIVM dicẽdum, φ ea, quę demonstratiue probari possunt, inter credenda numerantur: nõ quia de ipsis simpliciter sit fides apud oẽs, sed quia præexiguntur ad ea, q̃ sunt fidei, & oportet ea saltẽ per fidẽ præsupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent.

AD QVARTVM dicendũ, φ sicut Philo. ibidẽ dicit, † A diuersis hoibus de eodẽ omnino põt haberi sciẽtia, & opinio, sicut & s.* dictũ est de scientia, & fide, sed ab vno, & eodẽ põt haberi fides, & scientia de eodẽ: ſm quid, s. de subiecto, sed nõ ſm idem. Pot. n. esse, φ de vna, & eadem re aliquis aliquid sciat, & aliquid aliud opinetur. Et similiter de Deo põt aliquis demonstratiuẽ scire, φ sit vnus, & credere, φ sit trinus. Sed de eodem, ſm idẽ non potest esse simul in vno homine scientia, nec cum opinione, nec cum fide, alia tñ, & alia ratione. Scientia enim cum opinione simul esse nõ potest simpliciter de eodem, quia de ratione scientiæ est, φ id, quod scitur, existimetur esse impossibile aliter se habere. De ratione autem opinionis est, φ id, quod est opinatum existimetur possibile aliter se habere. Sed id, quod fide tenetur, propter fidei certitudinem existimatur etiam impossibile aliter se habere, sed ea ratione non potest simul idem, & secundum idem esse scitum, & creditum; quia scitũ est visum, & creditum est non visum, vt dictum est.*

6

ARTICVLVS VI.

Vtrum credibilia sint per certos articulos distinguẽda.

AD SEXTVM sic proceditur. Vĩ, φ credibilia non sint per certos articulos distinguenda. Eorum enim omnium, quæ in sacra Scriptura continentur, est fides habenda, sed illa non pñt reduci ad aliquem certum numerum, propter sui multitudinem: ergo superfluum videtur articulos fidei distinguere.

¶ 2 Præterea, Materialis distinctio cùm in infinitum fieri possit, est ab arte prætermittenda, sed formalis rõ obiecti credibilis est vna, & indiuisibilis, vt supra * dictum est, s. veritas prima, & sic secundum rationem formalem credibilia distingui non possunt: ergo prætermittenda est credibilium materialis distinctio per articulos.

¶ 3 Præterea, Sicut à quibusdam dicitur, articulus est indiuisibilis veritas de Deo arctans nos ad credendum, sed credere est voluntarium, quia sicut Aug.* dicit, Nullus credit nisi volens: ergo videtur, quod inconuenienter distinguantur credibilia per articulos.

SED CONTRA est, quod Isidorus dicit, Articulus est perceptio diuinæ veritatis tendens in ipsam, sed perceptio diuinæ veritatis competit nobis, secundum distinctionem quandam. Quæ enim in Deo vnum sunt, in nostro intellectu multiplicantur: ergo credibilia debent per articulos distingui.

In cor. ar.

Supr. ar. 4. & infra q. 4. ar. 1, & 3. qõ. 7 ar. 3. & 3. di. 24. ar. 2. qõ 2. & 3. Et 1. cont. & 8. Et ver. q. 4

*Lib. 1. Post. tex. 1. to. 1.

† Hom 26. in euang. à medio.

At. præce.

Ar. præce. ad 2. & 3.

Ca. 2. par. 1 aliquãtũ à princ. p. p. q. 1. a. 2

† li. 1. Post. tex. 44. t. 1. *ar. præce.

In cor. ar. & ar. præ.

3. d. 25. q. 1 ar. 1 cor. & ar. 2. ad 6. Et 1. cor. 15. col. 3. prin.

art. 1. huius quæst.

trac. 26. in Io. nõ mul tũ procul à princip. to. 9.

Ἄρθρον

RESPONDEO dicendum, quod nomen articuli ex Græco vr, esse deriuatum. Arthron n. in Græco, quod in Latino articulus dr, significat quādā coaptationem aliquarū partium distinctarū: & ideo particulæ corporis sibiinuicem coaptatæ dñtur membrorum articuli, ut similiter in Grāmatica apud Græcos pñtur articuli, quædam partes orationis coaptatæ aliis dictionibus ad exprimendum eorū genus, numerū, vel casum. Et similiter in Rhetorica articuli dñtur, quædam partiū coaptationes Dicit. n. Tullius in 4 Rhet.* quod articulus dr cum singula verba interuallis distinguuntur cæsa oratione, hoc modo, Acrimonia, voce, vultu aduersarios perterruisti. Vnde, & credibilia fidei Christianæ, dicuntur per articulos distingui, inquantum in quasdam partes diuiduntur hñtes aliquam coaptationem adinuicem. Est autem obiectum fidei aliquid non visum circa diuina, vt supra * dictū est: & ideo vbi occurrit aliquid speciali rōne non visum, ibi est specialis articulus. Vbi aūt multa ſm eandem rōnem sunt cognita, uel non cognita, ibi non sunt articuli distinguendi. Sicut aliam difficultatem habet ad videndum, quod Deus sit passus, & aliam quod mortuus resurrexerit. Et ideo distinguitur articulus resurrectionis ab articulo passionis. Sed quod sit passus, mortuus & sepultus, vnam & eandem difficultatem habent: ita quod vno suscepto, non est difficile alia suscipere, & propter hoc omnia hæc pertinent ad vnum articulum.

Lib. 4. ad Herēniū, aliquantulum ante medium, lib.

Ar. 4. hui⁹ quæst.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod aliqua sunt credibilia, de quibus est fides ſm se: aliqua uerò sunt credibilia, de quibus non est fides ſm se, sed solum in ordine ad alia: sicut etiam in aliis scientiis, quædam proponuntur ut per se intenta, & quædam ad manifestationē aliorum. Quia verò fides principaliter est de his, quæ vidēda speramus in patria, ſm illud Hebræorum 11 Fides est substantia sperandarum rerum: ideo per se ad fidem pertinent illa, quæ directè nos ordinant ad vitam æternam, sicut sunt tres personę omnipotentis Dei, mysterium incarnationis Christi, & alia huiusmodi. Et ſm ista distinguuntur articuli fidei. Quædam verò proponuntur in sacra scriptura ut credenda, non quasi principaliter intēta, sed ad prædictorum manifestationem: sicut quod Abrahā habuit duos filios, quod ad tactum ossium Elisæi suscitatus est mortuus; & alia huiusmodi, quæ narrantur in sacra scriptura in ordine ad manifestationem diuinæ maiestatis, vel incarnationis Christi, & secundum talia non oportet articulos distinguere.

AD SECVNDVM dicendū, quod rō formalis fidei pōt accipi dupliciter. Vno modo ex parte ipsius rei credi tæ: & sic rō formalis omnium credibiliū est una s. ueritas prima, & ex hac parte articuli non distinguunt. Alio modo pōt accipi ratio formalis credibiliū ex parte nři: & sic ratio formalis credibilis est, ut sit non visum, & ex hac parte articuli fidei distinguuntur, ut visum est. *

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendū, quod illa diffinitio datur de articulo magis ſm quandam etymologiā nominis, prout habēt deriuationem Latinā, quàm ſm eius ueram significationem prout à Græco deriuatur, vñ non est magni ponderis. Pōt tñ sic dici, quod licet ad credendum necessitate coactionis nullus arctetur, cùm credere sit voluntarium: arctatur tamen necessitate finis, quia accedē tem ad Deum oportet credere, & sine fide impossibile est placere Deo, vt Apostolus dicit Hebr. 11.

7

ARTICVLVS VII.

Vtrum articuli fidei secundum successionem temporum creuerint.

Inf. q. 174. ar. 6 co. Et 3. dist. 25. q. 2. ar. 2. q. 1. Et 1. Cor. 15. col. 3. prin.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, quod articuli fidei non creuerint ſm temporū successione, quia, vt Apostolus dicit ad Hebr. 11 Fides est substantia sperādarum rerum: sed omni tempore sunt eadem speranda, ergo omni tempore sunt eadem credenda.

¶ 2 Præterea, In scientijs humanitus ordinatis p successionē tpoū augmentū factū est, pp defectum cognitionis in primis, qui scientias inuenerūt: ut patet p Philo. in 2 * Metap. sed doctrīa fidei non est inuenta humanitus, sed tradita à Deo, Dei eñ donum est ut dr Ephe. 2. Cum ergo in Deum nullus defectus scientiæ cadat, vr quod à principio cognitio credibiliū fuerit perfecta, & quod non creuerit secundum successionem temporum.

li. 2. text. 1 & 2. to. 4.

¶ 3 Præterea Operatio gratiæ non minus ordinatè pcedit, quàm operatio naturę, sed natura semper initium sumit a perfectis, ut Boetius dicit in lib. de * Consol. ergo etiam videtur, quod operatio gratiæ à perfectis initium sumpserit, ita quòd illi, qui primo tradiderunt fidem, perfectissimè eam cognouerint.

lib. 3. Prosa 10 parū a prin.

¶ 4 Præterea, Sicut p Apostolos ad nos fides Christi peruenit, ita ēt in ueteri test. p priores Patres, ad posteriores deuenit cognitio fidei, ſm illud Deut. 32. Interroga patrē tuum, & annuntiabit tibi; sed Apostoli plenissimè fuerūt īstructi de mysterijs, acceperūt. n sicut tpe prius, ita & cæteris abundantius, vt dicit gl. super illud Rom. 8.* Nos ipsi primitias spiritus hentes ergo vr, quod cognitio credibilium non creuerit per temporū successionē.

GL interlinear. ibid.

SED CONTRA est, quod Greg.* dicit, quod ſm incrementa temporum creuit scientia sanctorum Patrum, & quantò vicinìores aduentui Saluatoris fuerunt, tanto sacramenta salutis plenius perceperunt.

Hom 16. in Ezech. à medio.

RESPONDEO dicendū, quod ita se habent in doctrina fidei, articuli fidei, sicut principia per se nota in doctrina, quæ p rōnē naturalē hētur, in qbus principijs ordo quidā inuenit, ut quædam in alijs implicitè cōtineātur, sicut oīa principia reducunt ad hoc sicut ad primū. impossibile est simul affirmare, & negare, ut patet p Philo. in 4.* Metap. Et similiter oēs articuli implicite continent in aliquibus primis credibilius, s. vt credat Deus esse, & prouidentiā habere circa hominū salutē, ſm illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deū oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. In esse eñ diuino includuntur oīa, quæ credimus in Deo æternaliter existere, in qbus nostra beatitudo consistit. In fide aut prouidentiæ, includuntur oīa, quæ tpaliter à Deo dispensantur ad hominū salutem, quæ sunt uia in beatitudinē. Et per hunc ēt modum aliorum subsequentiū articulorū, quidā in alijs continentur, sicut in fide redēptionis humanæ, implicitè cōtinent, & incarnatio Christi, & eius passio, & oīa hmōi. Sic ergo dicendum est, quod quantū ad substantiā articulorū fidei non est factū eorum augmentum per tporum successionem, quia quæcunq; posteriores crediderunt, continebant in fide præcedentiū Patrū, licet implicitè. Sed quantùm ad explicatione creuit numerus articulorū, quia quædā explicitè cognita sunt à posterioribus, quæ a prioribus non cognoscebant explicitè. Vñ Dñs Moysi dicit Exo. 6. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, & nomen meū, Adonai, nō indicaui eis. Et Dauid dicit, Sup. senes intellexi. Et Apostol dicit ad Ephe 3. In alijs generationibus non est agnitum mysterium Christi, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & prophetis.

Lib. 5. Metaphysi à text. 9. per multos tex. 10. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod semper fuerunt eadē speranda apud homines a Christo, quia tñ ad hæc sperāda homines nō peruenerunt nisi p Christū, quantò à Christo fuerunt remotiores ſm tp, tantò a consecutione sperādorū longinquiores. Vñ Apostolus dicit ad Hebr. 11. Iuxta fidem defuncti sunt oēs isti, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas respicientes. Quantò aūt aliquid a longinquioribus videtur, tantò minus distinctè intuetur, & ideo bona speranda distinctius cognouerunt, qui fuerunt aduentui Christi vicini.

AD SECVNDVM dicendū, quod profectus cognitionis dupliciter contingit. Vno modo ex parte docētis, q in cognitione proficit, siue unus, siue plures per tporū successionem, & ista est ratio augmenti in scientijs p rationē humanitus inuētis. Alio modo ex parte addiscentis, sicut magister, qui nouit totam artem, non statim à principio tradit eā discipulo, qa capere non pos-

set: sed paulatim condescendens eius capacitati, & hac ratione profecerunt homines in cognitione fidei per temporum successionem. Vnde Apostolus ad Galat. 3. comparat statum veteris testamenti pueritiæ.

ADTERTIVM dicendũ, ꝙ ad gñationem naturalẽ duæ causæ præexigũtur, s. agens, & materia. ſm ergo ordinem causæ agentis naturaliter prius est, qđ est perfectius: & sic natura à perfectis sumit exordiũ, quia imperfecta non ducunt ad perfectionem, nisi per aliqua perfecta præexistẽtia: ſm verò ordinẽ causæ materialis prius est, quod est imperfectius, & ſm hoc natura procedit ab imperfecto ad perfectũ. In manifestatione aũt fidei Deus est sicut agens, qui habet perfectam sciẽtiam ab æterno homo aũt est sicut materia recipiens influxũ Dei agentis: & iõ oportuit, ꝙ ab imperfectis ad perfectum procederet cognitio fidei in hominibus. Et licèt in hominibus quidam se habuerint per modum causæ agentis, q̃a fuerunt fidei doctores; tñ manifestatio spiritus datur talibus ad vtilitatem communem, vt dr̃ 1. ad Cor. 12 Et ideo tantum dabatur Patribus, qui erant institutores fidei, de cognitione fidei, quantum oportebat pro tempore illo populo tradi, vel nudè, vel in figura.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ vltima cõsummatio gratiæ facta est per Christum: vnde & tp̃s eius dicitur tp̃s plenitudinis, ad Galat. 4. Et ideo illi, qui fuerunt propinquiores Christo, vel añ, sicut Ioannes Baptista: vel post, sicut Apostoli, plenius mysteria fidei cognouerũt: quia & circa statum hominis hoc videmus, ꝙ perfectio est in iuuẽtute: & tantò habet homo perfectiorẽ statum vel ante, vel post, quantò est iuuentuti propinquior.

8

ARTICVLVS VIII.

Vtrum articuli fidei conuenienter enumerentur.

2. dist 25. q. 1. art. 2. et opusc 3. ca. 155. Et opusc. 5. p totum Et opusc. 23. co 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ inconueniẽter articuli fidei enumerent̃, ea enim quæ pñt rõne demonstratiua sciri, nõ ptinẽt ad fidẽ, vt apud homines sint credibilia, sicut supra * dictũ est: sed Deũ esse vnũ, põt esse scitũ per demonstrationem. Vnde & Philos. hoc in 12 Metaphys. † probat; & multi alij Philos. ad hoc demonstrationes induxerunt. ergo Deum esse vnum, non debet poni vnus articulus fidei.

* ar. 5. huius quest. † lib. 12. Meta. tex. vlt. & prçcedẽt. t. 3.

¶ 2 Preterea, Sicut de necessitate fidei est, ꝙ credamus Deũ omnipotentẽ, ita ẽt, ꝙ credamus eum oĩa scientẽ, & omnibus prouidentẽ, & circa vtrunq; horum aliqui errauerũt: debuit ergo inter articulos fidei fieri mentio de sapiẽtia, & ꝓuidẽtia diuina, sicut, & de omnipotẽtia.

¶ 3 Præterea, Eadem est notitia Patris, & Filij, scd̃m illud Io. 14. Qui videt me, videt, & Patrem. ergo vnus tantùm articulus debet esse de Patre, & Filio, & eadem ratione de Spiritu sancto.

¶ 4 Præterea, Persona Patris non est minor, q̃ Filij, & Spiritus sancti: sed plures articuli ponunt̃ circa personam Spiritus sancti: & similiter circa personam Filij. Ergo plures articuli debent poni circa personam Patris.

¶ 5 Preterea, Sicuti ꝑsonæ Patris, & personæ Spiritus sancti aliquid appropriatur, ita & personæ Filij ſm diuinitatem: sed in articulis fidei ponitur aliquod opus appropriatum Patri, s. opus creationis: & similiter aliquod opus appropriatũ Spiritui sancto, s. ꝙ locutus est p Prophetas. Ergo etiam inter articulos fidei debet aliquod opus appropriari Filio secundùm diuinitatem.

¶ 6 Præterea, Sacramentum eucharistiæ habet specialem difficultatẽ præ multis articulis. ergo de eo debuit poni specialis articulus. Non videtur ergo, quòd articuli sufficienter enumerentur.

SED IN CONTRARIVM est auctoritas Ecclesię sic enumerantis *

Dist. 25 c. Qui Episcopus. ar. 6 ad 1.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dictũ * est, illa per se ptinẽt ad fidẽ, quorũ visione in vita æterna perfruemur, & per quæ ducemur ad vitam æternam. Duo aũt nobis videnda proponentur, s. occultum diuinitatis, cuius visio nos beatos facit, & mysterium humanitatis Christi, per quẽ in gloriã filiorũ Dei accessum habemus, vt dr̃ ad Rom. 5. Vñ dr̃ Io. 17. Hæc est, vita ęterna, vt cognoscãt te Deũ verũ, & quẽ misisti Iesum Christũ. Et ideo prima distinctio credibilium est, ꝙ quędam pertinent ad maiestatem diuinitatis, quædam verò pertinent ad mysterium humanitatis Christi, quod est pietatis sacramentum, vt dr̃ 1. ad Timot. 4. Circa maiestatem aũt diuinitatis tria nobis credenda proponuntur. Primò q̃dem, vnitas diuinitatis, & ad hoc pertinet primus articulus. Secundò, trinitas personarum, & de hoc sunt tres articuli ſm tres personas. Tertiò verò proponuntur nobis opera diuinitatis ꝓpria, quorũ primũ pertinet ad esse naturæ, & sic proponitur nobis articulus creationis. Scd̃m verò pertinet ad esse gratiæ, & sic proponunt̃ nobis sub vno articulo oĩa pertinentia ad sanctificationẽ humanã. Tertiũ verò pertinet ad esse gloriæ, & sic proponitur nobis alius articulus de resurrectione carnis, & de vita ęterna, & ita sunt septẽ articuli ad diuinitatẽ ptinẽtes. Similiter ẽt circa humanitatẽ Christi ponuntur septẽ articuli, quorũ primus est de Incarnatione, siue de cõceptione Christi. Scd̃s, de natiuitate eius ex virgine. Tertius, de passione eius, & morte & sepultura. Quartus est de descensu ad inferos. Quintus est de resurrectione. Sextus, de ascensione. Septimus, de aduẽtu ad iudiciũ. Et sic in vniuerso sunt 14 Quidã tñ distinguunt 12 articulos fidei, sex ptinentes ad diuinitatẽ, & sex ptinẽtes ad humanitatẽ. Tres n. articulos triũ ꝑsonã cõprehendũt sub vno, q̃a eadẽ est cognitio trium personarũ. Articulũ vero de opere glorificationis distinguunt in duos, s. resurrectionẽ carnis, & gloriã animæ. Similiter articulũ conceptionis, & natiuitatis coniungunt in vnum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ multa per fidem tenemus de Deo, quæ naturali rõne inuestigare Philos. non potuerunt, putà, circa prouidentiam eius, & omnipotentiam, & quòd ipse solus sit colendus, quæ omnia continentur sub articulo vnitatis Dei.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ipsum nomen diuinitatis importat prouisionem quandã, vt in primo libro * dictũ est. Potentia aũt in habentibus intellectum non operatur nisi ſm voluntatem, & cognitionem, & ideo omnipotentia Dei includit quodammodo omniũ scientiam, & prouidentiam, nõ enim posset omnia, quæ vellet, in istis inferioribus agere, nisi ea cognosceret, & eorum prouidentiam haberet.

p.p.q. 13. ar. 8.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ Patris, & Filij, & Spiritus sancti est, vna cognitio, quantũ ad vnitatẽ essentię, quę ptinet ad primũ articulũ; quãtũ verò ad distinctionem ꝑsonarũ, quæ est p relationes originis, quodãmodo in cognitione Patris, includit cognitio Filij. Non enĩ esset Pater si filiũ non hẽret, quorum nexus est Spiritus sanctus; & quantũ ad hoc bene moti sunt, q̃ posuerunt vnũ articulũ trium ꝑsonarũ. Sed quia circa singulas ꝑsonas sunt attẽdenda, circa, quæ contingit esse errorem, quantũ ad hoc de tribus personis pñt poni tres articuli. Arrius n. credidit Patrem omnipotentẽ, & æternũ, sed non credidit Filiũ coæqualẽ, & consubstantialẽ Patri; & ideo necessariũ fuit apponere articulũ de persona Filij ad hoc determinandũ. Et eadem rõne contra Macedoniũ necesse fuit ponere articulũ tertiũ de ꝑsona Spiritus sancti. Et similiter ẽt conceptio Christi, & natiuitas & ẽt resurrectio, & vita æterna ſm vnam rationem pñt comprehendi sub vno articulo, inquantũ ad vnũ ordinantur, & secundùm aliam rationem possunt distingui, inquantum seorsum habent speciales difficultates.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ Filio, & Spiritui sancto cõuenit mitti ad sanctificandã creaturã, circa, quod plurima credẽda occurrũt, & iõ circa ꝑsonã Filij, & Spiritus sancti plures articuli multiplicãtur, q̃ circa ꝑsonã Patris, quæ nunquã mittitur, ut in primo * dictum est.

p.p. q. 43. ar. 4.

AD QVINTVM dicendũ, ꝙ sanctificatio creaturæ per gratiam, & consummatio per gloriam fit etiam per donũ charitatis, ꝙ appropriatur Spiritui sancto, &

per

per donum sapientiæ, quod appropriatur Filio, & ideo vtrunque opus pertinet ad Filium, & ad Spiritum sanctum per appropriationem, secūdum rationes diuersas.

AD SEXTVM dicendum ꝙ in sacro eucharistiæ duo possunt considerari. Vnum.s.ꝙ sacramentum est,& hoc habet eandem rationem cū alijs effectibus gratiæ sanctificantis Aliud est, ꝙ miraculosè ibi corpus Chri continetur & sic concluditur sub omnipotētia, sicut & omnia alia miracula, quæ omnipotentiæ attribuuntur.

9

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter articuli fidei in symbolo ponātur.

q.1. di 25. q.1. ar.12. Et opus.5 & 6.

AD NONVM sic proceditur. Videtur,ꝙ inconuenienter articuli fidei in symbolo ponantur. Sacra enim scriptura est regula fidei, cui nec addere,nec subtrahere licet. Dicitur enim Deut.4 Non addetis ad verbum,quod vobis loquor, neque auferetis ab eo. ergo illicitum fuit aliud symbolum constituere, quasi regulam fidei post sacram Scripturam editam.

¶ 2 Præterea, Sicut Apostolus dicit ad Ephe 4.Vna est fides, sed symbolum est professio fidei. Ergo inconuenienter traditur multiplex symbolum.

¶ 3 Præterea,Confessio fidei,quæ in symbolo continetur,pertinet ad omnes fideles, sed non omnibus fidelibus conuenit credere in Deū,sed solum illis, qui habent fidem formatam. ergo inconuenienter symbolum fidei traditur sub hac forma verborum. Credo in vnū Deum.

¶ 4 Præterea,Descensus ad inferos est vnus de articulis fidei, sicut suprà * dictum est, sed in symbolo antiquorum Patrum non fit mentio de descēsu ad inferos. Ergo videtur insufficienter collectum.

Ar.8.

¶ 5 Præterea,Sicut Aug * dicit exponens illud Iohan. 14.Creditis in Deum,& in me credite Petro, aut Paulo credimus sed non dicimur credere nisi in Deum, cum ergo Ecclesia catholica sit purè aliquod creatum,videtur, quòd inconuenienter dicatur,In vnam sanctam catholicam,& apostolicam Ecclesiam.

Tra.29.in Io. à med. 10.9.

¶ 6 Præterea. Symbolum ad hoc traditur,vt sit regula fidei,sed regula fidei debet omnibus proponi, & publicè;quodlibet ergo symbolū deberet in missa cantari, sicut symbolum Patrum; non videtur ergo esse conueniens editio articulorum fidei in symbolo.

SED CONTRA est, ꝙ Ecclesia vniuersalis non pōt errare, quia Spiritusancto gubernatur,qui est Spūs veritatis. Hoc n.promisit Dñs discipulis Iohan.16 dicēs; Cùm venerit ille Spūs veritatis, docebit vos omnem veritatem,sed symbolum est auctoritate vniuersalis Ecclesiæ editum. Nihil ergo inconueniens in eo continetur.

RESPONDEO dicēdum,ꝙ sicut Apost.dicit ad Hebr.11.Accedentem ad Deum oportet credere;credere aūt non pōt aliquis,nisi ei veritas,quā credat,proponatur. Et ideo necessarium fuit fidei veritatem in vnum colligi,vt facilius posset omnibus proponi, ne aliquis ꝑ ignorantiā fidei a veritate deficeret, & ab hmōi sententiarum fidei collectione nomen symboli est acceptum.

AD PRIMVM ergo dicendum,ꝙ veritas fidei in sacra Scriptura diffusè continetur,& varijs modis,& in quibusdā obscurè, itaꝙ ad eliciendum fidei veritatē ex sacra Scriptura requiritur longum studium, & exercitium,ad quod non pñt peruenire omnes illi, quibus necessariu est cognoscere fidei veritatem, quorum pleriq; alijs negotijs occupati, studio vacare non pñt, & ideo fuit necessarium,vt ex sententijs sacræ Scripturæ aliqd manifestū summariè colligeretur, quod proponeretur omnibus ad credendum, quod quidem non est additū sacræ Scripturæ, sed potius ex sacra Scriptura sumptū.

AD SECVNDVM dicēdum,ꝙ in omnibus symbolis eadem fidei docetur veritas, sed ibi oportet populum diligentius instrui de fidei veritate, vbi errores insurgunt, ne fides simplicium per hæreticos corrumpatur. Et hęc fuit causa,quare necesse fuit edere plura symbola, quæ in nullo alio differunt, nisi quod in vno plenius explicantur,quæ in alio continentur implicitè,secundum quod exigebat hæreticorum instantia.

AD TERTIVM dicendū,ꝙ confessio fidei traditur in symbolo,quasi ex psona totius Ecclesiæ,quæ ꝑ fidē vnitur,fides aūt Ecclesiæ est fides formata,talis.n.fides inuenit in oībus illis,qui sunt numero,& merito de Ecclesia Et ideo confessio fidei in symbolo traditur,ſm quod conuenit fidei formatæ,vt etiā si qui fideles fidē formatam non habent ad hanc formā pertingere studeāt.

AD QVARTVM dicendum,ꝙ de descensū ad inferos nullus error erat exortus apud hæreticos, & ideo non fuit necessarium,aliquam explicationem circa hoc fieri,& propter hoc non reiteratur in symbolo patrum, sed supponitur,tanquam prædeterminatum in symbolo Apostolorum,non enim symbolum sequens abolet præcedens,sed potius illud exponit,vt dictum est. *

In Sol. ad 2. hui* ar.

AD QVINTVM dicendū,ꝙ si dicatur,In sanctā Ecclesiā catholicam,hoc est intelligendū,ſm quod fides nostra refertur ad Spiritumsanctum, qui sanctificat Ecclesiā,vt sit sensus;Credo in spiritusanctum sanctificantem Ecclesiam,sed melius est,& secundum communiorem vsum,vt nō ponatur ibi,In,sed simpliciter dicatur, sanctam Ecclesiam catholicam, sicut etiā Leo Papa dicit.

AD SEXTVM dicēdum, ꝙ quia symbolū Patrū est declaratiuum symboli Apostolorum,& etiā fuit cōditum fide iam manifestata,& Ecclesia pacē habente, ꝑꝑ hoc publicè in missa cātatur:Symbolum aūt Apostolorum,quod tpe persecutionis editum fuit, fide nondum publicata,occultè dr̄ in Prima,& in Completorio,quasi contra tenebras errorum præteritorum, & futurorum.

ARTICVLVS X.

IO

Vtrum ad summum Pontificem pertineat fidei symbolum ordinare.

AD DECIMVM sic pceditur.Vr̄,ꝙ non pertineat ad summū Pontificem fidei symbolum ordinare Noua.n editio symboli necessaria est ꝑꝑ explicationem articulorum fidei, sicut dictum est,* sed in veteri testō articuli fidei magis ac magis explicabantur,ſm temporum successionem; ꝑꝑ hoc,ꝙ veritas fidei magis manifestabatur,ſm maiorem propinquitatem ad Christum,vt suprà * dictum est.Cessante ergo tali causa,in noua lege non debet fieri maior,ac maior explicatio articulorum fidei. Ergo non videtur ad auctoritatē summi Pontificis pertinere noua editio symboli.

Infr.q.11. ar.2. ad 3. Et pos.qō. 10.ar 4.ad 13. *ar.pręce. Ar.1. & 7. ad 1.

¶ 2 Præterea, Illud, quod est sub anathemate interdictum ab vniuersali ecclesia,nō subest ptāti hominis,alicuius,sed noua symboli editio interdicta est sub anathemate auctoritate vniuersalis Ecclesiæ. Dicitur enim in gestis primæ Ephesinæ synodi,* ꝙ perlecto symbolo Nicenæ synodi,decreuit sancta synodus,aliam fidem nulli licere proferre,vel conscribere, vel componere præter diffinitum à sanctis Patribus,qui in Nicena congregati sunt, cum Spiritusancto, & subditur anathematis pœna,& idem etiam reiteratur in gestis Calcedonensis synodi.ergo videtur,quod non pertineat ad auctoritatem summi Pontificis noua editio symboli.

In Concil. Calced actione 4. paulo añ epi.Cyrilli ad Nestorium.

¶ 3 Præterea,Athan.* non fuit summus Pontifex, sed Alexandrinus patriarcha; & tñ symbolum constituit, quod in Ecclesia cantatur.ergo non magis videtur pertinere editio symboli ad summū Pontificem,q̄ ad alios.

Athanas.* Symbolū illud fidei cōstituit, qđ incipit, Quicunq; vult salu* esse

SED CONTRA est, ꝙ editio symboli facta est in synodo generali, sed huiusmodi synodus auctoritate solius summi Pontificis potest congregari, vt habetur in Decret.distin 17.* ergo editio symboli ad auctoritatem summi Pontificis pertinet.

*Di 17.in decret.ca. Nec licuit,& ca. Multis:& in tribus priorib.c. eiusdē di.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà* dictū est,noua editio symboli necessaria est ad vitandū insurgētes errores. Ad illius ergo auctoritatē pertinet editio symboli,ad cuius auctoritatē pertinet finaliter determinare ea,quæ sunt fidei,vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem summi Ponti-

*In arg 1. huius art.

Pontificis, ad quem maiores, & difficiliores Ecclesiæ quæstiones referuntur, vt dr in Decr. dist.* 43 Vnde & Dns Luc. 22 Petro dixit, quem summum Pontificem constituit: Ego pro te rogaui, Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Et huius ratio est: quia vna fides debet esse totius Ecclesiæ secundum illud 1. ad Corinth. 1. Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Quod seruari non posset, nisi quæstio fidei de fide exorta determinetur per eum, qui toti Ecclesiæ præest, vt sic eius sententia à tota Ecclesia firmiter teneatur. Et ideo ad solam auctoritatem summi Pontificis pertinet noua editio symboli, sicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam Ecclesiam, vt congregare synodum generalem, & alia huiusmodi.

Habetur 2. q. 2. c. Quoties. Expressius.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ in doctrina Christi, & Apostolorum veritas fidei est sufficienter explicata, sed quia peruersi homines apostolicā doctrinā, & cæteras doctrinas, & scripturas peruertunt ad sui ipsorum perditionē, sicut dr̃ 2. Pet. vlt. io necessaria fuit temporibus procedētibus explicatio fidei cōtra insurgētes errores.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ prohibitio, & sententia synodi se extendit ad priuatas personas, quarū non est determinare de fide. Non enim per huiusmodi sententiam synodi generalis ablata est potestas sequēti synodo nouam editionem symboli facere; non quidem aliam fidē continentem, sed eandem magis expositam. Sic enim quælibet synodus obseruauit, vt sequens synodus aliquid exponeret supra id, quod præcedens synodus exposuerat, propter necessitatem alicuius hæresis insurgentis. Vnde pertinet ad summum Pontificem, cuius auctoritate synodus congregatur, & eius sententia confirmatur.

AD TERTIVM dicendum q̃ Athanasius non cōposuit manifestationem fidei per modum symboli, sed magis per modum cuiusdam doctrinæ, vt ex ipso modo loquendi apparet. Sed quia integram fidei veritatē eius doctrina breuiter continebat, auctoritate summi Pontificis est recepta, vt quasi regula fidei habeatur.

QVAESTIO II.

De actu fidei in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de actu fidei. Et primò de actu interiori. Secūdò de actu exteriori.

¶ Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, quid sit credere, quod est actus interior fidei.

¶ Secundo, quot modis dicatur.

¶ Tertio, vtrum credere aliquid supra rationem naturalem, sit necessarium ad salutem.

¶ Quarto, vtrum credere ea, ad quæ ratio naturalis peruenire potest, sit necessarium.

¶ Quinto, vtrum sit necessarium ad salutem credere aliqua explicitè.

¶ Sexto, vtrum ad credendum explicitè omnes æqualiter teneantur.

¶ Septimo, vtrum habere fidem explicitam de Christo, semper sit necessarium ad salutem.

¶ Octauo vtrum credere Trinitatem explicitè, sit de necessitate salutis.

¶ Nono, vtrum actus fidei sit meritorius.

¶ Decimo, vtrum ratio humana diminuat meritū fidei.

QVAESTIONIS II.

De actu fidei interno,

In decem quæstiunculas distributæ.

AXIOMA.

1 *1 Credere est cum assensione cogitare, exclusa omni vacillatione, & visionis claritate.* 2 *2 Suntq; diuersi actus, credere Deo, Credere Deum, Credere in Deum.* 3 *3 Porrò ad salutem assequendam, necessariū est, vt homo Deo fidem adhibeat, tam in ijs, quæ captu humano sunt superiora, q̃* 4 *4 in ijs, quæ naturali ratione probari possunt.* 5 *Et 5 prima fidei capita, (quæ articuli vocantur) explicitè, cætera quæ sacris literis continentur, saltem implicitè, sunt credenda:* 6 *6 Perfectius tamen & explicatius, ab ijs, qui alijs erudiendis præsunt, q̃ ab eorum subditis.* 7 *7 Incarnationis autem, &* 8 *8 Trinitatis mysterium, saltē post tempus promulgati Euangelij, ab omnibus in vniuersum, expressè credi debet.* 9 *9 Atqui ipsum credere, magni est apud Deū meriti:* 10 *10 quod quidē meritum, neque tollit, neque diminuit, accedens postea naturalis rationis confirmatio.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum credere sit cum assensione cogitare.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, q̃ credere nō sit cum assensione cogitare. Cogitatio enim importat quandam inquisitionem: dicitur enim cogitare quasi coagitare, simul agitare, sed Damasc. dicit in 4. lib.* quod fides est non inquisitus assensus. ergo cogitare non pertinet ad actum fidei.

*3. di. 25. q. 2. ar. 2. q. 1. Et veri. q. 14. ar. 1. *li. 4. Orth. fidei, c. 12.*

¶ 2 Præterea. Fides in ratione ponitur, vt infrà* dicetur, sed cogitare est actus cogitatiuæ potentiæ, quæ pertinet ad partem sensitiuam, vt in primo* dictum est: ergo cogitatio ad fidem non pertinet.

q. 4 ar. 2. p. p. q. 78. ar. 4.

¶ 3 Præterea, Credere est actus intellectus: quia eius obiectum est verum, sed assentire non videtur esse actus intellectus, sed voluntatis, sicut et consentire, vt suprà* dictum est. Ergo credere nō est cum assensione cogitare.

p. 2. qō. 15. ar. 1. ad 3.

IN CONTRARIVM est quòd Aug sic diffinit credere in lib.* de Prædestinatione sanctorum.

c. 2 parum an. e med. to. 7.

RESPONDEO dicendum, q̃ cogitare tripliciter sumi potest. Vno modo, communiter pro qualicunque actuali consideratione intellectus. sicut Aug. dicit in 14.* de Trin. Hanc nunc dico intelligentiam qua intelligimus cogitantes. Alio modo dr̃ cogitare magis propriè consideratio intellectus, quæ est cum quadam inquisitione, antequam perueniatur ad perfectionē intellectus per certitudinem visionis. Et sm hoc Aug dicit 15.* de Trinit. quod Dei filius non cogitatio dr̃, sed verbū Dei dr̃. Cogitatio quippe nostra perueniens ad id quod scimus, atque inde formata, verbum nostrū est, & ideo verbum Dei sine cogitatione dēt intelligi, non aliquid habens formabile, quod possit esse informe, & sm hoc cogitatio propriè dr̃ motus animi deliberantis nondum perfecti per plenam visionem veritatis. Sed quia talis motus potest esse, vel animi deliberantis circa intentiones vniuersales, quod pertinet ad intellectiuam partem; vel circa intentiones particulares, quod pertinet ad partē sensitiuam: iō Cogitare secundo modo sumitur pro actu intellectus deliberantis, tertio modo pro actu virtutis cogitatiuæ. Si ergo cogitare sumatur communiter in primo modo: sic hoc, q̃ dr̃ cum assensione cogitare, non dicit totam rationem eius, quod est credere. Nam per hunc modum etiam qui considerat ea, quæ scit, vel intelligit, cū assensione cogitat. Si verò sumatur Cogitare secundo modo, sic in hoc intelligitur tota ratio huius actus, qui est credere. Actuū enim ad intellectū pertinentium quidā habent firmam assensionem absq; tali cogitatione, sicut cum aliquis cōsiderat ea, quæ scit, vel intelligit: talis n consideratio iā est formata. Quidam verò actus intellectus habent quidem cogitationē informem absq; firma assensione, siue in neutram partem declinent, sicut accidit dubitanti, siue in vnam partem magis declinent, sed teneantur aliquo leui signo, sicut accidit suspicanti, siue vni parti adhæreant, tñ cum formidine alterius, quod accidit opinanti, sed actus iste, qui est credere habet firmam adhæsionē ad vnā partē, in quo conuenit credens cū sciēte, & intelligente, & tñ eius cognitio nō est perfecta per manifestam visionem, in quo conuenit cū dubitante, suspicante, & opinante, & sic propriū est credentis, vt cū assensu cogitet,

lib. 14. c. 7. à me. to. 3. li. 15. c. 16. in princ. to 3.

& pro-

& pp hoc distinguitur iste actus, qui est credere, ab omnibus actibus intellectus, qui sunt circa verum, vel falsum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod fides non habet inquisitionem rationis naturalis demonstrantis id, quod creditur: habet tamen inquisitionem quandam eorum, per quae inducitur homo ad credendum, puta quia sunt dicta à Deo, & miraculis confirmata.

AD SECVNDVM dicendum, quod cogitare non sumitur hic prout est actus cogitatiuae virtutis, sed prout pertinet ad intellectum, vt * dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod intellectus credentis determinatur ad vnum, non per rationem, sed per voluntatem, & ideo assensus hic accipitur pro actu intellectus, secundùm quod à voluntate determinatur ad vnú.

12

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter distinguantur actus fidei, per hoc, quòd est credere Deo, credere Deum, & credere in Deum.

3. di. 23. q. 2. ar. 2. q. 2. Et ver. 14. ar 7. ad 7. Et Ioan 9 lec 3. co 4. Et Ro. 4. lec. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod inconuenienter distinguatur actus fidei per hoc, quod est credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Vnius enim habitus vnus est actus, sed fides est vnus habitus cùm sit vna virtus. Ergo inconuenienter ponuntur plures actus fidei.

¶ 2 Praeterea, Id, quod est commune omni actui fidei, non debet poni, vt particularis actus fidei, sed credere Deo inuenitur communiter in quolibet actu fidei, quia fides innititur primae veritati. Ergo videtur, quòd inconuenienter distinguatur à quibusdam alijs actibus fidei.

¶ 3 Praeterea, Id, quod conuenit etiam non fidelibus non pôt poni inter fidei actus. Sed credere Deum esse, conuenit etiam infidelibus. Ergo nô debet poni inter actus fidei.

¶ 4 Praeterea, Moueri in finè pertinet ad voluntatê cuius obiectû est bonû, & finis, sed credere non est actus voluntatis, sed intellectus. Ergo nô dêt poni differêtia vna eius, quod est credere in Deû, quod importat motû in finê.

SED CONTRA est, quod Aug hanc distinctionem ponit in libro de verbis Domini, & super Ioan. *

Trac. 29 à med. to 9. Et ser 61. de ver do. tomo 10.

RESPONDEO dicêdum, quod actus cuiuslibet potentiae, vel habitus accipitur, fm ordinem potentiae, vel habitus ad suum obiectum. Obiectum aût fidei pôt tripliciter considerari. Cûm enim credere ad intellectum pertineat, prout est à voluntate motus ad assentiendum, vt dictum * est, potest obiectum fidei accipi vel ex parte ipsius intellectus, vel ex parte voluntatis intellectû mouentis. Si quidê ex parte intellectus, sic in obiecto fidei duo pnt considerari, sicut sup̄ * dictû est, quorû vnum est materiale obiectû fidei, & sic ponitur actus fidei credere Deum, quia sicut sup̄. * dictum est, nihil proponitur nobis ad credêdû nisi fm quòd ad Deû pertinet. Aliud aût est formalis ro obiecti quod est sicut medium, pp quod tali credibili assentitur. Et sic ponitur actus fidei credere Deo, quia sicut sup̄ * dictum est, formale obiectû fidei est veritas prima cui inhaeret homo, vt pp eâ creditis assentiat. Si vero consideretur tertio modo obiectû fidei fm quod intellectus est motus à voluntate, sic ponitur actus fidei credere in Deum. Veritas enim prima ad voluntatem refertur, fm quod habet rationem finis.

Ar. praece. ad 3. q. 1 arti. 1. q. 1. arti. 1. q. 1. arti. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per ista tria nô designantur diuersi actus fidei, sed vnus, & idem actus habens diuersam relationem ad fidei obiectum. Et per hoc patet responsio ad SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quod credere Deum non conuenit infidelibus sub ea ratione, qua ponitur actus fidei. Non. n. credunt Deum esse sub his conditionibus, quas fides determinat. Et ideo nec vere Deum credunt; quia, vt Philoso dicit 9 * Metaph. In simplicibus, defectus cognitionis est solum in non attingendo totaliter.

Lib. 9. tex. 22. tom. 3.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut sup̄. * dictum est, voluntas mouet intellectum, & alias vires animae in finem, & fm hoc ponitur actus fidei credere in Deum

pp q 82. & 1. q. 9. ar. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum credere aliquid supra rationem naturalem sit necessarium ad salutem.

13

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod credere non sit necessarium ad salutem. Ad salutem enim & perfectionem cuiuslibet rei ea sufficere videntur, quae conueniunt ei, secundum suam naturam. Sed ea, quae sunt fidei, excedunt naturalem hominis rationem, cùm sint non apparentia, vt suprà * dictum est. Ergo credere non videtur necessarium esse ad salutem.

3. di. 24. a. 3 q 1. Et 1. contra c. 5. Et li 3. c. 1. 131 & 154 Et veri. q. 14. ar. 10. * q. 1. ar 4.

¶ 2 Praeterea, Periculosè homo assentit illis, in quibus non potest iudicare vtrum illud, quod ei proponitur, sit verum vel falsum secundùm illud Iob 12. Nonne auris verba diiudicat? Sed tale iudicium homo habere non potest in his, quae sunt fidei, quia homo non potest ea resoluere in principia prima, per quae de omnibus iudicamus, ergo periculosum est talibus fidem adhibere. Credere ergo non est necessarium ad salutem.

¶ 3 Praeterea, Salus hois in Deo consistit, fm illud Ps. 36. Salus aût iustorum à Domino, sed inuisibilia Dei, per ea, quae facta sunt intellecta, conspiciuntur. Sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas, vt di Rom 1. Quae autem conspiciuntur intellectu, non creduntur, ergo non est necessarium ad salutem, vt homo aliqua credat.

SED CONTRA est, quod dicitur Heb. 10. Sine fide impossibile est placere Deo.

RESPONDEO dicêdum, quod in omnibus naturis ordinatis inuenitur, quod ad perfectionem naturae inferioris duo côcurrunt. Vnum quidem, quod est, fm propriû motum, aliud aût, quod est, fm motum superioris naturae, sicut aqua, fm motum proprium mouetur ad centrû, fm autem motum Lunae mouetur circa centrum, fm fluxum, & refluxum. Similiter et orbes planetarum mouentur proprijs motibus ab Occidente in Orientê, motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem. Sola autem natura rationalis creata habet immediatum ordinem ad Deum. Quia caeterae creaturae non attingunt ad aliquid vniuersale, sed solum ad aliquid particulare, participantes diuinam bonitatem, vel in essendo tâtum, sicut inanimata, vel etiam in viuendo, & cognoscendo singularia, sicut plantae, & animalia. Natura aût rationalis inquantum cognoscit vniuersalem boni, & entis rationem, habet immediatû ordinem ad vniuersale essendi principium. Perfectio ergo rationalis creaturae non solum consistit in eo, quod ei competit, fm suam naturam, sed in eo etiam, quod ei attribuitur ex quadam supernaturali perfectione diuinae bonitatis. Vnde & sup̄. * dictum est, quod vltima beatitudo hominis côsistit in quadam supernaturali Dei visione, ad quam quidem visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis a Deo doctore, fm illud Ioan 6 Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. Huius autem disciplinae fit homo particeps non statim, sed successiuè, secundùm modum suae naturae. Omnis autem talis addiscens, oportet, quòd credat ad hoc, quòd ad perfectam scientiam perueniat, sicut etiam Philosophus dicit, quod oportet addiscentem credere. Vnde ad hoc quod homo perueniat ad perfectam visionem beatitudinis, praexigitur, quòd credat Deo, tanquam discipulus magistro docenti.

Sec. 2. q. 3. ar. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia natura hominis dependet a superiori natura, ad eius perfectionem non sufficit cognitio naturalis, sed requiritur quaedam supernaturalis, vt suprà * dictum est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut homo per naturale lumen intellectus assentit principijs, ita homo virtuosus per habitum virtutis habet rectum iudicium de his, quae conueniunt illi virtuti. Et hoc modo etiam per lumen fidei diuinitus infusum homini, homo assentit his, quae sunt fidei, non autem contrarijs. Et ideo nihil periculi, vel damnationis inest his, qui sunt in Christo Iesu ab ipso illuminati per fidem.

AD

AD TERTIVM dicendum, quod inuisibilia Dei altiori modo quantùm ad plura percipit fides, quàm ratio naturalis ex creaturis in Deum procedens. Vnde dicitur Eccl. 3. Plurima super sensum hominis ostensa sunt tibi.

14

ARTICVLVS IIII.

Vtrum credere ea, quae ratione naturali probari possunt, sit necessarium.

3. dist. 24. ar. 3. qõ. 1. Et 1 cont. ca. 4. Et ver qõ. 14 art 10. co. Et Boe. trin. qõ. 3. ar. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod ea, quae ratione naturali probari possunt, nõ sit necessarium credere. In operibus enim Dei nihil superfluum inuenitur multo minus, quàm in operibus naturae. Sed ad id, quod per vnum potest fieri, superfluè apponitur aliud: ergo ea, quae per naturalem rationem cognosci possunt, superfluum esset per fidem accipere.

¶ 2 Praeterea, Ea necesse est credere, de quibus est fides. Sed non est de eodem scientia, & fides vt supra * habitum est. Cum ergo scientia sit de omnibus illis, quae naturali ratione cognosci possunt videtur, quòd nõ oporteat credere ea, quae per naturalem rationem probãtur.

* q. 1. ar. 4. & 5.

¶ 3 Praeterea Omnia scibilia videntur esse vnius rationis. Si ergo quaedam eorum proponuntur homini vt credenda, pari ratione omnia huiusmodi necesse esset credere: hoc autem est falsum. Non ergo ea, quae per naturalem rationem cognosci possunt, necesse est credere.

SED CONTRA est, quia necesse est Deum credere esse vnum, & incorporeum, quae naturali ratione à Philosophis probantur.

RESPONDEO dicendum, quod necessarium est homini accipere per modum fidei non solum ea, quae sunt supra rationem, sed etiam ea, quae per ratonẽ cognosci possunt. Et hoc propter tria. Primò quidem, vt citius homo ad veritatis diuinae cognitionem perueniat. Scietia enim, ad quam pertinet probare Deum esse, & alia huiusmodi de Deo, vltimò hominibus addiscenda proponitur, praesuppositis multis alijs scientijs. Et sic non nisi post multum tempus vitae suae homo ad Dei cognitionem perueniret. Secundò, vt cognitio Dei, sit cõmunior. Multi enim in studio scientiae proficere non possunt, vel pp hebetudinem ingenij, vel propter alias occupationes, & necessitates temporalis vitae, vel etiam propter torporem addiscendi, qui omnino à Dei cognitione fraudarentur, nisi proponerentur eis diuina per modum fidei. Tertio modo pp certitudinem. Ratio enim humana in rebus diuinis est multum deficiens. Cuius signum est, quia Philosophi de rebus humanis naturali inuestigatione perscrutantes in multis errauerunt, & sibi ipsis cõtraria senserunt. Vt ergo esset indubitata, & certa cognitio apud hoies de Deo oportuit, quod diuina eis per modum fidei traderentur, quasi a Deo dicta, qui mẽtiri non pot.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod inuestigatio naturalis rationis non sufficit humano generi ad cognitionem diuinorum, etiam quae ratione ostendi possunt: & ideo non est superfluum, vt talia credantur.

AD SECVNDVM dicendum, quod de eodem non põt esse scientia, & fides apud eundẽ, sed id, quod est ab vno scitum, põt esse ab alio creditum vt s.* dictum est.

qõ. 1. ar. 5.

AD TERTIVM dicendũ, quod si omnia scibilia cõueniant in ratione scientiae non tamen conueniunt in hoc, quod aequaliter ordinent ad beatitudinem: & ideo non aequaliter omnia proponuntur, vt credenda.

15

ARTICVLVS V.

Vtrum homo teneatur ad credendum aliquid explicitè

3. di. 25. ar. 3. cor. Et 3 di. 25. q. 2. & ar. 2. q. 3 Et veri. q. 14. ar. 11.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod nõ teneatur homo ad credendum aliquid explicitè. Nullus enim tenetur ad id, quod non est in eius potestate: sed credere aliquid explicitè, non est in huius potestate. Dicitur enim Rom 10. Quomodo credẽt in illum, quem non audierunt? quomodo audient sine praedicante? quomodo autem praedicabunt, nisi mittantur? Ergo credere aliquid explicitè homo non tenetur.

¶ 2 Praeterea, Sicut per fidem ordinamur in Deum: ita & per charitatem. Sed ad seruandum praecepta charitatis homo non tenetur, sed sufficit sola praeparatio animi, sicut patet in illo praecepto Dñi quod ponitur Mat. 5. Si quis percusserit te in vna maxilla, praebe ei & aliã, & in alijs consimilibus, vt Aug. * exponit in lib de sermone Dñi in monte. ergo etiam nõ tenetur homo explicitè aliquid credere: sed sufficit, quod habeat animum praeparatum ad credendum ea, quae a Deo proponuntur.

Li 1. ca. 34 35. & 36. Tom. 4.

¶ 3 Praeterea, Bonũ fidei in quadam obedientia consistit, sm illud Ro. 1. Ad obediendum fidei in omnibus gentibus: sed ad virtutem obedientiae non requiritur, quod homo aliqua determinata pcepta obseruet: sed sufficit, quod habeat promptũ animũ ad credendũ, sm illud Psalmistae, Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiã mãdata tua ergo vr, quod etiam ad fidem sufficiat, quod homo habeat promptum animũ ad credẽdũ ea, quae ei diuinitus proponi possunt, absque hoc, quod explicitè aliquid credat.

Psal. 118.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est: & quòd inquirentibus se remunerator est.

RESPONDEO dicẽdum, quod praecepta legis, quae hõ tenetur implere, dãtur de actibus virtutum qui sunt via perueniendi ad salutem. Actus aũt virtutis, sicut s̃ * dictũ est, sumitur sm habitudinem habitus ad obiectũ. Sed in obiecto cuiuslibet virtutis duo pñt considerari, s. id, quod propriè, & per se est obiectum virtutis quod necessarium est in omni actu virtutis, & iterum id, qd est per accidens, siue consequenter se habens ad propriã rationem obiecti, sicut ad obiectum fortitudinis propriè, & per se pertinet sustinere pericula mortis, & aggredi hostes cum periculo, propter bonum commune, sed quod hõ armetur, vel ense percutiat in bello iusto, aut aliquid hmõi faciat, reducitur quidem ad obiectum fortitudinis, sed per accidens. Determinatio ergo virtuosi actus ad proprium, & per se obiectum virtutis est sub necessitate praecepti, sicut & ipse virtutis actus, sed determinatio actus virtuosi ad ea, quae accidentaliter, vel secundariò se habent ad propriũ, & per se virtutis obiectum, non cadit sub necessitate pcepti, nisi pro loco, & tpe. Dicendũ est ergo, quod fidei obiectũ per se est id, per quod hõ beatus efficitur, vt s̃.* dictũ est. Per accidens aũt, aut secundariò se habent ad obiectu virtutis oĩa, quae in sacra Scriptura diuinitus tradita continentur, sicut quod Abraham habuit duos filios, quod Dauid fuit filius Isai, & alia hmõi. Quantũ ergo ad prima credibilia, quae sunt articuli fidei, tenetur hõ explicitè credere, sicut & tenetur habere fidẽ. Quantũ aũt ad alia credibilia non tenetur hõ explicitè credere, sed solũ implicitè, vel in praeparatione animi, inquantũ paratus est credere quicquid diuina Scriptura continet, sed tũc solũ hmõi tenet explicitè credere, qũ hoc ei constiterit in doctrina fidei contineri.

P. 2. q. 60. ar. 5.

qõ. 1. ar. 8

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si in ptãte hoĩs esse dicatur aliquid, excluso auxilio gratiae, sic ad multa tenetur hõ, ad quae non põt sine gratia reparante, sicut ad diligendum Deum, & proximũ: & similiter ad credẽdũ articulos fidei. Sed tñ hoc põt cum auxilio gratiae, qd quidẽ auxilium quibuscunque diuinitus datur, misericorditer datur, quibus aũt non datur, ex iustitia non datur, in poenam praecedentis peccati, & saltem originalis peccati, vt Aug * dicit lib. de Correptione, & gratia.

Ex ca. 5. & 6. collig. Tom. 7.

AD SECVNDVM dicendũ, quod homo tenetur ad determinatè diligendum ea diligibilia, quae sunt propriè, & per se charitatis obiecta, s. Deus, & proximus, sed obiectio procedit de illis praeceptis charitatis, quae quasi consequenter pertinent ad obiectum charitatis.

AD TERTIVM dicendum, quod virtus obedientiae propriè in voluntate consistit, & ideo ad actum obediẽtiae sufficit promptitudo voluntatis subiectae praecipienti, quae est propriè, & per se obiectum obedientiae, sed hoc praeceptum, vel illud per accidens, vel consequenter se habet ad proprium, & per se obiectum obedientiae.

ARTI-

16

ARTICVLVS VI.

Vtrum omnes æqualiter teneantur ad habendum fidem explicitam.

3. di. 25. q. 2. ar. 1. q. 2. 3. 4. Et 4. dist. 24. qõ 1. ar. 3. q. 2. Et ueri. q. 14. art. 11.
* Ar. pce.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, φ æqualiter oẽs tenentur ad habendũ fidem explicitam. Ad ea enim, quæ sunt de necessitate salutis oẽs tenentur, sicut patet de pceptis charitatis, sed explicatio credendorũ est de necessitate salutis, ut * dictum est. Ergo omnes æqualiter tenentur ad explicitè credendum.

¶ 2 Præterea, Nullus debet examinari de eo, qđ explicitè credere non tenetur, sed quandoque simplices examinantur de minimis articulis fidei. Ergo omnes tenentur explicitè omnia credere.

¶ 3 Præterea, Si minores nõ tenẽt habere fidẽ explicitã, sed solum implicitã, oportet, φ habeant fidem implicitam in fide maiorum, sed hoc vr̃ periculosum, quia posset cõtingere, φ illi maiores errarẽt. ergo vr̃, φ minores etiam debeant habere fidem explicitam. Sic ergo omnes æqualiter tenentur ad explicitè credendum.

SED CONTRA est, φ dr̃ Iob 1 φ boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, quia videlicet minores, qui significantur per asinos, debent in credendis adhærere maioribus, qui per boues significantur, ut Greg. * exponit in 2. Moral.

Li. 2. c. 35. circa pri.

RESPONDEO dicendũ, φ explicatio credendorũ fit per reuelationẽ diuinã. Credibilia enim naturalem rõnem excedunt. Reuelatio aũt diuina ordine quodam ad inferiores puenit p superiores, sicut ad homines per angelos, & ad inferiores angelos p superiores, ut patet per Dion * in Cælesti hierar. Et iõ pari rõne explicatio fidei oportet, φ pueniat ad inferiores homines p maiores. & ideo sicut superiores angeli, q inferiores illuminãt, hñt pleniorem notitiam de rebus diuinis, q̃ inferiores, ut dicit * Dion 12. c. Cæl. hierar. ita et superiores homines, ad quos ptinet alios erudire, tenent hẽre pleniorẽ notitiam de credẽdis, & magis explicitè credere.

Ca. 4 à medio, & c. 7 à medio.
Ca. 12. cæl. hierar.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ explicatio credendorum non æqualiter, quantùm ad oẽs est de necessitate salutis, quia plura tenẽtur explicitè credere maiores, qui habent officium alios instruendi, quàm alij.

AD SECVNDVM dicendum, φ simplices non sunt examinãdi de subtilitatibus fidei, nisi qñ habetur suspitio, φ sint ab hæreticis deprauati, qui in his, quæ ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simpliciũ deprauare. Si tamen inueniuntur non pertinaciter peruersæ doctrinæ adhærere, si in talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.

AD TERTIVM dicendũ, φ minores non hñt fidẽ implicitã in fide maiorũ, nisi quatenus maiores adhærent doctrinæ diuinæ. Vñ & Apostolus dicit primæ ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Vñ humana cognitio nõ fit regula fidei, sed veritas diuina; à qua si aliqui maiorũ deficiant nõ præiudicat fidei simpliciũ, q eos rectam fidem habere credũt, nisi pertinaciter eorũ erroribus in particulari adhæreãt cõtra vniuersalis Ecclesiæ fidẽ, quæ nõ põt deficere, Dño dicente Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua.

17

3. di. 25. q. 2. ar. 2. q. 2. Et q. 3. ar. 1. col. & 4 dis. 6. q. 2. art. 2. qõ 1 cor Et ad Heb. 11. c. 10 fi.

ARTICVLVS VII.

Vtrum explicitè credere mysterium incarnationis Christi, sit de necessitate salutis apud omnes.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̃, φ credere explicitè mysteriũ incarnationis Chri. non sit de necessitate salutis apud oẽs. Non enim tenetur homo explicitè credere ea, quæ angeli ignorant, qa explicatio fidei fit per reuelationẽ diuinam, quæ peruenit ad homines mediantibus angelis, ut dictũ * est. sed et angeli, mysteriũ incarnationis ignorauerunt, vñ quærebãt in Psal. 23 Quis est iste rex gloriæ? Et Isa. 63. Quis est iste, qui uenit de Edom? vt Dionys. † exponit. 7 cap. Cælest. hierar. ergo ad credendum explicitè mysterium incarnationis Christi homines non tenebantur.

* ar. præc. & p. p. qõ. 11. 1. arti. 1.
† Ca. 7. cæle. hier. a medio.

¶ 2 Præterea, Constat beatũ Ioannẽ Baptistã de maioribus fuisse, & ppinquissimum Christo, de quo Dñs dicit Matth. 11. Inter natos mulierũ nullus maior eo surrexit, sed Ioannes Baptist non videt incarnationis Christi mysterium explicitè cognouisse, cùm à Christo quæsierit, Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? ut habetur Matth. 11. ergo non tenebantur etiam maiores ad habendum explicitam fidem de Christo.

¶ 3 Præterea, multi Gentiliũ adepti sunt salutem per ministerium angelorum, ut Dion dicit 9 c. Cæl. hierar. * Sed Gentiles non habuerunt fidem de Christo, nec explicitam, nec implicitam, ut uidetur, quia nulla eis reuelatio facta fuit ergo videtur, quòd credere explicitè incarnationis Christi mysterium non fuerit omnibus necessarium ad salutem.

Capi. 9. à med & c. 4. paulo ante med.

SED CONTRA est, φ Aug. dicit in lib. de Correctione, & gratia. illa fides sana est, qua credimus nullũ hominem siue maioris, siue paruæ ætatis liberari contagio mortis. & obligatione peccati, nisi per unum mediatorem Dei, & hominum Iesum Christum.

Habetur ĩ epist. 157. non remotè à princ. to. 2.

RESPONDEO dicendũ, φ sicut supra * dictum est, illud pprié, & per se ptinet ad obiectũ fidei, p quod homo beatitudinẽ consequitur. Via aũt hominibus ueniendi ad beatitudinẽ est mysterium incarnationis, & passionis Christi. Dicit̃. n. Act. 4. Non est aliud nomen datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. & iõ mysteriũ incarnationis Christi aliqualiter oportuit omni tpe esse creditũ ad oẽs, diuersimodè tñ s̃m diuersitatẽ tporum, & personarum. Nã ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de Christi incarnatione, scd̃m quod ordinabatur ad consummationem gloriæ, non autem s̃m quod ordinabatur ad liberationem à peccato per passionem, & resurrectionẽ, quia homo non fuit præscius peccati futuri; videtur aũt incarnationis Christi præscius fuisse per hoc, quod dixit, Propter hoc relinquet homo patrem, & matrẽ, & adhærebit uxori suæ, ut habetur Gen. 2 Et hoc Apostolus ad Ephes. 5. dicit sacramẽtum magnũ esse in Christo, & Ecclesia quod quidem sacrum nõ est credibile primum hominẽ ignorasse. Post peccatũ aũt fuit explicitè creditũ mysteriũ incarnationis Christi, nõ solum quantũ ad incarnationẽ, sed et quantũ ad passionem, & resurrectionem, quibus humanũ genus a peccato, & morte liberatur. Aliter. n. non præfigurassent Christi passionẽ quibusdã sacrificijs, & ante legẽ, & sub lege, quorũ quidẽ sacrificiorũ significatũ explicitè maiores cognoscebãt, minores autẽ sub velamine illorũ sacrificiorũ, credentes ea diuinitus esse disposita de Christo uenturo, quodãmodo habebãt uelatã cognitionẽ. Et sicut supra * dictũ est, ea, quæ ad mysteria Christi pertinent, tantò difficilius cognouerunt, quantò à Christo remotiores fuerũt, & tanto facilius cognouerũt, quãtò Christo ppinquiores fuerunt. Post tps aũt gratiæ reuelatæ tam maiores, quàm minores tenentur habere fidem explicitam de mysterijs Christi, præcipuè quantùm ad ea, quæ cõiter in Ecclesia solennizantur, & publicè proponuntur, sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictum * est. Alias autem subtiles considerationes circa incarnationis articulos tenentur aliqui magis, uel minus explicitè credere, secũdum, quod conuenit statui, & officio vniuscuiusque.

Q. 1. art. 6. & q. 1. ar. 5
Q. 1. art. 7.
Q. 1. art. 8.

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ angelos non omnino latuit mysteriũ regni Dei, sicut Aug. dicit 5. super Genes. ad literam. Quasdam tamen rationes huius mysterij perfectius cognouerunt, Christo reuelante.

Lib. 5. c. 19 parum à prin. to. 3.

AD SECVNDVM dicendũ, φ Ioannes Baptista de aduentu Christi in carne non quæsiuit, quasi hoc ignoraret, cùm ipse hoc expressè cõfessus fuerit, dicens, Ego vidi, & testimonium perhibui. quia hic est filius Dei, ut habetur Io. 1. Vnde non dixit: Tu es, qui uenisti? sed, Tu es, qui uenturus es? quærẽs de futuro, non de præterito, Similiter non est credendum, quòd ignorauerit eum ad passio-

passionem uenturum. Ipse.n. dixerat, Ecce agnus Dei, ecce,q tollit peccata mundi, prænuntians eius immolationem futuram. Et tñ hoc prophetæ alij ēt non ignorauerũt, sed aũ prædixerunt, sicut præcipuè patet in Isa. 53 Pôt ergo dici, sicut Greg.* dicit, ꝙ inquisiuit ignorans, an ad infernũ esset in propria pſona descensurus. Sciebat aũt, ꝙ uirtus passionis eius extendēda erat usq; ad eos, q in limbo detinebant, ſm ill d Zach.9. Tu quoque in sanguine testi tui emisisti uinctos de lacu in quo non est aqua, nec hoc tenebat explicitè credere anteq̃ esse impletum, ꝙ per seipsum deberet descendere. Vel pôt dici, sicut Ambr.* dicit super Luc ꝙ non inquisiuit ex dubitatione, seu ignorantia, sed magis ex pietate Vel potest dici, sicut Chrisost. dicit, quòd non inquisiuit, qa ipse ignoraret, sed ut per Christum satisfaceret suis discipulis, unde & Christus ad discipulorum instructionem respondit, signa operum ostendens.

Hom.6. in euang nō remotè à prin.

Ambr. in Luc. c.7 I titulo, dimissione, discipulorum Ioã. tom.5.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ multis Gentiliũ facta fuit reuelatio de Christo, ut patet p ea, quæ prædixerunt Nam Iob 19 dī. Scio ꝙ Redemptor meus uiuit. Sibylla etiam prænunciauit, quadam de Christo, ut August.* dicit Inuenitur etiam in historijs Romanorum, ꝙ tpe Constantini Augusti, & Irenæ matris eius inuētũ fuit quoddam sepulchrum, in quo iacebat homo, auream laminam habens in pectore, in qua scriptũ erat, Christus nascet ex virgine, & ego credo in eum. O sol sub Irenæ, & Constantini temporibus iterum me uidebis. Si tamen saluati fuerunt, quibus reuelatio non fuit facta non fuerunt saluati absq; fide Mediatoris; qa etsi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in diuina prouidentia, credentes Deũ esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos, & secundùm quòd aliquibus ueritatem cognoscentibus spiritus reuelasset; secũdũ illud Iob.35.c. Qui docet nos super iumenta terræ.

Li.13.cōtra Faust. c.15.to 6.

18 ARTICVLVS VIII.

Vtrum explicitè credere Trinitatem, sit de necessitate salutis.

3.di.25.q.2.ar.2.q 4 cor. & ad primum. & i expo. lib. Et 4. di.1 q. 2. ar.2.qõ.1. cor Et uerit.q.14.ar. 11. cor si. * Tracta. 106.in Io. ante medium, to.9

AD OCTAVVM sic pceditur. Vr, ꝙ credere Trinitatẽ explicitè nõ fuerit de necessitate salutis. Dicit eñ Apostol. ad Hebr.11: Credere oportet accedentẽ ad Deũ, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est. sed hoc pt credi absq; fide Trinitatis. Ergo non oportebat explicitè fidem de trinitate hēre.

¶ 2 Præterea, Dñs dicit Io 17. Pater manifestaui nomen tuum hominibus, quod exponens August.* dicit, Non id nomen tuũ, quo uocaris Deus, sed id, quo uocaris pater meus. Et postea subdit etiam, In hoc, ꝙ Deus fecit hunc mundũ, notus in omnibus gentibus, in hoc, ꝙ non est cũ dijs falsis colendus, notus in Iudæa Deus. In hoc uerò, ꝙ pater est huius Christi, per quem tollit peccata mundi, hoc nomen eius prius occultum, nunc manifestauit eis ergo ante Christi aduentum non erat cognitum, quòd in diuinitate esset paternitas & filiatio, non ergo Trinitas explicitè credebatur.

¶ 3 Præterea, Illud tenemur explicitè credere in Deo, quod est beatitudinis obiectum, sed obiectum beatitudinis est bonitas summa, quæ potest intelligi in Deo, etiam sine personarum distinctione. ergo non fuit necessarium explicitè credere Trinitatem.

SED CONTRA est, ꝙ in ueteri testō multipliciter expressa est trinitas personarũ, sicut statim in prin. Gen. dī ad expressionẽ Trinitatis, Faciamus hominem ad imaginationẽ, & similitudinem nostram ergo à prin. de necessitate salutis fuit credere Trinitatem explicitè.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ mysteriũ incarnationis Christi explicitè credi non pōt sine fide Trinitatis, qa in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, ꝙ filius Dei carnem assumpserit, ꝙ per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit, & iterum, ꝙ de spiritu sancto conceptus fuerit, & ideo eodē modo, quo mysterium incarnationis Christi añ Christũ fuit explicitè creditũ, à maioribus, implicitè aut, & quasi obumbra è à minoribus, ita ēt & mysterium Trinitatis. Et ideo ēt post tps, gratiæ diuulgatæ tenentur omnes ad explicitè credendum mysterium Trinitatis: & omnes, qui renascũtur in Christo, hoc adipiscũtur per inuocationem Trinitatis, ſm illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illa duo explicitè credere de Deo omni tpe, & quo ad oēs necessariũ fuit, non tñ est sufficiens omni tempore, & quo ad omnes.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ante Christi aduentum fides Trinitatis erat occulta in fide maiorum, sed per Christum manifestata est mundo, & per Apostolos.

AD TERTIVM dicendu, ꝙ summa bonitas Dei ſm modum, quo nunc intelligitur per effectus, pōt intelligi absq; Trinitate personarum Sed ſm, quod intelligitur in seipsa, sicut videtur a beatis, nõ potest intelligi sine Trinitate personarum. Et iterum ipsa visio personarum diuinarum perducit nos in beatitudinem.

ARTICVLVS IX. 19

Vtrum credere sit meritorium.

3.q.7.ar.3 ad secdm. * P 2 qõ. 114. ar.4.

AD NONVM sic proceditur Vr, ꝙ credere non sit meritorium; principium enim merendi est charitas, vt supra* dictũ est. Sed fides est præambula ad charitatem, sicut & natura. ergo sicut actus naturæ non est meritorius (quia naturalibus non meremur) ita nec actus fidei.

¶ 2 Præterea, Credere medium est inter opinari, & scire, vel considerare scita, sed consideratio scientiæ nõ est meritoria, similiter autem nec opinio. Ergo etiam neque credere est meritorium.

¶ 3 Præterea, Ille, qui assentit alicui rei, credendo, aut habet causam sufficienter inducentem ipsum ad credēdum, aut non Si habet sufficiens inductiuum ad credendum, non vr hoc ei esse meritorium, quia non est ei, iam liberum credere, & non credere. Si autem non habet sufficiens inductiuum ad credendũ; leuitatis est credere, secundum illud Eccl 19 Qui citò credit, leuis est corde, & sic non uidetur esse meritorium. ergo credere nullo modo est meritorium.

SED CONTRA est, ꝙ dr ad Heb.11 ꝙ sancti per fidē adepti sunt repromissiones. quod non esset, nisi credendo mererent. Ergo ipsum credere est meritorium.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut supra* dictum est, actus nostri sunt meritorij, inquantũ procedunt ex lib. arb moto a Deo per gratiam. Vñ omnis actus humanus, qui subijcitur lib. arb. si sit relatus in Deum, potest meritorius esse. Ipsum autem credere est actus intellectus assentientis ueritati diuinæ ex imperio uolũtatis à Deo motæ per gratiam, & sic subiacet lib. arb. in ordine ad Deum, vnde actus fidei potest esse meritorius.

P.2.q.114 ar.3. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendu, ꝙ natura comparatur ad charitatem, quæ est merendi principium, sicut materia ad formam Fides aut comparatur ad charitatē, sicut dispositio præcedens vltimam formam. Manifestum est autem, ꝙ subiectum, uel materia non potest agere, nisi uirtute formæ, neq; etiam dispositio præcedens, antequam forma adueniat, sed postquã forma aduenerit, tam subiectum, q dispositio præcedens agit in virtute formæ, quæ est principale agendi principium; sicut calor ignis in uirtute formæ substantialis. Sic ergo neq; natura, neque fides sine charitate possunt producere actum meritorium, sed charitate superueniēte, actus fidei fit meritorius per charitatem, sicut & actus naturæ, & naturalis liberi arbitrij.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in scientia duo pñt considerari, scilicet assensus scientis ad rem scitam, & consideratio rei scitæ. Assensus aũt scientiæ nõ subijcitur libero arbit. quia sciens cogitur ad assentiendum per efficaciam demonstrationis, & ideo assensus scientiæ

non est meritorius. Sed cōsideratio actualis rei scitæ sub iacet lib. arbi. Est enim in potestate hominis considerare, vel non considerare, & ideo cōsideratio scientiæ pōt esse meritoria, si referatur ad finem charitatis, id est, ad honorem Dei, vel vtilitatem proximi, sed in fide vtrunque subiacet libero arbitrio, & ideo quantum ad vtrunque actus fidei potest esse meritorius. Sed opinio nō habet firmum assensum. Est enim quoddam debile, & infirmum, secundum Philo. in 1 Poster.* Vnde non videtur procedere ex perfecta voluntate, & sic ex parte assensus non multū videtur habere rationem meriti, sed ex parte considerationis actualis potest meritoria esse.

Lib. 1 post tex. 44. t. 1.

AD TERTIVM dicendum q̄ ille, qui credit, habet sufficiens inductiuum ad credendum; Inducitur em auctoritate diuinæ doctrinæ miraculis confirmata, & quod plus est, interior instinctu Dei inuitantis. Vnde nō leuiter credit, cum habeat sufficiens inductiuum ad credendum, & ideo non tollitur ratio meriti.

20

ARTICVLVS X.

Vtrum ratio inductiua ad ea, quæ sunt fidei, minuat meritum fidei.

Supr. q. 55 ar. 5. ad tertium. Et 3. dt. 24. ar. 3 q. 3 & 1. cont. c. 8

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ ratio inductiua ad ea, quæ sunt fidei, diminuat meritum fidei. Dicit enim Greg. in quadam homilia, quòd fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Si ergo ratio humana sufficienter experimentum præbeat, totaliter excludit meritū fidei. Videtur ergo, quòd qualiscunque ratio humana inducta ad ea, quæ sunt fidei, diminuat meritum fidei.

¶ 2 Præterea, Quicquid diminuit rationem virtutis, diminuit rōnē meriti, quia felicitas virtutis est præmiū, vt Philo.* dicit in primo Ethic. sed ratio humana vī diminuere rationem virtutis ipsius fidei, quia de ratione fidei est, quòd sit non apparentium, vt suprà † dictū est. Quanto autem plures rationes inducuntur ad aliquid, tanto minus hoc est non apparens. ergo ratio humana inducta ad ea, quæ sunt fidei, meritum fidei diminuit.

*Li. 1. eth. c. 9. tom. 5. † q. præce. ar. 9.

¶ 3 Præterea, Contrariorum contrariæ sunt causæ. Sed id, quod inducitur in contrarium fidei, auget meritum fidei, siue sit persecutio cogentis ad recedendum a fide, siue etiam sit ratio aliqua hoc persuadens, ergo ratio coadiuuans fidem diminuit meritum fidei.

SED CONTRA est, quod primæ Petri 3. dicitur. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos reddere rationem de ea, quæ in vobis est, fide, & spe. non autem ad hoc induceret Apostolus, si per hoc, meritū fidei diminueretur. non ergo ratio diminuit meritum fidei.

Ar. præce.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut* dictum est, actus fidei pōt esse meritorius, inquantum subiacet voluntati, non solum quantum ad vsum, sed ēt quantū ad assensum. Ratio aūt humana inducta ad ea, quæ sunt fidei, dupliciter se pōt habere ad voluntatem credentis. Vno quidem mō, sicut præcedens, puta, cùm aliquis aut nō haberet voluntatem, aut non haberet promptā voluntatem ad credendum, nisi ratio humana induceretur, & sic ratio humana inducta diminuit meritum fidei. Sic ēt ī.* dictum est, q̄ passio procedēs electionē in virtutibus moralibus diminuit laudem virtuosi actus. Sicut enim hō actus virtutū moraliū dēt exercere pp iudicium rōnis, non pp passionem; ita credere dēt hō ea, quæ sunt fidei, non pp rationem humanam, sed pp auctoritatem diuinam. Alio mō ratio humana pōt se habere ad voluntatem credentis consequenter. Cum enim hō habet promptam voluntatem ad credendū, diligit veritatem creditam, & super ea excogitat, & amplectitur, si quas rōnes ad hoc inuenire pōt. Et quantum ad hoc rō humana nō excludit meritum fidei, sed est signum maioris meriti. Sic ēt passio consequens in virtutib. moralibus est signū promptioris voluntatis, vt ī.* dictū est. Et hoc significatur Io. 4 vbi Samaritani ad mulierē, per quā rō humana figuratur, dixerunt, Iam non pp tuā loquelam credimus.

P. 2. q. 24. ar. 3. ad 1. & q. 77. ar. 6. ad 2.

P. 2. q. 24. art. 3. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Greg. loquitur in casu illo, qū homo non habet voluntatē credendi ea, q̄ sunt fidei, nisi propter rationem inductam. Quando aūt homo habet voluntatem credendi ea, quæ sunt fidei ex sola auctoritate diuina, et si habeat rationem demonstratiuam ad aliquid eorum, puta ad hoc, quod est Deū esse, non propter hoc tollitur, vel diminuitur meritum fidei.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ rōnes, quæ inducuntur ad auctoritatem fidei non sunt demōstrationes, quæ in visionem intelligibilem, intellectum humanum reducere possunt, & ideo non desinunt esse non apparentia, sed remouent impedimenta fidei, ostendendo non esse impossibile, quod in fide proponitur, vnde per tales rationes non diminuitur meritum fidei nec ratio fidei, sed rationes demōstratiuæ inductæ ad ea, quæ sunt fidei præambula, videlicet, ad articulos, etsi diminuant rationem fidei, quia faciunt esse apparens id, quod proponitur, non tamē diminuunt rationem charitatis, per quā voluntas est prompta ad ea credendum, etiam si non apparerent, & ideo non diminuitur ratio meriti.

AD TERTIVM dicēdum, q̄ ea, quæ repugnant fidei, siue in consideratione hoīs, siue in exteriori persecutione, intantum augent meritum fidei, inquantū ostēdit voluntas magis promptā, & firma in fide, & iō ēt martyres maius fidei meritū habuerunt, non recedentes à fide, pp persecutiones, & ēt sapientes maius meritū fidei habent, nō recedentes à fide, pp rōnes Philosophorū, vel hæreticorū contra fidē inductas. Sed ea, quæ conueniunt fidei, non sp diminuunt promptitudinem voluntatis ad credendum, & ideo non sp diminuunt meritum fidei.

QVAESTIO III.

De Exteriori actu fidei, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de exteriori fidei actu, qui est confessio.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum confessio sit actus fidei.

¶ Secundo, vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutē.

QVAESTIONIS III.

De externo fidei actu, (qui CONFESSIO appellatur) In duas quæstiunculas distributæ.

AXIOMA.

1 2 *Eorum, quæ ad fidem pertinent, clara confessio, verus est fidei actus: 2 omnibus ad salutem necessarius, quandocunque, vel Dei honor, vel proximi vtilitas eum postularit.*

ARTICVLVS PRIMVS.

21

Vtrum confessio sit actus fidei.

AD PRIMVM sic proceditur. Vī, q̄ cōfessio non sit actus fidei. Non enim idem actus pertinet ad diuersas virtutes, sed cōfessio ptinet ad pœnitentiā, cuius ponitur pars. ergo non est actus fidei.

4. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 3. Et Ro. 10. lec. 2. col. 1

¶ 2 Præterea, Ad hoc, q̄ homo confiteatur fidē retrahitur interdum per timorem, vel etiam propter aliquam confusionem. Vnde & Apostolus ad Ephe. vlt. petit orari pro se, vt detur sibi cum fiducia notum facere mysterium Euangelij, sed non recedere a bono propter confusionem, vel timorem pertinet ad fortitudinem, quæ moderatur audacias, & timores. ergo videtur, q̄ confessio non sit actus fidei, sed magis fortitudinis, vel constātiæ.

¶ 3 Præterea, sicut per fidei feruorem inducitur aliqs ad confitendam fidem exterius, ita etiam inducitur ad alia exteriora bona opera facienda. Dicitur enim Gal. 5. q̄ fides per dilectionem operatur, sed alia exteriora opera non ponuntur actus fidei. ergo etiam neq; confessio.

SED CONTRA est, quod 2. ad Thess. 1. super illud, Et opus fidei in virtute. dicit * Glo. id est, Confessionem, quæ propriè est opus fidei.

Glo. ordi. ibid.

RESPONDEO dicendum, quod actus exteriores illius virtutis propriè sunt actus, ad cuius fines, secundum suas species referuntur, sicut ieiunare, secundum suam speciem refertur ad finem abstinentiæ, quæ est cōpescere carnem: & ideo est actus abstinentiæ cōfessio autem eorum, quæ sunt fidei, secundum suam speciem ordinatur, sicut ad finem ad id, quod est fidei, secundum illud 2. ad Cor. 4 Habentes eundem spiritum fidei, credimus, propter quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinatur ad significandum id, quod in corde concipitur. vnde sicut conceptus interior eorum, quæ sunt fidei, est propriè fidei actus, ita etiam & exterior confessio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod triplex est confessio, quæ in scripturis laudatur. Vna est confessio eorū, quæ sunt fidei; & ista est proprius actus fidei, vtpotè relata ad fidei finem, sicut * dictum est. Alia est confessio gratiarum actionis, siue laudis, & ista est actus latriæ. Ordinatur enim ad honorem Deo exterius exhibendum, quod est finis latriæ. Tertia est confessio peccatorum, & hæc ordinatur ad deletionem peccati, quæ est finis pœnitentiæ, vnde pertinet ad pœnitentiam.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, quod remouens prohibens non est causa per se, sed per accidens, vt patet per * Philosophum in 8. Physic. Vnde fortitudo, quæ remouet impedimentum confessionis fidei, scilicet timorem, vel erubescentiam, non est propriè, & per se causa confessionis, sed quasi per accidens.

Li 8 Phys. tex. 32. t. 8.

AD TERTIVM dicendum, quod fides interior mediante dilectione causat omnes exteriores actus virtutum mediantibus alijs virtutibus, imperando non eliciendo, sed confessionem producit tanquam proprium actum, nulla alia virtute mediante.

22

ARTICVLVS II.

Vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutem.

3. di. 29 a. 9 q 2 ad 3 & 1 q 9. ar. 34 cap Et Ro. 10. le. 2. co. 1. fi & c 14 le. 3. co. 2. h.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod confessio fidei non sit necessaria ad salutem: illud enim videtur ad salutē sufficere, per quod homo attingit finem virtutis, sed finis proprius fidei est coniunctio humanæ mentis ad veritatem diuinā, quod potest etiam esse sine exteriori confessione. ergo confessio fidei non est necessaria ad salutem.

¶ 2 Præterea, per exteriorem confessionem fidei hō fidem suā alij homini patefacit. sed hoc non est necessarium nisi illis, qui habent alios in fide instruere. ergo videtur, quod minores non teneantur ad fidei confessionem.

¶ 3 Præterea, illud, quod pōt vergere in scandalum, & perturbationem aliorum, non est necessarium ad salutem. Dicit enim Apostolus primæ ad Cor. 10. Sine offensione estote Iudæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei. Sed per confessionem fidei quandoque ad perturbationē infideles prouocantur. ergo confessio fidei non est necessaria ad salutē.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore aūt cōfessio fit ad salutem.

RESPONDEO dicēdum, quod ea, quæ sunt necessaria ad salutem, cadunt sub præceptis diuinæ legis. Confessio autem fidei cùm sit quoddam affirmatiuum, non pōt cadere nisi sub præcepto affirmatiuo. Vnde eodem modo est de necessarijs ad salutem, quō pōt cadere sub præcepto affirmatiuo diuinæ legis. Præcepta autē affirmatiua, vt suprà * dictum est, non obligant ad semper. & si semper obligent, obligant autem pro loco, & tempore secundum alias circunstantias debitas, secundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc, quod sit actus virtutis. Sic ergo confiteri fidem non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis, sed in aliquo loco, & tempore, quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide, in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis.

P 2. q 71. ar. 5. ad 3. Et q 88. 2. 3. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod finis fidei, sicut & aliarum virtutum, referri debet ad finem charitatis, qui est amor Dei, & proximi. Et ideo quādo honor Dei, vel vtilitas proximi hoc exposcit, non debet esse contētus homo, vt per fidem suam ipsi veritati diuinæ coniūgatur. sed debet fidem exterius confiteri.

AD SECVNDVM dicendum, quod in casu necessitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem suam alijs propalare, vel ad instructionem aliorum fidelium, siue confirmationem, vel ad reprimendum infidelium insultationem, sed alijs temporibus instruere homines de fide non pertinet ad omnes fideles.

AD TERTIVM dicendum, quod si turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta absque aliqua vtilitate fidei, vel fidelium, non est laudabile in tali casu fidem publicè confiteri. Vnde Dominus dicit Mat. 7 Nolite sanctum dare canibus, neq; margaritas vestras spargere ante porcos, ne conuersi dirumpant vos. Sed si vtilitas fidei aliqua speretur, aut necessitas adsit, contempta perturbatione infidelium, debet homo publicè fidē confiteri. Vnde Matth. 15 dicitur, quòd cum discipuli dixissent Domino, quòd Pharisæi audito eius verbo, scādalizati sunt, Dominus respondit. Sinite illos, scilicet conturbari, cæci sunt, & duces cæcorum.

QVAESTIO IIII.

de Ipsa fidei virtute, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum de ipsa fidei virtute. Et primò quidem de ipsa fide. Secundò, de habentibus fidem. Tertiò, de causa fidei. Quartò, de effectibus eius. ¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, quid sit fides.
¶ Secundo, in qua virtute animæ, sit sicut in subiecto.
¶ Tertio, vtrum forma eius sit charitas.
¶ Quarto, vtrū eadē numero sit fides formata, & informis.
¶ Quinto, vtrum fides sit virtus.
¶ Sexto, vtrum sit vna virtus.
¶ Septimo, de ordine eius ad alias virtutes.
¶ Octauo de comparatione certitudinis eius ad certitudinem virtutum intellectualium.

QVÆSTIONIS IIII.

De fidei virtute,

In octo Quæstiunculas distributæ,

AXIOMA.

5 5 *Fides est virtus, specie 6 vna, 7 omnium virtutū prima, & 8 inter eas, quæ mentem illustrant*
6
7 *certissima, 2 parti intelligenti, vt suo subiecto in-*
8 *hærens, 3 formæque (externæ tamen) loco charitatem habens, 4 ex informi in formatam, vna ea-*
2
3 *demque numero manens, commutari solita. 1 Quæ*
4 *ab Apostolo rectè ad hunc modum definitur, fides*
1 *est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium.*

ARTICVLVS PRIMVS 23

Vtrum hæc sit competens fidei diffinitio: Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium.

AD PRIMVM sic proceditur. Vī, quod sit incompetens fidei diffinitio, quam Apostolus ponit ad Heb. 11. dicens Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Nulla enim qualitas est substantia. Sed fides est qualitas, cum sit virtus theologica, vt s. * dictum est. ergo non est substantia.

*Primæ tertiæ, q. 46. ar. 3. cor. Et Rom. 1. le. 6. co. 3. Et ad Hebr. 11. principio. *p 2. q. 62. ar. 3.*

¶ 2 Præterea, Diuersarum virtutum diuersa sunt obiecta, sed res speranda est obiectum spei. non ergo debet poni in diffinitione fidei, tanquam eius obiectum.

¶ 3 Præterea, Fides magis perficitur per charitatem, quam

Art 3. huius quæst.

quàm per spem: quia charitas est forma fidei; vt infrà * patebit. magis ergo poni debuit in diffinitione fidei res diligenda, quàm res speranda.

¶ 4 Præterea. Idē non debet poni in diuersis generibus, sed substantia, & argumentū sunt diuersa gña nō subalterna inuicem posita: ergo incōuenienter fides dr̄ esse substātia, & argumentū. Incōuenienter ergo describitur fides.

¶ 5 Præterea. Per argumentum ueritas manifestatur eius, ad quod inducitur argumētū. Sed illud dicitur esse apparens, cuius ueritas est manifestata. ergo videtur oppositum implicari in hoc, q̄ dr̄ argumentum non apparentium: quia argumentum facit rem prius non apparentem, postea apparere. ergo malè dicitur, Rerum non apparentium. Inconuenienter ergo describitur fides.

IN CONTRARIVM sufficit auctoritas Apost.

RESPONDEO dicendū, q̄ licèt quidam dicant prædicta Apostoli verba non esse fidei diffinitionē, quia diffinitio indicat rei quidditatem, & essentiā, ut hētur 7. * Meta: tñ si quis recte cōsideret omnia, ex quibus fides pōt diffiniri, in prædicta descriptione tangūtur, licet verba non ordinentur sub forma diffinitionis, sicut etiam apud Philoso. hoc prætermissa syllogistica forma, syllogismorum principia tanguntur.

Li. 7. meta. tex. 11. & 19. to 3

Ad cuius euidentiā considerandum est, q̄ cùm habitus cognoscantur per actus, & actus per obiecta, fides cū sit habitus quidā, dēt diffiniri per propriū actum in cōparatione ad proprium obiectū. Actus aūt fidei est credere, sicut supra * dictū est: qui actus est intellectus, determinati ad unū ex imperio uoluntatis. Sic ergo actus fidei hēt ordinē, & ad obiectū voluntatis, qd̄ est bonū & finis: & ad obiectū intellectus, quod est uerū. Et quia fides cùm sit virtus theologica, sicut suprà * dictū est, habet idem pro obiecto, & fine, necesse est, q̄ obiectū fidei, & finis proportionaliter sibi correspondeant. Dictum est aūt supra, † q̄ ueritas prima est obiectum fidei, ſm qd̄ ipsa est non uisa, & ea, quibus ꝑ ipsam inhæretur: & ſm hoc oportet, q̄ ipsa veritas prima se habeat ad actū fidei per modū finis ſm rōnem rei non uisæ: quod ꝑtinet ad rationem rei speratæ, ſm illud Apostoli ad Roma 8. Quod non videmus, speramus: ueritatem eñ uidere, est ipsam habere: nō aūt sperat aliquis id, quod iam habet. sed spes est de hoc, quod non hetur, vt suprà * dictū est. Sic ergo habitudo actus fidei ad finē, qui est obiectū voluntatis, significatur in hoc, quod dr̄, Fides est substātia rerum sperādarū. substātia eñ solet dici prima inchoatio cuiuscunq; rei, & maximè, qñ tota res sequens continetur virtute in principio: putà si dicamus, q̄ prima principia indemōstrabilia, sunt substātia scientiæ, quia s. primū, quæ in nobis est de sciētia, sunt hmōi principia, & in eis virtute continetur tota scientia. Per hunc ergo modum dr̄ fides esse substātia rerum sperandarum, quia scilicet prima inchoatio rerū sperandarū in nobis est per assensum fidei, quæ virtute continet oēs res sperandas. In hoc. eñ speramus beatificari, q̄ videbimus aperta visione ueritatē, cui per fidē adhæremus, ut patet per ea, quæ supra * de felicitate dicta sunt. Habitudo autem actus fidei ad obiectū intellectus, ſm quod est obiectū fidei, designatur in hoc, q̄ dr̄ argumentum non apparentiū, & sumitur argumētū pro argumēti effectu. Per argumentū eñ, intellectus inducitur ad inhærendū alicui vero, vñ ipsa firma adhæsio intellectus ad veritatē fidei non apparentem, vocatur hic argumentum. Vñ alia litera hēt Conuictio: quia scilicet per auctoritatē diuinā intellectus credētis cōuincit ad assentiend. his, quæ non videt. Si quis ergo in formā diffinitionis hmōi verba reducere velit, pōt dicere, q̄ fides est habitus mētis, quæ inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire nō apparentibus: ꝑ hoc eñ fides ab omnibus alijs distinguitur, quæ ad intellectū pertinēt. Per hoc. n. quod dr̄ argumentum, distinguitur fides ab opinione, suspicione, & dubitatione, ꝑ quæ nō est prima adhæsio intellectus firma ad aliquid. Per hoc aūt, q̄ dr̄, Non apparentiū, distinguitur fides à scientia & intellectu, per quæ aliquid fit apparens. Per hoc aūt, q̄ dr̄, Substantia sperandarum rerū, distinguitur virtus fidei à fide cōmuniter sumpta, quæ non ordinatur ad beatitudinē speratā. Oēs autem aliæ diffinitiones quæcunq; de fide dantur, explicationes sunt huius, quam Apostolus ponit. Quod eñ dicit Aug. * Fides est virtus, qua creduntur, quæ nō videntur: & quod dicit Damas. † q̄ fides est non inquisitus consensus: & alij dñt, q̄ fides est certitudo animi quædā de absentibus supra opinionem & infra sciētiam: idē est ei, quod Apostolus dicit, Argumentum non apparētium. Quod verò Dion. † dicit 7. c. de Diui. no. quòd fides est manens credentium fundamentum, collocās eos in veritate, & ipsis ueritatem ostendens: idem est ei, quod dicitur, Substantia rerum sperandarum.

In arg. 1. huius art. Et p. 2 q. 82. arti. 3. † Q. 1. art. 1. & 4.

Q. 2. art. 2. & 3.

P. 2. q. 67. ar. 4.

P. 2. q. 64. ar. 8.

Aug. trac. 40 in Io. à med. to. 9. Et li. 1. q. eu. ng. q. 39 tom 4. † Dam. li. 4. cap. 12. † Dion. c. 7. de diui. nomi. declinando ad fi.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ substantia non sumitur hic ſm quod est genus generalissimum contra alia genera diuisum, sed secūdum quod in quolibet genere inuenitur quædam similitudo substantiæ, prout scilicet primum in quolibet genere continens in se alia virtute, dicitur esse substantia illorum.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ cùm fides pertineat ad intellectū, ſm quod imperatur a volūtate, oportet, q̄ ordinetur sicut ad finē ad obiecta illarum virtutū, quibus ꝑficitur voluntas, inter quas est spes, ut infrà * patebit, & ideo in diffinitione fidei ponit obiectū spei.

Q. 18. ar. 2

AD TERTIVM dicendū, q̄ dilectio potest esse & visorū, & non visorū, & præsentiū, & absentium, & iō res diligenda non ita proprie adaptatur fidei, sicut res speranda, cùm spes semꝑ sit absentium, & non visorum.

AD QVARTVM dicendū, q̄ substantia & argumentum, secundum quod in diffinitione fidei ponuntur, non important diuersa genera fidei, neque diuersos actus, sed diuersas habitudines vnius actus ad diuersa obiecta, ut ex dictis patet. *

In cor. ar.

AD QVINTVM dicendū, q̄ argumentū, quod sumitur ex proprijs principijs rei, facit rem esse apparētem. Sed argumētum, quod sumitur ex auctoritate diuina non facit rem in se esse apparentem, & tale argumentum ponitur in diffinitione fidei.

ARTICVLVS II.

24

Vtrum fides sit in intellectu sicut in subiecto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vī, q̄ fides non sit in intellectu sicut in subiecto. Dicit eñ Aug. * in lib. de ꝑdestinatione sanctorū, q̄ fides ī credētiū uolūtate cōsistit, sed volūtas est alia potētia ab intellectu. ergo fides nō est ī intellectu sicut ī subiecto.

Ca. 5. ī fine. tom. 7.

¶ 2 Præterea. Assensus fidei ad aliquid credendū prouenit ex voluntate Deo obediente, tota ergo laus fidei ex obedientia esse videtur. Sed obedientia est in uoluntate. ergo & fides. Non ergo est in intellectu.

¶ 3 Præterea, Intellectus est vel speculatiuus, uel practicus: sed fides nō est in intellectu speculatiuo, cū nihil dicat de uitabili, & fugiēdo, ut dr̄ in 3 de * Aīa. nō est ergo principium operationis. Fides aūt est, quæ per dilectionem operatur, ut dr̄ ad Gal. 5. Similiter etiam nec in intellectu practico, cuius obiectum est uerum contingens factibile, uel agibile. Obiectum enim fidei est verum æternum, ut supra * dictis patet. non ergo fides est in intellectu sicut in subiecto.

Lib. 3. de aīa text. 34. & 46. & 49. to. 2

Q. 1. ar. 1. & q. 2. ar. 5. & 7.

SED CONTRA est, quod fidei succedit visio patriæ, ſm illud primæ ad Cor. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, sed visio est in intellectu. ergo & fides.

RESPONDEO dicendū, q̄ cùm fides sit quædā virtus: oportet, q̄ actus sit perfectus. Ad perfectionem, autem actus, qui ex duobus actiuis principijs procedit, requiritur, q̄ vtrunq; actiuorum principiorum sit perfectum. Nō. n. bene pōt secari, nisi & secās hēat artē, & serra sit bñ disposita ad secādū. Dispositio aūt ad bñ agendū in illis potētijs animę, quę se hēt ad opposita,

est habitus, vt suprà * dictũ est. Et iõ oportet, ꝙ actus pcedens ex duabus talibus potẽtijs sit perfectus habitu aliquo præexistente in vtraq; potentiarũ. Dictũ autẽ † est suprà, ꝙ credere est actus intellectus, fm quòd mouetur à voluntate ad assentiẽdũ: procedit aũt hmõi actus à voluntate, & ab intellectu, quorum vtrunq; natũ est per habitum perfici fm prædicta: & ideo oportet, ꝙ tam in voluntate sit aliquis habitus, q̃ in intellectu, si dẽat actus fidei esse pfectus, sicut ẽt ad hoc, ꝙ actus concupiscibilis sit perfectus, oportet, ꝙ sit habitus prudentiæ in rõne, & habitus tẽperantiæ in concupiscibili. Credere aũt immediatè est actus intellectus, qa obiectũ huius actus est uerũ, quod ppriè pertinet ad intellectũ, & ideo necesse est ꝙ fides, quæ est proprium principium huius actus, sit in intellectu sicut in subiecto.

p.2.q. 49. ar.3. ad 4.

† Q. 2. ar. 1 & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ August. fidem accipit pro actu fidei, qui dicitur consistere in credentium voluntate: inquantum ex imperio voluntatis intellectus credibilibus assẽntit.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ non solùm oportet voluntatem esse promptam ad obediendum, sed ẽt intellectum esse bene dispositũ ad sequendũ imperium voluntatis, sicut oportet concupiscibilẽ esse bene dispositam ad sequendum imperium rationis: & ideo non solùm oportet esse habitum virtutis in voluntate imperante, sed etiam in intellectu assentiente.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ fides est in intellectu speculatiuo sicut in subiecto, vt manifestè patet ex fidei obiecto. sed qa veritas prima, quę est fidei obiectũ, est finis omniũ desideriorum, & actionum nostrarum, vt patet per Aug. * in primo de Trini. inde est, ꝙ per dilectionem operatur: sicut etiã intellectus speculatiuus extensione fit practicus: ut dicitur † in 3. de anima.

* Lib. 1. c. 8. in med. tom. 3.

† Lib. 3. ex tex. 49. id colligitur & nonnullis.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas sit forma fidei.

25

AD TERTIVM sic proceditur. Vr. ꝙ charitas non sit forma fidei. Vnumquodq; enim sortitur speciem per suam formam. Eorũ ergo, quæ ex opposito diuiduntur sicut diuersæ species vnius generis, vnũ non potest esse forma alterius. Sed fides, & charitas diuiduntur ex opposito. 1. ad Cor. 13 sicut diuersæ species virtutis. ergo charitas non potest esse forma fidei.

Infr. cõ. 2. ar. 8. Et 3. dist 22. q. 3 ar. 1 q. 1 & d. 27 qõ 2. art. 4. q. 3. & ueri. q. 14 ar. 5. & veri. q. 2. ar. 3.

¶ 2 Pręterea, Forma, & id cuius est forma, sunt in eodem, quia ex his fit unum simpliciter: sed fides est in intellectu, charitas autem in voluntate. ergo charitas non est forma fidei.

¶ 3 Pręterea, Forma est principiũ rei. sed pricipiũ credẽdi ex parte volũtatis magis vr̃ esse obediẽtia, q̃ charitas: fm illud ad Ro. 1. Ad obediendũ fidei in oĩbus Gẽtibus. ergo obedientia magis est forma fidei, q̃ charitas.

SED CONTRA est, ꝙ vnumquodque operatur per suam formam. Fides autem per dilectionem operatur. ergo dilectio charitatis est fidei forma.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex superioribus * patet, actus voluntarij speciẽ recipiunt à fine, qui est voluntatis obiectum; id aũt à quo aliquid speciem sortitur, se hẽt ad modum formæ in rebus naturalibus. Et ideo cuiuslibet actus volũtarij forma quodammodo est finis, ad quẽ ordinatur: tum qa ex ipso recipit formam, tum ẽt, quia modus actioni oportet, ꝙ respõdeat proportionabiliter fini. Manifestũ est autem ex * prædictis, ꝙ actus fidei ordinatur ad obiectum uoluntatis quod est bonum, sicut ad finem. hoc autem bonum, quod est finis fidei, s. bonum diuinum, est proprium obiectum charitatis. & ideo charitas dr̃ forma fidei, inquantum per charitatem actus fidei perficitur, & formatur.

1. 2. q. 1. ar tic 3. & q. 18. ar. 6.

Ar. 1. hui9 quæst. & q. 2. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q charitas dr̃ esse forma fidei, inquãtũ informat actũ ipsius. Nihil aũt phibet vnũ actũ a diuersis habitibus informari: & fm hoc ad diuersas species reduci ordine quodã, vt suprà * dictũ est, cum de actibus humanis in communi ageretur.

* 1. 2. q. 18 ar. 6. & 7. & q. 56. artic. 2.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ obiectio illa pcedit de forma intrinseca. Sic aũt charitas nõ est forma fidei, sed pout informat actum eius, vt supra * dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ et ipsa obedientia, & similiter spes, & quæcunq; alia virtus posset præcedere actum fidei rationabiliter formatũ à charitate, sicut infrà * patebit, & ideo ipsa charitas ponitur forma fidei.

Q. 23. ar. 8

26

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ fides informis possit fieri formata, vel econuerso.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr. ꝙ fides informis non fiat formata nec econuerso: quia vt dr̃ 1 ad Cor. 13 Cum venerit quod pfectũ est, euacuabitur, quod ex parte est. sed fides informis imperfecta est respectu formatæ. ergo adueniente fide formata, fides informis excluditur, vt non sit vnus habitus numero.

3. dist. 23. q. 3. art. 4. Et 4 di. 17 q. 2. ar 1. q. 3. corp. Et veri. q. 14. ar 7. Et ad Ro. 1. lect. 6. co. 3. fin.

¶ 2 Præterea, Illud, quod est mortuum, nõ fit viuum. sed fides informis est mortua, secundum illud Iacob. 2. Fides sine operibus mortua est. ergo fides informis non potest fieri formata.

¶ 3 Preterea, Gratia Dei adueniens, non habet minorem effectum in homine fideli, quàm infideli. sed adueniens homini infideli, causat in eo habitum fidei. ergo etiam adueniens fideli, qui habebat prius habitum fidei informem, causat in eo alium habitum fidei.

¶ 4 Pręterea, Sicut Boet. dicit, Accidẽtia alterari non põt, sed fides est quoddã accidens. ergo non põt eadem fides quandoq; esse formata, & quandoque informis.

SED CONTRA est, ꝙ Glo. sup illud, Fide sine operibus mortua est, dicit * Glo. qua reuiuiscit. ergo fides, q̃ erat prius mortua, & informis, fit formata, & uiuẽs.

Gl. interli near. ibid.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ circa hoc fuerũt diuersæ opiniones. Quidam enĩ dixerunt, ꝙ alius est habitus fidei formatæ, & informis: sed adueniẽte fide formata, tollitur fides informis. Et similiter homine post fidẽ formatã peccãte mortaliter, succedit alius habitus fidei informis, a Deo infusus. sed hoc nõ vr̃ esse conueniẽs, ꝙ gratia aduenĩẽs homini aliqđ Dei donũ excludat, neq; ẽt, ꝙ aliquod Dei donum homini infundatur pp peccatũ mortale. Et ideo alij dixerunt, ꝙ sunt quidẽ diuersi habitus fidei formatæ, & informis. Sed tñ adueniente fide formata, non tollitur habitus fidei informis: sed simul manet in eodẽ cum habitu fidei formatæ. Sed hoc ẽt vr̃ esse incõueniens, ꝙ habitus fidei informis in habente fidem formatam, remaneat otiosus. Et ideo aliter dicendum, ꝙ idẽ est habitus fidei formatæ, & informis. Cuius ratio est, qa habitus diuersificatur fm illud, quod per se ad habitũ pertinet. Cum aũt fides sit perfectio intellectus, illud per se ad fidẽ pertinet, quod ptinet ad intellectum. Quod aũt pertinet ad voluntatẽ, non per se pertinet ad fidem, ita quòd per hoc fidei habitus possit diuersificari. Distinctio aũt fidei formatæ, & informis, est secundum id, quod pertinet ad voluntatẽ, id est secundum charitatem, non autem secundum illud, quod pertinet ad intellectum. Vnde fides formata, & informis non sunt diuersi habitus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ uerbum Apostoli est intelligendum, qñ imperfectio est de ratione imperfecti. Tunc enim oportet, ꝙ adueniẽte perfecto imperfectum excludatur, sicut adueniente aperta visione excluditur fides de cuius ratione est, ut sit non apparentium. Sed quando imperfectio non est de ratione rei imperfectæ, tunc illud numero idem, quod erat imperfectum, fit perfectum, sicut pueritia non est de ratione hominis. & ideo idem numero qui erat puer, fit vir. Informitas autem fidei non est de ratione perfectæ fidei, sed per accidens se habet ad ipsam, ut * dictum est. vnde ipsamet fides informis fit formata.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ illud, quod facit uitam animalis, est de rõne ipsius, quia est forma essentialis eius, s. anima, & ideo mortuum fieri uiuum,

non

non potest; sed aliud specie est, quod est mortuum, & quod est viuum. Sed id, quod facit fidē esse formatam, vel viuam, non est de essentia fidei, & ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ gratia facit fidem non solum qñ fides de nouo incipit esse in hoïe, sed ēt quamdiu fides durat. * Dictū est.n.suprà, ꝙ Deus semper operatur iustificationem hominis, sicut sol semper operatur illuminationem aëris. Vnde gratia non minus facit adueniens fideli, quàm adueniens infideli: quia in vtroq; operatur fidem. In vno quidem confirmando, & perficiendo, in alio de nouo creando. Vel potest dici, ꝙ hoc est per accidens, scilicet, propter dispositionē subiecti, ꝙ gratia non causat fidem in eo, qui habet, sicut ecōtrario, secundum peccatum mortale non tollit gratiā ab eo, qui eam amisit per peccatum mortale præcedēs.

I.2.q.109. ar.1. Et q. 113. Et p. p.q6. 104. ar.1.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ per hoc, ꝙ fides formata fit informis, non mutatur ipsa fides, sed mutatur subiectum fidei, quod est anima, quod quandoque quidem hēt fidem sine charitate, qñq; āt cū charitate.

27

ARTICVLVS V.

Vtrum fides sit virtus.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ fides non sit virtus. Virtus enim ordinatur ad bonum. Nam virtus est, quæ bonum facit habētem, vt dicit Philo. in 2. † Ethi. sed fides ordinatur ad verum, ergo fides non est virtus.

¶ 2 Præterea, Perfectior est virtus infusa, quàm acquisita. Sed fides, propter sui imperfectionem non ponitur inter virtutes intellectuales acquisitas, vt * patet per Philo. in 6. Ethic. ergo multo minus potest poni virtus infusa.

¶ 3 Præterea, Fides formata, & informis sunt eiusdem speciei, vt † dictum est: sed fides informis nō est virtus, quia non habet connexionem cum alijs virtutibus: ergo nec fides formata est virtus.

¶ 4 Præterea, Gratiæ gratis datæ, & fructus distinguūtur à virtutibus. Sed fides enumeratur inter gratias gratis datas. 1 ad Cor. 12. & similiter inter fructus, ad Galat. 5. ergo fides non est virtus.

SED CONTRA est, ꝙ homo per virtutes iustificatur. Nam iustitia est tota virtus, vt dr̃ in 5. * Ethi. Sed per fidē homo iustificatur, ſm illud ad Ro. 5. Iustificati ergo ex fide, pacem habemus, &c. ergo fides est virtus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex * prædictis patet, virtus humana est, per quam actus humanus redditur bonus, vñ quicunq; habitus est sp̄ principium boni actus, pōt dici virtus humana. Talis aūt habitus est fides formata. Cùm n. credere sit actus intellectus assentientis vero, ex imperio voluntatis, ad hoc, ꝙ iste actus sit perfectus, duo requiruntur, quorum vnum est, vt infallibiliter intellectus tendat in suum bonum, quod est verum. Aliud aūt est, vt infallibiliter ordinetur ad vltimum finem, pp quem voluntas assentit vero, & vtrunq; inuenitur in actu fidei formatæ. Nam ex ratione ipsius fidei est, ꝙ intellectus sp̄ feratur in verum, quia fidei nō pōt subesse falsum, vt supra * habitū est. Ex charitate āt, quæ format fidem, habet anima, ꝙ infallibiliter voluntas ordinetur in finem bonum, & ideo fides formata est virtus. Fides aūt informis non est virtus, quia etsi actus fidei informis habeat perfectionem debitam ex parte intellectus, nō tamen habet perfectionē debitā ex parte voluntatis. Sicut ēt si temperantia esset in concupiscibili, & prudentia non esset in rationali, temperantia non esset virtus, vt supra * dictū est. Sed ad actū temperantiæ requiritur actus rōnis, & actus cōcupiscentiæ, sicut ad actū fidei requirit actus voluntatis, & actus intellectus.

P.2.q.65. art.4. Et 3. dist. 23.2. art.4.q.1. & q.3.art. 1.q.2. Et ueri.q.14. art.3.&6. † Lib.2.ethi.c.6.t.5 * li.6.eth. ca.3.circa prin. to 5. † Ar.pręc. lib.5.eth. cap.1.to.5. 1.2.qō 55. art.3.&4. Q.1.ar.3. 1.2.q.58. art.4.&q. 65. art.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ipsum verū est bonum intellectus, cùm sit eius perfectio; & ideo inquātum per fidem intellectus determinatur ad verum, fides habet ordinem in bonū quoddam, sed vlterius inquantum fides formatur per charitatem, habet ēt ordinem ad bonum, secundùm ꝙ est voluntatis obiectum.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ fides, de qua Philo. loquitur, innititur rationi humanæ non ex necessitate concludenti, cui potest subesse falsum, & ideo talis fides non est virtus. Sed fides, de qua loquimur, innititur veritati diuinæ, quæ est infallibilis, & ita non potest ei subesse falsum. Et ideo talis fides potest esse virtus.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ fides formata, & informis non differūt specie, sicut in diuersis speciebus existentes, differunt aūt, sicut perfectum, & imperfectū in eadem specie, vnde fides informis cùm sit imperfecta, non pertingit ad perfectam rationem virtutis. Nam virtus est perfectio quædam, vt dicitur in 7. * Physic.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ quidam ponunt, ꝙ fides, quæ connumeratur inter gratias gratis datas, est fides informis. Sed hoc non conuenienter dr̃, quia gratiæ gratis datæ, quæ ibi enumerantur, non sunt cōes oībus membris Ecclesiæ, vnde Apost. ibi dicit, Diuisiones gratiarū sunt. Et iterū, Alij datur hoc, alij datur illud. Fides aūt informis est cōis omnibus membris Ecclesiæ, quia informitas non est de substantia eius, ſm quod est donū gratuitum. Vnde dicendum est, quòd sumitur ibi pro aliqua fidei excellentia, sicut pro constantia fidei, vt dicit * Glos. vel pro sermone fidei. Fides autē ponitur fructus, secundùm quòd habet aliquam delectionem in suo actu ratione certitudinis. Vnde ad Galat. 5. vbi enumerantur fructus, exponitur fides de inuisibilibus certitudo.

Li. 7. Phy. text. 17. & 18. to. 2. Gl. interlinearis, ibi.

28

ARTICVLVS VI.

Vtrum fides sit vna virtus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd non sit vna fides. Sicut. n. fides est donū Dei, vt dr̃ ad Eph. 5. ita ēt sapiā, & sciā inter dona Dei computantur, vt patet Isa. 11. Sed sapiā, & sciā differunt per hoc, ꝙ sapientia est de æternis, scientiā verò de temporalibus, vt patet per * Aug. 13. De Trini. cùm ergo fides sit de æternis, & de quibusdam temporalibus, videtur, quòd non sit vna fides, sed distinguatur in partes.

¶ 2 Præterea, Confessio est actus fidei, vt suprà * dictū est, sed non est vna, & eadem cōfessio fidei, apud omnes. Nam, quod nos confitemur factum, antiqui patres confitebantur futurum, vt patet Isa. 7. Ecce virgo concipiet. ergo non est vna fides.

¶ 3 Præterea, Fides est communis omnibus fidelibus Christi. sed vnum accidens non potest esse in diuersis subiectis. ergo non potest esse vna fides omnium.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ fides, si sumatur pro habitu, dupliciter pōt considerari. vno mō ex parte obiecti, & sic est vna fides. Obiectum. n. formale fidei est veritas prima, cui ēt inhærendo credimus quæcunq; sub fide continentur. Alio mō ex parte subiecti: & sic fides diuersificatur, ſm ꝙ est diuersorum. Manifestum est āt, ꝙ fides, sicut & quilibet alius habitus ex formali rōne obiecti habet spēm, sed ex subiecto indiuiduatur, & idō si fides sumatur pro habitu, quo credimus, sic fides est vna spē, & differens numero in diuersis. Si verò sumatē pro eo, quod creditur, sic ēt est vna fides, quia idem est, quod ab oībus creditur, etsi sint diuersa credibilia, quæ cōiter oēs credunt, tamen omnia reducuntur ad vnum.

3. dist. 23. q.2. art.6. q.3. Et 4. dist. 1 q.2. art.2. q.5. col. Et ueri q.14. ar. 12. Et Ro. 5. le.5. fi. & le.5 col.2. Et secundæ cor. 4. co.1. fin. * c.19. to. 3. q.3. art.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ temporalia, quæ in fide proponuntur, non pertinent ad obiectum fidei, nisi in ordine ad aliquod æternum, quod est veritas prima, sicut suprà * dictum est. Et ideo fides vna est de temporalibus, & æternis. Secus autem est de sapientia, & scientia, quæ considerant temporalia, & æterna, secundùm proprias rationes vtrorumque.

q.1. art.1.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ illa differentia præteriti, & futuri non contingit ex aliqua diuersitate rei creditæ, sed ex diuersa habitudine credentium ad vnam rem creditam, vt etiam supra * habitum est.

1.2.q.103. art.4.&q. 107. art.1 ad prim.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ illa ratio procedit de diuersitate fidei, secundùm numerum.

29

ARTICVLVS VII.

Vtrum fides sit prima inter virtutes.

1.2.q.6 ar. 6. & 3.di. 23.q.2.ar. 5. Et veri. q.14.art.2. cor.col 2. prin.& ad 1. & 2 & artic.3.ad quartum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ fides non sit prima inter virtutes. Dicitur enim Luc 12. in * Glo super illud, Dico vobis amicis meis, quòd fortitudo est fidei fundamentum: sed fundamentum est prius eo, cuius est fundamentum. ergo fides non est prima virtus.

¶ 2 Præterea, Quædam Glo. dicit super illum † Psalmum, Noli æmulari, quòd spes introducit ad fidem. spes autem est virtus quædam, vt infrà * dicetur. ergo fides non est prima virtutum.

* Super illud Lu 12 est glossa Amb. in c. cuius titulus est de exemplo, quo mortis metus excludit, in fi. illius. to 5.

† Est Cass. sup illud spera in domino. Psalm. 36.

† q. 17 ar 1.

¶ 3 Præterea, Suprà * dictum est, quòd intellectus credentis inclinatur ad assentiendum his, quæ sunt fidei ex obedientia ad Deum. sed obedientia est etiam quædam virtus: non ergo fides est prima virtus.

* q 2 ar. 1. & ar. 2. huius q. ad secundum.

¶ 4 Præterea, Fides informis non est fundamentum: sed fides formata, sicut in † Glo. dr 1 ad Cor. 13. Formatur autem fides per charitatem, vt supra * dictum est. ergo fides à charitate habet, quòd sit fundamentum. Charitas ergo est maius fundamentum, quàm fides: nam fundamentum est prima pars ædificij, & ita videtur, ꝙ sit prior fide.

† Est Aug. de fide, & operib. c. 20 tom. 4.

¶ 5 Præterea, Secundum ordinem actuum intelligitur ordo habituum: sed in actu fidei actus voluntatis, quem perficit charitas, præcedit actum intellectus, quem perficit fides: sicut causa, quæ præcedit effectum: ergo charitas præcedit fidem. non ergo fides est prima virtutum.

SED CONTRA est, ꝙ Apost dicit ad Heb. 11 ꝙ fides est substantia sperandarum rerum. sed substantia habet ratioñe primi: ergo fides est prima inter virtutes.

† Ar 3 huius q. ult.

1.2. q̃ 3 4. a. 4. ad pri. & q. 13 a. 2

RESPONDEO dicendum, ꝙ aliquid potest esse prius altero dupliciter Vno modo per se: alio modo per accidens. Per se quidem inter omnes virtutes prima est fides. cùm enim in agibilibus finis sit principium, vt suprà * dictum est, necesse est virtutes Theologicas, quarũ obiectum est vltimus finis, esse priores cęteris virtutibus. Ipse aũt vltimus finis oportet, ꝙ prius sit in intellectu, q̃ in voluntate, quia voluntas non fertur in aliquid, nisi prout est in intellectu apprehensum. Vnde cùm vltimus finis sit quidem in voluntate per spem, & charitatem, in intellectu aũt per fidem; necesse est, ꝙ fides sit prima inter oẽs virtutes, quia naturalis cognitio non põt attingere ad Deum, secundum ꝙ est obiectum beatitudinis prout tendit in ipsum spes, & charitas. Sed per accidens potest aliqua virtus esse prior fide. Causa eñ per accidens est per accidens prior. remouere aũt prohibẽs pertinet ad causam per accidens, vt patet per * Philo. in 8. Physi. & secundùm hoc aliquæ virtutes possunt dici ꝑ accidens priores fide, inquantũ remouent impedimẽta credẽdi, sicut fortitudo remouet inordinatũ timorẽ impedientem fidem: humilitas aũt superbiã, per quã intellectus recusat se submittere veritati fidei. Et idẽ põt dici de aliquibus alijs virtutibus, quamuis nõ sint veræ virtutes, nisi præsupposita fide, vt patet per * Aug. in lib. contra Iulianum Vnde patet r̃nsio ad PRIMVM.

Lib. 8 tex. 22. tom. 2.

Li. 4 ca. 3. to 7.

AD SECVNDVM dicendum ꝙ spes non potest vniuersaliter introducere ad fidem. Non enim põt spes haberi de æterna beatitudine, nisi credatur possibile, qa impossibile non cadit sub spe, vt ex suprà * dictis patet: sed ex spe aliquis introduci potest ad hoc, quòd perseueret in fide, vel quòd fidei firmiter adhæreat: & secundùm hoc dicitur spes introducere ad fidem.

1 2. q̃. 40. ar. 1.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ obedientia dupliciter dicitur. Quandoque enim importat inclinationem voluntatis ad implendum diuina mandata; & sic nõ est specialis virtus, sed generaliter includitur in omni virtute quia omnes actus virtutum cadunt sub præceptis legis diuinæ, vt supra * dictum est; & hoc modo ad fidẽ requiritur obedientia. Alio modo potest accipi obedientia, secundùm ꝙ importat inclinationem, quantum ad implendum mandata, secundùm ꝙ habent rationẽ debiti: & sic obediẽtia est specialis virtus, & pars iustitiæ. Reddit enim superiori debitum, obediẽdo sibi. Et hoc modo obedientia sequitur fidem, per quam manifestatur homini, quòd Deus sit superior, cui debeat obedire.

1.2. q. 100. ar. 2.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ ad rationem fundamenti, non solum requiritur, ꝙ sit primum, sed ẽt, qđ sit alijs partibus ædificij cõnexum. Non. n. esset fundm̃, nisi ei aliæ partes ædificij cohærerent. Connexio autẽ spiritualis ædificij est per charitatem, ſm illud Col 3. Super omnia charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis. & ideo fides sine charitate fundamentum esse non potest: nec tamen oportet, ꝙ charitas sit prior fide.

AD QVINTVM dicendũ, quod actus voluntatis præexigitur ad fidem: non tamen actus voluntatis charitate informatus; sed talis actus præsupponit fidem, quia non potest voluntas perfecto amore in Deum tendere, nisi intellectus rectam fidem habeat circa ipsum.

30

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fides sit certior sciencia, & alijs virtutibus intellectualibus.

3. di. 23. q. 2. ar. 2. q. 3. & 3. cont. c. 154 cor. 1. fi & cõ. 3 fi. Et veri. q. 10. ar. 12. ad 15. Et lo. 4 le. 5. fi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ fides non sit certior scientia, & alijs virtutibus intellectualibus. Dubitatio enim opponitur certitudini, vnde videtur illud esse certius, quod minus potest habere de dubitatione, sicut est albius, quod est nigro impermixtius Sed intellectus, & scientia, & etiã sapientia non habent dubitationem circa ea, quorum sunt. Credens autem interdum potest pati motum dubitationis, & dubitare de his, quæ sunt fidei ergo fides nõ est certior virtutibus intellectualibus.

¶ 2 Pręterea, Visio est certior auditu. sed fides est ex auditu, vt dicitur ad Rom. 10. ca In intellectu autem, & scientia, & sapientia includitur quædam intellectualis visio. ergo certior est sciẽtia, vel intellectus, quàm fides.

¶ 3 Præterea, Quantò aliquid est perfectius in his, quę ad intellectũ pertinent, tantò est certius. Sed intellectus est perfectior fide, quia per fidem ad intellectũ peruenitur, ſm illud Isa 7 ca. Nisi credideritis, non intelligetis, ſm aliam litterã. Et * Aug dicit etiam de scientia, 14 de Trin. quod per scientiam roboratur fides. ergo videtur, quòd certior sit scientia, vel intellectus, quàm fides.

Lib. 14. de Trin. c. 1. à med.

SED CONTRA est, quod Apost dicit primæ ad Thess. 2. cap. Cùm accepissetis à nobis verbum auditus, s. per fidem, accepistis id, non vt verbum hominum, sed, sicut verè est verbum Dei. sed nihil certius verbo Dei. ergo scientia non est certior fide, nec aliquid aliud.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà * dictũ est, virtutum intellectualium duæ sunt circa contingentia, s. prudentia, & ars, quibus præfertur fides in certitudine rõne suæ materiæ, quia est de æternis, q̃ non contingit aliter se habere. Tres aũt reliquæ intellectuales virtutes, s. sapiã, sciã, & intellectus sunt de necessarijs, vt suprà * dictũ est. Sed sciendum est, ꝙ sapiã, & sciã, & intellectus dupliciter dñr. Vno mõ, ſm ꝙ ponuntur virtutes intellectuales à Philo. in 6. * Ethi. Alio modo, ſm quòd ponuntur dona Spiritussancti. Primo modo dicendum est, quòd certitudo potest considerari dupliciter. Vno mõ ex causa certitudinis: & sic dr̃ esse certius illud, qđ habet certiorem causam: & hoc modo fides est certior tribus prædictis, qa fides innititur veritati diuinæ. tria autem prædicta innituntur rationi humanæ. Alio modo potest considerari certitudo ex parte subiecti: & sic dr̃ esse certius, quod plenius consequitur intellectus hominis. Et per hunc modum, quia ea, quæ sunt fidei, sunt supra intellectum hominis, non autem ea, quæ subsunt tribus prædictis, ideo ex hac parte fides est minus certa. Sed quia vnumquodque iudicatur, simpliciter quidem ſm causam suam, secundum autem dispositionem, quæ ex parte subiecti est, iudicatur ſm quid: inde est, quod fides

1.2. q̃. 57. ar. 4. ad 2.

q 57. ar. 2. ad tertiũ.

Li. 6. Ethi. c 3 & 6. & 7. tomo 5.

fides est simpliciter certior; sed alia sunt certiora ſm quid, s. quo ad nos. Similiter autem, si accipiantur tria prædicta, ſm quod sunt dona præsentis vitæ, cooperantur ad fidem, sicut ad principium, quod præsupponunt; vnde etiam secundum hoc fides est eis certior.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa dubitatio non est ex parte causæ fidei. Sed quo ad nos, inquantum nō plenè assequimur per intellectum ea, quæ sunt fidei.

AD SECVNDVM dicendū ꝙ cæteris paribus, visio est certior auditu; sed ille, à quo auditur, multum excedit visum videntis; sic certior est auditus, ꝙ visus. Sicut aliquis paruæ scientiæ magis certificatur de eo, ꝙ audit ab aliquo scientifico, quàm de eo, quod sibi ſm suam rationem vr̃. Et multò magis homo certior est de eo, quod audit à Deo, qui falli non potest, quàm de eo, quod videt propria ratione, quæ falli potest.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ perfectio intellectus, & scientiæ, excedit cognitionem fidei quantū ad maiorem manifestationem, non tñ quantum ad certiorem inhæsionē: quia tota certitudo intellectus, uel scientiæ, ſm quod sunt dona, procedit à certitudine fidei; sicut certitudo cognitionis conclusionem procedit ex certitudine principiorum. Secundum aūt, quod sciā, & sapientia, & intellectus, sunt uirtutes intellectuales; innituntur naturali lumini rationis, quod deficit à certitudine, & à verbo Dei, cui innititur fides.

QVAESTIO V.

De habentibus fidem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de habentibus fidē.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum angelus, aut homo in prima sui conditione habuerit fidem.

¶ Secundò, vtrum dæmones habeant fidem.

¶ Tertio, vtrum hæretici errantes in uno articulo fidei, habeant fidem de alijs articulis.

¶ Quartò, vtrum fidem habentium, unus alio habeat maiorem fidem.

QVÆSTIONIS V.
De habentibus fidem,
In quatuor Quæstiunculas diuisæ,
AXIOMA.

4 *Vera, & passim in scriptura prædicata fides, tametsi in omnibus certitudinem efficiat, in quibusdā tamen maior, in alijs minor esse potest.* 1 *Quæ quidem, & in Angelo ante confirmationem, & in homine ante peccatum fuit.* 2 *Verùm in dæmonibus post suum lapsum, coacta quædam ex naturali perspicacitate, signorumq; euidentia, non autem laudabilis illa, & diuinitus inspirata fides remansit,* 3 *qualis & in hæreticis, circa illa fidei capita, quæ retinent, existent.*

31

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum angelus, aut homo in prima sui conditione habuerit fidem.

Sup. qō.2. ar.7. cor. Et 3. q 1. ar.3. ad 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ angelus, aut homo in sua prima conditione fidem non habuerit. Dicit ēm Hugo de sancto Vict. in suis sententijs, ꝙ quia homo oculum contēplationis nō hēt apertū, Deum, & quæ in Deo sunt, videre non ualet. Sed angelus in statu suæ primæ cōditionis ante confirmationem, uel lapsum habuit oculum contemplationis apertū. Videbat. n. res in uerbo; ut Aug dicit in 2. sup Gen. ad litteram. Et similiter primus homo in statu innocentiæ vr̃ habuisse oculum contemplationis apertū. Dicit enim * Hugo de sancto Victore, in suis sententijs, ꝙ nouit homo in primo statu Creatorem suum, nō ea cognitione, qua foris auditu solo percipitur, sed ea, quæ intus per inspirationē ministratur, non ea, qua Deus modo à credentibus absens fide quæritur; sed ea, qua ꝑ præsentiā cōtemplationis manifestius cernebatur. ergo homo, vel angelus in statu primæ cōditionis fidē non habuit.

Lib.2.c.8. ro 4.

* Li. 1. de Sacra.par. 6. c.14.

¶ 2 Præterea, Cognitio fidei est ænigmatica, & obscura, ſm illud 1. ad Cor.13. c Nunc videmus per speculū in ænigmate. Sed in statu primæ conditionis, non fuit aliqua obscuritas, neque in homine, neque in angelo; quia tenebrositas est pœna peccati. ergo fides in statu primæ conditionis esse non potuit, neque in homine, neque in angelo.

¶ 3 Præterea, Apost. dicit ad Rom 10 c. ꝙ fides est ex auditu, auditus autem per uerbum Dei. Sed hoc locum non habuit in primo statu angelicæ conditionis, aut humanæ. Non enim erat ibi auditus ab alio. ergo fides in statu illo non erat neque in homine, neque in angelo.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit ad Hebr. 11. c. Accedentem ad Deum oportet credere. Sed angelus, & homo in sui prima conditione erant in statu accedendi ad Deum. ergo fide indigebant.

RESPONDEO dicendum, ꝙ quidā dicunt, ꝙ in angelis ante confirmationē, & lapsum, & in homine añ peccatum, non fuit fides ꝓꝑ manifestam contemplationem, quæ tunc erat de rebus diuinis. Sed cùm fides sit argumentum non apparentium, ſm Apostolum, & per fidem credantur ea, quæ non uidentur, ut * Aug dicit, illa sola manifestatio excludit fidei rōnem, per quam creditum apparens, uel uisum id, de quo principaliter est fides. Principale aūt obiectū fidei est ueritas prima, cuius visio beatos facit, & fidei succedit. cū ergo angelus añ confirmationē, & homo añ peccatū non habuerit illā beatitudinem, qua Deus per essentiam ur̃, manifestum est, ꝙ non habuit sic manifestam cognitionem, ꝙ excluderetur ratio fidei. Vñ quod non habuit fidē, hoc esse non potuit, nisi ꝙ penitus ei erat ignotū id, de quo est fides. Et si homo, & angelus fuerunt creati in puris naturalibus, ut quidā dñt, forte posset teneri, ꝙ fides nō fuerit in angelo añ confirmationē, nec in homine ante peccatum. Cognitio n fidei est supra naturalem cognitionem de Deo, non solū hominis, sed ēt angeli. Sed quia in primo iam * diximus, ꝙ homo, & angelus creati sunt cum dono gratiæ, ideo necesse est dicere, ꝙ per gratiam acceptā, & nondū consummatā fuerit in eis inchoatio quædam speratæ beatitudinis, quæ quidē inchoatur in voluntate per spem, & charitatē, sed in intellectu ꝑ fidem, ut suprà * dictum est. Et ideo necesse est dicere, ꝙ angelus ante confirmationem habuit fidē, & similiter homo ante peccatum. Sed tñ considerandum est, ꝙ in obiecto fidei, est aliquid quasi formale, s. ueritas prima super omnē naturalē cognitionē creaturæ existens, & aliquid materiale, sicut id, cui assentimus inhærēdo primæ ueritati. Quantū ergo ad primum horū, cōiter fides est in omnibus habentibus cognitionem de Deo, futura beatitudine nondū adepta, inhærendo primæ ueritati. Sed quantum ad ea, quæ materialiter credenda proponuntur, quædā sunt credita ab uno, quæ sunt manifestè scita ab alio, ēt in statu præsenti, ut suprà * dictum est. Et ſm hoc etiam potest dici, ꝙ angelus ante confirmationem, & homo ante peccatum quędam de diuinis mysterijs manifesta cognitione, cognouerunt, quę nunc non possumus cognoscere, nisi credendo.

Tract. 40. in Ioan à med. to. 9. & lib. 2. q. euang. q. 39 in pri. to 4.

1. 2. q 62. ar. 3. & q. 95. ar. 1.

q. 4. art. 7.

q. 1. ar. 5. & q. 2 ar. 4. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quamuis dicta Hugonis de sancto Victore magistralia sint, & robur auctoritatis habeat, tñ pōt dici, ꝙ contemplatio, quæ tollit necessitatem fidei, est contemplatio patriæ, qua supernaturalis ueritas per essentiam vr̃. Hanc autem contemplationem non habuit angelus ante confirmationem, nec homo ante peccatum, sed eorum contemplatio erat altior, quàm nostra, per quam magis de propinquo accedētes ad Deū plura manifestè cognoscere poterant de diuinis effectibus, & mysterijs, ꝙ nos possumus.

mus. Vnde nõ inerat eis fides, qua ita quæreretur Deus absens, sicut à nobis quæritur. Erat enim eis magis præsens per lumen sapientiæ, quàm sit nobis, licet nec eis esset ita præsens, sicut est beatis per lumen gloriæ.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in statu primæ conditionis hominis, vel angeli non erat obscuritas culpæ, vel pœnæ, inerat tamen intellectui hominis, & angeli quędam obscuritas naturalis, secundum quod omnis creatura tenebra est comparata immensitati diuini luminis, & talis obscuritas sufficit ad fidei rationem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in statu primæ conditionis non erat auditus ab homine exterius loquente, sed à Deo interius inspirante, sicut & Prophetæ audiebant, secundum illud Ps. 84. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.

32

ARTICVLVS II.

Vtrum in dæmonibus sit fides.

3. dist. 76. art. 7. col. Et 3. dist. 23. q. 3. ar. 2. q. 1. Et verit. qõ. 14. art 9. ad tertiũ. * Cap 5. in fi. to. 7. † p. p. qõ. 64. art. 2. ad 5.

AD SECVNDVM sic proced. Vr. ꝙ in dæmonibus non sit fides. Dicit enim Augustinus in libro de *prædestinatione sanctorum, quod fides consistit in credentium voluntate. hæc autem uoluntas bona est, qua quis vult credere Deo, cùm ergo in dæmonibus non sit aliqua uoluntas deliberata bona, ut in primo † dictum est, uidetur quòd in dæmonibus non sit fides.

¶ 2 Præterea, Fides est quoddam donum diuinæ gratiæ, secundum illud Ephes. 2. Gratia estis saluati per fidem, donum enim Dei est. Sed dæmones dona gratuita amiserunt per peccatum, vt dicitur in Gl super illud Osee 3. Ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia uuarum ergo fides in dæmonibus post peccatum non remansit.

¶ 3 Prçterea, Infidelitas videtur esse grauius inter peccata, ut patet per * Augustinum sup illud Io. 15. Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo, sed in quibusdam hominibus est peccatum infidelitatis. si ergo fides esset in dæmonibus, aliquorum hominum peccatum esset grauius peccato dæmonum, quod videtur esse inconueniens, non ergo fides est in dæmonibus.

Tract 89. in Io. ante medium, 10. 9.

SED CONTRA est, quòd dicitur Iacob 2. Dæmones credunt, & contremiscunt.

q. 2. art. 1. & q. 1. art. 4.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictũ est, intellectus credentis assentit rei creditæ, non quia ipsam uideat, vel ſm se, vel per resolutionem ad prima principia per se visa, sed propter imperium uoluntatis. Quòd aũt uoluntas moueat intellectum ad assentiendum, põt contingere ex duobus. Vno modo ex ordine uoluntatis ad bonum, & sic credere est actus laudabilis. Alio modo, quia intellectus conuincitur ad hoc, ꝙ iudicet esse credendum his, quæ dicuntur, licet non conuincatur per euidentiam rei, sicut si aliquis Propheta prænuntiaret in sermone Dñi aliquid futurum, & adhiberet signũ, mortuũ suscitando, ex hoc signo conuinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifestè hoc dici à Deo, qui non mẽtitur, licet illud futurũ, quod prędicitur, in se euidens nõ esset, vñ per hoc ratio fidei non tolleretur. Dicendũ est ergo, ꝙ in fidelibus Christi laudatur fides secundum primum modũ, & secundum hoc non est in dęmonibus, sed solũ secundo modo. Vident.n multa manifesta indicia, ex quibus percipiũt doctrinam Ecclesiæ à Deo esse, quãuis ipsi res ipsas, quas Ecclesia docet, non uideant, puta Deum esse trinum & vnum, vel aliquid huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dæmonum fides est quodammodo coacta ex signorum euidentia, & ideo non pertinet ad laudem uoluntatis ipsorum, quod credunt.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ fides, q̃ est donũ gratiæ, inclinat hoĩem ad credendum, ſm aliquẽ affectum boni, et si sit informis. unde fides, quæ est in dæmonibus, non est donum gratiæ, sed magis coguntur ad credendum ex perspicacitate naturalis intellectus.

AD TERTIVM dicendum, quod hoc ipsum dæmonibus displicet, quòd signa fidei sunt tam euidentia, ut per ea credere compellantur & ideo in nullo malitia eorum minuitur per hoc, quòd credunt.

33

ARTICVLVS III.

Vtrum qui discredit vnum articulum fidei, possit habere fidem informem de aliis articulis.

3. dist. 23. quol 3. artic. 3. q 2. Et uer. q. 14. art. 10. ad 10. Et quol. 6. q. 4 art. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr ꝙ hæreticus, qui discredit unum articulum fidei, possit habere fidẽ informẽ de aliis articulis. Non n. intellectus naturalis hæretici est potentior, quàm intellectus catholici sed intellectus catholici indiget adiuuari ad credendũ quemcũque articulum fidei dono fidei. ergo uidetur, quod nec hæretici aliquos articulos fidei credere possint sine dono fidei informis.

¶ 2 Prçterea, Sicut sub fide continẽtur multi articuli fidei, ita sub una scientia, puta Geometria, continentur multę conclusiones sed homo aliquis potest habere scientiam Geometriæ circa quasdam Geometricas cõclusiones, aliis ignoratis. ergo homo aliquis potest habere fidẽ de aliqbus articulis fidei, alios nõ credendo.

¶ 3 Præterea, Sicut homo obedit Deo ad credendum articulos fidei, ita etiam ad seruanda mandata legis. sed homo potest esse obediens circa quędam mandata, & non circa alia. ergo potest habere fidem circa quosdam articulos, & non circa alios.

SED CONTRA, Sicut peccatum mortale contrariatur charitati, ita discredere unum articulum cõtrariatur fidei: sed Charitas non remanet in homine post unum peccatum mortale. ergo neque fides postquam discredit unum articulum fidei.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ in hæretico discredẽte vnũ articulum fidei, non manet fides, neque formata, neque informis. Cuius rõ est, quia species cuiuslibet habitus dependet ex formali ratione obiecti, qua sublata, species habitus remanere non potest. Formale aũt obiectum fidei est ueritas prima, ſm quod manifestatur in Scripturis sacris, & doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex ueritate prima. Vñ quicunque nõ inhæret sicut infallibili, & diuinæ regulę, doctrinæ Ecclesiæ, quæ procedit ex ueritate prima in Scripturis sacris manifestata, ille nõ hẽt habitũ fidei, sed ea, q̃ sunt fidei, alio mõ tenet, q̃ per fidẽ, sicut si aliquis teneat mente aliquã cõclusionẽ, non cognoscens mediũ illius demonstrationis, manifestũ est, ꝙ non hẽt eius scientiã, sed opinionẽ solum. Manifestum est aũt, ꝙ ille, qui inhæret doctrinæ Ecclesiæ, tanquam infallibili regulæ, oĩbus assentit, quæ Ecclesia docet, alioquin si de his, quæ Ecclesia docet, quæ uult, tenet, & quæ non uult, non tenet, non iã inhæret Ecclesiæ doctrinæ, sicut infallibili regulæ, sed propriæ uoluntati. Et sic manifestum est, ꝙ hæreticus, qui pertinaciter discredit unum articulũ fidei, non est paratus sequi in oĩbus doctrinam Ecclesiæ. Si.n. non pertinaciter, iã non est hæreticus, sed solum errans. Vnde manifestum est, ꝙ talis hæreticus circa unum articulum, fidem non habet de aliis articulis, sed opinionem quandam secundum propriam uoluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ alios articulos fidei, de qbus hæreticus nõ errat, nõ tenet eodẽ modo, sicut tenet eos fidelis, s. simpliciter inhærẽdo primæ ueritati, ad q̃d indiget homo adiuuari per habitũ fidei. Sed tenet ea, q̃ sunt fidei propria uoluntate, & iudicio.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in diuersis cõclusionibus unius sciæ sũt diuersa media, per quæ ꝓbantur, quorũ unum põt cognosci sine alio. Et ideo homo põt scire quasdã conclusiones, vnius scientiæ, ignoratis aliis. Sed omnibus articulis fidei inhæret fides propter unum medium, s. ꝓp ueritatem primam proposi-

posita-

poſitam nobis in ſcripturis, ſecundùm doctrinam Eccleſiæ intelligentis ſane: & ideo, qui ab hoc medio decidit, totaliter fide caret.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ diuerſa præcepta legis poſſunt referri, vel ad diuerſa motiua proxima, & ſic vnum, ſine alio ſeruari poteſt: vel ad vnum motiuũ primum, quod eſt perfectè obedire Deo, à quo decidit quicunque vnum præceptum tranſgreditur: ſecundùm illud Iac. 2. Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus.

34

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides poſſit eſſe maior in vno, quàm in alio.

3. di. 25. q. 2. ar. 2. q. 1.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr, ꝙ fides non poſſit eſſe maior in vno, q̃ in alio. Quantitas. n. habitus attenditur, ſm obiecta, ſed quicũque hẽt fidem, credit oĩa, quæ ſunt fidei: quia qui deficit ab vno, totaliter amittit fidem, vt ſuprà * dictum eſt: ergo vr, ꝙ fides nõ poſſit eſſe maior in vno, quàm in alio.

Ar. præce.

¶ 2 Prȩterea. Ea, quæ ſunt in ſummo, non recipiũt magis, neque minus: ſed ratio fidei eſt in ſummo. Requiritur enim ad fidem, quòd homo inhæreat primæ veritati ſuper omnia: ergo fides non recipit magis, & minus.

¶ 3 Præterea, Ita ſe habet fides in cognitione gratuita, ſicut intellectus principiorum in cognitione naturali, eo, quòd articuli fidei ſunt prima principia gratuitæ cognitionis, vt ex * dictis patet: ſed intellectus principiorum æqualiter inuenitur in omnibus hominibus: ergo & fides æqualiter inuenitur in omnibus fidelibus.

qõ. 1. ar. 7.

SED CONTRA, Vbicunque inuenitur paruũ, & magnum, ibi inuenitur maius, & minus: ſed in fide inuenitur magnum, & paruum. Dicit enim Dominus Petro, Mat. 14. Modicæ fidei, quare dubitaſti? Et mulieri dixit Matth. 15. Mulier, magna eſt fides tua: ergo fides poteſt eſſe maior in vno, quàm in alio.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſicut ſ. * dictũ eſt, quantitas habitus ex duobus attendi põt; vno modo ex obiecto. Alio modo, ſm participationẽ ſubiecti. Obiectũ aũt fidei põt dupliciter conſiderari: vno modo, ſm formalem rationẽ: alio modo, ſm ea, quæ materialiter credenda proponuntur. Formale aũt obiectum fidei, eſt vnũ & ſimplex, ſ. veritas prima, vt ſupra * dictum eſt. vnde ex hac parte fides non diuerſificatur in credentibus, ſed eſt vna ſpecie in omnibus, vt ſupra * dictum eſt. Sed ea, quæ materialiter credenda proponuntur ſunt plura, & poſſunt accipi, vel magis, vel minus explicitè: & ſm hoc põt vnus homo plura explicitè credere, quàm alius: & ſic in vno poteſt eſſe maior fides, ſm maiorem fidei explicationem. Si verò conſideretur fides, ſm participationem ſubiecti hoc contingit dupliciter. Nam actus fidei procedit & ex intellectu, & ex voluntate, vt ſuprà * dictum eſt. Poteſt ergo fides in aliquo dici maior: vno mõ ex parte intellectus, propter maiorem certitudinem, & firmitatem; alio modo ex parte voluntatis, pp maiorẽ promptitudinem, ſeu deuotionem, vel confidentiam.

1. 2. qõ. 25. art. 1. & 2. & qõ. 112. ar. 4.

qõ. 1. art. 1

qõ. 4. ar. 6.

q. 4. ar 2. & q. 2. ar. 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ille, qui pertinaciter diſcredit aliquid eorum, quæ ſub fide continẽtur, non habet habitum fidei, quem tñ habet ille, qui nõ explicitè credit omnia, ſed paratus eſt omnia credere. Et ſm hoc, ex parte obiecti vnus habet maiorem fidem, q̃ alius, inquantum plura explicitè credit, vt * dictũ eſt.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ de ratione fidei eſt, vt veritas prima omnibus præferatur, ſed tamen eorum, qui eam omnibus prȩferunt, quidam certius, & deuotius ſe ei ſubijciunt, quàm alij: & ſecundùm hoc fides eſt maior in vno, quàm in alio.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ intellectus principiorum conſequitur ipſam naturam humanam, quæ æqualiter in omnibus inuenitur. Sed fides conſequitur donum gratiæ, quod non eſt æqualiter in omnibus, vt ſupra * dictum eſt, vnde non eſt eadem ratio. Et tamen, ſecundum maiorem capacitatem intellectus vnus magis, vel minus cognoſcit veritatem principiorum, q̃ alius.

1. 2. q. 112. ar. 4.

QVAESTIO VI.

De cauſa fidei, in duos articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de cauſa fidei.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum fides ſit homini infuſa à Deo.

¶ Secundo, vtrum fides informis ſit donum Dei.

QVÆSTIONIS VI.

De cauſa fidei,

In duas Quæſtiunculas diſtributæ,

AXIOMA.

1 1 *Fides merum eſt Dei donum,* 2 *non ſolùm illa*
2 *excellentior, quæ charitatem coniunctam habet, verùm etiam ſterilis, & arida fides, quæ informis vulgò appellatur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fides ſit homini à Deo infuſa.

35

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd fides non ſit hoi infuſa à Deo. Dicit. n. Aug. 14. de Trin. ꝙ per ſciam gignitur in nobis fides, nutritur, defenditur, & roboratur: ſed ea, quæ per ſcientiã in nobis gignuntur, magis vñr acquiſita eſſe, q̃ infuſa: ergo fides non videtur in nobis eſſe ex infuſione diuina.

3. cont. ca. 154. prin. Et ver. q. 18. ar. 3. co. Et op. 1. c. 31. Et Eph. 2. lec. 3. co. 1. fin.

¶ 2 Prȩterea, Illud, ad quod homo pertingit audiendo & videndo, videtur eſſe ab homine acquiſitum, ſed hõ pertingit ad credẽdum, & vidẽdo miracula, & audiẽdo fidei doctrinam Dñ. n Ioan. 4. Cognouit pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Ieſus, Filius tuus viuit, & credidit ipſe, & domus eius tota. Et Rom. 10. di. ꝙ fides eſt ex auditu: ergo fides habetur ab hoie tanquam acquiſita.

* Li. 14. c. 1 à me. to. 3.

¶ 3 Præterea, Illud, quod conſiſtit in hominis voluntate, ab homine poteſt acquiri, ſed fides conſiſtit in credẽtium voluntate, vt * Aug. dicit in lib. de Prȩdeſtinatione ſanctorum: ergo fides poteſt eſſe ab homine acquiſita.

Ca. 5. in fi. to. 7.

SED CONTRA eſt, quod dicitur ad Ephe. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & non ex vobis, ne quis glorietur: donum enim Dei eſt.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ad fidem duo requiruntur. Quorum vnum eſt, vt hoi credibilia proponantur, quod requiritur ad hoc, ꝙ homo aliquid explicitè credat. Aliud aũt, quod ad fidem requiritur, eſt aſſenſus credentis ad ea, quȩ proponuntur. Quantum ergo ad primum horum, neceſſe eſt ꝙ fides ſit à Deo. Ea enim, quæ ſunt fidei, excedunt rationem humanam, vnde non cadunt in cognitionem hois, niſi Deo reuelante; ſed quibuſdam quidem reuelãtur immediatè à Deo, ſicut ſunt reuelata Apoſtolis, & Prophetis. quibuſdam autem proponuntur à Deo mittente fidei prædicatores, ſecundum illud Rom. 10. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?

Quantum verò ad ſecundum, ſ. ad aſſenſum hominis in ea, quæ ſunt fidei, poteſt cõſiderari duplex cauſa. Vna quidem exterius inducens, ſicut miraculum viſum, vel perſuaſio hominis inducentis ad fidem, quorum neutrũ eſt ſufficiens cauſa. Videntium enim vnum, & idem miraculum, & audientium eandem prædicationem quidã credunt, & quidam non credunt, & ideo oportet ponere aliam cauſam interiorẽ, quæ mouet hominẽ interius ad aſſentiendum his, quæ ſunt fidei. Hãc autem cauſam Pelagiani ponebant ſolum liberum arbitrium hois, & pp hoc dicebãt, ꝙ initium fidei eſt ex nobis, inquantũ ſcilicet ex nobis eſt, ꝙ parati ſumus ad aſſentiendũ his, quæ ſunt fidei. Sed conſummatio fidei eſt à Deo, per quã nobis proponuntur ea, quæ credere debemus. Sed hoc eſt falſum, quia cùm homo aſſentiendo his, quæ ſunt fidei, eleuetur ſupra naturam ſuam, oportet, ꝙ hoc inſit ei ex ſupernaturali principio interius mouente, quod eſt Deus: & idõ fides, quantũ ad aſſentiendũ, qui eſt principalis actus fidei, eſt à Deo interius mouẽte per grãm.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per scientiam gignitur fides, & nutritur per modum exterioris persuasionis, quæ fit ab aliqua scientia, sed principalis, & propria causa fidei est id, quod interius mouet ad assentiendum.

AD SECVNDVM dicendum, quod etiam ratio illa procedit de causa proponente exterius ea quæ sunt fidei, vel persuadente ad credendum, vel verbo, vel facto.

AD TERTIVM dicendum, quod credere quidem in voluntate credentium consistit, sed oportet, quod voluntas hominis præparetur à Deo per gratiam ad hoc, quod eleuetur in ea, quæ sunt supra naturam, vt suprà * dictum est.

In corp. & q.2.ar.3.

36

ARTICVLVS II.

Vtrum fides informis sit donum Dei

3.d.23.q.3.arti.2.Et ver.q.14 a.7.corp Et Ro 8 le.3.co 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod fides informis non sit donũ Dei. Dicitur enim Deuter 32. quòd Dei perfecta sunt opera. Fides autem informis est quoddam imperfectum. ergo fides informis non est opus Dei.

¶ 2 Præterea, Sicut actus dicitur deformis propter hoc, quòd caret debita forma, ita etiam fides dicitur informis propter hoc, quòd caret debita forma, sed actus deformis peccati non est a Deo, vt suprà * dictum est. ergo neque etiam fides informis est à Deo.

1.1.qõ.79. art.1 ad 2.

¶ 3 Præterea, Quæcunque Deus sanat, totaliter sanat. Dicitur enim Ioan. 7. Si circuncisionem accipit homo in sabbato, vt non soluatur lex Moysi, mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato. sed per fidem homo sanatur ab infidelitate: quicunque ergo donum fidei à Deo accipit, simul sanatur ab omnibus peccatis, sed hoc non fit, nisi per fidē formatā. ergo sola fides formata est donũ Dei. nõ ergo fides informis est à Deo.

SED CONTRA est, quòd quaedam glo. dicit 1. ad Cor. 13 quod fides, quæ est sine charitate, est donũ Dei. Hæc autem est informis. ergo fides informis est donum Dei.

RESPONDEO dicēdum, quod informitas priuatio quædam est. Est autem considerandum, quod priuatio quandoque quidem pertinet ad rationem speciei, quandoque autem non, sed superuenit rei iam habenti propriā speciem, sicut priuatio debitæ commēsurationis humorũ, est de ratione speciei ipsius ægritudinis: tenebrositas autem non est de ratione speciei diaphani, sed ei superuenit. Quia ergo, cùm assignatur causa alicuius rei, intelligitur assignari causa eius, secũdùm quod in propria specie existit: ideo, quod non est causa priuationis, non põt dici esse causa illius rei, ad quam pertinet priuatio, sicut existens de ratione speciei illius. Non enim potest dici causa ægritudinis, quod non est causa distemperantiæ humorum. Potest tamen dici aliquid esse causa diaphani, quamuis non sit causa obscuritatis, quæ non est de ratione speciei diaphani. Informitas aũt fidei nõ pertinet ad rationem speciei ipsius fidei, cùm fides dicatur informis pp defectũ cuiusdam exterioris formæ, sicut * dictũ est: & ideo illud est causa fidei informis, quod est causa fidei simpliciter dictæ hoc autem est Deus, vt † dictum est. Vnde relinquitur, quod fides informis sit donum Dei.

qõ 4 ar 3. & 4.

† Ar præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod fides informis, etsi non sit perfecta simpliciter perfectione virtutis, est tamen perfecta quadam perfectione, quæ sufficit ad fidei rationem.

AD SECVNDVM dicēdum, quod deformitas actus est de ratione speciei ipsius actus, sm quòd est actus moralis, vt suprà * dictum est. Dicitur enim actus deformis per priuationem formæ intrinsecæ, quæ est debita commensuratio circunstantiarum actus. & ideo non potest dici causa actus deformis Deus, qui non est causa deformitatis, licet sit causa actus, inquantum est actus.

1.2.qõ 71. ar 6.

Vel dicendum, quòd deformitas non solùm importat priuationem debitæ formæ, sed etiam contrariam dispositionem. Vnde deformitas se habet ad actum, sicut falsitas ad fidem. & ideo, sicut actus deformis non est a Deo, ita nec aliqua fides falsa. & sicut fides informis est à Deo, ita etiam actus, qui sunt boni ex genere, quamuis non sint charitate formati, sicut plerunque in peccatoribus contingit, sunt a Deo.

AD TERTIVM dicēdum, quod ille, qui accipit à Deo fidem absque charitate, non simpliciter sanatur ab infidelitate, quia non remouetur culpa præcedentis infidelitatis, sed sanatur, secundùm quid, vt scilicet cesset à tali peccato. Hoc autem frequenter contingit, quòd aliquis desistat ab vno actu peccati, etiam Deo hoc faciente, qui tamen ab actu alterius peccati non desistit, propria iniquitate suggerente. Et per hunc etiam modum datur aliquando homini à Deo, quòd credat: non tamē datur ei charitatis donum: sicut etiam aliquibus absq; charitate datur donum prophetiæ, vel aliquid simile.

QVAESTIO VII.

De effectibus fidei, in duos articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de effectibus fidei.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum timor, sit effectus fidei.

¶ Secundò, vtrum purificatio cordis, sit effectus fidei.

QVÆSTIONIS VII.

De effectibus fidei,

In duas Quæstiunculas distributæ,

AXIOMA.

1 2 1 *Et Dei timor*, 2 *& animi a vitiorum sordibus expurgatio, à fide, tanquam à proprio, & natiuo principio, atque causa, proficiscitur.*

37

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor sit effectus fidei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd timor non sit effectus fidei. Effectus enim non præcedit causam. Sed timor præcedit fidem. Dicitur enim Eccle. 2. Qui timetis Deum, credite illi. ergo timor non est effectus fidei.

¶ 2 Præterea, Idem non est causa contrariorum. Sed timor, & spes sunt contraria, vt suprà * dictum est. fides autem generat spem, vt dicitur in * Gloss. Matth. 1. ergo non est causa timoris.

P.2 qõ 23. art.2.

*Gl. interlinearis, sup illud, Abraham genuit Isaac.

¶ 3 Præterea, Contrarium non est causa contrarij. sed obiectum fidei est quoddam bonum, quod est veritas prima, obiectum autem timoris est malum, vt suprà † dictum est, actus autem habent speciem ex obiecto, secundùm suprà * dicta. ergo fides non est causa timoris.

† P.2.q.42. art.1.

* 1.2.q.18. art 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Iacob. 2. Dæmones credunt, & contremiscunt.

RESPONDEO dicendum, quòd timor est quidam motus appetitiuæ virtutis, vt suprà * dictum est. Omnium autem appetitiuorum motuum principium est bonum, vel malum apprehēsum; vnde oportet, quòd timoris, & omnium appetitiuorum motuum sit principium aliqua apprehensio. Per fidem autem fit in nobis quædam apprehensio, de quibusdam malis pœnalibus, quæ secundum diuinum iudicium inferuntur: & per hunc modum fides est causa timoris, quo quis timet à Deo puniri, qui timor est seruilis, & est etiam causa timoris filialis, quo quis timet separari à Deo, vel quo quis refugit se Deo comparare, reuerendo ipsum, inquantum per fidem hanc existimationem habemus de Deo, quòd sit quoddam immensum, & altissimum bonum, a quo separari est pessimum, & cui velle æquari est malum, sed primi timoris, scilicet seruilis est causa fides informis, sed secundi timoris, scilicet filialis est causa fides formata, quæ per charitatem facit hominum Deo adhærere, & ei subijci.

P 2 qõ.22. art 2. & 3. & q.41.42 & 43.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod timor Dei non

potest

potest vniuersaliter precedere fidem, quia, si omnino eius ignorantiā haberemus, quantū ad præmia, uel pœnas, de quibus per fidē instruimur, nullo modo eū timeremus. Sed supposita fide de aliquibus articulis fidei, puta de excellentia diuina, sequitur timor reuerentiæ; ex quo sequitur vlterius vt homo intellectum suum Deo subijciat ad credendum omnia, quę sunt promissa à Deo. Vnde ibi sequitur, Et non euacuabitur merces vestra.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ idem ſm cōtraria potest esse contrariorum causa non autem idem ſm idem. Fides autem generat spem, ſm quod facit nobis æstimationem de præmijs, quæ Deus retribuit iustis. Est autem causa timoris, ſm quod facit nobis æstimationē de pœnis, quas peccatoribus infligere vult.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ obiectum fidei primū, & formale est bonum, quód est ueritas prima, sed materialiter fidei proponuntur etiam credenda quædā mala, puta ꝙ malum sit Deo non subijci, uel ab eo separari, & ꝙ peccatores pœnalia mala sustinebunt à Deo; & secundum hoc, fides potest esse causa timoris.

38

ARTICVLVS II.

Vtrum purificatio cordis sit effectus fidei.

4. dist. 14. quol. 2. ar. 4. ad tertium. Et veri. q 28. ar. 1. ad 6.

AD SECVNDVM sic proceditur Vr. ꝙ purificatio cordis non sit effectus fidei. Puritas enim cordis præcipuè in affectu consistit, sed fides in intellectu est ergo fides nō causat cordis purificationē.

¶ 2 Præterea, Illud, quod causat cordis purificationē, non pōt simul esse cum impuritate, sed fides simul pōt esse cum impuritate peccati, sicut patet in illis, qui habent fidem informem, ergo fides non purificat cor.

¶ 3 Præterea, Si fides aliquo mō purificaret cor humanū, maximè purificaret hominis intellectum; sed intellectū non purificat ab obscuritate; cùm sit cognitio ænigmatica. ergo fides nullo modo purificat cor.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Petrus Act 15. Fide purificans corda eorum.

RESPONDEO dicendū, ꝙ impuritas vniuscuiusq; rei cōsistit in hoc, ꝙ rebus vilioribus immiscetur. Non enim dr̄ argentum esse impurum ex permixtione auri, per quā melius redditur, sed ex permixtione plumbi, uel stanni. Manifestum est autem, ꝙ rationalis creatura dignior est omnibus tēporalibus, & corporalibus creaturis; & ideo impura redditur ex hoc, ꝙ temporalibus se subijcit per amorem; à qua quidem impuritate purificatur per contrarium motum, dum s. tendit in id, quod est supra se, s. in Deum; in quo quidem motu primum principium est fides. Accedentem enim ad Deum oportet credere, ut dicitur Hebr. 11. & ideo primū principium purificationis cordis est fides (qua perficiatur impuritas erroris) quæ si perficiatur per charitatem formatam, perfectam purificationem causat.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ ea, quæ sunt in intellectu, sunt principia eorum, quę sunt in affectu, inquantum scilicet bonum intellectum mouet affectum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ fides etiam informis excludit quandam impuritatē sibi oppositam, s. impuritatem erroris, quæ contingit ex hoc, ꝙ intellectus humanus inordinatè inhęret rebus se inferioribus, dum s. vult ſm rationes rerum sensibilium metiri diuina. Sed quando per charitatem formatur, nūc nullam impuritatem secum compatitur, quia vniuersa delicta operit charitas, ut dicitur Prouerb. 10.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ obscuritas fidei non pertinet ad impuritatē culpę, sed magis ad naturalē defectum intellectus humani ſm statum prǽsentis vitæ.

QVAESTIO VIII.

De dono intellectus, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum de dono intellectus, & scientiæ, quæ respondent uirtuti fidei. Et circa donum intellectus quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum intellectus sit donum Spiritussancti.
¶ Secundò, vtrum possit simul esse in eodem cum fide.
¶ Tertiò, vtrum intellectus, qui est donum Spiritussancti, sit speculatiuus tantum, uel etiam practicus.
¶ Quartò, utrum omnes, qui sunt in gratia, habeant donum intellectus.
¶ Quinto, vtrum hoc donum inueniatur in aliquibus absque gratia.
¶ Sexto, quomodo se habeat donum intellectus ad alia dona.
¶ Septimò de eo, quod respondet huic dono in beatitudinibus.
¶ Octauò, de eo, quod respondet ei in fructibus.

QVÆSTIONIS VIII.

De dono intellectus,

In Octo Quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 1 *Donum intellectus Spiritus sancti munus est,* 2
6 6 *à cæteris omnibus eiusdem Spiritus donis separa-*
4 *tum, 4.5 cum gratia verò gratum efficiente, neces-*
5 *sario, & mutuo vinculo coniunctum, 7 & cum se-*
7 *xta beatitudine peculiarem quādam habens cogna*
2 *tionem: 2 per quod ea, quæ propriè sub fidem ca-*
dunt, aliquatenus; quæ uerò ad eam ordinata sunt,
etiam perfectè ab homine mortali cognosci queunt.
3 3 *Per hoc idem Spiritus sancti munus, veritatis*
contemplatio præcipuè operatio iustitiæ non parum
8 *adiuuatur; 8 Certitudoq; fidei, in præsenti vita,*
& æternæ fœlicitatis gaudium in futura, vt pro-
prius fructus ex eodem percipitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus sit donum Spiritussancti.

39

3. di. 35. q. 2. ar. 2. q. 1 Et Isa 11. lec. 2. coll. 1. fin

AD PRIMVM sic proceditur Vr. ꝙ intellectus nō sit donum Spiritussancti. Dona n. gratuita distinguunt à donis naturalibus; superadduntur n. eis. Sed intellectus est quidā habitus naturalis in aīa, quo cognoscunt principia naturaliter nota, ut patet in 6. * Eth. ergo non dēt poni donū Spiritussancti.

* li. 6. ca. 6 to. 5.

¶ 2 Prętere a, Dona diuina participantur à creaturis ſm earum proportionem, & modum, ut patet per Dion. in lib. † de Diu. no. sed modus humanę naturæ est, ut nō simpliciter ueritatem cognoscat, quod pertinet ad rationem intellectus, sed discursiuè, quod est proprium rationis, ut patet per Dion in 7 c. * de Diu no. ergo cognitio diuina, quæ hominibus datur, magis debet dici donum rationis, quam intellectus.

† Ca 4. parū à prin.

* Ca. 7. inter principiū, & medium.

¶ 3 Prętere a, In potentijs aīę intellectus contra voluntatem diuiditur, ut patet in 3. † de Anima Sed nullum donum Spiritussancti dicitur voluntas ergo etiam nullum donum Spiritussancti debet dici intellectus.

† lib 3. de aīa, tex. 48 to. 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa 11. Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ nomen intellectus quandam intimam cognitionem importat. Dr̄ enī intelligere, quasi intus legere Et hoc manifestè patet considerantibus differentiam intellectus, & sensus. Nam cognitio sensitiua occupaē circa qualitates sensibiles exteriores. cognitio autē intellectiua penetrat vsq; ad essentiam rei. Obiectum enim intellectus est, quod qd est, vt dr̄ in tertio * de Anima. Sunt autem multa genera eorum, quæ interius latent, ad quæ oportet cognitionē hominis, quasi intrinsecus penetrare Nā sub accidētibus latet natura rei substantialis, sub uerbis latent significata uerborū, sub similitudinibus, & figuris latet ueritas figurata. Res. n. intelligibiles sunt quodāmodo interiores respectu rerū sensibiliū, quæ exterius sentiuntur,

* lib. 3. de aīa, tex. 26 to. 2.

tur, & in causis latent effectus, & econuerso. Vnde respectu horum omniũ potest dici intellectus. Sed cùm cognitio hominis à sensu incipiat, quasi ab exteriori, manifestum est, quòd quanto lumẽ intellectus est fortius, tanto potest magis ad intima penetrare. Lumen autem naturale nostri intellectus est finitæ uirtutis, vnde vsq; ad determinatum aliquid pertingere potest. Indiget ergo homo supernaturali lumine, ut vlterius penetret ad cognoscendum quædam, quæ per lumen naturale cognoscere non ualet. Et illud lumen supernaturale homini datum, vocatur donum intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per lumen naturale nobis inditũ, statim cognoscunt quædam principia cõia, quæ sunt naturaliter nota. Sed quia homo ordinatur ad beatitudinẽ supernaturalem, ut supra * dictum est, necesse est, quòd homo alterius pertingat ad quadam altiora, & ad hoc requiritur donum intellectus.

q. 2. art 3. & p. 5. q 3 ar 8. & q. 5. ar. 5.

AD SECVNDVM dicendum, quòd discursus rõnis semper incipit ab intellectu, & terminatur ad intellectũ. Ratiocinamur enim procedendo ex quibusdam intellectis, & tunc rationis discursus perficitur, qñ ad hoc peruenimus, ut intelligamus id, quod prius erat ignotum. Quod ergo ratiocinamur ex aliquo præcedenti intellectu procedit. Donum autem gratiæ, non procedit ex lumine naturæ, sed superadditur ei, quasi perficiens ipsum: & ideo ista superadditio non dĩ ratio, sed magis intellectus, quia ita se habet lumen superadditum ad ea, quæ nobis supernaturaliter innotescunt, sicut se habet lumen naturale ad ea, quæ primordialiter cognoscimus.

AD TERTIVM dicendum, quòd voluntas nominat simpliciter appetitiuum modum absq; determinatione alicuius excellentiæ; sed intellectus nominat quandam excellentiam cognitionis penetrandi ad intima. Et ideo supernaturale donum magis nominatur nomine intellectus, quàm nomine voluntatis.

40

ARTICVLVS II.

Vtrum donum intellectus possit simul esse cum fide.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. quòd donũ intellectu non simul habeatur cum fide. Dicit enim Aug in lib. 83 Quæstionum, * quòd id, quod intelligitur, intelligentis comprehensione finitur; sed id, quod creditur, non comprehenditur, secundum illud Apostoli ad Phil 3. Non quia iam cõprehenderim, aut quòd perfectus sim. Ergo videtur, quod fides, & intellectus non possunt esse in eodem.

li. 83. quæs. q. 15. to. 4.

¶ 2 Præterea, Omne, quod intelligitur intellectu, videtur naturaliter. Sed fides est de non apparentibus, vt supra * dictum est. Ergo fides non potest simul esse in eodem cum intellectu.

q. 1. art 4. & q. 4 artic. 1.

¶ 3 Præterea, Intellectus est certior, quàm scientia. Sed scientia, & fides non possunt esse de eodem, ut supra * dictum est. Multo ergo minus intellectus, & fides.

q. 1 art. 4. & 5.

SED CONTRA est, quòd Greg. † dicit in lib. Moral. Videmus, quòd intellectus de auditis mẽtem illustrat. Sed aliquis habens fidem potest esse illustratus mente circa audita. Vnde dicitur Lucæ vlt. quod Dominus aperuit discipulis suis sensum, ut intelligerent Scripturas. Ergo intellectus potest simul esse cum fide.

† li. 1. Moral. ca 32. ante medium.

RESPONDEO dicendum, quòd hic duplici distinctione est opus. Vna quidẽ ex parte fidei, alia autem ex parte intellectus. Ex parte quidẽ fidei distinguendũ est, quòd quædam per se, & directe cadunt sub fide, quæ naturalem rõnem excedũt, sicut Deum esse trinum, & vnum filiũ Dei esse incarnatum. Quædam uero cadunt sub fide quasi ordinata ad ista, secundum aliquem modum, sicut omnia, quæ in scriptura diuina continentur. Ex parte uerò intellectus distinguendũ est, quòd dupliciter dici possumus aliqua intelligere. Vno modo perfectè, quando. s. pertingimus ad cognoscendum essentiam rei intellectæ, & ipsam ueritatem enuntiabilis intellectiui, secundum quod in se est. Et hoc modo ea, quæ directe cadunt sub fide, intelligere non possumus durante statu fidei. Sed quædã alia ad fidem ordinata & hoc modo intelligi possunt. Alio modo contingit aliquid intelligi imperfectè; qñ s. ipsa essentia rei, uel ueritas propositionis non cognoscitur quid sit, aut quõ sit; sed tamen cognoscitur, secundum quod ea, quæ exterius apparent, ueritati non contrariantur, inquantum s. homo intelligit, quòd propterea, quę exterius apparent, non est recedendum ab his, quæ sunt fidei. Et secundum hoc nihil prohibet durante statu fidei intelligere etiam, quæ per se sub fide cadunt.

Et per hoc patet solutio ad obiecta. Nam primæ tres rationes procedunt, secundum quod aliquid perfectè intelligitur. Vltima autem ratio procedit de intellectu eorum, quæ ordinantur ad fidem.

41

ARTICVLVS III.

Vtrum donum intellectus sit speculatiuum tantum, an etiam practicum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr. quòd intellectus, qui ponitur donum Spiritusſancti, non sit practicus, sed speculatiuus tm. Intellectus enim, ut Greg. * dicit in primo Moralium, altiora quædam penetrat. Sed ea, quæ pertinent ad intellectum practicum, non sunt alta sed quædam infima, s. singularia, circa quæ sunt actus. Ergo intellectus, qui ponitur donum, nõ est intellectus practicus.

Inf. art. cor. & ad 3. lib 1. c. 32 ante medium.

¶ 2 Præterea, Intellectus, qui est donũ, est dignius aliquid, quàm intellectus, qui est uirtus intellectualis. Sed intellectus, qui est uirtus intellectualis, est solum circa necessaria, ut patet per Philos. in 6 Eth. * ergo multo magis intellectus, qui est donum, est solum circa necessaria. Sed intellectus practicus non est circa necessaria, sed circa contingentia aliter se habere, quæ opere humano fieri possunt. Ergo intellectus, qui est donum, non est intellectus practicus.

lib 6. Eth. cap. 3. & 6 to. 5.

¶ 3 Præterea, Donum intellectus illustrat mentẽ ad ea, quæ naturalem rationem excedunt. Sed operabilia humana, quorum est practicus intellectus, non excedũt naturalem rationem, quæ dirigit in rebus agendis, ut ex supra * dictis patet. Ergo intellectus, qui est donũ, non est intellectus practicus.

1. 2. q. 58 ar. 2. & q. 71. ar. 6. & q. 65. & 91

SED CONTRA est, quòd in Psal 110 dicitur. Intellectus bonus omnibus facientibus eum.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum * est, donum intellectus non solũ se habet ad ea, quę primò, & principaliter cadunt sub fide, sed ẽt ad omnia, quæ ad fidem ordinantur. Operationes autẽ bonæ quendam ordinẽ ad fidem habent. Nam fides per dilectionẽ operatur, ut Apostolus dicit ad Galat. quinto. Et ideo donũ intellectus, etiam ad quæ operabilia se extendit; nõ quidem ut circa ea principaliter uersetur, sed inquantum in agendis regulamur rationibus æternis; quibus cõspiciendis, & consulendis, secundum August. 12. de trin. * inhæret superior ratio, quæ dono intellectus perficitur.

Ar. 1 huius quæst.

li. 12. c. 7. in fine. t. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd operabilia humana, secundum quod in se considerantur, non habent aliquam excellentię altitudinem. Sed secundum quod referuntur ad regulã legis æternæ, & ad fidem beatitudinis diuinæ; sic altitudinem habent, ut circa ea possit esse intellectus.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd hoc ipsum pertinet ad dignitatem doni, quod est intellectus, quod intelligibilia æterna, uel necessaria considerat, non solum secundum quod in se sunt, sed etiam secundum quod sunt regulę quorundam humanorum actuum, quia quantò uirtus cognoscitiua ad plura se extendit, tantò nobilior est.

AD TERTIVM dicendum, quòd regula humanorum actuum est ratio humana, & lex æterna, ut supra * dictum est. Lex autem æterna excedit naturalem rationem; & ideo cognitio humanorum actuum, secundum quod regulatur a lege æterna, excedit naturalem rationem, & indiget supernaturali lumine doni Spiritusſancti.

1. 2. q. 19. ar. 3. & 4. & q 71. ar. 6. & q. 91. & 95.

42

ARTICVLVS IIII.

Vtrum donum intellectus insit omnibus habentibus gratiam.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr. φ donũ intellectus non insit omnibus hentibus gratiã. Dicit n. Greg 2. * Moralium, φ donum intellectus dat contra hebetudinẽ mentis. Sed multi habentes gratiã adhuc patiuntur mentis hebetudinem Ergo donum intellectus non est in omnibus habentibus gratiã.

(lib. 2. Moral. ca. 36. ante med.)

¶ 2 Prçterea, Inter ea, quæ ad cognitionẽ pertinẽt, sola fides vr esse necessaria ab salute: quia per fidẽ Christus inhabitat in cordibus nostris, ut di ad Ephe. 3. Sed non oẽs habentes fidẽ, habent don intellectus imo qui credunt dẽnt orare ut intell gant: sicut Aug. dicit in lib. de trin. ergo donũ intellectus non est necessarium ad salutem. Non ergo est in omnibus habentibus gratiam.

¶ 3 Prçterea, Ea, quæ sunt cõia oibus habentibus gratiam, nunquam ab habentibus gratiã subtrahuntur. Sed gratia intellectus, & aliorum donorum aliqñ se utiliter subtrahit. Qñq; enim, dum sut limia intelligendo in elationẽ se animus erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebetudine pigrescit: vt Greg.* dicit in 1. Moral. ergo donũ intellectus non est in omnibus habentibus gratiam.

(lib. 2. Moral. ca. 36. parum à medio.)

SED CONTRA est, φ dr in Psal 81 Nescierunt, neq; intelexerunt, in tenebris ambulãt Sed nullus habens gratiam ambulat in tenebris: ſm illud Io. 8. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Ergo nullus habens gratiam, caret dono intellectus.

RESPONDEO dicẽdum, φ in omnibus habentibus gratiam, necesse est esse rectitudinem voluntatis: quia per gratiã præparat voluntas hominis ad bonum; vt* Aug. dicit. Voluntas aũt non potest recte ordinari in bonum, nisi præexistente aliqua cognitione ueritatis: quia obiectum voluntatis est bonum intellectũ, ut dr in 3. † de Anima. Sicut aũt per donum charitatis Spiritus sanctus ordinat voluntatem hominis, ut directè moueatur in bonum quoddam supernaturale: ita etiã per donum intellectus illustrat mentem hominis, vt cognoscat ueritatem quandam supernaturalem; in quam oportet tendere voluntatem rectam Et ideo, sicut donum charitatis est in omnibus habentibus gratiam gratum facientem, ita etiam donum intellectus.

(Lib. 1. retract. c. 22 circa finẽ, to. 1. † li. 3 tex. 34 & 49. to. 2.)

AD PRIMVM ergo dicendum, φ aliqui habentes gratiam gratum facientem, possunt hebetudinem pati circa aliqua, quæ sunt præter necessitatem salutis. Sed circa ea, quæ sunt de necessitate salutis, sufficienter instruuntur à Spiritu sancto; secundum illud primæ Io. 2. Vnctio eius docet vos de omnibus.

AD SECVNDVM dicendum, quòd etsi non omnes habentes fidem, plenè intelligant ea, quæ proponuntur credenda, intelligunt tamen ea esse credenda, & φ ab eis nullo modo est deuiandum.

AD TERTIVM dicendum, φ donũ intellectus nunquam se subtrahit sanctis circa ea, quæ sunt necessaria ad salutem: sed circa alia interdum se subtrahit, vt non omnia ad liquidum per intellectum penetrare possint ad hoc, quod superbiæ materia subtrahatur.

43

ARTICVLVS V.

Vtrum donum intellectus inueniatur etiam in non habentibus gratiam gratum facientem.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, φ intellectus donum inueniatur ẽt in non habentibus gratiam gratum facientẽ. Aug. enim exponens illud * Psal 118. Cocupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas, dicit, Præuolat intellectus, & tardè sequitur humanus, atq; infirmus affectus Sed in omnibus habentibus gratum gratum facientem est promptus affectus, propter charitatem. ergo donum intellectus potest esse in his, qui non habent gratiam gratum facientem.

(In Ps. 118. concione 8. non procul à fine, to. 8.)

¶ 2 Prçterea, Danielis 3. dr, φ intelligentia opus est in visione prophetica: & ita videtur, quòd prophetia non sit sine dono intellectus. Sed prophetia potest esse sine gratia gratum faciente ut patet Matth. 7. ubi dicentibus, In nomine tuo prophetauimus, resp̃ndetur: Nunquam noui vos ergo donum intellectus potest esse sine gratia gratum faciente.

¶ 3 Prçterea, Donum intellectus rñdet virtuti fidei; ſm illud Isa 7 ſm aliam litteram Nisi credideritis, non intelligetis. Sed fides potest esse sine gratia gratum faciente. Ergo etiam donum intellectus.

SED CONTRA est, φ Dñs dicit Io. 6. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Sed per intellectum audita addiscimus, uel penetramus, ut patet per Greg.* in primo Moralium. Ergo quicunque habet intellectus donum, uenit ad Christum; quod non est sine gratia gratum faciente. Ergo donum intellectus nõ est sine gratia gratum faciente.

(lib. 1. Moral. ca. 32. añ med.)

RESPONDEO dicendum, φ sicut suprà * dictũ est, dona Spiritussancti perficiunt animam, ſm quod est bñ mobilis à Spiritu sancto. Sic ergo intellectuale lumen gratiæ ponitur donũ intellectus, inquantũ intellectus hominis est bene mobilis à Spiritu sancto. Huius aũt motus consideratio in hoc est, φ homo apprehendat veritatem circa finem Vnde nisi vsq; ad hoc moueatur à Spiritu sancto intellectus humanus, vt rectam æstimationem de fine habeat, nondum consecutus est donum intellectus, quantumcunq; ex illustratione spiritus sancti, alia quædam præambula cognoscat, rectam autem æstimationem de vltimo fine non habet, nisi ille, qui circa finem nõ errat, sed ei firmiter inhæret tanquã optimo; quod est solum habentis gratiam gratum faciẽtem Sicut etiam in moralibus rectam æstimationem habet homo de fine per habitum uirtutis. Vnde donum intellectus habet nullus sine gratia gratum faciente.

(1. 2. q 68. ar. 1. & 2.)

AD PRIMVM ergo dicendum, φ Aug. nominat intellectum quamcunq; illustrationem intellectualem, quæ tamen non pertingit ad perfectam doni rationem, nisi vsque ad hoc mens hominis deducatur, ut rectam æstimationem habeat homo circa finem.

(In Ps. 118 cõc 8. t. 8.)

AD SECVNDVM dicendum, φ intelligentia, quæ necessaria est ad prophetiam, est quædam illustratio mentis circa ea, quæ prophetis reuelantur; non est autem illustratio mentis circa æstimationem rectam de vltimo fine, quæ pertinet ad donum intellectus.

AD TERTIVM dicendum, φ fides importat solum assensum ad ea, quæ proponuntur; sed intellectus importat quandam perceptionem ueritatis, quæ non potest esse circa finem, nisi in eo, qui habet gratiam gratum facientem, ut dictum * est. & ideo non est similis ratio de intellectu, & fide.

(In corp. ar.)

ARTICVLVS VI.

44

Vtrum donum intellectus distinguatur ab alijs donis.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, φ donũ intellectus non distinguatur ab alijs donis. Quorũ ẽm opposita eadem, ipsa quoq; sunt eadem; sed sapientiæ opponitur stultitia, hebetudini intellectus, præcipitationi consilium, ignorantiæ scientia, ut patet per * Greg. 2 Moralium. Non uidentur autem differre stultitia, hebetudo, ignorantia, & præcipitatio. Ergo nec intellectus distinguitur ab alijs donis.

(li. 2. Moral. ca. 36. ante medium.)

¶ 2 Prçterea, Intellectus, q ponitur virtus intellectualis, differt ab alijs intellectualibus virtutibus, p hoc sibi proprium, quod est circa principia per se nota, sed donum intellectus nõ est circa aliqua principia per se nota, quia ad ea, quę naturaliter per se cognoscuntur, sufficit naturalis habitus primorum principiorum. Ad ea vero, quæ supernaturalia sunt, sufficit fides; quia articuli fidei sunt sicut prima principia in supernaturali cognitione, sicut dictum * est. Ergo donum intellectus nõ distinguitur ab alijs donis intellectualibus.

(q. 1. art. 7.)

¶ 3 Prçterea, Omnis cognitio intellectiua uel est speculatiua,

culatiua, vel practica: sed donum intellectus habet se ad vtrunque, vt dictũ * est. Ergo non distinguitur ab alijs donis intellectualibus, sed omnes in se complectitur.

Art. 3. hui⁹ quæst.

SED CONTRA est, ꝙ quæcunq; connumerantur adinuicem, oportet ea esse aliquo modo abinuicem distincta: quia distinctio est principiũ numeri. sed donũ intellectus connumeratĩ alijs donis, ut patet Isaiæ 11. ergo donum intellectus est distinctum ab alijs donis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ distinctio doni intellectus ab alijs tribus donis, s. pietate, fortitudine, & timore, manifesta est: quia donũ intellectus pertinet ad vim cognoscitiuã, illa verò tria pertinẽt ad vim appetitiuã. Sed differentia huius doni intellectus ad alia tria, s. sapientiam, scientiam, & cõsilium, quæ etiam ad vim cognoscitiuam pertinent, non est adeo manifesta. Vr autem quibusdam, ꝙ donum intellectus distinguatur à dono scientiæ, & consilij per hoc, ꝙ illa duo pertineant ad practicam cognitionem, donum autem intellectus ad speculatiuam. A dono uerò sapientiæ quod ẽt ad speculatiuã cognitionem pertinet, distinguit in hoc, ꝙ ad sapientiam pertinet iudicium; ad intellectum verò capacitas intellectus eorum, quæ proponuntur: seu penetratio ad intima eorum, & ſm hoc supra * numerum donorum assignauimus. Sed diligenter intuenti donũ intellectus, non solum se habet circa speculanda, sed et circa operanda, ut dictum † est. Et similiter etiam donum sciẽtiæ circa vtrunq; se habet, ut infrà * dicet. Et ideo oportet aliter eorum distinctionẽ accipere. Omnia enim hæc quatuor dona ordinãtur ad supernaturalẽ cognitionem, quæ in nobis p̃ fidem fundatur. Fides autem est ex auditu, ut dr̃ Rom. 10. Vnde oportet aliqua proponi homini ad credendum non sicut visa, sed sicut audita, quibus per fidem assentiat. Fides autem primò, quidem & principaliter se habet ad ueritatẽ primã, secundariò ad quædã circa creaturas cõsideranda: & vlterius se extendit etiam ad directionẽ humanorũ operum, ſm quod per dilectionem operatur, ut ex dictis * patet. Sic ergo circa ea, quæ fidei proponuntur credenda, duo requiruntur ex parte nostra. Primò quidẽ, ut intellectu penetrentur, uel capiantur: & hoc pertinet ad donum intellectus. Secundo autem oportet, ut de eis homo habeat iudicium rectum, ut æstimet his esse inhærendũ, & ab eorum oppositis recedendum. Hoc ergo iudicium, quantum ad res diuinas, pertinet ad donum sapientiæ: quantum uero ad res creatas, pertinet ad donum scientiæ: quãtum uerò ad applicationem ad singularia opera, pertinet ad donum consilij.

* 1. 2. q. 68. ar 4.
† ar. 3. huius quæst.
* ar 3. qõ. sequen.
q. 1. art. 1. & 6. ad 1. & q 4 art. 2. ad 3. & ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ prædicta differentia quatuor donorum manifestè competit distinctioni eorum, quę Greg. * ponit eis esse opposita. Hebetudo enim acuitati opponitur, dr̃ enim per similitudinẽ intellectus acutus, qñ potest penetrare ad intima eorũ, quæ proponuntur. Vnde hebetudo mentis est, per quã mens ad intima penetrare non sufficit. Stultus autem dicitur ex hoc, quòd peruersè iudicat circa communẽ finem vitæ: & ideo propriè opponitur sapientiæ, quæ facit rectum iudicium circa vniuersalem causam. Ignorantia uerò importat defectum mentis etiã circa quæcunque particularia; & ideo opponitur scientiæ, per quam homo habet rectum iudicium circa particulares causas, s. circa creata. Præcipitatio vero manifestè opponitur consilio, per quod homo ad actionem non procedit ante deliberationem rationis.

Loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd donum intellectus est circa prima principia cognitionis gratuitæ, aliter tamen, quàm fides. Nam ad fidem pertinet eis assentire, ad donum verò intellectus pertinet mente penetrare ea, quæ dicuntur.

AD TERTIVM dicendum, quòd intellectus pertinet ad vtranque cognitionem, s. speculatiuam, & practicam, non quantum ad iudicium, sed quantum ad apprehensionem, ut capiantur ea, quæ dicuntur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum dono intellectus respondeat sexta beatitudo; scilicet: Beati mundo corde, &c.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ dono intellectus non respondeat beatitudo sexta, s. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Munditia enim cordis maximè videtur pertinere ad affectum. Sed donum intellectus non pertinet ad affectum, sed magis ad vim intellectiuam. Ergo prædicta beatitudo non respondet dono intellectus.

11. q. 94. art. 3. cor. si. & ad 1. Et 3 dist. 34. q. 1. ar. 4. & 6. cor.

¶ 2 Præterea, Act. 15 dicitur. Fide purificãs corda eorum: sed per purificationem cordis acquiritur munditia cordis. ergo prædicta beatitudo magis pertinet ad virtutem fidei, quàm ad donum intellectus.

¶ 3 Præterea, Dona Spiritus sãcti perficiũt hominẽ in p̃senti uita. Sed visio Dei nõ p̃tinet ad uitã p̃sentem: ipsa n. beatos facit, ut supra * habitũ est. Ergo sexta beatitudo cõtinẽs visionẽ Dei, nõ p̃tinet ad donũ intellectus.

P. S. q. 3. ar. 8.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. † de sermone Dñi in monte. Sexta operatio Spiritus sancti, quæ est intellectus, conuenit mundis corde, qui purgato oculo possunt uidere, quod oculus non vidit.

† li. 1. c. 9. parum ante med. tomo 4.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ in sexta beatitudine, sicut & in alijs, duo cõtinent. Vnum p̃ modũ meriti, s. mũditia cordis, aliud p̃ modũ pręmij s. visio Dei, ut supra * dictũ est. Et vtrunq; p̃tinet aliquo modo ad donũ intellectus. Est. n. dup̃ ex munditia, una quidẽ pręambula, & dispositiua ad Dei visionem, quæ est depuratio affectus ab inordinatis affectionibus. & hæc quidẽ munditia cordis fit per uirtutes, & dona, quæ ptinent ad vim appetitiuã. Alia uero munditia cordis est, quæ est quasi completiua, respectu visionis diuinæ. Et hæc quidem est munditia mentis depurata à phãtasmatibus, & erroribus, ut. s. ea, quæ de Deo p̃ponunt, nõ accipiantur per modũ corporaliũ phantasmatũ: nec ſm hæreticas peruersitates. Et hãc mũditiam facit donũ intellectus. Similiter ẽt duplex est Dei visio; vna quidẽ perfecta, per quam vr̃ Dei essentia. Alia verò imperfecta, per quã, etsi non uideamus de Deo quid est, videmus tñ quid non est, & tãtò in hac vita Deũ perfectius cognoscimus, quã omagis intelligimus eũ excedere quicquid intellectu comprehendit. Et vtraq; Dei visio pertinet ad donũ intellectus. Prima quidem ad donũ intellectus consummatũ, ſm quod erit in patria. Secunda uerò ad donũ intellectus inchoatum, ſm quod hẽtur in via. Et p̃ hoc patet rñsio ad obiecta. Nã primæ duæ rationes procedunt de prima munditia. Tertia uerò de p̃fecta Dei uisione. Dona aũt, & hic nos perficiunt ſm quandam inchoationẽ, & in futuro implebuntur, vt supra * dictum est.

P. S. q. 69. ar. 2. & 4.

* In corp. ar. & q. 68 ar. 6. & q. 6. ar. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in fructibus fides respondeat dono intellectus.

46

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ in fructibus fides non rñdeat dono intellectus. Intellectus enim est fructus fidei. Dr̃ enim Isa. 7. Nisi credideritis, non intelligetis, secundum aliam litteram, ubi nos habemus; Si non credideritis, non permanebitis. Non ergo fides est fructus intellectus.

3. di. 34. q. 1 ar. 5. co. fin.

¶ 2 Pręterea, Prius non est fructus posterioris. Sed fides uidetur esse prior intellectu; quia fides est fundamentum totius spiritualis ædificij, ut supra * dictum est. Ergo fides non est fructus intellectus.

q 4. ar. 1. & 7.

¶ 3 Præterea, Plura sũt dona p̃tinẽtia ad intellectũ, ꝗ p̃tinentia ad appetitũ. Sed inter fructus ponitur tñ vnus pertinens ad intellectũ, s. fides; oĩa uero alia pertinẽt ad appetitum. Ergo fides non magis videtur respondere intellectui, quam sapientiæ, vel scientiæ, seu consilio.

SED CONTRA est, ꝙ finis vniuscuiusq; rei est fructus eius. Sed donũ intellectus videtur principaliter ordinari ad certitudinem fidei, quæ ponit fructus. * Dicit enim gl. ad Galat. 5. ꝙ fides est, quæ est fructus, & de in-

Gl. interlinear. ibid.

de inuisibilibus certitudo. Ergo in fructibus, fides respōdet dono intellectus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà * dictū est cùm de fructibus ageretur, fructus Spiritus dicitur vltima, & delectabilia, quæ in nobis proueniunt ex virtute Spiritus sancti. Vltimū autem, & delectabile habet rationem finis, qui est proprium obiectum voluntatis. Et ideo oportet, ꝙ illud, quod est vltimum, & delectabile in voluntate sit quodammodo fructus omnium aliorū, quæ pertinent ad alias potentias. Secūdum hoc ergo genus doni, vel virtutis, perficientis aliquam potentiam potest accipi duplex fructus, vnus quidem pertinens ad suam potentiam, alius autem, quasi vltimus pertinēs ad voluntatem. Et secundum hoc dicendum est, ꝙ dono intellectus respondet pro proprio fructu, fides, id est fidei certitudo. Sed pro vltimo fructu respondet ei gaudium, quod pertinet ad voluntatem.

P.S.q. 70. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ intellectus est fructus fidei, quæ est virtus. Sic autem non accipitur fides, cùm dicitur fructus, sed pro quadam certitudine fidei, ad quam homo peruenit per donum intellectus.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ fides non potest vniuersaliter præcedere intellectum. Non enim posset homo assentire credendo aliquibus propositis, nisi ea aliqualiter intelligeret. sed perfectio intellectus consequitur fidem, quæ est virtus, ad quam quidem intellectus perfectionem, sequitur quædam fidei certitudo.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ cognitionis practicæ fructus non potest esse in ipsa: quia talis cognitio nō scitur propter se, sed propter aliud. Sed cognitio speculatiua habet fructum in seipsa, scilicet certitudinem eorum, quorum est. Et ideo dono consilij, quod pertinet solum ad cognitionem practicam, non respondet aliquis fructus proprius. Donis autem sapientiæ intellectus, & scientiæ, quę possunt etiam ad speculatiuam cognitionem pertinere, respondet solum vnus fructus, qui est certitudo signata nomine fidei. Plures aūt fructus ponūtur pertinentes ad partem appetitiuam: quia, sicut iam dictū * est, rō finis, qui importatur in nomine fructus, magis pertinet ad vim appetitiuam, quàm intellectiuam.

In cor. ar.

QVAESTIO IX.

De dono scientiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dono scientiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum scientia sit donum?

¶ Secundo, vtrum sit circa diuina?

¶ Tertio, vtrum sit speculatiua, vel practica?

¶ Quartò, quæ beatitudo ei respondeat?

QVÆSTIONIS IX.

De dono scientiæ,

Quadripartitiàm distributæ.

AXIOMA.

1 1 *Scientia, spiritus sancti donum est, 4 tertiæ*
4 *beatitudini respondens, 2 quod in rebus creatis pro*
2 *priè versans, 3 menti ad credenda à non creden-*
3 *dis, & facienda à non faciendis, rectè diiudicanda lumen subministrat.*

47

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum scientia sit donum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd scientia non sit donum. Dona enim Spiritus sancti naturalem facultatem excedunt. Sed sciētia importat effectum quendam naturalis rationis. Dicit enim Philo in 1. Posteriorum, * ꝙ demonstratio est syllogismus faciens scire: ergo scientia non est donum Spiritus sancti.

Sup. q. 8. a. 2. corpor. * li. 1 Post. tex. 5. to. 1 † P.S.q. 68. ar. 2. & ar. 4. q. præce. * Aug. 14. de Trin c 8. tomo 3.

¶ 2 Præterea, Dona Spiritus sancti sunt communia omnibus sanctis, vt supra † dictum est: sed Aug 14. de Trin. * dicit, quòd scientia non pollent plurimi fideles, quamuis polleant ipsa fide. ergo scientia non est donum.

¶ 3 Præterea, Donum est perfectius virtute, vt suprà * dictum est. ergo vnum donum sufficit ad perfectionem vnius virtutis. Sed virtuti fidei respondet donum intellectus, vt suprà † dictum est. Ergo non respondet ei donum scientiæ. Nec apparet, cui alij virtuti respondeat. Ergo cùm dona sint perfectiones virtutum, * vt suprà * dictum est, videtur, quòd scientia non sit donum.

* 1.2.q.68. ar. 8. † q.8.ar.2. * 1.2.q.68. art. 1. & 4.

SED CONTRA est, quod Isa. 11. computatur inter septem dona.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ gratia est perfectior q̄ natura, vnde non deficit in his, in quibus homo per naturam perfici potest. Cum aūt homo per naturalem rationem assentit, s̄m intellectum alicui veritati, dupliciter perficitur circa veritatem illam. Primò quidem, quia capit eam. Secundò, quia de ea certum iudiciū habet. Et iō ad hoc ꝙ intellectus humanus perfectè assentiat veritati fidei, duo requiruntur. Quorum vnum est, ꝙ sanè capiat ea, q̄ proponuntur, quod pertinet ad donū intellectus vt s̄. * dictū est. Aliud aūt est, vt habeat certū, & rectum iudicium de eis, discernendo scil cet credenda à non credendis, & ad hoc necessarium est donū scientiæ.

q.9.ar.6.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ certitudo cōgnitionis in diuersis naturis inuenitur diuersimodè, s̄m diuersam conditionem vniuscuiusque naturæ. Nam homo cōsequitur certum iudicium de veritate per discursum rationis: & ideo sciētia humana ex ratione demonstratiua acquiritur. Sed in Deo est certum iudicium veritatis absque omni discursu per simplicem intuitum, vt in primo dictum * est. Et ideo diuina scientia non est discursiua, vel ratiocinatiua: sed absoluta, & simplex, cui similis est scientia, quæ ponitur donum spiritus sancti, cum sit quædam participata similitudo ipsius.

p.p.q.14. ar.7.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ circa credenda, duplex sciētia pōt haberi. Vna quidem per quam homo scit quid credere debeat, discernēs credenda à nō credendis. & secūdum hoc scientia est donum, & conuenit omnibus sanctis. Alia verò est scientia circa credēda, p quā homo non solum scit, quid credi debeat, sed etiam scit fidem manifestare, & alios ad credendum inducere, & cōtradictores conuincere. Et ista sciētia ponitur inter gratias gratis datas, quæ non dantur omnibus, sed quibusdam. Vnde Aug. post verba inducta, * subiungit. Aliud est scire tantummodo, quid homo credere debeat, aliud scire quemadmodum hoc ipsum, quod creditur, & pijs auribus opituletur, & contra impios defendatur.

lib. 14. de Trin c. 1 à med. to. 3.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ dona sunt perfectiora virtutibus moralibus, & intellectualibus: nō sunt autē perfectiora virtutibus theologicis, sed magis omnia dona ad perfectionem theologicarum virtutum ordinantur, sicut ad finem. Et ideo non est inconueniens, si diuersa dona ad vnam virtutem theologicam ordinentur.

48

ARTICVLVS II.

Vtrum scientiæ donum sit circa res diuinas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ scientię donum sit circa res diuinas. Dicit enim Aug. 14 * de Trinit. quod per scientiam gignitur fides, nutritur, & roboratur, sed fides est de rebus diuinis, quia obiectum fidei est veritas prima, vt suprà † habitum est. ergo & donum scientiæ est de rebus diuinis.

3. di. 35. q. 2. ar. 3. q 1 * lib 14. de Trin. c. 1 à med. to. 3. † q. 1. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Donum scientiæ est dignius, quàm scientia acquisita, sed aliqua scientia acquisita est circa res diuinas sicut scientia Metaphisicæ. ergo multo magis donum scientiæ est circa res diuinas.

¶ 3 Præterea, Sicut dr̄ Ro 1. inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Si ergo est scientia circa res creatas, videtur, ꝙ etiam sit circa res diuinas.

SED CONTRA est, quod Aug. 14. * de Trin dicit. Rerum diuinarum scientia propriè sapiētia nuncupetur, humanarum aūt propriè scientiæ nomen obtineat.

li. 14. c. 1. & li. 12. ca. 14. to. 3.

RE-

RESPONDEO dicendum, quod certum iudicium de re aliqua maximè datur ex sua causa; & ideo secundum ordinem causarum, oportet esse ordinem iudiciorum. Sicut enim causa prima est causa secundæ, ita per causam primam iudicatur de causa secunda. De causa autem prima non potest iudicari per aliam causam. Et ideo iudicium, quod fit per causam primam, est primum, & perfectissimum. In his autem, in quibus aliquid est perfectissimum, nomen commune generis appropriatur his, quæ deficiunt à perfectissimo. Ipsi autem perfectissimo adaptatur aliud speciale nomen, vt patet in Logicis. Nam in genere conuertibilium illud quod significat, quod quid est, speciali nomine diffinitio vocatur: quæ autem ab hoc deficiunt conuertibilia existentia, nomen commune sibi retinent, scilicet, quod propria dicuntur. Quia ergo nomen scientiæ importat quandam certitudinem iudicij, vt dictum* est, siquidem certitudo iudicij fit, per altissimam causam, habet speciale nomen, quod est sapientia. Dicitur enim sapiens in vnoquoque genere, qui nouit altissimam causam illius generis, per quam potest de omnibus iudicare. Simpliciter autem sapiens dicitur, qui nouit altissimam causam simpliciter, scilicet Deum. Et ideo cognitio diuinarum rerum vocatur sapientia: cognitio verò rerum humanarum vocatur scientia, quasi communi nomine importante certitudinem iudicij appropriato ad iudicium, quod fit per causas secundas. Et ideo sic accipiendo scientiæ nomen, ponitur donum distinctum à dono sapientiæ. Vnde donum scientiæ est solum circa res humanas, vel solum circa res creatas.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licèt ea, de quibus est fides, sint res diuinæ, & æternæ: tamen ipsa fides est quoddam temporale in animo credentis. Et ideo scire, quid credendum sit, pertinet ad donum scientiæ. Scire autem ipsas res creditas, secundum seipsas per quandam vnionem ad ipsas, pertinet ad donum sapientiæ. Vnde donum sapientiæ magis respondet charitati, quæ vnit mentem hominis Deo.

AD SECVNDVM dicendum, quod ratio illa procedit, secundum quod communiter nomen scientiæ sumitur. Sic autem scientia non ponitur speciale donum, sed secundum quod restringitur ad iudicium, quod fit per res creatas.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut supra* dictum est, quilibet cognoscitiuus habitus formaliter quidem respicit medium, per quod aliquid cognoscitur, materialiter autem id, quod per medium cognoscitur. Et quia id, quod est formale, potius est: ideo illæ scientiæ, quę ex principijs Mathematicis concludunt circa materiam naturalem, magis cum Mathematicis connumerantur, vtpote eis similiores, licet quantum ad materiam magis conueniant cum naturali. Et propter hoc dicitur in secundo* Physi. quod sint magis naturales. Et ideo cum homo per res creatas Deum cognoscit, magis videtur hoc pertinere ad scientiam, ad quam pertinet formaliter, quam ad sapientiam, ad quam pertinet materialiter. Et econuerso, cùm secundum res diuinas iudicamus de rebus creatis, magis hoc ad sapientiam, quam ad scientiam pertinet.

q. 1. artic. 1

lib. 2. text. 20, tom. 2.

49

ARTICVLVS III.

Vtrum scientiæ donum sit scientia practica.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod scientia, quæ ponitur donum, sit scientia practica. Dicit* enim Aug. 12. de Trinit. quod actio, qua exterioribus rebus vtimur, scientiæ deputatur. Sed scientia, cui deputatur actio, est practica. Ergo scientia, quæ est donum, est scientia practica.

Inf. q. 52. art. 2 ad 2. Et 3. di. 35 ar. 3. qō. 2. * li. 12 c 14. parum à prin. to. 3.

¶ 2 Præterea, Greg † dicit in 1. Mor. Nulla est scientia, si vtilitatem pietatis non habet. & valde inutilis est pietas, si scientiæ discretione caret. ex qua auctoritate habetur, quod scientia dirigit pietatem. Sed hoc non potest competere scientiæ speculatiuæ. Ergo scientia, quæ est donum, non est speculatiua, sed practica.

† li. 1. Mor. c 32. à me.

¶ 3 Præterea, Dona Spiritus sancti non habentur, nisi à iustis, vt supra* habitum est. Sed scientia speculatiua potest haberi etiam ab iniustis, secundum illud Iac. 4. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi: ergo scientia, quæ est donum, non est speculatiua, sed practica.

. q præc. ar. 5. & 1. 2. q. 68.

SED CONTRA est, quod Greg dicit † in primo Mor. Scientia in die suo conuiuium parat: quia in ventre mentis, ignorantiæ ieiunium superat. Sed ignorantia non tollitur totaliter, nisi per vtranque scientiam, scilicet & speculatiuam, & practicam. ergo scientia, quæ est donum, est & speculatiua, & practica.

li. 1. Mora. c. 32. ante med.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà* dictum est, donum scientiæ ordinatur, sicut & donum intellectus ad certitudinem fidei. Fides autem primo, & principaliter in speculatione consistit, inquantum, scilicet inhæret primæ veritati. Sed quia veritas prima est & vltimus finis, propter quem operamur, inde etiam est, quod fides ad operationem se extendit, secundùm illud Galat. 5. Fides per dilectionem operatur. Vnde etiam oportet, quod donum scientiæ primò quidem, & principaliter respiciat speculationem, inquantum scilicet homo scit, quid fide tenere debeat. Secundario autem se extendit etiam ad operationem secundum quod per scientiam credibilium, & eorum, quæ ad credibilia consequuntur, dirigimur in agendis.

q. pc. ar. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. loquitur de dono scientiæ, secundum quod se extendit ad operationem. Attribuitur enim ei actio, sed non sola, nec primo. Et hoc etiam modo dirigit pietatem. Vnde patet solutio ad SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut dictum * est, de dono intellectus, quod non quicunque intelligit, habet donum intellectus; sed qui intelligit, quasi ex habitu gratiæ; ita etiam de dono scientiæ est intelligendum, quod illi soli donum scientiæ habeant, qui ex infusione gratiæ rectum iudicium habent circa credenda, & agenda: ita quod in nullo deuient à rectitudine iustitiæ. Et hæc est scientia sanctorum, de qua dicitur Sap. 10. Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & dedit illi scientiam sanctorum.

qō. 8. ar. 5.

ARTICVLVS IIII.

50

Vtrum dono scientiæ respondeat tertia beatitudo, scilicet; Beati qui lugent, &c.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod scientiæ non respondeat tertia beatitudo, scilicet; Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Sicut enim malum est causa tristitiæ, & luctus: ita etiam bonum est causa lætitiæ. Sed per scientiam principalius manifestantur bona, quam mala, quæ per bona cognoscuntur. Rectum enim est iudex sui ipsius, & obliqui, vt dicitur in primo * de Anima. Ergo prædicta beatitudo non conuenienter respondet scientiæ dono.

1. 2. qō. 69. ar. 3. ad 3. Et infra q. 121. art. 2. Et 3. di. 34 qō. 1. ar. 4. corp. & ar. 6. corp. li. 1. de anima, tex. 85 to. 2.

¶ 2 Præterea, Consideratio veritatis est actus scientię. Sed in consideratione veritatis non est tristitia, sed magis gaudium. Dicitur enim Sap. 8. Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus ipsius, sed lætitiam, & gaudium: ergo prædicta beatitudo non conuenienter respondet dono scientiæ.

¶ 3 Pręterea, Donum scientiæ prius consistit in speculatione, quam in operatione. Sed secundum quod consistit in speculatione, non respondet sibi luctus: quia intellectus speculatiuus nihil dicit de imitabili, & fugiendo, vt dicitur in 3. * de Anima neque dicit aliquid lætum, & triste. Ergo prædicta beatitudo non conuenienter ponitur respondere dono scientię.

li. 3. de anima, tex. 49 to. 2.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. † de sermone Domini in monte, Scientia conuenit lugentibus, qui didicerunt, quibus malis vincti sunt, quæ quasi bona petierunt.

† li. 1. c 9. ante med. to. 4.

RESPONDEO dicendum, quod ad scientiam propriè pertinet rectum iudicium creaturarum. Creaturæ autem sunt, ex quibus homo occasionaliter à Deo auertitur, secundum illud Sap. 14. Creaturæ factæ sunt in odium, & in muscipulam pedibus insipientium, qui rectum iudicium de his non habent, dum æstimant in eis esse perfectum bonum, vnde in eis finem constituendo, peccant & verum

verum bonum perdunt. Et hoc damnum homini innotescit per rectum iudicium de creaturis, quod habetur per donum scientiæ. Et ideo beatitudo luctus ponitur respondere dono scientiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd bona creata non excitant spirituale gaudium, nisi quatenus referuntur ad bonum diuinum: ex quo propriè consurgit gaudium spirituale. Et ideo directè quidē spiritualis pax, & gaudium consequens respondet dono sapientiæ. Dono autem scientiæ respondet quidem primò luctus de præteritis erratis; & consequenter consolatio, dum homo per rectum iudicium scientiæ creaturas ordinat in bonū diuinū. Et iō in hac beatitudine ponitur luctus pro merito; & cōsolatio consequēs pro præmio, quæ quidem inchoatur in hac vita, perficitur autem in futura.

AD SECVNDVM dicendum, quòd de ipsa consideratione veritatis homo gaudet. Sed de re, circa quam considerat veritatem, potest tristari quandoque: & secundum hoc luctus scientiæ attribuitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd scientię, secundum quod in speculatione consistit, non respondet beatitudo aliqua; quia beatitudo hominis non consistit in consideratione creaturarum, sed in cōtemplatione Dei. Sed aliqualiter beatitudo hominis consistit in debito vsu creaturarum, & ordinata affectione circa ipsas; & hoc dico quantum ad beatitudinem viæ. Et ideo scientiæ non attribuitur aliqua beatitudo pertinens ad contemplationem, sed intellectui, & sapientiæ, quæ sunt circa diuina.

QVAESTIO X.

De Infidelitate, in communi, in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de vitijs oppositis. Et primo de infidelitate, quæ opponitur fidei. Secundo, de blasphemia, quæ opponitur confessioni. Tertio, de ignorantia, & hebetudine, quæ opponuntur scientiæ, & intellectui.

¶ Circa primum considerandum est de infidelitate in communi. Secūdò, de hæresi. Tertiò, de apostasia à fide.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrum infidelitas sit peccatum.
¶ Secundò, in quo sit sicut in subiecto.
¶ Tertiò, vtrum sit maximum peccatorum.
¶ Quartò, vtrum omnis actio infidelium sit peccatum.
¶ Quintò, de speciebus infidelitatis.
¶ Sextò, de comparatione earum adinuicem.
¶ Septimò, vtrū cum infidelibus sit disputandū de fide.
¶ Octauò, vtrum sint cogendi ad fidem.
¶ Nonò, vtrum sit eis communicandum.
¶ Decimò, vtrum possint Christianis fidelibus præesse.
¶ Vndecimò, vtrum ritus infidelium sint tolerandi.
¶ Duodecimò, vtrum pueri infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

QVÆSTIONIS X.

De Infidelitate in genere, In duodecim partes distributæ, AXIOMA.

2 *2 Infidelitas ex contemptu fidei orta, in mente, vt*
1 *in suo subiecto, inhæret, 1.3 Estq; omnium pecca-*
3 *torum, quibus mores contaminantur, grauissimum,*
4 *4 potest nihilominus cum ea consistere aliqua a-*
5 *ctio, omni culpa nacans. 5 Huius multiplices sunt,*
6 *& variæ species, 6 è quibus perniciosissima est hæreticiinfidelitas, leuissima Ethnici, Iudæi verò infidelitas medium, inter vtramq;, locum tenet. De infidelium autem cum fidelibus consortio, & communione, hanc approbat, & sequitur Ecclesia doctrinam.*
7 *7 Prudentem fidelium cum infidelibus disputationem, non esse improbandam.*
8 *8 Ex infidelibus, solos hæreticos, & apostatas, ad fidem compellendos.*
9 *9 Ex infidelibus, hæreticorum, & apostatarum duntaxat commercium esse interdictum.*
10 *10 Infideles fidelibus non esse præficiendos, præfectos tamen antè, posse tolerari.*
11 *11 Infideliū ritus, aut boni alicuius consequendi, aut mali uitandi caussa, rectè à fidelibus tolerari.*
12 *12 Infidelium liberos ante vsum iudicij, & rationis, inuitis parentibus, non esse baptizandos.*

51

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum infidelitas sit peccatum.

Inf. q. 34. art. 2. ad 2. Et 2. dist. 39. q. 1 art. 2. ad 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quòd infidelitas non sit peccatum. Oē n. peccatum est cōtra naturam, vt patet * per Damasc. in 2. lib. Sed infidelitas non vr esse contra naturam. Dicit. n. Aug. in lib. † de prædestinatione sanctorū, quòd posse habere fidē, sicut posse habere charitatem naturę est omnium hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratię est fidelium: ergo non habere fidē, quod est infidelium, nō est contra naturā, & ita non est peccatū.

* lib. 2. ex cap 4 & c. 30. & lib. 4 cap. 21. à medio.

† Aug. c. 5. non remotè à fine, to. 7.

¶ 2 Prętérea, Nullus peccat in eo, quod uitare nō pōt, quia omne peccatum est uoluntarium, sed non est in potestate hominis, quod infidelitatem vitet, quam uitare non potest, nisi fidem habendo. Dicit enim Apostolus ad Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prędicante? Ergo infidelitas non videtur esse peccatum.

¶ 3 Præterea, Sicut dictum * est, sunt septem uitia capitalia, ad quę omnia peccata reducuntur. Sub nullo autem horum videtur contineri infidelitas. Ergo infidelitas est peccatum.

1. 2. q. 84. art. 4.

SED CONTRA, Virtuti contrariatur uitium, sed fides est uirtus, cui contrariatur infidelitas. Ergo infidelitas est peccatum.

RESPONDEO dicendum, quòd infidelitas dupliciter accipi potest. Vno modo secundum puram negationem: vt dicatur infidelis ex hoc solo, quod non habet fidem. Alio modo potest intelligi infidelitas secundum contrarietatem ad fidem, quia scilicet aliquis repugnat auditui fidei, uel etiam contemnit ipsam, secundum illud Isa. 53. Quis credidit auditui nostro? Et in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis, & secundum hoc infidelitas est peccatum. Si autem accipiatur, secundum negationem puram, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia diuinorum ex peccato primi parentis consecuta est. Qui autem sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Vnde Dominus dicit Io. 15. Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Quod exponens August. * dicit, quòd loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum.

Tract. 89. in Ioan. inter principium, & medium, to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd habere fidem, non est in natura humana, sed in natura humana est, vt mens hominis, non repugnet interiori instinctui, & exteriori ueritatis prædicationi, vnde infidelitas, secundum hoc, est contra naturam.

AD SECVNDVM dicēdū, quòd rō illa procedit de infidelitate, sm quod importat simplicem negationē.

AD TERTIVM dicendum, quòd infidelitas, secundum quod est peccatum, oritur ex superbia, ex qua contingit, quòd homo intellectum suum non vult subiicere regulis fidei, & sano intellectui Patrum: unde

li.31 Moral.c.31.à med.

Greg.* dicit 31. Moral. ꝙ ex inani gloria oriētur nouitatum præsumptiones. Quãuis posset dici, ꝙ sicut virtutes theologicæ non reducuntur ad virtutes cardinales, sed sunt priores eis, ita etiam vitia opposita virtutibus theologicis non reducuntur ad vitia capitalia.

52

ARTICVLVS II.

Vtrum infidelitas sit in intellectu sicut in subiecto.

2.dist.36. q.1. ar 2. ad 4. & 3. di.23.q 2. ar 3. q.1. ad 4. * c. 10 & 11. to. 6. † Ar. pce.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vi, ꝙ infidelitas non sit in intellectu, sicut in subiecto. Omne enim peccatum in voluntate est, ut Augustin. dicit in lib. * de duabus animabus. Sed infidelitas est quoddam peccatum, ut dictum † est. Ergo infidelitas est in voluntate sicut in subiecto, non in intellectu.

¶ 2 Præterea, Infidelitas habet rōnē peccati ex eo, ꝙ prædicatio fidei contemnitur. Sed contemptus ad voluntatem pertinet. Ergo infidelitas est in voluntate.

Gl ordin. ibid.

¶ 3 Præterea, Secundæ ad Cor. 11 super illud, *Ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis*, * dicit gl. ꝙ si angelus malus se bonum fingat, & si credatur bonus, non est error morbidus, si facit, uel dicit quæ bonis angelis congruunt. Cuius ratio esse videtur propter rectitudinem voluntatis eius, qui ei inhæret, intendens bono angelo adhærere. Ergo totum peccatum infidelitatis esse videtur in peruersa voluntate, non ergo est in intellectu sicut in subiecto.

SED CONTRA, Contraria sunt in eodē subiecto. Sed fides, cui contrariaī infidelitas, est in intellectu sicut in subiecto. Ergo & infidelitas in intellectu est.

1.2. q 74. ar. 1. 2. & 3.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà * dictū est, peccatū dicitur esse in illa potentia, quæ est principium actus peccati. Actus autem peccati potest habere duplex principium. Vnum quidem primum, & vniuersale, quod imperat omnes actus peccatorum. Et hoc principium est voluntas, quia omne peccatum est voluntarium. Aliud autem principium actus peccati est proprium, & proximum, quod elicit peccati actū. Sicut concupiscibilis est principium gulæ, & luxuriæ: & ſm hoc gula, & luxuria dicuntur esse in concupiscibili. Dissentire autem; qui est proprius actus infidelitatis, est actus intellectus, sed moti à volūtate, sicut & assentire. Et ideo infidelitas sicut & fides, est quidem in intellectu, sicut in proximo subiecto, in voluntate autem sicut in proximo motiuo. Et hoc modo dicitur omne peccatum esse in voluntate.

* Glo. ordin. loco citato in arg. † Eodem loco nūc dicto.

Vnde patet responsio ad PRIMVM.

53

Inf q. 39. ar 2 Et 3. q 80 ar. 5. corp. Et mal. q. 2. ar. 10 cor. & ad 2. & q. 3. art. 8. ad 1. Et Ro. 2. lec. 2. corp. 4. Et Hebr. 10. lect. 3. cor 4.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ contemptus voluntatis causat dissensum intellectus, in quo perficitur ratio infidelitatis. Vnde causa infidelitatis est in voluntate; sed ipsa infidelitas est in intellectu.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ille, qui credit malum angelum esse bonum, non dissentit ab eo, quod est fidei: quia sensus corporis fallitur, mens uero non remouetur à uera, rectaque sententia; ut ibidem dicit * glos. Sed si aliquis Satanæ adhæreret, cùm incipit ad sua adducere, id est ad mala, & falsa: tunc non caret peccato, vt ibidem † dicitur.

ARTICVLVS III.

Vtrum infidelitas sit maximum peccatorum.

* Aug. li. 4 de baptis. cōtra Donatist. ca. 20. in prīcipio, to. 7 Habetur 6. q. 1. ca. Quæro ergo.

AD TERTIVM sic proceditur. Vi, ꝙ infidelitas nō sit maximum peccatorum. Dicit enim Aug. & habetur 6. * quæst. 1. Vtrum catholicum pessimis moribus alicui hæretico, in cuius vita præter id, quod hæreticus est, nō inueniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare sententiam. Sed hæreticus est infidelis. Ergo non est simpliciter dicendum, ꝙ infidelitas sit maximum peccatorū.

¶ 2 Præterea, Illud, qđ diminuit, uel excusat peccatū, non vr esse maximum peccatum. Sed infidelitas excusat, vel diminuit peccatum. Dicit enim Apostolus primæ ad Timoth. 1. *Prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Ergo infidelitas non est maximum peccatorum.

¶ 3 Præterea, Maiori peccato debetur maior pœna, secundum illud Deut. 25. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus*: sed maior pœna, debetur fidelibus peccantibus, quàm infidelibus: secundum illud ad Heb. 10 *Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est.* Ergo infidelitas non est maximum peccatorum.

Tract. 89. in Io. inter principiū, & mediū, to. 9.

SED CONTRA est, ꝙ Aug * dicit, exponens illud Io. 15. *Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatū non haberēt*: Magnum quidē, inquit, quoddam peccatū sub generali nomine vult intelligi. Hoc enim est peccatum, scilicet infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Infidelitas ergo est maximum peccatorum.

1.2. q. 71. ar. 6. & q. 73. ar. 3.

RESPONDEO dicendum, ꝙ omne peccatum formaliter cōsistit in auersione à Deo, ut suprà * dictū est. Vñ tantò aliquod peccatum est grauius, quantò per ipsum homo magis a Deo separatur. Per infidelitatē aūt maximè homo à Deo elongatur, quia nec ueram Dei cognitionem habet. Per falsam autem cognitionem ipsius non appropinquat ei: sed magis ab eo elongatur. Nec pōt esse, ꝙ quantum ad quod Deū cognoscat, qui falsam opinionē de eo habet, quia id, quod ipse opinatur, non est Deus. Vnde manifestum est, ꝙ peccatum infidelitatis est maius omnibus peccatis, quæ contingunt in peruersitate morum. Secus autem est de peccatis, quæ opponuntur alijs virtutibus theologicis, ut infrà * dicet.

q. 34. ar. 2 & q. 20. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ nihil prohibet peccatum, quod est grauius secundum suum genus, esse minus graue secundum aliquas circunstantias. Et ideo Aug noluit præcipitare sententiam de malo catholico, & hæretico aliàs non peccante: quia peccatum hæretici, etsi sit grauius ex genere, potest tamen ex aliqua circūstantia alleuiari, & econuerso peccatum catholici ex aliqua circunstantia aggrauari.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ infidelitas habet ignorantiam adiunctam, & habet dissensum ad ea, quæ sunt fidei, & ex hac parte habet rationem peccati grauissimi. Ex parte autem ignorantiæ habet aliquam rationem excusationis; & maximè quando aliquis ex malitia non peccat, sicut fuit in Apostolo.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur, quàm alius peccator pro quocunq; alio peccato, considerato peccati genere. Sed pro alio peccato, puta ꝓ adulterio, si committatur à fideli, & ab infideli, cæteris paribus, grauius peccat fidelis, quàm infidelis: tum propter notitiam ueritatis ex fide; tum etiam propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit.

54

2. dis. 7. q. 1 ar. 2. co. 1. & Et di. 41 q. 1. ar. 2. Et mal. q. 2. art. 5. ad 7. Et Ro. 14 fi. * Sumit ex Augu. & habetꝰ lib. Sent. collectarum, ex Aug. cap. 100. to. 3. * Act. Apost. c. 10.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnis actio infidelis sit peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ quælibet actio infidelis sit peccatum, quia super illud Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*: * dicit gl. Omnis infidelium uita est peccatum, sed ad uitam infidelium pertinet omne, quod agūt: ergo omnis actio infidelis est peccatum.

¶ 2 Præterea, Fides intentionem dirigit: sed nullum bonum potest esse, quod non est ex intentione recta. Ergo in infidelibus nulla actio potest esse bona.

¶ 3 Præterea, Corrupto priori corrūpit, & posterius: sed actus fidei præcedit actus omnium uirtutum. Ergo cum in infidelibus non sit actus fidei, nullum bonum opus facere possunt, sed in omni actu suo peccant.

SED CONTRA est, ꝙ de Cornelio adhuc infideli existente dictum * est, ꝙ acceptæ erant eleemosynæ eius Deo. ergo non omnis actio infidelis est peccatum, sed aliqua eius actio est bona.

R E-

12.q.85. art.1. & 2.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ sicut suprà* dictum est, peccatum mortale tollit gratiam gratum facientem, non aũt totaliter corrumpit bonum naturæ. Vnde cùm infidelitas sit quoddam pctm̃ mortale, infideles quidẽ gratia carent: remanet tñ in eis aliquod bonum naturę. Vnde manifestum est, ꝙ infideles non possunt operari bona opera, quæ sunt ex gratia, s. opera meritoria, tamẽ bona opera, ad quæ sufficit bonum naturæ, aliqualiter operari possunt. Vnde nõ oportet, ꝙ in omni suo opere peccent. Sed qñcunque aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Sicut enim habens fidem potest aliquod peccatum committere in actu, quem nõ refert ad fidei finem, vel venialiter, vel etiã mortaliter peccando, ita etiam infidelis potest aliquem actum bonum facere, in eo, quod non refert ad finem infidelitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ verbum illud est intelligendum, vel quia vita infidelium non potest esse sine peccato, cùm peccata sine fide non tollantur, vel quia quicquid agunt ex infidelitate, peccatum est. Vnde ibidem subditur, quia omnis infideliter viuens, vel agens, vehementer peccat.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ fides dirigit intentionem respectu finis vltimi supernaturalis, sed lumen etiam naturalis rationis potest dirigere intentionem respectu alicuius boni connaturalis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ per infidelitatem nõ corrumpitur totaliter in infidelibus ratio naturalis, quin remaneat in eis aliqua veri cognitio, per quam facere possunt aliquod opus de genere bonorum. De Cornelio tamen sciendum est, ꝙ infidelis non erat, alioquin eius operatio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere. Habebat autem fidem implicitam nondum manifestata Euangelij veritate. Vnde, vt eum in fide plenius instrueret, mittitur ad eum Petrus.

55

ARTICVLVS V.

Vtrum sint plures infidelitatis species.

Infrà q.11 ar 1 cor & q 94. art.1. ad primũ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non sint plures infidelitatis species. Cùm enim fides, & infidelitas sint cõtraria, oportet, ꝙ sint circa idem: sed formale obiectũ fidei est veritas prima, à qua habet vnitatem, licet multa materialiter credat: ergo etiam obiectum infidelitatis est veritas prima. Ea verò, quæ discredit infidelis, materialiter se habent in infidelitate. Sed differentia, ſm speciem, non attenditur secundùm principia materialia, sed secũdùm principia formalia. Ergo infidelitatis non sunt diuersæ species, secundùm diuersitatem eorum, in quibus infideles errãt.

¶ 2 Præterea, Infinitis modis potest aliquis à veritate fidei deuiare. Si ergo, secundùm diuersitates errorum diuersæ species infidelitatis assignentur, videtur sequi, ꝙ sint infinitæ infidelitatis species, & ita huiusmodi species non sunt considerandæ.

¶ 3 Præterea, Idem non inuenitur in diuersis spẽbus, sed contingit aliquem esse infidelem ex eo, ꝙ errat circa diuersa. Ergo diuersitas errorũ non facit diuersas spẽs infidelitatis. Sic ergo infidelitatis non sunt plures spẽs.

SED CONTRA est, quòd vnicuiq; virtuti opponuntur plures spẽs vitiorum. Bonũ enim contingit vno modo, malum verò multipliciter, vt patet per Diony.4. c.* de diui.no. & per Philo. in 2.† Ethi. sed fides est vna virtus. Ergo ei opponuntur plures infidelitatis species.

*c 4.par.4 à me. † Arist. 2. Ethi.c 6.a med.to.5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ quælibet virtus cõsistit in hoc, ꝙ attingit regulam aliquam cognitionis, vel operationis humanæ, vt supra* dictum est. Attingere autem regulam est vno modo circa vnam materiam. Sed à regula deuiare contingit multipliciter. Et ideo vni virtuti multa vitia opponuntur. Diuersitas autem vitiorum, quæ vnicuique virtuti opponuntur, potest cõsiderari dupliciter. Vno modo, secundùm diuersitatem habitudinem ad virtutẽ, & ſm hoc determinatæ sunt quædam species vitiorum, quæ opponuntur virtuti, sicut virtuti morali opponitur vnum vitium, secundùm excessum ad virtutem, & aliud vitium, ſm defectum à virtute. Alio modo potest considerari diuersitas vitiorum oppositorum vni virtuti, secundùm corruptionẽ diuersorum, quæ ad virtutem requiruntur, & secundùm hoc vni virtuti, puta tẽperantiæ, vel fortitudini, opponuntur infinita vitia, ſm quòd infinitis modis contingit diuersas circunstantias virtutis corrumpi, vt à rectitudine virtutis recedatur. Vnde & Pythagorici* malum posuerunt infinitum. Sic ergo dicendum, quòd si infidelitas attendatur, secundùm comparationem ad fidem, diuersæ sunt infidelitatis species, & numero determinatę. Cũ enim peccatum infidelitatis consistat in renitẽdo fidei, hoc potest contingere dupliciter. Quia aut renitiť fidei nondum susceptæ, & talis infidelitas est Paganorũ, siue Gentilium. Aut renititur fidei Christianæ susceptæ, vel in figura, & sic est infidelitas Iudæorum; vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hæreticorum. Vñ in gñali põt assignari tres prædictæ species infidelitatis. Si verò distinguantur infidelitatis species, ſm errorem in diuersis, quæ ad fidem pertinent, tunc non sunt determinatæ infidelitatis spẽs. Possunt enim errores in infinitatẽ mũltiplicari, vt patet per Aug. in li.* de hære.

1.2. q.19.a. 3. & 4. Et q.64. ar.1. & q.66 ar. 1. & qõ 90. ar. 1.

Vt dicit 2 Eth. c.6.a med. to 5.

In li. de hæresibus ad Quoduult deũ, circa fin. tom.6.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ formalis rõ alicuius peccati põt accipi dupliciter. Vno modo, ſm intẽtionem peccantis, & ſm hoc id, ad quod cõuertitur peccans, est formale obiectũ peccati. Et ex hoc diuersificantur eius species. Alio modo, ſm rationem mali, & sic illud bonũ, à quo receditur, est formale obiectũ peccati: sed ex hac parte pctm̃ non habet speciem, imò est priuatio spẽi. Sic ergo dicendum est, ꝙ infidelitatis obiectum est veritas prima, sicut à qua recedit, sed formale eius obiectum, sicut ad quod conuertitur, est snia falsa, quam sequitur. Et ex hac parte eius species diuersificãtur. Vñ sicut charitas est vna, q̃ inhæret summo bono, sunt aũt diuersa vitia charitati opposita quæ per conuersionem ad diuersa bona temporalia recedũt ab vno summo bono, & iterum, ſm diuersas habitudines inordinatas ad Deum, sic ẽt fides est vna virtus ex hoc, ꝙ adhæret vni primæ veritati. Sed infidelitatis species sunt multæ ex hoc, ꝙ infideles diuersas falsas sententias sequuntur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ obiectio illa procedit de distinctione specierum infidelitatis, secundùm diuersa, in quibus erratur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut fides est vna, q̃a multa credit in ordine ad vnum, ita infidelitas potest esse vna, ẽt si in multis erret, inquantum oĩa habent ordinem ad vnum. Nihil tñ prohibet hominẽ in diuersis infidelitatis speciebus errare, sicut ẽt potest vnus homo diuersis vitijs subiacere, & diuersis corporalib. morbis.

56

ARTICVLVS VI.

Vtrum infidelitas Gentilium, seu Paganorum sit cæteris grauior.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd infidelitas Gentiliũ, siue Paganorũ, sit grauior cæteris. Sicut.n. corporalis morbus tãtò est grauior, quantò saluti principalioris mẽbri magis contrariatur, ita pctm̃ tantò vř esse grauius, quantò contrariať ei, ꝙ est principali* in virtute. Sed pricipalius in fide est fides vnitatis diuinæ, à qua deficiũt Gẽtiles multitudinẽ deorũ credentes. Ergo infidelitas eorum est grauissima.

¶ 2 Præterea, Inter hæreticos tantò hæresis aliquorũ detestabilior est, quantò in pluribus, & principalioribus veritati fidei contradicunt, sicut hæresis Arrij, qui separauit diuinitatem, detestabilior fuit, q̃ hęresis Nestorij, qui separauit humanitatem Christi à persona filij Dei. Sed Gentiles in pluribus, & principalioribus recedunt à fide, quàm Iudæi, & hæretici, quia omnino nihil de fide recipiunt. Ergo eorum infidelitas est grauissima.

¶ 3 Præterea, Omne bonum est diminutiuum mali. Sed aliquod bonum est in Iudæis, quia confitent vetus testa-

testamentum esse à Deo. Bonum etiam est in hæreticis: quia venerantur nouum testamentum Ergo minus peccant, quàm Gentiles, qui vtrunque testamentum detestantur.

SED CONTRA est, quod dicitur secundæ Petri 2. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post cognitionem, retrorsum conuerti. Sed Gentiles nō cognouerunt viam iustitiæ; hæretici autem, & Iudæi aliqualiter cognoscentes, deseruerunt: ergo eorum peccatum est grauius.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ in infidelitate, sicut dictum* est, duo possunt considerari. Quorum vnum est comparatio eius ad fidem, & ex hac parte aliquis grauius contra fidem peccat, qui fidei renititur susceptæ, quàm qui renititur fidei nondum susceptæ, sicut grauius peccat, qui non implet, quod promisit, quàm si non impleat, quod nunquam promisit. Et secundùm hoc infidelitas hæreticorum, qui profitentur fidem euangelij, & ei renituntur, eam corrumpentes, grauius peccatum est, quàm Iudæorum, qui fidem euangelij nunquam susceperunt. Sed, quia susceperunt eius figuram in veteri lege, quam malè interpretantes corrumpunt, ideo etiam eorum infidelitas est grauius peccatum, quàm infidelitas Gentilium, qui nullo modo fidem Euangelij susceperunt. Aliud, quod in infidelitate consideratur, est corruptio eorum, quæ ad fidem pertinent. Et secundùm hoc, cùm in pluribus errent Gentiles, q̄ Iudæi, & Iudæi, q̄ hæretici, grauior est infidelitas Gentilium, q̄ Iudæorum, & Iudæorum, quàm hæreticorum, nisi fortè quorundam, puta Manichæorum, qui etiam circa credibilia plus errant, q̄ Gentiles. Harum tamen duarum grauitatum prima præponderat secundæ, quantum ad rationem culpæ, quia infidelitas habet rationem culpæ, vt supra* dictum est, magis ex hoc, ꝙ renititur fidei, quàm ex hoc, quòd non habet ea, quæ sunt fidei. Hoc enim videtur, vt dictū † est, magis ad rationem pœnæ pertinere. Vnde simpliciter loquendo, infidelitas hæreticorum est pessima.

Ar. præce.
* Ar. 1. huius quæst.
† Ar. 1. huius quæst.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

57

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit cum infidelibus publicè disputandum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non sit cum infidelibus publicè disputandum. Dicit enim* Apost. 2. ad Tim 2 Noli verbis cōtendere. Ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. Sed disputatio publica cum infidelibus fieri non potest sine contentione verborum. Ergo non est publicè disputandum cum infidelibus.

1. ad Tim. 1. lect. 2. fi.

¶ 2 Præterea, Lex Martiani* Augusti per Canones confirmata, sic dicit: Iniuriam facit iudicio religiosissimæ synodi, si quis semel iudicata, aut rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contendit. Sed omnia, quæ ad fidem pertinent, sunt per sacra cōcilia determinata: ergo grauiter peccat, iniuriam synodo faciens, si quis de eis, quæ sunt fidei publicè disputare præsumat.

In Codice li. 1 ti. 4 Et de S. Tri. & Fi. cath. lege Nemo.

¶ 3 Præterea, Disputatio argumentis aliquibus agitur. Sed argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem, ea autem, quæ sunt fidei, cùm sint certissima, non sunt in dubitationem adducenda Ergo de eis, quæ sunt fidei, nō est publicè disputandum.

SED CONTRA est, ꝙ Act. 9 dicitur, quòd Saulus inualescebat, & confundebat Iudæos: & quòd loquebatur Gentibus, & disputabat cum Græcis.

RESPONDEO dicendum, ꝙ in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte disputantis. Aliud autem ex parte audientium. Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim disputet tanquàm de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquam dubius in fide, & infidelis. Si autem disputet aliquis de fide ad confutandum errores, vel etiam ad exercitium, laudabile est. Ex parte verò audientium considerandum est, vtrum illi, qui disputationem audiunt, sint instructi, & firmi in fide, aut simplices, & in fide titubantes. Et quidem corā sapientibus in fide firmis, nullum periculum est disputare de fide. Sed circa simplices est distinguendum. Quia aut sunt solicitati, siue pulsati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, siue Paganis nitentibus corrumpere in eis fidem. Aut omnino non sunt solicitati super hoc, sicut in terris, in quibus non sunt infideles. In primo casu necessarium est publicè disputare de fide, dum modo inueniantur aliqui qui ad hoc sufficientes, & idonei, qui errores confutare possint. Per hoc enim simplices in fide firmabuntur, & tolletur infidelibus decipiēdi facultas, & ipsa taciturnitas eorum, qui resistere deberēt peruertentibus fidei veritatem, esset erroris cōfirmatio. Vnde Gregorius* in secundo Pastorali: Sicut incauta locutio in errorem pertrahit: ita indiscretum silentiū eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. In secundo verò casu periculosum est, publicè disputare de fide coram simplicibus, quorū fides ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audierunt ad eo, quod credunt. Et ideò non expedit eis, vt verba infidelium audiant disputantium contra fidem.

2. parti, c. 4. in prin.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Apostolus nō prohibet totaliter disputationem, sed inordinatam, quæ magis fit contentione verborum, quàm firmitate sententiarum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ lex illa prohibet publicam disputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei, non autem illam, quæ est ad fidei cōfirmationem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ non debet disputari de his, quæ sunt fidei, quasi de eis dubitando, sed, propter veritatem manifestandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus disputare Quandoque quidem defendendo fidem, secundum illud 1 Pet. 3 Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ est in vobis spe, & fide. Quandoque autem ad conuincendos errantes, secundùm illud ad Tit. 1. vt sit potens exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

58

ARTICVLVS VIII.

Vtrum infideles compellendi sint ad fidem.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ infideles nullo modo compellendi sint ad fidē. Dicitur enim Matt. 13. Quòd serui patrisfamilias, in cuius agro erant zizania seminata, quæsierunt ab eo, Vis imus, & colligimus ea. Et ipse respondit: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis triticum. Vbi dicit* Chryso. Hæc dicit Dominus, prohibens occisiones fieri. Nec enim oportet interficere hæreticos, quia si eos occideritis, necesse est multos sanctorum simul subuerti: ergo videtur, quòd pari ratione, nec aliqui infideles, sint ad fidem cogendi.

4. di. 13 q. 2. a. 1. ad 6.
Ho. 47. in Mat ante med. to. 2.

¶ 2 Præterea, In Decret.† dist. 45. sic dicitur, De Iudæis præcepit sancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. Ergo pari ratione nec alij infideles sunt ad fidem cogendi.

† in Decreto dist 45. ca. de Iudæis, Sumitur ex Cōc. 4. Tolet. Cā 55

¶ 3 Præterea, Aug.* dicit, quòd cætera potest homo nolens, credere verò non nisi volens, sed voluntas cogi non potest. Ergo videtur, quòd infideles non sint ad fidē cogendi.

* tract. 26. in Ioā. ad quantulū à prin. t. 9.

¶ 4 Præterea, Ezech. 18. dicitur ex persona Dei: Nolo mortem peccatoris: sed nos debemus voluntatem nostram conformare diuinæ, vt supra* dictum est. Ergo etiam nos non debemus velle, quòd infideles occidātur.

* 1. 2. q 19. ar. 10.

SED CONTRA est, quod dr̄ Lu. 14 Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea, sed homines in domum Dei, id est in sanctam Ecclesiā, intrant per fidem. Ergo aliqui sunt cōpellendi ad fidē.

RESPONDEO dicendum, ꝙ infidelium quidā sunt,

sunt, qui nunquã susceperunt fidẽ, sicut Gentiles, & Iudaei, & tales nullo modo sunt ad fidẽ cõpellendi, ut ipsi credant, quia credere uoluntatis est, sũt tñ compellendi à fidelibus, si adsit facultas, ut fidẽ non impediant, uel blasphemiis, uel malis persuasionibus, uel ẽt apertis persecutionibus. Et pp hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellũ mouent, non quidẽ, ut eos ad credendũ cogant (quia si ẽt eos uicissent, & captiuos haberẽt, in eorũ libertatẽ relinquerent, an credere uellent,) sed pp hoc, ut eos cõpellant, ne fidẽ Chri impediant. Alij uero sunt infideles, qui qñque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut haeretici, & quicunque apostatẽ, & tales sunt ẽt corporaliter compellendi, ut impleant, quod promiserunt, & teneant, quod semel susceperunt.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ per illã auctoritatem quidã intellexerunt esse prohibitã, nõ quidẽ excõicationẽ hæreticorum, sed eorum occisionem, ut patet per auctoritatẽ Chrys inductã. Et Aug.* ad Vincentiũ de se dicit. Hæc primitus mea sñia erat neminẽ ad unitatẽ Chri esse cogendũ, uerbo esse agendum, disputatione pugnandũ. Sed hæc opinio mea non contradicentiũ uerbis, sed demonstrantiũ superatur exemplis. Legũ n. terror ita profuit, ut multi dicant Gratias Dño, qui uincula nostra dirupit. Quod ergo Dñs dicit. Sinite utraque crescere usque ad messẽ, qualiter intelligendum sit, apparet ex hoc, quod subditur. Ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cũ eis & triticũ. Vbi satis ostẽdit, sicut Aug.* dicit contra epistolã Parmeniani. Cũ metus iste non subest, i. quando ita cuiusque crimẽ notum est omnibus, & execrabile apparet, ut nullos prorsus, uel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinę.

Epist. 48. post medium secundi folij, à principio epist. to. 2.

lib. 3. c. 2. aliquantulũ à med. to. 7.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Iudaei, si nullo modo acceperunt fidem, nullo modo sint cogendi ad fidẽ. Si autem acceperunt fidem, oportet ut fidem necessitate cogantur retinere sicut eodem capitulo* dicitur.

cap citato in arg.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut uouere est uoluntatis, reddere aũt necessitatis, ita accipere fidem est uoluntatis, sed tenere eam acceptam est necessitatis. Et ideo hæretici sunt cõpellendi, ut fidẽ teneãt. Dicit enim Aug.* ad Bonifacium comitem. Vbi est, quod isti clamare consueuerunt, liberum esse credere, uel non credere, cui uim Christus intulit? agnoscunt in Paulo, prius* cogentem Christum, & postea docentem.

Epist. 50. non multum ante med. to. 2.
* cogentẽ Epist. 50. à medio aliquantulũ, to. 2.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ sicut in eadẽ epistola * Aug. dicit. Nullus nostrum uult aliquem hæreticum perire. Sed aliter non meruit habere pacem domus Dauid, nisi Absalon filius eius in bello, quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus. Sic Ecclesia catholica, si aliquorum perditione cęteros colligit, dolorem materni sanat cordis tantorum liberatione populorum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum cum infidelibus possit communicari.

59
4. dist. 13. q. 2. art. 3. cor. Et di. 18. q. 2. art. 2. q. 1. Et quolib. 10. art. 15. Et 1. col. 5. fi.
* Hom. 25. ad Hebr. declinando ad finem, to 4.
* Leu. 15. sup illud, Omnis, q tetigerit, Gl. ordinaria.

AD NONVM sic proceditur. Vr, ꝙ cum infidelibus possit cõicari. Dicit n Apost. 1. ad Cor. 10. Si quis uocat uos infidelium ad cœnã, & uultis ire, oẽ quod uobis apponitur, manducate. Et Chrys.* dicit. Ad mensã Paganorũ si uolueris ire, sine ulla prohibitione permittimus, sed ad cœnam alicuius ire est ei communicare. Ergo infidelibus licet communicare.

¶. Preterea, Apostolus dicit 1. ad Corint. 5. Quid mihi est de his, qui foris sunt iudicare? Foris aũt sunt infideles. Cùm ergo per iudicium Ecclesiæ aliquorum communio fidelibus inhibeatur, uidetur quòd non sit inhibendum fidelibus cum infidelibus communicare.

¶ 3 Præterea, Dñs non potest uti seruo, nisi ei communicando saltem uerbo, quia dominus mouet seruum per imperium. Sed Christiani possunt habere seruos infideles, uel Iudæos, uel etiam Paganos, siue Saracenos. Ergo possunt licitè cùm eis communicare.

SED CONTRA est, ꝙ dr Deut. 7. Non inibis cũ eis fœdus, nec misereberis eorum, neque sociabis cum eis connubia. & super illud Leu 15 Mulier, quæ redeunte mense, &c.* dicit gl Sic oportet ab idololatria abstinere ut nec idololatras, nec eorum discipulos contingamus, nec cum eis communionem habeamus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ cõio alicuius personę interdr fidelibus dupliciter. Vno mõ in pœnã illius, cui cõio fideliũ subtrahitur. Alio mõ ad cautelã eorũ, quibus interdr, ne alios contingant. Et utraque cã ex uerbis Apostoli accipi pt 1. ad Corint 5. Nam postquam sniam excõicationis protulit, subdit pro rõne, Nescitis quia modicũ fermentum totã massam corrumpit? Et postea rationem subdit ex parte pœnæ per iudicium Ecclesiæ illatæ, cum dicit. Nonnè de his, qui intus sunt uos iudicatis? Primo ergo mõ nõ interdicit Ecclesia fidelibus cõionem infideliũ, qui nullo modo fidem Christianam receperunt, s. Paganorũ, uel Iudæorũ, quia non habet de eis iudicare spũali iudicio, sed tẽporali, in casu cùm inter Christianos commorãtes, aliquam culpam cõmittunt, & per fideles temporaliter puniuntur. Sed isto modo, s. in pœnã interdicit Ecclesia fidelibus cõionem illorum infidelium, qui à fide suscepta deuiant, uel corrumpendo fidẽ, sicut hęretici, uel ẽt totaliter à fide recedendo, sicut apostatæ. In utroque n horũ excõicationis sententiã profert Ecclesia. Sed quantum ad 2m modũ uĩ esse distinguendũ, sm diuersas conditiones personarũ, & negotiorũ, & tẽporum. Si n. aliqui fuerint firmi in fide, ita ꝙ ex cõione eorũ cum infidelibus conuersio infidelium magis sperari possit, ꝙ fideliũ à fide auersio, nõ sũt prohibendi infidelibus cõicare, qui fidẽ nõ susceperũt, s. Paganis, uel Iudæis, & maximè si necessitate urgeat. Si aũt sint simplices, & infirmi in fide, de quorũ subuersione probabiliter timeri possit. prohibendi sunt ab infideliũ cõione, & præcipuè ne magnã familiaritatẽ cum eis habeant, uel absque necessitate eis communicent.

AD Arg in opp, ergo dicẽdũ, ꝙ Dñs illud pcepit de illis gentibus, quarũ terrã ingressuri erant Iudæi, q erant proni ad idololatriã. Et iõ timendum erat, ne per cõtinuã cõuersationẽ cum eis alienarentur à fide. Et iõ ibidem * subditur. Quia seducet filium tuum, ne sequatur me.

Deest solutio prioris argumenti.
Deut. 17.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Ecclesia cõtra infideles non habet iudicium, quo ad pęnam spũalem eis infligendam, habet tñ iudicium super aliquos infideles quo ad tpalem pęnã infligendam, ad quod pertinet, ꝙ Ecclesia aliquando propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ magis est probabile, quod seruus, qui regitur imperio domini, conuertatur ad fidem domini fidelis, quàm ecõuerso, & ideo nõ est prohibitum, quin fideles habeant seruos infideles, si tamen domino periculum immineret ex communione alis serui, deberet eum à se abiicere, secundum illud mã datum Domini, Matt. 18. Si pes tuus scandalizauerit te, abscinde eum, & proijce abs te.

ARTICVLVS X.

Vtrum infideles possint habere prælationem, seu dominium super fideles.

60

AD DECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ infideles possint habere pręlationẽ, uel dñium supra fideles. Dicit n. Apost. 1. ad Tim. 6. Quicunque sunt sub iugo serui, dños omni honore dignos arbitrentur. Et quòd loquatur de infidelibus, patet per hoc, qđ subdit. Qui autem fideles habent dominos, non contẽnant. Et 1. Pet. 2. dicitur: Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis. Non aũt hoc præciperetur per doctrinam Apostolicam, nisi infideles possent fidelibus præesse. Ergo uidetur, quod infideles possint fidelibus præesse.

¶ 2 Præterea, Quicunq; sunt de familia alicuius principis, subsunt ei, sed fideles aliqui erant de familia infidelium principum. Vnde dr ad Phil. 4. Salutant uos om

nes sancti, maximè autem, qui de Cæsaris domo sunt, scilicet Neronis, qui infidelis erat. Ergo infideles possunt fidelibus præesse.

Lib. 1. Polit. c. 3. ante medium, to. 5.

¶ 3 Præterea, Sicut Philos. dicit * in primo Polit. Seruus est instrum dñi in his, quę ad humanā vitā pertinēt. sicut & minister artificis est instrm artificis in his, quæ ptinent ad operationē artis, sed in talibus pōt fidelis infideli subijci pñt ēm fideles infideliū coloni esse. Ergo infideles pñt fidelibus præfici etiam quantum ad dñium.

SED CONTRA est, q ad eu, qui præest, ptinet hēre iudiciū sup eos, qbus pēst, sed infideles nō pñt iudicare de fidelibus. Dicit.n. Apostolus primæ ad Cor. 6. Audet aliquis uestrū habens negotiū aduersus alterum, iudicari apud iniquos, id est infideles, & non apud sanctos: ergo vr, q infideles fidelibus præesse non possint.

RESPONDEO dicendū, q circa hoc dupliciter loqui possumus. Vno modo de dominio, uel prælatione infideliū super fideles de nouo instituenda: & hoc nullo modo permitti dēt. Cederet em hoc in scandalum, & in periculū fidei. De facili em illi, q subijciuntur aliorū iurisdīoni, immutari pñt ab eis, quibus subsunt, vt sequātur eorū imperium, nisi illi, qui subsunt, fuerint magnæ virtutis. Et similiter infideles cōtemnunt fid., si fideliū defectus cognoscant. Et iō Apostolus phibuit, ut fideles non cōtendant iudicio corā iudice infideli. Et ideo nullo modo pmittit Ecclesia, q infideles acquirant dñiū super fideles, vel qualitercunq; eis præficiant in aliquo officio. Alio modo possumus loqui de dominio, uel prælatione iam preexistenti. Vbi considerādum est, quod dominiū, & prælatio introducta sunt ex iure humano. Distinctio aūt fidelium, & infideliū est ex iure diuino. Ius aūt diuinum, quod est ex gratia non tollit ius humanū, quod est ex naturali rōne. Ideo distinctio fideliū, & infidelium, fm se considerata, non tollit dominiū, & prælationem infidelium supra fideles. Potest tñ iuste per sententiā, uel ordinationē Ecclesię, auctoritatē Dei habentis, tale ius dominij, vel prælationis tolli: quia infideles merito suæ infidelitatis merent ptātē amittere super fideles, qui transferunt in filios Dei. Sed hoc quidem Ecclesia qñq; facit, qñq; autem non facit. In illis enim infidelibus, qui etiam temporali subiectione subijciuntur Ecclesiæ, & mēbris eius, hoc ius Ecclesia statuit, ut seruus Iudęorū, cum fuerit factus Christianus, statim à seruitute liberet, nullo pretio dato, si fuerit vernaculus idest, in seruitute natus. Et similiter si infideli existēs fuerit emptus ad seruitiū. Si aūt fuerit emptus ad mercationē, tenetur eū infrà tres menses exponere ad vendendum. Nec in hoc iniuriā facit Ecclesia: quia, cū ipsi Iudæi sint serui Ecclesiæ, pōt disponere de rebus eorum. Sicut etiam principes seculares multas leges ediderunt circa suos subditos, in fauorem libertatis. In illis uero infidelibus, qui tpaliter Ecclesiæ, uel eius membris non subiacent, prædictū ius Ecclesia non statuit, licet posset instituere de iure: & hoc facit ad scandalum vitandum. Sicut etiam Dñs Matth. 17. ostendit, q poterat se à tributo excusare, quia liberi sunt filij, sed tamē mandauit tributū solui ad scandalū vitandum. Ita etiam & Paulus, cū dixisset, q serui dominos suos honorarent, subiungit; Ne nomen Domini, & doctrinam blasphemetur.

Vnde patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM ergo dicendum, q illa prælatio Cæsaris præexistebat distinctioni fidelium ab infidelibus. Vnde non soluebatur per conuersionē aliquorū ad fidem: & vtile erat, q aliqui fideles locū in familia Imperatoris haberent ad defendendum alios fideles: sicut beatus Sebastianus Christianorū animos, quos in tormētis videbat deficere, confortabat, & adhuc latebat sub militari chlamyde in domo Diocletiani.

AD TERTIVM dicendū, q serui subijciunt dñis suis ad totam vitam, & subditi præfectis ad oīa negotia: sed ministri artificum subduntur eis ad aliqua specialia opera. Vnde periculosius est, q infideles accipiant dominium, vel prælationem super fideles, quàm q accipiant ab eis ministerium in aliquo artificio. Et ideo permittit Ecclesia, q Christiani possint colere terras Iudęorū, quia per hoc non habent necesse conuersari cum eis. Salomon etiam expetiit à rege Tyri magistros operum ad ligna cædenda, ut habetur 3. Reg 6. Et tamen si ex tali communicatione, uel conuictu subuersio fidelium timeretur, esset penitus interdicendum.

ARTICVLVS XI. 61

Vtrum infidelium ritus sint tolerandi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vr, q ritus infidelium non sint tolerādi. Manifestū est .n. q infideles in suis ritibus peccant, eos seruando. Sed peccato vr consentire, qui non prohibet, cū prohibere possit, ut habetur in gl. * Rom. 1. super illud Non solum, qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Ergo peccant, qui eorum ritus tolerant.

Est Amb. circa finē commēt. ad 1. c. ad Ro. to. 5.

¶ 2 Pręterea, Ritus Iudæorū idololatriæ comparātur, quia super illud Gal 5. Nolite iterū iugo seruitutis contineri dicit gl. Non est leuior huius legis seruitus, quàm idololatriæ, sed non sustineretur, quod idololatriæ ritū aliqui exercerent, quinimo Christianorum principes templa idolorum primo claudi & postea dirui fecerūt, vt Aug. narrat 18. de ciuitate Dei. Ergo secundum hoc etiam ritus Iudæorum tolerari non debent.

¶ 3 Pręterea, Peccatū infidelitatis est grauissimū, ut suprà dictum * est. Sed alia peccata non tolerantur, sed lege puniuntur, sicut adulterium, furtum, & alia huiusmodi. Ergo etiam ritus infidelium tolerandi non sunt.

art. 3. huius q.

SED CONTRA est, q in Decret. dist. 45. c. Qui syncera, * dicit Gregor. de Iudæis. Omnes festiuitates suas sicut hactenus ipsi, & patres eorum per longa colentes tempora, tenuerunt, liberam habeant obseruandi, celebrandique licentiam.

Greg. in regist. lib. 11. c. 15 in fine, & hr dist. 45. c. Qui synceга.

RESPONDEO dicēdū, q humanū regimē deriuatur à diuino regimine, & ipsū dēt imitari. Deus autem, quāuis sit oipotēs, & summè bonus, pmittit tñ aliqua mala fieri in uniuerso, q prohibere posset, ne eis sublatis, maiora bona tollerent, vel ēt peiora mala sequerent. Sic ergo, & in regimine humano illi, q pręsunt, rectè aliqua mala tolerēt, ne aliqua bona impediantur, uel ēt ne aliqua mala peiora incurrant, sicut Aug. dicit in lib. * de Ordine, Aufer, meretrices de rebus humanis, turbaueris oīa libidinibus. Sic ergo, qoāuis infideles in suis ritibus peccēt, tolerari pñt, vel pp aliquod bonum, quod ex eis prouenit, vel pp aliquod malū, quod uitat. Ex hoc aūt, q Iudæi ritus suos obseruant, in quibus olim præfigurabatur ueritas fidei, quam tenemus, hoc bonū prouenit, q testimonium fidei nostræ habemus ab hostibus, & quasi in figura nobis repræsentatur, quod credimus, & iō in suis ritibus tolerantur. Aliorum uero infideliū ritus, qui nihil ueritatis, aut utilitatis afferunt, non sunt aliqualiter tolerandi, nisi fortè ad aliquod malum uitandū, s. ad uitandum scandalum, uel dissidium, quod ex hoc posset prouenire, vel impedimentū salutis eorum, qui paulatim sic tolerati conuertuntur ad fidem, pp hoc enim etiam hæreticorum, & paganorum ritus aliquando Ecclesia tolerauit, quando erat magna infidelium multitudo. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

lib. 2. c. 4. parū aute medium, to. 1.

ARTICVLVS XII. 62

Vtrum pueri Iudæorum, & aliorum infidelium, sint inuitis parentibus baptizandi.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vr, q pueri Iudæorū, & aliorū infideliū sint baptizādi, parentibus inuitis. Maius .n. est uinculū matrimoniale, q ius patriæ potestatis in puero, quia ius patriæ potestatis pōt per hominē solui, cū filiusfamilias emancipetur, vinculum aūt matrimoniale non pōt solui per hominem, secundum illud Matt. 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet. Sed pp infidelitatem solutur

3. q6. 68 art. 10. Et quol. 2. q. 4. art. 2. Et quol. 3. q. 5. artic. 2. cor.

soluitur vinculum matrimoniale. Dicit enim Apostolus primæ ad Cor 7. Quod si infidelis discedit, discedat: nō enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi. Et Canon. dicit,* ꝙ si coniux infidelis non vult sine contumelia sui Creatoris cum altero stare, tunc alter cōiugum non debet ei cohabitare: ergo multo magis propter infidelitatem tollitur ius patriæ potestatis in suos filios, possunt ergo eorum filij baptizari, eis inuitis.

Hī 28. q. 2. c. Si infidelis discedit.

¶ 2 Preterea. Magis debet homini subueniri circa periculum mortis æternæ, quàm circa periculum mortis tēporalis. Sed si aliquis videret hoīem in periculo mortis temporalis, & ei non ferret auxilium, peccaret: cùm ergo filij Iudæorum, & aliorum infidelium sint in periculo mortis æternæ, si parentibus relinquuntur, qui eos in sua infidelitate informant, videtur, quod sint eis auferendi, & baptizandi, & in fide instruendi.

¶ 3 Præterea. Filij seruorum sunt serui, & in potestate dominorum. sed Iudæi sunt serui regum, & principū: ergo & filij eorum. Reges ergo, & principes habent potestatem de filijs Iudæorum facere, quod voluerint. Nulla ergo erit iniuria, si eos baptizent, inuitis parentibus.

¶ 4 Præterea, Quilibet homo magis est Dei, à quo habet animam, q̄ patris carnalis, à quo habet corpus. Non ergo est iniustum, si pueri Iudæorum carnalibus parentibus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

¶ 5 Præterea, Baptismus efficacior est ad salutē, quàm prædicatio, quia per baptismum statim tollitur peccati macula, reatus pœnæ, & aperitur ianua cæli, sed si periculum sequitur ex defectu prædicationis, imputatur ei, q non prædicauit, vt habetur Ezec 3. & 33. de eo, qui videt gladium venientem, & non insonuerit tuba: ergo multo magis si pueri Iudæorum damnentur, propter defectum baptismi, imputatur ad peccatum eis, qui potuerunt baptizare, & non baptizauerunt.

SED CONTRA est, quòd nemini facienda est iniuria. Fieret autem Iudæis iniuria, si eorum filij baptizarentur, eis inuitis: quia amitterent ius patriæ ptātis in filios iam fideles: ergo eis inuitis, non sunt baptizandi.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda: quia, & ipsa doctrina catholicorum doctorū ab Ecclesia auctoritatē habet, vnde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quam auctoritati, vel Aug. vel Hiero. vel cuiuscunque doctoris. Hoc autē Ecclesiæ vsus nunquā habuit, ꝙ Iudæorum filij, inuitis parentibus, baptizarentur: quamuis fuerint retroactis temporibus multi catholici principes potentissimi, vt Constantinus, Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi episcopi, vt Syluester Constantino, & Ambrosius Theodosio, qui nullo modo prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonum rōni. Et ideo periculosum videtur hanc assertionem de nouo inducere, vt præter consuetudinem in Ecclesia hactenus obseruatam, Iudæorū, inuitis parentibus, filij baptizentur. Et huius rō est duplex. Vna quidem pp periculum fidei. Si n. pueri nōdum vsum rōnis habentes, baptismum susciperent, postmodū, cùm ad perfectam ætatē peruenirent, de facili possent à parentibus induci, vt relinquerent, quod ignorantes susceperunt, quod vergeret in fidei detrimētum. Alia verò ratio est, quia repugnat iustitiæ naturali. Filius enim naturaliter est aliquid patris. Et primo quidē à parentibus non distinguitur, ſm corpus, quandiu in matris vtero continetur, postmodum verò, postquam ab vtero egreditur, antequā vsum liberi arbitrij habeat, continetur sub parentum curā, sicut sub quodam spirituali vtero, quamdiu n. vsum rationis non habet puer, nō differt ab animali irrationali. Vnde sicut bos, vel equus est alicuius, vt vtatur eo, cum voluerit, ſm ius ciuile, sicut proprio instrō, ita de iure naturali est, ꝙ filius, antequam habeat vsum rationis, sit sub cura patris. Vnde contra iustitiam naturalem esset, si puer, antequā habeat vsum rationis, à cura parentum substrahatur, vel de eo aliquid ordinetur, inuitis parentibus. Postquam autem incipit habere vsum liberi arbitrij, iam incipit esse suus, & pōt quantum ad ea, quæ sunt iuris diuini, vel naturalis sibi ipsi prouidere. Et tunc est inducendus ad fidem nō coactione, sed persuasione. & pōt etiam inuitis parentibus consentire fidei, & baptizari, non autem antequam habeat vsum rationis. Vnde pueris antiquorum patrum dicitur, ꝙ saluati sunt in fide parentum, per quod datur intelligi, quod ad parentes pertinet prouidere filijs de sua salute, præcipuè antequam habeant vsum rationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in vinculo matrimoniali vterque coniugum habet vsum liberi arbitrij, & vterque pōt inuito altero, fidei assentire, sed hoc non habet locum in puero, antequam habeat vsum rationis. Sed postquam habet vsum rationis, tunc tenet similitudo, si conuerti voluerit.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ à morte naturali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis; puta, si quis à suo iudice condemnetur ad mortem temporalem, nullus debet eum violenter eripere. Vnde nec aliquis debet rumpere ordinem iuris naturalis, quo filius est sub cura patris: vt eum liberet à periculo mortis æternæ.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ Iudæi sunt serui principum seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis, vel diuini.

AD QVARTVM dicendum ꝙ homo ordinatur ad Deum, per rationem, per quam eum cognoscere pōt. Vnde puer, antequam vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum: quorum curæ naturaliter subiacet, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ periculum, quod sequitur de prædicatione omissa, non imminet, nisi eis, quibus commissum est officium prædicandi. Vnde in Ezec. prēmittitur, Speculatorem dedi te filijs Israel. Prouidere autem pueris infidelium de sacramentis salutis, pertinet ad parentes eorum. Vnde eis imminet periculum, si propter subtractionem sacramentorum, eorum paruuli detrimentum salutis patiantur.

QVAESTIO XI.

De Hæresi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum de de hæresi.

¶ Circa quam quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum hæresis, sit infidelitatis species.

¶ Secundo, de materia eius, circa quam est,

¶ Tertio, vtrum hæretici sint tolerandi.

¶ Quartò, vtrum reuertentes sint recipiendi.

QVÆSTIONIS XI.

De Hæresi,

In quatuor quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 [1] *Hæresis infidelitatis species est,* [2] *in ijs, quæ ad* 2 *fidem pertinent versans,* [3] *qua qui infectus est,* 3 *post vnam, atque alteram admonitionem, si obstinatè veritati resistat, anathematis primum, deinde* 4 *mortis supplicio iure punitur.* [4] *Eidem, tametsi pænitentiæ remedium nunquam ab Ecclesia negetur, pœnæ tamen remissio, si in errorem semel abiuratum recidat, meritò negatur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hæresis sit infidelitatis species.

63 Sup. q. 10. ar. 5. Et infra q. 94. a. 1. ad primū * q. præce. ar. 2.

AD PRIMVM sic proceditū. Vī, ꝙ hæresis nō sit infidelitatis species. Infidelitas. n. in intellectu est, vt suprà * dictū est. Sed hæresis non vr ad intellectū pertinere, sed magis ad vim appetitiuam

† Hier. ad c.5. ad Galat. super illud: Hæreses. Hñ 20. q.3. c. Hæreses.

Dicit enim Hiero. & habetur † in Decre. 24. q. 3. Hæresis Græcè ab electione dicitur, quòd scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem: electio autem est actus appetitiuæ virtutis, vt supra * habitum est: ergo hæresis non est infidelitatis species.

* 1.2.q.13. ar.1.

*lib.5.c.2. paulo à prin. to.5.

† circa principium libri, to.6.

¶ 2 Præterea, Vitium præcipuè accipit speciem à fine. Vnde Philo. dicit in 5. Ethic.* quod ille, qui mœchatur vt furetur, magis est fur, quàm mœchus. Sed finis hæresis est commodum temporale, & maximè principatus, & gloria, quod pertinet ad vitium superbiæ, vel cupiditatis. Dicit enim Aug. in li. † de vtilitate credendi, quod hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatusque sui gratia falsas, ac nouas opiniones, vel gignit, vel sequitur. Ergo hæresis non est species infidelitatis, sed magis superbiæ.

¶ 3 Præterea, infidelitas, cum sit in intellectu, non vr ad carnem pertinere; sed hæresis pertinet ad opera carnis. Dicit enim Apost. ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia: & inter cætera postmodum subdit, dissentiones, sectæ, quæ sunt idem, quod hæreses. Ergo hæresis non est infidelitatis species.

SED CONTRA est, quòd falsitas veritati opponitur, sed hæreticus est, qui falsas, vel nouas opiniones, vel gignit, vel sequitur. Ergo opponitur veritati, cui fides innititur: ergo sub infidelitate continetur.

* In arg. 1. huius art.

† 1.2 q.13. ar.3.

* q.1. ar.3. & 4 & q. 4. art. 3.4. & 5.

RESPONDEO dicendum, quod nomen hæresis, sicut dictum * est, electionem importat. Electio autem, vt sup. à dictũ † est, est eorum, quæ sunt ad finem, præsupposito fine. In credendis aũt voluntas assentit alicui vero tanquã proprio bono, vt ex supra dictis * patet. Vnde quod est principale verum, habet rõnem finis vltimi, quæ aũt secundaria sunt, habent rationem eorum, quæ sunt ad finem. Quia vero quicunque credit, alicuius dicto assentit, principale vr esse, & quasi finis in vnaquaq; credulitate ille, cuius dicto assentitur. Quasi aũt secũdaria sunt ea, quæ quis tenendo vult alicui assentire. Sic ergo, qui rectè fidem Christianam habet, sua voluntate assentit Christo in his, quæ vere ad eius doctrinam pertinent. A rectitudine ergo fidei Christianæ dupliciter quis potest deuiare. Vno modo, quia ipsi Christo non vult assentire: & hic habet quasi malam voluntatem circa ipsum finem, & hoc pertinet ad speciem infidelitatis Paganorũ, & Iudæorum. Alio modo, per hoc, quod intendit quidẽ Christo assentire, sed deficit in eligendo ea, quibus Christo assentiat: quia non eligit ea, quæ sunt verè à Christo tradita, sed ea, quæ sibi propria mens suggerit. Et ideò hæresis est infidelitatis species pertinens ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hoc modo electio pertinet ad infidelitatem, sicut & voluntas ad fidem, vt supra * dictum est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, quod vitia habent speciem ex fine proximo: sed ex fine remoto habẽt genus, & causam: sicut cùm aliquis mœchatur, vt furetur, est ibi quidem species mœchiæ ex proprio fine, & obiecto. Sed ex fine vltimo ostenditur, quod mœchia ex furto orit, & sub eo continetur, sicut effectus sub causa, vel sicut spẽs sub genere, vt patet ex his, quæ sup. a * de actibus dicta sunt in cõi. Vnde & similiter in proposito finis proximus hæresis est adhærere falsæ sententiæ propriæ, & ex hoc speciem habet. Sed ex fine remoto ostẽditur causa eius, scilicet, quod oritur ex superbia, vel cupiditate.

1.2.q6.2?. art.6. & 7.

AD TERTIVM dicẽdum, quod sicut hæresis dr ab eligendo, ita secta à sectando, sicut Isid. dicit in li.* Ety. Et ideò hæresis, & secta idẽ sunt, & vtrunq; pertinet ad opera carnis, non quidẽ quantũ ad ipsum actũ infidelitatis respectu proximi obiecti, sed rõne causæ, quæ est, vel appetitus finis indebiti, sm quod oritur ex superbia, vel cupiditate, vt dictum * est: vel etiã aliqua phantastica illusio, quæ est principium errandi, vt etiam Philo † dicit in 4. Metaph. phantasia autem quodammodo ad carnem pertinet, inquantum actus eius est cum organo corporali.

li.8.c.3. in prin.

* Argum.2

† li.4. Met. text. 24. to.3.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæresis sit propriè circa ea, quæ sunt fidei.

4. di.13.q. 2. ar.1. ad sextũ. Et 1 cor.11. lec. 4. col.2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod hæresis sit propriè circa ea, quæ sunt fidei. Sicut enim sunt hæreses, & sectæ in Christianis, ita etiã fuerũt in Iudæis, & Pharisæis, sicut Isid. in li.* Ety. sed eorũ dissensiones nõ erant circa ea, quæ sunt fidei: ergo hæresis nõ est circa ea, quæ sunt fidei, sicut circa propriam materiam.

* Colligit ex li.8.c.3. 4. & 6. simul sumptis.

¶ 2 Preterea, Materia fidei sunt res, quæ credũtur: sed hæresis non solum est circa res, sed etiam circa verba, & circa expositiones sacræ scripturæ. Dicit enim † Hier. quod quicunque aliter scripturam intelligit, quàm sensus spiritus sancti efflagitat, à quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest. Et alibi dicit: * quod ex verbis inordinatè prolatis fit hæresis: ergo hæresis non est propriè circa materiam fidei.

† Ad Gal.c. 5. super illud: Hæreses, inuidiæ, &c to.9.

* refert 4. sent. di.13 in fi.

¶ 3 Præterea, Etiam circa ea, quæ ad fidem pertinẽt, inueniuntur quãq; sacri doctores dissentire, sicut Hiero. & Aug. circa cessationẽ legaliũ: & tñ hoc est absq; vitio hæresis. Ergo hæresis non est propriè circa materiã fidei.

li.18. de ciu. Dei, c. 51. circa prin. to.5.

SED CONTRA est, quod Augusti. dicit contra Manichæos,* Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumve quid sapiunt, si correcti, vt sanum, rectumque sapiant, resistant contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere persistunt, hæretici sunt. Sed pestifera, & mortifera dogmata non sunt, nisi illa, quæ opponuntur dogmatibus fidei, per quam iustus viuit, vt dicitur Ro. 1. ergo hæresis est circa ea, quæ sunt fidei, sicut circa propriam materiam.

RESPONDEO dicendum, quod de hæresi nunc loquimur, sm quod importat corruptionem fidei Christianæ. Non autem ad corruptionem fidei Christianæ pertinet, si aliquis habeat aliquã falsam opinionem in his, quæ non sunt fidei, puta in Geometricalibus, vel in alijs huiusmodi, quæ omnino ad fidẽ pertinere non põt, sed solum quãdo aliquis habet falsam opinionem circa ea, quæ ad fidem pertinent. Ad quam aliquid pertinet dupliciter, sicut suprà * dictum est. Vno mõ directè, & principaliter: sicut articuli fidei. Alio mõ indirectè, & secũdario: sicut ea, ex quibus sequit corruptio alicuius articuli. Et circa vtraque põt esse hæresis eo mõ, quo & fides.

Ar.præce. & q.1.ar.6 ad 1. & q. 1.ar.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut hæreses Iudæorum, & Pharisæorũ erant circa opiniones aliquas ad Iudaismũ, vel ad Pharisiã pertinentes, ita etiã Christianorũ hæreses sunt circa ea, quæ pertinent ad fidẽ Christi.

AD SECVNDVM dicendũ, quod ille dr aliter exponere sacram Scripturam, quàm spiritus sanctus efflagitat, qui ad hoc expositionẽ sacræ scripturæ retorquet, quod contrariatur ei, quod est per spiritum sanctũ reuelatum. Vñ dr Ezec. 13. de falsis prophetis, qui perseuerauerũt confirmare sermonẽ, s. per falsas expositiones scripturæ. Similiter etiã per verba, quæ quis loquitur, suã fidem profitetur, est.n. confessio actus fidei, vt supra * dictũ est. Et idẽ si sit inordinata locutio circa ea, quæ sunt fidei, sequi põt ex hoc corruptio fidei. Vñ Leo Papa in quadam epist. ad Proterũ Episcopum Alexandrinũ dicit, quod inimici crucis Christi omnibus factis, & verbis nostris insidiantur, vt si vllam illis, vel tenuem occasionẽ demus, nos Nestoriano sensui etiam congruere mentiantur.

q. 3. ar.1.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Aug. dicit * & habetur in Decr. 24. q. 3. c. Dixit Apost. Si qui sententiam suam quamuis falsam, atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt aũt tota sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, quia scilicet non habent electionem contradicentem Ecclesiæ doctrinæ. Sic ergo aliqui doctores videntur dissensisse, vel circa ea, quorum nihil interest ad fidem, vtrum sic, vel aliter teneantur, vel etiã in quibusdam ad fidem pertinentibus, quæ nondum erant per Ecclesiam determinata. Postquã autem essent auctoritate vniuersalis Ecclesiæ determinata,

Aug.epist. 162. in principio illius, to 2. Et habetur 24. q.3. c. Dixit Apost.

& quæ

si quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Quę quidē auctoritas principaliter residet in sūmo Pontifice Dn̄ n. vigesimaquarta * q. 1. Quotiēs fidei rō uentilatur, arbitror oēs fratres nostros, & coëpiscopos, nō nisi ad Petrū, i. ad sui nominis auctoritatem referri debere. Contra cuius auctoritatē nec Hier. nec Aug. nec aliquis sacrorū doctorū suā sententiā defendit. Vn̄ dicit Hier. * ad Damasū Papam, Hęc est fides, Papa beatissime, quā in catholica didicimus Ecclesia, in qua si minus peritè, aut parū cautè, forte aliquid positū est, emendari cupimus à te, qui Petri fidē, & sedē tenes. Si aūt hęc nr̄a confessio Apostolatus tui iudicio cōprobatur, quicūque me culpare uoluerit, se imperitū uel maleuolū, vel et non catholicū, non me hæreticū cōprobabit.

24.q. 1. c. Quotiescunque.

Hieron. in expos. symboli ad Dama. in fine illius, to. 2.

65

ARTICVLVS III.

Vtrum hæretici sint tolerandi.

4. dist. 13. q. 2. artic. 1. cor. Et quol. 10. art. 15.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄, quod hæretici sint tolerandi. Dicit n. Apost. 2 ad Timot. 2. Seruū Dei oportet mansuetū esse, cū modestia corripientem eos, qui resistunt ueritati, ne qn̄ det illis pœnitentiam Deus ad cognoscendam ueritatē, & resipiscant à laqueis diaboli. Sed, si hæretici non tolerant, sed morti traduntur, aufertur eis facultas pœnitendi: ergo hoc uidetur esse contra præceptum Apostoli.

¶ 2 Pręterea, Illud, quod est necessarium in Ecclesia, est tolerandum. Sed hæreses sunt necessariæ in Ecclesia. Dicit n. Apostolus primę ad Cor. c. 11. Oportet hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in uobis: ergo uidetur, quòd hęretici sunt tolerandi.

¶ 3 Pręterea, Dominus mandauit Matth. 13 seruis suis, ut zizania permitterent crescere usque ad messem, quæ est finis seculi, ut ibidem exponit. Sed per zizania significantur hęretici, secundum expositionem sanctorum. Ergo hæretici sunt tolerandi.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Titum 3. Hæreticū hoīem post primam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui hmōi est.

RESPONDEO dicēdum, quod circa hæreticos duo sunt consideranda. Vnum quidē ex parte ipsorū. Aliud verò ex parte Ecclesiæ. Ex parte quidē ipsorum est peccatū, per quod meruerunt non solū ab Ecclesia p excōmunicationem separari, sed ēt per mortē à mundo excludi. Multo n. grauius est corrumpere fidem, per quā est aīæ uita, q̄ falsare pecuniam, per quam temporali uitæ subuenitur. Vnde, si falsarij pecunię uel alij malefactores statim per seculares principes iustè morti tradūtur; multo magis hæretici statim, ex quo de hæresi conuincuntur, pñt non solum excommunicari, sed & iustè occidi. Ex parte autem Ecclesiæ est misericordia ad errantium conuersionem, & ideo nō statim condemnat, sed post primam, & secundam correptionem, ut Apostolus docet: postmodum uero si adhuc pertinax inuenitur, Ecclesia de eius conuersionē non sperans, aliorū saluti prouidet, eum ab Ecclesia separando per excōicationis sententiam, & ulterius relinquit eum iudicio seculari, a mundo exterminādū per mortē. Dicit n. Hier. * & habetur uigesimaquarta quæstione tertia Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora, ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arrius in Alexandria una scintilla fuit. Sed quoniam non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est.

Hier. ad Galat. 5. Sup. illud; Modicū fermentū to 9.

Hi 24. q. 3. c. Resecādæ sunt.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ad modestiam illam pertinet, ut primo, & secundo corripiatur. Qòd si redire noluerit, iam pro subuerso habetur, ut patet in auctoritate * Apostoli inducta.

In argu. Sed cōtra.

AD SECVNDVM dicēdum, quod utilitas, quæ ex hęresibus prouenit, est præter intentionem hæreticorum, dum s. constantia fidelium comprobatur, ut Apostolus dicit, & ut excutiamus pigritiam, diuinas scripturas solicitius intuentes, sicut Aug. * dicit. Sed ex intentione eorum est corrumpere fidem, quod est maximi nocumēti. Et ideo magis respiciendum est ad id, quod per se de eorum intentione, ut excludantur, quàm ad hoc, quod est præter eorum intentionem, ut sustineantur.

lib. 1. contra Manichæos, c. 1. circa mediū, to. 1.

AD TERTIVM dicēdum, quod sicut habetur in Decr. * uigesimaquarta quæst. 3. aliud est excommunicatio, & aliud eradicatio. Excommunicatur n. ad hoc aliquis (ut ait Apostolus) ut spiritus eius saluus fiat in die Domini. Si tamen totaliter eradicentur per mortē hæretici, non est etiam contra mādatum Domini, quod est in eo casu intelligendum, quando non possunt extirpari zizania sine extirpatione tritici, ut suprà * dictum est, cùm de infidelibus in communi ageretur.

In Decr. 24. q. 3. c. Notandū, circa fine.

q. præced. art. 8.

66

ARTICVLVS IIII.

Vtrū reuertentes ab hæresi, sint ab Ecclesia recipiēdi.

quol. 10. art. 10.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄, quod reuertentes ab hæresi, sint oīno ab Ecclesia recipiendi. Dr̄ n. Ier. 3. ex persona Dn̄i. Fornicata es cū amatoribus multis, tñ reuertere ad me, dicit Dominus. Sed Ecclesiæ iudicium est iudicium Dei, secūdum illud Deut. 1. Ita paruum audietis, ut magnum, neq; accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est: ergo si aliqui fornicati fuerint per infidelitatem, quæ est spiritualis fornicatio, nihilominus sunt recipiendi.

¶ 2 Præterea, Dn̄s Matth. 18. Petro mandat, ut fratri peccanti dimittat non solum septies, sed usque septuagies septies per quę intelligitur, s̄m expositionem Hieron. * quòd quotiescunque aliquis peccauerit, est ei dimittendum: ergo quotiescunque aliquis peccauerit in hæresim relapsus, erit ab Ecclesia suscipiendus.

Sup. illud verbum Matth. 18. Si peccauerit in te, to 9.

¶ 3 Præterea, Hęresis est quædam infidelitas. Sed alij infideles uolentes conuerti, ab Ecclesia suscipiuntur: ergo etiam hæretici sunt recipiendi.

SED CONTRA est, quod * Decretalis, Ad abolēdā dicit, quod si aliqui post abiurationem erroris, deprehensi fuerint in abiuratā hæresim recidisse, seculari iudicio sunt relinquendi. Non ergo ab Ecclesia sunt recipiendi.

In Decr. lib. 5. tit. 7. cap. 9. a medio.

RESPONDEO dicendum, quod Ecclesia s̄m Dn̄i institutionem, charitatem suam extendit ad omnes, nō solū amicos, uerumetiam inimicos, & persequentes, s̄m illud Matt. 5. Diligite inimicos uestros, benefacite his, qui oderunt uos. pertinet aūt ad charitatem, ut aliquis bonum proximi & uelit, & operetur. Est autem duplex bonum. Vnum quidem spirituale, s. salus animæ, quod principaliter respicit charitas. Hoc n. quilibet ex charitate debet alij uelle. Vnde quantum ad hoc hæretici reuertentes, quotiescunque relapsi fuerint, ab Ecclesia recipiuntur ad pœnitentiam, per quam impenditur eis uia salutis. Aliud autem est bonum, quod secundario respicit charitas, s. bonum temporale, sicut est uita corporalis, possessio mundana, & bona fama, & dignitas Ecclesiastica, siue secularis. Hoc n. non tenemur ex charitate aliis uelle, nisi in ordine ad salutem ęternam, & eorum, & aliorum. Vnde, si aliquid de hmōi bonis existens in uno, impedire possit æternam salutem in multis, non oportet, quod ex charitate hmōi bonum ei uelimus, sed potius, ut uelimus eum illo carere, tum quia salus æterna pręferenda est bono temporali, tum quia bonum multorum præfertur bono unius. Si autem hæretici reuertentes semper reciperentur, ut cōseruarentur in uita, & aliis temporalibus bonis, posset in præiudicium salutis aliorum hoc esse, tum quia si relaberentur, alios inficerent: tum etiam quia, si sine pœna euaderent, alij securius in hæresim laberentur. Dr̄ n. Eccles. 8. Etenim quia non citò profertur contra malos sententia, absque timore ullo filij hominum perpetrant mala. Et ideo Ecclesia quidē primo reuertentes ab hæresi, non solum recipit ad pœnitentiam, sed et conseruat eos in uita, & interdum restituit eos dispensatiue ad ecclesiasticas dignitates, quas prius habebant, si uideantur uerè conuersi. Et hoc pro bono pacis frequenter legitur esse factum. Sed quando

recepti iterum relabuntur, videtur esse signum inconstantiæ eorum circa fidem. Et ideo ulterius redeuntes, recipiuntur quidem ad pœnitentiam, non tamen ut liberentur à sententia mortis.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod in iudicio Dei semper recipiuntur redeūtes, quia Deus scrutator est cordium, & uerè redeūtes cognoscit. Sed hoc Ecclesia imitari non pōt. Præsumit. n. eos non uere reuerti, qui, cum recepti fuissent, iterū sunt relapsi. Et ideo eis uiam salutis non denegat, sed à periculo mortis eos non tuetur.

AD SECVNDVM dicendum, quod Dns loquitur Petro de peccato in eum commisso, quod est semper dimittendum, ut fratri redeunti parcatur. Non aūt intelligitur de peccato in proximum, vel in Deum commisso, quod non est nostri arbitrij dimittere, ut Hieron.* dicit, sed etiā in hoc est à lege modus statutus, secundum quod congruit honori Dei, & utilitati proximorum.

Sup. illud Matt. 18. Si peccauerit in te, to. 9.

AD TERTIVM dicendum, quod alij infideles, qui nunquam fidem acceperant, conuersi ad fidem, nondū ostendunt aliquod signum inconstantiæ circa fidē, sicut hæretici relapsi. Et ideo non est similis rō de utrisque.

QVAESTIO XII.

De Apostasia in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de apostasia.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò utrū apostasia ad infidelitatē pertineat.

¶ Secundò, utrum propter apostasiam à fide, subditi absoluantur a dominio præsidentium apostatarum.

QVÆSTIONIS XII.

De Apostasia.

In duas quæstiunculas distributæ,

AXIOMA

1 1 *Illa Apostasia, qua semel suscepta fides, repudiatur, species infidelitatis est, 2 ipse uerò Apostata, dū excommunicatus denuntiatur, simul etiā omne ius, atque dominium in suos subditos amittit.*

67

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum apostasia pertineat ad infidelitatem.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod apostasia non pertineat ad infidelitatem. Illud. n. quod est ois peccati principium, non vr ad infidelitatē pertinere. qa multa peccata sine infidelitate existunt, sed apostasia vr esse omnis peccati principium. Dicitur enim Eccl. 10. Initium superbiæ hominis apostatare à Deo. Et postea subditur. Initium omnis peccati superbia. Ergo apostasia non pertinet ad infidelitatem.

¶ 2 Præterea, infidelitas in intellectu consistit, sed apostasia magis vr consistere in exteriori opere, uel sermone, aut etiam interiori uoluntate. Dicitur enim Prou. 6. Homo apostata uir inutilis, gradiens ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & in omni tempore iurgia seminat. Si quis etiam se circuncideret, uel sepulchrum Machometi adoraret, apostata reputaretur. Ergo apostasia non pertinet directè ad infidelitatem.

¶ 3 Præterea, Hæresis, quia ad infidelitatem pertinet, est quædam determinata species infidelitatis. Si ergo apostasia ad infidelitatem pertineret, sequeretur, quod esset quædam determinata species infidelitatis. Quod non uidetur secundum prædicta*. Non ergo apostasia ad infidelitatem pertinet.

q. 10. ar. 1.

SED CONTRA est, quòd dr Io. 6. Multi discipulorum eius abierunt retro, quod est apostatare, de quibus suprà dixerat Dominus, Sunt quidam ex uobis, qui non credunt. Ergo apostasia pertinet ad infidelitatem.

RESPONDEO dicendū, quod apostasia importat retrocessionem quandā à Deo. Quæ quidē diuersimode fit, sm diuersos modos, quibus homo Deo cōiungit. Primo nanque coniungit hō Deo per fidē. Scdo, per debitā, & subiectā uolūtatē ad obediendū præceptis eius. Tertiò, per aliqua specialia ad supererogationē pertinētia, sicut p religionē, & clericaturā, uel sacrū ordinē. Remoto aūt posteriori remanet prius, sed non conuertitur. Cōtingit ergo aliquē apostatare à Deo, retrocedendo à religione, quā professus est, uel ab ordine, quē suscepit, & hęc dr apostasia religionis, seu ordinis. Cōtingit ēt aliquē apostatare à Deo p mētem repugnantē diuinis mādatis. Quibus duabus apostasiis existētibus, adhuc pōt remanere hō Deo cōiūctus per fidē. Sed, si à fide discedat, tunc oīno à Deo retrocedere vr. Et iō simpliciter & absolutè est apostasia, p quā aliquis discedat à fide, quæ uocatur apostasia perfidiæ. Et sm hunc modum apostasia simpliciter dicta, ad infidelitatem pertinet.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod obiectio illa pcedit de scda apost. sia q importat uolūtatē a mandatis Dei resilientem, quæ inuenitur in oī peccato mortali.

AD SECVNDVM dicendū, quod ad fidē pertinet non solū credulitas cordis, sed ēt protestatio exterioris fidei per exteriora uerba, & facta. Nā confessio est actus fidei. Et per hunc ēt modū qdā exteriora uerba, uel opera ad infidelitatē pertinēt, inquantū sunt infidelitatis signa, p modū, quo signū sanitatis sanū dr. Auctoritas aūt * inducta etsi possit intelligi de oī apostasia, uerissimè tñ cōtingit in apostasia a fide. Quia n fides est primum fundamētū rerū sperandarū, & sine fide impossibile est placere Deo, sublata fide, nihil remanet in hoīe, quod possit esse utile ad salutē æternā. Et pp hoc dr Prou. 6. Homo apostata vir inutilis. Fides. n. est vita aīæ, sm illud Rom. 1. Iustus ex fide uiuit. Sicut ergo sublata uita corporali, omnia membra, & partes hominis à debita dispositione recedunt, ita sublata uita iustitiæ, q est per fidē, apparet inordinatio in oībus mēbris. Et primò quidem in ore per quod maxime manifestatur cor, secūdò in oculis, tertiò in instris motiuis, quartò in uoluntate, q ad malum tēdit. Et ex his sequitur quod iurgia seminet, alios intendens separare à fide, sicut & ipse recessit.

In argu.

AD TERTIVM dicendū, quod species alicuius qualitatis, uel formę nō diuersificatur per hoc quod est terminus motus à quo, vel ad quē, sed potius è conuerso sm terminos motuum species attenduntur. Apostasia aūt respicit infidelitatem, ut terminū, ad quē est motus recedētis à fide. Vñ apostasia nō importat determinatā speciē infidelitatis, sed quandam circunstantiam aggrauantem, sm illud secundæ Petr. 2. Melius erat eis ueritatem non cognoscere, quam post cognitam retroire.

ARTICVLVS II.

68

Vtrum princeps propter apostasiam a fide, amittat dominiū in subditos, ita quod ei obedire non teneantur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod princeps pp apostasiam à fide, non amittat dñium in subditos, quin ei teneantur obedire. Dicit. n.* Amb. & habetur 11. q. 3. quòd Iulianus imperator, quāuis esset apostata, habuit tamen sub se Christianos milites, quibus cùm dicebat, Producite aciē pro defensione reipubl. obediebant ei. ergo propter apostasiam principis subditi non absoluuntur ab eius dominio.

Habetur 11 qō. 3. c. Iulian. Id habet Aug. Psal. 124. super illud, Nō relinquet Dominus virgam, to. 8.

¶ 2 Pręterea, Apostata à fide, infidelis est, sed infidelibus dūis inueniuntur aliqui sancti uiri fideliter seruisse, sicut Ioseph Pharaoni, & Daniel Nabuchodonosor, & Mardochæus Assuero. ergo pp apostasiam a fide non est dimittendum, quin principi obediatur à subditis.

¶ 3 Pręterea, Sicut per apostasiam à fide receditur à Deo, ita per quodlibet peccatū. Si ergo pp apostasiam à fide perderent principes ius imperandi subditis fidelibus, pari ratione propter peccata alia hoc amitterent. Sed hoc patet esse falsum, non ergo propter apostasiam à fide est recedendum ab obedientia principum.

SED CONTRA est, quod * Greg 7 dicit, Nos sāctorum prædecessorum statuta tenentes, eos qui excommunica-

Habetur 15 q. 6. c. Nos sanctorum

municatis, fidelitate, aut iuramenti sacramento sunt constricti, apostolica auctoritate à sacramento absoluimus, & ne sibi fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quousque ad satisfactionem veniant. Sed apostatæ à fide sunt excommunicati, sicut & hæretici, vt dicit* Decretalis extra de hæreticis, Ad abolendam. Ergo principibus apostatantibus à fide non est obediendum.

In Decre. li. 5. titu. 7. ca. 9.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra* dictum est, infidelitas, secundum seipsam, non repugnat dominio, eo quod dominium introductum est de iure gentium, quod est ius humanum. Distinctio aut fidelium, & infidelium est secundum ius diuinum, per quod non tollitur ius humanum. Sed aliquis per infidelitatem peccans, pot sententialiter ius dominij amittere, sicut etiam quandoque propter alias culpas. Ad Ecclesiam autem non pertinet punire infidelitatem in illis, qui nunquam fidem susceperunt, secundum illud Apost. 1. ad Cor. 5. Quid mihi de his, qui foris sunt, iudicare? Sed infidelitatem illorum, qui fidem susceperunt, potest sententialiter punire, & conuenienter in hoc puniuntur, quod subditis fidelibus dominari non possint. Hoc enim vergere posset in magnam fidei corruptionem: quia, vt * dictum est, homo apostata prauo corde machinatur malum, & iurgia seminat, intendens homines separare à fide. Et ideo, quam citò aliquis per sententiam denuntiatur excommunicatus, propter apostasiam à fide, ipso facto eius subditi sunt absoluti à dominio eius, & iuramento fidelitatis, quo ei tenebantur.

q. 10. ar. 10.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illo tempore Ecclesia in sui nouitate nondum habebat potestatem terrenos principes compescendi: & ideo tolerauit, fideles, Iuliano apostatæ obedire in his, quæ nondum erant contra fidem, vt maius periculum fidei vitaretur.

AD SECVNDVM dicendum, quod alia ratio est de infidelibus alijs, qui nunquam fidem susceperunt, vt* dictum est.

In cor. & ar. 1.

AD TERTIVM dicendum, quod apostasia à fide totaliter separat hominem à Deo, vt * dictum est, quod non contingit in quibuscunque alijs peccatis.

Ar. præce.

QVAESTIO XIII.

De peccato blasphemiæ in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccato blasphemiæ, quod opponitur confessioni fidei. Et primò, de blasphemia in generali: secundo, de blasphemia, quæ dicitur peccatum in Spiritum sanctum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum blasphemia opponatur confessioni fidei.
¶ Secundò, vtrum blasphemia semper sit peccatum mortale.
¶ Tertio, vtrum blasphemia sit maximum peccatum.
¶ Quartò, vtrum blasphemia sit in damnatis.

QVÆSTIONIS XIII.

De blasphemia in genere, In quatuor partes distributæ,

AXIOMA.

Blasphemia, qua aliquid Deo, vel quod ei conuenit, detrahitur, vel quod non conuenit, tribuitur, 2 inter lethalia, ratione sui generis, 3 maximum est 1 peccatum, 1 confessioni fidei oppositum, 4 & omnibus, qui apud inferos suorum scelerum pœnas luunt, commune.

69

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum blasphemia opponatur confessioni fidei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd blasphemia non opponatur confessioni fidei. Nam blasphemare est cōtumeliam, vel aliquod cōuitium inferre in iniuriam Creatoris. Sed hoc magis pertinet ad maleuolentiam contra Deum, quàm ad infidelitatem. ergo blasphemia non opponitur cōfessioni fidei.

a. Idi. 14 in exp. lit. ad ♃. Et lo. 10 sec. 5. in principio.

¶ 2 Præterea, Ad Ephes. 4. super illud, Blasphemia tollatur à vobis, dicit * Glo. quæ fit in Deū, vel in sanctos. Sed confessio fidei non videtur esse, nisi de his, quæ pertinēt ad Deum, qui est fidei obiectum. ergo blasphemia non semper opponitur confessioni fidei.

Gl. interlinearis, ibi.

¶ 3 Præterea, A quibusdam dicitur, quod sunt tres blasphemiæ species. Quarum vna est, cùm attribuitur Deo, quod ei non conuenit. Secunda est, cùm ab eo remouetur, quod ei conuenit. Tertia est, cùm attribuitur creaturæ, quod Deo appropriatur. Et sic videtur, quòd blasphemia non solum sit circa Deum, sed etiam circa creaturas. Fides autem habet Deum pro obiecto. ergo blasphemia non opponitur confessioni fidei.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit 1. ad Timot. 1. Prius fui blasphemus, & persecutor. & postea subdit, Ignorans feci in incredulitate mea. Ex quo videtur, quod blasphemia ad infidelitatem pertineat.

RESPONDEO dicendum, quod nomē blasphemiæ importare vr quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, & præcipuè diuinæ. Deus autem, vt* Diony. dicit 1. ca. de Diu. nom. est ipsa essentia veræ bonitatis. Vnde quicquid Deo conuenit, pertinet ad bonitatē ipsius: & quicquid ad ipsum non pertinet, longè est à ratione perfectæ bonitatis, quæ est eius essentia. Quicunque ergo, vel negat aliquid de Deo, quod ei cōuenit, vel asserit de eo, quod ei non conuenit, derogat diuinæ bonitati. Quod quidem potest contingere dupliciter. Vno quidem modo, secundùm solam opinionem intellectus. Alio modo, coniuncta quadam affectus detestatione, sicut econtrario fides Dei, per dilectionem perficitur ipsius. Huiusmodi ergo derogatio diuinæ bonitatis, vel est secundum intellectum tantum, vel etiam secundùm affectū. Si consistat tantum in corde, est cordis blasphemia. Si autem exterius prodeat per locutionem, est oris blasphemia. Et secundum hoc blasphemia confessioni opponitur.

Ca. 1. post me. illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ille, qui contra Deum loquitur, conuitium inferre intendens, derogat diuinæ bonitati, non solum, secundùm vanitatem intellectus, sed etiam secundùm prauitatem voluntatis detestantis, & impedientis pro posse, diuinum honorem, quod est blasphemia perfecta.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Deus in sanctis suis laudatur, inquantum laudantur opera, quæ Deus in sanctis efficit: ita & blasphemia, quæ fit in sanctos, ex consequenti in Deum redundat.

AD TERTIVM dicendum, quod secundùm illa tria non possunt, propriè loquēdo, distingui diuersæ species peccati blasphemiæ. Attribuere enim Deo, quod ei non conuenit, vel remouere ab eo, quod ei conuenit, non differunt, nisi secundùm affirmationem, & negationem: quæ quidem diuersitas, habitus speciem non distinguit, quia per eandem scientiam innotescit falsitas affirmationum, & negationum: & per eandem ignorantiā vtroque modo erratur, cùm negatio probetur per affirmationem, vt habetur primo Poster. Quòd autem ea, quæ sunt Dei propria, creaturis attribuantur, ad hoc pertinere videtur, quod aliquid ei attribuatur, quod ei non cōueniat. Quicquid enim est Deo proprium, est ipse Deus. Attribuere autem id, quod est Dei proprium, alicui creaturæ, est ipsum Deum dicere idem creaturæ.

ARTICVLVS II.

70

Vtrum blasphemia semper sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod blasphemia nō semper sit peccatum mortale. Quia super illud ad Col. 3. Nunc autem deponite & vos, &c. dicit * Glo. Post maiora prohibet minora. Et tñ subdit de blasphemia. Ergo blasphemia inter peccata minora computatur, quæ sunt peccata venialia.

Ad c. 3. le. 2. corp. 1.

Est gl. Ambr. in illū locū to. 5.

¶ 2 Præterea, Omne peccatum mortale opponitur alicui præcepto decalogi. Sed blasphemia non vr alicui eorum opponi. Ergo blasphemia non est peccatū mortale.

¶ 3 Præterea, Peccata, quæ absque deliberatione committuntur, non sunt mortalia: propter quod primi motus non sunt peccata mortalia, quia deliberationem rationis præcedunt, vt ex supra * dictis patet. Sed blasphemia quandoque absque deliberatione procedit. ergo non semper est peccatum mortale.

1.2.qō.74. ar. 10.

SED CONTRA est, quod dicitur Leuit. 24. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: Sed pœna mortis non infertur, nisi pro peccato mortali. ergo blasphemia est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà * dictum est, peccatum mortale est, per quod homo separatur à primo principio spiritualis vitæ, quod est charitas Dei. Vnde quæcunque charitati repugnant, ex suo genere sunt peccata mortalia. Blasphemia autem, secundum genus suum, repugnat charitati diuinæ, quia derogat diuinæ bonitati, vt * dictum est, quæ est obiectum charitatis. Et ideo blasphemia est peccatũ mortale ex suo genere.

1.2 qō.72. ar.5. & q. 88. artic. 1.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod glo. illa non est sic intelligenda, quòd omnia, quæ subduntur, sint peccata mortalia: sed quia, cùm suprà non expressisset, nisi maiora, postmodum etiam quædam minora subdit, inter quæ etiam quædam de maioribus ponit.

AD SECVNDVM dicendũ, quod, cùm blasphemia opponatur confessioni fidei, vt * dictũ est, eius prohibitio reducitur ad prohibitionem infidelitatis, quæ intelligitur in eo, quod dicitur, Ego sum Dominus Deus tuus, &c. vel prohibetur per id, quod dicitur, Non assumes nomen Dei tui in vanum. Magis enim in vanum assumit nomen Dei, qui aliquod falsum de Deo asserit, quàm qui per nomen Dei aliquod falsum confirmat.

Ar. præce.

AD TERTIVM dicendum, quod blasphemia potest absque deliberatione ex surreptione procedere dupliciter. Vno modo, quòd aliquis non aduertat hoc, quod dicit esse blasphemiam, quod potest contingere, cum aliquis subitò ex aliqua passione in verba imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat: & tunc est peccatum veniale, & non habet propriè rationem blasphemiæ. Alio modo, quando aduertit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum: & tunc nõ excusatur a peccato mortali, sicut nec ille, qui ex subito motu iræ aliquem occidit iuxta se sedentem.

71

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatum blasphemiæ sit maximum peccatum.

3.q 80.ar. 3 co. Et 4. di.9. art.3. q 3 co. Et mal.qō 2. ar.10 cor. * Cap.12. to.3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod peccatum blasphemiæ non sit maximum peccatum. Malũ enim dicitur, quia nocet, secundum Aug. in * Enchiridio. Sed magis nocet peccatum homicidij, quod perimit vitam hominis, quàm peccatum blasphemiæ, quod Deo nullum nocumentum potest inferre. ergo peccatum homicidij est grauius peccato blasphemiæ.

¶ 2 Præterea, Quicunque peierat, inducit Deum testem falsitatis, & ita videtur eum asserere esse falsum. Sed non quilibet blasphemus, vsque ad hoc procedit, vt Deum asserat esse falsum. Ergo periurium est grauius peccatum, quàm blasphemia.

¶ 3 Præterea, Super illud Ps. 46. Nolite extollere in altum cornu vestrũ, dicit * Gl. Maximũ est vitiũ excusationis peccati. Non ergo blasphemia est maximum peccatum.

In Psa 47. in gl. ord. ex Cassio. † Glo. ord. ibid.

SED CONTRA est, quod Isaiæ 18 super illud, Ad populum terribilem, &c. dicit † Glo. Omne peccatum, blasphemiæ comparatum, leuius est.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut suprà * dictum est blasphemia opponitur confessioni fidei. Et ideo habet in se grauitatem infidelitatis, & aggrauatur peccatum, si superueniat detestatio voluntatis, & adhuc magis si prorumpat in verba sicut & laus fidei augetur per dilectionem, & confessionem. Vnde, cùm infidelitas sit maximum peccatum, secundum suum genus, sicut suprà * dictum est, consequens est, quod etiam blasphemia sit peccatum maximum ad idem genus pertinens, & ipsum aggrauans.

Art.1. huius quæst.

q.10. ar.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homicidium, & blasphemia, si comparentur, secundùm obiecta, in quæ peccatur: manifestum est, quòd blasphemia, quæ est directè peccatum in Deum, præpõderat homicidio, quod est peccatum in proximum. Si autem comparentur, secundum effectum nocendi, sic homicidium præponderat. Plus enim homicidiũ nocet proximo, quàm blasphemia Deo. Sed quia in grauitate culpæ magis attenditur intentio voluntatis peruersæ, quàm effectus operis, vt ex supra * dictis patet: ideo, cùm blasphemus intendat nocumentũ inferre honori diuino, simpliciter loquẽdo, grauius peccat, quàm homicida. Homicidium tamen primum locũ tenet in pœnis inter peccata in proximum commissa.

1.2.qō.73. art.3. & 8.

AD SECVNDVM dicendum, quod super illud ad Eph 4 Blasphemia tollatur à vobis dicit * Glo. Peius est blasphemare, quàm peierare. Qui enim peierat, non dicit, aut sentit aliquid falsum de Deo, sicut blasphemus, sed Deum adhibet testem falsitati, non tanquã æstimãs Deum esse talium testem, sed tanquam sperans, quod Deus super hoc non testificetur per aliquod euidens signum.

Est Aug. in li. cõt. mẽdaciũ. ca 19 non procul à fin. tom.4

AD TERTIVM dicendum, quod excusatio peccati est quædam circunstantia aggrauans omne peccatum, etiam ipsam blasphemiam, & pro tanto dicitur esse maximum peccatum, quia quodlibet facit maius.

72

ARTICVLVS IIII.

Vtrum damnati blasphement.

3.q.63. ar. 2. Et Io. 8. lec.6.co.3

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod damnati non blasphement. Deterrentur enim nunc aliqui mali à blasphemando, propter timorem futurarum pœnarum. Sed damnati has pœnas experiuntur, vnde magis eas abhorrent: ergo multo magis à blasphemando compescuntur.

¶ 2 Præterea, Blasphemia, cum sit grauissimum peccatum, est maximè demeritorium. Sed in futura vita non est status merendi, neque demerendi. Ergo nullus erit locus blasphemiæ.

¶ 3 Præterea, Eccle. 11. dicitur, quòd in quocunque loco lignum ceciderit, ibi erit. Ex quo patet, quod post hanc vitam homini nõ accrescit nec meritum, nec peccatum, quod non habuit in hac vita. Sed multi damnabuntur, qui in hac vita non fuerunt blasphemi. Ergo nec in futura vita blasphemabunt.

SED CONTRA est, quod dicitur Apocal. 16 Æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen Domini habentis potestatem super has plagas. Vbi dicit Glo. quòd in inferno positi, quamuis sciant se pro meritis puniri; dolebunt tamen, quòd Deus tantã potentiam habeat, quòd plagas eis inferat. Hoc autem esset blasphemia in præsenti, ergo & in futuro.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictum est, ad rationem blasphemiæ pertinet detestatio diuinæ bonitatis. Illi autem qui sunt in inferno retinebunt peruersam voluntatem auersam à Dei iustitia in hoc, quod diligunt ea, pro quibus puniuntur, & vellent eis vti, si possent, & odiũt pœnas, quæ pro huiusmodi peccatis infliguntur. Dolent tamen etiam de peccatis, quæ commiserunt: non quia ipsa odiant, sed quia pro eis puniuntur. Sic ergo talis detestatio diuinæ iustitiæ est in eis interior cordis blasphemia. Et credibile est, quod post resurrectionem erit in eis & vocalis blasphemia, sicut in sanctis vocalis laus Dei.

Ar. præce. & ar.1. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homines deterrentur in præsenti à blasphemia, propter timorem pœnarum, quas se putant euadere. Sed damnati in inferno nõ sperant se posse euadere. Et ideo tanquã desperati feruntur ad omne, ad quod eis peruersa volũtas suggerit.

AD SECVNDVM dicendum, quod mereri, & demereri pertinet ad statum viæ, vnde bona in viatoribus sunt meritoria, mala verò demeritoria. In beatis autem bona non sunt meritoria, sed pertinentia ad eorũ beatitudinis præmium. Et similiter mala in damnatis non sunt demeritoria, sed pertinent ad damnationis pœnã.

AD

AD TERTIVM dicendum, ꝙ quilibet in peccato mortali decedens, fert secum voluntatem detestandi diuinam iustitiam, quantum ad aliquid, & secundum hoc poterit ei inesse blasphemia.

QVAESTIO XIIII.

De blasphemia in Spiritumsanctum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est in speciali de blasphemia in Spiritumsanctum.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum blasphemia, vel peccatum in Spiritumsanctum sit idem, quod peccatum ex certa malitia.

¶ Secundò, de speciebus huius peccati.

¶ Tertiò, vtrum sit irremissibile.

¶ Quartò, vtrum aliquis peccare possit in Spiritumsanctum à principio, antequam alia peccata committat.

QVÆSTIONIS XIIII.

De blasphemia contra Spiritumsanctum, Quadrifariàm distributæ.

AXIOMA.

1 *Blasphemus est in Spiritumsanctum, non modò, qui aliquid dicit contra diuinam maiestatem, aut contra Spiritussancti personam, sed etiam ille, quem ne in extremo quidem vitæ spiritu, suorum pœnitet scelerum, & qui per meram malitiam ea repellit, atq; contemnit, quæ à Spiritusancto, ad impedienda peccata, salutariter sunt comparata.* 2 *Cuius generis blasphemiæ sex numerantur species, Desperatio, præsumptio, obstinatum in peccato manendi propositum, firma nunquam pœnitendi voluntas, cognitæ veritatis impugnatio, & fraternæ gratiæ inuidentia.* 3 *Quæ omnes licet ex se venia indignissimæ sint; Dei tamen bonitate, atque misericordia nonnunquam remittuntur: At obstinata ad vitæ finem vsque peccandi voluntas nec in præsenti, nec in futuro seculo, veniam consequitur.*

4 *Atqui hoc peruersitatis genus, vt est perniciosissimum, ita primo loco ab homine committi non potest: cæteræ blasphemiæ species, possunt illæ quidem, sed tamen rarissimè fit, vt homo statim, nullo alio interiecto peccato, in tam horrenda scelera prolabatur.*

73

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum in Spiritumsanctum sit idem, quod peccatum ex certa malitia.

[Margin: 2. di. 43. a. 1. & 2. Et mal. qõ 3. arti. 14. Et quol. 2. q. 8. arti. 1. & Ro. 2. co. 5]

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd peccatum in Spiritumsanctum non sit idem, quod pctm ex certa malitia. Peccatum n. in Spiritumsanctum est peccatum blasphemiæ, vt patet Mat. 12. Sed non omne pctm ex certa malitia est peccatum blasphemiæ: contingit enim multa alia peccatorum genera ex certa malitia committi. Ergo peccatum in Spiritumsanctum non est idem, quod pctm ex certa malitia.

¶ 2 Præterea, Peccatum ex certa malitia diuiditur contra peccatum ex ignorantia, & contra peccatum ex infirmitate. Sed peccatum in Spiritumsanctum diuiditur contra peccatum in filium hominis, vt patet Mat. 12. Ergo peccatum in Spiritumsanctum non est idem, quod peccatum ex certa malitia: quia, quorum opposita sunt diuersa, ipsa quoque sunt diuersa.

¶ 3 Præterea, Peccatum in Spiritumsanctũ est quoddam genus peccati, cui determinatæ species assignãtur. Sed peccatum ex certa malitia non est speciale genus peccati, sed est quædam conditio, vel circunstantia generalis, quæ potest esse circa omnia peccatorum genera. Ergo peccatum in Spiritumsanctum nõ est idem, quod peccatum ex certa malitia.

SED CONTRA est, quòd Magister dicit 43. * dist. secundi libri sententiarum, ꝙ ille peccat in Spiritũsanctum, cui malitia propter se placet. Hoc autem est peccare ex certa malitia. Ergo idem videtur esse pctm ex certa malitia, quod peccatum in Spiritumsanctum.

[Margin: Li. 2. dist. 43. paragraph. A]

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ de peccato, seu blasphemia in Spiritumsanctum tripliciter aliqui loquuntur. Antiqui enim doctores, s. * Atha. Hila. Ambr. Hier. & Chrysost. dicunt esse peccatum in Spiritumsanctum, quando ad litteram aliquid blasphemum dicitur cõtra Spiritumsanctum, siue Spiritussanctus accipiatur, secundum quòd est nomen essentiale conueniens toti Trinitati, cuius quælibet persona, & Spiritus est, & sanctus est: siue prout est nomen personale vnius in Trinitate personæ. Et secundum hoc distinguitur Matth. 12 blasphemia in Spiritumsanctum contra blasphemiam in filium hominis. Christus enim operabatur quædam humanitus, comedendo, bibendo, & alia huiusmodi faciendo, & quædam diuinitus, s. dæmones eijciendo, mortuos suscitando, & alia huiusmodi, quæ quidem agebat, & per virtutem propriæ diuinitatis, & per operationem Spiritussancti, quo secundum humanitatem erat repletus. Iudæi autem primò quidem dixerant blasphemiã in filium hominis, cùm dicebant eum voracem, potatorem vini & publicanorum amatorem, vt habetur Mat. 11. Postmodum autem blasphemauerunt in Spiritumsanctum, dum opera, quæ ipse operabatur virtute propriæ diuinitatis, & per operationem Spiritussancti, attribuebant principi dæmoniorum. Et propter hoc dñr in Spiritumsanctum blasphemasse. * Aug. autem in lib. de Verbis Do. blasphemiam, vel peccatum in Spiritumsanctum dicit esse finalem impœnitentiam, qñ s. aliquis perseuerat in peccato mortali vsque ad mortem. Quod quidem non solum verbo oris fit, sed etiam verbo cordis, & operis, non vno, sed multis. Hoc autem verbum sic acceptum dicitur esse contra Spiritumsanctum, quia est contra remissionem peccatorum, quæ fit per Spiritũsanctum, qui est charitas, & Patris, & Filij. Nec hoc Dominus dicit Iudæis, quasi ipsi peccarent in Spiritumsanctum. Nondum enim erant finaliter impœnitentes. Sed admonuit eos ne taliter loquentes ad hoc peruenirent, ꝙ in Spiritumsanctum peccarent. Et sic intelligẽdũ est, quod dr Marc. 3. vbi postquam dixerat, Qui autẽ blasphemauerit in Spiritumsanctum, &c. subiungit Euangelista Quoniam dicebant, Spiritum immundũ habet. Alij verò aliter accipiunt, dicentes pctm, vel blasphemiam, in Spiritumsanctum esse, qñ aliquis peccat contra appropriatum bonum Spiritussancti, sicut enim Spiritui sancto appropriatur bonitas, sicut & Patri appropriatur potentia, & Filio sapia. Vnde pctm in Patrem dñt esse, qñ peccatur ex infirmitate; peccatum autem in Filium, quando peccatur ex ignorantia; peccatum autem in Spiritumsanctum, quando peccatur ex certa malitia, id est ex ipsa electione mali, vt supra * expositum est. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, ex inclinatione habitus vitiosi, qui malitia dicitur, & sic non est idẽ peccare ex malitia, quod peccare in Spiritumsanctum. Alio modo contingit ex eo, ꝙ per contemptum abijcitur, & remouetur id, quod electionem peccati poterat impedire, sicut spes per desperationem, & timor per præsumptionem & quædam alia huiusmodi, vt infra * dicetur. Hæc autem omnia, quæ peccati electionem impediunt, sunt effectus Spiritussancti in nobis. Et ideo sic ex malitia peccare, est peccare in Spiritumsanctum.

[Margin: Tractates prædictũ locũ Mat. 12]

[Margin: Ser. 11. post me. to. 10.]

[Margin: 1. 2. qõ. 78. ar. 1. & 3.]

[Margin: art. seq. & q. 20. & 21]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut confessio fidei non solum consistit in protestatione oris, sed etiã in protestatione operis, ita et blasphemia Spiritussancti potest considerari & in ore, & in corde, & in opere.

AD SE-

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ secundùm tertiam acceptionem blasphemia in Spiritum sanctum distinguitur contra blasphemiam in filium hominis, ſm ꝙ filius hominis est etiam filius Dei, id est Dei virtus, & Dei sapientia. Vnde secundùm hoc, peccatum in Filium hois, erit peccatum ex ignorantia, vel ex infirmitate.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ peccatum ex certa malitia, secundùm ꝙ prouenit ex inclinatione habitus, non est speciale peccatum, sed quædam generalis conditio peccati. Prout verò est ex speciali contēptu effectus Spiritussancti in nobis, habet rationem specialis peccati. Et ſm hoc etiam peccatum in Spiritumsanctū est speciale genus peccati, & similiter ſm primam expositionem. Secundum autem, secundam expositionem, nō est speciale genus peccati. Nam finalis impœnitentia potest esse circunstantia cuiuslibet generis peccati.

74

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter assignentur sex species peccati in Spiritumsanctū, scilicet desperatio, præsumptio, &c.

Inf. q. 36. ar. 4. ad 2. Et 2. di 43 a. 4 & Ro. 2. lec. 1. fi. *2. sen. di. 43.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter assignentur sex species peccati in Spiritumsanctum, s. desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ gratiæ, quas spēs ponit * Magister 43. di. 2. li. Nam negare. n diuinam iustitiā, vel misericordiā, ad infidelitatē pertinet. Sed per desperationē aliquis reijcit diuinā misericordiā, per præsumptionē aūt diuinā iustitiam. Ergo vnumquodq; eorum potius est species infidelitatis, q̄ peccati in Spiritumsanctum.

¶ 2 Præterea, Impœnitentia vr̃ respicere peccatū præteritum, obstinatio autem peccatum futurum. sed præteritum, vel futurum non diuersificant speciem virtutis, vel vitij: secundum enim eandem fidem, qua credimus Christum natum, antiqui crediderunt eum nasciturum. Ergo obstinatio, & impœnitentia non debent poni duæ species peccati in Spiritumsanctum.

¶ 3 Præterea, Gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, vt habetur Ioan. 1. Ergo videtur, quòd impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia fraternæ gratiæ magis pertineant ad blasphemiam in filium, quàm ad blasphemiam in Spiritumsanctum.

Parum añ med. li.

¶ 4 Præterea, Bern dicit in li. de * dispensatione, & p̄cepto, ꝙ nolle obedire, est resistere spiritussancto. Glo. etiam dicit Leuit. 7 ꝙ simulata pœnitentia est blasphemia Spiritussancti. schisma etiam vr̃ directè opponi Spirituisancto, per quam Ecclesia vnitur. & ita vr̃, ꝙ non sufficienter tradantur spēs peccati in Spiritumsanctum.

Cap 3 per vnum fol. ante finē, to. 3. † Enchi. c. 82. tom. 3. * Lib. de Verb. Do serm. 11 à me. to. 10. † Lib. 1. de ser. do. in monte. Cap. 44 paulò à prin. t 4.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit in li. de * Fide ad Petrum, ꝙ illi, qui desperant de indulgentia peccatorū, vel qui sine meritis de misericordia Dei præsumūt, peccāt in Spiritumsanctum. Et in † Enchiridio dicit, ꝙ qui in obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est peccati in Spiritumsanctum. Et in li. de * Verbis Dñi dicit, ꝙ impœnitentia est pc̄tm in Spiritumsanctū. Et in li. de † serm Dñi in monte dicit, ꝙ inuidiæ facibus fraternitatē impugnare, est peccatum in Spiritumsanctū. Et in li. de Vnico bap. dicit, ꝙ qui veritatem cōtemnit, aut circa fratres malignus est, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus, cuius inspiratione Ecclesia instruitur, & sic videtur, quòd peccet in Spiritumsanctum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſm ꝙ peccatum in Spiritumsanctum tertio modo accipitur, conuenienter prædictæ species ei assignantur, quæ distinguuntur, ſm remotionem, vel cōtemptum eorum, per quæ pōt homo ab electione peccati impediri. Quæ quidem sunt, vel ex parte diuini iudicij, vel ex parte donorum ipsius, vel ēt ex parte ipsius peccati. Auertit enim homo ab electione peccati ex consideratione diuini iudicij, quod habet iustitiam cum misericordia: & per spem, quæ consurgit ex consideratione misericordiæ remittentis peccata, & præmiantis bona. Et hæc tollitur per desperationem. Et iterum per timorem, qui consurgit ex cōsideratione diuinæ iustitiæ punientis peccata. Et hic tollitur p̄ præsumptionem, dum. s. aliquis præsumit se gloriam posse adipisci sine meritis, vel veniam sine pœnitentia. Dona autem Dei, quibus retrahimur à peccato, sunt duo: quorum vnum est agnitio veritatis, cōtra quod ponitur impugnatio veritatis agnitæ, dum s. aliquis veritatē agnitam fidei impugnat, vt licentius peccet. Aliud est auxiliū interioris gratiæ, contra quod ponitur inuidētia fraternæ gratiæ, dum. s. aliquis non solum inuidet personæ fratris, sed etiam inuidet gratiæ Dei crescenti in mūdo. Ex parte verò peccati duo sunt, quæ hominem à peccato retrahere possunt. Quorum vnum est inordinatio, & turpitudo actus, cuius consideratio inducere solet in homine pœnitentiam de peccato commisso. Et contra hoc ponitur impœnitentia, non quidem eo modo, quo dicit permanentiam in peccato vsque ad mortem, sicut suprà impœnitentia accipiebatur (sic. n non esset species pc̄tm, sed quædam peccati circunstantia) sed accipiē hic impœnitentia, ſm ꝙ importat propositum non pœnitendi. Aliud aūt est paruitas, & breuitas boni, quod quis in pc̄tō quærit: ſm illud Ro 6. Quē ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nūc erubescitis? Cuius consideratio inducere solet hoiem ad hoc, ꝙ eius voluntas in peccato non firmetur. Et hoc tollitur per obstinationem, qñ s. homo firmat suum propositum in hoc, ꝙ pc̄tō inhæreat. Et de his duobus dr̃ Hier. 8. Nullus est, q̄ agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? quantum ad primū. Omnes conuersi sunt ad cursum, quasi equus impetu vadens ad præliū, quātū ad secūdū.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ peccatum desperationis, vel præsumptionis non consistit in hoc, ꝙ Dei iustitia, vel misericordia non credatur, sed in hoc, quòd contemnatur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ obstinatio, & impœnitentia non solum differunt secundum præteritum, & futurum, sed secundùm quasdam formales rationes ex diuersa consideratione eorum, quæ in peccato considerari possunt, * vt dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ gratiā, & veritatē Chr̃s fecit per dona Spiritussancti, q̄ hominibus dedit.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ nolle obedire, pertinet ad obstinationem, simulatio pœnitentiæ ad impœnitentiam, schisma ad inuidentiam gratiæ fraternæ, per quam membra Ecclesiæ vniuntur.

75

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatum in Spiritumsanctum sit irremissibile.

3. q. 86. ar. 3. ad 2. Et 3. & 2. di. 43 ar. 3. Et mal. q 3. a. 14. & 15. Et quo. 2. q. 8. ar. 1. & Rom. 2 co. 5. * Ser. 11. à med. to. 10 † Est Aug. in illud veri. Ps. 102. to. 8.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ peccatum in Spiritumsanctum non sit irremissibile. Dicit enim * Aug. in li. de Verbis Domini, De nullo desperandum est, quandiu patientia Domini ad pœnitentiam adducit Sed, si aliquod peccatum esset irremissibile, esset de aliquo peccatore desperādū. ergo peccatū in Spiritumsanctum non est irremissibile.

¶ 2 Præterea, Nullum pc̄tm remittitur, nisi per hoc, ꝙ anima sanatur à Deo, sed omnipotenti medico nullus insanabilis languor occurrit, sicut dicit † Glo super illud Psalmi: Qui sanat omnes infirmitates tuas ergo peccatum in Spiritumsanctum non est irremissibile.

¶ 3 Præterea, Liberū arbitrium ē hēt ad bonū, & malū: sed quandiu durat status viæ, pōt aliquis a qua, cunq; virtute excidere, cum ēt angelus de cælo ceciderit vñ dicitur Iob 4. In angelis suis reperit prauitatem, quantò magis, qui habitant domos luteas ergo pari ratione pōt aliquis à quocunque peccato ad statum iustitiæ redire. ergo pc̄tm in Spiritumsanctum non est irremissibile.

SED CONTRA est, quod dr̃ Mat. 12 Qui dixerit verbum contra Spiritumsanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Et * Aug. dicit in li. de serm. Do. in monte, ꝙ tanta est labes huius peccati, quòd humilitatem deprecandi subire non potest.

Li. 1. c. 44. paulo à prin. to. 4

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſm diuerſas acceptiones peccati, peccatum in Spiritumſanctum diuersimodè irremiſſibile dr̃. Si n. dicatur peccatum in Spũm ſanctum, finalis impœnitentia, ſic dr̃ irremiſſibile, quia nullo modo remittitur. Peccatum. n. mortale, in quo homo perſeuerat uſque ad mortem, quia in hac uita non remittitur per pœnitentiã, nec ẽt in futuro dimittetur. Secundũ autẽ alias duas acceptiones dr̃ irremiſſibile, non quòd nullo modo remittatur, ſed quia quantum eſt de ſe, habet meritum, ut non remittatur. Et hoc dupliciter. Vno modo quantũ ad pęnam. Qui n. ex ignorãtia, uel infirmitate peccat, minorẽ pęnã meretur. Qui aũt ex certa malitia peccat, non habet aliquam excuſationem, vnde eius pœna minuat̃. Similiter ẽt, qui blaſphemabat in Filium hominis, eius diuinitate nõdum reuelata, poterat habere aliquã excuſationẽ pp infirmitatem carnis, quã in eo aſpiciebat, & ſic minorẽ pœnã merebatur. Sed q ipsã diuinitatẽ blaſphemabat, opera ſpiritusſancti diabolo attribuens, nullã excuſationẽ habebat, unde eius pœna diminueretur. Et iõ dr̃ ſm expoſitionem * Chryſ. hoc peccatum Iudæis nõ remitti, neque in hoc ſeculo, neque in futuro, quia pro eo paſſi ſunt pęnam, & in præſenti uita per Romanos, & in futura uita in pęna inferni. Sicut ẽt * Athan. inducit exẽplum de eorũ patribus, qui primo quidẽ cõtra Moyſen contenderunt pp defectũ aquæ, & panis, & hoc Dñs ſuſtinuit patienter. Habebant. n. excuſationem ex infirmitate carnis. Sed poſtmodum grauius peccauerunt, quaſi blaſphemantes in Spiritũſanctũ, beneficia Dei qui eos de Aegypto eduxerat idolo attribuentes, cum dixerunt: Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Et ideo Dñs, & temporaliter fecit eos puniri, quia ceciderunt in die illa quaſi tria milia hominũ, & in futuro eis pœnã cõminatur, dicens. Ego aũt in die ultionis uiſitabo hoc peccatum eorum. Alio modo põt intelligi quo ad culpam, ſicut aliquis dr̃ morbus incurabilis ſm naturã morbi, per quem tollitur id, per quod morbus põt curari, puta cùm morbus tollit uirtutẽ naturæ, uel inducit faſtidiũ cibi, & medicinæ, licet talẽ morbũ Deus poſſit curare. Ita etiam peccatum in Spiritumſanctum dicitur irremiſſibile, ſecundum ſuam naturam, inquantũ excludit ea, per quę fit remiſſio peccatorum. Per hoc tamen nõ præcluditur uia remittendi, & ſanandi omnipotentiæ, & miſericordiæ Dei, per quam aliquando tales quaſi miraculoſe ſpiritualiter ſanantur.

Hom. 43. in Matth. à medio, to.2.

In tract. quem facit de hoc dicto Euã. circa medium.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ de nemine deſperandum eſt in hac uita, conſiderata omnipotentia, & miſericordia Dei. Sed conſiderata conditione peccati dicuntur aliqui filij diffidentiæ, ut habetur ad Eph. 2.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ ratio illa procedit ex parte oĩpotentię Dei, non ſm conditionem peccati.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ liberum arbitrium remanet quidem ſemper in hac vita uertibile, tamen quandoque abijcit à ſe id, per quod verti poteſt ad bonum, quantum in ipſo eſt. Vnde ex parte ſua peccatum eſt irremiſſibile, licet Deus remittere poſſit.

76

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo poſſit primo peccare in Spiritumſanctũ.

2 dist. 43. artic. 3. Et uer qõ. 2. art. 13. ad primum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr. ꝙ homo non poſſit primo peccare in Spiritumſanctum, nõ præſuppoſitis alijs peccatis. Naturalis. n. ordo eſt, ut ab imperfecto ad perfectũ qs moueat̃, & hoc quidẽ in bonis apparet, ſm illud Prou. 4. Iuſtorũ ſemita quaſi lux ſplendẽs creſcit, & proficit uſque ad perfectũ diẽ. Sed perfectũ dr̃ in malis, quod eſt maximũ malum: ut patet per * Philoſophũ in 5. Meta. Cũ ergo peccatum in Spũmſanctũ ſit grauiſſimum, vr̃, quòd homo ad hoc peccatum perueniat per alia peccata minora.

lib. 5. Metaph. text. 21. to. 3.

¶ 2 Præterea, Peccare in Spiritumſanctum eſt peccare ex certa malitia, ſiue ex electione. Sed hoc non ſtatim põt hõ antequam multotiens peccauerit. Dicit. n. Philoſophus in 5. Eth. ꝙ etſi homo poſſit iniuſta facere, nõ tñ põt ſtatim operari ſicut iniuſtus, ſ. ex electione: ergo videtur, ꝙ peccatum in Spiritumſanctum non poſſit committi, niſi poſt alia peccata.

lib. 5. Eth. cap. 6. in princ. & c. 8. à medio, to. 5.

¶ 3 Præterea, Pœnitentia, & impœnitentia ſunt circa idem, ſed pœnitentia non eſt niſi de peccatis pręteritis. Ergo etiam neque impœnitentia, quæ eſt ſpecies peccati in Spiritumſanctum. Peccatum ergo in Spiritumſanctum, præſupponit alia peccata.

SED CONTRA eſt, quod facile eſt in cõſpectu Dei ſubito honeſtare pauperem, ut dicitur Eccl. 11. Ergo è contrario poſſibile eſt ſecundum malitiam dæmonis ſuggerentis, ut ſtatim aliquis inducatur ad peccatum grauiſſimum, quod eſt peccatum in Spiritumſanctum.

RESPONDEO dicẽdũ ꝙ ſicut * dictum eſt peccare in Spiritumſanctum uno modo eſt peccare ex certa malitia. Ex certa aũt malitia dupliciter peccare contingit, ſicut * dictũ eſt. Vno mõ ex inclinatione habitus, quod non eſt propriè peccare in Spũmſanctum, & hoc mõ peccare ex certa malitia non contingit à principio. Oportet. n. actus peccatorũ pcedere, ex quibus cauſetur habitus ad peccãdũ inclinans. Alio mõ põt aliquis peccare ex certa malitia, abijciendo per contẽptũ ea, per q̃ hõ retrahitur à peccato, quod propriè eſt peccare in Spũmſanctũ, ſicut * dictũ eſt. Et hoc ẽt plerunque pręſupponit alia peccata, quia ſicut dr̃ Prou. 18. Impius, cum in profundũ peccatorũ uenerit, contemnit. Põt tñ contingere, ꝙ aliquis in primo actu peccati, in Spũmſanctũ peccet per contemptum, tum pp libertatem arbitrij, tum ẽt pp multas diſpoſitiones præcedentes, uel etiã pp aliquod uehemens motiuum ad malum, & debilem affectum hominis ad bonum. Et ideo in uiris perfectis hoc uix, aut nũquam accidere põt, ꝙ ſtatim a principio peccent in Spiritumſanctum. Vnde dicit * Orig. in primo Periarchon, Non arbitror, quòd aliquis ex his, qui in ſummo perfectionis gradu conſtiterint, ad ſubitum euacuetur, aut decidat, ſed paulatim, ac per partes eũ decidere neceſſe eſt. Et eadem ratio eſt, ſi peccatum in Spiritumſanctum accipiatur ad litteram pro blaſphemia Spiritusſancti. Talis enim blaſphemia de qua Dñs loquitur, ſemper ex malitię contemptu procedit. Si uero per peccatum in Spiritumſanctum intelligatur finalis impœnitentia, ſecundum intellectum * Aug. quæſtionẽ nõ habet, quia ad peccatum in Spiritum ſanctum requiritur continuatio peccatorum vſque in finem uitæ.

art. 1. huius q.

art 1. huius q.

art 1. huius q.

lib. 1. c. 3. circa finẽ, to. 4.

Serm. 11. de uerb. Domini à medio, to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ tã in bono, q̃ in malo, vt in pluribus pcedit ab imperfecto ad perfectũ, prout hõ proficit, uel in bono, uel in malo, & tñ in utroque unus põt incipere à maiori, q̃ alius. Et ita illud à quo aliquid incipit, põt eſſe perfectum in bono, uel in malo ſm genus ſuũ, licèt ſit imperfectum, ſecundum ſeriem proceſſus hominis in melius, vel in peius proficientis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit de peccato commiſſo ex malitia, quando eſt ex inclinatione habitus.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ ſi accipiatur impœnitentia, ſm intentionem * Aug. ſecundum quod importat permanẽtiam in peccato uſque ad finem, ſic planum eſt, ꝙ impœnitentia præſupponit peccata, ſicut & pœnitentia. Sed ſi loquamur de impœnitentia habituali, ſecundum quod ponitur ſpecies peccati in Spiritumſanctum, ſic manifeſtum eſt, quod impœnitentia poteſt eſſe etiam ante peccata. Poteſt enim ille, qui nunquam peccauit, habere propoſitum, uel pœnitendi, uel non pœnitendi, ſi contingeret eum peccare.

Serm. 11. de uerb. Domini à medio, to. 10.

QVAESTIO XV.

De vitiis oppoſitis ſcientiæ, & intellectui, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de uitiis oppoſitis ſciẽ, & intellectus. Et quia de ignorantia, q̃ opponitur ſcientię, dictũ eſt ſuprà, cùm de cauſis pecca-

peccatorum ageretur, quærendum est nunc de cęcitate mentis, & hebetudine sensus, quæ opponuntur dono intellectus.

¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò, vtrum cęcitas mentis sit peccatum.

¶ Secundò, vtrum hebetudo sensus sit aliud peccatum à cęcitate mentis.

¶ Tertiò, utrum hæc vitia à peccatis carnalibus oriātur.

QVÆSTIONIS XV.
De vitijs intellectui oppositis.
Trifariam distributæ,

AXIOMA.

1 1 *Voluntaria mentis cæcitas, & sensus hebetudo, si ex rerum diuinarum, aut spiritalium notitia neglecta oriantur, in peccatorum numero quidem ambæ reponendæ sunt:* 2 2 *Hoc tamen inter se differunt, quòd rerum spiritalium notitiam, hæc languidiorem, & debiliorem reddat, illa uerò, funditus tollat:* 3 3 *Hæc ex intemperantia cibi, & potus, at illa, ex libidinum intemperantia, nasci soleat.*

77

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum cæcitas mentis sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q cæcitas mentis non sit peccatum. Illud n. quod excusat à peccato, nō vr esse peccatum, sed cæcitas mētis excusat à peccato. Dr. n. Io. 9. Si cæci essetis, non haberetis peccatum ergo cæcitas mentis non est peccatū.

¶ 2 Prętereà, Pœna differt à culpa, sed cæcitas mentis est quædam pœna, vt patet per illud, quod habetur. Isa. 6. Excæca cor populi huius. Non enim esset à Deo cùm sit malum, nisi pœna esset. Ergo cęcitas mentis non est peccatum.

¶ 3 Prætereà, Omne peccatum est uoluntariū. ut * August. dicit, sed cæcitas mentis non est uoluntaria, quia, vt † Aug dicit 10 Confes. Cognoscere ueritatem lucentem omnes amant. Et Eccles. 11. dicitur, Dulce lumen, & delectabile oculis uidere solem: ergo cæcitas mentis non est peccatum.

li. de uera relig. c. 14. circa principio. to. 1. † lib. 10. Confes. c. 23. à medio, to. 1. † lib. 31. mor. c. 31.

SED CONTRA est, q † Greg. 31. Mor. cæcitatē mentis ponit inter uitia, quæ causantur ex luxuria.

RESPONDEO dicendum, q sicut cæcitas corporalis est priuatio eius, quod est principium corporalis visionis, ita ēt cæcitas mentis est priuatio eius, quod est principiū mētalis, siue intellectualis uisionis. Cuius quidem principium est triplex. Vnum quidē est lumen naturalis rationis, & hoc lumen, cum pertinet ad speciē aīæ rationalis, nunquam priuatur ab anima, impeditur tñ quandoque à proprio actu per impedimenta uitium inferiorum, quibus indiget intellectus humanus ad intelligendum, sicut patet in amentibus & furiosis, vt in primo * dictum est. Aliud aūt principium intellectualis visionis est aliquod lumen habituale, naturali lumini rōnis superadditum. Et hoc quidem lumen interdū priuatur ab aīa, & talis priuatio est cæcitas, quæ est pœna, sm quod priuatio luminis gratiæ quædam pœna ponitur. Vnde dr de quibusdam Sap. 2. Excæcauit illos malitia eorum. Tertium principium visionis intellectualis est aliquod intelligibile principium, per quod homo intelligit alia, cui quidē principio intelligibili mēs hominis potest intendere, vel non intendere. Et, quod ei non intendat, contingit dupliciter. Quāque quidem ex hoc, q habet uoluntatem spontaneè se auertentem à cōsideratione talis principij, secundum illud. Ps 35. Noluit intelligere, ut bene ageret. Alio modo per occupationem mentis circa alia, quæ magis diligit, quibus ab inspectione huius principij mens auertitur. secundum illud. Ps. 57. Supercecidit ignis, scilicet concupiscentiæ, & non uiderunt solem. Et utroque modo cæcitas mentis est peccatum.

1. 1. q. 84. art. 7. & 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, q cæcitas, quæ excusat à peccato, est, quæ contingit ex naturali defectu non potentis uidere.

AD SECVNDVM dicendum, q ratio illa procedit de secunda cæcitate, quæ est pœna.

AD TERTIVM dicendum, quòd intelligere ueritatem cuilibet est secundum se amabile, potest tamen per accidens esse alicui odibile, inquantum. s. per hoc homo impeditur ab alijs, quæ magis amat.

78

ARTICVLVS II.
Vtrum hebetudo sensus sit aliud peccatum à cæcitate mentis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q hebetudo sensus non sit aliud à cęcitate mentis. Vnum enim uni est contrarium. Sed dono intellectus opponitur hebetudo, ut patet per * Greg. in 2. Mor. cui etiam opponitur cæcitas mentis, eo quod intellectus, principium quoddam visiuum designat: ergò hebetudo sensus est idem, quod cæcitas mentis.

lib. 2. Moral. c. 36.

¶ 2 Prętereà, * Greg in 31. Moral. de hebetudine loquens, nominat eam hebetudinem sensus circa intelligentiam. Sed hebetari sensu circa intelligentiam, nihil aliud esse videtur, quàm intelligendo deficere, quod pertinet ad mentis cæcitatem: ergo hebetudo sensus idem est, quòd cæcitas mentis.

lib. 31. moral. cap. 31. à medio.

¶ 3 Prætereà, Si in aliquo differunt, maximè uidentur in hoc differre, quòd cæcitas mentis est uoluntaria, vt suprà * dictum est, hebetudo autem sensus est naturalis defectus, sed defectus naturalis non est peccatum. ergo secundum hoc hebetudo sensus non esset peccatum Quod est contra * Greg qui connumerat eam inter uitia, quæ ex gula oriuntur.

art. præc.

lib. 31. moral. c. 31.

SED CONTRA est, q diuersarum causarū sunt diuersi effectus. Sed * Greg. 31. Mor. dicit, q hebetudo mētis oritur ex gula, cæcitas aūt mētis ex luxuria, sed hæc sunt diuersa uitia. Ergo & ipsa sunt diuersa uitia.

lib. 31. moral. c. 31 à medio.

RESPONDEO dicedū, q hebes acuto opponitur. Acutum aūt dr aliquid ex hoc, quòd est penetratiuum, vnde & hebes dr aliquid ex hoc, quòd est obtusum, penetrare non ualens. Sed sensus autem corporalis per quandam similitudinem penetrare dr medium, inquantū ex aliqua distantia suum obiectum percipit, vel inquantū pōt quasi penetrando minima, vel intima rei percipere. Vñ in corporalibus dr aliquis esse acuti sensus. qui pōt percipere sensibile aliquod ex remotis, vel uidendo, uel audiendo, uel olfaciendo. Et econtrario dicitur sensu hebetari qui non percipit, nisi ex propinquo, & magna sēsibilia. Ad similitudinem aūt corporalis sensus dr et circa intelligentiam esse aliquis sensus, qui est aliquorum primorum, & extremorum, vt dr in 6. * Ethic. Sicut etiā sensus est cognoscitiuus sensibilium, quasi quorundam principiorum cognitionis. Hic aūt sensus, qui est circa intelligentiam, non percipit suum obiectum per mediū distantiæ corporalis, sed per quædā alia media, sicut cū per proprietatē rei percipit eius essentiā, & per effectum percipit causam. Ille ergo dr esse acuti sensus circa intelligentiam, qui statim ad apprehensionem proprietatis rei, vel effectus, naturam rei cōprehendit, & inquantum vsque ad minimas conditiones rei considerandas pertingit. Ille autem dr hebes circa intelligentiam, qui ad cognoscendā ueritatem rei pertingere non pōt, nisi per multa ei exposita, & tunc etiam non potest pertingere ad perfectè considerandū oia, quæ pertinent ad rei rationē. Sic ergo hebetudo sensus circa intelligentiā importat quandā debilitatē mentis circa considerationem spiritualiū bonorū. Cæcitas autē mentis importat omnimodam priuationem cognitionis ipsorum. Et utrunque opponitur dono intellectus, per quod homo spūalia bona apprehēdēdo cognoscit, & ad eorū intima subtiliter penetrat.

lib. 6. c. 8 circa finē & c. 11.

penetrat. Habet enim hebetudo rationem peccati, sicut & cæcitas mentis, inquantum scilicet est voluntaria ut patet in eo qui affectus circa carnalia, de spiritualibus subtiliter discutere fastidit, vel negligit.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

79

ARTICVLVS III.

Vtrum cæcitas mentis, & hebetudo sensus oriantur ex peccatis carnalibus.

Li.1.Retr. c.4. paulò à princ. Id dixerat li. 1. soliloq. ca. 1. to.1.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ cæcitas mentis, & hebetudo sensus non oriantur ex vitijs carnalib.* Aug. in li. Retractationu, retractans illud, quod dixerat in Soliloquijs, Deus, qui nõ nisi mundos scire verũ voluisti, dicit, ꝙ rñderi pt multos & immundos multa vera scire. Sed homines maximè efficiuntur immundi per vitia carnalia ergo cæcitas mentis, & hebetudo sensus nõ causantur à vitijs carnalibus.

¶ 2 Preterea. Cæcitas mentis, & hebetudo sensus sunt defectus quidam circa partem animæ intellectiuã. Vitia aũt carnalia pertinent ad corruptionẽ carnis. Sed caro nõ agit in animã, sed potius econtrario. ergo vitia carnalia nõ causant cæcitatẽ mentis, & hebetudinẽ sensus.

¶ 3 Præterea, Vnumquodque magis patitur à propinquiori, quàm à remotiori. Sed propinquiora sunt menti vitia spiritualia, quam carnalia: ergo cæcitas mentis, & hebetudo sensus magis causantur ex vitijs spũalibus, quàm ex vitijs carnalibus.

Li.31 Mor. c.31. à me.

SED CONTRA est, quod * Greg 31. Mor. dicit, quòd hebetudo sensus circa intelligentiã oritur ex gula, cæcitas autem mentis ex luxuria.

RESPONDEO dicendum, ꝙ perfectio intellectualis operationis in homine, consistit in quadã abstractione à sensibilium phantasmatibus. Et ideo quanto intellectus hoĩs magis fuerit liber ab huiusmodi phantasmatibus, tantò potius considerare intelligibilia poterit, & ordinare oĩa sensibilia, sicut & Anaxagoras dicit, ꝙ oportet intellectum esse immistũ ad hoc, ꝙ imperet, & agens oportet, ꝙ dominetur super materiam ad hoc, ꝙ possit eam mouere, vt narrat * Philo. 8 Phys. Manifestum est aũt, ꝙ delectatio applicat intẽtionem ad ea, in quibus aliquis delectatur. Vnde Philo. dicit in 10. † Eth. ꝙ vnusquisque ea, in quibus delectatur, optimè operat, contraria vero nequaquam, vel debiliter. Vitia aũt carnalia, s. gula, & luxuria consistunt circa delectiones tactus, ciborum s. & venereorum, quæ sunt vehementissimæ inter oẽs corporales delectationes. Et ideo per hæc vitia intentio hoĩs maximè applicatur ad corporalia, & per consequẽs debilitatur operatio hoĩs circa intelligibilia. Magis aũt per luxuriam, q̃ per gulã, quantò delectationes venereorum sunt vehementiores, q̃ ciborum. Et iõ ex luxuria oritur cæcitas mentis, quæ quasi totaliter spiritualium bonorum cognitionem excludit. Ex gula aũt hebetudo sensus, quæ reddit hominem debilem circa huiusmodi intelligibilia. Et econuerso oppositæ virtutes, scilicet abstinentia, & castitas, maximè disponunt hominem ad perfectionem intellectualis operationis. Vnde dicitur Dan. 1. quòd pueris his, scilicet abstinentibus, & continentibus dedit Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia.

Li. 8. Phy. tex. 77 t. 2. † Lib. 10. Eth. c. 5. & 4. in mo 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quamuis aliq vitijs carnalibus subditi possint qñq; subtiliter speculari aliqua circa intelligibilia pp bonitatem ingenij naturalis, vel habitus superadditi; tñ necesse est, vt ab hac subtilitate contẽplationis eorũ intẽtio plerunq; retrahatur pp delectationes corporales. Et ita immundi pñt aliqua vera scire, sed ex sua imũditia circa hoc impediunt.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ caro non agit in partem intellectiuam, alterando ipsam, sed impediendo operationem ipsius, per modum prædictum.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ vitia carnalia, quo magis sunt remota à mẽte, eo magis eius intẽtionẽ ad remotiora distrahũt, vñ magis impediũt mẽtis cõtẽplationẽ.

QVAESTIO XVI.

De præceptis fidei, scientiæ, & intellectus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præceptis pertinentibus ad prædicta.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, de præceptis pertinentibus ad fidem.

¶ Secundò, de præceptis pertinentibus ad dona scientiæ, & intellectus.

QVÆSTIONIS XVI.

De præceptis fidei, scientiæ, & intellectus, Bifariam distributæ,

AXIOMA.

a 2 *In veteri lege, multa sunt de scientia quidem, & intellectu, rite, & accuratè data præcepta.* 1 *De fide vero, nulla traduntur, neq; tradenda fuerunt.*

80

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in veteri lege debuerint dari præcepta credẽdi.

Inf. qõ. 22. ar. 1. corp. Et 3. cont. c. 118.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in veteri lege dari debuerint præcepta credendi. Præceptum. n. est de eo, quod est debitum, & necessarium Sed maximè necessarium est homini, ꝙ credat, secũdum illud Heb. 11. Sine fide impossibile est placere Deo Ergo maximè oportuit præcepta dari de fide.

¶ 2 Preterea, Nouum testm̃ continetur in veteri, sicut figuratum in figura, vt supra * dictũ est Sed in nouo testõ ponuntur expressa mandata de fide, vt patet Io. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Ergo videtur, ꝙ in veteri lege etiam debuerint aliqua præcepta dari de fide.

1. 2. q. 7. ar. 1. & art. 2. ad primu.

¶ 3 Preterea, Eiusdem rationis est præcipere actũ virtutis, & prohibere vitia opposita. Sed in veteri lege ponuntur multa præcepta prohibentia infidelitatem, sicut Exod 20 Non habebis deos alienos coram me. Et iterũ Deut. 13. mandatur, ꝙ non audiant verba prophetæ, aut somniatoris, qui eos à fide Dei vellet auertere: ergo in veteri lege etiam debuerunt præcepta dari de fide.

¶ 4 Præterea, Confessio est actus fidei, vt supra * dictũ est, sed de confessione, & promulgatione fidei dant præcepta in veteri lege Mãdatur. n. in Exod. ꝙ filijs suis interrogantibus, rõnẽ assignent paschalis obseruantiæ. Et Deut. 13. mandat, ꝙ ille, qui disseminat doctrinã cõtra fidẽ, occidat. ergo lex vetus præcepta fidei debuit habere.

qõ. 3. ar. 1.

¶ 5 Præterea, Oẽs libri veteri testĩ sub lege veteri continentur. Vnde Dñs Ioan. 15. dicit in lege esse scriptum, Odio habuerunt me gratis, quod tamen scribitur in Psa. Sed Eccle 2. dicitur, Qui timetis Dominum, credite illi. ergo in veteri lege fuerunt præcepta danda de fide.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. ad Ro. 3. Legem veterẽ nominat legẽ factorũ, & diuidit eã cõtra legẽ fidei. Ergo in lege veteri non fuerunt pcepta danda de fide.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ lex non imponit ab aliquo dño, nisi suis subditis, & iõ pcepta legis præsupponunt subiectionẽ cuiuslibet recipientis legẽ ad eũ, qui dat leg. Prima aũt subiectio hoĩs ad Deũ est per fidẽ, sm illud Hebr. 11. Accedentẽ ad Deũ oportet credere, quia est, & iõ fides psupponit ad legis pcepta. Et pp hoc Exo. 20 id, quod est fidei, præmittitur ante legis pcepta, cum dr: Ego sum Dñs Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Et similiter Deut. 6. præmittitur: Audi Israel, Dñs Deus tuus, vnus est: & postea statim incipit agere de præceptis. Sed quia in fide multa continentur ordinata ad fidẽ, qua credimus Deũ esse, qđ est primũ, & principale inter oĩa credibilia, vt * dictũ est: iõ præsupposita fide de Deo, per quam mens humana Deo subijcitur, pñt dari pcepta de alijs credendis, sicut * Aug. dicit super Io. ꝙ plurima sunt nobis de fide mandata, exponens illud, Hoc est præceptum meum. Sed in veteri lege non erant secreta fidei populo exponẽda, & iõ supposita fide vni-

qõ. 1. ar. 7

Tract. 83 inter me. & tra. 10. 9

Dei, nulla alia præcepta sunt in veteri lege data de fide.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q fides est necessaria tanquam principium spiritualis vitæ, & ideo præsupponitur ad legis susceptionem.

AD SECVNDVM dicendũ, q ibi etiam Dominus præsupponit aliquid de fide, scilicet fidẽ vnius Dei, cùm dicit, Creditis in Deum. Et aliquid præcipit, scilicet fidem incarnationis, per quam vnus est Deus, & homo, quæ quidem fidei explicatio pertinet ad fidem noui testamenti. Et ideo subdit, Et in me credite.

AD TERTIVM dicendum, q præcepta prohibitiua respiciunt peccata, quæ corrumpunt virtutem. Virtus autem corrumpitur ex particularibus defectibus, vt supra * dictum est. Et ideo præsupposita fide vnius Dei in lege veteri fuerunt danda prohibitiua præcepta, quibus homines prohiberentur ab his particularibus defectibus, per quos fides corrumpi posset.

1.2.q5.18. art.4.ad 3. & q.19 ar. 6. ad 1. & ar.7.ad 3.

AD QVARTVM dicendum, q etiam confessio, vel doctrina fidei præsupponit subiectionem hominis ad Deum per fidem. Et ideo magis potuerunt dari præcepta in veteri lege pertinentia ad confessionem, vel doctrinam fidei, quàm pertinentia ad ipsam fidem.

AD QVINTVM dicendum, q in illa etiam auctoritate præsupponitur fides, per quam credimus Deũ esse. Vnde præmittit, Qui timetis Dominum. Quod non posset esse sine fide. Quod autem addit, Credite illi, ad quædam credibilia specialia referendum est, & præcipue ad illa, quæ promittit Deus sibi obedientibus. Vnde subdit, Et non euacuabitur merces vestra.

81

ARTICVLVS II.

Vtrum in veteri lege conuenienter tradantur præcepta pertinentia ad scientiam, & intellectum.

Inf.q5.46. art.2.ad 3. & c.49.ar. 3 ad secundum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q in veteri lege inconuenienter tradantur præcepta pertinentia ad scientiam, & intellectũ. Sciẽtia enim, & intellectus ad cognitionem pertinent. Cognitio autem præcedit, & dirigit actionem. Ergo præcepta ad scientiam, & intellectum pertinentia debent præcedere præcepta pertinentia ad actionem. Cùm ergo prima præcepta legis sint præcepta decalogi, videtur, quòd inter præcepta decalogi debuerunt tradi aliqua præcepta pertinentia ad scientiam, & intellectum.

¶ 2 Præterea, Disciplina præcedit doctrinam; prius n. homo ab alio discit, quàm alium doceat. Sed dantur in veteri lege aliqua præcepta de doctrina, & affirmatiua, vt præcipitur Deut. 4. Docebis ea filios, aut nepotes tuos. & etiam prohibitiua, sicut dicitur Deut. 4. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ab eo. Ergo videtur, q etiam aliqua præcepta dari debuerint inducentia hominem ad discendum.

¶ 3 Præterea, Scientia, & intellectus magis videntur necessaria sacerdoti, quàm regi. Vnde dicitur Malach. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius. Et Osee 4 dicitur, Quia repulisti scientiam, repellam & ego te, ne sacerdotio fungaris mihi. Sed regi mandatur, quod addiscat scientiam legis, vt patet Deut. 17. Ergo multo magis debuit præcipi in lege quod sacerdotes legem addiscerent.

¶ 4 Præterea, Meditatio eorum, quæ ad scientiam, & intellectum pertinent, non potest esse in dormiendo. Impeditur etiam per occupationes extraneas. Ergo inconuenienter præcipitur Deut. 6. Meditaberis ea, sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque consurgens. Inconuenienter ergo traduntur in veteri lege præcepta ad scientiam, & intellectum pertinentia.

SED CONTRA est q dr Deut. 4. Audientes vniuersi pcepta hæc, dicãt: En populus sapiẽs, & intelligẽs.

RESPONDEO dicendum, q circa scientiam, & intellectum tria põt considerari. Primò quidem acceptio ipsius, secundò vsus eius, tertiò verò conseruatio ipsius. Acceptio quidẽ scientiæ, vel intellectus fit per doctrinã, & disciplinã. Et vtrunq; in lege præcipitur Dñs n. Deut. 6. Erunt verba hæc, quæ ego præcipio tibi, in corde tuo, quod pertinet ad disciplinam. Pertinet.n. ad discipulum, vt cor suum applicet his, quæ dñr. Quod verò subditur, Et narrabis ea filiis tuis, pertinet ad doctrinã. Vsus verò scientiæ, vel intellectus est meditatio eorum, quæ quis scit, vel intelligit. Et quantum ad hoc subdit, Et meditaberis, sedens in domo tua, &c. Conseruatio aũt fit per memoriam. Et quantum ad hoc subditur, Et ligabis ea, quasi signũ in manu tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, scribesq; ea in lumine, & ostijs domus tuæ. Per quæ omnia iugem memoriam mandatorũ Dei significat. Ea enim, quæ continuè sensibus nostris occurrunt, vel tactu, sicut ea, quæ in manu habemus, vel visu, sicut ea, quæ añ oculos mentis sunt continuè, vel ad quę oportet nos sæpe recurrere, sicut ad ostiũ domus, à memoria nostra excidere non põt. Et Deut. 4. manifestius dr, Ne obliuiscaris verborũ, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cũctis diebus vitæ tuæ. Et hæc etiam abundantius in nouo testamento tam in doctrina Euangelica, quàm Apostolica, mandata leguntur.

AD PRIMVM ergo dicendum q sicut dr Deut. 4. Hæc est vestra sapia, & intellectus coram populis. Ex quo dat intelligi q scia, & intellectus fidelium Dei consistit in pceptis legis. Et iõ primo sunt proponenda legis pcepta, & postmodũ homines sunt inducendi ad eorum scientiã, vel intellectũ. Et ideo, præmissa præcepta, non debuerunt poni inter pcepta decalogi, quæ sunt prima.

AD SECVNDVM dicendum, q etiam in lege ponuntur præcepta pertinentia ad disciplinam, vt * dictum est. Expressius tñ præcipitur doctrina, quàm disciplina, quia doctrina pertinet ad maiores, qui sunt sui iuris, immediatè sub lege existentes, quibus debent dari legis præcepta. Disciplina autem pertinet ad minores, ad quos præcepta legis per maiores debent peruenire.

In cor. ar

AD TERTIVM dicendum, q scientia legis est adeo annexa officio sacerdotis, vt simul, cum iniunctione officij intelligatur etiam, & scientiæ legis iniunctio. Et ideo non oportuit specialia præcepta dari de instructione sacerdotum. Sed doctrina legis Dei non adeo est annexa regali officio, quia rex cõstituitur super populũ in temporalibus, & ideo specialiter præcipitur, vt rex instruatur de his, quę ptinent ad legẽ Dei, per Sacerdotes.

AD QVARTVM dicendum, q illud præceptũ legis non est sic intelligendum, q homo dormiẽdo meditetur de lege Dei, sed quòd dormiens, id est vadẽs dormitum, de lege Dei meditetur, quia ex hoc etiam homines dormiendo adipiscuntur meliora phantasmata, secundum quòd pertranseunt motus à vigilantibus ad dormientes, vt patet per * Philo. in 1. Ethicor. Similiter etiam mandatur, vt in omni actu suo aliquis meditetur de lege, non quòd semper actu de lege cogitet, sed quòd omnia, quæ facit, secundùm legem moderetur.

Li.1.Ethi. c.vlt. post med. to 5.

QVAESTIO XVII.

De spe, in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER post fidem considerandum est de spe. Et primò de ipsa spe, secundò de dono timoris, tertiò de vitijs oppositis, quartò de præceptis ad hoc pertinentibus.

¶ Circa primum occurrit primò consideratio de ipsa spe. Secundò, de subiecto eius.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum spes sit virtus.

¶ Secundò, vtrum obiectum eius sit beatitudo æterna.

¶ Tertiò, vtrum vnus homo possit sperare beatitudinẽ alterius per virtutem spei.

¶ Quartò, vtrum homo licitè possit sperare in homine.

¶ Quintò, vtrum spes sit virtus theologica.

¶ Sextò, de distinctiõe eius ab alijs virtutib. theologicis.

¶ Septimò, de ordine eius ad fidem.

¶ Octauò, de eius ordine ad charitatem.

SCHE-

SCHEMA SPEI.

Quatuor sunt capita, ad quæ omnia quæcunque de Spe tradis S. T. referuntur; Videlicet:			Quæstione
	Spes ipsa: cuius explicatur	natura propria.	17
		subiectum.	18
	Donum timoris.		19
	Vitia opposita spei	Desperatio.	20
		Præsumptio.	21
	Præcepta spei, & timoris.		22

QVÆSTIONIS XVII.

De spei propria natura,
In octo quæstiunculas distributæ,

AXIOMA.

4 4 *Spes in Deo ut primario, & præcipuo authore, 1 in homine vero, ut adiutore salutis nitens, 1 non 5 modo uirtus est, 5 sed etiam Theologica uirtus, 6 à 6 fide, & charitate distincta, 7 fide quidem posterior, 8 charitate vero (qua tamen accedente 8 perfectior redditur) prior. 2 Cuius proprium, & 2 principale obiectum est æterna beatitudo. 3 Et tametsi sperans, suum bonum propriè respiciat, potest nihilominus quispiam alteri sibi per charitatem vnito, sperare æternam salutem.*

82

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum spes sit uirtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ spes non sit uirtus. Virtute.n. nullus malè utitur, ut dicit * Aug in lib de Lib. arb. Sed spe aliquis malè vtitur, quia circa passionem spei contingit esse mediū, & extrema, sicut & circa alias passiones: ergo spes non est virtus.

¶ 2 Preterea, Nulla uirtus procedit ex meritis, quia virtutē Deus in nobis sine nobis operatur, ut † Aug. dicit. Sed spes est ex gratia, & merit s proueniés, ut Magister dicit 26. dist. 3. lib. Sentent. ergo spes non est uirtus.

¶ 3 Præterea, Virtus est dispositio perfecti, ut dr in 7. † Physic Spes autem est dispositio imperfecti, s. eius, qui non habet id, quod sperat. Ergo spes non est uirtus.

SED CONTRA est, ꝙ * Greg. in 1. Mor. dicit, ꝙ per tres filias Iob significantur hę tres virtutes, fides, spes, charitas: ergo spes est uirtus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sm Philosophum in 2. * Ethic Virtus uniuscuiusque rei est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Oportet ergo ubicunque inuenitur aliquis actus hominis bonus, ꝙ rńdeat alicui uirtuti humanæ. In omnibus autem regulatis, & mensuratis, bonū cōsideratur per hoc, quod aliquid propriā regulā attingit, sicut dicimus uestē esse bonam, quæ nec excedit, nec deficit a debita mensura. Humanorum actuum, sicut supra * dictum est, duplex est mensura. vna quidem proxima & homogenea, s. ratio Alia autem suprema, & excedens, s. Deus, & ob hoc omnis actus humanus attingens ad rationem, aut ad ipsum Deum, est bonus. Actus autem spei, de qua nunc loquimur, attingit ad Deū. Vt.n. suprà * dictum est, cùm de passione spei ageretur, obiectum spei est bonum futurum, arduum, possibile haberi. Possibile autem est aliquid nobis dupliciter. Vno modo per nosmetipsos, alio modo per alios, ut patet in 3.* Ethic. Inquantum ergo speramus aliquid, ut possibile nobis per diuinum auxiliū, spes nostra attingit ad ipsum Deū, cuius auxilio innititur. Et iō patet, quod spes est uirtus, cum faciat actū hominis bonum, & debitam regulam attingentem.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ in passionibus accipitur medium uirtutis, per hoc, quod attingitur ratio recta, & in hoc etiam consistit ratio uirtutis. Vnde & in spe bonū uirtutis accipitur, sm q homo attingit sperádo regulā debitā, s. Deum. Et iō spe attingente Deum, nullus pōt male uti, sicut nec uirtute morali attingente ratione, quia hoc ipsum, quod est attingere, est bonus usus uirtutis, quamuis spes, de qua nunc loquimur, nō sit passio, sed habitus mētis, ut * infra patebit.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ spes dicitur ex meritis prouenire quantum ad ipsam rem expectatā, prout aliquis sperat beatitudinem se adepturum ex gratiā, & meritis, uel quantum ad actum spei formatæ. Ipse autē habitus spei, per quam aliquis expectat beatitudinem, non causatur ex meritis, sed pure ex gratia.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ille, qui sperat, est quidem imperfectus, secundum considerationem ad id, quod sperat obtinere, quod nondum habet, sed est perfectus quantum ad hoc, quod iam attingit propriam regulam, s. Deum, cuius auxilio innititur.

83

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo æterna sit obiectum proprium spei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ beatitudo æterna nō sit obiectum proprium spei. Illud n. homo non sperat, quod omnem animi sui motū excedit, cum spei actus sit quidā animi motus. Sed beatitudo æterna excedit oēm humani animi motū. Dicit n. Apost. 1 ad Corin. 2. quod in cor hominis nō ascendit: ergo beatitudo nō est propriū obiectū spei.

¶ 2 Preterea, Petitio est spei interpretatiua. Dr. n. in Ps. 36 Reuela Dño uiā tua, & spera in eo, & ipse faciet. Sed homo pet licitè à Deo nō solū beatitudinē æternā, sed ēt bona præsentis uitę, tā spiritualia, q̄ temporalia, & et liberationem a malis, quæ in beatitudine æterna non erunt, ut patet in oratione dominica Matt. 6 ergo beatitudo ęterna non est proprium obiectum spei.

¶ 3 Præterea, Spei obiectū est arduū Sed in cōparatione ad hoiem multa alia sut ardua q beatitudo æterna: ergo beatitudo æterna non est propriū obiectum spei.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. ad Heb. 6 dicit: Habemus spem incedentē, i. incedere facientem ad interiora uelaminis, i. ad beatitudinē cælestem, vt * gl. ibidem exponit. Ergo obiectum spei est beatitudo æterna.

RESPONDEO dicedū, ꝙ sicut * dictū est, spes, de qua loquimur, attingit Deū, innitens eius auxilio ad consequēdum bonū speratū. Oportet aūt effectū esse causæ proportionatum, & iō bonū, quod proprie, & principaliter à Deo sperare debemus, est bonū infinitū, quod proportionatur virtuti Dei adiuuantis Nā infinitę uirtutis est propriū ad infinitū bonum perducere. Hoc aūt bonū est uita æterna, q̄ in fruitione ipsius Dei consistit. Non. n. minus aliquid ab eo sperandū est, q̄ sit ipse, cum non sit minor eius bonitas, per quam bona creaturæ communicat, quàm eius essentia. & ideo proprium, & principale obiectum spei est beatitudo ęterna.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ beatitudo æterna perfectè quidem in cor hominis non ascendit, ut. s. cognosci possit ab homine uiatore, quæ, & q̄ talis sit, sed secundum communem rationem, s. boni perfecti, cadere potest in apprehensione hominis. Et hoc modo motus spei in ipsam consurgit. Vnde & signanter Apost. dicit. Spes incedit vsque ad interiora uelaminis, quia id, quod speramus, est nobis adhuc uelatum.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ quæcunque alia bona non debemus à Deo petere, nisi in ordine ad beatitudinē æternā. Vnde & spes principaliter quidem respicit beatitudinē æternā. Alia uero, quæ petuntur à Deo, respicit secūdariò in ordine ad beatitudinē ęternā, sicut & fides principaliter qdē respicit Deū, & secūdario respicit ea, quæ ad Deū ordināt ur, ut supra * dictū est.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ homini, qui anhelat ad aliquid magnum, paruum vi omne aliud, quod est eo minus. Et ideo homini speranti beatitudinē æternam, habito respectu ad istam spem, nihil aliud est arduum,

3. dist. 26. q. 2 art. 1. Et uir. q. 4. art. 1.
* lib. 2. c. 18. & 19. to 1.
† Aug cōcione 3. in PC 118. to. 8.
† libr. 7 Physic. text. 17. & 18. to. 2.
* lib 1. moral. c. 28. ante medium.
Lib. 2. Eth. c. 6. circa prin. to. 5.
q 8. art. 3. ad 3.
1. 2. q. 40. art. 1.
lib. 3. c. 3. à medio, to. 5.
artic. 4. huius q. & 4. 18. art. 2.
3. dist. 26. q. 2. art. 2. cor. ll. & ad 2. & uir. qō. 4. art. 1. & 4. col. fin.
Ad Heb. 6 gl. ordinaria ibid.
art. præc.
q. 1. art. 1. & 6.

duum, sed habito respectu ad facultatem sperantis post etiam quædam alia esse ardua, & secundum hoc eorum potest esse spes in ordine ad principale obiectum.

84

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit sperare alteri beatitudinem æternam.

1.q.7.art. 4.ad 3. Et 1 dist. 26. in fi.expo. lit. & uirt. q.4. art.4. cor.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod aliquis possit sperare alteri beatitudinē æternā. Dicit .n. Apost Philip.1. Confidens hoc ipsū, quia qui cœpit in uobis opus bonū, perficiet vsque in diē Christi Iesu. Perfectio aūt illius diei, erit beatitudo æterna: ergo aliquis potest alteri sperare beatitudinem æternā.

¶ 2 Præterea, Ea quę à Deo petimus, speramus obtinere ab eo. Sed à Deo petimus, quod alios ad beatitudinem æternam perducat, secundum illud Iacob. ult. Orate pro inuicem, vt saluemini. Ergo possumus aliis sperare beatitudinem æternam.

¶ 3 Præterea, Spes, & desperatio sunt de eodem. Sed aliquis potest desperare de beatitudine ęterna alicuius, alioquin frustra diceret * Aug. in lib. de Verb. Domini. de nemine esse desperandum, dum uiuit. Ergo etiam potest sperare aliquis alteri uitam ęternam.

Serm. 11. post med. to 10.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in * Enchirid. quòd spes non est, nisi rerum ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.

Enchirid. a.c. to.3.

RESPONDEO dicendū quod spes potest esse alicuius dupliciter. Vno modo absolute, & sic est solius boni ardui ad se pertinentis. Alio modo ex præsuppositione alterius, & sic potest esse ēt eorum, quæ ad alium pertinēt. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod amor, & spes in hoc differunt, quod amor importat quandam unionem amantis ad amatum, spes autem importat quendam motum, siue protensionem appetitus in aliquod bonum arduum, unio autem est aliquorum distinctorum, & ideo amor directè potest respicere alium, quem sibi aliquis unit per amorem, habens eum sicut seipsum. Motus autem semper est ad proprium terminum proportionatū mobili, & ideo spes directè respicit proprium bonum, non autem quod ad alium pertinet. Sed præsupposita unione amoris ad alterum, iam aliquis potest sperare, & desiderare alteri uitam æternam, inquantum est ei vnitus per amorem. Et sicut est eadem virtus charitatis, qua quis diligit Deum, seipsum, & proximum, ita ēt est eadem uirtus spei, qua quis sperat sibi ipsi & alij.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

85

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis possit licitè sperare in homine.

Inf. q. 25. art.1.ad 3. & 4. contra cap. Lib.1. Dialog. c. 8.a medio.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod aliquis possit licitè sperare in homine. Spei n. obiectū est beatitudo æterna, sed ad beatitudinem æternā consequendā adiuuamur patrociniis sanctorum. Dicit n. * Greg. in 1 Dial. quòd prædestinatio iuuatur præcibus Sāctorum: ergo aliquis potest in homine sperare.

¶ 2 Pręterea, Si non potest aliquis sperare in hōie, nō esset reputandum alicui in uitium, quod in eo aliquis sperare non possit, sed hoc de quibusdam in uitium dicitur, ut patet Ier. 9. Vnusquisque à proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: ergo licitè potest aliquis sperare in homine.

¶ 3 Pręterea, Petitio est interpretatiua spei, sicut * dictum est. Sed licitè potest homo aliquid petere ab homine. Ergo licitè potest sperare de eo.

art. 2. huius q. arg. 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Ier. 17. Maledictus homo, qui confidit in homine.

RESPONDEO dicendum, quod spes, sicut * dictū est, duo respicit, s. bonum, quod obtinere intendit, & auxilium per quod illud bonū obtinetur. Bonū aūt, quod aliquis sperat obtinendum, hēt rationem causæ finalis, auxilium aūt, per quod aliquis sperat illud bonū obtinere, habet rōnē causæ efficientis. In genere aūt utriusque causæ inuenitur principale, & secundariū: principalis .n. finis, est finis ultimus, secundarius aūt finis est bonū, quod est ad finem. Similiter principalis cā agens est primum agens. Secundaria uero cā efficiens est agens secundariū instrūale. Spes aūt respicit beatitudinē æternā, sicut finē ultimum, diuinū aūt auxilium sicut primā cām inducentē ad beatitudinē. Sicut ergo nō licet sperare aliquod bonū præter beatitudinē, sicut ultimū finē, sed solū sicut id, quod est ad finē beatitudinis ordinatū, ita ēt non licet sperare de aliquo homine, uel de aliqua creatura, sicut de primā cā mouente in beatitudinē. Licet aūt sperare de aliquo hōie, uel de aliqua creatura, sicut de agente secundario, & instrūali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcunque bona consequēda in beatitudinē ordinata. Et hoc modo ad sanctos cōuertimur, & ab hominibus ēt aliqua petimus, & uituperantur illi, de quibus aliquis confidere non pōt ad auxiliū ferendum.

art. 1. huius q. & 1. 2. q.40. ar. 7. & q.42. art. 1.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

86

Vtrum spes sit uirtus theologica.

3.dist. 26. q. 2. art. 2. Et uirt. q. 4 art. 1. ad 6. & 7. & art. 2. cor. & ad 15. & 16.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quod spes non sit uirtus theologica. Virtus .n. theologica est, quæ habet Deū pro obiecto. Sed spes nō hēt solum Deum pro obiecto, sed ēt alia bona quæ à Deo obtinere speramus: ergo spes non est uirtus theologica.

¶ 2 Præterea, Virtus theologica non consistit in medio duorum uitiorum, ut supra * habitum est. Sed spes consistit in medio præsumptionis, & desperationis. Ergo spes non est uirtus theologica.

* 1 2. q 64 art. 2.

¶ 3 Præterea, Expectatio ptinet ad lōganimitatē, quæ est species fortitudinis. Cùm ergo spes sit quædam expectatio, vr quod spes non sit uirtus theologica, sed moralis.

¶ 4 Præterea, Obiectū spei est arduum, sed tendere in arduum pertinet ad magnanimitatē, quæ est uirtus moralis. Ergo spes est uirtus moralis, & non theologica.

SED CONTRA est, quod primæ ad Corinth. 13. connumeratur spes fidei, & charitati, quæ sunt uirtutes theologicæ.

RESPONDEO dicendū, quod, cùm drīæ specificæ per se diuidant genus, oportet attendere unde habeat spes rationem uirtutis, ad hoc, ut sciamus sub qua differentia uirtutis collocetur. Dictū est aūt * supra, quod spes habet rationem uirtutis, ex hoc, quod attingit supremam regulā humanorum actuum, quam attingit, & sicut primam causam efficientem, inquantum eius auxilio innititur, & sicut ultimam causam finalem, inquā tū in eius fruitione beatitudinem expectat: et sic patet, quod spei, inquantum est uirtus, principale obiectum est Deus. Cùm ergo in hoc consistat rō uirtutis theologicæ, quòd Deum habeat pro obiecto, sicut supra * dictū est, manifestum est, quòd spes est uirtus theologica.

art. 1. & 4. huius q.

1.2. q. 62. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod quæcunque alia spes adipisci expectat, sperat in ordine ad Deum, sicut ad ultimum finem, & sicut ad primam causam efficientem, ut * dictum est.

art. præc. & art. 2.

AD SECVNDVM dicēdū, quod mediū accipitur in regularis, & mensuratis, s̄m quod regula, uel mensura attingit, s̄m aūt, quod exceditur regula, est superfluum, secundum autem defectū à regula, est diminutū. In ipsa aūt regula, uel mensura, non est accipere mediū, & extrema. Virtus aūt moralis est circa ea, q̄ regulantur ratione, sicut circa obiectū propriū, & iō per se conuenit ei esse in medio ex parte proprij obiecti. Sed uirtus theologica est circa ipsa regula primā, non regulatā alia regula, sicut circa proprium obiectū, & iō per se, & s̄m proprium obiectū non conuenit uirtuti theologicæ esse in medio. Sed pōt sibi cōpetere per accidens, rōne eius, quod ordinatur ad principale obiectū, sicut fides non potest habere mediū, & extrema in hoc, quod innitatur primæ ueritati, cui nullus potest nimis inniti, sed ex parte eorum, quæ credit, pōt habere medium, & extrema, sicut unum uerum,

uerum,

verũ est mediũ inter duo falsa. Et similiter spes nõ hẽt mediũ, & extrema ex parte pricipalis obiecti. qa diuino auxilio nullus põt nimis inniti, sed quantũ ad ea, q̃ confidit aliquis se adepturum, põt ibi esse medium, & extrema, inquantũ vel præsumit ea, quæ sunt supra sua proportioné, uel desperat de his, quę sunt sibi ꝓportionata.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ expectatio, quæ ponitur in diffinitione spei, non importat dilationem, sicut expectatio, quæ pertinet ad longanimitatem, sed importat respectum ad auxilium diuinum, siue id, quod speratur, differatur, siue non differatur.

AD QVARTVM dicendũ ꝙ magnanimitas tendit in arduum, sperans aliquid quod est suæ potestatis. Vñ propriè respicit operationem aliquorũ magnorum. Sed spes, ẽm quod est uirtus theologica, respicit arduũ alterius auxilio assequendum, ut * dictum est.

Ar. 1. hui' quæst.

87

ARTICVLVS VI.

Vtrũ spes sit uirt' distĩcta ab alijs uirtutib. theologicis

1. di. 26 q. 2. ar. 3 q. 1 Et vir q. 2. ar. 3 corp. & q. 4. ar. 3. ad 9.

AD SEXTVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ spes non sit uirtus distincta ab alijs uirtutibus, theologicis. Habitus eñ distinguuntur ẽm obiecta, vt suprà dictum * est, sed idem est obiectum spei & aliarum virtutum theologicarum. Ergo spes non distinguitur ab alijs virtutibus theologicis.

* 1. 2. q. 54 ar. 2.

¶ 2 Præterea, In symbolo fidei, in quo fidem profitemur, dicitur, Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi seculi. Sed expectatio futuræ beatitudinis pertinet ad spem, ut suprà * dictum est. ergo spes, à fide non distinguitur.

Ar. præce. & 2. hui' quæst.

¶ 3 Præterea, Per spem homo tendit in Deum. Sed hoc propriè pertinet ad charitatem. Ergo spes, à charitate non distinguitur.

SED CONTRA. Vbi non est distinctio, ibi non est numerus. Sed spes, cõnumerat alijs uirtutibus theologicis. Dicit enim * Greg. in 1. Moral. esse tres uirtutes, spem, fidem & charitatem. Ergo spes, est uirtus distincta ab alijs uirtutibus theologicis.

Li. 1. Mora. cap 28. aũ med.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ uirtus aliqua dr̃ esse theologica ex hoc, ꝙ habet Deũ pro obiecto, cui inhæret. Põt aũt aliqs alicui rei inhærere dupliciter. Vno modo ꝑ seipsum, alio modo inquantũ ex eo, in aliud deuenit. Charitas ergo facit hominẽ Deo inhærere ꝑ seipsum, mentem hominis uniens Deo per affectũ amoris. Spes aũt, & fides faciunt hominẽ inhęrere Deo, ficut cuidã principio, ex quo aliqua nobis ꝓueniunt. De Deo aũt ꝓuenit nobis & cognitio ueritatis, & adeptio perfectæ bonitatis. Fides ergo facit hominẽ Deo adhærere inquãtum est nobis principium cognoscendi veritatem. Credimus eñ ea uera esse, quæ nobis à Deo dicuntur. Spes aũt facit Deo adhærere, prout est in nobis principium perfectę bonitatis, inquantum scilicet per spem, diuino auxilio innitimur ad beatitudinem obtinendam.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ Deus secundum aliam, & aliam rationem est obiectum harum virtutũ, vt dictum * est.

In cor. ar.

Ad distinctionem autem habituũ sufficit diuersa ratio obiecti, ut suprà * habitum est.

1. 2. q. 54. ar. 2.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ expectatio ponitur in symbolo fidei, non qa sit actus proprius fidei, sed inquãtum actus spei præsupponit fidem, ut infra * dicetur, & sic actus fidei manifestatur per actus spei.

Art. 7. seq.

AD TERTIVM dicendũ ꝙ spes facit tendere in Deũ, sicut in quoddã bonum finale adipiscendum, & sicut in quoddã adiutoriũ efficax ad subueniendum. Sed charitas propriè facit tendere in Deũ, uniendo affectũ hominis Deo, vt scilicet homo non sibi viuat, sed Deo.

88

1. 2. q. 61. ar. 4. corp. Et 3. di. 23. q. 2. art. 5. Et vir. q. 2. ar. 3 ad 25.

ARTICVLVS VII.

Vtrum spes præcedat fidem.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ spes, pręcedat fidẽ, quia super illud Psalm. Spera in Dño, & fac bonitatem, dicit * Glo. Spes est introitus fidei, initium salutis. Sed salus est per fidem, per quam iustificamur. ergo spes præcedit fidem.

* Est Cassiodori in hunc locum.

¶ 2 Præterea illud, quod ponit in diffinitione alicui', debet esse prius & magis notũ. Sed spes ponitur in diffinitione fidei, ut patet Heb. 11. Fides est substantia sperandarum rerum. ergo spes est prior fide.

¶ 3 Præterea, Spes præcedit actum meritorium. Dicit enim Apost. 1. ad Corin. 9. Quòd qui arat, debet arare in spe fructus percipiendi. Sed actus fidei est meritorius. ergo spes, præcedit fidem.

SED CONTRA est, quod Matt. 1. dicitur, Abraham genuit Isaac, id est fides spem. sicut dicit * glossa.

Gl. interlinear. ibi.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ fides absolute pręcedit spem. Obiectum eñ spei, est bonum futurum, arduũ possibile haberi. Ad hoc ergo, ꝙ aliquis speret, requiritur, quod obiectũ spei ꝓponatur ei, ut possibile. Obiectum aũt spei est uno modo beatitudo ęterna, & alio modo diuinum auxiliũ, ut ex * dictis patet. Et utrunq; eorum proponitur nobis per fidem, per quam nobis innotescit, ꝙ ad uitam æternã possumus peruenire, & ꝙ ad hoc paratum est nobis diuinum auxilium, ẽm illud Heb. 11. Accedentem ad Deũ oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est. Vnde manifestum est, quod fides præcedit spem.

Ar. 1. & 2. huius q. & ar. pręc. ad tertium.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut * Gl. ibidem subdit, Spes dicit introitus fidei id est, rei creditæ, quia per spem intratur ad videndum id, quod creditur. Vel põt dici, ꝙ est introitus fidei, quia per eam homo intrat ad hoc, quòd stabiliatur, & perficiatur in fide.

Est cassiodori i hũc locum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in diffinitione fidei ponitur res speranda, quia proprium obiectũ fidei non est apparens secundum seipsum. Vnde fuit necessarium, ut quadam circumlocutione designaretur per id, quod consequitur ad fidem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ non omnis actus meritorius habet spem præcedentem, sed sufficit si habeat concomitantem uel consequentem.

ARTICVLVS VIII.

89

Vtrum charitas sit prior spe.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ charitas sit prior spe; dicit enim * Ambr. super illud Luc. 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, &c. Ex fide est charitas, ex charitate spes. Sed fides est prior charitate. ergo charitas est prior spe.

1. 2 qõ. 62. ar 4. Et 3. di 26. q. 2. art. 3. qõ. 2 Et vir. q. 4 ar. 3.

¶ 2 Præterea, † Aug. dicit 14 de ciuit. Dei, ꝙ boni motus, atq; affectus ex amore, & sancta charitate ueniunt. Sed sperare, secundum, quod est actus spei. est quidam bonus animi motus. ergo deriuatur à charitate.

* li. 8. ĩ Lucam in ti. de uirt. fidei p cõparationẽ ad granũ sinapis to mo 5.

¶ 2 Præterea, * Magister dicit 26. distin. 3. lib. Sent. ꝙ spes ex meritis prouenit, quæ præcedunt non solum rem speratam, sed etiam spem, quam natu a præit charitas. ergo charitas est prior spe.

† li. 14 ca. 9 aũ med. to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit 1. ad Timo. 1. Finis præcepti charitas est de corde puro, & conscientia bona, † Gl. i. spe. ergo spes, est prior charitate.

* Li. 3. sen. dist. 26 paragrap. A. † Gl. inter linear. ibidem.

RESPONDEO dicendũ ꝙ duplex est ordo. Vnus quidem ẽm uiam generationis & naturæ, secũdum, quẽ imperfectum prius est perfecto. Alius autem ordo est perfectionis & formæ, secundum quem perfectum naturaliter prius est imperfecto. Secundum ergo primum ordinem spes, est prior charitate. Quod sic patet, qa spes & oĩs appetitiuus motus ex amore deriuatur, ut supra * habitum est, cũm de passionibus ageretur. Amor autem quidam est perfectus, quidam imperfectus. Perfectus, quidem amor est, quo aliquis ẽm se amatur, utpote cui aliquis uult bonum, sicut homo amat amicum. Imperfectus amor est, quo quis amat aliquid, non secundum ipsum, sed ut illud bonum sibiipsi proueniat, sicut homo amat rem, quam concupiscit. Primus autem amor pertinet ad charitatem, quæ inhæret Deo, ẽm seipsum.

1. 2. q. 25 ar. 2.

Sed spes pertinet ad secundum amorem, quia ille qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit. Et ideo in via generationis spes est prior charitate. Sicut enim aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat à peccato, ut * Aug. dicit super primam Canonicam, ita etiam spes introducit ad charitatem inquantum aliquis sperans remunerari à Deo, accenditur ad amandum Deum, & seruandum præcepta eius. Sed secundum ordinem perfectionis, charitas prior est naturaliter. Et ideo adueniente charitate, spes perfectior redditur, quia de amicis maximè speramus. Et hoc modo dicit * Ambr. quod spes est ex charitate. Vnde patet responsio ad PRIMVM.

Tract.9 in Cano.Io.i a med.to.9.

Loco cita to in arg.1.

AD SECVNDVM dicendum, quod spes, & omnis motus appetitus ex amore prouenit aliquo, quo scilicet aliquis amat bonum expectatum. Sed non omnis spes prouenit à charitate, sed solum motus spei formatæ, qua scilicet aliquis sperat bonum à Deo, ut ab amico.

AD TERTIVM dicendum, quod Magister loquitur de spe formata, quam naturaliter præcedit charitas, & merita ex charitate causata.

QVAESTIO XVIII.

De subiecto spei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de subiecto spei.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum virtus spei sit in uoluntate, sicut in subiecto.

¶ Secundo, vtrum sit in beatis.

¶ Tertio, vtrum sit in damnatis.

¶ Quarto, vtrum in uiatoribus habeat certitudinem.

QVÆSTIONIS XVIII.

De Subiecto spei, Quadripartitam partitae,

AXIOMA.

4 *Spes quantum ad diuinam potentiam atq; misericordiam (quibus fundamentis potissimùm nititur) attinet, certa rectè dici potest. 1 Eius verò subiectum est, hominis adhuc in præsenti vita peregrinantis, voluntas. 2 Itaq; neq; in beatis, neq; in damnatis vllus est spei locus. 3*

90

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum spes sit in voluntate, sicut in subiecto.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi. quod spes non sit in voluntate sicut in subiecto. Spei enim obiectum est bonum arduum, vt supra * dictum est. Arduum autem non est obiectum voluntatis, sed irascibilis, ergo spes non est in voluntate, sed in irascibili.

1.2 q. 40. art. 2.& 3. di.26.q.1. ar.5. Et ue ri.q.4.ar.2 * q.præce. ar.1.& 1.2 q.4. art.1.

¶ 2 Præterea, Ei, ad quod vnum sufficit, superflue apponitur aliud. Sed ad perficiendam potentiam voluntatis sufficit charitas, quæ est perfectissima virtutum. ergo spes non est in voluntate.

¶ 3 Præterea, Vna potentia nõ potest simul esse in duobus actibus, sicut intellectus non potest simul multa intelligere. Sed actus spei simul potest esse cum actu charitatis. ergo cùm actus charitatis manifestè pertineat ad voluntatem actus spei non pertinet ad ipsam. Sic ergo spes non est in voluntate.

SED CONTRA est, Anima non est capax Dei, nisi secundum mentem, in qua est memoria, intelligẽtia & voluntas, ut patet per Aug. in lib. de Trin. Sed spes est virtus theologica, habens Deum pro obiecto. Cùm ergo non sit, neq; in memoria, neq; in intelligentia, quæ pertinent ad vim cognoscitiuam, relinquitur, quòd sit in voluntate, sicut in subiecto.

Li.14.c.3. & 6.to.3.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut ex * prædictis patet, habitus per actus cognoscuntur. Actus autem spei est quidam motus appetitiuæ partis, cùm sit eius obiectum bonum. Cùm autem sit duplex appetitus in homine, scilicet appetitus sensitiuus, qui diuiditur per irascibilẽ & concupiscibilẽ, & appetitus intellectiuus, qui dicitur voluntas, vt in 1. * habitum est, illi motus, qui sunt in appetitu inferiori, sunt cũ passione, in superiori autem sine passione, vt ex supra † dictis patet. Actus autem virtutis spei nõ põt pertinere ad appetitum sensitiuum, quia bonum, quod est obiectu principale huius virtutis, non est aliquod bonum sensibile, sed bonũ diuinũ. Et ideo spes est in appetitu superiori (qui dicitur voluntas) sicut in subiecto. Non autem in appetitu inferiori, ad quem pertinet irascibilis.

1.2. q. 49. & 54 ar 2 & sup.q.4 ar.1.

1. p. q. 80. 81. & 82. † 1.p q.82 ar. 5.ad 1. & 1. 2. q. 22. arti. 3. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod irascibilis obiectum est arduum sensibile. Obiectũ autem uirtutis spei est arduũ itelligibile, vel potius, supra itellectũ existẽs.

AD SECVNDVM dicendum, quod charitas sufficienter perficit voluntatem, quantũ ad vnũ actum, qui est diligere. Requiritur autem alia virtus ad perficiendum ipsam secundum alium actum eius, qui est sperare.

AD TERTIVM dicendũ, quod motus spei & motus charitatis habent ordinẽ adinuicẽ, ut ex suprà * dictis patet. Vnde nihil prohibet vtrunq; motũ simul esse vnius potẽtiæ. Sicut & intellectus põt simul multa intelligere adinuicem ordinata, ut in primo * habitum est.

q.17. ar.8.

1. par.q.85 ar 4.

91

ARTICVLVS II.

Vtrum spes sit in beatis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. quod spes sit in beatis. Christus enim à principio suę conceptionis fuit perfectus cõprehensor. Sed ipse habuit spem, cùm ex eius persona dicat in Psalm. 30 in te Dñe speraui, ut * Gl. exponit. ergo in beatis põt esse spes.

1.2. q. 67. art.4.& 5. Et 3. dist. 26 q. 2. ar. 5 q. 2. Et dist.31 q.2 ar.1. q 2.& 3. Et ver. q.4.arti.4. * Gl. Cassiodori ibidem.

¶ 2 Præterea, Sicut adeptio beatitudinis est quoddã bonum arduũ, ita et eius continuatio. Sed homines antequã beatitudinem adipiscantur, habent spem de beatitudinis adeptione. Ergo postquam sunt beatitudinem adepti, possunt sperare beatitudinis continuationem.

¶ 3 Præterea, Per virtutẽ spei põt aliquis beatitudinẽ sperare, nõ solum sibi, sed et aliis, vt suprà * dictum est. Sed beati qui sunt in patria, sperant beatitudinem aliis: alioquin nõ rogarẽt pro eis. ergo in beatis põt esse spes.

Q.17.ar.3.

¶ 4 Præterea, Ad beatitudinem Sanctorum pertinet non solum gloria animę, sed etiam gloria corporis. Sed animæ Sanctorum, qui sunt in patria, expectant adhuc gloriam corporis, ut patet * Apocal.6. Et 12 super Gen. ad literam. ergo spes potest esse in beatis.

August.12 sup. Gen. ad literam c. 35.circa med. to.3.

SED CONTRA est, quod Apostol. dicit ad Rom. 8. Quod v. det quis, quid sperat? Sed beati fruuntur Dei visione. ergo in eis spes locum non habet.

RESPONDEO dicendum, quod subtracto eo, quod dat speciem rei, resoluitur species, & res non põt eadẽ remanere, sicut remota forma corporis naturalis, non remanet idem secundum speciem. Spes autem recipit speciẽ à suo obiecto principali, sicut & cæteræ virtutes, ut ex suprà * dictis patet. Obiectum autem principale eius est beatitudo æterna, secundum quod est possibilis haberi ex auxilio diuino, ut supra † dictũ est. Quia ergo bonũ arduũ possibile non cadit sub ratione spei, nisi secundum quod est futurum; ideo cùm beatitudo iam non fuerit futura, sed præsens, non põt ibi esse virtus spei. Et ideo spes sicut & fides euacuatur in patria, & neutrum eorum in beatis esse potest.

q.præc.ar. 5.& 1.2. q. 54.ar. 2. † ar.1.& 2. q.præc.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod Christus etsi esset cõprehensor, & per cõsequens beatus quantũ ad diuinã fruitionem: erat tñ simul viator, quãtu ad passibilitatẽ naturę, quam adhuc gerebat, & ideo gloriam impassibilitatis, & immortalitatis sperare potuit, non tñ ita, quod haberet virtutem spei, quæ non respicit gloriam corporis, sicut principale obiectum, sed potius fruitionem diuinã.

AD SECVNDVM dicendũ, quod beatitudo sanctorum dr vita æterna; quia per hoc, quod Deo fruuntur, efficiuntur quodammodo participes æternitatis diuinę, quæ excedit omne tempus. Et ita continuatio beatitudinis non diuersificatur per præsens, præteritũ & futurum: & ideo beati nõ habent spẽ de continuatione beatitudinis, sed habẽt ipsam rẽ, quia nõ est ibi ratio futuri.

AD

AD TERTIVM dicēdū, q durante virtute spei, eādem spe aliqs sperat beatitudinē sibi & alijs. Sed eua cuata spe in beati, fm quā sperabāt sibi beatitudinē spe rāt qdē alijs beatitudinē, sed nō virtute spei, sed magis ex amore charitatis. Sicut ēt, q hēt charitatē Dei, eadē charitate diligit proximū, & tñ aliqs pōt diligere pximū, non habēs virtutē charitatis, sed alio quodā amore.

AD QVARTVM dicendū, q cūm spes sit virtus theologica habens Deū pro obiecto, principale obiectū spei est gloria animæ, quæ in fruitione diuina consistit, non aūt gloria corporis. Gloria āt corporis etsi habeat rōnem ardui per comparationem ad naturā humanam, non habet tñ rationem ardui habenti gloriam animæ: tum quia gloria corporis est minimū quiddam in comparatione ad gloriam animæ, tum ēt quia habens gloriā animæ, habet iam sufficienter causam gloriæ corporis.

92

ARTICVLVS III.

Vtrum spes sit in damnatis.

3. di 26. q. 2. ar. 5. q. 3. & 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q in dānatis sit spes. Diabolus. n. est dānatus, & princeps damnatorum, fm illud Matt. 25. Ite maledicti in ignē æternū, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Sed diabolus habet spē, fm illud Iob 40. Ecce, spes eius frustrabitur eum. Ergo vr, q damnati habeant spem.

¶ 2 Præterea, Sicut fides est formata, & informis, ita & spes. Sed fides informis pt esse in dęmonibus, & dānatis: fm illud Iac. 2. Dęmones credūt, & contremiscūt. Ergo vr, q etiam spes informis potest esse in damnatis.

¶ 3 Pręterea, Nulli hominū post mortē accrescit meritum, vel demeritum, quod in vita non habuit, secundū illud Eccles. 11. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonē, in quocūque loco ceciderit, ibi erit. Sed multi, qui damnantur, habuerunt in hac vita spem, nunquā desperantes. Ergo etiam in futura vita spem habebunt.

SED CONTRA est, quod spes causat gaudium, secundum illud Rom. 12. Spe gaudentes. Sed dānati non sunt in gaudio, sed in dolore, & luctu, secundum illud Isa. 65. Serui mei laudabunt prę exultatione cordis, & vos clamabitis prę dolore cordis, & prę contritione spiritus vlulabitis. Ergo spes, non est in damnatis.

RESPONDEO dicendū, q sicut de rōne beatitudinis est, vt in ea quietetur voluntas, ita de ratione pęnę est, vt id, quod pro pęna infligitur, voluntati repugnet. Non aūt pōt voluntatē quietare, vel ei repugnare, quod ignoratur. Et iō * Aug. dicit super Gen. ad literā, q angeli perfectè beati esse non poterant in primo statu añ cōfirmationē, vel lapsum, cūm non essent præscij sui euentus. Requiritur. n. ad perfectā, & verā beatitudinē, vt aliquis certus sit de suę beatitudinis perpetuitate: alioquin voluntas non quietaretur. Similiter ēt cum perpetuitas dānationis pertineat ad pęnā damnatorū, non verè haberet rōnē pęnæ, nisi voluntati repugnaret, quod esse non posset, si perpetuitatem suæ dānationis ignorarent. Et iō ad conditionē miseriæ damnatorū pertinet, vt ipsi sciāt, q nullo mō possunt damnationem euadere, & ad beatitudinē peruenire. Vnde dr Iob 15. Non credit, q reuerti possit de tenebris ad lucem. Vnde patet, quòd nō possunt apprehēdere beatitudinem, vt bonum possibile, sicut nec beati, vt bonum futurum, & ideo neq; in beatis neque in damnatis est spes. Sed in viatoribus, siue sint in vita ista, siue in purgatorio, potest esse spes, quia vtrobique apprehendunt beatitudinem, vt futurum possibile.

Li. 11. c. 17 & 19. to. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut * Greg. dicit 33. Moral. hoc dicitur de diabolo, secundum membra eius, quorum spes annullabitur. Vel si intelligatur de ipso diabolo, potest referri ad spem, qua sperat se de sanctis victoriam obtinere, secundum illud, quod suprà præmiserat. Habet fiduciam, quòd Iordanis influat in os eius. Hæc autem non est spes, de qua loquimur.

Lib. 33. c. 24. añ medium.

AD SECVNDVM dicendum, q sicut * Aug. dicit in Enchiridio, Fides est, & malorum rerum, & bonarum, & præteritarum, & præsentium, & futurarum, & suarum, & alienarum. Sed spes non est nisi rerum bonarum futurarum ad se pertinentium, & ideo magis potest esse fides informis in damnatis, q spes, quia bona diuina non sunt eis futura possibilia, sed sunt eis absentia.

Enchiridij c. 8. t. 3

AD TERTIVM dicēdū, q defectus spei in dānatis nō variat demeritū, sicut nec euacuatio spei in beatis auget meritū, sed vtrunq; contingit, pp mutationē stat*.

93

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spes viatorum habeat certitudinem.

Ver. qō. 4 ar. 2. ad 4

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q spes viatorū nō habeat certitudinē. Spes. n. est in volūtate sicut in subiecto. Sed certitudo nō ptinet ad voluntatē, sed ad intellectū. Ergo spes nōn hēt certitudinē.

¶ 2 Præterea, Spes ex gratia, & meritis prouenit, vt supra * dictum est. Sed in hac vita scire, per certitudinem non possumus, quòd gratiam habeamus, vt suprà † dictū est. Ergo spes viatorum non habet certitudinem.

*q. 17 ar. 1 †1 2. q. 112

¶ 3 Præterea, Certitudo esse non pōt de eo, qđ pōt deficere. Sed multi viatores habētes spē, deficiūt à cōsecutione beatitudinis. Ergo spes viatorū nō hēt certitudinē.

SED CONTRA est, quòd spes est certa expectatio futuræ beatitudinis, sicut Magister dicit 26 dist. tertij sententiarum, quòd potest accipi ex hoc, quod dicitur 2. ad Tim. 1 Scio cui credidi & certus sum, quia potens est depositum meum seruare.

Li 3. sent dist. 26. Parra. A.

RESPONDEO dicendum, q certitudo inuenitur in aliquo dupliciter, s. essentialiter, & participatiuè. Essentialiter quidem inuenitur in vi cognoscitiua: participatiuè autem in omni eo, quod a vi cognoscitiua mouetur infallibiliter ad finem suum, secundum quem modum dicitur, q natura certitudinaliter operatur tāquā mota ab Intellectu diuino, certitudinaliter mouēte vnūquodq; ad suum finem. Et per hunc ēt modum virtutes morales certius arte dicuntur operari, inquantum per modum naturæ mouentur à ratione ad suos actus. Et sic ēt spes certitudinaliter tendit in suum finem, quasi participans certitudinem à fide, quæ est in vi cognoscitiua.

Vnde patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, q spes non innititur principaliter gratiæ iam habitæ: sed diuinæ omnipotentiæ, & misericordiæ: per quam etiam, qui gratiam non habet, eam consequi potest, vt sic ad vitam æternā perueniat. De omnipotentia autem Dei, & misericordia eius certus est quicunque fidem habet.

AD TERTIVM dicendū, q hoc, quòd aliqui habentes spem, deficiāt à consecutione beatitudinis, cōtingit ex defectu liberi arbitrij ponentis obstaculū peccati: non aūt ex defectu diuinæ potentiæ, vel misericordiæ, cui spes innititur. Vñ hoc nō pǰudicat certitudini spei.

QVAESTIO XIX.

De dono timoris, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dono timoris.

¶ Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, vtrum Deus debeat timeri.

¶ Secundo, de diuisione timoris in timorem filialem, initialem, seruilem, & mundanum.

¶ Tertio, vtrum timor mundanus semper sit malus.

¶ Quarto, vtrum timor seruilis, sit bonus.

¶ Quinto, vtrum sit idem in substantia cum filiali.

¶ Sexto, vtrum adueniente charitate excludatur timor seruilis.

¶ Septimo, vtrum timor sit initium sapientiæ.

¶ Octauo, vtrum timor initialis, sit idem in substantia cum timore filiali.

¶ Nono, vtrum timor sit donum Spiritussancti.

¶ Decimo, vtrum crescat, crescente charitate.

¶ Vndecimo, vtrum maneat in patriā.

¶ Duodecimo, quid respondeat ei in beatitudinibus, & fructibus.

QVÆSTIONIS XIX.
De dono timoris,
In duodecim quæstiunculas distributæ.

AXIOMA.

2 *Eius timoris, quo homines, vel ad Deo obediendum, vel ad recedendum ab eius præceptis commouentur, quatuor sunt differentiæ: Nimirum, timor* 3 *mundanus, Ingenuus timor, seruilis, atq; initialis.* 3 1 *E quibus mūdanus semper vitiosus est;* 1 *Ingenuus autem, quo potissimum metuendus est Deus, semper* 4 *bonus est, atq; laudabilis:* 4 *Seruilis verò ex se quidem malus non est, habet tamen aliquid mali sibi annexū. Porrò ingenuus, & seruilis timor, multis ra*5 *tionibus à se mutuò distinguūtur* 5 *Nā in primis, Timoris ingenui obiectū est culpa, seruilis verò, pœ*9 *na.* 9 *Timor ēt, qui inter septem dona Spiritussancti numeratur, est timor ingenuus, seu filialis, non* 10 *aūt seruilis.* 10 *Crescente charitate, ingenuus timor* 6 *simul crescit.* 6 *Seruilis contra minuitur, qua parte* 11 *pœnā respicit.* 11 *In patriam cœlestē admittitur ingenuus timor, in qua seruili timori, nullus concedi-*12 *tur locus.* 12 *Præterea ēt, timori ingenuo non seruili, prima beatitudo, nimirum spiritus paupertas, re-*7 *spondet.* 7 *Cæterùm in hoc conueniunt, q̄ vterq; sa-*8 *pientiæ sit principium.* 8 *Ingenuus quoque timor, & is, qui initialis appellatur, inter se quidem differunt, non tamen specie, vt ingenuus, & seruilis, sed perfectionis duntaxat, & imperfectionis ratione.*

94

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum Deus possit timeri.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ Deus timeri non possit. Obiectum.n. timoris est malū futurum, vt s̄ [*] habitum est. Sed Deus est expers oīs mali, cùm sit ipsa bonitas. Ergo Deus timeri nō pōt.

¶ 2 Præterea, Timor spei opponitur. Sed spem habemus de Deo. Ergo non possumus simul eum timere.

¶ 3 Præterea, Sicut [†] Philo. dicit in 2. Rhetoricæ, illa timemus, ex quibus nobis mala proueniunt. Sed mala non proueniunt nobis à Deo, sed ex nobisipsis, secundū illud Oseæ 13. Perditio tua ex te Israel, ex me auxiliū tuum. Ergo Deus timeri non debet.

SED CONTRA est, quod dicitur Ier. 10. Quis non timebit te, o rex gentium? Et Malach. 1. Si ego Dominus, vbi est timor meus?

RESPONDEO dicendū, q̄ sicut spes habet duplex obiectum: quorum vnum est ipsum bonū futurū, cuius adeptionem quis expectat. aliud autem est auxiliū alicuius, per quem expectat se adipisci, quod sperat: ita ēt & timor, duplex obiectū habere pōt. Quorū vnum est ipsum malum, quod hō refugit. Aliud aūt est illud, à quo malū prouenire pōt. Primo ergo mō Deus, qui est ipsa bonitas, obiectū timoris esse non pōt. Sed secundo mō potest esse obiectū timoris, inquantū. s. ab ipso, vel p̄ comparationē ad ipsum nobis pōt aliquod malū imminere. Ab ipso quidē pōt nobis imminere malum pœnæ, quod non est simpliciter malū, sed s̄m quid, bonum aūt simpliciter. Cùm.n. bonum dicatur in ordine ad finem, malum aūt importet huius ordinis priuationem, illud est malum simpliciter, quod excludit ordinē à fine vltimo, quod est malum culpæ. Malum aūt pœnæ est quidē malū, inquantum priuat aliquod particulare bonū. Est tamen bonum simpliciter, inquantum dependet ab ordine finis vltimi. Per comparationem autem ad Deum potest nobis malum pœnæ prouenire, si ab eo separemur. Et per hunc modum Deus potest, & debet timeri.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ratio illa procedit, secundum quod malum, quod homo refugit, est timoris obiectum.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ in Deo est considerare & iustitiam, secundum quam peccantes punit, & misericordiam, secundum quam nos liberat. Secundū ergo considerationem ipsius iustitiæ insurgit in nobis timor: secundum autem considerationem ipsius misericordiæ insurgit in nobis spes. Et ita secundum diuersas rationes Deus est obiectum spei, & timoris.

AD TERTIVM dicēdum, q̄ malum culpæ non est à Deo, sicut ab actore, sed est à nobisipsis, inquantū à Deo recedimus. Malum autem pœnæ est quidē à Deo actore, inquantum habet rationem boni, prout s. est iustum, sed quod iustè nobis pœna infligatur, hoc primordialiter ex merito nostri peccati contingit, secundum quem modum dicitur Sap. 1. Quòd Deus mortem non fecit: sed impij manibus, & verbis accersierunt illam.

ARTICVLVS II.
Vtrum timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, seruilem, & mundanum.

95

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ q̄ inconuenienter diuidatur timor in filialem, initialē, seruilē, & mūdanū. [*] Damasc. in 2. li. ponit sex species timoris, s. segnitiem, erubescentiam, & alia, de quibus s̄. [†] dictū est, quæ in hac diuisione non tanguntur. Ergo videtur, q̄ hæc diuisio timoris sit inconueniens.

¶ 2 Præterea, Quilibet horū timorū, vel est bonus, vel malus. Sed aliquis est timor, s. naturalis, qui neq; bonus est moraliter, cùm sit in dęmonibus, s̄m illud Iac. 2. Dęmones credunt, & contremiscūt. Neq; ēt malus, cùm sit in Christo, s̄m illud Marc. 14. Cępit Iesus pauere, & tædere. Ergo timor insufficienter diuiditur, s̄m prædicta.

¶ 3 Præterea, Alia est habitudo filij ad patrem, & vxoris ad virum, & serui ad dominum. Sed timor filialis, q̄ est filij in comparatione ad patrem, distinguitur à timore seruili, qui est serui, per comparationem ad dñm: ergo etiam timor castus, qui vr̄ esse vxoris per cōparationem ad virum, debet distingui ab oībus istis timoribus.

¶ 4 Præterea, Sicut timor seruilis timet pœnam, ita timor initialis, & mundanus. Non ergo debuerunt ab inuicem distingui isti timores.

¶ 5 Præterea, Sicut concupiscentia est boni, ita etiam timor est mali. Sed alia est concupiscentia oculorum, qua quis concupiscit bona mundi: alia est concupiscentia carnis, qua quis concupiscit delectationem propriā: ergo etiam alius est timor mundanus, quo quis timet amittere bona exteriora, & alius est timor humanus, quo quis timet propriæ personæ detrimentum.

SED CONTRA est auctoritas [*] Magistri 34. dist. tertij lib. sententiarum.

RESPONDEO dicendū, q̄ de timore nunc agimus, s̄m quod per ipsum aliquo modo ad Deum conuertimur, vel ab eo auertimur. Cùm enim obiectum timoris sit malum, quandoq; homo propter mala, quæ timet, à Deo recedit, & iste dr̄ timor humanus, vel mundanus. Quandoque aūt homo propter mala, quæ timet, ad Deū conuertitur, & ei inhæret. Quod quidem malum est duplex, s. malum pœnę, & malum culpę. Si ergo aliquis cōuertatur ad Deum, & ei inhæreat, p̄p timorem pœnæ, erit timor seruilis, si autem p̄p timorem culpæ, erit timor filialis. Nā filiorū est timere offensam patris. Si aūt p̄p vtrunque, est timor initialis, qui est medius inter vtrunq; timorem. Vtrum aūt malum culpæ possit timeri, suprà [*] habitū est, cùm de passione timoris ageretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Damasc. diuidit timorem, s̄m quod est passio animæ. Hæc autem diuisio timoris attenditur in ordine ad Deum, vt [*] dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ bonū morale præcipue consistit in conuersione ad Deum, malū autē morale

---

Marginal notes (left): 33. q. 42. ar. 1. co. Et 3. di. 34. q. 2. ar. 2. q. 1. ad secūdū. [*] 1. 2. q. 64. ar. 1. & q. 42. artic. 1. & 3. [†] Lib. 2. Rhet. ca. 5. to. 6.

Marginal notes (right): 3. di. 34. q. 2. ar. 1. q. 2. Et ver. q. 28. ar. 10. ad 13. Et Ro. 8. le. 3. col. 2. & 3. [*] Dam. li. 2. ortho. fi dei, ca. 15. [†] 1. 2. q. 41. ar. 4. Li. 3. sent. di. 35. paragrapho. D. 1. 2. q. 42. ar. 3. In cor. ar.

morale in auersione à Deo: & ideo oēs prædicti timores vel importāt malum morale, vel bonum. Sed timor naturalis præsupponitur bono, & malo morali: & ideo non connumerantur inter istos timores.

AD TERTIVM dicendum, quod habitudo serui ad dñm est per ptātem dñi seruum sibi subijciētis. Sed habitudo filij ad patrem, uel vxoris ad virum, est econuerso, per affectum filij se subdentis patri uel vxoris se coniungētis viro vnione amoris. Vnde timor filialis & castus ad idē pertinēt: qa per charitatis amorē Deus pater noster efficitur, sm illud Rom. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Et sm eandem charitatem dī etiam sponsus noster, secundum illud 2. ad Cor. 11. Despondi uos vni viro uirginem castam exhibere Christo. Timor autem seruilis ad aliud pertinet: quia charitatem in sui ratione non includit.

AD QVARTVM dicendum, quod prædicti tres timores respiciunt pœnam, sed diuersimodè. Nam timor mundanus siue humanus respicit pœnam à Deo auertētem, quam quandoque inimici Dei infligunt, uel comminantur. Sed timor seruilis & initialis respiciūt pœnā, per quam homines attrahūtur ad Deum, diuinitus inflictā, uel cōminatam, quam quidem pœnam principaliter timor seruilis respicit, timor autem initialis secundariò.

AD QVINTVM dicendū, quod eadem ratione homo à Deo auertitur propter timorem amittendi bona mundana, & propter timorē amittendi incolumitatem proprij corporis, quia bona exteriora ad corpus ptinēt. Et ideo vterque timor hic pro eodē computatur, quamuis mala, quæ timentur, sint diuersa, sicut & bona, quæ concupiscuntur. Ex qua, quidem diuersitate prouenit diuersitas peccatorum secundum speciem: quibus tamen omnibus commune est à Deo abducere.

96

ARTICVLVS III.

Vtrum timor mundanus sit semper malus.

3. di. 34. q. 2. ar. 1 q. 3 corp. Et Ro. 8 lect. 3. col. 2. prin.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod timor mundanus non semper sit malus. Ad timorem em humanum pertinere vr, quod homines reuereamur. Sed quidam vituperant de hoc, quod homines non reuerentur, ut patet Luc. 18. de illo iudice iniquo, qui nec Deum timebat, nec homines reuerebatur. Ergo videtur, quod timor mundanus non semper sit malus.

¶ 2 Præterea, Ad timorē mundanū videntur pertinere pœnę, quæ per ptātes seculares infliguntur. Sed per huiusmodi pœnas prouocamur ad bene agendū, sm illud Ro. 13. Vis non timere ptāte bonū fac: & habebis laudē ex illa. Ergo timor mūdanus non semper est malus.

¶ 3 Præterea, Illud qd' inest nobis naturaliter, non vr esse malū, eo quod naturalia sunt nobis à Deo. Sed naturale est homini, ut timeat pprij corporis detrimētum, & amissionē bonorum tpalium: quibus præsens uita sustētatur. Ergo vr, quod timor mundanus non sit semp malus.

SED CONTRA est, quod Dñs dicit Matth. 10. Nolite timere eos, qui corpus occidunt: ubi timor mundanus prohibetur. Nihil autem diuinitus prohibetur nisi malum. Ergo timor mundanus est malus.

1. 2. q. 1 ar. 3. & sup. q. 18. artic. 2.

RESPONDEO dicendū, quod sicut ex supra* dictis patet, actus morales, & habitus ex obiectis, & nomē, & speciē hñt. Propriū aūt obiectū appetitiui motus est bonū finale, & iō a proprio fine oīs motus appetitiuus, & specificat, & nominat. Si quis em cupiditatē nominaret amorē laboris, qa pp cupiditatē homines laborant, non rectè nominaret. No. n. cupidi laborē quærunt sicut finē, sed sicut id, qd' est ad finē. Sicut finē aūt quærunt diuitias. Vñ cupiditas rectè nominat desideriū uel amor diuitiarū, qd' est malū. Et per hūc modū amor mūdanus pprie dr, quo aliquis mundo innititur tanquā fini. & sic amor mundanus semp est malus. Timor aūt ex amore nascit. Illud em timet homo amittere quod amat, ut patet p* Aug in lib. 83. Quæst. Et ideo timor mundanus est, qui procedit amore mundano tanquā à mala radice. Et propter hoc ipse timor mundanus semp est malus.

Li. 83. q. 33. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aliquis potest reuereri homines dupliciter. Vno modo inquantū, est in eis aliquod diuinū, puta boni gratiæ, uel uirtutis, uel saltē naturalis Dei imaginis, & hoc modo vituperantur, qui homines non reuerētur. Alio modo potest aliquis homines reuereri inquantū Deo contrariantur, & sic laudantur, qui homines nō reuerentur; sm illud Eccle. 48. de Elia, vel de Eliseo, In diebus suis nō ptimuit principē.

AD SECVNDVM dicendū, quod potestates seculares, qñ inferūt pœnas ad retrahendū a peccato, in hoc sunt Dei ministri, sm illud Rom. 13. Minister enim Dei est vindex in iram ei, qui malum agit. Et sm hoc timere potestatem secularem non pertinet ad timorem mundanum, sed ad timorem seruilem, uel initialem.

AD TERTIVM dicendū, quod hoc est naturale, quod homo refugiat proprij corporis detrimentū & dāna temporalium rerū. Sed quod homo pp ista recedat à iustitia, est contra rōnem naturalē. Vnde Philos. dicit in 3. * Ethic. Quod quædā sunt, s. peccatorum opera, ad quæ nullo timore aliquis debet cogi, quia peius est, huiusmodi peccata committere, quàm pœnas quascunque pati.

Li. 3. Eth. ca. 1. ante med. to. 5.

97

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor seruilis sit bonus.

3. di. 34. q. 2. ar. 2. q. 1 corp. & q. 3. Et Ro. 8. lect. 3. co. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod timor seruilis non sit bonus. Quia cuius vsus est malus, ipsum quoque malum est. Sed vsus timoris seruilis est malus, quia sicut * Gl. dicit Roman. 8 qui timore aliquid facit, etsi bonum sit, quod facit, non tamen bene facit. Ergo timor seruilis non est bonus.

* Est August. Enchiridij c. 121. to. 3.

¶ 2 Præterea, Illud qd' ex radice peccati oritur, non est bonū. Sed timor seruilis orit ex radice peccati, quia sup illud Iob 3. Quare nō in vulua mortuus sum? dicit † Greg. Cum ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa Dei facies non amatur, timor ex timore est, non ex humilitate. Ergo timor seruilis est malus.

† Li. 4 moral. ca. 28. circa pri.

¶ 3 Præterea, Sicut amori charitatis opponitur amor mercenarius, ita timori casto videtur opponi timor seruilis. Sed amor mercenarius semper est malus. Ergo & timor seruilis.

SED CONTRA est, quod Nullū malū est à Spiritu sancto. Sed timor seruilis est à Spiritu sancto, quia super illud Rom. 8. Non accepistis Spiritum seruitutis &c. dicit * Gl. Vnus spiritus est, qui facit duos timores, s. seruilem & castum. Ergo timor seruilis non est malus.

Glo. ordinaria, ibi.

RESPONDEO dicēdū, quod timor seruilis ex parte seruilitatis hēt, quod sit malus. Seruitus. n. libertati opponit. Vñ cū liber sit, qui cā sui est, ut dr in 1.* Metaphys. seruus est, qui non cā sui operat, sed quasi ab extrinseco motus. Quicunque aūt ex amore aliqd facit, quasi ex seipso operat, qa ex ppria inclinatione mouet ad operandum. Et ideo contra rōnem seruilitatis est, quod aliquis ex amore operet. sic ergo timor seruilis, inquantū seruilis est, charitati cōtrariat. Si ergo seruilitas esset de rōne timoris seruilis, oporteret, quod timor seruilis simpliciter esset malus. Sicut adulteriū simpliciter est malū, qa id, ex quo cōtrariat charitati ptinet ad adulterij speciē. Sed prędicta seruilitas nō ptinet ad speciē timoris seruilis, sicut nec informitas ad speciē fidei informis. Species. n. moralis habitus, uel actus, ex obiecto accipit. Obiectū aūt timoris seruilis est, pœna, cui accidit, quod bonū, cui cōtrariatur pœna, ametur tanquā finis vltimus, & per cōsequēs pœna timeatur tanquā principale malū, quod contingit in nō hēnte charitatē. Vel quod ordinet in Deum sicut in finē, & per cōsequens pœna non timeatur tanquam principale malū, quod contingit in habente charitatē. Non. n. tollitur species habitus per hoc, quod eius obiectum uel finis ordinat ad vlteriorē finem. Et ideo timor seruilis scdm suam substantiam bonus est, sed seruilitas eius est mala.

Lib. 1. Metaphys. ca. 2. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod uerbū illud Aug. itelligēdū est de eo, qui facit aliqd timore seruili, inquātū

est seruilis, vt. s. non amet iustitiam, sed solũ pœnã timeat.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ timor seruilis s̃m suum obiectum non oritur ex timore, sed eius seruilitas ex timore nascitur, inquantũ scilicet homo affectum suum non vult subijcere iugo iustitię per amorem.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ amor mercenarius, dr̃, qui Deum diligit p̃p bona t̃palia: quod s̃m se charitati contrariatur, & ideo amor mercenarius semper est malus. Sed timor seruilis s̃m suam substantiam non importat, nisi timorem pœnæ, siue timeatur vt principale malum, siue non timeatur ut in principale malum.

98

ARTICVLVS V.

Vtrum timor seruilis sit idem in substantia cum timore filiali.

3. di. 34. q. 2. ar 3 q 1. Et Ro 8. lec. 3. co 2

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ timor seruilis sit idem in substantia cũ timore filiali. Ita enim vr̃ se hẽre timor filialis ad seruilẽ, sicut fides formata ad informem, quorũ vnum est cum peccato mortali, aliud verò non. Sed eadem s̃m substantiam est fides formata & informis. ergo & idem est secundũ substantiam timor seruilis, & filialis.

¶ 2 Pręterea, Habitus diuersificantur s̃m obiecta. Sed idem est obiectum timoris seruilis, & filialis. quia vtroque timore timetur Deus. Ergo & idem est secundum substantiam timor seruilis, & timor filialis.

¶ 3 Pręterea, Sicut homo sperat frui Deo, & ẽt ab eo bñficia obtinere, ita ẽt timet separari à Deo, & pœnas ab eo pati. Sed eadẽ est spes, qua speramus frui Deo, & qua speramus alia bñficia obtinere ab eo, ut dictũ * est. ergo ẽt idẽ est timor filialis, quo timemus separationẽ à Deo; & timor seruilis, quo timemus ab eo puniri.

q. 17 ar. 2.

SED CONTRA est, q̃ Aug super primam Cano. Io.* dicit, duos esse timores, vnum seruilem, & alium filialem, uel castum.

Trac. 9. in Cano. Io. circa mediũ, to. 9.

RESPONDEO dicendũ, q̃ propriũ obiectũ timoris est malũ: & quia actus, & habitus distinguuntur s̃m obiecta, vt ex supradictis * patet: necesse est, q̃ s̃m diuersitatem malorũ, & timores specie differant. Differũt autem specie malũ pœnę, quod refugit timor seruilis, & malum culpæ, qđ refugit timor filialis, vt ex supradictis * patet. Vñ manifestum est, q̃ timor seruilis, & filialis non sunt idem secundum substantiam, sed differunt specie.

1. 2. q. 54. ar. 2.

art 2. hui⁹ quæst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ fides formata, & informis non differunt s̃m obiectum. Vtraq; enim fides & credit Deo, & credit Deum: sed differunt solum per aliquod extrinsecum, s. s̃m præsentiam, & absentiã charitatis: & ideo non differunt secundum substantiam, sed timoris seruilis, & filialis differunt secundum obiecta, & ideo non est similis ratio.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ timor seruilis & timor filialis nõ hñt eandẽ habitudinem ad Deũ. Nã timor seruilis respicit Deũ, sicut principiũ inflictiuum pœnarũ. Timor aũt filialis respicit Deũ, nõ sicut principium actiuum culpæ, sed potius sicut terminũ, à quo refugit separari per culpam. Et ideo ex hoc obiecto, quod est Deus, non consequitur identitatem speciei; quia ẽt motus naturales s̃m habitudinem ad aliquem terminũ specie diuersificantur. Nõ enim idem est motus specie, qui est ab albedine, & qui est ad albedinem.

99

AD TERTIVM dicendum, q̃ spes respicit Deũ sicut principium, tam respectu fruitionis diuinæ, quàm respectu cuiuscunque alterius beneficij. Non autem est sic de timore. Et ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum timor seruilis remaneat cum charitate.

3. di. 34. q. 2. art 2. q con. & q 1. Et uer. q. 3. 14. ar 7. ad scdm. * tract. 9. ĩ Can. Io. inter principium & med. to. 9.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ timor seruilis non remaneat cũ charitate: dicit. Aug * super 1. Can. Io. q̃ cùm cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparauit locum.

¶ 2 Pręterea, Charitas Dei diffunditur in cordibus nr̃is per Spiritũ sanctum, qui datus est nobis, vt dr̃ Roma. 5. Sed vbi Spiritus Dñi, ibi libertas: ut dicitur 2. ad Cor. 3. Cùm ergo libertas excludat seruitutem, videtur, quòd timor seruilis expellatur charitate adueniente.

¶ 3 Praeterea, Timor seruilis ex amore sui cãtur, inquantum pœna diminuit proprium bonũ. Sed amor Dei expellit amorẽ sui, facit enĩ contemnere seipsum, ut patet per auctoritatẽ Aug. 14.* de ciuit. Dei, q̃ amor Dei vsq; ad contemptum sui facit ciuitatem Dei. Ergo videtur, quòd ueniente charitate timor seruilis tollatur.

lib. 14. ca. ult. in prĩcip. to. 5.

SED CONTRA est, q̃ timor* seruilis est donũ Spiritussancti, ut s̃ dictũ * est. Sed dona Spiritussancti nõ tolluntur adueniẽte charitate, p̃ q̃ Spiritussanct⁹ ĩ nobis habitat. Ergo adueniẽte charitate nõ tollit̃ timor seruilis.

art. 4. hui⁹ quæst.

RESPONDEO dicendũ, q̃ timor seruilis ex amore sui causatur, qa est timor pœnæ, quæ est detrimentũ proprij boni. Vñ hoc modo timor pœnæ põt stare cũ charitate, sicut & amor sui. Eiusdem enim rõnis est, q̃ homo cupiat bonũ suum, & q̃ timeat eo priuari. Amor aũt sui tripliciter se põt habere ad charitatem. Vno enĩ modo contrariatur charitati, s̃m quod aliquis in amore p̃prij boni finem constituit. Alio uerò modo in charitate includitur, s̃m quod homo se propter Deũ, & in Deo diligit. Tertio modo à charitate quidem distinguitur, sed charitati non contrariatur, puta cùm aliquis diligit seipsum s̃m rõnem proprij boni: ita tñ, q̃ in hoc p̃prio bono non constituat finem. Sicut ẽt & ad proximum põt esse aliqua alia specialis dilectio, præter dilectionẽ charitatis, quæ fundatur in Deo, dum proximus diligitur rõne commoditatis, cõsanguinitatis, uel alicuius alterius cõditionis humanæ, quę tñ referibilis sit ad charitatem. Sic ergo, & timor pœnæ includitur, vno modo in charitate. Nam separari à Deo est quædam pœna, quã charitas maxime refugit. Vnde hoc pertinet ad timorem castum. Alio modo contrariatur charitati, s̃m qđ aliquis refugit pœnam contrariam bono suo naturali, sicut principale malum contrarium bono, quod diligitur vt finis: & sic timor pœnæ non est cum charitate. Alio modo timor pœnæ distinguitur, quidem s̃m substantiam à timore casto: quia s. homo timet malum pœnale, non ratione separationis à Deo, sed inquantum est nocinum proprij boni, nec tñ in illo bono constituit eius finis: vnde nec illud malum formidatur tanquam principale malum. Et talis timor pœnæ potest esse cum charitate. Sed iste timor pœnæ non dr̃ esse seruilis, nisi qñ pœna formidatur, sicut principale malum, ut ex dictis * patet. Et ideo timor, inquantũ seruilis, nõ manet cũ charitate. Sed substantia timoris seruilis cũ charitate manere potest sicut amor sui manere põt cum charitate.

art. 2. hui⁹ quęs. ad 4 arg. & artic. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Aug. ibi loquitur de timore, inquantum seruilis est.

Et sic etiam procedunt aliæ duæ rationes.

100

ARTICVLVS VII.

Vtrum timor sit initium sapientiæ.

q. 45. ar. 6. ad tertiũ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̃, q̃ timor non sit initium sapientiæ. Initium enĩ est aliqđ rei. Sed timor nõ est aliquid sapientiæ: qa timor, est in vi appetitiua, sapientia aũt est in vi intellectiua. Ergo videtur, q̃ timor non sit initium sapientię.

¶ 2 Pręterea, Nihil est, principium suiipsius. Sed timor Dei, ipse est sapientia: ut dicitur Iob. 28. Ergo videtur, q̃ timor Dei, non sit initium sapientiæ.

¶ 3 Pręterea, Principio non est aliquid prius. Sed fides præcedit timorem. ergo videtur, quòd timor non sit initium sapientiæ.

SED CONTRA est, q̃ dicitur in Psal. 110. Initium sapientiæ, timor Domini.

RESPONDEO dicendum, q̃ initium sapientiæ põt aliquid dici, dupliciter. Vno modo, quia est initium ipsius sapientiæ, quantũ ad eius essentiam. Alio modo, quantum ad eius effectum. Sicut initium artis secundum

eius essentiam sunt principia, ex quibus procedit ars: initium aũt artis, ſm eius effectum est, vñ incipit ars operari. Sicut si dicamus, ꝙ principium artis edificatiuæ est fundm̃, q ibi incipit ędificator operari. Cùm aũt sapiẽtia, sit cognitio diuinorũ, vt ĩ. * dicet: aliter cõsideratur à nobis, & aliter à Philosophis. Quia n. vita nostra ad diuinã fruitionẽ ordinatur, & dirigitur, ſm quandã participationẽ diuinæ naturæ, quæ est per gratiã, sapiẽtia ſm nos non solũ consideratur, vt est cognoscitiua Dei, sicut apud Philo. sed ẽt, vt est directiua humanæ vitæ, quę nõ solũ dirigitur, ſm rõnes humanas, sed ẽt ſm rõnes diuinas, vt patet per Aug 12. * de trin. Sic ergo initium sapientiæ, ſm eius essentiã, sunt prima principia sapię, quę sunt articuli fidei: & ſm hoc fides dr̃ sapiẽ initium. Sed quantũ ad effectũ, initiũ sapiẽ est, vñ sapientia incipit operari: & hoc mõ timor est initium sapientiæ. Aliter tñ timor seruilis, & aliter timor filialis. Timor. n. seruilis est sicut principiũ extrà disponens ad sapiam, inquãtũ aliquis timore pœnæ discedit à peccato, & habilitat per hoc ad sapientiæ effectum, ſm illud Eccle. 1. Timor Domini expellit peccatum. Timor aũt castus, vel filialis est initium sapientiæ, sicut primus sapientiæ effectus. Cùm enim ad sapientiam pertineat, ꝙ humana vita reguletur, ſm rationes diuinas, hinc oportet sumere principium, vt homo Deum reuereatur, & se ei subijciat. Sic enim consequenter in omnibus ſm Deum regulabitur.

q. 45. ar. 1.

li. 12. c. 14. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa ostẽdit, quòd timor non est principium sapientiæ, quantum ad essentiam sapientiæ.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ timor Dei comparatur ad totam vitam humanam per sapientiam Dei regulatam, sicut radix ad arborem. Vnde dicitur Eccl. 1. Radix sapientiæ est timere Dominum. Rami enim illius longæui. Et ideò sicut radix virtute dicitur esse tota arbor, ita timor Dei dicitur esse sapientia.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut dictum* est, alio modo fides est principium sapientiæ, & alio modo timor. Vnde dicitur Eccles. 25. Timor Dei initium dilectionis est. Initium autem fidei agglutinandum est ei.

In cor. ar.

101

ARTICVLVS VIII.

Vtrum timor initialis differat, secundum substantiam à timore filiali.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ timor initialis differat, secundum substantiam à timore filiali. Timor enim filialis ex dilectione causatur. Sed timor initialis est principium dilectionis, secundum illud Eccles. 25. Timor Domini initium dilectionis est. Ergo timor initialis est alius à filiali.

3. di. 34 q. 2. ar 3. q. 7 Et Ro. 8. lec. 3. co. 2

¶ 2 Præterea, Timor initialis timet pęnam, quæ est obiectum seruilis timoris: & sic vr̃, ꝙ timor initialis, sit idẽ cum seruili. Sed timor seruilis est alius à filiali: ergo etiã timor initialis est alius, secundum substantiam à filiali.

¶ 3 Præterea, Med. ũ differt eadẽ rõne ab vtroq; extremorũ. Sed timor initialis est mediũ inter timorẽ seruilẽ, & timorem filialem: ergo differt, & à filiali, & à seruili.

SED CONTRA est, ꝙ perfectũ, & imperfectũ non diuersificant substantiã rei. Sed timor initialis, & filialis differunt, ſm perfectionẽ, & imperfectionẽ charitatis, vt patet per Aug. * super prima Can. Iohan. Ergo timor initialis non differt, ſm substantiam à filiali.

Trac. 9. in Cano. Io. paulo añ mediũ & deinceps, to. 9.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ timor initialis dr̃ ex eo, ꝙ est initium. Sed cum & timor seruilis, & timor filialis sint aliquo mõ initium sapiẽtiæ, vterq; põt aliquo mõ initialis dici. Sed sic nõ accipitur initialis, ſm quod distinguitur à timore seruili, & filiali: sed accipitur, ſm quod competit stati incipientium, in quibus inchoatur quidam timor per inchoationem charitatis. Non tamen inest eis timor filialis perfectè, quia nondum peruenerunt ad perfectionem charitatis. Et ideo timor initialis hoc mõ se habet ad filialem, sicut charitas imperfecta ad perfectã. Charitas aũt perfecta, & imperfecta nõ differunt ſm essentiam, sed solum secundum statum. Et ideo dicendum est, quòd etiam timor initialis, prout hic sumitur, non differt, secundum essentiam à timore filiali.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ timor, q est initium dilectionis, est timor seruilis, q introducit charitatẽ, sicut seta introducit linũ, vt Aug.* dicit. Vel si hoc referat ad timorẽ initialẽ, dr̃ esse dilectionis initium non absolutè, sed quantum ad statum charitatis perfectæ.

Trac. 9. in Cano. Io. inter principium & med. to. 9.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ timor initialis non timet pœnam, sicut proprium obiectũ, sed inquantum habet aliquid de timore seruili adiunctum, q ſm substantiam manet quidem cum charitate, seruilitate remota. Sed actus eius manet quidem cum charitate imperfecta in eo, qui non solũ mouetur ad bene agendũ ex amore iustitiæ, sed ẽt ex timore pęnæ. Sed iste actus cessat in eo, qui habet charitatem perfectam, quæ foras mittit timorem habentem pęnam, vt dicitur 1. Iohan 4.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ timor initialis est medium inter timorem seruilẽ, & filialem, non sicut inter ea, quæ sunt vnius generis, sed sicut imperfectum est medium inter ens perfectum, & non ens, vt dr̃ in secundo * Metaph. Quod tñ est idem secundum substantiam cum ente imperfecto. Differt autem totaliter à nõ ente.

li. 2. Met. tex. 7 to. 4

102

ARTICVLVS IX.

Vtrum timor sit donum Spiritussancti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, ꝙ timor non sit donum Spiritussancti. Nullum enim donum Spiritussancti opponitur virtuti, quæ etiã est à Spiritussancto: alioquin Spiritussanctus esset sibi contrarius. Sed timor opponitur spei, quæ est virtus. Ergo timor non est donum Spiritussancti.

3. di. 34. q. 2. ar. 1. q. 3 & ar. 2. q. 3 Et Ro. 8. le. 3. co. 2.

¶ 2 Præterea, Virtutis theologicæ proprium est, quod Deum habeat pro obiecto, sed timor habet Deum pro obiecto, inquantum Deus timetur: ergo timor non est donum, sed virtus theologica.

¶ 3 Præterea, Timor ex amore consequitur, sed amor ponitur quædam virtus theologica. Ergo etiam timor est virtus theologica quasi ad idem pertinens.

¶ 4 Præterea, Greg. * dicit secundo Moral. ũ, ꝙ timor datur contra superbiam. Sed superbiæ opponitur virtus humilitatis. Ergo ẽt timor sub virtute comprehẽditur.

li. 2. Mor. c. 56. parũ añ med.

¶ 5 Præterea, Dona sunt perfectiora virtutibus, danť enim in adiutorium virtutum, vt Greg. * dicit secundo Moralium. Sed spes est perfectior timore, quia spes respicit bonum, timor malum. Cum ergo spes, sit virtus, non debet dici, quòd timor sit donum.

li. 2. Mor. c. 56.

SED CONTRA est, quod Isa. 11 timor Domini enumeratur inter septem dona Spiritussancti.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ multiplex est timor, vt ś.* dictum est. Timor autem humanus, vt dicit Aug. in li.* de Gratia, & lib arbit. non est donũ Dei, hoc em timore Petrus negauit Christum, sed ille timor, de quo dictũ † est. Illum timete, qui põt animam, & corpus mittere in gehennam. Similiter ẽt timor seruilis non est numerãdus inter septem dona Spiritussancti, licet sit à Spiritusancto, quia vt Aug. dicit in lib. * de Natura & gratia, põt habere annexã voluntatem peccandi. Dona aũt Spiritussancti non possunt esse cum voluntate peccandi, quia non sunt sine charitate, vt dictũ* est. Vnde relinquitur, ꝙ timor Dei, qui numeratur inter septem dona Spiritussancti, est timor filialis siue castus. Dictum † est enim supra, ꝙ dona Spiritussancti sunt quædam habituales perfectiones potentiarum animę, quibus redduntur bñ mobiles à Spiritusancto, sicut virtutibus moralibus potentiæ appetitiuæ reddunť bñ mobiles à rõne. Ad hoc aũt, ꝙ aliquid sit bñ mobile ab aliquo mouente, primò requiritur, vt sit ei subiectũ nõ repugnans, quia ex repugnantia mobilis ad mouens impeditur motus. Hoc autẽ facit timor filialis, vel castus, inquantum per ipsum, Deũ reueremur, & refugimus nos ipsi subducere. Et ideo timor filialis, quasi primum locum tenet ascendendo, inter

Ar. 2. huius quæst.

c. 18. decli nando ad finẽ, to. 7 † Mat. 10.

c. 57. ante med. to. 7.

1. 2. qõ. 68 ar. 5. † 1. 2. q 68. ar. 1. & 2

inter dona Spiritussancti: vltimum aut descendendo, sicut Aug.* dicit in libro de sermone Domini in monte.

li 1 c. 9 a princ. med. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ timor filialis nõ contrariatur virtuti spei. Non enim per timorem filialem timemus, ne nobis deficiat, quod speramus obtinere per auxilium diuinum. Sed timemus ab hoc auxilio nos subtrahere. Et ideo timor filialis, & spes sibiinuicem cohærent: & se inuicem perficiunt.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ proprium, & principale obiectum timoris est malum, quod quis refugit. Et per hunc modum Deus non potest esse obiectū timoris, sicut suprà dictum * est. Est autem per hūc modum obiectū spei, & aliarum virtutum theologicarū: quia per virtutem spei non solū innitimur diuino auxilio ad adipiscendum quæcunque alia bona, sed principaliter ad adipiscendum ipsum Deum, tanquā principale bonum. Et idem patet in alijs virtutibus theologicis.

Art. 1 huius quæst.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ex hoc, ꝙ amor est principium timoris, non sequitur, ꝙ timor Dei non sit habitus distinctus à charitate, quæ est amor Dei, quia amor est principium omnium affectionum, & tñ in diuersis habitibus perficimur circa diuersas affectiones. Ideo tñ amor magis habet rationem virtutis, quàm timor, quia amor respicit bonum, ad quod principaliter virtus ordinatur, sm propriam rationem, vt ex supradictis * patet. Et propter hoc etiam spes ponitur virtus. Timor autem principaliter respicit malum, cuius fugā importat. Vnde est aliquid minus virtute theologica.

1. 2. q. 55. ar. 3.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ sicut dr̃ Eccles. 10. Initium superbiæ hominis apostatare à Deo, hoc est nolle subdi Deo, quod opponitur timori filiali, qui Deū reueretur. Et sic timor excludit principium superbiæ, pp quod datur, contra superbiam. Nec tamen sequitur, ꝙ sit idem cum virtute humilitatis, sed, ꝙ sit principiū eius. Dona enim Spiritussancti sunt principia virtutum intellectualium, & moralium, vt supra dictum * est. Sed virtutes theologicæ sunt principia donorum, vt supra † habitum est. Vnde patet responsio ad QVINTVM.

** 1. 2. q. 68. art. 5 & 8. † 1. 2. q. 68. ar. 4. ad 3.*

ARTICVLVS X.

Vtrum crescente charitate, diminuatur timor.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ crescente charitate, diminuatur timor. Dicit enim Aug. super primam Can.* Iohan. Quantū charitas crescit, tantum timor decrescit.

*3 di. 34. q. 2 ar. 1 q. 3. Et Psal. 18 co. 10. * tra. 9. inter princ. & mediū, to. 9.*

¶ 2 Præterea, Crescente spe, diminuitur timor. Sed crescente charitate, crescit spes, vt supra † habitum est. Ergo crescente charitate, diminuitur timor.

† q. 17. ar. 8

¶ 3 Præterea, Amor importat vnionem, timor autem separationem. Sed crescente vnione, diminuitur separatio. Ergo crescente amore charitatis, diminuitur timor.

SED CONTRA est, quod dicit Aug.* in lib 83. Quæstio quod Dei timor non solum inchoat, sed etiam perficit sapientiam, quæ summè diligit Deum, & proximum, tanquam seipsum.

q. 36. in fi. illius, to. 4

RESPONDEO dicendum, ꝙ duplex est timor Dei. sicut dictum * est: vnus quidem filialis, quo quis timet offensam patris, vel separationē ab ipso: alius autem seruilis, quo quis timet pœnā. Timor aūt filialis necesse est, ꝙ crescat, crescente charitate, sicut effectus crescit, crescente causa. Quanto enim aliquis magis diligit aliquē, tanto magis timet eum offendere, & ab eo separari. Sed timor seruilis, quantum ad seruilitatem, totaliter tollitur charitate adueniente, remanet tñ sm substantiam timor pœnæ, vt dictum * est. Et iste timor diminuitur, charitate crescente, maximè quantum ad actum, quia quanto aliquis magis diligit Deū, tanto minus timet pœnā. Primo quidē quia minus attendit ad propriū bonum, cui contrariatur pœna. Secundo, quia firmius inhærens magis confidit de pmio, & p consequens minus timet de pœna.

Art 4. huius quæst.

Art 6. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ August. loquitur de timore pœnæ.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ timor pœnę est, qui diminuitur crescente spe. Sed ea crescente, crescit timor filialis, quia quanto aliquis certius expectat alicuius boni consecutionem, per auxilium alterius, tāto magis veretur eum offendere, vel ab eo separari.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ timor filialis non importat separationem, sed magis subiectionem ad ipsum, separationem autem refugit a subiectione ipsius. Sed quodammodo separationem importat per hoc, ꝙ non præsumit se ei adæquare, sed ei se subijcit. Quæ etiā separatio inuenitur in charitate, inquātum diligit Deū supra se, & supra omnia. Vnde amor charitatis, augmētatus reuerentiam timoris non minuit, sed auget.

ARTICVLVS XI.

Vtrum timor remaneat in patria.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videt, ꝙ timor non remaneat in patria. Dicitur enim Prouerb. 1. Abundantia perfruetur, timore malorum sublato. Quod intelligitur de homine iam sapientia perfruente in beatitudine ęterna. Sed omnis timor est alicuius mali, quia malum est obiectum timoris, vt supra dictum * est: ergo nullus timor erit in patria.

*1. 2. q. 67. ar. 6. Et 3. di. 34. q. 1. ar 3. Et di. 35. q. 2 ar. 3 q. 3 & ar. 4. q. 3. * ar. 2 & 5 huius q. & 1. 2. q. 42. ar. 1.*

¶ 2 Præterea, Homines in patria erunt Deo conformes, secundum illud 1. Iohan. 3. Cùm apparuerit, similes ei erimus. Sed Deus nihil timet. Ergo homines in patria non habebunt aliquem timorem.

¶ 3 Præterea, Spes est perfectior, quàm timor: quia spes est respectu boni, timor respectu mali, sed spes non erit in patria, ergo nec timor erit in patria.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 18. Timor Domini sanctus permanet in seculum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ timor seruilis, siue timor pœnæ nullo modo erit in patria. Excluditur enim talis timor, per securitatem æternæ beatitudinis, quæ est de ipsius beatitudinis ratione, sicut suprà dictū * est. Timor aūt filialis, sicut augetur augmentata charitate, ita charitate perfecta perficietur. Vnde non habebit in patria eundē actū oīno, quem habet modò. Ad cuius euidentiā sciendū est, ꝙ propriū obiectū timoris est malū possibile, sicut propriū obiectum spei, est bonū possibile. Et cum motus timoris, sit quasi fugæ, importat timor fugā mali ardui possibilis. Parua n. mala timorem nō inducunt. Sicut aūt bonum vniuscuiusq; est, vt in suo ordine consistat: ita malū vniuscuiusq; est, vt suū ordinē deserat. Ordo aūt creaturæ rõnalis est, vt sit sub Deo, & supra cæteras creaturas. Vnde sicut malū creaturæ rõnalis est, vt subdat se creaturæ inferiori per amorem: ita et malū eius est, si non Deo se subijciat, sed in ipsum præsumptuosè insiliat, vel contemnat. Hoc aūt malū creaturæ rõnali, sm sui naturā considerata possibile est, pp naturalē lib arbit. flexibilitatem. Sed in beatis fit non possibile, per gloriæ perfectionē. Fuga ergo huius mali, quod est Deo non subijci, vt possibilis naturæ impossibilis aūt beatitudini, erit in patria. In via aūt est fuga huius mali, vt omnino possibilis. Et iō Greg.* dicit 17. Moral. exponēs illud Iob 26. Columnæ cæli contremiscunt, & pauēt ad nutū eius. Ipsæ, inquit, virtutes cælestiū, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa contēplatione contremiscunt. Sed idē tremor, ne eis pęnalis sit, non timoris est, sed admirationis, quia s. admirantur Deū, vt supra se existentem, & eis incomprehensibilem. Augustinus etiam 14. * de Ciuitate Dei, hoc modo ponit timorē in patria, quamuis hoc sub dubio derelinquat. Timor, inquit ille, castus permanens in seculū seculi si erit in futuro seculo, nō erit timor exterrēs à malo, qđ accidere pôt, sed tenēs in bono, qđ amitti non pôt. Vbi enim boni adepti amor immutabilis est, profectò, si dici pôt, mali cauendi timor securus est. Timoris quippe casti noīe ea, voluntas significata est, qua nos necesse erit nolle peccare. & non solicitudine infirmitatis, ne fortè peccemus, sed trãquillitate charitatis cauere pctm. Aut, si nullius oīno gñis timor

q. 18. ar 3. & 1. 2. q. 5. ar. 4.

li. 17. Mor. ca. 5. circa principiū.

lib. 14. c. 9. inter me. & fin. to. 5

ibi esse poterit, ita fortasse timor in seculũ seculi dictus est permanẽs, q̃a id permanebit, quo timor ipse pducit.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q in auctoritate pdicta excludit a beatis timor solicitudinẽ habẽs, de malo præcauens, non autem timor securus, vt Aug.* dicit.

*lib.14 de ciuitate Dei, c.9 à med to 5.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q sicut dicit Dion. 9.c.† de Diu.nom. Eadẽ & similia sunt Deo, & dissimilia. Hæc quidẽ fm contingentem, non imitabilis imitationẽ, id est, inquantum secundum suum posse imitantur Deũ, qui non est perfecte imitabilis. Hæc aũt, fm qd hic causata minus habent à causa infinitis mensuris & incomparabilibus deficientia. Vnde non oportet, quòd si Deo non conuenit timor, quia non habet superiorẽ, cui subijciat, q propter hoc non conueniat beatis, quorum beatitudo consistit in perfecta subiectione ad Deũ.

†c.9 à medio illius.

AD TERTIVM dicẽdum, q spes importat quendam defectũ, s. fruitionem beatitudinis quę tollitur p eius præsentiam. sed timor importat defectũ naturalẽ creaturæ, fm quod in infinitũ distat à Deo. Quod ẽt in patria remanebit, & iõ timor non euacuabitur totaliter.

105

ARTICVLVS XII.

Vtrum paupertas spiritus sit beatitudo respondens dono timoris.

Inf.q 121. ar.2.co.& 3.di.34. q. 1 ar.4.& 6 cor.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vr, q paupertas spiritus non sit beatitudo respondẽs dono timoris. Timor n. est initium spiritualis vitæ, vt ex * dictis patet. Sed paupertas pertinet ad perfectionem vitæ spiritualis, fm illud Matt 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Ergo paupertas spũs non respondet dono timoris.

*Ar.7 huius quęst.

¶ 2 Præterea, In Psal. 118. dicitur, Confige timore tuo carnes meas. Ex quo videtur, q ad timorẽ pertineat carnem reprimere. Sed ad repressionem carnis maximẽ vr pertinere beatitudo luctus. Ergo beatitudo luctus magis rñdet dono timoris, quàm beatitudo paupertatis.

¶ 3 Præterea, Donum timoris respondet virtuti spei, sicut dictum * est. Sed spei maximè videtur respondere beatitudo vltima, quæ est, Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur; quia, vt dicitur Ro 5 Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei ergo beatitudo illa magis respondet dono timoris, quàm paupertas spiritus.

ar.9. ad 1.

¶ 4 Pręterea, Suprà dictum * est, quòd beatitudinibus respondent fructus, sed nihil in fructibus inuenitur respondere dono timoris. Ergo etiam neque in beatitudinibus aliquid ei respondet.

1.2.qõ.70. ar. 3.

SED CONTRA est, quod Aug dicit in lib.* de sermone Domini in monte, Timor Dei congruit humilibus, de quibus dicitur, Beati pauperes spiritu.

li.1.c.9 ab med to 4.

RESPONDEO dicendũ, q timor propriè respõdet paupertas spiritus. Cùm enim ad timorẽ filialẽ pertineat Deo reuerentiã exhibere, & ei subditũ esse, id qd ex hmõi subiectione consequitur, pertinet ad donũ timoris. Ex hoc aũt, q aliquis Deo se subijcit, desinit q̃rere in seipso, vel in aliquo alio magnificari, nisi in Deo. Hoc.n. repugnaret perfectæ subiectioni ad Deum. Vñ in Psa. 19. Hi in curribus, & hi in equis, nos aũt in nomine Dei nostri inuocabimus. Et iõ ex hoc q aliquis perfectè timet Deũ, consequens est, q non quęrat magnificari in seipso per superbiã, neq; ẽt quærat magnificari in exterioribus bonis, s. honoribus, & diuitijs, quorũ vtrunque pertinet ad paupertatem spiritus, fm quod paupertas spũs intelligi potest, vel exinanitio inflati, & superbi spiritus, vt * Aug. exponit, vel etiam abiectio temporalium rerum, quæ fit spiritu, id est, propria voluntate per instinctum Spiritus sancti, † vt Ambros. & * Hieron. exponũt.

*li.1.c.2.à medio. & c.9. paulò à princip. to.4. †Ambr.li. 5. in Luc. in cap. de beatitudinibus, to 5 *Hiero in Mat. circa princ. c.5. to.9.

AD PRIMVM ergo dicendum, q cùm beatitudo sit actus virtutis perfectæ, oẽs beatitudines ad perfectionem spiritualis vitæ pertinent. In qua quidẽ perfectione principium esse vr, vt tendens ad perfectam spiritualiũ bonorum participationem, terrena bona contemnat, sicut & timor primũ locum habet in donis. Non ãt consistit perfectio in ipsa temporalium bonorum desertione, sed hæc est via ad perfectionem. Timor autem filialis, cui respondet beatitudo paupertatis, etiam est cũ perfectione sapientiæ, vt supra † dictum est.

ar 7. & 10 huius qõ.

AD SECVNDVM dicendum, q directius opponitur subiectioni ad Deum, q̃ facit timor filialis, indebita magnificatio hominis, vel in seipso, vel in alijs rebus, quàm delectatio extranea, quæ tamen opponitur timori ex consequenti, quia qui Deum reueretur, & ei subditur, non delectatur in alijs à Deo. Sed tamen delectatio non pertinet ad rationem ardui, quam respicit timor, sicut magnificatio. Et ideo directè beatitudo paupertatis respondet timori, beatitudo aũt luctus ex consequenti.

AD TERTIVM dicẽdũ, q spes importat motũ, secundum habitudinem ad terminum, ad quem tenditur. Sed timor importat magis motum, secundum habitudinẽ recessus à termino à quo. Et ideo vltima beatitudo, quæ est spiritualis perfectionis terminus, congruè respondet spei, per modum obiecti vltimi. Sed prima beatitudo, q̃ est per recessum à rebus exterioribus impediẽtibus diuinam subiectionem, congruè respõdet timori.

AD QVARTVM dicendum, q in fructibus illa, quæ pertinent ad moderatum vsum, vel abstinentiã à rebus temporalibus, videntur dono timoris conuenire, sicut modestia, & continentia, & castitas.

QVAESTIO XX.

De desperatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandũ est de vitijs oppositis. Et primo de desperatione, secũdo de pũmptione.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum desperatio sit peccatum:

¶ Secundo, vtrum possit esse sine infidelitate.

¶ Tertio, vtrum sit maximum peccatorum.

¶ Quarto, vtrum oriatur ex acedia.

QVÆSTIONIS XX.

De desperatione,

Quadritariam distributæ.

AXIOMA.

1 ¹ *Desperatio, qua vel diuina misericordia in condonandis peccatis, vel benignitas in conuertendis* 3 *peccatoribus, abdicatur, peccatum est,* ³ *ratione periculi quidem maximum, at si culpa spectetur, infi-* 4 *delitate, & diuini numinis odio, minus.* 4 *Oriturq́; nonnunquam ex libidinum intemperantia, inter-* 2 *dum ex nimia animi abiectione,* ² *& fide salua sæpenumerò contingere potest.*

106

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum desperatio sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q desperatio non sit peccatum. Omne enim peccatũ hẽt conuersionẽ ad commutabile bonum cũ auersione ab incommutabili bono, vt per Aug.* patet in primo lib de Lib. arb. Sed desperatio non habet conuersionem ad commutabile bonum. Ergo non est peccatũ.

li 1. c.vlt. circa me. & lib 2. c. 19. tom.1.

¶ 2 Pręterea, Illud, quod oritur ex bona radice, non vr esse peccatũ: quia non põt arbor bona fructus malos facere, vt dr Matt. 7. Sed desperatio vr procedere ex bona radice, s. ex timore Dei, vel ex horrore magnitudinis propriorum peccatorum. Ergo desperatio non est peccatũ.

¶ 3 Præterea, Si desperatio esset peccatum, ẽt damnatis esset peccatũ, q desperant. Sed hoc nõ imputatur eis ad culpã, sed magis ad dãnationẽ. Ergo neq; viatoribus imputatur ad culpam. Et ita desperatio non est peccatũ.

SED CONTRA, Illud, per quod homines in peccata inducuntur, vr esse non solu peccatũ, sed principiũ peccatorum. Sed desperatio est hmõi. Dicit enim Apostolus de quibusdam ad Ephes. 4. Qui desperantes, semetipsos

metipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem oĩs immunditiæ, & auaritiæ. Ergo desperatio non solum est peccatum, sed aliorum peccatorum principium.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ſm Philo. in * 6. Eth. illud, quod est in intellectu, affirmatio, vel negatio, est in appetitu prosecutio, & fuga, & quod est in intellectu verum, vel falsum, est in appetitu bonum, & malum. Et ideo omnis motus appetitiuus conformiter se habẽs intellectui vero, est ſm se bonus. Omnis autem motus appetitiuus conformiter se habens intellectui falso, est ſm se malus, & peccatum. Circa Deum autem vera existimatio intellectus est, ꝙ ex ipso prouenit hominũ salus, & venia peccatoribus datur, ſm illud Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Falsa ãt opinio est, ꝙ peccatori pœnitenti veniam deneget, vel quòd peccatores ad se, non conuertat per gratiam iustificantem. Et ideo sicut motus spei qui cõformiter se habet ad existimationem verã, est laudabilis, & virtuosus, ita oppositus motus desperationis, qui se habet conformiter existimationi falsæ de Deo, est vitiosus, & pc̃m.

li. 6. Ethi. ca. 2. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ in quolibet peccato mortali est quodammõ auersio à bono incõmutabili, & conuersio ad bonum cõmutabile. Sed aliter, & aliter. Nã principaliter consistunt in auersione a bono incommutabili peccata, q̃ opponuntur virtutibus theologicis, vt odiũ Dei, & desperatio, & infidelitas, q̃a virtutes theologicæ habent Deum pro obiecto. Ex cõsequẽti aũt important conuersionem ad bonum commutabile, inquantum anima deserens Deum, consequenter necesse est, ꝙ ad alia conuertatur. Peccata verò alia principaliter consistunt in conuersione ad cõmutabile bonũ. Ex cõsequẽti verò in auersione ab incõmutabili bono. Non. n. qui fornicatur, intẽdit à Deo recedere, sed carnali delectatione frui, ex quo sequitur, ꝙ à Deo recedat.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ex radice virtutis põt aliquid procedere dupliciter. Vno modo directe ex parte ipsius virtutis, sicut actus procedit ex habitu. Et hoc mõ ex virtuosa radice, non põt aliquod peccatũ procedere. Hoc. n sensu Aug. * dicit in lib. de Lib. arbit. ꝙ virtute nemo malè vtitur. Alio mõ procedit aliquid ex virtute indirectè, siue occasionaliter. Et sic nihil ꝓhibet aliquod peccatũ ex aliqua virtute ꝓcedere: sicut interdũ aliqui de virtutibus superbiunt, ſm illud * Aug. Superbia bonis operibus insidiatur, vt pereant. Et hoc modo ex timore Dei, vel ex horrore propriorum peccatorum contingit desperatio, inquantum his bonis aliqs malè vtitur, occasionem ab eis accipiens desperandi.

li. 2. ca 18 & 19. to. 1

In tertia r gula nõ multũ ꝓcul à princip. tom. 1

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ damnati non sunt in statu sperandi, propter impossibilitatem reditus ad beatitudinem. Et ideo ꝙ non sperant, non imputatur eis ad culpam, sed est pars damnationis ipsorum. Sicut etiã in statu viæ, si quis desperaret de eo, ꝙ non est natus adipisci, vel quod non est debitum adipisci, non esset peccatum: puta si medicus desperet de curatione alicuius infirmi, vel si aliquis desperet se fore diuitias adepturum.

107

ARTICVLVS II.

Vtrum desperatio sine infidelitate esse possit.

2. dist. 43. ar. 3. ad 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ desperatio sine infidelitate esse non possit. Certitudo enim spei à fide deriuatur. Sed manente causa, non tollitur effectus. Ergo non potest aliquis certitudinem spei amittere desperando, nisi fide sublata.

¶ 2 Præterea, Præferre culpam propriam bonitati, vel misericordiæ diuinæ, est negare infinitatem diuinæ misericordiæ, vel bonitatis: quod est infidelitatis. Sed qui desperat, culpam suã præfert misericordiæ, vel bonitati diuinæ, ſm illud Gene. 4. Maior est iniquitas mea, q̃ vt veniam merear. Ergo quicunque desperat, est infidelis.

¶ 3 Præterea, Quicunq; incidit in hæresim damnatã, est infidelis. Sed desperans vĩ, incidere in hæresim damnatã, s. Nouatianorũ, qui dicunt peccata non remitti post baptismum. Ergo vĩ, ꝙ quicunque desperat, sit infidelis.

SED CONTRA est, quòd remoto posteriori nõ remouetur prius. Sed spes est posterior fide, vt suprà dictum * est. Ergo remota spe, potest remanere fides. Nõ ergo quicunque desperat, est infidelis.

q. 17. ar. 7.

RESPONDEO dicendum, ꝙ infidelitas pertinet ad intellectũ, desperatio aũt ad vim appetitiuã. Intellectus aũt vniuersaliũ est: sed vis appetitiua mouet circa particulares res. Est. n. motus appetitiuus ab aĩa ad res, q̃ in seipsis particulares sunt. Contingit aũt aliquẽ habentem rectã existimationem in vniuersali circa motũ appetitiuum, non rectè se habere, corrupta eius æstimatione in particulari: quia necesse est, ꝙ ab æstimatione in vniuersali ad appetitum rei particularis perueniatur mediante æstimatione particulari, vt dr̃ in 3. * de Anima. Sicut ex propositione vniuersali non infertur cõclusio particularis, nisi assumendo particularem. Et inde est, ꝙ aliquis habens rectã fidẽ in vniuersali, deficit in motu appetitiuo circa particulare, corrupta particulari eius æstimatione per habitũ, vel per passionẽ. Sicut ille, q̃ fornicatur eligendo fornicationẽ, vt bonũ sibi, vt nũc, hẽt corruptam æstimationẽ in particulari; cùm tñ retineat vniuersalẽ æstimationẽ veram, ſm fidem, s. quòd fornicatio, sit mortale peccatum. Et similiter aliquis retinendo in vniuersali veram æstimationem fidei, quòd scilicet est remissio peccatorum, in Ecclesia, potest tamen pati motum desperationis, quòd s. sibi in tali statu existenti non sit sperãdum de venia, corrupta æstimatione eius circa particulare. Et per hunc modum potest esse desperatio sine infidelitate, sicut & alia pc̃ã mortalia.

li. 3 de Anima, tex. 58. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ effectus tollitur non solum sublata causa prima, sed etiam sublatã causa secunda. Vnde motus spei auferri potest non solũ sublata vniuersali existimatione fidei, quæ est sicut causa prima certitudinis spei, sed etiam sublata existimatione particulari, quæ est sicut secunda causa.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ si quis in vniuersali existimaret misericordiam Dei non esse infinitã, esset infidelis. Hoc autem non existimat desperans, sed ꝙ sibi in statu illo, propter aliquam particularem dispositionem, non sit de diuina misericordia sperandum.

Et similiter dicendum est ad TERTIVM, quòd Nouatiani in vniuersali negant remissionem peccatorũ fieri in Ecclesia.

ARTICVLVS III.

108

Vtrum desperatio sit maximum peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ desperatio non sit maximum peccatorũ. Põt n. esse desperatio absq; infidelitate, sicut dictũ * est. Sed infidelitas est maximũ peccatorũ, q̃a subruit fundm̃ spiritualis ædificij. Ergo desperatio nõ est maximũ pc̃orũ.

Ar. præce. & q. 10. ar. 3. & q. 34. ar. 3.

¶ 2 Præterea, Maiori bono maius malum opponitur, vt patet per Philosophum † in octauo Ethic. Sed charitas est maior spe, vt dicitur 1 Cor. 13. Ergo odium est maius peccatum, quàm desperatio.

† li. 8. c. 10. circa principiũ, to 5

¶ 3 Præterea, In peccato desperationis est solũ inordinata auersio à Deo. Sed in alijs, peccatis est nõ solũ auersio inordinata à Deo, sed & inordinata conuersio: ergo peccatũ desperationis non est grauius, sed minus alijs.

SED CONTRA, Peccatũ insanabile vĩ, esse grauissimum, secundum illud Iere. 30. Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. Sed peccatum desperationis est insanabile, ſm illud Ierem. 15. Plaga mea desperabilis renuit curari. Ergo desperatio est grauissimũ peccatum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ peccata, quæ opponuntur virtutibus theologicis, sunt ſm suum genus grauiora peccatis alijs. Cum enim virtutes theologicæ habeant Deũ pro obiecto, peccata eis opposita important directè, & principaliter auersionem à Deo. In quolibet aũt peccato mortali principalis ratio mali, & grauitas, est ex hoc, ꝙ auertit à Deo. Si enim posset esse conuersio

sio ad bonū cōmutabile sine auersione à Deo, quamuis esset inordinata: nō esset peccatū mortale. Et iō illud qd̄ primo, & per se hēt auersionē à Deo, & grauissimū peccatū inter peccata mortalia. Virtutibus aūt theologicis opponunt infidelitas, desperatio, & od ū Dei: inter quæ odiū, & infidelitas si desperationi comparent, inueniuntur s'm se, quidem, id est, s'm rōnem propriæ spēciei, grauiora. Infidelitas eīm pūenit ex hoc, q̄ homo ipsam Dei veritatē non credit. Odiū verò Dei prouenit ex hoc, q̄ voluntas hominis ipsi diuinæ, bonitati cōtrariatur. Desperatio aūt ex hoc, q̄ homo non sperat se bonitatē Dei participare. Ex quo patet, q̄ infidelitas, & odiū Dei sunt contra Deum, s'm quod in se est: desperatio, autem s'm quod eius bonum participatur à nobis. Vñ maius peccatum est, s'm se loquendo, non credere Dei ueritatem, uel odire Deum, quàm non sperare consequi gloriā ab ipso. Sed si cōparetur desperatio ad alia duo peccata ex parte nostra: sic desperatio est periculosior; qa per spem reuocamur à malis, & inducimur ad bona prosequēda. Et iō sublata spe, irrefrænatè homines labunt in vitia, & a bonis laboribus retrahunt. Vñ super illud Prouerb. 24. Si desperaueris lapsus in die angustiæ, minuet fortitudo tua, dicit * gl. Nihil est execrabilius desperatione, q̄ qui hēt, & in gñalibus huius vitæ laboribus, & quod peius est, in fidei certamine cōstantiā perdit. Et Isid † dicit in lib. de summo bono. Perpetrare flagitiū aliquod, mors animæ est, sed desperare est descēdere in infernū.

Gl. interlinearia ibidem. † li. 2. c. 14 circa principium.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

109

ARTICVLVS IIII.

Vtrum desperatio ex acedia oriatur.

AD QVARTVM sic proceditur Vr, q̄ desperatio ex acedia non oriatur. Idem enim nō procedit ex diuersis causis. Desperatio autem futuri seculi procedit ex luxuria, ut * dicit Greg. 31. Moral. non ergo procedit ex acedia.

lib 31. ca. 31. a med.

¶ 2 Præterea, Sicut spei opponit desperatio, ita gaudio spirituali opponitur acedia. Sed gaudiū spirituale p̄cedit ex spe; s'm illud Rom. 12. Spe gaudentes. Ergo acedia procedit ex desperatione, & non econuerso.

¶ 3 Præterea, Cōtrariorū cōtrariæ sunt cāę. Sed spes, cui opponit desperatio, vr̄ p̄cedere ex cōsideratione diuinorū beneficiorū, & maximè ex consideratione incarnationis. Dicit eīm Aug. 13.* de Trin. Nihil tam necessariū fuit ad erigendam spem nostrā, q̄ vt demonstraretur nobis quantum nos Deus diligeret. Quid verò huius rei isto indicio manifestius, q̄ q̄ Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire cōsortiū: ergo desperatio magis p̄cedit ex negligentia huius considerationis, quàm ex acedia.

li. 13. c. 10. circa principium, tomo. 3.

SED CONTRA est, q̄ 31. Moral.* Greg. desperationē enumerat inter ea, quæ procedunt ex acedia.

lib. 31. cap. 31. a med.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut supra dictū * est, obiectū spei est, bonū arduū, possibile adipisci, uel p̄ se, vel per aliū. Dupliciter pōt ergo in aliquo spes deficere de beatitudine obtinenda. Vno modo, quia non reputat eam uel bonum arduum, alio modo, quia nō reputat eā, ut possibilem adipisci, uel per se, uel p̄ alium. Ad hoc autem, q̄ bona spiritualia non sapiūt nobis quasi bona, vel non videant nobis, quasi magna bona, præcipuè perducimur per hoc, q̄ affectus noster est infectus amore delectationū corporalium, inter quas præcipuè sunt delectationes venereæ. Nam ex affectu harum delectationum contingit, q̄ homo fastidit bona spiritualia, & nō sperat ea, quasi quædam bona ardua. Et s'm hoc desperatio causatur ex luxuria. Ad hoc a... q̄ aliquod bonum arduum non æstimet vt possibile sibi ad ipsci uel p̄ se, vel per aliū, perducitur ex nimia deiectione; qua quando in affectu hominis dominatur, vr̄ ei, q̄ nunquam possit ad aliquod bonum releuari. Et quia acedia est tristitia quædam deiectiua spiritus, ideo per hunc modum desperatio ex acedia generatur. Hoc autem est proprium obiectū spei, s. q̄ sit possibile. Nam bonum, & arduū ēt ad alias passiones pertinent. Vñ specialius oritur ex acedia. Potest tamen oriri ex luxuria, ratione iam * dicta.

q. 17. ar. 1. & 1. 2. q. 40. art. 1. & 2.

‡ 1 cor. ar.

Vnde patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ sicut Philos. dicit in 2 Rhet. sicut spes facit delectationem, ita etiam homines in delectationibus existentes efficiunt maioris spei. Et per hunc etiam modum homines in tristitijs existentes facilius in desperationem incidunt, s'm illud 2. ad Corin. 2. Ne maiori tristitia absorbeatur quia eiusmodi est. Sed tñ quia spei obiectum est bonum in quod naturaliter tendit appetitus, non autem refugit ab eo, naturaliter, sed solum propter aliquod impedimentū superueniens, ideo directius, quidem ex spe oritur gaudium, desperatio autem econuerso ex tristitia.

AD TERTIVM dicendū, q̄ ipsa negligentia considerandi diuina beneficia ex acedia prouenit. Homo n. affectus aliqua passione, præcipuè illa cogitat, quæ ad illam pertinēt passionē. Vñ homo in tristitijs cōstitutus, nō de facili aliqua magna & iocunda cogitat, sed solū tristitia, nisi per magnum conatū se auertat à tristibus.

QVAESTIO XXI.

De Præsumptione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de præsumptione.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, quid sit obiectum præsumptionis, cui innititur.

¶ Secundo, vtrum sit peccatum.

¶ Tertio, cui opponatur.

¶ Quarto, ex quo vitio oriatur.

QVÆSTIONIS XX.

De Præsumptione,

Quadrifariam partita,

AXIOMA.

2 2 *Præsumptio uitium est,* 3 *timori & spei contrarium quidem, huic tamen, quàm illi directius*
3
1 *oppositum,* 1 *quod immoderata diuinarum aut humanarū uirium fiducia committitur, atq; interdū ex inani gloria, interdū ex superbia originē trahit.*

ARTICVLVS PRIMVS. 110

Vtrum præsumptio innitatur Deo, an propriæ uirtuti.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q̄ præsumptio, quæ est peccatū in spiritum sanctū, nō innitat Deo, sed p̄priæ uirtuti. Quāto n. minor est virtus, tāto magis peccat, q̄ ei nimis innitit. Sed minor est virtus humana, q̄ diuina. Ergo grauius peccat, qui præsumit de uirtute humana, quàm, q̄ præsumit de virtute diuina. Sed peccatū in Spiritum sanctum est grauissimū. Ergo præsumptio, quæ ponit species peccati in spiritum sanctum, inhæret virtuti humanæ magis, quam diuinæ.

¶ 2 Præterea, Ex peccato in spiritum sanctū alia peccata oriunt. Peccatum eīm in spiritum sanctum dr̄ malitia, ex qua quis peccat. Sed magis vident alia peccata oriri ex præsumptione, qua homo præsumit de seipso, q̄ ex præsumptione qua homo præsumit de Deo, quia amor sui est principiū peccandi, ut patet per Aug. 14.* de ciuit. Dei. Ergo vr̄, q̄ præsumptio, quę est peccatum in spiritum sanctū, maximè innitatur uirtuti humanæ.

li. 14. cap. ult. in pri cip. o, to. 5.

¶ 3 Præterea, Peccatū p̄uenit ex cōuersione inordinata ad bonū cōmutabile. Sed p̄sumptio est quoddā peccatū. Ergo magis contingit ex conuersione ad virtutē humanam, quæ est bonū commutabile, q̄ ex conuersione ad virtutem diuinam, quæ est bonum incommutabile.

SED CONTRA est, q̄ sicut ex desperatione aliquis cōtēnit diuinā misericordiā, cui spes innitit, ita ex p̄sumptione contēnit diuinā iustitiā, qua peccatores punit. Sed sicut misericordia est in Deo, ita ēt & iustitia est in ipso ergo sicut desperatio est per auersionē a Deo, ita præsumptio est per inordinatā conuersionē ad ipsum.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ præsumptio vr̃ importare quandã immoderantiã spei. Spei. aũt obiectum est bonũ arduũ possibile. Possibile aũt est aliquid homini dupliciter. Vno modo per ꝓpriã virtutem, alio modo non nisi per virtutẽ diuinã. Circa vtrãq; aũt spem per immoderantiã põt esse præsumptio. Nã circa spem, per quã aliquis de ꝓpria uirtute cõfidit, attenditur præsumptio ex hoc, ꝙ aliquis tendit in aliquod bonum ut sibi possibile, quod suam facultatẽ excedit, ſm ꝙ dr̃ Iudith 6. Præsumentes de se humilias. Et talis ꝑsumptio opponitur virtuti magnanimitatis quæ medium tenet in hmõi spe. Circa spem aũt, qua aliquis inhæret diuinæ potentiæ, põt per immoderantiam esse præsumptio in hoc, ꝙ aliquis tendit in aliquod bonum, ut possibile per uirtutẽ, & misericordiã diuinã, quod possibile non est. Sicut cùm aliquis sperat se ueniã obtinere sine pœnitẽtia, uel gloriã sine meritis. Hæc aũt præsumptio est propriè species peccati in spiritũ sanctum, quia scilicet per huiusmodi præsumptionem tollitur uel cõtemnitur adiutorium spiritus sancti, per quod homo reuocat à peccato.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ * est, peccatum quod est contra Deum, ſm suum genus est grauius cæteris peccatis. Vñ præsumptio, qua, qs inordinatè innititur Deo, grauius peccatũ est q̃ præsumptio, qua quis innititur ꝓpriæ virtuti. Quòd eñ aliquis innitatur diuinæ virtuti ad cõsequendum id, quod Deo nõ conuenit, hoc est diminuere diuinam virtutem. Patet autem, ꝙ grauius peccat qui diminuit diuinam virtutẽ, quàm qui propriam virtutem superextollit.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ipsa præsumptio, qua quis inordinatè præsumit de Deo, amorẽ sui includit, quo quis proprium inordinatè desiderat. Quod eñ multum desideramus, æstimamus nobis de facili per alios posse prouenire, etiam si non possit.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ præsumptio de diuina misericordia hẽt cõuersionẽ ad bonum commutabile, inquantum procedit ex desiderio inordinato ꝓprij boni, & auersionem à bono incommutabili, inquantum attribuit diuinæ virtuti, quod ei non conuenit. Per hoc enim auertitur homo à ueritate diuina.

q. 20. ar. 3. & 1. 2. q. 73. ar. 3.

III

ARTICVLVS II.

Vtrum præsumptio sit peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ præsumptio non sit peccatum. Nullum eñ peccatũ est ratio, ꝙ homo exaudiatur à Deo. Sed ꝑ præsumptionem aliqui exaudiũtur à Deo. Dicitur enim Iudith. 9. Exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem. Ergo præsumptio de diuina misericordia non est peccatum.

¶ 2 Præterea, Præsumptio importat superexcessum spei. sed in spe, quæ hẽtur de Deo, non põt esse superexcessus, cùm eius potentia & misericordia sint infinita. Ergo videtur, quod præsumptio non sit peccatum.

¶ 3 Præterea, Id quod est peccatũ, non excusat a peccato. Sed ꝑsumptio excusat à peccato. Dicit n Magister 22. dist. 2. libri * sniarum, ꝙ Adam minus peccauit, qa sub spe, ueniæ peccauit, quod videtur ad præsumptionem pertinere. Ergo præsumptio non est peccatum.

1. prol. in expo. lit. co. 2.

li. 2. sent. dist. 22. paragrap. e.

SED CONTRA est, quòd ponitur species peccati in spiritum sanctum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictum est circa desperationẽ, omnis motus appetitiuus, qui cõformiter se habet ad intellectũ falsum, ſm se malus est, & peccatũ. Præsumptio aũt est motus, qdã appetitiuus, quia importat quandã spem inordinatã. hẽt aũt se conformiter intellectui falso, sicut & desperatio. Sicut eñ falsum est, ꝙ Deus pœnitentibus non indulgeat, uel quod peccantes ad pœnitentiã non conuertat, ita falsum est, ꝙ in peccato perseuerantibus ueniã concedat, & à bono cessantibus opere, gloriã largiatur; cui existimationi cõformiter se hẽt præsumptionis motus. Et ideo præsumptio est peccatum, minus tamen quàm desperatio; quia magis propriũ est Deo misereri & parcere, quàm punire, ꝑ eius infinitam bonitatem. Illud enim ſm se Deo conuenit, hoc autem secundum nostra peccata.

q. præced. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ præsumere ponitur, aliquando pro sperare; quia ipsa spes recta, qua habetur de Deo, præsumptio uidetur, si mensuretur scdm conditionem humanam, non autem est præsumptio, si attendatur immensitas diuinæ bonitatis.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ꝑsumptio nõ importat superexcessum spei ex hoc, ꝙ aliqs nimis sperat de Deo; sed ex hoc, ꝙ sperat de Deo aliquid, qđ Deo nõ cõuenit. Quod ẽt est minus sperare de Deo, quia hoc est eius virtutẽ quodammodo diminuere, ut dictum * est.

art. præce. ad 1.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ peccare cũ proposito perseuerãdi in peccato sub spe ueniæ, ad ꝑsumptionẽ pertinet. Et hoc non diminuit, sed auget peccatũ. Peccare aũt sub spe ueniæ, qñq; percipiendæ, cum ꝓposito abstinendi à peccato, & pœnitendi de peccato, hoc non est præsumptionis. Sed hoc peccatum diminuit; quia ꝑ hoc vr̃ habere uoluntatem minus firmatã ad peccandũ.

III

ARTICVLVS III.

Vtrũ præsumptio magis opponatur timori, quàm spei.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ præsumptio magis opponatur timori, q̃ spei. Inordinatio eñ timoris opponitur recto timori. Sed præsumptio vr̃ ad inordinationem timoris pertinere. Dr̃ enim Sap. 17. Semper præsumit sæua perturbata conscientia. Et ibidem dr̃, ꝙ timor est præsumptionis adiutorium. Ergo præsumptio opponitur timori magis quàm spei.

¶ 2 Præterea, Cõtraria sunt quæ maximè distant. Sed ꝑsumptio magis distat à timore, q̃ à spe, qa præsumptio importat motũ ad rẽ, sicut & spes; timor autem motũ à re. Ergo præsumptio magis contrariatur timori q̃ spei.

¶ 3 Præterea, Præsumptio totaliter excludit timorẽ, non aũt totaliter excludit spem, sed solum rectitudinẽ spei. Cùm ergo opposita sint, quæ se inuicem pimũt videtur, ꝙ præsumptio magis opponatur timori, quàm spei.

SED CONTRA est, ꝙ duo inuicẽ opposita uitia contrariant uni virtuti, sicut timiditas & audacia fortitudinis. Sed peccatũ præsumptionis contrariatũ peccato desperationis, quod directè opponitur spei. Ergo videtur, quod etiam præsumptio directius spei opponatur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit * in 4 contra Iulianum. Omnibus uirtutibus non solum sunt vitia manifesta distinctione cõtraria, sicut prudẽtię temeritas uerũ & uitia quodammodo ueritate, sed quadã specie fallenti similia, sicut prudentiæ astutia. Et hoc ẽt Philos. dicit * in 2. Eth. Quod uirtus maiorem conuenientiam vr̃ habere cum uno oppositorum vitiorũ, quàm cum alio, sicut temperantia cum insensibilitate, & fortitudo cum audacia. Præsumptio ergo manifestã oppositionem vr̃ habere ad timorem præcipue seruilẽ, qui respicit pœnam ex Dei iustitia prouenientem, cuius præsumptio remissionem sperat. Sed ſm quandã falsam similitudinem magis contrariatur spei, quia importat quandam inordinatã spẽ de Deo. Et quia directius aliqua opponuntur, quæ sunt vnius generis, quàm q̃ sunt generum diuersorum (nã contraria sunt in eodẽ gñe) ideo directius præsumptio opponitur spei, quàm timori. Vtrumq; enim respicit idem obiectum, cui innititur, sed spes ordinatè, præsumptio inordinatè.

lib. 4. c. 3. pauló ante mediũ, tom 7.

li. 2. Ethi. c. 8. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut spes abusiuè dicitur de malo, propriè autem de bono, ita etiam præsumptio. Et secundum hunc modum inordinatio timoris præsumptio dicitur.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ contraria sunt quæ maximè distant in eodẽ genere. Præsumptio autem & spes, important motum eiusdem generis qui põt esse vel ordinatus, uel inordinatus. Et iõ præsumptio directius contrariatur spei, q̃ timori. Nam spei contrariatur

tur ratione propriæ differentiæ, sicut inordinatum ordinato. Timori autem contrariatur ratione differentię sui generis, scilicet motus spei.

AD TERTIVM dicendum, quod præsumptio contrariatur timori contrarietate generis, virtuti autē spei contrarietate differētiæ. Ideo præsumptio totaliter excludit timorem ēt secundum genus, spem autem nō excludit, nisi ratione differentiæ, excludendo eius ordinationem.

113

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præsumptio causetur ex inani gloria.

Inf. q. 132. art. 5. & 5. Et mal. q. 9. ar. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod præsumptio non causetur ex inani gloria. Præsumptio n. maximè vr inniti diuinæ misericordiæ. Misericordia autem respicit miseriam, quæ opponitur gloriæ. Ergo præsumptio non oritur ex inani gloria.

¶ 2 Præterea, Præsumptio opponitur desperationi. Sed desperatio oritur ex tristitia, vt dictum * est. Cum ergo oppositorum oppositæ sint causæ, videtur quòd oriatur ex delectatione. Et ita videtur, quòd oriatur ex vitijs carnalibus, quorum delectationes sunt vehementiores.

1. 2. q. 35. ar. 2.

¶ 3 Præterea, Vitium præsumptionis consistit in hoc, quod aliquis tendit in aliquod bonum, quod non est possibile, quasi impossibile. Sed quod aliquis æstimet possibile, quod est impossibile, prouenit ex ignorantia. Ergo pręsumptio magis prouenit ex ignorātia, quàm ex inani gloria.

SED CONTRA est, quod * Greg dicit 31. Moralium. quod præsumptio nouitatum est filia inanis gloriæ.

lib 31. Moral. c 31. à medio.

RESPONDEO dicendum, quod sicut s. * dictū est, duplex est præsumptio. Vna quidem, quæ innititur propriæ virtuti, attentans s. aliquid, vt sibi possibile, quod propriā virtutē excedit. Et talis pręsumptio manifestè ex inani gloria pcedit. Ex hoc n. quod aliquis multū desiderat gloriā, sequitur quod attentet ad gloriā quandā sup vires suas: & hmōi præcipuè sunt noua quæ maiorē admirationē habent. Et iō signanter * Gre. præsumptionē nouitatū posuit filiā inanis gloriæ. Alia verò est præsumptio, quę innititur inordinate diuinæ misericordiæ, vel potentię, p quā sperat se obtinere gloriā, sine meritis, vel veniam, sine pœnitentia. Et talis præsumptio, vr oriri directè ex superbia, ac si ipse tanti se æstimet, quod etiam eum peccantem Deus non puniat, vel à gloria excludat.

Art. 1. huius quæst.

li 31. Mor. c. 31. à me.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XXII.

De præceptis pertinentibus ad spem, & timorem, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præceptis pertinentibus ad spem, & timorem.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, de præceptis pertinentibus ad spem.

¶ Secundo, de præceptis pertinentibus ad timorem.

QVAESTIONIS XXII.

De Præceptis pertinentibus ad spem, & timorem,

In duas partes distributæ,

AXIOMA.

1 2 ¹ *Tametsi in ipsa prima legislatione, promissiones, & ² comminationes, non autem spei, aut timoris seruilis præcepta proponenda fuerint, posteà tamen, lege iam imposita, multa sunt de spe, & seruili timore, de filiali vero, etiam in ipsa legislatione, diuinitus tradita præcepta.*

114

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum de spe debeat dari aliquod præceptum.

Infra art. 2. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod nullū pceptū sit dandū pertinēs ad virtutē spei. Quod n. sufficienter pōt fieri per vnū, non oportet, quod per aliquid aliud inducatur. Sed ad sperandū bonū, sufficienter hō induci ē ex ipsa naturali inclinatione. Ergo non oportet, quod ad hoc inducatur hō per legis præceptū.

¶ 2 Præterea, Cùm præcepta dētur de actibus virtutū, principalia præcepta ēt debent dari de actibus principaliū virtutū. Sed inter oēs virtutes pricipaliores sunt tres virtutes theologicæ, s. spes, fides, & charitas. Cùm ergo principalia legis pcepta, sint pcepta decalogi, ad quę oīa alia reducuntur, vt s habitū * est: vr quod si de spe daretur aliquod præceptum, quòd deberet inter præcepta decalogi contineri. Non autem ibi continetur: ergo videtur, quod nullum præceptum in lege debeat dari de actu spei.

1. 2. q. 100. ar. 3.

¶ 3 Præterea, Eiusdem rationis est præcipere actū virtutis, & prohibere actum vitij oppositi. Sed non inuenitur aliquod præceptum datum, per quod prohibeatur desperatio, quę est opposita spei. Ergo videtur, quòd nec de spe conueniat aliquod præceptum dari.

SED CONTRA est, quod Aug dicit * super illud Ioan. 15. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicē. De fide nobis quam multa mandata sunt, quàm multa de spe? Ergo de spe conuenit aliqua præcepta dari.

Tra. 83. in ter mediū & fi. to. 9.

RESPONDEO dicendū, quod pręceptorū, quæ in sacra scriptura inueniuntur, quædā sunt de substantia legis, quædā verò sunt præambula ad legē. Præambula quidē sunt ad legē illa, quibus non existentibus lex locū habere nō pōt. Hmōi aūt sunt pcepta de actu fidei, & de actu spei. Quia per actū fidei mens hoīs inclinat, vt recognoscat auctorē legis talē, cui se subdere debeat. Per spē verò pręmij hō inducitur ad obseruantiā præceptorū. Præcepta verò de substantia legis sunt, quæ hoī iā subiecto, & ad obediendū parato imponuntur, pertinentia ad rectitudinē vitæ. Et iō hmōi præcepta statim in ipsa legislatione proponuntur per modū præceptorū. Spei verò, & fidei præcepta non erant proponenda, per modū pceptorū, quia nisi hō iam crederet, & speraret, frustra ei lex proponeretur. Sed sicut præceptū fidei proponendū fuit per modū denunciationis, & cōmemorationis, vt s. dictū * est: ita ēt præceptū spei in prima legislatione proponendū fuit, per modū promissionis. Qui enim obediētibus præmia promittit, ex hoc ipso incitat ad spē. Vnde oīa promissa, quæ in lege continentur, sunt spei excitatiua. Sed quia lege iā imposita, pertinet ad sapientes viros, vt non solū inducant homines ad obseruantiā præceptorum, sed etiam multo magis ad conseruandū legis fundamentū, ideo post primā legislationē in sacra Scriptura multipliciter inducunt hoīes ad sperandū, et per modū admonitionis, vel præcepti, & non solū, p modū promissionis, sicut in lege, sicut patet in Ps. 61 Sperate in eo oēs cōgregationes populi, & in multis alijs scripturę locis.

q. 16. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod natura sufficienter inclinat ad sperandū bonū naturæ humanæ proportionatū, sed ad sperandum supernaturale bonū oportuit hominē induci auctoritate legis diuinæ, partim quidē promissis, partim aūt admonitionibus, vel pceptis. Et tñ ad ea ēt, ad quæ naturalis rō inclinat, sicut sunt actus virtutū moralium, necessariū fuit pręcepta legis diuinę dari, pp maiorem firmitatem. Et præcipuè quia naturalis rō hominis obtenebrata erat per concupiscentias peccati.

AD SECVNDVM dicendum, quod præcepta legis decalogi pertinent ad primam legislationem. Et iō inter præcepta decalogi non fuit dandum præceptum aliquod de spe: sed suffecit per aliquas promissiones positas inducere ad spem, vt patet in primo, & quarto pręcepto.

AD TERTIVM dicendū, quod in illis, ad quorū obseruantiā hō tenetur ex ratione debiti, sufficit pręceptū affirmatiuū dari de eo, quod faciendū est; in quibus prohibitiones eorū, quæ sunt vitanda, intelliguntur. Sicut datur præceptū de honoratione parentū. Non aūt prohibetur, quod parentes dehonorentur, nisi per hoc, quod dehonorantibus pęna adhibetur in lege. Et quia debitum est ad humanam salutem, vt speret homo de Deo, fuit ad hoc hō inducendus aliquo prædictorum modorū, quasi affirmatiuè, in quo intelligeretur prohibitio oppositi.

115

ARTICVLVS II.

Vtrum de timore fuerit dandum aliquod præceptum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, q de timore non fuerit dandum aliquod præceptū in lege. Timor.n. Dei est de his, quę sunt præambula ad legem, cùm sit initium sapientiæ. Sed ea, quæ sunt præambula ad legem, non cadunt sub præceptis legis. Ergo de timore non est dandū aliquod præceptū legis.

¶ 2 Præterea, Posita causa, ponitur effectus. Sed amor est causa timoris, omnis enim timor ex aliquo amore procedit, vt dicit * Aug. in lib. 83 q. Ergo posito præcepto de amore, superfluum fuisset præcipere timorem.

o 33. habetur verbis æquipollētibus, to. 4

¶ 3 Præterea, Timori aliquo mō opponitur p̄sumptio, Sed nulla p̄hibitio inuenit in lege de p̄sumptione data: ergo vr̄, q nec de timore aliqđ pręceptū dari debuerit.

SED CONTRA est, qđ dr̄ Deut. 10. Et nūc Israel, quid Dn̄s Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dn̄m Deū tuū? Sed illud à nobis requirit, quod nobis p̄cipit obseruandū. Ergo sub præcepto cadit, q aliquis timeat Deū.

RESPONDEO dicendum, q duplex est timor, s. seruilis, & filialis. Sicut aūt aliquis inducitur ad obseruantiam præceptorum legis, per spem præmiorum, ita ēt inducitur ad legis obseruantiam per timorem pœnarum, qui est timor seruilis. Et sicut* patet, s̄m prædicta, in ipsa legislatione non fuit præceptū dandum de actu spei, sed ad hoc fuerunt homines inducendi per promissa, ita nec de timore, qui respicit pœnam, fuit præceptum dandum, per præcepti modum, sed ad hoc fuerunt homines inducendi per comminationem pœnarū, quod fuit factum, & in ipsis præceptis decalogi, & postmodū consequenter in secundarijs legis præceptis. Sed sicut sapientes, & prophetę consequenter intendentes homines stabilire in obseruantia legis, documenta tradiderūt de spe, per modum admonitionis, vel præcepti, ita ēt & de timore. Sed timor filialis, qui reuerētiā exhibet Deo, est quasi quoddā genus ad dilectionē Dei, & principiū quoddam oīum eorū, q̄ in Dei obseruantur reuerentia. Et iō de timore filiali dantur p̄cepta in lege, sicut & de dilectione, quia vtrūq; est præambulū ad exteriores actus, q p̄cipiunt in lege, ad quos p̄tinent præcepta decalogi. Et iō in auctoritate legis inducta requirit ab hoīe timor, & vt ambulet in via Dei, colēdo ipsum, & vt diligat ipsū.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, q timor filialis est quoddam præambulum ad legem, non sicut extrinsecum aliquid, sed sicut principium legis, sicut etiam dilectio. Et ideo de vtroque dātur præcepta, quæ sunt quasi quædam principia communia totius legis.

AD SECVNDVM dicendū, q ex amore sequit timor filialis, sicut ēt & alia bona opera, q̄ ex charitate fiunt. Et iō sicut post præceptū charitatis dātur p̄cepta de alijs actibus virtutū, ita ēt simul dant p̄cepta de timore, & amore charitatis. Sicut ēt in sciētijs demōstratiuis nō sufficit ponere principia prima, nisi etiam ponantur cōclusiones, q̄ ex his sequūtur, vel proximè, vel remotè.

AD TERTIVM dicendū, q inductio ad timorē* sufficit ad excludendā p̄sumptionē, sicut ēt inductio ad spem sufficit ad excludendā desperationē, vt dictū* est.

Ar. præce. ad 3.

QVAESTIO XXIII.

De Charitate secundum se, in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de charitate. Et primo, de ipsa charitate: secundo, de dono sapientiæ ei correspondente.

¶ Circa primum consideranda sunt quinque. Primo, de ipsa charitate: secundo, de obiecto charitatis: tertio, de actibus eius: quarto, de vitijs oppositis: quinto, de præceptis ad hoc pertinentibus.

¶ Circa primum est duplex consideratio. Prima, quidē de ipsa charitate, secundum se: secunda, de charitate per comparationem ad subiectum.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum charitas sit amicitia.
¶ Secundo, vtrum sit aliquid creatum in anima.
¶ Tertio, vtrum sit virtus.
¶ Quarto, vtrum sit virtus specialis.
¶ Quinto, vtrum sit vna virtus.
¶ Sexto, vtrum sit maxima virtutum.
¶ Septimo, vtrum sine ea possit esse aliqua vera virtus.
¶ Octauo, vtrum sit forma virtutum.

SCHEMA CHARITATIS.

Quatuor sunt capita, ad quæ oīa quæcūq; de Charitate tradit B. Thomas, referri possunt. videlicet

- *Charitas ipsa: Cuius explicatur*
  - *Propria natura* — Quæstione 23
  - *Subiectum* — 24
  - *Obiectum* — 25
  - *Ordo* — 26
  - *Actus principalis, qui est Dilectio. Ad cuius explicationem tractantur.*
    - *Quæ pertinent ad ipsam dilectionis naturam.* — 27
    - *Dilectionis effecta*
      - *Interna*
        - *Gaudium* — 28
        - *Pax* — 29
        - *Misericordia* — 30
      - *Externa*
        - *Beneficentia* — 31
        - *Eleemosyna* — 32
        - *Correctio fraterna* — 33
- *Vitia charitati opposita: Quorum aliud opponitur*
  - *Ipsimet dilectioni charitatis, vt Odium* — 34
  - *Gaudio charitatis, de bono*
    - *Diuino, vt Acedia* — 35
    - *proximi, vt Inuidia* — 36
  - *Paci: quod committitur*
    - *Corde, vt Discordia* — 37
    - *Ore, vt Contentio* — 38
    - *Opere, vt*
      - *Schisma* — 39
      - *Bellum* — 40
      - *Rixa* — 41
      - *Seditio* — 42
  - *Beneficentiæ, & correctioni fraternæ, vt Scandalum* — 43
- *Præcepta charitatis.* — 44
- *Donum Spiritus sancti, charitati respondens: videlicet, Sapientia.* — 45
  - *Post quam, stultitia sapientiæ opposita, explicatur.* — 46

QVÆSTIONIS XXIII.
De Charitate per se considerata,
In octo partes diuisæ,
AXIOMA.

1 1 *Charitas nobilissima, quædam est inter Deum 3 & hominem amicitia, 3 virtusq; non modo 5 una, 5 & 4 specialis, 2 atq; creata, verumetiam virtutũ 4 6 præstantissima, a qua cùm cæteræ virtutes ad suũ 2 principalem extremumq; finem dirigantur, planum 6 est eas sine hac, 7 neq; perfectionem assequi, neque 7.8 genuinam 8 formam habere posse.*

116

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum charitas sit amicitia.

2.di. 27.q. 2.art. 1. & vir.q.1.ar. 5.ad 5. & q.2.arti.2. ad 8.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ charitas non sit amicitia. Nihil em̃ est ita propriũ amicitiæ, sicut conuiuere amico, ut dicit * Philos. in 8. Eth. Sed charitas est hominis ad Deum & ad angelos: quorum non est cum hominibus conuersatio, ut dicitur Dan. 2. Ergo charitas non est amicitia.

* lib.8.c.5 ante med. tom 5.

¶ 2 Præterea, Amicitia non est sine redamatione, vt dicitur † in 8 Eth. Sed charitas habetur etiam ad inimicos, ſm illud Matth. 5. Diligite inimicos uestros. Ergo charitas non est amicitia.

† li 8.Eth. ca. 3. to 5.

¶ 3 Præterea, Amicitiæ tres sunt species secundum Philosophum * in 8. Ethic scilicet amicitia delectabilis delectabilis, vtilis, & honesti Sed charitas non est amicitia vtilis, aut delectabilis. Dicit enim Hier. in epistola ad Paulinum, quæ ponitur in principio Bibliæ. Illa est vera necessitudo, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, nõ subdola & palpans adulatio: sed Dei timor & diuinarum scripturarum studia conciliant Similiter ẽt non est amicitia honesti, quia charitate diligim' ẽt peccatores; amicitia verò honesti non est nisi ad virtuosos, ut dicitur * in 8. Eth. ergo charitas non est amicitia.

* li.8.Eth. c.3.tom.5. † In principio ill°, & habet tom.4.

lib.8.Eth. ca 3.à medio, to. 2.

SED CONTRA est ꝙ Io 15. dr̃: Iam non dicã vos seruos, sed amicos meos. Sed hoc non dicebatur eis, nisi ratione charitatis Ergo charitas est amicitia.

lib.8. c.2. 3.& 11.t.5

RESPONDEO dicẽdu, ꝙ ſm Philos.* in 8 Eth. Nõ quilibet amor hẽt rõnẽ amicitiæ, sed amor, qui est cum beneuolentia, qñ scilicet sic amamus aliquẽ, vt ei bonum uelimus. Si aũt rebus amatis nõ bonũ uelimus, sed ipsum eorum bonum nobis velimus, sicut dicimur amare uinu, aut equũ, aut aliquid hmõi, non est amor amicitiæ, sed cuiusdã concupiscentiæ. Ridiculum em̃ est dicere, ꝙ aliquis habeat amicitiã ad vinũ, uel ad equũ. Sed nec beneuolentia sufficit rõne amicitiæ, sed requiritur, quędã mutua amatio, quia amicus est amico amicus. Talis aũt mutua beneuolentia fundatur super aliqua cõicatione Cũ ergo sit aliqua cõicatio hominis ad Deu, ſm quod nobis suam beatitudinem cõmunicat, super hanc communicationem oportet aliquã amicitiã fundari. De qua quidem communicatione dr̃ 1. ad Cor. 1. Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem filij eius. Amor autem super hanc communicationem fundatus, est charitas Vnde manifestum est, ꝙ charitas amicitia quædam est hominis ad Deum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ duplex est hominis vita. Vna quidem exterior ſm naturam sensibilem & corporalem, & ſm hanc vitam non est nobis cõicatio vel conuersatio cum Deo, & angelis Alia autem est vita hominis spiritualis ſm mentem: & ſm hanc vitam est nobis conuersatio & cum Deo & angelis. In præsenti quidẽ statu imperfectẽ. Vnde dr̃ Phil. 3. Nostra conuersatio in cęlis est. Sed ista conuersatio perficietur in patria, qñ serui eius seruient Deo, & videbũt faciẽ eius: vt dr̃ Apo. vlt: Et ĩõ hic ẽ charitas imperfecta, sed pficiet̃ in patria.

AD SECVNDVM dicẽdu, ꝙ amicitia se extẽdit ad aliquem dupliciter. Vno mõ respectu suipsius: & sic amicitia nũquã est, nisi ad amicũ ipsius. Alio mõ se extendit ad aliquẽ respectu alterius psonæ. Sicut si aliquis hẽt amicitiã ad aliquẽ hominẽ, rõne eius diligit oẽs ad illum hominem pertinentes, siue fil os, siue seruos, siue qualitercunq; ei attinẽtes: & tãta põt esse dilectio amici, ꝙ ppt amicũ, ament hi, q ad ipsũ ptinẽt, ẽt si nos offendant, vel odiant. Et hoc modo amicitia charitatis se extẽdit ẽt ad inimicos quos diligim' ex charitate i ordine ad Deũ: ad quẽ principaliter habet amicitia charitatis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ amicitia honesti non habetur nisi ad virtuosum sicut ad principalẽ personam. Sed eius intuitu diliguntur ad eum attinentes, etiam si non sint virtuosi. Et hoc modo charitas, quæ maximè est amicitia honesti, se extendit ad peccatores, quos ex charitate diligimus propter Deum.

117

ARTICVLVS II.
Vtrum charitas sit aliquid creatum in anima.

1. dist.17. q.1 art. 1. & art 4 q. 4 co. Et 3. di 27.q.2. artic. 4. q. 4. cor. Et uir.q.1.ar. 11. cor. 2. & q. 2. ar. 1.& 12.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ charitas non sit aliquid creatũ in anima. Dicit em̃ Aug *in 8. de Trin. Qui pximũ diligit, cõsequẽs est, vt ipsam dilectionẽ diligat. Deus aũt dilectio est: cõsequens est ergo vt pręcipue Deum diligat. Et in 15 † de Trin. dicit: Ita dictum est, Deus charitas est, sicut dictũ est, Deus spiritus est. Ergo charitas non est aliquid creatum in anima, sed est ipse Deus.

* lib. 8 c 8 à medio, tom. 3. † lib.15.c. 17. paulò à princip. tom. 3.

¶ 2 Præterea, Deus est spiritualiter vita animæ, sicut anima vita corporis, ſm illud Deut. 30. ipse est vita tua. Sed anima viuificat corpus per seipsam. ergo Deus viuificat animam per seipsum. Viuificat autem eam p charitatem ſm illud 1. Io 3. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Ergo Deus est ipsa charitas.

¶ 3 Pręterea, Nihil creatum est infinitæ virtutis, sed magis omnis creatura est uanitas. Charitas aũt non est uanitas, sed magis vanitati repugnat, & est infinitæ uirtutis, quia animã hominis ad bonum infinitum perducit. Ergo charitas non est aliquid creatum in anima.

li. 3. ca. 10 in medio, tom. 3.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit * in 3. de Doctr. Christ charitatẽ voco motũ animi ad fruendum Deo ppt ipsum Sed motus animi est aliquid creatum in anima Ergo & charitas est aliquid creatum in anima

li. 1. Sent. dist.17 paragrap. B.

RESPONDEO dicendum, ꝙ Magister pertractat hanc quęst * in 17 dist. primi lib. sent. & ponit, ꝙ charitas non est aliquid creatu in anima, sed est ipse Spiritus sanctus mentẽ inhabitãs Nec est sua intẽtio, ꝙ iste motus dilectionis, quo Deũ diligimus, sit ipse Spiritus sanctus: Sed ꝙ iste motus dilectionis est a Spiritu, sancto, nõ mediante aliquo habitu, sicut à Spiritu sancto sunt alij actus uirtuosi mediãtibus habitibus aliarũ uirtutũ, puta habitu fidei aut spei, aut alicuius alterius uirtutis. Et hoc dicebat ppt excellentiã charitatis. Sed si quis recte cõsideret, hoc magis redũdat in charitatis detrimẽtum. Non em̃ motus charitatis ita pcedit a Spiritu sancto mouente humanã mentẽ, ꝙ humana mens sit mota tm̃, & nullo modo sit principium huius motus, sicut cũ aliquod corpus mouetur ab aliquo exteriori mouente. Hoc em̃ est contra rõnem uoluntarij, cuius oportet principiũ in ipso esse, sicut suprà dictũ * est. Vñ sequeretur, ꝙ diligere non esset uoluntarium, quod implicat contradictionẽ: cũ amor de sui rõne importet, ꝙ sit actus uoluntatis. Similiter ẽt nõ potest dici, ꝙ sic moueat Spiritus sanctus uoluntatem ad actũ diligẽdi, sicut mouetur instrumentum quod etsi sit principium actus, non tamen est in ipso agere, uel non agere Sic enim etiam tolleretur ratio uoluntarij, & excluderetur ratio meriti, cùm tñ supra * habitum sit, ꝙ dilectio charitatis est radix merendi. Sed oportet ꝙ sic uoluntas moueatur à Spiritu sancto ad diligendum, ꝙ etiam ipsa sit efficiens hunc actum. Nullus aũt actus perfecte producitur ab aliqua potentia actiua, nisi sit ei connaturalis per aliquam formam, quæ sit principium actionis. Vnde Deus, qui omnia

1. 2. q. 6. ar.1.

1.2.q.114. ar.4.

nia mouet ad debitos fines, singulis rebus indidit formas, per quas inclinant ad fines sibi præstitutos à Deo, & secundum hoc disponit oīa suauiter: vt dr Sap. 8 Manifestũ est aũt, quod actus charitatis excedit naturã potentiæ voluntatis. Nisi ergo aliqua forma superaddereẽ naturali potẽtiæ, per quã inclinareẽ ad dilectionis actũ: esset actus ille imperfectior actibus naturalibus, & actibus aliarũ uirtutũ, nec esset facilis, & delectabilis. Quod patet esse falsum: quia nulla virtus hẽt tantam inclinationẽ ad suũ actum, sicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operatur. Vnde maximè necesse est, quod ad actum charitatis in nobis existat aliqua habitualis forma superaddita potentiæ naturali, inclinans ipsam ad charitatis actum, & faciẽs eam promptè & delectabiliter operari.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod ipsa essentia diuina charitas est, sicut & sapientia est, & bonitas est. Vñ sicut dicimur boni bonitate, quæ est Deus, & sapientes sapientia, quæ est Deus (quia bonitas, qua formaliter boni sumus, est participatio quædam diuinæ bonitatis, & sapientia, qua formaliter sapientes sumus, est participatio quædam diuinæ sapientiæ) ita etiam charitas, qua formaliter diligimus proximum, est quædam participatio diuinæ charitatis. Hic enim modus loquendi consuetus est apud Platonicos, quorum doctrinis imbutus fuit August. Quod quidam non aduertentes, ex uerbis eius sumpserunt occasionem errandi.

AD SECVNDVM dicendum, quod Deus est vita effectiuè, & animæ per charitatẽ, & corporis per aĩam. Sed formaliter charitas est uita animæ, sicut & anima corporis. Vnde per hoc potest concludi, quòd sicut anima immediatè vnitur corpori, ita charitas animæ.

AD TERTIVM dicendum, quod charitas operatur formaliter. Efficacia autem formæ est secundum uirtutẽ agentis, qui inducit formã. Et ideo patet, quod charitas non est infinita, sed quod facit effectum infinitum, dum coniungit animam Deo, iustificando ipsam, hoc demonstrat infinitatem virtutis diuinæ, quæ est charitatis actor.

118

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas sit uirtus.

3. dist. 27. q. 2. ar. 2. & uirt. q. 1. ar. 5. ad 5. & q. 2. ar. 2.

* li. 8 eth. c. 1. innuitur in principio, to. 5

† li 1. tex. 116. tom. 2

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod charitas non sit virtus. Charitas enim amicitia est quædam. Sed amicitia à Philos. non ponitur uirtus: vt * in 8. lib. Eth. patet. Neque enim connumeratur inter virtutes morales, neque etiam inter intellectuales. Ergo etiam neque charitas est uirtus.

¶ 2 Præterea. Virtus est vltimum potentiæ, ut dicitur in libro † de cœlo, & mundo Sed charitas non est vltimum: sed magis gaudium, & pax. Ergo videtur quod charitas non sit uirtus, sed magis gaudium, & pax.

¶ 3 Præterea, Oĩs virtus est quidam habitus accidentalis, sed charitas non est habitus accidẽtalis, cum sit nobilior ipsa anima. Nullum autem accidens est nobilius subiecto. Ergo charitas non est uirtus.

li. de moribus ecclesiæ, ca. 11. tom. 1.

SED CONTRA est, quod Aug * dicit in lib. de moribus Eccles. Charitas est uirtus, quæ (cùm nostra affectio est rectissima) cõiungit nos Deo, qua eũ diligimus.

RESPONDEO dicendũ, quod humani actus bonitatem hẽnt, secundum quod regulantur debita regula, & mensura. Et iõ humana uirtus, quæ est principiũ omniũ bonorum actuũ hominis, consistit in attingẽdo regulã humanorũ actuũ. Quæ quidẽ est duplex, vt s. dictũ * est. s. humana rõ, & ipse Deus. Vñ sicut uirtus moralis diffinitur per hoc, quod est secundum rectam rõnem, ut patet † in 2. Eth. ita & attingere Deũ cõstituit rõnem virtutis: sicut et suprà dictũ * de fide & spe. Vñ cùm charitas attingat Deũ, quia coniungit nos Deo, ut patet per auctoritatẽ † Aug inductã: consequens est charitatẽ esse uirtutem.

* q. 17. ar. 1
† li. 2. c. 6.
* q. 4 ar. 5 & q. 17. artic. 1.
† in argu. Sed cont.
* li. 8. Eth. c 1. in principio, to. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philos. * in 8. Eth nõ negat amicitiam esse uirtutẽ: sed dicit, quod est virtus, uel cũ virtute. Posset eñ dici, quod est virtus moralis circa operationes, quæ sunt ad alium Sub alia tñ rõne, quã iustitia. Nã iustitia est circa operationes, quæ sunt ad aliũ sub rõne debiti legalis. Amicitia aũt sub rõne beneficij cuiusdã debiti amicabilis, & moralis, uel magis sub rõne beneficij gratuiti, ut patet per Philos. * in 8. Eth. Põt tñ dici, quod non est virtus per se ab alijs distincta. Non enim habet rõnẽ laudabilis & honesti, nisi ex obiecto, secundum scilicet quod fundatur super honestatem virtutum. Quod patet ex hoc, quod non qualibet amicitia hẽt rõnẽ laudabilis, & honesti, sicut patet in amicitia delectabilis, & vtilis. Vñ amicitia virtuosa magis est aliqd consequẽs ad uirtutẽ, quàm sit virtus. Nec est simile de charitate, quæ non fundatur principaliter super virtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

lib. 8. c. 13 to. 5.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod eiusdem uirtutis est diligere aliquẽ, & gaudere de illo. Nã gaudiũ amorẽ consequitur, ut supra * habitũ est, cũ de passionibus agereẽ. Et iõ magis ponĩ virtus amor, quã gaudiũ, quod est amoris effectus. Vltimũ autem quod ponitur in rõne uirtutis, nõ importat ordinẽ effectus, sed magis ordinẽ excessus cuiusdam, sicut centũ libræ excedunt quadraginta.

1. 2. q. 25. ar. 2.

AD TERTIVM dicendũ, quod omne accidens secundum suum esse est inferius substantia, quia substantia est ens per se, accidens aũt in alio. Sed secundum rationem suæ speciei, accidens quidem, quod causatur ex principijs subiecti, est indignius subiecto, sicut effectus causa. Accidens aũt quod causatur ex participatione alicuius superioris naturæ, est dignius subiecto, inquantum est similitudo superioris naturæ, sicut lux diaphano. Et hoc modo charitas est dignior anima, inquantum est participatio quædam Spiritus sancti.

119

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas sit uirtus specialis.

Infr. q. 58. ar. 6. & 3. di 27 q. 2. art. 4. q. 2 & 3. Et vir q. 2. artic. 2. cor. & ar. 5.

* refertur 3. sent. dis. 27. Et id hẽt Aug. in epis 29 à med to mo 2.

† cap 15. tom. 1.

In responsione ratiocinationis 11. tom 7.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod charitas non sit virtus specialis. Dicit enĩ * Hier (Vt breuiter oẽm virtutis diffinitionẽ complectar) Virtus est charitas, qua diligiẽ Deus, & proximus. Et August. dicit in li † de moribus ecclesiæ, quod virtus est ordo amoris Sed nulla virtus specialis ponitur in diffinitione virtutis cõmunis. Ergo charitas non est specialis virtus.

¶ 2 Præterea, Id, quod se extendit ad opera omnium virtutũ, non põt esse specialis uirtus. Sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primæ ad Corin. 13. Charitas patiens est, benigna est, &c Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. vlt. Omnia enim opera vestra in charitate fiant. Ergo charitas non est specialis uirtus.

¶ 3 Præterea, Præcepta legis rñdent actibus uirtutũ. Sed Aug in lib. * de perfectione humanæ iustitiæ, dicit quod generalis iussio est, Diliges, & generalis prohibitio, Non concupisces Ergo charitas est generalis uirtus.

SED CONTRA Nullum generale connumeratur speciali Sed charitas cõnumeratur specialibus uirtutibus, scilicet spei, & fidei, secundum illud 1. ad Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc. Ergo charitas est specialis uirtus.

RESPONDEO dicendũ, quod actus, & habitus specificanẽ per obiecta, ut ex supra dictis * patet. Proprium aũt obiectum amoris est bonum, ut suprà † habitum est. Et ideo ubi est specialis ratio boni, ibi est specialis rõ amoris. Bonum aũt diuinum, inquantum est beatitudinis obiectum, habet specialem rationem boni. Et ideo amor charitatis, qui est amor huius boni, est specialis amor. Vnde & charitas est specialis uirtus.

* 1. 2. q. 18. ar. 2. & q. 54. arti. 2.
† 1. 2. q 27 ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod charitas ponitur in diffinitione omnis virtutis, non quia sit essentialiter oĩs virtus, sed quia dependent ab ea aliqualiter omnes virtutes, ut infra * dicetur. Sicut etiã prudentia ponit in diffinitione uirtutum moraliũ, ut patet † in 2. & 6. Eth. eo, quod virtutes morales dependent à prudentia

* art. 7. & 8. hui9 q.
† li. 2. Eth. ca. 6 & 6. Eth. cap. vlt. tom 5.

AD SECVNDVM dicendũ, quod virtus, uel ars, ad quam pertinet finis ultimus, imperat virtutibus uel artibus,

tibus, ad quas pertinent alii fines secundarij, sicut mili-taris imperat equestri, vt dicitur * in 1 Ethi. Et ideo qa charitas habet pro obiecto vltimum finem humanæ vitæ, scilicet beatitudinem æternam, ideo extendit se ad actus totius humanę vitæ per modum imperij, no quasi immediatè eliciens omnes actus virtutum.

Li. 1 Eth. c. 1. à med. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, q̃ præceptum de diligendo, dicitur esse iussio generalis, quia ad hoc reducuntur omnia alia præcepta sicut ad finem, secundum illud 1. ad Tim. 1. Finis præcepti charitas est.

120

ARTICVLVS V.

Vtrum charitas sit vna virtus.

Locis sn. ar. 4. inductis.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, q̃ charitas non sit vna virtus. Habitus enim distinguuntur, secundum obiecta, sed duo sunt obiecta charitatis, scilicet Deus & proximus, quæ in infinitum ab inuicem distant. ergo charitas non est vna virtus.

¶ 2 Præterea, Diuersæ rationes obiecti diuersificant habitum, etiam si obiectum sit realiter idem, vt ex suprà dictis * patet. Sed multæ sunt rationes diligendi Deum, quia ex singulis beneficijs eius perceptis, debitores sumus dilectionis ipsius. Ergo charitas nõ est vna virtus.

q. 17. ar. 6 & 1. 2. qõ. 54. ar 2.

¶ 3 Præterea, Sub charitate includitur amicitia ad proximum. Sed Philosophus * in 8 Ethic. ponit diuersas species amicitiæ. Ergo charitas non est vna virtus, sed multiplicatur in diuersas species.

li. 8. Ethi. c. 11. & 12. to. 5.

SED CONTRA, sicut obiectũ fidei est Deus, ita & charitatis. Sed fides est vna virtus, ꝑp vnitatẽ diuinæ veritatis, ſm illud ad Ephes. 4 Vna fides. Ergo etiam charitas est vna virtus, ꝑpter vnitatẽ diuinæ bonitatis.

RESPONDEO dicendũ, q̃ charitas, sicut dictũ * est, est quædam amicitia hominis ad Deum. Diuersæ autem amicitiarum species accipiuntur, vno quidem mõ, ſm diuersitatem finis: & ſm hoc dñr tres species amicitiæ, s. amicitia vtilis, delectabilis, & honesti. Alio mõ ſm diuersitatẽ cõicationũ, in quibus amicitiæ fundãtur, sicut alia spẽs amicitiæ est consanguineorũ, & alia conciuiũ, aut peregrinantium, quarum vna fundatur super cõicatione naturali, alia super cõicatione ciuili, vel peregrinationibus, vt patet per Philosophum * in 8 Ethic. Neutro aũt istorum modorum charitas potest diuidi in plura Nam charitatis finis est vnus, s. diuina bonitas. Est et & vna cõicatio beatitudinis æternæ, super quã hæc amicitia fundatur. Vnde relinquitur, quòd charitas est simpliciter vna virtus, non distincta in plures species.

Art 1 huius quæst.

in lib. 8. ethi. c. 11. & 12. to. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ratio illa rectè procederet, si Deus & proximus, ex æquo essent charitatis obiecta. Hoc autem non est verum, sed Deus est principale obiectum charitatis, proximus autẽ ex charitate diligitur propter Deum.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ charitate diligitur Deus, propter seipsum. Vnde vna sola ratio diligendi attẽditur principaliter à charitate, scilicet diuina bonitas, quæ est eius substantia, secundum illud Psal. 105. Confitemini Domino quoniam bonus. Aliæ autem rationes ad diligendum inducentes, vel debitum dilectionis facientes, sunt secundariæ, & cõsequentes ex prima.

AD TERTIVM dicẽdum, q̃ amicitiæ humanæ, de qua Philosophus loquitur, est diuersus finis, & diuersa communicatio. Quod in charitate locum non habet, vt dictum * est. Et ideo non est similis ratio.

In cor. ar.

121

ARTICVLVS VI.

Vtrum charitas sit excellentissima virtutum.

1. 2. q. 66. ar 6. Et infrà qõ 30. ar 4. Et 3. di 36. ar 4. co. Et 4 cõtra ca. 55. ad 13. Et col 3 lect. 4. prin. & to. 2.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, q̃ charitas nõ sit excellẽtissima virtutũ. Altioris. n. potẽtiæ altior est virtus, sicut & altior operatio. Sed intellectus est altior volũtate, qa dirigit ipsam. Ergo fides, q̃ est in intellectu est excellẽtior charitate. q̃ est in volũtate.

¶ 2 Præterea, illud, per quod aliud operatur, vr eo esse inferius, sicut minister per quem dñs aliquid operatur, est inferior dño Sed fides per dilectionem operatur: vt hr ad Galat. 5. Ergo fides est excellentior charitate.

¶ 3 Præterea. Illud, quod se habet ex additione ad aliud, videtur esse perfectius. Sed spes, videtur se habere ex additione ad charitatem. Nam charitatis obiectũ est bonum. Spei autem obiectum est bonum arduum. Ergo spes est excellentior charitate.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. ad Corin. 13. Maior horum est charitas.

RESPONDEO dicendũ, q̃ cùm bonum in humanis actibus attendatur, ſm quod regulantur debita regula, necesse est, q̃ virtus humana, quæ est principium bonorum actuum, consistat in attingendo humanorum actuum regulã, est aũt duplex regula humanorũ actuũ, vt s̃ dictũ * est, s. rõ humana, & Deus. Sed Deus est prima regula, à qua ẽt humana rõ regulanda est. Et io virtutes theologicæ, quæ consistunt in attingendo illã regulã primam, eo q̃ earum obiectũ est Deus, excellẽtiores sunt virtutibus moralibus, vel intellectualibus, quæ cõsistunt in attingendo rõnem humanã. Propter qđ oportet, vt ẽt inter ipsas virtutes theologicas illa sit potior, q̃ magis Deũ attingit. Sp aũt id, quod est per se, maius est eo, quod est per aliud. Fides aũt, & spes attingunt qu dẽ Deũ, ſm quod ex ipso prouenit nobis, vel cognitio veri, vel adeptio boni. Sed charitas attingit ipsum Deũ, vt in ipso sistat, non vt ex eo aliquid nobis proueniat. Et ideo charitas est excellentior fide, & spe, & per consequens oĩbus alijs virtutibus. Sicut ẽt prudentia, quæ attingit rationem ſm se, est excellentior, q̃ aliæ virtutes morales, quæ attingunt rationem, secundum quod ex ea mediũ constituitur in operationibus, vel passionibus humanis.

Art 3. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ operatio intellectus completur, ſm q̃ intellectum est in intelligente. Et ideo nobilitas operationis intellectualis attenditur, ſm mensuram intellectus. Operatio aũt voluntatis, & cuiuslibet virtutis appetitiuæ perficitur in inclinatione appetentis ad rem, sicut ad terminum, ideo dignitas operationis appetitiuæ attenditur, ſm rem quæ est obiectum operationis. Ea aũt, quæ sunt infrà animam, nobiliori mõ sunt in anima, q̃ in seipsis, quia vnumquodque est in aliquo per modũ eius in quo est, vt hr in lib. * de causis. Quæ vero sunt s̃ animã, nobiliori mõ sunt in seipsis q̃ sint in anima. Et ideo eorũ, quæ sunt infra nos, nobilior est cognitio, q̃ dilectio. Propter quod Philo in 7. Ethi. prætulit virtutes intellectuales moralibus. Sed eorum, quæ sunt supra nos, & præcipuè dilectio Dei, cognitioni præfertur. Et ideo charitas est excellẽtior fide.

Propo 12. & 20 inter opera Arist to. 3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd fides non operatur per dilectionem, sicut per instrumentum, vt dominus per seruum, sed sicut per formam propriam. Et ideo ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum, q̃ idem bonum est obiectum charitatis, & spei. Sed charitas importat vnionem ad illud bonum, spes autem distantiam quandam ab eo. Et inde est, quòd charitas non respicit illud bonũ, vt arduum, sicut spes. Quod enim iam vnitum est, non habet rationem ardui. Et ex hoc apparet, quòd charitas est perfectior spe.

ARTICVLVS VII.

122

Vtrum sine charitate possit esse aliqua vera virtus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, q̃ sine charitate possit esse aliqua vera virtus. Virtutis enim propriũ est bonũ actũ producere. Sed illi, qui non habent charitatẽ faciunt aliquos bonos actus, puta dũ nudos vestiunt, famelicos pascunt, & similia operantur. Ergo sine charitate potest esse aliqua vera virtus.

1. 2 qõ. 65. ar. 2. & 4. Et virt. q. 14. ar 6 & quol. 12. art. 12. fin.

¶ 2 Præterea, Charitas non potest esse sine fide. Procedit enim ex fide non ficta, vt Apostolus dicit 1. ad Tim. 1. Sed in infidelibus potest esse vera castitas, dum concupiscentias cohibent, & vera iustitia, dum rectè iudicant. Ergo vera virtus potest esse sine charitate.

nia mouet ad debitos fines, singulis rebus indidit formas, ꝑ quas inclinant̃ ad fines sibi præstitutos à Deo, & ſm hoc disponit oĩa suauiter: vt dr̃ Sap. 8 Manifestũ est aũt, ꝙ actus charitatis excedit naturã potentiæ voluntatis. Nisi ergo aliqua forma superaddeṫ naturali potẽtiæ, ꝑ quã inclinareṫ ad dilectionis actũ: esset actus iste imperfectior actibus naturalibus, & actibus aliarũ uirtutũ, nec esset facilis, & delectabilis. Quod patet esse falsum: qa nulla virtus hẽt tantam inclinationẽ ad suũ actum, sicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operatur Vnde maximè necesse est, ꝙ ad actum charitatis in nobis existat aliqua habitualis forma superaddita potentiæ naturali, inclinans ipsam ad charitatis actum, & faciẽs eam promptè & delectabiliter operari.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ ipsa essentia diuina charitas est, sicut & sapientia est, & bonitas est. Vñ sicut dicimur boni bonitate, quæ est Deus, & sapientes sapientia, quæ est Deus (qa bonitas, qua formaliter boni sumus, est participatio quædam diuinæ bonitatis, & sapientia, qua formaliter sapientes sumus, est participatio quædam diuinæ sapientiæ) ita etiam charitas, qua formaliter diligimus proximum, est quædam participatio diuinæ charitatis. Hic enim modus loquendi consuetus est apud Platonicos, quorum doctrinis imbutus fuit August. Quod quidam non aduertentes, ex uerbis eius sumpserunt occasionem errandi.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Deus est vita effectiuè, & animæ per charitatẽ, & corporis per aĩam. Sed formaliter charitas est uita animæ, sicut & anima corporis. Vnde per hoc potest concludi, quòd sicut anima immediatè vnitur corpori, ita charitas animæ.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ charitas operatur formaliter. Efficacia autem formæ est ſm uirtutẽ agentis, qui inducit formã Et ideo patet, ꝙ charitas non est infinita, sed ꝙ facit effectum infinitum, dum coniungit animam Deo, iustificando ipsam, hoc demonstrat infinitatem virtutis diuinæ, quæ est charitatis actor.

118

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas sit uirtus.

3. dist. 27. q. 2. ar. 2. & uirt. q. 1. ar. 5. ad 5. & q. 2. ar. 2.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ charitas non sit virtus. Charitas enim amicitia est quædam. Sed amicitia à Philos. non ponitur uirtus: vt * in 8. lib. Eth. patet. Neque enim connumeratur inter virtutes morales, neque etiam inter intellectuales. Ergo etiam neque charitas est uirtus.

* li. 8 eth. c. 1. innuitur in principio, to. 5

¶ 2 Præterea. Virtus est vltimum potentiæ, ut dicitur in libro † de cœlo, & mundo Sed charitas non est vltimum: sed magis gaudium, & pax. Ergo videtur quod charitas non sit uirtus, sed magis gaudium, & pax.

† li 1. tex. 116. tom. 2

¶ 3 Præterea, Oĩs virtus est quidam habitus accidentalis, sed charitas non est habitus accidẽtalis, cùm sit nobilior ipsa anima. Nullum autem accidens est nobilius subiecto. Ergo charitas non est uirtus.

SED CONTRA est, ꝙ Aug * dicit in lib. de moribus Eccles. Charitas est uirtus, quæ (cùm nostra affectio est rectissima) cõiungit nos Deo, qua eũ diligimus.

li. de moribus ecclesiæ, ca. 11. tom. 1.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ humani actus bonitatem hẽnt, ſm quod regulantur debita regula, & mensura. Et iõ humana uirtus, quæ est principiu omniũ bonorum actuũ hominis, consistit in attingẽdo regulã humanorũ actuũ. Quæ quidẽ est duplex, vt s̃. dictũ * est. s. humana rõ, & ipse Deus. Vñ sicut uirtus moralis diffinitur per hoc, quod est ſm rectam rõnem, ut patet † in 2. Eth. ita ẽt attingere Deũ constituit rõnem virtutis: sicut ẽt suprà dictũ * de fide & spe. Vñ cùm charitas attingat Deũ, quia coniungit nos Deo, ut patet per auctoritatẽ † Aug inductã: consequens est charitatẽ esse uirtutem.

* q. 17. ar. 1
† li. 2. c. 6.
* q. 4 ar. 5 & q. 17. artic. 1.
† in argu. Sed cont.

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ Philos. * in 8. Eth nõ negat amicitiam esse uirtutẽ: sed dicit, ꝙ est virtus, uel cũ virtute. Posset enĩ dici, quod est virtus moralis circa operationes, q̃ sunt ad alium Sub alia tñ rõne, q̃ iustitia. Nã iustitia est circa operationes, quę sunt ad aliũ sub rõne debiti legalis. Amicitia aũt sub rõne beneficij cuiusdã debiti amicabilis, & moralis, uel magis sub rõne beneficij gratuiti, ut patet per Philos. * in 8 Eth. Pñt tñ dici, ꝙ non est virtus per se ab alijs distincta. Non enim habet rõnẽ laudabilis & honesti, nisi ex obiecto, ſm scilicet quod fundatur super honestatem virtutum. Quod patet ex hoc, ꝙ non quælibet amicitia hẽt rõnẽ laudabilis, & honesti, sicut patet in amicitia delectabili, & vtili. Vñ amicitia virtuosa magis est aliqd consequẽs ad uirtutẽ, quàm sit virtus. Nec est simile de charitate, quæ non fundatur principaliter super virtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

* li. 8. Eth. c. 1. in principio, to. 5
lib. 8. c. 13 to. 5.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ eiusdem uirtutis est diligere aliquẽ, & gaudere de illo. Nã gaudiũ amorẽ consequit̃, ut supra * habitũ est, cũ de passionibus ageret. Et iõ magis ponit virtus amor, q̃ gaudiũ, quod est amoris effectus. Vltimũ autem quod ponitur in rõne uirtutis, nõ importat ordinẽ effectus, sed magis ordinẽ excessus cuiusdam, sicut centũ libræ excedunt quadraginta.

1. 2. q. 25. ar. 2.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ omne accidens ſm suum esse est inferius substantia, quia substantia est ens per se, accidens aũt in alio. Sed ſm rationem suę speciei, accidens quidem, quod causatur ex principijs subiecti, est indignius subiecto, sicut effectus causa Accidens aũt quod causatur ex participatione alicuius superioris naturæ, est dignius subiecto, inquantum est similitudo superioris naturæ, sicut lux diaphano. Et hoc modo charitas est dignior anima, inquantum est participatio quædam Spiritus sancti.

ARTICVLVS IIII.

119

Vtrum charitas sit uirtus specialis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ charitas non sit virtus specialis. Dicit enĩ * Hier (Vt breuiter oẽm virtutis diffinitionẽ complectar) Virtus est charitas, qua diligit̃ Deus, & ꝓximus. Et August. dicit in li † de moribus ecclesiæ, ꝙ virtus est ordo amoris. Sed nulla virtus specialis ponitur in diffinitione virtutis cõmunis. Ergo charitas non est specialis virtus.

Infr. q. 58. ar. 6. & 3. di. 27 q. 2. art. 4. q. 2. & 3. Et vir. q. 2. artic. 2. cor. & ar. 5.
* refertur 3. sent. dis. 17. Et id hẽt Aug. in epis. 29 à med to mo 2.
† cap 15. tom. 1.

¶ 2 Præterea, Id, quod se extendit ad opera omnium virtutũ, non põt esse specialis uirtus. Sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, ſm illud primæ ad Corin. 13. Charitas patiens est, benigna est, &c Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. vlt. Omnia enim opera vestra in charitate fiant. Ergo charitas non est specialis uirtus

¶ 3 Præterea, Præcepta legis rñdent actibus uirtutũ. Sed Aug in lib. * de perfectione humanæ iustitiæ, dicit ꝙ generalis iussio est, Diliges, & generalis prohibitio, Non concupisces Ergo charitas est generalis uirtus.

In responsione ratiocinationis 15. tom 7.

SED CONTRA Nullum generale connumeratur speciali Sed charitas cõnumeratur specialibus uirtutibus, scilicet spei, & fidei, secundum illud 1 ad Cor. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc. Ergo charitas est specialis uirtus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ actus, & habitus specificant̃ per obiecta, ut ex supra dictis * patet. Primũ aũt obiectum amoris est bonum, ut suprà † habitum est. Et ideo ubi est specialis ratio boni, ibi est specialis rõ amoris. Bonum aũt diuinum, inquantum est beatitudinis obiectum, habet specialem rationem boni. Et ideo amor charitatis, qui est amor huius boni, est specialis amor. Vnde & charitas est specialis uirtus.

* 1. 2. q. 18. ar. 2. & q. 54. arti. 2.
† 1. 2. q. 27 ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ charitas ponitur in diffinitione omnis virtutis, non quia sit essentialiter oĩs virtus, sed quia dependent ab ea aliqualiter omnes virtutes, ut infra * dicetur. Sicut etiã prudẽtia ponit in diffinitione uirtutum moraliũ, ut patet † in 2 & 6 Eth. eo, quòd virtutes morales dependent à prudentia

* art. 7. & 8. hui9 q.
† li 2. Eth. ca. 6. & 6. Eth. cap. vlt. tom. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ virtus, uel ars, ad quam pertinet finis ultimus, imperat virtutibus uel artibus,

tibus,ad quas pertinent alii fines secundarij, ficut mili taris imperat equestris,vt dicitur * in 1 Ethi Et ideo qa charitas habet pro obiecto vltimum finem humanæ vitæ, scilicet beatitudinem æternam, ideo extendit se ad actus totius humanę vitæ per modum imperij,nō quasi immediatè eliciens omnes actus virtutum.

li. 1 Eth. c.1.à med. to.5.

AD TERTIVM dicendum, quòd præceptum de diligendo,dicitur esse iustitia generalis quia ad hoc reducuntur omnia alia præcepta ficut ad finem, secundum illud 1.ad Tim 1.Finis præcepti charitas est.

120

ARTICVLVS V.

Vtrum charitas sit vna virtus.

Locis su. ar.4. inductis.

AD QVINTVM sic proceditur. Vi,quòd charitas non sit vna virtus Habitus enim distinguuntur, secundum obiecta, sed duo sunt obiecta charitatis,scilicet Deus & proximus, quæ in infinitum ab inuicem distant.ergo charitas non est vna virtus

¶ 2 Præterea, Diuersæ rationes obiecti diuersificāt habitum. etiam si obiectum sit realiter idem, vt ex suprà dictis * patet. sed multæ sunt rationes diligendi Deum, quia ex singulis beneficijs eius perceptis, debitores sumus dilectionis ipsius Ergo charitas non est vna virtus.

q 17.ar.6 & 1.2.qō. 54.ar 2.

¶ 3 Præterea,Sub charitate includitur amicitia ad proximum.Sed Philosophus * in 8 Ethic. ponit diuersas species amicitiæ.Ergo charitas non est vna virtus,sed multiplicatur in diuersas species

li.8. Ethi. c.11.& 12. to.5.

SED CONTRA, ficut obiectū fidei est Deus, ita & charitatis.Sed fides est vna virtus, ppter vnitatē diuinæ veritatis,sm illud ad Ephes 4 Vna fides.Ergo etiam charitas est vna virtus, ppter vnitatē diuinæ bonitatis.

Art 1 huius quæst.

RESPONDEO dicendū,quòd charitas,sicut dictū * est,est quædam amicitia hominis ad Deum. Diuersæ autem amicitiarum species accipiuntur,vno quidem mō, sm diuersitatem finis & sm hoc dicūtur tres species amicitiæ,s.amicitia vtilis,delectabilis,& honesti. Alio mō sm diuersitatē cōicationū,in quibus amicitiæ fundātur,sicut alia spēs amicitiæ est consanguineorū, & alia conciuiū, aut peregrinantium, quarum vna fundatur super cōicatione naturali,alia super cōicatione ciuili,vel peregrinationibus, vt patet per Philosophum * in 8 Ethic. Neutro aūt istorum modorum charitas potest diuidi in plura Nam charitatis finis est vnus,s. diuina bonitas Est et & vna cōicatio beatitudinis æternæ, super quā hæc amicitia fundatur.Vnde relinquitur,quod charitas est simpliciter vna virtus,non distincta in plures species.

in lib. 8. ethi.c.11 & 12.to.5

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd ratio illa rectè procederet,si Deus & proximus,ex æquo essent charitatis obiecta Hoc autem non est verum, sed Deus est principale obiectum charitatis,proximus autē ex charitate diligitur propter Deum.

AD SECVNDVM dicendum,quòd charitate diligitur Deus,propter seipsum.Vnde vna sola ratio diligendi attēditur principaliter à charitate, scilicet diuina bonitas,quæ est eius substantia,secundum il'ud Psal 105. Confitemini Domino quoniam bonus Aliæ autem rationes ad diligendum inducentes,vel debitum dilectionis facientes,sunt secundariæ,& cōsequentes ex prima

AD TERTIVM dicēdum,quòd amicitiæ humanæ, de qua Philosophus loquitur,est diuersus finis,& diuersa communicatio Quod in charitate locū non habet,vt dictum * est. Et ideo non est similis ratio.

In corp ar.

121

ARTICVLVS VI.

Vtrum charitas sit excellentissima virtutum.

1. 2. q 66. ar 6. Et infrà qō 30. ar 4. Et 3. di 36.ar 4. Et 4 cō tra cō.55. ad 13. Et col 3 lect. 3. prin. & co. 2.

AD SEXTVM sic proceditur. Vi, quòd charitas nō sit excellētissima virtutū Altioris n.potētiæ altior est virtus,sicut & altior operatio.Sed intellectus est altior volūtate,qa dirigit ipsam Ergo fides, quæ est in intellectu est excellētior charitate,quæ est in volūtate

¶ 2 Præterea, illud,per quod aliud operatur, vī eo inferius,sicut minister per quem dñs aliquid operatur,est inferior dño Sed fides per dilectionem operatur vt hr ad Galat 5. Ergo fides est excellentior charitate.

¶ 3 Præterea. Illud, quod se habet ex additione ad aliud,videtur esse perfectius. Sed spes,videtur se habere ex additione ad charitatem.Nam charitatis obiectū est bonum.Spei autem obiectum est bonum arduum. ergo spes est excellentior charitate.

SED CONTRA est,quod dicitur 1.ad Corin.13. Maior horum est charitas.

RESPONDEO dicendū, quòd cùm bonum in humanis actibus attendatur, sm quod regulantur debita regula,necesse est,quòd virtus humana, quæ est principium bonorum actuum,consistat in attingendo humanorum actuum regulā, est aūt duplex regula humanorū actuū, vt s dictū * est,ratio humana,& Deus. Sed Deus est prima regula,à qua et humana rō regulanda est Et ideo virtutes theologicæ,quæ consistunt in attingendo illā regulā primam,eo quòd earum obiectū est Deus, excellētiores sunt virtutibus moralibus,vel intellectualibus,quæ cōsistunt in attingendo rōnem humanā.Propter quod oportet,vt et inter ipsas virtutes theologicas illa sit potior,quæ magis Deū attingit. Sp autem id, quod est per se,maius est eo,quod est per aliud.Fides aūt,& spes attingunt quidē Deū,sm quod ex ipso prouenit nobis,vel cognitio veri, vel adeptio boni.Sed charitas attingit ipsum Deū, vt in ipso sistat,non vt ex eo aliquid nobis proueniat. Et ideo charitas est excellentior fide, & spe, & per consequens oībus alijs virtutibus.Sicut et prudentia,quæ attingit rationem sm se,est excellentior, quā aliæ virtutes morales, quæ attingunt rationem, secundum quod ex ea mediū constituitur in operationibus,vel passionibus humanis.

Art 5.huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum,quòd operatio intellectus completur, sm quòd intellectum est in intelligente. Et ideo nobilitas operationis intellectualis attenditur, sm mensuram intellectus Operatio aūt voluntatis, & cuiuslibet virtutis appetitiuæ perficitur in inclinatione appetentis ad rem,sicut ad terminum, ideo digni as operationis appetitiuæ attenditur,sm rem quæ est obiectum operationis.Ea aūt,quæ sunt infrà animam,nobiliori modo sunt in anima,quā in seipsis,quia vnumquodque est in aliquo per modū eius in quo est,vt hr in lib.* de causis Quæ vero sunt s animā,nobiliori mō sunt in seipsis,quā sint in anima. Et ideo eorū,quæ sunt infra nos,nobilior est cognitio,quā dilectio Propter quod Philo in 7. Ethi.prætulit virtutes intellectuales moralibus.Sed eorum,quæ sunt supra nos,& præcipuè dilectio Dei, cognitioni præfertur. Et ideo charitas est excellētior fide.

Propo 11. & 20 inter opera Arist to.3.

AD SECVNDVM dicendum, quòd fides non operatur per dilectionem,sicut per instrumentum,vt dominus per seruum,sed sicut per formam propriam. Et ideo ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum, quòd idem bonum est obiectum charitatis,& spei.Sed charitas importat vnionem ad illud bonum, spes autem distantiam quandam ab eo. Et inde est,quòd charitas non respicit illud bonū, vt arduum, sicut spes Quod enim iam vnitum est, non habet rationem ardui.Et ex hoc apparet,quòd charitas est perfectior spe.

ARTICVLVS VII.

122

Vtrum sine charitate possit esse aliqua vera virtus.

AD SEPTIMVM sic proceditur.Vī,quòd sine charitate possit esse aliqua vera virtus Virtutis enim propriū est bonū actū producere Sed illi, qui non habent charitatē faciunt aliquos bonos actus, puta dū nudum vestiunt,famelicū pascunt,& similia operantur Ergo sine charitate potest esse aliqua vera virtus.

1.2 qō.65. ar 2. & 4. Et virt. q. 14.ar 6 & quol. 12. art.12.fin.

¶ 2 Præterea,Charitas non potest esse sine fide Procedit enim ex fide non ficta,vt Apostolus dicit 1. ad Tim. 1.Sed in infidelibus potest esse vera castitas,dum concupiscentias cohibent,& vera iustitia,dum rectè iudicant. Ergo vera virtus potest esse sine charitate,

¶ 3 Præterea, Scientia, & ars virtutes quędam sunt, vt* patet in 6 Ethi. Sed huiusmodi inueniuntur in hominibus peccatoribus non habentibus charitatem. Ergo vera virtus potest esse sine charitate.

*li. 6 c. 3. & 4. tomo 5.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit primę ad Cor. 13 Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Sed virtus vera multum prodest, secundum illud Sap 8 Sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam, & virtutem: quibus in vita nihil est vtilius hominibus Ergo sine charitate, vera virtus esse non potest.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ virtus ordinatur ad bonum, vt s.* habitum est. Bonum aũt principaliter est finis. Nam ea, quæ sunt ad finem, nõ dñr bona nisi in ordine ad finem Sicut ergo duplex est finis, vnus vltimus, & alius proximus, ita etiam est duplex bonum. Vnum quidem vltimũ, & vniuersale, & aliud proximũ, & particulare. Vltimum quidem, & principale bonũ hoĩs est Dei fruitio, ſm illud Psal 72. Mihi autẽ adhærere Deo bonũ est, & ad hoc ordinatur hõ per charitatem Bonũ aũt secundariũ, & quasi particulare hoĩs põt esse duplex. Vnũ quidem, quod est verè bonum, vtpote ordinabile, quantum est in se, ad principale bonũ, quod est vltimus finis. Aliud aũt est bonũ apparens & nõ verũ, quia abducit à finali bono Sic ergo patet, ꝙ virtus vera simpliciter est illa, quæ ordinat ad principale bonũ hoĩs, sicut et Philosophus 7 Ethi dicit, ꝙ virtus est dispositio perfecti ad optimũ. Et sic nulla vera virtus põt esse sine charitate. Sed si accipiatur virtus ſm quod est in ordine ad aliquẽ finẽ particularem, sic põt aliqua virtus dici sine charitate, inquantum ordinatur ad aliquod particulare bonũ. Sed si illud particulare bonum non sit verum bonum, sed apparens, virtus ẽ, quæ est in ordine ad hoc bonum, non erit vera virtus, sed falsa similitudo virtutis. Sicut non est vera virtus auarorum prudentia, qua excogitãt diuersa gña lucrorum, & auarorũ iustitia, qua grauium damnorũ metu contemnunt aliena, & auarorũ tẽperantia, qua luxuriæ quæ sumptuosa est, cohibent appetitũ, & auarorum fortitudo, qua, vt ait Horatius, li. 1 epist.

*1. 2. qõ 55. ar. 4.

Per mare pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes.

vt Aug.* dicit in 4. lib. contra Iulianũ. Si verò illud bonũ particulare sit verũ bonũ, puta conseruatio ciuitatis, vel aliquid hmõi, erit quidem vera virtus, sed imperfecta, nisi referatur ad finale & imperfectum bonũ Et ſm hoc simpliciter vera virtus sine charitate esse non põt.

*Aug lib. 4 ca 3 ante med. to. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ actus alicuius charitate carentis potest esse duplex. Vnus quidem ſm hoc, ꝙ charitate caret, vtpote cùm facit aliquid in ordine ad id, per quod caret charitate Et talis actus semper est malus, sicut Aug.* dicit in quarto contra Iulianum. ꝙ actus infidelis, inquantum est infidelis, semper est peccatum, & si nudum operiat, vel quicquid aliud huiusmodi faciat ordinans ad finem suæ infidelitatis. Alius aũt potest esse actus charitate carentis, non ſm id, quod charitate caret, sed ſm quod habet aliquod aliud donũ Dei; vel fidem, vel spem, vel etiã naturæ bonum, quod non totum per peccatum tollitur, vt suprà dictum* est. Et secundum hoc, sine charitate potest quidem esse aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfectè bonus, quia deest debita ordinatio ad vltimum finem.

*lib. 4 ca. 3. to. 7.

*q. 10. ar. 4. & 1. 2. qõ. 85. art. 1. & 2.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ cum finis se habeat in agibilibus, sicut principium in speculabilibus, sicut non põt esse simpliciter vera scientia, si desit recta æstimatio de primo, & indemonstrabili principio, ita non põt esse simpliciter vera iustitia, aut vera castitas, si desit ordinatio debita ad finem, quæ est per charitatẽ, quantumcunque aliquis se rectè circa alia habeat.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ scientia, & ars de sui ratione important ordinem ad aliquod particulare bonum, non aũt ad vltimum finem humanæ vitæ, sicut virtutes morales, quæ simpliciter faciunt hominem bonum, vt suprà dictum* est. Et ideo non est similis ratio.

*In cor. arti. & 1. 2. q. 57. & q. 66. artic. 3.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum charitas sit forma virtutum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, charitas non sit forma virtutum Forma enim alicuius rei, vel est exemplaris, vel essentialis. Sed charitas non est forma exemplaris aliarum virtutum, quia sic oporteret, quòd aliæ virtutes essent eiusdem speciei cũ ipsa. Similiter etiam non est forma essentialis aliarum virtutum, quia non distingueretur ab alijs. Ergo nullo modo est forma virtutum

123 Supr. q. 4. art. 3. Et 3. di. 23. q. 3. ar. 1. qõ. 1. Et dis. 27. q. 2 ar. 4. q. 3. Et ver. q. 14. ar 5. Et vir. q. 2 ar. 3.

¶ 2 Præterea, Charitas comparatur ad alias virtutes, vt radix, & fundamentum, secundum illud Ephes. 3 In charitate radicati, & fundati. Radix autem, vel fundamentum non habet rationem formæ, sed magis rationẽ materiæ, quia est prima pars in generatione. Ergo charitas non est forma virtutum.

¶ 3 Præterea, Forma, & finis, & efficiens non coincidunt in idem numero, vt patet in secundo* Physicorũ. Sed charitas dicitur finis, & mater virtutum. Ergo non debet dici forma virtutum

*li. 2. Physic. tex. 70. to. 2.

SED CONTRA est, quòd Ambros.† dicit charitatem esse formam virtutum.

†Ex lib. 2. in Luc. in titulo Redargutio malitię Iudæorũ, in lin. collig. tomo 5. & refertur 3 Sent dist. 23. parag. C.

RESPONDEO dicendum, ꝙ in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte hoĩs. Cuius rõ est, quia principium moralium actuum est volũtas, cuius obiectum, & quasi forma est finis. Semper autem forma actus consequitur formam agentis, vnde oportet quod in moralibus id, quod dat actui ordinem ad finẽ, det ei & formam. Manifestum est autem, secundum prædicta,* quòd per charitatem ordinantur actus omnium aliarum virtutum ad vltimum finem. Et secundum hoc ipsa dat formam actibus omnium aliarum virtutum, & pro tanto dicitur esse forma virtutum. Nam & ipsæ virtutes dicuntur in ordine ad actus formatos.

*Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ charitas dr esse forma aliarum virtutum, non quidem exemplariter, aut essentialiter, sed magis effectiue, inquantum scilicet omnibus formam imponit, ſm modum* prædictum.

*In cor. ar.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ charitas comparatur fundamento, & radici, inquantum ex ea sustentatur, & nutriuntur omnes aliæ virtutes, & non ſm rõnẽ, qua fundamẽtum, & radix habent rõnem causæ materialis.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ charitas dr finis aliarum virtutum quia oẽs alias virtutes ordinat ad finẽ suũ. Et quia mater est, quæ in se concipit ex alio, ex hac rõne dr mater aliarum virtutum, quia ex appetitu finis vltimi concipit actus aliarum virtutum, imperando ipsos.

QVAESTIO XXIIII.

De charitatis subiecto, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de charitate in comparatione ad obiectum.

¶ Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, vtrum charitas sit in voluntate tanquam in subiecto.
¶ Secundo, vtrum charitas causetur in homine ex actibus præcedentibus, vel ex infusione diuina.
¶ Tertio, vtrum infundatur, secundum capacitatem naturalium.
¶ Quarto, vtrum augeatur in habente ipsam.
¶ Quinto, vtrum augeatur per additionem.
¶ Sexto, vtrum quolibet actu augeatur.
¶ Septimo, vtrum augeatur in infinitum.
¶ Octauo, vtrum charitas viæ possit esse perfecta.
¶ Nono, de diuersis gradibus charitatis.
¶ Decimo, vtrum charitas possit diminui.
¶ Vndecimo, vtrum charitas semel habita possit amitti.
¶ Duodecimo, vtrum amittatur per vnum actum peccati mortalis.

QVAE-

QVÆSTIONIS XXIIII.
De Charitatis Subiecto,
In 12. quæstiunculas distributę.

AXIOMA.

9 *Tres charitatis gradus, incipiens nimirum, proficiens, atq; perfecta charitas, (qui omnes humanæ 1 voluntati, 1 ut natiuo suo subiecto, 3 non pro humanæ, aut naturalis capacitatis modulo, sed pro diuinæ benignitatis arbitrio, 2 cælitus infunduntur) 6 non singulis, 6 sed certis actibus, neq; per 5 additionem, sed per intensionem 4 augmenta suscipiant. 4 E quibus perfecta charitas (quæ in præsentis vitæ 8 statu, non ex eius, qui diligitur, sed 8 ex diligentis 7 parte esse potest) nullos sui incrementi constitutos 7 10 terminos habet. 10 Diminui autem, non quidem propriè sed hac duntaxat ratione dicuntur, ipse charitatis differentiæ, quod subiectum in quo inhærent, prauæ dispositione ad earum appropinquet amissionem, 12 quam vnica peccati lethalis temeraria 11 commissio 11 afferre soles.*

124

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum voluntas sit subiectum charitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod voluntas non sit subiectum charitatis. Charitas.n. amor quidam est. Sed amor, sm * Philosophum est in concupiscibili. Ergo & charitas est in concupiscibili, & non in uoluntate.

¶ 2 Præterea, Charitas est principalissima virtutum, vt supra dictū † est. sed subiectū virtutis est ratio. Ergo videtur, quod charitas sit in ratione, & non in voluntate.

¶ 3 Præterea, Charitas se extendit ad oēs actus humanos: sm illud 1 ad Corin. vlt. Omnia uestra in charitate fiant. Sed principium humanorum actuum est liberum arbitrium. Ergo videtur, quòd charitas maxime sit in libero arbitrio, sicut in subiecto, & non in voluntate.

SED CONTRA est, quod obiectum charitatis est bonum, quod etiam est obiectum voluntatis. ergo charitas est in voluntate, sicut in subiecto.

RESPONDEO dicendū, quod cùm duplex sit appetitus, sensitiuus scilicet & intellectiuus, qui dr voluntas, vt in primo * habitum est, vtriusq; obiectum est bonum, sed diuersimodè. Nā obiectum appetitus sensitiui est bonum per sensum apprehensum. Obiectum verò appetitus intellectiui, vel uoluntatis est bonū sub cōmuni ratione boni, prout est apprehensibile ab intellectu. Charitatis aūt obiectum non est aliquod bonum sensibile, sed bonum diuinū, quod solo intellectu cognoscitur. Et ideo charitatis subiectum non est appetitus sensitiuus, sed appetitus intellectiuus, id est voluntas.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod concupiscibilis est pars appetitus sensitiui, non autem appetitus intellectiui, ut in * primo ostensum est. Vñ amor, qui est in concupiscibili, est amor sensitiui boni. Ad bonum autē diuinum, quod est intelligibile, concupiscibilis se extēdere non potest, sed sola voluntas. Et ideo concupiscibilis subiectum charitatis esse non potest.

AD SECVNDVM dicendū, quod voluntas etiam, sm Philos. in 3. * de anima, in ratione est, & ideo per hoc, quod charitas est in voluntate, non est aliena à ratione. Tñ ratio non est regula charitatis, sicut humanarum virtutum: sed regulatur à Dei sapientia, & excedit regulam rationis humanæ sm illud Eph. 3. Supereminentē scientiæ charitatem Christi: Vnde non est in ratione sicut in subiecto, sicut prudentia, neque sicut in regulante, sicut iustitia, uel temperantia, sed solum per quandam affinitatem voluntatis ad rationem.

Margin notes: 3. dist. 27. 2. a. t. 3. & dis. 30 ar. 1. corp. Et veri. q. 14 ar. 5. cor. Et vir. q. 2. ar. 5. co. & ad 5. & 12. — * Arist. 2. Topic. ca. 3. añ mediū, to. 1. — † q. præce. ar. 6. — 1. p. q. 80. ar. 2. — 1. p. q. 81. ar. 2. — lib. 3. de anima, text. 42. tom. 2

AD TERTIVM dicendū, quod liberū arbitriū non est alia potētia a volūtate, ut in primo dictū * est: & tñ charitas nō est in voluntate sm rationē liberi arbitrij, cuius actus est eligere. Electio enī est eorū, quæ sunt ad finem: voluntas aūt est ipsius finis: vt dicitur * in 3. Eth. Vñ charitas, cuius obiectum est finis vltimus, magis debet dici esse in voluntate, quàm in libero arbitrio.

Margin notes: 1. p. q. 83. ar. 4. — lib. 3. Eth. c. 2. in medio, to. 5.

125

ARTICVLVS II.
Vtrum charitas causetur in nobis ex infusione.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod charitas non causetur in nobis ex infusione. Illud enī, quod est cōe omnibus creaturis, naturaliter hominibus inest. Sed, sicut Dion. dicit in 4. c. * de diui. nom. Omnibus diligibile, & amabile est bonum diuinum, quod est obiectum charitatis. Ergo charitas inest nobis naturaliter, & non ex infusione.

¶ 2 Præterea, Quāto aliquid est magis diligibile, tanto facilius diligi pōt. Sed Deus est maximè diligibilis, cùm sit summe bonus. Ergo facilius est ipsum diligere, quàm alia. Sed ad alia diligenda non indigemus aliquo habitu infuso. Ergo nec etiam ad diligendum Deum.

¶ 3 Præterea, Apostolus dicit 1. ad Tim. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. sed hæc tria pertinent ad actus humanos. Ergo charitas causatur in nobis ex actibus præcedentibus, & non ex infusione.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Roman. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum: qui datus est nobis.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum * est, Charitas est amicitia, quędā hominis ad Deū fundata super cōicatione beatitudinis ęternę. Hęc autem communicatio non est sm bona naturalia, sed sm dona gratuita: quia, vt dr Rom. 6. Gratia Dei, vita æterna. Vnde & ipsa charitas facultatem naturæ excedit. Quod aūtē excedit naturę facultatem, non potest esse neq; naturale, neq; per potentias naturales acquisitū: quia effectus naturalis non transcendit suam causam. Vnde charitas non potest neque naturaliter nobis inesse, neq; per vires naturales est acquisita: sed per infusionem Spiritus sancti, qui est amor Patris, & Filij; cuius participatio in nobis est ipsa charitas causata, sicut supra * dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Dion. loquitur de dilectione Dei, quæ fundatur super communicationem naturalium bonorum: & ideo naturaliter omnibus inest. Sed charitas fundatur super quandam communicationem supernaturalem. Vnde non est similis ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Deus, sm se, est maximè cognoscibilis, non tamen à nobis propter defectum nostræ cognitionis, quæ dependet à rebus sensibilibus, ita etiam Deus in se est maxime diligibilis, inquantum est obiectum beatitudinis. Sed hoc modo non est maximè diligibilis à nobis, propter inclinationem affectus nostri ad visibilia bona. Vnde patet, quod ad Deum maximè hoc modo diligendum, necesse est, quòd nostris cordibus charitas infundatur.

AD TERTIVM dicendum, quod cùm charitas dr in nobis procedere ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, hoc referendum est ad actum charitatis, qui ex præmissis excitatur. Vel et hoc dicitur, quia huiusmodi actus disponunt hominem ad recipiendum charitatis infusionem. Et similiter etiam dicendum est de eo, quod Aug. * dicit, quod timor introducit charitatem. Et de hoc, quod dicitur in gl. † Matth. 1. quod fides generat spem, & spes charitatem.

Margin notes: 1. di. 17. q. 2. art. 1. & 3. Et 3. cō tra ca. 151. Et opusc. 6. cap. 3. & Roman. 5. lect. 5. col. 1. — * c. 4. parte 1. circa medium. — q. præced. ar. 1. — q. præced. ar. 2. — * tract. 9. in Cano. Ioā. añ mediū, tom 9. — † Gl. interlin. ibi.

126

ARTICVLVS III.
Vtrum charitas infundatur secundum capacitatem naturalium.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr, quod charitas infundatur sm capacitatem naturalium. Dicit enim

Margin note: 1. q. 62. ar. 6. Et 1. dis. 17 q. 1. ar. 3. Et 3. dis. 31 q. 1. artic. 4.

Matth. 25. Quod dedit vnicuique ſm propriam virtutem. Sed charitatem nulla virtus præcedit in homine nisi naturalis, quia sine charitate nulla est uirtus, ut dictum* est. Ergo secundum quantitatem virtutis naturalis infunditur homini charitas à Deo.

* q. præce. ar. 7.

2 Præterea, Omnium ordinatorum ad inuicem ſm proportionatur primo: sicut videmus, ꝙ in rebus naturalibus forma proportionatur materiæ, & in donis gratuitis gloria proportionatur gratiæ. Sed charitas, cum sit perfectio naturæ, comparatur ad capacitatem naturalem sicut ſm ad primum. Ergo videtur, quòd charitas infundatur secundum naturalium capacitatem.

3 Præterea, Homines & angeli ſm eandem rationē participāt beatitudinē: quia in vtrisq; est similis beatitudinis ratio, ut habetur Matth 22 & Luc 20 Sed in angelis charitas & alia dona gratuita sunt data ſm capacitatem naturalium, ut Magister* dicit 3 dist. secundi libri sententiarum. Ergo idem videtur esse in hominibus.

lib. 2. Sēt. dist 3 paragrapho B

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Io. 3 Spiritus vbi vult spirat. Et 1 ad Cor. 12. Hæc omnia operatur vnus & idem spiritus, diuidens singulis prout vult. ergo charitas datur, non ſm capacitatem naturalium, sed secundum voluntatem spiritus sua dona distribuentis.

RESPONDEO dicendum, ꝙ vniuscuiusque rei quantitas dependet à propria cā rei: quia vniuersalior cā effectum maiorem producit. Charitas autē cùm super excedat proportionem naturæ humanæ, vt* dictū est, non dependet ex aliqua naturali virtute, sed ex sola gratia spiritus sancti eā infundentis. Et ideo quantitas charitatis non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis, sed solum ex voluntate spiritus sancti distribuentis sua dona, prout vult. Vnde & Apostolus dicit ad Ephes 4 vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

Ar. præce

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa virtus, ſm quam sua dona Deus dat vnicuiq; est dispositio vel præparatio præcedens, siue conatus gratiam accipientis. Sed hanc etiam dispositionem, vel conatum præuenit Spiritus sanctus mouens mentem hominis uel plus, uel minus, secundum suam voluntatem. Vnde & Apostolus dicit ad Coloss. 1 Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ forma non excedit materię proportionem, sed sunt eiusdem generis. Similiter etiam gratia & gloria ad idem genus referuntur: quia gratia nihil est aliud, quàm quædam inchoatio gloriæ in nobis. Sed charitas, & natura non pertinent ad idem genus. Et ideo non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ angelus est intellectualis naturæ, & ſm suam conditionem competit ei, vt totaliter feratur in omne id, in quod fertur, ut in primo habitum* est. Et ideo in superioribus angelis fuit maior conatus, & ad bonū in perseuerātibus, & ad malū in cadentibus. Et ideo superiorū angelorum persistentes facti sunt meliores, & cadētes facti sūt peiores alijs. Sed homo est naturæ rōnalis, cui competit esse quandoque in potentia & quandoq; in actu: & ideo non oportet, ꝙ feratur totaliter in id, in quod fertur, sed eius, qui habet meliora naturalia, potest esse minor conatus, & econuerso. Et ideo non est simile.

1 p. q. 62. art. 6.

127

ARTICVLVS IIII.

Vtrum charitas augeri possit.

AD QVARTVM sic proceditur. Vi ꝙ charitas augeri non possit. Nihil enim augetur nisi quantum. Duplex autē est quantitas, dimensiua, & uirtualis, quarū prima charitati non conuenit, cū sit quædam spiritualis perfectio. Virtualis autem quātitas attenditur ſm obiecta, secundum quæ charitas non crescit, quia minima charitas diligit omnia, quæ sunt ex charitate diligenda. Ergo charitas non augetur.

1. 2. q 52. art 1. & q. 66. art. 1. Et 1. di. 17 q. 2 art 1 Et uir. q. 1. ar 11 Et quolib 9. art. 13.

2 Præterea, Id quod est in termino, non recipit augmentum. Sed charitas est in termino, quasi maximæ virtutū existens, & summus amor optimi boni. Ergo charitas augeri non potest.

3 Præterea, Augmentū quidā motus est. Ergo quod augetur, mouetur. Quod ergo augetur essentialiter, mouetur essentialiter. Sed non mouetur essentialiter, nisi qd corrumpitur, uel generatur. Ergo charitas nō potest augeri essentialiter, nisi fortè de nouo generetur, uel corrumpatur: quod est inconueniens.

SED CONTRA est, ꝙ Aug.* dicit super Ioan. ꝙ charitas meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.

Tract. 5. E Ioā. declinando ad finem, t. 9.

RESPONDEO dicendū, ꝙ charitas viæ potest augeri. Ex hoc enim dicimur esse viatores, ꝙ in Deū tendimus, qui est vltimus finis nostræ beatitudinis. In hac aūt via tāto magis ꝓcedimus, quāto Deo magis appropinquamus, cui non appropinquatur passibus corporis, sed affectibus mentis. Hanc aūt propinquitatem facit charitas: quia per ipsam mens Deo vnitur. Et ideo de rōne charitatis uiæ est, ut possit augeri. Si enim non posset augeri iam cessaret viæ ꝓcessus. Et ideo Apostolus charitatem viam nominat, dicens 1. ad Corinth. 12. Adhuc excellentiorem viam nobis demonstro.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ charitati non cōuenit quātitas dimensiua, sed solum quātitas uirtualis, quæ non solum attenditur ſm numerum obiectorum, vt scilicet plura, uel pauciora diligantur, sed etiam ſm intensionem actus, ut magis, uel minus aliquid diligatur, & hoc modo virtualis quantitas charitatis augetur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ charitas est in summo ex parte obiecti, inquantum. s. eius obiectum est summum bonum. Et ex hoc sequitur, ꝙ ipsa sit excellentior alijs virtutibus. Sed non est omnis charitas in summo, quantum ad intensionem actus.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ quidam dixerunt charitatē non augeri ſm suam essentiam, sed solum ſm radicationem in subiecto, uel ſm feruorē. Sed hi ꝓpriā vocem ignorauerunt. Cùm enim accidens sit, eius esse est inesse. Vnde nihil est aliud ipsam ſm essentiam augeri, quā eam magis inesse subiecto; quod est magis eam radicari in subiecto. Similiter etiā ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum. Vnde idem est ipsam augeri ſm essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum. Augetur ergo essentialiter, non quidem ita ꝙ esse incipiat, uel esse desinat in subiecto, sicut obiectio illa procedit, sed ita quòd magis, ac magis in subiecto esse incipiat.

ARTICVLVS V.

128

Vtrum charitas augeatur per additionem.

AD QVINTVM sic proceditur. Vi, ꝙ charitas augeatur per additionem. Sicut enim est augmentum ſm quantitatem corporalem, ita ſm quantitatem virtualem. Sed augmentum quantitatis corporalis fit per additionem. Dicit enim Philos.* in 1 de generatione, ꝙ augmentum est præexistenti magnitudini additamentum. Ergo et augmentum charitatis, quod est ſm virtualem quantitatem erit per additionem.

1. 2. q. 52. ar 2 Et 1. dist. 17. q. 2 artic. 2. Et vir. q. 1. ar. 11 cor. & ad 10 & 12. * li. 1 tex. 31. tom. 2.

2 Præterea, Charitas in anima est quoddam spirituale lumen, ſm illud 1. Io 2 Qui diligit fratrem suum, in lumine manet. Sed lumē crescit in aere per additionē, sicut in domo lumen crescit, alia candela superaccensa. Ergo etiā charitas crescit in anima per additionem.

3 Præterea, Augeri charitatē, ad Deū pertinet, sicut & ipsam creare, ſm illud 2 ad Cor. 9 Augebit incrementa frugū iustitiæ uestræ. Sed Deus primo infundēdo charitatem, aliquid facit in anima, quod ibi prius non erat. Ergo etiā augendo charitatem, aliquid ibi facit, quod prius non erat. Ergo charitas augetur per additionem.

SED CONTRA est, ꝙ charitas est forma simplex. Simplex autem additum simplici non facit aliquid maius, ut probatur in 3.* Physic. Ergo charitas non augetur per additionem.

lib. 3. tex. 59. tom. 3.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ omnis additio est alicuius ad aliquid. Vnde in omni additione oportet saltem præintelligere distinctionem eorum, quorũ vnum additur alteri, ante ipsam additionem. Si ergo charitas addatur charitati, oportet præsupponi charitatẽ additam vt distinctã a charitate, cui additur, non quidẽ ex necessitate, fm esse sed saltẽ, fm intellectũ. Posset n. Deus ẽt quantitatẽ corporalẽ augere, addẽdo aliquã magnitudinẽ non prius existentẽ, sed tunc creatã: quæ quamuis prius nõ fuerit in rerũ natura, habet tñ in se, vnde eius distinctio intelligi possit à quantitate cui additur. Si ergo charitas addatur charitati oportet præsupponere ad minus, fm intellectũ, distinctionem vnius charitatis ab alia. Distinctio aũt informis est duplex. Vna quidem, fm specië, alia aũt, fm numerũ. Distinctio quidem fm speciem in habitibus est, fm obiectorum diuersitatem. Distinctio vero fm numerum est fm diuersitatem subiecti. Potest ergo contingere, ꝙ aliquis habitus per additionem augeatur dum extenditur ad quædam obiecta, ad quæ prius se non extendebat. Et sic augetur scientia Geometriæ in eo, qui de nouo incipit scire aliqua Geometricalia, quæ prius nesciebat. Hoc aũt non põt dici de charitate: quia ẽt minima charitas se extendit ad oĩa illa, quæ sunt ex charitate diligenda. Non ergo talis additio in augmento charitatis põt intelligi præsupposita distinctione, fm speciem charitatis additæ ad eam, cui additur. Relinquitur ergo, ꝙ si fiat additio charitatis ad charitatem, ꝙ hoc fiat, præsupposita distinctione fm numerum, quæ est fm diuersitatem subiectorũ, sicut albedo augetur per hoc, ꝙ album additur albo, quã uis hoc augmento non fiat aliquid magis album. Sed hoc in proposito dici non põt: quia subiectũ charitatis non est nisi mens rõnalis. Vnde tale charitatis augmentũ fieri non posset, nisi per hoc ꝙ vna mens rõnalis alteri adderetur, quod est impossibile. quamuis ẽt si esset possibile, tale augmentum faceret maiorem diligentẽ, non aũt magis diligentem. Relinquitur ergo, quod nullo mõ charitas augeri põt, per additionem charitatis ad charitatem, sicut quidam ponunt. Sic ergo charitas augetur solum per hoc, ꝙ subiectum magis ac magis participat charitatem, id est fm quod magis reducitur in actum illius, ac magis subditur illi. Hic enim est augmẽti modus proprius cuiuslibet formæ, quæ intenditur, eo ꝙ esse huius formæ, totaliter consistit in eo, quod inhæret susceptibili. Et ideo cũm magnitudo rei consequitur esse ipsius formæ, formam esse maiorem, hoc est eam magis inesse susceptibili, non aũt aliam formam aduenire. Hoc enim esset si forma haberet aliquam quantitatem ex seipsa, non per comparationem ad subiectum. Sic ergo & charitas augetur per hoc, quòd intenditur in subiecto & hoc est ipsam augeri, secundum essentiam. Non autem per hoc, quòd charitas addatur charitati.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quantitas corporalis habet aliquid, inquantũ est quantitas, & aliquid inquantum est forma accidentalis. Inquantum est quantitas habet, ꝙ sit distinguibilis, secundum situm, vel fm numerum, & ideo hoc modo consideratur augmentum magnitudinis per additionem, vt patet in animalibus. Inquantum verò est forma accidentalis, est distinguibilis solum secundum subiectum. Et secundum hoc habet proprium augmentum, sicut & aliæ formæ accidentales, per modũ intensionis eius in subiecto, sicut patet in his, quæ rarefiunt, vt probatur in 4. Physi. Et similiter ẽt scientia habet quantitatem, inquantum est habitus ex parte obiectorum, & sic augetur per additionẽ inquantũ aliquis plura cognoscit. Habet ẽt quantitatẽ, inquantũ est quædam forma accidentalis ex eo, ꝙ inest subiecto, & secundum hoc augetur in eo, qui certius eadem scibilia cognoscit nunc, quàm prius. Similiter etiam & charitas habet duplicem quantitatem. Sed secundum eam, [In cor. ar.] quæ est ex parte obiecti, non augetur, vt dictum est. Vñ relinquitur, quod per solam intensionem augeatur.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ additio luminis ad lumen potest intelligi sic, quòd intenditur in aëre propter diuersitatem luminarium causantium lumen. Sed talis distinctio non habet locum in proposito, quia non est, nisi vnum luminare influens lumen charitatis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ infusio charitatis importat quandam mutationem fm habere charitatem, & non habere. Et ideo oportet, ꝙ aliquid adueniat, qđ prius non infuit. Sed augmentatio charitatis importat mutationẽ fm magis, & minus habere, & ideo nõ oportet, ꝙ aliquid insit, quod prius non infuerit, sed ꝙ magis insit, quod prius minus inerat. Et hoc est, quod facit Deus, charitatem augendo, s. quòd magis insit, & quòd perfectius similitudo Spiritussancti participetur in aĩa.

ARTICVLVS VI.

[129]

Vtrum quolibet actu charitatis charitas augeatur.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, ꝙ quolibet actu charitatis charitas augeatur. Quod enim potest id, quod maius est, potest id, quod minus est. Sed quilibet actus charitatis potest mereri vitã æternam, quæ maius est, ꝗ simplex charitatis augmentum, quia vita æterna includit charitatis perfectionem. Ergo multo magis quilibet actus charitatis charitatẽ auget. [1. 2. q. 52. ar. 3. Et 1. dist. 17. q. 2. artic. 3.]

¶ 2 Præterea, Sicut habitus virtutum acquisitarum generatur ex actibus, ita etiam augmentum charitatis causatur per actum charitatis. Sed quilibet actus virtuosus operatur ad virtutis generationem. Ergo etiam quilibet actus charitatis operatur ad charitatis augmentũ.

¶ 3 Præterea, * Greg. dicit, ꝙ in via Deo stare retrocedere est. Sed nullus dum mouetur actu charitatis, retrocedit. ergo quicunque mouetur actu charitatis procedit in via Dei. Ergo quolibet actu charitatis charitas augeẽ. [Ber. in Ser. 2. de puri. in fi. illius id. habet expresse. Hoc autẽ innuit Gregor. 3. ho. in Ezech. a medio.]

SED CONTRA est, ꝙ effectus nõ excedit virtutẽ causæ, sed qñq; aliquis actus charitatis cũ aliquo torpore, vel remissione cõmittit. Non ergo perducit ad excellentiorem charitatem sed magis disponit ad minorẽ.

RESPONDEO dicendum, ꝙ augmentum spirituale charitatis quodammodo simile est corporali augmento. Augmentum aũt corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita sꝙ si aliquid tñ, augetur in tanto tẽpe, necesse sit, ꝙ proportionaliter in qualibet parte illius tẽpis aliquis augeatur, sicut contingit in motu locali. Sed per aliquod tẽpus natura operatur disponẽs ad augmentum, & nihil augens actu, & postmodũ producit in effectum id, ad quod disposuerat, augendo ipsum animal, vel plantã in actu. Ita ẽt non quolibet actu charitatis charitas actu augetur sed quilibet actus charitatis disponit ad charitatis augmentũ, inquantum ex vno actu charitatis homo redditur promptior iterũ ad agendum, fm charitatem, & habilitate crescente, homo prorumpit in actum feruentiorem dilectionis, quo conetur ad charitatis perfectũ, & tunc charitas augetur in actu.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quilibet actus charitatis meretur vitã æternam, non quidẽ statim exhibendam, sed suo tẽpe. Similiter etiam quilibet actus charitatis meretur charitatis augmentum, non tñ statim augetur, sed qñ aliquis conatur ad huiusmodi augmentũ.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ etiam in generatione virtutis acquisitæ non quilibet actus complet generationem virtutis, sed quilibet operatur ad eam, vt disponens, & vltimus, qui est perfectior agens in virtute omnium præcedentium, reducit eam in actum, sicut etiam est in multis guttis cauantibus lapidem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in via Dei procedit aliquis, non solum, dum actu charitas eius augetur, sed etiam dum disponitur ad eius augmentum.

ARTICVLVS VII.

[130 3. di. 17. q. 2. art. 4. Et vir. q. 1. ar. 11. ad 17. & q. 2. ar. 2 ad 10.]

Vtrum charitas augeatur in infinitum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ charitas non augeatur in infinitum. Omnis enim motus

 est ad

lib. 2. tex. 8. & 9. t. 3.

est ad aliquem finem, & terminum, vt dicitur in 2. * Metaph. Sed augmentum charitatis est quidam motus. Ergo tendit ad aliquem finem, & terminum. Ergo charitas in infinitum non augetur.

¶ 2 Præterea. Nulla forma excedit capacitatem sui subiecti. Sed capacitas creaturæ rationalis, quæ est subiectum charitatis, est finita. Ergo charitas in infinitum augeri non pôt.

¶ 3 Præterea, Oe finitu per continuu augmentu pôt pertingere ad quantitatem alterius finiti quantumcunque maioris, nisi forte id, quod accrescit per augmentu, semper sit minus, & minus: sicut Philo. dicit in 3 Phys. q si vni lineæ addatur, quod subtrahitur ab alia linea, quæ in infinitum diuiditur, in infinitu additione facta: nunquam pertingetur ad quandam determinatã quantitatem, quæ est composita ex duabus lineis diuersis, ea s. ex qua additur & ea, cui additur, quod ex alia subtrahitur: quod in proposito non contingit. Non n. necesse est, vt sm charitatis augmentum sit minus, q primu: sed magis probabile est, q sit æquale, aut maius. Cum ergo charitas patriæ sit quiddam finitum, si charitas viæ in infinitum augeri potest, sequitur, q charitas viæ possit sibi adæquare charitatem patriæ, quod est inconueniens. Non ergo charitas viæ in infinitum potest augeri.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Phili. 3. Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus sim. Sequor autem si quo modo comprehendam. Vbi dicit * Glo. Nemo fidelium etsi multum profecerit, dicat, sufficit mihi. Qui enim hoc dicit, de via exit ante finem. Ergo semper charitas in via potest magis, ac magis augeri.

Sumit ex Aug. Psal. 69. sup illud, Adiutor, & protector. c. 8.

RESPONDEO dicendum, q terminus augmento alicuius formæ pôt præfigi tripliciter. Vno mo ex ratione ipsius formæ, quæ habet terminatam mensuram: ad quam, cum peruentum fuerit, non pôt vltra procedi in forma, sed si vltra processum fuerit, peruenietur ad aliã formã. Sicut patet in pallore, cuius terminos per continuã alterationem aliquis transit, vel ad albedinem, vel ad nigredinẽ perueniens. Alio mô ex parte agentis, cuius virtus non se extendit ad vlterius augendum formã in subiecto. Tertio ex parte subiecti, quod non est capax vlterioris perfectionis. Nullo aût istorum modoru imponitur terminus augmẽto charitatis in statu viæ. Ipsa enim charitas sm rõnẽ propriæ speciei, terminũ augmenti non habet. Est n. participatio quædã infinitæ charitatis, quæ est spiritussanctus. Similiter et causa agens charitatem, est infinitæ virtutis, s. Deus. Similiter et ex parte subiecti terminus huic augmento præfigi non potest, quia sp charitate excrescente, superexcrescit habilitas ad vlterius augmentum. Vnde relinquitur, q charitatis augmento nullus terminus præfigatur in hac vita.

AD PRIMVM ergo dicendum, q augmentum charitatis est ad aliquem finem: sed ille, finis non est in hac vita, sed futura.

AD SECVNDVM dicendum, q capacitas creaturæ rõnalis per charitatẽ augetur: q̃a per ipsam cor dilatatur, sm illud 2 ad Cor. 6. Cor nostrũ dilatatũ est. Et iõ adhuc vlterius manet habilitas ad maius augmentũ.

AD TERTIVM dicendum, q rõ illa procedit in his, quæ habent quantitatem eiusdem rõnis, non aût in his, quæ habent diuersam rationem quantitatis, sicut linea quantumcunque crescat, non attingit quantitatem superficiei. Non est aût eadem ratio quantitatis charitatis viæ, quæ sequitur cognitionẽ fidei, & charitatis patriæ, quæ sequitur visionem apertam. Vnde rõ non sequitur.

131 Inf q 184. ar 2. Et 3. di. 26. q 3, a. 4. & di. 29. q. 1. ar. 8 q 1 & 2. Et veri. q. 10 ar 10. & 11. Et op. 18. c. 3. & 7.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum charitas in hac vita possit esse perfecta.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, q charitas in hac vita non possit esse perfecta. Maximè enim hæc perfectio in Apostolis fuisset: sed in eis non fuit. Dicit enim Apostolus ad Phil. 3. Non quòd iam comprehenderim, aut perfectus sim. Ergo charitas in hac vita perfecta esse non potest.

¶ 2 Præterea, Aug dicit in lib. 83 quæst * q nutrimentum charitatis est diminutio cupiditatis: Sed vbi est perfectio charitatis, nulla est cupiditas. Sed hoc non potest esse in hac vita, in qua sine peccato viuere non possumus: secundum illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Omne autem peccatum ex aliqua inordinata cupiditate procedit. Ergo in hac vita charitas perfecta esse non potest.

q. 36. circa prin. to. 4.

¶ 3 Præterea. Illud, quod iam perfectum est, non potest vlterius crescere. Sed charitas in hac vita semper potest augeri, vt * dictum est. Ergo charitas in hac vita non potest esse perfecta.

Ar. præce.

SED CONTRA est, quod Aug dicit super primã Can. Ioan. Charitas cùm fuerit roborata, perficit. Cum aût ad perfectionẽ venerit, dicit: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Sed hoc possibile est in hac vita, sicut in Paulo fuit. Ergo charitas in hac vita potest esse perfecta.

Tract. 5. in Cano. Ioã. declinando ad finẽ tractatus, to. 9.

RESPONDEO dicẽdum, q perfectio charitatis põt intelligi dupliciter. Vno mô ex parte diligibilis, alio mô ex parte diligentis. Ex parte quidem diligibilis perfecta est charitas, vt diligatur aliquid, quantũ diligibile est. Deus aût tm diligibilis est, quantum bonus est. Bonitas aût eius est infinita: vnde infinitè diligibilis est. Nulla aût creatura pôt eum diligere infinite: cùm quælibet virtus creata sit finita. Vñ per hunc modũ nullius creaturæ charitas pôt esse perfecta, sed solum charitas Dei, qua seipsum diligit. Ex parte verò diligentis, tũc est charitas perfecta, qñ diligit tm, quantum pôt. Quod quidẽ contingit tripliciter. Vno mô sic, q totum cor hois actualiter sp feratur in Deum. Et hæc est perfectio charitatis patriæ, quæ non est possibilis in hac vita, in qua impossibile est, pp humanæ vitæ infirmitatẽ sp actu cogitare de Deo, & moueri dilectione ad seipsum. Alio modo, vt hõ studium suũ deputet ad vacandũ Deo, & reb. diuinis: prætermissis alijs, nisi quantũ necessitas pñtis vitæ requirit. Et ista est perfectio charitatis quæ est possibilis in via, non tñ est cõis omnibus habentibus charitatem. Tertio modo ita, q habitualiter aliquis totum cor suũ ponat in Deo: ita, scilicet quod nihil cogitet, vel velit, quod diuinæ dilectioni sit contrarium. Et hæc perfectio est communis omnibus charitatem habentibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Apost. negat de se perfectionem patriæ. Vñ * Glo ibidẽ dicit, q perfectus erat viator, sed nondũ ipsius itineris pfectione puctor.

Glo. ordi. ibidem ex Aug.

AD SECVNDVM dicendum, q hoc dicit propter peccata venialia, quæ non contrariãtur habitui charitatis, sed actui, & ita non repugnant perfectioni viæ, sed perfectioni patriæ.

AD TERTIVM dicendum, q perfectio viæ non est perfectio simpliciter, & iõ semper hẽt, quo crescat.

ARTICVLVS IX.

132

Vtrum conuenienter distinguantur tres gradus charitatis, incipiens, proficiens, & perfecta.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, q inconuenienter distinguãtur tres gradus charitatis, s. charitas incipiẽs, pficiẽs, & pfecta. Inter principiũ n. charitatis, & eius vltimã perfectionẽ, sunt multi gradus medij. Non ergo vnũ solũ medium debuit poni.

Inf. q. 183. ar. 4 Et q. 184. ar. 2 6. & dist 29. ar 8. qo 1. Et opu 6 3 c. 2. Et Pl. 24 col. 4

¶ 2 Præterea, Statim cùm charitas incipit esse, incipit etiam proficere. Non ergo debet distingui charitas proficiens à charitate incipiente.

¶ 3 Præterea, Quantũcunq; aliqs habeat in hoc mũdo charitatẽ perfectã, pôt et eius charitas augeri, vt * dictũ est. Sed charitatẽ augeri est ipsam proficere. Ergo charitas perfecta nõ dẽt distingui à charitate proficiente. Incõuenieter ergo prædicti tres gradus charitatis assignant.

Ar. 7. huius qõ.

SED CONTRA est, qd * Aug. dicit super primã Can. Ioan. Charitas, cũ fuerit nata, nutritur, qd pertinet ad incipiẽtes, cùm fuerit nutrita, roboratur, qd pertinet ad proficientes, cùm fuerit roborata, perficitur, quod pertinet ad pfectos. Ergo est triplex gradus charitatis.

Tra. 5 declinando ad fi. to. 9.

R E.

RESPONDEO dicendum, q spirituale augmentum charitatis considerari pôt quantũ ad aliquid simile corporali hominis augmento. Quod quidem quamuis in plurimas partes distingui possit habet tñ aliquas determinatas distinctiones, ſm determinatas actiones, vel studia, ad quæ homo perducitur per augmentum. Sicut infantilis ætas dr̃ antequam habeat vsum rationis, postea autẽ distinguitur alius status hominis, quando iam incipit loqui, & ratione vti. Iterũ tertius status eius est pubertatis, cũ iam incipit posse generare, & sic deinde quousq; perueniatur ad perfectum. Ita etiam, & diuersi gradus charitatis distinguũtur ſm diuersa studia, ad quæ homo perducitur per charitatis augmentũ. Nã primo quidẽ incumbit homini studium principale ad recedendum à peccato, & resistendum concupiscentijs eius, quæ in contrarium charitatis mouent. Et hoc pertinet ad incipiẽtes, in quib. charitas est nutrienda, uel fouenda, ne corrumpatur. Secũdum aũt studium succedit, vt homo principaliter intendat ad hoc, q in bono proficiat. Et hoc studiũ pertinet ad proficientes, qui ad hoc principaliter intendunt, ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium aũt studium est, ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo inhæreat, & eo fruatur. & hoc pertinet ad perfectos, q cupiunt dissolui, & esse cũ Christo. Sicut ẽt videmus in motu corporali, q primũ est recessus à termino. Secundum aũt est appropinquatio ad aliũ terminum. Tertium est quies in termino.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q oĩs illa determinata distinctio, quæ pôt accipi in augmẽto charitatis cõprehendit sub illis tribus, quæ * dicta sunt, sicut ẽt oĩs diuisio continuorũ cõprehenditur sub tribus his, principio, medio, & fine: ut * Philos. dicit in 1 de Cęlo.

In cor. ar.

Lib. 1. text. 2. tom. 2.

AD SECVNDVM dicendum, q illis, in quibus charitas incipit, q̃amuis proficiant, principalior tñ cura imminet, ut resistant peccatis, quorũ impugnatione inquietantur. Sed postea hãc impugnationẽ minus sentientes, iam quasi securius intendunt ad pfectũ, ex vna tñ parte facientes opus, & ex alia parte hñtes manu ad gladiũ, ut dicitur in Esdra de ędificatoribus Ierusalẽ.

AD TERTIVM dicendum, q perfecti etiam in charitate proficiunt. Sed non est ad hoc principalis eorũ cura: sed iam eorũ studiũ circa hoc maxime uersaĩ, ut Deo inhæreant. Et quãuis ẽt hoc quærant, & incipientes, & proficientes, tñ magis sentiunt circa alia suam solicitudinem, incipientes quidem de vitatione peccatorum, proficientes vero de profectu virtutum.

133

ARTICVLVS X.

Vtrum charitas possit diminui.

· dist. 17. q. 2. art. 5. Et male. q 7. ar. 2.

* Ar. 4 huius quęst.

† Li 10 c. 29. à med. tom. 1.

* q 36. cir. principiũ tom 4.

† Lib. 8. c. 12 in principio, to. 3.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr̃, q charitas possit diminui. Contraria enim nata sunt fieri circa idẽ. Sed augmentatio, & diminutio sunt contraria: Cum ergo charitas augeatur, ut * dictum est supra, videtur etiam, quod possit diminui.

¶ 2 Pręterea, † Aug 10. Confess. ad Deum loquens dicit, Minus te amat, qui tecũ aliquid amat. Et in lib. 83. * q. dicit, q nutrimentum charitatis est diminutio cupiditatis. Ex quo vr̃, q etiam econuerso augmentum cupiditatis sit diminutio charitatis. Sed cupiditas, qua amatur aliquid aliud, quàm Deus, potest in homine crescere. Ergo charitas potest diminui.

¶ 3 Pręterea, sicut † Aug dicit 8. super Gen. ad literã, Non ita Deus operatur hominẽ iustũ, iustificando eũ, vt si abscesserit, maneat in absente quod fecit. Ex quo pôt accipi, q eodẽ modo Deus operaĩ in homine, charitatẽ eius conseruando, quo operatur primo ei charitatẽ infundendo. Sed in prima charitatis infusione, minus se præparanti Deus minorẽ charitatẽ infundit. Ergo ẽt in conseruatione charitatis, minus se præparanti minorẽ charitatem conseruat. Potest ergo charitas diminui.

SED CONTRA est, q charitas in scriptura igni comparatur, ſm illud Cant. 8. Lampades eius, i. charitatis, lampades ignis, atq; flammarũ. Sed ignis quandiu manet, semp ascendit. Ergo charitas quãdiu manet, ascedere potest, sed descendere, id est, diminui non potest.

RESPONDEO dicendũ, q quantitas charitatis, quã habet in comparatione ad obiectum propriũ, minui non pôt, sicut nec augeri, ut suprà * dictũ est. Sed cũ augeatur ſm quantitatẽ, quam hẽt per cõparationẽ ad subiectũ, hic oportet considerare, vtrũ ex hac parte diminui possit. Si aũt diminuatur, oportet, q vel diminuatur p aliquem actũ, uel per solã cessationem ab actu. Per cessationẽ quidẽ ab actu diminuuntur uirtutes ex actibus acquisitæ, & qñq; ẽt corrumpuntur, ut supra * dictũ est. Vnde de amicitia, Philos. dicit in 8. † Eth. q multas amicitias inappellatio soluit: id est, non appellare amicum, vel non colloqui ei. Sed hoc ideo est: quia conseruatio vniuscuiusq; rei dependet ex sua cã. Causa aũt virtutis acquisitę est actus humanus. Vñ cessãtib. humanis actibus virtus acquisita diminuiĩ, & tandem totaliter corrumpitur. Sed hoc in charitate locũ non hẽt, qa charitas non causaĩ ab humanis actibus, sed solũ à Deo, ut suprà * dictum est. Vñ relinquitur, q ẽt cessante actu, pter hoc nec diminuitur, nec corrũpitur, si desit peccatũ in ipsa cessatione. Relinquit ergo, q diminutio charitatis nõ possit causari, nisi uel a Deo, uel ab aliquo peccato. A Deo quidẽ non causaĩ aliquis defectus in nobis, nisi per modum pęnæ, ſm quod subtrahit gratiã in pęnam peccati. Vñ nec ei competit diminuere charitatẽ, nisi per modum pœnæ. Pœna autem debetur peccato. Vñ relinquitur, q si charitas diminuatur, q cã diminutionis eius sit peccatũ, uel effectiue, vel meritorie. Neutro aũt modo peccatum mortale diminuit charitatem, sed totaliter corrũpit ipsam, & effectiue, qa omne peccatũ mortale contrariatur charitati, vt infra * dicetur, & ẽt meritorie, qa qui peccando mortaliter aliquid cõtra charitatẽ agit, dignus est, ut Deus ei subtrahat charitatẽ. Similiter ẽt nec per peccatũ veniale charitas diminui pôt, neq; effectiue, neq; meritorie. Effectiue quidem non, qa ad ipsam charitatẽ non attingit. Charitas enim est circa finẽ ul timũ; veniale aũt peccatũ est, quædã inordinatio circa ea, quæ sunt ad finem. non aut diminuiẽ amor finis ex hoc, q aliquis inordinationem aliquã cõmittit circa ea, quæ sunt ad finem, sicut aliqñ contingit, q aliqui infirmi multũ amantes sanitatẽ, inordinate tñ se habent circa diætæ obseruationẽ. Sicut ẽt in speculatiuis scientijs falsæ opiniones circa ea, quæ deducuntur ex principijs, nõ diminuunt certitudinem principiorũ. Similiter ẽt veniale peccatũ non meretur diminutionẽ charitatis. Cùm enim aliquis delinquit in minori, non meretur detrimentum pati in maiori. Deus enim non plus se auertit ab homine, q̃ homo auertat se ab ipso. Vñ qui inordinate se habet circa ea, quæ sunt ad finẽ, nõ meretur detrimentũ pati in charitate, per quàm ordinatur ad ultimum finem. Vnde consequens est, q charitas nullo modo diminui possit, directe loquendo. Pôt tñ indirecte dici diminutio charitatis dispositio ad corruptionem ipsius, quæ fit uel per peccata uenialia, uel etiam per cessationem ab exercitio operum charitatis.

Ar. 4. ad 2.

* 1. 2. q. 53 ar. 3

† Lib. 8. eth ca 5. paulò a prin. to. 5.

Art. 2. huius quęst.

Ar 12. huius quęst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q contraria sunt circa idem, qñ subiectũ æqualiter se habet ad utrunq; contrariorum. Sed charitas non eodem modo se habet ad augmentũ, & diminutionem. Pôt enim habere causam augmentum, sed non potest habere causam minuentem: sicut * dictum est. Vnde ratio non sequitur.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, q duplex est cupiditas. Vna quidẽ, qua finis in creaturis cõstituitur, & hæc mortificat totaliter charitatem, cùm sit venenũ ipsius, vt * Aug. dicit ibidem. Et hoc facit q Deus minus ametur, quam debet amari ex charitate, nõ quidem charitatẽ diminuendo, sed eam totaliter tollendo. Et sic intelligendum est, quod * dr̃, Minus te amat, qui tecũ aliquid amat. Subditur enim. Quod non pp te amat. quod non contingit in peccato veniali, sed solum in mortali.

Li 83. q8. q. 36 to 4.

* Loco ci tato i argum.

Quod enim amat in peccato veniali pp Deũ amatur habitu, etsi non actu. Est aũt alia cupiditas venialis peccati quę semper diminuitur p charitatem. Sed tñ cupiditas charitatem diminuere non pôt, ratione iam * dicta.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicedũ, ꝙ in infusione charitatis requiritur motus liberi arbitrij, sicut supra * dictum est. Et ideo illud, quod diminuit intensionẽ liberi arbit. dispositiue operatur ad hoc, ꝙ charitas infundenda fit minor. Sed ad conseruationẽ charitatis non requiritur motus liberi arbitrij: alioquin non remaneret in dormientibus. Vnde per impedimentum intentionis motus liberi arbitrij, non diminuitur charitas.

Ad 3 ad 1 & 1. 2. q. 113 art. 3.

134 ARTICVLVS XI.

Vtrum charitas semel habita possit amitti.

AD VNDECIMVM sic pceditur Vr̃, ꝙ charitas semel habita nõ possit amitti. Si enim amitteretur, non amittitur, nisi pp peccatum. Sed ille, q habet charitatem, non pôt peccare. Dr̃ enim 1. Io. 3. Omnis enim, qui natus est ex Deo, peccatũ non facit, quia semen ipsius in eo manet, & non pôt peccare: qm ex Deo natus est. Charitatem aũt non hñt nisi filij Dei. Ipsa enim est, quę distinguit inter filios regni, & filios perditionis, vt * Aug. dicit in 15 de Trin. Ergo ille, qui habet charitatem, non potest eam amittere.

3 di. 31. q. 1. art. 2. Et 4. di. 14 q. 1 ar 4 q. 1 cor. Et 4. cõtra ca. 69. Et ueri q. 2. art. 12. * Li. 15. c. 18 in pric. tom. 3.

¶ 2 Praeterea, † Aug. dicit in 8. de Trin. ꝙ dilectio, si non est uera, dilectio dicenda nõ est. Sed sicut ipse * dicit in epist. ad Iulianum comitẽ, Charitas, quae deficere potest nunquam uera fuit. Ergo neque charitas fuit. Si ergo charitas semel habeatur, nunquam amittitur.

† Li. 8. ca. 7. in prin. tom. 3 * Refert. de poenit. di 2. cap. Charitas. 3 in ordine.

¶ 3 Praeterea, † Greg. dicit in homil. Pentecostes, quòd amor Dei magna operatur, si est; si desinit operari, charitas non est. sed nullus magna operando amittit charitatem. Ergo si charitas insit, amitti non potest.

† Homil. 30. in Euang. non remote à princip.

¶ 4 Praeterea, Liberum arbitrium non inclinatur ad peccatum, nisi per aliquod motiuum ad peccandum. Sed charitas excludit omnia motiua ad peccandũ, & amorem sui, & cupiditatem, & quicquid aliud huiusmodi est. Ergo charitas amitti non potest.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Apoc. 2. Habeo aduersum te pauca, ꝙ primam charitatem reliquisti.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ per charitatem Spiritussanctus in nobis habitat, ut ex supra * dictis patet. Triplicitter ergo possumus considerare charitatem. Vno modo, ex parte Spiritussancti mouentis animã ad diligẽdũ Deum. Et ex hac parte charitas impeccabilitatem hẽt ex virtute Spiritussancti, q infallibiliter operaẽ quodcunque uoluerit. Vñ impossibile est haec duo simul esse uera, ꝙ Spiritussanctus velit aliquẽ mouere ad actũ charitatis, & ꝙ ipse charitatẽ amittat peccando. Nã donum pseuerantiae cõputaẽ inter bñficia Dei, quibus certissimè liberanẽ, quicunq, liberanẽ, ut * Aug. dicit in lib. de Praedestinatione Sanctorũ. Alio modo pôt considerari charitas sm ppriam rõnẽ. Et sic charitas non potest aliquid nisi quod ptinet ad charitatis rõnem. Vnde charitas nullo modo pôt peccare, sicut nec calor pôt infrigidare & sic ẽt iniustitia nõ pôt bonum facere, ut † Aug. dicit in lib. de Serm. Dñi in monte. Tertio modo potest considerari charitas ex parte subiecti, quod est uertibile, sm arbitrij libertatem. Pô est aũt attendi comparatio charitatis ad hoc subiectum, & sm vniuersalem rõnem, qua comparatur forma ad materiam, & sm specialem rõnem, qua comparatur habitus ad potentiam. Est aũt de ratione formae, ꝙ sit in subiecto amissibiliter, quando non replet totam potentialitatem materiae, sicut patet in formis generabilium, & corruptibilium, quia materia horum sic recipit vnam formã, ꝙ remanet in ea potentia ad aliam formã, quasi non repleta tota materię potentialitate per vnã formam. Et ideo una forma pôt amitti per acceptionem alterius. Sed forma corporis caelestis, qa replet totã materiae potentialitatẽ, ita, ꝙ nõ remanet in ea potentia ad aliam formam, inamissibiliter inest. Sic ergo charitas patrię, quia replet totã potẽtialitatẽ rõnalis mentis (inquantum s. omnis actualis motus eius fertur in Deũ) inamissibiliter habetur. Charitas aũt viç non sic replet potentialitatem sui subiecti, qa non semper actu fertur in Deum. Vñ quãdo actu in Deum nõ fertur, pôt aliquid occurrere per qđ charitas amittatur. Habitui vero, ppriũ est, ut inclinet potentiam ad agendum, quod conuenit habitui, inquantũ facit id uideri bonum, quod ei cõuenit, malum autem, quod ei repugnat. Sicut enim gustus diiudicat sapores, sm suam dispositionem, ita mens hominis diiudicat de aliquo faciendo, sm suam habitualem dispositionẽ. Vñ & Phil.* dicit in 3. Eth. quod qualis vnusquisq; est, talis finis vr̃ ei. Ibi ergo charitas inamissibiliter habetur, vbi id, quod cõuenit charitatis, nõ potest uideri, nisi bonum, s. in patria, ubi Deus vr̃ per essentiam, quae est ipsa essentia bonitatis: & ideo charitas patriae amitti non potest. Charitas aũt viae, in cuius statu non videtur ipsa Dei essentia, quae est essentia bonitatis, potest amitti.

In lib. de bono perseuerãtię c 14. paulo à princip. tom 7. † Li. 2 ca. 39. tom. 4.

Q 23. ar. 2 & q. 24 ar ti. 2.

Lib. 3. c. 5 à med. t. 5

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ auctoritas illa loquitur sm potestatem Spiritussancti, cuius conseruatione à peccato immunes redduntur, quos ipse mouet quantum ipse voluerit.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ charitas, quae deficere potest ex ipsa rõne charitatis, uera charitas nõ est. Hoc enim esset, si hoc in suo amore haberet, quod ad tps amaret, & postea amare desineret, quod non esset verae dilectionis. Sed, si charitas amittaẽ ex mutabilitate subiecti contra propositum charitatis, quod in suo actu includitur, hoc non repugnat ueritati charitatis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ amor Dei semper magna operatur in proposito: quod pertinet ad rationem charitatis, non tamen semper magna operatur in actu propter conditionem subiecti.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ charitas, sm rationem sui actus, excludit omne motiuum ad peccandum. Sed qñque contingit, ꝙ charitas actu non agit, & tunc potest interuenire aliquod motiuum ad peccandum: cui si consentiatur, charitas amittitur.

ARTICVLVS XII. 135

Vtrum charitas amittatur per vnum actum peccati mortalis.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ charitas nõ amittatur per vnũ actũ peccati mortalis. Dicit enim Origines in 1.* Periar. Si aliqñ satietas capit aliquẽ ex his, q in summo, perfectoq; constiterit gradu non arbitror, ꝙ ad subitũ quis euacuetur, aut decidat, sed paulatim, ac et per partes eum decidere necesse est. Sed homo decidit, charitatẽ amittẽs. Ergo charitas non amittitur per vnum solũ actũ peccati mortalis.

3. di. 31 q. 1. ar. 1. Et veri. q q. 2 ar 6. & 13 * li. 1. c 3. circa finẽ, tom. 4.

¶ 2 Praeterea, Leo Papa dicit in * serm. de passione, alloquens Petrum, Vidit in te Dñs non fidem fictam, nõ dilectionẽ auersam, sed constantiã fuisse turbatam. Abũdauit fletu, vbi non defecit affectus: affectus charitatis lauit uerba formidinis. Et ex hoc accepit Ber. ꝙ dicit in Petro charitatẽ non fuisse extinctam, sed sopitam. Sed Petrus negãdo Christũ, peccauit mortaliter. Ergo charitas non amittitur per vnũ actum peccati mortalis.

In serm. 9 de passione domi. cir. finem.

¶ 3 Praeterea, Charitas est fortior, quam uirtus acqsita. Sed habitus uirtutis acquisitę non tollitur per vnum actum peccati contrarium. Ergo multo minus charitas tollitur per unum actum peccati mortalis contrarium.

¶ 3 Praeterea, Charitas importat dilectionẽ Dei, & proximi. Sed aliquis cõmittens aliquod peccatũ mortale, retinet dilectionẽ Dei, & proximi, ut vr̃. Inordinatio enim affectionis circa ea, quae sunt ad finem, non tollit amorẽ finis, ut supra * dictum est. Ergo potest remanere charitas ad Deum, existente peccato mortali per inordinatam affectionem circa aliquod temporale bonum.

Ar. 10. huius quęst.

¶ 5 Pręterea, Virtutis theologicae obiectũ est ultimus finis. Sed aliae uirtutes theologicę, s. fides, & spes, non excluduntur

cludũtur per vnum actum peccati mortalis, imò remanent informes. Ergo etiam charitas potest remanere informis etiam vno peccato mortali perpetrato.

SED CONTRA, Per peccatũ mortale fit homo dignus morte æterna, ſm illud Rom 6 Stipendia peccati mors, sed quilibet hñs charitatem, hét meritum vitæ æternæ. Dr enĩ Io. 14 Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum In qua quidẽ manifestatione uita æterna cõsistit, ſm illud Io 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verũ Deũ, & quẽ misisti Iesum Christũ. Nullus aũt pot esse simul dignus vita æterna, & morte æterna Ergo impossibile est, ꝙ aliquis hẽat charitatem cum peccato mortali Tollitur ergo charitas per vnum actum pecati mortalis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ vnum cõtrariatur ꝑ aliud contrarium superueniens tollitur. Quilibet autem actus peccati mortalis contrariatur charitati, ſm propriam rõnem, quæ cõsistit in hoc, ꝙ Deus diligatur super omnia, & ꝙ homo totaliter illi se subijciat, oia sua referẽdo in ipsum Est ergo de rõne charitatis, ut sic diligat Deum, ꝙ in oĩbus uelit se ei subijcere, & præceptorũ eius regulã in omnibus sequi Quidquid enĩ contrariatur præceptis eius, manifestè contrariatur charitati. Vñ de se hẽt, ꝙ charitatẽ excludere possit Et si quidẽ charitas esset habitus acquisitus ex virtute subiecti dependens, nõ oporteret, ꝙ statim per unũ actũ contrarium tolleret. Actus enĩ non directè contrariatur habitui, sed actui. Continuatio aũt habitus in subiecto non requirit continuitatẽ actus. Vñ ex superueniente contrario actu non statim habitus acqlitus excluditur. Sed charitas, cũ sit habitus infusus, dependet ex actione Dei infundentis, q sic se hẽt in infusione, & cõseruatione charitatis, sicut sol in illuminatione aeris, ut * dictũ est Et ideo sicut lumen statim cessaret esse in aere per hoc, ꝙ aliqđ obstaculũ poneret illuminationi Solis, ita etiã charitas statim deficit esse in anima ꝑ hoc, ꝙ aliquod obstaculũ ponitur influentiæ charitatis a Deo in animã. Manifestum est aũt, quod per quodlibet mortale peccatum, qđ diuinis præceptis contrariatur, ponitur prædictæ infusioni obstaculũ, qr ex hoc ipso, ꝙ homo eligendo præfert peccatũ diuinæ amicitiæ, quæ requirit, ut Dei volũtatẽ sequamur, consequẽs est, vt statim ꝑ vnũ actum peccati mortalis habitus charitatis perdat Vñ & * Aug dicit 8. sup Gen ad literam, ꝙ homo Deo sibi præsente illuminatur, absente autem continuo tenebratur, à quo non locorum interuallis, sed uolũtatis auersione discedit.

Ar. 10. huius q. arg. 3. in uic.

Lib 7. col. 12. in medio c. to 3

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ uerbum Origenis potest uno modo sic intelligi, ꝙ homo, qui est in statu perfecto, non subitò procedit in actum peccati mortalis. Sed ad hoc disponitur per aliquam negligentiã præcedentem. Vñ & peccata uenialia dicuntur esse dispositio ad mortale, sicut suprà * dictũ est Sed tñ per vnum actũ peccati mortalis, si eum commiserit, decidit, charitate amissa Sed qa ipse subdit. Si aliquis breuis elapsus acciderit, & cito resipiscat, non penitus ruere vr. Potest aliter dici, ꝙ ipse intelligit eo penitus euacuari, & decidere, qui hc decidit, ut ex malitia peccet, quod non statim in viro perfecto à principio contingit.

Ar. 10 huius q. & 1. 2. q 88. ar. 3.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ charitas amittitur dupliciter Vno modo directè actualem contemptum, & hoc modo Petrus charitatem non amisit Alio modo indirectè, quando committitur aliquid cõtrarium charitati propter aliquam passionem cõcupiscentiæ, vel timoris. Et hoc modo Petrus contra charitatem faciens charitatem amisit, sed eam cito recuperauit

AD TERTIVM patet responsio ex dictis.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ non quælibet inordinatio affectionis, quæ est circa ea, quæ sunt ad finẽ, id est circa bona creata, constituit peccatum mortale, sed solum quando est talis inordinatio, quæ repugnat diuinæ voluntati. Et hæc inordinatio directè contrariatur charitati, vt * dictum est.

In cor. & ar. 10.

AD QVINTVM dicendũ, ꝙ charitas importat vnionem quandam ad Deum, nõ autem fides, neq; spes. Omne autem peccatũ consistit in auersione à Deo, ut suprà dictum est. Et ideo omne peccatũ mortale cõtrariatur charitati Non aũt omne peccatũ mortale cõtrariatur fidei, vel spei: sed quædam determinata peccata, per quæ habitus fidei, spei tollitur; sicut & per omne peccatum mortale habitus charitatis tollitur Vnde patet, ꝙ charitas non potest remanere informis, cum sit vltima forma virtutum, ex hoc, ꝙ respicit Deum in ratione finis vltimi, vt * dictum est.

Q. 23. ar. 8.

QVAESTIO XXV.

De obiecto charitatis, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de obiecto charitatis.

¶ Circa quod duo consideranda occurrunt. Primo quidem, de his, quæ sunt ex charitate diligenda. Secundo, de ordine diligendorum.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, vtrum solus Deus sit ex charitate diligendus, vel etiam proximus.

¶ Secundo, vtrum charitas sit ex charitate diligenda.

¶ Tertio, vtrum creaturæ irrationales sint ex charitate diligendæ.

¶ Quarto, vtrũ aliqs possit ex charitate seipsum diligere.

¶ Quinto, vtrum corpus proprium.

¶ Sexto, vtrum peccatores sint ex charitate diligendi.

¶ Septimo, vtrum peccatores seipsos diligant.

¶ Octauo, vtrum inimici sint ex charitate diligendi.

¶ Nono, vtrum sint eis signa amicitiæ exhibenda.

¶ Decimo, vtrum angeli sint ex charitate diligendi.

¶ Vndecimo, vtrum dæmones.

¶ Duodecimo, de enumeratione diligendorum ex charitate.

QVÆSTIONIS XXV.

De Charitatis obiecto,

In duodecim quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

Tametsi Charitatis dilectio latissimè diffundatur, 1 quippe quæ 1 Deum, 10 Angelum, 4 hominem 10 quemlibet, siue iustus sit, 6 siue peccator, siue ami- 4 cus, siue 8 inimicus sit, & hominis 5 corpus com- 6 plectitur: ad 3 creaturas tamen rationis expertes, 8 & 11 Dæmones (quorum nomine, natura peccato 5 deformata significatur) sese non extendit, licet ali- 3 quo modo etiam creaturas mente carentes, quem- 11 admodum ipsammet 2 charitatem, complecti pos- 2 set 12 Vnde perspicuum est, rectè quidem, at non 12 plenè, docuisse illos, qui in numero eorum, quæ diligenda sunt hæc quatuor, Deum, proximum, corpus 9 nostrum, & nosipsos reposuerunt: 9 Cæterum istud sciendum, non omnia dilectionis signa, & officia, quæ amicis ostendi, & præstari consueuerunt, inimicis esse necessariò tribuẽda. Satisfit enim præcepto, quod ad inimicos diligendos pertinet, si charitatem internam retinentes, eos in sua necessitate non deseramus, neque ab ijs officijs, quæ communiter alijs 7 hominibus largimur, illos excludamus. 7 Istud quoque hoc loco prætereundum non est; Peccatores, quo eam partem, quæ in ipsis potissima est, atq; præstantissima negligant, eiusque bonis, & commodis quærendis, non studeant, seipsos, neque cognoscere, neq; verè diligere.

AR-

136

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dilectio charitatis sistat in Deo, an se extendat etiam ad proximum.

3. q. 188. ar. 2. ca. 2. Et ueri. q. 2. art. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr ꝙ dilectio charitatis sistat in Deo, & nō se extendat ad ꝓximū. Sicut eñi Deo debemus amorē, ita & timorē, ſm illud Deut. 10. Et nūc Israel, quid dñs Deus tuus petit à te, nisi vt timeas. & diligas eū? Sed alius est timor, quo timet homo, q dr timor humanus: & alius timor, quo timet Deus, qui est vel seruilis, uel filialis: vt ex supra * dictis patet. Ergo ēt alius est amor, quo diligitur Deus, & alius est amor, quo diligitur proximus.

Q. 19. ar. 2

¶ 2 Praeterea, Philos dicit in 8. * Eth. ꝙ amari est honorari. Sed alius est honor, qui debetur Deo, qui est honor latriae: & alius est honor, qui debetur creaturae qui est honor duliae. Ergo etiam alius est amor, quo diligitur Deus, & alius, quo diligitur proximus.

Lib. 8. ca. 8 circa pri. tom. 5.

¶ 3 Praeterea, Spes generat charitatem, ut hētur in * Gl. Matth. 1. Sed spes ita habetur de Deo, ꝙ reprehenduntur sperantes in homine: ſm illud Iere. 17. Maledictus homo, qui confidit in homine. Ergo charitas ita debetur Deo, quòd ad proximum se non extendat.

Sup illud Abraham genuit Isaac, glo. interlinearis.

SED CONTRA est ꝙ dr 1 Io. 4. Hoc mandatū hēmus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrē suū.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut supra * dictū est, habitus non diuersificanē, nisi ex hoc, ꝙ variant speciē actus. Oīs. n. actus vnius spēi ad eūdē habitū ptinet. Cū aūt species actus ex obiecto sumatur, ſm formalē rōnē ipsius, necesse est, quod idem specie sit actus, qui fertur in rationem obiecti, & qui fertur in obiectū sub tali ratione: sicut eadem est specie visio, qua videtur lumen, & qua vr color, secundum luminis rationē. Ratio autē diligendi ꝓximum Deus est. Hoc eñi debemus in proximo diligere, ut in Deo sit. Vñ manifestum est, ꝙ idē specie actus est, quo diligit Deus, & quo diligit proximus. Et propter hoc habitus charitatis non solum se extēdit ad dilectionem Dei, sed etiam ad dilectionem proximi.

1. 2. q. 54. artic. 2. & hic q. 17. ar. 6. & q. 19. artic. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ proximus timeri pōt dupliciter, sicut & amari. Vno modo pp id, qđ est propriū sibi, puta cū aliquis timet tyrannū, pp eius crudelitatē: uel cū amat ipsum, pp cupiditatē acquirendi aliqd ab eo. Et talis timor humanus distinguit à timore Dei: & similiter amor. Alio modo timet homo, & amat, pp id, quod est Dei in ipso, sicut cū secularis pīās timetur, pp ministerium diuinū, quod habet ad vindictā malefactorum, & amatur propter iustitiam. Et talis timor hominis non distinguitur à timore Dei, sicut nec amor.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ amor respicit bonum in cōi, sed honor respicit ꝓpriū bonum honorati. Deferē eñi alicui in testimoniū ꝓpriae uirtutis. Et ideo amor nō diuersificat specie, pp diuersam quantitatē bonitatis diuersorū: dūmodo referant ad aliquod vnū bonū cōe. Sed honor diuersificatur ſm propria bona singulorū. Vnde eodē amore charitatis diligimus oēs proximos, inquantū referuntur ad vnum bonum cōe, quod est Deus. Sed diuersos honores diuersis deferimus, ſm ꝓpriā virtutē singulorū. Et similiter Deo singularē honorem latriae exhibemus pp eius singularem virtutem.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ vituperantur, q sperant in homine, sicut in pricipali auctore salutis, nō aūt q sperant in homine, sicut adiuuāte ministeriali sub Deo. Et similiter reprehensibile esset, si qs proximū diligeret, tanquam principalem finem, non aūt si quis ꝓximum diligat propter Deū, quod pertinet ad charitatē.

137

ARTICVLVS II.

Vtrum charitas sit ex charitate diligenda.

1. di. 17. q. 1. art. 5. Et di. 28. ar. 1. ad 5.

AD SECVNDVM sic procedītur. Vr, ꝙ charitas non sit ex charitate diligenda. Ea eñi, quae sunt ex charitate diligēda, duob pceptis charitatis concludunt, ut patet Matth. 22. Sed sub neutro eorū charitas cōtinet: quia nec charitas est Deus, nec est proximus. Ergo charitas non est ex charitate diligenda.

¶ 2 Praeterea, Charitas fundatur super communicationem beatitudinis, ut suprà * dictum est. Sed charitas non potest esse particeps beatitudinis. Ergo charitas nō est ex charitate diligenda.

Q. 23. ar. 1

¶ 3 Praeterea, Charitas est amicitia quaedā, ut suprà * dictum est. Sed nullus pōt habere amicitiam ad charitatem, vel ad aliquod accidens, quia huiusmodi reamare non possunt, quod est de ratione amicitiae, ut dicitur in 8. * Eth. Ergo charitas non est ex charitate diligenda.

Q. 23. ar. 1

Lib. 8. c. 3. tom. 5.

SED CONTRA est, ꝙ † Aug. dicit 8 de Trinit. Qui diligit proximum, consequens est, ut ēt ipsam dilectionē diligat. Sed proximus diligitur ex charitate. Ergo consequens est, ut ēt charitas ex charitate diligatur.

† Lib. 8 c. 8. à med. tom. 3.

RESPONDEO dicendū, ꝙ charitas amor quidā est. Amor aūt ex natura potētiae, cuius est actus, hēt ꝙ possit supra seipsum reflecti. Quia eñi voluntatis obiectū est bonū vniuersale, quicqd sub rōne boni continetur, pōt cadere sub actu uoluntatis. Et qa ipsum uelle, est quoddā bonum, pōt velle se velle, sicut & intellectus, cuius obiectū est uerū, intelligit se intelligere, qa hoc ēt est quoddā uerū. Sed amor ēt ex rōne ppriae speciei habet, ꝙ supra se reflectat, qa est spontaneus motus amātis in amatum. Vñ ex hoc ipso, ꝙ amat aliquis, amat se amare. Sed charitas nō est simpliciter amor, sed habet rōnē amicitiae, ut supra * dictū est. Per amicitiam autē amatur aliqd dupliciter. Vno modo, sicut ipse amicus, ad quē amicitiā hēmus, & cui bona volumus. Alio modo, sicut bonū, quod amico volumus. Et hoc modo charitas per charitatē amat, & non primo, qa charitas est illud bonū, quod optamus oībus, quos ex charitate diligimus. Et eadē rō est de beatitudine, & alijs uirtutibus.

Q. 23. ar. 1

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Deus, & proximus sunt illi, ad quos amicitiā habemus. Sed in illorum dilectione includitur dilectio charitatis. Diligimus eñi proximū, & Deū: inquantum hoc amamus, ut nos, & proximus, Deum diligamus, quod est charitatem habere.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ charitas est ipsa communicatio spiritualis uitae, per quam ad beatitudinem peruenitur: & ideo amatur, sicut bonum desideratum omnibus, quos ex charitate diligimus.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ rō illa ꝓcedit, ſm qđ per amicitiam amanē illi, ad quos amicitiam habemus.

138

ARTICVLVS III.

Vtrum etiam creaturae irrationales sint ex charitate diligendae.

3. dist. 28. art. 2. & 5. Et ues. q. 2 artic. 7. col.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ ēt creaturae irrationales sint ex charitate diligēdae. Per charitatē eñi maximè conformamur Deo. Sed Deus diligit creaturas irrationales ex charitate. Diligit eñi oīa, quae sunt, ut habetur Sap. 11. Et omne, quod diligit, seipso diligit, qui est charitas. Ergo nos debemus creaturas irrationales ex charitate diligere.

¶ 2 Praeterea, Charitas principaliter ferē in Deum, ad alia aūt se extendit, ſm quod ad Deum pertinet. Sed sicut creatura rōnalis pertinet ad Deum, inquantum hēt similitudinē imaginis, ita ēt creatura irrationalis, inquantum habet similitudinem uestigij. Ergo charitas etiam se extendit ad creaturas irrationales.

¶ 3 Praeterea, Sicut charitatis obiectum est Deus, ita & fidei. Sed fides se extendit ad creaturas irrationales, inquantum credimus cœlum, & terrā esse creata à Deo, & pisces, & aues esse productos ex aquis, & gressibilia animalia, & plantas ex terra. ergo charitas etiam se extēdit ad creaturas irrationales.

SED CONTRA est, ꝙ dilectio charitatis solum se extendit ad Deum, & ad proximum. Sed nomine ꝓximi non potest intelligi creatura irrationalis, quia non communicat cum homine in uita rationali. Ergo charitas non se extendit ad creaturas irrationales.

RE-

q.23.ar.1. & ar. pce.

RESPONDEO dicendum, ℘ charitas, fm * præ dicta est amicitia quædam. Per amicitiam autem amatur aliquid dupliciter. Vno quidem modo amicus, ad quem amicitia fit. Et alio modo bona, quæ amico optantur. Primo ergo modo nulla creatura irrationalis pôt ex charitate amari. Et hoc triplici ratione. Quarũ duæ pertinent côiter ad amicitiam, quæ ad creaturas irrationales haberi non potest. Primo quidem, quia amicitia ad eũ habetur, cui volumus bonũ. Sed non propriè possumus bonũ velle creaturæ irrationali, quia non est eius propriè habere bonum, sed solum creaturæ rônalis, quę est domina vtendi bono, quod habet per liberũ arbitr. Et ideo * Philo. dicit in 2. Phy. quod huiusmodi rebus non dicimus aliquid bene vel male contingere, nisi secundum similitudinem. Secundò, quia omnis amicitia fundatur super aliqua côicatione vitæ, nihil enim ita ꝓprium est amicitiæ, sicut bona vita, vt patet per Philo. 8 * Ethic. Creaturæ autem irrationales non possunt cômunicationem habere in vita humana, quę est secundũ rationem. Vnde nulla amicitia potest haberi ad creaturas irrationales, nisi fortè secundum metaphoram. Tertia ratio est propria charitati, quia charitas fundatur super côicatione beatitudinis æternæ, cuius creatura irrationalis capax non est. Vñ amicitia charitatis nô pôt haberi ad creaturam irrationalem. Possunt tñ ex charitate diligi creaturæ irrationales, sicut bona, quæ alijs volumus, inquantũ s. ex charitate volumus eas conseruari ad honorem Dei, & vtilitatem hoium. Et sic etiã ex charitate Deus eas diligit. Vñ patet responsio ad PRIMVM.

Li.2. Phy. tex.59.t 2.

Lib.8. c 3. & 4. to 5.

AD SECVNDVM dicendum, ℘ similitudo vestigij non dat capacitatem vitæ æternæ, sed similitudo imaginis. Vnde non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, ℘ fides se potest extendere ad omnia, quę sunt quocunque modo vera. Sed amicitia charitatis se extêdit ad illa sola, quæ nata sunt habere bonum vitæ æternæ. Vnde non est simile.

139

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo debeat seipsum ex charitate diligere.

3. di. 32. q. 1. art 2 ad 3. & 3. di. 26 arti. & ver. q. 2. ar ti 7 co. & ad 10.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ℘ homo non diligat seipsum ex charitate: dicit enim * Gregor. in quadam homi. quòd charitas minus quam inter duos haberi non potest. Ergo ad seipsum nullus habet charitatem.

* Hom 17 in Euang. in prin. illius.

¶ 2 Præterea, amicitia de sui ratione importat reamationem, & æqualitatem vt patet in 8. † Ethic. Quæ quidem non possunt esse homini ad seipsum. Sed charitas amicitia quædam est, vt supra † dictum est. Ergo ad seipsum aliquis charitatem habere non potest.

†li.8 ethi. c 3. & 8 simul sûp. to. 5. †q.23 ar.1

¶ 3 Præterea, Illud, quod ad charitatem pertinet, non pôt esse vituperabile, quia charitas non agit perperam, vt dr̃ 1 ad Cor 13. Sed amare seipsum est vituperabile. Dicitur enim 2. ad Tim 3. In nouissimis diebus instabũt tempora periculosa, & erunt homines amantes seipsos. Ergo homo non potest seipsum diligere ex charitate.

SED CONTRA est, quod dr̃ Leui. 19 Diliges amicũ tuum sicut teipsum. Sed amicum ex charitate diligimus. Ergo & nosipsos ex charitate debemus diligere.

q.23. ar.1.

RESPONDEO dicendum, ℘ cùm charitas sit q̃dam amicitia, sicut * dictum est, dupliciter possumus de charitate loqui. Vno modo sub côi ratione amicitiæ, & fm hoc dicendum est, ℘ amicitia propriè non habetur ad seipsum, sed aliquid maius amicitia, quia amicitia vnionem quandã importat. Dicit enim * Dion ℘ amor est virtus vnitiua. Vnicuique autem ad seipsum est vnitas, quæ est potior vnione ad aliũ. Vnde sicut vnitas est principiũ vnionis, ita amor, quo quis diligit seipsũ, est forma, & radix amicitiæ. In hoc enim amicitiã habem⁹ ad alios, ℘ ad eos nos habemus sicut ad nosipsos. Dr̃. n. in 9. * Ethic. ℘ amicabilia, quæ sunt ad alterum, veniũt ex his, quæ sunt ad seipsum. Sicut etiã de principijs non habetur scientia, sed aliquid maius, scilicet intellectus.

Cap.4. de diu. no in parte. 2. & par. 1. non multũ remotè à fi. Li.9 Ethi c.8. paulò à prin. t.5.

Alio modo possumus loqui de charitate, secundũ propriam rationem ipsius, prout scilicet est amicitia hominis ad Deum principaliter, & ex consequenti ad ea, quę sunt Dei. Inter quæ etiam est ipse homo, qui charitatẽ habet. Et sic inter cætera, quæ ex charitate diligit, quasi ad Deum pertinentia, etiam seipsum ex charitate diligit.

AD PRIMVM ergo dicendum, ℘ Greg. loquitur de charitate, secundum communem amicitię rationem. Et secundum hoc etiam procedit secunda ratio.

AD TERTIVM dicendum, ℘ amantes seipsos, vituperantur, inquantum amant se, secundum naturam sensibilem, cui obtemperant, quod non est verè amare seipsum, secundum naturam rationalem, vt sibi velint ea bona, quæ pertinêt ad perfectionem rationis. Et hoc modo præcipue ad charitatẽ pertinet diligere seipsum.

140

ARTICVLVS V.

Vtrum homo debeat corpus suũ ex charitate diligere.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, ℘ homo non debeat corpus suum ex charitate diligere. Non enim diligimus illum, cui conuiuere non volumus. Sed homines charitatem habentes, refugiunt corporis conuictum, secundum illud Ro. 7. Quis me liberabit de corpore mortis huius? & Philip 1. Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo. ergo corpus nostrum non est ex charitate diligendum.

3. di. 28. ar 7. & ver q. 2. ar. 7 cor. ad 14. & 15

¶ 2 Præterea, Amicitia charitatis fundatur super communicatione diuinæ fruitionis. Sed huiusmodi fruitionis corpus particeps esse non potest. ergo corpus non est ex charitate diligendum.

¶ 3 Præterea, Charitas, cùm sit amicitia quædã, ad eos habetur, qui reamare possunt. Sed corpus nostrum non potest nos ex charitate diligere. Ergo non est ex charitate diligendum.

SED CONTRA est, quod * Aug. in 1. de doctr. Christ. ponit quatuor ex charitate diligenda, inter quæ vnum est corpus proprium.

Li 1. c 23. & 26. to. 3.

RESPONDEO dicendum, ℘ corpus nostrum, fm duo potest côsiderari. Vno modo, fm eius naturam. Alio modo, fm corruptionem culpæ, & pœnæ. Natura autem corporis nostri, non est à malo principio creata, vt Manichæi fabulantur, sed est à Deo. Vnde possumus eo vti ad seruitium Dei, secundum illud Ro 6 Exhibete membra vestra, arma iustitiæ Deo. Et ideo ex dilectione charitatis, qua diligimus Deum, debemus ẽt corpus nostrũ diligere. Sed infectionẽ culpæ, & corruptionem pœnæ in corpore nostro diligere nô debemus, sed potius ad eius remotionẽ anhelare desiderio charitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ℘ Apostolus non refugiebat corporis communionem, quantum ad corporis naturam, imò secundum hoc nolebat ab eo spoliari, secundum illud 2 ad Cor. 5. Nolumus expoliari, sed superuestiri. Sed volebat carere infectione concupiscentiæ, quæ remanet in corpore, & corruptione ipsius, quę aggrauat animam, ne possit Deum videre. Vnde signanter dixit, de corpore mortis huius.

AD SECVNDVM dicendum, ℘ corpus nostrũ, quamuis Deo frui non possit, cognoscendo, & amãdo ipsum, tamen per opera, quæ per corpus agimus, ad perfectam Dei fruitionẽ possumus venire. Vñ & ex fruitione animæ redundat quædam beatitudo ad corpus, s. sanitatis, & incorruptionis vigor, vt * Aug dicit in epistola ad Diosc. Et ideo quia corpus aliquo modo est particeps beatitudinis, potest dilectione charitatis amari.

Epi 56. añ med to. 2.

AD TERTIVM dicendum ℘ reamatio habet locum in amicitia, quæ est ad alterũ; non aũt in amicitia, quæ est ad seipsum, vel fm animam, vel secundũ corpus.

141

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores sint ex charitate diligendi.

3. di. 28. ar. 4. Et veri qõ. 2. ar. 8 ad 2. & 9.

AD SEXTVM sic proceditur, Vr̃, quòd peccatores non sint ex charitate diligendi. Dicitur enim in Psal.

in Psal. 138. Iniquos odio habui. Sed Dauid charitatem perfectam habebat. Ergo ex charitate magis sunt odiendi peccatores, quam diligendi.

¶ 2 Praeterea, Probatio dilectionis exhibitio est operis, vt * Greg. dicit in Hom. Pent. sed peccatoribus iusti non exhibent opera dilectionis, sed magis opera, quae videntur esse odij, secundum illud Psal. 100. In matutino interficiebam omnes peccatores terrae. Et Dominus praecepit Exod. 22. Maleficos non patieris viuere. Ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

Ho. 30. in euan. non longè à prin.

¶ 3 Praeterea, Ad amicitiam pertinet, vt amicis optemus, & velimus bona. Sed sancti ex charitate optant peccatoribus mala, secundum illud Psal. 9. Conuertantur peccatores in infernum. Ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

¶ 4 Praeterea, Proprium est amicorum de eisdem gaudere, & idem velle. Sed charitas non facit velle, quod peccatores volunt, neque facit gaudere de hoc, de quo peccatores gaudent, sed magis facit contrarium. Ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

¶ 5 Praeterea, Proprium est amicorum simul conuiuere, vt dicitur in 8. * Ethi. Sed cum peccatoribus non est conuiuendum, secundum illud 2. ad Cor. 6. Exite de medio eorum. Ergo peccatores non sunt ex charitate diligendi.

L. 8. Ethi. c. 5. ante medium, to. 5.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in 1. de doc. Chri. quod cum dicitur: Diliges proximum tuum, manifestum est omnem hominem proximum esse deputandum. Sed peccatores non desinunt esse homines, * quia peccatum non tollit naturam. Ergo peccatores sunt ex charitate diligendi.

Li. 1. c. 30. parum ante med. to. 3.

RESPONDEO dicendum, quod in peccatoribus duo possunt considerari, scilicet natura, & culpa. Secundum naturam quidem, quam à Deo habent, capaces sunt beatitudinis, super cuius communicatione charitas fundatur, vt suprà * dictum est. Et ideo secundum naturam suam, sunt ex charitate diligendi. Sed culpa eorum Deo contrariatur, & est beatitudinis impedimentum. Vnde secundum culpam, qua Deo aduersantur, sunt odiendi quicunque peccatores, etiam pater, & mater, & propinqui, vt habetur Luc. 14. Debemus enim in peccatoribus odire, quod peccatores sunt, & diligere, quòd homines sunt beatitudinis capaces. Et hoc est eos verè ex charitate diligere propter Deum.

q. 23. ar. 1. & 5. Et in ista q. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iniquos propheta odio habuit, inquantum iniqui sunt, habens odio iniquitatem ipsorum, quod est ipsorum malum. Et hoc est perfectum odium, de quo ipse dicit. Perfecto odio oderam illos. Eiusdem autem rationis est odire malum alicuius, & diligere bonum eius. Vnde etiam illud odium perfectum ad charitatem pertinet.

Psal. 138.

AD SECVNDVM dicendum, quod amicis peccantibus, sicut Philo. dicit in 9. * Ethic. non sunt subtrahenda amicitiae beneficia, quousque habeatur spes sanationis eorum, sed magis est eis auxilium dandum ad recuperationem virtutis, quam ad recuperationem pecuniae, si eam amisissent, quanto virtus est magis amicitiae affinis, quam pecunia. Sed quando in maximam malitiam incidunt, & insanabiles fiunt, tunc non est eis amicitiae familiaritas exhibenda. Et ideo huiusmodi peccantes, de quibus magis praesumitur nocumentum aliorum, quam etiam eorum emendatio, secundum legem diuinam, & humanam praecipiuntur occidi. Et tamen hoc facit iudex non ex odio eorum, sed ex amore charitatis, quo bonum publicum praefertur vitae singularis personae. Et tamen mors per iudicem inflicta peccatori prodest, siue conuertatur ad culpae expiationem, siue etiam non conuertatur ad culpae terminationem, quia per hoc tollitur ei potestas amplius peccandi.

Lib. 9. c. 3. circa medium, to. 5.

AD TERTIVM dicendum, quod huiusmodi imprecationes, quae in sacra scriptura inueniuntur, tripliciter possunt intelligi. Vno modo per modum praenunciationis, non per modum optationis, vt sit sensus. Conuertantur peccatores in infernum, id est conuertentur. Alio modo, per modum optationis, vt tamen desiderium optantis non referatur ad poenam hominum, sed ad iustitiam punientis (secundum illud Psal. 57. Laetabitur iustus, cum viderit vindictam,) quia nec ipse Deus puniens laetatur in perditione impiorum, vt dicitur Sap. 1. sed in sua iustitia, quia iustus dominus, & iustitias dilexit. Tertio vt desiderium referatur ad remotionem culpae, non ad ipsam poenam, vt scilicet peccata destruantur, & homines remaneant.

Psalm. 9.

AD QVARTVM dicendum, quod ex charitate diligimus peccatores, non quidem vt velimus, quae ipsi volunt, vel gaudeamus de his, de quibus ipsi gaudent, sed vt faciamus eos velle, quod volumus, & gaudere de his, de quibus gaudemus. Vnde dicitur Iere. 15. Ipsi conuertentur ad te, & tu non conuerteris ad eos.

AD QVINTVM dicendum, quod conuiuere peccatoribus infirmis quidem est vitandum, propter periculum, quod eis imminet, ne ab eis subuertantur. Perfectis autem de quorum corruptione non timetur, laudabile est, quod cum peccatoribus conuersentur vt eos conuertant. Sic enim dominus cum peccatoribus manducabat, & bibebat, vt dicitur Matt. 9. consortium tamen peccatorum quantum ad consortium peccati, vitandus est omnibus. Et sic dicitur 2. ad Cor. 6. Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis, scilicet secundum peccati consensum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum peccatores diligant seipsos.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod peccatores seipsos diligant. Illud enim quod est principium peccati, maximè in peccatoribus inuenitur. Sed amor sui est principium peccati. Dicit enim * Aug. 14. de ciu. Dei, quod facit ciuitatem Babylonis. Ergo peccatores maximè amant seipsos.

3. dist. 29. ar. 5. & veri q. 2. art. 12 ad sextum. Et Pla. 10. col. 4.
* Li. 14. c. vlt. in prin. to. 5.

¶ 2 Praeterea, Peccatum non tollit naturam. Sed hoc vnicuique conuenit ex sua natura, quòd diligat seipsum: vnde etiam creaturae irrationales naturaliter appetunt proprium bonum, puta conseruationem sui esse, & alia huiusmodi. Ergo peccatores diligunt seipsos.

¶ 3 Praeterea, Omnibus est diligibile bonum, vt * Dionys. dicit in 4. c. de diu. nom. Sed multi peccatores reputant se bonos. Ergo multi peccatores seipsos diligunt.

C. 4. par. 1. ante medium.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.

RESPONDEO dicendum, quod amare seipsum vno modo commune est omnibus, alio modo proprium est bonorum, tertio modo proprium est malorum. Quod enim aliquis amet id, quod seipsum esse aestimat, hoc commune est omnibus. Homo autem dicitur esse aliquid dupliciter. Vno modo secundum suam substantiam, & naturam, & secundum hoc omnes aestimant bonum commune se esse id, quod sunt, scilicet ex anima, & corpore compositos, & sic etiam omnes homines boni, & mali diligunt seipsos inquantum diligunt sui ipsorum conseruationem. Alio modo dicitur homo esse aliquid, secundum principalitatem, sicut princeps ciuitatis, dicitur esse ciuitas. Vnde quod principes faciunt, dicitur ciuitas facere. Sic autem non omnes aestimant se esse id, quod sunt. Principale enim in homine est mens rationalis, secundarium autem est natura sensitiua, & corporalis, quorum primum Apostolus nominat interiorem hominem, secundum, exteriorem: vt patet 2. ad Cor. 5. Boni autem aestimant principale in seipsis rationalem naturam, siue interiorem hominem, vnde secundum hoc aestimant se esse, quod sunt. Mali autem aestimant principale in seipsis naturam sensitiuam, & corporalem, scilicet exteriorem hominem, vnde non rectè cognoscentes seipsos non verè diligunt seipsos, sed diligunt id, quod seipsos esse reputant. Boni autem verè cognoscentes seipsos, verè seipsos diligunt. Et hoc probat Philoso. in 9. * Eth. per quinque, quae sunt amicitiae propria. Vnusquisque enim amicus primo quidem vult suum amicum esse, & viuere, secundo vult ei bona, tertio operatur bona ad ipsum, quarto conuiuit ei delectabiliter, quinto concordat cum ipso, quasi in iisdem delectatus, & contristatus. Et secundum hoc boni diligunt seipsos, quantum ad interiorem hominem, quia etiam volunt ipsum seruari in sua integritate, & optant ei bona, quae sunt bona spiritualia, & etiam ad assequenda

Lib. 9. c. 4. to. 5.

opera

opera intendūt, & delectabiliter ad cor ꝓpriū redeunt; q̄a ibi inueniūt bonas & cognitiones in pñti, & memoriā bonorū præteritorū, & spem futurorū bonorū, ex quibus delectatio causatur. Similiter et non patiunt in seipsis voluntatis dissensioné; q̄a tota anima eorum tendit in vnum. Econtrario aūt mali non uolunt conseruari in integritate interioris hominis, neq; appetunt eius spiritualia bona, neq; ad hoc operanť, neq; delectabile est eis secū conuiuere, redeundo ad cor, quia inueniunt ibi mala & præsentia, & præterita, & futura, quæ abhorrent, neq; ét sibiipsis concordant ꝑ conscientiā remordentem. Sm illud Psalmi, Arguam te, & statuam cōtra faciem tuam. Et per eadem probari potest, ꝙ mali amant se ipsos secundum corruptionem exterioris hominis. sic autem boni non amant seipsos.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ amor sui, qui est principium peccati, est ille, qui est prius malorum, perueniens vsque ad contemptum Dei, ut ibidem dicitur; quia mali etiam sic cupiunt exteriora bona, quòd spiritualia contemnunt.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ naturalis amor etsi non totaliter tollatur à malis, tamen in eis peruertitur per modum iam * dictum.

In cor ar.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ mali inquantum æstimant se bonos, sic aliquid participant de amore sui. Nec tamen ista est uera sui dilectio, sed apparens, quæ etiam non est possibilis in his, qui ualde sunt mali.

143

ARTICVLVS VIII.

Vtrū sit de necessitate charitatis, ut inimici diligantur.

enchiridij c 73. to. 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ nō sit de necessitate charitatis, ut inimici diligantur. Dicit enim * Aug in Enchirid. ꝙ hoc tam magnum bonum, s. diligere inimicos, non est tantæ multitudinis quantam credimus exaudiri, cùm in oratione dicitur, Dimitte nobis debita nostra Sed nulli dimittitur peccatum sine charitate, quia ut dicitur Prouer. 10. Vniuersa delicta operit charitas. ergo non est de necessitate charitatis diligere inimicos.

¶ 2 Præterea, Charitas non tollit naturam. Sed vnaquæque res, etiam irrationalis, naturaliter odit suum contrarium, sicut ouis lupum, & aqua ignem. ergo charitas non facit, quòd inimici diligantur.

¶ 3 Præterea, Charitas non agit perperam. Sed hoc videtur esse peruersum, quòd aliquis diligat inimicos, sicut & quod aliquis odio habeat amicos. Vnde 2. Reg. 19 exprobrando dicit Ioab ad Dauid, Diligis odientes te, & odio habes diligentes. ergo charitas non facit, ut inimici diligantur.

SED CONTRA est, quod Dominus Matth. 5. Diligite inimicos uestros.

RESPONDEO dicendū, ꝙ dilectio inimicorum tripliciter pōt considerari. Vno quidē modo, ut inimici diligant, inquantum sunt inimici, & hoc est peruersum & charitate repugnās, q̄a hoc est diligere malū alterius. Alio modo pōt accipi dilectio inimicorum, quantū ad naturam, s. in uniuersali, & sic dilectio inimicorum est de necessitate charitatis, ut scilicet aliquis diligēs Deū & ꝓximū, ab illa gnalitate dilectionis ꝓximi, inimicos suos nō excludat. Tertiò modo pōt cōsiderari dilectio inimicorū in speciali, ut scilicet aliquis in speciali moueatur motu dilectionis ad inimicū. Et illud nō est de necessitate charitatis absolutè, quia nec ét moueri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines singulariter est de necessitate charitatis, q̄a hoc esset impossibile. Est tñ de necessitate charitatis sm præparationem animi, ut scilicet homo habeat animū paratum ad hoc, ꝙ in singulari inimicum diligeret, si necessitas occurreret. Sed ꝙ absq; articulo necessitatis homo etiam hoc actu impleat, ut diligat inimicum propter Deum, hoc ptinet ad perfectionem charitatis. Cùm eñ ex charitate diligatur proximus ꝑꝑ Deum, quanto aliquis magis diligit Deum, tanto etiam magis ad proximum dilectionem ostendit, nulla inimicitia impediente. Sicut si aliquis multum diligeret aliquem hominem, amore ipsius, filios eius amaret, etiam inimicos sibi Et secundū hunc modum loquitur * Augustinus.

Loco citato in arg. 1.

Vnde patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ vnaquæq; res naturaliter odio hēt id, quod est sibi contrarium, inquantum est sibi contrariū. Inimici autem sunt nobis cōtrarij, inquantum sunt inimici. Vnde hoc debemus in eis odio habere. Debet enim nobis displicere, quòd nobis inimici sunt. Non autem nobis sunt contrarij, inquantum homines sunt, & beatitudinis capaces. Et secundū hoc debemus eos diligere.

AD TERTIVM dicendum, quòd diligere inimicos, inquantum sunt inimici, hoc est vituperabile, & hoc non facit charitas, ut * dictum est.

In cor. ar.

144

ARTICVLVS IX.

Vtrum sit de necessitate salutis, ꝙ aliquis signa & effectus dilectionis inimico exhibeat.

3 dist 30. ar 1. ad 1. & ar. 2. & Ro 12 le. 3. col. 1 fi.

AD NONVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ de necessitate charitatis sit, ꝙ aliquis homo signa uel effectus dilectionis inimico exhibeat. Dr̃ eñ 1 Io. 3. Nō diligamus uerbo, neq; lingua, sed opere & ueritate. Sed opere diligit aliquis exhibēdo ad eū, quē diligit signa, & effectus dilectionis Ergo de necessitate charitatis est, ut aliqs hmōi signa, & effectus inimicis exhibeat.

¶ 2 Præterea, Matth. 5 Dominus simul dicit, Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt uos. Sed diligere inimicos est de necessitate charitatis. ergo et benefacere inimicis.

Homi 30. in Euang non multu procul a prin.

¶ 3 Præterea, Charitate amatur non solum Deus, sed ét proximus Sed * Greg. dicit in hom Pente. ꝙ amor Dei non pōt esse otiosus, magna eñ operatur si est. Si desinit operari, non est amor ergo charitas, quæ habetur ad proximū, nō potest esse sine operationis effectu. Sed de necessitate charitatis est, ut omnis proximus diligat ét inimicus Ergo de necessitate charitatis est, vt ét ad inimicos signa, & effectus dilectionis ostendamus.

Aug. Enchirid. ca. 74 id habet in sét. tom. 3.

SED CONTRA est, ꝙ Matt 5 super illud, Benefacite his, qui oderunt uos, dicit * Gl. ꝙ benefacere inimicis est cumulus perfectionis Sed id, quod pertinet ad perfectionem charitatis, non est de necessitate ipsius. Ergo non est de necessitate charitatis, quòd aliquis signa, & effectus dilectionis inimicis exhibeat.

Ar. præce.

RESPONDEO dicendū, ꝙ effectus, & signa charitatis ex interiori dilectione ꝓcedunt, & ei ꝓportionātur; Dilectio aūt interior ad inimicū in cōmuni quidē est de necessitate præcepti absolutè, in speciali autē est nō absolutè, sed sm præparatione animi, ut supra * dictū est. Sic ergo dicendū est de effectu & signo dilectionis exterius exhibendo. Sunt eñ quædam signa, uel beneficia dilectionis, quæ exhibent proximis in communi, puta cùm aliquis orat pro omnibus fidelibus, vel ꝓ toto populo, aut cū aliquod bñficium impendit aliquis toti cōitati. Et talia bñficia, uel dilectionis signa, inimicis exhibere est de necessitate præcepti. Si eñ non exhiberent inimicis, hoc pertineret ad liuorē vindictæ, contra id, quod dr̃ Leuit. 19. Non quæres ultionē, & nō eris memor iniuriæ ciuiū tuorum. Alia uero sunt beneficia uel dilectionis signa, quæ q̄s exhibet particulariter aliquibus ꝑsonis. Et talia bñficia uel dilectionis signa inimicis exhibere nō est de necessitate salutis, nisi sm præparationē animi, ut scilicet subueniatur eis in articulo necessitatis; sm illud Prouerb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illū, si sitit, da illi potū Sed quod præter articulū necessitatis hmōi bñficia aliqs inimicis exhibeat, ptinet ad perfectionem charitatis, per quā aliquis non solum cauet vinci a malo, quod necessitatis est, sed ét vult in bono vincere malū, quod est perfectionis, dum s. non solum cauet propter iniuriā sibi illatā pertrahi ad odium,

odium, sed etiam propter sua beneficia intendit inimicum pertrahere ad suum amorem.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

145

ARTICVLVS X.

Vtrum debeamus angelos ex charitate diligere.

3. dist. 28. artic. 3. & v. r. q. 2. ar. 7. cor. & ad 7. & 8.

* Lib. 1. c. 26 in pri. tom. 3.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr, quod angelos ex charitate non debeamus diligere. Vt enim * Aug. dicit in lib. de doc. Christ. Gemina est dilectio charitatis, s. Dei, & proximi. Sed dilectio angelorum non continetur sub dilectione Dei, cum sint substantiae creatae, nec etiam videtur contineri sub dilectione proximi, cum non communicent nobiscum in specie. Ergo angeli non sunt ex charitate diligendi.

¶ 2 Praeterea, Magis conueniunt nobiscum bruta animalia, quam angeli. Nam nos, & bruta animalia sumus in eodem genere propinquo. Sed ad bruta animalia non habemus charitatem, ut supra * dictum est. ergo etiam neq; ad angelos.

Ar. 3. huius quaest.

¶ 3 Praeterea, Nihil est ita propriu amicorum, sicut conuiuere, vt dicitur in 8. * Eth. Sed angeli non conuiuunt nobiscum, nec etiam eos videre possumus. ergo ad eos charitatis amicitiam habere non valemus.

Lib. 8. c. 5. parte media, to. 5.

SED CONTRA est, quod † Aug. dicit in 1 de doct. Christ. Iam uero si, vel cui praebendum à nobis est, uel à quo nobis praebendum est officium misericordiae, recte proximus dicitur, manifestum est, praecepto quo iubemur diligere proximum, etiam sanctos angelos contineri: à quibus multa nobis misericordiae impenduntur officia.

† Li. 1. ca. 30. post med. to. 3.

RESPONDEO dicendu, quod amicitia charitatis, sicut supra * dictu est, fundatur super communicatione beatitudinis aeternae, in cuius participatione communicant cum angelis homines. Dicitur enim Matth. 22. quod in resurrectione erunt homines sicut angeli in caelo. Et ideo manifestum est, quod amicitia charitatis etiam ad angelos se extendit.

Q. 23. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendu, quod proximus non solu dicitur communicatione speciei, sed etiam communicatione beneficiorum pertinentium ad vitam aeternam, super qua communicatione amicitia charitatis fundatur.

AD SECVNDVM dicendu, quod bruta animalia conueniunt nobiscum in genere propinquo ratione naturae sensitiuae: secundum quam non sumus participes aeternae beatitudinis, sed secundum mentem rationalem, in qua communicamus cum angelis.

AD TERTIVM dicendum, quod angeli non conuiuunt nobis exteriori conuersatione, quae nobis est secundum sensitiuam naturam. Conuiuimus tamen angelis secundum mentem: imperfectè quidem in hac vita, perfectè autem in patria, sicut & supra * dictum est.

Q. 23 ar. 1 ad primu.

146

ARTICVLVS XI.

Vtrum debeamus daemones ex charitate diligere.

3. dist. 28. ar. 5. & di. 31. q. 2 ar. 3. q. 2. & Rom. 13. lect. 2. fin.

* c. 4. par. 4. parum à medio.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vr, quod daemones ex charitate debeamus diligere. Angeli enim sunt nobis proximi, inquantu communicamus cum eis in rationali mente. Sed etiam daemones sic nobiscum communicant, quia data naturalia in eis manent integra, s. esse, viuere, & intelligere, ut dicit * Diony. in 4. c. de diuin. nom. ergo debemus daemones ex charitate diligere.

¶ 2 Praeterea, Daemones differunt à beatis angelis differentia peccati, sicut & peccatores homines à iustis. Sed iusti homines ex charitate diligunt peccatores. ergo etiam ex charitate debent diligere daemones.

¶ 3 Praeterea, Illi, à quibus beneficia nobis impenduntur, debent à nobis ex charitate diligendi, tanquam proximi, sicut patet ex auctoritate * Aug. s. inducta. Sed daemones nobis in multis sunt utiles, dum nos tentando, nobis coronas fabricant, sicut * Aug. dicit 11 de ciuit. Dei. ergo daemones sunt ex charitate diligendi.

Ar. praece. arg. sed contra.

Aug. lib. 11. cap. 17. tom. 5.

SED CONTRA est, quod dicitur Isai. 28. Delebitur foedus vestru cum morte, & pactum uestru cum inferno non stabit. Sed perfectio pacis, & foederis est per charitatem. Ergo ad daemones, qui sunt inferni incolae, & mortis procuratores, charitatem habere non debemus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra * dictu est, in peccatoribus ex charitate debemus diligere naturam, peccatum autem odire. In nomine autem daemonis significatur natura peccato deformata. & ideo daemones ex charitate non sunt diligendi. Et si non fiat vis in nomine, & quaestio referatur ad illos spiritus qui daemones dicuntur, verum sint ex charitate diligendi. Attendendu est * secundum praemissa, quod aliquid ex charitate diligitur dupliciter. Vno modo sicut ad quem amicitia habetur, & sic ad illos spiritus charitatis amicitiam habere non possumus. Pertinet enim ad rationem amicitiae, ut amicis nostris bonu volumus. Illud autem bonum vitae aeternae, quod respicit charitas, spiritibus illis à Deo aeternaliter damnatis, ex charitate velle non possumus. Hoc enim repugnaret charitati Dei, per quam eius iustitiam approbamus. Alio modo diligitur aliquid, sicut quod volumus permanere, ut bonu alterius, per quem modum ex charitate diligimus irrationales creaturas, inquantum volumus eas permanere ad gloriam Dei, & utilitatem hominu, ut supra * dictu est. Et per hunc modu, & naturam daemonum etiam ex charitate diligere possumus, inquantu. s. volumus illos spiritus in suis naturalibus conseruari ad gloriam Dei.

Artic. 6.

Ar. 2 & 3. huius quaest.

Ar. 3 huius quaest.

AD PRIMVM ergo dicendu, quod mens angeli non habet impossibilitatem ad aeternam beatitudinem habendam, sicut habet mens daemonum; & ideo amicitia charitatis, quae fundatur super communicatione vitae aeternae magis, quàm super communicatione naturae, habetur ad angelos, non autem ad daemones.

AD SECVNDVM dicendum, quod homines peccatores in hac vita habent possibilitatem perueniendi ad beatitudinem aeternam, quod non habent illi, qui sunt in inferno damnati, de quibus quantum ad hoc, est eadem ratio, sicut & de daemonibus.

AD TERTIVM dicendum, quod vtilitas, quae nobis ex daemonibus prouenit, non est ex eorum intentione, sed ex ordinatione diuinae prouidentiae. Et ideo ex hoc non inducimur ad habendum amicitiam eorum, sed ad hoc, quòd simus Deo amici, qui eorum peruersam intentionem conuertit in nostram vtilitatem.

147

* ARTICVLVS XII.

Vtrum conuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda, scilicet Deus, proximus, corpus nostrum, & nosipsi.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vr, quod inconuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda, s. Deus, proximus, corpus nostrum, & nosipsi. Vt enim * Aug. dicit super Ioan. Qui non diligit Deum, nec seipsum diligit. In Dei ergo dilectione includitur dilectio suipsius. Non ergo est alia dilectio suipsius, & alia dilectio Dei.

3. dist. 28. artic. 7. & vii. q. 2. ar. 7.

* Trac. 83 no remote à fine, to. 9.

¶ 2 Praeterea, Pars non debet diuidi contra totu. Sed corpus nostru est quaedam pars nostri. Non ergo debet diuidi quasi aliud diligibile corpus nostrum à nobisipsis.

¶ 3 Praeterea, Sicut nos habemus corpus, ita et proximus. Sicut ergo dilectio, qua quis diligit proximum, distinguitur a dilectione, qua quis diligit seipsum, ita dilectio, qua quis diligit corpus proximi, debet distingui a dilectione, qua quis diligit corpus suum. Non ergo conuenienter distinguuntur quatuor ex charitate diligenda.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in 1 de doct. Christ. Quatuor sunt diligenda, unum, quod supra nos est, s. Deus; alterum, quod nos sumus; tertium, quod iuxta nos est, i. proximus; quartum, quod infra nos est, scilicet proprium corpus.

Li. 1. c. 23. in prin. & c. 26. to. 3.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictum est, amicitia charitatis super communicatione beatitudinis fundatur, in qua quidem communicatione, vnum quidem est, quod consideratur, ut principium influens beatitudinem, i. Deus. Aliud est beatitudinem directe participans, i. homo, & angelus. Tertium autem est id, ad quod per quandam redundantiam beatitudo deriuatur, scilicet cor-

Q. 23. art. 1. & 5. & q. hac art. 3. & 6. & 10.

pus.

pus humanum. Id quidem, quod est beatitudinem influens, est ea ratione diligibile, quia est beatitudinis cã. Id aũt, quod est beatitudinem participans, potest esse duplici rõne diligibile, vel quia est vnum nobiscũ, vel qa est nobis consociatũ in beatitudinis participatione, & secundũ hoc, sumuntur duo ex charitate diligibilia, prout scilicet homo diligit & seipsum, & proximum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diuersa habitudo diligentis ad diuersa diligibilia facit diuersam rationem diligibilitatis. & ẽm hoc, quia est alia habitudo hominis diligẽtis ad Deum, & ad seipsum, propter hoc ponuntur duo diligibilia, cùm dilectio vnius sit causa dilectionis alterius. Vnde ea remota, alia remouetur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ subiectum charitatis est mens rationalis, quæ potest esse beatitudinis capax, ad quam corpus directè non attingit, sed solum per quandam redundantiam. Et ideo homo, secundum rationalem mẽtem quæ est principalis in homine, alio modo se diligit, secundum charitatem, & alio modo corpus proprium.

AD TERTIVM dicendum ꝙ homo diligit proximum, & secundum animam, & secundum corpus ratione cuiusdam consociationis in beatitudine. Et ideo ex parte proximi est vna tantum ratio dilectionis. Vnde corpus proximi non ponitur speciale diligibile.

QVAESTIO XXVI.

De ordine charitatis, in tredecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ordine charitatis.

¶ Et circa hoc quæruntur tredecim.

¶ Primo, vtrum sit aliquis ordo in charitate.

¶ Secundo, vtrum homo debeat Deum diligere plus quàm proximum.

¶ Tertio, vtrum plus quàm seipsum.

¶ Quinto, vtrum homo debeat plus diligere proximũ, quàm corpus proprium.

¶ Sexto, vtrum vnum proximum plus, quàm alium.

¶ Septimo, vtrum plus proximum meliorem, vel sibi magis coniunctum.

¶ Octauo, vtrum plus coniunctum sibi, secundum carnis affinitatem, vel secundum alias necessitudines.

¶ Nono, vtrum ex charitate plus debeat diligere filiũ, quàm patrem.

¶ Decimo, vtrum plus debeat diligere matrem, quàm patrem.

¶ Vndecimo, vtrum plus vxorem, q̃ patrem, vel matrẽ.

¶ Duodecimo, vtrum magis benefactorem, quàm beneficiatum.

¶ Decimotertio, vtrum ordo charitatis maneat in patria.

QVÆSTIONIS XXVI.

De ordine Charitatis,

In tredecim partes diuisæ,

AXIOMA.

Cùm omnium dilectionu generum, primum principium sit diuina excellentia, Secundarium autem, sua cuiusque propria natura, perspicuum est, inter ea, quæ diligenda præcipiuntur, hunc tenendum esse 1 *1 ordinem, vt 2 3 Deum in primis, 4 Deinde nos-* 2 *ipsos, 5 Tertio proximum, 6 quarto autem loco* 3 *nostrum corpus diligamus. Hinc etiam liquet ex* 4 *proximis, ut quisque, vel magis ad diuinam bonita-* 5 *tem accedit, vel non propiùs attingit, ita dilectione* 6 *maiori dignum esse, & proinde 8 propinquum alie-* 8 *no, & inter propinquos, coniunctiorem minus coniuncto, & inter alienos, probum improbo, probioremque minus probo, cæteris paribus, in dilectione* 10 *impertienda præferri debere. 10 Sequitur hinc quoque, patrem, propter suam maiorem cum primo dilectionis principio similitudinem, matri esse anteponendum; Ex ijs verò, quorum alter non propiùs attingit, alter verò ad diuinæ excellentiæ similitu-* 7 *dinem propiùs accedit, cuiusmodi sunt 7 frater minus probus, & alienus excellenti virtute præditus,* 9 *9 pater, & filius, 11 pater, aut mater, & vxor,* 11 *item 12 beneficus in nos, & nostro beneficio affe-* 12 *ctus, vterque & magis, & minus diuersa ratione est diligendus. Nam, si bonum respiciatur, qui de eo plus participantes ad diuinam excellentiam propiùs accedunt, magis sunt diligendi. Si verò coniunctionis nobiscum ratio habeatur, qui nobis, vel affinitatis, vel naturæ arctiori vinculo sunt deuincti, vehementiori eos amore, in præsenti seculo, prosequi* 13 *debemus. 13 In cælesti autem patria, amoris nostri, Deus quidem primas obtinebit; at inter alios, hic erit ordo, vt nosipsos maiori ardore, cæteros autem pro sua quemque virtute, atque bonitate diligamus.*

ARTICVLVS PRIMVS. 148

Vtrum in charitate sit ordo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in charitate non sit aliquis ordo. Charitas enim est quædam virtus. Sed in alijs virtutibus non assignatur aliquis ordo. Ergo neque in charitate aliquis ordo assignari debet. [3.di.29.ar. 1 & vir.q. 2.ar.9.]

¶ 2 Præterea, Sicut fidei obiectum est prima veritas, ita charitatis obiectum est summa bonitas. Sed in fide non ponitur aliquis ordo, sed omnia æqualia creduntur. Ergo nec in charitate debet poni aliquis ordo.

¶ 3 Præterea, Charitas in voluntate est. Ordinare autem non est voluntatis, sed rationis. Ergo ordo non debet attribui charitati.

SED CONTRA est, quod dicitur Cantic 2. Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut * Philosophus dicit in 5. Metap. Prius, & posterius dicitur secundum relationem ad aliquod principium. Ordo autem includit in se aliquem modum prioris, & posterioris. Vnde oportet, quòd vbicunque est aliquod principium, sit etiam aliquis ordo. Dictum autem * est suprà, quòd dilectio charitatis tendit in Deum, sicut in principium beatitudinis, in cuius communicatione amicitia charitatis fundatur: & ideo oportet, ꝙ in his, quæ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo, ẽm relationem ad primum principiũ huius dilectionis, quod est Deus. [Lib 5.tex. post mediũ, to.3.] [q.præced. ar.12 & q. 23.ar.1.]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ charitas tendit in vltimum finem sub ratione finis vltimi, quod nõ conuenit alicui alij virtuti, vt suprà * dictum est. Finis autem habet rationem principij in appetibilibus, & in agendis, vt ex suprà * dictis patet. Et ideo charitas maximè importat comparationem ad primum principiũ. Et ideo in ea maximè consideratur ordo, secundum relationem ad primum principium.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ fides pertinet ad vim cognoscitiuam, cuius operatio est, ẽm quod res cognitæ sunt in cognoscente. Charitas aũt est in vi affectiua, cuius operatio consistit in hoc, ꝙ anima tẽdit in ipsas res. Ordo aũt principaliꝰ inuenit in ipsis rebus,

& ex

& ex eis deriuatur ad cognitionem nostram. Et ideo ordo magis appropriatur charitati, q̃ fidei, licet ēt in fide sit aliquis ordo, secundū quod est principaliter de Deo: secundariò autem de alijs, quæ referantur ad Deum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ordo pertinet ad rōnē, sicut ad ordinantē, sed ad vim appetitiuā pertinet, sicut ad ordinatam. Et hoc mō ordo in charitate ponit.

149

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus sit magis diligendus, quàm proximus.

3. di 9 ar. 3 tex. & ad 5. & vit q. 2. a 7. cor. & ad 7. & 8.

AD SECVNDVM sic proceditur, Vř, ꝙ Deus non sit magis diligendus, q̃ proximus. Dř enim 1. Ioan. 4. Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quo potest diligere? Ex quo videtur, ꝙ illud sit magis diligibile, quod est magis visibile. Nam & visio est principium amoris, vt dicitur in 5.* Ethic. Sed Deus est minus visibilis, quàm proximus. Ergo etiam est minus ex charitate diligibilis.

Li 9. Ethi. c vlt. to. 5.

¶ 2 Præterea, Similitudo est causa dilectionis, secundum illud Eccle. 13. Omne animal diligit simile sibi. Sed maior est similitudo hominis ad proximum suū, quàm ad Deum. Ergo homo ex charitate magis diligit proximum, quàm Deum.

¶ 3 Præterea, Illud, quod in proximo charitas diligit, Deus est: vt patet per * August. in 1. de doctr. Christ. Sed Deus non est maior in seipso, quàm in proximo. Ergo non est magis diligendus in seipso, quàm in proximo. Ergo non debet magis diligi Deus, quàm proximus.

Li. 1 ex c. 22. & 27. elicit, to. 3

SED CONTRA, illud magis est diligendum, propter quod aliqua odio sunt habenda. Sed proximi sunt odio habendi propter Deum si scilicet à Deo abducunt, secundum illud Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, non potest meus esse discipulus. Ergo Deus est magis ex charitate diligēdus, quàm proximus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ vnaquaque amicitia respicit principaliter id, in quo principaliter inuenit illud bonū, super cuius cōicatione fundatur. Sicut amicitia politica principalius respicit principem ciuitatis, à quo totū bonū cōe ciuitatis dependet, vñ & ei maximè debetur fides, & obedientia à ciuibus. Amicitia aūt charitatis fundatur super cōicatione beatitudinis, quę cōsistit in Deo essentialiter, sicut in primo principio, à quo deriuatur in omnes, qui sunt beatitudinis capaces. Et iō principaliter, & maximè Deus est ex charitate diligendus. Ipse enim diligitur, sicut beatitudinis cā: proximus aūt, sicut beatudinē ab eo simul nobiscum participans.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dupliciter est aliquid causa dilectionis. Vno modo sicut id, quod est rō diligendi. Et hoc mō bonum est causa diligendi, qa vnumquodq; diligitur, inquantum habet rōnem boni. Alio modo, quia est via quadam ad acquirendum dilectionem. Et hoc modo visio est causa dilectionis, non quidem ita, ꝙ ea ratione sit aliquid diligibile, quia est visibile, sed quia per visionem perducimur ad dilectionem. Non ergo oportet, quòd illud, quod est magis visibile, sit magis diligibile, sed ꝙ prius occurrat nobis ad diligēdum. Et hoc modo argumentatur Apostolus. Proximus enim quia est nobis magis visibilis, primo occurrit nobis diligēdus. Ex his enim, quæ nouit animus, discit incognita amare, vt* Greg. dicit in quadam homilia. Vnde si aliquis proximum non diligit, à qui potest, ꝙ nec Deum diligit, non propter hoc, ꝙ proximus sit magis diligibilis, sed quia prius diligendus occurrit. Deus aūt est magis diligibilis propter maiorē bonitatē.

Ho. 11. in Euang in prin.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ similitudo quā habemus ad Deum, est prior, & causa similitudinis, quā habemus ad proximum. Ex hoc enim, quòd participamus a Deo, id quod ab ipso etiam proximus habet, similes proximo efficimur. Et ideo ratione similitudinis magis debemus Deum, quàm proximum diligere.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Deus, secundū substantiā suam consideratus in quocunque sit, æqualis est: quia nō minuitur per hoc, quòd est in aliquo. Sed tamen non æqualiter habet proximus bonitatem Dei, sicut habet ipsam Deus. Nam Deus habet ipsam essentialiter, proximus autem participatiuè.

150

ARTICVLVS III.

Vtrum homo debeat ex charitate plus Deum diligere, quàm seipsum.

Infr. q 44. art 8. & 3. di 29 ar. 3 Et ver. q. 2 ar. 4 ad 2. & ar. 9. ad 9. & quo. 1. ar 9 cor.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ homo non debeat ex charitate plus Deū diligere, q̃ seipsum. Dicit enim* Philo. in 9. Ethi. ꝙ amicabilia, quæ sunt ad alterum veniunt ex amicabilibus, quæ sunt ad seipsum. Sed causa est potior effectu, ergo maior est amicitia hominis ad seipsum, quàm ad quemcunque alium. ergo magis se debet diligere, quàm Deū.

* Li 9 eth. cap 8. non multum à prin. to. 5.

¶ 2 Præterea, Vnumquodque diligitur inquantū est proprium bonum: sed id, quod est ratio diligendi, magis diligitur, quàm id, quod propter hanc rationem diligitur, sicut principia, quæ sunt ratio cognoscendi, magis cognoscuntur: ergo homo diligit magis seipsum, quàm quodcunque aliud bonum dilectum. Non ergo magis diligit Deum, quàm seipsum.

¶ 3 Præterea, Quantum aliquis diligit Deum, tantum diligit frui eo. Sed quantum aliquis diligit frui Deo, tantum diligit seipsum quia hoc est summum bonū, quod aliquis sibi velle potest: ergo homo non plus debet ex charitate Deum diligere, quàm seipsum.

SED CONTRA est, quod* Aug. dicit in 1 de doc Chri. Si teipsum, non propter te debes diligere, sed propter ipsum, vbi dilectionis tuæ rectissimus finis est, non succenseat aliquis alius homo, si & ipsum, propter Deū diligas. Sed propter quod vnumquodque, illud magis: ergo magis debet homo diligere Deum, quàm seipsum.

Li 1. c 22 in me. to. 3

RESPONDEO dicendū, ꝙ à Deo duplex bonū accipere possumus, s. bonum naturæ, & bonum gratiæ. Super cōicatione autem bonorum naturalium nobis à Deo facta, fundatur amor naturalis, quo non solum homo in suæ integritate naturæ super omnia diligit Deū & plus, q̃ seipsum, sed ēt qualibet creatura suo modo, id est, vel intellectuali, vel rationali, vel animali, vel saltem naturali amore: sicut lapides, & alia, quę cognitione carent: quia vnaquæque pars naturaliter plus amat cōe bonum totius, q̃ particulare bonum proprium. Qd manifestatur ex opere. Quælibet enim pars habet inclinationem principalem ad actionem communem vtilitati totius. Apparet etiā hoc in politicis virtutibus, sm quas ciues pro bono cōi, & dispendia propriarum rerū, & personarum interdum sustinent. Vnde multo magis hoc verificatur in amicitia charitatis, quæ fundatur super communicationem donorum gratiæ. Et ideo ex charitate magis debet homo diligere Deum qui est bonum commune omnium, quàm seipsum: quia beatitudo est in Deo sicut in communi, & fontali principio omnium, qui beatitudinem participare possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Philosophus loquitur de amicabilibus, quæ sunt ad alterum, in quo bonum, quod est obiectum amicitiæ, inuenitur secundum aliquem particularem modum, non autem de amicabilibus, quæ sunt ad alterum, in quo bonum prædictū inuenitur, secundum rationem totius.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ bonum totius diligit quidem pars, secundum quod est sibi conueniēs, non autem ita, quòd bonum totius ad se referat, sed potius ita, quod seipsum refert in bonum totius.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ hoc, quod aliquis velit frui Deo, pertinet ad amorem, quo Deus amatur amore concupiscentiæ. Magis autem amamus Deum amore amicitiæ, quàm amore concupiscentiæ, quia maius est in se bonum Dei, q̃ participare possumus fruendo ipso. Et ideo simpliciter homo magis diligit Deum ex charitate, quàm seipsum.

ARTI-

151

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo ex charitate magis debeat diligere seipsum, quàm proximum.

3. dist. 29. art 5 & 4. dist. 38 q. 2. art 4. q. 2. corp. & quo. 8. art. 8 cor. fin.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q homo ex charitate nõ magis debeat diligere seipsum, quam proximũ. Principale enim obiectum charitatis est Deus, vt supra* dictum est. Sed quãq; homo habet proximũ magis Deo coniunctum, quàm sit ipse. Ergo magis debet aliquis talem diligere, quàm seipsum.

¶ 2 Praeterea, Detrimentũ illius, quẽ magis diligimus, magis vitamus. Sed homo ex charitate sustinet detrimentum pro proximo: ſm illud Prouerb 12. Qui negligit damnum propter amicũ, iustus est. Ergo homo debet ex charitate magis alium diligere, quàm seipsum.

* Art. 1. & 2. huius q. & q. 25. arti. 1. & 12.

¶ 3 Praeterea, 1 ad Corin 13 dicitur, q charitas non quaerit, quae sua sunt. Sed illud maxime amamus, cuius bonum maxime quaerimus. Ergo per charitatem aliquis non amat seipsum magis quam proximum.

SED CONTRA est, q dr Leuit 19 & Matth. 22 Dilige proximũ tuum, sicut teipsum. Ex quo videtur, q dilectio hominis ad seipsum est sicut exemplar dilectionis, quae habetur ad alterum. Sed exemplar potius est, quàm exemplatum. Ergo homo ex charitate magis debet diligere seipsum, quam proximum.

RESPONDEO dicendũ, q in homine duo sunt, scilicet natura spũalis, & natura corporalis. Per hoc aũt homo dr diligere seipsum, q diligit se, ſm naturam spiritualẽ, ut supra* dictũ est. Et ſm hoc debet homo magis se diligere post Deum, q̃ quemcunq; aliũ. Et hoc patet ex ipsa rõne diligendi. Nã, sicut suprà* dictũ est, Deus diligitur, ut principium boni, super quo fundatur dilectio charitatis. Homo aũt seipsum diligit ex charitate ſm rõnem, qua est particeps praedicti boni. Proximus aũt diligitur ſm rõnẽ societatis in isto bono. Consociatio autẽ est ratio dilectionis ſm quandã vnionem in ordine ad Deũ. Vñ sicut vnitas potior est, q̃ vnio, ita q homo ipse participet bonũ diuinũ est potior ratio diligẽdi, q̃ q alius associetur sibi in hac participatione. Et iõ homo ex charitate dẽt magis seipsum diligere, quàm proximum. Et huius signum est, q homo nõ debet subire aliquod malum peccati, quod contrariatur participationi beatitudinis, ut proximum liberet à peccato.

Q. 25. ar. 7

Q. 25. ar. 1. & 12.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q dilectio charitatis non solum hẽt quãtitatem ex parte obiecti, quod est Deus, sed ex parte diligentis, qui est ipse homo, charitatem hñs: sicut & quantitas cuiusl. betactionis dependet quodammodo ex ipso subiecto. Et ideo licet proximus melior, sit Deo propinquior: quia tñ non est ita propinquus charitatem habenti, sicut ipse sibi, non sequitur qđ magis dẽat aliqs proximũ, quam seipsum diligere.

AD SECVNDVM dicendũ, q detrimẽta corporalia dẽt homo sustinere pp amicum, & in hoc ipso seipsum magis diligit, ſm spiritualem mentẽ, quia hoc pertinet ad perfectionem virtutis, quae est bonũ mẽtis. Sed in spiritualib. non dẽt homo pati detrimentum peccando, ut proximum liberet à peccato, sicut * dictum est.

In cor ar.

AD TERTIVM dicendũ, q sicut * Aug dicit in regula, cùm dr, Charitas non quaerit quae sua sunt, sic intelligitur, q cõia proprijs anteponit. Semper autem cõe bonum est magis amabile vnicuique, q̃ proprium bonum. Sicut etiã ipsi parti est magis amabile bonũ totius, quàm bonum partiale suipsius, vt* dictum est.

In regula tertia, & habet to. 1

Ar. praece.

152

ARTICVLVS V.

Vtrum homo magis debeat diligere proximum, quàm corpus proprium.

s. 3 qõ. 73. ar 5 corp. Et opus. 8. ca. 16.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, q homo nõ magis dẽat diligere proximũ, quam corpus propriũ. In proximo enim intelligitur corpus nostri proximi. Si ergo debet homo diligere proximũ plus quam corpus proprium, sequitur, quod plus debeat diligere corpus proximi, quàm corpus proprium.

¶ 2 Praeterea, Homo plus debet diligere animam propriam, q̃ animam proximi, ut* dictum est. Sed corpus propriũ propinquius est animae nostrae, q̃ proximus. Ergo plus debemus diligere corpus propriũ quàm proximũ.

Ar. praece.

¶ 3 Praeterea, vnusquisq; exponit id, qđ minus amat, pro eo, quod magis amat. Sed non omnis homo tenetur exponere corpus proprium pro salute proximi, sed hoc est perfectorum, ſm illud Io. 15 Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis p amicis suis. Ergo homo non tenetur ex charitate plus diligere proximum, quam corpus proprium.

SED CONTRA est, q* Aug dicit de doct. Chris. q plus debemus diligere proximum, q̃ corpus propriũ.

Li. 1. c. 27 à med c. 3.

RESPONDEO dicendum q illud magis est ex charitate diligendum, quod habet pleniorem rõnem diligibilis ex charitate, ut * dictũ est. Consociatio aũt in plena participatione beatitudinis, quae est ratio diligẽdi proximum, est maior ratio diligẽdi, quàm participatio beatitudinis per redundantiã, quae est ratio diligẽdi proprium corpus. Et ideo proximum quantum ad salutem animae magis debemus diligere, quam propriũ corpus.

Q. 2. ar 1. 2. & 12.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ſm Philosop. in 9.* Ethic Vnumquodq; vr esse id, quod est praecipuũ in ipso. Vnde cùm dr proximus magis esse diligendus, quàm corpus proprium, intelligitur hoc quãtum ad animam, quae est potior pars eius.

Lib. 9. c 8. nõ pcul à med to. 3.

AD SECVNDVM dicendum, q corpus nostrũ est propinquius animae nostrae, quàm proximus, quãtũ ad constitutionem propriae naturae, sed quantũ ad participationem beatitudinis maior est consociatio animae proximi ad animam nostram, q̃ etiam corporis proprij.

AD TERTIVM dicẽdũ q cuilibet homini imminet cura proprij corporis, non aũt imminet cuilibet homini cura de salute proximi, nisi forte in casu. Et iõ non est de necessitate charitatis, q homo proprium corpus exponat pro salute proximi, nisi in casu, quo tenẽ eius saluti prouidere. Sed quod aliquis sponte ad hoc se offerat, pertinet ad perfectionem charitatis.

ARTICVLVS VI.

153

Vtrum vnus proximus sit magis diligendus, q̃ alius.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, q vnus proximus non sit magis diligedus, quàm alius. Dicit enim* Aug. in 1. de doct. Christiana Omnes homines aeque diligendi sunt. Sed cum omnib prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qui pro locorum, & tẽporũ, uel quarũlibet rerũ opportunitatib. constrictius tibi, quasi quadam sorte iunguntur. Ergo proximorũ unus non est magis diligendus, quam alius.

3. di. 29 artic. 6. Et uit. q. 7 ar. 1. c. 5.

* Lib. 1 c. 28. in prin. tom. 3.

¶ 2 Praeterea, Vbi una, & eadem est rõ diligendi diuersos, non debet esse aequalis dilectio. Sed una est ratio diligendi omnes proximos, scilicet Deus, ut patet per * Aug. in 1 de doct. Christ. Ergo omnes proximos aequaliter diligere tenemus.

Li. 1 c 28. in prin. t. 3

¶ 3 Praeterea, Amare est velle bonũ alicui, ut patet p* Phil. 2 Rhetor Sed omnibus proximis aequale bonum volumus, scilicet vitam aeternam. Ergo omnes proximos aequaliter debemus diligere.

* Lib. 2. Rhet. c. 4. i prin. t. 6.

SED CONTRA est, q tanto vnusquisq; magis dẽt diligi, quãto grauius peccat q contra eius dilectionẽ operatur. Sed grauius peccat qui agit contra dilectionẽ aliquorũ proximorũ, q̃ qui agit contra dilectionem aliquorum aliorum. Vñ Leuit 20 praecipitur, q qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur: quod non praecipitur de his, qui alios homines maledicunt. Ergo quosdam proximorum debemus magis diligere, quam alios.

RESPONDEO dicendũ, q duplex opinio circa hoc fuit. Quidam enim dixerunt, q omnes proximi sunt aequaliter ex charitate diligendi, quantum ad affectum, sed non quantum ad exteriorem effectum, ponẽtes ordinẽ dilectionis esse intelligendũ ſm exteriora beneficia,

quæ magis demus impendere ꝓximis q̃ alienis: non aũt ſ . . . interiorem affectum, quę æqualiter demus impendere omnibus, et inimicis. Sed hoc irrationabiliter dr̃. Non enim minus eſt ordinatus affectus charitatis, qui eſt inclinatio gratiæ, q̃ appetitus naturalis, qui eſt inclinatio naturæ. Vtraq; eñ inclinatio ex diuina ſapientia ꝓcedit. Videmus aũt in naturalibus, ꝙ inclinatio naturalis proportionatur actui, vel motui, q conuenit naturæ vniuſcuiuſque: ſicut terra hẽt maiorẽ inclinationem grauitatis, q̃ aqua: quia competit eſſe ſub aqua. Oportet ergo ꝙ etiam inclinatio gratiæ, quæ eſt affectus charitatis proportionetur his, quæ ſunt exterius agenda: ita ſcilicet, vt ad eos intenſiorẽ charitatis affectu hẽamus, qb conuenit nos magis beneficos eſſe. Et iõ dicendũ eſt, ꝙ et ſm affectum, oportet magis vnum proximorum, q̃ alium diligere. Et ratio eſt, qa cùm principium dilectionis ſit Deus, & ipſe diligens: neceſſe eſt, ꝙ ſm ꝓpinquitatẽ maiorẽ ad alterũ iſtorũ principiorum, maior ſit dilectionis affectus. Sicut eñ ſuprà * dictum eſt, in omnibus, in quib. inueniatur aliquod principium, ordo attẽditur ſecundum comparationem ad illud principium.

art. huius quæſt.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ dilectio poteſt eſſe inęqualis, dupliciter. Vno modo, ex parte eius boni, quod amico optamus: & quantum ad hoc, oẽs homines æquè diligimus ex charitate; quia omnib. optamus bonum idem in genere, ſ. beatitudinem æternam. Alio modo dicitur maior dilectio propter intenſiorem actum dilectionis, & ſic non oportet omnes æquè diligere.

Vel aliter dicendũ, ꝙ dilectio inæqualiter põt ad aliquos haberi, dupliciter. Vno modo ex eo, ꝙ quidam diliguntur, & alij non diliguntur. Et hanc etiam inæqualitatem oportet ſeruare in beneficentia, quia non poſſumus omnibus prodeſſe. Sed in beneuolẽtia dilectionis, talis inæqualitas haberi non dẽt. Alia uerò eſt inæqualitas dilectionis ex hoc, ꝙ quidam plus alijs diliguntur. Aug. ergo nõ intendit hanc excludere inæqualitatem, ſed primam, vt patet ex his, quæ de beneficentia dicit.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ non omnes proximi æqualiter ſe hẽnt ad Deũ, ſed quidã ſunt ei propinquiores per maiorem bonitatem, qui ſunt magis diligẽdi ex charitate, quàm alij, qui ſunt ei minus propinqui.

AD TERTIVM dicẽdũ ꝙ rõ illa ꝓcedit de quãtitate dilectionis, ex parte boni, quod amicis optamus.

154

ARTICVLVS VII.

Vtrum magis debeamus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ magis debemus diligere meliores, quàm nobis coniũctiores. Illud eñ vr̃ eſſe magis diligendum, quod nulla rõne dẽt odio haberi, quam illud, quod aliqua rõne eſt odiẽdum, ſicut & albius eſt, quod eſt nigro impermixtius. Sed ꝑſonæ nobis coniunctæ ſunt ſm aliquã rationem odiendę: ſm illud Luc. 14. Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem. &c. Homines autem boni nulla ratione ſunt odiendi. Ergo videtur, quòd meliores ſunt magis amandi, quam coniunctiores.

¶ 2 Præterea, Per charitatẽ homo maximè Deo aſſimilatur. Sed Deus diligit magis meliorem, quàm ſibi cõiunctiorem. Ergo & homo per charitatem magis debet meliorem diligere, quàm ſibi coniunctiorem.

¶ 3 Pręterea, Secundũ vnamquanq; amicitiã, illud eſt magis amandum quod magis ꝑtinet ad id, ſupra quod amicitia fundat. Amicitia eñ naturali magis diligimus eos, qui ſunt nobis magis ſm naturam coniuncti, puta parẽtes, vel filios. Sed amicitia charitatis fundatur ſuper cõicatione beatitudinis, ad quam magis pertinẽt meliores, q̃ nobis coniunctiores. Ergo ex charitate magis debemus diligere meliores, quàm nobis coniunctiores.

SED CONTRA eſt, quod dr̃ 1. ad Timoth. 5. Si quis ſuorũ, & maximè domeſticorũ, curam nõ hẽt, fidẽ negauit, & eſt infideli deterior. Sed interior charitatis affectio debet rñdere exteriori affectui. Ergo charitas magis dẽt haberi ad propinquiores, quàm ad meliores.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ oĩs actus, oportet ꝙ ꝓportionetur, & obiecto, & agenti. Sed ex obiecto hẽt ſpeciẽ, ex virtute aũt agẽtis hẽt modum ſuæ intenſionis. Sicut motus hẽt ſpeciẽ ex termino, ad quem eſt, ſed intenſionem velocitatis hẽt ex diſpoſitione mobilis, & virtute mouentis. Sic ergo dilectio ſpecie hẽt ex obiecto, ſed intenſionẽ hẽt ex parte ipſius diligẽtis. Obiectũ aũt charitatiuæ dilectionis Deus eſt, homo aũt diligens eſt. Diuerſitas ergo dilectionis, quæ eſt ſm charitatem, quantũ ad ſpeciem, eſt attendenda in proximis diligendis ſm comparationem ad Deũ, ut ſcilicet ei, q eſt Deo propinquior, maius bonum ex charitate uelimus, quia licet bonũ, quod omnib vult charitas, ſ. beatitudo æterna, ſit vnum ſm ſe, habet tñ diuerſos gradus ſm diuerſas beatitudinis participationes. Et hoc ad charitatem pertinet, ut uelit iuſtitiam Dei ſeruari, ſm quam meliores, ꝑfectius beatitudinẽ participãt. Et hoc pertinet ad ſpeciẽ dilectionis. Sunt eñ diuerſæ dilectionis ſpecies, ſm diuerſa bona, quæ optamus his, quos diligimus. Sed intenſio dilectionis eſt attendẽda per cõparationẽ ad ipſum hominẽ, qui diligit. Et ſm hoc, illos, qui ſunt ſibi propinquiores, intenſiori affectu diligit homo ad illud bonũ, ad quod oẽs diligit, q̃ meliores ad maius bonum. Eſt et & ibi alia differentia attendenda. Nã aliqui ꝓximi ſunt propinqui nobis ſm naturalẽ originem a qua diſcedere non poſſunt, quia ſm eam ſunt, id, quod ſunt. Sed bonitas virtutis, ſm quã aliqui appropinquãt Deo, põt accedere, & recedere, augeri, & minui, ut ex ſuprà * dictis patet. Et iõ poſſum ex charitate uelle, ꝙ iſte, qui eſt mihi coniunctus, ſit melior alio, & ſic ad maiorem beatitudinis gradũ peruenire poſſit. Eſt aũt & alius modus, quo plus diligimus ex charitate magis nobis cõiunctos, quia pluribus modis eos diligimus. Ad eos eñ, q non ſunt nobis coniuncti, non hẽmus niſi amicitiã charitatis. Ad eos uerò, q ſunt nobis coniuncti, hẽmus aliquas alias amicitias, ſm modũ coniunctionis eorũ ad nos. Cũ aũt bonum, ſuper quod fundatur quælibet alia amicitia honeſta, ordinẽt ad bonum, ſicut ad finẽ, ſuper quod fundatur charitas: conſequẽs eſt, ut charitas imperet actui cuiuſlibet alterius amicitiæ, ſicut ars, quæ eſt circa finẽ, imperat arti, quæ eſt circa ea, q̃ ſunt ad finẽ. Et ſic hoc ipſum, quod eſt diligere aliquẽ, qa conſanguineus, uel cõiunctus eſt, uel quia conciuis, vel propter quodcunque hmõi aliud licitum ordinabile in finẽ charitatis, põt à charitate imperari. Et ita ex charitate elicente, cũ imperante, pluribus modis diligimus magis nobis coniunctos.

Q. 24. art. 10. & 11.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in propinquis noſtris nõ pręcipimur odire, quod ꝓpinqui noſtri ſunt, ſed hoc ſolum, ꝙ impediunt nos a Deo. Et in hoc non ſunt propinqui, ſed inimici: ſecundum illud Matth. 10. Inimici hominis, domeſtici eius.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ charitas facit hominem conformari Deo ſm proportionem, ut ſcilicet ita ſe hẽbat homo ad id, quod ſuum eſt, ſicut Deus ad id, quod ſuum eſt. Quædam eñ poſſumus ex charitate velle, qa ſunt nobis conuenientia, quæ tamen Deus non vult, quia non conuenit ei, ut ea velit, ſicut ſuprà * habitum eſt, cum de bonitate uoluntatis ageretur.

1.2. q. 19. ar. 10.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ charitas non ſolum elicit actum dilectionis ſm rationem obiecti, ſed etiam ſm rationem diligentis, ut * dictum eſt. Ex quo contingit, quòd magis coniunctus, magis amatur.

In cor. ar.

155

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſit magis diligendus ille, qui nobis eſt magis coniunctus ſecundum carnalem originem.

In q. 32. artic. 9. Et 3 diſt. 29. ar. 6. Et virt. q. 2. arti 9. ad 13. & 14.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ nõ ſit magis diligendus ille, qui eſt magis nobis coniunctus ſm carnalẽ originem: dr̃ eñ Prouer. 18. Vir amicabilis ad ſocietatem magis erit amicus, quàm frater.

frater. Et * Valerius Maximus dicit; ꝙ amicitiæ vinculũ prævalidum est, neq; vlla ex parte sanguinis viribus inferius. Hoc etiam certius, & exploratius, ꝙ istud nascendo sors fortuitum opus dedit, hoc vnusquisque solido iudicio inchoata volunt as contrahit ergo illi, qui sunt coniuncti sanguine, non sunt magis diligẽdi, quàm alij.

li.4. c.7. in prin.

¶ 2 Præterea,* Amb in 1. de Offi. Non minus vos diligo, quos in Euangelio genui, quàm si in coniugio suscepissem; Non enim vehementior est natura ad diligendum, quam gratia. Plus certè diligere debemus, quos ꝑpetuò nobis cum putamus futuros, quàm quos tantum in hoc seculo. Non ergo consanguinei sunt magis diligẽdi his, qui sunt aliter nobis coniuncti.

Li.1. c.7. à med., to.1.

¶ 3 Præterea, Probatio dilectionis est exhibitio operis, vt * Greg. dicit in Hom. Sed quibusdam magis debemus impendere dilectionis opera, quàm etiam consanguineis, sicut magis est obediendum in exercitu duci, quàm patri. Ergo illi, qui sunt sanguine coniuncti, non sunt maximè diligendi.

Ho.30. in Euan. non remotè à prin.

SED CONTRA est, quod specialiter in præceptis decalogi mandatur de honoratione parentum, vt patet Exo. 20. Ergo illi, qui sunt nobis coniuncti secundum carnis originem, sunt à nobis specialius diligendi.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * dictum est, illi, qui sunt nobis magis cõiuncti, sunt ex charitate magis diligendi, tum quia intensius diliguntur, tum etiam quia pluribus rationibus diliguntur. Intensio aũt dilectionis est ex coniunctione dilecti ad diligentem, & idõ diuersorum dilectio est mensuranda, ſm diuersam rõnem cõiunctionis, vt s. vnusquisque diligatur magis in eo, quod pertinet ad illam coniunctionem, ſm quã diligitur. Et vlterius comparanda est dilectio dilectioni, ſm comparationem coniunctionis ad coniunctionem. Sic ergo dicendum est, ꝙ amicitia consanguineorum fundatur in coniunctione naturalis originis. Amicitia aũt conciuium in communione ciuili, & amicitia commilitantium in communicatione bellica. Et ideo in his, quæ ꝑtinent ad naturam, plus debemus diligere consanguineos. In his autem, quæ pertinent ad ciuilem conuersationem, plus debemus diligere conciues, & in bellicis, plus commilitones. Vnde & Philo. dicit in 9. * Ethic. ꝙ singulis propria, & congruentia sunt attribuenda. † Sic autem & facere vñr quidam, qui ad nuptias vocant cognatos. Videbitur vtique & nutrimento parentibus oportere maximè sufficere, & honorem parentum, & similẽ est etiam in alijs. Si autem comparemus etiam cõiunctionem ad coniunctionẽ, constat ꝙ coniunctio naturalis originis est prior, & immobilior, qa est ſm id, qd pertinet ad substantiã, aliæ aũt coniunctiones sunt superuenientes, & remoueri possunt. Et ideo amicitia consanguineorũ est stabilior, sed aliæ amicitiæ possunt esse potiores, ſm illud, quod est proprium vnicuiq; amicitiæ.

Ar. præce.

Lib.9. c.2. to.5.

† Arist. sic hẽt. Sic ãt & facere vñr. Nam ad nuptias vocant cognatos. Vñ aũt parẽtibus maximè alimẽtis filios, vt debentes, opitulari oportere, & honestius esse ijs, qui causa sunt essendi, quã sibiip sis subuenire, &c. lege totũ ca.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quia amicitia sociorum propria electione contrahitur in his, quæ sub nostra electione cadunt, puta in agendis, præponderat hæc dilectio dilectioni consanguineorum, vt scilicet magis cum illis consentiamus in agendis. Amicitia tamen consanguineorum est stabilior, vtpote naturalior existens, & præualet in his, quæ ad naturam spectant. Vnde magis eis tenemur in prouisione necessariorum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Ambro. loquitur de dilectione quantum ad beneficia, quæ pertinent ad cõmunicationem gratiæ, scilicet de instructione morum. In hac enim magis debet homo subuenire filijs spiritualibus, quos spiritualiter genuit, quàm filijs corporalibus, quibus tenetur magis prouidere in corporalibus subsidijs.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ex hoc, quòd duci exercitus magis obeditur in bello, quàm patri, non probatur, quòd simpliciter pater minus diligatur, sed quòd minus diligitur secundum quid, id est secundum dilectionem bellicæ communicationis.

156

ARTICVLVS IX.

Vtrum homo ex charitate magis debeat diligere filium, quàm patrem.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, ꝙ hõ ex charitate magis debeat diligere filium, q̃ patrem. Illum enim magis debemus diligere, cui magis debemus benefacere. Sed magis debemus benefacere filijs, q̃ parentibus. Dicit enim Apost. 2. ad Cor. 12. Non debent filij thesaurizare parentibus, sed parentes filijs. Ergo magis sunt diligendi filij, quàm parentes.

3. dist.29. artic.7. & vir q.ar 9. ad 18. & Eph.5. le. 10. cor.1.

¶ 2 Præterea, Gratia perficit naturam. Sed naturaliter parentes plus diligunt filios, quàm ab eis diligantur, vt Philosophus dicit lib. 8 * Eth. Ergo magis debemus diligere filios, quàm parentes.

Li.8 c.12, parum à prin. to.5.

¶ 3 Præterea, Per charitatẽ affectus hoĩs Deo cõformatur. Sed Deus magis diligit filios, q̃ diligatur ab eis. Ergo ẽt & nos magis debemus diligere filios, q̃ parentes.

SED CONTRA est, qđ * Amb. dicit; Primò Deus diligẽdus est; Secũdo parẽtes, inde filii, post domestici.

Refertur 3. sen di.29. paragrapho C.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut s.* dictũ est, gradus dilectionis ex duobus pensari põt. Vno mõ ex parte obiecti. Et ſm hoc id, quod habet maiorem rõnẽ boni, est magis diligendum, & quod est Deo similius. Et sic pater est magis diligendus, q̃ filius: quia s. patrem diligimus sub ratione principij, quod habet rõnẽ eminentioris boni, & Deo similioris. Alio mõ computatur gradus dilectionis ex parte ipsius diligentis, & sic magis diligitur, quod est coniunctius. Et ſm hoc filius est magis diligendus, q̃ pater, vt Philo. dicit in 8. * Ethi. Primò quidem, quia parentes diligunt filios, vt aliquid sui existentes. Pater autem non est aliquid filij. Et ideo dilectio, ſm quã pater diligit filium, similior est dilectioni, qua quis diligit seipsum. Secundò, quia parentes magis sciunt, aliquos esse suos filios, q̃ econuerso. Tertiò, quia filius est magis propinquus parenti, vtpote pars existens, q̃ pater filio, ad quem habet habitudinem principij. Quarto, qa parentes diutius amauerunt. Nam statim pater incipit diligere filium, filius autem tempore procedente incipit diligere patrem. Dilectio autem quanto est diuturnior, tanto est fortior, secundum illud Eccle. 9. Non derelinquas amicũ antiquum: nouus enim non erit similis illi.

Ar.4 ad 1 & ar.7.

Li.8. c.12. to.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ principio debetur subiectio, reuerentiæ, & honor, effectui aũt proportionaliter competit recipere influentiã principij, & prouisionem ipsius. Et ꝑp hoc parentibus à filijs magis debetur honor, filijs aũt magis debetur cura prouisionis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ pater naturaliter plus diligit filium, secundum rationem coniunctionis ad seipsum. Sed secundum rationem eminẽtioris boni filius naturaliter plus diligit patrem.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut Aug. * dicit in primo de Doct. Christ. Deus diligit nos ad vtilitatem nostram, & suum honorem. Et ideo quia pater comparatur ad nos in habitudine principij, sicut & Deus, ad patrem propriè pertinet, vt ei à filijs honor impendatur, ad filium autem, vt eius vtilitati à parentibus prouideatur, quamuis in articulo necessitatis filius obligatus sit ex beneficijs susceptis, vt parẽtibus maximè prouideat.

li.1. ca.32 in princ. to.3.

157

ARTICVLVS X.

Vtrum homo magis debeat diligere matrem, q̃ patrẽ.

AD DECIMVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ homo magis debeat diligere matrem, q̃ patrem. Vt n. Philo. dicit in primo * de generatione animalium; Fœmina in generatione dat corpus. Sed homo nõ habet animam à patre, sed per creationem à Deo, vt in primo dictum † est. Ergo homo plus habet à matre q̃ à patre. Plus ergo debet diligere matrem, quam patrem.

3. di 29 ar. 7. ad 4. & 5. & Eph. 9. lec. 7. fi. * lib.2. de genera. animaliũ, c.4 & li 1 c.19. to.4. † q 90 art. 2. & q.118. ar.2.

¶ 2 Præterea, Magis amantem debet magis diligere. Sed mater plus diligit filium, quàm pater. Dicit enim Philoso. † in 9. Ethico. quod matres magis sunt amantes filio.

filiorum. Laboriosior enim est generatio matris, & magis sciunt, quòd ipsarum sint filij, quàm patres. Ergo mater est magis diligenda, quàm pater.

¶ 3 Præterea, Ei debetur maior dilectionis affectus, qui pro nobis plus laborauit, secundum illud Rom. vlt. Salutate Mariam, quæ multũ laborauit in nobis. Sed mater plus laborat in generatione, & educatione, quam pater. Vnde dicitur Eccles. 7 Gemitum matris tuæ ne obliuiscaris. Ergo plus debet homo diligere matrem, quàm patrem.

SED CONTRA est, quod * dicit Hieron. super Ezech. quòd post Deum omnium patrem, diligendus est pater. Et postea addit de matre.

c. 44. super illud, Sabbatha mea sanctificabunt, to. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd in istis comparationibus, id quod dicitur, est intelligendum per se, vt videlicet intelligatur esse quæsitum de patre, in quantum est pater, an sit plus diligendus matre, in quantũ est mater. Potest enim in omnibus huiusmodi tanta esse distantia virtutis, & malitiæ, vt amicitia soluatur, vel minuatur: vt Philo. dicit * in 8. Ethic. Et ideo, vt Ambr. † dicit: Boni domestici sunt malis filijs præponendi. Sed per se loquendo, pater magis est amandus, quàm mater. Amantur enim pater, & mater, vt principia quædam naturalis originis. Pater autem habet excellentiorem rationẽ principij, quàm mater, quia pater est principiũ per modum agentis, mater autem magis, per modum patientis, & materiæ. Et ideo per se loquendo, pater magis est diligendus.

* lib. 8. Ethi. c. 7. à me. to. 5.
† Ex lib. 1. de Offi. c. 7. vbi habetur posse, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in generatione hominis mater ministrat materiam corporis informẽ. Formatur autem per virtutem formatiuam, quæ est in semine patris. Et quamuis huiusmodi virtus non possit creare animam rationalem, disponit tamen materiam corporalem ad huiusmodi formæ susceptionem.

AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc pertinet ad aliam rationem dilectionis. Alia enim est species amicitiæ qua diligimus amantem, & qua diligimus generantem: nunc autem loquimur de amicitia, quæ debetur patri, & matri, secundum generationis rationem.

AD TERTIVM patet solutio.

158

ARTICVLVS XI.

Vtrum homo plus debeat diligere vxorem, quàm patrem, & matrem.

3. di. 29. ar. 7 ad 3. Et vir. q. 2 ar. 8 ad 18.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd homo plus debeat diligere vxorẽ, quam patrem, & matrem. Nullus enim dimittit rem aliquam, nisi pro re magis dilecta. Sed Gen. 2 dicitur, quòd propter vxorem relinquet homo patrem, & matrem. Ergo magis debet diligere vxorem, quàm patrem, & matrem.

¶ 2 Præterea, Apostolus dicit ad Eph. 5. quòd viri debent diligere vxores sicut seipsos. Sed homo debet magis diligere seipsum, quàm parentes. Ergo etiam magis debet diligere vxorem, quàm parentes.

¶ 3 Præterea, Vbi sunt plures rationes dilectionis, ibi debet esse maior dilectio. Sed in amicitia, quæ est ad vxorem, sunt plures rationes dilectionis. Dicit enim Philo. * in 8. Ethi. quòd in hac amicitia videtur esse vtile, & delectabile, & propter virtutem, si virtuosi sint coniuges. Ergo maior debet esse dilectio ad vxorem, quàm ad parentes.

* li. 8. Ethic. ca. 12 non procul à fi. to. 5.

SED CONTRA est, quòd vir debet diligere vxorẽ suã sicut carnem suã, vt dĩ ad Ephe. 5. Sed corpus suũ minus debet homo diligere, quàm proximum, vt supra dictum* est. Inter proximos autẽ magis debemus parentes diligere. Ergo magis debemus diligere parentes, quàm vxorem.

Ar. 5 hui° qõ.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut dictum* est, gradus dilectionis attendi potest, & secundum rationem boni, & secundum coniunctionem ad diligentem: secundum ergo rationem boni, quod est obiectum dilectionis, magis sunt diligendi parentes quàm vxor: quia diliguntur sub ratione principij, & eminentioris cuiusdam boni. Secundum autem rationem coniunctionis magis diligenda est vxor, quia vxor coniungitur viro, vt vna caro existens, secundum illud Matth. 19. Itaque iam nõ sunt duo, sed vna caro. Et ideo intensius diligitur vxor: sed maior reuerentia est parentibus exhibenda.

Ar. 9 hui° qõ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non quantum ad oĩa deseritur pater, & mater propter vxorem. In quibusdam enim magis debet homo assistere parẽtibus, quàm vxori. Sed quantum ad vnionẽ carnalis copulæ, & cohabitationis, relictis omnibus parentibus, homo adhæret vxori.

AD SECVNDVM dicendum, quòd in verbis Apostoli non est intelligendum, quòd homo debeat diligere vxorem suam æqualiter sibiipsi. Sed quia dilectio, quam aliquis habet ad seipsum, est ratio dilectionis, quam quis habet ad vxorem sibi coniunctam.

AD TERTIVM dicendum, quòd etiam in amicitia paterna inueniuntur multæ rõnes dilectionis, & quãtum ad aliquid præponderant rationi dilectionis, quæ habetur ad vxorem, secundum rationem boni, quamuis illæ præponderent, secundum coniunctionis rationem.

AD QVARTVM dicendum, quòd illud etiam non est sic intelligendum, quòd ly sicut, importet æqualitatem, sed rationem dilectionis. Diligit enim hõ vxorem suam principaliter ratione carnalis coniunctionis.

159

ARTICVLVS XII.

Vtrum homo magis debeat diligere benefactorem, quàm beneficiatum.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vĩ, quòd homo magis debeat diligere benefactorem, quàm beneficiatum. Dicit enim Aug.* in lib. de Catechizandis rudibus: Nulla maior est prouocatio ad amãdum, quàm præuenire amando. Nimis enim durus est animus, qui dilectionem etsi non vult impendere, nolit rependere. Sed benefactores præueniunt nos in beneficio charitatis: ergo bñfactores maximè debemus diligere.

3. di. 29. ar. 7. ad 2. Et 9. Eth. le. 7
* cap. 4. in prin. to. 4.

¶ 2 Præterea, Tanto aliquis est magis diligendus, quãto grauius homo peccat, si ab eius dilectione desistat, vel contra eum agat. Sed grauius peccat, qui benefactorem non diligit, vel contra eum agit, quàm si diligere desinat eum, cui hactenus benefecit: ergo magis sunt amandi benefactores, quàm hi, quibus benefacimus.

¶ 3 Præterea, Inter omnia diligenda maximè diligendus est Deus, & post eum pater, vt* Hieron. dicit. Sed isti sunt maximè benefactores: ergo benefactor est maximè diligendus.

* Ezec. 44. sup illud, Sabbatha mea sanctificabũt, to. 5.

SED CONTRA est, quòd Philosophus † dicit in 9. Ethic. quod benefactores magis videntur amare beneficiatos, quàm econuerso.

† lib. 9. c. 7. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut supra dictũ est, * aliquid diligitur magis dupliciter. Vno mõ, quia habet rationem excellentioris boni: alio modo ratione maioris coniunctionis. Primo quidem modo benefactor est magis diligendus, quia cùm sit principium boni in beneficiato, habet excellentioris boni rõnẽ, sicut & de patre dictũ* est. Secundo aũt modo magis diligimus bñficiatos, vt Philo. probat † in 9. Ethic. per quatuor rones. Primò quidẽ, quia bñficiatus est quasi quoddã opus benefactoris. Vñ consueuit dici de aliquo, iste est factura illius. Naturale est aũt cuilibet, vt diligat opus suũ. Sicut videmus, quòd Poetæ diligunt poemata sua. Et hoc ideo, quia vnumquodq; diligit suũ esse, & suũ viuere, quod maximè manifestat in suo agere. Secundo, quia vnusquisq; naturaliter diligit illud, in quo inspicit suum bonum. Habet quidẽ ergo & benefactor in bñficiato aliquod bonũ, & econuerso. Sed bñfactor inspicit in beneficiatũ suũ bonũ honestũ, & beneficiatus in benefactore suo bonũ vtile. Bonũ aũt honestũ delectabilius consideratur, quàm bonũ vtile. Tum quia est diuturnius, (vtilitas n. citò transit) & delectatio memoriæ non est sicut delectatio rei præsentis. Tum etiã, quia bona honesta magis cũ delectatione recolimus, quàm vtilitates, quæ nobis ab alijs prouenerunt. Tertio, quia ad amantem pertinet agere: vult n. & operatur bonũ amato. Ad amatum aũt pertinet bonum pati. Et ideo excellentius est amare. Et propter hoc ad benefactorem

Ar. 9 & 11 huius qõ.

Ar. 9. hui° qõ.
† li. 9. Eth. c. 7. tom 5.

factorem pertinet, vt plus amet. Quartò, quia difficilius est bñficia impendere, quàm recipere. Ea uerò, in quib. laboramus, plus d. l.gimus. Quę verò nobis de facili proueniunt, quodammodo contemnimus.

AD PRIMVM ergo dicēdu, q in benefactore est vt beneficiatus prouocetur ad ipsum amandum. Benefactor autem diligit beneficiatum non quasi prouocatus ab illo, sed ex seipso motus. Quod autem ex se est, potius est eo, quod est per aliud.

AD SECVNDVM dicendum, q amor beneficiati ad benefactorem est magis debitus, & ideo contrariū habet rationem maioris peccati. Sed amor benefactoris ad beneficiatum est magis spontaneus, & ideo habet maiorem promptitudinem.

AD TERTIVM dicendum, q Deus etiam plus nos diligit, quam nos eū diligamus. & parentes plus diligunt filios, quam ab eis diligantur. Nec tamē oportet, q quolibet beneficiatos plus diligamus quibuslibet benefactoribus. Benefactores eīn à quibus maxima beneficia recepimus, s. Deum & parentes, praeferimus his, quibus aliqua minora beneficia impendimus.

160 ARTICVLVS XIII.

Vtrum ordo charitatis remaneat in patria.

3. di. 31. q. 2. ar. 3. q. 1 & 2. Et vir q. 22. ar. 9. * c. 48 non procul à princ. to. 1

AD TERTIVMDECIMVM sic pcedit. Vr, q ordo charitatis non remaneat in patria. Dicit eīn Aug in lib.* de Vera religione. Perfecta charitas est, ut plus potiora bona, & minus minora diligamus. Sed in patria erit pfecta charitas. Ergo plus diliget aliquis meliorē, quam uel seipsum, uel sibi coniunctum.

¶ 2 Praeterea, ille magis amatur, cui maius bonum volumus. Sed qlibet in patria existens vult maius bonum ei, qui plus bonum het. alioquin voluntas eius non per omnia diuinae voluntati conformaretur. Ibi autem plus bonum habet, qui melior est ergo in patria quilibet magis diliget meliorem, & ita magis alium, quam seipsum, & extraneum, quam propinquum.

¶ 3 Praeterea, Tota rō dilectionis in patria Deus erit, tunc eīn implebitur, quod dr primae ad Cor. 15 vt sit Deus omnia in omnibus. Ergo magis diligitur, qui est Deo propinquior, & ita aliquis magis diliget meliorem, quam seipsum, & extraneum, quàm coniunctum.

SED CONTRA est, q natura nō tollitur p gloriam, sed perficit. Ordo aut charitatis suprà * positus ex ipsa natura procedit, oīa autē naturaliter plus se, q alia amant. Ergo iste ordo charitatis remanebit in patria.

Ar. 4 & 5. huius q6.

RESPONDEO dicendo, q necesse est ordinem charitatis remanere in patria, quantum ad hoc, q Deus est super omnia diligendus. Hoc enim simpliciter erit tunc, qn homo perfectè eo fruetur. Sed de ordine suipsius ad alios, distinguendum vr. quia sicut supra dictū * est, dilectionis gradus distingui potest. uel fm differentiam boni, quod quis alij exoptat, uel fm intentionem dilectionis. Primo quidem modo plus diliget meliores, quàm seipsum, minus verò minus bonos. Volet enim quilibet beatus vnumquenque habere quod sibi debetur, fm diuinam iustitiam propter perfectam conformitatem voluntatis humanae ad diuinam. Nec tunc erit tempus proficiendi per meritum ad maius praemium, sicut nunc accidit, qn potest homo meliorem & uirtutem & praemium desiderare. Sed tunc voluntas vniuscuiusque intra hoc sistet, quod est determinatum diuinitus. Scdo vero modo aliquis plus seipsum diliget, quam proximū etiam meliorem, quia intensio actus dilectionis prouenit ex parte subiecti diligentis, ut supra dictum * est. Et ad hoc etiā donum charitatis unicuiq; confertur à Deo, ut primo, quidem mentem suam in Deum ordinet, qd pertinet ad dilectionē suipsius. Secundario vero ordinē aliorum in Deū velit, vel etiam operetur. Fm suum modum. Sed quantum ad ordinem proximorum adinuicē, simpliciter quis magis diliget meliorem fm charitatis amorem. Tota enim vita beata consistit in ordinatione mentis ad Deum. Vnde totus ordo dilectionis beatorū obseruabitur per comparationem ad Deum, ut se licet ille magis diligatur & propinquior sibi habeatur ab vnoquoq;, qui est Deo propinquior. Cessabit enim tunc prouisio, quae est in praesenti vita necessaria qua necesse est, ut vnusquisque magis sibi coniuncto, secundum quamcunque necessitudinem prouideat magis, quàm alieno, ratione cuius in hac vita ex ipsa inclinatione charitatis homo plus diligit magis sibi coniunctum, cui magis debet impendere charitatis effectum. Continget tamen in patria, quod aliquis sibi coniunctum pluribus modis diliget. Non enim cessabunt ab animo beati honestae dilectionis causae, tamen omnibus istis rationibus praefertur incomparabiliter ratio dilectionis, quae sumitur ex propinquitate ad Deum.

Ar. 7. & 9. huius q0.

art. 7. & 9 huius q0.

AD PRIMVM ergo dicendū, q quantum ad coniunctos sibi ratio illa concedenda est. Sed quantum ad seipsum oportet, q aliquis plus se, quàm alios diligat, tanto magis, quanto perfectior est charitas, qa perfectio charitatis ordinat hominem perfecte in Deum, quod pertinet ad dilectionem suipsius, ut dictum * est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicēdum, q ratio illa procedit de ordine dilectionis secundum gradum boni, quod aliquis vult amato.

AD TERTIVM dicendū, q vnicuique erit Deus tota ratio diligendi, eo q Deus est totum hominis bonum. Dato enim per impossibile, q Deus non esset hominis bonum, non esset ei ratio diligendi. Et ideo in ordine dilectionis oportet, quòd post Deum homo maximè diligat seipsum.

QVAESTIO XXVII.

De principali actu charitatis, qui est dilectio, in septem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de actu charitatis. ¶ Et primo, de principali actu charitatis, qui est dilectio. Secundo, de alijs actibus, uel effectibus consequentibus.

¶ Circa primum quaeruntur octo.

¶ Primo, quid sit magis proprium charitatis, utrum amare, vel amari.

¶ Secundo, vtrum amare, prout est actus charitatis, sit idem quod beneuolentia.

¶ Tertio, vtrum Deus sit propter seipsum amandus.

¶ Quarto, vtrum possit in hac vita immediatè amari.

¶ Quinto, vtrum possit amari totaliter.

¶ Sexto vtrum eius dilectio habeat modum.

¶ Septimo, quid sit melius, vtrum diligere amicum, uel diligere inimicum.

¶ Octauo, quid sit melius, vtrum diligere Deum, uel proximum.

QVAESTIONIS XXVII.

De dilectione (charitatis actu principali) In octo partes distributae,

AXIOMA.

Ad dilectionis (quae Charitatis est principalis actus) naturam rectè percipiendum, attentè quae sequuntur, sunt aduertenda. Primum est; 1 Charitati magis proprium esse diligere quàm diligi: 2 Secundum est, vtranque dilectionis speciem, & eam videlicet, quae in appetente vi inferiore, & eam quae in voluntate inhaeret, à beneuolentia differre: Priorē quidem, q haec lentè semper, & spatio tēporis, beneuolētia verò interdū repentè oriatur, Alterā autem, q ista indicium vnionis eius, qui amat cum re amata consequatur, q quidem indicium ad beneuolentiam minimè est necessarium. 3 Certū est, Deū

maxi-

multiplici de caussa propter se, esse diligendum, licet etiam propter beneficia iam ab illo accepta, & propter præmia in posterum accipienda, diligendus recte dicatur. 4 *Quartum, dilectionem à cognitione in hoc differre, quòd hæc per res creatas, ac per multas ambages ad Deum perueniat, Illa uerò sine vllo medio directè in diuinam bonitatem feratur.* 5 *Quintum, Deum ab homine quodam sensu omnino (seu vt loquuntur, totaliter) quodam autem sensu non omnino posse diligi. Nam si intelligatur, quòd quidquid ad Deum pertinet sit diligendum, uel quòd homo se totum, suaq; omnia ad Deum amandum referre debeat, vera est affirmatio: Sin autem intelligatur Deum, quantum diligi meretur, tantum ab homine diligi posse, vera erit negatio* 6 *Sextum, inter Dei dilectionem, & cæteras humanas actiones, hoc esset discrimen, quòd cæteræ actiones omnes, suos terminos, atq; limites constitutos habeat, vni autem dilectioni, qua Deum amamus, nulla meta, nullus terminus, vltra quem progredi vetemur, sit præfixus.* 7 *Septimum, difficilius quidem esse inimicum, quàm amicum,* 8 *& proximum, quàm Deum diligere, præstantiorem tamen, & aliqua ratione maioris meriti esse, dilectionem, qua Deum, & amicum, quàm qua proximum, & inimicum prosequimur.*

161

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum charitatis sit magis proprium amari, quàm amare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd charitatis sit magis proprium amari, quàm amare. Charitas enim in melioribus melior inuenitur. Sed meliores debent magis amari. Ergo charitatis magis est proprium amari.

¶ 2 Præterea, Illud, quod in plurib. inuenitur, videtur esse magis conueniens naturæ, & per consequens melius Sed, sicut Philos. dicit * in 8. Eth multi magis volunt amari, quam amare, semperq; amatores adulationis sunt multi. ergo melius est amari, quàm amare, & per consequens magis conueniens charitati.

lib. 8. Eth. c. 8 in princip. tom. 5

¶ 3 Præterea, Propter quod vnumquodque, & illud magis. Sed homines propter hoc, ꝙ amantur amant. Dicit enim Aug. in libro * de Catechizandis rudibus, ꝙ nulla est maior prouocatio ad amandum, quàm præuenire amando. ergo charitas magis consistit in amari, quàm in amare.

c. 4 in pri. tom. 4.

SED CONTRA est, quod Philoso. dicit * in 8. Eth. ꝙ magis existit amicitia in amare, quàm in amari. Sed charitas est amicitia quædam. Ergo charitas magis consistit in amare, quam in amari.

lib. 8 ca. 8. parũ a principio, to. 5

RESPONDEO dicendum, ꝙ amare conuenit charitati, inquantum est charitas. Charitas enim, cũ sit virtus quædam ſm suam essentiam habet inclinationẽ ad proprium actum Amari autem non est actus charitatis ipsius, qui amatur, sed actus charitatis eius est amare Amari autem competit ei, secundum communem rationem boni, put scilicet ad eius bonum alius ad actũ charitatis mouetur. Vnde manifestum est, ꝙ charitati magis conuenit amare, quàm amari. Magis enim conuenit vnicuique quod conuenit ei, per se & substãtialiter, quàm, quod conuenit ei per aliud. Et huius duplex est signum. Primum quidem, quia amici magis laudantur ex hoc, quòd amant, quàm ex hoc, quòd amantur, quinimo si non amant, & amentur, vituperantur. Secundo, quia matres, quæ maximè amant, plus quærunt amare, quàm amari Quædam enim, ut Philos. * dicit in eodem libro, filios suos dant nutrici, & amant quidem, reamari autem non quærunt, si non contingat.

lib. 8. ca. 8. aliquantulum à pri. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ meliores ex eo, ꝙ meliores sunt, sunt magis amabiles. Sed ex eo, ꝙ in eis est perfectior charitas, sunt magis amantes, ſm tamen proportionem amati. Non enim melior minus amat id, quod infra ipsum est, quàm amabile est. sicut si ille, qui est minus bonus, non attingit ad amandum meliorem, quantum amabilis est.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sicut Philos. * dicit ibidem, homines volunt amari, inquantum volunt honorari. Sicut enim honor exhibetur alicui, ut quoddam testimonium boni in ipso, qui honoratur, ita ꝑ hoc, ꝙ aliquis amatur, ostenditur in ipso esse aliquod bonũ, quia solum bonum amabile est Sic ergo amari, & honorari, quærunt homines propter aliud, scilicet ad manifestationem boni in amato existentis. Amare autem quærunt charitatem habentes, secundum se, quasi ipsum sit bonum charitatis, sicut & quilibet actus virtutis, est bonum virtutis illius. Vnde magis pertinet ad charitatem, velle amare, quàm velle amari.

lib. 8. ca. 8 tom. 5.

AD TERTIVM dicendum, quòd propter amari aliqui amant, non ita, quòd amari sit finis eius, quod est amare, sed eo, quòd est via quædam ad hoc inducens, ꝙ homo amet.

162

ARTICVLVS II.

Vtrum amare, secundum quod est actus charitatis, sit idem, quod beneuolentia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ amare, secundum quod est actus charitatis, nihil sit aliud, quam beneuolentia. Dicit enim Philosophus * in 2. Rhetoricæ, quòd amare est velle alicui bonum. Sed hoc est beneuolentia. ergo nihil aliud est actus charitatis quam beneuolentia.

3. di. 27. q. 1. ar. 1. cor. & ad 2.
** li. 2. ca. 4 in princip. tomo 6.*

¶ 2 Præterea, Cuius est habitus, eius est actus. Sed habitus charitatis est in potentia voluntatis, vt suprà dictum * est ergo etiam actus charitatis est actus uoluntatis, Sed non est nisi in bonum tendens, quod est beneuolentia. ergo actus charitatis nihil aliud est, quàm beneuolentia.

q. 24. ar. 1.

¶ 3 Præterea, Philosophus * in 9 Eth. ponit quinq; ad amicitiam pertinentia: quorum primum est, quòd homo uelit amico bonum; secundum est, quòd velit ei esse, & uiuere: tertium est, quòd ei delectabiliter conuiuat; quartum est, quod eadem eligat; quintum est quòd ei condoleat, & congaudeat. Sed prima duo ad beneuolentiam pertinent. Ergo primus actus charitatis est beneuolentia.

lib. 9. ca. 4. tomo 5.

SED CONTRA est, quod Philos. dicit * in eod. lib. ꝙ beneuolentia neq; est amicitia, neque est amatio, sed est amicitiæ principium. Sed charitas est amicitia, vt suprà dictum * est. Ergo beneuolentia non est idem, quod dilectio, quæ est charitatis actus.

lib. 9. Eth. cap. 5. to. 5
q. 23. ar. 1.

RESPONDEO dicendum, quòd beneuolentia propriè dicitur actus voluntatis, quo alteri bonum uolumus. Hic autem voluntatis actus differt ab actuali amore tam secundum quod est in appetitu sensitiuo, quàm etiam, secundum quod est in appetitu intellectiuo, qui est volũtas. Amor enim, qui est in appetitu sensitiuo, quædam passio est. Omnis autem passio cum quodam impetu inclinat in suum obiectum. Passio autem amoris hoc habet, quod non subitò exoritur, sed per aliquam assiduam inspectionem rei amatæ. Et ideo Philosophus * in nono Ethicorum ostendens differentiam inter beneuolentiam, & amorem, qui est passio, dicit, quòd beneuolentia non habet distensionem, & appetitum, id est aliquem impetum inclinationis, sed ex solo iudicio rationis homo vult bonum alicui. Similiter etiam talis amor est ex quadam consuetudine. Beno-

lib. 9. Eth. cap. 5. to. 5

Beneuolentia aūt interdum oritur ex repentino, sicut accidit nobis de pugilibus, qui pugnant, quorum alterū vellemus vincere. Sed amor, qui est in appetitu intellectiuo, ēt differt à beneuolentia, importat enim quandā vnionem, secundum affectum amantis ad amatum, inquantum.s. amans æstimat amatum quodammodo, vt vnū sibi, vel ad se pertinens, & sic mouet in ipsum. Sed beneuolentia est simplex actus volūtatis, quo volumus alcui bonū, ēt non præsupposita prædicta vnione affectus ad ipsum. Sic ergo in dilectione, ſm quod est actus charitatis, includitur quædā beneuolentia, sed dilectio, siue amor addit vnionē affectus. Et propter hoc Philo. dicit* ibidem, ꝙ beneuolentia est principium amicitiæ.

Li 9. Ethi. ca. 5. parū añ mediū, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Philosophus ibi diffinit amare, non ponens totam rationem ipsius, sed aliquid ad rationem eius pertinens, in quo maximè manifestatur dilectionis actus.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ dilectio est actus voluntatis in bonum tendens, sed cum quadam vnione ad amatū, quæ quidem in beneuolentia non importat.

AD TERTIVM dicēdum, ꝙ intantum illa, quæ Philosophus ibi ponit ad amicitiam pertinent, inquantum proueniunt ex amore, quē quis habet ad seipsum, vt ibidem dicitur, vt scilicet hæc omnia aliquis erga amicum agat sicut ad seipsum, quod pertinet ad prædictā vnionem affectus.

163

ARTICVLVS III.

Vtrū Deus sit propter seipsum ex charitate diligendus.

4. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2. Et opu. 61. c. 7. 8. 9 & 14

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ Deus non propter seipsum, sed ꝑꝑ aliud diligatur ex charitate. Dicit enim* Greg. in quadam homil. Ex his, quæ nouit animus discit incognita amare. Vocat autem incognita intelligibilia, & diuina, cognita autem sensibilia. Ergo Deus est propter aliud diligendus.

* Ho. 11. in Euang. in princ.

¶ 2 Præterea, Amor sequitur cognitionem. Sed Deus per aliud cognoscitur, secundum illud Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Ergo etiam propter aliud amatur, & non propter se.

¶ 3 Præterea, Spes generat charitatem, vt dicitur* in glo. Matth. 1. Timor etiam charitatem introducit, vt August.† dicit super primam Can. Iohan. Sed spes expectat aliquid adipisci à Deo, timor autē refugit aliquid, quod à Deo infligi potest. Ergo videtur, quòd Deus propter aliquod bonum separatum, vel propter aliquod malum timendum sit amandus. Non ergo est amandus propter seipsum.

* Gl. interlinearis, super illud, Abraham genuit Isaac.
† Tract. 9. inter principium, & medi. to. 9.

SED CONTRA est, quòd sicut Aug.† dicit in 1. de Doctr. Christ. Frui est amore inhærere alicui propter seipsum. Sed Deo fruendum est, vt* in eodem lib. dicitur. Ergo Deus diligendus est propter seipsum.

† lib. 1. c. 4. in princ. to. 3.
* lib. 1. c. 4. & 5. to. 3.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ ly propter, importat habitudinem alicuius causæ, est autem quadruplex genus causæ, scilicet finalis, formalis, efficiens, & materialis, ad quam reducitur etiam materialis dispositio, quæ non est causa simpliciter, sed ſm quid. Et ſm hæc quatuor genera causarum dr̄ aliquid propter alterum diligendum. Secundum quidem genus causæ finalis, sicut diligimus medicinam propter sanitatem. Secundum autem genus causæ formalis, sicut diligimus hominē ꝑꝑ virtutem, quia s. virtute formaliter est bonus, & per cōsequens diligibilis. Secundum aūt causam efficientem, sicut diligimus aliquos, inquātum sunt filij, talis patris. Secundum autem dispositionem, quæ reducitur ad genus causæ materialis, dicimur aliquid diligere, propter id, quod nos disposuit ad eius dilectionē, puta ꝑꝑ aliqua beneficia suscepta, quamuis postquam iam amare incepimus, non ꝑꝑ illa beneficia amemus amicum, sed propter eius virtutem. Primis ergo tribus modis Deum nō diligimus propter aliud, sed propter seipsum. Non enim ordinatur ad aliud, sicut ad finem, sed ipse est finis vltimus omnium. Neque ēt informatur aliquo alio ad hoc, quòd sit bonus, sed eius substantia est eius bonitas, secūdum quam exemplariter omnia bona sunt. Neque iterum ei, ab altero bonitas inest, sed ab ipso omnibus alijs. Sed quarto modo potest diligi propter aliud, quia scilicet ex aliquibus alijs disponitur ad hoc, quòd in Dei dilectione proficiamus, puta per beneficia ab eo suscepta, vel per præmia separata, vel etiam per pœnas, quas per ipsum vitare intendimus.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ex his, quæ animus nouit, discit incognita amare, non quòd cognita sit ratio diligendi ipsa incognita per modum causæ formalis, vel finalis, vel efficientis, sed quia per hoc homo disponitur ad amandum incognita.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ cognitio Dei acquiritur quidem per alia, sed postquā iam cognoscit, non per alia cognoscitur, sed per seipsum, ſm illud Io. 4. Iam non propter tuam loquelam credimus. Ipsi enim audiuimus, & scimus, quia hic est verè saluator mundi.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ spes, & timor ducunt ad charitatem per modum dispositionis cuiusdā, vt ex suprà dictis* patet.

q. 17 ar. 8

164

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus in hac vita possit immediatè amari.

3. di. 27. q. 3 ar. 1. c. Et di. 34. q. 1 ar. 1. ad 5 Et vir. q. 1 ar. 11. ad 6 Et vir. q. 2 ar. 2. ad 1
* lib. 10. c. 1. & 2. t. 3

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ Deus in hac vita non possit immediatè amari. Incognita enim amari non possunt, vt Aug. dicit 10.* de Trinit. Sed Deum non cognoscimus immediatè in hac vita, quia videmus nunc per speculum in ænigmate, vt dicitur 1. ad Cor. 13. Ergo neque etiam eū immediatè amamus.

¶ 2 Præterea, Qui non potest, quod minus est, non pōt quod maius est. Sed maius est amare Deum, q̄ cognoscere ipsum; qui enim adhæret Deo per amorē, vnus spūs cum illo est, vt dr̄ 1. ad Corinth 6. Sed homo non potest Deū cognoscere immediatè. Ergo multo minus amare.

¶ 3 Præterea, Homo à Deo disiungitur per peccatum, secundum illud Isa. 59. Peccata vestra diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. Sed peccatum magis est in voluntate, q̄ in intellectu. Ergo minus potest homo Deum diligere immediatè, quàm Deum immediatè cognoscere.

SED CONTRA est, quod cognitio Dei, quia est mediata, dicitur ænigmatica, & euacuatur in patria, vt patet 1. ad Corin. 13. Sed charitas non euacuatur, vt ibidem dicitur. Ergo charitas viæ immediatè Deo adhæret.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ſ.* dictū est, actus cognitiuæ virtutis perficitur per hoc, ꝙ cognitum est in cognoscente. Actus autem appetitiuæ virtutis ꝑficitur per hoc, ꝙ appetitus inclinatur ad rem ipsam. Et ideo oportet, ꝙ motus appetitiuæ virtutis sit in re, ſm cognitionem ipsarum rerum, actus aūt cognitiuæ virtutis est ſm modum cognoscentis. Est autem ipse ordo rerum talis ſm se, ꝙ Deus est propter seipsum cognoscibilis, & diligibilis, vtpote essentialiter existens ipsa veritas, & bonitas, per quam alia cognoscuntur, & amantur. Sed quo ad nos, quia nostra cognitio à sensu ortū habet, prius sunt cognoscibilia, quæ sunt sensui propinquiora, & vltimus terminus cognitionis est in eo, quod est maximè à sensu remotum. Secundum hoc ergo dicēdum est, ꝙ dilectio, quæ est appetitiuæ virtutis actus, etiam in statu viæ tendit in Deum primo, & ex ipso deriuatur ad alia, & secundum hoc charitas Deum immediatè diligit, alia verò, Deo mediante. In cognitione verò est econuerso, quia s. per alia Deum cognoscimus, sicut causam per effectus, vel per modum eminentiæ, aut negationis, vt patet per Dionys. in l b.* de Diuin. nom.

1. p. q. 16. ar. 1.
ca. 4. parte 1. cir. medium illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis incognita non possint amari, tamen non oportet, quòd sit idem ordo cognitionis, & dilectionis. Nam dilectio est cognitionis terminus. Et ideo vbi desinit cognitio, scilicet in ipsa re, quæ per aliam cognoscitur, ibi statim dilectio incipere potest.

AD SECVNDVM dicendum, quod quia dilectio Dei est maius aliquid, quam eius cognitio, maximè secundum statum vitæ ideo præsupponit ipsam. Et quia cognitio non quiescit in rebus creatis, sed per alias in aliud tendit, in illo dilectio incipit: & per hoc ad alia deriuatur per modum cuiusdam circulationis, dum cognitio à creaturis incipiens, tendit in Deum, & dilectio à Deo incipiens sicut ab vltimo fine, ad creaturas deriuatur.

AD TERTIVM dicendum, quod per charitatē tollitur auersio à Deo, quæ est per peccatum, non aūt per solā cognitionē. Et ideo charitas est, quæ diligendo, animā immediatè Deo coniungit, spiritualis vinculo vnionis.

165

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus possit totaliter amari.

3.di.27.q. ar ic ... et vi... ar ... ad 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod Deus non possit totaliter amari. Amor enim sequitur cognitionem. Sed Deus non potest totaliter à nobis cognosci, quia hoc est eum comprehendere. Ergo non potest à nobis totaliter amari.

¶ 2 Præterea, Amor est vnio quædā, vt patet per Dionysium, ca.* de Diui. nom. Sed cor hominis non potest totaliter Deo vniri: quia Deus est maior corde nostro, vt dicitur 1. Iohan 3. Ergo Deus nō potest totaliter amari.

c.4 in par 2. illius.

¶ 3 Præterea Deus seipsum totaliter amat. Si ergo ab aliquo alio totaliter amatur, aliquis alius diligit Deum tm̄, quantū ipse se diligit. Hoc autem est inconueniens. Ergo Deus nō potest totaliter diligi ab aliqua creatura.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

RESPONDEO dicendum, quod cum dilectio intelligatur, quasi medium inter amantem, & amatum, cùm quæritur an Deus possit totaliter diligi, tripliciter pōt intelligi. Vno modo, vt modus totalitatis referatur ad rem dilectā, & sic Deus est totaliter diligendus, quia totū, quod ad Deū pertinet, homo diligere debet. Alio mō pōt intelligi ita, quod totalitas referatur ad diligentē. & sic ēt Deus totaliter diligi dēt, quia ex toto posse suo homo dēt diligere Deum, & quicquid habet, ad Dei amorem ordinare, secundum illud Deut. 6. Diliges dn̄m Deum tuum ex toto corde tuo. Tertio modo potest intelligi, secundum comparationem diligentis ad rem dilectam, vt s. modus diligentis adæquet modum rei dilectæ. Et hoc nō pōt esse. Cum.n. vnumquodq; intantum diligibile sit, inquantum est bonū, Deus, cuius bonitas est infinita, est infinitè diligibilis. Nulla aūt creatura pōt Deum infinitè diligere, quia omnis virtus creaturæ siue naturalis, siue infusa, est finita. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nā primæ tres obiectiones procedunt, secūdum hoc tertium sensum. Vltima autem ratio procedit in sensu secundo.

166

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuinæ dilectionis sit aliquis modus habendus.

3.di 27. q. 3.art 3. Et vir. q. 2. ar. 2. ad 13. †c.3. habetur, tom.6

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod diuinæ dilectionis sit aliquis modus habendus. Ratio enim boni consistit in modo, specie & ordine, vt patet per August. in libro* de Natura boni. Sed dilectio Dei est optimum in homine, secundum illud ad Colos 3. Super omnia charitatem habete. Ergo dilectio Dei debet modum habere.

c.8 parum à princip. to. 1.

¶ 2 Præterea, Aug dicit in lib.* de Morib. Eccle. Dic mihi, quæso te, quis sit diligendi modus. Vereor enim ne plus, minusve quàm oportet inflammer desiderio, & amore domini mei. Frustra autem quæreret modum, nisi esset aliquis diuinæ dilectionis modus. Ergo est aliquis diuinæ dilectionis modus.

lib.4.ca 3. circ. mediū to. 3.

¶ 3 Præterea, Sicut Aug.* dicit quarto super Gene ad literam: Modus est quem vnicuique propria mensura præfigit. Sed mensura voluntatis humanæ, sicut & actionis exterioris, est ratio. Ergo sicut in exteriori effectu charitatis oportet habere modum à ratione præfixum (secundum illud Ro. 12. Rationabile obsequium vestrū) ita etiam interior dilectio Dei debet modum habere.

SED CONTRA est, quod Bern. dicit in lib.* de Diligendo Deum, quòd causa diligendi Deum, Deus est, modus sine modo diligere.

In principio libri.

RESPONDEO dicendo, quod sicut patet ex inducta authoritate* Aug modus importat quandā mensuræ determinationem. Hæc autem determinatio inuenitur & in mensura, & in mensurato aliter tn̄ & aliter. In mēsura enim inuenitur essentialiter: quia mensura, secundum seipsam est determinatiua, & modificatiua aliarum. In mensuratis autem inuenitur mensura, secundum aliquid, id est inquantum attingunt mensuram. Et ideo in mensura nihil pōt accipi immodificatum, sed res mensurata est immodificata, nisi mensuram attingat, siue deficiat, siue excedat. In omnibus aūt appetibilibus, & agibilibus mensura est finis quia eorū quæ appetimus, & agimus, oportet propriam rationē ex fine accipere, vt patet per Philo.* in 2. Physi. Et ideo finis, secundum seipsum habet modum. Ea verò, quæ sunt ad finem, habent modum ex eo, quòd sunt fini proportionata. Et ideo sicut Philo.* dicit in 1. Politic. Appetitus finis in omnibus artibus est absq; fine & termino: eorum aūt, quæ sunt ad finem, est aliquis terminus. Non enim Medicus imponit aliquem terminū sanitati sed facit eam perfectam, quantumcunque pōt: sed medicinæ imponit terminū. Non enim dat tm̄ de medicina, quantum pōt, sed secundum proportionem ad sanitatem. Quam quidem proportionem, si medicina excederet, vel ab ea deficeret, esset immoderata. Finis autem omnium actionū humanarū, & affectionū est dilectio Dei, per quam maximè attingimus vltimū finē, vt s.* dictū est. Et ideo in dilectione Dei non pōt accipi modus, sicut in re mēsurata, vt sit in ea accipere plus, & minus: sed sicut inuenit modus in mēsura, in qua non pōt esse excessus. Sed quāto plus attingit regula, tāto melius est: & ita quāto Deus plus diligit, tanto est dilectio melior.

In argū 3. huius art.

li. 2. tex. 89 to. 2.

li. 1. Polit. c. 6. à medio, to. 5.

q. 23. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud, quod est per se, potius est eo, quod est per aliud. Et ideo bonitas mensuræ, quæ per se habet modum, potior est, q̄ bonitas mensurati, quæ habet modum per aliud. Et sic ēt charitas, quæ habet modum sicut mensura, præeminet alijs virtutibus, quæ habent modum sicut mensuratæ.

AD SECVNDVM dicēdū, quod sicut* Aug. ibidem subiungit, modus diligendi Deum est, vt ex toto corde diligatur, id est, vt diligatur quantumcunque potest diligi. Et hoc pertinet ad modum, qui conuenit mensuræ.

c. 8. & 11. to. 1.

AD TERTIVM dicendum, quod affectio illa, cuius obiectum subiacet iudicio rationis, est rōne mensuranda. Sed obiectū diuinæ dilectionis, quod est Deus, excedit iudicium rationis, & ideo non mensuratur ratione, sed rationē excedit. Nec est simile de interiori actu charitatis, & exterioribus actibus. Nam interior actus charitatis habet rationem finis, quia vltimū bonū hominis consistit in hoc, quod anima Deo inhæreat, secundum illud Psal. Mihi adhærere Deo bonum est. Exteriores autem actus sunt sicut ad finem, & ideo sunt commensurandi, & secundum charitatem, & secundum rationem.

ARTICVLVS VII.

167

Vtrum sit magis meritorium diligere inimicum, quàm amicum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vi, quod magis meritorium sit diligere inimicum, quam amicum. Dicitur enim Math. 5. Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Diligere ergo amicum, non meretur mercedem: sed diligere inimicū, meretur mercedem, vt ibidem ostenditur. Ergo magis est meritorium diligere inimicos, quàm amicos.

Infr art. 8. ad 2. Et 3. di 30 ar 3. & ar 4 ad 3. Et vir q. 2. ar. 8. cō. & ad 17

¶ 2 Præterea, Tanto aliquid est magis meritoriū, quāto ex maiori charitate procedit. Sed diligere inimicum est perfectorum filiorum Dei, vt Aug dicit* in Enchiridio. Diligere aūt amicum est ēt charitatis imperfectæ. Ergo maioris meriti est diligere inimicum, q̄ amicum.

*Enchi. c. 73. tom. 3.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Praeterea, Vbi est maior conatus ad bonum, ibi videtur esse maius meritum, quia vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem, vt dicitur 1. ad Corint. 3. Sed maiori conatu indiget homo ad hoc, quod diligat inimicum, quàm ad hoc, quod diligat amicum, quia difficilius est. Ergo videtur quòd diligere inimicum sit magis meritorium, quàm diligere amicũ.

SED CONTRA est, quia illud, quod est melius est magis meritorium, sed melius est diligere amicum, quia melius est diligere meliorem. amicus autem, qui amat est melior, quàm inimicus, qui odit: ergo diligere amicum est magis meritorium, quàm diligere inimicum.

RESPONDEO dicendũ, quod ratio diligendi proximum ex charitate, Deus est, sicut suprà dictu* est. Cum ergo quaeritur, quid sit melius, vel magis meritorium, vtrum diligere amicum, vel inimicum, dupliciter istae dilectiones comparari possunt. Vno modo ex parte proximi, qui diligitur, alio modo ex parte rationis, propter quam diligitur. Primo quidem modo dilectio amici praeeminet dilectioni inimici, quia amicus, & melior est & magis coniunctus. Vnde est materia magis conueniens dilectioni. Et propter hoc actus dilectionis super hanc materiam transiens melior est, vnde & eius oppositũ est deterius. Peius enim est odire amicum, quàm inimicum. Secundo autem modo dilectio inimici praeeminet propter duo. Primo quidem, quia dilectionis amici potest esse alia ratio, quàm Deus: sed dilectionis inimici solus Deus est ratio. Secundo, quia praesupposito, quod vterque propter Deum diligatur, fortior ostenditur esse Dei dilectio, quae animum hominis ad remotiora extendit, scilicet vsque ad dilectionem inimicorum, sicut virtus ignis tanto ostenditur esse fortior, quanto ad remotiora diffundit suum calorem. Tanto ergo ostenditur diuina dilectio esse fortior, quanto propter ipsam difficiliora implemus, sicut & virtus ignis tanto est fortior, quanto comburere potest materiam minus combustibilem. Sed sicut idem ignis in propinquiora fortius agit, quàm in remotiora, ita etiam charitas feruentius diligit coniunctos, quàm remotos. Et quantũ ad hoc dilectio amicorum, secundum se considerata est feruentior, & melior, quàm dilectio inimicorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum Domini est per se intelligendum. Tunc enim dilectio amicorum apud Deum mercedem non habet, quando propter hoc solum amantur, quia amici. Et hoc videtur accidere, quando sic amantur amici, quod inimici non diligũtur. Est tamen meritoria amicorum dilectio, si propter Deum diligantur, & non solum, quia amici sunt.

AD ALIA patet responsio per ea, quae dicta sunt. Nam duae rationes sequentes procedunt ex parte rationis diligendi, vltima verò ex parte eorum, quae diliguntur.

168 ARTICVLVS VIII.

Vtrum sit magis meritorium diligere proximum, quàm diligere Deum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod magis sit meritorium diligere proximũ, quam diligere Deum. Illud enim videtur esse magis meritorium, quod Apostolus magis elegit: sed Apostolus praelegit dilectionem proximi dilectioni Dei: secundum illud ad Rom. 9. Optabam anathema esse à Christo pro fratribus meis. Ergo magis est meritorium diligere proximum quàm diligere Deum.

¶ 2 Praeterea, Minus videtur esse meritorium aliquo modo diligere amicum, vt dictum * est. Sed Deus maximè est amicus, qui prior dilexit nos, vt dicitur 1. Ioan. 4. Ergo diligere Deum videtur esse minus meritorium.

¶ 3 Praeterea, Illud, quod est difficilius, videtur esse virtuosius, & magis meritorium, quia virtus est circa difficile, & bonum, vt dr in* 2. Ethic. Sed facilius est diligere Deum, quàm proximum. Tum quia naturaliter omnia Deũ diligunt. Tũ quia in Deo nihil occurrit, quod non sit diligendũ, quod circa proximũ non contingit. Ergo magis est meritorium diligere proximum, quàm diligere Deum.

SED CONTRA est, quia propter quod vnumquodque, illud magis. Sed dilectio proximi non est meritoria nisi propter hoc, quod proximus diligitur propter Deum. Ergo dilectio Dei est magis meritoria, quàm dilectio proximi.

RESPONDEO dicendum, quod comparatio ista potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt seorsum considerentur vtraque dilectio, & tunc non est dubium quin dilectio Dei est magis meritoria. Debetur enim ei merces propter seipsam, quia vltima merces est frui Deo in quẽ tendit diuinae dilectionis motus. Vnde & diligenti Deũ merces promittitur Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & manifestabo ei meipsum. Alio modo potest attendi ipsa comparatio, vt dilectio Dei accipiatur, secundum quod solus diligitur, dilectio autem proximi accipiatur, secundum quod proximus diligitur propter Deum. Et sic dilectio proximi includit dilectionẽ Dei, sed dilectio Dei non includit dilectionem proximi. Vnde erit comparatio dilectionis Dei perfectae, quae extendit se etiam ad proximum, ad dilectionem Dei insufficientem, & imperfectam, quia hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat, & fratrem suum, & in hoc sensu dilectio proximi praeeminet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum vnã* glossae expositionem, hoc Apostolus tunc non optabat, quã erat in statu gratiae, vt sc. separaretur à Christo pro fratribus suis. Sed hoc optauerat, quã erat in statu infidelitatis. Vnde in hoc non est imitandus. Vel potest dici, sicut dicit Chrys. in lib.* de compunctione, quòd per hoc non ostenditur, quod Apostolus plus diligeret proximum, quàm Deum, sed quod plus diligeret Deum, quàm seipsum. Volebat enim ad tẽpus priuari fruitione diuina, quod pertinet ad dilectionem sui, ad hoc, quod honor Dei procuraretur in proximis, quod pertinet ad dilectionem Dei.

AD SECVNDVM dicendum, quod dilectio amici pro tanto est quandoque minus meritoria, quia amicus diligitur propter seipsum: & ita deficit à vera ratione amicitiae charitatis, quae est Deus. Et ideo, quòd Deus diligatur propter se ipsum, non diminuit meritũ, sed hoc constituit totam meriti rationem.

AD TERTIVM dicendum, quod plus facit ad rationem meriti, & virtutis, bonum, quàm difficile. Vnde non oportet, quòd omne difficilius sit magis meritoriũ, sed quod sic est difficilius, vt etiam sit melius.

QVAESTIO XXVIII.

De Gaudio, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectibus cõsequentibus charitatis actum principalem, qui est dilectio. Et primo de effectib. interioribus. Secundo, de exterioribus.

¶ Circa primum tria consideranda sunt. Primo, de gaudio. Secundo, de pace. Tertio, de misericordia.

¶ Circa primum quaeruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum gaudium sit effectus charitatis.

¶ Secundo, vtrum huiusmodi gaudium compatiatur secum tristitiam.

¶ Tertio, vtrum illud gaudium possit esse plenum.

¶ Quarto vtrum sit virtus.

QVAESTIONIS XXVIII.

De Gaudio,

Quadrifariam partita.

AXIOMA.

1 1 *Spiritale gaudium inde nascens, quod vel incomparabilem diuinae bonitatis excellentiam contemplemur, vel quod nos aut proximum, eius bonitatis praesentia frui existimemus,* 4 *non quidem virtus, sed virtutis (charitatis nimirum) effectus est.* 3 *Et licet in praesenti seculo admodum exile sit & imperfectum:*

Marginalia: q. 25. ar. 1. — Inf. q. 182. art. 2. cor. Et 3. di. 30 artic. 4. Et quolib. 6. ar. 11. cor. — Ar. praece. — li. 2. Ethi. ca. 3. circa fine, to. 5. — Glo. ordi. in prin. comentarij ad ca. 9. — * Chry. li. 1. à medio lib. tom. 5

fectum: In gloria tamen (quod ad nostri desiderii expletionem attinet) plenum, perfectumque est futurum, 2 Praesentis quoque seculi, qualecunque gaudium, penitus eam tristitiam, quae suae primae, & principali parti contraria est, non autem alias tristitia species, excludit.

169

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gaudium in nobis sit effectus charitatis.

Inf. q.35. art.2.& 3. cor. Et 3. q 89.ar.6. cor. Et opusc.4.ca.2

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod gaudium non sit effectus charitatis in nobis. Ex absentia enim rei amatae magis sequitur tristitia, quàm gaudium. Sed Deus, quem per charitatem diligimus, est nobis absens, quamdiu in hac vita viuimus. Quamdiu enim sumus in corpore, peregrinamur à Domino: vt dicitur 2. ad Corinth.5. ergo charitas in nobis magis causat tristitiam, quàm gaudium.

¶ 2 Praeterea, Per charitatem maximè meremur beatitudinem. Sed inter ea, per quae beatitudinem meremur, ponitur luctus, qui ad tristitiam pertinet, secundũ illud Mat.5. Beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur: ergo magis est effectus charitatis tristitia, quàm gaudiũ.

¶ 3 Praeterea, Charitas est virtus distincta à spe: vt ex supradictis * patet. Sed gaudiũ causatur ex spe, secundum illud Ro.12. Spe gaudentes: non ergo causatur ex charitate.

q.17. ar.6.

SED CONTRA est, quia, sicut dicitur Rom.5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritũ sanctũ, qui datus est nobis. Sed gaudium in nobis causatur ex Spiritu sancto, secundum illud Rom.14. Non est regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. Ergo charitas est causa gaudij.

1.2. q.25. art.1. & 2. & 3.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà* dictũ est, cùm de passionibus ageretur, ex amore procedit, & gaudium, & tristitia, sed contrario modo. Gaudiũ enim ex amore causatur, vel propter praesentiam boni amati, vel etiam propter hoc, quòd ipsi bono amato proprium bonum inest, & conseruatur. Et hoc maximè pertinet ad amorem beneuolentiae, per quem aliquis gaudet de amico, prosperè se habente, etiam si sit absens. E contrario autem ex amore sequitur tristitia, vel propter absentiam amati, vel propter hoc, quòd amatũ, cui volumus bonum, suo bono priuatur, aut aliquo modo deprimitur. Charitas autem est amor Dei, cuius bonum immutabile est, quia ipse est sua bonitas. Et ex hoc ipso, quod amatur, est in amante per nobilissimum sui effectum, secundum illud 1.Ioan.4 Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et ideo spirituale gaudium, quod de Deo habetur, ex charitate causatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamdiu sumus in corpore, dicimur peregrinari à Domino in comparatione ad illam praesentiam, qua quibusdam est praesens, per speciei visioné. Vnde & Apostolus subdit ibidem: Per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Est autem & praesens se amantibus etiam in hac vita per gratiae inhabitationem.

AD SECVNDVM dicendum, quod luctus, qui beatitudinem meretur, est de his, quae sunt beatitudini contraria. Vnde eiusdem rationis est, quòd talis luctus ex charitate causetur, & tale gaudium spirituale de Deo, quia eiusdem rationis est gaudere de aliquo bono, & tristari de his, quae ei repugnant.

AD TERTIVM dicendum, quod de Deo potest esse spirituale gaudium dupliciter. Vno modo, secundum quod gaudemus de bono diuino in se considerato. Alio modo, secundũ quod gaudemus de bono diuino, prout à nobis participatur. Primum autem gaudium melius est: & hoc procedit principaliter ex charitate. Sed secundum gaudium procedit etiam ex spe, per quam expectamus diuini boni fruitionem. Quamuis etiam ipsa fruitio, vel perfecta, vel imperfecta, secundum mensuram charitatis obtineatur.

170

ARTICVLVS II.

Vtrum gaudium spirituale, quod ex charitate causatur, recipiat admixtionem tristitiae.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod gaudium spirituale, quod ex charitate causatur, recipiat admixtionem tristitiae. Congaudere n. bonis proximi, ad charitatem pertinet, secundum illud primae ad Cor.13. Charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Sed hoc gaudium recipit permixtionem tristitiae, secundum illud Rom.12. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. ergo gaudiũ spirituale charitatis admixtionem tristitiae patitur.

¶ 2 Praeterea, Poenitentia, sicut dicit * Grego. est anteacta mala flere, & flenda iterum non committere. Sed vera poenitentia non est sine charitate. ergo gaudium charitatis habet tristitiae admixtionem.

Ho.34. in Eu. à medio illius.

¶ 3 Praeterea, Ex charitate contingit, quod aliquis desiderat esse cum Christo, secundum illud Philip.1. Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo. Sed ex isto desiderio sequitur in homine quaedam tristitia, secundum illud Psa.119 Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Ergo gaudium charitatis recipit admixtionem tristitię.

SED CONTRA est, quod gaudium charitatis est gaudium de diuina sapientia. Sed huiusmodi gaudiũ non habet permixtionem tristitiae, secundum illud Sapien.8 Non habet amaritudiné conuersatio illius. Ergo gaudium charitatis non patitur permixtioné tristitiae.

RESPONDEO dicendũ, quod ex charitate causatur duplex gaudium de Deo, sicut s. dictũ * est. Vnum quidé principale, quod est propriũ charitatis, quo s. gaudemus de bono diuino, secundum se considerato. Et tale gaudiũ charitatis permixtionem tristitiae nõ patitur, sicut nec illud bonum, de quo gaudetur, põt aliquã mali admixtionem habere. Et ideo Apostolus dicit ad Philip.4. Gaudete in Dño semper. Aliud aũt est gaudiũ charitatis, quo gaudet aliquis de bono diuino, secundum quod participatur à nobis. Haec aũt participatio põt impediri, per aliquod contrarium. Et ideo ex hac parte gaudiũ charitatis põt habere permixtionem tristitiae, prout s. aliquis tristatur de eo, quòd repugnat participationi diuini boni, vel in nobis, vel in proximis, quos tanquam nosipsos diligimus.

Ar. praece. ad 3. argu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod fletus proximi non est nisi de aliquo malo. Omne autem malum importat defectum participationis summi boni. Et ideo intantum facit charitas condolere proximo, inquantum participatio diuini boni in eo impeditur.

AD SECVNDVM dicendũ, quod peccata diuidũt inter nos, & Deum, vt dr̃ Isa.59. Et ideo haec est rõ dolédi de peccatis praeteritis nostris, vel etiam aliorum, inquantũ per ea impedimur à participatione diuini boni.

AD TERTIVM dicendũ, quod quamuis in incolatu huius miseriae aliquo modo participemus diuinum bonum per cognitionem, & amorem, tamen huius vitae miseria impedit à perfecta participatione diuini boni, qualis erit in patria. Et ideo haec etiam tristitia, qua quis luget de dilatione gloriae, pertinet ad impedimentũ participationis diuini boni.

171

ARTICVLVS III.

Vtrum spirituale gaudium, quod ex charitate causatur, possit in nobis impleri.

AD TERTIVM sic proceditũ. Vr̃, quod spirituale gaudium, quod ex charitate causatur, non possit in nobis impleri. Quanto. n. maius gaudium de Deo habemus, tanto gaudiũ eius in nobis magis impletur. Sed nunquam possumus tm̃ de eo gaudere, quantum dignum est, vt de Deo gaudeatur; quia semper bonitas eius, quae est infinita, excedit gaudiũ creaturae, quod est finitum. Ergo gaudiũ de Deo nunquam põt impleri.

¶ 2 Praeterea, Illud, quod est impletum non potest esse maius. Sed gaudium etiam beatorum potest esse maius,

quia

quia gaudiũ vnius est maius, quàm alterius. Ergo gaudium de Deo non potest in creatura impleri

¶ 3 Præterea, Nihil aliud videtur esse comprehensio, quàm cognitionis plenitudo. Sed sicut vis cognoscitiua creaturæ est finita, ita & vis appetitiua eiusdẽ. Cũ ergo Deus non possit ab aliqua creatura comprehendi, vr ꝙ non possit alicuius creaturæ gaudiũ de Deo impleri.

SED CONTRA est, quòd Dominus discipulis dicit Io. 15. Vt gaudium meum in uobis sit, & gaudiũ vestrum impleatur.

RESPONDEO dicendum, ꝙ plenitudo gaudij põt intelligi dupliciter. Vno modo ex parte rei, de qua gaudet, vt scilicet tm̃ gaudeatur de ea, quantum est dignum de ea gauderi. Et sic Dei solum gaudiũ est plenũ de seipso, quia gaudiũ Dei est infinitum, & hoc est cõdignum infinitæ bonitati Dei. Cuiuslibet autẽ creaturę gaudium oportet esse finitum. Alio modo põt intelligi plenitudo gaudij ex parte gaudẽtis. Gaudium aũt comparatur ad desiderium, sicut quies ad motum, ut suprà dictum * est, cum de passionib. ageretur. Est aũt quies plena, cum nihil restat de motu. Vnde tunc gaudiũ est plenũ, quando iam nihil desiderandum restat. Quandiu aũt in hoc mundo sumus, non cessat in nobis desiderij motus: quia adhuc restat, ꝙ Deo magis appropinquemus per gratiam, ut ex supradictis * patet. Sed qñ iam ad beatitudinem perfectam peruẽtum fuerit, nihil desiderandum restabit: quia ibi erit plena Dei fruitio, in qua homo obtinebit quicquid etiam circa alia bona desiderauerit, sm̃ illud Ps. 102. Qui replet in bonis desiderium tuum. Et ideò quiescet desiderium, non solũ quo desideramus Deum, sed etiam erit omnium desideriorũ quies. Vnde gaudium beatorum est perfectè plenũ. Et etiam super plenum, quia plus obtinebunt, quàm desiderare sufficerint. Non enĩ in cor hominis ascẽdit quæ præparauit Deus diligentibus se, ut dicitur 1. ad Cor. 2. Et hoc est, quod dicitur Lucæ 6. Mensuram bonam, & superefluentem dabunt in sinum uestrum. Quia tñ nulla creatura est capax gaudij de Deo ei condigni: inde est, ꝙ illud gaudium omnino plenum nõ capitur in homine, sed potius homo intrat in ipsum: secundum illud Matth. 25. Intra in gaudium Domini tui.

1.2. q. 25. art. 1. & 2. & 4.

q. 24. ar. 4. & 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de plenitudine gaudij ex parte rei, de qua gaudet.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ cùm peruentũ fuerit ad beatitudinem, unusquisq; attinget terminum sibi præfixum ex prædestinatione diuina, nec restabit ulterius aliquid quo tendatur: quamuis in illa terminatione unus perueniat ad maiorẽ propinquitatẽ Dei, alius ad minorẽ. Et ideò vniuscuiusq; gaudium erit plenũ ex parte gaudẽtis, quia vniuscuiusq; desideriũ plene quietabitur. Erit tñ gaudium vnius maius quàm alterius, propter pleniorem participationem diuinæ beatitudinis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ comprehensio importat plenitudinẽ cognitionis ex parte rei cognitæ; vt scilicet tm̃ cognoscatur res, quantum cognosci potest. Habet tamen etiã cognitio aliquam plenitudinem ex parte cognoscentis, sicut & de gaudio dictum * est. Vñ & Apostolus dicit ad Coloss. 1. Impleamini agnitione uolũtatis eius in omni sapientia, & intellectu spũali.

In cor. ar.

172

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gaudium sit virtus.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ gaudium sit uirtus. Vitium enĩ contrariatur virtuti. Sed tristitia ponitur vitium, ut patet de accidia, & de inuidia. Ergo etiam gaudiũ debet poni virtus.

¶ 2 Præterea, Sicut amor, & spes sunt passiones quædam, quarum obiectum est bonum, ita & gaudium. Sed amor, & spes ponuntur virtutes. Ergo & gaudium debet poni uirtus.

¶ 3 Præterea, Præcepta legis dantur de actibus virtutum. Sed præcipitur nobis, quod de Deo gaudeamus; secundum illud ad Philip. 4. Gaudete in domino semper. Ergo gaudium est uirtus.

SED CONTRA est, ꝙ neq; connumeratur inter virtutes theologicas, neque inter virtutes morales, neq; inter uirtutes intellectuales, ut ex supradictis * patet.

1. 2. q. 57. & 60. & 72. simul.

RESPONDEO dicendum, ꝙ virtus, sicut suprà habitum * est, est habitus quidam operatiuus. Et ideo sm̃ propriam rationem, habet inclinationem ad aliquẽ actum. Est autẽ contingens ex vno habitu plures actus eiusdem rõnis ordinatos prouenire; quorũ unus sequatur ex altero. Et quia posteriores actus non procedũt ab habitu virtutis, nisi per actũ priorem, inde est, ꝙ virtus non diffinitur, nec denominatur, nisi ab actu priori, quamuis etiam alij actus ab ea consequantur. Manifestum est autem ex his, quæ suprà de passionibus * dicta sunt, ꝙ amor est prima affectio appetitiuæ potentiæ, ex qua sequitur & desiderium, & gaudiũ. Et ideo habitus uirtutis idem est, qui inclinat ad diligendum, & ad desiderandũ bonũ dilectũ, & ad gaudẽdũ de Deo. Sed quia dilectio inter hos actus est prior, inde est, ꝙ uirtus non denominatur à gaudio, nec à desiderio, sed à dilectione; & dr̃ charitas. Si ergo gaudiũ nõ est aliqua virtus à charitate distincta, sed est quidã charitatis actus, siue effectus. Et propter hoc connumeratur inter fructus, ut patet Galat. 5.

1. 2. qõ. 55 art. 2. & 4.

1. 2. qõ. 25. art. 2. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ tristitia, quæ est vitium, causatur ex inordinato amore sui, quod non est aliquod speciale vitium, sed quædã gñalis radix vitiorũ, ut suprà dictum * est. Ergo io oportuit tristitias quasdã particulares ponere specialia uitia; quia nõ deriuant ab aliquo speciali vitio, sed à gñali. Sed amor Dei ponit specialis uirtus, quæ est charitas, ad quã reducit gaudium (ut dictum * est) sicut proprius actus eius.

q. 77. ar. 4.

Art. 2. huius q. & in cor. huius art.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ spes consequitur ex amore, sicut & gaudiũ. Sed spes addit ex parte obiecti quandam specialem rõnem, s. arduum, & possibile adipisci. Et ideo ponitur specialis uirtus. Sed gaudium ex parte obiecti nullam specialem rationem addit supra amorem, quæ possit causare specialem uirtutem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ intantum datur præceptum legis de gaudio, inquantum est actus charitatis, licet non sit primus actus eius.

QVAESTIO XXIX.

De Pace, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de pace.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum pax sit idem, quod concordia.

¶ Secundo, vtrum omnia appetant pacem.

¶ Tertio, vtrum pax sit effectus charitatis.

¶ Quarto, vtrum pax sit virtus.

QVAESTIONIS XXIX.

De Pace,

Quadrifariàm diuisæ,

AXIOMA.

4 4 *Pax non quidem virtus, sed uirtutis, sicuti gaudium (charitatis videlicet)* 3 *effectus est, omnibus, quibus à natura expetendi vis data est, optatissimus,* 1 *in eoq; à concordia differens, ꝙ non modò alienarum cum proprijs, sed etiam propriarum inter se appetitionum, congruentiam, vnionemque complectatur.*

173

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pax sit idem, quod concordia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ pax sit idem, quod concordia. Dicit enim Aug. 19. * de Ciuit. Dei, Pax hominum est ordinata concordia. Sed non loquimur nunc, nisi de pace hominum. Ergo pax est idem, quod concordia.

¶ 2 Præterea, Concordia est quædam unio uoluntatũ.

3. di. 27. q. 2. ar. 1. ad 6. Et 2. ad Thessal. 3. lect. 1. in princip.

* lib. 19. c. 3. paulò à prin. to. 5.

Sed

Sed ratio pacis in tali vnione consistit. Dicit enim Dion. 11. c.† de Diui. nom. quod pax est omnium vnitiua, & consensus operatiua. Ergo pax est idem, quod concordia.

† ca. 11. in principio, illius.

¶ 3 Praeterea, Quorum est idem oppositum, & ipsa sunt idem. Sed idem opponitur concordiae & paci, s. dissensio. Vnde dicitur 1. ad Corinth. 14. Non est dissensionis Deus, sed pacis. Ergo pax est idem quod concordia.

SED CONTRA est, quod concordia potest esse aliquorum impiorum in malo. Sed non est pax impijs, vt dicitur Isa. 48. Ergo pax non est idem, quod concordia.

RESPONDEO dicendum, quod pax includit concordiam, & aliquid addit. Vnde vbicunque est pax, ibi est concordia; non tamen vbicunque est concordia, ibi est pax, si nomen pacis propriè sumatur. Concordia enim propriè sumpta est ad alterum, inquantum. s. diuersorum cordium voluntates simul in vnum consensum conueniunt. Contingit etiam vnius hominis cor tendere in diuersa. Et hoc dupliciter. Vno quidem modo secundum diuersas potentias appetitiuas, sicut appetitus sensitiuus plerunque tendit in contrarium appetitus, secundum illud ad Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum. Alio modo inquantum vna, & eadem vis appetitiua in diuersa appetibilia tendit, quae simul assequi non potest. Vnde necesse est esse repugnantiam motuum appetitus. Vnio autem horum motuum est quidem de ratione pacis. Non enim homo habet pacatum cor, quandiu non habet id, quod vult. Et si habeat aliquid, quod vult, tamen adhuc restat ei aliquid volendum, quod simul habere non potest. Haec autem vnio est de ratione concordiae. Vnde concordia importat vnionem appetituum diuersorum appetentium. pax autem supra hanc vnionem importat etiam appetituum vnius appetentis vnionem.

AD PRIMVM ergo dicendum quod Augustinus loquitur ibi de pace, quae est vnius hominis ad alium, & hanc pacem dicit esse concordiam, non quamlibet, sed ordinatam, ex eo scilicet, quod vnus homo concordat alteri, secundum illud quod vtrique conuenit. Si enim homo concordat cum alio non spontanea voluntate, sed quasi coactus timore alicuius mali sibi imminentis, talis concordia non est vere pax, quia non seruatur ordo vtriusque concordantis, sed perturbatur ab aliquo timorem inferente. Et propter hoc praemittit, quod pax est tranquillitas ordinis, quae quidem tranquillitas consistit in hoc, quod omnes motus appetitiui in vno homine conquiescunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod si homo simul cum alio homine in idem consentiat, non tamen consensus eius est omnino sibi vnitus, nisi etiam sibi inuicem omnes motus appetitiui eius sint consentientes.

AD TERTIVM dicendum, quod paci opponitur duplex dissensio, s. dissensio hominis ad seipsum, & dissensio hominis ad alterum. Concordiae autem opponitur haec sola secunda dissensio.

Et idem etiam dicit Dionysius 9. cap. de Diuini. nom.

RESPONDEO dicendum, quod ex hoc ipso, quòd homo aliquid appetit, consequens est ipsum appetere eius, quod appetit assecutionem: & per consequens remotionem eorum quae assecutionem impedire possunt. Potest autem impediri assecutio boni desiderati per contrarium appetitum uel sui ipsius, vel alterius. Et vtrunque tollitur per pacem, sicut supra dictum * est. Et ideo necesse est, quod omne appetens appetat pacem, inquantum scilicet omne appetens appetit tranquille, & sine impedimento peruenire ad id, quod appetit: in quo consistit ratio pacis, quam * Augustinus diffinit tranquillitatem ordinis.

Ar. praec.

lib. 19. de Ciuit. Dei c. 13 parũ à princip. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod pax importat vnionem, non solum appetitus intellectualis, seu rationalis, aut animalis, ad quos potest pertinere consensus sed etiam appetitus naturalis. Et ideo Dion. † dicit, quod pax est operatiua & consensus & connaturalitatis, ut in consensu importetur vnio appetituum ex cognitione procedentium, per connaturalitatem autem importetur vnio appetituum naturalium.

† c. 11 de Diuin. nomi.

AD SECVNDVM dicendum, quod illi etiam, qui bella quaerunt, & dissensiones, non desiderant, nisi pacem, quam se habere non existimant. Vt enim dictum * est, non est pax, si quis cum alio concordet contra id, quod ipse magis uellet. Et ideo homines quaerunt hanc concordiam rumpere bellando, tanquam defectum pacis habentem, ut ad pacem perueniant in qua nihil eorum voluntati repugnet. Et propter hoc omnes bellantes quaerunt per bella ad pacem aliquam peruenire perfectiorem, quam prius haberent.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod pax consistit in quietatione, & vnione appetitus, sicut autem appetitus potest esse simpliciter boni, uel boni apparentis, ita etiam & pax potest esse & uera, & apparens. Vera quidem pax non potest esse, nisi circa appetitum ueri boni, quia omne malum, etsi secundum aliquid appareat bonum, vnde ex aliqua parte appetitum quietet, habet tamen multos defectus, ex quibus appetitus remanet inquietus, & perturbatus. Vnde pax vera non potest esse, nisi in bonis, & bonorum. Pax autem, quae malorum est, est pax apparens, & non vera. Vnde dicitur Sapie. 14. In magno uiuentes inscientiae bello, tot, & tam magna mala pacem appellant.

AD QVARTVM dicendum, quod cùm vera pax non sit, nisi de bono, sicut dupliciter habetur uerum bonum, scilicet perfectè & imperfectè, ita est duplex pax uera una quidem perfecta quae consistit in perfecta fruitione summi boni, per quam omnes appetitus vniuntur quietati in vno. Et hic est ultimus finis creaturae rationalis, secundum illud Ps. 147. Qui posuit fines tuos pacem. Alia uerò est pax imperfecta, quae habetur in hoc mundo, quia etsi principalis animae motus quiescat in Deo, sunt tamen aliqua repugnantia, & intus, & extra, quae perturbant hanc pacem.

174

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia appetant pacem.

3. di. 27. q. 1 art. 3 ad 5 Et 4 di. 49 q. 1. ar 2 qõ. 4 Et uer q. 22. ar. 1 ad 12. Et Dion. 11. lect. 1. col. 1. fi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod non omnia appetant pacem. Pax enim secundum * Dionys. est vnitiua consensus. Sed in his, quae cognitione carent, non potest vniri consensus. Ergo huiusmodi pacem appetere non possunt.

* ca. 11. de Diu. nom. in princ.

¶ 2 Praeterea, Appetitus non fertur simul ad contraria. Sed multi sunt appetentes bella, & dissensiones. Ergo non omnes appetunt pacem.

¶ 3 Praeterea, Solum bonum est appetibile. Sed quaedam ex ui esse mala; alioquin Dñs non diceret: Matt. 10. Non veni mittere pacem. Ergo non omnia pacem appetunt.

¶ 4 Praeterea, illud, quod omnia appetunt, videtur esse summum bonum, quod est ultimus finis. Sed pax non est huiusmodi: quia etiam in statu uiae habetur. Alioquin frustra Dominus mandaret Mar. 9. Pacem habete inter uos. Ergo non omnia pacem appetunt.

SED CONTRA est, quod Augustinus, dicit 19. * de Ciuitate Dei, quod omnia pacem appetunt.

* Li. 19. c. 12. tom. 5.

175

ARTICVLVS III.

Vtrum pax sit proprius effectus charitatis.

3. q6. 80 ... Et mal q. 12. art 2. cor. Et v. r q. 3 ar. 2 ad 15 Et opusc. 4 c. 2.

AD TERTIVM proceditur. Videtur, quod pax non sit proprius effectus charitatis. Charitas enim non habetur sine gratia gratum faciente. Sed pax à quibusdam habetur, qui non habent gratiam gratum facientem, sicut & gentiles aliquando habent pacem. Ergo pax non est effectus charitatis.

¶ 2 Praeterea, illud non est effectus charitatis, cuius contrarium cum charitate esse potest. Sed dissensio, quae contrariatur paci, potest esse cum charitate. Videmus enim quòd etiam sacri doctores, ut Hiero. & Aug. in aliquib. opinionib. dissenserunt. Paulus etiam, & Barnabas dissensisse leguntur Act. 15. Ergo videtur, quod pax non sit effectus charitatis.

* Ep. 8. & 9. & 11 inter opera Aug. to. 2.

¶ 3 Praeterea, idem non est proprius effectus diuersorum. Sed pax est effectus iustitiae, secundum illud Isa. 32. Et erit opus iustitiae pax. Ergo non est effectus charitatis.

SED CONTRA est quod dicitur in Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam.

RE-

RESPONDEO dicendū, quod duplex vnio est de ratione pacis, sicut dictum * est, quarum vna est, secundum ordinationem propriorū appetituum in unum, alia verò est secundum unionem appetitus proprii, cum appetitu alterius. Et vtranque vnionem efficit charitas. Primam quidem vnionem, secundum quod Deus diligitur ex toto corde, vt omnia referamus in ipsum, & sic omnes appetitus nostri feruntur in vnum. Aliam verò prout diligimus proximum, sicut nosipsos, ex quo contingit, quod homo vult implere volūtatem proximi, sicut & suiipsius. Et propter hoc inter amicabilia vnum ponitur identitas electionis, vt patet in * 9. Ethic & Tullius dicit in li. † de amicitia, quòd amicorum est idem velle, & nolle.

Ar. 1. hui° qō.

*li. 9. Eth. c. 4. tom 5. † Tullius in 3. fo. an med. libri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod à gratia gratū faciente nullus deficit, nisi propter peccatum, ex quo cōtingit quòd homo est auersus a fine debito, in aliquo indebito finem constituens. Et secundum hoc appetitus eius non inhæret principaliter vero finali bono, sed apparenti. Et propter hoc sine gratia gratum faciente nō potest esse vera pax, sed solum apparens.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Philoso. dicit in * 9 Ethi. Ad amicitiam non pertinet concordia in opinionibus, sed concordia in bonis conferentibus ad vitam, & præcipuè in magnis, quia dissentire in aliquibus paruis, quasi videtur non esse dissensus. Et propter hoc nihil prohibet aliquos charitatem habentes in opinionibus dissentire. Nec hoc repugnat paci, quia opiniones pertinent ad intellectum, qui præcedit appetitū, qui per pacem vnitur. Similiter etiam existente concordia in principalibus bonis, dissensio in aliquib. paruis, non est contra charitatem. Procedit enim talis dissensio ex diuersitate opinionum, dū vnus æstimat hoc, de quo est dissensio, pertinere ad illud bonum, in quo conueniunt, & alius æstimat non pertinere. Et secundum hoc talis dissensio de minimis, & de opinionibus, repugnat quidem paci perfectę, in qua plenè veritas cognoscetur, & omnis appetitus complebitur, non tamen repugnat paci imperfectæ, qualis habetur in via.

lib. 9. ca. 6. & et ca. 1. & 3. to 5.

AD TERTIVM dicendum, quod pax est opus iustitiæ indirectè, inquantum scilicet remouet prohibens. Sed est opus charitatis directè, quia secundum propriā rationem, charitas pacem causat. Est enim amor vis vnitiua vt Diony. dicit 4 cap * de diui. nom. Pax autem est vnio appetitiuarum inclinationum.

c. 4 in par. 2. & parte 1. in med.

176

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pax sit virtus.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod pax sit virtus. Præcepta enim non dantur, nisi de actib. virtutū. Sed dātur præcepta de habēda pace, vt patet Mar 9. Pacē habete inter vos. Ergo pax est virtus.

¶ 2 Præterea, Non meremur nisi per actus virtutum. Sed facere pacem est meritorium, secundum illud Mat. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Ergo pax est virtus.

¶ 3 Præterea, Vitia virtutibus opponuntur. Sed dissensiones, quæ opponuntur paci, numerantur inter vitia, vt patet ad Gala. 5. ergo pax est virtus.

SED CONTRA, Virtus nō est finis vltimus, sed via in ipsum. Sed pax est quodammodo finis vltimus, vt August. dicit 19. de * ciuit. Dei. Ergo pax non est virtus.

li. 19. c. 11. to. 5.

RESPONDEO dicendū, quod sicut s. dictum * est, cùm omnes actus se inuicem consequantur secundū eandem rationem ab agente procedentes, omnes huiusmodi actus, ab vna virtute procedunt, nec habēt singuli singulas virtutes, à quibus procedant, vt patet in reb. corporalibus. Quia n. ignis calefaciendo liquefacit, & rarefacit, non est in igne alia virtus liquefactiua, & alia rarefactiua, sed oēs actus hos, operatur ignis, per vnam suam virtutem calefactiuā. Cum ergo pax causetur ex charitate, secundum ipsam rationem dilectionis Dei, & proximi, vt * ostensum est, non est alia virtus, cuius pax sit actus prius, nisi charitas, sicut etiam de gaudio dictum * est.

q. præced. ar. 4.

art. præce.

q. præce. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ideo præceptum datur de pace habenda, quia est actus charitatis. Et propter hoc etiam est actus meritorius, & ideo ponitur inter beatitudines, quæ sunt actus virtutis perfectæ, vt s. dictum * est. Ponitur etiam inter fructus, inquantum est quoddam finale bonum, spiritualem dulcedinē habens.

1. 2. qō. 69. ar. 1. & qō. 70. ar. 3.

Et per hoc patet solutio ad SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quod vni virtuti multa vitia opponuntur, secundum diuersos actus eius. Et secūdum hoc charitati non solum opponitur odium ratione actus dilectionis, sed etiam acedia, vel inuidia ratione gaudij, & dissensio ratione pacis.

QVAESTIO XXX.

De Misericordia, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de misericordia.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum malum sit causa misericordiæ ex parte eius, cuius miseremur.

¶ Secundo, quorum sit misereri.

¶ Tertio, vtrum misericordia sit virtus.

¶ Quarto, vtrum sit maxima virtutum

QVÆSTIONIS XXX.

De Misericordia.

Quadritariam diuisæ.

AXIOMA.

3 *Misericordiæ nomen, & eum dolorem, qui ex alieni mali consideratione nascitur, & virtutem quandam humanam, istius doloris moderatricem* 4 *(quæ 4 charitate ad Deum relata minor, inter virtutes proximum respicientes principatum obtinet) comprehendit. Malum autem quod ad mouendam misericordiam idoneum sit futurum eiusmodi esse debet, vt & 2 ipsum quoque miserentem aliqua ex parte attingat, aut propter amoris vnionem, aut propter aliud coniunctionis vinculum, 1 & aliquo modo præter patientis accidat voluntatem: Vnde fit, vt quò hominum mala, ab eorum voluntatibus remotius absunt, eò vim maiorem ad misericordiam commouendam, habeant.*

177

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum malum sit propriè motiuum ad misericordiam.

AD PRIMVM sic proceditur Videtur, quod malum non propriè sit motiuum ad misericordiā. Vt enim suprà ostensum * est, culpa est magis malum, quàm pœna. Sed culpa non est prouocatiuum ad misericordiam, sed magis ad indignationem. Ergo malum non est misericordiæ prouocatiuum.

q. 19. ar. 1. & 1. 2. qō. 79 ar. 1. ad 4. Et 1. p. q. 48. artic. 6.

¶ 2 Præterea, Ea, quæ sunt crudelia seu dura, videntur quendam excessum mali habere. Sed Philoso. dicit in * 2. Rhetor. quòd durum est aliud à miserabili, & expulsiuum miserationis. Ergo malum inquantum huiusmodi, non est motiuum ad misericordiam.

li. 2. Rhet. c. 8. tom. 6

¶ 3 Præterea, Signa malorum non verè sunt mala. Sed signa malorum magis prouocant ad misericordiam, vt patet per Philosophum in * 2 Rhetor. Ergo malum nō est propriè prouocatiuum misericordię.

lib. 2. ca. 8. to. 6.

SED CONTRA est, quod Damasc. dicit in † secundo lib quod misericordia est species tristitię. Sed motiuum ad tristitiam est malum. Ergo motiuum ad misericordiam est malum.

† lib 2. ortho fidei, c. 14.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Aug dicit 9. * de ciuitate Dei, misericordia est alienæ miseriæ in nostro corde compassio, qua vtique si possemus, subuenire com-

lib. 9. ca. 5 an med. to. 5.

compellimur Dr.n. misericordia ex eo, ꝙ aliquis habet miserũ cor super miseria alterius. Miseria aũt felicitati opponitur. Est aũt de rõne beatitudinis, siue felicitatis, vt aliquis potiatur eo, quod vult, & quod pertinet ad iustitiam. Nã sicut Aug. dicit 13.* de Trinit. Beatus est, qui habet oia, quæ vult, & nihil mali vult. Et ideo econtrario ad miseriam pertinet, vt hõ patiatur, quæ non vult. Tripliciter aũt aliquis vult aliquid. Vno quidem modo appetitu naturali, sicut oẽs homines volunt esse, & viuere. Alio mõ hõ vult aliquid per electionem ex aliqua pmeditatione. Tertio mõ homo vult aliquid, non ẽm se, sed in causa sua, puta, qui vult comedere nociua, quodãmodo dicimus eum velle infirmari. Sic ergo motiuum misericordiæ est tanquam ad miseriam pertinens: Primò quidem illud, quod contrariatur appetitui naturali voluntatis, s. mala corruptiua, & contristantia, quorũ contraria homines naturaliter appetunt. Vnde Phil. dicit in * 2 Rhetor. ꝙ misericordia est tristitia quædam super apparenti malo corruptiuo, vel contristatiuo. Secũdo hmõi magis efficiunt ad misericordiã prouocãtia, si sint contra voluntatẽ electionis. Vñ & Phil. ibidẽ * dicit, ꝙ illa mala sunt miserabilia, quorũ fortuna est cã, vt puta cùm aliquod malũ eueniat, vñ sperabatur bonum. Tertiò aũt sunt adhuc magis miserabilia, si sunt contra totã voluntatẽ, puta si aliquis sp sectatus est bona, & eueniunt ei mala. Et iõ Philo dicit * in eodẽ lib. ꝙ misericordia est maximè super malis eius, qui indignus patitur.

> lib.13.c.5. & ca.4 in fine, to.3.
> lib.2 Rhe. 9 in pri. to 6.
> lib.2.c.8. circa mediũ, to.6.
> li.2.c.8 in fine, to.6.

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ de rõne culpę est, ꝙ sit voluntaria: & quantũ ad hoc non hẽt rationem miserabilis, sed magis rationẽ puniendi. Sed quia culpa potest esse aliquo mõ pœna, inquantum. s. habet aliquid annexum, quod est contra voluntatẽ peccantis ẽm hoc põt habere rõnem miserabilis. Et ẽm hoc miseremur, & compatimur peccantibus: sicut Greg dicit * in quadam homil. quòd vera iustitia non habet dedignationẽ, scilicet ad peccatores, sed compassionem. & Matth. 9. dicitur: Videns Iesus turbas misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes, sicut oues non habentes pastorem.

> Hom. 34. in Euan. nõ procul a princip.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ quia misericordia est compassio miseriæ alterius, propriè misericordia est ad alterum: non aũt ad seipsum, nisi secundum quãdam similitudinem, sicut & iustitia, secundum quod in homine considerantur diuersæ partes, vt dicitur in * 5. Ethi. Et secundum hoc dicitur Eccle 30. Miserere animę tuæ placens Deo. Sicut ergo misericordia non est propriè ad seipsum, sed dolor, puta cùm patimur aliqd crudele in nobis, ita etiam si sint aliquæ personæ, ita nobis coniunctæ, vt sint quasi aliquid nostri, puta filij aut parentes, in eorum malis non miseremur, sed dolemus, sicut in vulneribus proprijs. Et secundum hoc* Philoso. dicit, quòd durum est expulsiuum miserationis.

> li.5. Ethi. c.vlt.to.5.
> Loco cita in argum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut ex spe, & memoria bonorum sequitur delectatio, ita ex spe, & memoria malorum sequitur tristitia, non tamen tam vehemens, sicut ex sensu præsentium. Et ideo signa malorũ inquantum repræsentant nobis mala miserabilia, sicut præsentia, commouent ad miserandum.

178

ARTICVLVS II.

Vtrum defectus sit ratio miserendi ex parte miserẽtis

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ defectus non sit rõ miserendi ex parte miserentis. Propriũ n Dei est misereri. Vñ dr̃ in Ps 144. Miserationes eius sup oĩa opera eius. Sed in Deo nullus est defectus. Ergo defectus non põt esse rõ miserendi.

> 3. di.27.q. 3.ar.3.cor.

¶ 2 Præterea, Si defectus est rõ miserendi, oportet ꝙ illi, qui sunt maximè cum defectu, maximè misereãtur. Sed hoc est falsum. Dicit enim Philo in * 2. Rhet ꝙ qui ex toto perierunt, non miserentur. Ergo videtur, quòd defectus non sit ratio miserendi ex parte miserentis.

> lib.2. c.8. circa princip. to.6.

¶ 3 Præterea, Sustinere aliquam contumeliam, ad defectum pertinet. Sed Philosophus dicit * ibidem, ꝙ illi, qui sunt in contumeliatiua dispositione, non miserenẽ. Ergo defectus ex parte miserẽtis non est rõ miserendi.

> *li 2.c.8. ante med. to.6.

SED CONTRA est, quod misericordia est tristitia quædam. Sed defectus est ratio tristitiæ, vnde infirmi facilius contristentur, vt suprà dictum * est. Ergo ratio miserendi est defectus miserentis.

> Solu. inuenio, i nfrà q.35. ar.1. ad 2.

RESPONDEO dicendum, ꝙ cùm misericordia sit cõpassio super miseria aliena vt dictũ * est, ex hoc contingit, ꝙ aliquis misereatur, ex quo contingit, ꝙ de miseria aliena doleat. Quia aũt tristitia seu dolor, est de pprio malo, intm aliquis de miseria aliena tristatur, aut dolet, inquantũ miseriã alienã apprehendit vt suam. Hoc aũt cõtingit dupliciter. Vno modo ẽm vnionẽ affectus, quod fit per amorẽ. Quia. n. amans reputat amicũ tanquã seipsum, malum ipsius reputat tanquã suum malũ, & iõ dolet de malo amici, sicut de suo. Et inde est, quòd Philo in * 9 Ethi. inter alia amicabilia ponit hoc, quod est condolere amico. Et Apost. dicit ad Ro 12. Gaudere cũ gaudentibus, flete cum flentibus. Alio modo contingit, ẽm vnionem realem, vtpote cum malũ aliquorũ propinquum est, vt ab eis ad nos transeat. Et ideo Philo. dicit in * 2 Rheto ꝙ homines miserentur super illos, qui sunt eis coniuncti, & similes quia. Per hoc fit eis æstimatio, ꝙ ipsi ẽt possint similia pati. Et inde est ẽt, ꝙ senes, & sapientes, qui considerant se posse in mala incidere, & debiles, & formidolosi sunt magis misericordes. Ecõtrario aũt illi, qui reputant se esse felices, & intm potentes, ꝙ nihil mali putant se posse pati, non ita cõmiserentur. Sic ergo semper defectus est ratio miserendi, vel inquantum aliquis defectum alicuius reputat suum pp vnionẽ amoris, vel ꝓpter possibilitatem similia patiedi.

> Ar. præce.
> li 9. Ethic. ca.3. to 5.
> li.2. Ethic. ca.3. to.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Deus non miseretur, nisi propter amorem, inquantum amat nos tanquam aliquid sui.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ illi, qui iã sunt in infinitis malis, non timent se vlterius pati aliquid, & ideo non miserentur. Similiter etiam nec illi, qui valde timent, quia tantum intendunt propriæ passioni, quòd non intendunt miseriæ alienæ.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ illi, qui sunt in contumeliatiua dispositione, siue quia sint cõtumeliã passi, siue quia velint contumeliam inferre, prouocantur ad irã, & ad audaciã, quæ sunt quædã passiones viriliatis, extollentes animum hoĩs ad arduum. Vnde inferũt homini æstimationem, ꝙ sit aliquid in futurum passurus. Vnde tales, dum sunt in hac dispositione, non miserent: ẽm illud Prouerb. 27 Ira non habet misericordiam, neque erumpens furor. Et ex simili ratione superbi nõ miserentur, qui contemnunt alios, & reputant eos malos. Vnde reputant, ꝙ dignè patiantur quicquid patiuntur. Vnde & Greg * dicit, quòd falsa iustitia, scilicet superborum, non habet compassionem, sed dedignationem.

> *Hom.34 in Euan. non lõgè à princip.

179

> 1 2.qõ 59. ar.1. ad 3. Et 3 di.23 qõ 1.ar.3. q. 2. ad 2. Et mal q. 10.ar.2.ad 8.

ARTICVLVS III.

Vtrum misericordia sit virtus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ misericordia non sit virtus. Principale enim in virtute est electio: vt patet per Philosophum * in 2. Ethic. Electio autem est appetitus præconsiliati: vt † in eodem libro dicitur. Id ergo quod impedit consilium, non potest dici virtus. Sed misericordia impedit consilium, secundum illud * Salustij: Omnes homines, qui de rebus dubijs consultant, ab ira, & misericordia vacuos esse decet. Non enim animus facile verum prouidet, vbi illa officiunt. Ergo misericordia non est virtus.

> * li 2. c 5 à me. to 5 † c 3 circa finem
> * in cõiu- rõne Catilinæ, in c. cuius titu- lus est Cę saris oratio, in principio illius.

¶ 2 Præterea, Nihil, qđ est contrariũ virtuti, est laudabile. Sed nemesis contrariatur misericordiæ, vt Philo. dicit in † 2. Rheto. Nemesis autem est passio laudabilis, vt dicitur in * 2. Rhetor. Ergo misericordia non est virtus.

> † li.2. Rhetor. c.9 in principio.
> * cap.9. in prin. to 6.

¶ 3 Præterea, Gaudium, & pax non sunt speciales virtutes, quia consequuntur ex charitate, vt s̃ dictum † est: sed etiam misericordia consequitur ex charitate. S c.n. ex cha-

> † q præce. ar.4.

ex cha-

ex charitate flemus cum flentibus: sicut gaudemus cum gaudentibus Ergo misericordia non est speciale uirtus.

¶ 4 Præterea. Cùm misericordia ad vim appetitiuam ptineat, no est virtus intellectualis, nec est virtus theologica, cum non hêat Deû pro obiecto. Similiter et non est virtus moralis, quia nec est circa operationes, hoc enim ptinet ad iustitiã, nec est circa passiones, non em reducitur ad aliquam duodecim medietatum, quas Philos. ponit in * a Eth. Ergo misericordia non est uirtus.

SED CONTRA est, ꝙ Aug dicit † in 9 de ciuit. Dei. Longè melius & humanius, & piorum sensib. accomodatius, Cicero in Cæsareis laude locutus * est, vbi ait: Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior misericordia est. Ergo misericordia est virtus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ misericordia importat dolorem de miseria aliena. Iste aût dolor potest nominare; vno quidê modo, motum appetitus sensitiui. Et ẜm hoc, misericordia passio est, & non uirtus. Alio vero modo potest nominare motum appetitus intellectiui, ẜm quod alicui displicet malum alterius Hic autẽ motus potest esse ẜm rationem regulatus, & potest, ẜm hunc motum ratione regulatum, regulari motus inferioris appetitus Vnde August dicit in * 9 de ciuit. Dei, ꝙ iste motus animi, s. misericordia, seruit rationi, quando ita præbetur misericordia, vt conseruetur iustitia, siue cùm indigenti tribuitur, siue cũ ignoscitur pœnitenti. Et quia ratio virtutis humanæ consistit in hoc, ꝙ motus animi ratione reguletur, ut ex superioribus * patet, consequens est, misericordiam esse virtutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ auctoritas illa Salustij intelligitur de misericordia, secũdum quod est passio, ratione non regulata. Sic enim impedit cõsilium rationis, dum facit à iustitia discedere.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ Philos. loquitur ibi de misericordia, & nemesi, ẜm quod utrunque est passio, & habent quidem contrarietatẽ ex parte æstimationis, quam hêt de malis alienis, de quib. misericors dolet, inquantũ æstimat aliquẽ indigna pati. Nemesiticus aût gaudet, inquãtum æstimat aliquos dignè pati, & tristatur, si indignis benè accidat. Et vtrunq; est laudabile, & ab eodem more descendens, ut ibidem * dicitur. Sed ꝓpriè misericordiæ opponit inuidia, ut infrà † dicetur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ gaudium, & pax nihil adijciunt super rationem boni, quod est obiectum charitatis. Et ideò non requirunt alias uirtutes, quàm charitatem Sed misericordia respicit quandam specialem rationem, scilicet miseriam eius, cui miseretur.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ misericordia, ẜm quod est uirtus, est uirtus moralis, circa passiones existens, & reducitur ad illam medietatem, quæ dicitur nemesis, quia ab eodem more procedunt, ut in 2 Rhetor. * dicitur: Has autem medietates Philos. non ponit virtutes sed passiones, quia etiam, secundum quod sunt passiones, laudabiles sunt. Nihil tamen prohibet quin ab aliquo habitu electiuo prouenian, & secundum hoc assumunt rationem virtutis.

lib. 2. Eth. ca 7. to 5. † lib. 9. c. 5 añ mediũ tom. 5. * in fine orationis pro Q. Ligario, quç icipit: Nouum crimen, in fine illius. lib 9. ca 5. cir. med. tom. 5. 1. 2. q. 59. ar. 4. & 5. præcipuè, & q. 65. ar. 2. * li. 2. rhe. c. 9 in principio, t. 6. † q. 36 artic. 3. li. 2. Rhe. c. 9. in principio, t. 6.

180

ARTICVLVS IIII.

Vtrum misericordia sit maxima virtutum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vi. ꝙ misericordia sit maxima virtutum. Maximè enim ad virtutẽ pertinere vr̃ cultus diuinus. Sed misericordia cultui diuino præfertur, secundum illud Oseæ 6. & Matth. 12. Misericordiam volo, & non sacrificium. Ergo misericordia est maxima virtus.

In istum locũ Pauli, tom. 5.

¶ 2 Præterea, Super illud 1 ad Tim 4. Pietas ad omnia vtilis est, * dicit gl Ambr Oĩs summa disciplinæ Christianæ ĩ misericordia, & pietate est Sed disciplina Christiana continet omnem uirtutem. Ergo summa totius virtutis in misericordia consistit.

¶ 3 Præterea, Virtus est, quæ bonum facit habentem. Ergo tanto aliqua virtus est melior, quãto facit hominẽ Deo similiorem, quia per hoc melior est homo, ꝙ Deo est melior, sed hoc maximè facit misericordia, quia de Deo dr̃ in Psal 144 Quòd miserationes eius, sunt super omnia opera eius Vnde & Luc 6. Dominus dicit, Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est. Misericordia igitur est maxima virtutum.

SED CONTRA est, quod Apostolus ad Colos. 3. cùm dixisset. Induite uos, sicut dilecti Dei, viscera misericordiæ, & c. posteà subdit, Super omnia charitatem habete. Ergo misericordia non est maxima uirtutum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ aliqua virtus potest esse maxima dupliciter. Vno modo ẜm se, alio modo ꝑ comparationem ad habentem. Secundum se quidem misericordia maxima est. Pertinet enim ad misericordiam, ꝙ alij effundat, & quod plus est, ꝙ defectus aliorũ subleuet, & hoc maximè superioris est. Vnde & misereri ponitur proprium Deo. Et in hoc maximè dicitur eius omnipotentia manifestari Sed quoad habentem, misericordia non est maxima, nisi ille qui habet, sit maximus, qui nullum supra se habeat, sed omnes sub se. Ei enim q supra se aliquem habet, maius est, & melius coniungi superiori, quàm supplere defectũ inferioris. Et iõ quantum ad hominem, qui habet Deum superiorem, charitas, per quam Deo vnitur, est potior, quàm misericordia, per quam defectus proximorum supplet Sed inter omnes virtutes, quæ ad proximum pertinent, potissima est misericordia, sicut etiam est potioris actus. Nam supplere defectum alterius; inquantum est huiusmodi, est superioris, & melioris.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ Deũ nõ colimus ꝑ exteriora sacrificia, aut munera, propter ipsum, sed ꝑꝑ nos, & ꝑꝑ proximos. Non em indiget sacrificijs nostris, sed uult sibi ea offerri propter nostram deuotionem, & ꝓximorũ vtilitatem Et ideo misericordia, qua subuenitur defectibus aliorum, est sacrificium ei magis acceptũ, vtpotè propinquius vtilitatem proximorum inducens, ẜm illud Hebr. vlt. Beneficentiæ, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ summa religionis Christianæ in misericordia consistit, quãtum ad exteriora opera, interior tamen affectio charitatis, qua coniungimur Deo, prçponderat dilectioni, & misericordiæ in proximos.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ per charitatem assimilamur Deo, tanquam ei per affectum vniti, & ideo potior est, quàm misericordia, per quam assimilamur Deo secundum similitudinem operationis.

QVAESTIO XXXI.

De Beneficentia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de exterioribus actibus, vel effectibus charitatis. Et primo de beneficentia, secundo de eleemosyna, quæ est quçdam pars beneficentiæ, tertio, de correctione fraterna, quæ est quædam eleemosyna.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum beneficentia sit actus charitatis.

¶ Secundo, vtrum sit omnibus benefaciendum.

¶ Tertio, vtrũ magis cõiunctis, sit magis benefaciẽdum.

¶ Quarto, vtrum beneficentia sit virtus specialis.

QVAESTIONIS XXXI.

De Beneficentia,

Quadrifariàm diuisæ,

AXIOMA.

Beneficentia illa, qua de alijs meremur, generatim spectato illorum bono, 4 Non ex virtutum, 1 sed ex charitatis actionum, seu effectuum est nume 2 ro, 2 vniuersosque, sine vlla exceptione, homines

com-

cõplectitur, eodem, quem charitas postulat, ordine seruato, vt videlicet coniunctiores minus coniunctis in auxilio, & beneficio tribuendo, præferantur.

181

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beneficentia sit actus charitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod beneficentia non sit actus charitatis. Charitas enim maximè habetur ad Deum. Sed ad Deum non possumus esse benefici: secundum illud Iob. 35 Quid dabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Ergo beneficentia non est actus charitatis.

¶ 2 Præterea, Beneficentia maximè consistit in collatione donorum. Sed hoc pertinet ad liberalitatem. Ergo beneficentia non est actus charitatis, sed liberalitatis.

¶ 3 Præterea, Quod quis dat, uel dat sicut debitum, vel dat sicut non debitum: sed beneficium, quod impenditur tanquam debitum, pertinet ad iustitiam: quod autem impenditur tanquam debitum, gratis datur, & secundum hoc pertinet ad misericordiam. Ergo omnis beneficentia uel est actus iustitiæ, uel est actus misericordiæ. Non est ergo actus charitatis.

SED CONTRA, Charitas est amicitia quædam, vt dictum * est. Sed Philo. in † 9. Ethic. Inter alios amicitiæ actus ponit hoc vnum, quod est operari bonum ad amicos: quod est amicis benefacere. Ergo beneficentia est actus charitatis.

*q.23.artic.1.
† li 9 Eth. c. 4. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod beneficentia nihil aliud importat, quam facere bonum alicui. Potest autem hoc bonum considerari dupliciter. Vno modo secundum communem rationem boni, & hoc pertinet ad communem rationem beneficientiæ, & hoc est actus amicitiæ, & per consequens charitatis. Nam in actu dilectionis includitur beneuolentia, per quam vult aliquis bonum amico, vt suprà habitum * est. Voluntas autem est effectiua eorum, quæ vult, si facultas adsit, & ideo ex consequenti benefacere amico, ex actu dilectionis consequitur. Et propter hoc beneficentia, secundum communem rationem est amicitiæ, uel charitatis actus. Si autem bonum, quod quis facit alteri, accipiatur sub aliqua speciali ratione boni, sic beneficentia accipiet specialem rationem, & pertinebit ad aliquam specialem virtutem.

q.23 ar.1. & q.27.artic 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Dionys * dicit 4. c. de diuin nom. Amor mouet et ordinata ad mutuam beatitudinem, & inferiora conuertit in superiora, ut ab eis perficiantur, & superiora mouet ad inferiorum prouisionem, & quantum ad hoc beneficentia est effectus dilectionis. Et ideo nostrum non est Deo benefacere, sed eum honorare, nos ei subijciendo. Eius autem est ex sua dilectione nobis benefacere.

c.4. part 1 inter medium & finem.

AD SECVNDVM dicendum, quod in collatione donorum duo sunt attendenda, quorum vnum est exterius datum, aliud autem est interior passio, quam habet quis ad diuitias, in eis delectatus. Ad liberalitatem autem pertinet moderari interiorem passionem, ut scilicet aliquis non superexcedat, concupiscendo, & amando diuitias. Ex hoc enim efficitur homo facilè emissiuus diuitiarum. Vnde si homo det aliquod donum magnum, & tamen cum quadam concupiscentia retinendi datio nõ est liberalis. Sed ex parte exterioris dati, collatio beneficij pertinet in generali ad amicitiam, uel charitatem. Vnde hoc non derogat amicitiæ, si aliquis rem, quam concupiscit retinere, dat alteri propter amorem, sed magis ex hoc ostenditur amicitia perfectio.

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut amicitia, seu charitas respicit in beneficio collato communem rationem boni, ita iustitia respicit ibi rationem debiti. Misericordia vero respicit ibi rationem releuantis miseriam, vel defectum.

ARTICVLVS II.

182

Vtrum sit omnibus benefaciendum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod non sit omnibus benefaciendum. Dicit enim August. in 1. * de doctrina Christiana, quod omnibus prodesse non possumus. Sed uirtus non inclinat ad impossibile ergo non oportet omnibus benefacere.

4. dist. 15. q.2 ar.6.q. 2 Et opusc. 4. & ca.8.
* li. 1 cap. 28 in principio, to.3

¶ 2 Præterea, Eccles. 12 dicitur, Da bono, & non recipias peccatorem. Sed multi homines sunt peccatores. Non ergo omnibus est benefaciendum.

¶ 3 Præterea, Charitas non agit perperam, vt dicitur 1. ad Corin. 13 Sed benefacere quibusdam, est agere perperam puta si aliquis benefacit inimicis reipublicæ, uel si benefaciat excõicato, quia per hoc communicat. Ergo cùm benefacere sit actus charitatis, non est omnibus benefaciendum.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Galat. vlt. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra * dictum est, beneficentia consequitur amorem ex ea parte, qua mouet superiora ad prouisionem inferiorum. Gradus autem in hominibus non sunt immutabiles, sicut in angelis, quia homines pñt pati multiplices defectus. Vnde qui est superior secundum aliquid, uel est, vel pôt esse inferior secundum aliud. Et ideò, cùm dilectio charitatis se extendat ad omnes, etiam beneficentia se debet extendere ad omnes, pro loco tamen, & tempore. Omnes enim actus virtutum, sunt secundum debitas circunstantias limitandi.

Art præce. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod simpliciter loquendo, nõ possumus omnibus benefacere in speciali. Nullus tamen est, de quo nõ possit occurrere casus, in quo oporteat ei benefacere etiam in speciali. Et ideo charitas requirit, ut homo, etiam si non actu aliquibus benefaciat, habeat tamen hoc in animi sui præparatione, ut benefaciat cuicunque, si tempus adesset. Aliquod tamen beneficium est, quod possumus omnibus impendere, si non in speciali, saltem in generali, sicut cùm oramus pro omnibus fidelibus, & infidelibus.

AD SECVNDVM dicendum, quod in peccatore duo sunt, scilicet culpa, & natura. Est ergo subueniendum peccatori, quantum ad sustentationem naturæ, non est autem ei subueniendum ad fomentum culpæ, hoc enim non esset benefacere, sed potius malefacere.

AD TERTIVM dicendum, quod excõicatis, & reipublicæ hostibus sunt beneficia subtrahenda, inquantum hoc arcentur a culpa. Si tamen imineret necessitas, ne natura deficeret, esset eis subueniendum, debito tamen modo, puta ne fame, aut siti morerentur, aut aliquod huiusmodi dispendium, nisi secundum ordinem iustitiæ paterentur.

ARTICVLVS III

183

Vtrum sit magis benefaciendum his, qui sunt nobis magis coniuncti.

AD TERTIVM sic procedi. Videtur, quod nõ sit magis benefaciendum his, qui sunt nobis magis cõiuncti. Dicitur n. Luc. 14 Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres, neque cognatos. Sed isti sunt magis cõiuncti. Ergo nõ est magis benefaciendũ cõiunctis, sed potius extraneis, & indigentibus. Sequitur enim, Sed cùm facis conuiuiũ, uoca pauperes, & debiles, &c.

Infr.q.32 art.9. Et 4. di. 15. q.2. art. 6. q.3. Et quol. 4. ar.15.

¶ 2 Præterea, Maximum beneficium est, quòd homo aliquem in bello adiuuet. Sed miles in bello magis debet iuuare extraneum commilitonem, quàm cõsanguineum hostem. Ergo beneficia non sunt magis exhibenda magis coniunctis.

¶ 3 Præterea, Prius sunt debita restituenda, quam gratuita beneficia impendenda. Sed debitum est, quod aliquis impendat beneficium ei, à quo accepit. Ergo benefactoribus magis est benefaciendum quam propinquis.

¶ 4 Præterea Magis sunt diligendi parentes, quàm filij, vt supra dictum * est. Sed magis est benefaciendum filijs, quia non debent filij thesaurizare parentibus, sed econuerso, ut dicitur 2. ad Cor 12. Non est ergo magis benefaciendum magis coniunctis.

q. 26. ar.9

SED

li. 1 ca 28. in princ. de doctr. Christ. to. 3. SED CONTRA est, quod Aug. dicit in primo * de doctr. Christ. Cùm omnibus prodesse non possis, his potissimùm consulendum est, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi, quasi quadam sorte iunguntur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ gratia, & virtus imitantur naturæ ordinem, qui ex diuina sapientia est institutus. Est aũt talis ordo naturæ, vt vnumquodq; egẽs natura e per prius magis diffundat suam actionẽ ad ea, q̃ sunt sibi magis propinqua, sicut ignis magis calefacit rem sibi magis propinquam. Et similiter Deus in substãtias sibi propinquiores per prius, & copiosius dona suæ bonitatis diffundit, vt patet p Dion. 7 c. cæl. hierar. Exhibitio aũt beneficiorum est quædam actio charitatis in alios: & iõ oportet, quod ad magis propinquos simus magis bñfici. Sed propinquitas vnius hois ad aliũ pōt attẽdi. ſm diuersa, in quibus sibi ad inuicẽ hoĩes cõicãt, vt consanguinei naturali cõicatione, conciues in ciuili, fideles in spiritu li, & sic de aliis. Et secundum diuersas coniunctiones sunt diuersimodè diuersa beneficia dispẽsanda: nam vnicuique est magis exhibendum beneficiũ pertinens ad illam rem, secundum quam est magis nobis coniunctus, simpliciter loquendo. Tamen hoc potest variari secundum diuersitatem locorum, & temporum, & negotiorum. Nam in aliquo casu est magis subueniendum extraneo, puta si sit in extrema necessitate, quàm etiam patri, non tantum necessitatem patienti.

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ Dominus non prohibet simpliciter vocare amicos, aut consanguineos ad conuiuium, sed vocare eos ea intentione, ꝙ te ipsi reinuitent. Hoc enim non erit charitatis, sed cupiditatis. Potest tamen contingere, quòd extranei sint magis inuitandi, in aliquo casu, propter maiorem indigentiam. Intelligendum est enim, quod magis coniunctis magis est, cæteris paribus, benefaciẽdum. Si autem duorum vnus est magis coniunctus, & alter magis indigens, non pōt vniuersali regula determinari, cui sit magis subueniendum: quia sunt diuersi gradus, & indigentiæ, & propinquitatis: sed hoc requirit prudentis iudicium.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ bonum multorum commune diuinius est, quàm bonum vnius. Vñ pro bono communi reipublicæ, vel spiritualis, vel temporalis, virtuosum est, quod aliquis etiam propriam vitam exponat periculo. Et ideò cùm communicatio in bellicis actibus ordinetur ad conseruationem reipublicæ in hoc miles impendens commilitioni auxilium, non impendit ei, tanquam priuatæ personæ, sed sicut totam rẽpublicam iuuans. Et ideò non est mirum, si in hoc præfertur extraneus coniuncto, secundum carnem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ duplex est debitũ. Vnum quidem, quod non est numerãdum in bonis eius, qui debet, sed potius in bonis eius, cui debetur: puta, si aliquis habet pecuniam, aut rem aliam alterius, vel furto sublatam, vel mutuo acceptam, siue depositã, vel aliquo alio simili modo: quantum ad hoc, debet hõ prius reddere debitum, quàm ex eo benefacere coniunctis, nisi fortè esset tantæ necessitatis articulus, in quo etiam liceret ipsi rem alienam accipere ad subueniendũ necessitatem patienti, nisi fortè, & ille, cui res debetur, in simili necessitate esset: in quo tñ casu pensanda esset vtriusq; conditio, ſm alias conditiones requisitas prudentis iudicio: quia in talibus non potest vniuersalis regula dari propter varietatem singularium casuum, vt Philo. dicit in 9.* Ethic. Aliud aũt est debitum, quod computatur in bonis eius, qui habet, & non eius, cui debetur, puta si debeatur non ex iustitiæ necessitate, sed ex quadam morali æquitate, vt contingit in beneficiis gratis susceptis. Nullius autem benefactoris beneficium est tantum, sicut parentum, & ideo parentes in recompensandis beneficiis sunt omnibus aliis præferendi nisi necessitas ex alia parte præponderaret, vel alia conditio, puta cõis vtilitas ecclesiæ, vel reipublicæ. In aliis autem est æstimatio habenda & coniunctionis, & beneficii suscepti, quæ similiter non potest communi regula determinari.

lib. 9. ca 2. to. 5.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ parentes sunt sicut superiores. Et iõ amor parentum est ad benefaciendum, amor aũt filiorum ad honorandum parentes, & tñ in necessitatis extremæ articulo magis liceret deserere filios, quàm parentes, quos nullo modo deserere licet, propter obligationem beneficiorum susceptorum, vt patet per Philosophum in * octauo Ethicorum c. vltimo.

li. 8 circa finẽ libri, to. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beneficentia sit virtus specialis.

184

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ beneficentia sit specialis virtus. Præcepta enim ad virtutes ordinantur, quia legislatores intendunt facere homines virtuosos, sicut dicitur in * 2. Ethi. Sed seorsum datur præceptum de beneficentia, & de dilectione. Dicitur enim Matth. 5. Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos. Ergo beneficentia est virtus distincta à charitate.

li. 2. ca 1 à medio, & lib. 1 ca. 13.

¶ 2 Præterea, Vitia virtutibus opponuntur. Sed beneficentiæ opponuntur aliqua specialia vitia, per quæ nocumentum proximo infertur, puta rapina, furtum, & alia huiusmodi. Ergo beneficentia est specialis virtus.

¶ 3 Præterea, Charitas non distinguitur in multas species. Sed beneficentia videtur distingui in multas species, secundum diuersas beneficiorum species. Ergo beneficentia est alia virtus à charitate.

SED CONTRA est, quòd actus interior, & exterior non requirunt diuersas virtutes. Sed beneficentia, & beneuolentia non differunt, nisi sicut actus exterior, & interior, quia beneficentia est executio beneuolentię. Ergo sicut beneuolentia non est alia virtus à charitate, ita nec beneficentia.

RESPONDEO dicendum, ꝙ virtutes diuersificãtur, secundum diuersas rationes obiecti. Eadem autem est ratio formalis obiecti charitatis, & beneficentiæ. Nã vtraque respicit rationem communem boni, vt ex prædictis* patet. Vnde beneficentia non est alia virtus à charitate, sed nominat quendam charitatis actum.

Ar. 1 huius quæstio.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ præcepta non dantur de habitibus virtutum, sed de actibus. Et ideò diuersitas præceptorum, non significat diuersos habitus virtutum, sed diuersos actus.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ sicut oĩa beneficia proximo exhibita, inquantum considerantur sub cõi ratione boni, reducuntur ad amorem; ita omnia nocumẽta, inquantum considerantur, secũdum communem rationem mali, reducuntur ad odium. Prout autem considerantur, ſm aliquas speciales rationes, vel boni, vel mali, reducuntur ad aliquas speciales virtutes, vel vitia. Et secundũ hoc etiam sunt diuersæ beneficiorum species.

Vnde patet responsio ad TERTIVM.

QVAESTIO XXXII.

De Eleemosyna, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de eleemosyna.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primo, vtrum eleemosynæ largitio sit actus charitatis.

¶ Secundo de distinctione eleemosynarum.

¶ Tertio, quæ sint potiores eleemosynæ, vtrum spirituales, vel corporales.

¶ Quarto, vtrum corporales eleemosynæ habeant effectum spiritualem.

¶ Quinto, vtrum dare eleemosynas sit in præcepto.

¶ Sexto, vtrum corporalis eleemosyna sit danda de necessario.

¶ Septimo, vtrum sit danda de iniustè acquisito.

¶ Octauo, quorum sit dare eleemosynam.

¶ Nono, quibus sit danda.

¶ Decimo de modo dandi eleemosynas.

QVAESTIONIS XXXII.

De Eleemosyna,

In decem Quaestiunculas distributae,

AXIOMA.

1 *Eius eleemosynae* 1 *quae charitatis actus est, sub diuinum cadens praeceptum, his concurrentibus conditionibus, vt adsit superfluum, & naturae, & personae respectu atque aliquo tempore, & loco conuenienti offeratur, extreme laborans egest ate* 5 *(aliàs enim ad* 5 6 *consilium, non ad praeceptum referri debet)* 2 *quatuordecim genera* 2 *à doctoribus recte commemorantur, his comprehensa versiculis:*

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

E quibus septem priora ad corpus, reliqua ad animum referuntur. 3 *Suntque posteriora, prioribus tanto praestabiliora, quantò animus est corpore* 4 *nobilior, quanquam interim* 4 *vtraque spiritalem afferant fructum, & tempus interdum eiusmodi incidere possit, vt corporis eleemosyna, spiritali sit anteponenda. Caeterum licet pauperum egestatem eleemosynae adminiculo subleuare ex se, laudatissimum praeclarissimumque sit opus, suas tamen (quemadmodum caeteri virtutum actus) cautiones habet, nam* 8 *neque ei, qui alienae potestati subiectus est, de iis, quae suo arbitrio permissa* 7 *non sunt,* 7 *neque raptori, neque furi, de suis rapinis, aut furtis, eleemosynam erogare licet. Tametsi de rebus turpiter acquisitis eleemosyna laudetur, & de symoniacè, aut aliter per iustitiae subuersionem, partis bonis, danda praecipiatur. Sunt etiam quemadmodum in charitate, ita quoque in* 9 *eleemosyna praestanda,* 9 *nobis coniunctiores, iis, qui à nobis longius distant, caeteris paribus, ante-* 10 *ponendi,* 10 *& eleemosynae magnitudo, tum facultatibus dantis, tum accipientis egestate, prudenter moderanda est, atque dimetienda.*

185

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dare eleemosynam sit actus charitatis.

4.di.15.c. 2.ar.1.q.3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod dare eleemosynam non sit actus charitatis. Actus enim charitatis non pôt esse sine charitate. Sed largitio eleemosynarũ pot esse sine charitate: ẽm illud 1. ad Cor.13. Si distribuero in cibos pauperum oẽs facultates meas, charitatem aũt non habuero: nihil mihi prodest. Ergo dare eleemosynam non est actus charitatis.

¶ 2 Praeterea, Eleemosyna computatur inter opera satisfactionis, secundum illud Daniel 4 Peccata tua eleemosynis redime. Sed satisfactio est actus iustitiae. Ergo dare eleemosynam non est actus charitatis, sed iustitiae.

¶ 3 Praeterea, Offerre hostiam Deo est actus latriae. Sed dare eleemosynam est offerre hostiam Deo, secundum illud ad Hebr. vltim. Beneficentiae, & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus. Ergo non est actus charitatis dare eleemosynam, sed magis latriae.

lib.4.ca.1. to.5.

¶ 4 Praeterea, Philosophus dicit * in 4. Ethic. quòd dare aliquid propter bonum, est actus liberalitatis. Sed hoc maximè fit in largitione eleemosynarum. Ergo dare eleemosynam non est actus charitatis.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Iohan. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?

RESPONDEO dicẽdum, quod exteriores actus ad illam virtutem referuntur, ad quam pertinet id, quod est motiuum ad agendum huiusmodi actus. Motiuum autem, ad dandum eleemosynas, est, vt subueniatur necessitatem patienti. Vnde quidam distinguentes eleemosynam dicunt, quod eleemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti ex compassione, propter Deum. quod quidem motiuum pertinet ad misericordiam, vt supra dictum * est. Vnde manifestum est, quod dare eleemosynam propriè est actus misericordiae. Et hoc apparet ex ipso nomine. Nã in Graeco eleemosyna à misericordia deriuatur, sicut in Latino miseratio. Et quia misericordia est effectus charitatis, vt sup:ra * ostensum est, ex consequenti dare eleemosynam est actus charitatis, misericordia mediante.

q.30. ar.2.

q.30. ar.2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aliquid dr̃, esse actus virtutis dupliciter. Vno modo materialiter, sicut actus iustitiae est facere iusta: & talis actus virtutis pot esse sine virtute. Multi n. non habentes habitũ iustitiae, iusta operantur ex naturali rõne, vel ex timore, siue ex spe aliqd adipiscẽdi. Alio mõ dr̃, esse aliqd actus virtutis formaliter, sicut actus iusti iae est actio iusti, eo mõ, quo iustus facit, s. prõpte, & delectabiliter. Et hoc mõ, actus virtutis non est sine virtute. Scdm hoc ergo dare eleemosynas materialiter, põt esse sine charitate. Formaliter aũt eleemosynas dare, id est, pp Deũ delectabiliter, & prompte, & oĩ eo modo, quo dẽt non est sine charitate.

AD SECVNDVM dicendum, quod nihil prohibet, actũ, qui est proprie vnius virtutis, elicitiue attribui alteri virtuti, sicut ordinanti, & imperanti ad suũ finẽ. Et hoc mõ, dare eleemosynam ponitur inter opera satisfactoria, inquantũ miseratio in defectũ patientis ordinaẽ ad satisfaciendũ pro culpa. Secundum aũt, quod ordinatur ad placandum Deum habet rõnẽ sacrificij, & sic imperatur a latria. Vñ patet responsio ad TERTIVM.

AD QVARTVM dicendum, quod dare eleemosynam pertinet ad liberalitatem; inquantum liberalitas aufert impedimentum huius actus, quod esse posset ex superfluo amore diuitiarum, propter quem aliquis efficitur nimis retentiuus earum.

ARTICVLVS II.

186

Vtrum conuenienter eleemosynarum genera distinguantur.

4 di.15.q. 2 ar 3 q.1. & 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter eleemosynarũ gña distinguantur. Ponuntur n. septẽ eleemosynae corporales, sc licet, Pascere esurientẽ, potare sitientẽ, vestire nudũ, recolligere hospitem, visitare infirmũ, redimere captiuũ, & sepelire mortuum, quae in hoc versu continentur.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

¶ Ponuntur etiam aliae septem eleemosynae spirituales, scilicet docere ignorantem, consulere dubitanti, consolari tristem, corrigere peccantem, remittere offendenti, portare onerosos & graues, & pro omnibus orare, quae etiam in hoc versu continentur,

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Ita tñ, quod sub eodem intelligatur consilium, & doctrina. Vr̃. autem quòd inconuenienter huiusmodi eleemosynae distinguantur. Eleemosyna enim ordinatur ad subueniendum proximo. Sed per hoc, quod mortuus sepelitur, in nullo ei subuenitur: alioquin non esset verũ, quod Dñs dicit Mat. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius, quid faciãt. Vnde & Dñs Mat. 25 commemorans misericordiae opera, de sepultura mortuorum mentionem non facit. Ergo videtur, quod inconuenienter huiusmodi eleemosynae distinguantur.

¶ 2 Prae-

Ar. præce. ¶ 2 Præterea, Eleemosyna datur ad subueniendū necessitatib. proximi: sicut dictum * est. Sed multæ aliæ sunt necessitates humanæ vitæ, q̄ prædictæ: sicut q̄ cæcus indiget ductore, claudus sustentatione, pauper diuitijs. Ergo incōuenienter prædictæ eleemosynæ enumerantur.

¶ 3 Præterea, Dare eleemosynam est actus misericordiæ: sed corrigere delinquentem, magis vr̄ ad seueritatem pertinere, quàm ad misericordiam. Ergo non debet computari inter spirituales eleemosynas.

¶ 4 Præterea, Eleemosyna ordinatur ad subueniendum defectui. Sed nullus est homo, qui defectum ignorantiæ non patiatur in aliquibus. Ergo videtur, q̄ quilibet debeat docere quemlibet, si ignoret, id, quod ipse scit.

Hom. 9 in Euāg. non remote à fine. SED CONTRA est, q̄ Grego * dicit in quadam homil. Habens intellectum, curet omnino ne taceat: hēns rerum affluentiam, vigilet, ne à misericordiæ largitate torpescat: habēs artem, qua regitur, magnoperè studeat, vt vsum, atq; utilitatem illius cum proximo partiatur; habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat; si cum valeat, non apud eum pro pauperibus intercedat. Ergo prædictæ eleemosynæ conuenienter distinguuntur secundum ea, in quibus homines abundant, & deficiunt.

RESPONDEO dicendum, q̄ prædicta eleemosynarū distinctio conuenienter sumitur, s̄m diuersos defectus proximorum. Quorum quidam sunt ex parte animæ, ad quos ordinantur spirituales eleemosynæ. Quidā verò ex parte corporis, ad quos ordinantur eleemosynæ corporales, defectus enim corporalis, aut est in uita, aut est post vitam. Si quidem est in vita, aut est communis defectus respectu eorum, quibus oēs indigent: aut est specialis, propter aliquod accidens superueniens. Si primo modo, aut defectus est interior, aut exterior. Interior quidē est duplex. Vnus quidē, cui subuenitur per alimentum siccū, s. fames. Et s̄m hoc ponitur pascere esurientem. Alius autem est, cui subuenitur per alimentum humidum, scilicet sitis & s̄m hoc dicitur potare sitientem. Defectus communis respectu exterioris auxilij est duplex. Vnus respectu tegumenti: & quantum ad hoc ponitur uestire nudum. Alius autem respectu habitaculi: & quantum ad hoc ponitur suscipere hospitem. Similiter autem, si sit defectus aliquis specialis, aut est ex cā intrinseca, sicut infirmitas. Et quantum ad hoc ponitur visitare infirmum. Aut est ex causa extrinseca, & quantum ad hoc ponitur redemptio captiuorum. Post uitam autem exhibetur mortuis sepultura.

Similiter aūt spiritualib defectibus, spiritualib actibus subuenitur dupliciter. Vno modo poscendo auxiliū à Deo, & quantū ad hoc ponitur oratio, qua qs p̄ alijs orat. Alio modo impendendo humanū auxilium, & hoc tripliciter. Vno modo cōtra defectū intellectus. Et si quidē sit defectus speculatiui intellectus, adhibetur ei remedium per doctrinā. Si aūt practici intellectus, adhibetur ei remediū per consiliū. Alio modo est defectus ex passione appetitiuæ virtutis, inter quos maximus est tristitia, cui subuenitur per consolationem. Tertio modo ex parte inordinati actus: qui quidē tripliciter considerari pōt. Vno modo ex parte ipsius peccantis, inquantum p̄cedit ab eius inordinata voluntate & sic adhibetur remedium per correctionem. Alio modo ex parte eius, in quem peccatur. Et si quidem sit peccatum in nos, remedium adhibemus, remittēdo offensam: si aūt sit in Deū, vel in p̄ximū, non est nostri arbitrij remittere, ut * Hierony. dicit super Matth. Tertio modo ex parte sequelæ ipsius actus inordinati, ex qua grauantur ei conuiuentes, etiam præter peccantis intentionem: & sic remedium adhibetur supportando, maximè in his, qui ex infirmitate peccant, s̄m illud Roman. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorum sustinere, & non solum, s̄m quod infirmi sunt, siue graues ex inordinatis actibus, sed ēt quæcunque eorum onera sunt supportanda, secundum illud Galat. 6. Alter alterius onera portate.

Sup illud Matth. 18. Si peccauerit i te, &c. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ sepultura mortui non confert ei, quantū ad sensum, quem corpus post mortem habeat. Et s̄m hoc Dominus dicit, q̄ interficientes corpus non habent amplius, quid faciant. Et p̄pter hoc etiā Dñs non cōmemorat sepulturā inter alia misericordiæ opera, sed enumerat solum illa, quæ sunt euidentioris necessitatis. Pertinet tñ ad defunctū, quid de eius corpore agatur. Tū quantū ad hoc, quod viuit in memorijs hominū, cuius honor dehonestatur, si insepultus remaneat. Tum ēt quantū ad affectū, quē adhuc uiuēs habat de suo corpore, cui piorū affectus cōformari dēt post mortē ipsius. & s̄m hoc cōmendantur aliqui de mortuorū sepultura, ut Tobias, & illi q dñm sepelierūt: vt patet per * Aug in lib. de cura pro mortuis agenda.

Cap. 3. & habetur, tom. 4.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ oēs aliæ necessitates ad has reducunt. Nā & cæcitas, & claudicatio sunt infirmitates quædam. Vnde dirigere cæcum, & sustentare claudum, reducuntur ad visitationem infirmorum. Similiter etiam subuenire homini, contra quancunque oppressionem illatam extrinsecus, reducitur ad redemptionem captiuorum. Diuitiæ autem quibus paupertati subuenitur, non quæruntur nisi ad subueniendū prædictis defectibus. Et ideo non fuit specialis mentio de hoc defectu facienda.

AD TERTIVM dicendū, q̄ correctio peccantium, quantū ad ipsam executionē actus, seueritatem iustitiæ continere vr̄. Sed quantum ad intentionem corrigentis, qui vult hominem à malo culpæ liberare; pertinet ad misericordiam, & dilectionis affectum, secūdum illud Prouerb. 27. Meliora sunt uerbera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

AD QVARTVM dicendum, q̄ non quælibet nescientia p̄tinet ad hominis defectum, sed solū ea, qua quis nescit ea, quæ conuenit eum scire, cui defectui per doctrinam subuenire ad eleemosynam pertinet. In quo tamen obseruandæ sunt debitæ circunstantiæ personæ, & loci, & temporis, sicut & in alijs actibus virtuosis.

ARTICVLVS III. 187

Vtrum eleemosynæ corporales sint potiores, quàm spirituales.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄, q̄ eleemosynæ corporales sint potiores, q̄ spirituales. Laudabilius em̄ est magis indigenti eleemosynā facere. Ex hoc enim eleemosyna laudem habet, q̄ indigēti subuenit. Sed corpus, cui subuenitur per eleemosynas corporales, est indigentioris naturæ, quàm spiritus, cui subuenitur per eleemosynas spirituales. Ergo eleemosynæ corporales sunt potiores.

4. dist. 15 q. 2 art. 3. q. 3. & 3. contra c. 134. ad 3.

¶ 2 Præterea, Recompensatio beneficij laudē, & meritū eleemosynæ minuit. Vnde & Dñs dicit Luc. 14. Cū facis prandium, aut cœnam, noli vocare vicinos diuites, ne fortè & ipsi tē reinuitent. Sed in eleemosynis spiritualibus semper est recompensatio, quia qui orat pro alio, sibi proficit, s̄m illud Psal. 34. Oratio mea in sinu meo cōuertetur. Qui ēt alium docet, ipse in scientia p̄ficit, quod non contingit in eleemosynis corporalibus. Ergo eleemosynæ corporales sunt potiores, q̄ spūalibus.

¶ 3 Præterea, Ad laudē eleemosynæ pertinet, q̄ pauper ex eleemosyna data consoletur. Vñ Iob 31 dicitur, Si non benedixerunt mihi latera eius. Et ad Philemonē dicit Apostolus, Viscera sanctorum requieuerunt per te, frater. Sed quandoque magis est, grata pauperi eleemosyna corporalis, quam spiritualis. Ergo eleemosyna corporalis, potior est, quam spiritualis.

SED CONTRA est, q̄ Aug in lib. de serm. Dñi in monte sup illud, Qui petit à te, da ei dicit. Dandū est, qd nec tibi, nec alteri noceat. Et cū negaueris, qđ petit, indicāda est iustitia, ut nō eū inanem dimittas, & aliqñ melius aliquid dabis, cùm iniustè petentem correxeris. Correctio autem est eleemosyna spiritualis: ergo spirituales eleemosynæ sunt corporalibus præferendæ.

Li. 1. c. 40 circa principium tom. 4

RESPONDEO dicendum, quod comparatio istarum eleemosynarum pōt attendi dupliciter. Vno modo simpliciter loquendo, & sm hoc eleemosynæ spirituales, præeminent triplici ratione. Primò quidem, quia id, quod exhibetur, nobilius est, s. donum spirituale, quod præeminet corporali, sm illud Prouer 4. Donum bonum tribuam uobis, legem meā ne derelinquatis. Secundò ratione eius, cui subuenitur, quia spiritus nobilior est corpore. Vñ sicut homo sibiipsi magis debet prouidere quātum ad spiritum quam quantum ad corpus, ita & proximo, quē debet sicut seipsum diligere. Tertiò quantum ad ipsos actus, quibus subuenitur proximo: quia spirituales actus sunt nobiliores corporalibus, qui sunt quodammodo seruiles. Alio modo possunt comparari sm aliquem particularem casum, in quo quædam corporalis eleemosyna alicui spirituali præfertur. Puta magis est pascendum fame morientem, quam docēdum, sicut & indigenti, secundum * Philosophum melius est ditari, quam Philosophari: quamuis hoc sit simpliciter melius.

Lib. 3 Topic. cap. 2. ... procul à fine, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum quod dare magis indigenti melius est, cæteris paribus. Sed si minus indigēs sit melior, & melioribus indigeat, dare ei melius est. Et sic est in proposito.

AD SECVNDVM dicēdum, quod recompensatio non minuit meritum & laudē eleemosynæ, si non sit intenta; sicut et humana gloria, si non sit intēta, sic nō minuit rationem virtutis. Sicut & de Catone* Salustius dicit quod quo magis gloriam fugiebat, eo magis eū gloria sequebatur. Et ita contingit in eleemosynis spiritualibus. Et tñ intentio bonorum spiritualium non minuit meritum, sicut intentio bonorum corporalium.

In coniuratione Catilinæ, in c. cuius titulus est, Comparatio M. Catonis & C. Cæsaris, circa medium illius.

AD TERTIVM dicendum, quod meritum dantis eleemosynam attenditur secundum id, in quo debet rationabiliter requiescere uoluntas accipientis, nō in eo, in quo requiescit, si sit inordinata.

188

ARTICVLVS IIII.

Vtrū eleemosynæ corporales hēant effectū spirituale.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod eleemosynæ corporales non habeant effectum spiritualē. Effectus enim non est potior sua cā. Sed bona spiritualia sunt potiora corporalibus. Non ergo eleemosynæ corporales habent spirituales effectus.

¶ 2 Præterea, Dare corporale pro spūali uitiū est symoniæ. Sed hoc vitiū est omnino uitandū. Non ergo sunt dandæ eleemosynæ ad consequendum spirituales effectus.

¶ 3 Præterea, Multiplicata cā, multiplicatur effectus. Si ergo eleemosyna corporalis causaret spiritualē effectū, sequeretur, quod maior eleemosyna magis spūaliter proficeret. Quod est cōtra illud, quod legitur Luc. 21. de vidua mittente duo æra minuta in gazophylacium, quæ, sm sententiam Domini, plus omnibus misit. Non ergo eleemosyna corporalis habet spiritualem effectum.

SED CONTRA est, quod dr Eccles 29. Eleemosyna viri, gratiam hominis, quasi pupillam cōseruabit.

RESPONDEO dicendū, quod eleemosyna corporalis tripliciter pōt considerari. Vno modo sm suam substantiam, & sm hoc non hēt nisi corporalem effectum, inquantum. s. supplet corporales defectus proximorum. Alio modo pōt considerari ex parte causæ eius, inquātum scilicet aliquis eleemosynam corporalem dat, propter dilectionem Dei, & proximi. Et quantum ad hoc affert fructum spiritualem, sm illud Eccles 29. Perde pecuniam pp fratrem, pone thesaurum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis, quam aurum. Tertio modo ex parte effectus, & sic ēt habet spiritualem fructum, inquantū. s. proximus, cui per corporalem eleemosynam subuenitur, mouetur ad orandum pro benefactore. Vñ & ibidem subditur, Conclude eleemosynā in sinu pauperis; & hæc pro te exorabit ab omni malo.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod ratio illa procedit de corporali eleemosyna secundum suam substantiam.

AD SECVNDVM dicendū, quod ille, qui dat eleemosynam, non intendit emere aliquid spirituale pro corporale, quia scit spiritualia in infinitum corporalibus præeminere. Sed intendit, per charitatis effectum, spiritualem fructum promereri.

AD TERTIVM dicendū, quod vidua, quæ minus dedit, sm quantitatem, plus dedit, sm suam proportionē, ex quo pēsatur in ipsa maior charitatis affectus, ex quo corporali eleemosyna spiritualem efficaciam habet.

ARTICVLVS V.

Vtrum dare eleemosynam sit in præcepto.

189

4 dist. 15. q. 2. art. 1. q. 4. & ar. 4 q. 1. & quol. 6. ar. 12.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quod dare eleemosynā non sit in præcepto. Consilia eñ à præceptis distinguuntur. Sed dare eleemosynam est consilium, sm illud Daniel. 4. Consilium meum Regi placeat, Peccata tua eleemosynis redime. Ergo dare eleemosynam non est in præcepto.

¶ 2 Præterea, Cuilibet licet sua re uti, & eam retinere. Sed retinendo rem suam, aliquis eleemosynam non dabit. Ergo licitum est eleemosynam non dare. Non ergo dare eleemosynam est in præcepto.

¶ 3 Præterea, Omne, quod cadit sub præcepto, aliquo tpe obligat transgressores ad peccatum mortale, quia præcepta affirmatiua obligant pro tpe determinato. Si ergo dare eleemosynam caderet sub præcepto, esset determinare aliquod tps, in quo homo peccaret mortaliter, nisi eleemosynā daret. Sed hoc non vr, quia semper probabiliter æstimari potest, quod pauperi aliter subueniri possit, & quod id, quod est in eleemosynas erogandum, posset ei esse necessarium, vel in præsenti, uel in futuro. Ergo vr, quòd eleemosynam dare non sit in præcepto.

¶ 4 Præterea, Oīa præcepta ad præcepta decalogi reducunt. Sed inter illa pcepta nihil cōtinet de datione eleemosynarū. Ergo dare eleemosynas nō est in pcepto.

SED CONTRA, Nullus punit pœna æterna pro omissione alicuius, quod non cadit sub pcepto. Sed aliq puniunt pœna æterna pro omissione eleemosynarum, ut patet Mat 25. Ergo dare eleemosynam est in præcepto.

RESPONDEO dicendū, quod cūm dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia illa cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruat. Ad dilectionem autem proximi pertinet, ut proximo non solū velimus bonū, sed ēt operemur, sm illud 1 Io. 3. Nō diligamus uerbo, neq; lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autem, quod uelimus, & operemur bonum alicuius, requiritur, quod eius necessitati subueniamus, quod fit p eleemosynarum largitionem, & ideo eleemosynarū largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dant de actib. uirtutum, necesse est, quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, sm quod actus est de necessitate uirtutis, s. sm, quod recta ratio requirit, sm quam est aliquid considerandum ex parte dātis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda, ex parte quidē dātis cōsiderandū est, vt id quod est in eleemosynas erogandū, sit ei superfluum, sm illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynā. Et dico superfluum nō solum respectu sui ipsius, quod est supra id, quod est necessarium indiuiduo, sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit. Quia prius oportet, quod vnusquisque sibi prouideat, & his, quorum cura ei incumbit, & postea de residuo aliorū necessitatibus subueniatur, respectu quorū dr necessarium personę, sm quod personę dignitatem importat. Sicut & natura primò accipit sibi ad sustentationem proprij corporis, quod est necessarium ministerio virtutis nutritiuæ. Superfluum autem erogat ad gñationem alterius per virtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, quod necessitatem habeat, alioquin non esset rō, quare eleemosyna ei daretur. Sed cū non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem habentib. subueniri, non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatē patitur,

sustentari non potest. In illo enim casu locum habet, quod *Ambro dicit, Pasce fame morientem, si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo, est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Aliàs autem eleemosynas dare est in consilio, sicut & de quolibet meliori bono dantur consilia.

Refert di. 86 c Pasce

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Daniel loquebatur Regi, qui non erat legi Dei subiectus. Et ideò ea etiam quæ pertinent ad præceptum legis, quam non profitebatur, erant ei proponenda, per modum consilij. Vel potest dici, quod loquebatur in casu illo, in quo dare eleemosynam non est in præcepto.

AD SECVNDVM dicendum, quòd bona temporalia, quæ homini diuinitus conferuntur, eius quidem sunt, quantum ad proprietatem, sed quantum ad vsum non solum debent esse eius, sed etiam aliorum, qui ex eis sustentari possunt ex eo, quod ei superfluit. Vnde *Basilius dicit: Si fateris ea, tibi diuinitus prouenisse, s. temporalia bona, an iniustus est Deus inequaliter res nobis distribuens? Cur tu abundas, ille vero mendicat, nisi, vt tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille verò patientiæ brauijs decoretur? Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclaui cõseruas, discalceati calceus, qui penes te marcescit, indigentis argentum, quod possides inhumatum. Quo circa tot iniuriaris, quot dare vales. Et hoc idem dicit* Ambr. vt habetur in † Decretis distinctione quadragesimaseptima.

In ser. ad diuites auaros, sup illud Luc. 12. Destruã horrea mea.

*Ambr. in ser 81, t. 3. †hĩ di. 47. c. Sicut, ij.

AD TERTIVM dicendum, quod est aliquod tẽpus dare, in quo mortaliter peccat si eleemosynã dare omittat. Ex parte quidem recipientis, cùm apparet euidens, & vrgens necessitas nec apparet in promptu, qui ei subueniat. Ex parte verò dantis, cum habet superflua, quæ secundum statum præsentem non sunt sibi necessaria, prout probabiliter æstimari potest. Nec oportet, quod consideret ad oẽs casus, qui possunt contingere in futurum. Hoc enim esset de crastino cogitare quod Dominus prohibet. Mat. 6. Sed debet diiudicari superfluum, & necessarium, secundum ea, quæ probabiliter, & vt in pluribus occurrunt.

AD QVARTVM dicendum quòd omnis subuẽtio proximi reducitur ad præceptum, de honoratione parentum Sic enim & Apostolus interpretatur 1. ad Timoth 4. dicens: Pietas ad omnia vtilis est, promissionẽ habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ, quod dicit, quia in præcepto de honoratione parentum additur promissio, vt sis longæuus super terram. Sub pietate autem compræhenditur omnis eleemosynarum largitio.

190

ARTICVLVS VI.

Vtrum quis debeat dare eleemosynam de necessario.

Inf. q. 117. ar 1. ad 2. Et 4. di. 15 qõ. 2. ar. 4. q. 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis nõ debeat eleemosynam dare de necessario. Ordo enim charitatis non minus attenditur penes effectum beneficij, quàm penes interiorẽ affectum. Peccat autem, qui præpostere agit in ordine charitatis, quia ordo charitatis est in præcepto. Cum ergo ex ordine charitatis plus debeat aliquis se, quàm proximum diligere, videtur quod peccet si subtrahat sibi necessaria, vt alteri largiatur.

¶ 2 Præterea, Quicunque largitur de his, quæ sunt necessaria sibi, est propriæ substantiæ dissipator, quod pertinet ad prodigum, vt patet per* Philosophum in 4 Ethicorum. Sed nullum opus vitiosum est faciendum, ergo non est danda eleemosyna de necessario.

Lib 4. c. 1. to. 5.

¶ 3 Præterea, Apost. dicit 1 ad Timot 5. Si quis suorũ, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Sed quod aliquis det de his, quæ sunt sibi necessaria, vel suis, videtur derogare curæ, quã quis debet habere de se, & de suis, ergo videtur, quod quicũque de necessarijs eleemosynam dat, grauiter peccet.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Mat. 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Sed ille, qui dat omnia, quæ habet, pauperibus, non solum dat superflua, sed etiam necessaria: ergo de necessarijs potest homo eleemosynam dare.

RESPONDEO dicendũ, quod necessarium dupliciter dicitur. Vno modo, sine quo aliquid esse non põt, & de tali necessario omnino eleemosyna dari non dẽt. Puta si aliquis in articulo necessitatis constitutus, haberet solum, vñ posset sustentari, & filij sui, vel alij ad eũ pertinentes. De hoc n necessario eleemosynam dare, est sibi, & suis vitam subtrahere. Sed hoc dico, nisi fortè talis casus immineret, vbi subtrahendo sibi daret aliqui magnæ personæ, per quam ecclesia, vel respublica sustentaretur, quia pro talis personæ liberatione, seipsum, & suos laudabiliter periculo mortis exponeret, cùm bonũ cõe sit proprio præferendum. Alio modo dr̃ aliqd esse necessarium, sine quo non põt conuenienter vita transigi secundum conditionem, & statum propriæ personæ, & aliarum personarum, quarum cura ei incumbit. Huiusmodi necessarij terminus non est in indiuisibili constitutus, sed multis additis, non põt diiudicare esse vltra tale necessarium, & multis subtractis adhuc remanet, vñ possit conuenienter aliquis vitã transigere, secundum proprium statum. De huiusmodi ergo eleemosynã dare est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Inordinatũ autem esset, si aliquis tantum sibi de bonis proprijs subtraheret, vt alijs largiretur, quòd de residuo non posset vitam transigere conuenienter, secundum proprium statum, & negocia occurrentia. Nullus enim inconuenienter viuere dẽt. Sed ab hoc tria sunt excipienda, quorum primũ est, qñ aliquis statum mutat, puta per religionis ingressum. Tunc. n. omnia sua propter Christum largiẽs, opus perfectionis facit, se in alio statu ponendo. Secundo, qñ ea, quæ sibi subtrahit, etsi sint necessaria ad conuenientiam vitæ, tamen de facili resarciri possunt, vt non sequatur maximum inconueniens. Tertio, quando occurreret extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ. In his enim casibus laudabiliter prætermitteret aliquis id, quod ad decentiã sui status ptinere videret, vt maiori necessitati subueniret. Et p hoc patet de facili responsio ad obiecta.

191

ARTICVLVS VII.

Vtrum possit fieri eleemosyna de iniustè acquisitis.

4 di. 15 q. 2 ar. 4. q. 2. & 3. & quol. 11. ar. 30. cor.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod possit eleemosyna fieri de illicitè acquisitis. Dicitur enim Luc 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Mammona autem significat diuitias. Ergo de diuitijs inique acquisitis potest sibi aliquis spirituales amicos facere, eleemosynas largiendo.

¶ 2 Præterea, Omne turpe lucrum est, quod vr̃ esse illicite acquisitum. Sed turpe lucrum est, quod de meretricio acquiritur. Vnde & de huiusmodi sacrificiũ, vel oblatio Deo offerri non debet, secundum illud Deuter. 23. Nec offeres mercedem prostibuli in domo Dei tui. Similiter et turpiter acquiritur, quod acquiritur per aleas: quia, vt Philosophus dicit in 3. Ethic. Tales ab amicis lucrantur, quibus oportet dare. Turpissimè etiam acquiritur aliquid per symoniam, per quam aliquis Spirituisancto iniuriã facit, & tamen de huiusmodi eleemosyna fieri põt. Ergo de male acquisitis potest aliquis eleemosynã facere.

¶ 3 Præterea, Maiora mala sunt magis vitanda, quàm minora. Sed minus peccatum est detentio rei alienæ, quàm homicidium, quod aliquis incurrit, nisi aliquis in vltima necessitate subueniat, vt per * Ambr. dicentẽ, Pasce famæ morientem, quia si non paueris occidisti. Ergo aliqs põt eleemosynã facere in aliquo casu de male acquisitis.

Referẽ di. 86 c. Pasc.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in libro de Verbis Domini, de iustis laboribus facite eleemosynas. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Nolite velle eleemosynas facere de fænore & vsuris. Fidelibus dico quibus corpus Christi erogamus.

Ser. 35. inter princ. & mediũ, tom 10.

RESPONDEO dicendum, quod tripliciter põt aliquid esse illicitè acquisitũ: Vno enim modo, id, quod alicui licite

licitè ab aliquo acquiritur, debetur ei, à quo est acquisitū, nec pōt ab eo retineri, qui acquisiuit, sicut contingit in rapina, & furto, & vsuris. Et de talibus cùm hō teneatur ad restitutionem, eleemosyna fieri non pōt. Alio vero modo, est aliquid illicitè acquisitum quia quidē ille, qui acquisiuit, retinere non pōt, nec tñ debetur ei à quo acquisiuit quia & contra iustitiam accepit, & alter cōtra iustitiam dedit. Sicut contingit in simonia, in qua dans, & accipiens contra iustitiam legis diuinæ agit. Vñ non debet fieri restitutio ei, qui dedit, sed debet in eleemosynas erogari. Vt eadem rō est in similibus, in quibus .s. & datio, & acceptio est contra legem. Tertio modo est aliquid illicitè acquisitum, non quidē, quia ipsa acquisitio sit illicita, sed quia id, ex quo acquiritur, est illicitum, sicut patet de eo, quod mulier acqrit p meretriciū. Et hoc propriè vocaē turpe lucrū; quod n. mulier meretriciū exerceat, turpiter agit, & contra legē Dei. Sed in eo, quod accipit, non iniustè agit nec contra legem. Vñ quod sic illicitè acquisitum est, retineri pōt, & de eo eleemosyna fieri.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quod sicut Aug. dicit in li.* de verbis Dñi illud verbum dñi quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperib. largiūtur, & putant se facere quod præceptū est. Intellectus iste corrigendus est. Sed oēs diuitiæ iniquitatis dicuntur, vt dr in li. de * Quæstionibus Euangelij, quia nō sunt diuitiæ iniquæ, nisi iniquis, qui in eis spem constituunt. Vel fm * Ambro iniquum mammona dixit, quia varijs diuitiarum illecebris nostros tentat affectus. Vel quia in pluribus prædecessoribus quibus patrimonio succedis, aliquis reperitur, qui iniustè vsurpauit aliena, quāuis tu nescias, vt † Basilius dicit. Vel oēs diuitiæ dicunē iniquitatis, id est inæqualitatis, quia non æqualiter sunt omnibus distributæ, vno egente, & alio superabundāte.

*Marg.: Ser. 5. a princ. lo à princ. tomo 10. — Li. 2. c. 34. to 4. — * Li. 7. in Lucā. c. vi. parum à prin. to 5. — † Basil. in ser. de diuite.*

AD SECVNDVM dicendū, quod de acquisito per meretricium iam * dictum est, qualiter eleemosyna fieri possit. Non aūt fit de eo sacrificium, vel oblatio ad altare, tum pp scandalum, tum pp sacrorum reuerentiam. De eo ēt, quod est per simoniam acquisitum, pōt fieri eleemosyna, quia non est debitum ei, qui dedit, sed meretur illud amittere. Circa illa verò, quæ per aleas acquirūtur, videtur aliquid illicitū ex diuino iure, scilicet quod aliquis lucretur ab his, qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt minores, & furiosi, & hmōi, & quod aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum, & quod fraudulenter ab eo lucretur. Et in his casibus tenetur ad restitutionē, & sic de eo non pōt eleemosynā facere. Aliquid aūt vr esse vlterius illicitū ex iure positiuo ciuili quod prohibet vniuersaliter tale lucrū. Sed quia ius ciuile nō obligat oēs, sed eos solos, qui sunt his legibus subiecti, & iterū per dissuetudinē abrogari pōt; ideo apud illos, qui sunt huiusmodi legibus obstricti, tenentur vniuersaliter ad restitutionē, qui lucrantur; nisi forte contraria cōsuetudo præualeat, aut nisi aliqs lucrat' sit ab eo, qui traxit eū ad ludū, in quo casu non teneē restituere, quia ille, qui amisit, nō est dignus recipe. Nec pōt licitè retinere tali iure positiuo durante. Vñ dēt de hoc eleemosynā facere in hoc casu.

Marg.: In cor. ar.

AD TERTIVM dicendū, quod in casu extremæ necessitatis oia sunt cōia. Vñ licet ei, qui talem necessitatē patitur, accipere de alieno ad sui sustentationē, si nō inueniat, qui sibi dare velit. Et eadē rōne licet habere aliqd de alieno, & pōt de hoc eleemosynā dare, quinimò & accipere, si aliter subueniri nō possit necessitatē patiē ti. Si tñ fieri pōt sine periculo, det requisita Dñi voluntate pauperi prouidere extremam necessitatem patienti.

Marg.: 192 — 4. di 15. q. 2. ar. 5. q. 1. a. 3. & 4. & opus. 73. c. 17 & quol. 8. ar. 5. — Sup illud. 1. ad Tim. 4. pietas ad oia vtilis est, tom. 5.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui est in potestate alicuius constitutus, possit eleemosynam facere.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, quod ille, qui est in ptāte alterius constitutus, possit eleemosynam facere. Religiosi. n. sunt in ptāte suorum prælatorum, quibus obedientiam vouerunt. Sed si eis non liceret eleemosynā facere, damnū reportarēt ex statu religionis, quia sicut * Amb. dicit, Summa Christianæ religionis in pietate consistit, quæ maxime per eleemosynarū largitionē commendatur. Ergo illi, qui sunt in ptāte alterius constituti, possunt eleemosynam facere.

¶ 2 Præterea, Vxor est sub ptāte viri, vt dr Gene. 3. Sed vxor pōt eleemosynā facere, cum assumatur in viri societatē. Vñ & de B. Lucia dr, quod ignorante sponso, eleemosynas faciebat. Ergo per hoc, quod aliquis est in ptāte alterius cōstitutus, non impedit, quin possit eleemosynas facere.

¶ 3 Præterea, Naturalis quædam subiectio est filiorū ad parentes. Vñ Apostolus ad Ephe 7. dicit, Filij, obedite parentibus vestris in Domino. Sed filij, vt vr, possunt de rebus patris eleemosynas facere, quia sunt quodāmodo ipsorū, cùm sint hæredes; & ideò cùm possint eis, vti ad vsum corporis, multo magis vr, quod possint eis, vti eleemosynas, dando ad remediū animæ suæ. Ergo illi, qui sunt in ptāte alterius constituti, possunt eleemosynas dare.

¶ 4 Præterea, Serui sunt sub potestate dominorum, secundum illud ad Titum 2 Seruos dominis suis subditos esse. Licet aūt eis aliquid in vtilitatem Domini facere, quod maximè fit, si pro eis eleemosynas largiant. Ergo illi, qui sunt in ptāte cōstituti, pñt eleemosynas facere.

SED CONTRA est, quòd eleemosynæ nō sunt faciēdæ de alieno, sed de iustis laboribus proprijs, vnusquisq; eleemosynam facere debet, vt * Aug dicit, in libro de verbis Domini. Sed si subiecti alijs eleemosynā facerent, hoc esset de alieno. Ergo illi, qui sunt sub potestate constituti aliorum, non possunt eleemosynā facere.

Marg.: Ser. 35. inter prin. & med. to. 10.

RESPONDEO dicendum, quod ille, qui est sub potestate alterius constitutus, inquantu hmōi, fm superioris ptātē regulari dēt. Hic est n. ordo naturalis, vt inferiora, fm superiora regulentur. Et ideo oportet, quòd ea, in quibus inferior superiori subijcitur, dispenset, nō aliter, quā ei sit à superiore permissum. Sic ergo ille, qui est sub potestate cōstitutus, de re, fm quam superiori subijcitur, eleemosynam facere non debet, nisi quatenus ei à superiore fuerit commissum. Si quis verò habeat aliquid, fm quod potestati superioris non subsit, iam secundum hoc, non est ptāti subiectus, quantum ad hoc proprij iuris existens, & de hoc, pōt eleemosynā facere.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod monachus si hēt dispensationem à prælato commissam, pōt eleemosynas facere de rebus monasterij, fm quod sibi est commissum. Si verò non habet dispensationem, quia nihil propriū habet, tunc non pōt facere eleemosynam sine licentia Abbatis, vel expressè habita, vel probabiliter præsumpta, nisi fortè in articulo extremæ necessitatis, in quo licitū esset ei furari, vt eleemosynā daret. Nec pp hoc efficitur peioris conditionis, quia sicut dr in lib. de * Eccle. dogma. Bonū est facultates cū dispēsatione pauperib. erogare, sed melius est pro intētione sequendi Dñm, in simul oia donare, & absolutū solicitudine, egere cū Christo.

Marg.: Ca. 71. habetur inter opera Aug. to. 3.

AD SECVNDVM dicendum, quod si vxor habet alias res, præter dotem, quæ ordinatur ad sustentanda onera matrimonij, vel ex proprio lucro, vel quocunque alio licito modo, pōt dare eleemosynas, etiam irrequisito assensu viri; moderatas tñ, ne ex earum superfluitate vir depauperetur. Alias autem non debet dare eleemosynas sine consensu viri, vel expresso, vel præsumpto, nisi in articulo necessitatis, sicut de monacho * dictum est. Quamuis enim mulier sit æqualis viro in actu matrimonij, tamen in his, quę ad dispositionem domus pertinent, vir caput est mulieris, secundum Apostolum 1. ad Cor. 11. Beata autem Lucia sponsum habebat, non virum. Vnde de consensu matris poterat eleemosynam facere.

Marg.: In isto ar. ad 1. arg.

AD TERTIVM dicendum, quod ea, quæ sunt filij familias, sunt & patris, & ideò non potest eleemosynam facere, nisi fortè aliquam modicam, de qua potest præsumere, quòd patri placeat, nisi fortè alicuius rei esset sibi a patre dispensatio commissa. Et idem dicendum est de seruis. Vnde patet solutio AD QVARTVM.

139

ARTICVLVS IX.

Vtrum propinquioribus sit magis eleemosyna danda.

4.di.15.q. 2.ar.6.q 3 Et Rom. 12. lect 2. fin. & 1. cor.16.co. 1.

AD NONVM sic proceditur Vr, quod non sit magis propinquioribus eleemosyna facienda. Dicitur enim Eccle.12 Da misericordi, & ne suscipias peccatorem; benefac humili, & non de impio. Sed quandoque contingit, quod nostri propinqui sunt peccatores, & impij. Ergo non sunt eis magis eleemosynæ faciendæ.

¶ 2 Præterea Eleemosynæ sunt faciendæ propter retributionem mercedis æternæ, secundum illud Matth 6 Et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Sed retributio æterna maximè acquiritur ex eleemosynis, quæ sanctis erogantur, secundum illud Luc 16 Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula, quod exponens * Augustin in lib. de Verbis Domini dicit. Qui sunt, qui habebunt æterna habitacula, nisi sancti Dei? & qui sunt, qui ab eis recipiendi sunt in tabernacula, nisi qui eorum indigentiæ seruiunt? Ergo magis sunt eleemosynæ dandæ sanctioribus, quàm propinquioribus

Ser.35 circa princ. tom. 10.

¶ 3 Præterea, Maximè homo est sibi propinquus. Sed sibi non potest homo eleemosynam facere Ergo videtur, quòd non sit magis facienda eleemosyna personæ magis coniunctæ

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. ad Timot. 5 Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * Aug dicit in 1. de Doct. Chist. Illi qui sunt nobis magis coniuncti, quasi quadam sorte nobis obueniunt, ut eis magis prouidere debeamus. Est tamen circa hoc discretionis ratio adhibenda secundum differentiam coniunctionis, & sanctitatis & utilitatis. Nam multo sanctiori magis indigentiam patienti, & magis utili ad commune bonum est magis eleemosyna danda, quam personæ propinquiori, maximè si non sit multum coniuncta, cuius cura specialis nobis non immineat, & si magnam necessitatem non patiatur.

Lib. 1.ca. 28. tom.3

AD PRIMVM ergo dicendum, quod peccatori non est subueniendum, inquantum est peccator, id est, ut per hoc in peccato foueatur, sed inquantum homo est, idest vt natura sustentetur.

AD SECVNDVM dicendum, quod opus eleemosynæ ad mercedem retributionis æternam dupliciter ualet. Vno quidem modo ex radice charitatis, & secundum hoc eleemosyna est meritoria, prout in ea seruatur ordo charitatis, secundum quam propinquioribus magis prouidere debemus, cæteris paribus Vnde * Ambr dicit in primo de Officijs: Est illa probanda liberalitas, ut proximos sanguinis tui non despicias, si egere cognoscas Melius est enim, vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere. Alio modo valet eleemosyna ad retributionem vitæ æternæ ex merito eius, cui donatur, qui orat pro eo, qui eleemosynam dedit Et secundum hoc loquitur ibi Augustinus.

Li.1. c.30. cir. med. tom. 1.

AD TERTIVM dicendum quod cùm eleemosyna sit opus misericordiæ, sicut misericordia non est propriè ad seipsum, sed per quandam similitudinem, ut supra * dictum est, ita et proprie loquendo, nullus sibi eleemosynam facit, nisi forte ex persona alterius puta cum aliquis distributor ponitur eleemosynarum, potest & ipse sibi accipere, si indigeat eo tempore, quo & alijs ministrat.

q 30.ad 1. ad secdm.

194 Inf.q 117 ar. 1 ad 2. Et 2.Cor. 8.co. 2 & 3. & ca 9. cor 4 & 5 * li 1. c.30 cir. med. tom.1.

ARTICVLVS X.

Vtrum eleemosyna sit abundanter facienda.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr, quod eleemosyna nõ sit abundanter facienda Eleemosyna enim maximè debet fieri coniunctioribus Sed illis non debet sic dari, ut ditiores inde fieri ualeant, sicut* Ambr. dicit in 1. de Offic. ergo nec alijs debet abundanter dari.

¶ 2 Præterea, † Ambros. dicit ibidem, Non debent simul effundi opes, sed dispensari. Sed abundantia eleemosynarum ad effusionem pertinet. Ergo eleemosyna non debet fieri abundanter.

† Lib. 1.c. 30. circa med, to.1

¶ 3 Præterea, Secundæ ad Corint. 8. dicit Apostolus Non ut alijs sit remissio (id est, ut alij de nostris otiosè viuant) nobis autem sit tribulatio, id est paupertas. Sed hoc contingeret, si eleemosyna daretur abundanter. Ergo non est abundanter eleemosyna largienda.

SED CONTRA est, quod dicitur Tob.4 Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.

RESPONDEO dicendum, quod abundantia eleemosynæ pôt considerari & ex parte dantis, & ex parte recipientis. Ex parte, quidem dantis, cum scilicet aliquis dat quod est multum secundum proportionem propriæ facultatis, & sic laudabile est abundanter dare. Vnde & Dñs Luc.21 laudauit uiduam, quæ ex eo, quod deerat illi, omnem uictum, quem habuit, misit Obseruatis tamen his, quæ suprà dicta sunt, de eleemosyna facienda de necessario. Ex parte uero eius, cui datur, est abundans eleemosyna dupliciter. Vno modo, quod suppleat sufficienter eius indigentiam, & sic laudabile est abundanter eleemosynam tribuere. Alio modo, ut superabundet ad superfluitatem. Et hoc non est laudabile, sed melius est pluribus indigentibus elargiri. Vnde & Apostolus dicit 1 ad Corin 13 Si distribuero in cibos pauperum. Vbi * Glo. dicit. Per hoc cautela eleemosynæ docetur, ut non uni, se multis detur, ut pluribus prosit.

Gl. interlineat. ibi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de abundantia superexcedente necessitatem recipientis eleemosynam.

AD SECVNDVM dicendum, quod auctoritas illa loquitur de abundantia eleemosynæ ex parte dantis. Sed intelligendum est, quòd Deus non vult simul effundi omnes opes, nisi in mutatione status. Vnde subdit * ibidem, Nisi fortè, ut Elisæus boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit, ut nulla cura domestica teneretur.

Loco citato in arg.

AD TERTIVM dicendum, quod auctoritas inducta quantum ad hoc, quod dicit: Nõ ut alijs sit remissio, uel refrigerium; loquitur de abundantia eleemosynæ, quæ superexcedit necessitatem recipientis, cui non est, danda eleemosyna, ut inde luxurietur, sed ut inde sustentetur. Circa quod tamen est discretio adhibenda propter diuersas conditiones hominum, quorum quidam delicatius nutriti, indigent magis delicatis cibis, aut uestibus Vnde * Ambro. dicit in libro de Offic. Consideranda est in largiendo ætas atque debilitas Nonnunquam etiam uerecundia, quæ ingenuos prodit natales, aut si quis ex diuitijs in egestatem cecidit, sine uitio suo. Quantum verò ad id, quod subditur: Nobis autem tribulatio, loquitur de abundantia ex parte dantis. Sed sicut * Glo. ibidem dicit, non hoc ideò dicit, quin melius esset, sabundanter dare. Sed de infirmis timet, quos sic dare monet, ut egestatem non patiantur.

Eiusdẽ 1. libri.c. 20 tom. 1.

Gl. interlineat. ibi.

QVAESTIO XXXIII.

De correctione fraterna, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de correctione fraterna.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum fraterna correctio sit actus charitatis.
¶ Secundo, vtrum sit sub præcepto.
¶ Tertio, vtrum hoc præceptum extendat se ad omnes, uel solum ad prælatos.
¶ Quarto, vtrum subditi teneãtur, ex hoc præcepto prælatos corrigere.
¶ Quinto, utrum peccator possit corrigere.
¶ Sexto, vtrum aliquis debeat corrigi, qui ex correctione fit deterior.
¶ Septimo, vtrum secreta correctio debeat præcedere denuntiationem
¶ Octauo, vtrum testium inductio debeat præcedere denuntiationem.

QVÆSTIONIS XXXIII.
De fraterna Correctione, In octo partes diuisæ,

AXIOMA.

Correctio illa, qua delinquentis malo, propter priuatum ipsius commodum, mederi studemus, 1 charitatis actus est, 2 caditq; sub præceptum, quandocunq; ad delinquentis emendationem, delinquenti necessaria, aut profutura, verisimili coniectura iudicatur 6 alias enim (quando videlicet, aut nihil profutura, aut plus mali quam boni allatura probabiliter creditur) tã. abest à præcepto, ut eius omissio, quam susceptio multo sit laudabilior. 3 Atque hæc correctio ad omnes pertinet charitate præditos, siue præfecti sint siue alterius cuiuscunq; conditionis, 4 tum eorum, qui præsunt, quàm eorum, qui subiecti sunt, respectu; In qua exequenda, quando fratris peccatum non est passim notum, neq; eius noxa ad illos alios, quàm ad ipsius delinquentis, & eius, contra quem delinquitur, detrimentum redundat, hic ordo seruari debet, 7 vt denuntiationem secreta commonitio, & hac non proficiente 8 testium productio, antecedat: Cæterum licet fraterna correctio, ad eorum munus propriè spectet, qui omni crimine vacant, 5 in nullam tamen incurreret culpã is peccator, qui animo humili sine scandalo, ad fratrem de maiori scelere, quàm suum sit, reprehendendum accederet.

195

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum fraterna correctio sit actus charitatis.

Infr. art. 4. cor Et 24. di. 19. qõ. 2 artic. 1. ad sextum. * Glo. ordinaria, ibi.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q fraterna correctio non sit actus charitatis. Dicit enim * Gl. Matth. 18 super illud: Si peccauerit in te frater tuus, q frater est arguendus ex zelo iustitiæ, sed iustitia est uirtus distincta a charitate ergo correctio fraterna non est actus charitatis, sed iustitiæ.

¶ 2 Præterea, Correctio fraterna fit per secretam admonitionem. Sed admonitio est consiliũ quoddam, qđ pertinet ad prudentiam, Prudentis enim est benè consiliatiuum, ut dicitur in 6.* Eth. Ergo fraterna correctio non est actus charitatis, sed prudentiæ.

Lib. 6. c. 5 tom. 5.

¶ 3 Præterea, Contrarij actus non pertinent ad candẽ virtutẽ Sed supportare peccantem est actus charitatis, fm illud ad Galat 6. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, quæ est lex charitatis Ergo videtur, quòd corrigere fratrem peccantem, quod est contrarium supportationi, non sit actus charitatis.

SED CONTRA, Corrigere delinquentem est, quædã eleemosyna spiritualis. Sed eleemosyna est actus charitatis, ut supra * dictum Ergo & correctio fraterna est actus charitatis.

q 32. art. 1

RESPONDEO dicendũ, q correctio delinquẽtis est, quoddam remedium, quod debet adhiberi contra peccatũ alicuius. Peccatum autem alicuius dupliciter considerari põt. Vno quidem modo, inquantum est nociuum ei, qui peccat. Alio modo, inquantũ uergit in nocumentum aliorum, qui ex eius peccato lædunt, vel scandalizantur, & ẽt inquantum est in nocumentũ boni cõis, cuius iustitia per peccatum hominis perturbat. Duplex ergo est correctio delinquentis. Vna quidẽ, quæ adhibet remedium peccato, inquantum est quoddam malũ ipsius peccantis, & ista est propriè fraterna correctio, quæ ordinatur ad emendationẽ delinquentis. Remouere aũt malum alicuius, eiusdem rationis est, sicut bonum eius procurare. Procurare aũt fratris bonũ ptinet ad charitatẽ, per quã volumus & operamur bonum amico. Vñ etiã correctio fraterna est actus charitatis, quia per eã repellimus malum fratris, s. peccatum, cuius remotio magis pertinet ad charitatem, quàm etiam remotio exterioris damni, uel ẽt corporalis nocumenti, quanto cõtrariũ bonum virtutis, magis est affine charitati, quam bonum corporis, uel exteriorum rerum. Vñ correctio fraterna est actus charitatis potius, q̃ curatio infirmitatis corporalis, uel subuentio, qua excluditur exterior egestas. Alia uerò correctio est, quæ adhibet remedium peccati delinquentis, fm quod est in malum aliorum, & præcipuè in nocumentum communis boni. Et talis correctio est actus iustitiæ, cuius est conseruare rectitudinem iustitiæ unius ad alterum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q glossa illa loquitur de secunda correctione, quæ est actus iustitiæ. Vel si loquatur etiam de prima, tunc iustitia ibi sumitur, fm quod est vniuersalis virtus, ut infrà * dicetur, prout ẽt omne peccatum est iniquitas, ut dicitur 1. Ioan. 3. quasi contra iustitiam existens.

q. 58. art. 5.

AD SECVNDVM dicendum q sicut Philos dicit in 6.* Eth Prudentia facit rectitudinem in his, quæ sunt ad finem, de quibus est consilium, & electio. Tamẽ cum per prudentiam aliquid rectè agimus, ad finẽ alicuius uirtutis moralis, puta temperantiæ, uel fortitudinis, actus ille est principaliter illius uirtutis, ad cuius finẽ ordinat Quia ergo admonitio, quæ fit in correctione fraterna, ordinatur ad amouendum fratris peccatũ, qđ pertinet ad charitatẽ, manifestum est, q talis admonitio principaliter est actus charitatis, quasi imperãtis, prudentiæ verò secũdariò, quasi exequẽtis, & dirigẽtis actum.

Li. 6. ex c. 2. 7. & 11. tom 5.

AD TERTIVM dicẽdũ, q correctio fraterna nõ opponitur supportationi infirmorum, sed magis ex ea consequitur. In quantũ enim aliquis supportat peccantẽ, inquantum contra eũ non turbatur, sed beneuolentiã ad eum seruat, & ex hoc contingit, q eum satagit emendare.

196

ARTICVLVS II.
Vtrum correctio fraterna sit in præcepto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q correctio fraterna non sit in præcepto. Nihil enim qđ est impossibile, cadit sub præcepto, fm illud * Hierony Maledictus qui dicit Deum aliquid impossibile præcepisse Sed Eccl 7. dicitur. Cõsidera opera Dei, q nemo possit corrigere, quem ille despexerit. Ergo correctio fraterna non est in præcepto.

4. dist. 19 q. 2. ar. 2. qu. 1. Et viri. q 3. arti. 1. ad 16. * In expositio. Symboli, ad Damasũ, tom. 2.

¶ 2 Præterea, Omnia præcepta legis diuinæ ad præcepta decalogi reducuntur. Sed correctio fraterna non cadit sub aliquo præceptorum decalogi. Ergo non cadit sub præcepto.

¶ 3 Præterea, Omissio præcepti diuini est peccatum mortale, quod in sanctis uiris non inuenit. Sed omissio fraternæ correctionis inuenit in sanctis, & in spiritualibus uiris. Dicit enim * Aug. de Ciuit. Dei, q non solum inferiores, uerùm ẽt hi, qui superiorem uitæ gradum tenent, ab aliorum reprehensione se abstinent propter quandam cupiditatis maculam, nõ propter officia charitatis Ergo correctio fraterna non est in præcepto.

Lib. 1. ca. 9 parum à med. to. 5.

¶ 4 Præterea, Illud, quod est in præcepto, habet rationẽ debiti. Si ergo correctio fraterna caderet sub præcepto, hoc fratrib deberemus, ut eos peccatores corrigeremus. Sed ille, qui debet alicui debitum corporale, puta pecuniã, non debet esse contentus, ut ei occurrat creditor, sed dẽt eũ quærere, ut debitum reddat. Oporteret ergo, q homo quæreret correctione indigentes ad hoc, q eos corrigeret, quod uidetur inconueniens, tùm propter multitudinem peccantium, ad quorum correctionem vnus homo non posset sufficere; tum etiam, quia oporteret, q religiosi de claustris suis exirent ad corrigendos homines, quod est inconueniens. Non ergo fraterna correctio est in præcepto.

SED

Serm. 16 inter pri. & med to. 10

SED CONTRA est, quod * Aug dicit in lib. de verbis Dñi Si neglexeris corrigere, peior eo factus es, qui peccauit. Sed hoc non esset, nisi per huiusmodi negligentiam aliquis præceptum omitteret. ergo correctio fraterna est in præcepto

RESPONDEO dicendũ φ correctio fraterna cadit sub præcepto Sed considerandum est, φ sicut præcepta negatiua legis prohibent actus peccatorũ, ita præcepta affirmatiua inducũt ad actus virtutum. Actus autem peccatorum sunt ſm ſe mali, & nullo modo bene fieri possunt nec aliquo tempore, aut loco, quia ſm ſe sunt coniuncti malo fini, ut dicitur in 2.* Ethi & ideo præcepta negatiua obligant semper, & ad semper. Sed actus uirtutum non quolibet modo fieri debet, sed obseruatis debitis circunstantijs, quæ requirũtur ad hoc, φ sit actus virtuosus, ut scilicet fiat ubi dēt, & qñ debet, & ſm quod debet. Et quia dispositio eorum, quæ sunt ad finem, attenditur ſm rationem finis, in istis circunstantijs uirtuosi actus, præcipuè attendenda est rõ finis, qui est bonũ uirtutis Si ergo sit aliqua talis omissio alicuius circunstantiæ circa virtuosum actum, quæ totaliter tollat bonũ virtutis, hic actus contrariatur præcepto Si aũt sit defectus alicuius circunstantiæ, quę non totaliter tollat uirtutem. licet non perfectè attingat ad bonum uirtutis, non est contra præceptum. Vñ & Philosop. dicit in 2.* Ethic Quòd si parũ discedat a medio, non est contra virtutem, sed si multum discedatur, corrumpitur uirtus in suo actu. Correctio aũt fraterna ordinatur ad fratris emendationem, & ideo homo cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad istum finem, non autem ita, quòd quolibet loco uel tempore frater delinquens corrigatur.

Lib. 2. ca. 6. tom. 5.

Lib. 2 circa finem libri, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, φ in omnibus bonis agendis operatio hominis nõ est efficax, nisi adsit auxiliũ diuinum, & tñ homo dēt facere quod in se est. Vñ * Aug dicit in li. de Correctione & gratia: Nesrientes qs pertineat ad prædestinatorũ numerum, & quis nõ pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut oẽs uelimus saluos fieri. Et ideo omnib. debemus fraternæ correctionis officium impendere sub spe diuini auxilij.

ca. 15. paulo a prin. tom. 7.

AD SECVNDVM dicẽdum, φ sicut supra * dictum est, omnia præcepta, quæ pertinent ad impendendum aliquod beneficium proximo, reducuntur ad præceptum de honoratione parentum.

q. 32. ar. 5. ad 4.

AD TERTIVM dicendũ, φ correctio fraterna tripliciter omitti potest. Vno quidem modo meritoriè, quãdo ex charitate aliquis correctionem omittit. Dicit enim * Augus. in 1. de ciuitate Dei: Si propterea quisq; obiurgandis, & corripiendis malè agentib. parcit, quia oportunũ tempus inquiritur, uel eisdẽ ipsis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, uel ad bonam vitam, & piã erudiendos impediant alios infirmos, & premant, atq; auertant à fide, non vĩ esse cupiditatis occasio, sed consiliũ charitatis. Alio modo prætermittitur fraterna correctio cum peccato mortali, qñ scilicet formidatur (vt ibi * dicitur) iudicium vulgi & carnis excruciatio uel peremptio, dum tamen hæc ita dominentur in animo, φ fraternæ charitati præponantur. Et hoc uidetur contingere, qñ aliquis præsumit de aliquo delinquente probabiliter, φ posset eum à peccato retrahere, & tñ propter timorem, uel cupiditatem prætermittit. Tertio mõ, hmõi omissio est peccatum veniale, quando timor, & cupiditas tardiorem faciũt hominẽ ad corrigenda delicta fratris. Non tamen ita, φ si ei constaret, φ fratrem posset à peccato retrahere, propter timorem, uel cupiditatem omitteret, quibus in animo suo præponit charitatem fraternam. Et hoc modo quandoq; uiri sancti negligent corrigere delinquentes.

Li. 1. ca 9. ante med. tom. 5.

Eiusdem primi lib. c. 9. tom. 5

AD QVARTVM dicendũ, φ illud quod debetur alicui determinatæ, & certæ personæ, siue sit bonũ corporale, siue spirituale; oportet φ ei impendamus, nõ expectantes, φ nobis occurrat, sed debitam solicitudinem hẽntes, ut eum inquiramus. Vñ sicut ille, qui debet pecuniam creditori, debet eum requirere cũm tempus fuerit, vt ei debitum reddat; ita qui habet spiritualiter curam alicuius, debet eum quærere ad hoc, quòd eum corrigat de peccato. Sed illa beneficia, quę non debentur certæ personæ, sed communiter omnibus proximis, siue sint corporalia, siue spiritualia, non oportet nos quærere, quibus impendamus, sed sufficit, quod impendamus eis, qui nobis occurrunt. Hoc enim quasi pro quadam sorte habendum est, ut * Augus. dicit in 1. de doct. Christ Et propter hoc * dicit in lib. de Verb Domini φ admonet nos Dominus noster nõ negligere inuicem peccata nostra non quęrendo, quid reprehendas, sed videndo, quid corrigas Alioquin efficeremus exploratores vitæ aliorum, contra id, quod dicitur Prouerb. 24. Ne quæras impietatem in domo iusti, & non uastes requiem eius. Vñ de patet, φ nec religiosos oportet exire claustrum ad corrigendum delinquentis.

Lib. 1. de doc. chris. c. 28. parũ a prin. to. 3. * Ser. 16. i pri illius, tom. 10.

ARTICVLVS III.

197

Vtrum correctio fraterna pertineat solum ad prælatos.

AD TERTIVM sic proceditur. Vĩ, φ correctio fraterna non pertineat nisi ad prælatos. Dicit enim Hieron Sacerdotes studeant illud Euãgelij implere, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Sed nomine sacerdotum consueuerunt significari prælati, qui habent curam aliorum. Ergo uidetur, quòd ad solos pertineat fraterna correctio.

4. di. 19. q. 2. arti. 2. Et vir. q. 3. artic. 1.

¶ 2 Præterea, Fraterna correctio est quędã eleemosyna spiritualis. Sed corporalem eleemosynã facere pertinet ad eos, qui sunt superiores in temporalibus, s. ditiores. Ergo & fraterna correctio pertinet ad eos, qui sunt superiores in spiritualibus, scilicet ad prælatos

¶ 3 Pręterea, ille qui corripit alium, mouet eum sua admonitione ad melius. Sed in rebus naturalib. inferiora mouentur à superioribus Ergo etiam secundum ordinem virtutis, qui sequitur ordinem naturæ, ad solos prælatos pertinet, inferiores corrigere.

SED CONTRA est, quod * dř 24. quæst. 3. Tam sacerdotes, quàm reliqui fideles omnes summam debent habere curam de his, qui pereunt, quatenus eorũ redargutione, aut corrigantur a peccatis, aut si incorrigibiles apparueant, ab Ecclesia separentur.

25. quæst. 3 c. Tam sacerdotes.

RESPONDEO dicendum, φ sicut * dictũ est, duplex est correctio. Vna quidẽ, quę est actus charitatis, quæ specialiter tendit ad emendationẽ fratris delinquẽtis per simplicem admonitionẽ, & talis correctio pertinet ad quemlibet charitatem habentẽ, siue sit subditus, siue prælatus. Est aũt alia correctio, quæ est actus iustitiæ, per quam intenditur bonum cõe, quod non solum procuratur per admonitionem fratris, sed etiam interdum per punitionẽ, ut alij à peccato timentes desistãt. Et talis correctio pertinet ad solos pręlatos, qui non solum habent admonere, sed etiam corrigere puniendo.

ar. 1. huius quęst.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, φ etiam in correctione fraterna, quæ ad omnes pertinet, grauior est cura prælatorum, ut dicit * Aug in 1 de ciuitate Dei. Sicut enim temporalia beneficia potius debet aliquis exhibere illis, quorum curam tẽporalem habet; ita etiam beneficia spiritualia, puta correctionem, doctrinam, & alia huiusmodi magis debet exhibere illis, qui sunt suæ spirituali curæ commissi Non ergo intendit * Hieronymus dicere, φ ad solos sacerdotes pertineat præceptum de correctione fraterna, sed quod ad hos specialiter pertinet.

Li 1. cap. 9 tom. 5.

Loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendũ, φ sicut ille, qui habet, vnde corporaliter subuenire possit, quãtum ad hoc diues est, ita ille, qui habet sanum rationis iudicium, ex quo possit alterius delictum corrigere, quantum ad hoc est superior habendus.

AD TERTIVM dicendũ, φ etiam in rebus naturalibus quædam mutuo in se agunt, quia quantum ad aliquid sunt se inuicem superiora, prout scilicet, utrunq; est

est quodammodo in potentia, & quodammodo in actu respectu alterius Et similiter aliquis inquantum hēt sanum rōnis iudicium in hoc, in quo alter delinquit, potest eum corrigere, licet non sit simpliciter superior.

198

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quis teneatur corrigere prælatum suum.

4 di. 19. q. 2. ar. 2. qō. 1. Et ueri. qō. 3. ar. 1. ad 18. & Ca 2. lect. 3. prin. Et ad Col. c. vlt. fin

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, φ aliquis non teneatur corrigere prælatū suum. Dr enim Exod 19 Bestia, quæ tetigerit montem, lapidabitur, Et 2 Reg 6 dr, φ Oza percussus est à Dño, quia tetigit arcam. Sed p montem, & arcam significatur prælatus Ergo prælati non sunt corrigendi à subditis.

¶ 2 Præterea, Galat. 2. Super illud, In faciem ei restiti, dicit * Gl ut par ergo cum subditus non sit par prælato, non debet eum corrigere.

Gl. Amb. ibidem.

¶ 3 Præterea Greg. dicit: Sanctorum vitam corrigere non præsumat, nisi qui de se meliora sentit. Sed aliquis non debet de se meliora sentire, quam de prælato suo. Ergo prælati non sunt corrigendi.

SED CONTRA est, quòd * Aug. dicit in regula, Non solum vestri, sed ét ipsius, s. prælati miseremini, q inter uos, quāto in loco superiori, tanto in periculo maiori uersatur. Sed correctio fraterna est opus misericordiæ ergo & prælati sunt corrigendi.

In regula c non remotè à fine, tom. 1.

RESPONDEO dicendum, φ correctio, quæ est actus iustitiæ per coercionē pœnæ, non competit subdito respectu plati Sed correctio fraterna, quæ est actus charitatis, ptinet ad vnūquemq; respectu cuiuslibet psonæ, ad quā charitatē dēt hēre, si in eo aliqd corrigibile inueniat. Actus eñ ex aliquo habitu, uel potentia pcedēs, se extendit ad oīa, quæ continent sub obiecto illius potētiæ uel habitus, sicut visio ad oīa, quæ continent sub obiecto visus Sed qa actus uirtuosus debet esse moderatus debitis circūstātijs; iō in correctione, qua subditi corrigūt prçlatos dēt modus cōgruus adhiberi, vt. s. nō cū proteruia, & duritia, sed cum māsuetudine, & reuerentia corrigant Vñ Apostolus dicit 1 ad Timoth. 5. Seniorē ne increpaueris, sed obsecra ut patrē. Et iō * Dionys. redarguit Demophylū monachū, quia sacerdotē irreuerēter correxerat, eū pcutiēs, & de Ecclesia eijciēs.

Incipit episto. Heraxrum historiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ tunc prælatus inordinatè vr tangi, quando irreuerēter obiurgatur, vel etiam quando ei detrahitur. Et hoc significatur per contactum montis, & arcæ damnatum à Deo.

AD SECVNDVM dicendū, φ in faciē resistere corā omnib. excedit modū fraternç correctionis. Et iō sic Paulū Petrū nō reprehēdisset, nisi aliquo modo par esset, quantū ad fidei defensionē. Sed in occulto admonere & reuerēter, hoc pō. ēt ille, q nō est par. Vñ Apostolus ad Coloss. vlt. scribit de subditis, ut prælatū suū admoneāt, cū dicit, Dicite Archippo epo, Ministerium tuū imple. Sciendū tñ est, φ ubi immineret periculum fidei, ēt publicè essent prælati à subditis arguendi. Vñ & Paulus, q erat subditus Petro, pp̄ter imminens periculū scandali circa fidē, Petrū publicè arguit. Et sicut * Gl. August dicit ad Gala 2. Ipse Petrus exemplū maioribus prçbuit, vt sicubi fortè rectum tramitē reliquissent, non dedignentur etiam à posterioribus corrigi.

Epi. 19 inter mediū & fi. to. 2.

AD TERTIVM dicendū, φ psumere se esse simpliciter meliorem, quàm platus suus, vr esse psumptuosę supbię Sed æstimare se meliorē quātū ad aliqd nō est psumptionis, qa nullus est in hac uita, q nō heat aliquē defectū. Et ēt cōsiderandū est, φ cùm aliquis prælatum charitatiuè monet, non pp hoc se maiorē existimat, sed auxiliū impartitur ei, q quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur, ut * Augu. dicit in regula.

* Loco citato i argum.

199

ARTICVLVS V.

Vtrum peccator debeat corrigere delinquentem.

4. di. 19. q. 2. ar. 2 q. 2 Et Matt 7 corp. 2. & Ro. 2. co. 2

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, φ peccator corrigere debeat delinquentem. Nullus enim propter peccatū quod commisit, à præcepto obseruādo excusat. Sed correctio fraterna cadit sub præcepto, ut * dictum est ergo vr, φ propter peccatum, quod quis commisit, nō debeat prætermittere huiusmodi correctionē.

* ar. 2. huius quæst.

¶ 2 Præterea, Eleemosyna spiritualis potior est, quàm corporalis eleemosyna Sed ille, qui est in peccato, non debet abstinere, quin eleemosynam corporalem faciat. ergo multo minus debet abstinere à correctione delinquentis, propter peccatum præcedens.

¶ 3 Præterea, 1. Io 1. dr: Si dixerimus, quia peccatū nō hēmus, nosipsos seducimus Si ergo pp peccatū aliqs impedit à correctione fraterna, nullus erit, q possit corrigere delinquētē. Hoc aūt est īcōueniēs. ergo & primū.

SED CONTRA est, φ * Isidor. dicit in libro de summo bono, Non dēt uitia aliorum corrigere, qui est vitijs subiectus, & Rom. 2. dr. In quo alium iudicas, teipsum condemnas. Eadem enim agis, quæ iudicas.

Li. 3. ca. 32 in prin.

RESPONDEO dicendū, φ sicut * dicti est, correctio delinquentis pertinet ad aliquem, inquantum uiget in eo rectum iudicium rōnis. Peccatum autem (ut suprà * dictum est) nō tollit totū bonum naturæ, quin remaneat in peccante aliquid de recto iudicio rōnis. Et sm hoc potest sibi competere à subditis delictum arguere Sed tñ per peccatū præcedens, impedimentum quoddam huic correctioni affertur propter tria. Primò quidem, quia ex peccato præcenti indignus redditur vt alium corrigat, & præcipuè si maius peccatum cōmisit, nō est dignus ut alium corrigat de minori peccato Vñ super illud Matth. 7. Quod uides festucā, & c. dicit * Hierony De his loquitur, qui cū mortali crimine detineantur obnoxij, minora peccata fratrib. non concedunt. Secundò redditur indebita correctio pp scandalum, quod sequitur ex correctione, si peccatū corripiētis sit manifestū, quia vr, φ ille, q corrigit, nō corrigat ex charitate, sed magis ostētationē. Vñ super illud Matt. 7. Quomodo dicis fratri tuo, & c. exponit * Chrisost in quo ppo sito, puta ex charitate, vt salues proximū tuum? nō quia teipsum ante saluares. Vis ergo non alios saluare, sed p bonā doctrinā malos actus celare, & scientiæ laudē ab hominib. quærere. Tertio modo pp superbiam corripiētis, inquantū s. aliquis propria peccata paruipendens, seipsum proximo præfert in corde suo, peccata eius austera seueritate dijudicās, ac si ipse esset iustus. Vñ * Augustin. dicit in libro de sermone Dñi in monte, Accusare vitia, officiū est bonorū uirorum, & beneuolorū. Quod cū mali faciunt, alienas partes agunt. Et iō sicut † Aug. dicit in eodem: Cogitemus cùm aliquē reprehendere nos necessitas cogit, utrū tale sit uitium, quod nunquā habuimus Et tunc cogitemus nos homines esse, & habere potuisse. Vel tale, quod aliqn habuimus, & iam non habemus, & tunc tangant memoriam cōis fragilitas, ut illā correctionē non odiū, sed misericordia præcedat Si aūt inuenerimus non in eodem vitio esse, non obiurgemus, sed congemiscamus, & ad æqualiter conandu inuitemus. Ex his ergo patet, φ si peccator cū humilitate corripiat delinquentē, nō peccat, nec sibi nouā cōdēnātionē acquirit licet p hoc, vel in cōscientia fratris, vel saltē sua pp peccato præterito condēnabilem se esse ostendat. Vnde patet responsio ad obiecta.

Ar. præce. & artic. 3. ad 2.

1. 2. q. 85. art. 1 & 2.

In hoc proprio loco tom. 9.

Hom. 17 i Matth. in opere imperfecto parum añ med. to. 2.

li. 2. ca. 30. ante med.

† eo. lib. & c circa medium, to 4

200

ARTICVLVS VI.

Vtrum quis debeat à correctione cessare, propter timorem, ne ille fiat deterior.

4 di. 3 q 2. art. 2. q 2. ad 1. Et vir. 3 ar 1. ad 1. & Ep. 5. lect. 4. fi.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, φ aliquis nō debeat à correctione cessare propter timorem, ne ille fiat deterior. Peccatum eñ est quædā infirmitas animæ, sm illud Psal. 6. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. Sed ille, cui imminet cura infirmi, etiam propter eius contradictionem, uel contemptū non debet cessare, quia tūc maius imminet periculum, sicut patet circa furiosos. Ergo multo magis debet homo peccantem corrigere, quantumcunq; grauiter ferat.

¶ 2 Præ-

*Habet in Glo ordi. Matt. 15. sup illud: Scis quia Pharisæi audito ho ,scãdalizati sút.

† Ar 2 huius quæst.

Glo ordinaria ibi. Prouer. 9.

¶ 2 Præterea, Secundum * Hiero. veritas vitæ non est dimittenda propter scandalum Præcepta autem Dei pertinent ad veritatem vitæ Cum ergo correctio fraterna cadat sub præcepto, vt † dictum est: videtur, quod non sit dimittenda, propter scandalum eius, qui corripitur.

¶ 3 Præterea, Secundum Apostolum ad Rom. 3. Non sunt facienda mala, vt veniant bona Ergo pari ratione nõ sunt præmittenda bona, ne veniant mala Sed correctio fraterna est quoddam bonum Ergo non est præmittenda, propter timorem, ne ille, qui corripitur, fiat deterior.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerb 9 Noli arguere derisorem, ne oderit te. Vbi dicit* Glo non est timendum, ne tibi derisor, cum arguitur, contumelias inferat, sed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odiũ, inde fiat peior. Ergo cessandum est à correctione fraterna, quando timetur, ne fiat ille, inde deterior.

art. 1. & 3. huius qõ.

RESPONDEO dicendum, quod sicut* dictum est, duplex est correctio delinquentis. Vna quidẽ pertinens ad prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune & habet vim coactiuam. Et talis correctio non est dimittenda propter turbationem eius, qui corripitur, tum quia si propria sponte emendari non velit, cogendus est per pœnas, vt peccare desistat; tum etiam, quia si incorrigibilis sit, per hoc prouidetur bono communi, dum seruatur ordo iustitiæ, & vnius exemplo alij deterrentur. Vnde iudex non prætermittit ferre sententiam condemnationis in peccantem, propter timorem turbationis ipsius, vel etiam amicorum eius. Alia verò est correctio fraterna, cuius finis est emendatio delinquentis, non habens coactionem, sed simplicem admonitionem. Et ideò vbi probabiliter æstimatur, quòd peccator admonitionem non recipiat, sed ad peiora labatur, est ab huiusmodi correctione desistendum, quia ea, quæ sunt ad finem, debent regulari, secundum quod exigit ratio finis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod medicus quadam coactione vtitur in phreneticum, qui curam eius recipere non vult. Et huic assimilatur correctio prælatorum, quæ habet vim coactiuam, non autem simplex correctio fraterna.

AD SECVNDVM dicendum, quod de correctione fraterna datur præceptum, secundum quod est actus virtutis, Hoc autem est secũdum quod proportionatur fini. Et ideò quando est impeditiua finis, puta cùm efficitur homo deterior, iam non pertinet ad veritatem vitæ, nec cadit sub præcepto.

AD TERTIVM dicendum, quod ea, quæ ordinantur ad finem, habent rationem boni ex ordine ad finem. Et ideò correctio fraterna, quãdo est impeditiua finis, scilicet emendationis fratris, iam non habet rationem boni. Et ideò, cùm prætermittitur talis correctio, non prætermittitur bonum, ne eueniat malum.

201

ARTICVLVS VII.

Vtrum in correctione fraterna debeat ex necessitate præcepti, admonitio secreta præcedere denuntiationem.

4. di. 19. q. ar 3. q. 1 ad 1. & quol. 11. art. 15.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod in correctione fraterna non debeat ex necessitate præcepti admonitio secreta præcedere denuntiationem. In operibus n. charitatis præcipuè debemus Deum imitari, sm illud Ephes 5. Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione Deus autem interdum publice punit hominem pro peccato, nulla secreta admonitione præcedente Ergo videtur, quod non sit necessarium admonitionem secretam præcedere denunciationem

In lib. de mẽdacio, ca. 15. ante med. to. 4.

¶ 2 Præterea, Sicut * Aug dicit in lib contra Mendacium; Ex gestis sanctorum intelligi potest, qualiter sunt præcepta sacræ scripturæ intelligenda. Sed in gestis sanctorum inuenitur facta publica denuntiatio peccati occulti, nulla secreta monitione præcedente, sicut legitur Genes. 37. quod Ioseph accusauit fratres suos apud patrem crimine pessimo Et Actuum 5. dicitur, quòd Petrus Ananiam, & Sapphiram, occultè defraudantes, de precio agri publicè denunciauit, nulla secreta admonitione præmissa Ipse etiam Dominus non legitur secretò admonuisse Iudam, antequam eum denuntiaret Non ergo est de necessitate præcepti, vt secreta admonitio præcedat publicam denunciationem.

¶ 3 Præterea, Accusatio est grauior, quàm denunciatio. Sed ad publicam accusationem potest aliquis procedere, nulla admonitione secreta præcedente. Determinatur enim in Decretali, quod accusationem debet præcedere inscriptio. Ergo videtur, quòd non sit de necessitate præcepti, quòd secreta admonitio præcedat publicam denunciationem.

¶ 4 Præterea, Non videtur esse probabile, quòd ea, quæ sunt in communi consuetudine religiosorum, sint contra præcepta Christi Sed consuetum est in religionibus, quòd in capitulis aliqui proclamentur de culpis, nulla secreta admonitione præmissa. Ergo videtur, quod hoc non sit de necessitate præcepti.

¶ 5 Præterea, Religiosi tenentur suis prælatis obedire. Sed quandoque prælati præcipiunt, vel communiter omnibus, vel alicui specialiter, vt si quid scit corrigendum, eis dicatur. Ergo videtur, quod eis teneantur dicere etiam ante secretam admonitionem. Non ergo est de necessitate præcepti, vt secreta admonitio præcedat publicam denunciationem.

Ser 16 inter pr n & med. t. 10.

SED CONTRA est, quòd * Aug. dicit in lib. de verbis Domini, exponens illud: Corripe ipsum inter te, & ipsum solum, studens correctioni, parcẽs pudori. Forte enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum & quem vis facere meliorem, facis peiorem. Sed ad hoc tenemur per præceptum charitatis, vt caueamus, ne frater deterior efficiatur. Ergo ordo correctionis fraternæ cadit sub præcepto.

RESPONDEO dicẽdum, quod circa publicam denunciationem peccatorum distinguendum est. Aut eñ peccata sunt publica, aut sunt occulta. Si quidem sint publica non est tm̃ adhibendum remedium ei, qui peccauit, vt melior fiat, sed etiam alijs, in quorum notitiã deuenit, vt non scandalizẽtur. Et ideò talia peccata sunt publicè arguenda, secundum illud Apostoli 1. ad Tim. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorẽ habeant. Quod intelligitur de peccatis publicis, vt* Aug. dicit in lib. de verbis Domini. Si vero sint peccata occulta, sic videtur habere locum, quod Dominus dicit Si peccauerit in te frater tuus Quando enim te offendit publicè coram alijs, iam non solum in te peccat, sed et in alios, quos turbat. Sed quia etiam in occultis peccatis potest patari proximorum offensa, ideo adhuc videtur, distinguendum esse. Quædam enim peccata occulta sunt, quæ sunt in nocumentum proximorum, vel corporale, vel spirituale, puta si aliquis occulte tractet, quo ciuitas tradatur hostibus, vel si hæreticus priuatim hoies à fide auertat. Et quia hic, qui sic occulte peccat, non solum in te peccat, sed etiam in alios; oportet statim procedere ad denunciationem, vt huiusmodi nocumentum impediatur, nisi fortè aliquis firmiter existimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire. Quædam verò peccata sunt, quæ solum sunt in malum peccantis, & eius, in quem peccatur, vel quia à peccante solũ læditur, vel saltẽ ea sola notitia: & tunc ad hoc solum tendendum est, vt fratri peccanti subueniat. Et sicut medicus corporalis sanitatẽ ægroto confert, si põt, sine alicuius membri abscisione; si aût non potest, abscindit membrum minus necessarium, vt vita totius conseruetur, ita et ille, qui studet emendationi fratris, debet, si põt, sic emendare fratrem, quantum ad conscientiam, vt fama eius conseruetur, quæ quidem est vtilis. Primò quidem & ipsi peccanti, non solum in temporalibus, in quibus quantum ad multa hõ patitur detrimẽtum, amissa fama, sed et quantũ ad spiritualia, quia præ timore

Serm. 16 à med. to. 10

timore infamiæ multi à peccato retrahuntur. Vnde qñ se infamatos conspiciunt, irrefrænatè peccant. Vñ * Hie. dicit. Corripiendus est seorsum frater, ne si semel pudorem, vel verecundiam amiserit, permaneat in peccato. Secundò dẽt conseruari fama fratris peccantis: tũ quia vno infamato, alij infamantur: ſm illud * Aug. in epistola ad plebem Hipponensem. Cùm de aliquibus, qui sanctũ nomen profitentur, aliquid criminis, vel falsi sonuerit, vel veri patuerit, instant, satagunt, ambiũt, vt de oib. hoc credatur, tum ẽt, quia ex peccato vnius publicato, alij prouocantur ad peccandũ. Sed q̃a conscientia præferenda est famæ, voluit Dñs, vt saltẽ cum dispendio famæ, fratris conscientia per publicã denunciationẽ à peccato liberetur. Vñ patet, de necessitate præcepti esse, q̃ secreta admonitio publicam denũciationem præcedat.

Super illud verbũ Matth. 18. Epist. 137. inter medium & finẽ. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ. q̃ oĩa occulta sunt Deo nota. Et i͂ hoc mõ, se habent occulta peccata ad iudicium diuinũ, sicut publica ad humanũ. Et tñ plerunque Deus peccatores quasi secreta admonitione arguit, interius inspirando, vel vigilanti, vel dormienti, ſm illud Iob 33. Per somniũ in visione nocturna, qñ irruit sopor super homines, tũc aperit aures virorũ: & erudiens eos instruit disciplina vt auertat hominem ab his, quæ fecit.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ Dominus peccatũ Iudæ, tanquam Deus, sicut publicum habebat: vnde statim poterat ad publicandum procedere, tamen ipse nõ publicauit: sed obscuris verbis eum, de peccato suo admonuit. Petrus autem publicauit peccatum occultum Ananiæ, & Saphiræ, tanquam executor Dei, cuius reuelatione peccatum cognouit. De Ioseph autem credendũ est, quòd fratres suos quandoque admonuerit, licet non sit scriptum. Vel potest dici, q̃ peccatum publicũ erat inter fratres. vñ dicit pluraliter. accusauit fratres suos.

AD TERTIVM dicendum, q̃ q̃ñ imminẽt pericula multitudinis, non habent ibi locum, hæc verba dñi, quia tunc frater peccans, non peccat in te tantùm.

AD QVARTVM dicendum q̃ hmõi proclamationes, quæ in capitulis religiosorum fiunt, sunt de aliquibus leuibus, q̃ famæ non derogant, vñ sunt quasi q̃dam cõmemorationes potius oblitarum culparũ, q̃ accusationes, vel denunciationes. Si essent tñ talia, de quibus frater infamaretur, contra præceptum Domini ageret, qui per hunc modum peccatum fratris publicaret.

AD QVINTVM dicendũ, q̃ prælato non est obediendũ contra præceptum diuinũ, ſm illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis, q̃ hoibus. Et ideo qñ prælatus præcipit, vt sibi dicatur, quod quis sciuerit corrigendũ, intelligendũ est præceptum sanè, saluo ordine fraternæ correctionis, siue præceptum fiat cõiter ad oẽs, siue ad aliquẽ spãliter. Sed si prælatus expressè præciperet contra hunc ordinẽ à Dño institutũ. & ipse peccaret præcipiens, & ei obediens, quasi contra præceptũ Dñi agens. Vnde non esset ei obediẽndũ, q̃a prælatus non est iudex iudiciorũ occultorum, sed solus Deus. Vnde non habet ptãtem præcipiendi aliquid super occultis, nisi in quantum per aliqua indicia manifestantur, puta per infamiã, vel per aliquas suspiciones, in quibus casibus põt prælatus præcipere eodẽm modo, sicut & iudex secularis, vel ecclesiasticus potest exigere iurm de veritate dicenda.

202

ARTICVLVS VIII

Vtrum testium inductio debeat præcedere publicam denunciationem.

AD OCTAVVM sic proceditũ. Vĩ, q̃ testiũ inductio non debeat p̃cedere publicã denunciationẽ. Peccata n. occulta non sunt alijs manifestanda, q̃a sic hõ magis esset proditor criminis, q̃ corrector fratris: vt * Aug. dicit: Sed ille, q̃ inducit testes, pẽtm fratris alijs manifestat: ergo in peccatis occultis non dẽt testiũ inductio præcedere publicam denunciationem.

4. di. 19. q. 2. ar. 3. q. 2. Et quol. 11 ar. 12. & 13 * Ser. 16. d verbis domini, aliquãtulum ãnte. to. 10

¶ 2 Præterea, Hõ debet diligere proximum, sicut seipsum. Sed nullus ad suum peccatũ occultum inducit testes: ergo neq; ad pẽtm occultũ fratris dẽt inducere.

¶ 3 Præterea, Testes inducuntur ad aliquid probandum: sed in occultis non potest fieri probatio per testes: ergo frustra huiusmodi testes inducuntur.

¶ 4 Præterea, * Aug. dicit in regula, q̃ prius præposito debet ostendi, quàm testibus. Sed ostendere præposito, vel prælato, est dicere Ecclesiæ. Non ergo testiũ inductio debet præcedere publicam denunciationem.

In regula tertia, to. 1

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Matth. 18. Adhibe tecum vnum, vel duos, vt in ore duorũ &c.

RESPONDEO dicendum, q̃ de vno extremo ad aliud extremum conuenienter transitur per mediũ. In correctione autem fraterna Dominus voluit, q̃ principium esset occultum, dum frater corriperet fratrem, inter se, & ipsum solum. Finem autem voluit esse publicum, vt s. Ecclesię denunciaretur. Et ideo conuenienter in medio ponitur testium inductio, vt primo paucis indicetur peccatum fratris, qui possint prodesse, & nõ obesse, vt saltem sic sine multitudinis infamia emendetur.

AD PRIMVM ergo dicendum q̃ quidam sic intellexerunt ordinem fraternæ correctionis esse seruandum, vt primò frater sit in secreto corripiendus, & si audierit, bene quidem: si aũt non audierit, si peccatũ sit omnino occultum, dicebant non esse vlterius procedendum. Si aũt incipit iam ad notitiam plurium deuenire, aliquibus indicijs, debet vlterius procedi, ſm qđ Dñs mandat. Sed hoc est contra id, quod * Aug. dicit in regula: q̃ peccatum fratris non debet occultari, ne putrescat in corde. Et ideò aliter dicendum est q̃ post admonitionẽ secretam semel, vel pluries factã, quandiu spes probabiliter hr̃ de correctione, per secretam admonitionẽ p̃cedendum est. Ex quo aũt probabiliter iam cognoscere possumus, q̃ secreta admonitio non valet, procedẽdum est. Iterum, quantumcunque sit peccatum occultum, ad testium inductionem. Nisi fortè probabiliter æstimaretur, quòd hoc ad emendationem fratris non proficeret, sed exinde deterior redderetur, quia propter hoc est totaliter à correctione cessandum, vt supra * dictum est.

In tertia regula, q̃ icipit, Añ oĩa fratres charissimi, tom. 1. cap. 23.

Ar. 6. hui' quæst.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ homo non indiget testibus ad emendationem sui peccati: quod tamẽ potest esse necessarium ad emendationem peccati fratris. Vnde non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, q̃ testes possunt induci propter tria. Vno modo ad ostendendum q̃ hoc sit peccatum, de quo aliquis arguitur, vt * Hier. dicit: secundo modo ad conuincendum de actu, si actus iteratur, vt † Aug. dicit in regula: tertio modo ad testificandum, q̃ frater admonens fecit, quod in se fuit, vt Chryso dicit.

Id innuit Hier Mat. 18. tom. 9. † Loco citato i cor. ar. † Hom. 61 in Mat. parum ante med. to. 2. Aug. in re. cap. 23.

AD QVARTVM dicendum, q̃ Aug intelligit, q̃ prius dicatur Prælato, quam testibus, secundum quod Prælatus est quædam singularis persona, quæ magis potest prodesse quam alij, non autem q̃ dicatur ei tanquã Ecclesiæ, id est, sicut in loco iudicis residendi.

QVAESTIO XXXIIII.

De odio, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis charitati.

¶ Et Primo de odio, quod opponitur ipsi dilectioni: secundò, de acedia, & inuidia, quæ opponuntur gaudio charitatis: tertio, de discordia & schismate, quæ opponuntur paci: quartò de offensione & scandalo, quę opponuntur beneficentiæ, & correctioni fraternæ.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum Deus possit odio haberi.

¶ Secundo, vtrum odiu Dei sit maximum peccatorum.

¶ Tertio, vtrum odium proximi semper sit peccatum.

¶ Quarto, vtrum sit maximum inter peccata, quæ sunt in proximum.

¶ Quinto, vtrum sit vitium capitale.

¶ Sexto, ex quo capitali vitio oriatur.

QVÆSTIONIS XXXIIII.
De odio,
In sex partes distributæ,

AXIOMA.

1 *Quemadmodum Dei odium (quod quorundã diuinorum effectuum deprauatæ uoluntati humanæ repugnantium consideratione, accidere potest) inter ea, quæ aduersus diuinam maiestatem commit 2 tuntur scelera,* 2 *grauißimum est, ita etiam proxi 6 mi odium,* 6 *quod ex inuidia semper oritur (licet 5 neq;* 5 *capitale sit peccatum, neq; maximè noxium) 3* 3 4 *peccantis tamẽ peruersitate, omnia peccata, qb. 4 proximo debitus amor violatur, prauitate superat.*

203

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum quis possit Deum odio haberet.

Supr q.13 art. 4. & 4 di 50. q. 2. ar. 1. q. 5. & Io. 5 lect. 8. cor. 1. & c. 15. lec. 5 cor. 1 fin. & Ro. 8. lec. 2. cor. 2. prin.
* Cap. 4. par. 1. in med.
† Ca. 1. de clinando ad fi.
1. 2. q. 29. ar. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ Deum nullus odio hẽre possit Dicit enĩ Dion 4 * c de Diuin. nom. ꝙ omnib. amabile, & diligibile est primum bonum & pulchrum. Sed Deus est ipsa bonitas, & pulchritudo Ergo à nullo odio habetur.

¶ 2 Præterea, In apocryphis Esdræ dĩ, ꝙ omnia inuocant ueritatem, & benignãtur in operib eius Sed Deus est ipsa ueritas, ut dicitur Io. 14 ergo omnes diligunt Deum, & nullus eum odio habere potest.

¶ 3 Præterea, Odiũ est auersio quædam. Sed sicut † Diony. dicit in 1. c. de Diui nomi Deus oĩa ad seipsum conuertit ergo nullus eum odio habere potest.

SED CONTRA est, quod dĩ in Ps. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, ascẽdit semper & Ioan. 15. Nunc autem & uiderunt, & oderunt me, & patrem meũ &c.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex suprà * dictis patet, odiũ est, quidam motus appetitiuæ potentiæ, quæ non mouetur, nisi ab aliquo apprehenso. Deus aũt dupliciter ab homine apprehẽdi põt Vno modo ẽm seipsum, puta cùm per essentiam vĩ. Alio modo per effectus suos, cùm inuisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciunt. Deus aũt per essentiam suam est ipsa bonitas, quam nullus hẽre odio põt, qa de rõne boni est, ut ameiur. Et iõ impossibile est, ꝙ aliquis videns Deum per essentiam, eum odio habeat. Sed effectus eius aliqui sunt, q̃ nullo modo põt esse contrarij uoluntati humanæ, qa esse, uiuere, & intelligere, est & appetibile, & amabile omnibus, quæ sunt quidã effectus Dei. Vñ ẽt ẽm quod Deus apprehenditur, ut actor horum effectuũ, non põt odio haberi Sunt aũt quidã effectus Dei, qui repugnant inordinatæ uoluntati, sicut inflictio pœnæ, & ẽt cohibitio peccatorum per legem diuinã, quæ repugnant uoluntati deprauatæ per peccatum Et quantum ad consideratioñe talium effectuum, ab aliquibus Deus odio haberi potest, inquantum scilicet apprehenditur peccatorum prohibitor, & pœnarum inflictor.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit, quantum ad illos, qui uident Dei essentiam, quæ est ipsa essentia bonitatis.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ratio illa procedit, quantum ad hoc, quòd apprehenditur Deus, ut causa illorum effectuum, qui naturaliter ab omnibus amantur, inter quos sunt opera ueritatis, præbentis suam cognitionem hominibus.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ Deus conuertit omnia ad seipsum, inquantum est, essendi principium, quia omnia inquantum sunt, tendunt in Dei similitudinem, qui est ipsum esse.

204

Infr. q. 39. ar. 2. ad 3. Et 1. 2. q. 73. artic. 4 ad 3.

ARTICVLVS VII.
Vtrum odium Dei sit maximum peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ odium Dei non sit maximum peccatorum. Grauissimum enim peccatum est peccatum in Spiritum sanctum, q̃d est irremissibile, ut dicitur Matt. 12. Sed odium Dei non computatur inter species peccati in Spiritumsanctum, vt ex suprà * dictis patet. ergo odium Dei non est grauissimum peccatorum.

q. 14 ar. *

¶ 2 Præterea, Peccatũ consistit in elongatione à Deo, Sed magis videtur esse elongatus à Deo infidelis, qui nec Dei cognitionem habet, quam fidelis, qui saltem quamuis Deum cognoscat, ipsum tamen odio hẽbet ergo uidetur, quòd grauius sit peccatum infidelitatis, q̃ peccatum odij in Deum.

¶ 3 Præterea, Deus hẽtur odio solum ratione suorum effectuũ, qui repugnant voluntati, inter quos præcipuus est pœna. Sed od̃re pœnam non est maximum peccatorum. Ergo odium Dei non est maximum peccatorum.

SED CONTRA est, quòd optimo opponitur pessimum, ut patet per * Philosophum in 8. Ethicor. Sed odium Dei opponitur dilectioni Dei, in qua consistit optimum hominis. Ergo odium Dei est pessimum peccatum hominis.

Li 8 c 10. circa pri. tom. 5.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ defectus peccati cõsistit in auersione à Deo, ut suprà * dictum est. Huiusmodi autem auersio rationem culpæ non haberet, nisi voluntaria esset. Vnde ratio culpæ consistit in voluntaria auersione à Deo. Hæc autẽ voluntaria auersio à Deo per se quidem importatur in odio Dei, in alijs autem peccatis, quasi participatiuè, & secundum aliud. Sicut enim voluntas per se inhæret ei, quod amat, ita secundũ se refugit id, quod odit Vnde quãdo aliquis odit Deũ, voluntas eius secundum se, ab eo auertitur Sed in alijs peccatis, puta cùm aliquis fornicatur, non auertitur à Deo secundum se, sed secundum aliud, inquantum scilicet appetit inordinatam delectationem, quæ habet annexam auersionem à Deo. Semper autem id, quod est per se, est potius eo, quod est secundum aliud. Vnde odium Dei inter alia peccata est grauius

1. 2. q. 71. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendũ. ꝙ sicut * Gregor. dicit 25. Moral. Aliud est bona non facere, & aliud est bonorũ odisse datorem, sicut aliud est ex præcipitatione, aliud ex deliberatione peccare. Ex quo daĩ intelligi, ꝙ odire Deum omnium bonorum datorem, fit ex deliberatione peccare, quod est peccatum in Spiritumsanctum. Vnde manifestum est, ꝙ odium Dei maximè est peccatum in Spiritum sanctum, secundum quod peccatum in Spiritum sanctum nominat aliquod genus speciale peccati. Ideo tamen non computatur inter species peccati in Spiritumsanctum; quia generaliter inuenitur in omni specie peccati in Spiritumsanctum.

Lib 25. c. 16. añ medium.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ipsa infidelitas non habet rationẽ culpæ, nisi inquantũ est voluntaria. Et ideo tãto est grauior, quãto est magis volũtaria. Q̃d aũt sit uoluntaria prouenit ex hoc. ꝙ aliquis odio habet ueritatem, quæ proponitur. Vnde patet, quòd ratio peccati in infidelitate sit ex odio Dei, circa cuius ueritatem est fides Et ideò sicut causa est potior effectu, ita odium Dei est maius peccatum, quàm infidelitas

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ nõ quicunque odit pœnas, odit Deum pœnarum actorem Nam multi odiũt pœnas, qui tamen eas patienter ferunt, ex reuerentia diuinæ iustitiæ. Vnde & * Aug dicit 10. Confes. ꝙ mala pœnalia Deus tolerare iubet, non amari Sed prorumpere in odium Dei punientis, hoc est habere odio ipsam Dei iustitiam, quod est grauissimum peccatum. Vnde Greg.* dicit 25 Moral. Sicut nonnunquam grauius est peccatũ diligere, quàm perpetrare, ita nequius est odisse iustitiam, quàm non fecisse.

Li. 10. ca. 28. cir. me diũ, tom. 1
Lib. 25. c. 16. añ me dium.

205

Sup. q. 25. arti. 6. Et Psalm 24. corp. 2 2.

ARTICVLVS III.
Vtrum omne odium proximi sit peccatum.

AD TERTIVM proceditur. Videtur, ꝙ non omne odium proximi sit peccatum. Nullum enim pecca-

peccatū inuenitur in præceptis, vel cōsilijs legis diuinę: ſm illud Prouerb 8. Iusti sunt omnes sermones mei: non est in eis prauum quid, neq; peruersum. Sed Luc. 14 dr: Si quis uenit ad me, & non odit patrem, & matrem, non potest meus esse discipulus. Ergo non omne odium proximi est peccatum.

¶ 2 Pręterea, Nihil pōt esse peccatum, in quo Deum imitamur. Sed imitando Deum, quosdam odio hēmus. Dicitur enim Rom 1. Detractores, Deo odibiles. ergo possumus aliquos odio habere absque peccato

¶ 3 Præterea, Nihil naturalium est peccatum: qa peccatum est recessus ab eo, quod est ſm naturam, ut * Damasc. dicit in 2 libro. Sed naturale est vnicuique rei, q odiat, illud est sibi contrarium, & quòd nitatur ad eius corruptionem. ergo videtur non esse peccatum, quod aliquis habet odio inimicum suum

Lib. 2. c. 4. & 30. & lib. 4. c. 21. a medio.

SED CONTRA est, q dr 1. Ioan. 2. Qui odit fratrem suum, in tenebris est. Sed tenebræ spirituales sunt peccata. Ergo odium proximi nō pōt esse sine peccato.

RESPONDEO dicendum, q odium amori opponitur, vt supra * dictum est * Vñ tantum habet odiū de ratione mali, quantum amor habet de ratione boni: amor autem debetur proximo ſm id, quod à Deo habet, id est, ſm naturam & gratiam. Non autem debetur ei amor ſm id, quod habet a seipso, & diabolo, i. ſm peccatum, & iustitiæ defectum. Et ideo licet habere odio, peccatum in fratre, & omne illud, quod pertinet ad defectum diuinę iustitię. Sed ipsam naturam & gratiam fratris nō potest aliquis habere odio sine peccato. Hoc autem ipsum, q in fratre odimus culpam, & defectum boni pertinet ad fratris amorem. Eiusdem enim rationis est, quòd velimus bonum alicuius, & quòd odiamus malum ipsius; vt de simpliciter accipiendo odium fratris, semper est cum peccato.

1. 2. q. 29. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, q parētes, quantū ad naturā, & affinitatē, qua nobis cōiungunt, sunt a nobis ſm præceptū Dei honorādi, ut patet Exod. 20. Odiēdi autem sunt, quantum ad hoc, q impedimentum præstant nobis accedendi ad perfectionem diuinæ iustitiæ.

AD SECVNDVM dicendū, q Deus in detractoribus odio habet culpam, non naturam. Et sic sine culpa possumus odio detractores habere.

AD TERTIVM dicendū, q homines ſm bona, quæ habēt à Deo, non sunt nobis contrarij: vñ quantum ad hoc sunt amandi Contrariant autem nobis ſm quod contra nos inimicitias exercent: quod ad eorum culpam pertinet. Et quantum ad hoc sunt odio habendi. Hoc. n. in eis debemus habere odio, quòd nobis sunt inimici.

206

ARTICVLVS IIII.

Vtrum odium proximi sit grauissimum peccatorum, quæ in proximum committuntur.

Inf. q. 118 art. 4. & 6. li. 1. 2 qō. 46 ar. 6. Et mal qō. 12 art. 4. & 5.

AD QVARTVM sic proceditur Vī, q odium proximi sit grauissimum peccatorum eorum, quæ in proximum committūtur Dr enim 1. Io. . Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est Sed homicidium est grauissimum peccatorum inter ea, quæ committuntur in proximum. ergo & odium.

¶ 2 Præterea, Pessimū opponit optimo. Sed optimum eorū, quæ proximo exhibemus, est amor. Oīa enim alia ad dilectionē referuntur. ergo & pessimum est odium

SED CONTRA, Malum dicitur, qa nocet ſm * Augustinum in Enchiridio. Sed plus aliqui nocet proximo per alia peccata, quàm per odium: puta per furtum, & homicidium, & adulterium. Ergo odium nō est grauissimum peccatum.

Enchirid, c. 12. to. 3.

¶ 3 Pręterea, Chrysost.* exponens illud Matth 4 Qui soluerit vnū de mandatis istis minimis, dicit: Mandata Moysi, Non occides, Non adulterabis, in remuneratione modica sunt, in peccato aūt magna. Mandata autem Christi, s. Non irascaris, Non concupiscas, in remuneratione magna sunt, in peccato autem minima Odium autem pertinet ad interiorem motum, sicut & ira, & concupiscentia Ergo odium proximi est minus peccatum, quàm homicidium.

Hom. 10. ī opere imperfecto non remotè à fine illius, to. 2

RESPONDEO dicendū, q peccatum, quod cōmittitur in ꝓximum, habet rationem mali ex duobus. Vno quidem modo ex deordinatione eius, qui peccat. Alio modo ex nocumento, quod infertur ei, contra quē peccatur. Primo ergo modo odium est maius peccatum, quàm exteriores actus, q sunt in proximi nocumentū: quia scilicet p odiū deordinatur volūtas hominis, quę est potissimùm in homine, & ex qua est radix peccati. Vñ ēt si exteriores actus inordinati essent absq; inordinatione uolūtatis, nō essent peccata: puta cū aliqs ignoranter, uel zelo iustitiæ hominē occidit Et si quid culpæ est in exteriorib. peccatis, quæ contra proximum committuntur, totum est ex interiori odio. Sed quantū ad nocumentum, quod proximo infertur, peiora sunt exteriora peccata, quàm interius odium.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

207

ARTICVLVS V.

Vtrum odium sit vitium capitale.

Inf q. 158 art. 6. Et mal. q. 12. ar. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Vī, q odium sit vitium capitale. Odium enim directè opponitur charitati. Sed charitas est principalissima virtutum, & mater aliarum ergo odium est maximum vitium capitale, & principium omnium aliorum

¶ 2 Præterea, Peccata oriuntur in nobis ſm inclinationem passionum, ſm illud ad Rom 7. Passiones peccatorum operabantur in membris nostris, ut fructificarēt morti. Sed in passionibus animæ ex amore, & odio videntur omnes aliæ sequi, ut ex supra * dictis patet. Ergo odium debet poni inter uitia capitalia

1. 2. q. 25. ar. 1. & 2.

¶ 3 Pręterea, Vitium est malū mortale Sed odium principalius respicit malum, quàm alia passio. Ergo videtur, quòd odium debet poni uitium capitale.

SED CONTRA est, quod * Greg. 31. Mora. non enumerat odium inter septem uitia capitalia.

Li. 31. c. 31

RESPONDEO dicendū, q sicut suprà * dictum est, uitium capitale est, ex quo ut frequentius alia vitia oriuntur. Vitium autem est contra naturā hominis, inquantū est animal rationale In his autē, quæ cōtra naturā fiunt paulatim id qđ est naturæ, corrumpitur. Vñ oportet, q primò recedat ab eo, quod est minus ſm naturā: & ultimò ab eo, qđ est maximè ſm naturam: quia id, quod est primū in constructione, est ultimum in resolutione. Id aūt, qđ est maxime, & primò naturale homini, est, q diligat bonū, & præcipuè bonū diuinū, & bonū proximi. Et ideò odiū quod dilectioni huic opponit, nō est primum in destructione virtutis, quę fit per uitia, sed vltimum. Et ideo odium non est vitium capitale.

1. 2 q. 84. art. 3. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut dicitur in 7. Physic. Virtus vniuscuiusq; rei consistit in hoc, q sit bene disposita, ſm suam naturam. Et ideo in virtutibus oportet esse primum, & principale, quod est primū & principale in ordine naturali. Et propter hoc charitas ponitur principalissima virtutum. Et eadem ratione odium non potest esse primum in vitijs, ut dictum * est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, q odium mali, qđ contrariat naturali bono, est primum inter passiones animę, sicut & amor naturalis boni Sed odiū boni connaturalis non potest esse primum, sed habet rōnem vltimi, quia tale odium attestatur corruptiōi naturę iam factę, sicut & amor extranei boni.

AD TERTIVM dicendū, q duplex est malum, quoddam uerum, quod scilicet repugnat naturali bono. Et hmōi mali odium potest habere rationem prioritatis inter passiones. Est autem aliud malum non uerum, sed apparens, quod scilicet est uerū bonum, & connaturale: sed æstimatur ut malū, ꝑpter corruptionē naturæ. Et huiusmodi mali odium oportet, quòd sit in vltimo. Hoc autem odium est, vitiosum, non autem primum.

A R-

ARTICVLVS VI.

Vtrum odium oriatur ex inuidia.

Infr.q.36. artic 4. & mal.q.10. ar. 3.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, quod odiũ non oriatur ex inuidia. Inuidia.n.est tristitia quędã de alienis bonis. Odium aũt non oritur ex tristitia, sed potius econuerso: tristamur.n. de praesentia malorum, quae odimus ergo odium non oritur ex inuidia.

¶ 2 Pręterea, Odium dilectioni opponitur. Sed dilectio proximi refertur ad dilectionem Dei, vt supra* habitum est ergo & odium proximi refertur ad odiũ Dei. Sed odium Dei non causatur ex inuidia. Non enim inuidemus his, qui maximè à nobis distant, sed his, qui propinqui videntur, vt patet per * Philosophum in 2 Rhet. Ergo odium non causatur ex inuidia.

q.25. ar.1. & qõ 26. ar. 2.

Li.2.c.10. to..

¶ 3 Praeterea, Vnius effectus vna est causa. Sed odium causatur ex ira. Dicit enim * August. in regula, quòd ira crescit in odium. Non ergo causatur odium ex inuidia.

In tertia regula, q̃ icipit, Añ omnia fratres, to.1.

SED CONTRA est, quod † Gregor. dicit 31. Moral quòd de inuidia oritur odium.

† Lib. 31. mor.c.31.

RESPONDEO dicendum, quod sicut* dictum est, odium proximi est vltimum in progressu peccati, eo quod opponitur dilectioni, qua naturaliter proximus diligit. Quod aũt aliquis recedat ab eo, quod est naturale, contingit ex hoc, quod intendit vitare aliquid, quod est naturaliter fugiendũ. Naturaliter aũt oẽ animal fugit tristitiã, sicut & appetit delectationẽ, sicut patet per * Ph lo. in 7. & 10 Ethi. Et iõ sicut ex delectatione causatur amor, ita ex tristitia causatur odium. Sicut n. mouemur ad diligendum ea, quae nos delectant, in quantum ex hoc ipso accipiuntur sub ratione boni, ita mouemur ad odiendum ea, quae nos contristant, inquantum ex hoc ipso accipiuntur sub rõne mali. Vnde cum inuidia sit tristitia de bono proximi, sequitur, quod bonum proximi reddatur nobis odiosum. Et inde est, quod ex inuidia oritur odium.

†Ar.praec.

Li.7.c.17. 13. & 14. & lib 10. c.2.tom.5

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod quia vis appetitiua, sicut & apprehensiua, reflectit sup suos actus, sequit, quod in motibus appetitiuae virtutis, sit quadã circulatio. Sedm ergo primũ processum appetitiui motus ex amore consequitur desiderium, ex quo consequitur delectatio, cùm quis cõsecutus fuerit, quod desiderabat. Et quia hoc ipsum, quod est delectari in bono amato, habet quandã rõnẽ boni, sequitur quod delectatio causet amorẽ. Et secundum eandem rationem sequitur, quòd tristitia causet odium.

AD SECVNDVM dicendum, quod alia rõ est de dilectione, & odio. Nam dilectionis obiectum est bonũ, quod à Deo in creaturas deriuatur. Et ideò dilectio per prius est Dei, & per posterius est proximi. Sed odiũ est mali, quod nõ habet locum in ipso Deo, sed in eius effectibus. Vnde ẽt supra * dictum est, quod Deus non habetur odio, nisi inquantum apprehenditur, fm suos effectus. Et ideo per prius est odium proximi, q̃ odiũ Dei. Vnde cùm inuidia ad proximũ sit mater odij quod est ad proximum, fit per consequens causa odij, quod est in Deũ.

Ar.1. hui* quaest.

AD TERTIVM dicendũ, quod nihil prohibet, fm diuersas rationes aliquid oriri ex diuersis causis. Et secundum hoc odium potest oriri, & ex ira, & ex inuidia. Directiùs tamen oritur ex inuidia, per quã ipsum bonũ proximi redditur contristabile, & per consequens odibile. Sed ex ira oritur odium, fm quoddã argumentũ. Nã primo per iram appetimus malum proximi, fm quandam mensuram, prout s. habet rationem vindictae. Postea autem per continuitatem irae peruenitur ad hoc, quod homo malũ proximi absolutè desideret, quod pertinet ad rõnem odij. Vnde patet, quod odiũ, ex inuidia causatur formaliter, fm rationem obiecti, ex ira aũt dispositiuè.

QVAESTIO XXXV.

De acedia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis gaudio charitatis, quod quidem est, & de bono diuino, cui gaudio opponitur acedia, & de bono proximi, cui gaudio opponitur inuidia. Vnde primò cõsiderandum est de acedia, secundò de inuidia.

¶ Circa primum quaeruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum acedia sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum sit speciale vitium.

¶ Tertio, vtrum sit mortale peccatum.

¶ Quarto, vtrum sit vitium capitale.

QVAESTIONIS XXXV.

De Acedia,

Quadrifariam partitae.

AXIOMA.

1 1 *Cùm acedia, tristitiam, spiritale bonum, quatenus diuinum est, auersantem in se contineat, procul dubio vitiosa est,* 2 *& qua ratione charitati opponitur, speciale est vitium, quod non modo inter* 3 *lethalia, verum etiam inter* 4 *capitalia peccata, meritò recensetur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum acedia sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod acedia non sit peccatum. Passionibus enim non laudamur, neque vituperamur, secundum * Philosophum in 2. Ethic. Sed acedia est quaedam passio. Est.n. species tristitiae, vt † Damasc dicit, & suprà † habitum est ergo acedia non est peccatum.

mal.qõ.11. ar.1.cor si. & ar. 3.
* Li.2.c.5. to.5.
†Dam.lib. 2. ca.14.
† 1.2.q.35. ar. 8.

¶ 2 Praeterea, Nullus defectus corporalis, qui statutis horis accidit, habet rationẽ peccati. Sed accedia est huiusmodi. Dicit enim * Cassianus in 10. lib. de Institutis monasteriorum, Maxime acedia circa horam sextã monachum inquietat, vt quaedam febris ingruens tempore praestituto ardentissimos aestus accensionum suarum solitis, ac statutis horis animae inferens aegrotanti ergo acedia non est peccatum.

*Li.10.c.1 in medio,

¶ 3 Pręterea, Illud, quod ex radice bona procedit, nõ videtur, esse peccatum. Sed acedia ex bona radice procedit. Dicit enim * Cassianus in eodem libro, quod acedia prouenit ex hoc, quòd aliquis ingemiscit, se fructum spiritualem non habere, & absentia longeque posita magnificat monasteria. Quod videtur ad humilitatem pertinere. ergo acedia non est peccatum.

Li.10.c.2. parum à prin.

¶ 4 Praeterea, Omne peccatum est fugiendum, secundũ illud Eccl.21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Sed Cassianus dicit in eodem lib. * Experimento probatum est acediae impugnationem, non declinando, fugiendam, sed resistendo, superandam. ergo acedia non est peccatũ.

Li.10.in fi. illius.

SED CONTRA, Illud, quod interdicitur in sacra Scriptura, peccatum est. Sed acedia est huiusmodi. Dicitur enim Eccle.6. Subijce humerum tuum, & porta illam, scilicet spiritualem sapientiam, & non accidieris in vinculis eius. ergo acedia est peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod acedia fm * Damascenum est, quaedam tristitia aggrauans, quae scilicet ita deprimit animum hominis, vt nihil ei agere libeat, sicut ea, quae sunt accida, etiã frigida sunt. Et iõ acedia importat quoddam taedium operandi, vt patet per hoc, quod dr in* glo. super illud Psal. Omnem escam abominata est anima eorum. Et à quibusdam dr, quod acedia est torpor mentis bona negligentis inchoare. Huiusmodi autem tristitia semper est mala. Qñque quidem etiam fm seipsam, quandoque verò, sm effectum. Tristitia enim, secundum se mala est, quae est de eo quod est apparens malum, & verè bonum, sicut econtrario mala delectatio est, quae est de eo, quod est apparens bonũ, & verè malum. Cum ergo spirituale bonum sit verè bonũ, tristitia, quae est de spirituali bono, est secundũ se mala. Sed etiam tristitia, quae est de verè malo, mala est, fm effectum, si sic aggrauet hominem, vt eum totaliter à bono opere retrahat. Vnde & Aposto. 2. ad Cor. 2 non vult vt pęnitens maiori tristitia de peccato, absorbeat. Quia ergo

Li.2. ex c. 14.

Glo.ordi. ibid.

ergo acedia, ſm quod hic ſumitur, nominat triſtitiam ſpiritualis boni, eſt dupliciter mala, & ſm ſe, & ſm eſſe ctum. Et iõ acedia eſt peccatum. Malum.n in motibus appetitiuis dicimus eſſe peccatum, vt ex ſ.* dictis patet.

1.2 qõ.74. ar 5 & ſupra q. 10. ar 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ paſſiones, ſecundum ſe, non ſint peccata, ſed ſecundum quod applicantur ad aliquod malum, vituperantur: ſicut & laudantur ex hoc, φ applicantur ad aliquod bonum. Vnde triſtitia ſecundum ſe, non nominat, nec aliquid laudabile, nec vituperabile: triſtitia de malo moderata, nominat aliquid laudabile: triſtitia autem de bono, & iterum triſtitia immoderata de malo, nominat aliquid vituperabile. Et ſecundum hoc acedia ponitur peccatum.

AD SECVNDVM dicendum, φ paſſiones appetitus ſenſitiui, & in ſe poſſunt eſſe peccata venialia, & inclinant animam ad peccatum mortale. Et quia appetitus ſenſitiuus habet organum corporale: ſequitur φ per aliquam corporalem tranſmutationem homo fit habilior ad aliquod peccatum Et ideo poteſt contingere, φ ſecundum aliquas tranſmutationes corporales, certis temporibus prouenientes, aliqua peccata nos magis impugnent. Omnis autem corporalis defectus de ſe ad triſtitiam diſponit. Et ideò ieiunantes circa meridiem, quãdo iam incipiunt ſentire defectum cibi, & vrgeri ab æſtibus ſolis, magis ab acedia impugnantur.

AD TERTIVM dicendum, φ ad humilitatem pertinet, ut homo defectus proprios conſiderans, ſeipſum non extollat. Sed hoc nõ pertinet ad humilitatem: ſed potius vt ingratitudinem, quòd bona, quæ quis à Deo poſſidet, contemnat. Et ex tali contemptu ſequitur acedia. De his, enim triſtatur, quæ quaſi mala, vel vilia reputat. Sic ergo neceſſe eſt, vt aliquis aliorum bona extollat, quòd tamen bona ſibi diuinitus prouiſa, non contemnat, quia ſic ei triſtia redderentur.

AD QVARTVM dicendum, quòd peccatũ ſemper eſt fugiendum. Sed impugnatio peccati qñq; eſt vincenda fugiendo, quandoque reſiſtendo Fugiendo quidẽ, quando continua cogitatio auget peccati incentiuum, ſicut eſt in luxuria Vnde dicitur 1 ad Cor.6 Fugite fornicationem. Reſiſtendo autem, quando cogitatio perſeuerans tollit incentiuum peccati, quod prouenit ex aliqua leui apprehenſione Et hoc contingit in acedia: quia quanto magis cogitamus de bonis ſpiritualibus, tanto magis nobis placentia redduntur, ex quo ceſſat acedia.

210

ARTICVLVS II.

Vtrum acedia ſit ſpeciale vitium.

Mal q.11. ar.2.& ar. 3.Et 4.cor.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, φ acedia non ſit ſpeciale vitium illud, enim quod conuenit omni vitio, non conſtituit ſpecialis vitij rationem. Sed quodlibet vitium facit hominem triſtari de bono ſpirituali oppoſito. Nam luxurioſus triſtatur de bono continentiæ, & guloſus de bono abſtinentiæ. Cùm ergo acedia ſit triſtitia de bono ſpirituali, ſicut* dictum eſt, vr̃ φ acedia non ſit ſpeciale peccatum.

Ar.præce.

¶ 2 Præterea, Acedia cùm ſit triſtitia quædam, gaudio opponitur. Sed gaudium non ponitur vna ſpecialis virtus: ergo neque acedia debet poni ſpeciale vitium.

¶ 3 Præterea, Spirituale bonum, cùm ſit quoddam cõe obiectum, quod virtus appetit, & vitium refugit, non cõſtituit ſpecialem rationem virtutis, aut vitij, niſi per aliquid additum contrahatur. Sed nihil videtur, quod contrahat ipſum ad acediam, ſi ſit vitium ſpeciale, niſi labor. Ex hoc enim aliqui refugiunt ſpiritualia bona, quia ſunt laborioſa Vnde & acedia tædium quoddam eſt Refugere autem labores, & quærere quietem corporalem, ad idem pertinere videtur, ſcilicet ad pigritiam: ergo acedia nihil aliud eſt, quàm pigritia. Quod videtur eſſe falſum Nam pigritia ſolicitudini opponitur, acediæ autẽ gaudium. Non ergo acedia eſt ſpeciale vitium.

SED CONTRA eſt, quòd *Grego 31. Moral diſtinguit acediam ab alijs vitijs. Ergo eſt ſpeciale vitiũ.

Li.31.c.31

RESPONDEO dicendum, φ cùm acedia ſit triſtitia de ſpũali bono, ſi accipiatur ſpirituale bonũ cõiter non habebit acedia rationẽ ſpecialis vitij: quia ſicut* dictũ eſt, oẽ vitium refugit ſpirituale bonũ virtutis oppoſitæ Similiter ẽt non põt dici, φ ſit ſp. le vitium acedia, inquantum refugit ſpirituale bonum prout eſt laborioſum, vel moleſtum corpori, aut delectationis eius impeditiuũ: quia hoc ẽt non ſepararet acediam à vitijs carnalibus, quibus aliquis quietem, & delectationẽ corporis quærit. Et iõ dicendum eſt, φ in ſpiritualibus bonis eſt quidam ordo. Nam omnia ſpiritualia bona, quæ ſunt in actibus ſingularũ virtutum, ordinantur ad vnũ ſpirituale bonum, quod eſt bonũ diuinũ: circa quod eſt ſpecialis virtus, q̃ eſt charitas. Vnde ad quamlibet virtutem pertinet gaudere de proprio ſpirituali bono, quod conſiſtit in proprio actu Sed ad charitatẽ pertinet ſpãliter illud gaudiũ ſpũale, quo quis gaudet de bono diuino. Et ſimiliter illa triſtitia, qua quis triſtat de bono ſpũali qđ eſt in actibus ſingularũ virtutum, non pertinet ad aliquod vitiũ ſpãle, ſed ad oĩa vitia. Sed triſtari de bono diuino, de quo charitas gaudet, pertinet ad ſpãle vitium, quod acedia vocatur. Et per hoc patet rñſio ad obiecta.

1.2 qõ 71. ar. 1.

211

ARTICVLVS III.

Vtrum acedia ſit peccatum mortale.

Mal q.11. ar.1.cor.& ar 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃, φ acedia non ſit peccatũ mortale Oẽ.n.peccatũ mortale cõtrariatur pcepto legis Dei Sed acedia nulli præcepto vr̃ contrariari, vt patet diſcurrenti p ſingula pcepta decalogi. Ergo acedia nõ eſt peccatũ mortale.

¶ 2 Præterea, Peccatum operis in eodem genere non eſt minus, quàm peccatum cordis. Sed recedere opere ab aliquo ſpirituali bono in Deum ducẽte, non eſt peccatum mortale: alioquin mortaliter peccaret quicunq; conſilia non obſeruaret. Ergo recedere corde per triſtitiam ab huiuſmodi ſpiritualibus operibus, non eſt peccatum mortale Non ergo acedia eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Nullum peccatum mortale in viris perfectis inuenitur Sed acedia inuenitur in viris perfectis. Dicit enim Caſſianus in lib. 10.* de Inſtitutis Cœnobiorum, quòd acedia eſt ſolitarijs magis experta, & in eremo commorantibus infeſtior hoſtis, ac frequens. Ergo acedia non eſt ſemper peccatum mortale.

Lib.10. in prin. illi*. & lib.9.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ 2 ad Cor 7. Triſtitia ſeculi mortem operatur. Sed hmõi eſt acedia. Non n.eſt triſtitia, ſecundum Deum, quæ contra triſtitiã ſeculi diuiditur, & mortẽ operatur: ergo eſt peccatum mortale.

RESPONDEO dicendũ, φ ſicut* ſuprà dictum eſt, peccatum mortale dicitur, quod ſpiritualem vitam tollit, quæ eſt per charitatem, ſecundum quam Deus nos inhabitat. Vnde illud peccatum ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quod de ſe, ſecundum propriam rationem contrariatur charitati. Huiuſmodi autem eſt acedia. Nam proprius effectus charitatis eſt gaudium de Deo, vt ſuprà * dictum eſt: Acedia aũt eſt triſtitia de bono ſpirituali, inquantum eſt bonum diuinum. Vnde ſecundum ſuum genus acedia eſt peccatum mortale.

1.2.qõ.88 art.1. & 2

q.28.art.1

Sed conſiderandum eſt in omnibus peccatis, q̃ ſunt, ſm ſuum genus mortalia, quòd non ſunt mortalia, niſi quando ſuam perfectionem conſequuntur Eſt enim cõſummatio peccati in conſenſu rationis. Loquimur enim nunc de peccato humano, quod in actu humano conſiſtit, cuius principium eſt ratio. Vnde ſi ſit inchoatio peccati in ſola ſenſualitate, & non pertingat vſque ad conſenſum rationis propter imperfectionem actus, eſt peccatum veniale Sicut in genere adulterij concupiſcentia, q̃ conſiſtit in ſola ſenſualitate, eſt peccatum veniale, ſi nõ peruenitur vſque ad conſenſum rationis, eſt peccatũ mortale. Ita etiam & motus acediæ in ſola ſenſualitate quandoque eſt propter repugnantiam carnis ad ſpiritũ: & tunc eſt peccatum veniale Quandoq; verò pertingit vſque ad rationem, quæ conſentit in fugã, & horrorem,

& de-

& detestationem boni diuini, carne contra spiritum omnino præualente. & tunc manifestum est, quòd acedia est peccatum mortale.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ acedia cõtrariatur præcepto de sanctificatione sabbati, in quo, s̃m quod est præceptum morale, præcipitur quies mentis in Deo, cui etiam contrariatur tristitia mentis de bono diuino.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ acedia nõ est recessus mẽtalis à quocunq; spũali bono, sed à bono diuino, cui oportet mentem inhærere, ex necessitate. Vnde si quis contristetur de hoc, q̃ aliquis cogit eum implere opera virtutis, quæ facere non tenetur non est peccatum acediæ. Sed quando contristatur in his, quæ ei imminent facienda propter Deum.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ in viris sanctis inueniuntur aliqui imperfecti motus acediæ, qui tamen non pertingunt vsque ad consensum rationis.

212

ARTICVLVS IIII.

Vtrum acedia debeat poni vitium capitale.

Inf qõ 36. arti. 4. cor. Et 2. di 42 q. 2 arti. 3. cor fin. Et mal. q. 11. ar. 4. * q præce. ar 5. & 1-2. q. 84. ar. 4. † Libr 31. Mor. c. 31. à medio. * q. præce. ar. 6.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vĩ, q̃ acedia nõ debeat poni vitium capitale. Vitium enim capitale dr̃, quod mouet ad actus peccatorũ, ut s̃. * habitũ est. Sed acedia non mouet ad agendũ, sed magis retrahit ab agendo. Ergo nõ debet poni uitiũ capitale.

¶ 2 Præterea, Vitiũ capitale hẽt filias sibi deputatas. Assignat aũt † Greg 31. Moral sex filias acediæ, quę sunt malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa pręcepta, euagatio mentis circa illicita, quæ non uidenť conuenienter oriri ex acedia. Nam rancor idem esse vr̃ quod odium, quod oritur ex inuidia, ut supra * dictũ est. Malitia aũt est genus ad omnia vitia. Et similiter euagatio mentis circa illicita, & in omnibus vitijs inueniũtur. Torpor autem circa præcepta idẽ uidetur esse, qđ acedia. Pusillanimitas autem, & desperatio, ex quibuscunq; peccatis oriri possũt. Non ergo conuenienter ponitur acedia esse vitium capitale.

Isid lib. 2. de summo bono, c. 37

¶ 3 Præterea, Isidorus * in lib. de Sũmo bono distinguit vitiũ acediæ à vitio tristitiæ, dicens tristitiam esse, inquantum recedit à grauiori, & laborioso, ad qđ tenetur. acediã aũt, inquantum se conuertit ad quietem indebitam. Et dicit de tristitia oriri rancorem, pusillanimitatem, amaritudinem, desperationem. De acedia vero dicit oriri septẽ, quæ sunt ociositas, somnolẽtia, importunitas mẽtis, inquietudo corporis, instabilitas, verbositas, curiositas. Ergo uĩ, uel quòd à Greg. uel ab Isidoro malè assignetur acedia uitiũ capitale cum suis filiabus.

Lib 31. ca. 31. Argu 1 & 1 2. q. 84. ar. 4.

SED CONTRA est, q̃ idẽ * Greg dicit 31. Moral. acediam esse uitium capitale, & hẽre p̃dictas filias.

RESPONDEO dicendũ, q̃ sicut supra * dictũ est, uitium capitale dr̃ esse, ex quo promptum est, ut alia vitia oriantur, s̃m rõnem causæ finalis. Sicut aũt homines multa operanť, propter delectationẽ, tum ut ipsam consequantur, tum ẽt ex eius impetu ad aliquid agendũ permoti. Ita, ẽt propter tristitiam multa operantur, uel ut ipsam euitent, uel eius pondere in aliqua agenda prorumpentes. Vñ cùm acedia sit tristitia quædam, vt supra * dictũ est, conuenienter ponitur uitium capitale.

In hac qſ. art 1. & 1. 2. q. 35. artic 8.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ acedia aggrauãdo animum, hominẽ impedit ab illis operibus, quæ tristitiam causant. Sed tamen inducit animum ad aliqua agenda, uel quæ sunt tristitiæ consona, sicut ad plorandum, uel etiam ad aliqua, per quæ tristitia euitatur.

Li 8. Ethi. cap 5. & 6 tom 5.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ Greg conuenienter assignat filias acediæ, quia enim ut Ph los.* dicit in 8. Eth nullus diu absq; delectatione potest manere cũ tristitia, necesse est, q̃ ex tristitia aliquod dupliciter oriatur, uno modo ut homo recedat à contristantibus, alio modo, ut ad alia transeat, in quibus delectatur, sicut illi, qui non possunt gaudere in spiritualibus delectationibus, transferunt se ad corporales, s̃m * Philosop in 10.

Li. 10 ca 6. cir. med. tom. 5.

Eth. In fuga autem tristitiæ talis processus attẽditur, q̃a primò homo fugit contristantia, scdõ ẽt impugnat ea, quæ tristitiam ingerunt. Spũalia aũt bona, de quib. tristať acedia, sunt & finis, & id, quod est ad finẽ. Fuga autẽ finis fit per desperationẽ, fuga aũt bonorum, quæ sunt ad finem, quantũ ad ardua, quæ subsunt consilijs, fit p pusillanimitatẽ quantum aũt ad ea, quæ pertinent ad cõem iustitiam, fit per torporem circa pręcepta. Impugnatio aũt contristantium bonorũ spiritualium, quandoq; quidem est circa homines, qui ad bona spiritualia inducunt, & hic est rancor. Quandoq; uerò se extendit ad ipsa spiritualia bona, in quorum detestationẽ aliquis adducitur, & hoc propriè est malitia. Inquantum autẽ propter tristitiam à spiritualib. aliquis transfert se ad delectabilia exteriora, ponit filia acediæ euagatio circa illicita. Per quod patet responsio ad ea, quę circa singulas filias obijciebantur. Nam malitia nõ accipitur hic, s̃m quod est genus uitiorũ, sed sicut * dictũ est. Rancor etiã non accipitur hic communiter pro odio, sed pro quadã indignatione, sicut dictũ est, & idem dicẽdum est de alijs.

In ue. bis p̃ q̃ e, hu- ius solutionis.

AD TERTIVM dicendũ q̃ ẽt Cassianus in lib. de Institutis cœnobiorũ, distinguit tristitiã ab acedia. Sed cõuenientiùs Greg acediã tristitiã nominat, q̃a sicut suprà * dictũ est, tristitia non est vitium ab alijs distinctum, s̃m quod aliquis recedit à graui & laborioso opere, uel s̃m quascunq; alias causas aliquis tristetur, sed solũ s̃m quod tristať de bono diuino. qđ pertinet ad rationẽ acediæ. quæ intantũ conuertit ad quietem indebitam, inquantũ aspernať bonum diuinũ. Illa aũt, quę Isid ponit oriri ex acedia, & tristitia, reducuntur ad ea, quę * Gregor ponit, nã amaritudo, quã Isid ponit oriri ex tristitia, est qđ effectus rancoris. Otiositas aũt, & somnolẽtia reducunť ad torporẽ circa præcepta, circa quæ est aliqs otiosus, oino ea, prætermittẽs, & somnolentus, ea negligẽter implẽs. Oĩa aũt alia quinq;, quę ponit ex acedia oriri, ptinẽt ad euagationẽ mentis circa illicita. quę quidẽ s̃m quod in ipsa arce mentis residet, uolentis importunè ad diuersa se diffundere, uocatur importunitas mentis: s̃m autẽ, quod ptinet ad cognitionem, dr̃ curiositas: quantũ autẽ ad locutionem, dr̃ uerbositas: quãtum autẽ ad corpus in eodẽ loco non manens, dr̃ inquietudo corporis, quñ s. aliquis per inordinatos motus membrorum vagacitatem indicat mentis, quantum autem ad diuersa loca, dicitur instabilitas, uel potest accipi instabilitas secundum mutabilitatem propositi.

ar. 2 huius quæst.

Loco citato in arg.

QVAESTIO XXXVI.

De inuidia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de inuidia.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, quid sit inuidia.

¶ Secundo, utrum sit peccatum.

¶ Tertio, vtrum sit peccatum mortale.

¶ Quarto, utrum sit vitium capitale, & de filiabus eius.

QVÆSTIONIS XXXVI.

De Inuidia,

Quadrifariàm distributæ,

AXIOMA.

I 1 *Inuidia nihil aliud est nisi animi labes quædam, & deprauatio, qua quispiam alieno bono, eam ob causam mœret, q. per id bonum, suum commodum* 2 *impediri, vel diminui arbitretur,* 2 3 *pertinetq; se* 3 *non modo ad lethalium sed etiam* 4 *capitalium* 4 *criminum genus siquidem & charitati, quæ animæ vita est, palàm repugnat, & ex ipsa vel eius ex uitiata quadam scaturigine, complura alia profluunt peccata.*

213

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum inuidia sit tristitia.

Infr. ar. 2. Et maled. q. 10. ar. 1. ad 6. & ar. 2. ad 1. Et 11. ar. 3 & 4. corp. Et Iob 5 princip.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod inuidia non sit tristitia. Obiectum enim tristitiæ est malum. Sed obiectum inuidię est bonum. Dicit enim* Gregor. in 5. Moral. de inuido loquens: Tabescentem mentem sua pœna faciet, quem felicitas torquet aliena. ergo inuidia non est tristitia.

* Li. 5. Moral. ca. 34. paulo à princip.

¶ 2 Præterea, Similitudo non est cã tristitiæ, sed magis delectationis. Sed similitudo est causa inuidiæ. Dicit enim † Philos. in 2. Rhet. Inuidebunt tales, quibus sunt aliqui similes aut secundum genus, aut secundum cognitionẽ, aut secundum statutam, aut secundum habitum, aut secundum opinionem. Ergo inuidia non est tristitia.

† Lib. 2. c. 10 tom. 6.

¶ 3 Præterea, Tristitia ex aliquo defectu causat. Vnde illi, qui sunt in magno defectu, sunt ad tristitiã proni, ut supra * dictũ est, cũ de passionib. ageretur. Sed illi, qbus modicum deficit, & qui sunt amatores honoris, & q reputantur sapientes, sunt inuidi, ut patet per Philos. in 2.* Rhetoricor. ergo inuidia non est tristitia.

* 1 2. q. 47. 36. lib 2. c. 10. parũ à prin. to 6.

¶ 4 Præterea, Tristitia delectationi opponitur. Oppositorum autem non est eadem causa. Ergo cũ memoria bonorum humanorum sit causa delectationis, ut suprà dictum * est, non erit causa tristitiæ: est autem cã inuidiæ. Dicit enim Philosophus in † 2. Rhet. quod his aliqui inuident, qui habent aut possederunt, quæ ipsis conueniebant, aut quæ ipsi quandoque possidebant. Ergo inuidia non est tristitia.

* 1 2 q 32 ar 3. † li 2 c. 10 inter med. & fi. to. 6.

SED CONTRA est quòd Damasc. in 2. libro ponit inuidiam speciem tristitiæ, & dicit, quòd inuidia est tristitia de alienis bonis.

RESPONDEO dicendum, quod obiectum tristitiæ est malum proprium. Cõtingit autem id, quod est alienum bonum, apprehendi ut malum proprium, & scdm hoc de bono alieno põt esse tristitia. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo qñ quis tristatur de bono alicuius, inquantũ imminet sibi ex hoc periculũ alicuius nocumenti. Sicut cùm homo tristatur de exaltatione inimici sui, timens, ne eum lædat. Et talis tristitia non est inuidia, sed magis timoris effectus, vt Philos. dicit in * 2. Rhet. Alio modo bonum alterius æstimatur, ut malum proprium, in quantũ est, diminutiuũ propriæ gloriæ, vel excellentiæ. Et hoc modo de bono alterius tristatur inuidia. Et ideò præcipuè de illis bonis homines inuidẽt, in qb. est gloria, & in quib. hoies amant honorari, & in opinione esse, ut Philos. dicit in * secundo Rhet.

lib 2. ca. 9 paulò à prin to 6.

lib. 2. c. 10 paru à principio. tom. 6

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod nihil phibet id, quod est bonũ uni, apprehendi, vt malum alteri. Et sm hoc tristitia aliqua põt esse de bono, ut dictum * est.

In cor. ar. & 1. 2. q. 39.

AD SECVNDVM dicendum, quod quia inuidia est de gloria alterius, inquantũ diminuit gloriam, quam quis appetit, consequens est, ut ad illos tantum inuidia habeatur, quibus homo vult se æquare, uel præferre in gloria. Hoc aũt non est respectu multum à se distantiũ. Nullus enim nisi insanus, studet se æquare, uel præferre in gloria his, qui sunt multo eo maiores, puta plebeius homo regi, uel ẽt rex plebeio, quẽ multũ excedit. Et ideo his, qui multũ distant vel loco, uel tpe, vel statu, homo non inuidet, sed his, qui sunt propinqui, quib. se nititur æquare, uel præferre. Nam cum illi excedunt in gloria, accidit hoc contra nostram uoluntatem: & inde causatur tristitia. Similitudo autem delectationem causat, inquãtum concordat uoluntati.

AD TERTIVM dicendũ, quod nullus conatur ad ea, in quibus est multũ deficiens. Et ideo cùm aliquis in hoc eum excedat, non inuidet. Sed si modicum deficiat, vr, quod ad hoc pertingere possit, & sic ad hoc conatur. Vñ si frustraretur eius conatus, propter excessum gloriæ alterius, tristatur. Et inde est, quod amatores honoris sunt magis inuidi. Et similiter etiam pusillanimes sunt inuidi, quia omnia reputant magna; & quicquid boni alicui accidat, reputant se in magno superatos esse. Vnde & Iob 5 dicitur. Paruulum occidit inuidia. Et Gregor. dicit in * 5 Moral. quod inuidere non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus.

li. 5 Mor. cap. 33. à medio, illius.

AD QVARTVM dicendum, quod memoria præteritorum bonorum, inquantum fuerunt habita, delectationem causat. Sed inquantum sunt amissa, causant tristitiam: & inquantum ab alijs habentur, causant inuidiã, quia hoc maximè vi gloriæ propriæ derogare. Et ideò dicit Philos. in* 2. Rhet. quod senes inuident iunioribus; & illi qui multum expenderunt ad aliquid consequendum, inuident his, qui paruis expensis illud sunt consecuti. Dolẽt enim de amissione suorum bonorum, & de hoc, quòd alij consecuti sunt bona.

lib. 2. c. 10 à med. t. 6

214

ARTICVLVS II.

Vtrum inuidia sit peccatum.

Inf. q. 158. ar. 1 corp. & mal. q. 10 ar 1. Et Psal 36. in prin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod inuidia non sit peccatum. Dicit enim Hieronym. ad Lætam de instructione filię. Habeat socias, cũ quibus discat, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur. Sed nullus est solicitandus ad peccandum. Ergo inuidia non est peccatum.

* añ med. epist to. 1.

¶ 2 Præterea, Inuidia est tristitia de alienis bonis, ut Damasc. † dicit. Sed hoc quãque laudabiliter fit, dicitur enim Prouer. 29. Cùm impij sumpserint principatum, gemet populus. ergo inuidia non est semper peccatum.

† lib. 2. c. 14 in fine.

¶ 3 Præterea, Inuidia zelũ quendã nominat. Sed zelus quidã est bonus, sm illud Psal 68. Zelus domus tuę comedit me. Ergo inuidia non semper est peccatum.

¶ 4 Præterea, Pœna diuiditur contra culpam. Sed inuidia est quædã pœna. Dicit enim * Greg. 5. Moral. Cùm deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoq; exteriora indicant, quàm grauiter animũ vesania instiget. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mẽs accenditur, mẽbra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor. Ergo inuidia non est peccatum.

lib 5. c. 34. circa prĩcipium.

SED CONTRA est, quòd dicitur ad Galat 5. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut dictum * est, inuidia est tristitia quadã de alienis bonis. Sed hæc tristitia põt contingere quatuor modis. Vno quidem modo, cùm aliqs dolet de bono alicuius, inquãtum ex eo timetur nocumentũ, uel sibi ipsi, uel ẽt alijs bonis: & talis tristitia nõ est inuidia, ut dictum * est, & põt esse sine peccato. Vñ Greg. 22. † Moral. ait, Euenire plerunq; solet, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidiæ culpa contristet, cũ & ruente eo, quosdã bñ erigi credimus, & pficiente illo, plerosq; iniuste opprimi formidamus. Alio modo potest aliquis tristari de bono alterius, non ex eo, quod ipse habet bonum, sed ex eo quod nobis deest bonum illud, qd ipse habet. Et hoc pprie est zelus, ut Philos. dicit * in 2. Rhet. Et si iste zelus sit circa bona honesta, laudabilis est: sm illud 1 ad Corin. 14. Aemulamini spiritualia. Si autem sit de bonis temporalibus, põt esse cũ peccato, & sine peccato. Tertio modo aliqs tristatur de bono alterius, inquãtum ille cui accidit bonum, est eo indignus. Quæ quidem tristitia non põt oriri ex bonis honestis, ex quib. aliqs iustus efficitur; sed sicut Philos. dicit in* 2. Rhet. est de diuitijs, & de talibus, quę pñt prouenire dignis, & indignis. Et hæc tristitia sm ipsum uocatur nemesis, & pertinet ad bonos mores. Sed hoc ideò dicit, quia considerabat ipsa bona temporalia sm se, prout pñt magna uideri, non respicientibus ad æterna. Sed sm doctrinam fidei, temporalia bona, quæ indignis prouenisnt, ex iusta Dei ordinatione disponuntur, uel ad eorum correctionem, uel ad eorum damnationem, & huiusmodi bona, quasi nihil sunt, in cõparatione ad bona futura, quæ seruantur bonis. Et ideo huiusmodi tristitia prohibetur in Scriptura sacra, secundum illud Psal. 36.

Ar. prece.

* Ar. prec. † lib 22. c. 11 in pri.

lib. 2. c. 11 circa principio. tom. 6

lib. 2. ca. 9. tom. 6.

Noli

Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem, & alibi, Psa. 72. Penè effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Quarto modo aliquis tristatur, de bonis alicuius, inquãtum alter excedit ipsum in bonis. Et hoc propriè est inuidia Et istud semper est prauum, vt etiam Philosophus dicit in 2.° Rheto. Quia dolet de eo, de quo est gaudendum, scilicet de bono proximi.

lib. 2. c. 11. parum à prin. to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ibi sumitur inuidia pro zelo, quo quis debet incitari ad proficiendũ cum melioribus.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ ratio illa procedit de tristitia alienorum bonorum ẜm primum modum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ inuidia differt à zelo, sicut dictum* est Vnde zelus aliquis potest esse bonus. Sed inuidia semper est mala.

In cor. art.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquod peccatum ratione alicuius adiuncti, pœnale esse, vt supra dictum* est, cùm de peccatis ageretur.

1. 2. qõ. 87. ar. 2.

215

ARTICVLVS III.

Vtrum inuidia sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Vř, ꝙ inuidia nõ sit peccatũ mortale. Inuidia n. cũ sit tristitia, est passio appetitus sensitiui. Sed in sensualitate non est peccatũ mortale, sed solũ in rõne, vt patet per * Aug. 12. de trinit. Ergo inuidia non est peccatũ mortale.

Mal. q. 10. ar. 2 & qõ. 11 ar. 3. co. li. 12. c. 12. to. 3.

¶ 2 Præterea, In infantibus non potest esse peccatum mortale. Sed in eis potest esse inuidia, dicit enim Aug.* in primo Confessio vidi ego, & expertus sum zelantem puerum, nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneum suum. Ergo inuidia non est peccatum mortale.

li. 1 Conf. c. 7 parum añ mediũ, to. 1.

¶ 3 Præterea, Omne peccatum mortale alicui virtuti contrariatur. Sed inuidia non cõtrariatur alicui virtuti, sed nemesi, quæ est quædam passio, vt patet per Philo.* in secundo Rhet. Ergo inuidia non est peccatũ mortale.

li. 2. c. 9. circa princi. to. 6.

SED CONTRA est quod dicitur Iob 5. Paruulum occidit inuidia. Nihil autem occidit spiritualiter nisi peccatũ mortale. Ergo inuidia est peccatũ mortale.

RESPONDEO dicendum, ꝙ inuidia ex genere suo est peccatum mortale. Genus enim peccati ex obiecto consideratur. Inuidia autem secundum rationẽ sui obiecti contrariatur charitati, per quam est vita animæ spiritualis, secundum illud 1 Iohan. 3 Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Vtriusque autem obiectum & charitatis, & inuidiæ est bonum proximi, sed secundum contrariũ motum. Nam charitas gaudet de bono proximi, inuidia aũt de eodẽ tristatur, vt ex supradictis* patet. Vnde manifestum est, ꝙ inuidia ex suo genere est peccatũ mortale. Sed, sicut supra dictum* est, in quolibet genere peccati mortalis inueniuntur aliqui imperfecti motus, in sensualitate existẽtes, qui sunt peccata venialia. Sicut in genere adulterij primus motus concupiscentię, & in genere homicidij, primus motus iræ, ita etiam in genere inuidiæ inueniuntur aliqui primi motus, quandoque etiam in viris perfectis, qui sunt peccata venialia.

*articul. 1.

q. 35 art. 3. & 1. 2 q. 72 art. 5 ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ motus inuidię secundum quod est passio sensualitatis, est quiddam imperfectum in genere actuum humanorum, quorum principium est ratio. Vnde talis inuidia non est peccatum mortale. Et similis est ratio de inuidia paruulorum, in quibus non est vsus rationis.

¶ Vnde patet responsio ad SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ inuidia secũdum Philosophum* in secundo Rheto. opponitur, & nemesi & misericordiæ, sed secundum diuersa. Nam misericordiæ, opponitur directè secundum contrarietatem principalis obiecti. Inuidus enim tristatur de bono proximi, misericors autem tristatur de malo proximi. Vnde inuidi non sunt misericordes, sicut ibidem dicitur, nec è conuerso. Ex parte verò eius, de cuius bono tristatur inuidus, opponitur inuidia nemesi. Nemesicus n. tristat de bono indignè agentium, ẜm illud Psa. 72. Zelaui sup iniquos, pacem peccatorum videns. Inuidus aũt tristat de bono eorum, qui sunt digni. Vnde patet, ꝙ prima cõtrarietas est magis directa, quàm secunda. Misericordia autem quædam virtus est, & charitatis proprius effectus. Vnde inuidia misericordiæ opponitur, & charitati.

lib. 2 ca. 9. to. 6.

216

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inuidia sit vitium capitale.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, ꝙ inuidia non sit vitium capitale. Vitia enim capitalia distinguuntur contra filias capitalium vitiorum. Sed inuidia est filia inanis gloriæ. Dicit enim Philosophus * in 2. Rhet. ꝙ amatores honoris, & gloriæ magis inuident. Ergo inuidia non est vitium capitale.

Supr. q. 34 art. 2 6. Et mal. qõ. 8. ar. 1 cor. & ad 5. & q. 10. artic. 2. *li. 2. ca. 10 non lõgè a princip. to. 6.

¶ 2 Præterea, Vitia capitalia videtur esse leuiora, quàm alia, quæ ex eis oriuntur. Dicit enim Greg. 31.† Moral. Prima vitia deceptæ menti, quasi sub quadam ratione se ingerunt. Sed quæ sequuntur, dum mentem ad omnem insaniam protrahunt, quasi bestiali clamore mentem confundunt. Sed inuidia, videtur esse grauissimum peccatum. Dicit enim Grego. 5 Moral. * Quamuis per omne vitium, quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestẽ vomit. Ergo inuidia non est vitium capitale.

†lib. 31 ca. 32. in principio. lib. 5 c. 34. in princip.

¶ 3 Præterea. Videtur, quod inconuenienter eius filiæ assignentur à Greg. * 31 Moral. vbi dicit, quòd de inuidia oritur odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, & afflictio in prosperis. Exultatio enim in diuersis proximi, & afflictio in prosperis, idem videtur esse, quod inuidia, vt ex præmissis * patet. Non ergo ista debent poni, vt filiæ inuidiæ.

li. 31. c. 31. à medio. In ar. pce. huius qõ.

SED CONTRA est auctoritas Gre. 31 †Mor. qui ponit inuidiã vitiũ capitale, & ei pdictas filias assignat.

†li. 31. c. 31

RESPONDEO dicendum ꝙ sicut acedia est tristitia de bono spirituali diuino, ita inuidia est tristitia de bono proximi. Dictum * est aũt s. acediam esse vitiũ capitale ea ratione, quia ex acedia homo impellitur ad aliqua facienda, vel vt fugiat tristitiã, vel vt tristitiæ satisfaciat. Vñ eadẽ rõne inuidia ponitur vitium capitale.

q. pce. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ sicut Greg. * dicit in 31 Moral. Capitalia vitia tanta sibi coniunctione coniunguntur, vt non nisi vnum de altero proferatur. Prima nanque superbiæ soboles inanis est gloria, quæ dum oppressam mentẽ corrũpit, mox inuidiam gignit, quia dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hãc alius adipisci valeat, tabescit. Non est ergo contra rationem vitij capitalis, ꝙ ipsum ex alio oriatur, sed ꝙ non habeat aliquam principalem rationem producendi ex se multa genera peccatorum. Fortè tamen propter hoc, ꝙ inuidia manifestè ex inani gloria nascitur, non ponitur vitium capitale, neque ab Isidoro in libro * de Summo bono, neque à Cassiano in libro de Institutis cœnobiorum.

li. 31. c. 31

Isidor* li. 2 de summo bono. Cassian* li. 5 c. 1. & in sequen. li.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ex verbis illis non habetur, ꝙ inuidia sit maximũ peccatorum, sed ꝙ qñ diabolus inuidiam suggerit, ad hoc hominẽ inducit, quod ipse principaliter in corde habet. Quia sicut ibi inducitur consequenter inuidia diaboli, mors introiuit in orbẽ terrarũ. Est tñ quædã inuidia, quæ inter grauissima peccata computatur, s. inuidẽtia fraternæ gratiæ, ẜm quod aliquis dolet de ipso augmento gratiæ Dei, non solùm de bono proximi. Vnde ponitur peccatũ in Spiritum sanctũ, quia per hanc inuidentiã homo quodãmõ inuidet Spiritui sancto, qui in suis operibus glorificatur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ numerus filiarum inuidiæ sic potest sumi. Quia in conatu inuidiæ est aliquid tanquam principium, & aliquid tanquam mediũ, & aliquid tãquam terminus. Principium quidem est, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & sic

est susurratio, vel manifestè, & sic est detractio. Mediū autem est quia aliquis intendens diminuere gloriam alterius aut potest, & sic est exultatio in aduersis, aut non potest, & sic est afflictio in prosperis. Terminus aūt est in ipso odio: quia sic ut bonum delectans causat amorē, ita tristitia causat odium ut supra dictum* est. Afflictio autem prosperis proximi, uno modo est ipsa inuidia: inquantum s. aliquis tristatur de prosperis alicuius, ſm quod habent gloriam quandam. Alio verò modo est filia inuidiæ, secundum quod prospera proximi eueniūt contra conatum inuidentis, qui nititur impedire. Exultatio autem in diuersis non est directè idem, quod inuidia, sed ex ea sequitur. Nam ex tristitia de bono proximi quæ est inuidia, sequitur exultatio de malo eiusdē.

q. 34. ar. 6.

QVAESTIO XXXVII.

De Discordia, quæ paci opponitur, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccatis, quæ opponuntur paci. Et primò, de discordia, quæ est in corde. Secundò de contentione, quæ est in ore. Tertiò, de his, quæ pertinent ad opus, scilicet de schismate, rixa, & bello.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum discordia sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum sit filia inanis gloriæ.

QVAESTIONIS XXXVII.

De discordia, Bifariàm partitæ.

AXIOMA.

1 *Ex discordia, qua quispiam in diuino, aut proximi bono, ab alio id expetente, sciens, volensque dissidet, lethalem (quod ad suum genus spectat) conti-* 2 *net culpam.* 2 *ex ambitionisque, vel superbiæ prauitate suam trahit originem.*

217

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum discordia sit peccatum.

Infr. q. 41. art. 2. ad 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod discordia non sit peccatum. Discordare enim ab aliquo, est recedere ab alterius voluntate, sed hoc non videtur esse peccatum, quia voluntas proximi non est regula voluntatis nostræ, sed sola voluntas diuina. Ergo discordia non est peccatum.

¶ 2 Præterea, Quicunque inducit aliquem ad peccandum & ipse peccat. Sed inducere inter aliquos discordiam, non videtur esse peccatum. Dicitur enim Act. 23. quod sciens Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamauit in concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum, & filius Pharisæorum, de spe, & de resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cùm hoc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos, & Sadducæos. Ergo discordia non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Peccatum præcipuè mortale in sanctis viris non inuenitur. Sed etiam in sanctis viris inuenitur discordia. Dicitur enim Act. 15. Facta est dissensio inter Paulum, & Barnabam: ita vt discederent abinuicem: ergo discordia non est peccatum, & maximè mortale.

SED CONTRA est, quod ad Gal. 5. dissensiones, id est, discordiæ ponuntur inter opera carnis, de quibus subditur: Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Nihil autem excludit à regno Dei, nisi peccatum mortale. Ergo discordia est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendū, quod discordia concordiæ opponitur. Concordia autem, vt supra dictum* est, ex charitate causatur: inquantum s. charitas multorū corda coniungit in aliquid vnū, quod est principaliter quidem bonum diuinum, secundariò autem bonum proximi. Discordia igitur ea ratione est peccatum, inquantum

q. 29. ar. 1. & 3.

hmōi concordiæ contrariatur. Sed sciendum, quod hæc concordia per discordiam tollitur dupliciter. Vno quidem mō per se, alio vero modo per accidens. Per se quidem in humanis actibus, & motibus dī esse id, quod est ſm intentionem. vnde per se, discordat aliquis à proximo, qū scienter, & ex intentione dissentit à bono diuino, & à proximi bono, in quo debet consentire. Et hoc est peccatum mortale, ex suo genere, pp contrarietatem ad charitatem, licet primi motus huius discordiæ, pp imperfectionem actus sint peccata venialia. Per accidens aūt in humanis actibus consideratur ex hoc, quod aliquid est præter intentionem. Vñ cùm intentio aliquorū est ad aliqd bonū, quod ptinet ad honorē Dei, vel vtilitatē proximi (sed vnus æstimat hoc esse bonū, alius aūt habet contrariā opinionem) discordia tunc est per accidens contra bonū diuinum vel proximi. Et talis discordia nō est peccatū, nec repugnat charitati, nisi huiusmodi discordia sit, vel cum errore, circa ea, quæ sunt de necessitate salutis, vel pertinacia indebitè adhibeatur. Cùm ēt s. dictū* est, quod concordia, quæ est charitatis effectus, est vnio voluntatum, non vnio opinionum. Ex quo patet, quod discordia qūque est ex peccato vnius tantum, puta cùm vnus vult bonum, cui alius scienter resistit. Quandoque autē est cum peccato vtriusque, puta cùm vterque dissentit à bono alterius, & vterque diligit bonum proprium.

q. 29. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod voluntas vnius hominis, ſm se considerata, non est regula voluntatis alterius: sed inquantum voluntas proximi inhæret voluntati Dei, fit per consequens regula regulata, secundum propriam regulam. Et ideò discordare à tali voluntate est peccatum, quia per hoc discordatur à regula diuina.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut voluntas hois adhærens Deo, est quædam regula recta, à qua peccatum est discordare, ita ēt voluntas hois Deo cōtraria, est quædam peruersa regula, a qua bonum est discordare. Facere ergo discordiam, per quam tollitur bona concordia, quā charitas facit, est graue peccatū. Vñ dr̄ Prouer. 6. Sex sunt, quæ odit Dñs, & septimū detestatur aīa eius. Et hoc septimum ponit eum, qui seminat inter fratres discordias. Sed causare discordiam, per quā tollitur mala concordia, s. in mala volūtate, est laudabile. Et hoc modo laudabile fuit, quod Paulus posuit dissensionē inter eos, qui erat concordes in malo. Nam & Dñs de se dicit, Mat. 10. Non veni pacem mittere, sed gladium.

AD TERTIVM dicendum, quod discordia, quæ fuit inter Paulum, & Barnabam, fuit per accidens, & nō per se, vterq; n. intendebat bonum. Sed vni videbatur hoc esse bonum, alij aliud: quod ad defectum humanū pertinebat. Non.n. erat talis cōtrouersia in his, q̄ sunt de necessitate salutis, quāuis hoc ipsum fuerit ex diuina prouidētia ordinatum, propter vtilitatem inde consequentem.

218

ARTICVLVS II.

Vtrum discordia sit filia inanis gloriæ.

Inf. q. 132. artic. 5. & mal. qō. 9. ar. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod discordia non sit filia inanis gloriæ. Ira enim est aliud vitium ab inani gloria. Sed discordia videtur esse filia iræ, secundum illud Prouerb. 15. Vir iracundus prouocat rixas. Ergo non est filia inanis gloriæ.

¶ 2 Præterea, Aug.* dicit super Iohan. exponens illud, quod hr̄ Iohan. 7. Nondum erat Spiritus datus, Liuor separat, charitas iungit. Sed discordia nihil est aliud, q̄ quædam separatio voluntatum. Ergo discordia procedit ex liuore, id est inuidia magis, quàm ex inani gloria.

tra. 32. inter mediū & fi. to. 9.

¶ 3 Præterea, Illud, ex quo multa mala oriūtur, vr̄ esse vitium capitale. Sed discordia est huiusmodi, quia super illud Matt. 12. Omne regnum cōtra se diuisum desolatur,* dicit Hiero. Quomodo concordia paruæ res crescunt, sic discordia maximæ dilabuntur. Ergo ipsa discordia debet poni vitium capitale magis, quàm filia inanis gloriæ.

Sup illud: Si Sathanas Sathanā eijcit, to. 9.

SED CONTRA est auctoritas* Greg. 31. Mora.

*li. 31. Moral. ca. 31.

RESPONDEO dicendum, quod discordia importat quandam disgregationem uoluntatum, inquantum scilicet voluntas vnius stat in uno, & uoluntas alterius stat in altero. Quòd autem voluntas alicuius in proprio sistat, prouenit ex hoc, quod aliquis ea, quæ sunt sua, præfert his, quæ sunt aliorum. Quod cum inordinate fit, pertinet ad superbiam, & inanem gloriam. Et ideo discordia, per quam vnusquisque sequitur quod suū est, & recedit ab eo, quod est alterius, ponitur filia inanis gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod rixa non est idem quod discordia. Nam rixa consistit in exteriori opere, vnde conuenienter causatur ab ira, quæ mouet animū ad nocēdum proximo. Sed discordia consistit in disiunctione motuum uoluntatis, quam facit superbia, uel inanis gloria, ratione iam * dicta.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, quod in discordia cōsideratur quid, ut terminus à quo, hoc est, recessus à voluntate alterius, & quantum ad hoc causatur ex inuidia. Consideratur et quid, ut terminus ad quem, hoc est, accessus ad id, quod est sibi proprium, & quantum ad hoc causatur ex inani gloria. Et quia in quolibet motu terminus, ad quē est, potior termino à quo (finis enim est potior principio) potius ponitur discordia filia inanis gloriæ, quàm inuidiæ, licet ex utraque oriri possit secundū diuersas rationes, ut dictum est.*

* in ista solutione.

AD TERTIVM dicendū, quod ideo concordia paruæ res crescunt, & per discordiam maximæ dilabuntur, quia virtus quanto magis est unita, tanto est fortior, & per separationē diminuitur, ut dicitur in libro * de causis. Vnde patet, quod hoc pertinet ad proprium effectum discordiæ, quæ est diuisio voluntatum, non autem pertinet ad originem diuersorum vitiorum à discordia, per quod habeat rationem uitij capitalis.

Proposit. 17. iter opera Aristo. to. 3.

QVAESTIO XXXVIII.

De Contentione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de contentione.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum contentio sit peccatum mortale.

¶ Secundo, utrum sit filia inanis gloriæ.

QVÆSTIONIS XXXVIII.

De contentione,

Bifariàm partitæ,

AXIOMA.

1 1 *Eiusmodi contentio, qua veritas cùm indecenti acrimonia scienter oppugnatur, lethale est peccatum,* 2 2 *Ex eadem, ex qua discordia, scaturigine (superbia nimirùm, vel ambitione) promanans.*

219

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum contentio sit peccatum mortale.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod contentio non sit peccatū mortale. Peccatū enim mortale in viris spiritualib. non inuenitur, in quibus tamen inuenitur contentio, secundum illud Lucæ 22. Facta est contentio inter discipulos Iesu, quis eorum esset maior. Ergo contentio non est peccatum mortale.

¶ 2 Prçterea, Nulli benè disposito debet placere peccatum mortale in proximo. Sed dicit Apostolus ad Philip 1. Quidam ex contentione Christum annunciant. Et postea subdit, Et in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Ergo contentio non est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Cōtingit, quod aliqui, uel in iudicio, uel in disputatione contendūt, nō aliquo animo malignandi, sed potius intendentes ad bonū, sicut illi, qui cōtra hæreticos dispu[t]ando cōtendūt. Vñ sup illud primi Reg. 4. Accidit quadā die &c. dicit gl. Catholici cōtra hæreticos cōtentiones non cōmouent, nisi prius ad certamē prouocentur. Ergo contentio nō est peccatum mortale.

¶ 4 Præterea, Iob vr cum Deo contendisse. secundum illud 39. Nunquid qui contendit cum Deo, tàm facilè conquiescit? Et tamen Iob nō peccauit mortaliter. quia Dominus de eo dicit, Non estis locuti rectum coram me, sicut seruus meus Iob, ut habetur Iob vlt. Ergo contentio non semper est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quòd contrariatur præcepto Apostoli, qui dicit 2. ad Tim. 2. Noli uerbis contendere, & Galat 5. contentio numeratur in opera carnis, quæ qui agunt, regnum Dei non possidebunt, ut ibidem dicitur. Sed omne, quod excludit à regno Dei, & quod contrariatur præcepto, est peccatum mortale. Ergo contentio est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendū, quod contendere est contra aliquem tendere. Vnde sicut discordia contrarietatē quandā importat in uoluntate, ita contentio cōtrarietatem quandam importat in locutione. Et propter hoc et cùm oratio alicuius per contraria se diffundit, uocatur contētio, quæ ponitur vnus color rhetoricus à Tullio,* qui dicit; Contentio est, cùm ex contrarijs rebus oratio efficitur, hoc pacto, habet assentatio (id est, adulatio) iucunda principia, eadē exitus amarissimos affert. Contrarietas aūt locutionis pōt attendi dupliciter. Vno modo quantum ad intentionem contendentis. Alio modo quantum ad modum. In intentione quidē considerandum est, vtrum aliquis contrarietur ueritati, quod est vituperabile, uel falsitati, quod est laudabile. In modo autem considerandū est, utrum talis modus contrariandi conueniat & personis & negotijs, quia hoc est laudabile. Vnde & Tullius dicit in 2. Rhet. quod contentio est oratio alicuius ad cōfirmandū, & confutandum accommodata. Vel excedat cōuenientiā personarum, & negotiorū; & sic contentio est uituperabilis. Si ergo accipiatur contentio, secundum quod importat impugnationem ueritatis, & inordinatū modū, sic est peccatum mortale. Et hoc modo diffinit Ambr.* contentionem dicens. Contentio est impugnatio ueritatis cum confidentia clamoris. Si autē contentio dicatur impugnatio falsitatis cū debito modo acrimoniæ, sic contētio est laudabilis. Si autem accipiatur contentio, secundum quod importat impugnationem falsitatis cū inordinato modo, sic pōt esse peccatum ueniale, nisi forte tanta inordinatio fiat in contēdendo, quod ex hoc generetur scandalū aliorū. Vnde & Apostolus, cū dixisset 2 ad Tim 2. Noli verbis contendere, subdit, Ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium.

li. 4. Rhet. non parū ante med. lib. tom. 6

Id habet glossa ordinaria ad Roma. 1. super il lud: Homicidijs, contentione, &c.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod in discipulis Christi non erat contentio cum intentione impugnandi ueritatem, quia unusquisque defendebat quod sibi uerū videbatur. Erat tamen in eorum contentione inordinatio, quia contendebant, de quo non erat contendendū, scilicet de primatu honoris. Nondum enim erant spirituales, sicut gl.* ibidem dicit. Vnde & Dominus cōsequenter eos compescuit.

gl ordinaria ibid.

AD SECVNDVM dicendū, quod illi, qui ex contentione Christū prædicabant, reprehensibiles erant, quia quamuis non impugnarent ueritatem fidei, seu nō prçdicarent, impugnabant tamen ueritatem, quantum ad hoc, quod putabant se suscitare pressuram Apostolo, ueritatem fidei prædicanti. Vnde Apostolus non gaudebat de eorū contentione, sed de defectu qui ex hoc proueniebat, scilicet quod Christus annuntiabatur, quia ex malis etiam occasionaliter subsequuntur bona.

AD TERTIVM dicendū, quod secundum completam rationem contentionis, prout est peccatum mortale ille in iudicio contendit, qui impugnat ueritatem iustitiæ, & in disputatione contendit, qui intendit impugnare ueritatem doctrinæ. Et secundum hoc catholici non contendūt contra hæreticos, sed potius è conuerso. Si autem accipiatur contentio in iudicio, uel disputatione secundum imperfectam rationem, scilicet secundum quod importat quandam acrimoniam locutionis, sic non semper est peccatum mortale.

AD QVARTVM dicendum, quod contentio ibi sumitur cõite: pro disputatione Dixerat enim Iob 13 ca. Ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio. Non tamen intendebat, neq; veritatem impugnare, sed inquirere: neque circa hanc inquisitionem aliqua inordinatione, uel animi, uel uocis vti.

220

ARTICVLVS II.
Vtrum contentio sit filia inanis gloriæ.

Inf. q. 132. artic. 5 & ma. q. 9. artic. 1. cor. Et ad 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vi. quod contentio non sit filia inanis gloriæ. Contentio enim affinitatem hẽt ad zelum. Vnde di. 1 ad Cor. 3. Cũ sit inter uos zelus, & contentio, nonne carnales estis, & fm hominem ambulatis? zelus autem ad inuidiam pertinet. Ergo contentio ex inuidia magis oritur.

¶ 2 Præterea Contentio cum clamore quodã est. Sed clamor ex ira oritur: ut patet per * Gregor. 31 Moral Ergo etiam contentio oritur ex ira.

lib 31 ca. 31. a med.

¶ 3 Præterea, Inter alia scientia vĩ esse materia superbiæ, & inanis gloriæ: fm illud 1 ad Corin 8 Scientia inflat. Sed contentio plerunq; prouenit ex defectu scientiæ, per quam præcipue ueritas cognoscitur, non impugnatur. Ergo contentio non est filia inanis gloriæ.

SED CONTRA est auctoritas * Greg 31 Mor.

lib. 31. ca. 31.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictũ est,* discordia est filia inanis gloriæ, eo quod discordantiũ vterq; in sensu proprio stat, & unus alteri nõ acquiescit. Proprium aũt superbiæ est, & inanis gloriæ propriam excellentiam quærere. Sicut autem discordantes aliqui sunt ex hoc, quod stant corde in proprijs; ita contendentes sunt aliqui ex hoc, quod vnusquisq; uerbo id, quod sibi videtur, defendit. Et ideo eadem ratione ponitur contentio filia inanis gloriæ, sicut & discordia.

q. præc. artic. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod contentio sicut & discordia habet affinitatem cum inuidia, quantũ ad recessum eius, à quo aliquis discordat, uel cum quo cõtendit. Sed quantum ad id, in quo sistit ille, qui contẽdit, habet conuenientiam cum superbia, & inani gloria inquantum s. in proprio sensu statur, ut suprà dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod clamor assumitur in contentione, de qua loquimur, ad hoc impugnandæ veritatis. Vnde non est principale in contentione. Et ideo non oportet, quod contentio ex eodem deriuetur, ex quo deriuatur clamor.

AD TERTIVM dicendũ, quod superbia, & inanis gloria occasionem sumunt præcipue a bonis, etiã sibi contrarijs, puta cũm de humilitate aliquis superbit. Est enim huiusmodi deriuatio non per se, sed per accidens, fm quem modum nihil prohibet contrarium à contrario oriri. Et ideo nihil prohibet ea, quæ ex superbia, uel inani gloria per se & directè oriuntur, causari ex contrarijs eorum, ex quibus occasionaliter superbia oritur.

QVAESTIO XXXIX.
De Schismate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis paci, pertinentibus ad opus, quę sunt schisma, rixa, seditio, & bellum.

¶ Primò ergo circa schisma quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum schisma sit speciale peccatum.
¶ Secundo, utrum sit grauius infidelitate.
¶ Tertio, de potestate schismaticorum.
¶ Quarto, de pœna eorum.

QVÆSTIONIS XXXIX.
De Schismate,
In quatuor partes distributæ,

AXIOMA.

1 1 *Tametsi Schisma pergrande sit in suo genere peccatum (quippe quod ecclesiæ vnitatem capitis ipsius desertione, et societatis membrorũ eiusdẽ fuga, dirumpit grauissimisq; pœnis,* 4 *Anathematis videlicet,* & 3 *potestatis, quod ad iurisdictionem attinet, amissione meritò vindicatur)* 2 *Infidelitas tamen ex suo genere, schismate est deterior, quod hoc, ecclesiæ unitatẽ; illa uerò Dei ipsius ueritas, atque authoritas directè violetur.*

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum schisma sit peccatum speciale.

221

AD PRIMVM sic proceditur. Vĩ, quod schisma non sit peccatũ speciale. Schisma enim, ut Pelagius* Papa dicit, scissuram sonat. Sed omne peccatum scissuram quandam facit, fm illud Isa. 59 Peccata vestra diuiserunt inter uos, & Deum vestrum. Ergo schisma non est speciale peccatum.

4. di. 13. q. 2. artic. 1. ad 2.
* habetur 24. q. 1. ca. Schisma, in pricipio.

¶ 2 Præterea, Illi uidentur esse schismatici, qui Ecclesiæ non obediunt. Sed per omne peccatũ fit homo inobediens præceptis Ecclesiæ, quia peccatum secundum * Ambros. est cælestium inobedientia mandatorum. Ergo omne peccatum est schisma.

lib de Paradiso. c. 8 parũ ante med. to. 4.

¶ 3 Præterea, Hæresis etiam diuidit hominem ab unitate fidei. Si ergo schismatis nomen, diuisionẽ importat, videtur quod non differat à peccato infidelitatis, quasi speciale peccatum.

SED CONTRA est quod Aug. * contra Faustum, distinguit inter schisma & hæresim, dicens, quod schisma est eadem opinantem, atq; eodem ritu colentem, quo cęteri, solo congregationis delectari dissidio. Hæreticus uero diuersa opinatur ab his, quæ catholica credit Ecclesia. Ergo schisma non est generale peccatum.

lib 20. c. 3. in prin. t. 6 Et cõtra Cres. grã.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Isido * dicit in lib Etymol Nomen schismatis a scissura animorum vocatum est. Scissio aut unitati opponitur. Vnde peccatum schismatis dicitur quod directè, & per se opponitur vnitati. Sicut enim in rebus naturalibus id, quod est per accidens, non constituit speciem: ita etiam nec in rebus moralibus, in quibus id, quod est intentum, est per se: quod autem sequitur præter intentionem, est quasi per accidens. Et ideo peccatũ schismatis propriè est speciale peccatum ex eo, quod intendit se ab vnitate separare, quam charitas facit, quæ non solum alteram personam alteri vnit spirituali dilectionis uinculo, sed etiam totã Ecclesiam in unitate spiritus. Et iõ propriè schismatici dicunt, qui propria sponte & intentione se ab unitate Ecclesiæ separant, quæ est unitas principalis. Nã unitas particularis aliquorum adinuicem ordinatur ad unitatẽ Ecclesiæ: sicut cõpositio singulorum membrorum in corpore naturali ordinatur ad totius corporis unitatẽ. Ecclesiæ aũt unitas in duobus attenditur. s. in connexione membrorũ Ecclesię adinuicem, seu cõicatione, & iterum in ordine oium membrorum Ecclesię ad unũ caput, fm illud ad Col. 2. Inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & cõiunctiones subministratũ, & cõstructum, crescit in augmentum Dei. Hoc autem caput est ipse Christus, cuius vicem in Ecclesia gerit summus põtifex. Et ideo schismatici dñr, qui subesse renuunt summo pontifici, & quod membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusant.

lib. 8 ca. 3. à medio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod diuisio hominis à Deo per peccatum, non est intenta à peccante, sed pręter intentionem eius accidit ex inordinata conuersione ipsius ad commutabile bonum. Et ideo non est schisma, per se loquendo.

AD SECVNDVM dicendum, quod non obedire præceptis cum rebellione quadam, constituit schismatis rationem. Dico autem cum rebellione, cũm & pertinaciter præcepta Ecclesiæ contemnit, & iudiciũ eius subire recusat. Hoc autem non facit quilibet peccator, vnde omne peccatum est schisma.

AD

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ hæresis, & schisma distinguũtur ſm ea quibus vtrunq; per se, & directè opponitur. Nam hæresis per se, opponitur fidei: schisma autẽ per se, opponitur vnitati ecclesiasticæ charitatis. Et iõ sicut fides, & charitas sunt diuersæ virtutes, quãuis quicunq; caret fide, careat charitate: ita ẽt schisma, & hæresis sunt diuersa vitia, quãuis quicũq; est hæreticus, sit ẽt schismaticus, sed nõ conuertitur. Et hoc est, quod Hier. dicit in epistola* ad Gal. Inter schisma, & hæresim hoc interesse arbitror, ꝙ hæresis peruersum dogma habet: schisma ab Ecclesia separat. Et tñ sicut amissio charitatis est via ad amittendã fidem, ſm illud 1. ad Timo. 1. A quibus quidam aberrantes, s. à charitate, & alijs hmõi, conuersi sunt in vaniloquium, ita etiam schisma est via ad hæresim. Vnde Hierony.* ibidem subdit, ꝙ schisma à principio aliqua in parte põt intelligi diuersum ab hæresi. Cæterùm nullum schisma est, quod non sibi aliquã hæresim confingat, vt rectè ab Ecclesia recessisse videat.

Sup illud ad Tit. 3. Hæreticũ hominem to 9.

Ad Titum 3. super illud, Hæreticum hominẽ, to 9

222

ARTICVLVS II.

Vtrum schisma sit grauius peccatum infidelitate.

4. di. 13 q. 2. art. 2. ad 4. Et mal. q. 2. ar. 10. ad 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ schisma grauius peccatum sit, q̃ infidelitas. Maius n. peccatũ grauiori pœna punitur, ſm illud Deut. 25. Pro mẽsura peccati erit & plagarũ modus. Sed peccatum schismatis grauius inuenitur punitum, q̃ etiã peccatum infidelitatis, siue idololatriæ. Legitur enim Exod. 32. quòd propter idololatriam sunt aliqui humana manu, gladio interfecti. De peccato autem schismatis legitur Numeri 16. Si nouam rem fecerit Dominus, vt aperiens terra os suum, degluriat eos, & omnia, quæ ad illos pertinent descenderintq; viuentes ad infernũ, scietis, ꝙ blasphemauerunt Dominum Deum. Decem etiam tribus quæ vitio schismatis à regno Dauid recesserunt, sunt grauissimè punitæ, vt habetur 4. Reg. 17. Ergo peccatum schismatis est grauius peccato infidelitatis.

¶ 2 Præterea. Bonum multitudinis est maius & diuinius, quàm bonum vnius, ut patet per Philosophum* in 1. Ethic. Sed schisma est contra bonum multitudinis, id est, contra ecclesiasticam vnitatem. Infidelitas autem est cõtra bonum particulare vnius, quod est fides vnius hominis singularis. Ergo videtur, quod schisma sit grauius peccatum, quàm infidelitas.

li. 1. c. 2 ad finem, t. 5.

¶ 3 Præterea. Maiori malo maius bonum opponitur, vt patet per* Philosophum in 8. Ethic. Sed schisma opponitur charitati, quæ est maior virtus, quàm fides, cui opponitur infidelitas, vt ex præmissis† patet. Ergo schisma est grauius peccatum, quàm infidelitas.

lib. 8. c. 10 circa principium, to 5 † q. 10. ar. 2. & q. 23. ar. 6.

SED CONTRA, Quod se habet ex additione alterum, potius est, vel in bono, vel in malo; sed hæresis se habet per additionem ad schisma, addit enim peruersum dogma, vt patet ex auctoritate Hier.* supra inducta ergo schisma est minus peccatum, quàm infidelitas.

Ar. præce. ad 3. arg.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ grauitas peccati dupliciter potest considerari. Vno modo secundum suam speciem. Alio modo secundum circunstantias. Et quia circunstantiæ particulares sunt infinitæ, ita & infinitis modis variari possunt, cùm quæritur in communi de duob. peccatis, quod sit grauius, intelligenda est quæstio de grauitate, quæ attenditur, ſm genus peccati. Genus aũt, seu species peccati attenditur ex obiecto, sicut ex supradictis* patet. Et ideo illud peccatum, quod maiori bono contrariatur, ex suo genere est grauius, sicut peccatum in Deum, quàm peccatum in proximum. Manifestũ est autem ꝙ infidelitas est peccatum contra ipsum Deum, secundum quod in se est veritas prima, cui fides innititur. Schisma autem est contra ecclesiasticam vnitatẽ, quę est quoddam bonum participatum, & minus, quam sit ipse Deus. Vnde manifestum est, ꝙ peccatum infidelitatis ex suo genere est grauius, quàm peccatum schismatis, licet possit cõtingere, quòd aliquis schismaticus grauius peccet, quàm quidam infidelis, vel propter maiorem cõtemptum, vel propter maius periculum, quod inducit, vel propter aliquid huiusmodi.

1. 2. q. 72. ar. 1. & q. 73. ar. 1, 2. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ populo illi manifestum erat iam per legem susceptam, ꝙ erat vnus Deus, & ꝙ non erant alii dii colendi, & hoc erat apud eos per multiplicia signa confirmatum. Et ideo nõ oportebat, ꝙ peccantes contra hanc fidem per idololatriam punirentur inusitata aliqua sola pœna, sed solùm cõi. Sed non erat sic notum apud eos, quòd Moyses deberet esse semper eorum princeps. Et ideo rebellantes eius principatui, oportebat miraculosa, & inconsueta pœna puniri. Vel potest dici, quòd peccatum schismatis quãque grauiũ est punitum in populo illo, quia erat ad seditiones, & schismata promptus. Dicitur enim 1. Esdr. 4. c. 4 Ciuitas illa à diebus antiquis aduersum reges rebellat, & seditiones, & prœlia concitantur in ea. Pœna aũt maior quãque infligitur pro peccato magis consueto, vt supra* habitum est. Nam pœnæ sunt medicinæ quædam ad arcendum homines à peccato. Vnde vbi est maior pronitas ad peccandum, debet seuerior pœna adhiberi. Decẽ autem tribus, non solùm fuerunt punitæ pro peccato schismatis, sed ẽt pro peccato idololatriæ, vt ibidem dr̃.

1. 2 q. 105. ar. 2.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut bonum multitudinis est maius, quàm bonum vnius, qui est de multitudine, ita etiam bonum multitudinis, ad quod vnus ordinatur, est minus quàm bonum extrinsecum, ad quod multitudo ordinatur sicut bonũ ordinis exercitus est minus quàm bonum ducis. & similiter bonum ecclesiasticę vnitatis, cui opponitur schisma, est minus, quàm bonũ veritatis diuinæ, cui opponitur infidelitas.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ charitas habet duo obiecta. vnum principale, s. bonitatem diuinam. & aliud secundariũ, s. bonũ proximi. Schisma aũt & alia peccata, quæ fiunt in proximũ, opponuntur charitati, quantũ ad secundariũ bonũ, quod est minus, q̃ obiectũ fidei, quod est ipse Deus. Et ideo ista peccata sunt minora, q̃ infidelitas. Sed odium Dei, quod opponitur charitati, quãtum ad principale obiectum non est minus. Tamen inter peccata, quæ sunt in proximum, peccatũ schismatis vr̃ esse maximum, quia est contra spũale bonum multitudinis.

223

ARTICVLVS III.

Vtrum schismatici habeant aliquam potestatem.

3. q. 64. ar. 9. ad secundũ, & tertium. & 4. di. 25 q. 1. artic. 1. & quodlib. 12 art 16.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ schismatici habeant aliquam potestatem. Dicit enim Aug. in lib. contra Donatistas.* Sicut redeuntes ad Ecclesiam, qui priusquam recederẽt, baptizati sunt, non rebaptizantur; ita redeuntes, qui priusquam recederent, ordinati sunt; non vtique rursus ordinantur. Sed ordo est potestas quædam. Ergo schismatici habent aliquam potestatem, quia retinent ordinem.

** Ex li. 2. c. 1 tom 7*

¶ 2 Præterea. † Aug. dicit in lib. de Vnico baptismo, Potest sacramentum tradere separatus, sicut potest habere separatus. Sed potestas tradendi sacramentum est maxima potestas. Ergo schismatici, qui sunt ab Ecclesia separati habent potestatem spiritualem.

† lib. 6. de bapt. cont. Donat. c. 5 circa principiu. To. 7. & ad Bonifac. epistola 50

¶ 3 Præterea, Vrbanus papa dicit,* quòd ab Episcopis quondam catholicè ordinatis, sed in schismate a Romana Ecclesia separatis, qui consecrati sunt, eos cùm ad Ecclesiæ vnitatẽ redierint, seruatis proprijs ordinibus, misericorditer suscipi iubemus si eos vita, & scientia cõmendat. Sed hoc non esset, nisi spiritualis potestas apud schismaticos remaneret. Ergo schismatici habent spiritualem potestatem.

† Habetur 9 q. 1. cap. Ordinationes, in princ. cap. 10. 7.

SED CONTRA est, ꝙ Cyprianus* dicit in quadam epistola, & hr̃ 7. q. 1. c. Nouatianus. † Qui nec vnitatem (inquit) Spiritus, nec conuentionis pacẽ obseruat, & se ab Ecclesiæ vinculo, & à sacerdotum collegio separat, nec Episcopi potestatem habere põt, nec honorem.

** li. 4 epist. epist. 2. inter med. & finem. † Referẽ 7 q. 1. cap. Nouatianus, in fi.*

RESPONDEO dicendum, ꝙ duplex est spiritualis potestas. Vna quidem sacramentalis, alia iurisdictionalis. Sacramentalis quidẽ ptãs est, quæ per aliquã consecra-

secrationem confertur. Omnes autem consecrationes Ecclesiæ sunt immobiles manente re, quæ consecratur: sicut et patet in rebus inanimatis. Nam altare semel cõsecratum non consecratur iterum, nisi fuerit dissipatũ. Et ideo talis potestas ſm suam essentiam remanet in homine, qui per consecrationem, eam est adeptus, quandiu vivit, siue in schisma, siue in hæresim labatur, quod patet ex hoc ꝙ rediens ad Ecclesiam, non iterum consecratur. Sed quia potestas inferior non debet exire in actum, nisi secundum, quod mouetur à potestate superiori, vt et in rebus naturalibus patet, inde est quòd tales vsum potestatis amittunt, ita scilicet, ꝙ non liceat eis sua potestate vti. Si tñ vsi fuerint, eorum ptãs effectum habet in sacramentalibus: quia in his homo non operatur nisi sicut instrumentum Dei. Vnde effectus sacramẽtales non excluduntur, propter culpã quancunque conferentes sacramentum. Potestas autem iurisdictionalis est, quæ ex simplici iniunctione hominis confertur. Et talis potestas non immobiliter adhæret. Vnde in schismaticis & hæreticis non manet. Vnde non possunt nec absoluere nec excommunicare, nec indulgentias facere, aut aliquid huiusmodi. Quod si fecerint, nihil est actũ. Cùm ergo dicitur, tale non habere potestatem spiritualem, indulgendi, m est, vel de potestate secunda, vel si referatur ad primam potestatem, non est referendum ad ipsam essentiam potestatis, sed ad legitimum vsum eius.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

224

ARTICVLVS IIII.

Vtrum schisma sufficiat ad excommunicandum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, ꝙ pœna schismaticorum non sit conueniens, vt excommunicentur. Excommunicatio enim maximè separat hominem à communione sacramentorum: sed Aug.* dicit in lib. contra Donatista, quòd baptisma potest recipi à schismatico. Ergo videtur, quòd excommunicatio non est conueniens pœna schismatis.

Lib. 6 ca. 5. Tom. 7.

¶ 2 Præterea, Ad fideles Christi pertinet, vt eos, qui sunt dispersi reducant. Vnde contra quosdam dicitur Eze. 34. Quod abiectum est, non reduxistis, quod perierat, non quæsistis. Sed schismatici conuenientius reducuntur per aliquos, qui eis excommunicent. Ergo videtur, quod non sint excommunicandi.

¶ 3 Præterea, Pro eodem peccato non infligitur duplex pœna: secundum illud Naum primo, Non iudicabit Deus bis in idipsum. Sed pro peccato schismatis aliqui pœna temporali puniuntur: vt habetur 23.* quæst. 5 vbi dicitur, Diuinæ & mundanæ leges statuerunt, vt ab Ecclesiæ vnitate diuisi, & eius pacem perturbantes, a secularibus potestatibus comprimantur. Non ergo sunt puniendi per excommunicationem.

23. q. 5 ca. Quali nos circa finẽ.

SED CONTRA est, quod Nume. 16 dicitur, Recedite à tabernaculis hominum impiorum, qui scilicet schisma fecerunt: & nolite tangere ea, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ per quæ peccat quis, per ea debet puniri, vt dicitur Sap. 11. Schismaticus aũt, vt ex dictis patet,* in duobus peccat. In vno quidem, quia separat se à communione membrorum Ecclesiæ, & quãtum ad hoc conueniens pœna schismaticorũ est, vt excommunicentur: In alio verò, quia subdi recusant capiti Ecclesiæ. & ideo quia coerceri nolunt per spiritualẽ potestatẽ Ecclesiæ, iustum est, vt ptãte tẽpali coerceantur.

Ar. 1. hui' quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ baptismum à schismaticis recipere non licet, nisi in articulo necessitatis, quia melius est de hac vita cũ signo Christi exire à quocunque detur, etiam si sit Iudæus, vel Paganus, quàm sine hoc signo, quod per baptismum confertur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ per excommunicationem non interdicitur illa communicatio, per quam aliquis salubribus monitis diuisos reducit ad Ecclesiæ vnitatem, cum etiam ipsa separatio quodammodo eos reducat dum de sua separatione confusi, quandoque ad pœnitentiam reducuntur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ pœnæ præsentis vitæ sunt medicinales. Et ideo quando vna pœna non sufficit ad coërcendum hominem, superadditur altera, sicut & medici diuersas medicinas corporales apponunt, quando vna non est efficax. Et ita Ecclesia quando aliqui per excommunicationem non sufficienter reprimuntur, adhibet coertionem brachij secularis, sed si vna pœna sit sufficiens, non debet alia adhiberi.

QVAESTIO XL.

De Bello, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de bello.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo vtrum aliquod bellum sit licitum.

¶ Secundo, vtrum clericis sit licitum bellare.

¶ Tertio, vtrum liceat bellantibus vti insidijs.

¶ Quarto, vtrum liceat in diebus festiuis bellare.

QVAESTIONIS XL.

De bello,

In quatuor Quæstiunculas distributæ,

AXIOMA.

Bella, quæ recta intentione, & iusta de causa, à principe, pro communi suæ Reipublicæ bono suscipiuntur, & à quibus nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, ac dominandi libido absunt, non modò sunt 1 *licita (*4 *etiamsi festis diebus,* 3 *aut per insidias gerantur) sed etiam ad improborum audaciam comprimendam necessaria,* 2 *Quia tamen sacerdotum, & Episcoporum, aliorumque clericorũ functionibus, cælestium videlicet rerum contemplationi, diuinarum laudum celebrationi, atque prædicationi, humani sanguinis effusio, quamuis iusta, repugnat, magno & prudenti consilio, Episcopis alijsque clericis militia, legibus est interdicta.*

1 4 3 2

225

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bellare sit semper peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ bellare semper sit peccatum. Pœna enim nõ infligitur nisi pro peccato. Sed bellantibus à Dño indr̃ pœna, ſm illud Matth. 26 Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. Ergo omne bellum est illicitum.

Infr. q. 41 ar. 1. ad 3 & q. 42 ar. 2. ad 1. & q. 66. ar. 8. ad 1.

¶ 2 Præterea, Quicquid contrariatur diuino præcepto, est peccatum: sed bellare contrariatur diuino præcepto. Dicitur enim Matth. 5 Ego dico vobis nõ resistere malo, & Ro. 12 dicitur: Non vos defendentes charissimi, sed date locũ iræ. Ergo bellare semper est peccatũ.

¶ 3 Præterea, Nihil contrariatur actui virtutis, nisi peccatum: sed bellum contrariatur paci. Ergo bellum semper est peccatum.

¶ 4 Præterea, Omne exercitium ad rem licitam licitum est sicut patet in exercitijs scientiarum. Sed exercitia bellorum, quæ fiunt in torneamentis, prohibentur ab Ecclesia, quia morientes in huiusmodi tyrocinijs ecclesiastica sepultura priuantur. Ergo bellum videtur esse simpliciter peccatum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in sermone* de puero Centurionis: Si Christiana disciplina omnino bella culparet, hoc potiùs consilium salutis petentibus in Euangelio daretur, vt abijcerent arma, seque mi litiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis: Neminem concutiatis, estote contenti stipendijs vestris: quibus proprium stipendium sufficere præcepit, militare nõ prohibuit.

Habet epistola 5. ad Marcellinũ aliquãtulũ à medio tom. 2

RESPONDEO dicendum, q ad hoc, quòd aliquod bellum sit iustum, tria requiruntur. Primò quidē auctoritas principis, cuius mandato bellum est gerendum. Nō enim pertinet ad personam priuatam bellum mouere, quia potest ius suum in iudicio superioris prosequi. Similiter etiam quia conuocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad priuatam personam. Cùm autē cura reipublicæ commissa sit principibus, ad eos pertinet rempublicā ciuitatis, vel regni, seu prouinciæ sibi subditæ tueri. Et sicut licitè defendunt eam materiali gladio contra interiores quidem perturbatores, dum malefactores puniūt, s̄m illud Apo. ad Rom. 13. Non sine causa gladium portat: minister n. Dei est vindex in iram ei, qui malè agit, ita et gladio bellico ad eos pertinet rempublicam tueri ab exterioribus hostibus. Vnde & principibus dr̄ in Psal. 81. Eripite pauperem, & egenum, de manu peccatoris liberate. Vnde Aug. dicit * contra Faustum: Ordo naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, vt suscipiendi belli auctoritas, atq; consilium penes principes sit. Secundò requiritur causa iusta, vt s. illi qui impugnantur, pp aliquā culpam, impugnationem mereantur. Vnde Aug. dicit * in lib. 83. q. iusta bella solent diffiniri, quæ vlciscuntur iniurias, si gens, vel ciuitas plectenda est, quæ, vel vindicare neglexerit quod à suis improbè factum est, vel reddere, quod per iniuriam ablatum est. Tertiò requiritur, vt sit intentio bellantium recta, qua s. intenditur, vel vt bonum promoueatur, vel vt malum vitetur. Vnde Aug. in lib. * de Verbis Dñi, Apud veros Dei cultores etiā illa bella peccata non sunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, vt mali coërceantur, & boni subleuentur. Potest aūt contingere, vt si sit legitima auctoritas indicentis bellum, & causa iusta; nihilominus propter prauam intentionem bellum reddatur illicitum. Dicit enim Aug. in lib. * contra Faustum. Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, implacatus & implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dñandi, & si qua sunt similia, hæc sunt, quæ in bellis iure culpantur.

li. 22. c. 75 in principio, to. 6.

li. 83. q. super Iosue, qō 10. in med. to. 4.

Habetr 23. qō 1 cap. Apud.

li. 22. c. 74. parum a principio, to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut Aug. * dicit, ille accipit gladium, qui nulla superiori, aut legitima potestate, aut iubente, vel concedente, in sanguinem alicuius armatur. Qui verò ex auctoritate principis, vel iudicis si sit persona priuata, vel ex zelo iustitiæ, quasi ex auctoritate Dei, si sit persona publica, gladio vtitur, non ipse accipit gladium, sed ab alio sibi commisso vtitur, vnde ei pœna non debetur. Nec tamen illi etiam, qui cū peccato gladio vtuntur, semper gladio occiduntur, sed ipsi suo gladio semper pereunt, quia pro peccato gladij æternaliter puniuntur, nisi pœniteant.

Habet li. 22. contra Faustū, ca. 70. nō procul a fine, to. 6.

AD SECVNDVM dicēdū, q hmōi præcepta, sicut Aug. * dicit in li. de Ser. Dñi in monte, sp sunt seruanda in præparatione animi, vt s. sp hō sit paratus non resistere, vel se non defendere, si opus fuerit. Sed qnque est aliter agendum, pp cōe bonum vel et illorum, cum quibus pugnatur. Vnde Aug. † dicit in Epistola ad Marcellinum. Agenda sunt multa etiam cum inuitis, benigna quadam asperitate plectendis. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur. Quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis interior roboratur.

li. 1 ca. 34 35. & 36. t. 4 & epi. 5. ad Marcellinū, à med to 2. † Ep. st 5. à me. illius, to. 2.

AD TERTIVM dicendum, q et illi, qui iustè bella gerunt, pacem intendunt, & ita paci non contrariantur nisi malæ, quam Dñs non venit mittere in terram, vt dr̄ Math. 10. vnde Aug. * dicit ad Bonifacium, Non quæritur pax, vt bellum exerceatur, sed bellum geritur, vt pax acquiratur. Esto ergo bellando pacificus, vt eos, quos expugnās, ad pacis vtilitatem, vincendo, perducas.

Post med. illi*. & est epi. 1. iter 21. quæ sunt in fi. to. 2.

AD QVARTVM dicēdum, q exercitia hominū ad res bellicas spectantia, non sunt vniuersaliter prohibita, sed inordinata exercitia, & periculosa, ex quibus occisiones, & deprædationes proueniūt. Apud antiquos autem exercitationes ad bella, sine huiusmodi periculis erant. Et ideo vocabantur meditationes armorū, vel bella sine sanguine, vt per Hieron. patet in quadā epistola.

ARTICVLVS II.

Vtrum clericis, & episcopis sit licitum pugnare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q clericis, & episcopis liceat pugnare. Bella enim intantum sunt licita, & iusta, vt dictum * est, inquantum tuentur pauperes, & totam rempublicam ab hostium iniurijs. Sed hoc maximè videtur ad prælatos pertinere. Dicit enim Greg. * in quadam homil. Lupus super oues venit, cùm quilibet iniustus & raptor, fideles quosque atque humiles opprimit. Sed is, qui pastor videbatur esse, & non erat, relinquit oues, & fugit, quia, dū sibi ab eo periculū metuit, resistere ei* iniustitiæ nō præsumit. Ergo prælatis, & clericis, licitum est pugnare.

Ar. præce

Ho. 14. in Euan. inter med. & princ.

¶ 2 Præterea, 23. * quæst. 8. Leo papa scribit, Cùm sæpe aduersa à Saracenorū partibus prouenerunt nuntia, quidā in Romanorū portū Saracenos clam, furtiueq; venturos esse dicebant, pro quo nostrum congregari præcepimus populum, maritimumque ad littus descendere decreuimus. Ergo episcopis licet ad bella procedere.

23. q. 8. ca. Igitur cum sæpe in epist. ad Lodouic.

¶ 3 Præterea, Eiusdem rationis esse videtur, q homo aliquid faciat, & quòd facienti consentiat, secundum illud Roman. 1. Non solum digni sunt morte, qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Maxime autem consentit, qui ad aliquid faciendum alios inducit. Licitum aūt est episcopis, & clericis inducere alios ad bellandū. Dicitur enim 23. * quæstio. 8. quòd hortatu, & precibus Adriani Romanæ vrbis episcopi, Carolus bellum contra Longobardos suscepit. Ergo etiam eis licet pugnare.

23. q. 8 ca. Hortatu.

¶ 4 Præterea, Illud, quod est secundum se honestum, & meritorium, non est illicitum prælatis, & clericis. Sed bellare est quandoque & honestum, & meritorium. Dicitur enim * 23 quæst. 8. quòd si aliquis pro veritate fidei, & saluatione patriæ, ac defensione Christianorum mortuus fuerit, à Deo cæleste præmium consequetur. Ergo licitum est episcopis, & clericis bellare.

23 q. 8. ca. Omni timore.

SED CONTRA est, quod Petro in persona episcoporum, & clericorum dicitur Mat. 26. Conuerte gladium tuum in vaginam. Non ergo licet eis pugnare.

RESPONDEO dicendum, q ad bonū societatis humanæ plura sunt necessaria. Diuersa aūt à diuersis melius, & expeditius aguntur, q̄ ab vno, vt patet * per Philo. in sua Politica. Et quædam negotia sunt adeo sibi repugnantia, vt conuenienter simul exerceri non possint, & ideo illis, qui maioribus deputantur, prohibentur minora. Sicut s̄m leges humanas militibus, qui deputantur ad exercitia bellica, negociationes interdicuntur. Bellica aūt exercitia maximè repugnant illis officijs, quibus episcopi, & clerici deputantur, pp duo. primo quidem gnāli rōne, quia bellica exercitia maximas inquietudines habent. Vnde multùm impediunt animū à contemplatione diuinorū, & laude Dei, & oratione pro populo, quæ ad officium pertinent clericorum. Et ideo sicut negociationes pp hoc, q nimis implicant animum, interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia, s̄m illud 2. ad Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se secularibus negotijs. Secundò pp specialē rōnem. Nam oēs clericorū ordinantur ad altaris ministerium, in quo sub sacro repræsentatur passio Christi, s̄m illud 1. ad Cor. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Dñi annuntiabitis donec veniat. Et ideo non competit eis occidere, vel effundere sanguinem, sed magis esse paratos ad propriam sanguinis effusionem pro Christo, vt imitentur opere, quod gerunt ministerio. Et propter hoc est institutum, vt effundentes sanguinem, etiam sine peccato, sint irregulares. Nulli autem, qui est deputatus ad aliquod officium, licet id, per quod suo officio incongruus redditur. Vnde clericis omnino non licet bella gerere, q̄ ordinantur ad sanguinis effusionem.

li. 1. c. 1. parū à med.

AD PRIMVM ergo dicendum, q prelati debēt

resistere

resistere non solùm lupis, qui spiritualiter interficiunt gregem, sed etiam raptoribus, & tyrannis, qui corporaliter vexent. Non autem materialibus armis in propria persona vtendo, sed spiritualibus: secundum illud Apostoli 2 ad Cor. 10 Arma militiæ nostræ nō carnalia sunt, sed potentia Dei; quæ quidem sunt salubres admonitiones, deuotæ orationes, contra pertinaces excommunicationis sententia.

AD SECVNDVM dicendum, quòd prælati, & clerici ex auctoritate superioris possunt interesse bellis, nō quidem vt ipsi propria manu pugnent, sed vt iustè pugnantibus spiritualiter subueniant suis exhortationibus, & absolutionibus, & alijs huiusmodi spiritualibus subuentionibus, sicut & in veteri lege mandatur Iosue 6. quòd sacerdotes sacris buccinis in bellis clangerent. Et ad hoc primò fuit concessum, quòd episcopi, vel clerici ad bella procederent. Quod autem aliqui propria manu pugnent, abusionis est.

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut suprà dictū est,* omnis potentia, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, habet disponere de his quæ sunt ad finem. Bella autem carnalia in populo fideli, sunt referenda sicut ad finem, ad bonum spirituale diuinum, cui clerici deputantur. Et ideo ad clericos pertinet disponere, & inducere alios ad bellandum bella iusta. Non enim interdicitur eis bellare, quia peccatum sit, sed quia tale exercitium eorum personæ non congruit.

q.23. ar.4.

AD QVINTVM dicendum, quòd licet exercere bella iusta sit meritorium, tamen illicitum redditur clericis, propter hoc, quòd sunt ad opera magis meritoria deputati, sicut matrimonialis actus potest esse meritorius, & tamen virginitatem vouentibus, damnabilis redditur, propter obligationem eorum ad maius bonum.

227

ARTICVLVS III.

Vtrum sit licitum in bellis vti insidijs.

Infr.q.71. art.3.ad 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd nō sit licitum in bellis vti insidijs: dicitur enim Deut. 16. Iustè quod iustū est exequeris. Sed insidia cum sint fraudes quædam, videtur ad iniustitiā pertinere. ergo non est vtendum insidijs, etiā in bellis iustis.

¶ 2 Præterea, Insidiæ, & fraudes fidelitati videntur opponi, sicut & mendacia. Sed quia ad omnes fidem debemus seruare, nulli homini est mentiendum, vt patet per Aug.* in lib. contra mendacium. Cùm ergo fides hosti seruanda sit (vt Aug.† dicit ad Bonifacium) videtur quòd non sit contra hostes insidijs vtendum.

*tom 4. †In epi. ad Bon. à medio, & est 1. inter 21 epist. quæ hīt, tom. 2.

¶ 3 Præterea, Matth. 7 dicitur: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: & hoc est obseruandum ad omnes proximos. Inimici autem sunt proximi. Cùm ergo nullus sibi velit insidias, vel fraudes parari, videtur quòd nullus ex insidijs debeat gerere bella.

SED CONTRA est, quod Augustinus * dicit in lib. quæst. Cùm iustum bellum suscipitur, vt apertè pugnet aliquis, an ex insidijs, nihil ad iustitiam interest. Et hoc probat auctoritate Dñi, qui mandauit Iosue, vt insidias poneret habitatoribus ciuitatis Hai: vt hī Iosue 8.

in li. q. super Iosue circa me. q.10. to.4.

RESPONDEO dicendum, quòd insidiæ ordinātur ad fallendum hostes. Dupliciter autem aliquis potest falli ex facto, vel dicto alterius. Vno modo ex eo, quòd ei dicitur falsum, vel non seruatur promissum: & istud semper est illicitum. Et hoc modo nullus debet hostes fallere. Sunt enim quædam iura bellorum, & fœdera, etiam inter ipsos hostes seruanda, vt Amb. dicit* in li. de Officijs. Alio modo aliquis potest falli ex dicto, vel facto nostro, quia ei propositum, aut intellectum non aperimus. Hoc autem semper facere non tenemur: quia etiam in doctrina sacra multa sunt occultanda, maximè infidelibus, ne irrideant, secundum illud Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Vnde multo magis ea, quæ ad impugnandum inimicos paramus, sunt eis occultanda. Vnde inter cætera documenta rei militaris, hoc præcipue ponitur de occultandis consilijs, ne ad hostes perueniant, vt patet in lib. Stratagematum Francorum. Et talis occultatio pertinet ad rationem insidiarum, quibus licitū est vti in bellis iustis. Nec propriè huiusmodi insidiæ vocantur fraudes, nec iustitiæ repugnant, nec ordinatæ voluntati. Esset enim inordinata voluntas, si aliquis vellet nihil sibi ab alijs occultari.

lib.1.c.29. & lib.3.c. 10.tom.1.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

228

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat diebus festis bellare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd in diebus festis non liceat bellare. Festa enim sunt ordinata ad vacandum diuinis, vnde intelliguntur per obseruationem sabbati, quæ præcipitur Exod. 20. Sabbatum enim interpretatur requies. Sed bella maximam inquietudinem habent. Ergo nullo modo est in diebus festis pugnandum.

¶ 2 Præterea, Isa. 58. reprehenduntur quidam, quòd in diebus ieiunij repetunt debita, & committunt lites, pugno percutientes. Ergo multo magis in diebus festis est illicitum est bellare.

¶ 3 Præterea, Nihil est inordinatè agendum ad vitandum incommodum temporale. Sed bellare in die festo, hoc videtur esse secundum se inordinatum: ergo pro nulla necessitate temporalis incommodi vitandi, debet aliquis in die festo bellare.

SED CONTRA est, quod primi Machab. 2. dicitur, Cogitauerunt laudabiliter Iudæi dicentes: Omnis homo quicunque venerit ad nos in bello in die sabbatorum pugnemus aduersus eum.

RESPONDEO dicendum, quòd obseruatio festorum non impedit ea, quæ ordinantur ad hominis salutem etiam corporalem. Vnde Dominus arguit Iudæos dicens Ioan. 7 Mihi indignamini, quia totum hominem saluum feci in sabbato? Et inde est, quòd Medici licitè possunt medicari homines in die festo. Multo autem magis est conseruanda salus reipublicæ, per quam impediuntur occisiones plurimorum, & innumera mala, & tpalia, & spiritualia, quàm salus corporis vnius hominis. Et ideo pro tuitione reipublica fidelium, licitum est iusta bella exercere diebus festis: si tamen hoc necessitas exposcat. Hoc enim esset tentare Deum, si quis imminente tali necessitate, vellet a bello abstinere. Sed necessitate cessante non est licitū bellare in diebus festis, pp rationes inductas. Et per hoc patet resp. sio ad obiecta.

QVAESTIO XLI.

De Rixa, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de rixa.

¶ Et circa hoc quæruntur duo

¶ Primo, vtrum rixa sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum sit filia iræ.

QVAESTIONIS XLI.

De Rixa, seu potius pugna,

In duas partes diuisae,

AXIOMA.

2 *Omnis pugna* 2 *(quæ iracundiæ, quædam est propago) sine authoritate publica, vel animo nocendi, vel immoderato sui defendendi studio, à quopiam*

1 *suscepta,* 1 *peccati noxam continet: lethalem quidē, si quis per iniuriam alterum inuadat aut immoderatè se defendendo, eum occidat, grauiterve lædat; leuem verò, si aliquantulum odij, aut vindictæ iniuriæ repellendæ conatui admisceatur, vel si quispiam moderatæ, & inculpatæ defensionis terminos, se, aut sua protegendo, paululum transgrediatur.*

ARTI-

229

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum rixa sit semper peccatum.

Inf. q. 42. art. 2. cor. * l. 10. c. 17 & incipit, Religios* in fine.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q̃ rixa non semper sit peccatum. Rixa enim vr̃ esse contentio quædam. Dicit enim Isidor * in lib. Etymologiarum, q̃ rixosus est à rictu canino dictus. Semper enim ad contradicendum paratus est, & iurgio delectatur, & prouocat contendentem. Sed cõtentio non semper est peccatum, ergo neque rixa.

¶ 2 Præterea, Gen. 26 dr̃, q̃ serui Isaac foderunt aliũ puteum, & pro illo quoq; rixati sunt. Sed non est credẽdum, q̃ familia Isaac rixaretur publicè, eo non contradicente, si hoc esset peccatũ. ergo rixa non est peccatũ.

¶ 3 Præterea, Rixa videtur esse quoddam particulare bellum. Sed bellum non semper est peccatum. ergo rixa non semper est peccatum.

SED CONTRA est, quod ad Gal. 5 rixę ponuntur inter opera carnis, quæ qui agunt regnum Dei non consequentur. Ergo rixæ non solum sunt peccata, sed et sunt peccata mortalia.

RESPONDEO dicendum, q̃ sicut cõtentio importat quandam contradictionem uerborum, ita etiam rixa importat quandam contradictionẽ in factis. Vnde super illud Gal. 5 Rixæ, dicit gl. * q̃ rixæ sunt quando ex ira inuicem se percutiunt. Et ideo rixa vr̃ esse quoddã priuatum bellum, quod inter priuatas personas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinata uoluntate: & ideo rixa semper importat peccatũ. Et in eo quidem qui alterum inuadit iniustè, est peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiã opere manuali, non est absq; mortali peccato. In eo autẽ qui se defendit, põt esse sine peccato, & quandoq; cum peccato ueniali, & quandoque cum peccato mortali, s̃m diuersum motũ animi eius, & diuersum modum se defendendi. Nã si solo animo repellendi iniuriam illatã, & cum debita moderatione se defendat, non est peccatum, nec propriè potest dici rixa ex parte eius. Si verò cum animo uindictæ, uel odij, uel cum excessu debitæ moderationis se defendat, semꝑ est peccatũ. Sed ueniale quidẽ, qñ aliquis leuis motus odij, uel vindictę se immiscet, uel cũ non multum excedit moderatã defensionẽ. Mortale autẽ qñ obfirmato animo in impugnãtem insurgit ad eũ occidendum, uel eũ grauiter lędendum.

Glossa interlinearis ibidẽ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ rixa non simpliciter nominat contentionẽ. Sed tria in præmissis uerbis * Isidori ponuntur, quæ inordinationẽ rixæ declarãt: Primò quidẽ, q̃ promptitudinẽ animi hẽt ad contendentũ, qd̃ significat cũ dicit: Semꝑ ad contradicendum paratus, s. siue alius benè, siue malè dicat, aut faciat. Secundò, qa in ipsa cõtradictione delectatur: vñ sequitur: Et in iurgio delectatur. Tertio, qa ipse alios prouocat ad contradictiones: vñ sequitur. Et prouocat contendentem.

Loco citato in arg. 1

AD SECVNDVM dicendum, q̃ ibi nõ intelligitur, q̃ serui Isaac sint rixati, sed, q̃ incolæ terræ rixati sunt contra eos. Vnde illi peccauerunt, non autem serui Isaac, qui calumniam patiebantur.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ ad hoc, q̃ iustum sit bellum requiritur, q̃ fiat auctoritate publicæ potestatis, sicut suprà dictũ * est. Rixa autẽ fit ex priuato affectu iræ, uel odij. Si eñ ministri principis, aut iudicis publica potestate aliquos inuadant qui se defendant, non dicuntur ipsi rixari, sed illi qui publicæ potestati resistũt. Et sic illi qui inuadunt, non rixantur neq; peccant, sed illi, qui se inordinatè defendunt.

q. pręc. artic. 1.

230

ARTICVLVS II.

Vtrum rixa sit filia iræ.

Infr. q. 158 ar. 7. co. & 3. q. 7. ar. 5. ad primũ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q̃ rixa nõ sit filia iræ. Dr̃ enim Iac. 4 Vñ bella & lites in vobis nonne ex concupiscentijs, quæ militant in mẽbris vestris? Sed ira non pertinet ad cõcupiscibilem. Ergo rixa non est filia iræ, sed magis concupiscentiæ.

¶ 2 Præterea, Prouerb. 28 dr̃: Qui se iactat & dilatat, iurgia cõcitat. Sed idẽ uidetur esse rixa, quod iurgium. Ergo videtur, quòd rixa sit filia superbię, uel inanis gloriæ, ad quam pertinet se iactare & dilatare.

¶ 3 Præterea, Prouer. 18. dicitur, Labia stulti immiscẽt se rixis. Sed stultitia differt ab ira, non enim opponitur mansuetudini, sed magis sapientiæ, uel prudentiæ. Ergo rixa non est filia iræ.

¶ 4 Præterea, Prouer. 10 dr̃. Odium suscitat rixas. Sed odium oritur ex inuidia, ut dicit * Gregor. 31. Moral. ergo rixa non est filia iræ, sed inuidiæ.

li. 31. c. 31 à medio.

¶ 5 Præterea, Prouerb. 17 dicitur. Qui meditatur discordias, seminat rixas. Sed discordia est filia inanis gloriæ, ut suprà dictum * est. ergo etiam & rixa.

* q. 37. artic. 2.

SED CONTRA est, quod † Gregor. dicit 31. Moral. quòd ex ira oritur rixa, & Prouer. 15. & 29. dicitur, Vir iracundus prouocat rixas.

† li. 31. ca. 31 à med.

RESPONDEO dicendum, q̃ sicut dictum * est, rixa importat quandam contradictionem vsq; ad facta peruenientem, dũ unus alterum lædere molitur. Dupliciter aũt unus alium lædere intendit. Vno modo quasi intẽdens absolutè malũ illius. Et talis lęsio pertinet ad odium, cuius intentio est ad lædendum inimicũ, uel in manifesto, uel in occulto. Alio modo aliqs intẽdit aliũ lædere, eo sciente, & repugnante, q̃ importatur nomine rixæ. Et hoc propriè pertinet ad iram, quæ est appetitus vindictæ. Non eñ sufficit irato, q̃ latenter noceat ei, cõtra quem irascitur, sed vult q̃ ipse sentiat, & q̃ contra voluntatem suam aliquid patiatur in vindictam eius, quod fecit, ut patet per ea, quæ suprà * dicta sunt de passione iræ. Et ideo rixa propriè oritur ex ira.

Ar. pręc.

1. 2. q. 46. ar. 6. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ sicut suprà dictũ * est, oẽs passiones irascibilis ex passionibus concupiscibilis oriuntur. Et s̃m hoc, illud quod proximè oritur ex ira, oritur etiam ex cõcupiscentia, sicut ex prima radice.

1. 2. q. 25. ar. 1. & 2.

AD SECVNDVM dicendum q̃ iactatio, & dilatatio sui, quæ fit per superbiam, uel inanem gloriam, non directè concitat iurgium, aut rixam, sed occasionaliter, inquantum scilicet ex hoc concitatur ira, dum aliquis sibi ad iniuriam reputat, quòd alter ei sese præferat. Et sic ex ira sequuntur iurgia, & rixæ.

AD TERTIVM dicendum q̃ ira, sicut suprà dictum * est, impedit iudicium rationis, unde habet similitudinem cũ stultitia, & ex hoc sequitur, q̃ habeant cõmunem effectum. Ex defectu enim rationis contingit, quòd aliquis inordinatè alium lædere molitur.

1. 2. q. 48. ar. 3.

AD QVARTVM dicendum, q̃ rixa, etsi qñque ex odio oriatur, non tamen est proprius effectus odij, quia pręter intẽtionem odientis est, q̃ rixosè, & manifestè inimicum lædat. Qñque enim etiam occultè eum lædere quærit, sed quando uidet se præualere cum rixa & iurgio, læsionem intendit. Sed rixosè aliquem lædere, est proprius effectus iræ, ratione iam * dicta.

In cor. ar.

AD QVINTVM dicendum, q̃ ex rixis sequitur odium, & discordia in cordibus rixãtium. Et ideo ille, q meditatur, id est, qui intẽdit inter aliquos seminare discordias, procurat, q̃ ad inuicem rixentur, sicut quodlibet peccatũ potest imperare actũ alterius peccati, ordinando illum in suum finem. Sed ex hoc non sequitur, q̃ rixa sit filia inanis gloriæ propriè, & directè.

QVAESTIO XLII.

De Seditione, quæ paci opponitur, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de seditione, quæ opponitur paci.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum sit speciale peccatum.

¶ Secundò, utrum sit mortale peccatum.

QVAE-

QVÆSTIONIS XLII.
De Seditione
In duas partes distributæ.

AXIOMA.

Cùm seditio res sit perniciosissima, quippe quæ populi, ciuitatis, aut regni vnitatem atq; concordiam, iustitia & utilitate communi nitentem, disturbat, ac dissipat; palam est, eam, non modo 1 speciale, sed etiam 2 lethale, ex suo genere esse peccatum.

231

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum seditio sit speciale peccatum ab alijs distinctum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod seditio non sit speciale peccatū ab alijs distinctum. Quia, ut Isid * dicit in lib Etymol. Seditiosus est qui dissensionē an morū facit, & discordia g gnit. Sed ex hoc, quod aliquis aliquod peccatū procurat, nō peccat alio peccati genere, nisi illo, quod procurat. Ergo videtur, quod seditio non sit speciale peccatum à discordia distinctum.

(up q.39. it 1. cor. * lib. 10. Etymo. c. 18 īcipit, sapiens, vir. med.)

¶ 2 Præterea, Seditio diuisionem quādam importat. Sed nomē etiam schismatis sumitur à scissura ut supra dictum * est. Ergo peccatum seditionis non uidetur esse distinctum à peccato schismatis.

(q 39. art. 1)

¶ 3 Præterea, Omne speciale peccatū ab alijs distinctū, uel est vitium capitale, aut ex aliquo vitio capitali oritur. Sed seditio, neq; computatur inter vitia capitalia, neq; inter vitia quæ ex capitalibus oriūtur, ut patet in * 31 Moral. vbi vtraq; vitia numerantur. Ergo seditio non est speciale peccatum ab alijs distinctum.

(li. 31. c. 31)

SED CONTRA est quòd 2. ad Cor. 12 Seditiones ab alijs peccatis distinguuntur.

RESPONDEO dicendū, quod seditio est quoddam speciale peccatum, quod quantum ad aliquid conuenit cum bello, & rixa, quantum autem ad aliquid, differt ab eis. Conuenit quidē cum eis in hoc, quod importat quandam contradictionem. Differt autem ab eis in duobus. Primò quidem, quia bellum & rixa important mutuam impugnationē in actu: sed seditio pōt dici, siue fiat hmōi impugnatio in actu, siue sit præparatio ad talem impugnationē. Vñ gl. * 2. ad Cor 12 dicit, quod seditiones sunt tumultus ad pugnam: cùm, scilicet aliqui se præparant, & intendunt pugnare. Secundo differunt: quia bellum propriè est contra extraneos hostes, quasi multitudinis ad multitudinem. Rixa aūt est vnius ad vnum, uel paucorū ad paucos. Seditio autem propriè est inter partes vnius multitudinis inter se dissentientes: puta cùm vna pars ciuitatis excitatur in tumultū contra aliam. Et ideo, quia seditio hēt speciale bonum, cui opponitur, scilicet vnitatem & pacem multitudinis, ideo est speciale peccatum.

(Gl. interlineal. ibidem.)

AD PRIMVM ergo dicendū, quod seditiosus dr ille qui seditionē excitat & quia seditio, quandā discordiā importat, ideò seditiosus est, qui discordiā facit, non quācunque, sed inter partes alicuius multitudinis. Peccatū aūt seditionis non solū est in eo, qui discordiam seminat, sed etiam in eis, qui inordinatè abinuicem dissentiunt.

AD SECVNDVM dicendū, quod seditio differt à schismate in duobus. Primò quidē, quia, schisma opponit̄ spirituali vnitati multitudinis, scilicet vnitati ecclesiasticę, seditio aūt opponit̄ tpali, vel seculari multitudinis vnitati, puta ciuitatis, uel regni. Secūdo, quia schisma non importat aliquam præparationē ad pugnam corporalem, sed solū importat dissentionē spiritualem. Seditio autem importat præparationem ad pugnam corporalem.

AD TERTIVM dicendum, quòd seditio sicut & schisma sub discordia continetur. Vtrunq; enim est discordia quædam, non vnius ad vnum: sed partium multitudinis adinuicem.

ARTICVLVS II.
Vtrum seditio sit semper peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod seditio non semper sit peccatū mortale. Seditio eīn importat tumultū ad pugnam: ut patet per gl. s. inductam. Sed pugna non semper est peccatū mortale: sed qñq; est iusta & licita, ut suprà habitum † est. Ergo multo magis seditio pōt esse sine peccato mortali.

(Ar. præce. positā in corp. artic. † q. 40. artic. 1.)

¶ 2 Præterea, Seditio est discordia quædam, ut dictū * est. Sed discordia potest esse sine peccato mortali, & qñque etiam sine omni peccato. Ergo etiam seditio.

(Ar. præce. ad 3.)

¶ 3 Præterea, Laudantur qui multitudinem à ptāte tyrannica liberant. Sed hoc non de facili pōt fieri sine aliqua dissensione multitudinis, dum vna pars multitudinis nititur retinere tyrannum, alia uerò nititur eum abijcere. Ergo seditio potest fieri sine peccato.

SED CONTRA est, quod Apostolus 2. ad Cor. 12. prohibet seditiones inter alia, quę sunt peccata mortalia. Ergo seditio est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendū, quod sicut dictū * est, seditio opponit̄ unitati multitudinis, id est, populi, ciuitatis, uel regni. Dicit aūt * Aug 2 de ciui: Dei quod populū determinat sapiētes, non cœtum quemcumque multitudinis, sed cœtū iuris consensu, & vtilitatis cōione sociatum. Vnde manifestū est, vnitatem, cui opponit̄ seditio, esse unitatē iuris, & cōis vtilitatis. Manifestū est ergo, quod seditio opponit̄ & iustitiæ, & cōi bono: & ideò ex suo genere est peccatū mortale: & tantò grauius, quantò bonum commune, quod impugnatur per seditionē, est maius quàm bonum priuatum, quod impugnatur per rixam. Peccatum aūt seditionis primò quidē & principaliter ptinet ad eos, qui seditionem procurant, qui grauissimè peccāt. Secundò aūt eos, qui eos sequuntur, perturbantes bonū cōmune. Illi uerò qui bonū cōmune defendunt, eis resistentes, non sunt dicendi seditiosi: sicut nec illi, qui se defendunt, dicuntur rixosi, ut supra dictum est.

(Ar. præce. lib 2. c. 21. & 19. cap. 21. añ medium, to. 5)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod pugna, quæ est licita, fit pro communi utilitate, sicut suprà dictum est. Sed seditio fit contra commune bonum multitudinis: vnde semper est peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendū, quod discordia ab eo, quod non est manifestè bonum, pōt esse sine peccato. Sed discordia ab eo, quod est manifestè bonum, non pōt esse sine peccato; & talis discordia est seditio, quę opponit vtilitati multitudinis, quæ est manifestè bonum.

AD TERTIVM dicendū, quod regimen tyrannicū non est iustum: quia non ordinat ad bonum commune, sed ad bonum priuatum regentis: ut patet per Philosophum * in 3 Politicorum, & in 8 Eth. Et io perturbatio huius regiminis non habet rōnem seditionis, nisi forte, qñ sic inordinatè perturbatur tyrāni regimen, quod multitudo subiecta maius detrimētum patitur ex perturbatione consequenti, quàm ex tyrāni regimine. Magis autē tyrānus seditiosus est, qui in populo sibi subiecto discordias, & seditiones nutrit, ut tutius dominari possit. Hoc eīn tyrannicū est, cùm sit ordinatū ad bonū propriū præsidentis, cum multitudinis nocumento.

(li. 3. Polit. ca 5. li. 8. Ethi. ca. 10 nō longè a princip. tom. 5.)

QVÆSTIO XLIII.
De Scandalo, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum restat de vitijs, quę beneficentię opponuntur, inter quæ alia quidem pertinent ad rationem iustitiæ, illa scilicet quibus aliquis iniustè proximum lædit. Sed cōtra charitatem specialiter scandalum esse uidetur: & ideo considerandum est hic de scandalo.

¶ Circa quod quæruntur octo.

¶ Primo, quid sit scandalum.

¶ Secundo, vtrum scandalum sit peccatum.

¶ Tertio, vtrum sit peccatum speciale.

¶ Quarto, utrum sit peccatum mortale.

¶ Quin-

¶ Quinto, vtrum perfectorum sit scandalizari.
¶ Sexto, vtrum eorum sit scandalizare.
¶ Septimo, vtrum spiritualia bona sint dimittenda propter scandalum.
¶ Octauo, vtrum sint propter scandalum temporalia dimittenda.

QVAESTIONIS XLIII.
De Scandalo,
In octo quæstiunculas diuisæ,
AXIOMA.

Tametsi ambo scandalorum genera (quorum alterum 1 dictum aut factum est, ex se malum, vel mali speciem habens, quod alicui ruendi occasionem præbet, alterum verò est ipsa ruina, qua quispiam propter alterius, aut dictum, aut factum in animi malum ruit) 2 peccata sint, non modò nomine, sed etiam re, ita coniuncta, vt sæpissimè se mutuò comitentur, non sunt tamen ita inter se copulata, quin alterum, sine altero, esse possit, 3 neque eandem peccati rationem obtinent. Nam posterius generalis, prius verò specialis peccati rationem habet. 4 Et quamuis vtrumque, nunc lethalem, nunc leuiorem contineat culpam, pro diuersitate actuum, intentionisque illius, scandalum præbet, & varietate delictorum, in quæ scandalum patiens prolabitur, tamen 5 6 neutrum in virum perfectum cadere potest. Cæterùm quandoquidem posterius scandali genus, non modò ex malis, sed etiam ex bonis aut dictis, aut factis nasci contingit, & non tantum ex infirmitate, vel ignorantia, sed etiam nonnunquam ex malitia proficiscitur, sciendum est, Scandali ex malitia proficiscentis (quod pharisaicum rectè nominatur) vitandi caussa, nullam actionem, quæ recta sit, omitti debere; propter alterum verò, quod vel ex imbecillitate, vel ignorantia nascitur, declinandum; omnes, quantumcunque 7 rectas, aut 8 vtiles, actiones, quæ ad animi salutem non sint necessariæ, prætermittendas, vel occultandas, aut saltem in aliud tempus differendas esse.

233

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum scandalum conuenienter diffiniatur, quod est dictum, vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod scandalum inconuenienter diffiniatur esse dictum, vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinæ. Scandalum enim peccatum est, vt post † dicetur. Sed secundum Aug. 22.* contra Faustum Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Ergo prædicta diffinitio est insufficiens quia prætermittit cogitatum, siue concupitum.

(4. dist. 38. q. artic. 1. Et quodli. 4. ar. 21. ad 3. Et Ro. 7. lec. 2. col. 3 & c. 14 lec. 2 in princ. † Ar. sequ. * li. 22 contra Faustũ, cap 27. in prin. to. 6.)

¶ 2 Præterea, Cum inter actus virtuosos vel rectos, vnus virtuosior, vel rectior altero sit, illud solum videtur non esse minus rectum, quod est rectissimum. Si ergo scandalum sit dictum, vel factum minus rectum, sequitur, quod omnis actus virtuosus præter optimum sit scandalum.

¶ 3 Præterea, Occasio nominat causam per accidens. Sed id, quod est per accidens, non debet poni in diffinitione, quia non dat speciem. Ergo inconuenienter in diffinitione scandali ponitur occasio.

¶ 4 Præterea, Ex quolibet facto alterius potest aliquis sumere occasionem ruinæ, quia causæ per accidens sunt indeterminatæ. Si ergo scandalum est, præbet alij occasionem ruinæ, quodlibet factum, vel dictum poterit esse scandalum: quod videtur esse inconueniens.

¶ 5 Præterea, Occasio ruinæ datur proximo, quando offenditur, aut infirmatur. Sed scandalum diuiditur contra offensionem, & infirmitatem. Dicit enim Apostolus ad Ro. 14. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offendit, aut scandalizatur, aut infirmatur: ergo prædicta diffinitio scandali non est conueniens.

SED CONTRA est, quod Hier.* exponens illud, quod habetur Mat. 15. Scis quia Pharisæi audito hoc verbo, &c. dicit, Quando legimus: Quicunque scandalizauerit, hoc intelligimus, qui dicto, vel facto, occasionem ruinæ dederit.

(Hiero. in hoc loco, to. 9.)

RESPONDEO dicendum, quod sicut Hier.* ibidem dicit, quod Græcè scandalum dicitur, nos offensionem, vel ruinam, & impactionem pedis possumus dicere. Contingit enim, quod quandoque aliquis obex ponitur alicui in via corporali, cui impingens disponitur ad ruinam: & talis obex dicitur scandalum. Et similiter in processu viæ spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum, vel factum alterius: inquantum scilicet aliquis sua admonitione, vel inductione, aut exemplo alterum trahit ad peccandum. Et hoc propriè dicitur scandalum. Nihil autem secundum propriam rationem disponit ad spiritualem ruinam, nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis: quia id, quod est perfectè rectum, magis munit hominem contra casum, quam ad ruinam inducat. Et ideo conuenienter dicitur, quod dictum, vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinæ, sit scandalum.

(Matth. 15. sup illud, Iudæi audito hoc, scandalizati sunt, to. 9.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cogitatio, vel concupiscentia mali latet in corde. Vnde non proponitur alteri, vt obex disponens ad ruinam, & propter hoc non potest habere scandali rationem.

AD SECVNDVM dicendum, quod minus rectum non dicitur hoc, quod ab aliquo alio superatur in rectitudine, sed quod habet aliquem rectitudinis defectum. Vel quia est secundum se malum, sicut peccatum. Vel quia habet speciem mali, sicut cùm aliquis recumbit in idolio. Quamuis enim hoc, secundum se, non sit peccatum, si aliquis hoc non corrupta intentione faciat: tamen quia habet quandam speciem mali, vel similitudinem venerationis idoli, potest alteri præbere occasionem ruinæ. Et ideo Apost. monet 1. ad Thess. 5. Ab omni specie mala abstinete vos. Et ideo conuenienter dicitur minus rectum, vt comprehendantur tàm illa, quæ sunt secundum se peccata, quàm illa, quæ habent speciem mali.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut supra habitum est,* nihil potest esse homini sufficiens causa peccati, quod est spiritualis ruina nisi propria voluntas. Et ideo dicta, vel facta alterius hominis possunt esse solum causa imperfecta, aliqualiter inducens ad ruinam. Et propter hoc non dicitur dans causam ruinæ, sed dans occasionem, quod significat causam imperfectam, & non semper causam per accidens. Et tamen nihil prohibet in quibusdam diffinitionibus poni id, quod est per accidens: quia id, quod est secundum accidens vni, potest per se alteri conuenire, sicut in diffinitione fortunæ ponitur causa per accidens, vt patet secundo Physic.*

(1. 2. q. 75. ar. 3 & q. 80 ar. 1.)

(li. 2. Phys. tex. 52. t. 2)

AD QVARTVM dicendum, quod dictum, vel factum alterius potest esse dupliciter alteri causa peccandi. Vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, quando aliquis suo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandum inducere, vel etiam si ipse hoc non intendat, & ipsum factum est tale, quod de sui ratione habet, quod sit inductiuum ad peccandum, puta cùm aliquis publice facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati. Et tunc ille, qui huiusmodi actum facit, propriè dat occasionem ruinæ, vnde vocatur scandalum actiuum. Per accidens autem aliquod verbum, vel factum vnius, est alteri causa peccandi, quando & præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, aliquis malè dispositus ex huiusmodi opere inducitur ad peccandum, puta cùm aliquis inuidet bonis aliorum. Et tunc ille, qui facit huiusmodi actum rectum, non dat occasionem, quantum in se est, sed alius sumit occasionem, secundum illud ad Roman. 7. Occasione autem accepta, &c. Et ideo hoc est scanda-

scādalum passiuum sine actiuo: quia ille, qui rectè agit, quantum est de se, non dat occasionem ruinæ, quam alter patitur. Quandoque ergo contingit, quòd etiam sit simul scandalum actiuum in vno, & passiuum in altero, puta cùm ad inductionem vnius, alius peccat. Quandoque verò est scādalum actiuum sine passiuo, puta cùm aliquis inducit verbo, vel facto alium ad peccandum, & ille non consentit. Quandoque verò est scandalum passiuum sine actiuo, sicut iam dictum est.*

In multis arg. solut.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ infirmitas nominat promptitudinem ad scandalum. Offensio autem nominat indignationem alicuius contra eum, qui peccat, quæ potest esse quandoque sine ruina. Scādalum autem importat ipsam impactionem ad ruinam.

234

ARTICVLVS II.

Vtrum scandalum sit peccatum.

4. di. 38. q. 2. ar. 1. q. 1. & ar. 4. q. 1. cor. Et Rom. 14. lec. 2. col. 4. * 1. 2. q. 74. ar. 1. & 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ scandalum non sit peccatum. Peccata n. nō eueniunt ex necessitate: quia omne peccatum est voluntarium, vt s̄ habitum * est. Sed Matth. 18. dī, Necesse est vt veniant scandala. Ergo scandalum nō est peccatū.

¶ 2 Præterea. Nullum peccatum procedit ex pietatis affectu: quia non potest arbor bona fructus malos f. cere, vt dicitur Matth. 7. Sed aliquod scandalum est ex pietatis affectu. Dicit enim Dominus Petro, Matth. 16. Scandalum mihi es. Vbi dicit Hiero.* ꝙ error Apostoli de pietatis affectu veniens, nunquam incentiuum, videtur esse diaboli. Ergo non omne scandalum est peccatum.

Hie. ī hoc loco, to. 9.

¶ 3 Præterea, Scandalum impactionem quandam importat. Sed non quicunque impingit, cadit. Ergo scandalū, quod est spiritualis casus, potest esse sine peccato.

SED CONTRA est, ꝙ scandalum est dictum, vel factum minus rectum. Ex hoc autem habet aliquid rationem peccati, quod à rectitudine deficit. Ergo scandalum, semper est cum peccato.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut iam, suprà dictum est,* duplex est scandalum s. passiuum in eo, qui scandalizatur: & actiuum in eo, qui scandalizat, dans occasionem ruinæ. Scandalum ergo passiuum, semper est peccatum in eo qui scandalizatur. Non enim scandalizatur, nisi inquantum aliqualiter ruit spirituali ruina, quæ est peccatum. Potest tamen esse scandalum passiuū sine peccato eius, ex cuius facto aliquis scandalizatur: sicut cùm aliquis scandalizatur de his, quæ alius benefacit. Similiter etiam scādalum actiuum semper est peccatum in eo, qui scandalizat: quia vel ipsum opus, quod facit, est peccatum, vel etiam si habeat speciem peccati, dimittendum est semper propter proximi charitatem, de qua vnusquisque tenetur saluti proximi prouidere. Et sic, qui non dimittit, contra charitatem agit. Potest tamen esse scandalum actiuum sine peccato alterius, qui scandalizatur, sicut suprà dictum est.*

Ar. præce. ad 4.

Ar. præce. ad 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc quod dicitur, Necesse est vt veniant scandala, non est intelligendum de necessitate absoluta, sed de necessitate cōditionali: qua, scilicet necesse est præscita, vel prænuntiata à Deo, euenire, si tamen coniunctim accipiatur, vt in primo lib.* dictum est. Vel necesse est euenire scandala, necessitate finis: quia vtilia sunt ad hoc, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Vel necesse est euenire scandala, secundum conditionem hominum, qui sibi à peccatis non cauent. Sicut si aliquis medicus, videns aliquos indebita diæta vtentes, dicat, Necesse est tales infirmari, quod intelligendum est sub hac conditione, si diætam nō mutent. Et similiter necesse est euenire scandala, si homines conuersationem malam non mutent.

q. 23. ar. 6. ad 2.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ scandalū ibi largè ponitur pro quolibet impedimento. Volebat enim Petrus Christi passionem impedire, quodam pietatis affectu ad Christum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ nullus impingit spiritualiter, nisi retardetur aliqualiter à processu in via Dei, quod fit saltem per peccatum veniale.

ARTICVLVS III.

235

Vtrum scandalum sit speciale peccatum.

4. di. 38. q. 2. ar. 2. q. 2. & q. 3. col.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ scandalum nō sit speciale peccatum. Scandalū enim est dictum, vel factum minus rectum. Sed omne peccatum est huiusmodi. Ergo omne peccatū est scandalum: Non ergo scandalum est speciale peccatū.

¶ 2 Præterea, Omne speciale peccatum, siue omnis specialis iniustitia inuenitur separatim ab alijs, vt dicitur in 5. Ethic.* Sed scandalum nō inuenitur separatim ab alijs peccatis. Ergo scandalum non est speciale peccatū.

lib. 5. ca. 5. to. 5.

¶ 3 Præterea Omne speciale peccatum constituitur secundum aliquid, quod dat speciem morali actui. Sed ratio scandali constituitur per hoc, quòd coram alijs peccatur. In manifesto autem peccare, etsi sit circunstantia aggrauans, non videtur constituere peccati speciem. Ergo scandalum non est speciale peccatum.

SED CONTRA, Speciali virtuti speciale peccatum opponitur. Sed scandalum opponitur speciali virtuti, scilicet charitati. dicitur enim Rom. 14. Si propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. Ergo scandalum est speciale peccatum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut s̄. dictū est,* duplex est scandalum, actiuum, scilicet & passiuū. Passiuum quidem scandalum non potest esse speciale peccatum: quia ex dicto, vel facto alterius aliquem ruere contingit, secundum quodcunque genus peccati; nec hoc ipsum, quod est occasionem peccandi sumere ex dicto, vel facto alterius, specialem rationem peccati constituit: quia non importat specialem deformitatem speciali virtuti oppositam. Scandalum autem actiuum pōt accipi dupliciter: per se, scilicet, & per accidens. Per accidē quidē, qñ est præter intentionem agentis, vt puta cùm aliquis facto suo, vel verbo inordinato non intendit alteri dare occasionē ruinæ, sed solū suæ satisfacere volūtati. Et sic ēt scandalū actiuū non est speciale peccatū, quia quod est per accidens, non constituit speciē. Per se aūt est actiuū scandalū, qñ aliquis suo inordinato dicto, vel facto intendit alium trahere ad peccandū. & sic ex intentione specialis finis, sortitur rōnē specialis peccati. Finis. n. dat speciem in moralibus, vt dictum est * s̄. Vnde sicut furtum est speciale peccatū, aut homicidiū, ꝑꝑ speciale nocumentum proximi, quod intenditur ita et scandalum est speciale peccatum, ꝑꝑ hoc, quòd intenditur speciale proximi nocumentū, & opponit directe correctioni fraternæ, in qua attenditur specialis nocumenti remotio.

Ar. præce. qō. istius.

1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 4. 6. & 7

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omne peccatum potest materialiter se habere ad scādalum actiuū, sed formalem rationem specialis peccati potest habere ex intentione finis, vt dictum est.*

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, quòd scandalum actiuum potest inueniri separatum ab alijs peccatis: vt puta cùm aliquis proximum scandalizat facto, quod de se, non est peccatum, sed habet speciem mali.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ scandalum nō habet rationem specialis peccati ex prædicta circunstantia, sed ex intentione finis, vt dictum est.*

In cor. ar.

ARTICVLVS IIII.

236

Vtrum scandalum sit peccatum mortale.

4. di. 38. q. 2. ar. 2. q. 3. & ar. 3. q. 2 cor.

AD QVARTVM sic proceditur: Videtur, ꝙ scandalum sit peccatū mortale. Omne n. peccatū quod cōtrariatur charitati, est peccatū mortale, vt s̄. dictum est.* Sed scandalū contrariatur charitati, vt dictum est.† Ergo scandalum est peccatum mortale.

*qō. 24. ar. 12. & qō. 35. artic. 3. † ar. 2. & 3. huius qō.

¶ 2 Præterea Nulli peccato debetur pœna damnationis æternæ, nisi mortali. Sed scandalo debetur pœna damnationis æternæ, secundum illud Matt. 18. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credūt, expedit

ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris, quia ut dicit Hiero.* Multò melius est pro culpa breuem recipere pœnam, quam æternis seruari cruciatibus. Ergo scandalum est peccatum mortale.

In istū lo. cum citatum, to. 9.

¶ 3 Præterea, Omne peccatum, quod in Deum committitur, est peccatum mortale: quia solum peccatum mortale auertit hominem à Deo. Sed scandalum est peccatum in Deum. Dicit enim Apostolus primæ ad Corin. 8. Percutientes conscientiam fratrum infirmam, in Christum peccatis. Ergo scandalum semper est peccatum mortale.

SED CONTRA, Inducere aliquem ad peccandum venialiter potest esse peccatum ueniale. Sed hoc pertinet ad rationem scandali. Ergo scandalum potest esse peccatum ueniale.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictum est,* scandalum importat impactionem quandam, per quam aliquis disponit ad ruinam. Et ideo scandalum passiuum quandoque quidem potest esse peccatum ueniale, quasi habens impactionem tantum: puta cùm aliquis ex inordinato dicto, uel facto alterius commouetur motu uenialis peccati. Quandoque uerò est peccatum mortale, quasi habens cum impactione ruinam, puta cum aliquis ex inordinato dicto, uel facto alterius procedit vsque ad peccatum mortale. Scandalum autem actiuum, si sit per accidens, potest esse quandoque quidem peccatum ueniale, puta cùm aliquis, vel actum uenialis peccati, uel actum, qui non est secundum se peccatum sed habet aliquam speciem mali, cum aliqua leui indiscretione committit. Quandoque verò est peccatum mortale, siue quia committit actum peccati mortalis, siue quia contemnit salutem proximi, ut si pro ea conseruanda non prætermittat aliquis facere, quod sibi libuerit. Si vero scandalum actiuum sit per se, puta cùm intendit inducere alium ad peccandum, si quidem intendat inducere ad peccandum mortaliter, est peccatum mortale: & similiter, si intendat inducere proximum ad peccandum uenialiter per actum peccati mortalis. Si verò intendat inducere proximum ad peccandum uenialiter per actum peccati uenialis, est peccatum ueniale. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Art. 1. huius quæst.

237

ARTICVLVS V.

Vtrum scandalum passiuum possit etiam in perfectos cadere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod scandalum passiuum possit etiam in perfectos cadere. Christus enim fuit maximè perfectus. Sed ipse dixit Petro, scandalum mihi es. ergo multò magis alij perfecti possunt scandalum pati.

4. di. 38. q. 2. ar. 3. q. 1.

¶ 2 Præterea, Scandalum importat impedimentum aliquod, quod alicui apponitur in uita spirituali; sed et perfecti viri in processibus spiritualis uitæ impediri possunt, secundum illud 1. ad Thessal. 2. Voluimus uenire ad uos: ergo quidem Paulus semel & iterum, sed impediuit nos satanas. Ergo etiam perfecti viri possunt scandalum pati.

¶ 3 Præterea, Etiam in perfectis viris peccata uenialia inueniri possunt, secundum illud primæ Io. 1. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Sed scandalum passiuum non semper est peccatum mortale, sed quandoque ueniale, ut dictum est.* ergo scandalum passiuum potest in perfectis viris inueniri.

Ar. præce.

SED CONTRA est, quod super illud Matth. 18. Qui scandalizauerit vnum de pusillis, dicit Hierony.* Nota, quòd qui scandalizatur, paruulus est. maiores enim scandala non recipiunt.

Hiero. in hoc loco, tom. 9.

RESPONDEO dicendum, quod scandalum passiuum importat quandam commotionem animi à bono in eo, qui scandalum patitur. Nullus autem commouetur, qui rei immobili firmiter inhæret. Maiores autem, siue perfecti, soli Deo inhærent, cuius est immutabilis bonitas, quia etsi inhæreant suis prælatis, non inhærent eis, nisi inquantum illi inhærent Christo, secundum illud primæ ad Corinth. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Vnde quantumcunque videant alios inordinatè se habere dictis, uel factis, ipsi à sua rectitudine non recedunt, secundum illud Psal. 124. Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Ierusalem. Et ideo in his, qui perfectè Deo adhærent per amorem, scandalum non inuenitur, secundum illud Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut suprà dictum est,* scandalum large ponitur ibi pro quolibet impedimento. Vnde Dominus Petro dixit, Scandalum mihi es: quia nitebatur eius propositum impedire circa passionem subeundam.

Ar. 2. ad 2.

AD SECVNDVM dicendum, quod in exterioribus actibus perfecti uiri possunt impediri. Sed in interiori uoluntate per dicta, uel facta aliorum non impediuntur, quominus tendant in Deum, secundum illud Rom. 8. Neque mors, neque uita, poterit nos separare à charitate Dei.

AD TERTIVM dicendum, quod perfecti uiri ex infirmitate carnis incidunt interdum in aliqua peccata uenialia, non autem ex aliorum dictis, uel factis scandalizantur secundum ueram scandali rationem. Sed potest esse in eis, quædam appropinquatio ad scandalum, secundum illud Psal. 72. Mei penè moti sunt pedes.

238

ARTICVLVS VI.

Vtrum scandalum actiuum possit inueniri in viris perfectis.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod scandalum actiuum possit inueniri in uiris perfectis. Passio enim est effectus actionis. Sed ex dictis, vel factis perfectorum aliqui passiuè scandalizantur, secundum illud Matth. 15. Scis quia Pharisæi, audito hoc uerbo, scandalizati sunt? Ergo in perfectis uiris potest inueniri scandalum actiuum.

4. di. 38. q. 1. ar. 3. q. 2

¶ 2 Præterea, Petrus post acceptum Spiritum sanctum in statu perfectorum erat. Sed postea Gentiles scandalizauit. Dicitur enim ad Gal. 2. Cùm uidissem, quod non rectè ambularent ad ueritatem euangelij, dixi Cephæ, id est, Petro, corā omnibus, Si tu cum Iudæus sis, Gentiliter & non Iudaicè uiuis, quomodo Gentes cogis Iudaizare? ergo scandalum actiuum potest esse in viris perfectis.

¶ 3 Præterea, Scandalum actiuum quandoque est peccatum ueniale. Sed peccata venialia possunt etiam esse in viris perfectis. Ergo scandalum actiuum potest esse in viris perfectis.

SED CONTRA, Plus repugnat perfectioni scandalum actiuum, quam scandalum passiuum. Sed scandalum passiuum non potest esse in uiris perfectis. ergo multò minus scandalum actiuum.

RESPONDEO dicendum, quod scandalum actiuum propriè est, cùm aliquis tale aliquid dicit, uel facit, quod de se tale est ut alterum natum sit inducere ad ruinam; quod quidem est solum illud, quod inordinatè fit, uel dicitur. Ad perfectos autem pertinet, ea quæ agunt, secundum regulam rationis ordinare, secundum illud primæ ad Corinth. 14. Omnia honestè, & secundum ordinem fiant in uobis. Et præcipuè hanc cautelam adhibent in his, in quibus non solum ipsi offenderent, sed etiam alijs offensionem pararent. Et si quidem in eorum manifestis dictis, uel factis aliquid ab hac moderatione desit, hoc prouenit ex infirmitate humana, secundum quam à perfectione deficiunt, non tamen in tantum deficiunt, ut multum ab ordine rationis recedatur, sed modicum & leuiter, quod non est tam magnum, ut ex hoc rationabiliter possit ab alio sumi peccandi occasio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod scandalum passiuum semper ab aliquo actiuo causatur. Sed non semper ab aliquo scandalo actiuo alterius, sed eiusdem, qui scandalizatur, quia, scilicet ipse seipsum scandalizat.

AD SECVNDVM dicendum, quod Petrus peccauit quidem, & reprehensibilis fuit secundum sententiam August.* & ipsius Pauli, subtrahens se à Gentilibus, ut vitaret

Epist. 8 & 9. tom. 2.

vitaret scandalũ Iudæorum, q̃a hoc incautè aliqualiter faciebat: ita q̃ ex hoc Gẽtiles ad fidẽ cõuersi scandalizabantur, non tñ factũ Petri erat tàm graue peccatũ, q̃ meritò possent alij scandalizari. Vñ patiebantur scandalũ passiuum: nõ autem erat in Petro scandalum actiuum.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ peccata uenialia perfectorũ præcipuè consistunt in subitis motibus, q cum sint occulti, scandalizare nõ põt. Si qua uerò ẽt in exterioribus dictis, uel factis uenialia peccata cõmittant, tã leuia sunt, vt de se scandalizandi virtutem non hẽant.

239 ARTICVLVS VII.

Vtrum bona spiritualia sint propter scandalum dimittenda.

3.q.42.ar. 2. Et 4. distin. 38. q. 2. art. 4 q. 1. & 2. Et Roma. 14. lect. 3. col. 2.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vĩ, q̃ bona spiritualia sint propter scandalum dimittenda. Aug * enĩ in libro contra epistolã Parmeniani docet q̃ vbi schismatis periculum timetur, à punitione peccatorum cessandum est. Sed punitio peccatorum est quoddam spirituale, cùm sit actus iustitiæ: ergo bonum spirituale est propter scandalum dimittendum.

* li. 3. c. 2. à med. to. 7.

¶ 2 Præterea, Sacra doctrina maximè vĩ esse spiritualis. Sed ab ea est cessandum, pp scandalũ: sm illud Matt. 7. Nolite sanctũ dare canibus, neq; margaritas uestras spargatis ante porcos, ne conuersi dirumpant vos: ergo bonum spirituale est dimittendum, propter scandalum.

¶ 3 Præterea, Correctio fraterna, cũ sit actus charitatis, est quoddã spirituale bonũ. Sed interdum ex charitate dimittitur, ad vitandum scandalũ aliorum ut Augustinus * dicit in primo de ciuit. Dei: ergo bonum spirituale est propter scandalum dimittendum.

li. 1. cap 9. ante med. tom 5.

¶ 4 Præterea, Hieron † dicit, q̃ dimittendum est propter scandalũ omne, quod põt prætermitti, salua triplici ueritate s. vitæ, iustitiæ, & doctrinæ. Sed impletio cõsiliorum, & largitio eleemosynarum, multoties potest prætermitti, salua triplici ueritate prædicta: alioquin semper peccarent omnes qui prætermittunt: & tamen hæc sunt maxima inter spiritualia opera: ergo spiritualia opera debent prætermitti propter scandalum.

† Habetur in gl. ordinaria Matth. 15. sup illud, Audito hoc, scandalizati sunt, tom. 9.

¶ 5 Præterea, Vitatio cuiuslibet peccati, est quoddam spirituale bonũ: q̃a quodlibet peccatũ affert peccãti aliquod spirituale detrimentũ. Sed vĩ, q̃ pro scandalo pximi vitando dẽat aliquis, qñq; peccare venialiter, puta cùm peccãdo uenialiter impedit peccatũ mortale alterius. Debet enĩ homo impedire dãnationem proximi, quantum põt sine detrimento propriæ salutis, quæ non tollit per peccatũ ueniale: ergo aliquod bonum spirituale debet homo prætermittere pp̃ter scandalũ vitandũ.

SED CONTRA est, q̃ Greg * dicit super Ezech. Si de ueritate scãdalũ sumitur utilius nasci permittitur scandalum, quàm q̃ ueritas relinquatur. Sed bona spiritualia maxime pertinent ad ueritatem: ergo bona spiritualia non sunt propter scandalum dimittenda.

Homil 7 ĩ Ezech. ĩ 2 pagina à principio.

RESPONDEO dicendum, q̃ cum duplex sit scandalũ, actiuum, s. & passiuum, quæstio ista nõ habet locum de scandalo actiuo, quia cum scandalũ actiuũ sit dictum, uel factũ minus rectũ, nihil est cum scandalo actiuo faciendum. Habet locum quæstio, si intelligãt de scandalo passiuo. Considerandum est ergo, quid sit dimittendum, ne alius scandalizetur. Est autem in spiritualibus bonis distinguendum. Nam quædam horum sunt de necessitate salutis, quæ prætermitti non possunt sine peccato mortali. Manifestum est autem, q̃ nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatũ impediat: quia, sm ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spiritualẽ diligere, quàm alterius. Et ideò ea, quę sunt de necessitate salutis, prętermitti non debent propter scandalum vitandũ. In his autẽ spiritualibus bonis, quæ non sunt de necessitate salutis, vĩ distinguendum. Quia scandalum, quod ex eis oritur, quandoq; ex malitia pcedit: cùm scilicet aliqui uolunt impedire huiusmodi spiritualia bona, scandala concitando. Et hoc est scandalũ Pharisæorum, qui de doctrina Dñi scandalizabantur: q̃ esse contemnendum Dñs docet Matth 15. Quandoq; uerò scandalum procedit ex infirmitate, uel ignorantia. Et huiusmodi est scandalum pusillorũ, propter quod sunt spiritualia bona, uel occultanda, uel ẽt interdum differenda, ubi periculum non imminet, quousque reddita ratione, huiusmodi scandalum cesset. Si autem, post redditam rationem huiusmodi, scandalum duret, iam uidetur ex malitia esse. Et sic propter ipsum non sunt huiusmodi spiritualia opera dimittenda.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ pœnarũ inflictio non est pp sé expetenda. Sed pœnæ infliguntur, ut medicinæ quędã ad cohibenda peccata. Et ideò intantũ habent rõnem iustitiæ, inquantum per eas peccata cohibentur. Si aũt per inflictionẽ pœnarum manifestum sit, plura & maiora peccata sequi, tunc pœnarũ inflictio non continebitur sub iustitia. Et in hoc casu loquitur Aug.* quando scilicet ex excommunicatione aliquorum imminet periculum schismatis: tunc enim excommunicationem ferre non pertinet ad ueritatem iustitiæ.

Loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ circa doctrinam duo sunt cõsideranda, s. veritas, quæ docet, & ipse actus docendi. Quorũ primũ est de necessitate salutis: vt scilicet contrariũ ueritati non doceat, sed ve ritatem sedm congruentiam temporis, & personarum proponat ille, cui incumbit docendi officium. Et ideò pp nullũ scandalum, quod sequi uideat, debet homo prætermissa veritate, falsitatẽ docere. Sed ipse actus docendi inter spirituales eleemosynas computatur, vt sup à dictum est.* Et ideò eadem ratio est de doctrina, & de alijs misericordiæ operibus, de quibus postea dicetur.*

q. 32. ar. 2

In solu. ad 4. argum.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ correctio fraterna, sicut s. dictũ est,* ordinatur ad emendationẽ fratris. Et ideo intantum cõputanda est inter spiritualia bona, inquantũ hoc consequi põt. Quod non cõtingit si ex correctione frater scandalizetur. Et ideò, si pp scandalum correctio dimittatur, nõ dimittitur spirituale bonum.

* q. 33. artic. 1.

AD QVARTVM dicendũ, q̃ in ueritate uitæ, doctrinæ, & iustitiæ, non solũ cõprehendit id, qđ est de necessitate salutis, sed ẽt id, per qđ perfectius puenit ad salutẽ: sm illud primæ ad Corint 12. Aemulamini charismata meliora. Vnde ẽt consilia non sunt simpliciter prætermittenda, nec ẽt misericordiæ opera, pp̃ter scãdalum, sed sunt interdũ occultanda, uel differenda, propter scandalum pusillorum, ut dictum est.* Qñq; tamen consiliorum obseruatio, & impletio operum misericordiæ sunt de necessitate salutis. Qđ patet in his, q iam uouerunt consilia: & in his, quibus ex debito imminet defectibus aliorum subuenire; uel in tẽporalibus, puta pascendo esurientem; uel in spiritualibus, puta docendo ignorantem: siue huiusmodi fiant debita, propter iniunctum officium, ut patet in prælatis siue propter necessitatem indigentis. Et tunc eadem ratio est de huiusmodi sicut de alijs, quæ sunt de necessitate salutis.

In cor. ar.

AD QVINTVM dicendũ, q̃ quidã dixerũt peccatum ueniale esse cõmittendũ pp uitandũ scãdalum. Sed hoc implicat contraria: si enĩ faciendũ est, iam non est malũ, neq; peccatum. Nã peccatũ non põt esse eligibile. Contingit tñ aliquid propter aliquã circunstantiã, non esse peccatum ueniale, qđ illa circunstãtia sublata, peccatũ ueniale esset. Sicut uerbum iocosum est peccatũ ueniale, qñ absq; utilitate dr. Si autẽ ex causa rationabili proferatur, non est otiosum, neq; peccatum. Quãuis autem per peccatum ueniale gratia non tollatur, p quam est hominis salus, inquantum tamen ueniale disponit ad mortale, uergit in detrimentum salutis.

240 ARTICVLVS VIII.

Vtrum propter scandalum sint temporalia dimittenda.

4. dist. 38. q. 2. ar. 4. q. 3. Et Roma 14. lec. 3. col. 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vĩ, q̃ tp̃alia sint dimittenda propter scandalũ. Magis enĩ debemus diligere spiritualem salutem pximi, quæ impe-

impeditur per scandalum, quàm quęcunq; tpalia bona. Sed id, quod minùs diligimus, dimittimus propter id, quod magis diligimus. Ergo temporalia magis debemus dimittere ad vitandum scandalum proximorum.

In gl. ordinar. Matt. 15. super illud, Audito hoc verbo, scādalizati sunt.

¶ 2 Praeterea, Secundùm regulam Hieronymi, * omnia, quæ possunt prætermitti, salua triplici ueritate, sunt propter scandalum dimittenda Sed temporalia possunt prætermitti salua triplici ueritate. Ergo sunt propter scandalum dimittenda.

¶ 3 Preterea, In temporalibus bonis nihil est magis necessarium, quàm cibus. Sed cibus est pretermittendus propter scandalum: secundum illud Rom. 14 Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. Ergo multò magis omnia alia temporalia sunt propter scandalum dimittenda.

¶ 4 Præterea, Temporalia nullo conuenientiori modo conseruare, aut recuperare possumus, quàm per iudicium. Sed iudicijs vti non licet, & præcipuè cum scandalo. Dicitur. n Matth. 5. Ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium Et primæ ad Corint 6. Iam quidem omnino delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? Ergo videtur, ꝙ temporalia sint propter scandalum dimittenda.

¶ 5 Preterea, Inter omnia temporalia minùs videntur dimittenda, quæ sunt spiritualibus annexa. Sed ista sunt propter scandalum dimittenda Apostolus enim seminans spiritualia, temporalia stipendia non accepit, ne offendiculum daret Euangelio Christi: ut patet primæ ad Corinth 9 Et ex simili causa. Ecclesia in aliquibus terris non exigit decimas, propter scandalum vitandū. Ergo multò magis alia temporalia sunt propter scandalum dimittenda

SED CONTRA est, ꝙ beatus Thomas Cantuarien. repetijt res Ecclesiarum cum scandalo Regis.

RESPONDEO dicendum, ꝙ circa temporalia bona distinguendum est. Aut enim sunt nostra, aut sunt nobis ad conseruandum pro alijs commissa: sicut bona Ecclesiæ committuntur prælatis, & bona communia, quibuscunque reipublicæ rectoribus. Et talis conseruatio, sicut & depositorum, imminet his, quibus sunt commissa ex necessitate. Et ideo non sunt propter scandalum dimittenda: sicut nec alia, quæ sunt de necessitate salutis. Temporalia verò bona, quorum nos sumus domini, dimittere, ea tribuendo, si penes nos ea habeamus: uel non repetendo, si apud alios sint, propter scandalum: quandoque quidem debemus, quandoq; autem non. Si enim scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam, vel infirmitatem aliorum, quod suprà * diximus esse scandalum pusillorum, tunc uel totaliter dimittenda sunt temporalia, uel aliter scandalum est sedandum, scilicet per aliquam admonitionem. Vnde * August. dicit in libro de sermo. Domini in monte, Dandum est, quod nec tibi, nec alteri noceat, quantùm ab homine credi potest. Et cùm negaueris, quod petit, indicanda est ei iustitia: & melius ei aliquid dabis, cùm petentem iniustè, correxeris. Aliquando verò scandalum nascitur ex malitia: quod est scandalum Pharisæorum. Et propter eos, qui sic scandala concitat, non sunt temporalia dimittenda: quia hoc, & noceret bono communi: daretur enim malis rapiendi occasio, & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent. Vnde Greg. dicit in Moral. Quidam dum temporalia à nobis rapiunt, solummodo sunt tolerandi, quidam uerò æquitate seruata, prohibendi; non sola cura, ne nostra subtrahantur, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant. Et per hoc patet solutio ad PRIMVM.

ar. preced.

Lib. 1. c. 4. parum à prin. to. 4.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ si passim pmitteret malis hominibus, ut aliena raperet, uergeret hoc in detrimentū ueritatis, vitę, & iustitię. Et iō non oportet propter quodcunq; scandalum temporalia dimitti.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ non est de intentione Apostoli monere, ꝙ cibus totaliter propter scandalum dimittatur (quia sumere cibum est de necessitate salutis) sed ꝙ talis cibus est propter scandalum dimittendus: ſm illud 1. ad Cor. 8. Non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ ſm * Aug. in lib. de serm. Dñi, est intelligendum ſm preparationem animi, ut scilicet homo sit paratus prius pati iniuriam, vel fraudem, quàm iudicium subire, si hoc expediat. Quandoque tamen non expedit, vt * dictum est. Et similiter intelligendum est uerbum Apostoli.

Lib. 1 ca. 34. 35. & 36 to 4.

In sol ad 2

AD QVINTVM dicendum, ꝙ scandalum, quod vitabat Apostolus, ex ignorantia procedebat Gentiliū, qui hoc non consueuerant. Et ideo ad tps abstinendum erat, ut prius instruerentur hoc esse debitum. Et ex simil causa Ecclesi. abstinet à decimis exigendis in terris, in quibus non est consuetum decimas soluere.

QVAESTIO XLIIII.

De præceptis charitatis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pręceptis charitatis.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum de charitate sint danda præcepta.
¶ Secundò, vtrum vnum tantùm, vel duo.
¶ Tertiò, vtrum duo sufficiant.
¶ Quartò, vtrum conuenienter præcipiatur, vt Deus ex toto corde diligatur.
¶ Quintò, vtrum conuenienter addatur, ex tota mente, &c.
¶ Sextò, vtrū præceptum hoc possit in vita ista impleri.
¶ Septimò, de hoc præcepto. Diliges proximum tuum sicut teipsum.
¶ Octauo, vtrum ordo charitatis cadat sub præcepto.

QVÆSTIONIS XLIIII.
De præceptis Charitatis,
In octo partes distributę,

AXIOMA

1 *Quanquam 1.5 sapientissimo illo, maximeq; ar-*
5 *duo, & in 6 cælesti patria tantùm perfectè implen-*
6 *do præcepto, quo Deum ex 4 toto corde, tota anima,*
4 *totaq; fortitudine diligere iubemur, etiam alterum charitatis præceptum, de proximo amando, continea-*
2 *tur: 2 prudenter tamen istud priori adiunctum est, tum propter eorum tarditatem, qui cognoscentes*
7 *principia, quid ex ipsis sequatur, non vident, 7 tum etiam, ut causa, modusq; amoris, quo alios prosequi debemus, apertis ipsius præcepti uerbis exprimeretur. Verùm, quum ista duo, vtrumq; bonum, quod respicit amor, finem videlicet, & quod ad finem re-*
8 *fertur, suæ latitudinis ambitu comprehendant, 8 definitumq; charitatis ordinem præscribant: palam*
3 *est ipsis 3 (quæ abundè sufficiunt) non fuisse alia de charitate adiungenda præcepta.*

ARTICVLVS PRIMVS. 241

Vtrum de charitate debeat dari aliquod præceptum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ de charitate non debeat dari aliquod præceptum. Charitas. n. imponit modum actibus oium virtutū, de quibus dantur præcepta, cùm sit forma virtutum, vt ſ. * dictum est. Sed modus non est in præcepto, ut cōiter dicitur. Ergo de charitate non sunt danda precepta.

3. contra ca. 116. & 117.

q. 23. ar. 8

¶ 2 Præterea, Charitas, quæ in cordibus nostris per Spiritũ sanctum diffunditur, facit nos liberos: quia vbi Spiritus Domini, ibi libertas, ut dicitur 2. ad Corint. 3. Sed obligatio, quæ ex præceptis nascitur, libertati opponitur, quia necessitatem imponit. Ergo de charitate non sunt danda præcepta.

¶ 3 Præterea, Charitas est præcipua inter omnes uirtutes, ad quas ordinantur præcepta, vt ex suprà * dictis patet. Si ergo de charitate dantur aliqua præcepta, deberent poni inter præcipua præcepta, quæ sunt præcepta decalogi. Non autem ponuntur. Ergo nulla præcepta sunt de charitate danda.

q. 91. ar. 4. arg. 1 & 2. 1.2. q. 90. ar. 2. Et q. 100. art. 2.

SED CONTRA, Illud ꝙ Deus requirit à nobis, cadit sub præcepto. Requirit aũt Deus ab homine, ut diligat eum, ut dr̃ Deuter. 10. Ergo de dilectione charitatis, quæ est dilectio Dei, sunt danda præcepta.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictum est, præceptũ importat rõnem debiti. Intantum ergo aliquid cadit sub præcepto, inquantum habet rõnem debiti. Est aũt aliquid debitum dupliciter. Vno modo per se: alio modo ꝓ alio. Per se quidem debitum est in vnoquoq; negotio, id quod est finis: quia habet rationẽ per se boni. Propter aliud aũt est debitũ id, quod ordinatur ad finẽ. sicut medico per se debitum est, ut sanet: ꝓ aliud aũt, vt medicinam det ad sanãdum. Finis aũt spiritualis vitæ est, vt homo vniatur Deo, quod fit ꝑ charitatem. Et ad hoc ordinanĩ, sicut ad finem, omnia, quæ pertinẽt ad spiritualẽ vitam. Vnde & Apostolus dicit 1. ad Timot. 1. Finis præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide nõ ficta. Oẽs enim virtutes, de quarum actibus dantur præcepta, ordinanĩ, vel ad purificandũ cor à turbationibus passionũ, sicut virtutes, quæ sunt circa passiones: vel saltẽ ad habendã bonã conscientiã, sicut virtutes, quæ sunt circa operationes: vel ad habendã rectam fidẽ. sicut illa, quæ pertinent ad diuinum cultum. Et hæc tria requiruntur ad diligendum Deum. Nã cor impurum à Dei dilectione abstrahitur ꝓ passionẽ inclinãtem ad terrena. Cõscientia verò mala facit horrere diuinam iustitiam propter timorem pœnæ. Fides autem ficta trahit affectum in id, quod de Deo fingitur: separans à Dei veritate. In quolibet autem genere id, quod est per se, potius est eo, quod est ꝓpter aliud. Et ideo maximum præceptum est de charitate, ut dicitur Matth. 22.

q. 16. art. 1. & 1.2. q. 99. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictum est, cum de præceptis ageretur, modus dilectionis non cadit sub illis præceptis, quæ dãtur de alijs actibus virtutum, puta sub hoc præcepto, Honora patrem tuum, & matrem tuam; non cadit, quòd hoc ex charitate fiat: cadit tñ actus dilectionis sub præceptis specialibus.

1.2. q. 100. ar. 10.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ obligatio præcepti non opponitur libertati, nisi in eo, cuius mẽs auersa est ab eo, quod præcipitur. Sicut patet in his, qui ex solo timore præcepta custodiunt. Sed præceptum dilectionis non potest impleri, nisi ex propria voluntate: & ideo libertati non repugnat.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ oĩa præcepta decalogi ordinantur ad dilectionẽ Dei, & proximi. Et ideo præcepta charitatis non fuerunt connumeranda inter præcepta decalogi, sed in omnibus includuntur.

242

1.2. q. 99. art. 1. ad 2. Et inf. q. 58. ar. 1. ad 6. Et 3. cõtra c. 116. & 117. * Ar. pcedẽt. arg. 3. † q. 23. ar. 5. * Lib. 1. c. 27. to. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum de charitate fuerint danda duo præcepta.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ de charitate nõ fuerint dãda duo ꝓcepta. Præcepta enĩ legis ordinanĩ ad virtutẽ: ut sũ * dictum est. Sed charitas est una virtus: ut ex suprà † dictis patet. Ergo de charitate non fuit dandum, nisi vnum præceptũ.

¶ 2 Præterea, Sicut * Aug. dicit in 1. de doct. Christ. Charitas in proximo non diligit, nisi Deum. Sed ad diligendum Deum sufficienter ordinamur per hoc præceptum, Diliges Dominum Deum tuum. Ergo non oportuit addere aliud præceptum de dilectione proximi.

¶ 3 Præterea, Diuersa peccata diuersis præceptis opponuntur. Sed non peccat aliquis prætermittens dilectionem proximi, si non prætermittat dilectionem Dei: quin imo dicitur Luc. 14. Si quis venit ad me, & nõ odit patrem suum, & matrem suam, non potest meus esse discipulus. Ergo non est aliud præceptum de dilectione Dei, & de dilectione proximi.

¶ 4 Præterea, Apostolus dicit ad Rom. 13. Qui diligit proximum, legem impleuit. Sed non impletur lex, nisi per obseruantiam omnium præceptorum. Ergo omnia præcepta includuntur in dilectione proximi. Sufficit ergo hoc vnum præceptum de dilectione proximi. Non ergo debent esse duo præcepta charitatis.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur 1. Io. 4. Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictũ est, cùm de præceptis ageretur, hoc modo se habent præcepta in lege, sicut propositiones in scientijs speculatiuis, in quibus conclusiones virtute continentur in primis principijs. Vnde, qui perfectè cognosceret principia ſm totam suam virtutem, nõ opus haberet, ut ei cõclusiones seorsum proponerentur. Sed quia non omnes, qui cognoscunt principia, sufficiũt considerare, quicquid in principijs virtute continetur: necesse est, ꝓpter eos, ut in scientijs ex principijs conclusiones deducanĩ. In operabilibus aũt, in quibus præcepta legis non dirigunt, finis habet rõnẽ principij, ut suprà * dictum est. Dilectio autem Dei finis est, ad quem dilectio proximi ordinatur. Et ideo non solum oportet dari præceptum de dilectione Dei, sed etiam de dilectione proximi propter minus capaces, qui nõ de facili considerarent vnũ horum præceptorum sub alio contineri.

1.2. q. 100. ar. 1. ad 2. & q. 91. ar. 3. & q. 94. ar. 2.

q. 23. ar. 7. ad 2. Et q. 26. ar. 1. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ licèt charitas sit vna virtus, habet tñ duos actus, quorũ vnus ordinatur ad alium, sicut ad finem. Præcepta aũt danĩ de actibus virtutũ. Et ideo oportuit esse plura præcepta charitatis.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ Deus diligitur in proximo, sicut finis in eo, quod est ad finem, & tñ oportuit, de utroq; explicitè dari præcepta, rõne iam * dicta.

In cor. art.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ id, quod est ad finẽ, habet rõnem boni ex ordine ad finem. Et secundũ hoc etiam recedere ab eo, habet rationem mali, & nõ aliter.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ in dilectione proximi includitur dilectio Dei: sicut finis in eo, quod est ad finem, & econuerso; & tamen oportuit vtrumq; præceptum explicitè dari, ratione iam * dicta.

In cor. art.

ARTICVLVS III.

243

Vtrum sufficiant duo præcepta charitatis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ nõ sufficiant duo præcepta charitatis. Præcepta. n. danĩ de actibus virtutum. Actus aũt ſm obiecta distinguunĩ. Cum ergo homo quatuor dẽat ex charitate diligere, s. Deum, seipsum, proximum, & corpus proprium, vt ex suprà * dictis patet, videtur, quòd quatuor dẽant esse præcepta charitatis. Et sic duo non sufficiunt.

¶ 2 Præterea, Charitatis actus non solũm est dilectio, sed gaudium, pax, beneficentia. Sed de actibus virtutum sunt danda præcepta. Ergo duo præcepta charitatis non sufficiunt.

3. cõtra g. 116 & 117. Et vir. q. ar. 4. ad 6. Et Ro. 13. le. 2. co. 1. fi. Et Gal. 5. lect. 3. co. 2. * q. 25. ar. 12. & q. 26.

¶ 3 Præterea, Sicut ad virtutẽ pertinet facere bonũ, ita & declinare à malo. Sed ad faciẽdum bonũ inducimur per præcepta affirmatiua, ad declinandũ à malo per præcepta negatiua. Ergo de charitate fuerunt danda præcepta, non solum affirmatiua, sed etiam negatiua. Et sic duo præcepta prædicta charitatis non sufficiunt.

SED CONTRA est, ꝙ Dominus dicit Matt. 22. In his duobus mandatis tota lex pendet, & prophetæ.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ charitas, sicut suprà * dictũ est, est amicitia quædam. Amicitia autem ad alterum

q. 23. ar. 1.

† Ho.17.in Euang. in prin.

terum est. vnde † Greg. dicit in quadam homil. Charitas minus, quàm inter duos haberi non pôt. Quòd aût ex charitate aliquis seipsum diligat, s. * dictû est. Cum aût dilectio, & amor sit boni, bonum aût sit, vel finis, vel id, quod est ad finem, conuenienter de charitate duo præcepta sufficiunt. Vnum quidem, quo inducimur ad Deum diligendum, sicut finem, aliud autem, quo inducimur ad diligendum proximum, propter Deum, sicut propter finem.

*q.25.ar.4

Li.1.c.23. & 26. in prin. to.3.

AD PRIMVM ergo dicendû, quòd sicut * Aug. dicit in 1. de doct. Christ. Cum quatuor sint ex charitate diligenda, de secundo, & quarto, id est, de dilectione sui, & corporis proprij nulla pcepta danda erant. Quantûcunque.n. hô excidat à veritate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Modus aût diligendi pcipiêdus est hoi, vt s. se ordinatè diligat, & corpus proprium. Quod quidem fit per hoc, quòd homo diligit Deum, & proximû.

q.28.ar.4. & q.29.ar.1.

AD SECVNDVM dicendum, quòd alij actus charitatis consequuntur ex actu dilectionis, sicut effectus ex causa, vt ex s. * dictis patet. vnde in pceptis dilectionis virtute includuntur præcepta de alijs actibus. Et tñ pp tardiores inueniûtur de singulis explicitè præcepta tradita. De gaudio quidem Philip.4. Gaudete in domino semper. De pace autem ad Hebr. 12. Pacem sequimini cum omnibus. De beneficentia autem ad Gala vlt. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. De singulis beneficentiæ partibus inueniuntur præcepta tradita in sacra scriptura, vt patet diligenter consideranti.

AD TERTIVM dicendû. quòd plus est operari bonum, quàm vitare malum. Et ideo in præceptis affirmatiuis virtute includuntur præcepta negatiua. Et tamen explicitè inueniuntur præcepta data contra vitia charitati opposita. Nam contra odium dicitur Leuit. 19. Ne oderis fratrem tuum in corde tuo. Contra acediam dicitur Eccles.6. Ne acci'eris in vinculis eius. Contra inuidiam Gal.5. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Contra discordiam vero 1. ad Cor.1. Idipsum dicatis omnes, & nô sint in vobis schismata. Contra scandalum autem ad Rom. 14. Ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

244

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter mandetur, quòd Deus diligatur ex toto corde.

Inf.25 & locis ibidem notatis. *Ar.2.huius q.ad 1. arg. Et 1. 2. qô.100. ar.9. *Li.3 tex. 63.tom.2.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quòd inconuenienter mandetur, quòd Deus diligatur ex toto corde. Modus enim virtuosi actus nô est in pręcepto, vt ex s. * dictis patet. Sed hoc, quod dicitur ex toto corde, importat modum diuinæ dilectionis. Ergo inconuenienter præcipitur, quòd Deus ex toto corde diligat.

¶ 2 Præterea, Totum & perfectum est, cui nihil deest, vt dicitur in 3. * Physic. Si ergo in præcepto cadit, quòd Deus ex toto corde diligatur, quicunque facit aliquid, quod non pertinet ad Dei dilectionem, agit contra præceptum, & per consequens, peccat mortaliter. Sed peccatum veniale non pertinet ad Dei dilectionem. Ergo peccatum veniale erit mortale, quod est inconueniens.

Li 3 Phys. tex.63.t.2.

¶ 3 Præterea, Diligere Deum ex toto corde est perfectionis, quia fm * Phil. totû & perfectû idê sunt. Sed ea, quæ sunt perfectionis, non cadunt sub pcepto, sed sub consilio. Ergo non dêt præcipi, quòd Deus ex toto corde diligat.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut.6 Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

RESPONDEO dicêdû, quòd cum præcepta dentur de actibus virtutû, hoc mô aliquis actus cadit sub pcepto, fm quòd est actus virtutis. Requiritur aût ad actû virtutis, non solùm, quòd cadat super debitam materiam, sed êt, quòd vestiatur debitis circunstantijs, quibus sit proportionatus tali materiæ. Deus aût est diligêdus, sicut finis vltimus, ad quem oîa sunt referenda. Et ideo totalitas quædâ fuit designanda circa pceptû de dilectione Dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sub præcepto, quod datur de actu alicuius virtutis, non cadit nobis, quem hêt ille actus ex alia superiori virtute. cadit tñ sub præcepto modus ille, qui pertinet ad rônem propriç virtutis. Et talis modus significatur, cum dr, ex toto corde.

AD SECVNDVM dicendû, quòd dupliciter côtingit ex toto corde Deum diligere. Vno quidem modo in actu, id est, vt totum cor hominis semper actualiter in Deum feratur. Et ista est perfectio patriç. Alio modo, vt habitualiter totû cor hoîs in Deum feratur, ita scilicet, quòd nihil côtra Dei dilectionem cor hoîs recipiat. Et hęc est perfectio viæ, cui non contrariatur peccatum veniale, quia non tollit habitum charitatis, cùm non têdat in oppositû obiectum, sed solùm impedit charitatis vsum.

AD TERTIVM dicendum, quòd perfectio charitatis, ad quam ordinantur consilia, est media inter duas pfectiones * prædictas, vt.s. homo, quantum possibile est, se abstrahat à rebus temporalibus, êt licitis, quæ occupando animû, impediunt actualem motû cordis in Deû.

In sol ad præc. arg.

245

ARTICVLVS V.

Vtrum super hoc, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, conuenienter addatur, Et ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

27. di.3. in exp. li. circa finê. Et vir.q.2.ar. 10.ad primum.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quòd inconuenienter Deut.6 super hoc, quod dr, Diliges dñm Deum tuû ex toto corde tuo, addatur, Et ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Non.n. accipitur hic cor pro mêbro corporali, quia diligere Deû, non est corporis actus. Oportet ergo, quòd cor accipiatur spûaliter. Cor aût spûaliter acceptum, vel est ipsa anima, vel aliquid animæ. Superfluû ergo fuit vtrunq; ponere.

¶ 2 Pręterea, Fortitudo hoîs præcipuè depêdet ex corde, siue spiritualiter hoc accipiatur, siue corporaliter. Ergo postquam dixerat, Diliges dñm Deum tuum, ex toto corde tuo, superfluû fuit addere, ex tota fortitudine tua.

¶ 3 Pręterea, Matth.22. dicitur, In tota mête tua, quod hic non ponitur. Ergo videtur, quod inconuenientes hoc præceptum detur Deut. 6.

SED CONTRA est auctoritas scripturæ.

Art.1.hui^9 arti.

RESPONDEO dicendum, quòd hoc præceptum diuersimodè inuenitur traditum in diuersis * locis. Nam, sicut dictum est Deut 6. ponuntur tria, scilicet ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Matt.22. ponuntur duo horum, scilicet ex toto corde, & in tota anima, & omittitur, Ex tota fortitudine, sed additur, ex tota mente. Sed Marc.12. ponuntur quatuor, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute, quæ est idem fortitudini. Et hæc etiam quatuor tanguntur Luc.10. Nam loco fortitudinis, seu virtutis ponitur, Ex omnibus viribus tuis. Et ideo horum quatuor est ratio assignanda. Nam, quod alicubi vnum horum omittitur, hoc est, quia vnum intelligitur ex alijs.

Est ergo considerandum, quòd dilectio est actus volûtatis, quę hic significatur per cor. Nam, sicut cor corporale est principiû oîum corporaliû motuû, ita êt volûtas, & maximè quantû ad intentionê finis vltimi, q est obiectû charitatis, est principiû oîum spûalium motuû. Tria aût sunt principia actuû, quæ mouentur à voluntate, s. intellectus, qui significatur per mêtê, vis appetitiua interior, quæ significatur per animam, & vis executiua exterior, quæ significatur per fortitudinem, seu virtutem, siue vires. Præcipitur ergo nobis, vt tota nostra intentio ferat in Deum, quod est ex toto corde, & quòd intellectus noster subdatur Deo, quod est ex tota mête, & quòd appetitus noster reguletur fm Deum, quod est ex tota anima, & quòd exterior actus noster obediat Deo, quod est ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere. Chry. tñ super * Mat. accipit econtrario cor, & animam, quàm dictum sit. † Aug. verò in primo de doct. Christ refert cor ad cogitationes, & animam ad vitam, mentem ad intellectum. Quidam aût dicunt, Ex toto corde, id est intellectu; Anima, id est voluntate; Mente, id est memoria. Vel secundum Greg. Nissenû, per cor significat animâ vegetabilem,

*Chry homil.42. in Mat. i ope re ipsfecto à me. to 2. † Aug li 1. c.22 à medio, tom.3

tabilem,

tabilem, per animam, sensitiuam, per mētē, intellectiuā: quia hoc, ꝙ nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deū referre. Et per hæc patet rñsio ad obiecta.

246

ARTICVLVS VI.

Vtrum hoc præceptum de dilectione Dei possit in via impleri.

4. di. 27. q. 3. art. 4. Et vir. q. 2 ar. 10. cor. & ad 1. & op. 4. col 4. & op 18. c. 5. 6. 7 & 15. * In expos. fidei ad Damasū procul à fine, to 2. † Ambr. li. de Parad. ca 8. ante med. to. 4.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ hoc præceptum de dilectione Dei possit seruari in via. Quia, secundùm * Hier. in expositione catholicæ fidei, maledictus, qui dicit Deum aliquid impossibile præcepisse. Sed Deus hoc præceptum dedit, vt patet Deut 6. Ergo hoc præceptum potest in via impleri.

¶ 2 Præterea, Quicunq; non implet præceptum, peccat mortaliter, quia ſm † Ambro. peccatum nihil est aliud, ꝙ transgressio legis diuinæ, & cælestium inobedientia mandatorum Si ergo hoc præceptum non pōt in via seruari, sequetur, ꝙ nullus possit esse in vita ista, sine peccato mortali: ꝙ est contra id, quod Apost dicit 1. ad Cor 1 Confirmabit vos vsque in finem, sine crimine. Et 1. ad Tim. 3. Ministrent, nullum crimen habentes.

¶ 3 Præterea, Præcepta dantur ad dirigendos homines in viam salutis, secundùm illud Psal. 18 Præceptum domini lucidum illuminans oculos. Sed frustra dirigitur aliquis ad impossibile. Non ergo impossibile est hoc præceptum in vita ista seruari.

In rñsione rōcina. 17. tom. 7.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in li. de Perfectione iustitiæ, quòd in plenitudine charitatis patriæ, præceptum illud implebitur, Diliges dominum Deum tuum, &c. Nam cum aliquid adhuc est carnalis concupiscentiæ, quod continetur frænetur, non omnino ex tota anima diligitur Deus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ præceptū aliquod dupliciter potest impleri. Vno modo perfecte alio mō imperfectè. Perfectè quidem impletur præceptum, qñ peruenitur ad finem, quem intendit præcipiens. Impletur autem, sed imperfectè, qñ etsi non pertingat ad finē præcipientis, non tñ receditur ab ordine ad finem. Sicut si dux exercitus præcipiat militibus, vt pugnēt, ille perfecte implet præceptum, qui pugnando hostem vincit, quod dux intendit Ille autem implet, sed imperfectè, cuius pugna ad victoriam non pertingit, non tñ contra disciplinam militarem agit Intēdit aūt Deus per hoc pceptum, vt hō Deo totaliter vniatur, quod in patria qñ Deus erit oīa in omnibus, vt dr 1 ad Cor. 15. Et iō plenè, & perfectè in patria implebitur hoc præceptum. In via autem impletur, sed imperfectè Et tamen in via tanto vnus alio perfectius implet quantò magis accedit, per quandam similitudinem ad patriæ perfectionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ rō illa probat, ꝙ aliquo modo potest impleri in via, licèt non pfectè.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ sicut miles, q legitimè pugnat, licèt non vincat, non inculpat, nec pœnā meretur, ita ēt, qui in via hoc præceptū nō implet, nihil contra diuinā dilectionem agens, nō peccat mortaliter.

In rñsione rōcina. 17. tom 7.

AD TERTIVM dicedum, ꝙ sicut * Aug. dicit in li. de Perfectione iustitiæ, Cur non præciperetur homini ista perfectio, quamuis eam in hac vita nemo habeat? Non enim rectè curritur, si, quo currendū est, nesciatur. Quo aūt sciretur, si nullis præceptis ostenderetur?

247

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter detur præceptum de dilectione proximi.

Quol. 4. ar. 24 ad 1. Et Ro. 13 le. 2 col. 4. Et Gal. 5. le. 3 col. 2. & op. 42. c. 14 * Ca. 8. no multū a princ. to. 5.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter detur præceptum de dilectione proximi Dilectio enim charitatis ad omnes homines extenditur, etiam ad inimicos, vt patet Matt. 5. Sed nomen proximi importat quandam propinquitatem, quæ non videtur haberi ad omnes homines. Ergo videtur, quod inconuenienter detur hoc præceptum.

¶ 2 Præterea, Secundum * Philo. in 9 Eth., amicabilia, ꝗ sunt ad alterum, venerunt ex amicabilibus, quæ sunt ad seipsum, ex quo videtur, quòd dilectio suipsius sit principium dilectionis proximi Sed principium potius est eo, quod est ex principio. Ergo non debet homo diligere proximum, sicut seipsum.

¶ 3 Præterea, Homo seipsum diligit naturaliter, non autem proximum. Inconuenienter ergo mandatur, ꝙ homo diligat proximum, sicut seipsum.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 22. Secundùm præceptum est simile huic, Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ hoc præceptū conuenienter traditur. Tanguntur enim in eo, & diligendi ratio, & dilectionis modus Ratio quidem diligendi tāgitur, ex eo, ꝙ proximus nominatur. Propter hoc.n. ex charitate diligere debemus alios, quia sunt nobis proximi, & ſm naturalē Dei imaginem, & ſm capacitatem gloriæ. Nec refert vtrum dicatur proximus, vel frater, vt hr 1. Io 4. vel amicus, vt hr Leuit. 19. quia per omnia hæc eadem affinitas designatur, Modus aūt dilectionis tangitur, cùm dr, sicut teipsum. Quod non est intelligendum quantum ad hoc, ꝙ aliquis proximum sibi æqualiter diligat, sed similiter sibi. Et hoc tripliciter. Primò quidem ex parte finis, vt. s. aliquis diligat proximum, pp Deum, sicut seipsum, pp Deum debet diligere, vt sic sit dilectio proximi sancta Secundò ex parte regulæ dilectionis, vt. s. aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis, sicut & suæ voluntati satisfacere debet homo solum in bonis, vt sic sit dilectio proximi iusta. Tertiò ex parte rationis dilectionis, vt. s. non diligat aliquis proximum, propter propriam vtilitatem, vel delectationē: sed ea ratione, ꝙ velit proximo bonum, sicut vult bonum sibiipsi, vt sic dilectio proximi sit vera. Nam, cùm quis diligit proximum, propter suam vtilitatem, vel delectationem, non verè diligit proximum, sed seipsum. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

ARTICVLVS VIII.

248

Vtrum ordo charitatis cadat sub præcepto.

1. 2. q. 100. art. 9. & 3. di. 29. ar. 1. ad 5. & di. 36 ar. 6. Et ver. q. 14. art 12. ad 16. & ar. 14 ad 2. 3. & 7 Et vir. q. 2. ar. 9. ad 11

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ordo charitatis non cadat sub pcepto. Quicūq; .n. transgreditur præceptū, iniuriā facit. Sed si aliquis diligat aliquem quantum debet, & alterum quēcunq; plus diligat, nulli facit iniuriam: ergo non trāsgreditur præceptū. ordo ergo charitatis nō cadit sub pcepto.

¶ 2 Præterea, Ea, quæ cadunt sub præcepto, sufficienter nobis traduntur in sacra Scriptura Sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura. Ergo non cadit sub præcepto.

¶ 3 Præterea, Ordo distinctionem quandam importat. Sed indistinctè præcipitur dilectio proximi, cum dicitur: Diliges proximum tuum, sicut teipsum; ergo ordo charitatis non cadit sub præcepto.

SED CONTRA, Illud, quod Deus in nobis facit per gratiam, instruit per legis præcepta, secundum illud Hiere. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum. Sed Deus causat in nobis ordinem charitatis, secundū illud Cantic 2. Ordinauit in me charitatem. Ergo ordo charitatis sub præcepto legis cadit.

Ar. 4. ad 2.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * dictum est, modus, qui pertinet ad rationem virtuosi actus, cadit sub præcepto, quod datur de actu virtutis. Ordo autem charitatis pertinet ad ipsam rationem virtutis, cum accipiatur, secundum proportionem dilectionis ad diligibile, vt ex supra * dictis patet. Vnde manifestum est, ꝙ ordo charitatis debet cadere sub præcepto.

q. 25 ar. 12 & q 26. ar. 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ homo plus satisfacit ei, quem plus diligit, & ita si minus diligeret aliquis eum, quem plus debet diligere, plus vellet satisfacere illi, cui minus satisfacere deberet: & sic faceret iniuria illi, quem plus deberet diligere.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ordo quatuor diligen-

ligẽdorum ex charitate in sacra scriptura exprimitur. Nam, cùm mãdatur, ꝙ Deum ex toto corde diligamus, datur intelligi, ꝙ Deum super omnia debemus diligere. Cùm aũt mandatur, ꝙ aliquis diligat proximum sicut seipsum, præfertur dilectio suipsius dilectioni proximi. Similiter etiam cùm mandatur 1. Io 3. ꝙ debemus pro fratribus animam ponere, id est, vitam corporalem, datur intelligi, ꝙ proximum plus debemus diligere, quàm corpus proprium. Similiter etiam cùm mãdatur ad Gal. vlt. ꝙ maximè operemur bonum ad domesticos fidei, & 1. ad Timoth. 5. vituperatur, qui non habet curam suorum, & maximè domesticorum: datur intelligi, quòd inter proximos, meliores, & magis propinquos magis debemus diligere.

AD TERTIVM dicendum, quòd ex hoc ipso, quod dicitur, Diliges proximum tuum, datur consequenter intelligi, quòd illi, qui sunt magis proximi, sunt magis diligendi.

QVAESTIO XLV.

De dono sapientiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dono sapientiæ, quod respondet charitati. Et primo, de ipsa sapientia, secundo, de vitio opposito.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum sapientia debeat numerari inter dona Spiritus sancti.

¶ Secundo, in quo sit sicut in subiecto.

¶ Tertio, vtrum sapientia sit speculatiua tantum, uel etiam practica.

¶ Quarto, vtrum sapientia, quę est donum, possit esse cũ peccato mortali.

¶ Quinto, vtrum sit in omnibus habentibus gratiam gratum facientem.

¶ Sexto, quę beatitudo ei respondeat.

QVÆSTIONIS XLV.

De Sapientiæ, dono,

In sex quæstiunculas distributæ,

AXIOMA

Id sapientiæ genus, quo consulendis, inspiciendisq; 3 rationibus diuinis, & 3 veritatem in iudicijs, & 1 rectitudinem in factis nostris tenemus, 1 spiritus 6 sancti donum est, 6 pacificationi, beatitudini septimæ 5 respondens, 5 omniumq; iustorum, seu gratiam 2 habentium commune: cuius tametsi 2 genuinum 4 subiectum sit intelligendi facultas, 4 lethalis tamen culpæ, quæ voluntatis corruptela est, societatem, atque coniunctionem ita respuit, & auersatur, ut numquam hæc duo in eodem homine, coniuncta cernantur.

249

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sapientia debeat inter dona Spiritus sancti computari.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ sapientia non dẽat inter dona Spiritus sancti cõputari. Dona enim sunt perfectiora virtutibus, ut suprà * dictum est. Sed virtus se habet solùm ad bonũ. Vnde & † Aug. dicit in lib. de libero arbitrio, ꝙ nullus uirtutibus male vtitur. ergo multo magis dona Spiritus sancti se habent solùm ad bonum. Sed sapientia se habet etiam ad malum. Dicitur enim Iacob. 3. Quædam sapientia est terrena, animalis, diabolica. Ergo sapientia non debet poni inter dona Spiritus sancti.

¶ 2 Præterea, Sicut * Aug. dicit 12. de Trin. Sapientia est diuinarũ rerũ cognitio. Sed cognitio diuinarum rerum, quam homo põt per sua naturalia habere, pertinet ad sapientiam, quæ est virtus intellectualis. Cognitio aũt diuinorum supernaturalis pertinet ad fidem, quæ est uirtus theologica, ut ex suprà * dictis patet. ergo sapientia magis debet dici uirtus, quàm donum.

¶ 3 Præterea, Iob 28. dr: Ecce timor dñi, ipsa est, sapiẽtia; & recedere à malo, intelligẽtia. Vbi ſm litteram Septuaginta interpretũ qua vtitur * Aug. hẽtur Ecce pietas ipsa est sapiẽtia. Sed tam timor, ꝙ pietas ponuntur dona Spiritus sancti. Ergo sapiẽtia nõ dẽt numerari inter dona Spiritus sancti, quasi donũ ab alijs distinctum.

SED CONTRA est, ꝙ Isa. 11 dr, Requiescet super eum spiritus Dñi, spiritus sapientiæ, & intellectus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ſm Philos. in prin. * Metaph. Ad sapientẽ pertinet considerare cãm altissimã per quã certissimè de alijs iudicat, & ſm quam omnia ordinari oportet. Cã aũt altissima dupliciter accipi põt, uel simpliciter, vel in aliquo genere. Ille ergo, q cognoscit cãm altissimam in aliquo genere, & per eã põt de omnibus, quę sunt illius generis, iudicare, & ordinare: dr esse sapiens in illo genere, ut in Medicina, uel Architectura, ſm illud 1. ad Cor 3. Vt sapiens architectus fundamentũ posui. Ille autẽ, qui cognoscit cãm altissimam simpliciter, quæ est Deus, dr sapiens simpliciter, inquantum per regulas diuinas oĩa potest iudicare, & ordinare. Huiõi autem iudicium consequitur homo ꝑ Spiritum sanctum: ſm illud 1 ad Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Quia sicut ibidem dicitur, Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Vnde manifestum est, quod sapientia est donum Spiritus sancti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ bonum dr dupliciter. Vno modo, qđ est uerè bonũ, & simpliciter perfectum, alio modo dr aliquid esse bonũ ſm quandã similitudinẽ, ꝙ est in malitia perfectum, sicut dr bonus latro, uel perfectus latro, ut patet ꝑ Philos. in 5. * Metap. Et sicut circa ea, quæ sunt verè bona, inuenit aliqua altissima cã, quæ est summum bonum, quod est ultimus finis, per cuius cognitionẽ dr homo uere sapiens, ita ẽt in malis est inuenire aliquid, ad qđ alia referuntur, sicut ad ultimũ finẽ, ꝑ cuius cognitionem homo dr esse sapiens ad malè agendũ ſm illud Hier. 4. Sapiẽtes sunt vt faciant mala, bñ aũt facere nescierũt. Quicunq; autẽ auertit à fine debito, necesse est, ꝙ aliquẽ finẽ indebitũ sibi pstituat, qa omne agens agit ꝑꝑ finem. Vñ si præstituat sibi finẽ in bonis exterioribus terrenis, vocatur sapiẽtia terrena; si aũt in bonis corporalibus, vocaũ sapientia animalis; si aũt in aliqua excellentia, uocaũ sapientia diabolica, ꝑꝑ imitationẽ superbiæ diaboli de quo dicitur Iob 41. Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sapientia, quæ ponitur donũ Spiritus sancti, differt ab ea, quæ ponit virtus intellectualis acquisita. Nam illa acquiritur studio humano, hæc aũt est de sursum descendens, ut dicit Iac. 3 Similiter ẽt differt à fide. Nam fides assentit ueritati diuinæ ſm seipsam Sed iudicium, quòd est ſm ueritatẽ diuinam, pertinet ad donum sapientiæ. Et ideo donum sapientiæ præsupponit fidem, quia vnusquisque benè iudicat, quæ cognoscit, ut dicitur in 1 * Eth.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut pietas, quæ pertinet ad cultum Dei, est manifestatiua fidei, inquantum per cultum Dei protestamur fidem, ita etiam pietas manifestat sapientiam. Et propter hoc dicitur, quòd pietas est sapientia, & eadem ratione timor. Per hoc. n. ostenditur, quod homo habet rectum iudicium de diuinis, quod Deum timet, & colit.

250

ARTICVLVS II.

Vtrum sapientia sit in intellectu sicut in subiecto.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ sapientia nõ sit in intellectu sicut in subiecto. Dicit n. * August. in lib. de gratia noui testi, ꝙ sapientia est charitas Dei Sed charitas est sicut in subiecto in uoluntate, non in intellectu, ut suprà † habitum est. Ergo sapientia non est in intellectu sicut in subiecto.

Marginal notes: Inf. art. 4. ad 1. & 2. Et 3. dist. 35. q. 2. ar. 1. q. 1. — * 1. 2. q. 68 ar. 8. — † lib. 3. de lib. arb c. 18. & 19. tom. 1. — * Lib. 12. c. 14. circa prin. to. 3. — q. 4. art. 5. & 1. 2. q. 62. ar. 3. — Lib. 14. de Trin. c. 1. & lib. 12. c. 14. to 3. — Lib. 1 c. 2. tom 3 — Lib. 5. tex. 21. to 3. — Lib. 1. c. 3. par. à medium. — 3. di. 35. q. 2. ar. 1. q. 3. — * c. 18 parũ aũ medium, est epist. 120 to. 2. — † q 24. ar. 1

¶ 2 Praeterea, Eccl 6 dr: Sap. doctrinae fm nomen eius est, dicitur enim sapientia quasi sapida scientia: quod vr ad affectum pertinere: ad quem pertinet experiri spirituales delectationes siue dulcedines. Ergo sapientia non est in intellectu, sed magis in affectu.

¶ 3 Praeterea, Potentia intellectiua sufficienter pficit per donu intellectus. Sed ad id, quod pot fieri per unu, superfluu esset plura ponere. Ergo no est in intellectu.

Li.2 c.36. parū ante u end ū.

SED CONTRA est, q* Greg. dicit in 2 Moral. quod sapientia contrariatur stultitiae. Sed stultitia est in intellectu ergo & sapientia.

Ar. praec.

RESPONDEO dicendū, q sicut supra * dictū est, sapientia importat quandā rectitudinē iudicij, fm rōnes diuinas. Rectitudo aūt iudicij pōt cōtingere dupliciter. Vno modo fm perfectum vsum rōnis, alio modo pp cōnaturalitatem quandam ad ea, de quibus iam est iudicandū, sicut de his, quae ad castitatē pertinent, per rōnis inquisitionē iudicat ille qui didicit scientiam moralem. Sed per quandam cōnaturalitatem ad ipsam, recte iudicat de eis ille, qui hēt habitum castitatis. Sic ergo circa res diuinas ex rōnis inquisitione, rectum iudicium habere pertinet ad sapientiā, quae est uirtus intellectualis. Sed recte iud. circa habere de eis fm quandam connaturalitatem ad ipsas, pertinet ad sapientiam, fm quod donum est Spiritus sancti. Sicut * Dionys. dicit in 2.c de diu. nom q Hierotheus est perfectus in diuinis non solū discens, sed & patiens diuina. Huiōi autem compassio, siue connaturalitas ad res diuinas fit p charitatē, quae quidem vnit nos Deo, fm illud 1. ad Corin. 6. qui adhaeret Deo, vnus spiritus est. Sic ergo sapientia, quae est donum, causam quidem habet in voluntate, scilicet charitatem. Sed essentiam habet in intellectu, cuius actus est recte iudicare, ut supra * habitum est.

Ca. 2. par. 4. in fine.

Ar praec. & 1. 2. q. 11. ar. 1 ad 2. & q 14. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū q loquitur de sapiētia, quantū ad suam causam, ex qua etiam sumitur nomen sapientiae, fm quod saporem quendam importat.

Vnde patet rñsio ad SECVNDVM, si tñ iste sit intellectus illius auctoritatis, q non vr, qa talis expositio non conuenit, nisi fm nomen, quod hēt sapientia in Latina lingua. In Graeco aūt non competit, & fortè nec in alijs linguis. Vnde potius videtur nomen sapientiae ibi accipi pro eius fama, qua à cunctis commendatur.

AD TERTIVM dicendum, q intellectus habet duos actus, s. percipere, & iudicare ad quorum primum ordinatur donum intellectus, ad secundum autem fm rationes diuinas, donum sapientiae, sed secundum rationes humanas, donum scientiae.

251

ARTICVLVS III.

Vtrum sapientia sit speculatiua tantum, an etiam practica.

Sup. q. 10. arti. 7. co. Et 1. q. 64. ar. 1. cor. Et dist. 35. q. 2. ar. 1. q. 3. cor.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q sapientia non sit practica, sed speculatiua tm. Donum enim sapientiae est excellentius, quam sapientia, fm quod est intellectualis uirtus. Sed sapientia, secundum quod est intellectualis uirtus, est speculatiua tantùm. Ergo multo magis sapientia, quae est donum, est speculatiua, & non practica.

¶ 2 Praeterea. Practicus intellectus est circa operabilia, q sunt cōtingētia. Sed sapiētia est circa diuina, quę sūt aeterna & necessaria. Ergo sapiētia nō pōt esse practica.

Lib 6 Moral. c. 28. circ. med.

¶ 3 Praeterea, * Greg dicit in 6 Moral. qd in contemplatione principiū, qd Deus est, quaerit. In opera- tione aūt sub graui necessitatis fasce laborat. Sed ad sapiētiā ptinet diuinorū visio, ad quā non ptinet sub aliquo fasce laborare, qa ut dr Sap. 8. Non habet amaritudinē cōuersatio eius, nec tedium conuictus illius. Ergo sapientia est contemplatiua tm, non autem practica siue actiua.

SED CONTRA est, q dicitur ad Colos. 4. In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt. Hoc autem pertinet ad actionem. Ergo sapientia non est solum speculatiua, sed etiam practica.

Lib. 12. ca. 14 tom. 3.

RESPONDEO dicendū, q sicut * Aug. dicit in 12 de Trinit. Superior pars rōnis sapientiae deputatur, inferior aūt scientiae. Superior autem ratio, ut ipse in eodem lib. * dicit, intendit rationibus superius, s. diuinis, & conspiciendis, & consulendis, conspiciendis quidem fm quòd diuina in seipsis contemplatur, consulendis autem fm quòd per diuina iudicat de humanis actibus, & per diuinas regulas dirigens actus humanos. Sic ergo sapientia, secundum quòd est donum, non solum est speculatiua, sed etiam practica.

Lib. 12. c. 7. in fine, to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q quanto aliqua virtus est altior, tanto ad plura se extendit, ut habetur in lib. de * causis. Vnde ex hoc ipso, quòd sapientia, quae est donum est excellentior q sapiētia, quae est uirtus intellectualis, utpote magis de propinquo Deū attingens per quandā spiritus vnionē animae ad ipsum, hēt quod non solum dirigat in contēplatione, sed et in actione.

Proposit. 10. inter opera Aristo. habet hic liber.

AD SECVNDVM dicendū, q diuina in se quidem sunt necessaria & aeterna. Sunt tamen regulae contingentium, quae humanis actibus subsunt.

AD TERTIVM dicendum, q prius est considerare aliquid in seipso, quàm fm quòd ad alterum comparatur. Vnde ad sapientiam prius pertinet contemplatio diuinorū, quae est uisio principij, & posterius dirigere actus humanos fm rōnes diuinas. Nec tñ in actibus humanis ex directione sapientiae prouenit amaritudo, aut labor. Sed potius amaritudo propter sapientiā vertitur in dulcedinem, & labor in requiem.

252

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sapientia possit esse sine gratia, & cum peccato mortali.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr, q sapiētia possit esse sine gratia cū peccato mortali. De his enim, quae cū peccato mortali hēri non pūt, praecipuè sancti gloriantur, fm illud 2. ad Corin. 1. Gloria nostra haec est, testimoniū conscientiae nostrae. Sed de sapiētia sua non debet aliquis gloriari, fm illud Ierem 9. Nō glorietur sapiens in sapientia sua. Ergo sapientia potest esse sine gratia cum peccato mortali.

¶ 2 Praeterea, Sapientia importat cognitionē diuinorū, ut * dictum est. Sed aliqui cum peccato mortali pūt habere cognitionem ueritatis diuinae, fm illud Rom. 1. Veritatem Dei in iniustitia detinent. Ergo sapientia potest esse cum peccato mortali.

Art. 1. huius quaest.

¶ 3 Praeterea, * Aug dicit in 15. de Trin. de charitate loquens. Nullum est isto Dei dono excellentius, hoc solū est, quod diuidit inter filios regni aeterni, & filios perditionis aeternae. Sed sapientia differt à charitate. Ergo non diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Ergo potest esse cum peccato mortali.

Lib. 15. c. 18. in princip. to. 3.

SED CONTRA est, quod dicitur Sapien. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

RESPONDEO dicendū, q sapientia, quae est donū Spiritus sancti, sicut * dictum est, facit rectitudinem iudicij circa res diuinas, uel p regulas diuinas de alijs, ex quadā connaturalitate siue vnione ad diuina, quae quidem est per charitatem, ut * dictū est. Et ideo sapientia, de qua loquimur, praesupponit charitatem. Charitas aūt non potest esse cum peccato mortali, ut ex supra * dictis patet. Vnde relinquitur, quòd sapientia, de qua loquimur, non potest esse cum peccato mortali.

Ar. 2 hui' quaest. Ar. 2. hui' quaest. sup. q. 23. ar. 6. † q. 24. art. 12.

AD PRIMVM ergo dicendum, q illud intelligendum est de sapientia in rebus mundanis, siue etiam in rebus diuinis per rōnes humanas, de qua sancti non gloriantur. Sed eam se fatentur non habere, fm illud Prouerb 30. Sapientia hominum non est mecum. Gloriātur autem de sapientia diuina, secundum illud 1. ad Corin. 1. Factus est nobis sapientia à Deo.

AD SECVNDVM dicendū, q ratio illa procedit de cognitione diuinorum, quae habetur p studiū, & inqui-

inquisitionem rationis, quæ potest haberi cum peccato mortali, non autem de illa sapientia, de qua loquimur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sapientia etsi differat à charitate, tamen præsupponit eam, & ex hoc ipso diuidit inter filios perditionis, & regni.

253

ARTICVLVS V.

Vtrum sapientia sit in omnibus habentibus gratiam.

1.2. qō. 68 ar. 5. ad 1.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ sapientia non sit in omnibus habentibus gratiam. Maius enim est sapientiam habere, quàm sapientiam audire. Sed solum perfectorum est sapientiam audire, secundum illud 1. ad Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Cùm ergo non omnes habentes gratiam, sint perfecti, videtur quòd multo minus omnes habentes gratiam, sapientiam habeant.

¶ 2 Præterea, Sapientis est ordinare, vt Philo. dicit in principio * Met. & Iac. 3. dr: quòd est iudicans sine simulatione. Sed non omnium habentium gratiā est de alijs iudicare, aut alios ordinare, sed solum prælatorū. Ergo non omnium habentium gratiam est habere sapientiā.

Li. 1. ca. 2. to. 3.

¶ 3 Præterea, Sapientia datur contra stultitiam, vt * Greg. dicit in 2. Mor. Sed multi habentes gratiā sunt naturaliter stulti, vt patet de amentibus baptizatis, vel qui postmodum sine peccato mortali in amentiam inciderunt. Ergo non in omnibus habētibus gratiam est sapiā.

Li. 2. c. 36.

SED CONTRA est, ꝙ quicunq; est sine peccato mortali, diligitur a Deo, quia charitatē hēt, qua Deū diligit: Deus aūt diligentes se diligit, vt dr̄ Prouer. 8. Sed Sap. 7. dr̄, ꝙ neminem diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. Ergo in omnibus habentibus gratiam, sine peccato mortali existentibus est sapientia.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sapientia, de qua loquimur, sicut * dictū est, importat quandā rectitudinē iudicij circa diuina, & conspiciēda, & consulēda. Et quātū ad vtrunq; ex vnione ad diuinā, ſm diuersos gradus aliqui sapientiam sortiuntur. Quidā n. tm̄ sortiuntur de recto iudicio, tam in contemplatione diuinorum, q̄ ēt in ordinatione rerum humanarum, ſm diuinas regulas, quantū est necessariū ad salutē. Et hoc nulli deest, sine peccato mortali existenti per gratiā gratum facientē, quia si natura non deficit in necessarijs, multo minus gratia. Vnde dr̄ 1. Io. 2. Vnctio docet vos de oībus. Quidam aūt altiori gradu percipiunt sapiæ donum. Et quantum ad contemplationē diuinorum, inquātum s. altiora quædā mysteria, & cognoscunt, & alijs manifestare pōt, & etiā quātum ad directionem humanorū, ſm regulas diuinas, inquantum pñt, ſm eas non solū seipsos, sed ēt alios ordinare. Et iste gradus sapiæ non est cōis oībus habentibus gratiā gratum facientē, sed magis ptinet ad grās gratis datas, quas Spūs sanctus distribuit, prout vult, ſm illud 1. ad Cor. 12. Alij datur per Spūm sermo sapientiæ, &c.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Apostolus loquitur ibi de sapientia, secundum quòd se extendit ad occulta mysteria diuinorum, sicut & ibidem dicitur, Loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ quamuis ordinare alios homines, & de eis iudicare, pertineat ad solos prælatos: tamen ordinare proprios actus, & de eis iudicare, pertinet ad vnumquenque, vt patet per * Diony. in epistola ad Demophylum.

Parū à medio illius, icipit, Hebræorum historiæ.

AD TERTIVM dicēdum, ꝙ amentes baptizati, sicut & pueri, habent quidem habitū sapiæ, ſm ꝙ est donum Spiritus sancti, sed non habent actum, pp impedimentum corporale, quo impeditur in eis vsus rationis.

254

1.2. qō. 69. ar. 3. co. fi. & ad 1 & ar. 4. co. fi. & 3. di. 34 qō 1 ar 4. & 6. cor.

ARTICVLVS VI.

Vtrum septima beatitudo respondeat dono sapientiæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ septima beatitudo non respondeat dono sapientiæ. Septima n. beatitudo est, Beati pacifici, qm̄ filij Dei vocabuntur. Vtrunq; aūt horum pertinet immediatè ad charitatem. Nam de pace dr̄ in Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam. Et vt Apost. dicit Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritū sanctū, qui datus est nobis. Qui quidē est spūs adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater, vt dr̄ Ro. 8. Ergo septima beatitudo magis dēt attribui charitati, q̄ sapię.

¶ 2 Præterea, Vnumquodq; magis manifestatur p proximum effectum, q̄ per remotum. Sed proximus effectus sapientiæ vr̄ esse charitas: ſm illud Sap. 7. Per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei, & prophetas cōstituit. Pax aūt, & adoptio filiorum vr̄ esse remoti effectus, cum procedat ex charitate, vt * dictū est. Ergo beatitudo sapientiæ respondens, deberet magis determinari, secundum dilectionem charitatis, q̄ secundum pacē.

q. 39 ar. 3.

¶ 3 Præterea, Iac. 3. dr̄. Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde aūt pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Beatitudo ergo correspondens sapientiæ, non magis debuit accipi, ſm pacem, quam secundum alios effectus cælestis sapientiæ.

SED CONTRA est ꝙ * Aug. dicit in lib. de ser. Domini in monte, ꝙ sapientia cōuenit pacificis, in quibus nullus motus est rebellis, sed obtemperans rationi.

Lib. 1 c. 9 parum añ med. to. 4.

RESPONDEO dicēdū ꝙ septima beatitudo congruè adaptatur dono sapientiæ, & quantum ad meritū, & quantum ad premium. Ad meritum quidem pertinet, quod dr̄. Beati pacifici. Pacifici aūt dñr, quasi pacem facientes, vel in seipsis, vel ēt in alijs, quorum vtrunq; cōtingit per hoc, ꝙ ea in quibus pax constituitur, ad debitum ordinem rediguntur. Nam pax est tranquillitas ordinis, vt * Aug. dicit 19. de ciu. Dei. Ordinare aūt pertinet ad sapientiam, vt patet per † Philo. in principio Meta. Et ideo esse pacificum conuenienter attribuitur sapientiæ, ad præmium aūt pertinet, quod dicitur, Filij Dei vocabuntur. Dicuntur autem aliqui filij Dei, inquantum participent similitudinem filij vnigeniti, & naturalis: ſm illud Rom. 8. Quos præsciuit conformes fieri imaginis filij sui: qui quidem est sapientia genita. Et ideo participādo donum sapiētiæ, ad Dei filiationem homo pertingit.

Li. 19. c. 13 parum à prin. to. 5. †Li. 1. Metaphy. c. 2. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ charitatis est habere pacem. Sed facere pacem, est sapientiæ ordinantis. Similiter etiam Spiritus sanctus intantum dicitur spiritus adoptionis, inquantum per eum datur nobis similitudo filij naturalis, qui est genita sapientia.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ illud est intelligendum de sapiā increata, quæ primo se nobis vnit per donum charitatis, & ex hoc reuelat nobis mysteria, quorum cognitio est sapiā infusa. Et ideo sapiā infusa, quæ est donum, non est causa charitatis, sed magis effectus.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut iā * dictum est, ad sapientiam, ſm ꝙ est donum, pertinet non solū contemplari diuina, sed ēt regulare humanos actus. In qua quidem directione primò occurrit remotio à malis, quæ contrariantur sapiæ. Vnde & timor dr̄ esse initium sapientiæ, inquantum facit recedere à malis. Vltimū aūt est, sicut finis, quo omnia ad debitum ordinem redigantur, quod pertinet ad rationem pacis. Et ideo conueniēter Iacobus dicit, ꝙ sapientia, quæ desursum est, quę est donum Spūs sancti primū est pudica, quasi vitans corruptelas peccati: deinde aūt pacifica, quod est finalis effectus sapiētiæ, pp quod ponitur beatitudo. Iam verò oīa, quæ sequuntur, manifestant ea, per quæ sapiā ad pacem perducit, & ordine congruo. Nam hoī per pudicitiam à corruptelis recedenti primò occurrit, ꝙ quantum ex se potest, modum in omnibus teneat, & quantum ad hoc dr̄ modesta. Secundò, vt in his, in quibus ipse sibi nō sufficit, aliorum monitis acquiescat: & quantū ad hoc subdit, suadibilis. Et hæc duo pertinent ad hoc, ꝙ hō consequatur pacem in seipso. Sed vlterius ad hoc, ꝙ hō sit pacificus ēt alijs, primo requiritur, vt bonis eorum non repugnet, & hoc est, quod dicit: Bonis consentiens. Secundo, ꝙ defectibus proximi, & compatiatur in affectu, &

Art. 3. huius quæst.

subueniat in effectu; & hoc est quod dicitur: Plena misericordia, & fructibus bonis. Tertiò requiritur, vt charitatiuè emendare peccata aliorum satagat, & hoc est, quod dicit Iudicans sine simulatione, ne scilicet correctionem prætendens, odium intendat explere.

QVAESTIO XLVI.

De stultitia, quæ sapientiæ opposita est, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de stultitia, quæ opponitur sapientiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum stultitia opponatur sapientiæ.

¶ Secundo, vtrum stultitia sit peccatum.

¶ Tertio, ad quod vitium capitale reducatur.

QVAESTIONIS XLVI. De Stultitia, Trifariàm partitæ,

AXIOMA.

Cùm stultitia, qua mens hebes, & sensus obtusus, ad contemplandas rationes diuinas redduntur, sapientiæ uirtuti præstantissimæ, 1 sit contraria, perspicuum est eam ad 2 peccatorum genus pertinere. Quoniam verò ex libidinum intemperantia, eiusmodi mentis, sensuumq; hebetatio, accidere solet; ad luxuriam, 3 velutì ad suum caput, primamq; originem, ipsam referendam esse manifestum est.

255

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum stultitia opponatur sapientiæ.

Sup qō. 8. ar. 6. ad 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q stultitia non opponatur sapientiæ. Sapientiæ enim directè videtur opponi insipientia. Sed stultitia non videtur esse idem, quod insipientia, quia insipiētia videtur esse solum circa diuina, sicut & sapientia. Stultitia autem se habet, & circa diuina, & circa humana. Ergo sapientiæ non opponitur stultitia.

¶ 2 Præterea, Vnum oppositorum non est via perueniendi ad aliud. Sed stultitia est via perueniendi ad sapientiam. Dicitur enim 1. ad Cor 3. Si quis inter vos sapiens videtur esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiēs. Ergo sapientiæ non opponitur stultitia.

¶ 3 Præterea, Vnum oppositorum non est cā alterius. Sapientia autem est causa stultitiæ. Dicitur enim Iere. 10 Stultus factus est omnis homo à scientia sua. Sapientia autem quædam scientia est. Et Isa 47. dicitur, Sapientia tua, & scientia tua, hæc decepit te. Decipi autem ad stultitiam pertinet: ergo sapientiæ non opponitur stultitia.

Li. 10. c. 18 incipit, sapiēs, ante medium. † Cap 27. *Li. 2. c 36

¶ 4 Præterea, *Isid dicit in lib. Etymologiarum, quòd stultus est, qui per ignominiam non commouetur ad dolorem, & qui non mouetur iniuria. Sed hoc pertinet ad sapientiam spiritualem, vt † Greg dicit in 10. Moral. Ergo sapientiæ non opponitur stultitia.

SED CONTRA est, quod * Gregor. dicit in 2. Moral Quòd donum sapientiæ datur contra stultitiam.

Lib. 10. c. 18 incipit, sapiens dictus.

RESPONDEO dicendum, q nomen stultitiæ à stupore videtur esse sumptum. Vnde * Isid. dicit in lib. Etymo Stultus est, qui propter stuporem non mouetur. Et differt stultitia a fatuitate, sicut ibidem dicitur, quia stultitia importat hebetudinem cordis, & obtusionem sensuum. Fatuitas autem importat totaliter spiritualis sensus priuationē, & ideo conuenienter stultitia sapientiæ opponitur. Sapiens enim, vt ibidem * Isido. dicit, dictus est à sapore, quia sicut gustus est aptus ad discretionem saporis ciborum, sic sapiens ad dignoscentiā rerū, atq; causarum. Vnde patet, q stultitia opponitur sapiæ, sicut contrarium: Fatuitas aūt, sicut pura negatio. Nam fatuus caret sensu iudicandi: Stultus autem habet sensum, sed hebetatum, sapiens aūt subtilem, & perspicacē.

Lib. & ca. nūc dictis, in prin. c.

Loco citato in arg.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut * Isid ibidē dicit insipiens contrarius est sapienti, eo q sine sapore est discretionis, & sensus. Vnde idem vr̄ esse insipiētia cum stultitia. Præcipuè autem vr̄ aliquis esse stultus, qn̄ patitur defectum in summa iudicij, quæ attenditur, secū dum causam altissimam. Nam si deficiat in iudicio circa aliquid modicum, non est hoc vocatur aliquis stultus.

q pce. ar. 4 & ar. 1. ad primum.

AD SECVNDVM dicendum. q sicut est quædā sapientia mala, vt suprà * dictum est, quę dr̄ sapientia seculi, quia accipit pro causa altissima, & fine vltimo aliquod terrenum bonum, ita etiam est aliqua stultitia bona huic sapientiæ malæ opposita, per quam aliquis terrena contemnit. Et de hac stultitia loquitur Apostolus.

AD TERTIVM dicendum, q sapientia seculi est, quæ decipit, & facit esse stultum apud Deum: vt patet per Apostolus 1 ad Corinth 3.

li. 10. c. 27.

AD QVARTVM dicendū, q non moueri iniurijs, qnq; quidē contingit ex hoc, q hoī non sapiunt terrena, sed sola cælestia. Vnde hoc pertinet ad stultitiam mundi, sed ad sapientiam Dei, vt * Greg ibidem dicit. Qnq; aūt cōtingit ex hoc, q homo est simpliciter circa oīa stupidus, vt patet in amentibus, qui non discernunt, quid sit iniuria. Et hoc pertinet ad stultitiā simpliciter.

256

ARTICVLVS II.

Vtrum stultitia sit peccatum.

Infra ar. 3 cor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q stultitia non sit peccatum. Nullum enim peccatum prouenit in nobis à natura. Sed quidam sunt stulti naturaliter. ergo stultitia non est peccatum.

Lib. de vera relig. c. 14. circa princ. to. 1

¶ 2 Preterea, Omne peccatum est voluntarium, vt * Aug dicit: Sed stultitia non est voluntaria. Ergo non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Omne peccatum opponitur alicui præcepto diuino. Sed stultitia nulli præcepto opponitur. Ergo non est peccatum.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouer. 1. Prosperitas stultorum perdit eos. Sed nullus perditur, nisi pro peccato: ergo stultitia est peccatum.

Ar. præce.

RESPONDEO dicendū, q stultitia, sicut * dictū est, importat quendam stuporem sensus in iudicando: & præcipuè circa altissimam causam, quę est finis vltimus, & summum bonum. Circa quod aliquis potest pati stuporem in iudicando, dupliciter Vno modo ex indispositione naturali, sicut patet in amentibus, & talis stultitia non est peccatum. Alio modo inquantum immergit homo sensum suum rebus terrenis, ex quo reddit eius sensus ineptus ad percipienda diuina, secundum illud 1 ad Cor. 2. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, sicut etiam homini habenti gustum infectum malo humore, non sapiunt dulcia. Et talis stultitia est peccatum. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, q quamuis stultitiam nullus velit, vult tamen ea, ad quæ consequitur esse stultum, scilicet abstrahere sensum suum à spiritualibus, & immergere terrenis. Et idem etiam contingit in alijs peccatis. Nam luxuriosus vult delectationē, sine qua non est peccatum. quamuis nō simpliciter velit peccatum. vellet enim frui delectatione sine peccato.

q. 16. ar. 2.

AD TERTIVM dicēdum, q stultitia opponitur præceptis, quæ dantur de contemplatione veritatis, de quib. s̄. * habitū est, cum de sciētia. & intellectu ageret.

257

ARTICVLVS III.

Vtrum stultitia sit filia luxuriæ.

Iob 5. prs. *li. 31. c. 31

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄, q stultitia non sit filia luxuriæ. * Greg. enim 31. Mora. enumerat luxuriæ filias, inter quas tn̄ non continetur stultitia. ergo stultitia non procedit ex luxuria.

li. 10. c. 27. ante med.

¶ 2 Præt. Apost. dicit 1 ad Cor 3. Sapīa huius mūdi, stultitia est apud Deū. Sed sicut * Greg. dicit 10. Mor. Sapīa mundi est cor machinationib. tegere, q ptinet ad dupli

citatem:

titatē: ergo stultitia ē magis filia duplicitatis, q̄ luxuriç.

¶ 3 Preterea. Ex ira aliqui præcipuè vertuntur in furorem, & insaniam, quæ pertinent ad stultitiā: ergo stultitia magis oritur ex ira, quàm ex luxuria.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouer 7. Statim eam sequitur, scilicet meretricem, ignorans, quòd ad vincula stultus trahatur.

Ar. præce. RESPONDEO dicendum, q; sicut iam* dictum est, stultitia, secundum quòd est peccatum, prouenit ex hoc, quòd sensus spiritualis hebetatus est, vt nō sit aptus ad spiritualia diiudicanda. Maximè aūt sensus hōis immergitur ad terrena per luxuriā, quæ est circa maximas delectationes, quibus anima maximè absorbetur. Et iō stultitia, quæ est peccatū, maximè nascitur ex luxuria.

AD PRIMVM ergo dicendum, q; ad stultitiam pertinet, q; hō habeat fastidium de Deo, & de donis ipsius. Vnde duo* Greg numerat inter filias luxuriæ, quę pertinent ad stultitiam, s. odium Dei, & desperationem futuri seculi, quasi diuidens stultitiam in duas partes. (li. 31. Moral. cap. 31)

AD SECVNDVM dicendum, q; verbum illud Apostoli non est intelligendum causaliter, sed essentialiter, quia scilicet ipsa sapientia mundi est stultitia apud Deum. Vnde non oportet, quòd quæcunque pertinent ad sapientiam mundi, sint causa huius stultitiæ.

AD TERTIVM dicēdum, q; ira, vt suprà* dictum est, sua acuitate maximè immutat corporis naturam; vnde maximè causat stultitiam, quæ prouenit ex impedimento corporali. Sed stultitia, quæ prouenit ex impedimento spirituali, scilicet ex immersione mentis ad terrena, maximè prouenit ex luxuria, vt* dictum est. (1. 2. q. 48. ar. 2. & 3.) (In cor. ar.)

QVAESTIO XLVII.

De prudentia secundū se, in sexdecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER post virtutes theologicas, primò considerandum est circa virtutes cardinales de prudentia. Et primò de prudentia secundum se; secundò, de partibus eius; tertiò, de dono ei correspondente; quartò, de vitijs oppositis; quintò, de præceptis ad hoc pertinentibus.

¶ Circa primum quæruntur sexdecim.

SCHEMA PRVDENTIAE.

Quinq; capita, ad quæ omnia quæcunque de Prudentia Beatus Thomas tradit, referuntur: videlicet

1. Prudentia *ipsa per se considerata.* — Quæstione 47
2. Partes prudentiæ
   - *Generatim, vnica quæstione tractatæ.* — 48
     - *Integrales, sine quibus perfectus non est prudentiæ actus: & sunt octo.* — *Memoria, Intelligentia, Docilitas, Solertia, Ratio, Prouidentia, Circumspectio, Cautio.*
     - *Subiectæ, seu species prudentiæ.* — *Henarchia, seu prudentia, sui moderatrix. Polyarchia, seu prudentia, multitudinis gubernatrix.*
     - *Potentiales, seu virtutes prudentiæ finitimæ.* — *Eubulia, Synesis, Gnome.*
   - *Speciatim tractatæ.*
     - *Integrales, vt Memoria, Intelligentia, Docilitas, Solertia, Ratio, cum reliquis.* — 49
     - *Subiectæ: & potissimum Polyarchia, multitudinis gubernatrix.* *Cuius species sunt* — *Monarchia. Politica. Oeconomica. Prudentia militaris.* — 50
     - *Potentiales, seu quæ magnam cum Prudentia cognationem habent.* — *Eubulia. Synesis. Gnome.* — 51
3. Donum Spiritussancti, *Prudentiæ respondens, videlicet Consilium.* — 52
4. Vitia *Prudentiæ opposita*
   - *Prudentia manifestè repugnantia* — *Imprudentia.* 53 — *Negligentia.* 54
   - *Prudentiam falsò imitantia* — *Prudentia carnis. Astutia. Dolus. Fraus. Solicitudo immoderata temporalium rerū* — 55
5. Præcepta, *quibus prudentiæ virtus præcipitur, eiūq; contraria vitia prohibentur.* — 56

QVAE-

QVÆSTIONIS XLVII. De Prudentia, secundum se considerata,

In sedecim Quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 *Tametsi prudentia, quæ in 1.2 practica mentis par* 2 *te residens, quid in quolibet honesto negotio accommodatè ad suum finem, vel agendum, vel omittendum, sit matura præteritarum, præsentium, atque futurarum rerum adhibita consideratione, perspicit, iudicat, & (8 quod præcipuum est) 9 vigilan* 9 *ter imperat, 3 ad communia omnium laudabilium* 3 *actionum principia cognoscenda, & ad earum singulares circumstantias diiudicandas, lucem subministrat, cæterisque virtutibus, 7 tum in medio statuē* 7 *do, tum in ijs, quæ ad earum finem idonea sunt, 6* 6 *diligendis, contrarijsque repudiandis opituletur, non* 15 *tamen vniuersale, neque 15 naturale, sed 4 parti-* 4 *culare quoddam est 5 virtutis genus, longo vsu,* 5 *multisque experimentis, diuina iuuante gratia, com* 11 *paratum. 11 duas complectens species, 10 henarchicam videlicet, & polyarchicam prudentiam.* 10 13 *Quòd virtutis genus, vt 13 in nullis improbis, ita* 14 *14 in omnibus probis, siue perfecti, siue 12 subditi* 12 *sint, inuenitur, & qua parte appetitus rectitudi-* 16 *nem continet, 16 non per obliuionem, sed per affectionum corruptelam, voluntatisque deprauationem, amittitur.*

258

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū prudentia sit in vi cognoscitiua, an in appetitiua.

ADPRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ prudentia non sit in vi cognoscitiua, sed in vi appetitiua. Dicit enim * Aug in li. de Moribu. Ecclesiæ, prudentia est amor, ea, qbus adiuuat, ab eis, quib. impedit, sagaciter eligens Sed amor non est in vi cognoscitiua, sed in appetitiua. Ergo prudentia est in vi appetitiua.

[1.q.22.ar.1. ad 3 & 1.2.q.61.a.2.cor.& q.35.ar 3. o.& mal. qō.4.ar.5. ad 4.& vi. q.5.ar.1.1. co.fi.]

¶ 2 Præterea, Sicut ex prędicta diffinitione apparet ad prudentiam pertinet eligere sagaciter. Sed electio est actus appetitiuæ virtutis, vt supra † habitum est. Ergo prudentia nō est in vi cognoscitiua, sed in vi appetitiua.

¶ 3 Pręterea, * Philosophus dicit in 6. Ethic. quòd in arte quidem volens peccans, eligibilior est circa prudentiam autē minus, quemadmodum, & circa virtutes. Sed virtutes morales, de quibus ibi loquitur, sunt in parte appetitiua, ars autem in ratione Ergo prudentia magis est in parte appetitiua, quàm in ratione.

[*Ca.15.circa mediū, to.1. †q.13.ar.1. * Ca.5.to.5.nō multū à fine.]

SED CONTRA est, quòd * Aug dicit in lib. 83. quæst. Prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum.

[Li.83 qō. q.61.to 4.]

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut * Isid. dicit in li. Etymol. prudens dr̄, quasi porrò videns. Perspicax. n. est, & incertorum videt casus Visio aūt non est virtutis appetitiuæ, sed cognoscitiuæ. Vnde manifestum est, ꝙ prudentia directè pertinet ad vim cognoscitiuam, non autem ad vim sensitiuam, quia per eam cognoscuntur solū ea, quæ præstò sunt, & sensibus offeruntur. Cognoscere aūt futura ex pñtibus, vel pteritis, ꝙ ptinet ad prudentiā, propriè ronis est, qa hoc per quādā collationem agitur. Vnde relinquitur, ꝙ prudentia propriè sit in rōne.

[Li.10.c.15. icipit, Prudens, in prin.]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ sicut s̄. * dictum est, voluntas mouet omnes potentias ad suos actus. Primus autem actus appetitiuę virtutis est amor, vt supra * dictum est. Sic ergo prudentia dicitur esse amor, nō quidem essentialiter, sed inquantum amor mouet ad actū prudentiæ. Vnde & postea subdit † Aug quod prudentia est amor bene discernens ea, quibus adiuuetur ad tē dendum in Deum, ab his, quibus prudentia impediri potest Dicitur autem amor discernere, inquantum mouet rationem ad discernendum.

[1.1 qō.82. ar 4. * 1 2.q.25. a. 1.& 2. † Eodē li. & c. citatis in arg.]

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ prudens considerat ea, quæ sunt procul, inquantum ordinantur ad adiuuandum, vel impediendum ea, quæ sunt præsentialiter agenda Vnde patet, quòd ea, quæ considerat prudentia, ordinantur ad alia, sicut ad finem. Eorum autē, quæ sunt ad finem, est consilium in ratione, & electio in appetitu, quorum duorum, consilium magis propriè pertinet ad prudentiam Dicit enim * Philo in 6. Ethic. quòd prudens est bene consiliatiuus. Sed quia electio præsupponit consilium, (est enim appetitus præconsiliati vt dicitur in 3. Ethic.) † ideo etiam eligere potest attribui prudentiæ consequenter, inquantum scilicet electionem per consilium dirigit.

[Lib.6.c.5. to.5. †Li 3.c.3. circa finē, to.5.]

AD TERTIVM dicendū, ꝙ laus prudentiæ non consistit in sola consideratione, sed in applicatione ad opus, quod est finis practicæ rationis. Et ideo, si in hoc defectus accidat, maximè est contrarium prudentiæ, qa sicut finis est potissimus in vnoquoque: ita & defectus, qui est circa finem, est pessimus. Vnde quidem Philoso. subdit, quòd prudentia non est solùm cum ratione, sicut ars. Habet enim, vt * dictum est, applicationem ad opus, quod fit per voluntatem.

[In ista sol. & 1 2. qō. 57.ar.4.]

ARTICVLVS II.

259

Vtrum prudentia pertineat solum ad rationem practicam, an etiam ad speculatiuam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ prudentia non solùm pertineat ad rationem practicam, sed etiam ad speculatiuam Dicitur em̄ Prouer 10. Sapientia est viro prudentia, sed sapiētia principalius consistit in contemplatione; ergo & prudentia.

[1.2.qō.57. a.3.cor.& 3.di.33 q. 2.ar.4 q.4.]

¶ 2 Præterea, * Ambro. dicit in 1 de Officijs, Prudentia in veri inuestigatione versatur, & scientiæ plenioris infundit cupiditatem Sed hoc pertinet ad rationem speculatiuam, ergo prudentia consistit etiam in ratione speculatiua.

[Li.1.c.24. circa finē, to.1.]

¶ 3 Præterea, In eadem parte animæ ponitur à Philosopho ars, & prudentia, vt patet in 6. * Ethic. Sed ars non solum inuenitur practica, sed etiam speculatiua, vt patet in artibus liberalibus. Ergo etiam prudentia inuenitur & practica, & speculatiua.

[Lib.6.c.1. ad finē, & 5.c.12.]

SED CONTRA est, quod * Philo dicit in 6 Ethi. ꝙ prudentia est recta ratio agibilium. Sed hoc non pertinet, nisi ad rationem practicam. Ergo prudentia non est nisi in ratione practica.

[Lib.6.c.5 to.5.]

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * Philo. dicit in 6 Ethic. Prudentis est, bene posse consiliari. Consiliū autem est de his, quæ sunt per nos agenda in ordine ad finem aliquem. Ratio autem eorum, quæ sunt agenda propter finem, est ratio practica. Vnde manifestum est, ꝙ prudentia non consistit, nisi in ratione practica

[Lib 6.c.5. in prin.t 5]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut s̄. * dictū est, sapiā considerat causam altissimā simpliciter. Vnde consideratio causæ altissimæ in quolibet genere pertinet ad sapientiam in illo gn̄e. In gn̄e aūt humanorum actuum, cā altissima est finis cōis toti vitæ humanæ, & hunc finē intendit prudentia Dicit n. * Philo. in 6. Ethi. ꝙ sicut ille qui ratiocinatur bene ad aliquem finē particularem, puta ad victoriam, dr̄ esse prudens, non simpliciter, sed in hoc genere, s. in rebus bellicis, ita ille, qui bene ratiocinatur ad totum bene viuere, dicitur prudens simpliciter. Vnde manifestum est, quòd prudentia est sapientia in rebus humanis, non autem sapientia simpliciter, quia non est circa causam altissimā simpliciter, est enim circa bonum humanum. Hoc autem non est optimum eorum, quæ sunt. Et ideo signanter dicitur, quòd

[q.45. ar.2. & 3. Lib.6.c.5. & 9. to.5.]

pruden-

prudentia est sapientia viro, nō aũt sapiētia simpliciter.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ * Ambr. & etiã † Tullius nomen prudētiæ largius sumunt pro qualibet cognitione humana, tam speculatiua, q̃ practica. Quamuis dici posse, ꝙ ipse actus speculatiuæ rationis ſm quod est voluntarius, cadit sub electione, & consilio quantùm ad suum exercitium: & per consequens cadit sub ordinatione prudentiæ. Sed quantum ad suam speciem, prout comparatur ad obiectum, quod est uerum necessarium, non cadit sub consilio, nec sub prudentia.

* Ambr. loco citato in arg. † Tullius in li. 2. de inuentione in fol. 4. ante finē libri.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ oīs applicatio rōnis rectæ ad aliqd factibile, ptinet ad artē. Sed ad prudētiã nō ptinet, nisi applicatio rōnis rectæ, & ad ea, de qbus est consiliũ: & huiusmodi sunt, in qbus nō sunt viæ determinatæ peruenīēdi ad finē, vt dr in 3.* Eth. Quia ergo ratio speculatiua, quædam facit, puta syllogismum, propositionem, & alia hmōi, in quibus proceditur ſm certas, & determinatas vias: inde est, ꝙ respectu horum pōt saluari ratio artis, non aũt ratio prudentiæ. Et ideo inuenitur aliqua ars speculatiua, non autem aliqua prudentia.

Lib. 3 c. 3. tom. 5.

260

ARTICVLVS III.

Vtrum prudentia sit cognoscitiua singularium.

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur, ꝙ prudentia nōn sit cognoscitiua singularium. Prudentia enim est in ratione, ut * dictum est. Sed ratio est vniuersalium, ut dicitur in 1. † Physico. Ergo prudentia non est cognoscitiua nisi vniuersalium.

Inf. ar. 15. co. & q. 59 ar. 1 ad 1. & ar. 5. ad 2. & ar. 7. corp. * Art 1. & 2. hu ius q. † Li. 1 Phy. tex 49. tomo 2.

¶ 2 Præterea, Singularia sunt infinita. Sed infinita nō possunt comprehendi à ratione. Ergo prudentia, quæ est ratio recta non est singularium.

¶ 3 Præterea, Particularia per sensum cognoscuntur. Sed prudentia non est in sensu. Multi enim habentes sensus exteriores perspicaces, non sunt prudentes. Ergo prudentia non est singularium.

SED CONTRA est, ꝙ Philosophus dicit in 6. * Ethic. ꝙ prudentia nō est vniuersalium solùm, sed oportet etiam singularia cognoscere.

Lib. 6. c. 7. circa finē, tom. 5.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictum est, ad prudentiam pertinet non solũ consideratio rationis, sed etiam applicatio ad opus, quæ est finis practicæ rationis. Nullus aũt potest conuenienter alteri aliquid applicare, nisi vtrunq; cognoscat, s. & id, quod applicandum est, & id, cui applicandum est. Operationes autem sunt in singularibus. Et ideo necesse est, ꝙ prudens, & cognoscat vniuersalia principia rationis, & cognoscat singularia, circa quæ sunt operationes.

Ar. 1. ad 3. argum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio primò, quidē, & principaliter est vniuersalium. Pot tñ vniuersales rationes ad particularia applicare. Vñ syllogysmorum conclusiones non solùm sunt vniuersales, sed et particulares, qa intellectus per quandam reflexionem se ad materiam extendit ut dicitur in tertio de * Anima.

Lib. 3 tex. 10. tom. 2.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ quia infinitas singularium non pōt rōne humana comprehendi: inde est ꝙ sunt incertæ prouidentiæ nostræ, ut dicitur Sap. 9. tamen per experientiam singularia infinita reducuntur ad aliqua finita, quæ vt in pluribus accidunt: quorum cognitio sufficit ad prudentiam humanam.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut * Philos. dicit in 6. Eth prudētia non consistit in sensu exteriori, quo cognoscimus sensibilia ppria: sed in sensu interiori, qui pficit per memoriã, & per experimentũ ad promptè iudicandũ de particularibus expertis. Non tñ ita ꝙ prudentia sit in sensu interiori, sicut in subiecto principali: sed principaliter quidem est in ratione, per quandam autem applicationem, pertingit ad huiusmodi sensum.

Lib 6 c. 8. ad fi. to. 5.

261

Inf. q. 55 ar. 1. ad 1. & 1. 2. qō. 57. arti. 5. ad 3. & q. 61. art. 1. corp. * Lib. 1. c. 13. in fi. t. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prudentia sit virtus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd prudentia non sit virtus. Dicit enim * August. in 1. de lib. arbit. ꝙ prudentia est appetendarum, & vitandarum rerum scientia. Sed scientia contra virtutem diuiditur, ut patet in prædicamentis. Ergo prudentia non est virtus.

¶ 2 Præterea, Virtutis nō est virtus. Sed artis est uirtus, vt † Philos. dicit in 6. Eth. Ergo ars non est uirtus. Sed in arte est prudentia. Dicitur enim 2. Paral. 2. de Hiram, quod sciebat cœlare omnem sculpturam, & adinuenire prudenter quodcunque in opere necessarium est. Ergo prudentia non est uirtus.

† Lib. 6. c. 5. non ꝓcul à fin. to. 5.

¶ 3 Præterea, Nulla virtus potest esse īmoderata. Sed prudentia est immoderata: alioquin frustra diceretur in Prouerb. 23. cap. Prudentiæ tuæ pone modum. Ergo prudentia non est virtus.

SED CONTRA est, ꝙ * Greg. in 2. Moral. prudentiam temperantiam, fortitudinem, & iustitiam, dicit esse quatuor virtutes.

Lib. 2 Moral. c. 36.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictum est, cum de virtutibus in cōi ageretur, virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonũ autem potest dici dupliciter. Vno modo materialiter, pro eo, quod est bonũ: alio modo formaliter ſm rationem boni. Bonum autem inquantùm hmōi, est obiectũ appetitiuæ uirtutis. Et ideo si qui habitus sunt, qui faciant rectam considerationem rationis, non habito respectu ad rectitudinem appetitus, minus habent de rōne virtutis, tãquam ordinantes ad bonum materialiter, id est, ad id, quod est bonum, non sub ratione boni. Plus autem habent de ratione virtutis habitus illi, qui respiciunt rectitudinē appetitus, quia respiciunt bonũ non solùm materialiter, sed et formaliter, id est, id quod est bonum sub ratione boni. Ad prudentiam aũt pertinet, sicut * dictũ est, applicatio rectæ rōnis ad opus, quod nō fit sine appetitu recto. Et ideo prudentia non solùm habet rōnē virtutis, quam habent aliæ uirtutes intellectuales: sed etiam habet rationem virtutis, quam habent virtutes morales, quibus etiam connumeratur.

Ar. 1. hui9 q. ad 3. & 1. 2. qō. 55. ar. 2. & 3. & q. 56. & 57.

Ar. 3. hui9 q. & art. 1. ad tertiũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Aug. ibi largè accepit scientiam pro qualibet recta ratione.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Philos. dicit, artis esse uirtutem: quia non importat rectitudinem appetitus. Et ideo ad hoc, ꝙ homo rectè utatur arte, requiritur, quod habeat uirtutem, quæ faciat rectitudinem appetitus. Prudentia autem non habet locum in his, quæ sunt artis. Tum quia ars ordinatur ad aliquem particularem finem. Tum quia ars habet determinata media, per quæ peruenitur ad finem: dicitur tamen aliquis prudenter operari in his, quæ sunt artis per similitudinem quandam. In quibusdam autem artibus propter incertitudinem eorum, quibus peruenitur ad finem, necessarium est consilium, sicut in medicinali, & in nauigatoria, ut dicitur in 3.* Eth.

Lib. 3. c. 3. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ illud dictum Sapientis non est sic intelligendum, ꝙ ipsa prudentia sit moderanda: sed quia secundum prudentiam est alijs, modus imponendus.

262

3. di. 9. q. 1 ar. 10. 1. q. 2. corp. & di. 33. q. 1 art. 1. q. 2. & q. 2. ar. 1 q. 3. ad 2. * Li. 2. c. 6. † Li. 6. c. 5 à med. & c. vl. circa medium. * Li 6. ca. 12. cir. mediũ, & circa finē libri. to. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum prudentia sit uirtus specialis.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ prudentia non sit specialis uirtus. Nulla n. specialis virtus ponit in cōi diffinitione uirtutis. Sed prudētia ponitur in cōi diffinitione virtutis, qa in 2.* Eth. diffinit uirtus habitus electiuus in mediocritate existens, determinata rōne, quo ad nos, put sapiens determinabit. Recta autem ratio intelligitur ſm prudentiã, ut dr̃ in 6.† Eth. Ergo prudentia non est specialis uirtus.

¶ 2 Præterea,* Philos. dicit in 6 Eth. ꝙ virtus moralis rectè facit operari finem, prudentia autem ea, quæ sunt ad finem. Sed in qualibet uirtute sunt aliqua operanda propter finem. Ergo prudentia est in qualibet uirtute. Non est ergo virtus specialis.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Specialis virtus habet speciale obiectū. Sed prudentia non habet speciale obiectum. Est enim recta ratio agibilium: vt dicitur in 6.* Eth. Agibilia autem sunt omnia opera virtutum. Ergo prudentia non est specialis virtus.

* Li.6.c.5 tom.5.

SED CONTRA est, q condiuiditur, & connumeratur alijs virtutibus. Dicitur enim Sap. 8 Sobrietatem, & prudentiam docet, iustitiam, & virtutem.

RESPONDEO dicendum, q cum actus, & habitus recipiāt speciē ex obiectis, vt ex supra * dictis patet: necesse est, q habitus, cui rñdet speciale obiectū ab alijs distinctum, specialis sit habitus: & si est bonus, est specialis virtus. Speciale autem obiectum dicitur non solùm ſm materialē considerationem ipsius, sed magis ſm rationem formalem, ut ex supra * dictis patet. Nā vna, & eadem res cadit sub actu diuersorum habituum, & etiam diuersarum potentiarum ſm rationes diuersas. Maior autem diuersitas obiecti requiritur ad diuersitatem potentiæ, quàm ad diuersitatē habitus, cùm plures habitus inueniantur in una potentia, vt supra * dictum est. Diuersitas ergo rationis obiecti, quæ diuersificat potentiam, multo magis diuersificat habitum. Sic ergo dicendum est, q cùm prudentia sit in ratione, vt* dictum est, diuersificatur quidem ab alijs virtutibus intellectualibus ſm materialem diuersitatem obiectorū. Nam sapientia, scientia, & intellectus sunt circa necessaria: ars aūt, & prudentia circa contingentia Sed ars circa factibilia quæ scilicet in exteriori materia cōstituuntur, sicut domus, cultellus, & huiusmodi prudentia autem est circa agibilia: quæ scilicet in ipso operante consistunt, ut supra * habitum est Sed à virtutibus moralibus distinguitur prudentia ſm formalem rationem potentiarum distinctiuam, s. intellectiui, in quo est prudentia; & appetitiui, in quo est uirtus moralis Vnde manifestum est prudentiam esse specialem virtutem ab omnibus alijs virtutibus distinctam.

1.2.q.1.ar.1.3. & q.18.ar.2.& q.54.ar.2.
1.2.q.54.ar.2. & in hac q.ar.1
1.2.q.54.ar.1.
Ar.2.huius quæst.
1.2.q.57.ar.4.

AD PRIMVM ergo dicendum, q illa diffinitio non datur de virtute in cōi, sed de virtute morali, in cuius diffinitione cōuenienter ponitur virtus intellectualis, cōicans in materia cum ipsa, s. prudentia. Quia sicut virtutis moralis subiectum est aliquid participans rationem: ita virtus moralis habet rationem uirtutis, inquantùm participat virtutem intellectualem.

AD SECVNDVM dicendum, q ex illa ratione habetur, q prudentia adiuuet omnes uirtutes, & in omnibus operetur. Sed hoc non sufficit ad ostendendum, q non sit virtus specialis, quia nihil prohibet in aliquo genere esse aliquam speciem, quæ aliqualiter operetur in omnibus speciebus eiusdem generis, sicut Sol aliqualiter influit in omnia corpora.

AD TERTIVM dicendum, q agibilia sunt quidem materia prudentiæ, ſm quòd sunt obiectum rationis, s. sub ratione ueri. Sunt autem materia moralium virtutum, secundum quòd sunt obiectum uirtutis appetitiuæ, scilicet sub ratione boni.

263

ARTICVLVS VI.

Vtrum prudentia præstituat finem virtutibus moralibus.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, q prudētia præstituat finē virtutibus moralibus Cùm enim prudentia sit in rōne, virtus aūt moralis in vi appetitiua; vr, q hoc modo se habeat prudentia ad uirtutem moralem, sicut ratio ad uim appetitiuam Sed ratio præstituit finem potentiæ appetitiuæ. Ergo prudentia præstituit finem virtutibus moralibus.

1.q.22.ar.1.ad 2. & 1.2.q.66.ar.3.ad 3. Et 3. dist. 33.quæ.2.ar.2. & 3. corp.

¶ 2 Præterea, Homo excedit res irrationales ſm rationem: sed ſm alia cum eis communicat. Sic ergo se habent aliæ partes hominis ad rationem, sicut se habet homo ad creaturas irrationales Sed homo est finis creaturarum irrationalium, ut di in 2.* Politicor. Ergo omnes aliæ partes hominis ordinantur ad rationem sicut ad finem. Sed prudētia est recta ratio agibilium, ut † dictum est. Ergo omnia agibilia ordinantur ad prudentiam sicut ad finem. Ipsa ergo præstituit finem omnibus virtutibus moralibus.

L. 2. Phy. tex.24.to. 2. & lib.1 Politi.c.5. to.5.
† Ar.2.huius quæst.

¶ 3 Præterea, Proprium est virtutibus, uel artis, seu potentiæ, ad quam pertinet finis, ut præcipiat alijs virtutibus, seu artibus, ad quas pertinent ea, quæ sunt ad finem Sed prudentia disponit de alijs virtutibus moralibus, & præcipit eis. Ergo præstituit eis finem.

SED CONTRA est, q * Philos. dicit in 6. Ethic. q virtus moralis intentionem finis facit rectam. Prudentia autem quæ ad hanc. Ergo ad prudentiam non pertinet præstituere finem uirtutibus moralibus, sed solùm disponere de his, quæ sunt ad finem.

Li.6.c.12. cir. med. to.5.

RESPONDEO dicendum, q finis uirtutum moralium est bonum humanum. Bonum autem humanæ animæ est ſm rationem esse, ut patet per Dionysium 4. cap de Diuin nom. Vnde necesse est, q fines moralium virtutum præexistant in ratione. Sicut autem in rōne speculatiua sunt quædam ut naturaliter nota, quorum est intellectus, & quædam, quæ per illa innotescunt, s. conclusiones, quarum est scientia ita in ratione practica præexistunt quædam, ut principia naturaliter nota. Et huiusmodi sunt fines virtutum moralium, quia finis se habet in operabilibus, sicut principium in speculatiuis, ut supra * habitum est et quædam sunt in ratione practica, ut conclusiones. Et hmō sunt ea, quæ sunt ad finē, in quæ peruenimus ex ipsis finibus. Et horum est prudentia applicans vniuersalia principia ad particulares conclusiones operabilium. Et ideo ad prudentiam non pertinet præstituere finem virtutibus moralibus, sed solùm disponere de his, quæ sunt ad finem.

Q. 4 ar.7. & q 23.ar ti 7. ad 2. & q.26.ar t.1 & 1.2 q 13. ar.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q virtutibus moralibus præstituit finem rō naturalis, quæ dr synderesis, vt in 1.* habitum est, non autem prudentia, rōne iam * dicta Et per hoc patet responsio ad SECVNDVM.

1.1.q.79 ar.12.
* In corp. art.

AD TERTIVM dicendum, q finis non pertinet ad uirtutes morales, tanquam ipsæ præstituant finem; sed quia tendunt in finem à ratione naturali præstitū, ad quod iuuantur per prudentiam, quæ eis viam parat, disponendo ea, quæ sunt ad finem Vnde relinquitur, q prudentia sit nobilior virtutibus moralibus, & moueat eas. sed synderesis mouet prudentiam, sicut intellectus principiorum, scientiam.

ARTICVLVS VII.

264

Vtrum ad prudentiam pertineat inuenire medium in virtutibus moralibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videt, q ad prudentiam non pertineat inuenire medium in virtutibus moralibus Consequi enim medium est finis moralium virtutum Sed prudentia non præstituit finem moralibus virtutibus, ut * ostensum est. Ergo non inuenit in eis medium.

Inf.q.123 arti. 12 q. 141.art. 8. & 1.2.qō. 61.ar.3 ad 3. Et q.66. ar.2. Et 3. di.33.q.2. ar.5.
* Ar. pce.

¶ 2 Præterea, illud, quod est per se, non videtur cām habere, sed ipsum esse est suipsius causa, quia unūquodque dr esse per causam suam. Sed existere in medio cōuenit uirtuti morali per se, quasi positum in eius diffinitione, ut ex † dictis patet. Non ergo prudentia causat medium in uirtutibus moralibus.

† ar.5. huius quæst.

¶ 3 Præterea, Prudentia operatur secundum modum rationis. Sed uirtus moralis tendit ad medium per modum naturæ, quia ut Tullius dicit in 2 * Rhetor Virtus est habitus per modum naturæ rationi consentaneus, Ergo prudentia non pstituit mediū uirtutibus moralibus.

Li.2.de inuentione, in fol. 4. ante fi.

SED CONTRA est, quòd in suprapòsita * diffinitione uirtutis moralis dicitur, quod est in medietate existens determinata ratione, prout sapiens determinabit.

* ar.5.huius quæst. argu.1.

RESPONDEO dicendū, q hoc ipsum, quòd est conformari rōni rectæ, est finis proprius cuiuslibet virtutis moralis. Temperantia enim hoc intendit, ne prop-

pter

pter concupiscentias homo diuertat à rône. Et similiter fortitudo, ne à recto iudicio rationis diuertat, propter timorem, vel audaciam. Et hic finis præstitutus est homini secundùm naturalem rationẽ. Naturalis enim ratio dictat vnicuique, vt ſm rationẽ operetur. Sed qualiter, & per quæ homo in operando attingat medium rationis, pertinet ad dispositionem prudentiæ. Licet enim attingere medium, sit finis virtutis moralis, tñ per rectã dispositionem eorum, quæ sunt ad finem, medium inuenitur. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut agens naturale facit, vt forma sit in materia, non tamen facit, vt formæ conueniant ea, quæ per se ei insunt: ita etiam prudentia medium cõstituit in passionibus, & operationibus, non tñ facit, ꝙ medium quęrere conueniat virtuti.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ virtus moralis per modũ naturæ intendit peruenire ad mediũ. Sed quia medium, ſm ꝙ medium, non eodem mõ inuenitur in omnibus, ideo inclinatio naturæ, quæ semper eodem modo operatur, ad hoc nõ sufficit, sed requiritur rõ prudẽtiæ.

265

ARTICVLVS VIII.

Vtrum præcipere sit principalis actus prudentiæ.

Inf. q. 51 a. 2. Et 3. dis. 33 q. 2. ar. 3. Et Ro. 8 lec. 1. fi. Et Eph. 2. le. 1 col 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ præcipere non sit principalis actus prudentiæ. Præcipere n. ptinet ad bona, q̃ sunt fienda. Sed * Aug. 14 de Trinitate, ponit actum prudentiæ præcauere insidias. Ergo pcipere non est principalis actus prudentiæ.

*Li. 14 c. 9 circa finẽ, to 3.

¶ 2 Præterea, Philo. dicit in 6. Ethic. ꝙ prudentis est bene consiliari. Sed alius actus videtur esse consiliari, & præcipere, vt ex suprà † dictis patet. Ergo prudentiæ principalis actus non est præcipere.

* Li 6. c. 5. in princ. to. 5.

† Ar. 6. & 7 huius qõ. & 1. 2. q. 14 & 17.

¶ 3 Præterea, Præcipere, vel imperare videtur pertinere ad voluntatem, cuius obiectum est finis, & q̃ mouet alias potentias aiæ. Sed prudentia non est in voluntate, sed in ratione. Ergo prudentię actus non est præcipere.

SED CONTRA est, quod * Philoso. dicit in 6. Ethic. quòd prudentia præceptiua est.

*Li. 6 c 10 & in fi. li. to. 5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ prudentia est recta ratio agibilium vt suprà * dictum est. Vnde oportet, ꝙ ille sit præcipuus actus prudentiæ, qui est pcipuus actus rationis agibilium. Cuius quidem sunt tres actus, quorũ primus est consiliari, quod pertinet ad inuentionem. Nam consiliari est quærere, vt suprà * habitum est. Secundus actus est iudicare de inuentis, & hoc facit speculatiua rõ. Sed practica ratio, quæ ordinatur ad opus, procedit vlterius. Et est tertius actus eius præcipere, qui quidem actus consistit in applicatione consiliatorum, & iudicatorum ad operandum. Et quia iste actus est ppinquior fini rationis practicæ, inde est, ꝙ iste est principalis actus rationis practicæ, & per consequens prudentiæ. Et huius signum est, quod perfectio artis consistit in iudicando, non autem in præcipiendo. Ideo reputatur melior artifex, qui volens peccat in arte, quasi habens rectum iudicium, quàm qui peccat nolens, quod videtur esse ex defectu iudicij. Sed in prudentia est econuerso, vt dicitur in 6. * Ethic. Imprudentior enim est, qui volens peccat, quasi deficiens in principali actu prudentiæ, qui est præcipere, quàm qui peccat nolens.

* Ar. 2. huius quæ. 1. 2. qõ. 14. ar. 1.

Lib 6. c. 5. nõ longè à fine, to. 5

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ actus præcipiendi se extendit, & ad bona prosequenda, & ad mala cauenda, & tamen præcauere insidias non attribuit Augustinus prudentiæ quasi principalem actum ipsius, sed quia iste actus prudentiæ non manet in patria.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ bonitas consilij requiritur vt ea, quæ sunt bene inuenta, applicentur ad opus. Et ideo præcipere pertinet ad prudentiam, quæ est bene consiliatiua.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ mouere absolutè pertinet ad voluntatem. Sed pręcipere importat motionem cum quadam ordinatione. Et ideo est actus rationis, vt suprà * dictum est.

Ar 2. hui9 qõ & 1. 2. q. 17.

266

ARTICVLVS IX.

Vtrum solicitudo pertineat ad prudentiam.

AD NONVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ solicitudo non ptineat ad prudentiã: Solicitudo n. inquietudinẽ quandam importat. Dicit n. * Isid. in lib. Etym. ꝙ solicitus dĩ, qui est inquietus. Sed motio maximè pertinet ad vim appetitiuã. Ergo & solicitudo. Sed prudentia non est in vi appetitiua, sed in rõne, vt suprà † habitũ est. Ergo solicitudo non pertinet ad prudentiam.

Inf. q. 48. ar. vnico, ad 5. Et q. 54. arti. 2. col

Li. 10. Etymol. c. 18 & incipit, Sapiẽs, inter princ. & mediũ.

† Ar. 1. huius quæst.

¶ 2 Pręterea, Solicitudini videtur opponi certitudo veritatis. Vnde dicitur 1 Reg. 9 ꝙ Samuel dixit ad Saul, De asinis, quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inuentæ sunt. Sed certitudo veritatis pertinet ad prudentiam, cum sit virtus intellectualis. Ergo solicitudo opponitur prudentiæ magis, quàm ad eam pertineat.

¶ 3 Pręterea, * Philo dicit in 4. Ethic. ꝙ ad magnanimum pertinet pigrum esse, & otiosum: pigritiæ autem opponitur solicitudo. Cùm ergo prudentia non opponatur magnanimitati, quia bonum non est bono contrarium, vt dicitur * in prædicamentis. Ergo videtur, ꝙ solicitudo non pertineat ad prudentiam.

Li. 4. c. 3. à med. to. 5.

In postprędicament. c. de oppositis, to. 1.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Pet. 4 Estote prudentes, & vigilate in orationibus. Sed vigilantia est idẽ solicitudini. Ergo solicitudo pertinet ad prudentiã.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dicit * Isid in li. Etym. Solicitus dĩ, quasi solers citus, vel solers totus, inquãtũ. s. aliq̃s ex quadã solertia animi, velox est ad prosequẽdum ea, q̃ sunt agẽda. Hoc aũt pertinet ad prudẽtiã, cuius præcipuus actus est circa agenda præcipere de pconsiliatis, & iudicatis. Vnde † Philo dicit in 6. Ethic. ꝙ oportet operari quidẽ velociter consiliata, consiliari aũt tardè. Et inde est, quod solicitudo propriè ad prudentiam pertinet. Et pp hoc * Aug. dicit in lib. de Moribus Ecclesiæ, ꝙ prudẽtiæ sunt excubię, a q; diligentissima vigilãtia, ne subrepẽte paulatim mala suasione fallamur.

Li. 10. c. 18 & incipit, Sapiẽs, inter princ. & mediũ.

† lib. 6. c. 9. parum à princ. to. 5

Cap 24. in me. illius, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ motus quidem pertinet ad vim appetitiuam, sicut ad principium mouens: tamen secundum directionem, & præceptum rationis, in quo consistit ratio solicitudinis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ * ſm Phil in 1. Ethi. Certitudo non est similiter quærenda in oibus, sed in vnaquaque materia, ſm proprium modum. Quia vero materiæ prudentiæ sunt singularia contingentia, circa quæ sunt operationes humanæ, non potest certitudo prudentiæ tanta esse, quòd omnino solicitudo tollatur.

Lib. 1. c. 3. cir. princ. & c. 7. circa fi. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ magnanimus dicitur esse piger, & otiosus, non quia de nullo sit solicitus, sed quia non est superfluè solicitus de multis, sed confidit in his, de quibus confidendũ est, & circa illa nõ superfluè solicitatur. Superfluitas n. timoris, & diffidentiæ facit superfluitatẽ solicitudinis, quia timor facit consiliatiuos, vt suprà * dictũ est, cùm de passione timoris ageret.

1. 2. qõ. 44. ar. 2.

ARTICVLVS X.

Vtrũ prudentia se extendat ad regimen multitudinis.

267

AD DECIMVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ prudentia non se extendat ad regimen multitudinis, sed solùm ad regimen sui ipsius. Dicit enim * Philo. in 5. Ethic. quòd virtus relata ad bonum commune, est iustitia. Sed prudentia differt à iustitia. Ergo prudentia non refertur ad bonum commune.

Inf. qõ. 49. a. 3 ad tertium. Et 1 q. 22. ar. 1. cor.

*Li. 5. c. 1. cir. fi. præcipuè, t. 5.

¶ 2 Pręterea, Ille vĩ esse prudens, qui sibiipsi bonum quærit, & operatur. Sed frequenter illi, qui quærunt bona communia, negligunt sua. Ergo non sunt prudentes.

¶ 3 Præterea, Prudentia diuiditur contra tẽperantiã, & fortitudinem. Sed tẽperantia, & fortitudo vñr dici solũ per comparationẽ ad bonũ propriũ. Ergo & prudentia.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Matt. 24. Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam?

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut Philosophus

dicit

Li.6.ca.3. circa finē vel innui, to.5.

dicit in 6.* Ethic. Quidam posuerunt, quod prudentia non se extendit ad bonum commune, sed solum ad bonum proprium. Et hoc ideo, quia existimabant, quod non oportet hominem quærere nisi bonum proprium. Sed hæc existimatio repugnat charitati, quæ non quærit, quæ sua sunt: vt dicitur 1. ad Cor. 13. Vnde & Apost. de seipso dicit 1. ad Cor 10. Non quærens, quod mihi vtile sit, sed quod multis, vt salui fiant. Repugnat etiam rationi rectæ, quæ hoc iudicat, quòd bonum commune sit melius, quàm bonum vnius. Quia ergo ad prudentiam pertinet rectè consiliari, iudicare, & præcipere de his, per quæ peruenitur ad debitum finem, manifestum est, quòd prudentia non solum se habet ad bonum priuatum vnius hominis, sed etiam ad bonum commune multitudinis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philo. ibi loquitur de virtute morali. Sicut autem omnis virtus moralis relata ad bonum cōe, dicitur legalis iustitia, ita prudentia relata ad bonum cōe, vocatur prudentia politica. Nam sic se habet politica ad iustitiam legalem, sicut se habet prudentia simpliciter dicta ad virtutem moralem.

AD SECVNDVM dicēdum, quod ille, qui quærit bonum commune multitudinis, ex consequenti etiam quærit bonum suum, propter duo. Primò quidem, quia bonum proprium non potest esse, sine bono communi, vel familiæ, vel ciuitatis, aut regni. Vnde & Valerius Maximus* dicit de antiquis Romanis, quod malebant esse pauperes in diuite imperio, quàm diuites in paupere imperio. Secundo, quia cùm homo sit pars domus, & ciuitatis, oportet, quod consideret, quid sit sibi bonum ex hoc, quòd est prudens circa bonum multitudinis. Bona enim dispositio partis accipitur, secundum habitudinem ad totum: quia vt * August. dicit in lib. Confess. Turpis est omnis pars suo toti non conueniens, vel non congruens.

Li.4.ca.4. in titulo de Aelia familia in fine.

Li.3.ca.8. inter me. & fi. to.1.

AD TERTIVM dicendum, quod etiam tēperantia, & fortitudo possunt referri ad bonum commune. Vnde de actibus earum dantur præcepta legis: vt dicitur in 5. * Ethic. Magis tamen prudentia, & iustitia, quæ pertinent ad partem rationalem, ad quam directè pertinent communia, sicut ad partem sensitiuam pertinent singularia.

Li 5.c.1.à med. to.5.

268

ARTICVLVS XI.

Vtrum prudentia, quæ est respectu boni proprij, sit eadem specie cum ea, quæ se extendit ad bonum cōe.

Inf. q. 48. ar. vnico, cor.fin. & ad 2. Et 2. 2.q.57. ar. 9 ad 4. *li.6.ca.8. in princ. to. 5. †Li.3.c.3. à me.to.5.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur, quod prudentia, quæ est respectu boni proprij, sit eadem specie cum ea, quæ se extendit ad bonū commune. Dicit enim * Philo. in 6. Ethic. quòd politica, & prudentia idem habitus est, esse autem non idē ipsis.

¶ 2 Præterea, † Philo. dicit in 3. Politicæ, quod eadem est virtus viri boni, & boni principis. Sed politica maximè est in principe, in quo est, sicut architectonica. Cùm ergo prudentia sit virtus boni viri, videtur, quòd sit idē habitus prudentia, & politica.

¶ 3 Præterea, Ea quorum vnū ordinatur ad aliud non diuersificant speciem, aut substantiam habitus. Sed bonum proprium, quod pertinet ad prudentiam simpliciter dictam, ordinatur ad bonum commune, quod pertinet ad politicam. Ergo politica, & prudentia, neque differunt specie, neque secundum habitus substantiam.

SED CONTRA est, quod diuersæ scientiæ sunt politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, & œconomica, quæ de his est, quæ pertinent ad bonum commune domus, vel familiæ, & monastica, quæ est de his, quæ pertinent ad bonum vnius personæ. Ergo pari ratione, & prudentiæ sunt species diuersæ, secundum hanc diuersitatem materiæ.

Ar.5. hui' q.& 1.2.q. 54.ar.2. * 1.2. in Prologo, & q. 102. ar. 1.

RESPONDEO dicendū, quod sicut s. * dictum est, species habituum diuersificantur, secundum diuersitatē obiecti, quæ attēditur penes rationem formalem ipsius. Ratio autem formalis omnium, quæ sunt ad finem, attēditur ex parte finis, sicut ex suprà * dictis patet. Et ideo necesse est, quòd ex relatione ad diuersos fines diuersificentur species habitus. Diuersi autem fines sunt bonum proprium vnius, & bonum familiæ, & bonum ciuitatis, & regni. Vnde necesse est, quòd prudentiæ differant specie, secundum differentiam horum finium: vt. s. vna sit prudentia simpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum propriū: alia autem œconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familiæ. Et tertia politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel regni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosophus non intendit dicere, quod politica sit idem, secundum substantiam habitus cuilibet prudentiæ, sed prudentiæ, quæ ordinatur ad bonum commune. Quæ quidem prudentia dicitur, secundum communem rationem prudentiæ: prout scilicet est quædam ratio recta agibilium. Dicitur autē politica, secundum ordinem ad bonum commune.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut * Philo. ibid. dicit; Ad bonum virum pertinet posse bn̄ principari, & bene subijci. Et ideo in virtute boni viri includitur ēt virtus boni principis. Sed virtus principis, & subditi differt specie, sicut ēt virtus viri, & mulieris, vt ibidē dicitur.

Loco citato in arg.

AD TERTIVM dicēdū, quod ēt diuersi fines, quorum vnus ordinatur ad alium, diuersificant speciem habitus, sicut equestris, & militaris, & ciuilis differunt specie, licet finis vnius ordinetur ad finē alterius. Et similiter licet bonū vnius ordinetur ad bonū multitudinis, tn̄ hoc nō impedit, quin talis diuersitas faciat habitus differre specie. Sed ex hoc sequitur, quod habitus, qui ordinatur ad finē vltimū, sit principalior, & imperet alijs habitibus.

269

ARTICVLVS XII.

Vtrum prudētia sit in subditis an solum in principibus.

Inf. q. 49. ar. 3. ad 3. Et qō. 30. ar.2.cor. * li.3.Pol. c.3. à me. to. 5. †li.1.c.vlt. post med. to.5. * Li.6.c.5. to.5. †Ar.8. huius quæst. * Li.6.c.8. in princ. to.5.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quod prudentia non sit in subditis, sed solum in principibus. Dicit enim * Philo. in 3 Politicorum, quod prudentia sola est propria virtus principis, aliæ autē virtutes sunt communes subditorum, & principū. Subditi autem non est virtus prudentia, sed opinio vera.

¶ 2 Præterea, In primo † Politicorum dicitur, quòd seruus omnino non habet quid consiliatiuum: sed prudentia facit bene consiliatiuos, vt dicitur in 6. * Ethic. Ergo prudentia non competit seruis, seu subditis.

¶ 3 Præterea, Prudentia est præceptiua, vt s. † dictū est. Sed præcipere non pertinet ad seruos, vel subditos, sed solum ad principes. Ergo prudentia non est in subditis, sed solum in principibus.

SED CONTRA est, quod Philo. dicit in 6 * Ethi. quod prudentiæ politicæ sunt duæ species. Vna, quæ est legum positiua, quæ pertinet ad principes: alia, quæ retinet cōe nomen politicæ, quæ est circa singularia. Huiusmodi autē singularia peragere, pertinet et ad subditos. Ergo prudentia non est solum principum, sed ēt subditorum.

RESPONDEO dicendum, quod prudentia in ratione est, regere autem, & gubernare propriè rōnis est, & iō vnusquisque inquantum participat de regimine, & gubernatione, intantum conuenit sibi habere rationē, & prudentiam. Manifestum est autē, quod subditi, inquantū est subditus, & serui, inquantum est seruus, non est regere, & gubernare, sed magis regi, & gubernari: & ideo prudentia non est virtus serui, inquantum est seruus, nec subditi, inquantum est subditus. Sed quia quilibet hō inquantum est rationalis, participat aliquid de regimine, secundum arbitrium rationis, intantum conuenit ei prudentiā habere. Vn̄ manifestum est, quod prudentia quidem in principe est ad modum artis architectonicæ, vt dicitur in 6. * Ethic. in subditis autem ad modum artis manu operantis.

Li.6. ca.8. circa princip.tom.5

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum Philosophi est intelligendum, per se loquendo, quia. s. prudentia non est virtus subditi, inquantum huiusmodi.

AD SECVNDVM dicendum, quod seruus non habet quid consiliatiuum, inquantum est seruus, sic enim est instrumentum Domini, est tamen consiliatiuus, inquantum est animal rationale.

AD

¶ AD TERTIVM dicendũ, ꝙ per prudentiam homo non solùm præcipit alijs, sed etiam sibiipsi, prout scilicet ratio dicitur præcipere inferioribus viribus.

270

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prudentia possit esse in peccatoribus.

Inf. q. 50. art. 3. ad 2. Et q. 51. ar. 2. ad tertiũ. Et vir. q. 5. art. 2. cor. & ad tertium.

AD TERTIVMDECIMVM sic ꝑceditur. Vr ꝙ prudentia possit esse in peccatoribus. Dicit.n. Dñs Luc. 16. Filij huius seculi, prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Sed filij huius seculi sunt peccatores. Ergo in peccatoribus põt esse prudẽtia.

¶ 2 Præterea, Fides est nobilior uirtus, q̃ prudentia. Sed fides potest esse in peccatoribus. Ergo & prudentia.

¶ 3 Præterea, Prudẽtis hoc opus maximè dicimus, bñ consiliari ut dr̃ in 6.* Ethic. Sed multi peccatores sunt boni consilij. Ergo multi peccatores hñt prudentiam.

Lib. 6. c. 5. circa pri. & ca 7. à medic. t. 5 † Lib. 6. c. 12. in fin. to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ* Philos. dicit in 6.† Eth. Impossibile est prudentẽ esse non entẽ bonũ. Sed nullus peccator est bonus. Ergo nullus peccator est prudens.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ prudentia dr̃ tripliciter. Est enim quædã prudẽtia falsa, uel per similitudinẽ dicta. Cùm eñ prudens sit, qui bene disponit ea, quæ sunt agenda propter aliquẽ bonũ finem, ille, qui propter malũ finem aliqua disponit congruentia illi fini, habet falsam prudentiã, inquantũ illud quod accipit ꝓ fine, nõ est uerè bonũ, sed ſm similitudinem, sicut dr̃ aliquis bonus latro. Hoc enim modo potest ſm similitudinẽ dici prudens latro, qui conuenientes uias adinuenit ad latrocinandum. Et hmõi est prudentia, de qua Apostolus dicit ad Rom. 8 Prudentia carnis, mors est, quæ s. finem ultimũ constituit in delectatione carnis. Secunda autem prudẽtia est quidẽ uera, quia adinuenit vias accõmodatas ad finẽ uerè bonũ, sed est imperfecta duplici rõne. Vno modo, quia illud bonũ, quod accipit ꝓ fine, nõ est cõis finis totius humanæ uitæ, sed alicuius specialis negotij: puta cùm aliquis adinuenit vias accõmodatas ad negotiandũ, uel ad nauigãdũ, dr̃ prudẽs negotiator, vel nauta. Alio modo, q̃a deficit in principali actu prudentiæ, puta cùm aliquis rectè consiliatur, & bene iudicat et de his, quæ pertinẽt ad totã vitam, sed nõ efficaciter præcipit. Tertia aũt prudẽtia est & vera, & perfecta, quæ ad bonũ finẽ totius uitæ rectè cõsiliatur, iudicat, & præcipit. Et hæc sola dr̃ prudentia simpliciter, quæ in peccatoribus esse non põt. Prima aũt prudẽtia est in solis peccatoribus. Prudentia aũt imperfecta est communis bonis, & malis, maximè illa, quæ est imperfecta propter finem particularẽ. Nam illa, quæ est imperfecta ꝓpter defectum principalis actus, etiam non est nisi in malis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illud uerbum Dñi intelligitur de prima prudentia. Vnde non dr̃ simpliciter quod sint prudentes, sed in generatione sua.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ fides in sui rõne nõ importat aliquã conformitatẽ ad appetitũ rectorum operũ, sed rõ fidei cõsistit in sola cognitione. Sed prudẽtia importat ordinẽ ad appetitũ rectum, tum quia principia prudẽtiæ sunt fines operabiliũ, de quibus aliquis hẽt rectã æstimationẽ per habitus uirtutũ moralium, quæ faciũt appetitũ rectũ. Vnde prudẽtia nõ potest esse sine uirtutibus moralibus, ut suprà* ostẽsum est. Tũ ẽt, quia prudentia est præceptiua rectorũ operum, qđ non contingit nisi existente appetitu recto. Vñ fides, licet sit nobilior, quàm prudentia propter obiectum: tamẽ prudentia secundum sui rationem magis repugnat peccato, quod procedit ex peruersitate appetitus.

1. 2. q. 58 ar. 5. & q. 65. ar. 1.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ peccatores possunt quidem esse bene cõsiliatiui ad aliquem finẽ malũ, uel ad aliquod particulare bonum. Ad finem aũt bonum totius vitæ non sunt bene consiliatiui perfectè, quia consilium ad effectũ non perducũt. Vnde non est in eis prudentia, quæ se habet solùm ad bonum. Sed sicut Philos. dicit in 6.* Eth. est in talibus dinotica, id est, naturalis industria, quæ se habet ad bonum, & malum, uel astutia, quæ se habet solum ad malum, quàm suprà† diximus falsam prudentiam, uel prudentiam carnis.

Li. 6. c. 12 à med. t. 5. † In corp. arti.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum prudentia sit in omnibus habentibus gratiam.

271

Inf. qõ. 51 ar. 1. ad 3

AD QVARTVMDECIMVM sic ꝑcedit. Vr ꝙ prudentia nõ sit in omnibus hñtibus gratiã. Ad prudentiã ẽt requiritur industria quędã, per quam sciant bene prouidere, quę agenda sunt. Sed multi habentes gratiam carent tali industria. Ergo non omnes habentes gratiam, habent prudentiam.

¶ 2 Pręterea, Prudens dr̃, qui est bene cõsiliatiuus, ut* dictum est. Sed multi habent gratiam, qui non sunt bene consiliatiui, sed necesse habent regi consilio alieno. Ergo non omnes hñtes gratiam, habent prudentiam.

Ar. pręce. & 8.

¶ 3 Præterea, Philo dicit in 3 Top. ꝙ iuuenes non cõstat esse prudẽtes. Sed multi iuuenes habent gratiam. Ergo prudẽtia nõ inuenitur in omnibus gratiã habẽtibus.

SED CONTRA est, ꝙ nullus habet gratiam, nisi sit virtuosus. Sed nullus potest esse virtuosus, nisi hẽat prudentiam. Dicit enim* Greg. in 2. Moral. quòd cęterę virtutes, nisi ea, quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. Ergo omnes habentes gratiam, habent prudentiam.

Li. 2. c. 35 parum an medium.

RESPONDEO dicendum, ꝙ necesse est uirtutes connexas, ita ut qui unam habet, omnes habeat, sicut suprà* ostensum est. Quicunq; autem habet gratiam, habet charitatem. Vnde necesse est, ꝙ habeat omnes alias virtutes. Et ita cùm prudentia sit uirtus, ut* ostensum est, necesse est, quòd habeat prudentiam.

1. 2. qõ. 65 ar. 1. Ar. 4. huius quęst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ duplex est industria. Vna quidem, quæ est sufficiens ad ea, quæ sunt de necessitate salutis, & talis industria datur oĩbus hẽntibus gratiam, quos unctio docet de omnibus, ut dr̃ 1. Io. 2. Est autem alia industria plenior, per quam aliquis sibi, & alijs potest prouidere, non solùm de his, quę sunt necessaria ad salutem, sed etiam de quibuscunq; pertinentibus ad humanam vitam. Et talis industria non est in omnibus habentibus gratiam.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ illi, qui indigent regi consilio alieno, saltẽ in hoc sibiipsis consulescũt, si gratiam habent, ut aliorum requirant cõsilia, & discernant consilia bona à malis.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ prudentia acquisita cãtur ex exercitio actuum. Vnde indiget ad sui generationem experimento, & t̃pe, vt dr̃ in 2.* Eth. Vnde non potest esse in iuuenibus, nec ſm habitum, nec ſm actũ. Sed prudẽtia gratuita causatur ex infusione diuina. Vñ in pueris baptizatis nondum habentibus vsum rãtionis, est prudentia ſm habitum, sed non ſm actum, sicut etiam in amentibus. In his autem, qui iam habẽt usum rationis, est etiam ſm actum, quantum ad ea, quæ sunt de necessitate salutis. Sed per exercitium meretur augmentum quousq; perficiatur, sicut & cęteræ uirtutes. Vnde & Apostolus dicit ad Hebr. 5. ꝙ perfectorum est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni, & mali.

Li. 2. † pri. l. b. & lib. 6. cap. 8. à med. to. 5.

ARTICVLVS XV.

272

Vtrum prudentia insit nobis à natura.

2. di. 23. q. 2. ar. 2. co. fi. Et ver. q. 18. ar. 7. ad 7. * Lib. 6. c. 11. à med. to. 5.

AD QVINTVMDECIMVM sic proceditr. Vr, ꝙ prudentia insit nobis à natura. Dicit* eñ Philos. in 6. Eth ꝙ ea, quæ pertinent ad prudentiam, naturalia uidentur esse, s. synesis, gnome, & hmõi, non autem ea, quæ pertinent ad sapientiam speculatiuam. Sed eorum, quæ sunt unius generis, eadem est originis ratio. Ergo etiam prudentia inest nobis à natura.

¶ 2 Pręterea, Aetatum uariatio est secundum naturam. Sed prudentia consequitur ætates, secundum illud Iob 12. In antiquis est sapientia, & in multo tẽpore prudentia. Ergo prudentia est naturalis.

¶ 3 Prę-

¶ 3 Prçterea, Prudentia magis cõuenit naturæ humanæ, quàm naturæ brutorum animalium. Sed bruta animalia habent quasdam naturales prudentias, ut patet per * Philoso. in 8. De historijs animalium. Ergo prudentia est naturalis.

Lib. 8.c.1 & lib.9.c. 5. & 6.t.4.

SED CONTRA est, ꝙ † Philos. dicit in 2 Eth. ꝙ virtus intellectualis plurimum ex doctrina habet, & generationem, & augmentum; ideo experimento indiget, & tempore. Sed prudentia est virtus intellectualis, vt suprà * habitum est. Ergo prudentia non inest nobis à natura, sed ex doctrina, & experimento.

† Li 2.c.1 to.6. Ar. 4. hui[9] quæst.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut ex * præmissis patet, prudẽtia includit cognitionem, & vniuersaliũ, & singularium operabilium, ad quæ prudens uniuersalia principia applicat. Quantũ ergo ad vniuersalẽ cognitionẽ eadẽ ratio est de prudẽtia, & de sciẽtia speculatiua; qa vtriusq; prima principia uniuersalia sunt naturaliter nota, ut ex supra * dictis patet, nisi quod principia cõmunia prudentiæ, sunt magis connaturaliter homini. Vt n. * Philosophus dicit in 10. Ethicor. Vita, quæ est ẽm speculationẽ, est melior, q̃ q̃ est ẽm hoiem. Sed alia principia uniuersalia posteriora, siue sint rationis speculatiuæ, siue practicæ, non habentur per naturam, sed per inuentionem secundum uiam experimẽti, uel per disciplinã. Quantũ aũt ad particularem cognitionem eorũ, circa quæ operatio consistit, est iterum distinguẽdum; quia operatio consistit circa aliquid, vel sicut circa finẽ, vel sicut circa ea, quæ sunt ad finem. Fines aũt recti humanę uitæ sunt determinati, & ideo põt esse naturalis inclinatio respectu horum finium, sicut suprà * dictũ est, ꝙ quidam habent ex naturali dispositione quasdã virtutes, quibus inclinantur ad rectos fines, & per consequens ẽt habent naturaliter rectum iudicium de huiusmodi finibus. Sed ea, quæ sunt ad finẽ in rebus humanis, non sunt determinata, sed multipliciter diuersificãtur secundum diuersitatem personarum, & negotiorũ. Vnde, quia inclinatio naturæ semper est ad aliquid determinatum, talis cognitio non potest homini inesse naturaliter, licet ex naturali dispositione unus sit aptior ad hmõi discernenda, q̃ alius, sicut ẽt accidit circa conclusiones speculatiuarum scientiarum. Quia ergo prudentia non est circa fines, sed circa ea, quæ sunt ad finẽ, ut suprà * habitum est, ideo prudentia nõ est naturalis.

Ar. 2. & 3. Ar. 6 hui[9] quæst. Li.10.c.7. & 8. 10.5. 1.2. q. 63. ar. 1. & 2. Ar 6. hui[9] quæst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Philosophus ibi loquitur de pertinentibus ad prudentiam, secundũ quod ordinetur ad fines. Vnde suprà præmiserat, quòd principia sunt eius, quod est eius gratia, i. finis. Et propter hoc non facit inter ea mentionem de eubulia, quæ est consiliatiua eorum, quæ sunt ad finem.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ prudentia magis est in senibus, non solum propter naturalem dispositionem quietantem motum passionum sensibilium, sed etiam propter experientiam longi temporis.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ etiam in brutis animalibus sunt determinatæ uiæ perueniendi ad finem. Vnde videmus, ꝙ omnia animalia eiusdem speciei similiter operantur. Sed hoc non potest esse in homine propter rationem eius, quæ cùm sit cognoscitiua vniuersalium, ad infinita singularia se extendit.

273

ARTICVLVS XVI.

Vtrum prudentia possit amitti per obliuionem.

AD SEXTVMDECIMVM sic ꝑcedit. Vr, ꝙ prudentia possit amitti ꝑ obliuionẽ. Scientia enim, cũ sit necessariorũ, est certior, q̃ prudentia, quæ est contingentium operabilium. Sed scientia amittitur per obliuionem. Ergo multo magis prudentia.

1.2.q. 53. arti. 1. co. Et ueri. q. 18. ar 7. ad sextum.

¶ 2 Prçterea, Sicut * Philos. dicit in 2. Eth. Virtus ex eisdem generatur, & corrumpitur, contrario modo factis. Sed ad generationem prudentiæ necessariũ est experimentum, quod fit ex multis memorijs, vt dicitur in principio * Meta. Ergo cùm obliuio, memorię opponatur, vt, quòd prudentia per obliuionem possit amitti.

Lib.2.c.1. & 2.to. 5. Lib.1.c.1. non loge à prin.t.3.

¶ 3 Præterea, Prudentia non est sine cognitione vniuersalium. Sed vniuersalium cognitio potest per obliuionem amitti. ergo & prudentia.

SED CONTRA est, quòd * Philos. dicit in 6. Eth quòd obliuio est artis, & non prudentiæ.

Lib.6.ca.5 in fi. to.5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ obliuio respicit cognitionem tantùm, & ideo per obliuionem potest aliquis artem totaliter perdere, & similiter scientiam, quę in ratione consistunt. Sed prudentia non consistit in sola cognitione, sed etiam in appetitu; quia, ut * dictum est, principalis eius actus est præcipere, quod est applicare cognitionem habitam ad appetendum, & operandum. Et ideo prudentia non directè tollitur per obliuionem, sed magis corrumpitur per passiones. Dicit.n.* Philos. in 6. Eth. ꝙ delectabile, & triste peruertit æstimationem prudentiæ. Vnde Dan. 13. dicitur; Species decipit te, & concupiscentia subuertit cor tuum: & Exo. 23. dicitur: Ne accipias munera, quæ excæcant etiam prudentes. Obliuio tamen potest impedire prudentiam, inquantùm procedit ad præcipiendum ex aliqua cognitione, quæ per obliuionem tolli potest.

Ar. 8 hui[9] quæst. Lib. 6. c. 5. à med. t. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd scientia est in sola ratione: vnde ea est alia ratio, ut s. * dictum est.

In cor. ar. & 12. qõ. 53. ar. 1.

AD SECVNDVM dicendum quòd experimentum prudentiæ non acquiritur ex sola memoria, sed ex exercitio, rectè præcipiendi.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ prudentia principaliter consistit non in cognitione uniuersalium, sed in applicatione ad opera, ut * dictum est. Et ideo obliuio vniuersalis cognitionis, non corrũpit id, quod est principale in prudentia; sed aliquod impedimentum ei affert, ut dictum est.

Ar. 3. hui[9] quæst.

QVAESTIO XLVIII.

De partibus prudentiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus prudentiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, quæ sunt partes prudentiæ.

¶ Secundò, de partibus, quasi integralibus eius.

¶ Tertio, de partibus subiectiuis eius.

¶ Quarto, de partibus potentialibus.

QVÆSTIONIS XLVIII.

Generatim de omnibus Prudentię partibus, Vnico articulo, seu quæstiunculas absolutæ,

AXIOMA.

Triplices enumerantur prudentiæ partes.

- *Quædam sunt, sine quibus, perfectus prudentiæ actus esse non potest, Integrales vulgò appellatæ, cuiusmodi octo recensentur: videlicet*
  - *Memoria,*
  - *Intelligentia,*
  - *Docilitas,*
  - *Solertia,*
  - *Ratio,*
  - *Prouidentia,*
  - *Circunspectio, &*
  - *Cautio.*
- *Quædam sunt species, prudentiæ ut suo generi, subiectæ: videlicet*
  - *Henarchica prudentia, &*
  - *Poliarchica, cuius varia sunt species.*
- *Quædam sunt uirtutes finitimæ, accedentes quidẽ, non tamen pertingentes ad perfectam prudentiæ rationem: cuiusmodi sunt*
  - *Eubulia,*
  - *Synesis, &*
  - *Gnome.*

AR-

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum conuenienter assignentur tres partes prudentiæ.

Infr. q. 49. & 3. di. 33. q. 3. arti. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter assignentur tres partes prudentiæ. Tullius enim in * secundo Rhetoricæ, ponit tres partes prudentiæ. s. memoriam, intelligentiam, & prouidentiam. Macrobius autem † s̃m sententiã Plotini, attribuit prudentiæ sex, s. rationem, intellectum, circunspectionem, prouidentiam, docilitatem, & cautionem. Arist. aũt * in 6. Ethic. dicit ad prudentiam pertinere eubuliam, synesim, & gnomen. Facit ẽt mentionem circa prudentiam de eustochia, & solertia, sensu, & intellectu. Quidam autem alius Philosophus Græcus dicit, ꝙ ad prudentiam decem pertinent, scilicet eubulia, solertia, prouidentia, regnatiua, militaris, politica, œconomica, dialectica, rhetorica, & physica. Ergo videtur quòd vel vna assignatio sit superflua, vel alia diminuta.

* Tulli' in li. 2. de Inuentione. in fo. 4. ante finem. † Macrob. li. 1. in Sõniũ Scipionis, cap. 8. * li. 6. c. 9. 10. & 11. to. 5.

¶ 2 Præterea, Prudentia diuiditur contra scientiam. Sed politica, œconomica, dialectica, rhetorica, physica, sunt quædam scientiæ. Non ergo sunt partes prudentię.

¶ 3 Præterea, Partes non excedunt totum. Sed memoria intellectiua, vel intelligentia, ratio, sensus, & docilitas, non solum pertinent ad prudentiam, sed etiam ad omnes habitus cognoscitiuos. Ergo non debent poni partes prudentiæ.

¶ 4 Præterea, Sicut consiliari, & iudicare, & præcipere sunt actus rationis practicæ: ita etiam & vti sunt, supra habitum * est. Sicut ergo eubulia adiungitur prudentiæ, quæ pertinet ad consilium, & synesis, & gnome, quę pertinent ad iudicium: ita etiam debuit poni aliquid pertinens ad vsum.

1. 2. q. 16. art. 1.

¶ 5 Præterea, Solicitudo ad prudentiam pertinet, sicut supra dictum * est: ergo etiam inter partes prudentiæ solicitudo poni debuit.

q. præced. ar. 9.

RESPONDEO dicendum ꝙ triplex est pars, s. integralis, vt paries, tectum & fundamentum sunt partes domus: subiectiua, sicut bos, & leo sunt partes animalis: & potentialis, sicut nutritiuum, & sensitiuũ sunt partes animæ. Tribus ergo modis possunt assignari partes alicui virtuti. Vno modo ad similitudinem partium integralium: vt s. illa dicãtur esse partes virtutis alicuius, quæ necesse est cõcurrere ad perfectum actum virtutis illius. Et sic ex omnibus enumeratis possunt accipi octo partes prudentiæ. s. sex, quas enumerat * Macrobius, quibus addenda est septima, s. memoria, quam ponit Tullius: & eustochia, siue solertia, quam ponit Arist. Nã sensus prudentiæ, etiam intellectus dr̃. Vnde Philo dicit * in 6. Ethic. Horum ergo oportet habere sensum, hic aũt est intellectus. Quorum octo quinque pertinent ad prudentiam, s̃m id, ꝙ est cognoscitiua, s. memoria, ratio, intellectus, docilitas, & solertia. Tria verò alia pertinẽt ad eam, s̃m quod est præceptiua applicando cognitionẽ ad opus, s. prouidentia, circunspectio, & cautio. Quorum diuersitatis ratio patet ex hoc, ꝙ circa cognitionem tria sunt consideranda. Primò quidem ipsa cognitio, quæ si sit præteritorum, est memoria, si autem præsentium, siue contingentium, siue necessariorum, vocatur intellectus, siue intelligentia. Secundò ipsa cognitionis acquisitio, quæ fit, vel per disciplinam, & ad hoc pertinet docilitas: vel per inuentionem, & ad hoc pertinet eustochia quæ est bona coniecturatio. Huius autem pars, vt dr̃ in 6. * Ethic. est solertia, quæ est vera coniecturatio medij, vt dr̃ in primo Posteriorum. Tertiò considerandus est vsus cognitionis, s̃m s. quod ex cognitis aliquis procedit ad alia cognoscenda, vel iudicanda. Et hoc pertinet ad rationem. Ratio aũt ad hoc, ꝙ rectè præcipiat, tria dẽt habere. Primò quidem, vt ordinet aliquid accommodũ ad finem, & hoc pertinet ad prouidentiã. Secundò, vt attẽdat circunstãtias negotij, qđ ptinet ad circunspectionẽ. Tertiò, vt vitet impedimẽta, qđ ptinet ad cautionẽ.

Locis in arg. citatis. lib. 6. c. 11. circa fin. to. 5. li. 6. c. 9. & 1. Poster. circa finẽ, tomo 5.

Partes autẽ subiectiuæ, virtutis dicuntur species eius diuersæ. Et hoc modo partes prudentiæ, secundũ quod propriè sumuntur, sunt prudentia, per quam aliquis regit seipsum, & prudentia, per quam aliquis regit multitudinem, quæ differunt specie, vt dictum * est. Et iterũ prudentia quæ est multitudinis regitiua, diuiditur in diuersas species, secundum diuersas species multitudinis. Est autem quædam multitudo adunata ad aliquod speciale negotium, sicut exercitus congregatur ad pugnãdum, cuius regula est prudentia militaris. Quædam verò multitudo est adunata ad totam vitam, sicut multitudo vnius domus, vel familiæ, cuius regula est prudentia œconomica. Et etiam multitudo vnius ciuitatis, vel regni, cuius quidẽ regula directiua est in principe regnatiua, in subditis aũt politica simpliciter dicta. Si verò prudentia sumatur largè, s̃m quod includit etiam scientiam speculatiuam, vt supra dictum * est, tunc etiam partes eius ponuntur dialectica, rhetorica, & physica, secundum tres modos procedendi in scientijs. Quorum vnus est per demõstrationem ad scientiam causandam: quod pertinet ad physicam, vt sub physica intelligantur omnes scientiæ demonstratiuæ. Alius modus est ex probabilibus ad opinionem faciendam, quod pertinet ad dialecticam. Tertius modus est ex quibusdam coniecturis ad suspicionem inducendam, vel ad aliqualiter persuadendam, quod pertinet ad rhetoricam. Potest tamen dici, ꝙ hæc tria pertinent ad prudentiam etiam propriè dictam, quæ ratiocinatur interdum quidem ex necessarijs, interdum ex probabilibus, interdum autem ex quibusdam coniecturis. Partes autem potentiales alicuius virtutis dicuntur virtutes adiunctę, quæ ordinantur ad aliquos secundarios actus, vel materias quasi non habẽtes totam potentiam principalis virtutis. Et secundum hoc ponuntur partes prudentiæ eubulia, quæ est circa consilium, & synesis, quæ est circa iudicium eorum, in quibus oportet qñque à communi lege recedere. Prudẽtia verò est circa principalem actum, qui est præcipere.

q. 47. ar. 11. q. præc. ar. 2. ad 2. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diuersæ assignationes differunt, secundum quod diuersa genera partium ponuntur, vel secundum quod sub vna parte vnius assignationis includuntur multæ partes alterius assignationis: sicut * Tullius sub prouidentia includit cautionem, & circunspectionem, sub intelligentia autem rationem, docilitatem, & solertiam.

Loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ œconomica, & politica non accipiuntur hic secundum quod sunt scientiæ, sed secundum quod sunt prudentiæ quædam. De alijs autem tribus patet responsio ex * dictis.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ omnia illa ponuntur partes prudentię non secundum suam communitatem, sed secundum quod se habent ad ea, quæ pertinent ad prudentiam.

AD QVARTVM dicẽdum, quòd rectè præcipere, & rectè vti, semper se concomitantur, quia ad præceptum rationis sequitur obedientia inferiorum virium, quæ pertinent ad vsum.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ solicitudo includitur in ratione prouidentiæ.

QVAESTIO XLIX.

De singulis prudentiæ partibus integralibus, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de singulis prudentiæ partibus quasi integralibus.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, de memoria.
¶ Secundo, de intellectu, vel intelligentia.
¶ Tertio, de docilitate.
¶ Quarto, de solertia.
¶ Quinto, de ratione.
¶ Sexto, de prouidentia.
¶ Septimo, de circunspectione.
¶ Octauo, de cautione.

QVÆSTIONIS XLIX.

De Prudentię ijs partibus, quę integrales nominantur,

In octo partes distributae,

AXIOMA

Prudentiæ actus, vt perfectus, omnibusque suis numeris absolutus sit, his octo partibus, memoria, intelligentia, docilitate, solertia, ratione, prouidentia, circumspectione, atque cautione, opus habet: 1 Memoria quidem, ad variorum experimentorum recordationem: 2 Intelligentia, ad extremi, seu singularis principij cognitionem: 3 Docilitate, ad mutuandam ab alijs plurimarum rerum notitiam: 4 Solertia, ad rectam, celeremque eius, quod conuenit, excogitationem: 5 Ratione, ad maturam variarum rerum inter se collationem faciendam, earumque cohærentiam perspiciendam: 6 Prudentia, ad cordatam eorum, quæ fini laudabili proposito congruunt, ordinationem: 7 Circumspectione, ad eorum, quæ actionem quamlibet circumstant, acutam perlustrationem: Et postremo 8 Cautione, ad eorum malorum, quæ bonorum speciem præ se ferentia, plerisque imponunt, solicitam, diligentemque vitationem.

275

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum memoria sit pars prudentiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod memoria non sit pars prudentiæ. Memoria enim, vt probat * Philosophus, est in parte animæ sensitiua. Prudentia autem est in ratiocinatiua, vt patet in † 6. Ethic. Ergo memoria non est pars prudentiæ.

¶ 2 Præterea, Prudentia per exercitium acquiritur, & perficitur. Sed memoria inest nobis à natura. Ergo memoria non est pars prudentię.

¶ 3 Præterea, Memoria est præteritorum, prudentia autem futurorum operabilium de quibus est consilium, vt dicitur in * 6. Ethicor. Ergo memoria non est pars prudentię.

SED CONTRA est, quod Tullius in † 2. Rhet. ponit memoriam inter partes prudentiæ.

RESPONDEO dicendum, quod prudentia est circa contingentia operabilia, sicut dictum * est. In his autem non potest homo dirigi per ea quę sunt simpliciter, & ex necessitate vera, sed ex his, quæ vt in pluribus accidunt. Oportet enim principia conclusionibus esse proportionata, & ex talibus talia concludere, vt dicit * in 6. Ethic. Quod autem sit in pluribus verum, oportet per experimentum considerare. Vnde & in † 2. Ethic. Philosophus dicit, quod virtus intellectualis habet generationem, & augmentum ex experimento, & tempore. Experimentum autem est ex pluribus memoriis, vt patet in primo * Metaphysic. Vnde consequens est, quod ad prudentiam requiritur plurium memoriam habere. Vnde conuenienter memoria ponitur pars prudentiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut dictum * est, prudentia applicat vniuersalem cognitionem ad particularia, quorum est sensus: vnde multa, quæ pertinent ad partem sensitiuam, requiruntur ad prudentiam, inter quæ est memoria.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut prudentia aptitudinem quidem habet ex natura (sed eius complementum est ex exercitio, vel gratia) ita etiam, vt Tullius dicit * in sua Rhetorica, memoria non solum à natura perficitur, sed etiam habet plurimum artis & industrię. Et sunt quatuor, per quę homo proficit in bene memorando. Quorum primum est, vt eorum, quæ vult memorari, quasdam similitudines assumat conuenientes & nec tamen omnino consuetas, quia ea, quæ sunt inconsueta, magis miramur: & sic in eis animus magis & vehementius detinetur: ex quo fit, quod eorum, quę in pueritia vidimus, magis memoremur. Ideo autem necessaria est huiusmodi similitudinum, vel imaginum adinuentio, quia intentiones simplices & spirituales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi alligentur, quia humana cognitio potentior est circa sensibilia vnde & memoratiua ponitur in parte sensitiua. Secundò oportet, vt homo ea, quæ memoriter vult tenere, sua consideratione ordinate disponat, vt ex vno memorato, facilè ad aliud procedatur. Vnde Philosophus dicit in libro * de Memoria. A locis videntur reminisci aliquando. Causa autem est, quia velociter ab alio in aliud veniunt. Tertiò oportet, vt homo solicitudinem apponat & affectum adhibeat ad ea, quæ vult memorari quia quanto aliquid magis fuerit impressum animo, tanto minus elabitur. Vnde & Tullius dicit in sua Rhetorica, quod solicitudo conseruat integras simulacrorum figuras. Quartò oportet, quod ea frequenter meditemur, quæ volumus memorari. Vnde Philosoph. dicit in lib. * de Memoria, quòd meditationes memoriam saluant: quia, vt in eodem libro dicitur, consuetudo est quasi natura. Vnde quæ multoties intelligimus, cito reminiscimur, quasi naturali quodam ordine, ab vno ad aliud procedentes.

AD TERTIVM dicendum, quod ex præteritis oportet nos, quasi argumentum sumere de futuris; & ideo memoria præteritorum, necessaria est ad bene consiliandum de futuris.

276

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus sit pars prudentiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod intellectus non sit pars prudentię. Eorum enim quæ ex opposito diuiduntur, vnum nõ est pars alterius. Sed intellectus ponitur virtus intellectualis condiuisa prudentiæ, vt patet in * 6. Ethic. Ergo intellectus non debet poni pars prudentiæ.

¶ 2 Præterea, Intellectus ponitur inter dona Spiritus sancti, & correspondet fidei: vt supra habitum † est. Sed prudentia est alia virtus a fide: vt per supradicta * patet. Ergo intellectus non pertinet ad prudentiam.

¶ 3 Præterea, Prudentia est singularium operabilium, vt dicitur in 6. † Ethic. sed intellectus est vniuersalium cognoscitiuus & immaterialium: vt patet in tertio * de Anima. Ergo intellectus non est pars prudentiæ.

SED CONTRA est, quod † Tullius ponit intelligentiam partem prudentiæ, & Macrob. intellectum, quod in idem redit.

RESPONDEO dicendum, quod intellectus non sumitur hic pro potentia intellectiua, sed prout importat quandam rectam æstimationem alicuius extremi principij, quod accipitur, vt per notum, sicut & prima demonstrationum principia intelligere dicimur. Omnis autem deductio rationis ab aliquibus procedit, quæ accipiuntur vt prima: vnde oportet, quod omnis processus rationis ab aliquo intellectu procedat. Quia ergo prudentia est recta ratio agibilium, ideo necesse est, quod totus processus prudentię ab intellectu deriuetur, & propter hoc intellectus ponitur pars prudentiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio prudentiæ terminatur sicut ad conclusionem quandam ad particulare operabile, ad quod applicat vniuersalem cognitionem, vt ex dictis patet. Conclusio aut singularis syllogizatur ex vniuersali, & singulari propositione vnde oportet, quod ratio prudentiæ ex duplici intellectu procedat, quorum

Sup. q. 48. co. Et 3 di. 33 q. 3. ar. 1. q. 1.
* in lib. de Memoria, c. 1. tom. 2.
† li. 6. ca. 5. nõ procul à fine, to. 5.
* li. 6. ca. 2. & 7. simul to. 5.
† li. 2. de Inuentione in fol. 4. ante finẽ libri.
q. 47. ar. 2. & 4.
* li. 6. ex c. 1. videtur haberi.
† li. 2. Eth. in princi. libri to. 5.
* li. 1. ca. 1. nõ lõgè à prin. to. 3.
q. 47. ar. 3. & 7.

li. 3. ad Herennium in 4. folijs añ finẽ libri.
c. 3 in medio, tom. 2
cap 3. to. 2

Sup q. 48. co. Et 3. di. 33 q 3 ar. 1 qõ 1.
* li 6. ca 3 & 6. to. 5.
† q 8. art. 8
* 1 2. q 62. ar. 2. & supra q. 4.
† lib 6. c 7. & 8. to. 5.
* li. 3. de Anima, tex. 38. tom 2.
† Tull. * li. 2 de inuẽtione, fo. 4 ante finẽ libri.

quorum vnus est, qui est cognoscitiuus vniuersalium, quod ptinet ad intellectum, qui ponitur uirtus intellectualis: quia naturaliter nobis cognita sunt, non solum vniuersalia principia speculatiua, sed ē practica: sicut nulli esse malo faciendum, ut ex * dictis patet. Alius aūt intellectus est, qui ut dī in † sexto Eth. est cognoscitiuus extremi, id est alicuius primi singularis, seu principij cōtingētis operabilis ppositionis, s. minoris, quā oportet esse singularē in syllogismo prudētiæ, ut dictū * est. Hoc aūt principiū singulare est aliquis singularis finis, ut dī ibidem: vñ intellectus, qui ponitur pars prudentiæ, est quædam recta æstimatio de aliquo particulari fine.

* q. 47. ar. 3. & 6.
† li. 6. c. 11 cir. med
q. 47. ar. 3. 6. & 7.

AD SECVNDVM dicēdum, φ intellectus, qui ponitur donū Spiritussancti, est quædā acuta perspectio diuinorū, vt ex supradictis * patet: aliter autem ponitur intellectus pars prudentiæ, vt dictum † est.

* q. 8. ar. 1. & 2.
† In corp. arti.

AD TERTIVM dicendū, φ ipsa recta æstimatio de fine particulari, & intellectus dicitur, in quantum est alicuius principij: & sensus, inquantum est particularis. Et hoc est, quod Philos. dicit * in 6. Ethic. Horum scilicet singularium oportet hēre sensum: hic autem est intellectus. Non aūt hoc est intelligendum de sensu particulari, quo cognoscimus propria sensibilia, sed de sensu interiori, quo de particulari iudicamus.

li. 6. ca. 11. circa me. tom. 5.

277

ARTICVLVS III.

Vtrum docilitas debeat poni pars prudentiæ.

Sup qō. 48 ar. vnico, co. Et 3. di stin. 33. q. 3. art. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Vī, φ docilitas non debeat poni pars prudentiæ. Illud enī, quod requiritur ad omnem uirtutē intellectualem, non debet appropriari alicui earum: Sed docilitas necessaria est ad quamlibet uirtutem intellectualem. Ergo non debet poni pars prudentiæ.

¶ 2 Præterea, Ea quæ ad uirtutes humanas pertinent, sunt in nobis: quia ſm ea, quæ in nobis sunt, laudamur vel vituperamur. Sed non est in potestate nostra, ut dociles simus: sed hoc ex naturali dispositione quibusdā conuenit. Ergo non est pars prudentiæ.

¶ 3 Præterea, Docilitas ad discipulū pertinet. Sed prudentia, cum sit præceptiua, videtur magis ad magistros pertinere, qui etiam præceptores dicuntur. Ergo docilitas non est pars prudentiæ.

SED CONTRA est, quod * Macrobius ſm sniām Platonis, ponit docilitatem inter partes prudentiæ.

li. 1. in Sōnium Scipionis, in fol. 2. ante med. libri.

RESPONDEO dicendū, φ sicut supra dictū * est, prudentia consistit circa particularia operabilia, in quib. cū sint quasi infinitæ diuersitates, non pñt ab vno homine sufficienter oīa considerari, nec per modicū tēpus, sed per tēpis diuturnitatē. Vñ in his, quæ ad prudentiā pertinent, maximè indiget homo ab alio erudiri, & præcipuè ex senibus, qui sanū intellectū adepti sunt circa fines operabilium. Vñ Philos. dicit in * 6 Eth. Oportet attendere expertorū & seniorum & prudentiū indemonstrabilibus enuntiationibus & opinionibus, nō minus quam demōstrationibus. Propter experientiam enī vident principia, unde & Prouer 3 dicitur, Ne innitaris prudentiæ tuæ, & Eccles. 6 dī, In multitudine Presbyterorum, id est seniorū, prudentiū sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere. Hoc autem ptinet ad docilitatē, vt aliquis sit bene disciplinæ susceptiuus. & ideo conuenienter docilitas ponitur pars prudentiæ.

Ar. præce. ad 1. & qō 47. ar 3.
lib. 6. c. 11 in fine, t. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ etsi docilitas vtilis sit ad quamlibet virtutem intellectualem, præcipuè tamen ad prudentiam, ratione iam * dicta.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendū, φ docilitas sicut & alia, quæ ad prudentiam pertinent, ſm aptitudinem quidem est à natura. Sed ad eius consummationem plurimum ualet humanum studium, dum scilicet homo solicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum suum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter superbiam.

AD TERTIVM dicendum, φ per prudentiam aliqs præcipit non solū alijs, sed & sibiipsi, ut dictum * est: unde & in subditis locum habet, ut supra dictum † est: ad quorū prudentiam pertinet docilitas, quamuis & ipsos maiores oporteat dociles quantum ad aliqua esse: quia nullus in his, quæ subsunt prudentiæ, sibi quantum ad omnia sufficit, ut dictum * est.

* q. 47. ar. 12. ad 3.
† q. 47. ar. 12.
* In corp art.

278

ARTICVLVS IIII.

Vtrum solertia sit pars prudentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Vī, φ solertia non sit pars prudentiæ. Solertia enim se habet ad facilè inuenienda media in demonstrationibus, ut patet in * 1. Posteriorum. Sed ratio prudentiæ nō est demonstratiua, cum sit contingentium. Ergo ad prudentiam non pertinet solertia.

Circa finē libri 1. Posteriorum tom. 1.

¶ 2 Præterea, Ad prudentiam pertinet bene cōsiliari, vt dī in * 6 Eth. Sed in bene consiliando non habet locum solertia, quæ est eustochia quædam, id est bona coniecturatio, quæ est sine ratione & velox. Oportet autem consiliari tarde, ut dicitur in 6. Ethi. Ergo solertia non debet poni pars prudentiæ.

li. 6. c. 15 tom. 5.

¶ 3 Præterea, Solertia, ut dictum * est, est quædam bona coniecturatio. Sed coniecturis uti est propriū Rhetorum. Ergo solertia magis pertinet ad Rhetoricam, quàm ad prudentiam.

q. præc. ar. tic. 1.

SED CONTRA est, quod Isidorus dicit in lib. * Etymologiarum, Solicitus dicitur quasi solers & citus. Sed solicitudo ad prudentiam pertinet, sicut supra dictum † est. Ergo & solertia.

* lib. 10. c. 18. & inci. Sapiens.
† q. 47. artic. 9.

RESPONDEO dicendum, φ prudentis est rectā æstimationem habere de operandis. Recta aūt æstimatio, siue opinio acqritur in operatiuis sicut in speculatiuis, dupliciter. Vno quidē modo per se inuentēdo, alio modo ab alio addiscēdo. Sicut autē docilitas ad hoc pertinet, ut homo bene se hēat in acquirendo rectam opinionē ab alio, ita solertia ad hoc pertinet, ut homo bene se hēat in acquirendo rectam æstimationē per seipsum, ita tñ ut solertia accipiatur pro eustochia, cuius est pars. Nam eustochia est bene coniecturatiua de quibuscunq;. Solertia autem est facilis, & prompta coniecturatio circa inuentionem medij, ut dicitur in primo Posteriorū. Tamen ille Philosophus qui ponit solertiā partem prudentiæ, accipit eam communiter pro omni eustochia. Vnde dicit, Solertia est habitus, qui prouenit ex repentino, inueniens quod congruit.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ solertia non solū se habet circa inuentionem medij in demonstratiuis, sed etiā in operatiuis, putà cùm aliquis uidens aliquos alicui amicos factos, coniecturando putat eos fuisse inimicos eiusdem, ut ibidem Philosophus dicit; & hoc modo solertia pertinet ad prudentiam.

AD SECVNDVM dicēdū, φ Philos. verū tōnē inducit in * 6. Eth. ad ostendendum, φ eubulia, quæ est bene cōsiliatiua, non est eustochia, cuius laus est in ueloci cōsideratione eius, quod oportet: pōt aūt aliquis esse bene consiliatiuus, etsi diutius cōsilietur uel tardius. nec tñ propter hoc excluditur quin bona coniecturatio ad bene consiliandum ualeat, & quandoq; necessariā sit, qñ scilicet ex improuiso occurrit aliquid agendū; & ideo solertia conuenienter pars prudentiæ ponit.

lib. 6. ca 9. tom. 5.

AD TERTIVM dicendū, φ rhetorica etiā ratiocinatur circa operabilia. Vñ nihil prohibet idē ad Rhetoricā, & prudentiā pertinere, & tñ coniecturatio hic non sumitur solum, ſm quod pertinet ad coniecturas, quibus utuntur Rhetores, sed secundum quod in quibuscunque coniicere dicitur homo ueritatem.

279

ARTICVLVS V.

Vtrum ratio debeat poni pars prudentiæ.

Supr q. 48 art. unico co. Et 3. di stin. 33 q 3. ar. 1. q. 4

AD QVINTVM sic proceditur. Vī, φ rō non dēat poni pars prudentiæ. Subiectum enī accidentis, non est pars eius. Sed prudentia est in ratione

lib. 6. ca. 5. non procul à fine, t. 5.

tione sicut in subiecto, ut dicitur in * 6. Eth. Ergo ratio non debet poni pars prudentię.

¶ 2 Pręterea, illud, quod est multis commune, nō debet alicuius eorum poni pars: uel si ponatur, debet poni pars eius, cui potissimè conuenit. Ratio autem necessaria est in omnibus virtutibus intellectualibus, & pręcipuè in sapientia & scientia, quę utuntur ratione demōstratiua. Ergo ratio non debet poni pars prudentiæ.

¶ 3 Pręterea, Rō nō differt per essentiam potentiæ ab intellectu, ut prius habitū * est. Si igitur intellectus ponitur pars prudentiæ, superfluū fuit addere rationem.

p. p. q. 79. ar. 8.

SED CONTRA est, quod Macrobius * secundum sententiam Plotini, rationem numerat inter partes prudentiæ.

li. 1. in Sōniū Scipionis i 2. fol. ante med.

RESPONDEO dicendum, ꝙ opus prudentis est esse benè consiliatiuum, vt dr̄ in * 6. Eth. Consilium autem est inquisitio quædam ex quibusdam ad alia procedens: hoc autem est opus rationis. Vnde ad prudentiam necessarium est, ꝙ homo sit benè ratiocinatiuus: & quia ea, quæ exiguntur ad perfectionem prudentiæ, dicuntur quasi integrales partes prudentiæ: unde est, quòd ratio inter partes prudentiæ connumerari debet.

lib. 6. ca. 5. com. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ratio non sumitur hic pro ipsa potentia rationis, sed pro eius bono vsu.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ certitudo rationis est ex intellectu. Sed necessitas rationis est ex defectu intellectus. Illa enim, in quibus vis intellectiua plenariè uiget, rōne non indigent: sed suo simplici intuitu veritatē comprehendunt, sicut Deus, & Angeli. Particularia autem operabilia, in quibus prudentia dirigit, recedunt pręcipuè à conditione intelligibiliū, & tantò magis, quanto sunt minus certa, seu determinata. Ea enim, quæ sunt artis, licet sint singularia, tamē sunt magis determinata, & certa. Vnde in pluribus eorum non est consilium propter certitudinem, ut dicitur in 3. * Ethic. & ideo quamuis in quibusdā alijs uirtutibus intellectualibus sit certior, quàm in prudentia: tamē ad prudentiā maximè requiritur, quòd sit homo benè ratiocinatiuus, vt possit benè applicare vniuersalia principia ad particularia, quæ sunt varia, & incerta.

lib. 3. ca. 3. ante med. com. 5.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ etsi intellectus, & rō non sint diuersæ potentiæ, tamen denominantur ex diuersis actibus. Intellectus enim nomen sumitur ab intima penetratione ueritatis, nomen autem rationis ab inquisitione, & discursu: & ideo vtrunq; ponitur pars prudentiæ, ut ex dictis * patet.

In cor. ar. & q pced. ar. 2. & 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum prouidentia debeat poni pars prudentiæ.

280

Sup q. 48. ar. vnico, co. Et 1. q. 22. artic. 1. corp.

AD SEXTVM sic proceditur. Vī, ꝙ prouidentia non debeat poni pars prudentię. Nihil cm̄ est pars suipsius. Sed prouidentia uī idem esse, quod prudentia: quia, ut Isidorus * dicit in lib. Etymologiarum. Prudens dr̄, quasi procul videns, & ex hoc etiam nomen prouidentiæ sumitur, ut Boetius dicit in libro de Consolatione. Ergo prouidentia non est pars prudentiæ.

* li. 10. c. 15. Incipit, Prudens, i principio.

¶ 2 Præterea, Prudentia est solum practica. Sed prouidentia potest etiam esse speculatiua: quia uisio, ex qua sumitur nomen prouidentiæ, magis pertinet ad speculatiuam, quàm ad operatiuam. Ergo prouidentia non est pars prudentiæ.

¶ 3 Præterea, Principalis actus prudētiæ est præcipere, secundarius aūt iudicare, & consiliari. Sed nihil horum uidetur importari propriè per nomē prouidentię. Ergo prouidentia non est pars prudentiæ.

li. 1. in Sōniū Scipionis i fol. 2 ante med. Tull. li. 2. de Inuentione i fo. 4. ante finem.

SED CONTRA est, auctoritas * Tullij, & Macrob. qui ponunt prouidentiam partem prudentiæ, ut ex † supradictis patet.

† Q. 48.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ sicut suprà dictū * est, prudentia propriè est circa ea, quæ sunt ad finem, & hoc ad eius officiu propriè pertinet, ut ad finem debitè ordinētur; & quamuis aliqua necessaria sint propter finem, quæ subijciuntur diuinæ prouidentiæ, humanæ; tñ prouidentiæ non subijciunt nisi contingentia operabilia, quę per hominem pñt fieri pp finem. Præterita aūt in necessitatē quandā transeunt, quia impossibile est non esse, quod factum est. Similiter et præsentia, inquantum hmōi, necessitatem quandam habent. necesse est enim Sortē sedere, dum sedet. Vnde cōsequens est, ꝙ contingentia futura, fm̄ quod sunt per hominem in finem humanæ uitæ ordinabilia, pertineant ad prudentiā: vtrunque autem horum importatur in nomine prouidētiæ. Importat enim prouidentia respectum quendam alicuius distantis ad ea, quæ in præsenti occurrunt, & ordinanda sunt. Vnde prouidentia est pars prudentiæ.

* q 47. ar. 7

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quandocunq; multa requirūtur ad vnum, necesse est unum eorū esse principale, ad quod omnia alia ordinantur: unū in quolibet toto necesse est esse unam formalem partem & prędominantem, a qua totum unitatem habet. Et fm̄ hoc prouidentia est principalior inter omnes partes prudētiæ, quia omnia alia, quæ requiruntur ad prudentiam, ad hoc necessaria sunt, ut aliquid rectè ordinetur in finem. Et ideo nomen ipsius prudentiæ sumitur à prouidentia, sicut à principaliori sua parte.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ speculatio est circa uniuersalia, & circa necessaria, quæ fm̄ se non sunt procul, cùm sint vbique & semper: etsi sint procul, quo ad nos, inquantum ab eorum cognitione deficimus. Vnde prouidentia non propriè dicitur in speculatiuis, sed solum in practicis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in recta ordinatione ad finem, qui includitur in ratione prouidentiæ, importatur rectitudo consilij, & iudicij, & præcepti, sine quibus recta ordinatio in finem esse non potest.

ARTICVLVS VII.

Vtrum circunspectio possit esse pars prudentiæ.

281

Sup. q. 48. ar. vnico, co. Et 3. di. 33. q. 3 art. 1. q. 2

AD SEPTIMVM sic pcedit. Videtur, ꝙ circunspectio nō possit esse pars prudentię; circunspectio em̄ vī esse consideratio quædā eorum, quæ circonstant. Hmōi autem sunt infinita, quæ nō possunt comprehendi ratione, in qua est prudentia. Ergo circunspectio non debet poni pars prudentiæ.

¶ 2 Præterea, Circunstantiæ magis videntur ptinere ad uirtutes morales, q̄ ad prudentiam. Sed circunspectio nihil aliud esse uidetur, quàm respectus circunstantiarum. Ergo circunspectio magis uidetur ad morales uirtutes pertinere, quàm ad prudentiam.

¶ 3 Præterea, Qui potest uidere, quę procul sunt, multò magis potest uidere, quæ circa sunt. Sed per prouidētiam homo est potens prospicere quę procul sunt. Ergo ipsa sufficit ad considerandum ea, quæ circunstant. Non ergo oportuit præter prouidentiam ponere circunspectionem partem prudentiæ.

SED CONTRA est, auctoritas * Macrobij, ut suprà dictum † est.

li. 1. in Sōniū Scipionis in fol. 2. ante medium. † q pręce. ar. 1.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ad prudentiam, sicut dictum * est, pręcipuè pertinet rectè ordinare aliquid in finem. Quod quidem rectè non fit, nisi & finis bonus sit, & id, quod ordinatur in finem, sit etiam bonum & conueniēs fini. Sed quia prudentia, sicut dictum * est, est circa singularia operabilia, in quib multa cōcurrūt, cōtingit aliquid fm̄ se consideratum esse bonum, & cōueniens fini, quod tamen ex aliquibus concurrentibus redditur uel malum, uel non opportunum ad finem. Sicut ostendere signa amoris alicui fm̄ se consideratum, uidetur esse conueniens ad alliciendum eius animum ad amorem: sed si contingat in animo illius superbia, uel suspicio adulationis, non erit hoc conueniens ad finem; & ideo necessaria est circunspectio ad prudentiam, ut scilicet homo id, quod ordinatur in finem, comparet etiam cum his, quæ circunstant.

* q. 47. ar. 6. 7 & art. 5. præced. * q. 47. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd licet ea, quæ possunt

possunt circunstare, sint infinita: tamen ea, quæ circunstant in actu, non sunt infinita, sed pauca quædam, quæ sunt, immutant iudicium rationis in agendis.

AD SECVNDVM dicendum, q̀ circunstantiæ pertinent ad prudentiam quidem, sicut ad determinandum eam: ad virtutes autem morales, inquantum per circunstantiarum determinationem perficiuntur.

AD TERTIVM dicendum, q̀ sicut ad prouidentiam pertinet prospicere id, quod est per se conueniens finis; ita ad circunspectionem pertinet considerare, an sit conueniens fini secundum ea, quæ circunstant. Vtrunq; aút horum habet specialé difficultatem, & idẽ vtrũque eorum seorsum ponitur pars prudentiæ.

282

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cautio debeat poni pars prudentiæ.

locis supr. ar. 7. inductis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, q̀ cautio non debeat poni pars prudentiæ. In eis enim, in quibus malum non potest esse, non est necessaria cautio. Sed virtutibus nemo malè vtitur: vt dicit Aug. in lib * de lib. arbit. Ergo cautio non pertinet ad prudentiam, quæ est directiua virtutum.

lib. 2 c. 18. & 19 to mo. 1.

¶ 2 Præterea, Eiusdem est prouidere bona, & cauere mala, sicut eiusdem artis est facere sanitatem, & curare ægritudinem. Sed prouidere bona, pertinet ad prouidẽtiam: ergo etiam cauere mala. Non ergo cautio debet poni pars alia prudentiæ à prouidentia.

¶ 3 Præterea, Nullus prudens conatur ad impossibile: sed nullus potest præcauere omnia mala, quæ possunt contingere. Ergo cautio non pertinet ad prudentiam.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Eph. 4. Videte quomodo cautè ambuletis.

RESPONDEO dicẽdum, q̀ ea circa, quæ est prudentia, sunt contingentia operabilia in quibus sicut verum potest admisceri falso, ita & malum bono, propter multiformitatem huiusmodi operabilium, in quibus bona plerunque impediuntur à malis, & mala habent speciem boni. Et ideo necessaria est cautio ad prudentiam, vt sic accipiantur bona, quòd vitentur mala.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̀ cautio non est necessaria in moralibus actibus, vt aliquis sibi caueat ab actibus virtutum, sed vt sibi caueat ab eis, per quæ actus virtutum impediri possunt.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̀ opposita mala cauere eiusdem rationis est, & prosequi bona; sed vitare aliqua impedimenta extrinseca, hoc pertinet ad aliam rationem. Et iõ cautio distinguitur à prouidentia, quãuis vtrunque pertineat ad vnam virtutem prudentiæ.

AD TERTIVM dicendũ, q̀ malorum, quæ homini vitanda occurrunt, quædam sunt, quæ vt in pluribus accidere solent, & talia comprehendi ratione pñt, & contra hęc ordinatur cautio, vt totaliter vitentur, vel vt minus noceant. Quædam verò sunt, quæ vt in paucioribus & casualiter accidunt, & hæc cùm sint infinita, ratione comprehendi non possunt, nec hõ sufficit ea præcauere, quãuis per officium prudẽtiæ homo contra oẽs fortunæ insultus se disponere possit, vt minus lædatur.

QVAESTIO L.

De prudentiæ partibus subiectiuis, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de partibus subiectiuis prudentiæ. Et quia de prudentia, per quam aliquis regit seipsum iam dictum est, restat nunc dicendum de speciebus prudentiæ, quibus multitudo gubernatur.

¶ Circa quas quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum lex positiua debeat poni species prudentiæ.

¶ Secundo, vtrum politica.

¶ Tertio, vtrum œconomica.

¶ Quarto, vtrum militaris.

QVAESTIONIS L.

De partibus prudentiæ Polyarchicæ subiectiuis, Quadripartitò distributę.

AXIOMA.

Cùm virtutes, & similiter artes vniuersæ, obiectorum, in quibus versantur, diuersitate varientur, 1 *palàm est, laudabilem regni administrationem, seu* 2 *Monarchiam;* ² *rectam ciuitatis gubernationem,* 3 *seu Politicam,* ³ *item familiæ cordatam institu-* 4 *tionem, seu Oeconomicam,* ⁴ *cùm ea virtute, qua exercitus laudabiliter administratur, distinctas esse prudentiæ Polyarchicæ formas.*

ARTICVLVS PRIMVS.

283

Vtrum regnatiua debeat poni species prudentiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̀ regnatiua non debeat poni species prudentiæ: regnatiua enim ordinatur ad iustitiam conseruandam. Dicitur enim in * 5. Ethicorum, quòd princeps est custos iusti. Ergo regnatiua magis pertinet ad iustitiam quàm ad prudentiam.

Supr. q. 47. artic. vnico co. Et 3 di. 33 q. 3 ar. 1 quæst. 4. *lib. 5. c. 6 à me. to 5.

¶ 2 Præterea, Secundum Philosophum † in 3. Politicorum, regnum est vna sex specierum politiarum, sed nulla species prudentiæ sumitur secundum alia quinque politias, quæ sunt aristocratia, timocratia, tyrannis, olicratia, democratia. Ergo nec secundum regnum debet sumi regnatiua.

†li 3. Poli. c. 5. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Leges condere non solum pertinet ad reges, sed etiã ad quosdam alios principatus, & etiam ad populum, vt patet per Isidor. * in lib. Etymo. Sed Philosophus in sexto † Ethicorum, ponit legispositiuam partem prudentiæ. Inconueniẽter ergo loco eius ponitur regnatiua.

*lib. 5. Ety mo ca. 17 *lib. 6. c. 8. paulo ante prin. to. 5.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit * in 3 Politic. quòd prudentia est propria virtus principis. Ergo specialis prudentia debet esse regnatiua.

*lib. 3 c. 3. post medium, to 5.

RESPONDEO dicendum, q̀ sicut ex suprà dictis * patet, ad prudentiã ptinet regere & præcipere, & ideo vbi inuenit̃ specialis ratio regiminis & præcepti in humanis actibus, ibi etiam inuenit̃ specialis ratio prudentiæ. Manifestum est autem quòd in eo, qui nõ solum seipsum habet regere, sed etiam communitatẽ perfectam ciuitatis, vel regni inuenit̃ specialis & perfecta ratio regiminis. Tanto enim regimen perfectius est, quanto vniuersalius est, ad plura se extendens, & vlteriorum finem attingẽs. & ideo regi, ad quem pertinet regere ciuitatẽ, vel regnum, prudentia competit secundum specialem, & perfectissimam sui rationem. Et propter hoc regnatiua ponitur species prudentiæ.

q. 47. ar. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̀ omnia, quæ sunt virtutum moralium, pertineant ad prudentiã, sicut ad dirigentem: vnde & ratio recta prudentiæ ponitur in diffinitione virtutis moralis, vt suprà dictũ * est. Et ideo etiam executio iustitiæ, prout ordinatur ad bonũ commune, quod pertinet ad officiũ regis, indiget directione prudentiæ. Vnde istæ duæ virtutes sunt maximè ꝓpriæ regi, scilicet prudẽtia & iustitia: secundũ illud Hier. 23. Regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra. Quia tamen dirigere magis pertinet ad regem, exequi autẽ ad subditos ideo regnatiua magis ponit̃ species prudentiæ, quæ est directiua, quàm iustitiæ, quæ est executiua.

q. 47 ar. 5. ad 1. argu. præcipue: & 1. 2 qo. 58 ar. 1. & 2. ad 4. & artic. 4.

AD SECVNDVM dicendum, quòd regnum inter alias politias, est optimum regimen, vt dicitur in octauo Ethic. *

lib.8 ca.x. circa principiũ, to.5

Ethi.* Et ideo species prudentiæ magis debuit denomi nari à regno, ita tamen q́ sub regnatiua comprehendũtur omnia alia regimina recta, non autem peruersa, quę virtuti opponuntur. Vnde nõ pertinent ad prudentiam.

AD TERTIVM dicendum, q́ Philosophus denominat regnatiuam à principali actu Regis, qui est leges ponere. Quod etsi conueniat alijs, non conuenit eis, nisi secundũ quod particip ant aliquid de regimine regis.

284

ARTICVLVS II.

Vtrum politica conuenienter ponatur pars prudentiæ.

Locis sup. ar. 1. notat.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q́ politica inconuenienter ponatur pars prudentiæ. Regnatiua enim est pars politicæ prudentiæ, vt dictum * est. Sed pars non debet diuidi cõtra totum. Ergo politica non det poni alia species prudẽtiæ.

Ar præce.

¶ 2 Præterea, Species habituum distinguuntur secundum diuersa obiecta, sed eadẽ sunt, quæ oportet regnantem præcipere, & subditum exequi. Ergo politica, secundum quod pertinet ad subditos, non debet poni species prudentiæ distincta à regnatiua.

¶ 3 Preterea, Vnusquisq; subditorũ est singularis persona. Sed quęlibet singularis persona seipsam sufficiẽter dirigere põt per prudentiã cõiter dictã. Ergo non oportet poni aliã speciem prudentiæ, quæ dicatur politica.

li.6.c 8 ad princ. to.5.

SED CONTRA est, quod Philoso. dicit * in 6. Ethicorum: Eiusautem, q́ circa ciuitatem, hæc quidem vt architectonica prudentia legis positiua, hæc aũt commune nomen habet politica, circa singularia existens.

RESPONDEO dicendum, q́ seruus per imperium mouetur à domino, & subditus à principãte: aliter tamen quàm irrationabilia, & inanimata moueantur à suis motoribus. Nam inanimata, & irrationabilia aguntur solum ab alio, non autem ipsa agunt seipsa: quia non habent dominium sui actus per liberum arbitrium. Et ideo rectitudo regiminis ipsorum non est in ipsis, sed solum in motoribus. Sed homines serui, vel quicunque subditi ita aguntur ab alijs per præceptum, quod tamen agunt seipsos per lib arb & ideo requiritur in eis quædam rectitudo regiminis, per quam seipsos dirigant in obediendo principantibus. Et ad hoc pertinet species prudentiæ, quæ politica uocatur.

In cor. ar. & in solu. arg. ar. pc.

AD PRIMVM ergo dicendum, q́ sicut dictum* est, regnatiua est perfectissima species prudẽtiæ. & ideo prudentia subditorum, quæ deficit à prudentia regnatiua, retinet sibi nomen commune, vt prudentia dicatur, sicut in logicis conuertibile, quod non significat essentiam, retinet sibi commune nomen proprij.

q.47. ar.5. & 1. 2. qõ. 54. artic. 2.

AD SECVNDVM dicendum, q́ diuersa ratio obiecti diuersificat habitum secundum speciem, vt ex supradictis * patet. Eadem autem agenda considerantur quidem à rege secundum vniuersaliorem rationem, q́ considerentur à subdito qui obedit. Vni enim regi in diuersis officijs multi obediunt. Et ideo regnatiua comparatur ad hanc politicam, de qua loquimur, sicut ars architectonica ad eam, quæ manu operatur.

285

Sup. q.47. ar. 11. Et q. 49. ar. vnico cor fin. & ad 2 Et 3. dist. 33. q. 3. ar. 2. q 4. Et 6. Ethi. lec 7.

AD TERTIVM dicendum, q́ per prudentiam communiter dictam regit homo seipsum in ordine ad proprium bonum. Per politicam autem, de qua loquimur, in ordine ad bonum commune.

ARTICVLVS III.

Vtrum œconomica debeat poni species prudentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q́ œconomica non debeat poni species prudentiæ, quia vt Philosophus dicit * in sexto Ethicorum, prudentia ordinatur ad bene viuere totum. Sed œconomica ordinatur ad aliquem particularem finem, scilicet ad diuitias, vt dicitur in † primo Ethicorum. Ergo œconomica non est species prudentiæ.

*li.6.ca.5. to. 5. † li 1. ca. 1. to.5. * q. 47. ar. 13.

¶ 2 Præterea, sicut supra habitum * est, prudentia non est nisi bonorum. Sed œconomica põt & esse malorum. Multi. n. peccatores prouidi sunt in gubernatione familiæ. Ergo œconomica non debet poni species prudẽtiæ.

¶ 3 Præterea, Sicut in regno inuenitur principans & subditus, ita etiam in domo. Si ergo œconomica est species prudentiæ, sicut & politica, deberet etiam paterna prudentia poni, sicut & regnatiua. Non autem ponitur: ergo nec œconomica debet boni species prudentiæ.

li.6. cap. 8. pauló à princ. to.5

SED CONTRA est, quód * Philosophus dicit in 6. Ethic. quòd illarum, scilicet prudentiarum, quæ se habent ad regimen multitudinis, hæc quidem est œconomica, hæc autem legispositiua, hæc autem politica.

RESPONDEO dicendum, q́ ratio obiecti diuersificata secundum vniuersale, & particulare, vel secundum totũ, & partem diuersificat artes, & virtutes, secundum quam diuersitatem vna est principalis respectu alterius. Manifestum est autem, quòd domus medio modo se habet inter vnam singularem personam, & ciuitatem, vel regnum. Nam sicut vna singularis persona est pars domus, ita vna domus est pars ciuitatis, vel regni. Et ideo sicut prudentia communiter dicta, quæ est regnatiua vnius, distinguitur à politica prudẽtia, ita oportet, quod œconomica distinguatur ab vtraque.

AD PRIMVM ergo dicendum, q́ diuitiæ comparantur ad œconomicam, non sicut finis vltimus, sed sicut instrumenta quædam: vt dicitur in * primo Politicorum. Finis autem vltimus œconomicæ est totum bene viuere, secundum domesticam conuersationem. Philosophus autem in † primo Ethicorum, ponit exemplificando, diuitias, finem œconomicæ, secundum studium plurimorum.

* lib. 1. c. 5 & 7 to. 5. † li. 1. Eth. c. 1. tom. 5

AD SECVNDVM dicendum, q́ ad aliqua particularia, quæ sunt in domo disponenda, possunt aliqui peccatores prouidè se habere, sed non ad ipsum totum bene viuere domesticæ conuersationis, ad quod præcipuè requiritur vita virtuosa.

AD TERTIVM dicendum, q́ pater in domo habet quandam similitudinem regij principatus: vt dicitur in * 8. Ethic. non tamen habet perfectam potestatẽ regiminis, sicut Rex. Et ideo non ponitur separatim potestas paterna, species prudentiæ, sicut & regnatiua.

lib 8. c. 10. paru à medio, tom. 5

286

ARTICVLVS IIII.

Vtrum militaris debeat poni species prudentiæ.

Locis sup. ar. 3 nota. * li. 6. Eth. c 3. 4. & 5. to 5. † c 8. innuitur & li. 1. Ethic. ca. 1 & 2. to. 5.

AD QVARTVM sic proceditur. Vi, q́ militaris non debeat poni species prudentiæ. Prudentia. n. contra artem diuiditur, vt dicitur in * 6 Ethic. Sed militaris videtur esse quædam ars in rebus bellicis, sicut patet per Philosophum in † tertio Ethicorum. ergo militaris non debet poni species prudentię.

¶ 2 Preterea, Sicut militare negotium continetur sub politica, ita etiã & plura alia negotia, sicut mercatorũ, artificum, & aliorum huiusmodi. Sed secundum alia negotia, quæ sunt in ciuitate, non accipiuntur aliquæ species prudentiæ: ergo etiam neque ſm militare negotiũ.

¶ 3 Preterea, In rebus bellicis plurimum valet militum fortitudo. Ergo militaris magis pertinet ad fortitudinem, quàm ad prudentiam.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerb 24. Cùm dispositione initur bellum, & erit salus, vbi sunt multa consilia, sed consiliari pertinet ad prudentiam: ergo in rebus bellicis maximè necessaria est aliqua species prudentiæ, quæ militaris dicitur.

RESPONDEO dicendum, q́ ea, quæ secundum artem, & rationem aguntur, conformia esse oportet his, quæ secundum naturam, quæ à ratione diuina sunt instituta. Natura autem ad duo tendit. Primò quidem ad regendam vnamquamque rem in seipsa: secundò verò ad resistendum extrinsecis impugnantibus, & corruptiuis. Et ppter hoc non dedit solum animalibus vim concupiscibilem, per quam moueantur ad ea, quæ sunt saluti eorũ accommoda, sed & vim irascibilem, per quam animal resistit impugnantibus. Vnde & in his, quę sunt secundũ

ratio-

rationem, non solum oportet esse prudentiam politicam, per quam conuenienter disponatur ea, quæ pertinent ad bonum commune, sed etiam militarem, per quam hostium insultus repellantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod militaris potest esse ars, secundum quod habet quasdam regulas rectè utendi quibusdam exterioribus rebus, puta armis, & equis: sed secundum quod ordinatur ad bonum commune, habet magis rationem prudentiæ.

AD SECVNDVM dicendū, quod alia negotia, quæ sunt in ciuitate, ordinantur ad aliquas particulares vtilitates. Sed militare negotium ordinatur ad tuitionem totius boni communis.

AD TERTIVM dicendum, quod executio militiæ pertinet ad fortitudinem. Sed directio ad prudentiam, & præcipuè secundum quod est in duce exercitus.

QVAESTIO LI.

De Virtutibus adiunctis prudentiæ, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de uirtutibus adiunctis prudentiæ, quæ sunt quasi partes potentiales ipsius.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum eubulia sit virtus.

¶ Secundo, utrum sit specialis uirtus à prudentia distincta.

¶ Tertio, vtrum synesis sit specialis virtus.

¶ Quarto, vtrum gnome sit specialis virtus.

QVÆSTIONIS LI.

De virtutibus Prudentiæ annexis, quæ potentiales prudentię partes vulgò nominantur,

In quatuor partes distributæ,

AXIOMA.

Cùm proprium sit virtutis, actum humanum, bonum, laudabilemq; reddere, id autem præstet 1 *Eubulia in consilio dando:* 3 *Synesis, in ijs rebus, quæ sub actionem cadunt, secundum quædam generalia principia, iudicandis;* 4 *Gnome, in ijsdem rebus, aliundè quàm ex generalibus principijs, decernendis: dubitandum non est, quin isti tres habitus, ad virtutis genus, sint referendi. Quoniam uerò diuersorum actuum, diuersæ sunt virtutes, præsertim quãdo in eiusmodi actibus, diuersa est bonitatis ratio:* 2 *Eubuliam, quæ in consilio dando cernitur, à Prudentia, quæ in præcipiẽdo maximè uersatur, seiunctam esse uirtutem, facilè quiuis intelligere pōt.*

287

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum eubulia sit uirtus.

AD PRIMVM sic pcedit. Videtur, quod eubulia non sit uirtus. Quia secundum Aug. in libro de * Libe. arbit. virtutibus nullus malè utitur. Sed eubulia, quæ est bene consiliatiua, aliqui malè utuntur, uel quia astuta consilia excogitant ad malos fines cõsequendos: aut quia etiam ad bonos fines consequẽdos aliqua peccata ordinant, puta qui furatur, ut eleemosynam det. ergo eubulia non est uirtus.

(1. 2. q. 7. ar. 6. & 3. dis. 33. q. 5. ar. 1. q. 2. Et 6 Eth. lect. 8 & 9. * lib. 2. de li. arb. c 18 & 19. to. 1 † li. 7. tex. 17. tom. 2. 1. 2. q 65. ar. 1.)

¶ 2 Pręterea, Virtus perfectio quædam est, ut dicitur in † 7. Phys. Sed eubulia circa consilium consistit, quod importat dubitationem, & inquisitionem, quæ imperfectionis sunt. ergo eubulia non est uirtus.

¶ 3 Pręterea, Virtutes sunt connexę adinuicem, ut suprà habitum * est. Sed eubulia nō est connexa alijs uirtutibus. Multi enim peccatores sunt bene consiliatiui, & multi iusti sunt in consilijs tardi. Ergo eubulia non est uirtus.

SED CONTRA est, quod eubulia est rectitudo consilij, ut Philoso. dicit in * 6. Eth. Sed recta ratio perficit rationem uirtutis ergo eubulia est uirtus.

(lib. 6. ca. 9 circa me. tom. 5.)

RESPONDEO dicendū, quod sicut suprà dictum * est, de ratione uirtutis humanæ est, quod faciat actum hominis bonum. Inter cæteros autem actus hominis proprium est ei, consiliari: quia hoc importat quandã rationis inquisitionẽ circa agenda, in quibus consistit vita humana. Nam vita speculatiua est supra hominẽ, ut dicitur in * 10. Eth. Eubulia aũt importat bonitatem consilij. Dr enim ab eu, quod est bonũ, & bule, quod est consiliũ, quasi bona consiliatio, uel potius bene consiliatiua. Vnde manifestum est, quòd eubulia est uirtus humana.

(q. 47. ar. 4. & 1. 2. q. 55. arti. 2. & 3. li. 10. ca. 7. à medio. tom. 5.)

AD PRIMVM ergo dicendū, quod non est bonum consilium, siue aliquis malũ finẽ in consiliando præstituat, siue etiam ad bonum finem malas uias adinueniat: sicut ẽt in speculatiuis nõ est bona ratiocinatio, siue aliquis falsum concludat, siue etiam concludat uerum ex falsis, quia non utitur cõuenienti medio. Et ideo utrũque prædictorum est contra rationem eubuliæ: ut Philosophus dicit in * 6. Ethicorum.

(lib. 6. ca. 9. tom. 5.)

AD SECVNDVM dicendum, quod etsi uirtus sit essentialiter perfectio quædam: non tñ oportet quod omne illud, quod est materia uirtutis, importet perfectionem. Oportet enim circa omnia humana perfici per uirtutes, & non solum circa actus rationis, inter quos est consilium, sed etiam circa passiones appetitus sensitiui, quę adhuc sunt multo imperfectiores. Vel potest dici, quòd virtus humana est perfectio secundum modum hominis, qui non potest per certitudinem comprehendere, ueritatẽ rerum simplicium, intuitu simplici, & præcipuè in agibilibus, quæ sunt contingentia.

AD TERTIVM dicendũ, quod in nullo peccatore, inquantum huiusmodi, inuenitur eubulia. Omne enim peccatum est contra bonam consiliationem. Requirit eñ ad bene consiliandum non solum adinuẽtio, uel excogitatio eorum, quæ sunt opportuna ad finem, sed etiã aliæ circunstantiæ, s. tempus congruum, ut nec nimis tardus, nec nimis uelox sit in consilijs: & modus consiliandi, ut scilicet sit firmus in suo consilio, & aliæ huiusmodi debitæ circunstantiæ, quæ peccatores peccando non obseruant. Quilibet autem uirtuosus est bene consiliatiuus in his, quæ ordinantur ad finem uirtutis: licet fortè in aliquibus particularibus negotijs non sit bene consiliatiuus, puta in mercationibus, uel in rebus bellicis, uel in aliquo huiusmodi.

288

ARTICVLVS II.

Vtrum eubulia sit uirtus distincta à prudentia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod eubulia non sit virtus distincta à prudentia: quia, ut Philosophus dicit in 6.* Ethicor. videtur prudentis esse bene consiliari. Sed hoc pertinet ad eubuliam, ut dictum † est. ergo eubulia non distinguitur à prudentia.

(Locis suprà art. 1. notatis. * li. 6. ca. 5. † Ar. pręce.)

¶ 2 Pręterea, Humani actus, ad quos ordinantur humanæ uirtutes, præcipuè specificantur ex fine, ut suprà dictum * est. Sed ad eundem finem ordinantur eubulia, & prudentia, ut dr † 6. Ethic. non autem ad quendam particularem finem, sed ad communem finem totius uitæ. ergo eubulia non est uirtus distincta à prudentia.

(1. 2. q. 18. ar. 4 † lib. 6. ca. 11. tom. 5.)

¶ 3 Pręterea, In scientijs speculatiuis, ad eandem scientiam pertinet inquirere, & determinare. ergo pari ratione in operatiuis hoc pertinet ad eandem uirtutem. Sed inquirere pertinet ad eubuliam, determinare autem ad prudentiam. ergo eubulia non est alia uirtus à prudentia.

SED CONTRA est, quod prudentia est præceptiua, vt dicitur * in 6. Eth. hoc autem non conuenit eubuliæ. ergo eubulia est alia uirtus à prudentia.

(li. 6. ca. 10. circa medium to. 5)

Ar.prece. & 1. 2.q. 55 ar.2.& 3.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum * est supra, virtus propriè ordinatur ad actum, quē reddit bonum: & ideo oportet sm differentiam actuum esse diuersas virtutes, & maximè qñ non est eadem ratio bonitatis in actibus. Si enim esset eadem ratio bonitatis in eis, tunc ad eandē uirtutem pertinerent diuersi actus. Sicut ex eadem dependet bonitas amoris, desiderii, & gaudij: & ideo omnia ista pertinent ad eadem uirtutē charitatis. Actus aūt rationis ordinati ad opus sunt diuersi, nec habent eandem rōnem bonitatis, ex alio enim efficit homo benè consiliatiuus, & benè iudicatiuus, & benè præceptiuus. Quod patet ex hoc, ꝙ ista aliquando ab inuicem separantur. Et ideo oportet aliam esse virtutem eubuliam, per quam homo est benè consiliatiuus, & aliam prudentiam, per quam homo est benè præceptiuus. Et sicut consiliari ordinatur ad præcipere, tanquam ad principalius, ita ēt eubulia ordinatur ad prudentiam, tanquam ad principaliorem uirtutē, sine qua nec virtus esset, sicut nec morales virtutes sine prudentia, nec cæteræ virtutes sine charitate.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ad prudētiā ptinet bñ consiliari imperatiuè, ad eubuliam autem elicitiuè.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ad vnū finem vltimū, quod est benè viuere totū, ordinantur diuersi actus, sm quendam gradum. Nam præcedit consilium, sequitur iudicium, & ultimum est præceptum, quod immediatè se habet ad finem vltimum. Alij aūt duo actus remotè se habent: qui tamen habent quosdā proximos fines. Consilium quidem inuentionem eorum, quæ agēda sunt, iudicium autem certitudinem. Vnde ex hoc nō sequitur, ꝙ eubulia & prudentia non sint diuersæ virtutes: sed quòd eubulia ordinetur ad prudentiam, sicut virtus secundaria ad principalem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ etiam in speculatiuis alia rōnalis scientia est dialectica, quæ ordinatur ad inquisitionem inuentiuam, & alia scientia demonstratiua, quæ est ueritatis determinatiua.

290

ARTICVLVS III.

Vtrum synesis sit virtus.

1.2.q.57. ar 6. & 3. di.33.q 3. art 1 q.2. Et 6. Eth. lect. 9. * li 2. c.1. tom.5. † lib 6 ca 11.à med * lib.6.ca 10.tom.5.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ synesis non sit virtus. Virtutes enim non insunt nobis à natura; ut dicitur in secundo * Ethic. Sed synesis inest aliquibus a natura. Vt dicit Philosophus in sexto † Ethicorum. Ergo synesis non est uirtus.

¶ 2 Præterea, Synesis, ut in eodem libro † dicitur, est solum iudicatiua. Sed iudiciū solum sine peccato pōt esse etiam in malis. Cum ergo uirtus sit solum in bonis, videtur quod synesis non sit virtus.

¶ 3 Præterea, Nunquā est defectus in præcipiēdo, niū sit aliqs defectus in iudicādo, saltē in particulari operabili, in quo oīs malus errat. Si ergo synesis ponit virtus ad bñ iudicandum, vr, ꝙ non sit necessaria alia uirtus ad benè præcipiendum, & ideo prudentia erit superflua; quod est inconueniens. Non ergo synesis est uirtus.

SED CONTRA, Iudiciū est perfectius, ꝗ consiliū. Sed eubulia, quæ est bñ consiliatiua, est uirtus. Ergo multo magis synesis, quæ est benè iudicatiua, est virtus.

RESPONDEO dicendū, ꝙ synesis importat iudiciū rectū, non quidē circa speculabilia, sed circa particularia operabilia, circa quæ ēt est prudentia. Vñ sm synesim dicuntur aliqui in Græco syneti, id est, sensati, vel eusyneti, id est, hoīes boni sensus. Sicut ecōtrario q carēt hac virtute, dicunt asyneti, id est insensati. Oportet aūt, ꝙ sm differentiā actuū, qui non reducuntur in eandem cām, sit ēt diuersitas virtutum. Manifestum est autem ꝙ bonitas consilij, & bonitas iudicij, non reducunt in eandem cām. Multi enim sunt benè consiliatiui, qui tñ non sunt benè sensati, quasi rectè iudicantes: sicut ēt in speculatiuis aliqui sunt benè inquirentes pp hoc, ꝙ ratio eorum prompta est ad discurrendum p diuersa, quod vr prouenire ex dispositione imaginatiuæ virtutis, quæ de facili pōt formare diuersa phantasmata. Et tñ huiusmodi qñq; non sunt boni iudicij, quod est propter defectum intellectus, qui maximè cōtingit ex mala dispositione communis sensus non benè iudicantis. Et ideò oportet præter eubuliam, esse aliam virtutem, quæ est benè iudicatiua, & hæc dicitur synesis.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ rectum iudicium in hoc consistit, ꝙ uis cognoscitiua apprehendat rem aliquā, sm quod in se est. Quod quidem puenit ex recta dispositione virtutis apprehēsiuæ: sicut in speculo, si fuerit bñ dispositum, imprimunt formæ corporum sm quod sunt. Si uerò fuerit speculū malè dispositum, apparent ibi imagines distortæ, & prauè se hētes. Quod autē uirtus cognoscitiua sit bene disposita ad recipiēdum res, sm quod sunt, contingit quidē radicaliter ex natura, consummatiuè aūt ex exercitio, uel ex munere gratiæ. Et hoc dupliciter. Vno modo directè ex parte ipsius cognoscitiuæ uirtutis, puta quia non est imbuta prauis conceptionibus, sed ueris, & rectis. Et hoc pertinet ad synesim, sm qđ est specialis uirtus. Alio mō indirectè ex bona dispositione appetitiuæ uirtutis: ex qua sequit ꝙ homo bñ iudicet de appetibilibus. Et sic bonū virtutis iudiciū consequit habitus uirtutū moraliū, sed circa fines: synesis aūt est magis circa ea, quæ sunt ad finem.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ in malis potest quidem iudicium rectum esse in vniuersali, sed in particulari agibili semper eorum iudicium corrumpitur, vt suprà habitum * est.

q.47.ar. 2. & 13.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ contingit quandoq; id quod benè iudicatum est, differri, uel negligenter agi, aut inordinatè. Et ideò post uirtutem, quæ est benè iudicatiua, necessaria est finalis uirtus principalis, quæ est benè præceptiua, scilicet prudentia.

289

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gnome sit specialis virtus.

Locis suprà art. 3. citatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ gnome non sit specialis uirtus à synesi distincta, qa sm synesim dicitur aliquis benè iudicatiuus. Sed nullus potest dici benè iudicatiuus, nisi in omnibus bñ iudicet. Ergo synesis se extendit ad omnia dijudicāda. Non est ergo aliqua alia uirtus benè iudicatiua, quæ gnome dicatur.

¶ 2 Præterea, Iudicium medium est inter consiliū & præceptum. Sed una tantum virtus est benè consiliatiua, s. eubulia: & vna tm̄ uirtus est benè præceptiua, scilicet prudentia. Ergo etiam una tantum est uirtus benè iudicatiua, scilicet synesis.

¶ 3 Præterea, ea, quæ rarò accidunt, in quibus oportet aliqñ à communibus legibus discedere, uidentur præcipuè casualia esse, quorum non est ratio, ut dicitur in secundo Physicorum. * Omnes autem virtutes intellectuales pertinent ad rationem rectam. Et circa prædicta non est aliqua virtus intellectualis.

lib.2.text. 48 & 57. tom.2.

SED CONTRA est, ꝙ Philosophus determinat in 6 Ethic.* gnomen esse specialem virtutem.

lib.6.c.11. tom.5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ habitus cognoscitiui distinguuntur sm altiora, vel inferiora principia, sicut sapientia in speculatiuis altiora principia considerat, quàm scientia & ideò ab ea distinguitur. Et ita etiā oportet esse in actiuis. Manifestum est autem, ꝙ illa, quæ sunt præter ordinē inferioris principij, siue causæ, reducuntur qñq; in ordinē altioris principij, sicut monstruosi partus animalium sunt præter ordinem uirtutis actiuæ in semine, tamen cadūt sub ordine altioris principij, s. cælestis corporis, uel ulterius prouidentiæ diuinæ. Vnde ille, qui consideraret uirtutem actiuam in semine, non posset certum iudicium ferre de huiusmodi monstris, de quibus non tamen potest iudicari, sm considerationem diuinæ prouidentiæ. Contingit autem quandoque aliquid esse faciendum præter communes regulas agendorum: puta cùm impugnatori patriæ non est

est depositum reddendum, uel aliquid aliud huiusmodi. Et ideò oportet de huiusmodi iudicare ſm aliqua altiora principia, quàm sint regulæ communes, ſm quas iudicat synesis. Et secundum illa altiora principia exigitur altior uirtus iudicatiua, quæ uocatur gnome, quæ importat quandam perspicacitatem iudicij.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ synesis est uerè iudicatiua de omnibus, quæ ſm communes regulas fiunt; sed præter communes regulas sunt quædam alia dijudicanda, ut iam dictum * est.

Ar præce.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ iudicium desumitur ex proprijs principijs rei, inquisitio autem fit etiam per communia. Vnde etiam in speculatiuis dialectica, quæ est inquisitiua, procedit ex cõmunibus; demonstratiua aũt, quæ est iudicatica, procedit ex proprijs. Et ideò eubulia, ad quam pertinet inquisitio consilij, est una de omnibus, non autem synesis, quæ est iudicatiua. Præceptum autem respicit in omnibus vnam rationem boni, & ideò etiam prudentia non est nisi una.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ omnia illa, quæ præter communem cursum contingere possunt considerare, pertinet ad solam prouidentiam diuinam. Sed inter homines ille, qui est magis perspicax, põt plura horum sua ratione dijudicare. Et ad hoc pertinet gnome, quæ importat quandam perspicacitatem iudicij.

QVAESTIO LII.

De dono consilij, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de dono consilij, quod respondet prudentiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum cõsilium debeat poni inter septem dona Spiritus sancti.

¶ Secundo, vtrum donum consilij respondeat virtuti prudentiæ.

¶ Tertio, utrum donum consilij maneat in patria.

¶ Quarto, utrum quinta beatitudo, quæ est, Beati misericordes, &c. respondeat dono consilij.

QVÆSTIONIS LII.

De consilio, quod spiritus sancti donum est, In quatuor partes distributæ,

AXIOMA.

1 *Consilium, spiritus sancti donum est, iustorum animos, non modò in præsenti uita,* 3 *sed etiam in cœlesti patria, ad ea, quæ in actionibus rectæ sunt uidenda illustrans,* 2 *quod prudentiæ, virtuti finitimæ,* 4 *& misericordiæ beatitudini quintæ, ita respondet, vt utranque, dirigat, iuuet, atq; perficiat.*

291

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum consilium debeat poni inter dona Spiritus sancti.

3. di. 35. q. 2. ar. 4. q. 1

AD PRIMVM sic pceditur. Vr, ꝙ consilium non debeat poni inter dona Spiritus sancti: dona enim Spiritus sancti in adiutorium uirtutũ danť, vt patet per Gregor. in * secundo Moral. Sed ad consiliandum homo sufficienter perficitur per uirtutem prudentiæ, uel etiam eubulij, ut ex † dictis patet. Ergo cõsilium non debet poni inter dona Spiritus sancti.

* li. 2. Mora c 36 añ medium. † q. 47. & 51. arti. 1. & 2.

¶ 2 Præterea, Hæc vř esse differentia inter semptem dona Spiritus sancti, & gratias gratis datas, quòd gratiæ gratis datæ non dantur omnibus, sed distribuunť diuersis: dona autẽ Spiritus sancti dantur omnibus habentibus Spiritum sanctum. Sed consiliũ uidetur esse de his, quæ specialiter aliquibus à Spiritu sancto dantur, ſm illud 1. Machab. 2. Ecce Simon frater uester, ipse uir cõsilij est. Ergo consilium magis debet poni inter gratias gratis datas, quàm inter septem dona Spiritus sancti.

¶ 3 Præterea, Rom 8. dicitur: Qui Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Sed his, qui ab alio aguntur, non competit consilium. Cùm ergo dona Spiritus sancti maximè competant filijs Dei, qui acceperunt Spiritũ adoptionis filiorum, uidetur quòd consilium inter dona Spiritus sancti poni non debeat.

SED CONTRA est, ꝙ Isa. 11. dicitur: Requiescet super eum Spiritus consilij, & fortitudinis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ dona Spiritus sancti, vt suprà dictum * est, sunt quædã dispositiones, quibus anima redditur benè mobilis à Spiritu sancto. Deus autem mouet vnumquodq; ſm modum eius, quod mouetur; sicut creaturam corporalẽ mouet per tempus, & locum, creaturam autem spiritualem per tempus, & non per locum, ut Aug. dicit in 8. * super Genesim ad literã. Est aũt proprium rõnali creaturæ, ꝙ per inquisitionem rõnis moueatur ad aliquid agendum, quæ quidem inquisitio consilium dř. Et ideo Spiritus sanctus dicit per modum consilij creaturam rationalem mouere. Et propter hoc consilium ponitur inter dona Spiritus sancti.

1. 2. q. 68. ar. 1.

li. 8. ca. 26. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ prouidẽtia, uel eubulia, siue sit acquisita, siue sit infusa, dirigit hominẽ in inquisitione consilij ſm ea, quę ratio comprehendere potest. Vnde homo per prudentiam, uel eubuliam fit benè consilians, uel sibi, uel alij. Sed quia humana ratio non potest comprehendere singularia, & contingentia, quæ occurrere possunt, fit, ꝙ cogitationes mortaliũ sunt timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ, ut dicitur Sapien 9. Et ideo indiget homo in inquisitione consilij dirigi à Deo, qui omnia comprehendit. Quod fit per donum consilij, per quod homo dirigitur, quasi consilio à Deo accepto. Sicut etiam in rebus humanis, qui sibiipsis non sufficiunt in inquisitione consilij, à sapientioribus consilium requirunt.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ hoc potest pertinere ad gratiam gratis datam, quòd aliquis sit ita boni consilij, quòd alijs consilium præbeat, sed quòd aliquis à Deo consilium habeat, quid fieri oporteat in his, quæ sunt necessaria ad salutem, hoc est commune omnium sanctorum.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ filij Dei aguntur à Spiritusancto ſm modum eorum, saluato scilicet libero arbit. quod est facultas uoluntatis, & rationis. Et sic inquantum ratio à Spiritu sancto mouetur, uel instruitur de agendis, competit filijs Dei donum consilij.

292

ARTICVLVS II.

Vtrum donum consilij respondeat virtuti prudentiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vř, ꝙ donũ consilij non rñdeat conuenienter virtuti prudentię. Inferius enim in suo supremo attingit id, quod est superius, ut patet per Dionysiũ septimo capite de * diuin. nom. sicut homo attingit angelum ſm intellectum. Sed uirtus cardinalis est inferior dono, ut suprà habitum † est. Cùm ergo cõsilium sit primus, & infimus actus prudentię, supremus autem actus eius est præcipere, medius autem iudicare, videtur ꝙ donum respondens prudentiæ, non sit consilium, sed magis iudicium, uel præceptum.

3. di. 34. q. 1. artic. 2. cor. co. 1. fi. Et dist. 35. q 2. ar. 4. q. 1. art. 2. cor. * inter medium, & finem illius. † 1. 2. q. 68 ar. 8.

¶ 2 Præterea, Vni virtuti sufficienter auxilium præbetur per unum donum, quia quanto aliquid est superius, tanto est magis unitũ, ut probatur in libro de Causis. Sed prudentię auxilium prębetur per donum sciẽtię, quę non solum est speculatiua, sed etiam practica, vt suprà habitum * est. Ergo donum consilij non respondet virtuti prudentię.

q. ar. 3.

¶ 3 Præterea, Ad prudentiã propriè pertinet dirigere, vt suprà habitum * est. Sed ad donũ cõsilij pertinet, ꝙ homo dirigatur à Deo, sicut dictum † est. Ergo donum consilij non pertinet ad uirtutem prudentię.

q 47. ar. 8. † Ar. pręc.

SED CONTRA est, quod donũ consilij est circa ea, quę sunt agenda propter finem. Sed circa hęc est etiã prudentia. Ergo sibijnuicem correspondent.

RESPONDEO dicendum, ꝙ principium motiuum inferius adiuuatur præcipuè, & perficitur ꝑ hoc, ꝙ mouetur à superiori motiuo principio: sicut corpus in hoc, quòd mouetur à spiritu. Manifestum est autem, quòd rectitudo rationis humanæ comparatur ad rationem diuinam, sicut principium motiuum inferius, qđ mouetur ad superius, & refertur in ipsum. Ratio enim æterna est suprema regula omnis humanæ rectitudinis. Et ideo prudentia, quæ importat rationis rectitudinē, maximè perficitur, & iuuatur, secundum quod regulatur, & mouetur à Spiritu sancto, quod pertinet ad donū consilij, vt dictum* est. Vnde donum consilij respondet prudentiæ, sicut ipsum adiuuans & perficiens.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ iudicare, & ꝓcipere non est moti, sed mouentis. Et quia in donis Spiritus sancti, mens humana non habet se, vt mouēs, sed magis vt mota, vt suprà dictum* est: inde est, quòd non fuit conueniens, quòd donum correspondens prudentiæ, ꝓceptum diceretur, vel iudicium, sed consilium, per qđ pōt significari motio mentis cōsiliatæ ab alio cōsiliāte.

Ar. præce. & 1. 2. qō. 68. artic. 1.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ scientiæ donum non directè respondet prudentiæ, cùm sit in speculatiuis, sed secundum quandam extensionem eā adiuuat. Donum autem consilij directè respondet prudentiæ, sicut circa eadem existens.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ mouens motum, ex hoc, ꝙ mouetur, mouet. Vnde mens humana ex hoc ipso, quod dirigitur à Spiritu sancto, fit potens dirigere se, & alios.

293

ARTICVLVS III.

Vtrum donum consilij maneat in patria.

3. di. 35. q. 3. ar. 4. q. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Vř, ꝙ donum consilij non maneat in patria. Consilium enim est eorum, quæ sunt agenda ꝑꝑ finem. Sed in patria nihil erit agendum ꝑꝑ finem, quia ibi homines vltimo fine potientur. Ergo in patria non est donū consilij.

¶ 2 Præterea, Consilium dubitationem importat. In his enim, quæ manifesta sunt, ridiculum est consiliari: sicut patet per Philosophum in 3.* Ethi. In patria aūt tolletur omnis dubitatio. Ergo in patria nō erit consilium.

lib. 3. ca. 3. to. 5.

¶ 3 Præterea, In patria sancti maximè Deo conformātur, secundum illud 1. Io. 3. Cùm apparuerit, similes illi erimus. Sed Deo non conuenit consilium, secundum illud Ro. 11. Quis consiliarius eius fuit? Ergo etiam neque sanctis in patria competit donum consilij.

SED CONTRA est, quod Greg.* dicit 17. Mor. Cumq; vniuscuiusq; gentis, vel culpa, vel iustitia ad supernæ curiæ consiliū ducitur, eiusdē gentis præpositus, vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur.

li. 17. Mor. ca. 7.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum* est, dona Spiritus sancti ad hoc pertinent, ꝙ creatura rationalis mouetur à Deo. Circa motionem autem humanæ mentis à Deo, duo considerari oportet. Primò quidē, ꝙ alia est dispositio eius, quod mouetur, dum mouetur, & alia dū est in termino motus. Et quidem, qñ mouens est solum principium mouendi, cessante motu, cessat actio mouentis super mobile, quod iam peruenit ad terminum, sicut domus postquam ædificata est, non ædificatur vlterius ab ædificatore. Sed quando mouens nō solum est causa mouendi, sed ēt est causa ipsius formæ, ad quam est motus, tunc non cessat actio mouentis ēt post adeptionem formæ, sicut sol illuminat aērē ēt postquā est illuminatus. Et hoc modo Deus causat in nobis & virtutem, & cognitionem, non solum qñ primò acquirimus, sed ēt quamdiu in eis perseueramus. Et sic cognitionem agendorum causat Deus in beatis, non quasi in ignorantibus, sed quasi continuando in eis cognitionē eorum, quæ agenda sunt, cùm quædam sint, quæ beati, vel angeli, vel homines non cognoscunt, quæ nō sunt de essentia beatitudinis, sed pertinent ad gubernationē rerum ſm diuinam prouidentiam. Et quātum ad h. c. st aliud considerandum, s. ꝙ mens beatorum mouetur aliter à Deo, & aliter mens viatorum. Nam mens viatorū mouetur à Deo in agendis per hoc, ꝙ sedatur anxietas dubitationis in eis præcedens. In mente verò beatorum circa ea, quæ non cognoscunt, est simplex nescientia, qua ēt angeli purgantur, ſm * Dionysium 7. cap. Cælest. hierar. Non aūt præcedit in eis inquisitio dubitationis, sed simplex conuersio ad Deum. Et hoc est Deum consulere, sicut Aug. dicit 5. super * Gen. ad literam, ꝙ angeli de inferioribus Deum cōsulunt. Vnde & instructio, qua super hoc à Deo instruuntur, consilium dicitur. Et secūdum hoc donum consilij est in beatis, inquantum in eis à Deo continuatur cognitio eorū, quæ sciunt, & inquantum illuminantur de his, quæ nesciunt circa agenda.

Ar. præce. & 1. 2 qō. 68. artic. 1.

c. 7. à me.

li. 5. ca. 19. cir. principiū, to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ēt in beatis sunt aliqui actus ordinati ad finem, vel quasi procedentes ex consecutione finis: sicut ꝙ Deum laudant, vel quibus alios pertrahunt ad finem, quem ipsi sunt cōsecuti, sicut sunt ministeria angelorum, & orationes sanctorū. Et quantum ad hoc habet in eis locum donum cōsilij.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ dubitatio pertinet ad consilium secundum statum præsentis vitæ, non autem pertinet secundum quod est consilium in patria, sicut etiam virtutes cardinales, nō habent omnino eosdem actus in patria, & in via.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ consiliū non est in Deo sicut in recipiēte, sed sicut in dāte. Hoc aūt mō cōformantur Deo sancti in patria, sicut recipiēs influenti.

294

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quinta beatitudo, quæ est de misericordia, respondeat dono consilij.

1. 2. qō. 69. ar. 3. ad 3. Et 3. di. 34. q. 1. arti. 4. co. & Mat. 5. col. 10.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, ꝙ quinta beatitudo, quæ est de misericordia, non respondeat dono consilij. Omnes. n. beatitudines sunt quidā actus virtutū, vt ī. habitum * est. Sed per cōsiliū in omnibus virtutum actibus dirigimur: ergo cōsilio non respondet magis quinta beatitudo, quàm alia.

*1. 2. q. 69. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Præcepta dantur de his, quæ sunt de necessitate salutis, consilium aūt datur de his, quę nō sunt de necessitate salutis, misericordia aūt est de necessitate salutis, secūdum illud Iac. 2. Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam. Paupertas autem non est de necessitate salutis, sed pertinet ad perfectionem vitæ, vt patet Matth. 19. Ergo dono consilij magis respondet beatitudo paupertatis, ꝗ̄ beatitudo misericordiæ.

¶ 3 Præterea, Fructus consequuntur ad beatitudines, important. n. delectationem quandam spūalem, quæ cōsequitur perfectos actus virtutū. Sed inter fructus non ponit̄ aliquid rñdens dono consilij, vt patet Gal. 5. Ergo ēt beatitudo misericordiæ, non respondet dono cōsilij.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib.* de Sermone Domini in monte, Consilium conuenit misericordibus, quia vnicum remedium est de tantis malis erui, dimittere alijs, & dare.

lib. 1. ca. 9. paulò añ med. to. 4.

RESPONDEO dicendum, ꝙ consiliū propriè est de his, quæ sunt vtilia ad finem. Vnde ea, quæ maximè sunt vtilia ad finem, maximè debent correspondere dono consilij. Hoc autem est misericordia, secūdum illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia vtilis est. Et ideo specialiter dono consilij respondet beatitudo misericordiæ, non sicut elicienti, sed sicut dirigenti.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ etsi consilium dirigat in omnibus actibus virtutum, specialiter tamen dirigit in operibus misericordiæ, ratione iam * dicta.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ consilium, secūdum quod est donum Spiritussancti, dirigit nos in omnibus, quæ ordinantur in finem vitæ æternæ, siue sint de necessitate salutis, siue non: & tamen non omne opus misericordiæ est de necessitate salutis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ fructus importat quidem vltimum. In practicis autem non est vltimū in

cognitio-

cognitione, sed in operatione, quę est finis. Et ideo inter fructus nihil ponitur, quod pertineat ad cognitionem practicam: sed solum ea, quæ pertinent ad operationes, in quibus cognitio practica dirigit; inter quæ ponitur bonitas, & benignitas, quæ respondent misericordiæ.

QVAESTIO LIII.

De vitijs prudentiæ oppositis, & primò de Imprudentia, in sex articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de vitijs oppositis prudentiæ. Dicit enim Aug. in 4. contra Iulianum, ꝙ omnibus virtutibus non solum sunt vitia manifesta discretione contraria, sicut prudentiæ temeritas, verùm etiam vitia quodammodo nec veritate, sed quadā specie fallente similia, sicut ipsi prudentiæ astutia. Primò ergo considerandum est de vitijs, quæ manifestè cōtrarietatem habent ad prudentiam: quæ scilicet vitia proueniunt ex defectu prudētiæ, vel eorum, quæ ad prudentiam requiruntur. Secundò de vitijs, quæ habent quandam similitudinem falsam cum prudentia, quæ scilicet contingunt per abusum eorum, quæ ad prudentiam requiruntur.

¶ Quia verò solicitudo ad prudentiam pertinet, circa primum consideranda sunt duo: primò quidem de imprudentia; secundò, de negligentia, quæ solicitudini opponitur.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, de imprudentia, vtrum sit peccatum.
¶ Secundo, vtrum sit speciale peccatum.
¶ Tertio, de præcipitatione, siue temeritate.
¶ Quarto, de incon[si]deratione.
¶ Quinto, de inconstantia.
¶ Sexto, de origine horum vitiorum.

QVAESTIONIS LIII.

De Imprudentia,

In sex quæstiunculas distributæ,

AXIOMA.

1 *Imprudentiæ nomen, bifariàm apud Latinos vsurpatur; interdum vt prudentiæ priuationem, interdum verò, vt prauam qualitatem (vnde actiones prudentiæ repugnantes proficiscuntur) designet; Prioris generis imprudentia, propter negligentiæ culpam, quam sibi coniunctam habet, vitiosa est: Secundi quoque generis imprudentia propter damnandas actiones prudentiæ aduersantes, quas edit, culpam continet, interdum grauiorem, interdum leuiorem, pro ratione contemptus & grauitatis rerum, in quibus versatur. Hæc tamē si plu-* 3 *rimas habeat sibi subiectas species, è quib⁹ sunt;* 3 *præcipitatio,* 4 *inconsiderantia,* 5 *atque inconstantia,* 6 *ex libidinum intemperantia potissimum originem trahentes,* 2 *speciale nihilominus est, & definiti generis peccatum.*

295

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum imprudentia sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ imprudentia non sit peccatum. Omne enim peccatum est voluntarium, vt Aug* dicit. Imprudentia autem non est aliquid voluntarium. Nullus enim vult esse imprudens. Ergo imprudentia nō est peccatum.

li. de vera relig. c. 14. to. 1.

¶ 2 Præterea, Nullum peccatum nascitur cum homine, nisi originale. Sed imprudentia nascitur cū homine, vnde & iuuenes imprudentes] sunt. Nec est originale peccatum, quod opponitur originali iustitiæ. Ergo imprudentia non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Omne peccatum per pœnitentiam tollitur. Sed imprudentia non tollitur per pœnitentiam. Ergo imprudentia non est peccatum.

SED CONTRA, Spiritualis thesaurus gratiæ non tollitur nisi per peccatū. Tollitur aūt per imprudētiam, secundum illud Prouerb. 21. Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti, & homo imprudens dissipabit illud. Ergo imprudentia est peccatum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ imprudentia dupliciter accipi potest. Vno modo priuatiuè, alio mō contrariè. Negatiuè aūt non propriè dicitur, ita s. quòd propriè importet solam carentiam prudentiæ, quæ potest esse sine peccato. Priuatiuè quidem imprudentia dr, inquantum aliquis caret prudentia, quam quis natus est, & debet habere. Et secundum hoc imprudentia est peccatum rōne negligentiæ, qua quis non adhibet studiū ad prudentiam habendam. Contrariè verò accipitur imprudentia, secundum quod ratio contrario modo mouetur, vel agit prudentiæ, puta si recta ratio prudentiæ agit consiliando, imprudens consilium spernit, & sic de alijs, quæ in actu prudentiæ consideranda sunt. Et hoc modo imprudentia est peccatum secundum propriam rationem prudentiæ. Non enim potest hoc contingere, ꝙ homo contra prudentiam agat, nisi diuertens à regulis, quibus ratio prudentiæ rectificatur. Vnde si hoc contingat per auersionem à regulis diuinis, est peccatum mortale, puta cùm quis, quasi contemnens, & repudians diuina documenta, p̄cipitanter agit. Si vero prętereas agat absque contemptu, & absque detrimento eorum, quæ sunt de necessitate salutis, est peccatum veniale.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ deformitatem imprudentiæ nullus vult, sed actum imprudentiæ vult temerarius, qui vult præcipitanter agere. Vnde & Philosophus dicit in* 6. Ethic. Quod ille, qui circa imprudentiam peccat volens, minus acceptatur.

li. 6 Ethic. cap. 5. non multum à fi. tomo 5

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit de imprudentia, secundum quod sumitur negatiuè. Sciendum tamen, ꝙ carentia prudentiæ, & cuiuslibet virtutis includitur in carentia originalis iustitiæ, quæ totam animam perficiebat. Et secundum hoc omnes isti defectus virtutum possunt reduci ad originale peccatū.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ per pœnitentiam restituitur prudentia infusa, & sic cessat carentia huius prudentiæ. Non tamen restituitur prudentia acquisita quantum ad habitum, sed tollitur* habitus contrarius, in quo propriè consistit peccatum imprudentiæ.

*Al. actus

296

ARTICVLVS II.

Vtrum imprudentia sit speciale peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ imprudentia non sit speciale peccatū. Quicunque enim peccat, agit cōtra rationem rectam, quæ est prudentia. Sed imprudentia consistit in hoc, ꝙ aliquis agit contra prudentiam, vt dictum* est. ergo imprudentia non est speciale peccatum.

Ar. præce.

¶ 2 Præterea, Prudentia magis est affinis moralibus actibus, quàm scientia. Sed ignorantia, quæ opponitur scientiæ, ponitur inter generales causas peccati. ergo multo magis imprudentia.

¶ 3 Præterea, Peccata contingunt ex hoc, quòd virtutum circumstantiæ corrumpuntur. Vnde & Dionys. dicit 4. cap. de* diu. nominib. ꝙ malum contingit ex singularibus defectibus. Sed multa requiruntur ad prudentiam, sicut ratio, intellectus, docilitas, & c. quæ supra sunt posita. ergo multæ sunt imprudentiæ species: ergo nō est speciale peccatum.

** c. 4. par. 4. in terme diū & fin. †quæst. 49*

SED CONTRA, Imprudentia contraria est prudentiæ, vt dictum* est. Sed prudentia est vna virtus specialis. Ergo & imprudentia est vnum vitium speciale.

Ar. 1. ad 1

RESPONDEO dicendum, quod aliquod vitium, uel peccatum pōt dici gñale dupliciter. Vno modo absolutè, quia scilicet est gñale respectu omniū peccatorū: alio modo, quia est gñale respectu quorundā vitiorū, quę sunt species eius. Primo aūt modo pōt dici aliqđ vitiū gñale dupliciter. Vno modo per essentiam, quia s. prædicatur de omnib. peccatis. Et hoc modo imprudentia non est gñale peccatū, sicut nec prudentia gñalis virtus, cū sint circa actus speciales, s. circa ipsos actus rōnis. Alio modo per participationem, & hoc modo imprudentia est gñale peccatū. Sicut eñ prudentia participatur quodāmodo in omnib. virtutibus, inquantū est directiua earum, ita & imprudentia in omnibus vitijs & peccatis. Nullum eñ peccatum pōt accidere, nisi sit defectus in aliquo actu rationis dirigentis, quod pertinet ad imprudentiam. Si uerò dicatur peccatū gñale non simpliciter, sed ſm aliquod genus quia s. continet sub se multas species, sic imprudentia est gñale peccatum. Continet eñ sub se diuersas species tripliciter. Vno quidē modo per oppositū ad diuersas partes subiectiuas prudentiæ. Sicut eñ distinguitur prudentia in monasticam, quæ est regitiua vnius, & in alias species prudentię quę sunt multitudinis regitiuæ, vt supra habitū * est; ita ēt imprudentiæ. Alio modo ſm partes, quasi potentiales prudētiæ, quæ sunt uirtutes adiunctæ, & accipiūtur ſm diuersos actus rōnis. Et hoc modo quantū ad defectum consilij circa quod est eubulia, est præcipitatio siue temeritas imprudentiæ species. Quantū uerò ad defectū iudicij, circa quod sunt synesis & gnome, est inconsideratio. Quantū verò ad ipsum præceptum, quod est proprius actus prudentiæ, est inconstātia & negligētia. Tertio modo pōt sumi per oppositū ad ea, quæ requiruntur ad prudentiā, quæ sunt quasi partes integrales prudentiæ. Sed quia oīa illa ordinanī ad dirigendum prędictos tres rōnis actus, inde est quod oēs defectus oppositi reducuntur ad quatuor pdictas partes, sicut incautela & incircumspectio includuntur sub incōsideratione. Qđ autē aliqs deficiat à docilitate uel memoria, uel rōne, ptinet ad pcipitationē. improuidētia verò & defectus intelligētiæ & solertiæ ptinet ad negligentiā & inconstantiā.

q. 48. & 50. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ratio illa procedit de generalitate, quæ est secundum participationem.

AD SECVNDVM dicendum, quod quia scietia est magis remota à moralibus, quàm prudentia, ſm propriam rationem virtusque, inde est quod ignorantia nō habet de se rōnem peccati mortalis, sed solum rationem negligentiæ præcedentis uel effectus sequentis, & propter hoc ponit inter generales causas peccati. Sed imprudētia ſm propriam rationem importat vitium mortale, & ideo magis potest dici speciale peccatum.

AD TERTIVM dicendū, quod qñ corruptio diuersarū circunstantiarū habet idem motiuum, non diuersificat peccati species, sicut eiusdē speciei est peccatum, vt aliquis accipiat non sua, & ubi non debet, & qñ non deberet. Sed si sint diuersa motiua, tunc essent diuersę species, puta si unus acciperet ubi non deret, ut faceret iniuriā loco sacro, quod faceret speciē sacrilegij. Alius, qñ non debet propter solū superfluū appetitum habēdi, quod esset simplex auaritia. Et iō defectus eorū, quę requirunt ad prudentiā, non diuersificāt species, nisi quatenus ordinantur ad actus rationis, ut dictum * est.

* In corp. ar. & 1. 2. q. 72. ar. 9.

297

ARTICVLVS III.

Vtrum præcipitatio sit peccatum sub imprudentia contentum.

Infr. art. 5. colū. & q. 127. art. 1. ad 2. & mal. q. 15. ar. 4. co.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr̃, quod pręcipitatio nō sit peccatū sub imprudētia cōtētū. Imprudētia eñ opponit uirtuti prudētiæ. Sed pcipitatio opponit dono consilij. Dicit eñ Greg. * in 2. Moral. quod donū consilij datur cōtra præcipitationem. Ergo præcipitatio nō est peccatū sub imprudētia contētum.

* li. 2. cap. 36 parum añ mediū.

¶ 2 Pręterea, Pręcipitatio vr̃ ad temeritatem pertinere. Temeritas autem præsumptionem importat, quæ pertinet ad superbiam ergo pręcipitatio non est vitium sub imprudentia contentum.

¶ 3 Præterea, Pręcipitatio uidetur importare quandā inordinatā festinationem. Sed in consiliando nō solum contingit esse peccatum per hoc, quod aliquis est festinus, sed etiam si sit nimis tardus, ita quod prætereat oportunitas operis, & etiam ſm inordinationes aliarum circunstantiarum, vt dicitur in * 6. Ethicorum. ergo non magis præcipitatio debet poni peccatum sub imprudentia contentum, quàm tarditas, aut aliqua alia huiusmodi ad inordinationem consilij pertinentia.

lib. 6. ca. 9. tom. 5.

SED CONTRA est quod dr̃ Prouerb. 4. Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant. Tenebræ autem uiæ impietati, pertinent ad imprudentiam ergo corruere siue præcipitari, ad imprudentiam pertinet.

RESPONDEO dicendū quod præcipitatio in actibus animæ metaphoricè dr̃ ſm similitudinem à corporali motu acceptam. Dr̃ autem præcipitari ſm corporalem motum, quod à superiori in ima peruenit, ſm impetum quendā proprij motus, uel alicuius impellentis, nō ordinatè descendendo p gradus. Summum autē animæ est ipsa ratio, imū aūt est operatio per corpus exercita. Gradus aūt medij, per quos oportet ordinatè descendere, sunt memoria præteritorū, intelligentia pręsentium, solertia in considerandis futuris euētibus, ratiocinatio conferens unū alteri, docilitas per quā aliquis acquiescit sententijs maiorum: per quos quidē gradus aliquis ordinatè descendit rectè consiliando. Si quis aūt feratur ad agendū per impetum voluntatis, vel passionis pertransitis hmōi gradibus, erit præcipitatio. Cūm ergo inordinatio consilij ad imprudentiam pertineat, manifestū est quod vitium præcipitationis sub imprudentia continetur.

AD PRIMVM ergo dicendum quod consilij rectitudo pertinet ad donum consilij, & ad virtutem prudentiæ, licet diuersimodè, vt supra dictum * est, & ideo pręcipitatio vtrique contrariatur.

q. præced. art. 2.

AD SECVNDVM dicendū, quod illa dicuntur fieri temerè, quæ ratione non reguntur. Quod quidem potest cōtingere dupliciter. Vno modo ex impetu uolūtatis vel passionis, alio modo ex contēptu regulę dirigentis. Et hoc propriè importat temeritas. Vnde vr̃ ex ea radice superbiæ prouenire, quæ refugit subesse regulæ alienæ, præcipitatio autem se hēt ad utrunque. Vnde temeritas sub præcipitatione continetur, quamuis præcipitatio magis respiciat primum.

AD TERTIVM dicēdū, quod in inquisitione cōsilij multa particularia sunt cōsiderāda. Et iō Philoso. dicit in * 6. Eth. Oportet cōsiliari tardè. Vñ præcipitatio directius opponit rectitudini cōsilij, quàm tarditas superflua, quæ habet quandam similitudinem recti consilij.

lib. 6. ca. 9. parū a pricipio, t. 5.

298

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inconsideratio sit speciale peccatum sub imprudentia contentum.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, quod inconsideratio non sit peccatum speciale sub imprudentia contentū. Lex eñ diuina ad nullum peccatum nos inducit, ſm illud Psal. 18 Lex Domini immaculata. Inducit autem ad non considerandum, secundū illud Matth. 10. Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, ergo inconsideratio non est peccatum.

Supr. ar. 2. cor. & infrà art. 5. cor. & mal. q. 15. art. 4. corp.

¶ 2 Pręterea, Quicunq; consiliatur, oportet quod multa consideret. Sed per defectum consilij est pręcipitatio, & per consequens ex defectu considerationis. ergo præcipitatio sub inconsideratione continetur. Non ergo inconsideratio est speciale peccatum.

¶ 3 Præterea, Prudentia consistit in actibus rationis practicæ, qui sunt consiliari, iudicare de consiliatis, & pcipere. Sed cōsiderare pręcedit oēs istos actus, quia pertinet etiam ad intellectū peculiarū. ergo inconsideratio non est speciale peccatū sub imprudentia contentū.

SED

SED CONTRA est, q̃ dr̃ Prouerb. 4. Oculi tui videant recta, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos, quod pertinet ad prudentiam. Sed cõtrariũ huius agitur per inconsiderationem. ergo inconsideratio est speciale peccatum sub imprudentia contentum.

RESPONDEO dicẽdũ, q̃ consideratio importat actũ itellectus, seu ueritatẽ rei intuẽtis. Sicut aũt inquisitio ptinet ad rõnem, ita iudicium pertinet ad intellectũ. Vñ & in speculatiuis demonstratiua scientia dr̃ iudicatiua, inquantũ per resolutionẽ in prima principia intelligibilia, de ueritate inquisitorũ diiudicat. Et ideo cõsideratio maximè pertinet ad iudicium. Vñ & defectus recti iudicij ad uitiũ incõsiderationis ptinet, put. s. aliqs in rectè iudicando deficit ex hoc, q̃ cotemnit, uel negligit attendere ea, ex quibus rectum iudiciũ pcedit. Vnde manifestum est, q̃ inconsideratio est peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Dñs non phibet considerare ea, quæ sunt agenda, vel dicenda, qñ homo hẽt opportunitatẽ, sed dat fiduciã discipulis in uerbis inductis, ut deficiente sibi opportunitate, uel pp imperitiã, uel qa subitò præoccupantur, in solo diuino cõfidãt cõsilio, qa cũ ignoramus, quid agere deamus, hoc solũ habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad Deũ, sicut dr̃ secundo Paralipomenon vigesimo. Alioquin si homo prætermittat facere quod potest, solum diuinũ auxilium expectans, videtur tentare Deum.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ tota consideratio eorũ, quæ in cõsilio attendunt, ordinatur ad rectè iudicandũ. Et ideo consideratio in iudicio perficitur. Vnde ẽt inconsideratio maximè opponit rectitudini iudicij.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ inconsideratio hic accipitur ẽm determinatam materiam, id est ẽm agibilia humana, in quibus plura sunt attendenda ad rectè iudicandum, quàm etiam in speculatiuis, quia operationes sunt in singularibus.

299

ARTICVLVS V.

Vtrũ inconstantia sit vitiũ sub imprudentia contentũ.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ inconstantia non sit uitiũ sub imprudentia contentũ. Inconstantia enim vr̃ in hoc consistere, q̃ homo non persistat in aliquo difficili. Sed persistere in difficilibus pertinet ad fortitudinem. ergo inconstantia magis opponitur fortitudini, quàm prudentiæ.

¶ 2 Præterea, Iaco. 3 dicitur: Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum. Sed zelus ad inuidiam pertinet. ergo inconstantia non pertinet ad imprudentiam, sed magis ad inuidiam.

¶ 3 Præterea, ille vr̃ esse inconstans, qui non perseuerat in eo, quod proposuerat, quod quidem pertinet in delectationibus ad incontinentẽ, & in tristitijs ad mollem, siue delicatum, ut dicitur * 7. Eth. ergo inconstantia non pertinet ad imprudentiam.

lib. 7. ca. 7. tom. 5.

SED CONTRA est, q̃ ad prudentiam pertinet præferre maius bonum minus bono. ergo desistere à meliori pertinet ad imprudentiam. Sed hoc est inconstantia. ergo inconstantia pertinet ad imprudentiam.

RESPONDEO dicendũ, q̃ inconstantia importat recessum quendã à bono proposito diffinito. Hmõi autem recessus principium quidem habet à vi appetitiua, nõ enim aliquis recedit à priori bono proposito, nisi pter aliquid, quod sibi inordinatè placet. Sed iste recessus non consummatur, nisi per defectum rationis, quæ fallitur in hoc, q̃ repudiat id, quod rectè acceptauerat. Et quia cùm possit resistere impulsui passionum si nõ resistat, hoc est ex debilitate ipsius, quæ non tenet se firmiter in bono proposito concepto. Et iõ inconstantia quantum ad sui cõsummationem, pertinet ad defectum rationis. Sicut aũt oĩs rectitudo rationis practicæ ptinet aliqualiter ad prudẽtiã, ita oĩs defectus eiusdem ptinet ad imprudentiã. Et ideo inconstantia ẽm sui cõsummationẽ ad imprudentiã pertinet. Et sicut præcipitatio est ex defectu circa actũ consilij, & inconsideratio circa actũ iudicij, ita inconstãtia circa actum præcepti. Ex hoc enim dr̃ aliquis esse inconstans, q̃ ratio deficit in præcipiendo ea, quæ sunt consiliata, & iudicata.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ bonum prudẽtiæ participatur in omnibus uirtutibus moralibus, & ẽm hoc persistere in bono pertinet ad omnes uirtutes morales, præcipuè tamen ad fortitudinem, quæ patitur maiorem impulsum ad contrarium.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ inuidia, & ira, quæ est contentionis principium, faciunt inconstantiam ex parte appetitiuæ uirtutis, ex qua est principium inconstantiæ, ut dictum * est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ continẽtia, & perseuerantia non uidẽtur esse in vi appetitiua, sed solum in ratione. Continens enim patitur quidẽ peruersas concupiscẽtias, & perseuerans graues tristitias: quod designat defectũ appetitiuæ uirtutis. Sed ratio firmiter persistit, continentis quidẽ contra concupiscentias, perseuerãtis autem contra tristitias. Vnde cõtinentia, & perseuerantia uidentur esse species constantiæ ad rationem pertinentis, ad quam etiam pertinet inconstantia.

300

ARTICVLVS VI.

Vtrum prædicta vitia oriantur ex luxuria.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ prædicta vitia non oriantur ex luxuria. Inconstantia eñ oritur ex inuidia, ut dictum † est. Sed inuidia est vitium distinctum à luxuria. ergo prædicta uitia non oriantur ex luxuria.

Inf. q. 153. art. 4 & 5. Et mal q. 15. art. 4
† Ar. præced. ad 2.

¶ 2 Præterea, Iacobi primo dr̃. Vir duplex animo inconstans est in omnibus uijs suis. Sed duplicitas non vr̃ ad luxuriam pertinere, sed magis ad dolositatem, quæ est filia auaritiæ, secundum Greg * 31. Moral. ergo prædicta uitia non oriuntur ex luxuria.

li. 31. c. 31 à medio.

¶ 3 Præterea, Prædicta vitia pertinent ad defectũ rationis. Sed uitia spiritualia propinquiora sunt rationi, quàm vitia carnalia. ergo prædicta uitia magis oriuntur ex vitijs spiritualibus, quàm ex vitijs carnalibus.

SED CONTRA est, quod Grego. * 31 Moral. ponit, prædicta vitia ex luxuria oriri.

lib. 31 Moral. ca. 31. à medio.

RESPONDEO dicendum, q̃ sicut Philos. dicit in * 6 Eth. delectatio maxime corrumpit æstimationem prudentiæ: & præcipuè delectatio, quæ est in venereis, quæ totam animam absorbet, & trahit ad sensibilem delectationem. Perfectio autem prudentiæ, & cuiuslibet intellectualis virtutis consistit in abstractione à sensibilibus. Vnde cùm prædicta uitia pertineant ad defectũ prudentiæ, & rationis practicæ, sicut habitum * est, sequitur quòd ex luxuria maximè oriantur.

lib. 6 ca. 5. & li. 7. c. 11. à me. tom. 5.
Ar. 2 & 5. huius q̃. t.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ inuidia, & ira causant inconstantiam, pertrahẽdo rationem ad aliud. Sed luxuria causat inconstantiã, totaliter extinguendo iudicium rationis. Vnde Philos dicit in * 7 Eth q̃ incontinens iræ audit quidẽ rationem, sed non perfectè. Incontinens autem concupiscentiæ totaliter eam non audit.

lib. 7. c. 6. tom. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ etiam duplicitas animi est quiddam consequens ad luxuriam, sicut & inconstantia, prout duplicitas animi importat uertibilitatẽ animi ad diuersa. Vñ & Terẽtius * in Eunucho dicit, quòd in amore est bellum, & rursus pax, & induciæ.

In scæna 1 q̃ incipit, Quid igitur faciã? circa medium illius.

AD TERTIVM dicendum, q̃ uitia carnalia intantum magis extinguunt iudicium rationis, inquantum longius abducunt à ratione.

QVAESTIO LIIII.

De Negligentia, in tres articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de negligentia.

¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum negligentia sit peccatum speciale.

¶ Secundo, cui virtuti opponatur.

¶ Tertio, vtrum negligentia sit peccatum mortale.

QVAE-

QVÆSTIONIS LIIII.
De Negligentia,
Trifariam partitae.

AXIOMA.

Negligentia, quæ debitæ sollicitudinis prætermis-
2 *sio continetur, imprudentiæ species est, ob idq; 2 de-*
1 *finiti generis 1 peccatum, non quidem semper 3 le-*
3 *thale, sed tunc demum quando scienter & vltrò,*
quæ ad animi æternam salutem necessaria sunt,
prætermittuntur.

301 ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum negligentia sit peccatum speciale.

AD PRIMVM sic procedit. Vr, q negligētia nō sit peccatū speciale. Negligentia enim diligentiæ opponitur sicut & eligentia. Sed diligentia requiritur in qualibet uirtute. ergo negligētia nō est peccatū speciale.

¶ 2 Præterea, Illud qd' inuenitur in quolibet peccato, nō est speciale peccatū. Sed negligentia inuenitur in quolibet peccato, qa omnis q peccat, negligit ea, p quæ a peccato retrahitur; & qui in peccato perseuerat, negligit conteri de peccato. ergo negligentia non est speciale peccatū.

¶ 3 Præterea, Omne speciale peccatū habet materiā determinatam. Sed negligentia non vr habere determinatam materiam. Neq; enim est circa mala, aut indifferentia, quia ea prætermittere nulli ad negligentiam deputatur. Similiter etiam nō est circa bona, quia si negligenter aguntur, iam non sunt bona. Ergo videtur, q negligentia non sit uitium speciale.

SED CONTRA est, q peccata, quæ committuntur ex negligentia, distinguuntur contra peccata, quæ committuntur ex contemptu.

RESPONDEO dicendū, q negligentia importat defectum debitæ sollicitudinis. Omnis aūt defectus debiti actus hēt rōnē peccati. Vñ manifestū est, q negligētia hēt rōnem peccati. & eo modo, quo sollicitudo est specialis uirtutis actus, necesse est q negligētia sit speciale peccatū. Sunt. n. aliqua peccata specialia, qa sunt circa aliquā materiā specialē, sicut luxuria est circa venerea. Quædā autē sunt vitia specialia pp specialitatē actus se extendētis ad oēm materiā. Et huiusmodi sunt oīa vitia, quæ sunt circa actū rōnis. Nam quilibet actus rōnis se extēdit ad quamlibet materiā moralē. Et ideo, cùm sollicitudo sit quidā specialis actus rōnis, vt supra habitum* est, consequens est q negligentia, quæ importat sollicitudinis defectum, sit speciale peccatum.

q. 47. ar. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, q diligentia vr esse idem sollicitudini, quia in his, quæ diligimus, maiorem sollicitudinem adhibemus. Vnde diligentia, sicut & sollicitudo requiritur ad quamlibet virtutem, inquantū in qualibet virtute requiruntur debiti actus rationis.

AD SECVNDVM dicendū, q in quolibet peccato necesse est esse defectū circa aliquem actum rōnis, puta defectum consilij, & aliorum huiusmodi. Vnde sicut præcipitatio est speciale peccatum, propter specialē actum rationis, qui prætermittitur, s. consilium, quamuis possit inueniri in quolibet genere peccatorum, ita negligentia est speciale peccatum, propter defectum specialis actus rationis, qui est sollicitudo, quamuis inueniatur aliqualiter in omnibus peccatis.

AD TERTIVM dicendū, q materia negligētiæ propriè sunt bona, quæ quis agere debet, non q ipsa sint bona, cum negligenter aguntur, sed quia per negligentiā accidit defectus bonitatis in eis, siue prætermittantur totaliter actus debiti propter defectum sollicitudinis, siue etiam aliqua debita circunstantia actus.

302 ARTICVLVS II.
Vtrum negligentia opponatur prudentiæ.

Supr. q. 53. ar. 1. corp. Et Phil. 4. co. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q negligentia non opponatur prudentiæ. Negligentia enim vr esse idem q pigritia, uel torpor, quia pertinet ad acediā, ut patet per Greg.* 31. Moral. Acedia autem non opponitur prudentiæ, sed magis charitati, ut supra dictū † est. ergo negligentia non opponitur prudentiæ.

* cap. 31. † q. 35. ar. 3

¶ 2 Præterea, Ad negligentiam vr ptinere omne peccatū omissionis. Sed peccatum omissionis non opponitur prudētiæ, sed magis virtutibus moralibus executiuis. ergo negligentia non opponitur prudentiæ.

¶ 3 Præterea, Imprudentia est circa aliquē actum rationis. Sed negligentia non importat defectum, neque circa consilium, in quo deficit præcipitatio, neque circa iudicium, in quo deficit inconsideratio, neq; circa præceptum, in quo deficit inconstantia. ergo negligentia non pertinet ad imprudentiam.

¶ 4 Præterea, Eccles. 7 dr: Qui timet Deum, nihil negligit. sed vnumquodq; peccatum præcipuè excluditur per uirtutem oppositam. ergo negligentia magis opponitur timori, quam prudentiæ.

SED CONTRA est q dr Eccl. 20. Lasciuus & imprudens non obseruant tempus, sed hoc pertinet ad negligentiam. Ergo negligentia opponitur prudentiæ.

RESPONDEO dicendū, q negligentia directè opponitur sollicitudini. Sollicitudo autē pertinet ad rationē, & rectitudo sollicitudinis ad prudentiam. Vnde per oppositum negligentia ad imprudentiam ptinet, & hoc ēt ex ipso noīe apparet, quia sicut Isidor. dicit* in lib. Etymol. negligens dr quasi nec eligens. Electio autē recta eorum, quæ sunt ad finem, ad prudentiam pertinet. Vnde negligentia pertinet ad imprudentiam.

li. 10. c. 13. sciplt. Nobilis, non longè a fine.

AD PRIMVM ergo dicendū, q negligētia consistit in defectu interioris actus, ad quē ptinet ēt electio. Pigritia aūt & torpor magis pertinent ad executionē, ita tñ q pigritia importat tarditatē ad exequendū, torpor remissionem quandā importat in ipsa executione. Et ideo conuenienter torpor ex acedia nascitur, quia acedia est tristitia aggrauans, id est impediens animum ab operando.

AD SECVNDVM dicendum, q omissio pertinet ad exteriorem actum. Est enim omissio quando prætermittitur aliquis actus debitus. Et ideo opponitur iustitiæ, & est effectus negligentiæ, sicut etiam executio iusti operis est effectus rationis rectæ.

AD TERTIVM dicendū, q negligentia est circa actū pcipiendi, ad quē ēt ptinet sollicitudo. Aliter tamē circa actū hunc deficit negligens, & aliter inconstans. Incōstans ēm deficit in præcipiendo quasi ab aliquo impeditus, negligens autem per defectū promptæ uoluntatis.

AD QVARTVM dicendum, q timor Dei operatur ad uitationē cuiuslibet peccati, qa ut dr Prouer. 15. Per timorē Dñi declinat omnis a malo. Et ideo timor facit negligentiam uitare. Non tñ ita q directè negligentia timori opponatur, sed inquantum timor excitat hominē ad actus rōnis. Vnde ēt supra habitum* est, cum de passionibus ageretur, quod timor facit consiliatiuos.

1. 2. q. 44. ar. 2.

303 ARTICVLVS III.
Vtrum negligentia possit esse peccatum mortale.

Sup. q. 53. ar. 1 corp. Et Phil. 4. col. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q negligentia nō possit esse peccatū mortale, qa super illud Iob 9 Verebar oīa opera mea, &c dicit gl.* Greg. q illam, s. negligentiam minor amor Dei exaggerat. Sed vbicunque est peccatū mortale, totaliter tollitur amor Dei. ergo negligentia non est peccatum mortale.

* li. 9. Moral. ca. 26. circa principium.

¶ 2 Præterea, Super illud Eccles. 7. de negligentia tua purga te, cū paucis, dicit † glo. Quāmuis oblatio parua sit, mltorum delictorum purgat negligentias. Sed hoc non esset, si negligentia esset peccatum mortale. ergo negligentia non est peccatum mortale.

† Gl. ordin. ibid.

¶ 3 Præterea, In lege fuerunt statuta sacrificia, p peccatis mortalibus, sicut patet in Leuit. Sed nullum fuit statutum sacrificium pro negligentia. Ergo negligentia non est peccatum mortale.

SED

SED CONTRA est, quod habetur Prouerb. 19. Qui negligit viam suam, mortificabitur.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum* est, negligentia prouenit ex quadam remissione voluntatis, per quam contingit, quod ratio non sollicitatur, vt præcipiat ea quæ debet, vel eo modo, quo debet. Potest ergo dupliciter contingere, quòd negligentia sit peccatũ mortale. vno modo ex parte eius, quod prætermittitur per negligentiam. Quod quidem si sit de necessitate salutis, siue sit actus, siue circunstantia, erit peccatũ mortale. Alio modo ex parte causæ. Si enim voluntas intantum sit remissa circa ea, quæ sunt Dei, vt totaliter à Dei charitate deficiat, talis negligentia est peccatum mortale: & hoc præcipuè contingit, quando negligentia sequitur ex contemptu. Alioquin si negligentia consistat in prætermissione alicuius actus, vel circunstantiæ, quæ nõ sit de necessitate salutis, nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu feruoris, qui impeditur interdũ per aliquod veniale peccatum, tunc negligentia non est peccatum mortale, sed veniale.

Ar. præce. in fo. ad 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quod minor amor Dei potest intelligi dupliciter. Vno modo per defectum feruoris charitatis, & sic causatur negligentia, quæ est peccatum veniale. Alio modo per defectum ipsius charitatis, sicut dicitur minor amor Dei, quando aliquis diligit Deum solum amore naturali, & tunc causatur negligentia, quæ est peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendum, quod parua oblatio cum humili mente, & pura dilectione facta, vt ibidem* dicitur, non solum purgat peccata venialia, sed etiam mortalia.

Id innuit glo. citata in argum.

AD TERTIVM dicendum, quod quando negligentia consistit in prætermissione eorum, quæ sunt de necessitate salutis, tunc trahitur ad aliud genus peccati magis manifestum. Peccata enim, quæ consistunt in interioribus actibus, sunt magis occulta. Et ideo pro eis certa sacrificia non iniungebantur in lege, quia sacrificiorum oblatio erat quædam publica protestatio peccati, quæ non est facienda de peccato occulto.

QVÆSTIO LV.

De vitijs oppositis prudentiæ, secundum similitudinem, & primo de prudentia carnis, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de vitijs oppositis prudentiæ, quæ habent similitudinem cum ipsa. Et circa hoc quæruntur octo.

- Primo, vtrum prudentia carnis sit peccatum.
- Secundo, vtrum sit peccatum mortale.
- Tertio, vtrum astutia sit peccatum speciale.
- Quarto, de dolo.
- Quinto, de fraude.
- Sexto, de solicitudine temporalium rerum.
- Septimo, de solicitudine futurorum.
- Octauo, de origine horum vitiorum.

QVAESTIONIS LV.

De prudentia carnis, In octo partes distributæ.

AXIOMA.

1 *Prudentia carnis 1 peccatum est, 2 lethale quidem, si in bonorum corporis fruitione, vitæ humanæ finis vltimus statuatur, veniale autem, si qui conatus ad consecutionem bonorum corporis, cum immoderata eorum expetitione (citra tamen auersionem a Deo) referantur. Sunt & alia quatuor vitiorum genera, quæ propter aliquam ingenij perspicacitatem in ipsis relucentem, prudentiæ* 3 *speciem, similitudinemque gerunt, 3 Astutia nimirum, dolus, fraus, & immoderata rerum temporalium solicitudo. E quibus astutia, viæ ad finem bonum, aut malum consequendum, reprobata* 5 *excogitantur: 5 fraude, & 4 dolo, eiusmodi astutæ* 4 *cogitationes, vel opere, vel verbo perficiuntur. Porrò rerum temporalium solicitudo, licet per se* 6 *culpa vacet, 6 immoderata tamen & illicita redditur, si in eiusmodi rebus, summum bonum collocetur: Præterea, si tanto studio fluxa istius vitæ bona quærantur, vt mens à debita spiritualium officiorum functione, auocetur: Deinde si nimia in istis rebus procurandis, suscipiatur anxietas, ita vt metuat homo, ne (licet quod in se est, præstet) victu, aut vestitu necessario destituatur: Et* 7 *postremo, 7 si de ijsdem istis rebus alieno, & importuno tempore, seria cogitatio frustra suscipiatur.* 8 *8 Atqui hæc omnia vitia, falsam prudentiæ præ se ferentia speciem, licet etiam aliunde, potissimum tamen ex auaritia, rationis maxima perturbatrice, suam originem ducunt.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prudentia carnis sit peccatum.

304

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod prudentia carnis non sit peccatum. Prudẽtia enim est nobilior virtus, quam aliæ virtutes morales, vtpote omniũ regitiua. Sed nulla iustitia, vel tẽperantia est peccatum; ergo neque aliqua prudentia est peccatũ.

¶ 2 Præterea, Prudenter operari ad finem, qui licitè amatur, non est peccatum. Sed caro licitè amatur. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, vt habetur ad Ephes. 5. Ergo prudentia carnis non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Sicut homo tentatur à carne, ita etiam tentatur à mundo, & à diabolo. Sed non ponitur inter peccata aliqua prudẽtia mundi vel etiam diaboli: ergo neque debet poni inter peccata aliqua prudentia carnis.

SED CONTRA, Nullus est inimicus Deo, nisi propter iniquitatem, secundum illud Sapien. 14. Similiter odio sunt Deo, impius, & impietas eius; sed sicut dicitur ad Rom. 8. Prudentia carnis inimica est Deo. ergo prudentia carnis est peccatum.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut suprà dictum* est, prudentia est circa ea, quæ sunt ad finem totius vitæ. Et ideo prudentia carnis propriè dicitur, secundum quod aliquis bona carnis habet, vt vltimum finem suæ vitæ, manifestum est autem, quòd hoc est peccatum. Per hoc enim homo deordinatur circa vltimum finem, qui non consistit in bonis corporis, sicut supra habitum* est. Et ideo prudentia carnis est peccatum.

q. 47. ar. 13

1. 2. qõ. 2. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iustitia & temperantia in sui ratione importante id, vnde virtus laudatur, scilicet æqualitatem, & concupiscentiarum refrænationem, & ideo nunquam accipitur in malo, sed nomen prudentiæ sumitur a prouidendo, sicut suprà dictum* est, quod etiam ad mala extendi potest. Et ideo licet prudentia simpliciter dicta in bono accipiatur, aliquo tamen addito, potest accipi in malo. Et secundum hoc dicitur prudentia carnis esse peccatum.

q. 47. ar. 1. & q. 49. ar. 6.

AD SECVNDVM dicendum, quod caro est propter animam, sicut materia propter formam, & instrumentum propter principale agens. Et ideo sic licitè diligitur caro, vt ordinetur ad bonum animæ, sicut ad finem.

nem. Si autem in ipso bono carnis constituatur vltimus finis, erit inordinata & illicita dilectio. Et hoc modo ad amorem carnis ordinatur prudentia carnis.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ diabolus nos tentat, non per modum appetibilis, sed per modum suggerentis. Et ideo cùm prudentia importet ordinem ad aliquē finem appetibilem, non ita dicitur prudentia diaboli, sicut prudentia, respectu alicuius mali finis, sub cuius ratione tentat nos mundus & caro, inquantum scilicet ꝓponuntur nobis ad appetendum bona mundi, vel carnis. Et ideo dicitur prudentia carnis, & etiam prudentia mundi, secundum illud Luc 16. Filij huius seculi prudē tiores sunt in generatione sua, &c. Apostolus autem totum comprehendit sub prudentia carnis, quia etiam exteriores res mundi appetimus propter carnem. Potest tamen dici, quòd, quia prudentia quodammodo dicitur Sapientia, vt suprà dictum * est, ideo secundum tres tētationes potest intelligi triplex prudentia. Vnde Iac. 3. dicitur sapientia esse terrena, animalis, & diabolica, vt suprà expositum * est, cùm de sapientia ageretur.

q. 47. ar. 2. a l 1. q. 45. ar. 4 & ar. 1. ad 3.

305

ARTICVLVS II.

Vtrum prudentia carnis sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vř, ꝙ prudentia carnis sit peccatum mortale. Rebellare enim diuinæ legi est peccatum mortale, quia per hoc Deus contemnitur. Sed prudentia carnis non est subiecta legi Dei, vt habetur Rom. 8. ergo prudentia carnis est peccatum mortale.

¶ 2 Præterea, Omne peccatum in Spiritum sanctū est peccatum mortale. Sed prudētia carnis videtur esse peccatum in Spiritum sanctum. Non enim potest esse subiecta legi Dei, vt dicitur Rom. 8. & ita videtur esse peccatum irremissibile, quod est proprium peccati in Spiritū sanctum: ergo prudentia carnis est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Maximo bono opponitur maximum malum, vt patet in * 8. Ethicorum. Sed prudentia carnis opponitur prudentiæ, quæ est præcipua inter virtutes morales. ergo prudentia carnis est præcipua inter peccata mortalia, & ita est peccatum mortale.

li. 8. ca. 10. cir. princ. to. 5.

SED CONTRA, Illud, quod diminuit peccatum, non importat de se rationem peccati mortalis. Sed cautè prosequi ea, quæ pertinent ad curam carnis (quod videtur ad prudentiam carnis pertinere) diminuit peccatum ergo prudentia carnis de sui ratione non importat peccatum mortale.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictū * est, prudens dicitur aliquis dupliciter. Vno modo simpliciter, s. in ordine ad finem totius vitæ alio modo secū dum quid, scilicet in ordine ad finem aliquem particularem, puta sicut dicitur aliquis prudens in negociatione, vel in aliquo huiusmodi. Si ergo prudentia carnis accipiatur secundum absolutam prudentiæ rationem, ita s. ꝙ in cura carnis constituatur vltimus finis totius vitæ, sic est peccatum mortale, quia per hoc hō auertitur à Deo, cùm impossibile sit esse plures fines vltimos, vt s. habitum * est. Si verò prudentia carnis accipiatur s'm rationem particularis prudentiæ, sic prudentia carnis est peccatum veniale. Contingit enim quandoque, ꝙ aliquis inordinatè afficitur ad aliqđ delectabile carnis, absque hoc, quòd auertatur à Deo per peccatum mortale, vnde nōn constituit finem totius vitæ, in delectatione carnis. Et sic adhibere studium ad hanc delectationē consequendam, est peccatū veniale, quod pertinet ad prudentiā carnis. Si verò aliquis actu curam carnis refe rat in hoc honestum, puta cùm aliquis studet comestioni propter corporis sustentationem, non vocatur prudētia carnis, quia sic vtitur homo cura carnis, vt ad finē.

q. 47. ar. 13 & artic. 2. ad 1.

1. 2. qō. 1. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Apostolus loquitur de prudentia carnis, secundum quod finis constituitur in bonis carnis totius vitæ humanæ, & sic est peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ prudentia carnis non importat peccatum in Spiritum sanctum. Quod enim dicitur, quòd non potest esse subiecti legi Dei, nō sic est intelligendum, quasi ille, qui habet prudentiam carnis, non possit conuerti, & subijci legi Dei, sed quia ipsa prudentia carnis legi Dei non potest esse subiecta, sicut nec iniustitia potest esse iusta, nec calor potest esse frigidus, quamuis calidum possit esse frigidum.

AD TERTIVM dicēdum, quòd omne peccatū opponitur prudentiæ, sicut & prudentia participatur in omni virtute. Sed ideo non oportet, ꝙ quodlibet peccatum prudentiæ oppositum, sit grauissimum, sed solum, quando opponitur prudentiæ in aliquo maximo.

306

ARTICVLVS III.

Vtrum astutia sit speciale peccatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vř, ꝙ astutia non sit speciale peccatum. Verba enim sacræ scripturæ non inducunt aliquem ad peccandū, inducunt autē ad astutiam, secundum illud Prouerb. 1. vt detur paruulis astutia: ergo astutia non est peccatum.

Inf. art 4. co. Et q 69 ar. 1. co Et q 97. ar. 13 ad tertiū.

¶ 2 Præterea, Prouerb. 13 dicitur. Astutus omnia agit cum consilio. Aut ergo ad finem bonum, aut ad finem malum. Si ad finem bonum, non videtur esse peccatum. Si autem ad finem malum, videtur pertinere ad prudentiam carnis, vel seculi: ergo astutia non est speciale peccatum à prudentia carnis distinctum.

¶ 3 Præterea, * Gregor. 10. Moral. exponens illud Iob 12. Deridetur iusti simplicitas, dicit: Sapientia huius mū di est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere; quæ vera sunt, falsa demōstrare. & postea subdit: Hæc prudentia vsu à iuuenibus scitur, à pueris pretio discitur. Sed ea, quæ prædicta sūt, videntur ad astutiam pertinere: ergo astutia non distinguitur à prudentia carnis, vel mundi, & ita nōn videtur esse speciale peccatum.

Li. 10. Moral cap. 17 aū mediū.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit 2. ad Cor. 4. Abdicamus occulta dedecoris, nō ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei: ergo astutia est quoddam peccatum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ prudentia est recta ratio agibilium, sicut scientia est recta ratio scibilium. Contingit autem contra rectitudinem scientiæ dupliciter peccari in speculatiuis. Vno quidem modo, qñ rō inducitur ad aliquam conclusionem falsam, quæ apparet vera. Alio modo ex eo, ꝙ ratio procedit ex aliquibus falsis, quæ videntur esse vera siue sint ad conclusionem veram, siue ad conclusionem falsam. Ita etiam aliquod peccatum potest esse contra prudentiam, habens aliquam similitudinem eius dupliciter. Vno modo, quia studium rationis ordinatur ad finem, qui non est verè bonus, sed apparens, & hoc pertinet ad prudentiam carnis. Alio modo inquantum aliquis ad finem aliquem cō sequendum, vel bonum, vel malum, vtitur nō veris vijs, sed simulatis & apparentibus, & hoc pertinet ad peccatum astutiæ. Vnde est quoddam peccatum prudentiæ oppositum, & à prudentia carnis distinctum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut * Aug. dicit in 4. contra Iulianum. Sicut prudentia abusiuè quandoque in malo accipitur, ita etiam astutia quandoque in bono. Et hoc propter similitudinem vnius ad alterum. Propriè tamen astutia in malo accipitur, sicut & * Philosophus dicit in 6. Ethicorum.

Lib 4. ca 3 parū ante med. to 7.

Cap. 11 à me illius to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ astutia potest consiliari & ad finem bonum, & ad finem malum. Nec oportet ad finem bonum falsis vijs peruenire & simulatis, sed veris. Vnde etiam astutia, si ordinetur ad bonū finem, est peccatum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ Greg. sub prudentia mundi accepit omnia, quæ possunt ad falsam prudentiam pertinere. Vnde etiam sub hac comprehenditur astutia.

307

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dolus sit peccatum ad astutiam pertinens.

Inf. q. 69. ar. 2. co. Et q. 111. ar. 3 ad 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod dolus non sit peccatum, ad astutiam pertinens. Peccatum enim in perfectis viris nõ inuenitur, & præcipuè mortale: inuenitur autem in eis aliquis dolus, secundum illud 2. ad Cor 12. Cùm essem astutus, dolo vos cepi: ergo dolus non est semper peccatum.

¶ 2 Præterea, Dolus maximè ad linguam pertinere videtur, secundùm illud Psal. 5. Linguis suis dolosè agebant. Astutia autem sicut, & prudentia est in ipso actu rationis: ergo dolus non pertinet ad astutiam.

¶ 3 Præterea, Prou 12. dr: Dolus in corde cogitantium mala. Sed non omnis malorum cogitatio pertinet ad astutiam: ergo dolus non videtur ad astutiam pertinere.

SED CONTRA est, quod astutia ad circunueniẽdum ordinatur, secundum illud Apost. ad Ephe. 4. In astutia ad circunuentionem erroris, ad quod etiam dolus ordinatur: ergo dolus pertinet ad astutiam.

Ar. præce.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà * dictũ est, ad astutiam pertinet assumere vias non veras, sed simulatas, & apparentes ad aliquẽ finẽ prosequendũ, vel bonũ, vel malum. Assumptio aũt harum viarũ põt dupliciter considerari. Vno quidem mõ in ipsa excogitatione viarũ hmõi, & hoc propriè pertinet ad astutiam, sicut & excogitatio rectarum viarum ad debitũ finem pertinet ad prudentiam. Alio mõ põt considerari taliũ viarum assumptio, sm executionem operis, & sm hoc pertinet ad dolum. Et ideo dolus importat quandam executionem astutiæ, & secundum hoc ad astutiam pertinet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut astutia propriè accipitur in malo, abusiuè autem in bono; ita etiam & dolus, qui est astutiæ executio.

AD SECVNDVM dicendum, quod executio astutiæ ad decipiendum, primò quidem, & principaliter fit per verba, quæ præcipuum locum tenent inter signa, quibus homo significat aliquid alteri, vt patet per * Aug. in lib. de doct. Christ. Et ideo dolus maximè attribuitur locutioni. Contingit tñ esse dolum, & in factis, sm illud Psa. 104 Et dolum facerent in seruos eius. Est etiam dolus in corde, sm illud Eccle. 19. Interiora eius plena sunt dolo. Sed hoc est, secundum quod aliquis dolos excogitat, secundum illud Psal 37. Et dolos tota die meditabantur.

Lib. 2. c. 3. circa me. to. 3.

AD TERTIVM dicendum, quod quicunq; cogitant aliquod malum facere, necesse est, quod excogitent aliquas vias ad hoc, quod suum propositũ impleant, & vt plurimũ excogitant vias dolosas, quibus facilius propositũ consequantur, quãuis contingat quãque, quod absque astutia, & dolo aliqui apertè, & per violentiam mala operentur. Sed hoc, quia difficilius fit, in paucioribus accidit.

308

ARTICVLVS V.

Vtrum fraus ad astutiam pertineat.

Sup. art. 4. & locis ibid. not.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod fraus ad astutiam non pertineat. Non enim est laudabile, quod aliquis decipi se patiatur, ad quod astutia tendit. Est autẽ laudabile, quod aliquis patiatur fraudem, secundum illud 1. ad Cor. 6 Quare non magis fraudem patimini: ergo fraus non pertinet ad astutiam.

¶ 2 Præterea, Fraus pertinere videtur ad illicitam exceptionem, vel receptionem exteriorum rerum. Dicitur enim Actor 5. quod vir quidam nomine Ananias, cum Sapphira vxore sua vendidit agrum, & fraudauit de precio agri. Sed illicitè vsurpare, vel retinere res exteriores, pertinet ad iniustitiam, vel illiberalitatem: ergo fraus non pertinet ad astutiam, quæ opponitur prudentiæ.

¶ 3 Præterea, Nullus astutia vtitur contra seipsum. Sed aliquorum fraudes sunt contra seipsos: dicitur enim Prouer. 1. de quibusdam, quod moliuntur fraudes contra animas suas: ergo fraus non pertinet ad astutiam.

SED CONTRA, Fraus ad deceptionem ordinatur, secundùm illud Iob 13. Nunquid decipietur, vt homo vestris fraudulentijs? Ad idem etiam ordinatur astutia. Ergo fraus ad astutiam pertinet.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dolus consistit in executione astutiæ, ita etiam, & fraus. Sed in hoc differre videntur, quòd dolus pertinet vniuersaliter ad executionem astutiæ, siue fiat per verba, siue per facta. Fraus autem magis propriè pertinet ad executionem astutiæ, secundũm quod fit per facta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Apostolus non inducit fideles ad hoc, quòd decipiantur in cognoscendo, sed ad hoc, quòd effectum deceptionis patienter tolerent, in sustinendis iniurijs fraudulenter illatis.

AD SECVNDVM dicendũ, quod executio astutiæ põt fieri per aliquod aliud vitium, sicut & executio prudentiæ fit per virtutes. Et hoc mõ nihil prohibet, defraudationem pertinere ad auaritiam, vel illiberalitatem.

AD TERTIVM dicendum, quod illi, qui fraudes faciunt, ex eorũ intentione, non moliuntur aliquid cõtra seipsos, vel contra aĩas suas: Sed ex iusto Dei iudicio prouenit, vt id, quod contra alios moliuntur, contra eos retorqueatur, sm illud Psal. 7. Incidit in foueã quam fecit.

309

ARTICVLVS VI.

Vtrum licitum sit solicitudinem habere de temporalibus rebus.

Inf q. 118 ar. 7. corp. Et 3. cont. c. 135. fin. Et quodl. 7. ar. 17. ad 7. Et Phi. 4. co. 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod licitum sit solicitudinem habere de temporalibus rebus. Ad præsidentem enim pertinet, solicitũ esse de his quibus præest, sm illud Ro. 12. Qui præest in solicitudine. Sed homo præest ex diuina ordinatione temporalibus rebus, secundum illud Psal. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues, &c. ergo homo debet habere solicitudinem de rebus temporalibus.

¶ 2 Præterea, Vnusquisque solicitus est de fine, propter quem operatur: Sed licitum est hominem operari, propter temporalia, quibus vitam sustentet. Vnde Apost. dicit 2 ad Thess. 3. Si quis non vult operari, non manducet. Ergo licitum est solicitari de rebus temporalibus.

¶ 3 Præterea, Solicitudo de operibus misericordiæ laudabilis est, secundum illud 2 ad Timot. 1. Cum Romam venisset, solicitè me quæsiuit. Sed solicitudo temporaliũ rerum quandoque pertinet ad opera misericordiæ, puta cùm quis solicitudinem adhibet ad procurandum negotia pupillorum, & pauperum. Ergo solicitudo temporalium rerum non est illicita.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Mat. 6. Nolite soliciti esse, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur: quæ tamen sunt maximè necessaria.

RESPONDEO dicendum, quod solicitudo importat studium quoddam adhibitum ad aliquid consequendum. Manifestum est autem, quod maius studium adhibetur, vbi est timor deficiendi. Et ideo vbi est securitas consequendi, minor interuenit solicitudo. Sic ergo solicitudo temporalium rerum tripliciter põt esse illicita. Vno quidem modo ex parte eius de quo solicitamur, si scilicet temporalia tanquam finem quæramus. Vnde & * Aug. dicit in lib. de operibus monachorum, Cum Dominus dicit: Nolite soliciti esse, &c. hoc dicit, vt non illa intueantur, & propter illa faciãt quicquid in Euangelij prædicatione facere iubentur. Alio mõ põt esse temporaliũ solicitudo illicita, ppter superfluum studium, quod apponitur ad temporalia procuranda, propter quod homo a spiritualibus, quibus principaliter inhærere debet, retrahitur. Et ideo dicitur Mat. 13. quod solicitudo seculi suffocat verbum. Tertio modo ex parte timoris superflui, quãdo scilicet aliquis timet, ne faciendo, quod debet, necessaria sibi deficiant. Quod Dominus triplici ratione excludit. Primò propter maiora beneficia homini præstita diuinitus præter suam solicitudinem, scilicet corpus, & animam. Secundo propter subuentionem, qua Deus animalibus, &

ca. 25. paulo a prin. to. 3.

plantis subuenit, absque opere humano, secundum proportionem suæ naturæ. Tertiò ex diuina prouidentia, propter cuius ignorantiam Gentiles circa temporalia bona quærenda principaliùs solicitantur. Et ideo concludit, quòd principaliter nostra solicitudo esse debet de spiritualibus bonis, sperantes, quòd etiam temporalia nobis prouenient ad necessitatem, si fecerimus, quod debemus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd temporalia bona subiecta sunt homini, vt eis vtatur ad necessitatẽ, non vt in eis finẽ constituat, & superfluè circa ea solicitetur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd solicitudo eius, qui corporali labore panem acquirit, non est superflua, si sit moderata. Et ideo * Hierony. dicit quòd labor exercendus est, solicitudo tollenda superflua, scilicet animũ inquietans.

AD TERTIVM dicendum, quòd solicitudo temporalium in operibus misericordiæ ordinatur ad finem charitatis. Et ideo non est illicita, nisi sit superflua.

Super illud Mat. 6. Nolite soliciti esse, to. 9.

310

ARTICVLVS VII.

Vtrum quis debeat esse solicitus futurorum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd aliquis debeat solicitus esse futurorũ. Dicitur enim Prouerb. 6. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Sed hoc est in futurũ solicitari: ergo laudabilis est solicitudo futurorũ.

Inf. 118. a. 7. ad 2. & 3. contra G. 135. fin.

¶ 2 Præterea. Solicitudo ad prudentiam pertinet. Sed prudentia præcipuè est futurorum. Præcipua enim pars eius est prouidentia futurorum, vt suprà * dictum est: ergo virtuosum est solicitari de futuris.

q. 49. ar. 6.

¶ 3 Præterea, Quicunque reponit aliquid in posterum conseruandum, solicitus est in futurum. Sed ipse Christus legitur Ioan. 12. loculos habuisse ad aliquid conseruandum, quos Iudas deferebat. Apostoli etiam conseruabant pretia prædiorum, quæ ante pedes eorũ ponebant, vt legitur Act. 4. ergo licitũ est in futurũ solicitari.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Matth. 6. Nolite soliciti esse in crastinum. Cras autem ibi ponitur pro futuro, sicut dicit * Hieronymus.

In fine commentarij, ad cap. 6. Mat. to. 9.

RESPONDEO dicẽdum, quòd nullum opus potest esse virtuosum, nisi debitis circunstantijs vestiatur: inter quas vna est debitum tempus, secundum illud Eccles. 8. Omni negotio tempus est, & opportunitas, quod non solum in exterioribus operibus, sed etiam in interiori solicitudine locum habet. Vnicuique enim tẽpori competit propria solicitudo, sicut tẽpori æstatis competit solicitudo metendi, tẽpori autumno aũt cõpetit solicitudo vindemiæ. Si quis ergo tẽpore æstatis de vindemia iã esset solicitus, superfluè præoccuparet futuri tẽporis solicitudinẽ, vñ huiusmodi solicitudinẽ tã quã superfluã Dñs prohibet dicens: Nolite solliciti esse in crastinũ. Vñ subdit, Crastinus. n. dies solicitus erit sibiipsi, id est, suã propriã solicitudinem habebit, quæ sufficiet ad animũ affligẽdũ. Et hoc est, quod subdit: Sufficit diei malitia sua, id est, afflictio solicitudinis.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd formica habet solicitudinem congruam tempori. Et hoc nobis imitandum proponitur.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ad prudentiam pertinet prouidentia debita futurorum. Esset aũt inordinata futurorũ prouidentia, vel solicitudo, si quis temporalia, in quibus dr̃ præteritum, & futurum, tanquam finẽ quæreret, vel si superflua quæreret vltra præsentis vitæ necessitatem, vel si tẽpus solicitudinis præoccuparet.

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut * Aug. dicit in lib. de serm. Dñi in monte, Cum viderimus aliquem seruum Dei prouidere ne ista necessaria sibi desint, non iudicemus eum de crastino solicitũ esse. Nam, & ipse Dominus, propter exemplum loculos habere dignatus est: & in Actibus Apostolorũ scriptum est, ea, quæ ad victũ sunt necessaria, procurata esse in futurum, propter imminentem famem. Non ergo Dominus improbat, si quis humano more ista procuret, sed si quis, propter ista non militet Deo.

Li. 2. c. 26. in prin. to. 4.

311

ARTICVLVS VIII.

Vtrum huiusmodi vitia oriantur ex auaritia.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd huiusmodi vitia non oriantur ex auaritia, quia sicut * dictum est per luxuriam maximè ratio patitur defectum in sua rectitudine. Sed huiusmodi vitia proponuntur rationi rectæ, scilicet prudentiæ: ergo huiusmodi vitia maximè ex luxuria oriuntur, præsertim cùm † Philo. dicat in 7. Ethic. quòd Venus est dolosa, & eius corrigia est varia, & quòd ex insidijs agit incontinens concupiscentiæ.

Inf. q. 118. art. 7. & 8. Et 2. di. 42 q. 2 & 3. Et mal. q. 13. ar. 3.

*q. 53. ar. 6 † li. 7. Eth. ca. 6 circa med.

¶ 2 Præterea, Prædicta vitia habent quandam similitudinem prudentiæ, vt * dictum est. Sed ad prudentiam, cùm sit in ratione, maiorem propinquitatem habere videntur vitia magis spiritualia, vt superbia, & inanis gloria: ergo huiusmodi vitia magis videtur ex superbia oriri, quàm ex auaritia.

*q. 47. a. 13 & in diuisione qõ. 53. & 55.

¶ 3 Præterea. Homo insidijs vtitur non solùm in diripiendis bonis alienis, sed etiam in machinando aliorum cædes, quorum primum pertinet ad auaritiam, secundũ ad iram. Sed insidijs vti pertinet ad astutiam, dolum, & fraudem: ergo prædicta vitia non solum oriuntur ex auaritia, sed etiam ex ira.

SED CONTRA est, quòd * Greg. 31. Moral. ponit fraudem filiam auaritiæ.

Li. 31. Moral. c. 31. à med.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut * dictum est, prudentia carnis, & astutia, cum dolo, & fraude, quandam similitudinem habent, cum prudentia in aliquali vsu rationis. Præcipuè autem inter alias virtutes morales, vsus rationis rectæ apparet in iustitia, quæ est in appetitu rationali. Et ideo vsus rationis indebitus etiam maximè apparet in vitijs oppositis iustitiæ. Opponitur autem ei maximè auaritia, & ideo prædicta vitia, maximè ex auaritia oriuntur.

Ar. 3. huius quæst. & q. 47. art. 13.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd luxuria propter vehementiam delectationis, & concupiscentiæ, totaliter opprimit rationem, ne prodeat in actum. In prædictis autem vitijs aliquis vsus rationis est, licet inordinatus. Vnde prædicta vitia non oriuntur directè ex luxuria. Quod autem * Philo. Venerem dolosam appellat, hoc dicitur, secundùm quandam similitudinem, inquantum scilicet hominem subitò surripit, sicut & in dolis agitur: non tamen per astutias, sed magis per violentiam concupiscentiæ, & delectationis. Vnde & subdit, quod Venus furatur intellectum multum sapientis.

Loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ex insidijs agere, ad quandam pusillanimitatem pertinere vĩ. Magnanimus enim in omnibus vult manifestus esse, vt * Philo. dicit in 4. Ethic. Et ideo, quia superbia quandam similitudinem magnanimitatis habet, vel fingit, inde est, quod non directè ex superbia huiusmodi vitia oriuntur, quæ vtũtur, fraude, & dolo. Magis aũt hoc pertinet ad auaritiã, quæ vtilitatẽ quærit, paruipendens excellentiam.

Li. 4. Ethi. c. 3. tom. 5

AD TERTIVM dicẽdum, quòd ira habet subitum motum. Vnde præcipitanter agit, & absque consilio, quo vtuntur prædicta vitia, licet inordinate. Quod autem aliqui insidijs vtantur, ad cædes aliorum, non prouenit ex ira, sed magis ex odio, quia iracundus appetit esse manifestus in nocendo, vt dicit * Philo. in 2. Rhetoricæ.

Lib. 2. c. 4. de [illegible] ad fi. to. 6.

QVAESTIO LVI.

De præceptis ad prudentiam pertinentibus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præceptis ad prudentiam pertinentibus.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, de præceptis pertinentibus ad prudentiam.

¶ Secundò, de præceptis pertinentibus ad vitia opposita.

QVÆSTIONIS LVI.
De præceptis ad prudentiam pertinentibus,
Bipartitò distributæ,

AXIOMA.

1 *Licet intra decalogi 1 fines, nulla de prudentiæ uirtute, ratione ita postulante, tradita sint præ 2 cepta. In cæteris 2 tamē legis antiquæ partibus, & prudētiæ uirtus præcipitur, & ei cōtraria uitia, fraus nimirum, dolus, & astutia quæ iustitiæ maximè repugnant, multis locis prohibita inueniuntur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

312 *Vtrum de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi.*

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi. De principaliori n virtute principaliora præcepta dari debent. Sed principaliora præcepta legis sunt præcepta decalogi. Cùm ergo prudentia sit principalior inter uirtutes morales, uidetur, quòd de prudentia fuerit dandum aliquod præceptum inter præcepta decalogi.

¶ 2 Præterea, In doctrina Euangelica continetur lex, maximè quantum ad præcepta decalogi. Sed in doctrina Euangelica datur præceptum de prudentia ut Matt. 10 Estote prudentes sicut serpentes. ergo inter præcepta decalogi debuit præcipi actus prudentiæ.

¶ 3 Præterea, Alia documenta veteris testamenti ad præcepta decalogi ordinantur. Vnde & Malac. vlt. dicitur: Mementore legis Moysi serui mei, quā mandaui ei in Oreb. Sed in aliis documentis ueteris testamenti dātur præcepta de prudētia, sicut Prou. 3 Ne innitaris prudentiæ. Et infra 4. c. Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos, ergo & in lege debuit aliquod præceptum de prudentia dari, & præcipuè inter præcepta decalogi.

SED CONTRARIEM patet enumeranti præcepta decalogi.

1.2 q. 100. art. 1. RESPONDEO dicēdū, q sicut suprà * dictū est, cùm de præceptis ageretur, præcepta decalogi sicut data sunt omni populo, ita ēt cadunt in existimatione omnium quasi ad naturalem rōnem pertinētia. Præcipuè aūt sunt de dictamine rationis naturalis fines humanæ uitæ, qui se hēnt in agendis sicut principia naturaliter q. 47. ar. 6. cognita in speculatiuis, ut ex supra * dictis patet. Prudētia aūt non est circa finem, sed circa ea, quæ sunt ad fi q. 47. ar. 6. nem, ut suprà * dictum est. Et ideo non fuit conueniēs, ut inter præcepta decalogi aliquod præceptum poneretur, ad prudentiam pertinens directè, ad quam tamē omnia præcepta decalogi pertinent, secūdum quod ipsa est directiua omnium uirtuosorum actuum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q licet prudentia sit simpliciter principalior uirtus aliis uirtutibus moralibus, iustitia tamen principalius respicit rationem q. 44. ar. 1. debiti, quod requiritur ad præceptum, ut suprà * dictū & 1. 2. q. est. Et ideo principalia præcepta legis, quę sunt præce- 60. art. 3. pta decalogi, magis debuerunt ad iustitiam, quàm ad prudentiam pertinere.

AD SECVNDVM dicendum, q doctrina Euāgelica est doctrina perfectionis. Et ideo oportuit, quod in ipsa perfectè instrueretur homo de omnibus, quæ pertinent ad rectitudinem vitæ, siue sint fines, siue sint ea, quæ sunt ad finem. Et propter hoc oportuit in doctrina Euangelica etiam de prudentia præcepta dari.

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut alia doctrina ueteris testamenti ordinatur ad præcepta decalogi, ut ad finem, ita etiam conueniens fuit, ut in subsequentibus documentis ueteris testamenti homines instruerentur de actu prudentię, qui est circa ea, quæ sunt ad finem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in ueteri lege fuerint conuenienter præcepta prohibitiua proposita de uitiis oppositis prudentiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q in veteri lege fuerint inconuenienter præcepta prohibitiua proposita de uitiis oppositis prudentiæ. Opponuntur enim prudentiæ non minus illa, quæ habent directam oppositionem ad ipsam (sicut imprudentia & partes eius) quàm illa, quæ cum ipsa similitudinem habent, sicut astutia, & quæ ad ipsam pertinent. Sed hæc uitia prohibentur in lege. Dr. n. Leu. 19. Non facies calumniam proximo tuo. Et Deut. 25 Non habebis in sacculo tuo diuersa pondera, maius & maius. Ergo & de illis uitiis, quæ directè opponuntur prudentiæ, aliqua præcepta prohibitiua dari debuerunt.

¶ 2 Præterea, In multis aliis rebus pōt fieri fraus q̄ in emptione, & uenditione. Inconuenienter ergo fraudem in sola emptione, & uendit one lex prohibuit.

¶ 3 Præterea, Eadem ratio est præcipiendi actum uirtutis, & prohibendi actū uitij oppositi. Sed actus prudentiæ non inueniuntur in lege præcepti. Ergo nec aliqua opposita uitia debuerunt in lege prohiberi.

SED CONTRARIVM patet per præcepta legis inducta.

1. 2. q. 60. art. 3 ad 1. RESPONDEO dicendū, q sicut suprà * dictum est, iustitia maximè respicit rationem debiti, quòd requiritur ad præceptum, quia iustitia est ad reddendum q. 58. art. 1 debitum alteri, ut infra * dicetur. Astutia autem quantum ad executionem maximè committitur in his, cir q. 55. art. 5 ca quæ est iustitia, vt * dictum est. Et ideo conueniens fuit, ut præcepta prohibitiua darentur in lege, de executione astutiæ, inquantum ad iniustitiam pertinet. sicut cum dolo, & fraude aliquis alicui calumniam ingerit, uel eius bona surripit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd illa uitia, quæ directè opponuntur prudentiæ manifesta contrarietate, non ita pertinent ad iniustitiam, sicut executio astutiæ. Et ideo non ita prohibentur in lege, sicut fraus, & dolus, quæ ad iniustitiam pertinent.

AD SECVNDVM dicendum, q oīs fraus, vel dolus cōmissa in his, quæ ad iniustitiam pertinent, pōt intelligi esse prohibita Leu. 19. in prohibitione calumnię. Præcipuè autem solet fraus exerceri, & dolus in emptione, & venditione, secundum illud Eccl. 26 Non iustificabitur caupo à peccato labiorum. Propter hoc specialiter præceptum prohibitiuum datur in lege de fraude, circa emptiones, & uenditiones commissa.

AD TERTIVM dicendum, quòd omnia præcepta de actibus iustitiæ in lege data, pertinent ad executionem prudentiæ, sicut & præcepta prohibitiua data de furto, calumnia, & fraudulenta venditione, pertinēt ad executionem astutiæ.

QVÆSTIO LVII.
De iure, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER post prudentiam considerandum est de iustitia.

¶ Circa quam quadruplex consideratio occurrit. Prima est, de iustitia. secunda, de partibus eius. tertia, de dono ad hoc pertinente. quarta, de præceptis ad iustitiam pertinentibus.

¶ Circa iustitiam uerò consideranda sunt quatuor. Primò, quidem de iure. secundo, de ipsa iustitia. tertiò, de iniustitia. quartò, de iudicio.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum ius sit obiectum iustitiæ.

¶ Secundo, utrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & politiuum.

¶ Tertiò, vtrum ius gentium sit idē, quod ius naturale.

¶ Quartò, vtrum ius dominatiuum, & paternum, debeant specialiter distingui.

Quatuor sunt capita, ad quæ, omnia quæcunque de Iustitia tradit B. Thomas referuntur; videlicet:

1. Iustitiæ propria natura; Ad quam declarandam, ista tractantur.
   - Ius — Quæstione 57
   - Iustitia ipsa 58
   - Iniustitia 59
   - Iudicium. 60

2. Partes Iustitiæ: quæ sunt triplices.
   - Partes subiectæ, seu species iustitiæ, Ad quarum explicationē ista disputantur.
     - Iustitia Distributiua. Commutatiua. — 61
     - Restitutio. 62
     - Vitia opposita
       - Iustitiæ distributiuæ: vt est acceptio personarum. 63
       - Iustitię commutatiuæ
         - Contingentia in commutationibus inuoluntariis.
           - Facto
             - Homicidium. 64
             - Mutilatio mēbrorum. 65
             - Furtum, & rapina. 66
           - Verbo: Idq;
             - In iudicio: Cuiusmodi est iniustitia.
               - Iudicis. 67
               - Accusatorum. 68
               - Rei. 69
               - Testium. 70
               - Aduocatorum. 71
             - Extra iudicium.
               - Contumelia. 72
               - Obtrectatio. 73
               - Susurratio. 74
               - Derisio. 75
               - Maledictio. 76
         - Contingentia, in commutationibus voluntariis
           - Fraus. 97
           - Vsura. 98
   - Partes iustitiæ quasi integrales. 79
   - Partes iustitiæ potētiales, seu virtutes iustitię annexæ, Sub quo titulo explicatur,
     - Quot, & quæ virtutes, iustitiæ sint annexæ in genere. 80
     - Religio: Sub cuius nomine disputantur ista,
       - Religio per se considerata. 81
       - Religionis actus
         - Interior — Deuotio. 82; Oratio. 83
         - Exterior
           - Adoratio. 84
           - Actus, quo aliquid de rebus externis Deo offertur.
             - Actus, quo fideles aliquid Deo largiuntur
               - Sacrificium. 85
               - Oblatio. 86
               - Primitię. 86
               - Decimæ. 87
             - Actus, quo fideles aliquid Deo promittunt, vt est votum. 88
           - Actus, quo aliquid diuinū ab hoīe assumitur
             - Iusiurandum 89
             - Adiuratio. 90
             - Inuocatio, seu assumptio nominis diuinis per orationē, vel laudē. 91
       - Religioni oppositū vitium.
         - Religioni finitimum vitium: videlicet Superstitio: Sub qua hæc tractantur
           - Superstitionis propria natura. 92
           - Superstitionis species
             - Vitiosus Dei cultus. 93
             - Idololatria. 94
             - Diuinatio. 95
             - Obseruatio superstitiosa 96
         - Religioni ex diametro repugnans.
           - Pertinēs ad cōtemptum Dei.
             - Tentatio, quę Deus tētat. 97
             - Periurium. 98
           - Pertinēs ad cōtemptū rerū sacratarum
             - Sacrilegium. 99
             - Simonia. 100
     - Pietas virtus. 101
     - Obseruantia.
       - Obseruantiæ propria natura. 102
       - Obseruantiæ partes
         - Dulia. 103
         - Obedientia. 104
         - ad cuius declarationem subiungitur inobedientiæ explicatio. 105
     - Gratia, seu gratitudo. 106
       - Cui subiungitur ingratitudinis vitium. 107
     - Vindicatio. 108
     - Veritas. Sub cuius noīe ista disputantur
       - Veritatis propria natura. 109
       - Veritati oppositum vitium
         - Mendacium. 110
         - Simulatio, vel hypocrisis. 111
         - Iactantia. 112
         - Ironia. 113
     - Amicitia, quæ affabilitas dicitur. Sub qua hæc tractantur
       - Amicitia propria natura. 114
       - Vitia amicitiæ opposita
         - Adulatio. 115
         - Iurgium. 116
     - Liberalitas. Sub cuius titulo hæc explicantur
       - Liberalitatis propria natura. 117
       - Vitia liberalitati opposita
         - Auaritia. 118
         - Prodigalitas. 119
     - Ἐπιείκεια, seu æquitas. 120

3. Donum Spiritussancti, Iustitiæ respondens. 121.

4. Præcepta Iustitiæ. 122.

QVAE-

QVÆSTIONIS LVII.

De Iure,

Quadrifariàm distributę,

AXIOMA.

Ius, ex ratione, qua rem iustam, seu opus alteri adæquatum, secundum aliquem æqualitatis modum, denotat, iustitiæ est 1 obiectum, conuenienterque 2 in ius naturale, quod rerum natura positiuum, quod 3 certorum hominum inter se consensu, & ius 3 gentium, quod omnium nationum, populorumque communi iudicio constitutum est, diuiditur. 4 Paternum autem ius, & dispoticum, quod comparationem personarum non simpliciter à se mutuo distinctarum, contineant, ex ista iuris propriè sumpti diuisione secludi, & ad alterius generis partitionem referri debent.

314

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ius sit obiectum iustitiæ.

Inf. q. 60. ar. 1. corp. * In digesto veteri li. 1 titulo 1. in prin. † Li. 5. Etymo c. 3. in prin. * li. 6 Eth. c. 6 tom. 5 † Ca. 15 circa mediũ, to. 1. * Li. 5. c. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ius non sit obiectum iustitiæ. Dicit enim * Celsus Iurisconsultus, quod ius est ars boni, & æqui. Ars autem non est obiectum iustitiæ, sed est per se virtus intellectualis. ergo ius non est obiectum iustitiæ.

¶ 2 Præterea, Lex, sicut † Isid. dicit in li. Etym. iuris est species. Lex autem non est obiectum iustitiæ, sed magis prudentiæ. Vnde & * Philo. legispositiuam, partem prudentiæ ponit. Ergo ius non est obiectum iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Iustitia principaliter subiicit hominem Deo. Dicit enim † Aug. in li. de moribus Ecclesiæ, ꝙ iustitia est amor Deo tantum seruiens, & ob hoc bene imperans cæteris, quæ homini subiecta sunt. Sed ius non pertinet ad diuina, sed solum ad humana. Dicit enim * Isid. in lib. Etym. quòd fas lex diuina est, ius autem lex humana. Ergo ius non est obiectum iustitiæ.

Lib. 5. c. 3. in princ. † Li. 5 c. 1. in princ. to. 5.

SED CONTRA est, quod * Isid. dicit in eodem, quòd ius dictum est, quia est iustum. Sed iustum est obiectum iustitiæ. Dicit enim * Philo. in 5 Ethic. quòd omnes talem habitum volunt dicere iustitiam, à quo operatiui iustorum sunt. ergo ius est obiectum iustitiæ.

RESPONDEO dicendum, ꝙ iustitiæ proprium est inter alias virtutes, vt ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum. Importat enim æqualitatem quandam, vt ipsum nomen demonstrat, dicuntur enim vulgariter ea, quæ adæquantur, iustari. Aequalitas autem ad alterum est. Aliæ autem virtutes perficiunt hominem solũ in his, quæ ei conueniunt, secundùm seipsum. Sic ergo illud, quod est rectum in operibus aliarum virtutum, ad quod tendit intentio virtutis, quasi in proprium obiectum, non accipitur nisi per comparationem ad agentem. Rectum verò, quod est in opere iustitiæ, etiam præter comparationem ad agentẽ, constituitur per comparationem ad aliud. Illud enim in opere nostro dicitur esse iustum, quod respondet, ſm aliquam ęqualitatem alteri, puta recompensatio mercedis debitæ pro seruitio impenso. Sic ergo iustum dicitur aliquid quasi habens rectitudinem iustitiæ, ad quod terminatur actio iustitiæ, etiã non considerato qualiter ab agente fiat. Sed in aliis virtutibus non determinatur aliquid rectum, nisi secundùm ꝙ aliqualiter fit ab agente. Et propter hoc specialiter iustitiæ præ aliis virtutibus determinatur secundũ se obiectum, quod vocatur iustum. Et hoc quidem est ius. Vnde manifestum est, quod ius est obiectum iustitiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ consuetum est, ꝙ nomina à sui prima impositione detorqueantur ad alia significanda. sicut nomen medicinæ impositum est primo ad significandum remediũ, quod præstatur infirmo ad sanandũ: deinde tractum est ad significandã artẽ, qua hoc fit. ita & hoc nomen, Ius, primo impositum est ad significandum ipsum rem iustam. Postmodum autẽ est deriuatum ad artem, qua cognoscitur quid sit iustũ. Et vlterius ad significandum locum, in quo ius redditur, sicut dicitur aliquis comparere in iure. Et vlterius dr̃ etiam, quod ius redditur ab eo, ad cuius officiũ pertinet iustitiã facere: licet etiam id quod decernit, sit iniquũ.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sicut eorũ q̃ per artẽ exterius fiunt, quædã rõ in mente artificis præexistit, q̃ dr̃ regula artis: ita & illius operis iusti, qđ rõ determinat, quædã rõ præexistit in mente quasi q̃da prudentiæ regula. Et hoc, si in scriptũ redigatur, vocatur lex. Est n. lex, secundum * Isid. constitutio scripta. Et ideo lex non est ipsum ius propriè loquendo, sed aliqualis rõ iuris.

Li. 5. Ety. ca. 1. parũ à princip.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ quia iustitia ęqualitatem importat. Deo autem non possumus æquiualẽs recompensare: inde est, ꝙ iustum, secundum perfectam rationem, nõ possumus reddere Deo. Et propter hoc nõ dicitur propriè ius lex diuina, sed fas, quia videlicet sufficit Deo, vt impleamus, quod possumus. Iustitia tamẽ ad hoc tendit, vt homo, quantum potest, Deo recompẽset, totaliter animam ei subiiciens.

315

ARTICVLVS II.

Vtrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale, & ius positiuum.

Inf. q. 60. arti. 5. co. Et 1. 2. q. 95. arti 4. co. Et 5. Ethi. lect. 12 col. 2. fi. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ius non conuenienter diuidatur in ius naturale, & ius positiuum. Illud enim, quod est naturale, est immutabile: & idem est apud oẽs. Non aũt inuenitur in rebus humanis aliquid tale, quia oẽs regulæ iuris humani, in aliquibus casibus deficiunt, nec habent suam vim vbique. Ergo non est aliquod ius naturale.

¶ 2 Præterea, Illud dicitur esse positiuum, quod ex voluntate humana procedit. Sed non ideo aliquid est iustum, quia à voluntate humana procedit, alioquin volũtas hominis iniusta esse non posset. Ergo, cum iustum sit idem, quod ius, videtur, ꝙ nullum sit ius positiuum.

¶ 3 Præterea, Ius diuinũ non est ius naturale, cũ excedat naturã humanã. Similiter ẽt non est ad ius positiuũ: q̃a non innititur auctoritate humanæ, sed auctoritati diuinæ. Ergo inconuenienter diuidit̃ ius p naturale, & positiuũ.

Li. 5. Eth. c. 7. in pri. to. 5. Ar. præce.

SED CONTRA est, ꝙ * Philo. dicit in 5. Ethic. quòd politici iusti hoc quidem naturale est, hoc autem legale, id est, lege positum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * dictũ est, ius, siue iustũ, est aliquod opus adæquatũ alteri, ſm aliquem æqualitatis modũ. Dupliciter aũt põt alicui hoĩ esse aliquid adæquatũ. Vno quidẽ mõ ex ipsa natura rei, puta, cum aliquis tantum dat, vt tantundem recipiat. & hoc vocatur ius naturale. Alio mõ aliquid est adæquatum, vel commensuratum alteri ex condicto, siue ex cõi placito, q̃n. s. aliquis reputat se contentum, si tantum accipiat. Quod quidem potest fieri dupliciter. Vno modo, per aliquod priuatum condictum, sicut quod firmatur aliquo pacto inter priuatas personas. Alio modo, ex condicto publico, puta, cum totus populus consentit, quòd aliquid habeatur, quasi adæquatum, & commensuratum alteri. vel cùm hoc ordinat princeps, qui curam populi habet, & eius personam gerit, & hoc dicitur ius positiuũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illud, quod est naturale habenti naturam immutabilem, oportet, ꝙ sit semper, & vbique tale. Natura aũt hoĩs est mutabilis. & ideo id, quod naturale est homini, potest aliqñ deficere. Sicut naturalem æqualitatem habet, vt deponenti depositum reddatur. Et si ita esset, ꝙ natura humana semper esset recta, hoc esset semper seruandum. Sed quia q̃nq; contingit, quod voluntas hominis deprauatur, est aliquis casus, in quo depositum non est reddendum, ne homo peruersam voluntatem habens, male eo vtatur, vt puta si furiosus, vel hostis reipub. arma deposita reposcat.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ voluntas humana ex communi condicto potest aliquid facere iustũ in

his, quæ secundum se non habent aliquam repugnantiã ad naturalem iustitiam, & in his hẽt locũ ius positiuum. Vnde * Philo dicit in 5. Eth. quod legale iustũ est, quod ex principio quidem nihil differt sic, vel aliter: qñ autẽ ponitur, differt. Sed si aliquid de se repugnantiã habeat ad ius naturale, non potest voluntate humana fieri iustum: puta si statuatur, q̃ liceat furari, vel adulterio committere. Vnde dicitur Isa. 10. Væ, qui condunt leges iniquas.

Lib. 5. c. 7. in princ. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, q̃ ius diuinum dr̃, q̃ diuinitus promulgatur. Et hoc quidẽ partim est de his, quæ sunt naturaliter iusta, sed tñ eorum iustitia homines latet. Partim aũt est de his, quæ fiunt iusta institutione diuina. Vnde & ius diuinum per hæc duo distingui põt, sicut & ius humanum. Sunt. n. in lege diuina quædam præcepta, quia bona: & prohibita, quia mala. Quædam vero bona, quia præcepta: & mala, quia prohibita.

316

ARTICVLVS III.

Vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali.

AD TERTIVM sic proceditur. Vĩ, q̃ ius gentium sit idem cum iure naturali. Non enim omnes homines conueniunt, nisi in eo, quod est eis naturale. Sed in iure gentium omnes homines conueniunt. Dicit enim * Iurisconsultus, q̃ ius gentiũ est, quo gentes humanæ vtuntur. Ergo ius gentiũ est ius naturale.

2.2. q. 95. art. 4. ad 1. & 5. Eth. lect. 12. co. 3. in. * ... de ge. ... veteri ... i. de ... 9.

¶ 2 Præterea, Seruitus inter homines est naturalis, quidam enim sunt naturaliter serui, vt * Philo probat in 1. Polit. Sed seruitutes pertinent ad ius gentium, vt † Isid. dicit: ergo ius gentium est ius naturale.

Li. 1. Polit. cap. 3. & 4. to. 5. * Li. 5. Ety. mol. ca. 6. * A. præc. † 5. Ety. c. 4. in princ.

¶ 3 Præterea, Ius vt * dictum est, diuiditur per ius naturale, & positiuum. Sed ius gentium non est ius positiuum. Non enim omnes gentes, vnquam conuenerunt, vt ex communi condicto aliquid statuerent: ergo ius gentium est ius naturale.

SED CONTRA est, quòd * Isidor. dicit, quòd ius aut naturale est, aut ciuile, aut gentium: & ita ius gentium distinguitur à iure naturali.

Ar. præce.

RESPONDEO dicendum, q̃ sicut * dictũ est, ius, siue iustum naturale est, quod ex sui natura est adæquatum, vel cõmensuratum alteri. Hoc aũt põt contingere dupliciter. Vno modo, ſm absolutam sui consideratiõem: sicut masculus ex sui ratione habet commensurationem ad fœminam vt ex ea generet, & parens ad filium, vt eum nutriat. Alio modo aliquid est naturaliter alteri commensuratum, non ſm absolutam sui rationem, sed ſm aliquid, quod ex ipso sequitur, puta proprietas possessionum. Si n. consideretur iste ager absolutè, non habet vnde magis sit huius, q̃ illius. Sed si consideretur ad opportunitatem colendi, & ad pacificum vsum agri, ſm hoc habet quandam commensurationem ad hoc, q̃ sit vnius, & non alterius, vt patet per * Philo. in 2. Polit. absolute aũt apprehendere aliquid non solum conuenit hoi, sed ẽt alijs animalibus: & ideo ius, quod dr̃ naturale, ſm primum modum, cõe est nobis, & alijs animalibus. A iure aũt naturali sic dicto recedit ius gentiũ, vt Iurisconsultus dicit: quia illud oĩbus animalibus, hoc solùm hominibus inter se cõe est. Cõsiderare aũt aliquid, comparando ad id, quod ex ipso sequitur, est proprium rationis. Et ideo hoc idem est naturale homini, ſm rationem naturalem, quæ hoc dictat. Et ideo dicit * Caius Iurisconsultus. Quòd naturalis rõ inter omnes homines constituit, id apud oẽs gentes custoditur; vocaturq; ius gentium. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

Lib. 2. c. 3. to. 5.

In digesto veteri li. 1. tit. 1. leg. 9.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ hunc hominem esse seruum, absolutè considerando, magis, q̃ alium, non habet rationem naturalem, sed solùm. n. ſm aliquam vtilitatem consequentem: inquantum vtile est huic, quòd regatur à sapientiori: & illi, quod ab hoc iuuetur, vt dicitur in 1. * Polit. Et ideo seruitus pertinens ad ius gentium est naturalis secundo modo, sed nõ primo modo.

Lib. 1. c. 3. in 4. ... princ. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, q̃ quia ea, quæ sunt iuris gentium, naturalis ratio dictat, puta ex propinquo habentia æquitatem: inde est, non quòd indigẽt aliqua speciali institutione, sed ipsa naturalis ratio eam instituit, vt * dictum est, in auctoritate inducta.

* Arg. 1. & in fi. corp. ar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum debeat specialiter distingui ius paternum, & dominatiuum.

317

AD QVARTVM sic proceditur. Vĩ, q̃ non debeat specialiter distingui ius paternum, & dominatiuum. Ad iustitiam enim pertinet reddere vnicuique, quod suum est, vt dicit * Ambr. in 1. de Officijs. Sed ius est obiectum iustitiæ: sicut † dictũ est. Ergo ius ad vnumquemque æqualiter pertinet: & sic non debet distingui specialiter ius patris & domini.

Inf. q. 58. art. 7. ad 3. & 2. di. 44. q. 2. ar. 1. co. & 5. Eth. lec. 11. * Lib. 1. de officijs, c. 24. circ. fi. to. 1. † Ar. 1. huius quæst.

¶ 2 Præterea, Ratio iusti est lex vt † dictum est. Sed lex respicit cõe bonum ciuitatis, & regni: vt supra * habitũ est. Non aũt respicit bonum priuatum vnius personæ, aut ẽt vnius familiæ. Non ergo debet esse aliquod spale ius, vel iustum dominatiuum, vel paternum, cũm dñs, & pater pertineant ad domum, vt dicitur in 1. † Politic.

* Ar. 1. ad 2. † 1. 2. q. 90. ar. 2. † Ca. 3. t. 5.

¶ 3 Præterea, Multæ aliæ sunt differentiæ graduum in hominibus, vtputa, quòd quidam sunt milites, quidam sacerdotes, quidã principes. Ergo ad eos debet aliquod speciale ius, vel iustum determinari.

SED CONTRA est, q̃ * Philo in 5. Ethic. specialiter à iusto politico distinguit dominatiuum, & paternum, & alia huiusmodi.

Lib. 5. c. 6. circa fine, to. 5.

RESPONDEO dicendum, q̃ ius, siue iustum dr̃ per commensurationem ad alterum. Alterum aũt potest dici dupliciter. Vno modo, q̃ simpliciter est alterum, sicut quod est omnino distinctum, sicut apparet in duobus hominibus, quorum vnus non est sub altero, sed ambo sunt sub vno principe ciuitatis. Et inter tales, ſm * Philo. in 5. Eth. est simpliciter iustum. Alio modo dr̃ aliquid alterum non simpliciter, sed quasi aliquid eius existẽs. Et hoc modo in rebus humanis filius est aliquid patris: quia quodammodo est pars eius, vt dr̃ in 8. * Eth. & seruus est aliquid Domini: quia est instrumentũ eius, vt dicitur in 1. † Politic. Et ideo patris ad filium non est cõparatio, sicut ad simpliciter alterum. Et propter hoc non est ibi simpliciter iustum, sed quoddam iustum, s. paternum. & eadem ratione, nec inter dominum, & seruum, sed est inter eos dominatiuum iustum. Vxor autẽ, quamuis sit aliquid viri, quia comparatur ad eum, sicut ad proprium corpus, vt patet per Apost. ad Ephes. 5. tñ magis distinguitur à viro, quam filius à patre, vel seruus à domino. Assumitur enim in quandam socialem vitam matrimonij. Et ideo, vt * Philo. dicit inter virum, & vxorem plus est de ratione iusti, q̃ inter patrem, & filium, vel dominum, & seruum; quia, cùm vir, & vxor habeant immediatam relationem ad domesticam cõitatẽ, vt patet in 1. * Polit. ideo inter eos non est et simpliciter politicum iustum, sed magis iustum œconomicum.

Lib. 5. c. 6. cir. fi. to. 5. * Li. 8. c. 12. to. 5. † Li. 1. Pol. ca. 3. & 4. to. 5. Li. 5. Ethi. c. 6. in fine to. 5. Li. 1. ex c. 3 elicitur, & ex vit. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ad iustitiã pertinet reddere ius suum vnicuique; supposita tñ diuersitate vnius ad alterum. Si quis enim sibi det, quod sibi debetur, non propriè vocatur hoc iustum, & quia quod est filij, est patris, & quod est serui, est domini, ideo non est propriè iustitia patris ad filium, vel dñi ad seruum.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ filius, inquantum filius, est aliquid patris, & similiter seruus, inquantũ seruus, est aliquid domini. Vterque tñ prout consideratur, vt quidam homo, est aliquid, ſm se subsistens ab alijs distinctum. Et ideo, inquantum vterque est homo, aliquo modo ad eos est iustitia. Et propter hoc etiam aliquæ leges dantur de his, quæ sunt patris ad filium, vel domini ad seruum. Sed inquantum vterque est aliquid alterius, ſm hoc deficit ibi perfecta ratio iusti, vel iuris.

AD TERTIVM dicendum, q̃ omnes aliæ diuersitates personarum, quæ sunt in ciuitate, habent immediatam relationem ad cõitatem ciuitatis, & ad principem eius, & ideo ad eos est iustum, secundũ perfectam ratio-

rationem iustitiæ. Distinguitur tñ istud iustum, ꝑm diuersa officia. Vnde dr̃ ius militare, uel ius magistratuũ, aut sacerdotum, non propter defectum à simpliciter iusto, sicut dicitur ius paternum, & dominatiuum, sed propter hoc, quod unicuique conditioni personæ, secũdum proprium officium aliquid proprium debetur.

QVAESTIO LVIII.

De Iustitia, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iustitia. Circa quam quæruntur duodecim.

¶ Primò, quid sit iustitia.
¶ Secundò, utrum iustitia semper sit ad alterum.
¶ Tertio, utrum sit uirtus.
¶ Quarto, utrum sit in uoluntate sicut in subiecto.
¶ Quinto, utrum sit virtus generalis.
¶ Sexto, vtrum, secundum quod est generalis, sit idem in essentia cum omni uirtute.
¶ Septimo, utrum sit aliqua iustitia particularis.
¶ Octauo, utrum iustitia particularis habeat propriam materiam.
¶ Nono, utrum sit circa passiones, uel circa operationes tantum.
¶ Decimo, utrum medium iustitiæ sit medium rei.
¶ Vndecimo, utrum actus iustitiæ sit reddere unicuique, quod suum est.
¶ Duodecimo, utrum iustitia sit præcipua inter omnes uirtutes morales.

QVÆSTIONIS LVIII.
De Iustitia,
In duodecim partes diuisæ,
AXIOMA.

Quemadmodum duo iustitiæ genera, quorum 7 *alterum Iustitia* 7 *legalis, alterum particularis iustitia nominatur, permulta habent inter se* 2 *communia,* 2 *nam utrumque comparationem vnius cum altero complectitur, ut runque uirtus est* 4 *utrunque* 4 *voluntati, ut suo subiecto natiuo inhæ* 10 *ret,* 10 *vtriusque medium, in re ipsa, ad personam tamen subinde relata positum est, utrumque* 12 12 *cæteris omnibus uirtutibus moralibus, potissimùm propter alieni boni procurationem, antecellit: in utrunque etiam peruagata illa Iurisperito-* 1 *rum* 1 *definitio, qua dicunt iustitiam perpetuam* 11 *esse, & constantem uoluntatem,* 11 *ius suum cuiq; tribuentem, quadrare potest. Ita nonnullis discriminibus à se mutuò disiunguntur. Prius* 6 *enim* 6 *communis alterum verò priuati boni conseruationem, amplificationemq; spectat: Posteriori materiæ loco non aliqua animi* 9 *perturbatio,* 8 *sed* 8 *vsus earum rerum, quibus communicandis, & permutandis, hominum inter se societas* 5 *continetur, attributus est: Priori verò,* 5 *omnis omnium uirtutum, (licet interim secundum* 6 6 *essentiam speciale maneat) actus, atque materia, quatenus ad publicam utilitatem referri possunt, subijciuntur.*

318

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter diffiniatur iustitia, quod est perpetua, & cõstans uolũtas, ius suũ unicuiq; tribuẽs.

q. dist. 33.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ inconuenienter diffiniatur iustitia a * Iurisperitis, ꝙ iustitia est perpetua, & constans uoluntas, ius suũ unicuique tribuens. Iustitia enim, secundum † Phil. in 5. Eth est habitus, à quo sunt aliqui operatiui iustorũ, & quo operantur & uolunt iusta. Sed uolũtas nominat potentiam, uel etiam actum: ergo inconuenienter iustitia dicitur esse uoluntas.

In dige sto uete. i li. 1. tit. 1. lege. 10. in princ.

† *lib. 5 c. 1. non lon gè a prin. to. 5.*

¶ 2 Præterea, Rectitudo uoluntatis non est uoluntas, alioquin si uoluntas esset sua rectitudo, sequeretur ꝙ nulla uoluntas esset peruersa. Sed secundum † Anselmum in libro de Veritate, iustitia est rectitudo: ergo iustitia non est uoluntas.

† *In dialo go de ve ri tate, c. 13*

¶ 3 Præterea, Sola Dei uoluntas est perpetua. Si ergo Iustitia est perpetua uoluntas, in solo Deo erit iustitia.

¶ 4 Præterea, Omne perpetuum est constans, quia est immutabile. Superflue ergo utrunque ponitur in diffinitione iustitiæ & perpetuum, & constans.

¶ 5 Præterea, Reddere ius unicuiq; ptinet ad principẽ. Si ergo iustitia sit unicuiq; ius suũ tribuẽs, sequitur, ꝙ iustitia nõ sit nisi in principe quod est inconueniẽs.

¶ 6 Prçterea, * Aug dicit in libro de Moribus Ecclesiç, quòd iustitia est amor Deo tantum seruiens, non ergo reddit unicuique, quod suum est.

c. 15 circ medium, to. 1.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ prædicta iustitiæ diffinitio conueniens est, si rectè intelligatur. Cum nos uirtus sit habitus qui est principium boni actus, necesse est, quod uirtus diffiniatur per actum bonum, qui est circa ea, quæ ad alterum sunt, sicut circa propriam materiam uirtutis. Est autem iustitia prçcipuè circa ea, q̃ ad alterũ sunt, sicut circa propriã materiã, ut infrà * patebit. Et ideo actus iustitiæ per comparationem ad propriam materiam uirtutis, & obiectum tangitur, cùm dicitur. Ius suum unicuique tribuens Quia, ut * Isidorus dicit in lib Etym. Iustus dicitur, quia ius custodit. Ad hoc autem, ꝙ aliquis actus circa quamcunque materiã sit uirtuosus requiritur, quòd sit uoluntarius, & quòd sit stabilis, & firmus, quia † Phil. dicit in 2. Eth quòd ad uirtutis actum requiritur, primò quidem, quòd operetur sciens, secundo autem, quòd eligens, & propter debitum finem: tertio, quòd immobiliter operetur. Primum autem horum includitur in secundo, quia, quod per ignorantiam agitur, est inuoluntarium, ut dicitur in 3. Eth Et ideo in diffinitione iustitiæ primò ponitur uoluntas, ad ostendendum, quòd actus iustitię debet esse uoluntarius. Additur autem de constantia, & perpetuitate, ad designandam actus firmitatem. Et ideo prædicta diffinitio est completa diffinitio iustitiæ, nisi quod actus ponitur pro habitu, qui per actum specificatur, habitus enim ad actum dicitur. Et si quis uellet eam in debitam formam diffinitionis reducere, posset sic dicere, quod iustitia est habitus, secundum quem aliquis cõstanti, & perpetua uoluntate ius suum unicuique tribuit. Et quasi est eadem diffinitio cum ea, quam * Philosophus ponit in 5. Eth dicens, quod iustitia est habitus, secundum quem aliquis dicitur operatiuus, secundum electionem iusti.

art. sequẽ ti.

lib. 10. c. 9. in princip. Ì gen o. ius, parũ à princ.

† *lib. 2. Eth. c. 4. to. 5.*

lib. 3. c. 1. to. 5.

lib. 5. c. 1. & 5. simul to. 5.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ voluntas hic nominat actum, non potentiam. Est autem consuetum, ꝙ apud auctores habitus per actus diffiniantur, sicut * August dicit super Ioann. quòd fides est credere, quod non uides.

Tract. 79. in Io. pau lo a prin. to. 9.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ neque et iustitia est essentialiter rectitudo, sed causaliter tantum est tñ habitus, secundũ quem aliquis rectè operatur, & uult.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ uoluntas põt dici perpetua dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius actus, q̃ perpetuo durat. Et sic solius Dei uoluntas est perpetua. Alio modo ex parte obiecti, quia s. aliquis vult ppetuò facere aliquid Et hoc requiritur ad rationem iustitiæ. Non enim sufficit ad rationem iustitiæ, quòd aliquis uelit ad horam in aliquo negotio seruare iustitiam, quia vix inuenitur aliquis, qui uelit in omnibus iniuste agere, sed requiritur, quod homo habeat uoluntatem perpetuo, & in omnibus iustitiam conseruandi.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ quia perpetuum non accipitur, secundum durationem perpetuam actus voluntatis, non superfluè additur, Constans. Vt sicut per hoc, quod dicitur, Perpetua uoluntas, designatur, quod aliquis gerat in proposito perpetuo iustitiam conseruãdi; ita etiam per hoc, quòd dicitur constans, designetur quod in hoc proposito firmiter perseueret.

AD QVINTVM dicendum, quòd iudex reddit, quod suum est per modum imperantis, & dirigentis, quia iudex est iustum animatum, & princeps est custos iusti, ut dicitur in 5.* Eth. Sed subditi reddunt, quod suum est unicuique per modum executionis.

lib. 5. c. 6. à medio, to. 5.

AD SEXTVM dicẽdum, quod sicut in dilectione Dei includitur dilectio proximi, ut suprà * dictum est, ita etiam in hoc, quod homo seruit Deo, includitur, quod unicuique reddat, quod debet.

q. 25. art. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum iustitia semper sit ad alterum.

319

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ iustitia non semper sit ad alterũ. Dicit. n. Apost. Rom. 3. quòd iustitia Dei, est per fidẽ Iesu Christi. Sed fides non dicitur per comparationem unius hominis ad alterum. Ergo neque iustitia.

Supra, q. 57. art. 4. & infr. art. 8. cor. & ad 3. & vi. q. 3. 2. art. 7. ad 4.

¶ 2 Prçterea. Secundũ * Aug. in lib. de Moribus Ecclesiæ, ad iustitiam pertinet ob hoc, ꝙ seruit Deo bene imperare cæteris, quæ homini sunt subiecta. Sed appetitus sensitiuus est homini subiectus, ut patet Gen. 4. ubi dicitur. Subter te erit appetitus eius, s. peccati, & tu dominaberis illius. Ergo ad iustitiam pertinet dominari proprio appetitui. Et sic erit iustitia ad seipsum.

* c. 15 circa medium, to. 1.

¶ 3 Prçterea, Iustitia Dei est æterna. Sed nihil aliud est Deo coæternum: ergo de ratione iustitiæ non est, quod sit ad alterum.

¶ 4 Præterea, Sicut operationes, quę sunt ad alterum, indigent rectificari, ita & operationes, q̃ sunt ad seipsũ. Sed per iustitiam rectificantur operationes, secundum illud Prou. 11. Iustitia simplicis diriget uiam eius. Ergo iustitia non est solum circa ea, quæ sunt ad alterum, sed etiam circa ea, quæ sunt ad seipsum.

SED CONTRA est, ꝙ * Tullius dicit in 1. de Offic. ꝙ iustitiæ ea ratio est, qua societas hoĩum inter ipsos, & uitæ cõitas cõtinet. Sed hoc importat respectũ ad alterũ: ergo iustitia est circa ea, q̃ sunt ad alterum.

lib. 1. in c. de iustitia in pri.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà * dictum est, cum nomen iustitiæ æqualitatẽ importet, ex sua ratione iustitia hẽt, ꝙ sit ad alterũ. nihil. n. est sibi æquale, sed alteri. Et quia ad iustitiã pertinet actus humanos rectificare, ut * dictũ est, necesse est, ꝙ æqualitas ista, quã requirit iustitia, sit diuersorum agere potentiũ. Actiones aũt sunt suppositorũ, & totorũ, no aũt, propriè loquendo, partiũ, & formarum, seu potentiarũ. Non. n. propriè dr̃, ꝙ manus percutiat, sed homo per manũ, neque propriè dr̃, ꝙ calor calefaciat, sed ignis per calorem, ſm tñ similitudinem quandam hęc dicuntur. Iustitia ergo ꝓpriè dicta requirit diuersitatem suppositorum, & ideo non est nisi vnius hoĩs ad aliũ. Sed ſm similitudinẽ accipiũtur in uno, & eodẽ hoĩe diuersa principia actionũ, quasi diuersa agentia, sicut ro, & irascibilis, & concupiscibilis & iõ metaphoricè in uno, & eodẽ hoie dr̃ esse iustitia, ſm quod ratio imperat irascibili, & concupiscibili, & ſm quod hęc obediunt rationi. & uniuersaliter, secundũ quod vnicuique parti hominis attribuitur, quod ei conuenit. Vnde & * Phil. in 5. Eth. hanc iustitiam appellat, secundum metaphoram dictam.

qõ. præc. art. 1. 2. & 3. art. præc. & qõ 57. art 1 & 1. 2 qõ 113. art. 1.

lib. 5. cap. ult. to. 5

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ iustitia, quæ fit ꝑ fidẽ in nobis, est per quam iustificatur impius, quæ quidem in ipsa debita ordinatione partium animę cõsistit, sicut supra * dictum est cum de iustificatione impij ageretur. Hoc aũt pertinet ad iustitiam metaphoricè dictam, quæ põt inueniri etiam in aliquo solitariam uitã agente. Et per hoc patet respõsio ad SECVNDVM.

1. 2. q. 113. art. 1.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ iustitia Dei est ab æterno. ſm uoluntatem, & propositum æternum. Et in hoc præcipuè iustitia consistit, quamuis secundum effectum non sit ab æterno, quia nihil est Deo coæternum.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ actiones, q̃ sunt hominis ad seipsum sufficienter rectificantur, rectificatis passionibus, per alias uirtutes morales. Sed actiones, quæ sunt ad alterum, indigent speciali rectificatione nõ solum per comparationem ad agentem, sed etiam per comparationem ad eum, ad quem sunt. Et ideo circa eas est specialis uirtus, quæ est iustitia.

ARTICVLVS III.

Vtrum iustitia sit uirtus.

320

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ iustitia non sit uirtus. Dr̃. n. Luc. 17. Cũm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Sed nõ est inutile facere opus virtutis. Dicit. n. * Amb. in 2. de Officiis, Vtilitatem non pecuniarij lucri æstimationem dicimus, sed acquisitionem pietatis. Ergo facere, quod quis debet facere, non est opus virtutis. Est autem opus iustitiæ, ergo iustitia non est uirtus.

5. Ethic. lect. 2. & 3.

lib. 2. c. 6. circa pric. to. 1.

¶ 2 Prçterea, Quod fit ex necessitate, non est meritorium. Sed reddere alicui quod suũ est, quod ptinet ad iustitiam, est necessitatis. Ergo non est meritoriũ. Actibus autem uirtutum meremur. ergo iustitia non est uirtus.

¶ 3 Præterea, Oĩs virtus moralis est circa agibilia. Ea aũt, quæ exterius constituuntur, non sunt agibilia, sed factibilia, ut patet per * Phil. in 9. Metaph. Cum ergo ad iustitiam pertineat exterius facere aliquod opus ſm se iustum, videtur, ꝙ iustitia non sit virtus moralis.

lib. 9. tex. 16. to. 3.

SED CONTRA est, ꝙ * Greg. dicit in 2. Mor. ꝙ in quatuor uirtutibus, s. temperantia, prudentia, fortitudine, & iustitia, tota boni operis structura cõsurgit.

lib. 2. c. 36 in princ.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ virtus humana est, quæ bonum reddit actũ humanũ, & ipsum hoĩem bonũ facit, quod quidẽ cõuenit iustitiæ. Actus. n. hoĩs bonus redditur ex hoc, ꝙ attingit regulã rationis, ſm quã humani actus rectificãtur. Vnde, cum iustitia operationes humanas rectificet, manifestũ est, ꝙ opus hominis bonum reddit. Et ut * Tullius dicit in 1. de Officiis, ex iustitia præcipuè uiri boni nominantur. Vnde sicut ibidem dicit. In ea virtutis splendor est maximus.

lib. 1. in c. de iustitia, circa princ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ cum aliquis facit, quod debet, non affert vtilitatem lucri ei, cui facit quod debet, sed solum abstinet à damno eius, sibi tamẽ facit utilitatem, inquantum sponianea, & prompta uoluntate facit illud, quod debet, quod est uirtuose agere. Vnde dicitur Sapient. 8. quod sapientia Dei sobrietatẽ, & iustitiam docet, prudentiam, & uirtutem, quibus in uita nihil est utilius hominibus, s. uirtuosis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ duplex est necessitas, una coactionis, & hæc quia repugnat uoluntati, tollit rationem meriti. Alia aũt est necessitas ex obligatione præcepti, siue ex necessitate finis, quando. s. aliquis non potest consequi finem uirtutis, nisi hoc faciat, & talis necessitas non excludit rationem meriti, inquãtum aliquis hoc, quod sic est necessarium, uoluntariè agit, excludit tamen gloriam supererogationis, secundum illud 1. ad Cor. 9. Si euangelizauero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ iustitia nõ cõsistit circa exteriores res, quãtũ ad hoc, ꝙ est facere qd ptinet ad artẽ, sed quantũ ad hoc, ꝙ vtitur eis ad alterũ.

321

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iustitia sit in uoluntate sicut in subiecto.

3. dist. 33. q. 6. art. 4. qõ. 3. & uirt. qõ. 1. art. 5. col. fin. Et 5. Eth. lect. 1. co. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ iustitia non sit in uoluntate sicut in subiecto. Iustitia enim quandoque veritas dicitur. Sed ueritas non est uoluntatis, sed intellectus: ergo iustitia non est

est in uoluntate sicut in subiecto.

¶ 2 Præterea, Iustitia est circa ea, quæ sunt ad alterū. Sed ordinare aliquid ad alterum est rationis: Iustitia ergo non est in uoluntate sicut in subiecto, sed magis in ratione.

¶ 3 Præterea, Iustitia nō est uirtus intellectualis, cùm non ordinetur ad cognitionem, vnde relinquitur, quòd sit uirtus moralis. Sed subiectum uirtutis moralis est rationale per participationem, quod est irascibilis, & concupiscibilis, ut patet per * Philosophum in 1. Eth. Ergo iustitia non est in uoluntate sicut in subiecto, sed magis in irascibili, & concupiscibili.

lib. 1. c. ul. ti. to. 5.

SED CONTRA est, quod * Anselmus dicit, quòd iustitia est rectitudo voluntatis, propter se seruata.

In dialogo de ueritate, c. 13.

RESPONDEO dicendū, quod illa potētia est subiectū uirtutis, ad cuius potentiæ actū rectificādū uirtus ordinatur. Iustitia aūt non ordinatur ad dirigendū aliquē actum cognoscitiuum. Non. n. dicimur iusti ex hoc quod rectè aliquid cognoscimus, & ideo subiectum iustitiæ non est intellectus, vel ratio, quæ est potentia cognoscitiua: sed quia iusti in hoc dicimur, quòd aliquid rectè agimus, proximum autem principium actus est uis appetitiua, necesse est, quod iustitia sit in aliqua vi appetitiua sicut in subiecto. Est aūt duplex appetitus, s. voluntas, quæ est in ratione, & appetitus sensitiuus cōsequēs apprehensionem sensus, qui diuiditur per irascibilem, & concupiscibilē, ut in 1. * habitū est. Reddere autem unicuique, quod suum est, non potest procedere ex appetitu sensitiuo, quia apprehēsio sensitiua nō se extēdit ad hoc, quod considerare possit proportionem unius ad alterum, sed hoc est proprium rationis. Vnde iustitia nō potest esse sicut in subiecto in irascibili, vel cōcupiscibili, sed solum in uoluntate. Et idō * Philosophus diffinit iustitiam per actum uoluntatis, ut ex supra dictis patet.

1. 1. q. 81. art. 2.

lib. 5. Eth. c. 1. & 5. ad finem, sare 3 huius q̄.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia uolūtas est appetitus rationalis, ideo rectitudo rationis, quæ ueritas dicitur, voluntati impressa, propter propinquitatem ad rationem, nomen retinet ueritatis. Et inde est, quod quandoque iustitia ueritas uocatur.

AD SECVNDVM dicēdū, quod uoluntas fertur in suū obiectū cōsequenter ad apprehensionē rōnis. Et idō quia rō ordinat in alterū, uoluntas potest uelle aliquid in ordine ad alterum, quod pertinet ad iustitiam.

AD TERTIVM dicendū, quod rationale per participationem non solum est irascibile & concupiscibile, sed omnino appetitiuum, ut dicitur in 1. * Ethicorum, quia omnis appetitus obedit rationi. Sub appetitiuo autem comprehenditur uoluntas. & ideo uoluntas potest esse subiectum uirtutis moralis.

lib. 1. cap. ult. to. 5.

322

ARTICVLVS V.

Vtrum iustitia sit virtus generalis.

Inf. q. 6. & 7. & q 59. art. 1. Et 1. 2. q. 60 art. 3. & 5 Eth. lect. 1. 2. & 3.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quod iustitia non sit uirtus generalis. Iustitia. n. cōdiuiditur aliis uirtutibus, vt patet Sap. 8. Sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam, & uirtutem. Sed generale non condiuiditur, seu cōnumeratur speciebus sub illo generali contentis: ergo iustitia non est uirtus gñalis.

¶ 2 Præterea, Sicut iustitia ponitur uirtus cardinalis: ita etiam temperantia, & fortitudo. Sed temperantia, vel fortitudo non ponitur virtus generalis: ergo neque iustitia debet aliquo modo poni uirtus generalis.

¶ 3 Præterea, Iustitia est semper ad alterum, ut supra * dictum est. Sed peccatum, quod est in proximum, non potest esse peccatum generale, sed diuiditur contra peccatum, quo peccat homo contra seipsum. ergo etiam neque iustitia est uirtus generalis.

art. 2. huius qō.

SED CONTRA est, quod * Philos. dicit in 5. Eth. quòd iustitia est omnis uirtus.

lib. 5. c. 1. & 2. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod iustitia, sicut dictū est *, ordinat hominem in comparatione ad aliū. Quòd quidem potest esse dupliciter. Vno mō ad aliū singulariter consideratum, alio mō ad alium in cōi, s̄m s. quod ille, qui seruit alicui cōitati, seruit oibus hominibus qui sub cōitate illa continentur. Ad utrunque ergo se pōt habere iustitia, s̄m propriam rationē. Manifestū est aūt, quod oēs, qui sub cōitate aliqua continentur, comparantur ad cōitatē sicut partes ad totum. Pars aūt id quod est, totius est, unde & quodlibet bonum partis est ordinabile in bonū totius. Secundum hoc ergo bonum cuiuslibet virtutis, siue ordinātis aliquē hoiem ad seipsū, siue ordinātis ipsū ad aliquas alias psonas singulares, est referibile ad bonum cōe, ad quod ordinat iustitia. Et s̄m hoc actus oium uirtutum pñt ad iustitiā pertinere, s̄m quod ordinat hoiem ad bonum cōe. Et quantum ad hoc iustitia dī uirtus generalis. Et quia ad legem pertinet ordinare in bonū cōe, ut supra * habitum est, inde est, quod talis iustitia prædicto modo generalis, dī iustitia legalis, quia s. per eam homo concordat legi ordinanti actus omnium virtutum in bonum commune.

art. 2. huius qō.

1. 2. q 90. artic. 2 & arg. 4. q̄. præced.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod iustitia condiuiditur, seu connumeratur aliis uirtutibus, non inquantum est generalis, sed inquantum est specialis uirtus, ut infrà * dicetur.

artic. 7. & 12. huius qō.

AD SECVNDVM dicendū, quod temperantia, & fortitudo sunt in appetitu sensitiuo, s. in concupiscibili, & irascibili. Huiusmōi autem vires sunt appetitiuæ quorundam bonorum particulariū, sicut & sensus est particularium cognoscitiuus. Sed iustitia est sicut in subiecto in appetitu intellectiuo, qui pōt esse uniuersalis boni, cuius intellectus est apprehensiuus. Et ideo iustitia magis potest esse uirtus generalis, quàm temperantia, uel fortitudo.

AD TERTIVM dicēdū, quod illa, quæ sunt ad seipsum, sunt ordinabilia ad alterū, pcipue quantū ad bonū cōe. Vnde & iustitia legalis, s̄m quod ordinat ad bonum cōe, pōt dici virtus generalis. Et eadem ratione iniustitia potest dici peccatum commune. Vnde dicitur 1. Ioan. 3. quod omne peccatum est iniquitas.

323

ARTICVLVS VI.

Vtrum iustitia, secundum quod est generalis, sit idem per essentiam cum omni uirtute.

1. 2. q 60. artic 3 ad 2. & art. 7. col. & 5. dist. 9. q. 1. art 1. q. 2 col. & 5. Ethic. lect. 2. fin.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, quod iustitia, s̄m quod est generalis, sit idem per essentiam cum oi uirtute. Dicit. n. * Philos. in 5. Eth. quod uirtus, & iustitia legalis est eadem omni virtuti; esse autem non est idem. Sed illa, quæ differunt solum secundum esse, uel secundum rationem, non differunt secundum essentiā. ergo iustitia est idē s̄m essentiā cum omni uirtute.

* lib. 5. c. 1. in fi. to. 5.

¶ 2 Præterea, Omnis uirtus, quę non est idem per essentiam cum omni uirtute, est pars virtutis. Sed iustitia prædicta, ut ibidem * Philosophus dicit, non est pars uirtutis, sed tota virtus: ergo prædicta iustitia est idem essentialiter cum omni uirtute.

Eodē lib. & c. to. 5.

¶ 3 Præterea, Per hoc, quod aliqua uirtus ordinat actum suum ad altiorem finem, non diuersificatur s̄m essentiam habitus, sicut idem est essentialiter habitus temperantiæ, etiam si actus eius ordinetur ad bonum diuinū. Sed ad iustitiam legalem pertinet, quod actus omnium uirtutum ordinentur ad altiorem finem, i. ad bonum commune multitudinis, quod præeminet bono unius singularis personæ. ergo uidetur, quòd iustitia legalis essentialiter sit omnis uirtus.

¶ 4 Præterea, Omne bonum partis, ordinabile est ad bonum totius. Vnde, si non ordinetur in illud, videtur esse uanum, & frustra. Sed illud, quod est secundum uirtutem, non potest esse huiusmodi. Ergo videtur, quòd nullus actus possit esse alicuius uirtutis, qui non pertineat ad iustitiam generalem, quæ ordinat in bonum commune. Et sic uidetur, quòd iustitia generalis sit idem in essentia cum omni uirtute.

SED CONTRA est, quod dicit * Philosop. in 5. Eth. quòd multi in propriis quidē possunt uirtute uti, in his

lib. 5. c. 1. paulò ante finem

in his autem, quæ ad alterum sunt, non possunt. Et in 3.† Polit. dicit, quod non est simpliciter eadem uirtus boni uiri, & boni ciuis. Sed virtus boni ciuis est iustitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum cōmune: ergo non est eadem iustitia generalis cum uirtute communi, sed vna potest sine alia haberi.

† lib. 3. Polit. c. 3. to. 5.

RESPONDEO dicendū, quod generale dicitur aliquid dupliciter, vno modo per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem & equum, & ad alia huiusmodi. Et hoc modo generale oportet, quod sit idē essentialiter cum his, ad quæ est generale, quia genus pertinet ad essentiā speciei, & cadit in diffinitione eius. Alio modo dr̄ aliquid generale secundum uirtutem, sicut cā vniuersalis est generalis ad oēs suos effectus, vt sol ad oīa corpora, quę illuminantur, vel immutantur per uirtutem ipsius. Et hoc modo generale non oportet, quod sit idem in essentia cum his, ad quæ est generale, quia nō est eadem essen[illegible] causæ, & effectus. Hoc aūt mo, ſm * prædicta, iustitia legalis oī esse virtus generalis, inquantum s. ordinat actus aliarū uirtutū ad suum finem, quod est mouere per imperium omnes alias uirtutes. Sicut n. charitas potest dici uirtus generalis, inquantū ordinat actus omnium virtutum ad bonum diuinum, ita etiam iustitia legalis, inquantum ordinat actus omnium virtutum ad bonum coē. Sicut ergo charitas, quæ respicit bonum diuinum ut proprium obiectum, est quædam specialis virtus, ſm suam essentiam, ita etiam iustitia legalis est quædam specialis uirtus ſm suam essentiam, ſm quod respicit cōe bonum ut proprium obiectum. Et sic est in principe principaliter, & quasi architectonicè, in subditis autem secundariò, & quasi administratiuè. Potest tamen qualibet uirtus, secundum quod à prædicta virtute speciali quidem in essentia, generali autem, ſm virtutem, ordinatur ad bonum commune dici iustitia legalis. Et hoc modo loquendi iustitia legalis idem in essentia cum omni uirtute, differt autem ratione. Et hoc modo loquitur Philosophus. Vnde patet responsio ad PRIMVM, & SECVNDVM.

art. 5. huius qō.

AD TERTIVM dicendum, quod etiam illa ratio, secundum hunc modum procedit de iustitia legali, secundum quod uirtus imperata à iustitia legali, iustitia legalis dicitur.

AD QVARTVM dicendum, quod quælibet virtus, ſm propriam rationem, ordinat actum suū ad propriū finem illius uirtutis. Quòd autem ordinetur ad ulteriorem finem siue semper, siue aliquando, hoc non habet ex propria ratione, sed oportet esse aliam superiorem uirtutem, à qua in illum finem ordinetur. Et sic oportet esse vnam virtutem superiorem, quæ ordinet omnes uirtutes in bonum commune, quæ est iustitia legalis, & est alia per essentiam ab omni uirtute.

324

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit aliqua iustitia particularis præter iustitiam generalem.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̄, quod non sit aliqua iustitia particularis præter iustitiā generalē. in uirtutibus n. nihil est superfluū, sicut nec in natura. Sed iustitia generalis sufficienter ordinat hominem circa omnia, quæ ad alterum sunt. Ergo non est necessaria aliqua iustitia particularis.

Supra ar. 5. & 6. Et inf. q. 59. art. 1. Et 1.2. q. 60. art. 3. & 5. Eth. lect. 1.2. & 3.

¶ 2 Præterea, Vnum & multa non diuersificant speciem uirtutis. Sed iustitia legalis ordinet hominem ad alterum, secundum ea, quæ ad multitudinem pertinēt, vt ex * prædictis patet. Ergo non est alia species iustitiæ, quæ ordinet hominem ad alterum in his, quæ pertinent ad vnam singularem personam.

art. 5. & 6.

¶ 3 Præterea, Inter vnā singularem personā, & multitudinē ciuitatis, media est multitudo domestica. Si ergo est iustitia alia particularis per cōparationē ad vnā personā præter iustitiam generalem, pari ratione debet esse alia iustitia œconomica, quæ ordinet hominem ad bonū cōmune vnius familię, quod quidem non dicitr. Ergo nec aliqua particularis iustitia est præter iustitiam legalē.

SED CONTRA est, quod * Chrysost. super illud Matth. 5 Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam dicit: Iustitiam autem dicit, uel uniuersalem uirtutem, uel particularem, auaritiæ contrariam.

Hom. 15. in Matth. inter princip. & medium, to. 2.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictum est, iustitia legalis non est essentialiter omnis uirtus, sed oportet præter iustitiam legalem, quæ ordinat hominē immediatè ad bonum coē, esse alias uirtutes, quæ immediatè ordinant hominem circa particularia bona, quæ quidem possunt esse, uel ad seipsum, uel ad alterā singularem personam. Sicut ergo præter iustitiam legalē oportet esse aliquas uirtutes particulares, quæ ordinant hominem in seipso, puta temperantiam, & fortitudinem, ita etiam præter iustitiam legalem oportet esse particularem quandam iustitiam, quæ ordinet hominem circa ea, quę sunt ad alteram singularem personam.

art. præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iustitia legalis sufficienter quidem ordinat hominem in his, quæ sunt ad alterum, quantum ad commune quidem bonum, immediatè, quantum autem ad bonū unius singularis personæ, mediatè. Et ideo oportet esse aliquam particularem iustitiam, quæ immediatè ordinet hominem ad bonum alterius singularis personæ.

AD SECVNDVM dicendum, quod bonū cōe ciuitatis, & bonum singulare unius personæ non differunt solùm, secundum multum & paucum, sed secundum formalem differentiam. Alia n. est ratio boni communis, & boni singularis, sicut alia est ratio totius, & partis. Et ideo Phil. in 1.* Polit. dicit, quòd non bene dicunt, qui dicunt ciuitatem, & domum, & alia huiusmodi differre solum multitudine, & paucitate, & non specie. [illegible]

lib. 1. cap. 1. circa princ. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, quod domestica multitudo, secundum Philosophum in 1 * Polit. distinguitur secundum tres coniugationes, s. uxoris & uiri, patris, & filij, domini & serui: quarum personarum una est quasi aliquid alterius. Et ideo ad huiusmodi personas nō est simpliciter iustitia, sed quædam iustitiæ species, s. œconomica, ut dicitur in 5 † Eth.

lib. 1. c. 3. & cap. ult. to. 5.

† li. 5. Eth. c. 6. in fine & c. ult. to. 5.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum iustitia particularis habeat materiam specialem.

325

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̄, quod iustitia particularis nō habeat materiā specialem. Quia super illud Gen. 2 Fluuius quartus ipse est Euphrates, dicit Gl. Euphrates frugifer interpretatur, nec dicitur contra quos uadat, quia iustitia ad omnes animæ partes pertinet. Hoc autem non esset, si haberet materiam specialem, quia quęlibet materia specialis ad aliquam specialem potentiam pertinet. Ergo iustitia particularis non habet materiam specialem.

1.2. q. 69. art. 2. cor. & 3. dist. 33. qō. 2. art. 2. q. 3. & 2. Eth. lec. 8. col. 2.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in lib. 83.* q. quòd quatuor* sunt animæ uirtutes, quibus in hac uita † spiritualiter uiuitur, s. temperantia, prudentia, fortitudo, & iustitia, & dicit, quòd quarta est iustitia, quæ per omnes diffunditur. Ergo iustitia particularis, quę est una de quatuor uirtutibus cardinalibus, non habet specialem materiam.

*lib. 83. q. † q 61. to. 4.

¶ 3 Præterea, Iustitia dirigit hominem sufficienter in his, quæ sunt ad alterum. Sed per omnia, quæ sunt huius uitæ, homo potest ordinari ad alterum: ergo materia iustitiæ est generalis, & non specialis.

SED CONTRA est, quod * Philos. in 5. Eth. ponit iustitiam particularem circa ea specialiter, quæ pertinent ad communicationem uitæ.

lib. 5. c. 2. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod oīa quæcunque rectificari possunt per rationem, sunt materia uirtutis moralis, quæ diffinitur per rationē rectam, ut patet per Philosophum in 2.* Eth. Possunt autem per rationem rectificari, & interiores animæ passiones, & exteriores actiones,

lib. 2. c. 2. & 6. to. 5.

nes, & res exteriores, quæ in vsum hoīs veniunt, sed tū per exteriores actiones, & per exteriores res, quibus sibi inuicem homines cōmunicare possunt, attenditur ordinatio vnius hoīs ad alterum, ſm aūt interiores passiones consideratur rectificatio hominis in seipso. Et iō, cum iustitia ordinetur ad alterum, non est circa totam materiam virtutis moralis, sed solum circa exteriores actiones, & res, ſm quandam rationem obiecti specialem: prout. ſ. secundum eas vnus homo alteri coordinatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ iustitia pertinet quidem essentialiter ad vnam partē animæ, in qua est, sicut in subiecto, scilicet ad voluntatem, quæ quidē mouet per suum imperium omnes alias animæ partes. Et sic iustitia non directè, sed quasi per quandam redūdantiam ad omnes alias animæ partes pertinet.

1.2.qō 61. ar. 3. & 4. AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut suprà* dictum est, virtutes cardinales dupliciter accipiūtur. Vno mō, ſm ꝙ sunt speciales virtutes habentes determinatas materias, alio mō, ſm ꝙ significant quosdam gñales modos virtutis, & hoc mō loquitur ibi * Aug. dicit. n. ꝙ prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Temperantia est refrenatio cupiditatis ab his, q̄ temporaliter delectāt. Fortitudo est firmitas animi aduersus ea, quæ temporaliter molesta sunt. Iustitia est, quæ per cæteras diffunditur, dilectio Dei, & proximi, quæ. ſ. est communis radix totius ordinis ad alterum.

Eod. libro & c. in ar. citatis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ passiones interiores, quæ sunt pars materiæ moralis, secundum se non ordinantur ad alterum, quod pertinet ad specialem rationem iustitiæ, sed earum effectus sunt ad alterum ordinabiles, scilicet operationes exteriores. Vnde non sequitur, quòd materia iustitiæ sit generalis.

326

ARTICVLVS IX.

Vtrum iustitia sit circa passiones.

4. di. 15 q. 1. ar. 1. q. 2 ad secūdū

AD NONVM sic proceditur. Videtur, ꝙ iustitia sit circa passiones. Dicit n. Philo. in 2.* Ethi. ꝙ circa voluptates, & tristitias est moralis virtus. Voluptas aūt, id est, delectatio, & tristitia sunt passiones quædā, vt suprà † habitū est, cūm de passionibus ageretur: ergo iustitia, cū sit virt* moralis, erit circa passiones.

* Li. 2. c. 3. to. 5. † 1.2. q. 23. ar. 4.

¶ 2 Præterea, Per iustitiam rectificantur operationes, quæ sunt ad alterum. Sed operationes huiusmodi rectificari non possunt nisi passiones sint rectificatæ, quia ex inordinatione passionum prouenit inordinatio in prędictis operationibus. Propter concupiscentiam enim venereorum proceditur ad adulterium. Et propter superfluum amorem pecuniæ proceditur ad furtū. ergo oportet, quòd iustitia sit circa passiones.

¶ 3 Præterea, Sicut iustitia particularis est ad alterū, ita etiam & iustitia legalis. Sed iustitia legalis est circa passiones, alioquin non se extenderet ad omnes virtutes, quarum quędam sunt manifestè circa passiones. ergo iustitia est circa passiones.

Lib. 5. c. 1. & 2. to. 5. SED CONTRA est, quod Philo. dicit in 5.* Eth. quòd est circa operationes.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ huius quæstionis veritas ex duobus apparet. Primo quidem ex ipso subiecto iustitiæ, quod est voluntas, cuius motus, vel actus non sunt passiones, vt suprà* habitum est, sed solùm motus appetitus sensitiui passiones dñr. Et ideo iustitia nō est circa passiones, sicut temperātia, & fortitudo, quæ sunt irascibilis, & concupiscibilis, sunt circa passiones. Alio mō ex parte materiæ, quia iustitia est circa ea, q̄ sunt ad alterū, non aūt per passiones interiores immediatè ad alterū ordinamur, & iō iustitia circa passiones non est.

1.2. qō. 22. ar. 3. & qō 59. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non quælibet virtus moralis est circa voluptates, & tristitias, sicut circa materiā. nam fortitudo est circa timores, & audacias. Sed omnis virtus moralis ordinatur ad delectationē, & tristitiā sicut ad quosdam fines consequentes: quia, vt Philos. dicit in 7.* Ethic. Delectatio, & tristitia est finis

Li. 7. c. 11. in prin. t. 5

principalis, ad quem respicientes vnumquodque, hoc quidem malum, hoc quidem bonum dicimus. Et hoc modo pertinent etiam ad iustitiam, quia non est iustus, qui nō gaudet iustis operationibus, vt dicitur in 1.* Eth.

Lib. 1. c. 8. to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ operationes exteriores mediæ sunt quodammodo inter eas exteriores, quæ sunt earum materia & inter passiones interiores, q sunt earum principia. Contingit autem quãque esse defectum in vno eorum sine hoc, ꝙ sit defectus in alio. Sicut si aliquis surripiat rem alterius, non cupiditate habēdi, sed voluntate nocendi. Vel econuerso, si aliquis alterius rem concupiscat, quam tamen surripere non velit. Rectificatio ergo operationum, secūdum ꝙ ad exteriora terminantur, pertinet ad iustitiam. Sed rectificatio earum, ſm ꝙ à passionibus oriuntur, pertinet ad alias virtutes morales, quæ sunt circa passiones. Vnde surreptionem alienæ rei iustitia impedit, inquantum est contra æqualitatem in exterioribus constituendam. Liberalitas verò, inquantum procedit ab immoderata concupiscentia diuitiarum. Sed quia operationes exteriores non habent speciem ab interioribus passionibus, sed magis à rebus exterioribus, sicut ex obiectis. ideo per se loquendo, operationes exteriores magis sunt materia iustitiæ, quam aliarum virtutum moralium.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ bonum cōe est finis singularum personarum in cōitate existentium, sicut bonum totius, hoīs est cuiuslibet partium. Bonū autem vnius personæ singularis non est finis alterius. Et iō iustitia legalis, quæ ordinatur ad bonum cōe, magis se potest extendere ad interiores passiones, quibus homo aliqualiter disponitur in seipso, quam iustitia particularis, quæ ordinatur ad bonum alterius singularis personæ: quamuis iustitia legalis principalius se extendat ad alias virtutes, quantum ad exteriores operationes earū, inquantum. ſ. præcipit lex, fortis opera facere, & quæ temperati, & quæ mansueti, vt dicitur in † 5. Ethi.

† li. 5. Eth. c. 2. à med to 5.

ARTICVLVS X.

Vtrum medium iustitiæ sit medium rei.

327

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ medium iustitiæ non sit medium rei. Ratio. n. generis saluatur in omnibus speciebus. Sed virtus moralis in 2.* Eth. diffinitur esse habitus electiuus in medietate existēs determinata ratione, quo ad nos ergo & in iustitia est medium rationis, & non rei.

1.2. qō 64. art. 2. & 3. di. 33. q. 1. ar. 3 q 2. & 4. di. 25. q. 1. ar. 1. q. 2. & vir. q. ar. 13 ad 7. 12 13 & 17 * Li. 2. c. 6. to 5.

¶ 2 Præterea, In his, quę simpliciter sunt bona, non est accipere superfluum, & diminutum, & per consequens nec medium, sicut patet de virtutibus, vt dicitur in 2 † Ethic. Sed iustitia est circa simpliciter bona, vt dicitur in 5.* Eth. ergo in iustitia non est medium rei.

† Li. 2. c. 6. nō procul a fi tom. 5 * Li. 5. c. 1. parum aa med.

¶ 3 Præterea, In alijs virtutibus ideo dr esse medium rōnis, & non rei, quia diuersimodè accipitur per comparationē ad diuersas personas: quia, ꝙ vni est multū, alteri est parum vt dr in 2. † Eth. sed hoc etiā obseruatur in iustitia. Non enim eadem pœna punitur, qui percutit principem, & qui percutit priuatam personam. ergo et iustitia non habet mediū rei, sed mediū rationis.

† Li. 2. c. 6. to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ * Philo in 2 Ethic assignat medium iustitiæ, secundum proportionalitatem arithmeticam, quod est medium rei.

* Li. 2. c. 6 to. 5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà* dictū est, aliæ virtutes morales principaliter consistunt circa passiones, quarum rectificatio non attenditur, nisi ſm comparationem ad ipsum hominem, cuius sunt passiones, secundùm. ſ. quòd irascitur, & cōcupiscit prout debet, ſm diuersas circunstantias. Et ideo medium talium virtutum non accipitur, secundùm proportionē vnius rei ad alteram, sed solùm, secundum comparationē ad ipsum virtuosum. Et propter hoc in ipsis est mediū solum, ſm rationem, quo ad nos. Sed materia iustitiæ est, exterior operatio, secundum quod ipsa, vel res cuius est vsus, debitam proportionem habet ad aliam personam. Et

ar. prec. & 1. 2. qō 59. ar. 4. & q. 60 ar. 2.

ideo medium iustitiæ consistit in quadam proportionis æqualitate rei exterioris ad personam exteriorē. Aequale autem est realiter medium inter maius, & minus, vt dicitur in 10.* Metaph. vnde iustitia habet mediū rei.

Li.10 tex. 18. & 19. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc medium rei est etiam medium rationis: & ideo in iustitia saluatur ratio virtutis moralis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ bonū simpliciter, dupliciter dī: vno mō, quod est omnibus modis bonū: sicut virtutes sunt bonæ. Et sic in his, quæ sunt bona simpliciter, non est accipere mediū, & extrema Alio mō dī aliquid simpliciter bonū: quia est absolute bonum, s. sm suam naturam consideratum, quamuis per abusum possit fieri malum: sicut patet de diuitijs, & honoribus. Et in talibus potest accipi superfluum diminutū, & medium, quantum ad homines, qui pūt eis vti, vel bene. vel male Et sic circa simpliciter bona dicitur esse iustitia.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ iniuria illata aliā proportionem habet ad principem, & aliam ad personā priuatam Et ideo oportet aliter adæquare vtranque iniuriam per vindictam: quod pertinet ad diuersitatem rei, & non solum ad diuersitatem rationis.

328

ARTICVLVS XI.

Vtrum actus iustitiæ sit reddere vnicuiq; quod suū est.

1i f.qō 66. ar 3 & 5. cor.& 1 p. q.21. ar.1. corp & 2. di 17 ar 3. co.& ad 3

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ actus iustitiæ non sit reddere vnicuiq; quod suū est,* Aug.in 14.de Trin.attribuit iustitiæ subuenire miseris Sed in subueniendo miseris non tribuimus eis, quæ sunt eorum, sed magis, quæ sunt nostra: ergo iustitiæ actus non est tribuere vnicuique, quod suum est.

* li 14.c.9. circa finē. to.3.

¶ 2 Preterea, † Tullius in 1 lib de Offic. dicit, quod beneficentia, (quam benignitatem, vel liberalitatem appellare licet) ad iustitiam pertinet. Sed liberalitatis est de proprio dare alicui, non de eo, quod est eius: ergo iustitiæ actus non est reddere vnicuique, quod suum est.

† li.1.in c. de iustitia circa prin.

¶ 3 Præterea, Ad iustitiam pertinet, non solum res dispensare debito modo, sed etiam iniuriosas actiones cohibere, puta homicidia, adulteria, & alia huiusmodi. Sed reddere, quod suum est, videtur solum ad dispensationē rerum pertinere. Ergo non sufficienter per hoc notificatur actus iustitiæ, quòd dicitur, actus eius esse reddere vnicuique, quod suum est.

Li.1. c.24. cir.fi. to.1.

SED CONTRA est, ꝙ * Ambr dicit in 1 de Offi. Iustitia est, quæ vnicuique, quod suum est, tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt cōmunem æquitatem custodiat.

Ar.9 & 10 huius qō.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut* dictum est materia iustitiæ est operatio exteriorum, sm ꝙ ipsa, vel res, qua per eam vtimur, proportionatur alteri personę, ad quam per iustitiam ordinamur. Hoc autem dr esse suum vnicuique personæ, quod ei, secundum proportionis æqualitatem debetur. Et ideo proprius actus iustitiæ nihil aliud est, q̄ reddere vnicuique, quod suum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ iustitiæ, cùm sit virtus cardinalis, quædam aliæ virtutes secundariæ adiunguntur sicut misericordia, liberalitas, & aliæ huiusmodi virtutes, vt infra* patebit. Et ideo subuenire miseris, quod pertinet ad misericordiam, siue pietatem, & liberaliter benefacere, quod pertinet ad liberalitatem, per quandā reductionē attribuitur iustitiæ, sicut principali virtuti. Et per hoc patet rūsio ad SECVNDVM.

q.8c.ar.1.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut* Philo.dicit in 5 Eth. Omne superfluum in his, quæ ad iustitiam pertinent, lucrū, extenso nomine, vocatur: sicut & oē, quod minus est, vocatur damnum. Et hoc ideo, quia iustitia prius est exercita, & communius exercitatur in voluntarijs commutationibus rerum, puta emptione, & venditione, in quibus propriè hæc nomina dicuntur. Et exinde deriuantur hæc nomina ad omnia, circa quæ potest esse iustitia. Et eadem ratio est de hoc, quod est reddere vnicuique, quod suum est.

Lib.5. c.4. to.5.

ARTICVLVS XII.

329

Vtrum iustitia præemineat inter oēs virtutes morales.

Inf.q 123. ar 12. Et q. 141.ar 8. Et 12.q.66 ar. 4. & 3. di. 35 q 1.ar. 3.q.1 cor.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ iustitia non præemineat inter oēs virtutes morales. Ad iustitiā n. pertinet, reddere alteri, qd̄ suū est. Ad liberalitatē aūt pertinet de proprio dare, qd̄ virtuosū est. Ergo liberalitas est maior virtus, q̄ iustitia.

¶ 2 Præterea, Nihil ornatur, nisi per aliquid dignius se. Sed magnanimitas est ornamentum & iustitiæ, & omnium virtutum: vt dicitur in 4.* Ethic. Ergo magnanimitas est nobilior, quàm iustitia.

* Li.4 c 3. ante med. to. 5.

¶ 3 Præterea Virtus est circa difficile, & bonum, vt dicitur in 2. † Ethic Sed fortitudo est circa magis difficilia, quàm iustitia, id est, circa pericula mortis, vt dicitur in 3.* Ethic. Ergo fortitudo est nobilior iustitia.

† Li.2 c.3. cir fi. to 5. * Li.3 c 5. & 6 simul. to. 5.

SED CONTRA est, quod * Tullius dicit in 1. de Officijs In iustitia virtutis splēdor est maximus, ex qua boni viri nominantur.

† Li.1 .inc. de iustitia cir. prin.

RESPONDEO dicendum, ꝙ si loquamur de iustitia legali, manifestum est, ꝙ ipsa est præclarior inter oēs virtutes morales, inquantum bonum cōe præeminet bono singulari vnius personæ Et sm hoc * Philo.in 5. Eth dicit ꝙ præclarissima virtutū vr esse iustitia, & neq; est Hesperus, neq; Lucifer ita admirabilis. Sed etsi loquamur de iustitia particulari, pcellit inter alias virtutes morales, duplici rōne. Quarū prima pōt sumi ex parte subiecti, quia. s. est in nobiliori parte animę, id est in appetitu rōnali s. in voluntate, alijs virtutibus moralibus existentibus in appetitu sensitiuo, ad quē pertinent passiones, quæ sunt materia aliarū virtutum moralium. Secunda rō sumitur ex parte obiecti. Nā aliæ virtutes laudantur solùm, sm bonū ipsius virtuosi. Iustitia aūt laudatur, sm ꝙ virtuosus ad alium bene se habet Et sic iustitia quodammodo est bonum alterius, vt dicitur in 5.* Ethic. Et propter hoc Philo dicit in 1. † Rhet. Necesse est maximas virtutes esse eas, quæ sunt alijs honestissimę: siquidē est virtus potentia beneficiua. Propter hoc & fortes, & iustos maximè honorant, quoniā fortitudo est vtilis alijs in bello, iustitia aūt & in bello, & in pace.

Lib.5.c.1. aliquātulum ante fin. to.5.

*Li.5.c.1. aliquantulū ante fi. to. 5. † Li 1.Rhe to.c.9 paulò à prin. to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ liberalitas, etsi de suo det: tamen hoc facit, inquantum in hoc considerat propriæ virtutis bonum. Iustitia autem dat alteri, qd̄ suum est, quasi considerans bonum commune. Et propterea iustitia obseruatur ad omnes: liberalitas autem ad omnes se extendere non potest. Et iterum liberalitas, quæ de suo dat, supra iustitiam fundatur, per quam vnicuique, quod suum est, tribuitur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ magnanimitas, quando superuenit iustitiæ, auget eius bonitatem, quæ tamen sine iustitia, nec virtutis rationem haberet.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ fortitudo, etsi cōsistat circa difficiliora, non tamen est circa meliora, cùm sit solùm in bello vtilis: iustitia autem & in pace, & in bello, sicut * dictum est.

In cor.ar.

QVAESTIO LIX.

De iniustitia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iniustitia.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum iniustitia sit speciale vitium.

¶ Secundò, vtrum iniusta agere sit proprium iniusti.

¶ Tertiò, vtrum aliquis possit iniustum pati volens.

¶ Quartò, vtrum iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale.

QVÆSTIONIS LIX.

De Iniustitia,

Quadritariàm distributæ.

AXIOMA.

1 1 *Duobus iustitiæ generibus, totidem ex aduerso respondent iniustitiæ genera: quæ tametsi non*

parum

parum à se mutua differunt, multa nihilominus habent inter se communia. Differunt quidem, nam quod legali opponitur iustitiæ publicam. quod uerò particulari aduersatur, priuatam respicit iniuriam. Hoc omnibus modis, illud secundum essentiam dumtaxat, non autem secundum intentionem, est particulare uitium. Tria vero hæc, communiter ambobus conueniunt. Primum quod per 2 iniusti commissionem, nisi adsit intentio, & electio, in neutro genere homo iniustus reddatur. 3 Secundum quòd quemadmodum nullus nisi uolens iustitiam operatur, ita nullus, nisi nolens, iniuriam patiatur. 4 Tertium verò, quod utrunque charitati repugnant, capitalis noxa reum (quantum ex se est) suum auctorem faciat.

330

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iniustitia sit vitium speciale.

Sup q. 58. art. 5. ad 3 & infr. q. 79. art. 2. ad 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr. q iniustitia non sit uitium speciale. Dr. n. Prime Io. 3. Omne peccatum est iniquitas. Sed iniquitas videtur idem esse, quod iniustitia, quia iustitia est æqualitas quędam. Vnde iniustitia idem videtur esse, quod inæqualitas, siue iniquitas. Ergo iniustitia non est speciale peccatum.

¶ 2 Preterea, Nullum speciale peccatum opponitur omnibus uirtutibus. Sed iniustitia opponitur oībus uirtutibus. Nam quantum ad adulterium, opponitur castitati, quantum ad homicidium, opponitur mansuetudini, & sic de aliis. Ergo iniustitia non est speciale peccatum.

¶ 3 Præterea, Iniustitia iustitię opponitur, q̄ in uoluntate est. Sed omne peccatum est in uoluntate, ut * Aug dicit. Ergo iniustitia non est speciale peccatum.

Libr. de duabus animabus, c. 10. & 11. to. 6.

SED CONTRA est, quod iniustitia iustitiæ opponitur. Sed iustitia est specialis virtus. Ergo iniustitia est speciale uitium.

RESPONDEO dicēdū, q iniustitia est duplex. Vna quidem illegalis, quæ opponitur legali iustitiæ. Et hęc quidem, fm essentiam est speciale uitium, inquantum respicit speciale obiectum, s. bonum cōe, quod contemnit. Sed quantum ad intentionem est uitium generale quia per contemptum boni communis potest homo ad oīa peccata deduci. Sicut et oīa vitia inquantum repugnant bono cōi, iniustitiæ habent rationem, quasi ab iniustitia deriuata, sicut & supra de iustitia * dictum est. Alio modo dr iniustitia, fm inæqualitatem quandā ad alterum, prout. s. homo vult habere plus de bonis, puta diuitiis & honoribus, & minus de malis, puta laboribus, & damnis. Et sic iniustitia habet materiam specialē, & est particulare uitiū, iustitię particulari oppositū.

q. 58. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut iustitia legalis dicitur per comparationem ad bonum commune humanum, ita iustitia diuina dicitur per comparationē ad bonum diuinum, cui repugnat omne peccatum, & secundum hoc, omne peccatum dicitur esse iniquitas.

AD SECVNDVM dicendum q iniustitia etiā particularis opponitur indirectè omnibus virtutibus: inquantum s. exteriores etiam actus pertinent, & ad iustitiam, & ad alias uirtutes morales, licet diuersimodè, sicut supra * dictum est.

art. 9. præced. q.

AD TERTIVM dicendum, q uoluntas sicut & ratio se extendit ad materiam totā moralē, s. ad passiones, & ad operationes exteriores, quę sunt ad alterum, sed iustitia perficit uoluntatem solum, secundum quod extendit ad operationes, quę sunt ad alterum, & similiter iniustitia.

331

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis dicatur iniustus ex hoc, quòd facit iniustum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. q aliquis dicatur iniustus ex hoc, quod facit iniustum. Habitus n. specificantur per obiecta, ut ex supra * dictis patet. Sed proprium obiectum iustitię est iustum, & proprium obiectum iniustitiæ est iniustū. Ergo & iustus dicendus est aliquis ex hoc, quod facit iustum, & iniustus hoc, quòd facit iniustum.

Infrà art. 4. ad 14. & 5. & h lec 13. & Psal 3, princ. * 1. 2. q. 54. art. 2. l. 5. c. 4 & 16. in princ. &c. c. 9. a medio, to. 3.

¶ 2 Præterea, Philos. dicit in 5 * Ethic. falsam esse opinionem quorundam, qui æstimant in potestate hominis esse, ut statim faciat iniustum, & quod iustus non possit minus facere iniustum, quàm iniustus. Hoc autem non esset nisi facere iniustum esset proprium iniusti. Ergo aliquis iudicandus est iniustus ex hoc, quod facit iniustum.

¶ 3 Præterea, Eodem modo se habet oīs uirtus ad proprium actum, & eadem ratio est de uitiis oppositis. Sed quicunq; facit aliquid intemperatum, est intemperatus, ergo quicūque facit aliquid iniustum, dicitur iniustus.

SED CONTRA est, quod * Phil. dicit in 5. Eth. quod aliquis facit iniustum, & iniustus non est.

lib. 5. c. 6. to. 5.

RESPONDEO dicēdū, q sicut obiectum iustitiæ est aliquid æquale in rebus exterioribus, ita et obiectum iniustitię est aliquid inæquale, prout. s. al cui attribuitur plus, uel minus, quàm sibi competat. Ad hoc autem obiectum comparatur habitus iniustitiæ mediante proprio actu, qui uocatur iniustificatio. Potest ergo contingere, quòd qui facit iniustum, non est iniustus dupliciter. Vno modo propter defectum cōparationis ipsius operationis ad proprium obiectum, quæ quidem recipit speciem, & nomen à per se obiecto, non autem ab obiecto per accidens. In his autem, quę sunt propter finem per se dr aliquid, quod est intentum, per accidēs autem, quod est præter intentionem. Et ideo si aliquis faciat aliquid quod est iniustum, non intendens iniustum facere (puta cùm hoc facit per ignorantiam, non existimans se iniustum facere) tunc non facit iniustum per se, & formaliter loquendo, sed solum per accidens, & quasi materialiter faciens id, quod est iniustum. Vnde, & talis operatio non denominatur iniustificatio. Alio modo potest contingere propter defectū comparationis ipsius operationis ad habitum. Potest. n. iniustificatio procedere quandoque quidem ex aliqua passione, puta iræ, vel concupiscentiæ. Quandoque autem ex electione, quando. s. ipsa iniustificatio per se placet, & tuc proprié procedit ab habitu, quia uni cuique habenti aliquem habitum est secundum se acceptum, quod conuenit illi habitui. Facere ergo iniustum ex intentione, & electione, est proprium iniusti, secundum quod iniustus dicitur, qui habet iniustitiæ habitum, sed facere iniustum præter intentionem, vel ex passione, potest aliquis absque habitu iniustitię.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd obiectum per se, & formaliter acceptum, specificat habitum, non autem prout accipitur materialiter, & per accidens.

AD SECVNDVM dicendum, q non est facile cuiquam facere iniustum ex electione, quasi aliquid per se placens, & non propter aliud, sed hoc proprium est habentis habitum, ut ibidem Philosophus dicit.

AD TERTIVM dicendum, q obiectum temperantiæ non est aliquid exterius constitutū, sicut obiectum iustitiæ. Sed obiectum temperantiæ, i. temperatū, accipitur solum in comparatione ad ipsum hominem. Et ideo quod est per accidens, & præter intentionem, non potest dici temperatum, nec materialiter, nec formaliter, & similiter, neque intemperatum. Et quantum ad hoc est dissimile in iustitia, & in aliis uirtutibus moralibus. Sed quantum ad comparationem operationis ad habitum, in omnibus similiter se habet.

ARTI-

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit pati iniustum, volens.

Infr. q. 66. art. 4. cor. Et 5. Eth. lect. 12. 13. & 14.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod aliquis possit pati. Iniustum uolens. Iniustum.n. est inęquale, vt * dictum est. Sed aliquis lędendo seipsum, recedit ab æqualitate, sicut & lędendo alium. Ergo aliquis potest sibiipsi facere iniustum, sicut & alteri. Sed quicunque facit sibi iniustum, uolens facit. Ergo aliquis uolens potest pati iniustum, maximè à seipso.

* art. præced.

¶ 2 Præterea, Nullus secundum legem ciuilem punitur, nisi propter hoc, quod facit aliquam iniustitiam. Sed illi, qui interimunt seipsos, puniuntur secundum legem ciuitatum in hoc, quòd priuabantur antiquitus honore sepulturę, vt patet per * Phil. in 5 Ethic. Ergo aliquis potest facere sibiipsi iniustum, & ita contingit, quòd aliquis iniustum patiatur uolens.

lib. 5. cap. ult. paulò à princip. to. 5.

¶ 3 Præterea, Nullus facit iniustũ, nisi alicui patienti iniustũ. Sed contingit, quod aliquis faciat iniustum alicui hoc uolenti, puta si uendat ei rem cariùs, quàm ualeat. Ergo contingit aliquẽ uolentem aliquid iniustum pati.

SED CONTRA est, quod iniustum pati est opposi tum ei, quod est iniustum facere. Sed nullus facit iniustum, nisi uolens: ergo per oppositum nullus patitur iniustum, nisi nolens.

RESPONDEO dicendũ, quod actio de sui ratione procedit ab agente, passio aũt secundum propriam rationem est ab alio. Vnde non potest esse idem, secundum idem agens, & patiens, vt dicitur in tertio, & octauo * Phys. Principium autem proprium agendi in hominibus, est uoluntas, & ideo illud propriè & per se homo facit, quod uolens facit. Et econtrario, illud propriè homo patitur, quod præter uoluntatem suam patitur, quia inquantũ est nolens, principiũ est ex seipso. Et ideo inquantum est huiusmodi magis est agens, quàm patiens. Dicendum est ergo, quod iniustum per se, & formaliter loquendo, nullus potest facere nisi uolens, nec pati nisi nolens. Per accidens aũt, & quasi materialiter loquendo, potest aliquis id, quod est de se iniustum, uel facere nolens (sicut cùm quis prę ter intentionem operatur) uel pati uolens, sicut cùm aliquis plus alteri dat sua uoluntate, quàm debeat.

lib. 8. tex. 40. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod cum aliquis sua uoluntate dat alicui id, quod ei nõ debet, non facit nec iniustitiã, nec inęqualitatẽ. Homo n. per suã uoluntatẽ possidet res, & ita non est præter proportionẽ si aliquid ei subtrahat secundum propriã uolũtatẽ, uel à seipso, uel ab alio.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod aliqua persona singularis potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum se. Et sic si sibi aliquod nocumentum inferat, potest quidem habere rationem alterius peccati, puta intemperãtiæ, uel imprudentiæ, non tñ rationem iniustitiæ, quia sicut iustitia semper est ad alterũ, ita & iniustitia. Alio modo potest considerari aliquis homo, inquantum est aliquid ciuitatis, s. pars, vel inquantum est aliquid Dei, s. creatura & imago. Et sic, qui seipsum occidit, iniuriã quidem facit non sibi, sed ciuitati, & Deo. & ideo punitur tam secundum legem diuinam, quàm secundum legem humanã, sicut & de fornicatore Apostolus dicit. Si quis templum Dei uiolauerit, disperdet ipsum Deus.

AD TERTIVM dicendum, quod passio est effectus actionis exterioris. in hoc aũt, quod est facere & pati iniustũ, id, quod materialiter est, attenditur secundum id, quod exterius agitur prout in se consideratur, vt * dictũ est. Id aũt, quod est ibi formale, & per se, attenditur secundum uolũtatẽ agentis, & patientis, ut ex * dictis patet. Dicendum est ergo, quod aliquem facere iniustũ, & aliũ pati iniustũ, materialiter loquendo, semper se cõcomitantur. Sed si formaliter loquamur, facere aliquis põt iniustũ, intendẽs iniustum facere: tñ alius non patietur iniustũ, quia uolens patitur. Et econuerso põt aliquis pati iniustũ, si nolẽs id quod est iniustũ, patiat, & tñ ille, qui hoc facit ignorãs, non faciet iniustũ formaliter, sed materialiter tantum.

art. præc.

In corp. & art. præc.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quicunque facit iniustum, peccet mortaliter.

Infr. q. 69. art. 1. co. & qõ. 70. art. 4. co. & q. 110. art. 3. cor. lib 5. c. 1. in fi. to. 5.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod non quicunque facit iniustum, peccet mortaliter. Peccatum n. ueniale mortali opponitur. Sed quãque ueniale peccatum est, quod aliquis faciat iniustum. Dicit. n. * Phil. in 5. Eth. de iniusta agentibus loquens: Quæcunq; non solùm ignorantes, sed & propter ignorantiam peccant, uenialia sunt: ergo non quicunque facit iniustum, mortaliter peccat.

¶ 2 Prętera, Qui in aliquo paruo iniustitiam facit, parum à medio declinat. Sed hoc uidetur esse tolerabile, & inter minima malorum computandum, ut patet per * Philosophum in 2. Eth. Non ergo quicunque facit iniustum, peccat mortaliter.

lib 2. cap. ult. circa fin. to. 5.

¶ 3 Præterea, Charitas est mater oĩum uirtutum, ex cuius contrarietate aliquod peccatũ dr mortale. Sed nõ oĩa peccata opposita aliis uirtutibus sũt mortalia: ergo ẽt neque facere iniustũ semper est peccatum mortale.

SED CONTRA, Quicquid est contra legẽ Dei, est peccatum mortale. Sed quicunque facit iniustum, facit contra præceptum legis Dei, quia uel reducitur ad furtum, vel ad adulterium, uel ad homicidium, uel ad aliquid huiusmodi, ut ex sequentibus * patebit: ergo quicunque facit iniustum, peccat mortaliter.

q. 64. & sequent.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà * dictũ est, cùm de differentia peccatorum ageretur, peccatum mortale est, quod contrariatur charitati, per quam est animæ uita. Omne autem nocumentum alteri illatũ, ex se charitati repugnat, quæ mouet ad uolendum bonum alterius. & ideo, cùm iniustitia semper consistat in nocumento alterius, manifestum est, quòd facere iniustum, ex genere suo, est peccatum mortale.

qõ. 24. art. 12. & 1. 2. q. 72. art. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud verbum Philosophi intelligitur de ignorantia facti, quã ipse vocat ignorantiam particularium circunstantiarum, quæ meretur ueniam, non aũt de ignorantia iuris, quæ non excusat. Qui autem ignorans facit iniustum, non facit iniustum, nisi per accidens, ut supra * dictum est.

art. 2.

AD SECVNDVM dicendũ, quod ille, qui in paruis facit iniustitiã, deficit à perfecta ratione eius, quod est iniustum facere, inquantum põt reputari non esse oĩno contra uoluntatem eius, qui hoc patitur, puta si auferat aliquis alicui unum pomum, vel aliquid tale, de quo probabile sit, quod ille inde non lædatur, nec ei displiceat.

AD TERTIVM dicendu, quod peccata, quæ sunt contra alias uirtutes, non semper sunt in nocumentum alterius, sed important ordinationem quandam circa passiones humanas. Vnde non est similis ratio.

QVAESTIO LX.

De iuditio, in sex articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de iudicio.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, utrum iudicium sit actus iustitiæ.

¶ Secundò, vtrum sit licitum iudicare.

¶ Tertiò, vtrum per suspiciones sit iudicandum.

¶ Quartò, vtrum dubia sint in meliorem partem interpretanda.

¶ Quinto, vtrum iudicium semper sit secundum leges scriptas proferendum.

¶ Sexto, vtrum iudicium per usurpationem peruertat.

QVÆSTIONIS LX.

De Iudicio,

In sex partes distributæ,

AXIOMA

1 *1 Legitimum, rectumque iudicium, 1 verus est 2 iustitiæ actus, non modo, 2 licitus, verùmetiam laudabilis, & necessarius. Cæterùm, ut rectum*

sit

sit, atque legitimum, multis opus habet cautionibus.
4 *Dubia 4 enim nunquam sunt in deteriorem par-*
3 *tem interpretanda. Nemo 3 ex sola suspicione dam-*
nandus est. (Id enim non modò iustitiæ actus non
esset sed etiam lethalis iniustitiæ culpam haberet.)
5 *5 A scriptura legis nūquam, nisi æquitate cogente,*
6 *recedendū est. Præterea non à 6 priuata, sed à pu-*
blica, ritè, & secundū leges, ad dirimendas hominū
controuersias, delecta persona, sententia ferri debet.

334

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iudicium sit actus iustitiæ.

Inf. q̄ō. 63. ar. 4. co. & Isa. 5 lect. 6 princip.
Lib. 1 c. 3. to 5.
q. 58 ar. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ iudicium nō sit actus iustitiæ. Dicit enim* Philo. in 1. Ethi. q̄ vnusquisque bene iudicat, quæ cognoscit: & sic iudicium ad vim cognoscitiuā pertinere videtur. Vis autem cognoscitiua per prudentiam perficitur. Ergo iudicium magis pertinet ad prudentiā, quàm ad iustitiam, quæ est in voluntate: vt* dictum est.

¶ 2 Præterea, Apostolus dicit 1. ad Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Sed homo maximè efficitur spiritualis per virtutē charitatis, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritumsanctum, qui datus est nobis, vt dicitur Ro. 5. ergo iudicium magis pertinet ad charitatē, quàm ad iustitiam.

¶ 3 Præterea, Ad vnamquanque virtutem pertinet rectum iudicium circa propriam materiam, quia virtuosus in singulis est regula, & mensura, secundum Philo. in lib.* Ethic. Non ergo iudicium magis pertinet ad iustitiam, quam ad alias virtutes morales.

Li. 3. Ethi. c. 3 ad fin. to. 5.

¶ 4 Præterea, Iudicium videtur ad solos iudices pertinere. Actus autem iustitiæ inuenitur in omnibus iustis. Cùm ergo non soli iudices sint iusti, videtur, quòd iudicium non sit actus proprius iustitiæ.

SED CONTRA est, quod in Ps. 93 dicitur: Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium.

RESPONDEO dicendum, q̄ iudicium propriè nominat actum iudicis, inquantum iudex est. Iudex aūt dicitur, quasi ius dicens. Ius autem est obiectum iustitiæ, vt supra * habitum est. Et ideo iudicium importat secūdum primam nominis impositionem, diffinitionē, vel determinationem iusti, siue iuris. Quòd autem aliquis bene diffiniat aliquid in operibus virtuosis, propriè procedit ex habitu virtutis, sicut castus rectè determinat ea, quæ pertinent ad castitatem. Et ideo iudicium, quod importat rectam determinationem eius, quod est iustum, propriè pertinet ad iustitiam. Propter quod Philosophus in 5 * Ethic. dicit, quòd homines ad iudicem confugiunt, sicut ad quandam iustitiam animatam.

q. 57. ar. 1.
Lib. 5. c. 4. paulò añ med. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ nomē iudicij, quod secundum primam impositionem significat rectā determinationem iustorum, ampliatum est ad significandam rectam determinationem in quibuscunque rebus, tam in speculatiuis, quàm in practicis; in omnibus tamē ad rectum iudicium duo requiruntur, quorum vnum est ipsa virtus proferens iudicium. Et sic iudicium est actus rationis; dicere enim, vel diffinire aliquid, rationis est. Aliud autem est dispositio iudicantis, ex qua habet idoneitatem ad rectè iudicandum: & sic in his, quæ pertinent ad iustitiam, iudicium procedit ex iustitia, sicut & in his, quæ ad fortitudinem pertinent ex fortitudine. Sic ergo iudicium est quidam actus iustitiæ, sicut inclinantis ad rectè iudicandum: prudentiæ autem, sicut iudicium proferentis. Vnde & synesis, ad prudentiā pertinens dicitur bene iudicatiua: vt suprà* habitū est.

q. 51. ar. 3.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ homo spiritualis ex habitu charitatis habet inclinationem ad rectè iudicandum de omnibus, secundum regulas diuinas, ex quibus iudiciū per donū sapiētiæ pronuntiat, sicut iustus per virtutem prudentiæ pronuntiat iudiciū ex regulis iuris.

AD TERTIVM dicendum, q̄ aliæ virtutes ordinant hominem in seipso: sed iustitia ordinat hominem ad alium, vt ex * dictis patet. Homo autem est dominus eorum, quæ ad ipsum pertinent: non autem est dominus eorum, quæ ad alium pertinent. Et ideo in his, quæ sunt secundum alias virtutes, non requiritur, nisi iudicium virtuosi, extenso tamen nomine iudicij, vt * dictum est: sed in his, quæ pertinent ad iustitiam, requiritur vlterius iudicium alicuius superioris, qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus. Et propter hoc iudicium specialius pertinet ad iustitiam, quam ad aliquam aliam virtutem.

q. 58. ar. 2. 9. & 10.
In isto ar.

AD QVARTVM dicendum, q̄ iustitia in principe quidem est, sicut virtus architectonica, quasi imperans, & præcipiens, quod iustum est: in subditis autē est tanquam virtus executiua, & ministris. Et ideo iudiciū, quod importat diffinitionem iusti, pertinet ad iustitiā, secundùm quòd est principaliori modo in præsidente.

335

ARTICVLVS II.

Vtrum sit licitum iudicare.

Inf. ar. 3. & 6. & q. 6. art. 1. & 4. di. 43 co. princ. Et Ro. 1. co. 1 prin. & c. 14. cor. 1. fi. & 1. cor. 4. co. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ non sit licitum iudicare. Non n. infligitur pœna, nisi pro illicito. Sed iudicantibus imminet pœna, quam non iudicantes effugiunt: s̄m illud Mat. 7. Nolite iudicare, vt nō iudicemini. Ergo iudicare est illicitū.

¶ 2 Præterea, Rom. 14. dicitur: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? suo dño stat, aut cadit. Dominus autem omniū Deus est. Ergo nulli homini licet iudicare.

¶ 3 Præterea, Nullus homo est sine peccato, secundū illud 1. Iohan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus. Sed peccanti non licet iudicare, secundum illud Rom. 2. Inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicas. In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas; eadem enim agis, quæ iudicas. Ergo nulli est licitum iudicare.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 16. Iudices, & magistros constitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populum iusto iudicio.

RESPONDEO dicendum, q̄ iudicium intantum est licitum, inquantum est iustitiæ actus. Sicut autem ex * prædictis patet, ad hoc, q̄ iudicium sit actus iustitiæ, tria requiruntur. Primò quidem, vt procedat ex inclinatione iustitiæ. Secundò, quòd procedat ex auctoritate præsidentis. Tertiò, q̄ proferatur, s̄m rectam rationem prudentiæ. Quocunque autem horum defuerit, iudiciū erit vitiosum, & illicitum. Vno quidem modo, quando est contra rectitudinem iustitiæ. Et sic dicitur iudicium peruersum, vel iniustum. Alio modo, quando homo iudicat de his, in quibus non habet auctoritatem; & sic dicitur iudicium vsurpatum. Tertiò modo, quando deest certitudo rationis, puta, cum aliquis de his iudicat, quæ sunt dubia, vel occulta, propter aliquas leues coniecturas. & sic dicitur iudiciū suspiciosum, vel temerarium.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Dominus ibi prohibet iudicium temerarium, quod est de intentione cordis, vel de alijs incertis, vt * Aug. dicit in lib. de Sermone Domini in monte. Vel prohibet ibi iudicium de rebus diuinis, de quibus, cùm sint supra nos, non debemus iudicare, sed simpliciter ea credere, vt* Hilarius dicit super Matthæum. Vel prohibet iudicium, quod non fit ex beneuolentia, sed ex animi amaritudine, vt † Chrysostomus dicit.

lib. 2. c. 28. to. 4.
Canone 5 in Mat. ñ pcul à fi.
† Ho 17. in opere imperfecto, to. 2.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ iudex constituitur, vt minister Dei. Vnde dicitur Deut. 1. Quod iustū est iudicate. Et postea subdit: Quia Dei est iudicium.

AD TERTIVM dicendum, q̄ illi, qui sunt in grauibus peccatis, nō debent iudicare eos, qui sunt in eisdē peccatis, vel minoribus, vt* Chrys. dicit super illud Mat. 7. Nolite iudicare. Et præcipuè hoc est intelligendū, quādo illa peccata sunt publica, quia ex hoc generaretur scandalum in cordibus aliorum. Si aūt nō sunt publica, sed oc-

Ho. 24. nō remotè à prin. to. 2.

sed occulta, & necessitas iudicandi immineat, ꝓ officiũ pōt cum humilitate, & timore, vel arguere vel iudicare. Vñ * Aug. dicit in li. de Serm. dñi in monte, Si inuenire-mus nos in eodem vitio esse, congemiscamus, & ad pariter conandũ inuitemus. Nec tñ ꝑ hoc homo sic seipsum condemnat, vt nouũ condẽnationis meritũ sibi acquirat: sed quia condemnans alium, ostendit se similiter cõdemnabilem esse, propter idem peccatum, vel simile.

Li. 2. c. 30. à me. to. 4.

335

ARTICVLVS III.

Vtrum iudicium ex suspicione procedens, sit licitum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ iudicium ex suspicione procedens, non sit illicitum. Suspicio. n. vr̃ esse opinio incerta de aliquo malo. Vnde & * Phil. in 6. Ethic. ponit, ꝙ suspicio se habet, & ad verum, & ad falsum. Sed de singularibus cõtingentibus non pōt haberi opinio nisi incerta. Cùm ergo iudicium humanum, sit circa humanos actus, qui sunt in singularibus, & contingentibus, vr̃, ꝙ nullũ iudicium esset licitum, si ex suspicione iudicare non liceret.

Locis supra art. 2. in dubiis. Et quo. 12 ar. 25 * Li. 6. c. 3. to. 5.

¶ 2 Praeterea, Per iudicium illicitum fit aliqua iniuria proximo. Sed suspicio mala in sola opinione hominis consistit, & sic non videtur ad iniuriam alterius pertinere. Ergo suspicionis iudicium non est illicitum.

¶ 3 Praeterea, Si sit illicitum, oportet, ꝙ ad iniustitiam reducatur: quia iudicium est actus iustitiae, vt * dictum est. Sed iniustitia ex suo genere semper est peccatũ mortale, vt supra * habitum est. Ergo suspicionis iudiciũ esset semper peccatum mortale, si esset illicitum. Sed hoc est falsum: quia suspiciones vitare non possumus, vt dicit * Gl. Aug. super illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare. Ergo iudicium suspiciosum non vr̃ esse illicitum.

Artic. 1. q. 59. ar. 4. Tra. 90. in Ioã. circa med. to. 9.

SED CONTRA est, quod * Chry. super illud Mat. 7. Nolite iudicare, &c dicit: Dominus hoc mandato nõ prohibet Christianos ex beneuolentia alios corripere, sed ne per iactantiam iustitiae suae Christiani Christianos despiciant, & solis plerunque suspicionibus odientes caeteros, & condemnantes.

† Hom. 17 in opere imperfecto in pri. to. 2.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut Tullius dicit, suspicio importat opinionem mali, quando ex leuibus iudicijs procedit. Et contingit ex tribus. Vno quidẽ mō ex hoc, ꝙ aliquis ex seipso malus est: & ex hoc ipso, quasi conscius suae malitiae faciliter de alijs malum opinatur, sm̃ illud Eccle. 10. In via stultus ambulans, cùm ipse sit insipiens, omnes stultos aestimat. Alio mō prouenit ex hoc, ꝙ aliquis malè afficitur ad alterum: cum enim aliquis contemnit, vel odit aliquem, aut irascitur, vel inuidet ei, ex leuibus signis opinatur mala de ipso: q̃a vnusquisque faciliter credit, quod appetit. Tertiò mō prouenit ex longa experientia. Vnde * Philo. dicit in 2. Rhet. ꝙ senes sunt maximè suspiciosi, quia multoties experti sunt aliorum defectus. Primae autem duae suspicionis causae, manifestè pertinent ad peruersitatem affectus. Tertia verò causa diminuit rationem suspicionis, inquã tũ experientia ad certitudinem proficit, quae est contra rõnẽ suspicionis. Et ĩõ suspicio vitiũ quoddã importat, & quãto magis ꝓcedit suspicio, tãto magis est vitiosa.

Li. 2. Rhe. c. 13. parũ a prin. t. 6.

Est aũt triplex gradus suspicionis. Primus quidẽ gradus est, vt hō ex leuibus indicijs de bonitate alicuius dubitare incipiat. Et hoc est veniale, & leue pc̃m. Pertinet enim ad tentationẽ humanã, sine qua vita ista non ducitur: vt hr̃ in * Glo. super illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare. Secundus gradus est, cum aliquis pro certo malitiam alterius aestimat ex leuibus indicijs. Et hoc si sit de aliquo graui, est peccatum mortale, inquantũ non est sine contẽptu proximi. Vñ glossa ibidem subdit: Etsi ergo suspiciones vitare non possumus, quia hoĩes sumus, iudicia tñ, id est, diffinitiuas firmasq; sñias continere debemus. Tertius gradus est, cum aliquis iudex ex suspicione procedit ad aliquẽ condemnandũ, & hoc directè ad iniustitiã ꝑtinet: vnde est pc̃m mortale.

Est Aug. trac. 90. in Io. parum ante me. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in humanis actibus inuenitur aliqua certitudo, non quidem, sicut in demonstratiuis, sed secundum quòd conuenit tali materiae, puta, cùm aliquid per idoneos testes probatur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ex hoc ipso, ꝙ aliquis malam opinionem habet de alio sine causa sufficienti, indebitè contemnit ipsum, & ideo iniuriatur ei.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ quia iustitia, & iniustitia est circa exteriores operationes (vt * dictum est) tunc iudiciũ suspiciosum directè ad iniustitiã pertinet, quando ad actum exteriorem procedit, & tunc est pc̃m mortale, vt * dictum est. Iudicium autem interius pertinet ad iniustitiam secundum quòd comparatur ad exterius iudicium, vt actus interior ad exteriorem, sicut cõcupiscentia ad fornicationem, & ira ad homicidium.

q. 59. ar. 2. ad 3. In cor. ar.

336

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dubia sint in meliorem partem interpretanda.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ dubia non sint in meliorem partem interpretanda. Iudicium enim magis debet esse de eo, quod vt in pluribus accidit. Sed in pluribus accidit, ꝙ aliqui malè agant, quia stultorum infinitus est numerus, vt dicitur Eccle. 1. Proni enim sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, vt dicitur Gen. 8. Ergo dubia magis debemus interpretari in malum, quam in bonũ.

¶ 2 Praeterea, * Aug. dicit, ꝙ ille piè, & iustè viuit, qui rerum integer est aestimator, in neutram partem declinãdo. Sed ille, qui interpretatur in melius, quod dubiũ est, declinat in alteram partem. Ergo hoc non est faciendũ.

Lib. 1. de doct. Chr. in princ. to. 3.

¶ 3 Praeterea, Homo debet diligere proximũ, sicut seipsum. Sed circa seipsum homo debet dubia interpretari in peiorem partem, secundum illud Iob 9. Verebar omnia opera mea. Ergo videtur, quòd ea, quae sunt dubia circa proximos, sint in peiorem partem interpretanda.

SED CONTRA est, quod Rom. 14. super illud, Qui non manducat, manducantem non iudicet, dicit Glo. Dubia in meliorem partem sunt interpretanda.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * dictum est, ex hoc ipso, ꝙ aliquis habet malam opinionem de alio absque sufficienti causa, iniuriatur ei, & contemnit ipsum. Nullus autem debet alium contemnere, vel nocumentum quodcunque inferre, absque causa cogente. Et ideo vbi non apparent manifesta indicia de malitia alicuius, debemus eum, vt bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium est.

Ar. praece. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pōt contingere, ꝙ ille, qui in meliorem partem interpretatur, frequentius fallitur. Sed melius est, ꝙ aliqs frequenter fallatur, habens bonam opinionem de aliquo malo homine, q̃ ꝙ rarius fallatur habens malam opinionem de aliquo hoĩe bono; quia ex hoc fit iniuria alicui, no autem ex primo.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ aliud est iudicare de rebus, & aliud de hominibus. In iudicio enim in quo de rebus iudicamus, non attenditur bonum, vel malum ex parte ipsius rei de qua iudicamus, cui nihil nocet qualitercunque iudicemus de ipsa, sed attenditur ibi solum bonum iudicantis, si verè iudicet: vel malũ, si falsò, quia verum est bonum intellectus, falsum autem est malum ipsius, vt dicitur in * 6 Ethic. & ideo vnusquisq; debet niti ad hoc, quòd de rebus iudicet, secundum ꝙ sunt. Sed in iudicio, quo iudicamus de hominibus, praecipuè attenditur bonum, & malum ex parte eius, de quo iudicatur, qui hoc ipso honorabilis habetur, ꝙ bonus iudicatur, & contemptibilis, si iudicetur malus. Et ideo ad hoc potius tendere debemus in tali iudicio, quod hominem iudicemus bonum, nisi manifesta ratio in contrarium appareat. Ipsi autem homini iudicanti falsum, iudicium, quo bene iudicat de alio, non pertinet ad malũ intellectus ipsius, sicut nec ad eius perfectionem pertinet, secundum se cognoscere veritatem singularium cõtingentium, sed magis pertinet ad bonum affectum.

* li. 6. Eth ex c. 2. colligi. to. 5 * li. 6 Met tex. 8. habetur expresse, t. 9

AD TERTIVM dicendu, ꝙ interpretari aliquid in

in deteriorē, uel meliorē partē cōtingit dupliciter. Vno modo p quandā suppositionē, & sic cū debemus aliqui bus malis adhibere remediū, siue nostris, siue alienis, expedit ad hoc, ut securius remediū opponat, ꝙ supponat id qd' est deterius, qa remediū qd' est efficax cōtra maius malū, multò magis est efficax cōtra minus malum. Alio mō iterpretamur aliqd in bonū, uel malū diffiniēdo, siue determinādo. & sic in rerū iudicio dēt aliq̄s niti ad hoc, ut interpretet̄ vnumquodq;, ſm quod est. In iudicio aūt ꝑsonarū, ut interpretet̄ ī melius: sicut dictū* est.

In cor. ar. & ad 2.

338

ARTICVLVS V.

Vtrum sit semper secundum leges scriptas iudicandū.

Infr. ar. 6. corp.

AD QVINTVM sic proceditur. V̄r. ꝙ non sit semper ſm leges scriptas iudicandū. Semper eīm vitandū est iniustū iudicium. Sed qñq; leges scriptæ continent iniustitiam: ſm illud Isaiæ 10. Væ qui cōdunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserūt. Ergo non semper est ſm leges scriptas iudicandum.

¶ 2 Præterea, Iudicium oportet esse de singularibus euentibus. Sed nulla lex scripta potest omnes singulares euentus comprehendere: ut patet per Philosophum in *5. Eth. Ergo videtur, quod non semper sit secundum leges scriptas iudicandum.

lib. 6. c. 10 tom. 5.

¶ 3 Præterea, Lex ad hoc scribitur, ut sūia legislatoris manifestetur. Sed quandoque contingit, ꝙ si ipse legislator præsens esset, aliter iudicaret. Ergo non est semper secundum leges scriptas iudicandum.

SED CONTRA est ꝙ August. dicit in libro de vera* Relig. in istis temporalibus legibus, quanquā de his homines iudicent cūm eas instituerint, tamen cūm fuerint institutæ & firmatæ, non licebit iudicibus de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

Cap. 31. à med. to. 1.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut dictum* est, iudicium nihil aliud est, quam quædam diffinitio uel determinatio eius, quod iustum est. Fit aūt aliquid iustum dupliciter. Vno modo ex ipsa natura rei, quod dr̄ ius naturale. Alio modo ex quodam condicto inter homines quod dr̄ ius positiuū, ut suprà habitum* est. Leges aūt scribunt̄ ad vtriusq; iuris declarationem, aliter tamē & aliter: Nā legis scriptura, ius quidē naturale c̄tinet, sed non instituit. Non enim hēt robur ex lege, sed ex natura. Ius aūt positiuum, scripturā legis & continet & instituit, dans ei auctoritatis robur. Et ideo necesse est, ꝙ iudicium fiat ſm legis scripturam: alioquin iudicium deficeret, uel a iusto naturali, uel à iusto positiuo.

Ar. 1. huius quæst.

q. 57. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ lex scripta, sicut nō dat robur iuri naturali, ita nec pōt eius robur minuere, uel auferre, q̄a nec uolūtas hoīs pōt immutare naturā. Et iō si scriptura legis contineat aliqd cōtra ius naturale, iniusta est, nec hēt uim obligandi. Ibi eīm ius positiuū locum hēt, ubi quātū ad ius naturale, nihil differt, vtrū sic, uel aliter fiat, sicut supra habitū* est. Et iō nec tales scripturæ, leges dn̄tur, sed potius legis corruptiones, ut s. dictū* est & ideo ſm eas non est iudicandum.

q. 57. ar. 2.

1. 2. q. 95. ar. 2.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ sicut leges iniquæ ſm se cōtrariant̄ iuri naturali, uel semp, uel ut in pluribus, ita ēt leges, quæ sunt rectè positæ, in aliquibus casibus deficiunt, in q̄bus si seruarent, essent cōtra ius naturale. Et ideo in talibus nō est ſm literā legis iudicandū, sed recurrendū ad æquitatem, quam intendit legislator. Vñ Iurisperitus* dicit, Nulla rō iuris aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter pro utilitate hominū introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorū cōmodū producamus ad seueritatē. Et in talibus ēt legislator aliter iudicaret: & si considerasset, lege determinasset. Et per hoc patet rñsio ad TERTIVM.

In digesto ueteri lib. 1. titu. 3. lege 24.

339

Suprà ar. 2. cor. & īfra q. 67. ar. 1. Et 4. di. 17 q. 3. art. 3. q. 4. Et di. 48. q. 1. art. 1. corp.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudicium per usurpationē reddatur peruersum.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur ꝙ iudicium per vsurpationem non reddatur peruersum. Iustitia

enim est rectitudo quædam in agendis. Sed nihil deperit ueritati à quocunq; dicatur, sed a quocunq; est accipienda. Ergo ēt nihil deperit iustitiæ, à quocunq; iustum determinetur, quod pertinet ad rationem iudicij.

¶ 2 Præterea Peccata punire ad iudicium ptinet. Sed aliqui laudabiliter leguntur peccata puniisse, qui tamen auctoritatem non habebāt super illos, quos puniebant, sicut Moyses occidendo Aegyptium, ut habetur Exod. 2. & Phinees filius Eleazari, Zambri filium Salumi, ut legitur Numer. 25. & reputatum est ei ad iustitiam, ut dicitur in Psalm. 105. Ergo usurpatio iudicis non pertinet ad iustitiam.

¶ 3 Præterea, Potestas spiritualis distinguitur à tpali. Sed qñq; prælati habentes spiritualem potestatem, intromittunt se de his, quæ pertinent ad secularem potestatem. Ergo vsurpatum iudicium non est illicitum.

¶ 4 Præterea, Sicut ad rectè iudicandum requiritur auctoritas, ita etiam & iustitia iudicantis & scientia, ut ex supradictis* patet. Sed non dicitur iudicium esse iniustum, si aliquis iudicet, non habens habitum iustitiæ, uel non habens scientiam iuris. Ergo etiam neque iudicium usurpatum, quod fit per defectum auctoritatis, semper erit iniustum.

Ar. 1. & 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Rom. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum?

RESPONDEO dicendum, ꝙ cum iudicium sit ferendum ſm leges scriptas, ut dictum* est, ille, qui iudicium fert, legis dictum quodammodo interpretatur applicando ipsum ad particulare negotium. Cum aūt eiusdē auctoritatis sit legē interpretari, & legem condere, sicut lex condi non pōt nisi publica auctoritate, ita nec iudicium ferri pōt nisi publica auctoritate, q̄ se quidem se extendit ad eos qui cōmitti iu[...] dantur. Et ideo sicut iniustum esset, ut aliquis cōstringeret aliquem ad legem seruandam, quę non esset publica auctoritate sancita, ita etiam iniustum est, si quis compellat aliquem ferre iudicium, quod publica auctoritate non fertur.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ pronuntiatio ueritatis non importat compulsionem ad hoc, ꝙ recipiatur, sed liberum est unicuique eam recipere, uel non recipere, prout vult. Sed iudicium importat quandam impulsionem. Et ideo iniustum est, ꝙ aliquis iudicetur ab eo, qui publicam auctoritatem non habet.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ Moyses uidetur Aegyptium occidisse, quasi ex inspiratione diuina auctoritatē adeptus, ut uī per hoc quod dicitur Actuum 7. ꝙ percusso Aegyptio æstimabat Moyses intelligere fratres suos, quoniam Dn̄s per manum ipsius daret salutem Israel. Vel potest dici, ꝙ Moyses occidit Aegyptium defendendo eum qui iniuriam patiebatur, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Vnde Ambrosius dicit in li. bro* de Offic. ꝙ qui non repellit iniuriam à socio cūm potest, tam est in uitio, quàm ille qui facit. Et inducit in prin. exemplum Moysi. Vel pōt dici sicut dicit* Augustinus* in quæstionibus Exod. ꝙ sicut terra, ante uberem seminis herbarum inutiliū fertilitate laudatur, sic illud Moysi factum, uitiosum quidem fuit, sed magnæ fertilitatis signum gerebat, in quantum scil. cet erat signum uirtutis eius, qua populum liberaturus erat. De Phinees autem dicendum est, ꝙ ex inspiratione diuina, zelo Dei commotus, hoc fecit. Vel quia licet nondum esset summus Sacerdos, erat tamen filius summi sacerdotis, & ad eū hoc iudicium pertinebat, sicut & ad alios iudices, quibus hoc erat præceptum.

lib. 1. c. 36

lib. 2. c. 3 to. 4. & li. 22. contra Faustū ca. 70 to. 6.

AD TERTIVM dicendum, quòd potestas secularis subditur spirituali, sicut corpus animæ. Et ideo non est usurpatum iudicium, si spiritualis prælatus se intromittat de temporalibus, quantum ad ea, in quibus subditur ei secularis potestas, uel quæ ei a seculari potestate relinquuntur.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ habitus scientiæ & iustitia sunt perfectiones singularis personæ. Et iō

per eorum defectum non dicitur vsurpatum iudicium: sicut per defectum publicæ auctoritatis, ex qua iudicium vim coactiuam habet.

QVAESTIO LXI.

De diuisione Iustitiæ in commutatiuam & distributiuam, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partib. iustitiæ. Et primò, de partib. subiectiuis, quæ sunt species iustitiæ, s. distributiua & commutatiua. Secundò, de partibus, quasi integralibus. Tertiò, de partibus, quasi potentialibus, scilicet de uirtutibus adiunctis.

¶ Circa primum occurrit duplex consideratio. Prima, de ipsis iustitiæ partibus. Secunda, de vitijs oppositis. Et quia restitutio videtur esse actus commutatiuæ iustitiæ, primò considerandum est de distinctione iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ. Secundò de restitutione.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum sint duæ species iustitiæ, scilicet iustitia distributiua & commutatiua.

¶ Secundo, vtrum eodem modo in eis medium accipiatur.

¶ Tertio, vtrum sit earum vniformis, uel multiplex materia.

¶ Quarto, vtrum secundum aliquam earum specierum, iustum sit idem, quod contra passum.

QVÆSTIONIS LXI.

De commutante & distribuente Iustitia, Quadrifariam diuisæ,

AXIOMA.

1 *Iustitiæ duæ 1 species, (quarum altera commutationum, altera distributionum est moderatrix,) vt in æquitate seruanda, & suo cuique tribuendo apprimè inter se conueniunt, ita in plerisque alijs, non parum à se mutuò discrepant. In ijs enim neq;* 3 *materia 3 prorsus est eadem, neq; medium eodem* 2 *modo 2 statuendum, neq; iustum eandem prorsus* 3 *habet rationem. Nam in priori, materia 3 est commutatio: in altera, distributio (licet interim alia consideratione, una, eademque vtriusque possit esse materia) in priori, secundum Arithmeticam in altera, secundum geometricam proportionem, statuen*4 *dum est medium. Atq; in 4 distribuente quidem iustitia, rationum similitudine, in commutante uerò iustitiam, rerum inter se æqualitate, iustum dimetimur. Vnde in hac, non autem in illo, contingit, vt quantum quispiam antea egit, tantundem postea recipiat, seu patiatur.*

340

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter ponantur duæ species iustitiæ, s. commutatiua, & distributiua.

[Margin: 2. q. 21. ar. 1. cor. 2. 3. di. 33 q. 3. art. 4. q. 5. & 4 di. 46. q. 1. art. 1. q. 1. * l. 2 paulò à med. illius: "Duplex liberalitatis genus: & ca Quaenus ad conciliandū, &c." qō. 58. art. 12.]

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod inconuenienter ponantur duæ species iustitiæ, iustitia distributiua, & commutatiua. Non enim potest esse iustitiæ species, quod multitudini nocet, cum iustitia ad bonum commune ordinetur. Sed distribuere bona communia in multos, nocet bono communi multitudinis: tum quia exhauriuntur opes communes, tum etiam, quia mores hominum corrumpuntur. Dicit enim Tull. in lib. * de Offic. Fit deterior qui accipit, & ad idem semper expectandum paratior. Ergo distributio non pertinet ad aliquam iustitiæ speciem.

¶ 2 Præterea, Iustitiæ actus est reddere vnicuiq; quod suum est, vt supra habitum † est. Sed in distributione non redditur alicui, quod suum erat, sed de nouo appropriatur sibi id, quod erat commune. Ergo hoc ad iustitiam non pertinet.

¶ 3 Præterea, Iustitia non solum est in principe, sed etiam in subditis: vt suprà habitum * est. Sed distribuere semper ad principem pertinet. Ergo distributiua non pertinet semper ad iustitiam.

[Margin: * 1. 2. q. 58 ar. 6. & ar. 1. & 5.]

¶ 4 Præterea, Distributiuum iustum est bonorum communium, ut dicitur in * 5. Eth. Sed communia pertinent ad iustitiam legalem. Ergo iustitia distributiua non est species iustitiæ particularis sed iustitiæ legalis.

[Margin: lib. 5. ca. 2. circa finē, & cap. 3.]

¶ 5 Præterea, Vnum & multa non diuersificant speciem virtutis. Sed iustitia commutatiua consistit in hoc, quod aliquid redditur uni; iustitia uerò distributiua in hoc, quòd aliquid datur multis. Ergo non sunt diuersæ species iustitiæ.

SED CONTRA est, quod Philos. * in 5. Ethic. ponit duas partes iustitiæ, & dicit quòd una est directiua in distributionibus, & alia in commutationibus.

[Margin: lib. 5 ca. 2. circa finē, tom. 5.]

RESPONDEO dicendum quod sicut dictum * est, iustitia particularis ordinatur ad aliquam priuatam personam, quæ comparatur ad cōītatem, sicut pars ad totum. Potest autem ad aliquam partem duplex ordo attendi. Vnus quidem partis ad partē, cui similis est ordo vnius priuatæ personæ ad aliam. Et hunc ordinem dirigit commutatiua iustitia, quæ consistit in his quæ mutuo fiunt inter duas personas ad inuicem. Alius ordo attenditur totius ad partes. Et huic ordini assimilatur ordo eius, quod est cōe ad singulas personas, quem quidem ordinem dirigit iustitia distributiua, quæ est distributiua communium secundum proportionalitatem. Et ideo duæ sunt iustitiæ species s. commutatiua, & distributiua.

[Margin: q. 58. ar. 8.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut in largitionibus priuatarum personarum commendatur moderatio, effusio uero culpatur: ita etiam in distributione communium bonorum est moderatio seruāda, in quo dirigit iustitia distributiua.

AD SECVNDVM dicēdum, quod sicut pars & totum quodammodo sunt idem, ita id, quod est totius, quodammodo est partis. Et ita cum ex bonis communibus aliquid in singulos distribuitur, quilibet aliquo modo recipit quod suum est.

AD TERTIVM dicendū, quod actus distributionis, qui est cōmunium bonorum, pertinet solum ad præsidentem communibus bonis. Sed tamē iustitia distributiua est ēt in subditis, quibus distribuitur, inquantum s. sunt cōtenti iusta distributione. Quamuis etiā distributio quandoq; fiat bonorum communium, non quidem ciuitati, sed uni familiæ, quorum distributio fieri potest auctoritate alicuius priuatæ personæ.

AD QVARTVM dicendum, quod motus accipit speciem à termino ad quem. Et ideo ad iustitiam legalem pertinet ordinare ea, quæ sunt priuatarum personarum in bonum commune. Sed ordinare è contrariò, bonum commune ad personas particulares per distributionem est iustitiæ particularis.

AD QVINTVM dicendum, quod iustitia distributiua, & commutatiua non solum distinguuntur secundum vnum & multa, sed secundum diuersam debiti rationem. Alio enim modo debetur alicui id, quod est commune, & alio modo id, quod est proprium.

341

ARTICVLVS II.

Vtrum medium eodem modo accipiatur in iustitia distributiua, & commutatiua.

[Margin: Infr. ar. 4. cor. h. & 2 di 27. ar. 3. corp. & 3. di. 33. q. 1. ar 3 qo. 2. cor. Et uir. q. 1. ar. 13. ad 7. * Art. prec.]

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod medium eodem modo accipiatur in iustitia distributiua, & cōmutatiua. Vtraq; enim sub iustitia particulari continetur, ut dictum * est. Sed in omnibus temperantiæ, vel fortitudinis partibus accipitur uno modo medium. Ergo etiam eodem modo medium est accipiendum in iustitia distributiua, & commutatiua.

¶ 2 Præterea. Forma virtutis moralis in medio consistit, quod secundum rationem determinatur. Cum ergo vnius virtutis sit vna forma, videtur quod in vtraque sit eodem modo medium accipiendum.

¶ 3 Præterea, In iustitia distributiua accipitur medium, attendendo diuersam dignitatem personarũ. Sed dignitas personarum attenditur ẽt in commutatiua iustitia, sicut in punitionibus. Plus enim punitur qui percutit principem, quàm qui percutit priuatam personã. Ergo eodem modo accipitur medium in vtraque iustitia.

lib. 5. ca. 3. to. 5.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in * 5. Eth. quòd in iustitia distributiua accipitur medium, secundum Geometricam proportionalitatem, in commutatiua autem secundum Arithmeticam.

Ar. præce.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum * est, in distributiua iustitia datur aliquid alicui priuatę personæ, inquãtũ id, quod est totius, est debitũ parti. Quod quidẽ tanto maius est, quanto ipsa pars maiorẽ principalitatem habet in toto. Et ideo in distributiua iustitia tanto plus alicui de bonis cõibus datur, quanto illa p̃sona maiorem habet principalitatem in cõitate. Quæ q̃dem principalitas in aristocratia cõitate attenditur ſm virtutem, in olicratia ſm diuitias, in democratia ſm libertatem, & in alijs aliter. Et ideo in iustitia distributiua non accipitur medium ſm æqualitatem rei ad rem, sed ſm proportionem rerum ad personas, vt sicut vna persona excedit aliam, ita etiam res, quæ datur vni personæ, excedit rem, quæ datur alij. Et ideo dicit * Philo. ꝙ tale medium est ſm geometricam proportionalitatẽ, in qua attenditur æquale non ſm quantitatem, sed ſm proportionem. Sicut si dicamus, ꝙ sicut se habent sex ad quatuor, ita se habent tria ad duo, quia vtrobiq; est sesquialtera proportio, in qua maius habet totum minus, & mediam partem eius. Non autẽ est æqualitas excessus ſm quantitatem, quia sex excedũt quatuor in duobus: tria vero excedunt duo in vno. Sed in cõmutationibus redditur aliquid alicui singulari personæ pp̃ rẽ eius, q̃ accepta est, vt maximè patet in emptione & venditione, in quibus primò inuenitur ratio cõmutationis. Et ideo oportet adæquare rem rei, vt quanto iste plus habet, q̃ suum sit de eo, quod est alterius, tantũdem restituat ei, cuius est. Et sic fit æqualitas ſm arithmeticam medietatem, quæ attenditur ſm parem quantitatis excessum, sicut quinque est medium, inter sex & quatuor, in vnitate. n. excedit, & exceditur. Si ergo à principio vterq; habebat quinque, & vnus eorũ accepit vnũ de eo, quod est alterius, vnus. s. accipiens habebit sex, & alij relinquentur quatuor. Erit ergo iustitia si vterque reducatur ad mediũ, vt accipiatur vnũ ab eo, qui habet sex, & detur ei, qui hẽt quatuor. Sic. n. vterq; habebit quinque, quod est mediũ.

li. 5. Ethic. c. 3. à medio, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in alijs virtutibus moralibus accipitur medium secundum rationẽ, & non secundum rem. Sed in iustitia accipitur mediũ rei, & ideo secundum diuersitatem rerum, diuersimodè medium accipitur.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ generalis forma iustitiæ est æqualitas, in qua conuenit iustitia distributiua cum commutatiua. In vna tamen inuenitur æqualitas, secundum proportionalitatem geometricam, in alia secundum arithmeticam.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in actionibus, & passionibus conditio personæ facit ad quantitatem rei; Maior enim est iniuria, si percutiatur princeps, q̃ si percutiatur priuata persona. Et ideo conditio personæ in distributiua iustitia attenditur secundum se. in commutatiua autem, secundum quod per hoc diuersificatur res.

342

ARTICVLVS III.

Vtrum materia vtriusque iustitiæ sit diuersa.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ materia vtriusque iustitiæ nõ sit diuersa. Diuersitas enim materiæ facit diuersitatem virtutis, vt patet in temperantia, & fortitudine. Si ergo distributiuæ iustitiæ, & commutatiuę sit diuersa materia, videtur quod non contineantur sub vna virtute, scilicet sub iustitia.

¶ 2 Præterea, Distributio, quæ pertinet ad iustitiam distributiuam, est pecuniæ, vel honoris, vel aliorũ quæcunque dispartiri possunt inter eos, qui communitate communicant: vt dicitur in * 5. Ethic. quorum etiam est commutatio inter personas adinuicem, quæ pertinet ad commutatiuam iustitiam. Ergo non est diuersa materia distributiuæ, & commutatiuæ iustitiæ.

li. 5. c. 2. circa nnẽ, t. 5.

¶ 3 Præterea, Si sit alia materia distributiuæ iustitiæ, & alia materia commutatiuæ propter hoc, ꝙ differunt specie, vbi non erit differentia speciei, non debebit esse materiæ diuersitas. Sed Philoso * ponit vnam speciem commutatiuæ iustitiæ, quæ tamen habet multiplicem materiam. Non ergo videtur esse multiplex materia harum specierum.

li. 5. Ethic. ca. 2 ante med. t. 5

IN CONTRARIVM est, quod dicitur in * 5. Ethic. quòd vna species iustitiæ est directiua in distributionibus, & alia in commutationibus.

li. 5 c. 2. circa fi. to. 5

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ſ dictũ * est, iustitia est circa quasdam operationes exteriores, s. distributionem, & cõmutationem, quæ quidem sunt vsus quorundam exteriorum, vel rerum, vel personarum, vel etiam operum. Rerum quidem, sicut cùm aliquis, vel aufert, vel restituit alteri suam rem. Personarum autẽ, sicut cum aliquis in ipsam personam hominis iniuriam facit, puta percutiendo, vel conuitiando, aut ẽt cum irreuerẽtiam exhibet. Operũ aũt, sicut cum aliquis iustè ab alio exigit, vel alteri reddit aliquod opus. Si ergo accipiamus, vt materiam vtriusque iustitiæ ea, quorum operationes sunt vsus, eadẽ est materia distributiuæ, & cõmutatiuæ iustitiæ. Nam & res distribui põt à cõi in singulos, & cõmutari de vno in aliũ. Et ẽt est quędã distributio laboriosorum operum, & recompensatio. Si autẽ accipiamus vt materiam vtriusque iustitiæ actiones ipsas principales, quibus vtimur personis, rebus, & operibus, sic inuenitur vtrobique alia materia. Nam distributiua iustitia est directiua distributionũ. Commutatiua verò iustitia est directiua cõmutationum, quæ attendi põt inter duas personas, quarũ quædam sunt inuoluntariæ, quædam verò voluntariæ. Inuoluntariæ quidem q̃n aliquis vtitur re alterius, vel persona, vel opere, eo inuito. Quod quidem contingit q̃nq; occultè per fraudem, q̃nq; ẽt manifestè per violentiã. Vtrunq; aũt contingit aut in rẽ, aut in personã propriã, aut in personã coniunctam. In rẽ quidẽ, si occultè vnus rẽ alterius accipiat, & vocatur furtũ, si aũt manifestè, vocatur rapina. In personam aũt propriã, vel quantũ ad ipsam consistentiã personæ, vel quantũ ad dignitatẽ ipsius. Si aũt quantum ad consistentiam personæ, sicut læditur aliquis occultè per dolosam occisionẽ, seu percussionẽ, & per veneni exhibitionem. Manifestè aũt per manifestam occisionẽ, aut per incarcerationem, aut verberationẽ, seu membri mutilationem. Quantum aũt ad dignitatẽ personæ, læditur aliquis occultè quidem per falsa testimonia, seu detractiones, quibus aliquis aufert famam suam, & per alia huiusmodi. Manifestè aut per accusationem in iudicio, seu per conuitij illationem. Quantum aut ad personam coniunctam læditur aliquis in vxore, vt in pluribus occultè per adulterium. In seruo autem cùm aliquis seruũ seducit, ita vt à domino discedat. Et hæc etiam manifestè fieri põt. Et eadem ratio est de alijs personis coniunctis, in qua etiam põt omnibus modis iniuriæ committi, sicut & in personã principalem. Sed adulteriũ, & serui seductio sunt propriæ iniurię circa has personas: tñ quia seruus est possessio quædam, hoc refertur ad furtum.

Ar. 1 hu * q. & q. 58. ar 9 ad 2 & art. 10.

Voluntariæ autem commutationes dicuntur, q̃n aliquis voluntariè transfert rem suam in alterũ. Et siquidẽ simpliciter in alterum transferat rem suam absque debito, sicut in donatione, non est actus iustitiæ, sed liberalitatis. In tantum autem ad iustitiam, voluntaria translatio

latio pertinet, inquantum est ibi aliquid de ratione debiti. Quod quidem contingit multipliciter. Vno mō, qñ quis transfert simpliciter rem suam in alterū pro recompēsatione alterius rei, sicut accidit in venditione, & emptione. Alio modo, qñ aliquis tradit rem suam alteri, cōcedens ei vsum rei cum debito recuperandi rem. Et si quidem gratis concedit vsum rei vocatur vsus fructus in rebus, quę aliquid fructificant, vel simpliciter mutuū, seu accommodatum in rebus, quæ non fructificant, sicut sunt denarij, vasa, & hmōi. Si verò nec ipse vsus gratis conceditur, vocatur locatio, & conductio. Tertio modo aliquis tradit rem suam vt recuperandam, non ratione vsus, sed vel rōne conseruationis, sicut in deposito, vel ratione obligationis, sicut cùm quis rem suam pignori obligat, seu cum aliquis pro alio fideiubet. In omnibus autem huiusmodi actionibus, siue volūtarijs, siue inuoluntarijs, est eadem ratio accipiendi medium, secundum æqualitatem recompensationis. Et ideo omnes istæ actiones ad vnam speciem iustitiæ pertinent, scilicet ad commutatiuam. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

343

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iustum sit simpliciter idem, quod cōtrapassum.

5. Eth. le. 8.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod iustum sit simpliciter idē, quod contrapassum. Iudicium enim diuinum est simpliciter iustū. Sed hæc est forma diuini iudicij, vt secundum, quod aliquis fecit, patiatur: secundum illud Matth. 7. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Ergo iustum est simpliciter idem quod contrapassum.

¶ 2 Præterea, In vtraque iustitiæ specie datur aliquid alicui secundum quandam æqualitatem, in re pensatu quidem ad dignitatem personę, in iustitia distributiua, quę quidem personæ dignitas, maximè videtur attendi ſm opera, quibus aliquis communitati seruiunt, in respectu autem ad rem, in qua quis damnificatus est, in iustitia commutatiua. Secundum autem vtranque æqualitatem aliquis contrapatitur, secundum quod fecit. Ergo videtur, quod iustum simpliciter sit idem quod contrapassum.

¶ 3 Præterea, Maximè videtur, quòd non oporteat aliquem contrapati, secundum quod fecit, propter differētiam voluntarij, & inuoluntarij. Qui enim inuoluntariè fecit iniuriam, minus punitur. Sed voluntarium, & inuoluntarium, quæ accipiuntur ex parte nostra, non diuersificant medium iustitiæ quod est medium rei, & non quo ad nos. Ergo iustum simpliciter videtur esse idem quod contrapassum.

lib. 5. ca. 5. to. 5.

SED CONTRA est, quod Philosophus in 5.* Ethic. probat non quodlibet iustum esse contrapassum.

RESPONDEO dicendum, quod hoc, quod dī contrapassum, importat æqualem recompensationem passionis ad actionem præcedentem. Quod quidem propriissimè dī in passionibus, & actionibus iniuriosis, quibus per onam proximi lædit, puta si percutit, quod repercutiatur. Et hoc quidem iustum determinatur in lege Exod. 21 Reddet animam pro anima, oculum pro oculo, &c. & quia etiam auferre rem alterius, est quoddam iniustum facere, ideo secundariò etiam in his, dicitur contrapassum, prout si aliquis qui damnum intulit, in re sua etiam ipse damnificatur. Et hoc etiam iustum damnum continetur in lege, Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouē, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit, quinq; boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vno oue. Tertiò vero transfertur nomen contrapassi ad voluntarias commutationes, in quibus vtrinque est actio & passio: sed voluntarium diminuit de ratione passionis, vt dictum* est. In omnibus autem his, debet fieri secundum rationē iustitiæ commutatiuæ recompensatio secundum æqualitatem, vt scilicet passio recompensata, sit ęqualis actioni*, non autem semper esse æqualis, si idem specie aliquis pateretur, quod fecit. Nam primò quidem cum aliquis

q. 59. ar. 3 & 1. 2 q. 6. ar. 5 & q. 34. artic. 3.

iniuriosè lædit alterius personam maiorem, maior est actio, quàm passio eiusdem speciei, quam ipse pateretur. Et ideo ille, qui percutit principem, non solum repercutitur, sed multo grauius punitur. Similiter ēt cùm quis aliquem inuoluntarium in re sua damnificat, maior est actio, q̄ esset passio si sibi sola res illa auferratur. Quia ipse qui damnificauit alium in re sua, nihil damnificaretur. Et ideo punitur in hoc, quod multiplicius restituat: quia ēt non solum damnificauit personam priuatā, sed rempublicam, eius tutelæ securitatem refringendo. Similiter ēt nec in cōmutationibus voluntarijs esset semper æqualis passio, si quis daret rem suam, accipiēs rem alterius, quia fortè res alterius est multo maior, q̄ sua. Et ideo oportet ſm quandam proportionatam commensurationem adæquare passionem actioni in commutationibus, ad quod inuenta sunt numismata. Et sic contrapassum est commutatiuum iustū. Quod in distributiua iustitia locū non hēt, quia in distributiua iustitia nō attenditur ęqualitas ſm proportionē rei ad rē, vel passionis ad actionem, vnde dī contrapassum, sed secundum proportionalitatem rerum ad personas, vt supra dictū * est.

Ar. 2. hui⁹ quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa forma diuini iudicij attenditur secundum rationem commutatiuæ iustitiæ, prout scilicet recompensat præmia meritis, & supplicia peccatis.

AD SECVNDVM dicendum, quod si alicui, qui communitati seruisset, retribueretur aliquid pro seruitio impenso, non esset hoc distributiuæ iustitiæ, sed cōmutatiuæ. In distributiua enim iustitia non attenditur æqualitas eius, quod quis accipit, ad id, quod ipse impendit, sed ad id, quod alius accipit, secundum modū vtriusque personæ.

AD TERTIVM dicendum, quod quando actio iniuriosa est voluntaria, excedit iniuria, & sic accipitur, vt maior res. Vnde oportet maiorem pœnam ei recompensari, non secundum differentiam, quo ad nos, sed secundum differentiam rei.

QVAESTIO LXII.

De Restitutione, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de restitutione.
¶ Et circa hoc quæruntur octo.
¶ Primo cuius actus sit.
¶ Secundo, vtrum necesse sit ad salutem omne ablatum restitui.
¶ Tertio, vtrum oporteat illud multiplicatū restituere.
¶ Quarto vtrum oporteat restitui, quod quis non abstulit.
¶ Quinto, vtrum oporteat restitui ei, à quo acceptū est.
¶ Sexto, vtrum oporteat restituere eum, qui accepit.
¶ Septimo, vtrum aliquem alium.
¶ Octauo, vtrum sit statim restituendum.

QVAESTIONIS LXII.

De Restitutione,

In octo partes distributae,

AXIOMA.

1 *Restitutio, iustitiæ commutantis* 1 *actus est, ad*
2 *salutem ita* 2 *necessarius, vt quando adest eius*
8 *exequendi facultas, sine graui* 8 *peccato non prætermittatur. Porro vt rite fiat restitutio, diligen-*
3 *ter seruari debet, vt* 3 4 *quantum detractum est,*
4 *(nisi Iudicis intercessisset damnatio, amplius ad vin*
5 *dicandam culpam præscribens) eidem* 5 *à quo de-*
7 *tractum fuerit, ille qui accepit, aut* 7 *iniustæ ac-*
6 *ceptionis causa extitit, restituat. Depositum* 6 *tamen sine culpa seruantis ablatum, non tenetur qui seruabat, ei qui deposuerat, restituere.*

ARTI-

344

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ.

Inf. art. 2. & 5. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod restitutio nõ sit actus iustitiæ commutatiuæ: iustitia enim respicit rõnem debiti. Sed sicut donatio potest esse eius, quod non debetur, ita etiam & restitutio. Ergo restitutio non est actus alicuius partis iustitiæ.

¶ 2 Præterea, Illud qđ iam transijt, & non est, restitui non potest. Sed iustitia & iniustitia sunt circa quasda n actiones & passiones, quæ nõ manent, sed transeunt. Ergo restitutio non uĩ esse actus alicuius partis iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Restitutio est quasi quædam recompẽsatio eius, quod subtractum est. Sed aliquid põt homini subtrahi non solum in commutatione, sed etiã in distributione, puta cũ aliquis distribuẽs, minus dat alicui, quam debeat habere. Ergo restitutio non magis est actus cõmutatiuæ iustitiæ, quàm distributiuæ.

SED CONTRA, Restitutio ablationi opponiẽ. Sed ablatio rei alienæ est actus iniustitiæ circa commutationes. Ergo restitutio eius est actus iustitiæ, quæ est in commutationibus directiua.

RESPONDEO dicendũ, quod restituere nihil aliud esse uĩ, q̃ iteratò aliquem statuere in possessionẽ, uel dominiũ rei suæ. Et ita in restitutione attendiẽ æqualitas iustitiæ ſm recompẽsationẽ rei ad rem: quod ptinet ad iustitiam cõmutatiuã. Et ideo restitutio est actus commutatiuæ iustitiæ, quã scilicet res vnius ab alio habeẽ, vel per uoluntatem eius, sicut in mutuo, uel deposito: uel contra uoluntatem eius, sicut in rapina, uel furto.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod illud qđ alteri nõ debetur, nõ est, ꝓpriè loquendo, eius, etsi aliqñ eius fuerit. Et ideo magis uĩ esse noua donatio, q̃ restitutio, cum quis alteri reddit qđ ei nõ debetur. Hẽt tñ aliquã similitudinẽ restitutionis quia res materialiter eadẽ est: non tñ est eadem ſm formalem rõnem, quam respicit iustitia, quod est esse suũ alicuius. Vñ nec propriè restitutio dicitur.

AD SECVNDVM dicendũ, quod nomen restõnis, inquantũ importat iterationẽ quandã, supponit rei idẽtitatẽ. Et ideo ſm primã impositionẽ nominis, restitutio vĩ locũ habere prçcipuè in rebus exterioribus, quç manentes eædem, & ſm substantiam, & ſm ius dñij ab uno põt ad alium deuenire. Sed sicut ab hmõi rebus nomẽ cõmutationis translatum est ad actiones, uel passiones, quæ pertinent ad reuerentiam, uel iniuriam alicuius ꝑsonæ, seu nocumentũ uel profectum; ita ẽt nomen restitutionis ad hoc deriuatũ, quæ licet realiter non maneat, tñ manet in effectu vel corporali, puta cùm ex percussione læditur corpus. Vel qui est in opinione hominum, sicut cùm aliquis uerbo opprobrioso remanet infamatus, vel etiam minoratus in suo honore.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod recõpẽsatio, quã facit distribuẽs ei, cui dedit minus, q̃ debuit, fit p cõparationem rei ad rẽ, vt si quãto minus habuit q̃ debuit, tanto plus ei det. Et ideo iam ptinet ad iustitiã cõmutatiuam.

345

ARTICVLVS II.

Vtrum sit necessarium ad salutem, quod fiat restitutio eius, quod ablatum est.

4 di. 15. q. 1. ar. 8 q. 2 & quol. 12 ar. 6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vĩ, quod non sit necessarium ad salutem, quod fiat restitutio eius, quod ablatum est. Quod eñ est impossibile, non est de necessitate salutis. Sed aliqñ impossibile est restituere id, quod est ablatũ, puta cũ aliquis abstulit alicui membrum, vel vitam. Ergo non vĩ esse de necessitate salutis, quòd aliquis restituat, quod alteri abstulit.

¶ 2 Prçterea. Cõmittere aliquod peccatum non est de necessitate salutis: quia sic homo esset perplexus. Sed qñq; illud quod aufertur, non potest restitui sine peccato: puta cùm aliquis alicui famã abstulit, uerũ dicẽdo. Ergo restituere ablatum non est de necessitate salutis.

¶ 3 Præterea, Quod factum est, non põt fieri, ut factũ non fuerit. Sed aliquando alicui aufertur honor suæ ꝑsonæ ex hoc ipso, quòd passus est ab aliquo iniustè eum vituperante. Ergo non põt sibi restitui quod ablatum est. Et ita nõ est de necessitate salutis restituere ablatũ.

¶ 4 Præterea, Ille, qui impedit aliquẽ ab aliquo bono consequẽdo, vĩ illud ei auferre: quia qđ modicũ deest, quasi nihil deesse vĩ, ut Philos. dicit in secundo * Phys. Sed cũ aliquis impedit aliquẽ, ut non consequatur prçbendam uel aliquid huiusmodi, non uidetur quod teneatur ei ad restõnem prçbendæ, quia qñque non posset. Non ergo restituere ablatum, est de necessitate salutis.

lib. 2. tex. 56. tom. 2

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in epistola ad * Maced. 14. q. 6. Si res aliena ꝓpter quam peccatũ est, reddi possit, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur. Si autem ueraciter agitur, non remittitur peccatũ, nisi restituatur ablatum, si (ut dixi) restitui potest.

Epist. 54 à me. illius, to. 2. & habeẽ 14. q. 6. c. Si res aliena

RESPONDEO dicẽdũ, quod restitutio, sicut dictũ * est, est actus iustitiæ cõmutatiuæ, quæ in quadam æqualitate consistit. Et iõ restituere importat redditionem illius rei, quæ iniustè ablata est. Sic eñ per iteratam eius exhibitionem æqualitas reparatur. Si uerò iniustè ablata non fuit, inæqualitas erit, ut ei restituatur: quia iustitia in æqualitate consistit. Cùm ergo conseruare iustitiam sit de necessitate salutis, consequens est, quod restituere id, quod iniustè ablatum est alicui, sit de necessitate salutis.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendũ quod in quibus nõ potest recõpensari æquiualens, sufficit quod ibi recõpensetur qđ possibile est, sicut patet de honoribus qui sunt ad Deũ & ad parentes, ut Philos. dicit * in 8 Eth. Et ideo qñ id, quod est ablatũ non est restituibile per aliquid æquale, debet fieri recompensatio qualis possibilis est: puta cũ aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare uel in pecunia, uel in aliquo honore, considerata cõditione utriusq; personæ, secundum arbitriũ boni uiri.

li. 8. ca. ult. non ꝑcul à fi. tom. 5

AD SECVNDVM dicendũ, quod aliqs põt aliquis famã triplici auferre. Vno modo verũ dicendo, & iustè, puta cũ aliqs crimẽ alicuius ꝓdit ordine debito seruato, & tũc non teneẽ ad restitutionẽ famæ. Alio modo falsum dicẽdo & iniustè, & tũc teneẽ restituere famã, cõfitẽdo se falsum dixisse. Tertio modo uerũ dicendo, sed iniustè: puta cũ aliqs ꝓdit crimẽ alterius contra ordinẽ debitũ, & tũc tenetur ad restitutionẽ famæ quantũ põt, sine mẽdacio, tñ vtpotè quod dicat se malè dixisse, uel quod iniustè eũ diffamauerit. Vel si nõ possit famã restituere, debet ei aliter recõpensare, sicut & in alijs dictum * est.

In solu. ad 1.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod actio cõtumeliã inferentis non põt fieri, ut non fuerit. Potest tñ fieri, ut eius effectus, s. diminutio dignitatis personæ in opinione hominum, reparetur per exhibitionem reuerentiæ.

AD QVARTVM dicendũ, quod aliquis põt impedire aliquẽ ne habeat prçbẽdã, multipliciter. Vno modo iustè, puta si intendens honorẽ Dei, uel utilitatẽ Ecclesiæ, ꝓcuret quod detur alicui ꝑsonæ digniori, & tũc nullo modo teneẽ ad restitutionẽ, uel ad aliquã recõpensationẽ faciẽdã. Alio modo iniustè: puta si intendat eius nocumentũ, quẽ impedit ꝓpter odium, uel uindictã, aut aliquid hmõi, & tũc si impedit ne prçbẽda detur digno, consulẽs quod non det antequam sit firmatũ, quod ei det, tenet quidem ad aliquam recõpensationẽ pensatis conditionibus ꝑsonarum, & negotij ſm arbitrium sapientis: non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si uerò iam firmatum sit, quod alicui detur præbenda, & aliquis propter indebitam causam procuret, quod reuocetur, idem est ac si iam habitam ei auferret, & ideo tenetur ad restitutionem æqualis, tamen secundum suam facultatem.

346

ARTICVLVS III.

Vtrũ sufficiat restituere simplũ quod iniustè ablatũ est.

Infr. ar. 4. cor. & 12 q. 105 art. 8. ad 9. & 4 di. 15. q. 1 ar. 5 q. 2 ad 5.

AD TERTIVM sic proceditur. Vĩ, quod nõ sufficiat restituere simplũ, quod iniustè ablatũ est. Dĩ enim Exod. 22. Si quis furatus fuerit bonum, aut

aut ouem: & occiderit vel uendiderit quinq; boues pro vno boue restituet: & quatuor oues pro una oue. Sed quilibet tenetur mãdatum diuinæ legis obseruare. Ergo ille qui furat, tenetur restituere quadruplũ, uel quintuplũ.

¶ 2 Præterea. Ea quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut dr̃ ad Roman. 15. Sed Lucæ 19. Zachæus dixit ad Dominum. Si quem defraudaui, reddo quadruplum. Ergo homo debet restituere multiplicatũ id, quod iniustè accepit.

¶ 3 Præterea, Nulli põt iustè auferri id, quod dare nõ debet. Sed iudex iuste aufert ab eo, qui furatus est plus quàm furatus est pro emenda. Ergo homo debet illud soluere: & ita non sufficit reddere simplum.

SED CONTRA est, quod restitutio reducit ad æqualitatẽ, quod inæqualiter ablatũ est. Sed aliqs reddẽdo qđ accepit simpliciter, reducit ad æqualitatem. Ergo solum tenetur restituere tantum, quantum accepit.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm aliquis iniustè accipit rẽ alienam, duo sunt ibi consideranda: quorũ vnum est inæqualitas ex parte rei, quæ quandoq; est sine iniustitia, ut patet in mutuis. Aliud aũt est iniustitiæ culpa quæ potest esse etiam cum æqualitate rei: puta cũ aliquis intendit inferre uiolentiam, sed non præualet. Quantum ergo ad primum, adhibetur remedium per restitutionem, inquantum per eam æqualitas reparatur: ad quod sufficit, quòd restituat tantum, quantum habuerit de alieno. sed quantum ad culpam, adhibetur remedium per pœnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem. Et ideo antequam sit condemnatus per iudicem, non tenetur restituere plus, quam accepit. Sed postquam condemnatus est, tenetur pœnam soluere.

Et per hoc patet rñsio AD PRIMVM, quia lex illa determinatiua est pœnæ per iudicem infligendæ: & quãuis ad obseruãtiam iudicialis præcepti nullus teneatur post Christi aduentũ, ut supra habitũ * est, potest tñ idẽ uel simile statui in lege humana: de qua erit eadẽ rõ.

1.2. q.104 ar. 3.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd Zacheus id dixit, quasi supererogare uolens. Vnde & præmiserat: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.

AD TERTIVM dicendũ, quòd iudex condemnando, iustè põt accipere aliquid amplius loco emendæ, quod tñ antequam condemnaretur, non debebatur.

347

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis debeat restituere quod non abstulit.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, quòd aliquis debeat restituere quod non abstulit. Ille enim, qui damnum infert alicui, tenetur damnũ remouere. Sed qñq; aliquis damnificat aliquem ultra id, quod accepit puta cum aliquis effodit semina, damnificat eũ, qui seminauit in tota messe futura. Et sic uidetur quòd teneatur ad eius restitutionem. Ergo aliquis tenetur ad restitutionem eius, quod non abstulit.

¶ 2 Præterea, Ille qui detinet pecuniã creditoris ultra terminũ præfixũ, vr̃ eum dãnificare in toto eo, quod lucrari de pecunia posset, quod tñ ipse non aufert. Ergo vr̃, quòd aliquis teneatur restituere, quod non abstulit.

¶ 3 Præterea, Iustitia humana deriuatur à iustitia diuina. Sed Deo debet aliquis restituere plus q̃ accepit ab eo, fm̃ illud Matth. 25. Sciebas quod meto ubi non semino, & congrego vbi non sparsi. Ergo iustum est, ut etiam restituat homini aliquid quod non accepit.

SED CONTRA est, quòd recompensatio ad iustitiã pertinet, inquantum æqualitatem facit. Sed si aliquis restitueret quod non accepit, hoc non esset æquale. Ergo talis restitutio non est iustum quod fiat.

RESPONDEO dicendũ, quòd quicunque damnificat aliquem, vr̃ ei auferre id in quo ipsum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo, quod aliquis minus habet quam debet habere, fm̃ Philosophum in quinto * Eth. Et ideo homo tenetur ad restitutionem eius, in quo aliquem damnificauit. Sed aliquis damnificatur dupliciter. Vno modo, quia aufertur ei id, quod actu habebat, & tale damnum est semper restituendum fm̃ recompẽsationem æqualis puta si aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, tenetur ad tantum, quantum ualet domus. Alio modo, si damnificet aliquem impediendo, ne adipiscatur, quod erat in uia habendi. Et tale damnũ non oportet recõpensare ex æquo, quia minus est hẽre aliquid in uirtute, q̃ habere actu. Qui aũt est in uia adipiscendi aliquid, habet illud solum fm̃ uirtutem, uel potestatẽ, & ideo si redderetur ei, ut haberet hoc in actu, restitueretur ei, quod est ablatum non simplr̃, sed multiplicatũ, quod nõ est de necessitate restitutionis, vt dictũ * est. Tenetur tñ aliquam recompensationem facere fm̃ conditionem personarum, & negotiorum.

lib. 5. c. 4. tom. 5.

Ar præce.

Et per hoc patet rñsio ad PRIMVM, & SECVNDVM. Nã ille, qui semen sparsit in agro, nondum hẽt messem in actu, sed solum in uirtute. Et similiter ille q habet pecuniam, nondum hẽt lucrum in actu, sed solũ in uirtute, & utrunque potest multipliciter impediri.

AD TERTIVM dicendũ, quòd Deus nihil requirit ab homine, nisi bonum, quod ipse in nobis seminauit. Et ideo uerbum illud, uel intelligitur fm̃ prauam existimationem serui pigri, qui existimauit se ab alio nõ accepisse, uel intelligitur quantum ad hoc, quòd Deus requirit a nobis fructus donorum, qui sunt, & ab eo, & à nobis, quamuis ipsa dona à Deo sint sine nobis.

348

ARTICVLVS V.

Vtrum oporteat semper restitutionem facere ei, à quo acceptum est aliquid.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, quòd non oporteat semper restitutionẽ facere ei, à quo acceptũ est aliquid. Nulli enim debemus nocere. Sed aliquando esset in nocumentũ hominis, si redderet qđ ab eo acceptũ est, uel ẽt in nocumentum aliorum, puta si aliquis redderet gladium depositum furioso. Ergo non semper est restituendum ei, a quo acceptum est.

4. dist. 15. q. 1. art. 5. q. 4. & op. 67. & opu. 73. cap. 17. & 18.

¶ 2 Præterea, Ille qui illicite aliquid dedit, non meretur illud recuperare. Sed qnq; aliquis illicite dat, quod alius etiam illicitè accepit, sicut apparet in dãte, & recipiente aliquid simoniacè. Ergo non semper restituendum est ei, à quo acceptum est.

¶ 3 Præterea, Nullus tenetur ad impossibile. Sed quãdoque est impossibile restituere ei, à quo acceptum est, vel quia est mortuus, uel quia nimis distat, uel quia est ignoratus. Ergo non semper est restitutio ei, à quo acceptum est.

¶ 4 Præterea, Magis dẽt homo recompẽsare ei, à quo maius bñficiũ accepit. Sed ab alijs psonis homo plus accepit bñficij, q̃ ab illo q mutuauit, uel deposuit, sicut à parentibus. Ergo magis subueniẽdũ est qñq; alicui personæ alteri, quam restituendum ei, à quo acceptum est.

¶ 5 Præterea, Vanum est restituere illud, qđ ad manũ restituentis per restitutionem peruenit. Sed si prælatus iniuste aliquid ecclesiæ subtraxit, & ei restituat, ad manus eius deueniet, quia ipse est rerũ ecclesiæ conseruator. Ergo non debet restituere ecclesiæ à qua abstulit, & sic non semper restituendum est ei, à quo est ablatum.

SED CONTRA est, quòd dr̃ Rom. 13. Reddite omnibus debita; cui tributũ, tributum; cui uectigal, vectigal.

RESPONDEO dicendum, quòd per restitutionẽ fit reductio ad æqualitatem commutatiuæ iustitiæ, quæ consistit in rerũ adæquatione, sicut dictum * est. Hmõi autem rerum adæquatio fieri non posset nisi ei, qui minus habet, quam quod suum est, suppleretur quod deest. Et ad hanc supletionem faciendam, necesse est, ut ei fiat restitutio à quo acceptum est.

ar. 2. huius qst. & q. 58. ar. 10.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd qñ res restituẽda apparet esse grauiter nociua ei, cui restitutio facienda est, uel alteri, non ei debet tunc restitui, quia restitutio ordinatur ad utilitatem eius, cui restituitur. Omnia enim quæ possidentur, sub ratione utilis cadunt. Nec

tamen

tamen debet ille qui detinet sic rem alienam, sibi appropriare, sed vel reseruare, vt congruo tempore restituat, vel etiam alibi tradere tutius conseruandam.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ aliqs dupliciter aliquid illicitè dat. Vno modo, qa ipsa datio est illicita, & contra legẽ, sicut patet in eo, qui simoniacè aliqd dedit. Et talis meretẽ amittere quod dedit, vñ non dẽt ei restitutio fieri de his. Et quia ẽt ille qui accepit, cõtra legẽ accepit, non dẽt sibi retinere, sed dẽt in pios vsus conuertere. Alio mõ aliquis illicitè dat, quia pp rẽ illicitã dat, licet ipsa datio non sit illicita, sicut cum quis dat meretrici pp fornicationem. Vnde & mulier potest sibi retinere, quod ei datum est. Sed si superfluè aliquid per fraudẽ, vel dolum extorsisset, tenetur eidẽ restituere.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ si ille, cui dẽt heri restitutio, sit oĩno ignotus, debet hõ restituere, ſm quod potest, s. dando in eleemosynas pro salute ipsius, siue sit mortuus, siue sit viuus, præmissa tñ diligenti inquisitione de persona eius, cui est restitutio facienda. Si vero sit mortuus ille, cui est restitutio faciẽda, dẽbet restitui hæredi eius, qui computatur quasi vna persona cum ipso. Si verò ille sit multum distans debet sibi transmitti, qđ ei debetur, & præcipuè si sit res magni valoris, & possit commodè transmitti. Alioquin debet in aliquo loco tuto deponi, vt pro eo conseruetur, & domino significari.

AD QVARTVM dicẽdum, quòd aliquis de hoc, quod est sibi proprium, debet magis satisfacere parentibus, vel his, à quibus accepit maiora beneficia. Non aũt debet aliquis recompensare benefactori de alieno. Quod contingeret, si quod debet vni, alteri restitueret, nisi forte in casu extremæ necessitatis, in quo posset, & deberet aliquis etiam auferre aliena, vt patri subueniret.

AD QVINTVM dicẽdum, ꝙ prælatus potest rẽ ecclesiæ surripere tripliciter. Vno modo, si rem ecclesiæ non sibi deputatam, sed alteri, sibi vsurparet, puta si episcopus vsurparet sibi rẽ capituli. Et tũc planũ est, ꝙ debet restituere, ponendo in manus eorũ, ad quos de iure pertinet. Alio mõ, si rẽ Ecclesiæ suæ custodiæ deputatã in alterius dñium transferat, puta consanguinei, vel amici. Et tunc dẽt restituere Ecclesiæ, & sub sua cura habere, vt ad successorẽ perueniat. Tertio mõ põt prælatus surripere rẽ Ecclesiæ solo aĩo, dũ, scilicet, incipit habere animum possidendi eam vt suam, & non nomine Ecclesiæ, & tunc debet restituere, talem animum deponendo.

349

ARTICVLVS VI.

Vtrum teneatur semper restituere ille, qui accepit.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, ꝙ non teneatur semper restituere ille, qui accepit. Per restitutionem .n. reparatur æqualitas iustitię, quæ consistit in hoc, ꝙ subtrahatur ei, qui plus habet, & detur ei, qui minus habet. Sed contingit quandoque, quòd ille, qui rem aliquam subtraxit alicui, non habet eam, sed deuenit ad manus alterius. ergo non tenetur ille restituere, qui accepit, sed alius, qui rem habet.

¶ 2 Pręterea, Nullus tenetur crimen suum detegere. Sed aliquando aliquis restitutionem faciendo, crimen suum detegit, vt patet in furto. ergo non semper tenetur ille, qui abstulit, restituere.

¶ 3 Pręterea, Eiusdem rei non est multoties restitutio facienda. Sed quandoque multi simul rem aliquam surripiunt, & vnus eorum eam integrè restituit. Ergo non semper ille qui accepit, tenetur ad restituendum.

SED CONTRA, ille qui peccauit, tenetur satisfacere. Sed restitutio ad satisfactionem pertinet. ergo ille, qui abstulit, tenetur restituere.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ circa illum, qui rem alienam accepit, duo sunt consideranda, s. ipsa res accepta, & ipsa acceptio. Ratione autem rei tenetur eam restituere, quã diu eam apud se habet, quia quod hẽt vltra id, quod suum est, debet ei subtrahi, & dari ei, cui deest, ſm formam commutatiuę iustitiæ. Sed ipsa acceptio rei alienæ potest tripliciter se habere. Quandoque enim est iniuriosa, s. contra voluntatem existens eius, qui est rei dominus, vt patet in furto, & rapina. Et tunc tenetur ad restitutionem, non solum ratione rei, sed etiam ratione iniuriosæ actionis, etiam si res apud ipsum non remaneat. Sicut enim qui percutit aliquem, tenetur recompẽsare iniuriam passo, quamuis apud ipsum nihil maneat, ita ẽt qui furatur, vel rapit, tenetur ad recompensationẽ damni illati, etiam si nihil inde habeat. Et vlterius pro iniuria illata debet puniri. Alio modo aliquis accipit rẽ alterius in vtilitatem suam absque iniuria cũ volũtate, s. eius cuius est res, sicut patet in mutuis. Et tunc ille, qui accepit, tenetur ad restitutionem eius, quod accepit, nõ solum ratione rei, sed etiam ratione acceptionis, ẽt si rẽ amiserit, tenetur enim recompensare ei, qui gratiam fecit, quod non fiet, si per hoc damnum incurrat. Tertio modo aliquis accipit rem alterius absque iniuria, non pro sua vtilitate, sicut patet in depositis. Et ideo ille sic accepit, in nullo tenetur ratione acceptionis, quinimo accipiendo, impendit obsequium. Tenetur autem ratione rei, & propter hoc si ei subtrahatur res absque sua culpa, non tenetur ad restitutionem, secus autem esset si cũ magna sua culpa rem depositam amitteret.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ restitutio non ordinatur principaliter ad hoc, ꝙ ille qui plus habet, q̃ debet, habere desinat, sed ad hoc, ꝙ illi, qui minus habet, suppleatur. Vnde in his rebus, quæ vnus potest ab alio accipere sine eius detrimento, non habet locũ restitutio, puta cùm aliquis accipit lumen à cãdela alterius. Et iõ quamuis ille, qui abstulit, nõ habeat id, quod accepit, sed in aliũ sit translatum, quia ñ alter priuat rẽ sua, tenetur ei ad restitutionem, & ille, qui rem abstulit rõne iniuriosæ actionis, & ille qui rem habet rõne ipsius rei.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ homo, etsi non teneatur crimen suum detegere hominibus, tenetur tamen crimen suum detegere Deo in confessione; & ita per sacerdotem, cui confitetur, potest restitutionem facere rei alienæ.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ quia restitutio principaliter ordinatur ad remouendum damnum eius, à quo est aliquid iniuste ablatum, ideo postquam ei restitutio sufficiens facta est per vnum, alij non tenentur ei vlterius restituere, sed magis refusionem facere ei, qui restituit, qui tamen potest condonare.

350

ARTICVLVS VII.

Vtrum illi, qui non acceperunt, teneantur restituere.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ illi qui non acceperunt, non teneantur restituere. Restitutio enim quædam pœna est accipientis. Sed nullus debet puniri, nisi qui peccauit. Ergo nullus debet restituere, nisi qui accepit.

4.di.15.q.1.ar.5.q.5.

¶ 2 Præterea, Iustitia non obligat aliquem ad hoc, ꝙ rem alterius augeat. Sed si ad restitutionem teneretur, non solum ille, qui accepit, sed etiam illi, qui qualitercũque cooperantur, augeretur ex hoc res illius, cui est aliquid subtractum, tum quia sibi multotiens restitutio fieret, tum etiam, quia quandoque aliqui operam dant ad hoc, quod aliqua res alicui auferatur, quæ tamen nõ ei aufertur. Ergo non tenentur alij ad restitutionem.

¶ 3 Præterea, Nullus tenetur se periculo exponere ad hoc, quod rem alterius saluet. Sed aliqñ manifestando latronem, vel ei resistẽdo, aliquis periculo mortis se exponeret. Non ergo tenetur aliquis ad restitutionem pp hoc, quod non manifestat latronem, vel ei non resistit.

SED CONTRA est, quod dicitur Rom 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Ergo pari ratione etiam consentientes debent restituere.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum* est, ad restitutionẽ tenetur aliquis, non solum rõne rei alienæ, quam accepit, sed etiã ratione iniuriosę acceptionis.

Ar præ

Et ideo quicunque est causa iniustæ acceptionis tenetur ad restitutionem. Quod quidem contingit dupliciter, directè, & indirectè. Directè quidem, quãdo inducit aliquis alium ad accipiendum. Et hoc quidem tripliciter. Primo quidem modo mouendo ad ipsam acceptionem: quod quidem fit præcipiendo, consulendo, consentiendo expressè, & laudando aliquẽ, quasi strenuum de hoc, quòd aliena accepit. Alio mõ ex parte ipsius accipientis, quia scilicet eum receptat, vel qualitercunque ei auxilium fert. Tertio modo, ex parte rei acceptæ, quia scilicet particeps est furti, vel rapinæ, quasi socius maleficij. Indirectè verò, quando aliquis non impedit, cùm possit, & debeat impedire. Vel quia subtrahit præceptum, siue consilium impediens furtum, vel rapinam: vel quia subtrahit suum auxilium, quo posset obsistere: vel quia occultat post factum: quæ his versibus comprehenduntur.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,

Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Sciendum tamen, quòd quinque præmissorum semper obligant ad restitutionem. Primò iussio: quia ille, qui iubet, est principaliter mouens, vnde ipse principaliter tenetur ad restituendum: secundò, consensus, in eo, sine quo rapina fieri non põt: tertiò receptus quãdo aliquis est receptator latronum, & eis patrociniũ præstat: quartò, participatio, quãdo aliquis participat in crimine latrocinij, & in præda: quintò tenetur ille, qui non obstitit, cùm obstare teneatur. Sicut principes, qui tenentur custodire iustitiam in terra, si per eorũ defectũ latrones increscant, ad restitutionẽ tenentur, quia redditus, quos habẽt, sunt quasi stipẽdia ad hoc instituta, vt iustitiam conseruẽt in terra. In alijs autem casibus enumeratis, non sẽper obligãt aliquem ad restituendũ. Non enim semper consiliũ, vel adulatio vel aliquid huiusmodi, est efficax causa rapinæ. Vnde tunc solum tenetur cõsiliator, aut palpo, id est adulator, ad restitutionem, quando probabiliter æstimari potest, quòd ex huiusmodi causis fuerit iniusta acceptio subsecuta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non solùm peccat ille, qui peccatum exequitur, sed etiam, qui quocunque modo peccati est causa siue consiliando, siue præcipiendo, siue quouis alio modo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd principaliter tenetur restituere ille, qui est principalis in facto. Principaliter quidẽ præcipiens, secundariò verò exequens: & consequenter alij per ordinem. Vno tñ restituente illi, qui passus est damnũ, alius eidẽ restituere non tenetur, sed illi, qui sunt principales in facto, & ad quos res peruenit, tenenẽ alijs restituere, qui restituerunt. Qñ aũt aliqs præcipit iniustam acceptionẽ, quæ non subsequitur, non est restitutio facienda, cùm restitutio principaliter ordinetur ad reintegrandam rem eius, qui iniustè est damnificatus.

AD TERTIVM dicendum, quòd non semper ille, qui non manifestat latronem, tenetur ad restitutionem, aut qui non obstat, vel qui non reprehendit, sed solùm quãdo incũbit alicui ex officio, sicut principibus terræ, quibus ex hoc non multum imminet periculum. Propter hoc enim potestate publica potiuntur, vt sint iustitiæ custodes.

351

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quis teneatur statim restituere, an verò possit restitutionem differre.

4.di.17.q.3.ar.2 q 4.ad 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, quòd non teneatur aliquis restituere statim, sed potius licitè possit restitutionem differre. Præcepta enim affirmatiua non obligant ad semper. Sed necessitas restituendi imminet ex præcepto affirmatiuo. Ergo nõ obligatur homo ad statim restituendum.

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur ad impossibile. Sed quandoque aliquis non potest statim restituere. Ergo nullus tenetur ad statim restituendum.

¶ 3 Præterea, Restitutio est quidam actus virtutis, scilicet iustitiæ. Tempus autem est vna de circũstantijs, quæ requiruntur ad actus virtutum. Cum ergo aliæ circunstantiæ non sint determinatæ in actibus virtutum, sed determinabiles secundum rationem prudentię, videtur quod nec in restitutione, sit tempus determinatum, vt, scilicet aliquis teneatur ad statim restituendum.

SED CONTRA est, quod eadem ratio esse videtur in omnibus, quæ sunt restituenda. Sed ille, qui conducit opera mercenarij, non potest differre restitutionem, vt patet per illud, quod habetur Leuitici 19. Non morabitur opus mercenarij tui, apud te vsque mane. Ergo neque in alijs restitutionibus faciendis potest fieri dilatio, sed statim restituere oportet.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut accipere rem alienã est peccatũ contra iustitiam, ita etiã detinere eam, quia per hoc, quòd aliquis detinet rem alienã, inuito dño, impedit eum ab vsu rei suæ, & sic ei facit iniuriam. Manifestum est aũt, quòd nec per modicum tps licet in peccato morari, sed quilibet tenetur peccatum statim deserere, sm illud Eccl 21. Quasi à facie colubri fuge peccatũ: & ideo quilibet tenetur statim restituere, si potest, vel petere dilationem ab eo, qui potest vsum rei concedere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præceptum de restitutione facienda, quamuis secundum formam sit affirmatiuum: implicat tamen in se negatiuum præceptum, quo prohibemur rem alterius detinere.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd qñ aliqs non põt statim restituere, ipsa impotentia absoluit eũ ab instanti restitutione facienda: sicut etiã totaliter a restitutiõe absoluit, si omnino sit impotens. Debet tñ remissionem, vel dilationem petere ab eo, cui debet, aut per se, aut per alium.

AD TERTIVM dicendum, quòd quia cuiuscunq; circunstantię omissio cõtrariatur virtuti, pro determinato est habendũ, quòd oportet illam circunstantiã obseruare. Et quia per dilationẽ restitutionis, cõmittitur peccatũ iniustæ detentionis, quod iustitiæ opponitur: ideo necesse est tẽpus esse determinatum, vt statim restitutio fiat.

QVAESTIO LXIII.

De Acceptione personarum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de vitijs oppositis prædictis iustitiæ partibus. Et primò de acceptione personarũ, quæ opponitur iustitiæ distributiuę: secundò, de peccatis, quę opponunẽ iustitiæ cõmutatiuæ.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum personarum acceptio sit peccatum.

¶ Secundo, vtrũ habeat locũ in dispensatione spũalium.

¶ Tertio, vtrum in exhibitione honoris.

¶ Quarto, vtrum in iudicijs.

QVAESTIONIS LXIII.

De personarum acceptione, Quadrifariam distributæ,

AXIOMA.

1 *Personarum acceptio in quauis materia* 1 *peccatum est, & quidem graue, vtpote Iustitiæ distributiuæ contrarium, grauius tamen in* 2 *spiritualium,* 2 *quàm temporalium rerum distributione: quod peccatum etiam in* 3 *honore, & maximè in* 4 *iudicijs* 3 4 *locum habet.*

352

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum personarum acceptio sit peccatum.

Infr art.2. cor. Et Ro. 2. lec. 2. co. 5. fin.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd personarum acceptio non sit peccatum. In noie enim personæ intelligitur personæ dignitas. Sed considerare dignitates personarũ pertinet ad distributionẽ iustitiæ. Ergo personarum acceptio nõ est peccatum.

¶ 2 Pręterea, In rebus humanis personæ sunt principaliores, quàm res, quia res sunt propter personas, & non econuerso. Sed rerum acceptio non est peccatum. Ergo multò minus acceptio personarum.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Apud Deum nulla pōt esse iniquitas, vel peccatum. Sed Deus vī personas accipere, quia interdū duorum hominum vnius conditionis, vnū assumit per gratiam, & alterum relinquit in peccato, secundum illud Mat. 24. Duo erunt in lecto, vnus assumetur, & alius relinquetur. Ergo acceptio personarum nō est peccatū.

SED CONTRA. Nihil prohibetur in lege diuina, nisi peccatum. Sed personarum acceptio prohibetur Deut. 1 vbi dicitur, Non accipietis cuiusquam personā. Ergo personarum acceptio est peccatum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ personarū acceptio opponitur iustitiæ distributiuæ. Consistit n. æqualitas distributiuæ iustitiæ in hoc, ꝙ diuersis personis diuersa tribuuntur ſm proportionem ad dignitates personarū. Si ergo aliquis consideret illam proprietatē personæ, ꝑꝑ quā id, quod ei confertur est ei debitū, non est acceptio personæ, sed causæ. Vnde * Glo super illud ad Eph. 6. Personarū acceptio non est apud Deum, dicit ꝙ Deus iudex iustus causas discernit, non personas. Puta si aliqs promoueat aliquē ad magisterium, ꝑꝑ sufficientiā scientiæ, hic attenditur cā debita, non persona. Si aūt aliquis consideret in eo, cui aliquid confert, non id ꝑꝑ quod id quod ei datur, esset ei proportionatū, vel debitū, sed solum hoc, ꝙ est iste hō (puta Petrus, vel Martinus) hic est acceptio personæ, quia non attribuitur ei aliq̄d ꝑꝑ aliquā causam, q̄ faciat eum dignum, sed simpliciter attribuitur personæ. Ad personam aūt refertur quæcunque conditio non faciens ad causam, ꝑꝑ quā sit dignus hoc dono. Puta si aliquis promoueat aliquem ad prælationem, vel magisteriū, quia est diues, vel quia est consanguineus suus: est acceptio personæ. Contingit tñ aliquā conditionē personæ facere eā dignam respectu vnius rei, & nō respectu alterius. Sicut consanguinitas facit aliquē dignū ad hoc, ꝙ instituatur hæres patrimonij, non aūt ad hoc, ꝙ conferat ei prælatio ecclesiastica. Et ideo eadē cōditio psonæ in vno negotio cōsiderata facit acceptionē psonæ, in alio aūt nō facit. Sic ergo patet, ꝙ personarū acceptio opponitur iustitiæ distributiuæ, in hoc, ꝙ præter ꝓportionē agit: nihil aūt opponitur virtuti, nisi peccatū. Vñ consequens est, quòd personarum acceptio sit peccatū.

Gl. interlinearis ibi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in distributiua iustitia considerantur conditiones personarum, quæ faciunt ad dignitatis, vel debiti causam. Sed in acceptione personarum considerantur conditiones, quæ non faciūt ad causam, vt * dictum est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ personæ proportionantur, & dignæ redduntur aliquibus, q̄ eis distribuuntur, propter aliquas res, quæ pertinent ad conditionem personæ, & ideo huiusmodi conditiones sunt attēdendæ tanquam propriæ causæ. Cum autem considerātur ipsæ personæ, attenditur non causa, vt causa. Et ideo patet, quod quamuis personæ sint digniores simpliciter, non tamen sunt digniores quo ad hoc.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ duplex est datio. Vna quidem pertinens ad iustitiam, qua s. aliquis dat alicui, quod ei debetur. Et circa tales dationes attendit personarum acceptio. Alia est datio ad liberalitatē pertinens, qua s. gratis datur alicui, quod ei non debetur. Et talis est collatio munerum gratiæ, per quæ peccatores assumuntur à Deo. Et in hac donatione non habet locū personarū acceptio, quia quilibet absq; iniustitia pōt de suo dare quantum vult, & cui vult: ſm illud Mat. 20. An nō licet mihi, quod volo facere? Tolle quod tuū est, & vade.

353

ARTICVLVS II.

Vtrum in dispensatione spiritualium, locum habeat personarum acceptio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vī, ꝙ in dispensatione spiritualium locum non habeat personarum acceptio. Conferre enim dignitatem ecclesiasticam seu beneficium alicui ꝑꝑ consanguinitatem, videtur ad acceptionem personarum pertinere: quia consanguinitas non est causa faciēs hominem dignum ecclesiastico beneficio. Sed hoc non videtur esse peccatum: cum hoc ex consuetudine prælati ecclesiæ faciant. Ergo peccatum personarum acceptionis non videtur locum habere in dispensatione spiritualium.

¶ 2 Præterea, Præferre diuitem pauperi videtur ad acceptionem personarum pertinere, vt patet Iacob. 2. Sed facilius dispensatur cum diuitibus & potentibus, ꝙ in gradu prohibito contrahant matrimonium, quam cum alijs. Ergo peccatum personarum acceptionis non videtur locum habere circa dispensationem spiritualium.

¶ 3 Præterea, Secundum iura sufficit eligere bonum, non autem requiritur, quòd aliquis eligat meliorem. Sed eligere minus bonum, ad aliquid altius, videtur ad acceptionem personarum pertinere. Ergo personarum acceptio non est peccatum in spiritualibus.

¶ 4 Præterea, Secundum statuta ecclesiæ eligendus est aliquis de gremio ecclesiæ. Sed hoc videtur ad acceptionem personarum pertinere, quia quandoque sufficientiores alibi inuenirētur. Ergo personarum acceptio non est peccatum in spiritualibus.

SED CONTRA est, quod dicitur Iacob. 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi. Vbi dicit * Glo Aug. Quis ferat, si quis diuitem eligat ad sedem honoris ecclesiæ, contempto paupere instructiore, & sanctiore?

Epi. 29 ad Hier. declinando ad finē, to. 2.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * dictum est, acceptio personarum est peccatum, inquantum contrariatur iustitiæ. Quanto autem in maioribus aliquis iustitiam transgreditur, tanto grauius peccat. Vnde cùm spiritualia sint temporalibus potiora, grauius peccatū est personas accipere in dispensatione spiritualium, quàm in dispensatione temporalium. Et quia personarū acceptio est cum aliquid personæ attribuitur præter proportionē dignitatis ipsius, cōsiderare oportet, ꝙ dignitas alicuius personæ potest attendi dupliciter. Vno modo simpliciter, & ſm se, & sic maioris dignitatis est ille, qui magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. Alio modo, ꝑ comparationem ad bonum commune. Contingit enim quandoque, quòd ille, qui est minus sanctus, & minus sciens, potest magis conferre ad bonum commune ꝑꝑ potentiam, vel industriam secularem, vel propter aliqd huiusmodi. Et quia dispensationes spiritualium principalius ordinantur ad vtilitatem communem, secundum illud 1. ad Cor. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: ideo quandoque absque acceptione personarum in dispensatione spiritualium illi, qui sunt simpliciter minus boni, melioribus præferunt. Sicut et & Deus gratias gratis datas quāq; cōcedit minùs bonis.

Ar præce.

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ circa consanguineos prælati distinguendum est. Quia quāq; sunt minus digni, & simpliciter, & per respectum ad bonum cōe. Et sic si dignioribus præferantur, est peccatum personarū acceptionis in dispensatione spiritualium. Quorum prælatus ecclesiasticus non est dominus, vt possit ea dare ꝓ libito, sed dispensator: secundum illud 1. ad Cor 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Quandoque verò consanguinei prælati ecclesiastici sunt æque digni, vt alij. Et sic licitè pōt absque personarum acceptione consanguineos suos præferre, quia saltem in hoc præeminent, quod de ipsis magis confidere potest, vt vnanimiter secum negotia ecclesiæ tractent. Esset tamen hoc propter scandalum dimittendum, si ex hoc aliqui exemplum sumerent, etiam præter dignitatem, bona ecclesiæ consanguineis dandi.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ dispensatio matrimonij contrahendi principaliter fieri consueuit propter fœdus pacis firmandum. Quod quidem magis est necessarium communi vtilitati circa personas excellentes. Et ideo cum eis facilius dispensatur absque peccato acceptionis personarum.

AD TERTIVM dicēdum, quòd quantū ad hoc, quod

ꝙ electio impugnari nō possit in foro iudiciali, sufficit eligere bonū, nec oportet eligere meliorē: qa sic ōis electio posset habere calumniā. Sed quantū ad conscientiā eligentis, necesse est eligere meliorē, vel simpliciter, vel in cōparatione ad bonū cōe, quia si pōt haberi aliqs magis idoneus erga aliquam dignitatē, & alius præferatur, oportet, ꝙ hoc fit ꝓpter aliquā cām. Quæ quidē si pertineat ad negotium, quantum ad hoc erit ille, qui eligitur, magis idoneus, si verò nō pertineat ad negocium id, qđ consideratur, vt causa, erit manifestè acceptio personæ.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ ille, qui de gremio ecclesiæ assumitur, vt in pluribus consueuit esse vtilior, quantum ad bonum commune, quia magis diligit ecclesiam, in qua est nutritus. Et propter hoc etiam mādatur Deut. 17. Non poteris alterius gentis hominem facere regem, qui non sit frater tuus.

354

ARTICVLVS III.

Vtrum in exhibitione honoris & reuerentiæ locum habeat peccatum acceptionis personarum.

Quolibet 10. art. 12.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ in exhibitione honoris, & reuerentiæ non habeat locū peccatum acceptionis personarum. Honor. n. nihil aliud esse videtur, q̄ reuerentia quædā alicui exhibita in testimonium virtutis, vt patet per Philos. in 1.* Ethic. Sed prælati & principes sunt honorandi ēt si sint mali, sicut etiam parentes, de quibus mandatur Exod. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam: & etiam dñi sunt à seruis honorandi, etiam si sint mali: secundum illud 1. Timo. 6. Quicunque sunt sub iugo serui, dominos suos honores dignos arbitrentur. Ergo videtur, ꝙ acceptio personæ non sit peccatum in exhibitione honoris.

Lib. 1. c. 5. to. 5.

¶ 2 Præterea. Leuit. 19. præcipitur, Coram cano capite consurge, & honora personam senis. Sed hoc videtur ad acceptionem personarum pertinere: quia quandoq; senes non sunt virtuosi: secundum illud Dan. 13. Egressa est iniquitas à senioribus populi. Ergo acceptio personarum non est peccatum in exhibitione honoris.

¶ 3 Præterea, Super illud Iacob. 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem, &c. dicit * Glo. Augustini, Si hoc quod Iacobus dicit: Si introierit in conuentu vestro vir habens annulum aureum, &c. intelligatur de quotidianis consessibus, quis hic non peccat, si tñ peccati Sed hęc est acceptio personarum, diuites ꝓ diuitias honorare Dicit. n.* Greg. in quadam homil. Superbia nostra retunditur, quia in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti sunt, sed diuitias honoramus. Et sic cùm diuitiæ non sint debita causa honoris, pertinebit hoc ad personarum acceptionem Ergo personarum acceptio non est peccatum circa exhibitionem honoris.

In epi. 29. ad Hiero. to. 2.

Hom. 28. in euang. ań medio.

SED CONTRA est, quod dicitur in * Glo. Iac. 2. Quicūque diuitem propter diuitias honorat, peccat. Et pari ratione, si aliquis honoretur propter alias causas, quæ non faciunt dignum honore: quod pertinet ad acceptionem personarum Ergo acceptio personarum in exhibitione honoris est peccatum.

Gl. interlinearis sup illud Iac. 2. Nolite i personarū acceptionibus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ honor est quoddā testimonium de virtute eius, qui honoratur Et ideo sola virtus est debita causa honoris, sciendum tñ, ꝙ aliqs pōt honorari non solum ꝓ virtutem propriā, sed ēt ꝓ virtutem alterius. Sicut principes, & prælati honorātur, ēt si sint mali, inquantum gerunt personam Dei, & cōitatis, cui pręficiuntur: s̄m illud Prouer. 26. Sicut qui mittit lapides in aceruum Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem. Quia. n. Gentiles rōcinationē attribuebant Mercurio, aceruus Mercurij dr̄ cumulus rōcinij, in quo mercator qñq; mittit vnum lapillum loco centum marcarum: ita ēt honoratur insipiens, qui ponitur loco Dei, & loco totius cōitatis. Et eadem rōne parentes, & dñi sunt honorandi, ꝓ participationem diuinæ dignitatis, qui est omnium pater & dñs. Senes aūt sunt honorandi, ꝓ signum virtutis, quod est senectus, licet hoc signum qñq; deficiat. Vñ, vt dr̄ Sap. 5. Senectus venerabilis est, non diuturna, neq; annorum numero cōputata. Cani aūt sunt sensus hoīs, & ætas senectutis vita immaculata. Diuites aūt honorandi sunt ꝓ hoc, ꝙ maiorem locum in communitatibus obtinent Si autem solum intuitu diuitiarum honorentur, erit peccatum acceptionis personarū.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

355

Vtrum in iudicijs locum habeat peccatum acceptionis personarum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in iudicijs locum nō habeat peccatum acceptionis personarum. Acceptio enim personarū opponitur distributiuæ iustitiæ, vt* dictum est Sed iudicia maximè videntur ad iustitiam commutatiuā pertinere. Ergo personarum acceptio non habet locū in iudicijs.

Art. 1 huius quæst.

¶ 2 Pręterea, Pœnæ secundum aliquod iudicium infliguntur. Sed in pœnis accipiuntur personæ absq; peccato: quia grauiùs puniuntur, qui inferunt iniuriam in personas principum, quàm qui in personas aliorum. Ergo personarum acceptio non habet locum in iudicijs.

¶ 3 Præterea, Eccl. 4. dr̄: In iudicando esto pupillis misericors. Sed hoc vr̄ esse accipere personam pauperis. Ergo acceptio personarum in iudicijs non est peccatū.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouer. 18. Accipere personam in iudicio non est bonum.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut* dictū est, iudicium est actus iustitiæ, prout iudex ad æqualitatem iustitiæ reducit ea, quæ inæqualitatē oppositā facere pōt: personarū aūt acceptio inæqualitatē quandā habet, inquantū attribuit alicui aliquid pręter proportionē suā, in qua consistit inęqualitas iustitiæ Et iō manifestū est, ꝙ per personarum acceptionem iudicium corrūpitur.

q. 60. ar. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ iudicium dupliciter potest considerari. Vno modo quantū ad ipsam rem iudicatam: & sic iudicium se habet communiter ad commutatiuam, & ad distributiuam iustitiam. Pōt enim iudicio diffiniri qualiter aliquid commune sit distribuendum in multos, & qualiter alteri vnus restituat, quod ab eo accepit Alio modo pōt considerari quantū ad ipsam formam iudicij, prout. s. iudex etiam in ipsa cōmutatiua iustitia ab vno accipit, & alteri dat, & hoc pertinet ad distributiuam iustitiam. Et secūdū hoc in quolibet iudicio locum habere potest personarū acceptio.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ cum punitur aliquis grauius propter iniuriam in maiorem personam commissam, non est personarum acceptio, quia ipsa diuersitas personæ facit, quantum ad hoc, diuersitatē rei, vt suprà * dictum est.

q. 58. ar. 10 ad 3. & q. 61. ar. 2. ad tertium.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ homo in iudicio debet pauperi subuenire quantum fieri potest, tamē sine læsione iustitiæ. Alioquin habet locum illud, quod dr̄ Exod. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

QVAESTIO LXIIII.

De Vitijs oppositis commutatiuæ iustitiæ, & primò de homicidio, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandū est de vicijs oppositis cōmutatiuæ iustitiæ. Et primò considerandū est de peccatis, quæ committuntur, circa inuoluntarias commutationes; secundo de peccatis, quæ committuntur circa commutationes voluntarias. Committuntur aūt peccata circa inuoluntarias commutationes per hoc, ꝙ aliquod nocumentum proximo infertur contra eius voluntatem Quod quidem potest fieri dupliciter, scilicet facto, & verbo Facto quidem, cùm proximus læditur, vel in persona propria, vel in persona coniuncta, vel in proprijs rebus De his ergo per ordinem considerandum est Et primò de homicidio, per ꝙ maxime nocetur proximo.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo,

¶ Primo, vtrum occidere animalia bruta, uel etiã plantas, sit peccatum.
¶ Secundo, vtrum occidere peccatorem sit licitum.
¶ Tertio, vtrum hoc liceat priuatæ personæ, uel solum publicæ.
¶ Quarto, vtrum hoc liceat clerico.
¶ Quinto, vtrum liceat alicui occidere seipsum.
¶ Sexto, vtrum liceat occidere hominem iustum.
¶ Septimo, vtrum liceat alicui occidere hominem, seipsum defendendo.
¶ Octauo, vtrum homicidium casuale sit peccatum mortale.

QVÆSTIONIS LXIIII. De Homicidio,

In octo partes distributæ.

AXIOMA.

1 Non modo 1 plantas propter vsum animantium, & ipsa animantia propter vsum hominum, vita 2 priuare, sed etiam perniciosos 2 peccatores propter 3 vtilitatem communitatis, è medio, 3 authoritate 4 publica (à quo munere excluduntur 4 clerici) tol- 7 lere licet: immò etiam priuato 7 homini, seruato modo inculpatæ tutelæ, & suæ vitæ defensionem, non alterius occisionem intendendo, inuadentem interficere licet. Neq; etiam 8 ille in homicidii reatum incurrit, qui rei licitæ dans operam, citra suam negligentiam casu hominem occidit. At vel 5 seipsum, vel 6 innocentem sine speciali Dei reuelatione, aut iussu occidere, semper est illicitum.

356

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum occidere quæcunque viuentia sit illicitum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q occidere quæcunq; uiuentia sit illicitum. Dicit enim Apostolus ad Rom. 13. Qui ordinationi Dei resistut, ipsi sibi damnationem acquirunt. Sed per ordinationẽ diuinæ prouidentiæ omnia uiuentia conseruantur, fm illud Psal. 146. Qui producit in montibus fœnum, & dat iumentis escam ipsorum. ergo mortificare quæcunque viuentia uidetur esse illicitum.

1. dist. 19 q. 2. art. 2. corp. & 3. contra c. 112. fin.

¶ 2 Præterea, Homicidiũ est peccatum ex eo, quòd homo priuatur uita. Sed uita communis est omnibus animalibus & plãtis. ergo eadem ratione uidetur esse peccatum occidere bruta animalia & plantas.

¶ 3 Præterea, In lege diuina nõ determinatur specialis pęna, nisi p peccato. Sed occidenti bouem, uel ouem alterius, statuit pœna determinata in lege diuina, ut patet Exod 22. ergo occisio brutorũ animaliũ est peccatũ.

SED CONTRA est, quod * August. dicit in 1. de ciuit. Dei. Cùm audimus, Non occides, non accipimus hoc dictũ esse de frutetis, quia nullus eis est sensus, nec de irrationalibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociantur. Restat ergo ut intelligamus de homine, qđ dictum est, Non occides.

li. 1. ca. 20 declinando ad fin. tom. 5.

RESPONDEO dicendum, q nullus peccat ex hoc, q utitur re aliqua ad hoc, ad quod est. In rerum autem ordine imperfectiora sunt propter perfectiora, sicut etiam in generationis uia, natura ab imperfectis ad perfecta procedit. Et inde est, q sicut in generatione hominis prius est viuum, deinde animal, vltimò autem homo, ita etiam ea, quæ tantũ viuunt, ut plantæ, sunt cõmuniter propter animalia, omnia autem animalia sunt propter hominẽ. Et ideo si homo utatur plantis ad utilitatem animalium, & animalibus ad utilitatem hominum, non est illicitum, ut etiam patet per * Philosophũ in 1. Politicor. Inter alios autem vsus maximè necessarius esse uidetur, vt animalia plantis utantur in cibum, & homines animalibus, quod sine mortificatione eorum fieri non potest. Et ideo licitum est, & plantas mortificare in vsum animalium, & animalia in usus hominum ex ipsa ordinatione diuina. Dicitur enim Genes. 1. Ecce dedi uobis omnem herbam & uniuersa ligna, ut sint uobis in escam, & cunctis animantibus terræ. Et Genes. 9 dicitur, Omne, quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum.

lib. 1. ca. 5 à med. & ca. 7. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ex ordinatione diuina conseruatur uita animalium & plantarũ, non propter seipsa, sed propter hominem. Vnde, ut * Aug. dicit in 1. de ciu. Dei. Iustissima ordinatione creatoris, & uita mors eorum, nostris vsibus subditur.

li. 1. ca. 20 in fi. to. 5.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q animalia bruta, & plantæ non habent uitam rationalem, per quam à seipsis agantur, sed semper aguntur quasi ab alio, naturali quodam impulsu. Et hoc est signum, quòd sunt naturaliter serua, & aliorum usibus accommodata.

AD TERTIVM dicendum, q ille, qui occidit bouem alterius, peccat quidem, non, quia occidit bouem, sed quia damnificat hominem in re sua. Vnde non continetur sub peccato homicidij, sed sub peccato furti, uel rapinæ.

ARTICVLVS II. 357

Vtrum sit licitum occidere peccatores.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q non sit licitum occidere homines peccatores. Dominus enim Matth 13 in parabola prohibuit extirpare zizaniam, quæ sunt filij nequam, ut ibidem dicitur, Sed omne, quod est prohibitum à Deo, est peccatum. ergo occidere peccatorem, est peccatum.

Inf. q. 108. ar. 1. & 3. Et 1. 2. q. 100. ar. 9. ad 2. Et 4. cõt. c. 140. Et Ro. 12 lec. 3. cor. 4. fin.

¶ 2 Præterea, Iustitia humana conformatur iustitiæ diuinæ. Sed secundum diuinam iustitiam peccatores ad pęnitentiam reseruantur, secundum illud Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & uiuat. Ergo uidetur omnino esse iniustum, quod peccatores occidantur.

¶ 3 Præterea, Illud est fm se malum, nullo bono fine fieri licet, ut patet per * Aug in lib. contra mendacium. & per † Philos. in 2. Eth. Sed occidere hominem, fm se malum est, quia ad omnes homines tenemur charitatem habere. Amicos autem uolumus uiuere & esse, ut dicitur in 9. * Ethic. Ergo nullo modo licet hominem peccatorem occidere.

* c. 7 parũ ante mediũ, to. 4. † li 2. Eth. ca. 6. parũ an finem, tom 4. * lib 9 ca. 4. tom 5.

SED CONTRA est, quod dicitur Exod. 22 Maleficos non patieris uiuere. Et in Psal. 100. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut * dictum est, licitum est occidere animalia bruta, inquantum ordinantur naturaliter ad hominum usum, sicut imperfectum ordinatur ad perfectum. Omnis autem pars ordinatur ad totum, ut imperfectum ad imperfectum. Et ideo omnis pars naturaliter est propter totum. Et propter hoc uidemus, quòd si saluti totius corporis humani expediat præcisio alicuius membri, puta cum est putridum, uel corruptiuum aliorum membrorum, laudabiliter, & salubriter abscinditur. Quælibet autem persona singularis comparatur ad totam communitatem, sicut pars ad totum, & ideo si aliquis homo sit periculosus communitati, & corruptiuus ipsius, propter aliquod peccatum, laudabiliter, & salubriter occiditur, ut bonũ commune conseruetur. Modicum enim fermentum totam massam corrumpit, ut dicitur 1. ad Corint. 5.

Ar. pręce.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Dñs abstinendum mandauit ab eradicatione zizaniorum, ut tritico parceretur, id est, bonis. Quod quidem fit, quando non possunt occidi mali, quin simul occidantur & boni, uel quia latent inter bonos, uel quia habent multos sequaces, ita quod sine bonorum periculo interfici non possunt,

lib. 3 ca. 2. a medio, to. 7.

sunt, vt August.* dicit contra Parmenianum. Vñ Dñs docet magis esse sinendum malos viuere, & ultionem reseruandam vsq; ad extremum iudicium, quàm q boni simul occidantur. Quando verò ex occisione malorum non imminet periculum bonis, sed magis tutela, & salus, tunc licitè possunt mali occidi.

AD SECVNDVM dicendũ, q Deus ſm ordinẽ suæ sapiẽtiæ qñq; statim peccatores occidit ad liberationem bonorum, qñq; autẽ eis pœnitendi tps cõcedit, ſm quod ipse nouit suis electis expedire. Et hoc etiã humana iustitia imitatur pro posse. Illos enim, qui sunt perniciosi in alios, occidit: eos uerò, qui peccant, alijs grauiter non nocentes ad pœnitentiam reseruat.

AD TERTIVM dicendũ, q homo peccando, ab ordine rõnis recedit. Et ideo decidit à dignitate humana, put s. homo est naturaliter liber, & p p seipsum existens: & incidit quodãmodo in seruitutẽ bestiarum: ut s. ipso ordinetur, ſm quod est utile alijs, ſm illud Psal. 48. Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et Prouerb. 11. dr, Qui stultus est, seruiet sapienti. Et ideo quãuis hominem in sua dignitate manẽtem occidere sit ſm se malum, tñ hominem peccatorem occidere, potest esse bonum sicut occidere bestiam. Peior enim est malus homo quàm bestia, & plus nocet, ut Philos. dicit in primo * Politicorum, & in 7. Ethic.

lib. 7. Eth. ca. 6. in fine, to. 5.

358

ARTICVLVS III.

Vtrum occidere hominem peccatorem liceat priuatæ personæ.

Inf. q. 65. ar. 1 co. & ad 2. & 4. dist. 37. q. 2 ar. 1.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr, q occidere hominẽ peccatorẽ liceat priuatæ psonæ. In lege enĩ diuina nihil illicitum mãdat. Sed Exod. 32. pcepit Moyses, Occidat vnusquisq; fratrem suũ & amicũ, & proximũ suum, pro peccato vituli conflatilis. Ergo etiam priuatis personis licet peccatorem occidere.

Ar. præce. ad 3.

¶ 2 Præterea, Homo propter peccatum comparatur bestijs, ut dictum * est. Sed occidere bestiam syluestrem maximè nocentem, cuilibet priuatæ personæ licet. Ergo & pari ratione occidere hominem peccatorem.

¶ 3 Præterea, Laudabile est, q homo etiam si sit priuata persona, operetur quod est utile bono communi. Sed occisio malefactorum est utilis bono communi, ut dictum * est. Ergo laudabile est, si etiam priuatæ personæ malefactores occidant.

Ar. præce.

SED CONTRA est, q August. dicit in primo * de ciuit. Dei, qui sine aliqua publica administratione maleficum occiderit, velut homicida iudicabitur, & tanto amplius, quanto sibi potestatem à Deo non concessam vsurpare non timuit.

li. 1. ca. 26 in medio, & c. 21. in fine, to. 5.

RESPONDEO dicendum, q sicut dictum * est, occidere malefactorẽ licitũ est, inquantum ordinatur ad salutem totius cõitatis. Et ideo ad illũ solũ pertinet, cui cõmittitur cura cõitatis conseruandæ. Sicut ad Medicũ pertinet præcidere mẽbrum putridum, qñ ei commissa fuerit cura salutis totius corporis. Cura autem cõis boni commissa est principibus habentibus publicam auctoritatem. Et ideo eis solum licet malefactores occidere, non autem priuatis personis.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ille aliquid facit, cuius auctoritate fit, ut patet p Diony.* 13 ca cœlestis hierar. Et ideo ut August † dicit in 1. de ciuit. Dei, non ipse occidit qui ministerium debet iubenti, sed sicut adminiculũ gladius est utenti. Vñ illi qui occiderunt proximos, & amicos ex mandato Dñi, non hoc fecisse ipsi uidentur, sed potius ille, cuius auctoritate fecerunt. Sicut & miles interficit hostem auctoritate principis, & minister latronem auctoritate iudicis.

* ex cap 3 † lib. 1. c 21. circa prin. to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, q bestia naturaliter est distincta ab homine. Vñ super hoc non requiritur aliquod iudicium, an sit occidenda, si sit syluestris, si verò sit domestica, requireretur iudicium nõ propter ipsam, sed pter damnum domini. Sed homo peccator non est naturaliter distinctus ab hominibus iustis. Et iõ indiget iudicio publico, ut discernatur, an sit occidendus propter salutem communem.

AD TERTIVM dicendũ, q facere aliqd ad utilitatẽ cõem quod nulli nocet, hoc est licitũ cuilibet priuatæ psonæ, sed si sit cum nocumento alterius, hoc non debet fieri nisi ſm iudicium eius ad quem pertinet æstimare, quid sit subtrahendum partib. pro salute totius.

ARTICVLVS IIII.

359

Vtrum occidere malefactores liceat clericis.

Infr q 70 ar. 1. ad 1. & 4 di. 25 q 1. art. 2. q. 2.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr, q occidere malefactores, liceat clericis. Clerici. n. præcipuè debẽt implere qđ Apost. dicit 1. ad Corin. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Per qđ nobis indicit, ut Deũ & sanctos eius imitemur. Sed ipse Deus, quem colimus, occidit malefactores, ſm illud Psal. 135. Qui percussit Aegyptũ cũ primogenitis eorũ. Moyses ẽt à Leuitis fecit interfici viginti tria milia hominũ, pter adorationem vituli, ut habetur Exo. 32. Et Phinees sacerdos interfecit Israëlem cũ Madianitide coeuntem, ut habetur Numer. 25. Samuel ẽt interfecit Agag regem Amalec, & Elias sacerdotes Baal, & Mathathias eum, qui ad sacrificandum accesserat, & in nouo Testamento Petrus Ananiam & Saphiram. Ergo uidetur, quod etiam clericis liceat occidere malefactores.

¶ 2 Præterea, Potestas spiritualis est maior, quàm temporalis & Deo coniunctior. Sed potestas temporalis licitè malefactores occidit, tanquam Dei minister, ut dr Rom. 13. ergo multò magis clerici, qui sunt Dei ministri, spiritualem potestatem habentes, licitè possunt malefactores occidere.

¶ 3 Præterea, Quicunq; licitè suscipit aliquod officiũ, licitè põt ea, quæ ad officium illud pertinent, exercere. Sed officium principis terræ est malefactores occidere, vt dictum* est. ergo clerici qui sunt terrarum principes, licitè possunt occidere malefactores.

Ar. præce.

SED CONTRA est, q dicitur 1. ad Timoth. 3. Oportet episcopum sine crimine esse, non uinolentum, non percussorem.

RESPONDEO dicendum, q nõ licet clericis occidere, dupl. ci rõne. Primò quidem, quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo repræsentatur passio Christi occisi, qui percuteretur, non repercutiebat, ut dicitur 1. Pet. 2. Et ideo cõpetit, ut clerici sint percussores aut occisores. Debẽt enĩ ministri suum dominum imitari, ſm illud Eccles. 10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Alia ratio est, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur pœna occisionis, uel mutilationis corporalis. Et ideo ut sint idonei ministri noui testamenti, debent à talibus abstinere.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Deus vniuersaliter in omnibus operatur, quæ recta sunt, in vnoquoque tñ ſm eius congruentiam. Et ideo vnusquisq; debet Deum imitari in hoc, quod sibi specialiter congruit. Vñ licet Deus corporaliter etiam malefactores occidat, nõ tñ oportet q omnes in hoc eũ imitentur. Petrus autem non propria auctoritate, uel manu Ananiam & Saphirã interfecit, sed magis diuinam sententiam de eorũ morte promulgauit. Sacerdotes autem, vel Leuitæ ueteris testamenti erant ministri ueteris legis, secundum quam pœnæ corporales infligebantur. Et ideo etiam eis occidere propria manu congruebat.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q ministeriũ clericorũ est in meliorib. ordinatum, q̃ sint corporales occisiones, s. in his, quæ pertinent ad spiritualem salutem. Et ideo non congruit eis, quòd minoribus se ingerant.

AD TERTIVM dicendum, q prælati ecclesiarũ accipiunt officium principum terræ, non ut ipsi iudiciũ sanguinis exerceant per seipsos, sed q eorum auctoritate per alios exerceatur.

ARTI-

360

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat alicui occidere seipsum.

Sup. q. 59. ar 3. ad 2. & infrà q. 124 art. 2. ad 2 Et 3. q. 47. ar. 6. ad 3 Et 4. dist. 49 q 5. ar. 3 q. 2. ad 6 Et Hebr. 11. le 7. co 1. *li 5. c. vlt. & ca 6. ad finem, t 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quod alicui liceat seipsum occidere. Homicidium enim est peccatum, inquantum iustitiæ contrariatur. Sed nullus potest sibijpsi iniustitiam facere, vt probatur in 5.* Ethic. ergo nullus peccat occidendo seipsum.

¶ 2 Præterea, Occidere malefactores licet habenti publicam potestatem. Sed quandoque ille, qui habet publicam potestatem, est malefactor: ergo licet ei occidere seipsum.

¶ 3 Præterea, Licitù est, quod aliquis spontanee minus periculù subeat, vt maius periculù vitet: sicut licitu est, quod aliquis etiam sibi ipsi amputet membrù putridum, vt totum corpus saluetur. Sed quandoq; aliquis per occisionem suijpsius vitat maius malum, scilicet miseram vitã, vel turpitudinem alicuius peccati: ergo licet alicui occidere seipsum.

¶ 4 Præterea, Samson seipsum interfecit, vt habetur Iudicum 16 qui tamen connumeratur inter sanctos, vt patet Hebr. 11 ergo licitum est alicui occidere seipsum.

¶ 5 Præterea, 2 Mach. 14 dicitur, quòd Razias quidã seipsum interfecit eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, & contra natales suos iniurijs agi. Sed nihil quod nobiliter fit & fortiter, est illicitum: ergo occidere seipsum non est illicitum.

li. 1. c. 20. in fine, to. 5.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 1.* de ciuit. Dei, Restat vt de hoïe intelligamus illud, quod dictũ est, Non occides: nec alterum ergo, nec te. Neque enim aliud, quàm hominem occidit, qui seipsum occidit.

RESPONDEO dicendum, quod seipsum occidere, est oĩno illicitum, triplici rõne. Primò quidem, quia naturaliter quælibet res seipsam amat, & ad hoc pertinet, quod quælibet res naturaliter conseruat se in esse, & corrũpentibus resistit quãtum põt. Et ideo quod aliquis seipsum occidat, est contra inclinationẽ naturalẽ, & contra charitatem, qua quilibet debet seipsum diligere. Et ideo suijpsius occisio semper est peccatum mortale, vtpote cõtra naturalem legẽ, & contra charitatẽ existens. Secũdo, quia quælibet pars id, quod est, est totius. Quilibet aũt hõ est pars cõitatis: & ita id, quod est, est cõitatis. Vnde in hoc, quod seipsum interficit, iniuriam cõitati facit, vt patet per Philo. in * 5. Ethic. Tertiò, quia vita quoddam donũ diuinitùs homini attributum, & eius potestati subiectum, qui occidit & viuere facit. Et ideo vt seipsum vita priuat, in Deum peccat: sicut qui alienum seruum interficit, peccat in dñm, cuius est seruus; & sicut peccat ille, qui vsurpat sibi iudicium de re sibi non commissa. Ad solum enim Deum pertinet iudicium mortis, & vitæ, secũdum illud Deut. 32. Ego occidam, & ego viuere faciam.

li. 5. ca. vlt. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homicidium est peccatum non solum, quia contrariatur iustitiæ, sed etiam quia contrariatur charitati, quam habere debet aliquis ad seipsum. Et ex hac parte occisio suijpsius est peccatum per comparationem ad seipsum. Per comparationem autem ad communitatem, & ad Deum habet rationem peccati etiam per oppositionem ad iustitiam.

AD SECVNDVM dicendum, quod ille, qui habet publicam potestatem, potest licitè malefactorem occidere per hoc, quod potest de ipso iudicare. Nullus autem est iudex suijpsius. Vnde non licet habenti publicam potestatem, seipsum occidere propter quodcunque peccatum: licet tamen ei se committere iudicio aliorum.

AD TERTIVM dicendum, quod hõ constituitur dñs suijpsius per lib. arbit. Et ideo licitè põt hõ de seipso disponere quantum ad ea, quæ pertinent ad hanc vitam, quæ hominis lib. arbit. regitur, non tñ quantum ad ea, quæ non subiacent suo arbitrio. Sed transitus de hac vita ad aliam feliciorem non subiacet lib. arb. hoïs, sed ptãti diuinæ. Et ideo non licet hoï seipsum interficere, vt ad feliciorem transeat vitam. Similiter ẽt nec vt quaslibet miserias præsentis vitæ euadat, quia vltimum malorum huius vitæ, & maximè terribile, est mors, vt patet per Philos. in * 3. Eth. Et iõ inferre sibi mortẽ ad alias huius vitæ miserias euadendas, est maius malum assumere ad minoris mali vitationem. Similiter ẽt non licet seipsum interficere pp aliquod peccatum commissum. Tũ quia in hoc sibi maximè nocet, quod sibi adimit necessarium pœnitentiæ tps. Tum ẽt, quia malefactore occidere non licet, nisi per iudicium publicæ ptãtis. Similiter ẽt non licet mulieri seipsam occidere, ne ab alio corrũpitur, quia non debet in se committere crimẽ maximũ, quod est suijpsius occisio, vt vitet minus crimen alienũ. Non n. est crimen mulieris, per violentiam violatæ, si cõsensus non adsit, quia non inquinatur corpus nisi de cõsensu mentis, vt Lucia dixit. Constat aũt minus esse peccatũ fornicationem, vel adulterium quàm homicidium, & præcipuè suijpsius, quod est grauissimum, quia sibijpsi nocet cui maximam dilectionem debet. Est ẽt periculosissimum: quia non restat tps, vt per pœnitentiam expietur. Similiter ẽt nulli licet seipsum occidere ob timorẽ, ne consentiat in peccatum, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, vel vt vitentur mala, præsertim minora & minus certa. Incertum enim est, an aliquis in futurũ consentiat in peccatũ. Potens est enim Deus hominem quacunq; tentatione superueniente liberare à peccato.

lib 3 ca 6. to. 5.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut Aug. dicit in primo* de Ciu. Dei, Nec Samson aliter excusatur, quod seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia latenter Spiritussanctus hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat. Et eandem rationem assignat de quibusdam sanctis fœminis, quæ tempore persecutionis seipsas occiderunt, quarum memoria in ecclesia celebratur.

li. 1. ca. 21. à me. to. 5.

AD QVINTVM dicendum, quod ad fortitudinem pertinet, quod aliquis ab alio mortem pati nõ refugiat pp bonum virtutis, & vt vitet peccatum. Sed quod aliquis sibiipsi inferat mortem, vt vitet mala pœnalia, habet quidẽ quandam speciem fortitudinis: propter quod quidam seipsos interfecerunt, æstimantes se fortiter agere, de quorum numero Razias fuit, non tamen est vera fortitudo, sed magis quædam mollities animi non valentis mala pœnalia sustinere: vt patet per Philosophum in tertio * Ethicorum, & per August. in 1. † de ci. Dei.

*li. 3. Ethi. c 8. tom. 5 †li. 1 c 23. circa me. to 5.

361

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat in aliquo casu interficere innocentem.

1. 2. qõ 94. art. 5. ad 2. & 3. 100. ar. 8. ad 3. Et 1 q. 7. ar 6 ad 3. Et opus 9 qõ 66. Et Heb. 11 le. 4. co. 3. fin.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, quod liceat in aliquo casu interficere innocentem. Diuinus n. timor non manifestatur per peccatum, quoniã magis timor Domini expellit peccatum, vt dicitur Eccles. 1 Sed Abraham commendatus est, quod timuit Dominum, quia voluit interficere filium suum innocentem: ergo potest aliquis innocentem interficere sine peccato.

¶ 2 Præterea, In genere peccatorum, quæ contra proximum committuntur, tanto maius vr aliquod esse peccatum, quanto maius nocumentum infertur ei, in quẽ peccatur. Sed occisio plus nocet peccatori, quàm innocenti, qui de miseria huius vitæ ad cælestem gloriã trãsit per mortem. Cùm ergo liceat in aliquo casu peccatorem occidere, multo magis licet occidere innocentem, vel iustum.

¶ 3 Præterea, Illud quod fit, secundum ordinem iustitiæ, non est peccatum. Sed quandoque cogitur aliquis secundum ordinem iustitiæ occidere innocentem, puta cùm iudex, qui debet secundum allegata iudicare, condemnat ad mortem eum, quem scit innocentem, per falsos testes conuictum. Et similiter minister, qui iniustè cõdemnatum occidit, obediens iudici: ergo absque peccato potest aliquis occidere innocentem.

SED CONTRA est, quod dicitur Exod. 23. Insontem, & iustum non occides.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis homo dupliciter considerari potest. Vno modo secundũ se, alio mõ per comparationem ad aliud. Secundum se quidem considerando hominem, nullum occidere licet, quia in quolibet etiam peccatore, debemus amare naturã, quã

Deus fecit, quæ per occisionem corrumpitur. Sed sicut s. dictum * est, occisio peccatoris, fit licita per comparationem ad bonum cõe, quod per peccatum corrũpitur. Vita autem iustorum est conseruatiua, & promotiua boni communis quia ipsi sunt principalior pars multitudinis. Et ideo nullo modo licet occidere innocentem.

Art. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deus hēt dominiũ mortis, & vitæ. Eius n. ordinatione moriuntur & peccatores, & iusti. Et iõ ille, qui mandato Dei occidit innocentẽ, talis non peccat, sicut nec Deus, cuius est executor Et ostenditur Deũ timere, eius mãdatis obediẽs.

AD SECVNDVM dicendum quod in pẽsanda grauitate peccati, magis est considerandũ id, quod est per se, quàm id, quod est per accidens. Vnde ille, qui occidit iustũ, grauius peccat, quàm ille, qui occidit peccatorem. Primò quidem, quia nocet ei, quem plus dẽt diligere: & ita magis contra charitatẽ agit. Secundò, quia iniuriã infert ei, qui est minus dignus, & ita magis contra iustitiam agit. Tertiò, quia priuat cõitatem maiori bono Quartò, quia magis Deum contemnit, secundum illud Luc. 10. Qui vos spernit, me spernit. Quod aũt iustus occisus ad gloriam perducatur à Deo, per accidens se habet ad occisionẽ.

AD TERTIVM dicẽdum, quod Iudex, si scit aliquẽ innocentẽ esse, qui falsis testibus conuincitur, debet diligentius examinare testes, vt inueniat occasionẽ liberandi innoxium sicut Daniel fecit Si aũt hoc nõ potest, debet eum superiori relinquere iudicãdum. Si autem nec hoc põt, non peccat, sm allegata sententiam ferens, quia ipse non occidit innocentem, sed illi, qui eum asserunt nocẽtem. Minister autem iudicis condemnantis innocentẽ, si sententia intolerabilem errorem contineat, non debet obedire: alias excusarentur carnifices, qui martyres occiderunt. Si verò non contineat manifestam iniustitiam, non peccat præceptum exequendo: quia ipse non habet discutere superioris sententiam, nec ipse occidit innocentem, sed iudex, cui ministerium exhibet.

362

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui occidere aliquem, se defendendo.

4. di. 25. q. 2 ar 2. q 2. ad 2. & 3. * Epi 154. à med. illius, to. 2. Et hr 23. q. 5. ca. De occidend. † lib. 1. c. 5. non multũ procul a fine, to 1 * In diuisione qõ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod nulli liceat occidere aliquem, se defendendo. Dicit n. August. * ad Publicolam, de occidendis hominibus, Ne ab eis quisquam occidatur nõ mihi placet consilium, nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur, vt non pro se hoc faciat, sed pro alijs, accepta legitima potestate, si eius congruat personæ. Sed ille qui se defendẽdo, occidit aliquem, ad hoc eum occidit, ne ipse ab eo occidatur. Ergo hoc videtur esse illicitũ.

¶ 2 Præterea, In primo de † libero arbitrio dr: Quomodo apud diuinam prouidentiam à peccatõ liberi sunt, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt? Eas autem res dicit esse contemnendas, quas hoies inuiti amittere possunt, vt ex præmissis * patet. Horum aũt præcipuum est vita corporalis Ergo pro conseruãda vita corporali, nulli licitũ est hoiem occidere.

¶ 3 Præterea, Nicolaus papa dicit, vt hr in Decretis in dist. 50. * de clericis, pro quibus consuluisti, s. qui se defendendo paganum occiderunt, si postea per pœnitentiam emendati possunt ad pristinum statum redire, aut ad altiorem ascendere, scito nos nullam occasionẽ dare, nec vllam tribuere licentiã eis, quemlibet hominem quolibet mõ occidendi Sed ad præcepta moralia seruãda tenentur communiter clerici, & laici. Ergo etiam laicis non est licitum occidere aliquem, se defendendo.

In Decre. dist. 50 ca * De his clericis.

¶ 4 Præterea, Homicidiũ est grauius peccatũ, quàm simplex fornicatio, vel adulteriũ. Sed nulli licet cõmittere simplicẽ fornicationẽ, vel adulteriũ, vel quodcunq; aliud peccatũ mortale pro conseruatione propriæ vitæ: quia vita spũalis præferẽda est corporali. ergo nulli licet defendendo seipsũ, aliũ occidere, vt propriã vitã conseruet.

¶ 5 Præterea, Si arbor est mala, & fructus, vt habetur Matth. 7. Sed ipsa defensio sui, videtur esse illicita, secundum illud Rom. 12. Non vos defendentes charissimi. Ergo & occisio hominis exinde procedens est illicita.

SED CONTRA est, quod Exod. 22. dr: si effringens fur domũ, siue suffodiens inuẽtus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Sed multo magis licitum est defendere propriam vitam, quàm propriam domum. Ergo etiam si aliquis occidat aliquẽ pro defensione vitæ suæ, non erit reus homicidij.

RESPONDEO dicendũ, quod nihil prohibet vnius actus esse duos effectus, quorũ alter solũ sit in intẽtione, alius verò sit præter intentionem. Morales aũt actus recipiunt speciẽ sm id, quod intenditur. Non aũt ab eo, quod est præter intentionem, cùm sit per accidens, vt ex supradictis * patet. Ex actu ergo alicuius seipsum defendentis duplex effectus sequi pot Vnus quidẽ cõseruatio propriæ vitę, alius aũt occisio inuadẽtis. Actus ergo huiusmodi ex hoc, quod intenditur conseruatio propriæ vitæ, non habet rõnem illiciti, cùm hoc sit cuilibet naturale, quod se conseruet in esse quantũ potest. Potest tñ aliquis actus ex bona intentione prouenięns illicitus reddi, si non sit proportionatus fini. Et iõ si aliqs ad defendẽdã propriã vitã vtatur maiori violentia, quàm oporteat, erit illicitũ. Si vero moderatè violentiã repellat, erit licita defensio. Nã sm iura, vim vi repellere licet cùm moderamine inculpatæ tutelæ Nec est necessariũ ad salutẽ, vt hũc actũ moderatę tutelæ prætermittat, ad euitandã occisionẽ alterius, quia plus tenet hõ vitæ suæ prouidere, quàm vitæ alienæ. Sed quia occidere hominẽ non licet, nisi publica auctoritate, pp bonum cõe (vt ex supradictis * patet) illicitum est, quod hõ intendat occidere hominem, vt seipsum defendat, nisi ei, qui habet publicã auctoritatẽ, qui intendens hominẽ occidere ad suã defensionẽ, refert hoc ad publicũ bonum, vt patet in milite pugnante contra hostes, & in ministro iudicis pugnante contra latrones: quamuis ẽt & isti peccent, si priuata libidine moueãtur.

q. 43. ar. 3. & 1. 2. q. 1. art 3. & q. 19. ar. 7.

Ar. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod auctoritas Augus. intelligenda est in eo casu, quo quis intendit occidere hominem, vt seipsum à morte liberet. In quo etiam casu intelligitur auctoritas inducta ex libro de * liber. arb. Vñ signãter dr, pro his rebus; in quo designatur intentio. Et per hoc patet responsio ad SECVNDVM.

In arg. 2. huius art.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod irregularitas cõsequitur actũ homicidij, ẽt si sit absq; pctõ: vt patet in iudice, qui iustè aliquẽ condemnat ad mortẽ. Et pp hoc clericus, ẽt si se defendendo, interficiat aliquẽ, irregularis est, quãuis non intendat interficere, sed seipsum defendere

AD QVARTVM dicendum, quod actus fornicationis, vel adulterij, non ordinatur ad conseruationẽ propriæ vitæ ex necessitate, sicut actus, ex quo quandoque sequitur homicidium.

AD QVINTVM dicẽdum, quod ibi prohibetur defensio, quæ est cum liuore vindictæ. Vnde * gl dicit: Non vos defendentes, id est, non vos referientes aduersarios.

Gl. interlinear. ibid.

363

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatum.

4. di. 25. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, quod aliqs casualiter occidens hominem, incurrat homicidij reatum. Legitur enim Genes. 4 quòd Lamech credens interficere bestiam, interfecit hominem, & reputatum est ei ad homicidium Ergo reatum homicidij incurrit, qui casualiter hominem occidit.

¶ 2 Præterea, Exod 21. dicitur: Si quis percusserit mulierem prægnantem, & abortiuum fecerit, si mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima Sed hoc potest fieri absque intentione occisionis. Ergo homicidiũ casuale habet homicidij reatum.

¶ 3 Præterea, In decretis distin. * 50 inducuntur plures canones, quibus casualia homicidia puniuntur Sed pœnæ non debentur nisi culpæ Ergo ille qui casualiter hominem occidit, incurrit homicidij reatum.

* In Decr. di. 50. c. Miror, & c. Clericũ, & ca. De his clericis, & ca Si quis vid uam.

SED

SED CONTRA est, quod August. † dicit ad Publicam, Absit, vt ea, quæ propter bonum, ac licitum facimus, si quid propter hoc præter nostram uoluntatem quicquam mali acciderit, nobis imputetur. Sed contingit quandoq; vt propter bonum aliquod facientibus, homicidium consequatur casualiter. Ergo non imputatur facienti ad culpam.

† Episto. 154. non multû ꝓcul à fine epist. 10. 2.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſm Philosoph. in secundo * Physic. Casus est causa agens præter intentionem. Et ideo ea, quæ casualia sunt, simpliciter loquendo, non sunt intenta, neq; uoluntaria. Et quia omne peccatum est uoluntarium ſm Augustinum, consequens est, ꝙ casualia, inquantum huiusmodi, non sunt peccata. Contingit tamen, id, quod non est actu, & per se uolitum uel intentum, esse per accidens uolitum uel intentum, ſm quod causa per accidens dicitur remouens prohibens. Vnde ille, qui non remouet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat remouere, erit quodammodo homicidium voluntarium. Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo quando dans operam rebus illicitis, quas uitare debebat, homicidium incurrit. Alio modo quando non adhibet debitam sollicitudinem. Et ideo ſm iura, si aliquis det operam rei licitæ, debitam diligentiam adhibens, & ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidij reatum: si uerò det operam rei illicitæ, uel etiâ det operam rei licitæ, non adhibens diligentiam debitam, non euadit homicidij reatum, si ex eius opere mors hominis sequatur.

lib. 2 text. 49. & 50. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendû ꝙ Lamech non adhibuit sufficientem diligentiam ad homicidium vitandum, & ideo reatum homicidij non euasit.

AD SECVNDVM dicendû, ꝙ ille qui percutit mulierem prægnantem, dat operam rei illicitæ. Et ideo si sequatur mors uel mulieris, uel pueri animati, non effugiet homicidij crimen, præcipuè cùm ex tali percussione in promptu sit, quod mors sequatur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ſm canones imponitur pęna his, qui casualiter occidunt, dantes operam rei illicitæ, uel non adhibentes diligentiam debitam.

QVAESTIO LXV.

De mutilatione membrorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccatis aliarû iniuriarum, quæ in personam committuntur.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, de mutilatione membrorum.

¶ Secundo de verberatione.

¶ Tertio de incarceratione.

¶ Quarto, vtrum peccatum huiusmodi iniuriarum aggrauetur ex hoc, ꝙ committitur in personam coniunctam alij.

QVÆSTIONIS LXV.

De incarceratione, verberatione & mutilatione, Quadrifariam partitæ,

AXIOMA.

3 *Quadruplicia [illegible] sunt præcipua corporis humani bona, ipsius nimirum uita, integritas, delectatio, atque liber, solutusque membrorum eiusdem vsus,*
1 *quorum [1] imminutione vel ablatione, rectè, laudabiliterq; ab ijs, ad quorum officium id pertinet, pec-*
2 *cata vindicantur. Itaq; patri filium, [2] & domino seruum, aliter quàm decet sese gerentem, uerberare licet, & publicam obtinenti potestatem, non autem alij eum, qui talem pœnam meritus est, mem-*
bro aliquo sano (nam putridum resecare cuiuis in suo corpore permittitur) priuare, leges & iura con-
3 *cedunt. Qui verò his malis 3 contra ordinationem diuinitùs institutam, quempiam afficeret, graue*
4 *committeret peccatum, tantoq; 4 grauius (cæteris paribus) quanto qui eiusmodi iniuriam pateretur, vel propinquitatis, vel alio quocunq; societatis humanæ vinculo, pluribus esset coniunctus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum mutilare aliquem membro suo, in aliquo casu possit esse licitum.

364

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ mutilare aliquê membro suo, in nullo casu possit esse licitum. Damasc. enî dicit in * 2. libro, ꝙ peccatû committitur per hoc, ꝙ receditur ab eo, quod est ſm naturam in id, quod est contra naturam. Sed ſm naturam à Deo institutam, est, quòd corpus hominis sit integrû membris. Contra naturam autem est, quòd sit membris diminutum. Ergo mutilare aliquem membro, semper videtur esse peccatum.

lib. 2. ca. 4. & 30. & li. 4. ca. 21

¶ 2 Pręterea, Sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita se habent partes animæ ad partes corporis, ut dicitur in * secundo de anima. Sed non licet aliquem priuare anima, occidendo ipsum nisi publica potestate. Ergo etiam nô licet aliquem mutilare membro, nisi forte secundum publicam potestatem.

lib. 2. text. 9. tom 2.

¶ 3 Pręterea, Salus animæ præferenda est saluti corporali. Sed non licet aliquem mutilare se membro propter salutem animæ, puniuntur enim ſm statuta * Niceni concilij, qui se castrauerunt propter castitatem seruandam. Ergo propter nullam causam aliam licet aliquem membro mutilare.

In Decretis dist. 55 ca. Si quis absciderit & c. Si qs per ægritudinem.

SED CONTRA est, quod dicitur Exod. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede.

RESPONDEO dicendû, ꝙ cùm membrum aliquod sit pars totius humani corporis, est propter totum, sicut imperfectum, propter perfectum. Vnde disponendum est de membro humani corporis, ſm quod expedit toti. Membrum autem humani corporis per se quidem vtile est ad bonum totius corporis, per accidens tamen potest contingere, ꝙ sit nociuum, puta cùm membrum putridum est totius corporis corruptiuum. Si ergo mêbrum sanum fuerit, & in sua naturali dispositione consistens, non potest præscindi absque totius corporis detrimento. Sed quia ipse totus homo ordinatur, ut ad finem, ad totam communitatem, cuius est pars, ut supra* dictum est, potest contingere, ꝙ abscissio mêbri, etsi uergat in detrimentum totius corporis, ordinatur tamê ad bonum cômunitatis, inquantum alicui infertur in pœnam ad cohibitionem peccatorum. Et ideo sicut per publicam potestatem aliquis licitè priuatur totaliter uita, ꝓpter aliquas maiores culpas, ita etiam priuatur membro propter aliquas culpas minores. Hoc autem nô est licitum alicui priuatæ personæ, etiam uolente illo, cuius est membrum: quia per hoc fit iniuria cômunitati, cuius est ipse homo, & omnes partes eius. Si uero membrum propter putredinem sit totius corporis corruptiuum, tunc licitum est de uoluntate eius, cuius est membrum, putridum membrum præscindere, propter salutem totius corporis, quia vnicuiq; committitur cura propriæ salutis. Et eadem ratio est si fiat uoluntate eius, ad quem pertinet curare de salute eius, qui habet membrum corruptiuum: aliter autem aliquem membro mutilare est omnino illicitum.

q. 61. ar. 1. & 2. & q. pced. ar. 1. 2. & 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ nihil prohibet id, quod est contra particularem naturam, esse ſm naturam vniuersalem, sicut mors & corruptio in rebus naturalibus est contra particularem naturam eius, quod corrumpitur, cùm tamen sit ſm naturam uniuersalê. Et similiter mutilare aliquem membro, etsi sit contra naturam particularem corporis eius, qui mutilatur, est tamen

men

men secundum naturalem rationem in comparatione ad bonum commune.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ totius hominis vita non ordinatur ad aliquid propriū ipsius hominis, sed ad ipsam potiùs omnia quæ sunt hominis, ordinantur. Et ideo priuare aliquem vita, in nullo casu ptinet ad aliquē nisi ad publicam ptātem, cui committitur procuratio boni cōis. Sed præcisio membri potest ordinari ad propriam salutem vnius hominis. Et ideo in aliquo casu potest ad ipsum pertinere.

AD TERTIVM dicendū, q̄ membrum non est præscindendum propter corporalem salutē totius, nisi qn̄ aliter toti subueniri non potest. Saluti autem spirituali semper potest aliter subueniri, quàm per membri præcisionem: quia peccatum subiacet voluntati. Et ideo in nullo casu licet membrum præscindere, pp quodcūque peccatum vitandū. Vnde Chrysostomus * exponēs illud Matth. 19 Sunt eunuchi q̄ seipsos castrauerunt ppter regnum cœlorum dicit, non per membrorum abscissionem, sed malarum cogitationum interemptionē. Maledictioni enim est obnoxius, qui mēbrum abscindit. Etenim qui homicidæ sunt, talia præsumunt Et postea subdit: Neq; concupiscentia mansuetior ita fit, sed molestior. Aliunde enim habet fontes sperma quod in nobis est, & præcipuè à proposito incontinenti, & mente negligente. Nec ita abscissio membri comprimit tentationes, ut cogitationis frænum.

Hom. 63. in Matth. circa medium, to 2

365

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat patribus verberare filios, aut dominis seruos.

Infr. q.72. art 2. ad 2

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q̄ non liceat patribus uerberare filios, aut dn̄is seruus. Dicit enī Apost. ad Eph 6. Vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios uestros. Et infra subdit: Et vos Domini eadem facite seruis, remittentes minas. Sed propter uerba aliqui ad iracundiam prouocantur, & sunt etiam minis grauiora. ergo neq; patres filios, neq; domini seruos, debent verberare.

¶ 2 Præterea, Philos dicit in 10.* Ethic. q̄ sermo paternus habet solum admonitionem non autem coactionem. Sed quædam coactio est per uerbera. ergo parentibus non licet filios verberare.

Lib. 10 c. vlt. an medium, to.5

¶ 3 Præterea, Vnicuiq; licet alteri disciplinā impendere. Hoc enī pertinet ad eleemosynas spirituales, ut suprà * dictū est. Si ergo parentibus licet propter disciplinam filios uerberare, pari rōne cuilibet licebit quemlibet verberare, quod patet esse falsum. ergo & primum.

q.32.ar.2.

SED CONTRA est, q̄ dr̄ Prouerb. 13. Qui parcit uirgæ, odit filium suum Et infrà 23 Noli subtrahere à puero disciplinam Si enim percusseris eum uirga, non morietur. Tu uirga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis. Et Eccles. 33. dicitur: Seruo maleuolo tortura & compedes.

RESPONDEO dicendum, q̄ per uerberationem nocumentum quoddā infertur corpori eius, q̄ uerberatur; aliter tn̄ quàm in mutilatione Nam mutilatio tollit corporis integritatē; uerberatio verò tantummodo afficit sensum dolore Vñ multò minùs nocumentū est, q̄ mutilatio membri. Nocumentum autem inferre alicui non licet, nisi per modum pœnæ propter iustitiam. Nullus aūt iustè punit aliquem, nisi sit ejus iurisdictioni subiectus. Et ideo uerberare aliquem non licet, nisi habenti ptātem aliquam super illum, qui uerberatur Et quia filius subditur potestati patris, & seruus ptāti domini, licitè potest uerberare pater filiū, & dominus seruum causa correctionis, & disciplinæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ cùm ira sit appetitus uindictæ, præcipuè cōcitatur ira, cùm aliquis se reputat læsum iniustè: ut patet per * Philos in 2. Rhetor. Et ideo per hoc, q̄ patribus interdicitur, ne filios ad iracundiam prouocent, nō prohibetur quin filios uer-

Li.2 c.13. parum a prin.to.6.

berent cā disciplinæ: sed q̄ non immoderatè eos affligant verberibus Quòd uero indicitur dominis, q̄ remittāt seruis minas, potest dupliciter intelligi. Vno modo, ut remisse minis utantur: qđ pertinet ad moderationem disciplinæ. Aliō modo, ut aliquis non semper impleat quod comminatus est: quod pertinet ad hoc, q̄ iudicium, quo quis comminatus est pœnam, quandoq; per remissionis misericordiam temperetur.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ maior potestas maiorē debet habere coactionem Sicut autē ciuitas est perfecta cōmunitas, ita princeps ciuitatis habet pfectā potestatē coercendi. Et ideo potest infligere pœnas irreparabiles, s. occisionis uel mutilationis. Pater autem & dominus, qui præsunt familiæ domesticæ, quæ est imperfecta communitas, habent imperfectam potestatem coercendi, secundum leuiores pœnas, quæ non inferūt irreparabile nocumentū. Et huiusmodi est uerberatio.

AD TERTIVM dicendum, q̄ exhibere disciplinam uolenti, cuilibet licet. Sed disciplinā nolenti adhibere, est solum eius, cui alterius cura committitur. Et ad hoc pertinet aliquem uerberibus castigare.

366

ARTICVLVS III.

Vtrum liceat aliquem hominem incarcerare.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q̄ non liceat aliquem hominē incarcerare. Actus enī est malus ex genere, q̄ cadit supra indebitā materiā, vt suprà * dictū est. Sed homo habens naturalē arbitrij libertatē est indebita materia incarcerationis, quæ libertati repugnat. Ergo illicitū est aliquem incarcerare.

1.2. q 18. ar.2.

¶ 2 Præterea, Humana iustitia regulari debet ex diuina Sed sicut dicitur Eccles 15. Deus reliquit hominem in manu consilij sui. Ergo videtur, quòd non est aliquis coercendus uinculis, uel carcere

¶ 3 Præterea, Nullus est coercendus, nisi ab opere malo, à quo quilibet pōt alium licitè impedire. Si ergo incarcerare aliquē esset licitum ad hoc, q̄ cohiberetur à malo, cuilibet esset licitum aliquem incarcerare, quod patet esse falsum Ergo & primum.

SED CONTRA est, q̄ Leuit 24 legitur, quendā missum fuisse in carcerē propter peccatū blasphemiæ.

RESPONDEO dicendum, q̄ in bonis corporis tria per ordinē considerantur. Primò quidē integritas corporalis substantiæ, cui detrimentum affertur p occisionē, uel mutilationem Secundò delectatio, uel quies sensus, cui opponitur uerberatio, uel quodlibet sensum dolore afficiens Tertiò, motus & usus membrorum, qui impeditur per ligationem, uel incarcerationem, seu quācunque detentionem. Et ideo incarcerare aliquem, uel qualitercunq; detinere, est illicitum, nisi fiat secundum ordinem iustitiæ, aut in pœnam, aut ad cautelam alicuius mali uitandi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ homo q̄ abutitur potestate sibi data, meretur eam amittere Et ideo homini qui peccando abusus est libero usu suorum mēbrorum, conueniens est incarcerationis materia.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ Deus quandoque s̄m ordinem suæ sapientiæ peccatores cohibet, ne possint peccata implere, s̄m illud Iob 5 Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Quandoq; uerò eos permittit quod voluerint agere. Et similiter secundum humanam iustitiam, non pro quolibet culpa homines incarcerantur, sed pro aliquibus.

AD TERTIVM dicendum, q̄ detinere hominem ad horam ab aliquo opere illicito statim perpetrādo, cuilibet licet, sicut cum aliquis detinet aliquem, ne se præcipitet, uel ne alium feriat. Sed simpliciter aliquem includere, uel ligare, ad eum solum pertinet, qui habet disponere vniuersaliter de actibus, & uita alterius, quia per hoc impeditur non solum à malis faciendis, sed etiam à bonis agendis.

ARTI-

367

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum aggrauetur ex hoc, quòd prædictæ iniuriæ inferuntur in personas alijs coniunctas.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q̀ peccatum non aggrauetur ex hoc, q̀ prædictæ iniuriæ inferuntur in personas alijs coniunctas. Huiusmodi n. iniuriæ habent ratioñ peccati, prout nocumentũ alicui infertur contra eius voluntatẽ. Sed magis est contra huis voluntatem malum, quod in propriam personam infertur, q̄ quod infertur in personã coniunctam: ergo iniuria illata in personã coniunctã est minor.

¶ 2 Præterea, In sacra scriptura præcipuè reprehenduntur qui pupillis, & viduis iniurias inferunt. Vnde dr Eccle. 35. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Sed vidua, & pupillus non sunt personæ alijs coiunctæ: ergo ex hoc, quò l infertur iniuria personis coniunctis, non aggrauatur peccatum.

¶ 3 Præterea, Persona coniuncta habet propriam volũtatem, sicut & principalis persona. Potest enim aliquid ei esse voluntarium, quod est contra voluntatẽ principalis personæ, vt patet in adulterio, quod placet vxori, & displicet viro. Sed huiusmodi iniuriæ habent rationem peccati, prout consistunt in voluntaria commutatione: ergo huiusmodi iniuriæ minus habent de ratione peccati.

SED CONTRA est, quod Deut. 28. ad quandam exaggerationem dicitur: Filij tui & filiæ tuæ tradentur alteri populo videntibus oculis tuis.

RESPONDEO dicendum q̀ quanto aliqua iniuria in plures redundat, cæteris paribus, tanto grauius est peccatum, & inde est, q̀ grauius est peccatum, si aliquis percutiat principem, q̄ personam priuatam, quia redundat in iniuriam totius multitudinis, vt supra * dictum est. Cùm autem infertur iniuria in aliquam personam coniunctam alteri, qualitercunque illa iniuria pertinet ad duas personas. Et ideo, cæteris paribus, ex hoc ipso aggrauatur peccatum, potest tamen contingere, quod s̃m aliquas circunstantias sit grauius peccatum, quod sit contra personam nulli coniunctam, vel propter dignitatem personæ, vel propter magnitudinem nocumenti.

1. 2. q. 73. art. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̀ iniuria illata in personam coniunctam, minus est nociua personæ, cui coniungitur, q̄ si in ipsam immediatè inferret, & ex hac parte est minus peccatũ. Sed hoc totũ, quod pertinet ad iniuriã personæ, cui coniungitur, superadditur peccato, quod aliquis incurrit ex eo, q̀ aliã personã s̃m se lædit.

AD SECVNDVM dicendum, q̀ iniuriæ illatæ in viduas, & pupillos magis exaggerantur, tum quia magis opponuntur misericordiæ, tum quia idem nocumentum huiusmodi personis inflictum, est eis grauius, quia non habent releuantem.

AD TERTIVM dicẽdum, q̀ per hoc, quod vxor voluntariè consentit in adulterium, minoratur quidẽ peccatum & iniuria ex parte ipsius mulieris. Grauius. n. esset si adulter violenter eam opprimeret. Non tamen propter hoc tollitur iniuria ex parte viri: quia vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir, vt dicitur 1. ad Corint. 7. Et eadem ratio est de similibus. De adulterio tamen, quia non solum iustitiæ, sed etiam castitatis opponitur, erit locus * ꝑ agendi, in tractatu de tẽperantia.

q. 154. artic. 8.

QVAESTIO LXVI.

De peccatis iustitiæ oppositis, & primò de Furto, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccatis iustitiæ oppositis, per quæ infertur nocumentum proximo in rebus, scilicet de furto, & rapina.

¶ Et circa hoc quæruntur nouem.

¶ Primò, vtrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerum.

¶ Secundo, vtrum licitum sit, quod aliquis rem aliquam possideat quasi propriam.

¶ Tertio, vtrum furtum sit occulta acceptio rei alienæ.

¶ Quarto, vtrum rapina sit peccatũ spẽ differẽs à furto.

¶ Quinto, vtrum omne furtum sit peccatum.

¶ Sexto, vtrum furtum sit peccatum mortale.

¶ Septimo, vtrum liceat furari in necessitate.

¶ Octauo, vtrum omnis rapina sit peccatum mortale.

¶ Nono, vtrum rapina sit grauius peccatum, q̄ furtum.

QVÆSTIONIS LXVI.

De furto, & rapina,

In nouem quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 *Tametsi 1 ita creatus fuerit homo, vt cunctis animantibus dominaretur, & omnibus terræ fructibus, ad vtilitatem suam vteretur, externas tamen res procurandi, atque dispensandi ius 2 suum* 2 *cuique, iusta & laudabili hominum constitutione tributum est (licet interim earum vsus opportuno tempore cum alijs sit communicandus) hinc furtum* 9 *& eo deterior 9 rapina peccata 5 8 sunt, & gene*5 *re 6 lethalia, & specie 4 inter se distincta: Nam* 8 *furtum est, quando dolo & clanculum 3 rapina* 6 *verò, quando aperta, & manifesta vi, alieni ipsius* 4 *bona, nulla præmente necessitate, per ini... an*3 *feruntur. Extremam 7 vero patienti necessitatem,* 7 *& in vitæ discrimine existenti, immo concessu, alienas res, siue clam, siue vi & palam auferendo, suæ vitæ, atque saluti consulere permittitur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

368

Vtrum naturalis sit homini possessio exteriorum rerũ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̀ non sit naturalis homini possessio exteriorum rerũ. Nullus enim debet sibi attribuere, quod Dei est. Sed dominium omnium creaturarum est proprium Dei, secundum illud Psal. 23. Domini est terra, & c. Ergo non est naturalis homini possessio rerum exteriorum.

Inf. cõtra c. 22. si. & 127. fin.

¶ 2 Præterea, * Basilius exponens verbum diuitis dicẽtis Luc. 12. Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, dicit, Dic mihi, quæ tua: vnde ea sumens in vitam tulisti? Sed illa, quæ homo possidet naturaliter, potest aliquis conuenienter dicere esse sua. Ergo homo non possidet naturaliter exteriora bona.

In ser. ad diuites auaros, à me. illius.

¶ 3 Præterea, Sicut * Ambro dicit in lib. de Trin. Dominus nomen est potestatis. Sed homo non habet potestatem super res exteriores: nihil enim potest circa earum naturam immutare. Ergo possessio exteriorum rerum non est homini naturalis.

Li. 1. de fide, c. 1. circa mediũ, tomo 2.

SED CONTRA est quod dicitur in Psa. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius, & cæt. homini.

RESPONDEO dicendum, q̀ res exterior potest dupliciter considerari. Vno modo quantum ad eius naturam, quæ non subiacet humanæ ptãti, sed solum diuinæ, cui omnia ad nutum obediunt. Alio modo quantũ ad vsum ipsius rei, & sic habet homo naturale dominiũ exteriorum rerum: quia per rationem, & voluntatem potest vti rebus exterioribus ad suam vtilitatem, quasi ꝓpter se factis. Semper enim imperfectiora sunt propter perfectiora, vt supra * habitum est. Et ex hac ratione Philos. probat in 1. † Polit. q̀ possessio rerum exteriorũ est homini naturalis. Hoc autem naturale dominium super cæteras creaturas, quod competit homini secundum rationem, in qua imago Dei consistit, manifestatur in ipsa hominis creatione, Gen. 1. vbi dicitur: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostrã: & præsit piscibus maris, & c.

* q. 64. ar. 1 | Li. 1. c. 5. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Deus habet principale dominium omnium rerum. Et ipse sm suam prouidentiam ordinauit quasdam res ad corporalem hoīs sustentationem. Et propter hoc, homo habet naturale rerum dominium, quantum ad potestatem vtendi ipsis.

AD SECVNDVM dicendum, q diues ille reprehenditur ex hoc, q putabat exteriora bona esse principaliter sua, quasi nō accepisset ea ab alio, scilicet à Deo.

AD TERTIVM dicendum, q illa rō procedit de dñio exteriorum rerum quantum ad naturas ipsarum. Quod quidem dñium soli Deo conuenit, vt * dictũ est.

In cor. ar.

369

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat alicui rem aliquam, quasi propriam possidere.

3. cōtra c. 127. fin Et opu 20. li 4. ca. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q non liceat alicui rem aliquam quasi propriam possidere. Omne enim quod est contra ius naturale, est illicitum. Sed secundum ius naturale omnia sunt cōmunia: cui quidem cōmunitati contrariatur proprietas possessionum. Ergo illicitum est cuilibet homini appropriare sibi aliquam rem exteriorem.

In ser. ad diuites a uaros post me. illius.

¶ 2 Præterea, * Basilius dicit, exponens prædictum verbum diuitis, Sicut qui præueniens ad spectacula, prohiberet aduenientes, appropriando sibi quod ad coēm vsum ordinatur: similes sunt diuites qui cōia, quæ præoccupauerunt, æstimant sua esse. Sed illicitum esset præcludere viam alijs ad potiendum communibus bonis. Ergo illicitum est appropriare sibi aliquam rem communē.

In ser 81. to. 3 Et hr dist. 47. ca Sicut hij.

¶ 3 Præterea, * Amb. dicit, & habetur in Decret. dist. 47. c. Sicut hij. Proprium nemo dicat, quod est commune. Appellat autem commune, res exteriores, sicut patet ex his, quæ præmittit. Ergo videtur illicitum esse, quòd aliquis appropriet sibi aliquam rem exteriorem.

Capit. 40. to. 6.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in li de hæresibus: Apostolici dicuntur, qui se hoc nomine arrogantissime vocauerunt, eo q in suam communionem non acciperent vtentes coniugibus, & res proprias possidentes: quales habet catholica Ecclesia, & monachos, & clericos plurimos. Sed ideo isti hæretici sunt, quia se ab Ecclesia separantes, nullam spem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quibus ipsi carent. Est ergo erroneum dicere, quòd non liceat homini propria possidere.

RESPONDEO dicendum, q circa rem exteriorem duo competunt homini, quorum vnũ est ptās procurandi & dispensandi: & quantum ad hoc licitum est, q homo propria possideat. Et est ēt necessarium ad humanam vitam pp tria. Primò quidem, quia magis sollicitus est vnusquisq; ad procurãdum aliquid, quod sibi soli competit, q id quod est commune omnium, vel multorum: quia vnusquisque laborem fugiens, relinquit alteri id, quod pertinet ad commune, sicut accidit in multitudine ministrorũ. Alio mo, quia ordinatiùs res humanæ tractantur, si singulis immineat propria cura alicuius rei procurandæ: esset aũt confusio, si qlibet indistincte quælibet procuraret. Tertiò, qa per hoc magis pacificus status hoīum conseruatur, dum vnusquisque re sua contentus est. Vnde videmus q inter eos, qui cōiter & ex indiuiso aliqd possident, frequentius iurgia oriuntur.

Aliud verò quod competit homini circa res exteriores, est vsus ipsarum. Et quantum ad hoc, non debet homo habere res exteriores, vt proprias, sed vt comunes, vt scilicet de facili aliquis eas communicet, in necessitates aliorum. Vnde Apost. dicit 1 ad Timot. vlt. Diuitibus huius seculi præcipe facilè tribuere, communicare.

AD PRIMVM ergo dicendum, q cōitas rerũ attribuitur iuri naturali: non quia ius naturale dictet oia esse possidenda cōiter, & nihil esse quasi propriũ possidendum, sed quia sm ius naturale non est distinctio possessionũ, sed magis sm humanum condictũ, quod pertinet ad ius positiuum, vt s. * dictum est. Vnde proprietas possessionũ non est contra ius naturale, sed iuri naturali superadditur per adinuentionem rationis humanæ.

q. 57 ar. 2. & 3.

AD SECVNDVM dicendum, q si ille qui præueniens ad spectacula præpararet alijs viam, non illicitè ageret. Sed ex hoc illicite agit, q alios prohibet. Et similiter diues non illicitè agit, si præoccupans possessionē rei, quæ à principio erat communis, alijs etiam communicat. Peccat autem, si alios ab vsu illius rei indiscretè prohibeat. Vnde * Basilius ibidem dicit: Cur tu abundas, ille verò mendicat, nisi vt tu bonæ dispensationis merita consequaris: ille verò patientiæ præmiis coronetur?

Loco citato in arg.

AD TERTIVM dicendum, q cùm dicit Ambrosius: Nemo proprium dicat, quod est commune: loquitur de proprietate quantum ad vsum. Vnde * subdit: Plusquam sufficeret sumptui, violenter obtentum est.

Loco citato in arg.

370

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de rōne furti, occultè accipere rem alienam.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q non sit de ratione furti occultè accipere rem alienã. Illud enim quod diminuit peccatum, non videtur ad rationem peccati pertinere. Sed in occulto peccare pertinet ad diminutionẽ peccati. sicut econtrariò ad exaggerandum peccatum quorundam, dr Isa. 3. Peccatũ suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Ergo non est de rōne furti occulta acceptio rei alienæ.

¶ 2 Præterea, * Amb. dicit, & habetur in Decret. di. 47. Minus est criminis habenti tollere, q cùm possis & abũdans sis, indigentibus denegare. Ergo sicut furtum cōsistit in acceptione rei alienæ, ita & in detentione ipsius.

Ambro. in ser. 81 nō pcul à fi. to. 3. Et hr di. 47 c. Sicut ij, ante mediũ.

¶ 3 Præterea, Homo potest furtim ab alio accipere etiã quod suum est, puta rem, quam apud alium deposuit: vel quæ est ab eo iniustè ablata. Non est ergo de ratione furti, quòd sit occulta acceptio rei alienæ.

SED CONTRA est, quod * Isidor. dicit in lib. Etymologiarum. Fur à furuo dictus est, id est, à fusco: nam noctis vtitur tempore.

Lib. 10. c. 6. incipit, Fa undus dictus est, à me. illi*.

RESPONDEO dicendum, q ad rationem furti tria concurrunt. Quorum primum cõuenit sibi, sm qd contrariatur iustitiæ, quæ vnicuiq; tribuit quod suum est: & ex hoc competit ei, q vsurpat alienum. Secũdum verò pertinet ad rōnem furti, prout distinguitur à peccatis, quæ sunt contra personã, sicut ab homicidio & adulterio: & sm hoc cōpetit furto, qd sit circa rē possessam. Si qs n. accipiat id quod est alterius, nō est quasi possessio, sed quasi pars, sicut si amputet membrũ: vel sicut psona coniuncta, vt si auferat filiam, vel vxorem, non est propriè rōnem furti. Tertia differentia est, q implet rōnem furti, vt s. occultè vsurpetur alienum. Et secundum hoc, ppria rō furti est, vt sit occulta acceptio rei alienæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q occultatio quandoque quidē est causa peccati, puta cum quis vtitur occultatione ad peccandum, sicut accidit in fraude, & dolo. Et hoc mō non diminuit, sed constituit speciem peccati, & ita est in furto. Alio mō occultatio est simplex circunstantia peccati. Et sic diminuit peccatum: tum quia signum verecundiæ est: tum quia tollit scandalũ.

AD SECVNDVM dicendum, q detinere id qđ alteri debetur, eandem rationem nocumenti habet cum acceptione iniusta. Et ideo sub iniusta acceptione intelligitur etiam iniusta detentio.

AD TERTIVM dicendum, q nihil prohibet id quod est simpliciter vnius, secundum quid esse alterius: sicut res deposita est simpliciter quidem deponentis, sed est eius, apud quem deponitur, quantum ad custodiam. Et id quod est per rapinam ablatum est rapientis, non simpliciter, sed quantum ad detentionem.

371

Infra ar. 9 cor. & q. 73. arti 1. cor. Et ad secũdum. Et 1. Cor. 11. co. 13. fi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum furtũ, & rapina sint peccata differentia specie.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q furtum, & rapina non sint peccata differentia specie.

Furtum

Furtum enim & rapina differunt ſm occultum & manifeſtum. Furtum enim importat occultam acceptionem, rapina uerò violentiam & manifeſtam. Sed in alijs generibus peccatorum, occultum & manifeſtum non diuerſificant ſpeciem. Ergo furtum & rapina non ſunt peccata ſpecie diuerſa.

¶ 2 Præterea. Moralia recipiũt ſpeciẽ à fine ut ſuprà* dictũ eſt. Sed furtum & rapina ordinantur ad eundem finem, ſ. ad habendũ aliena. Ergo non differunt ſpecie.

1 2 q. 1. ar. 3. & q. 18. art. 6

¶ 3 Præterea, Sicut rapit aliqd ad poſſidendũ, ita rapit mulier ad delectandum. Vñ & * Iſidor. dicit in lib. Etymologiarum, ꝙ raptor dr̃ corruptor, & rapta dr̃ corrupta. Sed raptus dr̃, ſiue mulier auferatur publicè, ſiue occultè. Ergo & res poſſeſſa rapi dr̃, ſiue occultè, ſiue publicè rapiatur. Ergo non differunt furtum & rapina.

Lib 10 ca. 17. & inci pit, Religioſus, à med

SED CONTRA eſt quod * Philoſ. in 5. Eth. diſtinguit furtum à rapina, ponens furtum occultum, rapinam verò violentiam.

Lib. 5. c. 2. in fi. to. 5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ furtum & rapina ſunt vitia iuſtitiæ oppoſita, inquantũ aliquis alteri facit iniuſtũ. Nullus aũt patitur iniuſtum uolens, ut probatur in 5.* Eth. Et ideo furtum & rapina ex hoc habent rationẽ peccati, ꝙ acceptio eſt inuoluntaria ex parte eius, cui aliquid ſubtrahitur. Inuoluntarium autem dupliciter dr̃, ſ. per ignorantiã, & uiolentiam, ut habetur in 3.* Eth. Et ideo aliam rationem peccati habet rapina, & aliam furtum. Ergo propter hoc differunt ſpecie.

Lib. 5. c. 9. ante med. tom 5.

Lib. 3. ca. 1 tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in alijs generibus peccatorum non attẽditur ratio peccati ex aliquo inuoluntario, ſicut attenditur in peccatis oppoſitis iuſtitiæ. Et ideo ubi occurrit diuerſa ratio inuoluntarij, eſt diuerſa ſpecies peccati.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ finis remotus rapinę & furti idẽ eſt. Sed hoc nõ ſufficit ad idẽtitatẽ ſpeciei, qa eſt diuerſitas in finibus ꝓximis. Raptor eñ vult per propriã poteſtatem obtinere, fur uerò per aſtutiã.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ raptus mulieris nõ põt eſſe occultus ex parte mulieris, quę rapit. Et iõ ẽt ſi ſit occultus ex parte aliorũ, à quibus rapitur, adhuc remanet rõ rapinæ ex parte mulieris, cui violentia infertur.

372

ARTICVLVS V.

Vtrum furtum ſemper ſit peccatum.

Inf. q. 118 ar. 4. cõ. Et 2. q 42 q. 2. ar. 4 cõ. Et mal. q. 10. arti. 2. cor. Et q. 15 artic 2. cor. ptinc.

AD QVINTVM ſic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ furtum non ſemper ſit peccatum. Nullum eñ peccatum cadit ſub præcepto diuino. Dr̃ enim Eccleſ. 15. Nemini mandauit impiè agere. Sed Deus inuenitur pręcepiſſe furtum. Dr̃ enim Exod. 12. Fecerunt filij Iſrael ſicut præceperat Dominus Moyſi, & ex poliauerũt Aegyptios. Ergo furtum non ſemper eſt peccatum.

¶ 2 Pręterea, Ille qui inuenit rẽ non ſuam, ſi eam accipiat, vr̃ furtum committere: quia accipit rem alienã. Sed hoc uidetur eſſe licitum ſm naturalem æquitatem, vt iuriſtæ dicunt. Ergo videtur quòd furtum non ſemper ſit peccatum.

¶ 3 Præterea, Ille qui accipit rem ſuam, non ur̃ peccare: cũm non agat contra iuſtitiam, cuius æqualitatem non tollit. Sed furtum committitur etiã, ſi aliquis rem ſuam occultè accipiat ab altero detẽtam, uel cuſtoditã. Ergo videtur quòd furtum non ſemper ſit peccatum.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Exod 20 Non furtum facies.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ſi aliquis conſideret furti rõnem, duas rationes peccati in eo inueniet. Primò quidem propter contrarietatem ad iuſtitiam, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt. Et ſic furtum iuſtitiæ opponitur, inquantũ furtũ eſt acceptio rei alienæ. Secũdò ratione doli ſeu fraudis, quam fur cõmittit, occultè, & quaſi ex inſidijs rem alienam uſurpando. Vnde manifeſtum eſt, quòd omne furtum eſt peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ accipere rem alienam uel occultè, uel manifeſtè auctoritate iudicis hoc decernentis, non eſt furtũ, quia iam fit ſibi debitum per hoc, ꝙ ſententialiter ſibi eſt adiudicatum. Vnde multò minus furtũ fuit, ꝙ filij Iſrael tulerũt ſpolia Aegyptiorum ex pręcepto Dñi, hoc decernentis, pro afflictionibus, quibus Aegyptij eos ſine cã afflixerant. Et ideo ſignanter dr̃ Sap. 10. Iuſti tulerunt ſpolia impiorum.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ circa res inuentas eſt diſtinguendum. Quædam eñ ſunt quæ nunquam fuerunt in bonis, ſicut lapilli & gemmæ, quæ inueniuntur in littore maris. Et talia occupanti conceduntur. Et eadem ratio eſt de theſauris antiquo tempore ſub terra occultatis, quorum non extat aliquis poſſeſſor, niſi ꝙ ſm leges ciuiles tenetur inuentor dare medietatem domino agri ſi in alieno agro inuenerit. Propter quod in parabola Euangelij dr̃ Matth. 13. de inuẽtore theſauri abſconditi in agro, ꝙ emit agrum, quaſi ut haberet ius poſſidendi totum theſaurum. Quædam uerò res inuẽtę fuerunt de propinquo in alicuius bonis. Et tunc ſi quis eas accipiat non animo retinendi, ſed animo reſtituẽdi dño, qui eas pro derelictis non habet, non committit furtũ. Et ſimiliter ſi pro derelictis habeãtur, & hoc credat inuẽtor, licet ſibi eas retineat, non cõmittit furtũ, alias autem committitur peccatum furti. Vnde* Aug. dicit in quadam homil. & habetur 14 quæſt. 5. Si quid inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.

Sermo. 19. uerbor. Apoſt à medio, to. 10. Et hẽtur 14. q 5. ca. Si quid.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ille, qui furtim accipit rem ſuam apud alium depoſitam, grauat depoſitarium: quia tenetur ad reſtituendum, uel ad oſtendendũ ſe eſſe innoxium. Vnde manifeſtum eſt ꝙ peccat, & tenetur ad releuandum grauamen depoſitarij. Qui uerò furtum accipit rem ſuam apud alium iniuſtè detentam, peccat quidẽ, non quia grauet eum, qui detinet (& iõ non tenetur ad reſtituendum aliquid, uel ad recõpẽſandum) ſed peccat contra cõem iuſtitiam, dum ipſe ſibi uſurpat ſuę rei iudicium, iuris ordine prætermiſſo. Et ideo tenetur Deo ſatisfacere, & dare operam, ut ſcãdalum proximorum, ſi inde exortum fuerit, ſedetur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum furtum ſit peccatum mortale.

373

Locis ſuprà art. 5. inductis.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ furtum non ſit peccatum mortale. Dicitur eñ Prouer. 6. Non grandis eſt culpæ, cum quis furatus fuerit. Sed omne peccatum mortale eſt grandis culpę. Ergo furtum non eſt peccatum mortale.

¶ 2 Præterea, Peccato mortali mortis pœna debetur. Sed pro furto non infligitur in lege pœna mortis, ſed ſolum pęna damni, ſm illud Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem, quinque boues pro uno boue reſtituet, & quatuor oues pro una oue. Ergo furtum non eſt peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Furtum põt cõmitti in paruis rebus, ſicut & in magnis. Sed iconueniens vr̃, ꝙ pro furto alicuius paruæ rei, puta unius acus, uel unius pennę, aliqs puniat morte ęterna. Ergo furtũ nõ eſt peccatum mortale.

SED CONTRA eſt, ꝙ nullus damnatur ſm diuinum iudicium, niſi pro peccato mortali. Condemnatur autem aliquis pro furto: ſm illud Zachar. 5. Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ: quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, iudicabitur. Ergo furtum eſt peccatum mortale.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſicut ſuprà * habitum eſt, peccatum mortale eſt quod contrariatur charitati, ſm quod eſt ſpiritualis animæ uita. Charitas autem conſiſtit principaliter quidem in dilectione Dei, ſecundario in dilectione proximi, ad quam pertinet, ut proximo bonum uelimus, & operemur: per furtum autem homo infert nocumentum proximo in ſuis rebus, & ſi paſſim homines ſibinuicem furarentur, periret humana ſocietas. Vnde furtum tanquam contrarium charitati eſt peccatum mortale.

q 24 ar. 12 & 1 2 q 72 ar. 5. & 87 ar 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ furtum dicitur

 non

non esse grandis culpæ duplici ratione. Primò quidem, propter necessitatem inducentem ad furandū, quę diminuit, uel totalitèr tollit culpam, ut infrà * patebit. Vñ subditur: Furatur enim vt esurientem impleat animam. Alio modo dicitur furtum non esse grandis culpæ per comparationé ad reatum adulterij, quod punitur morte. Vnde subditur de fure, q̄ deprehensus reddet septuplum: qui autem adulter est, perdet animam suam.

Art. seq.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ pœnæ præsentis vitæ magis sunt medicinales, q̄ retributiuæ. Retributio enim reseruatur diuino iudicio, quod est sm veritatem in peccantes. Et ideo sm iudicium præsentis uitæ, non pro quolibet peccato mortali infligitur pœna mortis, sed solùm pro illis, quæ inferunt irreparabile nocumentum, uel etiam pro illis, quæ habent aliquam horribilem deformitatem. Et ideo pro furto, quod reparabile damnum nō infert, non infligitur sm præsens iudicium pœna mortis, nisi furtum aggrauetur per aliquam grauem circunstantiam, sicut patet de sacrilegio, quod est furti rei sacræ; & de peculatu, quod est furtum rei cōis: ut patet per * August. super Ioannem. & de plagio, quod est furti hominis, pro quo quis morte punitur, ut patet Exod. 21.

Tract. 50. à med. t. 9

AD TERTIVM dicendū, q̄ illud, quod modicū est, ratio apprehēdit quasi nihil. Et ideo in his, quæ minima sunt, homo nō reputat sibi nocumentum inferri. Et ille, qui accipit, potest præsumere hoc nō esse contra voluntatem eius, cuius est res. Et pro tanto si quis furtiuè huiusmodi res minimas accipiat, potest excusari à peccato mortali. Si tamen habeat animum furandi, & inferendi nocumentum proximo, etiam in talibus minimis potest esse peccatum mortale, sicut & in solo cogitatu per consensum.

374

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat alicui furari propter necessitatem.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, q̄ non liceat alicui furari ppter necessitatem. Non enim imponitur pœnitentia nisi peccāti. Sed extra, de furtis * dr: Si quis per necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, uestem, vel pecus, pœniteat p hebdomadas tres. Ergo non licet furari propter necessitaté.

Inf. q. 110 ar. 3. ad 4. Et 4. di. 15 q. 2. ar. 1. q. 4. ad sm, & art. 4. 4. q. 2 ad secundū, & art. 5. q. 1. corp.

¶ 2 Præterea, † Philos. dicit in 2 Eth. q̄ quædam confestim nominata conuoluta sunt cum malitia, inter quæ ponit furtum. Sed illud, quod est sm se malum, non pōt ppter aliquem bonum finem, bonum fieri. Ergo nō potest aliquis licitè furari, ut necessitati subueniat.

* In decretalib', lib. 5. ti. 18 c. 3. & incipit, Si qs propter.

¶ 3 Præterea, Homo debet diligere proximum, sicut seipsum. Sed non licet furari ad hoc q̄ aliquis per eleemosynam proximo subueniat: ut † August. dicit in lib. contra mendacium. Ergo etiam non licet furari ad subueniendum propriæ necessitati.

† li. 2 c. 6. ad finem, tom. 5.

† ca. 7. in medio, t. 4

SED CONTRA est, q̄ in necessitate sunt omnia cōia. & sic non vr̄ esse peccatum, si aliquis rem alterius accipiat propter necessitatem sibi factam communem.

RESPONDEO dicendū, q̄ ea quæ sunt iuris humani, non pñt derogare iuri naturali, uel iuri diuino. Scd'm autē naturalem ordinem ex diuina prouidētia institutum, res inferiores sunt ordinatæ ad hoc, q̄ ex his subueniatur hominū necessitati. & ideo per rerum diuisionem, & appropriationem ex iure humano procedenté non impeditur, quin hominis necessitati sit subueniendum ex huiusmodi rebus. Et ideo res, quas aliqui superabundāter habent, ex naturali iure debent pauperum sustentationi. Vñ * Ambr. dicit, & hētur in Decretis distinctione quadragesimaseptima: Esurientiū panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, qđ tu recludis: miserorū redemptio, & absolutio est pecunia, quā tu in terram defodis. Sed quia multi sunt necessitaté patientes, & non pōt ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vniuscuiusq; dispensatio propriarū rerū, ut ex eis subueniat necessitate patientibus. Si tamen adeo sit euidens & urgens necessitas, ut manifestum sit instanti necessitati de rebus occurrentibus esse subueniendum (puta cùm imminet personæ periculum, & aliter subueniri nō potest) tunc licitè potest aliquis ex rebus alienis suæ necessitati subuenire, siue manifestè, siue occultè sublatis, nec hoc propriè habet rationem furti, uel rapinæ.

Ambr. in ser. 81. nō procul à fine, to 3. Et habet dist. 47. c. Sicut ij.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Decretalis illa loquitur in casu, in quo non est urgens necessitas.

AD SECVNDVM dicendum, quòd uti re aliena occultè accepta in casu necessitatis extremæ, non habet rationem furti, propriè loquendo: quia per talem necessitatem efficitur suum id, quod quis accipit ad sustentandam propriam vitam.

AD TERTIVM dicendum q̄ in casu similis necessitatis etiam potest aliquis occultè rem alienam accipere, ut subueniat proximo sic indigenti.

375

ARTICVLVS VIII.

Vtrum rapina possit fieri sine peccato.

AD OCTAVVM sic procedit. Vr, q̄ rapina possit fieri sine peccato. Præda enim per violentiam accipitur, quod vr̄ ad rationem rapinæ pertinere sm * prædicta. Sed prædam accipere ab hostibus licitum est. Dicit enim † Ambr. in lib. de Patriarchis, Cùm præda fuerit in potestate uictoris decet militarem disciplinam, ut regi seruentur omnia, scilicet ad distribuendum. Ergo rapina in aliquo casu est licita.

Art. 4 huius q. 66. † Lib. 1. de Abrahā, c. 3. à med. tom. 4.

¶ 2 Præterea, Licitū est auferre ab aliquo id, qđ non est eius. Sed res quas infideles hēnt nō sunt eorū. Dicit enī Aug. in epistola ad * Vincentium Donatistam: Res falsò appellatis uestras, quas nec iustè possidetis, & sm leges terrenorum regum amittere iussi estis. Ergo vr̄, q̄ ab infidelibus aliquis licitè rapere possit.

Epist. 48. in 2 pagina ante finem epist. tom. 2.

¶ 3 Præterea, Terrarū principes multa à suis subditis violenter extorquent, quod vr̄ ad rationem rapinæ pertinere. Graue autem uidetur dicere q̄ in hoc peccent, quia sic ferè omnes principes damnarentur. Ergo rapina in aliquo casu est licita.

SED CONTRA est, q̄ de quolibet licitè accepto pōt fieri Deo sacrificium, uel oblatio. Non autē potest fieri de rapina, sm illud Isa. 61. Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocaustum. Ergo per rapinam aliquid accipere non est licitum.

RESPONDEO dicendū, q̄ rapina quandā violentiam, & coactionem importat, per quam cōtra iustitiam alicui aufertur quod suum est. In societate autē hominū nullus habet coactionē, nisi per publicam potestatem. Et ideo quicunq; per uiolentiam aliquid alteri aufert, si sit priuata persona, non utens publica ptāte, illicitè agit, & rapinā committit, sicut patet in latronibus. Principibus uero potestas publica committitur ad hoc, q̄ sint iustitiæ custodes. Et ideo non licet eis uiolentia, & coactione uti, nisi sm iustitiæ tenorem: & hoc uel contra hostes, pugnādo, uel contrà ciues malefactores, puniendo. Et quod per talem uiolentiam aufertur, non habet rationem rapinæ, cùm non sit contra iustitiam. Si verò contra iustitiam aliqui per publicam potestatem violenter abstulerint res aliorum, illicitè agunt, & rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ circa quædam distinguendū est. Quia si illi, q̄ deprædantur hostes, habeant bellum iustum, ea quæ per uiolentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur. Et hoc non habet rationem rapinæ. Vnde nec ad restitutionem tenentur. Quamuis possint in acceptione prædæ iustum bellum habentes, peccare per cupiditatem ex praua intentione, si scilicet non ppter iustitiam, sed propter prædam principaliter pugnent. Dicit enim * Augu. in lib. de uerbis Domini, q̄ propter prædam militare peccatum est. Si uero illi, qui prædam accipiunt, habeant bellum iniustum, rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur.

Sermo. 19 circa prin. to 10. Et habet 23 q. 1 c. Militare.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ intantum aliqui infideles res suas iniustè possident, inquantum eas sm leges terrenorum principum amittere iussi sunt: &

ideo

Ideo ab eis possunt per violentiam subtrahi, non priuata auctoritate, sed publica.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ si principes à subditis exigant quod eis ſm iustitiã debetur, ꝓp bonum cõe conseruandum, etiã si violentia adhibeatur, nõ est rapina. Si vero aliquid principes indebite extorqueant per violentiã, rapina est, sicut & latrociniũ. Vñ dicit * Aug. in 4. de Ciuit. Dei, Remota iustitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia? quia & latrocinia qd sunt, nisi parua regna? Et Ezech. 22. dr: Principes ei⁹ in medio eius quasi lupi rapientes prædã. Vñ & ad restitutionẽ tenẽtur, sicut & latrones. Et tãto grauius peccãt, quàm latrones, quanto periculosius & cõius contra publicam iustitiam agunt, cuius custodes sunt positi.

Lib. 4. c. 4. in princi. to 5.

376

ARTICVLVS IX.

Vtrum furtum sit grauius peccatum, quàm rapina.

AD NONVM sic proceditur. Vr, q̃ furtum sit grauius peccatum, q̃ rapina. Furtũ enim super acceptionem rei alienæ habet adiunctam fraudem & dolum, quod non est rapina. Sed fraus & dolus de se habent rationem peccati, vt supra* habitũ est. Ergo furtum videtur esse grauius peccatũ, quàm rapina.

¶ 2 Præterea. Verecundia est timor de turpi actu, vt dr̃ in 4. † eth. Sed magis verecundantur hoïes de furto, quàm de rapina. Ergo furtum est turpius, q̃ rapina.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquod peccatũ pluribus nocet, tanto grauius esse vr̃. Sed per furtum potest nocumentum inferri & magnis & paruis. Per rapinã autem solum impotentibus, quibus potest violentia inferri. Ergo grauius videtur esse peccatum furti, q̃ rapinæ.

SED CONTRA est, quod secundum leges grauius punitur rapina, quàm furtum.

RESPONDEO dicendũ, q̃ rapina, & furtũ habẽt rationem peccati, sicut supra* dictũ est, propter inuoluntariũ, quod est ex parte eius cui aliqd aufertur, ita tamen q̃ in furto est inuoluntarium per ignorantiam, in rapina autẽ est inuoluntariũ per violentiam. Magis est autẽ aliquid inuoluntariũ per violentiam, q̃ per ignorantiam, quia violentia directius opponitur voluntati, q̃ ignorantia. Et ideo rapina est grauius peccatum, quàm furtum. Est & alia ratio, quia per rapinam non solum infertur alicui damnum in rebus, sed etiã vergit in quandam personæ ignominiam, siue iniuriã. Et hoc præponderat fraudi, vel dolo, quæ pertinent ad furtum. Vnde patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ homines sensibilibus inhærentes, magis gloriantur de virtute exteriori, quæ manifestatur in rapina, quàm de virtute interiori, quæ tollitur per peccatum. Et ideo minus verecũdantur de rapina, quàm de furto.

AD TERTIVM dicendum, q̃ licet pluribus possit noceri per furtum, quàm per rapinam, tamẽ grauiora nocumẽta possunt inferri per rapinam, q̃ per furtum. Vnde etiam ex hoc rapina est detestabilior.

Infrà q. 73 art. 3. ad 2. Et q. 116. art. 2. ad 1. Et q. 114. art. 2. ad 4. * q. 55 art. 4 & 5. † Lib. 4. c. 9. to. 5.

Ar. 4. & 6.

QVÆSTIO LXVII.

De oppositis vitiis commutatiuæ iustitiæ, & primò de iniustitia iudicis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis commutatiuæ iustitiæ, quæ consistunt in verbis, quibus læditur proximus. Et primo, de his quæ pertinent ad iudicium: secundò, de nocumentis verborum, quæ fiunt extra iudicium.

¶ Circa primũ quinque cõsiderãda occurrũt. Primò quidẽ, de iniustitia iudicis in iudicãdo: secũdo, de iniustitia accusatoris in accusando: tertiò, de iniustitia ex parte rei in sua defensione: quarto de iniustitia testis in testificãdo: quintò, de iniustitia aduocati in patrocinãdo.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum aliquis possit iuste iudicare eum, qui non est sibi subditus.

¶ Secundo, vtrum liceat iudici iudicare contra veritatem, quam nouit, propter ea, quæ sibi proponuntur.

¶ Tertio, vtrũ iudex possit aliquem iustè condemnare non accusatum.

¶ Quarto, vtrum licitè possit pœnam relaxare.

QVÆSTIONIS LXVII.

De iudicis iniustitia,

Quadripartito distributæ.

AXIOMA.

1 Non licet iudici neque de 1 eo, qui ipsi subiectus 3 non est, neque de 3 illo qui à nemine est accusatus, 4 sententiam pronuntiare. Neque 4 cuius Iudici, sed supremo duntaxat (idque accedente illius, qui est iniuriam passus, consensu) reo iam condemnato, 2 pœnam remittere conceditur. 2 Peccaret quoque Iudex si propriam priuatamq; veritatis cognitionem, contra probationes & allegationes, in sententia ferenda, sequeretur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quis possit iustè iudicare eum, qui non est sibi subiectus.

377

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q̃ aliquis possit iustè iudicare eum, qui non est sibi subditus. Dicitur enim Dani. 13. q̃ Daniel seniores de falso testimonio conuictos, suo iudicio condemnauit. Sed illi seniores non erant subditi Danieli: quinimo ipsi erant iudices populi. ergo aliquis potest licitè iudicare sibi non subditum.

¶ 2 Præterea, Christus nõ erat alicuius hominis subditus, quinimo ipse erat rex regum & dominus dominantium. Sed ipse exhibuit se iudicio hominis. Ergo videtur, quod aliquis licite possit iudicare aliquem, qui non est subditus eius.

¶ 3 Præterea, Secundum iura quilibet sortitur forũ secundum rationem delicti. Sed quandoque ille, qui delinquit, non est subditus eius, ad quem pertinet forũ illius loci, puta cum alterius est diœcesis, vel cum est exemptus. Ergo videtur, quòd aliquis possit iudicare eum, qui non est sibi subditus.

SED CONTRA est, quòd * Greg. dicit sup illud Deut. 23. Si intraueris segetẽ, &c. Falcẽ iudicij mittere non potest in eã rem, quæ alteri videtur esse commissa.

RESPONDEO dicendũ, q̃ sententia iudicis est quasi quædam particularis lex in aliquo particulari facto. Et ideo sicut lex generalis debet habere vim coactiuam, vt patet per * Philos. in 10. Ethic. ita etiã & sententia iudicis debet habere vim coactiuam, per quam constringatur vtraque pars seruandam sententiam iudicis, alioquin iudicium non esset efficax. Potestatẽ autem coactiuã nõ habet licitè in rebus humanis, nisi ille, qui fungitur publica ptãte. Et qui ea funguntur, superiores reputantur respectu eorum, in quos sicut in subditos, ptãtem accipiunt, siue habeant ordinariam, siue per cõmissionẽ. Et ideo manifestum est, q̃ nullus potest iudicare aliquẽ, nisi sit aliquo modo subditus eius, vel per cõmissionem, vel per potestate ordinariã.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Daniel accepit potestatẽ ad iudicandũ illos seniores quasi cõmissam ex instinctu diuino. Quod signat q̃ hoc, qđ ibidem dicitur: Quod suscitauit Dñs spiritum pueri iunioris.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ in rebus humanis aliqui propria sponte possunt se subijcere aliorũ iudicio, quamuis nõ sint eis superiores, sicut patet in his, qui cõpromittunt in aliquos arbitros. Et inde est, q̃ necesse est arbitrium pœna vallari, quia arbitri qui nõ sunt superiores, non habent de se plenã potestatẽ coer-

Sup. q. 60. art 6. & 4. Sent. 17 q. 1 art. 3. q. 1. & Sent. 48. q. 1. art. 1. cor.

Refert 6. q. 3. c. Scriptum est.

Lib 10 c. vlt. to. 5.

cendi. Sic ergo & Christus propria sponte, humano iudicio se subdidit: Sicut etiam & * Leo Papa se iudicio imperatoris subdidit.

Habet' 2 q.7 c Nos si incompetenter.

AD TERTIVM dicendum, quod Episcopus, in cuius dioecesi aliquis delinquit, efficitur superior eius ratione delicti, etiam si sit exemptus, nisi fortè delinquat in re aliqua exempta, puta in administratione bonorũ alicuius monasterij exempti. Sed si aliquis exemptus committat furtum, vel homicidium, vel aliquid huiusmodi, potest per ordinarium iustè condemnari.

378

ARTICVLVS II.

Vtrum iudici liceat iudicare contra veritatem, quam nouit, propter ea quæ in contrarium proponuntur.

Sup. q 64. ar. 6. ad 3. & 4. di 17 q. 1. art 2. q 4. ad 2. & 3. Et quol. 5 ar. 15. ad 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. quod iudici non liceat iudicare contra veritatem, quam nouit, propter ea quæ in contrarium proponuntur. Dicitur enim Deut 17. Venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tẽpore, quæresq; ab eis qui iudicabunt tibi, iudicij veritatem Sed quandoque aliqua proponuntur contra veritatẽ, sicut cùm aliquid per falsos testes probatur. Ergo non licet iudici iudicare secundum ea quæ proponũtur, & probantur contrà veritatem, quam ipse nouit.

¶ 2 Præterea, Homo in iudicando debet diuino iudicio conformari: quia Dei iudiciũ est, vt dicitur Deut. 1. Sed iudicium Dei secundum veritatem, vt dicitur Roma. 2 Et Isa. 11. prædicitur de Christo: Non secundũ visionem oculorum iudicabit, neq; secundum auditũ aurium arguet, sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Ergo iudex nõ debet secundum ea quæ coram ipso probantur, sententiam ferre contra ea, quæ ipse nouit.

¶ 3 Præterea, Idcirco in iudicio probationes requiruntur, vt fides fiat iudici de rei veritate. Vñ in his quæ sunt notoria, nõ requiritur iudicialis ordo, fm illud 1. ad Tim 5. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, pcedẽtia ad iudiciũ. Si ergo iudex p se cognoscat veritatem, non debet attendere ad ea quæ probantur, sed sententiã ferre secundum veritatem, quam nouit.

¶ 4 Præterea, Nomen conscientiæ importat applicationem scientiæ ad aliquid agibile, vt in 1.* habitũ est. Sed facere contra scientiam est peccatum. Ergo iudex peccat, si sententiam ferat secundum allegata contra conscientiam veritatis, quam habet.

1. 1. q 79. art. 13.

SED CONTRA est, quod † Aug. dicit sup Psalterium; Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, sed secundum leges, & iura pronuntiat Sed hoc est iudicare secundum ea, quæ in iudicio proponuntur, & probãtur. Ergo iudex debet secundum huiusmodi iudicare, & non secundum proprium arbitrium.

† Amb. in Ps. 118 ser 20 versu 4 ante mediũ, to. 4. Augus de ver. relig. c. 31. to. 1.

RESPONDEO dicendũ, quod sicut * dictum est, iudicare pertinet ad iudicẽ secundum quod fungitur publica potestate. Et ideo informari debet in iudicando, non fm id quod ipse nouit tanquam priuata persona, sed secundum id quod sibi innotescit tanquã personæ publicæ. Hoc autem innotescit sibi, & in communi, & in particulari: in communi quidem per leges publicas, vel diuinas, vel humanas, contra quas nullas probationes admittere debet, in particulari autem negotio aliquo per instrumenta, & testes, & alia hmõi legitima documenta, quæ debet sequi in iudicando magis, quam id quod ipse nouit tanquam priuata psona. Ex quo tamen ad hoc adiuuari potest, vt districtius discutiat probationes inductas, vt possit earum defectum inuestigare. Quod si eas non possit de iure repellere, debet, sicut * dictum est, eas in iudicando sequi.

art. præc. & sup. q 60. ar 2, 5. & 6.

In isto ar.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod ideo præmittitur in illis verbis de quæstione iudicibus facienda, vt intelligatur quod iudicare debẽt iudices veritatem secundum ea, quæ fuerunt sibi proposita.

AD SECVNDVM dicendum, quod Deo competit iudicare secundum propriam potestatẽ. Et ideo in iudicando informatur secundum veritatem, quam ipse cognoscit, non secundum hoc, quod ab alijs accipit. Et eadem ratio est de Christo, qui est verus Deus, & homo. Alij autem iudices non iudicant secundum propriam potestatem, & ideo non est similis.

AD TERTIVM dicendũ, quod Apostolus loquitur in casu qñ aliquid non solũ est manifestum iudici, sed sibi & alijs, ita quod reus nullo modo crimen inficiari potest, vt in notorijs, se statim ex ipsa euidentia facti cõuincitur, si autẽ sit manifestum iudici, & non alijs; vel alijs, & non iudici, tunc est necessaria iudicis discussio.

AD QVARTVM dicendũ, quod homo in his quæ ad propriam personã ptinent debet informare cõscientiam suam ex propria scientia. Sed in his quæ ptinent ad publicam potestatẽ, debet informare cõscientiam suam fm ea quę in publico iudicio sciri possunt, &c.

ARTICVLVS III.

379

Vtrum iudex possit aliquem condemnare, etiam si non sit aliquis accusator.

Opusc. 19 ca. 3. fine.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr. quod iudex possit aliquem iudicare, etiam si non sit aliqs accusator Humana eñ iustitia deriuatur a iustitia diuina. Sed Deus peccatores iudicat, etiam si nullus sit accusator. Ergo videtur, quod homo possit in iudicio aliquem condẽnare, etiam si non adsit accusator.

¶ 2 Præterea, Accusator requirit in iudicio ad hoc, quod deferat crimen ad iudicem, sed quandoque potest crimen ad iudicem deuenire alio modo, quàm per accusationem, sicut per denuntiationem, vel per infamiã, vel etiam si ipse iudex videat. Ergo iudex potest aliquem condemnare absque accusatore.

¶ 3 Præterea, Facta sanctorũ in Scripturis narrantur quasi quædam exemplaria humanæ vitæ. Sed Daniel simul fuit accusator & iudex cõtra iniquos senes, vt patet Daniel. 13. ergo nõ est cõtra iustitiã si aliqs aliquẽ condemnet tanquam iudex, & ipsemet accusator.

SED CONTRA est, quod 1 ad Cor 5. * Amb exponens sniam Apostoli de fornicatore, dicit, quod iudicis non est sine accusatore damnare, quia Dñs Iudã, cùm fuisset fur, quia non est accusatus, minimè abiecit.

1 ad Cor. 5. to. 5. Habetur 23. q 4 c Si qs potestatẽ.

RESPONDEO dicendũ, quod iudex est interpres iustitiæ. Vnde sicut * Philos dicit in 5 Ethic homines ad iudicem confugiunt, sicut ad quandam iustitiã animatam. Iustitia autem, sicut suprã dictum est, non est ad seipsum, sed ad alterum. Et ideo oportet, quod iudex inter aliquos duos diiudicet. Quod quidẽ fit, cùm vnus est actor, & alius est reus. Et ideo in criminibus nõ potest aliquem iudicio condẽnare iudex, nisi habeat accusatorem, fm illud Actor 25. Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem priusquam his qui accusãtur, præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat ad abluenda crimina, quæ ei obijciũtur.

Lib 5 c. 4. parũ ante med. to. 5. † q 58. ar 2

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deus in suo iudicio vtitur conscientia peccantis, quasi accusatore, fm illud Rom 2. inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium. Vel etiam euidentia facti, quantum ad ipsum, secundum illud Genes 4 Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod publica infamia habet locũ accusatoris. Vnde super illud Genes 4 Vox sanguinis fratris tui &c dicit gl. Euidentia perpetrati sceleris, accusatore nõ eget In denuntiatione vero, sicut supra * dictum est, non intenditur punitio peccãtis, sed emendatio. Et ideo nihil agit contra eũ, cuius peccatũ denuntiatur, sed pro eo, & ideo nõ est ibi necessarius accusator. Pœna aũt infertur propter rebellionẽ ad Ecclesiam, quæ, quia est manifesta, tenet locum accusatoris. Ex eo autem, quod ipse iudex videt, non potest procedere ad sententiam ferendam, nisi secundum ordinem publici iudicij, quod tenet locũ accusatoris.

q. 33. ar. 7.

AD

AD TERTIVM dicendum, quod Deus in suo iudicio procedit ex propria notitia veritatis, nō aūt homo, vt supra * dictū est. Et ideo homo nō potest simul esse accusator, & testis, & iudex, sicut Deus. Daniel autem accusator fuit simul & iudex, quasi diuini iudicij executor, cuius instinctu mouebatur, vt * dictum est.

art. præc.

art. 1. ad 1.

380

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iudex licite possit pœnam relaxare

2 q. 46. ar. 2. ad 3. Et dist. 43. q. 2. ar. 2. ad 5. & 4. dist. 46. q. 3. ar. 2. q. 2. & q. 2. ar. 1. q. 3. ar. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod iudex licitè possit pœnam relaxare. Dr n. Iac. 2. Iudiciū sine misericordia ei, qui nō facit misericordiam. Sed nullus punitur p̄p hoc, quod non facit illud, quod licitè facere nōn potest. Ergo quilibet iudex potest licitè misericordiam facere relaxando pœnam.

¶ 2 Præterea, iudicium humanum debet imitari iudiciū diuinū. Sed Deus pœnitētibus relaxat pœnā, quia nō uult mortē peccatoris, ut dr̄ Ezech. 18. Ergo etiam homo iudex potest pœnitenti licitè relaxare pœnam.

¶ 3 Præterea, Vnicuique licet facere, quod alicui prodest & nulli nocet. Sed absoluere reū à pœna, p̄dest ei, & nulli nocet. Ergo iudex licitè pōt reū à pœna absoluere.

SED CONTRA est, quod dr̄ Deut. 13. de eo qui persuadet seruire dijs alienis, nō parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eū, sed statim interficies eū. Et de homicidia dr̄ Deut. 19. Morietur, nec misereberis eius.

ar. 2. & 3.

RESPONDEO dicendū, quod sicut ex* dictis patet, duo sunt, quantū ad propositū pertinet, circa iudicem cōsideranda, quorum unū est, quod ipse habet iudicare inter accusatorem & reū; aliud autem est, quod ipse non fert iudicii sntiam, quasi ex propria, sed quasi ex publica ptā e. Dupici ergo ratione impeditur iudex, ne reū à pœna absoluere possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quandoque pertinet, ut reus puniatur, puta p̄p aliquā iniuriā in ipsum cōmissam, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius iudicis, qa quilibet iudex tenetur ius suum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte reipublicæ, cuius ptāte fungitur, ad cuius bonum pertinet, quod malefactores puniantur. Sed tñ quantum ad hoc, differt inter inferiores iudices & supremū iudicem, s. principem, cui est plenariè potestas publica cōmissa. Iudex n. inferior nō habet potestatem absoluendi reum à pœna contra leges à superiore sibi impositās. Vnde super illud Ioā. 19. Non haberes aduersum me potestatem ullam, dicit Aug.* Talem Deum dederat Pilato potestatem, ut esset sub Cæsaris potestate, ne ei omnino liberū esset accusatū absoluere. sed princeps qui habet plenariam potestatem in republica, si ille qui passus est iniuriam, velit eā remittere, poterit reum licitè absoluere, si hoc publicæ utilitati viderit non esse nociuum.

Trac. 116. parum à med. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod misericordia iudicis habet locū in his, quæ arbitrio iudicis relinquuntur, in quibus boni uiri est, ut sit diminutiuus pœnarum, sicut Phil. dicit in 5. * Eth. In his autem, quæ sunt determinata secundum legem diuinam, vel humanam, non est suum misericordiam facere.

lib. 5. c. 10. circa finē to. 5.

AD SECVNDVM dicēdum, quod Deus habet supremā potestatem iudicādi, & ad ipsum pertinet quicquid contra aliquē peccatur. Et iō liberum ei est pœnam remittere, præcipuè cū peccato ex hoc pœna maximè debeatur, quod est contra ipsum, non tamen remittit pœnam, nisi secundum quod decet suam bonitatem, quæ est omnium legum radix.

AD TERTIVM dicēdū, quod iudex si inordinatè pœnā remitteret, nocumentū inferret & communitati, cui expedit, ut malefacia puniantur, ad hoc, quod peccata uitentur. Vnde Deut. 13. post pœnā seductoris subditur. Vt oīs Israel audiens timeat, & nequaquā ultra faciat quippiam huius rei simile. Nocet et personæ cui est illata iniuria, quæ recompensationem accipit per quandam restitutionem honoris in pœna iniuriantis.

QVÆSTIO LXVIII.

De pertinentibus ad iniustam accusationem, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de his, quæ pertinent ad iniustam accusationem.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum homo accusare teneatur.

¶ Secundo, vtrum accusatio sit facienda in scriptis.

¶ Tertio, quomodo accusatio sit uitiosa.

¶ Quarto, qualiter male accusantes sint puniendi.

QVAESTIONIS LXVIII.

De accusatione, quando, & quomodo fieri debeat,

Quadrifariam distributæ,

AXIOMA.

1 *Nemo quempiam accusare debet,* 1 *nisi de tali crimine, quod & ad reipublicæ detrimentum* 4 *vergat, & in iudicio probari possit.* 4 *Talionis enim pœna illi est constituta, qui rerum obiecti criminis conuincere nequeat. Vt autem legitimè,* 2 *& ritè procedat accusatio,* 2 *scripto peragi, &* 3 *à* 3 *calumnia, præuaricatione & tergiuersatione, quæ sunt ipsius exitiales pestes, quàm remotissima esse debet.*

381

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo teneatur ad accusandum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod homo non teneatur ad accusandū. Nullus. n. excusatur ab impletione diuini præcepti p̄p peccatū, qa iam ex suo peccato cōmodū reportaret, sed aliqui p̄p peccatū redduntur inhabiles ad accusandum, sicut excommunicati, infames, & illi qui sunt de maioribus criminibus accusati, priusquā innoxij demonstrentur: ergo homo non tenetur ex præcepto diuino ad accusandū.

¶ 2 Præterea, Oē debitum ex charitate depēdet, quæ est finis præcepti. Vnde dicitur Rom. 13. Nemini quicquā debeatis, nisi vt inuicem diligatis, sed illud quod est charitatis, homo debet omnibus maioribus & minoribus, subditis & prælatis. Cum ergo subditi nō debeant prælatos accusare, nec minores suos maiores, ut per plura capitula probatur, * 2. q. 7. videtur, quod nullus ex debito teneatur accusare.

2. q. 7. per multa c.

¶ 3 Præterea, Nullus tenetur cōtra fidelitatē agere, quam debet amico, qa nō debet alteri facere, quod sibi non uult fieri. Sed accusare aliquē quādoque est cōtra fidelitatē, quam quis debet amico, dicitur. n. Prou. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici commissum: ergo homo non tenetur ad accusandum.

SED CONTRA est, quod dicitur Leu. 5. Si peccauerit anima, & audiuerit uocem iurantis, testisque fuerit, quod aut ipse uidit, aut conscius est, nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam.

RESPONDEO dicēdū, quod sicut supra* dictum est, hæc est dr̄ia inter denuntiationem & accusatiōnē, quod in denuntiatione attenditur emendatio fratris, in accusatione autē attēditur punitio criminis. Pœnæ aūt præsentis uitæ non per se expetuntur, quia nō est hic ultimū retributionis tempus, sed inquantum sunt medicinales conferentes. vel ad emēdationē personæ peccantis, vel ad bonū reipublicæ, cuius quies procuratur per punitionem peccantium. Quorum primum intenditur in denuntiatione, ut* dictum est, sm̄ autem propriā pertinet ad accusationem, & ideo si crimen fuerit tale, quod vergat in detrimentū reipub. tenetur homo ad accusationem, dūmodo sufficienter possit probare,

q. 33. ar. 6. & 7. & q. præc. art. 3. ad secundum.

bare, quod pertinet ad officiũ accusatoris, puta cũ peccatũ alicuius uergit in multitudinis corruptelã corporalẽ, seu spũalem, si autem non fuerit tale peccatum, quod in multitud. nẽ redundet, uel etiã si sufficiẽtem probationem adhibere non possit, non tenetur ad intentandum accusationem, quia ad hoc nullus tenetur, quod non potest debito modo perficere.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ nihil prohibet, per peccatũ reddi aliquẽ impotentiam ad ea, quæ homines facere tenentur sicut ad merẽdũ vitã æternam, & ad assumẽdum ecclesiastica sacra, nec tñ ex hoc homo reportat cõmodum; quinimo deficere ab eis, quæ tenetur facere, est grauissima pœna, quia uirtuosi actus sunt quædam hominis perfectiones.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ subditi prælatos suos accusare prohibentur, qui non affectione charitatis, sed sua prauitate uitam eorum diffamare & reprehendere quærunt. Vel etiam si subditi accusare uolentes fuerint criminosi, ut habetur * 2 q. 7 alioquin si fuerint aliàs idonei ad accusandum, licet subditis ex charitate suos prælatos accusare.

2. qõ 7 c. Clericus, & in seq. tribus c.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ reuelare secreta in malum personæ, est cõtra fidelitatem, non autem si reuelentur pp bonum cõe, quod semper præferendum est bono priuato. Et ideo contra bonum commune, nullum secretum licet recipere. Nec tamen omnino est secretum, quod per sufficientes testes potest probari.

382

ARTICVLVS II.

Vtrum sit necessarium accusationem in scriptis fieri.

4. dist. 19. q. 2. art. 3. q. 1. ad 4. Et dist. 35. ar. 3. ad 6. & quol. 11. ar 13. cor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, q̃ nõ sit necessarium accusationem in scriptis fieri. Scriptura n. adinuenta est ad subueniẽdũ humanæ memoriæ circa præterita. Sed accusatio in præsenti agitur: ergo accusatio scriptura non indiget.

¶ 2 Præterea, * 2 q. 8 dĩ, Nullus absens accusare potest, nec ab aliquo accusari. Sed scriptura ad hoc uidetur esse utilis, ut absentibus aliquid significetur, ut patet per * Aug. 10. de Trin. Ergo in accusatione non est necessaria scriptura, præsertim cum canon dicat, quod per scripta nullius accusatio suscipiatur.

12. q. 8. c. Per scripta.
* lib. 10. c. 1 aliquantulum à prin. to. 3.

¶ 3 Præterea, Sicut crimen alicuius manifestatur per accusationem, ita per denuntiationem. Sed in denuntiatione non est scriptura necessaria. Ergo uidetur, q̃ neque etiam in accusatione.

SED CONTRA est, quod dĩ * 2. q. 8. Accusatorum personæ sine scripto nunquam recipiantur.

2. qõ. 8 c. Accusatorum.

RESPONDEO dicẽdũ, q̃ sicut supra * dictũ est, quãdo in criminibus per modum accusationis agitur, accusator cõstituitur pars, ita quod iudex inter accusatorem, & eũ, qui accusatur, medius cõstituitur ad examẽ iustitiæ in quo oportet, quantum possibile est, sm certitudinẽ procedere. Quia uerò ea, quæ uerbotenus dicuntur, facilè labũtur à memoria, non posset iudici esse certum quid & qualiter dictũ sit, cũ debet proferre sententiam, nisi esset in scriptis redactum. Et ideo rõnabiliter institutum est, ut accusatio, sicut & alia, quæ in iudicio aguntur, redigatur in scriptis.

art. præc. & q. præc. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ difficile est singula uerba (pp eorum multitudinem & uarietatem) retinere cuius signum est, q̃ multi eadẽ uerba audientes si interrogarentur non referrent ea, similiter post modicum tps. Et etiam cum modica uerborum dr̃ia sensum uariet, ideo etiam si post modicum tepus deberet iudex sententiam promulgare, expedit ad certitudinẽ iudicij, ut accusatio redigatur in scriptis.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ scriptura non solũ necessaria est pp absentiam personæ, quæ significat, uel cui est aliquid significandum, sed ẽt propter dilationẽ temporis, ut * dictum est: & ideo cum dicit canon: Per scripta nullius accusatio suscipiatur; intelligendum est ab absẽte, qui per scripta accusationem mittat, non tñ excluditur, quin cũ pñs fuerit necessaria sit scriptura.

ad 1. arg.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ denuntiator nõ obligat se ad probãdũ. Vnde nec punitur, si ꝓbare nequiuerit. Et pp hoc in denũtiatione nõ est necessaria scriptura, sed sufficit si aliquis uerbo denuntiet ecclesiæ, quæ ex officio suo procederet ad fratris emendationẽ.

383

ARTICVLVS III.

Vtrum accusatio reddatur iniusta propter calumniam, præuaricationem, & tergiuersationem.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, q̃ accusatio nõ reddatur iniusta pp calumniã, præuaricationẽ, & tergiuersationem, quia sicut dĩ * 2. q. 3. calumniari est falsa crimina intendere. Sed quãdoque aliquis alteri falsum crimen obijcit ex ignorantia facti, quæ excusat. Ergo uidetur, quod non semper redditur iniusta accusatio, si sit calumniosa.

2. q. 3. c. Si quẽ pœnituerit.

¶ 2 Præterea, * ibidem dĩ q̃ præuaricari est uera crimina abscondere. Sed hoc non uidetur esse illicitum, quia homo non tenetur ad omnia crimina detegẽda, vt supra * dictum est. Ergo uidetur, quod accusatio non redditur iniusta ex præuaricatione.

2. q. 3. c. Si quẽ pœnituerit.
* a. 1. & q. 33. ar. 7.

¶ 3 Præterea, Sicut † ibidẽ dr̃, tergiuersari est in uniuerso ab accusatione desistere. Sed hoc absque iniustitia fieri potest. Dĩ n. * ibidem Si quẽ pœnituerit, criminaliter accusationem, & inscriptionem fecisse de eo qđ probare non poterit, si cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. Ergo accusatio non redditur iniusta per tergiuersationem.

† 2 q. 3. c. Si quẽ pœnituerit.
* loco nũc dicto.

SED CONTRA est quod ibidem * dĩ: Accusatorum temeritas tribus modis detegitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur.

2. q. 3. c. Si quẽ pœnituerit.

RESPONDEO dicẽdũ, q̃ sicut * dictum est, accusatio ordinatur ad bonum cõe, quod intenditur per cognitionem criminis. Nullus aũt debet nocere alicui iniuste, ut bonum cõe promoueat. Et ideo in accusatione, duplici ratione contingit esse peccatũ, uno modo ex eo, quòd aliquis iniuste agit cõtra eum, qui accusatur, crimina falsa ei imponẽdo, quod est calũniari, alio modo ex parte reipublicæ, cuius bonũ principaliter intenditur in accusatione, dum aliquis impedit malitiose punitionẽ peccati. Quod iterũ dupliciter contingit, vno modo fraudem in accusatione adhibẽdo. Et hoc pertinet ad præuaricationẽ, nã præuaricator dr̃ quasi varicator, quia aduersã partẽ adiuuat, prodita causa. Alio mõ totaliter ab accusatione desistendo, quod est tergiuersari. In hoc enim, quod desistit ab hoc, quod cœperat, quasi tergum uertere uidetur.

art. 1 huius qõ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ homo non debet ad accusationẽ ꝓcedere, nisi de re sibi omnino certa, in qua ignorantia facti locum non habeat. Nec tamen qui falsum crimen alicui imponit, calumniatur, sed solũ qui ex malitia in falsã accusationẽ prorumpit. Contingit n. quandoque ex animi leuitate ad accusationem ꝓcedere, quia s. aliquis nimis faciliter credit, qđ audiuit, & hoc temeritatis est. Aliquando aũt ex iusto errore mouetur aliquis ad accusandum, quæ oĩa sm prudentiam iudicis debent discerni, ut non pronunciet, eum calumniatum fuisse, qui ex leuitate animi, uel ex iusto errore in falsam accusationem prorupit.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ non quicunque abscondit uera crimina, præuaricatur, sed solũ q̃ fraudulenter abscondit ea, de quibus accusationem proponit, colludens cum reo, proprias probationes dissimulando, & falsas excusationes admittendo.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ tergiuersari est ab accusatione desistere oĩno, animum accusandi deponẽdo, non qualitercunque, sed inordinatè. Contingit aũt aliquẽ ab accusatione desistere ordinatè absque uitio dupliciter. Vno modo in ipso accusationis processu, si cognouerit esse falsum id, de quo accusauit, & si pari cõsensu se absoluunt accusator & reus. Alio mõ, si princeps,

ceps, ad quem pertinet cura boni cõis, quod per accusationem intenditur, accusationem aboleuerit.

384

ARTICVLVS IIII.

Vtrum accusator, qui in probatione defecerit, teneatur ad pœnam talionis.

4. dist. 41. art. 5. q. 2. ad 2. Et quol. 12. ar. 13. cor.

AD QVARTVM sic procedit. Vr, q accusator, qui in probatione defecerit, non teneat ad pœnã talionis. Contingit n. qñque aliquẽ ex iusto errore ad accusationẽ procedere. in quo casu iudex accusatorẽ absoluit, vt dr̃ * 2 q. 3 Non ergo accusator, qui in probatione defecerit, tenetur ad pœnã talionis.

* 2 q. 3. c. Si quẽ pœnituerit.

¶ 2 Præterea, Si pœna talionis ei, qui iniustè accusat, sit iniũgẽda, hoc erit pp iniuriam in aliquem commissam. Sed non pp iniuriam cõmissam in personã accusati, quia sic princeps non posset hanc pœnã remittere. Nec etiam propter iniuriam illatam in rempublicam, quia sic accusatus nõ posset eũ absoluere. Ergo pœna talionis non debetur ei, qui in accusatione defecerit.

¶ 3 Præterea, Eidẽ peccato nõ debetur duplex pœna, sm illud Naum 1 Non iudicabit Deus bis in idipsum. Sed ille qui in probatione deficit, incurrit pœnã infamiæ, quam et papa non uidetur posse remittere, sm illud * Gelasii papæ: Quanquam animas per pœnitentiã saluare possimus, infamiam tamen abolere non possumus: non ergo tenetur ad pœnam talionis.

Hf 2. q. 3. c. Euphemium.

SED CONTRA est qd *Adrian. papa dicit, Qui nõ probauerit, qd obiecit, pœnã quã intulit, ipse patiat.

Hf 2. q. 3. c. Qui nõ probauerit.

RESPONDEO dicendũ, q sicut supra* dictum est, accusator in cã accusationis cõstituit pars, intẽdẽs ad pœnam accusati. Ad iudicẽ autem pertinet, ut inter eos iustitiæ æqualitatem constituat. Iustitiæ aũt æqualitas hoc requirit, vt nocumentũ quod quis alteri intẽtat, ipse patiatur, sm illud Exod. 21. Oculũ pro oculo, dentem pro dente. Et ideo iustum est, ut ille qui per accusationem aliquem in periculum grauis pœnæ inducit, ipse etiam similem pœnam patiatur.

art. 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q sicut * Phil dicit in 5. Ethic In iustitia non sẽper competit contrapassum simpliciter, quia multũ differt, an aliquis uoluntariẽ, uel inuoluntariẽ alium lædat. Voluntario aũt debetur pœna, sed inuoluntario debetur uenia. Et ideo qñ iudex cognouerit aliquem de falso accusasse non uoluntate nocendi, sed inuoluntariẽ propter ignorantiã ex iusto errore, non imponit pœnam talionis.

lib 5. c. 9. to. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, q ille qui male accusat, peccat & cõtra psonã accusati, & contra rẽpublicã. Vñ pp utrunque punitur. Et hoc est, quod dr̃ Deut. 19. Cũque diligentissime perscrutantes, inuenerint falsum testẽ dixisse cõtra fratrẽ suũ mendaciũ, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, qd ptinet ad iniuriã psonæ. Et postea quãtũ ad iniuriã reipublicæ, subdit. Et auferes malũ de medio tui, vt audientes cæteri timorẽ habeãt, & nequaquã talia audeãt facere. Specialiter tñ psonæ accusati facit iniuriã, si de falso accuset. Et idõ accusatus si innocens fuerit, põt ei iniuriã suã remittere, maximẽ si nõ calũniose accusauerit, sed ex animi leuitate. si uerõ ab accusatione innocentis desistat pp aliquã collusionẽ cũ aduersario, facit iniuriã reipublicæ. Et hoc nõ põt ei remitti ab eo, qui accusatur, sed põt ei remitti p principem, qui curã reipublicæ gerit.

AD TERTIVM dicendũ, q pœnam talionis meretur accusator in recõpensatione nocumenti, qd proximo inferre intentat. Sed pœna infamiæ ei debetur pp malitiã ex qua calũniosẽ alium accusauit. Et quandoque quidẽ princeps remittit pœnã, & nõ abolet infamiam. Qñque aũt etiã infamiam abolet. Vnde & papa potest infamiam abolere. Et quod dicit* Papa Gelasius, Infamiã abolere non possumus, intelligendũ est de infamia facti, uel quia eam abolere aliquando non expedit, vel etiam loquitur de infamia irrogata per iudicem ciuilem, sicut dicit † Gratianus.

loco citato in arg.

Ibidem.

QVAESTIO LXIX.

De vitijs contra iustitiam ex parte rei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de peccatis, quæ sunt contra iustitiam ex parte rei.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum peccet aliquis mortaliter, veritatem negando, per quam condemnaretur.

¶ Secundo, utrum liceat alicui se calumniosè defendere.

¶ Tertio, vtrum liceat alicui iudicium subterfugere, appellando.

¶ Quarto, vtrum liceat alicui condemnato per uiolentiam se defendere, si adsit facultas.

QVÆSTIONIS LXIX.

De rei seu accusati iniustitia, In quatuor partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *Quemadmodum 1 Iudici 2 sciscitanti nunquam* 2 *mendacium licet obtrudere, sed aut veritatem, aut nihil respondere oportet. (veritatem quidem, quando qua sui sunt officij interrogat iudex: Nihil verò quando muneris sui atque functiones limites sciscitando transgreditur) Sic à 3 iudice rectè, & fideliter suo fungente officio, ad alium iudicem moræ protrahendæ caussa, reo appellare* 4 *nunquam licet, neque se contra 4 iudicem, à quo iusta capitis sententia lata sit, defendere. Si verò iudex quempiam reum iniustè grauasset, appellatio ab eo ad alium iudicem, & si iniquè capitis condemnasset, contra illum, ut contra latronem vi opprimentem, defensio licita, atque permissa foret.*

ARTICVLVS PRIMVS.

385

Vtrum absque peccato mortali possit accusatus ueritatem negare, per quam condemnaretur.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q absque peccato mortali possit accusatus ueritatẽ negare, p quã condẽnaretur Dicit n.* Chrys No tibi dico, ut te probas in publicũ, neque apud aliũ accuses: sed si ueritatẽ confiteretur in iudicio accusatus, seipsũ pderet, & accusaret No ergo tenetur ueritatẽ dicere, & ita non peccat mortaliter, si in iudicio mentiatur.

4. dist. 17. q 3. art. 1. q 2. ad 1. & 3. & distin. 19. q. 2. art. 3 q. 1. ad 5. & q. 2. cor.

¶ 2 Præterea, Sicut mendaciũ officiosũ est, quando aliquis mẽtitur, ut aliũ a morte liberet, ita mẽdacium officiosum esse vr, qñ aliquis mentitur, ut se liberet a morte: quia plus sibi tenetur, q̃ alteri. Mendacium autem officiosum non ponitur esse peccatum mortale, sed ueniale. Ergo si accusatus ueritatem in iudicio neget, ut se a morte liberet, non peccat mortaliter.

* Chryso. ho. 31. ad Hebræos, à medio, to. 4.

¶ 3 Præterea, Oẽ peccatũ mortale est contra charitatẽ, ut supra* dictum est. Sed quod accusatus mentiatur excusando se a peccato sibi imposito, non contrariatur charitati, neque quantum ad dilectionem Dei, neque quantum ad dilectionem proximi. Ergo huiusmodi mendacium non est peccatum mortale.

q. 24. art. 12.

SED CONTRA, Oẽ quod est contrãrium diuinæ gloriæ, est peccatum mortale, quia ex præcepto tenemur omnia in gloriam Dei facere, ut patet 1. ad Corinth. 10. Sed quod reus id quod contra se est, confitetur, pertinet ad gloriam Dei, ut patet per illud, quod Iosue dixit ad Achã, Fili mi ad gloriam Domino Deo Israel, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas, ut habetur Iosue 7. Ergo mentiri ad excusandum peccatum, est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendũ, quod quicunque facit contra debitum iustitiæ, mortaliter peccat, sicut supra * dictum est. Pertinet aũt ad debitũ iustitiæ, quod aliquis obediat suo superiori in his, ad quæ ius prælationis se extendit. Iudex autem, ut supra * dictum est, superior est respectu eius, qui iudicatur. Et ideo ex debito tenetur accusatus iudici ueritatem exponere, quam ab eo sm formam iuris exigit. Et ideo si confiteri noluerit ueritatem, quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negauerit, mortaliter peccat. Si uerò iudex hoc exquirat, quod non potest, secundum ordinem iuris non tenetur ei accusatus respondere. Sed potest, vel per appellationem, vel aliter licitè subterfugere: mendacium tamen dicere non licet.

q.59.ar.4.

q.67.ar.1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod quando aliquis, secundum ordinem iuris à iudice interrogatur, nõ ipse se prodit: sed ab alio proditur, dum ei necessitas respõdendi imponitur per eum cui obedire tenetur.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod mentiri ad liberandum aliquem à morte cum iniuria alterius, non est mendacium simpliciter officiosum, sed habet aliquid de pernicioso admixtum. Cum autem aliquis mentitur in iudicio ad excusationem sui, iniuriam facit ei, cui obedire tenetur, dum sibi denegat quod ei debet, scilicet confessionem ueritatis.

AD TERTIVM dicendũ, quod ille, qui mentitur in iudicio, se excusando, facit & contra dilectionẽ Dei, cuius est iudicium, & cõtra dilectionẽ proximi, tum ex parte iudicis, cui debitũ negat, tũ ex parte accusatoris, qui punitur in probatione deficiat. Vñ & in Psal. 140. dicitur Ne declines cor meũ in uerba malitię, ad excusandas excusationes in peccatis. Vbi dicit glos. Hæc est consuetudo impudentium, ut deprehẽsi, per aliqua falsa se excusent. Et * Greg. 22 Mor. exponens illud Iob 31 Si abscondi quasi homo peccatum meum, dicit. Vsitatum humani generis uitium est, & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & conuictum defendendo multiplicare.

lib.22 ca. 13 in principio.

386

ARTICVLVS II.

Vtrum accusato liceat calumniosè se defendere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod accusato liceat calumniosè se defendere. Quia secũdum iura ciuilia in cã sanguinis licitũ est cuilibet aduersarium suum corrumpere. Sed hoc maximè est calumniosè se defendere. Ergo non peccat accusatus in causa sanguinis, si calumniosè se defendat.

Inf. art. 3. cor.

¶ 2 Præterea, Accusator cum accusato colludens, pœnam recipit à legibus constitutam, ut habetur * 2 q 3. Non autem imponitur pœna accusato per hoc, quod cum accusatore colludit. Ergo uidetur, quòd liceat accusato calumniosè se defendere.

2.q.3. c.Si quæ pœnituerit.

¶ 3 Præterea, Prou. 14. dr: Sapiens timet & declinat à malo. stultus autem trãsilit & confidit. Sed illud, quod fit per sapientiam, non est peccatum. Ergo si aliquis qualitercunque se liberet à malo, non peccat.

SED CONTRA est, quod ẽt in causa criminali iusm de calumnia est præstandum, ut habetur * extra, de iuramento calumniæ, inhærentes. Quod non esset, si calumniosè se defendere liceret. Ergo non est licitum accusato calumniosè se defendere.

In decr. lib. 2. tit. 7. c. 1.

RESPONDEO dicẽdũ, quod aliud est ueritatẽ tacere, aliud est falsitatem proponere. Quorum primum in aliquo casu licet: non. n. aliquis tenetur omnem ueritatem cõfiteri, sed illam solum, quam ab eo potest, & debet requirere iudex. sm ordinem iuris: puta cũ præcessit infamia super aliquo crimine, uel aliqua expressa indicia apparuerunt, vel ẽt cum præcessit probatio semiplena. Falsitatẽ tamẽ proponere in nullo casu licet alicui. Ad id aũt quod licitum est, potest aliquis procedere, vel per uias licitas & fini intẽto accõmodas, quod pertinet ad prudẽtiã, vel per aliquas uias illicitas & proposito fini incõgruas, quod pertinet ad astutiã, quæ exercetur per fraudẽ & dolum, ut ex supra * dictis patet. Quorum primum est laudabile, sm uerò, uitiosum. Sic ergo reo qui accusatur, licet se defendere veritatem occultando, quam confiteri nõ tenetur per aliquos cõuenientes modos, puta, quod nõ respõdeat, ad quæ respondere nõ tenetur, hoc aũt non est calũniosè se defendere, sed magis prudenter euadere. Non aũt licet ei vel falsitatem dicere, vel ueritatem tacere, quam confiteri tenetur. Neque etiam aliquam fraudem, uel dolũ adhibere, quia fraus & dolus uim mendacij habent. Et hoc est calumniosè se defendere.

q.55.ar.4. & 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod multa sm leges humanas impunita relinquuntur, quę secundum diuinum iudicium sunt peccata. Sic patet in simplici fornicatione, quia lex humana non exigit ab homine omnimodam uirtutem, quæ paucorum est, & non potest inueniri in tanta multitudine populi, quantum lex humana habet necesse sustinere. Quod autẽ aliquis non uelit aliquod peccatum committere, ut mortem corporalem euadat, cuius periculum in causa sanguinis imminet reo, est perfectæ virtutis, quia omnium terribilium maximè terribile est mors, ut dicitur in 3.° Eth. Et ideo si reus in causa sanguinis corrumpat aduersarium suum, peccat quidem inducendo eum ad illicitum. Non autem huic peccato lex ciuilis adhibet pœnam. & pro tanto licitum esse dicitur.

lib. 3. c. 6. to. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, quod accusator, si colludat cum reo, qui noxius est, pœnam incurrit, ex quo patet, quod peccat. Vnde cum inducere aliquẽ ad peccandum, sit peccatum, uel qualitercunque peccati participem esse, cum Apostolus dicat dignos morte eos, qui peccantibus consentiunt: manifestum est, quod ẽt reus peccat, cum aduersario colludendo, non tamen secundum leges humanas imponitur sibi pœna, propter rationem iam * dictam.

In solutione ad 1.

AD TERTIVM dicendum, quod sapiens non abscondit se calumniosè, sed prudenter.

387

ARTICVLVS III.

Vtrum reo liceat iudicium per appellationem declinare.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod reo non liceat iudicium declinare per appellationẽ. Dicit. n. Apost. Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Sed reus appellãdo, recusat subijci potestati superiori, s. iudici. Ergo peccat.

¶ 2 Præterea, Maius est uinculum ordinariæ potestatis, quàm propriæ electionis. Sed sicut legitur * 2 q. 6. A iudicibus quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. Ergo multo minus licet appellare à iudicibus ordinarijs.

2. q. 6. c. A iudicib°.

¶ 3 Præterea, Illud quod semel est licitum, semper est licitum. Sed non est licitum appellare post decimum diem, neque tertio super eodem. Ergo uidetur, quod appellatio non sit secundum se licita.

SED CONTRA est, quòd Paulus Cæsarem appellauit: ut habetur Act 25.

RESPONDEO dicendũ, quòd dupliciter de causa contingit aliquem appellare. Vno quidem modo, confidentia iustæ causæ, quia uidelicet iniustè à iudice grauatur. Et sic licitum est appellare. Hoc enim est prudenter euadere. Vnde * 2. q. 6 dicitur. Omnis oppressus, liberè sacerdotũ, si uoluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur. Alio modo aliquis appellat causa afferendæ moræ, ne contra eum iusta sententia proferatur. Et hoc est calumniosè se defendere, quod est illicitum, sicut * dictum est. Facit enim iniuriam, & iudici, cuius officium impedit, & aduersario suo, cuius iustitiam quantum potest perturbat. Et ideo sicut dicitur 2. q. 6. omni modo puniendus est, cuius appellatio, iniusta pronunciatur.

2. quęst. 3. c. Ois oppressus.

art. præc.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ potestati inferiori intantū aliquis subijci debet, inquantū ordinē superioris seruat, à quo si exorbitauerit, ei subijci non oportet, puta si aliud iusserit Procōsul, & aliud Imperator, vt patet per * Gl. Rom. 13. Cum autem iudex aliquem iniustè grauat, quantū ad hoc relinquit ordinē superioris potestatis, secundū quā necessitas sibi iustè iudicandi imponitur. Et ideo licitū est ei, qui cōtra iustitiā grauatur, ad directionē superioris potestatis recurrere, appellando, vel ante sententiā, vel post. Et quia non præsumit esse rectitudo, vbi vera fides nō est, ideo non licet Catholico ad infidelē iudicem appellare, ſm illud 2. quæst. 6. * Catholicus qui causam suam siue iustam, siue iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocauerit, excommunicetur. Nam & Apostolus arguit eos, qui iudicio contendebant apud infideles.

Est Aug. serm. 6. de verb. dñi, to. 10.

2. q. 6. cap. Catholicus.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ex proprio defectu, vel negligentia procedit, ꝙ aliquis sua sponte se alterius iudicio subiiciat, de cuius iustitia non cōfidit. Leuis ēt animi esse vr, vt non permaneat in eo quod semel approbauit. Et ideo rōnabiliter denegatur subsidium appellationis à iudicibus arbitrarijs, qui non habent potestatē, nisi ex consensu litigantium. Sed potestas iudicis ordinarij nō dependet ex consensu illius, q eius iudicio subditur, sed ex auctoritate regis, & principis, qui eum instituit. Et ideo contra eius iniustū grauamen lex tribuit appellationis subsidium. Ita ꝙ etiā si sit simul ordinarius, & arbitrarius iudex, potest ab eo appellari, quia videtur ordinaria potestas occasio fuisse, ꝙ arbiter eligeretur, nec debet ad defectum imputari eius, qui consensit in eum sicut in arbitrū, non vt in eum, quem princeps iudicem ordinarium dedit.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ æquitas iuris ita subuenit vni parti, ꝙ altera non grauetur. Et ideo tempus decem dierū concessit ad appellandum, quod sufficiens æstimauit ad deliberādū, an expediat appellare. Si vero non esset determinatū tps, in quo appellare liceret, semp certitudo iudicij remaneret in suspenso, & ita pars altera damnificaretur. Ideo autē non est cōcessum, vt tertiò aliquis appellet super eodem, quia nō est probabile, totiens iudices à recto iudicio declinare.

388

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat condemnato ad mortem se defendere, si possit.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ liceat condemnato ad mortem se defendere, si possit. Illud enim ad quod natura inclinat, semp est licitū, quasi de iure naturali existēs. Sed naturæ inclinatio est ad resistendū corrūpentibus, non solùm in hominibus & aīalibus, sed ēt in insensibilib. rebus. Ergo licet reo condēnato resistere, si pōt, ne tradat in mortē.

¶ 2 Præterea. Sicut aliquis sententiam mortis contra se latam subterfugit resistendo, ita etiam fugiēdo. Sed licitum esse videtur, quòd aliquis se à morte per fugā liberet, secundum illud Eccl. 9. Longè esto ab homine potestatem habente occidendi, & non viuificandi. Ergo etiam licitum est reo resistere.

¶ 3 Præterea, Prouerb. 24. dicitur Erue eos qui ducūtur ad mortem, & eos qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Sed plus tenetur aliquis sibi, quam alteri. Ergo licitum est, ꝙ aliquis condemnatus, seipsum defendat, ne in mortem tradatur.

SED CONTRA est quod dicit Apost. Rom. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & ipse sibi damnationem acquirit. Sed condemnatus, se defendendo, potestati resistit, quantum ad hoc, in quo est diuinitus instituta ad vindictā malefactorum, laudem verò bonorum. Ergo peccat se defendendo.

RESPONDEO dicendū, ꝙ aliquis damnatur ad mortē dupliciter. Vno modo iustè, & sic non licet cōdemnato se defendere. Licitū enim est iudici eū resistentem impugnare. Vnde relinquitur, ꝙ ex parte eius sit bellum iniustū. Vnde indubitanter peccat. Alio modo condemnatur aliquis iniustè, & tale iudiciū simile est violentiæ latronum, secundū illud Ezech. 22. Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem. Et ideo sicut licet resistere latronibus, ita licet resistere in tali casu malis principibus, nisi fortè propter scandalum vitandum, cùm ex hoc aliqua grauius turbatio timeretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ideo hoī data est ratio, vt ea, ad quæ natura inclinat, non passim, sed ſm rōnis ordinē exequatur. Et ideo nō quælibet defensio sui est licita, sed solū q̄ fit cū debito moderamine.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ nullus ita condemnatur, ꝙ ipse sibi inferat mortem, sed ꝙ ipse mortem patiatur. Et ideo non tenetur facere id, vnde mors sequatur, quod est manere in loco, vñ ducatur ad mortem. Tenetur tñ non resistere agenti, quin patiatur, qđ iustum est eum pati. Sicut etiā si aliquis sit condemnatus, vt fame moriatur, non peccat, si cibū sibi occultè ministratū sumat, qa nō sumere, esset seipsū occidere.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ per illud dictum Sapientis non inducitur aliquis ad liberandum aliū à morte contra ordinem iustitiæ, vnde nec seipsum cōtra iustitiam resistēdo, aliquis debet liberare à morte.

QVAESTIO LXX.

De iniustitia ad testis personam pertinente, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de iniustitia pertinente ad personam testis.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum homo teneat ad testimoniū ferendum.
¶ Secundo, vtrum duorū, vel triū testimoniū sufficiat.
¶ Tertio, vtrum alicuius testimonium repellatur absque eius culpa.
¶ Quarto, vtrum perhibere falsum testimonium sit peccatum mortale.

QVÆSTIONIS LXX.

De officio, & iniustitia testium,

In quatuor partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *1 Superiori testimoniū exigenti secundum ordinē iuris de manifesto crimine, cuius infamia ante laborauerit reus, semper debet subditus in iudicio interrogatus veritatē respondere. Si verò is iudex qui testimoniū exigit, superior non sit, ad liberandū quidem innocentem quilibet uel testādo, vel aliter veritatem patefaciendo eniti debet. Aliter nocentē verò damnandum, nemo tali iudici testimoniū petenti obtemperare tenetur. Sed vt verum sit testimonium, siue coram superiore, siue coram alio dicatur indice, summa cura prouidendum, quòd*

4 *4 falsum, lethale sit crimen, vtpote in quo periurij, iniustitiæ, atque mendacij peruersitas inclusa tenetur. Cæterùm de numero & qualitate testium,*

2 *istud habent Christianæ leges, 2 Duorum aut triu testimonium, tametsi demonstrationis certitudinē non obtineat, sufficere tamen ad fidem in iudicio*

3 *faciendam, & 3 productum testem, non modo propter culpam, sed etiam propter conditionem, ætatem, aut aliam quamcunque caussam eneruantem testimonij probabilitatem, repelli posse.*

A R-

389

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo teneatur ad testimonium ferendum.

Inf. art. 3. ad tertiũ. * q. 26. ad n co. 4. Et l. 22. cõt. Fauſt c. 33

AD PRIMVM ſic proceditur. Vĩ, ꝙ homo nõ teneatur ad teſtimonium ferendum. Dicit.n.* Aug. in quæſt. Gen. ꝙ Abrahã dicens de vxore ſua: Soror mea eſt, veritatem celari voluit, non mendacium dici. Sed veritatem celãdo, aliquis à teſtificando abſtinet. ergo non tenetur aliquis ad teſtificandum.

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur fraudulẽter agere. Sed Prouer. 11. dr̃. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis eſt, celat amici commiſſum. Ergo non tenetur homo ſemper ad teſtificãdum, præſertim ſuper his, quæ ſunt ſibi in ſecreto ab amico commiſſa.

¶ 3 Præterea, Ad ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, maxime tenentur clerici & ſacerdotes. Sed clericis, & ſacerdotibus prohibetur ferre teſtimoniũ in cauſa ſanguinis. Ergo teſtificari non eſt de neceſſitate ſalutis.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicit: Qui veritatem occultat, & qui prodit mendaciũ, vterq; reus eſt. Ille, quia prodeſſe non vult, hic quia nocere deſiderat.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ in teſtimonio ferẽdo diſtinguendum eſt, quia aliquando requiritur teſtimonium alicuius, aliquando nõ requiritur. Si requiritur teſtimoniũ alicuius ſubditi auctoritate ſuperioris, cui in his, quæ ad iuſtitiam pertinent, obedire tenet, nõ eſt dubiũ, quin teneatur teſtimoniũ ferre in his, in quibus ſm̃ ordinem iuris teſtimonium ab eo exigitur, puta in manifeſtis, & in his, de quibus infamia præceſſit. Si autem exigitur ab eo teſtimoniũ in alijs, puta in occultis, & de quibus infamia non præceſſit, non tenetur ad teſtificandũ. Si verò requiratur eius teſtimoniũ non auctoritate ſuperioris, cui obedire tenetur, tũc diſtinguendum eſt, quia ſi teſtimoniũ requiratur ad liberandum hominẽ, vel ab iniuſta morte, ſeu pœna quacũque, vel a falſa infamia, vel ab aliquo damno, tunc tenetur homo ad teſtificandum. Et ſi eius teſtimonium non requiratur, tenetur facere quod in ſe eſt, vt veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc poſſit prodeſſe. Dicitur enim in Pſalm 81. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Et Prouer. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortẽ, & Ro. 1 dicitur: Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed etiã qui cõſentiunt facientibus. Vbi dicit* gl. Conſentire, eſt tacere cum poſſis redarguere. Super his vero, quæ pertinent ad condemnationem alicuius, non tenetur aliquis ferre teſtimoniũ, niſi cum a ſuperiori compellitur, ſecundum ordinem iuris. Quia ſi circa hoc veritas occultetur, nulli ex hoc ſpeciale damnum naſcitur. Vel ſi immineat periculum accuſatori, non eſt curandum, quia ipſe in hoc periculum ſponte ſe ingeſſit. Alia autem ratio eſt de reo, cui periculum imminet eo nolente.

Et ẽ gl. Ambroſij in 1 tũ locu, c. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Auguſtinus loquitur de occultatione veritatis in caſu illo, quando aliquis non compellitur ſuperioris auctoritate veritatem propalare, & quando occultatio veritatis eſt nulli ſpecialiter damnoſa.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ de illis, quę homini ſunt commiſſa in ſecreto per confeſſionem, nullo modo debet teſtimoniũ ferre, quia huiuſmodi nõ ſcit vt homo, ſed tanquam Dei miniſter, & maius eſt vinculum ſacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea verò, quæ aliter homi ſub ſecreto cõmittunt, diſtinguendum eſt. Quãdoq; enim ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiã hominis venerint, homo ea manifeſtare tenet, puta ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualẽ, vel corporalẽ, vel in graue damnũ alicuius perſonæ, vel ſi quid aliud eſt huiuſmodi, quod quis propalare tenetur, vel teſtificando, vel denuntiando. Et cõtra hoc debitũ obligari non poteſt per ſecreti cõmiſſum, quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet. Qñq; verò ſunt talia, quæ quis prodere non tenetur, vnde poteſt obligari ex hoc, ꝙ ſibi ſub ſecreto cõmittunt, & tunc nullo mõ tenetur ea prodere, & ex pcepto ſuperioris, quia ſeruare fidẽ eſt de iure naturali. Nihil autẽ põt præcipi homini contra id qđ eſt de iure naturali.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ operari vel cooperari ad occiſionẽ hoĩs non cõpetit miniſtris altaris, vt ſuprà* dictũ eſt. Et ideo ſm̃ iuris ordinẽ compelli non poſſunt ad ferendum teſtimonium in cauſa ſanguinis.

q. 64. art. 4

ARTICVLVS II.

390

Vtrum ſufficiat duorum, vel trium teſtimonium.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vĩ, ꝙ non ſufficiat duorum, vel trium teſtimoniũ. Iudicium enim certitudinẽ requirit. Sed non habetur certitudo veritatis, per dictum duorum teſtiũ. Legitur enim 1. Reg. 21. quòd Naboth ad dictum duorũ teſtium falſo condemnatus eſt. ergo duorum, vel triũ teſtimonium non ſufficit.

¶ 2 Præterea, Teſtimonium ad hoc, ꝙ ſit credibile debet eſſe concors. Sed plerunque duorum, vel triũ teſtimonium in aliquo diſcordat. ergo non eſt efficax ad veritatem in iudicio probandam.

¶ 3 Præterea, * Secunda quæſt 5. dicitur Præſul non damnetur, niſi ſeptuaginta duobus teſtibus, præsbyter autem Cardinalis niſi quadraginta quatuor teſtib. qui non deponatur; diaconus Cardinalis vrbis Romæ niſi cum viginti octo teſtibus non condemnabitur; ſubdiaconus, acolytus, exorciſta, lector, oſtiarius, niſi cum ſeptem teſtibus non condẽnabitur. Sed magis eſt periculoſum peccatũ eius qui in maiori dignitate conſtitutus eſt, & ita minus eſt tolerandum. Ergo nec in aliorum condẽnatione ſufficit duorum, vel trium teſtimonium.

2. q. 4. cap. Præſul. Aliter codices habẽt hoc ca. in q. 5.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Deut. 17. In ore duorũ vel triũ teſtiũ peribit qui interficietur. Et infrà 19. In ore duorũ, vel trium teſtium ſtabit omne verbum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ſm̃ Philoſ. in 1.* Ethic. Certitudo non eſt ſimiliter quærenda in omni materia. In actibus enim humanis, ſuper quibus conſtituuntur iudicia, & exiguntur teſtimonia, non poteſt haberi certitudo demonſtratiua, eò ꝙ ſunt circa contingentia & variabilia. Et ideo ſufficit probabilis certitudo, quæ vt in pluribus veritatẽ attingat, & ſi in paucioribus à veritate deficiat. Eſt autem probabile, ꝙ magis veritatem contineat dictum multorum, ꝙ̃ dictum vnius. Et ideo cùm reus ſit vnus, qui negat, ſed multi teſtes aſſerunt idem cum actore, rationabiliter inſtitutum eſt de iure diuino & humano, ꝙ dicto teſtiũ ſtet. Omnis aũt multitudo in tribus comprehenditur, ſcilicet principio, & fine. Vnde ſm̃ Philoſ. in 1.* de Cœlo; Omne totum in tribus ponimus. Ternarius quidẽ conſtituitur aſſerentium, cũm duo teſtes conueniunt cum actore. Et ideo requiritur binarius teſtium, vel ad maiorẽ certitudinẽ, vt ſit ternarius, qui eſt multitudo pfecta in ipſis teſtibus. Vnde & Eccl 4. dicitur: Funiculus triplex difficilè rumpitur.* Auguſtinus autem ſuper illud Io. 8. Duorum hominum teſtimonium verum eſt, in dicit ꝙ in hoc eſt Trinitas ſecundum myſterium commendata, in qua eſt perpetua firmitas veritatis.

Lib. 1. c. 3. cip. & c. 7. circa finẽ, to. 5.

Li. 1. tex. 2 to. 2.

Tract. 36. in Io i vlt. pagina ante finem,

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ quantacunque multitudo teſtium determinaretur, poſſet quandoque teſtimonium eſſe iniquum, cũm ſcriptum ſit Exo. 23. Ne ſequaris turbam ad faciendum malum, nec tamẽ, quia non poteſt in talibus infallibilis certitudo haberi, debet negligi certitudo, quæ probabiliter haberi poteſt per duos, vel tres teſtes, vt* dictum eſt.

to. 9.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ diſcordia teſtiũ in aliquibus principalibus circumſtantijs, quæ variant ſubſtantiam facti (puta in tempore, vel in loco, vel in perſonis, de quib. principaliter agitur) aufert efficaciã teſtimonij, quia ſi diſcordãt in talibus, vident ſingula res eſſe in ſuis teſtimonijs, & de diuerſis factis loq. Puta ſi vnus dicat hoc factum eſſe tali tpe, vel loco, alius alio

alio tpe, vel loco, non videantur de eodem facto loqui. Non tñ præiudicatur testimonio, si unus dicat se non recordari, & alius asserat determinatum tps uel locum. Et si in talibus oino discordauerint testes actoris & rei, si sint æquales numero & pares dignitate, statur ꝓ reo, quia facilior debet esse iudex ad absoluendum, q̃ ad condemnandũ, nisi fortè in causis fauorabilibus, sicut est cã libertatis & hmôi. Si verò testes eiusdem partis dissenserint, dẽt iudex ex motu sui animi percipere cui parti sit standum, uel ex numero testium, uel ex dignitate eorũ, uel ex fauorabilitate causæ, uel ex conditione negotij & dictorũ. Multo aũt magis testimonium vnius repellitur, si sibiipsi dissideat, interrogatus de visu & sciẽtia, non aũt si dissideat, interrogatus de opinione & fama, quia potest ſm diuersa visa & audita, diuersimodè motus esse ad rñdendum. Si uero sit discordia testimonij in aliquibus circunstantijs non ꝑtinentibus ad substantiam facti, puta si tẽpus fuerit nubilosum uel serenum, uel si domus fuerit picta, aut non, aut aliquid huiusmodi, talis discordia non præiudicat testimonio, quia homines non consueuerunt circa talia multum sollicitari, unde facilè à memoria elabuntur. Quinimo aliqua discordia in talibus facit testimonium credibilius, ut* Chrysost. dicit super Math. quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis, uiderentur ex condicto eundem sermonem proferre, quod tamen prudentiæ iudicis relinquitur discernendum.

Homil. 1. paulò post principiu. Incipit hac hom. Oportuerat nos quidem. to. 2.

AD TERTIVM ergo dicendũ, ꝙ illud locũ hẽt specialiter in epis, presbyteris, diaconis, & clericis ecclesiæ Romanæ, propter eius dignitatem. Et hoc triplici ratione. Primò quidem, quia in ea tales institui debent, quorum sanctitati plus credatur, quàm multis testibus. Secundò, quia hoies, qui habent de alijs iudicare, sæpè propter iustitiam multos aduersarios habent. Vñ non est passim credendũ testibus contra eos, nisi magna multitudo conueniat. Tertiò, quia ex condemnatione alicuius eorũ derogaretur in opinione hominũ dignitati illius Ecclesiæ & auctoritati, quod est periculosius, quàm in ea tolerare aliquem peccatorem, nisi valde publicum, & manifestum, de quo graue scandalum oriretur.

391

ARTICVLVS III.

Vtrum alicuius testimonium sit absque eius culpa repellendum.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr, ꝙ alicuius testimonium non sit repellendum, nisi propter culpam. Quibusdam enim in pœnam infligitur, ꝙ ad testimonium non admittantur, sicut patet in his, qui infamia notantur. Sed pœna non est inferenda nisi pro culpa. Ergo videtur ꝙ nullius testimonium debeat repelli, nisi propter culpam.

¶ 2 Præterea, De quolibet præsumendum est bonum, nisi appareat contrarium. Sed ad bonitatem hominis pertinet, quòd uerum testimonium dicat. Cùm ergo non possit constare de contrario, nisi propter aliquã culpam; uidetur, quod nullius testimonium debeat repelli, nisi propter culpam.

¶ 3 Præterea, Ad ea, quæ sunt de necessitate salutis, nullus redditur non idoneus, nisi propter peccatum. Sed testificari ueritatem est de necessitate salutis ut supra* dictum est ergo nullus debet excludi a testificando, nisi propter culpam.

ar. 1. huius quæst.

SED CONTRA est, ꝙ* Greg. dicit, & habetur secunda quæst 4. Qui à seruis suis accusatus est episcopus, sciendum est ꝙ minimè audiri debuerunt.

Greg. in registro li. 11 c. 54 à medio Et habet 2 q 4. ca Præsul: non procul à fine. Ar. præce.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ testimonium, sicut* dictum est, non habet infallibilem certitudinem, sed probabilem. Et ideo quicquid est, quod probabilitatẽ afferat in contrarium, reddit testimonium inefficax. Redditur autem probabile, ꝙ aliquis in ueritate testificanda non sit firmus, quandoq; quidem ꝓpter culpam sicut infideles & infames, item illi, qui publico crimine rei sunt, q nec accusare possunt. Qñq; autem absq; culpa, & hoc est, vel ex defectu rationis (sicut patet in pueris, amentibus & mulieribus) uel ex affectu (sicut patet de inimicis, & personis coniunctis, & domesticis) uel etiam ex exteriori conditione, sicut sunt pauperes, serui, & illi, quibus imperari potest, de quibus probabile est ꝙ de facili possunt induci ad testimonium ferendum contra veritatem. Et sic patet, testimonium alicuius repellitur, & propter culpam, & absque culpa.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ repellere aliquem à testimonio, magis pertinet ad cautelam falsi testimonij uitandi, q̃ ad pœnam. Vnde ratio non sequitur.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ de quolibet præsumendũ est bonum, nisi appareat contrarium, dummodo non vergat in periculum alterius, quia tunc est adhibenda cautela, ut non de facili unicuiq; credatur, secũdum illud 1 Ioan. 4 Nolite credere omni spiritui.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ testificari est de necessitate salutis, supposita testis idoneitate, & ordine iuris. Vnde nihil prohibet, aliquos excusari à testimonio ferendo, si non reputentur idonei secundum iura.

392

ARTICVLVS IIII.

Vtrum falsum testimonium semper sit peccatum mortale.

AD QVARTVM sic proceditur. Videt, ꝙ falsum testimonium non semper sit peccatum mortale. Contingit enim aliquem falsum testimonium ferre ex ignorantia facti, & talis ignorantia excusat à peccato mortali. Ergo testimonium falsum non semper est peccatum mortale.

¶ 2 Præterea, Mendaciũ quod alicui prodest, & nulli nocet, est officiosum, quod non est peccatũ mortale Sed qñq; in falso testimonio est tale mendacium, puta cum aliquis falsum testimonium perhibet, ut aliquem à morte liberet, uel ab iniusta snia, quæ intẽtatur per aliquos falsos testes, uel per iudicis peruersitatem. Ergo tale falsum testimonium, non est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Iuramẽtum a teste requiritur, ut timeat peccare mortali er peierando. Hoc autem non esset necessarium, si ipsum falsum testimonium esset peccatum mortale. Ergo falsum testimonium non semper est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerb. 19. Falsus testis non erit impunitus.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ falsum testimonium habet triplicem deformitatem. Vno modo ex periurio, quia testes non admittuntur nisi iurati, & ex hoc semper est peccatum mortale. Alio modo ex uiolatione iustitiæ, & hoc modo est peccatũ mortale in suo genere, sicut & qualibet iniustitia. Et iõ in præcepto decalogi sub hac forma interdicitur falsum testimoniũ, cùm dr Exod. 20. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non enim contra aliquem facit, qui eum ab iniuria facienda impedit, sed solum qui ei suã iustitiam tollit. Tertio ex ipsa falsitate, ſm quod omne mendacium est peccatum, & ex hoc non habet falsum testimonium quod semper sit peccatum mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in testimonio ferendo non debet homo pro certo asserere, quasi sciẽs id, de quo certus non est, sed dubium debet sub dubio proferre, & id de quo certus est, pro certo asserere. Sed quia contingit ex labilitate humanæ memoriæ, quod reputat se homo quandoque certum esse de eo, quod falsum est, si aliquis cum debita sollicitudine recogitans, æstimet se certum esse de eo, quod falsum est, non peccat mortaliter, hoc asserens, quia non dicit, falsum testimonium per se, & ex intentione, sed per accidens contra id quod intendit.

AD SECVNDVM dicendum, quòd iniustum iudicium non est iudicium. Et ideo ex vi iudicij falsum testimonium in iniusto iudicio prolatum, ad

ad iniustitiam impediendam, non habet rationem peccati mortalis, sed solum ex iuramento violato.

AD TERTIVM dicendum, quod homines maximè abhorrent peccata, quæ sunt contra Deũ, quasi grauissima, inter quæ est periuriũ. Non aũt ita abhorrent peccata, quæ sunt cõtra proximum. Et ideo ad maiorẽ certitudinem testimonij, requiritur testis iuramentum.

QVAESTIO LXXI.

De iniustitia in iudicijs ex parte aduocatorum, in in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est, de iniustitia, quæ fit in iudicio ex parte aduocatorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum aduocatus teneatur præstare patrocinium causæ pauperum.

¶ Secundo, vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati.

¶ Tertio, vtrum aduocatus peccet, iniustam causam defendendo.

¶ Quarto, vtrum peccet, pecuniam accipiendo pro suo patrocinio.

QVÆSTIONIS LXXI.

De officio & iniustitia Aduocatorum & personis ad id munus ineptis,

In 4 Quæstiunculas partitæ,

AXIOMA.

2 2 *Multa variaq; hominum genera ab Aduocati munere, arcentur. In primis enim, omnes ij, quibus sensus, siue internus, siue externus ad eiusmodi functionem necessarius deest: quales sunt furiosi, impuberes, muti, & surdi. Deinde omnes (saltem extra necessitatem) quorum personis atq; ordini, tale munus indecorum foret, minusq; conueniens, cuiusmodi sunt presbyteri, atq; monachi in quouis iudicio, & reliqui clerici in sæculari foro. Similiter quoq; repelluntur, cæci, infideles, & quicunq; vel infamia notati sunt, vel de grauibus criminibus damnati. Cæterùm vt quomodo se quisq; in hoc munere administrando gerere debeat, intelligatur,*

1 1 *Dicimus, quæ est in homine quouis, eleemosynæ pauperibus elargiendæ obligatio, hanc eandem, neq; maiorem, neq; minorem, in aduocato esse, sui patrocinij egentibus impertiendi. Et 4 quemadmodum medici pro sua opera licitè salarium recipiunt, ita aduocatos moderatam pro suo consilio, atq; patrocinio, iustè accipere mercedem. Adijcimus præterea*

3 *eum 3 Aduocatum qui sciens & prudens iniquam defendit caussam, & graue crimen committere, & eius damni quod aduersaria pars, ipsius contrario & peruerso patrocinio passa est, resarciendi obligationem sustinere. At si per ignorantiam id fecisset, quatenus ignorantia meretur, eatenus & eius factum, mereri excusationem.*

393

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aduocatus teneatur præstare patrocinium causæ pauperum.

Infr. ar. 4 cor. & ad 1

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod aduocatus teneatur præstare patrocinium causæ pauperum. Dr eñi Exod. 23. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Sed non minus periculum imminet pauperi, si eius causa contra iustitiam opprimatur, quàm si eius asinus iaceat sub onere. Ergo aduocatus tenetur præstare patrocinium causæ pauperum.

¶ 2 Præterea,* Greg dicit in quadam homil. Habens intellectum, curet omnino, ne taceat, habens rerũ affluentiam, a misericordia non torpescat, habẽs artem, qua regitur, vsum illius cum proximo partiatur, habẽs loquẽdi locum apud diuitem, pro pauperibus intercedat. Talenti eñi nomine cuilibet reputabitur, quod uel minimum accepit. Sed talentum commissum non abscondere, sed fideliter dispensare quilibet tenetur, quod patet ex pœna serui abscondentis talentum, Matth. 25. Ergo aduocatus tenetur pro pauperibus loqui.

Homil. 9. I euang. nõ pcul à fi.

¶ 3 Præterea, Præceptum de misericordiæ operibus adimplendis, cum sit affirmatiuum, obligat pro loco & tempore, quod est maximè in necessitate. Sed tempus necessitatis videtur esse, quando alicuius pauperis causa opprimitur. Ergo tali casu videtur quod aduocatus teneatur pauperibus patrocinium præstare.

SED CONTRA, Non minor necessitas est indigentis cibo, quàm indigentis aduocato. Sed ille qui habet potestatem cibandi, non semper tenetur pauperem cibare. Ergo nec aduocatus semper tenetur causæ pauperum patrocinium præstare.

RESPONDEO dicendũ, quod cùm præstare patrocinium causæ pauperum, ad opus misericordiæ pertineat, idem est hic dicendum quod & supra de alijs operibus misericordiæ * dictum est. Nullus autem sufficit omnibus indigentibus, misericordiæ opus impendere. Et ideo, sicut * Aug. dicit in 1. de Doctrina Christ. Cùm omnibus prodesse non possis, his potissimè consulendũ est, qui pro locorum & temporum, uel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius tibi, quasi quadam sorte iunguntur. Dicit pro locorum opportunitatibus, quia non tenetur homo per mundum quærere indigẽtes, quibus subueniat, sed sufficit, si eis qui sibi occurrunt, misericordiæ opus impendat. Vnde dicitur Exod. 23 Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Addit autem, & temporum, quia non tenetur homo futuræ necessitati alterius prouidere, sed sufficit si præsenti necessitati succurrat. Vnde dicitur 1. Io. 3. Qui uiderit fratrem suũ necessitatem habentẽ, & clauserit uiscera sua ab eo, &c Subdit autem, Vel quarumlibet rerum, quia homo sibi coniunctis quacunq; necessitudine maxime debet curam impendere, ſm illud 1 ad Timoth 5 Si quis suorũ, & maximè domesticorum curã non habet, fidem negauit. Quibus tamen concurrentib. considerandum restat, utrum aliquis tantam necessitatem patiatur, quod non in promptu appareat, quomodo ei possit aliter subueniri, & in tali casu tenetur ei opus misericordiæ impendere. Si autem in promptu appareat, quomodo aliter ei subueniri possit, uel per seipsum, uel per aliam personam magis coiunctam, aut maiorem facultatem habentem, non tenetur ex necessitate indigenti subuenire, ita quod non faciendo peccet, quamuis si subuenerit absq; tali necessitate, laudabiliter faciat. Vnde aduocatus non tenetur semper causæ pauperum patrocinium præstare, sed solum concurrentibus conditionibus prædictis, alioquin oporteret eum omnia alia negotia prætermittere, & solis causis pauperum iuuandis intendere. Et idem dicendum est de medico, quantum ad curationem pauperum.

q. 32. ar. 5.

Li. 1. c. 28. in pri. c. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quãdo asinus iacet sub onere, non potest ei aliter subueniri in casu isto, nisi per aduenientes subueniatur. Et ideo tenentur iuuare Non autem tenerentur, si posset aliunde remedium afferri.

AD SECVNDVM dicendum, quod homo talẽtum sibi creditum tenetur utiliter dispensare, seruata opportunitate locorum, & temporum, & aliarum rerum, vt * dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod non qualibet necessi-

cessitas causat debitum subueniendi, sed solum illa, quæ est dicta.* In cor. ar.

394

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter aliqui secundum iura arceantur ab officio aduocandi.

Inf q. 183. ar. 3. ad 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter aliqui, secundum iura arceantur ab officio aduocandi. Ab operibus enim misericordiæ nullus debet arceri. Sed patrocinium præstare in causis ad opera misericordiæ pertinet, vt* dictum est. Ergo nullus debet ab hoc officio arceri. Ar. præce.

¶ 2 Præterea, Contrariarũ causarũ, non vr esse idẽ effectus. Sed esse deditũ rebus diuinis, & esse deditũ peccatis, est contrariũ. Inconuenienter ergo excludũtur ab officio aduocati quidam ꝓp religionem, vt monachi & clerici. Quidam aũt ꝓp culpam, vt infames & hæretici.

¶ 3 Præterea, Homo debet diligere proximum sicut seipsum. Sed ad officium dilectionis pertinet, quod aliquis aduocatus, causæ alicuius patrocinetur. Inconueniẽter ergo aliqui, quibus cõceditur pro seipsis auctoritas aduocationis, prohibentur patrocinari causis aliorum.

SED CONTRA est, quod* tertia quæstione septima, multæ personæ arcentur ab officio postulandi. 3. q. 7. cap. Infames.

RESPONDEO dicendum, quod aliquis impeditur ab aliquo actu duplici ratione. Vno modo propter impotentiam, alio modo ꝓp indecentiam. Sed impotentia simpliciter excludit aliquem ab actu. Indecẽtia autem non excludit omnino quia necessitas indecentiã tollere potest. Sic ergo ab officio aduocatorum prohibentur quidam propter impotentiam, eo quod deficiunt sensu, vel interiori, sicut furiosi & impuberes, vel exteriori, sicut surdi, & muti. Est enim necessaria aduocato & interior peritia, qua possit conuenienter iustitiam assumptæ causæ ostendere, & iterum loquela cũ auditu, vt possit pronũtiare, & audire quod ei dr. Vnde qui in his, defectum patiuntur, omnino prohibentur ne fiant aduocati, nec pro se, nec pro alijs. Decentia aũt hmõi officij exercendi tollitur dupliciter. Vno modo ex hoc, quod aliquis est rebus maioribus obligatus. Vnde monachos & presbyteros nõ decet in quacunque causa aduocatos esse, neq; clericos in iudicio seculari, quia huiusmodi personæ sunt rebus diuinis astrictæ. Alio mõ ꝓp personæ defectum, vel corporalem (vt patet de cæcis, qui conuenienter iudicio astare non possent) vel spiritualem. non enim decet, vt alterius iustitiæ patronus existat, qui in seipso iustitiã contẽpsit. Et ideo infames, infideles, & damnati de grauib. criminibus non decenter fiunt aduocati, tñ hmõi indecentiæ, necessitas præfertur. Et ꝓp hoc hmõi personæ possunt pro seipsis, vel pro personis sibi cõiunctis vti officio aduocati. Vñ & clerici pro ecclesijs suis ꝑnt esse aduocati, & monachi pro causa monasterij sui, si abbas præceperit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ab operibus misericordiæ interdum propter indecentiam impediuntur aliqui, & aliqui propter impotẽtiam. Non enim omnia opera misericordiæ omnes decent, sicut stultos non decet consilium dare, neque ignorantes docere.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut virtus corrumpitur per superabundantiam, & defectum, ita aliquis fit indecens & per maius, & per minus. Et propter hoc quidam arcentur à patrocinio præstando in causis, quia sunt maiores tali officio, sicut religiosi & clerici. Quidam vero quia sunt minores, quàm vt eis hoc officium competat, sicut infames, & infideles.

AD TERTIVM dicendum, quod non ita imminet hoĩ necessitas patrocinandi causis aliorũ, sicut ꝓprijs, quia alij ꝑnt sibi aliter subuenire. Vnde non est similis ratio.

395

ARTICVLVS III.

Vtrum aduocatus peccet, si iniustam causam defendat.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod aduocatus non peccet, si iniustam causam defendat. Sicut. n. ostenditur peritia medici, si infirmitatem desperatã sanet, ita etiam ostenditur peritia aduocati, si etiam iniustam causam defendere possit. Sed medicus laudatur, si infirmitatẽ desperatam sanet. Ergo ẽt aduocatus nõ peccat, sed magis laudandus est, si iniustã causam defendat.

¶ 2 Præterea, A quolibet peccato licet desistere. Sed aduocatus punitur, si causam suam perdiderit, vt hr secunda qõne tertia.* Ergo aduocatus non peccat, iniustã causam defendendo, si eam defendendam susceperit. 2. q. 3. c. Si quem pœnituerit.

¶ 3 Præterea, Maius vr esse peccatum, si iniustitia vtatur ad iustam causam defendendam (puta producendo falsos testes vel allegãdo falsas leges) quã iniustã causam defendendo, quia hoc est peccatum in forma, illud, in materia. Sed vr aduocato licere talibus astutijs vti, sicut militi licet ex insidijs pugnare. Ergo videtur quòd aduocatus non peccet, si iniustam causam defendat.

SED CONTRA est, quod dicitur secundi Paralipomenon decimonono. Impio præbes auxilium, & idcirco iram Domini merebaris. Sed aduocatus defendens causam iniustam, impio præbet auxilium. Ergo peccando iram Domini meretur.

RESPONDEO dicendum, quod illicitum est alicui cooperari ad malũ faciendũ, siue consulendo, siue adiuuando, siue qualitercunq; consentiendo, qa consiliãs & coadiuuans quodammõ est faciens. Et Apost dicit ad Ro 1. quod digni sunt morte non solùm qui faciunt peccatum, sed et qui consentiunt facientibus: vnde & suprà dictum est,* quod omnes tales ad restitutionem tenentur. Manifestum est aũt, quod aduocatus & auxilium & consilium præstat ei cuius causæ patrocinatur. Vnde si scienter iniustam causam defendit, absq; dubio grauiter peccat, & ad restitutionẽ tenetur eius damni, quod contra iustitiam per eius auxilium altera pars incurrit. Si autẽ ignoranter iniustam causam defendit, putans esse iustã, excusatur ſm modum, quo ignorantia excusare potest. q. 62. ar. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod medicus accipiens in cura infirmitatem desperatã, nulli facit iniuriã. Aduocatus aũt suscipiens causam iniustam, iniuste lædit eum, contra quem iniuste patrocinium præstat. Et ideo non est similis ratio. Quamuis enim laudabilis videatur quantum ad peritiam artis, tñ peccat quantum ad iniustitiam voluntatis, qua abutitur arte ad malum.

AD SECVNDVM dicendum, quod aduocatus, si in principio credidit causam iustã esse, & postea in processu appareat eam esse iniustam, non debet eam prodere, vt scilicet aliam partem iuuet, vel secreta suæ causæ alteri parti reuelet, potest tamen & debet causam deserere, vel eum cuius causam agit ad credendum inducere, siue ad componendum sine aduersarij damno.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut suprà dictũ est,* militi, vel duci exercitus licet in bello iusto ex insidijs agere ea, quæ facere debet, prudenter occultando, non aũt falsitatem fraudulenter faciendo, quia etiã hosti fidem seruare oportet, sicut Tullius dicit in 1. de Offic. Vnde & aduocato defendenti causam iustam, licet prudenter occultare ea, quibus impediri posset processus eius, non autem licet ei aliqua falsitate vti. q. 40. ar. 3. In ca. vlt. quod de Iustitia agit à med.

396

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aduocato liceat pro suo patrocinio pecuniam accipere.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod aduocato non liceat pro suo patrocinio pecuniã accipere. Opera n misericordiæ non sunt intuitu humanæ remunerationis facienda, ſm illud Lucæ 14. Cùm facis prandiu aut cœnã, noli vocare amicos tuos, neq; vicinos diuites, ne forte & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed ꝓstare patrocinĩũ cãæ alicui' ꝑtinet ad opera misericordiæ, vt dictũ est.* Ergo nõ licet aduocato accipere retributionẽ pecuniæ, ꝓ patrocinio ꝓstito. Opusc. 19. cap. 7. cor. Ar. 1. hui' quæstio.

¶ 2 Præterea, spirituale non est pro temporali cõmutandum. Sed patrocinium præstitum, vr esse quoddam spiri-

spirituale, cùm sit vsus scientiæ iuris. Ergo non licet aduocato pro patrocinio prætio pecuniam accipere.

¶ 3 Præterea, Sicut ad iudicium concurrit persona aduocati, ita et persona iudicis, & persona testis. Sed secundum Augustinum ad Macedonium, * non debet iudex vendere iustum iudicium, nec testis verum testimoniũ. Ergo nec aduocatus poterit vendere iustũ patrociniũ.

Epist. 54. in 2 pag. ante finem illius, to. 2.

SED CONTRA est, quod Augustinus* dicit ibidem, quòd aduocatus licitè vẽdit iustum patrocinium, & Iurisperitus verum consilium.

Eodẽ loco nũc proximè dicto.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ea, quæ quis non tenetur alteri exhibere, iustè potest pro eorum exhibitione recompensationem accipere. Manifestum est autem, quod aduocatus non semper tenetur patrocinium præstare, aut consilium dare causis aliorum. Et ideo si vendat suum patrocinium, siue consilium, non agit contra iustitiam. Et eadem ratio est, de medico opem ferẽte ad sanandum. & de omnibus alijs huiusmodi personis, dũ tamen moderatè accipiant, considerata cõditione personarum, & negotiorum, & laboris, & consuetudine patriæ. Si autem per improbitatem aliquid immoderatè extorqueant, peccant contra iustitiam. Vnde Augustinus * dicit ad Macedonium, quòd ab his, extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, data per tolerabilem consuetudinem non solent.

Epi. 54 nõ multũ remotè ante finem, to. 2

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non semper, quæ homo potest misericorditer facere, tenetur facere gratis. alioquin nulli liceret aliquã rem vendere, quia quamlibet rem potest homo misericorditer impendere. Sed quando eam misericorditer impendit, non humanam, sed diuinam remunerationem quærere debet. Et similiter aduocatus, quando causæ pauperum misericorditer patrocinatur, non debet intendere remunerationem humanam, sed diuinam, non tamen semper tenetur gratis, patrocinium impendere.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ etsi scientia iuris sit quoddam spirituale, tamen vsus eius fit opere corporali. Et ideo pro eius recompensatione licet pecuniã accipere. alioquin nulli artifici liceret de arte sua lucrari.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ iudex, & testis cõmunes sunt vtrique parti, quia iudex tenetur iustam sententiam dare, & testis tenetur verum testimonium dicere. Iustitia autem, & veritas non declinant in vnam partem magis, quàm in aliam. Et ideo iudicibus de publico sunt stipendia laboris statuta, & testes accipiunt, non quasi pretium testimonij, sed quasi stipendium laboris expensas, vel ab vtraque parte, vel ab ea, à qua inducuntur, quia nemo militat stipendijs suis vnquam, vt dicitur primæ ad Corinthios nono. Sed aduocatus alteram partem tantum defendit. Et ideo licitè potest pretium accipere à parte, quam adiuuat.

QVAESTIO LXXII.

De verborum iniurijs, extra iudicium, & primò de contumelia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iniurijs verborum, quæ inferuntur extra iudicium. Et primò, de contumelia: secundò de detractione: tertio, de susurratione: quartò, de maledictione.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, quid sit contumelia.

¶ Secundo, vtrum oĩs contumelia sit peccatum mortale.

¶ Tertio, vtrum oporteat contumeliosos reprimere.

¶ Quarto, de origine contumeliæ.

QVAESTIONIS LXXII.

De Contumelia,

Quadrifariàm partitæ,

AXIOMA.

1 *Contumelia est peccati 4 ex ira nascentis, genus, in verbis potissimùm, nonnunquam etiam in factis, positum, quo alicuius præsentis honor, & existimatio palam violatur.* 2 *Continetque lethalem culpam si honoris alieni adimendi adsit intentio: aliàs nequaquam, nisi fortè quod intentioni deest, læsionis grauitate suppleretur.* 3 *Christiano nihilominus (quando ita expedit, & res, tempusque postulat) æquo animo, prætermissa omni defensione, ferenda est. Interim tamen, improborum audaciæ compescendæ, & multorum vtilitatis conseruandæ caussa, suum cuique nomen, honoremque contra conuitiatores, aliosque maledicos, conuenienti moderatione, defendere, atque propugnare licet.*

397

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum contumelia consistat in verbis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ contumelia non consistat in verbis. Contumelia.n. importat quoddam nocumentum proximo illatum, cùm pertineat ad iniustitiam. Sed verba nullum nocumẽtum videntur inferre proximo nec in persona, nec in rebus. Ergo contumelia non consistit in verbis.

q. 57. ar. 1. & Psal. 43. col. 6. Et Ro. 1. lect. 8. cor. 4.

¶ 2 Præterea, Contumelia videtur ad quandam dehonorationem pertinere. Sed magis aliquis potest inhonorari, seu vituperari factis, quàm verbis. Ergo videtur, ꝙ contumelia non consistat in verbis, sed magis in factis.

¶ 3 Præterea, Dehonoratio, quæ fit in verbis dicitur conuitium, vel improperium. Sed contumelia videtur differre à conuitio, & ab improperio. Ergo contumelia non consistit in verbis.

SED CONTRA, Nihil auditu percipitur, nisi verbum. Sed contumelia auditu percipitur, secundum illud Ierem. 20. Auditu contumelias in circuitu. Ergo contumelia est in verbis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ contumelia importat dehonorationem alicuius. Quod quidem contingit dupliciter. Cùm enim honor aliquam excellentiam consequatur, vno modo aliquis alium dehonorat, cùm priuat eum excellentia. propter quam habebat honorem, quod quidem fit per peccata factorum, de quibus s. dictum est, * alio modo cùm aliquis id, quod est contra honorẽ alicuius, deducit in notitiam eius & aliorũ. Et hoc propriè pertinet ad contumeliam, quod quidem fit per aliqua signa. Sed, sicut * Augustinus dicit in secundo, de Doctrina Christ. omnia signa verbis comparata. paucissima sunt. Verba enim inter homines obtinuerunt principatum significandi, quæcunque animo concipiuntur. Et ideo contumelia, propriè loquendo, in verbis consistit. Vnde Isidor. * dicit in libro Etymol. ꝙ contumeliosus dicitur aliquis, quia velox est, & tumet verbis iniuriæ. Tamen quia etiam per facta aliqua significatur aliquid, quæ in hoc quod significant, habent vim verborum significantium, inde est, quòd contumelia extensio nomine, etiam in factis dicitur. Vnde Rom. primo super illud, Contumeliosos, superbos, dicit gloss. * quod contumeliosi sunt, qui dictis, vel factis, contumelias, & turpia inferunt.

qõ 64. 65. & 66.

li. 2. c. 3. circa mediũ, to. 3.

lib. 10. c. 3. icipit. Clarus, parũ ante med

gl interlinearis ibi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ verba, ſm suã essentiam, id est, inquantum sunt quidam soni audibiles, nullum nocumentum alteri inferunt, nisi forte grauando auditum, puta cùm aliquis nimis altè loquitur. Inquantum verò sunt signa repræsentantia aliquid in notitia aliorum, sic põt damna multa inferre, inter quæ vnum est, ꝙ homo damnificatur quantum ad detrimentum honoris sui, vel reuerentię sibi ab alijs exhibendę. Et ideo maior est contumelia, si aliquis alicui defectum suum dicat coram multis, & tñ si sibi soli dicat, põt esse contu-

contumelia, inquantum ipse, qui loquitur iniustè contra reuerentiam, audienti agit.

AD SECVNDVM dicendum, quod intantum aliquis aliquem factis dehonorat, inquantum illa facta, vel faciunt, vel significant illud, quod est contra honorem alicuius, quorum primum non pertinet ad contumeliã, sed ad alias iniustitiæ species de quibus suprà dictũ est * secundum verò pertinet ad contumeliam, inquantum facta habent vim verborum, in significando.

q.64.65.66

AD TERTIVM dicendũ, quod conuitiũ, & improperiũ consistunt in verbis, sicut & contumelia, quia per hæc oĩa repræsentatur aliqs defectus alicuius in detrimentũ honoris ipsius. Hmõi aũt defectus est triplex, s. defectus culpæ, qui repræsentatur per verba contumeliosa. Et defectus gñaliter culpæ, & pœnæ, qui repræsentatur per conuitium, quia uitium consueuit dici, non solum animæ, sed et corporis. Vnde si quis alicui iniuriose dicat eum esse cæcum, conuitium quidem dicit, sed nõ contumeliam. Si quis aũt dicat alteri, quod sit fur, non solùm conuitiũ, sed et contumeliam infert. Qñq; verò repræsentat aliquis alicui defectum minorationis siue indigentiæ, qui et derogat honori consequenti quamcunque excellentiã, & hoc fit per verbum improperij. Quod proprie est qñ aliquis iniuriosè alteri ad memoriam reducit auxilium, quod contulit ei necessitatem patienti. Vnde dicitur Ecclesiast. vicesimo, Exigua dabit, & multa improperabit. Qñq; tñ vnum illorum pro alio ponitur

398 ARTICVLVS II.

Vtrum contumelia, seu conuitium sit peccatũ mortale

Inf.q.158. ar.5. ad 3. & 1. Cor. 15. lect. 7. co.2 fi. Et Gal.3 principio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod contumelia, vel conuitium, non sit peccatum mortale. Nullum enim peccatum mortale est actus alicuius virtutis. Sed conuitiari est actus alicuius virtutis, scilicet eutrapeliæ, ad quam pertinet bene conuitiari, secundum Philosophum in 4 Ethic. * Ergo conuitium, siue contumelia non est peccatum mortale.

* li 4.ca.8. to. 5.

¶ 2 Præterea, Peccatum mortale non inuenitur in viris perfectis, qui tamé conuitia, vel contumelias aliquãdo dicunt, sicut patet de Apostolo qui ad Galatas tertio dixit, O insensati Galatæ. Et Dominus dicit Luc. vltimo, O stulti, & tardi corde ad credendum. Ergo conuitium, siue contumelia, non est peccatum mortale

¶ 3 Præterea, Quamuis illud, quod est peccatum veniale ex genere, possit fieri mortale: non tamen peccatum, quod est ex genere mortale, potest esse veniale, vt suprà habitum est. * Si ergo dicere conuitium, vel contumeliã esset peccatum mortale ex genere suo, sequeretur quod semper esset peccatum mortale: Quod vr esse falsum, vt patet in eo, qui leuiter ex surreptione, vel ex leui ira dicit aliquod verbum cõtumeliosum. Non ergo contumelia, vel conuitium ex genere suo est peccatum mortale.

1.2.qõ.72. art.5 & q 88. ar.4 5.

SED CONTRA, Nihil meretur pœnam æternam interni nisi peccatum mortale. Sed conuitium, vel contumelia meretur pœnam inferni, secundum illud Matth.5. Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Ergo conuitiũ, vel cõtumelia est peccatũ mortale.

Ar.præce.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictũ est, * verba inquantũ sunt soni quidam, non sunt in nocumẽtũ aliorũ, sed inquantum significant aliquid, quæ quidẽ significatio ex interiori affectu procedit. Et ideo in peccatis verborũ maximè considerandum vr ex quo affectu aliquis verba proferat. Cum ergo conuitium, vel contumelia de sui rõne importet quandam dehonorationẽ, si intentio proferentis ad hoc feratur, vt aliquis per verba, quæ profert, honorem alterius auferat, hoc propriè & per se est dicere conuitiũ, vel contumeliã, & hoc est peccatũ mortale, non minus quam furtũ, vel rapina. Non n. hõ minus amat suũ honorẽ, quam rẽ possessam. Si verò aliqs verbum conuitij, vel contumeliæ alteri dixerit, non tñ aĩo dehonorandi, sed forte pp correctionem, vel pp aliquid huiusmodi, non dicit conuitium, vel contumeliã formaliter & per se, sed per accidẽs, & materialiter, inquantum s. dicit id, quod põt esse conuitium, vel contumelia. Vnde hoc potest esse qñq; peccatum veniale, qñq; autem absque omni peccato. In quo tñ necessaria est discretio, vt moderatè homo talibus verbis vtatur, quia posset esse ita graue conuitium, quod per incautelã prolatũ auferret honorẽ eius, contra quem proferretur, & tũc posset homo peccare mortaliter, etsi non intenderet dehonorationem alterius. Sicut etiam si aliquis incautè alium ex ludo percutiens grauiter lædat, culpa non caret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad eutrapeliã pertinet dicere aliquod leue conuitium, non ad dehonorationem, vel ad contristationem eius, sed magis causa delectationis, & ioci. Et hoc potest esse sine peccato, si debitæ circunstantiæ obseruentur. Si verò aliquis, non reformidet contristare eum, in quẽ profertur huiúsmodi iocosum conuitium, dummodo alijs risum excitet, hoc est vitiosum, vt ibidem dicitur. *

li 4. Ethic. cap. to.5.

AD SECVNDVM dicendũ, quod sicut licitum est aliquem verberare, vel in rebus damnificare causa disciplinæ, ita etiam causa disciplinæ potest aliquis alteri, quem debet corrigere, verbum aliquod conuitiosum dicere. Et hoc modo Dominus discipulos vocauit stultos, & Apostolus Galatas insensatos. Tamen sicut dicit August. * in lib. de Sermone Domini in monte, rarò & ex magna necessitate obiurgationes sunt adhibendæ, in quibus non nobis, sed vt Domino seruiatur instemus.

lib.2.c.30. non remotè à fi. t.4.

AD TERTIVM dicendum, quod cum peccatũ conuitij vel contumeliæ ex animo dicentis dependeat, põt contingere quod sit peccatum veniale, si sit leue conuitiũ, non multum hominem dehonestans, & proferatur ex aliqua animi leuitate, vel ex leui ira absque firmo proposito aliquem dehonestandi, puta cum aliquis intendit aliquem per huiusmodi verbum leuiter contristare.

ARTICVLVS III. 399

Vtrũ aliquis debeat contumelias sibi illatas sustinere

Infr.q.73. a t.4.ad 1. Et opu.19 c.16.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod aliquis non debeat contumelias sibi illatas sustinere. Qui enim sustinet contumeliam sibi illatam, audaciam nutrit conuitiantis. Sed hoc non est faciendum. Ergo homo non debet sustinere contumeliã sibi illatam, sed magis conuitianti respondere.

¶ 2 Præterea, Homo debet plus se diligere, quam alium. Sed aliquis non debet sustinere, quod alteri conuitium inferatur. Vnde dicitur Prouerb. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. ergo etiam aliquis non debet sustinere contumelias sibi illatas.

¶ 3 Præterea, Non licet alicui vindicare seipsum, secũdum illud, Mihi vindictam, & ego retribuam, sed aliquis non resistendo contumeliæ, se vindicat, secundum illud Chrysostomi, * Si vindicare vis, sile, & funestam ei dedisti plagam. Ergo aliquis non debet silendo sustinere verba contumeliosa, sed magis respondere.

Hom. 43. in Matth. circa medũ, hi ad sensum. Et hom. 85. à med. to. 2.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 37. Qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates. Et postea subdit. Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

RESPONDEO dicendũ, quod sicut patientia necessaria est in his, quæ contra nos fiunt, ita etiam in his, quæ contra nos dicuntur. Præcepta autem patientiæ in his, quæ contra nos fiunt, sunt in præparatione animi habenda, sicut August. * in li. de Sermone Domini in monte, exponens illud præceptum Dñi, Si quis percusserit te in vnam maxillam, præbe ei & aliam, vt s. homo sit paratus hoc facere, si opus fuerit. Nõ tñ hoc semper tenetur facere actu, quia nec ipse Dñs hoc fecit: sed cum suscepit alapam, dixit, Quod me cædis? vt habetur Iohannis decimooctauo. Et ideo etiam circa verba contumeliosa, quæ contra nos dicuntur, est idem intelligendum. Tenemur enim habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit. Quandoque tamen oportet

lib.1 c.34 35. & 36. to.4.

oportet, vt contumeliam illatam repellamus, maximè pp duo Primò qu dem pp bonum eius, qui contumeliā infert, vt videlicet eius audacia reprimatur, & de cætero talia non attentet, ſm illud Prouer 26. Rñde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuā, ne ſibi ſapiens videatur. Alio modo pp bonū multorum, quorum profectus impeditur pp cōtumelias nobis illatas Vñ Greg.* dicit ſuper Ezech hom. 9. Hi, quorum vita in exemplo imitationis eſt poſita, debent, ſi pōt detrahentium ſibi verba compeſcere, ne eorum prædicationē non audiāt q audire poterant, & ita in prauis moribus remanentes, bñ viuere contemnant.

Hom. 9 in Ezech circa med. ū.

AD PRIMVM ergo dicendum, q audaciam cōuitiantis contumelioſi, debet aliquis moderatè reprimere, ſ pp officium charitatis, non pp cupiditatem priuati honoris Vnde dicitur Prouerbiorum 26. Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ei ſimilis efficiaris.

AD SECVNDVM dicendum, q in hoc quòd aliquis alienas contumelias reprimit, non ita timetur cupiditas priuati honoris, ſicut cùm aliquis repellit cōtumelias proprias Magis autem videtur hoc prouenire ex charitatis affectu.

AD TERTIVM dicendum, q ſi aliquis hoc animo taceret, vt tacendo cōtumeliantem ad iracundiam prouocaret, pertineret hoc ad vindictam Sed ſi aliquis taceat, volens dare locum iræ, hoc eſt laudabile. Vnde dicitur Eccl. 8. Non litiges cum homine linguato, & nō ſtruas in ignem illius linguam.

400

ARTICVLVS IIII.

Vtrum contumelia oriatur ex ira.

Inf. q. 73. art. 3. ad 3. & qō 158. ar. 7. cor.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videt, q contumelia non oriatur ex ira, quia dicitur Prouerbiorum vndecimo. Vbi ſuperbia, ibi contumelia Sed ira eſt vitium diſtinctum à ſuperbia. Ergo contumelia non oritur ex ira.

¶ 2 Præterea Prouerbiorum 20. dicitur, Omnes ſtulti miſcentur contumeliis Sed ſtultitia eſt vitium oppoſitum ſapientiæ, vt ſupra habitum eſt * Ira autem opponitur manſuetudini. Ergo contumelia non oritur ex ira.

q. 46. ar. 1.

¶ 3 Præterea, Nullum peccatum diminuitur ex ſua cauſa. Sed peccatum contumeliæ diminuitur, ſi ex ira proferatur Grauius enim peccat qui ex odio contumeliam infert, quàm qui ex ira. Ergo contumelia non oritur ex ira.

SED CONTRA eſt, quod Gregorius 31. * Moralium dicit, quòd ex ira oriuntur contumeliæ.

lib. 31. ca. 31. à med.

RESPONDEO dicendum, quòd cùm vnū peccatum poſſit ex diuerſis oriri, ex illo tamen dicitur principalius habere originem, ex quo frequentius procedere conſueuit propter propinquitatem ad finem ipſius. Contumelia autem magnam habet propinquitatem ad finem iræ, qui eſt vindicta Nulla enim vindicta eſt irato magis in promptu, quàm inferre contumeliam alteri Et ideo contumelia maximè oritur ex ira.

AD PRIMVM ergo dicendū, q contumelia non ordinatur ad finem ſuperbiæ qui eſt celſitudo, & ideo non directè contumelia oritur ex ſuperbia. Diſponit tamen ſuperbia ad contumeliam, inquantum illi, qui ſe ſuperiores æſtimant, facilius alios contemnunt, & iniurias eis irrogant Facilius enim iraſcuntur, vtpotè reputantes indignum quicquid cōtra eorum voluntatē agitur.

AD SECVNDVM dicendum, q ſecundum Philoſophum in ſeptimo Ethicorum,* ira non perfectè audit rationem, & ſic iratus patitur rationis defectum, in quo conuenit cum ſtultitia Et propter hoc ex ſtultitia oritur contumelia ſecundum affinitatem, quam habet cum ira.

lib. 7. ca 6. in principio 5.

AD TERTIVM dicendum, q ſecundum Philoſophum in 2. Rhet. * iratus intendit manifeſtam offenſam, quod non curat odiens Et ideo contumelia, quæ importat manifeſtam iniuriam, magis pertinet ad iram, quàm ad odium.

lib 2 ca. 4 de. finiendo ad fi. to. 6.

QVAESTIO LXXIII.

De Detractione, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de detractione.
¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primo, quid ſit detractio.
¶ Secundo, vtrum ſit peccatum mortale.
¶ Tertio, de comparatione eius ad alia peccata.
¶ Quarto, vtrum peccet aliquis audiendo detractionē.

QVÆSTIONIS LXXIII.

De Obtrectatione,

Quadripartitò diſtributæ.

AXIOMA.

1 *1 Obtrectatio, eſt delicti genus in verbis poſitum, 3 homicidio quidem & adulterio leuius, at furto grauius, quo abſentis fama, clanculum læditur, 2 lethalemque habet culpam, quando vel alienæ famæ imminutionem ſpectat, vel turpem admodum notam illi inurit: Aliàs vel leue, vel nullum eſt peccatum: Leue quidem, quando ex inconſiderata loquacitate excidens, leniter nocet: Nullum verò, quando ad bonum aliquem laudabilemq; finem circunſpectè, prudenterq; refertur, quo tempore propriæ obtrectationis nomen amittit. 4 Inficiuntur autem huius vitij contagione, non modò auctores & fautores eius, ſed etiam qui ipſum comprimere, ac coërcere (quum poſſint) negligunt: Alij tamen magis, alij minus, pro rei & perſonarum diuerſitate.*

401

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum detractio conuenienter diffiniatur, quod eſt denigratio alienæ famæ per verba.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr, q detractio non ſit denigratio alienæ famæ per occulta verba, vt à quibuſdam diffinitur. Occultum enim & manifeſtum ſunt circumſtantiæ, non conſtituētes ſpeciem peccati. Accidit enim peccato, quòd à multis ſciatur, vel à paucis. Sed illud quod non conſtituit ſpeciem peccati, non pertinet ad rationem ipſius, nec debet poni in eius diffinitione. Ergo ad rationem detractionis non pertinet, quòd fiat per occulta verba.

Infr. q. 74. ar. 1. & q. 73 ar. 1. co. Et Rom. 1. lect. 7. co. 4

¶ 2 Præterea, Ad rationem famæ pertinet publica notitia. Si ergo per detractionem denigretur fama alicuius, non poterit hoc fieri per verba occulta, ſed per verba in manifeſto dicta.

¶ 3 Præterea, Ille detrahit, qui aliquid ſubtrahit vel diminuit de eo quod eſt. Sed quandoque denigratur fama alicuius, etiam ſi nihil ſubtrahatur de veritate, puta cùm aliquis vera crimina alicuius pandit. ergo non omnis denigratio famæ, eſt detractio.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Eccleſiaſt. 10. Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. ergo occultè mordere famam alicuius, eſt detrahere.

RESPONDEO dicendum, q ſicut facto aliquis nocet alteri dupliciter, manifeſtè quidem, ſicut in rapina, vel quacunque violentia illata: occultè aūt, ſicut in furto & doloſa percuſſione, ita ēt verbo aliquis dupliciter aliquem lædit. Vno modo in manifeſto: & hoc fit per contumeliam, vt ſupra dictum eſt * Alio modo occultè, & hoc fit per detractionem. Ex hoc autem q aliquis manifeſtè verba contra alium profert, vr eū paruipendere: vnde ex hoc ipſo dehonoratur. Et ideo cōtumelia detrimentum affert honori eius, in quem profertur. Sed

q. præced. ar. 1.

qui

qui verba cōtra aliquem profert in occulto, vr̄ eum vereri magis quam paruipendere. Vñ nō directè infert detrimentum honori, sed famæ, inquantum hmōi uerba occultè proferens, quantū in ipso est, eos qui audiunt, facit malam opinionem habere de eo, cōtra que loquitur. Hoc enim intendere vr̄, & ad hoc conatur detrahens, ut eius verbis credatur. Vnde patet ꝙ detractio differt à contumelia dupliciter. Vno modo quantum ad modum proponendi uerba, quia scilicet contumeliosus manifestè contra aliquem loquitur, detractor autē occultè. Alio modo quantum ad finem intentū, siue, quantum ad nocumentum illatum, quia scilicet cōtumeliosus derogat honori, detractor famæ.

AD PRIMVM ergo dicēdū ꝙ in inuolūtarijs cōmutationibus, ad quas reducūtur oīa nocumēta proximo illata verbo vel facto, diuersificāt rōnē peccati occultum & manifestū: qa alia est ratio inuoluntarij per uiolentiam, & per ignorantiam, ut suprà dictum est.* (q. 66. ar. 4. & 1. 2. Q. 6. ar. 5. & 8)

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ uerba detractionis dñtur occulta nō simpliciter, sed ꝑ cōparationē ad eū de quo dñtur, quia eo absente & ignorante dñtur. Sed contumeliosus in faciem contra hominē loquitur. Vñ si aliquis de alio malè loquatur corā multis, eo absente, detractio est, si aūt eo solo præsente, cōtumelia est, quamuis etiam si uni soli aliquis de absente malum dicat, corrumpit famam eius non in toto, sed in parte.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ aliquis dr̄ detrahere, non qa diminuat de ueritate, sed quia diminuit famā eius. Quod quidem fit, qñq; directè, quandoq; indirectè. Directè quidē quadrupliciter. Vno modo, quando falsum imponit alteri, secundò, quando peccatum adauget suis uerbis, tertiò, quādo occultum reuelat, quartò quādo id, quod est bonum, dicit mala intentione factum. Indirectè autem, uel negando bonum alterius, uel malitiosè reticendo, uel minuendo.

402

ARTICVLVS II.

Vtrum detractio sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ detractio nō sit peccatū mortale. Nullus eñ actus uirtutis est peccatum mortale. Sed reuelare peccatū occultū, quod sicut dictum * est, ad detractionem pertinet, est actus uirtutis uel charitatis, dum aliquis fratris peccatum denuntiat, eius emendationem intendēs, uel etiam est actus iustitiæ, dum aliquis fratrem accusat ergo detractio non est peccatum mortale. (Locis suprà ara. in ductis. Ar. præce. ad 3.)

¶ 2 Præterea Su͞p illud Prouerb. 24 Cūm detractorib. non cōmisceaᵃris, dic gl. Hoc specialiter uitio periclitatur totū genus humanum Sed nullum peccatum mortale in toto humano genere inuenit, qa multi abstinent à peccato mortali. Peccata aūt uenialia sunt quæ in omnibus inueniuntur. ergo detractio est peccatū ueniale.

¶ 3 Præterea, Aug. in homil. * de igne purgatorio, inter peccata minuta ponit, quando cum omni facilitate uel temeritate maledicimus, quod pertinet ad detractionem. ergo detractio est peccatum ueniale. (Et serm 4. in die animarū, aū mediū. Et est sermo. 41. in ordine de sanctis to. 10.)

SED CONTRA est, ꝙ Rom. 1. dicitur, Detractores, Deo odibiles. Quod ideo additur, ut dicit † gl ne leue putetur propter hoc ꝙ consistit in uerbis. († gl. ordinaria ibi.)

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictū * est, peccata uerborū maximè sunt ex intentione dicentis diiudicanda. Detractio autem ſm suam rationem ordinatur ad denigrandam famam alicuius. Vnde ille, per se loquendo, detrahit qui ad hoc de aliquo obloquitur eo absente, ut eius famam denigret. Auferre autem alicui famam ualde graue est, quia inter res temporales uidetur fama esse pretiosior, per cuius defectū impeditur homo à multis bene agēdis, propter quod dicitur Eccles. 41. Curam habet de bono nomine, hoc eñ magis permanebit tibi, q̄ mille thesauri magni & pretiosi. Et ideo detractio, per se loquēdo, est peccatū mortale. Contingit tñ qnq; ꝙ aliquis dicit aliqua uerba, per quæ diminuitur fama alicuius, non hoc intendens, sed aliquid aliud. Hoc autem non est detrahere per se, & formaliter loquendo, sed solum materialiter, & quasi ꝑ accidens. Et si quidem, uerba, per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum uel necessariū debitis circunstantijs obseruatis, non est peccatū, nec potest dici detractio. Si autem proferat ex animi leuitate uel propter causam aliquā non necessariā, non est peccatum mortale, nisi fortè uerbum quod dr̄, sit adeo graue, ꝙ notabiliter famam alicuius lædat, & præcipuè in his, quæ pertinent ad honestatem uitæ, qa hoc ex ipso genere uerborum habet rōnem peccati mortalis. Et tenetur aliquis ad restitutionem famæ, sicut ad restitutionem cuiuslibet rei subtractæ, eo modo, quo suprà dictum * est, cùm de restitutione ageretur. (q. 62. ar. 2.) (q. 62. ar. 2.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ reuelare peccatum occultum alicuius propter eius emendationem denuntiando, uel propter bonum iustitiæ publicæ accusando, non est detrahere, ut dictum * est. (In cor. ar. & qō. 68. ar. 1.)

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ glossa illa nō dicit ꝙ detractio in toto genere humano inueniat, sed addit, penè. Tum quia stultorum infinitus est numerus: & pauci sunt qui ambulant per uiā salutis. Tum etiam quia pauci uel nulli sunt, qui non aliquando ex animi leuitate aliquid dicant, unde in aliquo uel leuiter alterius fama minoratur, quia ut dicitur Iacob. 3. Si quis in uerbo non offendit, hic perfectus est uir.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ August. loquitur in casu illo, quo aliquis dicit aliquod leue malū de alio, non ex intentione nocendi, sed ex animi leuitate, uel ex lapsu linguæ.

403

ARTICVLVS III.

Vtrum detractio sit grauior omnibus peccatis, quæ in proximum committuntur.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videt, ꝙ detractio sit grauior omnibus peccatis, quæ in proximū cōmittunt. Quia su͞p illud Psal. 108 Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi, dicit gl. Plus nocēt in membris detrahentes Christo (quia animas credentiū interficiunt) q̄ qui eius carnem mox resurrecturam, peremerūt. Ex quo uidetur, ꝙ detractio sit grauius peccatum, quam homicidium, quanto grauius est occidere animam, quàm occidere corpus. Sed homicidiū est grauius inter cætera peccata, quæ in proximum cōmittuntur. ergo detractio est simpliciter inter omnia grauior.

¶ 2 Præterea. Detractio uī esse grauius peccatum, q̄ contumelia, quia contumeliam potest homo repellere, non autem detractionem latentem. Sed contumelia uī esse maius peccatum, quàm adulteriū, per hoc, ꝙ adulterium unit duos in unam carnem, contumelia autem unitos in multa diuidit. ergo detractio est maius peccatum, quàm adulterium, ꝙ tamen inter alia peccata, quæ sunt in proximum, magnam grauitatem habet.

¶ 3 Præterea, Contumelia oritur ex ira, detractio aūt ex inuidia, ut patet per * Greg. 31. Moral. Sed inuidia est maius peccatū, quàm ira ergo & detractio est maius peccatum, quàm contumelia. Et sic idem quod prius. (lib. 31. ca. 31. à med.)

¶ 5 Præterea, Tanto aliquod peccatū est grauius, quāto inducit grauiorē defectū. Sed detractio inducit grauissimum defectum, s. excæcationem mentis. Dicit eñ * Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi ꝙ in puluerem sufflant, & in oculos suos terram excitant: ut unde plus detractionis perflant, inde minus ueritatis uideant. ergo detractio est grauissimum peccatum inter ea, quæ committuntur in proximum. (I registro lib. 8. c. 45 aute med.)

SED CONTRA, Grauius est peccare facto, quàm uerbo. Sed detractio est peccatum uerbi: adulterium autem & homicidium & furtum sunt peccata in factis. ergo detractio non est grauius cæteris peccatis, quæ sunt in proximum.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ peccata, quæ committuntur

mittuntur in proximum, sunt pensanda per se quidem ſm nocumenta quæ proximo inferuntur: quia ex hoc habent rationem culpæ. Tanto aũt est maius nocumentũ, quanto maius bonum demitur. Cùm aũt sit triplex bonũ hominis, ſ. bonũ animæ, & bonum corporis, & bonũ exteriorũ rerũ. Bonũ autem animæ, quod est maximũ, non põt aliter ab alio tolli, nisi occasionaliter, puta per malã persuasionem, quæ necessitatẽ non infert. Sed alia duo bona ſ. corporis & exteriorum rerũ, põt ab alio uiolenter auferri. Sed quia bonũ corporis præeminet bono exteriorũ rerũ, grauiora sunt peccata quibus infertur nocumentũ corpori, quàm ea quibus infert nocumentũ exterioribus rebus. Vñ inter cætera peccata, quæ cõmittũtur in proximum, homicidiũ grauius est, per qđ tollitur uita proximi iam actu existentis: consequenter aũt adulteriũ, quod est contra debitum ordinem gñationis humanæ, per quam est introitus ad uitam. Consequenter aũt sunt exteriora bona inter quæ fama præeminet diuitijs, eo quòd propinquior est spiritualibus bonis. Vñ dicitur Prouerb. 22. Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. Et ideo detractio ſm suũ genus est maius peccatum, quàm furtum: minus tñ quàm homicidium, uel adulterium. Potest tñ esse alius ordo propter circunstantias aggrauantes, uel diminuentes. per accidens aũt grauitas peccati attenditur ex parte peccantis, qui grauius peccat si ex deliberatione peccet, quàm si peccet ex infirmitate, uel incautela. Et ſm hoc peccata locutionis habent aliquã leuitatem, inquantum de facili ex lapsu linguæ proueniunt absque magna præmeditatione.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd illi qui detrahũt Christo, impedientes fidem membrorum ipsius, derogant diuinitati eius, cui fides innititur, unde nõ est simplex detractio, sed blasphemia.

AD SECVNDVM dicendum, quòd grauius peccatum est contumelia quàm detractio, inquantum habet maiorem contemptum proximi, sicut & rapina est grauius peccatum, quàm furtum, ut suprà * dictum est. Contumelia tñ non est grauius peccatum, quàm adulterium, non enim grauitas adulterij pensatur ex coniunctione corporum, sed ex deordinatione generationis humanæ. Contumeliosus autem non sufficienter causat inimicitiã in alio, sed occasionaliter tñ diuidit unitos, inquantum scilicet per hoc, quòd mala alterius promit, alios quantum in se est, ab eius amicitia separat, licet ad hoc per eius uerba non cogantur. Sic ergo & detractor occasionaliter est homicida, inquantum scilicet per sua uerba dat alteri occasionem, ut proximũ odiat uel contemnat. Propter quod in epistola Clementis * dr, detractores esse homicidas, ſ. occasionaliter, quia qui odit fratrẽ suum, homicida est, ut dicitur primæ Iohannis 3.

q. 66. ar. 9.

Habet de Pœnitẽtia dist. 1. ca. Homicidiorum. lib 2. ca. declinãdo ad finem, tom. 6.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd ira quærit in manifesto uindictã inferre, ut Philos. dicit in 2. * Rhet. Ideo detractio, quæ est in occulto nõ est filia iræ, sicut contumelia, sed magis inuidiæ, quæ nititur qualitercunq; minuere gloriã proximi. Nec tñ sequitur propter hoc quòd detractio sit grauior, quàm contumelia, quia ex minori uitio potest oriri maius peccatũ, sicut ex ira nascitur homicidium & blasphemia. Origo enim peccatorum attenditur ſm inclinationem ad finem, quod est ex parte conuersionis: grauitas autem peccati magis attẽditur ex parte auersionis.

AD QVARTVM dicẽdum, quòd quia homo lætatur in sententia oris sui, ut dr Prouerb. 15. inde est quòd ille qui detrahit, incipit magis amare, & credere quòd dicit, & per consequens proximum magis odire, & sic magis recedere à cognitione ueritatis. iste tamen effectus potest sequi etiam ex alijs peccatis, quæ pertinent ad odium proximi.

404

ARTICVLVS IIII.

Vtrum audiens, qui tolerat detrahẽtẽ, grauiter peccet.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quòd audiens qui toleret detrahentem, non grauiter peccet. Non enim aliquis magis tenetur alteri, quàm sibiipsi. Sed laudabile est si patienter homo suos detractores toleret. Dicit enĩ * Greg super Ezechielem homilia nona, Linguas detrahentiũ, sicut nostro studio nõ debemus excitare, ne ipsi pereãt, ita per suã malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritũ crescat. ergo nõ peccat aliq's, si detractionibus aliorũ nõ resistat.

Homil. 9. ſ Ezech. parum ante

¶ 2 Præterea, Eccles. 4. dr, Non contradicas uerbo ueritatis ullo modo. Sed quãq; aliquis detrahit, uerba ueritatis dicendo, ut suprà dictum * est. ergo uidetur quòd non semper teneatur homo detractoribus resistere.

Ar. 1. huius q. ad 3.

¶ 3 Præterea, Nullus dẽt impedire id quod est in utilitatem aliorũ. Sed detractio frequenter est in utilitatem aliorum, contra quos detrahitur. Dicit enim * Pius Papa, Nonnunquam detractio aduersus bonos concitatur, ut quos uel domestica adulatio, uel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet. ergo aliquis non debet detractores impedire.

6. q. 1. cap. Oues pastorem.

SED CONTRA est, quòd Hierony. * dicit, Caue ne linguam aut aures habeas prurientes, aut alijs detrahas, aut alios audias detrahentes.

In epist. ad Nepotianũ, in ult. pagina añ finem epistolæ, to. 1.

RESPONDEO dicẽdũ, quòd ſm Apostolum ad Romanos primo, Digni sunt morte non solùm qui peccata faciunt, sed ẽt qui facientibus peccata consentiunt. Qđ quidem contingit dupliciter. Vno modo directè, quã scilicet quis inducit alium ad peccatum, uel ei placet peccatum. Alio modo indirectè, quã scilicet non resistit, cũ resistere possit. Et hoc contingit quãq; non quia peccatum placeat, sed propter aliquem humanum timorem. Dicendum est ergo, quòd si aliquis detractiones audiat absque resistentia, uidetur detractori consentire: unde fit particeps peccati eius. Et si quidem inducat eum ad detrahendum, uel saltem placeat ei detractio propter odium eius, cui detrahitur, non minus peccat, quàm detrahens, & quãq; magis. Vnde Bernardus * dicit, Detrahere, aut detrahẽtem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Si uerò non placeat ei peccatum, sed ex timore, uel negligentia uel etiam uerecundia quadam omittat repellere detrahẽtem, peccat quidem, sed multominus quàm detrahens, & plerunque uenialiter. Quãq; etiam hoc potest esse peccatum mortale, uel propter hoc, quòd alicui ex officio incumbit detrahẽtem corrigere, uel propter aliquod periculum consequens, uel propter radicem, qua timor humanus quandoq; potest esse peccatum mortale, ut suprà habitum * est.

li. 2. de Cõsideratiõe ad Eugenium circa finem illius.

q. 19 ar. 3

AD PRIMVM ergo dicẽdũ quòd detractiones suas nullus audit, quia scilicet mala quæ dñtur de aliquo, eo audiẽte, non sunt detractiones, propriè loquẽdo, sed cõtumeliæ, ut dictũ * est. Põt tñ ad notitiam alicuius detractiones contra ipsum factæ aliorũ relationibus peruenire. Et tunc sui arbitrij est detrimentũ suæ famæ pati, nisi hoc uergat in periculũ aliorũ, ut suprà dictũ * est. Et iõ in hoc põt commẽdari eius patientia, quòd patienter proprias detractiones sustinet. non autem est sui arbitrij, quòd patiatur detrimentum famæ alterius. Et ideo in culpam ei uertitur, si non resistit cùm possit resistere, eadem ratione qua tenetur aliquis subleuare asinum alterius iacentem sub onere, ut præcipitur Deuter. 22.

Ar. 1. ad 2

In cor. ar. & qõ. 72. ar. 3.

RESPONDEO dicendũ, quòd non semper aliquis debet resistere detractori, arguendo eũ de falsitate, maximè si quis sciat uerũ esse, quod dicitur, sed debet eũ uerbis redarguere de hoc, quòd peccat fratri detrahendo, uel saltem ostendere, quòd ei detractio displiceat per tristitiam faciei, quia ut dicitur Prouer. uicesimo quinto Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.

AD TERTIVM dicẽdũ, quòd utilitas quæ ex detractione prouenit, non est ex intentione detrahentis, sed ex Dei ordinatione, qui ex quolibet malo elicit bonum. Et ideo nihilominus est detractoribus resistendũ, sicut & raptoribus, uel oppressoribus aliorum, quamuis ex oppressis uel spoliatis, per patientiam meritum crescat.

QVAESTIO LXXIIII.

De Susurratione, in duos articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandum est de susurratione.
¶ Et circa hoc quæruntur duo.
¶ Primo, vtrum susurratio sit peccatum distinctum à detractione.
¶ Secundo, quod horum sit grauius.

QVÆSTIONIS LXXIIII.

De Susurratione, Bifariam partitæ,

AXIOMA.

1 *Tametsi maxima sit inter obtrectationem & susurrationem similitudo (nam per utranq; bona proximi fama, clanculum arroditur, atq; minuitur) differunt tamen: Primùm fine, quod obtrectationi, imminutio famæ proximi: Susurrationi uerò discordiarum inter amicos disseminatio, sit proposita.* 2 *Deinde nocumenti, & peccati grauitate: magis enim nocet, grauiusq; peccat, qui proximum amico, quàm qui eundem fama, uel honore priuare conatur.*

405

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum susurratio sit peccatum distinctum à detractione.

Inf. q. 75. art. 1. cor. Et Rom. 1. lect. 8. co. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, φ susurratio non sit peccatū distinctū a detractione. Dicit. n. Isid. in lib.* Etym Susurro de sono locutionis appellatur, quia non in facie alicuius, sed in aure loquitur detrahendo Sed loqui de altero detrahendo, ad detractionem pertinet. ergo susurratio non est peccatum distinctum à detractione.

* lib. 10. c. 18. incipit: Sapiēs dictus, parū ante medium.

¶ 2 Præterea, Leu. 19 dr. Non eris criminator nec susurro in populis Sed criminator idē vr esse, qd detractor. ergo etiam susurratio a detractione non differt.

¶ 3 Præterea, Eccl. 28. dicitur, Susurro & bilinguis maledictus erit. Sed bilinguis uidetur idem esse, quod detractor, quia detractorum est duplici lingua loqui: aliter scilicet in absentia, & aliter in præsentia. ergo susurro idem est, quod detractor.

SED CONTRA est quod Rom. 1. super illud, Susurrones, detractores, dicit * glos. Susurrones inter amicos discordiam seminantes; detractores, qui aliorum bona negant, vel minuunt.

gl. interlinear. ibid.

RESPONDEO dicēdū, φ susurro & detractor in materia cōueniūt, & ēt in forma, siue in mō loquēdi: qa vterque malū occulte de proximo dicit, pp quā similitudinem interdum unum pro alio ponitur. Vñ Eccl. 5. super illud, Non appelleris susurro dicit * glos. i. detractor Differunt aūt in fine, quia detractor intendit denigrare famam proximi. Vnde illa mala de proximo præcipuè prófert, ex quibus proximus infamari possit, uel saltē diminui eius fama: susurro aūt intēdit amicitiā separare, vt patet per * gl. inductā, & per illud quod dr Prou. 26. Susurrone subtracto, iurgia conquiescunt. Et iō susurro talia mala profert de proximo, quæ pñt contra ipsum cōmouere animum audientis, sm illud Eccl. 28. Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam.

gl. interlinear. ibid.

Inductam in argum. Sed cont.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ susurro, inquantum dicit malum de alio, dicitur detrahere. In hoc tñ differt à detractore, quia non intendit simpliciter malū dicere: sed quicquid sit illud, qd possit aīum unius turbare contra alium, ēt si sit simpliciter bonum, & tñ apparens malum, inquantum displicet ei, cui dicitur.

AD SECVNDVM dicēdū, φ criminator differt & à susurrone, & à detractore: quia criminator est qui publicè crimina alijs imponit, vel accusando, vel cōuitiando, quod nō pertinet ad detractorem, & susurronē.

AD TERTIVM dicēdū, φ bilinguis propriè dr susurro. Cum. n. amicitia sit inter duos, nititur susurro ex utraq; parte amicitiam rumpere, & ideo duabus linguis utitur ad duos, uni dicens malum de alio. Propter quod dr Eccl. 28. Susurro & bilinguis maledictus. Et subditur, Multos enim turbauit pacem habentes.

406

ARTICVLVS II.

Vtrum detractio sit grauius peccatum, quàm susurratio.

Mal. q. 10. ar. 3. ad 1.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr, φ detractio sit grauius peccatum, q̄ susurratio. Peccata enim oris consistunt in hoc, φ aliquis mala dicit. Sed detractor dicit de proximo ea, q̄ sunt mala simpliciter, quia ex talibus oritur infamia, vel diminuitur fama Susurro autem non curat dicere nisi mala apparentia, quæ s. displiceant audienti. ergo grauius peccatum est detractio, quàm susurratio.

¶ 2 Præterea, Quicunque aufert alicui famam, aufert ei non solū unum amicū, sed multos: quia intellectus vniuscuiusque refugit amicitiā infamium personarū. Vnde contra quendam dicitur 2. Paral. p. 19. His qui oderunt Dominum, amicitia iungeris. Susurratio autem aufert unum solum amicum. Grauius ergo peccatum est detractio, quàm susurratio.

¶ 3 Præterea, Iacob 4. dr, Qui detrahit fratri suo, detrahit legi, & per consequens Deo qui est legislator. Et sic peccatum detractionis vr esse peccatum in Deum, quod est grauissimū, ut supra habitum* est. Peccatū aūt susurrationis est in proximum. ergo peccatum detractionis est grauius, quam peccatum susurrationis.

q. 20. ar. 3. & 1. 2. q. 6. 73. art. 3. & 6.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 5. Denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

RESPONDEO dicēdū, φ sicut suprà dictū *est, peccatum in proximum tanto est grauius, quanto per ipsū maius nocumentum proximo infertur. Nocumentum autē tāto maius est, quanto maius est bonū, quod tollitur. Inter cætera vero exteriora bona præminet amicus, qa sine amicis nullus viuere posset, ut patet p Philos. in * 8. Ethic. Vnde dicitur Eccle 6 Amico fideli nulla est cōparatio: fama aūt ipsa, quæ per detractionē tollitur, ad hoc maximè necessaria est, ut hō idoneus ad amicitiā habeatur. Et ideo susurratio est maius peccatum, q̄ detractio, & etiam quam contumelia, quia amicus est melior, quam honor; & amari, quam honorari vt in * 8. Ethic. Philosophus dicit.

ar. 3 & 1. 2. q. 73. art. 8.

lib. 8. Eth. c. 1. in prin cip. to. 5.

lib. 8. c. 8. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ species & grauitas peccati magis attenditur ex fine, quam ex materiali obiecto. Et ideo ratione finis susurratio est grauior; quamuis etiam detractor quandoque peiora dicat.

AD SECVNDVM dicendū, φ fama est dispositio ad amicitiam, & infamia ad inimicitiam. Dispositio aūt deficit ab eo ad quod disponit. & ideo ille qui operatur ad aliquid, quod est dispositio ad inimicitia, minus peccat, quam ille qui directe operatur ad inimicitiam inducendam.

AD TERTIVM dicendum, φ ille qui detrahit fratri, intantum vr detrahere legi, inquantum contemnit præceptum de dilectione proximi, contra quod directius agit, qui amicitiam dirumpere nititur. Vnde hoc peccatum maxime contra Deum est, quia Deus dilectio est, vt dr 1. Iohann. 4. Et propter hoc dicitur Prouerb. 6. Sex sunt, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, & hoc septimum ponit eum, qui seminat inter fratres discordiam.

QVÆSTIO LXXV.

De Derisione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de derisione.
¶ Et circa hoc quæruntur duo.
¶ Primo, vtrum derisio sit peccatū speciale, distin-

stinctum ab aliis peccatis, quibus per verba nocumentum proximo infertur.

¶ Secundo, vtrum derisio sit peccatum mortale.

QVAESTIONIS LXXV.
De Irrisione,
Bifariam distributæ,

AXIOMA.

1 *Irrisio, peccati linguæ genus est, à susurratione, & obtrectatione, finis proprietate distinctum: quippe quo aliqua proximi macula animum deformans, ad incutiendum ei pudorem, ioci simulatione in medium profertur: Culpamq;* 2 *continet leuem interdum, nonnunquam grauiorem, aliquando etiã lethalem, pro contemptu, & dignitate illius personæ in quam luditur, & eius turpitudinis, quæ ad iocum arrepta est, magnitudine.*

407

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum derisio sit speciale peccatum, ab aliis præmissis distinctum.

AD PRIMVM sic procedit. Videt, quòd derisio nõ sit speciale peccatũ, ab aliis pmissis distinctũ. Subsannatio.n. vr̃ idem esse, quod derisio. Sed subsannatio ad contumeliam videtur pertinere. Ergo derisio non uidetur distingui a contumelia.

¶ 2 Præterea, Nullus irridetur, n. si de aliquo turpi, ex quo homo erubescit. Hmõi aũt sunt peccata, quæ si manifestè de aliquo dicuntur, pertinent ad cõtumeliã, si aũt occultè, pertinent ad detractionẽ, siue susurrationẽ. Ergo derisio non est vitium à præmissis distinctum.

¶ 3 Præterea, Hmõi peccata distinguuntur, ſm nocumenta, quæ proximo inferuntur. Sed per derisionem non infertur aliud nocumentum proximo, quàm in honore vel fama, vel detrimento amicitiæ. Ergo derisio non est peccatum distinctum à præmissis.

SED CONTRA est, qđ derisio fit ludo. Vñ & illusio nominatur. Nullum autẽ præmissorum ludo agitur, sed seriò. Ergo derisio ab õibus prędictis differt.

q.72.ar.2. RESPONDEO dicẽdũ, quòd sicut supra dictũ* est, peccata verborũ sunt præcipuè pensanda ſm intentionẽ proferentis. Et ideo ſm diuersa, quæ quis intendit, contra alium loquens, hmõi peccata distinguuntur. Sicut aũt aliquis conuitiando intẽdit conuitiati honorem deprimere, & detrahendo diminuere famam, & susurrãdo tollere amicitiam, ita etiam irridendo aliquis intendit, quòd ille qui irridetur, erubescat. Et quia hic finis est distinctus ab aliis, ideo etiam peccatum derisionis distinguitur à præmissis peccatis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd subsannatio & irrisio conueniunt in fine: sed differunt in modo, quia irrisio fit ore, i. verbo & cachinnis: subsannatio aũt naso rugato, vt dicit gl super illud* Psal. 2 Qui habitat in cælis, irridebit eos. Talis aũt differentia non diuersificat speciem. Vtrunque tamen differt a contumelia, sicut erubescentia a dehonoratione. Est enim erubescentia timor dehonorationis, † sicut Damasc. dicit.

gl. interlinearis, & Aug. hoc loco. † li.2. Orth. fidei, c.15.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd de opere uirtuoso aliquis apud alios, & reuerentiã meretur & famam, & apud seipsũ bonæ conscientiæ gloriam, ſm illud 2. ad Corinth. 1 Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Vñ de econuerso de actu turpi, i. vitioso, apud alios quidẽ tollitur hominis honor & fama, & ad hoc contumeliosus & detractor turpia de alio dicunt. Apud seipsum autem per turpia, quæ dicuntur, aliquis perdit conscientiæ gloriam per quandam confusionem & erubescentiam: & ad hoc turpia dicit derisor. & sic patet, quòd derisor communicat cum prædictis vitiis in materia: differt autem in fine.

AD TERTIVM dicẽdũ, quòd securitas conscientiæ, & quies illius magnum bonum est, secundũ illud Prouerb. 15. Secura mens quasi iuge conuiuium, & ideo qui conscientiam alicuius inquietat, confundendo ipsum, aliquod speciale nocumentum ei infert. Vnde derisio est peccatum speciale.

408

ARTICVLVS II.
Vtrum derisio possit esse peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, quòd derisio non possit esse peccatũ mortale. Oẽ n. peccatũ mortale cõtrariatur charitati. Sed derisio non videtur contrariari charitati, agitur enim ludo quandoque inter amicos, vnde & delusio nominatur. ergo derisio non potest esse peccatum mortale.

¶ 2 Præterea, Derisio illa vr̃ esse maxima, quæ fit in iniuriã Dei. Sed non oĩs derisio, quæ vergit in iniuriã Dei, est peccatũ mortale: alioquin quicunque recidiuaret in aliquod peccatũ ueniale, de quo pœnituit, peccaret mortaliter. Dicit. n. Isid.* quòd irrisor est, & non pœnitẽs, qui adhuc agit, quod pœnitet. Similiter ẽt sequeretur, quòd oĩs simulatio esset peccatũ mortale: quia, sicut † Greg. dicit in Mor. Per struthionem significatur simulator, qui deridet equum, i. hominem iustum, & ascensorem, idest, Deum. ergo derisio non est peccatum mortale.

*lib. 2 de sũmo bono, c.16. in princ. †lib.31.c.6 & 12. simul.

¶ 3 Præterea, Cõtumelia, & detractio uidenẽ esse grauiora peccata, quàm derisio, quia maius est facere aliquid seriò, quàm ioco. Sed non omnis detractio, vel contumelia est peccatũ mortale. ergo multo minus derisio.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Prou. 3 Ipse deridet illusores. Sed deridere Dei, est æternaliter punire pro peccato mortali, ut patet per id, qđ dr̃ in Ps. 2 Qui habitat in cælis, irridebit eos. ergo derisio est peccatum mortale.

RESPONDEO dicẽdũ, quòd irrisio non fit nisi de aliquo malo, uel defectu. Malũ aũt, si sit magnũ, nõ pro ludo accipitur, sed seriosè. Vñ si in ludum, vel risũ uertatur, ex quo irrisionis, vel illusionis nomen sumitur: hoc est quia accipitur ut paruũ. Pot aũt aliquod malũ accipi ut paruũ, dupliciter. Vno modo, ſm se: alio modo rõne personæ. Cũ aũt aliquis alterius personæ malum, vel defectũ in ludũ, uel risum ponit, quia ſm se paruum malũ est, est ueniale & leue peccatũ, ſm suũ genus. Cũ aũt accipitur quasi paruũ ratione personæ, sicut defectus puerorũ & stultorũ parũ põderare solemus, sic aliquẽ illudere, vel irridere, est eum omnino parui pẽdere, & eũ tã vilẽ æstimare, ut de eius malo non sit curandũ, sed sit quasi pro ludo habẽdũ. Et sic derisio est peccatũ mortale, & grauius, quàm contumelia, quæ similiter est in manifesto. Quia contumeliosus vr̃ accipere malum alterius seriosè, illusor aũt in ludum, & ita vr̃ esse maior contemptus, & dehonoratio. Et ſm hoc illusio est graue peccatũ, & tanto grauius, quanto maior reuerẽtia debetur personæ, quæ illuditur. Vñ grauissimum est irridere Deum, & ea quæ Dei sunt ſm illud Isa. 37. Cui exprobrasti? & quẽ blasphemasti? & super quẽ exaltasti uocem tuam? Et postea subditur: Ad sãctum Israel. Deinde ſm locum tenet irrisio parentum. Vñ dr̃ Prou. 30 Oculum, qui subsanat patrem, & despicit partũ matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Deinde iustorum irrisio grauis est: quia honor est uirtutis præmium. Et contra hoc dicitur Iob 12. Deridetur iusti simplicitas. Quæ quidẽ derisio valde nociua est, quia per hoc homines à bene agendo impediuntur, secundum illud Greg. Qui in aliorum actibus exurgi bona respiciunt, mox ea manu pestifera exprobrationibus euellunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ludus non importat aliquid contrarium charitati, respectu eius, cum quo luditur. Potest tamen importare aliquid contrarium charitati, respectu eius, de quo luditur, propter contemptum, vt dictum* est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd ille qui recidiuat in pec-

in peccatum, de quo pœnituit, & ille qui simulat, non expresse Deum irridet, sed quasi interpretatiuè, in quantum scilicet ad modum deridentis se habet. Nec tamen venialiter peccando aliquis simpliciter recidiuat, vel simulat, sed dispositiuè, vel interpretatiuè.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ derisio s̃m suã rationem leuius aliquid est, quàm detractio, vel contumelia, quia non importat contemptũ, sed ludũ. Quandoque tamen habet maiorẽ contemptũ, quàm contumelia, vt suprà dictum* est, & tunc est graue peccatum.

In cor. ar.

QVAESTIO LXXVI.

De Maledictione, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandũ est de maledictione. ¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrũ licitè possit aliqs maledicere hoĩ.

¶ Secundo, vtrum licitè possit aliquis maledicere irrationali creaturæ.

¶ Tertio, vtrum maledictio sit peccatum mortale.

¶ Quarto, de comparatione eius ad alia peccata.

QVÆSTIONIS LXXVI. De Maledictione, Quadrifariàm distributæ,

AXIOMA.

1 *Creaturæ Dei, siue ea 1 particeps, siue 2 expers* 2 *sit rationis, malum aliquod quatenus malum est optare, imprecari vel præcipiendo accersere, (in quo* 3 *maledictio propriè dicitur) peccatum est 3 lethale plerunque, nonnunquam veniale, pro mali quod optatur, & eius qui optat animi diuersitate. Malum verò quatenus iustitiæ vel vtilitatis speciem habet, non modò imprecari, optare & præcipiendo accersere, verùmetiam inferre sæpenumerò licet.* 4 *Cùm autem 4 maledictio pœnæ malum, obtrectatio verò culpam respiciat, & obtrectatio malum inferat, maledictio autem tantummodo cupiat, grauiorem obtrectationis, quàm maledictionis ferè esse culpam, planum est, posset nihilominus maledictio, ea præsertim quæ præcipiendo fit, obtrectatione nocentior, atque deterior esse.*

409

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum liceat maledicere aliquem.

4. di. 18. q. 2. ar. 1 q. 2 ad 1. & vir. q. 2. ar. 8. ad 10 & 15 & Psal. 5. col. 7. & Ro. 12. co. 2. & ca 12 lec. 9. co. 2

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ non liceat maledicere aliquem. Non est enim licitũ præterire mandatum Apostoli, in quo Christus loquebatur, vt dicitur 2. ad Cor 13. Sed ipse præcepit Rom. 12 Benedicite & nolite maledicere. ergo non licet aliquem maledicere.

¶ 2 Præterea, Omnes tenentur Deum benedicere, secundum illud Dan. 3. Benedicite filij hominum domino. Sed non potest ex eodem ore procedere benedictio Dei, & maledictio hominis, vt probatur Iacob. 3. ergo nulli licet aliquem maledicere.

¶ 3 Præterea, Ille qui aliquẽ maledicit, videtur optare eius malũ, culpę vel pœnæ, quia maledictio videtur esse imprecatio quædam. Sed non licet desiderare malum alterius, quinimò orare oportet pro omnibus, vt liberentur à malo. Ergo nulli licet maledicere.

¶ 4 Præterea, Diabolus per obstinationem maximè subiectus est malitiæ. Sed non licet alicui maledicere diabolum, sicut nec seipsum. Dicitur enim Eccles. 21. Cùm maledicit impius diabolũ, maledicit ipse animã suam. ergo multo minùs licet maledicere hominem.

Est Orig. Hom. 15. i Numero, parum à med. to. 1.

¶ 5 Præterea, Num 23. super illud, Quomodo maledicam, cui non maledixit Dominus? dicit* gl. Non potest esse iusta maledicendi causa, vbi peccantis ignoratur affectus. Sed homo non potest scire affectum alterius hominis, nec etiam vtrum sit maledictus à Deo, ergo nulli licet aliquem hominem maledicere.

SED CONTRA est, quod Deut. 27. dicitur, Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, Eliseus etiam pueris sibi illudentibus maledixit, vt habetur 4 Reg 2.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ maledicere idẽ est, quod malum dicere. Dicere autem tripliciter se habet ad id quod dr̃. Vno modo per modum enuntiationis, sicut aliquid exprimitur modo indicatiuo. Et sic maledicere nihil aliud est q̃ malũ alterius referre, qđ pertinet ad detractionẽ, vnde quandoque maledici detractores dicũtur. Alio modo dicere se hẽt ad id quod dr̃ per modum causæ. Et hoc quidem primò, & principaliter competit Deo, qui omnia suo verbo fecit, secũdũ illud Psal. 32. Dixit & facta sunt. Consequenter autem competit hominibus, qui verbo suo alios monent per imperiũ ad aliquid faciẽdum. Et ad hoc instituta sunt verba imperatiui modi. Tertio mõ ipsum dicere se habet ad id quod dicitur, quasi expressio quædã affectus desiderantis id quod verbo exprimit. Et ad hoc instituta sunt verba optatiui modi. Prętermisso ergo primo mõ maledictionis, qui est per simplicem enuntiationẽ mali, considerandũ est de alijs duobus, vbi scire oportet, ꝙ facere aliquid, & velle illud, se consequũtur in bonitate & malitia, vt ex supradictis* patet. Vnde in istis duobus modis, quibus malum dicitur per modũ imperantis, vel per modũ optantis, eadẽ rõne est aliquid licitum & illicitum. Si enim aliquis imperet, vel ꝑ malũ alterius, inquantum est malum, quasi ipsum malũ intendens, sic maledicere vtroque modo erit illicitũ. & hoc est maledicere, ꝑ se loquendo. Si autẽ aliquis imperet vel optet malũ alterius sub rõne boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo, sed per accidens. quia principalis intentio dicentis non fert ad malum, sed ad bonum. Contingit autem malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplicis boni. Quandoque quidem sub ratione iusti. Et sic iudex licitè maledicit illum, cui præcipit iustam pœnam inferri Et sic etiam Ecclesia maledicit anathemathizãdo, sicut etiam prophetæ in scripturis qñque imprecantur mala peccatoribus, quasi conformantes voluntatẽ suã diuinæ iustitiæ, licet huiusmodi imprecationes possint ẽt per modũ prænuntiationis intelligi Quandoq; verò dicitur aliquod malum sub rõne vtilis, puta cùm aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam ægritudinem, aut aliquod impedimentum, vel vt ipse melior efficiatur, vel vt saltem ab aliorum nocumento esset.

1. 2. q. 20. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ Apostolus prohibet maledicere, per se loquendo cum intentione mali. Et similiter dicendum est ad SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ optare alicui malum sub ratione boni, non contrariatur affectui quo quis simpliciter alicui optat bonum, sed magis habet conformitatem ad ipsum.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ in diabolo est considerare naturã & culpam. Natura quidem eius bona est, & à Deo, nec eam maledicere licet. Culpa autẽ eius est maledicenda, secundum illud Iob. 3. Maledicant ei qui maledicunt diei. Cùm autem peccator maledicit diabolum propter culpam, seipsum simili ratione iudicat maledictione dignum, & secundum hoc dicitur maledicere animam suam.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ affectus peccantis, etsi in se non videatur, potest tamen percipi ex aliquo manifesto peccato pro quo pœna est infligenda. Similiter etiam quamuis sciri non possit, quem Deus maledicat, secundum finalem reprobationem, potest tamen sciri quis sit maledictus à Deo secundum reatũ præsentis culpæ.

410

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat creaturam irrationalem maledicere.

Inf. art. 4. ad 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vř, ꝙ non liceat creaturam irrationalem maledicere. Maledictio enim præcipuè vř esse licita, inquantū respicit pœnam. Sed creatura irrationalis nō est susceptiua nec culpæ, nec pœnę. ergo eã maledicere nō licet.

¶ 2 Præterea. In creatura irrationali nihil inuenitur nisi natura, quam Deus fecit. Hanc autem maledicere non licet, etiam in diabolo, vt dictum* est. ergo creaturam irrationalem nullo modo licet maledicere.

Art. præc. ad 4.

¶ 3 Præterea, Creatura irrationalis aut est ꝑmanens, sicut corpora, aut est transiens, sicut tēpora. Sed sicut Greg. dicit in * 4 Moral. Otiosum est maledicere non existenti, vitiosum vero, si existeret. ergo nullo modo licet maledicere creaturæ irrationali.

lib. 4. c. 3. parū ā principio.

SED CONTRA est, quod Dominus maledixit ficulneæ, vt habetur Matth. 21. Et Iob maledixit diei suo, vt habetur Iob 3.

RESPONDEO dicendū, ꝙ benedictio, vel maledictio propriè ad illā rem pertinet, cui potest aliquid bene, vel malè contingere, s. rationali creaturæ. Creaturis aūt irrationalibus bonū, vel malum dř contingere in ordine ad creaturā rationalē, ꝓp quā sunt. Ord namur autē ad eā multipliciter. Vno quidē modo ꝑ modum subuentionis, inquantū s. ex creaturis irrationalibus subuenitur humanæ necessitati. Et hoc modo Dñs homini dixit Genes. 3. Maledicta terra in opere tuo: vt s. per eius sterilitatem homo puniretur. Et ita ět intelligitur quod habet Deut. 28. Benedicta horrea tua. Et infrà, Maledictum horreum tuū. Sic etiā Dauid maledixit montes Gelboe, ſm* Greg. expositionē. Alio modo creatura irrationalis ordinatur ad rōnalē per modū significationis. Et sic Dñs maledixit ficulneā in significationem Iudeę. Tertio modo ordinatur creatura irrationalis ad rationalē per modū continentis, s. temporis, vel loci. Et sic maledixit Iob diei natiuitatis suæ propter culpam originalem, quam nascendo cōtraxit, & propter sequentes pœnalitates. Et propter hoc etiam potest intelligi Dauid maledixisse montib. Gelboe, vt legitur 2. Reg. 1. scilicet propter cædem populi, quæ in eis contigerat. Maledicere autem rebus irrationalibus, inquantum sunt creaturæ Dei, est peccatum blasphemiæ, maledicere autem eis secundum se consideratis, est otiosum & vanum, & per consequens illicitum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

li. 4. Moral. ca. 2. in fi.

411

ARTICVLVS III.

Vtrum maledicere sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Vř, ꝙ maledicere non sit peccatum mortale. Aug. enim in Homilia de Igne Purgatorio, numerat maledictionē inter leuia peccatā. Hęc aūt sunt venialia. Ergo maledictio non est peccatum mortale, sed veniale.

¶ 2 Præterea, ea, quæ ex leui motu mētis procedunt, non videntur esse peccata mortalia. Sed interdum maledictio ex leui motu procedit. ergo maledictio nō est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Grauius est malefacere, quàm maledicere. Sed malefacere non semper est peccatum mortale. Ergo multo minus maledicere.

SED CONTRA, Nihil excludit à regno Dei, nisi peccatū mortale. Sed maledictio excludit a regno Dei, secundum illud 1. ad Cor. 6. Neque maledici, neq; rapaces, regnum Dei possidebunt. Ergo maledictio est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendū, ꝙ maledictio, de qua nunc loquimur, est, per quā pronuntiatur malum contra aliquem vel imperando, vel optando. Velle autē, vel imperio mouere ad malum alterius, ſm se repugnat charitati, qua diligimus proximum, volentes bonum ipsius, & ita secundū suum genus est peccatū mortale. Et tanto grauius, quanto personam, cui maledicimus, magis amare & reuereri tenemur. Vnde dicitur Leuit. 20. Qui maledixerit patri suo, & matri, morte moriatur. Cōtingit tamen verbū maledictionis prolatum, esse peccatum veniale, vel ꝓp paruitatem mali, quod quis, alteri maledicēdo, imprecatur, vel ět propter affectū eius, qui ꝓfert maledictionis verba, dū ex leui motu, vel ex ludo, aut ex subreptione aliqua, talia verba profert, qa peccata verborum maximè ex affectu pensantur, vt supra dictum* est. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

q. 72. ar. 2.

412

ARTICVLVS IIII.

Vtrū maledicere sit grauius peccatū, quàm detractio.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, ꝙ maledictio sit grauius peccatū, q̃ detractio. Maledictio enim vř esse blasphemia quædā, vt patet per id quod dř in Canonica Iudæ, ꝙ cum Michael Archangelus cum diabolo disputans, altercatur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ. Et accipitur ibi blasphemia pro maledictione, secundum* gl. Blasphemia est grauius peccatum, quàm detractio. ergo maledictio est grauior detractione.

gl. interlinea. ibid.

¶ 2 Præterea, Homicidiū est detractione grauius, vt supra dictum * est. Sed maledictio est par peccato homicidij. Dicit enim † Chrys. super Matt. Cū dixeris, Maledic ei, & domū euerte, & oīa perire fac, nihil ab homicida differs. ergo maledictio est grauior, q̃ detractio.

q. 73. ar. 3. † Hom. 20. in Matth. inter mediū, & finem, to. 2.

¶ 3 Præterea, Causa præeminet signo. Sed ille q maledicit, causat malum suo imperio. Ille autē qui detrahit, solum significat malum iam existens. Grauius ergo peccat maledicus, quàm detractor.

SED CONTRA est, quod detractio non potest bene fieri. Maledictio aū si bene & male, vt ex dictis* patet. ergo grauior est detractio, quàm maledictio.

Art. 1. huius quæst.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut in primo habitum* est, duplex est malum, s. culpæ & pœnæ. Malū autem culpæ peius est, vt ibidem ostensum † est. vnde dicere malum culpæ, peius est, quàm dicere malum pœnæ, dummodo sit idem modus dicendi. Ad contumeliosum ergo, & susurronem & detractorē, & etiam derisorē pertinet dicere malū culpæ. Sed ad maledicentē, prout nunc loquimur, pertinet dicere malū pœnæ, non autē malum culpæ nisi fortè sub ratione pœnæ. Non tñ est idem modus dicendi. Nam ad prædicta quatuor vitia pertinet dicere malū culpæ, solum enuntiando. Per maledictionē verò dř malum pœnæ: vel causando per modum imperij, vel optando. Ipsa autem enuntiatio culpæ, peccatum est, inquantū aliquod nocumentū ex hoc proximo infertur. Grauius autem est nocumentū inferre, quam nocumentū desiderare, cæteris paribus. Vnde detractio secundum communē rationē grauius peccatum est, q̃ maledictio, simplex desiderium exprimens. Maledictio vero, quæ fit per modū imperij, cūm habeat rationē causæ, poterit esse detractione grauior, si maius nocumentum inferat, quam sit denigratio famæ, vel leuior, si minus. Et hæc quidē accipienda sunt secundum ea, quæ per se pertinent ad rationem horū vitiorum. Possunt autem & alia per accidens considerari, quæ prædicta vitia, vel augent, vel minuunt.

1. p. q. 38. art. 5. † 1. p. q. 48. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ maledictio creaturæ, inquantum creatura est, redundat in Deum, & sic per accidens habet rationem blasphemiæ, non autem si maledicatur creaturæ propter culpam. Et eadē ratio est de detractione.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut dictum* est, maledictio vno modo includit desiderium mali. Vnde si ille qui maledicit, velit malum occisionis alterius, desiderio non differt ab homicida. Differt tamen, inquantum actus exterior aliquid adijcit voluntati.

Art. præc.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ratio illa procedit de maledictione, secundum quod importat imperium.

QVÆ-

QVÆSTIO LXXVII.

De Fraudulentia, in emptionibus & venditionibus contingente, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccatis, quæ sunt circa voluntarias cómutationes. Et primò de fraudulentia, quæ cómittitur in emptionibus & venditionibus. Secundò, de vsura, quæ fit in mutuis. Circa alias n. cómutationes voluntarias nõ inuenitur aliqua species peccati, quæ distinguatur à rapina, vel furto.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, de iniusta venditione ex parte pretij scilicet vtrum liceat aliquid vendere, plus quam valeat.

¶ Secundo, de iniusta venditione ex parte rei vēditæ.

¶ Tertio, vtrū venditor teneatur dicere vitiū rei venditæ.

¶ Quarto, vtrum licitum sit aliquid negotiando plus vendere, quàm emptum sit.

QVÆSTIONIS LXXVII.

De venditione & emptione, earumque vitijs,

In quatuor quæstiunculas, seu articulos distributæ,

AXIOMA.

Cùm ab omni pacto, tùm ab emptione atque venditione, vt licitè iusteq; peragantur, fraus omnis atque dolus abesse debet. Proinde nec 1 pluris vendere quippiam, nec minoris emere, quam res valeat: neque rem 2 vnam pro alia præstantiori nec vitiatam pro sana & incolumi vendere, licitum est: 3 Immò, rei proscriptæ occultum vitiū emptori detegere, vel tantundem de pretio, quanti eiusmodi vitium est, detrahere, venditor debet, alioqui in fraudis iniustitiæq; crimen, & damni resarciendi obligationem prolapsurus. 4 Negotiatio vero, tametsi varijs modis iniusta, vituperabilisq; reddi possit, illa tamen honesta est, & Christianorum legibus permissa, quæ pecuniis, vel res, vel pecuniæ, rei familiaris augendæ caussa, permutantur. Si modo lucrum & moderatum sit, & tanquam laboris stipendium, ad honestum aliquem finem, laudabilemque referatur.

(Margin: 1, 2, 3, 4)

413.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum licitè aliquis possit vendere rem, plus quàm valeat.

(Margin: q. di. 25. q. 3. ar. 1. q. 1. cor. & q. 2 art. 2. cor. & 10.)

AD PRIMVM sic proceditur. Vr. quod aliquis licitè possit vendere rem, plus quam valeat. Iustum enim in commutationibus humanæ vitæ sm leges ciuiles determinatur. Sed sm eas licitum est emptori, & venditori, vt se inuicem decipiant. Quod quidem fit, inquantum venditor plus vendit rem, quàm valeat, emptor autem minus, quàm valeat. Ergo licitū est quod aliquis vendat rem, plus quam valeat.

¶ 2 Præterea, Illud quod est omnibus commune, vr esse naturale, & non esse peccatum. Sed sicut Aug. refert 13. * de Tri. Dictum cuiusdam Mimi fuit ab omnibus acceptum; vili vultis emere, & caro vendere. Cui etiam consonat quod dicitur Prouerb. 20. Malum est, malum est, dicit omnis emptor, & cùm recesserit, gloriatur. Ergo licitum est aliquid carius vendere, & vilius emere, quam valeat.

(Margin: lib. 13. ca 3 paulo a prin. to. 3.)

¶ 3 Præterea, Non videtur esse illicitum, si ex conuentione agatur id, quod fieri debet ex debito honestatis. Sed sm Philosoph. in * 8. Ethic. in amicitia vtilis recōpensatio fieri debet secundum vtilitatem, quam consecutus est ille, qui beneficium suscepit, quæ quidem quandoque excedit valorem rei datæ, sicut contingit cum aliquis multum re aliqua indiget, vel ad periculū euitandum, vel ad aliquod commodum consequendū. Ergo licet in contractu emptionis, & venditionis aliquid dare pro maiori pretio, quam valeat.

(Margin: lib. 8. Eth. c. 13. non lōge à fi. to. 5.)

SED CONTRA est, quod dr Matth. 7. Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Sed nullus vult sibi rē vendi carius, q̄ valeat. ergo nullus debet alteri vendere rem carius, quam valeat.

RESPONDEO dicendū, quod fraudem adhibere ad hoc quod aliquid plus iusto pretio vendatur, omnino peccatū est, inquantū aliquis decipit proximū in damnum ipsius. Vnde & Tullius dicit in libro * de Offic. Tollendū est ex rebus contrahendis omne mendaciū, non licitatoré venditor, nec qui contra se licitetur, emptor opponet. Si aūt fraus deficit, tūc de emptione, & venditione, dupliciter loqui possumus. Vno modo sm se, & secundum hoc emptio, & venditio, videtur esse introducta pro communi vtilitate vtriusque. dū sc. licet vnus indiget re alterius, & econuerso, sicut patet per Philos. in 1. * Polit. Quod autem pro communi vtilitate inductum est, non debet esse magis in grauamen vnius, quàm alterius. Et ideo debet, secundum æqualitatem rei inter eos contractus institui. Quantitas aūt rei, quæ in vsum hominis venit, mensuratur secundū pretium datum ad id quod est inuentum numisma, vt dicitur in * 5. Ethic. Et ideo si uel pretium excedat quātitatē valoris rei, vel econuerso res excedat pretiū, tollitur iustitiæ æqualitas. Et ideo carius vendere, vel vilius emere rem, q̄ valeat, est secundum se iniustum, & illicitum. Alio modo possumus loqui de emptione, & venditione, sm quod per accidens cedit in vtilitatem vnius, & detrimentum alterius, puta cùm aliquis multum indiget habere rem aliquā, & alius læditur, si ea careat. Et in tali casu iustum pretium erit, vt non solum respiciatur ad rem, quæ venditur, sed ad damnū, quod venditor ex venditione incurrit. Et sic licitè poterit aliquid vendi, plus quàm valeat sm se, quamuis non vendatur, plus quam valeat habenti. Si verò aliquis multū iuuetur ex re alterius, quam accepit, ille vero qui vendit, non damnificatur carendo re illa, non debet eā superuendere, quia vtilitas, quæ alteri accrescit, nō est ex venditione, sed ex conditione ementis. Nullus aūt debet vendere alteri quod non est suum, licet possit ei vēdere damnum quod patitur, ille tñ qui ex re alterius accepta multū iuuatur, potest propria sponte aliquid vēdenti supererogare; quod pertinet ad eius honestatē.

(Margin: li. 3. circa mediū illius.)

(Margin: lib. 1. c. 5. & 6. to. 5.)

(Margin: lib. 5. c. 5. to. 5.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut suprà dictum * est, lex humana populo datur, in quo sunt multi à virtute deficientes, non autem datur solum virtuosis. Et ideo lex humana nō potuit prohibere, quicquid est contra virtutem, sed ei sufficit, vt prohibeat ea, quæ destruunt hominum conuictum, alia vero habeat quasi licita, non quia ea approbet, sed quia ea non punit. Sic ergo habet quasi licitum quod pœnā non inducens, si absq; fraude venditor rē suam superuēdat, aut emptor vilius emat, nisi sit nimius excessus, quia tunc et lex humana cogit ad restituendum, puta si aliqs sit deceptus vltra dimidiam iusti pretij quantitatem. Sed lex diuina nihil impunitum relinquit, quod sit virtuti contrarium; vnde secundum diuinam legem illicitum reputatur, si in emptione, & venditione, non sit æqualitas iustitiæ obseruata. Et tenetur ille qui plus habet, recompensare ei qui damnificatus est, si sit notabile damnū. Quod ideo dico, quia iustum pretium rerum non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam æstimatione consistit, ita quod modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem iustitiæ.

(Margin: 1. 2. q. 96. ar. 3.)

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut August. ibidem

Loco citato in arg. ibidem * dicit: Mimus ille, vel seipsum intuendo, vel alios experiēdo, vtili velle emere, & care vendere, oībus id credidit esse cōe. Sed quōniam reuera vitium est, potest quisque adipisci huiusmodi iustitiam, qua huic resistat & vincat. Et ponit exemplum de quodam, qui medicū pretium de quodam libro propter ignorantiam postu lanti iustum pretiū dedit. Vnde patet, ꝙ illud commune desiderium non est naturæ, sed vitij. Et ideo commune est multis, qui per latam viā vitiorū incedunt.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in iustitia cōmutatiua consideratur principaliter æqualitas rei. Sed in amicitia vtilis, cōsideratur æqualitas vtilitatis. Et ideo recompensatio fieri debet secundum vtilitatem perceptam. In emptione verò secundum æqualitatem rei.

414

ARTICVLVS II.

Vtrum venditio reddatur illicita propter defectum rei venditæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vř, ꝙ venditio non reddatur iniusta, & illicita ꝑ defectū rei venditæ. Minus enim cætera sunt pensanda in iure, quàm rei species substantialis. Sed propter defectum speciei substantialis non videtur reddi vēditio rei illicita, puta si aliquis vendat argentū, vel aurum alchimicū pro vero, quod est vtile ad oēs humanos vsus, ad quos necessarium est argentum, & aurum, puta ad vasa, & ad alia huiusmodi. Ergo multo minus erit illicita venditio, si sit defectus in alijs.

¶ 2 Præterea, Defectus ex parte rei, qui est ſm quantitatem, maximè vř iustitiæ contrariari, quæ in æqualitate consistit. Quantitas aūt per mensuram cognoscit. Mensuræ aūt rerum, quæ in vsum hominum veniunt, non sunt determinatæ, sed alicubi maiores, alicubi minores, vt patet per Philosophum in 5 * Ethicor. Ergo non potest euitari defectus ex parte rei venditę & ita videtur, quòd ex hoc venditio non reddatur illicita.

lib. 5. c. 7. to. 5.

¶ 3 Præterea, Ad defectū rei ꝑtinet, si ei conueniens qualitas deest. Sed ad qualitatem rei cognoscendā requiritur magna sciētia, quæ plerisq; vēditoribus deest. Ergo nō redditur venditio illicita propter rei defectū.

SED CONTRA est, quod Amb.* dicit in lib. de Offic. Regula iustitiæ manifesta est, ꝙ à vero declinare virum non deceat bonum, nec damno iniusto afficere quenquam, nec doli aliquid annectere rei suæ.

lib. 3. c. 11. à medio illius, to. 1.

RESPONDEO dicendū, ꝙ circa rem, quę venditur, triplex defectus considerari potest. Vnus quidē ſm speciē rei. Et hunc quidē defectū si vēditor cognoscat in re, quā vendit, fraudē committit in venditione. vnde venditio illicita redditur. Et hoc est quod dř cōtra quosdā Isa. 1. Argentū tuū versum est in scoriam, vinum tuū mixtū est aqua. Quod em̄ ꝑmixtū est, patitur defectū, quantū ad speciem. Alius aūt defectus est ſm quantitatē, quæ ꝑ mensurā cognoscitur. Et ideo si qs scienter vtat deficienti mensura in vendendo, fraudē cōmittit, & est illicita venditio. Vnde dř Deut. 25. Non habebis in sacculo diuersa pōdera maius & minus, nec erit in domo tua modi* maior & minor. Et postea subditur. Abominatur enim Dñs eū qui facit hæc, & auersatur oēm iniustitiā. Tertius defectus est ex parte qualitatis, puta si aliquod aīal infirmum vendat quasi sanum. Quod si quis scienter fecerit, fraudē cōmittit in vēditione, vnde est illicita venditio. Et in oībus talib nō solùm aliquis peccat, iniustā vēditionē faciēdo, sed ēt ad restitutionē tenetur. Si verò eo ignorāte aliquis prædictorum defectuū in re vēdita fuerit, venditor quidē nō peccat, quia facit iniustū materialiter, nec eius operatio est iniusta, vt ex supradictis* patet; tenetur tñ cum ad eius notitiā ꝑuenerit, damnū recōpensare emptori. Et quod dictū est de venditore, ēt intelligendū est ex parte emptoris. Contingit enim quūque venditorē credere rē suā esse minus pretiosam, quantū ad speciē, sicut si aliquis vendat aurū loco aurichalci, emptor si id cognoscat, iniustè emit, & ad restitutionē tenetur. & eadem ratio est de defectu qualitatis, & quantitatis.

q. 59. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ aurum & argentū non solùm cara sunt ꝑ vtilitatē vasorum, quæ ex eis fabricantur, aut aliorū hmōi, sed ēt ꝑ dignitatem, & puritatē substantiæ ipsorū. Et ideo si aurum vel argentū vel alch micè factū, verā speciē nō habeat auri & argenti, est fraudulenta & iniusta venditio, præsertim cùm sint aliq̄ꝫ vtilitates auri, & argenti veri, ſm naturalē operationē ipsorum, quæ non conueniūt auro per alchim à sophisticato. Sicut quod habet proprietatē lætificandi, & contra quasdā infirmitates medicinaliter iuuat. Frequentiùs ēt pōt poni in operatione, & diutius in sua puritate ꝑmanet aurū verū, q̄ aurum sophisticatū. Si autem per alchimiam fieret aurū verū, non esset illicitum ipsum pro vero vendere, quia nihil prohibet artē vti aliquibus naturalib causis ad producendum naturales & veros effectus, sicut August.* dicit in 3 de Trin. de his quæ arte dæmonū fiūt.

lib. 3. c. 8. to. 3.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ mensuras rerum venaliū necesse est in diuersis locis esse diuersas, ꝑ diuersitatē copiæ & inopiæ rerū, quia vbi res magis abūdant, consueuerunt esse maiores mēsuræ. In vnoquoq; tñ loco ad rectores ciuitatis pertinet determinare quę sint iustæ mensuræ rerū venalium, pensatis conditionibus locorū & rerū. Et ideo has mensuras publica auctoritate vel cōsuetudine institutas præterire nō licet.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut Aug dicit in 11 * de Ciu. Dei, Pretium rerū venaliū non consideratur ſm gradum naturæ, cùm quandoq; pluris vēdat vnus equus, quàm vnus seruus, sed consideratur ſm q̄ res in vsum hominis veniunt. Et ideo non oportet, ꝙ venditor, vel emptor cognoscat occultas rei venditæ qualitates, sed illas solum, per quas redditur humanis vsibus apta, puta quòd equus sit fortis, & bene currat, & similiter in cæteris. Has autem qualitates de facili venditor, & emptor cognoscere possunt.

li. 11. c. 16. to. 5.

415

ARTICVLVS III.

Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ.

Quolib. 2. art. 10.

AD TERTIVM sic proceditur. Vř, ꝙ venditor non teneatur dicere vitium rei venditæ. Cum enim venditor emptorem ad emendū nō cogat, videtur eius iudicio rem, quam vendit, supponere. Sed ad eundem pertinet iudicium, & cognitio rei. Non ergo videtur imputandum venditori, si emptor in suo iudicio decipitur, præcipitanter emendo, absq; diligenti inquisitione de conditionibus rei.

¶ 2 Præterea, Stultū vř, ꝙ aliquis id faciat, vnde eius operatio impediatur. Sed si aliquis vitia rei vendendæ indicet, impedit suā venditionē. Vnde Tullius in li *de Offic. inducit quendā dicentē: Quid tā absurdū, q̄ si dñi iussu ita præco prædiceret, Domum pestilentē vēdo. Ergo venditor non tenetur dicere vitia rei venditę.

lib. 3. parū ante med. lib. in cap. cuius titulus est: In cōtractib. cōibus q̄ forma honesti, in ε. illius.

¶ 3 Præterea, Magis necessariū est hoī, vt cognoscat viā virtutis, q̄ vt cognoscat vitia rerum, quæ venduntur. Sed homo non tenetur cuilibet consiliū dare & veritatem dicere de his, quæ ꝑtinēt ad virtutē, quāuis nulli debeat dicere falsitatem. Ergo multo minus tenet vēditor vitia rei vēditæ dicere, quasi ꝯsiliū dādo emptori.

¶ 4 Præterea, Si aliquis teneatur dicere defectū rei venditæ, hoc nō est nisi vt minuat de pretio. Sed qūq; diminueretur de pretio etiam absque vitio rei vēditæ ꝑ aliquid aliud, puta si venditor deferens triticum ad locum vbi est caristia frumenti, sciat multos venire, q̄ deferant, quod si sciretur ab ementibus, minus pretiū darent. Huiusmodi autem non oportet dicere venditorem, vt videtur. Ergo pari ratione nec vitia rei venditę.

SED CONTRA est, quod Amb.* dicit in 3. li. de Offic. In contractibus vitia eorū quæ vendunt, prodi iubentur, ac nisi intimauerit venditor, quamuis in ius emptoris transierint, doli actione vacuantur.

li. 3. ca. 10. parum à prin. to. 1.

RE-

RESPONDEO dicēdū, ꝙ dare alicui occasionē periculi, uel damni semper est illicitū, quamuis nō sit necessarium, quod homo alteri semper det auxilium, vel consilium pertinens ad eis qualēcunque promotionem sed hoc solum est necessariū in aliquo casu determinato, puta cum alius eius curę subditur, vel cum nō pōt ei per alium subueniri. Venditor autē, qui rem uendendam proponit, ex hoc ipso dat emptori damni, uel periculi occasionem, ꝙ rē uitiosam ei offert, si ex eius vitio dānum, uel periculum incurrere possit. Dānum quidem, si propter hmōi uitiū res, quæ uendenda ꝓponitur minoris sit pretij: ipse verò propter hmōi uitium nihil de pretio subtrahat. Periculum autem, si ꝑp hmōi uitium usus rei reddatur impeditus, uel noxius: puta si aliquis alicui uendat equum claudicantem pro ueloci, uel ruinosam domum, pro firma, uel cibum corruptum, siue venenosum, pro bono. Vnde si hmōi uitia sint occulta, & ipse non detegat, erit illicita, & dolosa venditio, & tenetur uenditor ad dāni recōpensationē. Si verò uitiū sit manifestū, puta cū equus est monoculus, vel cum usus rei, etsi non competat vēditori, pōt tñ esse conueniens alijs, & si ipse ꝑp huiusmodi vitium, subtrahat quantum oportet de pretio, non tenetur ad manifestandum uitium rei, quia fortè ꝑp huiusmodi vitium emptor uellet plus subtrahi de pretio, quàm esset subtrahendum. Vnde potest licitè uenditor indemnitati suæ consulere, vitium rei reticendo.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ iudicium non potest fieri nisi de re manifesta. Vnusquisque enim iudicat, s̄m quod cognoscit, ut dr̄ in * 1. Eth. Vnde si uitia rei, quæ uendenda proponitur, sint occulta, nisi per uenditorem manifestentur, non sufficienter committitur emptori iudicium. Secus autem esset, si essent uitia manifesta.

lib. 1. c. 3. to. 5.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ non oportet, ꝙ aliquis per præconē uitium rei uendēdæ prænuntiet, quia si prædiceret vitiū, exterrerentur emptores ab emendo, dū ignorarēt alias conditiones rei, s̄m quas est bona & utilis. Sed singulariter est dicendum uitiū rei ei, qui ad emendum accedit, qui potest simul oēs conditiones adinuicē comparare bonas & malas. Nihil.n. prohibet rē in aliquo uitiosā, in multis alijs utilē esse.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ quamuis homo non teneatur simpliciter omni homini dicere ueritatē de his, quæ pertinent ad uirtutes: teneretur tamen in casu illo de his dicere veritatem, quando ex eius facto alteri periculum immineret in detrimentum uirtutis, nisi diceret veritatem, & sic est in proposito.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ uitiū rei facit rem in præsenti esse minoris ualoris, q̄ videatur: sed in casu præmisso in futurum res expectatur esse minoris valoris per superuentū negotiatorū, qui ab ementibus ignoratur. Vñ venditor, qui uēdit rem s̄m pretium qđ inuenit, non videtur contra iustitiam facere, si quod futurum est, non exponat, si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abūdantioris esset uirtutis, quāuis ad hoc non uideatur teneri ex iustitiæ debito.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum liceat negotiando, aliquid cariùs vendere, quàm emere.

Ho. 38. in opere imperfecto à med. to. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ non liceat negotiando aliquid cariùs vendere, q̄ emere. Dicit. n. * Chry. super Matt. 21. Quicunque rem cōparat ut integrā, & immutatam uendendo lucretur, ille est mercator, qui de tēplo Dei eijcitur. Et idem dicit Cassiodorus super illud Psal. 70. Quoniam nō cognoui literaturam, uel negotiationem, secundum aliam literam. Quid, inquit, est aliud negotiatio, nisi vilius comparare, & carius uelle distrahere? Et subdit, * Negotiatores tales Dominus eiecit de templo. Sed nullus eijcitur de templo, nisi propter aliquod peccatum:

eodem loco.

ergo talis negotiatio est peccatum.

¶ 2 Præterea, Cōtra iustitiam est, ꝙ aliquis rem carius vendat, q̄ ualeat, uel vilius emat, vt ex dictis * apparet. Sed ille qui negotiando rem cariùs uendit, q̄ emerit, necesse est, ꝙ uel uilius emerit, quàm valeat, vel carius vendat. Ergo hoc sine peccato fieri non pōtest.

art. 1.

¶ 3 Præterea, Hier. * dicit, Negotiatorem clericum ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestē fuge. Non aūt negotiatio clericis interdicta esse uidetur, nisi propter peccatum. Ergo negotiando aliquid vilius emere, & carius uendere est peccatum.

In epis. ad Nepotianū, inter princ. & med. to. 1.

SED CONTRA est, ꝙ Augu. † dicit super illud Ps. 70. Quoniam non cognoui literaturam: Negotiator auidus acquirendi, pro damno blasphemat, pro pretijs rerum mentitur & peierat. Sed hæc uitia hominis sūt, non artis, quæ sine his uitijs agi potest. ergo negotiari secundum se non est illicitum.

† Ps. 70. in concione primę par tis Psal. à med. to. 8.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ad negotiatores pertinet commutationibus rerum insistere. Vt autē Phil. dicit in * primo Polit. duplex est rerum commutatio. Vna quidē quasi naturalis & necessaria, per quā s. fit cōmutatio rei ad rē, uel rerum, & denariorum propter necessitatem uitæ. Et talis cōmutatio non propriè pertinet ad negotiatores, sed magis ad œconomicos, uel politicos, qui habent prouidere, vel domui, uel de ciuitati de rebus necessarijs ad uitam. Alia uerò cōmutationis species est, vel denariorū ad denarios, vel quarumcunque rerū ad denarios, non propter res necessarias vitæ, sed ꝑp lucrū quærendum. Et hæc quidē negotiatio propriè videtur ad negotiatores pertinere, s̄m * Phil. Prima autem commutatio laudabilis est, quia deseruit naturali necessitati. Secunda autē iustè uituperatur, quia quantum est de se, deseruit cupiditati lucri, quæ terminum nescit, sed in infinitum tendit. Et ideo negotiatio, s̄m se considerata quandā turpitudinem hēt, inquantum non importat de sui ratione finem honestum, vel necessariū. Lucrum tamen, quod est negotiationis finis, etsi in sui ratione non importet aliquid honestū, uel necessarium, nihil tñ importat in sui ratione uitiosum, vel uirtuti contrarium. Vnde nihil prōhibet lucrum ordinari ad aliquem finē necessariū, uel ēt honestū, & sic negotiatio licita reddetur. Sicut cum aliquis lucrum moderatum, qđ negotiando quærit, ordinat ad domus suæ sustētationem, uel etiam ad subueniendū indigentibus. Vel ēt cum aliquis negotiationi intendit propter publicam utilitatem, ne s. res necessariæ ad uitam patriæ desint, & lucrū expetit nō quasi finem, sed quasi stipendium laboris.

lib. 1. Pol. c. 1. 5. & 6. to. 5.

lib. 1. Pol. c. 6. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ verbum Chrys. est intelligendum de negotiatione, s̄m quod ultimum finem in lucro constituit: quod præcipuè uidetur, quādo aliquis rem non immutatam cariùs uendit. Si enim rem in melius mutatā carius uendat, videtur præmiū sui laboris accipere: quamuis & ipsum lucrum possit licitè intendi, non sicut ultimus finis, sed propter aliū finem necessarium, vel honestum, vt dictum est.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ non quicunque carius uendit aliquid, q̄ emerit, negotiatur, sed solum qui ad hoc emit, ut carius uendat. Si autē emit rē non vt uendat, sed ut teneat, & postmodū ꝑp aliquam cām eam uendere uelit, non est negotiatio, quamuis cariùs vendat. Potest enim hoc licitè facere, vel quia in aliquo rem meliorauit, uel quia pretium rei est mutatū secundum diuersitatem loci, vel temporis; uel propter periculum, cui se exponit, transferendo rem de loco ad locum, vel eam * ferri faciendo. Et secundum hoc, nec emptio, nec venditio est iniusta.

* Al. ferri

AD TERTIVM dicendū, ꝙ clerici non solum debent abstinere ab his, quæ sunt s̄m se mala, sed etiā ab his, quæ habent speciem mali. Quod quidem in negotiatione contingit, tum propter hoc, quod est ordinata ad lucrū terrenū, cuius clerici debent esse contemptores.

Ptorestum etiam propter frequentia negotiatorum vitia, quia difficulter exuitur negotiator à peccatis labiorum, ut dr Eccl 26. Est & alia causa, quia negotiatio nimis implicat animum secularibus curis, & per cõsequens à spiritualibus retrahit: Vnde Apost. dicit secunda ad Timoth. 2. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, licet tamen clericis uti prima commutationis specie, quæ ordinatur ad necessitatem uitæ, emendo, vel vendendo.

QVÆSTIO LXXVIII.

De vitio vsuræ in mutuis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccato vsuræ, quod committitur in mutuis.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum sit peccatum, accipere pecuniam in pretium pro pecunia mutuata: quod est accipere usuram.

¶ Secundo, utrum liceat pro eodem quamcunque utilitatem accipere, quasi in recompensationem mutui.

¶ Tertio, vtrum aliquis restituere teneatur id, quod de pecunia vsuraria iusto lucro lucratus est.

¶ Quarto, utrum liceat accipere mutuo pecuniam sub vsura.

QVÆSTIONIS LXXVIII. De Vsura, In quatuor partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *Qua 1 ratione pecuniæ ad earum rerum genus pertinent, quarum usus in ipsarum rerum consumptione seu distractione positus est, non licet pecuniarum dominio retento, pro ipsarum usu,*
2 *aut pecuniam, aut 2 aliud quiduis, quod pecunia æstimari possit, ex pacto tacito, uel expresso accipere. Neque uenditori ratione dilatæ, neque emptori ratione anticipatæ solutionis, à iusto rei pretio sui commodi augendi caussa, recedere iustitia permittit: Immò ut eiusmodi iniqui quæstus, non minus, quàm furti, restitutio fiat, præ-*
3 *cipit. Quæ 3 quidem restitutio ad hunc modum fieri debet, Si quod fœnoris nomine acceptum est, dominium cum usufructu ita copulatum habeat, ut ea duo separari nequeant; ut in pecunijs, tritico, uino, & similibus rebus uidere est, sufficit quantum fuit fœnus, tantundem restituere, nisi forte fœnoris numerator, aliquid interim damni culpa fœneratoris esset passus, quod etiam foret resarciendum. Sin autem acceptum fœnus de illarum rerum esset genere, quæ dominium ab usu seiunctum habent, (quod in domo, agro, & similibus contingit.) non tantum ipsum fœnus, verumetiam quicquid ex ipso fœnore ac-*
4 *quisitum esset, restitui deberet. Eius 4 verò qui fœnori accipit longè alia est atque illius, qui fœnori dat, ratio. Quamuis enim neminem ad fœnerandum adducere liceat, fœneratoris tamen concepto iam; atque confirmato peccato, vnicuique ad suam egestatem subleuandam uti, concessum est.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accipere vsuram pro pecunia mutuata, sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod accipere usuram pro pecunia mutuata, nõ sit peccatũ. Nullus enim peccat ex hoc, quod sequitur exẽplũ Christi. Sed Dñs de seipso dicit, Luc 19 Ego ueniens cum usuris exegissem illam, i. pecuniam mutuatam. Ergo non est peccatum accipere usuram pro mutuo pecuniæ.

3. dist. 37. artic 6. Et mal. q. 13. artic. 4. Et quol. 3. ar. 19. & opuscu 73. c. 4 & 15.

¶ 2 Præterea, Sicut dr in Ps. 18. Lex Dñi immaculata, quia peccatũ prohibet. Sed in lege diuina conceditur aliqua usura, sm illud Deut. 23 Non fœnerabis fratri tuo ad usurã, pecuniã, nec fruges, nec quãlibet aliã rem, sed alieno Et quod plus est, etiã in præmium repromittitur pro lege seruata, sm illud Deut. 28. Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies. Ergo accipere usuram non est peccatum.

¶ 3 Præterea, In rebus humanis determinatur iustitia per leges ciuiles. Sed secundum eas conceditur vsuras accipere Ergo uidetur non esse illicitum.

¶ 4 Præterea, Prætermittere consilia non obligat ad peccatum. Sed Lucæ 6. inter alia consilia ponitur, Date mutuum, nihil inde sperantes. Ergo accipere usuram non est peccatum.

¶ 5 Præterea, Pretium accipere pro eo, quod quis facere non tenetur, non uidetur esse secundum se peccatum. Sed non in quolibet casu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare. Ergo licet ei aliquando pro mutuo accipere pretium.

¶ 6 Præterea, Argẽtũ monetatũ, & in uasa formatũ, nõ differt specie. Sed licet accipere p̃tiũ pro uasis argẽteis accomodatis. Ergo & licet accipere p̃tiũ pro mutuo argẽti monetati. Vsura ergo nõ est sm se peccatũ.

¶ 7 Præterea, Quilibet potest licitè accipere rem, quã ei dominus rei uoluntariè tradidit, sed ille, qui accipit mutuum uoluntariè tradit usuram. Ergo ille qui mutuat, licitè potest accipere.

SED CONTRA est, quod dicitur Exodi 22. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum non urgebis eum quasi exactor: nec vsuris opprimes.

RESPONDEO dicendũ, quod accipere usurã pro pecunia mutuata, est sm se iniustũ, quia venditur id, quod nõ est, per quod manifeste inæqualitas cõstituitur, quæ iustitiæ contrariatur. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod quædam res sunt, quarũ usus est ipsarũ rerũ cõsumptio, sicut uinum consumimus, eo utendo ad potum, & triticum cõsumimus, eo utẽdo ad cibũ. Vñ in talibus non debet seorsum cõputari usus rei à re ipsa, sed cuicũque cõceditur usus, ex hoc ipso conceditur res, & pp hoc in talibus, per mutuum, transfertur dñium. Si quis ergo seorsũ vellet uendere uinũ, & vellet seorsum uendere vsum uini, venderet eandem rem bis, vel uenderet id, quod nõ est Vñ manifeste per iniustitiam peccaret Et simili ratione iniustitiam cõmittit qui mutuat uinum, aut triticũ, petens sibi duas recompensationes, vnã q. sẽ restitutionem æqualẽ rei, aliam vero pretiũ usus, quod usura dr. Quædam uero sunt, quorũ usus nõ est ipsa rei consũptio, sicut usus domus est inhabitatio, non aũt dissipatio. Et ideo in talibus seorsum põt utrunque concedi, puta cũ aliquis tradit alteri dñium domus, reseruato sibi usũ ad aliquod tẽpus: uel econuerso, cũ quis cõcedit alicui vsũ domus, reseruato sibi eius dñio. Et pp hoc licite potest homo accipere pretium pro usu domus, & præter hoc petere domum accommodatam, sicut patet in conductione, & locatione domus. Pecunia autem sm Philosophum in 5 quinto Eth. & in primo Polit. principaliter est inuenta ad commutationes faciendas. Et ita proprius, & principalis pecuniæ usus, est ipsius consumptio, siue distractio, secundũ quod in commutationes expenditur. Et pro

lib. 5. Eth. ca 5. & 1. Polit c. 6. & 7. to. 5.

Et propter hoc ſm ſe eſt illicitum pro vſu pecuniæ mutuatæ accipere pretiu quod dicitur vſura. Et ſicut alia iniuſtè acquiſita tenetur homo reſtituere, ita reſtituere tenetur pecuniam, quam per vſuram accepit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q vſura ibi metaphoricè accipit, p ſuperexcreſcentia bonorū ſpūalium, quā exigit Deus, volens ut in bonis acceptis ab eo, ſemp proficiamus: quod eſt ad utilitatem noſtram, non eius.

AD SECVNDVM dicendū, q Iudæis prohibitū fuit accipere vſuram a fratribus ſuis, ſ. Iudæis: per qđ datur intelligi, q accipere vſuram à quocunq; homine eſt ſimpliciter malum. Debemus eñ omnem hominem habere quaſi proximum, & vt fratrem, præcipue in ſtatu Euangelij, ad quod oēs vocantur. Vnde in Pſalm. 14. abſolute dr. Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Et Ezech. 18 Qui vſuram non accepit. Quòd autem ab extraneis vſuram acciperent, nō fuit eis conceſſum quaſi licitum, ſed permiſſum ad maius malum vitandum, ne ſcilicet a Iudæis Deum colentibus vſuras acciperent propter auaritiam, cui dediti erant, ut habetur Iſa. 56. Quod autem in præmium promittitur, fœnerabis gentibus multis &c fœnus ibi largè accipitur pro mutuo, ſicut & Eccleſiaſt. 29 dicitur, multi non cauſa nequitiæ non fœnerati ſunt, id eſt, non mutuauerunt. Promittitur ergo in præmium Iudæis abundatia diuitiarum, ex qua contingit quod alijs mutuare poſſint.

AD TERTIVM dicendum, q leges humanæ dimittunt aliqua peccata impunita, pp conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ utilitates impedirentur, ſi omnia peccata diſtrictè prohiberentur pœnis adhibitis. Et iō uſuras lex humana coceſſit, nō quaſi æſtimans eas eſſe ſm iuſtitiam, ſed ne impedirentur utilitates multorū. Vñ in ipſo iure ciuili dicitur, q res quæ vſu conſumuntur, neq; rōne naturali, neque ciuili recipiunt vſumfructum, & quod Senatus non fecit earū rerum vſumfructum, nec eñ poterat, ſed quaſi vſumfructum conſtituit, concedens ſcilicet vſuras. Et Philoſo naturali ratione ductus dicit * in primo Politic. q uſuraria acqſitio pecuniarū eſt maximè præter naturam.

lib. 1. c. 7. parum ā med. to. 5.

AD QVARTVM dicendū, q dare mutuum, nō ſemper tenetur homo. Et ideo quātum ad hoc ponitur inter conſilia: ſed, q homo lucrum de mutuo non quærat, hoc cadit ſub ratione præcepti. poteſt tamen dici conſilium per comparationem ad dicta Phariſæorū, qui putabant vſuram aliquam eſſe licitam, ſicut & dilectio inimicorum eſt conſilium. Vel loquitur ibi non de ſpe vſurarij lucri, ſed de ſpe, quæ ponitur in homine. Non enim debemus mutuum dare, vel quodcunque bonum facere propter ſpem hominis, ſed propter ſpem Dei.

AD QVINTVM dicendū, q ille q mutuare nō tenet, recompenſationē pōt accipere eius, quod fecit, ſed non amplius dēt exigere. Recompenſatur aūt ſibi ſm æqualitatem iuſtitiæ, ſi tm̄ ei reddatur, quātum mutuauit. Vñ ſi amplius exigat pro vſu fructu rei, quæ alium vſum non habet, niſi conſumptionem ſubſtantiæ, exigit pretium eius quod non eſt, & ita eſt iniuſta exactio.

AD SEXTVM dicendū q uſus principalis uaſorum argenteorū non eſt ipſa eorū conſumptio. Et ideo vſus eorū pōt uendi licitè, ſeruato dominio rei. vſus aūt principalis pecuniæ argenteæ eſt diſtractio pecuniæ in commutationes. Vñ non licet eius vſum uendere, cū hoc, q aliqs uelit eius reſtitutionē, quod mutuo dedit. Sciendum tñ q ſecundarius vſus argenteorum vaſorū poſſet eſſe cōmutatio: & talem vſum eorum non licet uendere. Et ſimiliter poteſt eſſe aliquis ſecundarius vſus pecuniæ argenteæ, utputa ſi quis concederet pecuniam ſignatam ad oſtentationem, uel ad ponendum loco p gnoris & talem vſum pecuniæ licitè homo uendere pot.

AD SEPTIMVM dicendū, q ille qui dat vſurā, non ſimpliciter voluntariè dat, ſed cum quadam neceſſitate, inquantum indiget accipere pecuniā mutuo, quam ille qui habet, non uult ſine vſura mutuare.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat pro pecunia mutuata, aliquam aliam commoditatem expetere.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̄ q aliquis poſſit pro pecunia mutuata aliquam aliam commoditatē expetere. Vnuſquiſq; eñ licitè poteſt ſuæ indemnitati conſulere. Sed qñq; damnum aliquis patitur ex hoc, q pecuniam mutuat. Ergo licitum eſt ei ſupra pecuniam mutuatam aliquid aliud pro damno expectare, uel etiam exigere.

Mal q. 13 ar. 4 ad 10 Et op. 73 q. 3. & . Et op. 7 . c. 3. & 7.

¶ 2 Præterea, Vnuſquiſq; tenet ex quodam debito honeſtatis aliquid recōpenſare ei qui ſibi gratiā fecit, vt dr̄ in quinto * Eth. Sed ille q alicui in neceſſitate cōſtituto pecuniam mutuat, gratiā facit, vñ & gratiarum actio ei dētur. ergo ille qui recipit, tenet naturali debito aliqđ recompenſare. Sed non vī eſſe illicitum obligare ſe ad aliquid, ad quod quis ex naturali iure tenetur. ergo non vr̄ eſſe illicitum, ſi aliquis pecuniam alteri mutuans, in obligationem deducat aliquam recompenſationem.

lib. 5. ca. 5. paulò à prin. to. 5.

¶ 3 Præterea, Sicut eſt quoddā munus a manu, ita ēt eſt quoddā munus a lingua, & ab obſequio. vñ dicit gl. Iſa. 33. Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere. Sed licet accipere ſeruitium, vel etiam laudem ab eo, cui quis pecuniam mutuauit. ergo pari ratione licet quodcunque aliud munus accipere.

¶ 4 Præterea, Eadē vr̄ eſſe comparatio dati ad datum, & mutuati ad mutuatum. Sed licet pecuniam accipere pro alia pecunia data. ergo licet accipere recompenſationem alterius mutui pro pecunia mutuata.

¶ 5 Præterea, Magis à ſe pecuniā alienat, q eam mutuando dominium transfert, quam qui eam mercatori uel artifici committit. Sed licet lucrum accipere de pecunia commiſſa mercatori, vel artifici. ergo licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata.

¶ 6 Præterea, Pro pecunia mutuata pōt homo pignus accipere, cuius vſus poſſet pretio aliquo uendi, ſicut cū impignoratur ager vel domus, quæ inhabitatur. ergo licet aliquod lucrum habere de pecunia mutuata.

¶ 7 Præterea, Contingit qñq; quod aliquis carius vēdit res ſuas ratione mutui, aut vilius emit quod eſt alterius, vel etiam pro dilatione pretium auget, uel pro acceleratione diminuit, in quibus omnibus uidetur aliqua recompenſatio fieri quaſi pro mutuo pecuniæ. Hoc autem non manifeſtè apparet illicitum. ergo uidetur licitum eſſe aliquod cōmodum de pecunia mutuata expectare, uel etiam exigere.

SED CONTRA eſt, q Ezech. 18 dicitur inter alia quæ ad uirum iuſtum requiruntur, Si vſuram & ſuperabundantiam non acceperit.

RESPONDEO dicendum, q ſm Philoſophum in * 4. Eth. Omne illud pro pecunia habetur, cuius pretium poteſt pecunia menſurari, & ideo ſicut ſi aliquis pro pecunia mutuata, uel quacunque alia re, quæ ex ipſo vſu cōſumitur, pecuniam accipit ex pacto tacito uel expreſſo, peccat contra iuſtitiam, ut dictum * eſt: ita ēt quicunq; ex pacto tacito, uel expreſſo quodcunq; aliud acceperit, cuius pretium pecunia menſurari poteſt, ſimile peccatum incurrit. Si uerò accipiat aliquid huiuſmodi, non quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita uel expreſſa, ſed ſicut gratuitū donū, non peccat, quia etiā antequam pecuniam mutuaſſet, licitè poterat aliquod donum gratis accipere, nec peioris conditionis efficitur per hoc, q mutuauit. Recompenſationē uerò eorum, quæ pecunia non menſurantur, licet pro mutuo exigere, puta beneuolentiam & amorem eius, qui mutuauit, uel aliquid huiuſmodi.

lib 4 ca. 1 in princi. tom. 5.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ille qui mutuū dat, poteſt abſque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompenſationem damni, per quod ſubtrahitur ſibi aliquid quod debet habere. Hoc enim non eſt uendere uſum pecuniæ, ſed damnū uitare.

Et

Et potest esse, quod accipiēs mutuū, maius damnū euitet, q̄ dans incurrat. Vñ accipiēs mutuum cum sua vtilitate, damnum alterius recompensat. Recompensationem verò damni, quod consideratur in hoc, ꝙ de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: qa non debet vendere id, quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ recompensatio alicuius beneficij dupliciter fieri potest. Vno quidē modo ex debito iustitiæ, ad quod aliqs ex certo pacto obligari pōt, & hoc debitum attenditur ſm quantitatem bñficij, quod quis accepit. Et ideo ille qui accepit mutuum pecuniæ uel cuiuscunq; similis rei, cuius vsus est eius consumptio, non teneī ad plus recompensandū, q̄ mutuo acceperit. Vnde contra iustitiam est, si ad plus reddendum obligetur. Alio modo tenetur aliquis ad recompensandum beneficium ex debito amicitiæ in quo magis consideraī affectus, ex quo aliquis beneficiū contulit, q̄ etiam quantitas eius quod fecit. Et tali debito non cōpetit ciuilis obligatio, per quam inducitur quædam necessitas, ut non spontanea recompensatio fiat.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ si aliqs ex pecunia mutuata expectet, vel exigat, quasi p obligationē pacti taciti vel expssi, recōpēsat onē muneris ab obsequio, vel à lingua, pinde est ac si expectaret uel exigeret munus à manu, qa vtrunq pecunia ęstimari pōt, ut patet in his, q locāt operas suas quas manu uel lingua exercēt. Si uero munus ab obsequio uel a lingua nō quasi ex obligatione re exhibet, sed ex beneuolētia, q sub ęstimatione pecunię nō cadit, licet hoc accipere & exigere & expectare.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ pecunia, non pōt vendi pro pecunia ampliori q̄ sit quantitas pecunię mutuatæ quæ restituenda est, nec ibi aliquid est exigēdum aut expectandū, nisi beneuolentiæ affectus, qui sub æstimationem pecuniæ non cadit, ex quo potest procedere spontanea mutuatio. Repugnat autem ei obligatio ad mutuum faciendum in posterum, quia etiam talis obligatio pecunia æstimari posset. Et iō licet simul mutuanti vnum, aliquid aliud mutuum recipere, non autem licet eum obligare ad mutuum in posterum faciendum.

AD QVINTVM dicendū, ꝙ ille qui mutuæ pecuniā, transfert dominiū pecuniæ in eū, cui mutuat. Vñ ille, cui pecunia mutuat, sub suo periculo tenet eā, & tenetur eā restituere integrè. Vñ non dēt amplius exigere ille, q mutuauit. Sed ille qui cōmittit pecuniam suā uel mercatori uel artifici per modū societatis cuiusdā, non transfert dominiū pecuniæ suæ in illū, sed remanet eius, ita ꝙ cum periculo ipsius mercator de ea negotiatur, uel artifex operatur, & ideo sic licitè potest partē lucri inde prouenientis expetere tanquam de re sua.

AD SEXTVM dicendū, ꝙ si quis pro pecunia sibi mutuata obliget rem aliquā, cuius vsus pretio æstimari pōt, debet vsum illius rei ille, qui mutuauit, computare in restitutionē eius quod mutuauit, alioquin si vsum illius rei quasi gratis sibi superaddi uelit, idē est ac si pecuniā acciperet ꝓ mutuo, quod est usurariū, nisi fortè esset talis res, cuius vsus sine pretio soleat concedi inter amicos, sicut patet de libro accommodato.

AD SEPTIMVM dicendū, ꝙ si aliqs carius uelit vēdere res suas, q̄ sit iustū pretiū, ut de pecunia soluēda emptorē expectet, manifestè usura cōmittitur, quia hmōi expectatio pretij soluendi hēt rōnem mutui. Vñ quicquid vltra iustum pro hmōi expectatione exigit, est quasi pretium mutui, quod pertinet ad rōnem vsuræ. Similiter etiā si quis emptor uelit rem emere vilius, quàm sit iustum pretium, eo ꝙ pecuniam antè soluit, quàm possit ei res tradi, est peccatum usuræ, quia etiam ista anticipatio solutionis pecuniæ habet mutui rationem, cuius quoddam pretium est, quod diminuitur de iusto pretio rei emptæ. Si uerò aliquis de iusto pretio velit diminuere, ut pecuniam prius habeat, non peccat peccato vsuræ.

ARTICVLVS III. 419

Vtrum quicquid de pecunia vsuraria quis lucratus fuerit, reddere tenetur.

AD TERTIVM sic proceditur. Vī, ꝙ quicqd de pecunia vsuraria aliqs lucratus fuerit, reddere, teneaī. Dicit em̄ Apostolus ad Rom. 11. Si radix sancta, & rami. Ergo eadem rōne si radix infecta, & rami. Sed radix fuit vsuraria. Ergo qcquid ex ea acquisitū est, est usurariū. Ergo tenetur ad restitutionē illius.

quol. 3. ar. 19. & opu. 67.

¶ 2 Præterea, Sicut dr̄ extra, de vsuris, illa * decretali, Cùm tu, sicut asseris. Possessiones, quæ de vsuris sunt comparatæ, debēt uendi, & ipsarum pretia his à quibus sunt extorta, restitui. Ergo eadē ratione quicquid aliud ex pecunia vsuraria acquiritur, debet restitui.

Habeī in Decr. li. 5. tit. 19. ca. Cū tu, & est 5. in ordine, in fine.

¶ 3 Præterea, illud quod aliqs emit de pecunia vsuraria, debetur sibi rōne pecuniæ, quam dedit. Non ergo habet maius ius in re, quā acquisiuit, quàm in pecunia, quam dedit. Sed pecuniam vsurariā tenebatur restituere. Ergo & illud, quod ex ea acquirit, teneī restituere.

SED CONTRA, Quilibet pōt licitè tenere id, ꝙ legitimè acquisiuit. Sed id, qđ acqrit ꝑ pecuniā vsurariā, interdum legitimè acquiritur. Ergo licitè potest teneri.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut suprà dictū * est, res quædā sunt, quarū vsus est ipsa earū rerū cōsumptio, quæ nō hēnt vsum fructum ſm iura. Et iō si talia fuerint ꝑ usurā extorta, puta denarij, triticū, vinum, aut aliqd hmōi, non teneī homo ad restituendū, nisi id qđ accepit, qa id, quod de tali re est acquisitū, non est fructus hmōi rei, sed humanæ industriæ: nisi fortè ꝑ detentionē talis rei alter sit dāmnificatus amittendo aliqd de bonis suis. Tūc em̄ teneī ad recōpensationē nocumenti. Quædā uerò res sunt, quarum vsus non est earum consumptio, & talia habent vsum fructum, sicut domus & ager, & alia hmō. Et iō si quis domū alterius, uel agrum per vsurā extorsisset, non solū teneī restituere domum vel agrum, sed ēt fructus inde perceptos, quia sunt fructus rerum, quarum alius est dñs, & ideo ei debentur.

Art. 1. huius quęst.

AD PRIMVM ergo dicendū ꝙ radix non solum habet rationem materiæ sicut pecunia vsuraria, sed habet etiā aliqualiter rationem causæ actiuæ, inquantum administrat nutrimentum. Et ideo non est simile.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ possessiones, quæ de vsuris sunt cōparatæ, nō sunt eorū, quorū sunt vsurę, sed illorū q eas emerūt. sunt tñ obligatæ illis à qb fuerūt vsurę acceptæ, sicut & alia bona vsurarij. Et iō nō ꝑcipiī, ꝙ assignenī illæ possessiones his, à qb. fuerunt acceptæ vsuræ, qa fortè plus valent, q̄ usuræ, quas dederunt, sed præcipit qđ vendanī possessiones, & earū pretia restituantur, s. secundum quantitatem vsuræ acceptæ.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ illud quod acquiritur de pecunia usuraria, debetur quidem acquirēti, non ꝑ pecuniam vsurariā datam, sicut propter causam instrumentalem, sed propter suam industriā, sicut ꝓpter cām principalem. Et ideo plus iuris habet in re acquisita de pecunia vsuraria, q̄ in ipsa pecunia vsuraria.

ARTICVLVS IIII. 420

Vtrum liceat pecuniam accipere mutuo sub usura.

AD QVARTVM sic ꝓcediī. Vī, ꝙ non liceat pecuniā accipere mutuo sub vsura. Dicit. n. Apostolus Rom. 1. ꝙ digni sunt morte nō solùm q faciūt peccata, sed et q cōsentiūt facientib. Sed ille qui accipit pecuniā mutuo sub usuris, cōsentit usurario i suo peccato, & ꝑbet ei occasionē peccādi. Ergo et ipse peccat.

3. dist. 37. ar. 6. ad 6. Et mal. q. 13. ar 4. ad 17. & 19. & opu. 21 q. 3 fin. & opusc. 73. cap. 17.

¶ 2 Pręterea, Pro nullo cōmodo tpali debet aliquis alteri quamcunq; occasionem præbere peccandi. Hoc em̄ pertinet ad rationem scandali actiui, quod semper est peccatum, ut suprà * dictum est. Sed ille qui petit mutuum ab vsurario, expressè dat ei occasionem peccandi. Ergo pro nullo commodo temporali excusatur.

q. 43. ar. 2.

¶ 3 Pręterea, Non minor videtur esse necessitas quandoque

doque deponendi pecuniam suam apud vsurariũ, quàm mutuum accipiẽdi ab ipso. Sed deponere pecuniã apud vsurarium, omnino videtur esse illicitum, sicut illicitũ esset deponere gladium apud furiosum, vel virginem committere luxurioso, seu cibum guloso. Ergo neque licitum est accipere mutuum ab vsurario.

SED CONTRA, ille qui iniuriã patitur, non peccat, sm * Philo. in 5 Ethic. Vnde iustitia non est media inter duo vitia, vt ibidẽ † dicitur. Sed vsurarius peccat, inquantũ facit iniustitiam accipienti mutuum sub vsuris. Ergo ille qui accipit mutuum sub vsuris, nõ peccat.

Lib. 5. c. 11 à me to. 5. † Li. 5. c. 5. declinando ad fin. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod inducere hominẽ ad peccandum nullo modo licet: vti tñ peccato alterius ad bonum, licitum est, quia & Deus vtitur oĩbus peccatis ad aliquod bonũ. Ex quolibet.n. malo elicit aliquod bonum, vt dr in * Enchir. Et ideo † Aug. Publicolæ quærenti, vtrum liceret vti iuro eius, qui per falsos deos iurat, in quo manifestè peccat, eis diuinam reuerentiam adhibens, rñdet, quod qui vtitur fide illius, qui per falsos deos iurat, non ad malum, sed ad bonum, non peccato illius se sociat quo per dæmonia iurauit, sed pacto eius bono, quo fidem seruauit: si tñ induceret eum ad iurandum per falsos deos, peccaret. Ita ẽt in proposito dicendum est, quod nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum sub vsuris: licet tamen ab eo, qui hoc paratus est facere, & vsuras exercet, mutuum accipere sub vsuris, pp aliquod bonum, quod est subuentio suæ necessitatis, vel alterius. Sicut etiam licet ei, qui incidit in latrones, manifestare bona quæ habet, quæ latrones peccant diripiendo, ad hoc quod non occidatur, exemplo decẽ virorum qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia thesauros habemus in agro, vt dicitur Ierem. 41.

Aug. Enchiri. c. 11 to. 3. † Epi. 154. nõ longè à prin. to. 2

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille qui accipit pecuniam mutuò sub vsuris, non consentit in peccatum vsurarij, sed vtitur eo, nec placet ei vsurarum acceptio, sed mutuatio, quæ est bona.

AD SECVNDVM dicẽdum, quod ille, qui accipit pecuniam mutuo sub vsuris, non dat occasionem vsurario vsuras accipiendi, sed mutuandi. Ipse autẽ vsurarius sumit occasionem peccandi ex malitia cordis sui: vnde scandalum passiuum ex parte sua est, non aũt actiuum ex parte petentis mutuum. Nec tamen propter huiusmodi scandalum passiuũ debet alius a mutuo petẽdo desistere, si indigeat, quia huiusmodi passiuum scandalum non prouenit ex infirmitate vel ignorãtia, sed ex malitia.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd si quis committeret pecuniam suã vsurario non habẽti alias vñ vsuras exerceret, vel hac intẽtione cõmitteret, vt inde copiosius p vsurã lucraret, daret materiã peccãdi, vñ & ipse esset particeps culpæ. Si aũt aliquis vsurario alias habenti vñ vsuras exerceat pecuniam suã committat, vt tutius seruetur, non peccat, sed vtitur hoĩe peccatore ad bonum.

QVAESTIO LXXIX.

De integralibus iustitiæ partibus, quæ sunt, facere bonũ, & declinare à malo, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus quasi integralibus iustitiæ, quæ sunt bonum facere, & à malo declinare, & de vitijs oppositis.

¶ Circa quod quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum duo prædicta sint partes iustitiæ.

¶ Secundo, vtrum transgressio sit speciale peccatum.

¶ Tertio, vtrum omissio sit speciale peccatum.

¶ Quarto, de cõparatione omissionis ad trãsgressionem.

QVAESTIONIS LXXIX.

De ijs, iustitiæ partibus, quas integrales vocant.

In 4. quæstiuncula diuisæ,

AXIOMA.

1 *Iustitiæ 2 tam generalis quam specialis, duæ sunt necessariæ partes, boni operatio, atque mali vitatio, quibus exaduersò respondent duæ pecca-2 ti 2 3 species, omissio nimirum, quatenus præ-3 termissionem boni debiti, seu lege diuina vel humana præscripti continet, legalique opponitur iustitiæ, atque transgressio, quatenus limitum, negante præcepto statutorum, transitionem denotat. 4 E quibus 4 transgressio, si propria vtriusq; ratio spectetur, deterior est, grauioremq; habet culpam, quod abstinere a malo, longè sit facilius, negotijque minoris, quam bonum operari.*

ARTICVLVS PRIMVS. 402

Vtrum declinare à malo, & facere bonum, sint partes iustitiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod declinare à malo, & facere bonũ, non sint partes iustitiæ. Ad quamlibet.n. virtutem pertinet facere bonum opus, & malum vitare. Sed partes non excedũt totum. Ergo declinare à malo, & facere bonũ, non debent poni partes iustitiæ, quæ est quædã virtus specialis.

Psa. 33. co. 7. Et Psal. 36. col. 29.

¶ 2 Præterea * Super illud Psal. 33. Diuerte à malo, & fac bonum; dicit glo. illud vitat culpam, scilicet diuerte te à malo, hoc meretur vitam & palmam, scilicet facere bonum. Sed quælibet pars virtutis meretur palmam & vitam. Ergo declinare à malo non est pars iustitiæ.

Et Cassiodori super istũ locũ, Psalm. 33.

¶ 3 Præterea, Quæcunque ita se habent quòd vnum includitur in alio, non distinguuntur ab inuicem, sicut partes alicuius totius. Sed declinare à malo includitur in hoc, quod est facere bonum. Nullus enim simul facit bonum & malum. Ergo declinare à malo, & facere bonum, non sunt partes iustitiæ.

SED CONTRA est, quod * Aug. in lib. de correptione, & gratia ponit ad iustitiam legis pertinere, declinare à malo, & facere bonum.

Ca. 1. circa med to. 7.

RESPONDEO dicendum, quod si loquamur de bono & malo in communi, facere bonum & vitare malũ pertinent ad omnem virtutem: & secundum hoc non possunt poni partes iustitiæ, nisi fortè iustitia accipiatur, prout est omnis virtus. Quamuis etiam iustitia hoc modo accepta respiciat quandam rationem boni specialem, prout scil cet est debitum in ordine ad legem diuinam vel humanam. Sed iustitia, secundum quod est specialis virtus, respicit bonum sub ratione debiti ad proximum. Et secundum hoc ad iustitiam specialem pertinet facere bonum sub ratione debiti in comparatione proximum, & vitare malum oppositum, scilicet quod est nociuum proximo. Ad iustitiam vero generalem pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatem, vel ad Deum, & vitare malum oppositum. Dicuntur autem hæc duo partes iustitiæ generalis, vel specialis, quasi integrales: quia vtrumque eorum requiritur ad perfectum actum iustitiæ.

Ad iustitiam enim pertinet æqualitatem constituere in his, quæ sunt ad alterum, vt ex supra * dictis patet. Eiusdem autem est constituere aliquid, & constitutum conseruare in his, quæ sunt ad alterum. Constituit autẽ aliquis æqualitatem iustitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri quod ei debetur. Conseruat autem æqualitatem iustitiæ iam constitutæ declinando à malo, id est nullum nocumentum proximo inferendo.

q. 58. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod bonum & malum hic accipiuntur sub quadam speciali rõne, per quã appropriantur iustitiæ. Ideo & hæc duo ponuntur partes iustitiæ secundum aliquam propriam rationẽ boni, & mali, non autem alicuius alterius virtutis moralis, quia aliæ virtutes morales consistũt circa passiones, in quib. bonum facere, est venire ad mediũ, quod est declinare ab extre-

extremis quasi à malis. Et sic in idem redit, quantum ad alias virtutes, facere bonum, & declinare a malo. Sed iustitia consistit circa operationes, & res exteriores, in quibus aliud est facere æqualitatem, & aliud est factam non corrumpere.

AD SECVNDVM dicendum, quod declinare a malo, secundum quod ponitur pars iustitiæ, non importat negationem puram, quod est non facere malum. Hoc enim non meretur palmam, sed solum vitat pœnam. Importat autem motum voluntatis repudiantis malum: ut ipsum nomen declinationis ostendit. Et hoc est meritorium, præcipue quando aliquis impugnatur, ut malum faciat, & resistit.

AD TERTIVM dicendum, quod facere bonum est actus completiuus iustitiæ, & quasi pars principalis eius. Declinare autem a malo est actus imperfectior, & secundaria pars eius. Et ideo est quasi pars materialis eius, sine qua non potest esse pars formalis completiua.

422

ARTICVLVS II.

Vtrum transgressio sit speciale peccatum.

Infr. ar. 3. ad tertiũ. Et artic. 4. ad 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod transgressio non sit speciale peccatum. Nulla enim species ponitur in diffinitione generis. Sed transgressio ponitur in communi diffinitione peccati. Dicit enim * Ambros. quod peccatum est transgressio legis diuinæ. Ergo transgressio non est species peccati.

* Li. de Paradyso. c. 8 parum a fi. med. to. 4.

¶ 2 Præterea, Nulla species excedit suum genus. Sed transgressio excedit peccatum, quia peccatum est dictum, vel factum vel concupitum contra legem Dei, ut patet per * Aug. 22. contra Faustum. Transgressio autem est etiam contra naturam, vel consuetudinem. Ergo transgressio non est species peccati.

Lib. 22 c. 27. in prin. cip. tom. 6

¶ 3 Præterea, Nulla species continet sub se omnes partes, in quas diuiditur genus. Sed peccatum transgressionis se extendit ad omnia vitia capitalia, & etiam ad peccata cordis, oris, & operis. Ergo transgressio non est speciale peccatum.

SED CONTRA est, quod opponitur speciali virtuti, scilicet iustitiæ.

RESPONDEO dicendum, quod nomen transgressionis à corporalibus motibus ad actus morales deriuatum est. Dicitur autem aliquis, secundum corporalem motum transgredi, ex eo quod graditur trans terminum sibi præfixum. Terminus autem præfigitur homini, ut ultra non transeat in moralibus, per præceptum negatiuum. Et ideo transgressio propriè dicitur ex eo, quod aliquis agit aliquid contra præceptum negatiuum. Quod quidem materialiter potest esse commune omnibus speciebus peccatorum, quia per quamlibet speciem peccati mortalis homo transgreditur aliquod præceptum diuinum. Sed si accipiatur formaliter, scilicet secundum hanc specialem rationem, quod est facere contra præceptum negatiuum, sic est speciale peccatum dupliciter. Vno quidem modo, secundum quod opponitur ad genera peccatorum opposita aliis virtutibus. Sicut enim ad propriam rationem iustitiæ legalis pertinet attendere debitum præcepti: ita ad propriam rationem transgressionis pertinet attendere contemptum præcepti. Alio modo, secundum quod distinguitur ab omissione, quæ contrariatur præcepto affirmatiuo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut iustitia legalis est omnis virtus subiecto, & quasi materialiter: ita etiam iniustitia legalis est quasi materialiter omne peccatum. Et hoc modo peccatum diffiniuit * Ambros. secundum rationem iniustitiæ legalis.

Loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendum, quod inclinatio naturæ pertinet ad præcepta legis naturalis. Consuetudo etiam honesta habet vim præcepti, quia ut * Aug. dicit in epist. de ieiunio sabbati, Mos populi Dei pro lege habendus est. Et ideo tam peccatum, quam transgressio potest esse contra consuetudinem honestam, & contra inclinationem naturalem.

Epist. 86. ad Casulanum longe à prin. t. 2.

AD TERTIVM dicendum, quod omnes enumeratæ species peccatorum possunt habere transgressionem, non secundum proprias rationes, sed secundum quandam specialem rationem, ut * dictum est. Peccatum autem omissionis omnino à transgressione distinguitur.

In cor. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum omissio sit speciale peccatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod omissio non sit speciale peccatum. Omne enim peccatum aut est originale, aut actuale. Sed omissio non est originale peccatum, quia non contrahitur per originem, nec est actuale, quia potest esse absque omni actu, ut suprà * habitum est, cùm de peccatis in communi ageretur. Ergo omissio non est speciale peccatum.

1 2 q. 71. art. 5. Et 2. dist. 35 ar. 13. Et mal. q. 2 art. 1. * q. 71. ar. 5

¶ 2 Præterea, Omne peccatum est voluntarium. Sed omissio quandoque non est voluntaria, sed necessaria: puta cùm mulier corrupta est, quæ virginitatem vouit, vel cum aliquis amisit rem, quam restituere tenetur, vel cùm sacerdos tenetur celebrare, & habet aliquod impedimentum. Ergo omissio non semper est peccatum.

¶ 3 Præterea, Cuilibet speciali peccato est determinare aliquod tempus quando incipit esse. Sed hoc non est determinare in omissione, quia quandocunque non facit, similiter se habet, nec tamen semper peccat: ergo omissio non est speciale peccatum.

¶ 4 Præterea, Omne peccatum speciale speciali virtuti opponitur. Sed non est dare aliquam specialem virtutem, cui omissio opponatur, tum quia bonum cuiuslibet virtutis omitti potest: tum quia iustitia, cui specialiùs dicitur opponi, semper requirit aliquem actum, etiam in declinatione a malo, ut * dictum est, omissio autem potest esse absque omni actu: ergo omissio non est speciale peccatum.

Ar. 1. ad 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Iaco. 4. Scienti bonum, & non facienti peccatum est illi.

RESPONDEO dicendum, quod omissio importat prætermissionem boni, non autem cuiuscunque, sed boni debiti. Bonum autem sub ratione debiti pertinet propriè ad iustitiam. Ad legalem quidem, si debitum accipiatur in ordine ad legem diuinam, vel humanam. Ad specialem autem iustitiam secundum quod debitum consideratur in ordine ad proximum. Vnde eo modo, quo iustitia est specialis virtutis, ut suprà * habitum est, etiam omissio est speciale peccatum distinctum à peccatis, quæ opponuntur aliis virtutibus. Eo vero modo, quo facere bonum cui opponitur omissio, est quædam specialis pars iustitiæ distincta a declinatione mali, cui opponitur transgressio, etiam omissio à transgressione distinguitur.

q. 58. ar. 6. 7. & 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omissio non est peccatum originale, sed actuale, non quia habet aliquem actum sibi essentialem, sed secundum quod negatio actus reducitur ad genus actus. Et secundum hoc non agere accipitur, ut agere quoddam, sicut supra * dictum est.

1. 2 q. 71. art 6 ad 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod omissio, sicut † dictum est, non est nisi boni debiti ad quod aliquis tenetur. Nullus autem tenetur ad impossibile. Vnde nullus si non facit id, quod facere non potest, peccat per omissionem. Mulier ergo corrupta, quæ virginitatem vouit, non omittit virginitatem non habendo, sed non pœnitendo de peccato præterito, vel non faciendo quod potest ad votum adimplendum per continentiæ obseruantiam. Sacerdos etiam non tenetur dicere missam, nisi supposita debita opportunitate, quæ si desit, non omittit. Et similiter aliquis tenetur ad restitutionem supposita facultate, quam si non habet, nec habere potest, non omittit, dummodo faciat, quod potest. Et idem dicendum est de aliis.

† In corp. art.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut peccatum transgressionis opponitur præceptis negatiuis, quæ pertinent ad declinandum à malo, ita peccatum omissionis opponitur præceptis affirmatiuis, quæ pertinent ad faciendum bonum. Præcepta autem affirmatiua non obligant ad semper, sed ad tempus determinatum, & pro illo tempore peccatum omissionis incipit esse. Potest tamen contingere quod aliquis tunc sit impotens ad faciendum quod debet. Quod quidem si sit præter eius culpam, non omittit quod debet, ut * dictum est. Si vero sit propter eius culpam præcedentem, puta cùm aliquis, de sero se inebriauit, & non

* in sol. ad arg. præce. Et 1 2 q. 71 ar. 5.

non potest surgere ad matutinas, vt debet, dicunt quidā, quòd tunc incepit peccatum omissionis, quando aliquis se applicat ad actum illicitum, & incompossibilem cum illo actu, ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum, quia dato, quòd excitaretur per violentiam, & iret ad matutinas, non omitteret. Vnde patet, quòd præcedens inebriatio non fuit omissio, sed omissionis causa. Vnde dicendum est, quòd omissio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi, tamen propter causam præcedentem, ex qua omissio sequens redditur voluntaria.

AD QVARTVM dicendum, quòd omissio directè opponitur iustitiæ, vt * dictum est. Non enim est omissio boni alicuius virtutis, nisi sub ratione debiti, quod pertinet ad iustitiam. Plus autem requiritur ad actum virtutis meritorium, quàm ad demeritum culpæ: quia bonum est ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus. Et ideo ad iustitiæ meritum requiritur actus, non autem ad omissionem.

In cor. ar.

424

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum omissionis sit grauius, quàm peccatum transgressionis.

Mal. qō 2. ar. 1. ad 4. & ar. 9 Coninc.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd peccatum omissionis sit grauius, quàm peccatum transgressionis. Delictum enim videtur idem esse, quod derelictum, & sic per consequens videtur idem esse omissioni. Sed delictum est grauius, quàm peccatum transgressionis, quia maiori expiatione indigebat, vt patet Leuit. 5. Ergo peccatum omissionis est grauius, quàm peccatum transgressionis.

¶ 2 Præterea, Maiori bono maius malum opponitur, vt patet per Phi'o in 8. * Ethi. Sed facere bonum, cui opponitur omissio, est nobilior pars iustitiæ, quàm declinare à malo, cui opponitur transgressio, vt ex supra † dictis patet. Ergo omissio est grauius peccatum, quàm transgressio.

Li. 8. c. 10. circa principio, to. 5 †Ar. 1 ad 3

¶ 3 Præterea, Peccatum transgressionis pôtest esse & veniale, & mortale. Sed peccatum omissionis videtur esse semper mortale, quia opponitur præcepto affirmatiuo. Ergo omissio videtur esse grauius peccatum, quàm sit transgressio.

¶ 4 Præterea, Maior pœna est pœna damni, scilicet carentia visionis diuinæ, quę debetur peccato omissionis, quàm pœna sensus, quæ debetur peccato transgressionis, vt patet per * Chrys. super Matth. Sed pœna proportionatur culpæ. Ergo grauius est peccatū omissionis, quàm transgressionis.

Hom. 47. ad po. Antioch. to. 5

SED CONTRA est, quòd facilius est abstinere à malo faciendo, quàm implere bonū. Ergo grauius peccat, qui non abstinet a malo faciendo, quod est transgredi, quàm qui non implet bonum, quod est omittere.

RESPONDEO dicendum, quòd peccatum intantū est graue, inquantum à virtute distat. Contrarietas autē est maxima distantia, vt dicitur in 10. * Metaphy. Vnde contrarium magis distat à suo contrario, quàm simplex eius negatio sicut nigrum plus distat ab albo, quàm simpliciter non album. Omne enim nigrum est non album, sed non conuertitur. Manifestum est autem, quòd transgressio contrariatur actui virtutis, omissio autem importat negationem ipsius. Puta peccatum omissionis est, si quis debitam reuerentiam parentibus nō exhibeat. Peccatū aūt transgressionis, si contumeliā, vel quancunque iniuriā eis inferat. Vnde manifestū est, quòd simpliciter, & absolutè loquendo, transgressio est grauius pctm, quàm omissio, licet aliqua omissio possit esse grauior aliqua transgressione.

Li. 10. tex. 13 & 14. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum quòd delictum communiter sumptum significat quamcunque omissionem. Quandoque tamen strictè accipitur pro eo, quod omittitur aliquid de his, quæ pertinent ad Deum, vel quando scienter, & quasi cum quodam contemptu derelinquit homo id, quod facere debet. Et sic habet quādam grauitatem, ratione cuius maiori expiatione indiget.

AD SECVNDVM dicendum, quòd ei, quod est bonum facere, opponitur, & nō facere bonum, quod est omittere, & facere malum, quod est transgredi. Sed primum contradictoriè, secundum contrariè, quod importat maiorem distantiam. Et ideo transgressio est grauius peccatum.

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut omissio opponitur præceptis affirmatiuis, ita transgressio opponitur præceptis negatiuis. Et ideo vtrumque si propriè accipiatur, importat rationem peccati mortalis. Potest autē largè dici transgressio, vel omissio, ex eo, quòd aliquid sit, præter præcepta affirmatiua, vel negatiua, disponens ad oppositum ipsorum. Et sic vtrumque largè accipiendo potest esse peccatum veniale.

AD QVARTVM dicendum, quòd peccato transgressionis rōdet, & pęna damni, propter auersionem à Deo, & pœna sensus, propter inordinatam conuersionem ad bonum commutabile. Similiter & omissioni non solùm debetur pœna damni, sed etiam pœna sensus, secundùm illud Matt. 7. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et hoc propter radicem, ex qua procedit, licèt non habeat ex necessitate actualem conuersionem ad aliquod bonū cōmutabile.

QVAESTIO LXXX.

De partibus potentialibus iustitiæ.

DEINDE considerandū est de partibus potentialibus iustitiæ, id est, de virtutibus ei annexis.

¶ Et circa hoc duo sunt consideranda.

¶ Primò, quidem, quæ virtutes iustitiæ annectantur.

¶ Secundò, considerandum est de singulis virtutibus iustitiæ annexis.

QVAESTIONIS LXXX.

De virtutibus Iustitiæ finitimis, quas potentiales iustitiæ partes appellat Thomas,

AXIOMA.

Octo sunt præcipua earum virtutum genera, quæ magnam cum iustitia cognationem habentes, perfectam tamen eius rationem non attingunt,

Nimirum

- *Tria, quæ perfectam iustitiæ rationem non habent, propter retributionis inæqualitatem,* — *Religio, Pietas, Obseruantia.*
- *Quinque, quæ ob id perfectā, iustitiæ rationem non attingunt, quòd in iis non sit legalis, sed moralis duntaxat debiti, persolutio.* — *Veritas, Gratia, Vindicatio, Liberalitas & Amicitia, seu affabilitas.*

425

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter assignentur virtutes iustitiæ annexæ.

Sup. q. 58. ar 11. ad 1. & 2. Et infrà q 122. art. 1. cor. Et 3. d. 33 qō 3. ar. 4. *Lib. 2 de Inuentione in fi. 4. añ h libri. † q 61. ar 4 * Lib. 1. in somnium Scipio. in fol. 2. ante med libri. † loco cita in arg. 1

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quòd inconuenienter assignentur virtutes iustitiæ annexæ. * Tullius n. enumerat sex, s. religionē, pietatē, gratiā, vindicationem, obseruantiā, veritatē. Vindicatio aūt vr speciei esse commutatiuæ iustitiæ, secundum quam, illatis iniurijs vindicta rependitur, vt ex supra † dictis patet. Nō ergo dēt poni inter virtutes iustitiæ annexas.

¶ 2 Præterea, * Macrobius, super somnium Scipionis ponit septem, scilicet innocentiam, amicitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectum, humanitatem, quarum plures à Tullio prætermittuntur. Ergo videtur insufficienter enumeratas esse virtutes iustitiæ adiunctas.

¶ 3 Præterea, A quibusdā alijs ponunt quinque partes iustitiæ, s. obediētia respectu superioris, disciplina respectu inferioris, æquitas respectu æqualis, fides, & veritas respectu oīum, de quibus a † Tull nō ponit nisi veritas. Ergo vr īsufficiēter enumerasse virtutes iustitię annexas

¶4 Præterea, Andronicus Peripateticus ponit nouem partes iustitiæ annexas, scilicet liberalitatem, benignitatem, vindicatiuam, eugnomosynam, eusebiam, eucharistiam, sanctitatem, bona commutationem, legispositiuã. Ex quibus etiam * Tullius manifestè non ponit nisi vindicatiuam. Ergo videtur insufficienter enumerasse.

Loco cita to in arg. I

¶5 Præterea, † Arist. in 5. Ethic ponit epykiam iustitiæ adiunctam, de qua in nulla præmissarum assignationum videtur mentio esse facta. Ergo insufficienter sunt enumeratæ virtutes iustitiæ annexæ.

† li. 5. c. 10. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod in virtutibus, quæ adiunguntur alicui principali virtuti duo sunt consideranda. Primò quidẽ, quod virtutes illæ in aliquo cũ principali virtute conueniant: secundò, quod in aliquo deficiant à perfecta ratione ipsius. Quia verò iusti ia ad alterũ est, vt ex suprà * dictis patet, oẽs virtutes, quæ ad alterum sunt, pñt ratione conuenientiæ, iustitiæ annecti. Ratio verò iustitiæ consistit in hoc, quod alteri reddatur, quod ei debetur, fm æqualitatem, vt ex suprà * dictis patet. Dupliciter ergo aliqua virtus ad alterum existens, à rõne iustitiæ deficit. Vno quidem modo, inquantum deficit à ratione æqualis. Alio modo inquantum deficit à rõne debiti. Sunt n. quædam virtutes, quæ debitum quidẽ alteri reddunt, sed non pñt reddere æquale. Et primò quidem quicquid ab homine Deo redditur, debitum est, non tñ põt esse æquale, vt. s. tantùm homo ei reddat quantum debet, fm illud Psa 115. Quid retribuam Dño pro omnibus, quæ retribuit mihi? Et fm hoc adiungitur iustitiæ religio, quæ vt dicit * Tullius, superioris cuiusdam naturæ (quam diuinam vocant) curam, cæremoniamq; vel cultum affert. Secundò parentibus non põt, fm æqualitatem recompensari, quod eis debetur, vt patet per Philoso. in 8. † Ethic. Et sic adiungitur iustitiæ pietas, per quam, vt † Tullius dicit, sanguine iunctis, patriæq; beneuolis offic um, & diligens tribuitur cultus. Tertiò nõ põt, fm æquale præmium recompensari ab hoie virtus, vt patet per Philo. in 4. † Ethi. Et sic adiungitur iustitiæ obseruantia, per quam, vt * Tullius dicit hoies aliqua dignitate antecedentes quodã cultu, & honore dignãtur.

q. 58. ar. 2.

q. 58 ar. 10 & 11.

In fo. 4. añ f. libri 2. de Inuen. † li. 3 c. vl. nõ procul à fine. to 5. † lt 2. de Inuentione, in fo 4. añ finem. * li. 4. ca 3. ar te med. to 5. † li 2. de Inuentione, in fo 4. ante fin. lib * li. 8. c. 13. to. 5.

A ratione verò debiti iustitiæ, defectus põt attendi, fm quod est duplex debitum. s. morale, & legale. Vñ & Philo. in 8. † Ethi. fm hoc duplex iustũ assignat. Debitum quidem legale est, ad quod reddendum aliquis lege astringitur. Et tale debitũ propriè attendit iustitia, quæ est principalis virtus. Debitum aũt morale est, quod aliquis dẽt ex honestate virtutis. Et quia debitum necessitatẽ importat, ideo tale debitũ habet duplicem gradũ. Quoddã enim est sic necessarium, vt sine eo honestas morum conseruari non possit. Et hoc habet plus de rõne debiti. Et põt hoc debitum attendi ex parte ipsius debentis, & sic ad hoc debitum pertinet, quod homo talem se exhibeat alteri in verbis, & in factis, qualis est. Et ita adiungitur iustitiæ veritatis, per quam, vt * Tullius dicit, immutata sunt ea, quæ sunt, aut fuerunt, aut futura sunt. Põt ẽt attendi ex parte eius cui debetur, prout. s. aliquis recõpensat alicui, fm ea, quæ fecit. Qñque quidem in bonis, & sic adiungitur iustitiæ gratia, in qua, vt * Tullius dicit: amicitiarum, & officiorum alterius memoria, remunerandi voluntas continetur alterius. Quandoque aũt in malis, & sic adiungitur iustitiæ vindicatio, per quam, vt † Tullius dicit, vis aut iniuria, & omnino quicquid obscurũ est, defendendo, aut vlciscendo propulsatur. Aliud verò debitum est necessarium, sicut conferens ad maiorem honestatem, sine quo tñ honestas conseruari põt. Quod quidem debitũ attendit liberalitas, affabilitas, siue amicitia, aut alia hmõi, quæ * Tullius prætermittit in prædicta † enumeratione, quia parum habent de rõne debiti.

Eodem loco dicto.

Eod. lib. 2 de Inuentione. fo. 4 ante fi. li. † Eodẽ loco dicto.

Loco citato in arg I † la arg. I.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod vindicta, quæ fit auctoritate publicæ ptãtis, fm sñiam iudicis, pertinet ad iustitiã commutatiuam. Sed vindicta, quam quis facit proprio motu, non tñ contra legem, vel quam quis à iudice requirit, pertinet ad virtutẽ iustitiæ adiunctã.

AD SECVNDVM dicendum, quod * Macrobius vr attendisse ad duas partes integrales iustitiæ, s. declinare à malo, ad quod pertinet innocentia, & facere bonũ, ad quod pertinent sex alia. Quorum duo vñr pertinere ad æquales, s. amicitia in exteriori conuictu, & concordia interior. Duo verò pertinent ad superiores, s. pietas ad parentes, & religio ad Deũ. Duo verò ad inferiores, s. affectus, inquantum placent bona eorum, & humanitas, per quam subuenitur eorum defectibus. Dicit n. * Isid. in lib. Etymol. quod humanus dr aliquis, quia habeat circa hominem amorem, & miserationis affectum, vnde humanitas dicta est, qua nos inuicem tuemur. Et fm hoc amicitia sumitur, prout ordinat exteriorem conuictum, sicut de ea Philo. tractat in 4. * Ethic. Potest etiam amicitia sumi, secundum quod propriè respicit affectum, prout determinatur à † Philosopho in 8. & 9. † Ethicor. Et sic ad amicitiam pertinent tria, s. beneuolentia, quæ hic dicitur affectus, & concordia, & beneficentia, quæ hic vocatur humanitas. Hæc autem Tullius prætermisit, quia parum habent de ratione debiti, vt * dictum est.

Loco iam citato in arg.

Li. 10. c. 1 ĩcipit. Humilis, circa princ.

Li. 4. ca. 6. to 5.

Li. 8. & 9. Ethic per totũ, to. 5.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicẽdum, quod obedientia includitur in obseruantia, quam * Tullius ponit. Nam præcellentibus personis debentur, & reuerẽtia honoris, & obedientia. Fides autem per quam fiunt dicta, includitur in veritate quantum ad obseruantiam promissorum. Veritas aũt in plus se habet, vt infrà * patebit. Disciplina aũt non debetur ex debito necessitatis, quia inferiori nõ est aliquis obligatus inquantum est inferior. Potest tñ aliquis superiori obligari, vt inferioribus prouideat, fm illud Mat 24. Fidelis seruus, & prudens quem constituit dñs super familiam suam. Et ideo à * Tullio prætermittitur. Potest autem contineri sub humanitate, quam Macrobius ponit. Aequitas verò sub epykia, vel amicitia.

Loco citato in arg I

q. 109. ar. 3

Locis in arg. 1. & 2 citatis.

AD QVARTVM. dicendum, quod in illa enumeratione ponuntur quædam pertinentia ad particularem iustitiam, quædam autem ad legalem. Ad particularem quidem, bona commutatio, de qua dicit, quod est habitus in commutationibus æqualitatem custodiens. Ad legalem autem iustitiam quantum ad ea, quæ communiter sunt obseruanda, ponitur legispositiua, quæ vt ipse dicit, est scientia commutationum politicarum ad cõitatẽ relatarum, quantum verò ad ea, quæ quandoque particulariter agenda occurrunt præter communes leges, ponitur eugnomosina, quasi bona gnome, quæ est in talibus directiua, vt suprà * habitum est in tractatu de prudentia. Et ideo dicit de ea, quod est voluntaria iustificatio, quia s. ex proprio arbitrio, id, quod iustum est, homo secundum eam seruat, non secundum legem scriptam. Attribuuntur autem hæc duo prudentiæ, secũdum directionem iustitiæ, non secundùm executionem. Eusebia verò dicitur, quasi bonus cultus, vnde est idem, quòd religio, Ideo de ea dicit, quòd est scientia Dei famulatus. Et loquitur, secundùm modum quo Socrates dicebat omnes virtutes esse scientias. Et ad idem reducitur sanctitas, vt postea * dicetur. Eucharistia autem est idem, quod bona gratia, quam † Tullius ponit, sicut & vindicatiuam. Benignitas autem videtur esse idem cum affectu quem ponit Macrobius. Vnde & * Isidor. dicit in libro Etymol. quòd benignus est vir sponte ad bene faciendum paratus, & dulcis ad eloquium. Et ipse Andronicus dicit, quod benignitas est habitus voluntariè benefactiuus. Liberalitas autem videtur ad humanitatem pertinere.

q. 51. ar. 4

q. sequẽti, ar. 8.

† Loco ante dicto.

* Lib. 10. Etymol. c. 2. parum à principio.

AD QVINTVM dicendum, quòd epykia non adiungitur iustitiæ particulari, sed legali, & videtur esse idem cum ea, quæ dicta est eugnomosina.

QVAESTIO LXXXI.

De Religione in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis partibus prædictarum virtutum, quantum ad præsentem intentionem pertinet.

Et primò considerandum est de religione. Secundò,

dò, de pietate. Tertiò, de obseruantia. Quartò, de gratia. Quintò, de vindicta. Sextò, de veritate. Septimò, de amicitia. Octauo, de liberalitate. Nonò, de epykia. De alijs autem hic enumeratis supra dictum est, partim in tractatu de charitate, s. de cōcordia, & alijs huiusmodi & partim in hoc tractatu de iustitia, sicut de bona commutatione, & innocentia. De lege spositiua autem, in tractatu de prudentia.

¶ Circa religionem verò tria consideranda occurrunt.
¶ Primo, quidem de ipsa religione secundum se.
¶ Secundo, de actibus eius.
¶ Tertio, de vitijs oppositis.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum religio consistat tm̄ in ordine ad Deū.
¶ Secundò, vtrum religio sit virtus.
¶ Tertio, vtrum religio sit vna virtus.
¶ Quarto, vtrum religio sit specialis virtus.
¶ Quintò, vtrum religio sit virtus theologica.
¶ Sexto, vtrum religio sit præferenda alijs virtutibus moralibus.
¶ Septimo, vtrum religio habeat exteriores actus.
¶ Octauo, vtrum religio sit eadem sanctitati.

QVÆSTIONIS LXXXIII.
De Religione,
In octo partes distributæ,
AXIOMA

1 *Religio 2 virtus est 3 vna, 4 specialis, 5 mora-*
3 *lium virtutum 6 nobilissima, 8 ratione tantum à*
4 *sanctitate distincta quæ secundum proprios, 1 &*
5 *elicitos actus, (quorum quidam interni sunt, alij*
6 *7 externi) Deum tantummodo respicit, licet inte-*
8 *rim secundum actus aliarum uirtutum ab ipsa im-*
1.7 *peratos, etiam proximum complectatur.*

426

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum religio ordinet hominem solùm ad Deum.

Inf. q. 94. ar. 1. ad 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄, φ religio nō ordinet hominē solum ad Deum. Dr̄ n. Iac 1. Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrē hæc est, visitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorū, & immaculatū se custodire ab hoc seculo. Sed visitare viduas, & pupillos dr̄ ſm ordinem ad proximum. Quod autem dicit, immaculatū se custodire ab hoc seculo, pertinet ad ordinem, quo ordinatur homo in seipso. Ergo religio non solùm dicitur in ordine ad Deum.

Lib. 10. c. 1. à med. to. 5.

¶ 2 Præterea,* Aug dicit in 10 de ciuit. Dei, φ qa Latina loquēdi cōsuetudine, non imperitorū tm̄, verùm ēt doctissimorū cognationibus humanis, atq; affinitatibus & quibuscunq; necessitudinibus dr̄ exhibenda religio, non eo vocabulo vitatur ambiguū, cùm de cultu diuinitatis uertitur quæstio, ut fidenter dicere ualeamus, religionē non esse, nisi cultū Dei. Ergo religio dr̄ non solū in ordine ad Deum, sed etiam in ordine ad propinquos.

Lib. 10. c. 1. to. 5.

¶ 3 Præterea, Ad religionē vr̄ latria ptinere. Latria em̄ interpretatur seruitus, ut* Aug dicit in 10 de ciuit. Dei. Seruire aūt non solùm debemus Deo, sed ēt proximis, ſm illud Galat. 5. Per charitatem spiritus seruire inuicem. Ergo religio importat ordinem ēt ad proximum.

¶ 4 Præterea, Ad religionē pertinet cultus. Sed homo dr̄ non solum colere Deum, sed etiam proximum, ſm illud Catonis, Cole parentes. Ergo etiam religio nos ordinat ad proximum, & non solum ad Deum.

¶ 5 Præterea, Oēs in statu salutis existentes Deo sunt subiecti. Non autem dn̄tur religiosi omnes, qui sunt in statu salutis, sed solùm illi, qui quibusdam uotis, & obseruantijs, & ad obediendum aliquibus hominibus se astringunt. Ergo religio non videtur importare ordinem subiectionis hominis ad Deum.

Li. 2. de Inuentione, paulo añ finem lib.

SED CONTRA est, φ* Tullius dicit 2. Rhetor. quòd religio est uirtus, quæ superiori cuidam naturæ (quam diuinam vocant) cultū, cæremoniamq; affert.

RESPONDEO dicendum, φ sicut *Isidor. dicit in lib Etymol Religiosus, ut ait Cicero, à religione appellatus est, φ retractat, & tanquā relegit ea, quę ad cultū diuinū pertinent. Et sic religio vr̄ dicta à relegendo ea, quæ sunt diuini cultus, quia hmōi sunt frequenter in corde reuoluēda, ſm illud Prouer 3. In omnibus vijs tuis cogita illum. Quamuis ēt possit intelligi religio ex hoc dicta, φ Deum reeligere debemus, quē amiseramus negligentes, sicut * Aug dicit in 10 de ciuit. Dei. Vel pōt intelligi religio à religando dicta. Vnde † Aug. dicit in lib de uera religione; Religet nos religio vni omnipotenti Deo. Siue aūt religio dicatur à freqventi relectione, siue ex itera a electione eius, quod negligenter amissum est, siue dicatur à religatione, religio propriè importat ordinē ad Deum. Ipse n. est cui principaliter alligari debemus tanquam indeficienti principio, ad quem ēt nostra electio assiduè dirigi debet, sicut in vltimum finem, quem etiam negligenter peccando amittimus, & credendo, & fidem protestando recuperare debemus.

Lib. 10 r. 17 capit, Religios'.

Lib. 10. c. 4. parū añ med. to. 5
† Non remote a fine lib., to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ religio habet duplices actus, quosdam quidē ꝓprios, & immediatos, quos elicit, ꝑ quos homo ordinatur ad solum Deum, sicut sacrificare, adorare, & alia hmōi. Alios autem actus habet quos producit mediantibus virtutibus, quibus imperat ordinans eos ad diuinam reuerentiam, quia s. virtus, ad quā pertinet finis, imperat virtutibus, ad quas pertinent ea, quæ sunt ad finem. Et ſm hoc actus religionis per modum imperij, ponitur esse, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorū, quod est actu elicitus à misericordia. immaculatum autē se custodire ab hoc seculo, imperatiuè quidem est religionis, elicitiuè autem temperantiæ, uel alicuius huiusmodi uirtutis.

AD SECVNDVM dicendū, φ religio refertur ad ea, quæ exhibentur cognationibus humanis, extenso nomine religionis, non autem secundum quod religio propriè dicitur, unde * August parum ante uerba inducta præmittit: Religio distinctius non quēlibet, sed Dei cultum significare videtur.

Lib. 10. de ciuit. Dei, c 1. à medio, to. 5.

AD TERTIVM dicendū, φ cùm seruus dicaꝉ ad dn̄m, necesse est, φ ubi est propria, & specialis ratio dominij, ibi sit specialis, & propria ratio seruitutis. Manifestum est autem, φ dominium conuenit Deo ſm ꝓpriam, & singularē quandam rationem, quia scilicet ipse omnia fecit, & quia summum, iō omnibus rebus obtinet principatum. Et ideo specialis ratio seruitutis ei debetur. Et talis seruitus nomine latriæ designat apud Grçcos. Et ideo ad religionem propriè pertinet.

AD QVARTVM dicendū, φ colere dicimus homines, quos honorificatione, uel recordatione, uel p̄sentia frequētamus. Et ēt aliqua, quæ nobis subiecta sunt, coli à nobis dn̄tur. Sicut agricolæ dicuntur ex eo, φ colunt agros. & incolæ dicuntur ex eo, φ colunt loca, quę inhabitant. Quia tamen specialis honor debetur Deo, tanquam primo omnium principio, etiam specialis cō cultus ei debetur, quæ Græco nomine uocatur eusebia, theosebia, ut patet per * August. 10. de ciuitate Dei.

Lib. 10. c. 1. to. 5.

AD QVINTVM dicendū, φ religiosi, quāuis dici possint cōmuniter oēs, qui Deū colunt, specialiter tn̄ religiosi dicuntur, qui totam vitam suam diuino cultui dedicant, à mundanis negotijs se abstrahentes. Sicut ēt contemplatiui dicunt, non qui contemplantur, sed φ contemplationi totam vitam suam deputant. hmōi autē non se subijciunt homini propter hominem, sed propter Deum, secundum illud Apostoli Galat 4. Sicut angelum Dei excepistis me, & sicut Christum Iesum.

427

ARTICVLVS II.
Vtrum religio sit virtus.

1. q. 60. ar. 3. col. Et 3 dist 33. q. 3 ar 4. q. 1. Cor & opusc. 19. c 4

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, φ religio non sit virtus. Ad religionem enim perti-

gere videtur, Deo reuerentiam exhibere. Sed reuereri est actus timoris, qui est donum, ut ex suprà * dictis patet. Ergo religio non est uirtus, sed donum.

* q. 19. arti. 9.

¶ 2 Praeterea, Omnis virtus in libera voluntate consistit, vnde dr̃ habitus electiuus, uel voluntarius. Sed sicut † dictum est, ad religionem pertinet latria, quae seruitutem quandam importat. Ergo religio non est virtus.

† Ar. pce. ad 1.

¶ 3 Praeterea, Sicut dr̃ in 2. * Eth. Aptitudo virtutum inest nobis à natura, vnde ea, quae pertinent ad virtutes sunt de dictamine rõnis naturalis. Sed ad religionẽ pertinet caeremoniam diuinae naturae afferre; caeremonialia autem, ut * dictum est suprà, non sunt de dictamine rationis naturalis. Ergo religio non est uirtus.

* lib. 2. in prin. to. 5.

1. 2. q. 99. ar. 3 ad 2. & q. 101.

SED CONTRA est, quia cõnumeratur alijs virtutibus, ut ex praemissis patet.

RESPONDEO dicendum, q sicut suprà * dictũ est, virtus est, quae bonum facit habentem, & opus eius bonũ reddit. Et ideo necesse est dicere oẽm actum bonum ad uirtutem pertinere. Manifestum est autem, q reddere debitum alicui, habet rõnẽ boni, quia per hoc, quod aliquis alteri debitum reddit, constituitur in proportione conuenienti, respectu ipsius, quasi conuenienter ordinatus ad ipsum. Ordo autem ad rationem boni pertinet, sicut & modus, & species, ut per * Augus. patet in libro de natura boni. Cùm ergo ad religionem pertineat reddere honorem debitum alicui, s. Deo, manifestum est, quòd religio virtus est.

1. 2. q. 55. art. 2. 3. & 4. Et sup. q. 58. art. 3.

Cap. 3 & c. 3. to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q reuereri Deũ est actus doni timoris. Ad religionem aũt pertinet facere aliqua pp diuinam reuerentiam; vnde non sequitur, q religio sit idem, quod donum timoris, sed q ordinetur ad ipsum sicut ad aliquid principalius. Sũt. n. dona principaliora virtutibus moralibus, ut suprà * habitum est.

q. 9 art. 1. ad 3. & 1. 2. q. 68. ar. 1. 2. 3 & 4

AD SECVNDVM dicendum, q et seruus potest voluntariè exhibere dño suo, quod debet, & sic facit de necessitate virtutem, debitum voluntariè reddẽs. Et similiter et exhibere Deo debitam seruitutem potest esse actus virtutis, sm̃ quod homo voluntariè hoc facit.

AD TERTIVM dicẽdum, q de dictamine rationis naturalis est, q homo aliqua faciat ad reuerentiam diuinam. Sed q haec determinatè faciat uel illa, istud non est de dictamine rationis naturalis, sed de institutione iuris diuini, uel humani.

418

ARTICVLVS III.

Vtrum religio sit vna virtus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, q religio non sit vna virtus. Per religionem enim ordinamur ad Deum, ut * dictum est. In Deo autem est accipere tres personas, & iterum multa attributa, quae saltem ratione differunt. Diuersa autem ratio obiecti sufficit ad diuersificandum virtutes, ut ex suprà † dictis patet. Ergo religio non est una uirtus.

Inf. art. 4. ad 1. & 2. * Ar. 1. huius quęst. † q. 50 ar. 2. ad 2 & q. 47 ar. 5. & q. 23. ar. 4. & 5.

¶ 2 Praeterea, Vnius virtutis vnus est actus. Habitus. n. distinguũtur sm̃ actus. Religionis autem multi sunt actus, sicut colere, & seruire, vouere, orare, sacrificare, & multa huiusmodi. Ergo religio non est una uirtus.

¶ 3 Praeterea, Adoratio ad religionem pertinet. Sed adoratio alia ratione adhibetur imaginibus, & alia ipsi Deo. Cùm ergo diuersa ratio distinguat uirtutes, videtur, quòd religio non sit una uirtus.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 4. Vnus Deus, una fides. Sed uera religio protestatur fidẽ unius Dei. Ergo religio est una uirtus.

RESPONDEO dicendum, q sicut suprà * habitum est, habitus distinguuntur sm̃ diuersam rationem obiecti. Ad religionẽ autem pertinet exhibere reuerentiã vni Deo sm̃ unam rõnem, inquantum. s. est primum principium creationis, & gubernationis rerum: vnde ipse dicit Malach. 1. Si ego pater, ubi honor meus? Patris enim est, & producere & gubernare. Et ideo manifestum est, quod religio est una uirtus.

In locis citatis, arg. 1

AD PRIMVM ergo dicendũ, q tres personę diuinae sunt vnũ principiũ creationis, & gubernationis rerum; & ideo eis una religione seruit. Diuersae aũt rõnes attributorum concurrunt ad rõnem primi principij, qa Deus producit omnia, & gubernat sapientia, voluntate, & potentia bonitatis suae. Et ideo religio est una uirtus.

AD SECVNDVM dicendum, q eodem actu homo seruit Deo, & colit ipsum. Nam cultus respicit Dei excellentiam, cui reuerentia debetur. Seruitus autem respicit subiectionẽ hominis, qui ex sua conditione obligatur ad exhibendum reuerentiam Deo. Et ad haec duo pertinent omnes actus, qui religioni attribuuntur, quia per omnes homo protestatur diuinam excellentiam, & subiectionem sui ad Deum, uel exhibendo aliquid ei, vel iterum assumendo aliquid diuinum.

AD TERTIVM dicendum, q imaginibus non exhibetur religionis cultus, sm̃ quod in seipsis considerantur, quasi res quaedam, sed sm̃ quod sunt imagines ducentes in Deum incarnatum. Motus autem, qui est in imaginem, prout est imago, non consistit in ipsa, sed tendit in id, cuius est imago. Et ideo ex hoc, quod imaginibus Christi exhibetur religionis cultus, non diuersificatur ratio latriae, nec virtus religionis.

ARTICVLVS IIII.

429

Vtrum religio sit specialis virtus ab alijs distincta.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, q religio non sit specialis uirtus ab alijs distincta. Dicit enim * Augus. 10. de ciuit. Dei, verum sacrificiũ est omne opus quod gerit, ut sancta societate Deo iungamur. Sed sacrificium pertinet ad religionẽ. Ergo omne opus virtutis ad religionem pertinet, & sic non est specialis uirtus.

Lib. 10. c. 6 in prin. t. 5

¶ 2 Praeterea, Apostolus dicit 1. ad Corin. 10. Omnia in gloriam Dei facite. Sed ad religionem pertinet aliqua facere ad Dei reuerentiam, ut suprà * dictum est. Ergo religio non est specialis virtus.

Ar. 2. & arti. 1. ad 1.

¶ 3 Praeterea, Charitas, qua diligitur Deus, non est virtus distincta à charitate, qua diligitur proximus. Sed sicut dicitur in 8. * Eth. Honorari propinquum est ei, quod est amari. Ergo religio, qua honoratur Deus, non est virtus specialiter distincta ab obseruantia, vel dulia, uel pietate, quibus honoratur proximus. Ergo nõ est uirtus specialis.

Lib. 8. ca. 8. to. 5.

SED CONTRA est, quòd ponitur pars iustitiae ab alijs eius partibus distincta.

RESPONDEO dicendum, q cùm virtus ordinetur ad bonũ, ubi est specialis ratio boni, ibi oportet esse specialem virtutem. Bonum aũt, ad quod ordinatur religio, est exhibere Deo debitum honorem. honor autem debetur alicui ratione excellentiae. Deo autẽ competit singularis excellentia, inquantum oĩa in infinitum transcendit, sm̃ omnimodum excessum. Vnde ei debetur specialis honor. Sicut in rebus humanis videmus, q diuersis excellentijs personarum diuersus honor debetur: alius quidem patri, alius regi, & sic de alijs. Vnde manifestum est, quòd religio est specialis uirtus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q omne opus virtutis dicitur esse sacrificium, inquantum ordinatur ad Dei reuerentiam. Vnde ex hoc non habetur, quòd religio sit generalis virtus, sed quod imperet omnibus alijs virtutibus, ut suprà * dictum est.

Ar. 1. huius q. ad 1.

AD SECVNDVM dicendum, q omnia, sm̃ q̃ in gloriam Dei fiunt, pertinent ad religionem, non quasi ad elicientem, sed quasi ad imperantem. Illa autem pertinent ad religionem elicientem, quae secundum rationem suae speciei pertinent ad reuerentiam Dei.

AD TERTIVM dicendum, q obiectum amoris est bonum, obiectum autem honoris, uel reuerentiae est aliquid excellens. Bonitas autem Dei cõmunicatur creaturae, non aũt excellẽtia bonitatis eius. Et ideo charitas, qua diligit Deus, nõ est virtus distincta a charitate, qua diligi-

diligitur proximus. Religio aūt qua honoratur Deus, distinguitur à virtutibus, quibus honoratur proximus.

430

ARTICVLVS V.

Vtrum religio sit virtus theologica.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, ꝙ religio sit virtus theologica. Dicit enim * Aug. in Enchiridio, ꝙ Deus colitur fide spe, & charitate, quæ sunt virtutes theologicæ. Sed cultum Deo afferre ptinet ad religionē. Ergo religio est virtus theologica.

(Enchiridij c. 3. t. 3)

¶ 2 Præterea, Virtus theologica dicitur, quæ habet Deum pro obiecto, religio autem habet Deum pro obiecto quia ad solum Deum ordinat, vt * d. ctum est. ergo religio est virtus theologica.

(Art. 1.)

¶ 3 Præterea, Omnis virtus, vel est theologica, vel intellectualis, vel moralis, vt ex supra * dictis patet. Manifestum est autem, ꝙ religio non est virtus intellectualis, quia eius perfectio non attenditur, secundum considerationem veri. Similiter etiam non est virtus moralis, cuius proprium est tenere medium inter superfluum, & diminutum. Non enim aliquis potest superfluè Deū colere, secundum illud Eccles. 43. Benedicentes dominum exaltate illum quantum potestis, maior enim est omni laude. ergo relinquitur, quòd sit virtus theologica.

(1. 2. qō. 57. art. 4 & q. 58. per totum.)

SED CONTRA est, quod ponitur pars iustitiæ, quæ est virtus moralis.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà * dictū est, religio est, quæ Deo debitum cultum affert. Duo ergo in religione considerantur. Vnum quidem, quod religio Deo affert, scilicet cultus. & hoc se habet per modū materiæ, & obiecti ad religionem. Aliud autem est id, cui affertur, scilicet Deus, cui cultus exhibetur, non ꝙ actus quibus Deus colitur, ipsum Deum attingant, sicut cùm credimus Deo, credendo Deum attingimus. Propter quod suprà * dictum est, quòd Deus est fidei obiectum, non solum inquantum credimus Deum, sed inquantum credimus Deo. Affertur aut Deo debitus cultus, inquantum actus quidam, quibus Deus colitur, in Dei reuerentiam fiunt, puta sacrificiorum oblationes, & alia huiusmodi. Vnde manifestum est, quòd Deus nō comparatur ad virtutem religionis, sicut materia, vel obiectum, sed sicut finis. Et ideo religio nō est virtus theologica, cuius obiectum est vltimus finis, sed est virtus moralis, cuius esse est circa ea, quæ sunt ad finem.

(Art. 1. 2. & 3. huius q.)

(qō. 2. ar. 2.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ semper potentia, vel virtus, quæ operatur circa finem, per imperium mouet potentiam, vel virtutem operātem ea, quæ ordinantur in finem illum, virtutes aūt theologicæ, s. fides, spes, & charitas habent actum circa Deum, sicut circa proprium obiectum. Et ideo suo imperio causant actū religionis, quæ operatur quædā in ordine ad Deum. Et ideo * Aug. dicit ꝙ Deus colitur fide, spe, & charitate.

(Loco citato in arg.)

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ religio ordinat hominem in Deum, non sicut in obiectum, sed sicut in finem.

AD TERTIVM dicēdum, ꝙ religio non est virtus theologica, neq; intellectualis, sed moralis, cum sit pars iustitiæ, & mediū in ipsa accipitur, non qn dē inter passiones, sed ſm quādā æqualitatem inter operationes, quæ sunt ad Deum. Dico aūt æqualitatē non absolutè, quia Deo non pōt tm̄ exhiberi, qm̄ ei debetur, sed ſm quandam consideratione humanæ facultatis, & diuinæ acceptationis. Superfluum aūt in his, quæ ad diuinū cultum pertinent, esse potest, non ſm circunstantiam quantitatis, sed secundum alias circunstantias, puta, quia cultus diuinus exhibetur, cui non debet exhiberi, vel qū non dēt, vel secundum alias circunstantias, prout non debet.

431

(Inf. qō 83 ar. 6. com. q. 183. ar. 2 corp. Et 3. con c. 183 cor 1. ñ Et quol. 4 ar. 11. corp. Et li. 2 ca. 6. to. 5.)

ARTICVLVS VI.

Vtrū religio sit præferenda alijs virtutibus moralibus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ religio non sit præferēda alijs virtutibus moralibus. Perfectio enim virtutis moralis consistit in hoc, quod attingit mediū, vt patet in 2. * Ethi. Sed religio deficit in attingendo mediū iustitiæ, qa nō reddit Deo omnino æquale. ergo religio non est potior alijs virtutibus moralibus.

¶ 2 Præterea, In his, quæ hominibus exhibentur, tanto videtur aliquid esse laudabilius, quanto magis indigenti exhibetur. Vnde dr̄ Isa. 58. Frange esurienti panē tuum. Sed Deus non indiget aliquo, quod ei à nobis exhibeatur, ſm illud Psal. 15. & 139. Dixi dño, Deus meus es tu, qm̄ bonorū meorū nō eges. ergo religio vr̄ minus laudabilis alijs virtutibus, p quas hoibus subuenitur.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquid fit ex maiori necessitate, tanto minùs est laudabile, secundùm illud 1. ad Cor. 9. Si euangelizauero non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. Vbi autem est maius debitum, ibi est maior necessitas. Cum ergo deo maximè sit debitum, quod ei ab homine exhibetur, videtur, quòd religio sit minùs laudabilis inter virtutes humanas.

SED CONTRA est, quod Exod. 20. ponuntur primo præcepta ad religionem pertinentia, tanquā præcipua. Ordo autem præceptorum proportionatur ordini virtutum, quia præcepta legis dantur de actibus virtutum. ergo religio est præcipua inter virtutes morales.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ea, quæ sunt ad finem, sortiuntur bonitatem ex ordine in finem. Et ideo quanto sunt fini propinquiora, tanto sunt meliora. Virtutes autem morales, vt suprà * habitum est, sunt circa ea, quæ ordinantur in Deum, sicut in finem. Religio autem magis de propinquo accedit ad Deum, quàm aliæ virtutes morales, inquantum operatur ea, quæ directè, & immediatè ordinantur in honorem diuinum. Et ideo religio præeminet inter alias virtutes morales.

(Ar. pce. in cor. & ad 1. arg. & supra q 4. ar. 7.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ laus virtutis, in voluntate consistit, non autem in potestate. Et ideo deficere ab æqualitate, quæ est medium iustitiæ, propter defectum potestatis non diminuit laudem virtutis, si nō fuerit defectus ex parte voluntatis.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ in his, quæ exhibentur alteri, propter eorum vtilitatem, est exhibitio laudabilior, quæ fit magis indigenti, quia est vtilior. Deo autem non exhibetur aliquid, propter eius vtilitatem, sed propter eius gloriam, nostram autem vtilitatem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ vbi est necessitas, tollitur gloria supererogationis. Non autem excluditur meritum virtutis, si adsit voluntas. Et propter hoc ratio non sequitur.

432

ARTICVLVS VII.

Vtrum religio habeat aliquem exteriorem actum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ religio nō habeat aliquem exteriorem actum. Dicitur enim Ioan. 4. Deus spiritus est, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate adorare oportet. Sed exteriores actus non pertinent ad spiritum, sed magis ad corpus. ergo religio ad quam pertinet adoratio, non habet actus exteriores, sed interiores.

(Inf. q. 84. ar. 1. & q. 85 artic. 2 corp. & 1. 3. cont. c. 119)

¶ 2 Præterea, Religionis finis est, Deo reuerentiam, & honorem exhibere. Sed videtur ad irreuerentiam alicuius excellentis pertinere, si ea sibi exhibeantur, quæ propriè ad inferiores pertinent. Cùm ergo ea, quæ exhibet homo corporalibus actibus propriè videantur ad indigentias hominum ordinari, vel ad reuerentiam inferiorum creaturarū; ideo videtur, quòd non congruè possunt assumi in diuinam reuerentiam.

¶ 3 Præterea, * Aug. in 6. de ciuit. Dei, commendat Senecam de hoc, quòd vituperat quosdam, qui idolis ea exhibebant, quæ solent hominibus exhiberi, quia scilicet immortalibus non conueniunt ea, quæ sunt mortalium. Sed hæc multò minùs conueniunt Deo verò, qui est excelsus super omnes Deos. ergo videtur reprehensibile esse, quòd aliquis corporalibus actibus Deum colat. Non ergo habet religio corporales actus.

(Li. 6. c. 10. to. 5.)

SED CONTRA est, quod in Psal. 83. dicitur: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuũ. Sed sicut interiores actus pertinent ad cor, ita exteriores actus pertinent ad membra carnis: ergo videtur, quòd Deus sit colendus, non solùm interioribus actibus, sed etiam exterioribus.

RESPONDEO dicendum, ꝙ Deo reuerentiam, & honorem exhibemus, non propter seipsum, quia ex seipso est gloria plenus, cui nihil à creatura adijci pôt, sed propter nos: quia videlicet per hoc ꝙ Deum reueremur, & honoramus, mens nostra ei subijcitur, & in hoc eius perfectio consistit. Quælibet enim res perficitur per hoc, ꝙ subditur suo superiori, sicut corpus per hoc, ꝙ viuificatur ab anima, & aer per hoc, ꝙ illuminatur à sole. Mens autem humana indiget, ad hoc ꝙ coniungatur Deo, sensibiliũ manuductione, quia inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur, vt Apost. dicit ad Rom. 1. Et ideo in diuino cultu necesse est aliquibus corporalibus vti, et eis, quasi signis quibusdam mens hominis excitetur ad spũales actus, quibus Deo coniungitur. Et ideo religio habet, quidẽ interiores actus, quasi principales, & per se ad religionẽ ptinentes: exteriores verò actus, quasi secũdarios, & ad interiores actus ordinatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dominus loquitur quantum ad id, quod est principale, & per se intentum in cultu diuino.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ huiusmodi exteriora non exhibent Deo, quasi his indigeat, secundum illud Psal. 49. Nunquid manducabo carnes taurorum: aut sanguinem hircorum potabo? Sed exhibentur Deo tanquam signa quædam interiorum, & spiritualiũ operum, quæ per se Deus acceptat. Vnde * Aug. dicit in 10. de ciuit. Dei: Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrum signum est.

Li. 10. c. 5. in & prin cip. & me. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ idololatræ deridentur ex hoc, quòd ea, quæ ad homines pertinent, idolis exhibebant, non tãquam signa excitantia eos ad aliqua spiritualia, sed tanquam per se eis accepta. Et præcipuè quia erant vana, & turpia.

433

ARTICVLVS VIII.

Vtrum religio sit idem sanctitati.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ religio non sit idem sanctitati. Religio enim est quædam specialis virtus, vt * habitum est. Sanctitas autem dicitur esse generalis virtus. Est enim faciens fideles, & seruantes ea, quæ ad Deum sunt iusta, vt Andronicus dicit: ergo sanctitas non est idem religioni.

Ar. 4. huius quæst.

¶ 2 Præterea, Sanctitas munditiam importare videtur. Dicit enim Dionys. 12. cap. de diui. no. quòd sanctitas est ab omni immunditia libera, & perfecta, & omnino immaculata munditia. Munditia autem maximè videtur pertinere ad temperantiam, quæ turpitudines corporales excludit. Cùm ergo religio ad iustitiam pertineat, videtur, quod sanctitas non sit idem religioni.

¶ 3 Præterea, Ea, quæ diuiduntur ex opposito, nõ sunt idem. Sed in quadam enumeratione partium iustitiæ sanctitas condiuiditur religioni, vt supra * habitum est: ergo sanctitas non est idem, quod religio.

q. 80. ar. 4.

SED CONTRA est, quod dicitur Luc. 1. Seruiamus illi in sanctitate, & iustitia. Sed seruire Deo pertinet ad religionem, vt supra * habitum est: ergo religio est idem sanctitati.

Ar. 1. ad 3. & ar. 3. ad secundum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ nomen sanctitatis duo videtur importare. Vno quidem modo mũditiam. Et huic significationi competit nomen Græcum. Dicit enim agios, quasi, sine terra. Alio modo importat firmitatem. Vnde apud antiquos sancta dicebantur, quæ legibus erant munita, vt violari non deberent. Vnde & dicitur aliquid esse sancitum: quia est lege firmatum. Potest etiam, fm̃ Latinos hoc nomen, sanctus, ad munditiam pertinere, vt intelligatur sanctus, quasi sanguine tinctus, eò ꝙ antiquitùs illi, qui purificari volebãt, sanguine hostiæ tingebantur, vt * Isid. dicit in lib. Etym. Et vtraque significatio competit, vt sanctitas attribuatur his, quę diuino cultui applicantur: ita, ꝙ non solum homines, sed et templum, & vasa, & alia huiusmodi sanctificari dicantur ex hoc, ꝙ cultui diuino applicantur. Munditia enim necessaria est ad hoc, ꝙ mens Deo applicetur, quia mẽs humana inquinatur ex hoc, ꝙ inferioribus rebus commiscetur, sicut quælibet res ex immixtione peioris sordescit, vt argentum ex immixtione plumbi. Oportet aũt, ꝙ mens ab inferioribus rebus abstrahatur ad hoc, ꝙ supremæ rei possit coniungi. Et ideo mẽs, sine munditia Deo applicari non potest. Vnde ad Hebr. 12. dicitur: Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam: sine qua nemo videbit Deum. Firmitas etiam exigitur ad hoc, quòd mens Deo applicetur. Applicatur enim ei, sicut vltimo fini, & primo principio. Huiusmodi autem oportet maximè immobilia esse. Vnde dicebat Apostolus Rom. 8. Certus sum, ꝙ neque mors, neque vita, separabit me à charitate Dei. Sic ergo sanctitas dicitur, per quam mens hominis seipsam, & suos actus applicat Deo. Vnde non differt à religione secundùm essentiam, sed solùm rõne. Nam religio dicitur, secundùm quòd exhibet Deo debitum famulatum in his quæ pertinent specialiter ad cultum diuinum, sicut in sacrificiis & oblationibus, & alijs huiusmodi. Sanctitas autem dicitur, secundùm quòd homo non solùm hæc, sed aliarum virtutum opera refert in Deum, vel secundùm quòd homo se disponit, per bona quædam opera ad cultum diuinum pertinentia.

Li. 10 Etymol. c. 16. incipit, Sapiens, circa princ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sanctitas est quædam specialis virtus, secundùm essentiam. Et secundùm hoc est quodammodo eadem religioni. Habet aũt quandam generalitatem, secundùm quòd omnes virtutum actus per imperium ordinat in bonum diuinum, sicut & iustitia legalis dicitur generalis virtus, in quantũ ordinat omnium virtutum actus in bonum commune.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ temperantia munditiam quidem operatur; non tamen ita, ꝙ habeat rationem sanctitatis: nisi referatur in Deum. Vñ de ipsa virginitate dicit † Aug. in lib. de Virginitate, quod non quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur.

Ca. 8. cir. prin. to. 6.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sanctitas distincta est à religione, propter differentiam prædictam, nõ quia differunt re, sed ratione, vt * dictum est.

In cor. ar.

QVAESTIO LXXXII.

De Deuotione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de actib. religionis. ¶ Et primò de actibus interioribus, qui secundum prædicta sunt principaliores.

¶ Secundò, de actibus exterioribus, qui sunt secundarij. Interiores autem actus religionis videntur esse deuotio, & oratio.

¶ Primò ergo de deuotione agendum est.

¶ Secundò de oratione.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum deuotio, sit specialis actus.

¶ Secundò, vtrum sit actus religionis.

¶ Tertiò, de causa deuotionis.

¶ Quartò, de eius effectu.

QVAESTIONIS LXXXII.

De Deuotione,

In quatuor partes diuisę.

AXIOMA.

1 *Deuotio, 1 specialis est 2 religionis actus, qui*

2 *non male definitur, prompta, & parata voluntas, exequendi ea, quæ ad diuinum pertinent cultum. Porrò deuotionis causa præcipua quidem, sed externa Deus est, interna verò, & ex hominis*

parte,

3 *parte, 3 meditatio. Eiusdem effectus est 4 spiritalis quaedam iucunditas, & interna animi exhilaratio, siue laetitia.*

ARTICVLVS PRIMVS.

434

Vtrum deuotio sit specialis actus.

Inf art.2. cor. Et q. 83. artu. 3. ad 1,

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q deuotio non sit specialis actus. Illud enim, quod pertinet ad modum aliorum actuu, non vr esse specialis actus. Sed deuotio videtur pertinere ad modum aliorũ actuum. Dicitur enim 2 Paral 29 Obtulit vniuersa multitudo Hostias, & laudes, & holocausta mente deuota. ergo deuotio non est specialis actus.

¶ 2 Praeterea, Nullus specialis actus inuenitur in diuersis generibus actuum. Sed deuotio inuenitur in diuersis generibus actuum: scilicet in actibus corporalibus: & etiam spiritualibus Dicitur enim aliquis, & deuotè meditari, & deuotè genu flectere. ergo deuotio nõ est specialis actus.

¶ 3 Praeterea, Omnis actus specialis, aut est appetitiuae, aut cognoscitiuae virtutis. Sed deuotio neutri earum appropriatur, ut patet discurrenti per singulas species actuum vtriusque partis, quae supra enumeratae sunt. ergo deuotio non est specialis.

1.2. q. 71. ar. 5.

SED CONTRA est, q actibus meremur, vt supra * habitum est. Sed deuotio habet specialem rationem merendi ergo deuotio est specialis actus.

RESPONDEO dicendũ, q deuotio dr à deuouendo. Vnde deuoti dicuntur, qui seipsos, quodãmodo Deo deuouent, vt ei se totaliter subdãt. ꝑpter quod, & olim apud Gentiles deuoti dicebantur, qui seipsos idolis deuouebant in mortem pro sui salute exercitus: sicut de duobus * Decijs Titus Liuius narrat. Vnde deuotio nihil aliud esse videtur, quàm voluntas, quaedam promptè tradendi se ad ea, quae pertinent ad Dei famulatum. Vñ Exod 35. dicitur, q multitudo filiorum Israel obtulit mente promptissima, atque deuota primitias domino. Manifestum est autem, quòd voluntas promptè faciendi, quod ad Dei seruitium pertinet, est quidam specialis actus. Vnde deuotio est specialis actus voluntatis.

Li. 8. Decadae 1. inter princ. & med.

AD PRIMVM ergo dicendum, q mouens imponit modum motui mobilis. Voluntas autem mouet alias vires animae ad suos actus, & voluntas, sm q est finis, mouet seipsam ad ea, quae sunt ad finem, ut supra * habitum est. Et ideo cùm deuotio sit actus voluntatis hominis offerentis seipsum Deo ad ei seruiendum, qui est ultimus finis: consequens est, quòd deuotio imponat modum humanis actibus: siue sint ipsius voluntatis circa ea, quae sunt ad finem, siue etiam sint aliarum potentiarum, quae à voluntate mouentur.

1.2.q.8 artic.2.

AD SECVNDVM dicendum, q deuotio inuenitur in diuersis generibus actuum non sicut species illorum generum, sed sicut motio mouentis inuenitur virtute in motibus mobilium

AD TERTIVM dicendum, quòd deuotio est actus appetitiuae partis animae, & est quidam motus voluntatis, ut dictum * est.

In cor. ar.

ARTICVLVS II.

435

Vtrum deuotio sit actus religionis.

Inf. q. 83. ar. 3. ad 1. & art. 15. co. Et q. 104. art 3. ad 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q deuotio nõ sit actus religionis Deuotio enim, ut * dictũ est, ad hoc pertinet, q aliquis se Deo tradat. Sed hoc maxime fit per charitatem quia, ut † Dionys. dicit 4. c. de diuinis nom. Diuinus amor extasim facit, nõ sinens amantes, sui ipsorum esse sed eorum, quae amant. ergo deuotio magis est actus charitatis, q̃ religionis.

* ar. pce. † Cap 4. par. 1. non multum remotè à fine.

¶ 2 Praeterea, Charitas praecedit religionem: deuotio autem videtur praecedere charitatem: quia charitas in scripturis significatur per ignem, deuotio uerò per pinguedinem, quae est ignis materia. ergo deuotio non est actus religionis.

¶ 3 Praeterea, Per religionem homo ordinatur solùm ad Deum, vt * dictum est. Sed deuotio etiam habetur ad homines. Dicuntur enim aliqui esse deuoti aliquibus sanctis viris Et etiam subditi dicũtur esse deuoti dominis suis, sicut * Leo Papa dicit. q Iudaei quasi deuoti Romanis legibus, dixerunt: Non habemus Regem, nisi Caesarem. ergo deuotio non est actus religionis.

Ar. 1. quae. praec.

In serm. 8 de passio. ne dom. circa prin ar. pitco

SED CONTRA est, q deuotio à deuouendo dicitur, ut * dictum est. Sed uotum est actus religionis. ergo & deuotio.

RESPONDEO dicendũ, q ad eandem virtutem pertinet velle facere aliquid, & promptam voluntatem habere ad illud faciendum: quia vtriusq; actus est idem obiectum: propter quod, ut * Philos. dicit in 5. Eth. iustitia est, qua volunt homines, & operantur iusta. Manifestum est autem, q operari ea, quae pertinent ad diuinum cultum, seu famulatum, pertinet propriè ad religionem: ut ex * praedictis patet. Vnde etiam ad eam pertinet habere promptam voluntatem ad huiusmodi exequenda, quod est esse deuotum: & sic patet, quòd deuotio est actus religionis

Li. 5 ca 1 in princ to. 5.

q. praeced. ar. 4. & 7.

AD PRIMVM ergo dicendum q ad charitatem pertinet immediatè, q homo tradat seipsum Deo, adhaerendo ei per quandam spiritus unionem Sed, q homo tradat seipsum Deo ad aliqua opera diuini cultus, hoc immediatè pertinet ad religionem mediatè autem ad charitatem, quae est religionis principium.

AD SECVNDVM dicendum, q pinguedo corporalis, & generatur per calorẽ naturalẽ digerentem, & ipsum calorem naturalẽ conseruat, quasi eius nutrimẽtum Et similiter charitas, & deuotionem causat inquantum ex amore aliquis redditur promptus ad seruiendũ amico & etiam p deuotionem charitas nutritur, sicut & qualibet amicitia conseruatur & augetur per amicabilium operum exercitium, & meditationem.

AD TERTIVM dicendum, q deuotio, quae habetur ad sanctos Dei, mortuos, vel viuos, nòn terminatur ad ipsos, sed transit in Deum, inquantum scilicet in ministris Dei Deum veneramur. Deuotio autẽ, quam subditi dicuntur habere ad dominos temporales, alterius est rationis, sicut & tẽporalibus dominis famulari, differt à famulatu diuino.

ARTICVLVS III.

436

Vtrũ contemplatio, seu meditatio, sit deuotionis causa.

Inf. art. 4. cor. Et 4. di. 15. q. 4. ar 3. q o. 4. cor. Et ma le. q 11. ar. 1. ad 7.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt, q contemplatio, seu meditatio nõ sit deuotionis causa. Nulla enim causa impedit suum effectũ. Sed subtiles meditationes intelligibiliũ multoties deuotionem impediunt. ergo contemplatio, seu meditatio non est deuotionis causa.

¶ 2 Praeterea, Si contemplatio esset propria. & per se deuotionis causa, oporteret, q ea, quae sunt altioris contemplationis, magis deuotionem excitarent. Huius autem contrarium apparet Frequenter enim maior deuotio excitatur ex consideratione passionis Christi, & aliis mysterijs humanitatis ipsius: quàm ex consideratione diuinae magnitudinis. ergo contemplatio nõ est propria deuotionis causa.

¶ 3 Praeterea, Si contemplatio esset propria causa deuotionis, oporteret, q illi, qui sunt magis apti ad contemplationem, essent & magis apti ad deuotionem, cuius cõtrarium videmus, quia deuotio frequenter magis inuenitur in quibusdam simplicibus viris, & in foemineo sexu, in quibus inuenitur contemplationis defectus. ergo contemplatio non est propria causa deuotionis.

SED CONTRA est, q in Psal. 38 dr. In meditatione mea exardescet ignis. Sed ignis spiritualis causat deuotionem. ergo meditatio est deuotionis causa.

RESPONDEO dicendum, q causa deuotionis

extrinseca, & principalis, Deus est: de quo dicit * Ambr. super Lucam: quod Deus quos dignatur, vocat, & quem vult, religiosum facit: & si voluisset, Samaritanos ex indeuotis, deuotos fecisset. Causa autem intrinseca ex parte nostra oportet, quod sit meditatio, seu contemplatio. Dictum * est enim quod deuotio, est quidam voluntatis actus, ad hoc, quod homo prompte se tradat ad diuinum obsequium. Omnis autem actus voluntatis ex aliqua consideratione procedit: eo quod bonum intellectum est obiectum voluntatis. Vnde & * Aug. dicit in lib. de Trinit. quod voluntas oritur ex intelligentia. Et ideo necesse est, quod meditatio sit deuotionis causa: inquantum scilicet homo per meditationem concipit, quod se tradat diuino obsequio. Ad quod quidem inducit duplex consideratio. Vna quidem, quae est ex parte diuinae bonitatis, & beneficiorum ipsius, secundum illud Psalmi 72 Mihi adhaerere Deo bonum est, & ponere in domino Deo spem meam. Et haec consideratio excitat dilectionem, quae est proxima deuotionis causa. Alia vero est ex parte hominis considerantis suos defectus, ex quibus indiget ut Deo innitatur; secundum illud Psal 120. Leuaui oculos meos in montes, vnde ueniet auxilium mihi. Auxilium meum à Dño, qui fecit caelum, & terram. Et haec consideratio excludit praesumptionem: per quam aliquis impeditur ne Deo se subijciat, dum suae virtuti innititur.

Ar. 1 huius quaest.

Lib. 14. c. Ecto. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod consideratio eorum, quae nata sunt dilectionem Dei excitare, deuotionem causant. Consideratio verò quorumcunque ad hoc non pertinentium, sed ab eis mentem distrahentium, impedit deuotionem.

AD SECVNDVM dicendum, quod ea quae sunt diuinitatis, sunt secundum se maximè excitantia dilectionem, & per consequens deuotionem: quia Deus est super omnia diligendus. Sed ex debilitate mentis humanae est, quod sicut indiget manuductione ad cognitionem diuinorum, ita ad dilectionem per aliqua sensibilia nobis nota; inter quae praecipuum est humanitas Christi, secundum quod in praefatione dicitur; Vt dum visibiliter Deum cognoscimus; per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. Et ideo ea, quae pertinent ad Christi humanitatem per modum cuiusdam manuductionis, maximè deuotionem excitant, cùm tamen deuotio principaliter circa ea, quae sunt diuinitatis, consistat.

AD TERTIVM dicendum, quod scientia, & quicquid aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est, quòd homo confidat de seipso, & ideo non totaliter se Deo tradat. Et inde est, quòd huiusmodi quandoque occasionaliter deuotionem impediunt. Et in simplicibus, & mulieribus deuotio abundat, elationem comprimendo. Si tamen scientiam, & quamcunque aliam perfectionem homo perfectè Deo subdat, ex hoc ipso deuotio augetur.

437

ARTICVLVS IIII.

Vtrum laetitia sit deuotionis effectus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod laetitia non sit deuotionis effectus. Quia ut * dictum est, passio Christi praecipuè ad deuotionem excitat. Sed ex eius consideratione consequitur in animo quaedam afflictio, secundum illud Tren. 3 Recordare paupertatis meae, absinthij & fellis, quod pertinet ad passionem. et postea subditur; Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea. ergo delectatio, siue gaudium, non est deuotionis effectus.

Ar. praece.

¶ 2 Praeterea, Deuotio praecipuè consistit in interiori sacrificio spiritus. Sed in Ps. 50. dicitur; Sacrificium Deo spiritus contribulatus ergo afflictio magis est deuotionis effectus, quam iucunditas, siue gaudium.

¶ 3 Praeterea, * Greg Nissenus dicit in lib. de Homine, quod sicut risus procedit ex gaudio, ita lachrymae, & gemitus sunt signa tristitiae. Sed ex deuotione contingit, quòd aliqui prorumpant in lachrymas. ergo laetitia, uel gaudium non est deuotionis effectus.

In lib. de creat. hominis, ca. 12. a med.

SED CONTRA est, quod in collecta dicitur; Quos ieiunia votiua castigant, ipsa quoque deuotio sanctificet.

RESPONDEO dicendum, quod deuotio per se quidem, & principaliter spiritualem laetitiam mentis causat; ex consequenti autem, & per accidens causat tristitiam. * Dictum est enim, quòd deuotio ex duplici consideratione procedit. Principaliter quidem ex consideratione diuinae bonitatis, quia ista consideratio pertinet, quasi ad terminum motus voluntatis tradentis se Deo. Et ex ista consideratione per se quidem sequitur delectatio, secundum illud Psal 76 Memor fui Dei, & delectatus sum. Sed per accidens haec consideratio tristitiam quandam causat in his, qui nondum plenè Deo fruuntur; secundum illud Ps. 41. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, & postea sequitur 41. Fuerunt mihi lachrymae meae, &c. Secundariò verò causatur deuotio, ut * dictum est, ex consideratione propriorum defectuum. Nam haec consideratio pertinet ad terminum, à quo homo per motum voluntatis deuotae recedit, ut scilicet non in se existat, sed Deo se subdat. Haec autem consideratio econuerso se habet ad primam. Nam per se quidem nata est tristitiam causare, recogitando proprios defectus. Per accidens autem laetitiam, scilicet propter spem diuinae subuentionis. Et sic patet, quòd ad deuotionem primò, & per se consequitur delectatio; secundariò autem, & per accidens, tristitia, quae est secundum Deum.

Ar. praece.

Ar. praece.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in consideratione passionis Christi est aliquid quod contristet, scilicet defectus humanus, propter quem tollendum, Christum pati oportuit, & est aliquid quod laetificet, scilicet Dei erga nos benignitas, quae nobis de tali liberatione prouidit.

AD SECVNDVM dicendum, quod spiritus, qui ex vna parte contribulatur propter praesentis vitae defectus, ex alia parte condelectatur ex consideratione diuinae bonitatis, & ex spe diuini auxilij.

AD TERTIVM dicendum, quod lachrymae prorumpunt non solùm ex tristitia, sed etiam ex quadam affectus teneritudine, praecipuè cùm consideratur aliquid delectabile cum permixtione alicuius tristabilis, sicut solent homines lachrymari ex pietatis affectu, cùm recuperant filios, vel charos amicos, quos existimauerant se perdidisse. Et per hunc modum lachrymae ex deuotione procedunt.

QVAESTIO LXXXIII.

De oratione, in septemdecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione.
¶ Et circa hoc quaeruntur decem, & septem.
¶ Primò, vtrum oratio sit actus appetitiuae virtutis, uel cognitiuae.
¶ Secundò, vtrum sit conueniens orare Deum.
¶ Tertiò, vtrum oratio sit actus religionis.
¶ Quartò, vtrum solus Deus sit orandus.
¶ Quinto, vtrum in oratione sit aliquid determinatè petendum.
¶ Sextò, vtrum orando debeamus temporalia petere.
¶ Septimò, utrum pro alijs orare debeamus.
¶ Octauò, utrum debeamus orare pro inimicis.
¶ Nonò, de septem petitionibus orationis dominicae.
¶ Decimò, utrum orare sit proprium rationalis creaturae.
¶ Vndecimò, vtrum sancti in patria orent pro nobis.
¶ Duodecimò, vtrum oratio debeat esse uocalis.
¶ Decimotertiò, vtrum attentio requiratur ad orationem.
¶ Decimoquartò, vtrum oratio debeat esse diuturna.
¶ Decimoquinto, vtrum oratio sit efficax ad impetrandum, quod petitur.
¶ Decimosexto, utrum sit meritoria.
¶ Decimoseptimo, de speciebus orationis.

QVAE-

QVÆSTIONIS LXXXIII.

De precibus,

In septemdecim partes diuisæ,

AXIOMA.

Eius, quæ magno catholicorum theologorum consensu, de precibus traditur, doctrinæ summa capita sunt, quæ sequuntur.

1.3 *Precationem 1 rationis, atq; 3 religionis actum*
10 *esse, 10 creaturæ ratione vtentis proprium, ex his*
17 *17 quatuor, oratione, postulatione, obsecratione, & gratiarum actione, tanquam necessarijs partibus constantem.*

14 *Hunc 14 precandi actum, interdum prolixum, interdum breuem esse debere, prout interni desiderij postulat excitatio, eius verò caussam, quæ est abditus quidam charitatis affectus, nullo vnquam tempore esse intermittendam.*

12 *Ad 12 hunc eundem actum necessariam esse uocem, quando Ecclesiæ ministri, personam vniuersi populi fidelis gerentes, precandi munere funguntur, quando verò alij, vel pro se, uel pro alijs orant, non esse necessariam licèt sæpe utiliter adhibeatur, & incidant tempora, quibus adhiberi debeat.*

2 *2 Orandum esse Deum, non quidem, vt doceamus eum, quid nobis, aut alijs desit, neque vt eius prouidentiæ ordinatio semel constituta, immutetur, sed vt diuinæ prouidentiæ, atque gubernationis, quæ habet, vt nonnulli effectus, per hominum preces*
12 *fiant, ministri, & adiutores simus, 12 Deinde vt charitatis, & pietatis in animo nostro languentis affectus excitetur, atque accendatur.*

15 *15 Veram, atque legitimam precationem, quemadmodum alias Christianarum virtutum actiones, æterni boni fruitionem ex Dei gratia promereri.*

16 *16 Tantam esse diuini numinis erga genus humanum clementiam, atque benignitatem, vt non modo iustum, sed etiam peccatorem pio, atque perseueranti animo, necessaria ad salutem pro se precantem, exaudiat.*

13 *13 Recta, & sancta antegressa intentione, si contingat præter uoluntatem precantis, ut mens inter orandum euagetur, nec precationis meritum, nec impetrationis fructum, ob id amitti, sed præsentis duntaxat cuiusdam spiritalis refectionis iacturam fieri.*

4 *4 Deum, vt impletorem nostrarum precum; sanctos verò, ut nostrarum petitionum impetratores orandos esse.*

5 *Illa, quæ 5 ita bona sunt, ut nemini mala esse possint, absolutè, illa verò bona, quæ etiam mala esse*
6 *possunt (vt sunt honores, diuitiæ & similia 6 temporalia bona) non omnino absolutè sed ad bonum, salutaremq; vsum, à deo esse petenda.*

7 *7 Homini, non tantùm pro seipso, sed & pro alijs,*
8 *immo etiam pro suis 8 inimicis orandum esse.*

11 *11 Sanctos, gloria cælesti iam frequentes, & tutum salutis portum tenentes, pro hominibus adhuc in huius seculi peregrinatione, atque periculis versantibus, Deum deprecari.*

9 *Precationem dominicam, 9 rectæ & legitimæ precandi rationis exemplar esse absolutissimum, quippe quæ non modò omnia, quæ à deo petendæ sunt, complectitur, sed etiam ordinem, quo petendæ sunt, demonstrat.*

ARTICVLVS PRIMVS. 438

Vtrum oratio sit actus appetitiuæ virtutis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd oratio sit actus appetitiuæ virtutis. Orationis. n. est exaudiri. Sed desideriũ est quod exauditur à Deo, secundum illud Psal. 9 Desiderium pauperum exaudiuit dominus. ergo oratio est desiderium. Sed desiderium est actus appetitiuæ virtutis ergo & oratio.

(q.3. 21.ar. 2. Et 4.di. 15.q 4.ar. 1. q. 1. & q.a.cor.& ad 2.)

¶ 2 Præterea, * Dionys dicit in 3.c.de diu nom. Ante omnia ab oratione incipere est vtile, sicut Deo nosipsos tradentes, & vnientes. Sed vnio ad Deum per amorem fit, qui ptinet ad vim appetitiuam. ergo oratio ad vim appetitiuam pertinet.

(* c. 3. paulò à prin. illius.)

¶ 3 Præterea, * Philos. in tertio de Anima, ponit duas operationes intellectiuæ partis quarum prima est indiuisibilium intelligentia per quam scilicet apprehendimus de vnoquoque quid est. Se unda uerò est compositio, & diuisio per quam scilicet apprehenditur aliquid esse, vel non esse quibus tertia additur ratiocinari, procedendo scilicet de notis ad ignota. Sed oratio ad nullam istarum operationum reducitur. ergo nõ est actus intellectus virtutis, sed appetitiuæ.

(Lib 3. ter. 21. tom. 2.)

SED CONTRA est, ꝙ * Isidor. dicit in lib. Etymol. ꝙ orare idem est, quod dicere. sed dictio pertinet ad intellectum. ergo oratio non est actus appetitiuæ virtutis, sed intellectiuæ.

(Lib. 10. c. 14 cuius principiũ est Orthodoxus, in princ.)

RESPONDEO dicendum, quòd secundum * Cassiodorum, oratio dicitur, quasi oris ratio Ratio autem speculatiua, & practica in hoc differunt, quòd ratio speculatiua est apprehensiua solum rerum ratio uero practica est, non solum apprehensiua, sed etiam causatiua. Est autem aliquid alterius causa dupliciter. Vno quidem modo perfectè necessitatem inducendo, & hoc contingit, quando effectus totaliter subditur potestati causæ. Alio verò modo imperfectè solum disponendo; quando scilicet effectus non subditur potestati causæ eo alter. Sic ergo & ratio dupliciter est causa aliquorum. Vno quidem modo sicut necessitatem imponens. Et hoc modo ad rationem pertinet imperare non solum interioribus potentijs, & membris corporis, sed etiam hominibus, & subiectis, quod quidem fit imperando Alio modo sicut inducens, & quodammodo disponens. Et hoc modo ratio petit aliquid fieri ab his, qui ei non subijciuntur, siue sint æquales, siue sint superiores. Vtrunque autem horum, scilicet & imperare, & petere, siue deprecari, ordinationem quandam importat: prout scilicet homo disponit aliquid per aliud esse faciendum. Vnde pertinet ad rationem, cuius est ordinare Propter quod * Philos dicit in 1 Eth. ꝙ ad optima deprecatur ratio. Sic autem nunc loquimur de oratione, prout significat quandam deprecationem, uel petitionem, secundum quod * Augustin. dicit in libro de verbis Domini, quòd oratio petitio quædam est. Et * Dam. dicit in tertio libro, quòd oratio est petitio decentium a Deo. Sic ergo patet, quòd oratio, de qua nunc loquimur, est rationis actus.

(* Ria 38 nõ multu remotè à fine.)

(Lib. 1. ca. vlt. tom. 5)

(Lib. 3. de Orth od fi dei ca. 24. in prin.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ desideriũ pauperum dicitur dominus exaudire, uel quia desiderium est cã petendi: cum petitio quodammodo sit desiderij interpres, vel hoc dicitur ad ostendendũ exauditionis veloci-

velocitatem; quia scilicet, dum adhuc aliquid in desiderio pauperum est, Deus exaudit antequam orationem proponant, secundum illud Isa. 65. Eritq; antequam clament, ego exaudiam eos.

AD SECVNDVM dicendū, q sicut s.* dictum est, voluntas mouet rõnem ad suum finem. Vñ nihil ꝓhibet mouẽte voluntate, actũ rõnis tendere in finẽ charitatis, qui est Deo vniri. Tendit aũt oratio in Deũ quasi à voluntate charitatis mota dupliciter. Vno quidẽ modo ex parte eius, quod petitur, quia hoc præcipuè est in oratione petendum, ut Deo uniamur, ſm illud Psal. 26. Vnam petij à Dño, hanc requiram, ut inhabitem in domo dñi omnibus diebus vitæ meæ. Alio modo ex parte ipsius petentis, quem oportet accedere ad eũ, à quo petit, uel loco sicut ad hominẽ, uel mente sicut ad Deum. Vñ dicit* ibidem, q qñ orationibus inuocamus Deum, reuelata mente adsumus ipsi. Et ſm hoc etiã† Damasc. dicit, quòd oratio est ascensus mentis in Deum.

AD TERTIVM dicendũ, q illi tres actus pertinent ad rõnem speculatiuam. Sed vlterius ad rationem practicam pertinet causare aliquid per modum imperij, uel per modum petitionis, ut* dictum est.

[Margin: S 1. q. 82. art. 4. & 1. 2. q. 9. ar. 1 ad 3. & q. 82. art. 1. ad primũ. — Cap 3. de diuin. no. paulo à prin. — † li. 3 ort. fidei c. 24. in princ. — In cor. ar. — 439]

ARTICVLVS II.

Vtrum sit conueniens orare.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr, q non sit conueniens orare. Oratio. n. vr esse necessaria ad hoc, q intimemus ei, a quo petimus id, quo indigemus. Sed sicut di Matth 6. Scit pater uester, quia his oĩbus indigetis. ergo non est conueniens Deum orare.

¶ 2 Præterea, Per orationẽ flectitur animus eius, q orat ut faciat, quod ab eo petitur. Sed animus Dei est immutabilis, & inflexibilis, ſm illud 1 Reg 15. Porrò triumphator in Israel non parcet, nec pœnitudine flectetur. ergo non est conueniens, quòd Deum oremus.

¶ 3 Preterea, Liberalius est dare aliquid non petenti, quàm dare petenti, quia sicut* Seneca dicit, Nulla res carius emitur, quàm quæ precibus empta est. Sed Deus est liberalissimus. ergo non videtur esse conueniens, q Deum oremus.

SED CONTRA est, q dicitur Luc. 18. Oportet semper orare, & non deficere.

RESPONDEO dicendum, q triplex fuit circa orationẽ antiquorũ error. Quidã. n. posuerunt, q res humanæ non regunẽ diuina ꝓuidentia, ex quo sequitur, q vanum sit orare, & oĩno Deũ colere. Et de his dr Mala. 3 Dixistis, vanus est qui seruit Deo. Secunda fuit opinio ponentium oĩa ẽt in rebus humanis ex necessitate contingere, siue ex immutabilitate diuinæ prouidẽtiæ, siue ex necessitate stellarũ, siue ex connexione cãusarum. Et ſm hos ẽt excluditur orationis vtilitas. Tertia fuit opinio ponentiũ, quidẽ res humanas diuina prouidẽtia regi, & q res humanæ nõ ꝓueniunt ex necessitate, sed dicebant similiter dispositionẽ diuinæ ꝓuidentiæ uariabilem esse, q orationibus, & alijs, quæ ad diuinũ cultum ꝑtinẽt, dispositio diuinæ ꝓuidentiæ immutatur. Hæc aũt oĩa in* primo libro improbata sunt. Et iõ oportet sic inducere orationis vtilitatem, vt neq; rebus humanis diuinæ ꝓuidentiæ subiectis necessitatẽ imponamus, neq; ẽt diuinã dispositionẽ mutabilẽ æstimemus. Ad huius ergo euidentiam considerandum est, q ex diuina prouidentia non solũ disponitur qui effectus fiant, sed ẽt ex quibus causis, & quo ordine proueniant. Inter alias aũt causas sunt ẽt quorũdam causæ actus humani, vñ oportet homines agere aliqua, nõ vt per suos actus diuinã dispositionem immutent, sed ut per actus suos impleant quosdã effectus, ſm ordinem à Deo dispositum. Et idẽ etiam est in naturalibus causis. Et simile est etiam de oratione. Non enim propter hoc oramus, ut diuinam dispositionem immutemus, sed ut id impetremus, quod Deus disposuit per orationes sanctorum esse implendum, ut scilicet homines postulando mereantur accipere, quod eis Deus omnipotens ante secula disposuit donare, vt* Greg. dicit in lib. Dialogorum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q non est necessarium nos Deo preces porrigere, vt ei nostra indigentias, vel desideria manifestemus, sed ut nosipsi consideremus in his ad diuinum auxilium esse recurrendum.

AD SECVNDVM dicendum q sicut* dictum est, oratio nostra nõ ordinatur ad immutationem diuinæ dispositionis, sed ut obtineatur nostris precibus, qd' Deus disposuit.

AD TERTIVM dicendum, q Deus nobis multa pstat ex sua liberalitate, ẽt nõ petita, sed q aliqua vult pstare nobis petentibus, hoc est ꝓp nostrã utilitatem, vt scilicet fiduciam quandam accipiamus recurrendi ad Deũ, & ut recognoscamus eũ esse bonorum nostrorum auctorẽ. Vnde* Chrisost. dicit; Considera quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa, orationibus fabulari cum Deo, cum Christo miscere colloquia, optare, quod uelis, quod desideras postulare.

[Margin: 4 di. 15 q. 4. ar. 1 q. 1 ad 1. 2. & 3. Et ver. qõ. 5. ar. 2. cor. & opusc. 3. c. 135. — Lib 2. de bñficijs, c. 1. circa fi. — S 1. q. 22. art. 2. & 4 & q. 115. ar. 6. & q. 116. & q. 19. ar. 7. & 8. — Lib. 1. c. 8. à med. — In cor. ar. — In snia id habet in li de orãdo Deum non ꝓcul à princip. Icipit, Duplici sole par est.]

ARTICVLVS III.

Vtrum oratio sit actus religionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q oratio nõ sit actus religionis. Religio enĩ, cũ sit pars iustitiæ, est in voluntate sicut in subiecto. Sed orõ pertinet ad partem intellectiuã, ut ex suprà* dictis patet. Ergo oratio non videtur esse actus religionis, sed doni intellectus, per quod mens ascendit in Deum.

¶ 2 Præterea, Actus latriæ cadit sub necessitate præcepti. Sed oratio non uidetur cadere sub necessitate præcepti, sed ex mera voluntate procedere, cùm nihil aliud sit, quàm volitorum petitio. Ergo oratio non videtur esse religionis actus.

¶ 3 Preterea, Ad religionem pertinere vr, ut quis diuinæ naturæ cultum, cæremoniamq; afferat. Sed oratio nõ vr aliquid Deo afferre, sed magis aliquid obtinendum ab eo petere. Ergo oratio non est religionis actus.

SED CONTRA est, q dr in Psal 140. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Vbi dicit gl. q in huius figuram in ueteri lege incensum dicebatur offerri in odorem suauem domino. Sed hoc pertinet ad religionem. Ergo oratio est religionis actus.

RESPONDEO dicendũ, q sicut suprà* dictũ est, ad religionem proprie pertinet, reuerentiã, & honorem Deo exhibere, & ideo omnia illa, per quæ Deo reuerentia exhibetur, pertinent ad religionem. Per orationẽ autem homo Deo reuerentiam exhibet, inquantum scilicet ei se subijcit, & profitetur orando se eo indigere, sicut auctore suorum bonorum. Vnde manifestum est, quòd oratio est propriè religionis actus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q voluntas mouet alias potẽtias animæ in suum finem, sicut suprà* dictũ est. Et ideo religio, quæ est in voluntate, ordinat actus aliarum potentiarum ad Dei reuerentiã. Inter alias autem potentias animæ, intellectus altior est, & voluntati propinquior. Et ideo post deuotionem, quæ pertinet ad ipsam voluntatem, oratio, quæ pertinet ad partem intellectiuam, est præcipua inter actus religionis, per quam religio intellectum hominis mouet in Deum.

AD SECVNDVM dicendum, q non solùm petere quæ desideramus, sed etiam rectè aliquid desiderare, sub præcepto cadit. Sed desiderare quidem cadit sub præcepto charitatis, petere autem sub præcepto religionis. Quod quidem præceptum ponitur Matth. 7. vbi dicitur; Petite, & accipietis.

AD TERTIVM dicendum, q orando tradit homo mentem suam Deo, quam ei per reuerẽtiam subijcit, & quodammodo præsentat, ut patet ex auctoritate* Dionysij prius inducta. Et ideo sicut mens humana præeminet exterioribus, & corporalibus membris, uel exterioribus rebus, quæ ad Dei seruitium applicantur, ita oratio præeminet alijs actibus religionis.

*[Margin: 440 — Inf. ar. 15 cor. Et 4. d. 15. q. 4. ar 1. q. 2. Et ar. 5. q. 1. ad 2. — * Ar. 1. huius quęst. — q. 81. ar. 2. & 4. — Ar. 1. hui' quęst. ad 2 — Ar. 1. hui' qst. art. 2.]*

AR.

441

ARTICVLVS IIII.

Vtrum solus Deus debeat orari.

4.di.15.q. 4.ar.5.q.1. Et dist. 38. qõ.1.ar.1. q.1. ad 4. *Ar.prec.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod solus Deus debeat orari. Oratio enim est actus religionis, vt * dictum est. Sed solus Deus est religione colendus. Ergo solus Deus est orandus.

¶ 2 Præterea, Frustra porrigitur oratio ad eum, qui orationem non cognoscit. Sed solius Dei est orationem cognoscere. Tum quia plerunque ratio magis agitur interiori actu, quem solus Deus cognoscit, quàm voce, secundùm illud, quod Apost. dicit 1 ad Cor. 14. Orabo spiritu, orabo & mente. Tum etiam quia vt * Aug. dicit in libro de Cura pro mortuis agenda. Nesciunt mortui, etiam sancti, quid agant viui, etiam eorum filij: ergo oratio non est, nisi Deo porrigenda.

Ca. 13.15. & 16.to.4.

¶ 3 Præterea, Si aliquibus sanctis orationem porrigimur, hoc non est, nisi inquantum sunt Deo coniuncti. Sed quidam in hoc mundo viuentes, vel in purgatorio etiã existentes, sunt multum Deo coniuncti per gratiam. Ad eos autem non porrigitur oratio. Ergo nec ad sanctos, qui sunt in Paradiso debemus orationem porrigere.

SED CONTRA est, quod dicitur Iob 5. Voca si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorũ conuertere.

RESPONDEO dicendum, quod oratio porrigitur alicui dupliciter. Vno modo quasi per ipsum implenda. Alio mõ, sicut per ipsum impetranda. Primo quidẽ mõ soli Deo orationes porrigimus, quia oẽs orationes nostræ ordinari debent ad gratiam, & gloriam consequendam, quæ solus Deus dat, sẽm illud Psal. 83. Gratiam, & gloriã dabit Dominus. Sed secundario modo orationem porrigimus sanctis angelis & hominibus, nõ vt per eos Deus nostras petitiones cognoscat, sed vt eorum precibus, & meritis orationes nostræ sortiantur effectum. Et ideo dĩ Apoc. 8. quod ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo. Et hoc ẽt patet ex ipso modo, quo Ecclesia vtitur in orando. Nam a sancta Trinitate petimus, vt nostri misereatur: ab alijs aũt sanctis quibuscunque, petimus vt orent pro nobis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illi soli impendimus orando religionis cultum, à quo quærimus obtinere, quod oramus, quia in hoc protestamur eum bonorum nostrorum auctorem, non autem eis quos requirimus quasi interpellatores nostros apud Deum.

AD SECVNDVM dicendum, quod mortui ea, quæ in hoc mundo aguntur, considerata eorum naturali conditione, non cognoscunt, & præcipuè interiores motus cordis. Sed beatis, vt * Greg. dicit in 12. Moral. in verbo manifestatur illud, quod decet eos cognoscere de eis, quæ circa nos aguntur, ẽt quantum ad interiores motus cordis. Maxime aũt excellentiam eorum decet, vt cognoscant petitiones ad eos factas, vel voce, vel corde. Et iõ petitiones, quas ad eos dirigimus, Deo manifestãte cognoscũt.

Li.12.c.13 cir. princ.

AD TERTIVM dicẽdum, quod illi, qui sunt in hoc mundo aut in purgatorio, nondum fruuntur visione verbi, vt possint cognoscere ea, quæ nos cogitamus, vel dicimus. Et ideo eorum suffragia non imploramus, orãdo, sed à viuis petimus colloquendo.

442

ARTICVLVS V.

Vtrum in oratione, debeamus aliquid determinatè à Deo petere.

4.di.15.q. 4.ar.4.q.1 & opusc.3. c.140. *li.3. Vid. orthod. c. 24.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quod in oratione nihil determinatè à Deo petere debeamus, quia vt * Dam. dicit: Oratio est petitio decentium à Deo. Vnde inefficax est oratio, per quam petitur id, quod non expedit, secundum illud Iaco. 4. Petitis & non accipitis, eò quod malè petatis. Sed, sicut dicitur Rom. 8. Quid oremus, sicut oportet, nescimus. Ergo nõ debemus aliquid orando determinatè petere.

¶ 2 Præterea, Quicunque aliquid determinatè ab alio petit, nititur voluntatem ipsius inclinare ad faciendum id, quod ipse vult. Non autem ad hoc tendere debemus, vt Deus velit, quod nos volumus, sed magis vt nos velimus, quod ipse vult; vt dicit glo. super illud Psa. 32. Exultate iusti in Domino. Ergo non debemus aliquid determinatè à Deo in oratione petere.

¶ 3 Præterea, Mala à Deo petenda non sunt; ad bona autem Deus ipse nos inuitat. Frustra autem ab aliquo petitur, ad quod accipiendum inuitatur. Ergo non est determinatè aliquid à Deo in oratione petendum.

SED CONTRA est, quod Dominus Matth. 6 & Luc. 11. docuit discipulos determinatè petere ea, quæ continentur in petitionibus orationis Dominicæ.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * M. Valerius refert, Socrates nihil vltra petendum à dijs immortalibus arbitrabatur, quàm vt bona tribuerent, quia hi demum scirent, quid vnicuique esset vtile. Nos aũt plerunque id votis expetimus, quod non impetrasse melius foret. Quæ quidem sententia aliqualiter vera est, quantum ad illa, quæ possunt malum euentum habere, quibus etiam hõ põt malè, & benè vti. Sicut diuitiæ; quæ, vt ibidem dr, multis exitio fuere. Honores, qui complures pessundederũt. Regna, quorum exitus sæpe miserabiles cernunt. Splendida coniugia, quæ nonnunquã funditus domos euertunt. Sunt tñ quædam bona, quibus hõ male vti non põt, quæ scilicet malum euentum habere non possunt. Hæc autem sunt quibus beatificamur, & quibus beatitudinẽ meremur, quæ quidem sancti orando absolutè petunt, secundum illud 79. Ostende faciem tuam, & salui erimus. Et iterum 118. Deduc me in semitam mandatorum tuorum.

Lib.7 c.2 in titulo, Extrem. de Socrate Philos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet homo ex se scire non possit, quid orare debeat; Spiritus tamen, vt ibidem dicitur, in hoc adiuuat infirmitatem nostram, quòd inspirando nobis sancta desideria, rectè postulare nos facit. Vnde dominus dicit Ioan. 4. quod veros adoratores adorare oportet in spiritu, & veritate.

AD SECVNDVM dicendum quod cùm orando petimus aliqua, quæ pertinẽt ad nostram salutem, conformamus voluntatem nostram voluntati Dei, de qua dr 1 ad Timoth. 2. quòd vult omnes homines saluos fieri.

AD TERTIVM dicendum, quod sic ad bona Deus nos inuitat, quòd ad ea non passibus corporis, sed pijs desiderijs, & deuotis orationibus accedamus.

443

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo debeat temporalia petere à Deo, orando.

4.di.15.q. 4.ar.5.q.2

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd homo non debeat temporalia petere à Deo, orando. Quæ enim orando petimus, quærimus. Sed temporalia non debemus quærere. Dicitur enim Matth. 6. Primùm quærite regnum Dei, & iustitiã eius, & hæc omnia adijcientur vobis, scilicet temporalia, quæ non quærenda dicit, sed adijcienda quæsitis. Ergo temporalia non sunt in oratione à Deo petenda.

¶ 2 Præterea, Nullus petit nisi ea de quibus est sollicitus. Sed de temporalibus sollicitudinem habere non debemus; secundum quòd dicitur Matth. 6. Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis. Ergo temporalia petere non debemus orando.

¶ 3 Præterea, Per orationem nostram mens debet eleuari in Deum. Sed petendo temporalia descendit ad ea, quæ infra se sunt, contra id, quod Apostolus dicebat 2. ad Cor. 4. Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia, sunt, quæ autem non videntur, æterna. Ergo non debet homo temporalia in oratione à Deo petere.

¶ 4 Præterea, Homo non debet petere à Deo, nisi bona & vtilia, sed quandoque temporalia habita sunt nociua, non solùm spiritualiter, sed etiam temporaliter. Ergo non sunt in oratione a Deo petenda.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerb. 30. Tribue tantum victui meo necessaria.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * Aug. dicit ad Pro-

Epist. 121 c.12. to.2.

ad Probam, de orando Deum Hoc licet orare, quod licet desiderare. Temporalia aũt licet desiderare, nõ quidem principaliter, vt in eis finem cõstituamus, sed sicut quędam adminicula, quibus adiuuamur ad tendendũ in beatitudinem: inquantum. s. per ea vita corporalis sustentatur, & inquantum nobis organicè deseruiunt ad actus virtutum. Vt & * Philo. dicit in 1. Eth. Et ideo pro temporalibus licet orare. Et hoc est, quod † Aug dicit ad Probam, ꝙ sufficientiam vitæ nõ indecenter vult quisquis eam vult, & non amplius, quæ quidem non appetitur, pp seipsam, sed pp salutem corporis, & congruentẽ habitum personæ hominis, vt non sit conueniens eis, cũ quibus viuendum est. Ista ergo cùm habentur, vt teneãtur cum non habentur, vt habeantur, orandum est.

*li. 1. ethi. c. 8. ad fin. to. 5.
† Epi. 121. ca 6. circa med. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ temporalia non sunt quærenda principaliter, sed secundario Vnde * Augu. dicit in lib. de Serm. dom. in monte. Cùm dixit illud, primo quærendum est, scilicet regnum Dei, significauit, quia hoc, scilicet tẽporale bonum, posterius quærendum est, non tempore, sed dignitate: illud tanquam bonum nostrum, hoc tanquam necessarium nostrum.

Li. 2. ca. 24 paulò à princ. to. 4.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ non quęlibet sollicitudo rerum temporalium est prohibita, sed superflua, & inordinata: vt supra * habitum est.

q. 55. ar. 6.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ quando mens nostra intendit temporalibus rebus, vt in eis quiescat, remanet in eis depressa. Sed quando intendit eis in ordine ad beatitudinem consequendam, nõ ab eis deprimitur, sed magis eleuatur sursum.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ ex quo non petimus temporalia, tanquam principaliter quæsita, sed in ordine ad aliud, eo tenore à Deo petimus ipsa, vt nobis concedantur, secundùm quòd expediunt ad salutem.

444

ARTICVLVS VII.

Vtrum debeamus pro alijs orare.

3. q. 21. ar. 3 ad 3. Et 4. di. 15. q. 4. ar. 4. qõ. 3.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non debeamus pro alijs orare. In orando enim sequi debemus formam, quam Dominus tradidit. Sed in oratione dominica petitiones pro nobis facimus, non pro alijs, dicentes: Panẽ nostrum quotidianũ da nobis hodie, &c. ergo non debemus pro alijs orare.

¶ 2 Præterea, Ad hoc oratio fit, vt exaudiatur Sed vna de conditionibus, quæ requirũtur ad hoc, quòd oratio sit exaudibilis, est, vt aliquis oret pro seipso, vnde super illud Ioan. 16. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, * Aug dicit, Exaudiuntur omnes pro seipsis, non autem pro omnibus, vnde non simpliciter dictũ est, dabit: sed, dabit vobis. Ergo videtur, quòd non debeamus pro alijs orare, sed solùm pro nobis.

Tract. 102 non remotè à princ. to. 9.

¶ 3 Præterea, Pro alijs, si sint mali, prohibemur orare: secundùm illud Hiere. 7. Tu ergo noli orare pro populo hoc, & non obsistas mihi, quia nõ exaudiã te. Pro bonis aũt non oportet orare, quia ipsi pro seipsis orãtes exaudiuntur: ergo videtur, ꝙ non debeamus pro alijs orare.

SED CONTRA est, quod dicitur Iac. 5. Orate pro inuicem, vt saluemini.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut * dictũ est, illud debemus orando petere, quod debemus desiderare. Desiderare aũt debemus bona nõ solùm nobis, sed & alijs. Hoc. n. ptinet ad rõnẽ dilectionis, q̃ proximis debemus impendere, vt ex s. * dictis patet. Et iõ charitas hoc requirit, vt pro alijs oremus, vñ * Chrys. dicit sup Mat. Pro se orare necessitas cogit, p alteri aũt charitas fraternitatis hortat. Dulcior aũt añ Deũ est oro, non quã necessitas transmittit, sed quã charitas fraternitatis cõmendat.

Ar. præce.
q. 25. & 26
Ho. 14. in imperfecto, circa prin. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Cyprianus dicit in lib. de oratione Dominica, ideo nõ dicimus pater meus, sed noster, nec da mihi, sed da nobis, quia vnitatis magister noluit priuatim precem fieri, vt scilicet quis pro se tantum precetur. Vnum enim orare pro omnibus voluit, quoniam in vno omnes ipse portauit.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ pro se orare ponitur conditio orationis, non quidem necessaria ad effectum merendi, sed sicut necessaria ad indeficientiã impetrandi. Contingit enim quandoque, ꝙ oratio pro alio facta non impetrat, etiam si fiat piè, & perseueranter, & de pertinentibus ad salutem, pp impedimentum, quod est ex parte eius pro quo oratur, sm illud Hiere. 15. Si steterint Moyses, & Samuel corã me, non est anima mea ad populũ istum. Nihilominus tñ oratio meritoria erit oranti, qui ex charitate orat, secundum illud Psal. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur. glo. id est, etsi non eis profuit, ego tamen non sum frustratus mea mercede.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ & pro peccatoribus orandum est, vt conuertantur, & pro iustis, vt perseuerent, & proficiant. Orantes tñ non pro omnibus peccatoribus exaudiuntur, sed pro quibusdam. Exaudiũtur enim pro prædestinatis non aũt pro præscitis ad mortẽ. Sicut & correctio, qua fratres corrigimus, effectũ habet in prædestinatis, non in reprobatis, sm illud Eccl. 7. Nemo potest corrigere, quem Deus despexerit. Et ideo dr 1. Io. 5. Qui scit fratrem suum peccare peccato non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti peccatum nõ ad mortem. Sed sicut nulli quandiu viuit hic, subtrahendum est correctionis beneficium, quia non possumus prędestinatos distinguere à reprobatis, vt * Aug dicit in li. de correptione, & gratia, ita & nulli est denegandũ orationis suffragium. Pro iustis & est orãdũ triplici ratione.

Ca. 15. to. 7

Primò quidem quia multorum preces facilius exaudiũtur, vñ super illud Ro 15 Adiuueris me orationibus vestris, dicit * Glo. Bene rogat Apostolus minores pro se orare Multi enim minimi dum congregãtur vnanimes, fiunt magni: & multorum preces impossibile est, ꝙ non impetrent illud, s. quod est impetrabile. Secundò. vt ex multis gratia agatur Deo de beneficijs, quæ conferũtur iustis, quæ etiam in vtilitatem multorum vergũt, vt patet Apost 2. ad Cor 1 Tertiò, vt maiores non superbiãt, dum considerant se minorum suffragijs indigere.

Est Amb. circa finẽ, commentarij ad 15 ca. ad Ro. to. 5.

445

ARTICVLVS VIII.

Vtrum debeamus pro inimicis orare.

3. di. 30. a. 2. cor. Et ver. qõ. 2. ar. 8. co. fi.

AD OCTAVVM sic proceditur Vr, ꝙ nõ debeamus pro inimicis orare, quia, vt dicitur Ro. 15 Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Sed in sacra Scriptura inducuntur multæ imprecationes contra inimicos Dicitur enim in Psal 6. Erubescant, & conturbentur omnes inimici mei, conuertantur, & erubescãt valdè velociter. Ergo & nos debemus orare cõtra inimicos nostros magis, q̃ pro eis.

¶ 2 Præterea, Vindicare de inimicis, in malum inimicorum cedit, sed sancti vindictam de inimicis petunt, secundum illud Apocal. 6. Vsquequo non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Vnde & de vindicta impiorum lætantur, secundùm illud Psa. 57. Lętabitur iustus cùm viderit vindictam Ergo non est orãdum pro inimicis, sed magis contra eos.

¶ 3 Præterea, Operatio hoĩs, & eius oratio debent esse contraria. Sed homines quandoque licitè impugnant inimicos, alioquin oĩa bella essent illicita, quod est contra s. * dicta Ergo non debemus orare pro inimicis.

q. 40. ar. 1.

SED CONTRA est, quod dicitur Matt. 5. Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ orare pro alio, charitatis est, sicut * dictum est, vnde eodem modo, quo tenemur diligere inimicos, tenemur pro inimicis orare Qualiter aũt teneamur inimicos diligere, supra * habitũ est in tractatu de charitate, vt s. in eis diligamus naturam, non culpam. Et quod diligere inimicos in generali est in præcepto, in speciali autem non est in præcepto, nisi sm præparationem animi, vt scilicet homo esset paratus & specialiter inimicum diligere, & eum iuuare in necessitatis articulo, vel si veniam peteret. Sed in speciali absolute inimicos diligere, & eos iuuare, perfectionis est.

Ar. præce.
q. 25. ar. 8. & 9.

Et

Et similiter necessitatis est, ut in communibus nostris orationibus, quas pro alijs facimus, inimicos non excludamus. Quòd autem pro eis specialiter oremus, perfectionis est, non necessitatis, nisi in aliquo casu speciali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd imprecationes, quæ in sacra Scriptura ponũtur, quadrupliciter possunt intelligi.

Primo modo ſm quod Prophetæ solẽt in figura imprecantis futura prædicere, ut* Aug. dicit in libro de Serm. domi. in monte Secundo, prout quædam temporalia mala peccatoribus quandoq; à Deo in correctionem immittuntur. Tertio, quia intelliguntur petere nõ contra ipsos homines, sed contra regnum peccati, ut scilicet correctione hominũ peccata destruantur. Quarto, conformando voluntatem suam diuinæ iustitiæ circa damnationem perseuerantiam in peccato.

Li.1.c.42. à med.t.4

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut in eodẽ libro* Aug. dicit, Vindicta martyrum est, ut euertatur regnum peccati, quo regnante tanta pe pessi sunt. Vel sicut dr̃ in libro de † quæstionibus veteris, & noui testi, postulant se vindicari, non uoce, sed ratione: sicut sanguis Abel clamauit de terra: Lætantur autem de vindicta, non propter eam, sed propter diuinam iustitiam.

Eodẽ li.1. c.45 circa med to 4. Et li 2. de q. Euang. c.45. to.4. † Cap uel q.68 incipit hic li. Deus certè præctus est. to.4.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ licitum est impugnare inimicos, ut compescãtur à peccatis: quod cedit in bonum eorum, & aliorum. Et sic etiam licet orando petere aliqua temporalia mala inimicorum, ut corrigantur, & sic oratio, & operatio non erunt contraria.

446

ARTICVLVS IX.

Vtrum conuenienter septem petitiones orationis dominicæ assignentur.

3. dist. 34. q.1. art. 6. Et opu 3. c 254. ulque fin. & opu 7. Epist. 121

AD NONVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ inconuenienter septem petitiones orationis dominicæ assignentur. Vanũ n. est petere sanctificari illud qđ semp est sanctũ. Sed nomen Dei semp est sanctũ: ſm illud Luc 1 Sanctum nomen eius. Regnum ẽt eius est sempiternum, ſm illud Psal 144 Regnum tuum Dñe, regnũ omnium seculorũ. Voluntas etiam Dei semper impletur, ſm illud Isaiæ 46 Omnis uoluntas mea fiet. Vanũ ergo est petere ꝙ nomen Dei sanctificetur, ꝙ regnum eius adueniat, & quòd uoluntas eius fiat.

¶ 2 Præterea, Prius est recedere à malo, ꝗ consequi bonum. Inconuenienter ergo uidentur præordinari petitiones quæ pertinent ad consequendum bonum, petitionibus, quæ pertinent ad amotionem mali.

¶ 3 Præterea, Ad hoc aliquid petitur, ut donetur: sed ꝑcipuum donũ Dei est Spiritussancti, & ea quæ nobis per ipsum dantur. Ergo uidentur inconuenienter poni petitiones; cum non respondeant donis Spiritussancti.

¶ 4 Præterea, Secundũ Lucã in orõne dñica ponũtur solũ quinq; petitiones, ut patet Luc. 11. Superfluũ ergo fuit ꝙ secundum Matth. septem petitiones ponuntur.

¶ 5 Præterea, In uanum uĩ captare beneuolẽtiã eius, qui beneuolentia sua nos præuenit. Sed Deus sua beneuolẽtia nos ꝓuenit, quia ipse prior dilexit nos, ut dr̃ 1. Io. 4. Superfluè ergo ꝓmittitur petitionibus, Pater noster, qui es in cælis qđ uĩ ad beneuolentiam captandam pertinere.

SED IN CONTRARIVM sufficit auctoritas Christi orationem instituentis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ orõ dñica perfectissima est: quia sicut* Aug. dicit ad Probã: Si rectè, & congruẽter oramus, nihil aliud dicere possumus, ꝗ qđ in ista orõne dñica positũ est. Quia. n. orõ, est quoddãmodo desiderij nostri interpres apud Deũ, illa rectè solũ orando petimus, quæ rectè desiderare ualemus. In oratione aũt dñica non solum petuntur oĩa quæ rectè desiderare possumus, sed ẽt eo ordine, quo desideranda sunt: ut sic hæc orõ non solũ instruat postulare, sed ẽt sit informatiua totius nostri affectus. Manifestum est aũt qđ primò cadit in desiderio nostro finis: deinde ea quæ sunt ad finẽ. Finis aũt noster Deus est, in quem noster affectus tẽdit dupliciter: uno quidẽ modo prout uolumus gloriã Dei: alio modo ſm quod uolumus frui gloria eius. Quorũ primũ pertinet ad dilectionẽ qua Deũ in seipso diligimus. Secũdũ verò ꝑtinet ad dilectionẽ, qua diligimus nos in Deo. Et ideo prima petitio ponitur, Sanctificetur nomẽ tuum: per quã petimus gloriã Dei. Secunda uerò ponitur, Adueniat regnũ tuũ: per quã petimus ad gloriã regni eius peruenire. Ad finẽ autem prædictum nos ordinat aliquid dupliciter. uno modo per se, alio modo per accidens. Per se qdẽ bonũ qđ est utile in finẽ. Est aũt aliquid utile in finẽ beatitudinis dupliciter: uno modo directè & principaliter ſm meritũ, quo beatitudinẽ meremur, Deo obediendo. Et quãtũ ad hoc ponitur, Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra. Alio modo instrumentaliter, & quasi coadiuuans nos ad merendũ. Et ad hoc pertinet qđ dr̃, Panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie: siue hoc intelligatur de pane sacramentali, cuius quotidianus usus proficit homini, in quo ẽt intelligunẽ oĩa alia sacra, siue ẽt intelligatur de pane corporali, ut ꝑ panẽ intelligatur oĩs sufficientia uictus, sicut dicit* Aug. ad Probã. Quia & eucharistia est ꝑcipuum sacrm̃, & panis est præcipuus cibus. Vnde & in Euangelio Matthæi scriptũ est, supsubstãtialẽ, i. præcipuũ, ut* Hieron exponit. Per accidens aũt ordinamur in beatitudinẽ per remotionẽ prohibentis. Tria aũt sunt quæ nos à beatitudine prohibent. Primò quidẽ peccatũ, qđ directè excludit à regno, secundum illud 1. ad Cor 6 Neq; fornicarij, neq; idolis seruiẽtes &c. regnũ Dei possidebunt. Et ad hoc pertinet qđ dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Secũdò, tentatio, quæ nos impedit ab obseruantia diuinæ uoluntatis. Et ad hoc pertinet quod dicitur, Et ne nos inducas in tẽtationẽ, per qđ non petimus, ut non tentemur, sed ut à tẽtatione nõ uincamur. qđ est in tentationẽ induci. Tertiò pœnalitas præsens, ut ꝗ impedit sufficiẽtiã uitæ. Et quantum ad hoc dicitur, Libera nos à malo.

cap. 12. in prin. to. 2.

Epist. 121. c. 11. i medio. to. 2. Matth. 6. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ sicut* Aug. dicit in lib. de Serm. dom. in monte, cum dicimus, Sanctificetur nomẽ tuũ, nõ hoc petitur quasi nõ sit sanctũ nomen Dei, sed ut sanctũ ab hoĩbus habeatur, quod ꝑtinet ad Dei gloriã in hoĩbus propagãdã. Quod aũt dr̃, Adueniat regnũ tuũ, nõ ita dictũ est, quasi Deus nunc non regnet, sed sicut* Aug dicit ad Probam, Desiderium nostrum ad illud regnũ excitamus, ut nobis ueniat, atq; in eo regnemus. Qđ aũt dr̃, Fiat uoluntas tua, rectè intelligitur, ut obediatur præceptis tuis. Sicut in cælo & in terra, i. sicut ab Angelis, ita ab hominibus. Vnde hæ tres petitiones perfectè complebũtur in uita futura. Aliæ uerò quatuor pertinent ad necessitatem uitæ præsentis, sicut* Aug. dicit in Enchiridio.

Li. 2. c. 10. circa pri. to. 4.

Epist. 121. c. 11 ante med. to. 2

Enchirid. c. 115. t 3.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ cũ orõ sit interpres desiderij, ordo petitionum non respondet ordini executionis, sed ordini desiderij siue intentionis, in quo prius est finis, quàm ea, quæ sunt ad finem, & consecutio boni, quàm remotio mali.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ* Aug in lib. de Serm. dom. in mõte adaptat septẽ petitiones donis & beatitudinibus, dicens, Si timor Dei est quo beati sunt pauperes spiritu, petamus vt sanctificetur nomen Dei in hoĩbus timore casto. Si pietas est, qua beati sunt mites, petamus ut ueniat regnũ eius, ut mitescamus, nec ei resistamus. Si scientia est, qua beati sunt qui lugent, oremus, ut fiat uoluntas eius, & sic non lugebimus. Si fortitudo est qua beati sunt, qui esuriunt, oremus, vt panis noster quotidianus detur nobis. Si consiliũ est quo beati sunt misericordes, debita dimittamus, ut nobis nostra dimittantur. Si intellectus est, quo beati sunt mundo corde, oremus ne habeamus duplex cor, temporalia sectando, de quibus tentationes fiunt in nobis. Si sapientia est, qua beati sunt pacifici, quoniã filij Dei uocabunt, oremus, ut liberemur à malo. Ipsa enim liberatio liberos nos faciet filios Dei.

Li. 2. c. 18. to. 4.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ sicut* August. dicit in Enchiridio, Lucas in oratione dominica petitiones non

Ca. 116. in prin. to. 3.

non septem, sed quinq; cõplexus est. Ostẽdentes .n. tertiã petitionẽ, duarũ præmissarũ esse quodámodo repetitionẽ, prætermittẽdo eã magis facit intelligi, quia. s. ad hoc præcipuè voluntas Dei tendit, ut eius sanctitatẽ cognoscamus, & cũ ipso regnemus. Quod ẽt Matth. in ult posuit Libera nos à malo, Lucas nõ posuit, ut sciat unusquisq; in eo se liberari à malo, qđ nõ īfert ĩ tẽtationẽ.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ oratio nõ porrigĩt Deo, ut ipsum flectamus, sed ut in nobisipsis fiduciã excitemus postulandi. Quæ quidẽ præcipuè excitatur in nobis, considerando eius charitatẽ ad nos, qua bonum nostrũ vult. Et ideo dicimus, Pater noster. Et eius excellentiam, qua potest. Et ideo dicimus, Qui es in cœlis.

447

ARTICVLVS X.

Vtrum orare, sit proprium rationalis creaturæ.

4. di. 15. q. 4. ar. 6. q̃. 2. & 3.

AD DECIMVM sic procedit. Vr, ꝙ orare non sit propriũ rationalis creaturæ. Eiusdẽ enĩ vr esse petere, & accipere: sed accipere cõuenit et personis increatis; s. filios, & Spirituisancto. Ergo etiã eis conuenit orare Nam & filius dicit Io 14 Ego rogabo patrem meum Et de Spiritusancto dicit Apostolus: Spiritus postulat pro nobis.

¶ 2 Præterea, Angeli sunt s. rõnales creaturas, cũ sint intellectuales substantiæ. Sed ad Angelos ptinet orare: vnde in Psal 96 dr: Adorate eum omnes Angeli eius. Ergo orare non est proprium rationalis creaturæ.

¶ 3 Præterea, Eiusdẽ est orare, cuius est inuocare Deũ: qđ præcipuè fit orando Sed brutis animalibus cõuenit inuocare Deum, ẜm illud Psal. 146 Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Ergo orare non est proprium rationalis creaturæ.

SED CONTRA, Oratio est actus rationis, ut supra * habitum est. Sed rationalis creatura à ratione dicitur: ergo orare est proprium rationalis creaturæ.

Ar. 1. hui⁹ quæst.

Ar. 1. hui⁹ quæst.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex s.* dictis patet, oratio est actus rõnis, per quem aliquis superiorẽ deprecatur: sicut imperium est actus rationis quo inferior ad aliquid ordinatur: Illi ergo propriè cõpetit orare, cui conuenit rationem habere, & superiorem, quem deprecari possit. Diuinis autẽ psonis nihil est superius. Bruta autem animalia non habent rationem. Vnde neque diuinis personis, neque brutis animalibus conuenit orare, sed proprium est rationalis creaturæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ diuinis personis conuenit accipere per naturã. Orare aũt est accipientis per gratiam. Dr aũt filius rogare, uel orare ẜm naturam assumptam, s. humanam, non ẜm diuinam. Spiritus aũt sanctus dicitur postulare, quia postulantes nos facit.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ intellectus, & rõ non sunt in nobis diuersæ potentiæ, ut in 1. * habitum est. Differunt autem ẜm perfectum, & imperfectum. Et ideo quandoq; intellectuales creaturæ, quæ sunt Angeli, distinguuntur à rationalibus: quandoque autem sub rationalibus comprehenduntur. Et hoc modo dicitur oratio esse proprium rationalis creaturæ.

1. 1. q. 79. ar. 8.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ pulli coruorum dicuntur inuocare Deum pp naturale desiderium, quo omnia suo modo desiderant consequi bonitatem diuinã. Sic ẽt bruta animalia dicuntur Deo obedire, propter naturalem instinctum, quo à Deo mouentur.

448

ARTICVLVS XI.

Vtrum sancti, qui sunt in patria, orent pro nobis.

4. dist. 15. q. 4. art. 6. q. 2. & di. 45. q. 3. ar- tic. 3.

AD VNDECIMVM sic pceditur. Vr, ꝙ sancti, qui sunt in patria, non orent pro nobis. Actus enim alicuius magis est meritorius sibi, quàm alijs. Sed sancti, qui sunt in patria, non merentur sibi, nec pro se orant: quia iam sunt in termino constituti. Ergo etiam neque pro nobis orant

¶ 2 Præterea, Sancti perfectè suam voluntatem Deo conformant, ut non uelint nisi quod Deus vult. Sed illud, quod Deus vult, semper impletur. Ergo frustrà sancti pro nobis orarent.

¶ 3 Præterea, Sicut sancti, qui sunt in patria, sunt superiores nobis; ita & illi, qui sunt in purgatorio, qui iam peccare non possunt. Sed illi, qui sunt in purgatorio, nõ orant pro nobis, sed magis nos pro eis. ergo nec sancti, qui sunt in patria, pro nobis orant.

¶ 4 Præterea, Si sancti, qui sunt in patria, ꝓ nobis orarent superiorum sanctorum esset efficacior oratio. Nõ ergo deberet implorari suffragium orationum sanctorum interiorum, sed solùm superiorum.

¶ 5 Præterea, Anima Petri non est Petrus. Si ergo animæ sanctorum pro nobis orarent quamdiu sunt à corpore separatæ, non deberemus interpellare sanctum Petrum ad orandum pro nobis, sed animam eius: cuius contrarium Ecclesia facit. Non ergo sancti, adminus ante resurrectionem, pro nobis orant.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur 2 Mach ult Hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Hieremias propheta Dei.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut Hierony.* dicit: Vigilantij error fuit, ꝙ dũ viuimus, mutuo ꝓ nobis orare possumus. Postquã aũt mortui fuerimus, nullius pro alio sit exaudienda oratio, pſertim cùm Martyres vltionẽ sui sanguinis obsecrãtes impetrare nequeant. Sed hoc est oĩno falsum: qa, cùm oratio ꝓ alijs facta ex charitate ꝓueniat, ut dictũ * est, quãto sancti, q sunt in patria, sunt pfectioris charitatis, tãto magis orant ꝓ viatoribus, q orationibus iuuari pñt: & quantò sunt Deo cõiunctiores, tantò eorũ orationes sunt magis efficaces Hic.n. hoc diuinus ordo, ut ex superiorũ excellentia in inferiora refundat, sicut ex claritate solis in aerẽ Vñ & de Christo dr Hebr. 7 accedens p semetipsum ad Deum ad interpellandũ pro nobis Et pp hoc Hierony.* cõtra Vigilantiũ dicit, Si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, qũ ꝓ se adhuc dẽt esse soliciti, pro alijs orãt, quãtò magis post coronas, victorias, & triumphos?

Circa finẽ primi folij à principio epistolæ quæ incipit, Multa in orbe, to. 3.

* Arti. 7. & 8.

loco citato in pri. corp. iiii arti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sanctis, qui sunt in patria, cùm sint beati, nihil deest beatitudinis, nisi gloria corporis, ꝓ qua orant Orant autem pro nobis, q. bus deest beatitudinis vltima perfectio. Et eorum orationes habent efficaciam impetrandi ex præcedentibus eorum meritis, & ex diuina acceptatione.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sancti impetrãt illud, quod Deus vult fieri per orationes eorum Et hoc petunt, quod æstimant eorum orationibus implendum, secundum Dei voluntatem.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ illi, qui sunt in purgatorio, etsi sint superiores nobis propter impeccabilitatem, sunt tamen inferiores, quantum ad pœnas, quas patiuntur. Et secundum hoc non sunt in statu orandi, sed magis ut oretur pro eis.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ Deus vult inferiora per oĩa superiora iuuari: & ideo oportet non solũ superiores, sed etiam inferiores sanctos implorare. Alioquin esset solius Dei misericordia imploranda. Contingit tamen quandoque, quòd imploratio inferioris sancti efficacior est; uel quia deuotius imploratur, uel quia Deus vult eius sanctitatem declarare.

AD QVINTVM dicendũ, ꝙ quia sancti uiuẽtes meruerunt, ut pro nobis orarent: iõ inuocamus eos nominibus, qbus hic vocabãtur, quibus ẽt nobis magis innotescunt, & iterum pp fidem resurrectionis insinuandam. sicut legitur Exo. 3. Ego sum Deus Abraham, &c.

449

ARTICVLVS XII.

Vtrum oratio debeat esse vocalis.

3. di 9. q. 1 ar. 3. qõ. 3. ad 3. Et 4. dist. 15. q. 4. ar. 2. q. 6.

* Ar. 4 hu ius quæst.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd oratio non debeat esse uocalis. Oratio enim, sicut ex dictis* patet, principaliter Deo porrigitur. Deus autem locutionem cordis cognoscit. Frustra ergo vocalis oratio adhibetur.

¶ 2 Præ-

Ar. 1. ad 2.

¶ 2 Præterea, Per orationem mens hoīs dēt in Deum ascendere, vt dictum † est. Sed voces retrahūt homines ab ascensu contemplationis in Deum, sicut & alia sensibilia. Ergo in orationibus non est vocibus vtendum.

¶ 3 Præterea, Oratio debet offerri Deo in occulto, ſm illud Mat. 6. Tu aūt, cùm oraueris, intra in cubiculū tuū, & clauso ostio ora patrem tuū in abscondito. Sed per vocem oratio publicatur. Ergo oratio non dēt esse vocalis.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal 3. Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ duplex est oratio, cōis, & singularis. Communis quidem oratio est, quæ per ministros Ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur. Et ideo oportet, ꝙ talis oratio innotescat toti populo, pro quo profertur, quod non posset fieri, nisi esset vocalis. Et ideo rationabiliter institutum est, vt ministri Ecclesiæ huiusmodi orationes etiam alta voce pronuntient, vt ad notitiam omnium possint peruenire. Oratio verò singularis est, quæ offertur à singulari psona cuiuscunque, siue pro se, siue pro alijs orantis. Et de huiusmodi orationis necessitate non est, ꝙ sit vocalis. Adiungitur tamen vox tali orationi triplici ratione.

Primò quidem ad excitandum interiorem deuotionem, qua mens orantis eleuetur in Deum: quia per exteriora signa, siue vocum, siue etiam aliquorum factorū, mouetur mens hoīs, secundùm apprehensionem, & per consequens, ſm affectionem. Vnde Aug. * dicit ad Probam, ꝙ verbis, & alijs signis ad augendum desiderium sanctum nosipsos acrius excitamus. Et ideo in singulari oratione tantum est vocibus, & huiusmodi signis vtendum, quantum proficit ad excitandum interius mentē. Si verò mens per hoc distrahatur, vel qualitercunque impediatur, est à talibus cessandum. Quod præcipuè cōtingit in his, quorum mens, sine huiusmodi signis est sufficienter ad deuotionem parata. Vnde Ps. 29. dicebat. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea. Et de Anna legitur 1. Reg. 1. quòd loquebatur in corde suo.

Epist. 121. ca. 9. circa prin. to. 2.

Secundò, adiungitur vocalis oratio, quasi ad redditionem debiti, vt s. homo Deo seruiat, ſm illud totū, quod ex Deo habet, id est, non solùm mente, sed etiā corpore. Quod præcipuè cōpetit orationi, ſm ꝙ est satisfactoria. Vnde dicitur Oseæ vlt. Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddimus vitulos labiorum nostrorū.

Tertiò, adiungitur vocalis oratio ex quadam redundantia ab anima in corpus ex vehementi affectione, secundùm illud Psal 15. Lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vocalis oratio non profertur ad hoc, quòd aliquid ignotum Deo manifestetur, sed ad hoc, quod mens orantis, vel aliorum excitetur in Deum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ verba ad aliud pertinentia distrahunt mentem, & impediunt deuotionem orantis. Sed verba significantia aliquid ad deuotionē pertinens, excitant mentes præcipuè minùs deuotas.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut Chrys. * dicit super Matthæum Eo proposito Dominus vetat in cōuentu orare, vt à conuentu videatur. Vnde orans nihil nouum facere debet, quod aspiciant homines, vel clamādo, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo. Nec tamen, vt Aug. dicit in lib. * de Sermone Domini in mōte, videri ab hominibus nefas est, sed ideo hoc agere, vt ab hominibus videaris.

Ho. 13. in opere imperfecto, post med. to. 2.
*lib. 2. c. 6 in Princ. to 4.

450

ARTICVLVS XIII.

Vtrum de necessitate orationis sit, quòd sit attenta.

AD TERTIVMDECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ de necessitate orationis sit, ꝙ sit attēta. Dicitur enim Iohan 4. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Sed oratio non est in spiritu, si non sit attenta. Ergo de necessitate orationis est, quòd sit attenta.

¶ 2 Præterea, Oratio est ascensus intellectus in Deum. Sed qñ oratio non est attenta, intellectus non ascendit in Deum. Ergo de necessitate orationis est, ꝙ sit attēta.

¶ 3 Præterea, De necessitate orationis est, ꝙ careat oī peccato, sed non est absque peccato, ꝙ aliquis orando euagationem mentis patiatur. Videtur n. deridere Deū: sicut si alicui homini loqueretur, & non attenderet ad ea, quæ ipse proferret. Vnde Basil. * dicit, ꝙ diuinum auxilium est implorandum non remissè, nec mente huc, vel illuc euagānte: eo, ꝙ talis non solum non impetrabit, quod petit, sed etiam magis Deum irritabit. Ergo de necessitate orationis videtur, quòd sit attenta.

In ser. cuius titulus: Institutio ad vitam perfectam, & d: Orando Deū, p. ft me. illius.

SED CONTRA est, quod etiam sancti viri orando, quandoque euagationem mentis patiuntur, secundū illud Ps. 39. Cor meum dereliquit me.

RESPONDEO dicendum, ꝙ qō hæc præcipuè habet locum in oratione vocali. Circa quam sciendum est, ꝙ necessarium dr aliquid dupliciter. Vno modo, per quod melius peruenitur ad finem: Et sic attentio absolutè orationi necessaria est. Alio mō aliquid dr necessarium, sine quo res non pōt consequi suum effm. Est aūt triplex effectus. Primus quidem cōis oībus actibus charitate informatis, quod est mereri. Et ad hunc effm nō ex necessitate requiritur, ꝙ attētio adsit orationi per totum: sed uis primæ intentionis, qua aliquis ad orādum accedit, reddit totam orationem meritoriā, sicut in alijs meritorijs actibus accidit. * Secundus aūt effectus orationis est ei proprius, quod est impetrare. Et ad hunc ēt effectum sufficit prima intentio, quam Deus principaliter attendit. Si aūt prima intentio desit, oratio nec meritoria est, nec impetratiua. Illam enim orationem Deus non audit, cui ille qui orat non intendit, vt Greg. dicit. Tertius aūt effectus orationis est quem præsentialiter efficit, s. quædam spūalis refectio mētis. Et ad hoc de necessitate requiritur in oratione attentio, vt dr primæ Cor. 14. Si orem lingua, mens mea, sine fructu est. Sciendum tamen, ꝙ triplex est attentio, quæ orationi vocali pōt adhiberi, vna quidem, qua attenditur ad verba, ne aliquis in eis erret: secunda, qua attenditur ad sensum verborum: tertia, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, & ad rem, pro qua oratur, quæ quidem est maximè necessaria. Et hanc etiam possunt habere idiotæ. Et quandoque intantum abundat hæc intentio, qua mens fertur in Deum, vt etiam omnium aliorum mens obliuiscatur: sicut dicit Hugo * de sancto Victore.

* vt suprà dictū est.

In lib. de mō orādi, c. 2. à med. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in spiritu, & veritate orat, qui ex instinctu spiritus ad orādum accedit, ēt si ex aliqua infirmitate mens postmodum euagetur.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ mēs humana, pp infirmitatē naturæ diu stare in alto non pōt. Pondere. n. infirmitatis humanæ deprimit aīa ad inferiora. Et ideo contingit ꝙ qñ mens orantis ascendit in Deum per cōtemplationem, subito euagetur ex quadam infirmitate.

AD TERTIVM dicendum ꝙ si quis ex proposito in oratione, mente euagetur, hoc peccatum est, & impedit orationis fructum. Et contra hoc Aug. * dicit in regula: Psalmis, & hymnis, cùm oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Euagatio verò mentis, quæ fit præter propositum, orationis fructum non tollit. Vnde Basilius * dicit: Si vero debilitatus à peccato fixè nequis orare, quantumcunque potes teipsum cohibeas, & Deus ignoscit, eo quòd non ex negligentia, sed ex fragilitate non potes, vt oportet, assistere coram eo.

In 3. regula, to. 1.
In Ser. de orando Deū à me. illius.

451

4. di 15. q. 4 ar. 2. qō. 1. & 3. Et Roma. 1. le. 5. col. 4. Et cor. 1. cor. 3. fi. & cor. 6. princ. Et 1. Thes. 5. le. 2. co. 2. fin.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum oratio debeat esse diuturna.

AD QVARTVMDECIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ oratio non debeat esse diuturna. Dr enim Matth. 6 Orantes nolite multum loqui. Sed oportet multū loqui diu orantem, præsertim si oratio sit vocalis. Ergo non debet esse ratio diuturna.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Praeterea, Oratio est explicitiua desiderij. Sed desiderium tanto est sanctius, quantò magis ad vnum restringitur, secundùm illud Psal. 26. Vnam petij à Domino hanc requiram. Ergo & oratio tantò est Deo acceptior, quantò est breuior.

¶ 3 Praeterea, Illicitum videtur esse, q homo transgrediatur terminos à Deo praefixos, praecipuè in his, quae pertinent ad cultum diuinum, secundùm illud Exo. 19. Contestare populum, ne fortè velit transcendere propositos terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sed à Deo praefixus est nobis terminus orandi per institutionem orationis Dominicae, vt patet Mat. 6. Ergo non licet vltrà orationem protendere.

SED CONTRA, Videtur, q continuè sit orandũ, quia Dñs dicit Luc. 18. Oportet semper orare, & nõ deficere. Et primae ad Thess. 5. Sine intermissione orate.

RESPONDEO dicendum, q de oratione dupliciter loqui possumus. Vno mõ, secundum seipsam, alio modo, secundum causam suam. Causa autem orationis est desiderium charitatis, ex quo procedere debet oratio: quod quidem in nobis debet esse continuũ, vel actu, vel virtute: manet n virtus huius desiderij in omnibus, quae ex charitate facimus. Omnia autẽ debemus in gloriam Dei facere, vt dr primae ad Cor. 10. Et secundum hoc, oratio debet esse continua. Vnde * August. dicit ad Probam: In ipsa fide, spe & charitate continuato desiderio semper oramus. Sed ipsa oratio, secundùm se considerata, non potest esse assidua, quia oportet alijs operibus occupari. Sed sicut Aug. * dicit ibidem, ideo per certa interualla horarum, & temporum etiã verbis rogamus Deum, vt illis rerum signis nosipsos admoneamus, quãtumcunque in hoc desiderio profecerimus, nobisipsis innotescamus, & ad hoc agendum nosipsos acrius excitemus. Vniuscuiusque aũt rei quantitas dẽt esse proportionata fini, sicut quantitas potionis sanitati: vnde & cõueniens est, vt oratio tm̃ duret, quantum est vtile ad excitandum interioris desiderij feruorem. Cùm verò hãc mensuram excedit, ita q sine taedio durare non possit, non est vlterius oratio protendenda. Vnde Aug. * dicit ad Probam, Dñr fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tñ breuissimas, & raptim quodã mõ iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quae oranti plurimùm necessaria est, per productiores moras euanescat, atq; hebetetur intentio: ac per hoc ẽt ipsi satis ostendũt hanc intentionem, sicut non esse obruendam, si perdurare non põt; ita, si perdurauerit, non citò esse rumpendã. Et sicut hoc est attendendum in oratione singulari per comparationem ad intentionem orantis, ita ẽt in communi oratione per cõparationem ad populi deuotionẽ.

Epist. 121. c. 9 in pri. to. 2.

Eodẽ loco nũc proxime dicto.

Epist. 121. c. 10 circa prin. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut Aug * dicit ad Probam, non est hoc orare in multiloquio, si diutius oretur. Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipso domino scriptum est, q pernoctauerit in orando, & q prolixius orauerit, vt nobis praeberet exemplum. Et postea subdit, Absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intẽtio. Nam multum loqui, est, in orando, rem necessariam superfluis agere verbis. Plerunque autem hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur.

Epist. 121. c. 10. to. 2.

AD SECVNDVM dicendum, q prolixitas orationis non consistit in hoc, quòd multa petantur, sed in hoc, quod affectus continuetur ad vnum desiderãdum.

AD TERTIVM dicendum, q dominus non instituit hanc orationem, vt his solis verbis vti debeamus in orando, sed quia ad haec sola impetranda debet tendere nostrae orationis intentio, qualitercunque ea proferamus, vel cogitemus.

AD QVARTVM dicendum, q aliquis continuè orat, vel propter continuitatem desiderij, vt dictum * est: vel quia non intermittit, quin temporibus statutis oret, vel propter effectum, siue in ipso orante, qui etiam post orationem remanet magis deuotus, siue etiam in alio, puta cùm aliquis suis beneficijs prouocat alium, vt pro se oret, etiam quando ipse ab orando cessat, & quiescit.

In cor. ar.

452

ARTICVLVS XV.

Vtrum oratio sit meritoria.

AD QVINTVMDECIMVM sic proceditur. Vr̃, q oratio non sit meritoria. Omne enim meritum procedit à gratia, sed oratio praecedit gratiam, quia etiam ipsa gratia per orationem impetratur, ſm illud Luc. 11. Pater vester de caelo dabit spũm bonum petentibus se. Ergo oratio nõ est actus meritorius.

Sup. art. 7. ad 2. Et 4. di. 15 q. 4. 7. ar. q°. 2. per. 10. & q°. 3. ca. & ad 3.

¶ 2 Praeterea, Si oratio aliquid meretur, maximè videtur mereri illud, quod orando petitur. Sed hoc non semper meretur, quia multotiens etiam sanctorum orationes non exaudiuntur, sicut Paulus non est exauditus petens à se remoueri stimulum carnis. Ergo oratio nõ est actus meritorius.

¶ 3 Praeterea, Oratio praecipuè fidei innititur, secundùm illud Iac. 1. Postulet autem in fide nihil haesitãs. Fides autem non sufficit ad merendum, vt patet in his, qui habent fidem informem. Ergo oratio non est actus meritorius.

SED CONTRA est, quod super illud Psa. 34. Oratio mea in sinu meo conuertetur, dicit glossa, Etsi eis non profuit, ego tamen non sum mea mercede frustratus. Merces autem non debetur nisi merito. Ergo oratio habet rationem meriti.

RESPONDEO dicendũ, q sicut dictum * est, oratio praeter effectum spiritualis consolationis, quam praesentialiter affert, duplicem habet virtutem respectu futuri effectus, s. virtutem merendi, & virtutem impetrandi. Oratiõ autem, sicut & quilibet alius actus virtutis, habet efficaciam merendi, inquantum procedit ex radice charitatis, cuius proprium obiectum est bonũ aeternum, cuius fruitionẽ meremur. Procedit tñ oratio à charitate, mediante religione, cuius est actus oratio, vt dictũ est: * concomitantibus etiã quibusdam alijs virtutibus, quae ad bonitatem orationis requiruntur, s. humilitate, & fide. Ad religionem enim pertinet ipsam orationem Deo offerre. Ad charitatem verò pertinet desideriũ rei, cuius complementum oratio petit. Fides autẽ est necessaria ex parte Dei, quẽ oramus, vt. s. credamus ab eo nos posse obtinere, quod petimus. Humilitas autem est necessaria ex parte ipsius petentis, qui suam indigentiã recognoscit. Est etiam & deuotio necessaria. Sed hoc ad religionem pertinet, cuius est primus actus necessarius ad omnes consequentes, vt suprà * dictum est. Efficaciã autem impetrandi habet ex gratia Dei, quem oramus: qui etiam nos ad orandum inducit. Vnde Aug. dicit * in libro de verbis Dñi, Non nos hortaretur, vt pateremus, nisi dare vellet. Et Chrys. dicit: Nunquã oranti beneficia denegat, q vt orantes non deficiant, sua pietate instigat.

Ar. 13 huius quaest.

Art. 3 huius quaest.

Art. 1. q°. praeced.

* Serm. 29 non remotè à princi pio, to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, q oratio, sine gratia gratum faciente, meritoria non est, sicut nec aliquis alius actus virtuosus. Et tamen etiam oratio, quae impetrat gratiam gratum facientem, procedit ex aliqua gratia, quasi ex gratuito dono, quia ipsum orare est quoddam donum Dei, vt Aug. dicit in libro de Perseuerãtia.

AD SECVNDVM dicendũ, q ad aliud principaliter respicit meritum orationis quandoque, q̃ ad id, quod petitur. Meritũ enim praecipuè ordinatur ad beatitudinẽ, sed petitio orationis directè se extendit quandoque ad aliqua alia, vt ex dictis * patet. Si ergo illud aliud, quod petit aliquis pro seipso non sit ei ad beatitudinem vtile, non meretur illud. Sed qñq; hoc petẽdo, & desiderando, meritum amittit, puta si petat à Deo cõplementum alicuius peccati, quod est, non piè orare. Qñq; verò non est necessarium ad salutem, nec manifestè saluti contrarium: & tunc, licet orans possit orando mereri vitam aeternam, non tñ meretur illud obtinere, quod petit. Vnde Aug. dicit in libro * sententiarum Prosperi, Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitae,

Ar. 6. & 7.

In lib. qui inscribitur Sententiae ex Aug. decerptae ca. 212. tom 3 inter opera Aug.

vitæ, & misericorditer auditur, & misericorditer nõ auditur. Quid.n. infirmo sit vtile, magis nouit medicus q̃ ægrotus. Et pp hoc & Paulus non fuit exauditus, petẽs amoueri stimulum carnis, quia non expediebat. Si verò id quod petitur sit vtile ad beatitudinẽ hominis, quasi pertinens ad eius salutẽ, meretur illud non solũ orãdo, sed & alia bona opera faciendo. Et ideo indubitanter accipit, quod petit. Sed qñ debet accipere: Quædam.n. non negant, sed vt congruo dentur tpe differuntur, vt Aug.* dicit super Ioannem quod tñ potest impediri, si in petendo non perseueret. Et pp hoc dicit Basilius. Ideo quandoque petis, & non accipis, quia perperam postulasti, vel infideliter, vel leuiter, vel non conferentia tibi, vel destitisti. Quia verò homo non potest alij mereri vitam æternam ex condigno, vt suprà dictum* est: ideo per consequẽs nec ea, quæ ad vitam æternam pertinent, potest aliquando aliquis ex condigno alteri mereri. Et propter hoc nõ semper ille auditur qui pro alio orat, vt supra habitum* est. Et ideo ponuntur quatuor conditiones, quib. cõcurrentibus semper aliquis impetrat quod petit, vt scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, piè, & perseueranter.

*tract. 102 paulo à princ. to. 9 †In ser. de orãdo Deũ à medio. *1.2.q.114 ar. 6. Ar 7. ad 2. & 3.

AD TERTIVM dicendum, quòd oratio innititur principaliter fidei, non quantum ad efficaciam merendi, quia sic innititur principaliter charitati: sed quantum ad efficaciam impetrandi quia per fidem habet homo notitiam omnipotentiæ diuinæ & misericordiæ, ex quibus oratio impetrat, quod petit.

453

ARTICVLVS XVI.

Vtrum peccatores orando, impetrent aliquid à Deo.

Inf. q. 178. art. 2 ad 1. Et po. q. 6. ar 9 ad 5. Et 10. 4 lect. cor. 3. & 4.

AD SEXTVMDECIMVM sic proceditur. Vr, q̃ peccatores orando nõ impetrent aliquid à Deo. Dr n. Io. 9. Scimus quia peccatores Deus non audit. Quo consonat & quod dicitur Prouerb. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legẽ: oratio eius erit execrabilis. Oratio aut execrabilis non impetrat aliquid à Deo. Ergo peccatores non impetrant aliquid à Deo.

¶ 2 Præterea, Iusti impetrant à Deo illud quod merentur, vt supra habitum* est. sed peccatores nihil possunt mereri, quia gratia carent, & etiam charitate, quæ est virtus pietatis, vt dicit glo. 2. ad Timo. 3 super illud, Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et ita non piè orant, quod requiritur ad hoc quod oratio impetret, vt suprà dictum* est. Ergo peccatores nihil impetrant orando.

Ar. præce. — Ar. præce. ad 2

¶ 3 Præterea, Chrys. dicit super* Mat. Pater non libenter exaudit orationẽ quã filius non dictauit. Sed in oratione quã Christus dictauit, dr, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib. nostris: qđ peccatores non faciũt. Ergo vel mentiuntur hoc dicẽtes, & sic non sunt exauditione digni: vel si nõ dicant, nõ exaudiũtur: quia formã orandi à Christo institutã non seruant.

In opere ĩperfecto, homil. 14.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit super Iohannem, Si peccatores non exaudiret Deus, frustra publicanus dixisset, Domine propitius esto mihi peccatori. Et Chrysost.† dicit super Matthæum, Omnis qui petit, accipit: id est, siue iustus sit, siue peccator.

*tract. 44. in Iohã. à medio, t. 9 †Hom. 18 in opere ĩperfecto, parum añ med. to. 2.

RESPONDEO dicendum, q̃ in peccatore duo sunt consideranda, s. natura, quam diligit Deus: & culpa quã odit. Si ergo peccator orando aliquid petit inquantũ peccator, id est, fm desiderium peccati, in hoc a Deo non auditur ex misericordia, sed quandoque auditur ad vindictam dum Deus permittit peccatorem adhuc amplius ruere in peccata. Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus, vt Augustinus* dicit. Orationem verò peccatoris ex bono naturæ desiderio procedentem Deus audit, non quasi ex iustitia, quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia: obseruatis tamen quatuor † præmissis conditionibus, vt scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, piè, & perseueranter.

*tract. 73. in Ioanné paulò à princ. to 9 Et de verbis dñi, sermone 53. †Ar. præc. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut Augustinus dicit* super Iohannem, Illud verbũ est cæci adhuc inuncti, id est, nondum perfectè illuminati, & ideo non est ratũ, quamuis possit verificari, si intelligatur de peccatore, inquantum est peccator, per quem etiam modũ oratio eius dicitur execrabilis.

trac. 44 in Ioan. a medio, tom 9

AD SECVNDVM dicendum, q̃ peccator non potest piè orare, quasi eius oratio ex habitu virtutis informetur. Potest tamen eius oratio esse pia quantum ad hoc q̃ petit aliquid ad pietatem pertinens, sicut ille qui non habet habitum iustitiæ, potest aliquid iustum velle, vt ex prædictis* patet. Et quãuis eius oratio non sit meritoria, potest tamen esse impetratiua: quia meritum innititur iustitiæ, sed impetratio innititur gratiæ.

In cor. ar. & q. 10. ar. 3 & q. 56. art. 1 ad 3. †Ar. 7. ad 1

AD TERTIVM dicendum, q̃ sicut dictum † est, oratio Dominica profertur ex persona communi totius Ecclesiæ. Et ideo si aliquis nolens dimittere debita proximo, dicat orationem Dominicam, non mentitur, quãuis hoc quod dicit, non sit verum quantum ad suam personam: est enim verum, quantum ad personam Ecclesiæ, extra quam est, merito, & ideo fructu orationis caret. Quandoque tamen aliqui peccatores parati sunt debitoribus suis dimittere, & ideo ipsi orantes exaudiuntur, secundum illud Eccle. 28. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.

454

ARTICVLVS XVII.

Vtrum conuenienter dicantur esse orationis partes, Obsecrationes, Orationes, Postulationes, & Gratiarum actiones.

4. di. 15. q. 4 art 3. Et Phi. 4. cor. 3 & 1. Eth. 2. corp. 1. & 2.

AD DECIMVMSEPTIMVM sic proceditur. Vr, q̃ inconuenienter dicantur esse orationis partes, obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones. Obsecratio n. vr esse quędam adiuratio. Sed sicut Origenes dicit* super Matthæum, Non oportet, q̃ vir, qui vult fm Euangelium viuere, adiuret alium. Si enim iurare non licet, nec adiurare. Ergo inconuenienter ponitur obsecratio orationis pars.

¶ 2 Præterea, oratio † secundum Damascenum, est petitio decentium à Deo. Inconuenienter ergo orationes contra postulationes diuiduntur.

¶ 3 Præterea, Gratiarum actiones pertinent ad præterita, alia verò ad futura, sed pterita sunt priora futuris. Incõuenienter ergo gratiarũ actiones post alia ponunt.

* Origenes Hom. vl. i Mat. nõ multũ remoteañ med. to. 3. † lib. 4 de fid. ca. 24.

IN CONTRARIVM est auctoritas Apo. 1. ad Tim. 2.

RESPONDEO dicendum, q̃ ad orationem tria requiruntur, quorũ primũ est, vt orans accedat ad Deũ quẽ orat, quod significatur noĩe orationis, quia oratio est ascensus intellectus in Deũ. Secundò requiritur petitio, quæ significatur noĩe Postulationis, siue petitio proponatur determinatè, quod quidam nominant propriè postulationẽ, siue indeterminatè, vt cùm quis petit iuuari à Deo, quod nominant supplicationẽ, siue solũ factũ narretur, fm illud Iohan. 11. Ecce quẽ amas infirmatur, quod vocant insinuationem. Tertiò, requiritur rõ impetrandi quod petitur, & hoc vel ex parte Dei, vel ex parte petentis. Ratio quidem impetrãdi ex parte Dei est eius sanctitas, pp quã petimus exaudiri, fm illud Danielis 9. Propter temetipsum inclina Deus meus aurem tuã, & ad hoc pertinet obsecratio, quæ est per sacra cõtestatio, sicut cum dicimus, per natiuitatẽ tuam libera nos Dñe. Ratio vero impetrandi ex parte petentis est gratiarum actio, q̃a de acceptis bñficijs gratias agẽtes meremur accipere potiora, vt in collecta dr. & vt dicit* gl. 1. ad Tim. 2. q̃ in missa obsecrationes sunt quæ præcedunt consecrationem, in quibus quædam sacra commemorantur. Orationes sunt in ipsa consecratione, in qua mens maximè dẽt eleuari in Deum. Postulationes aũt sunt in sequẽtibus petitionibus. Gratiarum actiones in fine. In pluribus etiam Ecclesiæ collectis hæc quatuor possunt attendi, sicut in collecta trinitatis. Quod di. Omnipotens sempiterne Deus, pertinet ad orationis ascensum in Deum. Quod dicitur, qui dedisti famulis tuis, &c. pertinet ad gratiarum actionẽ. Quod dr, præsta quæsumus, &c. pertinet

gl. ordinaria in pri. commentar. ad 1. primæ ad Timot.

tinet ad postulationẽ. Quod in fine ponitur, per Dominum nostrum, &c. pertinet ad obsecrationem. In collationibus autem patrum* dĩ quòd obsecratio est imploratio pro peccatis, oratio cum aliquid Deo vouemus, postulatio cum pro aliis petimus. Sed primum melius est.

In collat. 8. c. 9. 11. & 13 simul.

AD PRIMVM ergo dicendum. ꝙ obsecratio nõ est adiuratio ad compellendum, quæ prohibetur: sed ad misericordiam implorandum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ oratio communiter sumpta includit omnia quæ hic dicuntur. Sed secundum quod contra alia diuiditur, importat propriè ascensum in Deum.

AD TERTIVM dicẽdum, quòd in diuersis prę teritis præcedunt futura. Sed aliquid vnũ & idem, prius est futurum, quam sit præteritum. Et ideo gratiarum actio de aliis beneficiis præcedit postulationem aliorũ beneficiorum. Sed idem beneficium prius postulatur, & vltimò cùm acceptum fuerit de eo gratiæ aguntur. Postulationem autem præcedit oratio, per quam acceditur ad Deum, à quo petimus. Orationem autem præcedit obsecratio quia ex consideratione diuinę bonitatis, ad eum audemus accedere.

QVAESTIO LXXXIIII.

De exterioribus actibus latriæ, in tres articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de exterioribus actibus latriæ.

¶ Et primò, de adoratione, per quam aliquis suum corpus ad Deum venerandum exhibet.

¶ Secundò, de illis actibus, quibus aliquid de rebus exterioribus Deo offertur.

¶ Tertiò de actibus quib. ea quæ Dei sunt, assumunt.

¶ Circa primum quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum adoratio sit actus latriæ.

¶ Secundo, vtrum adoratio importet actum interiorem vel exteriorem.

¶ Tertio, vtrum adoratio requirat determinationẽ loci.

QVÆSTIONIS LXXXIIII.

De adoratione, Trifariam distributæ,

AXIOMA.

1 *Ea adoratio* 1 *quæ Deo, vt omnis excellentiæ, atq; nostræ beatitudinis fonti, tribuitur, latriæ actus* 2 *est,* 2 *internus quidem si sola cogitatione, externus autem si externo signo, vt genuflexione, aut corporis prostratione fiat. Et quibus internus* 3 *quidem* 3 *nullo definitur loco, externus verò tametsi & alibi fieri possit, tamen in loco sacro, facie ad orientem versa, conuenientiùs, decentiùsque multas ob caussas peragitur.*

455

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adoratio sit actus latriæ, siue religionis.

3. di. 10. q. 1. ar. 2. q. 7. Et 3. contra c. 119.

AD PRIMVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ adoratio non sit actus latriæ, siue religionis. Cultus n. religionis soli Deo debetur. Sed adoratio nõ debetur soli Deo. Legitur enim Gen. 18 quòd Abrahã adorauit Angelos. Et 3 Regum 1. dicitur quod Nathan Propheta ingressus ad regem Dauid, adorauit eum pronus in terram. Ergo adoratio non est actus religionis.

¶ 2 Præterea, Religionis cultus debetur Deo prout in ipso beatificamur, vt patet per Aug. in 10.* de Ciui Dei. Sed adoratio debetur ei ratione maiestatis, quia super illud Psalm. 28 Adorate Dominum in atrio sancto eius, dicit glo. De his atriis venitur in atrium, vbi maiestas adoratur. Ergo adoratio non est actus latriæ.

li. 10. c. 3. à medio, ve

¶ 3 Præterea, Vnius religionis cultus tribus personis debetur. Non autẽ vna adoratione adoramus tres personas. Sed ad inuocationem trium personarum singulariter genu flectimus. Ergo adoratio nõ est actus latriæ.

SED CONTRA est, quod Matth. 4 inducitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ adoratio ordinatur in reuerentiam eius, qui adoratur. Manifestũ est aũt ex* dictis, ꝙ religionis proprium est reuerentiã Deo exhibere. Vñ adoratio qua Deus adoratur, est religionis actus.

q. 81. ar. 2 ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Deo debetur reuerentia propter eius excellentiam, quæ aliquib. creaturis cõicatur, non ẜm æqualitatem, sed ẜm quandam participationem. Et ideo alia veneratione veneramur Deum, qđ pertinet ad latriam: & alia veneratione quasdam excellentes creaturas, quod pertinet ad duliam, de qua post* dicetur. Et quia ea quæ exterius aguntur, signa sunt interioris reuerentiæ, quædam exteriora ad reuerentiam pertinentia exhibentur excellẽtibus creaturis, inter quæ maximum est adoratio. Sed aliquid est quod soli Deo exhibetur, s. sacrificium: vnde Aug. dicit in 10.* de Ciuit. Dei. Multa de cultu diuino vsurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera, ita tñ, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dñr colendi & venerandi: Si tamen eis multum additur, & adorãdi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei quem Deum aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Secundum reuerentiam ergo quæ creaturæ excellenti debetur, Nathan adorauit Dauid: Secundum aũt reuerentiam, quæ debetur Deo, Mardochæus noluit adorare Aman, timens ne honorẽ Dei transferret ad hominem, vt dr Hester 13. Et similiter ẜm reuerentiam debitam creaturæ excellenti, Abrahã adorauit Angelos, & etiam Iosue, vt legitur Iosue 5. quamuis possit intelligi, quòd adorauerint adoratione latriæ Deum, qui in persona Angeli apparebat & loquebatur. Secundum aũt reuerentiam, quæ debetur Deo, prohibitus est Iohannes Angelum adorare. Apoc. vlt. Tum ad ostendendum dignitatem hoĩs, quam adeptus est per Chrm, vt Angelis ęquetur: vnde ibi subditur. Conseruus tuus sum & fratrum tuorum. Tum etiam ad excludendum idololatriæ occasionem, vñ subditur, Deum adora.

q. 110. & sequent. & q. 103. ar. 3 & q. 4.

*lib. 1. c. 4. circa finẽ, to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sub maiestate diuina intelligitur omnis Dei excellentia, ad quã pertinet quòd in ipso, sicut in summo bono beatificamur.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ quia vna est excellentia trium personarum, vnus honor & reuerentia eis debetur. & per consequens vna adoratio. In cuius figurã cùm legitur de Abraham Gen. 18. ꝙ tres viri ei apparuerunt adorans, vnum alloquitur dicens: Domine, si inueni gratiam, &c. Terna autem genuflexio signum est ternarij personarum, nõ autem diuersitatis adorationum.

456

ARTICVLVS II.

Vtrum adoratio importet actum corporalem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd adoratio non importet actum corporalẽ. Dicitur enim Ioan. 4. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Sed id quod fit in spiritu, non pertinet ad corporalem actum. Ergo adoratio non importat corporalem actum.

Sup. q. 81. ar. 7. Et 3. d. 9. q. 1. ar. 5. & 3. cõt. c. 119.

¶ 2 Præterea, Nomẽ adorationis ab oratione sumitur. Sed oratio principaliter consistit in interiori actu. secũdum illud 1. ad Corinth. 14 Orabo spiritu, orabo & mente. Ergo adoratio maximè importat spiritualem actum.

¶ 3 Præterea, Corporales actus ad sensitiuam cognitionem pertinent. Deũ aũt non attingimus sensu corporis, sed mentis. Ergo adoratio non importat corporalẽ actũ.

SED CONTRA est, quod super illud Exod. 20. Non adorabis ea neque coles, dicit glo. Nec affectu colas, nec specie adores.

gl. ordinaria ibid.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut Dam* dicit in 4. lib. Quia ex duplici natura compositi sumus, intellectuali scilicet, & sensibili, duplice adorationẽ Deo offerimus,

li. 4. orth. fid. in principio ca. 13.

offerimus, s. spiritualem, quæ cōsistit in interiori mentis deuotione, & corporalē, quæ consistit in exteriori corporis humiliatione. Et quia in omnibus actibus latriæ, id quod est exterius refertur ad id quod est interius, sicut ad principalius, ideo ipsa exterior adoratio fit propter interiorem, ut uidelicet per signa humilitatis quæ corporaliter exhibemus, excitetur noster affectus ad subijciendum se Deo, quia connaturale est nobis, ut per sensibilia ad intelligibilia procedamus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod etiam adoratio corporalis in spiritu fit, inquantum ex spirituali deuotione procedit, & ad eam ordinatur.

AD SECVNDVM dicendū, quod sicut oratio primordialiter est quidem in mente, secundariò autē uerbis exprimitur, ut supra dictum* est, ita etiam adoratio principaliter quidem in interiori Dei reuerentia consistit, secundariò aūt in quibusdā corporalibus humilitatis signis, sicut genu flectimus, nostrā infirmitatem designantes in comparatione ad Deum. Prosternimus autem nos quasi profitentes nos nihil esse ex nobis.

q̄ō. 84. artic. 12.

AD TERTIVM dicendum, quod etsi per sensum Deū attingere non possimus, per sensibilia tamen signa mens nostra prouocatur, ut tendat in Deum.

457

ARTICVLVS III.

Vtrum adoratio requirat determinatum locum.

12. Thi. co. 6.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod adoratio non requirat determinatum locum. Dr enim Iohan. 4. Venit hora quando neque in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrem. Eadem autem ratio uidetur esse & de alijs locis. Ergo determinatus locus non requiritur ad adorandum.

¶ 2 Prȩterea, Adoratio exterior ordinatur ad interiorē. Sed interior adoratio fit ad Deum ut ubiq; existentē. Ergo exterior adoratio non requirit determinatū locū.

¶ 3 Prȩterea, Idē Deus est qui in nouo & ueteri testō adoratur, sed in ueteri testō fiebat adoratio ad occidētem: nam ostium tabernaculi respiciebat ad orientem, ut habetur Exod. 26. Ergo eadem ratione etiam nunc debemus adorare ad occidentem, si aliquis locus determinatus requiritur ad adorandum.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 56. Et inducitur Luc. 19. Domus mea, domus orationis uocabitur.

Ar. præce.

RESPONDEO dicēdum, quod sicut dictū* est, in adoratione principalius est interior deuotio mentis, secundarium aūt est quod ptinet exterius ad corporalia signa. Mens aūt interius apprehēdit Deū quasi non cōprehēsum aliquo loco. Sed corporalia signa necesse est quod in determinato loco & situ sint. Et ideo determinatio loci non requiritur ad adorationem principaliter quasi sit de necessitate ipsius, sed fm quandam decentiam, sicut & alia corporalia signa.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod Dominus per illa uerba prænuntiat cessationem adorationis, tam fm ritū Iudæorum adorātium in Hierusalem, quam etiam fm ritum Samaritanorum adorantium in monte Garizim. Vterque enim ritus cessauit, ueniente spirituali Euangelij ueritate, secundum quam in omni loco Deo sacrificatur, ut dicitur Malach. 1.

AD SECVNDVM dicendū, quod determinatus locus eligitur ad adorandum, non propter Deum qui adoratur, quasi loco concludatur, sed propter ipsos adorantes. Et hoc triplici rōne. Primò quidem propter loci consecrationem, ex qua spiritualem deuotionem concipiunt orantes, ut magis exaudiantur, sicut patet ex adoratione Salomonis, 3 Reg. 8. Secundò pp sacra mysteria & alia sanctitatis signa, quæ ibi continentur. Tertio propter concursum multorum adorantium, ex quo fit oratio magis exaudibilis: fm illud Matt. 18. Vbi sunt duo uel tres cōgregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum.

AD TERTIVM dicendum, quod fm quandam decentiam adoramus uersus orientem. Primò quidem propter diuinæ maiestatis indicium: quod nobis manifestatur in motu cœli, qui est ab oriente. Secundò propter paradisum in oriente constitutū, ut legitur Gen. 2. secūdū literam septuaginta interpretum: quasi quæramus ad paradisum redire. Tertio propter Christū, qui est lux mundi, & oriens nominatur Zach. 6. Et qui ascēdit super cœlum cœli ad orientem: Et ab oriente etiam expectatur uenturus, fm illud Matthæi 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret usque ad occidentem, ita erit & aduentus filij hominis.

QVAESTIO LXXXV.

De his, quæ Deo à fidelibus dantur, & primò de Sacrificijs, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de actibus, quibus aliquæ res exteriores Deo offeruntur.

¶ Circa quos occurrit duplex consideratio.

¶ Primo quidem de his quæ Deo a fidelibus dantur.

¶ Secundo de uotis quibus ei aliqua promittuntur.

¶ Circa primum considerandum est de sacrificijs, oblationibus, primitijs, & decimis.

¶ Circa sacrificia quæruntur quatuor.

¶ Primo, utrū offerre Deo sacrificiū sit de lege naturæ.

¶ Secundo, utrum soli Deo sit sacrificium offerendum.

¶ Tertio, utrum offerre sacrificium sit specialis actus uirtutis.

¶ Quarto, utrum omnes teneantur ad sacrificium offerendum.

QVÆSTIONIS LXXXV.

De Sacrificio,

Quadrifariàm partitæ,

AXIOMA.

3 Sacrificij tam interni, quàm externi oblatio, 3 4 religionis actus est, ab 4 omnibus omnium gentiū 2 hominibus vni 2 Deo, ad testificandum ipsum esse & primum creationis principium, & vltimum beatitudinis finem, iure 1 naturali debitus.

458

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum offerre sacrificium Deo, sit de lege naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod offerre sacrificium Deo non sit de lege naturæ. Ea enim quæ sunt iuris naturalis, cōia sunt apud oēs homines. Non aūt hoc cōtingit circa sacrificia. Nam quidam legūtur obtulisse in sacrificium panem & uinum, sicut de Melchisedech dicitur Gen. 14. Et quidam hęc, quidam uerò alia, ut animalia. Ergo oblatio sacrificiorum non est de iure naturali.

¶ 2 Præterea, Ea quæ sunt iuris naturalis oēs iusti seruauerunt. Sed non legitur de Isaac quod sacrificium obtulerit. Neque etiam de Adam: de quo tamen dicitur Sap. 10. quod sapientia eduxit eum à delicto suo. Ergo oblatio sacrificij non est de iure naturali.

¶ 3 Præterea, August. dicit 10.* de ciuit. Dei, quod sacrificia in quadā significātia offeruntur. Voces aūt quæ sunt prȩcipua inter signa, sicut idē dicit in libro † de Doctr. Christ. non significant naturaliter, sed ad placitum, fm* Philos. Ergo sacrificia non sunt de lege naturali.

li. 10. c. 19. & ca. 5. & 6. tom. 5. † lib. 3. c. 3. cir mediū. to. 3. * Arist. li. 1. Periher. c. 1. to. 1.

SED CONTRA est, quod in qualibet ętate, & apud quaslibet hominū nationes semp fuit aliqua sacrificiorū oblatio. Quod aūt est apud omnes, uī naturale esse. Ergo & oblatio sacrificiorum est de iure naturali.

RESPONDEO dicendum, quod naturalis ratio dictat homini quod alicui superiori subdatur propter defectus, quos in seipso sentit, in qbus ab aliquo superiori eget adiuuari & dirigi. Et quicquid illud sit, hoc est quod apud oēs dicitur Deus. Sicut autem in rebus naturalib. naturaliter inferiora superioribus subduntur, ita etiam

naturalis ratio dictat homini secundum naturalem inclinationem, ut ei quod est supra hominem, subiectionē & honorem exhibeat secundum suum modum. Est autem modus conueniens hominis, ut sensibilibus signis vtatur ad aliqua exprimenda, quia ex sensibilibus cognitione accipit. Et ideo ex naturali ratione procedit, quod homo quibusdam sensibilibus rebus utatur, offerens eas Deo in signum debitæ subiectionis & honoris, secundum similitudinem eorum, qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem dominij. Hoc autem pertinet ad rationem sacrificij: Et ideo oblatio sacrificij pertinet ad ius naturale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut supra dictum * est, aliqua in cōmuni sunt de iure naturali, quorum determinationes sunt de iure positiuo, sicut quod malefactores puniantur, habet lex naturalis. Sed quod tali pœna uel tali puniantur, est ex cōstitutione diuina vel humana. Similiter etiam oblatio sacrificij in communi est de lege naturali, & ideo in hoc omnes conueniunt. Sed determinatio sacrificiorum est ex institutione humana vel diuina, & ideo in hoc differunt.

1.2 q. 95. ar. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quod Adam & Isaac sicut & alij iusti Deo sacrificium obtulerunt secundum sui temporis congruentiam, ut patet per * Greg. qui dicit, quod apud antiquos per sacrificiorū oblationes remittebātur pueris peccatū originale. Nō tamen de omnib. iustorū sacrificijs fit mētio in scriptura, sed solum de illis, circa quæ aliquid speciale accidit. Potest tamen esse ratio, quare Adam non legitur sacrificium obtulisse, ne, quia in ipso notatur origo peccati, simul etiam in eo sanctificationis origo significaretur. Isaac verò significauit Christum, inquantū ipse oblatus est in sacrificium, vnde non oportebat ut significaretur quasi sacrificium offerens.

lib. 4. Moral. c. 2. parum ante medium.

AD TERTIVM dicendum, quod significare conceptus suos est homini naturale. Sed determinatio signorum est secundum humanum placitum.

459

ARTICVLVS II.

Vtrum soli Deo sit sacrificium offerendum.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quod non soli summo Deo sit sacrificiū offerendū. Cum enim sacrificium Deo offerri debeat, videtur quod omnib. illis sit sacrificiū offerendū, qui diuinitatis consortes fiunt. Sed et sancti homines efficiunt diuinæ naturæ consortes, ut dī 2. Petri 1. Vnde & de eis in Psalm. 81. dr. Ego dixi, Dij estis. Angeli et filij Dei nominantur, ut patet Iob 1. Ergo omnibus his debet sacrificium offerri.

1.2. q. 102 ar. 3. cor. Et 3. q. 48 ar. 3. corp. Et 3. cōt. c. 120. col. 2. fi. Et Ps. 28. co. 2. Et Rom. 1 lect. 7. fin.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquis maior est, tanto ei maior honor dēt exhiberi. sed Angeli & sancti sunt multo maiores quibuscunq; terrenis Principibus, quibus tamen eorū subditi multò maiorem honorem impendunt, se coram eis prosternentes, & munera offerentes, quam sit oblatio alicuius animalis, uel rei alterius in sacrificium. Ergo multo magis Angelis, & Sāctis potest sacrificiū offerri.

¶ 3 Præterea, Tēpla & altaria instituuntur ad sacrificia offerenda. Sed tēpla & altaria instituuntur Angelis & Sanctis. Ergo etiam sacrificia possunt eis offerri.

SED CONTRA est, quod dicitur Exod. 22. Qui immolat dijs, occidetur, præter Domino soli.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum * est, oblatio sacrificij fit ad aliquid significandum. Significat aūt sacrificiū quod offertur exterius interius spirituale sacrificiū, quo anima seipsam offert Deo, secundum illud Psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Quia sicut supra dictum * est, exteriores actus religionis ad interiores ordinantur. Anima autem se offert Deo in sacrificiū, sicut principio suæ creationis, & sicut fini suæ beatificationis. Secundum autē ueram fidem solus Deus est creator animarū nostrarū, ut in primo habitū * est. In solo etiā eo animæ nostræ beatitudo consistit, ut suprà dictū † est; & ideo sicut soli Deo summo debemus sacrificiū spirituale offerre, ita etiā soli Deo debemus offerre exteriora sacrificia. Sicut etiā orantes atq; laudātes ad eū dirigimus significātes uoces, cui res ipsas in corde quas significamus, offerimus, ut Augu. dicit 10. * de Ciuitate Dei. Hoc etiā videmus in omni republica obseruari, quod summum rectorem aliquo signo singulari honorant, quod cuicunq; alteri deferretur, esset crimen læsæ maiestatis. Et ideo in lege diuina statuitur pœna mortis his, qui diuinum honorem alijs exhibent.

Ar. præce.

q. 84 ar. 2. & qō. 81. ar. 7

q. 118 ar. 2 † 1. 2. q. 2. & 3. ar. 8. lib. 10. ca. 19 paulò à prin. t. 5.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod nomen diuinitatis cōicatur aliquibus non per æqualitatem sed per participationem, & ideo nec æqualis honor eis debetur.

AD SECVNDVM dicendū, quod in oblatione sacrificij nō pensat pretiū occisi pecoris, sed significatio, qua hoc fit in honorē summi rectoris totius Vniuersi. vnde sicut * Augu. dicit 10. † de Ciuit. Dei: Dæmones non cadauerinis nidoribus, sed diuinis honoribus gaudent.

AD TERTIVM dicēdū, quod sicut Augu. dicit 8. * de Ciuit. Dei. Non constituimus Martyribus tēpla sacerdotia, sacra, & sacrificia: quoniam non ipsi, sed Deus eorū nobis est Deus. Vnde sacerdos non dicit, Offero tibi sacrificiū Petre vel Paule, sed Deo de illorū victorijs gratias agimus, & nos ad imitationem eorum exhortamur.

lib. 20 cōtra Faust. c. 21. to. 6. † li. 10 de Ciuit Dei c. 19. non procul à h. tom 5. * lib. 8. c. vlt. in principio, to 6

ARTICVLVS III.

Vtrum oblatio sacrificij sit specialis actus virtutis.

460

AD TERTIVM sic procedit. Videtur, quod oblatio sacrificij non sit specialis actus virtutis. Dicit enim Augu. 10 * de Ciuit. Dei: Verum sacrificium est omne opus quod agit, ut sancta societate inhæreamus Deo. Sed omne opus bonū non est specialis actus alicuius determinatæ virtutis. Ergo oblatio sacrificij non est specialis actus determinatæ uirtutis.

lib. 10 c. 6 in princi. tom. 5.

¶ 2 Præterea, Maceratio corporis quæ fit per ieiuniū, pertinet ad abstinentiam, quæ autem fit per cōtinentiā, pertinet ad castitatē, quæ aūt est in martyrio, ptinet ad fortitudinē: quæ oīa uidentur cōprehendi sub sacrificij oblatione, secundum illud Romanorū duodecimo. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuētem. Dicit etiā Apostolus ad Hebræos ult. Beneficentiæ & cōionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus. Beneficentia autem & communio pertinent ad charitatem, misericordiam, & liberalitatē. Ergo sacrificij oblatio non est specialis actus determinatæ uirtutis.

¶ 3 Præterea, Sacrificium uidetur, quod Deo exhibetur. Sed multa sunt quæ Deo exhibentur, sicut deuotio, oratio, decimæ, primitiæ, oblationes & holocausta. Ergo sacrificium non videtur esse aliquis specialis actus determinatæ virtutis.

SED CONTRA est, quod in lege specialia præcepta de sacrificijs dantur, ut patet in principio Leuit.

RESPONDEO dicendū, quod sicut suprà habitū * est, quando actus vnius virtutis ordinatur ad finem alterius virtutis, participat quodāmodo speciē eius, sicut cū quis furatur, ut fornicetur, ipsum furtū accipit quodammodo fornicationis deformitatē, ita quod si etiā aliàs non esset peccatū, ex hoc iam peccatū esset, quod ad fornicationem ordinatur. Sic ergo sacrificiū est quidā specialis actus laudē habens ex hoc, quod in diuinam reuerentiam fit, propter quod ad determinatam uirtutem pertinet, scilicet ad religionem. Contingit autem & ea, quæ secundum alias uirtutes fiūt, in diuinam reuerētiam ordinari, puta, cùm aliquis eleemosynam facit de rebus proprijs propter Deū, uel cū aliquis proprium corpus alicui afflictioni subijcit propter diuinam reuerentiam. Et secundum hoc etiam actus aliarum virtutum sacrificia dici possunt. Sunt tamen quidā actus, qui non habent ex alio laudem, nisi quia fiunt propter reuerentiam diuinam. Et isti actus propriè sacrificia dicuntur, & pertinent ad virtutem religionis.

1.2. q. 18. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hoc ipsum quod Deo quadā spirituali societate volumus inhærere, ad diuinam reuerentiam pertinet. Et ideo cuiuscunq; uirtutis actus rationem sacrificij accipit ex hoc, quod agitur, ut sancta societate Deo inhæreamus.

AD

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ triplex est hominis bonum. Primum quidem est bonum animæ. quod Deo offertur interiori quodam sacrificio per deuotionem, & orationē, & alios huiusmodi interiores actus. Et hoc est principale sacrificium. Secundum est, bonũ corporis, quod Deo quodammodo offertur per martyrium, & abstinentiam, seu continentiam. Tertiũ, est bonum exteriorum rerum, de quo sacrificium offertur Deo, directè quidem, quando immediatè res nostras Deo offerimus, mediatè autem, quando eas communicamus proximis propter Deum.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sacrificia propriè dñr, quando circa res Deo oblatas aliquid fit, sicut ꝙ animalia occidebantur, & cõburebantur, ꝙ panis frangitur, & comeditur, & benedicitur, & hoc ipsum nomen sonat. Nam sacrificium dicitur ex hoc ꝙ homo facit aliquid sacrum. Oblatio autē directè dicitur, cum Deo aliquid offertur, etiã si nihil circa ipsum fiat, sicut dicuntur offerri denarij vel panes in altari, circa quos nihil fit. Vnde omne sacrificiũ est oblatio, sed non cõuertif. Primitiæ aũt, oblationes sunt, quia Deo offerebãtur, vt legitur Deut. 26. Non aũt sunt sacrificia, quia nihil sacrũ circa eas fiebat. Decimæ autē propriè loquēdo non sunt sacrificia, neque oblationes, quia non immediatè Deo, sed ministris diuini cultus exhibentur.

461.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnes teneantur ad sacrificia offerenda.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, ꝙ non oẽs teneantur ad sacrificia offerenda. Dicit. n. Apost. Ro. 3. Quæcunque lex loquitur, his qui sunt in lege loquitur. Sed lex de sacrificijs non fuit omnibus data, sed soli populo Hebræorum. Ergo nõ omnes ad sacrificia tenebantur.

¶ 2 Præterea, Sacrificia Deo offeruntur ad aliquid significandum. Sed non est omnium huiusmodi significationes intelligere. Ergo non omnes tenentur ad sacrificia offerenda.

¶ 3 Præterea, Ex hoc sacerdotes dicuntur, ꝙ sacrificium Deo offerunt. Sed non omnes sunt sacerdotes, Ergo non omnes tenentur ad sacrificia offerenda.

SED CONTRA est, quod sacrificium offerre est de lege naturæ, vt supra habitum * est. Ad ea autem quę sunt legis naturæ omnes tenentur. Ergo omnes tenentur ad sacrificium Dei offerendum. (Art. 4. huius quæst.)

RESPONDEO dicendum, ꝙ duplex est sacrificium, sicut dictũ * est, quorũ primum, & principale est sacrificium interius, ad quod oẽs tenentur, oẽs enim tenentur Deo deuotam mentem offerre. Aliud aũt est sacrificium exterius, quod in duo diuiditur. Nã quoddã est, quod ex hoc solum laudē habet, ꝙ Deo aliquid exterius offertur in protestationem diuinę subiectionis, & ad hoc aliter tenētur illi qui sunt sub lege noua, vel veteri, aliter illi qui non sunt sub lege. Nam illi qui sunt sub lege, tenentur ad determinata sacrificia offerenda, ſm legis præcepta. Illi verò qui non erant sub lege, tenebantur ad aliqua exterius facienda in honorem diuinũ, ſm condecentiam ad eos inter quos habitabãt, non aũt determinatè ad hæc, vel ad illa. Aliud verò est exterius sacrificium, quando actus exteriores aliarum virtutũ in diuinã reuerentiã assumuntur. Quorũ quidam cadunt sub ꝑcepto, ad quos oẽs tenentur. Quidã vero sunt supererogationis, ad quos non oẽs tenentur. (Art. 2. huius quæst.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ad illa determinata sacrificia, quæ in lege erant præcepta, non omnes tenebantur. Tenebantur tamen ad aliqua sacrificia interiora, vel exteriora, vt dictum * est. (In cor. ar.)

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ quamuis non omnes sciant explicitè virtutē sacrificiorum, sciunt tamen implicitè, sicut & habent fidem implicitam; vt supra habitum * est. (q. 2. art. 7.)

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sacerdotes offerũt sacrificia quæ sunt specialiter ordinata ad cultum diuinum, non solum pro se, sed etiam pro alijs. Quædã verò sunt alia sacrificia, quæ quilibet potest pro se Deo offerre, vt ex supra dictis * patet. (In cor. ar. & artic. 2. & 3.)

QVÆSTIO LXXXVI.

De Oblationibus & primitijs, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de oblationibus & primitijs.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum aliquæ oblationes sint de necessitate præcepti.

¶ Secundo, quibus oblationes debeantur.

¶ Tertio, de quibus rebus fieri debeant.

¶ Quarto, specialiter de oblationibus primitiarum, vtrum ad eas homines ex necessitate teneantur.

QVAESTIONIS LXXXVI. De Oblationibus & primitijs, In quatuor partes diuisa,

AXIOMA.

1 *Oblationes (quæ propriè ad 2 sacerdotes pertinent) sua natura, nisi aliunde accedat obligatio, voluntariæ sunt, (accedit autem obligatio, ex pacto, promissione, Ecclesiæ necessitate, atque longi 3 temporis recepta consuetudine) & per 3 se quidem ex omnibus quæ licitè possidentur, rectè fiunt. Nihilominus tamen ob multas aduentitias caussas, in quibus sunt, contemptus, scandalum, atque alienum nocumentum, ex certis rebus, etiam iustè acquisitis, fieri prohibentur. At 4 primitiarum alia est ratio, quippe quas lex naturalis, omnium inscripta mentibus, Deo vt auctori, & liberali frugum perceptarum largitori offerendas esse dictat, quantitatem earum ex patriæ consuetudine, & Ecclesiæ ministrorum egestate, definiendum relinquens.*

462.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines teneantur ad oblationes ex necessitate præcepti.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř, quòd homines non teneantur ad oblationes ex necessitate præcepti. Non enim homines tpe Euangelij tenentur ad obseruanda cæremonialia præcepta veteris legis, vt supra habitum * est. Sed oblationes offerre ponitur inter cæremonialia præcepta veteris legis. Dř enim Exod. 23. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. Et postea subditur; Non apparebis in conspectu meo vacuus. Ergo ad oblationes non tenentur nunc homines ex necessitate præcepti. (1. 2. q. 103. ar. 3. & 4.)

¶ 2 Præterea, Oblationes antequã fiant, in voluntate hominis consistunt, vt vř, per hoc quod dominus dicit Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare, quasi hoc arbitrio offerentium relinquatur. Postquã autē oblationes sunt factæ, nõ restat locꝰ iterato offerẽdi eas. Ergo nullo mõ aliquis ex necessitate ꝑcepti ab oblationes tenetur.

¶ 3 Præterea, Quicunq; aliquid tenetur reddere Ecclesiæ, nõ reddat, potest ad id compelli per subtractionem ecclesiasticorum sacramentorum. Sed illicitum videtur his qui offerre noluerint, ecclesiastica sacramenta denegare, secundum illud Decretum sextæ Synodi, quod habetur 1. q. 1. Nullus qui sacram communionē dispensat, à percipiente gratiam aliquid exigat, si verò exegerit deponatur. Ergo non tenentur homines ex necessitate salutis ad oblationes.

SED CONTRA est, quod Greg. * dicit. Oĩs Christianus procuret ad missarũ solemnia aliqd Deo offerre. (Greg. 7. & habet de Consecra. di. 1. c. Omnis Christianis.)

Pc.ar.3. RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dictum * est, nomen oblationis cōe est ad omnes res, quæ in cultum Dei exhibentur, ita, ꝙ si aliquid exhibeatur in cultum diuinum, quasi in aliquod sacrum, quod inde fieri debeat, consumendũ, & oblatio est, & sacrificiũ. Vñ Exo. 29. dicitur; Offeres totũ arietẽ in incensum super altare. Oblatio est Dño odor suauissimus victimæ Dei. Et Leuit. 2. dr̃; Anima cum obtulerit oblationem sacrificij Dño, simila erit eius oblatio. Si verò sic exhibeatur, vt integrum maneat diuino cultui deputandũ vel in vsus ministrorum expendendũ, erit oblatio & nō sacrificiũ. Huiõi ergo oblationes de sui ratione habent ꝙ voluntariè offerantur, ſm illud Exod. 25. Ab homine qui offert vltroneus, accipietis eas. Potest tamen contingere ꝙ aliquis ad oblationes teneatur quadruplici ratione.

Primo quidem, ex præcedenti cōuentione, sicut cùm alicui conceditur aliquis fundus Ecclesiæ, vt certis tẽporibus certas oblationes faciat, quod tamen habet rationem census.

Secundò, pp præcedentem deputationem, siue promissionem, sicut cum aliquis offert donatione inter viuos, vel cùm relinquit in testamento Ecclesia aliquam rem mobilem vel immobilem in posterum soluendã.

Tertiò modo, propter Ecclesiæ necessitatem, puta, si ministri Ecclesiæ non haberent vnde sustentarentur.

Quarto, propter consuetudinem. Tenentur enim fideles in aliqbus solennitatib. ad aliquas oblationes cõsuetas. Tamen in his duobus vltimis casibus remanet oblatio quodammodo voluntaria, scilicet quantum ad quantitatem, vel speciem rei oblatæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in noua lege homines non tenentur ad oblationes, causa solennitatum legalium, vt in Exodo dicitur, sed quibusdã alijs causis, vt dictum * est. In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ad oblationes faciendas tenentur aliqui, & antequam fiant, sicut in primo, & tertio, & quarto modo, & etiam postquam eas fecerint per deputationem, siue promissionem. Tenẽtur enim eas realiter exhibere, quod est Ecclesiæ per modũ deputationis oblatum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ illi qui oblationes debitas nō reddunt, possunt puniri per subtractionẽ sacramentorũ, non per ipsum sacerdotẽ cui sunt oblationes faciendæ, ne videatur pro sacramentorũ exhibitione aliquid exigere, sed per superiorem aliquem.

463

ARTICVLVS II.

Vtrum solùm sacerdotibus debeantur oblationes.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ oblationes non solùm sacerdotibus debeantur. Inter oblationes eñ præcipuè videmus esse quæ hostiarum sacrificijs deputantur. Sed ea quæ pauperibus dantur, in scripturis hostiæ dicuntur, secundum illud Hebr. vlt. Beneficentiæ, & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Ergo multo magis oblationes pauperibus debentur.

¶ 2 Præterea, In multis parochijs monachi de oblationibus partem habent. Alia autem est cura clericorum, alia monachorum, vt Hier. * dicit. Ergo non solũ de sacerdotibus oblationes debentur.

Ad Heliodorũ, de laudæ vitæ solitariæ, à medio, to. 1.

¶ 3 Præterea, Laici de voluntate Ecclesiæ emũt oblationes, vt panes & huiusmodi. Sed non nisi vt hæc in suos vsus conuertant. Ergo oblationes possunt etiã ad laicos pertinere.

SED CONTRA est, quod dicit Canon Damasi Papæ. & habetur 10. * q 1 Oblationes quæ intra sanctã Ecclesiam offeruntur tantummodo sacerdotibus, qui quotidie domino seruire videntur, licet comedere & habere, quia in veteri testamento prohibuit Dominus panes sanctos comedere filijs Israel, nisi tantummodo Aaron & filijs eius.

Habet 10. quæst. 1. c. Hãc consuetudinem.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sacerdos quodammodo constituitur sequester, & medius inter populum, & Deum, sicut de Moyse legitur Deut. 5. Et ideo ad eum pertinet diuina dogmata & sacramenta exhibere populo. Et iterũ ea, quæ sunt populi, puta preces & sacrificia & oblationes per eum Dño debent exhiberi ſm illud Apost. ad Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cõstituitur in his, quæ sunt ad Deũ, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Et ideo oblationes, quæ à populo, Deo exhibentur, ad sacerdotes pertinent, non solum vt eas in suos vsus conuertãt, verum etiam vt fideliter eas dispensent. Partim quidẽ expendendo eas in his quę pertinẽt ad cultum diuinũ. Partim verò in his, quæ pertinent ad proprium victũ, quia qui altari deseruiunt, cùm altari participant, vt dicitur 1. ad Cor. 9. Partim etiam in vsus pauperum, qui sunt, quantum fieri potest, de rebus Ecclesiæ sustentãdi, quia & dominus in vsum pauperum loculos habebat, vt Hieron. * dicit super Matth.

Refert simile 12. quęſ. 1. c. habebat. Ex Hier. Mat 17 in fine, to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ea quæ pauperibus dantur, sicut non propriè sunt sacrificia, dicuntur tñ sacrificia inquantum eis dantur propter Deum, ita etiam secundum eandem rationem oblationes dici possunt, tamen non propriæ dictæ, quia non immediate Deo offeruntur. Oblationes verò propriè dictæ in vsum pauperum cedunt, non per dispensationem offerentium, sed per dispensationem sacerdotum.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ monachi, siue alij religiosi possunt oblationes recipere tripliciter. Vno modo sicut pauperes per dispensationẽ sacerdotis vel ordinationem Ecclesiæ. Alio modo si sint ministri altaris, tunc possunt accipere oblationes sponte oblatas. Tertio modo si parochiæ sint eorum, & tunc ex debito pñt accipere oblationes tanquã Ecclesiæ rectores.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ oblationes, postquã fuerint cõsecratæ non pñt cedere in vsum laicorũ, sicut vasa & vestimenta sacra. Et hoc modo intelligitũ dictũ * Damasi Papæ. Illa vero quæ nõ sunt cõsecrata, pñt in vsum laicorũ cedere ex dispẽsatione sacerdotũ, siue per modũ donationis, siue per modũ venditionis.

citatũ in arg. Sed contra.

464

ARTICVLVS III.

Vtrum homo possit oblationes facere de omnibus rebus licitè possessis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ nõ possit homo oblationes facere de omnibus rebus licitè possessis, quia ſm iura humana turpiter facit meretrix in hoc ꝙ est meretrix, non tñ turpiter accipit, & ita licitè possidet. Sed non licet de eo facere oblationem, secundum illud Deuter. 23. Non offeres mercedem prostibuli in domo domini Dei tui. Ergo non licet facere oblationem de omnib. licitè possessis.

¶ 2 Præterea, Ibidem prohibetur ꝙ pretium canis non offeratur in domo Dei. Sed manifestum est, quòd pretium canis iustè venditi, iustè possidetur. Ergo non licet de omnibus iustè possessis oblationem facere.

¶ 3 Præterea, Malach. 1. dicitur; Si offeratis claudum & languidum nonne malum est? Sed claudum & languidum animal, est iustè possessum. Ergo videtur ꝙ nõ de omni iustè possesso possit oblatio fieri.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerb. 3. Honora Dominum de tua substantia. Ad substantiam autem hominis pertinet quicquid iustè possidet. Ergo de omnibus iustè possessis potest fieri oblatio.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut Aug dicit in libro * de Verbis dñi, si deprædaueris aliquem inualidũ, & de spolijs eius dares alicui iudici, si pro te iudicaret, tanta vis est iustitiæ, vt & tibi displiceret. Non est talis Deus tuus, qualis nõ dẽs esse nec & tu. Et ideo dr̃ Eccl. 34. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata. Vnde patet ꝙ de iniustè acquisitis, & possessis non põt oblatio fieri. In veteri autẽ lege in qua figuræ seruiebatur, quædã propter significationem reputabãtur immũda,

Serm. 25. ante mediũ, to. 10.

quæ

quæ offerre non licebat Sed in lege noua oīs creatura Dei reputatur munda, vt dr̄ ad Titū 1. Et iō quantū est de se quolibet licitè possesso pōt oblatio fieri. Per accidēs tñ cōtingit, ꝙ de aliquo licitè possesso, oblatio fieri nō pōt: puta, si uergat in detrimentum alterius, vt si filius aliquis offerat Deo id vnde debet patrē nutrire. Qđ Dñs improbat Matth. 15 Vel ꝑp scandalum, uel propter contemptum, vel aliquid aliud huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in veteri lege prohibebatur oblatio de mercede prostibuli propter immunditiam. In noua aūt lege propter scandalum, ne videatur Ecclesia fauere peccato, si de lucro peccati oblationem recipiat.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ canis ſm legem reputabatur animal immūdū. Alia tñ animalia immūda redimebantur, & eorū pretiū poterat offerri, ſm illud Leuit. ult. Si immundū aīal est, redimet qui obtulerit. Sed canis nec offerebatur, nec redimebatur. Tum quia idololatræ canibus utebant in sacrificijs idolorū. Tū ēt quia significant rapacitatē, de qua non pōt fieri oblatio. Sed hæc prohibitio cessat in noua lege.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ oblatio animalis cæci, vel claudi reddebatur illicita tripliciter. Vno modo, rōne eius ad quod offerebatur Vñ dr̄ Malac. 1. Si offeratis cæcū ad immolandū, nonne malum est? sacrificia aūt oportebat esse immaculata. Secundo, ex cōtēptu. Vnde ibidem subditur. Vos polluistis nomen meum in eo, qđ dicitis: mensa dñi cōtaminata est, & quod superponitur, contemptibile est. Tertio modo, ex uoto præcedenti, ex quo obligatur homo, vt integrū reddat, qđ vouit. Vnde ibidem subditur. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & uotum faciens immolat debile Domino. Et hæ causæ eædem manent in lege noua: quibus tamen cessantibus non est illicitum.

465

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad primitias soluendas homines teneantur.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ ad primitias soluendas homines nō teneantur, quia Exod. 13. data lege primogenitorū, subditur: Erit quasi signū in manu tua: & ita vr̄ esse pceptū cæremoniale. Sed præcepta cæremonialia non sunt seruanda in lege noua. Ergo neque primitiæ sūt soluēdæ.

¶ 2 Præterea, Primitiæ offerebantur dño pro speciali beneficio illi populo exhibito. Vnde dr̄ Deu. 26. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, accedesq; ad sacerdotē qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum. Profiteor hodie corā dño Deo tuo, quod ingressus sum terrā pro qua iurauit patribus nostris, ut daret eā nobis. Ergo aliæ nationes nō tenenē ad primitias soluendas.

¶ 3 Præterea, Illud ad qđ aliqs tenet, debet esse determinatū. Sed non inuenitur, nec in noua lege, nec in veteri determinata quātitas primitiarum. Ergo ad eas soluendas non tenentur homines ex necessitate.

16. q. 7. c. decimas. SED CONTRA est, qđ dicitur 16.* q. 7. Oportet decimas, & primitias, quas iure sacerdotum esse sentimus, ab omni populo accipere.

RESPONDEO dicendū, ꝙ primitiæ ad quoddā genus oblationum pertinent, quæ Deo exhibentur cum quadā professione, vt hr̄ Deut. 26. Vñ & ibidē subditur. Suscipiēs sacerdos cartallū, ſ. primitiarū de manu eius, q defert primitias, ponet ante altare dñi Dei tui. Et postea mandat ei, ꝙ dicat: Idcirco nunc offero primitias frugū terræ quas dñs dedit mihi. Offerebantur aūt primitiæ ex speciali cā, ſ. in recognitionē diuini beneficij, quasi aliquis profiteatur se a Deo fructus terræ percipere, & iō se teneri ad aliqđ de hmōi Deo exhibendū, ſm illud 1. Paralip. vlt. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi Et quia Deo debemus exhibere id qđ præcipuū est, iō primitias quasi præcipuum aliquid de fructibus terræ præceptum fuit Deo offerre. Et quia sacerdos constituitur pro populo in his, quę sunt ad Deū, iō primitiæ oblatæ à populo in usum sacerdotū cedebāt. Vnde dr̄ Num. 18 Locutus est Dñs ad Aaron: Ecce, dedi tibi custodiam primitiarū mearū. Pertinet aūt ad ius naturale, vt hō ex rebus sibi datis à Deo, aliquid exhibeat ad eius honorē. Sed ꝙ talibus personis exhibeat, aut de primis fructibus, aut in tali quantitate, hoc qdē fuit in ueteri lege iure diuino determinatum, in noua autem lege definitur per determinationem Ecclesiæ, ex qua hoies obligantur, vt primitias soluant, ſm consuetudinē patriæ, & indigētiā ministrorum Ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cæremonialia propriè erant in signū futuri, & iō ad præsentiā veritatis significatæ cessauerunt. Oblatio aūt primitiarū fuit in signum præteriti beneficij, ex quo ēt debitum recognitionis causatur, ſm dictamen rationis naturalis, & ideo in generali huiusmodi obligatio manet.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ primitiæ offerebantur in ueteri lege non solum propter beneficium fructuum terræ promissionis datæ a Deo, sed etiā propter beneficium fructuum terræ à Deo datorum. Vnde dicitur Deuter. 26. Offero primitias frugum terræ, quas Dominus dedit mihi Et hæc secunda causa apud omnes est communis. Potest etiam dici, quòd sicut Iudæis speciali quodam beneficio terram promissionis contulit Deus, ita generali beneficio toti humano generi contulit terræ dominium, secundum illud Psalm. 113. Terram dedit filijs hominum.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ sicut * Hier. dicit ex maiorum traditione introductū est, ꝙ qui plurimum, quadragesimam partē dabāt sacerdotibus loco primitiarum, qui minimū, sexagesimā. Vnde vr̄, ꝙ inter hos terminos sint primitiæ offerendæ secundum consuetudinem patriæ. Rationabiliter tamen primitiarum quantitas non fuit determinata in lege, quia, sicut dictum* est, primitiæ dantur per modum oblationis, de cuius ratione est, quòd sint uoluntariæ.

Refert in decr. lib. 3. tit. 30. c. 1. à medio illius.

In cor. ar.

QVÆSTIO LXXXVII.

De decimis, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de decimis.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum homines teneantur ad soluendas decimas ex necessitate præcepti.

¶ Secundo, de quibus rebus sint decimæ dandæ.

¶ Tertio, quibus debeant dari.

¶ Quarto, quibus competat eas dare.

QVAESTIONIS LXXXVII.

De decimis, Quadripartitò diuisæ,

AXIOMA.

1 *Ex iuris* 1 *naturalis præscripto, atq; etiam ex* 3 *legis ecclesiasticæ constitutione,* 3 *sacerdotibus* 2 *curam animarum gerentibus, decimas* 2 *eorum, quæ iustè possidentur, secundum receptam suæ regionis consuetudinem populus soluere debet, licet interim, & ecclesia aliam partem statuere soluendam, possit, & sacerdotes in ijs locis, in quibus decimæ solui dissueuerunt, earum solutionem laudabiliter populo remittant.* 4 *Clerici verò illorum bonorum nomine, quæ pro spiritualium seminatione ipsis sunt assignata, nullas debent decimas. Aliorum autem bonorum, quæ possident nomine, non minorem, quàm reliquus populus, decimas soluendi sustinent obligationem.*

466

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines teneantur dare decimas, ex necessitate præcepti.

Quoli. 2. artic. 8. Et quol. 6. ar. 10. cor. Et Hebr. 7. co. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q hoies nō teneantur dare decimas, ex necessitate pcepti. Præcep. ñ n. de solutione decimarū in lege veteri datur, vt patet Leuit. 27. Oēs decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborū, dñi sūt. Et infra: Oīum decimarū ouis, & bouis, & capræ, q sub pastoris uirga transeunt, quicquid decimū uenerit sanctificabit dño. Nō aūt pōt cōputari hoc inter præcepta moralia, qa rō naturalis non magis dictat, q decima pars debeat magis dari, q̄ nona, vel vndecima. Ergo uel est præceptum iudiciale, vel cæremoniale. Sed, sicut supra dictū * est, tpe gratiæ non obligantur hoies neque ad præcepta cæremonialia, neque ad iudicialia veteris legis. Ergo homines nunc non obligantur ad decimarū solutionem.

1 2, q 103. art. 3. & q. 104. ar 3.

¶ 2 Præterea, Illa sola hoies obseruare tenētur tpe gratiæ, q̄ à Chřo p Apostolos sunt mādata, ſm illud Matt. vlt. Docentes eos seruare oīa quæcunque mandaui uobis. Et Paulus dicit Actuum 20. Non n. subterfugi quo minus annuntiarē vobis oē consiliū Dei. Sed neque in doctrina Chři, neque in doctrina Apostolorū, aliqd cōtinetur de solutione decimarū. Nā q Dñs de decimis dicit, Matt 23. Væ uobis qui decimatis mentā, & rutā &c. hoc oportuit facere: ad tp̄s præteritū legalis obseruantiæ referendū vr. Dicit n.* Hilarius super Matth. Decimatio illa olerū, q̄ in præfigurationem futurorum erat vtilis, non debebat omitti. Ergo homines tempore gratiæ non tenentur ad decimarum solutionem.

Canone 24. circa medium.

¶ 3 Præterea, Hoies tpe gratiæ nō magis tenentur ad obseruātiā legaliū, q̄ ante legē. Sed ante legē nō dabātur decimæ ex pcepto, sed solū ex uoto. Legitur. n. Genes. 28. q Iacob uouit uotū dicēs: Si fuerit Deus mecū, & custodierit me in via, qua ambulo, & c. cūctorū, q̄ dederis mihi, decimas offeram tibi. Ergo etiā neque tpe gratiæ tenentur homines ad decimarum solutionem.

¶ 4 Præterea, In veteri lege tenebant hoies ad triplices decimas soluendas, quarū quādā soluebāt Leuitis. Dr. n. Num. 18. Leuitæ decimarū oblatione contenti erūt, quas in usus eorum, & necessaria separaui. Erant quoque aliæ decimæ, de quibus legitur Deut. 14. Decimā partē separabis de cunctis fructibus tuis, q nascunt in terra p annos singulos, & comedes in cōspectu Dñi Dei tui in loco, quē elegerit Deus. Erant quoque & aliæ decimæ, de qbus ibidē subditur: Anno tertio separabis aliā decimā ex oibus, quæ nascuntur tibi eo tpe, & repones intra ianuas tuas, uenietque Leuita qui aliā nō hēt partē, neque possessionē tecū, & peregrinus, ac pupillus, & uidua, q intra portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur. Sed ad secūdas, & tertias decimas homines nō tenētur tpe gratiæ. Ergo neque ad primas.

¶ 5 Præterea, Qd sine determinatione tpis debetur, nisi statim soluatur, obligat ad peccatū. Si ergo hoies tpe gratiæ obligarentur ex necessitate præcepti ad decimas soluendas in terris in quibus decimæ nō soluūtur, omnes essent in peccato mortali. Et per consequēs etiam ministri Ecclesiæ, dissimulando, quod uidetur inconueniens. Non ergo homines tempore gratiæ ex necessitate tenentur ad solutionem decimarum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit & habetur* 16 q. 1. Decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt.

Augus. in Ser. 1. Dominicæ 12 post Trin. to. 10. Et hr 16. q. 1. cap. Decimæ, à medio.

RESPONDEO dicēdū, q decimæ in ueteri lege dabantur ad sustentationē ministrorū Dei. Vñ dr Mala. 3. Inferte omnē decimationē in horreū meū, vt sit cibus in domo mea. Vñ pceptū de solutione decimarū partim, qdē erat morale, inditū naturali rōne, partim aūt erat iudiciale, ex diuina institutione robur habens. Quod n. eis qui diuino cultui ministrabāt ad salutem populi totius, populus necessaria uictus ministraret, rō naturalis dictat, sicut & his q cōi vtilitati inuigilant, s. Principibus, & militibus, & alijs hmōi, stipēdia victus debentur à populo. Vñ & Apost. hoc probat primæ ad Cor 9 per humanas cōsuetudines, dicens: Quis militat suis stipendijs vnquā, aut qs plantat vineā, & de fructibus eius nō edit? Sed determinatio certæ partis exhibēdæ ministris diuini cultus, nō est de iure naturali, sed est introducta institutione diuina, ſm cōditionē illius populi cui lex dabat, qui cū in duodecim tribus eēt diuisus, duodecima tribus, s. Leuitica, quæ tota erat ministerijs diuinis mācipata, possessiones nō habebat, vñ sustētaret. Vñ cōuenieñter institutum est, ut reliquæ undecim tribus decimā partē suorū pūetuū Leuitis darēt, vt honorabilius uiuerent, & qa ēt aliqui per negligentiā erant trāsgressores futuri. Vñ quātū ad determinationē decimæ partis, erat iudiciale, sicut & alia multa specialiter in illo populo instituta erāt ad æqualitatē inter hoies adinuicē cōseruandā, ſm populi illius cōditionē, q̄ iudicialia pcepta dicunt, licet ex cōsequenti aliquid significarent in futurū, sicut & omnia eorū facta, ſm illud primæ ad Cor. 10. Oīa in figurā cōtingebāt illis. In quo conueniebant cū cæremonialibus pceptis, q̄ principaliter instituta erāt ad significādū aliqd futurū. Vñ & pceptū de decimis persoluēdis significat aliquid in futurū. Qui n. decimā dat, q̄ est perfectionis signū (eo q denarius est quodāmodo numerus pfectus, quasi primus limes numerorū, ultra quē numerū, non pcedunt, sed reiterant ab uno) nouē sibi partibus reseruatis, protestatur quasi in quodā signo ad se pertinere imperfectionē, pfectionē verò, q̄ erat futura p Christū esse expectādam à Deo. Nec tñ pp hoc est cæremoniale pceptu, sed iudiciale, ut dictū * est. Est aūt hæc differentia inter cæremonialia, & iudicialia legis præcepta, ut supra † diximus q cæremonialia illicitū est obseruare tpe legis nouæ. Iudicialia vero etsi non obligēt tpe gratiæ, tñ pñt obseruari absque peccato. & ad eorū obseruantiā aliq obligant, si statuant auctoritate eorū, quorū est cōdere legē. sicut pceptū iudiciale ueteris legis est q qui furatus fuerit ouē, reddat quatuor oues, ut legitur Exod. 22. Quod si ab aliquo Rege statuatur, tenetur eius subditi obseruare. Ita ēt determinatio decimæ partis soluēdæ, est auctoritate Ecclesiæ, tpe nouæ legis, instituta ſm quandā humanitatē, ut s. nō minus populus nouæ legis ministris noui testamēti exhibere, q̄ populus ueteris legis, ministris ueteris testamēti exhibebat: cū tñ populus nouæ legis ad maiora obligetur, ſm illud Matt. 5. Nisi abundauerit iustitia uestra plus, q̄ scribarū, & pharisæorū, non intrabitis in regnū cælorū, & cū ministri noui testamenti sint maioris dignitatis, q̄ ministri veteris testamēti, ut probat Apost. 2. ad Cor 3. Sic ergo patet, q ad solutionē decimarū homines tenētur, partim qdē ex iure naturali, partim ēt ex institutione Ecclesiæ. Quæ tñ pēsatis opportunitatibus tpum, & psonarū, posset aliam partē determinare soluendā. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

In isto ar. † 1. 2. qō. 104. art. 3.

AD SECVNDVM dicendū, q præceptum de solutione decimarum, quātū ad id, quod erat morale, datum est in Euangelio à Domino, vbi dicit Matth. 10. Dignus est operarius mercede sua. Et etiam ab Apostolo, vt patet 1. ad Corinth. 9. Sed determinatio certæ partis est reseruata ordinationi Ecclesiæ.

AD TERTIVM dicendū, q ante tp̄s ueteris legis, nō erāt determinati ministri diuini cultus, sed dr, q primogeniti erāt sacerdotes qui duplicē portionē accipiebant. Et iō ēt non erat determinata aliqua pars exhibēda ministris diuini cultus, sed ubi aliquis occurrebat, unusquisque dabat ei propria sponte, qd sibi uidebat. Sicut Abrahā quodā prophetico instinctu dedit decimas Melchisedech sacerdoti Dei sūmi, ut dr Gen. 14. Et similiter Iacob decimas uouit se daturū, quāuis nō uideat decimas uouisse, quasi aliqb. ministris exhibēdas, sed in diuinū cultū, puta ad sacrificiorū cōsummatio-

mationem. Vnde signãter dicit, offeram tibi decimas.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ secundæ decimæ, quæ reseruabantur ad sacrificia offerẽda, locũ in noua lege nõ hñt cessantibus legalibus uictimis. Tertiæ uerò decimæ, quas cũ pauperibus comedere debebãt, in noua lege augentur per hoc, ꝙ dñs non solũ decimam partem, sed ẽt omnia superflua pauperibus iubet exhiberi ſm illud Lucæ 11. Quod superest date eleemosynã. Ipsæ etiam decimæ, quæ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in usus pauperum dispensari.

AD QVINTM dicẽdũ, ꝙ ministri Ecclesiæ maiorẽ curã debent habere spũaliũ bonorũ in populo ꝓmouendorũ, q̃ tpaliũ colligendorũ. Et iõ Apost. noluit uti potestate sibi à dño tradita, vt s. acciperet stipendia victus ab his quibus Euangeliũ prædicabat, ne daretur aliquod impedimẽtũ Euãgelio Christi. Nec tñ peccabant illi, qui ei non subueniebant. Alioquin Apost. eos corrigere non omisisset. Et similiter laudabiliter ministri Ecclesię decimas Ecclesiæ non requirunt, vbi sine scandalo requiri nõ possent, pp dissuetudinẽ, vel pp aliquã aliã causã. Nec tñ sunt in statu dãnationis, qui non soluunt in locis illis in quibus Ecclesia non petit, nisi forte propter obstinationem animi, habentes uoluntatem non soluendi, etiam si ab eis peterentur.

467

ARTICVLVS II.

Vtrum de omnibus teneantur homines decimas dare.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ nõ de oĩbus teneantur homines decimas dare. Solutio.n. decimarum vr̃ esse ex veteri lege introducta. Sed in ueteri lege nullũ præceptũ datur de personalibus decimis, quæ s. soluuntur de his, quæ aliquis acquirit ex ꝓprio actu, puta de mercationibus, uel de militia. Ergo de talibus decimas nullus soluere tenet.

¶ 2 Præterea, De malè acquisitis non dẽt fieri oblatio, ut suprà dictũ* est. Sed oblationes, quæ immediatè Deo exhibentur magis videntur ptinere ad diuinũ cultum, q̃ decimæ, quæ exhibentur ministris. Ergo etiam nec decimæ de malè acquisitis sunt soluendæ.

q. ꝑc. ar. 3.

¶ 3 Præterea, Leuit. vlt. Nõ mandat solui decima, nisi de frugibus, & pomis arborũ, & animalibus, q̃ transeũt sub uirga pastoris. Sed præter hæc sunt q̃dã alia minuta, q̃ hoĩ ꝓueniũt, sicut herbæ, quæ nascunt in horto, & alia hmõi. Ergo nec de illis homo decimas dare tenet.

¶ 4 Præterea, Homo non põt soluere nisi id, qđ est in eius ptãte. Sed non oĩa, quæ proueniunt homini de fructibus agrorum aut animaliũ, remanent in eius potestate. Quia quædam aliqñ subtrahuntur per furtum, vel rapinam. Quedã verò qñque in alium transferuntur per venditionem. Quædam ẽt alijs debentur, sicut Principibus debentur tributa, & operarijs debentur mercedes. Ergo de his non tenet aliquis decimas dare.

SED CONTRA est, quod dr̃ Gen. 28. Cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. Sed omnia, quæ homo habet sunt ei data diuinitus. Ergo de omnibus debet decimas dare.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ de unaquaque re ꝑcipuè est iudicãdũ, ſm eius radicẽ. Radix aũt solutionis decimarũ est debitũ, quo seminantibus spũalia, debentur carnalia, ſm illud Apostoli primæ ad Cor. 9. Si nos uobis spũalia seminauimus, non magnũ est si carnalia vestra metamus. Super hoc.n. debitum fundauit Ecclesia determinationẽ solutionis decimarũ. Oĩa aũt quæcunque homo possidet sub carnalibus continent, & ideo de omnibus possessis decimæ sunt soluendæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ specialis rõ fuit quare in veteri lege nõ fuit datũ ꝑceptũ de personalib. decimis ſm cõditionẽ populi illius, qa s. oẽs alię tribus certas possessiones habebãt, de quibus poterant sufficienter prouidere Leuitis, q carebant possessionib. Nõ aũt interdicebatur eis, quin de alijs operibus honestis lucrarentur, sicut & alij Iudæi: sed populus nouæ legis est ubiq; p mũdũ diffusus, quorũ plurimi possessiones nõ hñt, sed de aliquibus negotijs viuunt, qui nihil cõferrẽt ad subsidiũ ministroru Dei, si de eorum negotijs decimas, nõ soluerẽt. Ministris ẽt nouę legis arctius interdicit ne se ingerãt negotijs lucratiuis, ſm illud scđæ ad Tim. 2. Nemo militãs Deo implicat se secularibus negotijs. Et iõ in noua lege tenẽtur hoĩes ad decimas personales, ſm cõsuetudinẽ patriæ, & indigentiã ministrorũ. Vñ Aug.* dicit, & habetur 16. q. 1. c. Decimę. De militia, de negotio, & artificio redde decimas.

In serm. 1. Dñicæ 12. post Tri. to. 10. Et hr̃ 16. q. 1. c. decimę.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ aliqua malè acquirunt dupliciter. Vno mõ quia ipsa acquisitio est iniusta: puta, q̃ acquirũtur p rapinã, aut furtũ, aut usurã, q̃ hõ tenet restituere, nõ aũt de eis decimas dare, tñ si aliquis ager sit emptus de usura, de fructu eius tenet usurarius decimas dare, quia fructus illi nõ sunt ex usura, sed ex Dei munere. Quædã uero dicuntur malè acquisita, qa acqrũtur ex turpi cã, sicut de meretricio, & histrionatu, & alijs hmõi, q̃ non tenent restituere. Vñ de talibus tenentur decimas dare, ſm modũ aliarũ ꝑsonaliũ decimarũ. Tñ Ecclesia nõ dẽt eas recipere quandiu sũt in peccato, ne videatur eorũ peccatis cõicare, sed postquã pœnituerint, possunt ab eis de his recipi decimæ.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ea quæ ordinantur in finẽ, sunt iudicãda, ſm qđ cõpetũt fini. Decimarũ aũt solutio est debita, nõ pp se, sed pp ministros, quorũ honestati nõ cõuenit vt ẽt minima exacta diligẽtia requirant. Hoc.n. in uitiũ cõputatur, vt patet per Phil. in *4. Eth. & iõ lex uetus non determinat, vt de hmõi minutis rebus decimæ dentur, sed relinquit hoc arbitrio dare volẽtiũ, quia minima, quasi nihil cõputantur. Vñ Pharisæi quasi perfectã legis iustitiã sibi ascribentes, ẽt de his minutis decimas soluebãt. Nec tñ de hoc reprehẽduntur à dño, sed solũ de hoc, ꝙ maiora, s. spũalia præcepta contemnebant. Magis autẽ de hoc eos, ſm se cõmendabiles esse ostendit, dicens: hæc oportuit facere, s. tempore legis, vt Chrysost.* exponit. Quod etiam vr̃ magis, in quandam decentiam sonare, quàm in obligationem. Vnde & nunc de huiusmodi minutis rebus non tenentur homines decimas dare, nisi fortè propter consuetudinem patriæ.

lib. 4. c. 2. aliquantulum a medio, to. 5.

Ho. 44. in Matth. in opere imperfecto à medio illius, to. 2.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ de his, q̃ furto, vel rapina tolluntur, ille à quo auferũtur, decimas soluere nõ tenetur antequã recuperet, nisi forte pp culpã, vel negligentiã suã dãnũ incurrerit, quia ex hoc ecclesia nõ dẽt dãnificari. Si uero vendat triticũ non decimatũ, potest Ecclesia decimas exigere ecclesiæ debitas, & ab emptore, qa hẽt rẽ Ecclesiæ debitã, & à venditore, quia quãtũ est de se Ecclesiã defraudauit. Vno tñ soluente, alius non tenetur. Debent aũt decimæ de fructibus terræ, inquantũ proueniunt ex diuino munere. Et iõ decimæ non cadunt sub tributo, nec ẽt sunt obnoxiæ mercedi operariorũ. Et iõ nõ debent prius deduci tributa, & pretium operariorum, quàm soluantur decimæ, sed ante omnia debẽt decimæ solui ex integris fructibus.

468

ARTICVLVS III.

Vtrum decimæ sint clericis dandæ.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃, ꝙ decimæ non sint clericis dandæ. Leuitis.n. in ueteri testamẽto decimæ dabantur, qa nõ habebãt aliquã partẽ in possessionibus populi, vt hr̃ Num. 18. Sed clerici in nouo testamento habent possessiones, & patrimoniales interdum, & ecclesiasticas, recipiunt insuper primitias, & oblationes pro uiuis & mortuis. Superfluum ergo est, quòd eis decimæ dentur.

¶ 2 Præterea, Contingit qñque, ꝙ aliquis habet domiciliũ in una parochia, & colit agros in alia. Vel aliquis pastor ducit gregem per unam partẽ anni in terminis vnius parochiæ, & alia parte anni in terminis alterius, vel habet ouile in una parochia, & pascit oues in alia: in quibus, & consimilibus casibus, non uidetur posse distingui,

distingui,qb.clericis sint decimæ soluēdę.Ergo nō vr, q aliqbus clericis determinatè sint soluendæ decimę.

¶3 Præterea,Generalis consuetudo hēt in quibusdā terris,q milites decimas ab Ecclesia in feudum tenēt: religiosi etiam quidam decimas accipiunt. Non ergo videtur,quòd solum clericis curam animarum habentibus decimæ debentur.

SED CONTRA est,qđ dicitur Num 18. Filijs Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio,quo seruiunt mihi in tabernaculo.Sed filijs Leui successerunt clerici in nouo testamento. Ergo solis clericis decimæ debentur.

RESPONDEO dicēdum, q circa decimas duo sunt cōsiderāda,s.ipsū ius accipiendi decimas, & ipsæ res,quæ noīe decimæ danť. Ius aūt accipiēdi decimas spūale est. Consequitur.n.illud debitū, quo ministris altaris debētur sumptus de ministerio,& quo seminantibus spūalia, debentur tpalia,quod ad solos clericos pertinet habētes curā animarū,& iō eis solis competit hoc ius habere. Res aūt,quæ nomine decimarum dantur,corporales sunt. Vnde possunt in usum quorumlibet cedere,& sic possunt etiam ad laicos peruenire.

AD PRIMVM ergo dicendū,q in veteri lege sicut dictū * est,speciales quædam decimę deputabātur subuentioni pauperū. Sed in noua lege decimæ dantur clericis,non solum pp sui sustentationem,sed ēt ut ex eis subueniāt pauperibus,& ideo non superfluunt,sed ad hoc necessariæ sunt,& possessiones ecclesiasticæ,& oblationes,& primitiæ simul cum decimis.

art.1. hui° q. ad 4. ꝑ- cipuè.

AD SECVNDVM dicēdum, q decimæ personales debētur Ecclesiæ,in cuius parochia hō habitat: decimæ uero ꝑdiales rōnabiliter magis uidenť ptinere ad Ecclesiā,in cuius terminis prædia sita sunt.Tñ iura determināt,q in hoc seruetur cōsuetudo diu obtēta. Pastor aūt q diuersis tpibus in duabus parochijs gregem pascit,dēt proportionaliter vtrique Ecclesiæ decimas soluere.Et quia ex pascuis fructus gregis ꝓueniūt, magis debet decima gregis Ecclesiæ, in cui° territorio grex pascitur, q̃ illi, in cuius territorio ouile locatur.

AD TERTIVM dicendum,q sicut res nomine decimæ acceptas potest Ecclesia alicui laico tradere: ita ēt pōt ei concedere ut dādas decimas ipsi accipiāt, iure accipiēdi ministris Ecclesiæ referuato, siue ꝓ necessitate Ecclesiæ (sicut qbusdā militibus decimæ debētur in feudū per Ecclesiam concessæ) siue etiam ad subuentionē pauperū,sicut quibusdam religiosis laicis vel non habentibus curam animarum, aliquæ decimæ sunt concessæ per modum eleemosynæ.Quibusdam tamen religiosis competit accipere decimas ex eo, quòd habent curam animarum.

469

ARTICVLVS IIII.

Vtrum etiam clerici teneantur decimas dare.

AD QVARTVM sic proceditr. Vr,q ēt clerici teneantur decimas dare, quia de iure cōi Ecclesia parochialis dēt recipere decimas ꝑdiorū,quæ in territorio eius sunt. Contingit autem quandoque,q clerici habēt in territorio alicuius parochialis Ecclesiæ aliqua prædia propria,vel ēt aliqua alia Ecclesia habet ibi possessiones ecclesiasticas. Ergo uidetur,quod clerici teneantur dare prædiales decimas.

¶2 Præterea,Aliqui religiosi sunt clerici,qui tñ tenētur dare decimas Ecclesijs ratione prædiorum, quæ ēt manibus proprijs excolunt. Ergo videtur,quod clerici non sint immunes a solutione decimarum.

¶3 Præterea,Sicut Num.18 præcipitur,quòd Leuitæ à populo decimas accipiant,ita etiam præcipit,q ipsi dent decimas summo sacerdoti.Ergo qua ratione laici debent dare decimas clericis, eadem ratione clerici debent dare decimas summo Pontifici.

¶4 Præterea, Sicut decimæ debēt cedere in sustētationē clericorum,ita etiam debent cedere in subuētionem pauperum.Si ergo clerici excusantur à solutione decimarum,pari ratione excusantur & pauperes.Hoc autem est falsum.Ergo & primum.

SED CONTRA est,quod dicit * Decretalis Paschalis Papæ Nouum genus exactionis est, vt clerici à clericis decimas exigant.

In decret. lib.3.titulo 30.c.2.

RESPONDEO dicendū,q idem non potest esse causa dandi,& recipiendi,sicut nec causa agendi, & patiēdi. Cōtingit aūt ex diuersis causis,& respectu diuersorū eundem esse dantem,& recipientē,sicut agentem,& patientem.Clericis aūt,inquantū sunt ministri altaris,spūalia populo seminantes, decimæ à fidelibus debentur. Vnde tales clerici,inquantum clerici sunt, i. inquātum habent Ecclesiasticas possessiones, decimas soluere non tenentur. Ex alia vero causa,s.propter hoc, quod possident proprio iure,vel ex successione parentum,vel ex emptione, vel quocunque huiusmodi modo,sunt ad decimas soluendas obligati.

Vnde patet rñsio ad PRIMVM, quia clerici de ꝓprijs prædijs tenent soluere decimas parochiali Ecclesiæ sicut & alij,ēt si ipsi sint eiusdē Ecclesiæ clerici: qa aliud est habere aliqd vt propriū,aliud vt cōe.Prædia vero Ecclesiæ non sunt ad decimas soluendas obligata,etiam si sint infra terminos alterius parochiæ.

AD SECVNDVM dicēdū, q religiosi qui sunt clerici,si habeant curā animarū, spiritualia populo dispensantes,non tenentur decimas dare,sed possunt eas recipere. De alijs vero religiosis, etiam si sint clerici, qui non dispensant populo spiritualia, est alia ratio. Ipsi enim tenentur de iure communi decimas dare,habent tamen aliquam immunitatem, secundum diuersas concessiones eis à sede Apostolica factas.

AD TERTIVM dicedū, q in ueteri lege primitiæ debebātur sacerdotibus,decimæ aūt Leuitis. Et quia sub sacerdotibus Leuitæ erant,dñs mandauit, vt ipsi loco primitiarū soluerēt sūmo sacerdoti decimam decimæ.Vnde nunc eadem rōne tenentur clerici summo Pontifici decima dare,si exigeret. Naturalis.n.ratio dictat,ut ille,qui habet curam de communi multitudinis statu,prouideatur de bonis cōibus,vnde possit exequi ea,quæ pertinent ad communem salutem.

AD QVARTVM dicendū,q decimæ debent cedere in subuentionem pauperum per dispensationem clericorum. Et ideo pauperes non habent causam accipiendi decimas,sed tenentur eas dare.

QVAESTIO LXXXVIII.

De Voto, per quod quippiam Deo homines promittunt, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de uoto, per quod aliquid Deo promittitur.

¶ Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo,quid sit uotum.
¶ Secundo,quid cadat sub uoto.
¶ Tertio,de obligatione uoti.
¶ Quarto,de utilitate uouendi.
¶ Quinto,cuius uirtutis sit actus.
¶ Sexto,vtrum magis meritorium sit facere aliquid ex voto,quàm sine uoto.
¶ Septimo,de solennitate uoti.
¶ Octauo,vtrum possint uouere qui sunt potestati alterius subiecti.
¶ Nono, vtrum pueri possint voto obligari ad religionis ingressum.
¶ Decimo, vtrum votum sit dispensabile,vel commutabile.
¶ Vndecimo, utrum in solenni uoto cōtinentiæ possit dispensari.
¶ Duodecimo, utrum requiratur in dispensationi uoti superioris auctoritas.

QVAE-

QVÆSTIONIS LXXXVIII.
De Voto,
In duodecim partes distributæ,

AXIOMA.

1 *Votum 1 (si propria eius spectetur natura) nihil aliud est, nisi sponsionis quoddam genus, quo*
9 *quispiam 9 ætatis aut saltem rationis maturæ, de-*
2 *liberatione & proposito antegressis, aliquod 2 ex-*
8 *cellens bonum, quod in sua libera 8 potestate si-*
5 *tum est, Deo spontè promittit. Estq; latriæ 5 a-*
3 *ctus summa 3 religione seruandus, tum propter fidem per ipsum diuinæ maiestati datam, tum etiā*
4 *propter eius non 4 mediocrem vtilitatem, quippe*
6 *quo fit, vt eadem 6 recta opera ab aliquo virtutis genere profecta, maioris & ponderis & meriti sint*
7 *apud Deum, quàm alias erant futura. 7 Redditur autem solenne per sacri ordinis susceptionem, atque etiam per monastici instituti professionem. Cæterùm tametsi omnia fermè votorum genera, dum vel inutilia vel noxia esse incipiunt, aut penitùs*
10 *10 tolli, aut in 12 alia laudabilia opera commuta-*
12 *ri (non quidem priuata, sed publica Præsidum authoritate) possunt, quæ tamen cum eo quod ecclesiastica potestate tolli non potest, necessariò co-*
11 *hærent (quemadmodum 11 continentiæ votum cùm monastici instituti professione) ea nullam neque permutationis variationem, neque dispensationis relaxationem, per vllos (quantæcunque sint authoritatis) ecclesiæ præfectos, admittunt.*

470

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum votum consistat in solo proposito voluntatis.

4. dist. 38. q. 1. art. 2. q. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ votum consistat in solo proposito volūtatis. Quia sm quosdā, votū est conceptio boni propositi cum animi deliberatione firmata, qua quis ad aliquid faciendum vel non faciendum se Deo obligat, sed cōceptio boni propositi cum omnibus quæ adduntur, potest in solo motu voluntatis consistere. Ergo votū in solo proposito voluntatis consistit.

¶2 Præterea, Ipsum nomen voti vr à voluntate assumptū. Dr enim aliquis proprio voto facere, quæ voluntarie facit. Sed ꝓpositū est actus volūtatis, promissio aūt rōnis. Ergo votū in solo actu voluntatis cōsistit.

¶3 Præterea, Dominus dicit Luc. 9. Nemo mittens manum ad aratrū, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Sed aliquis ex hoc ipso ꝙ habet propositum benefaciendi, mittit manum ad aratrum. Ergo si aspiciat retro, desistens à bono proposito, non est aptus regno Dei. Ex solo ergo bono proposito aliquis obligat apud Deum, etiam nulla promissione facta. Et ita videtur, ꝙ in solo proposito voluntatis votum consistat.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Ergo vouere est promittere, & votum est promissio.

RESPONDEO dicendū, ꝙ votum quandā obligationem importat ad aliquid faciendum, vel dimittēdum. Obligat autem homo se homini ad aliquid per modū promissionis, quæ est rationis actus, ad quā pertinet ordinare. Sicut enim hō imperando, vel deprecādo ordinat quodāmodo quid sibi ab alijs fiat, ita promittēdo ordinat qd ipse pro alio facere debeat. Sed ꝓmissio, quæ ab hoie fit, homini non pōt fieri, nisi p verba vel quæcunque exteriora signa. Deo autē potest fieri promissio per solam interiorem cogitationē, quia vt dicitur 1. Reg. 16. Homo videt ea quæ patent, sed Deus intuetur cor. Exprimuntur tamen quandoq; verba exteriora, vel ad seipsius excitationē, sicut circa orationē dictum* est, vel etiam ad alios contestandū, vt non solum desistat à fractione voti propter timorē Dei, sed etiam propter reuerentiam hominum. Promissio autē procedit ex proposito faciendi. Propositū autē aliquā deliberationē præexigit, cùm sit actus voluntatis deliberatæ. Sic ergo ad votū tria ex necessitate requirunt. Primò quidem, deliberatio. Secundò, propositū voluntatis. Tertio, promissio, in qua perficitur rō voti. Superadduntur verò quandoq; & alia duo ad quandā voti confirmationem, scilicet pronuntiatio oris, secundū illud Psal. 65. Reddā tibi vota mea quæ distinxerunt labia mea. Et iterum testimonium aliorum. Vnde Magister dicit* 38. dist. 4 lib. Sententiarū, ꝙ votum est testificatio quædam promissionis spontaneæ, quæ Deo, & his quæ sunt Dei, fieri debet. Quamuis testificatio possit ad interiorem testificationem propriè referri.

q. 83. ar. 12.

4. Senten. dist. 38. paragr. A.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ conceptio boni propositi non firmatur ex animi deliberatione, nisi promissione liberationem consequente.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ voluntas mouet rationem ad promittendum aliquid circa ea, quæ eius voluntati subduntur. Et pro tanto votum à voluntate accipit nomen quasi a primo mouente.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ille qui mittit manum ad aratrum, iam facit aliquid. Sed ille qui solum proponit, nōdū aliquid facit. Sed qn promittit, iam incipit se exhibere ad faciendum, licet nondum impleat quod promittit. sicut ille qui ponit manum ad arandū, nondum arat, iam tamen ponit manum ad arandum.

471

ARTICVLVS II.
Vtrum votum semper debeat fieri de meliori bono.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr ꝙ votū non semper debeat fieri de meliori bono. Dr enim melius bonū, quod ad supererogationem pertinet. Sed votum non solum fit de his quæ sunt supererogationis, sed etiam de his quæ pertinent ad salutem. Nam & in baptismo vouent homines abrenūtiare diabolo & pompis eius, & fidem seruare, vt dicit* gl super illud Psal. 75. Vouete & reddite dño Deo vestro. Iacob etiā vouit, q̄d esset ei dominus in Deum, vt habetur Gen. 28. Hoc autem est maximè de necessitate salutis. Ergo votum non solum fit de meliori bono.

Sumit ex Cassio. & August. in hoc loco.

¶2 Præterea, Iephte in Catalogo Sanctorū ponitur, vt patet Hebr. 11. Sed ipse filiam innocentem occidit propter votum, vt habetur Iudic. 11. Cùm ergo occisio innocentis non sit melius bonum, sed sit secundum se illicitum, videtur, quòd votum fieri possit non solū de meliori bono, sed etiam de illicitis.

¶3 Præterea, Ea quæ redundāt in detrimētū psonæ, vel quæ ad nihil sunt vtilia, nō habēt rōnē melioris boni. Sed qnque fiunt aliqua vota de immoderatis vigilijs vel ieiunijs, quæ vergūt in periculū psonæ. Qnque etiā fiunt aliqua vota de aliquib. indifferētibus & ad nihil valentibus. ergo non semper votū est melioris boni.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 23. Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum* est, votum est promissio Deo facta. Promissio autē est alicuius quod quis pro aliquo voluntarie facit. Non enī esset promissio, sed cōminatio, si quis diceret se contra aliquem facturū. Similiter vana esset promissio, si quis alicui promitteret id quod ei nō esset acceptū. Et ideo cùm omne peccatū sit contra Deum, nec aliquod opus sit Deo acceptum, nisi sit virtuosum, consequens est ꝙ de nullo illicito, nec de aliquo indifferēti debeat fieri votū, sed solū de aliquo actu virtutis. Sed quia votum promis-

Art. præc.

promis-

promissionem voluntariã importat, necessitas autem voluntatem excludit, id quod est absolutè necessarium esse, vel non esse, nullo modo sub voto cadit. Stultũ enĩ esset, si quis voueret se esse moriturũ, vel se non esse volaturũ. Illud verò quod non habet absolutã necessitatẽ, sed necessitatẽ finis, puta quia sine eo nõ põt esse salus, cadit quidẽ sub voto, inquantũ voluntariè fit, non autẽ inquantum est necessitatis. Illud aũt quod neq; cadit sub necessitate absoluta, neq; sub necessitate finis, omnino est voluntariũ, & ideo hoc proprijssimè cadit sub voto. Hoc autem dr̃ esse maius bonum in comparatione ad bonum quod cõmuniter est de necessitate salutis, ideo propriè loquendo, votum dicitur esse de meliori bono.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ hoc modo sub voto baptizatorum cadit abrenuntiare põpis diaboli, & fidẽ Chr̃i seruare, qa voluntariè fit, licet sit de necessitate salutis. Et similiter põt dici de voto Iacob. Quã uis ẽt possit intelligi ꝙ Iacob vouit se habere dñm in Deũ, per specialẽ cultũ, ad quẽ non tenebat̃, sicut ꝑ decimarum oblationem, & alia hmõi quæ ibi subdũtur.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ quædã sunt quæ in omnem euentum sunt bona, sicut opera virtutis, & alia bona quæ possunt absolutè cadere sub voto. Quædam verò in oẽm euẽtum sunt mala, sicut ea quæ s̃m se sunt peccata. Et hæc nullo modo possunt sub voto cadere. Quædam vero sunt quidẽ in se considerata bona (& s̃m hoc possunt cadere sub voto) possunt tñ habere malũ euentũ, in quo non sunt obseruanda. Et sic accidit in voto Iepte, qui vt dr̃ Iudic. 11. votũ vouit Dño dicens: Si tradideris filios Amon in manus meas, quicũque primus egressus fuerit de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti in pace, eũ offerã holocaustũ dño. Hoc aũt poterat malũ euentum habere, si occurreret ei aliquod aĩal non immolandũ, sicut asinus vel homo, quod ẽt accidit. Vnde & Hier. dicit; In vouẽdo fuit stultus, quia discretionẽ non habuit, & in reddendo, impius. Præmittitur tñ ibidem, ꝙ factus est super eum spiritus dñi, quia fides & deuotio ipsius, ex qua motus est ad vouendũ, fuit à Spiritu sancto. Propter quod ponitur in catalogo Sanctorum, & propter victoriam quã obtinuit, & quia probabile est, eum pœnituisse de facto iniquo, quod tamen aliquod bonum figurabat.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ maceratio proprij corporis, puta ꝑ vigilias & ieiunia, nõ est Deo accepta, nisi inquantũ est opus virtutis, quod quidem est inquantum cum debita discretione, vt scilicet concupiscentia refrenetur, & natura non nimis grauet̃. Et sub tali tenore possunt hmõi sub voto cadere. Propter qđ & Apostol. Ro. 12. postquã dixerat, exhibeatis corpora vestra hostiam viuentẽ, sanctã, Deo placentẽ, addidit, rõnabile obsequiũ vestrum. Sed quia in his, quæ ad seipsum ꝑtinẽt, de facili fallitur homo in iudicando, talia vota congruentius, s̃m arbitrium superioris, sunt vel seruãda vel prætermittenda, ita tamẽ ꝙ si ex obseruatione talis voti magnũ, & manifestũ grauamen sentiret, & non esset facultas ad superiorem recurrẽdi, nõ deberet homo tale votũ seruare. Vota verò quæ sunt de rebus vanis & inutilibus, sunt magis deridenda, q̃ seruanda.

472

ARTICVLVS III.

Vtrum omne votum obliget ad sui obseruationem.

4. dist. 38. q. art. q. 1. & ar. 4 q. 1 co. & ad 3

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ non omne votum obliget ad sui obseruationem. Homo enim magis indiget his, quæ per alium hoiem fiunt, q̃ Deus, qui bonorum nostrorum non eget. Sed promissio simplex homini facta, non obligat ad obseruandum secũdum institutionem legis humanæ, quod esse videtur institutum propter mutabilitatẽ humanæ voluntatis. Ergo multo minus simplex promissio Deo facta, quæ dicitur votum, obligat ad obseruandum.

¶ 2 Præterea, Nullus obligat̃ ad impossibile. Sed quãque id quod quis vouit, fit ei impossibile, vel quia depẽdet ex alieno arbitrio, sicut cùm quis vouet aliquod monasteriũ intrare, cuius monachi eum nolunt recipere. Vel propter emergentẽ defectum, sicut mulier quæ vouit virginitatem seruare, & postea corrumpitur. Vel vir qui vouet pecuniam dare, & postea amittit pecuniam. Ergo non semper votum est obligatorium.

¶ 3 Præterea, Illud ad cuius solutionẽ est aliquis obligatus, statim soluere tenetur. Sed aliquis non statim soluere tenet̃ illud qđ vouit, ꝑcipuè cum sub conditione futura vouet. Ergo votũ non semꝑ est obligatoriũ.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 5. Quodcunque voueris, redde. Multoq; melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ad fidelitatem hominis pertinet vt soluat id quod promisit. Vnde s̃m * Aug. fides dicitur ex hoc ꝙ fiunt dicta. Maximè autẽ debet homo Deo fidelitatẽ, tũ rõne dñij, tũ ẽt ratione beneficij suscepti. Et ideo maximè obligat̃ hõ ad hoc ꝙ impleat vota Deo facta. Hoc enim pertinet ad fidelitatẽ quã homo debet Deo. Fractio aũt voti est quædam infidelitatis species. Vnde Salomon rõnẽ assignat quare sint vota reddẽda, qa displicet Deo Ifidelis ꝓmissio.

* li. de mẽdac. c. 20. to. 4. Et epist. 19. post mediũ, to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ secundum honestatem, ex qualibet promissione homo homini obligatur, & hæc est obligatio iuris naturalis. Sed ad hoc ꝙ aliquis obligetur ex aliqua promissione obligatione ciuili, quædam alia requiruntur. Deus autem, etsi bonis nostris non egeat, ei tamen maximè obligamur. Et ita votum ei factum est maximè obligatorium.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ si illud qđ quis vouit, ex quacunq; alia causa impossibile reddatur, debet hoc facere quod in se est, vt saltẽ habeat promptã volũtatẽ faciendi quod põt. Vnde ille qui vouit monasteriũ aliquod intrare, debet dare operam quantũ potest vt ibi recipiatur. Et si quidem intentio sua fuit se obligare ad religionis ingressum principaliter, & ex cõsequenti elegit hanc religionẽ, vel hunc locũ, quasi magis sibi congruentẽ, tenetur, si non põt ibi recipi, aliam religionẽ intrare. Si autẽ principaliter intendit se obligare ad hanc religionẽ, vel ad hunc locum, ꝑ specialem complacentiam huius religionis vel loci, nõ tenetur aliam religionẽ intrare, si eum illi recipere nolunt. Si verò incidit in impossibilitatem implendi votũ ex propria culpa, tenetur insuper de propria culpa præterita pœnitentiam agere, sicut mulier quæ vouit virginitatem, si postea corrumpatur, non solum debet seruare quod potest, scilicet perpetuam continentiam, sed etiam de eo quod admisit peccando, pœnitere.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ obligatio voti ex propria voluntate, & intẽtione causatur. Vnde dicitur Deut. 23. Quod semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Dño Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es. Et iõ si in intẽtione, & voluntate vouentis est obligare se ad statim soluendũ, tenetur statim soluere. Si autem ad certũ tempus, vel sub certa conditione, non statim tenetur soluere. Sed nec debet tardare vltra quam intẽdit se obligare. Dr̃. n. ibidem; Cùm votum voueris domino Deo tuo, nõ tardabis reddere, qa requiret illud Dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

473

ARTICVLVS IIII.

Vtrum expediat aliquid vouere.

3. con. cẽ. 138.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ nõ expediat aliquid vouere. Nõ enim alicui expedit vt priuet se bono qđ ei Deꝰ donauit. Sed libertas est vnũ de maximis bonis quæ hoi Deus dedit, qua vr̃ priuari per necessitatem, quam votum imponit. Ergo non videtur expediens homini ꝙ aliquid voueat.

¶ 2 Præterea, Nullus debet se periculis inijcere. Sed quicunq; vouet, se periculo inijcit, quia qđ ante votum sine periculo poterat ꝑteriri, si non seruetur post votũ, peri-

periculosum est. Vnde August.* dicit in epistola ad Armentarium & Paulinam: Quia iam uouisti, iam te obstrinxisti, aliud facere tibi non licet. Nõ talis eris, si non feceris qđ vouisti, qualis mansisses si nihil tale uouisses, minor cũ tunc esses, non peior. Modo autẽ tanto (qđ absit) miserior, si fidem Deo fregeris, quanto beatior, si persolueris. Ergo non expedit aliquid uouere.

Epist. 45. non multũ remotè à fine, tom. 2.

¶ 3 Præterea. Apostolus dicit 1. ad Corin. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Sed non legitur neque Christum aliquid uouisse, nec Apostolos: ergo videtur quod non expediat aliquid uouere.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur in Psal. 75. Vouete, & reddite Domino Deo uestro.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà dictum* est, votum est ꝓmissio Deo facta. Alia autẽ rõne ꝓmittit aliquid homini, & alia rõne Deo. Homini namque promittimus aliquid pp eius utilitatem, cui utile est, & ei aliquid exhibeamus, & ꝙ eũ de futura exhibitione prius certificemus. Sed promissionem Deo facimus, non ꝓpter eius utilitatem, sed pp nostram. Vñ Aug.* dicit in prædicta epistola, Benignus exactor est & non egenus & qui non crescat ex redditis, sed in se crescere faciat redditores. Et sicut id, quod damus Deo, non est ei utile, sed nobis, quia quod ei redditur, reddenti additur, ut August. ibidem* dicit, ita ẽt promissio qua Deo aliquid uouemus, non cedit in eius utilitatem, qui à nobis certificari non indiget, sed ad utilitatem nostram, inquãtum uouendo voluntatem nostram immobiliter firmamus ad id, qđ expedit facere. Et ideo expediens est uouere.

Art. 1. & 2
Epist. 45. post med. illius, to. 2
Eadẽ epist. 45 à med. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut non posse peccare nõ diminuit libertatẽ, ita ẽt necessitas firmatæ voluntatis in bonũ, nõ diminuit libertatẽ, ut patet in Deo & in beatis. Et talis est necessitas voti, similitudinẽ quãdã hñs cũ cõfirmatione beatorũ. Vñ Augu. dicit* in eadẽ epistola, ꝙ felix necessitas est, quæ in meliora cõpellit.

Eadẽ epist. 45. non remotè à fine, tom. 2.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ qñ periculũ nascitur ex ipso facto, tunc factũ illud non est expediens, puta, ꝙ aliquis per pontẽ ruinosum transeat fluuiũ. Sed si periculũ immineat ex hoc ꝙ homo deficit ab illo facto, non desinit pp hoc esse expediẽs. Sicut expediẽs est ascendere equũ, quamuis periculũ immineat cadenti de equo, alioquin oporteret ab omnib. bonis cessare, quæ ẽt per accidens ex aliquo euentu pñt esse periculosa. Vñ dr Ecclesiast. 11. Qui obseruat uentum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquã metet. Periculũ aũt uouenti non imminet ex ipso uoto, sed ex culpa hominis q voluntatẽ mutat, transgrediens uotum. Vñ August. dicit* in eadẽ epistola, Non te uouisse pœniteat, imò gaude iam tibi sic non licere quod cum tuo detrimento licuisset.

Epist. 45. non remotè à fine, tom. 2.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ Christo, ſm se, non cõpetebat uouere, tum qa Deus erat, tum ẽt qa, inquãtũ homo, hẽbat firmatam uoluntatem in bono, quasi comprehensor existens. Quis per quandam similitudinẽ ex persona eius dicatur in Psal. 65.* ſm glossam, Vota mea reddam in conspectu timentium eu. Loquitur autẽ de corpore suo quod est Ecclesia. Apostoli autem intelliguntur uouisse pertinentia ad perfectionis statum, quãdo Christum relictis omnibus sunt secuti.

Psal. 21. est Augu. ibid.

474

Inf. q. 189 art. 2. cor. Et 3. cõt. c. 138. co. 3. in. & opus. 17. c. 12. cor. 2. & opu. 18 ca. 1.

ARTICVLVS V.

Vtrum votum sit actus latriæ, siue religionis.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Vr, ꝙ votũ nõ sit actus latriæ, siue religionis. Oẽ. n. opus virtutis cadit sub uoto. Sed ad eandẽ uirtutẽ ptinere vr ꝓmittere aliquid & facere illud. ergo uotum ptinet ad quamlibet uirtutem, & non specialiter ad religionẽ.

¶ 2 Præterea, Scdm* Tullium ad religionẽ pertinet cultum & cæremoniã Deo afferre. Sed ille, qui uouet, nondum aliquid Deo affert, sed solùm promittit. ergo votum non est actus religionis.

* lib. 2. de Inuentione, in fol. 4. ante finẽ libri.

¶ 3 Præterea, Cultus religionis non dẽt exhiberi nisi Deo. Sed uotum non solum fit Deo, sed etiam sanctis & prælatis, quibus religiosi profitentes obedientiam uouent. Ergo uotum non est religionis actus.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Isaiæ 19. Colent eum in hostijs & muneribus, & uota uouebũt domino, & soluent. Sed colere Deum est propriè religionis siue latriæ, ergo uotum est actus latriæ siue religionis.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ* est, omne opus virtutis ad religionem seu latriam ptinet, ꝑ modum imperij, ſm ꝙ ad diuinã reuerẽtiã ordinaẽ, qđ est proprius finis latriæ. Ordinare aũt alios actus in suũ finẽ, pertinet ad virtutẽ imperantẽ, non ad virtutes imperatas. Et iõ ipsa ordinatio actuũ cuiuscunq; uirtutis in seruitiũ Dei, est ꝓprius actus latriæ. Manifestum est aũt ex* prædictis, quod uotum est quædam promissio Deo facta, & ꝙ promissio nihil est aliud, quàm ordinatio quædam eius, quod promittitur in eum, cui promittitur. Vnde uotum est ordinatio quædã eorum, quæ qs vouet in diuinum cultum seu obsequium. Et sic patet ꝙ vouere propriè est actus latriæ, seu religionis.

q. 81. ar. 7 & ar. 1. ad 1.
Art. 1. & 2

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illud quod cadit sub uoto, qñq; quidẽ est actus alterius uirtutis, sicut ieiunare, & continentiam seruare; qñq; est actus religionis, sicut sacrificium offerre, vel orare. Vtrorumq; tamen ꝓmissio Deo facta ad religionem pertinet, ratione iam* dicta. Vnde patet quòd uotorum quoddam pertinet ad religionem, ratione solius promissionis Deo factæ, quæ est essentia uoti, quandoque etiam ratione rei promissæ, quæ est uoti materia.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ille, qui promittit, inquantũ se obligat ad dandum, iam quodammodo dat, sicut dr fieri aliqd, cùm fit causa eius, quia effectus virtute continetur in causa. Et inde est quod non solum danti, sed etiam promittenti gratiæ aguntur.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ votum soli Deo fit; sed promissio ẽt potest fieri homini. Et ipsa promissio boni quæ fit homini, põt cadere sub voto, inquãtum est quoddam opus virtuosum. Et per hunc modum intelligendũ est votum, quo quis uouet aliquid sanctis vel prælatis, vt ipsa promissio facta sanctis uel prælatis cadat sub voto materialiter, inquantum s. homo uouet Deo se impleturum, quod sanctis uel prælatis prommittit.

ARTICVLVS VI.

475

Vtrum magis sit laudabile, & meritorium facere aliquid ex uoto, quàm sine voto.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, ꝙ magis sit laudabile & meritoriũ facere aliquid sine uoto, q̃ cum uoto. Dicit enim* Prosper in secundo de vita cõtẽplatiua; Sic abstinere uel ieiunare debemus, ut non nos necessitati ieiunãdi subdamus, ne iam non deuoti, sed inuiti rem uoluntariã faciamus. Sed ille qui vouet ieiunium, subdit se necessitati ieiunandi. ergo melius esset si ieiunaret sine uoto.

Inf q. 189. art. 2. cor. Et 2. q. 38 ar. 4 Co. Et 3 cõtr. ca. 138. & opusc. 17. c. 12 & opusc. 18. c. 13.
* Lib. 2. c. 24. in pri. & est cap. vit. libri.

¶ 2 Præterea, Apostolus dicit 1. Corin. 9. Vnusquisq; prout destinauit in corde suo non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enĩ datorem diligit Deus. Sed quidã ea, quæ uouent ex tristitia faciunt. Et hoc uidetur procedere ex necessitate quam votum imponit, quia necessitas contristans est, ut dicitur 5.† Metaph. ergo melius est aliquid facere sine uoto, quàm cum uoto.

† Lib. 5. tex. 6. to. 3

¶ 3 Præterea, Votum necessarium est ad hoc ꝙ firmetur voluntas hominis ad rem quam uouet, ut suprà* habitum est. Sed non potest magis firmari uoluntas ad aliquid faciendum, quàm cum actu facit illud. ergo non melius est facere aliquid cum uoto, quàm sine uoto.

Ar. 4. huius quæst.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Psal. 75. Vouete & reddite, dicit gl. Vouete uoluntati consulitur. Sed consilium non est nisi de meliori bono, ergo melius est facere aliquod melius opus ex uoto quàm sine uoto, qa qui facit sine voto, implet tantum unum consilium, scilicet de faciendo, qui autem facit cum uoto, implet duo consilia, scilicet & uouendo, & faciendo.

RE-

RESPONDEO dicendū, q triplici rōne facere idem opus cum voto est melius & magis meritorium, q facere sine voto. Primò quidem, quia vouere sicut * dictū est, est actus latriæ quæ est præcipua inter virtutes morales. Nobilioris autem virtutis est opus melius & magis meritoriū, unde actus inferioris virtutis est melior & magis meritorius ex hoc q imperatur à supe io ri virtute, cuius actus fit per imperium, sicut actus fidei vel spei melior est, si imperetur à charitate. Et ideo actus aliarum virtutum moraliū, puta ieiunare, qd' est actus abstinentiæ; & continere, quod est actus castitatis, sunt meliora & magis meritoria si fiant ex voto, quia sic iam pertinent ad diuinum cultum, quasi quædā Dei sacrificia. Vnde * August. dicit in lib. de virginitate, q neq; ipsa virginitas, quia virginitas est, sed quia Deo dedicata est, honoratur, quā souet & conseruat continentia pietatis. Secundò, quia ille qui vouet aliquid & facit, plus se Deo subijcit, quam ille qui solum facit. Subijcit enī se Deo non solum quātum ad actū, sed & quantum ad potestatē, quia de cætero nō potest aliud facere, sicut plus daret homini qui daret ei arborem cum fructibus, quā qui daret ei fructus tm̄, ut dicit * Anselmus in libro de similitudinibus. Et inde est q etiam promittētibus gratiæ aguntur, ut * dictū est. Tertiò, quia per votū immobiliter voluntas firmatur in bonum. Facere autem aliquid ex uoluntate firmata in bonū, ptinet ad perfectionē virtutis, ut patet per * Philosophum in 2. Eth. Sicut & peccare mente obstinata, aggrauat peccatum, & dr peccatum in spiritum sanctum, ut supra * dictum est.

Ar. præce. — *Ca.8. circa prin. t.6* — *Cap. 84.* — *Ar. præce. ad 2.* — *Li.2. ca.4. tom.5.* — *q.14. ar.1.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, q auctoritas illa est intelligenda de necessitate coactionis, quæ inuoluntariū causat & deuotionē excludit. Vnde signāter dicit, Ne non iam deuoti, sed inuiti rem voluntariam faciamus. Necessitas autem voti per immobilitatem fit voluntatis, vnde & uoluntatem confirmat, & deuotionem auget, & ideo ratio non sequitur.

AD SECVNDVM dicendū, q necessitas coactionis, inquantū est contraria uoluntati, tristitiā causat, sm̄ * Philos. Necessitas aūt voti in his q sunt bn̄ dispositi, inquantū voluntatē cōfirmat, nō causat tristitiā, sed gaudiū. Vn̄ † Aug. dicit in epistola ad Armentariū & Paulinā. Non te vouisse pœniteat, imò gaude iam tibi sic non licere, quod cū tuo detrimēto licuisset. Si tn̄ ipsum opus sm̄ se consideratū, triste & inuoluntarium redderet post votum, dum tn̄ remaneat uoluntas uotū implendi, adhuc est magis meritorium, q̄ si fieret sine voto, q̄a impletio uoti est actus religionis, quæ est potior uirtus quàm abstinentia, cuius actus est ieiunare.

Loco citato in arg. — *† Epil.45. non remotè à fi.10.2*

AD TERTIVM dicendū, q ille qui facit aliqd sine uoto, habet immobilem voluntatem respectu illius operis singularis q facit, & tunc quando facit non autem manet voluntas eius omnino firmata in futurū, sicut vouentis qui suam voluntatem obligauit ad aliquid faciendū, & tāquàm faceret illud singulare opus, & fortassè ad pluries faciendum.

476

ARTICVLVS VII.

Vtrum votum solennizetur per susceptionem sacri ordinis, & per professionem ad certam regulam.

AD SEPTIMVM sic pcedit. Vr, q votū non solennizet per susceptionē sacri ordinis, & p pfessionē ad certā regulā. Votū enī, vt * dictū est, est pmissio Deo facta. Ea uerò quæ exterius aguntur ad solennitatē pertinentia, non uidenr ordinari ad Deum, sed ad homines. ergo p accidens se habent ad votū. Non ergo solennitas talis est propria conditio uoti.

Inf. art.9. cor. Et 4. di.38. q.1. ar.2. q.3. Et quol.3. ar.18. cor. Et quol.3 ar.10. cor. — ** Ar. 1. huius quęst.*

¶ 2 Præterea, Illud quod pertinet ad conditionem alicuius rei, vr posse competere omnibus illis in qbus res illa inuenitr, sed multa possunt sub uoto cadere quæ nō pertinent neq; ad sacrum ordinem, neq; pertinent ad aliquam certam regulam, sicut cùm qs uouet peregrinationē, aut aliquid huiusmodi. ergo solennitas, quæ fit in susceptione sacri ordinis, uel in professione certę regulæ, non pertinet ad conditionem voti.

¶ 3 Præterea, Votū solenne idē uī esse qd' votum publicū. Sed multa alia vota pñt fieri in publico, q̄ uotum quod emittitur in susceptione sacri ordinis, vel professione certæ regulæ, & hmōi etiam uota possunt fieri in occulto. ergo non solum huiusmodi vota sunt solennia.

SED CONTRA est, q solum hmōi uota impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt iam contractum. Quod est effectus uoti solennis, ut infrà * dicetur in tertia huius operis parte.

Nō cōpleuit, morte præuentus.

RESPONDEO dicēdū, q vnicuique rei solennitas adhibetur sm̄ illius rei conditionem, sicut alia est solennitas nouæ militiæ, s. in quodam apparatu equorū & armorum, & concursu militum, & alia solēnitas nuptiarum, quæ consistit in ea apparatu sponsi & sponsæ & conuentu propinquorum, uotum autem est promissio Deo facta. Vnde solennitas uoti attenditur sm̄ aliquid spirituale quod ad Deum pertineat, id est, sm̄ aliquam spiritualem benedictionem uel consecrationem, quæ ex institutione Apostolorum adhibetur in professione regulæ, secundo gradu post sacri ordinis susceptionem, ut dicit Dionys. 6. c. ecclesiast. hierar. Et huius ratio est, quia solennitates non consueuerunt adhiberi, nisi quando aliquis totaliter mancipatur alicui rei. Non. n. solennitas nuptialis adhibetur, nisi in celebratione matrimonij, quando vterque coniugum sui corporis potestatem alteri tradit. Et similiter uoti solennitas adhibetur, quando aliquis per susceptionem sacri ordinis diuino ministerio applicatur. Et in professione certæ regulæ, quando per abrenuntiationem seculi & propriæ voluntatis aliquis statum perfectionis assumit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q hmōi solennitas pertinet non solum ad homines, sed ad Deū, inquantum habet aliquam spiritualem consecrationem seu benedictionem, cuius Deus est auctor, etsi homo sit minister, sm̄ illud Num.6. Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis, & ideo votum solenne habet fortiorem obligationem apud Deum quàm votū simplex, & grauius peccat qui illud transgreditur. Quod autem dicitur q votum simplex non minus obligat apud Deum quam solēne, intelligendū est quantū ad hoc q utriusque transgressor peccat mortaliter.

AD SECVNDVM dicendū, q particularib. actibus non consueuit solennitas adhiberi, sed assumptioni noui status, ut * dictum est. Et ideo cùm quis vouet aliqua particularia opera, sicut aliquā peregrinationē, uel aliqd' speciale ieiuniū, tali uoto nō congruit solennitas, sed solum uoto, quo aliquis totaliter se subijcit diuino ministerio, seu famulatui, in quo tn̄ uoto quasi vniuersali multa particularia opera comprehenduntur.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendū, q uota ex hoc q fiūt in publico, pñt habere quandā solennitatē humanā, non autem solennitatem spiritualem & diuinam, sicut habent vota præmissa, etiam si coram paucis fiant. Vnde aliud est uotum esse publicum, & aliud esse solenne.

477

ARTICVLVS VIII.

Vtrum illi qui sunt alterius potestatis subiecti, impediatur à vouendo

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, q illi qui sunt alterius ptāti subiecti non impediantur à uouēdo. Minus enī uinculū superatur à maiori. Sed obligatio qua qs subijcit homini, est minus uinculū, q̄ uotū per qd' aliquis obligatur Deo. ergo illi qui sunt alienæ ptāti subiecti non impediuntur a uouendo.

Inf. q.189 ar.5. Et 4. dist.32. ar. 4 & dist. 38. q.1. ar. 1. q.3. & opusc.17. cap.12.

¶ 2 Præterea, Filij sunt in ptāti patris, sed filij possunt profiteri in aliqua religione, etiam sine uoluntate parentum. Ergo non impeditur aliquis à uouendo per hoc quòd est subiectus potestati alterius.

¶ 3 Præterea, Maius est facere q̄ promittere. Sed religiosi qui sunt sub potestate prælatorum, possunt aliqua

qua

qua facere sine licentia suorum prælatorum, puta dicere aliquos Psalmos, vel facere aliquas abstinentias. ergo videtur quòd multo magis possunt huiusmodi Deo vouendo promittere.

¶ 4 Præterea, Quicunque facit quod de iure facere nō potest, peccat. Sed subditi non peccant vouendo, quia hoc nunquam inuenitur prohibitum. Ergo videtur, ꝙ de iure possint vouere.

SED CONTRA est, quod Num. 30. mandatur, ꝙ si mulier in domo patris sui & adhuc in puellari ætate aliquid vouerit, non tenetur rea voti, nisi pater eius consenserit. Et idem dicit de muliere habente virum. Ergo pari ratione nec aliæ personæ alterius potestati subiectę possunt se voto obligare.

Ar. 1. q. pͤc.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut s. * dictū est, votum est promissio quædam Deo facta. Nullus aūt pōt per promissionem se firmiter obligare ad id, quod est in ptāte alterius, sed solū ad id quod est omnino in sua potestate. Quicunque autem est subiectus alicui, quantum ad id, in quo est subiectus, non est suæ potestatis facere quod vult, sed dependet ex voluntate alterius. Et ideo non potest se per votum firmiter obligare in his, in quibus alteri subijcitur, sine consensu sui superioris.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sub promissione Deo facta non cadit nisi quod est virtuosum, vt supra * dictum est. Est autem contra virtutem, vt id, quod est alterius, homo offerat Deo, vt supra * dictum est. Et ideo non potest omnino saluari ratio voti, cum quis in potestate alterius constitutus vouet id quod est in potestate alterius, nisi sub conditione, si ille, ad cuius potestatem pertinet, non contradicat.

†Ar. 2. huius quæst. *q. 32. art. 7. & q. 86. ar. 3.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ex quo homo venit ad annos pubertatis, si sit liberæ conditionis, est suæ potestatis, quantum ad ea quę pertinent ad suā personam, puta quòd obliget se religioni per votum, vel ꝙ matrimonium contrahat. Non autem est suæ potestatis quantum ad dispensationem domesticam. Vnde circa hoc non potest aliquid vouere quod sit ratum sine consensu patris. Seruus autem quia est in potestate domini, etiam quantum ad personales operationes non potest se voto obligare ad religionem, per quam ab obsequio domini sui abstraheretur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ religiosus subditus est prælato, quantum ad suas operationes secundum professionem regulæ. Et ideo (etiam si aliquis ad horam aliquid facere possit, quando ad alia non occupatur à prælato, quia tamen nullum tempus est exceptū, in quo prælatus non possit eum circa aliquid occupare) nullum votum religiosi est firmum, nisi sit de consensu prælati, sicut nec votum puellæ existentis in domo, nisi sit de cōsensu patris, nec vxoris, nisi sit de consensu viri.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ licet votum eorum qui sunt alterius potestati subditi, non sit firmum sine consensu eorum, quibus subijciuntur, non tamen peccant vouendo, quia in eorum voto intelligitur debita conditio, scilicet si suis superioribus placuerit, vel non renitantur.

478

ARTICVLVS IX.

Vtrum pueri possint voto se obligare ad religionis ingressum.

Inf. q. 189 ar. 5. corp. Et 4 di. 27. qō. 2. ar. 3. cor. Et di. 38. q. 1 art. 1. qō. 3. & opusc. 17. c. 12. co. 3. & c. 13. ad 10

AD NONVM sic proceditur. Videtur, ꝙ pueri non possint voto se obligare ad religionis ingressum. Cum enim ad votum requiratur animi deliberatio, non competit vouere nisi illis qui habent vsum rationis. Sed hoc deficit in pueris sicut & in amentibus vel furiosis. Sicut ergo amentes & furiosi non possunt se ad aliquid voto astringere, ita etiam nec pueri (vt videtur) possunt se voto obligare religioni.

¶ 2 Præterea, Illud quod ritè potest ab aliquo fieri, nō potest ab alio irritari. Sed votum religionis à puero vel puella factum ante annos pubertatis, potest à parentibus reuocari vel à tutore, vt habetur vigesima quæstione secunda, canone Puella. Ergo videtur quòd puer vel puella ante quatuordecim annos non possit ritè vouere.

¶ 3 Præterea, Religionem intrātibus, annus probationis conceditur secundum regulam beati Benedicti, & secundum statutum * Innocentij quarti, ad hoc quòd probatio obligationem voti præcedat. Ergo illicitum videtur esse quòd pueri voto obligentur ad religionem ante probationis annum.

17. q. 2. ex. Cōsaldus: ex Alexandro.

SED CONTRA, id quod non est ritè factū, non est validum, et si à nullo reuocetur. Sed votum puellæ ét ante annos pubertatis emissum, validum est, si ī annū à parentibus non reuocetur, vt * habetur 20 qōne secūda, cano Puella. Ergo licitè & ritè possunt pueri voto obligari ad religionem, etiam ante annos pubertatis.

20. qō 2. c. Puella.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex suprà * dictis patet, duplex est votum, scilicet simplex & solenne. Et quia solennitas voti in quadam spirituali bñdictione & consecratione consistit (vt * dictum est) quæ fit ꝑ ministerium Ecclesiæ; ideo solennizatio voti sub dispēsatione Ecclesiæ cadit. Votum autem simplex efficaciā habet ex deliberatione animi, qua quis se obligare intēdit. Quòd autem talis obligatio robur non habeat, dupliciter potest contingere. Vno quidem modo propter defectum rationis, sicut patet in furiosis & in amentibus qui se voto non possunt obligare ad aliquid, dum sunt in furia vel amentia. Alio modo, quia ille qui vouet, est alterius potestati subiectus, vt suprà * dictum est. Et ista duo concurrunt in pueris ante annos pubertatis, quia & patiūtur rationis defectum, vt in pluribus, & sunt naturaliter sub cura parentum vel tutorum, qui sunt eis loco parentum. Et ideo eorum vota ex duplici causa robur non habent. Contingit tamen propter naturæ dispositionem, quæ legibus humanis non subditur, in aliquibus, licet paucis, accelerari rationis vsum, qui ob hoc di cuntur doli capaces. Nec tamen propter hoc in aliquo eximuntur à cura parentum, quæ subiacet legi humanę respicienti ad id quod frequentius accidit. Est ergo dicendum, ꝙ si puer vel puella ante pubertatis annos nōdum habeat vsum rationis, nullo modo potest ad aliqd se voto obligare. Si verò ante pubertatis annos attingit vsum rationis, potest quidem, quantum in ipso est, se obligare, sed votum eius potest irritari per parentes, quorum curæ remanet adhuc subiectus. Quantumcunq; tñ sit doli capax ante annos pubertatis, non potest obligari voto solenni religionis, propter Ecclesiæ statutum, quod respicit id quod in pluribus accidit. Post annos autem pubertatis possunt iam se voto religionis obligare, vel simplici vel solenni, absque voluntate parentum.

Ar. 7 huiꝰ quæst. Ar. 7 huiꝰ quæst. Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de pueris, qui nondum attigerunt vsum rationis, quorum vota sunt inualida, vt * dictum est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ vota eorum qui sunt in potestate aliorum, habent conditionem implicitam, scilicet si non reuocentur à superiori, ex qua licita redduntur & valida, si conditio existat, vt * dictum est.

Ar. 8. & 9.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit de voto solenni, quod fit per professionem.

479

ARTICVLVS X.

Vtrum possit in voto dispensari.

4. di. 38. q. 1. ar. 4 q. 1 cor. & ad 2. & q. 2.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in voto dispensari non possit. Minus enim est commutari votum, quàm in eo dispensari. Sed votum non potest commutari. Dicitur enim Leuit. 27. Animal quod immolari potest Dño, si quis vouerit, sanctum erit, & mutari non poterit, nec melius malo, nec peius bono. Ergo multò minus pōt dispensari in voto.

¶ 2 Præterea, In his, quæ sunt de lege naturæ & in pręceptis diuinis, non potest per hominem dispensari, & ꝑcipuè in præceptis primæ tabulæ quæ ordinantur directè ad dilectionem Dei, quæ est vltimus præceptorum finis.

finis. Sed implere votum est de lege naturæ, & est etiam præceptum legis diuinæ, vt ex supra * dictis patet. Et pertinet ad præcepta primæ tabulę, cùm sit actus latrię. Ergo in voto dispensari non potest.

Ar. 3 huius quæst.

¶ 3 Pręterea. Obligatio voti fundatur super fidelitatem, quam homo debet Deo, vt * dictum est. Sed in hac nullus potest dispensare. Ergo nec in voto.

Art. 3. huius quæst.

SED CONTRA, Maioris firmitatis esse videtur, quod procedit ex communi multorum volũtate, quàm quod procedit ex singulari voluntate alicuius personę. Sed in lege quæ habet robur ex communi voluntate, potest per hominem dispensari. Ergo videtur, quòd etiam in voto per hominem dispensari possit.

RESPONDEO dicendum, quod dispensatio voti intelligenda est ad modum dispensationis quæ fit in obseruantia alicuius legis: quia vt supra * dictum est, lex ponitur respiciendo ad id, quod est vt in pluribus bonũ. Sed quia contingit hmôi in aliquo casu non esse bonum, oportuit per aliquẽ determinari in illo particulari casu legẽ non esse seruandã. Et hoc propriè est dispensare in lege. Nam dispensatio vr importare quandam commensuratam distributionem vel applicationem cõis alicuius ad ea, quæ sub ipso continentur, per quem modum dr aliquis dispensare cibum familiæ. Similiter aũt ille, qui vouet, quodammodo sibi statuit legem obligans se ad aliquid quod est fm se & vt in pluribus bonum. Potest tamen contingere quod in aliquo casu sit vel simpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, quod est contra rõnem eius quod cadit sub voto, vt ex * prædictis patet. Et ideo necesse est quod determinetur in tali casu votum non esse seruandum. Et si quidem absolutè determinetur aliquod votum non esse seruandum, dr esse dispensatio voti. Si autem pro hoc, quod obseruãdum erat aliquid aliud imponatur, dr commutatio voti. Vnde minus est votum commutare, quam in voto dispensare. Vtrunq; tamen in potestate Ecclesię consistit.

1.2 q. 97. ar. 4.

Art. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod animal quod immolari poterat, ex hoc ipso quod vouebatur, sanctum reputabatur, quasi diuino cultui mãcipatum. Et hęc erat rõ quare non poterat cõmutari, sicut nec modò posset aliqs rẽ quã vouit, iam consecratam (puta calicẽ vel domum) cõmutare in melius, vel in peius. Animal aũt qđ nõ poterat sanctificari, qa non erat immolatitiũ, redimi poterat & debebat, sicut ibidẽ lex dicit. Et ita etiã nunc commutari possunt vota si consecratio nõ interueniat.

AD SECVNDVM dicendũ, quod sicut ex iure naturali & præcepto diuino tenetur ho implere votum, ita ẽt tenetur ex eisdem obedire superiorũ legi vel mandato. Et tñ cùm dispensatur in aliqua lege humana, non fit vt legi humanæ non obediatur, quod est contra legẽ naturæ, & mandatũ diuinũ, sed fit vt hoc quod erat lex, non sit lex in hoc casu. Ita ẽt auctoritate superioris dispensantis fit, vt hoc quod continebatur sub voto, non contineatur, inquantum determinatur in hoc casu, hoc nõ esse congruũ materiam voti. Et iõ cum plātus Ecclesiæ dispẽsat in voto, nõ dispẽsat in pcepto iuris naturalis vel diuini, sed determinat id, qđ cadebat sub obligatione deliberatiõis humanę, q̃ nõ potuit oĩa circũspicere.

AD TERTIVM dicendum, quod ad fidelitatẽ Deo debitam non pertinet quod homo faciat id quod ad vouendum est malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, ad quod tendit voti dispensatio. Et ideo dispensatio voti non est contra fidelitatem Deo debitam.

480

ARTICVLVS XI.

Vtrũ in voto solenni continentiæ possit fieri dispẽsatio.

Inf q. 186. ar. 8. ad 3.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vr, quod in voto solenni cõtinentię possit fieri dispensatio. Vna n. rõ dispensandi in voto est, si sit impeditiuũ melioris boni, sicut * dictũ est. Sed votum continentiæ ẽt si sit solẽne, põt esse impeditiuum melioris boni. Nam bonum commune est diuinius, quàm bonũ vnius. Potest autem per continentiam alicuius impediri bonũ totius multitudinis puta si quando per contractum matrimonij aliquarum personarum, quæ continentiam vouerunt, posset pax patriæ procurari: ergo videtur quòd etiam in solenni voto continentiæ possit dispensari.

Ar præce.

¶ 2 Præterea, Latria est nobilior virtus quam castitas. Sed si quis vouerit aliquem actum latriæ, puta offerre Deo sacrificium, potest in illo voto dispensari: ergo multo magis potest dispensari in voto continẽtiæ, quod est de actu castitatis.

¶ 3 Præterea, Sicut votum abstinentię obseruatum potest vergere in periculum personæ: ita ẽt obseruatio voti continentiæ. Sed in voto abstinentiæ, si vergat in corporale periculum vouentis, potest fieri dispensatio: ergo etiam pari ratione in voto continentiæ potest dispẽsari.

¶ 4 Præterea, Sicut sub professione religionis, ex qua votum solennizatur, continetur eorum continentia, ita etiam votum paupertatis & obediẽtiæ. Sed in voto paupertatis & obedientiæ põt dispensari, sicut patet in illis qui post professionem ad episcopatum assumũtur: ergo vr quod in solenni voto continentiæ possit dispensari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eccle. 26. Omnis ponderatio non est digna animæ continentis.

¶ Præterea, Extrà, de statu * Monachorum in fi. illius decretalis. Cùm ad monasterium, dicitur: Abdicatio proprietatis, sicut etiam custodia castitatis adeo annexa est regulæ monachali, vt contra eam nec summus pontifex possit indulgere.

In Decretali, lib 3. tit. 36. cap. 6. in fine.

RESPONDEO dicendum, quod in solenni voto continentiæ tria possunt considerari. Primò quidem, materia voti, s. ipsa continentia. Secundò, perpetuitas voti, s. cùm aliquis voto se astringit ad perpetuam obseruantiam continentiæ. Tertio, ipsa solennitas voti. Dicunt ergo quidam, quod votum solenne est indispensabile ratione ipsius continentiæ, quę non recipit condignam recõpensationem, vt patet ex auctoritate * inducta. Cuius rationem quidam assignant, quia per continentiam homo triumphat de domestico inimico, vel quia per continentiam homo perfectè conformatur Christo fm puritatẽ animæ & corporis. Sed hoc non videtur efficaciter dici, quia bona animæ, vtpote contemplatio & oratio, sunt multo meliora bonis corporis, & magis nos Deo conformant. Et tamen potest dispẽsari in voto orationis vel contemplationis. Vnde non videtur esse ratio, quare nõ possit dispensari in voto continentiæ si respiciatur absolutè ad ipsam continentiæ dignitatem, præsertim cùm Apostolus 1. ad Corin: 7. ad continentiam inducat propter contemplationem, dicens, quòd mulier innupta cogitat quæ Dei sunt. Finis autem potior est his, quæ sunt ad finem. Et ideo alij rationem huius assignant ex perpetuitate, & vniuersalitate huius voti. Dicunt enĩ, quod votum continentiæ non potest prætermitti, nisi per id, qđ est omnino contrarium: quod nunquam licet in aliquo voto. Sed hoc est manifestè falsum, quia sicut vti carnali copula est continentiæ contrarium, ita comedere carnes vel bibere vinũ, est contrarium abstinẽtiæ à talibus: & tamen in huiusmodi votis põt dispẽsari. Et ideo alijs vr, quòd etiam in voto solenni continentiæ possit dispẽsari propter aliquam communem vtilitatem, seu necessitatem, vt patet in exemplo * præmisso de pacificatione terrarum ex aliquo matrimonio contrahendo. Sed quia decretalis inducta expressè dicit, quòd nec summus põtifex põt contra custodiam castitatis monacho licentiã dare, ideo aliter videtur dicendum, quod sicut suprà * dictum est, & habetur Leuit. vlt. illud quod semel sanctificatum est dño, non potest in alios vsus commutari. Non autem potest facere aliquis Ecclesię prælatus, vt id, quod est sanctificatum sanctificationem amittat, etiam in rebus inanimatis: puta quod calix consecratus desinat esse cõsecratus si maneat integer. Vnde multo minus põt hoc facere aliquis prælatus, vt homo Deo consecratus, quandiu viuit, consecratus esse desinat. Solennitas autem voti

In 1. arg. Sed cont.

In arg. 1.

Ar. præce. argum. 1.

consistit

consistit in quodam consecratione seu benedictione vouentis, vt* dictum est. Et ideo non pôt fieri per aliquem prælatum Ecclesiæ, ꝙ ille qui votum solenne emisit, delistat ab eo, quod est consecratus: puta ꝙ ille qui est sacerdos, non sit sacerdos, licet possit prælatus ob aliquã causam executionem ordinis inhibere. Et simili rõne Papa non potest facere, ꝙ ille qui est professus religionẽ, non sit religiosus: licet quidam iuristæ ignoranter contrarium dicant. Est ergo considerandum, vtrum cõtinentia sit essentialiter annexa ei, ad quod votum solẽnizatur, quia si non est ei essentialiter annexa, pôt manere solennitas consecrationis sine debito continentiæ quod non potest contingere, si sit essentialiter annexum ei ad quod votum solennizatur. Non est autem essentialiter annexum debitum continentiæ ordini sacro: sed ex statuto Ecclesiæ. Vnde vr̃ ꝙ per Ecclesiam possit dispensari in voto continentiæ solennizato per susceptionem sacri ordinis. Est autem debitum continẽtiæ essentiale statui religionis, per quem homo abrenuntiat seculo, totaliter Dei seruitio mancipatus. Quod non pôt simul stare cum matrimonio, in quo incumbit necessitas procurandæ vxoris, & prolis, & familiæ, & rerum quæ ad hoc requiruntur. Vnde Apost dicit 1 ad Cor. 7 ꝙ qui est cum vxore, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est. Vnde nomen monachi ab vnitate sumitur per oppositum ad diuisionem prædictam. Et ideo in voto solennizato per professionẽ religionis, non potest per Ecclesiam dispensari: & rationem assignat decretalis, quia castitas est annexa regulæ monachali.

Ar. 7. hui' quæstio.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ periculis rerũ humanarum est obuiandum per res humanas, non autem per hoc quod res diuinæ conuertantur in vsum humanum. Professi autem religionem, mortui sunt mundo, & viuunt Deo, vnde non sunt reuocandi ad vitam humanam occasione cuiuscunque euentus.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in voto tp̃alis continentiæ dispensari pôt, sicut & in voto temporalis orationis, vel temporalis abstinentiæ. Sed ꝙ in voto continentiæ per professionem solennizato non possit dispẽsari, hoc non est inquantũ est actus castitatis, sed inquantũ incipit ad latriã pertinere per professionẽ religionis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ cibus directe ordinatur ad conseruationem personæ, & ideo abstinentia cibi directè potest vergere in periculum personæ, vnde ex hac ratione recipit votum abstinentiæ dispensationem. Sed coitus non ordinatur directè ad conseruationem personæ, sed ad conseruationem speciei: vnde nec directe abstinentia coitus per continentiam vergit in periculum personæ, sed si per accidens ex ea aliquod periculum personale accidat, potest aliter subueniri, scilicet per abstinentiam vel alia corporalia remedia.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ religiosus qui fit episcopus, sicut non absoluitur à voto cõtinentiæ, ita nec à voto paupertatis, quia nihil debet habere tanquã proprium, sed sicut dispensator communium bonorum Ecclesiæ. Similiter etiam non absoluitur à voto obediẽtiæ, sed per accidens obedire non tenetur, si superiorem non habeat, sicut nec abbas monasterij, qui tamen non est à voto obedientiæ absolutus.

Auctoritas verò Eccles. quæ in contrarium objicitur, intelligenda est quantum ad hoc, quod nec fœcunditas carnis, nec aliquod corporale bonum, est comparandũ bono continentiæ, quæ inter bona animæ computatur, vt* Aug dicit in lib. de sancta virginitate. Vnde signãter dicitur, animæ continentis, non, carnis continentis.

In lib. de bono coniugal c. 21 in prin. & 6 de virgin. cap. 7. & 8

481

Suprà ar. 2 ad 3. Et 4. di. 38. q. 1. ar. 1. q. 1 ad 4. & art. 4. q. 1. cor. & ad 2. & q. 4 per totam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum ad commutationem vel dispensationem voti requiratur prælati auctoritas.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ad commutationem vel dispensationem voti non requiratur prælati auctoritas. Aliquis enim potest intrare religionem absque auctoritate alicuius superioris prælati. Sed per introitum religionis absoluitur homo à votis in seculo factis, etiam à voto terræ sanctæ. ergo voti commutatio vel dispensatio potest esse absque auctoritate superioris prælati.

¶ 2 Præterea, Dispensatio voti in hoc consistere vr̃, ꝙ determinatur in quo casu votum non sit obseruandũ. Sed si prælatus male determinet, non vr̃ esse vouens absolutus à voto, quia nullus prælatus potest dispensare cõtra præceptum diuinum de implendo voto, vt* dictum est. Similiter etiam si aliquis propria auctoritate rectè determinet in quo casu votum non sit implendum, non vr̃ voto teneri, quia votum non obligat in casu, in quo habet peiorem euentum, vt* dictum est. Ergo dispensatio voti non requirit auctoritatem alicuius prælati.

Ar. 10. huius quæst.

Ar. 10. & 2

¶ 3 Præterea, Si dispensare in voto pertinet ad potestatem prælatorum, pari ratione pertinet ad omnes. Sed nõ pertinet ad omnes dispensare in quolibet voto ergo nõ pertinet ad potestatem prælatorum dispensatio voti.

SED CONTRA, sicut lex obligat ad aliquid faciendum, ita & votum. Sed ad dispensandum in præcepto legis requiritur superioris auctoritas, vt suprà* dictum est. Ergo pari ratione etiam in dispensatione voti.

Ar. 10. & 1. 2. q. 97. ar. 4.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut s.* dictũ est, votum est promissio Deo facta de aliquo, quod sit Deo acceptum. Quid sit autem in aliqua promissione acceptũ ei, cui promittitur, ex eius pendet arbitrio. Prælatus aũt in Ecclesia gerit vicem Dei: & ideo in commutatione vel dispensatione votorum, requiritur prælati auctoritas, qui in persona Dei determinat quid sit Deo acceptum, ſm illud 2. ad Cor 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos, in persona Christi. Et signanter dicit propter vos, quia omnis dispensatio petita à p̃lato, debet fieri ad honorem Christi, in cuius persona dispensat, vel ad vtilitatem Ecclesiæ, quæ est eius corpus.

Ar. 1. & 2. huius qõ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omnia alia vota sunt quorundam particularium operum. Sed per religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat. Particulare aũt in vniuersali includitur, & ideo decretalis dicit, ꝙ reus voti fracti non habetur, qui tẽporale obsequium in perpetuam religionis obseruantiam commutat. Nec tñ religionem ingrediẽs tenetur implere vota vel ieiuniorum, vel orationum, vel aliorum huiusmodi, quæ existens in seculo fecit, quia religionem ingrediens moritur priori vitæ. Et etiam singulares obseruantiæ religioni non competunt, & religionis onus satis hominem onerat, vt alia superaddere nõ oporteat.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ quidã dixerunt, ꝙ ideo prælati p̃nt in votis pro libito dispensare, quia in quolibet voto includitur conditionaliter voluntas prælati superioris, sicut s.* dictum est, ꝙ in votis subditorum, puta serui vel filij, intelligitur conditio, si placuerit patri vel dño', vel si non renitantur, & sic subditus absq; vllo remorsu conscientiæ posset votum prætermittere, quandocunq; sibi à prælato diceretur. Sed prædicta positio falso innititur, quia cùm pt̃s prælati spũalis, qui nõ est dñs, sed dispensator, in ædificationẽ sit data, & nõ in destructionẽ, vt patet 2. ad Corin. 10. sicut prælatus non pôt imperare ea, quæ ſm se Deo displicent, s. peccata, ita non pôt prohibere ea quæ ſm se Deo placent, scilicet virtutis opera Et ideo absolutè potest homo ea vouere. Ad prælatum tamen pertinet diiudicare quid sit magis virtuosum & Deo magis acceptum. Et ideo in manifestis dispensatio prælati non excusaret à culpa, puta si p̃latus dispensaret cum aliquo super voto de ingressu religionis, nulla apparenti causa obstante. Si autem esset cã apparens, per quam saltem in dubium verteretur, posset stare iudicio prælati dispensantis vel commutantis, non tamen iudicio proprio, quia ipse nõ gerit vicem Dei, nisi fortè in casu, in quo id quod vouit esset manifestè illicitum, & non posset opportune ad superiorem recurrere.

Ar 8. hui' quæstio.

AD TERTIVM dicendum, quod quia summus

Pontifex gerit plenariè vicem Christi in tota Ecclesia, ipse habet plenitudinem potestatis dispensandi in omnibus dispensabilibus votis. Aliis autem inferioribus prælatis committitur dispensatio in votis quæ communiter fiunt, & indigent frequenti dispensatione, vt habeant de facili homines ad quem recurrant: sicut sunt vota peregrinationum & ieiuniorum, & aliorum huiusmodi. Vota verò maiora, puta continentiæ & peregrinationis terræ sanctæ, reseruantur summo pontifici.

QVAESTIO LXXXIX.

De iuramento, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de actibus exterioribus latriæ, quibus aliquid diuinum ab hominibus assumitur: quod est vel sacramentum aliquod, vel ipsum nomen diuinum. Sed de sacramenti assumptione locus erit tractandi in tertia huius operis parte. De assumptione autem nominis diuini nunc agendum est. Assumitur autem diuinum nomen ab homine tripliciter. Vno modo, per modum iuramenti ad propria verba confirmanda. Alio modo, per modum adiurationis ad alios inducendum. Tertio modo, per modũ inuocationis ad orandum vel laudandum. Primò ergo de iuramento agendum est.

¶ Circa quod quæruntur decem.

¶ Primo, quid sit iuramentum.

¶ Secundo, vtrum sit licitum.

¶ Tertio, qui sint comites iuramenti.

¶ Quarto, cuius virtutis sit actus.

¶ Quinto, vtrum sit appetendum, & frequentandum tanquam vtile, & bonum.

¶ Sexto, vtrum liceat iurare per creaturam.

¶ Septimo, vtrum iuramentum sit obligatorium.

¶ Octauo, quæ sit maior obligatio, vtrum iuramenti, vel voti.

¶ Nono, vtrum in iuramenti possit dispensari.

¶ Decimo, quibus & quando liceat iurare.

QVÆSTIONIS LXXXIX.

De Iureiurando,

In 10. quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 *Iurare, 1 est Deum testem inuocare, seu à Deo partis assertæ in re controuersa approbationem petere, quod vel per simplicem Dei testationem fit, vel per execrationem, idque interdum Deo, proprio nomine compellato, interdum per 6 creaturarum nomen insinuato.* 6 *Ac istud asseuerandi genus, 3 indicio veritate, atque iustitia comitatum, licitum 2 est & laudabile, vtpote 4 religionis actus & latriæ, parcè tamen 5 adhibendum & necessitate tantummodo postulante. 7 Obligationem quoque, dum futurum respicit, magnam quidem, sed voto minorem 8 affert, quam in coacto iureiurando remittunt summi Pontifices & in alio 9 quonis, si vel honestati, vel vtilitati aduersetur, etiam alij episcopi remittere possunt. 10 Porrò quia in iureiurando, & reuerentiæ erga Deum & personæ hominis ratio est habenda, propter priorem causam impuberes & periuri à iureiurando repelluntur, & vt à ieiunis extra solennes dies iusiurandum fiat, postulatur. Propter alteram verò magnæ dignitatis personis, cuiusmodi sunt sacerdotes, nunquam nisi vel necessitate vrgente, vel magna vtilitate poscente, iurare conceditur.* (margin: 3, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 10)

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iurare, sit testem Deum inuocare.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi, quod iurare nõ sit testem Deum inuocare. Quicunque enim inducit auctoritatem sacræ scripturæ, inducit Deum in testimonium, cuius verba proponuntur in sacra scriptura. Si ergo iurare est testem Deum inuocare, quicunque inducit auctoritatem sacræ scripturæ, iuraret: hoc autem est falsum: ergo & primum.

Infr. art. 4 cor. & q. 98. arti 2. cor. Et 3. di. 39. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Ex hoc quod aliquis inducit aliquem in testem, nihil ei reddit. Sed ille qui per Deum iurat, aliquid Deo reddit. Dicitur Matth. 5. Reddes Domino iuramenta tua. Et * Aug. dicit, quòd iurare, est ius veritatis Deo reddere. Ergo iurare non est Deum testem inuocare.

In ser. 28. de verbis Apo paru ante mediũ, to. 10.

¶ 3 Præterea, Aliud est officium iudicis, & aliud testis: vt ex 5 † dictis patet. Sed quandoque iurando implorat homo diuinum iudicium, secundum illud Psal. 7. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidã meritò ab inimicis meis inanis: ergo iurare non est testẽ Deũ inuocare.

† q. 67 per totũ, & q. 70. per totum.

SED CONTRA est, quod * August. dicit in quodam sermone de periurio: Quod est iurare per Deum, nisi testis est Deus.

** Ser. 28. & verb Apo. parũ ante medium, tomo 10.*

RESPONDEO dicendum, quod sicut Apost. dicit ad Hebr. 6. Iuramentum ad confirmationem ordinatur. Confirmatio autem in scibilibus per rationem fit, quæ procedit ex aliquibus naturaliter notis, quæ sunt infallibiliter vera. Sed particularia facta cõtingentia hoĩum non possunt per rõnem necessariam confirmari. Et ideo, ea, quæ de his dñr, solent confirmari per testes. Sed humanum testimonium non est sufficiens ad huiusmodi confirmandum, pp duo. Primò quidem pp defectũ veritatis humanæ, quia plurimi in mendacium labuntur, sm illud Psal. 16. Os eorum locutum est mendaciũ. Secũdò pp defectum cognitionis, quia homines non possunt cognoscere neque futura, neque cordium occulta, vel ẽt absentia: de quibus tñ homines loquuntur: & expedit rebus humanis, vt certitudo aliqua de his habeatur. Et ideo necessarium fuit recurrere ad diuinum testimonium, quia Deus neque mentiri potest, neque eum aliqd latet. Assumere autem Deum in testem, dr iurare, quia quasi pro iure introductum est, vt quod sub inuocatione diuini testimonij dr, pro vero habeatur. Diuinum autem testimonium quandoque inducitur ad asserendum præsentia vel præterita: & hoc dicitur iuramentũ assertorium. Quandoque autem inducitur diuinum iuramentum ad confirmandum aliquid futurum: & hoc dicitur iurm promissorium. Ad ea verò quæ sunt necessaria, & per rationem inuestiganda, non inducitur iuramẽtum. Derisibilis enim videretur si quis in disputatione alicuius scientiæ, vellet propositum per iuramentũ probare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aliud est testimonio Dei vti iam dato, quod fit cùm aliquis auctoritatem sacræ scripturæ inducit: & aliud est testimonium Dei implorare, vt exhibendum: quod fit in iuramento.

AD SECVNDVM dicendum, quod dicitur aliquis reddere iuramẽta Deo ex hoc, quòd implet illud quod iurat, vel quia in hoc ipso quod inuocat Deum in testem, recognoscit eum habere omnium cognitionem & infallibilem veritatem.

AD TERTIVM dicendum, quòd alicuius testimonium inuocatur ad hoc, quod testis inuocatus veritatẽ manifestet circa ea, quæ dicuntur. Deus aũt manifestat, an verum sit quod dr dupliciter. Vno modo, simpliciter reuelando veritatem, vel per internam inspirationem, vel ẽt per facti denudationem, dum scilicet producit in publicum ea, quæ erant occulta. Alio modo per pœnam mentientis: & tunc simul est iudex & testis, dum puniẽdo mendacem, manifestat mendacium. Et ideo duplex est modus iurandi. Vnus quidem per simplicem Dei cõtestationẽ, sicut cùm aliquis dicit: Est mihi Deus testis, vel coram Deo loquor, vel per Deum, quod idem est,

Lib. 1. de ser. Dom. in monte, ca.30.to.4

vt dicit * Augu. Alius modus iurandi est per execrationem, dum scilicet aliqs se, vel aliquid ad se pertinens ad pœnam obligat, nisi sit uerum quod dicitur.

483

ARTICVLVS II.

Vtrum sit licitum iurare.

Infr. ar. 3. cor. Et 3. di dist. 39 ar. 2. q. 2. Et Rom. 1. lect. 5. cor. 3. Et Hebr. 6. lec 4. cor. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ non sit licitum iurare. Nihil enim quod prohibetur in lege diuina est licitum. Sed iuramentum prohibetur Matth 5. Ego dico uobis non iurare omnino, &c. Et Iac. 5. dicitur, Ante omnia fratres mei nolite iurare. Ergo iuramentum est illicitum.

¶ 2 Præterea, Id quod est à malo ur esse illicitū, quia vt dr Matth. 7. Nō pōt arbor mala fructus bonos facere. Sed iurm est à malo. Dr enim Matth 5. Sit aūt sermo vester, est, est, non, non. Quod aūt his abundantius est, à malo est ergo iuramentum videtur esse illicitum.

¶ 3 Præterea, Exquirere signum diuinæ ꝓuidentiç est tentare Deū, quod est oino illicitum, ſm illud Deute. 6. Non tentabis Dñm Deum tuum. Sed ille qui iurat, vr exquirere signum diuinæ prouidentiæ, dum perdit diuinū testimoniū, quod est per aliquem euidentem effectū. ergo videtur ꝙ iuramentum sit omnino illicitum.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ nihil prohibet aliquid esse ſm se bonum, quod tñ cedit in malum eius q̃ non utitur eo conuenienter. Sicut sumere eucharistiam est bonum. Et tñ indignè sumit, iudicium sibi manducat, & bibit, ut dr 1 ad Corint. 11. Sic ergo in proposito dicendum est, ꝙ iurm ſm se, est licitum & honestum. Quod patet ex origine & ex fine. Ex origine quidem, qa iurm est introductum ex fide, qua homines credunt Deum hēre infallibilem veritatem, & uniuersalē omniū cognitionem & prouisionē. Ex fine aūt, quia iurm inducitur ad iustificandū homines, & ad finiendū controuersias, ut dr ad Heb. 6. Sed iurm cedit in malum alicui ex eo ꝙ malè utitur eo, id est, sine necessitate & cautela debita. Vr enim paruam reuerentiam habere ad Deum qui eum ex leui causa testem inducit, quod non præsumeret ēt de aliquo viro honesto. Imminet etiā periculū periurij, quia de facili homo in uerbo delinquit, ſm illud Iaco. 3. Si quis in uerbo non offendit, hic perfectus est vir. Vnde & Ecclesi. 23. dicitur, Iurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa.

Sup illud Matth. 5. Ego dico uobis, nō iurare, tomo 9.

In lib. de mēdacio, c. 15. circa medium, tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ * Hieron. super Matth dicit, Considera ꝙ Saluator non p Deū iurare ꝓhibuerit, sed per cœlum & terram. Hanc eīm per e emēta iurandi pessimā consuetudinē hēre iudæi noscuntur. Sed ista rñsio non sufficit, quia Iacobus addidit, neq; per aliud quodcunq; iurm. Et ideo dicendum est, ꝙ (sicut * Augu. dicit in lib. de mendacio) ꝙ Apostolus in epistolis suis iurans, ostendit. quō accipiendum esset quod dictū est. Dico uobis non iurare oino, ne scilicet iurando ad facilitatem iurandi perueniatur, & ex facilitate iurādi ad cōsuetudinem, & à consuetudine in periuriū decidatur. Et ideo non inuenitur iurasse nisi scribens, ubi consideratio cautior non habet linguam præcipitem.

li. 1. ca. 30. à med. t. 4.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ sicut * Aug. dicit in lib. de serm. Dñi in monte, si iurare cogeris, scias de necessitate uenire infirmitatis eorū, qbus aliqd suades, quæ vtiq; infirmitas, malum est. Itaq; non dixit, qđ amplius est, malū est. Tu eīm non malū facis qui bñ vteris iuratione, ut alteri persuadeas qđ vtiliter psuades. Sed à malo est illius cuius infirmitate iurare cogeris.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ille qui iurat, non tētat Deum, quia non implorat diuinum auxilium absq; utilitate, & necessitate & insuper, nō exponit se alicui periculo, si Deus testimonium adhibere noluerit in præsenti. Adhibebit autem pro certo testimonium in futuro, qū illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordium, ut dr 1. ad Corint. 3. Et illud testimoniū nulli iuranti deficiet, uel pro eo, uel contra eum.

484

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter ponantur tres comites iuramenti, videlicet iustitia, iudicium, & veritas.

Infr art. 7. corp. & q. 98 artic. 1. ad 1. Et 3. distinc. 39. ar. 3. q. 3. Et quol. 5. art. 29. * lib. 2. de Inuentione, ante finem libri. † q. 60. ar. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ inconuenienter ponantur tres comites iuramenti, videlicet iustitia, iudiciū, & ueritas. Ea eīm quorū unū includitur in altero, non sunt cōnumeranda tanquā diuersa. Sed horum trium vnum includitur in altero, qa veritas est pars iustitiæ * ſm Tullium. Iudicium autē est actus iustitiæ, ut supra † habitum est. ergo inconuenienter ponuntur tres comites iuramenti.

¶ 2 Præterea, Multa alia requiruntur ad iurm, s. deuotio & fides, per quam credamus Deum omnia scire, & mentiri non posse. Ergo videtur, quòd insufficienter tres comites iuramenti enumerantur.

¶ 3 Præterea, Hæc tria in quolibet opere humano requirenda sunt. Nihil eīm debet fieri contra iustitiā aut veritatem, aut sine iudicio, ſm illud 1. ad Timo. 5. Nihil facias sine præiudicio, id est, sine præcedenti iudicio. Ergo hæc tria non magis debent associari iuramento, q̃ alijs humanis actibus.

Et habetur 22. q. 2. ca. Animaduertendū.

SED CONTRA est, ꝙ dr Hiere. 4. Iurabis, viuit Dñs, in ueritate, in iudicio, & in iustitia. Qđ exponēs * Hieron. dicit, Animaduertendū est ꝙ iusiurandum hos habet comites, s. ueritatem iudicium, & iustitiam.

Ar. præce.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut supra * dictum est, iuramentū nō est bonum, nisi ei, qui benè utitur iuramento. Ad bonum aūt vsum iuramenti duo requiruntur. Primò quidem, ꝙ aliquis nō leuiter, sed ex necessaria causa, & discretè iuret. Et quantum ad hoc requiritur iudicium, s. discretionis, ex parte iurantis. Secundò, quantum ad id, quod per iuramentum confirmatur, ut scilicet neque sit falsum, neque sit aliquid illicitum. Et quantum ad hoc requiritur ueritas, per quam aliquis iuramento confirmat, quod verum est, & iustitia per quā confirmat, quod licitum est. Iudicio autem caret iuramētum incautum, ueritate autem iuramentum mendax, iustitia autem iuramentum iniquum, siue illicitum.

In cor. ar.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ iudiciū non sumitur hic ꝓ executione iustitiç, sed ꝓ iudicio discretionis, ut * dictū est. Neq; ēt ueritas hic accipitur ſm quod est pars iustitiç, sed ſm quod est quædam conditio locutionis.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ & deuotio, & fides, & omnia hmōi, quæ exiguntur ad debitum modum iurandi, intelliguntur in iudicio. Alia enim duo pertinēt ad rem, de qua iuratur, vt * dictū est. Quamuis posset dici quod iustitia pertinet ad causam pro qua iuratur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in iuramento est periculum magnum, tum propter Dei magnitudinē, cuius testimonium inuocatur, tum ēt propter labilitatem linguæ humanæ, cuius uerba iuramento confirmantur. Et ideo huiusmodi magis requiruntur ad iuramentum quam ad alios humanos actus.

485

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iurare, sit actus religionis siue latriæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ iurm non sit actus religionis siue latriæ. Actus enim latriæ sunt circa aliqua sacra, & diuina. Sed iuramenta adhibentur circa controuersias humanas, ut Apostolus dicit ad Hebr. 6. Ergo iurare non est actus religionis seu latriæ.

Lib. 2. de Inuentione, ante finem libri.

¶ 2 Præterea, Ad religionem pertinet cultum Deo offerre, ut * Tullius dicit. Sed ille qui iurat nihil Deo offert, sed Deum inducit in testem. Ergo iurare non est actus religionis seu latriæ.

¶ 3 Præterea, Finis religionis seu latriæ est reuerentiam Deo exhibere, hoc autem non est finis iuramenti, sed potius aliquod uerbum confirmare. Ergo iurare nō est actus religionis.

SED CONTRA est, quod dicitur Deuter. 6. Dominum Deum tuum timebis, & ipsi soli seruies, ac per nomen illius iurabis. Loquitur autem ibi de seruitute latriæ: ergo iurare est actus latriæ.

Art. 1 huius quæst.

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex * dictis patet, ille qui iurat, inuocat diuinum testimoniũ ad confirmandum ea, quæ dicit. Nihil aũt confirmatur nisi per aliquid quod certius est, & potius. Et ideo in hoc ipso, quod homo per Deum iurat, profitetur Deum potiorẽ, vtpote cuius ueritas est indefectibilis, & cognitio vniuersalis. Et sic Deo aliquo modo reuerentiam exhibet. Vnde & Apostolus dicit ad Hebr. 6 quod homines per maiorem se iurant. Et * Hieron. dicit super Matth. quod qui iurat, aut veneratur, aut diligit eum per quem iurat. † Philosoph. etiam dicit in 1. Metaph. quod iuramentum est honorabilissimum. Exhibere autem reuerentiam Deo, pertinet ad religionem siue latriam, unde manifestum est quod iuramentum est actus religionis, siue latriæ.

Mat. 5. super illud: Ego autẽ dico non iurare omnino, to. 9.
† Lib. 1. c. 3. dum refert opinionem Thaletis, to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in iuramẽto duo considerantur, s. testimonium quod inducitur, & hoc est diuinum: & id super quo inducitur testimoniũ, vel quod facit necessitatem testimonium inducendi: & hoc est humanum. Pertinet ergo iuramentum ad religionem ratione primi, non autem ratione secundi.

AD SECVNDVM dicendum, quod in hoc ipso quod aliquis assumit Deum in testem per modum iuramenti, profitetur eum maiorem: quod pertinet ad Dei reuerentiam. Et sic aliquid affert Deo, scilicet reuerentiam, & honorem.

AD TERTIVM dicendum, quod omnia quæ facimus, debemus in Dei reuerentiam facere. Et ideo nihil prohibet, si in hoc ipso quod intẽdimus hominem certificare, Deo reuerentiam exhibeamus. Sic enim debemus aliquid in Dei reuerentiam facere, ut ex hoc utilitas proximis proueniat, quia etiam Deus operatur ad suam gloriam, & nostram utilitatem.

486

ARTICVLVS V.

Vtrum iuramentum sit appetendum, & frequentandum tanquam vtile & bonum.

Sup. q. 89. ar. 3. corp. Et 1. 2. q. 107. art. 2. cor. & ad 2. Et 3. di. 39. ar. 2. q. 2. Et Psal. 14. fin. Et Roman. 1. lec. 5. cor. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quod iurãm sit appetendum, & frequentandum, tanquam vtile & bonum. Sicut enim uotum est actus latriæ, ita & iurãm, sed facere aliquid ex uoto est laudabilius, & magis meritorium, quia uotum est actus latriæ, supra * dictum est: ergo pari ratione facere uel dicere aliquid cum iuramento est laudabilius, & sic iuramentum est appetendum, tanquam per se bonum.

** q. 88. ar. 5. & 6.*

¶ 2 Præterea, † Hieronymus dicit super Matth. quod qui iurat, aut ueneratur, aut diligit eum, per quem iurat. Sed venerari aut diligere Deum est appetendum, tanquam per se bonum, ergo & iuramentum.

† Matth. 5. super illud, Ego autẽ dico vobis nõ iurare, t. 9.

¶ 3 Præterea, Iuramentum ordinatur ad confirmationem seu certificationem, sed quod homo confirmet suũ dictum, bonum est. ergo iuramentum est appetendum, tanquam bonum.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccle. 23. Vir multum iurans, replebitur iniquitate. Et † August. dicit in libro de mendacio, quod præceptum Domini de prohibitione iuramenti, ad hoc positum est, ut quantum in te est, non affectus, non quasi pro bono cum aliqua delectatione appetas iusiurandum.

** In li. de mẽdacio, c. 15 circa med. to. 4.*

RESPONDEO dicendũ, quod id, quod non quæritũ nisi ad subueniendũ infirmitati vel defectui, non numeratur inter ea, quæ sunt per se appetenda, sed inter ea quæ sunt necessaria, sicut patet de medicina quæ quæritũ ad subueniendum infirmitati. Iurãm autem quæritur ad subueniendum alicui defectui, quo scilicet vnus homo alteri discredit. Et ideo iurãm est habendum non inter ea, quæ sunt per se appetenda, sed inter ea, quæ sunt huic uitæ necessaria, quibus indebite vtitur quicunq; eis vtitur ultra terminos necessitatis. Vnde * August. dicit in lib. de sermone Domini in monte. Qui intelligit non in bonis, id est, per se appetendis, sed in necessarijs iurationem habendam, refrenet se quantum potest, ut non ea utatur, nisi necessitas cogat.

** Lib. 1. ca. 30. à med. tom. 4.*

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod alia ratio est de voto, & iuramento. Nam per uotum aliquid in Dei reuerentiam ordinamus, vnde ex hoc ipso fit religionis actus. Sed in iuramento ẽconuerso reuerentia diuini nominis assumitur ad promissi confirmationem. Et ideo illud, quod iuramento confirmatur, non propter hoc fit religionis actus, quia secundum finem morales actus species sortiuntur.

AD SECVNDVM dicendum, quod ille, qui iurat, vtitur quidem ueneratione aut dilectione eius, per quẽ iurat, non autem ordinat iuramentum ad venerandum, aut diligendum eum per quẽ iurat, sed ad aliquid aliud, quod est necessarium præsenti uitæ.

AD TERTIVM dicendũ, quod sicut medicina est vtilis ad sanandum, & tñ quanto est uirtuosior, tanto maius nocumentum inducit, si non debite sumatur, ita etiam iuramentum utile quidem est ad confirmationẽ, tamen quanto est magis venerandum, tanto est magis periculosum, nisi debitè inducatur, quia ut dicitur Eccles. 23. Si frustrauerit, id est, deceperit fratrem, delictum ipsius supra ipsum erit. Et si dissimulauerit, quasi per simulationem iurando falsum, delinquit dupliciter, quia scilicet simulata æquitas, est duplex iniquitas. Et si in vacuum iurauerit, id est, sine debita causa, & necessitate, non iustificabitur.

487

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat per creaturas iurare.

3. dist. 39. art. 1. & in expo. lit. Et Heb. 6. lec. 4. co. 2

AD SEXTVM sic proceditur, Vr, quod non liceat per creaturas iurare. Dicitur enim Matth. 5. Ego dico uobis non iurare omnino, neq; per cœlum, neq; per terram, neq; per Hierosolymam, neq; per caput tuum. Quod exponens * Hieronymus dicit, Considera quod hic saluator non per Deum iurare prohibuerit, sed per cœlum, & terram, &c.

** Super illud Mat. 5 Ego dico vobis non iurare, t. 9*

¶ 2 Præterea, Pœna non debetur nisi culpæ. Sed iurãti per creaturas adhibetur pœna. Dr enim † 22. quæst. prima, Clericum per creaturam iurãtem acerrimæ obiurgandum, si perstiterit in vitio, excommunicandum placuit. ergo illicitum est per creaturas iurare.

† 22. q. 1. c. Clericu.

¶ 3 Præterea, Iuramentum est actus latriæ, sicut * dictum est. Sed cultus latriæ non debetur alicui creaturæ, vt patet Roman. 1. Ergo non licet iurare per aliquam creaturam.

** Ar. 4 huius quæst.*

SED CONTRA est, quod Ioseph iurauit per salutẽ Pharaonis, ut legitur Gen. 42. Ex consuetudine etiã iuratur per euangelium, & per reliquias, & per sanctos.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra * dictũ est, duplex est iurãm. Vnum quidem, quod fit per simplicem contestationem, inquantum scilicet testimonium Dei inuocatur. Et hoc iurãm innititur diuinæ veritati, sicut & fides. Fides autem est per se quidem, & principaliter de Deo, qui est ipsa ueritas; secundariò autẽ de creaturis, in quibus ueritas Dei relucet, vt supra habitum est. Et similiter iurãm principaliter refertur ad ipsum Deum, cuius testimonium inuocatur, secundariò autem assumuntur ad iuramentum aliquæ creaturæ, non sm se, sed inquantum in eis diuina veritas manifestatur. Sicut iuramus per euangeliũ, id est, per Deum, cuius ueritas in Euãgelio manifestat, & per sanctos, qui hanc ueritatem crediderunt, & obseruauerunt. Alius autem modus iurandi est per execrationem. Et in hoc iuramento inducitur creatura aliqua, ut in qua diuinum iudiciũ exerceatur. Et sic solet homo iurare per caput suum, aut per filium suum, aut per aliquam aliam rem, quam diligit. sicut & Apostolus iurauit 2 ad Corint. 1. dicẽs, Ego testem Deum inuoco in animam meam. Quod autẽ Ioseph per salutẽ Pharaonis iurauit, utroq; modo intelligi, potest,

Ar. 1. ad 3 argum.

potest, vel per modum execrationis, quasi salutē Pharaonis obligauerit Deo, vel per modū contestationis, quasi contestando veritatem diuinæ iustitiæ, ad cuius executionem Principes terræ constituuntur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Dñs prohibuit iurare per creatura, ita q eis exhibeatur reuerentia diuina. Vnde* Hier. ibidē subdit, q Iudæi p angelos, &c. hmōi iurantes, creaturas venerabantur Dei honore. Et eadem ratione punitur, fm canones, clericus p creaturam iurās, quod blasphemiā infidelitatis pertinet. Vnde in* sequenti capit. dicitur; Si quis per capillū Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blasphemiæ contra Deū vsus fuerit, si in ecclesiastico ordine est, deponat.

Loco cit. in argum. — *22. q. 1. c. Si quis p capillum.*

¶ Et per hoc patet responsio ad secundum.

AD TERTIVM dicendū, q cultus latriæ adhibetur ei cuius testimoniū iurando inuocat. Et ideo pcipitur Exod 23. Per nomen externorū deorū nō iurabitis. Non aūt exhibebetur cultus latriæ creaturis quæ in iuramento assumuntur, secundu modos prædictos.

488

ARTICVLVS VII.

Vtrum iuramenti habeat vim obligandi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vi, q iuramentū non habeat vim obligandi. Inducitur enim iuramentum ad confirmandā veritatē eius quod dr. Sed quando aliquis dicit aliquid de futuro, verum dici; etiam si non eueniat quod dicit, sicut Paulus, quamuis non iuerit Corinthum, sicut dixerat, non tamen est mentitus, vt patet 2. ad Corin. 1. Ergo videtur quòd iuramentum non sit obligatorium.

3. dist. 39. art 3. q. 1. & 2. & 4. di. 29. ar. 1 ad 4. Et quol. 3. ar. 14 & col 5 art. 27. Et quol 12. art. 22.

¶ 2 Præterea, Virtus non est virtuti contraria, vt dr in* prædicamentis; Sed iuramentum est actus virtutis, vt † dictū est. Quandoque autem esse contra virtutē, vt aliquod eius impedimentum, si quis seruaret id qd iurauit, sicut cūm aliquis iurat se facere aliquod peccatum, vel cūm iurat desistere ab aliquo opere virtutis. ergo iuramentum non est semper obligatorium.

**Li. 2. Topic. c. 3. & in c. de oppositis, tomo 1.* — **Ar. 4. huius quæst.*

¶ 3 Præterea, Quandoque aliquis inuitus cōpellitur ad hoc q sub iuramento aliquid promittat. Sed tales a iuramenti nexibus sunt per Romanos Pontifices absoluti, vt habetur* extra, de iureiur. c. Verum, in ea q. &c. ergo iuramentum non semper est obligatorium.

In decr. li. 2 tit. 24 cap. 15.

¶ 4 Præterea, Nullus potest obligari ad duo opposita, sed quandoque oppositum est quod intendit iurans, & quod intendit ille cui iuramentum præstatur. ergo iuramentum non potest esse semper obligatorium.

SED CONTRA est, quod dicitur Matt. 5. Reddes domino iuramenta tua.

RESPONDEO dicendū, q obligatio refertē ad aliquid quod est faciendum vel dimittendum. Vnde non vr respicere iuramentu asser orıū quod est de præsenti vel de præterito. Neq; et iurm de his quæ sunt p alias causas fienda, sicut si quis iurō assereret, q cras pluuia esset futura, sed solum in his quæ sunt fienda p illum qui iurat. Sicut aūt iurm assertoriu, quod est de præterito vel de præsenti, debet habere veritatē; ita et & iuramentum de his quæ sunt fienda a nobis in futurū. Et ideo vtrumque iuramentū habet quandā obligationē, diuersimodè tn̄, quia in iuramento quod est de præterito vel præsenti, obligatio est non respectu rei, q iam fuit vel est, sed respectu ipsius actus iurādi, vt scilicet iuret id quod iā verū est vel fuit. Sed in iurō, quod præstatur de his quæ sūnt fienda à nobis, obligatio cadit econtra super rē quā aliquis iuramēto firmauit. Tenetur enim aliquis, vt faciat verum esse id qd iurauit, alioquin deest veritas iurō. Si aūt est talis res q in eius potestate non fuit, deest iurō discretionis iudiciū, nisi forte quod erat ei possibile, qn̄ iurauit, reddatur ei impossibile per aliquē euentum, puta, cum aliquis iurat se pecuniā soluturu, quā ei postmodu vi, vel furto subtrahitur. Tunc enim videtur excusatus esse a faciendo qd iurauit, licet teneatur facere quod in se est, sicut et * supràcirca obligationē voti diximus. Si verò sit quidē possibile fieri, sed fieri non debeat, vel qa est p se malū, vel quia est boni impeditiuū, tunc iuramento deest iustitia. Et ideo iurm non est seruandum in eo casu quo est peccatū vel boni impeditiuū. Secundū enim* Aug. vtrunq; eorum vergit in deteriorē exitū. Sic ergo dicedum est, q quicunq; iurat aliquid se facturū, obligatur ad id faciendū, ad hoc q veritas impleatur, si tamen alij duo comites adsint scilicet iudicium & iustitia.

q. præced. ar. 3. ad 2. — *Habet 22 q. 4. ca. Si aliqd. & c. Inter cætera.*

AD PRIMVM ergo dicedū, q aliud est de simplici verbo, aliud de iuramento in quo diuinum testimoniū implorat. Sufficit enim ad veritatē verbi, q aliquis dicat id quod proponit se facturū, quia hoc iā verū est in sua causa, s. in proposito facientis. Sed iurm adhiberi nō debet nisi in re de qua aliquis firmiter certus est. Et ideo si iuramentū adhibeatur pp reuerentiā diuini testimonij quod inuocatur, obligatur homo vt faciat esse verū id quod iurauit, fm suam possibilitatem, nisi in deteriorē exitum vergat, vt * dictum est.

**In cor. ar.*

AD SECVNDVM dicendum, q iuramentū potest vergere in deteriorem exitum dupliciter. Vno modo, quia ab ipso principio habet peiorē exitū, vel quia est fm se malū, sicut cùm aliquis iurat se perpetraturū adulteriū, siue quia est maioris boni impeditiuū, puta, cum aliquis iurat se non intraturū religionē, vel q non fiet clericus, aut q non accipiet prælationē in casu in quo expedit eum accipere, vel si quid aliud est hmōi. Huiusmodi enim iuramentum à principio est illicitū; differenter tn̄, quia si quis iuret se facturū aliqd peccatū, & peccauit iurando, & peccat iurm seruando. Si quis aūt iurat se non facturū aliquod melius bonū, qd tn̄ facere non tenetur, peccat quidē iurando, inquantū ponit obicē Spiritui sancto, qui est boni propositi inspirator, non tn̄ peccat iuramentum seruando, sed multo melius facit, si nō seruet. Alio modo vergit in deteriorem exitum pp aliquid quod de nouo emerserat, quod fuit impræmeditatum, sicut patet in iuramento Herodis, qui iurauit puellæ saltanti se daturu, quod petisset. Hoc enim iurm poterat esse à principio licitum, intellecta debita conditione, s. si peteret quod dare deceret. Sed impletio iuramenti fuit illicita. Vnde * Amb. dicit in 1. de Officijs. Est contra officium nonnunquā promissum soluere sacramentum, sicut Herodes qui necem Ioanni præstauit, ne promissum negaret.

Li. 3. c. 12. to. 1. Et habet 22. q. 4. cap. Est et cōtra.

AD TERTIVM dicendū, q in iurō quod qs coactus facit, duplex est obligatio. Vna quidē qua obligatur homini cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit, hoc meretur, vt ei promissum non seruetur. Alia aūt est obligatio qua quis Deo obligat, vt impleat quod p nomen eius promisit. Et talis obligatio non tollit in foro conscientiæ, quia magis debet damnū tpale sustinere, q̄ iurm violare. Pōt tn̄ repetere in iudicio quod soluit, vel plato denuntiare, non obstāte q contra iū iurauit, quia tale iurm vergeret in deteriore exitum esset n. cōtra iustitiā publicā. Romani autem Pontifices ab huiusmodi iuramentis hoies absoluerunt, non quasi decernentes hmōi iuramenta non esse obligatoria, sed quasi huiusmodi obligationes, ex iusta cā relaxantes.

AD QVARTVM dicendū, q qn̄ non est eadem iurantis intentio, & eius cui iurat, si hoc proueniat ex dolo iurantis, debet iuramentū seruari, fm sanū intellectū eius, cui iuramētū præstatur. Vñ* Isid. dicit, Quacunq; arte verborū quis iuret, Deus tn̄ qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Et quod hoc intelligatur de doloso iuramento, patet p id, quod subditur, dupliciter reus fit, qui & nomē Dei in vanū assumit, & proximum dolo capit. Si aūt iurans dolum non adhibeat, obligatur fm intentionē iurantis, Vnde* Greg. dicit 27. Mor. Humanæ aures talia verba nostra iudicant, qualia foris sonant. Diuina vero iudicia talia foris audiūt, qualia ex intimis proferunt.

Lib. 2. de sūmo bono, c. 31. ad medium. — *Lib. 27. c. 8. ante medium.*

489

ARTICVLVS VIII.

Vtrum maior sit obligatio iuramenti, quàm voti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, ꝙ maior sit obligatio iuramenti, quàm voti. Votũ enim est simplex promissio. Sed iuramentum supra promissionem adhibet diuinum testimonium. Ergo maior est obligatio iuramenti, quàm voti.

¶ 2 Praeterea, Debilius solet per fortiùs confirmari. Sed votum interdum confirmatur iuramento. Ergo iuramentum est fortius, quàm votum.

¶ 3 Praeterea, Obligatio voti causatur ex ai deliberatione, vt suprà dictum est. Obligatio aũt iuramẽti causat̃ ex diuina veritate, cuius testimoniũ inuocat̃. Cum ergo veritas Dei excedat deliberationẽ humanã, vr ꝙ obligatio iuramenti sit fortior, quàm obligatio voti.

q. 88 ar. 1.

SED CONTRA, per votũ obligat̃ aliqs Deo, per iuramentum autem obligatur aliquis interdũ homini. Magis autem obligatur homo Deo, quàm homini. Ergo maior est obligatio voti, quàm iuramenti.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ vtraq; obligatio, s. voti & iuramenti, causatur ex aliquo diuino, aliter tñ, & aliter. Nã obligatio voti causatur ex fidelitate, quã Deo debemus, vt scilicet ei promissum soluamus. Obligatio aũt iuramenti causatur ex reuerentia quam debemus ei, ex qua tenemur ꝙ verificemus id quod per nomen eius promittimus. Oĩs aũt infidelitas irreuerentiã cõtinet, sed nõ conuertit̃. Vr enim infidelitas subiecti ad dñm, esse maxima irreuerentia. Et ideo votum ex ratione sua, magis est obligationum, quàm iuramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ votum est promissio non quæcunque, sed Deo facta, cui infidelẽ esse grauissimum est.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ iuramentum non adhibetur voto quasi aliquid firmius, sed vt per duas res immobiles maior firmitas habeatur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ deliberatio animi dat firmitatem voto, quantum ex parte vouẽtis est. Habet tamen maiorem firmitatis causam ex parte Dei, cui votum offertur.

490

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis possit in iuramento dispensare.

AD NONVM sic proceditur. Vr, ꝙ nullus possit dispensare in iur̃o. Sicut enim veritas requiritur ad iur̃m assertorium, quod est de pterito, vel praesenti, ita ẽt iuramentũ promissoriũ, qđ est de futuro. Sed nullus potest cũ aliquo dispensare, ꝙ de praesentibus vel praeteritis iuret contra veritatem. Ergo ẽt nullus potest dispensare, quod non faciat aliquis esse verum id quod cum iuramento in futurum promisit.

¶ 2 Praeterea, Iur̃m promissorium inducitur ad vtilitatem eius cui fit promissio. Sed ille (vt vr) non potest relaxare, quia est contra reuerentiã diuinã. Ergo multo minus per aliquem alium potest super hoc dispẽsari.

¶ 3 Praeterea, In voto quilibet episcopus põt dispensare, exceptis quibusdã votis, quæ soli Papæ reseruãtur, vt suprà* habitum est. Ergo pari ratione in iuramento, si esset dispensabile, quilibet episcopus posset dispensare. Quod tamen videtur esse contra iura. Non ergo videtur quòd in iuramento possit dispensari.

q. præced. ar. 12. ad 3

SED CONTRA est, quod votũ est maioris obligationis quàm iuramentum, vt suprà * dictum est. Sed in voto potest dispensari. Ergo & in iuramento.

Art. præc.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut supra* dictum est, necessitas dispẽsationis tã in lege, quàm in voto, est ꝑ hoc ꝙ id quod in se vel vniuersaliter consideratũ est vtile & honestum, & secundum aliquem particularem euentum potest esse inhonestũ & nociuum, qđ non põt cadere nec sub lege, nec sub voto. Quod autẽ aliquid sit inhonestũ vel nociuũ, repugnat his quæ debent attendi in iuramento. Nam si sit inhonestũ, repugnat iustitiæ, si sit nociuũ, repugnat iudicio. Et ideo pari ratione etiam in iuramento dispensari potest.

Art. 10 q. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dispẽsatio quę fit in iuramento, non se extendit ad hoc ꝙ aliquid cõtra iuramentũ fiat. Hoc enim est impossibile, cùm obseruatio iuramenti cadat sub præcepto diuino, qđ est indispensabile, sed ad hoc se extendit dispẽsatio iuramenti, vt id quod sub iur̃o cadebat, sub iuramento nõ cadat, quasi non existens debita materia iuramẽti, sicut & de voto supra* diximus. Materia aũt iuramenti assertorij, quod est de præterito vel præsenti, in quãdã necessitatẽ iã transijt, & immutabilis facta est. Et ideo dispensatio non referretur ad materiã, sed referret̃ ad ipsum actũ iuramenti. Vnde talis dispensatio directè esset contra præceptũ diuinũ. Sed materia iuramenti promissorij est aliquid futurum quod variari põt, ita scilicet ꝙ in aliquo euentu põt esse illicitũ vel nociuũ, & per consequens non esse debita materia iuramenti. Et ideo dispensari põt in iuramento promissorio, quia talis dispensatio respicit materiam iuramenti, & non contrariatur pcepto diuino de iuramẽti obseruatione.

q. præced. ar. 10. ad 2

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ homo põt alteri promittere aliquid sub iuramento dupliciter. Vno modo, qñ promittit aliquid pertinẽs ad vtilitatẽ ipsius, puta, si sub iuramento promittat se seruiturũ ei, vel pecuniã daturũ, & à tali promissione põt absoluere ille cui promissio facta est. Intelligitur enim iã ei soluisse promissum, qñ facit de eo ſm eius vtilitatẽ. Alio mõ ꝓmittit aliquis alteri quod ptinet ad honorẽ Dei, vel vtilitatem aliorum, puta, si aliquis sub iuramento promittat alicui se intraturum religionem, vel aliquod opus pietatis facturũ. Et tũc ille cui promittit̃ nõ põt absoluere promittentẽ, quia promissio nõ est facta ei principaliter, sed Deo, nisi fortè sit interposita cõditio, vñe cui⁹ possit, s. si illi videbit̃ cui promittit̃, vel aliqđ aliud tale.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ quandoq; illud qđ cadit sub iuramento promissorio, est manifestè repugnans iustitiæ, vel quia est peccatũ, sicut cùm aliqs iurat se facturũ homicidiũ, vel quia est maioris boni impeditiuum, sicut cùm aliquis iurat se non intraturũ religionẽ. Et tale iuramentũ dispensatione non indiget, sed in primo casu tenetur aliquis tale iuramentũ non seruare. In secundo aũt casu licitũ est & seruare, & nõ seruare, vt suprà * dictũ est. Quandoq; verò aliquid sub iuramento promittitur, de quo dubiũ est, vtrũ sit licitũ vel illicitũ, proficuum vel nociuũ, aut simpliciter, aut in aliquo casu, & in hoc potest quilibet epũs dispẽsare. Qñque verò sub iuramento promittitur aliquid quod est manifestè licitum & vtile. Et in tali iuramento nõ vr habere locum dispensatio vel cõmutatio, nisi aliqđ melius occurrat ad cõem vtilitatẽ faciendũ, quod maximè vr pertinere ad potestatẽ Papæ, qui habet curam vniuersalis Ecclesiæ, vel ẽt absoluta relaxatio, quod ẽt ad Papã pertinet in omnibus generaliter quæ ad dispensationem rerum ecclesiasticarum pertinent, super quas habet plenitudinẽ potestatis. Sicut & ad vnumquenque pertinet irritare iuramẽtum quod à sibi subditis factũ est, circa ea quæ eius potestati subduntur, sicut pater põt irritare iuramentũ puellæ, & vir vxoris, vt dicitur Num. 30. sicut & suprà de voto * dictum est.

Ar. 7. ad 2

q. præced. ar. 8. & 9.

491

ARTICVLVS X.

Vtrum iuramentum impediatur per aliquam conditionem personæ, vel temporis.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ iuramentum non impediatur per aliquã cõditionem ꝑsonæ vel tpis. Iur̃m enim ad confirmationẽ inducitur, vt patet per Apost. ad Hebr. 6. Sed cuilibet conuenit confirmare dictũ suũ, & quolibet tpe. Ergo videtur, quòd iuramentum non impediatur per aliquam conditionem personæ, vel temporis.

3. di. 39. in expos. lit.

¶ 2 Præterea, Maius est iurare per Deum quàm per

Euan-

Ho. 44. in Matth. in opere imperfecto à med. illi⁹, to. 2.

Euangelia. Vnde * Chrys. dicit: Si aliqua causa fuerit, modicum vt facere qui iurat per Deum, sed qui iurat per euangeliũ, maius aliquid fecisse videtur. Quibus dicendum est. Stulti, scripturæ propter Deum factæ sunt, non Deus propter scripturas. Sed cuiuslibet conditionis personæ, & quolibet tempore in communi locutione consueuerunt iurare per Deum. Ergo multo magis licitum est eis iurare per Euangelia.

¶ 3 Præterea, Idē nō causatur ex contrarijs causis, quia contrariæ causæ sunt contrariorũ. Sed aliqui excluduntur à iuramento propter defectum personæ, sicut pueri ante quatuordecim annos, & etiam illi qui semel fuerunt periuri. Non ergo videtur, quòd aliqui prohibeātur iurare, vel propter dignitatem, sicut clerici, aut etiam propter temporis solennitatem.

¶ 4 Præterea, Nullus hō uiuens in hoc mundo est tātæ dignitatis sicut angelus. Dr̃.n. Matt. 11. quòd qui minor est in regno cælorũ, maior est illo, s. Ioanne Baptista adhuc in mundo viuente: Sed angelo conuenit iurare. Dicitur enim Apocal. 10. quòd angelus iurauit per uiuentem in secula seculorum. Ergo nullus homo propter dignitatem debet excusari à iuramento.

2. q. 4. (vel s. ƒm aliquos codices) ca. Si quis præsbyter.
† 22. q. 5. c. Nullus ex Ecclesiastico.

SED CONTRA est, qđ hr̃ * 2. q. 5. Præsbyter uice iuri per sanctam consecrationem interrogetur. Et † 22. q. 5 dicitur: Nullus ex ecclesiastico ordine cuiquā laico quicquam super sancta Euangelia iurare præsumat.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ in iurõ duo sunt cõsideranda. Vnum quidem ex parte Dei cuius testimonium inducitur. Et quantum ad hoc debetur iurõ maxima reuerentia. Et propter hoc à iuramento excludũtur, pueri ante annos pubertatis, qui non coguntur ad iurandũ, quia nōdũ habēt perfectum usum rationis quo possint cum reuerentia debita iurm̃ præstare. Et iterum periuri, qui ad iurm̃ non admittuntur, quia ex retroactis præsumitur, quòd debitam reuerentiam iuramento non exhibebunt. Et propter hoc etiam vt iuramento debita reuerentia exhibeatur, dr̃ * 22 q 5. Honestum est vt qui in sanctis audet iurare, hoc ieiunius faciat cum oī honestate, & timore Dei. Aliud autē est considerandũ ex parte hōis cuius dictum iuramento confirmatur. Non n. indiget dictũ hominis confirmatione, nisi quia de eo dubitatur. Hoc autē derogat dignitati personæ, vt dubitetur de veritate eorũ quę dicit. Et iō personis magnæ dignitatis non conuenit iurare. Propter quod dr̃ * 2. q. 4. c. Si quis presbyter, Quod sacerdotes ex leui causa iurare non debēt: tñ pro aliqua necessitate, vel magna utilitate licitum est eis iurare: & præcipuè pro spiritualibus negotijs, pro quibus etiam iuramenta competit præstari in solēnibus diebus, quibus est spiritualibus rebus uacandum Non autem tūc sunt iuramento præstanda pro rebus temporalibus, nisi fortè ex magna necessitate.

22. q. 5. c. Honestũ.

2. q. 4. (vel s. ƒm aliquos codices) ca. Si quis præsbyter.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ quidam sunt q dictum suum confirmare non possunt propter defectum eorum, & quidam sunt, quorũ dictum adeo debet esse certum, quòd confirmatione non egeat.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ iurm̃, secundũ se consideratum, tanto fortius est & magis obligat, quanto maius est id, per quod iuratur, vt * Aug. dicit ad Publicolam. Et secundum hoc, maius est iurare per Deum, quàm per euangelia. Sed pōt esse ecōuerso propter modum iurandi, utpote si iuramentum, quod fit per euangelia, fiat cum quadam deliberatione & solennitate: iuramentum autem, quod fit per Deum, fiat leuiter & absque deliberatione.

Epist. 154. aliquãtulũ à prin. to. 2.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ nihil prohibet aliquid tolli ex contrarijs causis per modũ superabundātiæ & defectus: & hoc modo aliqui impediuntur à iurando, quia sunt maioris auctoritatis, q̃ quod eos iurare deceat. aliqui uero, quia sunt minoris auctoritatis, quàm quod eorum iuramento stetur.

AD QVARTVM dicendum, quòd iurm̃ angeli inducitur, non propter defectum ipsius, quasi non sit eius simplici dicto credendum, sed ad ostendendũ id, quod dicitur ex infallibili Dei dispositione procedere. Sicut etiam & Deus aliquando in scripturis iurans inducitur, ad ostendendum immobilitatem eius quod dicitur, sicut Apostolus dicit ad Hebr. 6.

QVÆSTIO XC.

De diuini nominis assumptione, per modum adiurationis, in tres articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de assumptione diuini nominis per modum adiurationis.

¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum liceat adiurare homines.
¶ Secundo, utrum liceat adiurare dæmones.
¶ Tertio, utrum liceat adiurare irrationales creaturas.

QVÆSTIONIS XC.

De Adiuratione,

Trifariam distributæ,

AXIOMA.

Adiurare, nihil aliud est, nisi creaturam aliquam diuini nominis, aut alterius cuiuspiam sacræ rei interpositione ad aliquid agendum, vel omittendum impellere, quo quidem impellendi genere, 1 *aduersus* 1 *hominem, eum rogando, si sit superior, aut illi imperando, si sit inferior:* 2 *Aduersus* 2 *cacodæmonem verò eum propulsando, & à nocumentis homini inferendis, deterrendo:* 3 *Aduersus* 3 *creaturam rationis, & iudicij expertem, quatenus à Deo agitur, & mouetur, per deprecationem, quatenus verò a diabolo agitatur, per compulsionem, uti licet.*

ARTICVLVS PRIMVS. 492

Vtrum liceat adiurare hominem.

Sup. q. 83. ar. 17. ad 1.
* Origen. ho. ult. in Matt. non multũ remotè ante mediũ, to. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ non liceat hominem adiurare. Dicit enim * Origenes super Matth. Æstimo quoniā non oportet vt uir qui uult ƒm euangeliũ viuere adiuret alterum. Si enim iurare non licet quantũ ad euangelicũ Christi mandatum, notum est quia nec adiurare alterum licet Et propterea manifestum est, quod Princeps sacerdotum Iesum illicitè adiurauit per Deum uiuum.

¶ 2 Præterea, Quicunque adiurat aliquē, quodāmodo ipsum compellit. Sed non licet alium inuitum cogere. Ergo uidetur, quòd nec liceat aliquem adiurare.

¶ 3 Præterea, Adiurare, est aliquē ad iurādum inducere. Sed inducere aliquem ad iurandum est superiorum, qui inferioribus iuramenta imponunt. Ergo inferiores superiores suos non possunt adiurare.

SED CONTRA est, qđ etiā Deum per aliqua sacra obsecramus, eum obtestantes. Apost. etiam fideles obsecrat per misericordiā Dei, ut patet Rom. 12. Quod uidetur ad quandam adiurationem pertinere. Ergo licitum est alios adiurare.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ille q iurat iurõ promissorio per reuerentiam diuini nominis, quod ad confirmationem suæ promissionis inducit, seipsũ obligat ad faciendum, qđ promittit, quod est seipsum immobiliter ordinare ad aliquid agendũ. Sicut autē homo seipsum ordinare pōt ad aliquid agēdũ, ita etiā & alios, superiores qđe deprecādo, inferiores autem imperādo, ut ex supra * dictis patet. Cũ ergo utraque ordinatio per aliquod diuinũ cōfirmatur, est adiuratio. In hoc tñ differunt, ꝙ homo est suorum actuum dñs, non autem est dominus eorum, quæ sunt ab alio agenda. Et ideo sibiipsi potest necessitatem imponere per diuini nominis inuocationem. Non autem hāc necessi-

q. 83. ar. 1.

tatem potest alijs imponere, nisi subditis, quos pōt ex debito præstiti iuris compellere. Si ergo aliquis per inuocationem diuini nominis, uel cuiuscūque rei sacræ alicui non sibi subdito, adiurando, necessitatem agendi aliquid imponere intendat, sicut imponit sibi ipsi iurando, talis adiuratio illicita est, qa vsurpat ptātem in alium, quā non habet. Tñ propter aliquam necessitatem superiores suos inferiores tali genere adiurationis constringere possint. Si vero intendat solummodo per reuerentiam diuini nominis, vel alicuius rei sacræ, aliquid ab alio obtinere absque necessitatis impositione, talis adiuratio licita est respectu quorumlibet.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod Origenes loquitur de adiuratione, qua aliquis alicui necessitatē imponere intendit, sicut imponit sibiipsi iurando. Sic.n. principes sacerdotū præsūpsit dñm Iesum Chrm adiurare.

AD SECVNDVM dicēdum, quod illa ratio procedit de adiuratione, quæ necessitatem imponit.

AD TERTIVM dicēdum, quod adiurare non est aliquem ad iurandum inducere, sed per quādā similitudinem iurisiurādi inductā, alium ad aliquid agendum prouocare. Aliter tamen adiuratione utimur ad hominem, & aliter ad Deum. Nam adiurando hominē, eius voluntatem per reuerentiam rei sacræ immutare intendimus, quod quidem non intendimus circa Deum, cuius voluntas est immutabilis. Sed quòd à Deo per æternam eius voluntatem aliquid obtineamus, non est ex meritis nostris, sed ex eius bonitate.

493

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat dæmones adiurare.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr̄, quod non liceat dæmones adiurare. Dicit enim *Origenes super Matt. Non est secundum potestatem datam à saluatore adiurare dæmonia: Iudaicū enim est hoc. Non autem debemus Iudæorum ritus imitari sed potius uti potestate à Christo data. Ergo non est licitum dæmones adiurare.

Ho. v't. in Matt. super illud: Adiuro te, dic nobis si tu es Christus, to. 3.

¶ 2 Præterea. Multi necromanticis incantationibus dæmones inuocant per aliquid diuinum, quod est adiurare. Si ergo licitum est dæmones adiurare, licitum est necromanticis incantationibus uti. Quod patet esse falsum: ergo & primum.

¶ 3 Præterea, Quicunque adiurat aliquem, ex hoc ipso aliquam societatem cum ipso facit. Sed non licet cum dæmonibus societatem facere, secundum illud 1. Corint. 10. Nolo vos socios fieri dæmoniorum. Ergo non licet dæmones adiurare.

SED CONTRA est, quòd dr̄ Marc. ult. In nomine meo dæmonia eijcient. Sed inducere alium ad aliquid agendum propter nomen diuinum, hoc est adiurare. Ergo licitum est dæmones adiurare.

art. præc.

RESPONDEO dicēdū, quòd sicut * dictum est, duplex est adiurandi modus. Vnus quidem per modū deprecationis, vel inductionis ob reuerentiā alicuius sacri. Alius aūt per modū compulsionis. Primo autem mō non licet dæmones adiurare, quia ille modus adiurandi vr̄ ad quandam beneuolentiam, vel amicitiam pertinere, qua non licet ad dæmones uti. Scdo autem adiurationis modo, qui est per cōpulsionē licet nobis ad aliquid vti, & ad aliquid non licet. Dæmones.n. in cursu huius vitæ nobis aduersarij constituuntur. Non aūt eorū actus nostræ dispositioni subduntur, sed dispositioni diuinæ, & sāctorū angelorum, quia vt * August. dicit in 3. de Trin. spūs desertor regitur per spiritum iustū. Possumus ergo dæmones adiurando per virtutē diuini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant spiritualiter, vel corporaliter, sm potestatem diuinam datam à Christo, sm illud Luc. 10. Ecce dedi vobis potestatē calcandi supra serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Non tamē licitum est eos adiurare ad aliquid ab eis addiscendū, vel ēt ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertineret ad aliquā societatem cū ipsis habendam, nisi fortè ex speciali instinctu, vel reuelatione diuina, aliqui sāti ad aliquos effectus, dæmonū operatione vtātur, sicut legitur de beato Iacobo, quod per dæmones fecit Hermogenem ad se adduci.

lib. 3. c. 4. ante mediū, to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod Origenes loquitur de adiuratione, quæ non fit potestatiuè per modū compulsionis, sed magis per modum cuiusdam beneuolæ deprecationis.

AD SECVNDVM dicēdum, quod necromantici vtuntur adiurationibus, & inuocationibus dæmonum ad aliquid ab eis addiscēdū uel adipiscēdū. Et hoc est illicitum, vt * dictum est. Vnde † Chrys. dicit Marc. 1. exponens illud uerbum Domini, quod spiritui immūdo dixit; Obmutesce & exi ab homine. Salutiferum hic nobis dogma datur, ne credamus dæmonibus quantumcunque denuntient veritatem.

In cor. ar. † In concione 2. de Lazaro, inter princ. & medium, to. 2.

AD TERTIVM dicēdū, quod ratio illa pcedit de adiuratione qua imploratur auxilium dæmonum ad aliquid agendum, vel cognoscendū: hoc.n. vr̄ ad quandam societatem pertinere. Sed qd aliquis adiurando dæmones repellat, hoc est ab eorū societate recedere.

494

ARTICVLVS III.

Vtrum liceat irrationalem creaturam adiurare.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̄, quod nō liceat adiurare irrationalem creaturam. Adiuratio.n. fit per locutionem. Sed frustrà sermo dirigitur ad eum qui non intelligit, qualis est irrationalis creatura: ergo vanum est, & illicitum irrationalem creaturam adiurare.

¶ 2 Præterea, Ad eum videtur competere adiuratio, ad quem pertinet iuratio. Sed iuratio non pertinet ad creaturam irrationalem. Ergo uidetur, quod ad eam non liceat adiuratione uti.

¶ 3 Præterea, Duplex est adiurationis modus, ut ex supra * dictis patet. Vnus quidē per modū deprecationis, quo non possumus uti ad irrationalē creaturā, quæ nō est dña sui actus. Alia autē adiuratio est per modum compulsionis, qua ēt (vt vr̄) ad eam uti nō possumus, quia non est nostrum creaturis irrationalibus imperare: sed solum illius, de quo dicitur Matt. 8. Quia uēti, & mare obediunt ei. Ergo nullo modo (vt videtur) licet vti adiuratione ad irrationales creaturas.

art. 1. & 2. præced.

SED CONTRA est, quod Simon, & Iudas leguntur adiurasse dracones, & eis præcepisse vt in desertum locum discederent.

RESPONDEO dicēdū, quod creaturæ irrationales ab alio aguntur ad proprias operationes. Eadem autē actio est eius, quod agitur & mouetur, & eius, quod agit & mouet, sicut motus sagittæ ēt est quædam operatio sagittantis. Et iō operatio irrationalis creaturæ non solum ipsi attribuitur, sed principaliter Deo, cuius dispositione oīa mouētur. Pertinet etiā ad diabolum, qui permissione diuina utitur aliquibus irrationalibus creaturis ad nocēdū hominib*. Sic ergo adiuratio, qua quis utitur ad irrationalē creaturam, pōt intelligi dupliciter. Vno mō, ut adiuratio referatur ad ipsam irrationalem creaturam sm se, & sic uanum esset irrationalem creaturam adiurare. Alio modo, vt referatur ad eum à quo irrationalis creatura agit & mouet: Et sic dupliciter adiuratur irrationalis creatura. Vno quidē modo, per modū deprecationis ad Deū directæ, quod pertinet ad eos, q diuina inuocatione miracula faciūt. Alio modo, per modum compulsionis, quæ refertur ad diabolum, qui in nocumētum nostrum vtitur irrationalibus creaturis. Et talis est modus adiurandi in Ecclesiæ exorcismis: per quos dæmonum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis. Adiurare autem dæmones ab eis auxilium implorando, non licet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVÆ-

QVÆSTIO XCI.

De diuini nominis assumptione ad inuocandum per orationem, vel laudem, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de assumptione diuini nominis ad inuocandum per orationem vel laudem. Et de oratione quidem iam dictū est. Vnde nunc de laude restat dicendum.

¶ Circa quam quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum Deus sit ore laudandus.

¶ Secundo, vtrū in laudibus Dei sint cātus adhibendi.

QVÆSTIONIS XCI.

De Dei laudibus,

Bifariam partitæ,

AXIOMA.

2 *Diuini numinis laudes*, 2 *hymnis, canticis,* 1 *alijsq; similibus modis celebrandæ* 1 *sunt, non quidem vt Deo qui cordium est scrutator, quam de ipso habeamus opinionem significemus, sed ut nostros audientiumq; animos, ad eum amandum, venerandumq; excitemus.*

495

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus sit ore laudandus.

3. d. 9. q. 1. art. 3. q. 3. con. & ad 2. Et 4 di. 15. q. 4. art. 1. qō 1. cō. Et Ps. 32. co. 1. & 2. & Eph. 5. lec. 7. co. 2. * li. 1. c. penult. to. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q̄ Deus nō sit ore laudandus. Dicit. n.* Phil in 1. Eth Optimorum non est laus sed maius aliquid, & melius. Sed Deus est super omnia optima. Ergo Deo non debetur laus sed aliquid maius laude. Vnde & Eccle. 43. dicitur, quòd Deus maior est omni laude.

¶ 2 Præterea, Laus Dei ad cultū ipsius pertinet: est. n. religionis actus. Sed Deus mēte colit magis, q̄ ore. Vñ Dñs Matt. 15 Cōtra quosdā inducit illud Isa. 29. Populus hic labijs me honorat cor autē eorū longè est à me. Ergo laus Dei magis consistit in corde, quàm in ore.

¶ 3 Præterea, Hoies ad hoc ore laudant, vt ad meliora prouocentur. Sicut. n. mali ex suis laudibus sū pbīūr, ita boni ex suis laudibus ad meliora prouocantur. Vñ dr̄ Prouerb. 27. Quo probatur in conflatorio argentū, sic probatur homo ore laudantium. Sed Deus verba hominum non prouocatur ad meliora, tum quia immutabilis est, tum quia summè bonus est, & non habet quo crescat. Ergo Deus non est laudandus ore.

SED CONTRA est, quod in Psal. 62 dicitur: Labijs exultationis laudabit os meum.

RESPONDEO dicēdum q̄ verbis alia ratione vtimur ad Deū, & alia ratione ad hominē. Ad hominē enim vtimur verbis, vt cōceptum nostri cordis, quem nō pōt cognoscere, nisi uerbis nostris ei exprimamus, & iō laude oris ad hominem vtimur, vt vel ei, vel alijs innotescat, q̄ bonam opinionē de laudato habemus, vt per hoc & ipsum qui laudatur ad meliora prouocemus, & alios apud quos laudatur in bonam opinionē, & reuerentiam, & imitationē ipsius inducamus. Sed ad Deū verbis vtimur, nō quidē ut ei, qui est inspector cordiū, nostros cōcept⁹ manifestemus, sed ut nosipsos, & alios audientes ad eius reuerentiam inducamus. Et iō necessaria est laus oris, non quidē pp Deum, sed pp ipsum laudantem: cuius affectus excitatur in Deū ex laude ipsius, s̄m illud Psal. 49 Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei, & inquantum homo per diuinam laudem affectu ascēdit in Deum, intantum per hoc retrahitur ab his, quæ sunt contra Deum, secundum illud Isa. 48. Laude mea infrænabo te, ne intereas. Prodest etiam laus oris ad hoc, quòd aliorum affectus prouocetur in Deum. Vnde dicitur in Psal. 33. Semper laus eius in ore meo. Et postea subditur: Audiant mansueti, & lætentur. Magnificate dominum mecum, &c.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ de Deo dupliciter possumus loqui. Vno modo inquātum ad eius essētiam. Et sic, cum sit incomprehensibilis & ineffabilis, maior est omni laude. Debetur aūt ei, s̄m hanc cōparatonē reuerentia, & latriæ honor. Vñ & in Psal. 64. s̄m translationē † Hieron. di: Tibi silet laus Deus, quantum ad primū. Et tibi reddetur uotū, quantū ad s̄m. Alio modo, secundum effectus ipsius, qui in nostram utilitatem ordinantur, & secundum hoc, debetur laus Deo. Vnde dicitur Isa 63. Miserationū Domini recordabor, laudem Deo super omnibus, quæ reddidit nobis Dominus. Et * Dion. dicit primo c. de diu. nom. Omnem sanctum theologorum hymnum, idest, diuinam laudem, inuenies ad beatos thearchiæ, idest, diuinitatis processus, manifestiue & laudatiuè Dei nominationes diuidentem.

In cōmentario suo in Psal 64. to. 8. adiuncta etiam trāslatione sua in Ps. eundē to. 4. * c. 1. non multū remote ante medium.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ laus oris inutilis est laudanti, si sit sine laude cordis. Sed tunc loquitur Deo laudem, dum magnalia operum eius recogitat cū affectu. Valet tamen exterior laus oris ad excitandum interiorem affectum laudantis, & ad prouocandum alios ad Dei laudem, sicut * dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendū, q̄ Deum non laudamus propter utilitatem suam, sed propter utilitatem nostram, vt * dictum est.

In cor. ar.

496

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinis laudibus sint cantus assumendi.

Locis ar. 1. inductis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q̄ cantus non sint assumendi in laudem diuinā. Dicit enim Apost. ad Coloss. 3. Docentes, & cōmonentes nosmetipsos in Psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus. Sed nihil debemus assumere in diuinum cultū præter ea, quæ nobis auctoritate scripturæ traduntur. Ergo videtur, quod non debemus uti in diuinis laudibus canticis corporalibus, sed solum spūalibus.

¶ 2 Præterea, * Hieron. super illud ad Ephes. 5. Cantantes, & psallentes in cordibus vestris dño: dicit, Audiant hæc adolescētuli, audiant hi quibus in Ecclesia est psallendi officiū, Deo nō uoce, sed corde cantādum. Nec in tragœdiarū modū guttur & fauces medicamine linēdæ sūt, vt in Ecclesia theatrales moduli audiantur, & cantica. Nō ergo in laudes Dei sunt cātus assumēdi.

Ad Eph. 5. to 9. hr in decr. dist. 92. ca. Cantantes.

¶ 3 Præterea, Laudare Deū cōuenit paruis, & magnis, s̄m illud Apoc 19. Laudē dicite Deo nostro oēs sancti eius, & qui timetis Deū pusilli, & magni. Sed maiores, qui sunt in Ecclesia nō decet cantare. Dicit. n.* Greg. & hr̄ in decretis dist. 92. cano. In sancta Romana Ecclesia. Præsenti decreto constituo, vt sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant. Ergo cantus non conueniunt diuinis laudibus.

lib. 4. registri, ca 88. paulo à prin. Et hr̄ di. 92. c. In sancta Romana.

¶ 4 Præterea, In ueteri lege laudabatur Deus, & musicis instrīs, & humanis cantibus, s̄m illud Ps. 32 Confitemini dño in cythara, in psalterio decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticū nouū. Sed instrumēta musica sicut cytharas, & psalteria non assumit Ecclesia in diuinas laudes, ne uideatur iudaizare. Ergo pari ratione nec cantus in diuinas laudes sunt assumendi.

¶ 5 Præterea, Principalior est laus mentis, q̄ laus oris. Sed laus mentis impeditur per cantus, tum quia cantantium intentio abstrahitur à consideratione eorum, quæ cantant, dum circa cantum student, tū etiam quia ea quæ cantātur minus ab alijs itelligi possunt, quàm si sine cantu proferrentur. Ergo cantus non sunt in diuinis laudibus assumendi.

SED CONTRA est, quod beatus Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi cantus instituit, vt * Aug. refert in 9. confess.

lib. 9. c. 7. to. 1.

RESPONDEO dicendū, q̄ sicut * dictū est, laus vocalis ad hoc necessaria est, ut affectus hominis prouocetur in Deum. Et iō quæcunque ad hoc utilia esse possunt, in diuinas laudes congruenter assumuntur.

art. præc.

Manife-

Manifestum est autem, quòd secundum diuersas melodias sonorum, animi hominum diuersimodè disponuntur, vt patet per* Phil. in 8. Polit. & per † Boetium in prologo musicæ. Et ideo salubriter fuit institutum, vt in diuinas laudes cantus assumerentur: vt animi infirmorum magis prouocarentur ad deuotionem. Vnde Aug. dicit in 10. confess. Adducor cantandi consuetudinem approbare in Ecclesia, vt per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis assurgat. Et de seipso* dicit in 9 confess. Fleui in hymnis, & canticis tuis, suaue sonantis Ecclesiæ tuæ uocibus commotus acriter.

li. 8. Polit. c. 5. 6. & 7. † li. 1. c. 1. li. 10. c. 33. to. 1. lib. 9. c. 6. circa finem to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cantica spiritualia possunt dici, non solum ea, quæ interius canuntur in spiritu, sed etiam ea, quæ exterius ore cantantur, inquantum per huiusmodi cantica spiritualis deuotio prouocatur.

AD SECVNDVM dicendum, quod Hieron. non simpliciter vituperat cantum, sed reprehendit eos, qui in Ecclesia cantant more theatrico, non propter deuotionem excitandam, sed propter ostentationem, vel delectationem prouocandam. Vnde * Aug. dicit in 10. confess. Cum mihi accidit, ut me amplius cantus, quam res quæ canitur moueat, pœna iter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.

li 10. c. 33. non procul à fi. to. 1.

AD TERTIVM dicendum, quod nobilior modus est prouocandi homines ad deuotionem per doctrinam, & prædicationem, quam per cantum. Et ideo diaconi, & prælati, quibus competit per prædicationem, & doctrinam animos hominum prouocare in Deum, non debent cantibus insistere, ne per hoc à maioribus retrahantur. Vnde ibidem * Greg. dicit: Consuetudo est valde reprehensibilis, vt in diaconatus ordine constituti, modulationi vocis inseruiant, quos ad prædicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruebat.

lib. 4. registri ca. 88. cir. princ. lib. 8. c. 6. circa medium, to. 5.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut * Phil. dicit in 8 Polit. neque fistulas ad disciplinam est adducendum, neque aliquod aliud artificiale organum: puta cytharam, & si quid tale alterum est, sed quæcunque faciunt auditores bonos. Huiusmodi enim musica instrumenta, magis animum mouent ad delectationem, quam per ea formetur interius bona dispositio. In ueteri autem testamento vsus erat talium instrumentorum, tum quia populus erat magis durus, & carnalis. Vnde erat per huiusmodi instrumenta prouocandus: sicut, & per promissiones terrenas: tum etiam quia huiusmodi instrumenta corporalia aliquid figurabant.

AD QVINTVM dicendum, quod per cantum, quo quis studiosè ad delectandum vtitur, abstrahitur animus à consideratione eorum, quæ cantantur. Sed si aliquis cantet propter deuotionem: attentius considerat, quæ dicuntur: tum quia diutius moratur super eodem: tum quia vt* Aug. dicit in 10. confess. Omnes affectus spiritus nostri pro suaui diuersitate habent proprios modos in uoce, atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur. Et eadem est ratio de audientibus, in quibus etsi aliquando non intelligant, quæ cantantur, intelligunt tamen propter quid cantantur, scilicet ad laudem Dei. Et hoc sufficit ad deuotionem excitandam.

lib. 10. ca. 33. inter princ. & medium, to. 1.

QVÆSTIO XCII.

De vitijs religioni oppositis, & primò de Superstitione, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de uitijs religioni oppositis.

¶ Et primò, de illis quæ cum religione conueniunt in hoc, quòd exhibent cultum diuinum.

¶ Secundò, de uitijs manifestam contrarietatem ad religionem habentibus, per contemptum eorum, quæ pertinent ad diuinum cultum. Primum autem horum pertinet ad superstitionem. Secundum ad irreligiositatem: Vnde primò considerandum est de ipsa superstitione, & de partibus eius. Deinde de irreligiositate, & partibus eius.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum superstitio sit uitium religioni contrarium.

¶ Secundo, vtrum habeat plures partes seu species.

QVÆSTIONIS XCII.

De Superstitione, Bifariam diuisæ,

AXIOMA.

1 *Superstitio est vitium religioni contrarium, quo vel Deo illegitimus, vel creaturæ diuinus cultus tribuitur.* 2 *Huic uitio subijciuntur, illegitimus Dei cultus, Idololatria: item diuinationes, & obseruationes illæ, quæ cacodæmonis aperto, vel occulto ministerio, & auxilio peraguntur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum superstitio sit vitium religioni contrarium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod superstitio non sit vitium religioni contrarium. Vnum enim contrariorum non ponitur in diffinitione alterius. Sed religio ponitur in diffinitione superstitionis. Dicitur enim superstitio esse religio supra modum seruata, ut patet in* Gl. ad Colos. 2. super illud: Quæ sunt rationem habentia sapientiæ in superstitione: ergo superstitio non est vitium religioni oppositum.

Infr. q. 94. ar. 1. cō. Et q. 4. art. 1. com. & q. 122. art. 1. co. Et 1. 4. 9. q. 1. ar. 2. q. 2. ad tertium.

¶ 2 Præterea,* Isid. dicit in li. Etymol. Superstitiosos, ait Cicero, appellatos, qui totos dies deprecabantur, & immolabant vti sui sibi liberi superstites fierent. Sed hoc etiam potest fieri secundum veræ religionis cultum: ergo superstitio non est uitium religioni oppositum.

* gl. interlinear. ibi. † lib. 10. c. 11. incipit, Sapiens dictus, ante medium.

¶ 3 Præterea. Superstitio quendam excessum importare videtur. Sed religio non potest habere excessum: quia, sicut supra* dictum est, secundum eam non contingit æquale Deo reddere eius, quod debemus: ergo superstitio non est uitium religioni oppositum.

q. 81. ar. 5. ad 3.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in lib. de decem chordis. Tangis primam chordam qua colitur vnus Deus, & cecidit bestia superstitionis. Sed cultus vnius Dei pertinet ad religionem: ergo superstitio religioni opponitur.

c. 9. à medio, to. 9.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra* dictum est, religio est uirtus moralis. Omnis autem virtus moralis in medio consistit, ut supra* habitum est. Et ideo duplex vitium virtuti morali opponitur. Vnum quidem secundum excessum, aliud autem secundum defectum. Contingit autem excedere medium uirtutis non solum secundum circunstantiam, quæ dicitur quantum, sed etiam secundum alias circunstantias. Vnde & in aliquibus virtutibus sicut in magnanimitate, & magnificentia, vitium excedit virtutis medium, non quia ad maius aliquid tendat, quam uirtus, sed fortè ad minus. Transcendit tamen uirtutis medium, inquantum facit aliquid cui non debet, vel quando non debet, & similiter secundum alia huiusmodi, ut patet per* Philosophum in 4. Ethic. Sic ergo superstitio est uitium religioni oppositum secundum excessum, non quia plus exhibeat in cultum diuinum, quàm vera religio, sed quia exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet.

q. 81. ar. 5. 1. 2. q. 64. art. 1. lib. 4. c. 1. & 5. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut bonum metaphoricè dicitur in malis, prout dicimus bonum latronem, ita etiam nomina uirtutum quandoque transumptiuè accipiuntur in malis, sicut prudentia quandoque ponitur pro astutia: secundum illud Luc. 16. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis sunt. Et per hunc modum superstitio dicitur esse religio.

AD SECVNDVM dicendum, quod aliud est Etymologia nominis, & aliud est significatio nominis. Etymologia attenditur secundum id à quo imponitur nomen ad significandum. Nominis verò significatio attenditur secundum id ad quod significandum nomen imponitur: quæ quandoque diuersa sunt. Nomen enim lapidis imponitur à læsione pedis, non tamen hoc significat. Alioquin ferrum cum pedem lædat, lapis esset. Similiter etiam nomen superstitionis

tionis non oportet ꝙ significet illud à quo nomen est impositum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ religio non potest habere excessum secundum quantitatem absolutam, potest tamen habere excessum secundum quantitatē proportionis, prout scilicet in cultu diuino fit aliquid quod fieri non debet.

498

ARTICVLVS II.

Vtrum sint diuersæ superstitionis species.

Inf. q. 94. ar. 1.
Li. 1. c. 13. to. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ non sint diuersæ superstitionis species, quia secundum * Philos. in 1. Topic. Si vnum oppositorū dicitur multipliciter, & reliquum. Sed religio cui opponitur superstitio, non habet diuersas species, sed omnes eius actus ad vnam speciem referuntur. ergo nec superstitio habet diuersas species.

¶ 2 Præterea, Opposita sunt circa idē. Sed religio cui opponitur superstitio, est circa ea quib. ordinamur in Deum, vt suprà * habitum est. Non ergo species superstitionis, quæ opponitur religioni, possunt attendi ſm aliquas diuinationes humanorum euentuum, vel secundum aliquas obseruationes humanorum actuum.

q. 81. ar. 1. & 5.

¶ 3 Præterea, Ad Colos. 2. super illud, Quę sunt rōnem habentia sapientiæ in superstitione dicit * gloss. idest, in simulata religione. ergo etiam simulatio debet poni species superstitionis.

gl. ordin. ibid super illud; Ad saturitatē carnis, ex Ambr.

SED CONTRA est, quod † Aug. in secundo de doct. Christ. diuersas species superstitionis assignat.

† Lib. 2. c. 20. vsque ad 24. tomo 3.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut suprà * dictum est, vitium superstitionis consistit in hoc, quod trāscendit virtutis medium ſm aliquas circunstantias, vt suprà * dictum est. Non enim quælibet circunstantiarum corruptarū diuersitas variat peccati speciem, sed solum quæ referuntur ad diuersa obiecta, vel diuersos fines. Secundum hoc enim morales actus speciem sortiuntur, vt suprà * habitū est. Diuersificantur ergo superstitionis species. Primò quidē, ex parte obiecti. Potest enim diuinus cultus exhiberi, vel cui exhibendus est, s. Deo vero, modo tamen indebito, & hæc est prima superstitionis species, vel ei cui non debet exhiberi, s. cuicunque creaturæ. Et hoc est aliud superstitionis genus, quod in multas species diuiditur ſm diuersos fines diuini cultus. Ordinatur enim primò diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam. Et ſm hoc prima species huius generis est idololatria, quæ diuinā reuerentiā indebitè exhibet creaturæ. Secundo, ordinatur ad hoc, quòd homo instruatur à Deo quem colit. Et ad hoc pertinet superstitio diuinatiua, quæ dæmones consulit per aliqua pacta cum eis inita, vel tacita, vel expressa. Tertiò, ordinatur diuinus cultus ad quandam directionē humanorū actuū ſm instituta Dei qui colitur, & ad hoc ptinet superstitio quarundā obseruationū. Et hæc tria tangit * Aug in 2. de Doct. Christ. dicēs, superstitiosum esse quicquid institutū est ab hominibus ad faciēda & colēda idola ptinēs. Et hoc ptinet ad primū. Et postea † subdit: Vel ad consultationes & pacta quædā significationū cū dæmonibus placita atque fœderata, qđ ptinet ad secūdū. Et post pauca † subdit: Ad hoc genus ptinent oēs ligaturæ, & c. hmōi, quod pertinet ad tertium.

Art. præc. 2. 2. q. 72. ar. 9.
1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 4. 5. 6. 10. & 11.

li. 2. c. 20. in princi. to. 3.
† Eodē loco nūc dicto.
† eod. c. 20 parum à princip.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut * Dion. dicit 4. c. de diui nom. Bonum contingit ex vna & integra cā, malum aūt ex singularibus defectibus. Et ideo vni virtuti plura vitia opponūtur, vt suprà † habitū est. Verbum autem Philosophi veritatem habet in oppositis, in quibus est eadem ratio multiplicationis.

* c 4. par. 4 iter mediū, & fi.
† Ar. præc. & sup. q. 10. ar. 5

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ diuinationes & obseruationes aliquæ pertinent ad superstitionem, inquantum dependent ex aliquibus operationibus dæmonū, & sic pertinent ad quædam pacta cum eis inita.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ simulata religio ibi dicitur, qñ traditioni humanæ nomen religionis applicatur, prout in glo. sequitur. Vnde ista simulata religio nihil est aliud ꝙ cultus Deo vero exhibitus, modo indebito, sicut si aliquis tpe gratiæ vellet colere Deum ſm veteris legis ritū. Et de hac ad literā loquitur gloss.

QVÆSTIO XCIII.

De superstitione indebiti cultus diuini, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de speciebus superstitionis.

¶ Et primò, de superstitione indebiti cultus veri Dei. Secundò, de superstitione idololatriæ. Tertiò, de superstitione diuinationum. Quarto, de superstitione obseruationum.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum in cultu veri Dei possit esse aliquid perniciosum.

¶ Secundo, vtrum possit ibi esse aliquid superfluum.

QVAESTIONIS XCIII.

De illegitimo Dei cultu,

In duas quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

2 *Et 2 superfluitate, & prauitate vitiatur diuinus cultus: superfluitate quidem si ad Deum colendum, quod neque ad ipsius gloriā, neque ad corpus animumue suo creatori subijciendum, secundum diuinum uel ecclesiasticam ordinationem pertinet, assumatur:* 1 *Prauitate verò, si externa cæremonia falsitatis aliquid contineat, quod quidem partim ratione rei denotatæ non respondentis, partim ministri publici aliqua contra ecclesiæ consuetudinem, vtentis cæremonia, accidere potest.*

499

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in cultu veri Dei possit esse aliquid perniciosum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ in cultu veri Dei non possit esse aliquid pniciosum. Dicitur enim Ioel 2. Omnis quicunque inuocauerit nomen dñi, saluus erit. Sed quicunque colit Deum quocunq; modo, inuocat nomen eius. ergo omnis cultus Dei confert ad salutem. Nullus ergo est pniciosus.

¶ 2 Præterea, Idem Deus est qui colitur à iustis quacunque mundi ætate. Sed ante legem datam, iusti absq; peccato mortali colebant Deum qualitercunque eis placebat. Vnde & Iacob proprio voto se obligauit ad specialem cultum, vt habetur Gen. 28. Ergo etiā modo nullus Dei cultus est perniciosus.

¶ 3 Præterea, Nihil pniciosum in Ecclesia sustinetur. Sustinet aūt Ecclesia diuersos ritus colendi Deum. Vnde * Gregorius scribit Aug. Epō Anglorū, proponentī ꝙ sunt diuersæ Ecclesiarum consuetudines in Missarū celebratione, Mihi, inquit, placet, vt siue in Romanis, siue in Galliarū partibus, seu in qualibet Ecclesia, aliqd inuenisti ꝙ plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas. Ergo nullus modus colēdi Deū est pniciosus.

In fine registri ad decem interrogat. Aug. c. 3.

SED CONTRA est, quod * Aug dicit in epistola ad Hieron. & habetur in gl ad Gal. 2. Quòd legalia obseruata, post veritatem euangelij diuulgatā, sunt mortifera & tamen legalia ad cultum Dei pertinent. Ergo in cultu Dei potest esse aliquid mortiferum.

Ex epi. 19 inter opa Aug. to. 2

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut * Aug. dicit in lib. contra mendacium, Mendacium maxime perniciosum est, quod fit in his quæ ad Christianā religionē pertinent. Est autem mendacium, cum aliquis exterius significat contrarium veritati. Sicut autem significatur aliqd verbo, ita etiā significatur aliqd facto, & in tali significatione facti cōsistit exterior religionis cultus,

Li. de mēdacio, c 14 in princ. to. 4.

vt ex

q. 81. ar. 7. vt ex supra * dictis patet. Et ideo si per cultū exteriorē aliquid falsum significetur, erit cultus pniciosus. Hoc autē contingit dupliciter. Vno quidē modo, ex parte rei significatæ, a qua discordat significatio cultus, & hoc modo, tpe nouæ legis, peractis iam Christi mysteriis, pniciosum est vti cæremonijs veteris legis, quib. Christi mysteria figurabantur futura, sicut etiā perniciosum esset, si quis verbo cōfiteretur Christū esse passurū. Alio modo potest contingere falsitas in exteriori cultu ex parte colentis, & hoc pcipue in cultu cōi qui per ministros exhibetur in psona totius Ecclesiæ. Sicut em falsarius esset q aliqua proponeret ex parte alicuius q nō essent ei cōmissa, ita vitiu falsitatis incurrit, qui ex parte Ecclesiæ cultū exhibet Deo cōtra modū diuina auctoritate ab Ecclesia constitutum, & in Ecclesia consuetū. Vnde * Amb. dicit, Indignus est qui aliter celebrat mysterium quàm Christus tradidit. Et propter hoc etiam gl. dicit Colo. 2 quod superstitio est, quando traditioni humanæ religionis nomen applicatur.

1. ad Cor. 11. super illud; quicunque ederit panem, to. 5 † Est glo. Ambr. circa finem commentarij ad ca. 2. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q cùm Deus sit veritas, illi inuocant Deū qui in spiritu, & veritate eū colunt, vt dr Io. 4. Et ideo cultus continens falsitatem, non pertinet propriè ad Dei inuocationem quę saluat.

AD SECVNDVM dicendū, q ante tempus legis, iusti per interiorem instinctum instruebantur de modo colendi Deum, quos alij sequebantur. Postmodum vero exterioribus præceptis circa hoc homines sunt instructi, quæ præterire pestiferum est.

AD TERTIVM dicendū, q diuersæ consuetudines Ecclesiæ in cultu diuino, in nullo veritati repugnant, & ideo sunt seruandæ, & eas pterire illicitū est.

550

ARTICVLVS II.

Vtrum in cultu Dei possit esse aliquid superfluum.

Sup. q. 81. ar. 5. ad 1. Et q. 92. ar. 1 cor & ad 3. Et inf q. 104. artic. 2. ad secundū. Enchiridij, cap. 3. to. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q in cultu Dei non possit esse aliquid superfluum. Dicitur enim Eccl. 43. Glorificantes Deū quātumcunque potueritis, superualebit adhuc. Sed cultus diuinus ordinatur ad Deum glorificandum, ergo nihil superfluum in eo potest esse.

¶ 2 Præterea. Exterior cultus est professio quædā cultus interioris, quo Deus colit fide, spe, & charitate, vt * Aug. dicit I Enchiridiō. † Sed in fide, & spe, & charitate, nō pōt esse aliqd superfluū. Ergo neq; in cultu diuino.

¶ 3 Præterea, Ad diuinū cultū pertinet, vt ea Deo exhibeamus quæ a Deo accepimus. Sed oīa bona nostra à Deo accepimus, ergo si totū quicqd possumus, facim' ad Dei reuerentiā, nihil superfluū erit in diuino cultu.

Lib. 2. ca. 18. ī medio, to. 3.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in 2. de Doct. Christ. quod bonus verusq; Christianus etiam in literis sacris superstitiosa figmenta repudiat. Sed per sacras literas Deus colendus ostenditur. Ergo etiam in cultu diuino pōt esse superstitio ex aliqua supfluitate.

RESPONDEO dicendum, q aliquid dicit superfluum dupliciter. Vno modo, secundum absolutam quantitatem, & sm hoc non potest esse aliquid superfluum in diuino cultu, quia nihil potest homo facere q non sit minus eo quod Deo debet. Alio modo potest esse aliquid superfluum sm quantitatē proportionis, quia scilicet non est fini proportionatū. Finis autem diuini cultus est, vt homo Deo det gloriam, & ei se subijciat mente & corpore. Et ideo quicquid homo faciat quod pertinet ad Dei gloriā, & ad hoc q mens hominis Deo subijciatur, & etiam corpus per moderatam refrenationem concupiscentiarum, sm Dei & Ecclesiæ ordinationem, & consuetudinem eorū quibus homo conuiuit, nō est superfluū in diuino cultu. Si autē aliquid sit, q quantū est de se, non pertinet ad Dei gloriam, neq; ad hoc q mens hominis feratur in Deū, aut q carnis concupiscentiæ inordinatæ refrænentur, aut etiam si sit præter Dei & Ecclesiæ institutionē, vel cōtra consuetudinem cōem (quæ sm * Aug. pro lege habenda est) totū hoc reputandū est superfluū & superstitiosum, quia in exterioribus solum consistens, ad interiorē Dei cultum non pertinet. Vnde † Aug. in lib. de vera religione inducit, quod dicitur Luc. 17. Regnum Dei intra vos est, loquitur contra superstitiosos, qui scilicet exterioribus principalem curam impendunt.

* In ep. 86 parum a prin. to. 2. † Cap. 3. à med. to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, q in ipsa Dei glorificatione implicatur, q id quod fit pertinet ad Dei gloriam, per qđ excluditur superstitionis superfluitas.

AD SECVNDVM dicendū, q per fidē, spem, & charitatem, anima subijcitur Deo. Vn in eis non potest esse aliqd superfluū. Aliud autē est de exterioribus actibus, qui quandoque ad hæc non pertinent.

AD TERTIVM dicendū, q ratio illa procedit de superfluo quantum ad quantitatem absolutam.

QVAESTIO XCIIII.

De idololatria, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de idololatria.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrū idololatria sit species superstitionis.
¶ Secundo, vtrum sit peccatum.
¶ Tertio, vtrum sit grauissimum peccatorum.
¶ Quarto, de causa huius peccati. Vtrum autem cū idololatris sit communicandum, dictum est suprà cùm de infidelitate ageretur.

QVÆSTIONIS XCIIII.

De Idololatria.

Quadrifariam diuisæ,

AXIOMA.

1 *Idololatria,* 1 *superstitionis species est, quæ* 4 *partim ab hominibus, partim à cacodæmonibus profecta, non modò reliqua superstitionum genera, sed etiam omnia* 2 *alia scelera, per se spectata,* 3 *prauitate vincit.*

ARTICVLVS PRIMVS.

501

Vtrū idololatria rectè ponatur species superstitionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod idololatria non ponatur rectè species superstitionis. Sicut enim hæretici sunt infideles, ita & idololatræ. Sed hæresis est species infidelitatis, vt supra habitum * est. Ergo & idololatria, non autem superstitionis.

3. di. 9. q. 1. art. 1. q. 3. ad 3. & 3. cōt. c. 120 * q. 11. ar. 1

¶ 2 Præterea, Latria pertinet ad virtutem religionis, cui opponitur superstitio. Sed idololatria vr vniuocè dici latria, cum ea quæ ad veram religionē pertinet. Sicut enim appetitus falsæ beatitudinis cum appetitu beatitudinis vere vniuocè dicitur, ita cultus falsorum deorū, qui dicitur idololatria, vniuocè videtur dici cū cultu veri Dei, qui est latria veræ religionis. Ergo idololatria non est species superstitionis.

¶ 3 Præterea, illud quod nihil est, nō pōt esse alicuius generis species, sed idololatria nihil esse videtur. Dicit enim Apost. 1. ad Cor. 8. Scimus quia nihil est idolu in mundo. Et infra 10. Quid ergo, dico q idolis immolatū sit aliquid, aut q idolum sit aliqd? quasi dicat nō. Immolare aut idolis ppriè ad idololatriā ptinet. Ergo idololatria quasi nihil existēs nō pt eē superstitionis species.

¶ 4 Præterea, Ad superstitionē ptinet exhibere cultum diuinum cui nō debetur. Sed cultus diuinus sicut nō debetur idolis, ita nec alijs creaturis. Vnde ad Ro. 1. Quidam vituperantur de hoc, quod coluerūt & seruierunt potius creaturæ, quam creatori. ergo inconuenienter huiusmodi superstitionis species, idololatria nominatur, sed deberet potius nominari latria creaturæ.

SED CONTRA est, qđ Act. 17. dicitur, q Paulus cùm Athenis expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatē, & postea dixit, Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos video. ergo idololatria ad superstitionē pertinet.

R Es-

q.92. ar.2. RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictum * est, ad superstitionem pertinet excedere debitum modum diuini cultus. Quod quidem præcipuè fit, quando diuinus cultus exhibetur, cui non debet exhiberi; debet autem exhiberi soli summo Deo, increato, vt suprà habitum * q.81. ar.1. est, cùm de religione ageretur. Et ideo cuicunque creaturæ diuinus cultus exhibeatur, superstitiosum est. Huiusmodi autem cultus diuinus sicut creaturæ à sensibilibus exhibebatur per aliqua sensibilia signa, puta sacrificia, ludos, & alia huiusmodi, ita etiam exhibebatur creaturæ repræsentatæ per aliquam sensibilem formam seu figuram, quæ idolum dicitur. Diuersimodè tamen cultus diuinitus idolis exhibebatur. Quidam enim per quandam nefariam artem imagines quasdam construebant, quæ virtute dæmonum aliquos certos effectus habebant. Vnde putabant in ipsis imaginibus esse aliquid diuinitatis, & per consequens quod diuinus cultus eis deberetur. Et hæc fuit opinio Hermetis Trimegisti, vt lib. 8. c. 23 tom. 5. Augu * dicit in octauo, de ciuitate Dei. Alij verò non exhibebant cultum diuinitatis ipsis imaginibus, sed creaturis, quarum erant imagines. Et vtrunque horum tangit Apostolus ad Rom. 1. Nam quantum ad primum dicit: Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrum & quadrupedum & serpentium. Quantum autem ad secundum subdit: Coluerunt & seruierunt potius creaturæ quàm creatori. Horum tamen fuit triplex opinio. Quidam enim æstimabant quosdam homines deos fuisse, quos per eorum imagines colebant, sicut Iouem, Mercurium, & alios huiusmodi. Quidam verò æstimabant totum mundum esse unum Deum, non propter corporalem substantiam, sed propter animam, quam Deum esse credebant, dicentes Deum nihil aliud esse quàm animam, motu, & ratione mundum gubernantem. Sicut & homo dicitur sapiens propter animam, non propter corpus. Vnde putabant toti mundo, & omnibus partibus eius, esse cultum diuinitatis exhibendum, cœlo, aeri, aquæ, & omnibus huiusmodi partibus. Et ad hæc referebant nomina & imagines suorum deorum, sicut lib. 7. c. 16. & c. 6. to. 5 Varro dicebat, & narrat Aug. in septimo * de Ciuit. Dei. Alij verò, scilicet Platonici, posuerunt unum esse summum Deum causam omnium, post quem ponebant esse substantias quasdam spirituales à summo Deo creatas, quas Deos nominabant participatione, scilicet diuinitatis, nos autem eos angelos dicimus. Post quos ponebant animas cælestium corporum, & sub his dæmones, quos dicebant esse aerea quædam animalia, & sub his ponebant animas hominum, quas per virtutis meritum ad deorum vel dæmonum societatem assumi credebant, & his omnibus cultum diuinitatis exhibebant, ut Aug. narrat in 8. * de ciuit. Dei. lib. 8. cap. 14. tom. 5. Has autem duas vltimas opiniones dicebat pertinere ad Physicam theologiam, quam Philosophi considerabant in mundo, & docebant in scholis. Aliam verò, de cultu hominum, dicebant pertinere ad theologiam fabularem: quæ secundum figmenta poetarum repræsentabatur in theatris. Aliam verò opinionem de imaginibus, dicebant pertinere ad ciuilem theologiam, quæ per pontifices celebrabatur in templis. Omnia autem hæc ad superstitionem idololatriæ pertinebant. Vnde Augu- lib. 2. c. 20 in principio, to. 3. stin. dicit * in secundo de doctrina Christ. superstitiosum est quicquid institutum est ab hominibus ad faciendam & colenda idola, pertinens, vel ad colendam, sicut Deum, creaturam, partemve vllam creaturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut religio non est fides, sed fidei protestatio per aliqua exteriora signa, ita superstitio est quædam infidelitatis protestatio per exteriorem cultum, quam quidem protestationem nomen idololatriæ significat, non autem nomen hæresis, sed solùm falsam opinionem. Et ideo hæresis est species infidelitatis. Sed idololatria est species superstitionis.

AD SECVNDVM dicendum, quod nomen latriæ dupliciter potest accipi. Vno enim modo potest significare humanum actum ad cultum Dei pertinentem. Et secundum hoc non variatur significatio huius nominis, latria, cuicunque exhibeatur, quia illud cui exhibetur, non cadit secundum hoc in eius diffinitione. Et secundum hoc latria vniuocè dicetur, secundum quod pertinet ad veram religionem, & secundum quod pertinet ad idololatriam. Sicut solutio tributi vniuocè dicitur, siue exhibeatur vero regi, siue falso. Alio modo accipitur latria, prout est idem religioni. Et sic cùm sit virtus, de ratione eius est, quod cultus diuinus exhibeatur ei, cui debet exhiberi. Et secundum hoc latria æquiuocè dicitur de latria veræ religionis, & de idololatria. Sicut prudentia æquiuocè dicitur de prudentia, quæ est virtus, & de prudentia quæ est carnis.

AD TERTIVM dicendum, quod Apostolus intelligit idolum nihil esse in mundo, quia imagines illæ, quæ idola dicebantur, non erant animatæ, aut aliquam virtutem diuinitatis habentes, sicut Hermes ponebat, quasi esset, aliquid compositum ex spiritu & corpore. Et similiter intelligendum est, quod idolis non est aliquid immolatum, quia per huiusmodi immolationem carnes immolatitiæ, neque aliquam sanctificationem consequebantur, ut Gentiles putabant, neque aliquam immunditiam, ut putabant Iudæi.

AD QVARTVM dicendum, quod ex communi consuetudine, qua creaturas quascunque colebant Gentiles, sub quibusdam imaginibus, impositum est hoc nomen, idololatria, ad significandum quemcunque cultum creaturæ, etiam si sine imaginibus fieret.

ARTICVLVS II.

Vtrum idololatriæ sit peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod idololatria non sit peccatum. Nihil enim est peccatum quod vera fides in cultum Dei assumit. Sed vera fides imagines quasdam assumit ad diuinum cultum. Nam & in tabernaculo erant imagines Cherubim, ut legitur Exo. 25. Et in Ecclesia quædam imagines ponuntur, quas fideles adorant. Ergo idololatria, secundum quam idola adorantur, non est peccatum. 3. cont. c. 120.

¶ 2 Præterea, Cuilibet superiori est reuerentia exhibenda. Sed angeli & animæ sanctorum sunt nobis superiores. Ergo si eis exhibeatur reuerentia per aliquem cultum vel sacrificiorum, vel aliquorum huiusmodi, non erit peccatum.

¶ 3 Præterea, Summus Deus interiori cultu mentis est colendus, secundum illud Iohan. quarto, Deum oportet adorare in spiritu & ueritate. Et Augusti. dicit * in Enchiridio, quod Enchiridij c. 3. t. 3 Deus colitur fide, spe, & charitate. Potest autem contingere quod aliquis exterius idola colat, interius, tamen à vera fide non discedat. Ergo videtur quod sine præiudicio diuini cultus possit aliquis exterius idola colere.

SED CONTRA est, quod Exod. 20 dicitur, Non adorabis ea, scilicet exterius, neque coles, scilicet interius, ve gl. exponit. Et loquitur de sculptilibus & imaginibus. Ergo peccatum est, idolis exteriorem vel interiorem cultum exhibere.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc aliqui dupliciter errauerunt. Quidam enim putauerunt quòd offerre sacrificium, & alia ad latriam pertinentia, non solùm summo Deo, sed etiam alijs supradictis esset debitum, & per se bonum, eo quod cuilibet superiori naturæ diuinam reuerentiam exhibendam putabant, quasi Deo propinquiori, sed hoc irrationabiliter dicitur. Nam etsi omnes superiores reuereri debeamus, non tamen eadem reuerentia omnibus debetur, sed aliquid speciale summo Deo debetur, quia singulari ratione omnes excellit. Et hoc est latriæ cultus. Nec potest dici sicut quidam putauerunt, hæc visibilia sacrificia dijs alijs congruere, illi uerò summo Deo tanquam meliori meliora, scilicet puræ mentis officia, quia vt Aug. dicit in 10. * de ciuitate, exteriora sacrificia sunt signa interiorum, sicut verba sonantia, signa sunt rerum, quocirca sicut orantes, atque laudantes ad eum dirigimus significantes uoces, cui res ipsas in corde, quas significamus, offerimus, ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quam ei cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nosipsi esse debemus. lib. 10. c. 19. circa principium, tom. 5. Alij vero æstimauerunt latriæ cultum exteriorem non esse idolis exhibendum tanquam per se bonum, aut opportunum, sed tanquam vulgari consuetudini con-

lib. 6. c. 10. tom. 5.

consonum, ut August. in * 6. de ciuitate Dei, introducit Senecā dicentem: sic, inquit, adorabimus, ut meminerimus hmōi cultum magis ad morem, q̄ ad rē pertinere. Et in lib. de * uera religione, August. dicit, non esse religionem à Philosophis quaerendam, qui eadem sacra recipiebant cū populis, & de suorū deorum natura ac summo bono diuersas contrariasq. snīas in scholis personabant. Et hunc ēt errorem secuti sunt quidā haeretici, asserentes non esse periculosum, si qs persecutionis tpe deprehensus, exterius idola colat: dum tn̄ fidem in mente teneat: sed hoc apparet manifestè falsum. Nam cùm exterior cultus sit signū interioris cultus, sicut est perniciosum mendaciū, si quis uerbis asserat cōtrarium eius quod per ueram fidē tenet in corde: ita ēt est perniciosa falsitas, si quis exteriorē cultum exhibeat alicui contra id quod sentit in mente. Vnde August. dicit contra Senecam in sexto * de ciuitate Dei: q eo damnabilius colebat idola, quo illa quae mendaciter agebat, sic ageret, ut eum populus ueraciter agere existimaret.

c. 5. in principio, to. 1

lib. 6. c. 10 in fine, to. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, q neq; in ueteris tabernaculo seu templo, neque ēt nunc, imagines in Ecclesia instituūtur, ut eis cultus latriae exhibeatur, sed ad quandam significationem, ut per huiusmodi imagines mentibus hominum imprimatur & confirmetur fides de excellentia angelorum & sanctorum. Secus autem est de imagine Christi, cui ratione diuinitatis latria debetur, ut dicetur * in tertio.

* 3. par. q. 25. ar. 3.

AD SECVNDVM & TERTIVM patet responsio per ea quae dicta † sunt.

† In corp. art.

503

ARTICVLVS III.

Vtrum idololatria sit grauissimum peccatorum.

2. 2. q. 102 ar. 3. ad 11 & de mal. q. 2. ar. 10. cō tr. & 1. co. 12. co. 2.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr̄, q idololatria nō sit grauissimum peccatorum. Pessimum enī opponit optimo, ut dr̄ * octauo Eth. Sed cultus interior q cōsistit in fide, spe, & charitate, est melior q̄ cultus exterior. Ergo infidelitas, desperatio, & odiū Dei, quae opponunt cultui interiori, sunt grauiora peccata quàm idololatria, quae opponitur cultui exteriori.

* li. 8. c. 10 circa pri.

¶ 2 Praeterea, Tanto aliquod peccatū grauius est, quāto magis est contra Deum. Sed directius aliquis videt contra Deum agere blasphemando, uel fidem impugnādo, quàm cultum Dei alij exhibendo, quod pertinet ad idololatriam. Ergo blasphemia uel impugnatio fidei, est grauius peccatum quàm idololatria.

¶ 3 Praeterea, Minora mala maioribus malis puniri uidentur. Sed peccatum idololatriae punitum est peccato contra naturam, ut dicitur ad Rom. 1. ergo peccatum contra naturam est grauius peccato idololatriae.

¶ 4 Praeterea, Augu. dicit 20. * contra Faustum: Neque uos (Manichaeos) paganos dicimus, aut schisma paganorum, sed cum eis habere quandam similitudinem, eo q multos colatis Deos. Verùm uos in hoc esse eis longè deteriores, q illi ea colunt quae sunt, sed pro dijs colenda non sunt, uos aūt ea colitis quae omnino non sunt. Ergo vitium haeretice prauitatis est grauius, quā idololatria.

li. 20. cōt. Faust. c. 9. circa principiū, t. 6.

¶ 5 Praeterea, Super illud ad Galat. 4. Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, dicit gl. * Hierony. Legis obseruantia, cui dedi i tunc erant, erat peccatum pene par seruituti idolorum, cui ante cōuersionem vacauerant. Non ergo peccatum idololatriae est grauissimum.

Id habetī sententia gl. Interlineatis in hoc loco.

SED CONTRA est, q Leuit. 15. super illud quod dicitur de immūditia mulieris patientis fluxum sanguinis, dicit * gl. Omne peccatum est immunditia animae, sed idololatria maxime.

gl. ordinaria sup illud. Docebitis filios Israel ut caueant immūditias.

RESPONDEO dicendum, q grauitas alicuius peccati pōt attēdi dupliciter. Vno modo ex parte ipsius peccati, & sic peccatum idololatriae grauissimum est. Sicut enim in terrena republica grauissimum esse uī, q aliquis honorem regium alteri impendat, quàm vero Regi (quia, quantum in se est, totum reipublicae perturbat ordinē) ita in peccatis contra Deū committuntur, quae tamen sunt maxima, grauissimum esse vr̄ q aliquis honorem diuinum creaturae impendat: quia quantū est in se, facit alium Deū in mundo, minuens principatum diuinum. Alio modo pōt attēdi grauitas peccati ex parte ipsius peccantis, sicut dr̄ grauius esse peccatum eius q peccat scienter, q̄ eius qui peccat ignoranter. Et ſm hoc nihil prohibet grauius peccare haereticos, qui scienter corrumpunt fidē quam acceperunt, q̄ idololatras ignoranter peccantes. Et similiter ēt aliqua alia peccata pñt esse maiora propter maiorem contemptum peccantis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q idololatria praesupponit interiorē infidelitatē, & adijcit exterius idebitū cultū. Si uerò sit exterior tm̄ idololatria absq; iteriori infidelitate, addit culpa falsitatis, ut prius dictū * est.

Ar. praec.

AD SECVNDVM dicēdum, q idololatria includit magnam blasphemiam, inquantum Deo subtrahitur dñij singularitas, & fidem opere impugnat idololatria.

AD TERTIVM dicendū, q quia de ratione poenae est q sit contra uoluntatē, peccatū per quod aliud punit, oportet esse magis manifestū, ut ex hoc homo sibiipsi & alijs detestabilis reddat. Non autem oportet q sit grauius. Et ſm hoc, peccatum quod est contra naturā, minus est peccatū, quàm idololatriae. Sed quia est manifestius, ponit quasi conueniens poena peccati idololatriae, ut scilicet sicut homo per idololatriā peruertit ordinem diuini honoris, ita per peccatū contra naturam, propriae naturae confusibilem peruersitatem patiatur.

AD QVARTVM dicendū, q haeresis Manichaeorum, ēt quantū ad genus peccati, grauior est q̄ peccatū aliorum idololatrarum, quia magis derogāt diuino honori, ponētes duos deos cōtrarios, & multa uana fabulosa de Deo fingentes. Secus autem est de alijs haereticis, qui vnum Deum confitentur, & eum solum colunt.

AD QVINTVM dicendum, q obseruatio legis tempore gratiae non est omnino aequalis idololatriae, ſm genus peccati, sed penè aequalis, quia utrunque est species pestiferae superstitionis.

ARTICVLVS IIII.

504

Vtrum causa idololatriae fuerit ex parte hominis.

2. dist. 15. qō. 1. ar. 2. Cor. Et 3. contra ca. 120. Et po. q. 3. art. 4. cor.

AD QVARTVM sic pceditur. Videtur, q cā idololatriae nō fuerit ex parte hominis. In hoīe enī nihil est nisi uel natura, vel virtus, vel culpa, sed cū idololatriae nō potuit esse ex parte naturae hominis, quin potius naturalis rō hominis dictat q sit unus Deus, & q nō sit mortuis cultus diuinus exhibēdus, neque reb. inanimatis. Similiter ēt nec idololatria hēt causam in homine ex parte uirtutis, quia non potest arbor bona malos fructus facere, ut dr̄ Matt. 7. Neq; etiam ex parte culpae, quia ut dicitur Sap. 14 Infandorum idolorum cultura omnis mali causa est, & initium & finis ergo idololatria non habet causam ex parte hominis.

¶ 2 Praeterea, Ea quae ex parte hominis cāntur, omni tpe in hominibus inueniuntur. Nō aūt semper fuit idololatria, sed in scda aetate legitur esse adinuēta, uel à Nembroth, qui (ut dr̄) cogebat homines ignem adorare, vel à Nino, qui imaginem patris sui Beli adorari fecit. Apud Graecos aūt (vt Isidorus * refert) Prometheus primus simulacha hominū de luto finxit. Iudaei uerò dicunt q Ismael primus simulacrum de luto fecit. Cessauit etiam in sexta aetate idololatria magna ex parte. Ergo idololatria non habuit causam ex parte hominis.

lib. 8. Etymo. ca. 11 paulò à principio.

¶ 3 Praeterea, August. * dicit 21. de Ciuit. Dei. Neque potuit primum, nisi in illis, scilicet daemonibus docentibus, disci, quid quisque illorum appetat, quid exhorreat, quo inuitetur nomine, quo cogatur, vnde magicae artes, earumque artifices extitesunt. Eadem autem ratio uidetur esse de idololatria. Ergo idololatriae causa non est ex parte hominum.

* lib. 21. c. 6. à med. illius, to. 5.

SED CONTRA est, q dr̄ Sap. 14 Superuacuitas hominum haec, i. idola, adinuenit in orbe terrarum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ idololatriæ est duplex causa. Vna quidem dispositiua Et hæc fuit ex parte hominum Et hoc tripliciter. Primò quidem ex inordinatione affectus, prout scilicet homines aliquem hominem vel nimis amantes, vel nimis venerantes, honorem diuinum ei impenderunt. Et hæc causa assignatur Sapientiæ decimoquarto: Acerbo luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem, & illum qui tūc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit Et ibidem etiam subditur, quòd homines aut affectui aut regibus deseruientes, incommunicabile nomē, scilicet diuinitatis, lignis & lapidibus imposuerunt. Secundò propter hoc quòd homo naturaliter de repræsentatione delectatur, vt Philo. dicit * in Poetria sua. Et ideo homines rudes à principio videntes per diligentiam artificum imagines hominum expressiuè factas, diuinitatis cultum eis impenderunt. Vnde dicitur Sapientiæ decimotertio: Si quis artifex faber de sylua lignum rectum secuerit, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet imagini hominis, de substantia sua & filijs & nuptijs votum faciens, inquirit. Tertiò, propter ignorantiam veri Dei, cuius excellentiam homines non considerantes, quibusdam creaturis propter pulchritudinem seu virtutem, diuinitatis cultum exhibuerunt. Vnde dicitur Sapientiæ decimotertio. Neque operibus attendentes agnouerunt quis esset artifex, sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, aut lunam, rectores orbis terrarum, deos putauerunt. Alia autem causa idololatriæ fuit consummatiua ex parte dæmonum qui se colendos hominibus errantibus exhibuerunt, in idolis dando responsa, & aliqua quæ videbantur hominibus mirabilia, faciendo. Vnde & in Psal. 95. dicitur: Omnes Dij gentium dæmonia.

c. 2. in principio illi', to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ causa dispositiua idololatriæ fuit ex parte hominis naturæ defectus, vel per ignorātiam intellectus, vel per inordinationem affectus, vt dictum * est. Et hoc etiam ad culpam pertinet. Dicitur autem idololatria esse causa, initium, & finis omnis peccati, quia non est aliquod genus peccati quod interdum idololatriam non producat, vel expressè inducendo per modum causæ, vel occasionem præbendo per modum initij, vel per modum finis, inquantum peccata aliqua assumebantur in cultum idolorum, sicut occisiones hominum, & mutilationes membrorum, & alia huiusmodi. Et tamen aliqua peccata possunt idololatriam præcedere, quæ ad ipsam hominem disponunt.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in prima ætate non fuit idololatria propter recentem memoriam creationis mundi, ex qua adhuc vigebat cognitio vnius Dei in mente hominum. in sexta autem ætate idololatria est exclusa per virtutem & doctrinam Christi, qui de diabolo triumphauit.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit de causa consummatiua idololatriæ.

QVAESTIO XCV.

De Superstitione diuinatiua, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superstitione diuinatiua.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum diuinatio sit peccatum.
¶ Secundo, vtrum sit species superstitionis.
¶ Tertio, de speciebus diuinationis.
¶ Quarto, de diuinatione, quæ fit per dæmones.
¶ Quinto, de diuinatione, quæ fit per astra.
¶ Sexto, de diuinatione, quæ fit per somnia.
¶ Septimo, de diuinatione, quæ fit per auguria, & alia huiusmodi obseruationes.
¶ Octauo, de diuinatione, quæ fit per sortes.

QVAESTIONIS XCV.

De superstitiosa diuinatione.

In octo partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *1 Diuinatio atque prædictio eorum futurorum euentuum, qui ex caussa libera, atque in vtramque partem soluta pendent, quique non in suis caussis, sed in se solùm cognoscuntur, ad Dei solius inscrutabilem sapientiam pertinet, neque ab* 2 *homine (nisi diuino spiritu afflatus esset) sine* 2 *superstitionis peccato vsurpari potest, & multo* 4 *minus 4 illa, quæ per cacodæmonis inuocationem & operam perficitur futurorum prædictio. Porrò superstitiosæ diuinationis temerè & impiè ab* 3 *hominibus vsurpatæ, 3 variæ sunt multiplicesq; species, quæ tamen omnes ad duo genera referuntur. Ad diuinationem nimirùm, in qua expressa inest maligni spiritus inuocatio, & diuinationem, cui malignus spiritus, per curiosas & vanas cæremonias se clam immiscet. Ad quod* 5 *posterius 5 genus pertinet fortuitorum & eorum qui ex libero hominis arbitrio pendent futurorum euentuum, cum certitudine ex astris præ-* 6 *dictio. Item ex 6 ijs somnijs diuinatio, quæ cùm diuinitus immissa non sint, vltra naturalis suæ facultatis terminos extenduntur. Præte-* 7 *rea 7 omen & augurium, quæ ordinem à natura, vel diuina prouidentia constitutum, non se-* 8 *quuntur. Ea quoque 8 per sortes diuinatio, & rei occultæ inquisitio, in qua vel ad astra, vel ad fortunam, vel malignos spiritus, humanarum actionum euentus referuntur, ad secundum diuinationis genus pertinet. Ea verò rerum occultarum per sortes inuestigatio, qua ritè diuini numinis voluntas exquiritur, & in qua humanorum actuum moderatio diuinæ prouidentiæ ascribitur, licita est & frequenter à patribus tum veteris, tum noui testamenti vsurpata.*

ARTICVLVS PRIMVS. 505

Vtrum diuinatio sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd diuinatio non sit peccatum. Diuinatio enim ab aliquo diuino nominatur. Sed ea, quæ sunt diuina magis ad sanctitatem pertinent quàm ad peccatū. Ergo videtur quòd diuinatio non sit peccatum.

¶ 2 Præterea, Augustinus dicit * in lib. de lib. arbit. Quis audeat dicere disciplinam esse malum? Et iterum, Nullo modo dixerim aliquam intelligentiam malam esse posse Sed aliquæ artes sunt diuinatiuæ, vt patet per Philosophum in * lib. de memoria. Videtur etiam ipsa diuinatio ad aliquam intelligentiam veritatis pertinere. Ergo videtur, quòd diuinatio non sit peccatum.

¶ 3 Præterea, Naturalis inclinatio non est ad aliquod malum quia natura non inclinat nisi ad simile sibi. Sed ex naturali inclinatione homines solicitantur prænoscere futuros euentus, quod pertinet ad diuinationem: ergo diuinatio non est peccatum.

2. di. 15. q. 1. art. 3. ad 4. Et 3 contra c. 154. co. 5. Et 1. sa. 3. le. 4. princ. * li. 1. c. 1. to. 1. parum à princip. li. re. Dis, tom. 2

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 18. Non sit qui

sit qui pythones consulat, neque diuinos. Et in decretis 26. quæst. 5. dicitur: Qui diuinationes expetunt, sub regulis quinquennij iaceant secundum gradus pœnitentiæ distinctos.

26. q. 5. c. Qui diuinationes.

RESPONDEO dicendum, quod nomine diuinationis intelligitur quædam prænunciatio futurorum. Futura autem dupliciter prænosci possunt. Vno quidem modo in suis causis. Alio modo in seipsis. Causæ autem futurorum tripliciter se habent. Quædam enim producunt ex necessitate, & semper, suos effectus. Et huiusmodi effectus futuri per certitudinem prænosci & prænunciari possunt ex consideratione suarum causarum, sicut astrologi prænunciant eclypses futuras. Quædam verò causæ producunt suos effectus nõ ex necessitate & semper, sed vt in pluribus: rarò tamen deficiunt. Et per huiusmodi causas possunt prænosci effectus futuri, nõ quidem per certitudinem, sed per quandam coniecturam, sicut astrologi per considerationem stellarum quædam prænoscere & prænunciare possunt de pluuijs & siccitatibus, & medici de sanitate, vel morte. Quædam verò causæ sunt, quæ si secundum se considerentur, se habẽt ad vtrumlibet, quod præcipuè videtur de potentijs rationalibus quæ se habent ad opposita secundum Philosophũ. Et tales effectus vel etiam si qui effectus vt in paucioribus casu accidunt ex naturalib. causis, per cõsiderationem causarum prænosci non põt: quia eorũ causæ non habent inclinationẽ determinatã ad huiusmodi effectus. Et ideo effectus huiusmodi prænosci non põt, nisi in seipsis considerentur. Homines aũt in seipsis huiusmodi effectus considerare possunt solum, dum sunt præsentes sicut cùm hõ videt Sortem currere vel ambulare. Sed considerari huiusmodi in seipsis, antequam fiant est Dei propriũ: qui solus in sua æternitate videt ea, quæ futura sunt, quasi præsentia, vt in primum habitum * est. Vnde dr̃ Isa. 41. Annuntiate quæ ventura sunt in futurũ, & sciemus quia dij estis vos. Si quis ergo huiusmodi futura prænunciare aut prænoscere quocunque mõ præsumpserit nisi Deo reuelante, manifestè vsurpat sibi, quod Dei est. & ex hoc aliqui diuini dñr. Vnde dicit Isidor. in lib. * Etym. Diuini dicti, quasi Deo pleni. Diuinitate enim se plenos simulant, & astutia quadam fraudulentiæ hominibus futura coniectant. Diuinatio ergo non dr̃, si quis prænunciet ea quæ ex necessitate eueniunt vel vt in pluribus quæ humana ratione prænosci possunt, neque etiam si quis futura alia contingentia, Deo reuelante, cognoscat. Tunc enim non ipse diuinat, id est, quod diuinum est, facit, sed magis quod diuinum est suscipit. Tunc autem solum dicitur diuinare, quãdo sibi indebito modo vsurpat prænunciationem futurorum euentuum. Hoc autem constat esse peccatum. Vnde diuinatio semper est peccatum. Et propter hoc Hieron. * dicitur super Micheam, quòd diuinatio semper partem accipitur.

Li. 9. Meta. tract. 3. & 18. tom. 3.

q. 14. ar. 13 & q. 57. ar. 3. & q. 86. ar. 4. li. 8. c. 9. à me. Et refert 26. q. 4. c. Igitur, circa principiũ.

à med. cõmentarij in cap. 3. Micheæ, to. 6

AD PRIMVM ergo dicendum, quod diuinatio non dicitur ab ordinata participatione alicuius diuini, sed ab indebita vsurpatione, vt dictum * est.

* In corp. arti.

AD SECVNDVM dicendum, quod artes quædam sunt ad prænoscendum futuros euentus, qui ex necessitate, vel frequenter proueniunt, quæ ad diuinationem non pertinent. Sed ad alios futuros euentus cognoscendos non sunt aliquæ veræ artes seu disciplinæ, sed fallaces & vanæ ex deceptione dæmonum introductæ, vt dicit Aug. in 21. * de Ciuitate Dei.

* li. 21. c. 16 & c. 6. t. 5.

AD TERTIVM dicendum, quod homo habet naturalem inclinationem ad cognoscendum futura secundum modum humanum, non autem secundum indebitum diuinationis modum.

506

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinatio sit species superstitionis.

Infrà ar. 3. cor. princ. Et 2. dist. 15. qõ. 1. ar. 3. ad 4. Et 3. cõt. c. 154 & 4. & 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, quod diuinatio non sit species superstitionis. Idem enim non potest esse species diuersorum generum. Sed diuinatio videtur esse species curiositatis, vt August. * dicit in lib. de Vera religione. Ergo videtur, quòd non sit species superstitionis.

c. 38. & sec. to. 1.

¶ 2 Præterea, Sicut religio est cultus debitus, ita superstitio est cultus indebitus. Sed diuinatio non videtur ad aliquem cultum indebitum pertinere. Ergo diuinatio non pertinet ad superstitionem.

¶ 3 Præterea, Superstitio religioni opponitur. Sed in vera religione non inuenitur aliquid diuinationi per contrarium respondens. Ergo diuinatio non est species superstitionis.

SED CONTRA est, quod Origenes dicit * in Periarchon. Est quædam operatio dæmonum in ministerio præscientiæ: quæ artibus quibusdam ab his qui se dæmonibus mancipauerunt, nunc per sortes, nunc per auguria, nunc ex contemplatione vmbrarum, comprehendi vr̃. Hæc autem omnia operatione dæmonum fieri non dubito. Sed vt Aug. dicit * in 2. de Doct. Christ. Quicquid procedit ex societate dæmonum & hominum, superstitiosum est. Ergo diuinatio est species superstitionis.

Ho. 16. in Numeros, à med. to. 2.

lib. 2. c. 23. to. 3.

RESPONDEO dicendum, quod sicut s. dictũ * est, superstitio importat indebitum cultũ diuinitatis. Ad cultum aũt Dei pertinet aliquid dupliciter. Vno mõ cùm aliquid Deo offertur, vel sacrificium, vel oblatio, vel aliquid huiusmodi. Alio mõ, cùm aliquid diuinum assumitur, sicut s. dictũ * est de iuro. Et ideo ad superstitionẽ pertinet non solum cùm sacrificium dæmonibus offertur per idololatriã, sed et cùm aliquis assumere auxiliũ dæmonũ ad aliquid faciendũ vel cognoscendũ. Ois aũt diuinatio ex operatione dæmonum prouenit, vel quia expressè dæmones inuocantur ad futura manifestãda, vel quia dæmones ingerunt se vanis inquisitionibus futurorũ, vt mentes hoĩm implicent vanitate. De qua vanitate dr̃ in Psa. 39. Non respexit in vanitates & insanias falsas. Vana aũt inquisitio futurorum est, quando aliquis futurum prænoscere tentat, vnde prænosci non potest. Manifestũ est ergo quòd diuinatio species superstitionis est.

q. 92. ar. 1. & qõ. 94. ar. 1.

q. 89 in prefatione: & ar. 5. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod diuinatio pertinet ad curiositatem quantum ad finem intentum, qui est præcognitio futurorum. Sed pertinet ad superstitionem, quantum ad modum operationis.

AD SECVNDVM dicendum, quod huiusmodi diuinatio pertinet ad cultum dæmonum, inquãtum aliquis vtitur quodam pacto tacito, vel expresso cum dæmonibus.

AD TERTIVM dicendum, quod in noua lege mẽs hominis arcetur à temporalium sollicitudine. Et ideo nõ est in noua lege aliquid institutum ad præcognitionem futurorum euentuum de temporalibus rebus. In veteri autem lege, quæ promittebat terrena erant consultationes de futuris ad religionem pertinentibus. Vnde dicit Isa. 8. Et cùm dixerint ad vos: Quærite à Pythonibus, & à diuinis, qui strident in incantationibus suis. Subdit quasi responsionem: Nunquid non populus à Deo suo requiret visionem pro viuis & mortuis? Fuerunt tamen in nouo testamento etiam aliqui prophetiæ spiritum habentes, qui multa de futuris euentibus prædixerunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit determinare plures diuinationis species.

507

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod nõ sit determinare plures diuinationis spẽs. Vbi n. est vna rõ peccandi, non vñr plures esse peccati species. Sed in omni diuinatione est vna ratio peccandi, quia s. vtitur aliquis pacto dæmonum ad cognoscendum futura. Ergo diuinationis non sunt plures species.

Opusc. 15 ca. 4.

¶ 2 Præterea, Actus humanus speciem sortitur ex fine, vt suprà habitum * est. Sed omnis diuinatio ordinatur ad vnum finem, scilicet ad prænuntiationem futurorum. Ergo omnis diuinatio est vnius speciei.

q. 18. ar. 2. & 1. 2 q. 1. ar. 3.

¶ 3 Præterea, Signa non diuersificant speciẽ peccati, Sicut n. aliquis detrahat verbis, vel scripto, vel nutu, est eadem species peccati. sed diuinationes non videntur differre

ferre nisi secundum diuersa signa, ex quibus accipitur præcognitio futurorum. Ergo non sunt diuersę diuinationis species.

lib.8.ca.9. SED CONTRA est, quod Isidorus * in li. Etymol. enumerat diuersas species diuinationis.

Ar. præce. RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dictum * est: omnis diuinatio vtitur ad præcognitionem futuri euentus aliquo dæmonum consilio vel auxilio. Quod quidẽ vel expresse imploratur vel præter intentionem hominis se occulte dæmon ingerit ad prænuntiandum futura quędam, quæ hominibus sunt ignota, eis autem cognita p modos de quibus in primo dictum * est: q.57.ar.3. Dæmones aũt expresse inuocati, solent futura prænuntiare multipliciter: quandoque quidem præstigiosis quibusdam apparitionibus se aspectui & auditui hominum ingerentes, ad pnuntiandum futura: & hæc species vocatur prestigium, ex eo ꝙ oculi hominum perstringuntur. Quandoq; aũt per somnia: & hæc vocatur diuinatio somniorum. Quandoque verò per mortuorum aliquorum apparitionem, vel locutionem: & hęc spẽs vocatur necromantia, quia vt dicit * Isidor in li. Etymol. necron Græce mortuum, lib.8.ca.9. parũ ante medium. mantia verò diuinatio nuncupatur, quia quibusdam præcantationibus, adhibito sanguine, videntur resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata rñdere. Quandoque verò futura prænuntiant per homines viuos, sicut in arreptitijs patet. Et hæc est diuinatio per Pythones. Et vt Isidor. * dicit, Pythones à Pythone Apolline sunt dicti, qui dicebatur esse auctor diuinandi. lib.8.Ety. c.9. à me. Quãdoque verò futura prænuntiant per aliquas figuras vel signa, quæ in rebus inanimatis apparent, quæ quidem si appareant in aliquo corpore terrestri, puta in ligno, vel ferro, vel lapide polito, vocatur geomantia. Si aũt in aqua, hydromantia. Si aũt in aere, aeromantia. Si autem in igne, pyromantia. Si autem in visceribus animalium immolatorum, in aris dęmonum, vocatur haruspicium.

Diuinatio autem quæ fit absque expressa dæmonum inuocatione, in duo genera diuiditur. Quorum primum est, qñ ad prænoscendum futura aliquid consideramus in dispositionibus aliquarum rerum. Et si quidẽ aliquis conetur futura pnoscere ex consideratione situs & motus syderũ, hoc pertineret ad astrologos, qui & genethlaici dicuntur, propter natalium considerationes dierũ. Si verò per motus, vel voces auium, seu quorumcunque animalium, siue per sternutationes hominum, vel membrorum saltus, hoc pertinet generaliter ad augurium, quod dr à garritu auiũ, sicut auspicium ab inspectione auium. Quorum primum pertinet ad aures, secundũ ad oculos. In auibus.n. huiusmodi præcipue considerari solent. Si verò huiusmodi cõsideratio fiat circa verba hominum absque intentione dicta, quæ quis retorquet ad futurũ quod vult prænoscere, hoc vocatur omen. Et sicut Valerius Maximus * dicit, omniũ obseruatio aliquo contractu religioni annexa est, quoniã non fortuito motu, sed diuina prouidentia constare creditur: quæ fecit, li.1.c.5.in principio. Romanis deliberãtibus vtrum ad alium locum migrarent, fortè eo tempore centurio quidam exclamauit: Signifer statue signum, hic optime manebimus. Quam vocem auditam pro omine acceperunt, transeundi cõsilium omittentes. Si autem considerẽtur aliquę dispositiones figurarum, in aliquibus corporibus visui occurrentes, erit alia diuinationis species. Nam ex lineamentis manus consideratis, diuinatio sumpta, chiromantia vocatur, quasi diuinatio manus. Chir enim Græce dicitur manus. Diuinatio verò ex quibusdam signis in spatula alicuius animalis apparentibus, spatulamantia vocatur.

Ad secundum aũt diuinationis genus quod est sine expressa dæmonũ inuocatione, pertinet diuinatio, q̃ fit ex consideratione eorũ quæ eueniunt ex quibusdã, quæ ab hominibus serio fiunt, ad aliquid occultum inquirendum, siue per protractionem punctorum, quod pertinet ad artem geomantiæ, siue per considerationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aqua proiecto siue ex quibusdã schedulis scriptis vel nõ scriptis in occulto repositis, dũ consideratur quis quã accipiat, vel ẽt ex festucis inæqualibus propositis, quis maiorem vel minorẽ accipiat, vel taxillorum proiectione, q̃s plura puncta proijciat, vel ẽt dum consideratur qd aperienti librum occurrat, quæ omnia sortium nomen habent.

Sic ergo patet triplex esse diuinationis genus, quorũ primum est per manifestam dæmonum inuocationem, quod pertinet ad necromanticos, secundum autem est per solam considerationem dispositionis, vel motus alterius rei, quod pertinet ad augures, tertium est, dum facimus aliquid vt nobis manifestetur aliquod occultũ, quod pertinet ad sortes. Sub quolibet autem horũ multa continentur, vt patet ex * dictis. In cor. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in oĩbus prædictis est eadem generalis rõ peccandi, sed non eadẽ specialis. Multo.n. grauius est dæmones inuocare, q̃ aliqua facere quibus dignum sit, vt se dæmones ingerant.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ cognitio futurorum vel occultorum est vltimus finis ex quo sumitur generalis ratio diuinationis. Distinguuntur aũt diuersæ species secundum propria obiecta, siue materias, prout s. in diuersis rebus occultorum cognitio consideratur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ res quas diuinantes attendunt, considerantur ab eis, non sicut signa quibus exprimant, quod iam sciunt, sicut accidit in demonstratione, sed sicut principia cognoscendi. Manifestum est autem quòd diuersitas principiorum diuersificat speciem, etiam in scientijs demonstratiuis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum diuinatio, quæ fit per inuocationes dæmonum, sit licita.

508

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ diuinatio quæ fit per inuocationes dæmonũ, non sit illicita. Christus enim nihil illicitum commisit, secundum illud primæ Petri 2. Qui peccatũ non fecit. Sed Dominus à dæmone interrogauit, quod tibi nomen est? Qui respondit, Legio. Multi enim sumus, vt habetur Marci 5. Ergo videtur, quòd liceat à dęmonibus aliquid occultum interrogare. Infr q.95. ar.1.col.Et 3.cõtra c. 154.col.5.

¶ 2 Præterea, Sanctorum animæ non fauent illicitè interrogantibus. Sed Sauli interroganti de euentu futuri belli a muliere habente spiritum Pythonis, apparuit Samuel, & ei futurum euentum prædixit, vt legitur 1. Reg 28. Ergo diuinatio quæ fit per interrogationem à dæmonibus non est illicita.

¶ 3 Præterea, Licitum esse videtur, veritatẽ ab aliquo sciente inquirere, quam vtile est scire. Sed quandoque vtile est scire aliqua occulta, quæ per dæmones sciri possunt, sicut apparet in inuentione furtorum. Ergo diuinatio, quæ fit per inuocationẽ dæmonũ, non est illicita.

SED CONTRA est, qđ dr Deut. 18 Non inueniatur in te qui ariolos sciscitetur, neq; Pythones cõsulat.

RESPONDEO dicendum, ꝙ omnis diuinatio, q̃ fit per inuocationes dæmonum, est illicita duplici ratione. Quarum prima sumitur ex parte principij diuinationis, quod s. est pactum expresse cum dæmone initũ per ipsam dæmonis inuocationem. Et hoc est omnino illicitum. Vnde contra quosdam dicitur Isa. 28. Dixistis, percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Et adhuc grauius esset, si sacrificium, vel reuerentia dæmoni inuocato exhiberetur. Secũda verò rõ sumitur ex parte futuri euentus. Dæmon.n. qui intendit perditionem hominum ex huiusmodi suis responsis, etiam si aliquando vera dicat, intendit homines assuefacere ad hoc ꝙ ei credatur, & sic intendit perducere in aliquid quod sit saluti humanæ nociuum. Vnde Athanasius exponens illud quod hr * Luc. 4. Increpauit illum dicens, Obmutesce, dicit, quamuis vera fateretur dæmon, compescebat tamen Christus eius sermonem, ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem promulget, vt nos etiã Id Chrys. concione 2. de Lazaro à me. to. 2. Et Theophi. etiam Mar. 1. & Luc. 4.

assuefaciat ne curemus de talibus, etsi vera loqui videatur. Nefas enim est, vt cùm adsit nobis scriptura diuina, à diabolo instruamur.

li. 3. in Lu. ca. 12. sm ordinē Bedæ, tom. 2

AD PRIMVM ergo dicēdū, q sicut Beda dicit, Luc 8. non velut inscius dns inquirit, sed vt confessi pe ste, quā tolerabat, virtus curātis gratior emicaret. Aliud aūt est inquirere a- liquid a dæmone sponte occurrēte, qd quādoq; licet pp vtilitatem aliorū, maximè qñ diuina virtute pōt cōpelli ad vera dicēda: & aliud est dæmonē inuocare ad cognitionē occultorū acquirendā ab ipso.

lib 2. qō. 3. inter principium & med. to. 4.

AD SECVNDVM dicēdum, q sicut Aug.* dicit ad Simplicianum, non est absurdum credere aliqua dispensatione permissum fuisse vt non dominante arte Magica vel potentia, sed dispensatione occulta, quæ Pythonissam, & Saulem latebat, se ostenderet spiritus iusti aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Vel nō verè spiritus Samuelis à requie sua excitatus est, sed aliquod phantasma, vel illusio imaginaria, diaboli machinationibus facta: quā scriptura Samuelem appellat, sicut solēt imagines, rerum suarum nōibus appellari.

AD TERTIVM dicendū, q nulla vtilitas tēporalis pōt cōparari detrimēto spūalis salutis, qd imminet ex inquisitione occultorū per dæmonum inuocationē.

509

ARTICVLVS V.

Vtrum diuinatio quæ fit per astra, sit illicita.

2. di. 15. q. 2. art. 3 ad 4. & 3. contra c. 144. co. Et Gal. 4. le. 4. co. 2

AD QVINTVM sic proceditur. Vř, q diuinatio, quæ fit per astra non sit illicita. Licitū. n. est ex consideratione causarū prænūtiare effectus, sicut Medici ex dispositione ægritudinis prænuntiant mortem. Sed corpora cælestia sunt causa eorū quæ fiunt in hoc mundo, vt etiam Diony. dicit 4. c. de Diuin. nom. ergo diuinatio quæ fit per astra, non est illicita.

li. 1. c. 1. nō lōgè a prin cip. tom. 3

¶ 2 Præterea, Scientia humana ex experimentis originem sumit, vt patet per Philosophum * in 1. Metaph. Sed per multa experimenta aliqui compererunt, ex cōsideratione syderum aliqua futura posse prænosci. ergo non videtur esse illicitum tali diuinatione vti.

¶ 3 Præterea, Diuinatio dr esse illicita inquantū innititur pacto cū dæmonib. inito. Sed hoc nō fit in diuinatione, q fit per astra, sed solum consideratur dispositio creaturarum Dei. ergo vř, q huiusmodi diuinatio non sit illicita.

li. 4. c. 3. in prin. to. 1.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 4 confess. Illos Planetarios, quos Mathematicos vocant, cōsulere non desistebā, quod quasi nullū esset eis sacrificiū, & nullæ preces ad aliquē spūm ob diuinatiōnē dirigerētur, quod tñ Christiana & vera pietas, repellit & dānat.

Ar. 1. & 2.

RESPONDEO dicendum, q sicut dictū * est, diuinationi quæ ex opinione falsa, vel vana pcedit, ingerit se operatio dæmonis, vt hoium aīos implicet vanitati, aut falsitati. Vana aūt vel falsa opinione vtitr si qs ex consideratione stellarū futura velit pcognoscere, quæ p ea pcognosci non pñt. Est ergo considerandū qd per cælestiū corporū inspectionē de futuris possit pcognosci. Et de his quidē quæ ex necessitate eueniunt, manifestū est, q per considerationē stellarū pñt pcognosci, sicut astrologi pnuntiant eclypses futuras. Circa pcognitionē verò futurorū euentuū ex cōsideratione stellarū, diuersi diuersa dixerunt. Fuerunt n. qui dicerēt, q stellæ potius significant, q̄ faciant ea q̄ ex earū consideratione pnuntiant. Sed hoc irrationabiliter dr. Omne n. corporale signū, vel est effectus eius cuius est signū, sicut fumus significat ignē a quo cāur, vel procedit ab eadē cā, & sic dū designat cām, per consequēs significat effectū, sicut iris quādoq; significat serenitatē, inquantū cā eius, est causa serenitatis. Non pōt aūt dici, q dispositiones cælestium corporū, & motus, sint effectus futurorū euentuū, nec iterū pñt reduci in aliquā superiorē causam cōem quæ sit corporalis. Pñt aūt reduci in vnā causam cōem, quæ est prouidentia diuina, sed alia rōne disponuntur a diuina prouidentia motus & situs cælestium corporum, & alia rōne euentus contingentium futurorum, quia illa disponuntur sm rōnem necessitatis, vt sp, & eodem mō prouenirent, hæc aūt sm rōnē contingentię, vt variabiliter contingant. Vnde non pōt esse, q ex inspectione syderū accipiatur præcognitio futurorū, nisi sicut ex causis pcognoscuntur effectus. Duplices aūt effectus subtrahūtur causalitati cælestium corporum. Primò quidem oēs effectus per accidens contingentes, siue in rebus humanis, siue in reb. naturalibus, qa vt probat in * 6 Metaph. ens per accidens, non habet cām, & præcipuè naturalē, cuiusmodi est virtus cælestium corporum, quia quod p accidens fit, neq; est ens propriè, neque vnum, sicut q lapide cadente fiat terræmotus, vel q hoīe fodiente sepulchrū, inueniatur thesaurus. Hæc n. & hmōi nō sunt simpliciter vnum, sed simpliciter multa. Operatio aūt naturæ sp terminatur ad aliquid vnū, sicut & procedit ab vno principio, quod est forma rei naturalis. Secūdò aūt subtrahuntur causalitati cęlestium corporū actus liberi arbitrij, quod est facultas volūtatis & rōnis. Intellectus. n. siue rō, non est corpus nec actus organi corporei, & per consequens nec voluntas, quæ est in rōne, vt patet per * Philo. in 3. de Anima. Nullum aūt corpus pōt imprimere in rē incorporeā. Vnde impossibile est, q corpora cęlestia directè imprimāt in intellectu, & voluntatē. Hoc n. esset ponere intellectū non differre a sensu, q Arist. in lib * de Aīa, imponit his qui dicebant, q talis voluntas est in hoībus, qualem in die inducit pater virorū deorumq;, s. sol vel cælum. Vnde corpora cælestia non pñt esse per se cā operationum liberi arb. (pñt tñ ad hoc dispositiuè inclinare, inquātum imprimunt in corpus humanū, & per consequens in vires sensitiuas, quæ sunt actus corporaliū organorū, q inclinant ad humanos actus) Quia cùm vires sensitiuæ obediunt rōni, vt patet p Philo. in 3 de Aīa, & 1.* Ethi. nulla necessitas, ex hoc, libero arbitrio imponitur, sed contra inclinationē cælestiū corporū hō pōt per rōnem operari. Si qs ergo consideratione astrorū vtatur ad præcognoscendos futuros casuales, vel fortuitos euentus, aut ēt ad cognoscendū p certitudinē futura opera hoium, pcedit hoc ex falsa & vana opinione. Et sic operatio dæmonis se immiscet: vñ erit diuinatio superstitiosa, & illicita. Si vero aliqs vtat consideratione astrorū, ad præcognoscendū futura quæ ex cælestibus causant corporibus, puta siccitates, & pluuias & alia huiusmodi, non erit illicita diuinatio, nec superstitiosa. Et sm hoc patet responsio ad PRIMVM.

li. 6. tex. 4. 5. & 6. to 3

lib 3. text. 42. tom. 2.

lib. 2. text. 150. tom. 2

li. 1. Eth c. vlt. to m. 5. li 3. de Anima, tex. 48 & 47. to. 2

AD SECVNDVM dicēdum, q hoc q astrologi ex consideratione astrorū frequenter vera prænuntiant, contingit dupliciter. Vno quidē modo, quia plures hominum passiones corporales sequuntur. Et ideo actus eorum disponuntur, vt in pluribus, sm inclinationem cælestium corporum. Pauci autem sunt, id est soli sapiētes, qui ratione huiusmodi inclinationes moderentur. Et ideo astrologi in multis vera prænuntiant, & pcipuè in cōibus euentibus, qui depēdent ex multitudine. Alio modo propter dæmones se immiscentes. Vnde Aug. in * 2 super Gen. ad literam dicit: Fatendum est, qñ à mathematicis vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quem nescientes humanæ mentes, patiuntur, quod tñ ad decipiendos homines fit spirituum immundorū, & seductorum operatione, qui quædam vera de tpalib. rebus nosse permittuntur. Vnde* concludit: Quapp bono Christiano, siue Mathematici, siue quilibet impię diuinantium, & maximè dicentes vera, cauendi sunt, ne cōsortio dæmoniorum animam deceptam, pacto quodē societatis irretiant. Et per hoc patet rñsio ad TERTIVM.

lib. 2. c. 17. nō procul à fine, to. 3

Eodē c. 17 in fine, t. 3.

510

ARTICVLVS VI.

Vtrum diuinatio quæ fit per somnia, sit illicita.

3. cont. c. 54. co. 5. & 6. Et opus. 25. cap. 4. co. 2.

AD SEXTVM sic proceditur. Vř, q diuinatio quæ fit per somnia, non sit illicita. Vti. n. instructione diuina non est illicitum. Sed in somnijs homines instruuntur à Deo: dř. n. Iob 33. Per somniū in visione nocturna, qñ irruit sopor super hoīes, & dormiunt

dormiunt in lectulo, tunc aperit scilicet Deus, aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina: ergo uti diuinatione quæ est per somnia, non est illicitum.

¶ 2 Præterea, illi qui interpretantur somnia, propriè vtuntur diuinatione somniorum. Sed sancti viri leguntur somnia interpretati, sicut Ioseph est interpretatus somnia pincernæ Pharaonis, & magistri pistorũ, ut legitur Gen. 40 & somniũ Pharaonis, ut legit Gen. 41. Et Daniel interpretatus est somnium Regis Babylonis, ut habetur Dan. 2 & 4 ergo diuinatio somniorum non est illicita.

¶ 3 Præterea. Illud quod cõiter homines experiuntur, irrationabile est negare. Sed omnes experiunt somnia habere aliquam significationem futurorum, ergo vanum est negare somnia habere vim diuinationis: ergo licitum est eis intendere.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui obseruet somnia.

Ar. 2. & 5. RESPONDEO dicẽdũ, quod sicut * dictum est, diuinatio, quæ innititur falsæ opinioni, est superstitiosa & illicita. Ideo cõsiderare oportet quid sit uerũ circa præcognitionem futurorum de somnijs. Sunt aũt somnia futurorum euentum quãq; quidem causa, puta cùm mens alicuius sollicita ex his quæ videt in somnijs, inducitur ad aliquid faciendũ, vel vitandũ. Qñq; uerò somnia sunt signa aliquorũ futurorum euẽtuum, inquantum reducuntur ad aliquam causam cõem somnijs & futuris euentibus. Et fm hoc plurimæ præcognitiones futurorũ ex somnijs fiunt. Est ergo considerandum, quæ sit cã somniorũ, & an possit esse cã futurorũ euẽtuũ, uel ea possit cognoscere. Sciendũ est ergo, quod somniorũ cã qñq; quidẽ est interius, qñq; aũt exterius. Interior aũt somniorũ cã, est duplex. Vna quidẽ animalis, inquantum scilicet ea occurrunt hominis phantasiæ in dormiendo, circa quæ eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilando. Et talis cã somniorum non est cã futurorum euentuum, vñ hmõi somnia per accidens se habent ad futuros euentus. Et si qñq; simul cõcurrant, erit casuale. Qñq; uerò causa intrinseca somniorũ est corporalis. Nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia, conueniens tali dispositioni, sicut homini in quo abundant frigidi humores, occurrunt in somnijs, quod sit in aqua uel niue. Et propter hoc medici dñt esse intendendũ somnijs, ad cognoscendũ interiores dispositiones. Cã aũt somniorum exterior, similiter ẽt est duplex, scilicet corporalis & spiritualis. Corporalis quidẽ, inquantum imaginatio dormientis immutatur, uel ab aere continente, uel ex impressione cælestis corporis, vt sic dormiẽti aliquæ phantasiæ appareant conformes cælestium dispositioni. Spiritualis aũt cã est qñq; quidem à Deo, qui ministerio angelorũ aliqua hominibus reuelat in somnijs, fm illud Num. 12. Si quis fuerit inter uos propheta dñi, in uisione apparebo ei, uel per somnium loquar ad illum, qñq; uerò operatione dæmonum aliquæ phantasiæ dormientibus apparent, ex quibus quandoq; aliqua futura reuelãt his qui cum eis habent pacta illicita. Sic ergo dicendum, quod si quis vtatur somnijs ad præcognoscenda futura, fm quod somnia procedunt ex reuelatione diuina, uel ex causa naturali intrinseca, siue extrinseca, quantũ potest se virtus talis causæ extendere, non erit illicita diuinatio. Si autem huiusmodi diuinatio causetur, ex reuelatione dæmonum, cum quibus pacta habẽtur expressa quia ad hoc inuocantur, uel tacita, quia huiusmodi diuinatio extenditur ad quod se non potest extendere, erit diuinatio illicita & superstitiosa.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VII.

Vtrum diuinatio quæ fit per auguria & omnia, & alias huiusmodi obseruationes exteriorum rerum, sit illicita.

511
3. contra c. 154. col. 5. & 6. Et op. 25. c. 3. & 5. ca. 2. Et Isa. 2. lec. 2. col. 2. 3 prin.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vi. quod diuinatio quæ fit per auguria, & omina, & alias huiusmodi obseruationes exteriorum rerum, non sit illicita. Si enim esset illicita, sancti viri ea non uterentur. Sed de Ioseph legitur quod auguriis intendebat. Legitur enim Genes. 44. quod dispensator Ioseph dixit: Scyphum quẽ furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, & in quo augurari solet. Et ipse postea dixit fratribus suis: An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? Ergo uti tali diuinatione non est illicitum.

¶ 2 Præterea, Aues aliqua circa futuros euentus temporum naturaliter cognoscunt fm illud Hier. 8 Miluus in cælo cognouit tempus suum turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui. Sed naturalis cognitio est infallibilis & à Deo: ergo uti cognitione auium ad præcognoscendum futura, quod est augurari, non videtur esse illicitum.

¶ 3 Præterea, Gedeon in numero sanctorum ponitur, vt patet ad Hebr. 11 Sed Gedeon vsus fuit omine ex hoc quod audiuit recitationem & interpretationem cuiusdam somnij, vt Iudic. 7. dr. Similiter Eliezer seruus Abrahæ, ut legitur Genes. 24. ergo videtur, quòd talis diuinatio non sit illicita.

SED CONTRA est, quod dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui obseruet auguria.

RESPONDEO dicendum quod motus uel garritus auium, uel quæcunq; dispositiones in huiusmodi rebus consideratæ, manifestum est quod non sunt cã futurorum euentuũ. Vñ ex eis futura cognosci nõ põt sicut ex causis. Relinquitur ergo, quod si ex eis aliqua futura cognoscantur, hoc erit inquantũ sunt effectus aliquarum causarum, quæ ẽt sunt causantes uel præcognoscentes futuros euentus. Cã autem operationum brutorum animalium est instinctus quidam, quo mouentur motu naturæ. Non enim habent dominium sui actus. Hic aũt instinctus põt ex duplici cã procedere. Vno quidem modo, ex cã corporali. Cùm em bruta animalia nõ hẽant, nisi animã sensitiuam, cuius omnes potentiæ sunt actus corporaliũ organorum, subiacet eorũ anima dispositioni cõtinentiũ corporum, & primordialiter cælestiũ. Et ideo nihil prohibet aliquas eorũ operationes esse futurorum signa, inquantũ conformantur dispositionibus corporũ cælestiũ, & aeris continentis, ex quibus proueniunt aliqui futuri euentus. In hoc tñ duo considerari oportet. Primũ quidẽ, vt operationes hmõi non extendant, nisi ad præcognoscenda futura, quæ cãntur per motus cælestiũ corporũ, ut suprà dictũ * est. Secundò, vt non extendant, nisi ad ea quæ aliqualiter põt ad hmõi animalia pertinere. Cõsequunt em per cælestia corpora cognitionem quandã naturalẽ, & instinctum ad ea quæ eorũ uitæ sunt necessaria, sicut sunt immutationes quæ fiunt per pluuias & uentos, & alia hmõi. Alio modo, instinctus hmõi causant ex cã spirituali, scilicet vel ex Deo, ut patet in colũba sup Christũ descendẽte, & in coruo qui pauit Heliã, & in cete quod absorbuit, & eiecit Ionã. Vel ẽt ex dæmonibus quod vtuntur hmõi operationibus brutorũ animaliũ ad implicandos animos hominũ vanis opinionibus. Et eadem ratio vr esse de omnib. alijs hmõi, preterquam de ominibus, quia uerba humana, quæ accipiunt pro omine, non subdunt dispositioni stellarum. Disponunt tamen fm diuinam prouidentiam, & qñque fm dæmonum operationem. Sic ergo dicendum, quod omnis huiusmodi diuinatio, si extendatur vltra illud ad quod potest pertingere fm ordinem naturæ, uel diuinæ prouidentiæ, est superstitiosa & illicita.

Ar. 5. & 6. huius q.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod hoc quod Ioseph dixit, nõ esse aliquẽ sibi similem in sciẽtia augurandi, * fm Augustinum ioco dixit, nõ serio, referens fortè hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabat. Et sic et dispensator eius locutus est.

In li. qõst. super Genesim ca. 145. to. 4

AD SECVNDVM dicendũ, quod illa auctoritas loquitur de cognitione auiũ, respectu eorũ quæ ad eas pertinet. Et ad hæc præcognoscenda cõsiderare eorum uoces & motus nõ est illicitum, puta, si quis ex hoc, quod cornicula frequenter crocitat, prædicat pluuiam cito esse futurã.

AD TERTIVM dicendũ q Gedeon obseruauit recitationem & expositionem somnij, accipiens ea pro omine, quasi ordinata ad sui instructionem à diuina prouidentia. Et similiter Eliezer attendit uerba puellæ, oratione præmissa ad Deum.

512

ARTICVLVS VIII.

Vtrum diuinatio sortium sit illicita.

2. cōtra c. 154 col. 5. & 6. Et op. 25. c. 4. & 5. Et Eph 1. lec. 4. col. 2. fi. * Augu. in Psal. 30. ĉō cione 2. de med Psal. declin do ad finem, tom. 8.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, q diuinatio sortium non sit illicita, quia super illud Psal. 30. In manibus tuis sortes meæ.* dicit gl. Augu. Sors non est aliquid mali, sed res in humana dubitatione diuinam indicans voluntatem.

¶ 2 Præterea, Ea quæ à sanctis in scripturis obseruata leguntur, non uidentur esse illicita. Sed sancti uiri tam in veteri, quàm in nouo testō inueniuntur sortibus vsi esse. Legitur enim Iosue 7 q Iosue ex præcepto Domini, iudicio sortium puniuit Achan, qui de anathemate surripuerat. Saul ēt sorte deprehendit filium suum Ionathā mel comedisse, ut habetur 1. Reg. 14. Ionas etiam à facie domini fugiens, sorte deprehensus est, & in mare deiectus, ut legitur Ionæ 1. Zacharias etiam sorte exijt ut incensum poneret, ut legitur Lucæ 1. Mathias etiam est sorte ab Apostolis in Apostolatum electus ut legitur Act. 1. Ergo videtur, q diuinatio sortium non sit illicita.

¶ 3 Præterea, Pugna pugillum, quæ Monomachia dr, id est singularis cōcertatio, & iudicia ignis & aquæ, quæ dicuntur vulgaria, videntur ad sortes pertinere, quia p huiusmodi aliqua exquiruntur occulta. Sed huiusmodi non videntur esse illicita, quia & Dauid cum Philisthæo singulare ini... certamen legitur, ut habetur 1 Reg. 17. Ergo uidetur quod diuinatio sortium non sit illicita.

26. q 5. ca. Sortes.

SED CONTRA est, q in Decre. 26 q 5.* dr, Sortes, quibus cuncta uos uestris discriminatis prouincijs, quas patres damnauerunt, nihil aliud quam diuinationes, & maleficia decernimus. Quamobrē uolumus illas omnino dānari & ultra inter Christianos nolumus nominari, & sub excōicationis anathematis interdicto prohibemus.

Ar. 3. huius quæst.

RESPONDEO dicendum, q sicut supra dictū* est, sortes propriè dicuntur cùm aliqd fit, ut eius euētu cōsiderato, aliqd occultū innotescat. Et quidem si quæratur iudicio sortiū, quid cui sit exhibendū, siue illud sit res possessa, siue sit honor, seu dignitas, seu pœna aut actio aliqua, uocat sors diuisoria. Si aūt inquiratur quid agere oporteat, uocat sors consultoria. Si uerò quæratur quid sit futurum, vocat sors diuinatoria. Actus aūt hominū, qui requirunt ad sortes, non subduntur dispositioni stellarū, nec ēt euentus ipsorū. Vñ si quis ea intentione sortibus vtatur, quasi huiôi actus humani, qui requiruntur ad sortes, sm dispositionem stellarum sortiatur effectū, uana & falsa est opinio, & per consequens non carens dæmonū ingestione, ex quo talis diuinatio erit superstitiosa, & illicita. Hac aūt cā remota necesse est, q sortialium actuum expectetur euentus, vel ex fortuna, uel ex aliqua spirituali cā dirigēte. Et si quidem ex fortuna, quod locum habere pot solum in diuisoria sorte, non vr habere nisi fortè vitium vanitatis, sicut si aliqui non valentes aliquid concorditer diuidere, velint sortibus ad diuisionem vti, quasi fortunæ exponentes quis quam partem accipiat. Si verò ex spirituali cā expectet sortiū iudicium, qñq; quidē expectatur ex dæmonibus, sicut legit Ezechielis 21. q Rex Babylonis stet in biuio, in capite duarū viarum, diuinationē quærens, commiscens sagittas interrogauit idola & exta consuluit, & tales sortes sunt illicitæ & sm canones prohibentur. Qñq; uerò expectatur a Deo, sm illud Prouerb. 16. Sortes mittuntur in sinum, sed a dño temperantur, & talis sors sm se non est malum, ut Aug.* dicit. Potest tñ in hoc quadrupliciter peccatum incidere. Primò quidem si absq; vlla necessitate ad sortes recurratur. Hoc enim vr ad Dei tentationem pertinere. Vnde Ambrosius dicit † super Lucam, Qui sorte eligitur, humano iudicio

* Loco citato in argumēto 1. † c. 1. in titulo: de ingressu Zachariæ in templum, ante med. tom. 5.

non comprehendit. Secundò, si quis etiam in necessitate absq; reuerentia Dei sortibus vtitur. Vñ sup Actus Apostolorū dicit * Beda; Sed si qui necessitate aliqua cōpulsi, Deū putant sortibus, exēplo Apostolorū esse consulendū, videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deū fusis egisse. Tertiò, si diuina oracula ad terrena negotia conuertant. Vñ Aug.* dicit ad inquisitiones Ianuarij. His qui de paginis Euangelicis sortes legunt, etsi optandū sit, vt id potius faciāt, q̄ vt ad dæmonia consulenda cōcurrant, tñ ēt ista mihi displicet cōsuetudo ad negotia secularia, & ad uitæ huius uanitatē, diuina oracula velle conuertere. Quarto, si in electionibus ecclesiasticis, quæ ex spiritussancti inspiratione fieri dēnt, aliqui sortibus vtātur. Vñ sicut Beda dicit* super actus Apostolorū, Matthias añ Pentecostē ordinatus sorte quæritur, qa scilicet nondū erat plenitudo spiritussancti in Ecclesia effusa. Septem aūt Diaconi postea non sorte, sed electione discipulorū sunt ordinati. Secus aūt est in tpalibus dignitatibus, quæ ad terrena disponenda ordinantur, in quarū electione plerunq; homines sortibus utuntur, sicut & in tpalium rerū diuisione. Si uerò necessitas immineat, licitum est cum debita reuerentia sortibus diuinū iudicium implorare. Vñ Augus. dicit in epistola * ad Honoratum, Si inter Dei ministros sit disceptatio, qui eorū persecutionis tpe maneāt, ne fuga fiat omniū, & qui eorum fugiant, ne morte omniū deseratur ecclesia, si hæc disceptatio aliter nō potuerit terminari, quantum mihi uř, qui maneant, & qui fugiant, sorte legendi sunt. Et in primo de doctrina Christiana * dicit, Si tibi abundaret aliqd qd' oporteret dari ei qui non haberet, nec duobus dari posset, si tibi occurrerēt duo, quorū neuter aliū, uel indigentia, uel erga te aliqua necessitudine superaret, nihil iustius faceres q̄ ut sorte eligeres, cui dādū esset q dari utriq; nō posset.

Beda in fine cōmētarij ad 1. c. Act. to. 3. Epist. 119. cap. 20. in fine, to. 2.

In fine cōmentarij ad c. 1. Ac. Apost. t. 2.

Epist. 180. inter medium & finem, to. 2.

lib 1. c. 28. tom. 3.

Et per hoc patet responsio ad PRIMVM, & SECVNDVM.

AD TERTIVM dicendū, q iudicium ferri candentis, uel aquæ feruentis ordinatur quidem ad alicuius peccati occulti inquisitionē per aliquid, quod ab homine fit, & in hoc conuenit cū sortibus. In quantū tñ expectatur aliquis miraculosus effectus à Deo, excedit cōem sortium rōnem. Vnde hmôi iudicium illicitum redditur, tum qa ordinat ad iudicanda occulta, quæ diuino iudicio reseruantur, tum ēt quia hmôi iudiciū non est auctoritate diuina sancitū. Vnde 2. quæstione quarta, in * Decreto Stephani Papæ dr, Ferri candentis, uel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod sanctorū patrū documento sancitū non est, superstitiosa adinuentione nō est præsumendū. Spontanea enim confessione, uel testiū approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore cōcessa sunt nostro regimini iudicare. Occulta uerò & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorū hominū. Et eadē rō uř esse de lege duellorū, nisi q plus accidit ad cōem rōnem sortium, inquātum non expectatur ibi miraculosus effectus, nisi fortè qñ pugiles sunt ualde impares uirtute, uel arte.

2. q. 4. cap. Consului. circa medium.

QVAESTIO XCVI.

De Superstitionibus obseruantiarum, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superstitionibus obseruantiarum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, de obseruantijs ad scientiam acquirendam, quæ traduntur in arte notoria.

¶ Secundo, de obseruantijs, quæ ordinantur ad aliqua corpora immutanda.

¶ Tertio, de obseruantijs, quæ ordinantur ad coniecturas sumendas fortuniorum, uel infortuniorum.

¶ Quarto, de suspensionibus sacrorum uerborum ad collum.

QVAE-

QVAESTIONIS XCVI.
De nonnullarum obseruationum superstitionibus.
Quadrifariam distributæ.

AXIOMA.

Vti rebus ad eos effectus assequendos, procreandos, vel prænuntiandos, quorum illæ res, neque caussæ sunt, neque legitima, secundum diuinam vel naturalem institutionem signa, superstitiosum est, & a Christiana religione alienum. Vnde liquet artem 1 Notoriam, 2 characterum, imaginum, & similium rerum usurpationem ad corpora præter naturalem, & diuinam dispositionem immutanda: Item 3 futurorum euentuum, prosperorum vel aduersorum, ex signis neque naturaliter, neque diuinitus ad id institutis, opinionem, vel prædictionem (cuiusmodi est illa, quæ ex faustorum, infaustorumq; dierum obseruatione, & quæ ex liminis, dum quispiam domum transit, calcatione, sumitur) superstitiosas esse, Christianisq; interdictas. Diuina 4 autem verba de collo suspendere, modo huic cæremoniæ nihil impium, nihil superstitiosum, nihil ignotum, nihil falsum, aut vanum admisceatur, & spes rei optatæ, non in modo ligandi aut scribendi, aut simili vanitate, sed in Dei misericordia collocetur, Christiano licet: nulla enim lege, neque diuina, neque humana eiusmodi cæremonia vetita reperitur.

513

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum uti obseruantijs artis notoriæ, sit illicitum.

3. Par. 64. ar. 1. ad 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ vti obseruantijs artis notoriæ non sit illicitū. Dupliciter n. aliquid dr̃ illicitum. Vno modo, ſm genus operis, sicut homicidiū, vel furtum. Alio mõ, ex eo ꝙ ordinatur ad malū finē, sicut cū aliquis dat eleemosynam ꝑꝑ inanē gloriam. Sed ea, quæ obseruantur in arte notoria, ſm genus operis non sunt illicita. Sunt n. quædā ieiunia & orationes ad Deū. Ordinantur ēt ad bonum finem, s. ad scientiam acquirendam. ergo uti huiusmodi obseruationibus non est illicitum.

¶ 2 Præterea, Danielis primo legitur, ꝙ pueris abstinentibus dedit Deus scientiā, & disciplinā in oĩ libro, & sapientia. Sed obseruātiæ artis notoriæ sunt ſm aliqua ieiunia, & abstinentias quaſdā. ergo vr̃, ꝙ diuinitus sortiatur ars illa effectū. Nō ergo illicitū est ea uti.

¶ 3 Præterea, Ideo vr̃ esse inordinatum a dæmonibus inquirere de futuris, quia ea non cognoscunt, sed hoc est proprium Dei, ut dictum * est. Sed ueritates sciētiarum dæmones sciunt, quia scientiæ sunt de his q̃ sunt ex necessitate, & sēper, quæ subiacent humanæ cognitioni, & multo magis dæmonū, qui sūt perspicaciores, vt Aug * dicit: ergo non videtur esse peccatum uti arte notoria, etiamsi per dæmones sortiatur effectum.

q. 95. ar. 1. li. de Diuinatione dæmonū, ca. 3. & 4. to 3. Et li. 2. super Gen. c. 17. non ꝓcul à fin. to. 3.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Deut. 18. Non inueniatur in te qui quærat à mortuis ueritatem, quæ quidē inquisitio innititur auxilio dæmonum. Sed per obseruantias artis notoriæ inquirit cognitio veritatis per quædam pacta significationum cum dæmonibus inita: ergo uti arte notoria non est licitum.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ ars notoria, est & illicita & inefficax. Illicita quidem est, quia utitur quibusdam ad sciētiam acquirendam, quæ non habent ſm se virtutem causandi sciētiam, sicut inspectione quarundā figurarum, & prolatione quorundam ignotorū uerborum, & alijs huiusmodi. Et ideo huiusmodi ars non utitur his, ut causis, sed vt signis, non autem ut signis diuinitus institutis, sicut sunt sacramentalia signa. Vnde relinquitur, quod sint superuacua signa, & per consequens pertinentia ad pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atque fœderata. Et ideo ars notoria penitus est repudianda, & fugienda Christiano, sicut & aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ut Aug.* dicit 2. de Doctr. Christ. Est etiā hmõi ars inefficax ad scientiam acquirendam. Cum enim per huiusmodi artem non intendatur acquisitio scientiæ per modum homini connaturalem, s. adinueniēdo, vel addiscendo, consequens est, quod iste effectus, uel expectetur a Deo, vel à dæmonibus. Certum est aūt aliquos à Deo sapientiam, & scientiam per infusionē habuisse, sicut de Salomone legitur 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. Dominus etiam discipulis suis dixit Luc 21. Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui nō poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri. Sed hoc donum non datur quibuscunque, aut cum certa obseruatione, sed ſm arbitrium spiritussancti, ſm illud primæ ad Cor. 12. Alij quidē datur per spūm sermo sapiētiæ, alij sermo scientiæ ſm eundem spiritum. Et postea subditur: Hæc omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Ad dæmones autem nō ptinet illuminare intellectum, ut habitum * est in prima huius operis parte. Acquisitio autem scientiæ, & sapiētiæ fit per illuminationem intellectus, & iō nullus vnquam per dæmones scientiam acquisiuit. Vnde Aug.* dicit in 10. de ci. Dei, Porphyrium fateri theurgicis teletis in operationibus dæmonum animæ intellectuali nihil purgationis accidere, quod eam faciat idoneam ad uidendum Deum suum, & perspicienda ea, quæ uera sunt, qualia sunt omnia scientiarum theoremata. Possent tamen dæmones uerbis hominibus colloquentes, exprimere aliqua scientiarum documenta, sed hoc non quæritur per artem notoriam.

Lib. 2. c. 23. in medio, to. 3.

q. 109. artic. 3.

lib. 10. c. 9. aliquantulū a prin. to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ acquirere scientiam bonum est. Sed acquirere eam modo indebito non est bonum. Et ad hunc finem intendit ars notoria.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ pueri illi nō abstinebant, ſm vanam obseruātiam artis notoriæ, sed ſm auctoritatem legis diuinæ, nolentes inquinari cibis gētilium. Et ideo merito obedientiæ consecuti sunt a Deo scientiam, secundum illud Psal. 118. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui.

AD TERTIVM dicēdum, ꝙ exquirere cognitionem futurorum à dæmonibus, non solum est peccatum, propter hoc, quòd ipsi futura non cognoscunt, sed propter societatem cum eis initam, quæ etiam in proposito non habet locum.

514

ARTICVLVS II.
Vtrū obseruationes ad corporū immutationē ordinatæ, puta ad sanitatem, vel ad aliquid hmõi, sint illicitæ.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ obseruationes ordinatæ ad corporum immutationem, puta ad sanitatem, vel ad aliquid hmõi, nō sint illicitæ. Licitum. n est uti naturalibus uirtutis corporum ad proprios effectus inducendos. Res aūt naturales habent quasdam virtutes occultas, quarū rō ab homine assignari non potest, sicut, quod adamas trahit ferrum, & multa alia, quæ Aug. enumerat 21. * de Ciuitate Dei. Ergo videtur, quòd vti huiusmodi rebus ad corpora immutanda non sit illicitum.

3. cō. cap. 105. Et opus. 35. sic (al 4. lec. 4 col. 2.

lib. 21 c. 5. & 7. to. 5.

¶ 2 Præterea, Sicut corpora naturalia subduntur corporibus cælestibus, ita ēt corpora artificialia. Sed corpora naturalia sortiūtur quasdā uirtutes occultas, speciē cōsequentes ex impressione cælestium corporum. Ergo & corpora artificialia, puta imagines sortiunt aliquam virtutem occultā à corporibus cælestibus ad aliquos

quos effectus causandos. Ergo uti eis, & alijs huiusmodi non est illicitum.

¶3 Praeterea, Daemones etiam possunt multipliciter corpora trasmutare, ut dicit * Aug. 3. de Trinitate. Sed eorum uirtus à Deo est. Ergo licet uti eorum uirtute ad aliquas huiusmodi immutationes faciendas.

lib. 3. c. 8. & 9. to. 3.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 2. de Doctrina Christ. quòd ad superstitionem pertinent molimina magicarum artium, & ligaturę, & remedia, quę medicorum quoque disciplina condemnat, siue in praecantationibus, siue in quibusdam notis, quas characteres uocant, siue in quibuscunque rebus suspendendis, atque insignandis.

li. 2. c. 20. to. 3.

RESPONDEO dicendũ, quod in his quae fiunt ad aliquos effectus particulares inducendos, cõsiderandũ est utrum naturaliter uideantur posse tales effectus cãre, sic n. nõ erit illicitũ. Licet. n. causas naturales adhibere ad proprios effectus. Vnde si naturaliter non videantur posse tales effectus causare consequens est, quod nec adhibeantur ad hos effectus causandos tanquam causae, sed solum quasi signa. Et sic pertinent ad pacta significationum cum daemonibus inita. Vnde Aug. dicit 21 * de Ciu. Dei: Illiciũtur daemones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilibus pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis, quae cuiusque delectationi congruunt per uaria genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum.

lib 21. c. 6. circa mediũ, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si simpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producẽdos ad quos putant rẽ naturalẽ hr̃e uirtutem, nõ est superstitiosũ, vel illicitũ. Si verò adiungantur, uel characteres aliqui, vel aliqua nõia, vel alia quaecunque uarię obseruationes, quas manifestum est naturaliter efficaciam non habere, erit superstitiosum & illicitum.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod uirtutes naturales corporũ naturalium consequuntur eorum formas substãtiales, quas sortiuntur ex impressione caelestium corporum. Et iõ ex eorundem impressione sortiuntur quasdã uirtutes actiuas. Sed corporũ artificialium formae procedũt ex cõceptione artificis, & cũ nihil aliud sint, quam cõpositio, ordo, & figura, vt dr̃* in 1. Phys. nõ pñt habere naturalẽ uirtutẽ ad agendũ. Et inde est, quod ex impressione caelestiũ corpora nullã uirtutẽ sortiuntur, inquantũ sunt artificialia, sed solũ sm materiã naturalem. Falsũ est ergo quod Porphyrio videbatur, ut Aug. dicit* in 10. de Ciu. Dei: Herbis & lapidibus, & animantibus, & sonis certis quibusdã, ac uocibus, & figurationibus, atque figmentis, quibusdã etiam obseruatis in caeli cõuersione, motibus syderũ, fabricari in terra ab hominibus ptãtes idoneas syderũ uarijs effectibus exequendis, quasi effectus magicarum artiũ ex uirtute caelestium corporum prouenirent. Sed sicut Aug. ibidẽ* subdit, totum hoc ad daemones pertinet, ludificatores animarum sibi subditarũ. Vnde etiam imagines quas astronomicas uocant, ex operatione daemonum habẽt effectum. Cuius signum est, quod necesse est eis inscribi quosdam characteres qui naturaliter ad nihil operãtur. Non. n. est figura actionis naturalis principium*. Sed in hoc distant astronomicae imagines à necromanticis quod in necromanticis fiunt expresse inuocationes, & praestigia quaedam. Vnde pertinent ad expressa pacta cum daemonibus inita. Sed in alijs imaginibus sunt quasi dam tacita pacta per quaedam figurarum, seu characterum signa.

lib 1. tex. 46. tom. 2.

lib. 10. c. 9. & 11. & li. 21. cap. 6. to. 5.

lib. 10. de Ciu. Dei, cap. 11 à med. to. 5.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod ad dominium diuinae maiestatis pertinet, cui daemones subiunt, ut eis utatur Deus ad quodcunque uoluerit. Sed homini nõ est potestas super daemones cõmissa, ut eis licitè possit uti ad quodcunque uoluerit, sed est ei cõtra daemones bellum indictum. Vnde nullo modo licet homini daemonum auxilio uti per pacta tacita uel expressa:

ARTICVLVS III.

Vtrum obseruationes, quae ordinantur ad praecognoscendum aliqua fortunia, vel infortunia, sint illicitae.

Opusc. 26. Et Gal. 4. col. 2.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃, quod obseruationes, quae ordinantur ad praecognoscendum aliqua fortunia, vel infortunia, nõ sint illicitae. Inter alia. n. infortunia hominũ sunt etiam infirmitates. Sed infirmitates in hominibus quędã signa praecedunt, quae etiam à medicis obseruantur: ergo obseruare huiusmodi significationes non uidetur esse illicitum.

¶2 Praeterea, Irrationabile est negare illud, quod quasi cõiter omnes experiuntur, Sed quasi oẽs experiuntur, quod aliqua tẽpora, vel loca, uel verba audita, vel occursus hominum, siue animalium, aut distorti, aut inordinati actus, aliquod praesagium habent boni, uel mali futuri: ergo obseruare ista non videtur esse illicitum.

¶3 Praeterea, Actus hoĩum, & euentus ex diuina prouidentia disponuntur, sm ordinẽ quendã, ad quẽ pertinere vr̃, quod praecedentia sint subsequentium signa. Vnde ea quae antiquis patribus contigerunt, signa sũt eorũ, quae in nobis cõplentur, ut patet per Apostolũ primae ad Corinth. 10 Obseruare aũt ordinem ex diuina prouidentia procedentem non est illicitum. Ergo obseruare huiusmodi praesagia non videtur esse illicitum.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 2. de Doctr. Christ. quod ad pacta cũ daemonibus inita, pertinẽt milia inanium obseruationum: puta si mẽbrum aliquod salierit, si iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenit: limẽ calcare, cum ante domũ suam aliquis transit, redire ad lectum, si quis cũ se calciat, sternutauerit, redire domũ si procedẽs offenderit, cum uestis à soricibus rodit, plus timere superstitiones mali futuri, quàm pręsens damnum dolere.

li. 2. c. 20. to. 3.

RESPONDEO dicẽdũ, quod homines hmõi obseruationes attendunt, non ut quasdam causas, sed ut signa quędã futurorũ euentuum, vel bonorum, uel malorũ. Non obseruantur aũt sicut signa à Deo tradita, cũ nõ sint introducta ex auctoritate diuina, sed magis ex uanitate humana, cooperante daemonũ malitia, qui nituntur animos hominũ hmõi uanitatibus implicare. Et ideo manifestũ est, omnes hmõi obseruationes superstitiosas esse, & illicitas. Et videntur esse quaedã reliquiae idololatriae, sm quã obseruabantur auguria, & quidam dies fausti vel infausti, quod quodammodo pertinet ad diuinationem, quae fit per astra, sm quae diuersificantur dies. Videtur ergo, quod huiusmodi obseruationes sint sine ratione, & arte, vnde sunt magis uanae & superstitiosae.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod infirmitatum causae praecedunt in nobis: ex quibus aliqua signa procedunt futurorũ morborũ, quae licitè à medicis obseruantur. Vnde, & si quis praesagium futurorum euentuũ cõsideret ex sua causa, non erit illicitum, ut si seruus timeat flagella, vidẽs irã domini sui. Et simile etiam esse posset, si quis timeret nocumentũ alicui puero ex oculo fascinante, de quo dictum* est in 1. lib. Sic autem nõ est in huiusmodi obseruationibus.

1. p. q. 117. ar. 3. ad 2.

AD SECVNDVM dicendũ, quod hoc, quod à principio in istis obseruationibus aliquid veri hoĩes experti sunt, hoc accidit casu. Sed postmodũ cũ homines incipiunt suũ animũ huiusmodi obseruantijs implicare, multa sm huiusmodi obseruationes eueniunt per deceptionem daemonum, ut in his obseruationibus homines implicati curiosiores fiant, & se magis inserant multiplicibus laqueis perniciosi erroris: vt Aug. dicit * secundo de Doctr. Christiana.

lib. 2. cap. 23. paulo à princip. to. 3.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod in populo Iudaeorũ, ex quo Christus erat nasciturus, non solum dicta, sed etiã facta fuerũt prophetica, vt Aug. dicit *contra Faustum. Et ideo licitũ est illa facta assumere ad nostrã instructionem, sicut signis diuinitus datis. Non autem omnia

* lib. 22. c. 24. tom. 6.

omnia quæ aguntur per diuinam prouidentiã, sic ordinantur, vt sint futurorũ signa. Vnde id non sequitur.

516

ARTICVLVS IIII.

Vtrum suspendere diuina verba ad collum, sit illicitum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod suspendere diuina verba ad collum, non sit illicitum. Non enim diuina verba minoris sunt efficaciæ cùm scribuntur, quàm cùm proferuntur. Sed licet aliqua sacra verba dicere ad aliquos effectus, puta ad sanandũ infirmos, sicut Pater noster, Aue Maria, vel qualitercunque nomen domini inuocetur, secundum illud Marci vlt. In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent. ergo videtur quod licitum sit aliqua sacra scripta collo suspendere in remedium infirmitatis, vel cuiuscunque nocumenti.

¶ 2 Prçterea, Verba sacra nõ minus operantur in corporibus hoium, quam in corporibus serpentu & aliorum animalium. Sed incantationes quandam efficaciam habent ad reprimendũ serpentes, vel ad sanandũ quædam alia aĩalia. Vnde dicitur in Psal. 57. Sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantiũ, & venefici incantantis sapienter. ergo licet suspendere sacra verba ad remedium hoium.

¶ 3 Prçterea, Verbum Dei non est minoris sanctitatis, quàm reliquiæ sanctorum. Vnde Aug.* dicit, quod non minus est verbum Dei, quam corpus Christi. Sed reliquias sanctorum licet homini collo suspẽdere, vel qualitercunque portare ad suam protectionem. ergo pari ratione licet homini verbo vel scripto verba sacræ scripturæ ad suam tutelam assumere.

SED CONTRA est, quod Chrys.* dicit super Matt. Quidã aliquã partẽ euangelij scriptã circa collũ portant. Sed nonne quotidie Euangeliũ in Ecclesia legitur, vt audiatur ab omnibus? Cui ergo in auribus posita euangelia nihil prosunt, quõ poterunt ea circa collũ suspensa saluare? Deinde vbi est virtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis. Si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quàm circa collũ suspensa.

RESPONDEO dicendũ, quod in omnibus incantationibus vel scripturis suspensis, duo cauẽda videntur. Primò quidẽ, quid sit quod profertur vel scribitur, quia si est aliquid ad inuocationes dæmonũ pertines, manifestè est superstitiosum & illicitũ. Similiter et vr esse cauendũ, si contineat ignota noĩa, ne sub illis aliquid illicitum lateat. Vnde Chrys.* dicit super Matth. quod Pharisæorum magnificantium fimbrias suas exemplo, nunc multi aliqua noĩa Hebraica angelorum confingunt, & scribunt, & alligant, quæ non intelligentibus metuenda videntur. Est et cauendu ne aliqd falsitatis contineat, quia sic eius effectus nõ posset expectari à Deo, qui non est testis falsitatis. Deinde cauendũ est secundo, ne cum verbis sacris contineantur aliqua vana, puta aliqui characteres inscripti pter signũ crucis. Aut si spes habeatur in mõ scribendi, aut ligãdi, aut in quacunq; hmõi vanitate, quæ ad diuinã reuerentiã nõ pertineat, quia hoc iudicaretur superstitiosum, aliàs aũt est licitũ. Vñ in Decr.* dr 26. q. 5. c. Nõ liceat Christianis, &c. Nec in collectionibus herbarũ quæ medicinales sunt, aliquas obseruationes, aut incãtationes liceat attẽdere, nisi tm cũ symbolo diuino, aut Dñica oratione, vt tantum Deus creator & Dominus omniũ honoretur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod etiam proferre diuina verba, aut inuocare diuinũ nomen, si respectus habeatur solum ad Dei reuerentiam, à qua expectatur effectus, licitum erit. Si ergo habeatur respectus ad aliquid aliud vanè obseruatum, illicitum erit.

AD SECVNDVM dicendũ, quod etiam in incantationibus serpentum vel quorumcunque animaliũ, si respectus habeatur solum ad verba sacra, & ad virtutẽ diuinã, non erit illicitum. Sed plerunq; tales incantationes habent illicitas obseruantias, & p dæmones sortiuntur effectũ, & præcipuè in serpentibus, quia serpẽs fuit primũ dæmonis instrumentũ ad hoiem decipiendum. Vnde dicit* gl. ibidẽ. Notandũ quia non laudatur à scriptura vndecunq; datur in scriptura similitudo, vt patet de iniquo iudice, qui rogantẽ viduã vix audiuit.

AD TERTIVM dicendũ, quod eadem etiam ratio est de portatione reliquiarũ, quia si portentur ex fiducia Dei & sanctorum quorum sunt reliquiæ, nõ erit illicitum. Si aũt circa hoc attẽderetur aliquid aliud vanum, puta quod vas esset triangulare, aut aliquid aliud huiusmodi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei & sanctorum, esset superstitiosum & illicitum.

AD QVARTVM dicendum, quod Chrysost. loquitur, quando respectus habetur magis ad figuras scriptas, quàm ad verborum intellectum.

In lib. 50. Homi. 26. ante mediũ, to. 10.

Hom. 43 in Matth. in opere imperfecto à med. to. 10.

Hom. 43. in opere iperfecto, à medio, to. 2.

26. q. 5. c. Nõ liceat.

Gl. ordin. Psal. 57. in per illud, Furor illi sm similitudinem.

QVAESTIO XCVII.

De Tentatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandũ est de vitijs religioni oppositis p religionis defectũ, quæ manifestam habent contrarietatẽ ad religionẽ. Vñ sub irreligiositate continentur. Hmõi autem sunt ea quæ pertinent ad contemptum, siue ad irreuerentiam Dei, & rerum sacrarum. Primò ergo considerandũ est de vitijs quæ pertinent directè ad irreuerentiã Dei. Secũdò, de his quæ pertinent ad irreuerentiam sacrarum rerum.

¶ Circa primum considerandum occurrit de tentatione qua Deus tentatur, & de periurio, in quo nomẽ Dei irreuerenter assumitur.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, in quo consistit Dei tentatio.

¶ Secundo, vtrum sit peccatum.

¶ Tertio, cui virtuti opponatur.

¶ Quarto, de comparatione eius ad alia vitia.

QVÆSTIONIS XCVII.

De tentatione Dei,

In quatuor partes diuisæ,

AXIOMA.

1 ¶ *Deum tentare, est de Deo, an bonus, sapiens, potens, aut alia excellentia prædítus sit, dicto vel facto experimentum sine legitima caussa facere, quod quidem experimentum cùm ex praua ignorantia, fidei defectu, vel dubitatione de ijs quæ ad* 2 *diuinam spectant perfectionem, oriatur,* 2 *peccatum est religioni* 3 *oppositum,* 4 *grauem quidẽ, sed tamen superstitione minorem continens culpam, quanto scilicet dubitatio de diuina excellentia lenior est, confirmata opinione diuinam reuerentiam minuente.*

517

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Dei tentatio consistat in aliquibus factis, in quibus solius diuinæ potestatis expectatur effectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod tentatio Dei non consistat in aliquibus factis, in quibus solius diuinæ potestatis expectatur effectus. Sicut enim Deus tentatur ab homine, ita etiam homo tentatur & à Deo, & ab homine, & à dæmone. Sed nõ qualitercunque tentatur homo, expectatur aliqs effectus potestatis ipsius. ergo etiam neq; per hoc quod Deus tentatur, expectatur solus effectus potestatis ipsius.

¶ 2 Præterea, Oẽs illi qui per inuocationẽ diuini nominis miracula operãtur, expectãt aliquẽ effectũ soli diuinæ potestatis. Si ergo factis hmõi cõsisteret diuina tentatio, quicunque miracula facerent, Deũ tentarẽt.

¶ 3 Præterea, Ad perfectionẽ hoĩs pertinere videtur,

4. q. 1. ar. 4 ad 3 & 2 co. n. nu

Lib. 6. in Luc. in c. Qualiter discipuli à Chro mitti, to. 5.

tur, vt prætermissis humanis auxilijs, in solo Deo spem ponat. Vnde Amb.* super illud Lucæ 9. Nihil tuleritis in via, &c. dicit; Qualis debeat esse qui euangelizat regnũ Dei, præceptis euangelicis designatur, hoc est, vt subsidia secularis adminicula non requirat, fideique totus inhærens putet, quo minus ista requiret, magis posse suppetere. Et beata Agatha dixit, Medicinam corporalẽ corpori meo nunquam exhibui, sed habeo Dñm Iesum Christum qui solo sermone restaurat vniuersa. Sed Dei tẽtatio non consistit in eo quod ad perfectionem pertinet. ergo Dei tentatio consistit in hmõi factis, in quibus expectatur solum Dei auxilium.

lib. 22. co. 36. a medio, to. 6.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit 22. cõtra Faustum, ꝙ Christus qui palam docendo, & arguẽdo, & tñ inimicorum rabiem valere in se aliquid nõ sinẽdo, Dei demonstrabat pñtẽm, idem tñ fugiendo, & latendo, hõis instruebat infirmitatẽ, ne Deũ tentare audeat, qñ habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat. Ex quo videtur in hoc Dei tentationẽ consistere, qñ prætermittit homo facere quod potest ad pericula euadenda, respiciens solũ ad auxilium diuinum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ tentare est propriè experimentum sumere de eo, qui tẽtatur. Sumimus autem experimentũ de aliquo & verbis & factis. Verbis quidẽ, vt experiamur an sciat quod quærimus, vel possit, aut velit illud implere. Factis aũt cùm ꝑ ea quę facimus, exploramus alterius prudentiã, vel voluntatẽ, vel potestatẽ. Vtrunq; autem horum contingit dupliciter. Vno quidem modo apertè, sicut cum quis tentatorem se profitetur, sicut Samson Iudi. 14. proposuit Philisthęis problema ad eos tentãdum. Alio uerò mõ insidiose & occultè, sicut Pharisæi tentauerunt Christũ, vt legitur Matt. 22. Rursus quãdoq; quidem expresse, puta cum quis dicto vel facto intendit experimentũ sumere de aliquo. Quandoq; verò interpretatiuè, quando scilicet etsi hoc non intendat vt experimentum sumat, id tñ agit vel dicit quod ad nihil aliud vr̃ ordinabile, nisi ad experimentum sumendũ. Sic ergo homo tentat Deum quandoq; verbis, quandoque factis. Verbis quidẽ Deo colloquimur orãdo. Vnde in sua petitione expresse aliquis Deum tentat, quando ea intentione aliqd à Deo postulat, vt exploret Dei scientiã, potestatem, vel volũtatem. Factis autem expresè aliquis Deum tentat qñ per ea quæ facit, intendit experimentum sumere diuinæ potestatis siue pietatis aut sciẽtiæ. Sed quasi interpretatiuè Deum tentat, qui etsi non intendit experimentum de Deo sumere, aliquid tamen petit, vel facit ad nihil aliud vtile, nisi ad probandam Dei potestatẽ vel bonitatem, vel cognitionem, sicut cùm quis equũ currere facit, vt euadat hostes, hoc non est experimentum de equo sumere. Sed si equum currere faciat absq; aliqua vtilitate, hoc nihil aliud esse vr̃, quam experimentũ sumere de equi velocitate; Et idem est in omnibus alijs rebus. Quando ergo propter aliquam necessitatem seu vtilitatem committit se aliquis diuino auxilio in suis petitionibus vel factis, hoc non est Deũ tẽtare. dr̃ enim in 2. Paralipomenon 20. Cum ignoramus qd agere debeamus, hoc solũ habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Quando vero hoc agitur absque necessitate & vtilitate, hoc est interpretatiuè tentare Deum. Vnde super illud Deuter. 6. Non tentabis dominum Deum tuum, dicit gl. Deum tentat qui habens quid faciat, sine ratione committit se periculo, experiens vtrum possit liberari à Deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ homo etiam quandoq; factis tentatur, vtrum possit, vel sciat, vel velit hmõi factis auxilium vel impedimentũ præstare.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sancti suis precibus miracula facientes ex aliqua necessitate, vel vtilitate mouentur ad petendum diuinæ potestatis effectũ.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ prędicatores regni Dei ex magna necessitate, & vtilitate subsidia ꝓpria prætermittunt, vt verbo Dei expeditiùs vacent. Et idẽ si soli Deo innitantur, non ex hoc tentant Deũ. Sed si absque vtilitate vel necessitate humana subsidia desererent, tentarent Deum. Vnde & Augustinus dicit 22.* contra Faustum. ꝙ Paulus non fugit, quasi non credẽdo in Deum, sed ne Deum tentaret si fugere noluisset, cùm sic fugere potuisset. Beata verò Agatha experta erat erga se diuinam beneuolentiam, vt vel infirmitates non pateretur pro quibus corporali medicina indigeret, vel statim sentiret diuinæ sanationis effectum.

li. 22. c. 36. à medio, to. 6.

ARTICVLVS II.

Vtrum tentare Deum sit peccatum.

518

1. q. 112. art. 2. co.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ tentare Deum non sit peccatũ. Deus enim nõ præcepit aliquod peccatum. Præcepit autẽ vt homines eum probent, quod est eum tentare. Dicitur enim Malach. 3. Inferte omnem decimam in horreum meũ, vt sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli. Ergo videtur, quòd tentare Deum non sit peccatum.

2 Præterea, Sicut aliquis tentatur ad hoc ꝙ experientia sumatur de scientia vel potentia eius, ita etiam & de bonitate vel voluntate ipsius. Sed licitum est ꝙ aliquis experimentum sumat diuinæ bonitatis siue ẽt voluntatis. Dicitur enim in Psal. 33. Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Et ad Ro. 12. Vt probetis quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta. ergo tentare Deum non est peccatum.

3 Præterea, Nullus vituperatur in scriptura ex eo quod à peccato cessat, sed magis si peccatũ cõmittat. Vituperatur aũt Achaz, qui domino dicenti; Pete tibi signum à domino Deo tuo, respondit, Non petã & nõ tentabo dñm; Et dictum est ei, Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? vt dr̃ Isa. 7. De Abraham autem legitur Gen. 15. ꝙ dicit ad Dominum. Vnde scire possum quod possessurus sim eam, scilicet terram repromissam à Deo? Similiter etiam Gedeon signum à Deo petijt de victoria repromissa, vt legitur Iudicum 6. qui tamen ex hoc non reprehenduntur. ergo tentare Deum non est peccatum.

SED CONTRA est, qd prohibetur in lege Dei. Dr̃ enim Deuter. 6. Non tentabis dñm Deum tuum.

Art. præc.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut supra dictũ* est, tentare est experimentum sumere, nullus autẽ experimentũ sumit de eo, de quo est certus. Et ideo oĩs tentatio ex aliqua ignorantia vel dubitatione ꝓcedit, vel eius qui tentat, sicut cum quis experimentũ de aliqua re sumit, vt ei⁹ qualitatẽ cognoscat, siue aliorũ, sicut cùm qs experimẽtũ de aliquo sumit vt alijs ostendat, per quẽ modũ Deus dr̃ nos tentare. Ignorare autẽ vel dubitare de his q̃ ptinẽt ad Dei ꝑfectionẽ, est peccatum. Vnde manifestũ est, ꝙ tentare Deum ad hoc ꝙ ipse tentans cognoscat Dei virtutem, est peccatum. Si quis autẽ ad hoc experimentũ sumat eorũ, quæ ad diuinã ꝑfectionẽ pertinent, non vt ipse cognoscat, sed vt alijs demonstret, hoc nõ est tentare Deũ, cũ subest iusta necessitas, seu pia vtilitas, & alia quę ad hoc cõcurrere debẽt. Sic enim Apostoli petiuerunt à dño, vt in nomine Iesu Christi fierent signa, vt dr̃ Act. 4. ad hoc scilicet, quòd virtus Christi infidelibus manifestaretur.

q. 87. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ solutio decimarum erat in lege præcepta, vt supra habitum* est. Vnde habebat necessitatem ex obligatione præcepti, & vtilitatẽ quæ ibi dicitur, vt sit cibus in domo mea. Vnde soluendo decimas non tentabant Deum. Quod autem ibidem subditur; Et probate me, non est intelligendum causaliter, quasi ad hoc soluere deberent decimas, vt probarent si Deus aperiret eis cataractas cœli, sed consecutiuè, quia scilicet si decimas soluerent, experimento probaturi erant beneficia quę eis Deus conferret.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ duplex est cognitio diuinæ bonitatis vel volũtatis. Vna quidẽ speculatiua. Et quantũ ad hanc, nõ licet dubitare, nec probare, vtrũ Dei voluntas sit bona, vel vtrũ Deus sit suauis. Alia aũt est cognitio diuinæ voluntatis siue bonitatis, affectiua siue experimẽtalis, dũ quis experitur in seipso gustũ diuinę dulcedinis, & complacentiã diuinæ voluntatis. Sicut de Ierotheo dicit Dion. 2. c. de* diu. no. ꝙ didicit diuina ex cõpassione ad ipsa. Et hoc mõ mouemur vt ꝓbem* Dei voluntatẽ, & gustem* ei* suauitatẽ.

c. 2. par. 1. in fine.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ Deus volebat signum dare reg. Achaz, nõ pro ipso solũ, sed pro totius populi instructione. Et ideo reprehendit quasi impeditor cõis boni & salutis, ꝙ signum petere nolebat. Nec petendo tentasset Deũ, tũ quia ex mandato Dei petijsset, tũ quia hoc pertinebat ad vtilitatẽ cõem. Abrahã autem signum petijt ex instinctu diuino, & ideo non peccauit. Gedeon verò ex debilitate fidei signũ petijsse vr, & ideo à peccato non excusatur, sicut ibidẽ gl. dicit. Sicut & Zacharias peccauit, dicens Lucæ 1. ad Angelum; Vnde hoc sciam? Vnde & pp hanc incredulitatem punitus fuit. Sciendum tamẽ ꝙ dupliciter aliquis signum petit à Deo. Vno modo, ad explorandum diuinam potestatem, aut veritatẽ dicti eius, & hoc de se pertinet ad Dei tentationem. Alio modo, ad hoc ꝙ instruatur quid sit circa aliquod factum placitũ Deo. Et hoc nullo modo pertinet ad Dei tentationem.

519

ARTICVLVS III.

Vtrum tentatio Dei opponatur virtuti religionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod tentatio Dei non opponatur virtuti religionis. Tẽtatio enim Dei habet rõnem peccati ex hoc ꝙ homo de Deo dubitat, vt dictũ* est. Sed dubitare de Deo ptinet ad peccatũ infidelitatis, qđ opponit fidei. ergo Dei tentatio magis opponitur fidei ꝙ religioni.

Art. præc.

¶ 2 Præterea, Eccles. 18 dr; Ante orationem præpara animam tuã, & noli esse quasi homo qui tentat Deum. Vbi dicit * gl interlinearis, qui scilicet tentans Deum, orat quod docuit, sed non facit quod iussit. Sed hoc pertinet ad præsumptionem, quæ opponitur spei. ergo videtur, ꝙ tentatio Dei sit peccatum oppositum spei.

Gl. interlin. ibid.

¶ 3 Præterea, Super illud Psa. 77. Et tentauerũt Deũ in cordibus suis, dicit* gl ꝙ tentare Deum est dolosè postulare, vt in verbis sit simplicitas, cùm sit in corde malitia. Sed dolus opponitur virtuti veritatis. ergo tentatio Dei non opponitur religioni, sed veritati.

Psa. 77. gl. iterlinearis ibid.

SED CONTRA est, ꝙ sicut ex prædicta * glos. habetur, tentare Deũ est inordinatè postulare. Sed debito modo postulare, est actus religionis, vt supra habitũ* est. ergo tẽtare Deũ est peccatũ religioni oppositũ.

In arg. pc.

q. 83. ar. 3. & 17.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex supradictis* patet, finis religionis est, Deo reuerẽtiã exhibere. Vnde omnia illa quæ directè pertinent ad irreuerentiam Dei, religioni opponuntur. Manifestum est autẽ, ꝙ tentare aliquem, ad irreuerentiam eius pertinet. Nullus enim præsumit tentare eum, de cuius excellentia certus est. Vnde manifestum est, quòd tentare Deum est peccatum religioni oppositum.

q. 81. ar. 1. 2. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut suprà dictum* est, ad religionẽ pertinet protestari fidẽ per aliqua signa ad diuinam reuerentiã ptinentia. Et ideo ad irreligiositatẽ p̃tinet ꝙ ex icertitudine fidei hõ aliqua faciat quæ ad diuinã irreuerentiã ptinent, cuiusmodi est tentare Deum, & ideo est irreligiositatis species.

q. 82. ar. 7.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ ille qui ante orationem animam suam non præparat, dimittendo si qđ aduersum aliquem habet, vel alias ad deuotionem se non disponendo, non facit quod in se est, vt exaudiat à Deo, & ideo quasi interpretatiuè tentat Deũ. Et quãuis huiusmodi interpretatiua tentatio videatur ex præsumptione, seu indiscretione prouenire, tñ hoc ipsum ad irreuerentiã Dei pertinet, vt homo præsumptuosè, & sine debita diligentia se habeat in his quæ ad Deũ pertinent. Dicitur enim 1 Petri 5. Humiliamini sub potenti manu Dei. Et 2. ad Tim. 2. Sollicitè cura, teipsum probabilem exhibere Deo. Vnde etiam huiusmodi tẽtatio, irreligiositatis species est.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ in cõparatione ad Deum, qui nouit cordis abscondita, non dr aliqs dolosè postulare, sed p respectũ ad hoies. Vnde dolus p accidens se habet ad tentationẽ Dei. Et propter hoc non oportet quod tẽtatio Dei directè opponatur veritati.

ARTICVLVS IIII.

520

Vtrum tentatio Dei sit grauius peccatum, quam superstitio.

AD QVARTVM sic procedit. Vr, ꝙ tentatio Dei sit grauius peccatũ quam superstitio. Maior enim pœna pro maiori peccato infert. Sed grauius est punitũ in Iudæis peccatũ tentationis Dei, quam peccatum idololatriæ, qđ tñ est pcipuũ inter superstitiones, qa pro peccato idololatriæ interfecti sunt ex eis tria millia hoium, vt legitur Exodi 32. Pro peccato aũt tentationis oẽs vniuersaliter in deserto perierunt, terram promissionis non intrantes, fm illud Psa. 94. Tentauerunt me patres vestri. Et postea subdit; Quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiẽ meam. Ergo tentare Deũ est grauius peccatum ꝙ superstitio.

¶ 2 Præterea, Tanto aliquod peccatũ vr esse grauius, quanto magis virtuti opponit. Sed irreligiositas cuius species est tentatio Dei, magis opponitur virtuti religionis ꝙ superstitio, quæ habet aliquã similitudinẽ cũ ipsa. Ergo tentatio Dei est grauius peccatũ ꝙ supstitio.

¶ 3 Præterea, Maius peccatum vr esse irreuerenter se habere ad parentes, quàm reuerentiam parentibus debitam alijs exhibere. Sed Deus est honorandus a nobis sicut omnium pater, vt dicitur Malach. 1. ergo maius peccatum esse videtur tentatio Dei, per quam irreuerenter nos habemus ad Deum, quam idololatria, per quam reuerentia Deo debita, exhibetur creaturæ.

SED CONTRA est, quod super illud Deut. 17. Cum reperti fuerint apud te, &c. dicit * gl. Lex errorẽ & idololatriam maxime detestatur. Maximum enim scelus est honorem creatoris impendere creaturæ.

gl. ordin. in princ. cap. 17.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ in peccatis quę religioni aduersantur, tanto aliquid grauius est, quãto magis diuinæ reuerẽtiæ aduersatur. Cui quidẽ minus aduersatur, ꝙ aliquis de diuina excellẽtia dubitet, quam ꝙ contrariũ p certitudinẽ sentiat. Sicut enim magis est infidelis qui in errore confirmatus est, ꝙ qui de veritate fidei dubitat, ita et magis contra Dei reuerentiam agit, qui in facto protestatur errorẽ contra diuinã excellentiã, ꝙ qui protestatur dubitationẽ. Superstitiosus aũt protestatur errorẽ, vt ex dictis patet. Ille aũt qui tẽtat Deum verbis vel factis, protestatur dubitationẽ de diuina excellentia, vt dictum* est. Et ideo grauius est peccatũ superstitionis, quam peccatũ tentationis Dei.

Ar. 1. & 2

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ peccatũ idololatriæ non fuit punitum illa pœna quasi sufficienti, sed in posterum pro illo peccato grauior pœna reseruabatur. Dicitur enim Exodi 32. Ego autem in die vltionis visitabo hoc peccatum eorum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ superstitio hẽt similitudinem cum religione, quantũ ad materialem actũ quẽ exhibet, sicut religio, sed quantum ad finem, plus contrariatur ei, quam tentatio Dei, quia plus pertinet ad diuinam irreuerentiam, vt dictum * est.

In cor. ar

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ de ratione diuinæ excellentiæ est, ꝙ sit singularis & incommunicabilis. Et ideo idem est contra diuinam reuerentiam agere aliquid, & diuinam reuerentiam alteri communicare. Non est autem similis ratio de honore parentum, qui potest, sine culpa, alijs communicari.

QVÆ-

QVÆSTIO XCVIII.

De periurio, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de periurio. ¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum falsitas requiratur ad periuriũ.
¶ Secundo, vtrum periurium semper sit peccatum.
¶ Tertio, vtrum semper sit peccatum mortale.
¶ Quarto, vtrum peccet ille qui iniungit iuramẽtum periuro.

QVÆSTIONIS XCVIII.

De periurio,

In quatuor partes distributæ,

AXIOMA.

1 *Periurium, est dictum humanum 1 falsum, vel in se vel iurantis opinione, iureiurando asseueratũ, 2 cuiusmodi asseueratio, diuinæ aduersatur reuerentiæ, immò Dei contemptum implicatum habet, ob 3 idq; meritò inter 3 lethalia recensetur 2 peccata. 4 Liceret nihilominus personæ publicum munus administranti, alterius postulatu, ab eo quem 4 peierraturum sciret, iusiurandum exigere, quod idem in priuato homine, crimen esset grauissimum, posset tamen priuatus, ad rei dubiæ confirmationem, ab eo de cuius periurio nihil certi haberet, sine culpa iusiurandum postulare.*

521 ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum falsitas eius quod in iuramento confirmatur, requiratur ad periurium.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod falsitas eius quod in iuramento confirmatur, nõ requiratur ad periurium. Vt enim suprà dictũ * est, sicut veritas debet concomitari iuramentum, ita etiam iudicium & iustitia. Sicut ergo incurritur periuriũ per defectum veritatis, ita etiam per defectum iudicij, puta, cum aliquis indiscretè iurat, & per defectum iustitiæ, puta cum aliquis iurat aliquid illicitum.

Inf. q. 12. ar. 3 ad 3. Et 3. di. 39 ar. 4. *q. 89. ar. 3

¶ 2 Præterea, Illud per quod aliquid cõfirmatur, potius esse vr eo, quod confirmatur per illud, sicut in syllogismo principia sunt potiora conclusione. Sed in iuramento confirmatur dictum hominis per assumptionem diuini nominis. Ergo magis videtur esse periuriũ, cum aliquis iurat per falsos deos, quàm si veritas desit dicto hominis, quod iuramento confirmatur.

¶ 3 Præterea, Aug. dicit* in sermone de verbis Apostoli Iacobi; Homines falsum iurant, vel cum fallunt, vel cùm falluntur. Et ponit tria exẽpla, quorũ primum est. Fac illum iurare qui verũ putat esse pro quo iurat. Secundum est, Da alium qui scit falsum esse & iurat. Tertium est, Da aliũ qui putat esse falsum, & iurat, tanquam sit verũ, quod fortè verũ est, de quo postea subdit, quod periurus est. Ergo aliquis veritate iurans, potest esse periurus. Non ergo falsitas requirit ad periurium.

In Ser. 28. nõ remotè à prin. to. 10.

SED CONTRA est, quòd periurium diffinitur esse mendacium iuramento firmatum.

RESPONDEO dicendũ, quod sicut suprà dictum* est, morales actus ex fine speciem sortiuntur. Finis autem iuramenti, est confirmatio dicti humani, cui quidem confirmationi falsitas opponitur. Per hoc enim confirmatur aliquod dictum quod ostenditur firmiter esse verum, quod quidem nõ potest contingere de eo quod falsum est. Vnde falsitas directè euacuat finẽ iuramenti. Et propter hoc a falsitate præcipuè specificatur peruersitas iuramenti, quæ periurium dicitur. Et ideo falsitas est de ratione periurij.

q. 92. ar. 2. & 12. q. 1. art. 3. Et q. 18. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Hiero.* dicit Hier. 4 quodcunque illorum triũ defuerit, periurium est, non tamen eodem ordine. Sed primò quidẽ & principaliter, periurium est quando deest veritas, ratione iam prædicta. Secundariò autem, quando deest iustitia. quocunque enim modo quis iurat illicitum, ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc quòd contrarium faciat. Tertio verò, quando deest iudicium, quia cum indiscretè iurat, ex hoc ipso, periculo se committit falsitatem incurrendi.

*sup illud Hier. 4. Et iurabis di uit Dñs. o. 5.

†In comp. arti.

AD SECVNDVM dicendũ, quod principia in syllogismis sunt potiora, tanquam habentia rationem actiui principij, vt dicitur in * 2 Physic. Sed in moralibus actibus principalior est finis, quàm principium actiuũ. Et ideo licet sit peruersum iuramentum quando aliquis verum iurat per falsos deos, tamen ab illa peruersitate iuramenti periurium non nominatur, quod tollit iuramenti finem, falsum iurando.

li. 2 com. 89. to. 2.

AD TERTIVM dicendũ, quod actus morales procedunt à voluntate, cuius obiectũ est bonum apprehensum. Et ideo si falsum apprehendatur vt verum, erit quidem relatum ad voluntatem materialiter quidem falsum, formaliter autem verum. Si autem id quod est falsum, accipiatur vt falsum, erit falsum & materialiter & formaliter. Si autem id quod est verum, apprehendatur vt falsum, erit verum materialiter, & falsum formaliter. Et ideo in quolibet istorũ casuum saluatur aliquo modo ratio periurij propter aliquem falsitatis modũ. Sed quia in vnoquoque potius est id, quod est formale, quàm id quod est materiale, non ita est periurus ille qui falsum iurat, quod putat esse verum, sicut ille qui verũ iurat, quod putat esse falsum. Dicit enim ibi * Aug. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo, quia ream linguam non facit nisi rea mens.

In Ser. 28 de verbo Apost. aliquatulũ à prin. to. 10

ARTICVLVS II. 522

Vtrum omne periurium sit peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod non omne periurium sit peccatum. Quicunq; enim non implet quod iuramẽto confirmauit, periurus esse videtur. Sed quandoq; aliquis iurat se facturum aliquid illicitum, puta adulterium vel homicidiũ, quod si faciat, peccat. Si ergo etiam non faciendo peccat peccato periurij, sequeretur quod esset perplexus.

¶ 2 Præterea, Nullus peccat faciendo quod melius est, sed quandoq; aliquis periurando facit quod melius est, sicut cum quis iurauit se non intraturum religionem, vel quæcunque opera virtuosa non facturum. ergo non omne periurium est peccatum.

¶ 3 Præterea, Ille qui iurat facere alterius voluntatẽ, nisi ei faciat, vr incurrere periurium. Sed quandoq; potest contingere quod non peccat, si eius non impleat voluntatem, puta cũ præcipit ei aliqd nimis durũ & importabile. ergo vr, quod non omne periurium sit peccatum.

¶ 4 Præterea, Iuramentum promissorium se extẽdit ad futura, sicut assertoriũ ad præterita & præsentia. Sed potest contingere quod tollatur obligatio iuramenti per aliquid quod in futurũ emergat, sicut cùm aliqua ciuitas iurat se aliquid seruaturã, & postea superueniũt noui ciues qui illud non iurauerunt, vel cùm Canonicus aliquis iurat statuta Ecclesiæ alicuius se seruaturũ, & postmodum aliqua fiunt de nouo. ergo videtur, quòd iste qui transgreditur iuramentum, non peccet.

SED CONTRA est, qđ Aug. *dicit in Serm. de verbis Apost. Iacobi de periurio loquens; Videtis q̃ ista detestãda sit belua, & de rebus humanis exterminãda.

Serm. 28. remotè à prin. to 10.

RESPONDEO dicendũ, quod sicut suprà dictũ * est, iurare est Deum testem inuocare. Pertinet aũt ad Dei irreuerentiam quod aliquis eum testem inuocet falsitatis, quia per hoc dat intelligere, vel quòd Deus veritatem non cognoscat, vel quod falsitatem testificari velit. Et ideo periurium manifestè est peccatum religioni contrarium, cuius est Deo reuerentiã exhibere.

q. 89 ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ille qui iurat se factu-

se facturum aliquid illicitũ, iurando incurrit periuriũ propter defectum iustitiæ, sed si non impleat, quod iurauit, in hoc periurium non incurrit, quia hoc nõ erat tale quid quod sub iuramento cadere posset.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ ille qui iurat se nõ intraturũ religionẽ, uel nõ daturum eleemosynam, uel aliquid hmõi, iurando periurium incurrit pp̃ defectum iudicij. Et ideo qñ facit id, quod melius est, non est periuriũ, sed periurio contrariũ. Contrarium enim eius, quod facit, sub iuramento cadere non poterat.

AD TERTIVM dicẽdũ, q̃ cũ aliquis iurat, uel promittit se facturum uoluntatem alterius, intelligenda est debita conditio, si s. id, quod ei mandatur, licitũ sit & honestum & portabile siue moderatum.

AD QVARTVM dicẽdũ, q̃ quia iusiurandũ est actio personalis, ille qui de nouo fit ciuis alicuius ciuitatis, non obligatur quasi iuro ad seruanda illa, quæ ciuitas se seruaturã iurauit. Tñ tenetur ex quadã fidelitate, ex qua obligatur, ut sicut fit socius bonorũ ciuitatis, ita ẽt fiat particeps onerum. Canonicus verò qui iurat se seruaturum statuta edita in aliquo collegio, nõ tenet ex iuro ad seruandum futura; nisi intenderit se obligare ad omnia statuta præterita & futura. Tenetur tamẽ ea seruare ex ipsa ui statutorum, quæ habent coactiuam uirtutem, ut ex supradictis * patet.

s.2.q. 96. art.4. præcipuè.

ARTICVLVS III.

523

Vtrum omne periurium sit peccatum mortale.

Sup. q.70. ar.4.c. Et 3. dist 39. art. 5.q.1. • In Decre.li.2 ti. 24. ca.15.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, q̃ non oẽ periuriũ sit peccatum mortale. Dr̃.n.* extra, de iureiuran in ca qõ.q̃ ponitur. An a sacramẽti vinculo absoluantur, qui illud inuiti pro uita, & rebus seruandis fecerũt? Nihil aliud arbitramur, q̃ qd̃ antecessores nostri Romani pontifices arbitrati fuisse noscuntur, qui tales à iuramẽti nexibus absoluerunt. Cæterũ ut agatur cõsultius, & auferatur materia peierandi, non eis ita expressẽ dicatur, ut iuramenta non seruent. Sed si ea non attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi. Non ergo omne periurium est peccatum mortale.

refert 22. q.1.cap. Si aliqua cã.

¶ 2 Præterea, Sicut Chrys.* dicit, maius est iurare p Deum, q̃ per Euangelium. Sed non semper peccat mortaliter qui per Deum iurat aliquod falsum, puta si ex ioco, vel lapsu linguæ aliquis tali iuramẽto in communi sermone utatur: ergo nec etiam si aliquis frangat iuramentum, quod solenniter per Euãgelium iurat, semper erit peccatum mortale.

6. q. 1. ca. Infames.

¶ 3 Præterea, Secundum iura pp̃ periurium aliquis incurrit infamiã, ut habetur * 6.q 1.c Infames. Nõ autem videtur, quòd propter quodlibet periurium aliqs infamiam incurrat, sicut dicitur de assertorio iuramẽto uiolato per periurium: ergo videtur, quod non omne periurium sit peccatum mortale.

SED CONTRA, Oẽ peccatum, qd̃ contrariat præcepto diuino, est peccatum mortale. Sed periuriũ contrariatur p̃cepto diuino, Dr̃.n. Leuit 19 Nõ periurabis in nomine meo. Ergo est peccatum mortale.

lib. 1. Poster. text 5. nõ multũ à fine, to.1.

RESPONDEO dicẽdũ, q̃ sm̃ doctrinã * Philosophi, pp̃ quod unumquodque tale, illud magis. Videmus aũt, q̃ ea, quæ ex se sunt peccata venialia, vel etiã bona ex genere, si in contemptum Dei fiant, sunt peccata mortalia. Vñ multo magis quicquid est, quod de sui ratione pertinet ad cõtẽptũ Dei, est peccatum mortale. Periuriũ aũt de sui ratione importat contemptũ Dei. Ex hoc n. habet rationem culpæ, ut dictum * est, quia ad irreuerentiam Dei pertinet. Vnde manifestum est, quod periurium, ex sui ratione, est peccatum mortale.

art. præc.

q.89.ar.7. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sicut supra dictũ * est, coactio non aufert iuramento promissorio vim obligandi, respectu eius, quod licite fieri põt. Et iõ si aliquis non impleat, quod coactus iurauit, nihilominus periurium incurrit, & mortaliter peccat. Põt tñ per auctoritatem summi Pontificis ab obligatione iuramẽti absolui, præsertim si coactus fuerit tali metu, q̃ cadere posset in constantem uirum. Quod autem dicitur, quod tales non sunt puniendi tanquam pro mortali crimine, non hoc ideo dicitur, quia non peccent mortaliter, sed quia pœna eis minor infligitur.

AD SECVNDVM dicẽdum, q̃ ille qui iocosè periurat, nõ euitat diuinã irreuerentiã, sed quantũ ad aliqd magis auget. Et iõ nõ excusatur à peccato mortali. Ille aũt qui ex lapsu linguæ falsum iurat, si quidẽ aduertat se iurare, & falsũ esse, qd̃ iurat, non excusatur à peccato mortali, sicut nec à Dei cõtẽptu, si aũt hoc nõ aduertat, non vr̃ habere intentionẽ iurandi, & iõ à crimine periurij excusatur. Est ergo grauius peccatum, si quis solenniter iuret per Euangelium, q̃ si per Deum in cõi sermone iuret, tum pp̃ scandalum, tum propter maiorem deliberationem. Quibus æqualiter hinc inde pensatis, grauius est si quis per Deum iurans periuret, quàm si periuret iurans per Euangelium.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ non propter quodlibet peccatum mortale aliquis infamis efficitur ipso iure. Vñ non sequitur, si ille, qui iurat falsum iuro assertorio, non est infamis ipso iure, sed solum per sententiam diffinitiuam latã cõtra eum in accusatione, quòd pp̃ hoc non peccet mortaliter. Ideo autem magis reputatur infamis ipso iure, qui frangit iuramentum promissorium solenniter factum, quia in eius potestate remanet, postquàm iurauit, ut det suo iuramento veritatem, quod non contingit in iuramento assertorio.

ARTICVLVS IIII.

524

Vtrum peccet ille, qui iniungit iuramentum ei qui periurat.

3.dist. 39. art. 5.q.2.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ ille peccet, qui iniungit iusiurandum ei qui periurat. Aut enim scit eũ uerũ iurare, aut falsũ. Si scit eum uerum iurare, pro nihilo ei iusiurandum iniungit, si autẽ credit eum falsum iurare, quantum est de se, inducit eum ad peccandum; ergo videtur, quòd nullo modo debeat quis alicui iuramentum iniungere.

¶ 2 Præterea, Minus est accipere iuramentum ab aliquo, q̃ iuramentum iniungere alicui. Sed recipere iuramentum ab aliquo, non videtur esse licitum, & præcipuè si periuret, quia in hoc videtur consentire peccato: ergo videtur, quòd multo minus liceat exigere iuramentum ab eo qui periurat.

¶ 3 Præterea, Dr̃ Leuit. 5. Si peccauerit aĩa, & audierit uocẽ iurantis falsum, testisq; fuerit, quòd aut ipse vidit aut conscius est, nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam, ex quo videtur, quod aliquis sciens aliquẽ iurare falsum, teneatur eum accusare. Non igitur licet ab eo exigere iuramentum.

SED CONTRA, sicut peccat ille qui falsum iurat, ita ille q̃ p falsos deos iurat, sed licet uti iuro eius, q̃ per fallos deos iurat ut Aug.* dicit ad Publicolam: ergo licet iuramentum exigere ab eo, qui falsum iurat.

Epist. 154. non lõgè à pri. to.2.

RESPONDEO dicendũ, q̃ circa eum qui exigit ab alio iusiurandum, distinguendum vr̃. Aut.n. exigit iuramentum pro seipso propria sponte, aut exigit iusiurandum pro alio ex necessitate officij sibi commissi. Et si quidẽ aliquis pro seipso exigit iuramentum tanquam persona priuata, distinguendum vr̃, vt * Augustinus dicit in sermone de periurijs. Si enim nescit eum iuraturum falsum, & ideo dicit. Iura mihi, vt fides ei sit, non est peccatum. Tamen est humana tentatio, quia s. procedit ex quadam infirmitate, qua homo dubitat alium esse verum dicturum. Et hoc est illud malum, de quo Dominus dicit Matt 5 Quòd amplius est à malo est. Si autem scit eum fecisse, s. contrarium eius, quod iurat & cogit eum iurare, homicida est. Ille enim de suo periurio se interimit, sed ille manum interficientis impressit. Si autem aliquis exigat iuramentum tanquam perso-

Ser. 28. de ver Apost, in vlt. col. tom. 10.

persona publica, secūdū quod exigit ordo iuris, ad petitionem alterius, non vī esse in culpa si ipse iurām exigat, siue sciat eū falsum iurare, siue uerū, quia non vī ille exigere, sed ille ad cuius instantiam exigit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ obiectio illa procedit, qñ pro se aliquis exigit iurām, & tamen non semper scit eum iurare uerum, uel falsum, sed quandoque dubitat de facto, & credit eum verum iuraturum, & tunc ad maiorem certitudinem exigit iuramentum.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ sicut * Aug. dicit ad Publicolam, quamuis dictum sit, ne iuremus, nunquā tñ me in scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo iurationem accipiamus. Vnde ille q iurationē recipit, non peccat, nisi fortè quando propria sponte ad iurādum cogit eum, quem scit falsum iuraturum.

Epist. 154. ante medium, to. 2.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ sicut * Aug. dicit, Moyses non expressit in prædicta auctoritate, cui sit indicādum periurium alterius. Et ideo intelligitur, ꝙ debeat indicari talibus, qui magis pñt prodesse, quam obesse periuro. Similiter et nō expressit quo ordine debeat manifestari. Et iō vī seruandus ordo euangelicus si sit peccatum periurij occultum. Et præcipue qñ non vergit in detrimentum alterius, quia in tali casu non haberet locum ordo euangelicus, ut supra * dictū est.

In li. q super Leui. qo. 1. to 4.

q. 33. ar. 7. & 8 & q. 68 ar. 1.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ licet malo uti propter bonū, sicut & Deus vtit: non tamen licet aliquē ad malum inducere. Vñ licet eius qui per falsos deos iurare paratus est, iuramentum recipere: non tñ licet eum inducere ad hoc, ꝙ p falsos deos iuret. Alia tñ ratio videtur esse in eo qui per verum Deum falsum iurat, qa in tali iuramēto deest bonum fidei, qua vtitur aliquis in iuro illius qui verum per falsos deos iurat. Vnde * Aug dicit ad Publicolam: Vnde in iuramento eius qui falsum per uerum Deum iurat, non uidetur esse aliquod bonum, quo vti liceat.

Epist. 154. no lōge à pcip. to. 2.

QVÆSTIO XCIX.

De Sacrilegio, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs ad irreligiositatem pertinentibus, quibus rebus sacris irreuerentia exhibetur. Et primo de sacrilegio. Secundo de simonia.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, quid sit sacrilegium.

¶ Secundo, vtrum sit speciale peccatum.

¶ Tertio, de speciebus sacrilegij.

¶ Quarto, de pœna sacrilegij.

QVÆSTIONIS XCIX.

De Sacrilegio.

In quatuor quæstiunculas diuisę.

AXIOMA.

2 *Sacrilegium est uitij religioni aduersantis* 2 *species, qua* 1 *reuerentia rei sacræ debita uiolatur. Quemadmodum autem rerum sacrarum (in quibus primum locum obtinent sacramenta) variæ sunt atque multiplices differentiæ, ita quoque sacrilegiorum* 3 *varia, multipliciaq́, inueniuntur genera, è quibus illa sunt alijs grauiora, quibus res sanctiores & maiori ueneratione dignæ polluuntur. Cæterùm tametsi excommunicatio, qua quis à sacris arcetur, propria sit sacrilegij pœna, sæpè tamen* 4 *mulcta, hoc est, pecuniaria pœna, rectè, militerq́; sacrilegus afficitur.*

525

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacrilegium sit sacræ rei uiolatio.

Inf. ar. 2. ad 3. & q. 154. ar. 10. ad tertiū.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur, quòd sacrilegium non sit sacræ rei violatio. Dicitur enim 17. q. 4. * Committunt sacrilegium q de principis iudicio disputant, dubitantes an is dignus sit honore, quē Princeps elegerit. Sed hoc ad nullam rem sacram pertinere uidetur: ergo sacrilegium non importat sacræ rei violationem.

* 17. q. 4. c. Si qs suadente.

¶ 2 Præterea. Ibidē † subditur, ꝙ si quis permiserit Iudæos officia publica exercere, velut in sacrilegū excōicatio proferatur. Sed officia publica non uidētur ad aliquod sacrum pertinere. Ergo videtur, quòd sacrilegium non importet uiolationem alicuius sacri.

† 17. q. 4. c. Cōstituit, in medio.

¶ 3 Præterea, Maior est uirtus Dei, quā uirtus hominis. Sed res sacra à Deo sanctitatem obtinent. Ergo nō possunt per homines uiolari. Et ita sacrilegium non videtur esse sacræ rei violatio.

SED CONTRA est, quòd * Isid. dicit in lib. Etymol. quod sacrilegus dicit ab eo quòd sacra legit, idest, furatur.

li. 10. Etymol. c. 18. incipit, Sapiens: circa med.

RESPONDEO dicēdū, quòd sicut ex suprà † dictis patet, sacrum dī aliquid ex eo, ꝙ ad diuinum cultum ordinatur. Sicut autem ex eo quod aliquid ordinatur in finem bonū, sortitur ratiouē boni, ita etiā ex hoc quòd aliquid deputat ad cultū Dei, efficit quoddam diuinū, & sic ei quædam reuerentia debet, quæ refertur in Deum. Et ideo omne illud, quod ad irreuerentiam rerum sacrarū pertinet, ad iniuriam Dei pertinet, & habet sacrilegij rationem.

† q. 81. art. 5. & 1. 2. q. 101. arti. 4.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ secundum * Philosophum in 1. Ethi. bonum cōmune gentis, est quoddam diuinum, & iō antiquitus rectores rei publicæ diuini uocabantur, quasi diuinæ prouidentiæ ministri, fm illud Sap 6. Cū essetis ministri regni illius, nō rectè iudicastis. Et sic per quandā nominis extensionē illud quod pertinet ad irreuerentiam Principis, s. disputare de eius iudicio, an oporteat eum sequi, secundum quādam similitudinem, sacrilegium dicitur.

lib. 1. Eth. c. 2 in fine, tom. 2.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ populus Christianus per fidē, & sacra Christi sanctificatus est, fm illud 1. ad Cor. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis. Et ideo 1. Pet. 2. dicitur: Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Et iō id, quod fit in iniuriam populi Christiani, scilicet, ꝙ infideles ei præficiantur, pertinet ad irreuerentiam sacræ rei. Vnde rationabiliter sacrilegium dicitur.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ violatio hic largè dicitur quæcūque irreuerentia, vel exhonoratio. Sicut autem honor est in honorante, nō autē in eo qui honoratur, ut dicitur in * 1. Ethic. ita etiam irreuerentia est in eo qui irreuerenter se habet, quamuis ēt nihil noceat ei, cui irreuerentiam exhibet. Quātum ergo est in ipso rem sacram violat, licet illa in se non violetur.

lib. 1. ca. 5. parū ante medium, to. 5.

526

ARTICVLVS II.

Vtrum sacrilegium sit peccatum speciale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ sacrilegiū non sit peccatū speciale. Dr n. * 17. q. 4. Cōmittūt sacrilegium qui in diuinæ legis sanctitatē aut nesciendo committunt, aut negligendo violant & offendūt. Sed hoc fit per omne peccatum. Nam peccatum est dictum, vel factum, vel concupitū contra legem Dei, vt † August. dicit 22. contra Faustum: ergo sacrilegium est generale peccatum.

17. q. 4. c. Si qs suadēte, à medio.

† lib. 22. c. 27. in pri. to. 6.

¶ 2 Præterea, Nullū speciale peccatum continetur sub diuersis generibus peccatorū. Sed sacrilegiū sub diuersis generibus peccatorum continetur: puta sub homicidio, si quis sacerdotē occidat: sub luxuria, si qs virginem sacratā uiolet, uel quācunqs mulierem in loco sacro, sub furto, si quis rem sacram furatus fuerit: Ergo sacrilegium non est speciale peccatum.

¶ 3 Præterea, Oē speciale peccatum inuenitur distinctū ab alijs peccatis, vt de iniustitia speciali * Philosophus dicit in 5. Ethic. Sed sacrilegium non uidet inueniri absque alijs peccatis, sed quandoque coniungitur

lib. 5. c. 2. to. 5.

furto,

Arg. 2. huius artic.

furto, quandoque homicidio, ut * dictum est. Non ergo est speciale peccatum.

SED CONTRA est, quod opponitur speciali virtuti, s. religioni, ad quam pertinet reuereri Deum & diuina: ergo sacrilegium est speciale peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod vbicunq; inuenitur specialis ratio deformitatis, ibi necesse est, quod sit speciale peccatum: quia species cuiuslibet rei præcipuè attenditur secundum rationem formalem ipsius, non autem secundum materiam, uel subiectum. In sacrilegio autem inuenitur specialis ratio deformitatis, qua scilicet violatur res sacra per aliquam irreuerentiam. Et ideo est speciale peccatum, & opponitur religioni. Sicut enim * Damasc. dicit in 4 lib. purpura, regale indumentum facta, honoratur & glorificatur: & si quis hanc perforauerit, morte damnatur, quasi contra regem agens. Ita etiam si quis rem sacram violat, ex hoc ipso contra Dei reuerentiam agit, & sic per irreligiositatem peccat.

Li. 4. orth. fidei, ca. 3. circa medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illi dicuntur sacrilegium in diuinæ legis sanctitatem committere qui legem Dei impugnant: Sicut hæretici & blasphemi, & ex hoc quod Deo non credunt, incurrunt infidelitatis peccatum. Ex hoc uerò quod diuinæ legis uerba peruertunt, sacrilegium incurrunt.

AD SECVNDVM dicendum, quod nihil prohibet vnam specialem rationem peccati in pluribus peccatorum generibus inueniri, secundum quod diuersa peccata ad finem vnius peccati ordinantur, prout etiam in uirtutibus apparet, quibus imperatur ab vna virtute. Et hoc modo quocunq; genere peccati aliquis faciat contra reuerentiam debitam sacris rebus, sacrilegium formaliter committit, licet materialiter sint ibi diuersa genera peccatorum.

AD TERTIVM dicendum, quod sacrilegium interdum inuenitur separatum ab alijs peccatis, eo quod actus non habet aliam deformitatem, nisi quia res sacra violatur: puta, si quis iudex capiat aliquem de loco sacro, quem in alijs locis licitè capere posset.

527

ARTICVLVS III.

Vtrum species sacrilegij distinguantur secundum res sacras.

Inf. q. 154. art. 10. ad tertium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod species sacrilegij non distinguantur secundum res sacras. Materialis enim diuersitas non diuersificat speciem, si sit eadem ratio formalis. Sed in uiolatione quarumcunq; rerum sacrarum, videtur esse eadem ratio formalis peccati, & quod non sit diuersitas nisi materialis. Ergo per hoc non diuersificantur sacrilegij species.

¶ 2 Præterea, Non uidetur esse possibile quod aliqua sint eiusdem speciei, & cùm hoc differant specie. Sed homicidium, & furtum, & illicitus concubitus, sunt diuersæ species peccatorum, ergo non possunt conuenire in una specie sacrilegij. Et ita videtur, quod sacrilegij species distinguantur secundum diuersas species aliorum peccatorum, & non secundum diuersitatem rerum sacrarum.

¶ 3 Præterea, Inter res sacras connumerantur etiam personæ sacræ. Si ergo una species sacrilegij esset, qua violatur persona sacra, sequeretur quod omne peccatum quod persona sacra committeret, esset sacrilegium, quia per quodlibet peccatum violatur persona peccantis. Non ergo species sacrilegij accipiuntur secundum res sacras.

SED CONTRA est, quod actus & habitus distinguuntur secundum obiecta. Sed res sacra est obiectum sacrilegij, vt * dictum est, ergo species sacrilegij distinguuntur secundum differentiam rerum sacrarum.

Art. 1 huius quæst.

Art. 1. huius quæst.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictum est, peccatum sacrilegij in hoc consistit quod aliquis irreuerenter se habet ad rem sacram. Debetur autem reuerentia rei sacræ ratione sanctitatis, & ideo secundum diuersam rationem sanctitatis rerum sacrarum, quibus irreuerentia exhibetur, necesse est quod sacrilegij species distinguantur. Tanto enim sacrilegium est grauius, quanto res sacra in quam peccatur, maiorem obtinet sanctitatem. Attribuitur autem sanctitas & personis sacris, id est, diuino cultui dedicatis, & locis sacris & rebus quibusdam alijs sacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad sanctitatem hominis qui in loco sacro cultum Deo exhibet. Dicitur 2 Mach. 5. Non propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit. Et ideo grauius peccatum est sacrilegium, quo peccatur contra personam sacram, quam quo peccatur contra locum sacrum. Sunt tamen in vtraq; sacrilegij specie diuersi gradus, secundum differentiam personarum & locorum sacrorum. Similiter etiam & tertia species sacrilegij, quæ circa alias res sacras committitur, diuersos habet gradus secundum differentiam rerum sacrarum. Inter quas summum locum obtinent ipsa sacra, quibus homo sanctificatur, quorum præcipuum est eucharistiæ sacrum, quod continet ipsum Christum. Et ideo sacrilegium quod contra hoc sacrum committitur, grauissimum est inter omnia. Post sacra autem secundum locum tenent vasa consecrata ad sacrorum susceptionem, & ipsæ imagines sacræ, & reliquiæ sanctorum, in quibus quodammodo ipsæ personæ sanctorum venerantur & dehonorantur, deinde ea quæ pertinent ad ornatum Ecclesiæ & ministrorum, deinde ea quæ sunt deputata ad sustentationem ministrorum, siue sint mobilia, siue immobilia. Quicunq; autem contra quodcunq; prædictorum peccat, crimen sacrilegij incurrit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non est in omnibus prædictis eadem ratio sanctitatis. Et ideo differentia sacrarum rerum non solum est differentia materialis, sed etiam formalis.

AD SECVNDVM dicendum, quod nihil prohibet aliqua duo esse secundum aliquid vnius speciei, & secundum aliud diuersarum, sicut Sortes & Plato conueniunt in specie animalis, differunt autem in specie colorati, si vnus sit albus, & alius niger. Et similiter etiam possibile est aliqua duo peccata differre specie secundum materiales actus, conuenire autem in specie secundum vnam rationem formalem sacrilegij, puta, si quis sanctimonialem violauerit uerberando, uel concumbendo.

AD TERTIVM dicendum, quod omne peccatum quod sacra persona committit, materialiter quidem & quasi per accidens est sacrilegium. Vnde * Hierony. dicit, quod nugæ, in ore sacerdotis, sacrilegium sunt uel blasphemia. Formaliter autem & propriè illud solum peccatum sacræ personæ, sacrilegium est, quod agitur directè contra eius sanctitatem, puta, si uirgo, Deo dicata, fornicetur. Et eadem ratio est in alijs.

* In sententia habetur in Epitaphio ad Eustochium virginem, à med. illius: incipit, Et si cuncta corporis mei.

528

ARTICVLVS IIII.

Vtrum pœna sacrilegij debeat esse pecuniaria.

Inf. q. 154. 10. ad 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod pœna sacrilegij non debeat esse pecuniaria. Pœna enim pecuniaria non solet imponi pro culpa criminali. Sed sacrilegium est culpa criminalis, vnde capitali sententia punitur secundum leges ciuiles. ergo sacrilegium non debet puniri pœna pecuniaria.

¶ 2 Præterea, idem peccatum non debet duplici pœna puniri, secundum illud Nahum 1. Non consurget duplex tribulatio. Sed pœna sacrilegij est excommunicatio, maior quidem si violentia inferatur in personam sacram, vel si aliquis incendat vel frangat Ecclesiam, minor autem in alijs sacrilegijs, ergo non debet sacrilegium puniri pœna pecuniaria.

¶ 3 Præterea, Apostolus dicit 1. ad Thessal. 2. Non fuimus aliquando in occasione auaritiæ. Sed hoc videtur ad occasionem auaritiæ pertinere, quod pœna pecuniaria exigatur pro uiolatione rei sacræ. ergo non uidetur talis pœna esse conueniens sacrilegij.

SED CONTRA est, quod dicitur * 17 q. 4. Si quis contumax uel superbus fugitiuum seruum de atrio Ecclesiæ per vim abstraxerit, nongentos solidos componat. Et ibid. postea † subditur, Quisquis inuentus fuerit reus sacrilegij, triginta libras examinati argenti purissimi componat.

17. quæst. 4 ca. Si quis contumax. † 17. q. 4. ca. Quisquis inuentus.

RESPONDEO dicendum, quod in pœnis infligendis

dis duo sunt consideranda. Primò quidem, equalitas ad hoc ꝙ pœna sit iusta, vt scilicet in quo quis peccat, per hoc torqueatur, vt dr Sapientiæ 11. Et hoc modo conueniens pœna sacrilegi, qui sacris iniuriam infert, est excommunicatio, per quam à sacris arcetur. Secundò aũt consideratur vtilitas. Nam pœnæ quasi medicinæ quædam infliguntur, ut his territi homines à peccando desistant. Sacrilegus autem qui sacra non reueretur nõ sufficienter videtur à peccando arceri per hoc, ꝙ sacra ei interdicuntur, de quibus non curat. Et ideo sm leges humanas adhibetur capitis pœna, sm uerò Ecclesiæ statuta, quæ mortem corporalem non infligit adhibetur pœna pecuniaria, ut saltem pœnis temporalibus homines à sacrilegijs reuocentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Ecclesia mortem corporalem non infligit, sed loco eius infligit excommunicationem.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ necesse est duas pœnas adhiberi, qñ per unam non sufficienter reuocatur aliquis a peccando. Et ideo oportuit supra pœnam excõicationis adhiberi aliquam temporalem pœnam ad coercendum homines qui spiritualia contemnunt.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ si pecunia exigeretur absq; rationabili causa, hoc uideretur ad occasionem auaritiæ pertinere. Sed quando exigitur ad hominum correctionem, habet manifestã vtilitatem, & ideo non pertinet ad occasionem auaritiæ.

QVAESTIO C.

De Simonia, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de simonia.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, quid sit simonia.

¶ Secundo, vtrum liceat pro sacramentis pecuniam accipere.

¶ Tertio, utrum liceat accipere pecuniam pro spiritualibus actibus.

¶ Quarto, vtrum liceat vendere ea quæ sunt spiritualibus annexa.

¶ Quinto, utrum solum munus à manu faciat simoniacum, an etiam munus à lingua & ab obsequio.

¶ Sexto de pœna simoniaci.

QVÆSTIONIS C.

De Simonia,

In sex partes distributæ,

AXIOMA.

1 *Simonia, 1 est altera violationis rei sacræ species, quæ rei spiritalis, uel eius quod ipsi annexum est, venditione, emptione, vel alio quouis non gratuito contractu, committitur. In quod crimen incurrũt*
2 *omnes illi, qui vel pro 2 sacramentis, vel pro 3*
3 *spiritualibus officijs, uel pro ijs rebus, quæ ita 4 spi*
4 *ritualibus annexæ sunt, ut ex ijs dependeant, pretiũ*
5 *aliquod uel munus quodcunq; etiam 5 linguæ, vel*
2 *obsequij dant, vel accipiunt. Possunt 2 nihilominus sacramentorum & rerum sacrarum ministri, pecunias aliaq; præsentis vitæ, subsidia licitè a populo, non tanquam rei spiritalis, aut sacræ pretium, sed tanquam suæ necessitatis stipendium accipere, & interdum etiã antistitis auctoritate interposita,*
6 *prudentia, moderatione seruata, exigere. Inter 6 pœnas autem, quibus simoniæ crimen uindicatur, iusta & digna est ea, qua Simoniaci ijs bonis, quæ per simoniæ fraudem atque prauitatem sunt consecuti, spoliantur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum simonia sit studiosa voluntas emendi, uel vendendi aliquid spirituale, uel spirituali annexum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ simonia non sit studiosa voluntas emendi uel uendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Simonia.n. est hæresis quædam. Dr enim * 1. q. 1. Tolerabilior est Macedonij & eorum qui circa ipsum sunt, sancti spiritus impugnatorum, impia hæresis quàm simoniacorum. Illi enim creaturam & seruum Dei patris & filij spiritum sanctum delirando fatentur. Isti uerò eundem spiritum sanctum efficiunt seruum suum. Omnis enim dominus quod habet, si vult, uendit, siue seruum, siue aliquid aliud eorum quæ possidet. Sed infidelitas non consistit in voluntate, sed magis in intellectu, sicut & fides, ut ex suprà * dictis patet. Ergo simonia non debet per voluntatem diffiniri.

¶ 2 Præterea, Studiosè peccare, est ex malitia peccare, quod est peccare in spiritum sanctum. Si ergo simonia est studiosa voluntas peccandi, sequitur ꝙ semper sit peccatum in spiritum sanctum.

¶ 3 Præterea, Nihil est magis spirituale quàm regnũ cœlorum, sed licet emere regnum cœlorum. Dicit enĩ * Greg. in quadam homil. Regnum cœlorum tantum valet quantum habes. ergo non est simonia velle emere aliquid spirituale.

¶ 4 Præterea, Nomen simoniæ à Simone Mago acceptum est, de quo legitur Act. 8. quòd obtulit Apostolis pecuniam ad spiritualem potestatem emendam, ut scilicet quibuscunque manus imponeret, reciperent spiritũ sanctum. Non autem legitur quòd aliquid voluerit vendere. ergo simonia non est uoluntas vendendi aliquid spirituale.

¶ 5 Præterea, Multæ aliæ sunt voluntariæ commutationes, præter emptionem & venditionem, sicut permutatio, transactio. ergo videtur, quòd insufficienter diffiniatur simonia.

¶ 6 Præterea, Omne quod est spirituali annexum, est spirituale. Superfluè ergo additur, vel spirituali annexũ.

¶ 7 Præterea Papa sm quosdam non potest committere simoniam. Potest autem emere uel uẽdere aliquid spirituale. ergo simonia non est uoluntas emendi uel vendendi aliquid spirituale uel spirituali annexum.

SED CONTRA est, ꝙ * Greg. dicit in Registro: Altare, uel decimas, uel spiritum sanctum emere uel uẽdere, simoniacã hæresim esse, nullus fidelium ignorat.

RESPONDEO dicendũ q. sicut supra * dictum est, actus aliquis est malus ex genere eo ꝙ cadit super materiam indebitam. Emptionis autem & uenditionis est materia indebita res spiritualis, triplici ratione. Primo quidem, quia res spiritualis non potest aliquo terreno pretio compensari, sicut de Sapientia dicitur Prouer. 3. Pretiosior est cunctis opibus, & omnia, quæ desiderãtur, huic non valent comparari. Ideo etiam Petrus in ipsa sui radice Simonis prauitatem cõdemnans, dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Secundò, quia id non potest esse debita uenditionis materia, cuius uenditor non est dominus, ut patet in auctoritate supra * inducta. Prælatus autem Ecclesiæ non est dominus spiritualium rerum, sed dispensator, secundum illud 1. ad Corinth. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei. Tertiò, quia uenditio repugnat spiritualium origini, quæ ex gratuita uoluntate Dei proueniunt. Vnde & Dominus dicit Math. 10. Gratis accepistis gratis date. Et ideo aliquis emendo uel uendendo rem spiritualem, irreuerentiam exhibet Deo & rebus diuinis, propter quod peccat peccato irreligiositatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut religio consistit in quadam fidei protestatione, quæ tamen ali-

quis

4. dist. 24. q. 3. art. 1. q. 1. per t. & q. 2. cor.
* 1 qu. 1. c. Eos qui per pecunias.
q. 10. ar. 2.
Hom. 5. in Euãg non multu ante med.
Hẽtur 1. q. 3. cap. Altare.
1. 2. q. 18. ar. 2.
Argum 1.

quis interdum non habet in corde: ita et vitia opposita religioni habent quandam protestationem infidelitatis, licet quãq; non sit infidelitas in mente. Secundum hoc ergo simonia, hæresis dr̃. ſm exteriorem protestationem: quia in hoc q̃ aliquis vendit donum Spiritus sancti quodammodo protestatur se esse dñm spiritualis doni, quod est hæreticum. Sciendum tñ q̃ Simon Magus, præter hoc q̃ ab Apostolis Spiritus sancti gratiam pecunia emere voluit, dixit quòd mundus non erat à Deo creatus, sed à quadam superna virtute, vt dicit * Isidor. in lib. Etymol. Et ſm hoc inter alios hæreticos simoniaci computantur, vt patet in lib. † Aug. de hæresibus.

Li.8. ca.5. in princ.
† In princi pio li. to. 6.
* q.58. ar.4.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ sicut * dictũ est: iustitia & omnes partes eius, & per consequens omnia vitia opposita, sunt in voluntate sicut in subiecto. Ergõ conuenienter simonia per voluntatem diffinitur. Additũ aũt studiosa, ad designandum electionem, quæ principaliter pertinet ad virtutẽ & vitium. Non aũt omnis qui peccat electione, peccat peccato in Spiritum sanctum: sed solũ qui peccatum eligit per contemptum eorum, per quæ homines solent retrahi à peccando, vt supra * dictum eſt.

q. 14. ar.2.

AD TERTIVM dicendum, q̃ regnum cælorũ dicitur emi, dum quis dat, quod habet propter Deũ, largè sumpto nomine emptionis, secundum quod accipitur pro merito: quod tñ non pertingit ad perfectam rationem emptionis: tum quia non sunt condignæ passiones huius temporis, nec aliqua nostra dona vel opera ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, vt dicitur Ro. 8. tum quia meritum non consistit principaliter in exteriori dono, vel actu vel passione, sed in interiori affectu.

AD QVARTVM dicendum, q̃ Simõ Magus ad hoc emere voluit potestatem spiritualem, vt eã postea venderet. Dicitur enim * 1. q. 3. quòd Simon Magus donum Spiritus sancti emere voluit, vt ex venditione signorum quæ per eum fierẽt, multiplicatam pecuniã lucraretur. Et sic illi qui spiritualia vendunt, conformantur Simoni Mago in intentione, in actu verò illi qui emere volunt. illi aũt qui vendunt in actu, imitantur Giezi discipulum Helisei: de quo legitur 4. Reg. 5. q̃ accepit pecuniam à leproso mundato. Vnde venditores spũalium possunt dici, non solum Simoniaci, sed etiam Giezitæ.

1.q.3. c.Saluator non remotè à principio.

AD QVINTVM dicendũ, q̃ nomine emptionis & venditionis intelligitur omnis contractus non gratuitus. Vnde nec permutatio præbendarũ vel ecclesiasticorum beneficiorum fieri potest auctoritate partium absq; periculo simoniæ, sicut nec transactio, vt iura determinant. Potest tñ prælatus ex officio suo permutationes huiusmodi facere pro causa vtili vel necessaria.

AD SEXTVM dicẽdum, q̃ sicut aĩa viuit ſm seipsam; corpus autem viuit ex vnione animæ: ita ẽt quædã sunt spiritualia ſm seipsa, sicut sacramenta & alia huiusmodi. Quædam autem dicũtur spiritualia ex hoc quòd talibus adhærent: vnde * 1. quæst. 3. dicitur cap. Si quis obiecerit, q̃ spiritualia sine corporalibus rebus non proficiunt, sicut nec anima sine corpore corporaliter viuit.

1.q.3.ca.Si quis obiecerit.

AD SEPTIMVM dicendum, q̃ Papa põt incurrere vitium simoniæ, sicut & quilibet alius hõ, peccatũ enim tanto in aliqua persona est grauius, quanto maiorem obtinet locum. Quamuis n. res Ecclesiæ sint eius vt principalis dispensatoris, non tñ sunt eius vt dñi & possessores. Et ideo si reciperet pro aliqua re spirituali pecuniam de reditibus Ecclesiæ alicuius, non careret vitio simoniæ. Et similiter ẽt posset simoniam committere recipiendo pecuniam ab aliquo laico de bonis Ecclesiæ.

530

ARTICVLVS II.

Vtrũ semper sit illicitum, pro sacramẽtis pecuniã dare.

4.di. 25.q. 3 ar.2.q.1. * 3.par.qõ. 68.ar.6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, q̃ non semper sit illicitum, pro sacramentis pecuniã dare. Baptismus enim est ianua sacramentorũ, vt in * 3. parte dicetur. Sed licet (vt videtur) in aliquo casu dare pecuniam pro baptismo, puta, quando sacerdos puerum morientem sine pretio baptizare non vellet. Ergo non semper est illicitum emere vel vendere sacra.

¶ 2 Præterea, Maximum sacramentorum est eucharistia, quæ in missa consecratur. Sed pro missis cantandis aliqui accidentes præbendam vel pecuniam accipiunt. ergo licet multo magis alia sacra emere vel vendere.

¶ 3 Præterea, sacramentum pœnitentiæ est sacramentum necessitatis, quod præcipue in absolutione consistit. Sed quidam absoluentes ab excõmunicatione, pecuniam exigunt. Ergo non semper est illicitum sacramentum emere vel vendere.

¶ 4 Præterea, Consuetudo facit, vt non sit peccatum id quod alias peccatum esset, sicut * Aug. dicit, q̃ habere plures vxores qñ mos erat, crimen non erat. Sed apud quosdam est consuetudo, q̃ in consecrationibus episcoporum, benedictionibus abbatum, & ordinibus clericorum, pro chrismate, vel oleo sancto, & alijs huiusmodi, aliquid detur. Ergo videtur, quòd hoc non sit illicitum.

Li. 22 contra Faustũ c.47. circa prin. to. 6.

¶ 5 Præterea, Contingit quãque quòd aliquis malitiosè impedit aliquem vel ab episcopatu obtinendo, vel ab aliqua alia dignitate. Sed licet vnicuique redimere suã vexationem. Ergo licitum videtur in tali casu pecuniam dare pro ep̃atu vel aliqua alia ecclesiastica dignitate.

¶ 6 Præterea, Matrimonium est quoddam sacramentum. Sed quandoque datur pecunia pro matrimonio. Ergo licitum est sacramentum vendere.

SED CONTRA est, quod dr̃ * 1. q. 1. Qui pro pecunia quenquam consecrauerit, alienus sit à sacerdotio.

1.q.1.cap. Qui pro pecunia.

RESPONDEO dicendũ, q̃ sacra nouæ legis sunt maximè spiritualia, inquantum sunt causa spiritualis gratiæ, quæ precio æstimari non potest: & eius rationi repugnat q̃ non gratuito detur. Dispensantur autẽ sacra per Ecclesiæ ministros, quos oportet à populo sustentari, ſm illud Apost. 1. ad Cor. 9. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt: & qui altario deseruiunt, cum altario participant? Sic ergo dicẽdum est, quòd accipere pecuniam pro spirituali sacrorum gratia, est crimen simoniæ, quod nulla consuetudine potest excusari: quia consuetudo non præiudicat iuri naturali vel diuino. Per pecuniam aũt intelligitur omne illud cuius pretium põt pecunia æstimari, vt Philo. dicit in 3 Ethi. Accipere aũt aliqua ad sustentationem eorum qui sacra Christi ministrant ſm ordinationem Ecclesiæ, & consuetudines approbatas, non est simonia, neque peccatum. Non enim sumitur tanquam pretium mercedis, sed tanquam stipendium necessitatis. Vnde super illud 1. ad Tim. 5. Qui benè præsunt præsbyteri, &c. dicit * Gloss. August. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à domino.

Est Aug lib. de Pastor cap 2. circa fine, to. 9.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ in casu necessitatis quilibet potest baptizare. Et quia nullo modo est peccandum, pro eodem est habendum, si sacerdos absq; pretio baptizare non velit, ac si non esset qui baptizaret. Vnde ille qui gerit curam pueri, in tali casu, licitè potest eum baptizare, vel à quocunque alio facere baptizari. Posset tamen licitè aquam à sacerdote emere, quæ est purum elementũ corporale. Si autem esset adultus qui baptismum desideraret, & immineret mortis periculum, nec sacerdos eum vellet sine pretio baptizare, deberet, si posset, per alium baptizari. Quod si nõ posset ad alium habere recursum, nullo modo deberet pretiũ pro baptismo dare, sed potiùs absque baptismo decedere. Suppleretur enim ei ex baptismo flaminis, quod ei ex sacramento deesset.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ sacerdos nõ accipit pecuniam quasi pretium consecrationis eucharistiæ, aut missæ decantandæ (hoc. n. esset simoniacũ.) Sed quasi stipendium suæ sustentationis, vt * dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quòd pecunia non exigitur ab eo, qui absoluitur, quasi pretium absolutionis (hoc enim esset simoniacum.) Sed quasi pœna culpæ præcedentis, pro qua fuit excommunicatus.

AD QVARTVM dicendum, q̃ sicut * dictũ est, consue-

* In corp. art. & 1.2. q.97. ar.3.

consuetudo nō præiudicat iuri naturali vel diuino quo simonia prohibetur. Et ideo si aliqua ex consuetudine exigantur quasi pretium rei spiritualis cum intentione emēdi, vel vendēdi, est manifeste simonia, & præcipuè si ab inuito exigantur. Si verò exigantur quasi quædā stipendia per consuetudinem approbata, non est simonia: si tamen desit intentio emēdi vel vendendi, sed intentio referatur ad solam consuetudinis obseruātiam, & præcipuè quando aliquis voluntariè soluit. In his tamen omnibus solicitè cauendum est, quod habet speciem simoniæ vel cupiditatis, secundum illud Apostoli 1. ad Thessa. vlt. Ab omni specie mala abstinete vos.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ antequam alicui acquirat ius in episcopatu, vel quacunque dignitate, vel præbenda, per electionē vel prouisionem, seu collationem, simoniacum esset aduersantiū obstacula pecunia redimere: sic. n. per pecuniā pararet sibi viam ad rē spiritualem obtinendā. Sed postquā ius alicui iam acquisitū est, licet per pecuniā iniusta impedimēta remouere.

AD SEXTVM dicendū, ꝙ quidā dūt ꝙ pro matrimonio licet pecuniā dare, qa in eo nō confertur grā. Sed hoc non est vsquequaque verum, vt in * tertia parte huius operis diceť. Et iō aliter dicendū est, ꝙ matrimonium non solū est Ecclesiæ sacrm, sed ēt naturæ officiū. Et ideo dare pecuniam pro matrimonio, inquantum est naturæ officium, licitum est, inquantum verò est Ecclesiæ sacrm, est illicitum. Et ideo secundum iura prohibetur, ne pro benedictione nuptiarum aliquid exigatur.

Nō cōpleuit morte præuētus.

531

ARTICVLVS III.

Vtrum liceat dare & accipere pecuniam pro spiritualibus actibus.

q. 4. di. 25. q. 3. ar. 2. q. 2. & quol. 8 ar. 11.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ licitum sit dare, & accipere pecuniam pro spiritualibus actibus. Vsus enim prophetiæ est spiritualis actus. Sed pro vsu prophetiæ olim aliquid dabatur, vt patet 1. Reg. 9. & 3. Reg. 14. Ergo videtur, quòd liceat dare & recipere pecuniam pro actu spirituali.

¶ 2 Præterea, Oratio, ꝑdicatio, laus diuina, sunt actus maximè spūales. Sed ad impetrandū orationū suffragia, pecunia dať sanctis viris, fm illud Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Prædicatorib. ēt spiritualia seminantibus, tēporalia debentur, secundū Apostolum 1. Cor. 9. Celebrantibus etiam diuinas laudes in ecclesiastico officio, & processiones facientibus, aliqd datur: & quandoque anni reditus ad hoc assignātur. Ergo licitum est pro spiritualibus actibus accipere aliqd.

¶ 3 Præterea, Scientia non est minus spiritualis quàm potestas. Sed pro vsu scientiæ licet pecuniam accipere: sicut aduocato licet vendere iustum patrociniū, & medico consilium sanitatis, & magistro officium doctrinæ. Ergo pari ratione videtur quòd liceat prælato aliquid accipere pro vsu spiritualis suæ potestatis, puta ꝓ correctione, vel dispensatione, vel aliquo huiusmodi.

¶ 4 Præterea, Religio est status spūalis perfectionis. Sed in aliquibus monasterijs aliquid ab his qui recipiūtur, exigitur. Ergo licet pro spiritualibus aliqd exigere.

SED CONTRA est, qđ dř * 1. q. 1. Quicquid inuisibilis gratiæ consolatione tribuitur, nunquā quæstibus vel quibuslibet præmijs venundari penitus debet. Sed oīa huiusmodi spiritualia per inuisibilem gratiā tribuūtur. Ergo non licet ea quæstibus vel præmijs venūdare.

1. q. 1. cap. Quicqd.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut sacra dūt spiritualia, quia spūalem conferant gratiam, ita ēt quædā alia dūr spūalia, qa ex spūali gratia procedunt, & ad eā disponunt, q̄ tñ per hūium ministeriū exhibenť, quos oportet a populo sustentari, cui spūalia administrant, fm illud 1. ad Cor. 9. Quis militat suis stipendijs vnquam? Quis pascit gregē, & de lacte gregis non manducat? Et iō vendere quod spūale est, in hmōi actibus, aut emere, simoniacum est. Sed accipere aut dare aliquid pro sustētatione ministrantiū spiritualia, fm ordinationē Ecclesiæ & consuetudinē approbatā, licitū est: ita tñ ꝙ desit intentio emptionis vel venditionis: & ꝙ ab inuitis non exigatur per spiritualiū subtractionē q̄ sunt exhibēda. Hoc. n. haberet quandā venditionis spēm. Gratis tñ spiritualibus prius exhibitis, licitè pñt statutæ & consuetę oblationes & quicūq; alijs prouentus exigi à nolentib. & valentib. soluere, auctoritate superioris interueniēte.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut * Hier. dicit super Michæam: munera quædam spontè exhibebantur bonis prophetis ad sustentationem ipsorum, nō quasi ad emendum prophetiæ vsum: quem tamen pseudoprophetæ retorquebant ad quæstum.

Post medium cōmentarij, ad 3. c. Michææ, to. 6

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ illi q daʀ eleemosynas pauperibus, vt orationū ab ipsis suffragia impetrent, non eo tenore dāt, quasi intēdentes orōnes emere. Sed per gratuitā beneficentiā, pauperum aīos prouocant ad hoc ꝙ pro eis gratis & ex charitate orēt. Prædicantib. ēt, tēporalia debentur ad sustentationē prędicantiū: non aūt ad emendū prædicationis verbū. Vnde super illud 1. ad Tim. 5. Qui benè ꝑsunt presbyteri, &c. dicit * Glo. Necessitatis est accipere vñ viuiť, charitatis est præbere: non tñ venale est Euangeliū, vt pro his prędiceť. Si n. sic vendunt, magnā rē vili vendunt pretio. Similiter ēt aliqua tēporalia dantur Deū laudantib. in celebratione ecclesiastici officij, siue pro viuis, siue pro mortuis, non quasi pretiū, sed quasi sustētationis stipendiū. Et eo ēt tenore pro processionib. faciēdis in aliquo funere, aliquæ eleemosynæ recipiūtur. Si āt hmōi pacto interueniente fiāt, aut ēt cū intentione emptionis vel vēditionis, simoniacū esset. Vñ illicita esset ordinatio, si in aliqua Ecclesia statuereť, ꝙ non fieret processio in funere alicuius, nisi solueret certā pecuniæ quantitatē, quia per tale statutū præcludereť via gratis officiū pietatis aliquibus impendendi. Magis aūt licita esset ordinatio, si statuereť ꝙ oībus certam eleemosynam dantibus talis honor exhiberetur: qa per hoc non ꝑcludereť via alijs exhibendi. Et ꝑterea prima ordinatio habet spēm exactionis. Secunda aūt hēt spēm gratuitæ recōpēsationis.

Est Aug. in li. de Pastor. ca. 2. non longè à fi. to. 9.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ille cui cōmittiť spiritualis ptās, ex officio obligatur ad vsum ptātis sibi cōmissæ in spiritualiū dispensatione. & ēt pro sua sustētatione statuta stipendia habet ex reditibus Ecclesię. Et iō si aliquid acciperet pro vsu spūalis ptātis, non intelligeretur locare operas suas, quas ex debito suscepti officij deberet impendere, sed intelligereť vendere ipsum spūalis gratiæ vsum. Et ꝑ hoc non licet pro quacunq; dispēsatione aliqd accipere. Nec ēt pro hoc ꝙ vices suas cōmittant, nec ēt pro hoc ꝙ subditos suos corrigāt, vel à corrigendo desistāt. Licet tñ eis accipere procurationes, qñ subditos visitant, non quasi pretiū correctionis, sed quasi debitū stipendiū. Ille aūt qui habet scientiā, & non suscepit cū hoc officiū ex quo obligetur alijs vsum scientiæ impendere, licitè pōt pretiū suæ doctrinæ vel consilij accipere, non quasi veritatem, aut scientiā vendens, sed quasi operas suas locās. Si aūt ex officio ad hoc teneretur, intelligeretur ipsam vendere veritatē, vnde grauiter peccaret. Sicut patet in illis, q instituuntur in aliquib. Ecclesijs ad docēdū clericos Ecclesiæ, & alios pauperes, pro quo ab Ecclesia beneficiū recipiunt: à q. bus non licet eis aliquid recipere, nec ad hoc ꝙ doceāt, nec ad hoc quòd aliqua festa faciant, vel prætermittāt.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ pro ingressu monasterij non licet aliquid exigere vel accipere quasi pretium. Licet tñ si monasterium sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidē ingressum monasterij exhibere, sed accipere aliqd pro victu ꝑsonæ q̄ in monasterio fuerit recipienda, si ad hoc non sufficiant monasterij opes. Similiter etiam licitū est, si propter deuotionē quam aliquis ad monasteriū ostendit, largas eleemosynas faciēdo, facilius in monasterio recipiatur. Sicut etiam licitū est aliquem econuerso prouocare ad deuotionem monasterij per tēporalia bnficia:

vt ex

vt ex hoc inclinetur ad monasterij ingressum, licet non sit licitum ex pacto aliquid dare vel recipere pro ingressu monasterij, vt habetur * 1 quæst. 2 cap. Quam pio.

1. q. 2. cap. Quā pio.

532

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit licitum pecuniam accipere pro his, quæ sunt spiritualibus annexa.

Sup. art. 1. ad 6. Et 4. di. 25. q. 3. ar. 2 qō. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod licitum sit pecuniam accipere pro his, quæ sunt spiritualibus annexa. Omnia enim temporalia videntur spiritualibus esse annexa, quia temporalia sunt propter spiritualia quærenda. Si ergo non licet vendere ea, quæ sunt spiritualibus annexa, nihil temporale vendere licebit, quod patet esse falsum.

¶ 2 Præterea. Nihil videtur magis esse spiritualibus annexum quam vasa consecrata. Sed calicem licet vendere pro redemptione captiuorum, vt * Ambr. dicit. Ergo licitum est vendere ea quæ sunt spiritualib. annexa.

Lib. 2. de Offi. c. 28. to. 1.

¶ 3 Præterea, Spiritualibus annexa sunt ius sepulturæ, ius patronatus, & ius primogenituræ secundū antiquos (quia primogeniti ante legem sacerdotis officio fungebantur) & etiam ius accipiendi decimas. Sed Abraham emit ab Ephron speluncam duplicem in sepulturam, vt habetur Gene. 23. Iacob autem emit ab Esau ius primogenituræ, vt habetur Gene. 25. Ius etiam patronatus transit cum re vendita & in feudum cōceditur: decimæ etiam concessæ sunt quibusdam militibus & redimi possunt: prælati etiam interdum retinent sibi ad tēpus fructus præbendarum, quas conferunt, cùm tamen præbendæ sint spiritualibus annexæ. Ergo licet emere & vendere ea quæ sunt spiritualibus annexa.

SED CONTRA est, quod dicit * Paschalis Papa & habetur 1 quæst. 3 ca. Si quis obiecerit. Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit. Nullus ergo emat Ecclesiam, vel præbendam vel aliud ecclesiasticum.

1 q. 3. cap. Si qs obiecerit.

RESPONDEO dicendum, quod aliquid potest esse annexum spūalibus dupliciter. Vno mō sicut ex spūalibus dependens, sicut habere beneficia ecclesiastica, dr spūalibus annexum, quia non competit nisi habenti officium clericale. Vnde huiusmodi nullo mō possunt esse sine spūalibus. Et ppter hoc ea nullo mō vendere licet: quia eis venditis intelliguntur ēt spūalia venditioni subiici. Quædam aūt sunt annexa spūalibus, inquantum ad spiritualia ordinantur: sicut ius patronatus quod ordinatur ad præsentandum clericos ad ecclesiastica beneficia, & vasa sacra, quæ ordinātur ad sacramentorū vsum. vnde huiusmodi non præsupponunt spūalia, sed magis ea ordine temporis præcedunt. Et ideo aliquo mō vendi possunt, non aūt inquantum sunt spiritualibus annexa.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnia temporalia annectuntur spiritualibus sicut fini. Et ideo ipsa quidem temporalia vendere licet, sed ordo eorum ad spiritualia sub venditione cadere non debet.

AD SECVNDVM dicendum, quod etiam vasa sacra sunt spiritualibus annexa, sicut fini: & ideo eorum consecratio vendi non potest. Tn̄ pro necessitate Ecclesiæ & pauperum, materia eorum vendi potest dummodo præmissa oratione prius confringantur, quia post cōfractionem non intelliguntur esse vasa sacra, sed purum metallum. Vnde si ex eadem materia similia vasa iterū integrarentur, indigerent iterum consecrari.

AD TERTIVM dicendum, quod spelunca duplex quam Abraham emit in sepulturam, non hr̄ quod erat terra consecrata ad sepeliendum, & iō licebat Abrahæ terrā illam emere ad vsum sepulturæ, vt ibi institueret sepulchrum, sicut ēt nūc liceret emere aliquē agrū cōem ad instituendum ibi cœmeterium vel ēt Ecclesiam. Tn̄ quia apud gentiles loca sepulturæ deputata, religiosa reputabantur, si Ephron pro loco sepulturæ intendit p̄tium accipere peccauit vendens, licet Abraham nō peccauerit emens, quia non intendebat emere nisi terram cōem. Licet n. etiam nunc terram vbi quondam fuit Ecclesia, vendere aut emere in casu necessitatis, sicut & de materia sacrorum vasorū * dictū est. Vel excusat Abraham, quia in hoc redemit suā vexationem. Quamuis n. Ephron gratis ei sepulturam offerret, perpendit tamen Abraham, quod gratis recipere sine eius offensa nō posset.

In solut. præc. arg.

Ius autem primogenituræ debebatur Iacob ex diuina electione, sēm illud Malach. 1. Iacob dilexi, Esau aūt odio habui. Et ideo Esau peccauit primogenita vendēs: Iacob aūt nō peccauit emendo, quia intelligitur suam vexationem redemisse. Ius aūt patronatus per se vendi non pōt, nec in feudum dari, sed transit cum villa quæ venditur vel conceditur. Ius aūt spirituale accipiendi decimas non conceditur laicis, sed tantum modo res tēporales quæ nomine decimæ dantur, vt s. * dictum est.

q. 88. ar. 3.

Circa collationem verò beneficiorum sciendum est, quod si episcopus antequam beneficium alicui conferat, ob aliquam causam ordinauerit aliquid subtrahendum de fructibus beneficij conferendi, & in pios vsus expendēdum, non est illicitum. Si verò ab eo cui beneficium cōfert, requirat aliquid sibi exhiberi de fructibus illius beneficij, idem est ac si aliquod munus ab eo exigeret, & non caret vitio simoniæ.

ARTICVLVS V.

533

Vtrum liceat spiritualia dare pro munere quod est, ab obsequio, vel à lingua.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̄, quod liceat spūalia dare pro munere quod est ab obsequio vel à lingua. Dicit n. * Grego. Ecclesiasticis vtilitatibus deseruientes, ecclesiastica dignū est remuneratione gaudere. Sed deseruire ecclesiasticis vtilitatibus pertinet ad munus ab obsequio. Ergo vr̄ quod licitum sit pro obsequio accepto ecclesiastica beneficia largiri.

4 di. 25. q. 3. ar. 3. * Li. 2. c. 57 in princ.

¶ 2 Præterea, Sicut carnalis videtur intentio esse si quis alicui det beneficium ecclesiasticum pro suscepto beneficio, ita etiam si quis det intuitu consanguinitatis. Sed hoc non videtur esse simoniacum, quia non est ibi emptio vel venditio. ergo nec primum.

¶ 3 Præterea, Id quod solum ad preces alicuius fit, gratis fieri videtur, & ita nō vr̄ locum habere simonia quę in emptione vel venditione consistit. Sed munus à lingua intelligitur, si quis ad preces alicuius ecclesiasticū beneficium conferat. Ergo hoc non est simoniacum.

¶ 4 Præterea, Hypocritæ spiritualia opera faciunt vt laudem humanam consequantur, quę ad munus linguę pertinere videtur, nec tn̄ hypocritæ dicuntur simoniaci. Non ergo per munus à lingua simonia contrahitur.

SED CONTRA est, quod * Vrbanus Papa dicit, Quisquis res ecclesiasticas non ad quod institutæ sunt sed ad propria lucra munere linguę vel obsequij, vel pecuniæ, largitur vel adipiscitur, simoniacus est.

Habetur 1 q. 3. c. Saluator, ante medīū.

RESPONDEO dicendū, quod sicut s. * dictum est, nomine pecuniæ intelligitur cuiusq̄ unque pretium qd pecunia mensurari potest. Manifestum est autem quod obsequium hominis ad aliquam vtilitatem ordinatur, quæ potest pretio pecuniæ æstimari. Vnde & pecuniaria mercede ministri conducuntur. Et ideo idem est, quod aliquis det rem spiritualem pro aliquo obsequio temporali exhibito vel exhibendo, ac si daret pro pecunia data, vel promissa, qua illud obsequium æstimari posset. Similiter ēt quod aliquis satisfaciat precibus alicuius ad tēporalem gratiam quærendam, ordinatur ad aliquam vtilitatem, quæ potest pecuniæ pretio æstimari. Et ideo sicut contrahitur simonia accipiendo pecuniā vel quālibet aliam rem exteriorē, quod pertinet ad munus à manu, ita ēt contrahit per munus à lingua vel ab obsequio.

Ar. 2 hui' quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si aliquis clericus alicui prælato impendat obsequium honestū & ad spiritualia ordinatum (puta ad Ecclesiæ vtilitatem, vel ministrorum eius auxilium) ex ipsa deuotione obsequij redditur dignus ecclesiastico beneficio, sicut & propter alia

alia bona opera. Vnde non intelligitur esse munus ab obsequio. Et in hoc casu loquitur Greg. Si verò sit inhonestum obsequium vel ad carnalia ordinatum, (puta quia seruiuit prælato ad vtilitatem consanguineorum suorum vel patrimonij sui, vel ad aliquid huiusmodi) erit munus ab obsequio, & est simoniacum.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ si aliqs aliqd spirituale alicui conferat gratis pp consanguinitatem, vel quãcunq; carnalem affectionem, est quidẽ illicita & carnalis collatio, non tñ simoniaca: quia nihil ibi accipitur. Vñ hoc non pertinet ad contractũ emptionis & venditionis in quo fundatur simonia. Si tñ aliqs dẽt bñficiũ ecclesiasticũ alicui hoc pacto vel intẽtione, vt exinde suis consanguineis prouideat, est manifesta simonia.

AD TERTIVM dicendum, q̄ munus a lingua dĩ, vel ipsa laus pertinens ad fauorem humanum, q̄ sub pretio cadit, vel ẽt preces ex q̄bus acquiritur fauor humanus, vel contrariũ euitatur. Et ideo si aliquis principaliter ad hoc intendit, simoniam committit. Vr autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit. Vnde ipsum factum est simoniacum. Si autem preces pro digno porrigantur, ipsum factum non est simoniacum: quia subest debita causa ex qua illi pro quo preces porriguntur, spirituale aliquid confertur. tñ potest esse simonia in intentione si non attendatur ad dignitatem personæ, sed ad fauorem humanũ. Si verò aliquis pro se rogat vt obtineat curam animarũ, ex ipsa præsumptione redditur indignus, & sic preces sunt pro indigno. Licitè tñ põt aliquis, si sit indigẽs, pro se beneficiũ ecclesiasticũ petere sine cura animarum.

AD QVARTVM dicendum, q̄ hypocrita non dat aliquid spũale pp laudem, sed solũ demõstrat: & simulando magis furtiuè surripit laudem humanam quàm emat. Vnde non videtur pertinere ad vitium simoniæ.

534

ARTICVLVS VI.

Vtrum sit conueniens simoniaci pœna vt priuetur eo quod per simoniam acquisiuit

4. di 25. q. 3. ar 1. q. 1. ad 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr. q̄ non sit conueniens simoniaci pœna vt priuetur eo qđ per simoniã acquisiuit. Simonia n. cõmittitur ex eo q̄ alicuius muneris interuentu spiritualia acquiruntur. Sed quædam sunt spũalia quæ semel adepta nõ possunt amitti, sicut omnes characteres qui per aliquã consecrationem imprimuntur. Ergo non est conueniens pœna, vt quis priuetur eo quod simoniacè acquisiuit.

¶ 2 Præterea, Contingit qñq; q̄ ille qui est episcopatũ per simoniam adeptus, præcipiat subdito, vt ab eo recipiat ordines: & vr quod ei debeat obedire quandiu ab Ecclesia toleratur. Sed nullus dẽt aliquid recipere ab eo q̄ non habet ptãtem conferendi. Ergo episcopus nõ amittit epalẽ ptãtem, si eam simoniacè acquisiuit.

¶ 3 Præterea, Nullus dẽt puniri pro eo quod non est factũ eo sciẽte & volente: q̄a pœna debetur peccato qđ est voluntarium, vt ex ſ̄* dictis patet. Contingit autẽ qñque q̄ aliquis simoniacè consequatur aliquid spũale procurantibus alijs, eo nesciente & nolente. Ergo non debet puniri per priuationem eius quod ei collatũ est.

1. 2 qõ. 74. ar. 1 & 2. & qõ. 71. art. 5. & 6.

¶ 4 Præterea, Nullus debet portare commodũ de suo peccato. Sed si ille qui consecutus est beneficium ecclesiasticum per simoniam, restitueret quod percepit: quandoque hoc redundaret in vtilitatem eorum qui fuerunt simoniæ participes: puta, quando prælatus & totũ collegium in simoniam consensit. Ergo non semper est restituendum, quod per simoniam acquiritur.

¶ 5 Præterea, Quandoque aliquis per simoniam in aliquo monasterio recipitur, & votum solenne ibi facit profitendo. Sed nullus debet absolui ab obligatione voti propter culpam commissam. Ergo non debet monachus quod simoniacè acquisiuit amittere.

¶ 6 Præterea, Exterior pœna in hoc mundo nõ infligitur pro interiori motu cordis, de quo solus Deus est iudicare. Sed simonia committitur ex sola intẽtione vel voluntate, vnde & per voluntatem diffinitur, vt * dictũ est. Ergo non debet semper aliquis priuari eo quod simoniacè acquisiuit.

Ari 1 hui* quæst.

¶ 7 Præterea, Multo maius est promoueri ad maiora bona, quàm in susceptis permanere. Sed quandoque simoniaci ex dispensatione promouentur ad maiora. Ergo non semper debent susceptis priuari.

SED CONTRA est, quod dicitur * 1. quæst. 1. ca. Si quis episcopus. Qui ordinatus est, nihil ex ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationum facta proficiat: sed sit alienus à dignitate, vel solicitudine, quã pecuniis acquisiuit.

1. q. 1. c. Si quis episcopus.

RESPONDEO dicẽdum, q̄ nullus potest licitè retinere id, quod contra voluntatẽ dñi acquisiuit, puta si aliquis dispensator de rebus dñi sui daret alicui contra voluntatem, & ordinationẽ dñi sui, ille qui acciperet, licitè retinere non posset. Dñs aũt, cuius ecclesiarũ prælati sunt dispensatores, & ministri, ordinauit vt spiritualia gratis darentur: sm illud Matth. 10. Gratis accepistis, gratis date. Et ideo qui muneris interuentu spiritualia quæcunque assequitur, ea licitè retinere nõ põt. Insuper aũt simoniaci tam vendentes, q̄ ementes spiritualia, aut ẽt mediatores alijs pœnis puniuntur, s. infamia, & depositione, si sint clerici: & excõcatione, si sint laici, vt habetur * 1 quæst. 1. can. Si quis episcopus.

1. q. 1. c. Si q̄s episcopus, sumitur ex cõcilij Calcedonens. can. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ille, qui simoniacè recipit sacrum ordinem, recipit quidẽ characterẽ ordinis pp efficaciam sacri, non tñ recipit gratiã, neq; ordinis executionem: eo q̄ quasi furtiue suscepit characterem contra principalis dñi voluntatem. Et ideo est ipso iure suspensus, & quo ad se, vt. s. de executione sui ordinis se non intromittat; & quo ad alios, vt s. nullus ei cõicet in ordinis executione, siue sit peccatum eius publicum, siue occultũ. Nec potest repetere pecuniã, quam turpiter dedit, licet alius iniuste detineat. Si verò sit simoniacus, quia contulit ordinẽ simoniacè, vel quia dedit, vel recepit beneficiũ simoniacè, vel fuit mediator simoniæ: si est publicum, est ipso iure suspẽsus, & quo ad se, & quo ad alios. Si aũt est occultum, est suspensus ipso iure quo ad se tñ non aũt quo ad alios.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ nec pp præceptum eius, nec ẽt pp excõicationem debet aliquis recipere ordinationem ab Epõ, quem scit simoniacè pmotum. Et si ordinetur, non recipit ordinis executionẽ, ẽt si ignoraret eum esse simoniacum sed indiget dispensatione. Quamuis quidã dicunt, q̄ si non põt probare eũ esse simoniacum, debet obedire recipiendo ordinem sed non debet exequi sine dispensatione. Sed hoc absq; rõne dr, quia nullus dẽt obedire alicui ad cõicandum sibi in facto illicito. Ille aũt q̄ est ipso iure suspensus, & quo ad se, & quo ad alios, illicitè confert ordinem. Vnde nullus dẽt sibi cõicare, recipiendo ab eo quacunque ex cã. Si aũt ei non constat, non debet peccatũm credere alterius; & ita cum bona cõscientia debet ab eo ordinem recipere. Si autem eps sit simoniacus aliquo alio modo, quam per promotionẽ suam simoniacè factam, potest ab eo ordinẽ recipere, si sit occultũ, quia non est suspensus quo ad alios, sed solum quo ad seipsum, vt * dictũ est.

In solu. ad præc. arg.

AD TERTIVM dicendum, q̄ hoc, q̄ aliquis priuetur eo quod accepit, non solùm est pœna peccati, sed etiam quandoque est effectus acquisitionis iniustæ: puta, cùm aliquis emit rem aliquã ab eo, qui vendere non potest. Et ideo si aliquis scienter, & propria spontè simoniacè accipiat ordinem, vel ecclesiasticũ beneficiũ, non solum priuatur eo quod accepit, vt. s. careat executione ordinis, & beneficium resignet cũ fructibus inde perceptis, sed etiã vlterius punitur: quia notatur infamia. Et tenetur ad restituendos fructus non solũ perceptos, sed etiam eos qui percipi potuerunt à possessore diligẽti. Quod tamen intelligendum est de fructibus, qui supersunt deductis expensis factis cã fructuum, exceptis

fructibus

fructibus illis qui aliàs expensi sunt in utilitatem Ecclesiæ. Si uerò eo nec volente nec sciente, per alios alicuius promotio simoniacè procuraē, caret quidē ordinis executione, & teneē resignare beneficiū quod est consecutus cū fructibus extantibus, non aūt tenetur restituere fructus consumptos, qa bona fide possedit, nisi fortè inimicus eius fraudulenter pecuniā daret pro alicuius promotione: vel nisi ipse expressè contradixerit. Tunc eīn non tenetur ad abrenuntiandum, nisi fortè postmodū pacto consenserit, soluendo quod fuit promissum.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ pecunia, uel possessio, uel fructus simoniacè accepti debent restitui Ecclesiæ, in cuius iniuriā data fuerunt non obstante ꝙ prælatus uel aliquis de collegio illius Ecclesiæ, fuit in culpa, quia eorum peccatum non debet alijs nocere, ita tamē ꝙ quantum fieri potest, ipsi qui peccauerunt inde commodum non consequantur. Si uerò prælatus & totū collegium sunt in culpa, tunc debet cum auctoritate superioris, vel pauperibus, uel alteri Ecclesiæ erogari.

AD QVINTVM dicēdū, ꝙ si aliqui sunt in monasterio simoniacè recepti, debēt abrenuntiare. Et si eis scientibus cōmissa est simonia post concilium generale, sine spe restitutionis de monasterio suo repelluntur, & ad agendum perpetuam pœnitentiā sunt in arctiori regula ponendi, uel in aliquo loco eiusdem ordinis, si arctior ordo non inueniret. Si uerò hoc fuit ante concilium, debent in alijs locis eiusdē ordinis collocari. Et si hoc fieri non pōt, dispensatiuè debent in eisdem monasterijs recipi, ne in seculo euagētur, mutatis tamen prioribus locis & inferioribus assignatis. Si uero ipsis ignorantibus siue ante concilium, siue post, sint simoniacè recepti, postquam renuntiauerint, possunt de nouo recipi locis mutatis, ut * dictum est.

In hac solutione.

AD SEXTVM dicēdū, ꝙ quo ad Deum sola voluntas facit simoniacū. Sed quo ad pœnam ecclesiasticam exteriorē non punitur vt simoniacus, ut abrenuntiare teneatur, sed debet de mala intentione pœnitere.

AD SEPTIMVM dicendum ꝙ dispēsare cum eo qui est beneficiatus simoniacè scienter solus Papa potest. In alijs autem casibus potest ēt episcopus dispensare, ita tū ꝙ prius abrenunciet quod simoniacè acquisiuit, & tunc dispensationē consequatur, uel paruā, vt habeat laicam cōmunionem, uel magnam, ut post pœnitentiam in alia Ecclesia in suo ordine remaneant, uel maiorem, vt remaneat in eadem, sed in minoribus ordinibus: uel maximam, ut in eadem Ecclesia etiam maiores ordines exequatur, non tamen prælationem accipiat.

QVAESTIO CI.

De Pietate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE post religionem considerandum est de pietate, cuius opposita vitia ex ipsius consideratione innotescunt.

¶ Circa pietatem ergo quæruntur quatuor.
¶ Primo, ad quos pietas se extendat.
¶ Secundo, quid per pietatem aliquibus exhibeatur.
¶ Tertio, vtrum pietas sit specialis virtus.
¶ Quarto, vtrum religionis obtētu sit pietatis officium prætermittendum.

QVÆSTIONIS CI.

De Pietate,

Quadrifariàm partitæ,

AXIOMA.

3 *Pietas est iustitiæ 3 pars quædam, qua Deo 1 in primis, deinde 2 parentibus, & patriæ debitus cultus, officiumq; tribuitur: estq; tanta huius uirtutis excellentia, atque dignitas, ut eius 4 officia in parentes, religionis occasionem nequaquam sint prætermittenda.*

1 2 4

ARTICVLVS PRIMVS. 535

Vtrum pietas se extendat ad determinatas personas aliquorum hominum.

AD PRIMVM sic pceditur. Vī, ꝙ pietas non se extendat ad determinatas personas aliquorū hominū. Dicit enim * Augu. in 10. de ciui. Dei, ꝙ pietas propriè Dei cultus intelligi solet, quam Græci Eusebiā uocant. Sed Dei cultus non dr̄ per comparationē ad homines, sed solum ad Deum. Ergo pietas non se extendit determinatè ad aliquas hominum personas.

¶ 2 Præterea, Gregor. dicit in 1 * Moral. Pietas in die suo conuiuium exhibet, qa cordis viscera misericordiæ operib. replet. Sed opera misericordię sūt omnib. exhibēda, ut patet p Aug. in † 1. de doctr. Christ. Ergo pietas nō se extendit determinatè ad aliquas speciales personas.

¶ 3 Præterea, Multæ sunt aliæ in humanis reb. cōmunicationes præter consanguineorū & conciuium communicationem, ut patet per Philos. in * 8. Ethi. & super quālibet earum aliqua amicitia fundatur, quę videē esse pietatis uirtus: ut dicit glo. † 2. ad Timot. 3. super illud, Habentes quidem speciem pietatis, ergo non solum ad consanguineos & conciues pietas se extendit.

SED CONTRA est, ꝙ Tullius dicit * in sua rhetorica, ꝙ pietas est per quam sanguine iunctis patriæq; beneuolis officium & diligens tribuitur cultus.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ homo efficiē diuersimodè alijs debitor ſm eorū diuersam excellentiam, & diuersa bñficia ab eis suscepta. In vtroq; aūt Deus summū obtinet locū, qui & excellētissimus est, & est nobis essendi & gubernationis primū principiū. Secūdariò verò nostri esse & gubernationis princ pia sunt parētes & patria, à qbus & in qua nati & nutriti sumus. Et iō post Deū est homo maximè debitor parentibus & patriæ. Vñ sicut ad religionē pertinet cultū Deo exhibere, ita secundariò gradu ad pietatē pertinet exhibere cultum parentibus & patriæ. In cultu aūt parentū includiē cultus omnium cōsanguineorum, quia & consanguinei ex hoc dicuntur ꝙ ex eisdem parentibus processerunt, ut patet p Philos. in 8.* Eth. In cultu aūt patriæ intelligitur cultus omnium conciuium & omnium patrię amicorum. Et ideo ad hos pietas principaliter se extendit.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ in maiori includitur minus. Et iō cultus qui Deo debetur, includit in se, sicut aliquid particulare cultū qui debetur parentib. Vnde dr̄ Mal. 1. Si ego pater, ubi est honor meus? Et iō nomen pietatis etiam ad diuinum cultum refertur.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ (sicut Aug. dicit in * 10 de ciuit. Dei) More vulgi nomen pietatis etiam in operibus misericordiæ frequentatur. Quod ideo arbitror euenisse, quia hæc fieri pręcipuè mandat Deus, quæ sibi præ sacrificijs placere testatur, ex qua consuetudine factum est, ut & Deus ipse pius dicatur.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ cōicationes consanguineorum & conciuiū magis referuntur ad principia nostri esse, quàm aliæ communicationes. Et ideo ad has nomen pietas magis extenditur.

3. dist. 33. q. 3. art. 4. q. 1. cō. & ad ſm, & 1. Timo. 4 lec. & co. * Li. 10. c. 1. à med. tom. 5. † li. 1. c. 32 parū añ med. to. 3 * li. 1. ca. 30. parū añ med. tom. 3. * li. 8. c. 11 & 12. t. 5. † gl. inter linear. ibidem. li. 2. de Inuentione, in fol. 4. ante fine lib.

li. 8. c. 12 tom. 5.

lib. 10 c. 1 à me. to. 5

ARTICVLVS II. 536

Vtrum pietas exhibeat parentibus sustentationem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vī, ꝙ pietas non exhibeat parentibus sustentationem. Ad pietatem enim vī pertinere illud præceptum decalogi, Honora patrē tuum & matrem tuam. Sed ibi non præcipitur nisi honoris exhibitio. Ergo ad pietatem nō pertinet sustentationem parentibus exhibere.

¶ 2 Præterea, Illis homo dēt thesaurizare, quos teneē sustentare. Sed ſm Apostolum, ut habetur 2 ad Corint. 12. filij non debent thesaurizare parentibus. Ergo non tenentur eos per pietatem sustentare.

¶ 3 Pręterea, Pietas nō solū extendit se ad parētes, sed ēt ad alios cōsanguineos, & conciues, ut dictū est.* Sed

Ar. præce

nō tenet aliquis oēs cōsanguineos & cōciues sustētare. Ergo nec etiam tenetur ad sustentationem parentum.

SED CONTRA est, q dominus Matt. 15 redarguit Pharisæos, q impediebant filios, ne parentibus sustentationem exhiberent.

RESPONDEO dicendum q parentibus & cōciuibus aliquid debetur dupliciter. Vno modo p se. Alio modo per accidens. Per se quidem debetur eis id qd' decet patrē, inquantum pater est; qui cùm sit superior quasi principiū filij existens, debetur ei à filio reuerentia & obsequium. Per accidens aūt aliqd debetur patri, quod decet eum accipere fm aliquid quod ei accidit: puta si sit infirmus, q visitetur, & eius curationi intendatur, & si sit pauper, q sustentetur: & sic de alijs huiusmodi, quæ omnia sub debito obsequio continentur. Et ideo * Tullius dicit, q pietas exhibet & officium & cultum: vt officium referatur ad obsequium, cultus uero ad reuerentiam siue honorem, quia ut dicit Aug. in † 10 de ciuit. Dei, Dicimur colere homines, quos honorificatione, uel recordatione, vel præsentia frequentamus.

li. 2 de Inuentione, fol. 4 ante finem lib. † lib. 10 c. 1 in med. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q in honoratione parentum intelligitur omnis subuētio quæ dēt parentibus exhiberi, ut Dns interpretat Matt. 15. Et hoc ideo, quia subuentio sit patri ex debito, tanquam maiori.

AD SECVNDVM dicēdum, q quia pater hēt rōnem principij, filius aūt habet rōnem à principio existentis, ideo per se patri conuenit, ut subueniat filio, & pp hoc non solum ad horam debet ei subuenire, sed ad totam suam uitam, q̄d est thesaurizare. Sed quod filius aliquid conferat patri, hoc est per accidēs, rōne alicuius necessitatis instantis, in qua tenetur ei subuenire, non aūt thesaurizare quasi in longinquum, quia naturaliter nō parentes filiorum, sed filij parentum sunt successores.

AD TERTIVM dicendum, q cultus & officiū, vt Tullius dicit, * debetur oībus sanguine iunctis & patriæ beneuolis. Non tñ æqualiter omnibus, sed præcipuè parentibus: Alijs autem secundum propriam facultatem & decentiam personarum.

li. 2. de Inuentione, in fol. 4. ante finē lib.

537

ARTICVLVS III.

Vtrum pietas sit specialis virtus ab alijs distincta.

AD TERTIVM sic proceditur. Vi, q pietas non sit specialis virtus ab alijs distincta. Exhibere enim obsequium & cultum aliquibus, ex amore procedit. Sed hoc pertinet ad pietatem. ergo pietas non est uirtus à charitate distincta.

¶ 2 Prȩterea, Cultū Deo exhibere est ꝓprium religionis. Sed & pietas exhibet cultum Deo, ut dicit Aug.* 10. de ciuit. Dei. ergo pietas non distinguitur à religione.

lib. 10 c. 1 tom. 5.

¶ 3 Prȩterea, Pietas quæ exhibet cultū & officiū patriæ, vī esse idem cū iustitia legali, quæ respicit bonum cōe. Sed iustitia legalis est uirtus gnalis, ut patet per Philosophū in 5. Eth. * ergo pietas non est uirtus specialis.

lib. 5. Eth. ca. 1. & 2.

SED CONTRA est, q pon ī à Tull. † pars iustitiȩ.

† lib. 2. de Inuent. in fol. 4. ante finem lib.

RESPONDEO dicendū, q aliqua virtus specialis est, ex hoc q respicit aliquod obiectum fm aliquam specialem rationem. Cùm autem ad rōnem iustitiæ pertineat, quod debitum alii reddatur, ubi inuenitur specialis ratio debiti alicui personæ, ibi est specialis uirtus. Debetur autem aliquid alicui specialiter, quia est connaturale principium producens in esse & gubernans. Hoc autem principium respicit pietas, inquantum parentibus, & patriæ, & his qui ad hæc ordinantur officium & cultum impendit, & ideo pietas est specialis virtus.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q sicut religio est quædam protestatio fidei, spei, & charitatis, quibus homo primordialiter ordinatur in Deum, ita etiam pietas est quædam protestatio charitatis, quam quis habet ad parentes & ad patriam.

AD SECVNDVM dicendū, q Deus longè excellentiori modo est principiū essendi & gubernationis, q̄ pater uel patria, & ideo alia uirtus est religio, quæ cultū Deo exhibet, à pietate, q̄ exhibet cultū parentib. & patriæ. Sed ea quæ sunt creaturarū, per quandā superexcellentiā & causalitatē trāsferuntur in Deū, vt Diony. dicit in lib.* de di. nom. Vñ per excellentiā pietas cultus Dei nominatur, sicut & Deus excellenter dr̄ pater noster.

ex c. 1. habetur.

AD TERTIVM dicendū, q pietas se extendit ad patriam fm quod est nobis quoddam essendi principiū. Sed iustitia legalis respicit bonum patriæ, fm quod est bonum commune. Et ideo iustitia legalis magis habet quòd sit virtus generalis, quàm pietas.

538

ARTICVLVS IIII.

Vtrum occasione religionis sint prætermittenda pietatis officia in parentes.

AD TERTIVM sic proceditur. Vī, q occasione religionis sint prætermittenda pietatis officia in parentes. Dicit enim Dns Luc. 14. Si quis uenit ad me & non odit patrē suū, & matrē, & uxorem, & filios, & fratres & sorores, adhuc autē & animā suam, non potest meus esse discipulus. Vñ & in laudem Iacobi & Ioan. Matth. 4. dicitur, q relictis retibus & patre, secuti sunt Christum. Et in laudem Leuitarum dicitur Deute. 33. Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio uos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquiū tuum. Sed ignorando parentes & alios consanguineos, uel etiam odiendo eos, necesse est q prȩtermittantur pietatis officia. ergo propter religionem officia pietatis sunt prætermittenda.

¶ 2 Præterea, Matth. 8. & Luc. 9. dī, q Dominus dicenti sibi, Permitte me primum ire & sepelire patrē meum, respondit: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, Tu autem uade, & annuntia regnum Dei, quod pertinet ad religionem. Sepultura autem patris pertinet ad pietatis officium. ergo pietatis officium est prætermittendum propter religionem.

¶ 3 Prȩterea, Deus per excellentiā dr̄ pater noster. Sed sicut per pietatis obsequia colimus parentes, ita per religionem colimus Deum. Ergo prætermittenda sunt pietatis obsequia propter religionis cultum.

¶ 4 Præterea, Religiosi tenentur ex uoto, qd' transgredi nō licet, suæ religionis obseruātias implere, fm quas suis parentibus subuenire impediūtur, tum ꝓpter paupertatem, quia proprio carent, tum etiam propter obedientiam, quia sine licentia suorum prælatorū eis claustrum exire non licet. ergo propter religionem prȩtermittenda sunt pietatis officia in parentes.

SED CONTRA est, q Dominus Matth. 15 redarguit Pharisæos, qui intuitu religionis honorem parentibus debitum subtrahere docebant.

RESPONDEO dicendū, q religio & pietas sunt duæ virtutes. Nulla aūt uirtus alij uirtuti contrariatur aut repugnat, quia fm Philos * in prædicamentis, bonum non est bono contrariū. Vñ non potest esse q pietas & religio se mutuo impediant, ut ꝓ actum vnius actus alterius excludaē. Cuiuslibet n. uirtutis actus, ut ex supra dictis patet, † debitis circunstantijs limitatur, quas si prȩtereat, iam non erit uirtutis actus, sed vitij. Vñ ad pietatē pertinet, officium & cultū parentibus exhibere fm debitum modum. Non est autē debitus modus, ut plus homo tendat ad colendum patrem, q̄ ad colendū Deum. Sed sicut Ambr. dicit super Luc.* Necessitudini generis, diuinæ religionis pietas anteferi. Si ergo cultus parentū nos retraheret à cultu Dei, iam non esset pietatis, parentū insistere cultui contra Deum. Vñ Hieron. dicit in epi. ad Heliodorū, † Per calcatū perge patrē, per calcatam perge matrem, ad uexillū crucis euola, summum genus pietatis est in hac re fuisse crudelē. Et ideo in tali casu dimittenda sunt officia pietatis in parētes, propter diuinum religionis cultum. Si uero exhibendo debita obsequia parentibus non abstrahamur à diuino cultu, hoc iam pertinebit ad pietatem, & sic non oportebit propter religionem pietatem deserere.

In cap. de oppositis, nō remotè à fine. Et lib. 2. Topic. c. 3. † 1. 2. q. 7. ar. 2. & q. 18. ar. 3. * ī Luc. 12 in titulo, De spiritu intellectu eius qd' Dominus dixit, tom. 5. † ad Heliodor. de laude vitæ solitariæ, non ꝓcul à prin. t. 1.

AD

Homil. 37. in Euang. nõ multũ procul à princip.

AD PRIMVM ergo dicendũ ꝙ Greg.* exponẽs illud verbũ Dñi, dicit, ꝙ parentes, quos aduersarios in via Dei patimur, odiẽdo & fugiendo nescire debemus. Si enim parentes nostri nos prouocent ad peccandũ, & abstrahant nos a cultu diuino, debemus quantum ad hoc eos deserere & odire. Et hoc modo dicũtur Leuitæ suos consanguineos ignorasse, quia idololatris ſm mandatũ dñi non pepercerunt, vt habetur Exod 32. Iacobus autem, & Ioannes laudantur ex hoc ꝙ sunt secuti dñm, dimisso parente, nõ quia eorum pater eos prouocaret ad malum, sed quia æstimabant ipsum posse vitam transigere, eis Christum sequentibus.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ dñs ideo prohibuit discipulum à sepultura patris, quia sicut Chrys. dicit * per hoc eum dñs à multis malis eripuit, puta, luctibus, & mœroribus, & alijs quæ hinc expectant. Post sepulturã enim erat necesse & testaméta scrutari, & hę reditatis diuisionẽ, & alia hmói, & præcipuè quia alij erant qui complere poterãt huius funeris sepulturam. Vel sicut Cyrillus exponit sup̃ Luc. discipulus ille non petijt ꝙ patrem iam defunctum sepeliret, sed adhuc viuentem in senectute sustentaret vsquequo sepeliret. Quod dominus non concessit, quia erant alij qui eius curam habere poterant, linea parentelæ astricti.

Homi. 28. in Matth. non remotè à fine, to. 2.

* in Luc. cap. 9.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ hoc ipsum qđ parentib. carnalibus ex pietate exhibemus, in Deũ referimus, sicut & alia misericordiæ opa, quæ quibuscunq; proximis impẽdimus, Deo exhibita videntur, ſm illud Matt. 25 Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Et ideo si carnalibus parentibus nostra obsequia sunt necessaria, vt sine his sustẽtari nõ possint, nec nos ad aliquid contra Deũ inducant, non debemus intuitu religionis eos deserere. Si autẽ sine peccato eorũ obsequijs vacare non possumus, vel etiã si absq; nostro obsequio possint sustentari, licitum est eorũ obsequia ꝑtermittere ad hoc, quod amplius religioni vacemus.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ aliud dicendũ est de eo qui est adhuc in seculo cõstitutus, & aliud de eo qui iã est in religione professus, ille enim qui est in seculo constitutus, si hẽt parentes qui sine ipso sustẽtari non possunt, non dẽt eis relictis religionẽ intrare, quia transgrederet̃ pceptũ de honoratione pĩtũ. Quamuis quidã dicant, ꝙ etiam in hoc casu licitè posset eos deserere, eorũ curã Deo committens. Sed si quis rectè consideret, hoc esset tentare Deũ, cùm habẽs ex humano consilio quid ageret, periculo parentes exponeret, sub spe diuini auxilij. Si verò sine eo parẽtes vitã trãsigere possent, licitũ esset ei, desertis parentibus religionẽ intrare, quia filij non tenentur ad sustentationẽ parentũ nisi cã necessitatis, vt dictũ est. * Ille verò qui iã est in religione professus, reputatur iam quasi mortuus mundo. Vnde non debet occasiõe sustẽtationis parẽtum, exire claustrum, in quo Christo cõsepelitur, & se iterum secularibus negotijs implicare. Tenetur tñ, salua sui prælati obedientia & suæ religionis statu, pium studiũ adhibere, qualiter eius parentibus subueniatur.

In cor. ar. & art. 2.

QVÆSTIO CII.

De Obseruãtia & illius partibus, in tres artic. diuisa.

DEINDE cõsiderãdũ est de obseruãtia & partib. eius, per quę de oppositis vitijs erit manifestũ.

¶ Circa obseruantiam autem quæruntur tria.

¶ Primo, vtrum obseruantia sit specialis virtus, & ab alijs distincta.

¶ Secundo, quid obseruantia exhibeat.

¶ Tertio, de comparatione eius ad pietatem.

QVAESTIONIS CII.

De Obseruantia,

Trifariàm diuisę,

AXIOMA.

1 *Obseruantia, est iustitiæ 2 pars quædam, magnæ 3 quidem, sed 3 minoris tamen, quàm pietas, excellentiæ, quia 2 personis in aliqua dignitate locatis 3 debita vel reuerentia, vel obedientia tribuitur.*

539

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum obseruantia sit specialis virtus, ab alijs distincta.

AD PRIMVM sic proceditũ. Vĩ, ꝙ obseruãtia non sit specialis virtus ab alijs distincta. Virtutes enim distinguuntur ſm obiecta. Sed obiectum obseruantiæ non distinguitur ab obiecto pietatis. Dicit enim Tullius * in sua Rhetorica, ꝙ obseruãtia est per quam homines aliqua dignitate antecedentes quodã cultu & honore dignantur. Sed cultũ & honorẽ ẽt pietas exhibet parentibus, qui dignitate antecedũt. Ergo obseruãtia non est virtus distincta à pietate.

Sup. q. 80. artic. vni. cor. & infrà q. 103 art. 3. cor.
* lib. 2 R. inuentione in fi. ante finẽ libri.

¶ 2 Præterea Sicut hoibus in dignitate cõstitutis debetur honor & cultus, ita ẽt eis qui excellunt scientia & virtute. Sed nõ est aliqua specialis virtus, ꝑ quã honorẽ & cultũ exhibeamus hoibus, qui scientiæ vel virtutis excellentiã habent. Ergo ẽt obseruãtia per quam cultum & honorem exhibemus his qui nos in dignitate antecedant, non est specialis virtus ab alijs distincta.

¶ 3 Præterea, Hominibus in dignitate cõstitutis multa debentur, ad quæ soluẽda lex cogit, ſm illud ad Ro. 13. Reddite omnibus debita, cui tributũ, tributũ, &c. Ea vero, ad quæ per legẽ cõpellimur, pertinent ad iustitiã legalem, seu ẽt ad iustitiam specialem. Ergo obseruantia non est per se specialis virtus ab alijs distincta.

SED CONTRA est, ꝙ Tullius condiuidit obseruãtiã * alijs iustitiæ partibus, q̃ sunt speciales virtutes.

loco citat. in arg. 1. Q. pc. art. 1 & 3. & 1. 2. q. 60. & q. 23. ar. 9.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut ex dictis * patet, necesse est vt eo modo per quendã ordinatũ descẽsum distinguantur virtutes, sicut excellentia personarũ, quibus est aliquid reddendum. Sicut autẽ carnalis pater particulariter participat rationẽ principij, quę vniuersaliter inuenitur in Deo, ita ẽt persona quæ quantum ad aliquid prouidẽtiã circa nos gerit, particulariter participat ꝓprietatẽ patris, qa pater est principiũ & generationis, & educationis, & disciplinæ, & oĩum q̃ ad pfectionẽ humanæ vitæ pertinent. Persona autẽ in dignitate constituta, est sicut principiũ gubernationis respectu aliquarum rerũ, sicut Princeps ciuitatis in rebus ciuilibus, dux aũt exercitus in rebus bellicis, magister aũt in disciplinis, & simile est in alijs. Et inde est ꝙ omnes tales personæ patres appellantur, pp similitudinẽ curæ, sicut 4. Reg. 5. serui Naaman dixerunt ad eũ, Pater, etsi rem grande dixisset tibi propheta &c. Et ideo, sicut sub religione, per quã cultus tribuitur Deo, quodammodo inuenitur pietas, ꝑ quã coluntur parentes, ita sub pietate inuenitur obseruãtia, per quã cultus & honor exhibetur ꝑsonis in dignitate cõstitutis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut dictũ est supra, * ꝙ religio ꝑ quandã supereminentiã pietas dr̃, & tñ pietas propriè dicta à religione distinguitur, ita ẽt pietas per quandã excellentiã põt dici obseruantia, & tñ obseruantia propriè dicta à pietate distinguitur.

Q. pręced. ar. 3. ad 3.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ aliquis ex hoc ꝙ est in aliqua dignitate constitutus, non solum quandã status excellentiã habet, sed ẽt quandã potestatẽ gubernandi subditos. Vnde competit sibi rõ principij, prout est aliorũ gubernator. Ex hoc autẽ ꝙ aliquis habet pfectionẽ scientiæ vel virtutis, non sortitur rõnem principij quantũ ad alios, sed solum quandã excellentiam in seipso. Et ideo specialiter quædã virtus determinat̃ ad exhibendũ honorẽ & cultum his qui sunt in dignitate constituti. Verùm quia per scientiam & virtutẽ & oĩa alia hmõi aliquis idoneus redditur ad dignitatis statum, reuerentia quæ propter quamcumque excellentiã aliquibus exhibetur, ad eandem virtutem pertinet.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ad iustitiã specia-

lem,

ice, propriè sumptā, pertinet reddere æquale ei, cui aliquid debet. Quod quidē non potest fieri ad virtuosos, & ad eos, qui benestatu dignitatis vtūtur, sicut nec ad Deum, nec ad parentes. Et ideo ad quandā virtutē adiunctā hoc pertinet, non autē ad iustitiam specialem, quæ est principalis virtus. Iustitia verò legalis se extendit ad actus omnium virtutum, vt supra dictum est.*

Q.58.ar.6

540

ARTICVLVS II.

Vtrum ad obseruantiam pertineat exhibere cultum, & honorem his, qui sunt in dignitate constituti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. ꝙ ad obseruantiā non ptineat exhibere cultū & honorē his qui sunt in dignitate cōstituti, quia vt Aug. dicit in* 10 de Ciu. Dei, colere dicimur illas personas, quas in quodā honore habemus, & sic idē esse vr cultus & honor. Incōuenienter ergo determinat ꝙ obseruātia exhibet i dignitate ꝯstitutis cultū & honorē.

Li.10.c.1. in medio to 5.

¶ 2 Præterea, Ad iustitiā pertinet reddere debitum, vnde & ad obseruantiā, quæ ponitur iustitiæ pars pertinet. Sed cultum & honorem non debemus omnibus in dignitate constitutis, sed solum his qui super nos prælationem habent. Ergo inconuenienter determinatur quod eis obseruantia exhibet cultum & honorem.

¶ 3 Præterea, Superioribus nostris in dignitate cōstitutis non solum debemus honorē, sed etiam timorem, & aliquā munerum largitionem, ſm illud ad Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorē, cui honorem, honorem. Debemus etiam reuerentiam & subiectionem, secundum illud Heb. 13. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Non ergo conuenienter determinatur quòd obseruantia exhibet cultum & honorem.

SED CONTRA est, quòd Tullius * dicit, ꝙ obseruantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes, quodam cultu & honore dignantur.

Li. 2. de inuētione i fol. 4 ante fin. lib.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ad eos qui sunt in dignitate constituti, pertinet gubernare subditos. Gubernare aūt est mouere aliquos in debitū finē, sicut nauta gubernat nauē, ducendo eā ad portū. Omne aūt mouens habet excellentiā quandā & virtutē supra id qd mouetur. Vñ oportet, ꝙ in eo qui est in dignitate cōstitutus, primò consideretur excellentia status cum quadā potestate in subditos. Secūdò, ipsum gubernationis officiū. Rōne igitur excellentiæ debetur ei honor, qui est quædā recognitio excellentiæ alicuius. Rōne autē officij gubernationis debetur ei cultus, qui in quodā obsequio consistit, dum scilicet aliquis eorum obedit imperio, & vicē beneficijs eorū pro suo modo repēdit.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in cultu nō solum intelligitur honor, sed ēt quæcunq; alia, quæ pertinent ad decentes actus, quibus homo ad aliū ordinatur.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ sicut supra dictum est,* duplex est debitum. Vnum quidē legale, ad quod reddendū homo lege cōpellitur. Et sic debet homo honorē & cultū his qui sunt in dignitate constituti, prælationem super ipsum habentes. Aliud autem est debitum morale, quod ex quadā honestate debetur. Et hoc modo debemus cultum & honorem his qui sunt in dignitate constituti, etiam si nō simus eis subiecti.

Q. 80. per totum.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ excellentiæ eorum qui sunt in dignitate cōstituti debet honor, rōne sublimioris gradus, timor aūt rōne potestatis quā habēt ad coercendū. Officio verò gubernationis ipsorū debetur obedientia, ꝙ quā subditi mouenī ad imperiū pīdētiū, & tributa, quæ sunt quædam stipendia laboris ipsorū.

541

ARTICVLVS III.

Vtrum obseruantia sit potior virtus quàm pietas.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ obseruātia sit potior virtus ꝙ pietas. Princeps enim cui cultus ꝑ obseruantiā exhibetī, cōparatī ad patrem qui pietate colitur, sicut vniuersalis gubernator ad particularem. Nam familia quam pater gubernat, est pars ciuitatis, quæ gubernatur à principe. Sed vniuersalis virtus potior est, & magis ei inferiora subduntur. Ergo obseruantia est potior virtus quàm pietas.

¶ 2 Præterea, Illi qui sunt in dignitate cōstituti curā gerunt boni cōis. Consanguinei autem pertinent ad bonum priuatum, quod est propter bonum commune contemnendū. Vnde laudabiliter aliqui pro bono cōmuni, periculis mortis seipsos exponunt. Ergo obseruātia, per quam exhibetur cultus his qui sunt in dignitate constituti, est potior virtus quàm pietas, quæ exhibet cultum personis sanguine iunctis.

¶ 3 Præterea, Honor & reuerentia maximè debetur virtuosis post Deum. Sed virtuosis exhibetur honor & reuerentia per obseruantiæ virtutem, vt dictum est.* ergo obseruantia est præcipua post religionem.

Ar.1.ad 2.

SED CONTRA est, ꝙ præcepta legis danī de actibus virtutum. Immediate autem post præcepta religionis, quæ pertinēt ad primā tabulā, subditur præceptū de honoratione parentū, quod ptinet ad pietatē. ergo pietas imediatē seqī religionē ordine dignitatis.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ꝑsonis in dignitate constitutis pōt aliquid exhiberi dupliciter. Vno modo, in ordine ad bonum cōe, puta cùm aliquis eis seruit in administratione reipub. Et hoc iam non ptinet ad obseruantiā, sed ad pietatem, quæ cultū exhibet nō solū patri, sed ēt patriæ. Alio modo exhibetur aliquid personis in dignitate constitutis, pertinens specialiter ad personalē eorū vtilitatē vel gloriā. Et hoc propriè pertinet ad obseruantiam ſm quod à pietate distinguitur. Et iō comparatio obseruantiæ ad pietatem, necesse est ꝙ attendatur ſm diuersas habitudines diuersarū personarum ad nos, quas respicit vtraque virtus. Manifestū est autem ꝙ personæ parentum & eorum, qui sunt nobis sanguine coniuncti, substantialius nobis coniunguntur quàm personæ quæ sunt in dignitate constitutę. Magis enim ad substantiā pertinet generatio & educatio, cuius principiū est pater, ꝗ exterior gubernatio, cuius prīcipium sunt illi qui in dignitate constituunī. Et ꝑ hoc pietas obseruantiæ præeminet, inquantū cultū reddit personis magis coniunctis, quibus magis obligamur.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ princeps cōparatur ad patrē sicut vniuersalis virtus ad particularē, quantū ad exteriorē gubernationē, non aūt quantū ad hoc ꝙ pater est principiū gñationis. Sic enim cōparatī ad ipsum virtus diuina, ꝗ est oium productiua in esse.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ex ea parte qua personæ in dignitate constitutæ ordinantur ad bonū commune, non pertinet earum cultus ad obseruantiam, sed ad pietatem, vt dictum est.*

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ exhibitio honoris, vel cultus non solū est proportionāda personæ cui exhibetur ſm se consideratæ, sed etiam secundum ꝙ ad exhibentes cōparatur. Quāuis ergo virtuosi ſm se cōsiderati, sint magis digni honore, ꝗ personæ parentū, tñ filij magis obligantur propter beneficia suscepta ab ipsis parentibus, & coniunctionem naturalē, ad exhibendū cultū & honorē parentibus, ꝗ extraneis virtuosis.

QVÆSTIO CIII.

De Dulia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de partib. obseruātiæ. Et primò, de Dulia, ꝗ exhibet honorē & cætera ad hoc ptinentia, personis superioribus. Secundò, de obedientia, per quam earū obedit imperio.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrū honor sit aliqd spirituale vel corporale.

¶ Secundo, vtrum honor debeatur solis superioribus.

¶ Tertio, vtrū dulia, cuius est exhibere honorē & cultū superioribus, sit specialis virtus a latria distincta.

¶ Quarto, vtrum per species distinguatur.

QVÆSTIONIS CIII.

De Dulia.

Quadrifariam distributæ.

AXIOMA.

1 Honor, est testimonium, quo quispiam, apud Deum quidem, vel interno, vel externo signo, apud homines verò externo duntaxat, vel dicto, uel facto, alienam testatur excellentiam. Huiusmodi autem testificationis, quæ ijs duntaxat, qui in 2 superiori dignitate locati sunt, debetur, ima 4 species est dulia, in eo à latria 3 differens, quòd per latriā Deum vt mundi vniuersi, omniumq; rerum in eo contentarum, creatorem supremumq; dominum; per duliam verò hominem vt aliquam portionem diuini dominij participantem, digna colimus veneratione.

542

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum honor importet aliquid corporale.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q honor nō importet aliquid corporale. Honor.n.est exhibitio reuerētiæ in testimonium uirtutis, ut potest accipi à Philos in 1.* Eth. Sed exhibitio reuerētiæ est aliquid spūale, reuereri.n.est actus timoris, ut supra habitum est.† Ergo honor est aliquid spirituale.

* li. 1. c. 5. to. 5.
† q. 81. ar. 2. ad 1.

¶ 2 Præterea, Secundum Philosophum in * 4 Ethic. Honor est præmium virtutis. Virtutis autē quæ principaliter in spiritualibus consistit, præmium non est aliquid corporale, cum præmium sit potius merito. Ergo honor non consistit in corporalibus.

* li. 4. Eth. cap 3. aliquātulū à prin. to. 5.

¶ 3 Præterea, Honor à laude distinguitur, & etiam à gloria, sed laus & gloria in exterioribus consistunt. Ergo honor consistit in interioribus, & spiritualibus.

SED CONTRA est, q Hier. * exponens illud primæ ad Timo. 5 Qui bn̄ præsunt præsbyteri duplici honore digni habeantur, &c. dicit, Honor in præsentiarum uel pro eleemosyna uel pro munere accipitur. Vtrumque autem horum ad corporalia pertinet. Ergo honor in corporalibus consistit.

In episto. ad Geruntiam ante mediū incipit Inuert. to. 1.

RESPONDEO dicendū, q honor testificationem quādā importat de excellentia alicuius. Vnde homines qui uolunt honorari, testimoniū suę excellētiæ quærunt, ut per Philos. patet in * 1. & 8. Ethi. Testimoniū autē redditur, uel coram Deo, uel corā hominibus. Corā Deo quidem qui inspector est cordium, testimoniū cōscientiæ sufficit. Et ideo honor, quo ad Deū, pōt consistere in solo interiori motu cordis, dum s. aliquis recogitat uel Dei excellentiam, uel etiam alterius hominis, coram Deo. Sed quo ad homines, aliquis nō pōt testimonium ferre, nisi per aliqua signa exteriora, uel verborum, puta, cum aliquis ore pronuntiat excellentiā alicuius, uel factis, sicut inclinationibus, obuiationibus, & alijs hmōi, uel ēt exterioribus rebus, puta in encæniorum uel munerum oblatione, aut imaginū institutione, uel alijs huiusmodi. Et secundum hoc honor in signis exterioribus, & corporalibus consistit.

* li. 1. c. 12. & li. 8. c. 8. to. 5.

De imaginū cultu per duliā, seu latriā.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q reuerentia non est idem quod honor, sed ex una parte est principium motiuū ad honorandū, inquantum s. aliquis ex reuerētia, quam habet ad aliquem, eum honorat. Ex alia uerò parte est honoris finis, inquantum s. aliquis ad hoc honoratur, ut in reuerentia habeatur ab alijs.

AD SECVNDVM dicendū, q sicut Philo *ibidem dicit. Honor non est sufficiens uirtutis præmium. Sed nihil potest esse in humanis rebus, & corporalib⁹ maius honore, inquantum scilicet ipsæ corporales res sunt signa demonstratiua excellentis uirtutis. Est autem debitum bono, & pulchro ut manifestetur, sm illud Matt. 5. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrū, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Et pro tanto præmium uirtutis dicitur honor.

li. 4. ca. 3. ante mediū, to. 5

AD TERTIVM dicēdum, q laus distinguitur ab honore dupliciter. Vno modo, qa laus consistit in solis signis uerborū, honor aūt in quibuscunque exterioribus signis, & sm hoc, laus in honore includit. Alio modo, quia per exhibitionem honoris testimoniū reddimus de excellentia bonitatis alicuius absolute. Sed per laudem testificamur de bonitate alicuius in ordine ad finē, sicut laudamus bene operantem, propter finem. Honor aūt est ēt optimorum, quæ non ordinant ad finem, sed iam sunt in fine, vt patet per Philosophū in * 1. Ethic. Gloria autem est effectus honoris, & laudis, quia ex hoc, q testificamur de bonitate alicuius clarescit bonitas eius in notitia plurimorum. Et hoc importat nomen gloriæ. Nam gloria dicitur quasi claria. Vnde ad Rom. 1. dicit quædam glos. Ambr.* quod gloria est clara cum laude notitia.

li. 1. ca. 12. to 5.

id hēc A 1 gu. in lit. 83. q. c 31. circa hūc, to. 4.

543

ARTICVLVS II.

Vtrum honor propriè debeatur superioribus.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr, q honor nō propriè debeatur superioribus. Angelus.n. est superior quolibet homine uiatore, secundū illud Matt 11. Qui minor est in regno cælorum, maior est Io. Bapt. sed angelus prohibuit Iohannem uolentem se honorare, ut patet Apoc. ult. Ergo honor non debetur superioribus.

¶ 2 Præterea, Honor debetur alicui in testimonium virtutis, ut dictum est. * Sed quandoque contingit, q superiores non sunt uirtuosi. Ergo eis non debetur honor, sicut nec dæmonibus, qui tamen superiores nobis sunt ordine naturæ.

art præc. & qō. 63. ar. 3.

¶ 3 Præterea, Apost. dicit ad Rom. 12 Honore inuicē præuenientes. & 1. Petr. 2. Oēs honorate. Sed hoc nō esset seruandum, si solis superioribus honor deberetur. Ergo honor non debetur propriè superioribus.

¶ 4 Præterea, Tobiæ 1. dr, quòd Tobias habebat decem talenta ex his quibus erat honoratus à rege. Legitur etiam Hester 6. Quòd Assuerus honorauit Mardochæum, & coram eo fecit clamari, Hoc honore dignus est quem rex honorare voluerit Ergo honor etiā exhibetur inferioribus; & ita videtur, quòd honor non debeatur propriè superioribus.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in * 5 Ethic quòd honor debetur optimis.

lib. 5. c. 6. sed clari⁹ li. 4. c. 3. & lib. 1. c. 12. to. 5.

RESPONDEO dicēdū, q sicut supra dictū est,* honor nihil aliud est, q̄ quædam protestatio de excellentia bonitatis alicuius. Potest autē excellentia considerari non solum per comparationem ad honorātem, ut s. sit excellentior eo qui honorat, sed etiam secundū se, vel per comparationem ad aliquos alios. Et secundum hoc, honor semper debetur alicui propter aliquā excellentiam, vel superioritatem. Non enim oportet, q ille qui honoratur sit excellentior honorante, sed fortè quibusdam alijs, uel etiam ipso honorante, quantū ad aliquid, & non simpliciter.

* ar. præc.

AD PRIMVM ergo dicendū, q angelus prohibuit Iohannem non à quacunque honoratione, sed ab honoratione adorationis latriæ, quæ debetur Deo, uel etiam ab honoratione duliæ, ut ostenderet ipsius Iohan. dignitatem, qua per Christum erat angelis adæquatus secundum spem gloriæ filiorum Dei. Et ideo nolebat ab eo honorari tanquam superior.

AD SECVNDVM dicēdū, q si prælati sint mali, non honorantur pp excellentiam propriæ uirtutis, sed pp excellentiam dignitatis, secundum quam sunt Dei ministri. Et in eis ēt honoratur tota communitas,

cui præsunt, dæmones autem sunt irreuocabiliter mali, & pro inimicis habendi magis, quàm honorandi.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ in quolibet inuenit aliquid ex quo potest aliquis eum superiorem reputare, secundum illud ad Phil.2. In humilitate superiores inuicem arbitrantes. Et secundum hoc etiam omnes se inuicem debent honore præuenire.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ priuatæ personæ interdum honorantur à regibus, non quia sint eis superiores ſm ordinem dignitatis, sed propter aliquā excellentiam uirtutis ipsarum, & secundum hoc honorati sunt Tobias, & Mardochæus à regibus.

544

ARTICVLVS III.

Vtrum dulia sit specialis uirtus à latria distincta.

Ad Hebr. 13 lect. 3. prin. 3. dis. 9. q. 2. ar. 1. q. Ita 40 ... * gl. inter lin. ibid. lib. 8. c. 8. to. 5.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ dulia nō sit specialis uirtus à latria distincta, quia super illud Psal. 7. Dñe Deus meus in te speraui, dicit Gl.* Domine omnium per potētiā, cui debetur dulia, Deus per creationem, cui debetur latria. Sed non est distincta uirtus, quæ ordinatur in Deum secundum quod est dominus, & secundum quod est Deus. Ergo dulia non est uirtus distincta à latria.

¶ 2 Præterea, Secundum Philos. in 8. Ethic.* Amari simile est ei, quod est honorari. Sed eadem est uirtus charitatis qua amatur Deus, & qua amatur proximus. Ergo dulia qua honoratur proximus, non est alia uirtus à latria qua honoratur Deus.

¶ 3 Præterea, Idem est motus quo aliquis mouetur in imaginē, & in rē cuius est imago. Sed per duliam honoratur homo, inquantum est ad Dei imaginē factus. Dr enim Sapient. secundo de impijs, quod nō iudicauerūt honorem animarum sanctarum, quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imaginē suæ similitudinis fecit illum. Ergo dulia non est alia uirtus à latria qua honoratur Deus.

Lib. 10. c. 1. to. 5.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in* 10 de Ciu. Dei, ꝙ alia est seruitus quæ debetur hominibus, ſm quam præcepit Apost. seruos dominis suis subditos esse, quæ Græcè dulia dicitur, alia vero latria, quæ dicitur seruitus, pertinens ad colendum Deum.

§ 102. ar. 3.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſm ea, quæ supra dicta* sunt, ubi est alia rō debiti, ibi necesse est, ꝙ sit alia uirtus, quæ debitum reddat. Alia autem ratione debetur seruitus Deo, & homini, sicut & alia ratione dñium competit Deo & homini. Nam Deus plenariū & principale dominium hēt respectu totius, & cuiuslibet creaturę, quæ totaliter eius subijcitur ptāti. Homo autem participat quandam similitudinē diuini dominij secundum quod habet particularem ptātem super aliquem hominem, uel super aliquam creaturam. Et ideo dulia, quæ debitā seruitutem exhibet homini dominanti, alia uirtus est à latria, quæ exhibet debitā seruitutem diuino dominio. Et est quædam obseruantiæ species, quia per obseruantiam honoramus qualescunque personas dignitate præcellentes. Per duliā autem proprie sumptam, serui dominos suos uenerantur. Dulia enim Græcè seruitus dicitur.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ sicut religio per excellentiam dicitur pietas, inquantum Deus est p excellentiam pater, ita etiam latria per excellentiam dr dulia, inquantum Deus excellenter est dominus. Non autem creatura participat potētiā creandi, rōne cuius Deo debetur latria. Et ideo gl. illa distinxit attribuens latriam Deo, secundum creationem, quæ creaturæ nō communicatur, duliam uero secūdum dominium, quod creaturæ communicatur.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ ratio diligendi proximum Deus est. Non. n. per charitatem diligimus in proximo nisi Deum. Et ideo eadē charitas est qua diligitur Deus & proximus. Sunt tñ aliæ amicitiæ differentes à charitate secundum alias rationes quibus homines amantur. Et similiter cum sit alia ratio seruiendi Deo & homini, aut honorandi utrunque, non est eadem uirtus latria, & dulia.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ motus q est in imaginem, inquantum est imago, refertur in rem cuius est imago. Non tñ oīs motus qui est in imaginem, refertur in eam, inquantum est imago. Et ideo qñque est alius motus specie in imaginem, & motus in rem. Sic ergo dicēdum est, ꝙ honor, uel subiectio duliæ respicit absolutè quandam hominis dignitatem. Licet. n. ſm illā dignitatem sit homo ad imaginem, vel similitudinem Dei, non tamen semper homo quando reuerentiam alteri exhibet, refert hoc actu in Deum. Vel dicendum, quod motus qui est in imaginem, quodammodo est in rem, non tñ motus qui est in rem oportet, quòd sit in imaginem. Et ideo reuerentia quæ exhibetur alicui, inquantū est imago Dei, redūdat quodāmodo in Deum. Alia tamen est reuerētia, quæ ipsi Deo exhibetur, quæ nullo modo pertinet ad eius imaginem.

545

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dulia habeat diuersas species.

3. dis. 9. q. 2. art. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ dulia habeat diuersas species. Per duliam. n. exhibetur honor proximo. Diuersa aūt ratione honorantur diuersi proximi, sicut rex, pater, & magister, ut patet p Philosophum in* 9 Ethic. Cum ergo diuersa ratio obiecti diuersificet speciem uirtutis videtur quod dulia diuidatur in uirtutes specie differentes.

lib. 9. c. 2. to. 5.

¶ 2 Præterea, Mediū differt specie ab extremis, sicut pallidū ab albo & nigro. Sed hyperdulia vr esse mediū inter latriam & duliam. Exhibetur enim creaturis, q habent specialem affinitatem ad Deū, sicut beatæ virgini, inquantum est mater Dei. Ergo uidetur, quod duliæ sint species differentes, una quidem dulia simpliciter, alia uerò hyperdulia.

¶ 3 Præterea, Sicut in creatura rōnali inuenitur imago Dei, rōne cuius honoratur, ita ēt in creatura irrationali inuenitur uestigium Dei. Sed alia rō similitudinis importatur nomine imaginis & noīe uestigij. Ergo ēt oportet ſm hoc diuersas species duliæ attendi, præsertim cum quibusdam irrationalibus creaturis honor exhibeatur, sicut ligno sanctæ crucis & alijs huiusmodi.

SED CONTRA est, quòd dulia contra latriā diuiditur. Latria autem non diuiditur per diuersas species. Ergo nec dulia.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ dulia potest accipi dupliciter. Vno modo, cōiter, ſm quod exhibet reuerentiam cuicunque homini ratione cuiuscunque excellentiæ, & sic continet sub se pietatem, & obseruantiā, & quācunque huiusmodi uirtutem, quæ homini reuerētiam exhibet. Et secundum hoc habebit partes specie diuersas. Alio modo potest sumi strictè, prout ſm eam reuerentiam exhibet seruus domino. Nam dulia seruitus dicitur, ut dictum est.* Et secundum hoc non diuiditur in diuersas species, sed est una species eorum obseruantiæ, quam Tullius* ponit eo, quod alia ratione seruus reueretur dominum, miles ducem, discipulus magistrū, & sic de alijs huiusmodi.

art. 3. huius qō. * lib. 2. de inuentione, in fol. 4 ante fin. lib.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de dulia communiter sumpta.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ hyperdulia est potissima species duliæ communiter sumpta. Maxima enim reuerentia debetur homini ex affinitate quam habet ad Deum.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ creaturæ irrationali in se consideratæ nō debetur ab homine aliqua subiectio, uel honor, quin potius omnis talis creatura est naturaliter homini subiecta. Quod autem crux Christi honoratur, hoc fit eodem honore quo Christus honoratur, sicut purpura Regis honoratur, eodem honore quo Rex, vt Damasc.* dicit in tertio libro.

Ex li. 4. c. 1. & li 3. c. 8. & 32.

QVÆ-

QVÆSTIO CIIII.

De obedientia, in sex articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de obedientia. ¶ Et circa hoc quæruntur sex. ¶ Primo, vtrũ homo debeat obedire homini. ¶ Secundo, utrum obedientia sit specialis uirtus. ¶ Tertio, de comparatione eius ad alias uirtutes. ¶ Quarto, utrum Deo sit in omnibus obediendum. ¶ Quinto, utrum subditis suis prælatis teneantur in omnibus obedire. ¶ Sexto, vtrum fideles teneantur secularibus potestatibus obedire.

QVÆSTIONIS CIIII. De Obedientia, In sex partes diuisæ.

AXIOMA.

2 *Obedientia, iustitiæ 2 pars est quædam theologicis 3 quidem uirtutibus dignitate 3 inferior, reliquis uerò moralibus virtutibus, tanto nobilior, quanto difficilius & præclarius est, propriam uoluntatem, quàm aliud quoduis bonum, Dei caussa relinquere, & abdicare. Hac uirtute 1 subditi omnes & diuina & naturali lege, 6 suos omnes præfectos, 6 etiam seculares, colere debent: Dei tamen atq; aliorum præfectorum, habita differentia. Quemadmodum enim naturalia omnia, naturæ, ita quæ liberum habent arbitrium, 4 iustitiæ necessitate diuinis 4 præceptis, 5 sine ulla exceptione parere oportet. At 5 obedientia homini præstanda, certis circumscripta est limitibus, neq; enim in omnibus promiscuè rebus uel seruus domino, uel filius patri, uel miles suo duci obtemperare debet, sed in ijs duntaxat, quæ præcipientis potestati subiecta, sublimiori auctoritati non repugnant*

546

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo teneatur alteri obedire.

sup. q. 69. ar. 1. cõ. & q. 88. art. 10. ad 2. & infr. ar. 5. cor. prin & art. 6. ad 2.

AD PRIMVM sic ꝓceditur. Vr, ꝙ vnus homo non teneatur alteri obedire. Non est enim aliquid faciendũ cõtra institutionem diuinã. Sed hoc habet diuina institutio, ut homo suo consilio regatur, secundum illud Eccles. 15 Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Ergo non tenetur unus homo alteri obedire.

¶ 2 Præterea, Si aliquis alicui teneretur obedire, oporteret, quod haberet uoluntatem præcipientis tanquã regulam suæ actionis. Sed sola diuina uoluntas, quæ semper est recta, est regula humanæ actionis: Ergo non tenetur homo obedire nisi Deo.

¶ 3 Præterea, Seruitia quãto sunt magis gratuita, tãto sunt magis accepta. Sed id qđ homo ex debito facit, non est gratuitũ. Si ergo homo teneretur ex debito alijs obedire in bonis operibus faciẽdis, ex hoc ipso redderetur minus acceptabile opus bonũ, quod ex obedientia fieret. Non ergo tenetur homo alteri obedire.

SED CONTRA est, ꝙ præcipitur ad Hebr. ult. Obedite præpositis uestris, & subiacete eis.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut actiones rerum naturalium procedũt ex potentijs naturalibus, ita etiã operationes humanæ ꝓcedunt ex humana uoluntate. Oportuit aũt in rebus naturalibus, ut superiora mouerẽt inferiora ad suas actiones p excellẽtiã naturalis uirtutis collatæ diuinitus. Vnde & oportet in rebus humanis, ꝙ superiores moueant inferiores per suã uoluntatẽ ex ui auctoritatis diuinitùs ordinatæ. Mouere autẽ per rõnem & uoluntatẽ est præcipere. Et ideo sicut ex ipso ordine naturali diuinitus instituto, inferiora in rebus naturalibus necesse hẽnt subijci motioni superiorũ; ita & in rebus humanis ex ordine iuris naturalis, & diuini, tenentur inferiores suis superioribus obedire.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Deus reliquit hominẽ in manu cõsilij sui, nõ quia liceat ei facere oẽ quod uelit, sed quia ad id quod faciendum est non cogitur necessitate naturæ, sicut creaturæ irrõnales, sed libera electione ex proprio cõsilio procedẽte. Et sicut ad alia facienda debet procedere proprio consilio, ita & ad hoc, ꝙ obediat suis superioribus. Dicit enim Greg. ult. Moral.* quod dum alienæ uoci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus.

ult. Mora. c. 12. parũ à medio.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ diuina uoluntas est prima regula qua regulantur oẽs rõnales uoluntates, cui una magis appropinquat q̃ alia, ẜm ordinẽ diuinitus institutũ. Et iõ uolũtas unius hõis ꝓcipientis potest esse quasi secũda regula uoluntatis alterius obediẽtis.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ aliquid põt iudicari gratuitum dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius operis, quia s. homo ad id nõ obligatur. Alio modo ex parte operantis, quia s. libera uoluntate hoc facit. Opus autem redditur uirtuosũ, & laudabile, & meritorium, præcipuè ẜm quod ex uoluntate procedit. Et iõ (quãuis obedire sit debitum) si prompta uoluntate aliquis obediat, non propter hoc minuitur eius meritum, maximè apud Deum, qui non solum exteriora opera, uerùm etiam interiorem uoluntatem uidet.

ARTICVLVS II.

547

Vtrum obedientia sit specialis uirtus.

2. dist. 15. ar. 2. ad 5. & dist. 44. q. 2. art. 1. Et Heb. 2. cor. 1. fin. *In li. 2 de parady. c. 8. parum ante med. to. 4.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr, ꝙ obediẽtia nõ sit specialis uirtus. Obedientiæ. n. inobedientia opponit. Sed inobediẽtia est gñale peccatũ. Dicit. n. Amb.* ꝙ peccatũ est inobediẽtia legis diuinæ. Ergo obediẽtia nõ est specialis uirtus, sed gñalis.

¶ 2 Præterea, Ois uirtus specialis aut est theologica, aut moralis. Sed obediẽtia nõ est uirtus theologica, qa neque cõtinet sub fide, neque sub spe, neque sub charitate. Similiter etiam non est uirtus moralis, quia non est in medio superflui, & diminuti. Quanto enim aliquis est magis obediens, tanto magis laudatur. Ergo obedientia non est specialis uirtus.

¶ 3 Præterea, Greg dicit ult.* Moralium, quòd obedientia tanto magis est meritoria, & laudabilis, quanto minus hẽt de suo. Sed q̃libet specialis uirtus tanto magis laudat. quãto magis hẽt de suo, eo ꝙ ad uirtutẽ requiritur, ut sit uolens & eligens, sicut dr in secundo Ethic.* Ergo obedientia non est uirtus specialis.

ult Mora. c. 13. ante medium.

lib. 2. ca. 4. to. 5.

¶ 4 Præterea, Virtutes differũt specie ẜm obiecta. Obiectũ aũt obedientiæ est uř superioris præceptum, quod multipliciter diuersificari uidetur ẜm diuersos superioritatis gradus. Ergo obedientia est uirtus generalis sub se multas uirtutes speciales comprehendens.

SED CONTRA est, quod obedientia à quibusdam ponitur pars iustitiæ, ut supra dictum est.*

q. 80.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ ad oĩa opera bona, q̃ specialẽ hẽt laudis rõnẽ, specialis uirtus determinat. Hoc. n. propriè competit uirtuti, ut opus bonũ reddat. Obedire autem superiori, debitum est secundum diuinum ordinem rebus inditum, ut ostẽsũ est,* & per consequens, est bonũ, cum bonũ consistat in modo, specie, & ordine, ut Aug.† dicit in lib. de Natura boni. Habet aũt hic actus specialẽ rationẽ laudis ex speciali obiecto. Cum. n. inferiores suis superioribus multa debeãt exhibere, inter cætera hoc est unum speciale, ꝙ tenẽt eorum præceptis obedire. Vnde obedientia est specialis uirtus, & eius speciale obiectum est præceptum tacitum, uel expressum. Voluntas. n. superioris quocunque modo innotescat, est quoddam tacitum præceptũ.

* ar. præc.

† c. 3. to. 6.

Et

Et tanto vr̃ obedientia promptior, quanto expressũ pcẽptũ obediendo puenit, uolũtate superioris intellecta.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ nihil prohibet duas speciales rões, ad quas duæ speciales uirtutes respiciunt, in uno & eodẽ materiali obiecto cõcurrere, sicut miles defendẽdo castrũ Regis, & implet opus fortitudinis non refugiens mortis pericula pp bonum, & opus iustitię, debitũ seruitium dño suo reddẽs. Sic igitur rõ præcepti, quã attendit obedientia, concurrit cum actibus oium uirtutum, nõ tñ cũ oibus uirtutum actibus, quia non oẽs actus uirtutũ sunt in præcepto, ut supra habitũ est.* Similiter ẽt qdã qñque sub præcepto cadunt, quæ ad nullã aliã uirtutẽ pertinent, ut patet in his, quæ non sunt mala nisi quia prohibita. Sic ergo, si obedientia proprie accipiatur ẽm quod respicit ꝑ intentionẽ formalẽ rõnẽ præcepti, erit specialis uirtus, & inobedientia peccatũ speciale. Secundũ hoc.n. ad obedientiã requiritur, ꝙ impleat aliquis actũ iustitiæ, vel alterius uirtutis, intendens implere præceptũ, & ad inobedientiã requiritur, ꝙ actualiter cõtẽnat præceptũ. Si uero obedientia large accipiat, ꝑ executione cuiuscunque, quod põt cadere sub pręcepto, & inobediẽtia ꝑ omissione eiusdẽ ex quacunq; intẽtione sic obediẽtia erit generalis uirt⁹, & inobediẽtia gñale peccatũ.

1.2. q. 96. ar. 3.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ obedientia non est uirtus theologica. Non.n. ꝑ se obiectũ eius est Deus, sed pceptũ superioris cuiuscunque, uel expressum, vel interpretatiuũ, s. simplex uerbũ prælati, eius indicans uoluntatẽ, cui obedit promptus obediens, ẽm illud ad Titũ 3. admone illos, principibus & ptãtibus subditos esse, dicto obedire, &c. Est autem uirtus moralis cum sit pars iustitiæ, & est mediũ inter superfluũ, & diminutũ. Attẽdit autẽ eius superfluũ nõ qdẽ ẽm quantũ, sed ẽm alias circunstantias, inquantũ s. aliquis obedit uel cui nõ dẽt, uel in quibus nõ dẽt, sicut ẽt supra de religione dictũ est.* Põt ẽt dici, quod sicut iniustitia superfluũ est in eo qui retinet alienũ, diminutũ autem in eo cui non redditur, quod debetur, ut Philos. dicit in 5.* Eth. ita obedientia mediũ est inter superfluum, qđ attẽdit ex parte eius qui subtrahit superiori obedientiæ debitũ, quia superabundat in implẽdo propriã uoluntatẽ, diminutum autẽ ex parte superioris cui non obedit. Vnde secundum hoc obedientia non erit mediu duarum malitiarum, sicut supra de iustitia dictum est.*

q.92 ar.1.

li.5.c.4 ante mediũ, to.5.

q.58.art. 10.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ obedientia, sicut & quælibet uirtus, dẽt habere propriam uoluntatẽ in suũ proprium obiectum, non aũt in id quod repugnãs est ei. Propriũ autẽ obiectum obedientiæ est præceptum, quod quidem ex alterius uoluntate procedit. Vñ obedientia reddit promptam hominis uoluntatem ad implendã uoluntatẽ alterius, s. præcipientis. Si autem id quod ei præcipitur, sit pp se ei uolitum etiam absque ratione præcepti (sicut accidit in prosperis) iam ex propria uoluntate tendit in illud, & non vr̃ illud implere pp præceptum, sed propter uoluntatem propriam. Sed qñ illud quod præcipitur nullo modo est ẽm se uolitũ, sed est ẽm se consideratum propriæ uolũtati repugnãs (sicut accidit in asperis) tunc omnino manifestum est ꝙ non impletur nisi pp præceptum. Et ideo Greg. dicit in li.* Moral. quod obediẽtia, quæ habet aliquid de suo in prosperis, est uel nulla, uel minor, quia s. uoluntas propria non vr̃ principaliter tendere ad implendũ præceptum, sed ad assequendum proprium uolitum. In aduersis autem uel difficilibus est maior, quia uoluntas propria in nihil aliud tendit, q̃ in præceptum. Sed hoc intelligẽdum est ẽm id quod exterius apparet, secundum tamen Dei iudicium, qui corda rimatur, potest contingere, quòd etiam in prosperis obedientia aliquid de suo habens non propter hoc sit minus laudabilis, si scilicet propria uoluntas obedientis, non minus deuotè tendat ad impletionem præcepti.

ult. li. Moral. c. 13. ante mediũ.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ reuerentia directe respicit personam excellentem, & iõ ẽm diuersam rationem excellentiæ diuersas species habet. Obedientia uerò respicit præceptum personæ excellentis, & ideo non est nisi unius rationis. Sed quia propter reuerentiam personæ, obedientia debetur eius præcepto, consequens est, quòd obedientia hominis sit eadem specie, ex diuersis tamen specie causis procedens.

548

ARTICVLVS III.

Vtrum obedientia sit maxima uirtutum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ obediẽtia sit maxima uirtutum, dr̃.n. 1. Reg. 15. Melior est obedientia, quam uictimæ, sed oblatio uictimarum pertinet ad religionẽ, quæ est potissima inter oẽs uirtutes morales, ut ex supradictis patet.* Ergo obedientia est potissima inter omnes uirtutes.

Phil. 2. lec. 3. col. 3.

q. 81. ar. 6.

¶ 2 Præterea, Greg dicit ult. † Moral. quod obedientia sola uirtus est, quæ uirtutes cæteras menti inserit insertasque custodit. Sed causa potior est effectu. Ergo obedientia est potior omnibus uirtutibus.

† ult. Mora. cap. 12. paulo a prin.

¶ 3 Præterea, Greg dicit ult.* Moral. quod nunquam per obediẽtiã malum debet fieri. Aliquando autem ꝑ obedientiam bonum quod agitur intermitti debet. Sed non prætermittitur aliquid nisi pro meliori. Ergo obedientia pro qua prætermittuntur bona aliarum uirtutum, est uirtutibus alijs melior.

li. ult. c. 13

SED CONTRA est, qđ obedientia hẽt laudem ex eo, ꝙ ex charitate procedit. Dicit.n. Greg. ult. Moral.* quod obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ. Ergo charitas est potior uirtus, quàm obedientia.

li. ult. c. 14 parum ante mediũ.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut peccatũ consistit in hoc, ꝙ homo cõtempto Deo, commutabilibus bonis inhæret, ita meritũ uirtuosi actus consistit econtrariò in hoc, ꝙ homo contẽptis bonis creatis, Deo inhæret sicut fini. Finis aũt potior est his, q̃ sunt ad finẽ. Si ergo bona creata pp hoc contemnantur ut Deo inhæreatur, maior est laus uirtutis ex hoc, ꝙ Deo inhæret, q̃ ex hoc, quòd bona terrena contemnit. Et ideo illæ uirtutes quibus Deo ẽm se inhæretur, s. theologicæ, sunt potiores uirtutibus moralibus, quibus aliquid terrenũ contemnitur, vt Deo inhæreatur. Inter uirtutes autem morales tanto aliqua potior est, quanto aliquis maius aliquid cõtẽnit, ut Deo inhæreat. Sunt autẽ tria genera bonorũ humanorum, quæ homo põt contemnere pp Deum, quorum infimum sunt exteriora bona, medium autẽ sunt bona corporis, supremum autẽ sunt bona animæ. Inter quæ quodammodo præcipuum est uoluntas, inquantum s. per uoluntatem homo omnibus alijs bonis utitur. Et ideo, per se loquendo, laudabilior est obedientiæ uirtus, quæ pp Deum contemnit propriam uoluntatẽ, quàm aliæ uirtutes morales, quæ pp Deum aliqua alia bona contemnunt. Vnde Greg. dicit in ult.* Moral. quòd obedientia uictimis iure præponitur, quia per uictimas aliena caro, per obedientiã uerò uoluntas propria mactatur. Vnde etiam quæcunque alia uirtutum opera ex hoc meritoria sunt apud Deum, ꝙ fiunt, ut obediatur uoluntati diuinæ. Nam si quis ẽt martyriũ sustineret, vel omnia sua pauperibus erogaret, nisi hoc ordinaret ad impletionẽ diuinæ uoluntatis, quod rectè ad obedientiam pertinet, meritoria esse non possent, sicut nec si fierent sine charitate, quæ sine obedientia esse non potest. Dr̃ enim 1. Ioan. 2. quod qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Qui autem seruat uerba eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta est. Et hoc ideo est, quia amicitia facit idem uelle, & nolle.

li. ult. c. 12. ante medium.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ obedientia ꝑcedit ex reuerentia, quæ exhibet cultum, & honorem superiori. Et quantũ ad hoc sub diuersis uirtutibus cõtinetur, licet secundũ se cõsiderata, prout respicit rationẽ præcepti, sit una specialis uirtus. Inquãtum ergo ꝑcedit

cedit ex reuerentia prælatorum, continetur quodámodo sub obseruantia. Inquantũ verò procedit ex reuerentia parentũ sub pietate. Inquantũ verò procedit ex reuerentia Dei, sub religione, & ptinet ad deuotionẽ, quæ est principalis actus religionis. Vnde fm hoc laudabilius est obedire Deo, quam sacrificium offerre, & etiã quia in sacrificio immolatur aliena caro, per obedientiã aũt propria voluntas, vt Greg. * dicit. Specialiter tñ in casu in quo loquebatur Samuel, melius fuisset Sauli obedire Deo, q̃ animalia pinguia Amalechitarum in sacrificium offerre contra Dei mandatum.

li. vlt Mora. c. 12. parũ à prin.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ ad obedientiam pertinẽt oẽs actus virtutũ prout sunt in præcepto. Inquantũ ergo actus virtutũ operantur causaliter vel dispositiuè ad earũ generationẽ & conseruationem, intãtum dr̃ q̃ obedientia omnes virtutes menti inserit & custodit. Nec tamen sequitur quod obedientia sit simpliciter omnibus virtutibus prior, propter duo. Primò, quia licet actus virtutis cadat sub præcepto, potest tñ aliquis implere actũ virtutis non attendens ad rationẽ præcepti. Vnde si aliqua virtus sit, cuius obiectũ sit naturaliter prius quàm præceptum, illa virtus dr̃ naturaliter prior quàm obedientia, vt patet de fide, p quã nobis diuinæ auctoritatis sublimitas, innotescit, ex qua competit ei potestas p̃cipiẽdi. Secundo, qa infusio gratiæ & virtutũ põt præcedere, etiam tpe, omnem actum virtuosum. Et secundum hoc neque tempore, neque natura est obedientia omnibus alijs virtutibus prior.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ duplex est bonum. Quoddã, ad quod faciendũ homo ex necessitate tenetur, sicut amare Deũ vel aliquid hmõi. Et tale bonum nullo modo debet pp obedientiam prætermitti. Est autem aliud bonũ ad quod homo nõ tenetur ex necessitate. Et tale bonũ debet homo quandoq; propter obedientiam prætermittere, ad quam ex necessitate homo tenetur, quia nõ debet homo aliquod bonũ facere, culpam incurrendo. Et tamen, sicut ibidẽ Greg. dicit,* qui ab vnoquoq; bono subiectos vocat, necesse est vt multa concedat, ne obedientis mẽs funditus intereat, si à bonis oib. repulsa penitus ieiunet. Et sic p obedientiã & alia bona potest damnum vnius boni recõpensari.

li. vlt Mora. c. 13. circa princ.

549

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in omnibus sit Deo obediendum.

Inf. art. 5. cor. & ad 2. & q. 154 art. 2. ad 2. & 2. di 44. in exp. lit. ad 7. & Io. 2. co. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ non in omnibus sit Deo obediendũ. Dr̃ enim Matt 9. quòd dñs duobus cæcis curatis p ræcepit dicẽs, Videte ne quis sciat. Illi aũt exeuntes d ffamauerũt eũ per totã terrã illã, nec tamen ex hoc inculpantur. Ergo videtur quod nõ teneamur in omnibus obedire Deo.

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur aliqd facere contra virtutẽ. Sed inueniuntur quædã præcepta Dei cõtra virtutẽ, sicut q̃ præcepit Abrahæ vt occideret filiũ innocẽtem, vt habetur Gen 22 Et Iudæis, vt furarẽtur res Aegyptiorũ, vt habetur Exo. 12 quæ sunt contra iustitiã. Et Oseæ, quòd acciperet mulierem adulterã qđ est cõtra castitatẽ. Ergo non in omnibus est obediendũ Deo.

¶ 3 Præterea, Quicunq; obedit Deo coformat v luntatem suã volun. a diui. æ, etiã in vol [illegible]. Sed nõ quãtum ad omnia tenemur conformare voluntatem nostram voluntati diuinæ in volito, vt supra habitũ est.* Ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire.

1. 2. q. 19. ar 10.

SED CONTRA est, quod dr̃ Exo. 24 Oia quæcunque locutus est dñs faciemus, & erimus obedientes.

RESPONDEO dicendũ, q̃ sicut supra dictum est,* ille q obedit, mouetur p imperiũ eius cui obedit, sicut res naturales mouentur p suos motores. Sicut aũt Deus est primus motor omnium quæ naturaliter mouentur, ita ẽt est primus motor omnium voluntatũ, vt ex supradictis patet.* Et ideo sicut naturali necessitate oia naturalia subduntur diuinæ motioni, ita ẽt quadã necessitate iustitiæ, oẽs voluntates tñr obedire diuino imperio.

Art. 1. huius quæst.

1 2. q. 9. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ dñs cæcis dixit, vt miraculũ occultarent, non quasi intendens eos per virtutẽ diuini præcepti obligare, sed sicut Gre. dicit 19. Moral † seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidẽ virtutes suas occultare desiderent, & tñ, vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti.

* li. 19. ca. 18. à med.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ sicut Deus nihil operatur contra naturam, quia hoc est natura vniuscuiusque rei, quod in ea Deus operatur, vt habetur in gl. ad Ro. 11.* operatur tamen aliquid cõtra solitum cursum naturæ, ita ẽt Deus nihil potest præcipere contra virtutẽ, quia in hoc principaliter cõsistit virtus & rectitudo voluntatis humanæ, q̃ Dei voluntati conformetur, & eius sequatur imperiũ, quamuis sit contra consuetũ virtutis modũ. Secundum hoc ergo præceptum Abrahæ factum, q̃ filium innocentem occideret, non fuit contra iustitiã, qa Deus est auctor mortis & vitæ. Similiter nec fuit cõtra iustitiã q̃ mandauit Iudæis, vt res Aegyptiorũ acciperent, quia eius sunt oia, & cui voluerit, dat illa Similiter ẽt nõ fuit cõtra castitatẽ præceptũ Oseæ factũ, vt mulierẽ adulterã acciperet, qa ipse Deus est humanæ gñationis ordinator, & ille est debitus modus mulierib. vtẽdi, quẽ Deus instituit. Vñ patet q̃ pdicti nec obediẽdo Deo, nec obedire volẽdo peccauerũt.

*Ad Ro. 11 sup illud cõtra naturã isertus es, in gl. ordin. & sumitur ex Aug. li. 26 cõtra Faustum c. 3. to. 6.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle quod Deus vult eum velle. Et hoc homini p̃cipuè innotescit per præceptum diuinum. Et ideo tenetur homo in omnibus diuinis præceptis obedire.

550

ARTICVLVS V.

Vtrum subditi teneantur suis superioribus in omnibus obedire.

Sup. q. 69. art. 3. ad 10. & inf. q. 186. art. 2. corp. & 3. di. 25. q. 2. art. 1. q. 4. ad 3. Et Roma. 13. co. 4. fin.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ subditi teneantur suis superioribus in omnibus obedire Dicit enim Apost. ad Col. 3. Filij obedite parentibus per omnia. Et postea subdit, Serui obedite per omnia dominis carnalibus. Ergo eadem ratione alij subditi debent prælatis suis in omnibus obedire.

¶ 2 Prẽterea, Prælati sunt medij inter Deũ, & subditos, secundũ illud Deut. 5 Ego sequester & medius fui inter Deũ & vos in tpe illo, vt annuntiarẽ vobis verba eius. Sed ab extremo in extremum non puenitur nisi p medium, ergo prẽcepta p̃lati sunt reputanda tanquam præcepta Dei. Vnde & Apost. ad Gal. 4. Sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christũ Iesum, & 1. ad Thes. 2. Cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud nõ vt verbum hoium, sed sicut vere est, verbũ Dei. ergo, sicut hõ dẽt Deo obedire i oib⁹, ita & p̃latis.

¶ 3 Prẽterea, Sicut religiosi profitendo vouẽt castitatem & paupertatẽ, ita & obedientiã. Sed religiosi tenẽtur quantum ad omnia seruare castitatem & paupertatem ergo similiter quãtum ad omnia tenẽtur obedire.

SED CONTRA est, quod dicitur Act. 5. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Sed quãdoq; præcepta prælatorum sunt contra Deum. ergo non in omnibus prælatis est obediendum.

RESPONDEO dicendũ, q̃ sicut dictum est,* obediens mouetur ad imperium præcipientis quadã necessitate iustitiæ, sicut res naturalis mouetur ex virtute sui motoris necessitate naturæ. Quod aũt aliqua res naturalis non moueatur à suo motore põt contingere dupliciter. Vno modo, pp impedimentum quod prouenit ex fortiori virtute alterius mouentis, sicut lignũ non cõburitur ab igne, si fortior vis aquę impediat. Alio modo ex defectu ordinis mobilis ad motorẽ, qa etsi subijciatur eius actioni quantũ ad aliquid, non tñ quantum ad omnia, sicut humor quandoque subijcitur actioni caloris quantũ ad calefieri, non tñ quantũ ad exiccari siue cõsumi. Et similiter ex duobus põt contingere, q̃ subditus suo superiori non teneatur in omnib. obedire. Vno mõ propter prẽceptum maioris potestatis. Vt enĩ dicitur

Ar. 1. & 4.

dicitur ad Rom. 13. Super illud, Qui potestati resistit, ipsi sibi damnationē acquirunt, dicit gl.* Si quid iusserit curator, nunquid est tibi faciendū, si cōtra Procōsulē iubeat? Rursum si quid Proconsul iubeat, & aliud Imperator, nūquid dubitatur illo contēpto, illi esse seruiendum? Ergo si aliud Imperator, aliud Deus iubeat, contempto illo, obtēperandū est Deo. Alio mō non tenetur inferior suo superiori obedire, si ei aliqd pcipiat in quo ei non subdatur. Dicit enim Seneca in 3 de Beneficijs;* Errat si quis existimat seruitutē in to ū h iem descendere. Pars enim melior excepta est. Corpora obnoxia sunt & ascripta dñis, mens quidē est sui iuris. Et ideo in his quæ ptinēt ad interiorē motū voluntatis, homo non tenetur hoi obedire, sed solū Deo. Tenetur autē homo hoi obedire in his quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tñ fm ea quæ ad naturā corporis ptinent, homo hoi obedire non tenetur, sed solum Deo, quia oēs hoies natura sunt pares, puta, in his quæ pertinent ad corporis sustentationē, & prolis generationē. Vnde non tenentur nec serui dñis, nec filij parentibus obedire, de matrimonio cōtrahendo, vel virginitate seruanda, aut aliquo alio hm̄ōi. Sed in his quæ pertinent ad dispositionē actuū & rerū humanarū, tenetur subditus suo superiori obedire fm rationem superioritatis, sicut miles Duci exercitus, in his quæ pertinent ad bellum; seruus dño, in his quæ pertinent ad seruilia opera exequenda; filius patri, in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ & curam domesticam, & sic de alijs.

Aug. i serm. 6 de verb. dñi. à medio illius, to. 10.

li. 3. c. 20. in princi.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q hoc quod Apostolus dicit, intelligendum est per omnia quantū ad illa quæ pertinent ad ius patriæ vel dominatiuę ptātis.

AD SECVNDVM dicendū, q Deo subijcitur hō simpliciter quantū ad oīa & interiora & exteriora, & ideo in oībus ei obedire tenetur. Subditi aūt nō subijciuntur suis superioribus, quantū ad oīa, sed quantum ad aliqua determinatè, & quātū ad illa medij sunt inter Deū & subditos. Quātū ad alia vero īmediatè subdunt Deo, à quo instruunt p legē naturalē vel scriptā.

AD TERTIVM dicendū, q religiosi obedientiam profitētur quantū ad regularē conuersationē fm quam suis prælatis subdunt. Et ideo quantū ad illa sola obedire tenentur, quæ possunt ad regularē conuersationē pertinere. Et hæc est obedientia sufficiēs ad salutē. Si aūt etiā in alijs obedire voluerint, hoc pertinebit ad cumulū perfectionis, dum tamen illa non sint contra Deum, aut contra professionē regulæ, quia talis obedientia esset illicita. Sic ergo potest triplex obediētia distingui, vna sufficiens ad salutē, quę scilicet obedit in his ad quæ obligatur, alia perfecta, quæ obedit in oībus licitis, alia indiscreta, quæ etiam in licitis obedit.

551

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christiani teneantur secularibus potestatibus obedire.

2. di. 44 q. 2. art. 2. Et quolib. 2. ar. q con. * Est Angeli 1. q. euang. ca. 23. to. 4.

AD SEXTVM sic proceditur. Vī, q Christiani non teneantur secularibus potestatibus obedire, quia sup illud Mat. 17. Ergo liberi sunt filij, dicit gl.* Si in quolibet regno filij illius regis qui regno illi pfert, sunt liberi, tunc filij Regis illius, cui oīa regna subduntur, in quolibet regno liberi esse debēt. Sed Christiani per fidē Christi facti sunt filij Dei, fm illud Io. 1. Dedit eis ptātem filios Dei fieri, his qui credūt in noīe eius. Ergo nō tūt potestatibus secularib. obedire.

¶ 2 Præterea, Ad Rom. 7. dī, Mortificati estis legi p corpus Christi, & loquitur de lege diuina veteris testamenti. Sed minor est lex humana per quam homines secularibus potestatibus subduntur, q lex diuina veteris testamenti. Ergo multo magis homines per hoc q sunt facti membra corporis Christi, liberantur à lege subiectionis, quę secularibus principibus astringebant.

¶ 3 Præterea, Latronibus qui per violentiam opprimunt homines, obedire non tenentur. Sed Aug. dicit in 4 de Ciu. Dei:* Remota iustitia, qd sunt regna, nisi magna latrocinia? Cùm ergo dñia principū secularium plerūq; cū iniustitia exerceantur, vel ab aliqua iniusta vsurpatione principiū sumpserint, vī quòd non sit Principibus secularibus obediendum à Christianis.

li 4. c. 4 in prin. to. 5.

SED CONTRA est, quod dī ad Titū 3. Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, & 1. Pet. 2 Subiecti estote oī humanæ creaturæ pp Dēū, siue regi, quasi pcellenti, siue ducibus, tanquā ab eo missis.

RESPONDEO dicendū, q fides Christi est iustitiæ principiū & causa, fm illud Rom. 3. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi. Et ideo per fidem Iesu Christi non tollitur ordo iustitiæ, sed magis firmatur. Ordo autem iustitiæ requirit, vt inferiores suis superioribus obediāt. Aliter enim non posset humanarū rerū status conseruari. Et ideo per fidem Christi non excusantur fideles, quin principibus secularibus obedire teneant.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut supra dictū est,* seruitus qua hō hoi subijcitur, ad corpus pertinet, non ad aiam, quæ libera manet. Nunc autē in statu huius vitæ p gratiā Christi liberamur à defectibus aiæ, non aūt à defectibus corporis, vt patet p Apost. ad Ro. 7 qui dicit de seipso quod mente seruit legi Dei, carne aūt legi peccati. Et ideo illi qui fiunt filij Dei p gratiā, liberi sunt à spirituali seruitute peccati, nō aūt a seruitute corporali, qua temporalibus dñis tenent astricti, vt dicit gl. sup illud 1. ad Ti. 6. Quicūq; sūt sub iugo serui, &c.

Art. pced.

AD SECVNDVM dicendum, q lex vetus fuit figura noui testamenti, & ideo debuit cessare veritate veniente. Non autem est simile de lege humana per quam homo subijcitur homini. Et tamen etiam ex lege diuina homo tenetur homini obedire.

AD TERTIVM dicēdum, q Principibus secularibus intantum homo obedire tenetur, inquantū ordo iustitiæ requirit. Et ideo si non habeant iustum principatum, sed vsurpatum, vel si iniusta præcipiant, non tenentur eis subditi obedire, nisi fortè per accidens, propter vitandum scandalum vel periculum.

QVAESTIO CV.

De Inobedientia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de inobediētia; ¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum sit peccatum mortale.

¶ Secundo, vtrum sit grauissimum peccatorum.

QVAESTIONIS CV.

De Inobedientia,

Bifariam partitę,

AXIOMA.

Inobedientia, vitium est, quo præfecti legitimè imperantis præceptum contemnitur, grauè quidem 1 & 1 lethale, 2 blasphemia tamen minus, quòd 2 hac præcipiens ipse, illa verò præcipientis iussum atque præscriptio tantummodo despiciatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

552

Vtrum inobedientia sit peccatum mortale.

AD PRIMVM sic proceditur. Vī, quòd inobedientia non sit peccatū mortale. Omne enī peccatum est inobediētia, vt patet p diffinitionem Ambrosij* superius positam. Si ergo inobedientia esset peccatum mortale; omne peccatū esset mortale.

Sup. q. 69. art. 1. con.

* q. prec. ar. 2. arg. 1.

¶ 2 Præterea, Gregor. dicit trigesimo primo Mora.† quod inobedientia oritur ex inani gloria, sed inanis gloria non est peccatū mortale. Ergo nec inobediētia.

† li 31. ca. 21. à med.

¶ 3 Præterea, Tunc dicitur aliquis esse inobediens, qñ superioris præceptum non implet. Sed superiores multotiens præcepta multiplicant, quę vix aut nunquā oīa possunt obseruari. Si ergo inobedientia esset peccatum

catum mortale, sequeretur quòd homo non posset vitare mortale peccatum, quod est inconueniens. Non ergo inobedientia est peccatum mortale.

SED CONTRA est, q ad Romanos primo, & secundæ ad Tim. tertio, inter alia peccata mortalia computantur parentibus non obedientes.

RESPONDEO dicendum, q sicut suprà dictum est,* peccatũ mortale est quod contrariatũ charitati per quã est spiritualis uita. Charitate aũt diligitur Deus & pximus. Exigit aũt charitas Dei, ut eius mandatis obediatũ, ut supra dictũ est.† Et ideo inobedientẽ esse diuinis præceptis est peccatũ mortale, quasi diuinæ dilectioni contrariũ. In præceptis aũt diuinis continetũ q etiã superioribus obediatur. Et ideo ẽt inobedientia, qua quis inobediens est præceptis superiorũ, est peccatum mortale, quasi diuinæ dilectioni contrarium, fm illud ad Roma. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Contrariatur insuper dilectioni proximi, inquantum superiori pximo subtrahit obedientiam quam ei debet.

q.24. arti. 12 & 1.2. q.72. ar. 5. & q. 88. ar. 1.
† q. 24. ar. 12.

AD PRIMVM ergo dicendum, q illa diffinitio Ambrosij † datur de peccato mortali quod habet pfectã peccati rõnem. Peccatum autem veniale non est inobedientia, quia non est contra præceptũ, sed præter præceptum. Nec ẽt omne peccatum mortale est inobedientia propriè & per se loquendo. Sed solum tunc, qñ aliquis præceptum cõtemnit, quia ex fine morales actus speciẽ habent. Cùm autem facit aliquid contra præceptum, non propter præcepti contemptum, sed propter aliquid aliud, est inobedientia materialiter tãtum, sed pertinet formaliter ad aliam speciem peccati.

lib. de Paradiso, c 8 parum ante med. tomo 4.

AD SECVNDVM dicendũ, q inanis gloria appetit manifestationem alicuius excellentiæ. Et quia videtur ad quandam excellentiam pertinere, q homo præceptis alterius non subdatur, inde est q inobedientia ex inani gloria oritur. Nihil autem prohibet ex peccato ueniali oriri mortale, cum ueniale sit dispositio ad mortale.

AD TERTIVM dicendũ, q nullus obligatur ad impossibile. Et ideo si tot præcepta prælatus aliquis ingerat seu iniungat q subditus ea implere non possit, excusatur à peccato. Et ideo prælati abstinere debent à multitudine præceptorum.

553

ARTICVLVS II.

Vtrum inobedientia sit grauissimum peccatorum.

Opu 64. c. 11. Et Hebr. 3 lec. 2. co. a medio.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr, q inobedientia sit grauissimũ peccatorum. Dĩ enim primi Reg 15. Quasi peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Sed idololatria est grauissimũ peccatum, ut suprà habitum est.* Ergo inobedientia est grauissimum peccatum.

q.94. ar. 3.

¶ 2 Præterea, Illud peccatum dĩ esse in Spiritumsanctum, per quod tolluntur impedimenta peccati, ut suprà dictum est.* Sed per inobediẽtiam contẽnit homo præceptum, quod maximè retrahit hominem à peccando. Ergo inobedientia est peccatum in Spiritumsanctũ, & ita est grauissimum peccatum.

q.14. ar. 2.

¶ 3 Præterea, Apostolus dicit ad Romanos 5. q per vnius inobedientiã peccatores multi cõstituti sunt. Sed cã vr̃ esse potior effectu. Ergo inobedientia vr̃ esse grauius peccatum, quàm alia quæ ex ea causantur.

SED CONTRA est, q grauius est cõtẽnere pcipientẽ q̃ præceptum. Sed quędã peccata sunt contra ipsam psonã pcipiẽtis, sicut patet de blasphemia & homicidio. Ergo inobedientia non est grauissimum peccatũ.

RESPONDEO dicẽdum, q non omnis inobedientia est æquale peccatum. Põt enim una inobedientia esse grauior, altera dupliciter. Vno mõ, ex parte præcipientis. Quamuis enĩ omnem curam homo apponere debeat ad hoc q cuilibet superiori obediat, tamen magis est debitum quod homo obediat superiori, quàm inferiori potestati. Cuius signum est q præceptum inferioris prętermittitur, si sit præcepto superioris contrarium. Vnde consequens est q quanto superior est ille q præcipit, tãto ei inobediẽtẽ esse est grauius. Et sic inobedientem esse Deo, est grauius quàm inobedientem esse homini. Secundò, ex parte præceptorum. Non enim præcipiens æqualiter vult impleri omnia quæ mandat. Magis enim unusquisque præcipiens vult finem, & id quod est fini propinquius. Et ideo tanto est inobedientia grauior, quanto præceptum quod quis prætermittit, magis est de intentione illius qui præcipit. Et in præceptis quidem Dei manifestum est, q quanto præceptum datur de meliori, tanto est eius inobedientia grauior, quia cùm uoluntas Dei per se feratur ad bonum, quãto aliquid est melius, tanto Deus vult illud magis impleri. Vnde q inobediẽs est præcepto de dilectione Dei grauius peccat, quàm q inobediens est præcepto de dilectione proximi. Voluntas autem hominis non semper magis fertur in melius. Et ideo ubi obligamur ex solo hominis præcepto, non est grauius peccatũ ex eo q maius bonum prætermittitur, sed ex eo q prętermittitur illud quod est magis de intentione præcipientis. Sic ergo oportet fm diuersos inobedientiæ gradus diuersis peccatorum gradibus comparare. Nam inobedientia, qua contemnitur Dei præceptum, ex ipsa ratione inobedientiæ, grauius est peccatum q̃ peccatum quo peccatur in hominem, si secerneretur inobedientia Dei. Et hoc ideo dico quia qui contra proximum peccat etiam contra Dei præceptum agit. Si tamẽ in aliquo potiori præceptum Dei contemneretur, adhuc peccatum grauius esset. Inobedientia aũt qua contemnitur præceptum hominis, leuior est peccato quo contemnitur ipse præcipiens, quia ex reuerentia præcipientis procedere dẽt reuerentia præcepti. Et similiter peccatũ quod directè pertinet ad contemptum Dei sicut blasphemia vel aliquid huiõi grauius est etiam semota per intellectũ inobedientia à peccato, quam esset illud peccatum, in quo contemnitur solum Dei præceptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q illa comparatio Samuelis non est æqualitatis, sed similitudinis, quia inobedientia redundat in contemptum Dei, sicut & idololatria, licet idololatria magis.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q non omnis inobedientia est peccatum in Spiritumsanctum, sed solũ illa, cui obstinatio adhibetur. Non enĩ contemptus cuiuscunque quod peccatum impedit, constituit peccatũ in Spiritumsanctum. Alioquin cuiuslibet boni contemptus esset peccatum in Spiritumsanctũ, quia per quodlibet bonũ põt homo impediri a peccato. Sed bonum illorum contẽptus facit peccatum in Spiritumsanctum quæ directè ducunt ad pœnitentiam & remissionem peccatorum.

AD TERTIVM dicendum, q primum peccatum primi parentis, ex quo in omnes peccatum emanauit, non fuit inobedientia secundum quod est speciale peccatum, sed superbia, ex qua homo ad inobedientiam processit. Vnde Apostolus in uerbis illis videtur accipere inobedientiam secundum quod generaliter se habet ad omne peccatum.

QVAESTIO CVI.

De gratia siue gratitudine, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de gratia, siue gratitudine & ingratitudine.

¶ Circa gratiam autem quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum gratia sit specialis uirtus ab alijs distincta.

¶ Secundo, quis teneatur ad maiores gratiarum actiones Deo, utrum innocens uel pœnitens.

¶ Tertio, vtrum semper teneatur homo ad gratias pro beneficijs humanis reddendas.

¶ Quarto, vtrum retributio gratiarum sit differenda.

¶ Quinto, vtrum sit mensuranda secundum acceptum beneficium, vel secundum dantis affectum.

¶ Sexto, vtrum oporteat aliquid maius rependere.

QVAE-

QVÆSTIONIS CVI.
De gratitudine,
In sex partes distributæ,

AXIOMA.

1 1 *Gratitudo est uirtutis species, à religione pietate & obseruantia distincta, ad cuius munus pertinet beneficium à 3 quouis acceptum, animo quidem 4 statim: & 6 cumulate: re autem, tempore oportuno, & pro facultate largientisq; affectu, 5 remunerare. Vnde palam est, beneficij reddendi in vno maiorem, in alio minorem esse obligationem. Potest quoq; ob diuersam considerationem accidere, ut unus idemq; maiorem & minorem gratitudinis declarandæ obligationem, quàm alter sustineat, 2 Pœnitens enim, quanto eius beneficium magis gratuitum est, tanto maiorem: quanto autem ipsi gratia tributa fuit minor, tanto minorem, quàm perpetuæ innocentiæ conseruator Deo gratias agendi obligationem sustinet.*

554

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia sit specialis virtus ab alijs distincta.

AD PRIMVM sic procedit. Videt. q gratia nõ sit virtus specialis ab alijs distincta. Maxima eñ beneficia à Deo & à parentibus accepimus. Sed honor, quem Deo retribuimus, pertinet ad uirtutem religionis. Honor autem, quem retribuimus parentibus, pertinet ad virtutem pietatis. Ergo gratia siue gratitudo non est uirtus ab alijs distincta.

Inf. q. 107. ar. 1. cõ. & 12. q 6. ar. 3. cor.

¶ 2 Præterea, Retributio proportionalis pertinet ad iustitiam commutatiuam, ut patet per Philos. in quinto Ethic.† Sed gratiæ redduntur ut retributio sit, ut ibidẽ dicitur: Ergo, redditio gratiarum, quæ pertinet ad gratitudinem, est actus iustitiæ. Non ergo gratitudo est specialis uirtus ab alijs distincta.

lib. 5. ca. 4. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Recõpensatio requiritur ad amicitiam cõseruandã, ut patet per Philos. in octauo, & nono Eth.* Sed amicitia se hẽt ad oẽs uirtutes propter quas homo amatur. Ergo gratia siue gratitudo, ad quam pertinet recompensare beneficia, non est specialis uirtus.

lib. 8. c. penultimo, & li. 9. c. 2 tom. 5.

SED CONTRA est, quod Tullius † ponit gratia specialem iustitiæ partem.

lib. 2. de inuentione fol. 4. ante finem lib.

RESPONDEO dicẽdũ, q sicut supra dictũ est,* ẽm diuersas causas ex quibus aliquid debetur, necesse est diuersificari debiti reddendi rationem, ita tamen q semp in maiori, illud quod minus est cõtinetur. In Deo aũt primò & principaliter inuenitur causa debiti, eo q ipse est primum principium omnium bonorum nrõrum. Secundario autem in patre, quia est proximum nostræ generationis & disciplinæ principium. Tertiò autẽ in persona quæ dignitate præcellit, ex qua cõmunia beneficia procedunt. Quartò autem in aliquo benefactore, à quo aliqua particularia & priuata beneficia percepimus, pro quib. particulariter ei obligamur. Quia ergo non quicquid dẽmus Deo, uel patri, uel personæ dignitate præcellẽti, debemus alicui benefactorum, à quo aliquod particulare beneficiũ recipimus: inde est q post religionem, qua debitum cultum Deo impendimus, & pietatem qua colimus parentes, & obseruantiã, qua colimus personas dignitate præcellentes, est gratia siue gratitudo, quæ benefactoribus gratiam recompensat, & distinguitur a præmissis uirtutibus, sicut quodlibet posteriorum distinguitur à priori, quasi ab eo deficiens.

q. 104. art. 1. & 1. 2. q. 60. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut religio est quædem superexcellens pietas, ita est quædã excellens gratia siue gratitudo. Vnde & gratiarum actio ad Deũ supra posita * est inter ea quæ ad religionem pertinet.

q. 83. ar. 17

AD SECVNDVM dicendum, q retributio proportionalis pertinet ad iustitiam cõmutatiuam, qñ attenditur ẽm debitum legale, puta, si pacto firmetur, ut tantum pro tanto retribuatur. Sed ad uirtutem gratiæ siue gratitudinis retributio pertinet, quæ fit ex solo debito honestatis, quam scilicet aliquis sponte facit. Vnde & gratitudo est minus grata si sit coacta, ut Seneca dicit in libro de Beneficijs.

AD TERTIVM dicendũ, q cùm uera amicitia supra uirtutem fundetur, quicquid est virtuti contrarium in amico est amicitiæ impeditiuum, & quicquid est uirtuosum, est amicitiæ prouocatiuum. Et ẽm hoc per recompensationem beneficiorum amicitia cõseruatur, quamuis recompensatio beneficiorum ad uirtutem gratitudinis specialiter pertineat.

ARTICVLVS II.

555

Vtrum magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens, quam pœnitens.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vĩ, q magis teneatur ad gratias reddendas Deo innocens, q̃ pœnitens. Quanto enim aliquis maius donum à Deo percepit, tanto magis ad gratiarum actiones tenetur. Sed maius est donum innocentiæ, quàm iustitiæ restitutæ, ergo videtur quòd magis teneatur ad gratiarum actionem innocens quàm pœnitens.

¶ 2 Præterea, Sicut benefactori debeẽ gratiarũ actio, ita & dilectio Sed Augustinus dicit in secũdo Confes.* Quis hominũ suam cogitans infirmitatem, audet viribus suis tribuere castitatem, atque innocentiam suam, ut minus amet te, quasi minus fuerit ei necessaria misericordia tua qua condonas peccata conuersis ad te? Et postea subdit:* Et ideo tantundẽ, imò amplius te diligat, quia per quem me uidet tantis peccatorum meorum languoribus exui, per eum se uidet tantis peccatorum languoribus non implicari. Ergo etiam magis tenetur ad gratiam reddendam innocens quàm pœnitens.

li. 2. cõfes. c. 7. in me. tom. 1.

Eodẽ li. 2 ca. 7. in fi. tom. 1.

¶ 3 Præterea, Quanto gratuitum beneficiũ est magis continuatũ, tanto maior pro eo debetur gratiarũ actio. Sed in innocente magis continuatur diuinæ gratiæ bñficium, quam in pœnitente. Dicit eñ Augustinus ibid.* Gratiæ tuæ deputo & misericordiæ tuæ, quod peccata mea tanquam glaciem soluisti. Gratiæ tuæ deputo & quæcunq; non feci mala. Quid enim non facere potui? Et omnia mihi dimissa esse fateor, & quæ mea sponte feci mala, & quæ te duce non feci. Ergo magis tenetur ad gratiarum actionem innocens quam pœnitens.

lib. 2. ca. 7. ante med. tom. 1.

SED CONTRA est, quod dicit Lucæ 7. Cui plus dimittitur, plus diligit. ergo eadem ratione plus tenetur ad gratiarum actiones.

RESPONDEO dicendũ, q actio gratiarum in accipiente respicit gratiam dantis. Vñ ubi est maior gratia ex parte dantis, ibi requiritur maior gratiarũ actio ex parte recipientis Gratia aũt est, quia gratis datur. Vñ dupliciter põt esse ex parte dantis maior gratia. Vno modo ex quantitate dati, & hoc modo innocẽs teneẽ ad maiores gratiarũ actiones, quia maius bonum ei datur à Deo, & magis continuatum cæteris paribus absolutè loquendo. Alio modo põt dici maior gratia, quia magis datur gratis. Et ẽm hoc magis tenetur ad gratiarum actiones pœnitens quàm innocens, quia magis gratis datur illud quod ei datur à Deo. Cùm eñ esset dignus pœna, datur ei gratia Et sic, licet illud donum quod datur innocenti, sit absolutè cõsideratum maius, tamen donũ quod datur pœnitẽti est maius comparatione ad ipsum. Sicut etiam paruum donum pauperi datũ, est ei maius quàm diuiti magnum. Et quia actus circa singularia sunt, in his quæ agenda sunt, magis consideratur quod est hic, uel nunc tale, quã quod est simpliciter tale, sicut Philosophus dicit in tertio Ethi * de uoluntario & inuoluntario. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

lib. 3. cap. 1. tom. 5.

A R-

556

ARTICVLVS III.

Vtrum homo teneatur ad gratiarum actiones omni homini benefacienti.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod hō non teneatur ad gratiarum actiones omni hoi benefacienti. Pōt.n. aliquis sibiipsi benefacere, sicut & sibiipsi nocere, fm illud Eccl. 14. Qui sibi nequā est, cui alij bonus erit? Sed homo sibiipsi nō potest gratias agere, quia gratiarum actio vr trāsire ab vno in alterū; ergo non omni benefactori debetur gratiarum actio.

¶ 2 Præterea, Gratiarum actio est quædam gratiæ recompensatio. Sed aliqua beneficia non cum gratia dantur, sed magis cum contumelia & tarditate vel tristitia. ergo non semper benefactori sunt gratiæ reddendæ.

¶ 3 Præterea, Nulli debet gratiarum actio ex eo quod suam vtilitatē procurat, sed qnq. aliqui aliqua beneficia dant pp suam vtilitate, ergo eis non debetur gratiarū actio.

¶ 4 Præterea, Seruo non debetur gratiarum actio, quia hoc ipsum quod est domini est. Sed quandoque contingit seruum in dominum beneficum esse ergo non omni benefactori debetur gratiarum actio.

¶ 5 Præterea, Nullus tenetur ad id quod facere non pōt honeste & vtiliter. Sed qnq; contingit, quod ille qui beneficium tribuit, est in statu magnæ felicitatis cui inutiliter aliquid recōpensaretur pro suscepto bñfi io. Qnq; ēt contingit, quod benefactor mutatur de virtute in vitiū, & sic vr quod ei honestè recompensari non potest. Quandoque etiam ille qui accipit beneficiū pauper est, & omnino recompensare non potest: ergo videtur quod nō semper teneatur homo ad gratiarum recompensationem.

¶ 6 Præterea, Nullus debet pro alio facere quod ei nō expedit, sed est ei nociuum. Sed quandoque contingit quòd recompensatio beneficij est nociua vel inutilis ei, cui recompensantur; ergo non est semper beneficium recompensandum per gratiarum actionem.

SED CONTRA est, quod dicit primæ ad Thess. vlt. In omnibus gratias agite.

RESPONDEO dicendum, quod omnis effectus naturaliter ad suam causam conuertitur. Vnde Dion dicit 1. ca. de diui. no.* quod Deus oīa in se conuertit tanquam omnium causa. Semper n. oportet quod effectus ordinetur ad finem agentis. Manifestum est aūt quod benefactor, inquantum hmōi est causa beneficiati. Et ideo naturalis ordo requirit, vt ille qui suscepit beneficium per gratiarum recompensationem, conuertatur ab benefactorē fm modum vtriusque. Et sicut de patre dictum est s.* benefactori quidem inquantum hmōi debetur honor & reuerentia, eo quod habet rationē principij. Sed per accidens debetur ei subuentio, vel sustentatio, si indigeat.

c. 1. declinando ad finem.

Q. 101. ar. 2. & q. 31. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Seneca dicit in li. de Beneficijs,* sicut non est liberalis qui sibi donat, nec clemens qui sibi ignoscit, nec misericors qui malis suis tangitur, sed quia alijs. ita ēt nemo sibiipsi beneficium dat, sed naturæ suæ paret, quæ mouet ad refutanda nociua, & ad appetendū proficua. Vnde in his q̄ sunt ad seipsum non habet locum gratitudo & ingratitudo. Non.n. potest homo sibi aliquid denegare, nisi sibi retinendo. Metaphoricè tñ illa quæ ad alterum propriè dicuntur, accipiuntur in his quæ sunt ad seipsum, sicut de iustitia dicit Phil. in 5. Ethi.* inquantum scilicet accipiuntur diuersæ partis hominis sicut diuersæ personæ.

li. 5. c. 6. paulo à principio.

li. 5. c. vlt. to. 5.

AD SECVNDVM dicēdum, quod boni animi est, vt magis attendat ad bonum quàm ad malum. Et ideo si aliquis beneficium dedit non eo modo quo debuit, non ideo debet recipiens à gratiarum actione cessare. Minus tñ q̄ si modo debito præstitisset, quia etiam beneficiū minus est, quia vt Seneca dicit in lib. de Beneficijs,* multum celeritas fecit, multum abstulit mora.

li. 2. c. 6. in principio.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Seneca dicit in sexto de Beneficijs,† multū interest, vtrum aliquis beneficium nobis det sua cā an nostra, an sua & nostra. Ille qui totus ad se spectat & nobis prodest, quia aliter sibi prodesse non potest, eo mihi loco habendus videtur, quo qui pecori suo pabulum prospicit. si modo me in consortium admisit, si duos cogitauit, ingratus sum nō solum iniustus, nisi gaudeo hoc illi profuisse, quod proderat mihi. Summæ malignitatis est non vocare beneficium, nisi quod dantem aliquo incommodo afficit.

† li 6. c. 12. circa medium.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut Seneca dicit in tertio de Beneficijs,* quandiu seruus præstat quod à seruo exigi solet, ministerium est. Vbi plusquā quod seruo necesse est, beneficium est. Vbi enim in affectum amici transit, incipit vocari beneficiū. Et ideo etiam seruis vltra debitum facientibus gratiæ sunt habendæ.

li. 3. c. 21. in principio.

AD QVINTVM dicendū, quod etiam pauper ingratus nō est, si faciat quod possit. Sicut enim beneficiū magis in affectu consistit, quàm in effectu, ita etiam recompensatio magis in affectu consistit. Vnde Sene. dicit in secundo de Beneficijs.* Qui gratè beneficium accipit, primam eius pensionem soluit. Quod gratè aūt ad nos beneficia peruenerint, indicemus effusis affectib. Quod non ipso tantū audiente, sed vbique testemur. Et ex hoc patet, quod quantumcunque in felicitate existenti potest recompensatio beneficij fieri per exhibitionem reuerētiæ & honoris, vnde Philosophus dicit in octauo Ethicorum,* quod superexcellenti quidem debet fieri honoris retributio, indigenti autē retributio lucri. Et Seneca dicit in quinto de Beneficijs,† Multa sunt per quæ quicquid debemus, reddere & felicibus possimus, fidele consiliū, assidua conuersatio, sermo communis, & sine adulatione iocundus. Et ideo non oportet, vt homo optet indigentiam eius seu miseriam, qui beneficium dedit ad hoc quod beneficium recompensetur, quia vt Seneca dicit in sexto de Benefic.* si hoc ei optares, cuius nullum beneficiū haberes, inhumanum erat votum. Quanto inhumanius ei optas, cui beneficium debes? Si autem ille qui beneficiū dedit, in peius mutatus est, debet tamē sibi fieri recompensatio fm statum ipsius, vt s. ad virtutem reducatur si sit possibile. Si aūt sit insanibilis pp malitiam, tūc alter est effectus quam prius erat. Et ideo non debetur ei recompensatio beneficij sicut prius. Et tñ quantum fieri pōt salua honestate, memoria debet haberi præstiti beneficij, vnde patet per Philo. in nono Ethicorum.†

li. 2. ca. 24. in fi. illi.*

li. 8. c. vlt. circa medium, to. 5.

† vr inferri ex c. 13. li. 5.

lib. 6. c. 27. in fi. illi.*

lib. 9. ca. 2. to. 5.

AD SEXTVM dicendum, quod sicut dictum* est, recompensatio beneficij præcipuè pendet ex affectu. Et ideo eo modo debet recompensatio fieri, quo magis sit vtilis. Si tamen postea per eius incuriam in damnum ipsius vertatur, non imputatur recompensanti, vt Seneca dicit in sexto de Beneficijs.* Reddendum mihi est, non seruandum cum reddidero, ac tuendum.

In sol. ad pce 5 arg. lib. 6. c. 19. paulò à principio.

557

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo debeat statim beneficium recōpensare.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod homo debeat statim beneficium recōpensare. Illa n. q̄ debemus sine certo termino, tenemur restituere statim. Sed nō est aliqs terminus pscriptus recōpensationi beneficiorum, quæ tñ cadit sub debito, vt dictū est,* ergo tenetur hō statim beneficium recompensare.

Ar. præce.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquod bonum fit ex maiori animi feruore tanto videtur esse laudabilius. Sed ex feruore animi videtur procedere, quòd homo nullas moras adhibeat in faciendo quod debet. ergo videtur esse laudabilius, quòd statim homo beneficium reddat.

¶ 3 Præterea, Seneca dicit in secundo de Beneficijs,* quòd proprium benefactoris est libenter & citò facere. Sed recompensatio debet beneficium adæquare. Ergo debet statim recompensare.

li. 2. ex c. 3 circa fin.

SED CONTRA est, quod Seneca dicit in 4. de Beneficijs.* Qui festinat reddere, non animum habet grati hominis, sed debitoris.

li. 4. in fi. illius.

RESPONDEO dicendum, quod sicut in beneficio dando duo considerantur, scilicet affectus & donū, ita

etiam

etiam hæc duo considerantur in recõpensatione beneficii. Et quantum quidem ad affectum recõpensatio statim fieri debet. Vnde Seneca dicit in 2 de Benefic. * Vis reddere beneficium? benignè accipe. Quantum verò ad donũ, debet expectari tempus, quo recompensatio sit benefactori opportuna. Si autem non cõuenienti tempore ista vel illa quis munus pro munere reddere, non videtur esse virtuosa recompensatio, sed inuita. Vt enim Seneca dicit in quarto de Beneficiis,* Qui nimis cito cupit soluere, inuitus debet, & qui inuitus debet, ingratus est.

lib 2. c. 35. in fi. lib.

lib 4. in fi. illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd debitum legale est statim soluendum, alioquin non esset conseruata iustitiæ æqualitas, si vnus retineret rem alterius absque eius voluntate. Sed debitum morale dependet ex honestate debentis. Et ideo oportet reddi debito tempore secundum quod exigit rectitudo virtutis.

AD SECVNDVM dicendum quòd feruor voluntatis non est virtuosus, nisi sit ratione ordinatus. Et ideo si aliquis ex feruore animi præoccupet debitum tempus, non erit laudandus.

AD TERTIVM dicendum, quòd beneficia etiam sunt opportuno tempore danda & tunc nõ est amplius tardandum, cum opportunum tẽpus aduenerit. Et idem est obseruari oportet in beneficiorum recompẽsatione.

558

ARTICVLVS V.

Vtrum gratiarum actio sit attendenda secundum affectum benefactoris, an secundum effectum.

Supr. ar. 3. ad 5 & 6. & infr. ar. 6. & 8.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr. quòd beneficiorum recompensatio non sit attendenda sm affectum beneficiantis, sed secundum effectũ. Recompensatio enim beneficijs debetur. Sed beneficiũ in effectu consistit, vt ipsum nomen sonat: ergo recompensatio debet attendi secundum effectum.

¶ 2 Præterea, Gratia quæ recompensat beneficia, est pars iustitiæ. Sed iustitia respicit æqualitatem dati & accepti: ergo & in gratiarum recompensatione attendẽdus est magis effectus, quam affectus benefacientis.

¶ 3 Præterea, Nullus pôt attendere ad id quod ignorat. Sed solus Deus cognoscit interiorem affectum: ergo non potest fieri gratię recompensatio secundũ affectũ.

SED CONTRA est, quod Seneca dicit in 1 de Beneficijs,* Nonnunquam magis nos obligat qui dedit parua magnificè, & qui exiguũ tribuit, sed libenter.

lib. 1. ca. 7. circa pri.

RESPONDEO dicendum, quòd recompensatio beneficij potest ad tres virtutes pertinere, scilicet ad iustitiam, ad gratiam, & ad amicitiã. Ad iustitiam quidem pertinet, quãdo recompensatio habet rationem debiti legalis: sicut in mutuo & alijs huiusmodi: & in tali, recõpensatio debet attendi sm quantitatẽ dati. Ad amicitiam aũt pertinet recompensatio beneficij, & similiter ad virtutem gratiæ sm quod habet rõnem debiti moralis. Aliter tñ & aliter. Nam in recompensatione amicitiæ oportet respectum haberi ad amicitiæ causam. Vnde in amicitia vtilis debet recompensatio fieri sm vtilitatem, quã quis ex beneficio consecutus est. In amicitia aũt honesti debet in recompensatione haberi respectus ad electionem siue ad affectum dantis, quia hoc præcipuè requiritur ad virtutem, vt dr in 8. Ethic.* Et similiter, quia gratia respicit beneficium sm quod est gratis impensum, quod quidem pertinet ad affectum, ideo etiam gratiæ recõpensatio attẽdit magis affectum dantis, quam effectũ.

li. 8. ca. 13. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnis actus moralis ex voluntate dependet. Vnde beneficium secũdum quod est laudabile, prout ei gratiæ recompẽsatio debetur, materialiter quidem consistit in effectu, sed formaliter & principaliter in voluntate. Vnde Seneca dicit in 1 de Beneficijs.* Beneficium non in eo quod fit, aut datur, consistit, sed in ipso dantis aut facientis animo.

li. 1. c. 6. circa princ.

AD SECVNDVM dicendum, quòd gratia est pars iustitiæ non quidem sicut species generis, sed per quandam reductionem ad genus iustitiæ, vt supra dictũ est. † Vnde non oportet, quòd eadem ratio debiti attendatur in vtraque virtute.

q. 80.

AD TERTIVM dicendum, quòd affectũ hominis per se quidem solus Deus videt, sed secũdum quod per aliqua signa manifestatur, potest etiam ipsum homo cognoscere. Et hoc modo affectus benefacientis cognoscitur ex ipso modo, quo beneficium tribuitur: puta, quia gaudenter & promptè aliquis beneficium impendit.

559

ARTICVLVS VI.

Vtrum oporteat aliquem plus exhibere in recompensatione, quàm susceperit in beneficio.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd nõ oporteat aliquem plus exhibere in recompensatione quàm susceperit in beneficio. Quibusdam enim (sicut parentibus) nec etiam æqualis recompensatio fieri potest, sicut Philosophus dicit in 8. Eth.* Sed virtus non conatur ad impossibile. Non ergo gratiæ recompensatio tendit ad aliquid maius.

Inf. q. 107. ar. 2 cor.

li. 8. circa fi. lib. to. 5.

¶ 2 Præterea, Si aliquis plus recompensat q̃ in beneficio acceperit, ex hoc ipso quasi aliquid de nouo dat. Sed ad beneficium de nouo datum tenetur hõ gratiam recompensare. Ergo ille qui primò beneficium dederat, tenebitur aliquid maius recõpensare. Et sic procederet in infinitum. Sed virtus non conatur ad infinitũ, quia infinitum aufert naturam boni, vt dr in 2. Meta.* Ergo gr̃æ recõpensatio non debet excedere acceptum beneficiũ.

li. 2. tex. 8. to. 3.

¶ 3 Præterea, Iustitia in æqualitate cõsistit. Sed maius est quidã æqualitatis excessus: cũ ergo in qualibet virtute excessus sit vitiosus, vr̃ quòd recompensare aliquid maius accepto beneficio sit vitiosum & iustitiæ oppositũ.

SED CONTRA est, qđ Philo dicit in 5. Ethic.* Refamulari oportet ei q grãm fecit, & rursum ipsũ incipere: qđ quidẽ fit, dũ aliqd maius retribuit: ergo recõpensatio debet tendere ad hoc quòd aliquid maius faciat.

lib. 5 ca 5. paulò post prin. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut* dictum est, recompensatio gratiæ respicit beneficium sm voluntatem benefacientis. In qua quidem præcipuè hoc commendabile vr̃, quòd gratis beneficium contulit ad quod nõ tenebatur. Et ideo qui beneficium accepit, ad hoc obligatur ex debito honestatis, vt similiter aliquid gratis impendat. Non autem videtur gratis aliquid impẽdere, nisi excedat quantitatem accepti beneficij, quia quandiu recompensat minus vel æquale, non videtur facere gratis, sed reddere quod accepit. Et ideo gratię recõpensatio sp̃ tendit, vt pro suo posse aliquid maius retribuat.

Ar. præce. & ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd sicut dictũ est,* in recompensatione beneficij magis est cõsiderandus affectus q̃ effectus. Si ergo consideremus effectum beneficij, quod filius à parentibus accepit, s. esse & viuere, nihil æquale filius recompensare potest, vt Philo. dicit.* Si autem attendamus ad ipsam voluntatem dãtis & retribuẽtis, sic potest filius aliquid maius patri retribuere, vt Seneca dicit in tertio de Beneficijs.† Si tñ nõ posset, sufficeret ad gratitudinem recompensandi volũtas.

In corp. & ar. 3. & ad 5. & 6.

li. 8 Ethi. c. vlt. to 5. † lib 3. ca. 11. & 17.

AD SECVNDVM dicendum, quòd debitũ gratitudinis ex charitate deriuatur: quæ quanto plus soluitur, tanto magis debetur, sm illum ad Ro 13. Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Et ideo non est inconueniens, si obligatio gratitudinis interminabilis sit.

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut in iustitia, quæ est virtus cardinalis, attenditur æqualitas rerũ, ita in gratitudine attenditur æqualitas voluntatum, vt scilicet, sicut ex promptitudine voluntatis benefactor aliquid exhibuit ad quod non tenebatur, ita etiam ille qui suscepit beneficium, aliquid supra debitum recompenset.

QVAESTIO CVII.

De Ingratitudine, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ingratitudine.
¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primò, vtrum ingratitudo semper sit peccatũ.

¶ Primo, vtrum ingratitudo semper sit peccatum.
¶ Secundo, vtrum ingratitudo sit peccatum speciale.
¶ Tertio, vtrum ois ingratitudo sit peccatum mortale.
¶ Quarto, vtrum ingratis sint beneficia subtrahenda.

QVAESTIONIS CVII.
De Ingratitudine,
In quatuor partes diuisæ,
AXIOMA

2 *Ingratitudo, 2 speciale est 1 peccatum, veniale 3 frequenter, nonnunquam etiam lethale, pro ingrati animo, & eius cui beneficium subtrahitur, conditione: 4 non sunt tamen ingrato statim beneficia deneganda, sed tum demum, cum beneficiorum multitudine, accipientem ingratiorem, deterioremque reddi, comperimus.*

560

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum ingratitudo sit semper peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod ingratitudo non semper sit peccatum. Dicit enim Seneca in 3 de Beneficijs,* quod ingratus est qui non reddit beneficium. Sed quandoque aliquis non posset recompensare beneficium, nisi peccando: puta, si auxiliatus est homini ad peccandum. Cùm ergo abstinere à peccato non sit peccatum, videtur quòd ingratitudo non semper sit peccatum.

Inf.q.162. ar.4.ad 3. *li 3.ca.1. circa me.

¶ 2 Præterea, Omne peccatum est in potestate peccantis, quia secundum Augustinum * nullus peccat in eo quod vitare non potest. Sed quandoque non est in potestate peccantis ingratitudinem vitare: puta, cùm non habet vnde reddat: obliuio etiam non est in potestate nostra, cùm tamen Seneca dicat in tertio de Beneficijs, † quòd ingratissimus omnium est qui oblitus est. ergo ingratitudo non semper est peccatum.

*li.3.de li. arb ca. 17 Et li. 1.retra. c 9.ante mediũ, to. 1. †li.3.ca.1. in medio illius.

¶ 3 Præterea, Non videtur peccare qui non vult aliquid debere, secundum illud Apostoli ad Rom.13. Nemini quicquam debeatis. Sed qui inuitus debet, ingratus est, vt Seneca dicit in quarto de Beneficijs.* ergo non semper ingratitudo est peccatum.

li 4.in fine illius.

SED CONTRA est, quod secundæ ad Tim.3 ingratitudo connumeratur alijs peccatis, cum dicitur, Parentibus non obedientes, ingrati, scelesti.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est,* debitum gratitudinis est quoddam debitum honestatis, quam virtus requirit. Ex hoc autem aliquid est peccatum, quòd repugnat virtuti. Vnde manifestum est quod omnis ingratitudo est peccatum.

q.præced. ar.4.ad 1. & art.6:

AD PRIMVM ergo dicendum, quod gratitudo respicit beneficium. Ille autē qui alicui auxiliatur ad peccandum, non confert beneficium, sed magis nocumentum. Et ideo non debetur ei gratiarum actio. Nisi fortè propter voluntatem bonam, si sit deceptus, dum credidit adiuuare ad bonum, & adiuuit ad peccandum. Et tunc non debetur talis recompensatio, vt adiuuetur ad peccandum: quia hoc non esset recompensare bonum, sed malum. quod contrariatur gratitudini.

AD SECVNDVM dicendum, quod nullus propter impotentiam reddendi, ab ingratitudine excusatur, ex quo ad debitum gratitudinis reddendum sufficit sola voluntas, vt dictum est.* Obliuio autem beneficij ad ingratitudinem pertinet, non quidem illa, quæ prouenit ex naturali defectu, qui non subiacet voluntati, sed illa quæ ex negligentia prouenit. Vt enim dicit Seneca in tertio de Beneficijs * Apparet illum nõ sæpe de reddendo cogitasse. cui obrepsit obliuio.

q.præced. ar.6. ad 1.

li 3 .c.1.in fine illius.

AD TERTIVM dicendum, quod debitum gratitudinis ex debito amoris deriuatur, à quo nullus debet velle absolui. Vnde quòd aliquis inuitus hoc debitum debeat, videtur prouenire ex defectu amoris ad eum, qui beneficium dedit.

561

ARTICVLVS II.
Vtrum ingratitudo sit speciale peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod ingratitudo non sit speciale peccatum. Quicunque enim peccat, contra Deũ agit, qui est summus benefactor. Sed hoc pertinet ad ingratitudinem. ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

1.q.88.ar. 4 & 4.dist. 22 q.1.ar. 2.q.1.

¶ 2 Præterea, Nullum speciale peccatum sub diuersis peccatorum generibus continetur. Sed diuersis peccatorum generibus potest aliquis esse ingratus: puta si quis benefactori detrahat, si quis furetur, vel aliquid aliud huiusmodi contra eum committat. ergo ingratitudo nõ est speciale peccatũ.

¶ 3 Præterea, Seneca dicit in 3 de beneficijs. * ingratus est qui dissimulat: ingratus qui non reddit: ingratissimus omnium qui oblitus est. Sed ista non videntur ad vnam peccati speciem pertinere: ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

Lib 3. c.1. cir a med.

SED CONTRA est, quòd ingratitudo opponitur gratitudini, siue gratiæ, quæ est specialis virtus: ergo est speciale peccatum.

RESPONDEO dicendũ, quod omne vitium ex defectu virtutis nominatur, quod magis virtuti opponitur: sicut liberalitas magis opponitur illiberalitas, quàm prodigalitas. Põt aũt virtuti gratitudinis aliquod vitiũ opponi per excessum: puta, si recompensatio beneficij fiat, vel pro quibus non debet, vel citius quàm debet, vt ex dictis patet. † Sed magis opponitur gratitudini vitium quod est per defectum: quia virtus gratitudinis (vt s̃ habitũ est*) in aliquid amplius tendit. Et ideo propriè ingratitudo nominatur ex gratitudinis defectu. Ois autē defectus seu priuatio speciem sortitur s̃m habitum oppositũ. Differunt. n. cæcitas & surditas s̃m differentiam visus & auditus. Vnde sicut gratitudo vel gratia est vna spãlis virtus, ita et ingratitudo est vnũ spãle peccatum. Habet tñ diuersos gradus s̃m ordinem eorum quæ ad gratitudinē requiruntur. In qua primũ est quod hõ acceptũ beneficium recognoscat: secũdum est, quod laudet & gratias agat. Tertium est, quod retribuat pro loco & tpe s̃m suam facultatem. Sed quia quod est vltimũ in generatione, est primum in resolutione, ideo primus ingratitudinis gradus est, vt homo beneficium non retribuat. Secundus est vt dissimulet, quasi non demonstrans se beneficium accepisse. Tertium & grauissimum est, quod non recognoscat siue per obliuionem siue quocunque alio modo. Et quia in affirmatione opposita intelligit negatio, ideo ad primum ingratitudinis gradum pertinet, quod aliquis retribuat mala pro bonis: ad secũdũ quod beneficiũ vituperet: ad tertium, quod beneficium quasi maleficium reputet.

Ar. præce. & q. 106. ar 4. * præce. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod in quolibet peccato est materialis ingratitudo ad Deum, inquantum facit hõ aliquid, quod pot ad ingratitudinem pertinere. Formaliter autem ingratitudo est, quando actualiter beneficium contemnitur. Et hoc est speciale peccatum.

AD SECVNDVM dicendum, quod nihil prohibet formalem rationē alicuius specialis peccati in pluribus peccatorum generibus materialiter inueniri. Et secundum hoc in multis generibus peccatorum inuenitur ingratitudinis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod illa tria nõ sunt diuersæ spẽs, sed diuersi gradus vnius specialis peccati.

562

ARTICVLVS III.
Vtrum ingratitudo semper sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic procediur. Vr quod ingratitudo sp sit peccatum mortale. Deo. n. maxime dēt aliquis esse gratus. Sed peccando venialiter hõ non est ingratus Deo. Alioquin oẽs homines essent ingrati, ergo nulla ingratitudo est peccatũ veniale.

¶ 2 Præterea, Ex hoc aliquod peccatum est mortale, quòd contrariatur charitati, vt s̃ dictum est * Sed ingratitudo contrariatur charitati, ex qua procedit debitum grati-

q 24.ar. 12

q. præc. ar. 1 ad 3 & ar. 6 ad 2.

gratitudinis, vt suprà dictum est: † ergo ingratitudo semper est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Seneca dicit in secundo de beneficijs: * Hæc beneficij inter duos lex est: alter statim obliuisci debet dati, alter accepti nunquam. Sed propter hoc (vt videtur) debet obliuisci, vt lateat eum peccatum recipientis si contingat eum esse ingratum, quod non oporteret, si ingratitudo esset leue peccatum: ergo ingratitudo semper est peccatum mortale.

* li. 2. c. 10. inn. 1. li.

SED CONTRA est, quod nulli est danda via peccandi mortaliter. Sed sicut Seneca dicit ibidem, * Interdum & ipse qui iuuatur, fallendus est, vt habeat, nec à quo acceperit sciat: quod vi viam ingratitudinis recipienti præbere: ergo ingratitudo non semper est peccatum mortale.

li. 2. c. 9. in fine illius

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex supradictis patet, * ingratus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo per solam omissionem: puta, quia non recognoscit, vel non laudat, vel non retribuit vices pro beneficio accepto. Et hoc non semper est peccatum mortale: quia, vt supra dictum est, * debitum gratitudinis est, vt homo etiam aliquid liberaliter tribuat ad quod non tenetur. Et ideo si illud prætermittit, non peccat mortaliter. Est tamen peccatum veniale, quia hoc prouenit ex negligentia quadam: aut ex aliqua indispositione hominis ad virtutem. Potest tamen contingere quod etiam talis ingratitudo sit mortale peccatum, vel propter interiorem contemptum, vel etiam propter conditionem eius quod subtrahitur, quod ex necessitate debetur beneficio, siue simpliciter, siue in aliquo necessitatis casu. Alio modo dicitur aliquis ingratus, quia non solum prætermittit implere gratitudinis debitum, sed etiam contrarium agit. Et hoc etiam secundum conditionem eius quod agitur, quandoque est peccatum mortale, quandoque veniale. Sciendum tamen quod ingratitudo quæ prouenit ex peccato mortali, habet perfectam ingratitudinis rationem. Illa verò quæ prouenit ex peccato veniali, imperfectam.

Ar. præce. & ar. 1 ad 2.

q. præc. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per peccatum veniale non est aliquis ingratus Deo secundum perfectam ingratitudinis rationem. Habet tamen aliquid ingratitudinis, inquantum peccatum veniale tollit aliquem actum virtutis, per quem homo Deo obsequitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod ingratitudo, quæ est cum peccato veniali, non est contraria charitati, sed est præter ipsam, quia non tollit habitum charitatis, sed aliquem actum ipsius excludit.

AD TERTIVM dicendum, quod idem Seneca dicit in septimo de Beneficijs: * Errat si quis existimat cum dicimus eum qui beneficium dedit, obliuisci oportere, excutere nos illi memoriam rei, præsertim honestissimæ. Cum ergo dicimus meminisse non debet: hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec iactare.

lib. 7 c. 22. parum a principio.

AD QVARTVM dicendum, quod ille qui ignorat beneficium, non est ingratus si beneficium non recompenset, dummodo sit paratus recompensare si nosset. Est autem laudabile quandoque, vt ille cui prouidetur, beneficium ignoret: tum propter inanis gloriæ vitationem, sicut beatus Nicolaus aurum furtim in domum proijciens vitare voluit humanum fauorem: tum etiam quia in hoc ipso amplius beneficium facit, quòd consulit verecundiæ eius qui beneficium accipit.

563

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ingratis sint beneficia subtrahenda.

Inf. q. 112. ar. 3. ad 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod ingratis sint beneficia subtrahenda. Dicitur enim Sap. 16. Ingrati spes tanquam hybernalis glacies tabescet. Non autem eius spes tabesceret, si non esset ei beneficium subtrahendum: ergo sunt subtrahenda beneficia ingratis.

¶ 2 Præterea, Nullus debet alteri præbere occasionem peccandi. Sed ingratus beneficium recipiens sumit occasionem ingratitudinis. ergo non est ingrato beneficium dandum.

¶ 3 Præterea, In quo quis peccat, per hoc & torquetur, vt dicitur Sapien. 11. Sed ille qui ingratus est beneficio accepto, peccat contra beneficium. ergo est beneficio priuandus.

SED CONTRA est, quod dicitur Luc. 6. quod Altissimus benignus est super ingratos & malos, sed per eius imitationem nos filios esse oportet, vt ibidem dicitur. ergo non debemus ingratis beneficia subtrahere.

RESPONDEO dicendum, quod circa ingratum duo consideranda sunt. Primò quidem, quid est quod ipse dignus sit pati: & sic certum est quod meretur beneficij subtractionem. Alio modo, considerandum est quid oporteat beneficum facere. Primò namque non debet esse facilis ad ingratitudinem iudicandam, quia frequenter aliquis vt Seneca dicit, * qui non reddidit, gratus est, quia fortè non occurrit ei facultas, aut debita opportunitas reddendi. Secundò, debet tendere ad hoc quod de ingrato gratum faciat, quod si non potest primo beneficio facere, fortè faciet secundo. Si verò ex beneficijs multiplicatis ingratitudinem augeat, & peior fiat, debet à beneficiorum exhibitione cessare.

li. 3. de beneficijs, c. 7. non procul à fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur, quantum ad id quod ingratus dignus est pati.

AD SECVNDVM dicendum, quod ille qui ingrato beneficium exhibet, non dat ei occasionem peccandi, sed magis gratitudinis & amoris. Si verò ille qui accipit, ingratitudinis exinde occasionem sumat, non est danti imputandum.

AD TERTIVM dicendum, quod ille qui beneficium dat, non statim se debet exhibere punitorem ingratitudinis, sed prius pium medicum, vt scilicet iteratis beneficijs ingratitudinem sanet.

QVAESTIO CVIII.

De Vindicatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vindicatione.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum vindicatio sit licita.

¶ Secundo, vtrum sit specialis virtus.

¶ Tertio, de modo vindicandi.

¶ Quarto, in quos sit vindicta exercenda.

QVÆSTIONIS CVIII.

De Vindicatione,

In quatuor partes diuisæ,

AXIOMA.

Ea vindicatio, quæ non ex liuore, neque ex odio aut maleuolentia, sed ex charitate & nocumenti repellendi voluntate proficiscitur, non modo licita 1 est, verumetiam laudanda, vtpote iustitiæ virtutis præclarissimæ pars 2 quædam, qua vltro 4 delinquentes, boni alicuius externi vel corporis (cuiusmodi sunt 3 vita, incolumitas, libertas, diuitiæ, honor atque patria) subtractione, à peccando arcentur, vel saltem deterrentur.

564

Inf. q. 158. ar. 3 q. 15. art. 9. cor. Et mal. q. 12. arti. 1. cor. & ad 8. & 14. & ar. 3. ad 5. Et Ro. 12. le. 3. cor. 5. 6. & 7.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vindicatio sit licita.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod vindicatio non sit licita. Quicunque enim vsurpat sibi quod Dei est, peccat. Sed vindicta pertinet ad Deum. Dicitur enim Deut. 32 secundum aliam literam, Mihi vindictam & ego retribuam. Ergo omnis vindicatio est illicita.

¶ 2 Præterea, Ille de quo vindicta sumitur non toleratur. Sed mali sunt tolerandi: quia super illud Cant. 2. † Sicut lilium inter spinas, dicit gl. Non fuit bonus qui malos tolerare non potuit. ergo vindicta non est sumenda de malis.

† Est glos. Greg. homi. 38. in euang. ante medium.

¶ 3 Præterea, Vindicta per pœnas fit, ex quibus causatur timor seruilis. Sed lex noua non est lex timoris, sed amoris, vt Aug. * dicit contra Adamantium. ergo ad minus in nouo testamento nulla vindicta fieri debet.

* c. 17. inter principium & me. c. 6.

¶ 4 Præ-

¶ 4 Præterea, ille dr vindicare se, qui iniurias suas vlciscitur. Sed, ut vr, non licet etiā iudicia in se delinquentes punire. Dicit enim Chrys. super Matth. † Discimus exemplo Christi nostras iniurias magnanimiter sustinere: Dei autem iniurias, nec vsque ad auditum sufferre. ergo vindicatio videtur esse illicita.

Homil. 5. ī Matth. in opere imperfecto, tomo 2.

¶ 5 Præterea, Peccatū multitudinis magis est nociuū quàm peccatum vnius tm. dicitur enim Eccles. 26 A tribus timuit cor meum delaturam ciuitatis, & collectionem populi. Sed de peccato multitudinis non est vindicta sumenda: quia super illud Matth. 13 Sinite vtraque crescere, ne fortè eradicetis triticum. Dicit glossa * q multitudo non est excommunicanda, nec Princeps: ergo nec alia vindicatio est licita.

gl. ordinaria ibi. ex Aug.

SED CONTRA nihil est expectandū à Deo, nisi qd est bonū & licitū. Sed vindicta de hostib. est expectanda à Deo: dr n. Luc. 18 Deus nō faciet vindictā electorū suorum clamantium ad se die ac nocte? quasi diceret: imò faciet. ergo vindicatio non est p se mala & illicita.

RESPONDEO dicēdū, q vindicatio fit per aliquod pœnale malum inflictum peccanti. Est ergo in vindicatione considerandus vindicantis animus. Si n. eius intentio feratur principaliter in malū illius, de quo vindictā sumit, & ibi quiescat, est oīno illicitum: quia delectari in malo alterius pertinet ad odium, quod charitati repugnat, qua oēs homines debemus diligere. Nec aliqs excusat si malū intendat illius, q sibi iniustè intulit malū: sicut non excusatur aliquis per hoc q odit se odientem. Non eīn debet homo in alium peccare pp hoc q ille peccauit prius in ipsum. Hoc eīn est vinci à malo, qd Apostolus prohibet ad Rom. 12 dicens, Noli vinci à malo, sed uince in bono malū. Si uerò intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod peruenitur per pœnam peccantis, puta, ad emendationem peccātis, vel saltem ad cohibitionem eius & quietem aliorū, & ad iustitiæ cōseruationē, & Dei honorem, pōt esse vindicatio licita, alijs debitis circunstantijs seruatis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ille qui fm gradum sui ordinis uindictā exercet in malos, non usurpat sibi quod Dei est, sed vtitur ptate sibi diuinitus concessa. Dr enim ad Rom. 13 de Principe terreno q Dei minister est, uindex in iram ei qui malè agit. Si autem præter ordinem diuinæ institutionis aliquis uindictā exerceat, vsurpat sibi quod Dei est, & ideo peccat.

AD SECVNDVM dicendum, q mali tolerantur à bonis in hoc quod ab eis proprias iniurias patienter sustinent, fm quod oportet. Nō autem tolerant eos, ut sustineant iniurias Dei & proximorum. Dicit. n. Chrys. super Matth. † In proprijs iniurijs esse quempiam patientem laudabile est, iniurias autem Dei dissimulare nimis est impium.

Hom. 5. in Matt. ī opere imperfecto à med. to. 2.

AD TERTIVM dicendū, q lex euangelij est lex amoris. Ideo illis qui ex amore bonū operantur q soli, p priè ad euangeliū pertinent, nō est timor incutiendus p pœnas, sed solū illis qui ex amore non mouent ad bonū, qui etsi numero sint de ecclesia, non tamen merito.

AD QVARTVM dicendū, q iniuria quæ infertur personæ alicui, qnq; redundat in Deum & in Ecclesiam, & tunc debet aliquis propriam iniuriā vlcisci. Sicut patet de Helia qui fecit ignem descendere sup eos q uenerant ad ipsum capiendū, ut legitur quarti Reg. 1. Et similiter Heliseus maledixit pueris eū irridentibus, ut habetur quarti Reg. 2. Et Sylvester * Papa excōicauit eos qui eū in exilium miserunt, ut habetur 23. quæst. 4. Inquantum uerò iniuria in aliquem illata ad eius personam pertinet, debet eam tolerare patienter si expediat. Huiusmodi enim præcepta patientiæ intelligenda sunt secundum præparationem animi, ut Aug. * dicit in lib. de sermone Domini in monte.

23. quæst. 4. c. Guilisarius.

lib. 1. c. 34. 35. & 36. tom. 4.

AD QVINTVM dicēdum, q quando tota multitudo peccat, est de ea vindicta sumenda, uel quantū ad totam multitudinē, sicut Aegyptij submersi sunt in mari rubro persequentes filios Israel, ut hētur Exod. 14. & sicut Sodomitæ uniuersaliter perierunt: uel quātum ad magnā multitudinis partē, sicut patet Exod. 32 in pœna eorū qui uitulū adorauerunt. Qnq; uerò si speret multorum correctio, dēt seueritas uindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, qbus punitis cæteri terreātur, sicut Dñs Num. 25 mandauit suspēdi Principes populi p peccato multitudinis. Si aūt non tota multitudo peccauit, sed p parte: tunc si pōt mali secerni à bonis, debet in eos vindicta exerceri, si tn hoc fieri possit sine scandalo aliorū. Alioquin parcendū est multitudini & detrahēdū seueritati. Et eadē ratio est de Principe quē sequit multitudo. Tolerādū. n. est peccatū eius si sine scādalo multitudinis puniri non posset, nisi fortè esset tale peccatū Principis, qd magis noceret multitudini, uel spiritualiter, uel tpaliter, q scandalū qd exinde timeretur.

ARTICVLVS II.

Vtrum vindicatio sit specialis virtus. 565

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q uindicatio non sit specialis virtus ab alijs distincta. Sicut eīn remunerātur boni pro his quæ bn agūt, ita puniuntur mali pro his quæ malè agunt. sed remuneratio bonorū non pertinet ad aliquam uirtutē specialē, sed est actus commutatiuæ iustitiæ. ergo pari ratione & vindicatio non debet poni specialis uirtus.

¶ 2 Præterea, Ad actum illū nō debet ordinari specialis virtus, ad quē homo sufficienter disponitur per alias virtutes. Sed ad vindicandum mala sufficienter disponitur homo per uirtutem fortitudinis & per zelum. Non ergo vindicatio debet poni specialis uirtus.

¶ 3 Præterea, Cuilibet speciali uirtuti aliqd speciale vitium opponitur. Sed uindicationi non uidetur opponi aliquod uitium speciale. ergo non est specialis uirtus.

SED CONTRA est, q Tullius * ponit eam partem iustitiæ.

li. 2. de inuentione, in fol. 4. ante hnē lib.

RESPONDEO dicēdū, q sicut Philosophus dicit in 2 Eth. * aptitudo ad virtutem inest nobis à natura. licet complementum uirtutis sit per assuetudinem, uel per aliquā aliam cām. Vnde patet q uirtutes perficiunt nos ad prosequendum debito modo inclinationes naturales quæ pertinent ad ius naturale. Et ideo ad quamlibet inclinationem naturalem determinatam ordinatur aliqua uirtus specialis. Est aūt quædam specialis inclinatio naturæ ad remouendum nocumenta. Vnde & animalibus datur uis irascibilis separatim à ui concupiscibili. Repellit autem homo nocumenta per hoc q se defendit contra iniurias ne ei inferant, uel iā illatas iniurias vlciscitur, non intentione nocendi, sed intētione remouendi nocumenta. Hoc aūt pertinet ad uindicationem. Dicit eīn Tullius in sua rhetorica, * q vindicatio est p quam uis aut iniuria, & omnino quicquid obscurum est, id est, ignominiosum, defendendo aut ulciscendo propulsatur. Vnde vindicatio est specialis uirtus.

lib. 2. Eth. in principio lib. c. 1.

loco iā citato ī arg. Sed contra.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut recompensatio debiti legalis pertinet ad iustitiam cōmutatiuam, recompensatio autem debiti moralis, quod nascit ex particulari beneficio exhibito ptinet ad uirtutē gratiæ: ita etiam punitio peccatorum fm quod pertinet ad publicam iustitiam, est actus iustitiæ commutatiuæ, fm autem quod pertinet ad immunitatem alicuius personæ singularis, a qua iniuria propulsatur, pertinet ad uirtutem vindicationis.

AD SECVNDVM dicendum q fortitudo disponit ad uindictam remouendo prohibens, scilicet timorem periculi imminentis. Zelus autem fm quod importat feruorem amoris, importat primam radicem vindicationis prout aliquis uindicat iniurias Dei, uel proximorum, quas ex charitate reputat quasi suas. Cuiuslibet autē uirtutis actus ex radice charitatis procedit: quia ut Grego. dicit in quadam Hom. * Nihil habet uiriditatis ramus boni operis, si non procedat ex radice charitatis.

Homil. 27 in euang. circa principium.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ vindicationi opponũtur vitia: vnum quidem per excessum, s. peccatum crudelitatis uel sæuitiæ, quæ excedit mensurã in puniendo. Aliud aũt est uitiũ quod consistit in defectu: sicut cùm aliquis est nimis remissus in puniendo. Vñ dr̃ Prou. 13. Qui parcit virgæ, odit filiũ suum. Virtus autem vindicationis consistit in hoc, vt homo ſm oẽs circunstantias, debitam mensuram in vindicando conseruet.

566

ARTICVLVS III.

Vtrum vindicatio debeat fieri per pœnas apud homines consuetas.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ vindicatio non debeat fieri per pœnas apud homines cõsuetas. Occisio eñ hominis est quędã eradicatio eius. Sed Dñs mandauit Matth. 13. ꝙ zizania, per quæ significantur filij nequam, non eradicarentur. ergo peccatores non sunt occidendi.

¶ 2 Præterea, Quicunq; mortaliter peccant, eadem pœna uidentur digni. Si ergo aliqui peccantes mortaliter, morte puniuntur, videtur quod omnes tales deberent morte puniri. Quod patet esse falsum.

¶ 3 Præterea, Cùm aliquis ꝓ peccato punitur manifestè, ex hoc peccatum eius manifestatur. quod vr̃ esse nociuum multitudini, quæ ex exemplo peccati sumit occasionem peccandi: ergo videtur ꝙ non sit pœna mortis pro aliquo peccato infligenda.

SED CONTRA est, ꝙ in lege diuina huiusmodi pœnæ determinantur ut ex supradictis patet. *

1.2.q. ... a.2.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ uindicatio intantum licita est & uirtuosa, inquantũ tendit ad cohibitionem malorum. Cohiberi autẽ aliqui à peccando qui affectũ virtutis non hñt, per hoc quod timent amittere aliqua, quæ plus amant, q̃ illa quæ peccãdo adipiscũtur: alias timor non cõpesceret peccatũ. Et ideo per subtractionem oium quæ homo maximè diligit, est vindicta de peccatis sumenda. Hęc autẽ sunt quæ homo maximè diligit, vitã, incolumitatẽ corporis, libertatẽ sui, & bona exteriora, puta, diuitias, patriã, & gloriã. Et ideo ut Augu. refert 21 de ciuit. Dei * octo gña pęnarũ in legibus esse scribit Tullius, s. mortẽ, per quã tollitur uita, verbera, & talionẽ, ut scilicet oculũ pro oculo perdat, per quæ amittit qs corporis incolumitatẽ: seruitutẽ, & vincula per quæ pdit libertatẽ, exilium per quod perdit patriã: damnum per qḋ pdit diuitias, ignominiam per quam perdit gloriã.

li.21.c.11. parum à principio, tom.5.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ dominus prohibet eradicari zizania, qn timetur ne simul cum eis eradicetur & triticum. Sed quandoque ꝓssunt eradicari mali per mortem non solum sine periculo, sed etiam cũ magna vtilitate bonorum. Et ideo in tali casu potest pęna mortis peccatoribus infligi.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ omnes peccantes mortaliter digni sunt morte æterna, quantum ad futuram retributionem, quæ est ſm ueritatem diuini iudicij. Sed pœnæ præsentis uitę sunt magis medicinales, & ideo illis solis peccatis pęna mortis infligitur, quæ in grauem perniciem aliorum cedunt.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ qñ simul cũ culpa innotescit & pęna uel mortis uel quæcunq; alia quã homo horret, ex hoc ipso uoluntas eius a peccando abstrahitur, qa plus terret pœna quam alliciat exemplum culpæ.

567

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vindicta sit exercenda in eos, qui inuoluntariè peccauerunt.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ vindicta sit exercenda in eos q inuoluntariè peccauerunt. Voluntas eñ vnius non consequitur voluntatẽ alterius. Sed vnus punit̃ pro alio, ſm illud Exod. 20. Ego sum Deus zelotes, visitãs iniquitatẽ patrum in filios in tertiã & quartã gñationẽ. Vñ & ꝓ peccato Chã, Chanaã filius eius maledictus est, ut hẽtur Gen. 9. Giezi ẽt peccante lepra transmittitur ad posteros, ut hẽtur 4. Reg. 5. Sanguis ẽt Christi pęnę reddit obnoxios successores Iudæorum, q dixerũt Matth. 27. Sanguis eius sup nos & sup filios nostros. Legitur ẽt ꝙ pro peccato Achan, populus Israel traditus est in manus hostium, ut habetur Iosue 7. & pro peccato filiorum Heli, idem populus corruit in conspectu Philistinorum, ut habetur primi Reg. 4 ergo aliquis inuoluntarius est puniendus.

¶ 2 Præterea, Illud solũ est uoluntariũ qḋ est in ptãte hominis. Sed qñq; pœna infertur pro eo quod non est in eius ptãte, sicut pp vitium lepræ aliquis remouetur ab administratione Ecclesiæ, Et propter prauitatẽ aut malitiã ciuium Ecclesia perdit cathedram episcopalem. Ergo non solum pro peccato voluntario vindicta infertur.

¶ 3 Præterea, Ignorantia causat inuoluntariũ. Sed uindicta qñq; exercetur in aliquos ignorantes. Paruuli eñ Sodomitarum licet hẽrent ignorantiã inuincibilem, cũ parentibus tñ perierunt, ut legitur Genes. 19. Similiter ẽt paruuli pro peccato Dathan & Abiron, pariter cum eis absorpti sunt, vt habetur Num. 16. Bruta etiam animalia quæ carent ratione, iussa sunt interfici pro peccato Amalechitarum, ut habetur 1 Reg 15. Ergo uindicta quandoque exercetur in inuoluntarios.

¶ 4 Præterea, Coactio maximè repugnat uoluntario. Sed aliquis qui timore coactus aliquod peccatum committit, non propter hoc reatum pęnę euadit. Ergo vindicta exercetur etiam in inuoluntarios.

¶ 5 Pręterea, † Ambr. dicit super Lucã, ꝙ nauicula in qua erat Iudas, turbabatur. Vñ & Petrus qui erat firmus meritis suis, turbabatur alienis. Sed Petrus non uolebat peccatũ Iudæ. Ergo qñq; inuoluntarius punitur.

In cap. 5. Luc. in titulo de ascẽsu Iesu ad nauem Simonis, to. 5. habetur 24. q 1 c. non turbatur.

SED CONTRA est, ꝙ pęna debetur peccato. Sed omne peccatum est uoluntarium, ut dicit * Augu. Ergo in solos voluntarios exercenda est vindicta.

* lib. 1. retra c. 9. & 1. & lib. 3. de li. arb. cap. 17. 1.2. q 81. ar. 1.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ pęna dupliciter põt cõsiderari. Vno modo, ſm rõnem pœnæ. Et ſm hoc pœna non debetur nisi peccato, quia per pœnã reparatur æqualitas iustitiæ, inquantũ ille qui peccando nimis secutus est suã uoluntatẽ, aliquid contra suã volũtatem patitur. Vñ cum omne peccatum sit voluntarium, ẽt originale (vt suprà habitu est *) cõsequens est ꝙ nullus punitur hoc modo, nisi ꝓ eo quod uoluntariè factũ est. Alio modo põt considerari pęna, inquantũ est medicina non solũ sanatiua peccati pręteriti, sed ẽt præseruatiua à peccato futuro, & promotiua in aliquod bonũ. Et ſm hoc aliqs interdum punitur sine culpa, non tñ sine cã. Sciendum tñ ꝙ nunquam medicina subtrahit maius bonum vt ꝓmoueat minus bonũ, sicut medicina carnalis nunq̃ cæcat oculũ ut sanet calcaneũ. Qñq; tñ infert nocumentũ in minoribus, ut melioribus auxilium præstet. Et qa bona spũalia sunt maxima bona, bona autẽ temporalia sunt minima, ideo qñq; punitur aliquis in temporalib. bonis absq; culpa, cuiusmodi sunt plures pęnæ præsentis uitæ diuinitus inflictæ ad humiliationẽ uel probationẽ. Non aũt punitur aliqs in spiritualibus bonis sine ꝓpria culpa, neq; in præsenti, neq; in futuro, qa ibi pęnæ nõ sunt medicinæ, sed cõsequuntur spiritualem dãnationem.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ unus homo pœna spirituali nunquam punitur pro peccato alterius, quia pœna spiritualis pertinet ad animam ſm quam quilibet est liber sui. Pœna autem temporali quandoq; vnus punitur pro peccato alterius, triplici ratione. Primo quidem, quia unus homo temporaliter est res alterius, & ita in pęnam eius etiam ipse punitur, sicut filij ſm corpus sunt quædã res patris, & serui sunt quædam res dominorũ. Alio modo, inquantũ peccatũ unius deriuatur in alterũ, uel per imitationẽ, sicut filij imitantur peccata parentum, & serui peccata dominorũ, ut audacius peccent, uel per modũ meriti, sicut peccata subditorũ merentur peccatorem prælatum, ſm illud Iob 34. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Vnde & pro peccato Dauid populum numerantis,

populus

populus Israel punitus est, ut hr 2. Reg. ult. Siue &c per aliqualẽ consensum seu dissimulationem, sicut etiã interdum boni simul puniuntur temporaliter cũ malis, qa eorum peccata nõ redarguerũt, vt Aug. dicit in 1 de Ciuit. Dei.* Tertio ad cõmẽdãdũ unitatem humanæ societatis, ex qua unus debet ꝓ alio solicitus esse ne peccet. Et ad detestationẽ peccati, du pœna unius redũdat in omnes quasi oẽs essent unũ corpus, ut Aug. dicit de peccato Achan.* Quod aũt Dñs dicit, Visitans peccata parentũ in filios in tertiã, & quartã generationẽ: Magis vr ad misericordiã, q̃ ad seueritatem pertinere, dũ non statim uindictam adhibet, sed expectat in posterum, vt uel saltem posteri corrigantur. Sed crescente malitia posterorũ, quasi necesse est ultionem inferri.

lib. 1. c. 9. to. 5.

In li. q. su ꝑ Iosue, q. 8. to. 4.

AD SECVNDVM dicẽdẽ, ꝙ sicut Aug. dicit. Iudiciũ humanũ dẽt imitari diuinũ iudicium in manifestis Dei iudicijs, qbus hoĩes spũaliter dãnat ꝓ proprio peccato. Occulta verò Dei iudicia qb* tpaliter aliquos punit absque culpa, nõ pôt humanũ iudiciũ imitari, qa homo non pôt cõprehendere horũ iudiciorũ rationes, vt sciat qd expediat vnicuique. Et iõ nũquã ſm humanũ iudiciũ aliquis debet puniri sine culpa pœna flagelli ut occidat, uel mutiletur, vel uerberetur. Pœna autẽ dãni punitur aliquis ẽt ſm humanũ iudicium, ẽt sine culpa, sed non sine causa. Et hoc tripliciter. Vno modo, ex hoc, ꝙ aliquis ineptus redditur, sine sua culpa ad aliquod bonũ habendũ uel consequẽdũ, sicut ꝑꝑ uitiũ lepræ aliquis remouet ab administratione Ecclesiæ, & ꝑꝑ bigamiã uel iudiciũ sanguinis aliqs impeditur a sacris ordinibus. Scdo qa bonũ in quo damnificatur, nõ est propriũ bonum, sed cõe sicut, ꝙ aliqua Ecclesia habeat episcopatũ pertinet ad bonũ totius ciuitatis, non autẽ ad bonũ clericorũ tm. Tertiò, quia bonum unius dependet ex bono alterius, sicut in crimine læsæ maiestatis, filius amittit hæreditatem pro peccato parentis.

In li. q. su ꝑ Iosue, q. 8. to. 4.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ paruuli diuino iudicio simul puniũtur tpaliter cũ parentibus, tũ qa sunt res parẽtũ, & in eis ẽt parentes puniunt, tũ ẽt quia hoc in eorũ bonũ cedit, ne si reseruarentur, essent imitatores paternæ malitiæ, & sic grauiores pœnas mererẽtur. In bruta uerò animalia, & quascũque alias irrationales creaturas, uĩdicta exercet, qa per hoc puniunt illi quorum sunt, & iterum propter detestationẽ peccati.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ coactio timoris non facit simpliciter inuoluntarium, sed habet uoluntarium mistum, ut supra habitum est.*

1. 2 qõ. 6. art. 5. & 6.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ hoc modo pro peccato Iudæ, cæteri apostoli turbabantur, sicut pro peccato unius punitur multitudo ad unitatem commendandam, ut dictum est. †

In sol. ad 1. & ad 2. arg.

QVÆSTIO CIX.

De Veritate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de ueritate, & uitijs oppositis.

¶ Circa ueritatem autem quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum veritas sit uirtus.

¶ Secundo, utrum sit specialis uirtus.

¶ Tertio, vtrum sit pars iustitiæ.

¶ Quarto, utrum magis declinet in minus.

QVÆSTIONIS CIX.

De veritate,

Trifariàm partitæ,

AXIOMA.

Veritas moralis, illa nimirum qua quis præditus 1 *uerax nominatur,* 2 *specialis* 1 *uirtus est,* 3 *iustitiæ, ut secundaria primariæ annexa, citra cuius uiolationem sæpenumero* 4 *minus, nunquam autem plus quam res habeat, dicere licet.*

SECVNDA SECVNDAE.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ueritas sit uirtus.

568

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr, ꝙ veritas non sit virtus. Prima n. uirtutũ ẽ fides, cui* obiectũ est veritas. Cũ ergo obiectũ sit pri* habitu, & actu, vr quòd ueritas nõ sit uirtus, sed aliquid prius virtute.

1. q. 16. ar. 4. ad 4. & q. 17. ar. 1. cor. Et 3. di. 34 q 1. art. 1. cor. co. 2. & 4. di. 16. q 4. ar. 1. qõ. 2. cor. & di. 17. q. 3 ar. 2 q 3. cor. & ueri. q. 1. art. 3. a 3 12.

¶ 2 Præterea, Sicut Phil dicit in 4. Eth.* ad ueritatẽ pertinet, ꝙ aliquis confiteatur existentia circa seipsũ, & neq; maiora, neque minora. Sed hoc nõ semper est laudabile, neq; in bonis, q a ut dr Prou 27 Laudet te alienus, & non os tuũ, nec ẽt in malis, quia contra quosdam dr Isa 3. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt: ergo ueritas non est uirtus.

lib. 4. c. 7

¶ 3 Præterea, Oĩs uirtus aut est theologica, aut intellectualis aut moralis. Sed ueritas nõ est uirtus theologica, quia non hẽt Deum pro obiecto, sed res tẽporales. Dicit n. Tullius,* ꝙ ueritas est, per quã immutata ea, quæ sunt, aut fuerũt, aut futura sunt dicuntur. Similiter ẽt non est uirtus intellectualis, sed finis earũ. Neq; ẽt est uirtus moralis, quia non consistit in medio inter superfluum, & diminutum. Quanto. n. aliquis plus dicit verum, tanto melius est. ergo ueritas non est uirtus.

li. 2. de inuentione, in fol. 4. ante fine lib.

SED CONTRA est, ꝙ Philosophus in 2. & in 4. Ethic.* ponit ueritatem inter cæteras uirtutes.

lib. 2. c. 7. & lib 4. et ca. 7.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ veritas dupliciter accipi pôt. Vno mõ, ſm quod ueritate aliqd dr uerũ, & sic veritas nõ est uirtus, sed obiectũ vel finis uirtutis. Sic . n. accepta ueritas nõ est habitus, q est genus uirtutis, sed æqualitas qdã intellectus, vel signi, ad rẽ intellectã & signatã, uel ẽt rei ad suã regulã, ut in primo habitũ est.* Alio modo pôt dici veritas qua aliquis verũ dicit: ſm quod per eam aliquis dr uerax. Et talis ueritas, siue veracitas, necesse est, ꝙ sit uirtus, qa hoc ipsum quod est dicere uerũ, est bonus actus. Virtus autem est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.

q. 16. ar 1. & qõ. 21. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de veritate primo modo dicta.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ cõfiteri id qđ est circa seipsũ, inquãtũ est cõfessio ueri, est bonũ ex genere. Sed hoc nõ sufficit ad hoc, ꝙ sit uirtutis actus, sed ad hoc reqrit, ꝙ vlterius debitis circũstãtijs uestiat, q̃ si nõ obseruẽtur, erit actus uitiosus. Et ſm hoc uitiosum est, ꝙ aliqs sine debita cã laudet seipsum ẽt de uero. Vitiosum est ẽt, ꝙ aliqs peccatũ suũ publicet, quasi se de hoc laudãdo, uel qualitercũque inutiliter manifestãdo.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ille q dicit uerũ, ꝓfert aliqua signa cõformia rebus, s. vel verba, vel aliqua facta exteriora, aut quascunque res exteriores. Circa hmõi aũt res sũt solæ uirtutes morales, ad quas s. pertinet usus exteriorũ mẽbrorũ, ſm qđ fit ꝑ imperiũ uolũtatis. Vñ ueritas nõ est uirtus theologica, neque intellectualis, sed moralis. Est aũt in medio inter superfluũ, & diminutũ dupliciter. Vno qdẽ mõ, ex parte obiecti. Alio mõ, ex parte actus. Ex parte qdẽ obiecti, qa uerum ſm suã rõnẽ importat quãdã æqualitatẽ. Aequale aũt est medium inter maius, & minus. Vñ ex hoc ipso qđ aliquis dicit uerũ de seipso, mediũ tenet inter eum qui maiora dicit de seipso, & inter eũ q minora. Ex parte autẽ actus medium tenet inquantum verum dicit, qñ oportet, & ſm quod oportet. Superfluũ autẽ cõuenit illi q importune ea, q̃ sunt manifestat. Defectus autem cõpetit illi, qui occultat, quando manifestare oportet.

ARTICVLVS II.

Vtrum ueritas sit specialis uirtus.

569

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr, ꝙ veritas non sit specialis uirtus. Verum. n & bonum cõuertunt. Sed bonitas non est specialis uirtus, quinimo omnis uirtus est bonitas, quia bonum facit habentem. ergo ueritas non est specialis uirtus.

4. di. 16. q. 4. ar. 1. qõ. 2. cor.

¶ 2 Præterea, Manifestatio eius, qđ ad ipsum homi-

rem pertinet, est actus ueritatis, de qua nūc loquimur. Sed hoc pertinet ad quamlibet uirtutem. Quilibet.n. uirtutis habitus manifestatur per proprium actum. ergo ueritas non est specialis uirtus.

¶3 Praeterea, Veritas vitae dr, qua quis rectè uiuit: de qua dī Isa.38 Memento quaeso quō ambulauerim corā te in ueritate, & in corde perfecto. Sed qualibet uirtute recte uiuitur, vt patet per diffinitionem uirtutis supra positam * ergo ueritas non est specialis uirtus.

1.2.q.55. ar.4.

¶4 Praeterea, Veritas vī idē esse simplicitati, qa utriq. opponitur simulatio. Sed simplicitas nō est specialis uirtus, quia facit intētionem rectā, qd requiritur in omni uirtute. ergo etiā veritas non est specialis uirtus.

SED CONTRA est, quod in 2 Ethic. connumeratur alijs uirtutibus.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ ad rōnē uirtutis humanae pertinet qd opus hōis bonū reddat. Vnde ubi in actu hominis inuenitur specialis rō bonitatis, necesse est, ꝙ ad hoc disponatur homo p specialē uirtutem. Cum aūt bonum ſm Aug.* in lib. de Natura boni consistat in ordine, necesse est specialē rationē boni considerari ex determinato ordine. Est autem quidam specialis ordo, ſm quod exteriora nostra, vel uerba, uel facta debitè ordinantur ad aliquid, sicut signum ad signatum. & ad hoc perficitur homo per uirtutem ueritatis. Vnde manifestū est, ꝙ ueritas est specialis uirtus.

ca.3. to.6.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ verum & bonū subiecto quidē conuertuntur, quia oē uerū est bonū, & omne bonū est uerum, sed ſm rationē inuicem se excedunt, sicut intellectus & uoluntas inuicem se excedūt. Nā intellectus intelligit uoluntatem, & multa alia. Et uoluntas appetit ea, quae pertinent ad intellectum, & multa alia. Vnde uerū ſm rōnē propriam, quae est perfectio intellectus, est quoddam particulare bonum inquantū appetibile quoddā est. Et similiter bonum ſm propriam rōnē, prout est finis appetitus, est quoddam uerū, inquantū est quoddā intelligibile. Quia ergo uirtus includit rōnē bonitatis, pōt esse, ꝙ ueritas sit specialis uirtus, sicut uerū est speciale bonum. Non autē potest esse, ꝙ bonitas hominis sit specialis uirtus, cum magis secundum rationem sit genus uirtutis.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ habitus uirtutū, & uitiorū sortiūtur speciē ex eo, qd est per se intentū, non aūt ab eo, qd est per accidens, & praeter intentionem. Quod autem aliquis manifestet, quod circa ipsū est, pertinet quidem ad uirtutem ueritatis, sicut per se intentum. Ad alias aūt uirtutes potest pertinere ex cōsequenti, praeter principalem intentionem. Fortis.n. intendit fortiter agere. Quod autem fortiter agendo aliquis manifestet fortitudinem, quam habet, hoc consequitur praeter eius principalem intentionem.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ veritas uitae est ueritas, ſm quam aliquid est uerū, non ueritas ſm quam aliquis dicit verum. Dr autem uita uera, sicut & quaelibet alia res, ex hoc quod attingit suam regulam, & mēsuram, s. diuinam legem, per cuius conformitatem, rectitudinem habet. Et talis ueritas siue rectitudo, communis est ad quamlibet uirtutem.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ simplicitas dr per oppositū duplicitati, qua s. aliquis aliud habet in corde, & aliud ostendit exterius. Et sic simplicitas ad hāc uirtutē ptinet. Facit aūt intētionē rectā, nō qdem directe, qa hoc ptinet ad oēm uirtutē, sed excludendo duplicitatem, qua hō unum praetendit, & aliud intendit.

570

ARTICVLVS III.

Vtrum ueritas sit pars iustitiae.

Verit.q.1. ar.5. ad 12.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ veritas non sit pars iustitiae. Iustitiae.n. propriū esse vr, ꝙ reddat alteri debitū. Sed ex hoc, ꝙ aliqs dicit uerū, nō vr alteri debitū reddere, sicut fit i oib' pmissis iustitiae partibus: ergo ueritas non est pars iustitiae.

¶2 Praeterea, Veritas pertinet ad intellectum, iustitia autem est in uoluntate, ut supra habitum est.* ergo ueritas non est pars iustitiae.

q.58.ar.4.

¶3 Praeterea, Triplex distinguitur ueritas ſm Hier.* s. ueritas uitae, & ueritas iustitiae, & ueritas doctrinae. Sed nulla istarū est pars iustitiae. Nā ueritas uitae cōtinet in se oēm uirtutē, ut dictum est. † Veritas aūt iustitiae est idem iustitiae, vnde non est pars eius. Veritas autem doctrinae pertinet magis ad uirtutes intellectuales: ergo ueritas nullo modo est pars iustitiae.

Habetur ī gl. ordinaria, Matt. 15. super illud: Audito hoc, scādalizati sunt. † ar. praec. ad 3.

SED CONTRA est, quod Tullius * ponit ueritatem inter partes iustitiae.

* lib. 2. de inuentione, in fol. 4. ante finem lib.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut suprà dictū est, † ex hoc aliqua uirtus iustitiae annectit, sicut secūdaria principali, qd partim qdē cū iustitia conuenit, partim aūt deficit ab eius pfecta rōne. Virtus aūt ueritatis cōuenit qdē cū iustitia in duobus. Vno qdē mō, i hoc qd est ad alterū. Manifestatio n. quā diximus esse actū ueritatis, est ad alterū, inquantū s. ea, quae circa ipsū sunt, unus homo alteri manifestat. Alio mō inquātū iustitia aequalitatē quandā in rebus cōstituit. Et hoc etiā facit virtus ueritatis. Adaequat.n. signa rebus existentibus circa ipsum. Deficit aūt à propria ratione iustitiae quātū ad rōnem debiti. Non.n. haec uirtus attendit debitū legale, qd attendit iustitia, sed potius debitum morale, inquantū s. ex honestate vnus homo alteri debet ueritatis manifestationem. Vnde ueritas est pars iustitiae, inquantū annectit ei, sicut uirtus secundaria principali.

† q. 80. artic. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ quia hō est animal sociale, naturaliter unus hō dēt alteri id, sine quo societas humana seruari nō posset. Non aūt possent homines adinuicē cōuiuere, nisi sibiinuicem crederent, tanquā sibiinuicem ueritatem manifestantibus. Et iō virtus ueritatis aliquo modo attendit rationē debiti.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ueritas, ſm quod est cognita, pertinet ad intellectū. Sed homo per ppriā uoluntatē, per q̄ utitur & habitibus & membris, profert exteriora signa ad ueritatem manifestandam, & secūdū hoc manifestatio ueritatis est actus uoluntatis.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ veritas de qua nūc loquimur, differt à ueritate vitae, ut dictū * est. Veritas aūt iustitiae dr dupliciter. Vno mō, ſm quod ipsa iustitia est rectitudo qda regulata ſm regulā diuinae legis. Et ſm hoc differt ueritas iustitiae a ueritate uitae, qa ueritas uitae est ſm quā aliqs rectè uiuit in seipso. Veritas aūt iustitiae est, ſm quā aliquis rectitudinē legis in iudicijs, quae sunt ad alterū, seruat. Et ſm hoc ueritas iustitiae nō pertinet ad veritatē, de qua nūc loquimur, sicut nec ueritas uitae. Alio mō pōt intelligi ueritas iustitiae, ſm qd aliquis ex iustitia ueritatē manifestat, puta cū aliquis in iudicio veritatē confitetur, aut uerum testimoniū dicit. Et haec ueritas est quidā particularis actus iustitiae, & nō ptinet directe ad hanc ueritatē, de qua nunc loquimur, qa s. in hac manifestatione ueritatis principaliter homo intendit ius suū alteri reddere. Vnde Phil. in 4. Ethic.* de hac uirtute determinans dicit, Non de ueridico in confessionibus dicimus, neque quaecunque ad iustitiā, vel iniustitiā contendunt. Veritas aūt doctrinae cōsistit in quada manifestatione uerborū, de quibus est scientia. Vnde nec ista ueritas directe ptinet ad hanc uirtutē, sed solum ueritas qua aliquis & uita, & sermone talē se demōstrat qualis est: & nō alia q̄ circa ipsum sint, nec maiora nec minora. Veruntamē qa moralia, inquātū sunt a nobis cognita, circa nos sūt, & ad nos ptinēt, ſm hoc ueritas doctrinae pōt ad hanc uirtutē ptinere, & quęcūque alia ueritas, qua quis manifestat verbo, vel facto, quod cognoscit.

ar. praec. ad 3.

li. 4. ca. 7. parum à med. to. 5.

ARTICVLVS IIII.

571

Vtrum uirtus ueritatis magis declinet in minus.

AD QVARTVM sic procedit. Videt, ꝙ uirtus ueritatis non declinet in minus, sicut enim aliquis

Inf. q. 129. ar. 3. ad 5.

quis dicendo maius, incurrit falsitatē, ita & dicendo minus, non enim magis est falsum quatuor esse quinque, q̃ quatuor esse tria. Sed omne falsum est ſm se malum & fugiendū, vt Philoſ. dicit in 4 Ethic.* ergo veritatis virtus non plus declinat i minus quàm in maius.

li. 4. c. 7. ante mediū, to. 5.

¶ 2 Præterea, Quod vna virtus magis declinet ad vnū extremum, quam ad aliud, cōtingit ex hoc ꝙ virtutis mediū est propinquius vni extremo quam alteri, sicut fortitudo est propinquior audaciæ q̃ timiditati. Sed veritatis mediū nō est propinquius vni extremo q̃ alteri, quia veritas, cùm sit æqualitas quædā, in medio punctuali cōsistit. ergo veritas nō magis declinat i minus.

¶ 3 Præterea, In minus vr̃ à veritate recedere, qui veritatem negat, in maius autē qui veritati aliquid superaddit. Sed magis repugnat veritati qui veritatem negat, quàm qui superaddit, quia veritas non compatitur secum negationem veritatis, compatitur autem secum superadditionem. ergo videtur quod veritas magis debeat declinare in maius, quàm in minus.

SED CONTRA est, quod Philoſ. dicit in* 4. Eth. ꝙ hō ſm hāc virtutē, magis à vero declinat i min⁹.

lib. 4. ca. 7. circa me, to. 5.

RESPONDEO dicendū, ꝙ declinare in minus à veritate, contingit dupliciter. Vno modo* affirmādo, puta cùm aliquis non manifestat totū bonū, quod in ipso est, puta scientiā, vel sanctitatē, vel aliquid huiusmodi, quod fit sine præiudicio veritatis, quia i maiori est est minus. Et ſm hoc, hæc virtus declinat in minus. Hoc enim vt Philoſ.* dicit ibidē, vr̃ esse prudentius, ꝑ onerosas superabundantias, Hoīes enim qui maiora de seipsis dicunt q̃ sint, sunt alijs onerosi, quasi excellere alios volētes. Hoīes aūt qui minora de seipsis dicūt, gratiosi sunt, quasi alijs condescendentes per quandā moderationem. Vnde Apost. dicit 2. ad Cor. 12. Si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam. parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit ex me. Alio modo potest aliquis declinare in minus, negando. s. vt neget sibi inesse quod inest. Et sic non ꝑtinet ad hanc virtutē declinare in minus, quia per hoc incurreret falsum. Et tñ hoc ipsum esset minus repugnās veritati, non quidē ſm propriam rationem veritatis, sed secundū rationem prudentiæ, quā oportet saluari in omnibus virtutibus. Magis enim repugnat prudentiæ (quia periculosius est & onerosius alijs) ꝙ aliqs existimet, vel iactet se habere qđ non habet, q̃ quòd existimet, vel dicat se non habere quod habet. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

* Aliàs nō affirmādo

lib. 4. Eth. cap 7. circ med. to. 5.

QVAESTIO CX.

De vitijs oppositis veritati, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis veritati.

¶ Et primò, de mendacio. Secundò, de simulatione siue hypocrisi. Tertiò, de iactantia & opposito vitio.

¶ Circa mendacium quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum mendacium semper opponatur veritati, quasi continens falsitatem.

¶ Secundo, de speciebus mendacij.

¶ Tertio, vtrum mendacium semper sit peccatum.

¶ Quarto, vtrum semper sit peccatum mortale.

QVÆSTIONIS CX.

De Mendacio,

In quatuor partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *Mendacium, vitij genus est, veritati* 1 *contra-*
2 *rium quo quispiam contra ac sentit, enuntiat:* 2 *dividiturq; in exuperantiæ, & defectus mendacium, quorum vtrunque vlterius in iocosum, vtile, seu officiosum, atque perniciosum distribui potest, quæ omnia vt sunt vitij species, ita vitij seu peccati*
3 3 *culpam, licet* 4 *dissimilem, continent: Primum siquidem & secundum leuem, seu venialem, tertium verò grauem, seu lethalem culpam sibi annexam habet.*

ARTICVLVS PRIMVS.

572

Vtrum mendacium semper opponatur veritati.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ mendacium non semper opponatur veritati. Opposita enim nō possunt esse simul. Sed mēdaciū simul pōt esse cū veritate. Qui enim verū loquitur qđ falsum esse credit, mentitur, vt Aug* dicit in libro cōtra mendacium. ergo mendacium non opponitur veritati.

Inf. à ar. j. cor. & 3 & 4 q. 3. ar. j.

In lib. de mēdacio. c. 3 à me diu, to. 4

¶ 2 Præterea, Virtus veritatis non solū consistit in verbis, sed etiam in factis, quia secundum Philoſ. in 4. Ethic.* secundum hanc virtutem aliquis verum dicit & in sermone & in vita, sed mendacium cōsistit solū in verbis. Dicitur enim quod mendacium est falsa vocis significatio. Sic ergo videtur quod mendaciū non directè opponatur virtuti veritatis.

lib. 4. c. 7 paulo à prin. to. 5.

¶ 3 Præterea, Aug.* dicit in lib. contra mendacium, ꝙ culpa mentientis est fallendi cupiditas. Sed hoc nō opponitur veritati, sed magis beneuolentiæ, vel iustitiæ. ergo mendacium non opponitur veritati.

lib. de mēdacio, c. 3. à me. to. 4.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Aug* in lib. cōtra mendaciū. Nemo dubitet mentiri eū qui falsum enūtiat cā fallendi. Quapropter enuntiatio falsi cū volūtate ad fallēdū prolata, manifestū est mendaciū. Sed hoc opponit veritati. Ergo mendacium veritati opponit.

li. de mendacio, c. 4. nō procul à fine, to. 4.

RESPONDEO dicendum, ꝙ actus moralis ex duobus speciē sortitur, s. ex obiecto & ex fine. Nā finis est obiectū voluntatis, quæ est primū mouens in moralibus actibus. Potentia aūt à voluntate mota hēt suum obiectū, quod est proximū obiectum voluntarij actus, & se habet in actu volūtatis ad finē, sicut materiale & formale, vt ex supradictis patet.* Dictū est aūt, ꝙ virtus veritatis (& per cōsequēs opposita vitia) in manifestatione consistit, quæ fit ꝑ aliqua signa, quæ quidē manifestatio, siue enūtiatio est rōnis actus conferentis signū ad signatū. Oīs eñ repræsentatio cōsistit in quadā collatione, quæ propriè ꝑtinet ad rōnem. Vnde etsi bruta aīalia aliqđ manifestent, non tñ manifestationē intendunt, sed naturali instinctu aliquid agunt, ad qđ manifestatio sequitur, inquantū tñ hmōi manifestatio, siue enuntiatio est actus moralis, oportet ꝙ sit voluntarius, & ex intentione voluntatis dependens. Obiectūm aūt propriū manifestationis, siue enuntiationis est verū, vel falsum. Intentio vero voluntatis inordinatæ pōt ad duo ferri, quorū vnū est, vt falsum enuntiet, aliud est effectus proprius falsæ enuntiationis, vt. s. aliqs fallatur. Si ergo ista tria concurrant, s. ꝙ falsum sit id qđ enuntiatur, & ꝙ adsit voluntas falsum enuntiandi, & iterū intentio fallendi, tunc est falsitas materialiter, qa falsum dr̃, & formaliter propter voluntatem falsum dicēdi, & effectiuè propter voluntatē fallitatē imprimēdi.

1. 2. q. 18. ar 6. & 7. q præc ar. 1. & ad 4.

Sed tñ rō mendacij sumitur à formali falsitate, ex hoc scilicet ꝙ aliquis habet voluntatē falsum enūtiandi. Vnde & mendaciū noīatur ex eo ꝙ contra mentē dr̃. Et ideo si quis falsum enūtiet, credēs, id esse verum, est quidē falsum materialiter, sed nō formaliter, qa falsitas est præter intētionē dicentis. Vnde nō habet ꝑfectā rōnem mēdacij. Id enim quod præter intentionē dicentis est, ꝑ accidēs est. Vñ nō pōt esse specifica drīa. Si verò aliquis formaliter falsum dicat, habens voluntatē falsum dicendi, licet sit verū id quod dr̃, inquantū tñ hmōi actus est voluntarius, & moralis, habet per se

falsu-

falsitatem, & per accidens veritatẽ. Vnde ad speciẽ mendacij pertinet. Quod aũt aliquis intendat falsitatẽ in opinione alterius constituere, fallendo ipsum, nõ pertinet ad speciẽ mendacij, sed ad quandã perfectionem ipsius, sicut & in rebus naturalibus aliquid speciẽ sortitur, si formã habeat, etiam si desit formæ effectus, sicut patet in graui quod violenter sursum detinetur, ne descẽdat secundum exigentiam suæ formæ. Sic ergo patet quod mendacium directe, & formaliter opponitur virtuti veritatis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod vnumquodque magis iudicatur secundum id quod est in eo formaliter, & per se, quàm secundum id quod est in eo materialiter, & per accidens. Et ideo magis opponitur veritati, inquantũ est virtus moralis, quod aliquis dicat verũ, intendens dicere falsum, quàm quod dicat falsum, intendens dicere verũ.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Aug. dicit in 2 de Doct. Christ.* voces præcipuũ locum tenent inter alia signa. Et ideo cùm dicitur quòd mendacium est falsa vocis significatio, nomine vocis, intelligitur omne signũ. Vnde ille qui aliquod falsum nutibus significare intenderet, non esset à mendacio immunis.

AD TERTIVM dicendũ, quod cupiditas fallendi pertinet ad perfectionẽ mendacij, nõ aũt ad speciẽ ipsius, sicut nec aliquis effectus pertinet ad speciẽ suæ causæ.

73

ARTICVLVS II.

Vtrum mendacium sufficienter diuidatur per mendacium officiosum, iocosum, & perniciosum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod mẽdacium insufficienter diuidatur per mendacium officiosum, iocosum, & perniciosum. Diuisio enim est dãda secundum ea, quæ per se conueniunt rei, vt patet per Phil. in 7. Metaph.* Sed intentio effectus est præter speciẽ actus moralis, & per accidẽs se habet ad ipsum, vt vi. Vnde & infiniti effectus possunt cõsequi ex vno actu. Sed hæc diuisio datur secundum intentionem effectus. Nã mendacium iocosum est quod fit causa ludi. Mendacium autem officiosum est quod fit causa vtilitatis. Mendaciũ autem perniciosum est quod fit causa nocumẽti. Ergo inconuenienter hoc modo diuiditur mendacium.

¶ 2 Præterea, Aug.* in lib. contra mendaciũ, diuidit mendaciũ in octo partes. Quorũ primũ est in doctrina religionis. Secundum est quod nulli prosit, & obsit alicui. Tertiũ est quod prodest ita vni, vt alteri obsit. Quartũ erit quod fit sola mentiendi, fallendique libidine. Quintum est quod fit placendi cupiditate. Sextũ est quod nulli obest, & prodest alicui ad conseruandam pecuniam. Septimũ est quod nulli obest, & prodest alicui ad vitãdum mortem. Octauũ, quod nulli obest, & prodest alicui ad vitandum immunditiã corporalem. Ergo videtur quod prima diuisio mendacij sit insufficiens.

¶ 3 Præterea, Philos. in 4. Ethic.* diuidit mendaciũ in iactantiam, quæ verum excedit in dicendo, & ironiam, quæ deficit à vero in minus, quæ duo sub nullo prædictorum membrorum continentur. Ergo videtur quod diuisio prædicta mendacij sit incompetens.

SED CONTRA est, quod super illud Psal. 5. Perdes oẽs qui loquunt mẽdaciũ: dicit gl.* quod sunt tria genera mendaciorũ. Quædã enim sunt pro salute, & cõmodo alicuius. Est & aliud genus mendacij quod fit ioco. Tertiũ vero mendacij genus est quod fit ex malignitate. Primũ aũt horũ triũ dr officiosum, secũdũ iocosum, tertiũ perniciosum. Ergo mendaciũ in tria prædicta diuiditur.

RESPONDEO dicendũ, quod mendaciũ tripliciter diuidi põt. Vno modo, secundum ipsam mendacij rõnem, quæ est propria & per se mẽdacij diuisio. Et secundum hoc, mẽdaciũ in duo diuiditur, s. in mendaciũ quod transcendit veritate in maius, quod pertinet ad iactantiã; & in mendacium, quod deficit a veritate in minus, quod pertinet ad ironiã, vt patet per Philos. in 4. Eth.* Hæc aũt diuisio iõ per se est ipsius mẽdacij, quia mendaciũ, inquantũ huiusmodi, opponitur veritati, vt dictũ est. † Veritas autem æqualitas quædã est, cui per se opponitur maius & minus. Alio modo potest diuidi mendaciũ, inquantũ habet rõnem culpæ, secundum ea quæ aggrauant, vel diminuunt culpã mendacij ex parte finis intenti. Aggrauat autem culpã mẽdacij, si aliquis per mendaciũ intendat alterius nocumentũ, quod vocatur mendaciũ perniciosum. Diminuitur aũt culpa mendacij, si ordinetur ad aliquod bonũ, vel delectabile, & sic est mendaciũ iocosum, vel vtile, & sic est mendaciũ officiosum, quo intenditur iuuamentũ alterius, vel remotio nocumenti. Et secundum hoc diuiditur mendaciũ in tria prædicta.* Tertio mõ diuiditur mendaciũ vniuersalius secundum ordinẽ ad finẽ, siue ex hoc addatur vel diminuatur ad culpã mendacij, siue non. Et secundum hoc diuisio est octo membrorum, quæ dicta est,* in qua quidẽ tria prima mẽbra continentur sub mendacio pernicioso, quod quidẽ fit vel contra Deum, & ad hoc pertinet primũ mendacium quod est in doctrina religionis, vel est contra hominem, siue sola intentione nocendi alicui, & sic est mendaciũ secundũ quod scilicet nulli prodest & obest alicui, siue etiã intendatur in nocumento vnius, vtilitas alterius, & hoc est tertiũ mẽdaciũ, quod vni prodest, & alteri obest. Inter quæ tria, primum est grauissimum, quia semper peccata contra Deũ sunt grauiora, vt suprà dictũ est.* Secundum autem est grauius tertio, quod diminuit ex intentione vtilitatis alterius. Post hæc autem tria, quæ superaddũt ad grauitatẽ culpæ mendacij, ponitur quartũ, quod habet propriã quantitatẽ sine additione vel diminutione. Et hoc est mendaciũ quod fit ex sola mentiendi libidine, quod procedit ex habitu. Vnde & Phil. dicit in 4. Ethi. † quod mendax eo quod talis est secundum habitum, ipso mendacio gaudet. Quatuor verò subsequentes modi diminuunt de culpa mendacij. Nã quintũ est mendaciũ iocosum, quod fit placendi cupiditate. Alia verò tria continentur sub mendacio officioso, in quo intenditur quod est alteri vtile, vel quantũ ad res exteriores, & sic est sextũ mẽdaciũ, quod prodest alicui ad pecuniã conseruandam, vel est vtile corpori, & hoc est septimũ mendacium, in quo impeditur mors hominis, vel est vtile est ad honestatẽ virtutis, & hoc est octauũ mendaciũ, in quo impeditur illicita pollutio corporalis. Patet autẽ quod quãto bonum intentũ est melius, tantò magis minuitur culpa mẽdacij. Et ideo si quis diligenter consideret, secundum ordinẽ prædictæ enumerationis, est ordo grauitatis culpæ in istis mendacijs. Nã bonũ vtile præfertur delectabili, & vita corporalis præfertur pecuniæ, honestas autem ipsi corporali vitæ. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

574

ARTICVLVS III.

Vtrum omne mendacium sit peccatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod non omne mendaciũ sit peccatũ. Manifestũ enim est quod Euangelista scribendo euangeliũ nõ peccauerunt. Videntur tñ aliquid falsum dixisse, quia verba Christi, & etiam aliorum frequenter aliter vnus, & aliter retulit alius. Vnde videtur quod alter eorum dixerit falsum. Non ergo omne mendacium est peccatum.

¶ 2 Præterea, Nullus remuneratur à Deo pro peccatõ. Sed obstetrices Aegypti remuneratæ sunt à Deo propter mendacium. Dicitur enim Exo. 1. quod ædificauit illis Deus domos. Ergo mendacium non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Gesta sanctorum narrant in sacra scriptura ad informationẽ vitæ humanæ. Sed de quibusdã sanctissimis viris legitur quod sunt mentiti, sicut Genes. 12. & 20. quod Abraham dixit de vxore sua, quod soror sua esset. Iacob etiam mentitus est dicens se esse Esau, & tñ benedictionem adeptus est, vt habetur Gen. 27. Iudith etiam commendatur, quæ tamen Holoferni mentita est. Non ergo omne mendacium est peccatum.

¶ 4 Præterea, Minus malum est eligendum, vt vitetur maius malũ, sicut medicus præscindit membrũ, ne corrumpatur totum corpus. Sed minus nocumentũ est quod aliquis

Marginal notes: lib. 2. ca. 9. circ. med. to. 3. — 2. d. 38. ar. 2. & 3. & op. 64. c. 15. & 26. & Psal. 5. co. 5. — * li. 7. tex. 43. to. 3. — In lib. de mẽd. c. 14. to. 4. — lib. 4. c. 7. to. 5. — Est Aug. ibid to. 8. & lib. de de mend. c. 14. to. 4. — lib. 4. c. 7. ad to. 5. — † Art. pce. — In arg. ad oppositũ. — Arg. 2. huius art. — 1. 2. q. 73. ar. 9. — lib. 4. ca. 7 to. 5. — Sup. q. 69. ar. 1. & 2. q. 70. ar. 4. cor. & 3. di. 38. ar. 1. Et quol. 8 art. 14.

aliquis generet falsã opinionẽ in aĩo alicuius, ꝙ quòd aliquis occidat, vel occidat. Ergo licitè põt hõ mẽtiri, vt vnũ pręseruet ab homicidio, & aliũ pseruet à morte.

¶ 5 Præterea, Mendacium est si quis non impleat qđ promisit, sed non omnia promissa sunt implenda. Dicit enim Isidor.* In malis promissis rescinde finem. Ergo non omne mendacium est peccatum.

Referẽ 22. q 4. cap. In malis. c. vl. à medio, to. 4.

¶ 6 Præterea, Mendacium ob hoc vr̃ esse peccatum, quia per ipsum homo decipit proximum. Vnde Aug.† dicit in lib. contra mendacium. Quisquis esse aliquod genus mendacij quod peccatũ non sit, putauerit, decipiet seipsum turpiter, cùm honestum se deceptorẽ arbitretur aliorũ. Sed nõ omne mẽdaciũ est deceptionis causa, quia p mendaciũ iocosum nullus decipitur. Nõ enim ad hoc dñr huiusmodi mendacia, vt credantur, sed propter delectationem solã. Vnde & hyperbolicæ locutiones, quandoque etiam in scriptura sacra inueniuntur. Non ergo omne mendacium est peccatum.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 7. Noli velle mentiri omne mendacium.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ est ẜm se malum ex genere, nullo modo põt esse bonum, & licitũ, quia ad hoc ꝙ aliquid sit bonũ, requiritur ꝙ omnia rectè concurrant. Bonum enim est ex integra causa, malũ verò est ex singularibus defectibus, vt Dion dicit 4. c de diuin. no.* Mendacium aũt est malum ex genere. Est enim actus cadẽs super debitã materiã. Cum enim voces naturaliter sint signa ĩtellectuũ, innaturale est, & ĩdebitũ ꝙ aliquis voce significet id quod non habet in mente. Vnde Philos. dicit in 4 Eth.* quòd mendacium est per se prauum, & fugiendum, verum autem est bonum & laudabile. Vnde omne mendacium est peccatũ, sicut etiam Augus. asserit† in lib. contra mendacium.

c. 4. par. 4. ĩter med. & finem.

lib. 4. ca. 7. ante med. to. 5.

† c. 1. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ nec in euangelio, nec in aliqua scriptura canonica fas est opinari aliquod falsum asseri, nec ꝙ scriptores earũ mendacium dixerint, quia periret fidei certitudo, q̃ auctoritati sacræ scripturæ innitit̃. In hoc verò ꝙ in euãgelio, & in alijs scripturis sacris verba aliquorũ diuersimodè recitantur, non est mendaciũ. Vnde Aug.* dicit in lib. de consensu Euangelistarũ, Nullo modo laborandũ esse indicat, qui prudenter intelligit ipsas sententias esse necessarias cognoscendæ veritati, quibuslibet verbis fuerint explicatæ. Et in hoc apparet, vt ibidẽ subdit, non debere nos arbitrari mentiri quenquã, si pluribus reminiscentibus rẽ quã audierunt vel viderunt, nõ eodem modo, atque eisdẽ verbis eadem res fuerit indicata.

li. 2. ca. 12. parũ à medio, to. 4.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ obstetrices non sunt remuneratæ p mẽdacio, sed pro timore Dei, & beneuolentia, ex qua pcessit mendaciũ. Vñ signanter dr̃ Exo. 1. Et quia timuerũt obstetrices Deũ ædificauit illis domos. Mẽdaciũ vero postea sequẽs nõ fuit meritoriũ.

AD TERTIVM dicedum, ꝙ in sacra scriptura vt Aug.* dicit, inducunt aliquorũ gesta, quasi exempla perfectæ virtutis, de quibus nõ est æstimandũ eos fuisse mentitos. Si qua tñ in eorũ dictis appareãt quæ mendacia videant̃, intelligendũ est ea figuraliter, & prophetice dicta esse. Vnde Aug.* dicit in lib. cõtra mẽdaciũ. Credendũ est illos hoĩes qui propheticis tẽporibus digni auctoritate fuisse cõmemorant, oĩa q̃ scripta sunt de illis prophetice gessisse, atq; dixisse. Abrahã tñ, vt Aug. dicit in quõnibus super Genes.* dicens, Sarã esse suã sororẽ, veritatẽ voluit celari, & nõ mendaciũ dici, soror enim dr̃, quia filia patris erat. Vnde & ipse Abrahã dicit Genes. 20. Verè soror mea est filia patris mei, & non matris meæ filia, quia s. ex parte patris ei attinebat. Iacob verò mysticè dixit se esse Esau primogenitũ Isaac, quia videlicet primogenita illius de iure ei debebant. Vsus aũt est hoc modo loquendi p spiritũ prophetiæ ad designandũ mysteriũ, quia videlicet minor populus, s. gentiliũ, substituendus erat in locũ primogeniti, s. in locum Iudæorum. Quidam verò commẽdantur in scriptura, non propter perfectã virtutẽ, sed propter quandã virtutis indolẽ, s. quia apparebat in eis aliquis laudabilis affectus, ex quo mouebantur ad quadã indebita facienda. Et hoc modo Iudith laudat̃, nõ quia mentita est Holoferni, sed propter affectũ quẽ habuit ad salutẽ populi, pro qua periculis se exposuit. Quamuis etiam dici possit, quod verba eius veritatem habent secundum aliquem mysticum intellectum.

li. de mẽd. ca. 5. ante med. to. 4.

li. de mẽdacio, c. 5. to. 4.

li. 22. cõt. Faust. c. 34 circa finẽ, to. 6.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ mendaciũ non solũ habet rõem peccati ex dãno, quod infertur proximo, sed ex sua inordinatione, vt dictũ est.* Nõ licet aũt aliqua illicita inordinatione vti ad impediendũ nocumenta, & defectus aliorũ, sicut non licet furari ad hoc ꝙ homo eleemosynã faciat, nisi fortè in casu necessitatis, in quo oĩa sunt cõia. Et ideo non est licitũ mendaciũ dicere ad hoc ꝙ aliquis aliũ à quocunq; periculo liberet. Licet tñ veritatẽ occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, vt Aug.* dicit in li. cõtra mẽdaciũ.

In cor. ar.

In lib. de mẽdacio, ca. 10. in fine, to. 4.

AD QVINTVM dicendũ, ꝙ ille qui aliqd promittit, si habeat aĩum faciendi quod promittit, nõ mẽtitur, quia non loquitur contra id quod gerit in mente. Si vero non faciat qđ promisit, tunc vr̃ infideliter agere per hoc ꝙ aĩum mutat. Põt tñ excusari ex duobus. Vno modo, si promisit id quod manifestè est illicitum, quia promittendo peccauit, mutando aũt propositũ bene facit. Alio mõ, si sunt mutatę conditiones personarũ, & negotiorũ. Vt enim Seneca dicit in li. de Beneficijs:* Ad hoc ꝙ homo teneat̃ facere quod promisit, requirit̃ ꝙ oĩa immutata pmaneãt, alioquin nec fuit mẽdax in promittendo, quia promisit quod habebat in mente, subintellectis debitis cõditionibus. Nec ẽt est infidelis non implendo qđ promisit, quia eædẽ cõditiones non extant. Vnde Apostolus nõ est mẽtitus, qui nõ iuit Corinthum, quo se iturũ esse promiserat, vt dr̃ 2. ad Cor. 1. Et hoc propter impedimenta quæ superuenerunt.

li. 4. c. 34. & 35.

AD SEXTVM dicendũ, ꝙ operatio aliqua põt cõsiderari dupliciter. Vno modo ẜm seipsam, alio mõ, ex parte operantis. Mendaciũ ergo iocosum ex ipso genere opis hẽt rõnẽ fallendi, quãuis ex intẽtione dicẽtis non dicatur ad fallendũ, nec fallat ex modo dicẽdi. Nec est simile de hyperbolicis, aut quibuscũq; figuratiuis locutionibus, quæ in sacra scriptura inueniuntur, quia sicut Aug.* dicit in li. cõtra mendaciũ, quicquid figuratè fit, aut dr̃, non est mendacium. Oĩs enim enuntiatio ad id quod enuntiat referenda est. Omne autẽ figuratè, aut factum, aut dictum hoc enuntiat, quod significat eis quibus intelligendum prolatum est.

li. de mẽdac. ca. 5. ante medũ, to. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omne mendacium sit peccatum mortale.

575

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ omne mendaciũ sit peccatũ mortale. Dr̃ enim in Psal. 5. Perdes omnes qui loquuntur mendaciũ. Et Sap. 1. Os quod mentitur, occidit animam, sed perditio & mors animæ non est nisi per peccatum mortale. Ergo omne mendacium est peccatũ mortale.

Sup. q 69. ar. 1. & 2. & q 70. ar. 1. 4. cont. & 3. di 38 ar. 4. & 4. di. 16. q 4. art. 1. q. 3. corp. Et quolib. 8 art. 14. & quolib. 9. ar. 14. cor.

¶ 2 Præterea, Omne quod est contra præceptũ decalogi est peccatum mortale. Sed mendacium est contra hoc præceptum decalogi, Non falsum testimonium dices. Ergo omne mendacium est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Aug. dicit in 1. de Doct. Christ.* Nemo mentiens, in eo quod mentitur, seruat fidẽ. Nã hoc vtique vult, vt cui mentitur, fidẽ sibi habeat, quã tñ ei mẽtiendo non seruat. Oĩs autẽ fidei violator iniquus est. Nullus autem dr̃ fidei violator vel iniquus pp peccatũ veniale. Ergo nullũ mendacium est peccatum veniale.

* li. 1. c. 36. à medio, to. 3.

¶ 4 Præterea, Merces æterna non perdit nisi pro peccato mortali. Sed pro mendacio perdit merces æterna, commutata in temporalẽ. Dicit enim Greg.* ꝙ in remuneratione obstetricum cognoscitur quid mendacij culpa mereatur. Nã benignitatis earũ merces, quę eis potuit in æterna vita tribui, pmissa culpa mendacij, in terrenam

li. 18. Moral. c. 2. a medio.

terrenam est renumerationem declinata. Ergo etiā mēdacium officiosum, quale fuit obstetricum, quod videtur esse leuissimum, est peccatum mortale.

li. de mendacio c.17 circa mediū, to.4.

¶ 5 Praeterea, Aug.* dicit in lib. contra mendaciū, φ perfectorum praeceptum est omnino non solū nō mentiri, sed nec velle mentiri. Sed facere contra praeceptū est peccatum mortale. Ergo omne mendacium perfectorum est peccatū mortale. Pari ergo ratione, & omnium aliorum, alioquin essent peioris conditionis.

Super illū versiculū, pdes omnes q loquunt mēdacium, to.7.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 5. Psal. Duo sunt genera mendaciorū, in quibus non est magna culpa, sed tñ non sunt sine culpa, cùm aut iocamur, aut proximo consulendo mentimur. Sed omne peccatum mortale habet grauem culpam. Ergo mendaciū iocosum, & officiosum non sunt peccata mortalia.

Q.24. art. 12. & 35. art.3.

RESPONDEO dicendū, φ peccatum mortale propriè est quod repugnat charitati, per quā aīa viuit Deo coniuncta, vt dictum est.* Potest autem mendacium contrariari charitati tripliciter. Vno modo secūdum se, alio modo, fm finem intentum. Tertio modo, per accidens. Secundum se quidem charitati contrariatur ex ipsa falsa significatione. Quę quidē si sit circa res diuinas, contrariatur charitati Dei, cuius veritatē aliquis tali mendacio occultat vel corrūpit. Vñ hmōi mendaciū non solum opponitur virtuti veritatis, sed ēt virtuti fidei, & religionis. Et ideo hoc mendaciū est grauissimū, & mortale. Si verò falsa significatio sit circa aliquid, cuius cognitio pertineat ad hominis bonū, puta, quę pertinet ad perfectionē scientiae, & informationem morū, tale mendaciū, inquantum infert damnum falsae opinionis proximo, cōtrariaē charitati quātum ad dilectionē proximi. Vnde est peccatū mortale. Si verò falsa opinio, ex mēdacio generata sit circa aliquid de quo non referat vtrū sic vel aliter cognoscaē, tunc ex tali mendacio nō dānificaē proximus, sicut si quis fallaē in aliquibus particularibus contingētibus, ad se non ptinentibus. Vnde tale mendaciū secundū se nō est peccatū mortale. Ratione verò finis intenti aliquod mendaciū contrariatur charitati, puta, quod diciē aut in iniuriā Dei, quod semp est peccatū mortale, vtpote religioni contrariū, aut in nocumentū proximi, quantū ad psonā, diuitias, vel famā. Et hoc ēt est peccatū mortale, cùm nocere proximo sit peccatū mortale. Ex sola aūt intentione peccati mortalis aliqs mortaliter peccat. Si verò finis intentus nō sit cōtrarius charitati, nec mendaciū fm hanc rationem erit peccatū mortale. Sicut apparet in mendacio iocoso, in quo intendiē aliqua leuis delectatio, & in mendacioso officioso, in quo intendiē ēt vtilitas proximi. Per accidens aūt pōt contrariari charitati rōne scandali, vel cuiuscūq; damni consequentis. Et sic erit ēt peccatū mortale, dum scilicet aliquis nō veretur pp scandalum publicè mentiri.

AD PRIMUM ergo dicendū, φ illę auctoritates intelliguntur de mēdacio pernicioso, vt exponit gl. sup illud Psal. 5. Perdes omnes qui loquuntur mendaciū.

Q.44. ar.1 & 1. 2. q. 100 art.5.

AD SECUNDUM dicendū, φ cum oīa praecepta decalogi ordinentur ad dilectionem Dei, & proximi, sicut suprà dictum est,* intantum mendacium est contra praeceptum decalogi, inquantum est contra dilectionem Dei, & proximi. Vnde signanter prohibetur contra proximum falsum testimonium.

AD TERTIUM dicendū, φ etiam peccatū veniale largo modo pōt dici iniquitas, inquantū est praeter aequitatem iustitiae. Vnde dicitur primae Ioā. 3. Omne peccatum est iniquitas. Et hoc modo loquiē Aug.

AD QUARTUM dicendum, φ mendacium obstetricum potest dupliciter considerari. Vnō mō, quantum ad affectū beneuolentiae in Iudaeos, & quantū ad reuerentiam diuini timoris, ex quibus cōmendatur in eis indoles virtutis, & sic debetur eis remuneratio ęterna. Vñ Hieron. exponit, φ Deus aedificauit illis domos spirituales. Alio modo potest considerari quantū ad ipsum exteriorē actum mendacij, quō quidē non potuerunt aeternam remunerationē mereri, sed fortè aliquā remunerationē temporalem, cuius merito nō repugnabat deformitas illius mendacij, sicut repugnabat merito remunerationis aeternae. Et sic intelligēda sunt verba Greg.* non quod per illud mendacium mererentur amittere remunerationem aeternam, quam iam ex praecedenti affectu meruerant, vt ratio procedebat.

citata in arg.

AD QUINTUM dicendū, φ quidam dicunt, φ perfectis viris omne mendacium est peccatum mortale. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Nulla enim circūstantia aggrauatur in infinitum, nisi quae transfert in aliam speciem. Circunstantia autem personae nō transfert in aliam speciem, nisi fortè ratione alicuius annexi, puta si sit contra votum ipsius, quod non potest dici de mendacio officioso vel iocoso. Et ideo mendaciū officiosum, vel iocosum non est peccatum mortale in viris perfectis, nisi fortè per accidens, ratione scandali. Et ad hoc potest referri quod Aug.* dicit, perfectis esse praeceptum non solum mentiri, sed nec velle mentiri. Quamuis hoc August. non assertiuè sed sub dubitatione dicat. Praemittit enim, † Nisi fortè ita, vt perfectorum, &c. Nec obstat quòd ipsi ponuntur in statu conseruandae veritatis, quia veritatem tenentur conseruare ex suo officio in iudicio vel doctrina, contra quę si mentiantur, erit mendacium, quod est peccatum mortale. In alijs autem non oportet quòd mortaliter peccent mentiendo.

li. de mendacio c.17 cir. med. to.4.

† li. de mē dac. c.17. cir. med. to.4.

QVÆSTIONIS CXI.

De Simulatione & Hypocrisi, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de simulatione, & hypocrisi.

¶ Et circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum omnis simulatio sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum hypocrisis sit simulatio.

¶ Tertio, vtrum opponatur veritati.

¶ Quarto, vtrum sit peccatum mortale.

QVAESTIONIS CXI.

De Simulatione & Hypocrisi,

Quadrifariàm partitae,

AXIOMA.

1 *1 Simulatio, est quoddam mendacij genus, quo aliud facto, seu habitu externo indicatur, & aliud, vel potius contrarium, in abditis animi recessibus*
2 *occultatur. Huic subiecta est 2 hypocrysis, externa sanctitatis specie, internam occultans improbitatē:*
3 *quae licet 3 veritati semper aduersetur, ob idque nunquam à peccati labe sit immunis, quia tamen non semper charitati repugnat, frequenter sit*
4 *4 vt à lethali libera, venialem tantummodo contineat culpam.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis simulatio sit peccatum.

756

AD PRIMUM sic proceditur. Vr, quòd non omnis simulatio sit peccatum. Dicitur enim Lucae vltimo, quòd dominus se finxit longius ire. Et Ambrosius dicit de Abraham* in libro de Patriarchis, quòd captiosè loquebatur cum seruulis, cum dixit Genes. 22. Ergo & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos. Fingere autem, & captiosè loqui, ad simulationem pertinet. Sed non est dicendum, φ in Christo, & in Abrahā fuerit peccatum. Ergo non omnis simulatio est peccatum.

In lib. de Abrahā.c. 8 in med. tom.4. ad Gal. 2. sup illud, Cum venisset Petrus Antiochiā, to.9.

¶ 2 Praeterea, Nullum peccatū est vtile. Sed sicut Hieron.* dicit, Vtilem simulationem, & in tempore assumēdam,

dam, Iehu Regis Israel nos doceat exēplū, q interfecit sacerdotes Baal, fingēs se idola colere uelle, ut habet 4. Reg 10. & Dauid immutauit faciē suā corā Achis rege Geth, vt hr 1 Reg 21. Ergo nō oīs simulatio ē peccatū.

¶3 Præterea, Bonū est malo contrariū. Si ergo simulare bonū, est malū: ergo simulare malum, erit bonum.

¶4 Præterea, Isaiæ 3. contra quosdā dr, Peccatū suū quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Sed abscondere peccatū ad simulationem pertinet. Ergo non uti simulatione interdum est reprehēsibile. Vitare autem peccatum nunquam est reprehensibile. Ergo simulatio non semper est peccatum.

SED CONTRA est, qd Isa. 16. super illud. In tribus annis, & c. dicit gl.* in comparatione duorū malorum leuius est apertè peccare, quam sanctitatem simulare. Sed apertè peccare semper est peccatum. Ergo simulatio semper est peccatum.

RESPONDEO dicēdū, q sicut dictū *est, ad uirtutē veritatis ptinet, vt quis talē se exhibeat exterius p signa exteriora, qualis est. Signa aūt exteriora non solū sunt uerba, sed ēt facta Sicut ergo ueritati opponit, q aliquis per uerba exteriora aliud significet. q quod hēt apud se, qd ad mēdaciū pertinet, ita ēt opponit ueritati, q aliquis p aliqua signa factorū, uel rerum, aliqd significet contrariū eius, quod in eo est, quod propriè simulatio dicitur. Vnde simulatio propriè est mendaciū quoddam in exteriorum signis factorum consistens Non refert aūt utrū aliquis mentiatur uerbo uel quocunque alio facto, vt suprà habitū * est. Vnde cum omne mendaciū sit peccatū, ut supra dictum est, †consequens est etiam, q omnis simulatio est peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut Aug. dicit in li.* de quæstion bus euangelij, non oē qd fingimus, mēdaciū est, sed qn id fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium. Cum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, nō est mendaciū, sed aliqua figura ueritatis Et subiungit exemplum de figuratis locutionibus, in quibus fingitur quædam res, non ut asseratē ita esse, sed eā pponimus, ut figurā alterius, qd asserere uolumus. Sic ergo Dñs in euangelio finxit se longius ire, quia composuit motum suum quasi uolentis longius ire, ad aliud figuratè significandum, s. q ipse ab eorum fide longè erat, ut Grego. * dicit, uel ut August † dicit, quia cum longius recessurus esset ascendendo in cælum, per hospitalitatem quodammodo retinebatur in terra. Abraham etiam figuratiuè locutus est Vnde Amb.* dicit de Abraham, quod prophetauit, quod ignorabat. Ipse enim solus disponebat redire immolato filio Sed Dominus p os eius locutus est, quod parabat. Vnde patet, quod neutē simulauit.

AD SECVNDVM dicendū, q Hier. utitur largè nomine simulationis pro quacunque fictione Comutatio aūt faciei Dauid fuit fictio figuralis, sicut gl. exponit in titulo illius Psal. Benedicā Dnm in oi tempore. Simulationē uero Iehu non est nec sse excusari à peccato, vel mēdacio. qa malus fuit, vtpote ab idololatria Hieroboam non recedens. Commendatur tamē, & temporaliter remuneratur à Deo non pro simulatione, sed pro zelo, quo destruxit cultum Baal.

AD TERTIVM dicēdū, q quidā dicunt, q nullus pot se simulare esse malū, qa per opa bona nullus simulat se malū. Si aūt opa mala faciat malus est. Sed hæc rō non cogit. Pōt. n. aliquis se simulare malum per opera, quæ in se nō sunt mala, sed habent in se quandā speciē mali, & tñ ipsa simulatio est mala, tum rōne mēdacij, tum ratione scandali. Et quamuis per hoc fiat malus, non tñ fit malus, illa malitia quā simulat. Et qa ipsa simulatio fm se mala est, non ratione eius de quo est siue sit de bono siue sit de malo, peccatum est.

AD QVARTVM dicēdū, q sicut aliquis uerbo mentitur qn significat quod non est, non aūt qn tacet quod est; quod aliqn licet, ita etiam simulatio est quando aliquis per exteriora signa factorū uel rerū significat aliquid quod nō est, nō autem si aliquis ptermittat significare quod est. Vnde aliquis potest peccatū suū occultare absque simulatione. Et fm hoc intelligendum est, quod Hier.* dicit ibidem, quod secundum remedium post naufragium est peccatum abscondere, ne scilicet exinde alijs scandalum generetur.

ARTICVLVS II.

Vtrum hypocrisis sit idem, quod simulatio.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr, q hypocrisis non sit idē, q simulatio. Simulatio. n. consistit in quodā factorum mēdacio. Sed hypocrisis pōt ēt esse si aliquis ostendat exterius, quæ interius agit, secundum illud Matt. 6 Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt. Ergo hypocrisis non est idem simulationi.

¶2 Præterea, Greg. dicit 31.* Mor. sūt nonnulli, qui & sanctitatis habitū tenēt, & perfectionis meritum exequi non ualent. Hos nequaquam credendum est in hypocritarū numerū currere, qa aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. Sed illi q tenēt habitum sanctitatis, & meritū perfectionis nō exequuntur, sunt simulatores, quia exterior habitus sanctitatis opera perfectionis significat Non ergo simulatio est idē quod hypocrisis.

¶3 Præterea, Hypocrisis in sola intetione cōsistit Dicit n. Dñs de hypocritis Matth. 23. quod omnia opera sua faciunt, ut ab hominibus uideantur. Et Greg dicit 31 * Mora quòd nunquā quid agant, sed quō de actione qualibet hominibus possint placere, cōsiderant. Sed simulatio non consistit in sola intentione, sed in exteriori operatione. vñ super illud Iob 36. Simulatores & callidi prouocāt irā Dei. dicit gl. quod simulator aliud simulat, aliud agit, castitatem prætēdit, & lasciuiam sequitur, ostentat paupertatem, & marsupium replet. Ergo hypocrisis non est idem quod simulatio.

SED CONTRA est, qd Isid. dicit in li.* Etymologiarū, Hypocrita Græco sermone, ī Latino simulator interpretatur, q cū intus malus sit, ut bonum, se palam ostendit. hypo n. falsum, crisis iudicium interpretatur.

RESPONDEO dicendū, q sicut Isidor. * dicit ibidē, nomē hypocritæ tractū est a specie eorū, q in spectaculis cōtecta facie incedunt, distinguentes uultum uario colore, vt ad pionæ quā simulāt, colorē puenirēt: modo in specie uiri, modo in specie fœminæ, ut in ludis populū fallant. Vñ Aug * dicit in li. de sermone Dni in mōte, q sicut hypocritæ simulatores aliarū personarū agūt partes illius, qd nō sunt, non. n. qui agit partes Agamemnonis, uere ipse est, sed simulat eū, sic in ecclesijs, & in oi uita humana qsquis se uult uideri, qd non est, hypocrita est, simulat. n. se iustū, nō exhibet. sic igitē dicendū est, q hypocrisis simulatio est, non aūt omnis simulatio, sed solum illa, qua quis simulat personam alterius, sicut cum peccator simulat personam iusti.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q opus exterius naturaliter significat intentionē. Qn ergo aliquis per bona opera, q facit ex suo genere ad Dei seruitiū pertinētia, non quærit Deo placere, sed hominibus simulat rectam intētionem quā non habet. Vnde Greg dicit 31.* Moral q hypocritæ per causas Dei deseruiunt intētioni seculi, quia per ipsa quoque quæ se agere sancta ostēdunt, non conuersionem quærunt hominum, sed auras fauorum. Et ita simulant mendaciter intentionem rectam, quam non habent, quamuis non simulant aliquod rectum opus, quod non agant.

AD SECVNDVM dicendū, q habitus sanctitatis (puta religionis, uel clericatus) significat statū quo quis obligat ad opera perfectionis. Et ideo cum qs habitū sanctitatis assumit, intendens se ad statum perfectionis transferre, si per infirmitatē deficiat, non est simulator, uel hypocrita, quia nō tenet manifestare suū peccatum, sanctitatis habitum deponendo. Si autē ad hoc.

Marginal notes:

est gl. Hiero. in fin. commēt. ad 16. ca. Esa. 10 5.

q. 109. art. 3. ad 3. & q. 110. ar. 1.

*q. præce. ar. 1.
† q. præc. ar 3.

li. 2. ca. 51. in princi. to. 4.

Greg. homilia 23. ī euang. nō lōge a pri.
† Aug. li 2 q. euāg. c. vlt. à medio, to. 4.
* Amb. in li. de Abraham, c. 8. to. 4.

Esa. 3. sup verbū Esa. citatū in arg. 5.

577

4. di. 16. q. 4. ar. 1. q. 1. p to. & q. 2. ad 1.

li. 31. Moral. c. 11. in prin.

li. 31. Moral. ca. 16. paulò à prin.

li. 10. ca. v. incip. Humilis: circa mediū.
lib. 10. etym. cap. Humilis à medio.

li. 2. ca. 3. circa pri. to. 4.

li 31. c. 11. ante medium.

hoc sanctitatis habitum assumeret, ut se iustum osten taret, esset hypocrita & simulator.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ in simulatione sicut in mendacio duo sunt. Vnum quidem sicut signum, & aliud sicut signatū. Mala ergo intētio in hypocrisi cōsideratur sicut signatū, quod non rňdet signo. Exteriora aūt, vel uerba, vel opera, uel quæcūque sēsibilia cōsiderantur in oī simulatione, & mēdacio, sicut signa.

578

ARTICVLVS III.

Vtrum hypocrisis opponatur uirtuti ueritatis.

4 di. 16. q. 4. ar. 1. q. 2. et. ꝓ uer. & cor.

AD TERTIVM sic proceditur. Vř, ꝙ hypocrisis non opponatur uirtuti ueritatis. In simulatione n. siue hypocrisi est signū, & signatū. Sed quantū ad utrunque non vř opponi alicui speciali uirtuti. Hypocrita. n. simulat quamcunque uirtutem, & ēt per quęcunque uirtutis opera, puta per ieiunium, orationem, & eleemosynam, ut hř Matt. 6. Ergo hypocrisis non opponitur specialiter uirtuti ueritatis.

¶ 2 Præterea, Omnis simulatio ex aliquo dolo vř ꝓcedere, unde & simplicitati opponitur. Dolus autē opponitur prudentiæ, ut supra habitum est.* Ergo hypocrisis, quæ est simulatio non opponitur ueritati, sed magis prudentiæ, vel simplicitati.

q. 55. ar. 4.

¶ 3 Præterea, Species moraliū considerantur ex fine. Sed finis hypocrisis est acquisitio lucri, vel inanis glorię. Vñ super illud Iob 27 Quæ est spes hypocritę, si auarè rapiat, &c. dicit * gl. Hypocrita, q Latinè dř simulator, auarus raptor est, qui dum iniquè agens desiderat de sanctitate uenerari, laudem uitæ rapit alienæ Cum ergo auaritia, vel inanis gloria non directè opponatur ueritati, uidetur, quòd nec simulatio siue hypocrisis.

Est Greg. ibid. li. 19. ca. 2.

SED CONTRA est, quia oīs simulatio est mēdacium quoddā, ut dictum est.* Mendacium aūt directè opponitur ueritati: ergo & simulatio siue hypocrisis.

art. 1. huius qō.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſm Philos. in 10.* Metap. Contrarietas est oppositio secundum formā, à qua s. res speciē habet. Et ideo dicendum est, quod simulatio siue hypocrisis potest opponi alicui uirtuti dupliciter. Vno modo, directè, alio modo indirectè. Directa quidem oppositio eius siue eius contrarietas est attendenda ſm ipsam speciem actus, quæ accipit ſm proprium obiectum. Vnde cum hypocrisis sit quædam simulatio, qua quis simulat se habere personam, quam non habet, ut dictum est,* consequens est, quod directè opponatur ueritati, per quam aliquis exhibet se talem uita, & sermone, qualis est, ut dř in 4.* Eth. Indirecta aūt oppositio siue contrarietas hypocrisis, potest attendi secundum quodcunq; accidens, puta, ſm aliquem finem remotum, uel secundum aliquod instrumentum actus, uel quodcunque aliud huiusmodi.

li. 10. tex. 13. & 24. to. 3.

art. præc.

li. 4. ca. 7. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ hypocrita simulās aliquam uirtutem, assumit eam, ut finem, non quidem ſm existentiam, quasi uolens eam habere, sed secundū apparentiam, quasi uolens uideri eam habere, ex quo non habet, quod opponatur illi uirtuti, sed quod opponatur ueritati, inquantum uult decipere homines circa illam uirtutem. Opera autem illius uirtutis non assumit, quasi per se intenta, sed instrumentaliter, quasi signa illius uirtutis. Vnde ex hoc non habet directam oppositionem ad illam uirtutem.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut supra dictū est,* prudentiæ directè opponitur astutia, ad quā pertinet adinuenire quasdā uias apparentes, & nō existentes, ad propositū consequendum Executio autem astutię est propriè per dolū in uerbis, per fraudem aūt in factis. Et sicut astutia se hēt ad prudentiā, ita dolus & fraus ad simplicitatē. Dolus aūt uel fraus ordinatur ad decipiendum principaliter, & qñque secūdario ad nocēdum. Vñ ad simplicitatem pertinet directè se pręseruare a deceptione. Et secundum hoc, ut supra dictū est,* uirtus simplicitatis est eadem uirtuti ueritatis,

q. 55. ar. 3. 4. & 5.

q. 109. ar. 2. ad 4.

sed differt sola ratione, quia ueritas dř secundū quod signa concordant signatis. Simplicitas autem dicitur secundum quod nō tendit in diuersa, ut scilicet aliud intendat interius, & aliud prætendat exterius.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ lucrum, uel gloria est finis remotus simulatoris, sicut & mendacis. Vñ ex hoc fine speciem nō sortit, sed ex fine proximo, ꝙ est ostendere se alium, q̃ sit. Vnde qñque contingit, quòd aliquis fingit de se magna, nullius alterius gratia, sed sola libidine simulandi, sicut Philos. dicit in * 4. Ethic. & sicut etiam supra de mendacio dictum est. †

* li. 4. c. 7. to. 5.

† q. 110. ar tic. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hypocrisis semper sit peccatum mortale.

579

4. di. 16. q. 4. art. 1. q. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, ꝙ hypocrisis sēper sit peccatū mortale Dicit n. Hiero. Isa. 16 in gl * quod in cōparatione duorū malorum, leuius est apertè peccare, q̃ sanctitatem simulare. Et super illud Iob 1 Sicut autē dño placuit, &c. gl. dicit, quod simulata æquitas non est æquitas, sed duplex peccatū. Et super illud Thren 4 Maior effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum, dicit gl.* Scelera animæ planguntur quæ in hypocrisim labitur, cuius maior est iniquitas peccato † Sodomorū, Peccata autem Sodomorum sunt peccata mortalia. Ergo & hypocrisis semper est peccatum mortale.

* in fine cōmentarij ad ca. 16. Esa. to. 5.

Gl. ordin. ibid.

† aliàs peccatis.

¶ 2 Præterea, Greg. dicit 31 * Moral. quòd hypocritæ ex malitia peccant. Sed hoc est grauissimum, quia pertinet ad peccatum in spiritum sanctum. Ergo hypocrita semper mortaliter peccat.

* li. 31. ca. 11.

¶ 3 Præterea. Nullus meretř irā Dei, & exclusionem à Dei uisione, nisi ꝑ peccatum mortale. Sed per hypocrisim aliquis meretur iram Dei, ſm illud Iob 36 Simulatores, & callidi prouocant iram Dei. Excluditur etiā hypocrita à uisione Dei, secundum illud Iob 13. Non ueniet in conspectu eius omnis hypocrita Ergo hypocrisis semper est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quòd hypocrisis est mendacium operis, cum sit simulatio quædam Non autem omne mendacium operis est peccatum mortale: ergo nec omnis hypocrisis.

¶ Præterea, Intentio hypocritæ est ad hoc, ꝙ uideatur bonus. Sed hoc non opponitur charitati. Ergo hypocrisis non est secundum se peccatum mortale.

¶ Præterea, Hypocrisis nascit ex inani gloria, ut Gregor. dicit 31.* Moral. Sed inanis gloria non semper est peccatum mortale. Ergo neque hypocrisis.

li. 31 c. 31. à medio.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ in hypocrisi duo sunt, s. defectus sanctitatis, & simulatio ipsius Si ergo hypocrita dicatur ille, cuius intentio fertur ad utrunque, vt s. aliquis non curet sanctitatem habere, sed solum sanctus apparere, sicut consueuit accipi in sacra scriptura, sic manifestum est, ꝙ est peccatū mortale. Nullus. n. totaliter priuatur sanctitate, nisi per peccatū mortale. Si aūt dicatur hypocrita ille, qui intēdit simulare sanctitatē, à qua deficit per peccatum mortale, tunc quāuis sit in peccato mortali, ex quo priuatur sāctitate, nō tñ semper ipsa simulatio est ei peccatū mortale, sed quandoque ueniale. Quod discernendum est ex fine, qui si repugnat charitate Dei uel proximi, erit peccatū mortale, puta, cū simulat sanctitatē, ut falsam doctrinam disseminet, uel ut adipiscat ecclesiasticā dignitatē indignus, vel quæcunque alia temporalia bona in qbus finē cōstituit. Si uero finis intentus non repugnet charitati, erit peccatū ueniale: puta, cū aliqs in ipsa fictione delectatur. de quo dř 4.* Ethic. quod magis uidetur vanus, q̃ malus. Eadem enim ratio est de mendacio, & simulatione. Contingit tamen quandoque, quòd aliquis simulat perfectionem sanctitatis, quæ non est de salutis necessitate, & talis simulatio nec semper est peccatum mortale, nec semper est cum peccato mortali. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

li. 4. c. 7. à medio.

QVÆ-

QVAESTIO CXII.

De Iactantia, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandũ est de iactantia, & ironia. quæ sunt partes mẽdacij ſm Philosop. in 4. Ethi. Primo autem circa iactanciam quæruntur duo.

Primo. cui virtuti opponatur.

Secundo, utrum sit peccatum mortale.

QVÆSTIONIS CXII.

De Iactantia.

Bifariam diuisæ,

AXIOMA.

1 *Iactantia vitij genus est ueritati 1 contrarium, quo quispiam laudes suas immodicè prædicando, rationis & ueritatis limites transgreditur: culpamq; continet 2 lethalem, quandocunq; charitatis uiolationem implicatam habet, alias ad lenium uenialiumq; delictorum genus est referenda.*

580

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iactantia opponatur uirtuti veritatis.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr, ꝙ iactantia non opponatur virtuti veritatis. Veritati eñ opponitur mendacium. Sed qñque potest esse iactantia et sine mendacio, sicut cùm aliquis suam excellentiam ostentat. Dicitur eñ Hester primo, ꝙ Assuerus fecit grãde conuiuiũ, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ, ac regni sui, ac magnitudinem atq; iactantiam potentiæ suæ. Ergo iactantia non opponitur uirtuti ueritatis.

2 Præterea, Iactantia ponitur à Gregor. * 12. Moral. vna de quatuor speciebus superbiæ, cum. s. quis iactat se habere quod non hẽt. Vnde dĩ Hier. 48 Audiuimus superbiam Moab, superbus est ualde, sublimitatem eius & arrogantiam, & superbiam, & altitudinẽ cordis eius, ego scio, ait Dñs, iactantiam eius, & ꝙ non sit iuxta eam virtus eius. Et * 31. Moral. Greg. dicit, quod iactantia oritur ex inani gloria. Superbia autem, & inanis gloria opponuntur uirtuti humilitatis. Ergo iactantia non opponitur ueritati, sed humilitati.

lib 23. c. 7 circa pri.

lib. 31. ca. 31. à med.

3 Præterea, Iactãtia ex diuitijs cãri vr. Vñ dr Sap 5. Quid nobis ꝓfuit superbia, aut diuitiarum iactantia, qd contulit nobis? Sed superfluitas diuitiarum vr pertinere ad peccatum auaritiæ, quod opponitur iustitiæ, uel liberalitati. Non ergo iactantia opponitur ueritati.

SED CONTRA est ꝙ Philosophus dicit in 2. & 4.* Ethic. iactantiam opponi ueritati.

lib. 2. ca 7 & li. 4 c. 7 tom. 5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ iactantia propriè importare ur ꝙ homo uerbis se extollat. Illa n quę vult homo longè iactare, in altũ eleuat. Tũc aũt ꝓpriè aliqs se extollit, qñ de se supra se aliquid dicit. Quod quidem cõtingit dupliciter. Qñq; eñ aliis loquitur de se, non quidem supra id quod in se est, sed suprà id quod de eo homines opinant. Quod Apostolus refugiens, dicit secũdæ ad Corint. 12. Parco, ne qs me existimet suprà id quod videt in me, aut audit aliqd ex me. Alio modo aliqs per verba se extollit, loquẽs de se suprà id quod in se est ſm rei ueritatem. Et quia magis est aliquid iudicandum ſm quod in se est, ꝙ ſm qđ est in opinione aliorum, inde est ꝙ magis propriè dr iactantia, qñ aliquis effert se supra id quod in ipso est, quàm quando effert se supra id quod est in opinione aliorum, quamuis utroque modo iactantia dici possit. Et ideo iactantia propriè dicta opponitur veritati per modum excessus.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ ratio illa procedit de iactantia secundum quod excedit opinionem.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ iactantiæ peccatũ considerari potest dupliciter. Vno modo, ſm speciem actus, & sic opponitur veritati, vt dictum * est. Alio modo, secundum causam suam, ex qua, etsi non semper, tamen frequentius accidit. Et sic procedit quidem ex superbia, sicut ex causa interius motiua, & impellente. Ex hoc enim ꝙ aliquis interius per arrogantiam suprà seipsum eleuatur, sequitur plerunque ꝙ exterius maiora quædam de se iactet, licet quãdoque non ex arrogantia, sed ex quadam vanitate aliquis ad iactantiam procedat, & in hoc delectetur, quia talis est ſm habitum. Et ideo arrogãtia per quam aliquis supra seipsum extollitur, est species superbiæ, non tñ est idem iactantiæ, sed ut frequentius, eius cã. Et propter hoc Greg. * iactantiam ponit inter superbiæ species. Tendit enim iactator plerunque ad hoc ꝙ gloriam consequatur per suam iactantiã. Et ideo secundum Gregor. † ex inani gloria oritur secundum rationem finis.

In cor. ar. & q. 100. ar. 2.

loco citato in arg. 2. in principio.

† lib. 31. c. 31.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ opulentia et iactãtiam causat dupliciter. Vno modo occasionaliter inquãtum de diuitijs aliquis superbit. Vnde & signãter Prou. 8. opes dicuntur superbæ. Alio modo per modum finis, quia vt dr in 4. Eth. * aliqui seipsos iactant non solum propter gloriam, sed etiam propter lucrum, qui de seipsis fingunt eã, ex quibus lucrari possunt, puta, ꝙ sint medici, uel sapientes, uel diuini.

li. 4. c. 7. à med. to. 5.

581

ARTICVLVS II.

Vtrum iactantia sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr, ꝙ iactantia sit peccatum mortale, dicitur enim Prouerb. 28 Qui se iactat, & dilatat, iurgia cõcitat. Sed cõcitare iurgia est peccatum mortale. Detestatur enim Deus eos qui seminant discordias, ut habetur Prouerb. 6. Ergo iactantia est peccatum mortale.

2 Prꝫterea, Omne quod prohibetur in lege Dei est peccatum mortale. Sed super illud Eccles. 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, dicit * gl. iactantiam & superbiã prohibet: ergo iactantia est peccatum mortale.

gl. interlinear. ibid.

3 Prꝫterea, Iactantia est mendacium quoddam. Non est autem mendacium officiosum vel iocosum. Quod patet ex fine mendacij, quia, vt Philo. dicit in 4. * Eth. Iactator fingit de se maiora existentibus, quandoque nullius gratia, quandoque gratia gloriæ vel honoris, quandoq; autem gratia argenti. Et sic patet ꝙ neq; est mendacium iocosum neque officiosum. Vnde relinquitur ꝙ semper sit perniciosum. Videtur ergo quòd semper sit peccatum mortale.

lib 4. c. 7. circa mediũ, to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ iactantia oritur ex inani gloria, ſm Greg * 31. Moralium, sed inanis gloria non semper est peccatum mortale, sed quandoque ueniale, quod vitare est ualde perfectorum. Dicit enim Grego.* quòd valdè est perfectorum, sic ex ostenso opere auctoris gloriam quærere, ut de illata laude priuata nesciant exultatione gaudere. Ergo iactantia non semper est peccatum mortale.

li. 31. c. 31 à medio.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est, * peccatum mortale est quod charitati contrariatur. Dupliciter ergo iactantia considerari potest. Vno modo, ſm se, prout est mendacium quoddam, & sic quandoq; est peccatum mortale quandoq; veniale. Mortale quidem, qñ aliquis iactanter de se profert quod est contra gloriam Dei, sicut ex persona Regis Tyri dr Ezech. 28. Eleuatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum. Vel etiam contra charitatem proximi, sicut cùm aliquis iactando seipsum, prorumpit in contumelias aliorum, sicut habetur Luc. 18. de Pharisæo, qui dicebat, Non sum sicut cęteri hominũ, raptores iniusti, adulteri, uelut et hic Publicanus. Quandoque uerò est peccatum ueniale, qñ scilicet aliquis de se talia iactat, quæ neque sunt contra Deum, neque contra proximum. Alio modo potest considerari ſm suam causam, scilicet superbiam uel appetitum lucri, aut inanis gloriæ. Et sic si procedat ex superbia uel inani gloria, quæ sit peccatum mortale, etiam ipsa iactantia erit peccatum mortale, alioquin erit peccatum ueniale. Sed quandoque aliquis prorumpit

q. 100. ar. 4.

in iactantiam p appetitum lucri. Et hoc vr iam pertinere ad proximi deceptionem, & damnum. Et ideo talis iactantia magis est peccatum mortale. Vnde & Philosophus dicit in * 4. Eth. q turpior est qui se iactat causa lucri, quam qui se iactat causa gloriæ uel honoris. Non tamen semper est peccatum mortale, quia potest esse tale lucrum, ex quo alius non damnificatur.

lib. 4. c. 7. à med. t. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, q ille qui iactat se ad hoc q iurgia concitet, peccat mortaliter. Sed quandoque contingit quod iactantia est causa iurgiorum, non per se, sed per accidens. Vnde ex hoc iactantia non est peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicendũ, q glo. illa loquitur de iactantia secundum quod procedit ex superbia prohibita, quæ est peccatum mortale.

AD TERTIVM dicendũ q non semper iactantia importat mendacium perniciosum, sed solum qñ est contra charitatẽ Dei, aut proximi, aut ſm se, aut ſm suã cautam. Quòd autẽ aliqs se iactet quasi ex hoc ipso delectatus, est quoddam uanum, ut Philosophus dicit. * Vñ reducitur ad mendacium iocosum, nisi fortè hoc diuinæ dilectioni præferret, vt propter hoc Dei præcepta contemneret. Sic enim esset contra charitatem Dei, in quo solo mens nostra debet quiescere, sicut in vltimo fine. Videtur autem ad mendacii officiosum pertinere, cùm aliquis ad hoc se iactat, ut gloriam uel lucrũ acquirat, dummodo hoc sit sine damno aliorum, quia hoc iam pertineret ad mendacium perniciosum.

li. 4. Ethi. c 7. parũ à med. to. 5.

QVÆSTIO CXIII.

De Ironia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ironia. Circa quam quæruntur duo.
¶ Primo, utrum ironia sit peccatum.
¶ Secundo, de comparatione eius ad iactantiam.

QVÆSTIONIS CXIII. De Ironia, Bifariam distributæ, AXIOMA.

Id ironiæ genus, quo aliquis vel eam præstantiam quam in se esse putat, inficiatur, aut vtilitatem cuius sibi conscius non est, in se esse profite- 1 tur, vitium 1 est veritati repugnans, Iactantia 2 2 leuius ferè semper, grauius autem rarissimè.

582

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ironia (per quam aliquis de se fingit minora) sit peccatum.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur q ironia (per quam aliquis de se fingit minora) non sit peccatũ. Nullum enim peccatum procedit ex diuina cõfortatione, ex qua procedit quod aliquis de se minora dicat. ſm illud Prouerb 30. visio quam locutus est vir cũ quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus ait: Stultissimus sum virorum. & Amos 7. dicitur, Respondit Amos, Non sum propheta. Ergo ironia (per quam aliquis minora de se dicit) non est peccatum.

Sup q 100 ar. 2 corp. & 3. di. 39 ar. 2. ad 6.

¶ 2 Præterea, Greg * dicit in epistola ad Augustinum Anglorum epũm, Bonarum mentium est suas ibi culpas cognoscere, ubi culpa non est. Sed omne peccatum repugnat bonitati mentis. Ergo ironia non est peccatũ.

in fine registri, in epistol. ad Augu. episcop. Anglo. ca. 10. ante med.

¶ 3 Præterea, Fugere superbiam non est peccatũ. Sed aliquis minora de seipsis dicũt fugientes tumidos, ut Philosophus dicit in 4 † Eth. Ergo ironia non est peccatum.

† li 4. ca. 7 circa mediũ, & à medio t. 5

SED CONTRA est, quod Aug * dicit in lib. de uerbis Apostoli: Cùm humilitatis cã mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo effeceris.

* In ser. 29. parum ante medio, to. 10.

RESPONDEO dicendũ, q hoc q aliquid minora de se dicant, potest contingere dupliciter. Vno modo, salua ueritate dũ scilicet maiora quæ sunt in seipsis, reticent, quædã uerò minora detegant, & de se proferunt, quæ tñ in se esse recognoscũt. Et sic minora de se dicere nõ pertinet ad ironiã, nec est peccatũ ſm genus suũ nisi p aliquius circunstãtiæ corruptionem. Alio mõ, aliqs dicit minora à ueritate declinãs, puta, cùm asserit de se aliqd vile, quod in se nõ recognoscit, aut cũ negat de se aliquid magnum, quod tñ percipit in seipso esse. Et sic pertinet ad ironiã, & est semper peccatum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q duplex est sapiẽtia, & duplex stultitia. Est enim quædam sapiẽtia ſm Deũ, quæ humanam vel mundanã stultitiam hẽt adiunctam, ſm illud primæ ad Corint 3. Si quis inter uos sapiens vr esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens. Alia uerò est sapientia mũdana, quæ ut ibidem subditur, stultitia est apud Deum. Ille ergo qui à Deo confortatur, confitetur se esse stultissimum ſm reputationem humanam, quia s. humana contẽnit: quæ hominum sapientia quærit. Vñ & ibidem subditur, Et sapientia hominum non est mecum. Et postea subdit, Et noui sanctorũ scientiã. Vel potest dici sapientia hominum, quæ humana ratione acquiritur, sapientia uero sanctorum, quæ ex diuina inspiratione habetur. Amos autem negauit se esse prophetam origine, quia scilicet non erat de genere prophetarum. Vnde & ibidem subdit, nec filius prophetę.

AD SECVNDVM dicendum q ad bonitatem mentis ptinet, ut homo ad iustitiæ perfectioné tendat. Et ideo in culpã reputat, non solũ si deficiat à cõi iustitia, quod uerè culpa est, sed etiam si deficiat à iustitiæ perfectione, quod quandoque culpa non est. Non autẽ culpam dicit quod pro culpa non recognoscit, quod ad ironiam mendacium pertineret.

AD TERTIVM dicendum, q homo non debet vnum peccatum facere, ut aliud uitet. Et ideo nõ debet mentiri qualitercunq;, ut uitet superbiam. Vnde Aug. * dicit super Io. Non ita caueatur arrogantia, ut ueritas relinquatur. Et Gregor. † dicit q incautè sunt humiles, qui se mentiendo illaqueant.

* refertur 22. q 2 ca. Non ita.
† lib. 26. Moral. c. 2 non procul à fine.

ARTICVLVS II.

Vtrum ironia sit minus peccatum quàm iactantia.

583

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. q ironia non sit minus peccatum quàm iactantia. Vtrunque enim est peccatum, in quãtum declinat à ueritate, quæ æqualitas est quædam. Sed ab æqualitate non magis declinat qui excedit, quam qui diminuit. Ergo ironia non est minus peccatum quàm iactantia.

Locis sup. ar. 1. inductis.

¶ 2 Præterea, Secundũ Philos. phũ * ironia quandoq; iactantia est. Iactantia autem non est ironia. Ergo ironia non est minus peccatum, quàm iactantia.

lib. 4. ca. 7. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Prouerb. 26 dicitur, Qñ submiserit uocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius. Sed submittere uocem pertinet ad ironiam. Ergo in ea est multiplex nequitia.

SED CONTRA est, quod Philosop. dicit in * 4. Ethic. q irones, & minus dicentes, gratiores secundum mores videntur.

lib. 4 ca. 7. tomo 5.

RESPONDEO dicendũ, q sicut suprà dictum est *, vnum mendacium est grauius altero, qñq; quidẽ ex materia, de qua est, sicut mendaciũ quod fit in doctrina religionis, est grauissimũ. Qñq; aũt ex motiuo ad peccãdũ, sicut mẽdaciũ perniciosum est grauius q̃ officiosũ, vel iocosum. Ironia autem, & iactantia circa idẽ mentiuntur, uel uerbis vel quibuscũq; exterioribus signis, s. circa conditionem personæ. Vnde quantũ ad hoc æqualia sunt. Sed vt plurimũ iactantia ex turpiori motiuo procedit, s. ex appetitu lucri, vel honoris. Ironia uerò ex hoc, quod fugit (licet inordinatè) per elationem, aliis grauis esse. Et ſm hoc Philo. dicit, * q iactantia est grauius peccatum, q̃ ironia. Contingit tamen quandoque, q aliquis minora de se fingit ex aliquo alio motiuo: puta, ad dolose decipiendum, & tunc ironia est grauior.

q. 100. art. 2. & 4.

lib. 4. Eth. ca 7. to. 5.

AD

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de ironia & iactantia secundum quod mendacij grauitas consideratur ex seipso, vel ex materia eius. Sic enim dictum est quod æqualitatem habent.

AD SECVNDVM dicendum, quod duplex est excellentia. Vna quidem in temporalibus rebus, alia verò in spiritualibus. Contingit autem quandoque quod aliquis per verba exteriora, vel signa prætendit quidem defectum in exterioribus rebus: puta per aliquam vestē abiectā, aut per aliquid huiusmodi. Et per hoc ipsum intendit ostendere aliquam excellentiam spiritualem, sicut Dñs de quibusdam dicit Matt. 6. quod exterminant facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Vnde isti simul incurrūt vitium ironiæ & iactantiæ, tamen secundum diuersa: & propter hoc grauius peccant. Vnde & Philoso. dicit in 4.* Ethic. quod & superabundantia & valde defectus iactantium est. Propter quod & de Aug. legitur, quod neque vestes nimis pretiosas, neque nimis abiectas habere volebat, quia in vtroque homines suam gloriam quærunt.

li.4.c.7.ad fi.tom.5.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut dicitur Eccle. 19. Est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo. Et secundum hoc Salomon loquitur de eo qui ex dolosa humilitate nequiter vocē suā submittit.

QVAESTIO CXIIII.

De Amicitia, quæ affabilitas dicitur, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de amicitia, quæ affabilitas dicitur, & de vitijs oppositis, quæ sunt adulatio, & litigium.

¶ Circa amicitiam autem, seu affabilitatem quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum sit specialis virtus.

¶ Secundo, vtrum sit pars iustitiæ.

QVÆSTIONIS CXIIII.

De Amicitia, seu affabilitate, Bifariàm partitæ,

AXIOMA.

1 *Amicitia seu affabilitas, specialis 1 virtus est,* 2 *iustitiæ 2 cognata, ad cuius munus officiumque pertinet, dicta atque facta omnia alios attingentia, præsertim illa quæ sub nullam legem expressè cadunt, ad decori honestique regulam prudenter, atque laudabiliter moderari.*

584

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amicitia sit specialis virtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod amicitia non sit specialis virtus. Dicit enim Philosophus in 8.* Ethi. quòd amicitia perfecta est quæ est propter virtutem. Quælibet autem virtus est amicitiæ causa, quia bonum omnibus est amabile, vt Dion. dicit 4.† cap. de diui. nom. Ergo amicitia non est specialis virtus, sed consequens omnem virtutem.

Sup. q.23. ar.3. ad 7. Et 3.di.27 qō. 2.ar.2. ad 1.Et di. 34.q.1. ar. 2. Et virt. qō 3.ar 5. ad 5. & q. 2.ar. 2. ad 8.

*li.8.ca.3.

† c.4.part. 1 nō remo tè añ me.

¶ 2 Præterea, Philoso. dicit in 4.* Ethicor. de tali amico quod neque in amando vel inimicando recipit singula vt oportet: sed quod aliqua signa amicitiæ ostendat ad eos quos non amat, videtur pertinere ad simulationem quę repugnat virtuti. Ergo huiusmodi amicitia non est virtus.

* li. 4 c.6 parū ante med. to.5.

¶ 3 Præterea, virtus in medietate cōstituitur prout sapiens determinabit, sicut dicitur 2.† Ethic. Sed Eccl. 7. dicitur, Cor sapientum, vbi tristitia, & cor stultorū, vbi lætitia. Vnde ad virtuosum pertinet maxime a delectatione sibi cauere: vt dicitur 2.* Ethic. Hæc autem amicitia per se quidem desiderat condelectare, contristare autem reueretur, vt Philosophus dicit in 4.† Ethi. ergo huiusmodi amicitia non est virtus.

† li. 2.c.6. to 5.

* li.2.cap. vlt.tom.5

† li. 4.c.6. to.5.

SED CONTRA, præcepta legis dantur de actibus virtutum. Sed Eccle. 4. dicitur, Congregationi pauperum affabilem te facito. Ergo affabilitas quæ hic amicitia dicitur, est quædam specialis virtus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum* est, cùm virtus ordinetur ad bonum, vbi occurrit specialis ratio boni, ibi oportet esse specialem rationē virtutis. Bonum autem in ordine consistit, sicut supra dictum est.† Oportet autem hominem conuenienter ad alios homines ordinari in communi conuersatione, tam in factis quàm in dictis, vt scilicet ad vnumquenque se habeat secundum quod decet. Et ideo oportet esse quandam specialem virtutem, quæ hanc conuenientiam ordinis obseruet. Et hæc vocatur amicitia siue affabilitas.

q.109. ar. 2. & 1. 2. q. 55.ar.3.

†q.109.ar. 2.& 1.par. 2.q.5.ar.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philoso. in li.* Ethi. de duplici amicitia loquitur, quarum vna cōsistit principaliter in affectu, quo vnus alium diligit. Et hæc potest consequi quamcunque virtutem. Quæ aūt ad hanc amicitiam pertinent, supra de charitate dicta sunt.* Aliā verò amicitiā ponit, q̄ consistit in solis exteriorib. vel verbis vel factis, q̄ quidem non habet perfectā rōnem amicitiæ, sed quandam eius similitudinem, inquantum s. quis decenter hēt se ad illos, cùm quibus conuersat.

loco citato in arg. to.5.

q.23.ar. 1. & artic.3. ad 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod omnis homo naturaliter omni homini est amicus, quodam generali amore, sicut etiam dicitur Eccle. 13. quod omne animal diligit simile sibi. Et hunc amorem repræsentant signa amicitię, quę quis exterius ostendit in verbis vel factis, etiam extraneis & ignotis, vnde non est ibi simulatio. Non enim ostendit eis signa perfectæ amicitiæ, quia non eodem modo se habet familiariter ad extraneos, sicut ad eos qui sunt sibi speciali amicitia iuncti.

AD TERTIVM dicendum, quod cor sapientum dicitur esse vbi tristitia, non quidem vt ipse proximo tristitiam inferat: dicit. n. Apost. ad Ro. 14. Si propter cibum frater tuus contristatur, iam non s̄m charitatem ambulas, sed vt contristantibus consolationem conferat, s̄m illud Eccl. 7. Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Cor autem stultorum est vbi lætitia, non quidē vt ipsi alios lætificent, sed vt ipsi aliorū lætitia perfruantur. Pertinet ergo ad sapientē vt condelectationē afferat his cū quibus conuersatur, non quidem lasciuam, quam virtus cauet, sed honestam, s̄m illud Psal. 132. Ecce quàm bonum & quàm iucundū habitare fratres in vnum. Quandoque tū propter aliquod bonum consequens, vel propter aliquod malum excludendum, non refugiet virtuosus eos quibus conuiuit cōtristare, vt Philo. dicit in 4.* Ethic. Vnde & Apostolus dicit 2. ad Cor. 7. Si contristaui vos in epistola, non me pęnitet. Et postea, Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Et ideo his qui sunt proni ad peccandum, non debemus hilarem vultū ostendere ad eos delectandum, ne videamur eorū peccato consentire, & quodammodo peccandi audaciam ministrare. Vnde dicitur Eccl. 7. Filiæ tibi sunt? serua corpus illarū, & non ostendas hilarem faciem tuā ad illas.

lib.4.ca.6. to. 5.

585

ARTICVLVS II.

Vtrum huiusmodi amicitia sit pars iustitiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vi. quod huiusmodi amicitia non sit pars iustitiæ. Ad iustitiam. n. pertinet reddere debitū alteri. Sed hoc non pertinet ad hāc virtutē, sed solū delectabiliter alijs conuiuere. Ergo huiusmodi virtus non est pars iustitię.

lib.4.ca.6. to.5.

¶ 2 Pręterea, Secundum Philosophum in 4.* Ethi. huiusmodi virtus consistit circa delectationem vel tristitiā, quæ est in conuictu. Sed moderari maximas delectationes pertinet ad temperantiam, vt s. habitum est.* Ergo hæc virtus est magis pars temperantiæ, q̄ iustitiæ.

Elicit ex 1.2. q. 60. ar 5. & q. 61.ar.3.

*q.59.ar.1

¶ 3 Præterea, Aequalia inæqualibus exhibere contra iustitiam est, vt supra habitum est.* Sed sicut Philosophus dicit in 4.† Ethi. Hæc virtus similiter ad notos, & ignotos, & consuetos, & inconsuetos operatur. Ergo hęc virtus non est pars iustitiæ, sed magis ei contrariatur.

†li.4.ca.6. antę medium, to.5

SED CONTRA est, quod Macrobius* ponit amicitiam partem iustitiæ.

* li.1.in 2. fol. ante mediū li.

RESPON-

RESPONDEO dicendum, quod hæc virtus est pars iustitiæ, inquantum adiungitur ei, sicut principali virtuti. Cõuenit n. cum iustitia in hoc, quod ad alterum est, sicut & iustitia. Deficit autem à ratione iustitiæ quia nõ habet plenam debiti rationem, prout aliquis alteri obligatur: vel debito legali, ad cuius solutionem lex cogit: vel ẽt aliquo debito prouenient e ex aliquo beneficio suscepto. Sed solum attẽdit quoddam debitum honestatis, quod magis est ex parte ipsius virtuosi, quam ex parte alterius, vt scilicet faciat alteri quod decet eũ facere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut suprà dictum est,* quia homo naturaliter est animal sociale, debet ex quadam honestate veritatis manifestationẽ alijs hominibus, sine qua societas hominum durare nõ posset. Sicut autem non posset homo viuere in societate sine veritate, ita nec sine delectatione, quia sicut Philosophus dicit in 8.* Ethic. Nullus potest per diem morari cum tristi, nec cum non delectabili. Et ideo homo tenetur ex quodam naturali debito honestatis, vt alijs delectabiliter conuiuat nisi propter aliquam causam necesse sit aliquando alios vtiliter contristare.

q. 109. ar. 3. ad 1.

lib. 8. ca. 5. to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad temperantiam pertinet refrænare delectationes sensibiles. Sed hæc virtus consistit circa delectationes in cõuictu, quæ ex ratione proueniunt, inquantum vnus ad alterum decenter se habet. Et has delectationes non oportet refrænare tanquam noxias.

AD TERTIVM dicẽdum, quod verbum illud Philosophi non est intelligendum, quòd aliquis eodem modo debeat colloqui & conuiuere notis & ignotis: quia vt ipse ibidẽ * subdit, non similiter conuenit consuetos & extraneos curare, aut contristare. Sed in hoc attenditur similitudo, quòd ad omnes oportet facere quod decet.

li. 4. Ethic. ca. 6. circa med. to. 5.

QVAESTIO CXV.

De Adulatione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis prædictæ virtuti. Et primò, de adulatione. Secundò, de litigio.

¶ Circa adulationem quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum adulatio sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum sit peccatum mortale.

QVÆSTIONIS CXV.

De Adulatione,

Bifariàm diuisæ,

AXIOMA.

Id blandiendi genus, quo quispiam in familiari consuetudine, vel dictis, vel factis alterum contra decorum & rationis præscriptionem, oblectare studet, adulatio nominatur. Estque 1 peccatum 2 veniale frequenter, nonnunquam etiam lethale. Quandocunque enim charitate illæsa contingit, leuem duntaxat, quando verò charitatem violat, grauem lethalemque obtinet culpam.

586

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum adulatio sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod adulatio non sit peccatum. Adulatio. n. consistit in quodã sermone laudis alteri exhibito, intentione placendi. Sed laudare aliquem non est malum, sm illud Prouer. vlt. Surrexerunt filij eius, & beatissimã prædicauerunt, vir eius & laudauit eam. Similiter ẽt velle placere alijs non est malum, sm illud 1. ad Corinth. 10. Per omnia omnibus placeo. Ergo adulatio non est peccatũ.

¶ 2 Præterea, Bono malum est contrarium, & similiter vituperium laudi. Sed vituperare malum nõ est peccatum: ergo neque laudare bonum, quod videtur ad adulationem pertinere. Ergo adulatio non est peccatũ.

¶ 3 Præterea, Adulationi detractio contrariatur. Vnde Greg.* dicit, quod remedium contra adulationẽ est detractio. Sciendum est, inquit, quod ne immoderatis laudib. eleuemur, plerunq; miro nostri rectoris moderamine detractionib. lacerari permittimur, vt quos vox laudãtis eleuat, lingua detrahẽtis humiliet. Sed detractio est malum, vt s. habitum est.* Ergo adulatio est bonum.

Innuit id in regist. li. 5. epist. 39. ante med. & lib. 22. Moral. c. 9.

q. 73. ar. 2. & 3.

SED CONTRA est, quod super illud Ezech. 13. Væ qui consuunt puluillos sub oĩ cubito manus, dicit gl.* id est, uacẽ adulationẽ. Ergo adulatio est peccatũ.

* gl. interlinear. ibi.

RESPONDEO dicendum, quod sicut s. dictũ est,* amicitia prædicta vel affabilitas, etsi principaliter delectare intendat eos, quibus conuiuit; tamen vbi necesse est, pp aliquod bonum exequendum, vel malum vitandum, non veretur contristare. Si ergo aliquis in omnibus velit ad delectationem alteri loqui, excedit modũ in delectando, & ideo peccat per excessum. Et si quidẽ hoc faciat sola intentione delectandi, vocatur placidus, sm* Philosophum. Si autem faciat hoc intentione alicuius lucri consequendi, vocatur blanditor, siue adulator. Cõmuniter tamen nomen adulationis attribui solet omnibus, qui supra debitum modum virtutis volunt alios verbis, vel factis delectare in communi conuersatione.

q. præced.

li. 4. Ethi. ca. 6. in fi. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod laudare aliquẽ contingit, & benè, & malè, prout s. debitę circunstantię, vel seruantur, vel prætermittuntur. Si. n. aliquis aliquẽ velit delectare laudando, vt ex hoc eum consoletur, ne in tribulationibus deficiat, vel ẽt, vt in bono proficere studeat, alijs debitis circunstantijs obseruatis, pertinebit hoc ad prædictam virtutem amicitiæ. Pertinet autẽ ad adulationem, si quis velit aliquem laudare in quibus non est laudandus, quia fortè mala sunt, sm illud Ps. 9. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, vel quia non sunt certa, sm illud Eccles. 27. Ante sermonem non laudes virum. Et iterum Eccle. 11. Non laudes virum in specie sua: vel etiam si timere possit, ne humana laude ad inanem gloriam prouocetur. Vnde dr Eccles. 11. Ante mortem ne laudes hominem. Similiter etiam velle placere hoibus propter charitatem nutriendam, vt in ea homo spiritualiter proficere possit, laudabile est. Quòd autem aliquis velit placere hominibus propter inanẽ gloriam, vel propter lucrum, vel etiã in malo, hoc esset peccatum sm illud Psalm. 52. Deus dissipauit ossa eorũ qui hominibus placent. Et Apostolus dicit ad Gal. 1. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.

AD SECVNDVM dicendum, quod etiam vituperare malum, si non adhibeantur debitæ circunstantiæ, est vitiosum, & similiter laudare bonum.

AD TERTIVM dicendũ, quod nihil prohibet duo vitia esse contraria. Et ideo sicut detractio est malũ, ita & adulatio, quæ contrariatur ei quantum ad ea quæ dicuntur, non autem directè quãtum ad finem, quia adulator quærit delectationem eius, cui adulatur, detractor autem non quærit eius contristationem cũ aliquando occultè detrahat, sed magis quærit eius infamiam.

587

ARTICVLVS II.

Vtrum adulatio sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod adulatio sit peccatum mortale, quia sm Aug. in* Enchiridio, Malum dr quia nocet. Sed adulatio maximè nocet, sm illud Psa. 9. Qm laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit dñm peccator. Et ideo Hier. † dicit, quod nihil est quod tam facile corrumpat mentes hominum quàm adulatio. Et super illud Psal. 69. Conuertantur statim erubescentes. dicit * gl. Plus nocet lingua adulatoris, quàm gladius persecutoris. Ergo adulatio est grauissimum peccatum.

Mal. qõ. 7. ar. 2. ad 11.

* c. 12. to. 3.

† Hier. ad Celantiã, de rõne piè viuendi, circa medium.

* Psal. 69. est Aug. in hoc loco, to. 8.

¶ 2 Præterea, Quicunque verbis alijs nocet, non minus nocet sibi quàm alijs. Vnde dicitur in Psalm. 36. Gladius eorũ intret in corda ipsorum. Sed ille qui alteri adulatur, inducit eum ad peccãdum mortaliter. Vnde super illud Psa. 140. Oleum peccatoris non impinguet caput meũ,

dicit * gloss. Falsa laus adulatoris mentes à rigore veritatis emollit ad noxia. Ergo multo magis adulator in se mortaliter peccat.

In glo. interline. & ordinar. simul ex Cassiod.

¶ 3 Præterea, In Decretis scribitur di. † 46 Clericus qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur, degradetur ab officio. Sed talis pœna non infligitur nisi pro peccato mortali. Ergo adulatio est peccatū mortale.

† dist. 46. c. Clericus qui.

SED CONTRA est, quod Aug. * in sermone de purgatorio, inter peccata minuta numerat, si quis cuiquam maiori personæ aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit.

In serm. 4. in die aiarum ante med. to. 10

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictū est, * peccatum mortale est quod charitati cōtrariatur. Adulatio autem quandoque quidem charitati contrariatur, quandoque autem non. Contrariatur siquidem charitati tripliciter. Vno modo, ratione ipsius materiæ, puta, cùm aliquis laudat alicuius peccatum. Hoc enim contrariatur dilectioni Dei, contra cuius iustitiam homo loquitur. Et contra dilectionem proximi, quem in peccato fouet. Vnde est peccatum mortale, secundum illud Isa. 5. Væ qui dicitis malum bonum. Alio modo ratione intentionis, puta, cùm quis alicui adulatur ad hoc, quod fraudulenter ei noceat, vel corporaliter vel spiritualiter, & hoc etiam est peccatū mortale. Et de hoc habetur Prouerb. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta odientis oscula. Tertio modo, per occasionem, sicut cùm laus adulatoris fit alteri occasio peccandi, etiam præter adulatoris intentionem. Et in hoc considerare oportet, vtrum sit occasio data vel accepta, & qualis ruina subsequatur, sicut potest patere ex his quæ suprà * de scandalo dicta sunt. Si autem aliquis ex sola auiditate delectandi alios, vel etiam ad euitandum aliquod malum, vel consequendum aliquid in necessitate, alicui adulatus fuerit, non est contra charitatem. Vnde non est peccatum mortale, sed veniale.

Q. 112 ar. 2

q. 43. ar. 3. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod auctoritates illæ loquuntur de adulatore qui laudat peccatum alicuius. Talis enim adulatio dicitur plus nocere quàm gladius persecutoris, quia in potioribus bonis nocet, scilicet in spiritualibus. Non autem nocet ita efficaciter, quia gladius persecutoris occidit effectiuè, quasi sufficiens causa mortis. Nullus autem adulando pōt esse alteri sufficiēs causa peccandi, vt ex suprà dictis patet. *

q. 43. ar. 1. ad 3. & 1. 2. q. 73. ar. 8. ad 3. & 75. ar. 3. & q. 80. ar. 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod ratio illa procedit de eo qui adulatur intentione nocendi. Ille enim plus nocet sibi quàm alijs, quia sibi nocet tanquam sufficiens causa peccandi, alijs autem occasionaliter tantū.

AD TERTIVM dicendum, quod auctoritas illa loquitur de eo, qui proditoriè alteri adulatur, vt cum decipiat.

QVAESTIO CXVI.

De Litigio, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de litigio.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum opponatur virtuti amicitiæ.

¶ Secundo, de comparatione eius ad adulationem.

QVÆSTIONIS CXVI.

De Litigio,

In duas partes distributæ,

AXIOMA.

1 *Litigium 1 vt ex diuersis caussis nascitur, ita diuersis virtutibus oppositum esse reperitur: quatenus enim ex animo dissentiendi manat, charitati, quatenus autem ex contristandi studio suam ducit originem, amicitiæ seu affabilitati opponitur.* 2 *Estque 2 adulatione, eidem (ut supradictum est) opposita uirtuti, quod ad speciei naturam quidem attinet, grauius, perniciosiusque peccatum, quod autem ad finis rationem pertinet, utrunque altero & grauiorem & leuiorem culpam continere potest.*

ARTICVLVS PRIMVS. 588

Vtrum litigium opponatur virtuti amicitiæ, seu affabilitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod litigium non opponatur virtuti amicitię, vel affabilitatis. Litigium enim ad discordiam pertinere videtur sicut & contentio. Sed discordia opponitur charitati, sicut dictum est. * Ergo & litigium.

Q. 37. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Prouerb. 26. dicitur, Homo iracundus incendit litem. Sed iracundia opponitur mansuetudini. Ergo & lis, siue litigium.

¶ 3 Præterea, Iac. 4. dicitur, Vnde bella & lites in vobis? Nonne ex concupiscentijs vestris, quæ militant in membris vestris? Sed sequi concupiscentias videtur opponi temperantiæ. Ergo videtur, quòd litigium non opponatur amicitiæ, sed temperantiæ.

SED CONTRA est, quòd Philosophus in 4. * Ethico. litigium opponit amicitiæ.

lib. 4. ca. 6. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod propriè litigium in verbis consistit, cùm scilicet vnus verbis alterius contradicit. In qua quidem contradictione duo possunt attendi. Quandoque enim contingit contradictio propter personam dicentis, cui contradicens consentire recusat propter defectum amoris animos vnientis. Et hoc videtur ad discordiam pertinere charitati contrariam. Quandoque verò contradictio oritur ratione personæ, quam aliquis contristare non veretur. Et sic fit litigium, quòd prædictæ amicitiæ, vel affabilitati opponitur, ad quam pertinet delectabiliter alijs conuiuere. Vnde Philosophus dicit in quarto * Ethicor. quòd illi qui ad omnia contrariantur, causa eius quòd est contristare, neque quoscunque curantes, dyscoli & litigiosi vocantur.

lib. 4. ca. 6. non procul à prin. t. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod contentio magis propriè pertinet ad contradictionem discordiæ, litigium autem ad contradictionem, quæ fit intentione contristandi.

AD SECVNDVM dicendum, quod directa oppositio vitiorum ad virtutes, non attenditur secundum causas, cùm contingat vnum vitium ex diuersis causis oriri, sed attenditur secundum speciem actus. Licet autem quandoque litigium ex ira oriatur, potest tamen etiam ex multis alijs causis oriri. Vnde non oportet quod directè opponatur mansuetudini.

AD TERTIVM dicendum, quod Iacobus loquitur ibi de concupiscentia secundum quod est generale malum, ex quo omnia vitia oriuntur, prout dicit glo. * ad Rom. 7. Bona est lex, quæ dum concupiscentiā prohibet, omne malum prohibet.

est Aug in lib. de spū & lit. c. 4. à me. to. 3.

ARTICVLVS II. 589

Vtrum litigium sit grauius peccatum, quàm adulatio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod litigium sit minus peccatum, quàm contrarium vitium, scilicet placiditas vel adulatio. Quanto enim aliquod peccatum plus nocet, tanto peius esse videtur. Sed adulatio plus nocet, quam litigium. Dicitur enim Isa. 3. Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Ergo adulatio est grauius peccatum, quam litigium.

¶ 2 Præterea, In adulatione videtur esse quædam dolositas, quia aliud adulator dicit ore, aliud habet in corde. Litigiosus autem caret dolo, quia manifestè contradicit. Ille autem qui cum dolo peccat, turpior est, vt Philosophus dicit in 7. * Eth. Ergo grauius peccatum est adulatio, quàm litigium.

* li. 7. ca. 6. parum añ med. to. 5.

¶ 3 Præterea, Verecundia est timor de turpi, vt patet per Philosophum in 4 * Ethicor. Sed magis verecundatur homo esse adulator, quàm litigiosus. Ergo litigium est minus peccatum quam adulatio.

* lib. 4. ca. vlt. nō longè à princ. to. 5.

SED CONTRA est, quod tanto aliquod peccatum videtur esse grauius, quanto spirituali statui magis repugnat: Sed litigium magis repugnare videtur statui spirituali. Dicitur enim 1 ad Tim. 3. quòd oportet episcopum non litigiosum esse. Et 2. ad Tim. 2. Seruum Domini non oportet litigare. Ergo litigium videtur esse grauius peccatum quam adulatio.

RESPONDEO dicendum, quod de vtroque istorū peccatorum loqui possumus dupliciter. Vno modo, considerando speciem vtriusque peccati. Et secundū hoc, tanto aliquod vitium est grauius, quanto magis repugnat oppositæ virtuti. Virtus autem amicitiæ principalius tendit ad delectandum, quàm ad contristandum. Et ideo litigiosus qui superabundat in contristando, grauius peccat quàm placidus vel adulator, qui superabūdat in delectando. Alio modo possunt considerari secundum aliqua exteriora motiua. Et secundum hoc quandoq; adulatio est grauior, puta quū intendit per deceptionem indebitum honorem vel lucrum acquirere. Quãque vero litigium est grauius: puta quando homo intendit vel veritatē impugnare, vel dicentem in contemptū adducere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut adulator potest nocere occultè decipiendo, ita litigiosus potest interdum nocere manifestè impugnando. Grauius autem est, cæteris paribus, manifestè alicui nocere quasi per violentiam, quàm occultè. Vnde rapina est grauius peccatum, quàm furtum, vt suprà * dictum est.

q. 66. art. 9.

AD SECVNDVM dicendum, quod non semper in actibus humanis illud est grauius quod est turpius. Decor enim hominis est ex ratione. Et ideo turpiora sunt peccata carnalia, quibus caro dominatur rationi, quāuis peccata spiritualia sint grauiora, quia procedunt ex maiori contemptu. Similiter peccata quæ fiunt ex dolo, sunt turpiora, inquantum videntur ex quadam infirmitate procedere, & ex quadam falsitate rationis, cum tamen peccata manifesta quandoque sint ex maiori contemptu. Et ideo adulatio quasi cum dolo existens, videtur esse turpior. Sed litigium quasi ex maiori contemptu procedens, videtur esse grauius.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut * dictū est, verecundia respicit turpitudinem peccati. Vnde non semper magis verecundatur homo de grauiori peccato, sed de magis turpi peccato. Et inde est quòd magis verecundatur homo de adulatione, quàm de litigio, quamuis litigium sit grauius.

In arg. 3.

QVAESTIO CXVII.

De liberalitate, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de liberalitate & vitijs oppositis, scilicet auaritia & prodigalitate.

¶ Circa liberalitatem autem quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum liberalitas sit virtus.

¶ Secundo, quæ sit materia eius.

¶ Tertio, de actu ipsius.

¶ Quarto, vtrum magis ad eum dare, quàm accipere pertineat.

¶ Quinto, vtrum liberalitas sit pars iustitiæ.

¶ Sexto, de comparatione eius ad alias virtutes.

QVÆSTIONIS CXVII. De Liberalitate, In sex partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *Liberalitas* 2 *virtus est, Iustitiæ* 5 *finitima,* 3 *quæ in* 2 *pecunijs* 3 *accipiendis, conseruandis,* 2 *& maximè* 4 *elargiendis versans, ad multas res præclaras vtilis quidem est, nequa-* 4 *quam* 6 *tamen inter virtutes obtinet principatum.*

590

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum liberalitas sit virtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod liberalitas nō sit virtus. Nulla n. virtus cōtrariatur naturali inclinationi. Inclinatio aūt naturalis est ad hoc, vt aliquis plus sibi quàm alijs prouideat, cuius contrarium pertinet ad liberalem, quia, vt * Philosophus dicit in 4 Ethi. liberalis est nō respicere ad seipsum, ita quod sibi minora derelinquit. Ergo liberalitas non est virtus.

2. Cor. 8. lec. 1. cor. 8 fi. Et 2. Ethi. lect. 8. * Lib 4 c. 1 ante medium, to. 5

¶ 2 Præterea, Per diuitias homo suam vitam sustentat, & ad felicitatem diuitiæ, organicè deseruiūt, vt dicitur in 1. * Ethic. Cūm ergo omnis virtus ordinetur ad felicitatem, videtur quòd liberalis non sit virtuosus, de quo † Philosophus dicit in 4. Ethic. quod non est acceptiuus pecuniæ, neque custoditiuus, sed emissiuus.

Lib. 1. c 8. ad fi. to. 5. † li 4. ca. 1. paulò añ mediū, t. 5

¶ 3 Præterea, Virtutes habent connexionē adinuicē. Sed liberalitas non vr̄ connexa alijs virtutibus. Multi n. sunt virtuosi qui non possunt esse liberales, quia non habent quod dent. Multi ēt liberaliter dant vel expēdūt, qui tñ aliàs sunt vitiosi. Ergo liberalitas non est virtus.

SED CONTRA est, quod * Ambr. dicit in 1. de Offic. quòd in euangelio multas disciplinas accepimus iustæ liberalitatis. Sed in euangelio non docentur nisi ea, quæ ad virtutē pertinent. Ergo liberalitas est virtus.

Li 1. c. 30. circa princip. tom. 1

RESPONDEO dicendum, quod sicut * Augu. dicit in lib. de lib. arb. benè vti his quibus male vti possumus, pertinet ad virtutem. Possumus autem benè & male vti non solum his, quæ intra nos sunt; puta potentijs & passionibus animæ, sed etiam his, quæ extra nos sunt, scilicet rebus huius mundi concessis nobis ad sustentationem vitæ. Et ideo cum benè vti his rebus pertineat ad liberalitatem, consequens est quòd liberalitas virtus sit.

li. 2. ca. 19. circa prin cip. tom. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut * Ambr. & Basilius dūt, superabundantia diuitiarū datur aliquibus à Deo, vt meritum bonæ dispensationis acquirant. Pauca aūt vni sufficiunt, & ideo liberalis plura laudabiliter in alios expendit, quàm in seipsum. Debet autē homo semper magis sibi prouidere in spūalibus bonis, in quibus vnusquisq; sibi præcipuè subuenire potest. Et tñ in rebus temporalibus non pertinet ad liberalē, vt sic alijs intendat, quod omnino se & suos despiciat. Vnde * Ambro. dicit in 1. de Officijs. Est illa probanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas.

Ambro. in ser. 81. t. 3. Et Basi. in ser. ad diuites auaros.

Li. 1. c. 30. circa princip. tom. 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod ab liberali non pertinet sic diuitias emittere, vt non sibi remaneat vnde sustentetur, & vnde virtutis opera exequatur, quibus ad felicitatem peruenitur. Vnde * Philo. dicit in 4. Ethic. quod liberalis non negliget propria, volens per hoc quibusdam sufficere. Et † Ambro. dicit in lib. de Offi. quod Deus non vult simul effundi opes, sed dispensari. Nisi forte vt Helisæus qui boues suos occidit & pauit pauperes ex eo quod habuit, vt nulla cura teneretur domestica: quod pertinet ad statum perfectionis spiritualis vitæ, de quo infrà * dicetur. Est tamen sciendum, quòd hoc ipsum quod est sua liberaliter largiri, inquantum est actus virtutis, ad beatitudinem ordinatur.

Li 4. Ethi. ca. 1. ante med. to. 5. † li. 1. c. 30. circa medium, t. 1.

Q. 184. & 186. art. 3. præcipuè.

AD TERTIVM dicendū, quod sicut † Philosophus dicit in 4. Ethic. illi qui consumunt multas res in intemperantijs, non sunt liberales, sed prodigi. Et similiter quicunque effundit quæ habet propter quæcunq; alia peccata. Vnde & * Ambros. dicit in 1. de Offic. Si adiuues eum, qui possessiones aliorum eripere conatur, nō probatur largitas. Nec illa perfecta est liberalitas, si iactantiæ causa magis quàm misericordiæ largiaris. Et ideo illi quàm carent alijs virtutibus, licet in aliqua mala opera multa expendant, non sunt liberales. Nihil etiam prohibet aliquos multa in bonos vsus expendere, & habitum liberalitatis non habere, sicut & aliarum virtutū opera faciunt homines antequam habitū virtutis habeant, licet

† li. b. 4. c. 1. circa princip. tom. 5

Li. 1. c. 30. inter principium & mediū, t. 1

nō eodē modo virtuosi, ut suprà * dictū est. Similiter & nihil prohibet aliquos virtuosos, licet sint pauperes, esse liberales. Vñ † Philos. dicit 4. Eth. Scđm substantiã, id est, facultatē diuitiarum, liberalitas dr̃. Non em̃ consistit in multitudine datorum, sed in dantis habitu. Et * Ambr. dicit in 1. de Offic. ꝙ affectus diuitem collationem, aut pauperem facit, & pretium rebus imponit.

1. 2. q. 65. ar. 1. † lib. 4. ethi. c. 1. to. 5 Li. 1. c. 30. inter pri. & mediũ, tom. 1.

591

ARTICVLVS II.

Vtrum liberalitas sit circa pecunias.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ liberalitas non sit circa pecunias. Omnis em̃ uirtus moralis est circa operationes, uel passiones. Esse aūt circa operationes est proprium iustitiæ, ut * dr̃ in 5. Ethi. Ergo cùm liberalitas sit virtus moralis, videtur quòd sit circa passiones & non circa pecunias.

¶ 2 Præterea, Ad liberalem pertinet quarumcunq; diuitiarum vsus. Sed diuitiæ naturales sunt veriores quàm diuitiæ artificiales, quæ in pecunijs consistunt, ut patet per † Philosophum in 1. Politic. Ergo liberalitas non est principaliter circa pecunias.

¶ 3 Præterea, Diuersarū uirtutū diuersę sunt materię, quia habitus distinguuntur ſm obiecta. Sed res exteriores sunt materia iustitię distributiuæ & commutatiuę. Ergo non sunt materia liberalitatis.

SED CONTRA est, ꝙ * Philosop. dicit in 4. Eth. ꝙ liberalitas vr̃ esse medietas quædam circa pecunias.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ ſm * Philosophum in 4. Ethi. ad liberalem ptinet emissiuum esse. Vñ & alio nomine liberalitas largitas nominat̃, quia quod largū est, non est retentiuū, sed est emissiuū. Et ad hoc idem pertinere vr̃ etiam nomen liberalitatis. Cùm enim aliquis à se emittit, quodāmodo illud à sua custodia & dominio liberat, & animum suum ab eius affectu liberum esse ostēdit. Ea uerò quæ emittenda sunt ab uno homine in alium, sunt bona possessa, quæ nomine pecuniæ significātur. Et ideo propria materia liberalitatis est pecunia.

*Infra art. 3. Et prima secūdę q. 60. artic. 5. corp. Et Mal. q. 13 ar. 1. cor. fi. Et 4. Ethi. col. 1. fin. * lib. 5. c. 1 tom. 5. † li. 1. Pol. ca. 5. & 6. tom. 5. Lib. 4. ca. 1 circa medium, to. 5 Lib. 4. c. 1. tom. 5.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ sicut * dictum est, liberalitas non attendit in quantitate dati, sed in affectu dantis. Affectus aūt dantis disponitur ſm passiones amoris & concupiscentiæ, & per consequens delectationis & tristitiæ ad ea quæ dantur. Et iō immediata materia liberalitatis sunt interiores passiones. Sed pecunia exterior est obiectum ipsarum passionum.

In solu. ad arg. 3. præced art.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ sicut * August. dicit in lib. de Disciplina Christ. Totū quicquid homines in terra habent, & omnia quorū sunt dñi, pecunia vocatur, quia antiqui, quæ habebant, in pecoribus habebant. Et * Philosophus dicit in 4. Ethi. ꝙ pecunias omnia dicimus, quorum dignitas numismate mensuratur.

De disciplina Christia cap. 1. à medio, tom. 9. Li. 4. Ethi. in princi. libri, to. 5.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ iustitia constituit æqualitatē in istis exterioribus rebus. Non autem ad eā propriè pertinet moderari interiores passiones. Vnde aliter pecunia est materia liberalitatis, & aliter iustitiæ.

592

ARTICVLVS III.

Vtrum vti pecunia sit actus liberalitatis.

AD TERTIVM sic proceditr̃. Videt̃, ꝙ vti pecunia non sit actus liberalitatis. Diuersarum em̃ virtutum diuersi sunt actus. Sed uti pecunia conuenit alijs virtutibus, sicut iustitiæ & magnificentiæ. Non ergo est proprius actus liberalitatis.

¶ 2 Præterea, Ad liberalitatē non solū pertinet dare, sed & accipere & custodire. Sed acceptio & custodia nō videntur ad vsum pecuniæ pertinere. Ergo inconueniēter dicitur proprius actus liberalitatis vsus pecuniæ.

¶ 3 Præterea, Vsus pecuniæ non solū consistit in hoc ꝙ pecunia detur, sed in hoc ꝙ expendatur. Sed expendere pecuniā refert̃ ad ipsum expendentē, & sic non vr̃ esse actus liberalitatis. Dicit enī * Seneca in 5. de Beneficijs. Non est liberalis aliquis ex hoc quod sibi donat. Ergo non quilibet vsus pecuniæ pertinet ad liberalitatem.

Infra art. 4. Et quol. 5 arti. 23 ad primū. Et 4. Ethic. col. 3. Lib. 5. ca. 9 parū à principio. Lib. 4. ca. 1. non multū à principio, to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ * Philosophus dicit in 4. Eth. Vnoquoq; optimè vtitur qui habet circa singula virtutē. Diuitijs ergo vtetur optimè qui habet circa pecunias uirtutem, iste autem est liberalis. Ergo bonus vsus pecuniarum est actus liberalitatis.

RESPONDEO dicendū, ꝙ species actus sumit̃ ex obiecto, ut suprà * habitū est. Obiectum aūt siue materia liberalitatis est pecunia, & quicquid pecunia mēsurari pōt, ut † dictū est. Et quia qualibet virtus conuenienter se hēt ad suū obiectū, consequens est, ut cùm liberalitas sit virtus, actus eius sit ꝓportionatus pecuniæ. Pecunia aūt cadit sub ratione bonorū utilium, quia omnia exteriora bona ad vsum hominis sunt ordinata. Et ideo actus proprius liberalitatis est pecunia vel diuitijs vti.

1. 2. q. 18. ar. 2. † Ar. ꝓce. ad 2. arg.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ad liberalitatē pertinet benè uti diuitijs inquantum huiusmodi, eo ꝙ diuitiæ sunt propria materia liberalitatis. Ad iustitiam autē pertinet uti diuitijs ſm aliam rationem scilicet ſm rationem debiti, prout scilicet res exterior debetur alteri. Ad magnificentiam aūt pertinet uti diuitijs ſm quandam specialem rationem, id est, secundum quod assumuntur in alicuius operis magni expletionem. Vnde & magnificentia quodammodo se habet ex additione ad liberalitatem, ut infrà * dicetur.

q. 134.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ad uirtuosum pertinet non solum conuenienter uti sua materia uel instrumento, sed etiam præparare opportunitates ad bene vtendum. Sicut ad fortitudinē militis pertinet non solum exercere gladium in hostes, sed etiā exacuere gladium & in uagina conseruare. Sic etiam ad liberalitatē pertinet non solum uti pecunia, sed etiam eam præparare & conseruare ad idoneum vsum.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ sicut * dictum est, propinqua materia liberalitatis sunt interiores passiones, ſm quas homo afficitur circa pecuniam. Et ideo ad liberalitatem ptinet præcipuè, ut homo propter inordinatam affectionem ad pecuniam non prohibeat̃ à quocunque debito vsu eius. Est aūt duplex vsus pecuniæ. Vnus, ad seipsum, qui vr̃ ad sumptus uel expensas pertinere. Alius aūt, quo quis utitur ad alios, qui pertinet ad dationes. Et ideo ad liberalitatem pertinet, ut neq; propter immoderatū amorē pecunię aliqs impediatur à conuenientibus expēsis, neq; à cōuenientibus dationib. Vñ circa dationes & sumptus liberalitas cōsistit, ſm * Philos. in 4. Eth. Verbum aūt Senecæ est intelligendum de liberalitate ſm quod se habet ad dationes. Non enim dicitur aliquis liberalis ex hoc quod sibi aliquid donat.

Art. ꝓced. ad 1. & 3. Lib. 4. c. 1. tom. 5.

593

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad liberalem maximè pertineat dare.

AD QVARTVM sic ꝓcedit̃. Vr̃, ꝙ ad liberalē non maximè pertineat dare. Liberalitas em̃ à prudentia dirigit̃, sicut & qlibet alia uirtus moralis. Sed maximè vr̃ ad prudentiam pertinere diuitias conseruare. Vñ & * Philoso. dicit in 4. Eth. ꝙ illi qui nō acquisierunt pecuniam, sed susceperunt acquisitam ab alijs, liberalius eam expendunt, quia sunt inexperti indigentię. Ergo vr̃ ꝙ dare nō maximè ꝑtineat ad liberalē.

¶ 2 Præterea, De hoc quod aliqs maximè intēdit, nullus tristatur, neq; ab eo cessat. Sed liberalis qñq; tristat̃ de his, quæ dedit, neq; dat omnibus, ut * dicitur in 4. Ethic. Ergo ad liberalem non maximè pertinet dare.

¶ 3 Præterea, Ad illud implendum quod qs maximè intendit, homo utitur vijs quibus pōt. Sed liberalis non est petitiuus, ut * Philoso. dicit in 4. Eth. cum per hoc posset sibi præparare facultatem alijs donandi. Ergo vr̃, quod maxime non intendat ad dandum.

¶ 4 Præterea, Magis homo obligatur ad hoc ꝙ prouideat sibi quàm alijs. Sed expendendo aliquid, prouidet sibi, dando autem prouidet alijs. Ergo ad liberalem magis pertinet expendere, quam dare.

SED CONTRA est, quod * Philosophus dicit in 4. Eth. ꝙ liberalis est superabundare in datione.

*Inf q. 119. ar. 1. ad 2. & 3. Et 4. Eth. co. 3. * Lib. 4. c. 1. ante medium, to. 5 Lib. 4. ca. 1 circa medium, t. 5. Lib. 4. ca. 1. tom. 5. Lib. 4. cap. 1. tom. 5.*

RESPONDEO dicendũ, quod proprium est liberalis uti pecunia. Vsus autẽ pecuniæ est in emissione ipsius. Nam acquisitio pecuniæ magis assimilatur generationi, quàm usui. Custodia uerò pecuniæ, inquantũ ordinatur ad facultatem utendi, assimilatur habitui. Emissio autẽ alicuius rei quãto fit ad aliquid distantius, tanto à maiori uirtute procedit, sicut patet in his quę proijciuntur. Et ideo ex maiori uirtute procedit quod aliquis emittat pecuniã dando eã alijs, quàm expendendo eã circa seipsum. Proprium est aũt uirtutis, ut præcisè tendat in id quod perfectius est. Nam uirtus est perfectio quædã, ut * dr in 7 Phys. Et ideo liberalis maximè laudat ex datione.

Lib. 7. cõ. 17. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod ad prudentiam pertinet custodire pecuniã, ne surripiatur, aut inutiliter expendat. Sed utiliter eã expendere nõ est minoris prudentiæ, quàm utiliter eam conseruare, sed maioris, quia plura sunt attendenda circa usum pecuniæ, qui assimilatur motui, quam circa conseruationem, quę assimilatur quieti. Quòd autẽ illi, qui susceperunt pecunias ab alijs acquisitas, liberalius eas expendunt quasi existentes inopiæ inexperti, si propter solam hanc inexperientiam liberaliter expenderent, non hẽrent uirtutẽ liberalitatẽ. Sed quandoq; huiusmodi inexperiẽtia se habet solũ sicut tollẽs impedimentum liberalitatis, ita quod promptius liberaliter agant. Timor enĩ inopiæ ex eius experientia procedens, impedit quandoque eos qui acquisierunt pecuniã ne eã consumant liberaliter agendo. Et similiter amor, quo eam amant, tanquam proprium effectum, ut * Philosophus dicit in 4. Ethic.

Lib. 4. c. 1. à med. t. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, quod sicut † dictum est, ad liberalitatem pertinet cõuenienter uti pecunia, & per cõsequẽs conuenienter dare, quod est quidã pecuniæ usus. Quælibet aũt uirtus tristat de cõtrario sui actus, & uitat eius impedimẽta. Et aũt quod est conueniẽter dare, duo opponunt, scilicet quod nõ dare cõueniẽter est dandu, & dare aliquid incõueniẽter. Vñ de utroq; tristaĩ liberalis, sed de primo magis, quia plus opponit proprio actui: & ideo ẽt non dat oĩbus. Impediretur enĩ actus eius si quibuslibet daret. Non enĩ haberet unde alijs daret, quibus dare cõuenit.

† In corp. ar. & ar. præced.

AD TERTIVM dicendum, quod dare & accipere se habent, sicut agere & pati. Non est aũt idem principium agendi & patiendi. Vñ quia liberalitas est principium dationis, non ptinet ad liberalẽ, ut sit promptus ad recipiendũ, & multo minus ad petendu. Vñ uersus,

Si quis in hoc mundo vult multis gratus haberi,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

594

Ordinat autem ad dandum aliqua ſm conuenientiã liberalitatis, scilicet fructus propriarum possessionum, quos solicitè procurat, ut eis liberaliter utatur.

AD QVARTVM dicendum, quod ad expendendũ in seipsum natura inclinat. Vnde ad hoc quod pecuniam quis profundat in alios, pertinet propriè ad uirtutem.

Sup. q. 58. ar. 12. ad 1. & q. 117. ar. 2. ad 3. & ar. 3. ad 2. Et inf. à q. 157. art. 1. cor. & 3. dist. 27. q. 3. ar. 4. q. 2. corp. Et mal. q. 13. ar. 1. cor. fi.

ARTICVLVS V.

Vtrum liberalitas sit pars iustitiæ.

AD QVINTVM sic pceditur. Vĩ, quod liberalitas nõ sit pars iustitiæ. Iustitia enim respicit debitũ. Sed quãto est aliquid magis debitũ, tãto minus liberaliter datur. Ergo liberalitas nõ est pars iustitię, sed ei repugnat.

¶ 2 Prǽterea, Iustitia est circa operationes, ut suprà * habitũ est. Sed liberalitas est pcipuè circa amorẽ, & concupiscentiã pecuniarũ, quæ sunt passiones. Ergo magis vĩ liberalitas ad temperãtiam ptinere quàm ad iustitiã.

¶ 3 Prǽterea, Ad liberalitatẽ pertinet pręcipuè conuenienter dare, ut † dictũ est. Sed conuenienter dare pertinet ad beneficentiam & misericordiam, quæ pertinent ad charitatẽ, ut suprà * dictum est. Ergo liberalitas magis est pars charitatis, quam iustitiæ.

* q. 58. ar. 9. & 1. 2. q. 60. ar. 1. 2. & 3.
† ar. pced. ad 2.
* q. 30. & 31.

SED CONTRA est, quod † Ambr. dicit in 1. de Officijs, iustitia ad societatẽ generis humani refertur. Societatis enim ratio diuiditur in duas partes, iustitiam scilicet & beneficentiam, quam eandem liberalitatem, & benignitatem vocant. Ergo liberalitas ad iustitiam pertinet.

† Amb. li. 1. de offi. c. 28. in princip. tom. 1.

RESPONDEO dicendum, quod liberalitas non est species iustitię, quia iustitia exhibet alteri quod est eius, sed liberalitas exhibet id quod suum est. Habet tñ quandam conuenientiam cum iustitia in duobus. Primò quidem quia principaliter est ad alterum, sicut & iustitia. Secundò, quia est circa res exteriores, sicut & iustitia, licet ſm aliam rationem ut * dictum est. Et ideo liberalitas à quibusdam ponitur pars iustitiæ, sicut virtus annexa ei ut principali.

Hic ī cor. & ar. 2. huius q. ad tertium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod liberalitas, etsi non attendat debitum legale quod attendit iustitia, attendit tñ debitum quoddam morale, quod attenditur ex quadam ipsius decentia, non ex hoc quod sit alteri obligatus, unde minimum habet de ratione debiti.

AD SECVNDVM dicendũ, quod temperantia est circa concupiscentias corporalium delectationum. Cõcupiscentia autem pecuniæ & delectatio, non est corporalis, sed magis animalis: vnde liberalitas non pertinet propriè ad temperantiam.

AD TERTIVM dicendum, quod datio beneficientię & misericordiæ procedit ex eo quod homo est aliqualiter affectus circa eũ, cui dat. Et ideo talis datio pertinet ad charitatem siue ad amicitiam. Sed datio liberalitatis puenit ex eo, quod dans est aliqualiter affectus circa pecuniam, dum eam non concupiscit, neq; amat, unde etiam non solum amicis, sed etiam ignotis dat quando oportet. Vnde non pertinet ad charitatem, sed magis ad iustitiam, quæ est circa res exteriores.

595

ARTICVLVS VI.

Vtrum liberalitas sit maxima virtutum.

AD SEXTVM sic pceditur. Vĩ, quod liberalitas sit maxima uirtutum. Omnis enĩ uirtus hominis est quædam similitudo diuinæ bonitatis. Sed per liberalitatem homo maximè assimilatur Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, ut dicitur Iac. 1. Ergo liberalitas est maxima uirtutum.

¶ 2 Prǽterea, Scdm * Augu. in 6. de Trinit. in his quę non mole magna sunt, idem est esse maius quod melius. Sed ratio bonitatis maximè videtur ad liberalitatem ptinere, quia bonum diffusiuum est, ut patet per † Dion. 4 c. de diui. no. Vnde & * Ambr. dicit in 1. de Officijs, quod iustitia censuram tenet, liberalitas bonitatem. Ergo liberalitas est maxima uirtutum.

Lib. 6 ca. 8 parũ ante mediũ, t. 3
† Dion. c. 4. in princ.
* Amb. li. 1. c. 28. circa princ. t. 1

¶ 3 Prǽterea, Homines honorantur, & amantur pter virtutem. Sed † Boetius dicit in lib. de consolat. Largitas maximè claros facit. Et * Philosophus dicit in 4. Ethi. quod inter virtuosos maximè liberales amantur. Ergo liberalitas est maxima uirtutum.

† li. 2. pr. 5.
* li. 4. ca. 1 aliquantulum à pri. tom. 5.

SED CONTRA est, quod † Ambros. dicit in lib. de Officijs, quod iustitia excellentior vĩ liberalitate, sed liberalitas gratior. Philosophus * etiam dicit in 1. Rhetor. quod fortes & iusti maximè honorãtur, & post eos liberales.

† Lib. 1. c. 28. circa p. in. to. 1.
* li. 1. Rhetoric. ca. 9. non multum à princip. tom. 6

RESPONDEO dicendum, quod quælibet uirtus tendit in aliquod bonum. Vnde quanto aliqua virtus in maius bonum tendit, tanto melior est. Liberalitas autem, tendit in aliquod bonum dupliciter. Vno modo, primò & per se. Alio modo, ex consequenti. Primò quidem & per se, tendit ad ordinandum propriam affectionem circa possessionem pecuniarum, & usum. Et sic secundum hoc præfertur liberalitati & temperantia, quæ moderatur & concupiscentias & delectationes pertinentes ad proprium corpus, & fortitudo, & iustitia, quæ ordinantur quodammodo in bonum commune. Vna quidem tempore pacis, alia uerò tempore belli. Et omnibus præferuntur uirtutes, quæ ordinant in bonum diuinum. Nam bonum diuinum præeminet cuilibet bono humano. Et in bonis humanis bonum publicum præeminet bono priuato, in quibus bonum corporis præeminet bono exteriorum rerum.

Alio

Alio modo ordinatur liberalitas ad aliquod bonû ex consequenti. Et sm hoc liberalitas ordinatur in oia bona prædicta. Ex hoc enim q homo non est amatiuus pecuniæ, sequitur q de facili vtatur ea & ad seipsum, & ad vtilitatê aliorum, & ad honorem Dei. Et sm hoc habet quandam excellentiam, ex hoc q vtilis est ad multa. Quia tamen vnumquodque magis iudicatur secundû id quod primò, & per se competit ei, q secundum id quod consequenter se habet, ideo dicendû est liberalitatem non esse maximam virtutum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q datio diuina prouenit ex eo q amat homines, quibus dat, non autem ex eo quòd afficiatur ad ea quæ dat. Et ideo magis videtur pertinere ad charitatem, quæ est maxima virtutum, quàm ad liberalitatem.

AD SECVNDVM dicendû, q quælibet virtus participat rationem boni, quantum ad emissionê proprij actus. Actus autem quarundam aliarum virtutum meliores sunt pecunia, quam emittit liberalis.

AD TERTIVM dicendû, q liberales maximè amantur, non quidê amicitia honesti, quasi sint meliores, sed amicitia vtilis, quia sunt vtiliores in exterioribus bonis, quæ communiter homines maximè cupiunt. Et etiam propter eandem causam clari redduntur.

QVÆSTIO CXVIII.

De vitijs liberalitati oppositis, & primò, de auaritia, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis liberalitati. Et primò de auaritia. Secundò de prodigalitate.

¶ Circa primum quæruntur octo.
¶ Primo, vtrum auaritia sit peccatum.
¶ Secundo, vtrum sit speciale peccatum.
¶ Tertio, cui virtuti opponatur.
¶ Quarto, vtrum sit peccatum mortale.
¶ Quinto, vtrum sit grauissimum peccatorum.
¶ Sexto, vtrum sit carnale, vel spirituale peccatum.
¶ Septimo, vtrum sit vitium capitale.
¶ Octauo, de filiabus eius.

QVÆSTIONIS CXVIII.
De Auaritia,
In octo partes distributæ.
AXIOMA.

1 *Auaritia, est 1 vitium 2 speciale, 3 liberalita-*
2 *ti oppositum, 4 veniale interdum, sæpe etiam le-*
3 *thale, quandocunque scilicet charitatis transgredi-*
4 *tur limites, quod de genere quidem est 6 spiritua-*
6 *lium, & de 7 numero capitaliû peccatorû, ex cuiusq;*
7 *detestabili radice oriuntur istæ septê 8 excitosæ pe-*
8 *stes, proditio, fraus, fallacia, periuriû, inquietudo,*
violentia & immitis côtra misericordiâ, obduratio,
5 *eius 5 tamen culpa non est omnium grauissima.*

596

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum auaritia sit peccatum.

Inf. q. 119

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q auaritia nô sit peccatû. Dr enim auaritia quasi æris auiditas, quia scilicet in appetitu pecuniæ cosistit, p quâ oia exteriora bona intelligi possunt. Sed appetere exteriora bona non est peccatum, naturaliter n. homo ea appetit, tû quia subiecta sunt hoi naturaliter, tû quia per ea vita hominis conseruatur, vnde & substantia hominis dicuntur. Ergo auaritia non est peccatum.

¶ 2 Præterea, Omne peccatû, aut est in Deum, aut in proximû, aut in seipsum, vt supra* habitû est. Sed auaritia non est propriè peccatum contra Deum. Nô enim opponitur, neq; religioni, neque virtutib. theologicis, quibus homo ordinatur in Deû. Neq; êt est peccatum in seipsum. Hoc enim ,pprie ptinet ad gulâ & luxuriâ, de qua Apostolus dicit 1. ad Corin. 6. Qui fornicatur, in corpus suum peccat. Similiter etiam non vr esse peccatum in proximum, quia per hoc q homo retinet sua, nulli facit iniuriam. Ergo auaritia non est peccatum.

a. 2. q. 72. ar. 4.

¶ 3 Præterea, Ea quæ naturaliter adueniunt, nô sunt peccata. Sed auaritia naturaliter consequitur senectutem, & quemlibet defectum, vt* Philos. dicit in 4 Ethi. Ergo auaritia non est peccatum.

Lib. 4. c. 1. aliquantulum ante finê, to. 5.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Hebr. vlt. Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus.

RESPONDEO dicendû, q in quibuscunque bonum consistit in debita mensura, necesse est quod p excessum vel diminutionem illius mensuræ malû proueniat. In oibus aût, quæ sunt pp finê, bonû consistit in quadâ mensura. Nâ ea, quæ sunt ad finê necesse est cômensurari fini, sicut med cina sanitati, vt patet p* Phi. in 1 Pol. Bona aût exteriora habent rône vtiliû ad finê, sicut† dictû est. Vnde necesse est, q bonû hois circa ea côsistat in quadâ mensura, dû scilicet homo sm aliquâ mensurâ quærit habere exteriores diuitias, prout sunt necessariæ ad vitâ eius sm suâ conditionê. Et iô in excessu huius mêsuræ côsistit peccatû, dû scilicet aliquis supra debitû modû vult eas vel acquirere, vel retinere, quod ptinet ad rônê auaritiæ, q eq diffinitur esse imoderatus amor hndi. Vñ patet q auaritia est peccatum.

Li. 1. ca. 6. à medio. & c. 5. cir ca fi. to. 5 † q. pc. a. 1. 3. & 1 2 q. 2. art. 1

AD PRIMVM ergo dicendû, q appetitus rerû exteriorum est homini naturalis, vt eorum quæ sunt propter finem. Et ideo in tantû vitio caret, inquantum continetur sub regula sumpta ex ratione finis. Auaritia autem hanc regulam excedit, & ideo est peccatum.

AD SECVNDVM dicendum, q auaritia potest importare immoderantiâ circa res exteriores dupliciter. Vno mô immediatè, quantû ad acceptionê vel conseruationê ipsarum, vt scilicet homo plus debito eas acquirat vel conseruet. Et sm hoc est directè peccatû in proximû, quia in exterioribus diuitijs nô pôt vnus homo superabûdare, nisi alteri deficiat, quia bona tpalia non possunt simul possideri à multis. Alio mô pôt importare imoderantiâ circa interiores affectiones quas quis ad diuitias habet, puta si immoderatè aliquis diuitias amet, aut desideret, aut delectetur in eis. Et sic auaritia est peccatû hominis in seipsum, quia per hoc deordinatur eius affectus, licet non deordinetur corpus, sicut per vitia carnalia. Ex consequenti aût est peccatum in Deû, sicut & omnia peccata mortalia, inquantû homo propter bonum temporale contemnit æternû.

AD TERTIVM dicendû, q inclinationes naturales sunt regulandæ sm rationem, quæ principatum tenet in natura humana. Et ideo quâuis senes pp naturæ defectû auidius exteriorum rerum inquirant subsidia, sicut & omnis indigens quærit suæ indigentiæ supplementum, non tamen à peccato excusantur, si debitam rationis mensuram circa diuitias excedant.

597

ARTICVLVS II.
Vtrum auaritia sit speciale peccatum.

Inf. art. 5. ad 2 & 1. q. 63. ar. 2. ad 2. & 2. di. 21. i ex po lit. & mal. q. 8. ar. 3. ad 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. quòd auaritia non sit speciale peccatû. Dicit enim † Augustin. in lib. de Lib. arbitr. Auaritia, quæ Græcè philargyria dr, non solo argento, vel nummis, sed in omnibus rebus quæ immoderatè cupiuntur, intelligenda est. Sed in omni peccato est cupiditas immoderata alicuius rei, quia peccatum est, spreto bono incommutabili, bonis commutabilibus inhærere, vt supra* habitum est. Ergo auaritia est generale peccatum.

† Li. 3. c. 17 circa me. to. 1.

¶ 2 Præterea, Secundum † Isidor. in lib. Etym. auarus dr quasi auidus æris, i. pecuniæ. Vnde & in Græco auaritia philargyria nominatur, i. amor argenti. Sed sub argento, per quod pecunia significatur, significantur omnia bona exteriora, quorum pretium potest

* 1 2 q 71 ar. 6. ar. 3. † li. 10. c. 1. circa me.

(q. præce. ar. 2. ad 2.) numismate mensurari, vt suprà † habitum est. Ergo auaritia consistit in appetitu cuiuslibet exterioris rei. Ergo videtur esse generale peccatum.

¶ 3 Præterea, Super illud ad Rom. 7. Nam concupiscentiam nesciebam &c. dicit* gl. Bona est lex, quæ dũ concupiscentiam prohibet, omne malum prohibet. Videtur autem lex specialiter prohibere concupiscentiã auaritiæ, vnde dicitur Exo. 20. Non concupisces rẽ proximi tui. Ergo concupiscentia auaritiæ est omne malum. Et ita auaritia est generale peccatum.

(Est ex Augu. i. li. de spir. & litera, ca. 4. à med. to. 3.)

SED CONTRA est, quod ad Ro. 1. Auaritia cõnumeratur inter alia specialia peccata, vbi dr̃, Repletos iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, &c.

RESPONDEO dicendũ, quòd peccata sortiuntur speciem ſm obiecta, vt supra * habitum est, obiectum autem peccati est illud bonum, in quod tendit inordinatus appetitus. Et ideo vbi est specialis rõ boni, quod inordinate appetitur, ibi est specialis ratio peccati. Alia autem est rõ boni vtilis & boni delectabilis. Diuitiæ autem ſm se habent rationem vtilis. Ea enim ratione appetuntur inquantum in vsum hominis cedunt. Et ideo speciale quoddã peccatum est auaritia, secundũ quod est immoderatus amor habendi possessiones, quæ nomine pecuniæ designantur, ex qua sumit auaritiæ nomen. Verùm quia verbum habendi ſm primariam impositionem ad possessione pertinere videtur, quarũ sumus totaliter domini, ad multa alia deriuatur (sicut dicitur homo habere sanitatem, vxorem, vestimentũ, & alia huiusmodi, vt patet in prædicamentis) per cõsequens etiam & nomen auaritiæ ampliatum est ad oẽm immoderatum appetitum habendi quamcunq; rẽ, sicut * Greg. dicit in quadam Homil. quòd auaritia est non solum pecuniæ, sed etiam scientiæ & altitudinis, cum supra debitum modum sublimitas ambitur. Et secundum hoc auaritia non est speciale peccatum. Et hoc etiam modo loquitur * Aug. de auaritia in auctoritate inducta. Vnde patet responsio ad PRIMVM.

(1. 2. q. 72. ar. 1.) (* Homi. 10. i Euã. inter pri. ipsũ & mediũ.) (* Citata i argum. 1.)

AD SECVNDVM dicendũ, quòd omnes res exteriores quæ veniunt in vsum humanæ vitæ, noĩe pecuniæ intelliguntur, inquantum habent rationem boni vtilis. sunt autem quædam exteriora bona, quæ potest aliquis pecunia consequi, sicut voluptates & honores & alia huiusmodi, quæ habent aliam rationem appetibilitatis. Et ideo illorum appetitus non propriè dicitur auaritia, secundum quod est vitium speciale.

AD TERTIVM dicẽdũ, quòd glossa illa loquitur de concupiscentia inordinata cuiuscunque rei. Potest enim intelligi quod per prohibitionem concupiscentiæ rerum possessarum, prohibeantur quarumcunq; rerũ concupiscentiæ, quæ per res possessas haberi possunt.

598

ARTICVLVS III.

Vtrum auaritia opponatur liberalitati.

(Sup. q. 107 art. 2. cor. & q. 118. ar ti. 5. ad 3. & mal q. 13. ar. 1. ad 10 & 4 Ethi. le. 4. post med. & le. 5. fin.)

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, quòd auaritia non opponatur liberalitati. quia super illud Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiã,* Chrys. dicit, quod duplex est iustitia, vna generalis, & alia specialis, cui opponitur auaritia. Et hoc idem † Philosophus dicit in 5. Ethic. Ergo auaritia non opponitur liberalitati.

(* Ho. 6. ex varijs in Mat. locis post med. to. 2.) († li. 5. c. 1. & 2. to. 5.)

¶ 2 Præterea, Peccatum auaritiæ in hoc consistit quòd homo transcendit mensurã in rebus possessis. Sed huiusmodi mensura statuitur per iustitiam. Ergo auaritia directe opponitur iustitiæ & non liberalitati.

¶ 3 Præterea, Liberalitas est virtus media inter duo vitia contraria vt patet per * Philos. in 2. & 4. Ethic. Sed auaritia non habet peccatum contrarium & oppositũ, vt patet per * Philos. in 5. Ethic. Ergo auaritia non opponitur liberalitati.

(* li. 2. ca. 7. & lib. 4. c. 1. to. 5.) (* li. 5. ca. 1. & 2.)

SED CONTRA est, quòd sicut dicitur Eccl. 5. Auarus nõ implebit pecunia, & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. sed nõ impleri pecunia & inordinatè eas amare, est cõtrariũ liberalitati, quę in appetitu diuitiarũ mediũ tenet. ergo auaritia opponit̃ liberalitati.

RESPONDEO dicendũ, quòd auaritia importat immoderantiam quandã circa diuitias dupliciter. Vno modo, immediatè circa ipsam acceptionem & conseruationem diuitiarum, inquãtum scilicet aliquis acquirit pecuniam vltra debitum, aliena surripiendo, vel retinendo, & sic opponitur iustitiæ. Et hoc modo accipitur auaritia Ezech. 22. vbi dicitur, Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & auarè lucra sectanda. Alio modo importat immoderantiam circa interiores affectiones diuitiarum, puta cùm quis nimis amat, vel desiderat diuitias, aut nimis delectatur in eis, etiam si nolit rapere aliena. Et hoc modo auaritia opponitur liberalitati, quæ moderatur huiusmodi affectiones, vt * dictum est. Et sic accipitur auaritia 2. ad Cor. 9. Præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi bene dictionem, non quasi auaritiam.* gloss. scilicet vt doleãt pro dato, & parum sit quod dent.

(q. præce. ar. 6. & ar. 2. ad 1. & ar. 3. ad 3.) (* in gl. interlin.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chrysost. & Philosophus loquuntur de auaritia primo modo dicta. Auaritiã autem secundo modo dictam nominat Philosophus liberalitatem.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd iustitia propriè statuit mensuram in acceptionibus & conseruationib. diuitiarum, secundum rationem debiti legalis, vt scilicet homo non accipiat, nec retineat alienum. Sed liberalitas constituit mẽsuram rationis, principaliter quidem in interioribus affectionibus, & per consequens in exteriori acceptione & conseruatione pecuniarũ, & emissione earum secundum quod ex interiori affectione procedunt, nõ obseruando rõnẽ debiti legalis, sed debiti moralis, quod attenditur ſm regulam rationis.

AD TERTIVM dicendũ, quòd auaritia secundum quod opponitur iustitiæ, non habet vitium oppositũ, quia auaritia consistit in plus habendo quam debeat secundum iustitiam. Et huic opponitur minus habere, quod non habet rationem culpæ, sed pœnæ. Sed auaritia secundum quod opponitur liberalitati, habet vitiũ prodigalitatis oppositum.

599

ARTICVLVS IIII.

Vtrum auaritia semper sit peccatum mortale.

(Mal. q. 13. ar. 2.)

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, quòd auaritia semper sit peccatũ mortale. Nullus enim est dignus morte, nisi pro peccato mortali. Sed propter auaritiam homines digni sunt morte. Cùm enim Apostolus ad Ro. 1. præmisisset, Repletos oĩ iniquitate, fornicatione, auaritia, &c. subdit, Qui talia agunt digni sunt morte. Ergo auaritia est peccatum mortale.

¶ 2 Præterea, Minimũ in auaritia est quòd aliqui inordinatè retineat sua. Sed hoc vr̃ esse peccatum mortale. Dicit enim * Basilius: est panis famelici quem tu tenes, nudi tunica quam conseruas, indigentis argentum quod possides. Quocirca tot iniuriaris quot exhibere valeres. Sed iniuriari alteri est peccatũ mortale, quia cõtrariatur dilectioni proximi, ergo multo magis omnis auaritia est peccatum mortale.

(In ser. ad diuites auaros declinando ad finem.)

¶ 3 Præterea, Nullus excæcatur spirituali cæcitate, nisi per peccatum mortale, quod animam priuat lumine gratiæ. Sed secundum * Chrys. tenebræ animæ est pecuniarum cupido, ergo auaritia, quæ est pecuniarum cupido, est peccatum mortale.

(Elicit̃ ex Hom. 15. I Mat. i ope re imperfecto declinando ad fine, to. 2.)

SED CONTRA est, quod 1. ad Cor. 3. sup illud Si quis ædificauerit sup hoc fundamentũ, &c. dicit † gl. quòd lignum, fœnũ & stipulã superędificat ille qui cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat mundo, quod pertinet ad peccatũ auaritiæ. Illæ aũt qui ædificat lignũ, fœnũ, & stipulã, non peccat mortaliter, sed venialiter. De eo enim dicitur quòd saluus erit sic quasi per ignem. ergo auaritia quandoque est venialepeccatum.

(† sit Aug. in li. de fide & operibus, c. 16 parũ ante med. to. 4.)

art. præc.

RESPONDEO dicẽdũ, q sicut* dictũ est, auaritia dupliciter dicitur. Vno modo, ſm quod opponit iustitiæ. Et hoc modo ex genere suo est peccatu mortale. Sic enim ad auaritiã ptinet, q aliquis iniustè accipiat, vel retineat res alienas, qđ pertinet ad rapinã, uel furtũ, quæ sunt peccata mortalia, vt suprà * habitũ est. Contingit tñ in hoc genere auaritiæ aliquid esse peccatum veniale, pp imperfectionem actus, sicut suprà †dictũ est, cum de furto ageretur. Alio modo potest accipi auaritia, ſm quod opponitur liberalitati. Et ſm hoc impo.tat inordinatũ amorem diuitiarũ. Si ergo intm amor diuitiarum crescat, q præferatur charitati, ut s. pp amorem diuitiarum aliquis non uereatur facere contra amorem Dei, & proximi, sic auaritia erit peccatũ mortale. Si aũt inordinatio amoris intra hoc sistat, vt s. homo, quamuis superflue diuitias amet, non tamẽ præfert earum amorem amori diuino, ut si propter diuitias non uelit aliquid facere contra Deum, & proximum, sic auaritia est peccatum ueniale.

q.66.ar.6. & 8.
† q.66.ar. 6. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q auaritia connumeratur peccatis mortalibus, secundum illam rationem qua est peccatum mortale.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q Basilius loquitur in illo casu, in quo aliqs tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, uel propter periculum necessitatis, vel etiam propter superfluitatem habitorum.

AD TERTIVM dicendũ, q cupido diuitiarum obtenebrat animã proprie, qñ excludit lumen charitatis præferendo amorem diuitiarum amori diuino.

600

ARTICVLVS V.

Vtrum auaritia sit maximum peccatorum.

Psalm. 15. co. 5. fin.

AD QVINTVM sic procedit. Vr, q auaritia sit maximũ peccatorũ. Di. n. Eccl 10. Auaro nihil est scelestius. Et postea subdit, Nihil est iniquius q̃ amare pecuniã. Hic. n. & aĩam suã uænalẽ habet. Et* Tullius dicit in 1. de Offic. Nihil est tã angusti animi, tãque parui, q̃ amare pecuniã. Sed hoc pertinet ad auaritiã: ergo auaritia est grauissimum peccatorũ.

li. 1. in ca. cuius tit. est: uera magnanimitas in duobus sita est.

¶ 2 Præterea, Tanto aliquod peccatum est grauius, quanto magis charitati contrariatur. Sed auaritia maximè contrariatur charitati. Dicit. n.* August in lib. 83. q. quòd venenum charitatis est cupiditas: ergo auaritia est maximum peccatorum.

*q.36.paulò à prin. to.4.

¶ 3 Præterea, Ad grauitatẽ peccati ptinet, quòd sit incurabile. Vnde & peccatũ in spiritumsanctum dicitur grauissimũ, quia est irremissibile. Sed auaritia est peccatum insanabile, unde dicit * Philos. in 4. Ethic. quod senectus, & omnis impotentia illiberales facit: ergo auaritia est grauissimum peccatorum.

li.4.c.1.de clinando, ad fi.to.5.

¶ 4 Præterea, Apost dicit ad Ephes. 5. q auaritia est idolorum seruitus, sed idololatria computatur inter grauissima peccata: ergo & auaritia.

SED CONTRA est, q adulterium est grauius peccatum, q̃ furtum, vt habetur Prouer. 6. Furtum autem pertinet ad auaritiam: ergo auaritia non est grauissimum peccatorum.

RESPONDEO dicẽdũ, q omne peccatum ex hoc ipso, qđ est malũ, consistit in quadã corruptione, siue priuatione alicuius boni. Inquantum aũt est uoluntarium, consistit in appetitu alicuius boni. Dupliciter ergo ordo peccatorũ potest attendi. Vno modo, ex parte boni, quod per peccatũ contemnitur, uel corrumpitur, quod quanto maius est, tanto peccatũ grauius est. Et ſm hoc peccatũ, quod est contra Deum est grauissimum, & sub hoc est peccatũ, qđ est contra personam hominis, sub quo est peccatum, quod est cõtra res exteriores, quæ sunt ad usum hominis deputatæ, quod vr ad auaritiam pertinere. Alio modo potest attendi gradus peccatorum ex parte boni, cui inordinatè subditur appetitus humanus, quod quanto minus est, tanto peccatum est deformius. Turpius est. n. subesse inferiori bono, q̃ superiori. Bonũ aũt exteriorũ rerum est infimũ inter humana bona. Est enim minus, q̃ bonum corporis, qđ & minus est, q̃ bonum animæ, quod exceditur à bono diuino. Et ſm hoc peccatum auaritiæ quo appetitus humanus subijcitur et exterioribus rebus, habet quodammodo deformitatem maiorem. Quia tñ corruptio, vel priuatio boni, formaliter se habet in peccato, conuersio autem ad bonũ cõmutabile, materialiter, magis est iudicanda grauitas peccati ex parte boni quod corrumpitur, quàm ex parte boni, cui subijcitur appetitus. Et ideo dicendum est, quòd auaritia non est simpliciter maximum peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q auctoritates illæ loquuntur de auaritia ex parte boni cui subdit appetitus. Vñ & in Eccles pro ratione subditur, qđ auarus animam suã habet venalẽ, quia uidelicet animam suam, .i. uitã suã exponit periculis pro pecunia. Et iõ, subdit quoniam in uita sua proiecit, i. cõtempsit, intima sua, vt s. pecuniam lucraretur.* Tullius etiam addit hoc esse angusti animi, ut scilicet velit pecuniæ subijci.

loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicendũ, q Augu ibi accipit cupiditatem generaliter cuiuscunque temporalis boni, non ſm quod accipitur specialiter pro auaritia. Cupiditas enim cuiuscunque temporalis boni est uenenũ charitatis, inquantum s. homo spernit bonum diuinũ propter hoc, quòd inhæret bono temporali.

AD TERTIVM dicendũ, q aliter est insanabile peccatũ in spũmsanctũ, & aliter auaritia. Nam peccatũ in spũm sanctũ est insanabile ex parte contẽptus: puta, q a homo cõtẽnit, uel misericord diã, uel iustitiã diuinam, aut al q a d notũ, per q̃ hois peccata sanãtur. Et iõ tal s insanabilitas pertinet ad maiorẽ grauitatẽ peccati. Auaritia uerò hẽt insanabilitatẽ ex parte defectus humani, in quẽ, s. semper procedit humana natura, q a quo aliquis est magis deficiens, eo magis indiget adminiculo exteriorũ rerũ & iõ magis in auaritiam labit. Vñ per talẽ insanabilitatem non ostenditur peccatum esse grauius, sed quodãmodo per hoc est periculosius.

AD QVARTVM dicendũ, q auaritia cõparat idololatriæ per quandã similitudinem, quam habet ad ipsam, quia sicut idololatra subijcit se creaturæ exteriori, ita etiam auarus, non tñ eodem modo, sed idololatra quidẽ subijcit se creaturæ exteriori ut exhibeat ei cultum diuinum. Auarus autẽ subijcit se creaturæ exteriori, immoderatè eã cõcupiscendo ad usum, non tamen ad cultum. Et iõ non oportet, quod auaritia habeat tantam grauitatem, quantam habet idololatria.

601

ARTICVLVS VI.

Vtrum auaritia sit peccatum spirituale.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, q auaritia non sit peccatũ spũale. Peccata. n. spũalia uidẽtur esse circa spiritualia bona. Sed materia auaritiæ sunt bona corporalia, s. exteriores diuitiæ: ergo auaritia non est peccatum spirituale.

¶ 2 Præterea, Peccatum spũale contra carnale diuiditur. Sed auaritia vr esse peccatum carnale. Sequitur. n. corruptionem carnis, ut patet in senibus qui propter naturæ carnalis defectum in auaritiam incidunt: ergo auaritia non est peccatum spirituale.

¶ 3 Præterea, Peccatũ carnale est per quod etiam corpus hois deordinatur, ſm illud Apostoli 1. ad Corin. 6. Qui fornicatur, in corpus suũ peccat. Sed auaritia etiã corporaliter hominẽ uexat. Vnde & * Chrys Marc. 5. Comparat auarũ dæmoniaco qui in corpore vexatur: ergo auaritia non uidetur esse peccatum spirituale.

Ho. 29. in Matth. à medio illius. to 2.

SED CONTRA est, quod† Greg. 31. Moral. computat auaritiam cum uitijs spiritualibus.

† li. 31. ca. 31.

RESPONDEO dicẽdũ, q peccata præcipuè in affectu consistunt. Omnes autem affectiones animæ, siue passiones, terminantur ad delectationes, & tristitias, vt patet per * Philosophum in 2. Ethico. Delectationum

li. 2. ca. 5. circa pri. to. 5.

autẽ quædã sunt carnales, & quædam spirituales. Carnales quidem delectationes dicũtur, quæ in sensu carnis cõplentur, sicut delectationes ciborũ, & venereorum. Delectationes verò spũales dicuntur, quæ cõplẽtur in sola aĩæ apprehẽsione. Illa ergo peccata dicuntur carnalia, quæ pficiunt in delectationibus carnalibus, illa verò dicũtur spũalia quæ perficiuntur in spũalibus delectationib. absque carnali delectatione. Et hmoi est auaritia. Delectatur n. auarus in hoc quod considerat se possessorem diuitiarum. Et ideo auaritia est peccatum spirituale.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod auaritia circa corporale obiectũ non quærit delectationem corporalem, sed solum animalem, prout s. homo in hoc delectatur, quod diuitias possideat. Et ideo non est peccatum carnale. Ratione tamen obiecti mediũ est inter peccata purè spiritualia, quæ quærunt delectationem spiritualem circa obiecta spũalia, sicut superbia est circa excellentiam, & uitia purè carnalia, quæ quærunt delectationem purè corporalem circa obiectum corporale.

AD SECVNDVM dicendum, quod motus recipit speciem sm terminum adquem, non autem secundum terminum a quo. Et ideo uitium dicitur carnale ex hoc, quod tendit in delectationem carnalem non autem ex eo, quod procedit ex aliquo defectu carnis.

AD TERTIVM dicendũ, quod * Chrys. comparat auarum dæmoniaco, non quia uexetur in carne sicut dæmoniacus, sed per oppositum, quia sicut dæmoniacus ille, de quo legitur Marc. 5. se denudabat, ita auarus se superfluis diuitijs onerat.

Ideo cita. in i arg. 1.

602

ARTICVLVS VII.

Vtrum auaritia sit uitium capitale.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, quod auaritia nõ sit uitium capitale. Auaritia n. opponitur liberalitati, sicut medio, & prodigalitati, sicut extremo. Sed neque liberalitas est principalis uirtus, neque prodigalitas uitium capitale: ergo etiam auaritia non debet poni uitium capitale.

¶ 2 Præterea, Sicut supra * dictũ est, illa dicuntur esse uitia capitalia, quæ habẽt principales fines ad quos ordinantur fines aliorũ uitiorũ. Sed hoc non competit auaritiæ, quia diuitiæ non habent rationem finis, sed magis rationem eius, quod est ad finem, ut dicitur in 1.* Eth. Ergo auaritia non est uitium capitale.

¶ 3 Præterea, † Greg. dicit 15. Mor. quod auaritia quãque oritur ex elatione, quandoque per timorẽ. Dum enim quidam deficere sibi ad sumptum necessaria æstimãt, mentem ad auaritiam relaxant. Sunt alij qui dum potentiores uideri appetunt, ad alienarũ rerũ ambitum succẽdunt: ergo auaritia magis oritur ab alijs uitijs, quàm ipsa sit uitium capitale respectu aliorum.

SED CONTRA est, quod * Greg. 31. Moral. ponit auaritiam inter uitia capitalia.

RESPONDEO dicẽdũ, quod sicut supra * dictũ est, uitiũ capitale dr̃ ex quo alia uitia oriuntur, sm rõnem finis, qui cũ sit multũ appetibilis, pp eius appetitum, homo procedit ad multa facienda, vel bona uel mala. Finis aũt maximè appetibilis est beatitudo, uel felicitas, quæ est ultimus finis humanæ uitæ, ut supra * habitũ est. Et iõ quanto aliquid magis participat cõditiones felicitatis, tãto magis est appetibile. Est aũt una de cõditionibus felicitatis, vt sit per se sufficiens, alioquin nõ ymplerett appetitũ tanquã ultimus finis. Sed per se sufficientiã maxime repromittunt diuitiæ, vt * Boetius dicit in 3. de Cõsol. Cuius rõ est, quia sicut † Phil. dicit in 5. Ethic. denario utimur quasi fideiussore ad oĩa habẽda. Et Eccle 10. dr̃, quod pecuniæ obediunt omnia. Et ideo auaritia, quæ cõsistit in appetitu pecuniæ, est uitium capitale.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quod uirtus perficitur sm rationem. Vitium autem perficitur sm inclinationem appetitus sensitiui. Non autem ad idẽ genus principaliter respicit ratio, & appetitus sensitiuus. Et ideo non oportet, quod principale uitium opponatur principali uirtuti. Vnde licet liberalitas non sit principalis uirtus, quia non respicit ad principale bonũ rõnis, auaritia tñ est principale uitiũ, quia respicit ad pecuniã, quæ habet quãdã principalitatẽ inter bona sensibilia, rõne iã * dicta. Prodigalitas autẽ nõ ordinatur ad aliquẽ finẽ principaliter appetibilem, sed magis vr̃ procedere ex defectu rationis. Vnde * Phil. dicit in 4. Eth. quòd prodigus magis dicitur uanus, quàm malus.

AD SECVNDVM dicendũ, quod pecunia ordinatur quidẽ ad aliud sicut ad finem. Inquantum tamen vtilis est ad omnia sensibilia acquirenda, continet quodammodo virtute omnia. Et ideo habet quandam similitudinem fœlicitatis, ut * dictum est.

AD TERTIVM dicendũ, quod nihil prohibet uitiũ capitale interdũ à quibusdam alijs oriri, ut * dictum est, Dum tamen ex eo alia uitia soleant plerunque oriri.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiam obduratio, sint auaritiæ filiæ.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, quod non sint auaritiæ filiæ, quæ dicuntur, s. proditio, fraus, fallacia, piuria, inquietudo uiolẽtiæ, & contra misericordiã obduratio. Auaritia. n. opponitur liberalitati, ut * dictũ est. Proditio autem, fraus, & fallacia, opponuntur prudẽtiæ, periuria religioni, inquietudo spei vel charitati, quæ quiescit in amato, uiolentiæ opponũtur iustitiæ, obduratio, misericordiæ: ergo huiusmodi vitia non pertinent ad auaritiam.

¶ 2 Præterea, Proditio, dolus, & fallacia, ad idẽ pertinere uidentur, s. ad proximi deceptionem: ergo non debent enumerari tanquam diuersa filiæ auaritiæ.

¶ 3 Præterea, Isidor. ponit nouem filias, uidelicet mẽdacium, fraus, furtum, periurium, & turpis lucri appetitus, falsa testimonia, uiolentia, inhumanitas, rapacitas: ergo prima assignatio filiarum fuit insufficiens.

¶ 4 Præterea, * Philos. in 4. Ethic. ponit multa genera vitiorũ pertinentiũ ad auaritiam, quæ nominat illiberalitatem, videlicet parcos, tenaces, chimbiles, Liberales operationes operantes, & de meretricio pastos, & usurarios, aleatores, & mortuorũ spoliatores, & latrones. ergo vr, quòd prædicta enumeratio sit insufficiens.

¶ 5 Præterea, Tyrãni maximè uiolẽtias subditis inferunt. Dicit aũt * Phil. ibidem, quod tyrannos ciuitates desolantes, & sacra prædantes non dicimus illiberales, i. auaros: ergo uiolentia non debet poni filia auaritiæ.

SED CONTRA est, quod * Greg. 31. Moral. assignat auaritiæ filias prius enumeratas.

RESPONDEO dicẽdũ, quod filiæ auaritiæ dicuntur uitia, quæ ex ipsa oriuntur, & præcipuè sm appetitũ finis. Quia uero auaritia est superfluus amor habẽdi diuitias, in duobus excedit. Primo n. superabũdat in retinẽdo. Et ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra misericordiã, quia s. cor eius misericordia non emollitur, ut de diuitijs suis subueniat miseris. Scdo, ad auaritiã pertinet superabundare in accipiendo. Et sm hoc auaritia põt considerari dupliciter. Vno mõ, sm quod est in affectu, & sic ex auaritia oritur inquietudo inquantũ ingerit homini sollicitudinem, & curas superfluas. Auarus n. non implebitur pecunia, ut dr̃ Eccles. 5. Alio modo potest considerari in effectu. Et sic in acquirendo aliena utit quãque quidẽ ui, quod pertinet ad uiolentias, quãque aũt dolo. Qui quidẽ si fiat in uerbo, erit fallacia quantum ad simplex uerbum, periurium autem, si addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus committatur in opere, sic quantum ad res, erit fraus, quantum autem ad personas, erit proditio, ut patet de Iuda qui ex auaritia prodidit Christum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod non oportet filias alicuius peccati capitalis ad idẽ genus uitij pertinere:

Marginalia (left): Ideo cita. in i arg. 1. — 2.di.42.q.2.art.3. Et mal.qõ.8. arti.1.cor. & q.13.art.3. — 1.2.qõ 84. ar.3.&4. — li.1.Ethi. c.5. circa finẽ, to.5. — † li.15.Mora.c.14 in prin. — li.31.c.31. — 1.2.qõ.84. ar.3.&4. — 1.2.qõ.1. art.4.7.& 8. — lib.3.prosa 3. circa medium. — † li.5.e.h. ca.5.to.5.

Marginalia (right): In cor. art. — li.4.c.1.& med.to.5. — In cor. art. q.36.ar.4. ad 1.&1.2.q.84.ar.4. — 603 — Sup.q.55. ar.8. Et 2.di.42.q.2. arti.3. Et mal qõ.8. arti.1.cor. & qõ.13. ar.3. — * ar.3. — li.4.c.1.de clinando, ad finem. — li.4.Ethi. ca.1. circa finem. — li.31.c.31.

rere: quia ad finem unius uitij, possunt ordinari etiam peccata alterius generis. Aliud est enim peccatum habere filias, & peccatum habere species.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, quod illa tria distinguuntur, sicut * dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod illa nouem reducuntur ad septem prædicta. Nam mendacium, & falsum testimonium continentur sub fallacia. Falsum enim testimonium est quædam specificatio mendacij, sicut & furtum est quædam specificatio fraudis, unde sub fraude continetur. Appetitus autem turpis lucri pertinet ad inquietudinem. Rapacitas autem continetur sub uiolentia, cum sit species eius. Inhumanitas autem est idem, quod obduratio contra misericordiam.

AD QVARTVM dicendum, quod illa, quæ ponit Aris. sunt illiberalitatis vel auaritiæ species magis, quam filiæ: potest enim aliquis dici illiberalis, vel auarus ex eo, quod deficit in dando, & si quidem parum det, uocatur parcus, si autem nihil tenax, si autem cum magna difficultate det, uocatur * kyminibilis, quasi cumini uenditor, quia de paruis magnam vim facit. Quandoque autem aliquis dicitur illiberalis, uel auarus, quia excedit in accipiendo. Et hoc dupliciter. Vno modo, quia turpiter lucratur, uel uilia, & seruilia opera exercendo per illiberales operationes, uel quia de aliquibus uitiosis actibus lucratur, sicut de meretricio, vel de aliquo huiusmodi. Vel quia lucratur de eo, quod gratis oportet concedere, sicut usurarij. Vel quia lucratur parua cum magno labore. Alio modo, quia iniuste lucratur, uel uiuis uim inferendo, sicut latrones, uel mortuos spoliando, vel ab amicis auferendo, sicut aleatores.

*κυμινο-πώλης. κυμινο-πρίστης.

AD QVINTVM dicendum, quod sicut liberalitas est circa mediocres pecunias, ita & illiberalitas. Vnde tyranni qui magna per uiolentiam auferunt, non dicuntur illiberales, sed iniusti.

QVÆSTIO CXIX.

De prodigalitate, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de prodigalitate.
¶ Et circa hoc quæruntur tria.
¶ Primo, vtrum prodigalitas auaritiæ opponatur.
¶ Secundo, utrum prodigalitas sit peccatum.
¶ Tertio, utrum sit grauius peccatum, quam auaritia.

QVÆSTIONIS CXIX.

De prodigalitate.

In tres quæstiunculas distributæ,

AXIOMA.

2 *Prodigalitas,* 2 *uitium est, liberalitati quidem ut mediocritati,* 1 *auaritiæ vero ut alteri extremo contrarium, cuius noxa magna proculdubio est, & omnibus sedulò uitanda, per se tamen spectata multis de caussis* 3 *tolerabilior est quàm auaritiæ turpitudo: nam & ad liberalitatis virtutem, propriùs accedit, & multis prodest, auarus verò etiam sibi suarum rerum usum interdicit. Præterea ætas ingrauescens ferè prodigalitatis redundantiam tollit, qua ætate auaræ cupiditatis flamma uehementiùs accendi solet, hincq; accidit ut hæc difficiliùs, illa uerò faciliùs curetur.*

604

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prodigalitas opponatur auaritiæ.

Sup. q. 118. ar. 3. ad 3. Et infra art. 2. & 3. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod prodigalitas nõ opponatur auaritiæ. Opposita enim nõ possunt simul esse in eodem. Sed aliqui sunt simul prodigi, & auari: ergo prodigalitas non opponitur auaritiæ.

¶ 2 Præterea, Opposita sunt circa idem. Sed auaritia, secundum quod opponitur liberalitati, est circa passiones quasdam quibus homo afficitur ad pecuniam. Prodigalitas autem nõ videtur esse circa aliquas animæ passiones. Non enim afficitur circa pecunias, nec circa aliquid aliud huiusmodi. Non ergo prodigalitas opponitur auaritiæ.

¶ 3 Præterea, Peccatum principaliter recipit speciem à fine, ut supra * habitum est. Sed prodigalitas semper videtur ordinari ad aliquem finem illicitum, propter quem sua bona expendat, & præcipuè propter uoluptates. Vnde Luc. 15. dicitur de filio prodigo, quod dissipauit substantiam suam luxuriosè viuendo. Ergo videtur, quòd prodigalitas magis opponatur temperantiæ, & insensibilitati, quam auaritiæ & liberalitati.

1. 2. quæst. 72. ar. 3.

SED CONTRA est, quod * Philosophus in 2. & in 4. Ethic. ponit prodigalitatem oppositam liberalitati, & illiberalitati, quam nunc auaritiam dicimus.

lib. 2. c. 7. & lib. 4. c. 1. tom. 5.

RESPONDEO dicendum, quod in moralibus attenditur oppositio uitiorum adinuicem, & ad uirtutem, secundum superabundantiam, & defectum. Differunt autem auaritia, & prodigalitas secundum superabundantiam & defectum diuersimodè. Nam in affectione diuitiarum auarus superabundat, plus debito eas diligens: prodigus autem deficit, minus debito, earum solicitudinem gerens. Circa exteriora verò ad prodigalitatem pertinet excedere quidem in dando, deficere autem in retinendo, & acquirendo. Ad auaritiam autem pertinet econtrario deficere quidem in dando, superabundare autem in accipiendo, & retinendo. Vnde patet, quòd prodigalitas auaritiæ opponitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nihil prohibet eidem inesse opposita secundum diuersa, ab illo tamen aliquid magis denominatur, quod inest principalius. Sicut autem in liberalitate quæ medium tenet, præcipua est datio, ad quam acceptio, & retentio ordinantur, ita et auaritia, & prodigalitas præcipuè attenduntur secundum dationem. Vnde ille qui superabundat in dando, uocatur prodigus, qui autem deficit in dando, uocatur auarus. Contingit autem quandoque, quod aliquis deficit in dando, qui non tamen non excedit in accipiendo, ut Philos. * dicit in 4. Ethic. Similiter et contingit, quod aliquis excedant dando, & ex hoc est prodigus, & simul cum hoc excedat in accipiendo, vel ex quadam necessitate, quia dum superabundat in dando, deficiunt ei propria bona, unde cogitur indebite acquirere, quod pertinet ad auaritiam, vel et propter animi inordinationem. Dum enim non dat propter bonum, quasi contempta uirtute, nõ curat vndecunque, & qualitercunque accipiat. Et sic non secundum idem est prodigus, & auarus.

lib. 4. c. 1. to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, quod prodigalitas attenditur circa passiones pecuniæ, non sicut superabundans in eis sed sicut deficiens.

AD TERTIVM dicendum, quod prodigus nõ semper abundat in dando propter uoluptates circa quas est intemperantia, sed quandoque quidem ex eo, quod taliter est dispositus, vt diuitias non curet. Quandoq; autem propter aliquid aliud. Vt frequentius tamen ad intemperantias declinant, tum quia ex quo superflue expendunt in alijs, et in rebus uoluptuosis expendere non uerentur, ad quas magis inclinat concupiscentia carnis, tum etiam quia non delectantur in bonis uirtutum, quærunt sibi corporales delectationes. Et inde est, quod Philos. in * 4. Ethic. dicit, quod multi prodigorum fiunt intemperati.

lib. 4. c. 1. & med. to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum prodigalitas sit peccatum.

605

Infra art. 3. ad 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod prodigalitas non sit peccatum, dicit enim Apost. 1. ad Timot. vlt. Radix omnium malorum est cupiditas. Sed non est radix prodigalitatis, quæ ei opponitur: ergo prodigalitas non est peccatum.

¶ 2 Præterea, Apostolus 1 ad Timoth ult. dicit: Diuitibus huius seculi præcipe facilè tribuere, communicare. Sed hoc maxime faciunt prodigi: ergo prodigalitas non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Ad prodigalitatem pertinet superabundare in datione, & deficere in solicitudine diuitiarum. Sed hoc maximè conuenit viris perfectis, implentibus quod Dominus

Dominus dicit Matth. 6. Nolite solliciti esse in crastinum, & Matt. 19. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus: ergo prodigalitas non est peccatum.

SED CONTRA est, quod filius prodigus uituperatur de sua prodigalitate. Luc. 15.

ar. præc. RESPONDEO dicendũ, quod sicut dictũ * est, prodigalitas opponitur auaritiæ, secundum oppositionem superabundantiæ, & defectus. Medium autem uirtutis per utrunque horũ corrumpitur. Ex hoc aũt est aliquid uitiosum & peccatum, quod corrumpit bonum uirtutis. Vnde relinquitur, quòd prodigalitas sit peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod illud uerbũ Apostoli quidam exponunt non de cupiditate actuali, sed de quadã habituali cupiditate, quæ est concupiscentia fomitis ex qua oĩa peccata oriũtur. Alij uero dicunt, quod loquit de cupiditate generaliter respectu cuiuscũq; boni. Et sic manifestũ est, quod ẽt prodigalitas ex cupiditate oritur. Prodigus enim aliquod bonũ temporale cupit cõsequi inordinate, vel placere alijs, uel saltẽ satisfacere suæ uolũtati in dãdo. Sed si quis rectè consideret, Apost. loquitur ibi ad literã de cupiditate diuitiarum. Nã supra præmiserat. Q. i uolũt diuites fieri, &c. Et sic dr̃ esse auaritia radix omnium malorum, non quia oĩa mala semper ex auaritia oriantur, sed quia nullũ malũ est, quod non interdum oriatur ex auaritia. Vnde & prodigalitas quandoque ex auaritia nascitur, sicut cũ aliquis prodigè multa consumit intentione captandi fauorem aliquorum à quibus diuitias accipiat.

AD SECVNDVM dicendũ, quod Apost. monet diuites ut facile tribuant, & cõicent sua secundum quod oportet, quod nõ faciũt prodigi: quia vt Philos.* dicit in 4. Ethic. dationes eorum non sunt bonæ, neque boni gratia, neque secundum, quod oportet, sed quandoque dant multa illis quos oporteret pauperes esse, s. histrionibus, & adulatoribus, bonis autem nihil dant.

lib. 4. ca. 1. post mediũ, to. 5.

AD TERTIVM dicendũ, quod superexcessus prodigalitatis non attenditur principaliter secundum quantitatem dati, sed magis inquantũ excedit id, quod fieri oportet. Vnde quandoque liberalis maiora dat, quàm prodigus, si necessarium sit. Sic ergo dicendũ est, quod illi qui intentione sequendi Christum omnia sua dant, & ab animo suo omnem temporalium sollicitudinem remouẽt, non sunt prodigi, sed perfectè liberales.

606

ARTICVLVS III.

Vtrum prodigalitas sit grauius peccatum, quàm auaritia.

Sup. qõ. 197. ar. 2. cor. & qõ. 118. art. 5. ad 3. & mal. q. 13. ar. 2. ad 10. Et 4. Eth. lect. 4. per to. & lec. 5. fin.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃, quod prodigalitas sit grauius peccatũ quàm auaritia. Per auaritiã. n. aliquis nocet proximo cui bona sua non cõicat, per prodigalitatem aũt quis sibiipsi nocet. Dicit enim Philos. in * 4. Ethic. quod corruptio diuitiarum per quas homo uiuit, est quædam ipsius esse perditio. Grauius autem peccat qui sibiipsi nocet, secundum illud Eccles. 14. Qui sibi nequam est, cui bonus erit? ergo prodigalitas est grauius peccatum, quàm auaritia.

* li. 4. c. 1. circa pri. to. 5.

¶2 Præterea, Inordinatio, quæ prouenit cum aliqua cõditione laudabili, minus est uitiosa. Sed inordinatio auaritiæ, quandoque est cũ aliqua laudabili conditione, ut patet in illis, qui nolunt sua expendere, ne cogant aliena accipere. Prodigalitatis aũt inordinatio prouenit cũ cõditione uituperabili. Vñ & prodigalitatem attribuimus intẽperatis hominibus, ut Philos. dicit in * 4. Eth. ergo prodigalitas est grauius peccatum, quàm auaritia.

lib. 4. ca. 1. to. 5.

* q. 56. ar. 2. ad 1. & 1. 2. q. 61. ar. 2. ad 1.

¶3 Præterea, Prudentia præcipua est inter morales uirtutes, vt supra habitũ * est. Sed prodigalitas magis opponitur prudentiæ, quàm auaritia. Dr̃. n. Prouerb. 21. Thesaurus desiderabilis & oleũ in habitaculo iusti, & imprudens homo dissipabit illud. Et Phil. dicit in † 4. Ethic. quod insipientis est superabundanter dare, & non accipere. ergo prodigalitas est grauius peccatum, quã auaritia.

† li. 4. ca. 1. to. 5. lib. 4. cap. 1. post me dium, to. 5.

SED CONTRA est, quod Philos. dicit * in 4. Eth. quòd prodigus multò uidetur melior illiberali.

RESPONDEO dicedũ, quod prodigalitas secundum se cõsiderata minus peccatum est, quàm auaritia. Et hoc triplici ratione. Primo quidem, quia auaritia magis differt à uirtute opposita. Magis enim ad liberalem pertinet dare, in quo superabundat prodigus, quàm accipere, uel retinere, in quo superabundat auarus. Secundo, quia prodigus est multis utilis quibus dat, auarus aũt nulli, sed nec sibiipsi, ut dicitur in * 4. Ethic. Tertio, quia prodigalitas est facile sanabilis, & per hoc, quod declinat ad ætatẽ senectutis, quæ est cõtraria prodigalitati, & per hoc, quod peruenit ad egestatem de facili, dum multa inutiliter consumit, & sic pauper factus no põt in dando superabundare, & etiam quia de facili perducitur ad uirtutem propter similitudinẽ, quam habet ad ipsam. Sed auarus non de facili sanatur ratione * supradicta.

lib. 4. c. 1. à med. to. 5.

In isto ar. & q. præc. ar. 5. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod dr̃a prodigi, & auari non attenditur, secundum hoc quod est peccare in seipsum, & in aliũ. Nã prodigus peccat in seipsum, dũ bona sua consumit vñ uiuere deberet. Peccat ẽt in alterũ, consumẽdo bona ex quibus alijs deberet prouidere. Et præcipuè hoc apparet in clericis, qui sunt dispensatores bonorũ ecclesiæ, quæ sũt pauperũ, quos defraudant, prodigè expendendo. Similiter ẽt auarus peccat in alios, inquãtũ deficit in dationibus. Peccat ẽt in seipsum, inquãtũ deficit in sũptibus. Vnde dr̃ Eccles. 6. Vir cui Deus dedit diuitias, nec tribuit ei potestatẽ ut comedat ex eis. Sed tñ in hoc superabundat prodigus, quia sic sibi, & quibusdã alijs nocet, quod tñ aliquibus prodest. Auarus autem nec alijs nec sibi prodest, quia non audet uti, etiam ad suam utilitatem, bonis suis.

AD SECVNDVM dicendũ, quod cũ de uitijs cõiter loquimur, iudicamus de eis secundum proprias rationes ipsorũ. Sicut circa prodigalitatem attendimus, quod superfluè consumit diuitias, circa auaritiam verò, quod superfluè eas retinet. Quòd autem quis propter intemperantiã superfluè consumat, hoc iã nominat simul multa peccata. Vnde & tales prodigi sunt peiores, vt dr̃ * in 4. Ethic. Quod autẽ illiberalis, siue auarus abstineat ab accipiendis alienis, etsi in se laudabile uideatur, tñ ex causa propter quam facit, vituperabile est, dum ideo non uult ab alijs accipere, ne cogatur alijs dare.

lib. 4. c. 1. nõ multo post prin. to. 5.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod omnia uitia prudentiæ opponuntur, sicut & omnes virtutes à prudentia diriguntur. Et ideo uitium ex hoc ipso, quod opponitur soli prudentiæ, leuius reputatur.

QVÆSTIO CXX.

De ἐπιείκεια, epiikia seu æquitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de epiikia.

¶ Circa quam quæruntur duo.

¶ Primo, utrum epiikia sit uirtus.

¶ Secundo, vtrum sit pars iustitiæ.

QVAESTIONIS CXX.

De æquitate,

Bilatiam partitæ,

AXIOMA.

1 *Ἐπιείκεια seu æquitas est* 1 *uirtus* 2 *iustitiæ*
2 *subiecta, quæ humanorum actuum regula quædam existens, communem prouehit vtilitatem, atque iustitiæ æquabilitatem (supplendo ex recta ratione, quod verbis scriptarum legum deest) tuetur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum epiikia sit uirtus.

607

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, quod epiikia non sit uirtus. Nulla enim uirtus aufert aliam uirtutem

Inf. q. 128. ar. 1. ad 6. & 3. di. 37 art 4. cor. fin. & 5. Eth. le 19 *c. 31. non remote à fine, 10. 5

tutem. Sed epijkia aufert aliam virtutem, quia & tollit id quod iustum est secundum legem, & opponi videtur seueritati. ergo epijkia non est virtus.

¶ 2 Præterea, Aug dicit* lib. de Vera religione, In istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent, cùm eas instituunt, tamen cum fuerint institutæ, & firmatæ, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas. Sed epijkia videtur iudicare de lege, quando eam æstimat non esse seruandam in aliquo casu ergo epijkia magis est vitium quam virtus.

*li. 5. Eth. ca 10 to. 5. † In Codice li. 1. tit. 17. c Inter æquitatē. †lib. 5. ca. 10. to. 5.

¶ 3 Præterea, Ad epijkiam videtur pertinere, vt attēdat ad intentionem legislatoris, vt Philos. dicit in 5.* Ethic. sed interpretari intentionem legislatoris ad solum principem pertinet. Vnde Imperator dicit† in Codice de Legibus, & constitutionib. princip. Inter æquitatem, iusque, interpositam interpretationem nobis solis, & oportet, & licet inspicere. ergo actus epijkiæ non est licitus. ergo epijkia non est virtus.

SED CONTRA est, quod Philoso. in 5.† Ethic. ponit eam virtutem.

1. 2. q. 96. ar. 6.

RESPONDEO dicendū, quòd sicut suprà dictū * est, cum de legibus ageretur, quia humani actus de quibus leges dant in singularibus contingentibus consistant, quæ infinitis modis variari possunt, non fuit possibile aliquā regulā legis institui, quæ in nullo casu deficeret. Sed legislatores tendunt ad id quod in pluribus accidit, ſm hoc legem ferentes, quam tamen in aliquibus casibus seruare est contra æqualitatem iustitiæ, & contra commune bonum quod lex intendit. Sicut lex instituit, quòd deposita reddantur, quia hoc, vt in pluribus, iustum est. Contingit tamen aliqñ esse nociuū, puta, si furiosus deposuit gladium, & eum reposcat dū est in furia. Vel si aliquis reposcat depositū ad patriæ impugnationem. In his ergo & similibus casibus, malum est sequi legem positam. Bonū autē est prætermissis verbis legis, sequi id quod poscit iustitiæ rō, & cōis vtilitas. Et ad hoc ordinatur epijkia, quæ apud nos dicitur æquitas. Vnde patet, quòd epijkia est virtus.

*Alias verba.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd epijkia non deserit iustū simpliciter, sed iustum quod est lege determinatum. Nec etiam opponitur seueritati, quæ sequitur veritatem * legis in quibus oportet. Sequi autē verba legis in quibus non oportet, vitiosum est. Vnde dicitur * in codice de leg bus, & constit princ. Nō dubium est in legem committere eum qui verba legis amplexus, contra legislatoris nititur voluntatem.

AD SECVNDVM dicendū quòd ille de lege iudicat, qui dicit eam non esse bene positam. Qui vero dicit verba legis non esse in hoc casu seruāda, nō iudicat de lege, sed de aliquo particulari negotio qđ occurrit.

AD TERTIVM dicendū, quòd interpretatio locū habet in dubijs, in quibus non licet absque determinatione principis à verbis legis recedere. Sed in manifestis non est opus interpretatione, sed executione.

608

ARTICVLVS II.

Vtrum epijkia sit pars iustitiæ.

lib. & tit. citat. 1 arg. c. Nō dubium est. Sup. q. 80. ar. vni. ad 5. & 3. di. 33 q. 3. ar. 4. q. 5. cōr. & ad 5. & 5. Eth. le. 16. * q. 58. ar. 5. 6. & 7.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quòd epijkia nō sit pars iustitiæ. Vt enim ex supradictis* patet duplex est iustitia, vna particularis, alia legalis. Sed epijkia non est pars iustitiæ particularis, quia se extendit ad omnes virtutes. sicut & iustitia legalis. Similiter etiam non est pars iustitiæ legalis, quia operatur præter id quod lege positum est. ergo videtur, quòd epijkia non sit pars iustitiæ.

¶ 2 Præterea, Virtus principalior non assignatur virtuti minus principali, vt pars. Cardinalibus enim virtutibus quasi principalibus assignantur secūdariæ virtutes, vt partes. Sed epijkia videtur esse principalior virtus quam iustitia, vt ipsum nomen sonat, dicitur enim ab epi, quod est supra, & dikaion quod est iustū, ergo epijkia non est pars iustitiæ.

ADMONITIO D. HVNNAEI.

Cùm ἐπιείκεια epijkia, græcis sonet æquitatē, seu summi iuris moderationem, rectius istud nomen ex præpositione ἐπὶ, quæ in compositione augendi uim habet & uoce εἰκὸς, quæ par, decens, consentaneum significat, componi dicetur. Quia tamen nullum hoc in loco manuscriptum exemplar, quod nobis suffragaretur, inueniri potuit, nihil in textu Tho. mutādū duximus.

¶ 3 Preterea, Videtur quod epijkia sit idē quod modestia. Nam vbi Apostolus ad Philip. 4. dicit, Modestia vestra nota sit omnibus hominibus in Græco habetur epijkia. Sed secundum Tullium* modestia est pars temperantiæ. ergo epijkia non est pars iustitiæ.

*li. 2. de inuētione, in fo 4. ante finem libri. †lib. 5. ca. 10. à med. to. 5. *quæſ. 48.

SED CONTRA est, quod Philosophus † dicit in 5. Ethic. quòd epikia est quoddam iustum.

RESPONDEO dicendū, quòd sicut suprà dictū * est, virtus aliqua triplicē habet partem, s. partē subiectiuā, partē integralem, & partē potentialem. Pars autem subiectiua est de qua essentialiter prædicatur totū, & est minus. Quod quidē cōtingit dupliciter. Quandoque enim aliquid prædicatur de pluribus ſm vnam rōnē, sicut animal de equo & boue. Quandoq; aūt prædicatur ſm prius & posterius, sicut ens prædicatur de substantia, & accidente. Epijkia ergo est pars iustitiæ cōiter dictæ, tanquā iustitia quædā existens, vt Philos. dicit in* 5. Eth. Vnde patet, quòd epijkia est pars subiectiua iustitiæ. Et de ea iustitia dr per prius quàm de legali. Nam legalis iustitia dirigitur ſm epijkiam. Vnde epijkia est quasi superior regula humanorum actuum.

li. 5. c. 10. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd epijkia correspondet propriè iustitiæ legali, & quodammodo continetur sub ea, & quodammodo excedit eam. Si enim iustitia legalis dicatur, quæ obtemperat legi quantū ad verba legis, siue quantum ad intentionem legislatoris, quæ potior est, sic epijkia est pars potior legalis iustitiæ. Si verò iustitia legalis dicatur solum, quæ obtemperat legi secundū verba legis, sic epijkia non est pars legalis iustitiæ, sed est pars iustitiæ cōmuniter dictæ, diuisa contra iustitiam legalem, sicut excedens ipsam.

li. 5. ca. 10. to. 5.

AD SECVNDVM dicendū, quòd sicut Philosophus dicit in* 5. Eth. epijkia est melior, quadam iustitia, scilicet legali, quæ obseruat verba legis. Quia tamen & ipsa est iustitia quædam, non est melior omni iustitia.

AD TERTIVM dicendū, quòd ad epijkiam pertinet aliquid moderari, scilicet obseruantiam verborum legis. Sed modestia quæ ponitur pars temperantiæ, moderatur exteriorem hominis vitam, puta, in incessu vel habitu vel alijs huiusmodi. Potest tamen esse quòd nomen epijkiæ apud Græcos per quandam similitudinē transferatur ad omnes moderationes.

QVÆSTIONIS CXXI.

De Pietate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dono correspondente iustitiæ, scilicet de pietate.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum sit donum Spiritus sancti.

¶ Secundo, quid in beatitudinibus, & fructibus ei respondeat.

QVAESTIONIS CXXI.

De Pietate,

In duas quæstiunculas diuisæ.

AXIOMA.

Pietas (qua Deus ut pater benignus amatur, studioseq; colitur) Spiritus sancti 1 donum est, eique ex beatitudinibus 2 secunda, ex fructibus autem bonitas, atque benignitas directè, mansuetudo autem indirectè respondet.

1 2

ARTI-

609

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pietas sit donum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ pietas non sit donum. Dona enim à virtutibus differunt, vt suprà habitum* est. Sed pietas est quædam virtus, vt suprà dictũ* est. ergo pietas nõ est donũ.

¶ 2 Præterea, Dona excellentiora sunt virtutibus, maximè moralibus, vt suprà habitum * est. Sed inter partes iustitiæ religio est potior pietate, si ergo aliqua pars iustitiæ debeat poni donum, videtur quod magis religio debeat esse donum, quàm pietas.

¶ 3 Præterea, Dona manent in patria, & actus donorum, vt suprà habitum* est. Sed actus pietatis non potest manere in patria. Dicit enim Greg in † 1. Mor. ꝙ pietas, cordis viscera, misericordiæ operibus replet. Et sic non erit in patria, vbi nulla erit miseria. ergo pietas non est donum.

SED CONTRA est, quod Isaiæ 11. ponitur inter dona.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà dictũ * est, dona spiritussancti sunt quædam habituales animæ dispositiones, quibus est promptè mobilis à spiritusancto. Inter cætera autem mouet nos spiritussanctus ad hoc ꝙ affectum quendam filialem habeamus ad Deũ, secundum illud Ro. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater. Et quia ad pietatem propriè pertinet officium, & cultum patri exhibere, consequens est quòd pietas, secundum quam cultum, & officium exhibemus Deo, vt patri, per instinctum spiritussancti, sit spiritussancti donum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ pietas, quæ exhibet patri carnali officium, & cultum, est virtus. Sed pietas quæ est donum, hoc exhibet Deo patri.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ exhibere cultũ Deo vt creatori, quod facit religio, est excellentius q̃ exhibere cultum patri carnali, quod facit pietas, quæ est virtus. Sed exhibere cultũ Deo vt patri, est adhuc excellentius, quàm exhibere cultũ Deo vt creatori, & domino. Vnde religio est potior pietate virtute, sed pietas secundum quod est donum, est potior religione.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ sicut per pietatem, quæ est virtus, exhibet homo officium & cultum non solum patri carnali, sed etiam omnibus sanguine iunctis, secundum quod pertinent ad patrem; ita etiã pietas, secundum quod est donum, non solum exhibet cultum & officium Deo, sed etiam omnibus hominibus inquantum pertinent ad Deum. Et propter hoc ad ipsam pertinet honorare sanctos, non contradicere scripturæ siue intellectæ, siue non intellectæ, sicut Aug. dicit* in 2. de Doct. Christ. Ipsa etiam ex cõsequẽti subuenit in miseria constitutis. Et quamuis iste actus non habeat locum in patria, præcipuè post diem iudicij, habebit tñ locum præcipuus actus eius, qui est reuereri Deum affectu filiali, quod præcipuè tunc erit secũdũ illud Sap. 5. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. Erit etiam mutua honoratio sanctorum adinuicẽ. Nunc autem ante diem iudicij miserentur sancti etiã eorum qui in statu huius miseriæ viuunt.

610

ARTICVLVS II.

Vtrum dono pietatis respondeat secunda beatitudo, scilicet, Beati mites.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ dono pietatis non rñdeat secunda beatitudo, scilicet beati mites. Pietas enim est donũ rñdens iustitiæ, ad quam magis pertinet quarta beatitudo, s. beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Vel etiam quinta beatitudo, videlicet beati misericordes, quia, vt dictũ * est. opera misericordiæ pertinent ad pietatem. Nõ ergo secunda beatitudo pertinet ad donum pietatis.

¶ 2 Præterea, Donum pietatis dirigitur dono scientiæ, quod adiungitur in connumeratione donorum Isa. 11. Ad idem autem se extendunt dirigens & exequens. Cùm ergo ad scientiam pertineat tertia beatitudo, s. beati qui lugent, videtur quòd non pertineat ad pietatem secunda beatitudo.

¶ 3 Præterea, Fructus respondent beatitudinibus, & donis, vt suprà habitũ * est. sed inter fructus bonitas, & benignitas magis videntur conuenire cum pietate, q̃ mansuetudo, quæ pertinet ad mititatem. ergo secunda beatitudo non respondet dono pietatis.

SED CONTRA est, quod Aug * dicit in lib. de sermone domini in monte, Pietas congruit mitibus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ in adaptatione beatitudinum ad dona, duplex conuenientia potest attendi. Vna quidem secundum rationem ordinis, quam videtur Aug. * fuisse secutus. Vnde primam beatitudinẽ attribuit infimo dono, s. timoris, secundam autem, s. beati mites, attribuit pietati. & sic de alijs. Alia conuenientia potest attendi secundum propriam rationem doni & beatitudinis. Et secundum hoc oporteret adaptare beatitudines donis secundum obiecta, & actus. Et ita pietati magis responderet quarta, & quinta beatitudo, quàm secunda. Secunda tamen beatitudo habet aliquam conuenientiam cum pietate, inquantum scilicet mansuetudinem tollit impedimenta actuum pietatis. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ secundum proprietatẽ beatitudinum & donorũ, oportet ꝙ eadẽ beatitudo, respondeat scientiæ & pietati. Sed secundũ rationẽ ordinis, diuersæ beatitudines eis adaptãtur, obseruata tñ aliquali conuenientia, vt supra dictum* est.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ bonitas, & benignitas in fructibus directè attribui possunt pietati. Mansuetudo autem indirectè, inquantum tollit impedimenta actuum pietatis, vt dictum * est.

Marginalia: 3. di. 3. q. 3. ar. 2 q. 1 | * 1. 2 q. 68. ar. 1. | q. 101. ar. 3 | 1. 2. q 61. ar. 1. | * 1. 2. q. 68 ar. 6. | † lib. 1. ca. 32 parum ante med. | 1. 2. q. 69. ar. 1. & 3. | li. 2 c. 7. in principio, to. 3. | Sup. q 83. ar. 9. ad 3. 1. 2. q. 69. art. 3. ad 3 & 3. di. 34. q. 1 art 4 col fin. & art. 6 cor. & Mat. 5. Co. 7. | * Ar. prec | q. 70. ar. 3. | lib. 1. ca. 4. ante med. to. 4. | li. 1. de ser. Dom. in mõte c. 9. to. 4. | In cor. ar. | In cor. ar.

QVAESTIO CXXII.

De Præceptis iustitiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præceptis iustitię.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ.

¶ Secundo, de primo præcepto decalogi.

¶ Tertio, de secundo.

¶ Quarto, de tertio.

¶ Quinto, de quarto.

¶ Sexto, de alijs sex.

QVÆSTIONIS CXXII.

De præceptis decalogi, quæ eadem sunt iustitiæ præcepta,

In sex partes diuisę.

AXIOMA.

1 *1 Omnia decalogi præcepta ad Iustitiam stabiliendam & animis hominum inserendam pertinẽt, quorum tribus religio erga Deum quarto pietas in parentes, septem verò reliquis ex iustitia quæ ad omnes pertinet, præcipitur, cunctaq; optimo, conuenientissimoque digesta sunt ordine.* 2 *2 Dubius* 3 *3 enim primis impedimenta honori diuini tolluntur,* 4 *4 tertio diuinus cultus statuitur,* 5 *5 quarto parentum honor præscribitur, reliquis* 6 *6 verò sex, illa iustitia genus quod tranquillam hominum societatem æquabili iure inter omnes constituendo, efficit, atque conseruat, imperatur.*

ARTI

611

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præcepta decalogi sint præcepta iustitiæ.

Sup q.56. ar.1.ad 1. & ar 2. & q.140.ar. 1. ad 3. & q.148.art. 2.ad 1 12. q.99.ar 5. ad 1.& qõ 100 ar. 2. cor. & ar. 3 ad 3. * lib.2.c.8 & lib.5.c. 1. & 2.tomo 5. † 1.2 q.99 ar.4. 1.2.q.100 ar.3.

AD PRIMVM sic procedit. Vr, quod præcepta decalogi non sint præcepta iustitiæ. intentio enim legislatoris est ciues facere uirtuosos secundum omnem uirtutem, ut dr * in 2 Eth. vnde & 5. Ethic dicitur, quod lex præcipit de omnibus actibus uirtutũ omniũ. Sed præcepta decalogi sunt prima principia totius diuinæ legis. ergo præcepta decalogi non pertinent ad solam iustitiam.

¶ 2 Præterea Ad iustitiã uidentur ptinere præcipue præcepta iudicialia, quæ contra moralia diuiduntur, ut supra habitũ † est. Sed præcepta decalogi sunt præcepta moralia, ut ex d & s* patet. ergo præcepta decalogi nõ sunt præcepta iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Lex præcipue tradit præcepta de actib. iustitiæ pertinentibus ad bonum cõe puta de officijs publicis & alijs huiusmodi. Sed de his non fit mentio in præceptis decalogi ergo uidetur, quod præcepta decalogi non pertineant propriè ad iustitiam.

¶ 4 Præterea, Præcepta decalogi distinguunt in duas tabulas secundum dilectionẽ Dei & proximi, quæ pertinent ad virtutem charitatis. ergo præcepta decalogi magis pertinent ad charitatem, quam ad iustitiam.

SED CONTRA est, quod iustitia sola vr esse virtus per quã ordinamur ad alterũ. Sed per oĩa præcepta decalogi ordinamur ad alterũ, ut patet discurrenti per singula ergo oĩa præcepta decalogi pertinent ad iustitiam.

RESPONDEO dicendum quod præcepta decalogi sunt prima principia legis, & quibus statim rõ naturalis assentit, sicut manifestissimis principijs. Manifestissimè aũt ratio debiti quæ requiritur ad præceptum, apparet in iustitia, quæ est ad alterũ, quia in his quæ sunt ad seipsum vr primo aspectu quod homo sit sui dominus, & quod liceat ei facere quodlibet Sed in his quæ sunt ad alterũ, manifestè apparet, quod homo est alteri obligatus ad reddendum ei quod debet Et ideo præcepta decalogi oportuit ad iustitiam pertinere Vñ et prima præcepta sunt de actib. religionis, quæ est potissima pars iustitiæ. Quartum autem præceptum est de actibus pietatis, quæ est pars iustitiæ secunda. Alia uerò sex dantur de actibus iustitiæ cõiter dictæ, quæ inter æquales attenditur.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod lex intendit omnes homines facere virtuosos, sed ordine quodam, ut scilicet prius tradat eis præcepta de his in quibus est manifestior ratio debiti, ut dictum * est.

In cor.ar.

AD SECVNDVM dicẽdum, quod iudicialia præcepta sunt quædam determinationes moralium præceptorum, prout ordinantur ad proximũ, sicut & cæremonialia sunt quædam determinationes præceptorum moralium, prout ordinantur ad Deum. Vnde neutra præcepta continentur in decalogo. Sunt tamen determinationes præceptorum decalogi, & sic ad iustitiam pertinent.

AD TERTIVM dicendum, quod ea quæ ptinent ad bonum cõe, oportet diuersimode dispensari secundum hominum diuersitatem. & ideo non fuerunt ponenda inter præcepta decalogi, sed inter præcepta iudicialia.

AD QVARTVM dicendum, quod præcepta decalogi pertinent ad charitatem sicut ad finem, secundum illud primæ ad Timoth. 1. Finis præcepti est charitas. Sed ad iustitiam pertinent, inquãtũ immediatè sunt de actibus iustitiæ.

612

ARTICVLVS II.

Vtrum primum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

1.2.q.100. art.6.& 7. Et di. 36. ar.2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod primũ præceptũ decalogi inconuenienter tradatur. Magis enim homo est obligatus Deo quàm patri carnali, secundum illud ad Hebr. duodecimo. Quanto magis obtemperabimus patri spirituum & uiuemus? Sed præceptum pietatis quo honoratur pater, ponitur affirmatiuè, cùm dicitur: Honora patrem tuum & matrem tuam, ergo multo magis primum præceptum religionis, quo honoratur Deus, debuit proponi affirmatiuè, præsertim cùm affirmatio naturaliter sit prior negatione.

¶ 2 Præterea, Primum præceptum decalogi ad religionẽ pertinet, ut dictum * est. Sed religio, cùm sit una virtus, habet unũ actum. In primo autem præcepto prohibentur tres actus. Nam primò dr, Non habebis deos alienos coram me. Secundo dicitur, Non facies tibi sculptile. Tertio uerò, Non adorabis ea neque coles. ergo inconuenienter traditur primum præceptum.

Ar. præced.

¶ 3 Præterea, August * dicit in lib. de decem chordis, quod per primum præceptum excluditur vitium superstitionis Sed multæ sunt aliæ noxiæ superstitiones præter idololatriam ut supra dictum * est. Insufficienter ergo prohibetur sola idololatria.

c.9. à medio, to 9. q.92. ar 2.

IN CONTRARIVM est scripturæ auctoritas.

RESPONDEO dicendum, quod ad legem pertinet facere homines bonos. Et iõ oportet præcepta legis ordinari secundum ordinem generationis quasi sit homo bonus. In ordine aũt generationis duo sunt attendenda. Quorum primũ est, quod prima pars primo cõstituitur. Sicut in gñatione animalis primò generatur cor, & in domo primò ponitur fundamentũ. Et in bonitate animæ prima pars est bonitas voluntatis, ex qua aliquis homo bene utitur qualibet alia bonitate. Bonitas aũt uoluntatis attendit ad obiectum suũ, quod est finis. Et ideo in eo qui erat per legẽ instituendus ad virtutẽ, primò oportuit quasi facere quoddam fundamentum religionis, per quam homo debitè ordinatur in Deũ, qui est ultimus finis humanæ voluntatis. Secundò attendendũ est in ordine gñationis, quod primò cõtraria & impedimẽta tollunt. Sicut agricola primò purgat agrũ, & postea proijcit semina, secundum illud Hiere. 4. Nouate uobis nouale, & nolite serere super spinas, & tribulos. Et ideo circa religionẽ primò homo erat instituendus ut impedimẽta ueræ religionis excluderet. Præcipuum aũt impedimentum religionis est, quod homo falso Deo inhæreat, secundum illud Matth. 6. non potestis Deo seruire, & mammonæ, & ideo in primo præcepto legis excluditur cultus falsorum deorum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod etiã circa religionẽ ponitur unũ præceptũ affirmatiuum, scilicet Memento ut diẽ sabbathi sanctifices Sed erãt præmittenda præcepta negatiua, quibus impedimenta religionis tollerentur. Quamuis enim affirmatio naturaliter sit prior negatione, tñ in via generationis, negatio qua remouent impedimenta, est prior, ut dictũ * est. Et præcipuè in rebus diuinis, in quibus negationes præferunt affirmationibus, propter insufficientiam nostram, ut Dion. * dicit 2. c. Cæl. hierar.

In cor. ar. ca. 2. Cæl. hier. parũ ante med.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod cultus alienorum deorum dupliciter apud aliquos obseruabat. Quidã enim quasdã creaturas pro dijs colebant absq; institutione imaginum. Vñ Varro dicit, quod antiqui Romani diu sine simulachris deos coluerunt. Et hic cultus prohibetur primò cum dr, Non habebis deos alienos. Apud alios autẽ erat cultus falsorũ deorum sub quibusdam imaginibus. Et ideo opportunè prohibetur et ipsarum imaginum institutio, cum dicitur, Non facies tibi sculptile. Et ipsarũ imaginum cultus, cùm dicitur, Non coles ea, &c.

AD TERTIVM dicendũ, quod oẽs aliæ superstitiones procedũt ex aliquo pacto cũ dæmonibus inito, tacito uel expresso. Et ideo oẽs intelliguntur prohiberi in hoc quod dicitur: Non habebis deos alienos.

613

ARTICVLVS III.

Vtrum secundum præceptum decalogi conuenienter tradatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod secundum præceptũ decalogi non conuenienter tradatur. Hoc enim præceptum, Non assumes nomen Dei tui in uanum, sic exponitur in * gl. Exod. 20. Non existimes creaturam esse filium Dei. Per quod prohibetur error contra fidem. Et Deut. 5. exponitur, Non assumes nomẽ Dei tui in uanum, scilicet nomen Dei ligno uel lapidi attri-

Locis suprà ar.3. inductis. gl. interlinearis ibi.

attribuendo, per quod prohibetur falsa cõfessio, quę est actus infidelitatis, sicut & error. Infidelitas aũt est prior superstitione, sicut & fides religione. Ergo hoc pręceptũ debuit pręmitti primò, in quo prohibetur superstitio.

¶ 2 Præterea, Nomen Dei ad multa assumit, sicut ad laudandũ, ad miracula faciẽdũ, & uniuersaliter ad omnia quæ dicuntur uel fiunt a nobis: ſm illud ad Col. 3. Omne quodcunq; facitis in uerbo vel opere, in nomine dñi facite. Ergo præceptum, quo prohibetur nomen Dei assumi in vanum, vĩ vniuersalius esse quam pręceptũ, quo ꝓhibetur superstitio, & ita debuit ei pręmitti.

¶ 3 Præterea, Exod. 20 exponitur illud præceptũ: Nõ assumes nomen Dei tui in vanũ iurando, s. pro nihilo. Vnde vĩ per hoc prohiberi uana iuratio, quæ scilicet est sine iudicio. Sed multo grauior est falsa iuratio quæ est sine ueritate, & iniusta iuratio quæ est sine iustitia. Ergo magis debuerunt illa prohiberi per hoc pręceptum.

¶ 4 Præterea, Multo grauius peccatum est blasphemia vel quicquid fiat uerbo vel facto in contumeliam Dei, quàm periurium. Ergo blasphemia & alia hmõi debuerunt magis per hoc præceptum prohiberi.

¶ 5 Pręterea, Multa sunt Dei nomina: Ergo non debuit indeterminatè dici, Non assumes nomen Dei tui in vanum.

SED IN CONTRARIVM est auctoritas scripturę.

RESPONDEO dicendũ, q̃ oportet prius impedimenta uerę religionis excludere in eo q̃ instituitur ad virtutem, q̃ eum in uera religione fundare. Opponitur autem ueræ religioni aliquid dupliciter. Vno modo per excessum, qñ scilicet id quod est religionis, alteri indebitè exhibetur: quod pertinet ad superstitionẽ. Alio modo, quasi per defectũ reuerentiæ: cum scilicet Deus contemnitur quod pertinet ad vitium irreligiositatis, ut suprà habitum * est. Superstitio autẽ impedit religionẽ quantũ ad hoc, ne suscipiatur Deus ad colendum. Ille aũt, cuius animus implicatus est alicui cultui indebito, non potest simul debitum Dei cultum suscipere, ſm illud Isa. 28. Coangustatũ est stratum, ita ut alter decidat, scilicet Deus uerus uel falsus à corde hominis, & palliũ breue vtrunq; operire non põt. Per irreligiositatem autem impeditur religio, quãtum ad hoc, ne Deus, postquàm susceptus est, honoretur. Prius autem est Deum suscipere ad colendum, quàm eum susceptum honorare. Et ideo præmittitur præceptum, quo prohibetur superstitio, secundo pręcepto, quo prohibetur periurium ad irreligiositatem pertinens.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ illæ expositiones sunt mysticæ. Literalis autem expositio est quæ habetur Deut. 5. Non assumens nomen Dei tui in uanum, scilicet iurando pro re quæ non est.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ non prohibetur quælibet assumptio diuini nominis per hoc pręceptũ: sed propriè illa qua assumitur diuinum nomen ad confirmationem humani uerbi per modum iuramenti, quia ista assumptio diuini nominis est frequentior apud homines. Potest tamen ex consequenti intelligi, q̃ per hoc prohibeatur omnis inordinata diuini nominis assumptio. Et secundum hoc procedunt illæ expositiones de quibus suprà dictum * est.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ pro nihilo iurare dicitur ille qui iurat pro eo quod non est: quod pertinet ad falsam iurationẽ, quæ principaliter per iurũ nominatur, ut suprà dictum * est. Qñ enim aliquis falsum iurat, tunc iuratio est uana ſm se ipsam, quia non habet firmamentum ueritatis. Qñ autem aliquis iurat sine iudicio ex aliqua leuitate, si uerũ iurat, non est ibi uanitas ex parte ipsius iuramenti, sed solum ex parte iurantis.

AD QVARTVM dicendũ, q̃ sicut eis qui instituuntur in aliqua scientia, primò proponuntur quædã cõia documenta, ita etiam lex quæ instituit hominem ad virtutem in præceptis decalogi, quæ sunt prima, proposuit ea vel prohibendo vel mandando, quæ cõiter in cursu vitæ humanæ solent accidere. Et ideo inter præcepta decalogi ꝓhibetur periuriũ quod frequentius accidit, q̃ blasphemia, in quam homo rarius prolabitur.

AD QVINTVM dicẽdum, q̃ nominibus Dei debetur reuerentia ex parte rei significatæ, quæ est una. Non autem ratione uocum significãtium quæ sunt multæ. Et ideo singulariter dicitur, Non assumes nomen Dei tui in vanum, quia non differt per quodcunque nomen Dei periurium committatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tertium decalogi præceptum conuenienter tradatur, scilicet de sanctificatione sabbathi.

AD QVARTVM sic proceditur. Vĩ, q̃ inconuenienter tertium pręceptum decalogi tradatur, s. de sanctificatione sabbathi. Hoc enim præceptũ spiritualiter intellectum, est generale. Dicit enim Ambro.* super illud Luc. 13. Archisynagogus indignans q̃ sabbatho curasset: Lex (inquit) in sabbatho non iubet hominem curare, sed seruilia opera facere, id est, peccatis grauari prohibet. Secundum autem literalem sensum est præceptum cæremoniale. Dicitur enim Exod. 31. Videte ut sabbathum meum custodiatis, quia signũ est inter me & vos in generationibus uestris. Præcepta autem decalogi & sunt præcepta spiritualia, & sunt præcepta moralia. Inconuenienter ergo ponitur inter præcepta decalogi.

¶ 2 Præterea, Cæremonialia legis præcepta continent sacra, sacrificia, sacra, & obseruantias, ut suprà habitũ † est. Ad sacra aũt pertinebant non solum sacri dies, sed etiam sacra loca, & sacra vasa, & alia hmõi. Similiter et erant multi sacri dies præter sabbathum. Inconueniens est ergo quòd prætermissis alijs omnibus cæremonialibus, de sola obseruantia sabbathi fiat mentio.

¶ 3 Pręterea, Quicunq; transgreditur pręceptum decalogi, peccat. Sed in ueteri lege aliqui trãsgredientes obseruantiam sabbathi, non peccabant, sicut circuncidentes pueros octaua die, & sacerdotes in tẽplo sabbathis operantes, & Helias cùm quadraginta diebus peruenisset ad montem Dei Oreb, consequens est q̃ in sabbatho itinerauit. Similiter etiam sacerdotes dum septem diebus circunferrent arcam dñi, vt legitur Iosue 6 intelligũtur eam die sabbathi circuntulisse. Dicitur etiam Luc. 13. Nonne vnusquisque vestrum soluit bouem suum aut asinum, & ducit adaquare? Ergo inconuenienter ponitur inter præcepta decalogi.

¶ 4 Præterea, Præcepta decalogi sunt etiam in noua lege obseruanda. Sed in noua lege non seruatur hoc præceptum nec quantum ad diem sabbathi, nec quantum ad diem dominicam, in qua & cibi coquuntur, & itinerantur & piscantur homines, & alia multa huiusmodi faciunt. Ergo inconuenienter traditur præceptum de obseruatione sabbathi.

SED CONTRA est scripturæ auctoritas.

RESPONDEO dicendũ, q̃ remotis impedimentis veræ religionis per primum & ſm præceptum decalogi, ut supra dictum * est, consequens fuit, ut tertium præceptum poneretur, per quod homines in uera religione fundarentur. Ad religionem autem pertinet cultum Deo exhibere. Sicut autẽ in scriptura diuina traditur nobis cultus interior sub aliquibus corporalium rerũ similitudinibus, ita cultus exterior Deo exhibetur p aliquod sensibile signum. Et quia ad interiorem cultũ qui consistit in oratione, & deuotione, magis inducitur homo ex interiori spiritus sancti instinctu, præceptũ legis dandum fuit de exteriori cultu ſm aliquod sensibile signũ. Et quia præcepta decalogi sunt quasi quędam prima, & communia legis principia, ideo in tertio præcepto decalogi præcipitur exterior Dei cultus sub signo communis beneficij, quod pertinet ad omnes, scilicet ad repræsentandum opus creationis mũdi, à quo requieuisse dicitur Deus septima die, in cuius signum dies septima mandatur

Margin notes:

q̃. 17. in diuisione quæst. & 1 sequẽtib.

In corp. 1. huius art.

q. 98. art. 1 ad 3.

614

2. q̃. 100. ar. 5. ad 2. & q. 102. ar. 4. ad 10. Et 3. dist. 37. ar. 5. Et Isa. 56. col. 1. fi. Et Iob 3. co. 2. fin. & col. 2. lect. 4. col. 1. fin.

* ca. 13. li. 7. in Luc. Ica. de cura tione mulieris, circa mediũ, tom. 5.

† 1. 2. q̃. 101. ar. 4.

Ar. 2. & 3. huius q̃.

mandatur sanctificanda, id est, deputanda ad vacādum Deo Et ideo Exod. 20. præmisso præcepto de sanctificatione sabbathi, assignatur ratio, quia sex diebus fecit Deus cœlum & terram, & in septima die requieuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q; præceptū de sanctificatione sabbathi literaliter intellectū, est partim morale, partim aũt cęremoniale. Morale quidē, quantū ad hoc q; hō deputet aliquod tp̄s vitæ suæ ad vacandum diuinis. Inest n. hoi naturalis inclinatio ad hoc q; cuilibet rei necessariæ deputetur aliquod tp̄s, sicut corporali refectioni, somno, & alijs huiusmodi. Vnde ēt spūali refectioni, qua mens hois in Deo reficitur ſm dictamē naturalis rōnis, aliquod tp̄s deputat hō. Et sic habere aliquod tp̄s deputatū ad vacandum diuinis, cadit sub pcepto morali. Sed inquantum in hoc præcepto determinatur spāle tp̄s in signum creationis mundi, sic est pręceptū cęremoniale. Similiter ēt cęremoniale est ſm allegoricā significationē, prout fuit signū quietis Chri in sepulchro, q̄ fuit septima die. Et similiter ſm moralē significationē, prout significat cessationē ab oī actu peccati, & quietē mentis in Deo. Et ſm hoc quodammō est præceptū generale. Similiter ēt cæremoniale est ſm significationē anagogicam, prout pręfigurat quietē fruitionis Dei, quæ erit in patria. Vnde præceptū de sanctificatione sabbathi ponit inter præcepta decalogi, inquātum est præceptū morale, nō inquantū est cęremoniale.

AD SECVNDVM dicendum, q; aliæ cæremoniæ legis sunt signa aliquorum particularium effectuū Dei. Sed obseruatio sabbathi est signum generalis beneficij, scilicet productionis vniuersæ creaturæ. Et iō conuenientius debuit poni inter præcepta generalia decalogi, quàm aliquod aliud cęremoniale legis.

AD TERTIVM dicendum, q; in obseruātia sabbathi duo sunt consideranda, quorū vnū est sicut finis. Et hoc est vt hō vacet rebus diuinis, quod significat in hoc quod dicit, Memento vt diem sabbathi sanctifices. Illa n. dñtur sanctificari in lege, quæ diuino cultui applicantur. Aliud aũt est cessatio operū quæ significatur cū subditur, Septima die dñi Dei tui nō facies oē opus. Sed de quo opere intelligatur, apparet per id quod exponit Leuit. 23. Omne opus seruile non facietis in eo. Opus ât seruile dr̄ à seruitute. Est aũt triplex seruitus. Vna quidē, qua hō seruit peccato, ſm illud; Qui facit peccatum, seruus est peccati. Et ſm hoc, oē opus peccati dr̄ seruile. Alia verò seruitus est, qua hō seruit hoī. Est aũt hō alterius seruus, non ſm mentē, sed ſm corpus, vt ſ̄ habitū est.* Et ideo opera seruilia ſm hoc dñtur opera corporalia, in quibus vnus homo alteri seruit. Tertia aũt est seruitus Dei. Et ſm hoc, opus seruile posset dici opus latriæ, quod pertinet ad Dei seruitium. Si autē sic intelligatur opus seruile, non prohibetur in die sabbati: quia hoc esset contrarium fini obseruationis sabbati. Hō n. ad hoc ab alijs operibus abstinet in die sabbathi, vt vacet operibus Dei ad seruitutem pertinentibus. Et inde est, q; sicut dr̄ Iohan. 7. circuncisionem homo accipit in sabbatho, vt non soluatur lex Moysi. Inde ēt est quod sicut dr̄ Mat. 12. Sabbathis sacerdotes in tēplo sabbathum violant, id est, corporaliter in sabbatho operantur, & sine crimine sunt. Et sic et sacerdotes in sabbatho circūferentes arcam, non transgrediebantur pceptū de sabbathi obseruatione. Similiter ēt nullius spūalis actus exercitium est contra obseruātiam sabbathi, puta, siqs doceat verbo vel scripto. Vnde Nume. 28. dicit gl. q; fabri & huiusmodi artifices sociantur in die sabbathi. Lector aũt diuinæ legis, vel doctor, ab opere suo non desistit: nec tñ contaminatur sabbatū, sicut sacerdotes in tēplo sabbathū violāt, & sine crimine sunt. Sed alia opera seruilia, quæ dñr seruilia primo vel secūdo mō, contrariantur obseruantię sabbathi, inquantum impediūt applicationem hois ad diuina. Et q̄a magis hō impeditur a rebus diuinis per opus peccati, q̄ per opus licitū, quāuis sit corporale: ideo magis contra hoc præceptū agit q peccat in die festo, q̄ qui aliud corporale opus licitū facit. Vnde Aug. dicit in lib.* de decē chordis, Melius faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, q̄ si in theatro seditiosus existeret. Et melius fœminæ eorum die sabbathi lanam facerent, q̄ q; tota die in neomenijs suis impudicè saltarēt. Nō n. qui peccat venialiter in sabbatho, contra hoc præceptum facit: quia peccatum veniale nō excludit sanctitatem. Opera n. corporalia ad spūalē Dei cultum non pertinentia, intm̄ seruilia dñr, inquantum propriè pertinent ad seruientes. Inquantum verò sunt cōia & seruis & liberis, seruilia non dñtur. Quilibet āt tam seruus q̄ liber tenetur in necessarijs prouidere, nō tm̄ sibi, sed ēt proximo, præcipuè quidē in his quæ ad salutē corporis pertinent, ſm illud Prouer. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortē. Secundario aũt ēt in damno rerū vitando, ſm illud Deut. 22. Non videbis bouē fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo. Et iō opus corporale pertinens ad conseruandā salutē proprij corporis non violat sabbathū. Non n. est contra obseruantiā sabbathi q; aliquis comedat, & alia huiusmodi faciat qbus salus corporis conseruatur. Et pp hoc Machabæi non polluerunt sabbathū pugnantes ad suī defensionē die sabbathi, vt legitur 1. Mach. 2. Similiter ēt nec Helias fugiens à facie Iezabel in die sabbathi. Et pp hoc ēt dñs Mat. 12. excusat discipulos suos q colligebāt spicas in die sabbathi pp necessitatē quā patiebant. Similiter ēt opus corporale quod ordinat ad salutē corporalē alterius, nō est cōtra obseruantiā sabbathi. Vñ dr̄ Iohan. 7. Mihi indignamini, q̄a totū hominem sanum feci in sabbatho. Similiter ēt opus corporale quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat sabbathum. Vnde dicit dñs Matth. 12. Quis erit ex vobis homo qui habet vnam ouē, & si ceciderit sabbatho in foueam, nonne tenebit & leuabit eā?

AD QVARTVM dicendum, q; obseruantia diei dñicæ in noua lege succedit obseruantiæ sabbathi, non ex vi præcepti legis, sed ex constitutione Ecclesiæ & cōsuetudine populi Christiani. Nec enim huiusmodi obseruatio est figuralis, sicut fuit obseruatio sabbati in veteri lege. Et ideo non est ita arcta prohibitio operandi in die dominica, sicut in die sabbathi. Sed quædam opera conceduntur in die dominica, q̄ in die sabbathi prohibebantur, sicut decoctio ciborum, & alia huiusmodi. Et etiam in quibusdam operibus prohibitis facilius propter necessitatem dispensatur in noua, quàm in veteri lege: quia figura pertinet ad protestationē veritatis, quā nec in modico præterire oportet. Opera autem secundū se considerata immutari possunt pro loco & tempore.

c. 3 aſi me dium, to. 9.

q. 104. ar. 5 & ar. 6. ad 2. argu.

ARTICVLVS V. 615

Vtrum conuenienter tradatur quartum præceptum de honoratione parentum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt, q; inconuenienter tradatur quartum præceptum de honoratione parentum. Hoc enim est præceptum quod pertinet ad pietatē. Sed sicut pietas est pars iustitiæ, ita etiam obseruantia & gratia & alia de quibus dictum * est: ergo videtur, quod non debuit dari speciale præceptum de pietate, cùm de alijs non detur.

3 di 37. ar. 2. q. 2

q6. 101. & 102.

¶ 2 Pręterea, Pietas non solum exhibet cultum parētibus, sed etiam patriæ, & alijs sanguine coniunctis, & patrię beneuolis, vt suprà dictum * est. Inconuenienter ergo in hoc quarto præcepto fit mentio solum de huiusmodi honoratione patris & matris.

q. 101. ar. 1

¶ 3 Præterea, Parentibus non solum debetur honoris reuerentia, sed etiam sustentatio: ergo insufficienter sola parentum honoratio præcipitur.

¶ 4 Pręterea, Contingit quandoq; q; hi qui honorāt parentes, cito moriuntur, & econtrario q parentes non honorant, diu viuunt. Inconueniēter ergo additur huic præcepto hæc promissio, vt sis longæuus super terram.

IN CONTRARIVM est sacrę scripturę auctoritas,

RESPON-

RESPONDEO dicendũ, ꝙ pręcepta decalogi ordinantur ad dilectionẽ Dei & proximi. Inter proximos aũt maximè obligamur parentibus. Et ideo immediatè post præcepta ordinantia nos in Deum, ponitur præceptũ ordinãs nos ad parẽtes, q̃ sunt particulare principiũ nr̃i esse, sicut Deus est vniuersale principiũ. Et sic est q̃dã affinitas huius præcepti ad præcepta primæ tabulæ.

q. 101. ar. 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut s. dictum* est, pietas ordinatur ad reddendum debitum parentibus: quod communiter ad omnes pertinet. Et ideo inter præcepta decalogi quę sunt communia magis debet poni aliquid pertinens ad pietatem, quàm ad alias partes iustitiæ quæ respiciunt aliquod debitum speciale.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ per prius aliqd debetur parentibus, q̃ patriæ & consanguineis: qa per hoc ꝙ sumus nati à parentibus, pertinent ad nos & cõsanguinei & patria. Et iõ cùm p̄cepta decalogi sint prima p̄cepta legis, magis ordinatur hõ per ea ad parentes, q̃ ad patriã vel ad alios consanguineos: nihilominus tñ in hoc præcepto, quod est de honoratione parentũ, intelligit mãdari q̃cqd pertinet ad reddendũ debitũ cuicunq; personæ, sicut secũdariũ includitur in principali.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ parentibus, inquãtum huiusmodi, debetur reuerentiæ honor. Sed sustẽtatio & alia huiusmodi debent̃ eis rõne alicuius accidẽtis: puta, inquantũ sunt indigentes, vel serui, vel aliqd hmõi, vt s. dictũ* est. Et qa quod est per se, prius est eo qđ est per accidens: iõ inter prima & p̄cepta legis, quæ sunt p̄cepta decalogi, spãliter præcipitur honoratio parentũ: in qua, sicut in quodã principali, intelligitur mãdari & sustentatio & quicquid aliud parentibus debet.

q. 101. ar. 2

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ longæuitas ꝑmittitur honorantibus parentes, non solùm quantũ ad futuram vitam, sed & quantum ad præsentẽ, ſm illud Apostoli primæ ad Tim. 4. Pietas ad oĩa vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Et hoc rationabiliter. Qui n. est gratus beneficio meretur ſm quandã congruentiam vt sibi beneficiũ cõseruetur. Propter ingratitudinẽ aũt meretur aliqs beneficiũ perdere. Beneficiũ aũt vitæ corporalis post Deũ à parentib. habemus. Et iõ ille q honorat parentes quasi bñficio gratus, meretur vitæ cõseruationẽ: qui aũt non honorat parẽtes, tanquã ingratus meretur vita priuari. Quia tñ pręsentia bona vel mala non cadũt sub merito, vel demerito, nisi inquantũ ordinantur ad futurã remunerationẽ, vt dictũ* est: ideo qñq; ſm occultam rationem diuinorum iudiciorum, quæ maximè futurã remunerationẽ respiciunt, aliq q̃ sunt pij in parentes, citiùs vita priuãtur: alij verò qui sunt impij in parentes, diutiùs viuũt.

1. 2. q. 114. ar. 10.

616

ARTICVLVS VI.

Vtrũ alia sex præcepta decalogi cõuenienter tradãtur.

3. dist. 37. ar. 2. q̃ō. 2.

AD SEXTVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ alia sex pręcepta decalogi inconuenienter tradant̃. Nõ n. sufficit ad salutẽ ꝙ aliquis proximo suo nõ noceat, sed requiritur ꝙ ei debitum reddat: ſm illud ad Ro. 13. Reddite omnibus debita. Sed in sex vltimis præceptis solum prohibetur nocumentũ proximo inferendũ: ergo inconuenienter prædicta præcepta traduntur.

¶ 2 Præterea, In prædictis præceptis prohibentur homicidium, adulterium, furtum, & falsum testimonium. Sed multa alia nocumenta possunt proximo inferri, vt patet* ex his quæ suprà determinata sunt: ergo videtur quòd inconuenienter sint tradita huiusmodi pręcepta.

q. 64. & sequẽtibus.

¶ 3 Præterea, Concupiscentia dupliciter potest capi: vno modo, secundum quod est actus voluntatis, vt dicitur Sap. 6. Concupiscentia sapientiæ deducit ad regnũ perpetuum: alio modo, ſm ꝙ est actus sensualitatis, sicut dr̃ Iac. 4. Vnde bella & lites in vobis? Nonne ex concupiscentijs quæ militant in membris vestris? Sed per præceptum decalogi non prohibetur concupiscentia sensualitatis, quia ſm hoc primi motus essent peccata mortalia, vtpote contra præceptum decalogi existẽtes. Similiter etiam non prohibetur concupiscentia voluntatis: quia hæc includitur in quolibet præcepto: ergo inter præcepta decalogi incõuenienter ponuntur quędam concupiscentiæ prohibitiua.

¶ 4 Pręterea, Homicidiũ est grauius peccatum quàm adulterium vel furtum. Sed non ponitur aliquod præceptum prohibitiuum concupiscentiæ homicidij. ergo etiam inconuenienter ponuntur quædam præcepta prohibitiua concupiscentiæ furti, & adulterij.

SED IN CONTRARIVM est auctoritas scripturæ.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut per partes iustitię debitum redditur aliquibus determinatis psonis, quibus homo ex aliqua spẽli ratione obligatur, ita etiã per iustitiam propriè dictam aliquis debitum reddit cõiter omnibus. Et ideo post tria præcepta pertinentia ad religionem, quæ redditur debitũ Deo, & post quartũ præceptum quod est pietatis, qua redditur parentibus debitum: in quo includitur oẽ debitum quod ex aliqua speciali ratione debetur; necesse fuit ꝙ ponerentur cõsequenter aliqua præcepta pertinentia ad iustitiã propriè dictã, quæ indifferenter omnibus debitum reddit.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ cõiter ad hoc obligatur hõ, vt nulli inferat nocumentũ. Et iõ p̄cepta negatiua, quibus prohibentur nocumenta quæ possunt proximis inferri, tanquam cõia fuerunt ponenda inter præcepta decalogi. Ea verò q̃ sunt proximis exhibẽda, diuersimodè exhibentur diuersis. Et iõ nõ fuerũt inter præcepta decalogi ponenda de his affirmatiua p̄cepta.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ omnia alia nocumenta quæ proximis inferuntur, possunt ad ista reduci, quæ his præceptis prohibentur, tanquam ad quædam communiora & principaliora. Nam omnia nocumenta quæ in personam proximi inferuntur, intelliguntur prohiberi in homicidio, sicut in principaliori. Quæ verò inferuntur in personam coniunctam, & maximè per modum libidinis, intelliguntur prohiberi simul cũ adulterio. Quæ verò pertinent ad damna in rebus illata, intelliguntur prohiberi simul cum furto. Quæ autẽ pertinẽt ad locutione (sicut detractiones, blasphemiæ, & si qua huiusmodi) intelliguntur prohiberi in falso testimonio quod directius iustitiæ contrariatur.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ per præcepta prohibitiua concupiscentiæ non intelligitur prohiberi primus motus concupiscentiæ, qui consistit infra limites sensualitatis. Sed prohibetur directè consensus voluntatis, qui est in opus vel in delectationem.

AD QVARTVM dicendum, quòd homicidiũ ſm se non est concupiscibile, sed magis horribile: quia non habet de se rationem alicuius boni. Sed adulteriũ habet rationem alicuius boni, scilicet delectabilis. Furtum etiam habet rationem alicuius boni, scilicet vtilis. Bonum autem de se habet rationem concupiscibilis. Et ideo fuit specialibus præceptis prohibenda concupiscentia furti & adulterij, non aũt concupiscentia homicidij.

QVAESTIO CXXIII.

De Fortitudine, in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER post iustitiam considerandum est de fortitudine. Et primò, de ipsa virtute fortitudinis.

¶ Secundò, de partibus eius.
¶ Tertiò, de dono ei correspondente.
¶ Quartò, de præceptis ad ipsam pertinentibus.

¶ Circa fortitudinem autem considerãda sunt tria.
¶ Primo quidem, de ipsa fortitudine.
¶ Secundo, de actu præcipuo eius, scilicet de martyrio.
¶ Tertio, de vitijs oppositis.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.
¶ Primo, vtrum fortitudo sit virtus.
¶ Secundo, vtrum sit virtus specialis.

¶ Tertio,

¶ Tertio, vtrum fortitudo sit solum circa timores, & audacias.
¶ Quarto, vtrum sit solum circa timorem mortis.
¶ Quinto, vtrum sit solum in rebus bellicis.
¶ Sexto, vtrum sustinere sit præcipuus actus eius.
¶ Septimo, vtrum operetur, propter proprium bonum.
¶ Octauo, vtrum habeat delectationem in suo actu.
¶ Nono, vtrum fortitudo maximè cõsistat in repētinis.
¶ Decimo, vtrum vtatur ira in sua operatione.
¶ Vndecimo, vtrum sit virtus cardinalis.
¶ Duodecimo, de comparatione eius ad alias virtutes cardinales.

SCHEMA FORTITVDINIS.

Quatuor sunt capita, ad quæ oĩa quæcũq; de Fortitudine *tradit B. Thomas, referũtur, videlicet*

- 1. Fortitudo *ipsa, cuius explicatur*
  - *Propria natura.* — Quæstione 123
  - *Proprius, & præcipuus actus.* — 124
  - *Vitia opposita*
    - *Timor* — 125
    - *Timoris vacuitas* — 126
    - *Audacia* — 127
- 2. Partes
  - *In genere considerata* — 128
  - *Speciatim tractata*
    - *Fiducia, seu Magnanimitas, sub cuius titulo tractatur*
      - *Magnanimitatis virtus* — 129
      - *Vitia, magnanimitati opposita*
        - *Per excessum*
          - *Præsumptio.* 130
          - *Ambitio.* 131
          - *Inanis gloria;* 132
        - *Per defectum, eiusmodi est Pusillanimitas.* 133
    - *Magnificentia, sub qua tractantur*
      - *Magnificentiæ virtus* — 134
      - *Vitia magnificentiæ opposita* — 135
    - *Patientia* — 136
    - *Perseuerantia, sub qua tractatur*
      - *Perseuerantiæ virtus* — 137
      - *Vitia perseuerantiæ opposita*: *Pertinacia*, *Mollities* — 138
- 3. Donum *Spiritussancti, Fortitudini respondens, quod etiam Fortitudo vocatur* — 139
- 4. Præcepta *ad Fortitudinem pertinentia* — 140

QVAESTIONIS CXXIII. De Fortitudine,

In duodecim Quæstiunculas, seu articulos diuisæ.

AXIOMA.

Fortitudo est 1 virtus 2 specialis, 12 tertium obtinens locum inter eas virtutes, quæ vulgò 11 cardinales vocantur, 7 proprium actum, vt proximum finem sibi propositum habens, atq; in timore 3 præcipuè discriminum bellicorum, 5 quæ 9 repentina sunt, 4 mortemque minitantur, audaciaq; istiusmodi discrimina adeundi laudabiliter moderanda versans. Cuius 6 duplex est actus, vnus intrepidè pericula aggredi, alter vero, & principalis, præsentia mortis pericula, magno, constantique animo sustinere, qui 8 delectationem quidem aliquam coniunctam habens, sed ita exilem, & obscuram, vt vix percipiatur, tum propter iram, cuius 10 stimulo peraguntur, tum etiam propter dolores, & angores, quibus per id tempus, & animus, & corpus discruciari solent.

617 Inf. ar. 3. 4. & 5. cor. & q. 124 ar 2. com. Et 3. dis 3. qõ. 3. ar. 3. q. 1. cor. & opu 42. li. 4. ca. 17. & Psa. 17 co. 2. Et 3. Ethico. lect. 18. fi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fortitudo sit virtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q̃ fortitudo non sit virtus. Dicit enim Apostolus 2. ad Cor. 12. Virtus in infirmitate perficitur, sed fortitudo infirmitati opponitur. ergo fortitudo non est virtus.

¶ 2 Præterea, Si est virtus, aut est theologica, aut intellectualis aut moralis, sed fortitudo neq; continetur inter virtutes theologicas, neque inter intellectuales, vt ex ṗ̃ dictis* patet, neque et vr esse virtus moralis, quia vt Philo dicit in † 3. Ethic. vñr aliqui esse fortes, pp ignorantiam, aut propter experiētiam, sicut milites, quæ magis pertinent ad artem, q̃ ad virtutem moralem. Quidã etiam dicuntur esse fortes, propter aliquas passiones, puta, propter timorem comminationum, vel dehonorationis, aut enim propter tristitiam, vel iram, seu spem. Virtus aũt moralis non operatur ex passione, sed ex electione, vt suprà habitum est. ergo fortitudo non est virtus.

* 1 2. q. 57. & 62.

† lib. 3. c. 6. & sequentibus, to. 5

¶ 3 Præterea, Virtus humana maximè consistit in aĩa, est enim bona qualitas mentis, vt ṗ̃ dictum* est. Sed fortitudo vr consistere in corpore, vel saltem corporis complexionem sequi. ergo vr, q̃ fortitudo non sit virtus.

* 1. 2. q. 55. ar. 4.

SED CONTRA est, quòd Aug.* in lib de Moribus Ecclesiæ, fortitudinem inter virtutes enumerat.

* c. 15 & 22 to. 1.

RESPONDEO dicẽdum, q̃ 2. Philo. in * 2 Eth. virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vnde virtus hoĩs, de qua nunc loquimur, est quæ bonum facit hominem, & opus eius bonum reddit. Bonum aũt hoĩs est, ſm rationem esse ſm Dion 4. c.* de diu. no. Et ideo ad virtutem humanam pertinet, vt bonum faciat hominem, & opus eius, ſm rationem esse. Quod quidem tripliciter contingit. Vno modo, ſm q̃ ipsa rõ rectificatur, quod fit per virtutes intellectuales. Alio modo, ſm quòd ipsa rectitudo rationis in rebus humanis instituitur, quod pertinet ad iustitiam. Tertio modo, ſm quod tolluntur impedimenta huius rectitudinis in rebus humanis ponendæ. Dupliciter aũt impeditur voluntas humana, ne rectitudinem rationis sequatur. Vno modo, per hoc, q̃ attrahitur ab aliquo delectabili ad aliquid aliud, q̃ rectitudo rationis requirat, & hoc impedimentum tollit virtus temperantiæ. Alio mõ per hoc, q̃ voluntatem repellit ab eo, quod est, ſm rationem, propter aliquod difficile, quod incumbit. Et ad hoc impedimentum tollendum requiritur fortitudo mentis, qua. s. hmõi difficultatibus resistat, sicut & homo p̃ fortitudinem corporalem impedimenta corporalia superat, & repellit. Vnde manifestum est, q̃ fortitudo est virtus, inquantum facit hominem ſm rationem esse.

* 2. c. 6. c̃t ca princ. to. 5.

* c. 4. par. 4. non multum procul a fi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ virtus aĩæ non perficitur in infirmitate animæ, sed in infirmitate carnis,

nis, in qua Apostolus loquebatur, hoc st ad fortitudinē mentis pertinet, ꝙ infirmitatem carnis fortiter ferat, quod pertinet ad virtutem potentiæ, vel fortitudinis, & quod homo propriam infirmitatem recognoscat, quod pertinet ad perfectionem, quæ dicitur humilitas.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ exteriorē virtutis actū quãq; aliqui efficiunt, non habentes virtutē ex alia aliq. cā, q̄ ex virtute. Et iō Philo. in * 3. Ethic. ponit quinque modos eorum qui similitudinariè dnt fortes, quasi exercētes actū fortitudinis, præter virtutē. Quod quidē contingit tripliciter. Primò quidē, quia feruntur in id, quod est difficile, ac si non esset difficile, qđ in tres modos diuiditur. Qñq; n hoc accidit, pp ignorantiam: quia s. hō non percipit magnitudinē periculi. Qñq; hoc accidit, pp hoc, ꝙ hō est bonæ spei ad pericula vincenda: puta, cum expertus est se sæpe pericula euasisse. Qñque aūt hoc accidit, pp scientiam, & artem quandam, sicut cōtingit in militibus, qui pp peritiam armorum, & exercitiū, non reputant grauia pericula belli, æstimantes se per suam artem posse contra ea defendi, sicut Vegetius dicit * in li. de Re militari, Nemo facere metuit, quod se bene didicisse cōfidit. Alio mō agit aliq is actū fortitudinis sine virtute, pp impulsum passionis, siue tristitiæ, quam vult repellere, vel ēt iræ. Tertio modo pp electionē, nō quidē finis debiti, sed alicuius tpalis cōmodi acquirēdi, puta honoris, voluptatis, vel lucri, vel alicuius icōmodi vitādi: puta vituperij, afflictionis, vel dāni.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ad similitudinē corporalis fortitudinis, dr̄ fortitudo animæ, quæ ponitur virtus, vt dictum * est: nec tamen est contra rationē virtutis, ꝙ ex naturali complexione aliquis habeat naturalem inclinationem ad virtutem, vt † s̄. habitum est.

lib. 3. ca. 8. to. 5.

In sol ad 1.

† 1 2 q. 63. ar. 1.

618

ARTICVLVS II.

Vtrum fortitudo sit virtus specialis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ fortitudo non sit specialis virtus. Dr̄ enim Sap 8. ꝙ sapientia sobrietatem, & prudentiā docet, iustitiam, & virtutem: & ponitur ibi virtus pro fortitudine. Cùm ergo nomen virtutis sit commune omnibus virtutibus, videtur, quòd fortitudo sit generalis virtus.

¶ 2 Præterea, Ambros. * dicit in primo de offic. Non mediocris animi est fortitudo, quæ sola defendit ornamenta virtutum oīm, & iudicia custodit, & quę inexpiabili prælio aduersus oīa vitia decertat: inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras: auaritiā fugat tanquā labeē quandam, quæ virtutem effœminet. & idem postea subdit de alijs vitijs. Hoc autem non potest conuenire alicui speciali virtuti: ergo fortitudo non est specialis virtus.

¶ 3 Præterea, Nomen fortitudinis à firmitate sumptū esse vr̄. Sed firmiter se habere, pertinet ad omnem virtutem, vt dr̄ * in 2. Ethic. ergo fortitudo est virtus gñalis.

SED CONTRA est, quod 22 Moral. * Greg. connumerat eam alijs virtutibus.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut s̄. dictū * est, Nomen fortitudinis dupliciter acc pi pōt. Vno mō, ſm qđ absolutè importat quandā animi firmitatem, & ſm hoc est gñalis virtus, vel potius cōditio cuiuslibet virtutis: quia sicut Philo. dicit in * 2. Ethic. ad virtutē requiritur firmiter, & immobiliter operari. Alio modo pōt accipi fortitudo, ſm quòd importat firmitatem tm̄ in sustinendis, & repellendis his, in quibus maximè difficile est firmitatem habere, s. in aliquibus periculis grauibus. Vñ Tull. * dicit in sua Rhet ꝙ fortitudo est cōsiderata periculorū susceptio, & laborū perpessio. Et sic fortitudo ponitur spālis virtus, vtpotè materiā determinatā habens.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ſm Philo. * in 1. de Cælo, nomē virtutis refertur ad vltimū potentiæ. Dr̄ aūt vno modo potentia naturalis, ſm quā aliquis pōt resistere corrumpentibus. Alio mō, ſm quod est principiū agendi, vt patet in * 5. Met. Et ideo quia hæc acceptio

1. 2 qō 61. ar. 3 & 4. Et 3 di 33 q. 1 ar. 1. q. 3. cor. & ad 2.

li. 1. ca. 39. in princ. to. 1.

lib 2. ca. 4. to. 5.

† li. 22. Moral. ca. 1. à medio.

1. 2. qō 61. art 2 & 4.

li. 2. cap. 4.

li. 2 de Inuētione in fol 3 ante finem lib.

lib. 1. text. 116. tom. 2

li. 5. tex. 17 to. 3.

est communiter, nomen virtutis, ſm quod importat vltimum talis potentiæ, est cōe. Nam virtus cōiter sumpta nihil aliud est, q̄ habitus, quo quis pōt est bene operari. Secundum autem, quod importat vltimum potentię prīmo modo dictæ, qui quidem est modus magis specialis, attribuitur speciali virtuti, s. fortitudini: ad quam pertinet firmiter contra quæcunque impugnantia stare.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ Ambrosius accipit fortitudinem largè, ſm quòd importat animi firmitatem respectu quorumcunq; impugnantium. Et tñ etiam, ſm quòd est specialis virtus habens determinatā materiam, coadiuuat ad resistendum impugnationibus omnium vitiorum. Qui enim pōt firmiter stare in his, quæ sunt difficillima ad sustinendū, consequens est, ꝙ sit idoneus ad resistēdū alijs, quæ sunt minus difficilia.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ obiecta illa procedit de fortitudine primo modo dicta.

ARTICVLVS III.

619

Vtrum fortitudo sit circa timores, & audacias.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ fortitudo non sit circa timores, & audacias. Dicit n * Greg. 7. Mor. Iustorū fortitudo est carnē vincere proprijs voluptatibus contraire delectationem p̄sentis vitæ extinguere. Ergo fortitudo magis videtur esse circa delectationes, q̄ circa timores, & audacias.

¶ 2 Præterea, Tullius dicit † in sua Rhet ꝙ ad fortitudinem pertinet susceptio periculorum, & perpessio laborum. Sed hoc non videtur pertinere ad passionem timoris, vel audaciæ, sed magis ad actiones hominis laboriosas, vel ad exteriores res periculosas: ergo fortitudo non est circa timores, & audacias.

¶ 3 Præterea, Timori non solum opponitur audacia, sed etiam spes, vt supra hab. tum * est, cùm de passionibus ageretur: ergo fortitudo non magis debet esse circa audaciam, quàm circa spem.

SED CONTRA est, quod Philo † dicit in 2. & 3. Ethi quod fortitudo est circa timorem, & audaciam.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut s̄. dictū * est, ad virtutem fortitudinis pertinet remouere impedimētum, quo retrahitur voluntas à sequela rationis. Quòd aūt aliquis retrahatur ab aliquo difficili pertinet ad rōnē timoris, qui importat recessum quēdam à malo difficultatē habente, vt s. habitū † est, cùm de passionibus agerei. Et io fortitudo principaliter est circa timores difficiliū rerū, quæ retrahere pñt voluntatē à sequela rationis. Oportet aūt hmoi rerū difficilium impulsum non solū firmiter tolerare, cohibendo timorem, sed ēt moderatē aggredi, qñ s oportet ea exterminare ad securitatem in posterum habendam, quod videtur pertinere ad rōnem audaciæ. Et iō fortitudo est circa timores, & audacias, quasi cohibitiua timorum, & audaciarum moderatiua.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Gregor ibi loquitur de fortitudine iustorum, secundum quòd communiter se habet ad omnem virtutem. Vnde præmittit quædam pertinentia ad temperantiam, vt dictum * est. Et subdit † de his, quæ pertinent propriè ad fortitudinem, secundum quòd est specialis virtus, dicens huius mundi aspera pro æternis præmijs amare.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ res periculosæ & actus laboriosi, non retrahunt voluntatē à via rōnis, nisi inquantū timentur. Et iō oportet, ꝙ fortitudo sit immediatè circa timores, & audacias, mediatè aūt circa pericula, & labores, sicut circa obiecta p̄dictarum passionū.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ spes opponitur timori ex parte obiecti, qa spes est de bono, timor de malo. Audacia aūt est circa idē obiectū, & opponitur timori, ſm accessum, & recessum, vt s̄ dictū * est. Et quia fortitudo propriè respicit tpalia mala retrahentia à virtute (vt patet per diffinitionē † Tulli,) inde est, ꝙ fortitudo ppriè est circa timorē, & audaciam, nō aūt circa spem, nisi inquantum connectitur audaciæ, vt supra habitum * est.

Infr. ar. 6. cor. & qō. 126. art 2. c. & q. 157 a. 1. cor & q. 141. ar. 2 co. & ad 2 Et 1. q. 21. ar. 1. ad 2. & q 95. a. 3 ad 2. Et 3. d. 33 ar. 2. Et virt. qō. 1 ar. 4. cor. fin. & ar 5. co.

* lib 7. c 9. in princ.

† lib. 2. de Inuent. in fol 3. ante fin. libri.

* 1. 2. q. 45 ar. 1. ad 2.

† li. 2. Ethic. 7 in pri. & li. 3. c. 9. to 5.

* Ar. 1. huius quæst.

† 1. 2. q. 42. ar. 3.

* In arg.

† loco citato in arg.

* 1. 2. q 45. ar. 2

† loco citato in arg. 2

* ar. 2. huius quæst.

620

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fortitudo sit solum circa pericula mortis.

Infra ar. 11 & 12. cor. Et 3. di 33 q. 2. art. 3. ad 6. Et 4 di. 49 q. 5. ar. 3 qō. 2. ad 8. Et vir. q. 1. ar. 12. ad 6. & 23. Et q. 5 art. 1. & 4. corp. Et 3. Eth. lect. 18. col. 12

* c. 15 cir. med to 1.
† lib 6. c. 15. à med. tom 1.
* lib. 3. c. 6. à med. tom. 5.
Ar. prece.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod fortitudo nō solū sit circa pericula mortis. Dicit * eīm August. in l. b. de Moribus Ecclesiæ, quod fortitudo est amor facilè tolerans omnia propter id, quod amatur. At in 6. musicæ † c. 15. dicit, quòd fortitudo est affectio, quæ nullas aduersitates, mortemve formidat. ergo fortitudo non est solum circa pericula mortis, sed etiam circa omnia alia aduersa.

¶ 2 Præterea, Oportet omnes passiones animæ per aliquam virtutem ad medium reduci. Sed non est dare aliquam aliam virtutem reducentem ad medium alios timores. ergo fortitudo non solum est circa timores mortis, sed etiam circa alios timores.

¶ 3 Præterea, Nulla virtus est in extremis. Sed timor mortis est in extremis, quia est maximus timorum, vt dicitur in * 3. Eth. Ergo virtus fortitudinis non est circa timores mortis.

SED CONTRA est, quod Andronicus dicit, quòd fortitudo est virtus irascibilis non facilè obstupescibilis à timoribus, qui sunt circa mortem.

RESPONDEO dicēdū, quod sicut suprà dictū * est, ad virtutē fortitudinis ptinet, vt voluntatē hominis tueatur, ne retrahaē à bono rōnis pp timorē mali corporalis. Oportet aūt bonum rationis firmiter tenere contra quodcunq; malū, quia nullū bonum corporale æquiualet bono rōnis. Et ideo oportet, quod fortitudo animi dicaē, quæ firmiter retinet voluntatem hominis in bono rōnis cōtra maxima mala: quia qui stat firmus cōtra maiora, cōsequens est, quod stet firmus cōtra minora, sed non conuertit. Et hoc ēt ad rōnē uirtutis pertinet, ut respiciat vltimū. Maximè aūt terribile inter oīa corporalia mala est mors, quæ tollit oīa corporalia bona. Vn̄ Aug. dicit * in lib. de Moribus Ecclesiæ, quod vinculum corporis, ne concutiatur, atq; vexetur laboris & doloris, ne auferaē aūt atq; perimatur, mortis timore animam quatit. Et ideo virtus fortitudinis est circa timores periculorū mortis.

ca. 22. parū à prin. to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod fortitudo bene se hēt in omnibus aduersis tolerandis, non tn̄ ex toleratione quorūlibet aduersorū reputaē homo simpliciter fortis, sed solum ex hoc, quod bene tolerat ēt maxima mala. Ex alijs autē dicitur homo fortis scd̄m quid.

AD SECVNDVM dicendum, quod quia timor ex amore nascitur: quæcunq; virtus moderatur amorem aliquorum bonorū: consequens est, ut moderetur cōtrariorum malorum timorē. Sicut liberalitas, quæ moderatur amorem pecuniarum, per consequens etiam moderatur timorem amissionis earum. Et idem apparet in temperantia, & in alijs virtutibus. Sed amare propriam vitam est naturale. Et ideo oportuit esse specialem virtutem, quæ moderaretur timores mortis.

AD TERTIVM dicendum, quod extremum in virtutibus attenditur secundum excessum rationis rectæ. Et ideo si aliquis maxima pericula subeat secundum rationem, non est virtuti contrarium.

621

ARTICVLVS V.

Vtrum fortitudo propriè consistat circa pericula mortis, quæ sunt in bello.

Inf. q. 124 ar. 2. con. Et q 141. ar. 8. corp. Et 2. dist. 44. q. 2. ar. 2. ad 3. Et 4. di. 33. q. 3. art. 3 q. 3. corp.
† lib. 1. c. 35. in principio. to. 1

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod fortitudo non consistat propriè circa pericula mortis, quæ sunt in bello. Martyres. n præcipuè de fortitudine cōmendantur. Sed martyres non commendantur de rebus bellicis ergo fortitudo nō propriè cōsistit circa pericula mortis, quæ sunt in bello.

¶ 2 Præterea, Ambr. * dicit in lib. de Offi. quod fortitudo diuiditur in res bellicas, & domesticas. Tullius et dic † in primo de Officijs: Cùm pleriq; arbitrarentur res bellicas maiores esse, quàm vrbanas, minuenda est hæc opinio. Sed si uere volumus iudicare, multæ res extiterunt vrbanæ maiores, clarioresque quàm bellicæ. Sed circa maiora maior fortitudo consistit. ergo non propriè cōsistit fortitudo circa mortem, quæ in bello est.

¶ 3 Præterea, Bella ordinantur ad pacem tēporalem reip. conseruandam. Dicit eīm August. 19. * de ciuit. Dei, quod intentione pacis bella geruntur. Sed pro pace temporali reip. non uidetur, quod aliquis debeat se periculo mortis exponere, cùm talis pax sit multarum lasciuiarum occasio. Ergo videtur, quòd uirtus fortitudinis non cōsistat circa mortis bellicæ pericula.

li. 19. c. 12 tom. 5.

SED CONTRA est, quod Philos. * dicit in 3. Eth. quod maximè est fortitudo circa mortem, quæ est in bello.

li. 3. ca 6. parū ante finem, & ca 9.
ar. præce.

RESPONDEO dicendū, quod sicut dictū * est, fortitudo cōfirmat animū hominis cōtra maxima pericula, quæ sunt pericula mortis. Sed quia fortitudo uirtus est, ad cuius rōnē pertinet, quod semp tendat in bonum, cōsequens est, ut homo pericula mortis nō refugiat pp aliquod bonum psequendū. Pericula aūt mortis, quæ est ex ægritudine, vel ex tēpestate maris, vel ex incursu latronū, vel si qua alia sunt hmōi, non videnē alicui directè imminere ex hoc, quod cōsequatur aliquod bonū. Sed pericula mortis, quæ est in bellicis directè imminent homini pp aliquod bonū, inquantum videlicet defendit bonum cōe per iustum bellum. Pōt aūt aliquod esse iustū bellum dupliciter. Vno modo gn̄ale, sicut cū aliqui decertant in acie. Alio modo particulare, puta, cùm aliquis iudex uel ēt priuata psona non recedit a iusto iudicio, timore gladij imminentis, vel cuiuscunq; periculi, ēt si sit mortiferū. Pertinet ergo ad fortitudinē, firmitatē animi præbere cōtra pericula mortis, non solū quæ imminent in bello cōi sed ēt quæ imminent in particulari impugnatione, quæ cōi noīe bellū dici pōt. Et sm̄ hoc concedendū est, quod fortitudo propriè non solum est circa pericula mortis, quæ est in bello: sed & circa pericula cuiuscunq; alterius mortis fortis, bn̄ se hēt, præter tīm quia & cuiuscunq; mortis homo pōt periculū subire propter virtutē, puta, cū aliquis nō refugit amico infirmanti obsequi pp timorē mortiferæ infectionis, vel cū non refugit itinera: ad aliquod pium negotiū prosequendū propter timorem naufragij, uel latronum.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod martyres sustinent personales impugnationes propter summum bonum, quod est Deus. Iō eorū fortitudo præcipuè commendatur. Nec est extra genus fortitudinis, quæ est circa bellica. Vnde dicuntur fortes facti in bello.

AD SECVNDVM dicēdū, quod res domesticę, vel vrbanæ distinguunē cōtra res bellicas, quæ. s. pertinent ad bella cōia. In ipsis tn̄ rebus domesticis, vel vrbanis pñt imminere pericula mortis ex impugnationibus quibusdam, quæ sunt quædam particularia bella. Et ita et circa huiusmodi potest esse propriè dicta fortitudo.

AD TERTIVM dicendum, quod pax reipub est sm̄ se bona, nec redditur mala ex hoc, quod aliqui malè ea vtūtur. Nam & multi alij sunt, qui bene ea vtuntur, & multo peiora mala per eam prohibentur, scilicet homicidia, sacrilegia, quàm ex ea occasionentur, quæ præcipuè pertinent ad uitia carnis.

622

Sup. ar. 3 cor. & inf. art. 8 col. & ar. 10 ad 3 & ar. 11 ad 1. & q. 124. ar. 2. ad 3. & q. 141. ar. 3 cor. Et 3 di. 33. q. 2. ar. 3 ad 6. & q 3. ar. 3. q. 1 con. Et vir. q. 1 arti. 12. cor co. 2.
* lib. 2. c. 3 circa fine tom. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sustinere sit principalis actus fortitudinis.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, quod sustinere non sit principalis actus fortitudinis. Virtus eīm est circa difficile, & bonū, ut dicitur in * 2. Ethi. Sed difficilius est aggredi, quàm sustinere. Ergo sustinere non est præcipuus actus fortitudinis.

¶ 2 Præterea, Maioris potentię esse vr, quod aliquid possit in aliud agere, quam quod ipsum ab alio non immutetur. Sed aggredi est in aliud agere, sustinere autē est immobiliter perseuerare. Cùm ergo fortitudo perfectionem potentiæ nominet, videtur, quòd magis ad fortitudinē pertineat aggredi quam sustinere.

¶ 3 Præterea, Magis distat ab vno contrariorū aliud

contrarium, quàm simplex eius negatio. Sed ille, qui sustinet, hoc solum habet, quòd non timet. Ille autem, qui aggreditur contrariè mouetur timori, quia insequitur. Ergo videtur, quòd cùm fortitudo retrahat maximè animum a timore, quòd magis pertineat ad eam aggredi, quàm sustinere.

lib.3.ca.9. circa principium, to.5.

SED CONTRA est, ꝙ Philoso. † dicit in 3. Eth. quòd in sustinendo tristitias maximè aliqui fortes dicuntur.

* Ar.3. huius quęst. † lib.3.c.9 in princi. to.5.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut supra dictum * est, & Philos. † dicit in 3. Eth. fortitudo est magis circa timores reprimendos, quàm circa audacias moderandas. Difficilius enim est timorem reprimere quàm audaciā moderari: eo, ꝙ ipsum periculum, quod est obiectū audaciæ, & timoris, de se confert aliquid ad repressionem audaciæ, sed operatur ad augmentum timoris. Aggredi autem pertinet ad fortitudinem, s̄m quòd moderatur audaciam, sed sustinere sequitur repressionem timoris, & ideo principalior actus fortitudinis est sustinere, id est immobiliter sistere in periculis, quàm aggredi.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ sustinere est difficilius, quàm aggredi, triplici ratione. Primo quidem, quia sustinere videtur aliquis ab aliquo fortiori inuadente. Qui autem aggreditur, inuadit per modum fortioris. Difficilius autem est pugnare cum fortiori, quàm cum debiliori. Secundò quia ille, qui sustinet, iam sentit pericula imminentia. Ille autem, qui aggreditur habet ea, ut futura. Difficilius autem est non moueri a præsentibus, quàm a futuris. Tertio, quia sustinere importat diuturnitatem temporis, sed aggredi potest aliquis ex subito motu. Difficilius autem est diu manere immobilem, q̄ subito motu moueri ad aliquod arduum, vnde Philosophus dicit * in tertio Ethic. quòd quidam sunt præuolantes ante pericula, in ipsis autem discedunt. Fortes autem econtrario se habent.

lib 4.ca.8 to.5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sustinere importat quidem passionem corporis, sed actum animæ fortissime inhærentis bono: ex quo sequitur, ꝙ non cedat passioni corporali iam imminenti. Virtus autem magis attenditur circa animam, quàm circa corpus.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ille, qui sustinet, non timet præsente iam causa timoris, quam non habet præsentem ille, qui aggreditur.

623

ARTICVLVS VII.

Vtrum fortis operetur propter bonum proprij habitus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vi. ꝙ fortis non operetur propter bonum proprij habitus. Finis enim in rebus agendis etsi sit prior in intentione, est tamen posterior in executione: sed actus fortitudinis in executione est posterior, quàm ipse fortitudinis habitus. Non ergo potest esse, quòd fortis agat propter bonum proprij habitus.

¶ 2 Præterea, Aug dicit 13.* de Trinit. Virtutes, quas pp solam beatitudinem amamus, sic persuadere quidā nobis audent (scilicet dicendo eas propter se appetendas) vt ipsam beatitudinē nō amemus. Quod si faciūt, ēt ipsam vtique amare desistimus. quando illam ꝑpter quam solam istas amauimus, non amamus. sed fortitudo est, quædam virtus. ergo actus fortitudinis non est ad ipsam fortitudinem, sed ad beatitudinem referendus.

lib.13.c.8 à med.tomo 3.

¶ 3 Præterea, August * dicit in libro de Moribus Ecclesiæ, ꝙ fortitudo est amor omnia propter Deum facilè perferens. Deus autem non est ipse habitus fortitudinis, sed aliquid melius: sicut oportet finem meliorem esse his, quæ sunt ad finem. Non ergo fortis agit propter bonum proprij habitus.

c.15. circa finē, to.1.

SED CONTRA est, ꝙ Philos.* dicit in 3. Eth. ꝙ forti fortitudo est bonum. Talis autem est finis.

lib.3.ca.7. ante medio, to.5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ duplex est finis, s. proximus, & vltimus. Finis autem proximus vniuscuiusque agentis est, ut similitudinem suæ formæ in alterum inducat: sicut finis ignis calefacientis est, ut inducat similitudinē sui caloris in patiente. Et finis ædificatoris est, vt inducat similitudinē suæ artis in materia. Quodcunq; autem bonum ex hoc sequitur, si sit intentū, potest dici finis remotus agentis. Sicut aūt in factibilibus materia exterior disponitur per artem, ita ēt in agibilibus per prudentiam disponunt actus humani. Sic ergo dicendū est, ꝙ fortis sic proximum finem intendit, vt similitudinem sui habitus exprimat in actu, intendit enim agere secundum conuenientiam sui habitus. Finis autem remotus est beatitudo, uel Deus.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam prima ratio procedebat, ac si ipsa essentia habitus esset finis, non autem similitudo eius in actu, ut dictum * est. Alia verò duo procedunt de fine ultimo.

In cor. ar.

624

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fortis delectetur in suo actu.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ fortis delectetur in suo actu. Delectatio enim est operatio connaturalis habitus non impedita, vt dicitur in * 10. Eth. Sed operatio fortis procedit ex habitu, qui agit in modum naturæ. Ergo fortis habet delectationem in suo actu.

li.10. ex c. 5. & 8. t.5

¶ 2 Præterea, Ad Galat 4. super illud, Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, dicit * Ambr. ꝙ opera virtutum dicuntur fructus, quia mentē hominis sancta, & syncera delectatione reficiunt. Sed fortis agit opera virtutis. Ergo habet delectationem in suo actu.

In lib. de Paradiso. c.13. innuitur, to.4.

¶ 3 Præterea, Debilius vincitur à fortiori. Sed fortis plus amat bonum virtutis quàm proprium corpus, quod periculis mortis exponit. Ergo delectatio de bono virtutis euacuat dolorem corporalem, & ita delectabiliter omnia operatur.

SED CONTRA est, ꝙ Philos.* dicit in 3. Eth. ꝙ fortis in suo actu nihil delectabile videtur habere.

lib.3. ca 9. tom, 5.

1.2.q.31. ar.3.4.& 5

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut supra dictum * est, cum de passionibus ageretur, duplex est delectatio: vna quidē corporalis, quæ consequitur tactū corporalem: alia aūt animalis, quę consequitur apprehensionem animæ, & hæc propriè consequitur opera virtutum, quia in eis consideratur bonum rationis. Principalis uerò actus fortitudinis est, sustinere aliqua tristia s̄m apprehensionem animæ: puta, ꝙ homo amittat corporalem vitā, quam virtuosus amat, non solum inquantum est, quoddam bonum naturale, sed etiam inquantum necessaria est ad opera virtutum, & quæ ad ea pertinent: & iterum sustinere aliqua dolorosa s̄m tactū corporis, puta, vulnera, vel flagella. Et ideo fortis ex una parte habet vnde delectetur, s. s̄m delectationē animalem, s. de ipso actu virtutis, & de fine eius: ex alia uerò parte habet vnde doleat, & animaliter, dum considerat amissionem propriæ vitæ, & corporaliter. Vnde legitur 2. Machab. 6. ꝙ Eleazarus dixit, Duros corporis sustineo dolores: secundum animam verò propter timorē tuum libenter hæc patior. Sensibilis autem dolor corporis facit non sentiri animalem delectationem uirtutis, nisi fortè propter superabundantem Dei gratiam, quæ fortius eleuat animam ad diuina, in quibus delectatur, quàm a corporalibus pœnis afficiatur, sicut beatus Tiburtius, cum super carbones incensos nudis plantis incederet, dixit, ꝙ videbatur sibi super roseos flores ambulare. Facit tamen virtus fortitudinis, ut ratio non absorbeatur à corporalibus doloribus. Tristitiam autem animalem superat delectatio virtutis, in quantum homo præfert bonum virtutis corporali vitæ, & quibuscunque ad eam pertinentibus. Et ideo Philosophus * dicit in tertio Ethico. ꝙ à forti non requiritur, vt delectetur, quasi delectationem sentiens, sed sufficit, quòd non tristetur.

lib.3 ca.9. in princi. & li. 3. ex ca 7. & 9. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vehementia actus uel passionis vnius potentiæ impedit aliam potentiam in suo actu. Et ideo per dolorem sensus impeditur mens

mēs fortis, ne in ꝓpria operatione delectationē sentiat.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ opera virtutum sunt delectabilia, præcipuè propter finem. Possunt autē ex sui natura esse tristia. Et præcipuè hoc contingit in fortitudine. Vnde Philosophus dicit * in 3. Ethic quòd non in omnibus virtutibus operari delectabiliter existit, præterquam inquantum finem attingit.

li.3.c.9.nō procul à fine, to.5.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ tristitia animalis vincitur in forti a delectatione virtutis. Sed quia dolor corporalis est sensibilior, & apprehensio sensitiua magis est homini in manifesto, inde est, ꝙ à magnitudine corporalis doloris quasi euanescit delectatio spiritualis, quæ est de fine virtutis.

625

ARTICVLVS IX.

Vtrum fortitudo maximè consistat in repentinis.

AD NONVM sic proceditur. Vr, ꝙ fortitudo non maximè consistat in repentinis. Illud enim vr esse in repentinis, quod ex inopinato prouenit. Sed Tullius * dicit in sua rhetorica, quòd fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborū perpessio. Ergo fortitudo non consistit maximè in repentinis.

li.2 de Inuctione in fol 3. ante finem lib.

¶ 2 Præterea, Ambr dicit * in 1. de Offic. Fortis viri est non dissimulare cū aliquid immineat, sed prætēdere, & tanquā explorare de specula quadā mentis, & obuiare cogitatione prouida rebus futuris, ne fortè dicat postea: Ideo in ista incidi, quia non arbitrabar posse euenire. Sed vbi est aliquod repentinū, ibi non pot prouideri in futuro. Ergo operatio fortitudinis nō est circa repētina.

*li.1.c 38. circ. med to. 1.

¶ 3 Præterea, Philosophus dicit * in tertio Ethicor. ꝙ fortis est bonæ spei. Sed spes expectat aliquid in futuro quod repugnat repentino. Ergo operatio fortitudinis non consistit circa repentina.

li.3.cap 8. to. 5.

SED CONTRA est, quod Philo.* dicit in tertio Ethicor quòd fortitudo maximè est circa quæcunque, quæ mortem inferunt, repentina existentia.

li 3.c.8 ad fi. tomo 5.

RESPONDEO dicendū, ꝙ in operatione fortitudinis duo sunt consideranda: vnum quidem, quantū ad electionem ipsius & sic fortitudo non est circa repentina, eligit enim fortis præmeditari pericula quæ pōt imminere, vt eis resistere possit, aut facilius ea ferre, quia, vt Greg dicit * in quadā Hom. Iacula, quæ præuidētur, minus feriunt. Et nos mala mundi facilius ferimus, si cō tra ea clypeo ꝓscientiæ præmunimur. Aliud verò considerand. est in operatione fortitudinis, quantū ad manifestationē virtuosi habitus, & sic fortitudo maximè est circa repentina, quia ſm Philo in * 3. Ethic. in repentinis periculis maximè manifestaꝰ fortitudinis habitus. Habitus.n. agit in modū naturæ. Vnde ꝙ aliquis absq; præmeditatione facit ea, quæ sunt virtutis, cùm necessitas imminet, ꝑ repentina pericula, hoc maximè manifestat, ꝙ sit fortitudo habitualis in anima confirmata. Pot autem aliquis, etiam qui habitu fortitudinis caret, ex diuturna præmeditatione animum suum contra pericula præparare, qua etiam præparatione fortis vtitur, cùm tempus adest. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ho.35 in Euang in principio.

li 3 c 8.ad fi. tomo.5.

626

ARTICVLVS X.

Vtrum fortis vtatur ira in actu suo.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ fortis non vtatur ira in suo actu. Nullus enim dēt assumere, quasi instrm suæ actionis, illud, quo non pōt vti pro suo arbitrio. sed hō non pot vti ira pro suo arbitrio, vt. possit eam assumere cum velit, & deponere cū velit. Vt.n Philo * dicit in lib de Memoria, qn passio corporalis mota est, nō statim quiescit, vt hō vult. ergo fortis nō dēt assumere irā ad suā operationē.

Inf. ar. 11. ad 1. Et vir qō.26. ar.7.cor fi. Et 3 Ethi. le 17.

c.4. tom 2

¶ 2 Præterea, ille, qui per seipsum sufficit ad aliquid peragendum nō dēt in auxiliū sui assumere id, quod est infirmius, & imperfectius. Sed rō per seipsam sufficit ad opus fortitudinis exequēdū, in quo iracundia deficit. Vnde Seneca * dicit in libro de ira, Non ad prouidendum tantum, sed ad res gerendas satis est per seipsam ratio. Et quid stultius est, quàm hanc ab iracundia petere præsidium? rem stabilem ab incerta, fidelem ab infida, sanā ab ægra? Ergo fortitudo non debet iram assumere.

li.1.ca 16. inter prin. & mediū.

¶ 3 Præterea, Sicut aliqui ꝑ irā opera fortitudinis vehementius exequuntur, ita et ꝑ tristitiam, vel concupiscentiā. Vnde Philo * dicit in 3. Ethi ꝙ feræ ꝑ tristitiā siue dolorem incitantur ad pericula, & adulteri ꝑ concupiscentiam multa audacia operantur. Sed fortitudo non assumit ad actum suum, neque tristitiam, neq; concupiscentiam. Ergo pari ratione non dēt assumere irā.

lib.3.c.8 med. to.5.

SED CONTRA est, quod Philo. dicit * in 3. Eth. quòd furor cooperatur fortibus.

lib.3.ca.8. to.5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ de ira, & de cęteris animæ passionibus, sicut suprà dictum * est, aliter sunt locuti Peripatetici, & aliter Stoici. Stoici, & enim irā, & oēs alias passiones animæ ab aīo sapientis, siue virtuosi excludebant. Peripatetici verò, quorū princeps fuit Aristoteles, iram, & alias aīæ passiones attribuebant virtuosis, sed moderatas rōne. Et fortè quantū ad rē non differebant, sed solū quantū ad modū loquendi. Nā Peripatetici oēs motus appetitus sensitiui qualitercunq; se habētes, passiones aīæ nominabant, vt ſ. dictū * est. Et qa appetitus sensitiuus mouetur per imperiū rōnis ad hoc, ꝙ cooperetur ad promptius agendū, idcirco ponebāt, & irā, & alias passiones aīę assumendas esse à virtuosis, moderatas, ſm imperiū rōnis. Stoici verò vocabant aīæ passiones immoderatos quosdā affectus appetitꝰ sensitiui: vñ nominabant eas ægritudines, vel morbos, & iō penitus eas à virtute separabant. Sic ergo irā moderatā assumit fortis ad suū actū, non autem iram immoderatam.

1.2.qō.24 ar.2.

1.2.qō.24. ar.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ira moderata, secundum rationem, subijcitur imperio rationis, vnde consequens est, vt homo ea vtatur pro suo arbitrio, non autem si esset immoderata.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ratio non assumit iram ad suum actum, quasi auxiliū ab ea accipiens, sed quia vtitur appetitu sensitiuo, vt instrumento, sicut & membris corporis. Nec est inconueniens, si instrumētum sit imperfectius principali agente, vt martellus fabro. Seneca autem sectator fuit stoicorum, & directè cōtra Aristot. verba præmissa proponit.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ cùm fortitudo, sicut dictum * est, habeat duos actus, s. sustinere, & aggredi, non assumit iram ad actum sustinendi, quia hūc actū sola ratio per se facit, sed ad actum aggrediendi, ad quē magis assumit iram, q̄ alias passiones, quia ad iram pertinet insilire in rem contristantem, & sic directè cooperatur fortitudini in aggrediendo. Tristitia autem ſm propriam rationem succumbit nociuo. Sed per accidens coadiuuat ad aggrediendum, vel inquantum tristitia est causa iræ, vt supra dictum * est, vel inquantum aliquis exponit se periculo, vt tristitiam fugiat. Similiter etiam concupiscentia, ſm propriam rationem tendit in bonū delectabile cui per se repugnat aggressio periculorum. Sed per accidens quandoque coadiuuat ad aggrediendum, inquantum s. aliquis vult potius in pericula incidere, quàm delectabili carere. Et ideo Philos. * dicit in 3. Ethic. ꝙ inter fortitudines, quæ sunt ex passione, naturalissima esse vr, quę est per iram, & accipiens electionē, & cuius gratia (i. debitum finem) fortitudo fuit vera.

Ar.6. huiꝰ qō.

1.2.qō.47. ar.1.& 3.

lib.3.c.8.à med.to.5.

627

ARTICVLVS XI.

Vtrum fortitudo sit virtus Cardinalis.

Inf q 141 ar.7. Et 12 q.61.ar.2. & 3 & q. 66.ar.2.& 4.cor Et 3 di.33. q.2. ar 1. q 3 & 4. Et vir q. 1.ar.12.ad 25. & 26. & q 5 ar.2

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ fortitudo non sit virtus Cardinalis. Ira enim, vt dictum * est, maximam affinitatem habet ad fortitudinem, sed ira non ponitur passio principalis, nec etiam audacia, quæ ad fortitudinem pertinet. ergo nec fortitudo debet poni virtus Cardinalis.

† Ar.prec

¶ 2 Pręterea, Virtus ordinatur ad bonum, sed fortitudo non rectè ordinatur ad bonum, sed magis ad malum,

fcilicet ad fuftinendum pericula, & labores, vt Tullius dicit: ergo fortitudo non eft virtus Cardinalis.

¶ 3 Præterea, Virtus Cardinalis eft circa ea, in quibus præcipuè verfatur vita humana, ficut oftium in cardine vertitur, fed fortitudo eft circa pericula mortis, quæ raro occurrunt in vita humana: ergo fortitudo non debet poni virtus Cardinalis, fiue principalis.

SED CONTRA eft, quod Greg. 22.* Moral. & Ambr. fuper † Lucam, & Aug. in libro,* de motibus Ecclefiæ, numerant fortitudinem inter quatuor virtutes Cardinales, fiue principales.

*li 22. Moral. cap. 1. † Ambr. li. 5. in Luc. in c. beati pauperes, to. 5. * Aug lib. de morib. Ecclefiæ, c. 15. & 22. to. 1.

RESPONDEO dicendum, quod ficut s.* dictũ eft, virtutes Cardinales, fiue principales dicuntur, quæ præcipuè, fibi vendicant id, quod pertinet cõiter ad virtutes. Inter alias autem communes virtutis cõditiones vna ponitur, firmiter operari, vt patet in 2 * Ethi. Laudem aũt firmitatis potiffimè fibi vendicat fortitudo. Tanto eñ magis laudatur, qui firmiter ftat, quanto habet grauius impellens ad cadendum, vel ad retrocedendum. Impellit autem hominem ad difcedendum ab eo, quod eft, fecundum rationẽ & bonum delectans, & malũ affligens: fed grauius impellit dolor corporis, q̃ voluptas. Dicit. n. Aug.* in lib 83. q. Nemo eft, qui non magis fugiat dolorem, quam appetat voluptatẽ, quandoquidem videmus etiam immaniffimas beftias à maximis voluptatibus absterreri dolorum metu. Et inter dolores animi, & pericula maximè timentur ea, quæ ducunt ad mortẽ; cõtra q̃ firmiter ftat fortis. vñ fortitudo eft virtus Cardinalis.

*1.2 q 61. ar. 3 & 4. *l. b. 2. c. 4. to 5. *li. 83. q. q. 36 añ me. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod audacia, & ira non cooperantur fortitudini ad actum eius, qui eft fuftinere, in quo præcipuè commendatur firmitas eius. Per hunc enim actum fortis cohibet timorem, qui eft paffio principalis, vt fuprà dictum * eft.

1.2 qõ. 25. ar. 4.

AD SECVNDVM dicendum, quod virtus ordinatur ad bonum rationis, quod conferuari oportet contra impulfus malorum. Fortitudo autem ordinatur ad mala corporalia, ficut ad contraria quibus refiftit, ad bonum autem rõnis, ficut ad finem, quem intendit conferuare.

AD TERTIVM dicendum, quòd quamuis pericula mortis raro immineant, tamen occafiones illorum periculorum frequenter occurrunt, dum fcilicet homini aduerfarij mortales fufcitantur, propter iuftitiam quam fequitur, & etiam propter alia bona, quæ facit.

628

ARTICVLVS XII.

Vtrum fortitudo præcellat inter omnes alias virtutes.

lib. 1. c 35. in prin. & c. 38. to. 1.

AD DVODECIMVM fic proceditur. Videtur, quòd fortitudo præcellat inter omnes alias virtutes. Dicit enim * Ambro. in primo de offic. Eft fortitudo velut cæteris excelfior.

¶ 2 Præterea, Virtus eft circa difficile, & bonũ: fed fortitudo eft circa difficillima: ergo eft maxima virtutum.

¶ 3 Præterea, Dignior eft perfona hominis, quam res eius: fed fortitudo eft circa perfonam hominis, quam aliquis periculo mortis exponit, propter bonum virtutis. Iuftitia autem, & aliæ virtutes morales funt circa alias res exteriores: ergo fortitudo eft præcipua inter omnes virtutes morales.

SED CONTRA eft, quod Tullius * dicit in 1. de offic. In iuftitia virtutis fplendor eft maximus, ex qua viri boni nominantur.

li. 1. ca. de Iuftitia circa princ.

¶ Præterea, Philo dicit † in 1. Rhet. Neceffe eft maximas effe virtutes, q̃ maximè alijs vtiles funt, fed liberalitas vĩ magis vtilis, q̃ fortitudo; ergo eft maior virtus.

† li 1 ca. 9. parum à prin. to. 6.

RESPONDEO dicendum, quod ficut * Aug dicit in 6. de Trin in his, quæ non mole magna funt, idẽ eft effe maius, quod melius. Vnde tanto aliqua virtus maior eft quanto melior eft. Bonum autem rationis eft hominis bonum, fecundum Diony. 4 cap * de diui. nom. Hoc autem bonum effentialiter quidem habet prudentia, quæ eft perfectio rationis. Iuftitia autem eft huius boni factiua, inquantum. f. ad ip̃am pertinet ordinem rationis ponere in oĩbus rebus humanis. Aliæ aũt virtutes funt conferuatiuæ huius boni inquantum. f. moderantur paffiones, ne abducant hominem à bono rationis. Et in ordine harum, fortitudo tenet locum præcipuum, quia timor periculorum mortis maximè eft efficax ad hoc, quod hominem faciat recedere à bono rationis, poft quã ordinatur temperãtia, quia et delectationes tactus maximè inter cætera impediunt bonũ rationis. Id aũt, quod effentialiter dicitur, potius eft eo, quod dicitur effectiuè. Et hoc etiam potius eft eo, quod dicitur conferuatiuè fecũdum remotiorem impedimenti. Vnde inter virtutes Cardinales eft potior prudentia fecunda, iuftitia: tertia, fortitudo: quarta, temperantia, & poft has cæteræ virtutes.

li 6 c. 8 parum ante med. to 3. c. 4. par. 4. nõ remotè à fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Ambr. fortitudinem alijs virtutibus præfert, fm quandam generalẽ vtilitatem, prout fcilicet. & in rebus bellicis, & in rebus ciuilibus, fiue domefticis vtilis eft. Vnde ipfe ibidem * præmittit. Nunc de fortitudine tractemus, quæ velut excelfior cæteris, diuiditur in res bellicas, & domefticas.

li. 1. de officiis c. 35. in prin. t. 1

AD SECVNDVM dicendum, quod ratio virtutis magis confiftit in bono, quàm in difficili. Vnde magis eft menfuranda magnitudo virtutis fecundum rationẽ boni, quam fecundum rationem difficilis.

AD TERTIVM dicendum, quod homo non exponit perfonam fuam mortis periculis, nifi propter iuftitiam conferuandam. Et ideo laus fortitudinis dependet quodãmodo ex iuftitia. Vnde Ambr * dicit in 1. de offi. quod fortitudo fine iuftitia iniquitatis eft materia. Quò enĩ validior eft, eò promptior, vt inferiorem opprimat.

li 1. ca. 35. añ mediũ, to. 1.

QVARTVM concedimus.

AD QVINTVM dicendum, quod liberalitas vtilis eft in quibufdam particularibus beneficijs, fed fortitudo habet vtilitatem generalem ad conferuandum totum iuftitiæ ordinem. Et ideo Philofophus * dicit in primo Rhet. quod iufti, & fortes maximè amantur, quia funt maximè vtiles in bello, & in pace.

lib 1. ca. 9. nõ multũ à princip. to 6.

QVAESTIO CXXIIII.

De Martyrio, in quinque articulos diuifa.

DEINDE confiderandum eft de martyrio. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum martyrium fit actus virtutis.
¶ Secundo, cuius virtutis fit actus.
¶ Tertio, de perfectione huius actus.
¶ Quarto, de pœna martyrij.
¶ Quinto, de caufa.

QVÆSTIONIS CXXIIII. De Martyrio,

In quinque partes diftributæ.

AXIOMA.

1 *Martyrium, 1 fortitudinis 2 actus eft, fumma*
2 *3 perfectione præditus, quo tormenta quamuis graula, atque mors 4 ipfa ad fidei veritatem teftan*
3 *dam, aliarumq́; 5 virtutum dignitatem tuendam,*
5 *prompto præfentiq́ue animo fufcipiuntur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum martyrium fit actus virtutis.

629

AD PRIMVM fic proceditur. Videtur, quod martyrium nõ fit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis eft voluntarius, fed martyrium quandoque non eft voluntarium, vt patet de innocentibus pro Chrifto occifis, de quibus dicit * Hilarius fup Mat quòd in æternitatis profectum per martirij gloriam efferebantur. ergo martyrium non eft actus virtutis.

Canone 1. in Mat in fine illius.

¶ 2 Præterea. Nullum illicitum eft actus virtutis: fed occidere feipfum eft illicitũ, vt s̃ habitum * eft, per quod tñ martirium confummatur. Dicit enim Aug. in 1 de * Ciuit. Dei, quod quadam fanctæ fœminæ tempore perfecu-

q. 64. ar. 5. li 1. ca 26. in princ. to. 5.

secutionis, vt insectatores suę pudicitię deuitarēt, se in flumen deiecerunt, eoq; modo defunctę sunt: earumq; martyria in catholica Ecclesia cū veneratione celeberrima frequentantur: non ergo martyriū est actus virtutis.

¶ 3 Praeterea, laudabile est ꝙ aliquis sponte se offerat ad exequendum actum virtutis: sed non est laudabile, quòd aliquis martyrio se ingerat, sed magis videtur esse praesumptuosum, & periculosum: non ergo martyrium est actus virtutis.

SED CONTRA est, ꝙ praemium beatitudinis non debetur nisi actui virtutis: debetur aūt martyrio, ſm illud Matth. 5. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum: ergo martyrium est actus virtutis.

Ar. 12. ꝑced. quęſ. RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut dictum * est, ad virtutem pertinet, ꝙ aliquis in bono rationis conseruetur. Consistit autem bonum rationis in ueritate, sicut in proprio obiecto: & in iustitia, sicut proprio effectu, sicut ex supradictis * patet. Pertinet autē ad rationem martyrij, vt aliqs firmiter stet in ueritate, & iustitia contra persequentium impetus. Vnde manifestum est, quod martyrium est actus virtutis.

Art. vlt. q. pręced. & q. 109. ar. 1

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ quidam dixerūt, ꝙ in innocētibus acceleratus est miraculosè liberi arb. vsus, ita ꝙ ēt voluntariè martyrium passi sunt. Sed quia hoc per auctoritatem scripturae non comprobatur, ideo melius dicendū est, ꝙ martyrij gloriā, quā in alijs propria voluntas meretur, illi paruuli occisi, ꝑ Dei gratiam sunt assecuti. Nā effusio sanguinis ꝑꝑ Christū uicē gerit baptismatis. Vñ sicut in pueris baptizatis per gratiā baptismalē meritū Christi operatur ad gloriā obtinendā, ita & in occisis ꝑꝑ Christū, meritū martyrij Christi operat ad palmā martyrij consequendā. Vñ Aug. dicit in quodā sermone de Epiphania quasi eos alloquens, Ille de vestra corona dubitabit in passione ꝓ Christo, q ēt paruulis baptismū ꝓdesse nō aestimat Christi. Non habebatis aetatē, qua in passurū Christū crederetis, sed hēbatis carnē, in qua ꝓ Christo passuro passionem sustineretis.

li 1. de Ciui. Dei, c. 26. circa principiū, to 5.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ sicut Aug ibidē * dicit esse possibile, ꝙ aliquibus side dignis testificationibus diuina persuasit auctoritas Ecclesię, vt dictarum sanctarum memoriam honoraret.

* q. 108. ar tis. 1. ad 4.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ praecepta legis dantur de actibus virtutū. Dictū aūt est * supra, quęda pcepta legis diuinae tradita esse ſm praeparationem animi, ut. s. homo sit paratus hoc, vel illud faciendum, cum fuerit opportunū, ita ēt & aliqua pertinēt ad actum virtutis ſm praeparationem animi, vt scilicet superueniente tali casu, homo ſm rationem agat. Et hoc praecipuè videtur obseruandum in martyrio, quod consistit in debita sustinentia passionum iniustè inflictarum. Non autem debet homo occasionem dare alteri iniustè agendi; sed si alius iniustè egerit, ipse moderatè tolerare debet.

630

ARTICVLVS II.

Vtrum martyrium sit actus fortitudinis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ martyriū non sit actus fortitudinis. Dr. n. martyr in Graeco, quasi testis. Testimonium autem redditur fidei Christi, ſm illud Actu. 1. Eritis mihi testes in Hierusalem, &c. Et Maximus dicit in quodam sermone, Mater martyrij est fides catholica, in qua illustres athletę suo sanguine subscripserunt. ergo martyrium est potius actus fidei, quam fortitudinis.

¶ 2 Pręterea, Actus laudabilis ad illam virtutē praecipuè ptinet, quae ad ipsum inclinat, & quae ab ipso manifestatur, & sine qua ipse non ualet, sed ad martyrium praecipuè inclinat charitas: uñ in quodam sermone Maximi dr. Charitas Christi in martyribus suis uincit. Maximè ēt charitas per actum martyrij manifestatur, ſm illud Io. 15. Maiorem dilectionem nemo habet, q̄ vt animā suā ponat qs pro amicis suis. Sine charitate et martyriū nihil valet, ſm illud primae ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ergo martyrium magis est actus charitatis, quam fortitudinis.

¶ 3 Praeterea, Aug dicit in quodā sermone de sancto Cypriano. Facile est martyrē celebrando venerari, magnū uerò fidē eius, & patientiā imitari, sed in vnoquoq; actu virtutis praecipuè laudat virtus, cuius est actus: ergo martyrium magis est actus patientiae, q̄ fortitudinis.

SED CONTRA est, ꝙ Cyprianus * dicit in epistola ad martyres, & confessores, O beati martyres, quibus uos laudibus praedicem? O milites fortissimi, robur corporis uestri, quo praeconio vocis explicem? Quilibet autem laudatur ex virtute, cuius actum exercet: ergo martyrium est actus fortitudinis.

In lib. 2. epi. epist. 6. non remotè à princip.

RESPONDEO dicendū ꝙ sicut ex supradictis * patet, ad fortitudinem pertinet, vt cōfirmet hominem in bonū virtutis, & maximè contra pericula, & praecipuè contra pericula mortis, & maximè eius, quae est in bello. Manifestum est autem, ꝙ in martyrio homo firmiter confirmatur in bono uirtutis, dum fidem, & iustitiam non deserit propter imminentia pericula mortis, quae ēt in quodā certamine particulari a persecutoribus imminent. Vñ Cyprianus dicit * in quodā sermone. Vidit admirans praesentium multitudo caeleste certamen, & in praelio stetisse seruos Christi voce libera, mēte incorrupta, virtute diuina. Vnde manifestum est, ꝙ martyrium est fortitudinis actus. Et propter hoc de martyribus legit Ecclesia. Fortes facti sunt in bello.

q. praeced. artic. 1. & alijs.

In lib. 2. epis. epi. 6 ad martyres & confessores, nō remotè à prin.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ in actu fortitudinis duo sunt cōsideranda, quorum vnum est bonum, in quo fortis firmat: & hoc est fortitudinis finis. Aliud est ipsa firmitas, qua qs non cedit contrarijs prohibētibus ab illo bono, & in hoc consistit essentialiter fortitudinis. Sicut aūt fortitudo ciuilis firmat animū hominis in iustitia humana, ꝑꝑ cuius conseruationem mortis pericula sustinet, ita ēt fortitudo gratuita firmat animum hominis in bono iustitiae Dei, quae est per fidē Iesu Christi, ut dr ad Roma. 3 & sic martyrium cōparatur ad fidem sicut ad finem, in quo aliquis confirmatur, ad fortitudinem autem sicut ad habitum elicientem.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ad actū martyrij inclinat quidem charitas, sicut primū, & principale motiuum per modum virtutis imperantis, fortitudo autē sicut motiuum proprium per modum uirtutis elicientis. Et inde est, quòd martyrium est actus charitatis, vt imperantis, fortitudinis autem vt elicientis: inde etiā est, ꝙ utramque virtutem manifestat. Quòd autem sit meritorium, hoc habet ex charitate, sicut & quodlibet virtutis actus: & ideo sine charitate non valet.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut dictum * est, principalior actus fortitudinis est sustinere, ad quē pertinet martyrium, nō aūt ad secundarium actum eius, q est aggredi. Et quia patiētia deseruit fortitudini ex parte actus principalis, qui est sustinere, inde est, ꝙ concomitanter in martyribus patientia commendatur.

q. pręced. ar. 6.

631

ARTICVLVS III.

Vtrum martyrium sit actum maximae perfectionis.

Inf. q. 184 ar. 5. ad 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ martyriū non sit actus maximae pfectionis. Illud eīn ad perfectionē vr pertinere, qđ cadit sub consilio, non sub praecepto, quia. s. non est de necessitate salutis, sed martyrium vr esse de necessitate salutis. Dicit eīn Apostolus ad Rom. 10 Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et 1. Io. 3 dr, ꝙ nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. Ergo martyrium non pertinet ad perfectionem.

¶ 2 Pręterea, Ad maiorē perfectionē vr pertinere, ꝙ aliqs det Deo animā, qđ fit per obedientiam, q̄ ꝙ Deo det proprium corpus, quod fit per martyriū. Vñ Greg. * dicit vlt. Moral. ꝙ obedientia cunctis victimis praefert.

lib. vlt ca 12. añ medium.

 ergo

ergo martyrium non est actus maximae perfectionis.

¶ 3 Praeterea, Melius esse vt alijs prodesse, quàm seipsum in bono conseruare: quia bonū gentis melius est, quàm bonum vnius hominis, s̄m Philos. in * 1. Eth. sed ille, qui martyrium sustinet, sibi soli prodest: ille autem qui docet, proficit multis. ergo actus docendi, & gubernandi subditos est perfectior, quàm actus martyrij.

lib. 1. ca. 2 in fine, t. 5

SED CONTRA est, ꝙ Aug.* in lib. de sancta virginitate, praefert martyrium virginitati, quae ad perfectionem pertinet. ergo martyrium maximè ad perfectionem pertinere videtur.

ca. 46. cir. finem, t. 6.

RESPONDEO dicendū, ꝙ de aliquo actu virtutis loqui possumus dupliciter. Vno modo s̄m speciem ipsius actus, prout comparatur ad virtutem proximè elicientem ipsum: & sic non pōt esse, ꝙ martyrium quod consistit in debita tolerantia mortis, sit perfectissimus inter virtutis actus: quia tolerare mortem non est laudabile s̄m se, sed solū s̄m quòd ordinatur ad aliquod bonum, quod cōsistit in actu virtutis: putà ad fidem, & ad dilectionē Dei. Vn̄ ille actus virtutis, cùm sit finis, melior est. Alio modo pōt considerari actus virtutis s̄cdm quod comparatur ad primū motiuū, quod est amor charitatis. Et ex hac parte praecipuè aliquis actus habet, ꝙ ad perfectionem vitae pertineat: quia vt Apostolus dicit ad Col. 3 Charitas est vinculū perfectionis. Martyrium aūt inter oēs actus virtuosos maximè demonstrat perfectionem charitatis: qa tanto magis ostenditur aliquis aliquā rem amare, quanto pro eam magis amatam cōtemnit, & rē magis odiosam eligit pati. Manifestū est aūt ꝙ inter oīa alia bona praesentis vitae maximè amat homo ipsam vitā, & ecōtrario maximè odit ipsam mortē, & praecipuè cū doloribus corporaliū tormētorum, quorum metu et bruta aīalia à maximis voluptatibus abstrahuntur: ut Aug * dicit in lib. 83. q. Et s̄m hoc patet, ꝙ martyriū inter caeteros actus humanos est perfectius s̄m suum genus, quasi maximae charitatis signum, s̄m illud Io. 15 Maiorem charitatem nemo hēt, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

li. 83. quę. q. 36 inter princ. & med. to. 4

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ nullus est actus perfectionis sub consilio cadens, q in aliquo euentu nō cadat sub praecepto quasi de necessitate salutis existēs: sicut August.* dicit in libro de adulterinis coniugijs, ꝙ aliquis incidit in necessitatem cōtinentiae seruandae, ꝓpter absentiā uel infirmitatē uxoris. Et ideo non est cōtra perfectionē martyrij, si in aliquo casu sit de necessitate salutis. Est eñ aliquis casus, in quo martyrium perferre non est de necessitate salutis: putà, cùm ex zelo fidei, & charitate fraterna multotiens legitur sancti martyres spontè se obtulisse martyrio. Illa autem praecepta sunt intelligenda secundum praeparationem animi.

c. 13. to. 6.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ martyriū complectitur id, quod summum in obedientia esse potest, vt. s. aliquis sit obediens vsq; ad mortem, sicut legitur de Christo ad Philip. 2 ꝙ factus est obediens vsque ad mortem. Vnde patet, quod martyrium secundum se est perfectius, quàm obedientia absolutè dicta.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ratio illa procedit de martyrio s̄m propriam speciem actus, ex qua non habet excellentiam inter omnes actus virtutum, sicut nec fortitudo est excellentior inter omnes virtutes.

632
4. dist 49. q. 5. art. 3. quaest. 1.

ARTICVLVS IIII

Vtrum mors sit de ratione martyrij.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vr̄, ꝙ mors nō sit de rōne martyrij. Dicit eñ Hier.* in sermone de assumptione. Rectè dixerim ꝙ Dei genitrix virgo, & martyr fuit, quãuis in pace vitam finiuerit. & Greg † dicit, quamuis occasio persecutionis desit, habet tamen, & pax nostra martyrium suum, quia etsi carnis colla ferro non subijcimus, spiritali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus. ergo absq; passione mortis potest esse martyrium.

* inter medium, & finem incipit, Cogitis meo Paula. t. 2
† Gregor. Hom 3 in euā. i fin.

¶ 2 Praeterea, Pro integritate carnis seruanda aliquae mulieres leguntur laudabiliter contempsisse uitam suam, & ita vr̄, ꝙ corporalis integritas castitatis praeferatur vitae corporali, sed qnq; ipsa integritas carnis aufertur, aut auferri intentatur, pro cōfessione fidei Christianae, vt patet de Agnete, & Lucia. ergo vr̄, ꝙ martyrium magis debeat dici, si aliqua mulier pro fide Christi integritatē carnis perdat, quàm si etiam perderet corporalem vitam. Vnde & Lucia dixit. Si me inuitam feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.

¶ 3 Praeterea, Martyriū est fortitudinis actus. Ad fortitudinem aūt pertinet non solùm mortē non formidare, sed nec alias aduersitates, ut Aug * dicit in 6. musicae: sed multae sunt aliae aduersitates praeter mortem, quas aliqui pñt sustinere pro fide Christi, s. carcerem, exiliū, rapinam bonorum, ut patet ad Hebr. 10 Vnde & sancti Marcelli Papae martyrium celebratur, qui tamen fuit mortuus in carcere. ergo non est de martyrij necessitate quòd aliquis sustineat pœnam mortis.

li. 6. ca. 15. à medio, to. 1.

¶ 4 Praeterea, Martyriū est actus meritorius, ut * dictū est: sed actus meritorius nō pōt esse post mortem ergo ante mortem, & ita mors non est de ratione martyrij.

Ar. praec. & 2. ad 2. argum.

SED CONTRA est, ꝙ Maximus dicit in quodā sermone de martyre, quòd vincit pro fide moriendo, qui uinceretur sine fide viuendo.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * dictum est, martyr dr̄, quasi testis fidei Christianae, per quam nobis visibilia ꝓ inuisibilibus contēnenda ꝓponunt, ut dr̄, ad Heb 11. Ad martyriū ergo ptinet, ut homo testificetur fidē, se opere ostendens oīa pręsentia contēnere, ut ad futura, & inuisibilia bona pueniat. Quandiu aūt homini remanet vita corporalis, nondū se opere ostendit corporalia cuncta despicere. Consueuerunt eñ homines, & consanguineos, & oīa bona possessa contemnere, & etiā dolores corporis pati, ut uitam conseruent. Vnde & Satan contra Iob induxit, Pellem ꝓ pelle, & cuncta, quae homo hēt dabit pro anima sua, id est, ꝓ uita sua corporali. Et ideo ad perfectā rationem martyrij requiritur, quòd aliquis mortem sustineat propter Christum.

Ex arti. 2. huius q̄st. elicitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illae auctoritates, & si quae similes inueniuntur, loquuntur de martyrio per quandam similitudinem.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in muliere, quae integritatem carnis perdit, uel ad perdendam eā damnatur occasione fidei Christianę, non est apud homines manifestum, vtrum hoc mulier patiatur propter amorē fidei Christianae, uel magis pro contemptu castitatis, & ideo apud homines non redditur per hoc testimonium sufficiens. Vnde hoc non propriè habet rationem martyrij. Sed apud Deum, qui corda scrutatur potest hoc ad praemium deputari, sicut Lucia dixit.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ sicut suprà * dictum est, fortitudo principaliter consistit circa pericula mortis, circa alia aūt, cōsequenter. Et ideo nec martyriū ꝓpriè dr̄ pro sola tolerantia carceris, uel exilij, uel rapinę diuitiarum, nisi fortè s̄m quòd ex his sequitur mors.

q. praeced. ar. 4. & 5.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ meritum martyrij non est post mortem, sed in ipsa voluntaria sustinentia mortis, prout. s. aliquis voluntariè patitur inflictionem mortis. Contingit tamen qnq;, ꝙ aliquis post mortalia vulnera pro Christo suscepta, uel quascunq; alias tribulationes continuatas vsq; ad mortem, quas à persecutoribus patitur pro fide Christi, diu viuat: in quo statu actus martyrij meritorius est, & etiam ipso eodem tempore, quo huiusmodi afflictiones patitur.

633
4. di 49. q. 5 arti 3. q. 2. corp & ad 9 10 & 12. Et Ro. 8. lect. 7. to. 8.

ARTICVLVS V.

Vtrum sola fides sit causa martyrij.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ sola fides sit causa martyrij. Dr̄ enim 1. Petri 4 Nemo vestrum patiatur vt homicida, aut fur, aut aliquid huiusmodi. Si autem vt Christianus, nō erubescat: glorifi-

glorificet aût Deum in isto noie. Sed ex hoc dicitur aliquis Christianus, quia tenet fidem Christi. ergo sola fides Christi dat patientibus martyrij gloriam.

¶ 2 Preterea, Martyr dr̄, quasi testis: testimonium autem non redditur nisi veritati. Non autem aliquis dicitur martyr ex testimonio cuiuslibet veritatis, sed solum ex testimonio ueritatis diuinæ. Alioquin si quis moreretur pro confessione veritatis geometricæ, vel alterius speculatiuæ scientiæ, esset martyr, quod videtur ridiculum ergo sola fides est martyrij causa.

¶ 3 Preterea, Inter alia virtutum opera illa uidentur esse potiora, quæ ordinantur ad bonum cōe, quia bonum gentis melius est, quam bonum vnius hominis, sm * Phi'os. in 1 Eth Si ergo aliquod aliud bonum esset causa martyrij, maximè videretur, ꝙ illi essent martyres, qui pro defensione Reipublicæ moriuntur, quod Ecclesiæ obseruatio non habet, non enim militum, qui in bello iusto moriuntur, martyria celebrantur. ergo sola fides videtur esse martyrij causa.

Li. 1. ca. 2. in fi. to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ dr̄ Matt. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quod pertinet ad martyrium, ut * Gl ibidem dicit Ad iustitiam autem pertinet non solum fides, sed etiam aliæ uirtutes. ergo & aliæ virtutes possunt esse martyrij causa.

Ex gl Hiero. in hūc locum habetur to 9 Ar. præce.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut* dictū est, martyres dn̄tur, quasi testes, q.a.s. corporalibus suis passionibus vsq; ad mortē testimoniū ꝑhibent ueritati, non cuicunq;, sed ueritati, quæ sm pietatem est, quæ per Christum nobis innotuit. Vñ & martyres Christi dicuntur quasi testes ipsius Hmōi aūt est ueritas fidei, & ideo cuiuslibet martyrij cā est fidei veritas Sed ad fidei ueritatem nō solum pertinet ipsa credulitas cordis, sed & exterior protestatio quæ quidē fit nō solum per uerba quibus aliquis confitetur fidem, sed ēt per facta, qbus aliqs fidē se habere ostendit, sm illud Iac 2. Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam Vñ & de quibusdam dr̄ ad Titum 1. Confitentur se nosse Deum, factis autē negāt Et ideo omnium uirtutum opera, sm quod referuntur in Deum, sunt quædam protestationes fidei, per quam nobis innotescit, ꝙ Deus huiusmodi opera a nobis requirit, & nos ꝓ eis remunerat, & sm hoc possunt esse martyrij causa. Vnde & beati Iohannis Baptistæ martyriū in Ecclesia celebratur, qui non pro negando fide, sed ꝓ reprehensione adulterij mortem sustinuit.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Christianus dr̄, qui Christi est. Dicitur autem aliquis esse non solum ex eo, ꝙ habet fidem Christi, sed etiam ex eo, quòd Spiritu Christi ad opera uirtuosa procedit, secundum illud ad Roma 8 Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et etiam ex hoc, ꝙ ad imitationem Christi peccatis moritur, secundū illud ad Galat. 5. Qui Christi sunt, carnem suam cruci fixerunt cum vitijs, & concupiscentijs. Et ideo ut Christianus patitur non solum, qui patitur pro fidei confessione, quæ fit per verba, sed etiam quicunque patitur pro quocunque bono opere faciēdo vel pro quocunque peccato vitando propter Christum, quia hoc totum pertinet ad fidei protestationem.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ueritas aliarū scientiarum nō pertinet ad cultum diuinitatis, & ideo non dicitur esse ueritas sm pietatem, vnde nec eius cōfessio potest esse directè martyrij causa. Sed quia omne mendacium peccatum est, ut suprà * habitum est, uitatio mendacij contra quamcunque veritatem sit, inquantum mendacium est peccatum diuinæ legi contrarium, potest esse martyrij causa.

q. 100. ar. 3

AD TERTIVM dicendum, ꝙ bonum Reipublicæ est præcipuum inter bona humana, sed bonum diuinum, quod est propria causa martyrij, est potius quàm humanum, quia tamen bonum humanum potest effici diuinum, ut si referatur in Deum. ideo potest esse quodcunq; bonum humanum martyrij causa secundum qd in Deum refertur.

QVAESTIO CXXV.

De timore, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis fortitudini. Et primò, de timore. Secundò, de intimiditate. Tertio, de audacia.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum timor sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum opponatur fortitudini.

¶ Tertio, vtrum sit peccatum mortale.

¶ Quarto, vtrum excuset, vel diminuat peccatum.

QVÆSTIONIS CXXV.

De timiditate,

Quadrifariam distributæ,

AXIOMA.

1 *Timiditas, 1 peccatum est, 2 fortitudini oppositum, quo malum quodpiam contra rectæ rationis* 2 *præscriptionem, atque ordinationem refugitur:* 3 *culpamque continet interdum venialem, interdum lethalem, pro diuersitate eius mali, quod metu premente committitur: semper tamen aliqua ex parte 4 imminutam, propter voluntarij, quod in eiusmodi malo est, imperfectam rationem.* 3 4

634

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd timor non sit peccatum. Timor enim est passio quædam, ut suprà * habitum est, sed ex passionibus non laudamur, neque vituperamur, ut patet in † 2. Eth. Cùm ergo omne peccatum sit vituperabile, videtur, quòd timor non sit peccatum.

1. 2. q. 23. art 4 & q. 42
† Li. 2. c. 5 tom 5.

¶ 2 Præterea, Nihil quod in lege diuina mandatur, est peccatum, quia lex Domini est immaculata, ut dicitur in Psal. 18. sed timor mandatur in lege Dei, dicitur enī ad Ephes. 6 Serui, obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore. ergo timor non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Nihil quod naturaliter inest homini, est peccatum, quia peccatum est contra naturam, vt * Damasce. dicit in 2. libro, sed timor est homini naturale, vnde † Philosophus dicit in 3. Ethicor. quòd erit aliquis insanus, vel sine sensu doloris, si nihil timeat, neque terræ motum, neque inundationes. ergo timor non est peccatum.

*li. 2 orth. fidei, ca. 4. & 30.
† Li. 3. c 7 in medio, tom. 5.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Et Ezec. 2 dicitur: Ne timeas eos, neque sermones eorum metuas.

RESPONDEO dicendum, quòd aliquid dicitur esse peccatum in actibus humanis propter inordinationem. Nam bonum actus humani in ordine quodam consistit, vt ex suprà * dictis patet. Est autem hic debitus ordo, ut appetitus regimini rationis subdatur. Ratio autem dictat aliqua esse fugienda, & aliqua esse prosequenda. Et inter fugienda, quædam dictat esse magis fugienda, quàm alia. Et similiter etiam inter prosequenda, quædam dictat esse magis prosequenda, quàm alia, & quantum est bonum prosequendum, tantum est aliquod oppositum malum fugiendum Inde est quòd ratio dictat, quædam bona magis esse prosequenda, quàm quædam mala fugienda. Quando ergo appetitus fugit ea, quæ ratio dictat esse sustinenda, ne desistat ab alijs, quæ magis prosequi debet, timor inordinatus est, & habet rationem peccati. Quando autem appetitus timendo refugit id, quod est secundum rationem fugiendum, tunc appetitus non est inordinatus, nec peccatum.

q. 109. ar. 2. & q. 114. ar. 1.

AD

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ timor communiter dictus ſm ſuam rationem importat vniuerſaliter fugam, unde quantùm ad hoc non importat rationē boni uel mali, & ſimiliter eſt de qualibet alia paſſione. Et ideo * Philoſ. dicit, ꝙ paſſiones non ſunt laudabiles neque vituperabiles, quia ſcilicet non laudatur neque uituperantur, qui iraſcuntur uel timent, ſed qui circa hęc aut ordinatè, aut inordinatè ſe habent.

Li. 2. Eth. ca. 5. to. 5.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ timor ille ad quē inducit Apoſtolus, eſt cōueniēs rōnis, ut. ſ. ſeruus timeat ne deficiat in obſequijs, quæ domino debet impendere.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ mala, quibus homo reſiſtere nō poteſt, & ex quorum ſuſtinentia nihil boni prouenit homini, ratio dictat eſſe fugienda, & ideo timor talium, non eſt peccatum.

635

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum timoris opponatur fortitudini.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vi, ꝙ peccatū timoris non opponatur fortitudini. Fortitudo. n. eſt circa pericula mortis, ut ſuprà * habitū eſt. Sed peccatū timoris non ſemp pertinet ad pericula mortis, qa ſup illud Pſal. 127. Beati oēs, qui timent Dominum. † Gl. dicit ꝙ humanus timor eſt, quo timemus pati pericula carnis, uel perdere mundi bona. Et ſuper illud Matth. 26. Orauit tertio eundem ſermonem, &c. dicit * Gl. ꝙ triplex eſt malus timor, ſ. timor mortis, timor uilitatis, & timor doloris. Non ergo peccatum timoris opponitur fortitudini.

1. 2. q. 21. ar. 5. † gl. ordi. Pſal. 127. eſt Aug li. 8. q. Euā. c. 47. to. 4.

¶ 2 Preterea, Præcipuum, quod cōmendatur in fortitudine eſt ꝙ exponit ſe periculis mortis, ſed qñq; aliqs ex timore ſeruitutis uel ignominiæ exponit ſe morti, ſicut * Aug. in 1. de Ciuit. Dei. narrat de Catone, qui ut non incurreret Cęſaris ſeruitutem, morti ſe tradidit. ergo peccatum timoris non opponitur fortitudini, ſed magis habet ſimilitudinem cum ipſa.

Li. 1. c. 24 to. 5.

¶ 3 Preterea Omnis deſperatio procedit ex aliquo timore, ſed deſperatio nō opponitur fortitudini, ſed magis ſpei, ut ſuprà * habitum eſt. ergo neque peccatum timoris opponitur fortitudini.

* q. 20. ar. 1. & 2. 2. q. 40 ar 4

SED CONTRA eſt, ꝙ † Philoſ. in 2. & 3. Ethic. timiditatem ponit fortitudini oppoſitam.

† c 7. to. 5

RESPONDEO dicendū, ꝙ ſicut ſuprà * dictum eſt, oīs timor ex amore procedit, nullus. n. timet niſi cōtrarium eius, quod amat, amor aūt non determinatur ad aliquod genus uirtutis uel uitij. Sed amor ordinatus includitur in qualibet uirtute, quilibet. n. uirtuoſus amat propriū bonum uirtutis. Amor aūt inordinatus includitur in quolibet peccato, ex amore. n. inordinato pcedit inordinata cupiditas: uñ ſimiliter inordinatus timor includitur in quolibet peccato, ſicut auarus timet amiſſionē pecuniæ, itē peratus amiſſionē uoluptatis, & ſic de alijs. Sed timor præcipuus eſt periculorum mortis, ut probatur in * 3. Eth. Et ideo talis timoris inordinatio opponitur fortitudini quæ eſt circa pericula mortis. Et propter hoc antonomaſicè dicitur timiditas fortitudini opponi.

Suprà q. 19 ar. 3 & 1. 2. q. 43. ar 1.

Li. 3. ca. 6. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ auctoritates illæ loquuntur de timore inordinato communiter ſumpto, qui diuerſis uirtutibus opponi poteſt.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ actus humani præcipue diiudicantur ex fine, ut ex ſuprà * dictis patet. Ad fortem aūt pertinet, ut ſe exponat periculis mortis ꝓpter bonum, ſed ille, qui ſe periculis mortis exponit ut fugiat ſeruitutē, uel aliquid laborioſum, à timore uincitur, quòd eſt fortitudini contrarium. Vnde * Philoſ. dicit in 3. Eth. ꝙ mori fugientem inopiam, uel cupidinē, uel aliquid triſte non eſt fortis, ſed magis timidi. Mollities eſt enim fugere laborioſa.

¶ 2 q. 1. ar tic 2. & q. 18 ar. 6 Lib. 3. ca. 7 circa finē, tom 5. 1. 2. q. 45. ar. 2.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ ſicut ſuprà * dictum eſt, ſicut ſpes eſt principiū audaciæ, ita timor eſt principium deſperationis. Vnde ſicut ad fortem, qui utitur audacia moderate, ꝓexigitur ſpes, ita ècōuerſo, deſperatio ex aliquo timore procedit. Non autem oportet, ꝙ quęlibet deſperatio pcedat ex timore quolibet, ſed ex eo, qui eſt ſui generis. Deſperatio aūt quæ opponitur ſpei, ad aliud genus refertur, ſ. ad res diuinas, timor autē qui opponitur fortitudini, pertinet ad pericula mortis. Vnde ratio non ſequitur.

636

ARTICVLVS III.

Vtrum timor ſit peccatum mortale.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vi, ꝙ timor non ſit peccatū mortale. Timor. n. ut ſuprà * dictū eſt, eſt in iraſcibili, que eſt pars ſenſualitatis, ſed in ſenſualitate eſt tm̄ peccatum ueniale, ut ſuprà † habitum eſt. ergo timor non eſt peccatum mortale.

1. 2. q. 23. ar. 1. † 1. 2. q. 74. ar. 4.

¶ 2 Preterea, Omne peccatū mortale totaliter cor auertit à Deo. Hoc aūt non facit timor, qa ſuper illud Iudic. 7. Qui formidoloſus eſt, &c. dicit * gl. ꝙ timidus eſt qui primo aſpectu ad congreſſum trepidat, non tamen toto corde terretur, ſed reparari, & animari denuò poteſt. ergo timor non eſt peccatum mortale.

Gl. ordinaria ibi. ex Iſido.

¶ 3 Preterea, Peccatum mortale non ſolū retrahit à perfectione, ſed ēt à præcepto, ſed timor non retrahit à præcepto, ſed ſolum à perfectione, quia ſup illud Deut. 20. Quis eſt homo formidoloſus, & corde pauido, &c. dicit * gl. Docet non poſſe quenquam profeſſionem contemplationis uel militiæ ſpiritualis accipere, qui adhuc nudari terrenis opibus pertimeſcit. ergo timor non eſt peccatum mortale.

Gl. ordinaria ibi. ex Iſido.

SED CONTRA eſt, ꝙ pro ſolo peccato mortali debetur pęna inferni, quæ tn̄ debetur timidis, ſm illud Apo. 21. Timidis, & incredulis, & execratis, &c. pars erit in ſtagno ignis, & ſulphuris, quod eſt mors ſecunda. Ergo timiditas eſt peccatum mortale.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ſicut ſuprà * dictum eſt, timor peccatū eſt ſm, quod eſt inordinatus, prout. ſ. refugit, quod nō eſt ſm rōnē refugiendū. Hæc aūt inordinatio timoris qñq; quidē cōſiſtit in ſolo appetitu ſenſitiuo, non ſuperueniente conſenſu rōnalis appetitus, & ſic non pōt eſſe peccatum mortale, ſed ſolum ueniale. Qñq; uerò huiuſmodi inordinatio timoris pertingit uſq; ad appetitum rōnalē, qui dr̄ uoluntas, quæ ex libero arbitrio refugit aliquid non ſm rationem, & talis inordinatio timoris, qnq; eſt peccatū mortale, qnque ueniale. Si enim aliquis propter timorem, quo refugit periculum mortis, uel quodcunque aliud temporale malum, ſic diſpoſitus eſt, ut faciat aliquid prohibitum, uel prætermittat aliquid, qd' eſt peccatum in lege diuina, talis timor eſt peccatū mortale. Alioquin erit peccatū ueniale.

Ar. 1. hui' queſt.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ rō illa pcedit de timore ſm, quòd conſiſtit intra ſenſualitatem.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ēt gl. illa poteſt intelligi de timore in ſenſualitate exiſtente, uel poteſt melius dici, ꝙ ille toto corde terretur, cuius animum timor uincit irreparabiliter. Poteſt autem contingere, ꝙ etiam ſi timor ſit peccatum mortale, non tamen aliquis ita obſtinatè terreatur, quin perſuaſionibus reuocari poſſit, ſicut quandoque aliquis mortaliter peccans, concupiſcentiæ conſentiendo, reuocatur, ne opere impleat, quod propoſuit facere.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ gl. illa loquitur de timore reuocante hominē à bono, quod non eſt de neceſſitate præcepti, ſed de perfectione conſilij. Talis autem timor non eſt peccatum mortale, ſed quandoq; ueniale, quandoque etiam non eſt peccatum, puta, cum aliquis habet rationabilem cauſam timoris.

637

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor excuſet a peccato.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vi, ꝙ timor nō excuſet à peccato. Timor. n. eſt peccatū, ut * dictū eſt, ſed peccatū non excuſat à peccato, ſed magis aggrauat ipſum. ergo timor nō excuſat à peccato.

Ar. 1. hui' queſt.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Preterea, si aliquis timor excusaret à peccato, maximè excusaret timor mortis, qui dicitur cadere in constantem virum. Sed hic timor non videtur excusare, quia cùm mors ex necessitate immineat omnibus non videtur esse timenda: ergo timor non excusat à peccato.

¶ 3 Preterea. Omnis timor, aut est mali temporalis, aut spiritualis, sed timor mali spūalis non pōt excusare peccatum quia non inducit ad peccandum, sed magis retrahit à peccato. Timor etiam mali temporalis non excusat à peccato, quia sicut * Philo. dicit in 3 Eth. c. inopiam non oportet timere, neque ægritudinem neque quæcunque non à propria malitia procedunt: ergo videtur, quod timor nullo modo excuset à peccato.

Lib 3 c. 6. añ mediū to. 5.

SED CONTRA est, quod dicitur in * Decret. 1. q. 1. Vim passus, & inuitus ab hæreticis ordinatus, colorem habet excusationis.

1 qō. 1. ca. Constat.

RESPONDEO dicendum q̄ sicut suprà * dictū est, timor intantum habet rationem peccati, inquantum est contra ordinem rationis. Ratio aūt iudicat quædam mala esse magis alijs fugienda. Et ideo quicunque, vt fugiat mala quæ ſm rationem sunt magis fugienda, non refugit mala quæ sunt minus fugienda, non est peccatū. Sicut magis est fugienda mors corporalis, q̄ amissio rerum temporalium. Vnde si quis, pp̄ timorem mortis, latronibus aliquid promitteret, aut daret, excusaretur à peccato, quod incurreret, si sine causa legitima, prætermissis bonis, quibus esset magis dandum, peccatoribus largiretur. Si aūt aliquis per timorem fugiens mala, quę ſm rationem sunt minus fugienda, incurrat mala, quæ ſm rationem sunt magis fugienda, non posset totaliter à peccato excusari, quia timor talis inordinatus esset. Sunt aūt magis timenda mala animæ, q̄ mala corporis; corporis aūt magis, q̄ mala exteriorum rerum. Et ideo si quis incurrat mala animæ id est peccata, fugiens mala corporis: puta, flagella, vel mortem, aut mala exteriorum rerum, puta damnum pecuniæ, aut si sustineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excusatur totaliter à peccato diminuitur tñ, ſm aliquid, eius peccatum, quia minus voluntarium est, quod ex timore agitur. Imponitur enim homini quædam necessitas aliquid faciendi, propter timorem imminentem. Vnde * Philo. huiusmodi quæ ex timore fiunt, dicit esse non simpliciter voluntaria, sed mixta est voluntario, & inuoluntario.

Ar. 1. hui* qō.

Li. 3. ethi. c. 1. statim post prin. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ timor non excusat ex ea parte, qua est peccatum, sed ex ea parte, qua est inuoluntarium.

AD SECVNDVM dicendum q̄ licet mors omnibus immineat ex necessitate, tñ ipsa diminutio tp̄alis vitæ est quoddam malum, & per consequens timendū.

AD TERTIVM dicendū, q̄ ſm Stoicos, qui ponebant bona temporalia non esse hominis bona, equitur ex consequenti, q̄ mala temporalia non sint hoīs mala, & per consequens nullo modo timenda. Sed ſm * Aug. in lib. de libero arbit. hæc temporalia sunt minima bona, quod etiam Peripatetici senserunt. Et ideo contraria eorum sunt quidem timenda, non tamen multum, vt pro eis recedatur ab eo, quod est bonum, secundum virtutē.

Li 2. c 18. & 19. to. 1

QVAESTIO CXXVI.

De intimiditate, in duos articulos diuisa.

DEINDE cōsiderādū est de vitio intimiditatis.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum intimidum esse, sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum opponatur fortitudini.

QVÆSTIONIS CXXVI.

De timoris vacuitate, quæ vulgò intimiditas appellatur,

Bifariàm diuisæ,

AXIOMA

1 *Timoris vacuitas seu defectus*, 1 *vitium est*, 2 2 *fortitudini, quæ in timore suscipiendo atque repellendo modus seruatur, oppositum.*

638

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intimiditas sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ intimiditas nō sit peccatum. Quod enim ponitur in commendationem viri iusti, non est peccatum, sed in commendationem viri iusti dicitur Prouer. 28. Iustus quasi leo confidens absque terrore erit. Ergo esse impauidum non est peccatum.

¶ 2 Præterea, Maximum terribilium est mors, secundum * Philo. in 3. Eth. Sed nec mortem oportet timere, ſm illud Matt. 10 Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c nec etiam aliquid, quod ab homine posset inferri, secundum illud Isa. 5. Quis tu, vt timeas ab homine mortali? Ergo impauidum esse non est peccatum.

Li. 3. c. 6. à med. to. 5.

¶ 3 Præterea, Timor ex amore nascitur, vt suprà * habitum est, sed nihil mundanum amare pertinet ad perfectionem virtutis, quia vt † Aug. dicit in 14. de ciuit. Dei. Amor Dei vsque ad contemptum sui facit ciues ciuitatis cęlestis ergo nihil humanum formidare, videtur non esse peccatum.

Ar. præce. ar. 2.

† Li. 14. c. 28. in principio. tom. 5

SED CONTRA est, quod de iudice iniquo dicitur Luc 18. q̄ nec Deum timebat, nec hominē reuerebatur.

RESPONDEO dicēdum q̄ quia timor ex amore nascitur, idem iudicium vr̄ esse de amore, & de timore. Agitur aūt nunc de timore, quo mala temporalia timentur, qui prouenit ex temporaliū bonorum amore. Inditum est autem vnicuiq; naturaliter, vt propriā vitā amet, & ea, quæ ad ipsam ordinantur cum debito mō, vt. s. amentur huiusmodi non quasi finis constituatur in eis, sed secundum quod eis vtendum est, propter vltimum finem. Vnde q. aliquis deficiat à debito mō amoris ipsorum, est contra naturalem inclinationem, & per consequens est peccatum. Nunquam tamen à tali amore aliquis totaliter decidit quia id, quod est naturale, totaliter perdi non potest. Propter quod Apostolus dicit ad Ephes. 5 Nemo vnquam carnem suam odio habuit. Vnde etiam illi, qui seipsos interimunt, ex amore carnis suæ hoc faciunt, quam volunt a præsentibus angustijs liberare. Vnde contingere potest, quòd aliquis minus, q̄ debet, timeat mortem, & alia temporalia mala, propter hoc, quod minus debito amet ea. Sed quòd nihil horū timeat, non potest ex totali defectu amoris contingere, sed ex eo quod æstimat mala opposita bonis, quæ amat, sibi superuenire non posse. Quod quandoque contingit ex superbia animi de se præsumentis, & alios contemnentis, secundum quod dicitur Iob 41 Factus est, vt nullum timeret. Omne sublime videt. Quandoque autem contingit ex defectu rationis, sicut * Philosophus dicit in 3 Ethic quod Celtæ propter stultitiam nihil timent. Vnde patet, quòd esse impauidum est vitiosum, siue causetur ex defectu amoris, siue causetur ex elatione animi, siue causetur ex stoliditate, quæ tamen excusat à peccato si sit inuincibilis.

Lib. 3. c. 7. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ iustus commēdatur à timore non retrahente eum à bono, non quòd sit absque omni timore. Dicitur enim Eccles. 1 Qui sine timore est, non poterit iustificari.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ mors, vel quicquid aliud ab homine mortali potest inferri, non est ea ratione timendum, vt à iustitia recedatur. Est tamen timendum inquantum per hoc homo potest impediri ab operibus virtuosis, vel quantum ad se, vel quantum ad profectum, quem in alijs facit. Vnde dicitur Prouerb. 14. Sapiens timet, & declinat à malo.

AD TERTIVM dicendum, q̄ bona temporalia debent contemni, inquantum nos impediunt ab amore, & timore Dei, & secūdum hoc etiam non debet timeri. Vnde dicitur Eccles. 34 Qui timet Dominum, nihil trepidabit. Non autem debent cōtemni bona temporalia, inquan-

inquantum instrumentaliter nos iuuant ad ea, quę sunt diuini timoris, & amoris.

639

ARTICVLVS II.

Vtrum esse impauidum opponatur fortitudini.

2.di.36.q. 2.art.2.ad 4.Et di.34 qō.1.ar.2. cor.col.2. fi. Et dist. 44.q 2. ar. 1. ad 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod esse impauidum nō opponatur fortitudini. De habitibus enim iudicamus per actus, sed nullus actus fortitudinis impeditur per hoc, quod aliquis est impauidus. Remoto enim timore aliquis, & fortiter sustinet, & audacter aggreditur; ergo esse impauidum non opponitur fortitudini.

¶ 2 Prętere a, Esse impauidum est vitiosum, vel propter defectum debiti amoris, vel propter superbiam, vel propter stultitiam; sed defectus debiti amoris opponitur charitati, superbia autem humilitati, stultitia autem prudentiæ, siue sapientiæ: ergo vitium impauiditatis non opponitur fortitudini.

¶ 3 Præterea, Virtuti opponuntur vitia, sicut extrema medio, sed vnum medium ex vna parte non habet, nisi vnum extremum. Cùm ergo fortitudini ex vna parte opponatur timor, ex alia vero parte opponatur ei audacia, videtur, quod impauiditas ei non opponatur.

Lib.3. c.7. to. 5.

SED CONTRA est, quod * Philosophus in 3. Ethic ponit impauiditatem fortitudini oppositam.

q.123.ar.3

RESPONDEO dicēdum, quod sicut suprà * dictum est, fortitudo est circa timores, & audacias. Omnis autē virtus moralis ponit modum rationis in materia circa quam est. Vnde ad fortitudinem pertinet timor moderatus secūdum rationem, vt scilicet homo timeat, quod oportet, & quando oportet, & similiter de alijs. Hic autem modus rationis corrūpi potest, sicut per excessum, ita & per defectum. Vnde sicut timiditas opponitur fortitudini, per excessum timoris, inquantum scilicet homo timet, quod non oportet, vel secundum quòd non oportet, vel secundum quòd non oportet, ita etiam impauiditas opponitur ei per defectum timoris, inquantum scilicet aliquis non timet, quod oportet timere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod actus fortitudinis est timorem sustinere, & aggredi, non qualitercunque, sed secundum rationem, quod non facit impauidus.

AD SECVNDVM dicendum, quod impauiditas ex sua specie corrumpit medium fortitudinis, & ideo directè opponitur fortitudini. Sed secundum suas causas nihil prohibet, quin opponatur alijs virtutibus.

AD TERTIVM dicēdum, quod vitium audaciæ opponitur fortitudini, secundum excessum audaciæ, impauiditas autem, secundum defectum timoris. Fortitudo autem in vtraque passione medium ponit. Vnde nō est inconueniens, quòd secundum diuersa, habeat diuersa extrema.

QVAESTIO CXXVII.

De Audacia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de audacia.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum audacia sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum opponatur fortitudini.

QVAESTIONIS CXXVII.

De Audacia seu temeritate,

Bifariam distributæ,

AXIOMA.

1 *Audacia, seu temeritas 1 vitium est fortitudi-*
2 *ni 2 oppositum, quo quispiam rationis iudicio, vel non expectato, vel contempto, præcipitanter in periculum ruit.*

640

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum audacia sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod audacia non sit peccatum. Dicitur enim Iob 39. De equo, per quem designatur bonus prædicatur, secundū * Greg. in Moral. quòd audacter in occursum pergit armatis, sed nullum vitium cedit in commendationem alicuius: ergo esse audacem non est peccatum.

Lib. 31. c. 18. circ. fi.

¶ 2 Præterea, Sicut * Philo. dicit in 6 Ethic. oportet consiliari quidem tardè, operari autem velociter consiliata, sed ad hanc velocitatem operandi iuuat audacia: ergo audacia non est pctm̄. sed magis aliquid laudabile.

Lib.6. c.9. to. 5.

¶ 3 Præterea, Audacia est quædam passio, quæ causatur à spe, vt suprà * habitum est, cum de passionibus ageretur, sed spes non ponitur peccatum, sed magis virtus: ergo nec audacia debet poni peccatum.

1. 2. q. 45. ar. 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 8. Cum audace non eas in via, ne fortè grauet mala sua in te. Nullius autem societas est declinanda, nisi propter peccatū: ergo audacia est peccatum.

RESPONDEO dicendum, quod audacia, sicut suprà * dictum est, est quædam passio. Passio autem quandoque quidem moderata est, secundum rationem, quandoque autem caret moderatione, vel per excessum, vel per defectum, & secundum hoc est passio vitiosa. Sumūtur autem quandoque nomina passionum à superabundanti. Sicut ira dicitur non quæcunque, sed superabundans, prout scilicet est vitiosa. Et hoc etiam modo audacia per superabundantiam dicta, ponitur esse peccatū.

q. 123. ar. 3 & 1. 2. qō. 23. ar. 1. & 3. & q. 45.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod audacia ibi sumitur, secundum quod est moderata ratione. Sic enim pertinet ad virtutem fortitudinis.

AD SECVNDVM dicendum, quod operatio festina commendatur, illis est post consilium quod est actus rationis. Sed si quis ante consilium vellet festinè agere, non esset hoc laudabile, sed vitiosum. Esset enim quædam præcipitatio actionis quod est vitium prudentiæ oppositum, vt suprà * dictum est. Et ideo audacia, quæ operatur ad velocitatem operandi, intantum laudabilis est, inquantum à ratione ordinatur.

q. 53. ar. 3.

AD TERTIVM dicendum, quod quædam vitia innominata sunt, & similiter quædam virtutes, vt patet per * Philosophum in 4. Ethicor. & ideo oportuit in quibusdam passionibus vti nomine virtutum, & vitiorum. Præcipuè autem illis passionibus vtimur ad vitia designanda, quarum obiectum est malum, sicut patet de odio, timore, & ira, & audacia. Spes autem, & amor habent bonum pro obiecto. Et ideo magis eis vtimur ad designanda nomina virtutum.

Li 4 c.4.6 & 7. to.5. lib.2.c.7.à medio.

ARTICVLVS II.

641

Vtrum audacia opponatur fortitudini.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod audacia non opponatur fortitudini. Superfluitas enim audaciæ videtur ex animi præsumptione procedere, sed præsumptio pertinet ad superbiā, quæ opponitur humilitati. ergo audacia magis opponitur humilitati, quam fortitudini.

¶ 2 Præterea, Audacia non videtur esse vituperabilis, nisi inquantum ex ea prouenit, vel nocumentum aliquod ipsi audaci, qui se periculis inordinatè ingerit, vel etiam alijs, quos per audaciam aggreditur, vel in pericula præcipitat: sed hoc videtur ad iniustitiam pertinere: ergo audacia, secundum quod est peccatum, non opponitur fortitudini, sed iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Fortitudo est circa timores, & audacias, vt * dictum est, sed quia timiditas opponitur fortitudini, secundum excessum timoris, habet aliud vitium oppositum timiditati, secundum defectum timoris. Si ergo audacia opponatur fortitudini, propter excessum audaciæ, pari ratione opponetur ei aliquod vitium, propter audaciæ defectum, sed hoc non inuenitur: ergo nec audacia debet poni vitium oppositum fortitudini.

q. 123.

SED CONTRA est, quod * Philosophus in 2 & 3 Ethic. ponit audaciam fortitudini oppositam.

Lib 2 c.7. & li 3 c 7 to 5.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà * dictū est,

*q. præce. ar. 2.

est, ad virtutem moralē pertinet modum rōnis seruare in materia, circa quam est. Et ideo omne vitium, quod importat immoderantiam circa materiā alicuius uirtutis moralis, opponitur illi virtuti morali, sicut immoderatum moderatio. Audacia autem ſm quod sonat vitium, importat excessum passionis, qui audacia dicitur. Vnde manifestum est, ꝙ opponitur virtuti fortitudinis, quæ est circa timores, & audacias, vt suprà * dictum est.

q.123.ar. ti.3.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ oppositio vitij ad virtutem non attenditur principaliter ſm causam vitij, sed ſm ipsam vitij speciem, & ideo non oportet, ꝙ audacia opponatur eidem virtuti, cui opponitur præsumptio, quæ est causa ipsius.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ sicut directa oppositio vitij non attenditur circa eius cām, ita etiā non attenditur ſm eius effectum. Nocumentum autem, qđ prouenit ex audacia, est effectus ipsius. Vnde nec etiam secundum hoc attenditur audaciæ oppositio.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ motus audaciæ cōsistit in inuadendo id, quod est homini cōtrariū, ad qđ natura inclinat, nisi inquantum talis inclinatio impedit per timorem patiendi nocumentum ab eo. Et ideo vitiū quod excedit in audacia, non habet cōtrariū defectum, nisi timiditatem ſm. Sed audacia non semper concomitatur tantum defectum timiditatis, quia sicut * Philos. dicit in 3 Eth. audaces sunt præuolantes, & volētes ante pericula, sed in ipsis discedunt, s. præ timore.

Lib.3.c 7. non multum à fine, tom 5.

QVAESTIO CXXVIII.

De partibus fortitudinis.

DEINDE considerandum est de partibus fortitudinis.

¶ Et primo, considerandum est, quæ sint fortitudinis partes.

¶ Secundo, de singulis partibus est agendum.

QVÆSTIONIS CXXVIII.

De quatuor fortitudinis partibus,

AXIOMA.

Fortitudini rectè à Philosophis, & Theologiæ Magistris quatuor istæ partes attribuuntur. { *Fiducia, loco cuius magnanimitas postea tractabitur. Magnificentia, Patientia, atque Perseuerantia.*

642

ARTICVLVS PRIMVS.

vtrum partes fortitudinis conuenienter enumerentur.

In q. 129. ar.5. & q. 134. art.4. & q. 136. ar.4. & q. 161. art.4. ad 3. Et 3. di.33 q.3. art.3. q.2. & 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi. ꝙ inconueniēter partes fortitudinis enumerentur. *Tullius enim in sua Rhetor ponit fortitudinis quatuor, partes, s. magnificentiam, fiduciam, patientiam, & perseuerantiam. Et videtur, ꝙ inconuenienter. Magnificentiam enim vr̄ ad liberalitatem ptinere, quia vtraq; est circa pecunias, & necesse est magnificum liberalem esse, ut † Philos dicit in 4. Ethi. Sed liberalitas est pars iustitiæ, ut suprà * habitum est. ergo magnificentia non debet poni pars fortitudinis.

* Li. 2. de Inuentione, in fol. 3. ante finem lib. † li.4. c 2. to.5. * q. 117. ar 5. † Li. 2. de Inuentione, in fol. 8. ante finem lib.

¶ 2 Præterea, Fiducia nihil aliud videtur esse, quàm spes: sed spes nō uidetur ad fortitudinem pertinere, sed potius per se est uirtus. ergo fiducia non dēt poni pars fortitudinis.

¶ 3 Præterea, Fortitudo facit hominē benè se habere circa pericula: sed magnificentia, & fiducia non important in sui rōne aliquam habitudinem ad pericula. ergo ponuntur conuenienter partes fortitudinis.

¶ 4 Præterea, Patientia secundum † Tullium importat difficilium perpessionem, quod etiam ipse attribuit fortitudini. ergo patientia est idem fortitudini, & non est pars eius.

¶ 5 Præterea, Illud, quod requirit in qualibet virtute, non dēt poni pars alicuius specialis virtutis; sed perseuerantia requiritur in qualibet virtute. Dī enī Matth. 24. Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. ergo perseuerantia non debet poni pars fortitudinis.

¶ 6 Præterea,* Macrobius ponit septē partes fortitudinis, s. magnanimitatem, fiduciam, securitatem, magnificentiam, constantiam, tolerantiam, firmitatem. Andronicus ēt ponit septem virtutes annexas fortitudini, quæ sunt * eupsychia, lema, magnanimitas, virilitas, perseuerantia, magnificentia, andragathia. ergo videtur, quòd insufficienter Tullius partes fortitudinis enumeret.

Li 1. in somnium Scipionis, in fol. 2 ante med. lib. εὐψυχία λῆμα ἀνδραγαθία,

¶ 7 Præterea,* Aristoteles in 3. Eth. ponit quinq; partes fortitudinis, quarum prima est politica, quæ fortiter operatur ꝑ timorem uel exhonorationis, uel pœnæ. Scđa est militaris, quæ fortiter operatur propter artem, & experientiam rei bellicæ. Tertia est fortitudo quæ fortiter operatur ex passione præcipuè iræ. Quarta est fortitudo, quæ fortiter operatur propter consuetudinem victoriæ. Quinta est fortitudo, quæ fortiter operatur propter inexperientiam periculorum. Has autem fortitudines nulla prædictarum enumerationum continet. ergo prædictæ enumerationes partium fortitudinis uidentur esse inconuenientes.

* Lib 3. c. 8. tom. 5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà * dictū est, alicuius virtutis possunt esse tripliciter partes, s. subiectiuæ, integrales, & potentiales. Fortitudini autem ſm, ꝙ est specialis virtus, non possunt assignari partes subiectiuæ, eo ꝙ non diuiditur in multas virtutes specie differentes, quia est circa materiam valde specialē. Assignantur autem ei partes, quasi integrales, & potentiales, integrales quidem ſm ea, quæ oportet concurrere ad actum fortitudinis; potentiales autem ſm quòd ea, quæ fortitudo obseruat circa difficillima, s. circa pericula mortis, aliquæ aliæ virtutes obseruāt circa quasdam alias materias minus difficiles, quæ quidem uirtutes adiunguntur fortitudini sicut secundariæ principali. Est aūt sicut suprà * dictum est, duplex fortitudinis actus, s. aggredi, & sustinere. Ad actum autem aggrediendi duo requiruntur, quorum primum pertinet ad animi præparationem, ut scilicet aliquis promptū animum habeat ad aggrediendum. Et qm̄ ad hoc. ponit * Tullius fiduciam. Vnde dicit, ꝙ fiducia est, per quā magnis. & honestis rebus multū ipse animus in se fiduciæ cum spe collocauit. Secundum aūt pertinet ad operis executionem, ne scilicet aliquis deficiat in executione illorum, quæ fiducialiter inchoauit. Et quantum ad hoc ponit * Tullius magnificentiam. Vnde dicit, ꝙ magnificentia est rerum magnarum, & excelsarum cum animi ampla quadam, & splendida propositione, cogitatio atque administratio, id est, executio, ut scilicet amplo ꝓposito administratio nō desit. Hæc ergo duo si coarctentur ad propriam materiam fortitudinis, scilicet ad pericula mortis, erūt, quasi partes integrales ipsius, sine quibus fortitudo esse non potest. Si autem referantur ad aliquas alias materias, in quibus est minus difficultatis, erunt virtutes distinctæ à fortitudine secundum speciem suam; tamen adiungentur ei, sicut secundarium principali. Sicut magnificentia à * Philosopho in 4. Eth. ponitur circa magnos sumptus; magnanimitas autem, quæ uidetur idem esse fiduciæ, circa magnos honores. Ad alium autem actum fortitudinis, qui est sustinere, duo requiruntur; quorum primum est, ne difficultate imminentium malorum animus frangatur per tristitiam, & decidat à sua magnitudine. Et quantum ad hoc ponit patientiam. Vnde dicit, ꝙ patientia est honestatis, aut utilitatis cā, rerum arduarum, aut difficilium voluntaria, ac diuturna perpessio. Aliud autē est, ut ex diuturna difficilium passione homo non fatigetur u q; ad hoc, quòd desistat, ſm illud ad Hebr. 12. Non fatigemini, animis uestris deficientes. Et qm̄ ad hoc ponit perseuerantia. Vnde dicit, ꝙ perseuerantia est in ratione benè considerata, stabilis, & perpetua permansio. Hæc et duo

q.48. q.123. art. 3. & 6. Loco citato in arg. 1 Loco citato in arg. 1 Lib 4 c. 2. & 3. to. 5.

si coarcteñ ad propriam materiam fortitudinis, erunt partes quasi integrales ipsius. Si aũt ad quascunq; materias difficiles referanĩ, erunt uirtutes à fortitudine distinctæ, & tñ ei adiungenĩ sicut secundariæ principali.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ magnificentia circa materiam liberalitatis, addit quandam magnitudinem, q̃ pertinet ad rationem ardui, quod est obiectũ irascibilis, quam principaliter perficit fortitudo, & ex hac parte pertinet ad fortitudinem.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ spes, qua quis de Deo confidit, poniĩ virtus theologica, ut vt suprà * habitum est. Sed per fiduciam, quæ nunc ponitur fortitudinis pars, homo habet spem in seipso, tamen sub Deo.

q. 17. ar. 5. & 1. 2. q. 62. ar. 4.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ quascunque res magnas aggredi, vĩ periculosum esse, quia in his deficere est valde nociuum. Vnde etiam si magnificentia, & fiducia circa quæcunq; alia magna operanda, vel aggredienda ponantur, habent quandam affinitatem cum fortitudine ratione periculi imminentis.

AD QVARTVM dicendum, q̃ patientia nõ solum perpetitur pericula mortis, circa quæ est fortitudo, absq; superabundanti tristitia, sed etiam quæcunq; alia difficilia siue periculosa. Et secundum hoc ponitur uirtus adiuncta fortitudini. Inquantum autem est circa pericula mortis, est pars integralis ipsius.

AD QVINTVM dicendum, q̃ perseuerantia s̃m q̃ dicit continuitatem boni operis vsque in finem, circunstantia omnis uirtutis esse potest. Ponitur autem pars fortitudinis secundum quòd * dictum est.

In cor. ar.

AD SEXTVM dicendũ, q̃ Macrobius ponit quatuor prædicta à * Tullio posita, s. fiduciam, magnificẽtiã, tolerantiã, quã ponit loco patientiæ, & firmitatem, quã ponit loco p̃seuerantiæ. Superaddit autẽ tria, quorum duo, s. magnanimitas, & securitas, à Tullio sub fiducia cõprehenduñ. Sed * Macrobius magis per specialia distinguit. Nã fiducia importat spem hominis ad magna. Spes aũt cuiuslibet rei præsupponit appetitũ in magna protensum per desideriũ, quod pertinet ad magnanimitatem. * Dictum est eñ suprà, q̃ spes præsupponit amorem, & desiderium rei speratæ. Vel põt melius dici, q̃ fiducia p̃tinet ad fidei certitudinẽ. Magnanimitas aũt ad magnitudinem rei speratæ. Spes aũt firma esse non põt, nisi amoueatur contrarium. Qñq; enim aliquis, quantũ ex seipso est, speraret aliquid, sed spes tollitur propter impedimentum timoris. Timor enim quodãmodo spei contrariaĩ, ut suprà * habitũ est. Et ideo Macrobius addit securitatem, quæ excludit timorem. Tertium autem addit, s. constantiam, quæ sub magnificentia comprehendi põt. Oportet. n. in his, quæ magnificè aliquis facit, cõstantem animũ hẽre. Et ideo * Tullius ad magnificentiam pertinere dicit, non solum administrationem rerũ magnarum, sed & animi amplam excogitationem ipsarum. Potest & constantia ad perseuerantiam pertinere, ut perseuerans dicatur aliquis ex eo, q̃ non desistit propter diuturnitatẽ. Constans aũt ex eo, q̃ non desistit p̃ quæcunq; alia repugnantia. Illa & quæ Andronicus ponit, ad eadẽ pertinere videntur. Ponit enim perseuerantiã, & magnificentiam cũ * Tullio, & Macrobio, magnanimitatem aũt cum Macrobio. Lema aũt est idem, q̃d patientia, uel tolerantia. Dicit enim q̃ lema est habitus promptus tribuens ad conari qualia oportet, & sustinere quæ rõ dicit. Eupsychia aũt, id est, bona animositas, idem vĩ esse, quod securitas. Dicit enim, q̃ est robur animæ ad perficiendum opera ipsius. Virilitas aũt videtur idem esse quod fiducia. Dicit enim, q̃ uirilitas est habitus per se sufficiens, tributus in his, quæ s̃m uirtutem sunt. Magnificentiæ autem addit andragathia, quasi virilem bonitatem, quæ apud nos strenuitas potest dici. Ad magnificentiam autẽ pertinet, non solum, q̃ homo consistat in executione magnorum operum, quod pertinet ad constantiam, sed etiam cum quadam virili prudentia, & solicitudine ea exequatur, quod pertinet ad andragathiam, siue strenuitatem. Vnde dicit, q̃ andragathia est uiri uirtus, adinuentiua communicabilium operum. Et sic patet, quòd omnes huiusmodi partes ad quatuor principales reducuntur, quas Tullius ponit.

Loco cita to i arg. 1.

Loco cita to i arg. 6.

1. 2. q. 40. ar. 7.

1. 2. q. 40. ar. 4. ad 1.

Li. 2. de Inuentione in fol. 1. ante fin.

locis citatis in arg. 4. & 6.

λῆμα

λῆμα

εὐψυχία

ἀνδραγαθία,

AD SEPTIMVM dicendum, q̃ illa quinque, quæ ponit Aristot. deficiunt à vera ratione uirtutis, quia etsi conueniant in actu fortitudinis, differunt tamen in motiuo, ut suprà * habitum est. Et ideo non ponuntur partes fortitudinis, sed quidam fortitudinis modi.

q. 123. ar. 1. ad 2.

QVAESTIO CXXIX.

De Magnanimitate, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis fortitudinis partibus, ita tamen, ut sub quatuor principalibus, quas Tullius ponit, alias comprehendamus, nisi quòd magnimitatem, de qua etiam Aristot. tractat, loco fiduciæ ponemus.

¶ Primò ergo considerandum erit de magnanimitate.
¶ Secundò, de magnificentia.
¶ Tertio, de patientia.
¶ Quarto, de perseuerantia.

¶ Circa primum primò considerandum est de magnanimitate, secundo de uitijs oppositis.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, utrum magnanimitas sit circa honores.
¶ Secundo, utrum magnanimitas sit solum circa magnos honores.
¶ Tertio, vtrum sit uirtus.
¶ Quarto, utrum sit uirtus specialis.
¶ Quinto, utrum sit pars fortitudinis.
¶ Sexto, quomodo se habeat ad fiduciam.
¶ Septimo, quomodo se habeat ad securitatem.
¶ Octauo, quomodo se habeat ad bona fortunæ.

QVÆSTIONIS CXXIX.

De Magnanimitate,

In octo partes diuisæ,

AXIOMA

3 4 *Magnanimitas 3 virtus est 4 specialis, 5 fortitudinis, vt secundaria primariæ virtuti coniuncta,*
5
2 *quæ in 2 magnis 1 honoribus uersans, & 6 fiduciam, 7 securitatemq; sibi connexam habens, 8 externis bonis, ut necessarijs ad suas actiones perficiendas, propriumq; finem consequendum, instrumentis vtitur.*
1
6
7
8

643

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum magnanimitas sit circa honores.

AD PRIMVM sic proceditur. Vĩ, q̃ magnanimitas nõ sit circa honores. Magnanimitas. n. est in irascibili, quod ex ipso noĩe patet. Nã magnanimitas dĩ quasi magnitudo animi. Animus autem pro ui irascibili ponitur, ut patet in * 3 de Anima, ubi Philos. dicit, q̃ in sensitiuo appetitu est desiderium, & animus, id est, concupiscibilis, & irascibilis, sed honor est, quoddã bonũ concupiscibile, cùm sit præmium uirtutis. ergo uĩ q̃ magnanimitas non sit circa honores.

Sup. q. 28. cor & ifr. præsenti, q. art. 4. & 8. con. & q. 131. ar. 2. com. Et 3. dist. 26. q. 2. art. 2. ad 4. & dist. 33. q. ar. 3. q. 1. cor & ad 2. & dist. 34. q. 1 ar. 2. cor. co. 2. fin.

¶ 2 Præterea, Magnanimitas, cùm sit uirtus moralis, oportet, q̃ sit circa passiones, uel operationes. Non aũt est circa operationes, quia sic esset pars iustitiæ. Et sic relinquitur, q̃ sit circa passiones. Honor autem non est passio. ergo magnanimitas non est circa honores.

¶ 3 Præterea, Magnanimitas uidetur pertinere magis ad prosecutionem quàm ad fugam. Dĩ enim magnanimus, q̃a ad magna tendit, sed uirtuosi non laudantur ex hoc, q̃ cupiunt honores, sed magis ex eo, quòd eos fugiunt. ergo magnanimitas non est circa honores.

* Lib. 3. tex. 42. to. 2.

SED CONTRA est, q̃ * Philos. dicit in 4. Eth. q̃ magnanimus est circa honores, & inhonorationes.

Lib. 4. c. 3 an med. to. 5.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ magnanimitas ex suo noīe importat quandam extensionem animi ad magna. Consideratur aūt habitudo virtutis ad duo. Primò, ad materiā circa quam operatur. Alio mō ad actū proprtū, qui cōsistit in debito vsu talis materiæ. Et quia habitus virtutis principaliter ex actu determinatur, ex hoc principaliter dr̄ aliquis magnanimus, quia habet animū ad aliquem magnum actum. Aliquis aūt actus potest dici dupliciter magnus, vno mō, ſm proportionem, alio mō, absolutè. Magnus quidē pōt dici actus ſm proportionē et qui consistit in vsu alicuius rei paruæ, vel mediocris, puta si aliquis illa re optimè vtatur, sed simpliciter, & absolutè magnus actus est, q consistit in optimo vsu rei maximæ. Res aūt, quæ in vsum hoīs veniunt, sunt res exteriores, inter quas simpliciter maxima est honor, tum quia propinquissimus est virtuti, vtpote testificatio quædam existens de virtute alicuius, vt s.* habitum est; tum ēt quia Deo, & optimis exhibetur, tum ēt quia homines ꝓp honorem consequendum, & vituperium vitandum, alia oīa postponunt. Sic aūt dr̄ aliquis magnanimus ex his, quæ sunt magna absolutè, & simpliciter, sicut dr̄ aliquis fortis ex his, quæ sunt difficilia simpliciter. Et ideo consequens est, ꝙ magnanimitas cōsistat circa honores.

q.103.ar.1 & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ bonū, vel malū, absolutè quidem considerata, pertinent ad cōcupiscibilē, sed inquantū addit rō ardui, sic pertinent ad irascibilem. Et hoc modo honorem respicit magnanimitas, inquantum. s. honor habet rationem magni, vel ardui.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ honor, etsi nō sit passio, vel operatio, est tñ alicuius passionis obiectū, s. spei, quæ tendit in bonum arduum. Et ideo magnanimitas est quidem immediatè circa passionē spei, mediatè aūt circa honorem, sicut circa obiectum spei, sicut & de fortitudine suprà* dictum est, quòd est circa pericula mortis, inquantum sunt obiectū timoris, & audaciæ.

q.123.ar.3 & 4.

AD TERTIVM dicēdum, ꝙ illi, qui contēnunt honores hoc modo, ꝙ pro eis adipiscendis nil inconueniens, nec eos nimis appretiantur, laudabiles sunt. Si qs autem hoc modo contemneret honores, ꝙ non curaret facere ea, quæ sunt digna honore, hoc vituperabile esset. Et hoc modo magnanimitas est circa honores, vt videlicet studeat facere ea, quæ sunt honore digna. Non tamen sic, vt pro magno æstimet humanum honorem.

644

ARTICVLVS II.

Vtrum magnanimitas de sui ratione habeat, quòd sit circa magnum honorem.

Sup.q.60. ar.5.co. & inf.ꝑsenti q.art.4.ad 1.& q.130 ar.2. ad 2. Et 3. di.9. q.1.ar.1.q. 3.cor.&q. 3. ad 3. & di.33.q.1. ar.2. co.2. fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ magnanimitas de sui ratione non habeat, ꝙ sit circa magnum honorem. Propria enim materia magnanimitatis est honor, vt* dictum est, sed magnum, & paruum accidunt honori: ergo de ratione magnanimitatis non est, quòd sit circa magnum honorem.

¶ 2 Præterea, Sicut magnanimitas est circa honores, ita mansuetudo est circa iras, sed non est de rōne mãsuetudinis, ꝙ sit circa iras magnas, vel paruas, ergo ēt non est de rōne magnanimitatis, ꝙ sit circa magnos honores.

¶ 3 Præterea, Paruus honor minus distat à magno honore, quàm exhonoratio, sed magnanimitas benè se habet circa exhonorationes; ergo etiam, & circa paruos honores. Non ergo est solum circa honores magnos.

* Ar.præc.

SED CONTRA est, quod* Philosophus dicit in 2. Ethi. quòd magnanimitas est circa magnos honores.

li.2.c.7.ante mediū, to.5.

RESPONDEO dicendū, ꝙ 2.* Philo. in 7 Phys. virtus est perfectio quædā, & intelligitur esse perfectio potentiæ, ad cuius vltimum pertinet, vt patet in primo de cælo. Perfectio aūt potentiæ non attendit in qualicūque operatione, sed in operatione, quæ hēt aliquam magnitudinē, aut difficultatē. Quælibet.n. potentia quantūcunq; imperfecta, pōt in aliquam operationem modicā, & debilē. Et iō ad rōnē virtutis pertinet, vt sit circa difficile, & magnū bonum, vt dr̄ in* 2. Ethi. Difficile aūt, & magnū, quæ ad idem pertinent, in actu virtutis pōt attēdi dupliciter. Vno mō, ex parte rōnis, inquantū s. difficile est mediū rōnis adinuenire, & in aliqua materia statuere. Et ista difficultas solū inuenitur in actu virtutum intellectualiū, & ē: in actu iustitiæ. Alia aūt difficultas est ex parte materiæ, quæ de se repugnantiā habere pōt ad modū rōnis, qui est circa eam ponendus. Et ista difficultas ꝑcipuè attenditur in alijs virtutibus moralibus, q. sunt circa passiones, quia passiones repugnant cōtra rōnē, vt * Dion. dicit 4 c. de diu. no. Circa quas considerandū est, ꝙ quædam passiones sunt, quæ habēt magnā vim resistendi rōni, principaliter ex parte passionis. Quædā verò principaliter ex parte rerum, q sunt obiecta passionū, nes aūt non habēt magnā vim repugnandi rōni, nisi fuerint vehementes, eo ꝙ appetitus sensitiuus, in quo sunt passiones, naturaliter subditur rōni, & iō virtutes, q sunt circa hmōi passiones non ponuntur nisi circa id, quod est magnū in ipsis passionibus. Sicut fortitudo est circa maximos timores, & audacias, temperātia aūt circa maximarū delectationū concupiscentias. Et similiter mansuetūdo est circa maximas iras. Passiones aūt quædā habent magnam vim repugnandi rōni ex ipsis rebus exterioribus, quæ sunt passionum obiecta, sicut amor, vel cupiditas pecuniæ, siue honoris. Et in his oportet esse virtutē, non solū circa id, quod est maximū in eis, sed ēt circa mediocria, vel minora, quia res exterius existentes, ēt si sint paruæ, sunt multū appetibiles, vtpote necessariæ ad vitam hoīs. Et ideo circa appetitum pecuniarū sunt duæ virtutes, vna quidem circa mediocres, vel moderatas, s. liberalitas, alia aūt circa pecunias magnas, s. magnificentia. Similiter ēt, & circa honores sunt duæ virtutes, vna quidem circa mediocres honores, quæ innominata est. Nominatur tñ ex suis extremis, q sunt philotimia, id est, amor honoris, & aphilotimia, id est, sine amore honoris. Laudatur.n. qñq; qui amat honorē, qñq; aūt q nō curat de honore, prout s. vtrunq; moderatè fieri pōt. Circa magnos aūt honores est magnanimitas. Et iō dicendū est, ꝙ ꝓpria materia magnanimitatis, est magn⁹ honor. Et ad ea tēdit magnanim⁹, q sunt magno honore digna.

Li.2. ca.3 in fi. to.5.

Ca.4. par. 4 aliquantulum à

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ magnum, & paruum per accidens se habent ad honorem, secundum se consideratum. Sed magnam differentiam faciunt secundum quòd comparantur ad rationem, cuius modū in vsu honoris obseruari oportet, qui multo difficilius obseruatur in magnis honoribus, quàm in paruis.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ in ira, & in alijs materijs, non habet difficultatem notabilem, nisi illud, quod est maximum, circa quod solum oportet esse virtutem. Alia autem est ratio de diuitijs, & honoribus, quæ sunt res extra animam existentes.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ille, qui benè magnis vtitur, multo magis potest benè vti paruis. Magnanimus ergo intendit magnos honores, sicut quibus est dignus, vel etiam, sicut minores his, quibus est dignus, quia. s. virtus non est sufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo. Et ideo non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos supra se, sed magis eos contemnit, & multo magis moderatos, aut paruos. Et similiter ēt de honorationibus non frangit, sed eas contemnit, vtpote quas reputat, sibi indignè afferri.

645

ARTICVLVS III.

Vtrum magnanimitas sit virtus.

Inf q.130 a 2.cor. Et di.2. 41.q. 2.a 4 cor. Et 4.di.33 q.3.a.2.ad 1. Et mal. q6.8. ar.2. con. co.1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ magnanimitas non sit virtus. Omnis enim virtus moralis in medio consistit, sed magnanimitas non consistit in medio, sed in maximo, quia maximis dignificat seipsum, vt dicitur in* 4. Ethic. ergo magnanimitas non est virtus.

*li 4.ca.3.

¶ 2 Præterea, Qui vnam virtutem habet, habet omnes, vt s. † habitum est, sed aliquis potest habere aliquā virtutem, non habens magnanimitatem. Dicit enim

† 1.2.q 65. ar. 1.

*Phi-

tatem secundum se consideratus, est quoddam speciale bonum. Et s̄m hoc magnanimitas, secundum se considerata, est specialis quædam virtus. Sed q̄a honor est cuiuslibet virtutis præmiū, vt ex s̄. * dictis patet: ideo ex consequenti, rōne suæ materiæ respicit omnes virtutes.

Q. 103. ar. 1. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ magnanimitas nō est circa honorem quemcunq;, sed circa magnū honorē. Sicut aūt honor debetur virtuti, ita & magnus honor debetur magno operi virtutis. Et inde est φ magnanimus intendit magna operari in qualibet virtute, inquantū s. tendit ad ea quæ sunt digna magno honore.

AD SECVNDVM dicendū, φ q̄a magnanimus tendit ad magna, consequens est φ ad illa præcipuè tendat quæ important aliquā excellentiā: & illa fugiat quę pertinent ad defectū. Pertinet aūt ad quandam excellētiā φ aliq̄s benè faciat, & φ sit cōicatiuus, & plurimū retributiuus. Et iō ad ista promptū se exhibet, inquantū habent rōnem cuiusdam excellentiæ, non aūt s̄m eam rationem qua sunt actus aliorum virtutum. Ad defectū aūt pertinet, φ aliq̄s intantum magnipendat aliqua exteriora bona vel mala, φ pro eis à iustitia vel quacunq; virtute recedat, & declinet. Similiter ēt ad defectū pertinet omnis occultatio veritatis: quia videtur ex timore procedere. Quod etiam aliq̄s sit planctiuus, ad defectum pertinet, quia per hoc videtur animus exterioribus malis succumbere. Et ideo hæc, & similia vitat magnanimus secundum quandam specialem rationem, scī licet tanquam contraria excellentiæ vel magnitudini.

AD TERTIVM dicēdum, φ quælibet virtus habet quendam decorem siue ornatum ex sua specie, qui est proprius vnicuiq; virtuti. Sed superaddit̄ alius ornatus ex ipsa magnitudine operis virtuosi p magnanimitatem, quæ oēs virtutes maiores facit, vt dr̄ in 4. * Ethi.

li. 4. cap. 3. to. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum magnanimitas sit pars fortitudinis.

647

Sup. q. 128. cor. & locis ibi notatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̄, φ magnanimitas non sit pars fortitudinis. Idē n. non est pars sui ipsius, sed magnanimitas vr̄ idē esse fortitudini. Dicit n. Sen. in lib. * de quatuor virtutib̄. Magnanimitas, q̄ & fortitudo dr̄, si insit aīo tuo, cū fiducia magna viues. Et Tullius † dicit in 1. de Off. Viros fortes magnanimos eosdē eē volum̄, veritatis amicos, minimeq; fallaces. ergo magnanimitas non est pars fortitudinis.

* in ca. de Magnani. in princi. † li. 1. in c. cuius titu l° est: Fortitudinem si ab honestate recedat.

¶ 2 Præterea, Philo. in 4 * Ethic dicit φ magnanimus non est † philokindynos, id est, amator periculi. Ad fortē autem pertinet se exponere periculis. ergo magnanimitas non conuenit cū fortitudine, vt possit dici pars eius.

* li. 4. c. 3. à medio. t. 5. † φιλοκίνδυνος.

¶ 3 Præterea, Magnanimitas respicit magnum in bonis sperandis. Fortitudo autem respicit magnum in malis timendis vel audendis. sed bonum est principalius quàm malum. ergo magnanimitas est principalior virtus quam fortitudo. Non ergo est pars eius.

SED CONTRA est, quod Macrobius & Andronicus ponunt magnanimitatem fortitudinis partem.

li. 1. in somniū Scipionis, in to. 1. ante medīū libri.

RESPONDEO dicendū, quòd sicut s̄ dictū est, * principalis virtus est, ad quam pertinet aliquem gn̄alē modum virtutis constituere in aliqua materia principali. Inter alios aūt generales modos virtutis vnus est firmitas animi, quia firmiter se habere requiritur in omni virtute, vt dr̄ in 2. * Ethic. Præcipue tn̄ laudatur hoc in virtutibus, quæ in aliquod arduum tendunt, in quibus difficillimum est firmitatem seruare. Et ideo quāto difficilius est in aliquo arduo firmiter se habere, tanto principalior est virtus, quæ circa illud firmitatem præstat animo. Difficilius aūt est firmiter se habere in periculis mortis, in quibus confirmat animū fortitudo, q̄ in maximis bonis sperandis, vel adipiscendis, ad q̄ confirmat animū magnanimitas, q̄a sicut hō maximè diligit vitā suā, ita maximè refugit mortis pericula. Sic ergo patet, φ magnanimitas conuenit cū fortitudine, inquantū confirmat animum circa aliqd arduum. Deficit aūt ab ea in hoc φ firmat animum in eo circa quod facilius est firmitatem seruare. Vnde magnanimitas ponitur pars fortitudinis, quia adiungitur ei sicut secundaria principali.

Q. præc. & q. 48. & 1. 2. q. 61. art. 3. * li. 2. ca. 4. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod sicut Philo dicit in 5. * Etb. carere malo accipitur in ratione boni. Vnde & non superari ab aliquo graui malo, puta à periculis mortis, accipitur quodammodo pro eo quod est attingere ad magnum bonum. Quorum primum pertinet ad fortitudinem, sed secundum ad magnanimitatē. Et secundum hoc fortitudo & magnanimitas pro eodē accipi possunt. Quia tamen alia ratio difficultatis est in vtroque prædictorum, ideo propriè loquendo magnanimitas à Philosopho * ponitur alia virtus à fortitudine.

li. 5. c. 1. circa mediū & c. 3. to. 5. li. 2. Ethic. c. 7. tom. 5.

AD SECVNDVM dicendū φ amator periculi dr̄, qui indifferenter se periculis exponit, quod vr̄ pertinere ad eum q indifferenter multa quasi magna existimat quod est contra rōnē magnanimi. Nullus n. vr̄ pro aliquo se periculis exponere, nisi illud magnum existimet. Sed pro his q̄ vere sunt magna, magnanimus promptissime se periculis exponit, q̄a operatur magnū in actu fortitudinis, sicut in actibus aliarū virtutū. Vnde & Philo. ibidē * dicit, φ magnanimus non est † microkindynos, id est, pro paruis periclitans. Sed est * megalokindynos, id est, pro magnis periculis periclitās. Et Senec. dicit in li. † de quatuor virtutib̄. Eris magnanimus, si pericula nec appetas vt temerari', nec formides vt timid'. Nihil timidū facit aīum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.

* li. 4. c. 3. à med. to. 5. μικροκίνδυνος. * μεγαλοκίνδυνος. † in ca. de Magnani. in fi. illius.

AD TERTIVM dicendum, φ malū inquantum huiusmodi fugiendū est. Quod aūt contra ipsum sit persistendum, est per accidens inquantum s. oportet sustinere mala ad conseruatione bonorū. Sed bonum de se est appetendum, & φ ab eo refugiatur non est nisi per accidens, inquantum s. existimatur excedere facultatē desiderantis. Semper autem quod per se est, potius est q̄ illud quod est per accidens. Et ideo magis repugnat firmitati animi arduum in malis quàm arduum in bonis: & ideo principalior est virtus fortitudinis q̄ magnanimitatis. Licet em̄ bonum sit simpliciter principalius q̄ malum, malum tamen est principalius quantū ad hoc.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem.

648

Sup. q. 128. cor. Et 3. di. 33. q. 3. ar. 3. qō. 1. cor.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̄, φ fiducia non pertineat ad magnanimitatem. Potest n. aliq̄s habere fiduciam non solum de seipso, sed etiam de alio, secundum illud 2. ad Cor. 3. Fiduciam autem talem habemus per Christum Iesum ad Deum, nō quòd sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. Sed hoc videtur esse contra rōnem magnanimitatis. ergo fiducia ad magnanimitatem non pertinet.

¶ 2 Præterea, Fiducia vr̄ esse timori opposita, s̄m illud Isaiæ 12. Fiducialiter agam & non timebo. Sed carere timore magis pertinet ad fortitudinem. ergo & fiducia magis ad fortitudinem pertinet q̄ ad magnanimitatē.

¶ 3 Præterea, Præmium non debetur nisi virtuti. sed fiduciæ debetur præmium. Dr̄ enim ad Heb. 3. quòd nos sumus domus Christi, si fiduciam & gloriam spei vsq; in finem firmam retineamus. ergo fiducia est quædam virtus distincta à magnanimitate. Quod etiam vr̄ per hoc quòd Macrobius * eam magnanimitati condiuidit.

li. 1. in somniū Scipionis, in to. 1. ante mediū libri.

SED CONTRA est, quod Tullius † in sua rhet. vr̄ ponere fiduciam loco magnanimitas, vt s̄. dictum est. *

† li. 3. de inuentione, in to. 3. ante finem. * Q. præce. & q. 129. in diuisione.

RESPONDEO dicendum, φ nomen fiduciæ ex fide assumptum esse videtur. Ad fidem autem pertinet aliquid, & alicui credere. Pertinet aūt fiducia ad spem, secundum illud Iob 11. Habebis fiduciam proposita tibi spe. Et ideo nomen fiduciæ hoc principaliter significare vr̄ quòd aliquis spem concipiat ex hoc quod credit verbis alicuius auxilium promittentis. Sed quia fides ēt dicitur opinio vehemens, contingit autem aliqd vehementer opinari non solum ex eo quod est ab alio dictū, sed etiam ex hoc quod est in alio consideratū, inde est

Philosophus * in 4. Ethic. quòd qui est paruis dignus, & his dignificat seipsum, temperatus est: magnanimus autem non. ergo magnanimitas non est virtus.

¶ 3 Preterea, Virtus est bona qualitas mentis, vt suprà habitum est, sed magnanimitas habet quasdam corporales dispositiones. Dicit enim * Philosophus in 4. Ethic. quòd motus lentus magnanimi videtur, & vox grauis, & locutio stabilis ergo magnanimitas non est virtus.

¶ 4 Preterea, Nulla virtus opponitur alteri virtuti, sed magnanimitas opponitur humilitati. Nam magnanimus se dignum reputat magnis, & alios contemnit, vt dr in * 4. Eth. ergo magnanimitas non est virtus.

¶ 5 Praeterea, Cuiuslibet virtutis proprietates sunt laudabiles, sed magnanimitas habet quasdam proprietates vituperabiles. Primò quidem, quia non est memor beneficiorum. Secundò, quia est ociosus, & tardus. Tertiò, quia vtitur ironia ad multos. Quartò, quia non potest alijs conuiuere. Quintò, quia magis possidet infructuosa, quàm fructuosa: ergo magnanimitas non est virtus.

SED CONTRA est, quod in laudem quorundã dicitur. 2. Macha 14. Nichanor audiens virtutem comitum Iudę, & animi magnitudinem, quam pro patrię certaminibus habebant &c. Laudabilia autem sunt solum virtutum opera. Ergo magnanimitas, ad quam pertinet magnum animum habere, est virtus.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ad rationem virtutis humanae pertinet, vt in rebus humanis bonum rationis seruetur, quod est proprium hominis bonum. Inter caeteras autem res humanas exteriores, honores praecipuũ locum tenent, sicut dictum est.* Et ideo magnanimitas, quę modũ rõnis ponit circa magnos honores, est virtus.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut etiam Philo. dicit in 4. † Ethic. magnanimus est quidem magnitudine extremus, inquantum. s. ad maxima tendit, eo autem, quòd vt oportet, medius: quia videlicet ad ea, quae sunt maxima, secundum rationem tendit. Eo enim, ꝙ secundum dignitatem seipsum dignificat. vt ibidem dicitur:* quia. s. se non extendit ad maiora, q̃ dignus est.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ connexio virtutum non est intelligenda, ꝟm actus, vt s. cuilibet cõpetat habere actus omnium virtutum. Vnde actus magnanimitatis non competit cuilibet virtuoso, sed solum magnis. Sed ꝟm principia virtutũ, q̃ sunt prudentia, & gratia, oẽs virtutes sunt connexae. ꝟm habitus simul in aĩa existentes, vel in actu, vel in propinqua dispositione. Et sic põt aliquis, cui non cõpetit actus magnanimitatis, habere habitũ magnanimitatis, per quem s. disponitur ad talẽ actum exequendum, si sibi, ꝟm statũ suũ copeteret.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ corporales motus diuersificantur, ꝟm diuersas animae apprehensiones, & affectiones. Et ꝟm hoc contingit, ꝙ ad magnanimitatẽ consequuntur quaedam accidẽtia determinata circa motus corporales. Velocitas. n. motus prouenit ex eo, quòd hõ ad multa intendit, quę explere festinat, sed magnanimus intendit solum ad magna, quae pauca sunt, quae ẽt indigent magna attentione. Et ideo habet motũ tardũ. Similiter ẽt acuitas vocis, & velocitas, praecipuè cõpetit his, qui de cuiuslibet cõtendere volunt, ꝙ non pertinet ad magnanimos, qui non intromittũt se, nisi de magnis. Et sicut praedictae dispositiones corporalium motuum conueniunt magnanimis, ꝟm modum affectionis eorũ: ita etiã in his, qui sunt naturaliter dispositi ad magnanimitatem, tales conditiones naturaliter inueniuntur.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ in homine inuenitur aliquid magnum, quod ex dono Dei possidet: & aliquis defectus, qui competit ei ex infirmitate naturę. Magnanimitas ergo facit, ꝙ hõ se magnis dignificet, ꝟm cõsiderationem donorum, quae possidet ex Deo. Sicut si habet magnam virtutem animi, magnanimitas facit, ꝙ ad perfecta opera virtutis tendat. Et similiter est dicendum de vsu cuiuslibet alterius boni, puta scientiae, vel exterioris fortunae. Humilitas aũt facit, ꝙ homo seipsum paruipendat, ꝟm consideratiõnem proprij defectus. Similiter etiã magnanimitas contemnit alios, secundum ꝙ deficiũt à donis Dei. Non enim tm̃ alios appretiatur, ꝙ pro eis aliquid indecens faciat. Sed humilitas alios honorat, & superiores aestimat inquantum in eis aliquid inspicit de donis Dei. Vnde dr̃ in Psal. 14. de viro iusto, Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, quod pertinet ad contemptum magnanimi. Timentes autem dñm glorificat, quod pertinet ad honorationem humilis. Et sic patet, ꝙ magnanimitas, & humilitas non sunt contraria, quamuis in contraria tendere videãtur: quia procedunt, secundum diuersas considerationes.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ proprietates illae, ꝟm ꝙ ad magnanimum pertinent, non sunt vituperabiles, sed superexcedenter laudabiles. Quod enim primò dr̃, ꝙ magnanimus non habet in memoria, à quibus beneficia recipit, intelligendũ est, quantum ad hoc, ꝙ non est sibi delectabile, ꝙ ab aliquibus beneficia recipiat, qn sibi maiora recompenset, quod pertinet ad perfectionẽ gratitudinis, in cuius actu vult superexcellere, sicut & in actibus aliarum virtutum. Similiter et secundò dr̃, ꝙ est otiosus, & tardus, non quia deficiat ab operando ea, quae sibi conueniunt, sed quia non ingerit se quibuscunque operibus, sed solum magnis qualia decent eum. Dr̃ ẽt tertiò, ꝙ vtitur ironia non ꝟm ꝙ opponitur veritati, vt. s. dicat de se aliqua vilia, quae non sunt, vel neget aliqua magna, quae sunt: sed quia non totam magnitudinẽ suam monstrat, maximè quantum ad inferiorum multitudinem, quia sicut etiam Philo. ibidem dicit, * ad magnanimum pertinet magnum esse ad eos, qui in dignitate, & bonis fortunae sunt, ad medios autem moderatum. Quartò ẽt dr̃, ꝙ ad alios non potest conuiuere, s. familiariter, nisi ad amicos, quia omnino vitat adulationẽ, & simulationem, quae pertinent ad animi paruitatem. Conuiuit tñ omnibus, & magnis, & paruis, ꝟm ꝙ oportet, vt dictum est.* Quintò etiam dicitur, ꝙ vult habere magis infructuosa, non quaecunque, sed bona, id est, honesta. Nam in omnibus praeponit honesta vtilibus tanquam maiora. Vtilia enim quaeruntur ad subueniendum alicui defectui, qui magnanimitati repugnat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum magnanimitas sit virtus specialis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ magnanimitas non sit specialis virtus. Nulla enim specialis virtus operatur in omnibus virtutibus. Sed Philosophus in 4.* Ethi. dicit, quòd ad magnanimum pertinet, quòd est in vnaquaque virtute magnum. ergo magnanimitas non est specialis virtus.

¶ 2 Praeterea, Nulli speciali virtuti attribuuntur actus diuersarum virtutum, sed magnanimo attribuuntur diuersarum virtutum actus. Dicitur enim in 4. † Ethic. ꝙ ad magnanimum pertinet non fugere commouentem, quòd est actus prudentiae, neque facere iniusta, quod est actus iustitię. Et quod est promptus ad benefaciendum, quòd est actus charitatis. Et ꝙ ministrat promptè, quod est actus liberalitatis. Et ꝙ est veridicus, quod est actus veritatis. Et quod non planctiuus, quod est actus patientiae: ergo magnanimitas non est specialis virtus.

¶ 3 Praeterea, Qualibet virtus est quidam specialis ornatus animae, secundum illud Isa. 61. Induit me Dominus vestimentis salutis. Et postea subdit, Quasi sponsam ornatam monilibus suis. Sed magnanimitas est ornatus omnium virtutum, vt dicitur in 4.* Ethic. ergo magnanimitas est virtus generalis.

SED CONTRA est, quòd Philosophus in 2. † Ethic. distinguit eam contra alias virtutes.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est,* ad specialem virtutem pertinet, ꝙ modum rationis in aliqua determinata materia ponat. Magnanimitas aũt ponit modum rationis circa determinatã materiam, scilicet circa honores, vt supra dictum est. † Honor

autem

Marginal notes:

li. 4. c. 3. circa princ. to. 5.

li. 4. c. 3. nõ multũ añ finẽ, to. 5.

Li. 4 c. 3. à med. to. 5.

Ar. 1. huius q. & 1. 2. q. 2. a. 2. ad 1

† lib. 4. c. 3. paulò à prin. to 5.

* lib. 4. c. 3. to. 5.

lib 4. c. 3. to. 5.

In sol. ad 1. argum.

646

Infra. art. 5. ad 2. & q. 134. a. 2. ad 2. Et 2. di. 42. q. 2. a. 4 cor. & di. 44. q. 2. a. 1 co. Et 3. d. 9. q. 1. ar. 1 q. a. 2. cõt. & di. 33. q. 3. ar. 3. qõ. 4. cor. & ad 1. Et 4 di. 14 q. 1. ar. 1 qõ. 3. ad 2. & di. 16. q. 4. ar. 1 q. 2. ad 2. & mal qõ. 8. art. 3 ad 1.

* lib. 4. c. 3. ante med. to 5.

† lib 4 c. 3. to. 5.

* lib 4. c. 3. ante med. to. 5.

† li. 2. ca. 7. to. 3.

* q. 123. a. 2

† Ar. 1. & 2. huius q.

autem secundum se consideratus, est quoddam speciale bonum. Et ſm hoc magnanimitas, secundum se considerata, est specialis quædam virtus. Sed qa honor est cuiuslibet virtutis præmiũ, vt ex s. * dictis patet: ideo ex consequenti, rõne suæ materiæ respicit omnes virtutes.

Q. 103. ar. 1. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ magnanimitas nõ est circa honorem quemcunq;, sed circa magnũ honoré. Sicut aũt honor debetur virtuti, ita & magnus honor debetur magno operi virtutis. Et inde est ꝙ magnanimus intendit magna operari in qualibet virtute, inquantũ s. tendit ad ea quæ sunt digna magno honore.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ qa magnanimus tendit ad magna, consequens est ꝙ ad illa præcipuè tendat quæ important aliquã excellentiã: & illa fugiat quę pertinent ad defectũ. Pertinet aũt ad quandam excellẽtiã ꝙ aliqs benè faciat, & ꝙ sit cõicatiuus, & plurimũ retributiuus. Et iõ ad ista promptũ se exhibet, inquantũ habent rõnem cuiusdam excellentiæ, non aũt ſm eam rationem qua sunt actus aliorum virtutum. Ad defectũ aũt pertinet, ꝙ aliqs intãtum magnipendat aliqua exteriora bona vel mala, ꝙ pro eis à iustitia vel quacunq; virtute recedat, & declinet. Similiter ẽt ad defectũ pertinet omnis occultatio veritatis: quia videtur ex timore procedere. Quod etiam aliquis sit planctiuus, ad defectum pertinet, quia per hoc videtur animus exterioribus malis succumbere. Et ideo hæc, & similia vitat magnanimus secundum quandam specialem rationem, scilicet tanquam contraria excellentiæ vel magnitudini.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ quælibet virtus habet quendam decorem siue ornatum ex sua specie, qui est proprius vnicuiq; virtuti. Sed superaddit alius ornatus ex ipsa magnitudine operis virtuosi p magnanimitatem, quæ oẽs virtutes maiores facit, vt dr̃ in 4. * Ethi.

li. 4. cap. 3. to. 5.

647

ARTICVLVS V.

Vtrum magnanimitas sit pars fortitudinis.

Sup. q. 128 cor. & locis ibi. notatis.

AD QVINTVM sic pceditur. Vr̃, ꝙ magnanimitas non sit pars fortitudinis. Idẽ n. non est pars sui ipsius, sed magnanimitas vr̃ idẽ esse fortitudini. Dicit. n. Sen. in lib. * de quatuor virtutib. *, Magnanimitas, q̃ & fortitudo dr̃, si insit aĩo tuo, cũ fiducia magna viues. Et Tullius† dicit in 1 de Off. Viros fortes magnanimos eosdẽ eẽ volum*, veritatis amicos, minimeq; fallaces. ergo magnanimitas non est pars fortitudinis.

* in ca. de Magnanimitate in princi. † li. 1. in c. cuius titu lus est: Fortitudinem si ab honestate recedat.

¶ 2 Pręterea, Philo. in 4 * Ethic dicit ꝙ magnanimus non est † philokindynos, id est, amator periculi. Ad fortẽ autem pertinet se exponere periculis. ergo magnanimitas non conuenit cũ fortitudine, vt possit dici pars eius.

*li. 4 c. 3 à medio. t. 5 † φιλοκίνδυνος.

¶ 3 Præterea, Magnanimitas respicit magnum in bonis sperandis. Fortitudo autem respicit magnum in malis, timendis vel audendis. sed bonum est principalius quàm malum. ergo magnanimitas est principalior virtus quam fortitudo. Non ergo est pars eius.

SED CONTRA est, quod Macrobius & Andronicus ponunt magnanimitatem fortitudinis partem.

li. 1. in somniũ Scipionis, in to. 2 ante medium libri.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut s. dictũ est,* principalis virtus est, ad quam pertinet aliquem gñalẽ modum virtutis constituere in aliqua materia principali. Inter alios aũt generales modos virtutis vnus est firmitas animi, quia firmiter se habere requiritur in omni virtute, vt dr̃ in 2. * Ethic. Præcipuè tñ laudatur hoc in virtutibus, quæ in aliquod arduum tendunt, in quibus difficillimum est firmitatem seruare. Et ideo quãto difficilius est in aliquo arduo firmiter se habere, tanto principalior est virtus, quæ circa illud firmitatem præstat animo. Difficilius aũt est firmiter se habere in periculis mortis, in quibus confirmat animũ fortitudo, q̃ in maximis bonis sperandis, vel adipiscendis, id q̃ confirmat animũ magnanimitas, qa sicut hõ maximè diligit vitã suã, ita maximè refugit mortis pericula. Sic ergo patet, ꝙ magnanimitas conuenit cũ fortitudine, inquantu confirmat animum circa aliquid arduum. Deficit aũt ab ea in hoc ꝙ firmat animum in eo circa quod facilius est firmitatem seruare. Vnde magnanimitas ponitur pars fortitudinis, quia adiungitur ei sicut secundaria principali.

Q. præc. & q. 48. & 1. 2 q. 61. art 3. * li. 2. ca. 4. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod sicut Philo dicit in 5. * Ethi. carere malo accipitur in ratione boni. Vnde & non superari ab aliquo graui malo, puta à periculis mortis, accipitur quodammodo pro eo quod est attingere ad magnum bonum. Quorum primum pertinet ad fortitudinem, sed secundum ad magnanimitatẽ. Et secundum hoc fortitudo & magnanimitas pro eodẽ accipi possunt. Quia tamen alia ratio difficultatis est in vtroque prædictorum, ideo propriè loquendo magnanimitas à Philosopho* ponitur alia virtus à fortitudine.

li. 5. c. 1. circa mediũ, & c. 3. to. 5

li. 2. Ethic. c. 7. tom. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ amator periculi dr̃, qui indifferenter se periculis exponit, quod vr̃ pertinere ad eum q indifferenter multa quasi magna existimat quod est contra rõnẽ magnanimi. Nullus. n. vr̃ pro aliquo se periculis exponere, nisi illud magnum existimet. Sed pro his q̃ vere sunt magna, magnanimus promptissime se periculis exponit, qa operatur magnũ in actu fortitudinis, sicut in actibus aliarũ virtutũ. Vnde & Philo. ibidẽ * dicit, ꝙ magnanimus non est * microkindynos, id est, pro paruis periclitans. Sed est * megalokindynos, id est, pro magnis periculis periclitãs. Et Sene. dicit in li. † de quatuor virtu tib*, Eris magnanimus, si pericula nec appetas vt temerarius, nec formides vt timid*. Nĩ nil timidũ faciat aĩum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.

* li. 4. c. 3 à med. to. 5. μικροκίνδυνος. * μεγαλοκίνδυνος. † in ca. de Magnani. in fi. illius.

AD TERTIVM dicẽndum, ꝙ malũ inquantum huiusmodi fugiendũ est. Quod aũt contra ipsum sit persistendum, est per accidens inquantum s. oportet sustinere mala ad conseruatione bonorũ. Sed bonum de se est appetendum, & ꝙ ab eo refugiatur non est nisi per accidens, inquantum s. existimatur excedere facultatẽ desiderantis. Semper autem quod per se est, potius est q̃ illud quod est per accidens. Et ideo magis repugnat firmitati animi arduum in malis quàm arduum in bonis: & ideo principalior est virtus fortitudinis q̃ magnanimitatis. Licet enĩ bonum sit simpliciter principalius q̃ malum, malum tamen est principalius quantũ ad hoc.

648

ARTICVLVS VI.

Vtrum fiducia pertineat ad magnanimitatem.

Sup. q. 128 cor. Et 3. di. 33 q. 3. ar. 3. q̃ō. 1. cor.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ fiducia non pertineat ad magnanimitatem. Potest. n. aliqs habere fiduciam non solum de seipso, sed etiam de alio, secundum illud 2 ad Cor 3. Fiduciam autem talem habemus per Christum Iesum ad Deum, nõ quòd sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. Sed hoc videtur esse contra rõnem magnanimitatis. ergo fiducia ad magnanimitatem non pertinet.

¶ 2 Pręterea, Fiducia vr̃ esse timori opposita, ſm illud Isaiæ 12. Fiducialiter agam & non timebo. Sed carere timore magis pertinet ad fortitudinem. ergo & fiducia magis ad fortitudinem pertinet q̃ ad magnanimitatẽ.

¶ 3 Præterea, Præmium non debetur nisi virtuti. sed fiduciæ debetur præmium. Dr̃ enim ad Heb 3. quòd nos sumus domus Christi, si fiduciam & gloriam spei vsq; in finem firmam retineamus. ergo fiducia est quædam virtus distincta à magnanimitate. Quod etiam vr̃ per hoc quòd Macrobius * eam magnanimitati condiuidit.

li. 1. in somniu Scipionis, in to. 2 ante mediũ libri.

SED CONTRA est, quod Tullius† in sua rhet. vr̃ ponere fiduciam loco magnanimitas, vt s. dictum est.*

† li. 3. de Inuentione, in fo. 3. ante finem. * Q præce. & q. 129. in diuisione.

RESPONDEO dicendum, ꝙ nomen fiduciæ ex fide assumptum esse videtur. Ad fidem autem pertinet aliquid, & alicui credere. Pertinet aũt fiducia ad spem, secundum illud Iob 11. Habebis fiduciam proposita tibi spe. Et ideo nomen fiduciæ hoc principaliter significare vr̃ quòd aliquis spem concipiat ex hoc quòd credit verbis alicuius auxilium promittentis. Sed quia fides ẽt dicitur opinio vehemens, contingit autem aliqd vehementer opinari non solum ex eo quod est ab alio dictũ, sed etiam ex hoc quod est in alio consideratũ, inde est

quòd fiducia etiam potest dici, qua aliquis spem alicuius rei concipit ex aliquo considerato: quandoque quidem in seipso, puta, cùm aliquis videns se sanum, cōfidit se diu victurum: quãque autem in alio: puta, cùm aliquis considerans alium amicum suum esse & potentem, fiduciam habet adiuuari ab eo. Dictum est autem suprà* quòd magnanimitas propriè est circa spem alicuius ardui. Et ideo quia fiducia importat quoddam robur spei, proueniens ex aliqua consideratione quæ facit vehementem opinionem de bono assequendo: inde est quod fiducia ad magnanimitatem pertinet.

[Art. 1. ad 2 arg.]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Philo. dicit in 4.* Ethi. ad magnanimum pertinet nullo indigere: quia hoc deficientis est. Hoc tamē debet intelligi sm modum humanum: vt de addit, vel vix. Hoc est enim supra hominem, vt omnino nullo indigeat. Indiget enim omnis homo, primò quidem diuino auxilio, secundò autem etiam auxilio humano: quia homo est naturaliter animal sociale, eo quòd sibi non sufficit ad vitam. Inquātum ergo indiget alijs, sic ad magnanimum pertinet vt habeat fiduciam de alijs: quia hoc etiam ad excellentiam hois pertinet, ꝙ habeat alios in promptu qui eum possint iuuare. Inquantum aūt ipse aliquid pōt, intm ad magnanimitatem pertinet fiducia quā habet de seipso.

[Li. 4. c. 3 declinādo ad finem, to. 5]

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut s̄. dictum est,* cùm de passionibus ageretur, spes quidem directè opponitur desperationi, quæ est circa idem obiectum, s. circa bonum. Sed sm obiectorum contrarietatem opponitur timori, cuius obiectum est malum. Fiducia autem quoddam robur spei importat: & ideo opponitur timori, sicut & spes. Sed quia fortitudo propriè firmat hominem circa mala, magnanimitas aūt circa prosecutionē bonorum: inde est quòd fiducia magis propriè pertinet ad magnanimitatem, quàm ad fortitudinem. Sed quia spes causat audaciam, quæ pertinet ad fortitudinē: inde est ꝙ fiducia ex consequenti ad fortitudinem pertinet.

[1. 2. qō. 23. art. 2. & 3. & qō. 40. ar. 4.]

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ fiducia, vt dictū est,* importat quendam modum spei. Est.n. fiducia spes roborata ex aliqua firma opinione. Modus autem adhibitus alicui affectioni, pōt pertinere ad commendationem ipsius actus, vt ex hoc sit meritorius, non tñ ex hoc determinatur ad speciem virtutis, sed ex materia. Et ideo fiducia non pōt propriè loquendo nominare aliquam virtutem, sed potest nominare conditionem virtutis. Et propter hoc numeratur inter partes fortitudinis: non quasi virtus adiuncta, nisi secundū qđ accipitur pro magnanimitate à Tullio:† sed sicut pars integralis, vt dictū est.*

[In cor. ar.] [† loco citato in arg. Sed cōtra.] [* Q. 128. art 1.]

ARTICVLVS VII.

Vtrum securitas ad magnanimitatem pertineat.

[649]

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ securitas ad magnanimitatem non pertineat. Securitas enī, vt s̄ habitum* est, importat quietē quandā à perturbatione timoris: sed hoc maximè facit fortitudo: ergo securitas vr̄ idē esse quod fortitudo. Sed fortitudo nō pertinet ad magnanimitatē, sed potius ecōuerso: ergo neq; securitas ad magnanimitatē pertinet.

[Q. præced. ad 6.]

¶ 2 Præterea, Isidorus dicit in lib.* Etymologiarum, quòd securus dicitur quasi sine cura, sed hoc videtur esse contra virtutem, quæ curam habet de rebus honestis, secundum illud Apostoli secundæ ad Timoth. 2. Sollicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo. ergo securitas non pertinet ad magnanimitatem, quæ operatur magnum in omnibus virtutibus.

[Li. 10. c. 18. & incipit: Sapiēs, parum ante medium.]

¶ 3 Præterea, Non est idē virtus, & virtutis præmiū: sed securitas ponitur virtutis præmium, vt patet Iob 11. Si iniquitatem quæ est in manu tua abstuleris, defossus securus dormies. ergo securitas non pertinet ad magnanimitatem, neque ad aliam virtutem, sicut pars eius.

SED CONTRA est, quod Tullius dicit in 1.* de Offic. quòd ad magnanimum pertinet, neque perturbationi animi, neque homini, neque fortunæ succumbere: sed in hoc consistit hominis securitas. ergo securitas ad magnanimitatem pertinet.

[lib. 1. in c. cuius titulus est, Magnanim. in duob' sita est.]

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in secundo* suæ rhetoricæ, Timor facit homines consiliatiuos, inquantum s. curam habent qualiter possint euadere ea quæ timent. Securitas autem dicitur per remotionem huius curæ quam timor ingerit. Et ideo securitas importat quandam perfectam quietem animi à timore, sicut fiducia importat quoddam robur spei. Sicut autem spes directè pertinet ad magnanimitatem, ita timor directè pertinet ad fortitudinem. Et ideo sicut fiducia immediatè pertinet ad magnanimitatem, ita securitas immediatè pertinet ad fortitudinem. Considerandum tamen est, quòd sicut spes est causa audaciæ, ita timor est causa desperationis, vt suprà habitum* est, cum de passionibus ageretur. Et iō sicut fiducia ex consequenti pertinet ad fortitudinem, inquantum vtitur audacia, ita & securitas ex consequenti pertinet ad magnanimitatem, inquantum repellit desperationem.

[li. 2. ca. 5. à med. to. 6.] [1. 2. qō. 45. art. 2.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fortitudo non præcipuè laudatur ex hoc quòd non timeat, quod pertinet ad securitatem: sed inquantum importat firmitatem quandam in passionibus. Vnde securitas non est idem quod fortitudo, sed est quædam conditio eius.

AD SECVNDVM dicendum, quòd non qualibet securitas est laudabilis, sed quando deponit aliquis curam prout debet, & in quibus timere non oportet. Et hoc mō est conditio fortitudinis, & magnanimitatis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in virtutibus est quędam similitudo, & participatio futurę beatitudinis, vt supra habitum est.* Et ideo nihil prohibet securitatem quandam esse conditionem alicuius virtutis, quāuis perfecta securitas ad præmium virtutis pertineat.

[1. 2 q. 5 ar. 3. & 7.]

ARTICVLVS VIII.

Vtrum bona fortunæ conferant ad magnanimitatem.

[650]

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ bona fortunæ non conferant ad magnanimitatem, quia vt Seneca dicit in libro de Ira, Virtus sibi sufficiens est, sed magnanimitas facit omnes virtutes magnas, vt dictum est,* ergo bona fortunæ non cōferunt ad magnanimitatem.

[Ar. 4. huius quæst.]

¶ 2 Præterea, Nullus vir virtuosus contemnit ea quibus iuuatur. sed magnanimus contemnit ea quæ pertinēt ad exteriorem fortunam. Dicit enim Tullius in 1.* de Officijs, quòd magnus animus in externarum rerum despicientia commendatur. ergo magnanimitas non adiuuatur à bonis fortunæ.

[lib. 1. in ca. Magnani. in duobus potissim. sita est.]

¶ 3 Præterea, ibidem Tullius† subdit, quòd ad magnū animum pertinet, ea, quę videntur acerba, ita ferre, vt nihil a statu naturæ discedat, nihil à dignitate sapientis. Et Arist. dicit in 4.* Ethic. quòd magnanimus in infortunijs non est tristis. Sed acerba, & infortunia opponuntur bonis fortunę. Quilibet enim tristatur de subtractione eorum quibus iuuatur. ergo exteriora bona fortunæ non conferunt ad magnanimitatem.

[† eodē loco nunc dicto.] [* li 4. ca 3. ante medium, to. 5]

SED CONTRA est qđ Philo. dicit in 4.* Ethi. ꝙ bona fortunæ videntur conferre ad magnanimitatem.

[lib. 4. ca. 3. nō multū ante medium, to. 5]

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex supra* dictis patet, magnanimitas ad duo respicit, ad honorē quidem, sicut ad materiam, & ad aliquid magnum operandum, sicut ad finem. Ad vtrunque autem istorum bona fortunæ cooperantur. Quia enim honor virtuosis non solum à sapiētibus, sed etiam à multitudine exhibetur, quæ maxima reputat huiusmodi exteriora bona fortunæ, fit ex consequēti, vt ab eis maior honor exhibeatur his, quibus adsunt exteriora bona fortunæ. Similiter & ad actus virtutum organicè bona fortunæ deseruiunt, quia per diuitias, & potentias, & amicos, datur nobis facultas operandi. Et ideo manifestum est quòd bona fortunæ conferunt ad magnanimitatem.

[Ar. 1. huius quæst.]

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ virtus sibi sufficiens

ficiens esse dicitur quia sine his etiam exterioribus bonis esse potest. Indiget tamen his exterioribus bonis ad hoc quod expeditius operetur.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ magnanimus exteriora bona contemnit, inquantum non reputat ea bona magna, pro quibus debeat aliquid indecens facere. Non tamen quantum ad hoc contemnit ea, quin reputet ea vtilia ad opus uirtutis exequendum.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ quicunq; nō reputat aliquid magnum, neq; multū gaudet si illud obtineat, neq; multu tristat̄ si illud amittat. Et iō quia magnanimus nō æstimat exteriora bona, s. bona fortunæ quasi aliqua magna: inde est ꝙ nec de eis multum extollitur si adsint, neq; in eorum amissione multum deijcitur.

QVAESTIO CXXX.

De Præsumptione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis magnanimitati. Et primò de illis, quæ opponuntur sibi per excessum: quæ sunt tria, s. præsumptio, ambitio, & inanis gloria. Secundò, de pusillanimitate, quæ opponitur ei per modum defectus.

¶ Et circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum præsumptio sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum opponatur magnanimitati per excessum.

QVÆSTIONIS CXXX.

De Præsumptione, seu nimia confidentia,

In duas quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 *Præsumptio, seu potius nimia confidentia,* 1 *vi-*
2 *tiosus quidam est* 2 *magnanimitatis excessus, quo quispiam nimium sibi fidens, ea quæ suis viribus sunt maiora, atque superiora, aggreditur.*

651

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præsumptio sit peccatum.

Sup. q. 21. ar. 2. ad 1. & q. 1. 70. ar. 3. ad 2.

AD PRIMVM sic procedit. Videt̄, ꝙ præsumptio non sit peccatum. Dicit enim Apostolus ad Philip. 3. Quæ retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo. Sed hoc uidetur ad præsumptionem pertinere, ꝙ aliquis tendat in ea quæ sunt supra seipsum. ergo præsumptio non est peccatum.

li. 10. ca. 7. nō ꝓcul a fine, to. 5. † lib. 1. c. 2 declinādo ad finē, id innuit t. 3

¶ 2 Præterea, Philosoph dicit in 10 * Ethi. ꝙ oportet non s̄m suadentes humana sapere hominem entē, neq; mortalia mortalem, sed inquantum contingit immortalem facere. Et in 1. † Meta. dicit, ꝙ homo debet se trahere ad diuina inquantum pōt. Sed diuina & immortalia maximè videntur esse supra hominem. Cùm ergo de ratione præsumptionis sit, ꝙ aliquis tendat in ea quæ sunt supra seipsum videtur ꝙ præsumptio non sit peccatum, sed magis sit aliquid laudabile.

¶ 3 Præterea, Apostolus dicit 2. ad Corinth. 3 Non sumus sufficientes aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis. Si ergo præsumptio s̄m quā aliquis nititur in ea ad quæ non sufficit, sit peccatum: videtur ꝙ homo nec cogitare aliquod bonum licitè possit: quod est inconueniens. Non ergo præsumptio est peccatum.

Gl. interlineat. ibi.

SED CONTRA est, quod dr̄ Eccles. 37 O præsumptio nequissima, vnde creata es? Vbi respondet * gl. de mala scil. cet voluntate creaturæ. Sed omne quod procedit ex radice malæ voluntatis, est peccatum: ergo præsumptio est peccatum.

RESPONDEO dicendū, ꝙ cùm ea quæ sunt s̄m naturam, sint ordinata ratione diuina, quam humana ratio debet imitari, quicquid s̄m rōnem humanam fit, quod est cōtra ordinem cōiter in naturalibus rebus inuentum, est vitiosum & peccatū. Hoc autem cōiter in omnibus rebus naturalibus inuenit̄, ꝙ quælibet actio commensuratur uirtuti agētis. Nec aliquod agens naturale nititur ad agendum id quod excedit suam facultatem. Et iō uitiosum est, & peccatum, quasi contra ordinem naturale existens, ꝙ aliquis assumat ad agendum ea, quæ præferuntur suæ virtuti: quod pertinet ad rationem præsumptionis: sicut & ipsum nomen manifestat. Vnde manifestum est ꝙ præsumptio est peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ nihil prohibet aliquid esse supra potentiam actiuā alicuius rei naturalis, quod nō est supra potētiam passiuam eiusdem. Inest enī aeris potentia passiua, per quam pōt transmutari in hoc ꝙ habeat actionem, & motum ignis quæ excedunt potentiam actiuam aeris. Sic etiam vitiosum esset & præsumptuosum, ꝙ aliquis in statu imperfectæ virtutis existens, attentaret statim assequi ea quæ sunt perfectæ uirtutis. Sed si quis ad hoc tendat, ut proficiat in uirtutem perfectam, hoc non est præsumptuosum nec vitiosum. Et hoc modo Apostolus in anteriora se extendebat, scilicet per continuum profectum.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ diuina, & immortalia s̄m ordinem naturæ sunt supra hominem. Homini tamen inest quædam potentia naturalis, s. intellectus, per quam potest coniungi immortalibus, & diuinis. Et s̄m hoc Philosophus * dicit, quod oportet hominem se trahere ad immortalia, & diuina: non quidem ut ea operetur quæ decet Deum facere, sed ut ei uniatur per intellectum & voluntatem.

loco citato in arg.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ sicut Philosophus dicit in 3. * Eth. quæ per alios possumus, aliqualiter per nos possumus. et ideo quia cogitare & facere bonū possumus cum auxilio diuino, no totaliter hoc excedit nostram facultatem. Et ideo non est præsumptuosum si aliquis ad aliquod opus virtuosum agendum intendat. Esset autem præsumptuosum si ad hoc aliquis tēderet absque fiducia diuini auxilij.

lib. 3. ca. 3. à med. t. 5.

652

ARTICVLVS II.

Vtrum præsumptio opponatur magnanimitati per excessum.

Inf. q. 133. ar. 1. corol. & Mal. q. 8. ar. 3. ad 1 * q. 14. ar. 2 & q. 21. ar. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ præsumptio nō opponat̄ magnanimitati per excessum. Præsumptio enī ponitur species peccati in Spiritū sanctū, ut s̄ habitū est: * sed peccatum in Spiritū sanctū nō opponit̄ magnanimitati, sed magis charitati: ergo etiā neq; præsumptio opponitur magnanimitati.

¶ 2 Præterea, Ad magnanimitatem pertinet quòd aliquis se magnis dignificet, sed aliquis dicitur præsumptuosus, etiam si se paruis dignificet, dummodo hoc excedat propriam facultatem. Non ergo directè præsumptio opponitur magnanimitati.

¶ 3 Præterea, Magnanimus exteriora bona reputat quasi parua. sed s̄m Philosophum in 4. * Eth. præsumptuosi propter exteriorem fortunam fiunt despectores, & iniuriatores aliorum, quasi magnum aliquid æstimātes exteriora bona ergo præsumptio non opponitur magnanimitati per excessum, sed solum per defectum.

lib. 4 ca. 3. circa mediū, to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ Philos. dicit in * 2. & 4. Eth. ꝙ magnanimo opponit̄ p̄ excessum † chaunos, id est, furiosus vel ventosus, quē nos dicimus præsumptuosū.

lib 2. ca. 7. & lib. 4. c. 3. ad finē, tom. 5. † χαῦνος

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut supra dictum est, magnanimitas consistit in medio, non quidem s̄m quantitatem eius, in quod tendit, quia tendit in maximum. sed constituitur in medio s̄m proportionem ad propriam facultatem. Non enim in maiora tēdit, quàm sibi conueniant. Præsumptuosus autem quantum ad id in quod tendit, non excedit magnanimum sed multum quandoqne ab eo deficit. Excedit autem secundum proportionem suæ facultatis quam magnanimus non transcendit. Et hoc modo præsumptio opponitur magnanimitati per excessum.

q. pcedēti ar. 3. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non quælibet præsumptio ponitur peccatum in Spiritum sanctum. sed

illa, qua quis diuinam iustitiam cõtemnit ex inordinata confidentia diuinæ misericordiæ. Et talis præsumptio ratione materiæ, inquantum scilicet per eam contenitur aliquid diuinum, opponitur charitati uel potius dono timoris, cuius est Deum reuereri. Inquantum tamen talis contemptus excedit proportionem propriæ facultatis, potest opponi magnanimitati.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ sicut magnanimitas ita & præsumptio in aliquod magnum tendere videtur. Non enim multum cõsueuit dici aliquis præsumptuosus si in aliquo modico vires proprias transcendat. Si tamen talis præsumptuosus dicatur, hæc præsumptio non opponitur magnanimitati: sed illi virtutis quæ est circa mediocres honores, ut dictum est.* (q. præced. ar. 2.)

AD TERTIVM dicendum, ꝙ nullus attentat aliquid supra suam facultatẽ, nisi inquantũ facultatẽ suam æstimat maiorem quàm sit. Circa quod pôt esse error dupliciter. Vno modo, ſm suam quantitatẽ, puta cùm aliquis æstimat se habere maiorem virtutem, uel sciẽtiam, vel aliquid aliud hmôi quàm habeat. Alio modo ſm genus rei, puta, cùm aliquis ex hoc æstimat se magnum, & magnis dignum ex quo non est, puta, propter diuitias, vel propter aliqua bona fortunę. Vt enim Philosophus dicit in 4.* Eth. (li. 4. ca. 3. circa medium, t. 5.) qui sine virtute talia bona habent, neq; iustè magnis seipsos dignificant, neque rectè magnanimi dicũtur. Similiter etiam illud ad quod aliquis tendit supra uires suas, qñq; quidem ſm rei ueritatem est magnum simpliciter, sicut patet de Petro, qui tendebat ad hoc ꝙ pro Christo pateretur, quod erat supra uirtutem suam. Quandoque uerò non est aliquid magnum simpliciter, sed solum ſm stultorum opinionem, sicut pretiosis uestibus indui, despicere, & iniuriari alijs. Quod quidem pertinet ad excessum magnanimitatis, non ſm rei ueritatem, sed ſm opinionem. Vnde Seneca dicit in li.* (In cap. de moderantia fortitudine.) de quatuor virtutibus, quòd magnanimitas si se extra modum suum extollat, faciet virum minacem, inflatũ, turbidum, inquietum, & in quæcunque excellentias dictorum factorumq; neglecta honestate festinum. Et sic patet ꝙ præsumptuosus ſm rei ueritatem quandoque deficit à magnanimo, sed secundum apparentiam in excessu se habet.

QVAESTIO CXXXI.

De Ambitione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ambitione.
¶ Et circa hoc quæruntur duo.
¶ Primo, vtrum ambitio sit peccatum.
¶ Secundo, vtrum opponatur magnanimitati per excessum.

QVÆSTIONIS CXXXI.

De Ambitione,

Bifariam diuisæ,

AXIOMA.

1 *Ambitio 1 est etiam vitiosus quidem magnanimitatis 2 excessus, quo quispiam honorem non debitum, aut debitum quidem, sed vel ardentius, uel ad alium finem quam oportet, concupiscit.*

653

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ambitio sit peccatum.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr, ꝙ ambitio non sit peccatum. Importat enim ambitio cupiditatem honoris. Honor autem de se quoddam bonum est, & maximum inter exteriora bona (lib. 1. c. 12 & lib. 4. c. 3. tomo 5.). Vnde & illi qui de honore non curant, vituperantur. Ergo ambitio non est peccatum, sed magis aliquid laudabile, ſm quod bonum laudabiliter appetitur.

¶ 2 Prętereа. Quilibet absq; vitio potest appetere illud quod sibi debetur pro pręmio, sed honor est præmium virtutis, ut Philosophus dicit in 1.* & 8. Ethic. ergo ambitio honoris non est peccatum.

¶ 3 Prætereа, illud per quod homo prouocatur ad bonum, & reuocatur à malo, non est peccatum, sed per honorem homines prouocantur ad bona facienda & mala vitanda, sicut Philosophus dicit in 3.* Eth. (lib. 3. ca. 8. circa prin. tom. 5.) ꝙ fortissimi uidentur esse, apud quos timidi sunt inhonorati; fortes autem honorati. Et Tullius * (li. 1. non remotè à principio.) dicit in libro de Tusculanis quæstionibus, quod honor alit artes. ergo ambitio non est peccatum.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur primæ ad Corin. 13. ꝙ charitas non est ambitiosa, non quærit quæ sua non sunt. Nihil autem repugnat charitati nisi peccatum. ergo ambitio est peccatum.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est,* (q. 63. ar. 3. & q. 103. ar. 1.) honor importat quandã reuerẽtiam alicui exhibitam in testimonium excellentiæ eius. Circa excellentiã aũt hominis duo sunt attendenda. Primò quidem, quòd illud ſm quod homo excellit, non habet homo à seipso, sed est quasi quiddam diuinum in eo. Et ideo ex hoc non debetur sibi principaliter honor, sed Deo. Secundò, considerandum est ꝙ illud in quo homo excellit, datur homini à Deo, ut ex eo alij profit. Vñ intantum debet homini placere testimoniũ suæ excellentiæ qd' ab alijs exhibetur, inquantum ex hoc paratur sibi uia ad hoc ꝙ alijs prosit. Tripliciter aũt appetitum honoris cõtingit esse inordinatum. Vno modo, ꝑ hoc ꝙ aliquis appetit testimoniũ de excellentia, quam non hẽt, quod est appetere honorẽ supra suam ꝓportionẽ. Alio modo, per hoc ꝙ honorem sibi cupit, non referendo in Deum. Tertiò, per hoc ꝙ appetitus eius in ipso honore quiescit, non referens honorem ad utilitatem aliorum. Ambitio aũt importat inordinatum appetitum honoris. Vnde manifestum est quòd ambitio semper est peccatum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ appetitus boni debet regulari ſm rationem, cuius regulam si transcendant, erit vitiosus. Et hoc modo vitiosum est ꝙ aliquis honorem appetat non ſm ordinem rationis. Vituperantur autem qui non curant de honore, secũdum ꝙ ratio dictat, ut scilicet non uitent ea quæ sunt cõtraria honori.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ honor non est præmium virtutis quo ad ipsum virtuosum, ut scilicet hoc pro præmio expetere debeat. Sed pro præmio expetit beatitudinem, quæ est finis uirtutis. Dicitur autem esse præmium virtutis ex parte aliorum qui non hẽnt aliquid maius quod uirtuoso retribuant, quàm honorẽ, qui ex hoc ipso magnitudinem habet ꝙ perhibet testimonium virtutis. Vnde patet ꝙ non est sufficiens præmium, ut dicitur in 4.* Ethicor. (lib. 4. ca. 3. ante med. tom. 5.)

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut per appetitũ honoris quando debito modo appetitur, aliqui prouocantur ad bonum & reuocantur à malo, ita etiam si inordinatè appetatur, potest esse homini occasio multa mala faciendi, dum scilicet aliquis non curat qualitercunque honorem consequi possit. Vñ Sallustius * (In coniuratione Catilinæ, non remotè a principio in c. Cuius initium: vrbẽ Romam à medio.) dicit in Catilinario, ꝙ gloriam & honorem & imperium bonus & ignauus æque sibi exoptant. sed ille, s. bonus, vera uia vtitur, huic scilicet ignauo, quia bonæ artes desunt, dolis atque fallacijs contendit. Et tamen illi qui solum propter honorem, uel bona faciunt, uel mala uitant, non sunt uirtuosi, ut patet per Philosophum in 3. Ethico.* (lib 3. c 8. tom. 5.) vbi dicit, quod non sunt uerè fortes qui propter honorem fortia faciunt.

654

ARTICVLVS II.

Vtrũ ambitio opponatur magnanimitati per excessum.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr, ꝙ ambitio non opponatur magnanimitati ꝑ excessum. Vni enim medio non opponitur ex una parte, nisi unũ extremũ, sed magnanimitati ꝑ excessum opponitur ꝑsumptio, ut dictum est.* (q. præced. ar. 2.) ergo nõ opponitur ei ambitio ꝑ excessum.

¶ 2 Prętereа, Magnanimitas est circa honores, sed ambitio vr pertinere ad dignitates. Dicitur enim in 2. Mach. 4. quod Iason ambiebat summum sacerdotium. Ergo ambitio non opponitur magnanimitati.

¶ 3 Præ-

¶3 Præterea, Ambitio uidetur ad exteriorem apparatum pertinere. Dicitur enim actuum uigesimoquinto, quòd Agrippa, & Bernice cum multa ambitione introierunt prætorium. Et secundi Paralipomenon decimosexto, quòd super corpus Asa mortui combusserunt aromata, & vnguenta, ambitione nimia. Sed magnanimitas non est circa exteriorem apparatum: ergo ambitio non opponitur magnanimitati.

SED CONTRA est, quod Tullius in 1. * de Offic. dicit, quòd sicut quisque magnitudine animæ excellit, ita maxime uult omnium princeps solus esse, sed hoc pertinet ad ambitionem: ergo ambitio pertinet ad excessum magnanimitati.

lib. 1. in c. Fortitudinem, si ab honestate recedat. præce. ar.

RESPONDEO dicendū, quòd sicut dictum est, * ambitio importat appetitum inordinatū. Magnanimitas autem est circa honores, & utitur eis, secundum quod oportet. Vnde manifestum est, quòd ambitio opponitur magnanimitati, sicut inordinatum ordinato.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd magnanimitas ad duo respicit, ad unum quidem, sicut ad finem intentum, quod est aliquod magnum opus, qđ magnanimus attentat secundum suam facultatē. Et quātū ad hoc, opponitur magnanimitati per excessum præsumptio. Præsumptio n. attentat aliquod magnum opus supra suā facultatem. Ad aliud autē respicit magnanimitas, sicut ad materiam qua debitè vtitur, s. ad honorem. Et quantum ad hoc opponitur magnanimitati per excessum ambitio. Non est autem inconueniens secundum diuersa esse plures excessus unius medij.

AD SECVNDVM dicēdū, quòd illis qui sunt constituti in dignitate, propter quandam excellētiā status debetur honor. Et s̄m hoc inordinatus appetitus dignitatum pertinet ad ambitionem. Si quis enim inordinatè appeteret dignitatem non ratione honoris, sed pp debitum dignitatis vsum suam facultatem excedentem non esset ambitiosus, sed magis præsumptuosus.

AD TERTIVM dicendū, quòd ipsa solennitas exterioris cultus ad quendā honorem pertinet. Vnde & talibus cōsueuit honor exhiberi. Qđ significat Iaco. 2. Si introierit in conuentū uestrū uir aureum annulum habens in ueste candida, & dixeritis ei: Tu sede hic bene, &c. Vnde ambitio non est circa exteriorem cultū, nisi secundum quod pertinet ad honorem.

QVÆSTIO CXXXII.

De Inani gloria, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de inani gloria. ¶ Et circa hoc quæruntur quinque.
¶ Primo, utrum appetitus gloriæ sit peccatum.
¶ Secundo, utrum magnanimitati opponatur.
¶ Tertio, vtrum sit peccatum mortale.
¶ Quarto, vtrum sit uitium capitale.
¶ Quinto, de filiabus eius.

QVAESTIONIS CXXXII.

De Inani gloria,

In quinque partes distributæ.

AXIOMA.

1 *Inanis gloriæ immoderatus appetitus, 1 peccatum quidem est, 2 magnanimitati oppositum, atque de numero eorum, quæ vulgo capitalia 4 nominantur, (quippe ex quo tanquam ex praua radice, sex ista 5 pernitiosa germina, contentio, inobedientia, iactantia, hypocrisis, pertinacia, & inanium nouitatum ad hominum admirationem mouendam curiosa excogitatio, pullulant) non semper tamen 3 lethalem continet culpam, sed tum demum quum eò peruersitatis, atq; impietatis redigit hominem, ut aliquid faciat aut facere sit paratus, quod charitati Dei aut proximi aduersatur.*

2 5 3

655

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum appetitus gloriæ sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄, quòd appetitus gloriæ non sit peccatū. Nullus enim peccat in hoc, quòd Deo assimulatur, quinimo mandatur ad Ephe. 5. Estote imitatores Dei sicut filij charissimi. Sed in hoc, quod homo quærit gloriam, uidetur Deum imitari, qui ab hominibus gloriam quærit. Vnde dicitur Isa. 53. Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ, & omnem qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum. Ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

Mal. q. 9 ar. 1. & 2. cor.

¶2 Præterea, illud p qđ aliqs prouocat ad bonū, non vr̄ esse peccatū, sed p appetitū gloriæ hoies prouocantur ad bonū. Dicit n. Tullius in lib. * de Tuscula. quæstionibus, quòd omnes ad studia incenduntur, gloria. In sacra ēt scriptura, pmittitur gloria pro bonis operibus, s̄m illud ad Rom. 2. His quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem. Ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

lib. 1. non remote à prin.

¶3 Præterea, Tull. * dicit in sua Rhetor. quòd gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Et ad idem pertinet, quod Ambr. † dicit, quòd gloria est quasi clara cū laude notitia. Sed appetere laudabilem famam non est peccatum, quinimo videtur esse laudabile, secundum illud Eccles. 41. Curam habe de bono nomine. Et ad Rom. 12. Prouidentes bona, non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Ergo appetitus inanis gloriæ non est peccatum.

li. 2. de inuētione, fol. 3. ante finē libri.
† id hēt Aug. in li. 83. q. q. 31. circa fin. to. 4.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit 5 * de ci. Dei. Sanius videt, qui & amorē laudis, vitium esse cognoscit.

* li. 5. c. 13. in princ. to. 5.

RESPONDEO dicēdū, quòd gloria claritatē quandā significat. Vñ glorificari idē est quod clarificari, vt Aug. * dicit super Io. Claritas autē, & decor quandam habent manifestationem. Et ideo nomen gloriæ proprie importat manifestationem alicuius de hoc, quod apud homines decorum videtur, siue illud sit bonum corporale aliquod, siue spirituale. Quia vero illud, qđ simpliciter clarum est, à multis conspici potest, & a remotis, ideo proprie per nomen gloriæ designat, quod bonum alicuius deueniat in multorum notitiam, & approbationem, secundum quod Sallustius dicit in Catilinario, Gloriari ad unum non est. Largius tamen accepto gloriæ nomine, non solū consistit in multitudinis cognitione, sed etiam paucorum, uel unius, aut sui solius, dum scilicet aliquis proprium bonum suum considerat, ut dignum laude. Quod autem aliquis bonum suum cognoscat, & approbet, non est peccatum. Dicitur enim 1. ad Corint. 2. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis. Similiter ēt non est peccatum, quòd aliquis uelit bona opera sua ab alijs approbari. Dr̄. n. Matth. 5. Luceat lux vestra corā hominibus. Et ideo appetitus gloriæ de se non nominat aliquid vitiosum. Sed appetitus inanis uel uanæ gloriæ uitium importat. Nā quodlibet vanū appetere, uitiosum est, s̄m illud Psal. 4. Vt quid diligitis uanitatem, & quæritis mendacium? Potest aūt gloria dici uana tripliciter. Vno modo ex parte rei, de qua quis gloriam quærit, puta cum quis quærit gloriam de eo, qđ non est, uel de eo, qđ non est gloria dignum, sicut de aliqua re fragili, & caduca. Alio modo, ex parte eius a quo qs gloriam quærit, puta hominis, cuius iudicium non est certum. Tertio modo, ex parte ipsius qui gloriam appetit, qui uidelicet appetitum gloriæ suæ non refert in debitum finem, puta ad honorem Dei, uel proximi salutem.

Tract. 82. & 100. nō longe à princ. & 104. nō pcul à fine, to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut Augustinus

Trac. 58. non multũ ꝓcul à prin. to. 9.

nus* dicit super illud Ioan 13. Vos uocatis me magister & dñe, & bene dicitis. Periculosum est sibi placere, cui cauendum est superbire. Ille aũt qui super omnia est, quantumcunque se laudet, nõ extollit se. Nobis nãque expedit Deũ nosse, nõ illi. Nec eum quisq; cognoscit, si non se indicet ipse qui nouit. Vn patet, ꝙ Deus suam gloriam non quærit ꝓp se, sed propter nos. Et similiter ẽt homo laudabiliter potest ad aliorum utilitatẽ suã gloriam appetere: ſm illud Matt 5. Videant opera uestra bona & glorificent patrem uestrũ, qui in cælis est.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ gloria, quæ habetur a Deo, non est gloria uana, sed uera. Et talis gloria bonis operibus in pmiũ repromittitur: de qua dr̃ secũdæ ad Corint 10 Qui gloriatur, in Dño glorietur Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quẽ Deus commendat. Prouocantur etiam aliqui ad uirtutum opera ex appetitu gloriæ humanæ, sicut ẽt ex appetitu aliorum terrenorum bonorum. Non tñ est verè virtuosus qui propter humanam gloriam opera uirtutis operatur, ut Aug. probat in 5.* de ciuitate Dei.

li. 5. c. 12. circa mediũ, to. 5.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ad perfectionẽ hominis ꝑtinet, ꝙ ipse cognoscat Sed, ꝙ ipse ab alijs cognoscatur, non pertinet ad eius perfectionẽ. Et ideo nõ est per se appetendũ. Põt tñ appeti inquantũ est utile ad aliquid, vel ad hoc, ꝙ Deus ab hominibus glorificetur, vel ad hoc, ꝙ hoĩes ꝓficiãt ex bono, qđ in alio cognoscunt: vel ex hoc, ꝙ ipse homo ex bonis, quæ in se cognoscit per testimoniũ laudis alienæ, studeat in eis perseuerare. & ad meliora proficere. Et ſm hoc laudabile est, ꝙ curam habeat aliquis de bono nomine, & ꝙ prouideat bona coram Deo, & hominibus. Non tamen, ꝙ in hominum laude inaniter delectetur.

656

ARTICVLVS II.

Vtrum inanis gloria magnanimitati opponatur.

Ad di. 42. q. 2. art. 4. * ar. præc.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ inanis gloria magnanimitati non opponatur. Pertinet. n. ad inanem gloriã, vt dictũ est, * ꝙ aliquis glorietur in his, q̃ non sunt, qđ pertinet ad falsitatem, vel in rebus terrenis, & caducis qđ pertinet ad cupiditatẽ, vel in testimonio hominũ, quorũ iudicium nõ est certum, quod pertinet ad imprudentiam. Huiõi autem uitia non opponuntur magnanimitati. Ergo inanis gloria non opponitur magnanimitati.

¶ 2 Præterea, inanis gloria nõ opponit magnanimitati per defectũ, sicut pusillanimitas, quæ inani gloriæ repugnans vr̃. Similiter etiam nec per excessum. Sic n. magnanimitati præsumptio & ambitio opponuntur, vt dictum est, * a quibus inanis gloria differt. Ergo inanis gloria non opponitur magnanimitati.

q. 130. ar. 2. q. præc. ar 2

¶ 3 Præterea, Ap. Phil. 2 sup illud. Nihil ꝑ cõtẽtionem aut inanẽ gloriã, dicit* gl Erãt aliq inter eos dissentientes, inquietĩ, inanis gloriæ cã cõtendentes. Cõtẽtio aũt nõ opponit magnanimitati. Ergo neque inanis gloria.

est glossa Ambr in hunc locũ, to. 5.

SED CONTRA est, qđ Tullius* dicit in primo de officijs. Cauenda est gloriæ cupiditas. Eripit. n. animi libertatem, pro qua magnanimis uiris omnis debet esse contentio Ergo opponitur magnanimitati.

lib. 1. in c. Omnino fortis animus.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ est,* gloria est quidã effectus honoris, & laudis. Ex hoc. n ꝙ aliquis laudat uel quæcunque reuerentia ei exhibetur, redditur clarus in notitia aliorũ. Et qa magnanimitas est circa honorem, ut supra dictũ est,* cõsequẽs est ẽt, vt sit circa gloriam, vt sicut aliquis moderate utitur honore, ita ẽt moderatè utatur gloria. Et ideo inordinatus appetitus gloriæ directè magnanimitati opponitur.

q. 103 ar. 1. ad 3.

q 129 art. 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ hoc ipsum magnitudini animi repugnat ꝙ aliquis res modicas tantum appretietur, ꝙ de eis glorietur Vnde & in 4.* Ethic dr̃ de magnanimo. quod sibi sit honor paruus Similiter ẽt & alia, quæ propter honorem quæruntur, puta potẽtatẽs, & diuitiæ, parua reputantur ab eo. Similiter etiã magnitudini animi repugnat, quòd aliquis de his quæ non sunt glorietur. Vnde de magnanimo dr̃ 4 * Ethi ꝙ magis curat ueritatem, q̃ opinionem. Similiter ẽt magnitudini animi repugnat, quod aliquis glorietur in testimonio laudis humanæ, quasi hoc magnum aliqd æstimetur. Vnde de magnanimo dicitur in 4. † Eth ꝙ non est ei cura vt laudetur. Et sic ea quæ alijs uirtutibus opponuntur, nihil prohibet opponi magnanimitati, secundum quod habẽt pro magnis, quæ parua sunt.

lib. 4. c. 3. ante me diũ, to 5.

lib. 4. c. 3. aliquãtulũ ante finem c. to. 5.

† li. 4. c. 3. aliquãtulũ ante finẽ, to. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ inanis gloriæ cupidus, secundum rei veritatem deficit à magnanimo, quia uidelicet gloriatur in his, q̃ magnanimus parua æstimat, ut dictum est. * Sed cõsiderando æstimationẽ eius, opponitur magnanimo per excessum, quia uidelicet gloriam quam appetit, reputat aliquid magnum, & ad eam tendit supra suam dignitatem.

In solut. ad præc. arg.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut supra dictum est,* oppositio uitiorum non attenditur ſm effectum. Et tamen hoc ipsum magnitudini animi opponitur, quod aliquis contentionem intendat. Nullus. n. contẽdit nisi pro re, quam æstimat magnam. Vnde Philosophus dicit in 4.* Ethic. quòd magnanimus non est cõtentiosus, qui nihil æstimat magnum.

q. 127. art. 2. ad 2.

lib. 4. c. 3. non multũ ante fi. to. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum inanis gloria sit peccatum mortale.

657

Mal. q. 9. ar. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ inanis gloria sit peccatum mortale. Nihil. n. excludit mercedẽ æternã, nisi peccatũ mortale, sed inanis gloria excludit mercedẽ æternã. Dr̃. n. Matt. 6. Attẽdite ne iustitiã uestrã faciatis corã hoĩb. ut uideamini ab eis, alioqn mercedẽ nõ habebitis apud pr̃em uestrũ q' in cælis est. Ergo inanis gloria est peccatũ mortale.

¶ 2 Præterea, Quicũq; surripit sibi qđ est Dei ꝓpriũ, mortaliter peccat, sed ꝑ appetitũ inanis gloriæ aliquis sibi attribuit, qđ est propriũ Dei. Dr̃. n. Isa. 42. Gloriam meã alteri nõ dabo. Et primæ ad Timot 1. Soli Deo honor, & gloria Ergo inanis gloria est peccatũ mortale.

¶ 3 Præterea, illud peccatũ, qđ est maxime periculosum, & nociuum, vr̃ esse mortale, sed peccatum inanis gloriæ est hmõi, quia super illud primæ ad Thessal. 2. Deo q probat corda nostra, dicit gl.* Augustini, Quas vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor, non sentit, nisi qui ei bellum indixerit, quia etsi cuiquam facile est laudem non cupere dum negatur, difficile tamen est ea non delectari cum offertur. Chrysostomus etiam dicit* Matth 6 quod inanis gloria occulte ingreditur, & omnia, quæ intus sunt, insensibiliter aufert. Ergo inanis gloria est peccatum mortale.

hr̃ in glo. ordinaria ex Aug. in epist. 1. ad Aureliũ, q̃ est 54. to. 2.

*ho. 13. in Matth. in opere im perfecto, to. 2.

SED CONTRA est, quod Chrysost. dicit super Matt. † quod cũ uitia cætera locũ habeant in seruis diaboli, inanis gloria locũ ẽt habeat in seruis Christi, in quibus tamen nullum est peccatum mortale. Ergo inanis gloria non sit peccatum mortale.

† ho. 13. in Matth. in opere im perfecto, to. 2.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut supra dictũ est,* ex hoc aliquod peccatũ est mortale, ꝙ charitati contrariatur. Peccatũ aũt inanis gloriæ ſm se cõsideratũ, nõ vr̃ contrariari charitati quãtũ ad dilectionẽ ꝓximi. Quãtũ aũt ad dilectionẽ Dei, põt cõtrariari charitati dupliciter. Vno mõ, rõne materiæ de qua quis gloriatur, puta cũ qs gloriatur de aliquo falso, qđ contrariatur diuinæ reuerentiæ, ſm illud Ezech. 28. Eleuatum est cor tuũ, & dixisti, Deus ego sũ Et primæ ad Corin. 4. Quid habes, quod nõ accepisti? si autẽ accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Vel ẽt cum quis bonum temporale de quo gloriatur, præfert Deo. Quod prohibetur Hierem 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis. Sed in hoc glorietur, q gloriatur, scire, & nosse me. Aut ẽt cũ qs præfert testimonium hominũ testimonio Dei. Sicut contra quosdam dr̃ Ioan. duodecimo: Qui dilexerunt magis gloriam hominum, quàm Dei. Alio modo, ex parte

q. 24. art. 12. & qõ. 110. ar. 4. & qõ. 112. ar. 2.

ex parte ipsius gloriantis, qui intentionē suā refert ad gloriā tanquā ad vltimum finem, ad quē scilicet ordinat et virtutis opera, & pro quo consequendo nō prætermittit facere et ea q̄ sunt contra Deū. Et sic est peccatū mortale. Vnde Aug. dicit in 5.* de Ciu. Dei, ꝙ hoc vitiū, s. amor humanæ laudis, tā inimicū est piæ fidei, si maior in corde sit cupiditas gloriæ q̄ Dei timor vel amor, vt diceret Dn̄s Ioā. 5. Quomodo potestis credere, gloriam ab inuicē expectātes, & gloriā quę à solo Deo est, non quærentes? Si aūt amor humanæ gloriæ, quāuis sit inanis, non tn̄ repugnet charitati, neq; quantum ad id de quo gloria, neque quantū ad intentionem gloriam quærentis, non est peccatum mortale, sed veniale.

li. 5. ca. 14. paulò à prin. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ nullus peccando meretur vitam æternā. Vnde opus virtuosum amittit vim merendi vitā æternā, si propter inanem gloriā fiat, etiam si illa inanis gloria non sit peccatum mortale. Sed qā aliquis simpliciter amittit æternā mercedē, propter inanem gloriam, & non solum quantum ad vnum actum, tunc inanis gloria est peccatū mortale.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ non omnis qui est inanis gloriæ cupidus, appetit sibi illā excellentiā q̄ competit soli Deo. Alia enim est gloria quæ debetur soli Deo, & alia quę debetur homini virtuoso, vel diuiti.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ inanis gloria dr̄ esse periculosum peccatū, non tantum grauitatē sui, sed etiam ꝑ hoc ꝙ est dispositio ad grauia peccata, inquātum scilicet ꝑ inanem gloriā redditur homo præsumptuosus & nimis de seipso confidēs. Et sic ēt paulatim disponit ad hoc ꝙ homo priuetur interioribus bonis.

658

ARTICVLVS IIII.

Vtrum inanis gloria sit vitium capitale.

Inf. arti. 5. & locis ibidem notatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ inanis gloria nō sit vitiū capitale. Vitiū n. qd̄ semp ex altero orit̄, nō vr̄ esse capitale, sed inanis gloria sp̄ ex supbia nascit̄, ergo inanis gloria nō ē vitiū capit.

¶ 2 Præterea, Honor videt̄ ēē aliquid principalius quàm gloria quæ est eius effectus, sed ambitio quæ est inordinatus appetitus honoris, non est vitium capitale, ergo etiam neque appetitus inanis glorię.

¶ 3 Præterea, Vitium capitale habet aliquā principalitatem, sed inanis gloria non videtur habere aliquā principalitatem, neq; quantum ad rationem peccati, quia non semper est peccatum mortale, neque etiam quantū ad rationem boni appetibilis, quia gloria humana videtur esse quiddam fragile & extra hominem existens. Ergo inanis gloria non est vitium capitale.

SED CONTRA est, quod Greg. 31.* Mor. numerat inanem gloriam inter septem vitia capitalia.

li. 31. c. 31.

RESPONDEO dicendū, ꝙ de vitijs capitalib. dupliciter aliqui loquunt̄. Quidā n. ponunt superbiam vnū de vitijs capitalibus. Et hi nō ponūt inanē gloriā inter vitia capitalia. Greg. aūt in 31.* Mor. superbiā ponit reginā oīum vitiorū, & inanē gloriā, quæ immediatè ab ipsa orit̄, ponit vitiū capitale. Et hoc rōnabiliter. Superbia enim, vt infra dicet,* importat inordinatum appetitū excellentiæ. Ex omni aūt bono quod q̄s appetit, quādā perfectionē, & excellentiā consequitur. Et iō fines oīum vitiorū ordinantur in finē superbiæ. Et pp̄ hoc vr̄ ꝙ habeat quandā generalē causalitatē sup alia vitia, & non debeat cōputari inter specialia vitiorum principia, q̄ sunt vitia capitalia. Inter bona aūt per quę excellentiā hō cōsequitur, præcipuè ad hoc operari vr̄ gloria, inquantum importat manifestationē bonitatis alicuius. Nā bonū naturaliter amat̄ & honorat̄ ab oībus. Et ideo sicut ꝑ gloriā quæ est apud Deū, consequitur homo excellentiā in rebus diuinis, ita ēt ꝑ gloriā hominū consequitur homo excellentiā in reb. humanis. Et ideo pp̄ propinquitatē ad excellētiā, quā hoīes maximè desiderant, consequens est ꝙ sit multū appetibilis. Et quia ex eius inordinatu appetitu multa vitia oriuntur, ideo inanis gloria est vitium capitale.

li. 31. c. 31.

Q. 162. ar. 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ aliquod vitiū oriri ex superbia, non repugnat ei, quod est esse vitium capitale, eo quòd, sicut supra dictum est,* superbia est regina & mater omnium vitiorum.

1. 2. 84. ar. 2. & 4. ad 4

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ laus & honor cōparantur ad gloriam (vt supra dictum est*) sicut causæ ex quibus sequitur gloria. Vnde gloria comparatur ad ea sicut finis. Propter hoc enim aliquis amat honorari & laudari, inquantum per hoc aliquis æstimat se in aliorum notitia fore præclarum.

Ar. 2. hui9 quæst. & q. 103. ar. 1. ad 3.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ inanis gloria habet principalem rationem appetibilis ratione iā dicta.* Et hoc sufficit ad rationem vitij capitalis. Non autem requiritur quòd vitium capitale semper sit peccatum mortale, quia etiam ex veniali peccato potest mortale oriri, inquantum scilicet veniale disponit ad mortale.

In cor. ar.

659

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter dicantur filiæ inanis gloriæ esse inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & nouitatum præsumptio.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ inconuenienter dicantur filiæ inanis gloriæ esse, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, nouitatum præsumptio. Iactantia enim secundum Greg. 23. Mor.* ponitur inter species superbiæ. Superbia autem non oritur ex inani gloria, sed potius econuerso, vt Greg. dicit 31.† Mor. Ergo iactantia non debet poni filia inanis gloriæ.

Sup. q. 21. art. 4. & q. 105. art. 1. ad 1m, & inf. q. 138. art. 2. ad 1. & 2. di. 42. q. 2. ar. 3. con. & li. r. lect. 2. & mal. q. 8. ar. ti. 1. cont. co. 1. & q. 9. art. 3. & q. 13. ar. 3. cor.

¶ 2 Præterea, Cōtentiones, & discordiæ videnť ex ira maxime prouenire, sed ira est capitale vitiū inani gloriæ cōdiuisum, ergo videtur ꝙ non sint filiæ inanis gloriæ.

¶ 3 Præterea, Chrys. dicit super Matt.* ꝙ vbique vana gloria malū est, sed maximè in† philanthropia, i. in misericordia, quæ tamen non est aliquid nouum, sed in consuetudine hominum existit. Ergo præsumptio nouitatum non debet specialiter poni filia inanis glorię.

** li. 23. c. 7 † libr. 31. cap. 31.*

**Innuitur homi. 19 à medio, in opere imperfecto, to 2.*

† φιλανθρωπία.

SED CONTRA est auctoritas Greg. in 31. Moral. † vbi prædictas filias inanis glorię assignat.

† lib. 31. cap. 31.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut suprà dictum est,* illa vitia quæ de se nata sunt ordinari ad finē alicuius vitij capitalis, dn̄r filiæ eius. Finis aūt inanis gloriæ est manifestatio propriæ excellentiæ, vt ex suprà dictis patet.† Ad quod pōt homo tēdere dupliciter. Vno mō, directè, siue per verba, & sic est iactantia. Siue per facta, & sic si sint vera habentia aliquā admirationē, est præsumptio nouitatū, quas hoīes solent magis admirari. Si autem falsa fiūt, sic est hypocrisis. Alio aūt modo nititur aliquis manifestare suā excellentiā indirectè, ostendendo se non esse alio minorē. Et hoc quadrupliciter. Primò quidem, quantū ad intellectū, & sic est pertinacia ꝑ quā homo nimis innititur suæ sn̄iæ, nolēs credere sn̄iæ meliori. Secundo, quantū ad voluntatem, & sic est discordia, dū non vult à propria voluntate discedere, vt alijs concordet. Tertiò, quātū ad locutionē, & sic est contentio, cùm aliquis verbis clamosè cōtra aliū litigat. Quarto, quantū ad factū, & sic est inobedientia, dū scilicet aliquis non vult exequi superioris præceptum.

** Q. 34. ar. 5. & q. 35. art. 4 & 1. 2. q. 84. ar. 3 & 4.*

† Ar. præc. & arti. 1. huius q̄st.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est,* iactantia ponuntur species superbiæ quantū ad interiorem causam eius, quæ est arrogantia. Ipsa autem iactantia exterior, vt dicitur in 4. Eth. † ordinatur quandoque quidem ad lucrum, sed frequentius ad gloriam & honorem. Et sic oritur ex inani gloria.

Q. 112. ar. 1. ad 2.

† li. 4. ca. 7. to 5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ira non causat discordiam & contentionem, nisi cū adiunctione inanis gloriæ, per hoc scilicet quod aliquis sibi gloriosum reputat quod non cedat voluntati vel verbis aliorum.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ inanis gloria vituperatur circa eleemosynam, propter defectum charitatis, qui videtur esse in eo qui præfert inanem gloriā vtili-

tati proximi, dum hoc propter illud facit. Non autem vituperatur aliquis ex hoc quòd præsumat eleemosynam facere, quasi aliquid nouum.

QVAESTIO CXXXIII.

De Pusillanimitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de Pusillanimitate.
¶ Et circa hoc quæruntur duo.
¶ Primo, vtrum pusillanimitas sit peccatum.
¶ Secundo, cui virtuti opponatur.

QVÆSTIONIS CXXXIII.
De Pusillanimitate,
Bifariàm distributæ,

AXIOMA.

1 *Pusillanimitas* 1 *peccatum est,* 2 *magnanimita*
2 *tis virtuti directè oppositum.*

660

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum pusillanimitas sit peccatum.

4. Ethico. lect. 11.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr. q̃ pusillanimitas non sit peccatum. Ex omni enim peccato aliquis efficitur malus, sicut ex oĩ virtute aliqs efficitur bonus, sed pusillanimus nõ est malus, vt Phil. dicit in 4 Eth *ergo pusillanimitas non est peccatum.

lib 4. ca. 3. paulo añ finé, to. 5. †lib. 4 c. 3 nõ multũ à pri to. 5. *lib 4 c 3. ante med. to. 5.

¶ 2 Præterea, Phi. †dicit ibidem, q̃ maximè vr̃ pusillanimus esse qui magnis bonis dignus existit, & tñ his non dignificat seipsum, sed nullus est dignus magnis bonis nisi virtuosus quia vt Phil ibidem dicit, *ſm veritatẽ solus bonus est honorandus. ergo pusillanimus est virtuosus Non ergo pusillanimitas est peccatum.

¶ 3 Præterea, Initium omnis peccati est superbia, vt dicitur Eccl 10. sed pusillanimitas non procedit ex superbia, quia superbus extollit se supra id quod est, pusillanimus autem subtrahit se ab his, quibus dignus est. ergo pusillanimitas non est peccatum.

lib. 4 ca. 3. paulo post principiũ to. 5.

¶ 4 Præterea, Philos. dicit in 4. Eth *q̃ qui dignificat se minoribus quàm sit dignus, dicitur pusillanimus, sed quandoque sancti viri dignificant seipsos minoribus q̃ sint digni, sicut patet de Moyse & Hieremia, qui digni erant officio ad quod assumebantur à Deo, quod tamen vterque eorum humiliter recusabat, vt habetur Exo 3. & Hier. 1. Non ergo pusillanimitas est peccatum.

SED CONTRA, Nihil in omnibus hominũ est vitandum nisi peccatũ, sed pusillanimitas est vitanda. Dicitur enim ad Col 3. Patres, nolite ad indignationẽ prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant. Ergo pusillanimitas est peccatum.

RESPONDEO dicendũ, q̃ omne illud quod contrariatur naturali inclinationi est peccatũ, quia cõtrariatur legi naturæ. Inest aũt vnicuiq; rei naturalis inclinatio ad exequẽdam actionẽ cõmensuratã suę potentiæ, vt patet in oibus rebus naturalibus tam animatis quàm inanimatis. Sicut autem per præsumptionẽ aliquis excedit proportionẽ suæ potentiæ, dum nititur ad maiora quàm possit, ita etiam pusillanimus deficit à proportione suæ potẽtiæ, dũ recusat in id tẽdere qđ est suæ potẽtiæ cõmẽsuratũ Et ideo sicut præsumptio est peccatũ, ita & pusillanimitas. Et inde est q̃ seruus qui acceptã pecuniam dñi sui fodit in terram, nec est operatus ex ea ꝑ quendam pusillanimitatis timorẽ, punitur a domino, vt habetur Math. 25 & Luc 19.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Philosophus illos nominat malos, qui proximis inferunt nocumẽta. Et ſm hoc pusillanimus dicitur non esse malus, quia nulli infert nocumentum nisi per accidens, inquantũ scilicet deficit ab operationibus quibus posset alios iuuare. Dicit enim Grego. *in Pastorali, quod illi prodesse vtilitati proximorum prædicatione refugiunt, si districte iudicentur, ex tantis procul dubio rei sunt,

parte 1. c. 4 circa finẽ. to. 2.

quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ nihil prohibet aliquẽ habentẽ habitũ virtutis peccare: venialiter quidem, ẽt ipso habitu remanente, mortaliter autem cum corruptione ipsius habitus virtutis gratuitæ. Et iõ potest contingere q̃ aliquis ex virtute quam habet, sit dignus ad aliqua magna facienda quæ sunt digna magno honore. Et tamen per hoc quod ipse non attentat sua virtute vti, peccat, quandoque quidem venialiter, quandoq; autem mortaliter. Vel potest dici q̃ pusillanimus est dignus magnis secundũ habilitatem ad virtutem quæ inest ei, vel ex bona dispositione naturæ, vel ex scientia, vel ex exteriori fortuna, quibus dum recusat vti ad virtutem, pusillanimus redditur.

AD TERTIVM dicendum, q̃ ẽt pusillanimitas aliquo modo ex superbia põt oriri, dũ s. aliquis nimis proprio sensui innititur, quo reputat se insufficientem ad ea respectu quorũ sufficientiam habet. Vnde dicit Prouerb. 26. Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias. Nihil enim prohibet quòd se quantũ ad aliqua deijciat, & quantũ ad alia se in sublime extollat. Vnde Greg in Pastorali de Moyse dicit, *quòd superbus fortasse esset, si ducatum plebis suę sine trepidatione susciperet, & rursum, superbus existeret, si auctoris imperio obedire recusaret.

Parte 1. c. 7. post medium, to. 2.

AD QVARTVM dicendum, q̃ Moyses & Hieremias digni erant officio ad quod diuinitus eligebantur ex diuina gratia. Sed ipsi considerantes propriæ infirmitatis insufficientiam, recusabant, non tamen pertinaciter, ne in superbiam laberentur.

661

ARTICVLVS II.
Vtrum pusillanimitas opponatur magnanimitati.

Inf. q. 162 ar. 1. ad 3. & 4. Ethi. lec 11. fi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, q̃ pusillanimitas non opponatur magnanimitati. Dicit enim Philos. in 4 Eth. *quod pusillanimus ignorat seipsum, Appeteret enim bona quibus dignus est, si cognosceret, sed ignorantia ui videtur opponi prudentiæ, ergo pusillanimitas opponitur prudentiæ.

*li 4 ca. 3. ad finem, to. 5.

¶ 2 Præterea, Math. 25. Seruum qui propter pusillanimitatem pecunia vti recusauit, vocat dñs malum & pigrum. Philos. etiam dicit in 4. Ethic.* quod pusillanimi videntur pigri, sed pigritia opponitur sollicitudini quæ est actus prudentiæ, vt supra habitum est, †ergo pusillanimitas non opponitur magnanimitati

lib. 4 c. 3. ad finem. to 5. † Q. 47. ar. 9.

¶ 3 Præterea, Pusillanimitas videt ex inordinato timore procedere Vnde dicitur Isaiæ 35 Dicite pusillanimis, confortamini, & nolite timere. Videtur ẽt procedere ex inordinata ira, secundum illud ad Colos 3 Patres, nolite ad indignationẽ prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant, sed inordinatio timoris opponitur fortitudini, inordinatio autem iræ mansuetudini. ergo pusillanimitas non opponit magnanimitati.

¶ 4 Præterea, Vitiũ quod opponitur alicui virtuti tãto grauius est, quanto est magis virtute dissimile, sed pusillanimitas magis est dissimilis magnanimitati, q̃ præsumptio, ergo si pusillanimitas opponeretur magnanimitati, sequeretur quòd esset grauius peccatũ quàm præsumptio, quod est contra illud quod dicitur Ecclesiast. 37. O præsumptio nequissima, vnde creata es? Nõ ergo pusillanimitas opponitur magnanimitati.

SED CONTRA est, q̃ pusillanimitas & magnanimitas differunt ſm magnitudine & paruitatẽ animi, vt ex ipsis nõibus apparet, Sed magnũ & paruu sunt opposita. ergo pusillanimitas opponitur magnanimitati.

RESPONDEO dicendũ, q̃ pusillanimitas põtest tripliciter considerari. Vno modo, ſm seipsam. Et manifestum est q̃ secundum propriam rationem opponitur magnanimitati, a qua differt secundum differentiam magnitudinis, & paruitatis circa idem. Nã sicut magnanimus ex animi magnitudine tendit ad magna, ita pusillanimus ex ai paruitate se retrahit a magnis.

Alio modo põt considerari ex parte suæ causæ, quę ex parte intellectus est ignorantia propriæ cõditionis, ex parte aũt appetitus est timor deficiendi in his quę falsè ęstimat excedere suam facultatem. Tertio modo potest considerari quantũ ad effectum, qui est retrahere se à magnis quib. est dignus. Sed sicut supra dictũ est,* oppositio vitij ad virtutẽ attenditur, magis secundũ propriam speciẽ, quàm secundum causam vel effectũ. Et ideo pusillanimitas directè magnanimitati opponitur.

Q. præce. ar. 2. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ratio illa procedit de pusillanimitate ex parte causæ quã habet in intellectu. Et tñ non propriè potest dici quòd opponatur prudentiæ, etiam secundũ causam suam, quia talis ignorantia non procedit ex insipiẽtia, sed magis ex pigritia considerandi suã facultatem (vt dicitur in 4 Ethicorum *) vel exequendi quod suæ subiacet potestati.

lib. 4. ca. 3. ad finem, to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit de pusillanimitate ex parte effectus.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ratio illa procedit ex parte causæ. Nec tñ timor causans pusillanimitatẽ, semper est timor periculorũ mortis. Vnde etiã ex hac parte non oportet ꝙ opponatur fortitudini. Ira autem secundum rationẽ proprij motus quo quis extollitur in vindictam, non causat pusillanimitatem, quę deijcit animum, sed magis tollit eam. Inducit autem ad pusillanimitatem ratione causarum iræ, quæ sunt iniuriæ illatæ, ex quibus deijcitur animus patientis.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ pusillanimitas est grauius peccatum secundũ propriam speciẽ, quam præsumptio, quia per ipsam recedit homo à bonis, qđ est pessimum, vt dr̃ in 4 Ethi.* Sed præsumptio dicitur esse nequissima, ratione superbiæ ex qua procedit.

lib 4. c. 3. decl nãdo ad finem.

QVÆSTIO CXXXIIII.

De Magnificentia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de magnificentia, & vitijs oppositis.

¶ Circa magnificentiã aũt quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum magnificentia sit virtus.
¶ Secundo, vtrum sit virtus specialis.
¶ Tertio, quæ sit materia eius.
¶ Quarto, vtrum sit pars fortitudinis.

QVÆSTIONIS CXXXIIII.

De Magnificentia, Quadrifariàm diuisæ,

AXIOMA.

1 *Magnificentia est* 1 *virtus* 2 *specialis*, 3 *ma-*
2 *gnos sumptus loco materiæ habens; & fortitudini*
3 *(vt pars* 4 *seu vt minus principalis virtus) con-*
4 *iuncta.*

662

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Magnificentia sit virtus.

4. Eth le 6. 1. 2. q. 65. ar. 1. *li. 4. ca. 2. paulo à prin. to. 5. †lib. 2. c. 6. to 5. *li. 10. tex. 27. 18 & 29. to 3. † Q. 119. ar. 1. arg. 1. & 108. articu. 2. * li 4. c. 2. post med. to. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ magnificentia non sit virtus. Qui enim habet vnã virtutem, habet omnes, vt suprà habitum est.* Sed aliquis potest habere alias virtutes sine magnificentia. Dicit enim Philosophus in 4. Ethic.* quod non omnis liberalis est magnificus. Ergo magnificẽtia nõ est virtus.

¶ 2 Præterea, Virtus moralis consistit in medio, vt patet in 2 Eth.† Sed magnificentia non vr̃ consistere in medio. superexcellit enim liberalitatem magnitudine. Magnũ aũt opponitur paruo sicut extremũ, quorũ medium est æquale, vt dr̃ in 10 Metaph.* Et sic magnificentia nõ est in medio, sed in extremo, ergo non est virtus.

¶ 3 Præterea, Nulla virtus contrariatur naturali inclinationi, sed magis perficit ipsam, vt supra habitum est, † sed sicut Philos. dicit in 4. Ethi.* magnificus non est sumptuosus in seipsum, quod est contra naturalem inclinationem, per quam aliquis maximè prouidet sibi. ergo magnificentia non est virtus.

¶ 4 Præterea, Secundum Philos. in 6. Eth. † ars est recta rõ factibiliũ, sed magnificẽtia est circa factibilia, vt ex ipso noie apparet, ergo magis est ars quàm virtus.

†lib. 6. c. 4. to. 5.

SED CONTRA. Humana virtus est participatio quædã virtus diuinæ, sed magnificẽtia ptinet ad virtutẽ diuinã, ſm illud Psal. 67. Magnificẽtia eius & virtus eius in nubibus. Ergo magnificentia est virtus.

RESPONDEO dicendũ ꝙ sicut dr̃ in 1. de Cœlo.* virtus dicitur per comparationẽ ad vltimum, in quod potentia potest. Non quidem ad vltimum ex parte defectus, sed ex parte excessus, cuius ratio consistit in magnitudine. Et ideo operari aliquid magnũ ex quo sumitur nomen magnificentiæ, propriè ptinet ad rõnem virtutis. Vnde magnificentia nominat virtutem.

lib. 1. text. 116. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ non omnis liberalis est magnificus quantum ad actum, qui desunt sibi ea quibus vti necesse est ad actum magnificum. Tamẽ omnis liberalis habet habitum magnificentię, vel actu, vel in propinqua dispositione, vt suprà dictum est,* cùm de connexione virtutum ageretur.

Q. 129. ar. 3. ad 2 & 1. 2. q. 65. ar. 1.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ magnificentia consistit quidẽ in extremo, considerata quantitate eius quod facit, sed tamen in medio consistit considerata regula rationis, a qua non deficit, nec eam excedit, sicut etiam de magnanimitate dictum est.*

Q. 129. ar. 3. ad 2.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ad magnificentiam pertinet facere aliquid magnum. Quod autem pertinet ad personam vniuscuiusque, est aliquid paruum in cõparatione ad id quod conuenit rebus diuinis, vel reb. communibus. Et ideo magnificus nõ principaliter intendit sumptus facere in his, quæ pertinẽt ad personã propriã, non quia bonũ suũ non quærat, sed quia non est magnũ. Si quid tamen in his quæ ad ipsum ptinent, magnitudinem habeat hoc etiã magnificè magnificus prosequitur, sicut ea quæ semel fiunt, vt nuptiæ, vel aliquid aliud huiusmodi, vel ẽt ea quæ permanẽtia sunt. Sicut ad magnificum pertinet præparare conuenientem habitationem, vt dicitur in 4. Ethic.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ sicut dicit Philosophus in 6 Ethic.* Oportet artis esse quandã virtutem, sc. moralem, per quam scilicet appetitus inclinetur ad rectè vtendum ratione artis. Et hoc pertinet ad magnificentiam. Vnde non est ars, sed virtus.

li. 6. c. 5. à med. to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum magnificentia sit specialis virtus.

663

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ quòd magnificentia non sit specialis virtus. Ad magnificentiam enim vr̃ pertinere, facere aliquid magnũ, sed facere aliqd magnũ põt cõuenire cuilibet virtuti, si sit magna, sicut q hẽt magnã virtutẽ tẽperãtię, facit magnũ tẽperãtiæ opus. ergo magnificẽtia nõ est aliqua spãlis virtus, sed significat statũ pfũ cuiuslibet virtutis.

¶ 2 Præterea, Eiusdem videtur esse aliquid facere & tendere in illud, sed tendere in aliquid magnũ ptinet ad magnanimitatẽ, vt supra dictũ est,* ergo & facere aliquid magnũ pertinet ad magnanimitatẽ. Non ergo magnificentia est virtus distincta a magnanimitate.

Q. 129. ar. 1. & 2.

¶ 3 Præterea, Magnificentia videtur pertinere ad sanctitatem. Dicitur enim Exod. 15. Magnificus in sanctitate. Et in Psal. 95. Sanctitas & magnificentia in sanctificatione eius. Sed sanctitas est idem religioni, vt supra habitum est.* ergo magnificentia videtur idem esse religioni. Non ergo est virtus specialis ab alijs distincta.

Q. 81. ar. 8

SED CONTRA est, quod Philosophus* connumerat eam alijs virtutibus specialibus.

lib. 2. Eth. c 7. & lib. 4. c. 2. to. 5

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ad magnificentiam pertinet facere aliquid magnum, sicut ex ipso noie apparet. Facere autem dupliciter potest accipi. Vno mõ, propriè. Alio modo, cõmuniter. Propriè autem facere

dicitur

dicitur operari aliqd in exteriori materia, ficut facere domũ, vel aliquid aliud hmoi. Cõiter aũt dr facere pro quacunq; actione, fiue tranfeat in exteriorem materiã, ficut vrere & fecare, fiue maneat in ipfo agẽte, ficut intelligere & velle. Si ergo magnificentia accipiatur fm quod factionẽ alicuius magni importat, prout factio propriè dr, fic magnificentia eft fpecialis virtus. Opus enim factibile producit ab arte. In cuius quidẽ vfu põt attẽdi vna fpecialis rõ bonitatis, ꝙ ipfum opus factũ p artẽ fit magnũ, f. in quantitate, preciofitate, vel dignitate, qđ facit magnificẽtia. Et fm hoc magnificẽtia eft fpecialis virtus. Si verò nomẽ magnificentiæ accipiat ab eo, quod eft facere magnũ, fm quod facere cõmuniter fumitur, fic magnificentia nõ eft fpecialis virtus.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ad quãlibet virtutẽ perfectã pertinet magnũ facere in fuo genere fm quod facere cõiter fumitur, non autem fm quod fumitur propriè, fed hoc eft proprium magnificentiæ.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ad magnanimitatẽ pertinet non folũ tendere in magnũ, fed ẽt in omnibus virtutibus magnũ operari, vel faciendo, vel qualitercunque agendo, vt dr in 4. Eth.* ita tamen quod magnanimitas circa hoc refpicit folum rõnẽ magni. Aliæ autem virtutes, quæ fi fint perfectæ, magnum operantur, non principaliter dirigunt intentionẽ fuã ad magnũ, fed ad id quod eft proprium vnicuiq; virtuti. Magnitudo autem confequitur ex quantitate virtutis.

li. 4. ca. 2. to. 5.

Ad magnificentiam verò pertinet, non folũ facere magnum fm quod facere propriè fumitur, fed etiam ad magnum faciendum tendere animo. Vnde Tullius dicit* in fua Rhetorica, ꝙ magnificentia eft rerũ magnarum & excelfarũ cum animi quadã ampla & fplendida propofitione cogitatio atque adminiftratio, vt cogitatio referatur ad interiorẽ intẽtionẽ, adminiftratio autem ad exteriorẽ executionem. Vnde oportet ꝙ ficut magnanimitas intẽdit aliquod magnum in omni materia, ita & magnificentia in aliquo opere factibili.

li. 2. de Inuentione, in fol. 3. ante finẽ li.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ magnificentia intendit opus magnũ facere. Opera aũt ab hominibus facta ad aliquẽ finẽ ordinantur. Nullus aũt finis humanorum operũ eft adeo magnus, ficut honor Dei. Et ideo magnificẽtia præcipue magnũ opus facit in ordine ad honorẽ Dei. Vnde Philof. dicit in 4. Eth.* ꝙ honorabiles fumptus funt maximè, qui pertinent ad diuina facrificia. Et circa hos maximè ftudet magnificus. Et iõ magnificentia coniungitur fanctitati, quia pcipuè eius effectus ad religionem fiue ad fanctitatem ordinatur.

lib. 4. c. 2. paulo añ med. to. 5.

664

ARTICVLVS III.

Vtrum materia magnificentiæ fint fumptus magni.

Inf. q. 152 ar. 3. cõ & q. 160. ar. 1 co. & 12. q. 60 arti. 5. cor. co. 2. & 3. di. 34 q. 1. art. 2. co. 2. & 4. di. 7. q. 2 art. 2. q. 2. co. & di. 17 q. 1. ar. 2. 4 3. co. & di. 35. q. 3 ar. 2 cor. & 4. 2. to lect. 6 co. 2

AD TERTIVM fic proceditur. Vr, ꝙ materia magnificentiæ non fint fumptus magni. Circa eandem enim materiam non funt duæ virtutes. Sed circa fumptus eft liberalitas, vt fuprà habitum eft.* Ergo magnificentia non eft circa fumptus.

* Q. 177. ar. 2.

¶ 2 Præterea, Omnis magnificus eft liberalis, vt dr in 4. Eth.† fed liberalitas eft magis circa dona, quàm circa fumptus, ergo etiam magnificentia nõ præcipue eft circa fumptus, fed magis circa dona.

† lib. 4 c. 2. paulo poft prin. to 5.

¶ 3 Præterea, Ad magnificẽtiã pertinet aliquod opus exterius facere. Non autem quibuflibet fumptibus fit aliquod exterius opus, etiam fi fint fumptus magni, puta, cùm aliquis multa expendit in xenijs mittendis, ergo fumptus non funt propria materia magnificentiæ.

¶ 4 Præterea, Magnos fumptus nõ poffunt facere nifi diuites, fed omnes virtutes poffunt habere ẽt pauperes, quia virtutes non ex neceffitate indigent exteriori fortuna, fed fibi ipfis fufficiunt, vt Seneca dicit in lib. de Ira. Ergo magnificentia nõ eft circa magnos fumptus.

SED CONTRA eft, quod Philofo. dicit in 4. Ethic.* ꝙ magnificentia non extendatur circa omnes operationes quæ funt in pecunijs, (ficut liberalitas) fed circa fumptuofas folum in quibus fuperexcellit liberalitatẽ magnitudine, ergo eft folũ circa magnos fumpt⁹.

* lib. 4 ca. 2. in prin.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ad magnificentiã, ficut dictum eft,* ptinet intendere ad aliqđ magnũ opus faciendũ. Ad hoc autem ꝙ aliquod magnũ opus cõueniente fiat, requiruntur proportionati fumptus. Non enim poffunt magna opera fieri, nifi cũ magnis expenfis. Vnde ad magnificentiã ptinet, magnos fumptus facere ad hoc ꝙ opus magnũ conuenienter fiat. Vnde & Philof. dicit in 4. Eth.* ꝙ magnificus ab æquali, i. à proportionato fumptu opus faciet magis magnificũ. Sumptus aũt eft quædã pecuniæ emiffio, à qua põt aliquis prohiberi p fuperfluũ amorem pecuniæ. Et iõ materia magnificentiæ poffunt dici & ipfi fumptus, quib vtif magnific⁹ ad opus magnũ faciẽdũ, & ipfa pecunia, qua vtif ad fumpt⁹ magnos faciẽdos, & amor pecuniæ quẽ moderatur magnificus, ne fumptus magni impediant.

Ar. præce.

li. 4. cap. 2. ante med. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ficut fuprà dictum eft,* virtutes illæ quę funt circa res exteriores, habent aliquã difficultatẽ ex ipfo genere rei circa quã eft virtus, & aliã difficultatẽ ex magnitudine ipfius rei. Et iõ oportet circa pecuniã & vfum eius, effe duas virtutes, f. liberalitatẽ, quæ refpicit cõiter vfum pecuniæ, & magnificentiã, quæ refpicit magnũ in pecuniæ vfu.

Q. 129. ar. 2.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ vfus pecuniæ aliter pertinet ad liberalẽ, & aliter ad magnificum. Ad liberalem enim pertinet fecundũ quod procedit ex ordinato affectu circa pecunias. Et ideo ois vfus debitus pecunię, cuius impedimentũ tollit moderatio amoris pecuniæ, pertinet ad liberalitatẽ, f. & dona & fumptus. Sed vfus pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad aliquod magnum opus quod faciendum eft. Et talis vfus non poteft effe fine fumptu, fiue expenfa.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ magnificus etiam dat dona, vel* xenia, vt dr in 4. Ethic.* non tamen fub ratione doni, fed potius fub ratione fumptus ordinati ad aliquod opus faciendũ, puta, ad honorandũ aliquẽ, vel ad faciendũ aliquid, vnde pueniat honor toti ciuitati, ficut cùm facit aliquid ad qđ tota ciuitas ftudet.

* ξένια. li. 4. ca. 2. to. 5.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ principalis actus virtutis eft interior electio,* quã virtus põt habere abfque exteriori fortuna. Et fic ẽt pauper põt effe magnificus. Sed ad exteriores actus virtutũ requiruntur bona fortunæ, ficut quædam inftrumenta. Et fecundũ hoc pauper non poteft actum magnificentiæ exteriorem exercere in his quæ funt magna fimpliciter, fed fortè i his quæ funt magna p comparationẽ ad aliquod opus, qđ etfi in fe fit paruũ, tamen põt magnificè fieri fm proportionem illius generis. Nam paruum & magnum dicuntur relatiuè, vt Philofoph. dicit in prędicamentis.*

* Seneca epift 85. q eft i 12. li. epift ante fin & epi. 92. l li 14.

In pdicamento ad aliqd, ot. 1

665

ARTICVLVS IIII.

Vtrum magnificentia fit pars fortitudinis.

AD QVARTVM fic proceditur. Vr, ꝙ magnificentia non fit pars fortitudinis. Magnificentia enim conuenit in materia cum liberalitate, vt dictũ eft,† fed liberalitas non eft pars fortitudinis, fed iuftitiæ, ergo magnificentia non eft pars fortitudinis.

Sup q. 28. & locis ibi notatis. † Ar. pręc.

¶ 2 Præterea, Fortitudo ẽ circa timores & audacias. Magnificentia autẽ in nullo videtur refpicere timorẽ, fed folum fumptus, qui funt operationes quædã. Ergo magnificentia magis videtur pertinere ad iuftitiã, quæ eft circa operationes, quàm ad fortitudinem.

¶ 3 Præterea, Philofophus dicit in 4. Ethi.* quod magnificus fcienti affimilatur, fed fcientia magis conuenit cum prudentia, quam cum fortitudine, ergo magnificentia non debet poni pars fortitudinis.

li. 4. ca. 2. paulo. à princ. c. 2. to. 5.

SED CONTRA eft, qđ Tullius & Macrobi⁹ & Andronicus* magnificẽtiã partẽ fortitudinis ponunt.

li. 1. in fom niũ Scipionis, in fine ante libri medium.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ magnificentia fecũdum quòd eft fpecialis virtus, non poteft poni pars fubiectiua fortitudinis, quia non conuenit cũ ea in materia,

teria, sed ponitur pars eius, inquãtũ adiungit ei sicut virtus secũdaria principali. Ad hoc aũt, q aliqua uirtus adiũgat alicui principali, duo reqrunt, ut supra dictũ est,* quorũ unũ est, ut secundaria conueniat cum principali. Aliud aũt est, ut in aliquo excedat ab ea Magnificentia aũt conuenit cũ fortitudine in hoc, q sicut fortitudo tẽdit in aliquod arduũ, & difficile, ita et & magnificentia. Vñ et vr̃ esse in irascibili, sicut & fortitudo. Sed magnificentia deficit a fortitudine in hoc, q illud arduũ in quod tendit fortitudo, habet difficultatẽ pp periculũ, qđ imminet personæ. Arduũ aũt in qđ tendit magnificentia, habet difficultatẽ pp dispendiũ rerum, quod est multo minus, q̃ periculum personæ. Et ideo magnificentia ponitur pars fortitudinis.

qõ. 80. & 128.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q iustitia respicit operationes fm se prout in eis cõsiderat rõ debiti, sed liberalitas, & magnificẽtia cõsiderãt operationes sumptuũ fm qđ cõparantur ad passiones aĩæ, diuersimodè tñ. Nã liberalitas respicit sũptus p cõparationẽ ad amorẽ, & cõcupiscẽtiã pecuniarũ, q̃ sunt passiones concupiscibilis, qbus non impeditur liberalis à dationib⁹, & sũptibus faciendis, vñ est in concupiscibili. Sed magnificẽtia respic t sũptus p cõparationẽ ad spe[cie], attingẽdo ad aliqđ arduũ, nõ simpliciter sicut magnanimitas, sed in determinata materia, s. in sumptibus, vñ magnificentia vr̃ esse in irascibili, sicut & magnanimitas.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q magnificentia, et si non conueniat cum fortitudine in materia, conuenit tamen cum ea in conditione materiæ, inquantum s. tendit in aliquid arduum circa sumptus, sicut & fortitudo in aliquid arduum circa timores.

AD TERTIVM dicendũ, q magnificentia ordinat usũ artis ad aliqđ magnũ, ut dictũ est. Ars aũt est in ratione. Et iõ ad magnificũ pertinet bene vti ratione in attendendo proportionẽ sumptus ad opus quod faciendũ est. Et hoc præcipuè necessarium est pp magnitudinem utriusque, quia nisi diligens consideratio adhiberetur, immineret periculum magni damni.

QVÆSTIO CXXXV.

De Paruificentia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de uitijs oppositis magnificentiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum paruificentia sit uitium.

¶ Secundo, de uitio ei opposito.

QVÆSTIONIS CXXXV.

De Paruificentia,

Bifariam diuisæ,

AXIOMA.

1 *Paruificentiæ qua quis pro ratione, & dignitate operis, nimis parcè sumptum facit,* ¹ *peccatum est,* ² *consumptioni seu immoderatæ profusioni, contrarium.*

666

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum paruificentia sit peccatum.

4. Eth. lec. 7. co. 5.

AD PRIMVM sic proced tur. Vr̃, q paruificẽtia non sit uitium. Virtus n. sicut est moderatiua magnorũ, ita et est moderatiua paruorũ. Vñ & liberales, & etiã magnifici aliqua parua faciũt. Sed magnificẽtia est uirtus. Ergo etiam similiter paruificentia magis est uirtus, quàm uitium.

¶ 2 Præterea, Philos. dicit in 4 Ethic.* quòd diligentia ratiocinij est paruifica, sed diligentia ratiocinij vr̃ esse laudabilis, quia bonum hominis est secundum rationem esse, vt Dion.† dicit in quarto c. de diu. no. Ergo paruificentia non est uitium.

lib. 4. c. 2. aliquãtulũ à prin. to. 5. † c. 4. par. 4.

¶ 3 Præterea, Philos. dicit in 4 Ethic.* quòd paruificus consumit pecuniam tristatus, sed hoc pertinet ad auaritiam, siue ad illiberalitatem: ergo paruificentia non est uitium ab alijs distinctum.

lib. 4. c. 2. in fi. to. 5.

SED CONTRA est, q Phil. in 2. & 4. Eth.* ponit paruificẽtiã speciale uitiũ magnificentiæ oppositum.

li 2. c. 7. & lib. 4. c. 2. to. 5.

RESPONDEO dicendũ, q sicut suprà dictum est,* moralia speciẽ à fine sortiuntur. Vñ & à fine, ut pluries nominant. Ex hoc ergo dr̃ aliquis paruificus, q intendit ad aliquid paruũ faciendũ. Paruũ aũt, & magnũ fm Philosophũ in prædicamentis* relatiuè dicuntur. Vñ cũ dr̃, q paruificus intendit aliquid paruũ facere, intelligẽdũ est in comparatione ad genus operis, qđ facit. In quo quidẽ paruũ, & magnũ põt attendi dupliciter. Vno mõ, ex parte operis fiendi. Alio modo, ex parte sumptus. Magnificus ergo principaliter intẽdit magnitudinem operis: secundariò intendit magnitudinẽ sũptus, q̃ non vitat, ut faciat magnum opus. Vñ & Phil dicit in 4 Ethi.* quòd magnificus ab æquali sũptu faciet opus, magis magnificũ. Paruificus aũt econuerso principaliter qdẽ intendit paruitatem sumptus. Vñ & Phil. dicit in quarto Ethic.* quod intendit qualiter minimum consumat; ex consequenti aũt intendit paruitatem operis, quam s. non recusat, dummodo paruum sumptum faciat. Vnde Philosophus dicit ibidem* quod paruificus maximè consumens in paruo, s. quòd non uult expendere, bonum perdit, i. magnifici operis. Sic ergo patet, quod paruificus deficit a proportione, quæ debet esse secundum rationem inter sumptus, & opus. Defectus autem ab eo, quod est secundum rationem, causat rationem uitij. Vnde manifestum est, quod paruificentia uitium est.

1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 6. In prædicamento ad aliqd, to. 1. lib. 4. c. 2. ante medium, to. 5. lib. 4. c. 2. in fine, to. 5. lib. 4. c. 2. nõ remotè à fine, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q virtus moderat parua fm regulam rationis, a qua deficit paruificus, ut dictum* est. Non enim dicitur paruificus qui parua moderatur, sed qui in moderando magna, uel parua, deficit à regula rationis. Et ideo habet uitij rationem.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q sicut Philos. dicit in 2 Rhet.* Timor facit consiliatiuos. Et iõ paruificus diligenter ratiocinijs intendit: quia inordinatè timet bonorũ suorũ cõsũptionẽ, et in minimis. Vnde hoc non est laudabile, sed uitiosũ, & uituperabile, quia nõ dirigit affectũ suum fm rationem, sed potius rationis vsum applicat ad inordinationem sui affectus.

lib. 2. c. 5. parum à med. to. 6.

AD TERTIVM dicẽdũ, q sicut magnificus cõuenit cũ liberali in hoc, quod prõpte, & delectabiliter pecunias emittit, ita et paruificus conuenit cũ illiberali, siue auaro, in hoc, quòd cũ tristitia, & tarditate expẽsas facit. Differt aũt in hoc, quod illiberalitas attenditur circa communes sumptus. Paruificentia aũt circa magnos sumptus, quos difficilius est facere, et ideo minus uitiũ est paruificẽtia, q̃ illiberalitas. Vnde Philos. dicit in 4. Eth.* quod quãuis paruificentia, & uitium oppositum sint malitiæ, non tñ opprobria inferunt, quia nec sunt nociua proximo, nec sunt valde turpes.

lib. 4. c. 2. in fi. to. 5.

667

ARTICVLVS II.

Vtrum paruificentiæ aliquod vitium opponatur.

4. eth. lec. 7. co. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, q paruificẽtiæ nullũ uitium opponatur. Paruo. n. opponitur magnũ; sed magnificentia nõ est uitiũ, sed uirtus: ergo paruificentiæ non opponitur uitium.

¶ 2 Præterea, Cum paruificentia sit uitiũ ex defectu, vt dictum est,* vr̃, quòd si aliquod vitium esset paruificentiæ oppositum, quòd consisteret solum in superabundanti cõsũptione, sed illi qui consumunt multa, vbi pauca consumere oporteret, consumunt pauca ubi multa oportet consumere, ut dicitur in 4. Ethic.* Et sic habent aliquid de paruificentia. Non ergo est aliquod uitium paruificentiæ oppositum.

ar. præce. lib. 4. c. 2. circa mẽ, to. 5.

¶ 3 Præterea, Moralia sortiuntur speciem ex fine, vt dictum est,* sed illi qui superflue consumunt, hoc faciunt causa ostentationis diuitiarum, ut dicitur in 4. Eth.* Hoc autem pertinet ad inanem gloriam, quæ opponitur magnanimitati, ut dictum est:* ergo nullum uitium paruificentiæ opponitur.

ar. præce. & 1. 2. q. 1. ar. 3. † li. 4. c. 2. non procul à fine. * qõ. 131. ar. 2.

SED

SED CONTRA est auctoritas Philosophi, qui in 2. & 4. Ethic.† ponit magnificentiam medium duorum oppositorum uitiorum.

li. 2. c. 7. & lib. 4. c. 2. co. 5.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ paruo opponiť magnũ. Paruũ autẽ, & magnũ relatiuè dicuntur, ut dictũ est.* Sicut aũt contingit sumptũ esse paruum per comparationẽ ad opus, ita ẽt cõtingit sumptũ esse magnũ in cõparatione ad opus, ut s. excedat proportionẽ, q̃ esse dẽt sumptus ad opus, ſm regulã rõnis. Vñ manifestũ est, ꝙ uitio paruificẽtiæ, qua aliqs deficit à debita proportione expensarũ ad opus, intẽdẽs minus expẽdere, q̃ dignitas operis requirat, opponit vitiũ quo aliqs dictã proportionẽ excedit, vt s. plus expẽdat, q̃ sit operi proportionatũ. Et hoc uitiũ Græcè qdẽ dr̃* banausia à furno dicta, qa uidelicet ad modũ ignis, q̃ est in furno oĩa cõsumit. Vel dr̃* apyrocalia, i. sine bono igne, quia ad modum ignis oĩa consumit non propter bonum. Vnde latinè hoc uitium potest nominari consumptio.

ar. præce.

* βαναυσία. * ἀπειροκαλία.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ magnificentia dr̃ esse ex eo, quod facit magnum opus, non autem ex eo, quòd in sumptu excedat proportionem operis. Hoc. n. pertinet ad uitium, quod opponitur paruificentiæ.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ idem uitiũ cõtrariatur uirtuti, quæ est in medio, & contrario uitio. Sic ergo vitiũ cõsumptionis opponitur paruificentiæ in eo, qđ excedit in sumptu operis dignitatem, expendens multa, ubi pauca oportet expendere. Opponitur aũt magnificentiæ ex parte operis magni, quod præcipuè intendit magnificus, inquantum s. ubi oportet multa expendere, nihil aut parum expendit.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ consumptor ex ipsa specie actus opponitur paruifico, inquantũ trãscẽdit regulam rationis, à qua paruificus deficit. Nihil tamẽ prohibet, quin hoc ad finem alterius uitij ordinetur, puta inanis gloriæ, uel cuiuscunque alterius.

QVAESTIO CXXXVI.

De Patientia, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de patientia. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, vtrum patientia sit uirtus.

¶ Secundo, vtrum sit maxima uirtutum.

¶ Tertio, vtrum possit haberi sine gratia.

¶ Quarto, vtrum sit pars fortitudinis.

¶ Quinto, vtrum sit idem cum longanimitate.

QVÆSTIONIS CXXXVI.

De Patientia,

In quinque partes distributæ.

AXIOMA.

1 *Patientia 1 virtus est, excellens quidem, atta-*
2 *men 2 virtutibus theologicis, atq; etiam fortitu-*
3 *dine, & temperantia inferior: charitati 3 vt suæ*
4 *formæ, fortitudini 4 verò, ut secundaria virtus*
5 *primariæ coniuncta, & à 5 longanimitate, ut ge-*
nus à sua specie, uel vt magis commune à minus communi distincta.

668

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum patientia sit virtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ patientia non sit uirtus. Virtutes. n. perfectissimè sunt in patria, ut Aug. dicit in 14. de trin.* Sed ibi non est patientia, qa nulla sũt ibi mala toleranda, ſm illud Isa. 49. & Apoc. 7. Nõ esurient neque sitiẽt, & nõ percutiet eos æstus, neque sol. Ergo patientia non est virtus.

Inf. art. 5. cor. & supra 128. cor. *li. 14. de trin. ca. 9. co. 1.

¶ 2 Præterea, Nulla virtus in malis potest inueniri, quia uirtus est, q̃ bonum facit habentem, sed patientia quãque in malis hominibus inuenitur, sicut patet in auaris, q̃ multa mala patienter tolerant, ut pecunias cõgregent, secundũ illud Eccl. 5. Cunctis diebus uitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna, atq; tristitia. ergo patientia non est uirtus.

¶ 3 Præterea, Fructus à uirtutibus differunt, ut suprà habitum est,† sed patientia ponitur inter fructus, ut patet ad Galat. 5. Ergo patientia non est uirtus.

1. 2. q. 70. ar. 1. ad 3. præcipue.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de patientia.* Virtus animi, quæ patientia dicitur, tam magnum Dei donum est, ut etiam ipsius, qui nobis eam largitur, patientia prædicetur.

*cap. 1. in prin. to. 4.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut dictũ est supra,* virtutes morales ordinantur ad bonũ, inquantũ conseruant bonum rõnis contra impetus passionum. Inter alias aũt passiones tristitia efficax est ad impediendũ bonum rationis, ſm illud secundæ ad Cor. 7. Seculi tristitia mortem operatur. Et Eccles. 30. Multos occidit tristitia, & non est utilitas in illa. Vñ necesse est habere aliquam uirtutẽ, p̄ quam bonum rationis conseruetur contra tristitiam, ne s. ratio tristitiæ succumbat. Hoc autẽ facit patientia. Vnde Aug. dicit in lib. de patientia,* quod patientia hoĩs est, qua mala æquo animo toleramus, (i. sine perturbatione tristitiæ) ne animo iniquo bona deseramus, p̄ q̃ ad meliora perueniamus. Vnde manifestum est, patientiam esse uirtutem.

q. 123. ar. 1.

c. 2. in pri. to. 4.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ uirtutes morales non remanent, ſm eundem actum in patria, quem habent in uia, s. per comparationem ad bona præsentis vitæ, quæ non remanebunt in patria, sed per comparationem ad finem qui erit in patria. Sicut iustitia non erit in patria circa emptiones, & uenditiones, & alia, q̃ pertinẽt ad præsentẽ uitam, sed in hoc, qđ est subditũ esse Deo. Similiter actus patientiæ in patria non erit in sustinendo aliqua, sed in fruitione bonorum, in quæ peruenire uolebamus patiendo. Vnde Aug. dicit in 14. de ciu. Dei,* quòd in patria non erit ipsa patientia, quæ necessaria non est, nisi ubi toleranda sunt mala, sed æternum erit id, quo per patientiam peruenitur.

li. 14. c. 9. declinando ad finẽ, to. 5.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit in li. de patientia,* patiẽtes ꝓpriè dicuntur qui malũt mala non cõmittendo ferre, quàm non ferendo committere. In illis aũt, qui mala sustinent ut mala faciãt, nec miranda, nec laudanda est patientia, quæ nulla est, sed miranda duritia, neganda patientia.

c. 1. in medio. & c. 5 a medio, to. 4.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut suprà dictũ est,† fructus in sui rõne importat quãdã delectationẽ. Sunt aũt operationes uirtutũ delectabiles ſm seipsas, vt dicitur in 1 Ethic.* Consuetum est autem, ut nomine uirtutis, etiam uirtutum actus significentur. Et iõ patientia quantum ad habitum ponitur uirtus. Quantum autem ad delectationem, quam habet in actu, ponitur fructus. Et præcipue quantum ad hoc, quod per patiẽtiam animus præseruatur, ne obruatur tristitia.

1. 2. qõ. 11. ar. 1. & q. 70. art. 1. *li. 1. c. 8. à med. to. 5

669

ARTICVLVS II.

Vtrum patientia sit potissima virtutum.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ patientia sit potissima uirtutum. Id. n. quod est perfectũ, est potissimum in unoquoque genere, sed patiẽtia habet opus perfectum, ut dicitur Iac. primo. ergo patientia est potissima uirtutum.

1. 2. q. 66. ar. 5. ad 1.

¶ 2 Præterea, Oẽs uirtutes ad bonum animæ ordinãtur, sed hoc præcipuè uidetur pertinere ad patiẽtiam. Dicitur. n. Luc. 21. In patientia uestra possidebitis animas uestras. ergo patientia est maxima uirtutum.

¶ 3 Præterea, Illud quod est conseruatiuum, & causa aliorum, uidetur potius esse. Sed sicut Gregor. dicit in quadam Homil.† Patientia est radix, & custos omniũ virtutum: ergo patientia est maxima uirtutum.

Ho. 35. in euang. nõ remotè ante medium.

SED CONTRA est, quod non enumeratur inter quatuor uirtutes, quas Greg.* uigesimosecundo Moral. & Augustinus† in lib. de moribus Ecclesiæ, uocant principales.

* Greg. li. 22. c. 1. † Aug. ca. 15. & 22. to. 1.

RE-

RESPONDEO dicendum, quod virtutes secundum suam rationem ordinantur ad bonum. Est enim virtus quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, ut dicitur in secundo Eth.* Vnde oportet quod tanto principalior sit virtus & potior, quanto magis & directius ordinat hominem in bonum. Directius autem ad bonum ordinant hominem virtutes quæ sunt constitutivæ boni, quam illæ quæ sunt impeditivæ eorum, quæ abducunt à bono. Et sicut inter eas, quæ sunt constitutivæ boni, tanto aliqua potior est, quanto in maiori bono statuit hominem (sicut fides, spes, & charitas) quam prudentia & iustitia, ita etiam inter illas, quæ sunt impeditivæ retrahentium à bono, tanto aliqua est potior, quanto id, quod ab ea impeditur, magis à bono retrahit. Plus autem à bono retrahunt pericula mortis, circa quæ est fortitudo, vel delectationes tactus, circa quas est temperantia, quam quævis adversa circa quæ est patientia. Et ideo patientia non est potissima virtutum, sed deficit non solum a virtutibus theologicis, & prudentia & iustitia, quæ directè statuunt hominem in bono, sed etiam a fortitudine & temperantia, quæ retrahunt à maioribus impedimentis.

lib. 2. ca. 6. circa principium, tomo 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod patientia dicitur habere opus perfectum in adversis tolerandis, ex quibus primo procedit tristitia, quam moderatur patientia: secundo ira, quam moderatur mansuetudo, tertio odium, quod tollit charitas, quarto iniustum nocumentum quod prohibet iustitia. Tollere enim principium uniuscuiusque est perfectius. Nec tamen sequitur, si in hoc patientia est perfectior, quod sit perfectior simpliciter.

AD SECVNDVM dicendum, quod possessio importat quietum dominium. Et ideo per patientiam dicitur homo suam animam possidere, inquantum radicitus evellit passiones adversitatum, quibus anima inquietatur.

AD TERTIVM dicendum, quod patientia dicitur esse radix & custos omnium virtutum, non quasi directè eas causando & conservando, sed solum removendo prohibens.

670

ARTICVLVS III.

Vtrum patientia possit haberi sine gratia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod patientia possit haberi sine gratia. Illud enim ad quod ratio magis inclinat, magis potest implere rationalis creatura, sed magis est rationabile quod aliquis patiatur mala propter bonum, quàm propter malum. Aliqui autem patiuntur mala propter malum ex propria virtute, sine auxilio gratiæ. Dicit enim August. in lib. de patientia.* quod multa in laboribus & doloribus sustinent homines propter ea, quæ vitiosè diligunt. ergo multo magis homo potest mala sustinere propter bonum, quod est vere patientem esse, præter auxilium gratiæ.

c. 3. in principio, to. 4

¶ 2 Præterea, Aliqui non existentes in statu gratiæ magis abhorrent mala vitiorum, quam corporalia mala. Vnde quidam gentilium leguntur multa mala tolerasse ne patriam proderent aut aliquid aliud inhonestum committerent, sed hoc est verè patientem esse, ergo videtur quod patientia possit haberi absque auxilio gratiæ.

¶ 3 Præterea, Manifestè apparet, quod aliqui propter sanitatem corporis recuperandam gravia quædam & amara patiuntur. Salus autem animæ non est minus appetibilis, quàm sanitas corporis: ergo pari ratione pro salute animæ potest aliquis multa mala sustinere, quod est verè patientem esse, absque auxilio gratiæ.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 61. Ab ipso, scilicet Deo, patientia mea.

RESPONDEO dicendum, quod sicut August. dicit in lib. de patientia.* vis desideriorum facit tolerantiam laborum & dolorum, & nemo nisi pro eo, quod delectat, sponte suscipit ferre quod cruciat. Et huius ratio est, quia tristitiam & dolorem secundum se, abhorret animus. Vnde nunquam eligeret eam pati propter se, sed solum propter finem, ergo oportet quod illud bonum, propter quod aliquis vult pati mala, sit magis volitum & amatum, quàm illud bonum, cuius privatio ingerit dolorem, quem patienter to-

ca. 4. circa finem, t. 4.

leramus. Quod autem aliquis præferat bonum gratiæ omnibus naturalibus bonis, ex quorum amissione potest dolor causari, pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum super omnia. Vnde manifestum est, quod patientia, secundum quod est virtus, à charitate causatur, secundum illud 1. ad Cor. 13. Charitas patiens est. Manifestum est autem quod charitas non potest haberi, nisi per gratiam, secundum illud ad Rom. quinto, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Vnde patet quod patientia non potest haberi sine auxilio gratiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in natura humana, si esset in integra, prævaleret inclinatio rationis, sed in natura corrupta prævalet inclinatio concupiscentiæ, quæ in homine dominatur. Et ideo pronior est homo ad sustinendum mala, in quibus concupiscentia delectatur præsentialiter, quam tolerare mala propter bona futura, quæ secundum rationem appetuntur. Quod tamen pertinet ad veram patientiam.

AD SECVNDVM dicendum, quod bonum politicæ virtutis commensuratum est naturæ humanæ. Et ideo absque auxilio gratiæ gratum facientis potest voluntas humana in illud tendere, licet non absque auxilio gratiæ Dei. Sed bonum gratiæ est supernaturale. Vnde in illud non potest tendere homo per virtutem suæ naturæ. Et ideo non est simile. [illegible]

AD TERTIVM dicendum, quod tolerantia etiam malorum, quæ quis sustinet propter corporis sanitatem, procedit ex amore, quo homo naturaliter diligit suam carnem. Et ideo non est similis ratio de patientia, quæ procedit ex amore supernaturali.

ARTICVLVS IIII.

671

Vtrum patientia sit pars fortitudinis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod patientia non sit pars fortitudinis. Idem enim non est pars sui ipsius, sed patientia videtur idem esse fortitudini, quia sicut supra dictum est,* proprius actus fortitudinis est sustinere. Et hoc etiam pertinet ad patientiam. Dicitur enim in lib. sententiarum Prosperi, quod patientia consistit in alienis malis tolerandis. ergo patientia non est pars fortitudinis.

q. sup. 128 & locis ibi notatis.

* q. 123. ar. 6.

¶ 2 Præterea, Fortitudo est circa timores & audacias, ut supra dictum est,* & ita est in irascibili. Sed patientia videtur esse circa tristitias, & ita videtur esse in concupiscibili. ergo patientia non est pars fortitudinis, sed magis temperantiæ.

q. 123. ar. 3.

¶ 3 Præterea, Totum non potest esse sine parte. Si ergo patientia est pars fortitudinis, fortitudo nunquam posset esse sine patientia, cùm tamen fortis quandoque non toleret patienter mala, sed etiam aggrediatur eum, qui mala facit. ergo patientia non est pars fortitudinis.

SED CONTRA est, quod Tullius in sua Rhetor.* ponit eam fortitudinis partem.

lib. 2. de inuentione in fol. 3. ante fine lib.

RESPONDEO dicendum, quod patientia est pars fortitudinis quasi potentialis, quia adiungitur fortitudini sicut virtus secundaria principali. Ad patientiam enim pertinet aliena mala æquanimiter perpeti, ut Greg. dicit in quadam Hom.* In malis autem quæ ab alijs inferuntur præcipua sunt & difficillima ad sustinendum illa, quæ pertinent ad pericula mortis, circa quæ est fortitudo. Vnde patet quod in ista materia principalitatem tenet fortitudo, quasi vendicans sibi id quod principalius est in hac materia. Et ideo patientia adiungitur ei sicut secundaria virtus principali.

Homi. 35. in euang. non multum ante medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad fortitudinem pertinet non qualiacunque sustinere, sed illud, quod est summè difficile in sustinendo, scilicet sustinere pericula mortis. Ad patientiam autem potest pertinere sustinentia quorumcunque malorum.

AD SECVNDVM dicendum, quod actus fortitudinis non solum consistit in hoc quod aliquis in bono persistat contra timores futurorum periculorum, sed etiam ut non deficiat propter præsentium tristitiam, sive dolorem. Et ex hac parte habet affinitatem cum fortitudine patientia. Et tamen fortitudo est principaliter circa timores, ad quorum

quorum rationem pertinet fugere, q vitat fortitudo. Patientia uerò principalius est circa tristitias. Nam patiens dicitur aliquis non ex hoc q non fugit, sed ex hoc q laudabiliter se habet in patiendo, quæ præsentialiter nocēt, ut scilicet non inordinatè ex eis tristetur. Et idō fortitudo est propriè in irascibili, patientia autē in concupiscibili. Nec hoc impedit quin patientia sit pars fortitudinis, quia adiunctio virtuti ad virtutem nō attenditur s̄m subiectum, sed s̄m materiam uel formam. Nec tamen patientia ponitur pars tēperantiæ, quamuis vtraque sit in concupiscibili, quia temperantia est solum circa tristitias, quæ opponuntur delectationibus tactus, puta quæ sunt ex abstinentia ciborum vel venereorū. sed patientia præcipuè est circa tristitias, quę ab alijs inferūtur. Et iterum ad temperantiā pertinet refrænare huiusmodi tristitias, sicut & delectationes contrarias. Ad patientiā autem pertinet, ut propter huiusmodi tristitias, quantæcunque sint, homo non recedat à bono virtutis.

AD TERTIVM dicendum, q patientia potest quantum ad aliquid sui, poni pars integralis fortitudinis, de qua parte obiectio procedit, prout s. aliquis patiēter sustinet mala, quæ pertinent ad pericula mortis. Nec est contra rationem patientiæ, q aliquis, qñ opus fuerit, insiliat in eum qui mala facit, quia ut Chrys. dicit super illud Matt.* Vade satana. In iniurijs proprijs patientem esse laudabile est, Iniurias autem Dei patienter sustinere nimis est impiū. Et Augustinus dicit in quadam epistola contra Marcellinum,† q præcepta patientiæ non cōtrariātur bono reipublicæ, pro quo contendendo contra inimicos pugnatur. Secundum verò quod patientia se habet circa quæcunque alia mala, adiungitur fortitudini, ut virtus secundaria principali.

Homi. 5.1 Matt. iter mediū & finē, to. 2. † Epist. 5. ante mediū, to. 2.

672

ARTICVLVS V.

Vtrum patientia sit idem quod longanimitas.

Sup. q. 127. ar. 5. ad 3. Et 1. 2 qō. 70 arti. 3. corp. & 2. con. 6. lec. 8. princip. * c. 1. to. 4.

AD QVINTVM sic pceditur. Vi. q patientia sit idem quod longanimitas. Dicit enim Augu. in li. de patientia,* q patientia Dei prædicatur non in hoc q aliquod malum patiatur, sed in hoc q expectat malos ut conuertantur. Vnde Eccl. 5 dicitur, Altissimus patiens redditor est. ergo videtur, quòd patientia sit idem quod longanimitas.

¶ 2 Præterea, Idem non est oppositum duobus, sed impatientia opponitur longanimitati, per quam aliquis moram expectat. Dicitur enim aliquis impatiens moræ, sicut aliorum malorum. ergo videtur, q patientia sit idem longanimitati.

¶ 3 Præterea, Sicut tempus est quædam circunstantia malorum, quæ sustinentur, ita etiam locus, sed ex parte loci non sumitur aliqua virtus quæ distinguatur à patiētia. ergo similiter nec longanimitas, quę sumitur ex parte temporis, inquantum scilicet aliquis diu expectat, distinguitur à patientia.

SED CONTRA est, q super illud ad Roma. 2. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? dicit glossa* Videtur longanimitas à patientia differre, quia in infirmitate magis quam proposito delinquunt, sustentari per longanimitatem dicuntur. Qui uero pertinaci mente exultant in delictis suis, ferri patienter dicendi sunt.

Gl. ordinaria ibi. ex Aug.

RESPONDEO dicēdū, q sicut magnanimitas dicitur, per quam habet aliquis animum tendendi in magna, ita etiam longanimitas dicitur, per quam aliquis habet animum tendendi in aliquid quod in longinquum distat. Et ideo sicut magnanimitas magis respicit spem tendentem in bonum, quam audaciam, uel timorem, siue tristitiam, quæ respiciunt malum, ita etiam & longanimitas. Vnde longanimitas maiorem conuenientiam uidetur habere cum magnanimitate quàm cum patientia. Potest tamen conuenire cum patientia dupli ci ratione. Primò quidem, quia patientia sicut & fortitudo sustinet aliqua mala propter aliquod bonum. Quod si ex propinquo expectetur, facilius est sustinere. Si autem in longinquum differatur, illud bonum, mala autem oporteat in præsenti sustinere difficilius est. Secundò, quia hoc ipsum quod est differri bonum speratum, natum est causare tristitiam, secundum illud Prou. 13. Spes quæ differtur, affligit animam. Vnde & in sustinendo huiusmodi afflictionem potest esse patientia, sicut & in sustinendo qualscunque alias tristitias. Sic ergo secundum quod sub eadem ratione mali contristantis potest comprehendi & dilatio boni sperati, quæ pertinet ad longanimitatem; & labor, quem homo sustinet in continuata executione boni operis, quod pertinet ad cōstantiam, tam longanimitas, quàm etiam cōstantia, sub patientia comprehenduntur. Vnde & Tullius* diffiniens patientiam dicit, quòd patientia est honestatis ac utilitatis cā voluntaria, ac diuturna perpessio rerū arduarū ac difficiliū. Quod dicit arduarū, ptinet ad constātiā in bono. Quod dicit difficiliū, pertinet ad grauitatē mali, quam propriè respicit patientia. Quod uero addit, diuturna siue diutina, pertinet ad longanimitatem, s̄m quod conuenit cum patientia. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM & SECVNDVM.

In li. 2. de Inuētiōe, in fol. 3 ante fine lib.

AD TERTIVM dicendū, q illud quod est longinquum loco, quamuis sit remotum à nobis, non tamē est simpliciter remotum à natura rerū, sicut id quod est lōginquum tempore. & ideo non est similis ratio. Et præterea, quod est longinquum loco, non affert difficultatem nisi ratione temporis, quia quod est longinquum loco à nobis, tardius tempore ad nos potest peruenire.

QVARTVM concedimus. Tamen considerãda est ratio illius differentiæ, quã gl.* assignat quia in his q ex infirmitate peccant, hoc s. sibi vr̄ importabile, q diu perseuerãt in malo. Et ideo dr̄ q ex longanimitate supportantur. Sed hoc ipsum quod aliquis ex superbia peccat, importabile videtur. Et ideo per patientiam dicuntur sustineri illi, qui ex superbia peccant.

* citata far gum. Sed contra.

QVAESTIO CXXXVII.

De Perseuerantia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de perseuerantia, & vitiis oppositis.

¶ Circa perseuerantiam autem quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum perseuerantia sit virtus.
¶ Secundo, vtrum sit pars fortitudinis.
¶ Tertio, quomodo se habeat ad constantiam.
¶ Quarto, utrum indigeat auxilio gratiæ.

QVÆSTIONIS CXXXVII.

De Perseuerantia, Quadrifariàm distributæ,

AXIOMA.

673

1 *Perseuerantia, est 1 virtus 4 diuinitus donata,*
4 *& 2 fortitudini, ut secundaria uirtus primariæ*
2 *annexa: quæ in eò à constantiæ 3 differt, quòd con*
3 *stantia actum bonum contra difficultatem externorum impedimentorum, perseuerantia uerò eundem actum contra molestiam diuturnitatis saluum conseruet.*

Infr. ar. 1. cor. & ad 1 & 2. q. 3. ar. 1. cō. & 3. dist. 33. q. 3. art. 3. q. 1. ad 4. & q. 4. ad 1. * lib. 7. c. 7 circa mediū, to. 5. † li. 4 circa finē, to. 5. * lib. 2. de lib arb. c. 19. tom. 1. † Aug lib. de bono pseuerāt. ca. 1. to 7.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Perseuerantia sit virtus.

AD PRIMVM sic pcedit. Vi. q pseuerātia nō sit uirtus. qa, ut Philos dicit in 7. Eth.* cōtinentia est potior, q̃ pseuerātia. Sed cōtinētia nō est virtus, ut dr̄ in 4. Eth. † ergo pseuerantia non est uirtus.

¶ 2 Præterea. Virtus est qua rectè viuit, s̄m Aug in li. de lib arb.* Sed sicut ipse dicit in lib. de Perseuerātia,† nullus pōt dici perseuerātiā habere quandiu uiuit, nisi perseueret vsq; ad mortē, ergo perseuerantia nō est virtus.

¶ 3 Præ-

¶3 Præterea, Immobiliter persistere in opere virtutis requiritur ad omnem virtutem, vt patet in secūdo Ethi.* Sed hoc pertinet ad rationem perseuerantiæ. Dicit enī Tullius in sua Rheto. † ꝙ perseuerantia est in ratione bene cōsiderata, stabilis & perpetua permāsio. ergo pseuerantia non est spālis virtus, sed conditio oīs virtutis.

li.2.cap.4. to 5.

† lib.2.de Inuentione, in fol.3 ante finē libri.

SED CONTRA est, quod Andro. dicit, ꝙ perseuerantia est habitus eorum quibus immanēdum est, & non immanendum, & neutrorum, sed habitus ordinans nos ad bene faciendum aliquid, vel omittendum, est virtus. ergo perseuerantia est virtus.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ ſm Philo. in 2. Eth.* virtus est circa difficile & bonum. Et ideo vbi occurrit spālis ratio difficultatis vel boni, ibi est specialis virtus. Opus aūt virtutis pōt habere bonitatem & difficultatē ex duobus. Vno quidem modo, ex ipsa specie actus, quę accipitur ſm rationem proprij obiecti. Alio mō ex ipsa diuturnitate temporis. Nā hoc ipsum quod est diu insistere alicui difficili, specialē difficultatē habet. Et ideo diu persistere in aliquo bono vsq; ad consummationē, pertinet ad specialē virtutē. Sicut ergo tēperantia & fortitudo sunt speciales virtutes, eo ꝙ altera earū moderatꝰ delectationes tactus, quod de se difficultatē habet, altera aūt moderatur timores & audacias circa pericula mortis, quod ēt ſm se difficile est, ita ēt perseuerātia est quędā specialis virtus, ad quā pertinet in his vel in alijs virtuosis operibus diuturnitatē sustinere prout necesse est.

li.2. eth.c. 3. in fine, to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Philo. accipit ibi perseuerantiam, ſm quod aliqs perseuerat in his, in quibus difficillimū est diu sustinere. Non est aūt difficile diu sustinere bona, sed mala. Mala aūt, quæ sunt pericula mortis, vt plurimum, non diu sustinentur, qꝛ, vt frequentius, citō transeunt. Vnde respectu illorum non est præcipua laus perseuerantiæ. Inter alia aūt mala præcipua sunt illa, quæ opponuntur delectationibus tactus, qꝛ huiusmodi mala attenduntur circa necessaria vitæ, puta, circa defectū ciborum & aliorū huiusmodi, q̄ qñq; imminent diu sustinenda. Non est aūt difficile hæc diu sustinere illi, q circa hoc non multū tristatur, nec in oppositis bonis multū delectatur, sicut patet in tēperato, in quo huiusmodi passiones non sunt vehementes. Sed maximè hoc difficile est in eo q circa hoc vehementer afficitur, vtpote non habens perfectā virtutē modificantē has passiones. Et iō si accipiatur hoc mō perseuerantia, non est virtus perfecta, sed est quoddā imperfectum in genere virtutis. Si aūt accipiamus perseuerātiam ſm quod aliqs in quocūque bono difficili diu persistit, hoc potest conuenire etiam habēti perfectam virtutem. Cui ēt si persistere sit minus difficile, persistit tamen in bono magis perfecto, vnde talis perseuerātia potest esse virtus, quia perfectio virtutis magis attenditur secundum rationem boni, quàm secundum rationem difficilis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ eodē nomine qñq; nominatur, & virtus, & actus virtutis, sicut Aug. dicit super Io.* Fides est credere quod non vides. Pōt tñ contingere ꝙ aliquis habeat habitum virtutis, qui tñ non exerceat actum, sicut aliqs pauper habens habitum magnificentiæ, cùm tñ actum non exerceat. Qñq; verò aliqs habens habitū incipit quidē exercere actū, sed nō perficit, puta, si ædificator incipiat ædificare, & non cōpleat domū. Sic ergo dicendū est, ꝙ nomen perseuerantiæ qñq; sumitur pro habitu quo qs eligit perseuerare, qñq; aūt pro actu quo quis perseuerat, & qñq; quidem habens habitum perseuerantiæ, eligit quidem perseuerare, & incipit exequi aliquandiu persistendo, non tñ cōplet actum, quia non persistit vsq; ad finem. Est aūt duplex finis. Vnus quidem, qui est finis operis, alius aūt qui est finis humanæ vitæ. Per se autem ad perseuerantiam pertinet, vt aliquis perseueret vsque ad terminum virtuosi operis, sicut ꝙ miles perseuerat vsque ad finē certaminis, & magnificus vsque ad cōsummationē operis. Sūt aūt quædam virtutes quarum actus per totam vitā dēnt durare, sicut fidei, spei, & charitatis, qꝛ respiciūt vltimū finē totius vitæ humanæ. Et ideo respectu harum virtutū, quæ sunt principales, non consummatur actus perseuerantiæ vsq; ad finē vitę. Et ſm hoc Aug.* accipit perseuerantiā pro actu perseuerantiæ consummato.

Tract. 79. paulo à principio, to. 9.

loco citato in arg.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ immobiliter persistere virtuti potest conuenire dupliciter. Vno modo, ex propria intentione finis. Et sic diu persistere vsq; ad finem in bono pertinet ad specialem virtutem, quæ dicitur perseuerantia, quæ hoc intendit, sicut specialem finem. Alio modo, ex comparatione habitus ad subiectū. Et sic immobiliter persistere, consequitur quamlibet virtutem, inquantum est qualitas difficilè mobilis.

ARTICVLVS II. 674

Vtrum perseuerantia sit pars fortitudinis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ perseuerantia non sit pars fortitudinis, quia vt Philos. dicit in 7. Eth.* perseuerātia est circa tristitias tactus, sed huiusmodi ptinent ad tēperantiā. ergo perseuerantia magis est pars tēperantiæ, q̄ fortitudinis.

Sup. q. 128. cor. & ad 5. & 6. & 3 di. 33. q. 3. art. 3. q. 1. 1. & 4. co.

* li.7. ca 4. & c.7. to.5.

¶2 Præterea, Omnis pars virtutis moralis est circa aliquas passiones, quas virtus moralis moderatur, sed perseuerantia non importat moderantiam passionum, qꝛ quanto vehementiores fuerint passiones, tanto aliquis secundum rationem perseuerans laudabilior videtur. ergo videtur, ꝙ perseuerantia non sit pars alicuius virtutis moralis, sed magis prudentiæ, quę perficit rationem.

¶3 Præterea, August. † dicit in li. de Perseuerantia, ꝙ perseuerantiam nullus potest amittere, alias autem virtutes potest homo amittere, ergo perseuerantia est potior omnibus alijs virtutibus. Sed virtus principalis est potior quam eius pars. ergo perseuerantia non est pars alicuius virtutis, sed magis ipsa est virtus principalis.

Exc. 1. & 5. habetur, to. 7.

SED CONTRA est, ꝙ Tullius * ponit perseuerantiam partem fortitudinis.

li.2. de Inuētione in fol. 3. ante finē libri.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut suprà dictum * est, virtus principalis est cui principaliter ascribitur aliquid quod pertinet ad laudem virtutis, inquantum s. exercet illud circa propriam materiam, in qua difficillimum & optimum est illud obseruare. Et secundum hoc dictum est,* ꝙ fortitudo est principalis virtus, qꝛ firmitatem seruat in his in qbus difficillimum est firmiter persistere, s. in periculis mortis. Et iō necesse est, ꝙ fortitudini adiungatur (sicut secundaria virtus principali) oīs illa virtus, cuius laus consistit in sustinendo firmiter aliquod difficile. Sustinere aūt difficultatē, q̄ puenit ex diuturnitate boni operis dat laudē pseuerātiæ, nec hoc est ita difficile, sicut sustinere pericula mortis. Et iō pseuerātia adiūgit fortitudini, sicut virtus scd̄aria principali.

qō.123 ar. 11. & 1. 2. q 61. art. 3. & 4.

q. 123. art. 11.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ annexio secūdariæ virtutis ad principalem, non solum attenditur secundum materiam, sed magis secundum modum, quia forma in vnoquoque potior est, quàm materia. Vnde licet perseuerantia magis videatur conuenire in materia cum temperantia, quam cum fortitudine, tamen in modo magis conuenit cum fortitudine, inquantum firmitatem seruat contra difficultatem diuturnitatis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ illa perseuerātia de qua loquitur Philosophus, non moderatur aliquas passiones, sed cōsistit solum in quadam firmitate rōnis, & voluntatis. Sed perseuerātia secundum quod ponitur virtus, moderatur aliquas passiones, scilicet timorem fatigationis, aut defectus propter diuturnitatem. Vnde hæc virtus est in irascibili, sicut & fortitudo.

AD TERTIVM dicendum, quòd Aug. ibi loquitur de perseuerantia, non secundum quod nominat habitum virtutis, sed secundum quod nominat actum virtutis continuatum vsque in finem, secūdum illud Mat. 24. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et ideo contra rationem perseuerantię sic acceptæ, esset ꝙ amitteretur, quia iam non duraret vsque in finem.

675

ARTICVLVS III.

Vtrum constantia pertineat ad perseuerantiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod constantia non pertineat ad perseuerantiam. Constantia enim pertinet ad patientiam, vt supra dictum est:* sed patientia differt à perseuerantia: ergo constantia non pertinet ad perseuerantiam.

q. pc. ar. 5.

¶ 2 Præterea, Virtus est circa difficile bonum: sed in paruis operibus constantem esse non videtur esse difficile, sed solum in operibus magnis, quæ pertinent ad magnificentiam: ergo constantia magis pertinet ad magnificentiam quàm ad perseuerantiam.

¶ 3 Præterea, Si ad perseuerantiam pertineret constantia, in nullo videretur à perseuerantia differre, quia vtrunque immobilitatem quandam importat. Differunt autem. Nam Macrob.* condiuidit constantiam firmitati, per quam intelligitur perseuerantia, vt supra dictum est. † ergo constantia non pertinet ad perseuerantiam.

* lib. 1. in Comm. Scipionis in fol. 2. ante mediũ libri.
† q. 128. argumen. 6.

SED CONTRA est, quod aliquis dicitur esse constans, ex eo quòd in aliquo stat: sed immanere aliquibus pertinet ad perseuerantiam: vt patet ex diffinitione quam Andronicus ponit: ergo constantia pertinet ad perseuerantiam.

RESPONDEO dicendũ, quod perseuerantia, & constantia conueniunt quidem in fine: quia ad vtrunque pertinet firmiter persistere in aliquo bono. Differũt autem secundum ea, quæ difficultatem afferunt ad persistendum in bono. Nam virtus perseuerantiæ propriè facit firmiter persistere hominem in bono contra difficultatem quæ prouenit ex ipsa diuturnitate actus. Constantia autem facit firmiter persistere in bono contra difficultatem quæ prouenit ex quibuscunque alijs exterioribus impedimentis. Et ideo principalior pars fortitudinis est perseuerantia, quàm constantia, quia difficultas quæ est ex diuturnitate actus, est essentialior actui virtutis, quã illa quæ est ex exterioribus impedimentis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod exteriora impedimenta persistendi in bono præcipuè sunt illa, quę tristitiam inferunt. Circa tristitiam autem est patiẽtia, vt dictum* est. Et ideo constantia secundum finem conuenit cum perseuerantia: secundum autem ea quæ difficultatem inferunt, conuenit cum patientia. Finis autem potior est. Et ideo constantia magis pertinet ad perseuerantiam, quàm ad patientiam.

q. pc. ar. 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod in magnis operibus persistere difficilius est. Sed in paruis vel in mediocribus diu persistere habet difficultatem, & si nõ ex magnitudine actus, quam respicit magnificentia, saltẽ ex ipsa diuturnitate quam respicit perseuerantia. Et ideo constantia potest ad vtrunque pertinere.

676

1. 2. q. 109. ar. 9. & 10. & qõ. 114. art. 2. cor. Et 2. di. 20 in expos. lit. ad 2. Et 3. cont. c. 155. Et ve ri. q. 24 ar. 13. & q. 27. ar. 5. ad 3. Et Psal. 31 col. 6. Et Io 7. le. 2. cor. princ.

AD TERTIVM dicendum, quod constantia pertinet quidem ad perseuerantiam, in quantum conuenit cum ea, non tamen est idem ei, in quantum differt ab ea, vt dictum est.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perseuerantia indigeat auxilio gratiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod perseuerantia non indigeat auxilio gratiæ. Perseuerantia enim est quædam virtus, vt dictum est:* sed virtus, vt Tullius dicit in sua Rheto.† agit in modũ naturæ: ergo sola inclinatio virtutis sufficit ad perseuerandũ. Non ergo ad hoc requirit aliquod auxiliũ gratiæ.

* art. 1.
† li. 2. de inuentione, in fu. quasi in fi. lib.

¶ 2 Præterea, Donum gratiæ Christi est maius, quàm nocumentum, quod Adam intulit, vt patet ad Rom. 5. Sed ante peccatum sic conditus fuit homo, vt posset perseuerare per id quod acceperat, sicut Augu. dicit in lib. de Correct.* & gratia: ergo multo magis homo per gratiam Christi reparatus, potest perseuerare absque auxilio nouæ gratiæ.

* ca. 11. in medio, t. 7

¶ 3 Præterea, Opera peccati quandoque sunt difficiliora, quàm opera virtutis. Vnde ex persona impiorum dicitur Sapiẽ. 5. Ambulauimus vias difficiles. Sed aliqui perseuerant in operibus peccati absque alterius auxilio: ergo etiam in operibus virtutum potest homo perseuerare absque auxilio gratiæ.

SED CONTRA est, quod Augu. dicit in lib. de Perseuerantia.* Asserimus donum Dei esse perseuerantiam, qua vsque in finem perseueratur in Christo.

c. 1. in principio, to. 7

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex dictis patet,* perseuerantia dupliciter dicitur. Vno modo pro ipso habitu perseuerantiæ secundum quò est virtus. Et hoc modo indiget dono habitualis gratiæ, sicut & cæteræ virtutes infusæ. Alio modo potest accipi pro actu perseuerantiæ durante vsque ad mortem. Et secundum hoc indiget non solum gratia habituali, sed etiam gratuito Dei auxilio conseruantis hominem in bono vsque ad finem vitæ, sicut suprà dictum est,* cùm de gratia ageretur. Quia, cùm liberum arbitrium de se sit vertibile, & hoc ei non tollatur per habitualem gratiam præsentis vitæ, non subest potestati liberi arbitrij etiã per gratiam reparati, vt se immobiliter in bono statuat, licet sit in potestate eius quòd hoc eligat. Plerunque enim cadit in nostra potestate electio, sed non executio.

art. 1. ad 2. & artic. 2. ad 3.
1. 2. q. 109. ar. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod virtus perseuerantiæ quantum est de se, inclinat ad perseuerandum: quia tamen habitus est quo quis vtitur cùm voluerit, non est necessarium, quòd habens habitum virtutis, immobiliter vtatur eo vsque ad mortem.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Aug. dicit in lib. de Cor. & gratia:* primo homini datum est, non vt perseueraret, sed vt perseuerare posset per liberum arbitrium: quia nulla corruptio tunc erat in humana natura, quæ perseuerandi difficultatem præberet. Sed nunc prædestinatis per gratiam Christi, non solum datur, vt perseuerare possint, sed vt perseuerent. Vnde primus homo nullo terrente contra Dei terrentis imperium libero vsus arbitrio, non stetit in tanta felicitate cum tanta non peccandi facilitate. Isti autem sæuiẽte mundo ne starent, steterunt in fide.

cap. 11. in medio, t. 7

AD TERTIVM dicendum, quod homo per se potest cadere in peccatum, sed non potest per se resurgere à peccato sine auxilio gratiæ. Et ideo ex hoc ipso quòd homo cadit in peccatum, quantum est de se est, facit se in peccato perseuerantem, nisi gratia Dei liberetur. Non autem ex hoc quòd facit bonum, facit se perseuerantẽ in bono, quia de se potens est peccare, & ideo ad hoc indiget auxilio gratiæ.

QVAESTIO CXXXVIII.

De vitijs oppositis perseuerantiæ, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis perseuerantiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, de mollitie.

¶ Secundo, de pertinacia.

QVÆSTIONIS CXXXVIII

De vitijs Perseuerantiæ oppositis.

Bifariam distributæ,

AXIOMA

2 *Virtuti perseuerantiæ, & 2 pertinacia, & 1*
1 *mollities, hæc quidem secundum defectum, illa verò secundum exuperantiam opponitur.*

677

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum mollities opponatur perseuerantiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod mollities non opponatur perseuerantiæ, quia super illud 1. ad Cor. 6. neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorum concubitores glo.* exponit molles, id est, pathici, hoc est, muliebria patientes, sed hoc opponitur castitati:

Infr. ar. 2. cor.
Gl. interlinear. ibid.

stitati ergo mollities non est uitium oppositum perseuerantiæ.

¶ 2 Præterea, Philos dicit in 7. Eth.* quod delicia mollities quædam est: sed esse deliciosum uidetur pertinere ad intemperantiam. ergo mollities non opponitur perseuerantiæ, sed magis temperantiæ.

¶ 3 Præterea, Philos ibidem dicit,* quòd lusiuus est mollis: sed esse immoderatè lusiuum opponitur eutrapeliæ, quæ est virtus circa delectationes ludorum, ut dicitur in 4. Ethic. † ergo mollities non opponitur perseuerantiæ.

SED CONTRA est, quòd Philos. dicit in 7. Eth.* quòd molli opponitur perseueratiuus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictum est,* laus perseuerantiæ in hoc consistit, quod aliquis non recedit à bono per diuturnam tolerantiam difficilium, & laboriosorum, cui directè vr opponi quod aliquis ex facili recedat à bono propter aliqua difficilia, quæ sustinere non potest. Et hoc pertinet ad rationem mollitiei. Nam molle dicitur, quod facile cedit tangenti. Non autem iudicatur aliquid molle ex hoc quod cedit fortiter impellenti: nam & parietes cedunt machinæ percutienti. Et ide non reputatur aliquis mollis, si cedat aliquibus valde grauiter impellentibus. Vnde Philos dicit in 7 Eth.* quod si quis à fortibus, & superexcellentibus delectationibus vincitur, uel tristitijs, nō est admirabile, sed condonabile, si contratendat. Manifestum est autem, quod grauius impellit metus periculorum, quàm cupiditas delectationum. Vnde Tullius dicit in primo de Offic.* Non est consentaneum qui metu non frangatur, eum frangi cupiditate, nec qui inuictum se à labore præstiterit vinci à voluptate. Ipsa etiam voluptas fortius mouet attrahendo, quàm tristitia de carentia voluptatis retrahendo: quia carentia voluptatis est purus defectus. Et ideo secundum Philos.* propriè mollis dicitur, qui recedit à bono propter tristitias causatas ex defectu delectationum, quasi cedens debili mouenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod prædicta mollities causatur dupliciter. Vno modo, ex consuetudine. Cùm enim aliquis consuetus est voluptatibus frui, difficilius potest earum absentiam sustinere. Alio modo, ex naturali dispositione, quia videlicet habet animum minus constantem propter fragilitatem complexionis. Et hoc modo comparantur fœminæ ad masculos, ut Philos dicit in 7. Eth.* Et ideo illi, qui muliebria patiuntur, molles dicuntur, quasi muliebres effecti.

AD SECVNDVM dicendum, quod voluptati corporali opponitur labor. Et ideo res laboriosæ tm̄ impediunt voluptates. Delicati autem dicuntur, qui nō possunt sustinere aliquos labores, nec aliquid quod voluptatem diminuat. Vnde dicitur Deute. 28. Tenera mulier, & delicata, quæ super terram ingredi non ualebat, nec pedis vestigium figere propter mollitiem. Et ideo delicia mollities, quædam est. Sed mollities propriè respicit defectum delectationum, deliciæ autem causam impeditiuam delectationis, puta laborē, uel aliquid huiusmodi.

AD TERTIVM dicendum, quod in ludo duo est cōsiderare. Vno quidem modo delectationem, & sic inordinatè lusiuus opponitur eutrapeliæ. Alio modo in ludo consideratur quædam remissio siue quies, quæ opponitur labori. Et ideo sicut non posse sustinere laboriosa, pertinet ad mollitiem, ita etiam nimis appetere remissionem ludi, uel quamcunque aliam quietem.

678

ARTICVLVS II.

Vtrum pertinacia opponatur perseuerantiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod pertinacia non opponatur perseuerantiæ. Dicit enim Gregor 31. Moralium,* quòd pertinacia oritur ex inani gloria: sed inanis gloria non opponitur perseuerantiæ, sed magis magnanimitati, ut suprà dictū est. † ergo pertinacia non opponitur perseuerantiæ.

¶ 2 Præterea, Si opponitur perseuerantiæ, aut opponitur ei per excessum, aut per defectum: sed non opponitur ei per excessum, quia etiam pertinax cedit alicui delectationi, & tristitiæ: quia, ut dicit Philos in 7. Eth.* Gaudent vincentes, & tristantur si sententiæ eorum infirmæ appareant. Si autem per defectum, erit idem, quod mollities; quod patet esse falsum. Nullo ergo modo pertinacia opponitur perseuerantiæ.

¶ 3 Præterea. Sicut perseuerans persistit in bono contra tristitias, ita continens, & temperatus contra delectationes, & fortis contra timores, & mansuetus contra iras: sed pertinax dicitur aliquis ex eo, quod nimis in aliquo persistit. ergo pertinacia non magis opponitur perseuerantiæ, quàm alijs virtutibus.

SED CONTRA est, quòd Tullius dicit in sua Rhetor.* quòd ita se habet pertinacia ad perseuerantiam, sicut superstitio ad religionem. Sed superstitio opponitur religioni, ut suprà dictum est.* ergo & pertinacia perseuerantiæ.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Isido dicit in lib. Etym.* pertinax dr̄ aliquis qui est imprudenter tenēs, & quasi ad omnia tenax. Et hic idem dr̄ pertinax, eo quod in proposito suo ad uictoriam perseuerat. Antiqui enim dicebant vitiam, quam nos victoriam. Et hos Philos. vocat in 7 Eth. † * ischyrognomones, id est, fortis sententiæ: uel † idiognomones, id est, propriæ sententiæ: quia scilicet perseuerant in propria sententia plus, quàm oportet. Mollis autem minus, quàm oportet: perseuerās autem secundum quod oportet. Vnde patet, quod perseuerantia laudatur, sicut in medio existens: pertinax autem vituperatur secundum excessum medij: mollis autem secundum defectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ideo aliquis nimis persistit in propria sententia, quia per hoc vult suam excellentiam manifestare. Et ideo oritur ex inani gloria sicut ex causa. Dictum est autem suprà,* quod oppositio vitiorum ad virtutes non attenditur secundum causam, sed secundum propriam speciem.

AD SECVNDVM dicendum, quod pertinax excedit, quidem in hoc, quod inordinatè persistit in aliquo cōtra multas difficultates: habet tamen aliquam delectationem in fine, sicut & fortis, & etiam perseuerans. Quia tamen illa delectatio est vitiosa ex eo, quòd nimis eam appetit, & contrariam tristitiam fugit, assimilatur incontinenti vel molli.

AD TERTIVM dicendum, quod aliæ virtutes, etsi persistant contra impetus passionum, non tamen propriè laus earum est ex persistendo, sicut laus perseuerantiæ. Laus verò continentiæ magis uidetur ex uincendo delectationes. Et ideo pertinacia directè opponitur perseuerantiæ.

QVAESTIO CXXXIX.

De Dono fortitudinis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de dono, quod respondet fortitudini, quod est fortitudinis donū.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum fortitudo sit donum.

¶ Secundo, quid respondeat ei in beatitudinibus, & fructibus.

QVÆSTIONIS CXXXIX.

De Dono fortitudinis,

Bifariam diuisę,

AXIOMA.

Fortitudo illa, qua quis in bono opere, semel inchoato, ad finem vsque firmo animo progreditur, quælibet occurrentia impedimenta, & pericula vincens,

Marginalia: lib. 7. c. 7. to. 5. — lib. 7. eth. ca. 7. post med. to. 5 — † lib. 4. c. 8 to 4. — * lib. 7. ca. 7. to. 5. — q. præced. ar. 1. & 2. — li. 7. c. 7 à med. to. 5. — lib. 1. in c. Vera magnanimitas in duo b' sita est. — lib 7 eth. c. 7. à med. elicit. to. 5 — lib. 7 ca. 7. à med. t. 5 — li. 31. c. 31. — † q 132. ar ti. 2. — lib. 7 ca. 9 ante med. to. 5. — li. 2 de inuent. i t. 4. ante finem lit ri. — * q 92 ar 1 — li 10. c. 15. & incipit, Prudens quasi, parum ante medium. — † lib 7. c 9 to 5. — * ἰσχυρογνώμονες. — † ἰδιογνώμονες. — q 127. ar 2 ad 1. & q. 133 ar. 2.

1 *vincens, 1 donum est spiritus sancti: eiq; 2 quarta beatitudo, qua in euangelio esurientes, & sitientes iustitiam, beati pronunciantur, respondet.*

679

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum fortitudo sit donum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd fortitudo non sit donum. Virtutes enim à donis differunt: sed fortitudo est uirtus. ergo non debet poni donum.

¶ 2 Preterea, Actus donorum manent in patria, vt supra habitum est: * sed actus fortitudinis non manet in patria. Dicit enim Greg. in 1 Moral. † quòd fortitudo dat fiduciam trepidanti contra aduersa, quæ nulla erût in patria. ergo fortitudo non est donum.

¶ 3 Preterea Aug dicit in 2. de Doctr. Christ. * ꝙ fortitudinis est ab omni transeuntium mortifera iucunditate seipsum sequestrare, sed circa noxias iucunditates, seu delectationes magis consistit temperantia, quàm fortitudo. ergo videtur, quod fortitudo non sit donum respondens virtuti fortitudinis.

SED CONTRA est, quod Isa. 11. fortitudo inter alia dona spiritussancti connumeratur.

RESPONDEO dicendum, ꝙ fortitudo importat quandam animi firmitatem, ut supra dictum est * Et hęc quidem firmitas animi requiritur, & in bonis faciêdis, & in malis perferendis & præcipuè in arduis bonis, vel malis. Homo autem secundum proprium, & connaturalem sibi modum, hanc firmitatem in vtroque potest habere, vt non deficiat à bono propter difficultatê, vel alicuius ardui operis implendi, uel alicuius grauis mali perferendi. Et secundû hoc fortitudo ponitur virtus specialis uel generalis, ut supra dictum est. * Sed vlterius à spiritusancto mouetur animus hominis ad hoc, ꝙ perueniat ad finem cuiuslibet operis inchoati, & euadat quæcunq; pericula imminentia quod quidem excedit naturam humanam. Q̄ñq; enim non subest potestati hominis, ut consequatur finem sui operis, uel euadat mala, seu pericula cùm quandoque opprimatur ab eis, in morte. sed hoc operatur spiritussanctus in homine, cùm perducit eum ad vitam æternam, quæ est finis omnium bonorum operum, & euasio omnium periculorû. Et huius rei infundit quandam fiduciam menti spiritussanctus contrarium timorem excludens. Et secundum hoc fortitudo donum spiritussancti ponitur. Dictum est enim supra, * quòd dona respiciunt motionem animæ à spiritusancto.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ fortitudo, quę est uirtus, perficit animum ad sustinendum quæcunque pericula. Sed non sufficit dare fiduciam euadendi quæcunque pericula, sed hoc pertinet ad fortitudinem, quæ est donum spiritussancti.

AD SECVNDVM dicendum, quòd dona non habent eosdem actus in patria, quos habent in uia. Sed ibi habent actus circa perfruitionem finis. Vnde actus fortitudinis ibi est perfrui plena securitate à laboribus, & malis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ donum fortitudinis respicit virtutem fortitudinis non solum s̄m quod consistit in sustinendo pericula, sed etiam secundum quod consistit in quocunque arduo opere faciendo. Et ideo donum fortitudinis dirigitur a dono consilij, quod videtur præcipuè esse de melioribus bonis.

680

ARTICVLVS II.
Vtrum quarta beatitudo, s. beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam respondeat dono fortitudinis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ quarta beatitudo, scilicet beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, non respondeat dono fortitudinis. Donum enim fortitudinis non respondet uirtuti iustitiæ, sed potius donum pietatis: sed esurire, & sitire iustitiam pertinet ad actum iustitiæ ergo beatitudo ista, magis pertinet ad donum pietatis, quam ad donum fortitudinis.

¶ 2 Preterea, Esuries, & sitis iustitię importat desiderium boni: sed hoc propriè pertinet ad charitatem, cui non rñdet donum fortitudinis, sed magis donum sapiêtiæ, ut supra habitum est. * ergo ista beatitudo non respondet dono fortitudinis, sed dono sapientiæ.

¶ 3 Præterea, Fructus consequuntur ad beatitudines, quia de ratione beatitudinis est delectatio, ut dicitur in 1. Ethic. * Sed in fructibus non videtur aliquid poni, quod pertineat ad fortitudinem. ergo neque beatitudo aliqua ei respondet.

SED CONTRA est, quod Aug dicit in lib. de sermone dom. in monte, * Fortitudo congruit esurientibus, & sitientibus, laborant enim desiderantes gaudium de veris bonis, amorem à terrenis, & corporalibus auertere cupientes.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est, * Aug. † attribuit beatitudines donis, secundum ordinem enumerationis, considerata tamen aliqua conuenientia. Et ideo quartam beatitudinem, s. de esurie, & siti iustitiæ, attribuit quarto dono, s. dono fortitudinis. Est tamen ibi aliqua conuenientia, quia sicut dictû est, * fortitudo in arduis consistit. Est autem ualde arduum, ꝙ aliquis non solum opera virtuosa faciat, quæ communiter dicuntur opera iustitiæ, sed ꝙ faciat ea cû insatiabili quodam desiderio, quod potest significari p̄ famem, & sitim iustitiæ.

AD PRIMVM ergo dicendû, quòd sicut Chrys. dicit super Matt † Iustitia hic potest accipi non solum particularis, sed etiam uniuersalis, quæ se habet ad omnium virtutum opera, ut dicitur in 5 Eth * in quibus arduum intendit fortitudo, quæ est donum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ charitas est radix omnium donorum, & uirtutum, ut supra dictum est † Et ideo quicquid pertinet ad fortitudinem, potest etiam ad charitatem pertinere.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ inter fructus ponuntur duo, quæ sufficienter correspondent dono fortitudinis, s. patientia, quæ respicit sustinentiam malorû, & longanimitas, quæ respicere potest diuturnam expectationem, & operationem bonorum.

Marginalia: 3. di. 34. q. 1. arti 2. cor. & 1 2. f. & q 3. ar. 1 q 1. * 1 2 qō. 68 ar. 6. † lib. 1. c. 32 añ medium. * lib. 2. c. 7. in med. to. 3. q. 123. ar. 2. & 1. 2. q. 61. ar. 3. q. 123. ar. 2 1. 2. q 68 ar. 2. Inf. q. 83. ar. 9 ad 3. Et 1 2. qō. 69. arti. 3. ad 3. Et 3. di. 34 q. 1. ar. 4. & 6. corp. q. 45. T diuisione quæst. lib. 1. c. 8. à medio, to. 5. lib. 1. ca. 9. ante mediû, to. 4. * q. 121. ar. 2. † loco citato ī arg. sed côtra ar. præce. ad 3. † Hom. 6. ex uarijs locis in Matt. c. 5. * li. 5. eth. c. 1 & 2. † q. 23. ar. 8 ad 3. & 1. 2. q. 68. ar. 4 ad 3.

QVAESTIO CXL.

De Præceptis fortitudinis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præceptis fortitudinis.

¶ Et primò de præceptis ipsius fortitudinis.

¶ Secundo, de præceptis partium eius.

QVÆSTIONIS CXL.
De præceptis fortitudinis, Bipartitò distributæ,

AXIOMA.

1 *Non tantum de 1 fortitudine, sed etiam de alijs 2 virtutibus ipsi, ut primariæ annexis, conuenientia, uel præcepta, uel consilia, in diuinis litteris traduntur.*

681

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum conuenienter in lege diuina, præcepta fortitudinis tradantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ non conuenienter in lege diuina, præcepta fortitudinis tradanr. Lex. n. noua pfectior est ueteri lege, sed in

in veteri lege ponuntur aliqua præcepta fortitudinis, vt patet Deut. 20. ergo & in noua lege aliqua præcepta fortitudinis danda fuerunt.

¶ 2 Prӕterea, Præcepta affirmatiua videntur esse potiora præceptis negatiuis, quia affirmatiua includunt negatiua, sed non è conuerso. Inconuenienter ergo in lege diuina ponuntur præcepta fortitudinis solum negatiua, timorem prohibentia.

¶ 3 Præterea, Fortitudo est vna de virtutibus principalibus, vt suprà habitum est:* sed præcepta ordinãtur ad virtutes sicut ad fines: vnde dẽt eis proportionari. ergo & prӕcepta fortitudinis debuerunt poni inter præcepta decalogi, quæ sunt principalia legis præcepta.

q. 123. art. 11. & 1. 2. q. 61. art. 2.

SED CONTRARIVM apparet ex traditione sacræ scripturӕ.

RESPONDEO dicendum, ꝙ præcepta legis ordinantur ad intentionem legislatoris. Vnde secundùm diuersos fines, quos intendit legislator, oportet diuersimodè præcepta legis institui. Vnde & in rebus humanis alia sunt præcepta democratica, alia regia, alia tyrannica. Finis autẽ legis diuinæ est, vt homo inhæreat Deo. Et ideo præcepta legis diuinæ tam de fortitudine, q̃ de alijs virtutibus dantur, secundum ꝙ conuenit ordinationi mentis in Deum. Et propter hoc Deut. 20 dicitur, Non formidetis eos, quia dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit. Leges autem humanæ ordinantur ad aliqua mundana bona, secundùm quorum conditionem præcepta fortitudinis in humanis legibus inueniuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vetus testamentum habebat temporalia promissa, nouum autem spiritualia, & æterna, vt Augustinus dicit contra Faust.* & ideo necessarium fuit, vt in veteri lege populus instrueretur qualiter pugnare deberet, etiam corporaliter, pro terrena possessione acquirenda. In nouo autem testamẽto instruendi fuerunt homines qualiter spiritualiter certando ad possessionem vitæ æternæ peruenirent: secundùm illud Matth. 11 Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Vnde & Petrus præcipit, primæ Petr. vlt. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Et Iacob. 4. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Quia tamen homines ad spiritualia bona tendentes, ab ei retrahi possent per corporalia pericula, fuerunt etiã in lege diuina danda fortitudinis præcepta ad sustinenda fortiter temporalia mala, secundum illud Matt. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus.

li. 4. c. 2. in prin. to. 6. & etiã innuitur in li. cõt. Adimantũ in fi. c. 3. to. 6.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ lex in suis prӕceptis habet communem instructionem. Ea verò, quæ sunt agenda in periculis, non possunt ad aliquod commune bonum reduci, sicut ea, quæ sunt vitanda. Et ideo prӕcepta fortitudinis magis dantur negatiuè, quàm affirmatiuè.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sicut dictum est,* præcepta decalogi ponuntur in lege, sicut prima principia, quæ statim debent esse omnibus nota. Et ideo præcepta decalogi debuerunt esse principaliter de actibus iustitiæ, in quibus manifestè inuenitur esse ratio debiti. Non autem de actibus fortitudinis, quia non ita manifestè videtur esse debitum, quòd aliquis pericula mortis non reformidet.

q. 122. ar. 1

682

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur præcepta in lege diuina de partibus fortitudinis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter tradantur præcepta in lege diuina de partibus fortitudinis. Sicut enim patientia, & perseuerantia sunt partes fortitudinis, ita etiam magnificentia, & magnanimitas, siue fiducia, vt ex supradictis patet:* sed de patientia inueniuntur aliqua pꝛcepta tradita in lege diuina, similiter etiam & de perseuerantia: ergo pari ratione de magnificentia, & magnanimitate aliqua præcepta tradi debuerunt.

q. 128.

¶ 2 Prӕterea, Patientia est virtus maximè necessaria, cùm sit custos aliarum virtutum, vt Greg. dicit.† Sed de alijs virtutibus dantur absolutè præcepta. Non ergo de patientia fuerunt danda præcepta, quæ intelligantur solum, secundùm præparationem animi, vt Aug. dicit in lib. de Serm. domini in monte.*

† Hom. 35 in euang. non remotè añ me.
* lib. 1. de ser. do. in mõte c. 34 35 & 36. to. 4.

¶ 3 Præterea, Patientia, & perseuerantia sunt partes fortitudinis, vt dictum est:* sed de fortitudine non dantur præcepta affirmatiua, sed solum negatiua, vt suprà habitum est:† ergo etiam neque de patientia, & perseuerantia fuerunt danda præcepta affirmatiua, sed solum negatiua.

† q. 123 & 136. ar. 4. c. 137 artic. 2
* ar. præce. ad 2.

SED CONTRARIVM habetur ex traditione sacrę scripturæ.

RESPONDEO dicendum, quòd lex diuina perfectè informat hominem de his, quæ sunt necessaria ad rectè viuendum. Indiget autem homo ad rectè viuendum non solum virtutibus principalibus, sed etiam virtutibus secundarijs, & adiunctis. Et ideo in lege diuina, sicut dantur conuenientia præcepta de actibus virtutum principalium, ita etiam dantur conuenientia præcepta de actibus, secundariarum virtutum, & adiunctarum.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ magnificentia, & magnanimitas non pertinent ad genus fortitudinis, nisi secundùm quandam magnitudinis excellentiam, quam circa propriam materiam considerant. Ea autem, quæ pertinent ad excellentiam, magis cadunt sub consilijs perfectionis, quàm sub præceptis necessitatis. Et ideo de magnificentia, & de magnanimitate non fuerunt danda præcepta, sed magis consilia. Afflictiones autem, & labores præsentis vitæ pertinent ad patientiam, & perseuerãtiam, non ratione alicuius magnitudinis in eis consideratæ, sed ratione ipsius generis. Et ideo de patientia, & perseuerantia fuerunt danda præcepta.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est,* præcepta affirmatiua, etsi semper obligent, non tamen obligant ad semper, sed pro loco, & tempore. Et ideo, sicut præcepta affirmatiua, quæ ad patientiã dantur, sunt accipienda, secundùm præparationem animi, vt scilicet homo sit paratus ea adimplere, cùm opus fuerit, ita etiam & præcepta patientiæ.

q. 3. ar. 2.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ fortitudo, secundùm quòd distinguitur à patientia, & perseuerentia, est circa maxima pericula, in quibus est cautius agendum. Nec oportet aliquid determinari in particulari, quid sit faciendum. Sed patientia, & perseuerantia sunt circa minores afflictiones, & labores. Et ideo magis, sine periculo potest in eis determinari, quid sit agendum, maximè in vniuersali.

QVAESTIO CXLI.

De Temperantia, in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de temperantia. Et primò quidem de ipsa temperantia. Secundò, de partibus eius. Tertiò, de præceptis ipsius.

¶ Circa temperantiam autem primò considerare oportet de ipsa temperantia. Secundò, de vitijs oppositis.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum temperantia sit virtus.

¶ Secundo, vtrum sit virtus specialis.

¶ Tertiò, vtrum sit solum circa concupiscentias, & delectationes.

¶ Quartò, vtrum sit solum circa delectationes tactus.

¶ Quintò, vtrum sit circa delectationes gustus, in quantũ est gustus, vel solum inquantum est tactus quidam.

¶ Sextò, quæ sit regula temperantiæ.

¶ Septimo, vtrum sit virtus cardinalis, seu principalis.

¶ Octauò, vtrum sit potissima virtutum.

SCHEMA TEMPERANTIAE.

Tria sunt capita, ad quæ omnia quæcūq; de Temperantia tradit Beatus Th. referuntur, videlicet

- 1. Temperantia *ipsa*. *Cuius explicatur*
  - *Propria natura* — Quæstione 141
  - *Vitia opposita*
    - *Sensus vacuitas* — 142
    - *Intemperantia* — 142
- 2. Partes Temperantiæ
  - *Generatim tractata vnica quæstione* — 143
  - *Speciatim tractatæ.*
    - *Partes integrales*
      - *Verecundia* — 144
      - *Honestas* — 145
    - *Partes subiectæ, seu species Temperantiæ, quarum alia versatur*
      - *In delectatione cibi, & potus*
        - *Abstinentia, sub qua tractatur*
          - *Abstinentiæ propria natura* — 146
          - *Abstinentiæ actus, videlicet, Ieiunium* — 147
          - *Abstinentiæ oppositum vitium, videlicet, Gula* — 148
        - *Sobrietas, sub qua tractatur*
          - *Sobrietatis virtus* — 149
          - *Sobrietati oppositum vitium* — 150
      - *In delectatione rei uenereæ, nimirū Castitas, sub qua tractatur*
        - *Castitatis virtus in genere* — 151
        - *Castitatis species, videlicet, virginitas* — 152
        - *Castitati oppositum vitium, videlicet*
          - *Luxuria in genere considerata* — 153
          - *Luxuriæ partes* — 154
    - *Partes potentiales, seu virtutes temperantiæ adiunctæ, tanquam secundariæ principali,*
      - *Continentia; sub qua explicatur*
        - *Continentiæ virtus* — 155
        - *Continentiæ oppositum vitium, videlicet, Incontinentia.* — 156
      - *Mansuetudo, & Clemētia, sub cuius ti explicatur*
        - *Mansuetudinis, & Clementiæ virtus* — 157
        - *Masuetudini oppositum vitium, videlicet, Iracundia* — 158
        - *Clementiæ oppositum vitium, videlicet, Crudelitas* — 159
      - *Modestia.*
        - *Modestia in genere considerata* — 160
        - *Modestiæ species, sub quorum titu. hæc. tractantur*
          - *Humilitas* — 161
          - *Humilitati aduersatur*
            - *Superbia in genere considerata* — 162
            - *Per superbiam commissum primi hominis peccatum.*
              - *Peccatum ipsum* — 163
              - *Peccati primi hoīs pœna* — 164
              - *Tētatio, quæ ad peccandū fuit inductus primus hō* — 165
          - *Studium laudabile* — 166
          - *Studio laudabili, opposita curiositas* — 167
          - *Modestia*
            - *Quatenus est in verbis, vel factis* — 168
            - *Quatenus est in exteriori apparatu, & ornatu corporis* — 169
- 3 Præcepta *Temperantiæ* — 170

Qua quæstione terminatur vniuersus virtutum, vitiorumq; tractatus.

QVAESTIONIS CXLI.

De Temperantia,

In octo Quæstiunculas seu articulos diuisæ,

AXIOMA.

1 *Temperantia, est 1 virtus 2 specialis, vna de 7*
2 *numero cardinalium virtutum, excellens illa qui-*
7 *dem, nequaquam 8 tamen omnium virtutum ex-*
8 *cellentissima, quæ propriè, & præcipuè circa 3. 4 cu*
3 *piditatem, atque delectationem earum rerum, quæ*
4 *tactu percipiuntur, versans etiam circa 5 cupidi-*
5 *tatem, & delectationem gustus, olfactus, & visus,*
6 *secundariò versatur, & loco 6 regulæ in assumendis, repudiandisque rebus delectabilibus, necessitatem præsentis vitæ sequitur.*

683

Inf. q. 116. ar. 1. cor. & vir. q. 1 ar. 12. ad 23. c. 3 Ethic. lect 19.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum temperantia sit virtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ temperantia non sit virtus. Nulla enim virtus repugnat inclinationi naturæ, eo, quòd in nobis est naturalis aptitudo ad virtutem, vt dr̄ in 2. Ethi.* Sed tēperantia retrahit à delectationibus, ad quas natura inclinat, vt dr̄ in 2. Eth. † Ergo temperantia non est virtus.

* lib. 2. in prin. lit 5 † c. 3. & 8. * 1 2. q 65. ar. 1.

¶ 2 Prçterea, Virtutes sunt connexæ ad inuicem, vt suprà habitū est:* sed aliqui hn̄t temperantiā, qui non habent alias virtutes. Multi. n. inueniuntur temperati, qui tñ sunt auari, vel timidi: ergo tēperantia non est virtus.

¶ 3 Prçterea, Cuilibet virtuti rn̄det aliquod donū, vt vt ex supradictis patet: † sed tēperantiæ non vr̄ aliquod donum rn̄dere, quia iam in superioribus, dona oīa sunt alijs virtutibus attributa: ergo tēperantia non est virtus.

1. 2. q. 68.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 6 Musicæ,* Ea est virtus, quæ temperantia nominatur.

li 6. ca. 15. post med. to. 1.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum * est, de ratione virtutis est, vt inclinet hominem ad bonum. Bonum autem hominis est, secundum rationem esse, vt Dion. dicit 4 ca de diuin. no. * Et ideo virtus humana est, quç inclinat ad id, quod est, secundùm rationē. Manifestè autem ad hoc inclinat temperantia. Nam in ipso eius nomine importatur quædam moderatio, seu temperies, quam ro facit. Et ideo temperantia est virtus

1 2. qō. 55. ar. 3. c. 4. par. 4. non remotè à fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ natura inclinat in id, quod est conueniens vnicuique. Vnde homo naturaliter appetit delectationem, sibi conuenientem. Quia verò homo inquantum huiusmodi est rationalis, consequens est, ꝙ delectationes sunt homini conuenientes, quæ sunt, sm̄ rationem. Et ab his, non retrahit temperantia, sed potius ab his, quæ sunt contra rationem. Vnde patet, ꝙ temperantia non contrariatur inclinationi

naturæ humanæ, sed conuenit cum ea. Contrariatur tamen inclinationi naturæ bestialis non subiectæ rationi.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ temperantia, secundùm ꝙ perfectè habet rationẽ virtutis, non est sine prudentia, qua carent quicunq; uitiosi. Et idẽ illi, qui carent alijs uirtutibus, oppositis uitijs subditi, non habẽt temperantiã quę est uirtus. Sed operant actus temperantiæ ex quadã naturali dispositione, put uirtutes quædã imperfectæ sunt hominibus naturales, ut suprà dictum est.* Vel per cõsuetudinẽ acquisitæ, quæ sine prudẽtia non habet perfectionem rõnis, ut suprà dictum est. †

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ temperantiæ etiam rñdet aliquod donum, s. timoris, quo aliquis refrænatur à delectationibus carnis, ſm illud Ps. 118 Confige timore tuo carnes meas. Donum aũt timoris principaliter q̃dẽ respicit Deũ, cuius offensam uitat. Et ſm hoc correspondet uirtuti spei, ut suprà dictũ est.* Scd̃ariò aũt pot respicere quæcunq; aliqs refugit ad uitãdã Dei offensã. Maximè aũt homo indiget timore diuino ad fugiendũ ea, quæ maximè alliciunt, circa quæ est temperantia. Et ideo temperantiæ etiam corespondet donum timoris.

* 1.2.q.63 ar.1.
† 1.2.qõ. 65.ar.1.& q.58.ar.4.
q.19.ar.9. ad 1.

684

ARTICVLVS II.

Vtrum temperantia sit specialis virtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ temperantia non sit specialis uirtus. Dicit n. Aug. in li. de Moribus eccl.* ꝙ ad temperantiam pertinet Deo sese integrum, incorruptumq; seruare: sed hoc cõuenit omni uirtuti. ergo temperantia est uirtus gñalis.

¶ 2 Præterea, Ambr. dicit in 1. de Offi. † quod in temperantia maximè tranquillitas animi spectatur, & quęritur: sed hoc pertinet ad omnem uirtutem. ergo temperantia est generalis uirtus.

¶ 3 Præterea Tullius dicit in 1. de Offic.* ꝙ decorum ab honesto nequit separari, & ꝙ iusta oĩa decora sunt: sed decorum propriè consideratur in temperantia, ut ibidem dicitur. ergo tẽperantia non est specialis uirtus.

SED CONTRA est, ꝙ Philos. in 2. & 4. Ethic. † ponit eam specialem uirtutem.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ſm consuetudinem humanæ locutionis aliqua nomina cõia restringuntur ad ea, quæ pcipua inter illa, quæ sub tali cõitate continentur, sicut nomẽ urbis accipiẽ antonomasticè ꝓ Roma. Sic ergo nomẽ temperantiæ dupliciter accipi põt. Vno modo, ſm cõitatem suæ significationis. Et sic tẽperãtia non est uirtus specialis; sed gñalis, q̃a nomen tẽperantię significat quandã temperiẽ, id est moderationẽ, quam rõ ponit in humanis operationibus, & passionibus, qđ est cõe in omni uirtute morali. Differt tñ rõne tẽperãtia à fortitudine, etiã ſm quod utraq; sumiẽ ut uirtus cõis: nã tẽperãtia retrahit ab his, quæ contra rõnem appetitum alliciũt; fortitudo aũt impellit ad ea sustinenda, uel aggrediẽda, ꝓp quæ homo refugit bonũ rõnis. Si uerò consideretur antonomasticè tẽperãtia ſm qđ refrænat appetitũ ab his, quę maximè alliciũt hominẽ, sic est specialis uirtus, utpote hñs specialẽ materiã, sicut & fortitudo.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ appetitus hominis maximè corrumpitur ea, quibus allicit homo ad recedendũ à regula rationis, & legis diuinæ. Et ideo sicut ipsum temperantiæ nomen potest dupliciter sumi, uno modo communiter, alio modo excellenter, ita & integritas, quam temperantiæ Aug. attribuit. *

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ ea, circa quæ est temperantia maximè pñt animum inquietare, propter hoc, ꝙ sunt hõmini essentialia, ut infra dicet.* Et io trãquillitas animi per quandã excellentiã attribuitẽ temperantiæ, quamuis cõiter conueniat omnibus uirtutibus.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ quamuis pulchritudo cõueniat cuilibet uirtuti, excellenter tñ attribuitẽ tẽperantię dupici ratione. Primo ſm cõem rõnem temperantię, ad quã ptinet, q̃dã moderata, & cõueniens ꝓportio, in qua cõsistit ratio pulchritudinis, ut patet p Dion. 4. c. de Diuin. nom.* Alio modo, quia ea, à quibus refrænat tẽperantia, sunt infima in homine, conuenientia sibi ſm naturam bestialem, ut infra dicet. † & ideo ex eis maximè natus est homo deturpari. Et per consequens pulchritudo maximè attribuiẽ temperantiæ, quæ præcipuè turpitudinẽ hominis tollit. Et ex eadẽ etiam rõne honestum maximè attribuiẽ temperantiæ. Dicit enĩ Isid. in lib. Etymol.* Honestus dicitur, qui nihil habet turpitudinis. Nam honestas, dicitur quasi honoris status, qui maximè consideratur in temperantia, quæ repellit uitia, maximè opprobriosa, ut infra dicetur.

Infr. ar. 4. ad 2.
* c. 15. circa finem, & c. 19. tomo. 1.
† li. 1. c. 43 in princ. to. 1.
* li. 1. T c. de temperantia, nõ procul à prin.
lib. 2. ca. 7 lib. 4. c. 3.
loco citato in arg.
4. & 5
* c. 4. par. 1. cir. medium.
† ar. 4. & 5 Et q. seq. ar. 4.
* lib. 10. I c. cui° initium est: Humilis, in princ. illius.
† q. seq. ar. ti. 4.

685

ARTICVLVS III.

Vtrum temperantia sit solum circa concupiscentias, & delectationes.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ tẽperãtia nõ sit solũ circa cõcupiscentias, & delectationes. Dicit n. Tullius in sua Rhet.* ꝙ tẽperantia est rõnis in libidinem, atq; in alios non rectos impetus animi firma, & moderata dñatio: sed impetus animi dicunẽ oẽs animæ passiones. ergo uidetur, ꝙ temperantia non sit solum circa concupiscentias, & delectationes.

¶ 2 Præterea, Virtus est circa difficile, & bonũ, sed difficilius uidetur esse temperare timorem, maximè circa pericula mortis, quàm moderari concupiscentias, & delectationes, quæ propter dolores, & pericula mortis cõtemnuntur, ut Aug. dicit in lib. 83. q. † ergo uidetur, ꝙ temperantiæ uirtus non sit præcipuè circa concupiscentias, & delectationes.

¶ 3 Præterea, Ad tẽperantiã ptinet moderationis grã, ut Ambr. dicit in 1. de Offi.* Tullius dicit in 1. de Offic. ꝙ ad tẽperantiam pertinet oĩs sedatio perturbationum animi, & rerũ modus. Oportet aũt modũ ponere, nõ solũ in concupiscentijs, & delectationibus, sed etiã in exterioribus actibus, & quibuslibet exterioribus. ergo tẽperantia non est solũ circa concupiscentias, & delectationes.

SED CONTRA est, ꝙ Isid. dicit in lib. Etym. ꝙ tẽperantia est, qua libido cõcupiscentiaq; refrænatur.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà dictũ est,* ad uirtutẽ moralẽ pertinet cõseruatio boni rõnis cõtra passiones rõni repugnantes. Motus aũt passionũ animæ est duplex, ut suprà dictum est, † cũ de passionibus ageret, unus quidem ſm qđ appetitus sensitiuus prosequiẽ sensibilia, & corporalia bona, alius aũt ſm qđ refugit sensibilia, & corporalia mala. Primus aũt motus appetitus sensitiui pręcipuè repugnat rõni per immoderantiã. Nam bona sensibilia, & corporalia ſm suam speciẽ cõsiderata, non repugnãt rõni, sed magis seruiũt ei sicut instrũ, quibus rõ utiẽ ad consecutionẽ proprij finis. Repugnant aũt ei præcipuè ſm quod appetitus sensitiuus in ea tendit, non ſm modum rõnis. Et ideo ad uirtutem moralẽ pertinet propriè hmõi passiones moderari, quæ important prosecutionẽ boni. Motus aũt appetitus sensitiui refugientis mala sensibilia pcipuè contrariatẽ rõni, non quidem ſm suã immoderantiam, sed maximè ſm suũ effectum, prout s. aliquis refugiẽdo mala sensibilia & corporalia, quæ interdum concomitantur bonũ rõnis, per consequens discedit ab ipso bono rõnis. Et ideo ad uirtutẽ moralẽ pertinet in hmõi discessu firmitatem præstare i bono rõnis. Sicut ergo uirtus fortitudinis, de cuius rõne est firmitatẽ pręstare, præcipuè cõsistit circa passionẽ pertinentẽ ad fugã corporaliũ malorũ, s. circa timorẽ, ex consequẽti aũt circa audaciã, quæ aggrediẽ terribilia sub spe alicuius boni: ita & temperantia, quæ importat moderationem quãdam, ꝓpĩe cõsistit circa passiones tendentes in bona sensibilia, s. circa concupiscentiam, & delectationẽ, ex consequenti aũt circa tristitias, quæ contingunt ex absentia talium delectationum. Nã sicut audacia præsupponiẽ terribilia, ita et tristitia talis prouenit ex absentia prædictarum delectationum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut suprà dictũ est,* cũ de passionibus ageret, passiones quę ptinẽt ad

Sup. q. 21. arti. 1. ad primum, & q. 23. ar ti 4. ad 3. & q. 95. ar. 3. ad 2. & inf. q. 147. ar. 2. ad 3 & 12 q. 35. ar. 6. ad 3. & 3. Eth lect. 19. col. 1.
* in lib. 2 de Inuẽt. in fol. 3. antefi li.
† lib. 83. q.q. 36. tomo. 4.
* lib. 1. c. 41. i prin. to. 1.
q. 123. ar. 1. & 1. 2. & q. 136. ar. 1.
† 1. 2. q. 23 ar. 2.
2. 2. q. 25 ar. 1. & 2.

secundum mali, præsupponunt passiones, quæ pertinent ad prosecutionem boni. Et passiones irascibilis, quæ pertinet ad fugam mali præsupponunt passiones concupiscibilis. Et sic dum temperantia directè modificat passiones concupiscibilis tendentes in bonum, per quandam consequentiam modificat omnes alias passiones, inquantum ad moderantiam priorum passionum sequitur moderantia posteriorum. Qui enim non immoderatè concupiscit, consequens est, vt moderatè speret, & moderatè de absentia concupiscibilium tristetur.

AD SECVNDVM dicendum, quod concupiscentia importat impetum quendam appetitus in delectabile, qui indiget refrenatione, quod pertinet ad temperantiam. Sed timor importat retractionem quandam animi ab aliquibus malis, contra quod indiget homo animi firmitate, quam præstat fortitudo. Et ideo temperantia propriè est circa concupiscentias, fortitudo circa timores.

AD TERTIVM dicendum, quod exteriores actus procedunt ab interioribus animæ passionibus. Et ideo moderatio eorum dependet à moderatione interiorum passionum.

686

ARTICVLVS IIII.

Vtrum temperantia sit solum circa concupiscentias, & delectationes tactus.

Inf. par. cit. 59 art. 4. ad 3. Et 1. 2. q. 61. ar. 3. co. Et 3. dist. 33 q. 2 art. 2. q. 2. Et 4. dist. 49. q. 3 ar. 5 q. 2. cor. Et vir. q. 1. ar. 12. ad 23. & 27.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod temperantia non solum sit circa concupiscentias, & delectationes tactus. Dicit enim Aug. I lib. de Moribus Ecclesiæ,* quod munus temperantiæ est in coercendis sedandisque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius. Et post pauca subdit, † quod officium temperantiæ est contemnere omnes corporales illecebras, laudemque popularem. Sed non solum cupiditates delectationum tactus auertunt nos à legibus Dei, sed etiam concupiscentiæ delectationum aliorum sensuum, quæ etiam pertinent ad illecebras corporales: & similiter cupiditates diuitiarum, uel etiam mundanæ gloriæ. Vnde dicitur 1 ad Timo. vl. quod radix omnium malorum est cupiditas ergo temperantia non est solum circa concupiscentias delectationum tactus.

* c. 19. circa princ. to. 1.
† eo. li. & cap. dist. paulò ante finem.

¶ 2 Præterea, Philos. dicit in 4 Eth.* quod ille, qui est paruis dignus, & his dignificat seipsum, est temperatus, non autem magnanimus: sed honores parui, uel magni, de quibus ibi loquitur non sunt delectabiles secundum tactum, sed secundum apprehensionem animalem. ergo temperantia non est solum circa concupiscentias delectationum tactus.

* lib. 4. c. 3 circa prin. to 6.

¶ 3 Præterea, ea, quæ sunt vnius generis, videntur eadem ratione pertinere ad materiam alicuius uirtutis: sed omnes delectationes sensuum videntur esse unius generis. ergo pari ratione pertinent ad materiam temperantiæ.

¶ 4 Præterea, Delectationes spirituales sunt maiores, quàm corporales, ut suprà habitum est,* cum de passionibus ageretur: sed quandoque propter concupiscentias delectationum spiritualium aliqui discedunt à legibus Dei, & statu virtutis, sicut propter curiositatem scientiæ. Vnde & primo homini diabolus scientiam promisit, Gen. 3. dicens, Eritis sicut dij scientes bonum, & malum. ergo non solum temperantia est circa delectationes tactus.

1. 2. q. 31. ar. 5.

¶ 5 Præterea, Si delectationes tactus essent propria materia temperantiæ, oporteret, quod circa omnes delectationes tactus temperantia esset. Non autem est circa omnes, puta, circa eas, quæ sunt in ludis. ergo delectationes tactus non sunt propria materia temperantiæ.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. Eth.* quòd temperantia propriè est circa concupiscentias, & delectationes tactus.

lib. 3. c. 10 to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictum * est, ita est temperantia circa concupiscentias, & delectationes, sicut fortitudo est circa timores, & audacias. Fortitudo autem est circa timores & audacias respectu maximorum malorum, quibus ipsa natura extinguitur, quæ sunt pericula mortis. Vnde similiter temperantiam oportet, quod sit circa concupientias maximarum delectationum. Et quia delectatio consequitur operationem connaturalem, tanto aliquæ delectationes sunt vehementiores, quanto consequuntur operationes magis naturales. Maximè autem naturales animalibus sunt operationes, quibus conseruatur natura indiuidui per cibum, & potum & natura speciei per coniunctionem maris, & feminæ. Et ideo circa delectationes ciborum, & potuum, & circa delectationes venereorum, est propriè temperantia. Huiusmodi autem delectationes consequuntur sensum tactus. Vnde relinquitur, quod temperantia sit circa delectationes tactus.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. ibi videtur accipere temperantiam non secundum quod est specialis virtus habens determinatam materiam, sed secundum quod ad eam pertinet moderatio rationis in quacunque materia: quod pertinet ad generalem conditionem virtutis. Quamuis etiam dici possit, quod ille, qui potest refrenare maximas delectationes, multo etiam magis potest refrenare minores delectationes. Et ideo ad temperantiam principaliter quidem, & propriè pertinet, moderari concupiscentias delectationum tactus, secundario autem alias concupiscentias.

AD SECVNDVM dicendum, quod Philos. ibi refert nomen temperantiæ ad moderationem exteriorum rerum: dum scilicet aliquis tendit in aliqua sibi commensurata, non autem prout refertur ad moderationem affectionum animæ, quæ pertinet ad virtutem temperantiæ.

AD TERTIVM dicendum, quod delectationes aliorum sensuum aliter se habent in hominibus, & aliter in alijs animalibus. In alijs enim animalibus ex alijs sensibus non causantur delectationes, nisi in ordine ad sensibilia tactus: sicut leo delectatur videns ceruum, uel audiens vocem eius propter cibum. Homo autem delectatur secundum alios sensus, non solum propter hoc, sed etiam propter conuenientiam sensibilium. Et sic circa delectationes aliorum sensuum, inquantum referuntur ad delectationes tactus, est temperantia, non principaliter, sed ex consequenti. Inquantum autem sensibilia aliorum sensuum sunt delectabilia propter sui conuenientiam (sicut cùm delectatur homo in sono bene harmonizato) ista delectatio non pertinet ad conseruationem naturæ. Vnde non habent huiusmodi passiones illam principalitatem, vt circa eas antonomasicè temperantia dicatur.

AD QVARTVM dicendum, quod delectationes spirituales etsi secundum suam naturam sint maiores delectationibus corporalibus, tamen non ita percipiuntur sensu: & per consequens non ita vehementer afficiunt appetitum sensitiuum: contra cuius impetum bonum rationis conseruatur per moralem virtutem. Vel dicendum, quod delectationes spirituales, per se loquendo, sunt secundum rationem. Vnde non sunt refrænandæ, nisi per accidens, inquantum scilicet una delectatio spiritualis retrahit ab alia potiori, & magis debita.

AD QVINTVM dicendum, quod non omnes delectationes tactus pertinent ad naturæ conseruationem. Et ideo non oportet, quod circa omnes delectationes tactus sit temperantia.

687

ARTICVLVS V.

Vtrum circa proprias delectationes gustus sit temperantia.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod circa proprias delectationes gustus sit temperantia. Delectationes enim gustus sunt in cibis & potibus,* quæ magis sunt necessarij ad hominis vitam, quàm delectationes venereorum, quæ pertinent ad tactum, sed secundum prædicta,* temperantia est circa delectationes eorum, quæ sunt necessaria ad uitam hominis. ergo temperantia est magis circa proprias delectationes gustus, quàm circa proprias delectationes tactus.

4 eth. lec. 19. co. 5.
Ar. 3. & 4. præced.

¶ 2 Præterea, Temperantia est circa passiones magis, quàm circa res ipsas: sed sicut dicitur in 2 de Anima,* tactus videtur esse sensus alimenti, quantum ad ipsam substantiam alimenti. Sapor autem, qui est propriè obiectum gustus, est sicut delectamentum alimentorum. Ergo temperantia magis est circa gustum, quàm circa tactum.

lib. 2. tex. 28. to. 2.

¶ 3 Præterea, Sicut dicitur in 7. Ethic.* circa eadem sunt temperantia, & intemperantia, continentia, & incontinentia: perseuerantia, & mollities: ad quam pertinent deliciæ: sed ad delicias uidetur pertinere delectatio, quæ inest saporibus, qui pertinent ad gustum. ergo temperantia est circa delectationes proprias gustus.

li. 7. c. 4. 5. & 7. & li. 3 cap. 10. à med. to. 5.
* li. 3. eth. c. 10. à medio. to. 5.

SED CONTRA est, quod Philos. dicit,* quod temperantia, & intemperantia utuntur gustu parum, uel nihil uti.

R. li-

Ar. praec.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictũ est,* temperantia consistit circa praecipuas delectationes, quae maximè pertinent ad cõseruationem humanae vitae, vel in spẽ, vel in indiuiduo: in quibus consideratur aliqd principaliter, aliquid secundariò. Principaliter quidem, ipse vsus necessariorũ: puta, vel fœminae, quae est necessaria ad conseruationẽ spẽi: vel cibi, & potus, quae sunt necessaria ad conseruationẽ indiuidui. Et ipse vsus horũ necessariorũ hẽt quandam essentialẽ delectationẽ adiunctam. Secundario aũt consideratur circa vtrunq; vsum aliqd, qd facit ad hoc, quod vsus sit magis delectabilis, sicut pulchritudo, & ornatus fœminae, & sapor delectabilis in cibo, & etiã odor. Et ideo principaliter tẽperantia est circa delectationem tactus, quae per se consequitur ipsum vsum necessariarum rerum, quarũ omnis vsus est in tangendo. Circa delectationes aũt gustus, vel olfactus, vel visus, est temperantia & intemperantia secundariò, in quantũ sensibilia horum sensuum conferunt ad delectationẽ vsum rerum necessariarum, quae pertinent ad tactum. Quia tñ gustus propinquior est tactui, quam alij sensus, ideo temperãtia magis est circa gustum, quàm circa alios sensus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod etiam ipse vsus ciborum, & delectatio essentialiter ipsũ consequens ad tactum pertinent. Vnde Philo. dicit in 2. de anima,* quòd tactus est sensus alimenti. Nutrimur enim calido, & frigido, humido, & sicco. Sed ad gustum pertinet discretio saporum, qui conferunt ad delectationem alimenti, inquantum sunt signa conuenientis nutrimenti.

lib. 2. tex. 28. tom. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quod delectatio saporis est, quasi superueniens, sed delectatio tactus per se consequitur vsum cibi, & potus.

AD TERTIVM dicendum, quod deliciae principaliter quidem consistunt in ipsa substantia alimenti, sed secũdariò in exquisito sapore, & praeparatione ciborum.

688

ARTICVLVS VI.

Vtrum regula temperantiae, sit sumenda, secundùm necessitatem praesentis vitae.

Inf. q. 142. ar. 1. cõ. Et 12. q. 53. ar. 4. cor. Et 4 di. 15. q. 3. ar. 1. qõ 4. corp. Et Mal q. 14. ar. 1. ad 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod regula temperantiae non sit sumenda, secundùm necessitatem praesentis vitae. Superius enim non regulatur ab inferiori, sed temperãtia cum sit virtus animę, est superior, quàm necessitas corporalis: ergo regula temperantiae non dẽt sumi, secundùm necessitatem corporalẽ.

¶ 2 Praeterea, Quicunque excedit regulam, peccat. Si ergo necessitas corporalis esset regula temperantiae, quicunque aliqua delectatione vteretur supra necessitatem naturae, (quae valde modicis contenta est) peccaret contra temperantiam, quod videtur esse inconueniens.

¶ 3 Praeterea, Nullus attingens regulam peccat. Si ergo necessitas corporalis esset regula temperantiae, quicunque vteretur aliqua delectatione propter necessitatem corporalem, puta propter sanitatẽ esset immunis à peccato. Hoc autem videtur esse falsum: ergo necessitas corporalis non est regula temperantiae.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in li. de moribus Eccl.* Habet vir temperans in rebus huius vitae, regulam vtroque testamento firmatam, vt eorum nihil diligat: nihil per se appetendum putet, sed ad vitę huius atque officiorum necessitatem, quantum satis est, vsurpet, vtentis modestia, non amantis affectu.

c. 21. circa finem. to. 1

RESPONDEO dicendum, quod ex * supradictis patet, bonum virtutis moralis praecipuè consistit in ordine rationis. Nam bonum hominis est, sm rationẽ esse, vt * Dion. dicit 4 c. de diu no. Praecipuus aũt ordo rationis consistit in hoc, quod aliqua in finẽ ordinat, & in hoc ordine maximè consistit bonum rationis. Nam bonum hẽt rationem finis, & ipse finis est regula eorum, quae sunt ad finem. Omnia autem delectabilia, quae in vsum hoĩs veniunt, ordinantur ad aliquam huius vitae necessitatẽ, sicut ad finem. Et ideo temperantia accipit necessitatẽ huius vitae, sicut regulam delectabilium quibus vtitur, vt s. tm̃ eis vtatur, quantũ necessitas huius vitae requirit.

ar. 1. huius q. & q. 109 art. 2. & q. 123. art. 1. *ca. 4. p. 4 nõ multũ procul à fi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut * dictũ est, necessitas huius vitae hẽt rationem regulae, inquantũ est finis. Considerandum est autem, quod quandoque aliud est finis operantis, & aliud finis operis. Sicut patet, quod patet aedificationis finis est domus: sed aedificatoris finis quandoque est lucrũ: sic ergo temperantiae ipsius finis, & regula est beatitudo. Sed eius rei, qua vtitur, finis & regula est necessitas humanae vitae, infra quã est id, quod in vsum vitae venit.

In cor. art.

AD SECVNDVM dicendum, quod necessitas humanae vitae põt attendi dupliciter. Vno modo, sm quod dr̃ necessariũ illud, sine quo res nullo mõ põt esse, sicut cibus est necessarius animali. Alio mõ, sm quod dr̃ necessarium illud, sine quo res nõ põt conuenienter esse. Temperantia aũt non solum attendit primam necessitatem, sed ẽt secundam. Vnde * Phi lo. dicit in 3. Ethi. quod temperatus appetit delectabilia, pp sanitatem, vel pp bonam habitudinem. Alia verò, quae ad hoc non sunt necessaria, põt dupliciter se habere. Quaedam enim sunt impeditiua sanitatis, vel bonae habitudinis, & his temperatus nullo modo vtitur. Hoc enim esset peccatum contra temperãtiam. Quaedam verò sunt, quae non sunt his impedimenta, & his moderatè vtitur pro loco, & tempore, & congruentia eorum, quibus conuiuit. Et ideo ibidem * Philo. dicit, quod etiam temperatus appetit talia delectabilia, quae scilicet non sunt necessaria ad sanitatem, vel ad bonam habitudinem, non impedimenta his existentia.

li. 3. ca. 11. ad fi. to. 5.

li 3 eth c. 11 nõ procul à fi. t. 5

AD TERTIVM dicendu, quod sicut dictũ * est, temperantia respicit necessitatẽ quantum ad conuenientiã vitae, quae quidem attenditur non solum, sm conuenientiam corporis, sed ẽt, sm conuenientiam exteriorum rerum, puta diuitiarum, & officiorum & multo magis, sm conuenientiam honestatis. Et ideo * Philo. ibidem subdit, quod in delectabilibus, quibus temperatus vtitur, non solũ considerat, vt non sint impeditiua sanitatis, & bonę habitudinis corporalis, sed ẽt, vt non sint praeter bonũ, id est, contra honestatem, & quod non sint supra substantiam, id est, supra facultatem diuitiarum. Et * Aug. dicit in lib. de Moribus Ecclesiae, quòd temperans respicit non solum necessitatem huius vitae, sed etiam officiorũ.

in cor. art

li. 3. ca. 11. to 5.

c. 21. circa fin. tom. 1.

689

ARTICVLVS VII.

Vtrum temperantia sit virtus cardinalis.

1. 2 q. 71 & q. 66. ar. 1. & 4. cor. & 3. di. 33. q 2 ar 1. & vir. q 1 ar. 12. ad 24. 25. & 26. & q. 5. ar 1

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod temperantia non sit virtus cardinalis. Bonũ n. virtutis moralis à rõne dependet, sed tẽperantia est circa ea, quae magis distant a rõne, s. circa delectationes, quae sunt nobis, & brutis cões, vt dicitur in 3.* Eth. ergo tẽperantia non videtur esse principalis virtus.

*li. 3 c 10. à me. to. 5

¶ 2 Praeterea, Quanto aliquid est magis impetuosum, tantò difficilius vr̃ esse ad refraenandum, sed ira, quã refraenat mansuetudo, vr̃ esse impetuosior, quam concupiscentia, quam refrenat temperantia. Dicitur enim Prouerb. 27. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus ferre quis poterit? Ergo mansuetudo est principalior virtus, quàm temperãtia.

¶ 3 Praeterea, Spes est principalior motus aiae, quam desiderium, & concupiscentia, vt * suprà habitum est: sed humilitas refraenat praesumptionem, immoderatae spei: ergo humilitas videtur esse principalior virtus, quam temperantia, quae refraenat concupiscentiam.

prima secundae, q. 25 ar 4.

SED CONTRA est, quod * Greg. in 2. Moraliũ ponit temperantiam inter virtutes principales.

li. 2. c. 36. ante me.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * suprà dictũ est, virtus principalis seu cardinalis dicitur quae principalius laudatur ex aliquo eorum, quae communiter requiruntur ad rationem virtutis: moderatio autem, quae in omni virtute requirit, praecipuè laudabilis est in delectationibus tactus, circa quã est temperantia, tum quia tales delectationes sunt magis nobis naturales, & ideo difficilius est ab eis abstinere, & concupiscentias earũ refraenare, tum ẽt quia earum obiecta magis sunt necessaria praesenti vitae,

q. 123. art. 11. & prima secundae, q. 61. ar. 3.

uitæ, ut ex * dictis patet. Et ideo temperantia ponitur virtus principalis seu cardinalis.

arti.4 huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicēdū, φ tantò maior ostenditur agentis virtus, quantò in ea, quæ sunt magis distātia, potest suam operationem extendere. Et ideo ex hoc ipso ostenditur maior virtus rationis, φ potest etiam cōcupiscentias, & delectationes maximè distantes moderari. Vnde hoc pertinet ad principalitatem temperātiæ.

AD SECVNDVM dicēdum, φ impetus iræ causatur ex quodam accidente, puta ex aliqua læsione contristante. Et ideo citò transit, quamuis magnum impetū habeat. Sed impetus concupiscentię delectabiliū tactus, procedit ex cā naturali. vñ est diuturnior, & cōior. Et iō ad principaliorem virtutem pertinet ipsum refrænare.

AD TERTIVM dicendum, φ ea quorū est spes, sunt altiora his, quorum est concupiscentia. Et pp hoc spes ponitur passio principalis in irascibili. Sed ea quorū est concupiscentia, & delectatio tactus, vehemētius mouent appetitū: quia sunt magis naturalia. Et ideo temperantia, quæ in his, modum statuit, est virtus principalis.

690

ARTICVLVS VIII.

Vtrum temperantia sit maxima virtutum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, φ temperantia sit maxima virtutum. Dicit enim Ambr. in primo de * Offic. quòd in temperantia maximè honesti cura, decoris consideratio spectatur, & quæritur: sed virtus laudabilis est, inquantū est honesta, & decora: ergo temperantia est maxima virtutū.

li.1.ca.43. in prin.t.1

¶ 2 Præterea, Maioris est virtutis operari id quod est difficilius, sed difficilius est refrænare concupiscētias, & delectationes tactus, q̄ rectificare actiones exteriores, quorum primum pertinet ad temperantiam, ſm ad iustitiam: ergo tēperantia est maior virtus, quam iustitia.

¶ 3 Prȩterea, Quantò aliquid est communius, tantò magis necessarium videtur esse, & melius: sed fortitudo est circa pericula mortis, quæ rarius accidunt quàm delectabilia tactus, quæ quotidie occurrunt, & sic vsus tēperantiæ est communior, quàm fortitudinis. Ergo temperantia est nobilior virtus, quàm fortitudo.

SED CONTRA est, quod * Phil dicit in 1 Rhet. φ maximæ virtutes sunt, quæ alijs maximè sunt vtiles. Et propter hoc fortes, & iustos maximè honoramus.

lib.1.ca.9. nō multū a prin.t.6.

RESPONDEO dicendū, φ sicut * Philo dicit in 1. Eth bonum multitudinis diuinius est, quàm bonum vnius. Et ideo quantò aliqua virtus magis pertinet ad bonum multitudinis, tantò melior est. Iustitia autem, & fortitudo magis pertinent ad bonum multitudinis, q̄ temperantia, quia iustitia consistit in communicationibus, quæ sunt ad alterum. Fortitudo autem in periculis bellorum, quæ sustinentur pro salute communi. Temperantia autem moderatur solum concupiscentias, & delectationes eorum, quæ pertinent ad ipsum hominem. Vnde manifestum est, quòd iustitia, & fortitudo sunt excellentiores virtutes, quàm temperantia, quibus prudentia, & virtutes theologicæ sunt potiores.

li.1 cap.2. cir.fi.to.5

AD PRIMVM ergo dicendum, φ honestas, & decor maximè attribuuntur temperantiæ, nō propter principalitatem proprij boni, sed propter turpitudinem cōtrarij mali à quo retrahit, inquantum scilicet moderatur delectationes, quæ sunt nobis, & brutis communes.

AD SECVNDVM dicendum, φ cùm virtus sit circa difficile, & bonum, dignitas virtutis magis attenditur ſm rationem boni, in quo excedit iustitia, quàm secūdum rationem difficilis, in quo excedit tēperantia.

AD TERTIVM dicendum, φ illa cōitas, quæ aliquid pertinet ad multitudinem hominū, magis facit ad excellentiam bonitatis, q̄ illa, quæ consideratur, secundùm φ aliquid frequenter occurrit, in quarum prima, excedit fortitudo, in secunda, temperantia. Vnde simpliciter fortitudo est potior, licet quo ad aliqd possit dici tēperantia potior, non solum fortitudine, sed et iustitia.

QVAESTIO CXLII.

De vitijs, quæ aduersantur temperantiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitijs oppositis temperantiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum insensibilitas sit peccatum.

¶ Secundò, vtrum intemperantia sit vitium puerile.

¶ Tertiò, de comparatione intēperantiæ ad timiditatē.

¶ Quartò vtrum vitium intemperantiæ sit maximè opprobriosum.

QVAESTIONIS CXLII.

De vitijs temperantiæ oppositis, Quadrifariàm distributæ.

AXIOMA.

Insensibilitas, seu sensus vacuitas, qua corporis delectationes ad naturæ conseruationem diuinitùs ordinatæ, contra rationem prætermittuntur, 1 *est vitium temperantiæ, secundùm defectum oppositum: Intemperantia verò qua, quis immoderatè voluptates corporis persequitur, alterum (exuperantiæ videlicet) extremum tenet, quæ & multis de causis est* 3 *timiditate* 3 *deterior, & inter vitia humana maximè est* 4 *probrosa, quòd per eam intemperans ab hominis excellentia, & dignitate recedēs, ad vilem, & abiectam pecudum conditionem sese demittat.* 2 *Ob id aūt hoc vitium puerile vulgo appellatur, quòd concupiscentia, quæ in eo dominatum obtinet, maximam cum puero similitudinem habeat.*

691

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum insensibilitas sit vitium.

AD PRIMVM sic proceditur. Vī, φ insensibilitas non sit vitium. Dīr enim insensibiles, qui deficiunt circa delectationes tactus. Sed in his penitus deficere, vī esse laudabile, & virtuosum. Dī em Dan. 10. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomarum tps, panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed neq; vnguento vnctus sum. Ergo insensibilitas non est peccatū.

2.eth.le.8. co.3. & li. 3. lect.21. co.2.

¶ 2 Prȩterea, Bonum hominis est, ſm rationem esse, ſm * Dion c.4 de Diui. no. Sed abstinere ab omnibus delectabilibus tactus maximè promouet hominem in bono rationis. Dicitur enim Dan 1. φ pueris, qui vtebantur leguminibus, dedit Deus scientiam, & disciplinam in omni libro, & sapientia. Ergo insensibilitas, quæ vniuersaliter repellit hmōi delectationes non est vitiosa.

c.4.par.4. nō multū procul à fine.

¶ 3 Præterea, Illud, per φ maximè receditur à peccato, non videtur esse vitiosum. Sed hoc est potissimum remedium abstinendi à peccato, quòd aliquis fugiat delectationes, quod pertinet ad insensibilitatem. Dicit em Philo. in 2.* Ethi. quod abijcientes delectationem, minus peccabimus. Ergo insensibilitas non est aliqd vitiosum.

li.2. c.vlt. to 5.

SED CONTRA, Nihil opponit virtuti, nisi vitiū: sed insensibilitas virtuti temperantiæ opponit: vt patet per * Philm 2. & 3. Eth. Ergo insensibilitas est vitiū.

li.2.c.7.& lib.3.c.11. to.5.

RESPONDEO dicendū, φ omne illud, quod cōtrariatur ordini naturali est vitiosum. Natura aūt delectationem apposuit operationibus necessarijs ad vitam hoīs, & iō naturalis ordo requirit, vt hō intm̄ hmōi delectationibus vtatur, quantum necessarium est saluti humanæ, vel quantum ad conseruationem indiuidui, vel quantū ad cōseruationem speciei. Si quis ergo intm̄ delectationē refugeret, φ prætermitteret ea, q̄ sunt necessaria ad conseruationē naturæ, peccaret, quasi ordini naturali repugnans. Et hoc ptinet ad vitiū insensibilitatis.

Sciendum

Sciendum tñ, q̃ ab hmõi delectationibus cõsequentibus hmõi operationes, qñq; laudabile, vel etiam necessariũ est abstinere, pp aliquem finem: sicut pp sanitatẽ corporalem aliqui abstinent à quibusdam delectationibus ciborum, potuum, & venereorũ. Et etiam propter alicuius officij executionem: sicut athletas, & milites necesse est à multis delectationibus abstinere, vt officiũ proprium exequantur. Et similiter pœnitentes ad recuperandam alæ sanitatem, abstinentia delectabilium, quasi quadam dieta vtuntur. Et homines volentes contemplationi, & rebus diuinis vacare oportet, q̃ se magis à carnalib. desiderijs abstrahant. Nec aliquid prædictorũ ad insensibilitatis vitium pertinet, quia sunt, fm rationem rectam.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Daniel illa abstinentia à delectabilibus vtebatur, non quasi pp se abhorrens delectationes vt fm se malas, sed pp aliquẽ finẽ laudabilẽ, vt. s. idoneum se ad altitudinem contemplationis redderet, abstinendo scilicet à corporalibus delectationibus. Vñ & statim ibi subditur de reuelatione facta.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ quia rõne hõ vti non potest, sine sensitiuis potentijs, quæ indigent organo corporali, vt in primo * habitum est; necesse est, q̃ hõ sustentet corpus ad hoc, q̃ ratione vtatur. Sustentatio autem corporis fit per operationes delectabiles. Vñ non potest esse bonum rationis, in homine si abstineat ab omnibus delectationibus. Secundum tñ, quod homo in exequendo actum rationis plus, vel minus indiget corporali virtute, fm hoc plus, vel minus necesse habet delectabilibus corporalibus vti. Et ideo homines, quia hoc officium assumpserunt, vt contemplationi vacent, & bonũ spũale, quasi quadam spũali propagatione in alios transmittant, a multis delectabilibus laudabiliter abstinẽt, à qbus illi, qbus ex officio cõpetit operibus corporalibus & gñationi carnali vacare, laudabiliter non abstinent.

q. 85. ar. 3.

AD TERTIVM dicendum, q̃ delectatio fugienda est ad vitandum peccatum, non totaliter, sed vt vltra non quæratur, quàm necessitas requirat.

692

ARTICVLVS II.

Vtrum intemperantia sit puerile peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ intemperantia non sit puerile peccatum: quia super illud Mat. 18 Nisi conuersi fueritis, & efficiamini, sicut paruuli, &c. dicit * Hieron. q̃ paruulus non perseuerat in iracundia, læsus non meminit, videns pulchrã mulierẽ non delectatur, quod contrariatur intẽperantiæ. Ergo intemperantia non est puerile peccatũ.

3. ethi. lec. vlt. co. 3.

Mat. 18 super illud, Quicunq; humiliaueri se sicut, & c. 10 9.

¶ 2 Præterea, Pueri non habent, nisi concupiscentias naturales: sed circa naturales concupiscentias parum aliqui peccant per intemperantiam, vt Philo. dicit in 3. * Ethi. Ergo intemperantia non est peccatum puerile.

** li. 3. c. 11. to. 5.*

¶ 3 Præterea, Pueri sunt fouendi, & nutriendi, sed concupiscentia, & delectatio, circa quæ est intemperantia, est semper diminuenda, & extirpanda, fm illud ad Col. 3. Mortificate membra vestra super terram, quæ sunt cõcupiscentia, &c. ergo intẽperantia non est puerile pctm̃.

SED CONTRA est, quod * Philo. dicit in 3. Eth. q̃ nomen intemperantiæ ferimus ad puerilia peccata.

lib. 3. c. vlt. in me. to. 5

RESPONDEO dicendum, q̃ aliquid dr̃ esse puerile dupliciter. Vno modo, quia conuenit pueris. Et sic * Philo. non intẽdit dicere, q̃ peccatum intemperãtiæ sit puerile. Alio mõ, fm quandam similitudinem. Et hoc mõ peccata intemperantiæ puerilia dñr. Peccatũ enim intemperantiæ est peccatum superfluæ concupiscentiæ, quæ assimilatur puero quo ad tria. Primò quidem, quantum ad id, quod vterq; appetit. Sicut. n. puer, ita & concupiscẽtia appetit aliquid turpe. Cuius ro est, quia pulchrũ in rebus humanis attenditur, prout aliquid est ordinatum, fm rationem. Vnde * Tullius dicit in 1. de Offic. q̃ pulchrum est, quod consentaneum est hoĩs excellentiæ in eo, in quo natura eius à reliquis animantibus differt. Puer autem non attendit ad ordinem rationis. Et similiter concupiscentia non audit rationẽ. vt dr̃ in 7. * Eth. Secundò conueniunt quantum ad euentum. Puer enim si suæ voluntati dimittatur, crescit in propria voluntate. Vñ Eccl. 30. dr̃, Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadit pceps. Ita et, & cõcupiscentia si ei satisfiat, maius robur accipit. Vñ Aug. dicit in 7. Confes. Dũ seruit libidini, facta est consuetudo. Et dũ consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Tertiò, quantũ ad remediũ, quod vtriq; adhibetur. Puer. n. emendatur per hoc, q̃ coercetur. Vnde dr̃ Prouer. 23. Noli subtrahere à puero disciplinã. Tu virga percuties eum, & animã eius de inferno liberabis. Et similiter dum concupiscentiæ resistitur, educitur ad debitũ honestatis modũ. Et hoc est, quod Aug. * dicit in 6. Musicæ, q̃ mente in spiritalia suspensa atq; ibi fixa, & manente, cõsuetudinis. s. carnalis cõcupiscẽtiæ, impetus frangitur, & paulatim repressus extinguitur. Maior. n. erat, cùm sequeremur, non oĩno nullus, sed certè minor cũ refrenamus. Et iõ * Phil. dicit in 3. Eth. q̃ quemadmodum puerum oportet, fm præceptum pædagogi viuere, sic & concupiscibile consonare rationi.

*li. 1. in c. de Temperantia, aliquãtulũ à pri. * lib. 3, c. 6. circa princip. tom. 5.*

li. 6. Musicæ cap. 11. cir. fi. to. 1.

li. 3. ca. vlt in fi. tom. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ratio illa procedit, fm illum modum, quo puerile dicitur id, quod in pueris inuenitur. Sic autem non dr̃ peccatum intẽperantiæ puerile, sed secundùm similitudinem, vt * dictũ est.

in cor. art.

AD TERTIVM dicendum, q̃ concupiscentia aliqua põt dici naturalis dupliciter. Vno mõ, fm genus suũ. Et sic temperantia, & intẽperantia sunt circa cõcupiscẽtias naturales. Sunt. n. circa concupiscentias ciborũ, & venereorũ, quæ ordinantur ad conseruationẽ naturę. Alio mõ põt dici concupiscentia naturalis quantũ ad spẽm eius, quod natura ad sui conseruationem requirit. Et sic non multũ contingit peccare circa naturales cõcupiscẽtias. Natura. n. non requirit, nisi id, per quod subuenitur necessitati naturæ, in cuius desiderio nõ contingit esse pctm̃, nisi solũ, fm quantitatis excessum. Et fm hoc solũ peccatur circa naturalẽ concupiscentiã, vt * Philo. dicit in 3. Eth. Alia verò circa, q̃ plurimũ peccatur, sunt q̃dã concupiscentiæ incitamẽta, q̃ hoĩum curiositas adinuenit, sicut curiosè præparati cibi, & mulieres ornatæ. Et quãuis ista non multũ requirant pueri, nihilominus tñ intemperantia dr̃ puerile peccatum, ratione iam dicta.

lib. 3. c. 11.

in cor. a. c.

AD TERTIVM dicendum, q̃ id, quod ad naturã pertinet, in pueris est augmentandum, & fouendum. Quod autem pertinet ad defectum rationis in eis, non est fouendum, sed emendandum, vt * dictum est.

in cor. art

693

ARTICVLVS III.

Vtrum timiditas sit maius vitium, q̃ intemperantia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ timiditas sit maius vitium, quàm intemperantia. Ex hoc enim aliquod vitium vituperatur, q̃ opponitur bono virtutis, sed timiditas opponitur fortitudini, quę est nobilior virtus, quàm temperantia, cui opponitur intemperantia, vt ex * supradictis patet: ergo timiditas est maius vitium, quàm intemperantia.

2. eth. le. 2. co. 1. & 2.

q. præc. a 8 ad 2. ĩdo simul art. 2. huius qõ.

¶ 2 Præterea, Quantò aliquis deficit in eo, q̃ difficilius vincitur, tantò minus vituperatur. Vñ * Philo. dicit in 7. Eth. q̃ si quis à fortibus, & superexcellẽtibus delectationibus vincitur, vel tristitijs, non est admirabile, sed condonabile. Sed difficilius vr̃ vincere delectationes, q̃ alias passiones. Vñ in 2. * Eth. dr̃, q̃ difficilius est contra voluptatẽ pugnare, q̃ iram, quæ vr̃ esse fortior, quàm timor. Ergo intemperantia, quæ vincitur à delectatione, minus peccatum est, quàm timiditas, quæ vincitur à timore.

** li. 7. ca. 7. à me. to. 5*

li. 2. c. 3 ad fin. tom. 5.

¶ 3 Præterea, De rõne peccati est, q̃ sit voluntariũ, sed timiditas est magis voluntaria, q̃ intemperantia. Nullus enim concupiscit intemperatus esse. Aliqui tñ concupiscunt fugere pericula mortis, quod pertinet ad timiditatem: ergo timiditas est pctm̃ grauius, q̃ intemperantia.

SED CONTRA est, quod * Philo. dicit in 3. Eth. q̃ intemperantia magis assimilatur voluntario, quàm timiditas: ergo plus habet de ratione peccati.

lib. 3. c. 12 in prin. t. 5

RE-

RESPONDEO dicendũ, q̃ vnum vitium pōt alteri comparari dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius materiæ, vel obiecti. Alio mō ex parte ipsius hoīs peccãtis. Et vtroq; modo intemperãtia est grauius vitiũ, q̃ timiditas. Primò nanq; ex parte materiæ. Nam timiditas refugit pericula mortis, ad quæ vitanda inducit maxima necessitas conseruãdæ vitæ. Intemperantia aũt est circa delectationes, quarum appetitus non est adeò necessarius ad vitæ conseruationem: quia, vt* dictum est, intẽperãtia magis est circa quasdam appositas delectationes, seu concupiscentias, q̃ circa concupiscentias, seu delectationes naturales. Quantò aũt illud, qđ cōmouet ad peccandũ, vř esse magis necessariũ, tantò peccatũ leuius est. Et io intẽperantia est grauius vitiũ, q̃ timiditas ex parte obiecti, siue materiæ mouẽtis. Similiter ēt ex parte ipsius hoīs peccantis. Et hoc triplici rōne. Primò quidem, qa quantò ille, qui peccat, magis est cōpos suæ mentis, tãto grauius peccat. Vnde alienatis non imputantur peccata. Timores aũt, & tristitiæ graues, & maximè in periculis mortis, stupefaciũt mentem hoīs, quod non facit delectatio, quæ mouet ad intemperantiam. Secundò, quia quantò aliquod pctm̃ est magis voluntariũ, tanto est grauius. Intẽperantia aũt plus hēt de voluntario, q̃ timiditas. Et hoc duplici rōne. Vno mō, quia ea, quæ per timorẽ fiunt principium hñt ab exteriori impellente. Vñ nō sunt simpliciter voluntaria, sed mista vt dř in 3. Ethi.* Ea aũt, quæ per delectationẽ fiunt, sunt simpliciter volũtaria. Alio mō quia ea q̃ sunt intemperati, sunt magis voluntaria in particulari, minus aũt voluntaria in vniuersali. Nullus. n. vellet intemperatus esse. Allicitur tñ hō a singularibus delectabilibus, quæ intemperatum faciunt hominem. Propter quod ad vitandum intemperãtiam, maximũ remediũ est, vt non immoretur hō circa singularium considerationem. Sed in his, quæ pertinent ad timiditatẽ, est ecõuerso. Nã singularia, quæ imminẽt, sunt minus volũtaria, vt abijcere clypeũ, & alia hmōi. Sed ipsum cōe est magis voluntariũ, puta fugiẽdo saluari. Hoc aũt est simpliciter magis voluntariũ, quod est magis voluntariũ in singularibus, in quibus est actus. Et io intẽperantia, cùm sit simpliciter magis voluntarium, q̃ timiditas, est maius vitiũ. Tertio, quia contra intẽperantiam pōt magis de facili remediũ adhiberi, q̃ contra timiditatẽ, eo q̃ delectationes ciborũ, & venereorum, circa quas est intẽperantia, per totã vitam occurrunt, & sine periculo pōt hō circa ea exercitari ad hoc, q̃ sit tẽperatus. Sed pericula mortis rarius occurrunt, & periculosius in his, hō exercitatur ad timiditatem fugiendã. Et iō intemperantia est simpliciter maius peccatum, q̃ timiditas.

art. præce. ad 2.

lib. 3. ca. 1. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ q̃ excellentia fortitudinis supra temperantiã pōt cōsiderari dupliciter. Vno mō, ex parte finis, qđ ptinet ad rōnẽ boni, qa s. fortitudo magis ordinař ad bonũ cōe, q̃ tẽperantia. Ex hac ēt parte timiditas hēt quandã excellentiã supra intẽperantiã, inquantũ. s. per timiditatẽ aliqui desistũt à defensione boni cōis. Alio mō ex parte difficultatis, inquantũ s. difficilius est subire pericula mortis, q̃ abstinere a quibusdã delectabilibus. Et quantũ ad hoc, non oportet, q̃ timiditas pcellat intemperantiam. Sicut. n. maioris virtutis est non vinci à fortiori, ita ēt ecōtrario, minoris vitij est a fortiori vinci: & maioris vitij, à debiliori superari.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ amor conseruationis vitę, propter quam vitantur pericula mortis, est multo magis connaturalis, quàm quæcunque delectationes ciborum, vel venereorum, quæ ad conseruationẽ vitæ ordinantur. Et ideo difficilius est vincere timorem periculorũ mortis, q̃ concupiscentiã delectationum, quæ est in cibis, & venereis. Cui tamen difficilius est resistere, q̃ iræ, tristitiæ, & timori quorundam aliorum malorum.

AD TERTIVM dicendum, q̃ in timiditate consideratur magis voluntarium in vniuersali, minus tamẽ in particulari. Et ideo in ea est magis voluntarium secundùm quid, sed non simpliciter.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum intemperantiæ sit maximè exprobrabile.

AD QVARTVM sic proceditur. Vř, q̃ peccatum intemperantiæ non sit maximè exprobrabile. Sicut. n. honor debeř virtuti, ita exprobrãtio debeř pctō, sed quædã peccata sunt grauiora, q̃ intẽperantia, sicut homicidium, blasphemia, & alia hmōi. Ergo peccatũ intemperantię nō est maximè exprobrabile.

Inf. q. 143. cor. & qō. 144. art. 1. ad 2. & q. 151. art. 4. ad 2. & 3.

¶ 2 Prçterea. Peccata, quæ sunt magis cōia, vřr minus esse exprobrabilia, eo q̃ de his homines minus verecundantur. Sed peccata intemperantiæ sunt maximè cōia, quia sunt circa ea, quæ cōiter in vsum humanæ vitæ veniunt, in quibus etiam plurimi peccant. Ergo peccata intemperantiæ nō videntur esse maximè exprobrabilia.

¶ 3 Præterea,* Philo dicit in 7. Eth. c. q̃ temperantia, & intemperantia sunt circa concupiscentias, & delectationes humanas. Sunt autem quædam concupiscentiæ, & delectationes turpiores concupiscentijs, & delectationibus humanis, quæ dicuntur bestiales, & ægritudinales, vt in eod. lib.* Philo. dicit. Ergo intemperantia nō est maximè exprobrabilis.

li. 7. c. 4. & sequẽtib. to. 5.

*li. 7. c. vlt. à me. & c.

SED CONTRA est, qđ † Phil. dicit in 3. Eth. q̃ intemperantia inter alia vitia vř iuste exprobrabilis esse.

† li. 3. c. 12. circa principiũ, to. 5.

RESPONDEO dicendum, q̃ exprobratio opponi vř honori, & gloriæ. honor aũt excellentiæ debetur, vt* suprà habitum est, Gloria aũt claritatem importat. Est ergo intemperantia maximè exprobrabilis, ꝓpter duo. Primò quidem, quia maxime repugnat excellẽtiæ hoīs. Est n. circa delectationes cōes nobis, & brutis, vt* suprà habitũ est. Vñ in Psal. 48. dř. Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumẽtis insipientibus, & similis factus est illis. Secundò, q̃ maxime repugnat eius claritati, vel pulchritudini, inquantũ s. in delectationibus, circa quas est intẽperãtia, minus apparet de lumine rōnis, ex qua est tota claritas, & pulchritudo virtutis. Vnde & huiusmodi delectationes dñr maximè seruiles.

q. 103. ar. 1

q. 141. ar. 2 ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut* Greg. dicit, vitia carnalia, quæ sub intemperantia continẽtur, etsi sint minoris culpæ, sunt tamen maioris infamiæ. Nã magnitudo culpæ respicit deordinationem à fine, infamia autem respicit turpitudinem, quæ maxime consideratur, secundùm indecentiam peccantis.

li. 33. Mor. c. 11. parũ añ me. ad sensum.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ consuetudo peccãdi diminuit turpitudinẽ, & infamiã peccati, ſm opinionẽ hominum, non autem ſm naturam ipsorum vitiorũ.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ cùm dicitur intemperantia esse maximè exprobrabilis, est intelligendum inter vitia humana, quæ scilicet attenduntur, secũdum passiones humanæ naturæ aliqualiter conformes. Sed illa vitia, quæ excedunt modum humanæ naturæ, sunt magis exprobrabilia. Et tamen etiam illa videntur reduci ad genus intemperantiæ, secundùm quendam excessum. Sicut si aliquis delectatur in comestione carnium humanarum, aut in coitu bestiarum, aut masculorum.

QVAESTIO CXLIII.

De partibus temperantiæ.

DEINDE considerandum est de partibus temperantiæ.

¶ Et primò, de ipsis partibus in generali.

¶ Secundò, de singulis earum in speciali.

QVÆSTIONIS CXLIII.

De partibus temperantiæ in genere,

Vnica conclusione absoluta,

AXIOMA.

Quemadmodum aliarum virtutum cardinalium, ita quoq; tẽperantiæ triplices sunt partes, videlicet integrales (cuiusmodi sunt verecundia, & honestas) subie-

subiectiuæ (cuius modi sunt, abstinentia, sobrietas, castitas, & pudicitia) atq; potentiales, seu annexæ, cuiusmodi sunt, continentia, humilitas, mansuetudo, seu clementia, modestia, austeritas; quibus adduntur secundum Andronicum bona ordinatio, ornatus, per se sufficientia, & simplicitas; secundum Macrobium uero parcitas, atque moderatio.

695

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Tullius conuenienter assignet partes temperantiæ continentiam, clementiam, & modestiam.

Inf q. 145. ar. 4. & q. 157. ar. 3. & q. 160. art. 1. & 2 dist. 44. q. 2. ar. 1 ad 3 & 3. dist. 33. q 3 ar-ti. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi. q. Tullius in sua * Rhet. inconuenienter assignet partes temperantiæ, quas dicit esse continentiam, clementiã & modestiam. Continentia enim contra uirtutem diuiditur in 7 † Eth. sed temperantia continetur sub uirtute ergo continentia non est pars temperantiæ.

¶ 2 Præterea, Clementia uidetur esse mitigatiua odij, vel iræ. Temperantia autem non est circa huiusmodi, sed circa delectationes tactus, ut * dictum est. ergo clementia non est pars temperantiæ.

¶ 3 Præterea, Modestia consistit in exterioribus actibus. Vñ & Apostolus dicit ad Philip. 4. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Sed actus exteriores sunt materia iustitiæ, ut † supra habitum est. ergo media magis est pars iustitiæ, quàm temperantiæ.

¶ 4 Præterea, * Macrobius sup somniũ Scipionis ponit multo plures temperantiæ partes. Dicit n. q temperantiam sequitur modestia, verecundia, abstinentia, castitas, honestas, moderatio parcitas, sobrietas, pudicitia. Andronicus etiam dicit, q familiares temperantiæ sunt austeritas, continentia, humilitas, simplicitas, ornatus, bona ordinatio, per se sufficientia. Videtur ergo insufficienter † Tullius enumerasse temperantiæ partes.

* lib. 2. de Inuent. in 3 fol. ante finẽ libri. † lib. 4 c. vlt. ad fi-nẽ, to 5. * q. 141. ar. 4. † q. 58. ar-ti. 8. * lib. 1 in Somnium Scipionis in 2. fol. ante med. lib. † lib. 2. de Inuent. in fol. 3. ante finem libri. q. 48. & 128. q. 141 art. 2. ad 3.

RESPONDEO dicendum, q sicut * supra dictũ est, alicuius virtutis cardinalis triplices partes esse possunt, scilicet integrales, subiectiuæ, & potentiales. Et dicuntur partes integrales alicuius virtutis, conditiones, quas necesse est concurrere ad uirtutem. Et sm hoc sunt duæ partes integrales temperantiæ, scilicet verecundia, per quam aliquis refugit turpitudinem temperantiæ contrariam, & honestas, per quam scilicet aliquis amat pulchritudinem temperantiæ. Nam sicut ex * dictis patet, præcipuè temperantia inter uirtutes vendicat sibi quendam decorem, & vitia intemperantiæ maximè turpitudinẽ habent. Partes autem subiectiuæ alicuius virtutis dicũtur species eius. Oportet autẽ diuersificare species virtutum secundum diuersitatem materiæ, uel obiecti. Est autem temperantia circa delectationes tactus, quæ diuiduntur in duo genera. Nam quædam ordinantur ad nutrimentum. Et in his, quantum ad cibum, est abstinentia; quantum autem ad potum, propriè sobrietas. Quędam uerò ordinantur ad vim generatiuam. Et in his, quantum ad delectationem principalem ipsius coitus, est castitas: quantum autem ad delectationes circunstantes, puta, quæ sunt in osculis, tactibus, & amplexibus, attenditur pudicitia. Partes autem potentiales alicuius virtutis principalis dicuntur uirtutes secundariæ, quæ modum, quem principalis uirtus obseruat circa aliquam principalem materiam, eundem obseruant in quibusdã alijs materijs, in quibus non est ita difficile. Pertinet autem ad temperantiam moderari delectationes tactus, quas difficillimum est moderari. Vnde quæcunq; virtus moderationem quandam operatur in aliqua materia, & refrænationẽ appetitus in aliquid tendentis, poni potest pars temperantiæ, sicut uirtus ei adiuncta. Quod qdẽ cõtingit tripliciter. Vno modo, in interioribus motibus animi. Alio modo, in exterioribus motibus, & actibus corporis. Tertio modo, in exterioribus rebus. Przter motum autem concupiscentiæ, quem moderatur, & refrænat temperantia, tres motus inueniuntur in anima in aliquid tendentes. Primus quidem est motus voluntatis commotæ ex impetu passionis. Et hunc motum refrænat continentia, ex qua fit, vt licet homo immoderatas concupiscentias patiatur, uoluntas tamen non vincitur. Alius autem motus interior in aliquid tendens, est motus spei, & audaciæ, quæ ipsam consequitur. Et hunc motum moderatur siue refrænat humilitas. Tertius autem motus est iræ tendens in vindictam, quem refrænat mansuetudo, siue clementia. Circa motus autem & actus corporales moderationem, & refrænationẽ facit modestia quã Andronicus in tria diuidit. Ad quorũ primum pertinet discernere, quid sit faciendum, & quid dimittendum, & quid quo ordine sit agendum, & in hoc firmum persistere. Et quantum ad hoc ponit bonã ordinationem. Aliud autem est, quòd homo in eo, qđ agit, decentiam obseruet. Et quantum ad hoc, ponit ornatum. Tertium autem est in colloquijs amicorum, uel quibuscunque alijs. Et quantum ad hoc, ponitur austeritas. Circa exteriora verò dupliciter moderatio est adhibenda. Primò quidem, ut superflua non requirantur. Et quantum ad hoc, ponitur à * Macrobio parcitas: & ab Andronico, p se sufficientia. Secundo uerò, ut homo nõ nimis exquisita requirat. Et quantũ ad hoc, ponit * Macrobius moderationem; Andronicus vero simplicitatem.

loco citato in arg. 4. loco citato in arg. 4. q. 155. ar-ti. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd continentia differt quidem à virtute sicut imperfectum à perfecto, ut * infrà dicetur. Et hoc modo condiuiditur virtuti. Conuenit tamen cum temperantia, & in materia, quia est circa delectationes tactus, & in modo, quia in quadam refrænatione consistit. Et ideo conuenienter ponitur pars temperantiæ.

AD SECVNDVM dicendum, q clementia siue mansuetudo non ponitur pars temperantiæ propter conuenientiam materiæ, sed quia conuenit cum ea in modo refrænandi, & moderandi, ut * dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, q circa exteriores actus iustitia attendit id, quod est debitum alteri. Hoc aut modestia non attendit, sed solũ moderatione quandã. Et ideo non ponitur pars iustitiæ, sed temperantiæ.

AD QVARTVM dicendum, quod Tullius sub modestia comprehendit omnia illa, quæ pertinent ad moderationem corporalium motuum, & exteriorum rerum, & etiam moderationem spei, quam * diximus ad humilitatem pertinere.

In cor. ar.

QVAESTIO CXLIIII.

De partibus temperantiæ in speciali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus tẽperantiæ in speciali. Et primò de partibus quasi integralibus, quæ sunt verecundia & honestas.

¶ Circa verecundiam autem quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum verecundia sit uirtus.
¶ Secundo, de quibus sit uerecundia.
¶ Tertio, à quibus homo verecundetur.
¶ Quarto, quorum sit uerecundari.

QVÆSTIONIS CXLIIII. De Verecundia, Quadrifariam distributæ, AXIOMA

Verecundia, propriè loquendo, timor est vituperij, 2 ex consideratione alicuius 2 turpitudinis natus; 3 quod quidem vituperium magis à 3 notis, & coniunctis, quàm ab ignotis, & alienis timetur. Vnde 1 liquet verecundiam impropriè 1 virtutem appellari. Id quoque sibi proprium habet verecundia, q 4 neque in senes, 4 neque in probos, neque in sceleratos homines cadat.

ARTI-

696

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum verecundia sit virtus.

3.dist.33. q.1 ar.3.q. 2. ad 2.& 4.dist.14. q.1.ar.1. q.2.ad 5. & ueri.q. 26.arti.6. ad 15.& 4 Eth. lect. 17. prin.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, φ verecundia sit virtus. Esse.n. in medio fm determinationē rōnis, est ꝓpriū virtutis, ut patet ex diffinitione virtutis, quę ponit in 2.* Eth. Sed verecūdia cōsistit ĩ tali medio, ut patet p † Philos. ibi ergo verecūdia ē virt*.

* li.2.c.6. to.5. † li.2.c 7. li.4.c.vlt. to.5.

¶ 2 Praeterea, Omne laudabile vel est virtus, uel ad virtutē ꝑtinet: sed verecūdia est quoddā laudabile, non est aūt pars alicuius virtutis. Nō. n. est pars prudentiæ, qa non est in rōne, sed in appetitu, neq; ēt est pars iustitię, qa uerecūdia passionē quandā importat: iusticia aūt nō est circa passiones. Similiter ēt nō est pars fortitudinis, qa ad fortitudinē ꝑtinet ꝑsistere, & aggredi: ad verecundiā aūt refugere aliquid. Neq; ēt est pars tēperantię: qa tēperātia est circa cōcupiscētias, verecūdia aūt est timor qdē, ut patet p * Philos. in 4. Eth. & p Damas. in 2.* lib. Relinquitur ergo φ verecundia sit virtus.

* Damas. lib.2.cap. 15. † lib.1.in c.de temperant. * Amb.li. 1.cap. 43. paulo à prin.to.1. lib.2.ca.1 & 2.to 5. l.b.2.ca.5 & e.habetur.

¶ 3 Praeterea, Honestū cū virtute cōuertit, ut patet p † Tullium in 1 de Offic. Sed verecūdia est, qdā pars honestatis. Dicit.n.* Ambr in 1.de Offic. φ verecundia socia ac familiaris est mētis placiditati, ꝓteruitati fugitans, ab omni luxu aliena, sobrietatē diligit, honestatē fouet, decorum illud requirit: ergo uerecundia est uirtus.

¶ 4 Praeterea, Omne vitiū opponitur alicui uirtuti: sed q̄dam vitia opponuntur verecundię, sl. inuerecundia, & inordinatus stupor: ergo verecundia est uirtus.

¶ 5 Praeterea, Ex actibus similes habitus generantur, vt dr in 2 * Eth. sed uerecundia importat actum laudabilem, ergo ex multis talibus actibus causatur habitus. Sed habitus laudabilium operum est uirtus, ut patet p Philos. in 1 * Eth. ergo verecundia est virtus.

* li.2.c.7. nō multū à fine, & li.4. c vlt. to.5.

SED CONTRA est, quòd * Philos. dicit in 2. & 4. Eth. verecundiam non esse virtutem.

† li.7.tex. 17.& 18. td.2. li.2 ca.15. 1.2.q.40. ar.1.& q. 42.ar.3.& q.41.ar.1.

RESPONDEO dicendū, φ virtus dupliciter accipitur proprie scilicet, & cōiter. Propriē quidē uirtus perfectio quadā, est ut dr in 7. † Physic. Et iō omne illud, quod repugnat perfectioni, ēt si sit bonū, deficit à rōne virtutis. Verecundia aūt repugnat perfectioni. Est enim timor alicuius turpis, quod s. est exprobrabile. Vnde * Damas. dicit, φ uerecūdia est timor ex turpi actu. Sicut aūt spes est de bono possibili, & arduo, ita etiā timor est de malo possibili, & arduo, vt * suprà habitum est, cùm de passionibus ageretur. Ille aūt, qui est perfectus fm habitum virtutis, non apprehēdit aliquid exprobrabile, & turpe ad faciendū, vt possibile, & arduū, id est difficile ad vitandū, neq; ēt actu facit aliquid turpe, vñ opprobrium timeat. Vñ uerecūdia, ꝓpriè loquendo, non est uirtus: deficit enim à perfectione uirtutis. Cōiter autē virtus dr esse omne, quod est bonū, & laudabile in humanis actibus, vel passionibus. Et fm hoc qñq; uerecundia dr uirtus, cùm sit quadam laudabilis passio.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ esse in medio non sufficit ad rōnem virtutis, quamuis sit una particula posita in virtutis diffinitione. Sed requiritur ulterius, φ sit habitus electiuus, id est, ex electione operans. Verecundia aūt nō nominat habitum, sed passionem, neq; motus eius est ex electione, sed ex impetu quodam passionis. Vnde deficit à ratione uirtutis.

in cor.ar. q.142.ar.4

AD SECVNDVM dicendū, φ sicut * dictū est, verecundia est timor turpitudinis, & exprobrationis.* Dictū est aūt suprà, φ vitium intemperantię est turpissimū & maximè exprobrabile. Et iō uerecundia principalius ꝑtinet ad tēperantiā, q̄ ad aliquā aliam uirtutem, rōne motiui, quod est turpe, non autem fm speciē passionis, quæ est timor. Secundum tamen quod vitia alijs virtutibus opposita sunt turpia, & exprobrabilia, potest etiam verecundia ad alias uirtutes pertinere.

AD TERTIVM dicendum, φ uerecūdia fouet honestatē remouendo ea, quæ sunt honestati contraria, non ita φ pertingat ad perfectam rōnem honestatis.

AD QVARTVM dicēdum, φ quilibet defectus causat vitium, non aūt quodlibet bonum sufficit ad rationem virtutis. Et ideo non oportet, φ omne illud, cui directè opponitur vitium, sit virtus, quamuis omne vitium opponatur alicui virtuti fm suam originem. Et sic inuerecundia, inquantum prouenit ex nimio amore turpitudinum, opponitur temperantiæ.

AD QVINTVM dicendum, φ ex multotiens verecundari causat habitus uirtutis acquisitæ, per quā aliquis turpia vitet, de quibus est verecundia. Non autē vt aliquis vlterius verecundetur. Sed ex illo habitu virtutis acquisitæ sic se habet aliquis, quòd magis verecundaretur, si materia verecundiæ adesset.

ARTICVLVS II.

697

Vtrum uerecundia sit de turpi actu.

4.di.14.q. 1.ar.5.q 3 ad 5.& ueri.q.26.ar ti.4.ad 7. & ar.6.ad 13.& Psa. 43.co 6.& 4 eth.lec. 17.co.4. * lib. 4 c. ult.i pric. to.6. † li.1.c.8. à med.t.5

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, φ verecundia nō sit de turpi actu. Dicit enim Philos. in 4 * Eth φ uerecundia est timor ingloriationis. Sed qñq; illi, qui nil turpe operantur, ingloriationem sustinent, secundum illud Psa. 68 Propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam, ergo uerecūdia non est propriè de turpi actu.

¶ 2 Praeterea, illa solū uidenē esse turpia, quæ habent rōnem peccati: sed de quibusdā homo verecūdatur, quę nō sunt peccata, puta, si aliqs exerceat seruilia aliqua opera. ergo videt, φ verecundia nō sit ꝓpriè de turpi actu.

¶ 3 Praeterea, Opera uirtutū nō sunt turpia, sed pulcherrimæ, ut dr in 1 * Eth sed qñq; aliqui verecundantur aliqua opera virtutis facere, ut dr Luc. 9. Qui erubuerit me & meos sermones, hūc filius hominis erubescet, & c ergo verecundia non est de turpi actu.

¶ 4 Praeterea, Si verecūdia propriè esset de turpi actu, oporteret, φ de magis turpibus homo magis uerecundaretur: sed qñq; homo plus uerecundatur de his, quæ sunt minus peccata, cùm tñ de grauissimis quibusdam peccatis glorietur, fm illud Psal 51. Quid gloriatis in malitia? Ergo verecundia nō propriè est de turpi actu.

Damas.li. 2.c.15. † Nissen. lib. 4.de crea. hominis c.14. 1.2. q.41. ar.2.& 42 ar.3.

SED CONTRA est quod * Damas dicit in 2.lib. & † Greg Nissenus, quòd verecundia est timor in turpi actu, uel in turpi perpetrato.

RESPONDEO dicendū, φ sicut * suprà dictum est, cū de passione timoris ageret, timor propriè est de malo arduo, quod.s. difficilè uitaē. Est aūt duplex turpitudo. Vna quidē vitiosa, quæ s. consistit in deformitate actus uoluntarij. Et hęc ꝓpriè loquēdo non hēt rōnem mali ardui. Quod.n. in sola uoluntate consistit, non uī esse arduū, & eleuatū supra hominis potestatē. Et propter hoc non apprehendit sub rōne terribilis. Et ꝓpter hoc Philos. dicit in 2.* Rhet. φ horum malorū non est timor. Alia aūt est turpitudo quasi pœnalis, quæ quidem consistit in uituperatione alicuius, sicut quædā claritas glorię consistit in honoratione alicuius. Et quia hmōi uituperium habet rōnem mali ardui, sicut honor hēt rōnem boni ardui: uerecundia, quæ est timor turpitudinis, primò & principaliter respicit uituperium seu opprobriū, & quia uituperium ꝓpriè debetur uitio, sicut honor uirtuti, ideo ēt ex consequenti uerecundia respicit turpitudinē uitiosam. Vnde sicut Philos dicit in 2.* Rhe minus homo uerecundatur de defectibus, qui non ex eius culpa proueniunt. Respicit aūt uerecundia culpā dupliciter. Vno modo, ut aliquis desinat uitiosa agere pp timorē uituperij. Alio modo, ut homo in turpibus, quę agit, uitet conspectus publicos pp timorē uituperij, quorum primum, fm * Greg Nissenum, pertinet ad erubescentiam: fm, ad uerecundiam. Vnde ipse dicit, φ qui uerecundatur, occultat se in his, quæ agit, qui uero erubescit, timet incidere in ingloriationem.

lib.2.ca.6 circa medium, t.6.

lib.2.ca 6. ante med. tn.4.

Nissenus lib. 4. de creat. hominis ca. 14. * li.2.c.6. aliquantulum aā medium, to.6.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ uerecundia respicit propriè ingloriationem fm quod debetur culpę, quæ est defectus uoluntarius. Vnde Philos. dicit in 2.* Rhetor φ omnia illa homo magis uerecundatur, quorum

rum ipse est causa. Opprobria autem, quæ inferuntur alicui, pp virtutem, virtuosus quidem contemnit: quia indignè sibi irrogantur sicut de magnanimis. Philo. dicit in 4.* Ethi. & de Apostolis dicitur Actuum quinto, quod ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ex imperfectione autem virtutis contingit, q aliquis verecundetur de opprobrijs, quæ sibi inferútur, propter virtutem, quia quanto est aliquis magis virtuosus, tanto magis contemnit exteriora bona vel mala. Vnde dicitur Isa. 51. Noli timere opprobrium hominum.

lib.4.ca.5. to.5.

AD SECVNDVM dicendum q sicut honor (vt * suprà habitum est) quamuis non debeatur verè, nisi soli virtuti, respicit tamen quandam excellentiam, ita etiam vituperium, quamuis debeatur propriè soli culpæ, respicit tamen ad minus, sm opinionem hominum, quęcunque defectum. Et ideo de paupertate, & ignobilitate, & seruitute, & alijs huiusmodi aliquis verecúdatur.

q.63 ar.3.

AD TERTIVM dicendum, q de operatur virtuosis in se consideratis non est verecundia. Contingit tamen per accidens, q aliquis de his verecundetur, vel inquantum habentur, vt vitiosa, secundum opinionem, vel inquantum homo refugit in operibus virtutis notam de præsumptione, autem de simulatione.

AD QVARTVM dicédum, q quandoq; contingit aliqua grauiora peccata minùs esse verecundabilia, vel quia minùs habent de ratione turpitudinis (sicut peccata spiritualia,) quàm carnalia: vel quia in quodam excessu temporalis boni se habent, sicut magis verecundatur homo de timiditate, q̃ de audacia, & de furto, quàm de rapina, propter quandam speciem ptatis. Et simile est in alijs.

698

ARTICVLVS III.

Vtrum homo magis verecundetur à personis magis coniunctis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q homo non magis verecundetur à personis magis coniunctis. Dicitur enim in 2.* Rhetor. q homines magis erubescunt ab illis, à quibus volunt in admiratione haberi: sed hoc maximè appetit homo à melioribus, qui quandoque non sunt magis coniuncti: ergo homo non magis erubescit de magis coniunctis.

li.2.c.6 circa med. & post med.

¶ 2 Præterea, Illi vr esse magis coniuncti, qui sunt similium operum: sed homo non erubescit de suo peccato ab his, quos scit simili peccato subiacere; quia sicut dr in 2.* Rhet. quæ quisque ipse facit hæc proximis non vetat. Ergo hō non magis verecundatur à maximè cōiunctis.

colligit ex lib.2. c.6. to.6.

¶ 3 Præterea, Philo. dicit in 2.* Rhet, quòd homo magis verecundatur ab his, qui propalant multis, q scit, sicut sunt irrisores, & fabularum fictores, sed illi, qui sunt magis coniuncti non solent vitia propalare. Ergo ab eis non maximè est verecundandum.

*li.2.c.6.à med. to.6.

¶ 4 Præterea, Philo.* ibidem dicit, q homines maximè verecundatur ab eis, inter quos in nullo defecerunt, & ab eis à quibus primò aliquid postulant, & quorum nūc primo volūt esse amici. Hmōi aūt sunt minus cōiuncti. Ergo non magis verecundai h de magis coniunctis.

li.2.Rhet. c.6. à me. to.6.

SED CONTRA est, quod dicitur in 2.* Rhet. q eos, qui semper adsunt, homines magis erubescunt.

li.2.ca.6.à med.to.6.

RESPONDEO dicendū, q cùm vituperium honori opponatur, sicut honor importat testimoniū quoddam de excellētia alicuius, & præcipuè, quæ est, sm virtutem, ita etiam opprobrium, cuius timor est verecúdia, importat testimonium de defectu alicuius, & præcipuè, sm aliquam culpam. Et ideo quantò testimonium alicuius reputatur maioris ponderis, tantò ab eo aliquis magis verecundatur. Potest aūt testimoniū aliquod maioris pōderis reputari, vel pp eius certitudinem veritatis, vel pp effectum. Certitudo aūt veritatis adest testimonio alicuius pp duo. Vno quidē mō, pp rectitudinem iudicij: sicut patet de sapientibus, & virtuosis, à q̃ bus hō, & magis desiderat honorari, & magis verecundatur.* Vnde à pueris, & bestijs nullus verecundatur, pp defectū recti iudicij, qui est in eis. Alio mō, pp cognitionem eorū, de quibus est testimonium, quia vnusquisq; bene iudicat, quæ cognoscit. Et sic magis verecundamur à personis coniunctis, q̃ facta nostra magis cōsiderant.* A peregrinis aūt, & oīno ignotis, ad quos facta nostra non perueniunt, nullo mō verecundamur. Ex effectu aūt est aliquod testimoniū magni ponderis, pp iuuamentū, vel nocumentū ab eo proueniens. Et ideo magis desiderāt homines honorari ab his, qui pōt eos iuuare, & de magis verecundantur ab his, qui pōt nocere. Et inde ēt est, q quantum ad aliquid, magis verecundamur à personis cōiunctis, cum quibus sp sumus conuersaturi, quasi ex hoc nobis perpetuum proueniat detrimentū. Quod aūt prouenit à peregrinis, & transeuntibus, quasi citò ptransit.

*Arist.li.6 Rheto.c.6 ante fin.

* Arist.li. 2. Rhet.c. 6.declinādo ad fin.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q similis rō est, pp quam verecundamur de melioribus, & magis coniunctis, qa sicut meliorum testimoniū reputatur magis efficax, pp vniuersale cognitionem, quam habēt de rebus, & immutabilem sniam à veritate: ita ēt familiariū personarum testimoniū videtur magis efficax propter hoc, quia magis cognoscunt particularia, quæ circa nos sunt.

AD SECVNDVM dicēdum, q testimonium eorum, qui sunt nobis coniuncti in similitudine peccati, non reformidamus, quia non æstimamus, quòd defectū nostrum apprehendant, vt aliquid turpe.

AD TERTIVM dicendum, q à propalantibus verecundamur, propter nocumentum inde proueniens, quod est diffamatio apud multos.

AD QVARTVM dicendum, q ēt ab alijs, inter quos nihil mali fecimus, magis verecundamur, propter nocumentum sequens, quia s. per hoc amittimus bonam opinionem, quam de nobis habebant, & etiam quia cōtraria iuxta se posita, maiora videntur. Vnde cum aliquis subitò de aliquo, quem bonum æstimauit, aliquid turpe percipit, apprehendit hoc, vt turpius. Ab illis autē à quibus aliquid de nouo postulamus, vel quorum nūc primò volumus esse amici, magis verecūdamur, propter nocumentum, inde proueniens, quod est impedimētum implendæ petitionis, & amicitiæ consummandæ.

ARTICVLVS IIII.

699

Vtrum etiam in virtuosis hominibus possit esse verecundia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q ēt in virtuosis hoībus possit esse verecundia. Contrariorū n. cōtrarij sunt effectus, sed illi, q sunt superabūdantis militiæ, nō verecundāt, sm illud Ier. 3. Frōs mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Ergo illi, qui sunt virtuosi, magis verecundātur.

P & 3.co 9. 4.eth lec.17.co.3

¶ 2 Præterea, Philo dicit in 2.* Rhet. q homines non solum erubescunt vitia, sed etiam signa vitiorum, quæ quidem contingit etiam esse in virtuosis: ergo in virtuosis potest esse verecundia.

li.2. c.6. à med.to.6.

¶ 3 Præterea, Verecundia est timor ingloriationis, sed contingit aliquos virtuosos ingloriosos esse: puta si falsè diffamentur, vel etiam indignè opprobria patiantur: ergo verecundia potest esse in homine virtuoso.

¶ 4 Præterea, Verecūdia est pars tēperantiæ, vt* dictū est. Pars aūt non separatur à toto. Cum ergo tēperantia, sit in homine virtuoso, videtur, quòd etiam verecundia.

q. praced

SED CONTRA est, quod * Philoso. dicit in 4. Ethic.* quòd verecundia non est hominis studiosi.

lib.4.c.vlt. in me.to.5

RESPONDEO dicendum, q sicut * dictum est, verecundia est timor alicuius turpitudinis. Quòd autē aliquod malum non timeatur, potest propter duplicem rationem contingere. Vno mō, quia non æstimatur, vt malum. Alio mō, quia non æstimatur, vt possibile sibi, vel vt difficile vitari. Et sm hoc verecundia deficit in aliquo dupliciter. Vno modo, quia ea, quæ sunt erubescibilia, non apprehenduntur, vt turpia. Et hoc modo, carent verecundia homines in peccatis profundati, quibus sua peccata

ar.1. & 2 huius qō

peccata non displicent, sed magis de eis gloriātur. Alio mō, quia non apprehendunt turpitudinē, vt possibilem sibi, vel quasi non facilè vitabilē Et hoc mō senes, & vir tuosi verecundia carent. Sunt tñ sic dispositi, vt si in eis esset aliquid turpe, de hoc verecūdarentur. Vñ Philo. dicit in 4.* ēthi ꝙ verecundia est ex supposit one studiosi.

li.4. c.vlt. ad fi.to.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ defectus verecundiæ cōtingit in pessimis, & optimis viris, ex diuersis causis, vt * dictum est. Inuenitur aūt in his, qui mediocriter se habent, secundùm quòd est in eis aliquid de amore boni, & tñ non sunt totaliter immunes à malo.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ad virtuosum pertinet vitare non solum vitia, sed ēt ea, quæ habent spēm vitiorum, ſm illud 1. ad Thess. 6. Ab omni specie mala abstinete vos. Et Philo. dicit in 4.* Ethic quòd vitanda sunt virtuoso, tam ea, quæ sunt mala secundùm veritatem, quàm ea, quæ sunt mala, secundùm opinionem.

li.4. c.vlt. to. 5.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ infamationes, & opprobria virtuosus, vt* dictum est, contemnit, quasi ea, quibus ipse non est dignus Et ideo ēt nec de his multū verecundatur. Est tamen aliquis motus verecundiæ præ ueniens rationem, sicut & cæterarum passionum.

ar.2. ad 1.

AD QVARTVM dicendum ꝙ verecundia non est pars temperātiæ, quasi intrans essentiā eius, sed quasi dispositiuè se habens ad ipsam Vnde * Ambr dicit in 1. de Offic. ꝙ verecundia iacit prima temperantiæ fundamenta, inquātum scilicet incutit horrorē turpitudinis.

li.1.ca.43. parum à princ.to.1

QVAESTIO CXLV.

De Honestate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de honestate.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, qūo honestum se habeat ad virtutem.

¶ Secundò, quomodo se habeat ad decorem.

¶ Tertiò, quomodo se habeat ad vtile, & delectabile.

¶ Quartò, vtrum honestas sit pars temperantiæ.

QVÆSTIONIS CXLV.

De Honestate, Quadritariàm distributæ.

AXIOMA.

1 *Honestas, 1 quæ temperantiæ quædam integralis* 4 *4 pars rectè ponitur, & virtus, item honestum, &* 2 *2 spiritale decorum, nominibus quidem, & nominum rationibus differunt, re autem subiecta penitùs inter se conueniunt. At licèt omne honestum, vtile sit, atque delectabile, attamen non solùm nominibus, & nominum rationibus ista tria differunt,* 3 *sed etiam significationis 3 amplitudine: multa enim sunt delectabilia, quæ nec vtilia, nec honesta rectè dicerentur.*

700

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum honestum sit idem virtuti.

Infrà ar.2. cōt. & ad 3. & art.3. corp.

AD PRIMVM sic procediť. Videtur, ꝙ honestum non sit idem virtuti. Dicit enim * Tull. in sua Rhet honestum esse, quod pp se petitur. Virtus autem non petitur pp seipsam, sed propter felicitatem. Dicit enim Philo in 1.† Ethi ꝙ fęlicitas est pręmiū virtutis, & finis: ergo honestum non est idem virtuti

*li.2 de Inuēt.in fol. 4 ante fin. *li.1.ca.9. to. 5.

¶ 2 Preterea, Secundum * Isid. honestas dicitur, quasi honoris status: sed multis alijs debetur honor, quàm virtuti. Nam virtuti propriè debetur laus, vt dicitur in 1.† Ethic. Ergo honestas non est idem virtuti.

*li.10.ethymol.c.8.in cipit: Humilis, in princ.illi'. † cap.12.

¶ 3 Præterea, Principale virtutis consistit in interiori electione, vt Philo. dicit in 8.* Ethi. honestas autē magis videtur ad exteriorem conuersationem pertinere, ſm illud primæ ad Cor 14. Omnia honestè, & ſm ordinem fiant in vobis. Ergo honestas non est idem virtuti.

*li 8.c.13. in fin.to.5

¶ 4 Præterea, Honestas vř cōsistere i exteriorib* diuitijs, ſm illud Eccl.11. Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honestas, vtraq; à Deo sunt. Sed in exteriorib. diuitijs nō cōsistit virtus ergo honestas non est idē virtuti.

SED CONTRA est, quòd * Tullius dicit in 1 de Offic & in 2 Rhet. diuidens honestum in quatuor principales virtutes, in quas etiam diuiditur virtus Ergo honestum est idem virtuti.

li.1.in c.de 4. virtutibus, vnde oīa officia manāt. & li.2. de inuent.fol.4 añ fin.lib.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut † Isido dicit, honestas dř, quasi honoris status. Vnde ex hoc vř aliqd dici honestum, quod est honore dignum. Honor autem, vt * suprà dictum est, excellentiæ debetur. Excellentia autem hominis maximè consideratur, ſm virtutē, quæ est dispositio perfecti ad optimum, vt dř in 7.† Phys. Et iō honestū propriè loquendo, in idē refertur cū virtute.

†loco citato i arg.2. * q.præce. ar.2. ad 2. † lib.7.c.3. to.2.

AD PRIMVM ergo dicendū ꝙ sicut* Philo dicit in 1. Ethicorū, quæ pp se appetuntur, quædā appetuntur solū pp se, & nunquam pp aliud, sicut fęlicitas, quæ est vltimus finis Quædam verò appetunť, & pp se, inquantū habent in seipsis aliquam rationem bonitatis, ēt si nihil aliud boni per ea nobis accideret, & tamen sunt appetibilia, pp aliud, inquantum s. perducunt nos in aliquod bonum perfectius. Et hoc modo virtutes sunt pp se appetendæ. Vnde Tullius dicit in 2.* Rhet. quòd quiddam est, quod sua vi nos allicit, & sua dignitate trahit, vt virtus, veritas, scientia Et hoc sufficit ad rationem honesti.

*lib.1.c.7. to. 5.

li.2.de Inuēt.in fo 4 añ fin.lib.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ eorū, quæ honorantur, præter virtutem aliquid est virtute excellentius, s Deus, & beatitudo. Et hmōi non sunt ita nobis, per experientiam nota, sicut virtutes, ſm quas quotidie operamur, & iō virtus magis sibi vendicat nomē honesti. Alia verò, quę sunt infra virtutē, honoranť inquantū coadiuuant ad operationē virtutis, sicut nobilitas, potentia, & diuitiæ. Vt.n. Philo. dicit in 4.* Ethic. huiusmodi honorantur à quibusdam, sed ſm veritatem solus bonus est honorandus. Bonus aūt est aliquis, ſm virtutem. Et ideo virtuti quidem debetur laus, ſm quòd est appetibilis, propter aliud. Honor autem, prout est appetibilis, propter seipsum. Et secundùm hoc habet rationem honesti.

lib.4.ca.3. ante med. to. 5.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ sicut * dictū est, honestum importat debitum honoris Honor aūt est cōtestatio quædam de excellentia alicuius, vt * suprà dictū est. Testimonium aūt non profertur, nisi de rebus notis. Interior aūt electio non innotescit hoī, nisi per exteriores actus. Et ideo exterior conuersatio habet rationē honesti, ſm ꝙ est demonstratiua interioris rectitudinis Et propter hoc radicaliter honestas consistit in interiori electione, significatiuè aūt in exteriori conuersatione.

In cor. ar. q.103.ar.1

AD QVARTVM dicendum, quòd quia secundùm vulgarem opinionem excellentia diuitiarum facit hominem dignum honore, inde est, ꝙ quandoq; nomen honestatis ad exteriorem prosperitatem transfertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum honestum sit idem, quod decorum.

701

Infrà ar.4. corp.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ honestū nō sit idē, quod decorum. Ratio enim honesti sumitur ex appetitu. Nam honestū est, quod per se appetitur, sed decorū magis respicit cōspectū, cui placet. ergo decorū non est idē, quod honestum.

¶ 2 Preterea, Decor quandam claritatem requirit, quę pertinet ad rationem gloriæ, honestum aūt respicit honorem. Cùm ergo honor, & gloria differant, vt * suprà dictum est, vř, quòd etiam honestum differat à decoro.

q 103 ar.1 ad 3.

¶ 3 Pręterea, Honestum est idem virtuti, vt suprà * dictum est, sed aliquis decor contrariatur virtuti. vnde dř Ezech 16. Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nose. ergo honestum non est idem decoro.

*ar.pręce.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit 1. ad Cor. 12 Quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent. Honesta autem nostra, nullius egent. Vocat aūt ibi inhonesta, membra turpia, honesta autem, membra pulchra. Ergo honestum, & decorum idem esse vřr.

R E-

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut accipi potest ex verbis * Dionys. 4. c. de diui. nom. ad rõnem pulchri, siue decori concurrit, & claritas, & debita proportio. Dicit. n. ꝙ Deus dr̃ pulcher sicut vniuersorum consonantiæ, & claritatis cã. Vñ pulchritudo corporis in hoc consistit, ꝙ homo habeat membra corporis benè proportionata cum quadã debiti coloris claritate. Et similiter pulchritudo spiritualis in hoc consistit, ꝙ conuersatio hominis, siue actio eius sit benè ꝓportionata ſm spiritualem rõnis claritatẽ. Hoc aũt pertinet ad rõnem honesti, quod * diximus idem esse virtuti, quæ ſm rõnem moderatur oẽs res humanas. Et ideo honestum est idẽ spirituali decori. Vnde * Aug. dicit in lib. 83. q. Honestatẽ voco intelligibilẽ pulchritudinem, quam spiritualẽ nos ꝓpriè dicimus. Et postea subdit, ꝙ multa sunt pulchra visibilia, quæ minus propriè honesta appellantur.

c. 4. par. 1. circa medium illi⁹. — ar. præce. — lib. 83. q. q. 30. parũ à prin. t. 4

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ obiectũ mouens appetitum, est bonũ apprehensum. Quod aũt in ipsa apprehensione apparet decorũ, accipitur ut conueniens, & bonũ. Et ideo dicit * Dion. 4. c. de Diui. no. ꝙ omnibus est pulchrum, & bonum amabile. Vnde & ipsum honestum, ſm quod habet spiritualem decorem, appetibile redditur. Vñ & * Tullius dicit in 1. de Offic. Formã ipsam, & tanquã faciem honesti uides, quæ si oculis cerneretur, mirabiles amores, ut ait Plato, excitaret sapientiæ.

c. 4. part. 1. aũ med. & par. 4. circa pri. * li. 1. immediatè antè c. in quo agit de 4. uirtutibus principalibus.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sicut † suprà dictum est, gloria est effectus honoris. Ex hoc enim ꝙ aliquis honoratur, uel laudatur, redditur clarus in oculis aliorum. Et ideo sicut idem est honorificum, & gloriosum, ita etiam idem est honestum, & decorum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ obiectio illa ꝓcedit de pulchritudine corporali. Quãuis possit dici, ꝙ & propter pulchritudinẽ spiritualem aliquis spiritualiter fornicatur, inquantum de ipsa honestate superbit, ſm illud Ezech. 28. Eleuatum est cor tuum in decore tuo. Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo.

† q. 103. ar. 1. ad 3.

702

ARTICVLVS III.

Vtrum honestum differat ab utili, & delectabili.

2. q. 5. ar. 6.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ honestũ non differat ab utili, & delectabili. Dr̃. n. honestũ, quod propter se appetitur: sed delectatio ꝓpter se appetitur. Ridiculum enim videtur quærere propter quid aliquis velit delectari, ut * Philos. dicit in 10. Eth. ergo honestum non differt à delectabili.

lib. 10. c. 2 parũ à principio, t. 5.

¶ 2 Præterea, Diuitiæ sub bono vtili continent. Dicit enim * Tullius in 2. Rhet. Est aliquid non propter suam vim, & naturam, sed propter fructum, atque vtilitatẽ expetendum, quod pecunia est. Sed diuitiæ habent rationem honestatis. Dicitur enim Eccl. 11. Paupertas, & honestas, id est diuitiæ, à Deo sunt. Et 13. c. Pondus super se tollit, qui honestiori, id est, ditiori se communicat. Ergo honestum non differt ab utili.

* lib. 2. de Inuent. in fol. 4. ãn finẽ lib.

¶ 3 Præterea, * Tullius probat in lib. de Offic. ꝙ nihil põt esse utile, quod non sit honestũ. Et hoc idẽ habetur ꝑ * Amb. in lib. de Of. Ergo utile nõ differt ab honesto.

lib. 2. de offic. c. 3. * Ambro. lib. 2. ca. 6. to. 1.

SED CONTRA est, quod † Aug. dicit in lib. 83. q. Honestum dr̃, quod propter seipsum expetendum est. Vtile autem, quod ad aliud aliquid referendum est.

† li. 83. q. q. 30. cir. prin. to. 4.

RESPONDEO dicendum, ꝙ honestum concurrit in idem subiectum cum vtili, & delectabili, à quibus tñ differt ratione. Dr̃ enim aliquid honestum, sicut * dictum est, inquantum habet quendam decorem ex ordinatione rationis. Hoc autem, quod est ſm rationem ordinatũ, est naturaliter conueniens homini. Vnumquodq; autem naturaliter delectatur in suo conuenienti. Et iõ honestum est naturaliter homini delectabile, sicut de operatione virtutis Philos. probat in 1. * Eth. Non tamen omne delectabile est honestum: quia potest etiam aliquid conueniens esse ſm sensum, & non ſm rationem. Sed hoc delectabile est præter hominis rõnẽ, quæ perficit naturam ipsius. Ipsa & virtus, quæ ſm se honesta est, refertur ad aliud, sicut ad finem, s. ad fœlicitatem. Et ſm hoc idem subiecto est & honestũ, & utile, & delectabile, sed rõne differunt. Nam honestum dr̃ ſm quod aliquid habet quandam excellẽtiam dignã honore ꝓpter spiritualẽ pulchritudinem: delectabile autẽ, inquantum quietat appetitum: vtile aũt, inquantũ refertur ad aliud. In pluribus tñ est delectabile, q̃ vtile, & honestum; quia omne utile, & honestum, est aliqualiter delectabile, sed non conuertitur, ut dicitur in 2. * Eth.

ar. præce. — lib. 1. ca. 8 to. 5. — lib. 2. c. 3. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ honestum dicitur, quod propter se appetitur appetitu rationali, qui tendit in id, quod est conueniens rationi. Delectabile autem propter se appetitu sensitiuo.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ diuitiæ vocantur nomine honestatis ſm opinionem multorum, qui diuitias honorant; uel inquantum inordinantur organice ad actus virtutum, ut * dictum est.

Ar. 1. ad 2.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ intentio Tullij, & Ambr. est dicere, ꝙ nihil potest esse simpliciter, & verè vtile, quod repugnat honestati: quia oportet, ꝙ repugnet vltimo fini hominis, ꝙ est bonum secundum rationem. Quamuis possit fortè esse vtile secundum quid respectu alicuius finis particularis. Non autem intendunt dicere, quòd omne utile in se consideratum pertingat ad rationem honesti.

703

ARTICVLVS IIII.

Vtrum honestas debeat poni pars temperantiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ honestas non dẽat poni pars temperantiæ. Non. n. est possibile, ꝙ idẽ respectu eiusdẽ sit pars, & totũ, sed temperantia est pars honesti, ut Tullius dicit in 2. * Rhetor. Ergo honestas non est pars temperantiæ.

Sup. q. 143 & locis ibi notatis. * lib. 2. de Inuent. in fol. 3. ante fin. lib.

¶ 2 Præterea, Tertio Esdr. c. 3. dr̃, ꝙ vinum oĩa præcordia facit honesta: sed vsus vini præcipuè superfluus, de quo ibi loqui vr̃, magis pertinet ad intemperantiam, q̃ ad temperantiã. ergo honestas non est pars tẽperantiæ.

¶ 3 Præterea, Honestum dr̃ quod est honore dignum, sed iusti, & fortes maximè honorantur, ut dicit Philos. in 1. * Rhet. Ergo honestas non pertinet ad temperantiã, sed magis ad iustitiam, uel fortitudinem. Vñ & Eleazarus dixit, ut dr̃ 2. Machab. 6. Fortiter pro grauissimis, ac sanctissimis legibus, honesta morte perfungar.

lib. 1. rhetor. ca. 9. multũ à prin. t. 6.

SED CONTRA est, ꝙ * Macrob. honestatem posuit partem temperantiæ. † Ambr. etiam in 1. de Offic. temperantiæ specialiter honestatem attribuit.

* lib. 1. in somnium Scipionis in fol. 2. ante medium lib. † Ambr. li. 1. c. 43. to. 1.

RESPONDEO dicendum, ꝙ * suprà dictũ est, honestas est quædam spiritualis pulchritudo. Pulchro aũt opponitur turpe. Opposita autem maximè seinuicẽ manifestant. Et ideo ad temperantiam specialiter honestas pertinere vr̃, quæ id, quod est homini turpissimum, & indecentissimum repellit, s. brutales voluptates. Vnde & in ipso nomine temperantiæ maximè intelligitur bonum rationis, cuius est moderari, & tẽperare concupiscentias prauas. Sic ergo honestas, prout speciali quadam ratione temperantiæ attribuitur, ponitur pars eius non quidem subiectiua, uel sicut virtus adiuncta, sed pars integralis ipsius, sicut quædam eius conditio.

* ar. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ temperantia ponitur pars subiectiua honesti, prout sumitur in sua communitate. Sic autem non ponitur temperantiæ pars.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ vinum in ebrijs facit precordia honesta secundum eorum reputationẽ, quia videtur eis, quòd sint magni, & honorandi.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ iustitiæ, & fortitudini debetur maior honor, q̃ temperãtiæ, propter maioris boni excellentiam. Sed temperantiæ debetur maior honor ꝑ cohibitionem vitiorum magis exprobrabiliũ, ut ex * dictis patet. Et sic honestas magis attribuit temperantiæ secundum regulam Apostoli, 1. ad Cor. 12. quòd inhonesta nostra maiorem habent honestatem, s. remouentem, quod inhonestum est.

In cor. ar.

QVÆ-

QVAESTIO CXLVI.
De Abstinentia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus subiectiuis temperantiæ. Et primò, de his, quæ sunt circa delectationes ciborum. Secundo, de his, quæ sunt circa delectationes venereorum.

¶ Circa primum considerandum est de abstinentia, quæ est circa cibos, & potus, & de sobrietate, quæ est specialiter circa potum.

¶ Circa abstinentiam autem consideranda sunt tria.
¶ Primò, de ipsa abstinentia.
¶ Secundo, de actu eius, qui est ieiunium.
¶ Tertiò, de opposito vitio, quod est gula.

¶ Circa abstinentiam autem quæruntur duo.
¶ Primò, vtrum abstinentia sit virtus.
¶ Secundò, vtrum sit virtus specialis.

QVÆSTIONIS CXLVI.
De Abstinentia,
Bifariam distributæ,
AXIOMA.

1 *Abstinentia, est 1 virtus 2 specialis, qua quis*
2 *à cibo, quantum decet, & oportet, habita ratione valetudinis, & propriæ personæ, aliarumque personarum, cum quibus viuit, sese abstinet.*

704

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum abstinentia sit virtus.

Sup. q. 141 corp.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod abstinentia nõ sit virtus. Dicit enim Apostolus 1. ad Corin. 14. Non est regnum Dei in sermone, sed in virtute. In abstinentia autem nõ consistit regnum Dei. Dicit. n. Apost. ad Rom. 14. Non est regnum Dei esca, & potus. Vbi dicit * gl. nec in abstinendo, neq; in manducando esse iustitiam. ergo abstinentia non est virtus.

Ex glossa Aug. lib. 2. q. euang. c. 11. to 4. † lib. 10. c. 31 nõ multũ pcul à prin. t. 1 * li 2. eth. ca 6. parte 3. c. 20. inter princi. & medium.

¶ 2 Præterea, * Aug dicit in 10 Confes. ad Deũ loquẽs: Hoc me docu sti, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed medicamenta moderari, nõn pertinet ad virtutem, sed ad artem medicinæ. ergo pari ratione moderari alimenta, quod pertinet ad abstinentiam, non est actus virtutis, sed artis.

¶ 3 Præterea, Omnis virtus in medio consistit, vt habetur in 2. * Eth abstinentia autem non videtur in medio consistere, sed in defectu, cùm ex subtractione nominetur. Ergo abstinentia non est virtus.

¶ 4 Præterea, Nulla virtus excludit aliã. Sed abstinentia excludit patientiam. Dicit. n. * Greg. in past. quod abstinentium mentes plerunque impatientia excutit à sinu tranquillitatis. Ibidem ẽt dicit, quod cogitationes abstinentium nonnunquam superbiæ culpa transfigit, & ita excludit humilitatem. ergo abstinentia non est uirtus.

SED CONTRA est, quòd dr̃ 2. Pet. 1. Ministrate in fide uestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam ubi abstinentia alijs virtutibus connumeratur. ergo abstinentia est uirtus.

RESPONDEO dicẽdũ, quod abstinẽtia ex suo noĩe importat subtractionẽ ciborũ. Dupliciter ergo nomen abstinẽtiæ accipi potest. Vno modo, ſm qđ absolutè ciborũ subtractionẽ designat. Et hoc modo abstinẽtia nõ designat neq; virtutem, neq; actũ virtutis, sed quoddã indifferens. Alio modo põt accipi ſm quod est ratione regulata. Et tũc significat uel habitũ uirtutis, uel actũ. Et hoc significatur in * præmissa auctoritate Petri, ubi dr̃, in scientia esse abstinentiã ministrandã, ut scilicet homo à cibis abstineat, put oportet, pro cõgruẽtia hominũ, cũ quibus, & psonæ suę, & pro ualetudinis suę necessitate.

† arg. sed contra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod vsus ciborum & eorum abstinentia ſm se considerata non pertinet ad regnum Dei. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor 8. Esca nos non commendat Deo. Neque enim si non manducauerimus, deficiemus, neq; si manducauerimus, abundabimus, scilicet spiritualiter. Vtrunque autem eorum secundum quod fit rationabiliter ex fide, & dilectione Dei, pertinet ad regnum Dei.

AD SECVNDVM dicendũ, quod moderatio ciborum ſm quantitatẽ, & qualitatẽ pertinet ad artẽ medicinæ in cõparatione ad ualetudinẽ corporis. Sed ſm interiores affectiones in cõparatione ad bonũ rõnis, pertinet ad abstinentiam. Vñ * Aug dicit in lib. de Quæst. Euang. Non interest omnino, quad uirtutem, quid alimẽtorum, uel quantũ quis accipiat, dũmodo id faciat, pro congruentia hominum, cum quibus viuit, & personę suæ, & pro ualetudinis suæ necessitate. Sed quãta facilitate, & serenitate animi his ualeat cũ oportet, uel necesse ẽ carere.

li. 2. q. euãgel. c. 11. ante medium, t. 4.

AD TERTIVM dicendum, quod ad temperantiam ptinet refrænare delectationes, quę nimis animũ ad se alliciunt, sicut ad fortitudinẽ pertinet firmare animum contra timores à bono rõnis repellentes. Et ideo sicut laus fortitudinis consistit in quodã excessu, & ex hoc denominantur omnes partes fortitudinis, ita ẽt laus tẽperantiæ cõsistit in quodã defectu, & ex hoc ipsa & oẽs partes eius denominantur. Vnde & abstinentia, quia est pars temperantiæ, denominatur à defectu, & tñ consistit in medio inquantum est secundum rationem rectã.

AD QVARTVM dicendũ, quod illa vitia proueniunt ex abstinentia, prout non est ſm rõnem rectam. Ratio enim recta facit abstinere sicut oportet, scilicet cum hilaritate mentis, & propter quod oportet, scilicet propter gloriam Dei, non propter gloriam suam.

705

ARTICVLVS II.
Vtrum abstinentia sit specialis virtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod abstinentia non sit specialis virtus. Omnis. n. virtus ſm seipsam est laudabilis, sed abstinẽtia non est ſm se laudabilis. Dicit enim * Greg. in pastorali, quod virtus abstinentiæ non nisi ex alijs virtutibus commendatur. Ergo abstinentia non est specialis virtus.

parte 3. c. 20. à med.

¶ 2 Præterea, * Aug. dicit de fide ad Petrum, quod abstinentia sanctorũ est à cibo & potu, nõ quia aliqua creatura Dei sit mala, sed pro sola corporis castigatione. Hoc aũt pertinet ad castitatẽ, ut ex ipso nomine apparet. Ergo abstinẽtia nõ est virtus specialis à castitate distincta.

c. 42. circa prin. to. 3.

¶ 3 Præterea, Sicut homo debet esse contentus moderato cibo, ita & moderata ueste, secundum illud 1. ad Timot. vlt. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. In moderatione autem vestium non est aliqua specialis virtus. ergo neque abstinentia, quæ est moderatiua alimentorum.

SED CONTRA est, quod Macrob. ponit abstinẽtiam specialem partem temperantiæ.

li. 1 I somnium Scipionis, in sol. 2. ante mediũ, libri: * q 141. ar. 3. & q 136 ar. 2.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * suprà dictũ est, uirtus moralis cõseruat bonũ rõnis contra impetus passionũ: & ideo ubi inuenitur specialis rõ, qua passio abstrahit à bono rõnis, ibi necesse est esse specialem virtutem. Delectationes autem ciborum natæ sunt abstrahere hominem à bono rõnis, tum propter earũ magnitudinem, tum etiam propter necessitatẽ ciborum, quibus homo indiget ad vitæ conseruationem, quam maximè homo desiderat. Et ideo abstinentia est specialis virtus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod virtutes oportet esse connexas, ut * supra dictum est. Et ideo una virtus adiuuatur, & commendatur ex alia, sicut iustitia ex fortitudine. Et per hunc etiam modum uirtus abstinentiæ commendatur ex alijs virtutibus.

1. 2. q. 65. ar. 1.

AD SECVNDVM dicendũ, quod per abstinentiam corpus castigatur non solũ cõtra illecebras luxuriç, sed etiã cõtra illecebras gulę: quia dum homo abstinet, magis redditur fortis ad impugnationes gulę vincendas, quę tãto fortiores sunt, quanto magis homo excedit. Et tñ non prohibetur per hoc abstinẽtiam esse specialem virtutem, quod ad castitatem ualet, quia vna uirtus ad aliam iuuat.

AD

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ vsus vestimentorũ est introductus ab arte, vsus autem ciborum a natura. Et ideo magis debet esse virtus specialis circa moderationem ciborum, q̃ circa moderationem vestimentorũ.

QVAESTIO CXLVII.

De Ieiunio, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ieiunio.
¶ Et circa hoc quæruntur octo.
¶ Primo, vtrum ieiunium sit actus virtutis.
¶ Secundo, cuius virtutis sit actus.
¶ Tertio, vtrum cadat sub præcepto.
¶ Quarto, vtrum aliqui excusentur ab obseruatione huius præcepti.
¶ Quinto, de tempore ieiunij.
¶ Sexto, vtrum semel comedere requiratur ad ieiuniũ.
¶ Septimo de hora comestionis ieiunantium.
¶ Octauo, de cibis, a quibus debent abstinere.

QVÆSTIONIS CXLVII De Ieiunio, In octo quæstiunculas distributæ, AXIOMA.

1 *Ieiunium, 1 virtutis abstinentiæ 2 actus est,*
2 *omnibus 4 qui non habent speciale impedimen-*
4 *tum, certis ac definitis temporibus prudenter 5 ab*
5 *Ecclesia designatis, 3 præceptus: ad cuius obser-*
3 *uationem vt non 6 sæpius quàm semel in die, idq;*
6 *circiter horam nonam 7 quis comedat, atque à 8*
7 *carnibus, ouis, & lacticinijs abstineat, rectè sa-*
8 *pienterque ab Ecclesia est sancitum.*

706

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ieiunium sit actus virtutis.

Sup. q. 146 ar. 1. Et 4. di. 15. q. 3. ar. 1. q. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ieiunium non sit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis Deo est acceptus. Sed ieiunium non semper est Deo acceptum, secundum illud Isaiæ 58 Quare ieiunauimus, & non aspexisti? Ergo ieiunium non est actus virtutis.

¶ 2 Præterea, Nullus actus virtutis recedit à medio virtutis, sed ieiunium recedit à medio virtutis, quod quidem in virtute abstinentiæ accipitur secundum hoc vt subueniatur necessitati naturæ, cui per ieiunium aliquid subtrahitur, alioquin non ieiunantes non haberent virtutem abstinentiæ, ergo ieiunium non est actus virtutis.

¶ 3 Præterea, Id quod communiter omnibus conuenit & bonis & malis, non est actus virtutis, sed ieiuniũ est huiusmodi. Quilibet enim antequam comedat, ieiunus est, ergo ieiunium non est actus virtutis.

SED CONTRA est, quod connumeratur alijs virtutum actibus secundæ ad Cor 6 vbi Apostolus dicit In ieiunijs, in scientia, in castitate, &c.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ ex hoc aliquis actus est virtuosus, quòd per rationem ordinatur ad aliquod bonum honestum Hoc autem conuenit ieiunio Assumitur enim ieiunium principaliter ad tria. Primò quidem, ad concupiscentias carnis reprimendas. Vnde Apostolus dicit in auctoritate inducta, * In ieiunijs, in castitate, quia per ieiunia castitas conseruatur. Vt enim Hiero. dicit, † Sine Cerere & Baccho friget Venus, id est, per abstinentiam cibi & potus tepescit luxuria. Secundo assumitur ad hoc, quòd mens liberius eleuetur ad sublimia contemplanda Vnde dicitur Dan. 10 quòd post ieiunium trium hebdomadarum, reuelationem accepit à Deo Tertiò, ad satisfaciendum pro peccatis. Vnde dicitur Ioel. 2 Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Et hoc est quod Aug * dicit in quodam sermone de oratione & ieiunio, Ieiuniũ purgat mentem, sublevat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verum lumen accendit. Vnde patet quòd ieiunium est actus virtutis.

* in argũ. Sed contra. † li. 2. cõtra Iouinianũ in fi 3. fol. incipiẽdo à prin. t 3. * 1 ser. 230 de tpe circa princi pio, to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ contingit quod aliquis actus qui ex genere suo est virtuosus, ex aliquibus circunstantijs adiunctis redditur vitiosus. Vnde ibidem dr, ecce in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Et paulo post subditur, Ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Quod exponens Greg. in Pastorali dicit, * Voluntas ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram. In assum ergo per abstinentiam caro atteritur, si mordinatis motibus dimissa mẽs vitijs dissipatur. Et Aug. in prædicto sermone dicit, * ꝙ ieiunium verbositatem non amat, diuitias superfluitatem iudicat, superbiam spernit, humilitatem commendat, præstat homini seipsum intelligere quod est infirmum & fragile.

parte. 3. c. 20 parum a medio. * in serm. a se de tẽpore in principio, circa

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ medium virtutis non accipitur secundum quantitatem, sed secundũ rationem rectam, vt dicitur in 2 Ethicor * Ratio autẽ iudicat ꝙ propter aliquam specialem causam aliquis hõminus sumat de cibo, quàm sibi competeret secundum statum communem, sicut propter infirmitatem vitandam, aut ad aliqua opera corporalia expeditius agenda. Et multo magis ratio recta hoc ordinat ad spiritualia mala vitanda & bona prosequenda Non tamen rõ recta tantum de cibo subtrahit, vt natura cõseruari non possit, quia vt Hiero. dicit, * Non differt vtrum magno, vel paruo tempore te interimas, quia de rapina holocaustũ offert, qui vel ciborum nimia egestate, vel manducandi vel somni penuria immoderatè corpus affligit. Similiter et ratio recta non tantũ de cibo subtrahit, vt homo reddatur impotens ad debita opera peragẽda. Vnde dicit * Hiero ꝙ rationabilis hõ dignitatem amittit q vel ieiunium charitati, vel vigilias sensus integritati præfert.

lib 2. ca. 5 to. 5.

refert de consecr. di. 5 c Nõ mediocriter.

refert Ioco nũc di. cto.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ieiuniũ naturæ quo qs dr ieiunus antequã comedat, consistit in pura negatione vnde non põt poni actus virtutis, sed solum illud ieiunium, quo qs ex rõnabili proposito à cibis aliqualiter abstinet. Vnde primum dr ieiunium ieiunij, secundum verò ieiunium ieiunantis, quasi ex proposito aliquid agentis.

707

ARTICVLVS II.

Vtrum ieiunium sit actus abstinentiæ.

4. di. 15. q. 3. ar. 1. q. 3. per tot. & q. 5. ad 2. & quolib. 3. ar. 12. ad 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ ieiunium non sit actus abstinentiæ. Quia super illud Matt 17 Hoc genus dæmoniorum, &c. dicit * Hiero Ieiunium est non solum ab escis, sed a cunctis illecebris abstinere, sed hoc pertinet ad oẽm virtutem, ergo ieiuniũ non est actus specialiter abstinentiæ.

¶ 2 Præterea, † Greg dicit in hom quadragesima, ꝙ ieiunium quadragesimale est decima totius anni, sed dare decimas est actus religionis, vt * supra habitum est, ergo ieiunium est actus religionis, & non abstinentiæ.

¶ 3 Præterea, Abstinentia est pars temperantiæ, vt † dictum est. Temperantia aũt cõtra fortitudinẽ diuiditur, ad quam pertinet molestias sustinere, ꝙ maximè videtur esse in ieiunio Ergo ieiunium non est actus abstinentię.

SED CONTRA est, quod Isidor. dicit, ꝙ ieiuniũ est parsimonia victus, abstinentiaque ciborum.

*Hoc primu dictũ habet forma iter Beda Marc 9 ca. 38. sm eius ordinẽ, to. 1. & gl. ordinaria in hoc loco, & hr de cõs. di. 5. c. 25. incipit, ieiunium aũt. † Hom. 16. in euag. a * q. 87. medio, refertur de cons. di. 5. c. 16. † q. 143 & q. præced. art. præce. ad 1.

RESPONDEO dicendum, ꝙ eadem est materia habitus & actus. Vnde omnis actus virtuosus q est circa aliquam materiam ad illam virtutem pertinet, quæ medium in illa materia constituit Ieiunium autem attenditur in cibis, in qbus medium adinuenit abstinentia. Vnde manifestum est quod ieiunium est abstinentię actus.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ ieiuni propriè dictum consistit in abstinendo à cibis. Sed metaphoricè dictum consistit in abstinendo à quibuslibet vanis, quæ maximè sunt peccata. Vel potest dici, quod etiam ieiunium propriè dictum est abstinentia ab omnibus illecebris, quia per quælibet vitia adiuncta desinit esse actus virtuosus, vt * dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ nihil prohibet actum

actum vnius virtutis pertinere ad aliam virtutem, secundum quod ad eius finem ordinatur, vt ex * s. dictis patet. Et secundum hoc nihil prohibet ieiunium pertinere ad religionem, vel ad castitatem, vel ad quamcunque aliam virtutem.

q. præced. ar. 2. ad 2. & 1. 2. q. 18. ar. 7.

AD TERTIVM dicendum, quod ad fortitudinem secundum quod est specialis virtus non pertinet perferre quascunque molestias, sed solum illas quæ sunt circa pericula mortis. Sufferre autem molestias, quæ sunt ex defectu delectabilium tactus, pertinet ad temperantiam & ad partes eius, & tales sunt molestiæ ieiunij.

708

ARTICVLVS III.

Vtrum ieiunium sit in præcepto.

4. di. 15. q. 3. ar. 1. q. 4 & q. 5. ad 2 & ar. 4. q. 1

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod ieiunium non sit in præcepto. Præcepta enim non dantur de operibus supererogationum, quæ cadunt sub consilio: sed ieiunium est opus supererogationis, alioquin vbique & semper æqualiter esset obseruandum: ergo ieiunium non cadit sub præcepto.

2 Præterea, Quicunque transgreditur præceptum, peccat mortaliter. Si ergo ieiunium esset in præcepto, omnes non ieiunantes mortaliter peccarent, per quod videretur magnus laqueus hominibus esse iniectus.

3 Præterea, * Aug. dicit in lib. de vera religione, quod ab ipsa Dei sapientia hoie assumpto, à quo in libertatem vocati sumus, pauca sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est sub vno Deo liberæ multitudinis, contineret. Sed non minus videtur libertas populi Christiani impediri per multitudinem obseruantiarum, quam per multitudinem sacramentorum. Dicit enim * Aug. in li. ad inquisitiones Ianuarij, quod quidam ipsam religionem nostram, quam manifestissimis & paucissimis celebrationum sacris Dei misericordia voluit esse liberam, seruilibus premunt oneribus. Ergo videtur quod non debuit per ecclesiam ieiunium sub præcepto institui.

c. 17 parum ante medium, to. 1

in epi. 119 c. 19. circa finem, t. 2.

SED CONTRA est, quod * Hier. ad Lucinium dicit de ieiunijs loquens: Vnaquæque prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum, leges apostolicas arbitretur. Ergo ieiunium est in præcepto.

Incipit hæc epist. Nec opinanti mihi, circa fi. to. 1.

RESPONDEO dicendum, quod sicut ad seculares principes pertinet, præcepta legalia iuris naturalis determinata tradere de his quæ pertinent ad vtilitatem communem in temporalibus rebus: ita etiam ad prælatos ecclesiasticos pertinet ea statutis præcipere quæ ad vtilitatem communem fidelium pertinent in spiritualibus bonis. * Dictum est autem, quod ieiunium vtile est ad deletionem & cohibitionem culpæ, & ad eleuationem mentis in spiritualia. Vnusquisque autem ex naturali ratione tenetur tantum ieiunijs vti, quantum sibi necessarium est ad prædicta. Et ideo ieiunium in communi cadit sub præcepto legis naturæ. Sed determinatio temporis & modi ieiunandi secundum conuenientiam & vtilitatem populi Christiani, cadit sub præcepto iuris positiui, quod est à prælatis Ecclesiæ institutum. Et hoc est ieiunium Ecclesiæ: aliud verò est naturæ.

art. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ieiunium secundum se consideratum non nominat aliquid eligibile, sed pœnale quoddam. Redditur autem eligibile secundum quod est vtile ad finem aliquem. Et ideo absolute consideratum non est de necessitate præcepti, sed est de necessitate præcepti vnicuique tali remedio indigenti. Et quia multitudo hominum vt plurimum indiget tali remedio: tum quia in multis offendimus omnes, vt dicitur Iac. 3. tum etiam, quia caro concupiscit aduersus spiritum, vt dicitur ad Gal. 5. conueniens fuit vt Ecclesia aliqua ieiunia statueret ab omnibus communiter obseruanda, non quasi præcepto subijciens id, quod simpliciter ad supererogationem pertinet, sed quasi in speciali determinans id quod est necessarium in communi.

AD SECVNDVM dicendum, quod præcepta quæ per modum communis statuti proponuntur, non eodem modo obligant omnes, sed secundum quod requiritur ad finem quem legislator intendit. Cuius auctoritatem si aliquis transgrediendo statutum contemnat, vel hoc modo transgre-diatur vt impediatur finis quem intendit, peccat mortaliter talis transgressor. Si autem ex aliqua rationabili causa quis statutum non seruet, præcipue in casu, in quo etiam si legislator adesset, non decerneret esse seruandum, talis transgressio non constituit peccatum mortale. Et inde est quod non omnes, qui non seruant ieiunia Ecclesiæ, peccant mortaliter.

AD TERTIVM dicendum, quod Aug. ibi loquitur de his, quæ neque sacrarum scripturarum auctoritatibus continentur, nec in concilijs episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersalis Ecclesiæ roborata sunt. Ieiunia verò quæ sunt in præcepto, sunt in concilijs episcoporum statuta, & consuetudine vniuersalis Ecclesiæ roborata. Nec sunt contra libertatem populi fidelis, sed magis sunt vtilia ad impediendum seruitutem peccati, quæ repugnat libertati spirituali, de qua dicitur ad Gal. 5. Vos enim fratres in libertatem vocati estis, tantum ne libertatem detis in occasionem carnis.

ARTICVLVS IIII.

709

Vtrum omnes ad ieiunia Ecclesiæ teneantur.

Infrà ar. 7 ad 3. & 4. dist. 15. q. 3. ar. 1. q. 1. 2. 3. & 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod omnes ad ieiunia Ecclesiæ teneantur. Præcepta enim Ecclesiæ obligant, sicut Dei præcepta secundum illud Luc. 10. Qui vos audit, me audit. Sed ad præcepta Dei seruanda omnes tenentur: ergo similiter omnes tenentur ad seruanda ieiunia quæ sunt ab ecclesia instituta.

2 Præterea, Maximè videntur excusari pueri à ieiunio propter ætatem. Sed pueri non excusantur. Dicitur enim Ioel. 2. Sanctificate ieiunium, & postea, congregate paruulos & sugentes vbera: ergo multo magis omnes alij ad ieiunia tenentur.

3 Præterea, Spiritualia sunt corporalibus præferenda, & necessaria non necessarijs, sed opera corporalia ordinantur ad lucrum temporale; peregrinatio enim etsi ad spiritualia ordinetur, non est necessitatis. Cum ergo ieiunium ordinetur ad spiritualem vtilitatem, & necessitatem habeat ex statuto ecclesiæ, videtur quod non sint ieiunia Ecclesiæ prætermittenda propter peregrinationem, vel propter corporalia opera.

4 Præterea, Magis est aliquid faciendum ex propria voluntate, quàm ex necessitate, vt patet per Apost. 2 ad Cor. 9. Sed pauperes solent ex necessitate ieiunare propter defectum alimentorum: ergo multo magis debent ex propria voluntate ieiunare.

SED CONTRA videtur, quod nullus iustus teneatur ieiunare. Præcepta enim Ecclesiæ non obligant contra doctrinam Christi. Sed Dominus dixit Luc. 5. quod non possunt filij sponsi ieiunare quamdiu cum ipsis est sponsus. Est autem cum omnibus iustis, spiritualiter eos inhabitans. Vnde Dominus dicit Matt. vlt. Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Ergo iusti ex statuto Ecclesiæ non obligantur ad ieiunandum.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * s. dictum est, statuta communia proponuntur secundum quod multitudini conueniunt. Et ideo legislator in eis statuendis attendit id, quod communiter & in pluribus accidit. Si quid autem ex speciali causa in aliquo inuenitur, quod obseruantiæ statuti repugnet, non intendit talem legislator ad ista tuti obseruantiam obligare, in quo tamen est discretio adhibenda. Nam si causa sit euidens, per seipsum licitè potest homo statuti obseruantiam præterire, præsertim consuetudine interueniente, vel si non posset facilè recursus ad superiorem haberi. Si verò causa sit dubia, debet aliquis ad superiorem recurrere, qui habet potestatem in talibus dispensandi. Et hoc est obseruandum in ieiunijs ab Ecclesia institutis, ad quæ omnes communiter obligantur, nisi in eis fuerit aliquod speciale impedimentum.

1. 2. q. 90. ar. 2. & q. 98. ar. 2. & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod præcepta Dei sunt præcepta iuris naturalis, quæ secundum se sunt de necessitate salutis. Sed statuta Ecclesiæ sunt de his quæ non per se sunt de necessitate salutis, sed solum ex institutione Ecclesiæ. Et ideo possunt esse aliqua impedimenta, propter quæ aliqui ad obseruanda ieiunia huiusmodi non tenentur.

AD SECVNDVM dicendum, quod in pueris maximè est euidens causa non ieiunandi, tum propter debilita-

tem

tam naturæ, ex qua prouenit quod indigent frequenti cibo, & nō multo simul assumpto, tū ēt quia indigent multo nutrimento pp necessitatē augmenti, quod fit de residuo alimēti. Et iō quādiu sunt in statu augmenti, qđ est (ut in pluribus) vsq; ad finē tertij septennij, nō tenentur ad Ecclesiastica ieiunia obseruāda. Cōueniens tñ est, ut ēt in hoc tpe se ad ieiunādū exerceant plus vel minus, fm modū suæ ætatis. Qñ q; tñ magna tribulatione imminēte in signū pœnitentiæ auctoris ēt pueris ieiunia indicuntur. sicut ēt de iumentis legitur Ionæ 3. Homines & iumenta non gustent quicquam, nec aquam bibant.

AD TERTIVM dicendū, q circa peregrinos & operarios distinguendū vr, qa si peregrinatio & operis labor cōmodè differri possit, aut diminui absq; detrimēto corporalis salutis & exterioris status, q requirit ad cōseruationē corporalis vel spūalis uitæ, nō sunt ppter hoc Ecclesiæ ieiunia pretermittēda. Si aūt immineat necessitas statim peregrinādi, & magnas dietas faciēdi, vel ēt multū laborandi, uel pp conseruationē uitæ corporalis, vel pp aliquid necessariū ad uitam spūalem, & simul cū hoc non possint Ecclesiæ ieiunia obseruari, non obligat homo ad ieiunandū: quia non vr fuisse intentio Ecclesiæ statuentis ieiunia, ut p hoc impediret alias pias & magis necessarias cās. Vr tn in talibus recurrēdū esse ad superioris dispēsationē, nisi fortè ubi est ita cōsuetum, qa ex hoc ipso q prælati dissimulant, uidantur annuere.

AD QVARTVM dicendū, q pauperes q pñt sufficiēter habere quod eis sufficiat ad unā comestionē, nō excusant pp paupertatē à ieiunijs Ecclesiæ, a qbus tñ excusari vñr illi, q frustratim eleemosynas mendicant, qui non possunt simul habere quod eis ad uictum sufficiat.

AD QVINTVM dicendū q illud uerbū Dñi tripliciter pōt exponi. Vno modo fm Chrys * qui dicit, q discipuli qui filij sponsi dñr, adhuc imbecilliter dispositi erant, vñ uestimēto ueteri cōparant. Et iō in præsentia corporali Xpi erant magis fouendi quam duri ed ne q in austeritate ieiunij exercendi. Et fm hoc magis cōuenit, ut cū imperfectis & nouitijs in ieiunijs dispensetur, q cū antiquioribus & perfectis, ut patet in * gl sup illud Psal 130. Sicut ablactatus est super matre sua. Alio modo pōt dici fm † Hiero. q Dñs ibi loquitur de ieiunijs veterū obseruantiarū. Vñ per hoc significat Dñs q Apostoli nō erant in ueteribus obseruantijs detinendi, quos oportebat grā nouitate pfundi. Tertio modo, fm * Aug q distinguit duplex ieiuniū, quorū unū p tinet ad humilitatē tribulationis. Et hoc mō non cōpetit uiris pfectis qui dñtur filij sponsi. Vnde vbi Luc dicit, Nō pñt filij sponsi ieiunare, dicit Matt. Nō pñt filij sponsi lugere. Aliud aūt est, quod pertinet ad gaudiū mentis in spiritualia suspensæ. Et tale ieiunium conuenit pefectis.

Homi 31. in Matt. à medio illius, to. 2.

* Psal. 130 gl. ordin. † Matt 9. sup illud, Nemo immittit cōmissuram panni, id in nuit to. 9. * lib 2 de consensu Euāg. c. 27 non remotè à fine, tom. 4.

710

4. di. 15. q. 3. ar. 3. q. 1.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenientèr determinentur tempora ieiunij Ecclesiæ.

AD QVINTVM sic procedit. Videt, q inconuenientes determinentur tpa ieiunij Ecclesiastici. Xps enī legitur Matt 4. statim post baptismū ieiuniū inchoasse. Sed nos Xpm imitari debemus, fm illud 1. ad Cor 4. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi, ergo & nos debemus ieiunium peragere statim post Epiphaniam, in qua baptismus Christi celebratur.

¶ 2 Præterea, cęremonialia ueteris legis non licet in noua lege obseruare. Sed ieiunia in qbusdā determinatis mensibus ptinent ad solennitates ueteris legis Dr. n. Zach 8. Ieiuniū quarti, & ieiunium quinti, & ieiuniū septimi, & ieiuniū decimi erit domui Iudæ in gaudiū & lætitiam, & in solennitates præclaras. Ergo ieiunia, specialium mensium, quæ dicuntur quatuor temporum, in Ecclesia inconuenienter obseruantur.

li. 2 ca. 27. non remotè à fine, to. 4.

¶ 3 Præterea, Secundū * Aug in lib. de consensu Euāgelist. Sicut est ieiunium afflictionis: ita est ieiunium exultationis, sed maximè exultatio spiritualis imminet nobis ex Christi resurrectione, ergo in tpe quinquagesimæ, in quo Ecclesia solennizat propter dominicam resurrectionem, & in diebus dominicalibus, in quibus memoria resurrectionis agitur debent aliqua ieiunia indici.

SED CONTRA est cōis Ecclesiæ consuetudo

RESPONDEO dicendū, q sicut * suprà dictū est, ieiuniū ad duo ordinatur, s. ad deletionem culpæ & ad eleuationē mentis in superna. Et ideo illis temporibus specialiter fuerūt ieiunia indicenda, in quibus oportebat homines à peccato purgari, & mentem fidelium eleuari in Deū per deuotionē. Quæ quidē præcipue imminent ante paschale solennitatē, in qua & culpæ per baptismum relaxantur, q solenniter in vigilia Paschę celebratur, qñ recolitur dominica sepultura, qa per baptismū cōsepelimur Xpo in mortē, ut dr ad Ro. 6. In festo ēt Paschæ oportet maximè mentē hominis per deuotionē eleuari ad æternitati gloriæ, quam Christus resurgēdo inchoauit Et iō immediatè ante solennitatē Paschalē Ecclesia statuit esse ieiunādū. Et eadē rōne in vigilijs præcipuarū festiuitatum, in quibus præparari nos oportet ad festa futura deuotè celebranda. Similiter ēt consuetudo Ecclesiæ habet, ut in singulis quartis anni sacri ordines conferantur, in cuius signū Dñs quatuor milia hominū de septem panibus satiauit, per quos significantur anni noui testi, ut * Hier. dic t ibidem, Ad quorū susceptionem oportet pieiunium præparari & eos qui ordinant, & illos qui ordinādi sunt, & ēt totū populum, p cuius utilitate ordinantur, vñ & legitur Luc 6. q Dñs ante discipulorū electionē exiuit in montem orare Qđ exponens * Amb dicit: Quid te facere conuenit cū uis aliquod officium pietatis adoriri, qñ Christus missurus Apostolos, prius orauit? Ratio aūt numeri, quātum ad quadragesimale ieiuniū, est triplex fm * Greg. Primò quidē, quia virtus decalogi per libros quatuor sancti Euangelij implet Denarius autem quater ductus, in quadragenariū surgit. Vel quia in hoc mortali corpore ex quatuor elemētis subsistimus, p cuius voluptates præceptis dñi is cōtrahimus, quæ per decalogū sunt accepta. Vnde dignū est ut eandē carnem quaterdecies affligamus. Vel qa ita offerre cotendimus Deo decimas dierū. Dum enī p trecentos & sexaginta quinq; dies annus ducitur, nos aūt p triginta & sex dies affligimur, q sunt ieiunabiles in sex septimanis quadragesimæ, quasi anni nostri decimas Deo damus Scdm * Aug. aūt addit quarta ratio. Nam creator est trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, creaturæ uerò inuisibili d. tur ternarius numerus. Diligere enī iubemur Deū ex toto corde, & ex tota aīa, & ex tota mente. Creaturæ uero visibili dētur quaternarius pp calidū & frigidū, humidū & siccū. Sic ergo per denariū significant oēs res Qui si ducant p quaternariū, q corpori, per qđ administratio gerit, quadragenariū numerū conficit Singula uerò ieiunia quatuor tēporū tribus continentur pp numerū mensium qui competit cuilibet tempori: uel propter numerum sacrorum ordinum, qui in his temporibus conferuntur.

ar. 1. & 3

cap. 15. in Matth. c. 9.

Lib. 5 in Luc. in ti. de orat Iesu in monte, circa medium, tom 5.

* Hom. 16 in euang. à medio.

li. 2. de doc. Christ ca. 16. à med. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Christus baptismo non indiguit propter seipsum, sed ut nobis baptismum commendaret. Et ideo sibi non competebat, ut ante baptismum suum ieiunaret, sed post baptismū, ut nos inuitaret ad ieiunandum ante nostrum baptismum.

AD SECVNDVM dicendū, q Ecclesia non seruat ieiunia quatuor tēporū, nec omnino eisdē temporibus, qbus Iudæi, nec et pp cās easdem. Illi enim ieiunabant in Iulio, qui est quartus mēsis ab Aprili, quē primo habent, quia tunc Moyses descendens de monte Sinai, tabulas legis cōfregit, & iuxta Ierem muri primū rupti sunt ciuitatis. In 5. autē mense, qui apud nos uocat Augustus, cùm propter exploratores seditio esset orta in populo, iussi sunt in montem non ascendere. Et in hoc mense à Nabuchodonosor & post à Tito templum Hierosolymis est incensum. In 9. verò, qui appellat October, Godolia occisus est, & reliquiæ populi dissipatæ. In 10 vero

mense, q apud nos Iannarius dr, populus cum Ezechiele in captiuitate positus audiuit tēplū esse subuersum.

AD TERTIVM dicendū, q ieiunium exultationis ex instinctu Spiritus sancti pcedit, qui est spiritus liber atis: & iō hoc ieiuniū sub precepto cadere non dēt. Ieiunia ergo quæ pcepto Ecclesiæ instituunt, sunt magis iei nia afflictionis, quæ non cōueniūt in diebus lęti tiæ. Propter quod non est ieiuniū ab Ecclesia institutū in toto Paschali tpe, nec etiam in diebus dominicis, in quibus si quis ieiunaret cōtra cōsuetudinē popul. Christiani, quæ, ut * Aug dicit, est p lege habēda, uel etiā ex aliquo errore (sicut Manichæi ieiunāt, quasi necessariū tale ieiuniū arbitrantes) non esset à peccato immunis, quamuis ipsum ieiunium fm se cōsideratum omni tpe sit laudabile fm quod * Hier. dicit ad Lucinium, Vtinam omni tempore ieiunare possemus.

Epist. 86. parū à principio, to. 2
Refertur dis. 76 ca. Vtinam.

711
4. di 8. q 1 art 4 q 2. ad 2 & di. 15 q 3 ar. 4 q 1. per to & q 2. corp.
* ar 1 & 2. huius qst.

ARTICVLVS VI.

Vtrum requiratur ad ieiunium, quòd homo tantum semel comedat.

AD SEXTVM sic pcedit ur. Vr, q nō requiratur ad ieiuniū, q homo tm semel comedat. Ieiuniū enim, ut * dictū est, est actus uirtutis abstinētię, quæ quidē nō minus obseruat debitā quantitatē cibi, q comestionis numerū. Non aūt taxatur ieiunantibus quātitas cibi: ergo nec numerus comestionis taxari debet.

¶ 2 Præterea. Sicut homo nutrit cibo, ita & potu. Vñ & potus ieiuniū soluit. Propter quod non possumus post potum eucharistiā accipere. Sed non est prohibitū quin plures bibamus diuersis horis diei, ergo etiam non debet esse prohibitū ieiunantibus quin pluries comedant.

¶ 3 Præterea Electuaria, quidam cibi sunt, quę tamen à multis in diebus ieiunij post comestionem sumūtur: ergo unitas comestionis non est de ratione ieiunij.

SED CONTRA est, cōis cōsuetudo popul Chriani.

RESPONDEO dicendū, q ieiuniū ab Ecclesia institutū ad cōcupiscētiā refrænandā, ita tū q natura salueē. Ad hoc aūt sufficere vr unica comestio, per quā homo pōt & naturæ satisfacere, & tñ cōcupiscentiæ aliqd detrahit, diminuēdo comestionū uices. Et ideo Ecclesię moderōe statutū ē, ut semel in die a ieiunātib. comedat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q quātitas cibi nō potuit eadē omnibus taxari propter diuersas corporum complexiones, ex quibus contingit, q unus maiori, alter minori cibo indiget. Sed, ut plurimum, omnes possunt naturæ satisfacere per unicam comestionem.

AD SECVNDVM dicēdū, q duplex est ieiuniū. Vnū quidē naturæ, quod requiritur ad eucharistię sumptionē. Et hoc soluitur per quēlibet potū, ēt aquæ, post quem non licet eucharistiam sumere. Est aūt aliud ieiunium Ecclesiæ quod dr ieiunantis. Et illud nō soluit nisi per ea, quæ Ecclesia interdicere intendit instituēdo ieiuniū. Nō autē intendit Ecclesia interdicere abstinentiā potus, q magis sumitur ad alterationem corporis, & digestionem ciborū assumptorū, q ad nutritionē, licet aliquo modo nutriat. Et ideo licet pluries ieiunantibus bibere. Si aūt quis immoderatè potu utatur, potest peccare, & meritum ieiunij perdere, sicut etiam si immoderatè cibum in una comestione assumat.

AD TERTIVM dicendū, q electuaria etiam si aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumūtur ad nutrimentum, sed ad digestionē ciborum. Vnde non soluunt ieiunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio nisi forte aliquis in fraudē electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi.

712
4. dis. 15 q. 3. ar. 3. q. 3

ARTICVLVS VII.

Vtrum hora nona conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant.

AD SEPTIMVM sic procedit ur. Vr, q hora nona nō conuenienter taxetur ad comedendum his qui ieiunant. Status enim noui testi est perfectior, quàm status ueteris testamenti, sed in ueteri testō ieiunabāt vsq; ad vesperam Dr enim Leuit. 23. Sabbathū est, affligetis animas uestras. Et postea sequitur: A vespera vsq; ad uesperā celebrabitis sabbatha uestra. Ergo multo magis ī nouo testō ieiuniū dēt īdici vsq; ad uesperā.

¶ 2 Præterea, Ieiunium ab Ecclesia institutum omnibus imponitur, sed non omnes possunt determinatè cognoscere horam nonam, ergo uidetur q taxatio horæ nonæ non debeat cadere sub statuto ieiunij.

¶ 3 Præterea, Ieiuniū est actus uirtutis abstinentiæ, vt * suprà dictū est, sed uirtus moralis non eodem modo accipit medium quo ad omnes, quia quod est multum uni, est parum alteri, ut dicitur in 2.* Ethi. ergo nō debet ieiunantibus taxari hora nona.

ar. præce. argum. 1
lib. 2. ca 6. tom. 5.

SED CONTRA est, q concilium Calcedonēse * dicit, In quadragesima nullatenus credendi sunt ieiunare, q ante manducauerint, q uespertinum celebretur officium, quod quadragesimali tempore post nonam dici solet. Ergo vsque ad nonam est ieiunandum.

* habetur de cōsecr. dis. 1. c. 48. incipit, Solent.

RESPONDEO dicendum, q sicut * dictū est, ieiuniū ordinat ad deletione & cohibitionē culpæ. Vñ oportet aliquid addat supra coem consuetudinē, ita tñ q per hoc non multū natura grauet. Est aūt debita & cōis consuetudo comedend hominib. circa horam sextam, tū quia iam ur esse completa digestio nocturno tēpore, naturali calore interius reuocato pp frigus noctis circunstans, & diffusio humoris per membra, cooperāte ad hoc calore diei vsque ad summum solis ascensum. Tum ēt q tunc præcipuè natura corporis humani indiget iuuari contra exteriorem aeris calorē, ne humores interius adurantur. Et iō ut ieiunās aliquam afflictionē sentiat p culpæ satisfactione, conueniens hora comedēdi taxat ieiunantibus circa horā nonā. Conuenit ēt ista hora mysterio passionis Xpi, quæ cōpleta fuit hora nona, qñ inclinato capite tradidit spiritum ieiunantes eñ dum suam carnem affligunt, passioni Christi conformantur, fm illud ad Gal. 5. Qui autem Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs.

ar. 1. 3. & 5

AD PRIMVM ergo dicendū, q status ueteris testamenti comparatur nocti; status uero noui testi, diei, fm illud ad Rom. 13 Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Et ideo in ueteri testamento ieiunabant vsq; ad noctem, non autem in nouo testamento.

AD SECVNDVM dicēdū, q ad ieiuniū requirit hora determinata, non fm subtilem examinationē, sed fm grossam æstimationē. Sufficit eñ q sit circa horā nonam. Et hoc de facili quilibet cognoscere potest.

AD TERTIVM dicendū, q modicū augmentum, uel ēt modicus defectus nō multū pōt nocere. Nō est aūt magnum tpis spatium, quod est ab hora sexta, in qua cōiter homines comedere cosueuerunt vsq; ad horam nonā, quæ ieiunantibus determinatur. Et ideo talis taxatio tpis non multum potest alicui nocere, cuiuscunq; conditionis existat, uel si fortè propter infirmitatem, uel ætatem, aut aliquid huiusmodi, hoc eis in magnum grauamen cederet, esset cum eis in ieiunio dispēsandum, uel ut aliquantulum præuenirent horam.

713

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter ieiunantibus interdicatur abstinentia à carnibus, & ouis, & lacticinijs.

4 di. 15 q. 3. ar 4 q. 2
* ar. 6. huius qst.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, q inconuenienter ieiunantibus interdicatur abstinēria à carnibus, & ouis, & lacticinijs.* Dictū est eñ suprà, q ieiuniū est institutū ad concupiscentias carnis refrænandas Sed magis concupiscentiā prouocat potus vini, quàm esus carnium, fm illud Prouerb. 20 Luxuriosa res est uinum. Et ad Eph. 5 Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Cū ergo nō interdicatur ieiunantib potus uini, vr quod non debeat interdici esus carnium.

¶ 2 Præterea, Aliqui pisces ita delectabiliter comeduntur, sicut quædam animalium carnes, sed concupiscētia est

est appetitus delectabilis, vt* suprà habitum est. ergo in ieiunio, quod est institutum ad concupiscentiam refrenandam, sicut non interdicitur esus piscium, ita non debet interdici esus carnium.

1. 2. q. 30. ar. 1.

¶ 3 Præterea, In quibusdam ieiuniorum diebus, aliqui ouis, & caseo vtuntur, ergo pari ratione in ieiunio quadragesimali talibus homo vti potest.

SED CONTRA est, cómunis fideliũ cõsuetudo.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut* supra dictum est, ieiunium ab Ecclesia est institutũ ad reprimendas concupiscentias carnis, quæ quidẽ sunt delectabilium fm tactum, quæ consistunt in cibis & venereis. Et ideo illos cibos Ecclesia ieiunantibus interdixit, qui & in comedendo maximè habent delectationẽ, & iterũ maximè hoiem ad venerea prouocãt. Huiusmodi aũt sunt carnes aialium in terra quiescentiũ, & respirantiũ, & quæ ex eis procedũt, sicut lacticinia ex gressibilibus, & oua ex auibus. Quia enim huiusmõi magis conformantur humano corpori, plus delectant, & magis conferunt ad humani corporis nutrimẽtũ. Et sic ex eorũ comestione plus superfluit vt vertat in materiã seminis, cuius multiplicatio est maximũ incitamentũ luxuriæ. Et ideo ab his cibis pcipuè ieiunantib. Ecclesia statuit esse abstinẽdũ.

art. 6. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ad actum generationis tria côcurrunt, s. calor, spiritus, & humor. Ad calorẽ quidẽ maximè cooperatur vinũ, & alia calefacientia corpus. Ad spũs autẽ videntur cooperari inflatiua. Sed ad humorẽ maximè cooperatur vsus carnium, ex quibus multũ de alimento generat. Alteratio aũt caloris & multiplicatio spũs cito transit. Sed substãtia humoris diu manet. Et ideo magis interdicit ieiunantib. vsus carniũ, quàm vini vel leguminum, quæ sunt inflatiua.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Ecclesia ieiunium instituens intendit ad id quod comuniusaccidit. Esus autem carnium est magis delectabilis cómuniter quam esus piscium, quamuis in quibusdam aliter se habeat. Et ideo Ecclesia magis ieiunantibus prohibuit esum carnium, quam esum piscium.

AD TERTIVM dicendum, quòd oua & lacticinia ieiunantibus interdicuntur inquãtum sunt ex aialibus exorta carnes habentibus. Vnde principalius interdicũtur carnes quàm oua vel lacticinia. Similiter ẽt inter alia ieiunia solénnius est quadragesimale ieiuniũ, tũ quia obseruatur ad imitationẽ Christi, tũ ẽt quia per ipsum disponimur ad redẽptionis nostræ mysteria deuotè celebranda, & ideo in quolibet ieiunio interdicitur esus carniũ. In ieiunio aũt quadragesimali interdicũtur vniuersaliter ẽt oua & lacticinia. Circa quorum abstinentiã in alijs ieiunijs diuersæ consuetudines existunt apud diuersos, quas quilibet obseruare debet fm morem eorũ inter quos conuersatur. Vnde* Hieron. dicit de ieiunijs loquens, Vnaquæq; prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.

In epist. ad Luciniũ, quæ incipit, nec opinãti mihi, circa fine, to. 1.

QVAESTIO CXLVIII.

De Gula, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de gula.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum gula sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum sit peccatum mortale.

¶ Tertio, vtrum sit maximum peccatorum.

¶ Quarto, de speciebus eius.

¶ Quinto, vtrum sit vitium capitale.

¶ Sexto, de filiabus eius.

QVÆSTIONIS CXLVIII.

De Gula,

In sex partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *Gula 1 vitium est 5 capitale quidem, non tamen vitiorum 3 grauissimum (quippe quod interdum 2 lethale, & interdum veniale esse potest, quatenus hominem vel auertit, vel non auertit, ab ultimo suo fine, qui est Deus) cuius 4 species sunt quinque, à beato Gregorio his differentiis, lautè, studiosè, nimis, præproperè, ardenter, rectè distinctæ, & 6 filiæ totidem, quæ his nominibus, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mẽtis, ab eodem beato Gregorio appellantur.*

5 3 2 4 6

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Gula sit peccatum.

714

AD PRIMVM sic proceditur. Vr quòd gula non sit peccatum. Dicit enim Dominus Matth. 15. Quod intrat in os, non coinquinat hominẽ. Sed gula est circa cibos qui intrant in hominem. Cùm ergo omne peccatum coinquinet hominem, videtur, quòd gula non sit peccatum.

Mal. q. 14 ar. 1. & ar. 2. & 3. cor.

¶ 2 Præterea, Nullus peccat in eo quod vitare nõ põt. Sed gula consistit in immoderãtia cibi, quã non potest homo vitare. Dicit enim* Greg. 30. Mor. Quia per esum voluptas necessitati miscet, quid necessitas petat, & quid voluptas suppetat, ignoratur. Et* Aug. dicit in 10 Confess. Quis est Dñe, qui aliquantulum extra metas necessitatis cibum non sumit? Ergo gula non est peccatum.

li. 30. c. 28 ante med.
li. 10. c. 31 non multũ a fine, to. 1.

¶ 3 Præterea, In quolibet genere peccati primus motus est peccatum, sed primus motus sumendi cibum non est peccatum, alioquin fames & sitis essent peccata, ergo gula non est peccatum.

SED CONTRA est, quod* Greg.* 30. Mor. dicit, quòd ad conflictum spiritalis agonis non assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ videlicet appetitus, edomatur, sed interior hostis hominis est peccatum, ergo gula est peccatum.

li. 30. c. 26. prum à princip.

RESPONDEO dicendũ, quòd gula non nominat quemlibet appetitum edendi & bibendi, sed inordinatum. Dicitur autem appetitus inordinatus ex eo, quòd recedit ab ordine rationis, in quo bonum virtutis moralis consistit. Ex hoc autem dicitur aliquid esse peccatum, quòd virtuti contrariatur. Vnde manifestum est, quod gula est peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd id quod intrat in hominem per modũ cibi, secundũ suam substantiã & naturam, non coinquinat hominẽ spiritualiter. Sed Iudæi, cõtra quos Dñs loquitur, & Manichæi, opinabãtur quòd aliqui cibi immundos facerent, non propter figuram, sed propter propriã naturã. Inordinata autẽ ciborũ concupiscentia spiritualiter hominẽ coinquinat.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd sicut* dictũ est, vitium gulæ non consistit in substantia cibi, sed in cõcupiscentia non regulata rõne. Et ideo si aliquis excedat in quantitate cibi non propter concupiscentiam cibi, sed æstimans id sibi necessarium esse, non pertinet hoc ad gulã, sed ad aliquã imperitiam. Sed hoc solũ pertinet ad gulam quòd aliquis propter concupiscentiam cibi delectabilis scienter excedat mensuram in edendo.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quòd duplex est appetitus. Vnus quidem naturalis, qui pertinet ad vires aiæ vegetabilis, in quibus non potest esse virtus & vitiũ, eo quòd non possunt subijci rationi. Vnde & vis appetitiua diuiditur contra retentiuam, digestiuam & expulsiuã. Et ad talem appetitum pertinet esuries & sitis. Est autẽ & alius appetitus sensitiuus, in cuius concupiscentia vitiũ gulæ consistit. Vnde primus motus gulæ importat inordinationem in appetitu sensitiuo, quæ nõ est sine pctõ.

715

Inf q. 154. ar. 2 ad 6. & mal. q. 14. ar. 2. & Ro. 13. lec. 3. cor 4 & Gal 5 lect. 4. cõ. a. fin.

ARTICVLVS II.

Vtrum gula sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quòd gula non sit peccatum mortale. Omne enim pecca-

tum mortale cõtrariat alicui præcepto decalogi, quod de gula nõ videtur, ergo gula nõ est peccatũ mortale.

¶ 2 Præterea, Oẽ peccatũ mortale contrariatur charitati, vt ex* supradictis patet, sed gula nõ opponit charitati, neq; quãtũ ad dilectionẽ Dei, neq; quantũ ad dilectionẽ proximi, ergo gula nunquã est pctũ mortale.

q.132.ar.3

¶ 3 Præterea, † Aug dicit in sermone de Purgatorio, Quotiens aliquis in cibo aut potu plus accipit quàm necesse est, ad minuta peccata pertinere nouerit. Sed hoc pertinet ad gulam, ergo gula computatur inter minuta, idest, inter venialia peccata.

† Ser.4.in die aïarũ, ante medium, to. 10

SED CONTRA est, quod* Greg. dicit l. 30. Moral. Dominante gulæ vitio, omne quod hoies fortiter egerunt, perdunt, & dũ vẽter non restringit, simul cunctæ virtutes obruuntur. Sed virtus non tollitur nisi per peccatum mortale. Ergo gula est peccatum mortale.

* li 30. ca. 26 circa medium.

RESPONDEO dicendu, q sicut* dictum est, vitium gulę propriè cõsistit in cõcupiscentia inordinata. Ordo aũt rõnis concupiscentiã ordinantis dupliciter tolli põt. Vno mõ, quantũ ad ea quæ sunt ad finẽ, prout scilicet nõ sunt ita cõmensurata, vt sint proportionata fini. Alio mõ, quantũ ad ipsum finẽ, prout .s. concupiscẽtia hoiem auertit à fine debito. Si ergo inordinatio cõcupiscentiæ accipiatur in gula ſm auersionẽ a fine vltimo, sic gula erit peccatũ mortale. Quod quidẽ cõtingit, qñ delectationi gulæ inhæret homo tanquã fini pp quẽ Deũ contẽnit, paratus scilicet contra pcepta Dei agere, vt delectationes hmõi assequat. Si vero in vitio gulæ intelligat inordinatio concupiscentiæ tñ ſm ea quæ sunt ad finẽ, vtpote quia nimis concupiscit delectationes ciborũ, non tamen ita, q propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale.

art. 1. huius quęst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q vitium gulæ habet q sit peccatum mortale, inquantũ auertit a fine vltimo, & ſm hoc per quandam reductionẽ opponitur præcepto de sanctificatione sabbathi, in quo præcipit quies in fine vltimo. Non enim omnia peccata mortalia directè cõtrariant pceptis decalogi, sed solũ illa q iniustitiã continent, quia pcepta decalogi specialiter pertinẽt ad iustitiã & partes eius, vt* supra habitũ est.

q.122 ar.1.

AD SECVNDVM dicendũ, q inquantũ auertit à fine vltimo, contrariatur gula dilectioni Dei, qui est super omnia, sicut finis vltimus, diligendus. Et secũdum hoc solum gula est peccatum mortale.

AD TERTIVM dicendum, q illud verbum Augu. intelligitur de gula inquantũ importat ordinationem concupiscentiæ solum circa ea quæ sunt ad finẽ.

AD QVARTVM dicẽdũ, q gula dĩ virtutes auferre nõ tã pp se, quàm etiã pp vitia quę ex ea oriunt. Dicit enim* Greg. in Pastorali, Dum venter per ingluuiẽ tenditur, virtutes aiæ per luxuriam destruuntur.

parte 3. c. 20. paulò post princip.

716

ARTICVLVS III.

Vtrum gula sit maximum peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q gula sit maximum peccatorum. Magnitudo enim peccati ex magnitudine pęnæ cõsideraĩ, sed peccatũ gulæ est grauissimẽ punitũ. Dicit enim* Chrys. Adã intemperãtia vẽtris expulit à paradiso. Diluuiũ qđ fuit tpe Noe ipsa fecit, & pęnã Sodomorũ, ſm illud Ezec. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, saturitas panis & vini. Ergo peccatũ gulæ est maximũ peccatorũ.

Homi. 13. in Matth. nõ remotè à princ. to. 2.

¶ 2 Præterea, Causa ĩ quolibet genere est potior, sed gula vr̃ esse causa aliorũ peccatorum, quia super illud Psa. 135. Qui pcussit Ægyptũ cũ primogenitis eorum, dr̃ gl. Luxuria, concupiscentia, superbia, sunt ea, q primo venter gñat. Ergo gula est grauissimũ peccatorũ.

Est gloss Cassiodori in hoc loco.

¶ 3 Præterea, Post Deũ homo dẽt seipsum maximè diligere, vt suprà habitũ est, sed p vitiũ gulæ homo infert sibipsi nocumentũ. Dicitur enim Eccl. 37. Propter crapulã multi obierunt. ergo gula est maximum peccatorum ad minus præter peccata quæ sunt contra Deũ.

SED CONTRA est, quòd vitia carnalia, inter quæ computatur gula, ſm* Gregor. sunt minoris culpæ.

li. 33. Moral. ca. 11. parũ ante medium, ad sensũ.

RESPONDEO dicendũ, q grauitas alicuius peccati põt tripliciter cõsiderari. Primo quidẽ & principaliter ſm materiã, in qua peccatur. Et ſm hoc, peccata quæ sunt circa res diuinas sunt maxima. Vnde ſm hoc, vitiũ gulæ nõ est maximũ. Est enim circa ea quæ ad sustentationẽ corporis spectãt. Secũdo aũt ex parte peccãtis. Et ſm hoc, peccatũ gulæ magis alleuiatur, q̃ aggrauatur, tum pp necessitatẽ assumptionis ciborũ, tum ẽt pp difficultatẽ discernẽdi & moderãdi id qđ in talibus conuenit. Tertio verò mõ ex parte effectus cõsequẽtis. Et ſm hoc vitiũ gulæ habet quãdã magnitudinẽ, inquãtum ex ea occasionãtur diuersa peccata.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q illæ pœnæ referuntur magis ad vitia, quæ sunt consecuta ex gula, vel ad gulæ radicem, quàm ad ipsam gulam. Nam primus homo expulsus est de paradiso propter superbiam, ex qua processit ad actum gulæ. Diluuium autem & pęna Sodomorũ sunt inducta propter peccata luxuriæ præcedentia ex gula occasionata.

AD SECVNDVM dicendũ, q ratio illa procedit ex parte peccatorum quæ ex gula oriuntur. Non autem oportet quod causa sit potior nisi in causis per se. Gula autem non est causa illorum vitiorum per se, sed quasi per accidens & per occasionem.

AD TERTIVM dicendũ, q gulosus non intẽdit suo corpori nocumentum inferre, sed in cibo delectari. Si autẽ nocumentum corporis sequaĩ, hoc est per accidẽs. Vnde hoc nõ directè pertinet ad grauitatẽ gulæ, cuius culpa tñ aggrauaĩ, si quis corporale detrimentum incurrat propter immoderatã cibi sumptionem.

ARTICVLVS IIII.

717

Vtrum conuenienter species gulæ distinguantur secundum has quinque conditiones, præproperè, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q inconuenienter species gulæ distinguantur à Grego. qui 30. Moral.* dicit, Quinq; modis nos gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando quæ sumenda sunt, præparari accuratius appetit, aliquando in ipsa quantitate sumendi, mensuram refectionis excedit, aliquando ipso æstu immensi desiderij aliquis peccat. Et continentur in hoc versu.

1. 2. q. 72. ar. 9. con. & ad 3. Et 4. dist. 15. q. 3. ar ti. 4.

* li. 30. ca. 27. i prin.

Præproperè, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

Prædicta enim diuersificantur secundum diuersas circunstantias, sed circunstantiæ cùm sint accidentia actuum, non diuersificãt speciem, ergo secundum prædicta non diuersificantur species gulæ.

¶ 2 Præterea, Sicut tps est quædã circunstantia, ita & locus. Si ergo ſm tempus vna species gulę accipit, vr̃ q pari ratione secundum locum & alias circunstantias.

¶ 3 Præterea, Sicut temperantia obseruat debitas circunstantias, ita etiam & aliæ virtutes morales, sed in vitijs, quæ opponuntur alijs virtutibus moralibus, non distinguuntur species secundum diuersas circunstantias, ergo nec in gula.

SED CONTRA est verbum Greg. inductum*

li. 30. Moral. ca. 27.

RESPONDEO dicendũ, q sicut dictũ est,* gula importat inordinatam concupiscentiam edẽdi. In esu autem duo considerantur, s. ipse cibus qui comeditur, & eius comestio. Potest ergo inordinatio concupiscentiæ attendi dupliciter. Vno quidẽ modo, quãtum ad ipsum cibum, qui sumitur. Et sic quantũ ad substãtiam vel speciem cibi quærit aliquis cibos lautos, i. pretiosos. Quantũ ad qualitatẽ, q̃rit cibos nimis accuratè præparatos, i. studiosè. Quantũ aũt ad quantitatem, excedit nimis in edendo. Alio verò modo attenditur inordinatio concupiscentiæ quantũ ad ipsam sumptionẽ cibi, vel quia præuenit debitũ tẽpus comedendi, quod est præ-

Art. 1. huius quęst.

est præpopere, vel gula nō servat modum debitum in edendo, quod est ardenter. Isido.* uerò cōprehēdit primum, & fm sub uno, dicens, ꝙ gulosus excedit in cibo secundum quid, quantum, quomodò, & quando.

Elicit, ex li. 2. de summo bono: c. 22. nō ꝓcul à fine, & c. 42.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ corruptio diuersarum circūstantiarum facit diuersas species gulæ, ꝑꝑ diuersa motiua, ex quibus moralium species diuersificantur. In eo enim qui quærit lautos cibos, excitatur concupiscentia ex ipsa specie cibi. In eo verò qui præoccupat tempus, deordinatur concupiscentia ꝑpter impatientiam moræ, & idem patet in alijs.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ in loco, & in alijs circunstantijs, nō inuenitur aliud differens motiuum pertinens ad usum cibi, ꝙ facit aliam speciem gulæ.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ in q̄buscūque alijs uitijs diuersæ circūstantiæ hēnt diuersa motiua, oportet accipi diuersas species uitiorū fm diuersas circunstantias. Sed hoc nō cōtingit in oībus, ut supra dictū est. †

ad 2. arg. & 1. 2. q. 72. art. 9.

718

ARTICVLVS V.

Vtrum gula sit uitium capitale.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, ꝙ gula nō sit uitiū capitale. Vitia.n capitalia dicūtur, ex quibus alia oriuntur fm rōnem causæ finalis. Sed cibus circa quem est gula, non habet rationem finis. Non enim propter se quæritur, sed propter corporis nutritionem. ergo gula non est uitium capitale.

Mal. q. 8. art. 1. con co. 3 & ad 9. & q 13. art. 3. con. & q. 14. art. 4.

¶ 2 Præterea, vitiū capitale aliquā principalitatē habere vr in rōne peccati: sed hoc non competit gulæ, q̄ vr esse fm suum genus minimum peccatorum, utpote plus appropinquans ad id, quod est secundum naturā. Ergo gula non uidetur esse uitium capitale.

¶3 Præterea, Peccatū contingit ex hoc, ꝙ aliquis recedit à bono honesto, ꝑꝑ aliquid utile præsenti uitæ, vel delectabile sensui, sed circa bona, quæ habent rōnē vtilis, ponitur unum tantum uitium capitale, s. auaritia: ergo & circa delectationes videtur esse ponendū vnum tantum uitium capitale. Ponitur autem luxuria, quæ est maius uitium, quàm gula, & circa maiores delectationes: ergo gula non est uitium capitale.

SED CONTRA est, quòd Greg. 31. Moral.* computat gulam inter uitia capitalia.

li. 31. c. 31.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est,* vitium capitale dr, ex quo aliqua uitia oriuntur fm rationem causæ finalis, inquantum s. habet finem multū appetibilem. Vnde ex eius appetitu homines prouocātur multipliciter ad peccādum. Ex hoc aūt aliquis finis redditur multū appetibilis, ꝙ habet aliquam de conditionibus felicitatis, quæ est naturaliter appetibilis. Pertinet aūt ad rationem fœlicitatis delectatio, vt patet in 1 & 10. Ethic.* Et ideo vitium gulæ, quod est circa delectationes tactus, quæ sunt præcipuæ inter alias, conuenienter ponitur inter uitia capitalia.

1. 2. q. 84. art. 4.

L. 1. c. 8. & lib. 10. c. 3. & sequēt.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ipse cibus ordinatur quidē ad aliquid, sicut ad finē. Sed quia ille finis, s. conseruatio uitæ, est maximè appetibilis, quæ sine cibo conseruari non pōt, inde etiam est, ꝙ ipse cibus est maximè appetibilis. Et ad hoc ferè totus labor humanæ uitæ ordinatur, fm illud Eccles. 6. Oīs labor hominis in ore eius. Et tū magis gula vr esse circa delectationes cibi, q̄ circa cibos. Propter quod, ut Aug. dicit in li. de Vera religione.* Quibus uilis corporis salus est, malunt uesci, in quo s. delectatio est, quam saturari. Cum omnis finis illius uoluptatis sit nō sitire atque esurire.

c. 53. circa prin. to. 1.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ finis in peccato accipitur ex parte cōuersionis. Sed grauitas peccati accipit ex parte auersionis. Et iō nō oportet vitiū capitale, ꝙ hēt finē maxime appetibilē, hēre magnā grauitatem.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ delectabile est appetibile fm se. Et iō fm eius diuersitatem ponuntur duo uitia capitalia, s. gula, & luxuria. Vtile autem ex se non habet rationem appetibilis, sed secundum quod ad aliud ordinatur. Et ideo in omnibus utilibus uidetur esse una ratio appetibilitatis. Et propter hoc circa huiusmodi non ponitur nisi unum uitium capitale.

719

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter assignentur gulæ quinque filiæ, scilicet inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis circa intelligentiam.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, ꝙ inconuenienter assignētur gulæ quinque filiæ, s. inepta lætitia, scurrilitas, immūditia, multiloquiū, hebetudo mētis circa intelligentiā. Inepta.n. lætitia consequitur omne peccatū, fm illud Prou. 2. Qui lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Similiter etiam hebetudo mentis inuenitur in omni peccato. secundum illud Prou. 14. Errant qui operantur malum. ergo inconuenienter ponuntur filiæ gulæ.

Mal. q. 4 art. 4.

¶ 2 Præterea, Immunditia, q̄ maximè consequit gulā, vr ad uomitū pertinere, fm illud Isa. 28. Omnes mēsæ repletæ sunt uomitu, sordium. Sed hoc non uidetur esse peccatū, sed pœna peccati: vel ēt aliquid utile sub consilio cadens, fm illud Eccles. 31. Si coactus fuerit in edendo multum, surge è medio, & uome, & refrigerabit te. ergo non debet poni inter filias gulæ.

¶3 Præterea, Isidorus ponit scurrilitatem filiam luxuriæ. Non ergo debet poni inter filias gulæ.

SED CONTRA est, ꝙ* Greg. 31. Moral. has filias gulæ assignat.

li. 31. c. 31.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut dictū est,* gula propriè consistit circa immoderatā delectationē, quæ est in cibis, & potibus. Et iō illa uitia inter filias gulæ cōputantur, q̄ ex immoderata delectatione cibi, & potus cōsequuntur. Quæ qdē pūt accipi vel ex parte aīæ, vel ex parte corporis. Ex parte aūt aīæ quadrupliciter. Primò qdē, quātū ad rationē, cuius acies hebetat ex immoderatione cibi & potus. Et quātū ad hoc ponit filia gulæ habetudo sensus circa intelligentiam, ꝑꝑ fumositates ciborū perturbantes caput, sicut econtrario abstinentia confert ad sapientiæ ꝑceptionē, fm illud Ecclesiastæ 2. Cogitaui in corde meo abstrahere à uino carnē meā, ut animū meū transferrē ad sapientiā. Secundò, quātū ad appetitū, q multipliciter deordinat ꝑ immoderantiā cibi, & potus, quasi sopito gubernaculo rōnis. Et quātū ad hoc ponitur inepta lætitia: quia oēs aliæ inordinatæ passiones ad lætitiā, & tristitiā ordinantur, ut dr in 2. Eth.* Et hoc est, qđ dr 3. Esdræ 3. ꝙ uinū oēm mentē conuertit in securitatē, & in iucūditatē. Tertio, quantum ad inordinatum uerbum. Et sic ponitur multiloquiū, q̄a ut Greg. dicit in Pastoral.* Nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille, q epulatus quotidie splēdide dr, in lingua grauius non arderet. Quartò, quantū ad inordinatū actū. Et sic ponitur scurrilitas, i. iocularitas qdā proueniens ex defectu rōnis, quæ sicut nō pōt cohibere verba, ita nō potest cohibere exteriores gestus. Vñ ad Ephes. 5. super illud, Aut stultiloquiū, aut scurrilitas: dic t* gl. ꝙ à stultis scurrilitas dr, i. iocularitas, quæ risum mouere solet. Quāuis posset utrunque horum referri ad uerba, in q̄bus cōtingit peccare, vel rōne superfluitatis, qđ pertinet ad multiloquiū, vel rōne inhonestatis, qđ pertinet ad scurrilitatē. Ex parte aūt corporis ponitur immunditia, q̄ pōt attendi siue secundū inordinatam emissionē quarūcunque superfluitatū, uel specialiter quantum ad emissionē seminis. Vnde super illud ad Ephes. 5. Fornicatio aūt, & omnis immunditia, &c. dicit gl. idest, incontinentia pertinens ad libidinē quocunque modo.

ar. 2. & 3.

lib. 2. c. 5. tom. 5.

parte 3 c. 20. in pri.

*gl. interlin. ibidē.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ lætitia, quæ est de actu peccati, uel fine, consequitur omne peccatū maximè, quòd procedit ex habitu. Sed lætitia uaga, incōposita, quæ hic dr inepta, præcipue oritur ex immoderata sumptione cibi uel potus. Similiter etiā dicendū,

ꝙ hebetudo sensus quantum ad eligibilia cōiter inuenitur in omni peccato. Sed hebetudo sensus circa speculabilia maximè procedit ex gula ratione iā dicta.*

in cor. ar.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ licet utilis sit vomitus post superfluam comestionem, tamen uitiosum est, quòd aliquis huic necessitati se subdat per immoderantiam cibi uel potus. Potest tamen absque culpa vomitus procurari ex consilio medicinæ, in remediū alicuius languoris.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ scurrilitas procedit quidē ex actu gulæ, nō aūt ex actu luxuriæ, sed ex eius volūtate. Et ideo ad utrumq; uitium potest pertinere.

QVAESTIO CXLIX.

De sobrietate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de sobrietate, & uitio opposito, scilicet ebrietate.

¶ Et circa sobrietatem quæruntur quatuor.

¶ Primo, quæ sit materia sobrietatis.

¶ Secundo, vtrum sit specialis uirtus.

¶ Tertio, vtrum usus uini sit licitus.

¶ Quarto, quibus præcipuè competat sobrietas.

QVÆSTIONIS CXLIX.

De Sobrietate,

Quadrifariam distributæ.

AXIOMA.

2 *Sobrietas, est 2 uirtus specialis, omnibus* 4 *quidem necessaria, attamen in 4 iuuenibus, mulieribus, senibus, regibus, præfectis omnibus, Episcopis, & in omnibus ecclesiæ ministris maxi-* 1 *mè requisita: cuius materia est 1 potus, inebriandi vim habens: in quo quidem potus gene-* 3 *re, tametsi uinum maximè emineat, 3 attamen eius usus non per se illicitus, at per accidens multis modis noxius, atque illicitus redditur.*

720

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia sobrietatis sit potus.

Sup. q. 141 cor. princ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vī, ꝙ materia propria sobrietatis non sit potus. Dī. n. ad Ro. 12. Non plus sapere, q̄ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: ergo sobrietas est etiam circa sapientiam, & non solum circa potum.

¶ 2 Præterea, Sapient 8. dī de Dei sapientia, ꝙ sobrietatem, & prudentiam docet, iustitiam, & uirtutem, vbi sobrietatem ponit pro temperantia, sed temperantia non solum est circa potus, sed etiam circa cibos, & uenerea: ergo sobrietas non est solum circa potus.

¶ 3 Præterea. Nomen sobrietatis à mēsura sumptum esse vī, sed in omnibus, quæ ad nos pertinent, debemus mensurā seruare, unde dī ad Titum 2. Sobriè, & iustè, & piè uiuamus in hoc seculo, vbi dicit gl.* Sobriè in nobis. Et primæ ad Timoth secundo, dī, Mulieres in habitu ornato, cum uerecundia, & sobrietate ornantes se. Et sic vī sobrietas esse non solum in interioribus, sed etiam in his, quæ pertinent ad exteriorem habitū. Non ergo propria materia sobrietatis est potus.

glos. inter lin. ibidē.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccles 31. Aequa vita hominibus uinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris sobrius.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ virtutes, q̄ ab aliqua generali conditione virtutis nominantur, illam materiā sibi specialiter uendicāt, in qua difficillimū & optimū est conditionem hmōi obseruare, sicut fortitudo, pericula mortis, & tēperātia, delectationes tactus. Nomen aūt sobrietatis sumitur à mensura. Dī enim aliqs sobrius, quasi briam, i. mensuram seruans. Et ideo illā materiam specialiter sibi sobrietas ascribit, in qua maximè laudabile est mensuram seruare. Hmōi aūt est potus inebriare valens, quia eius usus mensuratus multū confert, & modicus excessus multū lædit, quia impedit usū rōnis, magis ēt, q̄ excessus cibi. Vñ dī Eccles. 31. Sanitas est aīæ, & corpori, sobrius potus. Vinū multū potatū irritationē, & irā, & ruinas multas facit. Et iō specialiter sobrietas attendit circa potū, non quencunque, sed eū, q sua fumositate natus est caput cōturbare, sicut uinū, & oē, qđ inebriare pōt. Cōiter aūt sumendo nomē sobrietatis, pōt in quacunque materia dici, sicut & supra dictū est,* de fortitudine, & tēpātia.

q. 123. ar. 2. & q. 141. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ sicut uinū materiale inebriat corporaliter, ita ēt metaphoricè cōsideratio sapiētiæ dī potus inebrians, pp hoc, ꝙ sua delectatione aīum allicit, sm illud Psal. 22. Calix meus inebriās, q̄ præclarus est. Et iō circa contemplationē sapientiæ per similitudinem quādam sobrietas dicitur.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ cīa, quæ ad temperantiam proprè pertinent, necessaria sunt præsenti vitæ, & eorū excessus nocet. Et iō in oībus necessariū est adhibere mensurā, qđ ꝑtinet ad officium sobrietatis. Propter, quod nomine sobrietatis temperātia significatur. Sed modicus excessus in potu plus nocet, quā in alijs, & ideo sobrietas specialiter est circa potum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ quamuis mensura in omnibus requiratur, non tamen sobrietas propriè in omnibus dicitur, sed in quibus mensura est maximè necessaria.

721

ARTICVLVS II.

Vtrum sobrietas sit per se uirtus specialis.

2. cor. 5. le. 3. co. 5. princ. Et Ti. 2. le. 3. co. 2.

AD SECVNDVM sic ꝓcedit. Vī, ꝙ sobrietas nō sit ꝑ se qđā specialis uirtus. Abstinētia .n. attēdit, & circa cibos, & circa potus, sed circa cibos nō est specialiter aliqua specialis uirtus. ergo nec sobrietas q̄ est circa potū, est al qua specialis vir.

¶ 2 Præterea, Abstinētia & gula sūt circa delectationes tactus, inquātū sensus est alimenti, sed cibus, & potus simul cedunt in alimentum. Simul enim indiget animal nutriri humido, & sicco; ergo sobrietas, quæ est circa potum, non est specialis uirtus.

¶ 3 Præterea, Sicut in his, quæ ad nutritionē ꝑtinēt, distinguitur cibus à potu, ita etiam distinguuntur diuersa genera ciborum, & diuersa genera potuum. Si ergo sobrietas esset per se quædam specialis uirtus, vī, ꝙ circa quamlibet differentiam potus uel cibi, sit quædam specialis uirtus, qđ est inconueniens. Non ergo videtur, quòd sobrietas sit specialis uirtus.

SED CONTRA est, quod Macrobius* ponit sobrietatem specialem partem temperantiæ.

lib. 1. in somnium Scipio. 1 fol. 2 ante medium.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est,* virtutem moralem pertinet conseruare bonum rationis contra ea, quibus pōt impediri Et ideo vbi inuenitur speciale impedimentū rationis, ibi necesse est esse specialē uirtutē ad illud remouendum Potus aūt inebrians hēt specialem rationem impediendi usum rationis, inquantū s. perturbat cerebrum sua fumositate. Et ideo ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur specialis uirtus, quæ est sobrietas.

q 136. art. 1 & q 141. art. 3 & q. 146 art. 2. & 1. 2. qu. 65. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ cibus, & potus cōiter impedire possunt bonum rationis, absorbendo eā per immoderantiam delectationis. Et quantū ad hoc communiter circa cibum, & potum est abstinētia. Sed potus inebriare ualens, impedit speciali ratione, ut dictum est.* Et ideo requirit specialem uirtutem.

in cor. ar.

AD SECVNDVM dicendū ꝙ uirtus abstinētiæ nō est circa cibos, & potus, inquātū sūt nutritiua, sed inquātū impediūt rōnē. Et iō non oportet, ꝙ specialitas uirtutis attendatur, secūdum rationē nutritionis.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ in omnibus potibus inebriare valentibus est una, & eadem ratio impediendi rationis usum. Et sic illa potuū diuersitas, per acci-

accidens se habet ad uirtutem. Et propter hoc, secundum huiusmodi diuersitatem, virtute non diuersificãtur. Et eadem ratio est de diuersitate ciborum.

722

ARTICVLVS III.

Vtrum usus uini totaliter sit illicitus.

AD TERTIVM sic procedit. Vr, q̃ vsus uini totaliter sit illicitus. Sine sapientia.n.non põt aliquis esse in statu salutis. Dr.n.Sap 7. Nemine diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Et infra 9 Per sapientiam sanati sunt, qcunque placuerũt tibi Dñe à principio. Sed vsus uini impedit sapientiam, dr.n Ecclesiastæ 2. Cogitaui in corde meo abstrahere à uino carnem meã, vt transferrem animũ meum ad sapientiã Ergo potus uini est uniuersaliter illicitus.

¶2 Præterea, Apost. dicit ad Rom. 14. Bonum est nõ manducare carnem, & non bibere uinũ, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizetur, aut infirmatur; sed cessare à bono uirtutis est uitiosũ, & similiter fratribus scandalum ponere. ergo vti uino est illicitũ.

¶3 Præterea, Hiero * dicit, q̃ uinũ cũ carnibus post diluuiũ est dedicatũ. Chřs aũt uenit in fine seculorũ, & extremitatem retraxit ad principium. ergo tempore Christianæ legis videtur esse illicitum uti uino.

Hr di.35. c. Ab exordio, ex Hiero. lib. 1. cõtra Iouinianũ. tom. 3.

SED CONTRA est, q̃d Apo l dicit ad Timo. 5. Noli adhuc aquã bibere, sed modico uino utere pp stomachũ tuũ, & frequentes tuas infirmitates. Et Eccl. 31. dr, Exultatio aĩæ, & cordis uinũ moderatè potatũ.

RESPONDEO dicẽdũ, q̃ nullus cibus, vel potus s̃m se consideratus est illicitus, s̃m sniam Dñi dicẽtis Matt 15 Nõ q̃od intrat in os coinquinat hominẽ. Et iõ bibere uinum s̃m se loquendo non est illicitũ. Potest tñ reddi illicitum per accidens. Quandoque quidem ex conditione bibentis, quia uino de facili læditur, uel quia ex speciali voto obligatur ad uinũ nõ bibendum. Quandoque autem ex modo bibendi, quia s. mensuram in bibendo excedit. Quandoque autem ex parte aliorum, qui ex hoc scandalizarentur.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ sapientia põt haberi dupliciter Vno modo, s̃m modũ cõem, prout sufficit ad salutem. Et sic non requiritur ad sapientiam habendam, q̃ aliquis à uino omnino abstineat, sed quod abstineat ab immoderato usu uini. Alio modo, secundum quendam perfectionis gradum et sic requiritur in aliquibus ad perfecte sapientiam percipiendam, q̃ omnino à uino abstineant secundum conditiones quarundam personarum, & locorum.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ Apostolus non simpliciter dicit bonum esse abstinere à uino, sed in casu in quo ex hoc aliqui scandalizantur.

AD TERTIVM dicendum, q̃ Christus retrahit nos à quibusdam sicut omnino illicitis, a quibusdam vero sicut ab impedimentis perfectionis. Et hoc modo retrahit aliquos à uino propter studium perfectionis, sicut, & à diuitijs, & alijs huiusmodi.

723

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sobrietas magis requiratur in maioribus personis.

1. Timo. 3. & 2. co. 3.

AD QVARTVM sic procedit Vr, q̃ sobrietas magis requiratur in maioribus personis. Senectus.n. excellentiam quandã homini præstat, vñ, & senibus honor, & reuerentia debetur, s̃m illud Leuit. 19. Corã cano capite consurge, & honora psonã senis. Sed Apost. specialiter senes dicit esse ad sobrietatẽ exhortãdos, s̃m illud ad Titũ 2. Senes, ut sobrij sint. Ergo sobrietas maximè req̃rit in excellẽtiorib. psonis.

¶2 Præterea, Eps in ecclesia excellentissimum gradũ habet, cui per Apostolũ inducitur sobrietas, s̃m illud primæ ad Tim. 3 Oportet epm irreprehensibilem esse, vnius uxoris uirum sobrium prudentem, &c. Ergo sobrietas maximè requiritur in psonis excellẽtioribus.

¶3 Præterea, Sobrietas importat abstinentiam à uino, sed uinum interdicitur regibus, qui tenent summum locum in humanis rebus. Conceditur autem his qui sunt in statu desolationis, secundum illud Prouer. 31. Noli regibus dare uinum, & postea subdit, Date siceram mœrentibus, & uinum his, qui amaro sunt animo. ergo sobrietas magis requiritur in excellentioribus personis.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit 1. ad Timoth. 3. Mulieres similiter pudicas, sobrias, &c. Et ad Titum secundo, dicitur, Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint.

RESPONDEO dicẽdũ, q̃ uirtus habet habitudinem ad duo. Vno quidem modo ad contraria uitia, quæ excludit, & concupiscentias quas refrænat. Alio modo, ad finem in quem perducit. Sic ergo aliqua virtus magis requiritur in aliquibus duplici ratione. Vno modo, quia in eis est maior pronitas ad concupiscentias, quas oportet per uirtutem refrænari, & ad uitia, quæ per uirtutem tolluntur. Et secundum hoc, sobrietas maximè requiritur in iuuenibus, & mulieribus, qa in iuuenibus uiget concupiscentia delectabilis pp̃ter feruorem ætatis. In mulieribus autem non est sufficiens robur mentis ad hoc, quòd concupiscentijs resistant. Vnde secundum Valerium Maximum, * mulieres apud Romanos antiquitus non bibebant uinum. Alio uero modo sobrietas magis requiritur in aliquibus, utpote magis necessaria ad propriam operationẽ ipsorum Vinum autem immoderate sumptum præcipue impedit usum rationis. Et ideo senibus in quibus ratio debet vigere ad aliorum eruditionem, & episcopis seu quibuslibet ecclesiæ ministris, qui mente deuota debent spiritualibus officijs insistere, & regibus qui per sapientiam debent populum subditum gubernare, specialiter sobrietas indicitur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

li 2. c. 1. in titulo de usu uini mulieribus interdicto.

QVAESTIO CL.

De Ebrietate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de Ebrietate. Et circa hoc quæruntur quatuor,

¶ Primo, utrum ebrietas sit peccatum.

¶ Secundo, utrum sit peccatum mortale.

¶ Tertio, vtrum sit grauissimum peccatorum.

¶ Quarto, vtrum excuset à peccato.

QVÆSTIONIS CL.

De Ebrietate,

Quadrifariam diuisæ.

AXIOMA.

1 *Ebrietas est 1 uitium per se quidem 2 lethale, licet interdum contingat aliquem sine culpa, & interdum, cum culpa ueniali inebriari; Non est tamen*
2
3 *hoc vitium omnium 3 grauissimum, non enim directè bonum diuinum, sed bonum rationis tollit, huc quoque accedit, quòd delictum per ebrietatem etiam culpabilem commissum, communi doctorum sententia 4 leuius sit, quam alias esset futurum.*

724

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ebrietas sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q̃ ebrietas non sit peccatum. Omne n. peccatum habet aliud peccatũ sibi oppositũ, sicut timiditati audacia, & pusillanimitati psũptio opponit: sed ebrietati nullũ peccatũ opponit: ergo ebrietas non est peccatũ.

Mal. q 14. ar. 4. ad 2. & Ti. 2. le. 1. fin. & 3. eth lec. 14. fin.

¶2 Præterea, Omne peccatum est uoluntarium, sed nullus uult esse ebrius, quia nullus uult priuari usu rationis, ergo ebrietas non est peccatum.

¶3 Præ-

¶ 3 Præterea, Quicunque est alteri cā peccandi, peccat. Si ergo ebrietas esset peccatum, sequeretur, quod illi qui alios inuitant ad potum quo inebriantur, peccarent, quod uidetur esse ualde durum.

¶ 4 Præterea, Oībus peccatis correctio debet, sed ebrijs nō adhibet correctio. Dicit n. Greg. ꝙ cum uenia suo ingenio sūt relinquēdi, ne deteriores fiant, si à tali cōsuetudine euellantur: ergo ebrietas nō est peccatū.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit ad Rom. 13. Non in comessationibus & ebrietatibus.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ebrietas dupliciter pōt accipi. Vno mō, prout significat ipsū defectū hoīs, q accidit ex multo vino potato, ex quo fit ut nō sit cōpos rationis. Et ſm hoc ebrietas non noīat culpā, sed defectum pœnalem cōsequētē ex culpa. Alio mō ebrietas pōt nominare actū, quo quis in hunc defectum incidit, qui pōt causare ebrietatem dupliciter: Vno mō, ex nimia uini fortitudine præter opinionem bibentis. Et sic ēt ebrietas pōt accidere sine peccato, præcipuè si non ex negligentia hoīs contingat. Et sic credit Noe inebriatus fuisse, vt legitur Genesis 9. Alio modo ex inordinata cōcupiscentia, & usu vini. Et sic ebrietas ponitur esse peccatū, & continetur sub gula, sicut species sub genere. Diuiditur. n. gula in comessationē & ebrietatem, quæ ꝓhibet Apostolus in auctoritate inducta.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in 3. Ethic.* insensibilitas, quæ opponitur temperantiæ non multum contingit. Et ideo tā ipsa, q̄ omnes eius species, quæ opponuntur diuersis speciebus temperantiæ, nomine carent. Vnde & uitium, qd̄ opponitur ebrietati innominatum est, & tamen si qs scienter intantum à uino abstineret, ut naturam multum grauaret, à culpa immunis non esset.

lib. 3. c. 11. tom. 5.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ obiectio illa ꝓcedit de defectu cōsequēti, q est inuolūtari⁹. Sed īmoderatus vsus vini est uoluntarius, in quo peccati rō cōsistit.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ sicut ille q inebriat, excusatur à peccato, si ignoret fortitudinē uini, ita ēt ille q inuitat aliquē ad bibēdū, excusat à peccato si ignoret talē esse cōditionē bibentis, vt ex hoc potu inebrietur. Sed si ignorātia desit, neuter à peccato excusatur.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ aliquando correctio peccatoris est intermittēda, ne fiat inde deterior, vt suprà dictum est.* Vñ Aug. dicit in epistola ad Aurelium episcopum,† de comessationibus & ebrietatibus loquens, Non asperè, quantum existimo, non durè, nō imperiosè, ista tolluntur, sed magis docendo, quàm iubendo, magis monendo, quàm minando. Sic enim agēdum est cum multitudine peccantium; seueritas autem exercenda est in peccata paucorum.

**q. 33. art. 6.*
† Epist. 64. parum antè mediū, tom. 2.

725

1. 2. q. 88. art. 5. ad 1. & 2. d. 24. q. 3. art. 6. con. Et mal. q. 2. ar. 8. ad 3. & Ro. 13. le. 3. cor. 4. & 1. cō. 5. le. 3. cor. 2. fin.

ARTICVLVS II.

Vtrum ebrietas sit peccatum mortale.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr, ꝙ ebrietas non sit peccatū mortale. Aug. n. in sermone de purgatorio* dicit, ebrietatē esse peccatum mortale, si sit assidua. Sed assiduitas importat circūstātiā, q̄ nō trahit in aliā speciē peccati, & sic non pōt in infinitū aggrauare, ut de ueniali faciat mortale, sicut ex supradictis patet.† ergo si aliàs ebrietas nō est peccatū mortale, nec etiā hoc modo erit peccatū mortale.

¶ 2 Præterea, Aug dicit in eodē sermone,* Quotiēs aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quàm necesse est, ad minuta peccata nouerit pertinere. Peccata aūt minuta dicuntur uenialia. Ergo ebrietas, quæ causatur ex immoderato potu, est peccatum ueniale.

¶ 3 Præterea, Nullum peccatum mortale est faciendum propter medicinam, sed aliqui superflue bibunt secundum consilium medicinæ, vt postea per uomitum purgentur, & ex hoc superfluo potu sequitur ebrietas: ergo ebrietas non est peccatum mortale.

SED CONTRA est, ꝙ in canonibus Apost.† legitur, Ep̄s, aut Presbyter, aut Diaconus aleæ aut ebrietati deseruiens, aut desinat, aut deponatur. Subdiaconus aūt, aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur. Similiter & laicus. Sed tales pœnæ non infliguntur nisi pro peccato mortali: ergo ebrietas est peccatum mortale.

** in ser. 4. in die anima, to. 10.*
† 1. 2. q. 88. artic. 7.
** Ser. 4. in de anima r. m, ante medium, tom. 10.*
† Canone 42.

RESPONDEO dicendū, ꝙ culpa ebrietatis, sicut dictū est,* cōsistit in immoderato usu, & concupiscētia uini: Hoc aūt contingit esse tripliciter. Vno mō, sic, ꝙ nesciat potū esse immoderatū, & inebriare potētē. Et sic ebrietas pōt esse sine peccato, vt dictum est.* Alio mō sic, ꝙ aliquis percipiat potū esse immoderatū, non tñ æstimet potum inebriare potentem. Et sic ebrietas pōt esse cū peccato ueniali. Tertio mō pōt cōtingere, ꝙ aliquis bene aduertat potū esse immoderatū, & inebriātē, & tñ magis vult ebrietatē incurrere, q̄ à potu abstinere. Et talis propriè dr ebrius, qa moralia recipiunt speciē nō ab eis, quæ p accidēs eueniūt præter intentionē, sed ab eo, quod est per se intentū. Et sic ebrietas est peccatum mortale, quia ſm hoc homo volēs, & sciens priuat se usu rationis quo ſm uirtutē operatur, & peccata declinat. Et sic peccat mortaliter periculo peccandi se committens. Dicit. n. Ambros. in lib. de Patriarchis,* Vitandā dicimus ebrietatē, per quā crimina cauere non possumus. Nam ea, quæ sobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Vnde ebrietas, per se loquendo, est peccatum mortale.

art. præce.
art. præc.
li. 1. de Abrahā, c. 6 nō ꝓcul à fi. tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ assiduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale. non propter solam iterationem actus, sed quia non potest esse, quòd homo assiduè inebrietur, quin sciens, & uolens ebrietatē incurrat, dum multotiens experitur fortitudinem uini, & suam habilitatem ad ebrietatem.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ plus sumere in cibo, vel potu, q̄ necesse sit, pertinet ad uitium gulæ, quę non semper est peccatum mortale. Sed plus sumere in potu scienter vsque ad ebrietatē, hoc est peccatū mortale. Vnde Aug dicit in 10 Confess.* Ebrietas longè est à me, misereberis ne appropinquet mihi. Crapula autem nonnunquam subrepsit seruo tuo.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ sicut dictū est,* cibus, & potus est moderandus ſm quod competit corporis ualetudini. & iō sicut quandoque contingit ut cibus uel potus qui est moderatus sano, sit superfluus infirmo, ita ēt potest econuerso contingere, vt ille q est supfluus sano, sit moderatus infirmo. Et hoc modo cū aliquis multum comedit vel bibit ſm consilium medicinæ ad uomitum prouocandum, non est reputandus superfluus cibus uel potus. Nec tñ ad uomitum prouocandū requiritur, ꝙ sit potus inebriās, quia etiam potus aquæ tepidæ uomitum causat, & ideo propter hāc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate.

li. 10. c. 31. ante mediū, to. 1.
q. 141. art. 6.

726

ARTICVLVS III.

Vtrum ebrietas sit grauissimum peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, ꝙ ebrietas sit grauissimū peccatorū. Dicit. n. Chrys.* ꝙ nihil est ita dæmoni amicū sicut ebrietas, & lasciuia, quæ est mater oīum uitiorū, & in decreto dicitur distinctione trigesimaquinta,† Ante oīa clericis uetatur ebrietas, quæ oīum vitiorum radix & nutrix est.

¶ 2 Præterea, Ex hoc dicitur aliquid esse peccatū, ꝙ bonum rationis excludit, sed hoc maximè facit ebrietas: ergo ebrietas est maximum peccatorum.

¶ 3 Præterea, magnitudo culpæ ex magnitudine pœnæ ostēditur, sed ebrietas vr esse maximè punita. Dicit enim Amb.* ꝙ non esset in homine seruitus, si nō fuisset ebrietas. ergo ebrietas est maximum peccatorum.

SED CONTRA est, qd̄ ſm Greg.† uitia spiritualia sunt maiora, q̄ carnalia, sed ebrietas continetur inter uitia carnalia: ergo non est maximū peccatorū.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ ex hoc dicitur aliquid

** Ho. 71. ad pop. Antiochenū, à medio illius: tom. 5.*
† In decreto. d. 35. c. ante oīa.
** In lib. de Helia & ieiunio c. 5. parū ante mediū, tom. 4.*
† libr. 33. Mor. c. 11. parum ante mediū habetur.

quid esse malum quod priuat bonum. Vnde quãto maius est bonum quod priuatur per malum, tanto malũ grauius est. Manifestum est autem quod bonum diuinum est maius, quàm bonum humanum. Et ideo peccata quæ sunt directè contra Deum, sunt grauiora peccato ebrietatis, quod directè opponitur bono rationis humanæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod ad peccata intemperantiæ maximè homo habet pronitatẽ, propter hoc quod huiusmodi concupiscentiæ & delectationes cõnaturales nobis sunt. Et secundum hoc dicuntur huiusmodi peccata esse maximè amica diabolo, nõ quia sint aliis grauiora, sed quia sunt apud hoĩes frequẽtiora.

AD SECVNDVM dicendũ, quod bonum rationis impeditur dupliciter. Vno mõ, per id quod est contrarium rationi. Alio modo, per id quod aufert vsum rationis. Plus aut habet de ratione mali id, quod contrariatur rationi, quàm quod ad horam vsum rationis aufert. vsus enim rationis potest esse & bonus & malus, qui tollitur per ebrietatem. Sed bona virtutum, quæ tolluntur per ea, quæ contrariantur rationi, sunt semper bona.

AD TERTIVM dicendũ, quod seruitus est consecuta ex ebrietate occasionaliter, inquantũ Cham maledictionem seruitutis in sua posteritate accepit, propter hoc quod irrisit patrem inebriatum, non autem seruitus fuit directè pœna ebrietatis.

727

ARTICVLVS IIII.
Vtrum ebrietas excuset à peccato.

1. 2. q. 76. ar. 4. ad 2. & 4. Et 2. di. 22. q. 2. ar. 2. ad 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod ebrietas non excuset à peccato. Dicit enim Phil. in 3. Eth.* quod ebrius meretur duplices maledictiones. ergo ebrietas magis aggrauat peccatũ, quàm excuset.

* li. 3. c. 5. in medio.

¶ 2 Præterea, Non excusatur peccatum per peccatũ, sed magis augetur. Ebrietas autem est peccatum, ergo non excusat à peccato.

† li. 6. ca. 5. & 11.

¶ 3 Præterea, Philosophus dicit in 6. Eth.† quod sicut ratio hominis ligatur per ebrietatem, ita ligatur per concupiscentiam, sed concupiscentia non excusat à peccato. ergo etiam neque ebrietas.

*lib. 22. c. 44. to. 6.

SED CONTRA est, quod Loth excusatur ab incestu propter ebrietatem, vt Aug. dicit contra Faustum.*

arti. 1. huius quæst.

RESPONDEO dicendũ, quod in ebrietate duo attenduntur, sicut dictum est,* scilicet defectus cõsequens, & actus præcedens. Ex parte autem defectus cõsequẽtis in quo ligatur vsus rõnis, ebrietas habet excusare à peccato, inquantũ causat inuoluntariũ per ignorantiã. Sed ex parte actus præcedentis vr esse distinguendũ, quia si ex actu illo præcedente subsecuta est ebrietas sine peccato, tunc peccatũ sequens totaliter excusat à culpa, sicut fortè accidit de Loth. Si aũt actus præcedens fuit culpabilis, sic non totaliter aliquis excusatur à peccato sequẽti, quod scilicet redditur volũtariũ ex volũtate præcedẽtis actus, inquantũ scilicet aliquis dans operã rei illicitè incidit in sequẽs peccatũ. Diminuit tñ peccatũ sequẽs, sicut & diminuit rõ voluntarij. Vñ Aug. dicit cõtra Faustũ,* quod Loth culpãdus est, nõ quãtũ ille incestus, sed quãtũ ebrietas meruit.

li. 22. c. 44 to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosophus nõ dicit quod mereatur grauiorẽ maledictionẽ ebrius, sed quod mereatur duplicẽ maledictionẽ propter duplex peccatũ. Vel põt dici quod loquitur secundum legem cuiusdã Pittaci, qui, vt dr in 2. Polit.* statuit quod ebrij si percuterent, plus punirent quàm sobrij, quia plures iniuriantur, in quo vt Aristot. ibidẽ dicit,* vr magis respexisse ad vtilitatem, scilicet vt cohiberentur iniuriæ, quàm ad veniam, quam oportet habere de ebrijs propter hoc quòd non sunt sui compotes.

li. 2. Pol. in fine to. 5. Eodem loco nunc dicto.

AD SECVNDVM dicendũ, quod ebrietas habet excusare peccatum, non ex ea parte qua est peccatum, sed ex parte defectus consequentis, vt dictum est.*

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendũ, quod cõcupiscẽtia nõ totaliter ligat rõnẽ sicut ebrietas, nisi fortè sit tãta quod faciat hoĩem insanire, & tñ passio cõcupiscẽtiæ diminuit peccatũ, quia leuius est ex infirmitate, quàm ex malitia peccare.

QVÆSTIO CLI.
De castitate, in quattuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de castitate. Et primo de ipsa virtute castitatis. Secundò, de virginitate, quæ est pars castitatis. Tertio, de luxuria, quæ est vitium oppositum.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum castitas sit virtus.

¶ Secundo, vtrum sit virtus generalis.

¶ Tertio, vtrum sit virtus distincta ab abstinentia.

¶ Quarto, quomodo se habeat ad pudicitiam.

QVÆSTIONIS CLI.
De Castitate,
Quadrifariàm distributæ.

AXIOMA.

1 *Castitas propriè sumpta est* 1 *virtus* 2 *specialis,*
2 *quæ ab* 3 *abstinentia quidem, materiæ, quòd hæc*
3 *circa delectationes ciborum, illa verò circa delecta-*
4 *tiones venerearum rerum versetur, à* 4 *pudicitia*
verò, vt virtus quælibet à sua circunstantia, dif-
2 *fert. Illa verò castitas* 2 *qua mens ijs rebus, quibus oportet delectatur, & ab ijs quibus delectari non oportet, sese retrahit, virtus est generalis, impropriéq; atque metaphoricè castitas appellatur.*

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum castitas sit virtus.

728

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd castitas non sit virtus, loquimur enim nunc de virtute animæ. Sed castitas videtur ad corpus pertinere. Dicitur enim aliquis castus ex eo quòd aliqualiter se habet ad vsum quarundam corporis partiũ, ergo castitas non est virtus.

3. eth. lec. 22. co. 2. fi.

¶ 2 Præterea, Virtus est habitus voluntarius, vt dicitur in 2. Ethic.* Sed castitas non videtur esse aliquid voluntarium, cùm per violẽtiam auferri videatur mulieribus violenter oppressis, ergo videtur quod castitas nõ sit virtus.

li. 2. ex c. 4 & 6. videtur posse haberi. to. 5.

¶ 3 Præterea, Nulla virtus est in infidelibus, sed aliqui infideles sunt casti. Non ergo castitas est virtus.

¶ 4 Præterea, Fructus à virtutibus distinguuntur, sed castitas inter fructus ponitur, vt patet ad Galat. 5. ergo castitas non est virtus.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de Decem chordis.* Cùm debeas in virtute præcedere vxorem, quoniam castitas virtus est, tu sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam esse victricem.

c. 3. à medio to. 9.

RESPONDEO dicendũ, quod nomen castitatis sumitur ex hoc quòd per rationem concupiscentia castigatur, quæ ad modum pueri est refrænãda, vt patet per Philosophũ in 3. Eth.* In hoc autem ratio virtutis humanæ consistit, quod sit aliquid secundum rationem moderatum, vt ex supradictis patet.* Vnde manifestum est castitatem esse virtutem.

li. 3. c. vlt. to. 5. *1. 2. q. 64. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod castitas consistit quidem in anima sicut in subiecto, sed materiã habet in corpore, pertinet enim ad castitatem, vt secundum iudicium rationis & electionem voluntatis aliquis moderatè vtatur corporalibus membris.

AD SECVNDVM dicendũ, quod sicut Aug. dicit in 1. de Ciui. Dei.* proposito animi permanente per quod etiã corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quã seruat perseuerantia continentiæ suæ. Et ibidem dicit,* quod est virtus animi, quæ comitem habet fortitudinem, quæ potius quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decreuit.

li. 1. c. 18. post med. to. 1. Eiusdẽ 1. lib. c. 18.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ sicut Aug. dicit in 4. contra Iulianum,* Absit vt sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit iustus. Absit autē, vt sit iustus verè, nisi viuat ex fide. Et iō concludit, ꝙ in infidelibus neque est verè castitas, neq; aliqua alia virtus, quia scilicet non referūtur ad debitum finē. Et sicut ibidē subdit, non officijs, idest, actibus, sed finibus à vitijs discernuntur virtutes.

lib. 4. c. 3. aliquātulum à pri. to. 7.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ castitas, inquantum est quidem secundum rationem operans, habet rationem virtutis; inquantum autem habet delectationem in suo actu, connumeratur inter fructus.

ARTICVLVS II.

729

Vtrum castitas sit virtus generalis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ castitas sit virtus generalis. Dicit enim Aug. in li. de Mendacio,* ꝙ castitas animi, est ordinatus animi motus, nō subdens maiora minoribus, sed hoc pertinet ad quālibet virtutē. ergo castitas est generalis virt*.

ca. 20 post med. to. 4.

¶ 2 Præterea, Nomen castitatis à castigatione sumitur, sed quilibet motus appetitiuæ partis debet castigari à ratione. Cum ergo per quamlibet virtutem moralem refrænetur aliquis appetitiuus motus, videtur, ꝙ quælibet virtus moralis sit castitas.

¶ 3 Præterea, Castitati fornicatio opponitur, sed fornicatio videtur ad omne genus peccati pertinere. Dicitur enim in Psal. 72. Perdes omnes qui fornicant abs te, ergo castitas est generalis virtus.

SED CONTRA est, quod Macrob.* ponit eam partem temperantiæ.

li. 1. sup. Som. Scipionis, I fol. a an te mediū libri.

RESPONDEO dicendū, ꝙ nomen castitatis dupliciter accipitur. Vno mō propriè, & sic quædā est specialis virtus habens specialē materiā, s. concupiscentias delectabiliū, quæ sunt in venereis. Alio modo nomen castitatis accipitur metaphoricè. Sicut enim in corporis cōmistione consistit delectatio venereorū, circa quā propriè est castitas, & oppositum vitium, s. luxuria, ita ēt in quadā spirituali coniunctione mentis ad res aliquas, consistit quædam delectatio, circa quam est quædam spiritualis castitas metaphoricè dicta, vel ēt spiritualis fornicatio, similiter metaphoricè dicta. Si enim mens hominis delectetur in spirituali coniunctione ad id, cui debet coniungi s. ad Deum, & abstinet se ne delectabiliter alijs coniungantur contra debitum diuini ordinis, dicetur castitas spiritualis, s̄m illud 2. ad Cor. 11. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Si autem delectabiliter contra debitum diuini ordinis cōiungatur mens quibuscunq; alijs rebus, dicetur fornicatio spiritualis, secundum illud Hier. 3. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis. Et hoc modo accipiēdo castitatē, castitas est generalis virtus, quia p̄ quamlibet virtutem retrahitur mēs humana ne rebus illicitis delectabiliter cōiungatur. Principaliter tñ ratio huius castitatis consistit in charitate, & alijs virtutib. theologicis, quibus mens hōis coniungit Deo.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ ratio illa procedit de castitate metaphoricè dicta.*

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ sicut suprà dictum est,* concupiscentia delectabilis maximè assimilatur puero, eo ꝙ appetitus delectabilis est nobis connaturalis, & præcipuè delectabilium secundum tactū, quæ ordinantur ad conseruationem naturæ. Et inde est, ꝙ si nutriatur horum delectabilium concupiscentia, per hoc quòd ei consentiatur, maximè augebitur. Sicut puer qui suæ voluntati relinquitur. Et sic concupiscentia horum delectabilium maximè indiget castigari, & ideo circa huiusmodi concupiscentias antonomasicè dicitur castitas, sicut fortitudo est circa ea in quibus maximè indigemus animi firmitate.

Ar. præce. & q. 142. ar. 2.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ obiectio illa procedit de fornicatione spirituali metaphoricè dicta, quæ opponitur castitati spirituali, vt dictum est.*

In cor. ar.

ARTICVLVS III.

730

Vtrum castitas sit virtus distincta ab abstinentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ castitas non sit virtus distincta ab abstinentia, quia circa materiam vnius generis sufficit vna virtus. Sed vnius generis videntur esse quæ pertinent ad vnum sensum. Cùm ergo delectatio ciborum circa quā est abstinentia, & delectatio venereorum circa quam est castitas, pertineant ad tactum, videtur quòd castitas non sit alia virtus ab abstinentia.

2. di. 24. q. 2. ar. 1. ad 3. Et vir. q. 1 ar. 4. cor. fin.

¶ 2 Præterea, Philos. in 3. Eth.* omnia vitia intemperantiæ assimilat puerilibus peccatis, quę castigatione indigent, sed castitas nominatur à castigatione vitiorū oppositorū, ergo cum per abstinentiā quædā vitia intemperantiæ cohibeantur, vr̄ ꝙ abstinentia sit castitas.

li 3. c. vlt. to. 5.

¶ 3 Præterea, Delectationes aliorum sensuum pertinent ad temperantiam, inquantum ordinantur ad delectationes tactus, circa quas est temperantia. Sed delectationes ciborum, circa quas est abstinentia, ordinantur ad delectationes venereorū, circa quas est castitas. Vñ dicit Hiero.* Venter & genitalia sibimetipsis vicina sunt, vt ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum. ergo abstinentia & castitas non sunt virtutes ab inuicem distinctæ.

Ad amandum, aliquantulū à pri. to. 4.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. 2. ad Cor. 6. cōnumerat castitatē ieiunijs quæ ad abstinentiā pertinent.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut dictum est,* tēperantia est propriè circa cōcupiscentias delectationum tactus, & ideo oportet, vt vbi sunt diuersæ rōnes delectationis, ibi sint diuersæ virtutes sub tēperātia cōprehensæ. Delectationes aūt proportionantur operationibus quarū sunt perfectiones, vt dicitur 9. Ethic.* Manifestum est autem quòd alterius generis sunt operationes pertinentes ad vsum ciborum, quibus natura indiuidui conseruatur, & operationes p̄tinētes ad vsum venereorum, quibus conseruatur natura speciei. Et iō castitas quæ est circa delectationes venereorū, est virtus distincta ab abstinētia q̄ est circa delectationes ciborū.

q. 141. ar. 4.

li 9 ex c. 7 à medio habetur. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ temperantia non consistit principaliter circa delectationes tactus, quantum ad iudicium sensus de tāgibilibus, quod est eiusdem rationis in omnibus, sed quantum ad ipsum vsum tangibilium, vt dr̄ in 3. Ethic.* Est autem alia ratio vtendi cibis & potibus, & venereis. Et ideo oportet esse diuersas virtutes, licet sint vnius sensus.

lib. 3. c. 10. to. 5.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ delectationes venereæ sunt vehementiores & magis opprimentes rōnem, q̄ delectationes ciborū, & propter hoc magis indigent castigatione & refrænatione, quia si eis consentiatur, magis ex hoc increscit vis concupiscentiæ, & deijcitur virtus mentis. Vnde Aug.* dicit ī primo Soliloquiorum, Nihil esse sentio quod magis ex arce deijciat animum virilem, quàm blandimenta fœminea, corporūq; ille contactus, sine quo vxor haberi non potest.

li. 1. c. 10. ante med. to. 1.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ delectationes aliorum sensuum non pertinent ad naturam hōis conseruandam, nisi prout ordinantur ad delectabilia tactus. Et ideo circa huiusmodi delectationes non est aliqua alia virtus sub temperantia comprehensa. Sed delectationes ciborū, quamuis aliqualiter ordinentur ad delectationes venereorum, tamen etiam per se ordinantur ad vitam hominis conseruandam, & ideo etiam per se habent specialem virtutem, quanuis illa virtus, quæ abstinentia dicitur, ordinet actum suum ad finē castitatis.

ARTICVLVS IIII.

731

Vtrum pudicitia pertineat specialiter ad castitatem.

Sup q. 143 cor.

AD QVARTVM sic proced̄e. Vr̄, ꝙ pudicitia non pertineat specialiter ad castitatē. Dicit enim Aug. ī 1. De Ciu. Dei, ꝙ pudicitia est quędam

lib. 1. c. 18. parum à prin. to. 1.

dam uirtus animæ. Non ergo est aliqd ad castitatem pertinens, sed est per seipsam uirtus à castitate distincta.

¶ 2 Præterea, Pudicitia à pudore dr̃, qui vr̃ idē esse uerecundiæ. Sed verecundia ſm * Damascenū est de turpi actu, quod cōuenit omni actui vitioso ergo pudicitia non magis ptinet ad castitatem, quam ad alias uirtutes.

li. 2. orth. fidei. c. 15.

¶ 3 Præterea, Philosoph dicit in 3. Eth. * q̄ omnis intemperantia generaliter est maximè exprobabilis, sed ad pudicitiam pertinere vr̃ fugere ea, quæ exprobrabilia sunt. ergo pudicitia pertinet ad omnes partes temperantiæ, non autem specialiter ad castitatem.

lib 3. c. 12. tom. 5.

SED CONTRA est, q̄ Aug. * dicit in libro de Perseuerantia, Prædicanda est pudicitia, ut ab eo qui habet aures audiendi, nihil genitalibus membris illicitū ꝑpetretur. Sed vsus genitaliū membrorum propriè pertinet ad castitatem. Ergo pudicitia ꝓpriè ad castitatē pertinet.

c. 20. paulò à prin. tom. 7.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut dictum est, * nomē pudicitiæ à pudore sumitur, in quo uerecundia significatur. Et ideo oportet q̄ pudicitia propriè sit circa illa de qbus homines magis uerecundātur. Maximè autem uerecundantur homines de actibus uenereis, ut Aug. dicit in 14 de Ciuit. Dei. * intantum quod etiā concubitus coniugalis, qui honestate nuptiarum decoratur, uerecundia non careat. Et hoc iō, quia motus genitalium membrorū non subijcitur imperio rōnis, sicut motus aliorum exteriorum membrorum. Verecundatur autem homo non solū de illa cōmistione venerea, sed etiā de quibuscunq; signis eius, ut Philosoph dicit in 2. lib. Rhet. * Et ideo pudicitia attendit propriè circa venerea, & præcipuè circa signa venereorū, sicut sunt aspectus ipudici, oscula, & tactus. Et qa hæc magis solent deprehēdi, iō pudicitia magis respicit huiusmodi exteriora signa, castitas aūt magis ipsam veneream commistionem. Et ideo pudicitia ad castitatē ordinatur, no quasi uirtus ab ipsa distincta, sed sicut exprimens castitatis circūstantiā quandam. Interdum tamen unum pro alio ponitur.

In argu. 2 huius ar.

li. 14. c. 18. circa mediū, tom 5

lib. 2. ca. 6 post mediū, to. 6.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ Aug. ibi accipit pudicitiam pro castitate.

AD SECVNDVM dicēdum, q̄ quamuis omnia vitia habeant turpitudinem quandam, specialiter tamē vitia intemperantiæ, ut ex supradictis patet.

AD TERTIVM dicendū, q̄ inter uitia intemperantiæ, præcipuè sunt exprobrabilia peccata uenerea, tū ꝓpter inobedientiam genitalium membrorum, tum etiā propter hoc q̄ ratio ab huiusmodi maximè absorbetur.

QVAESTIO CLII.

De Virginitate, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de Virginitate.

¶ Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, in quo consistat virginitas.

¶ Secundo, utrum sit licita.

¶ Tertio, utrum sit virtus.

¶ Quarto, de excellentia eius, respectu matrimonij.

¶ Quinto, de excellentia eius, respectu aliarū uirtutū.

QVÆSTIONIS CLII.

De virginitate,

In quinque partes diuisæ,

AXIOMA.

1 *Virginitas, quæ in carnis 1 integritate, seu in proposito, à venerea delectatione perpetuo abstinendi, consistit, non modo est 2 licita, sed etiam laudabilis 3 virtus: quæ 4 coniugali continentiæ quidem, cæterisque omnibus castitatis speciebus, non autem 5 vniuersis alijs virtutibus est præferenda.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virginitas consistat in integritate carnis.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr̃, q̄ virginitas nō consistat in integritate carnis. Dicit enim Augu. in lib. de Nuptijs & cōcupiscentia, * q̄ virginitas est in carne corruptibili, incorruptionis perpetuæ meditatio, sed meditatio non pertinet ad carnem. ergo virginitas non consistit in carne.

4. di. 33. q. 3 art. 1. & di. 14. q. 1. art. 1 ad 4 & dist. 49. q. 5. arti. 3 q. 1. cor. & ad 4. Et quo lib. 5. ar 24 ad 2 & quo. 6. ar 18. tex. * Id habet Aug li. de Virginitate, c. 13. in prin. to 6.

¶ 2 Præterea, Virginitas pudicitiam quandam importat, sed August. dicit in 1. de ciuitate Dei, * q̄ pudicitia consistit in anima. ergo virginitas non consistit in carnis incorruptione.

† li. 1. c. 18 tom. 5.

¶ 3 Præterea, Carnis integritas vr̃ consistere in signaculo virginalis pudoris. sed qñq; absq; uirginitatis præiudicio frangit illud signaculū. Dicit enim August. in 1 de Ciuitate Dei, * illa membra pōt diuersis casibus vulnerata vim perpeti, & medici qñq; saluti opitulantes hæc ibi faciunt quæ horret aspectus. Obstetrix etiā uirginis cuiusdā integritatē manu uelut explorans dū inspicit, ꝑdidit. Et subdit, Non opinor quenquā tam stultè sapere, ut huic perijsse aliquid ex stimet, etiā de ipsius corporis sanctitate, quāuis membri illius integritate iam perdita. Ergo virginitas non consistit in carnis incorruptione.

* li. 1. c. 18 circa medium, to. 5

¶ 4 Præterea, Corruptio carnis maximè in seminis resolutione cōsistit, quæ potest fieri sine concubitu, uel in dormiendo, uel in vigilando. Sed sine concubitu non uidetur perdi uirginitas. Dicit enim Aug. * in lib. de uirginitate, q̄ virginalis integritas & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est. ergo virginitas non consistit in carnis incorruptione.

cap. 13. in prin. to. 6.

SED CONTRA est, q̄ Aug. in eodē libro dicit, * q̄ virginitas est cōtinētia, qua integritas carnis ipsi creatori animæ, & carnis uouetur, consecratur, seruatur.

cap. 8. in fine, tom. 6.

RESPONDEO dicēdū. q̄ nomen virginitatis à virore sumptum videtur. Et sicut illud dr̃ uirens & in suo virore persistere, quod non est ex superabundātia caloris adustionem expertum, ita etiā virginitas hoc importat, quod persona, cui inest, immunis sit a concupiscentiæ adustione, quæ esse vr̃ in consummatione maximæ delectationis corporalis, qualis est uenereorum delectatio. Vñ * Ambrosius dicit in libro de uirginitate, q̄ castitas virginalis est expers contagionis integritas. In delectatione aūt uenereorum tria est considerare. Vnum qdē, quod est ex parte corporis, s. violatio signaculi virginalis. Aliud aūt est in quo coniungitur id quod est animæ cum eo quod est corporis, s. ipsa resolutio seminis delectationē sensibilē causans. Tertiū autē est solum ex parte animæ, s. propositum perueniēdi ad delectationem. In qbus tribus, id quod primò positū est, per accidens se habet ad moralem actū, q non consideratur per se, nisi ſm ea, quæ sunt alia. Secundum uerò materialiter se habet ad actū moralem. Nā sensibiles passiones sunt materia moralium actuū. Tertiū uerò se habet formaliter & cōpletiuè, qa ratio moralium in eo quod est rōnis, completur. Quia ergo virginitas dr̃ per remotionem prædictæ corruptionis, ꝯsequens est q̄ integritas mēbri corporalis per accidens se habet ad uirginitatem. Ipsa autem immunitas à delectatione quæ consistit in seminis resolutione, se habet materialiter. Ipsum autem propositum perpetuò abstinendi a tali delectatione, se habet formaliter & completiue in virginitate.

in lib. de Virgin. in 2. fo à pri. lib com. 2.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ illa diffinitio Augustini tangit quidem in recto id, quod est formale in virginitate. Nā per meditationem intelligitur propositum rōnis. Quod autē additur, perpetua, non sic intelligitur, quod oporteat virginem semper actu talem meditationem habere, sed qa hoc debet in proposito gerere, ut semper uò i hoc perseueret. Id uerò quod est materiale, tangitur in obliquo, cùm dr̃, incorruptionis in carne corruptibili, quod additur, ad ostendendam uirginitatis difficultatem. Nam si caro corrumpi non posset,

non esset difficile perpetuam incorruptionis meditatio nem habere.

AD SECVNDVM dicēdū, quod pudicitia est quidē essentialiter in aīa, materialiter aūt in carne & simi. iter virginitas. Vñ * Augu. dicit in libro de Virginitate, quod licet virginitas in carne seruetur, ac per hoc corporalis sit, tñ spiritualis est quā uouet & seruat cōtinentia pietatis.

AD TERTIVM dicendū, quod sicut * dictum est, integritas corporalis membri per accidens se habet ad virginitatem, inquantum scilicet per hoc, quod ex proposito uoluntatis abstinet quis à delectatione venerea, remanet integritas in membro corporeo. Vñ si contingat quod per alium modum aliquo casu, membri integritas corrumpatur, non magis præiudicat virginitati, quàm si corrumpatur manus aut pes.

AD QVARTVM dicendū, quod delectatio quæ est ex seminis resolutione, dupliciter pōt contingere. Vno modo, ut procedat ex mentis proposito. Et sic tollit virginitatē, siue fiat per concubitū, siue absq; concubitu. Facit aūt mentionē * Augustinus de concubitu, quia hmōi resolutio cōiter & naturaliter ex cōcubitu causatur. Alio modo pōt prouenire præter propositum mentis, uel in dormiendo, uel per violentiā illatam, cui mens non consentit, quāuis caro delectationem experiatur, uel etiam ex infirmitate naturæ, ut patet in his qui fluxum seminis patiuntur. Et sic non perditur virginitas, quia talis pollutio nō accidit per impudicitiā, quā uirginitas excludit.

ca. 8 parū à prin. t. 6.
In cor. ar.
loco citato in arg.

733

ARTICVLVS II.

Vtrum virginitas sit illicita.

Inf art. 3. & 4. corp. Et 4. di. 33. q. 3. art. 2. ad 2. Et 3. cor. tract. 136. Et Ma le. q. 15. ar. 2. ad 13. Et vir. q. 1. ar. 13. ad 7. Et 2. Eth lec. 2. fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod virginitas sit illicita. Omne eñ quod contrariatur præcepto legis naturæ, est illicitum. sed sicut præceptū legis naturæ ad conseruationem indiuidui est, quo 1 tangitur Gene 2. De omni ligno quod est in paradiso comede; ita & præceptum legis naturæ est ad conseruationē speciei, quod ponitur Gen. 1. Crescite & multiplicamini, & replete terram. Ergo sicut peccaret qui abstineret ab omni cibo, vtpotè faciens contra bonum indiuidui: ita etiam peccat, qui omnino abstinet ab actu generationis, vtpote faciens contra bonum speciei.

¶ 2 Præterea, Omne illud quod recedit à medio virtutis, vī esse vitiosum. sed virginitas recedit a medio virtutis, ab omnibus delectationibus venereis abstinens. Dicit enim * Philosophus in 2. Eth. quod qui omni voluptate potitur, & neque ab vna recedit, intemperatus est. Qui autem omnes fugit sicut agrestis, est insensibilis. ergo virginitas est aliquid uitiosum.

Lib. 2. c. 2. a medio, & lib. 3. c. 11. tom. 5.

¶ 3 Præterea, Pœna non debetur nisi uitio. Sed apud antiquos puniebantur ſm leges illi qui semper cælibem vitam ducebant, ut Valerius Maximus dicit. Vnde & Plato ſm * August. in lib. de Vera religione, sacrificasse naturæ dicitur, ut perpetuæ eius continentiæ tanquam peccatum aboleret. ergo virginitas est peccatum.

Cap. 1. nō multū procul a fine, tom. 1.

SED CONTRA est, quod nullum peccatum rectè cadit sub consilio. Sed virginitas rectè cadit sub consilio. Dicitur enim 1. ad Corinth. 7. De virginibus autem præceptum domini non habeo consilium autem do. ergo virginitas non est aliquid illicitum.

RESPONDEO dicēdū, quod in humanis actibus illud est vitiosum, quod est præter rectā rōnem. Hēt autē hæc recta rō, ut his quæ sunt ad finem vtatur aliquis ſm eam mensuram quæ congruit fini. Est autem triplex hominis bonum, ut dr in * 1. Eth. Vnum quidem quod consistit in exterioribus rebus, puta diuitijs. Aliud autē quod consistit in bonis corporis. Tertium aūt quod consistit in bonis animæ. Inter quæ etiam bona contēplatiuæ uitæ sunt potiora bonis uitæ actiuæ, ut * Philoso. probat in 10. Eth. Et Dñs dicit Luc 10 Maria optimam partem elegit. Quorum bonorum exteriora quidē ordinantur ad ea quæ sunt corporis, ea uero quæ sunt corporis, ad ea quæ sunt animæ, & ulterius ea quæ sunt uitæ actiuæ, ad ea quæ sunt uitæ cōtēplatiuæ. Pertinet igitur ad rectitudinē rōnis, ut aliquis utatur exterioribus bonis ſm eam mensurā quæ competit corpori, & similiter de alijs. Vñ si quis abstineat ab aliquibus possidēdis, quæ aliās esset bonū possidere, ut consulat saluti corporali uel et contēplationi ueritatis, nō esse hoc vitiosum, sed ſm rōnē rectā. Et similiter si quis abstineat à delectationibus corporalibus, ut liberius uacet contēplationi ueritatis, ptinet hoc ad rectitudinē rōnis. Ad hoc aūt pia uirginitas ab omni delectatione uenerea abstinet, ut liberius diuinæ contēplationi uacet. Dicit eñ Apostolus 1 ad Corin 7 Mulier innupta, & uirgo, cogitat quæ dñi sunt, ut sit sancta & corpore & spiritu. Quæ aūt nupta est, cogitat quę sunt mundi, & quomodo placeat uiro. Vnde relinquitur quod uirginitas non est aliquid vitiosum, sed potius laudabile.

Lib. 1. ca. 4 in fi. to 5.
Lib. 10. c. 7. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quod præceptum habet rōnem debiti, ut suprà * dictū est. Dupliciter aūt aliquid est debitū. Vno modo, ut impleatur ab uno. Et hoc debitū sine peccato præteriri nō pōt. Aliud aūt est debitū implendum a multitudine. Et ad tale debitū implendū non tenetur quilibet de multitudine. Multa eñ sunt multitudini necessaria, ad quæ implenda unus nō sufficit. Sed implent à multitudine, dū unus hoc, alius illud facit. Præceptum igit legis naturæ homini datū de comestione, necesse est quod ab uno quoq; impleatur. Aliter eñ indiuiduū cōseruari nō posset. Sed pceptū datū de gñatione respicit totā multitudinē hominū, cui necessariū est non solum quod multiplicetur corporaliter, sed et quod spūaliter proficiat. Et ideo sufficienter puidetur humanæ multitudini, si quidam carnali generationi operā dent; qdam uerò ab hac abstinentes, contemplationi diuinorū uacent ad totius humani gñis pulchritudinē & salutē. Sicut et in exercitu qdā castra custodiūt, qdam signa deferunt, quidam gladijs decertant, quæ tamen omnia debita sunt multitudini, sed per unum impleri non possunt.

q. 122. ar. 1

AD SECVNDVM dicendū, quod ille qui abstinet ab oībus delectationibus præter rationem rectam, quasi delectationes ſm se abhorrēs, est isensibilis, sicut agrestis. Virgo aūt non abstinet ab omni delectatione, sed solum a delectatione uenerea: & ab hac abstinet ſm rationem rectā, ut * dictum est. Medium autem uirtutis non ſm quantitatem, sed ſm rationem rectam determinatur, ut dr in * secundo Eth. Vnde de magnanimo dr in † 4. Eth. quòd est magnitudine extremus, eo autem quod, ut oportet medius.

In cor. ar.
Lib. 2. c. 6. tom. 5. † lib. 4. c. 3 tom. 5.

AD TERTIVM dicendū, quod leges feruntur ſm ea, quæ ut in pluribus accidunt. Hoc autem rarum erat apud antiquos, ut aliquis amore ueritatis contemplandæ, ab omni delectatiōe uenerea abstineret, quod solus Plato legitur fecisse. Vnde non sacrificauit quasi hoc peccatum reputaret, sed peruersæ opinioni ciuium cedens, ut ibidem * Augu. dicit.

734

Loco citato in arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum virginitas sit virtus.

Inf q. 155. ar. 1. corp. & ad 5. Et 4. di. 33. q. 3. art. 2. & di. 49. q. 5. ar. 3. qō. 1. cor. Et 2. Eth. lect. 1 fin.

AD TERTIVM sic pcedit. Vī, quod uirginitas nō sit uirtus. Nulla n. uirtus inest nobis a natura, ut * Philo. dicit in 2. Eth. Sed uirginitas inest nobis à natura. Quilibet enim mox natus, uirgo est, ergo uirginitas non est uirtus.

¶ 2 Præterea, Quicunq; hēt unā uirtutē, hēt oēs, ut s. habitū est. sed aliq hēnt alias uirtutes, qui nō hēnt uirginitatē, alioqn cū sine uirtute nullus ad regnū cœlorū peruenit, nullus sine uirginitate ad ipsum posset puenire, quod esset matrimoniū damnare. ergo uirginitas non est uirtus.

¶ 3 Præterea, Oīs uirtus restituitur per pœnitentiā, sed uirginitas nō reparatur per pœnitentiam. Vñ * Hieron. dicit. Cum cætera Deus possit, non pōt uirginem post ruinam reparare. Ergo uī, quòd uirginitas non sit uirtus.

* In principio lib. 1. Ad Eustochiū de custod a uirginitatis, sol à prin. to 1.

¶ 4 Præterea, Nulla uirtus perditur sine peccato, sed virginitas perditur sine peccato, s. per matrimonium. ergo uirginitas non est uirtus.

¶ 5 Præ-

¶ 5 Præterea, Virginitas condiuiditur viduitati & pudicitiæ coniugali: sed neutrum illorum ponitur virtus: ergo virginitas non est virtus.

SED CONTRA est, quod * Ambros. dicit in li. de Virginitate: Inuitat integritatis amor vt aliquid de virginitate dicamus, ne veluti transitu quodam perstricta videatur, quæ principalis est virtus.

Li. 1. de virginibus, non multum lógè à princ. Ar. 1. hui' quæst.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictũ * est, in virginitate est sicut formale & completiuũ propositum perpetuò abstinẽdi à delectatione venerea. Quod quidem propositum laudabile redditur ex fine, in quantum s. hoc fit ad vacandum rebus diuinis. Materiale autem in virginitate est integritas carnis absque omni experimento venereæ delectationis. Manifestum est autẽ quòd vbi est specialis materia boni habens specialẽ excellentiam, ibi inuenitur specialis ratio virtutis, sicut patet in magnificentia, quæ est circa magnos sumptus. Et ex hoc est specialis virtus à liberalitate distincta, quæ communiter se habet circa omnem pecuniarum vsum. Hoc autem quod est conseruare se immunem ab experimento venereæ voluptatis, habet quandam excellentiam laudis supra hoc quod est conseruare se immunẽ ab inordinatione venereæ voluptatis. Et ideo virginitas est quædam specialis virtus, habens se ad castitatem, sicut magnificentia ad liberalitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homines ex sua natiuitate habent id quod est materiale in virginitate, s. integritatẽ carnis immunẽ ab experimento venereorum. Non tñ habent id quod est formale in virginitate: vt s. habeant propositum seruandi huiusmodi integritatem propter Deum. Et ex hoc habet rationẽ virtutis. Vnde * Augu. dicit in lib. de Virginitate: Nec nos hoc in virginibus prædicamus quòd virgines sunt, sed quòd Deo dicatæ, pia continentia virgines sunt.

c. 8 & 11. in principio. to. 6.

AD SECVNDVM dicendum, quod connexio virtutum accipitur secundum illud quod est formale in virtutibus, id est, secundum charitatem, vel secundum prudentiam, vt suprà * habitum est. Non aũt secundum id quod est materiale in virtutibus. Nihil enim prohibet alicui virtuoso suppetere materiam vnius virtutis, non autem materiam alterius. Sicut pauper habet materiam temperantiæ, non autem materiam magnificentiæ. Et hoc modo alicui habenti alias virtutes deest materia virginitatis, id est prædicta integritas carnis. Tñ potest id quod est formale in virginitate habere, vt s. habeat in præparatione mentis prædictæ integritatis conseruandæ propositum, si hoc sibi competeret. Sicut pauper potest in præparatione animi habere propositũ magnificos sumptus faciendi, si sibi cõpeteret. Et similiter ille qui est in prosperitate habet in præparatione animi propositum aduersa æquanimiter tolerandi: & sine hac præparatione animi non potest aliquis esse virtuosus.

q. 129. ar. 3 ad 2.

AD TERTIVM dicendũ, quod virtus per pœnitentiam reparari potest quantum ad id quod est formale in virtute, non autem quantum ad id quod est materiale in ipsa. Non enim si quis magnificus consumpserit diuitias suas, per pœnitentiam peccati restituuntur ei diuitiæ. Et similiter ille qui virginitatem peccando amisit, per pœnitentiam non recuperat virginitatis materiam, sed recuperat virginitatis propositum. Circa materiam autem virginitatis est aliquid quod miraculosè reparari poterit diuinitus, s. integritas membri, quam dicimus accidentaliter se ad virginitatem habere. Aliud autem est quod nec miraculosè reparari potest, vt s. ille, qui expertus est voluptatem veneream, fiat non expertus. Non enim Deus potest facere vt ea quæ facta sunt, non sint facta, vt in primo * habitum est.

1. p. q. 25. ar. 4.

AD QVARTVM dicendum, quòd virginitas, secundum quod est virtus, importat propositum voto firmatum integritatis perpetuò seruandæ. Dicit n. * Aug. in li. de Virginitate, quòd per virginitatem integritas tota ipsi creatori animæ & carnis vouetur, consecratur, seruatur. Vnde virginitas, secundum quòd est virtus, nunquam amittitur nisi per peccatum.

ca 8. in fine, tom. 6.

AD QVINTVM dicendũ, quod castitas coniugalis ex hoc solo laudem habet quod abstinet ab illicitis voluptatibus, vnde nõ habet aliquam excellentiã supra communem castitatem. Viduitas autem addit quidem aliquid supra communem castitatem, non tamen peruenit ad id quod est perfectum in materia ista, scilicet ad omnimodam immunitatẽ venereæ voluptatis, sed sola virginitas. Et ideo sola virginitas ponitur virtus specialis supra castitatem, sicut magnificentia supra liberalitatẽ.

ARTICVLVS IIII. 735

Vtrum virginitas sit excellentior matrimonio.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod virginitas non sit excellentior matrimonio. Dicit enim Aug. * in lib. de Bono coniugali: Non est impar meritum continentiæ in Iohanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios generauit: sed maioris virtutis maius est meritum: ergo virginitas non est potior virtus, quàm castitas coniugalis.

*4. di. 30 q. 2. ar. 3. ad 6. & di. 33. qõ 3. ar. 2. ad 5 & ar. 3. ad 1. Et 3. cõtra G. 137. * ca. 21. in fine, to. 6.*

¶ 2 Præterea, Ex virtute dependet laus virtuosi. Si ergo virginitas præferretur continentiæ coniugali, videtur esse consequens quòd quælibet virgo esset laudabilior qualibet coniugata. Hoc autem est falsum. Ergo virginitas non præfertur coniugio.

¶ 3 Præterea, Bonum cõe potius est bono priuato, vt patet per * Philo. in 1. Ethic. Sed coniugium ordinatur ad bonum cõe. Dicit n. † Aug. in li. de Bono coniugali: Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est, cõcubitus ad salutem humani generis. Virginitas autẽ ordinatur ad bonum speciale, vt s. vitẽt tribulationem carnis quã sustinent cõiugati, sicut patet per Apostolum 1 ad Cor. 7. Ergo virginitas non est potior continentia coniugali.

Lib. 1. c. 2. in fi. to 5. † ca. 16. in princ. to. 6

SED CONTRA est, quod dicit * Aug. in li. de Virginitate: certa rõne & sanctarum scripturarum auctoritate, nec peccatum esse nuptias inuenimus: nec eas bono vel virginalis continentiæ, vel etiam vidualis æquamus.

c. 19. in fi. to. 6.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut patet in li. * Hieron. contra Iouinianum, hic error fuit Iouiniani, qui posuit virginitatem non esse matrimonio præferendam. Qui quidem error præcipuè destruitur, & exẽplo Xpi qui & matrem virginem elegit, & ipse virginitatẽ seruauit: & ex doctrina Apostoli qui 1 ad Cor. 7. virginitatem consuluit tanquam melius bonum. Et etiã ratione: tum quia bonũ diuinum est potius humano bono, tũ quia bonum animæ præfertur bono corporis, tum etiã quia bonum cõtemplatiuæ vitæ præfertur bono actiuæ. Virginitas aũt ordinatur ad bonum animæ secundum vitam contemplatiuam, quod est cogitare ea quæ sunt Dei, coniugiũ aũt ordinatur ad bonum corporis (quod est corporalis multiplicatio generis humani) & pertinet ad vitã actiuã, quia vir & mulier in matrimonio viuentes necesse habẽt cogitare quæ sunt mundi, vt patet per Apostolum 1 ad Corinth. 7. Vnde indubitanter virginitas præferenda est continentiæ coniugali.

Lib. 1. non remotè à prin. to 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd meritum non solum mensuratur ex genere actus, sed magis ex animo operantis. Habuit autem animum Abraham sic dispositum, vt paratus esset et virginitatem seruare, si esset tempori congruum, ex quo meritum continentiæ coniugalis in ipso æquatur merito continentiæ virginalis in Iohanne respectu præmij substantialis, non autem respectu præmij accidentalis. Vnde * Augu. dicit in libro de Bono coniugali, quòd Iohannis cælibatus & Abrahæ connubium pro temporum distributione Christo militarunt, sed continentiam Iohannes etiam in opere, Abraham verò in solo habitu habebat.

cap. 21. in fine, to. 6.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd licet virginitas sit melior quàm continentia coniugalis, põt tamen coniugatus melior esse quam virgo, duplici ratione. Primo quidem, ex parte ipsius castitatis, si s. ille qui est coniugatus,

gatus, habeat animum magis paratum ad virginitatem seruandam, si oporteret; quàm ille qui est actu virgo. Vnde * Aug. instruit virginem in lib. de Bono coniugali, vt dicat: Ego non sum melior, q̃ Abraham: sed melior est castitas cœlibum, q̃ castitas nuptiarum. Et rationē postea † subdit, dicens: Quod enim nunc ago, melius illi egissent, si tunc agendum esset. Quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, etiam si nunc agendum esset. Secundò, quia forte ille qui non est virgo habet aliquam excellentiorē virtutem. Vnde * Aug. dicit in li. de Virginitate: Vnde scit virgo, quamuis sollicita, quæ sunt Domini, ne fortè pp aliquam sibi incognitam mentis infirmitatem non sum fit matura martyrio: illa verò mulier, cui se præferre gestiebat, iam possit bibere calicem dominicæ passionis.

* c.22. ante mediū, to. 6.
† Ibidem.
c.44. in fi. to. 6.

AD TERTIVM dicēdum, q bonum commune potius est bono priuato, si sit eiusdem generis: Sed potest esse quòd bonum priuatum sit melius secundum suum genus. Et hoc modo virginitas Deo dicata, præfertur fœcunditati carnali. Vnde * Aug. dicit in lib. de Virginitate, quòd fœcunditas carnis, etiam illarum, quæ in hoc tempore nihil aliud in coniugio, quam prolem requirunt, quàm mancipent Christo, pro amissa virginitate compensari non posse credenda est.

c.9 in principio. tom.6

736

ARTICVLVS V.

Vtrum virginitas sit maxima virtutum.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, q virginitas sit maxima virtutum. Dicit enim * Cyprianus in li. de Virginitate: Nunc nobis ad virgines sermo est, quarū quo sublimior est gloria, eo est maior cura. flos est ille ecclesiastici germinis decus atq; ornamentū gratiæ spūalis: illustrior portio gregis Xpi.

Inf. q 155. art. 1. & q. 185 art 4. Et 4 di 33 q. 3 art 3. & 3. cont. c. 134.
* In tra. de habitu virginū, nō remotè à principio, scipit. hic li. Disciplina custos. & Aug in li. de Virginitate, ca. 46 an fi. & gl. glosa Hier. ibidem, to 6. c. 46. in fi. to. 6. cap 45 in princ. to. 6

¶ 2 Præterea, Maius præmium debetur maiori virtuti. sed virginitati debetur maximum præmium, scil. centesimus fructus, vt patet † Matth. 13. in Glo. ergo virginitas est maxima virtutum.

¶ 3 Præterea, Tanto aliqua virtus est maior, quāto per eam aliquis Xpo magis conformatur: sed maximè aliquis conformatur Christo per virginitatem. Dr̄ n. Apocalyp. 14. de virginibus q sequuntur agnum quocunq; ierit: & q cantant canticum nouum, quod nemo alius poterat dicere. Ergo virginitas est maxima virtutum.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in lib. de Virginitate. Nemo, quantum puto, ausus fuerit virginitatem præferre martyrio. Et in eodem † li. dicit: Præclarissimum testimonium perhibet ecclesiastica auctoritas: in qua fidelibus notū est, quo loco martyres, & quo defunctæ sanctimoniales ad altaris sacramenta recitentur: per quod datur intelligi, quòd martyrium virginitati præfertur, & similiter monasterij status.

RESPONDEO dicendum, q aliquid pōt dici excellentissimum dupliciter. Vno modo, in aliquo genere. Et sic virginitas est excellentissima, scil. cet, in genere castitatis. Transcendit enim & castitatem vidualem & cōiugalem. Et quia castitati antonomasticè attribuitur decor, ideo virginitati per consequens attribuitur excellentissima pulchritudo. Vnde & Ambr. dicit in li. * de virginitate: Pulchritudinem quis pōt maiorem æstimare, decore virginis, quæ amatur a rege, probatur a iudice, dedicatur Dño, consecratur Deo? Alio mō potest dici aliqd excellentissimum simpliciter. et sic virginitas no est excellentissima virtutum. semper. n. finis excellit id quod est ad finē, & quanto aliquid efficacius ordinatur ad finem, tanto melius est. Finis aūt ex quo virginitas laudabilis redditur, est vacare rebus diuinis, vt * dictum est. Vnde ipsæ virtutes theologicæ, & etiā virtus religionis, quarum actus est ipsa occupatio circa res diuinas, præferuntur virginitati. Similiter etiā vehementius operantur ad hoc, q inhæreant Deo martyres, qui ad hoc postponunt propriā vitā: & viuentes in monasterijs, q ad hoc postponunt propriā voluntatē, & oīa quæ pōt habere, q̃ virgines quæ ad hoc postponunt venereā voluptatem. Et ideo virginitas no simpliciter est maxima virtutum.

Ambr. lib. 1. de Virginit. par. 3. post mediū li. to. 1

Ar. 4. hui' quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, q virgines sunt illustrior portio gregis Christi, & est earum sublimior gloria per comparationem ad viduas & coniugatas.

AD SECVNDVM dicēdum, q centesimus fructus attribuitur virginitati secundum * Hiero. propter excellentiam quam habet ad viduitatem, cui attribuitur sexagesimus, & ad matrimonium, cui attribuitur tricesimus. Sed sicut * Aug. dicit in li. de quæstionibus euangelij, centesimus fructus est martyrum: sexagesimus, virginum, & tricesimus, coniugatorum. Vnde ex hoc non sequitur quòd virginitas sit simpliciter maxima virtutum omnium, sed solum in alijs gradibus castitatis.

Loco citato in arg.
Li. 1 c. 9. in principio, to. 4.

AD TERTIVM dicendum, q virgines sequuntur agnum quocunque ierit: quia imitantur Christum non solum in integritate mentis, sed etiam in integritate carnis: vt * Augustinus dicit in li. de Virginitate. Et ideo in pluribus sequuntur agnum, non tamen oportet quod magis de propinquo: quia aliæ virtutes faciūt propinquius inhærere Deo per imitationem mentis. Canticum autem nouum quod solæ virgines cantant, est gaudium quod habent de integritate carnis seruata.

c. 27. à medio, tom. 6

QVAESTIO CLIII.

De vitio luxuriæ, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vitio luxuriæ, quod opponitur castitati. Et primò de ipsa in generali. Secundò, de speciebus eius.

¶ Circa primum quæruntur quinque.
¶ Primo, quæ sit materia luxuriæ.
¶ Secundo, vtrum omnis concubitus sit illicitus.
¶ Tertio, vtrum luxuria sit peccatum mortale.
¶ Quarto, vtrum luxuria sit vitium capitale.
¶ Quinto, de filiabus eius.

QVÆSTIONIS CLIII.

De Luxuria,

In quinque partes distributæ.

AXIOMA.

Luxuria est 3 vitium 4 capitale, cuius propria 1 materia est delectatio venerea, & secundaria, cuiuslibet rei sensibus iucundæ abundantia: 5 filiæ verò, secundum beati Gregorij sententiam, sunt istæ octo, Cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio inconstantia amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, & desperatio futuri. 2 Potest nihilominus vsus rei venereæ, seruatis debitis circunstantijs, non minus sine peccato, quam cibi vsus contingere: quemadmodum enim hic ad indiuidui, ita ille ad speciei humanæ conseruationem, est necessarius.

737

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia luxuriæ sint solum concupiscentiæ & delectationes venereæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd materia luxuriæ non solum sint concupiscentiæ & delectationes venereæ. Dicit enim * Aug in lib. Confes. quod luxuria ad satietatem atque abundantiam se cupit vocari, sed satietas pertinet ad cibos & potus, abundantia autē ad diuitias: ergo luxuria non est ppriè circa concupiscentias & voluptates venereas.

1. Eth. 5. le. 2. cor. 3.
* li. 2. c. 6. à medio, t. 1

¶ 2 Præterea, Prouerb. 20 dicitur, Luxuriosa res est vinum, sed vinū pertinet ad delectationem cibi & potus, ergo circa ea maxime videtur luxuria esse.

¶ 3 Præterea, Luxuria dicitur esse libidinosæ voluptatis appetitus, sed libidinosa voluptas non solum est in venereis, sed etiam in multis alijs. Ergo luxuria non est solum circa concupiscentias & voluptates venereas.

SED

Aug. li. de vera reli. c. 3. à medio, to. 1.

SED CONTRA est, quod dicitur in lib.* de vera religione, de luxurioso: Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem, sed seminatio carnis fit per voluptates venereas: ergo ad has pertinet luxuria.

Li. 10. c. 11 Icipit, Luculentus, à medio illius.

RESPONDEO dicendum, quod sicut* Isidor. dicit in lib. Etymol. luxuriosus aliquis dicitur quasi solutus in voluptates. Maximè autem voluptates venereæ animum hominis soluunt. Et ideo circa voluptates venereas maximè luxuria consideratur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut temperantia principaliter quidem & propriè est circa delectationes tactus: dicitur autem ex consequenti & per similitudinem quandam in quibusdam alijs materijs: ita etiam luxuria principaliter quidem est in voluptatibus venereis, quæ maximè & præcipuè animum hominis resoluunt, secundariò autem dicitur in quibuscunque alijs ad excessum pertinentibus. Vnde ad Galat. 5 dicit* gl. quod luxuria est quælibet superfluitas.

Gl. interlinearis super illud: Impudicitia, luxuria, &c.

AD SECVNDVM dicendum, quod vinum dicitur res luxuriosa, vel secundum hunc modum quo in qualibet materia abundantia ad luxuriam refertur, vel inquantum superfluus vsus vini incentiuum voluptati venereæ præbet.

AD TERTIVM dicendum, quod licet luxuria in alijs materijs dicatur: tamen specialiter hoc nomen sibi vendicant venereæ delectationes, in quibus etiam specialiter libido dicitur, vt* Aug. dicit in 14. de ciuitate Dei.

Li. 14. c. 15 & 16 to. 5

738

ARTICVLVS II.

Vtrum nullus actus venereus possit esse sine peccato.

Mal. q. 15. art. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod nullus actus venereus possit esse sine peccato. Nihil enim videtur impedire virtutem nisi peccatum. Sed omnis actus venereus maximè impedit virtutem. Dicit enim Aug.* in primo Soliloquiorum. Nihil esse sentio quod magis ex arce deijciat animum virilē, quàm blandimenta fœminea corporumque ille contactus. Ergo nullus actus venereus videtur esse sine peccato.

Li. 1. c. 10. ante medium, to. 1

¶ 2 Præterea, Vbicunque inuenitur aliquid superfluū per quod à bono rationis receditur, hoc est vitiosum, quia virtus corrumpitur per superfluum & diminutum, vt dicitur in* 2 Ethic. Sed in quolibet actu venereo est superfluitas delectationis, quæ intantum absorbet rationē, quòd impossibile est aliquid intelligere in ipsa, vt* Philos. dicit in 7 Ethico. Et sicut † Hiero. dicit in illo actu, Spiritus propheticus non tangebat corda prophetarū. Ergo nullus actus venereus potest esse sine peccato.

Lib. 2. c. 6. to. 5.
Li. 7. c. 11. à me. to. 5.
† Refert. 32 q. 2. c. Cōnubia.

¶ 3 Præterea, Causa potior est quam effectus, sed peccatum originale in paruulis trahitur à concupiscentia, sine qua actus venereus esse non potest, vt patet per* Augustin. in li. de nuptijs & concupiscentia. Ergo nullus actus venereus potest esse sine peccato.

*li. 1. c. 24. circa medium, to. 7
† c. 25. circa principium, to 6

SED CONTRA est, quod † Aug. dicit in lib. de Bono coniugali. Satis responsum est hæreticis, si tamen capiunt non esse peccatum quod neque contra naturā cōmittitur, neque contra morē, neq; cōtra præceptū. Et loquitur de actu venereo, quo antiq. patres pluribus coniugibus vtebātur. Ergo nō omnis actus venereus est peccatū.

RESPONDEO dicendum, quod peccatū in humanis actibus est quod est contra ordinem rationis. Habet autem hoc rationis ordo, vt quælibet cōuenienter ordinet in suum finem. Et ideo non est peccatum si per rationē homo vtatur rebus aliquibus ad finem, ad quē sunt modo, & ordine conuenienti: dummodo ille finis sit aliquod verè bonum. Sicut autem est verè bonum, quod conseruetur corporalis natura vnius indiuidui, ita etiam est quoddā bonum excellens quod conseruetur natura speciei humanæ. Sicut autem ad conseruationem vitæ vnius hominis ordinatur vsus ciborum, ita etiam ad conseruationē totius humani generis vsus venereorum. Vnde Aug.* dicit in lib. de Bono coniugali: Quod est cibus ad salutē hominis, hoc est concubitus ad salutem generis. Et ideo sicut vsus ciborum potest esse absque peccato, si fiat debito modo & ordine secundum quod competit saluti corporis, ita etiam & vsus venereorum potest esse absque omni peccato, si fiat debito modo, & ordine secundum quod est conueniens ad finem generationis humanæ.

Cap. 16. in prin. to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod aliquid potest impedire virtutem dupliciter. Vno modo quantum ad cōmunem statum virtutis, et sic non impeditur virtus nisi per peccatum. Alio modo, quantum ad perfectum virtutis statū, & sic potest impediri virtus per aliquid quod non est peccatum, sed est minus bonum. Et hoc modo vsus fœminæ deijcit animū non à virtute, sed ab arce, id est, perfectione virtutis. Vnde* Aug. dicit in li. de Bono coniugali: Sicut bonum erat quod Martha faciebat occupata circa ministerium sanctorum, sed melius quod Maria audiens verbum Dei: ita etiam bonum Susannæ in castitate coniugali laudamus, sed tamen ei bonū viduæ Annæ, ac multo magis Mariæ virginis, anteponimus.

c. 8. à medio, to. 6.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut supra* dictum est, medium virtutis non attenditur secundū quantitatem, sed secundum quod conuenit rationi rectæ. Et ideo abundantia delectationis quæ est in actu venereo secundum rationem ordinato, non contrariatur medio virtutis. Et præterea ad virtutem non pertinet quantū sensus exterior delectetur, quod consequitur corporis dispositionem, sed quantum appetitus interior ad huiusmodi delectationes afficiatur. Nec hoc etiam, quod ratio non potest liberum actum rōnis ad spiritualia consideranda simul cū illa delectatione habere, ostenditur quòd actus ille sit virtuti contrarius. Non enim est virtuti contrarium, si rationis actus aliquando intermittatur pro aliquo quod secundum rationem fit. Alioquin quòd aliquis se somno tradit, esset contra virtutem. Hoc tamen quod concupiscentia & delectatio venereorum non subiacet imperio & moderationi rationis, prouenit ex pœna primi peccati, inquantum scilicet ratio rebellis Deo meruit habere suam carnem rebellem, vt patet per* August. 13 de Ciu. Dei.

q. 15 2. ar. 2. ad 2. & 1. 2. q. 64. ar. 2.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut † Aug. ibidē dicit, ex concupiscentia carnis, quæ regeneratis non imputatur in peccatum, tanquam ex filia peccati proles nascitur originali obligata peccato. Vnde non sequitur, quòd actus ille sit peccatum, sed quod in illo actu sit aliquid pœnale à peccato primo deriuatum.

Li. 13. c. 13 to. 5.
† Loco citato in argum.

739

ARTICVLVS III.

Vtrum luxuria, quæ est circa actus venereos, possit esse peccatum.

Sup q. 35. art 3. cor. & q 36. ar. 3. cor. & 4. di. 33. q. 1. ar 3. qā. 7. Et 3. contra 121. Et mal. q 15. art 2. & 1. co. 6 lc. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod luxuria quæ est circa actus venereos, non possit esse aliquod peccatū. Per actum enim venereū semen emittitur, quod est superfluum alimēti, vt patet per* Philo. in lib. de Generatione animalium: sed in emissione aliarum superfluitatū non attenditur aliquod peccatū, ergo neque circa actus venereos potest esse aliquod peccatū.

*li. 1. c. 19. to 2.

¶ 2 Præterea, Quilibet potest licitè vti vt libet eo quod suum est, sed in actu venereo homo non vtitur nisi eo, quod suum est, nisi fortè in adulterio vel raptu: ergo in vsu venereo non potest esse peccatum: & ita luxuria non erit peccatum.

¶ 3 Præterea, Omne peccatum habet vitium oppositum, sed luxuriæ nullum vitium videtur esse oppositum: ergo luxuria non est peccatum.

SED CONTRA est, quod causa est potior suo effectu. Sed vinum prohibetur propter luxuriam, secūdum illud Apostoli ad Ephes. 5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Ergo luxuria est prohibita.

¶ Præterea, Galatarum quinto, enumeratur inter opera carnis.

RESPONDEO dicendum, quod quanto aliquid est magis necessarium, tanto magis oportet vt circa illud rationis ordo seruetur. Vnde per consequens magis est vitiosum si ordo rōnis prætermittatur. Vsus autē venereorum, sicut* dictum est, est valde necessarius ad bonum commune, quod est cōseruatio humani generis. Et ideo circa

In cor. ar.

circa hoc maximè attendi debet rationis ordo, & per consequens si quid circa hoc fiat præter id quod ordo rationis habet, vitiosum erit. Hoc autem pertinet ad rationē luxuriæ, vt ordinem & modum rationis excedat circa venerea. Et ideo absq; dubio luxuria est peccatū.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut* Philo. in eodem libro dicit: Semen est superfluum quo indigetur. Dicitur enim superfluum ex eo, quod residuum est operationis virtutis nutritiuæ: tamen indigetur eo ad opus virtutis generatiuæ. Sed aliæ superfluitates humani corporis sunt, quibus non indigetur. Et ideo non refert qualitercunque emittantur, salua decentia conuictus humani. Sed non est simile in seminis emissione, quæ taliter debet fieri, ut cōueniat fini ad quē eo indigetur.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ sicut Apost. dicit 1. ad Cor. 6. contra luxuriam loquens, empti estis pretio magno, glorificate ergo, & portate Deū in corpore vestro. Ex eo ergo, q̃ aliquis inordinatè suo corpore vtitur per luxuriam iniuriā facit Deo, qui est principalis Dñs corporis nostri. Vnde & * Aug. dicit in libro de Decē chordis, Deus qui sic gubernat seruos suos ad vtilitatem illorum, non ad suam, hoc iussit, hoc præcepit, ne per voluptates corruat tēplum eius, qđ esse cœpisti.

AD TERTIVM dicendū, q̃ oppositum luxuriæ non contingit in multis, eo q̃ hoīes magis sunt proni ad delectationes. Et tñ oppositum vitiū continetur sub insensibilitate. Et accidit hoc vitiū in eo, qui intantum detestatur mulierū vsum, q̃ ēt vxori debitū non reddit.

Loco citato in arg.

C. 10. circa mediū, to. 9.

740

ARTICVLVS IIII.

Vtrum luxuria sit vitium capitale.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̃ luxuria non sit vitium capitale. Luxuria n. videtur idem esse immunditiæ, vt patet per* Glo. ad Ephes. 5. Sed immunditia est filia gulæ, vt patet p† Gregor. 31. Moral. ergo luxuria non est vitium capitale.

¶ 2 Præterea,* Isid. dicit in lib. de Summo bono, q̃ sicut per superbiam mentis itur in prostitutionem libidinis, ita per humilitatem mentis salua fit castitas carnis: sed contra rationem capitalis vitij esse videtur, quod ex alio vitio oriatur: ergo luxuria non est vitium capitale.

¶ 3 Præterea, Luxuria causatur ex desperatione, secūdum illud Ephes. 4. Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ. Sed desperatio non est vitium capitale, quinimò ponitur filia acediæ, vt supra* habitum est: ergo multo minus luxuria est vitium capitale.

SED CONTRA est quod* Greg. 31. Mor. ponit luxuriam inter vitia capitalia.

RESPONDEO dicendum, q̃ sicut ex* dictis patet, vitium capitale est quod habet finem multum appetibilem, ita q̃ eius appetitu homo procedat ad multa peccata perpetranda, quæ omnia ex illo vitio tanquam ex principali oriri dicuntur. Finis aūt luxuriæ est delectatio venereorum, quæ est maxima. Vnde huiusmodi delectatio est maximè appetibilis sm appetitum sensitiuum, tum propter vehementiam delectationis, tum ēt propter connaturalitatem huiusmodi concupiscentiæ. Vnde manifestum est quod luxuria est vitium capitale.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ immunditia sm quosdā quæ ponitur filia gulæ, est quædam immunditia corporalis, vt s.* dictum est. Et sic obiectio nō est ad propositum. Si vero accipiatur pro immūditia luxuriæ, sic dicendū, quòd ex gula causatur materialiter, inquantum s. gula ministrat materiam corporalem luxuriæ, non aūt sm rationem causæ finalis, sm quā potissime attendit origo aliorū vitiorū ex vitijs capitalibus.

AD SECVNDVM dicēdum, quòd sicut supra* dictum est, cum de inani gloria ageretur, superbia ponitur communis mater omnium peccatorum. Et ideo etiā vitia capitalia ex superbia oriuntur.

AD TERTIVM dicendum, q̃ à delectationibus luxuriæ præcipuè aliqui abstinent propter spem futuræ gloriæ, quam desperatio subtrahit. Et ideo causat luxuriam sicut remouens prohibens, non sicut per se causa quòd requiri videtur ad vitia capitalia.

Mal. q. 15. ar. 4.

* Gl. interlinearis, sup illud: Ois fornicatio.

† Greg. lib. 31. cap. 31.

* Li. 2. c. 39 in princ.

q. 35. ar. 4

Li. 31. c. 31

q. 148. art. 5. & 1. 2. q. 84. ar. 3. & 4.

q. 148. ar. 6

q. 132. ar. 4

ARTICVLVS V.

741

Vtrum conuenienter dicantur esse filiæ luxuriæ, cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, & horror futuri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt. q̃ inconuenienter dicantur esse filiæ luxuriæ, cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsentis seculi, horror vel desperatio futuri. Quia cæcitas mētis, & inconsideratio, & præcipitatio, pertinent ad imprudentiā, quæ inuenitur in omni peccato sicut & prudentia in oī virtute. Ergo non debent poni speciales filiæ luxuriæ.

¶ 2 Præterea, Constantia ponitur pars fortitudinis, vt suprà* habitū est, sed luxuria non opponitur fortitudini, sed temperantiæ, ergo incōstantia non est filia luxuriæ.

¶ 3 Præterea, Amor sui vsque ad contemptum Dei, est principium omnis peccati, vt patet per* August. 14. de Ciuit. Dei. Non ergo debet poni filia luxuriæ.

¶ 4 Præterea Isid. ponit quatuor, scilicet turpiloquia, scurrilia, ludicra, stultiloquia. Ergo prædicta enumeratio videtur esse superflua.

SED CONTRA est, auctoritas* Gregorij trigesimo primo Moral.

RESPONDEO dicendū, quòd qñ inferiores potentiæ vehementer afficiuntur ad sua obiecta, consequēs est q̃ superiores vires impediantur, & deordinentur in suis actibus. Per vitium aūt luxuriæ maximè appetitus inferior, scilicet concupiscibilis, vehementer intendit suo obiecto, s. delectabili, propter vehementiam passionis, & delectationis. Et ideo consequens est, quòd per luxuriā maxime superiores vires deordinentur, s. ratio & voluntas. Sunt aūt rationis quatuor actus in agendis. Primo quidem, simplex intelligentia, quæ apprehendit aliquē finem, vt bonum. Et hic actus impeditur per luxuriam sm illud Daniel 13. Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum. Et quantū ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus est consilium de his, quæ sunt agenda pp finem. Et hic ēt impeditur per concupiscentiam luxuriæ. Vnde Terentius* dicit in Eunucho, loquens de amore libidinoso. Quæ res in se, neq; consilium, neq; modum habet vllum, eam consilio regere non potes. Et quantū ad hoc ponitur præcipitatio quæ importat subtractionem consilij, vt s.* habitū est. Tertius actus est iudicium de agēdis. Et hic ēt impeditur per luxuriam. Dī n. Daniel 13. de senibus luxuriosis, Auerterunt sensum suū, vt non recordarentur iudiciorū iustorū. Et quantū ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus aūt actus est præceptum rōnis de agendo, qui ēt impeditur per luxuriam, inquantum s. homo impeditur ex impetu cōcupiscentiæ, ne exequatur id quod decreuit esse faciendum. Vñ* Terent. dicit in Eunucho, de quodā qui dicebat se recessurum ab amica: Hac verba, vna falsa lacrymula restinguet. Ex parte aūt voluntatis consequitur duplex actus inordinatus, quorum vnus est appetitus finis. Et quantū ad hoc ponitur amor sui, quantū s. ad delectationē quā inordinate appetit. Et per oppositū ponitur odiū Dei, inquantum s. prohibet delectationē concupitam. Alius aūt est appetitus eorū quæ sunt ad finē. Et quantū ad hoc ponitur affectus præsentis seculi, in quo s. aliquis vult frui voluptate. Et per oppositū ponitur desperatio futuri s. culi, quia dū nimis detinetur carnalib. delectationibus, nō curat peruenire ad spūales, sed fastidit eas.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut* Philosophus dicit in 6. Ethicor. intemperantia maxime corrumpit prudentiam. Et ideo vitia opposita prudentiæ, maximè oriuntur ex luxuria, quæ est præcipua intemperantiæ species.

Sup. q. 53. artic. 6. Et ma. q. 8. ar. 1. cor. col. 3 & q. 13. ar. 3. cor. Et q. 15. ar. 4.

q̃. 128. & q. 137. ar. 3

Li. 14. c. 24 in prin. & c. vlt. to. 5.

Li. 31. c. 31

Scena prima act. 1. parum à principio.

q. 53. ar. 3.

Scena prima act. 1. incipit: Quid igit faciam? à medio illius.

Vt haberi lib. 6. ca. 5. Sed clare habetur lib. 7. c. 1.

AD

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ constantia in arduis, & terribilibus ponitur pars fortitudinis. Sed constantiam habere in abstinẽdo à delectantibus pertinet ad continentiam, quæ ponitur pars temperantiæ, sicut supra * dictum est. Et ideo inconstantia, quæ ei opponitur, ponitur filia luxuriæ. Et tamen etiam prima inconstantia ex luxuria causatur, inquantum emollit cor hominis, & effœminatum reddit, secũdum illud Oseæ 4. Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. Et Vegetius dicit in lib. de Re Militari, ꝙ minus mortem metuit, qui minus deliciarum nouit in vita. Nec oportet, sicut sæpe * dictum est, quòd filiæ vitij capitalis cum eo in materia conueniant.

* 143. * 35. ar. 4. & q. 36. ar. 4. & q. 148 ar. 6.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ amor sui quantum ad quæcunque bona quæ sibi aliquis appetit, est commune principium peccatorum. Sed quantum ad hoc specialiter quòd aliquis appetit sibi delectabilia carnis, ponitur amor sui filia luxuriæ.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ illa, quæ Isidorus ponit, sunt quidã inordinati actus exteriores, & præcipuè ad locutionẽ pertinentes, in qua est aliquid inordinatum quadrupliciter. Vno modo, ꝑ materiam. Et sic ponuntur turpiloquia; quia enim ex abundantia cordis os loquitur, ut dicitur Matth. 12. luxuriosi, quorum cor est turpibus concupiscentijs plenum, de facili ad turpia uerba prorumpunt. Secundò, ex parte causæ. Quia enim luxuria inconsiderationem & præcipitationem causat, consequens est ꝙ faciat prorumpere in uerba leuiter & inconsideratè dicta, quæ dicuntur scurrilia. Tertiò quantum ad finem. Quia enim luxuriosus delectationem quærit, uerba sua ad delectationem ordinat, & sic prorumpit in uerba ludicra. Quartò, quantum ad sententiam verborum, quam peruertit luxuria propter cæcitatem mentis, quam causat, & sic prorumpit in stultiloquia, utpotè cũ suis uerbis præfert delectationes quas appetit, quibuscunque alijs rebus.

QVAESTIO CLIIII.

De Luxuriæ partibus, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de luxuriæ partib. ¶ Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, de diuisione partium luxuriæ.
¶ Secundo, vtrum fornicatio simplex sit peccatum mortale.
¶ Tertio, vtrum sit maximum peccatorum.
¶ Quarto, utrum in tactibus, & osculis & alijs huiusmodi illecebris consistat peccatum mortale.
¶ Quinto, utrum nocturna pollutio sit peccatum.
¶ Sexto, de stupro.
¶ Septimo, de raptu.
¶ Octauo, de adulterio.
¶ Nono, de incestu.
¶ Decimo, de sacrilegio.
¶ Vndecimo, de peccato contra naturam.
¶ Duodecimo, de ordine grauitatis in prædictis speciebus.

QVÆSTIONIS CLIIII.

De luxurię speciebus, In duodecim Quæstiunculas diuisæ.

AXIOMA.

1 *Vitio luxuriæ subijciuntur 1 sex istæ species, fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam, quibus*
10 *rectè additur 10 sacrilegium contra personam cultui diuino per votum castitatis consecratam, com-*
6 7 *missum. Horum luxuriæ specierum singulæ 6. 7. 8.*
8 *9. 11. aliquam peculiarem circa actum venereum*
11 *deformitatem continent, ob idq; à se mutuo, si propria earum spectetur ratio, apertè distinguuntur.*
12 *Inter istas luxuriæ species vitium 12 contra naturam grauissimum est, & maximè detestandum: for-*
2 *nicatio verò peccatum quidem 2 est lethale, & grauissimum eorum quæ contra bonum externum*
3 *committuntur, 3 leuius tamen homicidio, & ijs criminibus, quibus directè Dei maiestas violatur.*
4 *De 4 osculis autem, tactibus & 5 pollutione no-*
5 *cturna, hoc tenendum, ista ex se quidem nullam habere rationem peccati, tamen oscula & tactus quando ad libidinosam voluptatem referuntur, & pollutionem nocturnam, quando ex vitiosa caussa nascitur, culpa non vacare.*

742

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter assignentur sex species luxuriæ, scilicet fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ inconuenienter assignentur sex species luxuriæ, scilicet fornicatio simplex, adulteriũ, incestus, stuprũ, raptus, & vitiũ contra naturã. Diuersitas enĩ materiæ nõ diuersificat speciem, sed prædicta diuisio sumitur secũdum materiæ diuersitatem, prout scilicet aliquis commiscetur coniugatæ, uel virgini, vel alterius conditionis mulieri, ergo videtur quod per hoc species luxuriæ non diuersificentur.

4. dist. 41. ar. 4 q° 1. & 2. Et Mal. q. 15. ar. 3.

¶ 2 Præterea, Species vitij vnius non videntur diuersificari per ea quæ pertinent ad aliud vitium, sed adulterium non differt à simplici fornicatione, nisi in hoc quod aliquis accedit ad eam quæ est alterius, & sic iniustitiam committit: ergo videtur, ꝙ adulterium non debet poni species luxuriæ.

¶ 3 Præterea, Sicut contingit quòd aliquis commiscetur mulieri quæ est alteri viro per matrimonium obligata, ita etiam contingit quòd aliquis commisceatur mulieri quæ est obligata Deo per votum. sicut ergo adulterium ponitur species luxuriæ, ita etiam sacrilegium species luxuriæ poni debet.

¶ 4 Præterea, Ille qui est matrimonio iunctus non solum peccat si ad aliam mulierem accedat, sed et si sua coniuge inordinatè vtatur, sed hoc peccatũ sub luxuria continetur, ergo deberet inter species luxuriæ cõputari.

¶ 5 Præterea, Apostolus 2. Corinth. 12. dicit, Ne iterum cùm venero humiliet me Deus apud vos, & lugeã multos ex ijs qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt. Ergo videtur, quòd etiam immunditia, & impudicitia debeant poni species luxuriæ, sicut & fornicatio.

¶ 6 Præterea, Diuisum non condiuiditur diuidentib. sed luxuria condiuiditur prædictis. Dicitur enim Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia luxuria. Ergo videtur, ꝙ inconuenienter fornicatio ponatur species luxuriæ.

SED CONTRA est, ꝙ prædicta diuisio ponitur in * Decret. 36. quæst. 2.

36. quęst. 2. c. Lex illa. p̃ætereũ. q. pręced. ar. 2. & 3.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut * dictum est, peccatum luxuriæ consistit in hoc, quòd aliquis non secundum rectam rõnem delectatione venerea vtitur. Quod quidem contingit dupliciter. Vno mõ secundũ materiam, in qua huiusmodi delectationem quærit. alio modo secundum quod materia debita existente nõ obseruantur aliæ debitæ conditiones. Et quia circunstantia, inquantum huiusmodi, non dat speciem actui morali, sed eius species sumitur ab obiecto, quod est materia actus, ideo oportuit species luxuriæ assignari ex parte materiæ vel obiecti. Quæ quidem potest non conuenire

niæ rationi rectæ dupliciter. Vno modo, quia habet repugnantiam ad finem venerei actus. Et sic, inquantum impeditur generatio prolis, est vitium cōtra naturam, quod est in omni actu venereo ex quo generatio sequi non potest. Inquantum aūt impeditur debita educatio & promotio prolis natæ, est fornicatio simplex, quæ est soluti cum soluta. Alio modo materia in qua exercetur actus venereus potest esse non conueniens rationi rectæ per cōparationem ad alios homines. Et hoc dupliciter. Primò quidem, ex parte ipsius fœminæ, cui aliquis commiscetur, quia ei debitus honor non seruatur. Et sic est incestus, qui consistit in abusu mulierum consanguinitate vel affinitate iunctarum. Secundo, ex parte eius, in cuius potestate est fœmina, quia si est in potestate viri, est adulterium, si aūt est in potestate patris, est stuprum, si non inferatur violentia, raptus autem si inferatur. Diuersificantur autem istæ species magis ex parte fœminæ quàm viri, quia in actu venereo fœmina se habet sicut patiens, & per modum materiæ; vir autem per modum agentis.* Dictum est autem, quod prædictæ species secundum differentiam materiæ assignantur.

In isto ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ prædicta diuersitas materiæ habet annexam diuersitatem formalem obiecti, quæ accipitur secundum diuersos modos repugnantiæ ad rationem rectam, vt * dictum est.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ nihil prohibet in eodē actu diuersorum vitiorum deformitates cōcurrere, vt supra * dictum est. Et hoc modo adulteriū continetur sub luxuria, & sub iniustitia. Nec deformitas iniustitiæ omnino per accidens se habet ad luxuriam; ostēditur enim luxuria grauior, quæ intantum concupiscentiam sequitur quòd etiam in iniustitiam ducat.

1. 2. q. 18. ar 7.

AD TERTIVM dicendū ꝙ mulier vouens continentiam, quoddam spirituale matrimonium facit cū Deo. Et ideo sacrilegium quod committitur in violatione talis mulieris, est quoddam adulterium spirituale. Et similiter alij modi sacrilegij reducuntur ad alias species luxuriæ.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ peccatum coniugati cum sua vxore non est secundum indebitam materiam, sed secundum alias circunstantias, quæ nō constituunt speciem moralis actus, vt * dictum est.

* In cor. ar. & 1 2. q. 18.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ sicut glossa† dicit ibidem, immunditia ponitur pro luxuria cōtra naturā, impudicitia aūt est quæ fit cum liberis à viro, vnde vr̄ ad stuprum pertinere. Vel ēt potest dici, ꝙ impudicitia pertinet ad quosdam actus circunstantes actum venereum, sicut sunt oscula, tactus, & alia huiusmodi.

† Gl. Interlinear. ibi.

AD SEXTVM dicendum, ꝙ luxuria sumitur ibidem pro quacunq; superfluitate, vt glossa * ibidē dicit.

Gl. interlinear. ibi.

743

ARTICVLVS II.

Vtrum fornicatio simplex sit peccatum mortale.

4. dist 41. ar. 4 q6. 1. cor. prin. Et q6. 2. corp. & ad 2.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr̄, ꝙ fornicatio simplex non sit peccatū mortale. Ea n. quæ simul connumerantur, vr̄ esse vnius rōnis, sed fornicatio connumeratur quibusdam quæ non sunt peccata mortalia. Dr̄ n. Act. 15. Abstineatis vos ab immolatis simulacrorū, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, illorum aūt vsus non est peccatum mortale sm̄ illud 1. ad Tim. 4. Nihil reijciendum est quod cū gratiarū actione percipitur. Ergo fornicatio non est peccatū mortale.

¶ 2 Præterea. Nullum peccatum mortale cadit sub præcepto diuino. Sed Oseæ 1 præcipitur à Domino, Vade, sume tibi vxorem fornicationum, & fac filios fornicationum. Ergo fornicatio non est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Nullum peccatum mortale in scriptura sacra absq; reprehensione commemoratur; sed fornicatio simplex commemoratur in scriptura in antiquis patribus sine reprehēsione, sicut legitur Gen. 16 de Abraham, ꝙ accessit ad Agar ancillam suam. Et infra 30 legitur de Iacob, ꝙ accessit ad ancillas vxorum suarum Balam, & Zelpham. Et infrà 38. legitur quod Iudas accessit ad Thamar, quam æstimauit meretricem. Ergo fornicatio simplex non est peccatum mortale.

¶ 4 Præterea, Omne peccatū mortale cōtrariatur charitati: sed fornicatio simplex non cōtrariatur charitati, neq; quantū ad dilectionē Dei, quia non est directè peccatum contra Deum: nec ēt quantum ad dilectionē pximi, quia per hoc homo nulli homini facit iniuriam. Ergo fornicatio simplex non est peccatum mortale.

¶ 5 Præterea, Omne peccatum mortale ducit in pditionem æternam. Hoc aūt non facit fornicatio simplex, quia super illud 1. ad Timot. 4 Pietas ad omnia vtilis est, dicit * glo. Ambr. Omnis summa disciplinæ Christianæ in misericordia & pietate est, quam aliquis sequens si lubricum carnis patitur, sine dubio vapulabit, sed non peribit. Ergo fornicatio simplex non est peccatū mortale.

Amb. sup istū locū Pauli, t. 5.

¶ 6 Præterea, Sicut * Augu. dicit in lib. de bon coniug. Quod est cibus ad salutem corporis, hoc est concubitus ad salutem generis, sed non omnis inordinatus vsus ciborum est peccatum mortale, ergo nec omnis inordinatus concubitus, quod maximè videtur de fornicatione simplici, quæ minima est inter species enumeratas.

Cap. 16. in prin. to. 6.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Tob 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. Crimen autem importat peccatum mortale. Ergo fornicatio & omnis cōcubitus, qui est præter vxorem, est peccatum mortale.

¶ Præterea, Nihil excludit à regno Dei, nisi peccatum mortale. Fornicatio aūt excludit, vt patet per Apostolū ad Galat. 5. vbi præmissa fornicatione & quibusdā alijs vitijs subdit, qui talia agunt, regnū Dei non consequentur. Ergo fornicatio simplex est peccatum mortale.

¶ Præterea, in * Decretis dr̄ 22. q. 1. Nosse debent talē de periurio pœnitentiam imponi debere, qualem & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio sponte commisso & de cæteris criminalibus vitijs. Ergo fornicatio simplex est peccatum criminale seu mortale.

22. quæst. 1. c. Prædicandum, in medio.

RESPONDEO dicendum, ꝙ absq; omni dubio tenendum est, ꝙ fornicatio simplex sit peccatū mortale, non obstante ꝙ Deut 23. super illud, Non erit meretrix, &c. dicit * glo. Ad meretrices phibet accedere quarū est venalis turpitudo. Non n. debet dici venalis, sed venalis, quod est propriè meretricum. Ad huius aūt euidentiā considerandū est, ꝙ peccatum mortale est omne peccatum quod committitur directè contra vitā hominis. Fornicatio aūt simplex importat inordinationē quæ vergit in nocumentum vitæ eius qui est ex tali cōcubitu nasciturus. Videmus n. in omnibus animalibus in quibus ad educationē prolis requiritur cura maris & fœminæ, ꝙ in eis non est vagus concubitus, sed maris ad certam fœminā vnam vel plures, sicut patet in omnibus auibus. Secus aūt est in animalib. in quibus sola fœmina sufficit ad educationē fœtus, in quibus est vagus concubitus, vt patet in canibus, & hmōi alijs animalib. Manifestū est aūt ꝙ ad educationem hominis non solum requiritur cura matris a qua nutritur, sed multo magis cura patris à quo est instruendus, & defendendus, & in bonis tam interioribus, quàm exteriorib promouendus. Et ideo cōtra naturā hōis est, ꝙ vtatur vago concubitu, sed oportet ꝙ sit maris ad determinatam fœminā cum qua permaneat, non per modicum tp̄s, sed diu, vel ēt per totam vitam. Et inde est ꝙ naturaliter est maribus in specie humana sollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis. Hæc aūt certitudo tolleretur, si esset vagus concubitus. Hæc aūt determinatio certæ fœminæ matrimonium vocatur & ideo dr̄ esse de iure naturali. Sed quia concubitus ordinatur ad bonū cōe totius humani generis, bona aūt cōia cadunt sub determinatione legis, vt suprà * habitum est, consequens est quod ista coniunctio maris ad fœminam, quæ matrimonium dicitur, lege aliqua determinetur. Qualiter autem sit apud nos determinatum, in tertia parte huius operis dicetur,

Est Aug. I lib. quæst. sup Deut. q. 37 in medio, to. 4.

1. 2. q. 91. ar. 3. & q 95. arti. 1.

cum

Nō cōple uit morte ꝓuentus. Vide in 4. di. 26. & se quent.

est de matrimonij sacro * tractabitur. Vnde cum fornicatio sit cōcubitus vagus, vtpote præter matrimonium existens, est contra bonum prolis educādæ, & ideo est peccatū mortale. Nec obstat si aliquis fornicando aliquā cognoscens, sufficienter prouideat proli de educatione, quia id, quod cadit sub legis determinatione, iudicatur secundum id, quod communiter accidit, & non secundum id, quod in aliquo casu potest accidere.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ fornicatio illis cōnumeratur: nō qa habeat eādē rōnē culpæ cum alijs, sed quātū ad hoc, ꝙ ex his, q̄ ibi ponūtur, similiter poterat dissidiū generari inter Iudæos, & Gētiles, & eorū vnanimis cōsensus impediri: qa apud Gentiles fornicatio simplex nō reputabatr illicita ꝑp corruptionē naturalis rōnis; Iudæi aūt ex lege diuina instructi, eā illicitā reputabāt. Alia verò, q̄ ibi ponunt, Iudæi abominabantur ꝑp cōsuetudinē legalis cōseruationis. Vñ Apostoli ea Gētilibus interdixerunt, nō quasi ſm se illicita, sed quasi Iudæis abominabilia: vt etiā supra * dictum est.

1. 2. q. 103. ar. 4. ad 3.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ fornicatio dr̄ esse peccatum, inquantū est cōtra rōnem rectā. Ratio aūt hoīs recta est ſm, ꝙ regulatur uoluntate diuina, quæ est prima, & sūma regula. Et ideo, quod hō facit ex uoluntate Dei, eius præcepto obediens, non est contra rationē rectā, quāuis videatur esse contra cōem ordinē rationis: sicut et non est contra naturam, ꝙ miraculosè fit virtute diuina, quamuis sit contra cōem cursum naturæ. Et ideo sicut Abraham non peccauit, filiū innocentē volēdo occidere, ꝑp hoc, quod obediuit Deo: quamuis hoc ſm se consideratum, sit communiter cōtra rectitudinē rationis humanæ, ita etiam Osee non peccauit fornicando ex præcepto diuino. Nec talis cōcubitus propriè fornicatio debet dici: quamuis fornicatio nominetur, referendo ad cursum coem. Vnde * Aug. dicit 3. confes. Cum Deus aliquid contra morem aut pactum quorūlibet iubet, & si nunquā ibi factum est, faciendum est. Et postea subdit: Sicut enim in potestatibus societatis humanæ maior potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

lib. 3. c. 8. nō multū à prin. tom. 1.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ Abraham & Iacob ad ancillas accesserunt, non quasi fornicatio concubitu, ut infra * patebit cùm de matrimonio agetur. Iudā autem non est necessarium à peccato excusare, qui etiam auctor fuit uenditionis Ioseph.

Nō cōple uit, vide ī 4. sentent.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ fornicatio simplex cōtrariatr dilectioni ꝓximi quātū ad hoc, ꝙ repugnat bono ꝓlis nasciturae, vt * ostensū est, dum s. dat operā generationi, non ſm, quod conuenit proli nasciturae.

In cor. ar.

AD QVINTVM dicēdū, ꝙ per opera pietatis ille, qui lubricū carnis patitur, liberat à perditione æterna, inquātum per hmōi opera disponit ad hoc, ꝙ gratiā consequatur, per quā pœniteat, & inquantum per hmōi opera satisfacit de lubrico carnis cōmisso. Non autem ita, quod si in lubrico carnis perseueret impœnitens usque ad mortem, per pietatis opera liberetur.

AD SEXTVM dicēdū, ꝙ ex uno concubitu pōt unus homo generari. Et iō inordinatio concubitus, q̄ impedit bonū prolis nasciturae, ex ipso genere actus est peccatū mortale, & nō solū ex inordinatione concupiscentiæ. Ex vna aūt comestione non impedit bonū totius uitæ vnius hominis, & iō actus gulæ ex suo genere non est peccatū mortale. Esset tñ, si quis scienter cibū comederet, qui totam conditionē uitæ eius immutaret: sicut patet de Adam. Nec tamen fornicatio est minimū peccatorum, quæ sub luxuria cōtinentur. Minus enim est concubitus cū vxore qui fit ex libidine.

744

Mal. q6. 1. art. 1. ad 3. & q. 2. art. 10. cor. Et q. 15. art. 2. ad 6.

ARTICVLVS III.

Vtrum fornicatio sit grauissimum peccatum.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̄, ꝙ fornicatio sit grauissimū peccatum. Tanto. n. vr̄ peccatum grauius, quanto ex maiori libidine procedit. Sed maxima libido est in fornicatione. Dr̄ enim in gl. 1. ad Cor. 7. ꝙ ardor libidinis in luxuria est maximus. Ergo vr̄, ꝙ fornicatio sit grauissimum peccatum.

¶ 2 Præterea, Tāto aliquis magis peccat, quāto in rē sibi magis cōiunctam delinquit, sicut grauius peccat qui percutit patrem, q̄ qui percutit extraneum. Sed sicut dr̄ 1. Corinth. 6. Qui fornicatur, in corpus s. ū peccat, quod est homini coniunctissimum. Ergo videtur, quòd fornicatio sit grauissimum peccatum.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquod bonū est maius, tanto peccatū, quod contra illud cōmittitur, vr̄ esse grauius. Sed peccatum fornicationis vr̄ esse contra bonum totius humani generis, vt patet ex * prædictis. Est etiam cōtra Christum, secundum illud 1. ad Corinth. 6. Tollens membra Christi, faciam membra meretricis? Ergo fornicatio est grauissimum peccatum.

art. præc.

SED CONTRA est, qđ * Greg. dicit, qđ peccata carnalia sunt minoris culpæ, q̄ peccata spiritualia.

li. 33. Moral. c. 11 parum ante medium.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ grauitas alicuius peccati pōt attendi dupliciter. Vno modo, ſm se. Alio modo, ſm accidens. Secundum se quidem attenditur grauitas peccati ex ratione suæ speciei, quæ cōsiderat ſm bonū cui peccatum opponitur. Fornicatio aūt est contra bonū hominis nascituri. Et ideo est grauius peccatū ſm speciē suā, peccatis, quæ sunt contra bona exteriora, sicut est furtū, & alia hmōi: minus autē peccatis, quæ sunt directè contra Deum, & peccato, quod est cōtra uitam hominis iam nati, sicut est homicidium.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ libido quæ aggrauat peccatū, est quæ consistit in inclinatione uoluntatis. Libido aūt, quæ est in appetitu sensitiuo, diminuit peccatū, quia quāto aliquis ex maiori passione impulsus peccat, tāto leuius est peccatū. Et hoc mō libido in fornicatione est maxima. Et inde est, quod Aug. * dicit in lib. de Agone Christiano, ꝙ inter oīa Christianorū certamina, sola dura sūt ꝓlia castitatis, vbi est quotidiana pugna, & rara uictoria. Et Isidorus † dicit in lib. de Sūmo bono, ꝙ magis ꝑ carnis luxuriam humanum genus subdit̄ diabolo, q̄ per aliquod aliud, quia s. difficilius est uincere vehementiam huiusmodi passionis.

* Habet̄ expressè ī li. de hone state mulierū, ca. 2. ante med. to 9.

† li. 2. c. 39 circa finē.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ille qui fornicat̄, dicitur peccare in corpus suū, non solum quia fornicationis delectatio consummatur in carne, quod ēt in gula accidit, sed etiam quia contra bonū proprij corporis agit, qui fornicatur, inquantum s. indebitè resoluit illud, & inquinat, & alteri commiscet. Nec tamen ꝓpter hoc sequitur, quod fornicatio sit grauissimum peccatum, quia ratio in homine præualet corpori. Vnde si sit peccatum magis repugnans rationi, grauius erit.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ peccatū fornicationis est contra bonum speciei humanæ, inquantū impedit generationē singularē unius hominis nascituri. Magis aūt ꝑtingit ad rōnē speciei qui actu iā participat speciē, q̄ qui est potentia homo. Et ſm hoc ēt homicidiū est grauius, q̄ fornicatio, & oēs luxuriæ species, tanquam magis bono speciei humanæ repugnans. Bonū etiam diuinum est maius bono speciei humanæ. Et iō etiam peccata, quæ sunt contra Deum, sunt maiora. Nec fornicatio est directè peccatū in Deum, quasi fornicator Dei offensam intendat, sed ex consequenti, sicut & oīa peccata mortalia. Sicut. n. membra corporis nostri, sunt mēbra Christi; ita etiam & spūs noster est vnum cum Christo, ſm illud 1. ad Corint. 6. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Vnde etiam peccata spiritualia sunt magis contra Christum, quàm fornicatio.

745

12. q6. 74. art. 10. Et verit. q. 15 arti. 4 cor. Et mal. q. 15. art. 2. ad 18 et Eph. 5. cor. 3. fi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in tactibus, & osculis consistat peccatum mortale.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̄, ꝙ in tactibus, & osculis non consistat peccatum mortale. Apost. enim ad Ephes. 5. dicit, Fornicatio aūt & omnis

& oĩs immunditia, aut auaritia nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos. Subdit aũt, Aut turpitudo,* glo. ut in osculis, & amplexibus, aut stultiloquiũ, ut blãda uerba, aut scurrilitas. q̃ à stultis curialitas dr̃, i. iocularitas. Postea aũt subdit, Hoc. n. scitote, intelligentes q omnis fornicator, aut immũdus, aut auarus (quod est idolorũ seruitus) nõ habet hr̃ditatem in regno Chr̃i, & Dei. Vbi non replicat de turpitudine, sicut nec de stultiloquio, aut scurrilitate. Ergo ista nõ sũt peccata mortalia.

Gl. interlin. ibid.

¶ 2 Praeterea, Fornicatio dr̃ esse peccatũ mortale ex hoc, q per eã impeditur bonũ plis generandae, & educãdae, sed ad hoc nihil operãt oscula, & tactus, siue amplexus; ergo in his non cõtingit esse peccatũ mortale.

¶ 3 Praeterea, illa quae ſm se sunt peccata mortalia, nunquam possunt bene fieri, sed oscula, & tactus, & huiusmodi possunt quandoque fieri absque peccato: ergo non sunt secundum se peccata mortalia.

SED CONTRA, Minus est aspectus libidinosus, q̃ tactus, amplexus, uel osculum. Sed aspectus libidinosus est peccatum mortale, ſm illud Matt. 5. Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Ergo multo magis osculum libidinosum, & alia huiusmodi sunt peccata mortalia.

¶ Praeterea, Cyprian. ad Põponiũ * de Virginitate dicit, Certè ipse cõcubitus, ipse amplexus, ipsa cõfabulatio, & osculatio, & cõiacẽtiũ duorum turpis, & fœda dormitio, quãtũ dedecoris, & criminis sit, cõtet. Ergo p praedicta homo fit reus criminis, i. peccati mortalis.

l. 1. epist. epist. 11. circa medium.

RESPONDEO dicẽdũ, q aliquid dr̃ esse peccatũ mortale dupliciter. Vno mõ, ſm speciẽ suam, & hoc mõ osculum, amplexus, uel tactus, ſm suã rõnem non nominãt peccatũ mortale. Pñt. n. haec absque libidine fieri, vel pp consuetudinẽ patriae, uel pp aliquam necessitatẽ, aut rõnabilem causam. Alio modo dr̃ aliqd esse peccatũ mortale ex sua causa, sicut ille, qui dat eleemosynã, vt aliquẽ inducat ad haeresim, mortaliter peccat pp intentionem corruptam. Dictum est autem* supra, q cõsensus in delectationem peccati mortalis, est peccatum mortale, & non solum consensus in actũ. Et idõ cũ fornicatio, sit peccatum mortale, & multo magis aliae luxuriae species, consequẽs est, q consensus in delectationẽ talis peccati, sit peccatum mortale, & non solum consensus in actum. Et ideo cum oscula, & amplexus hmõi propter delectationem huiusmodi fiant, consequens est, quod sint peccata mortalia, & sic solũ dicuntur libidinosa. Vnde huiusmodi secundum quod libidinosa sunt, sunt peccata mortalia.

1. 2. q. 74. ar. 7. & 8.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Apostolus ideo non resumit illa tria, quia non habent nomen peccati, nisi secundum quod ordinantur ad praecedentia.

AD SECVNDVM dicendũ, q oscula, & tactus, quis ſm se non impediant bonũ prolis humanae, procedunt tamen ex libidine, quae est radix huiusmodi impedimenti, & ex hoc habent rationẽ peccati mortalis.

AD TERTIVM dicendum, q ratio illa concludit, quòd huiusmodi non sunt peccata secundum suã speciem.

ARTICVLVS V.

Vtrum pollutio nocturna sit peccatum.

1746

3. q. 80. ar. 7. cor. Et 4 d. 8. ar. 4. q. 1. ad 1. & q. 2. per to. Et opusc. 64 c. 16 *Id habet Aug. li. 12. de Genesi ad liter. c. 15. in fin. to. 3.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, q nocturna pollutio sit peccatum. Meritũ. n. & demeritum hñt fieri circa idem, sed dormiens põt mereri, sicut patet de Salomone,* q dormiẽs à dño donũ sapientiae impetrauit, vt dr̃ 3. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. Ergo in dormiendo potest aliquis demereri; & ita uidetur, quòd nocturna pollutio sit peccatum.

¶ 2 Praeterea, Quicunque habet usum rõnis põt peccare, sed in dormiẽdo aliqs hẽt usum rationis, quia frequenter aliquis in somnis ratiocinatur, & pẽligit unũ alteri, consentiens, uel dissentiens. ergo in dormiendo potest aliquis peccare. Et ita propter somnum nocturna pollutio non impeditur quin sit peccatum, cum ex genere actus sit peccatum.

¶ 3 Praeterea, Frustra increpatur & instruitur qui non potest agere ſm rationẽ, uel contra rationem, sed homo in somnis instruitur à Deo, & increpatur, ſm illud Iob 33. Per somnium in uisione nocturna quando sopor solet occupare homines, tunc aperit aures uirorũ, & erudiens eos instruit disciplina. Ergo in somnis potest aliquis agere secundum rationem, uel contra rationem, quod est bene agere, uel peccare. Et sic uidetur, quòd nocturna pollutio sit peccatum.

SED CONTRA est, q Aug.* dicit 12. super Genes. ad literã: Ipsa phantasia, quae fit in cogitatione sermocinantis, cum ita expressa fuerit in uisione somniãtis, vt inter illam, & ueram commixtionem corporum non discernatur, continuò mouetur caro, & sequitur quòd eum motum sequi solet, cùm hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato à uigilantibus dicitur, q ut diceretur sine dubio cogitatum est.

li. 12. c. 15. in medio. to. 3.

RESPONDEO dicendũ, q nocturna pollutio dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum se. Et hoc modo non habet rationem peccati. Omne. n. peccatum dependet ex iudicio rationis, quia ẽt primus motus sensualitatis non hẽt quòd sit peccatũ, nisi inquantũ iudicio rationis reprimi põt, & ideo sublato iudicio rõnis tollitur ratio peccati. In dormiendo autem ratio non hẽt liberum iudicium. Nullus enim est dormiens, qui non intendat aliqbus similitudinis phantasmatũ, velut rebus ipsis, vt patet *ex hi., q̃ in primo dicta sũt. Et idõ id, quod agit homo dormiens, qui non habet liberũ iudiciũ rationis, non imputatur ei ad culpam, sicut nec illud, quod agit furiosus, aut amens. Alio mõ põt cõsiderari nocturna pollutio per cõparationẽ ad suã cãm, quae potest esse triplex. Vna qdẽ corporalis. Cum .n. humor seminalis superabundat in corpore, vel cum facta est humoris resolutio, uel p nimiã calefactionem corporis, uel p quamcunq; aliã cõmotionem somniat dormiens ea, quae pertinent ad expulsionem hmõi humoris abũdãtis, uel resoluti, sicut ẽt contingit, quando natura grauatur ex aliqua alia superfluitate, ita q quandoque formantur in imaginatione phantasmata pertinentia ad emissionẽ taliũ superfluitatum. Si igitur superabundantia talis humoris sit ex causa culpabili, puta, cũ causa est ex superfluitate cibi, uel potus, tũc nocturna pollutio hẽt rõnẽ culpae ex sua cã. Si autẽ superabũdantia, uel resolutio talis humoris non sit ex aliqua cã culpabili, tũc nocturna pollutio nõ est culpabilis, nec in se, nec in sua cã. Alia verò cã nocturnae pollutionis põt esse animalis & interior, puta, cum ex cogitatione praecedenti contingit aliquẽ dormiẽtẽ pollui. Cogitatio aũt, quae in uigilia praecessit, quãdoque est purè speculatiua, puta, cũ aliqs cã disputationis cogitat de peccatis carnalibus, qñq; autẽ est cum aliqua affectione, uel concupiscentiae, vel horroris. Contingit aũt magis pollutio nocturna ex cogitatione carnalium uitiorũ, q̃ sunt cum cõcupiscentia talium delectationũ, quia ex hoc remanet quoddã uestigium, & inclinatio in anima, ita q dormiens facilius inducitur in sua imaginatione ad assentiendũ actibus, ex quibus sequĩ pollutio. Et ſm hoc Philosoph. dicit in 1.* Ethicor. quòd inquãtũ paulatim pertranseunt quidã motus à uigilantibus ad dormientes, meliora sunt phantasmata studiosorũ, q̃ quorumlibet. Et Aug.* dicit 12 super Genes. ad lit. q propter bonam animae affectionẽ, qdam eius merita ẽt in somnis clarent. Et sic patet, quod nocturna pollutio habet rõnẽ culpae ex parte suae causae. Quandoq; tñ contingit, quod ex praecedenti cogitatione carnalium actuũ, etiã speculatiua, uel si sit cum horrore, sequitur in somnis pollutio. Et tũc nõ hẽt rationẽ culpae, nec in se, nec in sua cã. Tertia verò cã est spiritualis extrinseca, puta, cum ex operatione daemonis cõmouẽtur phãtasmata dormiẽtis, in ordine ad talẽ effectum. Et hoc

1. par. q. 84 ar. 8.

li. 1. c. ult à medio. to 5.
li. 12. c. 15. ad finem. to. 3.

quidem

quidem quandoque est cum peccato præcedenti, s. negligentia præparandi se contra dæmonis illusiones. Vnde & in hymno cantatur, Hostemq; nostrum cōprime, ne polluantur corpora. Quandoque vero est absq; omni culpa hominis ex sola nequitia dæmonis. Sicut in collationibus patrū legitur* de quodā qui semper in diebus festis pollutionem nocturnam patiebatur, hoc diabolo procurante, vt impediretur à sacra communione. Sic igitur patet quòd nocturna pollutio nunquam est peccatum, sed quandoque est sequela peccati præcedentis.

In collatione 22. cap. 6 in principio.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Salomon non meruit in dormiendo sapientiā à Deo, sed fuit signū p̄cedentis desiderij, pp quod dicitur talis petitio Deo placuisse, vt August. dicit 12 * super Genes. ad literam.

lib 12. ca. 15. in fin. tom. 3.

AD SECVNDVM dicendū, q ſm quod vires sensitiuæ interiores magis vel minus opprimuntur à somno pp vaporis turbulentiā, vel puritatem, ſm hoc vsus rationis magis vel minus impeditur in dormiēdo. Semper tñ quantū ad aliquid impeditur, vt non possit oīno liberū iudiciū habere, vt in prima parte dictū* est. Et ideo nō imputatur ei ad culpā quod tunc agit.

1. p. q. 84. ar. 8.

AD TERTIVM dicendū, q apprehensio rōnis nō ita impeditur in somno sicut eius iudiciū, quod perficitur per conuersionem ad sensibilia, quæ sunt prima principia cogitationis humanæ. Et ideo nihil prohibet hominem secundū rationem apprehendere aliquid de nouo in dormiendo, vel ex ipsis reliquijs præcedentiū cogitationum & phantasmatibus oblatis, vel etiā ex reuelatione diuina, aut immissione angeli boni vel mali.

747

ARTICVLVS VI.

Vtrum stuprum debeat poni vna species luxuriæ.

Sup. ar. 1. cor. & 4. di 41. ar. 4 q 1. & 2. cor. & mala. q 15. ar. 3. corp.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, q stuprum non debeat poni vna species luxuriæ. Stuprum enim importat illicitam virginum defloratione, vt habetur in decretis* 36. q. 1 sed hoc pōt esse soluti cū soluta, quod p̄tinet ad fornicationem, ergo stuprū non dēt poni species luxuriæ à fornicatione distincta.

* 36. q 1. c. lex. illa p̄teritorū.

¶ 2 Præterea, Amb dicit† in lib de Patriarchis, Nemo sibi blandiat de legib. hoīum, omne stuprū adulteriū est. Sed species quæ ex opposito diuersāt, vna nō cōtinetur sub alia. Cùm ergo adulteriū ponat species luxuriæ, vr q stuprum species luxuriæ poni non debeat.

† lib. 1. de Abraham ca. 4 inter principiū, & mediū, to. 4.

¶ 3 Præterea, Inferre alicui iniuriā vr magis ad iniustitiam, quàm ad luxuriam pertinere, sed ille qui stuprum committit, iniuriā facit alteri, scilicet patri puellæ, quam corrumpit, qui potest ad animum suū iniuriam reuocare, & agere actione iniuriarum cōtra stupratorem, ergo stuprum non dēt poni species luxuriç.

SED CONTRA est, quod stuprum propriè cōsistit in actu venereo quo virgo defloratur. Cùm igitur luxuria propriè sit circa venerea, videtur quod stuprum sit species luxuriæ.

RESPONDEO dicendū, q vbi circa materiam alicuius vitij occurrit aliqua specialis deformitas, ibi debet poni determinata species illius vitij. Luxuria autem est peccatū circa venerea existens, vt supra dictū* est. In virgine aūt sub custodia patris existente, quædā deformitas specialis occurrit, si corrumpat, tum ex parte puellæ quæ ex hoc q violat, nulla pactione coniugali præcedente, & impeditur à legitimo matrimonio consequendo, & ponitur in via meretricādi, à quo retrahebatur, ne signaculū virginitatis amitteret, tum ēt ex parte patris, qui de eius custodia solicitudinē gerit, ſm illud Eccles. 42. Super filiam luxuriosam confirma custodiam, nequando faciat te in opprobrium venire inimicis. Et ideo manifestum est, q stuprum quod importat illicitam virginum deflorationem, sub cura parentum existentium, est determinata luxuriæ species.

q. præced. art. 1. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q quamuis virgo sit soluta à vinculo matrimonij, non tñ est soluta à patris potestate, habet etiam speciale impedimentum fornicarij concubitus virginitatis signū, quod nō debet nisi per matrimoniū auferri. Vnde stuprū non est fornicatio simplex, sed fornicatio est concubitus q fit cū meretricibus, i mulieribus iam corruptis, vt patet per* glo. 2 ad Corin. 12 super illud, Et nō egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione, & cætera.

gl. interlinearis ibi.

AD SECVNDVM dicendū, q Ambr. ibi aliter accipit stuprū, prout scilicet cōiter accipitur pro omni peccato luxuriæ. Vnde stuprum ibi nominat concubitū viri coniugati cum quacunque alia muliere, præter vxorē. Quod patet ex hoc quod subdit, Nec viro licet quod mulieri non licet. Et hoc modo etiā accip. tur Numeri quinto, vbi dr, Si latet adulterium. & testibus argui non pōt, quia non est inuēta in stupro & cætera.

AD TERTIVM dicendū, q nihil prohibet vnū peccatū ex adiunctione alterius deformius fieri. Fit autem deformius peccatū luxuriæ ex peccato iniustitiæ, quia vr concupiscentia esse inordinatior, quæ à delectabili non abstinet, vt iniuriā vitet. Habet autem duplicem iniuriā annexam. Vna quidem ex parte virginis, quam etsi non vi corrumpat, tñ eam seducit, & sic tenetur ei satisfacere. Vnde dicit Exo 22. Si seduxerit quis virginē nōdum desponsatā, dormieritq; cum ea, dotabit eā & habebit eā in vxorē. Si aūt pater virginis dare noluerit, reddet pecuniā iuxta modū dotis quam virgines accipere consueuerunt. Aliā verò iniuriā facit patri puellæ. Vñ & ei ſm legē tenet ad pœnā. Dr enim Deu. 22. Si īuenerit uir puellā virginē quæ nō hēt sponsum, & apprehendens concubuerit cū illa, & res ad iudiciū venerit, dabit q dormiuit cū ea, patri puellæ 50. siclos argenti, & habebit eā vxorē. Et quia humiliauit illā, non poterit dimittere eā cunctis diebus vitæ suæ. Et hoc ideo, ne videat ludibriū fecisse, vt Aug.* dicit.

* In li. q̄st. sup Deut. q 34. a medio, to 4.

ARTICVLVS VII.

748

Vtrum raptus sit species luxuriæ distincta à stupro.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, q raptus non sit species luxuriæ distincta à stupro. Dicit enim* Isidorus in lib. Etym q stuprū, i. raptus, propriè est illicitus coitus à corrūpendo dictus. Vnde & qui raptu potitur, stupro fruitur. Ergo vr q raptus nō debeat poni species luxuriæ à stupro distīcta.

Supr. ar. 1. cor. & 4. di. 41. ar. 4 q. 1. cor. fi. & q. 2. cor. & ad 6. & mal. q. à 5. ar. 3. corp. * li. 5. ety. c 26. ante medium.

¶ 2 Præterea, Raptus vr quandā violentiā importare. Dr enim in Decretis 36. † q. 1 q raptus committitur, cum puella violenter à domo patris abducitur, vt corrupta in vxorē habeatur, sed hoc q violentia alicui inferatur p accidens se habet ad luxuriā, quæ p se respicit delectationē concubitus, ergo vr q raptus non debeat poni determinata species luxuriç à stupro distīcta.

† 36. quçst. 1. c. Lex illa præteritorum.

¶ 3 Præterea, Peccatū luxuriæ per matrimoniū cohibetur Dr enim 1. ad Corin. 7. Propter fornicationē vnusquisque suā vxorē habeat. Sed raptus impedit matrimoniū sequens. Dr enim in Concilio* Meldensi, Placuit vt hi qui rapiunt fœminas, vel furantur, vel seducūt, eas nullatenus habeāt vxores, quāuis eas postmodū nuptialiter cū consensu parentū suorū susceperint. Ergo raptus non est determinata species luxuriæ.

Habeē 36. q. 2 c. Placuit. ī principio.

¶ 4 Præterea, Aliquis potest cognoscere suam sponsam absque peccato luxuriæ, sed raptus potest committi si aliquis violenter sponsam suam auferat de domo parentum, & eā carnaliter cognoscat, ergo raptus non debet poni determinata species luxuriæ.

SED CONTRA est, quòd raptus est illicitus coitus, vt Isidorus* dicit, sed hoc pertinet ad peccatum luxuriæ, ergo raptus est species luxuiæ.

li. 5. etym. ca. 26. ante medium.

RESPONDEO dicendū, q raptus, prout nunc de eo loquimur, est species luxuriæ. Et quandoq; quidē in idē concurrit cum stupro, quandoq; autem inuenitur raptus sine stupro, qñque vero stuprū sine raptu. Concurrunt quidem in idem, qñ aliquis violentiam infert ad virginem illicitè deflorandam, quæ quidē violentia quandoq; infertur tam ipsi virgini, quam patri,

quandoq; autē infertur patri, sed nō virgini, puta, cum ipsa consentit vt per violentiā de domo patris abstrahatur. Differt etiam violentia & raptus alio modo, quia qñ que puella violenter abducitur à domo parentū, & violenter corrumpitur, quādoque autem etsi violenter abducatur, non tamen violenter corrūpitur, sed de voluntate virginis, siue corrumpatur fornicario cōcubitu, siue matrimoniali. Qualitercunque enim violentia adsit, saluatur rō raptus. Inuenitur aūt raptus sine stupro, puta si aliquis rapiat viduam vel puellam corruptam. Vnde Symmachus Papa* dicit, Raptores viduarum vel virginū ob immanitatem tanti facinoris, detestamur. Stuprū vero sine raptu inuenitur, qñ aliquis absque violentiæ illatione, virginem illicitè deflorat.

* Epist. ad Cæsariū, & habet 36 q. 2 ca. raptores.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quia raptus plerunque cum stupro in idem concurrit, ideo quandoque vnum pro alio ponitur.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ illatio violentiæ vr̄ procedere ex magnitudine concupiscentiæ ex qua aliquis nō refugit periculo se inijcere violētiæ iferēdę.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ aliter est dicendum de raptu puellarū quæ sunt alijs desponsatæ, & aliter de raptu illarū quæ non sunt alijs desponsatæ. Illæ eñi quæ sunt alijs desponsatæ, restituendæ sunt suis spōsis, qui in eis ex ipsa despōsatione ius habent. Illæ aūt quę non sunt alijs despōsatæ, primò restituendæ sunt patris potestati, & tūc de voluntate parentū licitè possunt eas in vxores accipere. Si aūt aliter fiat, illicitè matrimoniū cōtrahitur. Tenetur enim qui quamcunq; rē rapit, ad eius restitutionē. Nec tamen raptus dirimit matrimoniū iā contractū, etsi impediat cōtrahendū. Quod aūt dr̄ in prædicto Concilio, dictū est in detestationē illius criminis, & est abrogatū. Vnde Hieron.* contrariū dicit. Tria, inquit, legitima coniugia in scripturis leguntur. Primū est, virgo casta in virginitate viro data legitimè. Secundū est, virgo in ciuitate deprehensa à viro & illi p̄ vim copulata, si voluerit pater eius dotabit eā iste vir, quantā iudicauerit pater, & dabit ptiū pudicitiæ eius. Tertiū aūt est qñ aufert ei & tradit alteri de voluntate patris. Vel pōt intelligi de illis q̄ sunt alijs desponsatæ, & maximè per verba de præsenti.

Refert 36 q. 2. c. tria.

AD QVARTVM dicendū, q̄ sponsus ex ipsa desponsatione hēt aliquod ius in sua sponsa. Et iō quāuis peccet violentiā inferendo, excusatur tñ a crimine raptus, vnde Gelasius Papa* dicit. Lex illa præteritorum principū ibi raptū dixit esse cōmissum, vbi puella de cuius ante nuptijs nihil actū fuerat, videbatur abducta.

36. q. 1. ca. Lex illa p̄teritorū.

749

ARTICVLVS VIII.

Vtrum adulterium sit determinata species luxuriæ, ab alijs distincta.

4. di. q. 1. ar. 4. 2 cor. & mal. q. 15. art. 3. cor. *Est Aug. in lib. q. super Exod. q. 71 à medio. to. 4. Refert 32. q. 4 c. Origo. & sumitur ex Hier. li. 1. contra Iouinianū, circa fin. to. 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̄, q̄ adulterium non sit determinata species luxuriæ ab alijs distincta. Dicitur enim adulterium ex eo quod aliquis ad alteram accedit præter suam, sicut dicit quædā gl.* super Exodum, sed alia mulier præter suam potest esse diuersarum conditionum, s. vel virgo, in potestate patris existens, vel meretrix, vel cuiuscunque alterius conditionis, ergo videtur q̄ adulterium non sit species luxuriæ ab alijs distincta.

¶ 2 Præterea, Hiero.* dicit q̄ nihil interest ex qua causa quis insaniat, vnde Xistus Pythagoricus in sententijs, Adulter, inquit, est amator ardentior in sua vxore, & pari rōne in quamlibet aliā mulierē, sed in omni luxuria est amor ardētior debito, ergo adulterium inuenitur in omni luxuria. Non ergo debet poni luxuriæ species.

¶ 3 Præterea, Vbi est eadem ratio deformitatis, ibi non vr̄ esse alia species peccati, sed in stupro & adulterio vr̄ esse eadem ratio deformitatis quia vtrobiq; violatur mulier alienæ potestati subiecta, ergo adulterium non est determinata species luxuriæ ab alijs distincta.

SED CONTRA est, q̄ Leo Papa dicit, q̄ adulterium committitur cum propriæ libidinis instinctu, vel alieno consensu cum altero, vel altera, contra pactum coniugale, concumbitur, sed hoc importat specialem deformitatem luxuriæ, ergo adulterium est determinata species luxuriæ.

RESPONDEO dicendū, q̄ adulteriū,* sicut ipsum nomen sonat, est accessus ad alienū torum. In quo quidē dupliciter contra castitatē, & humanæ generationis bonū aliquis delinquit. Primò quidē, inquantū accedit ad mulierem non sibi matrimonio copulatā, quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ. Alio modo, quia accedit ad mulierē alteri p̄ matrimonium copulatā, & sic impedit bonū prolis alienæ. Eadem ratio est de muliere coniugata, quę per adulteriū corrumpitur. Vnde dr̄ Eccl. 23 Ois mulier relinquens virum suum peccabit. Primò enim in lege altissimi incredibilis fuit, in qua scilicet præcipitur, Non mœchaberis. Et secundò, virū suū dereliquit, in quo facit contra certitudinē prolis eius. Tertiò, in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi quod est cōtra bonum propriæ prolis. Sed primū est cōe in omnib. peccatis mortalibus. Alia verò duo specialiter pertinent ad deformitatem adulterij. Vnde manifestum est q̄ adulterium est determinata species luxuriæ, vtpote specialem deformitatem habens circa actus venereos.

* 36. q. 1. c. Lex illa præteritorum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ille qui habet vxorem, si ad aliam accedat, peccatū eius pōt denominari, vel ex parte sua, & sic semper est adulteriū, quia contra fidem matrimonij agit, vel ex parte mulieris ad quā accedit, & sic quandoq; est adulterium, puta cùm coniugatus accedit ad vxorē alterius. Quandoque autem habet rationem stupri vel alicuius alterius, secundum diuersas conditiones mulierum ad quas accedit. Dictum est autem* suprà, quod species luxuriæ accipiuntur secundum diuersas mulierum conditiones.

* Ar. 1. huius quæst.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ matrimoniū specialiter est ordinatum ad bonū humanæ prolis, sicut dictū* est. Adulteriū aūt specialiter matrimonio cōtrariatur, inquantū violat matrimonij fidē, quā quis coniugi debet. Et quia ille qui est ardentior amator vxoris, facit contra bonū matrimonij, inhonestè eo vtēs, licet fidē nō violet, ideo aliqualiter pōt adulter noiari, & magis q̄ ille q̄ est ardētior amator alterius mulieris.

Ar. 2. huius quæst.

AD TERTIVM dicendū, q̄ vxor est in ptāte viri, sicut ei matrimonio copulata, puella aūt est sub potestate patris, sicut p̄ eū matrimonio copulanda. Et iō alio mō cōtra bonū matrimonij est peccatū adulterij, alio mō peccatū stupri. Et pp̄ hoc ponunt diuersas luxuriæ species. De alijs aūt adulterium pertinentibus, dicetur in tertia parte, cum de matrimonio tractabitur.

ARTICVLVS IX.

Vtrum incestus sit determinata species luxuriæ.

750

Sup. 1. cor. & 4. di. 41. ar. 4 q. 1. & 2 cor. & mala q. 15. ar. 3. cor. *36 quęst. 1 c. Lex illa præteritorum, à medio.

AD NONVM sic proceditur. Vr̄, q̄ incestus non sit species determinata luxuriæ. Incestus enim dr̄ p̄ priuationē castitatis, sed castitati vniuersaliter opponitur luxuria, ergo vr̄ q̄ incestus non sit species luxuriæ, sed sit vniuersaliter ipsa luxuria.

¶ 2 Præterea, In Decretis dr̄ 36.* q. 1 quod incestus est consanguinearum, vel affinium abusus, sed affinitas differt à consanguinitate, ergo incestus non est vna species luxuriæ, sed plures.

¶ 3 Præterea, illud quod de se non importat aliquam deformitatem, non constituit aliquam determinatam speciem vitij, sed accedere ad consanguineas, vel affines, non est sm̄ se deforme, alias nullo tempore licuisset, ergo incestus non est determinata species luxuriæ.

SED CONTRA est, quod spēs luxuriæ distinguuntur sm̄ conditiones mulierum, quibus aliqui abutuntur, sed in incestu importatur specialis coditio mulierum, quia est abusus consanguinearū vel affinium vt dictum* est, ergo incestus est determinata species luxuriæ.

Arg 2 huius art.

RESPON-

Ar.1. & 6. huius q.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dictũ * est, ibi necesse est inueniri determinatam speciẽ luxuriæ, vbi inuenit aliqd repugnãs vsui debito venereorũ. In vsu aũt consanguinearũ vel affiniũ inuenit aliquid incongruũ cõmixtioni venereæ triplici rõne. Primò quidem, quia naturaliter homo dẽ quandã honorificentiã parẽtibus, & per cõsequens, alijs cõsanguineis qui ex eisdem parentibus de propinquo originẽ trahunt. intantum ꝙ apud antiquos, vt Valerius * Maximus refert, nõ erat fas filiũ simul cũ patre balneari, ne scilicet se inuicẽ nudos cõspicerent. Manifestũ est aũt scdm prædicta, ꝙ in actibus venereis maximè cõmittit quædã turpitudo, honorificẽtiæ cõtraria, vnde de his hoies verecundant. Et ideo incongruũ est, ꝙ talis cõmixtio venerea fiat talium personarũ adinuicem. Et hæc cã vr exprimi Leui. 18. vbi dr, Mater tua est, non reuelabis turpitudinẽ eius. Et idẽ postea dr in alijs. Secunda rõ est, qa psonas sanguine coniunctas necesse est adinuicẽ simul cõuersari. Vnde si h... non arcerentur à commixtione venerea, nimia opportunitas daretur hominibus venereæ cõmixtionis, & sic animi hominũ nimis emollescerent per luxuriã. Et ideo in veteri lege illæ psonæ specialiter videntur prohibitæ esse, quas necesse est simul cõmorari. Tertia ratio est, quia p hoc impediretur multiplicatio amicorũ. Dum enim homo vxorẽ extraneam accipit, iunguntur sibi quadã speciali amicitia omnes consanguinei vxoris ac si essent consanguinei sui. Vnde Aug dicit 15 * de Ciui Dei, Habita est ratio rectissima charitatis, vt hoies, quibus esset vtilis, atq; honesta concordia, diuersarum necessitudinũ vinculis necterẽtur, nec vnus in vna multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos. Addit aũt Aristo quartam rationem in secundo Polit quia cum naturaliter homo consanguineã diligat, si adderetur amor qui est cõmixtione venerea, fieret nimius ardor amoris, & maximũ libidinis incẽtiuum, quod castitati repugnat. Vnde manifestum est ꝙ incestus est determinata luxuriæ species.

Id hẽt Valerius li. 2 titul. 1. ca 9. & est de honestate laudãdi cũ necessa...rijs.

lib. 15. ca. 16. circa principiũ, tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ abusus coniunctarũ personarum maximè induceret corruptelam castitatis, tum propter opportunitatem, tum etiã propter nimiũ ardorẽ amoris, vt dictũ * est. Et ideo antonomasicè abusus talium personarum vocatur incestus.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ psona affinis cõiungitur alicui pp personam consanguinitate coniunctam. Et ideo quia vnũ est propter alterũ eiusdem rõnis, inconuenientiam facit consanguinitas & affinitas.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in commixtione personarũ cõiunctarum aliquid est quod est scdm se indecens & repugnãs naturali rõni, sicut ꝙ cõmixtio fiat inter parentes & filios, quorum est per se & immediata cognatio. Nam filij naturaliter honorem debent parentibus. Vnde Philos * dicit in 9. de animalibus, ꝙ quidã equus quia deceptus fuit vt matri cõmisceretur, seipsum pcipitauit, quasi præ horrore, eo ꝙ etiã aialibus aliquibus inest naturalis reuerentia ad parentes. Aliæ vero psonæ, quæ non coniunguntur scdm seipsas, sed per ordinẽ ad parentes non habẽt ita ex seipsis indecẽtiã. Sed variatur circa hoc decẽtia, vel indecẽtia scdm consuetudinẽ & legẽ humanã vel diuinã, quia vt dictum * est, vsus venereorum, quia ordinantur ad bonum cõe, subiacet legi. Et ideo, sicut August † dicit quintodecimo, de Ciuitat. Dei, cap 16. commixtio sororum & fratrum quãto fuit antiquior compellente necessitate, tãto postea facta est damnabilior, religione prohibente.

li 9. de historia aialium, c. 47 tom. 4.

* ar. 2 huius quæst. † li. 15 ca. 16. circa principiũ, tom. 5.

751

ARTICVLVS X.

Vtrum sacrilegium possit esse species luxuriæ.

Sup art. 1. ad 3 Et 4. di 41 ar. 4 q 2. ad 7. * q. 99.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ sacrilegium non possit esse species luxuriæ. Eadem enim species non inuenitur sub diuersis generibus non subalternatim positis, sed sacrilegium est species irreligiositatis, vt suprà dictum * est. ergo sacrilegium non potest poni species luxuriæ.

¶ 2 Præterea, In Decret 36. caussa † q. 1. sacrilegium non ponitur inter alia quæ ponuntur species luxuriæ, ergo videtur quòd non sit luxuriæ species.

† 36. q. 1 c. Lex illa pteritorũ.

¶ 3 Præterea, Sicut per luxuriã contingit aliqd fieri contra aliquã rẽ sacrã, ita & per alia vitiorũ genera, sed sacrilegiũ nõ ponitur species gulæ, aut alterius alicuius hmõi vitij, ergo etiam nõ debet poni species luxuriæ.

SED CONTRA est, quod August. * dicit 15. de Ciuitate Dei, ꝙ si iniquũ est auiditate possidendi transgredi limitem agrorum, quanto est iniquius libidine concumbendi subuertere limitem morũ, sed transgredi limitem agrorũ in rebus sacris, est peccatum sacrilegij, ergo pari ratione subuertere limitem morum libidine concumbendi, in rebus sacris, facit sacrilegij vitiũ. Sed libido concumbendi pertinet ad luxuriam, ergo sacrilegium est luxuriæ species.

li. 15. c. 16. parum à med. to. 5.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà dictũ * est, actus vnius virtutis vel vitij ordinatus ad finẽ alterius, assumit speciem illius, sicut furtum quod pp adulterium committitur, transit in speciem adulterij. Manifestum est autem ꝙ obseruatio castitatis, secundum quod ordinatur ad cultũ Dei, fit actus religionis, vt patet in illis qui vouent & seruant virginitatẽ, vt patet p Aug. in lib. * de Virginitate. Vnde manifestum est ꝙ et luxuria, secundum quòd violat aliquid addiuinũ cultum pertinens, pertinet ad speciem sacrilegij. Et secundum hoc sacrilegium potest poni species luxuriæ.

q. 99. ar. 1. ad 2. & 1. 2. q. 18. ar. 7.

li. de virgi ni. cap. 8. tom. 6.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ luxuria secundũ quòd ordinatur ad finem alterius vitij, efficitur alius vitij species. Et sic aliqua luxuriæ species põt etiã esse species irreligiositatis, sicut cuiuldam superioris gñis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ibi enumerantur illa quæ sunt species luxuriæ scdm seipsa. Sacrilegiũ autẽ est species luxuriæ, scdm quod ordinatur ad alterius vitij finem, & põt concurrere cum diuersis luxuriæ speciebus. Si enim aliquis abutatur persona coniũcta sibi scdm spiritualẽ cognationẽ, committit sacrilegiũ ad modum incestus. Si aũt abutatur virgine Deo sacrata, inquantũ est sponsa Christi, est sacrilegiũ per modũ adulterij, inquantũ vero est sub spiritualis patris cura constituta, erit quoddã spirituale stuprũ. Et si violẽtia inferatur, erit spiritualis raptus, qui etiam secundum leges ciuiles grauius punitur q̃ alius raptus. Vnde Iustinianus Imperator * dicit, Si quis non dicam rapere, sed attentare tantummodo, matrimonij coniungendi caussa sacratissimas virgines ausus fuerit capitali pœna feriatur.

In codice li 9. tit. 13.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ sacrilegiũ cõmittitur in re sacrata. Res aũt sacrata est vel psona sacrata quæ concupiscit ad concubitũ, & sic ptinet ad luxuriã. Vel quæ cõcupiscit ad possidendũ, & sic ptinet ad iniustitiã. Põt etiã ad irã pertinere sacrilegiũ, puta si aliquis ex ira iniuriã inferat psonæ sacræ, vel si gulose cibũ sacrũ assumat, sacrilegiũ cõmittit. Specialius tñ sacrilegium attribuit luxuriæ, quæ opponit castitati, ad cuius obseruantiã aliquæ personæ specialiter cõsecrãtẽ.

ARTICVLVS XI.

752

Vtrum vitium contra naturam, sit species luxuriæ.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ vitiũ cõtra naturã, non sit species luxuriæ, quia in * pdicta enumeratione specierũ luxuriæ nulla fit mẽtio de vitio õtra naturã, ergo nõ est species luxuriæ.

4 dist 41. ar. 4 c 2. * Ar. 1. huius q. a. tt.

¶ 2 Præterea, Luxuria opponit virtuti, & ita sub malitia continet, sed vitiũ contra naturã, non continetur sub malitia, sed sub bestialitate, vt patet p Phil * in 7. Eth. ergo vitiũ contra naturã non est species luxuriæ.

lib. 7 ca. 5 tom 5.

¶ 3 Præterea, Luxuria consistit circa actus ad generationem humanã ordinatos, vt patet ex * supradictis, sed vitium contra naturam consistit circa actus, ex quibus non potest generatio sequi, ergo vitium contra naturam non est species luxuriæ.

q præc. ar. 2. & 3.

SED

SED CONTRA est, q 2 Corin.12. connumeratur alijs luxuriæ speciebus, vbi dr, Et non egerut pœni etiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, vbi dicit* gl. innuitur ditta, i. luxuria cōtra naturam.

RESPONDEO dicendū, q sicut suprà dictū* est, ibi est determinata luxuriæ species, vbi specialis rō deformitatis occurrit, quæ facit indecentē actū venereū. Quod quidē pōt esse dupliciter. Vno quidē mō, quia repugnat rōni rectæ, quod est cōe in omni vitio luxuriæ. Alio modo, quia ēt super hoc repugnat ipsi ordini naturali venerei actus, qui conuenit humanæ speciei; quod dr vitiū contra naturam. Quod quidem pōt pluribus modis cōtingere. Vno quidem modo, si absq; oī concubitu causa delectationis venereæ pollutio procuretur, quod pertinet ad peccatū immunditiæ, quam quidā mollitiē vocant. Alio modo, si fiat per cōcubitū ad rē non eiusdem speciei, quod vocat bestialitas. Tertio, si fiat per concubitū ad nō debitū sexum, puta masculi ad masculum, vel fœminæ ad fœminā, vt Apost. dicit ad Rom. 1. quod dr Sodomiticum vitium. Quarto, si non seruetur naturalis modus concūbendi, aut quātum ad instrumentum non debitum, aut quantum ad alios monstruosos & bestiales concumbendi modos.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ibi enumerantur species luxuriæ, quæ non repugnant humanæ naturæ, & ideo prætermittitur vitium contra naturam.

AD SECVNDVM dicendū, q bestialitas differt à malitia, quæ humanæ virtuti opponitur p quendam excessum circa eandem materiam, & ideo ad idē genus reduci potest.

AD TERTIVM dicendum, q luxuriosus non intendit generationem humanam, sed delectationem veneream, quam potest aliquis experiri sine actibus, ex quibus sequitur humana generatio. Et hoc est quod quæritur in vitio contra naturam.

735

ARTICVLVS XII.

Vtrum vitium contra naturam sit maximum peccatum inter species luxuriæ.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vr, q vitium contra naturam, non sit maximum peccatum inter species luxuriæ. Tanto enim aliqd peccatum est grauius, quanto magis contrariatur charitati, sed magis videtur contrariari charitati proximi adulteriū, & stuprū, & raptus, quæ vergūt i iniuriā pximi, quàm peccata contra naturam, per quæ nullus alteri iniuriatur, ergo peccatum contra naturam, non est maximum inter species luxuriæ.

¶ 2 Præterea, Illa peccata videnē esse grauissima quę contra Deū cōmittunē, sed sacrilegiū directè cōmittit contra Deū, quia vergit in iniuriā diuini cultus, ergo sacrilegiū est grauius peccatū q vitium contra naturā.

¶ 3 Præterea, Tāto aliquod peccatū vr esse grauius, quanto exercetur in psonā quā magis diligere debemus, sed secundum ordinē charitatis magis debemus diligere personas nobis coniunctas quæ polluūtur per incestum, quam personas extraneas quæ interdum polluūtur per vitium contra naturam, ergo incestus est grauius peccatum quàm vitium contra naturam.

¶ 4 Præterea, Si vitiū contra naturā est grauissimū, vr q tanto sit grauius, quāto est magis cōtra naturā, sed maximè vr esse contra naturā peccatum immunditiæ seu mollitiei, quia hoc videtur esse maximè sm naturam, vt alterum sit agens & alterū sit patiens, ergo secūdum hoc immunditia esset grauissimum inter vitia cōtra naturam. Hoc autem est falsum, ergo vitia contra naturam non sunt grauissima inter peccata luxuriæ.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in lib. de Adulter. coniugijs, quod omnium horum vitiorum, s. quæ ad luxuriam pertinent, pessimum est quod cōtra naturam fit.

RESPONDEO dicendū, q in quolibet genere pessima est principij corruptio ex quo alia depēdēt. Principia aūt rationis sunt ea, quæ sunt sm naturā. Nā ratio, præsuppositis his quæ sunt à natura determinata, disponit alia secundum q conuenit. Et hoc apparet tā in speculatiuis quàm in practicis. Et ideo sicut in speculatiuis error circa ea quorū cognitio est homini naturaliter indita, est grauissimus & turpissimus, ita i agēdis, agere cōtra ea quæ sunt sm naturam determinata, est grauissimum & turpissimum. Quia ergo in vitijs q sunt contra naturam, transgreditur homo id qd est secundū naturā determinatum circa vsum venereū, inde est q in tali materia hoc peccatū est grauissimum. Post quod est incestus, qui, sicut dictū* est, est contra naturalem reuerentiam quam personis coniunctis debemus. Per alias aūt luxuriæ species prætermittitur solū id quod est secundū rationem rectam determinatum, ex præsuppositione tñ naturalium principiorum. Magis aūt repugnat rationi q aliquis venereis vtatur, non solum contra id quod conuenit proli generandæ, sed ēt cum iniuria alterius. Et ideo fornicatio simplex, q cōmittitur sine iniuria alterius personæ, est minima inter species luxuriæ. Maior aūt iniuria est, si quis abutatur muliere alterius potestati subiecta, ad vsum gnationis, quàm ad solā custodiā. Et ideo adulterium est grauius quàm stuprū, & vtrunq; aggrauatur per violentiā, pp quod raptus virginis est grauius quàm stuprū, & raptus vxoris quàm adulteriū. Et hæc oīa etiam aggrauantur secundū rationem sacrilegij, vt suprà dictū* est.

AD PRIMVM ergo dicendū q sicut ordo rōnis rectæ est ab homine, ita ordo naturę est ab ipso Deo. Et ideo in peccatis contra naturā, in quibus ipse ordo naturæ violatur, fit iniuria ipsi Deo ordinatori naturæ. Vnde Aug.* dicit in 3. Confessio. ca. 8. Flagitia quę sunt contra naturam, vbique ac semper detestanda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt, quæ si omnes gentes facerent, omnes eodem criminis reatu diuina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines, vt se illo vterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, q cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ille auctor est, libidinis peruersitate polluitur.

AD SECVNDVM dicendū, q etiam vitia contra naturam sunt contra Deum, vt dictum* est. Et tanto sunt grauiora quàm sacrilegij corruptela, quanto ordo naturæ humanæ inditus est prior & stabilior quàm quilibet alius ordo superadditus.

AD TERTIVM dicendum, q vnicuique indiuiduo magis est coniuncta natura speciei, q quodcunque aliud indiuiduum. Et ideo peccata quæ sunt contra naturam speciei sunt grauiora.

AD QVARTVM dicendū, q grauitas in peccato magis attenditur ex abusu alicuius rei, quàm ex omissione debiti vsus. Et ideo inter vitia quæ sunt contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, quod consistit in sola omissione concubitus ad alterum. Grauissimum autem est peccatum bestialitatis, quia non seruatur debita species. Vnde super illud Gene. 37. capite, Accusauit fratres suos crimine pessimo, dicit gl. q cum pecoribus miscebātur. Post hoc aūt est vitium Sodomiticum, cum ibi non seruetur debitus sexus. Post hoc autem est peccatum ex eo q non seruatur debitus modus concumbendi. Magis autem si non sit debitum vas, quàm si sit inordinatio secundū aliqua alia pertinentia ad modum concubitus.

QVÆSTIO CLV.

De partibus potentialibus temperantiæ, & primò de continentia, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de partibus potentialibus temperantiæ.

¶ Et primo de continentia.

¶ Secun-

Marginal notes: g. interli. ibidem. | Ar.6 & 9. huius q. | Ar.9. huius quæst. | Ar.10. ad 2. | lib.3. ca.8. circa principium, tomo 1. | In solut. praced. | Id habet Lyra. & Hugo. | Inf. q.170. ar.1. ad 2. & 1. 2. q. 73. art. 7. & 4 di. ... art. 4. q. 2. cor. h. | Refert 32 q.7. c. quē admodū, in fine, & ... Adulte...

¶ Secundo, de clementia.
¶ Tertio, de modestia
¶ Circa primum considerandum est de continentia, & incontinentia.
¶ Circa continentiam quæruntur quatuor.
¶ Primo, vtrum continentia sit uirtus.
¶ Secundo, quæ sit materia eius.
¶ Tertio, quod sit eius subiectum.
¶ Quarto, de comparatione eius ad temperantiam.

QVÆSTIONIS CLV.
De Continentia, Quadrifariam distributæ.
AXIOMA.

Continentia, quatenus animum firmo proposito ab omni delectatione uenerea cohibet, uirtus est perfectæ, temperantiæ praeferenda. Quatenus verò rationem tantum confirmat, ad affectiones vehementes aduersus ipsam insurgentes reprimendas, uirtus quædam est imperfecta, temperantiæ uirtute inferior. Huius virtutis materia est cupiditas delectationum rei venereæ. Subiectum vero illa vis animi, ad cuius officium pertinet eligere, quæ uoluntas appellatur, non autem illa vis animi, quam uulgo concupiscibilem vocant.

754

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum continentia sit uirtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr ꝙ continentia non sit uirtus. Species.n.non condiuiditur generi, sed cōtinētia condiuidit uirtuti, ut patet p Philos.* in 7. Ethic. ergo cōtinentia nō est uirtus.

¶ 2 Præterea, Nullus vtēdo virtute peccat, qa ſm August. in lib.† de libero arbit. virtus est qua nemo male vtitur, sed aliquis continendo potest peccare, puta, si desideret aliquod bonum facere, & ab eo se cōtineat. ergo continentia non est uirtus.

¶ 3 Præterea, Nulla virtus retrahit hominē à licitis, sed solum ab illicitis, sed continētia retrahit hoīem à licitis Dicit n.gl.† Gal 5. quòd per continentiā aliquis se ēt à licitis abstinet. ergo continentia non est uirtus.

SED CONTRA, Omnis habitus laudabilis vr esse uirtus, sed continentia est huiusmodi. Dicit enim Andron. quod continentia est habitus inuictus à delectatione. Ergo continentia est virtus.

RESPONDEO dicendū, ꝙ nomen continentiæ dupliciter sumitur à diuersis. Quidam n. continentiā nominant per quā aliquis ab omni delectatione venerea abstinet. Vñ & Apost. ad Galat. 5 continentiam castitati coniungit. Et sic continentia perfecta principalis quidē est virginitas, secundaria vero uiduitas. Vnde ſm hoc eadem rō est de continentia, quæ de uirginitate, q̄ supra* diximus virtutem. Alij uerò dicunt continentiam esse, per quam aliquis resistit concupiscētijs prauis, quæ in eo vehementes existunt. Et hoc modo accipit Philosophus continentiam in 7.* Ethic. Et hoc ēt modo accipitur continentia in collationibus patrū. Hoc aūt modo continentia hēt aliquid de rōne uirtutis, inquantum s. ratio firmata est contra passiones, ne ab eis deducatur, non tamen attingit ad perfectam rōnem virtutis moralis, ſm quam etiam appetitus sensitiuus subditur rationi sic, vt in eo non insurgant vehementes passiones rationi contrariæ. Et ideo Philosop. dicit in * 4 Ethic quòd continentia non est uirtus, sed quædam mista, inquantum s. habet aliquid de uirtute, & in aliquo deficit à uirtute. Largius tñ accipiendo nomen uirtutis pro quolibet principio laudabilium operum, possumus dicere continentiam esse uirtutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Philosophus continentiam condiuidit virtuti quantum ad hoc, in quo deficit à uirtute.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ hō propriè est id, quod est ſm rationem. Et iō ex hoc dr aliquis in seipso se tenere, quòd tenet se in eo, quod conuenit rationi. Quod aūt ptinet ad peruersitatem rationis, non est cōueniens rationi. Vñ ille solus uerè continens dicitur, qui tenet se in eo, quod est ſm rationem rectam, non autem in eo, quod est ſm rationem peruersam. Rationi autem rectæ opponuntur concupiscentiæ prauæ, sicut & rationi puersæ opponuntur concupiscentiæ bonæ. Et iō propriè, & uere continens est, q persistit in ratione recta, abstinēs à cōcupiscentijs prauis, non autē qui persistit in rōne peruersa, abstinens à concupiscentijs bonis. Sed hic magis pōt dici obstinatus in malo.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ glo. ibi loquitur de continentia secundum primum modum, secundum quem continentia nominat quandam virtutem perfectam, quæ non solum abstinet ab illicitis bonis, sed ēt à quibusdam licitis minus bonis, ut totaliter intendatur perfectioribus bonis.

755

ARTICVLVS II.
Vtrum materia continentiæ sint concupiscentiæ delectationum tactus.

AD SECVNDVM sic proceditr. Vr, ꝙ materia continentiæ non sint concupiscentiæ delectationū tactus. Dicit.n. Ambros. in primo * de Offic. ꝙ generale decorū ita est ac si æquabilem formā, atque uniuersitatem honestatis habeat in oī actu suo cōtinētē, sed non omnis actus humanus pertinet ad delectationes tactus, ergo continentia non est solum circa concupiscentias delectationum tactus.

¶ 2 Præterea, Nomen continentiæ ex hoc sumitur, ꝙ aliquis tenet se in bono rationis rectæ, sicut dictū * est, sed quædā aliæ passiones uehementius abducunt hominē a ratione recta, quam concupiscentiæ delectabilium tactus, sicut timor periculorum mortis qui stupefacit hominem, & ira, quæ est insaniæ similis, vt Seneca * dicit: ergo continentia non dicitur propriè circa concupiscentias delectationum tactus.

¶ 3 Præterea, Tullius dicit in secundo † Rhetor. ꝙ cōtinentia est, per quā cupiditas consilij gubernatione regitur. Cupiditas aūt magis consueuit dici diuitiarum, quàm delectabilium tactus, secundum illud primæ ad Timoth ult. Radix omnium malorum est cupiditas. ergo continentia non est propriè circa concupiscentias delectationum tactus.

¶ 4 Præterea, Delectationes tactus nō solū sunt in rebus uenereis, sed ēt in vsu ciborū, sed continentia solū circa usum venereorum consueuit dici, ergo non est ꝓpria materia eius cōcupiscētia delectationū tactus.

¶ 5 Præterea, Inter delectationes tactus q̄dam sunt nō humanæ, sed bestiales, tā in cibis (vtpote si quis delectaretur in esu carniū humanarum) quam etiam in venereis, puta in abusu bestiarum, uel puerorum. Sed circa huiusmodi non est continentia, ut dicitur in * 7. Eth. Non ergo propria materia continentiæ sunt concupiscentiæ delectationum tactus.

SED CONTRA est, ꝙ Phil.* dicit in 7. Ethic. ꝙ continentia & incōtinentia sunt circa eadem, circa quæ temperantia & intemperantia. Sed temperantia, & intemperantia sūt circa cōcupiscētias delectationū tactus, ut supra habitum * est, ergo etiam continentia, & incontinentia sunt circa eandem materiam.

RESPONDEO dicendum, ꝙ nomen continentiæ refrænationē quandā importat, inquantum s. tenet se aliquis ne passiones sequatur. Et ideo propriè continentia dicitur circa illas passiones, quæ impellunt ad aliquid prosequendum, in quibus laudabile est, ut rō retra-

Marginalia: 1 2. q. 85. ar. 3 ad 2. Et 3. q. 7. ar. 2. ad 3. & ueri. q. 14. arti. 4. cor. fin. — * li. 7. c. 9. & li. 4. ca. vlt. to. 5. — † li. 3. c. 18. & 19 to. 1. — * gl. interlinear. super illud: Modestia, continentia, &c. — q. 152. ar. 3 — li. 7. p totum, to. 5. — li. 4. c. ult. to. 5. — li. 1. c. 46 in princ. to. 1. — ar. præce — * lib. 1. de ira, cap. — † li. 2. de inuentione. tol. 3. ant. finem lib. — li. 7. cap. to. 5. — li. 7. ca. to. 5. — q. 141. ar.

retrahat hominē à prosequendo. Non aūt propriè est circa illas passiones, q̄ important retractionē quādā, sicut timor, & alia hmōi. In his. n. laudabile est firmitatē seruare in prosequendo, quod ratio dictat, ut supra dictum * est. Est aūt cōsiderandum, quod naturales inclinationes principia sunt omnium superuenientiū, ut supra dictum † est. Et iō passiones tanto uehementius impellūt ad aliquid prosequendū, quāto magis sequuntur inclinationē naturæ, quæ pcipuè inclinat ad ea, quæ sunt sibi necessaria, vel ad cōseruationē indiuidui, sicut sūt cibi, vel ad cōseruationē speciei, sicut sunt actus venerei: quorum delectationes ad tactū pertinent. Et ideo continentia, & incontinentia ppriè dicuntur circa concupiscētias delectationum tactus.

q. 123. ar. 3. & 4.
† Elicit̄ ex q. 26. ar. 3. 7. & 8.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ sicut nomē tēperantiæ potest cōiter accipi in quacunque materia, ppriè tñ dr̄ in illa materia, in qua est optimum hominē refrænari: ita ēt continentia propriè dr̄ in materia in qua est optimum, & difficillimum continere, i. in concupiscentijs delectationum tactus: communiter autē, & secundum quid potest dici in quacunque alia materia. Et hoc modo vtitur Ambr. * nomine continētiæ.

loco citato in arg.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ circa timorē non propriè laudatur continentia, sed magis firmitas animi, q̄ fortitudo importat. Ira autem impetum quidem facit ad aliquid persequendum. Iste tñ impetus magis sequitur apprehensionem animalem, prout s. aliquis apprehendit se esse ab alio læsum, q̄ inclinationem naturalem. Et ideo dicitur quidem aliquis secundum quid continens iræ, non tamen simpliciter.

AD TERTIVM dicendū, q̄ hmōi exteriora bona, sicut honores, diuitiæ, & hmōi: ut Philos. dicit * in 7. Ethicorum; videntur quidem ſm se esse eligibilia, non aūt quasi necessaria ad conseruationem naturæ: & iō circa ea non dicimus simpliciter aliquos continētes, uel incontinentes, sed ſm quid, apponendo q̄ sint continentes, vel incontinentes lucri, vel honoris, vel alicuius hmōi. Et ideo vel * Tullius communiter usus est nomine continentiæ, prout comprehendit sub se etiam continentiam secundum quid. vel accipit cupiditatē strictè pro concupiscentia delectabiliū tactus.

li. 7. ca. 4. to. 5.
loco citato in arg.

AD QVARTVM dicēdum, q̄ delectationes uenereorum sunt uehemētiores, q̄ delectationes ciborū. Et ideo circa venerea magis consueuimus continētiā, & incontinentiam dicere, quàm circa cibos, licet secundum Philosophum circa vtrunque possit dici.

AD QVINTVM dicendū, q̄ continentia est bonū rōnis humanæ, & iō attenditur circa passiones, q̄ pñt esse homini connaturales. Vñ Philos. dicit * in 7. Ethic. q̄ si aliquis tenens puerū, concupiscat eum, vel comedere, vel ad uenereorum inconuenientem delectationē, siue sequatur concupiscentiam, siue non, nō dicetur simpliciter continens, sed secundum quid.

li. 7. ca. 5. non lōgè à fine, to. 5.

756

ARTICVLVS III.

Vtrum subiectum continentiæ sit vis concupiscibilis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄, q̄ subiectū cōtinētiæ sit vis concupiscibilis. Subiectū. n. alicuius uirtutis oportet esse proportionatū materiæ, sed materia cōtinētiæ, sicut dictū * est, sūt cōcupiscentiæ delectabiliū tactus, q̄ pertinēt ad uim cōcupiscibilē: Ergo continentia est in ui concupiscibili.

Sup. q. 53. ar. 5. ad 3. Et 12. qu. 58. ar. 3. ad 2. Et di. 33. q. 2. art. 4. q. 2. Et 7. Ethic. lect. 10. co 3. * ar. præc.

¶ 2 Præterea, Opposita sunt circa idē, sed incōtinentia est in concupiscibili, cuius passiones superant rationem. Dicit enim * Andron. quòd incontinentia est malitia concupiscibilis, secundum quam eligit prauas delectationes prohibente rationali: Ergo, & continentia pari ratione est in concupiscibili.

¶ 3 Præterea, Subiectū uirtutis humanæ vel est ratio, vel vis appetitiua, q̄ diuiditur in uoluntatē cōcupiscibilem, & irascibilē: sed cōtinentia non est in ratione, quia sic esset uirtus intellectualis neque ēt in uoluntate, quia cōtinētia est circa passiones quæ non sūt in voluntate, nec ēt est in irascibili, quia non est propriè circa passiones irascibilis, ut dictum * est. ergo relinquitur quòd sit in concupiscibili.

ar. præce. ad 2.

SED CONTRA, Oīs virtus in aliqua potētia existens, aufert malū actū illius potētiæ, sed cōtinentia nō aufert malū actū cōcupiscibilis. Habet enim continēs cōcupiscentias prauas, vt Philosophus dicit * in 7. Ethicorum; Ergo continentia non est in ui concupiscibili.

li. 7. cap. 9. circa finē. to. 5.

RESPONDEO dicēdū, q̄ oīs uirtus in aliquo subiecto existēs facit illud differre à dispositione, q̄ habet dum subijcitē opposito uitio. Concupiscibilis aūt eodē mōse habet in eo qui est continens, & in eo qui est incontinens; quia in utroque prorūpit ad concupiscentias prauas uehementes. Vnde manifestū est, q̄ continentia non est in concupiscibili sicut in subiecto. Similiter ēt ratio eodē mōse habet in utroque, quia tam continens, q̄ incōtinens habet rōnem rectā, & uterq; extra passionem existens gerit in proposito concupiscentias illicitas non sequi. Prima aūt dria eorum inuenitur in electione, qa cōtinēs, quamuis patiat vehementes cōcupiscentias, tñ eligit non sequi eas pp rōnem. Incontinens autem eligit sequi eas non obstante contradictione rationis. Et ideo oportet, quòd cōtinētia sit sicut in subiecto in illa vi animæ cuius actus est electio. Et hæc est uoluntas, vt supra habitum * est.

1. 2. qu. 13. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ continentia habet materiam concupiscentias delectationū tactus, non sicut quas moderetur, quòd pertinet ad temperantiam, quæ est in concupiscibili, sed est circa eas quasi eis resistens. Vnde oportet quòd sit in alia vi, quia resistentia est alterius ad alterum.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ uoluntas media est inter rōnē, & concupiscibilē, & pōt ab utroq; moueri. In eo aūt q̄ est cōtinens, mouetur à rōne. In eo autē qui est incontinens mouet a concupiscibili. Et iō cōtinentia pōt attribui rōni sicut primo mouenti, & incontinentia, cōcupiscibili, q̄uis utrunq; immediatè ptineat ad uoluntatem sicut ad proprium subiectum.

AD TERTIVM dicendū, q̄ licet passiones non sint in uoluntate sicut in subiecto, est tamen in potestate uoluntatis eis resistere. Et hoc modo uoluntas continentis resistit concupiscentijs.

ARTICVLVS IIII.

757

Vtrum continentia sit melior, quàm temperantia.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄, q̄ continentia sit melior, quàm temperantia. Dicitur; enim Ecclesiast. 26. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ. Ergo nulla uirtus potest continentiæ adæquari.

¶ 2 Præterea, Quanto aliqua uirtus meretur maius præmium, tanto potior est, sed continentia vr̄ mereri maius præmium. Dr̄ enim secundæ ad Timoth. 2. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Magis autē certat continens qui patitur vehementes passiones, & concupiscentias prauas, quàm temperatus qui non habet eas vehementes: ergo continentia est potior uirtus, quàm temperantia.

¶ 3 Præterea, Voluntas est dignior potentia, q̄ uis cōcupiscibilis, sed continentia est in uoluntate, temperantia autem in ui concupiscibili, vt ex dictis patet: * ergo continentia est potior uirtus, quàm temperātia.

ar. præce. ad 1.

SED CONTRA est, quod Tullius * & Andronicus ponunt continentiam adiunctam temperantiæ, sicut principali uirtuti.

Tullius li. 2. de inuētione, in fol. 3. ante finem lib. Andr. li. huius qu.

RESPONDEO dicēdū, q̄ sicut supra dictū est, * nomen continentiæ dupliciter accipitur. Vno modo, ſm, quod importat cessationem ab omnibus delectationibus uenereis. Et sic sumendo nomen continentiæ, continentia est potior tēperantia simpliciter dicta, vt patet

q. 152. ar. 5. patet ex his quæ suprà dicta sunt, * de præeminentia virginitatis ad castitatem simpliciter dictã. Alio modo pôt accipi nomen continentiæ, ſm q importat resistẽtiam rationis ad concupiscentias prauas, quæ sunt in homine vehementes. Et ſm hoc temperantia est multo potior quàm continentia, quia bonum virtutis laudabile est ex eo quod est ſm rationem. Plus autem viget bonum rationis in eo qui est temperatus, in quo etiam ipse appetitus sensitiuus est subiectus rationi, & quasi à ratione edomitus, quàm in eo qui est continens, in quo appetitus sensitiuus uehementer resistit rationi per concupiscentias prauas. Vnde continentia comparatur ad temperantiam, sicut imperfectum ad perfectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q auctoritas illa potest dupliciter intelligi. Vno modo, ſm quod accipitur continentia prout abstinet ab omnibus venereis. Et hoc modo dicitur, q omnis pôderatio non est digna animæ continentis in genere castitatis, quia nec etiã fœcunditas carnis quæ quæritur in matrimonio, adæquat continentiæ virginali vel viduali, ut suprà dictum est * (q. 152. ar. 5.). Alio modo potest intelligi ſm quod nomen continentiæ sumitur communiter pro omni abstinentia à rebus illicitis. Et sic dicitur q omnis ponderatio non est digna animæ continentis, quia non respicit æstimationem auri vel argenti, quæ commutantur ad pondus.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q magnitudo concupiscentiæ seu debilitas eius, ex duplici causa procedere potest. Qñq; enim procedit ex causa corporali. Quidam enim ex naturali cõplexione sunt magis proni ad concupiscendum quàm alij. Et iterum quidã habent opportunitates delectationum cõcupiscentiam inflãmantes, magis paratas quam alij. Et talis debilitas cõcupiscẽtiæ diminuit meritum, magnitudo uero auget. Qñque verò debilitas, uel magnitudo concupiscentiæ, puenit ex cã spirituali laudabili, puta, ex uehementia charitatis, vel fortitudine rationis, sicut est in homine temperato. Et hoc modo debilitas concupiscentiæ auget meritum ratione suæ causæ, magnitudo uerò minuit.

AD TERTIVM dicendũ, q uoluntas ppinquior est rationi quam vis concupiscibilis. Vnde bonũ rõnis ex quo virtus laudatur, maius esse ostenditur ex hoc, q pertingit non solum usque ad uoluntatem, sed etiam usque ad uim concupiscibilem, quod accidit in eo qui est temperatus, quàm si pertingit solum ad uoluntatẽ, ut accidit in eo qui est continens.

QVÆSTIO CLVI.

De incontinentia, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de incontinentia.
¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primo, utrum incontinentia pertineat ad animam uel ad corpus.
¶ Secundo, utrum incontinentia sit peccatum.
¶ Tertio, de cõparatione incontinentiæ ad intẽperantiã.
¶ Quartò, quis sit turpior, utrum incontinens iræ, uel incontinens concupiscentiæ.

QVÆSTIONIS CLVI.

De Incontinentia,

In quatuor partes, seu articulos diuisæ,

AXIOMA.

Incontinentia, siue circa cupiditatem rerum venerearum, siue circa aliam materiam versetur, 2 *peccatum est,* 3 *minori tamen culpæ quam intemperantiæ obnoxium,* 1 *ad animam vt ad præcipuã caussam, ad corpus verò ut ad occasionem, pertinens: de quo peccato istud est animaduersione dignum,* 4 *concupiscentiæ incontinentiam ratione affectionis dominantis grauiorem, ratione autem mali consequentis, vt plurimum leuiorem esse, iræ incontinentia.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum incontinentia pertineat ad animam, an ad corpus.

AD PRIMVM sic pceditur. Vr, q incõtinẽtia non pertineat ad animã, sed ad corpus. Diuersitas enĩ sexuũ non ex parte animæ, sed ex parte corporis est. Sed diuersitas sexuũ facit diuersitatẽ circa incontinentiã. Dicit enĩ Philosoph. in 7. Eth. * (lib. 7. ca. 5. parum añ med. to. 5.) q mulieres non dicuntur neq; continentes, neq; incontinentes, ergo incõtinentia nõ pertinet ad animã, sed ad corpus.

¶ 2 Præterea, id quod pertinet ad animam, non sequitur corporis cõplexiones, sed incontinentia sequitur corporis complexionẽ. Dicit enĩ Philosophus in 7. Ethic. * (li. 7. c. 7. ad finem, t. 5.) quod maximè acuti, id est, cholerici & melancholici, ſm effrænatam concupiscentiam sunt incontinentes. Ergo incontinentia pertinet ad corpus.

¶ 3 Præterea, Victoria magis ptinet ad eum q uincit q̃ ad eũ qui uincitur, sed ex hoc dr aliquis esse incontinens, q caro cõcupiscens aduersus spiritũ superat ipsũ. ergo incontinẽtia magis ptinet ad carnem q̃ ad animã.

SED CONTRA est, quod homo differt à bestijs, principaliter ſm animam. Differt autem ſm rationem continentiæ & incontinentiæ. Bestias enim dicimus, neque continentes neque incontinentes, ut patet per Philosophum in 7. Ethic. * (li. 7. ca. 3. a med. & ca 6. declinãdo ad finem, to. 5.) Ergo incontinentia maximè est ex parte animæ.

RESPONDEO dicendũ, q unumquodque attribuit magis ei quod est causa per se, q̃ ei quod solam occasionem præstat. Id autem q est ex parte corporis, solã occasionem præstat incontinentiæ. Ex dispositione enim corporis potest contingere, quod insurgant passiones uehementes in appetitu sensitiuo, qui est uirtus corporis organici. Sed huiusmodi passiones quantumcunq; uehementes, non sunt sufficiens cã incontinentiæ, sed occasio sola, eo q durante usu rationis sẽp homo potest passionibus resistere. Si uerò passiones adeo insurgant q totaliter auferant usum rationis, sicut accidit in his qui propter uehementiam passionum amentiam incurrunt, non remanebit rõ continentiæ, neq; incontinentiæ, quia non saluatur in eis iudicium rõnis, quod continens seruat, & incontinẽs deserit. Et sic relinquitur q per se cã incontinentiæ sit ex parte animæ, quæ ratione passionibus non resistit. Quod quidẽ fit duobus modis, ut Philosophus dicit in 7. Ethi. * (li. 7. c. non procul à fine, tom. 5.) Vno modo, qñ anima passionibus cedit antequã rõ consilietur, quæ quidẽ uocatur irrefrænata incontinẽtia, uel præuolatio. Alio modo, qñ non permanet homo in his quæ consiliata sunt, eo quod debiliter est firmatus in eo quod rõ iudicauit. Vnde & hæc incontinentia uocatur debilitas. Et sic patet q incontinentia principaliter ad animam pertinet.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q anima humana est corporis forma, & habet quasdam uires corporeis organis utentes, quarũ operationes aliquid conferunt etiã ad illa opera animæ, quæ sunt sine corporeis instrumentis, id est ad actum intellectus & uoluntatis, inquantum, s. intellectus à sensu accipit, & uoluntas impellitur à passione appetitus sensitiui. Et ſm hoc, quia fœmina ſm corpus habet quandam debilem complexionem, fit, ut in pluribus, quod et debiliter inhæreat quibuscunq; inhæret, & si raro in aliquibus aliter accidat, ſm illud Prouer. ultimo, Mulierem fortem quis inueniet? Et quia id quod est paruum uel debile, reputatur quasi nullum, inde est q Philosop. * (Loco citato in arg.) loquitur de mulieribus, quasi nõ habentibus iudicium rõnis firmum, quamuis in aliquibus mulieribus contrarium accidat. Et propter hoc dicit quod mulieres non dicimus continentes, quia non ducuntur quasi habentes solidam rationem, sed ducuntur quasi de facili sequentes passiones.

AD SECVNDVM dicẽdum, q ex impetu passionis contingit, q aliquis statim passionem sequatur ante consilium rationis. Impetus autem passionis proue-

nit

nire solet vel ex velocitate, sicut in cholericis: uel ex vehementia, sicut in melácholicis, qui pp terrestrem complexionem vehementissimæ inflammatur. sicut ecõtrario contingit, ꝙ aliquis non persistat in eo, ꝙ consiliatũ est ex eo, ꝙ debiliter inhæret propter mollitiem complexionis ut de mulieribus dictum est.* Quod enim vr̄ in phlegmaticis contingere propter eandem causam, sicut etiam in mulieribus. Hæc autem accidunt inquantũ ex complexione corporis datur aliqua incontinentiæ occasio: non autem causa sufficiens, ut dictum est. *

In solu. p̄cedenti.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ concupiscentia carnis in eo qui est incontinens, superat spiritum, non ex necessitate, sed per quandam negligentiam spiritus non resistentis fortiter.

759

ARTICVLVS II.

Vtrum incontinentia sit peccatum.

Sup. q 155 ar. 2. co.
* li 3. c. 18 parum à principio, tom. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, ꝙ incõtinentia non sit peccatum, quia ut August. dicit in lib. de lib. arb.* nullus peccat in eo, quod vitare nõ põt: sed incontinentiam nullus põt ex seipso uitare, ſm illud Sap. 8. S. 10 ꝙ non possum esse continens, nisi Deus det ergo incontinentia non est peccatum.

¶ 2 Præterea, Omne peccatum in ratione videtur cõsistere, sed in eo qui est incontinens, vincitur iudicium rationis, ergo incontinentia non est peccatum.

¶ 3 Præterea. Nullus peccat ex eo ꝙ Deum uehementer amat. sed ex uehemẽtia diuini amoris aliquis fit incontinens. Dicit em̃ Dion. 4 c de diui no.† ꝙ Paulus per incontinentiam diuini amoris, dixit, Viuo ego, iam non ego. ergo incontinentia non est peccatum.

c. 4. par. 1. nõ multũ remote añ finem.

SED CONTRA est, ꝙ connumeratur aliis peccatis, 2 ad Timo h. 3 ubi dicitur criminatores, incõtinentes, immites, &c. Ergo incontinentia est peccatum.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ incontinentia potest attendi circa aliquid tripliciter. Vno modo propriè & simpliciter, & sic incontinentia attenditur circa cõcupiscentias delectationũ tactus, sicut & intemperantia, ut suprà dictũ est * de continentia. Et hoc modo incontinẽtia est peccatum ex duplici ratione. Vno modo ex eo ꝙ incontinens recedit ab eo quod est ſm rõnem. Alio modo, ex eo ꝙ se immergit quibusdam turpibus delectationibus. Et ideo Philosoph dicit in 7 Eth. * ꝙ incõtinentia vituperatur non solum sicut peccatum, quod scilicet est per recessum à rõne: sed sicut malitia quædam inquantum prauas cõcupiscentias sequitur. Alio modo, incontinentia attendi circa aliquid ꝓpriè quidem, inquantum homo recedit ab eo quod est ſm rationem, sed non simpliciter, puta cum aliquis non seruat modũ rõnis in concupiscentia honoris, diuitiarũ, & aliorum hmõi. quæ ſm se uidentur esse bona, circa quæ non est incontinentia simpliciter, sed ſm quid, sicut supra de cõtinentia dictum est * Et sic incontinentia est peccatum, non ex eo, ꝙ aliquis ingerat se prauis concupiscentiis, sed ex eo ꝙ non seruat modum debitum rõnis, ét in cõcupiscentia rerũ per se appetendarũ. Tertio modo incõtinentia dr̄ esse circa aliquid non propriè, sed ſm similitudinem, puta circa concupiscentias eorum, quibus non põt aliquis malè uti, puta circa concupiscentias uirtutũ circa quas potest dici aliquis esse incontinens per similitudinem, quia sicut ille qui est incontinens, totaliter ducitur per concupiscentiam malam, ita aliquis totaliter ducitur per concupiscentiam bonam, quæ est secundum rationem. Et talis incontinentia non est peccatum, sed pertinet ad perfectionem uirtutis.

q. pręced. ar. 2.

li. 7. ca 8. ad finẽ p̄sipuè, to. 5

q. præced. ar. 2. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine diuino auxilio, ſm illud Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Vnde per hoc ꝙ homo indiget diuino auxilio ad hoc ꝙ sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum, quia ut dicitur in 3. Eth.* quæ per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus.

lib. 3 ca. 3. a med. t. 5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in eo qui est incontinens vincitur iudicium rõnis, non quidem ex necessitate, quod auferret ratonẽ peccati, sed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendentis ad resistendum passioni per iudicium rationis quod habet.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ ratio illa procedit de incontinentia per similitudinẽ dicta, & non propriè.

ARTICVLVS III.

760

Vtrum incontinens plus peccet, quàm intemperatus.

1. 2. q. 78. ar. 4. cõ. & 2. di. 43. ar. 4. cor. & ueri. q. 24. ar. 10. co. 2 & 1. Eth. lect. 3. cor. 4 & lib 7. lect. 4 co. 4
* lib. 7. c. 3 non multũ à prin. to. 5.

AD TERTIVM sic procedit. Videt ꝙ incontinens plus peccet, quàm intẽperatus Tanto em̃ aliquis vr̄ grauius peccare quanto magis contra cõscientiam agit, ſm illud Luc 12. Seruus sciens voluntatem dñi sui & non faciens, plagis vapulabit multis, &c. Sed incontinẽs magis videtur agere contra conscietiam, quã intemperatus, quia ut dicitur in 7. Ethi * incontinens sciens quã praua sunt quæ concupiscit, nihilominus agit propter passionem. intemperatus autem iudicat ea quæ concupiscit esse bona Ergo incontinens grauius peccat, quàm intemperatus.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquod peccatum grauius est, tanto vr̄ esse minus sanabile. Vnde & peccata in spiritũ sanctũ quę sunt grauissima, dicuntur esse irremissibilia. Sed peccatum incontinentiæ uidetur esse insanabilius, quàm peccatum intemperantiæ. Sanatur enim peccatũ alicuius per admonitionem & correctionem, quæ nihil vr̄ conferre incontinenti, qui scit se malè agere. & nihilominus malè agit, intemperato videtur ꝙ bene agat, & sic aliquid ei cõferre posset admonitio. Ergo vr̄ quòd incontinens grauius peccet, quàm intemperatus.

¶ 3 Præterea Quanto aliqs ex maiori libidine peccat, tãto grauius peccat Sed incontinens peccat ex maiori libidine q̃ intemperatus, quia incontinens habet vehemẽtes passiones & concupiscentias, quas nõ semper hẽt intemperatus Ergo incõtinẽs magis peccat, q̃ intẽperatus.

SED CONTRA est, ꝙ impœnitentia aggrauat omne peccatũ. Vñ Aug. in lib. de uerb. dñi, * dicit ꝙ impęnitetia est peccatũ in spiritũ sanctũ. Sed sicut Philosophus dicit in 7 Eth. † intemperatus non est pœnitiuus, immanet em̃ electioni, incontinens autem oĩs est pœnitiuus Ergo intẽperatus grauius peccat, q̃ incontinens.

* Serm. 11 post medium, t 10.
† li 7 ca 8 in principio, to. 5.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ peccatum ſm Aug * præcipuè in uoluntate cõsistit. Voluntas em̃ est qua peccatur, & rectè viuitur Et iõ ubi est maior inclinatio uoluntatis ad peccatũ, ibi est grauius peccatum In eo aute qui est intẽperatus, uoluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, quæ ꝓcedit ex habitu per consuetudinẽ acquisito. In eo aũt qui est incontinens, uoluntas inclinatur ad peccandũ ex aliqua passione Et quia passio citò transit, habitus aut est qualitas difficile mobilis, inde est ꝙ incontinẽs statim pœnitet transeunte passione, quod non accidit de intemperato, quinimmo gaudet se peccasse, eo ꝙ operatio peccati est sibi facta connaturalis ſm habitum. Vnde de his dr̄ Prouer 2. ꝙ lætãtur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Vnde patet ꝙ intemperatus est multo peior, q̃ incõtinens, vt etiam Philosophus dicit in 7. Ethic. *

lib de duab animabus, c 10. & 11. to. 6

lib 7. ca. 7. parum añ mediũ, t. 5

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ ignorantia intellectus, quãq; quidem præcedit inclinationem appetitus & causat eam. Et sic quanto est maior ignorantia, tanto magis peccatum diminuit uel totaliter excusat, in quantu causat inuoluntariu. Alio modo econuerso ignorantia rõnis sequitur inclinationem appetitus, & talis ignorantia, quanto est maior, tanto peccatum est grauius quia ostenditur inclinatio appetitus esse maior. Ignorantia autẽ tam incontinentis quam intemperati prouenit ex eo, ꝙ appetitus est in aliquid inclinatus, siue ꝑ passionem, sicut in incontinente, siue per habitum, sicut in intemperato. Maior aũt ignorantia causatur ex hoc in intemperato quam in incontinente Et uno quidem modo quantum ad durationem, quia in incõtinẽte

duras

durat illa ignorantia solum passione durante: sicut accessio febris tertianę durat durante commotione humoris; ignorantia aût intemperati durat assiduè ꝓp permanentiam habitus. Vnde assimilatur * phthisi, vel cuicũque morbo continuo, vt Philo. dicit in 7. Ethic. Alio aût modo est maior ignorantia intemperati, quantũ ad id, quod ignoratur. Nam ignorantia incontinentis attenditur, quantum ad aliquod particulare eligibile, prout s. æstimat hoc nunc esse eligendum. Sed intemperatus habet ignorantiam circa ipsum finem, inquantum s. iudicat hoc esse bonum, vt irrefrænatè concupiscentias sequatur. Vnde Philoph dicit in 7. Ethic. * quòd incontinens est melior intemperato, quia saluatur in eo optimum principium, scilicet recta æstimatio de fine.

[* ethica. li.7.c.8.circa princ. to.5.] [li.7.c.7.ante mediũ, & c.8.in fine, tom.5.]

AD SECVNDVM dicẽdũ, quòd ad sanationẽ incontinentis non sufficit sola cognitio, sed requiritur interius auxilium gratiæ concupiscentiam mitigantis, & adhibetur etiam exterius remedium admonitionis & correctionis, ex quibus aliquis incipit concupiscentijs resistere. ex quo concupiscẽtia debilitatur, vt suprà dictum est * Et ijsdem etiam modis potest sanari intemperatus. sed difficilior est eius sanatio propter duo. Quorum primum est ex parte rationis, quæ corrupta est circa æstimationem vltimi finis quod se habet sicut principium in demonstratiuis. Difficilius autem reducitur ad veritatem ille qui errat circa principium, & similiter in operatiuis ille qui errat circa finem. Aliud autem est ex parte inclinationis appetitus, quæ in temperato est ex habitu, qui difficile tollitur; inclinatio autem incontinentis est ex passione, quæ facilius reprimi potest.

[Q.142.ar.2]

AD TERTIVM dicendum, ꝙ libido voluntatis quæ auget peccatum maior est in intemperato quàm in incontinente, vt ex dictis patet * Sed libido concupiscẽtiæ appetitus sensitiui, quandoque maior est in incontinente: quia incontinens non peccat, nisi à graui concupiscentia, sed intemperatus etiam ex leui concupiscentia peccat, & quandoque eam præuenit. Et ideo Philosophus dicit in 7. Ethic. * quòd magis intemperatum vituperamus: quia non concupiscens, vel quiete, id est, remissè concupiscens persequitur delectationes. Quid enim faceret, si adesset concupiscentia iuuenilis?

[In cor. ar.] [li.7.c.8 circa mediũ, & c.7. ante mediũ, to. 5.]

761

ARTICVLVS IIII.

Vtrum incontinens iræ sit peior, quàm incontinens concupiscentiæ.

[Inf. q.158. art.4.con. Et 3 di 26 qõ. 1.ar.2. cõ. Et ver. q 25. ar.2. cor. Et 7. Ethi. lect. 6. princip. * lib.7.c.7. à me.to.5.]

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ incontinens iræ sit peior, quam incontinens cõcupiscentiæ. Quanto enim difficilius est resistere passioni, tanto incontinentia videtur esse leuior. Vnde Philosophus dicit in 7. Ethi.* Non enim si quis à fortibus & superexcellẽtibus delectationibus vincitur, vel tristitijs, est admirabile, sed condonabile. Sed sicut Heraclitus dixit, difficilius est pugnare contra concupiscentiam quàm contra iram. ergo leuior est incontinentia concupiscentiæ, quàm incontinentia iræ.

¶ 2 Præterea, Si passio propter suam vehementiam totaliter auferat iudicium rõnis, omnino excusatur aliquis à peccato, sicut patet in eo qui incidit ex passione in furiã. Sed plus remanet de iudicio rõnis in eo qui est incontinens iræ, q̃ in eo qui est incontinens concupiscentiæ. Iratus n. aliqualiter audit rationem, non autem concupiscens, vt patet per Philosophum in 7. Ethic * ergo incontinens iræ est peior, q̃ incontinens concupiscẽtiæ.

[li.7 c.6.circa princi pi m,to.5]

¶ 3 Præterea, Tanto aliquod peccatum est grauius, quãto est periculosius: sed incontinentia iræ vr̃ esse periculosior, quia perducit hominem ad maius peccatũ, s. ad homicidium, quod est grauius peccatum q̃ adulteriũ, ad qd perducit incontinentia concupiscentiæ: ergo incontinentia iræ est grauior, q̃ incontinentia concupiscẽtiæ.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 7 Ethic * quòd minus turpis est incontinentia iræ, quã incontinentia concupiscentiæ.

[lib 7.ca.6. to 5.]

RESPONDEO dicendum, ꝙ peccatum incontinentiæ potest considerari dupliciter. Vno modo ex parte passionis ex qua ratio superatur. Et sic incõtinentia concupiscentiæ turpior est, q̃ incontinentia iræ: quia motus concupiscentiæ habet maiorem inordinationem q̃ motus iræ. Et hoc propter quatuor, quæ Philosophus tãgit in 7 Ethic. * Primo quidẽ quia motus iræ participat aliqualiter rationem, inquantum scilicet iratus tẽdit ad vindicandũ iniuriam sibi factam, quod aliqualiter ratio dictat, sed non perfectè, quia nõ intendit debitum modum vindictæ. Sed motus concupiscentiæ totaliter est secundum sensum, & nullo modo secundum rationem. Secundo, quia motus iræ magis consequitur corporis complexionem propter velocitatẽ motus choleræ, quæ tẽdit ad iram. Vnde magis est in promptu, quod ille qui est secundum cõplexionem corporis dispositus ad irascendum, irascatur, quàm quòd ille qui est dispositus ad concupiscendũ, concupiscat. Vnde etiam frequẽtius ex iracundis nascuntur iracundi, quã ex concupiscentibus concupiscentes. Quod autẽ prouenit ex naturali corporis dispositione, reputatur magis venia dignum. Tertiò quia ira quærit manifestè operari: Sed concupiscentia quærit latebras & dolosè subintrat. Quartò, quia cõcupiscens delectabiliter operatur: sed iratus quasi quadã tristitia præcedente coactus. Alio modo potest considerari peccatum incontinentiæ, quãtum ad malũ in quod quis incidit, à ratione discedens. Et sic incontinentia iræ est, vt plurimum grauior, quia ducit in ea quæ pertinent ad proximi nocumentum.

[lib 7 ca 6 to 5.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd difficilius est assiduè pugnare contra delectationẽ, q̃ contra iram, quia concupiscentia est magis continua. sed ad horã difficilius est resistere iræ propter eius impetum.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ concupiscentia dicitur esse sine ratione, non quia totaliter auferat iudicium rationis, sed quia in nullo procedit secundum iudicium rationis. Et ex hoc est turpior.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit ex parte eorum, in quæ incontinens deducitur.

QVAESTIO CLVII.

De Clementia & mansuetudine, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de Clementia & Mansuetudine, & vitijs oppositis.

¶ Circa ipsas autẽ virtutes quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum clementia & mansuetudo sint idem.

¶ Secundo, vtrum vtraque earum sit virtus.

¶ Tertio, vtrum vtraque earum sit pars temperantiæ.

¶ Quarto, de comparatione earum ad alias virtutes.

QVÆSTIONIS CLVII De Clementia, & Mansuetudine, In quatuor quæstiunculas diuisæ.

AXIOMA.

1 *Clementia & mansuetudo, quarum hæc* 1 *iræ impetum, illa vero pœnæ inflictionem, secundum re-*
2 *ctæ rationis normam moderatur,* 2 *virtutes sunt,*
3 *cùm temperantia in quadam* 3 *communi refrenationis ratione congruentes, ob idque illi annexæ,*
4 *quæ* 4 *tametsi inter virtutes malis humanis resistentes, quandam excellentiam obtineant, omnes tamen illæ virtutes quæ diuinum vel humanum bonum directè respiciunt, ijs sunt multo potiores atque excellentiores.*

762

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum clementia & mansuetudo sint penitus idem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd clementia & mansuetudo sint penitus idem. Mansuetudo

tudo enim est moderatiua irarum, vt Philosophus dicit in quarto Ethic. * Ira autem est appetitus vindictæ. Cũ ergo clementia sit lenitas superioris aduersus inferiorem in constituendis pœnis, vt Seneca dicit in secundo de Clementia. † per pœnas autem fit vindicta; videtur quòd clementia & mansuetudo sint idem.

*li.4.ca.5. to 5. †li 2.ca.3. circa pri. *lib 2. de Inuentione, in fol. 3 ante finē libri. †In tertia regula q̃ incipit, Ante oia fratres charissimi, c.1

¶ 2 Præterea, Tullius dicit, in 2. Rhet. * quòd clementia est virtus, per quam animus temere concitatus in odium alicuius, benignitate retinetur, & sic videtur q̃ clementia sit moderatiua odij. Sed odium, vt Aug. † dicit, causatur ab ira, circa quã est mansuetudo & clemẽtia. ergo vr quòd mansuetudo & clementia sint idem.

¶ 3 Præterea, Idem vitium non contrariatur diuersis virtutibus: sed idem vitium opponitur mansuetudini & clementiæ, scilicet crudelitas: ergo videtur q̃ mansuetudo & clementia sint penitus idem.

SED CONTRA est, q̃ secundum prædictam diffinitionem Senecæ, * clementia est lenitas superioris aduersus inferiorem. Mansuetudo autem non solum est superioris ad inferiorem, sed cuiuslibet ad quemlibet. Ergo mansuetudo & clementia non sunt penitus idem.

Pe fitam arg. 1. huius art.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut dr̃ in secundo Ethic. * virtus moralis consistit circa passiones & actiones. Passiones autem interiores sunt exteriorũ actionum principia, aut etiam impedimenta. Et ideo virtutes quæ moderantur passiones, quodammodo cõcurrunt in eundem effectũ cum virtutibus quæ moderãtur actiones, licet spẽ differant. Sicut ad iustitiã propriè pertinet cohibere hominẽ a furto, ad quod aliquis inclinat per inordinatum amorem vel cõcupiscentiam pecuniæ, quæ moderatur per liberalitatem. Et ideo liberalitas concurrit cum iustitia in hoc effectu, qui est abstinere à furto. Et hoc ẽt considerandum est in proposito. Nam ex passione iræ prouocatur aliquis ad hoc q̃ grauiorem inferat pœnam. Ad clementiam autem pertinet directè q̃ sit diminutiua pęnarum. Quod quidem impediri posset per excessum iræ. Et ideo mansuetudo, inquãtum refrænat impetum iræ, concurrit in eundem effectum cũ clementia. Differunt tamen ab inuicem, inquantum clemẽtia est moderatiua exterioris punitionis, mansuetudo autem propriè diminuit passionem iræ.

lib.2.ca 3. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ mansuetudo propriè respicit ipsum vindictæ appetitũ. Sed clementia respicit ipsas pœnas, q̃ exterius adhibẽtur ad vindictã.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ affectus hõis inclinatur ad minorationẽ eorũ, quæ hoĩ per se non placent. Ex hoc aũt q̃ aliquis amat aliquẽ, prouenit, q̃ non placent ei pęnæ eius, sed solum in ordine ad aliud, puta ad iustitiam vel ad correctionem eius, qui punitur. Et idõ ex amore prouenit, q̃ aliquis sit prõptus ad diminuendũ pęnas, q̃ pertinet ad clementiam, & ex odio impeditur talis diminutio. Et pp̃ hoc Tullius dicit, * q̃ animus concitatus in odium, s. ad grauius puniendum, per clementiam retinetur: ne s. acriorem pęnã inferat, non q̃ clementia sit directè odij moderatiua, sed pęnæ.

* oco citato in arg.

AD TERTIVM dicẽdum, q̃ mansuetudini, quę est directè circa iras, propriè opponitur vitium iracundiæ, quod importat excessum iræ. Sed crudelitas importat excessum in puniẽdo. Vnde dicit Seneca in 2 de Clementia, * quòd crudeles vocantur qui puniẽdi causam habent, modum tamen non habent. Qui autem in pœnis hominum propter se delectantur etiam sine causa, possunt dici sæui vel feri, quasi affectum humanum non habentes, ex quo naturaliter homo diligit hominem.

lib 2.ca.4. circa me.

ARTICVLVS II.

763 *Vtrum tam clementia quam mansuetudo sit virtus.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ neque clementia, neque mansuetudo sit virtus. Nulla enim virtus alteri virtuti opponitur: sed vtraque videtur opponi seueritati, quæ est quædam virtus: ergo neq; clementia, neq; mãsuetudo est virtus.

Infr. ar. 3. corp. Et 3. di. 26 q. 2. ar. 2. ad. 4.

¶ 2 Præterea, Virtus corrumpitur per superfluum & diminutum, sed tam clementia, quàm mansuetudo in quadam diminutione consistunt. Nam clementia est diminutiua pęnarum, mansuetudo autem est diminutiua iræ. Ergo neq; clementia, neque mansuetudo est virtus.

¶ 3 Præterea, Mansuetudo siue mititas ponitur Mat. 5. inter beatitudines, & inter fructus ad Gala. 5. Sed virtutes differunt & à beatitudinibus & à fructibus: ergo non continetur sub virtute.

SED CONTRA est, q̃ dicit Seneca in secundo de Clementia * Clementiam & mansuetudinem omnes viri boni præstabunt. Sed virtus est propriè quæ pertinet ad bonos viros. Nam virtus est quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur secundo Ethico * ergo clementia & mansuetudo sunt virtutes.

li. 2 c. 5. in principio. lib. 2. ca. 6 to. 5.

RESPONDEO dicẽdũ, q̃ rõ virtutis moralis cõsistit in hoc q̃ appetitus rõni subdaẽ, vt patet per Philo. in 1 Ethi. * Hoc aũt seruatur tam in clementia q̃ in mãsuetudine. Nam clementia in diminuendo pęnas aspicit ad rõnem, vt Seneca dicit in secundo de clementia. * similiter etiam mansuetudo secundum rationem rectam moderatur iras, vt dicitur in 4 Ethic † Vnde manifestũ est quòd tam clementia quam mansuetudo est virtus.

l. b. 1. c. vlt. to. 5. li 2 c. 5. parũ à principio †li. 4. ca. 5. to 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ mansuetudo nõ directè opponitur seueritati. Nam mansuetudo est circa iras, seueritas aũt attenditur circa exteriorẽ inflictionẽ pœnarum. Vnde ſm hoc videretur magis opponi clementiæ, quæ ẽt circa exteriorem punitione consideratur vt dictũ est. * Non tñ opponitur, eo q̃ vtraque est ſm rationem rectã. Nam seueritas inflexibilis est circa inflictionem pœnarum qñ hoc recta ratio requirit. Clementia aũt diminutiua est pœnarum etiam secundũ rationem rectã, quando scilicet oportet, & in quibus oportet, & ideo non sunt opposita, quia non sunt circa idem.

Ar. præce.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ ſm Philo. in 4. Ethic * habitus qui medium tenet in ira est innominatus. Et ideo virtus nominatur à diminutione iræ, quæ significatur noĩe mansuetudinis, eo q̃ virtus propinquior est diminutioni q̃ superabundantiæ, pp̃ hoc q̃ naturalius est hoĩ appetere vindictam iniuriarum illatarum q̃ ab hoc deficere, quia vix alicui nimis paruæ vĩr iniuriæ sibi illatæ, vt dicit Salustius. * Clementia aũt est diminutiua pęnarũ, non quidẽ in respectu ad id quod est ſm rationem rectam, sed in respectu ad id quod est ſm legem communem, quàm respicit iustitia legalis. Sed propter aliqua particularia considerata, clemẽs diminuit pœnas, quasi decernens hominem non esse magis puniẽdum. Vñ dicit Seneca in secũdo de Clementia * Clemẽtia hoc primũ præstat, vt quos dimittit, nihil aliud illos pati debuisse pronuntiat. Venia vero, debitæ pęnę remissio est. Ex quo patet q̃ clementia comparatur ad seueritatem, sicut epikia ad iustitiam legalem, cuius pars est seueritas quantum ad inflictionem pœnarum ſm legẽ. Differt tamen clementia ab epikia, vt infrà dicetur *

lib 4. ca 5. to. 5.

* In cõiuratione Catilinæ in c cuius titul' est, Cæsaris oratio, ante medium. † li. 2. circa finem illius Art 3. sequen. ad 1. argum.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ beatitudines sunt actus virtutum. Fructus autem sunt delectationes de actibus virtutum. Et ideo nihil prohibet mansuetudinẽ poni & virtutem, & beatitudinem, & fructum.

ARTICVLVS III.

764 *Vtrum prædictæ virtutes sint partes temperantiæ.*

AD TERTIVM sic proceditur. Vĩ, q̃ prædictæ virtutes non sint partes temperantiæ. Clementia enim est diminutiua pęnarum, vt dictũ est. * Hoc autem Philosophus in 5 Ethi † attribuit epikiæ, quæ pertinet ad iustitiam, vt supra habitum est * ergo videtur quòd clementia non sit pars temperantiæ.

Sup. q. 143 cor & ad 2. & in f. à q 161 ar. 4 con. Et 2. di. 44. q. 2. art 1. ad 3. Et 3 di 33 q 3 ar. 2. * Ar 1. & 8 præced. † li 5. c. 10. * Q 120. ar. 2.

¶ 2 Præterea, Temperantia est circa concupiscentias. Mansuetud. autem & clementia non respiciunt concupiscentias, sed magis iram & vindictam. Non ergo debent poni partes temperantiæ.

¶ 3 Præterea, Seneca dicit in 2 de clementia. † Cui volupta-

† li 2 c 4. circa me.

voluptati sæuitia est, possumus insaniam vocare. Hoc aũt opponitur clementiæ & mansuetudini. Cum ergo insania opponatur prudentiæ, vr ꝙ clementia & mansuetudo sint partes prudentiæ, magis quã temperantiæ.

SED CONTRA est, qđ Seneca dicit in 2. de Clement.* ꝙ clementia est tẽperantia animi in ptãte vlciscendi. Tullius† ẽt ponit clementiã partẽ temperantiæ.

[*lib. 2. c. 3. circa principium.] [† li. 2. de Inuentione, in fo. 3 an finẽ libri.]

RESPONDEO dicendum, quòd partes assignãtur virtutibus principalibus, ẽm quod imitantur ipsas in aliquibus materiis secundarijs quantum ad modũ, ex quo principaliter dependet laus virtutis, vnde & nomen accipit, sicut modus & nomen iustitiæ in quadam æqualitate consistit: fortitudinis aũt in animi quadã firmitate, tẽperantiæ aũt in quadã refrænatione, inquantũ s. refrænat concupiscentias vehementissimas delectationum tactus. Clementia aũt & mansuetudo similiter in quadam refrænatione consistunt, quia s. clementia est diminutiua pœnarum, mansuetudo vero est mitigatiua iræ, vt ex dictis patet.* Et ideo tam clementia q̃ mansuetudo adiungitur tẽperantiæ sicut virtuti principali: Et secundum hoc ponuntur partes temperantiæ.

[Ar. 1. & 2.]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in diminutione pœnarum duo sunt consideranda, quorum vnũ est, ꝙ diminutio pœnarum fiat ẽm intentionem legislatoris, licet nõ ẽm verba legis. Et ẽm hoc pertinet ad epijkiam. Aliud aũt est, quædam moderatio affectus, vt homo non vtatur sua potestate in inflictione pœnarum. Et hoc proprie pertinet ad clementiã, pp quod Seneca dicit,* ꝙ clementia est temperantia animi in ptãte vlciscendi. Et hæc quidem moderatio animi prouenit ex quadam dulcedine affectus, qua quis abhorret omne illud, quod pot alium contristare. Et ideo dicit Seneca,* ꝙ clementia est quædam lenitas animi. Nam ecõuerso austeritas animi videtur esse in eo qui non veretur alios contristare.

[li. 2. de Clementia, c. 3. circa prin.] [li. 2. c. 3 circa princ.]

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ adiunctio virtutum secundariarum ad principales magis attenditur secundum modum virtutis, qui est quasi quędam forma eius, quam secundum materiam. Mansuetudo autem & clementia conueniunt cum temperantia in modo, vt dictum est:* licet non conueniant in materia.

[In cor. ar.]

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ insania dicitur per corruptionem sanitatis. Sicut autem sanitas corporalis corrumpitur per hoc quòd corpus recedit à debita cõplexione humanę speciei, ita etiam insania ẽm animam accipitur per hoc, ꝙ anima humana recedit a debita dispositione humanæ speciei. Quod quidem contingit & ẽm rationem, puta cùm aliquis vsum rationis amittit, & quantum ad vim appetitiuam, puta cum aliquis amittit affectum humanum, secundum quem homo est naturaliter omni homini amicus, vt dicitur in octauo Ethi.* Insania autem quæ excludit vsum rationis, opponitur prudentiæ. Sed quòd aliquis delectetur in pœnis hominum, dicitur esse insania, quia per hoc videtur homo priuatus affectu humano, quem sequitur clementia.

[li. 8. cap. 1. to. 5.]

765

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ clementia & mãsuetudo sint potissimæ virtutes.

AD QVARTVM sic proceditur. V. ꝙ clementia & mãsuetudo sint potissimæ virtutes. Laus enim virtutis præcipuè consistit in hoc quod ordinat hominem ad beatitudinem, quæ in Dei cognitione cõsistit. Sed mansuetudo maximè ordinat hoiem ad Dei cognitionem. Dicitur enim Iac. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbum. & Eccles 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei. Et Diony.* dicit in epistola ad Demophilum Moysen propter multam mãsuetudinem Dei apparitione dignum habitum. Ergo mansuetudo est potissima virtutum.

[In principio epi. 8.]

¶ 2 Præterea, tanto virtus aliqua videtur esse potior, quanto magis acceptatur à Deo & ab hominibus. Sed mansuetudo maximè videtur acceptari a Deo. Dicitur enim Eccles. 1. quòd beneplacitum est Deo fides & mansuetudo. Vnde & specialiter ad suæ mansuetudinis imitationem Christus nos inuitat, dicens, Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Et Hilarius dicit* ꝙ per mansuetudinem mentis nostræ habitat Christus in nobis. Est etiam hominibus acceptissima. Vnde dicitur Eccles. 3. Fili, in mansuetudine perfice opera tua, & super hominum gloriam diligeris. Propter quod & Prouer. 20. dicitur, quòd clementia thronus regius roboratur. Ergo mansuetudo & clementia sunt potissimę virtutes.

[Canone 4. in Matth. non remote à princ.]

¶ 3 Præterea, Augustinus* dicit in li. de sermone Dñi in monte, quod mites sunt qui cedunt improbitatibus, & non resistunt malo, sed vincunt in bono malum. Hoc autem videtur pertinere ad misericordiam vel ad pietatem, quæ videtur esse potissima virtutum, quia super illud 1. ad Tim. 4. Pietas ad oĩa vtilis est, dicit gl. Ambr.* ꝙ summa religionis Christianæ in pietate consistit: ergo mansuetudo & clementia sunt maximæ virtutes.

[li. 1. c. 3 à med. to. 4] [Ambr. in hũc locũ Pauli, to 5]

SED CONTRA est, ꝙ non ponuntur inter virtutes principales, sed adiũgũtur alteri virtuti quasi principaliori.

RESPONDEO dicendum, ꝙ nihil prohibet aliquas virtutes nõ esse potissimas simpliciter, nec quo ad omnia, sed ẽm quid & in aliquo genere. Non autem est possibile quod clementia & mansuetudo sint potissimę virtutes simpliciter, quia laus earum attenditur in hoc quòd retrahunt à malo, inquantum s. diminuunt iram, vel pœnam. Perfectius autem est consequi bonum q̃ carere malo. Et ideo virtutes quæ simpliciter ordinãt in bonum, sicut fides, spes, charitas, & etiam prudentia, & iustitia, sunt simpliciter maiores virtutes q̃ clementia & mansuetudo. Sed ẽm quid, nihil prohibet clementiam & mansuetudinem habere quandam excellentiam inter virtutes quæ resistunt affectionibus prauis. Nã ira q̃ mitigat mansuetudo, propter suum impetum, maximè impedit animam hoĩs ne liberè iudicet veritatẽ. Et pp hoc mansuetudo maximè facit hoiem esse cõpotẽ sui. (Vñ dr̃ Eccle 10. Fili, in mansuetudine serua animã tuã) q̃uis concupiscentiæ delectationum tactus sint turpiores, & magis continuè infestent, pp quod temperantia magis ponitur virtus principalis, vt ex dictis patet.* Clementia verò in hoc quòd diminuit pœnas, maximè vr̃ accedere ad charitatẽ, quæ est potissima virtutũ, per q̃ bona operamur ad proximos, & eorũ mala impedimus.

[Q. 141. art. 7. ad 2.]

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ mansuetudo præparat hominem ad Dei cognitionem, remouẽdo impedimentum. Et hoc dupliciter. Primo quidem, faciẽdo hominem compotem sui per diminutionem iræ, vt dictum est.* Alio modo, quia ad mansuetudinem pertinet, quòd homo non contradicat verbis veritatis: quod plerunque aliqui faciunt ex commotione iræ. Et ideo Augustinus dicit in 2. de doctrina Christ.* quod mitescere est non contradicere diuinæ scripturæ, siue intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, siue non intellectę, quasi nos melius sapere veriusque percipere possimus.

[In cor. ar.] [li. 2. c. 7. in principio, to. 3.]

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ mansuetudo & clementia reddunt hominem Deo & hominibus acceptum, secundum quòd concurrunt in eundem effectum cum charitate, quæ est maxima virtutum, scilicet in subtrahendo mala proximorum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ misericordia & pietas conueniunt quidem cum mansuetudine & clementia, inquantum concurrunt in eundem effectũ, qui est prohibere mala proximorum. Differunt tamen quantum ad motiuum. Nam pietas remouet mala proximorum ex reuerentia quam habet ad aliquem superiorem, puta ad Deum vel parentem. Misericordia verò remouet mala proximorum ex hoc quòd in eis aliquis cõtristatur, inquantum æstimat ea ad se pertinere, vt supra dictum est:* quod prouenit ex amicitia, quæ facit amicos de eisdem gaudere & contristari. Mansuetudo autem hoc facit, inquantum remouet iram incitantem ad vindictã. Clementia verò hoc facit ex animi lenitate, inquãtum iudicat æquũ esse, vt aliquis non amplius puniatur.

[Q. 30. ar. 2.]

QVAESTIO CLVIII.

De Iracundia, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de vitijs oppositis. ¶ Et Primò, de iracundia, quæ opponitur mansuetudini. Secundò, de crudelitate, quæ opponitur clementiæ.

¶ Circa iracundiam quæruntur octo.
¶ Primo, vtrum irasci possit esse aliquando licitum.
¶ Secundo, vtrum ira sit peccatum.
¶ Tertio, vtrum sit peccatum mortale.
¶ Quarto, vtrum sit grauissimum peccatorum.
¶ Quinto, de speciebus iræ.
¶ Sexto, vtrum ira sit vitium capitale.
¶ Septimo, quæ sint filiæ eius.
¶ Octauo, vtrum habeat vitium oppositum.

QVÆSTIONIS CLVIII
De Ira, In octo quęstiunculas seu articulos diuisæ,
AXIOMA.

1 *Ira ex se quidem neque laudabilis* [1] *neque vituperanda est, quatenus verò rectæ rationis termi-*
2 *nos excessu transgreditur, vituperanda est atque* [2]
6 *peccatum, idque* [6] *capitale: non quidem* [4] *peccato-*
4 *rum grauissimum, attamen graue, & quatenus iniustæ vindictæ expetitionem continet ex suo ge-*
3 *nere* [3] *lethale, veniale verò si eius immoderatio, tantum propter modum irascendi contingat. Hu-*
7 *ius vitiosæ iræ sex* [7] *filiæ à beato Gregorio enumerantur, nimirum rixa, tumor mentis, contume-*
5 *lia, clamor, indignatio, atque blasphemia.* [5] *Iracundorum autem seu iræ vitio laborantium, tres sunt secundum Philosophum differentiæ: horum enim quidam sunt acuti, quidam amari, alij difficiles. Et sicut iræ excessus malus atque vitiosus*
8 *est, ita* [8] *moderatæ iræ defectus à iusta reprehensione & peccati labe non est immunis.*

766

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum irasci sit licitum.

Infr q. 51. ar. 9 co. Et 3 di. 4 q. 1. ar. 2 qō. 2. co. Et mal. q. 12. ar. 1. Et Ephe 4 lec. 8. co 2 Et Iob 17. co. 1. principio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod irasci non possit esse licitum. Hieronymus enim exponens illud Matth. 5 * Qui irascitur fratri suo, &c dicit, In quibusdam codicibus additur, sine causa. Cæterum in veris definita sententia est, & ira penitus tollitur. Ergo irasci nullo modo licitum est.

¶ 2 Præterea, Secundum Diony. 4. cap. de diui. nom. † malum animæ est sine ratione esse. Sed ira semper est sine ratione. Dicit enim Philosophus in 7. Ethic. * quòd ira non perfectè audit rationem. Et Greg. dicit 5 Moral. † quòd cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniat quodammodo scissam que perturbat. Et Cassianus dicit in lib. de Institutis cœnobiorum. Quilibet ex causa iracundiæ motus efferuescens, excæcat oculum cordis. Ergo irasci semper est malum.

*in Mat. 5 to 9. † c. 4 par 3. a. fine. *li 7 ca, 6 † li 5 c 30. in [illegible] *Est glos. Aug. in li. [illegible] Leui. 1 70 circa finē, [illegible] Ho. 11 in Mat. [illegible] principiū & mediū, to. 2.

¶ 3 Præterea, ira est appetitus vindictæ, vt glo. * dicit super Leuit. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Sed appetere vindictam nō videtur esse licitum, sed hoc est Deo reseruandum: secundum illud Deut. 32 Mea est vltio. Ergo videtur quod irasci semper sit malum.

¶ 4 Præterea. Omne illud quod abducit nos à diuina similitudine, est malum, sed irasci semper abducit nos à diuina similitudine quia Deus cum tranquillitate iudicat, vt habetur Sapien. 12. Ergo irasci semper est malum.

SED CONTRA est, quod Chrysost. dicit super Matth. † Qui sine causa irascitur, reus erit: qui verò cum causa, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. ergo irasci non semper est malum.

RESPONDEO dicendum, quod ira propriè loquendo, est passio quædam appetitus sensitiui, à qua vis irascibilis denominatur, vt supra habitum est, * cùm de passionibus ageretur. Est autem hoc considerandum circa passiones animæ, quod dupliciter potest in eis malū inueniri. Vno modo ex ipsa specie passionis, quæ quidē consideratur secundum obiectum passionis, sicut inuidia secundum suam speciem importat quoddā malum. Est enim tristitia de bono aliorum, quod secundum se rationi repugnat. Et ideo inuidia mox nominata, sonat aliquid mali, vt Philo. dicit in 2. Ethi. * Hoc autem non competit iræ, quæ est appetitus vindictæ, potest enim vindicta & benè & malè appeti. Alio modo inuenitur malum in aliqua passione secundum quantitatem ipsius, id est, secundum superabundantiā vel defectum ipsius. Et sic potest malum in ira inueniri: quando scilicet aliquis irascitur plus vel minus præter rationem rectam. Si autem aliquis irascitur secundum rationem rectam, tunc irasci est laudabile.

1. 2. q. 23. li. 2. c. 6. t. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Stoici irā & oēs alias passiones nominabant affectus quosdā præter ordinem rōnis existentes. Et secundum hoc ponebāt iram & omnes alias passiones esse malas, vt s̄ dictū est, * cum de passionibus ageretur. Et sic accipit irā Hieron. Loquitur n. de ira qua quis irascitur contra proximū, quasi malum eius intendens. Sed secundum Peripateticos, quorum sententiam magis approbat August. in 9. de ciuitate Dei, * ira & aliæ passiones animæ dicuntur motus appetitus sensitiui, siue sint moderatæ secundum rationem, siue non. Et secundum hoc ira nō semper est mala.

1. 2. qō. 24. ar. 2. li. 9. c. 4. t. 5

AD SECVNDVM dicendum, quod ira dupliciter se pōt habere ad rationem. Vno quidem modo, antecedenter. Et sic trahit rationem a sua rectitudine, vnde habet rationem mali. Alio modo, consequenter, prout s. appetitus sensitiuus mouetur cōtra vitia secundum ordinem rationis. Et hæc ira est bona, quæ dr̄ ira per zelum. Vnde Greg. dicit in 5 Moral. * Curandum summopere est, ne ira quæ vt instrūm virtutis assumitur, menti dominetur: ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequiū parata a rōnis tergo nunquam recedat. Hæc autem ira, etsi in ipsa executione actus iudicium rōnis aliqualiter impediat, non tñ rectitudinem rōnis tollit. Vnde Greg. ibidem dicit, * quod ira per zelum turbat rationis oculum, sed ira per vitium excæcat. Non est autem contra rationē virtutis, vt intermittatur deliberatio rōnis in executione eius, qd̄ est à rōne deliberatum: quia ēt ars impediretur in suo actu, si dum debet agere, deliberaret de agendis.

lib. 5. c. 33. circa medium. li. 5 ca. 33. parum à principio.

AD TERTIVM dicendum quod appetere vindictam propter malum eius qui puniēdus est, illicitum est. Sed appetere vindictam pro vitiorum correptione, & bonū iustitiæ conseruandum, laudabile est. Et in hoc pōt tendere appetitus sensitiuus, inquantum mouetur a ratione. Et cum vindicta secundum ordinem iudicij fit, à Deo est: cuius minister est potestas puniens, vt dicitur Rom. 13.

AD QVARTVM dicendum, quod Deo assimilari possumus & debemus in appetitu boni. Sed in modo appetendi ei omnino assimilari nō possumus, quia in Deo non est appetitus sensitiuus sicut in nobis, cuius motus debet rationi deseruire. Vnde Greg. dicit in 5. Moral. * quòd tunc robustius ratio contra vitia erigitur, cum ira subdita rationi famulatur.

*li. 5. c. 33. circa me.

767

ARTICVLVS II.
Vtrum ira sit peccatum.

2 di. 36 ar. 2 ad 2. Et 3 di. 15. q. 2 ar. 2 q. 2. co. & mal. q. 12 ar. 1. Et Ephe 4 lec. 1 & 8 *l. 2 Eth. ca 5. † 1. 2. q. 46. ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod ira non sit peccatum. Peccando enim demeremur: sed passionibus nō demeremur, sicut nec vituperamur, vt dicitur in 2. Ethico. * Ergo nulla passio est peccatum. Ira autem est passio, vt supra habitū est, † cùm de passionibus ageretur. ergo ira non est peccatū.

¶ 2 Præterea, In omni peccato est cōuersio ad aliquod bonum

bonum commutabile, sed per iram non conuertitur aliquis ad aliquod bonum commutabile, sed in malum alicuius, ergo ira non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Nullus peccat in eo quod uitare non pōt, ut Augu. dicit,* sed iram homo uitare non potest, quia super illud Psal. 4. Irascimini & nolite peccare, dicit gl. quod motus iræ non est in potestate nostra. Philosophus etiam dicit in septimo Ethicorum, † quòd iratus cum tristitia operatur. Tristitia autem est contraria uoluntati. Ergo ira non est peccatum.

¶ 4 Præterea, Peccatū est contra naturam, ut Dama. * dicit in 2 lib. Sed irasci non est contra naturam hominis, cùm sit actus naturalis potentiæ, quæ est irascibilis. Vnde & Hier. † dicit in quadam epistola, quod irasci est hominis. Ergo irasci non est peccatum.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Ephes. 4. Omnis indignatio & ira tollatur à vobis.

RESPONDEO dicendū, quod ira, sicut dictū est, * ꝓpriè nominat quādā passionē. Passio aūt appetitiui sensitiui intantū est bona inquātū rōne regulatur. Si aūt ordinē rōnis excludat, est mala. Ordo aūt rōnis in ira pōt attēdi, quantū ad duo. Primò quidē quantū ad appetibile in quod tendit, qđ est uindicta. Vñ si aliquis appetat quod ſm ordinē rōnis fiat uindicta, est laudabilis iræ appetitus, & uocatur ira per zelum. Si aūt aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercunq; cōtra ordinē rōnis, puta si appetat puniri eū qui nō meruit, vel ultra quam meruit, uel ēt non ſm legitimū ordinē, uel non ꝓp debitū finē, qui est cōseruatio iustitiæ & correctio culpæ, erit appetitus iræ uitiosus, & nominatur ira per uitiū. Alio modo attenditur ordo rōnis circa iram, quātū ad modū irascendi, ut scilicet motus iræ non immoderatè feruescat, nec interius, nec exterius. Quod quidē si prætermittat, non erit ira absq; peccato, ēt si aliquis appetat iustam uindictam.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod quia passio pōt esse regulata rōne uel non regulata, iō ſm passionē absolutè cōsideratā nō importat rō meriti uel demeriti, seu laudis vel vituperij. Secudū tñ quod est regulata rōne, pōt hēre rōnē meritorij & laudabilis. Et ecōntrario ſm quod non est regulata rōne, pōt habere rōnē demeriti & vituperabilis. Vnde & Philosophus * ibidem dicit, quod laudatur vel vituperatur qui aliqualiter irascitur.

AD SECVNDVM dicēdū, quod iratus non appetit malū alterius ꝓp se, sed ꝓpter vindictā in quā conuertitur appetitus eius sicut in quoddam commutabile bonum.

AD TERTIVM dicendū, quod homo est dominus suorū actuū per arbitrium rōnis. Et ideo motus qui præueniunt iudiciū rationis, non sunt in potestate hominis in generali, ut scilicet nullus eorum insurgat, quamuis ratio possit quemlibet singulariter impedire ne insurgat. Et ſm hoc dicitur, quod motus iræ non est in potestate hominis, ita scilicet quod nullus insurgat. Quia tamē aliqualiter est in hominis potestate, non totaliter perdit rationem peccati, si sit inordinatus. Quod autē Philosophus * dicit iratum cum tristitia operari, nō est sic intelligendum quasi tristetur de eo quod irascitur, sed quia tristatur de iniuria quam æstimat sibi illatam, & ex hac tristitia mouetur ad appetendum vindictam.

AD QVARTVM dicendū, quod irascibilis in homine naturaliter subijcitur rationi. Et ideo actus eius intantum est homini naturalis, inquantum est ſm rationem. Inquantum uerò est præter ordinem rationis, est contra hominis naturam.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnis ira sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod omnis ira sit peccatum mortale. Dicitur enim Iob 5. Virū stultum interficit iracundia, & loquitur de interfectione spirituali, à qua peccatū mortale denominatur. Ergo omnis ira est peccatum mortale.

¶ 2 Præterea, Nihil meretur damnationē æternā nisi peccatum mortale, sed ira meretur damnationem æternā. Dicit enim Dñs Matth. 5. Oīs qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, ubi dicit glo. * quod per illa tria quæ ibi tanguntur, s. iudicium, consiliū & gehenna, diuersæ mansiones in æterna damnatione pro modo peccati signantur exprimuntur. Ergo ira est peccatum mortale.

¶ 3 Præterea, Quicquid contrariatur charitati est peccatum mortale, sed ira de se contrariatur charitati, ut patet per Hier. * sup illud Matth. 5. Qui irascitur fratri suo, &c ubi dicit quòd hoc est contra proximi dilectionem. Ergo ira est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quod super illud Psal. 4. Irascimini & nolite peccare, dicit gl. * Venialis est ira quæ non perducitur ad effectum.

RESPONDEO dicendū, quod motus iræ pōt esse inordinatus & peccatū dupliciter, sicut dictum est. † Vno mō, ex parte appetibilis, vtpote cùm aliquis appetit iniustā vindictā, & sic ex genere suo ira est peccatū mortale, quia contrariatur charitati & iustitiæ. Pōt tñ contingere quod talis appetitus sit peccatū veniale ꝓp imperfectionem actus. Quę quidē imperfectio attenditur uel ex parte appetentis, puta cū motus iræ præuenit iudiciū rōnis, uel ēt ex parte appetibilis, puta cū aliquis appetit in aliquo modico se vindicare quod quasi nihil est reputandū, ita quod ēt si actu inferatur, non esset peccatū mortale, puta si aliquis parū trahat aliquem puerū per capillos uel aliquid hmōdi. Alio modo potest esse motus iræ inordinatus quantū ad modū irascendi, utpote si nimis ardenter irascatur interius, uel si nimis exterius manifestet signa iræ. Et sic ira ſm se non habet ex suo genere rationem peccati mortalis, potest tamen contingere quòd sit peccatum mortale, puta si ex vehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei & proximi.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ex illa auctoritate non habetur quòd omnis ira sit peccatum mortale, sed quòd stulti per iracundiā spiritualiter occiduntur, inquantum scilicet non refrænādo per rationem motum iræ dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta in blasphemiam Dei, uel in iniuriam proximi.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Dñs uerbū illud dixit de ira, quasi superaddens ad illud uerbum legis: Qui occiderit, reus erit iudicio. vnde loquitur ibi dominus de motu irę in quo quis appetit proximi occisionem aut quamcunq; grauem lęsionem, cui appetitui si consensus rationis superueniat, absq; dubio erit peccatum mortale.

AD TERTIVM dicendū, quòd in illo casu in quo ira contrariatur charitati, est peccatum mortale, sed hoc non semper accidit, ut ex dictis patet.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ira sit grauissimum peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod ira sit grauissimum peccatum. Dicit enim Chrysosto. * quod nihil est turpius visu furentis, & nihil deformius seuero visu, & multo magis ira, ergo ira est grauissimum peccatum.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquod peccatum est magis nociuum tanto vr esse peius, quia sicut August. † dicit in Enchirid. Malum dr aliquid, quia nocet. Ira autem maximè nocet, quia aufert homini rationem, per quam est dominus suipsius. Dicit enim Chrysost. * quod iræ & insaniæ nihil est medium. Sed ira temporaneus est quidam dæmon. Magis autem & dęmonium habente difficilius. Ergo ira est grauissimum peccatum.

¶ 3 Præterea, Interiores motus diiudicantur ſm exteriores effectus, sed effectus iræ est homicidium, qđ est grauissimū peccatum. Ergo ira est grauissimum peccatum.

SED CONTRA est, quod ira cōparatur ad odium, sicut festuca ad trabem. Dicit enim Aug. in regula, * Ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca. Non ergo ira est grauissimum peccatum.

Marginalia: * lib. 3 de liber. arb. c. 19. to. 1. † li. 7. Eth. ca. 6. circa medium. * Dam. li. 2. c. 4. et 30. † Hieron. I epist. ad Salviā, de seruanda viduitate, in vlt. pag. ante finē. t. 1. * Ar. pce. & 1. 2. q. 46. art. 3. lib. 2. ca. 5. à med. t. 5. lib. 7. Eth. ca. 6. circa mediū, t. 5. 768 Prima secūdæ qō. 18 ar. 5. ad primū. Et Mal. q. 7. ar. 4. ad 1. & qō. 12. artic. 3. Et Gal. 5 lec. 3. co. 2. fi. * Gl. ordinaria ibi. tom. 9. Est Cassiodori in hoc loco, sup illud: Quę dicitis in cor. lib. uestris, Ps. 4. † Ar. pce. In cor. ar. 769 Prima secūdę q. 46. arti 6. Et Mal. q. 12. ar. 4. * Hom. 29 ad popu. Antioche. to. 5. † Enchi. c. 12. tom. 3. * Hom. 47 I Io. circa finē, to. 3. In regula 3. tomo 1.

Ar. 2. & 3. huius q̄st.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum est,* inordinatio iræ ſm duo attenditur, scilicet ſm indebitum appetibile, & ſm indebitū modum irascendi. Quantum igitur ad appetibile, q. iratus appetit, uidetur esse ira minimum peccatorum. Appetit enim ira malum pœnæ alicuius sub ratione boni, quod est uindicta. Et ideo ex parte mali, quod appetit, conuenit peccatum iræ cum illis peccatis, quæ appetunt malum proximi, puta cum inuidia & odio, sed odium appetit absolutè malum alterius, inquantum huiusmodi. Inuidus autem appetit malum alterius propter appetitum propriæ gloriæ. Sed iratus appetit malum alterius sub ratione iustæ uindictæ. Ex quo patet quod odium est grauius quàm inuidia & inuidia quàm ira, quia peius est appetere malum sub ratione mali quàm sub ratione boni. Et peius est appetere malum sub ratione boni exterioris quod est honor uel gloria, quàm sub ratione rectitudinis iustitiæ. Sed ex parte boni, sub cuius ratione iratus appetit malum, conuenit ira cum peccato concupiscentiæ, quod tendit in aliquod bonum. Et quantum ad hoc etiam absolutè loquendo, peccatum iræ uidetur esse minus quam concupiscentiæ, quanto melius est bonum iustitiæ quod appetit iratus, quàm bonū delectabile uel utile quod appetit concupiscens. Vnde Philosoph. dicit in 7. Ethic. * quod incontinens concupiscentiæ est turpior quam incontinēs iræ. Sed quantum ad inordinationem quæ est secundū modum irascendi, ira habet quandam excellentiam propter uehementiam & uelocitatem sui motus, secundum illud Prouerb. 27. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati spiritus ferre quis poterit? Vnde Greg. dicit in 5 Moral. * Iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Lingua quidem clamorem format, sed sensus quid loquitur ignorat.

Lib. 7 ca 6. tom 5.

li. 5 ca. 31. parū ante medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Chrisost. * loquitur de turpitudine quantum ad gestus exteriores qui proueniunt ex impetu iræ.

* loco citato i arg.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ratio illa procedit secundum inordinatum motum iræ qui prouenit ex eius impetu, ut dictum est. *

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ homicidium non minus prouenit ex odio uel inuidia quam ex ira. Ira tamen leuior est, inquantum attendat rationem iustitiæ, ut dictum * est.

In cor. ar.

770

ARTICVLVS V.

Vtrum Philosophus conuenienter determinet species iracundiæ, dicens quòd iracundorum quidam sunt acuti, quidam amari, & quidam difficiles.

Prima secundæ q. 46. ar 8. Et 4. Ethic. lec 13. col. 4. & 5.
* lib 4. c. 5 tomo 5.

AD QVINTVM sic procēditur. Vr, ꝙ inconuenienter determinent species iracūdiæ à Philosopho in 4 Eth * ubi dicit ꝙ iracundorū quidam sunt acuti, quidam amari, quidā difficiles siue graues, quia ſm ipsum amari dicuntur, quorū ira difficile soluitur & multo tempore manet, sed hoc uř pertinere ad circunstantiam temporis ergo uidetur quod etiam secundum alias circunstantias possint accipi aliæ species iræ.

¶ 2 Præterea, Difficiles siue graues dicit esse, quorum ira non commutatur sine cruciatu uel punitione. Sed hoc etiam pertinet ad insolubilitatem iræ. Ergo uidetur quòd idem sint difficiles & amari.

¶ 3 Præterea, Dñs Matth. 5 ponit tres gradus iræ cùm dicit, qui irascitur fratri suo, & qui dixerit fratri suo, Racha, & qui dixerit fratri suo, Fatue. Qui quidem gradus ad prædictas species non referuntur. Ergo uidetur ꝙ prædicta diuisio iræ non sit conueniens.

lib. 4 de uiribus animæ ca. 13.

SED CONTRA est, ꝙ Greg Nissenus dicit, * ꝙ tres sunt irascibilitatis species, scilicet ira, quæ uocatur fellea, & mania, quæ uocatur insania, & furor, quæ tria uidentur esse eadem tribus præmissis. Nam iram felleam dicit esse quę principium & motum hēt, quod Philosophus * attribuit acutis. Maniā uerò dicit esse irā q̄ pmanet, & in uetustatē deuenit, quod Philosophus attribuit amaris. † Furorē autem dicit esse iram quæ obseruat tps in supplicium, quod Philosophus attribuit difficilibus. Et eandem ēt diuisionem ponit Damasc in secundo libro * Ergo pdicta distinctio Philosophi non est inconueniēs.

*li. 4. Eth. ca. 5. to. 5.
† li. 4. Eth. ca. 5. to 5.
*l. 2 orth. fid. ca. 16.

RESPONDEO dicendū, qd' prædicta distinctio potest referri vel ad passionē iræ, uel ēt ad ipsum peccatum iræ. Quomodo autem referatur ad passionē iræ, suprà habitum est, * cū de passione iræ ageretur, & sic præcipuè uř poni à Gregorio Nisseno, & Damasceno. † Nūc autem oportet accipere distinctionem horum specierū ſm quòd pertinent ad peccatum iræ, prout ponitur à Philosopho. Potest autem inordinatio iræ ex duobus attendi. Primò quidem, ex ipsa iræ origine. Et hoc pertinet ad acutos qui nimis cito irascuntur, & ex qualibet leui cā. Alio modo, ex ipsa iræ duratione, eo scilicet ꝙ ira nimis perseuerat. Quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo, qa causa iræ, scilicet iniuria illata, nimis manet in memoria hominis. Vnde ex hoc homo diutinā tristitiā concipit, & ideo sunt sibi ipsis graues & amari. Alio modo contingit ex parte ipsius uindictæ quam aliquis obstinato appetitu quærit. Et hoc pertinet ad difficiles siue graues, q nō dimittūt iram quousque puniat.

1. 2. q. 46. ar. 8.
† locis citatis in argu. * ed contra.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in speciebus prædictis non principaliter consideratur tempus, sed facilitas hominis ad iram, uel firmitas in ira.

AD SECVNDVM dicēdum, ꝙ utriq; s. amari & difficiles, hēnt iram diuturnā, sed pp aliam cām. Nā amari habent irā permanentem propter pmanentiā tristitiæ, quā inter uiscera tenēt clausam. Et qa non prorūpūt ad exteriora iracūdiæ signa, nō pnt persuaderi ab alijs, nec ex seipsis recedunt ab ira nisi pnt diuturnitate tps aboleri tristitia, & sic deficit ira. Sed in difficilibus est ira diuturna pp vehemens desiderium uindictæ, & ĩō tpe non digeritur, sed per solam punitionem quiescit.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ gradus iræ quos dñs ponit, non pertinent ad diuersas iræ species, sed accipiunt ſm processum humani actus, in quo primò aliqd in corde concipitur. Et quantū ad hoc dicit, Qui irascitur fratri suo. Scdm aūt est, cum per aliqua signa exteriora manifestat exterius ēt antequam prorumpat in effectū. Et quantū ad hoc dicit, Qui dixerit fratri suo, Racha, ꝙ est interiectio irascentis. Tertius gradus est, qñ peccatum interius cōceptum ad effectū perducitur. Est autem effectus iræ, nocumentū alterius sub rōne uindictæ. Minimū aūt nocumētorum est quod fit solo uerbo. Et ideo quātū ad hoc dicit, Qui dixerit fratri suo, Fatue. Et sic patet quòd ſm addit supra primum, & tertium supra utrunq; Vnde si primum est peccatum mortale in casu in quo dominus loquitur, sicut dictum est, * multo magis alia. Et ideo singulis eorum ponuntur correspondentia aliqua pertinentia ad condemnationem. Sed in primo ponitur iudicium quod minus est, qa ut Augustinus† dicit, in iudicio adhuc defensionis locus datur. In secundo vero ponit consilium, in quo iudices inter se conferunt quo supplicio damnari oporteat. In tertio ponit gehennam ignis: quæ est certa damnatio.

Ar. 3. ad 2.
† lib. 1. de serm. Do. in monte, c. 19 à me. tomo 4.

ARTICVLVS VI.

771

Vtrum ira debeat poni inter vitia capitalia.

Sup. q. 34. artic. 5. Et Mal q 8. ar. 1. c. co. 3 & ad 21 & 22. & quęst. 12. ar 5.
* gl ordi. ibidem.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, quòd ira non debeat poni inter uitia capitalia. Ira enim ex tristitia nascitur, sed tristitia est vitium capitale, quod dicitur acedia, ergo ira nō debet poni uitium capitale.

¶ 2 Præterea, Odium est grauius peccatum quam ira, ergo magis debet poni uitium capitale quàm ira.

¶ 3 Præterea, Super illud Prouerb. 29. Vir iracundus prouocat rixas, dicit gl. * Ianua est omnium uitiorum Iracundia, qua clausa, uirtutibus intrinsecus dabitur quies, aperta autem, ad omne facinus armabitur animus. Nullum

sum autem vitium capitale est principium omnium peccatorum, sed quorundam determinatè, ergo ira nõ debet poni inter vitia capitalia.

li.31.c.31. SED CONTRA est, quod Greg.* 31. Moralium, ponit iram inter vitia capitalia.

1.2 q. 84. ar. 3. & 4. RESPONDEO dicendũ, quod sicut ex* præmissis patet, vitiũ capitale dicitur ex quo multa vitia oriuntur. Habet aũt hoc ira quod ex ea multa vitia oriri possint duplici rõne. Primo, ex parte sui obiecti, quod multum habet de ratione appetibilitatis, inquantũ scilicet vindicta appetitur sub ratione iusti, vel honesti, quæ sua dignitate allicit, vt supra* habitũ est. Alio mõ, ex suo impetu, quo mentem præcipitat ad inordinata quæcunque agenda. Vnde manifestum est quod ira est vitiũ capitale.

Artic. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod illa tristitia ex qua oritur ira, vt plurimum, non est acediæ vitium, sed passio tristitiæ, quæ consequitur ex iniuria illata.

1. 2. q 84. ar. 3. & 4. AD SECVNDVM dicendũ, quod sicut ex supradictis* patet, ad rõnem vitij capitalis pertinet, quod habeat finem maximum appetibilem, vt sic propter appetitum eius multa peccata cõmittantur. Ira aũt quæ appetit malũ sub ratione boni, habet finem magis appetibilem quàm odium, quod appetit malum sub ratione mali. Et ideo magis est vitium capitale ira quàm odium.

AD TERTIVM dicendũ, quod ira dicitur esse ianua vitiorum per accidens, scilicet remouendo prohibens, id est impediendo iudicium rationis, per quod homo retrahitur à malis. Directè autem & per se est causa aliquorum specialium peccatorum, quæ dicuntur filiæ eius.

772

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter assignentur sex filiæ iræ, scilicet rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blasphemia.

supr.q.37. ar 2.ad 1. & q 41. ar. 2. Et Mal. q. 12. arti. 5. *in 3 regu e tom. 1.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, quòd inconuenienter assignentur sex filiæ iræ, quæ sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia. Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbiæ. Non ergo debet poni filia iræ.

¶ 2 Præterea, Odium nascitur ex ira, vt Augu.* dicit in regula, ergo deberet numerari inter filias iræ.

† libr. 31. cap 31. *li.31.c 31

¶ 3 Præterea, Tumor mentis videtur idem esse quod superbia. Superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, vt Greg. † dicit 31. Moral. Ergo tumor mentis non debet numerari inter filias iræ.

SED CONTRA est, quod Gregor. 31.* Moral assignat has filias iræ.

RESPONDEO dicendũ quod ira potest tripliciter considerari. Vno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascuntur duo vitia. Vnum quidem, ex parte eius cõtra quem homo irascitur, quem reputat indignum, vt sibi tale quid fecerit. Et sic ponitur indignatio. Aliud aũt vitiũ est ex parte sui ipsius, inquantũ scilicet excogitat diuersas vias vindictæ, & talibus cogitationibus animum suũ replet, secundum illud Iob 15. Nunquid sapiens implebit ardore stomachũ suũ? Et sic ponitur tumor mẽtis.* Alio modo consideratur ira secundum quod est in ore. Et sic ex ira duplex inordinatio procedit. Vna quidẽ, secundum hoc quod homo in modo loquendi iram suam demõstrat, sicut dictũ* est de eo, qui dicit fratri suo, racha. Et sic ponitur clamor, per quẽ intelligitur inordinata & confusa locutio. Alia ẽt est inordinatio secundum quod aliquis prorumpit in verba iniuriosa, quæ quidẽ si sint cõtra Deũ, est blasphemia, si autẽ contra proximum, contumelia. Tertio mõ consideratur ira secundum quod procedit vsq; ad factũ. Et sic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumenta quæ facto proximis inferuntur ex ira.

Ar. 5. ad 3

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod blasphemia in quam aliquis prorumpit deliberata mẽte, procedit ex superbia hominis contra Deũ se erigentis, quia vt dr Eccle. 10. Initium superbiæ hominis apostatare à Deo, id est recedere à veneratione eius, est prima superbiæ pars. Et ex hoc oritur blasphemia. Sed blasphemia in quam aliquis prorumpit ex cõmotione animi, procedit ex ira.

AD SECVNDVM dicendũ, quod odiũ etsi aliquando nascatur ex ira, tamen habet aliquã priorẽ causam, ex qua directius oritur, scilicet tristitiã, sicut enim econtrario amor nascitur ex delectatione, ex tristitia aũt illata quis quandoque in irã, quandoque in odiũ aliquis mouetur. Vnde cõuenientius fuit quod odium poneret oriri ex acedia quàm ex ira.

AD TERTIVM dicendum, quod tumor mentis non accipitur hic pro superbia, sed pro quodam conatu siue audacia hominis intentantis vindictam. Audacia autem est vitium fortitudini oppositum.

773

ARTICVLVS VIII.

Vtrum sit aliquod vitium oppositum iracundiæ, proueniens ex defectu iræ.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr quod nõ sit aliquod vitium oppositũ iracundiæ proueniẽs ex defectu iræ. Nihil enim est vitiosum per quod homo Deo assimilatur. Sed per hoc quod homo omnino est sine ira, assimilatur Deo, qui cum tranquillitate iudicat, ergo non videtur quod sit vitiosum omnino ira carere.

li.1.ca.12.

¶ 2 Præterea, Defectus eius quod ad nihil est vtile, nõ est vitiosus, sed motus iræ ad nihil est vtilis, vt probat Seneca in lib.* quem fecit de ira, ergo videtur quod defectus iræ non sit vitiosus.

c 4 de di. nom. p 4. non remotè ante fi.

¶ 3 Præterea, Malũ hoĩs, secundum* Dion. est præter rõnem esse, sed subtracto oĩ motu iræ adhuc remanet integrũ iudiciũ rationis, ergo nullus defectus iræ vitiũ causat.

Hom 11 in Matth. in opere imperfecto inter princ. & mediũ. tom. 2.

SED CONTRA est, quod Chrysost. * dicit super Matt. Qui cum causa non irascitur, peccat. Patientia enim irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malũ.

Hom 11 in Matth. in opere imperfecto inter princ. & mediũ. tom. 2.

RESPONDEO dicendũ, quod ira dupliciter põt intelligi. Vno mõ, simplex motus voluntatis, quo aliquis non ex passione, sed ex iudicio rationis pœnã infligit. Et sic defectus iræ absque dubio est peccatũ. Et hoc mõ ira accipitur in verbis Chrys. quæ dicit ibidẽ. Iracundia quæ cũ causa est, non iracundia est, sed iudiciũ. Iracũdia enim propriè intelligitur cõmotio passionis. Qui aũt cũ cã irascitur, ira illius iã nõ est ex passione, ideo iudicare dicitur, nõ irasci. Alio modo accipitur ira pro motu appetitus sensitiui, qui est cũ passione & transmutatione corporali. Et hic quidẽ motus ex necessitate cõsequitur in hoĩe ad simplicẽ motũ voluntatis, quia naturaliter appetitus inferior sequitur motũ appetitus superioris, nisi aliquid repugnet. Et ideo nõ põt totaliter deficere motus iræ in appetitu sensitiuo, nisi per subtractionẽ vel debilitatem voluntarij motus. Et ideo ex consequenti etiam defectus passionis iræ vitiosus est, sicut & defectus voluntarij motus ad puniendum secundum iudicium rationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ille qui totaliter non irascitur cum debet irasci, imitatur quidem Deum quantum ad carentiam passionis, non autem quantum ad hoc quòd Deus ex iudicio punit.

AD SECVNDVM dicendum quod passio iræ vtilis est, sicut & omnes alij motus appetitus sensitiui, ad hoc quod homo promptius exequatur id quod ratio dictat, alioquin frustra esset in homine appetitus sensitiuus, cùm tamen natura nihil faciat frustra.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod in eo qui ordinatẽ agit, iudiciũ rõnis nõ solũ est cã simplicis motus voluntatis, sed ẽt passionis appetitus sensitiui, vt dictũ* est. Et ideo sicut remotio effectus est signũ remotionis cãæ, ita ẽt remotio iræ est signũ remotionis iudicij rõnis.

QVAESTIO CLIX.

De Crudelitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de crudelitate.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrũ crudelitas opponatur clementiæ.

¶ Secundo, de cõparatione eius ad sæuitiã, vel feritatẽ.

QVÆSTIONIS CLIX.
De crudelitate, Bifariam diuisæ,
AXIOMA.

1 *Crudelitas clementiæ est* 1 *opposita, atque in eo à* 2 *sæuitia seu feritate* 2 *differt, quod homo sæuus seu ferus, nulla culpæ habita ratione, ipsa pœnarum inflictione immanium ferarum instar delectetur, crudelis verò culpæ commissæ habet rationem, in qua vindicanda modum excedit.*

774

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum crudelitas opponatur clementiæ.

(infr ar. 2. ad 1; *lib. 2. c. 4)

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ crudelitas non opponatur clementiæ. Dicit enim Seneca in 2.*de clementia, ꝙ illi vocantur, crudeles, qui excedunt modũ in puniendo, quod contrariaĩ iustitiæ. Clementia aũt non poniĩ pars iustitiæ, sed tẽperantiæ, ergo crudelitas non videtur opponi clementię.

¶ 2 Præterea, Ierem 6. dicitur, Crudelis est, & nõ miserebitur, & sic videtur ꝙ crudelitas opponatur misericordiæ. Sed misericordia non est idẽ clemẽtiæ, vt suprà dictũ*est, ergo crudelitas non opponiĩ clementiæ.

(Q. 157. ar. 1. & ar. 4. ad 3.)

¶ 3 Præterea, Clementia consideratur circa inflictionem pœnarum vt dictum est.† Sed crudelitas consideratur in subtractione beneficiorum, secundum illud Prouer. 11. Qui autem crudelis est etiam propinquos abijcit, ergo crudelitas non opponitur clementiæ.

(† Q. præc. ar. 1 & ar. 4. ad 3. * li. 2. c. 4. in princi.)

SED CONTRA est, quod dicit Seneca in 2 *de Clementia, ꝙ opponitur clementiæ crudelitas, quæ nihil aliud est quàm atrocitas animi in exigẽdis pęnis.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ nomen crudelitatis à cruditate sumptum esse videtur. Sicut autem ea quę sunt cocta & digesta, solent habere suauem & dulcem saporem, ita illa quæ sunt cruda, habẽt horribilẽ & asperum saporem. Dictum est * autem supra, ꝙ clementia importat quandam animi lenitatem siue dulcedinem, per quam aliquis est diminutiuus pœnarum. Vnde directè crudelitas clementiæ opponitur.

(Q. 157. ar. 4. ad 3 & art. 3. ad 1.)

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut diminutio pœnarũ quæ est ꝭm rationem pertinet ad epiikiam, sed ipsa dulcedo affectus ex qua homo ad hoc inclinatur, pertinet ad clementiã, ita ẽt superexcessus pœnarũ quantũ ad id, quod exterius agiĩ, ptinet ad iniustitiã, sed quantũ ad austeritatem animi per quam aliquis fit promptus ad pœnas augendas, pertinet ad crudelitatẽ.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ misericordia & clementia conueniunt in hoc, ꝙ vtraq; refugit, & abhorret miseriam alienam, aliter tamen & aliter. Nã ad misericordiam pertinet miseriæ subuenire per beneficij collationem. Ad clementiam autem pertinet miseriam diminuere per subtractionem pœnarum. Et quia crudelitas superabundantiam in exigendis pœnis importat, directius opponitur clementię quàm misericordiæ. tamen propter similitudinem harum virtutum accipitur quandoque crudelitas pro immisericordia.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ crudelitas ibi accipitur pro immisericordia, ad quã pertinet beneficia non largiri. Quamuis etiam dici possit quòd ipsa beneficij subtractio, quædam pœna est.

775

ARTICVLVS II.
Vtrum crudelitas à sæuitia siue feritate differat.

(sup q. 157 ar. 1. ad 3.)

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ crudelitas à sæuitia siue feritate non differat. Vni enim virtuti ex vna parte vnum vitium videtur esse oppositum, sed clementiæ per superabundãtiam opponitur & sæuitia & crudelitas, ergo videtur quod sæuitia & crudelitas sint idem.

¶ 2 Præterea, Isidorus dicit in lib.*Etymologiarum, ꝙ seuerus dicitur quasi sæuus & verus, quia sine pietate tenet iustitiam, & sic sæuitia videtur excludere remissionem pœnarum in iudicijs, quod pertinet ad pietatem. Hoc autem dictum*est ad crudelitatem pertinere, ergo crudelitas est idem quod sæuitia.

(li. 10. c. 18 cuius initiũ est, Sapiens. circa med. *Ar. prę. ad 2.)

¶ 3 Præterea, Sicut virtuti opponitur aliquod vitiũ in excessu, ita etiam & in defectu. Quod quidẽ contrariatur & virtuti quæ est in medio, & vitio quod est i excessu. Sed idem vitium ad defectum pertinens, opponitur & crudelitati & sæuitiæ, videlicet remissio vel dissolutio. Dicit enim Greg. 20. * Moral. Sit amor, sed non emolliens, sit rigor, sed non exasperans, sit zelus, sed nõ immoderatè sæuiens, sit pietas, sed non plus quam expediat parcens. Ergo sæuitia est idem crudelitati.

(li. 20. Moral c. 8. aū medium.)

SED CONTRA est, quod Senec. dicit in 2. *de Clementia, ꝙ ille qui non est læsus, nec peccatori irascitur, non dicitur crudelis, sed ferus siue sæuus.

(li. 2. ca. 4. circa medium.)

RESPONDEO dicendũ, ꝙ nomen sæuitiæ & & feritatis à similitudine ferarum accipitur, quæ ẽt dicuntur sæuæ. Hmõi enim aĩalia nocent hominibus, vt ex eorum corporibus pascantur, non ex aliqua iustitię causa, cuius consideratio pertinet ad solam rationem. Et ideo, propriè loquendo, feritas vel sæuitia diciĩ, ꝭm quam aliquis in pœnis inferendis non considerat aliquam culpam eius, qui punitur, sed solum hoc qđ delectatur in hominum cruciatu. Et sic patet ꝙ continet sub bestialitate. Nã talis delectatio nõn est humana, sed bestialis, proueniens vel ex mala consuetudine, vel ex corruptione naturæ, sicut & aliæ huiusmodi bestiales affectiones. Sed crudelitas non solum attendit culpam in eo qui punitur, sed excedit modum in puniendo. Et ideo crudelitas differt à sæuitia siue feritate, sicut malitia humana a bestialitate, vt dicitur i 7 *Eth.

(li. 7. ca. 5. tom. 5.)

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ clementia est virtus humana. Vnde directè sibi opponiĩ crudelitas, quæ est malitia humana. Sed sæuitia vel feritas cõtinetur sub bestialitate. Vnde non directè opponitur clementia, sed superexcellentiori virtuti, quàm Philoso.* vocat heroicam vel diuinam, quæ secundum nos videtur pertinere ad dona Spiritus sancti. Vnde potest dici quod sæuitia directè opponitur dono pietatis.

(li. 7. Ethi. circa pri. lib. 10. s.)

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ seuerus non dicitur simpliciter sæuus, quia hoc sonat in vitium, sed dicitur sæuus circa veritatem propter aliquam similitudinem sæuitiæ, quæ non est diminutiua pœnarum.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ remissio in puniendo non est vitium, nisi inquantum prætermittitur ordo iustitiæ, quo aliquis deberet puniri propter culpã quam excedit crudelitas. Sæuitia autem penitus hunc ordinem non attendit. Vnde remissio punitionis directè opponitur crudelitati, non autem sæuitiæ.

QVÆSTIO CLX.
De Modestia, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modestia. Et primo, de ipsa in communi. Secundo, de singulis quæ sub ea continentur.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum modestia sit pars temperantiæ.

¶ Secundo, quæ sit materia modestiæ.

QVAESTIONIS CLX.
De Modestia, Brifariam distributæ,
AXIOMA.

1 *Modestia est* 1 *temperantiæ pars, seu virtus, temperantiæ vt principali virtuti, annexa, ad cu-* 2 *ius munus* 2 *pertinet corporales motus & gestus, atque etiam actiones tam ludicras quam serias, &*

que

quæ ad uestitum cultumq; corporis spectant, honestè decenterq; moderari. Vnde palam est istam virtutem non tantum circa externas corporis, sed etiam circa internas animi actiones uersari.

776

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum modestia sit pars temperantiæ.

sup. q. 141. Et 2. d. 44. q. 2. arti. 1. ad tertiũ. Et 3. d. 33. q. 3. art. 2. qu. 2. cor. & ad tertium. Et ti 3. cor. 2 *c 3. to. 6.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ q; modestia non sit pars temperantiæ. Modestia. n. à modo dr̃, sed in omnibus uirtutibus requirit̃ modus. Nam virtus ordinatur ad bonum. Bonum autem, ut Aug. dicit in li * de Natura boni, consistit in modo, specie & ordine. Ergo modestia est generalis uirtus. Non ergo debet poni pars temperantiæ.

¶ 2 Præterea, Laus temperantiæ videtur consistere præcipue in quadam moderatione. Ex hac autẽ sumitur nomen modestiæ. Ergo modestia est idem quod temperantia, & non pars eius.

¶ 3 Præterea, Modestia vr̃ consistere circa proximorũ correctionẽ, s̃m illud 2 ad Timoth. 2. Seruum Dei nõ oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, cum modestia corripientem eos qui resistunt ueritati. Sed correctio delinquentiũ est actus iustitiæ uel charitatis, vt supra habitum* est, ergo uidetur quod modestia magis sit pars iustitiæ, quàm temperantiæ.

q. 33. ar. 1.

SED CONTRA est, quod Tullius* ponit modestiam partem temperantiæ.

li. 2 de inuẽtione, in fol. 3. ante finẽ.

RESPONDEO dicendũ, q; sicut supra dictũ est,* temperantia moderationẽ adhibet circa ea, in quibus difficillimũ est moderari, s. circa concupiscentias delectationum tactus. Vbicunq; autẽ est aliqua uirtus specialiter circa aliquod maximũ, oportet esse aliam uirtutem circa ea quæ mediocriter se habent, eo q; oportet, quantũ ad omnia, vitam hominis s̃m uirtutes esse regulatam, sicut supra* dictũ est, quod magnificẽtia est circa magnos sumptus pecuniarum præter quã est necessaria liberalitas quæ fit circa mediocres sumptus. Vnde necessarium est quod sit quædã uirtus moderatiua in alijs mediocribus, in quibus non est ita difficile moderari. Et hæc uirtus uocatur modestia, & adiungitur temperantiæ tanquam principali.

q. 141. art. 4. & 157. ar. 3.

q. 134. ar. 3. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; nomen commune quãdoque appropriatur his quæ sunt infima, sicut nomen commune angelorum appropriatur infimo ordini angelorum. Ita etiam & modus qui communiter obseruatur in qualibet virtute, appropriatur specialiter virtuti, quæ in minimis modum ponit.

AD SECVNDVM dicendũ, q; aliqua indigent temperatione propter suam vehementiam, sicut forte vinum temperatur. Sed moderatio requiritur in omnibus. Et ideo temperantia magis se habet ad passiones vehementes, modestia uerò ad mediocres.

AD TERTIVM dicendũ, q; modestia accipitur ibi modo cõmuniter sumpto, prout requiritur in omnibus uirtutibus.

777

ARTICVLVS II.

Vtrum modestia sit solum circa exteriores actiones.

Inf. q. 161. arti. 1. Et 3. d. 33. q. 3 art. 2. q. 1. ad 3.

AD SECVNDVM sic procedit̃. Vr̃, q; modestia sit solum circa exteriores actiones. Interiores. n. motus passionũ alijs noti esse nõ possunt. Sed Apostolus ad Philip. 4 mandat, ut modestia nostra nota sit omnibus hominibus, ergo modestia est solum circa exteriores actiones.

¶ 2 Præterea, Virtutes quæ sũt circa passiones, distinguuntur à uirtute iustitiæ, quæ est circa operationes. Sed modestia vr̃ esse vna virtus. Si ergo est circa operationes exteriores, nõ erit circa aliquas interiores passiones.

¶ 3 Præterea, Nulla uirtus una & eadẽ est circa ea q̃ pertinent ad appetitũ, quod est proprium uirtutũ moraliũ, & circa ea quæ pertinent ad cognitionem, q̃ est propriè uirtutũ intellectualiũ, neque ẽt circa ea quæ p̃tinent ad irascibilẽ & concupiscibilẽ. Si ergo modestia est una uirtus, non potest esse circa omnia prædicta.

SED CONTRA, In omnibus prædictis oportet obseruare modum a quo modestia dicitur, ergo circa omnia prædicta est modestia.

RESPONDEO dicendũ, q; sicut dictũ est,* modestia differt à temperantia, in hoc, quod temperantia est moderatiua eorum quæ difficillimũ est refrænare, modestia autem est moderatiua eorũ quæ in hoc mediocriter se habent. Diuersimodè aũt aliqui de modestia videntur esse locuti. Vbicunque. n. considerauerũt aliquam specialem rationem boni uel difficultatis ĩ moderando, illud subtraxerunt modestiæ, relinquẽtes modestiã circa minora. Manifestũ est aũt oĩbus, quod refrænatio delectationũ tactus speciale quãdam difficultatẽ habet. Vnde omnes temperantiam à modestia distinxerunt. Sed præter hoc Tullius *considerauit quod dã speciale bonũ esse in moderatione pœnarũ. Et ideo ẽt clementiam subtraxit modestiæ, ponens modestiã circa omnia quæ relinquuntur moderãda, quæ quidẽ videntur esse quatuor, quorum unum est motus animi ad aliquã excellẽtiam, quam moderatur humilitas: s̃m autem est desiderium eorum quæ pertinent ad cognitionem, & in hoc moderatur studiositas, quæ opponit curiositati, tertiũ aũt, quod pertinet ad corporales motus & actiones, ut s. decenter & honestè fiant, tam in his quæ serio, q̃ in his quæ ludo aguntur. quartum aũt est, qđ pertinet ad exteriorẽ apparatũ, puta in uestibus & in alis huiõi. Sed circa qđã eorũ alij posuerunt quasdã speciales virtutes, sicut Andronicus mansuetudinẽ, simplicitatem, humilitatem & alia huiusmodi de quibus supra dictum* est. Aristot. †tertiam circa delectationẽ ludorum posuit eutrapeliam, quæ omnia continentur sub modestia, secundum quod à Tullio accipit. Et hoc modo modestia se habet non solum circa exteriores actiones, sed etiam circa interiores.

ar. præce.

li. 2. de inuẽtioue, fol. 3 ante finem libri.

* qu. 143. † Arist. 4. Ethic. c. 8. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; Apost loquit̃ de modestia prout est circa exteriora. Et tñ ẽt interiorũ moderatio manifestari põt p̃ qđã exteriora signa.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q; sub modestia continentur diuersæ uirtutes, q̃ à diuersis assignantur. Vnde nihil prohibet modestiã esse circa ea quæ requirũt diuersas uirtutes. Et tamen non est tanta diuersitas inter partes modestiæ adinuicem, quanta est iustitiæ, q̃ est circa operationes ad temperantiam, quæ est circa passiones, quia in actionibus & passionibus in quibus non est aliqua excellens difficultas ex parte materiæ, sed solum ex parte moderationis, non attenditur virtus nisi una, s. secundum rationem moderationis. Et per hoc patet etiam responsio ad TERTIVM.

QVAESTIO CLXI.

De Speciebus modestiæ, & primo de humilitate, in sex articulos diuisa.

POSTEA cõsiderãdũ est de specieb. modestiæ. Et primo, de humilitate & superbia, q̃ ei opponitur. Secundo, de studiositate & curiositate sibi opposita. Tertio, de modestia, secundum quod est in verbis uel in factis. Quarto, de modestia, secundum qđ est circa exteriorem cultum.

¶ Circa humilitatem quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum humilitas sit uirtus.

¶ Secundo, vtrum consistat in appetitu uel iniudicio rationis.

¶ Tertio, utrum aliquis per humilitatem se debeat omnibus subijcere.

¶ Quarto, vtrum sit pars modestiæ uel temperantiæ.

¶ Quinto, de comparatione eius ad alias uirtutes.

¶ Sexto, de gradibus humilitatis.

QVAESTIONIS CLXI.
De humilitate, in sex partes seu articulos diuisæ,
AXIOMA.

1 *Humilitas, est 1 virtus excellens illa quidem, non tamen virtutum 5 excellentissima, temperantiæ uel modestiæ ut principali uirtuti 4 annexa, ad cuius officium pertinet uagos appetendi uis 2 motus refrænare atque moderari. Item 3 efficere ut homo in se defectus proprios, & in proximo gratias diuinitus acceptas intuens, sese illi ex ea parte postponat. Ad 6 humilitatem etiam isti duodecim effectus seu gradus rectè a beato Benedicto referuntur: Primus vt homo defixis in terram oculis animi demissionem præ se ferat. Secundus ut pauca verba, eaq; cum ratione & sine clamore loquatur. Tertius ut non facile in risum prorumpat. Quartus vt homo sit taciturnus, & non facilè nisi interrogatus loquatur. Quintus ut si sit monachus studiosè seruet quæ habet communis monasterij regula. Sextus ut in se considerans proprios defectus & similes defectus in alijs non cernens, sese credat & profiteatur ex ista parte omnibus alijs esse uiliorem. Septimus ut in se quod ex se habet considerando, se omni honore indignum, & ad omnem honorificam functionem inutilem apertè fateatur. Octauus ut sua peccata ingenuè confiteatur. Nonus ut obedienti animo in asperis & duris patientiam amplectatur. Decimus ut cum demissione animi sese suo superiori subijciat eiq; obtemperet. Undecimus ut uoluntati propriæ inseruire uel obsequi non quærat. Duodecimus ut Deum timeat, eiusq; præcepta perpetuo quantum per humanam imbecillitatem licet, ante oculos mentis, obseruantia habeat.*

778

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum humilitas sit uirtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q humilitas non sit virtus. Virtus.n. importat rationem boni. Sed humilitas vr importare rōnem mali pœnalis, ſm illud Psal. 104. Humiliauerunt in compedibus pedes eius ergo humilitas non est uirtus.

¶ 2 Præterea, virtus & uitiū opponuntur, sed humilitas quandoque sonat in uitium. Dr.n Eccl. 19 Est qui nequiter se humiliat. ergo humilitas non est uirtus.

¶ 3 Præterea, Nulla uirtus opponitur alij uirtuti, sed humilitas uidetur opponi uirtuti magnanimitatis, q tendit in magna. Humilitas autem ipsa refugit, ergo uidetur quod humilitas non sit virtus.

¶ 4 Præterea. Virtus est dispositio perfecti, ut dr in 7.* phy. Sed humilitas vr̄ esse imperfectorū. Vn & Deo non conuenit humilitas, quia nulli subijci potest, ergo uidetur quod humilitas non sit uirtus.

¶ 5 Præterea, Omnis uirtus moralis est circa actiones & passiones, ut dicitur in 2.* ethic. sed humilitas non cōnumeratur a Philosopho inter uirtutes, quæ sunt circa passiones, nec ē continetur sub iustitia, quæ est circa actiones, ergo uidetur quod non sit uirtus.

SED CONTRA est, q Origenes* dicit, exponens illud Lucæ 1. Respexit humilitatem ancillæ suæ. Propriè in scripturis vna de uirtutibus humilitas prædicatur. Ait quippe Saluator, Discite a me quia mitis sū & humilis corde.

sup.q.160 art.2.cor. & infra p sēt q ar. 2.& 4 co. & cont. c. & 24. 17 55. ad & 16.

7. text. 19. & 18. to.2.

2 cap.3. to 5.

Ho. 8 in Lucam à medio illius. to.3.

RESPONDEO dicēdū, q sicut supra dictū est,* cum de passionibus ageretur, bonum arduū habet aliquid unde attrahit appetitum, s. ipsam rationem boni, & habet aliquid retrahens, s. ipsam difficultatem adipiscendi, ſm quorum primum insurgit motus spei, & secundum aliud, motus desperationis. Dictum est autem supra,* quod circa motus appetitiuos, qui se hēnt per modum impulsionis, oportet esse uirtutem moralem moderantem & refrænantem. Circa illos autem q se habent per modum retractionis & resistitionis ex parte appetitus, oportet esse uirtutem moralem firmātem & impellentem. Et ideo circa appetitum boni ardui necessaria est duplex virtus. Vna quidem, quæ tēperet & refrænet animum, ne immoderate tendat in excelsa, & hoc pertinet ad uirtutem humilitatis. Alia vero quæ firmet animum contra desperationem, & impellat ipsum ad prosecutionem magnorum, secundum rationem rectam, & hæc est magnanimitas. Et sic patet quod humilitas est quædam virtus.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q sicut Isidor* dicit in li Etymolog. humilis dicitur quasi humi acclinis, i. imis inhærens. Quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, ex principio extrinseco, puta cū aliquis ab alio deijcitur. Et sic humilitas est pœna. Alio modo, à principio intrinseco. Et hoc potest fieri quandoque quidem bene, puta cum aliquis considerans suum defectum, tenet se in infimis secundum suum modum, sicut Abraham dixit ad dominum Genes. 18. Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis. Et hoc modo humilitas ponitur virtus. Quandoque autem potest fieri male, puta cum homo honorem suum non intelligens, comparat se iumentis insipientibus & similis fit illis.

AD SECVNDVM dicēdū q sicut dictum est,* humilitas secundū quod est uirtus, in sui ratione importat quandam laudabilem deiectionem in ima Hoc autem quandoque fit solum secundum signa exteriora secundum fictionem. Vnde hæc est falsa humilitas de qua Aug. dicit in quadam epistola, quod est magna superbia, quia s. uidetur tendere ad excellentiam gloriæ. Quandoque autem fit secundum interiorem motum animæ. Et secundum hoc humilitas proprie ponitur uirtus, quia virtus non consistit in exterioribus, sed principaliter in interiori electione mentis, ut patet per Philosophum in li Ethic.*

AD TERTIVM dicendū, q humilitas reprimit appetitum, ne tendat in magna præter rationem rectam. Magnanimitas aūt animum ad magna impellit secundū rationem rectam. Vnde patet quod magnanimitas non opponitur humilitati, sed conueniunt in hoc quod utraque est secundum rationem rectam.

AD QVARTVM dicēdū, quod perfectum dicitur aliquid dupliciter Vno modo simpliciter, in quo s. nullus defectus inuenitur, nec secundū suam naturā, nec per respectum ad aliquid aliud, & sic solus Deus est perfectus, cui ſm naturam diuinam non competit humilitas, sed solum ſm naturam assumptā Alio modo potest dici aliquid perfectum secundum quid puta secundum suam naturam, aut statum, aut tempus. Et hoc modo homo virtuosus est perfectus, cuius tamen perfectio in comparatione ad Deum deficiens inuenitur, secundum illud Isaiæ 40. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo. Et sic cuilibet homini potest conuenire humilitas.

AD QVINTVM dicendū q Philosophus intendebat agere de uirtutibus, secundum quod ordinantur ad uitam ciuilem, in qua subiectio unius hominis ad alterū, ſm legis ordinem determinatur, & io continetur sub

1.2. q. 23. ar.2.

1.2 q. 60. ar.4.

li.10.c.1. cuius initiū est, humilis, in princi.

In solu. ad 1. arg. præced.

li.2. c. 5 à medio.to. 5.

iusti-

Iustitia legali Humilitas aūt ſm qđ eſt ſpecialis uirtus, præcipue reſpicit ſubiectionem hominis ad Deum, propter quem etiam alijs humiliando ſe ſubijcit.

779

ARTICVLVS II.

Vtrum humilitas conſiſtat circa appetitum.

inf. art. 6. cor. & q. 165. art. 3 ad 2. li. 34. Moral. c. 18 in prin.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr, ꝙ humilitas non conſiſtat circa appetitum, ſed magis circa iudiciū rōnis. Humilitas n. ſupbiæ oppōnit. Sed ſupbia maximè cōſiſtit in his, q̃ pertinēt ad cognitionē. Dicit n. Greg. 34. Mora. * ꝙ ſupbia cordis cū ū exterius uſque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur. Vnde & in Pſa. 130. dr. Dñe, non eſt exaltatū cor meū, neque elati ſunt oculi mei. Oculi aūt maximè deſeruiūt cognitioni. Ergo vr ꝙ humilitas maximè ſit circa cognitionē, p q̃ de ſe aliqs æſtimat parua.

c. 31. ſ. medio to. 6.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in li. * de Virgi. ꝙ Humilitas pene tota diſciplina Chriſtiana eſt. Nihil ergo quod in diſciplina Chriſtiana cōtinet, repugnat humilitati. Sed in diſciplina Chriſtiana admonemur ad appetēdū meliora, ſm illud 1 ad Corin. 12. Aemulamini charismata meliora. Ergo ad humilitatem non pertinet reprimere appetitum arduorum, ſed magis æſtimationem.

¶ 3 Præterea, Ad eandē uirtutē ptinet refrænare ſuperfluū motū, & firmare aīum cōtra ſupfluā retractionē, ſicut eadē fortitudo eſt q̃ refrænat audaciā & q̃ firmat aīum cōtra timorē. Sed magnanimitas firmat animū cōtra difficultates q̃ accidūt in pſecutione magnorum. Si ergo humilitas refrænaret appetitum magnorū, ſequeret ꝙ humilitas nō eēt virtus diſtincta à magnanimitate, ꝙ patet eē falsū. Nō ergo humilitas cōſiſtit circa appetitū magnorū, ſed magis circa æſtimationē.

¶ 4 Præterea Andronicus ponit humilitatē circa exteriorē cultū. Dicit n. quòd humilitas eſt habitus non ſuperabundans ſumptibus & præparationibus. ergo non eſt circa motum appetitus.

in li. de pœnitēt. medicina, c. 1. parum à medio. to 9

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit in li. * de pœnitētia, ꝙ humilis eſt qui eligit abijci in domo domini, magis q̃ habitare in tabernaculis peccatorum, ſed electio pertinet ad appetitum, ergo humilitas conſiſtit circa appetitum magis quam circa æſtimationem.

ar. præce.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ſicut dictū eſt, *ad humilitatē proprie pertinet ut aliquis reprimat ſeipsū ne feratur in ea quæ ſunt ſupra ſe. ad hoc aūt neceſſariū eſt, ut aliquis cognoſcat id in quo deficit a proportione eius quod ſuā uirtutē excedit. Et iō cognitio proprij defectus pertinet ad humilitatē, ſicut regula quædā directiua appetitus, ſed in ipſo appetitu cōſiſtit humilitas eſſentialiter. Et iō dicendū eſt, ꝙ humilitas propriè eſt directiua & moderatiua motus appetitus.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ extollentia oculorū eſt quoddā ſignū ſuperbiæ, inq̃tū excludit reuerentiam & timorē. Conſueuerunt enim timentes & verecundati maximè oculos deprimere, quaſi non audentes ſe alijs cōparare. Non aūt ex hoc ſequitur ꝙ humilitas eſſentialiter circa cognitionem conſiſtat.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ tendere in aliqua maiora ex proprijarum uirium cōfidētia, humilitati contrariatur. Sed ꝙ aliquis ex cōfidētia diuini auxilij in maiora tendit, hoc non eſt contra humilitatē, p̃ſertim cum ex hoc aliquis magis apud Dū exaltetur, ꝙ ei ſe magis per humilitatē ſubijcit. Vnde Aug. dicit in li. de Pœnitentia, * Aliud eſt leuare ſe ad Deū, aliud eſt eleuare ſe cōtra Deum. Qui ante illū ſe proijcit, ab illo erigitur. Qui aduerſus illum ſe erigit, ab illo proijcitur.

*in lib. de pœnitent. med ca. 1. parum à med. to. 9.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ in fortitudine inuenitur eadem rō refrænandi audaciā, & firmandi aīum contra timorem. Vtriuſque enim ratio eſt ex hoc ꝙ homo bonū rationis debet periculis mortis præferre & in refrænando præſumptionē ſpei, quod pertinet ad humilitatē, & in firmando aīum cōtra deſperationē quod pertinet ad magnanimitatē. Eſt & alia rō. Nā rō firmādi animū cōtra deſperationē, eſt adeptio ꝓprij boni, ne ſ. deſperando hō ſe indignū reddat bono qđ ſibi competebat. Sed in reprimendo præſumptionem ſpei, ratio præcipua ſumitur ex reuerentia diuina, ex qua contingit ut homo non plus ſibi attribuat, q̃ ſibi cōpetat ſm gradum quem eſt a Deo ſortitus. Vnde humilitas præcipue uidetur importare ſubiectionē hominis ad Deum. Et pp hoc Aug. in li. * de Sermone Dñi in monte, humilitatem, quam intelligit per paupertatem ſpiritus attribuit dono timoris, quo homo Deum reueretur. Et inde eſt ꝙ fortitudo aliter ſe habet ad audaciam, quā humilitas ad ſpem. Nā fortitudo plus vtitur audacia q̃ eam reprimat, vnde ſuperabundantia eſt ei ſimilior, quā defectus. Humilitas autem plus reprimit ſpem de ſe ipſa, quam ea utatur, vnde magis opponitur ſibi ſuperabundantia, quàm defectus.

l. 1. c. 9. ante mediū. to. 4.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ ſuperabundātia in exterioribus ſumptibus & præparationibus, ſolet ad quandā iactantiā fieri, quæ per humilitatem reprimit. Et quantum ad hoc ſecundariò conſiſtit in exterioribus, prout ſunt ſigna interioris appetitiui motus.

780

ARTICVLVS III.

Vtrum hō debeat ſe oībus per humilitatē ſubijcere.

inf. art. 6. ad 1. Et Phil. 2. co. 2.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr, ꝙ homo nō debeat ſe omnibus p humilitatē ſubijcere, quia ſicut dictū eſt, *humilitas pcipue cōſiſtit in ſubiectiōne hoīs ad Deū, ſed id quod debet Deo nō eſt homini exhibēdū, ut patet in oībus actibus latriæ, ergo hō per humilitatem nō debet ſe homini ſubijcere.

*ar. præc. ad 3.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in lib. * de Natura & gratia, Humilitas collocāda eſt in parte veritatis, nō in parte falſitatis, ſed aliquis eſt in ſupremo ſtatu, qui ſi ſe inferioribus ſubijceret, abſque falſitate hoc fieri nō poſſet, ergo hō non debet ſe oībus per humilitatem ſubijcere.

c. 29. to. 7.

¶ 3 Præterea, Nullus debet facere id qđ uergat in detrimentū ſalutis alterius, ſed ſi aliquis p humilitatē ſe alteri ſubijciat, quādoq; hoc uergeret in detrimentum illius cui ſe ſubijcit, qui ex hoc ſuperbiret uel cotemneret. Vnde Aug. * dicit in regula, Ne dum nimium ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, ergo homo per humilitatem non debet omnibus ſe ſubijcere.

in 3 regula, ſcipit. Ante om frattes, to 1.

SED CONTRA eſt, qđ dicitur Philip. 2. In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes.

RESPONDEO dicēdū ꝙ in hoīe duo pñt conſiderari, ſ. id qđ eſt Dei, & id qđ eſt hoīs. Hoīs autē eſt, quicquid ptinet ad defectū, ſed Dei eſt quicqd pertinet ad ſalutē & perfectionem, ſm illud Oſeæ 13. Perditio tua Iſrael, ex me tm auxilium tuum. Humilitas autē, ſicut dictū eſt, * ꝓprie reſpicit reuerētiam, qua hō Deo ſubijcitur, & iō quilibet homo ſm id quod ſuum eſt, debet ſe cuilibet proximo ſubijcere, qtū ad id quod eſt Dei in ipſo. Non aūt hoc requirit humilitas, ut aliqs id qđ eſt Dei in ſe ipſo, ſubijciat ei quod apparet eſſe Dei in altero. Nā illi qui dona Dei participant, cognoſcunt ea ſe habere, ſm illud primæ ad Corint. 2. Vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nob. s. Et iō abſq; præiudicio humilitatis pñt dona quæ ipſi acceperunt, præferre donis Dei, quæ alijs apparent collata. Sicut Apoſtolus ad Ephe. 3. dicit, Alijs generationibus nō eſt agnitū filijs hominū, ſicut nūc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius. Similiter et non hoc requirit humilitas, ut aliqs id quod eſt ſuū in ſeipſo, ſubijciat ei quod eſt hominis in ꝓximo. Alioquin oporteret ut quilibet reputaret ſe magis peccatorē quolibet alio, cū tn̄ Apoſtolus abſque præiudicio humilitatis dicat Gal. 2. Nos natura Iudæi & non ex gentibus, peccatores. Poteſt tamē aliquis reputare aliquid boni eſſe in proximo quod ipſe non habet, uel aliquid mali in ſe eſſe quod in alio nō eſt, ex quo ſe poteſt ei ſubijcere per humilitatem.

ar. 1. ad 5. arg. & ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ non debemus ſolum Deum reuereri in ſeipſo, ſed etiā id quod eſt eius

debe-

debemus reuereri in quolibet. Nō tñ eo mō reuerētiæ quo reueremur Deū. Et iō ꝑ humilitatē debemus nos subijcere oībus proximis pp Deū ſm illud primæ Petr.3. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Latriam tamen ſoli Deo debemus exhibere.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ ſi nos præferamus id, quod eſt Dei in proximo, ei, quod eſt propriū in nobis, nō poſſumus incurrere falſitatē. Vnde ſuper illud Philip.2. Superiores ſibi inuicem arbitrantes, dicit gl.* Non hoc ita debemus æſtimare, ut nos æſtimare fingamus, ſed uerè æſtimemus poſſe eſſe aliquid occultum in alio, quo nobis ſuperior ſit, etiam ſi bonum noſtrū, quo illo uidemur ſuperiores eſſe, non ſit occultum.

Eſt Aug. li.83.q., q. 71. à medio, to.4.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ humilitas, ſicut & cæteræ uirtutes, præcipuè interius in anima conſiſtit. Et iō pōt hō ſm interiorē actum aīæ, alteri ſe ſubijcere ſine hoc, ꝙ occaſionē hēat alicuius, qđ pertineat ad detrimētū ſuæ ſalutis. Et hoc eſt quod Aug. dicit in regula,* Timore corā Deo prælatus ſubſtratus ſit pedibus ueſtris. Sed in exterioribus humilitatis actibus, ſicut, & in actibus cæterarū uirtutū, eſt debita moderatio adhibenda, ne poſſint uergere in detrimentū alterius. Si aūt aliquis quod dēt faciat, & alij ex hoc occaſionē ſumant peccati, non imputatur humiliter agēti, quia ille non ſcandalizat, quāuis alter ſcandalizetur.

in 3. regula non lō ge à fi. to. 1.

781

ARTICVLVS IIII.

Vtrum humilitas ſit pars modeſtiæ uel temperantiæ.

AD QVARTVM ſic proced. ī. Vr̄, ꝙ humilitas non ſit pars modeſtiæ uel tēperātiæ. Humilitas.n. præcipuè reſpicit reuerentiā qua qs ſubijci Deo, vt dictū eſt, ſed ad uirtutem theologicam ꝑtinet quod habeat Deum pro obiecto, ergo humilitas magis debet poni virtus theologica, quàm pars temperantiæ ſeu modeſtiæ.

ſup.q.160. ar.2 co.& 3.di 33.q. 3 ar.2.q.3. cor. *Ar.præc.

¶ 2 Præterea, Tēperātia eſt in cōcupiſcibili, humilitas aūt vr̄ eſſe in iraſcibili, ſicut & ſuperbia q̄ ei opponitur, cuius obiectū eſt arduum, ergo uidetur quod humilitas non ſit pars temperantiæ, uel modeſtiæ.

¶ 3 Præterea, Humilitas & magnanimitas circa eadē ſunt, ut ex ſupradictis† patet. Sed magnanimitas nō ponitur pars tēperantiæ, ſed magis fortitudinis, ut ſupra habitū eſt,* ergo uidetur quod humilitas non ſit pars temperantiæ uel modeſtiæ.

arti.1 huius q ad 3 a qu. 129. *1.5.

SED CONTRA eſt, ꝙ Origenes dicit ſuper Lucā,† Si uis nomē huius audire virtutis, quō ēt à Philoſophis appelletur, auſculta eandem eſſe humilitatem, quam reſpicit Deus, quæ ab illis* metriotis dr̄, i. menſuratio uel moderatio, quæ manifeſtè pertinet ad modeſtiam, uel temperantiam. Ergo humilitas eſt pars modeſtiæ, uel temperantiæ.

Hom.8.in Luc. à medio to.3.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt,* in aſſignando partes uirtutibus præcipuè attendit ſimilitudo q̄tū ad modum uirtutis. Modus autē tēperātiæ ex quo maxime habet laudem, eſt refrænatio uel repreſſio impetus alicuius paſſionis. Et iō oēs uirtutes refrænantes ſiue reprimentes impetus aliquarum affectionū, uel actiones moderātes, ponūtur partes temperantiæ. Sicut aūt manſuetudo reprimit motū iræ, ita ēt humilitas reprimit motū ſpei, qui eſt motus ſpūs in magna tendentis. Et iō ſicut manſuetudo ponitur pars temperantiæ, ita etiam & humilitas. Vnde & Philoſ. in quarto* Ethicorum, eum, qui tendit in parua, ſecūdū ſuum modum dicit non eſſe magnanimum, ſed temperatum, quē nos humilem dicere poſſumus. Et inter alias partes temperantiæ, ratione ſuperius* dicta, continetur ſub modeſtia, prout Tullius† de ea loquitur in quantum ſ. humilitas nihil eſt aliud, quàm quædam moderatio ſpiritus. Vnde primæ Petri 3. dicitur, In incorruptibilitate quieti ac modeſti ſpiritus.

q 129 ar.5 128.& 157. ar.3. & q. 143.

li.4.c.3.nō remotè à prin.to.5. *q.166.ar. 1. † Tullius 1 li.2.de inuentione, 1 fol.5. ante finem libri.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ uirtutes theologicæ quæ ſunt circa ultimum finem, qui eſt primū principiū in appetibilibus, ſunt cauſæ omnium aliarū uirtutum. Vnde ex hoc quòd humilitas cauſatur ex reuerentia diuina, non excluditur quin humilitas ſit pars modeſtiæ, uel temperantiæ.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ partes principalibus uirtutibus aſſignantur, non ſm conuenientiam in ſubiecto, uel in materia, ſed ſm conuenientiam in modo formali, ut dictum eſt.* Et ideo licet humilitas ſit in iraſcibili ſicut in ſubiecto, ponitur tamen pars modeſtiæ & temperantiæ propter modum.

qu.48. & 157. art.3. ad 2. & q. 137. art.2. ad 1.

AD TERTIVM dicēdū, ꝙ licet magnanimitas & humilitas in materia conueniant, differunt tamen in modo, ratione cuius magnanimitas ponitur pars fortitudinis, humilitas autem pars temperantiæ.

782

ARTICVLVS V.

Vtrum humilitas ſit potiſſima uirtutum.

AD QVINTVM ſic proced. ī. Vr̄. ꝙ humilitas ſit potiſſima uirtutū. Dicit n. Chryſ. exponens illud qđ dī* Lucæ 18. de Phariſeo & Publicano, ꝙ ſi mixta delictis humilitas tam facilè currit, ut iuſtitiā ſuperbiæ coniunctā tranſeat, ſi iuſtitiæ coniunxeris eam, quo non ibit? Aſſiſtet ipſū tribunali diuino in medio angelorū. Et ſic patet ꝙ humilitas ꝑfertur iuſtitiæ. Sed iuſtitia eſt præclariſſima oīum uirtutū, & includit in ſe omnes uirtutes, ut patet per Philoſophum 5.* Ethic. Ergo humilitas eſt maxima uirtutum.

4.di.33 q. 3 art.3. ad 6. * ho. 5. de incōprehenſibili Dei natura circa medium, to 5. *li.5.ca.1. à medio. to.5.

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in lib † de Verb. Domini, Cogitas magnam fabricam cōſtruere celſitudinis, de fundamēto prius cogita humilitatis. Ex quo uidetur quòd humilitas ſit fundamentum omnium uirtutum, ergo videtur eſſe potior alijs uirtutibus.

†in ſer.10. paulò à prin.to.10

¶ 3 Præterea, Maiori virtuti maius debetur ꝑmium. Sed humilitati maximum debetur præmium, quia q ſe humiliat exaltabitur, vt dicitur Lucæ 14. ergo humilitas eſt maxima uirtutum.

¶ 4 Præterea, Sicut Aug. dicit in lib* de vera religio. Tota uita Chri in terris ꝑ hoīem quē ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morū fuit, præcipuè humilitatē ſuā imitandam propoſuit, dicens Matth. 11. Diſcite à me, q̄a mitis ſū & humilis corde. Et Greg. dicit in Paſtoral. ꝙ argumētū redemptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei. ergo humilitas videtur eſſe maxima uirtutū.

c. 16. non procul à fi. tom.1. Parte.3.c. 18. nō procul à principio.

SED CONTRA eſt, ꝙ charitas præfertur oībus virtutibus, ſm illud Coloſſ. 3. Super omnia charitatē habere. Non ergo humilitas eſt maxima uirtutum.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ bonū humanæ uirtutis in ordine rationis cōſiſtit, qui qdē principaliter attenditur reſpectu finis. Vñ uirtutes theologicæ q̄ hēnt vltimum finem pro obiecto, ſunt potiſſimæ. Secūdario autē attenditur, prout ſm rationem finis ordinantur ea q̄ ſunt ad finem. Et hæc qdē ordinatio eſſentialiter conſiſtit in ipſa ratione ordinante, participatiue autē in ipſo appetitu per rationem ordinato. Quam quidē ordinationē uniuerſaliter facit iuſtitia, præſertim legalis. Ordinationi aūt facit hominē bene ſubiectum humilitas in uniuerſali, quantū ad omnia, qualibet aūtē alia virtus q̄tū ad aliquam materiam ſpecialem. Et iō poſt uirtutes theologicas & uirtutes intellectuales, quæ reſpiciunt ipſam rationem, & poſt iuſtitiam, præſertim legalem, potior cæteris eſt humilitas.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ humilitas iuſtitiæ non præfertur, ſed iuſtitiæ cui ſuperbia coniungit, quæ iam deſinit eſſe uirtus, ſicut econtrario peccatū per humilitatē remittitur. Nam & de Publicano dr̄ Lucæ, decimo octauo, ꝙ merito humilitatis deſcendit iuſtificatus in domum ſuam. Vnde & Chryſoſtomus* dicit, Geminas bigas mihi accommodes, alterā quidem ſuperbiæ & iuſtitię, alterā uero peccati & humilitatis, & uidebis peccatū peruertens iuſtitiam nō ꝓprijs, sed humilitatis uiribus. Aliud vero uidebis deuictū non fragilitate iuſtitiæ, ſed mole & tumore ſuperbiæ.

Ho. 5. de incōprehenſibili Dei natura, à medio. to.5.

AD SE-

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sicut ordinata virtutũ congregatio per quandam similitudinẽ ædificio comparatur, ita ẽt illud quod est primũ in acquisitione virtutũ fundamento cõparat quod primũ ĩ ædificio iacitur. Virtutes aũt verè infunduntur à Deo Vñ primũ in acquisitione virtutũ pot accipi dupliciter. Vno mõ, per modũ remouentis prohibens. Et sic humilitas primũ locũ tenet. Inquantũ scilicet expellit superbiam cui Deus resistit, & præbet hominẽ subditũ & patulum ad suscipiendũ influxũ diuinæ gratiæ, inquantũ euacuat inflationẽ superbiæ, vnde dĩ Iacobi 4. ꝙ Deus superbis resistit, humilibus aũt dat gratiã. Et ſm hoc humilitas dĩ spiritualis ædificij fundamentũ. Alio modo est aliquid primum in virtutibus directè, per quod scilicet iam ad Deum acceditur. Primus aũt accessus ad Deum est per fidem, secundũ illud Heb. 11. Accedentẽ ad Deũ oportet credere. Et ſm hoc fides ponitur fundamentum nobiliori modo quàm humilitas.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ contemnenti terrena, promittuntur cælestia, sicut contẽnentib diuitias terrenas promittunẽ cælestes thesauri, ſm illud Mat. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo. Et similiter cõtẽnentibus mundi gaudia, promittunẽ cõsolationes cœlestes, ſm illud Matth. 5 Beati qui lugent, qm ipsi cõsolabuntur. Et eodem modo humilitati promittitur spiritualis exaltatio, non quia sola ipsam mereatur, sed quia eius est propriũ contẽnere sublimitatẽ terrenã. Vnde Aug. dicit in lib. de Pœnitentia Ne putes eũ qui se humiliat semꝑ iacere, cũ dictũ sit, exaltabiẽ, & ne opineris eius exaltationẽ ĩ oculis hoĩũ ꝑ sublimitates fieri corporales.

In li. de pœnit. medi. ca. 3. post med. to. 9.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ ideo Christus ꝑcipuè nobis humilitatẽ cõmendauit, qa ꝑ hoc maximè remouet impedimentũ humanæ salutis, quæ consistit in hoc, quod homo ad cœlestia & spũalia tendat, à quibus hõ impedit, dũ in terrenis magnificari studet. Et ideo dñs vt impedimentũ salutis auferret, exteriorem celsitudinẽ cõtemnendã monstrauit ꝑ humilitatis exẽpla. Et sic humilitas est quasi qdã dispositio ad liberũ accessum hoĩs in spũalia & diuina bona. Sicut ergo ꝑfectio ẽ potior dispositiõe, ita ẽt charitas, & aliæ virtutes, qb. hõ directè mouet ĩ Deũ, sũt potiores humilitate.

387

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter distinguantur, secundum beatum Benedictum, duodecim gradus humilitatis; scilicet corde & opere semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus, &c.

*Inf. q. 162. ar. 4. ad 4. Et Mat. 5. co. 3. *cap. 7.*

AD SEXTVM sic proceditur Vĩ, ꝙ incõuenienter distinguãtur duodecim gradus humilitatis, q in regula* beati Benedicti ponunẽ. Quorũ primus est corde & corpore semꝑ humilitatẽ ostendere defixis in terrã aspectib. Secũdus, vt pauca verba & rõnabilia loquaẽ aliqs, nõ clamosa voce Tertius, vt nõ sit facilis aut promptus in risum. Quartus, taciturnitas vsq; ad interrogationẽ. Quintus, tenere qđ hẽt cõmunis regula monasterij. Sextus, credere & pronuntiare se oĩbus viliorẽ Septimus, ad oĩa indignũ & inutilẽ se cõfiteri & credere. Octauus, cõfessio peccatorũ Nonus, ꝑ obedientiã in duris & asperis patientiã amplecti. Decimus, vt cum obedientia se subdat maiori. Vndecimus, vt voluntatẽ propriã non delecteẽ implere. Duodecimus, vt Deũ timeat, & memor sit oĩum, q̃ ꝑcepit. Ennumeranẽ enim hic quædã q̃ ad alias virtutes pertinẽt, sicut obedientia & patiẽtia, enumerãtur ẽt aliqua q̃ ad falsã opinionẽ ꝑtinere videnẽ, q̃ nulli virtuti põt competere, s. ꝙ aliquis pronuntiet se oĩbus viliorẽ, & ꝙ ad oĩa indignũ & inutilẽ se confiteatur & credat. Ergo inconueniẽter ista ponuntur gradꝰ humilitatis.

¶ 2 Præterea, Humilitas ab interioribus ad exteriora procedit, sicut & cæteræ virtutes. Incõuenienter ergo præmittuntur in præmissis gradibus illa quę pertinent ad exteriores actus, his quæ pertinent ad interiores.

¶ 3 Præterea, Anselmus in lib* de similitudinib. ponit septẽ humilitatis gradus. Quorũ primus est, contẽptibilẽ se esse cognoscere, secundus, de hoc dolere, tertius, hoc confiteri, quartus, hoc persuadere, vt scilicet hoc velit credi, quintus, vt patiẽter sustineat hoc dici, sextus, vt patiatur cõtẽptibiliter se tractari, septimus, vt hoc amet. Ergo videnẽ ꝑmissi gradus esse superflui.

à c 10. vsq; ad ca. 20.

¶ 4 Præterea, Matth 3. dicit gl.* Perfecta humilitas tres habet gradus Primus est, subdere se maiori, & se nõ ꝑferre æquali, qui est sufficiens Secundus est, subdere se æquali, nec præferre se minori, & hic dicitur abũdans Tertius gradus est, subesse minori, in quo est oĩs iustitia. Ergo præmissi gradus videntur esse superflui.

gl. ordin. sup illud, implere omne iustitiam.

¶ 5 Præterea, Aug dicit in lib de Virginit Mensura humilitatis cuiq; ex mensura ipsius magnitudinis data est, cui est periculosa superbia, quæ amplioribus insidiatur, sed mensura magnitudinis humanæ non põt sub certo numero graduũ determinari, ergo videtur ꝙ nõ possint determinati gradus humilitatis assignari.

ca. 31 ante med. to. 6.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut ex* supradictis patet, humilitas essentialiter in appetitu consistit, ſm ꝙ aliqs refrænat impetũ animi sui ne inordinate tẽdat in magna, sed regulã hẽt in cognitione, vt scilicet aliqs nõ se existimet supra id esse qđ est, & vtriusq; principiũ & radix est reuerẽtia, quã qs habet ad Deũ. Ex interiori aũt dispositione humilitatis, ꝑcedũt quædã exteriora signa in verbis & factis & gestibus, quib. id qđ interius latet, manifestaẽ, sicut & ĩ cæteris virtutib. accidit. Nã ex visu cognoscit vir, & ab occursu faciei, sensatꝰ, ut dĩ Ecc 19. Et ideõ in ꝑdictis gradib humilitatis ponit aliqđ qđ pertinet ad humilitatis radicẽ, s. duodecimus gradus, qui est, vt hõ Deũ timeat, & memor sit oĩum quæ ꝑcepit. Ponitur ẽt aliquid pertinens ad appetitũ, ne scilicet in propriã excellentiã inordinate tẽdat, quod quidẽ fit tripliciter. Vno mõ, vt hõ nõ sequaẽ propriã voluntatẽ, quod ꝑtinet ad vndecimũ gradum. Alio mõ, vt regulet eã ſm superioris arbitriũ, ꝙ ꝑtinet ad gradũ decimũ. Tertio mõ, vt ab hoc nõ desistat ꝑ ꝑ dura & aspera quæ occurrunt, & hoc ꝑtinet ad nonũ. Ponũtur ẽt quędã pertinẽtia ad existimationẽ hoĩs recognoscentis suũ defectũ, & hoc tripliciter. Vno quidẽ modo, ꝑ hoc ꝙ proprios defectus recognoscat & confiteaẽ quod pertinet ad octauum gradũ. Secundo, vt ex cõsideratione sui defectus aliqs insufficientẽ se existimet ad maiora, qđ ꝑtinet ad septimũ. Tertio, vt quantũ ad hoc aliossibi ꝑferat, ꝙ ꝑtinet ad sextũ. Ponunt ẽt qdã q̃ ꝑtinẽt ad exteriora signa, quorũ vnũ est in factis, vt scilicet hõ nõ recedat ĩ suis opibus à via cõi, qđ ptinet ad quintũ. Alia duo sunt ĩ verbis, vt s. hõ nõ ꝑripiat tps loquẽdi, quod ꝑtinet ad quartũ, nec excedat modũ in loquẽdo, quod pertinet ad ſm. Alia verò consistũt in exterioribus gestibus, puta in reprimendo extollẽtiã oculorũ, quod ꝑtinet ad primũ, & in cohibẽdo exteriꝰ risum & alia ineptæ lætitiæ signa, qđ ꝑtinet ad tertiũ.

art. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ aliquis absque falsitate potest se credere & pronuntiare oĩbus viliorẽ ſm defectus occultos, quos in se recognoscit, & dona Dei, q̃ in alijs latent Vnde Aug. dicit in lib* de Virgi. Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis ĩ manifesto meliores. Similiter ẽt absque falsitate potest aliquis confiteri & credere ad oĩa se inutilẽ esse & indignũ per proprias vires, vt sufficientiã suam totã in Deũ referat, ſm illud 2 ad Cor. 3 Non ꝙ sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Non est autem inconueniens quod ea quæ ad alias virtutes pertinent humilitati ascribantur, quia sicut vnum vitium oritur ex alio, ita naturali ordine actus vnius virtutis procedit ex actu alterius.

c. 52. parũ à medio. tomo 6.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ homo ad humilitatem,

litatem peruenit per duo. Primò quidē & principaliter, per gratiæ donū. Et quantū ad hoc, interiora præcedūt exteriora. Aliud autem est humanū studiū, per quod homo prius exteriora cohibet, & postmodum pertingit ad extirpandum interiorem radicem. Et secundum hunc ordinem assignantur hic humilitatis gradus.

AD TERTIVM dicēdū q omnes gradus, quos Anselmus ponit, reducuntur ad opinionē & manifestationem & voluntatem propriæ abiectionis. Nā primus gradus ptinet ad cognitionē proprij defectus. Sed quia vituperabile esset si quis propriū defectū amaret, hoc per secundum gradū excluditur. Sed ad manifestationem sui defectus, pertinent tertius & quartus gradus, vt scilicet aliquis non solū simpliciter suū defectū enūtiet, sed ēt psuadeat. Alij aūt tres gradus pertinent ad appetitū, qui excellentiā exteriorē non quærit, sed exteriorē abiectionē vel æquanimiter patitur, siue in verbis siue in factis, quia sicut Greg.* dicit in Registro, nō grande est ijs nos eē humiles à quibus honoramur, qa & hoc seculares quilibet faciunt, sed illis maxime humiles esse debemus, à quibus aliqua patimur. Et hoc ptinet ad quintum & sextum gradum. Vel etiam desideranter exteriorem abiectionem amplectitur, quod pertinet ad septimum gradum. Et sic omnes isti gradus cōtinentur sub sexto & *septimo superius enumeratis.

lib. 2. c. 24 circa me.

In argu. 1.

AD QVARTVM dicendū q illi tres gradus accipiuntur non ex parte ipsius rei, i. secundum naturā humilitatis, sed per comparationem ad gradus hominum qui sunt vel maiores, vel minores, vel æquales.

AD QVINTVM dicendum, q etiam illa ratio procedit de gradibus humilitatis, non secundū ipsam naturam rei, secundum quam assignātur præmissi gradus, sed secundum diuersas hominum conditiones.

QVAESTIO CLXII.

De Superbia, in octo articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de superbia. Et primo, de superbia in communi. Secundo de peccato primi hominis quod ponitur esse superbia.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum superbia sit peccatum.

¶ Secundo, vtrum sit vitium speciale.

¶ Tertio, in quo sit sicut in subiecto.

¶ Quarto, de speciebus eius.

¶ Quinto, vtrum sit peccatum mortale.

¶ Sexto, vtrum sit grauissimum omnium peccatorum.

¶ Septimo, de ordine eius ad alia peccata.

¶ Octauo, vtrum debeat poni vitium capitale.

QVAESTIONIS CLXII.

De Superbia, In octo quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

Superbia in qua inest inordinatus propriæ excellentiæ appetitus, 1 vitium est 2 speciale, 8 capitale, ex suo genere 5 lethalem secum trahens culpam, initium & primum 7 principium omnium peccatorum, & ex parte 6 auersionis omnium vitiorum grauissimum, principatumque, vel potius 6 regnum inter illa obtinens: cuius 3 subiectum est voluntas, quatenus irascibilis rationem habet. 4 Species vero sunt quatuor, ad quarum primam pertinent illi qui suum bonum à seipsis habere se existimant, Ad secundam, illi qui quod desuper sibi datum est, suis meritis se accepisse putant, Ad tertiam, illi qui se iactant ea bona habere, quæ non habent: Ad quartam verò & vltimam superbiæ speciem, pertinent illi, qui despectis cæteris, id boni quod habent, singulariter habere, videri volunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum superbia sit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q superbia non sit peccatum. Nullum enim peccatum est repromissum a Deo. Promittit enim Deus quod ipse facturus est, non est aūt actor peccati. Sed superbia connumeratur inter repromissiones diuinas. Dr enim Isaiæ 60. Ponā te in superbiā seculorū, gaudiū in generationē & generationem. Ergo superbia non est pctū.

1. 2. q. 84. arti. 2. Et mala. q. 8. ar. 2. ad 16. Et Psalm. 46. col. 3.

¶ 2 Præterea, Appetere diuinā similitudinem non est peccatum. Hoc enim naturaliter appetit qualibet creatura, & in hoc optimū eius consistit, & pcipuè hoc cōuenit rationali creaturæ quæ facta est ad imaginē & similitudinē Dei. Sed sicut dicitur in lib.* sententiarum Prosperi. Superbia est amor propriæ excellentiæ, per quam homo Deo assimilatur, qui est excellentissimus. Vnde dicit Aug. in 2. † Confessionum. Superbia celsitudinem imitatur, cum tu sis vnus super omnia Deus excelsus. Ergo superbia non est peccatum.

c. 292. habet inter opa Aug. in 8. to. 3. Idē dicit lib. 11. sup. Gen. c. 14. à medio. tomo 3.

† Aug. li. 2. Cōfes. c. 6. tom. 1.

¶ 3 Præterea, Peccatum non solum contrariatur virtuti, sed etiam opposito vitio, vt patet per Philosoph. in 2.* Eth. Sed nullum vitium inuenitur oppositum esse superbiæ. ergo superbia non est peccatum.

*li. 2. Eth. ca. 8. to. 5.

SED CONTRA est, quod dicitur Tob. 4. Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas.

RESPONDEO dicendū, q superbia nominatur ex hoc quod aliquis per voluntatem tendit supra id quod est. Vnde dicit Isidorus in lib. *Etymologiarum, superbus dictus est, quia super vult videri, quam est. Qui enim vult supergredi quod est, superbus est. Habet aūt hoc ratio recta vt volūtas vniuscuiusque feratur in id quod est proportionatum sibi, & ideo manifestum est quòd superbia importat aliquid quod aduersatur rationi rectæ. Hoc autem facit rationem peccati, quia secundum Dionysium 4. cap. de diui. *nom. Malum animæ est præter rationem esse. Vnde manifestum est quòd superbia est peccatum.

li. 10. c. 18. cu: initiū est Sapiēs, circa me.

c. 4. par. 4. nō multū procul an te finem.

AD PRIMVM ergo dicendū q superbia dupliciter accipi potest. Vno modo, ex eo quòd supergreditur regulam rationis. Et sic dicimus eam esse peccatū. Alio modo pōt superbia nominari simpliciter à superexcessu. Et sm hoc omne superexcedens potest nominari superbia. Et ita repromittitur à Deo superbia quasi quidā superexcessus bonorum. Vnde & glo. Hiero.* dicit ibidem q est superbia bona & mala. Quamuis ēt dici possit quod superbia ibi accipitur materialiter, pro abundantia rerū de quib. possunt homines superbire.

In sententia habetur in cōmentario ad ca. 61 Esaiæ parum à medio. to. 5.

AD SECVNDVM dicendū, q eorū quæ naturaliter homo appetit, ratio est ordinatiua, & ideo si aliquis à regula rationis recedit vel in plus vel in minus, erit talis appetitus vitiosus, sicut patet de appetitu cibi qui naturaliter desideratur. Superbia autem appetit excellentiam in excessu ad rationem rectā. Vnde Aug.* dicit in 14. de Ciu. Dei, q superbia est peruersā celsitudinis appetitus. Et inde est ēt q sicut Aug.* dicit in 19. de Ciuitate Dei, superbia peruersè imitatur Deum. Odit namque cum socijs æqualitatem sub illo, sed imponere vult socijs dominationem suam pro illo.

li. 14. c. 13. circa prin cip. to. 5. li. 19. ca. 12. à medio illius, tom. 5.

AD TERTIVM dicendū, q superbia directè opponitur virtuti humilitatis, quæ quodam modo circa eadem est cum magnanimitate, vt supra dictū est.* Vnde & vitium quod opponitur superbiæ in defectum vergens propinquum est vitio pusillanimitatis, q opponitur magnanimitati secundū defectum. Nā sicut ad magnanimitatē pertinet impellere animū ad magna contra desperationem, ita ad humilitatē pertinet retrahere

Q. præced. ar. 1. ad 3.

here animũ ab inordinato appetitu magnorum contra præsumptionẽ. Pusillanimitas autẽ si importet defectũ a prosecutione magnorum, propriè opponitur magnanimitati per modum defectus. Si autem importet applicationem animi ad aliqua viliora quàm hominem deceant, opponitur humilitati ſm defectum. Vtrunq; enim ex animi paruitate procedit: sicut & econtrario superbia potest ſm superexcessum & magnanimitati & humilitati opponi ſm rationes diuersas: humilitati quidem, ſm quod subiectionem aspernatur: magnanimitati autem, ſm quod inordinatè ad magna se extendit. Sed quia superbia superioritatem quandam importat, directius opponitur humilitati, sicut & pusillanimitas quæ importat paruitatem animi in magna tendentis, directius opponitur magnanimitati.

785

ARTICVLVS II.

Vtrum superbia sit speciale peccatum.

Infra art. 8. cor. Et 1. 2 q. 84 ar. 2. Et 2. dist. 5 q. 1. art. 3. cor. Et dist. 42. q. 2. ar. 3. ad 2. Et Mal. q. 8. ar. 2.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr, quod superbia non sit speciale peccatum. Dicit enim Augustinus * in libro de Natura & gratia quod sine superbiæ appellatione nullum peccatum inuenies. Et Prosper dicit in libro † de Vita contemplatiua, quod nullum peccatum sine superbia potest uel potuit esse aut poterit, ergo superbia est generale peccatum.

* Aug l li. de natura & gra ca. 29 parũ à principio, tom. 7. † li. 3. ca. 2 parum a prin.

¶ 2 Præterea, Iob 33. Vt auertat hominẽ ab iniquitate, dicit gl. * quod cõtra conditorẽ superbire, est eius præcepta peccãdo transcendere. Sed ſm * Ambr. Omne peccatũ est transgressio legis diuinæ & cœlestium inobedientia mandatorum Ergo omne peccatum est superbia.

* Gl. ord. * in lib. de para. ca. 8. parũ ante mediũ, t. 4

¶ 3 Præterea, Omne peccatum speciale alicui speciali virtuti opponitur. Sed superbia opponitur oĩbus uirtutibus. Dicit enim Greg. 34 † Moral. Superbia nequaquam est vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ mẽbra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus oẽ corrũpit. Et Isido. dicit in lib. * de sũmo bono, quod est ruina oĩum uirtutũ. Ergo superbia nõ est spẽale pctm.

† lib. 34. c. 18. parum remotè à prin. * in lib. 2. de sũmo bono, c. 38 à med.

¶ 4 Præterea, Omne peccatum speciale habet specialem materiam, sed superbia habet generalem materiam. Dicit enim Greg. 34 * Moral quod alter intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cælestibusq; virtutibus. Ergo superbia, non est speciale peccatum, sed generale.

* li. 34. ca. 18. in prin.

SED CONTRA est, quod Aug dicit in lib. † de natura & gratia, Quærat diligenter & inueniet ſm legem Dei superbiam esse peccatum multum discretum ab alijs vitijs. Genus aũt non distinguitur à suis speciebus. Ergo superbia non est generale peccatum, sed speciale.

† c. 29. circa mediũ, to 7.

RESPONDEO dicendũ, quod peccatũ superbiæ dupliciter põt considerari. Vno modo, ſm propriam speciem, quam hẽt ex rõne proprij obiecti. Et hoc modo superbia est speciale peccatũ, quia hẽt speciale obiectum. Est enim inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, ut dictum * est. Alio modo põt considerari ſm redundantiam quandã in alia peccata. Et ſm hoc habet quandam gñalitatem, inquantũ scilicet ex superbia oriri pñt omnia peccata dupliciter ratione. Vno modo per se, inquantũ scilicet alia peccata ordinantur ad finem superbiæ, qui est ppria excellentia, ad quam põt ordinari omne id quod quis inordinatè appetit. Alio modo indirectè, & quasi per accidens, scilicet remouendo prohibens, inquantum scilicet homo per superbiam contemnit diuinam legem, per quã prohibetur a peccando, ſm illud Ierem. 2. Confregisti iugum, rupisti uincula, dixisti, Non seruiam.

Art. pced.

Sciendum tñ quod ad hanc generalitatẽ superbiæ pertinet quod omnia vitia interdũ ex superbia oriri possint, non autem ad eam pertinet quod omnia vitia semper ex superbia oriantur. Quamuis enim omnia præcepta legis possit quis transgredi quolcunq; peccato ex cõtemptu qui ptinet ad superbiam, non tamen semper ex contemptu aliquis præcepta diuina transgreditur, sed qñq; ex ignorantia, quandoque ex infirmitate. Et inde est quod sicut August. dicit in lib. * de Natura & gratia, multa perperam fiunt quæ non fiunt superbè.

c. 29. ſ me dio, to. 7-

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. illa uerba inducit in libro de Natura & gratia, * non ex sua persona, sed ex persona alterius, contra quem disputat. Vñ & postmodum improbat ea, ostendens quod non semper ex superbia peccatur. Potest tamen dici quod auctoritates illæ intelliguntur quantum ad exteriorem effectũ superbiæ, qui est transgredi præcepta, quod inuenitur in quolibet peccato, non autem quantum ad interiorem actũ superbiæ, qui est contemptus præcepti. Non enim semper peccatum fit ex contemptu, sed quandoque ex ignorantia, quandoque ex infirmitate, ut dictum est. *

Citata in argum. 1.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, quod quandoque aliquis committit aliquod peccatum ſm effectum, sed non ſm affectum. Sicut ille qui ignoranter occidit patrem, committit parricidium ſm effectum, sed non ſm affectum, quia hoc non intendebat. Et secundum hoc transgredi præceptum Dei dicitur esse contra Deum superbire: secundum effectum quidem semper, non autem semper secundum affectum.

AD TERTIVM dicendũ, quod peccatum aliquod põt corrumpere uirtutem dupliciter. Vno modo, per directam contrarietatẽ ad virtutẽ. Et hoc modo superbia non corrũpit quãlibet uirtutem, sed solũ humilitatẽ, sicut & quodlibet aliud speciale peccatũ corrũpit specialẽ uirtutẽ sibi oppositam, cõtrariũ agendo. Alio mõ peccatum aliquod corrumpit uirtutẽ abutendo ipsa uirtute. Et sic superbia corrumpit quãlibet virtutem, inquãtum scilicet ex ipsis virtutibus sumit occasionem superbiendi sicut ex quibuslibet alijs rebus ad excellentiã ptinentibus. Vñ non sequitur quod sit generale peccatum.

AD QVARTVM dicendũ, quod superbia attendit specialẽ rõnem obiecti, quæ tñ inueniri potest in diuersis materijs. Est enim inordinatus amor ppriæ excellẽtiæ. Excellentia autem in diuersis rebus potest inueniri.

786

ARTICVLVS III.

Vtrum superbia sit in irascibili sicut in subiecto.

Mal. qõ. 8. ar. 3. Et ueri. q. 1. ar. 5 ad 10.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod superbia non sit in irascibili sicut in subiecto. Dicit enim Greg. 23. * Mora. Obstaculum ueritatis tumor mentis est, quia dum inflat, obnubilat, sed cognitio ueritatis non pertinet ad irascibilem, sed ad vim rationalẽ, ergo superbia non est in irascibili.

* li. 23 ca. 16. circa fin.

¶ 2 Præterea, Greg. dicit 24. † Moral. quod superbi non eorũ uitam considerant, quibus se humiliando postponant, sed quibus supereiciẽdo se præferant. Et sic ui quod superbia ex indebita consideratione procedat. Sed consideratio non ptinet ad irascibilem, sed potius ad rõnalẽ, ergo superbia non est in irascibili, sed potius in rõnali.

† lib 24. c. 12. parum à princ.

¶ 3 Præterea, Superbia non solũ quærit excellentiam in rebus sensibilibus, sed etiam in rebus spiritualibus & intelligibilibus. Ipsa aũt principaliter consistit in contemptu Dei, ſm illud Ecclesiast. 10 Initium superbiæ hominis apostatare à Deo. Sed irascibilis cùm sit pars appetitus sensitiui, non potest se extendere in Deum & in intelligibilia, ergo superbia non potest esse in irascibili.

¶ 4 Præterea, Vt dr in lib. * sntarũ Prosperi Superbia est amor propriæ excellẽtiæ, sed amor no est in irascibili, sed in concupiscibili, ergo superbia nõ est ĩ irascibili.

Titulus huius lib. est. Snĩæ ex Augu. decerptæ. c. 292. to. 3

SED CONTRA est, quod * Greg. in 2. Moral. ponit contra superbiam donum timoris. Timor autem pertinet ad irascibilem, ergo superbia est in irascibili.

* li. 2. c 36 ante med.

RESPONDEO dicendum quod subiectũ cuiuslibet virtutis uel vitij oportet inquirere ex proprio obiecto. Nõ enim potest esse aliud obiectũ habitus uel actus, nisi quod est obiectũ potentiæ quæ utrumq; subijcitur. Proprium aũt obiectũ superbiæ est arduũ. Est enim appetitus propriæ excellentiæ, ut dictum est. * Vnde oportet quod superbia aliquo modo ad vim irascibilem pertineat. Sed irascibilis dupliciter accipi põt. Vno modo, propriè,

Ar. 1. & 2. huius qũ.

& sic est pars appetitus sensitiui: sicut & ira ꝓpriè sumpta, est quædã passio appetitus sensitiui. Alio mõ põt accipi irascibilis, largius. s. vt pertineat ẽt ad appetitũ intellectiuũ: cui ẽt quãq; attribuit ira, prout. s. attribuimus irã Deo & angelis, non quidem ſm passionem, sed ſm iudiciũ iustitiæ iudicantis. Et tñ irascibilis sic cõiter dicta non est potentia distincta à concupiscibili, ut patet ex his quæ in primo * dicta sunt. Si ergo arduum, quod est obiectũ superbiæ, esset solum aliquid sensibile, in quod posset tendere appetitus sensitiuus, oporteret, ꝙ superbia esset in irascibili, quæ est pars appetitus sensitiui, sed qa arduũ, quod respicit superbia, cõiter inuenitur & in sensibilibus & spiritualibus rebus: necesse est dicere ꝙ subiectum superbiæ sit irascibilis non solum propriè sumpta, prout est pars appetitus sensitiui, sed ẽt cõmunius accepta, prout inuenitur in appetitu intellectiuo. Vnde & in dæmonibus superbia ponitur.

Q. 59. ar. 4. & q. 82. ar. 5. ad 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ cognitio ueritatis est duplex, una purè speculatiua, & hanc superbia indirectè impedit, subtrahẽdo cãm. Superbus enĩ neque Deo intellectũ suũ subijcit vt ab eo ueritatis cognitionẽ pcipiat: ſm illud Matt. 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudẽtibus, id est, à supbis, q sibi sapiẽtes & prudẽtes uidẽt, & reuelasti ea paruulis, id est, humilibus. Neq; ẽt ab hominibus addiscere dignatur, cùm tñ dicat Eccl. 6. Si inclinaueris aurẽ tuã, s. humiliter audiendo, excipies doctrinã. Alia aũt est cognitio ueritatis, s. affectiua. Et talẽ cognitionẽ ueritatis directè impedit superbia: qa superbi dum delectantur in propria excellẽtia, excellentiã ueritatis fastidiunt, ut Greg. dicit 23. * Moral. quod superbi etsi secreta quædã intelligendo percipiunt, eorũ dulcedinẽ experiri non possunt: etsi nouerunt quo sunt, ignorant quomodo sapiunt. vnde & Prouerb. vndecimo dicitur, ubi humilitas, ibi sapientia.

lib. 23. ca. 16. in fine.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ sicut supra dictũ est, * humilitas attendit ad regulam rõnis rectæ, ſm quã aliquis uerã existimationẽ de se hẽt. Hanc aũt regulam rectæ rõnis non attendit superbia sed de se maiora existimat q̃ sint: quod cõtingit ex inordinato appetitu ꝓpriæ excellẽtiæ, qa quod aliqs uehementer desiderat facilè credit; & ex hoc ẽt eius appetitus in altiora fertur q̃ sibi conueniat. Et ideo quęcunq; conferunt ad hoc ꝙ aliquis æstimet se suprà id quod est, inducũt hominẽ ad superbiam, quorũ unum est ꝙ aliquis consideret defectus aliorũ, sicut ecõtra Gregorius * ibidem dicit, ꝙ sancti viri uirtutum consideratione vicissim sibi alios præferunt. Ex hoc ergo non habetur ꝙ superbia sit in rationali, sed ꝙ aliqua causa eius in ratione existat.

Q. præce. ar. 2.

Eiusdẽ li. 24. in pri. ca. 13.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ superbia non est solum in irascibili, ſm quod est pars appetitus sensitiui, sed prout cõmunius irascibilis accipitur: ut dictũ est. *

In cor. ar.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit 14. † de Ciuitate Dei, amor pcedit oes alias animi affectiones, & est cã earũ. Et ideo põt poni pro qualibet aliarũ affectionũ. Et ſm hoc superbia dr̃ esse amor propriæ excellentiæ, inquantũ ex amore causatur inordinata præsumptio alios superandi: qđ ꝓpriè ptinet ad superbiã.

lib. 14. c. 7. a medio, & 8. & 9. tom. 5.

787

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter à Greg. assignentur quatuor superbiæ species, s. æstimare bonum à seipso habere: sibi datum desuper, credere pro suis accepisse meritis: iactare se habere quod non habet, & despectis cæteris singulariter uideri appetere hẽre ꝙ habet.

2. di. 42. q. 2. ar. 4. Et Mal. qõ. 8. ar. 4. Et 1. cor. 4. lec. 2. col. 3. Et 3. Ethi. 3. col. 1. fin. * li. 23. Moral. c. 7. in princ.

AD QVARTVM sic procedit. Videt, ꝙ incõuenienter assignẽtur quatuor superbiæ species, quas Greg. assignat 23. * Moral. dicens, Quatuor quippe sunt species, qbus oĩs tumor arrogãtiũ demonstratur, cùm bonũ aut a semetipsis h. re se æstimãt, aut si sibi datũ desup credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putãt, aut certè cũ iactant se hẽre quod non habent, aut despectis cæteris, singulariter uideri appetunt habere ꝙ hẽnt. Superbia enĩ est vitium distinctum ab infidelitate, sicut etiam humilitas est virtus distincta à fide. Sed ꝙ aliquis æstimet bonum se non habere à Deo, uel quòd bonum gratiæ habeat ex meritis proprijs, ad infidelitatẽ pertinet, ergo non deberent poni species superbiæ.

¶ 2 Præterea, idem nõ debet poni species diuersorum generũ, sed iactantia ponitur species mendacij ut suprà habitum est, * ergo non debet poni species superbiæ.

Q. 110. artic. 2.

¶ 3 Præterea. Quædã alia videntur ad superbiam pertinere quæ hic non connumerantur. Dicit enim Hiero. ꝙ nihil est tam superbum quàm ingratũ uideri. Et August. dicit 14. * de Ciuit. Dei, ꝙ excusare se de peccato commisso, ad superbiam pertinet, præsumptio etiã qua quis tendit ad assequendũ aliquid quod supra se est, maximè ad superbiam pertinere ur̃. Non ergo sufficienter prædicta diuisio comprehendit superbiæ species.

li. 14. c. 14 tom. 5.

¶ 4 Præterea, inueniunt̃ aliæ diuisiones superbiæ. Diuidit enĩ * Anselmus exaltationẽ superbiæ, dicẽs ꝙ quædam est in uoluntate, quædã in sermone, quædã in operatione. Bernardus † et ponit duodecim gradus superbiæ, q sunt curiositas, mẽtis leuitas, inepta lætitia, iactantia singularitas arrogantia ꝓsumptio, defensio peccatorũ, simulata cõfessio, rebellio, libertas peccãdi cõsuetudo, quæ non vr̃ cõprehendi sub speciebus à Greg. * assignatis. Ergo uidetur ꝙ insufficienter assignentur.

In lib. de similitud. cap. 24. † in tract. de 12 grad. humilitatis, in medio & deinceps. * li. 23. c. 7.

IN CONTRARIVM sufficit auctoritas Gregorij. †

† lib. 23. Moral. ca. 7. in prin.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dictũ est, * superbia importat immoderatũ excellentiæ appetitũ, q. s. scilicet non est ſm rõnem rectã. Est aũt considerandum ꝙ quælibet excellentia consequit̃ aliquod bonum habitũ. Quod quidẽ põt tripliciter considerari. Vno modo, ſm se. Manifestum est enim ꝙ quanto maius est bonum qđ quis hẽt, tanto per hoc excellentiam maiorem consequitur. Et ideo cum aliquis attribuit sibi maius bonũ quã habeat, cõsequens est ꝙ eius appetitus tendit in excellentiã propriã ultra modũ sibi conuenientem. Et sic est tertia species superbiæ, cùm scilicet aliquis iactat se hẽre quod non habet. Alio modo, ex parte causæ, prout scilicet excellentius est quod aliquod bonũ insit alicui à seipso, q̃ ꝙ insit ei ab alio. Et ideo cum aliquis æstimat bonũ quod habet ab alio ac si hẽret à seipso, fert̃ ꝑ consequens appetitus eius in ꝓpriã excellẽtiã supra suum modũ. Est aũt dupliciter aliquis cã sui boni. Vno modo, efficienter. Alio modo, meritoriè. Et ſm hoc sumuntur duæ primæ superbiæ species, s. cùm quis à semetipso hẽre æstimat quod à Deo hẽt, uel cùm proprijs meritis sibi datum desuper credit. Tertio modo, ex parte modi hẽndi prout excellentior aliquis redditur ex hoc ꝙ bonum aliquod excellẽtius cæteris possidet. Vnde ex hoc etiam fertur inordinatè appetitus in propriam excellentiam. Et ſm hoc sumitur quarta superbiæ species, quæ est cũ aliquis despectis cæteris singulariter vult uideri.

Ar. 1. & 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ uera æstimatio põt corrumpi dupliciter. Vno modo, in uniuersali. Et sic in his quæ ad fidẽ pertinent, corrumpit̃ uera æstimatio ꝑ infidelitatẽ. Alio mõ, in aliquo particulari eligibili. Et hoc nõ facit infidelitatẽ, sicut ille q fornicat̃, æstimat ꝑ tpe illo bonũ esse sibi fornicari. Nec tñ est infidelis, sicut esset si in uniuersali diceret fornicationẽ esse bonã. Et ita ẽt est in ꝓposito. Nã dicere in uniuersali aliqđ bonũ esse quod no est à Deo, uel gratiã hominibus pro meritis dari, ptinet ad infidelitatẽ. Sed ꝙ aliquis ex inordinato appetitu ꝓpriæ excellentiæ, ita de bonis suis glorietur ac si ea à se hẽret, uel ex meritis proprijs, ptinet ad superbiam, & non ad infidelitatem, ꝓpriè loquendo.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ iactantia ponit̃ species mendacij quantum ad exteriorẽ actũ quo quis falso sibi attribuit quod non hẽt. Sed quantũ ad interiorẽ cordis arrogantiam ponitur à Greg. * species supbiæ.

loco citato in arg. primo.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ingratus est qui sibi attribuit quod ab alio habet. Vnde duæ primę superbię species

species ad ingratitudinem pertinent. Quod aũt aliquis se excuset de peccato quod habet, pertinet ad tertiã speciem, quia per hoc aliqs attribuit sibi bonũ innocentię quod non habet. Quod aũt aliqs præsumptuosè tendat in id quod supra ipsum est, præcipuè videtur ad quartã spẽm pertinere, secundum quam aliquis vult alijs præferri.

AD QVARTVM dicendũ, quod illa tria quæ ponit Anselmus, accipiuntur ſm progressum peccati cuiuslibet: quod primo corde concipitur: secundo, ore profertur: tertio, opere perficitur. Illa aũt duodecim quæ ponit Bernardus, sumuntur per oppositum ad duodecim gradus humilitatis, de quibus s. habitũ * est. Nam primus gradus humilitatis est corde & corpore sp humilitatẽ ostẽdere defixis in terrã aspectibus, cui opponitur curiositas, per quã aliquis curiosè vbiq; & inordinatè circunspicit. Secundus gradus humilitatis est, vt pauca verba & rõnabilia loquatur aliqs, non clamosa voce, contra quẽ opponitur leuitas mentis, per quã s. homo superbè se habet in verbo. Tertius gradus humilitatis est, vt nõ sit facilis & promptus in risu: cui opponitur inepta lætitia. Quartus gradus humilitatis est taciturnitas vsq; ad interrogationem, cui opponitur iactãtia. Quintus gradus humilitatis est tenere, quod cõis regula monasterij habet, cui opponitur singularitas, per quã s. aliquis sanctior vult apparere. Sextus gradus humilitatis est credere & pronuntiare se oĩbus viliorem, cui opponitur arrogantia, per quã s. homo se alijs præfert. Septimus gradus humilitatis est ad oĩa inutilem & indignum se confiteri & credere: cui opponitur præsumptio per quã s. aliquis reputat se sufficientem ad maiora. Octauus gradus humilitatis est confessio peccatorũ: cui opponitur defensio eorundẽ. Nonus gradus humilitatis est in duris & asperis patientiam amplecti: cui opponitur simulata confessio, per quã s. aliquis non vult subire pœnã pro peccatis, quæ simulatè confitetur. Decimus gradus humilitatis est obedientia, cui opponitur rebellio. Vndecimus gradus humilitatis est, vt hõ non delectetur facere propriã voluntatẽ, cui opponitur libertas, per quã s. hõ delectatur liberè facere quod vult. Vltimus aũt gradus humilitatis est timor Dei: cui opponitur peccãdi consuetudo, quæ implicat Dei contẽptum. In his aũt duodecim gradibus tanguntur non solum superbiæ species, sed et quædam antecedentia & consequentia, sicut et suprà de humilitate dictum* est.

Q. pc. ar. 6. — Q. pc. ar. 6.

788

ARTICVLVS V.

Vtrum superbia sit peccatum mortale.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt, quod superbia nõ sit peccatum mortale, quia super illud Psa. 7. Dñe Deus meus si feci istud, dicit gl. * s. vniuersale peccatum, quod est superbia, Si igitur superbia esset peccatũ mortale, omne peccatũ esset mortale.

¶ 2 Præterea, Omne peccatũ contrariatur charitati, sed superbia non vr̃ contrariari charitati, neq; quantum ad dilectionem Dei, neque quantum ad dilectionẽ proximi: quia excellentia quam quis inordinatè per superbiam appetit, non semper contrariatur honori Dei, aut vtilitati proximi: ergo superbia nõ est peccatũ mortale.

¶ 3 Præterea, Omne peccatum mortale contrariatur virtuti, sed superbia non contrariatur virtuti, sed potius ex ea oritur, quia vt Greg. dicit 34. * Moral. aliquando homo ex summis cælestibus quę virtutibus intumescit. Ergo superbia non est peccatum mortale.

SED CONTRA est, quod Grego. in eodem lib. † dicit, quod euidentissimum reproborum signum est superbia: at contra, humilitas electorum. Sed homines nõ fiunt reprobi pro peccatis venialibus. Ergo superbia nõ est peccatum veniale, sed mortale.

RESPONDEO dicendum, quod superbia humilitati opponitur. Humilitas autẽm propriè respicit subiectionem hominis ad Deum, vt suprà dictum * est. Vnde econtrario superbia propriè respicit defectũ huius subiectionis, ſm s. quod aliquis se extollit supra id quod est sibi præfixum secundum diuinam regulam vel mensuram, contra id quod Apostolus dicit 2. ad Cor. 10. Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundũ mẽsuram qua mẽsus est nobis Deus. Et ideo dicitur Eccle. 10 quod initium superbiæ hoĩs est, apostatare a Deo, quia s. in hoc radix superbiæ consideratur quod homo aliqualiter non subijcitur Deo & regulæ ipsius. Manifestum est autem, quod hoc ipsum quod est non subijci Deo, habet rationem peccati mortalis. Hoc enim est auerti a Deo, vnde consequens est, quod superbia secundum genus suum sit peccatum mortale. Sicut tamẽ in alijs quæ ex suo genere sunt peccata mortalia, puta, in fornicatione, & adulterio, sunt aliqui motus qui sunt peccata venialia pp eorum imperfectionem, quia scilicet præueniunt rationis iudicium, & sunt pręter eius consensum, ita etiam & circa superbiam accidit quòd aliqui motus superbiæ sunt peccata venialia, dum eis ratio non consentit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut s. dictũ est,* superbia non est vniuersale peccatum per suã essentiã, sed per quandam redundantiã, inquantum s. ex superbia oĩa peccata oriri possunt. Vnde non sequitur quod oĩa peccata sint mortalia, sed solum quando oriuntur ex superbia completa, quam diximus esse peccatũ mortale.

AD SECVNDVM dicendum, quod superbia semp quidem contrariatur dilectioni diuinæ, inquantum scilicet superbus non se subijcit diuinæ regulæ prout dẽt. Et quãdoque etiam contrariatur dilectioni proximi, inquantum scilicet aliquis inordinatè se præfert proximo, aut ab eius subiectione se subtrahit, in quo etiã derogatur diuinæ regulæ, ex qua sunt hominum ordines instituti, prout scilicet vnus eorum sub alio esse debet.

AD TERTIVM dicendum, quod superbia nõ oritur ex virtutibus sicut ex causa per se, sed sicut ex causa per accidens, inquãtum scilicet aliquis ex virtutibus occasionem superbiæ sumit. Nihil aũt prohibet quin vnũ contrariorum sit alterius causa per accidens, vt dr̃ in 8.* Physi. Vnde etiam de ipsa humilitate aliqui superbiunt.

Ar. 2. huius quæstio.

li. 8. tex. 8. to. 2.

789

ARTICVLVS VI.

Vtrum superbia sit grauissimum peccatorum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃, quod superbia non sit grauissimum peccatorum. Quanto enim aliquod peccatum difficilius cauetur, tãto vr̃ esse leuius, sed superbia difficillimè cauetur, quia sicut Augus. dicit in † regula, Cætera peccata in malis operibus exercentur vt fiant, superbia bonis operibus insidiatur, vt pereant. Ergo superbia non est grauissimum peccatorũ.

¶ 2 Præterea, Maius malum maiori bono opponitur, vt Philo. dicit in 8.* Ethic. sed humilitas, cui opponitur superbia, non est maxima virtutum, vt suprà habitum est, † ergo & vitia quæ opponuntur maioribus virtutibus, puta infidelitas, desperatio, odium Dei, homicidium, & alia huiusmodi, sunt grauiora peccata quàm superbia.

¶ 3 Præterea, Maius malum non punitur per minus malum, sed interdum superbia punitur per alia peccata, vt patet ad Ro. 1. vbi dr̃ quod Philosophi per elatiõnẽ cordis traditi sunt in reprobum sensum, vt faciant quæ nõ cõueniunt: ergo superbia non est grauissimum peccatorũ.

SED CONTRA est, quod super illud Psal. 118. Superbi iniquè agebant vsque quaque, dicit gl. Maximũ peccatum in homine est superbia.

RESPONDEO dicendum, quod in peccato duo attenduntur, s. conuersio ad commutabile bonum, quę materialiter se habet in peccato, & auersio a bono incommutabili, quę est formalis & completiua rõ peccati. Ex parte autem conuersionis non habet superbia quòd sit maximum peccatorum, quia celsitudo, quã superbus inordinatè appetit, ſm suam rationem nõ habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis. Sed ex parte auersionis superbia habet maximam grauitatẽ, quia in alijs peccatis homo à Deo auertitur, vel propter ignorantiam, vel pp infirmitatẽ siue propter desiderium cuiuscunq; alte-

4. di. 33. q. 1 ar. 4. qõ. 2. ad 3.
* est Aug. in hoc loco psal. 7. to. 8.
* li. 34. c. 18 circa prin. Et cap. 19.
† li. 34. Moral. cap. 22 in prin. & c. 23.
Q. pręc. ar. 2 ad 5.

Infrà ar. 7. ad 4. Et pl. † li. Et 2. cor. 12. lec. 3. co. 1.
† in 3 regula: & incipit: Añ oĩa fratres, t. 1. & epist. 109. inter prin & medium, to. 2
* li. 8. c. 10. circa prin. to 5.
† Q. præce. ar. 5.

alterius boni. Sed superbia habet auersionem à Deo ex hoc ipso ꝙ non vult Deo, & eius regulæ subijci. Vñ Boetius dicit, ꝙ cùm omnia vitia fugiant à Deo, sola superbia se Deo opponit. Propter quod etiam specialiter dr̃ Iacob. 4 quod Deus superbis resistit. Et iõ auerti à Deo & eius præceptis, quod est quasi consequens in alijs peccatis, per se ad superbiam pertinet, cuius actus est Dei contemptus. Et quia id quod est per se semper, potius est eo quod est per aliud, consequens est ꝙ superbia sit grauissimum peccatorum secundum suum genus: quia excedit in auersione quæ formaliter complet peccatũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ aliquod peccatũ difficilè cauetur dupliciter. Vno modo, pp vehementiã impugnationis: sicut ira vehementer impugnat pp suũ impetum. Et adhuc difficilius est resistere concupiscentiæ pp eius connaturalitatem, vt dr̃ in secundo* Ethi. Et talis difficultas vitandi peccatum, grauitatẽ peccati diminuit, qꝛ quanto aliquis minoris tentationis impetu cadit, tanto grauius peccat, vt Aug. dicit. Alio modo difficile est vitare aliquod peccatum pp eius latentiam. Et hoc mõ superbiam difficile est vitare: quia et ex ipsis bonis occasionem sumit, vt dictum est.* Et iõ signãter Aug.† dicit, ꝙ bonis operibus insidiatur. Et in Psal. 141. dr̃: In via hac qua ambulabam absconderunt superbi laqueum mihi. Et iõ motus superbiæ occultè subrepens, non hẽt maximam grauitatem antequam per iudicium rõnis deprehendatur. Sed postquã deprehensus fuerit p rõnem, tunc facile euitatur: tum ex consideratione propriæ infirmitatis: ſm illud Eccles. 10. Quid superbis, terra & cinis? Tum etiam ex cõsideratione magnitudinis diuinæ, ſm illud Iob 15. Quid tumet contra Deum spũs tuus? Tum etiam ex imperfectione bonorum de quibus homo superbit: ſm illud Isaiæ quadragesimo, Omnis caro fœnum, & oĩs gloria eius quasi flos agri. Et infrà 64. Quasi pannus menstruatæ, vniuersæ iustitiæ nostræ.

li. 2. c. 3 nõ procul à fine, tom. 5.

Ar. præce. ad 3.

† Inducat in Ep. 56. post med. & 58. circa princ. sed expressè hr̃ Epi. 109. nõ lõge añ medium, to. 2.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ oppositio vitij ad virtutem attenditur ſm obiectum, quod consideratur ex parte conuersionis. Et ſm hoc superbia nõ habet quod sit maximum peccatorum, sicut nec humilitas ꝙ sit maxima virtutũ, sed ex parte auersionis est maximũ, vtpote alijs peccatis magnitudinem præstans. Nã per hoc ipsum infidelitatis p ccatũ grauius reddit, si ex superbiæ contẽptu pcedat, q̃ si ex ignorãtia vel infirmitate pueniat. Et idẽ dicendũ est de desperatione, & alijs hmõi.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut in syllogismis ducentibus ad impossibile, qñq; aliquis cõuincitur per hoc ꝙ ducitur ad inconueniens magis manifestum, ita ẽt ad conuincendum superbiam hominũ, Deus aliquos punit, permittens eos ruere in peccata carnalia, quę etsi sint minora, tñ manifestiorem turpitudinem continẽt. Vnde & Isid. dicit in lib.* de Summo bono. Omni vitio deteriorem esse superbiam, seu pp hoc quod à summis personis & primis assumitur, seu ꝙ de opere iustitię, & virtutis exoritur, minusq; culpa eius sentitur. Luxuria verò carnis ideo notabilis omnibus est, qm̃ statim per se turpis est, & tñ dispensante Deo superbia minor est. Sed qui detinetur superbia, & non sentit, labitur in carnis luxuriam: vt per hanc humiliatus à confusione exurgat. Ex quo ẽt patet grauitas ipsius superbię. Sicut n. medicus sapiens in remedium maioris morbi, patitur infirmum ẽt in leuiorem morbum incidere, ita ẽt peccatum superbiæ grauius esse ostenditur ex hoc ipso ꝙ pro eius remedio Deus pmittit homines ruere in alia peccata.

li. 2. c. 38. ĩ principio.

ARTICVLVS VII.

Vtrum superbia sit primum omnium peccatorum.

2. cor. 12. lect. 4. co. 1

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ superbia non sit primum omnium peccatorũ. Primum enim saluatur in omnibus consequentibus, sed non omnia peccata sunt cũ superbia, nec oriuntur ex superbia. Dicit enim Aug. in lib.* de Natura & gratia, ꝙ multa perperam fiunt, quæ nõ fiunt superbè. ergo superbia non est primum omnium peccatorum.

c. 29 ĩ medio, tom. 7

¶ 2 Præterea, Ecclesiast. decimo dicitur, quòd initium superbiæ est apostatare à Deo. ergo apostasia à Deo, est prius quàm superbia.

¶ 3 Pręterea, Ordo peccatorum videtur esse ſm ordinem virtutum: sed humilitas non est prima virtutũ, sed magis fides: ergo superbia non est primum peccatorũ.

¶ 4 Præterea, Secundæ ad Timoth. 3. dicitur, Mali homines & seductores proficiunt in peius. Et ita videtur quod principiũ malitiæ hominis non sit à maximo peccatorum. Sed superbia est maximum peccatorum, vt dictum est.* Non est igitur primum peccatum.

Ar. præce.

¶ 5 Præterea, Id quod est ſm apparentiã, & fictionem, est posterius eo, quod est ſm veritatem: sed Philo. dicit in 3.* Ethico. quod superbus est fictor fortitudinis & audaciæ. ergo vitium audaciæ est prius vitio superbiæ.

li. 3. Ethi. ca. 8.

SED CONTRA est ꝙ dicitur Ecclesiast. 10. Initium omnis peccati est superbia.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ illud quod est per se, est primum in quolibet genere. Dictum est autem s.* ꝙ auersio à Deo quæ formaliter complet rationem peccati, pertinet ad superbiam per se, ad alia autem peccata ex consequenti. Et inde est quòd superbia habet rationem primi peccati, & est etiam principium oĩum peccatorum, vt suprà dictum est,* cùm de causis peccati ageretur ex parte auersionis, quæ principalior est in pctõ.

Ar. præc.

1. 2. qõ. 84. ar. 2. Idem hẽt Aug. in ser. de obediẽ. & humilitate, tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ superbia dicitur esse omnis peccati initium, non quia quodlibet peccatum singulariter ex superbia oriatur, sed quia quodlibet genus peccati natum est ex superbia oriri.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ apostatare à Deo dr̃ esse superbiæ humanæ initium, nõ quasi aliqđ aliud peccatum à superbia existens, sed quia est prima superbiæ pars. Dictum est* enim ꝙ superbia principaliter respicit subiectionem diuinam, quam contemnit. Ex consequenti autẽ contemnit subijci creaturæ propter Deũ.

Ar. 5. huius qõ. ad 2.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ non oportet esse eũdem ordinem virtutum & vitiorũ, nam vitium est corruptiuum virtutis. Id aũt quod est primum in gñatione, est postremum in corruptionẽ. Et ideo sicut fides est prima virtutum, ita infidelitas est vltimum peccatorũ, ad quã hõ qñq; per alia peccata pducitur. Vñ super illud Psa. 136. Exinanite exinanite vsq; ad fundamentum. in ea dicit gl. ꝙ coaceruatione vitiorum subrepit diffidẽtia. Et Apostolus dicit 1. ad Tim. 1 quòd quidam repellẽtes conscientiam bonam, circa fidem naufragauerunt.

AD QVARTVM dicendum, quòd superbia dr̃ esse grauissimum peccatorũ ex eo quòd per se cõpetit principio ex quo attenditur grauitas in peccato. Et iõ superbia causat grauitatem aliorum peccatorũ. Contingit ergo ante superbiam esse aliqua peccata leuiora, quę etiam ex ignorantia vel infirmitate committuntur: sed inter grauiora peccata primum est superbia, sicut causa per quam alia peccata aggrauantur. Et quia id quod est primum in causando peccata, est etiam vltimum in recedendo, ideo super illud Psal. 18. Emundabor à delicto maximo. dicit gl.* hoc est, à delicto superbiæ quod est vltimũ redeuntibus ad Deum, & primũ recedentibus.

Gl. interlinear. Psal. 18. & sumi. ex Augu.

AD QVINTVM dicendũ, quod Philo. ponit superbia circa fictionem fortitudinis, non qꝛ solũ in hoc consistat, sed qꝛ per hoc hõ reputat magis se posse excellentiã apud hoĩes consequi, si audax vel fortis videatur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum superbia debeat poni vitium capitale.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ supbia debeat poni vitiũ capitale. Isido.* n. & Cassianus enumerat superbia inter vitia capitalia.

li. 5. c. 1. & li. 12 c. 1. & sequẽtib.

¶ 2 Præterea, Superbia vr̃ esse idẽ inani gloriæ, qꝛ vtraque excellentiam quærit, sed inanis gloria ponitur vitiũ capitale, ergo etiam superbia debet poni vitiũ capitale.

¶ 3 Præterea, Aug. dicit in lib.* de Virginitate, quòd super-

c. 31. circa mediũ, t. 6

superbia inuidiam parit, nec vnquam est sine tali comite, sed inuidia ponitur vitium capitale, vt suprà habitũ † est: ergo multo magis superbia.

q.36.ar.4. li.31.c.31.

SED CONTRA est, quod Greg 31.* Moral. non enumerat superbiam inter vitia capitalia.

Ar.2.&5. ad 1.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut ex* supradictis patet, superbia dupliciter considerari potest. Vno modo, ſm se, prout. s est quoddam speciale peccatum. Alio modo, secundum ꝙ habet quandam vniuersalem influentiã in omnia peccata. Capitalia autẽ vitia ponuntur esse q̃dam specialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriuntur. Et ideo quidam considerantes superbiã, secundùm ꝙ est quoddam speciale peccatum, connumerauerunt eam alijs vitijs capitalibus. Greg * verò considerans vniuersalem eius influentiam, quam habet in omnia vitia, vt dictum † est, non connumerauit eam alijs capitalibus vitijs, sed posuit eam reginam omnium vitiorum, & matrem. Vnde Greg dicit in 31.* Mor. Ipsa vitiorũ regina superbia, cum deuictum plenè cor ceperit, mox illud septẽ principalibus vitijs, quasi qbusdã suis ducibus deuastandũ tradit, ex quibus vitiorũ multitudines oriuntur. Et per hoc patet rñsio ad PRIMVM.

li.31. Mor. c.31. †Ar.2. huius qõ. & q.132.ar.5 *li.31.c.31 parum ab med.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ superbia non est idem inani gloriæ, sed causa eius. Nam superbia inordinatè excellentiam appetit, sed inanis gloria appetit excellentiæ manifestationem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ex hoc, quòd inuidia, quæ est vitium capitale, oritur ex superbia, non sequitur, quòd superbia sit vitium capitale, sed quòd sit aliquid principalius capitalibus vitijs.

QVAESTIO CLXIII.

De peccato primi hominis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccato primi hominis, quod fuit per superbiam. Et primò de peccato eius. Secundò, de pęna peccati. Tertiò, de tentatione, qua inductus est ad peccandum.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum primum peccatum hominis fuerit superbia.

¶ Secundò, quid primus homo peccando appetierit.

¶ Tertiò, vtrum eius peccatum fuerit grauius omnibus alijs peccatis.

¶ Quartò, quis plus peccauerit, vtrum vir, vel mulier.

QVAESTIONIS CLXIII.

De peccato primi hominis, Quadrifariàm distributæ.

AXIOMA.

1 *Primum primi hominis peccatum fuit* 1 *superbia, in quam primus parens,* 2 *similitudinem diuinam arroganter, & supra suæ naturæ modulum expetendo prolapsus est, fuitque hoc peccatum* 3 *grauissimum omnium humanorum criminum, non quidem ex sua specie, sed propter personæ circunstantiam. Et* 4 *tametsi in Adamo, eiusque vxore, idem specie fuerit peccatum, attamen sicut ratione virilis personæ, multò grauius Adami, q̃ Heuæ peccatum fuit: ita seductionis, qua maritum ad peccandum induxit, maiorisq; elationis suæ ratione, mulier quàm vir peccauit grauius: huius peccatum diminuente, amicabili quadam erga vxorem beneuolentia, qua in peccatum consensit.*

792 Inf.a.3. & 4.cor. Et 3 qõ.1.art.3. cor. Et 2. di.22.q 1. a.1. Et ma. q 7.a.7.ad 12.13.&16 Et Ro.5. le.5.fi. Et 1.Tim.2.fi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum primi hominis peccatum fuerit superbia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ superbia non fuerit primi hominis peccatum. Dicit. n. Apostolus ad Rom. 5. ꝙ per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, sed primi hominis peccatum est, ex quo omnes peccatores constituti sunt originali peccato ergo inobedientia fuit primi hominis peccatum, & non superbia.

¶ 2 Prӕterea, Ambr.* dicit super Luc. ꝙ eo ordine diabolus Christum tentauit, quo primum hominem deuicit: sed Christus primò tẽtatus est de gula, vt patet Mat. 4. cum ei dictum est, Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. ergo primum peccatum primi hominis non fuit superbia, sed gula.

*Ambr. in c.4. Luc. in titulo de prima tentatione Chri, circa princ. to.5.

¶ 3 Prӕterea, Homo diabolo suggerente peccauit, sed diabolus tentans hominem, scientiam repromisit, vt patet Gene 3. ergo prima inordinatio hominis fuit per appetitum scientiæ, quod pertinet ad curiositatem. ergo curiositas fuit primum peccatum, & non superbia.

¶ 4 Prӕterea, Super illud primę ad Tim. 2. Mulier seducta in præuaricatione fuit dicit gl.* Hanc propriè seductionem appellauit Apostolus, per quam id, quod suadebatur, cum falsum esset, verum esse putatũ est, scilicet, ꝙ Deus, ideo lignum illud tangere prohibuerit, ꝙ sciebat eos, si tetigissent, velut deos futuros, tanquam eis diuinitatem inuideret, qui eos homines fecerat, sed hoc credere pertinet ad infidelitatem. ergo primum peccatum hominis fuit infidelitas, & non superbia.

est Aug. s super Ge. c.42. à medio, tom.3

SED CONTRA est, quod dicitur Eccle. 10 Initiũ omnis peccati superbia, sed peccatum primi hominis est initium omnis peccati, secundum illud Rom 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit. ergo primum peccatum hominis fuit superbia.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ad vnum peccatũ multi motus concurrere possunt, inter quos ille habet rationem primi peccati, in quo primo inordinatio inuenitur. Manifestum est autem, quod primò inuenitur inordinatio in motu interiori animæ, quàm in actu exteriori corporis, quia, vt Aug. dicit in 1.* de Ciu Dei. Non amittitur corporis sanctitas, manente animæ sanctitate. Inter motus autem interiores prius mouetur appetitus in finem, quàm in id, quod quæritur propter finem. Et ideo ibi fuit primum peccatum hominis, vbi potuit esse primus appetitus inordinati finis. Sic autem homo erat in statu innocentiæ institutus, vt nulla esset rebellio carnis ad spiritum. vnde non potuit esse prima inordinatio appetitus humani ex hoc, quòd appetierit aliquod sensibile bonum, in quod carnis concupiscentia tendit, præter ordinem rationis. Relinquitur igitur, quòd prima inordinatio appetitus humani fuit ex hoc, quòd aliquod bonum spirituale inordinatè appetijt. Non autem inordinatè appetiuisset appetendo id, secundùm suam mensuram ex diuina regula præstitutam. Vnde relinquitur, quòd primum peccatum hominis fuit in hoc, quòd appetijt quoddam spirituale bonum supra suam mensuram, quod pertinet ad superbiam. Vnde manifestum est, quod primum peccatum primi hominis fuit superbia.

li.1. c.18. à med. to.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc, quod homo non obedierit diuino præcepto, non fuit propter se ab eo volitum, quia hoc non posset contingere, nisi præsupposita inordinatione voluntatis. Relinquitur ergo, ꝙ voluerit propter aliquid aliud. Primum autem, quod inordinatè voluit, fuit propria excellentia. Et ideo inobedientia in eo causata fuit ex superbia. Et hoc, quod Aug. * dicit ad Orosium, quòd homo elatus superbia suasioni serpentis obediens, præcepta Dei contempsit.

In dia'o. q ad Orosium, c.4 ante medio. to.4.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ in peccato primorum parentum etiam gula locum habuit. Dicitur. n. Gen. 3. Vidit mulier, ꝙ lignum esset bonum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu eius, & comedit. Nõ tñ ipsa bonitas, & pulchritudo cibi fuit primum motiuum ad peccãdum, sed potius suasio serpentis: q dixit, Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, qđ appetendo, superbiã mulier incurrit.

et ideo peccatum gulæ deriuatum est ex pctō superbię.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ appetitus scientiæ causatus fuit in primis parentibus ex inordinato appetitu excellentiæ. Vn & in verbis serpentis præmittitur, Eritis sicut dij. Et postea subditur, scientes bonū, & malū.

AD QVARTVM dicēdū, ꝙ sicut Aug. dicit 11.* super Gen. ad litteram, Verbis serpentis mulier non crederet a bono, atque vtili re diuinitus se fuisse prohibitos, nisi iam inesset amanti amor ille propriæ potestatis, & quædam de se superba præsumptio. Quod non est sic intelligendum, quasi superbia præcesserit suasionem serpentis, sed quia statim post suasionem serpentis, inuasit mentem eius elatio: ex qua consecutum est, vt crederet verum esse, quod dæmon dicebat.

*li. 11. c. 30. circa me. to. 3.

793

ARTICVLVS II.

Vtrum superbia primi hominis fuerit in hoc, quòd appetierit diuinam similitudinem.

Isa. 17. le. 2. co 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ superbia primi hominis non fuerit in hoc, ꝙ appetierit diuinam similitudinem. Nullus em peccat appetendo id, quod sibi competit, secundùm naturam: sed similitudo Dei competit homini, secundū suam naturam. Dicitur enim Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. ergo non peccauit diuinam similitudinem appetendo.

¶ 2 Præterea, In hoc vī primus homo diuinam similitudinem appetijsse, vt scientia boni, & mali potiretur. Hoc n. ei à serpente suggerebatur, Eritis sicut dij scientes bonum, & malum. Sed appetitus scientiæ est homini naturalis, secundum illud Philo. in principio † Meta. Omnes homines natura scire desiderant. ergo non peccauit appetendo diuinam similitudinem.

In princ. 1. li. Meta. to. 3.

¶ 3 Præterea, Nullus sapiens eligit id, quod est impossibile. Primus autem homo sapientia præditus erat, ſm illud Eccl. 17. Disciplina intellectus repleuit illos. Cùm ergo omne peccatum consistat in appetitu deliberato, qui est electio, videtur, quòd primus homo non peccauerit appetendo aliquid impossibile. Sed impossibile est esse hominem similem Deo: secundum illud Exod. 15. Quis similis tui in fortibus Domine? ergo primus homo non peccauit appetendo diuinam similitudinem.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Psal. 68. Quæ non rapui, tunc exoluebam dicit Aug. * Adam, & Eua rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt felicitatē.

est Aug. ibidē, to. 8

RESPONDEO dicēdum, ꝙ duplex est similitudo. Vna omnimodæ æquiparantiæ, & hanc similitudinē primi parentes non appetierunt, quia talis similitudo ad Deum non cadit in apprehensione, præcipuè sapientis. Alia autem est similitudo imitationis, qualis possibilis est creaturæ ad Deum, inquantum videlicet participat aliquid de similitudine ipsius, ſm suum modum. Dion. enim dicit in 9.* c. de Diu no. eadem similia sunt Deo & dissimilia. Illud quidem, ſm contingentem imitationē, hoc vero, ſm ꝙ causata minus habent à causa. Quodlibet aūt bonum in creatura existens, est quædam participata similitudo primi boni. Et ideo ex hoc ipso, ꝙ homo appetijt aliquod spirituale bonum supra suam mensurā, vt dictum * est, consequens est, ꝙ appetierit diuinam similitudinem inordinatè. Considerandum tñ est, ꝙ appetitus est propriè rei nō habitæ. Bonum autem spirituale, ſm ꝙ creatura rōnalis diuinam participat similitudinē, pōt, ſm tria attendi. Primò quidem, ſm ipsum esse naturæ. Et talis similitudo ab ipso creationis principio fuit impressa, & homini, de quo dr̄ Gene. 1. ꝙ Deus fecit hominem ad imaginem, & similitudinem suam: & angelo, de quo dr̄ Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis. Secūdò verò, quantum ad cognitionem: & hanc etiam similitudinem in sui creatione angelus accepit: vnde in præmissis verbis, cùm dictum esset, Tu signaculum similitudinis: statim subditur, plenus sapientia. Sed primus hō in sua creatione istam similitudinem nondū actu adeptus erat, sed solum in potentia. Tertiò, quantum ad potestatem operandi. Et hanc similitudinem nondū erant in actu assecuti, neque angelus, neque homo in ipso creationis principio, quia vtrique restabat aliquid agēdum, quo ad beatitudinem peruenirent. Et ideo cum vterq; s. diabolus, & primus homo inordinatè diuinam similitudinem appetierit, neuter eorum peccauit appetendo similitudinem naturæ. Sed primus homo peccauit principaliter, appetendo similitudinem Dei quantū ad scientiam boni, & mali, sicut serpens ei suggessit, vt. s. per virtutem propriæ naturæ determinaret, sibi quid esset bonum, & quid malum ad agendum, vel etiam, vt per seipsum præcognosceret, quid sibi boni, vel mali esset futurū. Et secundariò peccauit, appetendo similitudinē Dei quantū ad propriam ptātem operandi, vt. s. virtute propriæ naturæ operaretur ad beatitudinem consequendā. Vñ Aug. dicit 11. * super Gene. ad lit. ꝙ menti mulieris inerat amor propriæ potestatis. Sed diabolus peccauit appetendo similitudinem Dei quantum ad potestatem. Vnde Aug. dicit in lib * de Vera religione, ꝙ magis voluit sua potentia frui, ꝗ Dei, veruntamen quātum ad aliquid vterque Deo æquiparari appetijt, inquantum. s. vterque sibi inniti voluit cotempto diuinæ regulæ ordine.

ca. 9. post me. illius.

Ar. præce.

li. 11. c. 30. circa me. to. 3.

* c. 13. circa mediū, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de similitudine naturæ, ex cuius appetitu homo non peccauit, vt dictum est.*

*In cor. a.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ appetere similitudinem Dei absolutè, quantum ad scientiam non est peccatum, sed appetere huiusmodi similitudinem inordinatè, id est, supra mensuram suam, peccatum est. Vnde super illud Esa. 70 Deus, quis similis tibi? dicit Aug. * Qui per se vult esse, vt Deus à nullo est, peruersè vult esse similis Deo, vt diabolus, qui noluit esse sub eo: & vt homo, qui vt seruus noluit teneri præcepto.

gl. ord. ex Aug. sup Ps 70. concione 2. circa me. to. 8.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit de similitudine æquiparantiæ.

ARTICVLVS III.

794

Vtrum peccatum primorum parentum fuerit cæteris grauius.

AD TERTIVM sic proceditur. Vī, ꝙ peccatū primorū parētum fuerit cæteris grauius. Dicit em̄ Aug. 14.* de Ciui. Dei, Magna fuit in peccādo iniquitas, vbi tanta fuit nō peccandi facilitas. Sed parentes maximā habuerunt facilitatē ad non peccandū, q̄a nihil habebāt intrinsecus, qđ eos ad peccandū impelleret: ergo pctm̄ primorū parentū fuit cæteris grauius.

1. 2. qō. 83. art. 3. cor. prin. Et 2. di. 21. q. 2. ar. 2. & di. 33. in 5. ex polit. ad 1 & 2.

*li 14. c. 15 non remotè à princ. to. 5.

¶ 2 Præterea, Pęna proportionatur culpæ, sed peccatū primorum parentum grauissime est punitum, quia per ipsum mors introiuit in hunc mundum, vt Apost. dicit ad Ro. 5. ergo peccatū illud fuit grauꝰ cęteris peccatis.

¶ 3 Præterea, Primum in quolibet genere videtur esse maximum, vt dicitur in 2 * Metaph. sed peccatum primorum parentum fuit primum inter alia peccata hominum. ergo fuit maximum.

li. 2. tex. 4. to. 3.

SED CONTRA est, quòd Origenes* dicit, Non arbitror ꝙ aliquis ex his, qui in summo, perfectoq; constiterint gradu, ad subitum euacuetur, aut decidat, sed paulatim, & per partes defluere eū necesse est. Sed primi parentes in summo, perfectoq; gradu consistebāt. Nō ergo eorū primum pctm̄ fuit maximum oīno peccatorū.

li 1. Periarchon, c. 3. circa finē, to. 1.

RESPONDEO dicendum, ꝙ duplex grauitas in peccato attendi pōt. Vna quidem, ex ipsa specie peccati, sicut dicimus adulterium esse grauius peccatū simplici fornicatione. Alia aūt est grauitas peccati, quæ attenditur, secundùm aliquam circunstantiam loci, vel personæ, aut temporis. Prima autem grauitas essentialior est peccato, & principalior, vnde ſm eam magis peccatum dicitur graue, quàm secundum aliam. Dicendum est igitur, ꝙ peccatum primi hominis non fuit grauius omnibus alijs peccatis humanis, secundùm speciem peccati. Etsi enim superbia, ſm suum genus habeat quandam

excellentiam inter alia peccata, maior tñ est superbia, qua quis Deum negat uel blasphemat, q̃ superbia, qua quis inordinatè diuinã similitudinẽ appetit: qualis fuit superbia primorũ parentũ, ut dictũ est. * Sed ẽm conditionem personarũ peccãtium, peccatũ illud habuit maximam grauitatem propter perfectionem status ipsorum. Et ideo dicendum est, ꝙ illud peccatum fuit quidem ẽm quid grauissimum, non tamen simpliciter.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa ratio procedit de grauitate peccati ex circunstantia peccantis.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ magnitudo pœnæ, quæ cõsecuta est ad illud primũ peccatũ, nõ correspondet ei ẽm quantitatẽ propriæ speciei, sed inquantũ fuit primũ: quia ex hoc interrupta est innocentia primi status, qua subtracta, deordinata est tota natura humana.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ in his, quæ sunt per se ordinata, oportet id, quod est primum, esse maximum. Talis aũt ordo nõ attenditur in peccatis, sed vnũ per accidens sequitur post aliud. Vnde non sequitur, ꝙ primum peccatum sit maximum.

795

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum Adæ fuerit grauius, quàm peccatum Euæ.

2. di. 22. q. 1. ar. 3.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vĩ, ꝙ peccatũ Adæ fuerit grauius, q̃ peccatũ Euæ. Dr̃. n. primæ ad Timot.* ꝙ Adã non est seductus, mulier aũt seducta in præuaricatione fuit. Et sic vĩ, ꝙ peccatũ mulieris fuerit ex ignorãtia, peccatũ aũt viri ex certa scientia. Sed hmõi peccatũ est grauius: ẽm illud Lucæ 12 Ille seruus, qui cognouit uoluntatem dñi sui, & non fecit ẽm voluntatem eius, vapulabit plagis. Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. ergo Adam grauius peccauit quàm Eua.

c. 2. à me. 10. 9.

¶ 2 Præterea, Aug * dicit in lib. de Decem chordis: Si caput est vir, melius debet viuere, & præcedere in omnibus bonis factis maximè vxorem suam, ut illa imitetur virum: sed ille, qui melius debet facere si peccet, grauius peccat ergo Adam grauius peccauit quàm Eua.

¶ 3 Præterea, Peccatum in Spiritum sanctum videtur esse grauissimum: Sed Adam in Spiritum sanctum videtur peccasse, quia peccauit cõgitans de diuina misericordia: quod pertinet ad peccatum præsumptionis. ergo videtur, quòd Adam grauius peccauit, quàm Eua.

SED CONTRA est, quòd pœna respondet culpæ: sed mulier est grauius punita quàm vir, vt patet Genes. 3. Ergo grauius peccauit, quàm vir.

Ar. præce.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum est, * grauitas peccati principalius attenditur ẽm peccati speciem, q̃ ẽm peccati circunstantiam. Dicendum est ergo, ꝙ si consideremus conditionem personæ vtriusque, s. mulieris, & viri, peccatũ uiri est grauius, quia erat perfectior muliere. Sed quantum ad ipsum genus peccati, vtriusq; peccatum æquale dr̃, quia vtriusq; peccatum fuit superbia. Vnde Aug. dicit 11. * super Gene. ad litterãq; mulier excusauit peccatũ suum in impari sexu, sed pari fastu. Sed quantũ ad speciẽ superbiæ, grauius peccauit mulier triplici rõne. Primò quidẽ, qa maior elatio fuit mulieris, quã viri. Mulier. n. credidit uerum esse, ꝙ serpens suasit: s. ꝙ Deus prohibuerit ligni esum, ne ad eius similitudinẽ ꝑuenirent. Et ita dum per esum ligni vetiti Dei similitudinem consequi uoluit, superbia eius ad hoc se erexit, ꝙ contra Dei voluntatẽ aliquid uoluit obtinere. Sed uir non credidit hoc esse uerum. Vñ non voluit consequi diuinam similitudinem contra Dei voluntatẽ. Sed in hoc superbiuit, ꝙ uoluit eam consequi ꝑ seipsum. Secundò, quia mulier non solũ ipsa peccauit, sed et viro peccatũ suggessit: vñ peccauit & in Deum, & in ꝓximũ. Tertiò, in hoc ꝙ peccatum viri diminutũ est ex hoc, ꝙ in peccatum consensit amicabili quadam beneuolentia, qua plerunq; fit, ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus: quod eũ facere nõ debuisse diuinæ sententiæ iustus exitus indicauit: ut Aug. dicit 11. * super Gen. ad litteram. Et sic patet, quòd peccatum mulieris fuit grauius, quàm peccatum viri.

li. 11. c. 35. à me. t. 3

lib. 11. ca. 42. à med. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa seductio mulieris ex præcedenti elatione subsecuta est. Et ideo talis ignorantia non excusat, sed aggrauat peccatum, inquantum scilicet ignorando, in maiorem elationem erecta est.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ratio illa procedit ex circunstantia conditionis personæ, ex qua peccatum viri fuit grauius secundum quid.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ vir non cogitauit de diuina misericordia vsq; ad contemptum diuinæ iustitiæ: quod facit peccatum in Spiritum sanctum. Sed quia vt Aug.* dixit 11. super Gen. ad litteram: inexpertus diuinæ seueritatis credidit illud peccatum esse veniale, id est, de facili remissibile.

li. 14. de ciuit. Dei, c. 11. circa finem, to. 5.

QVAESTIO CLXIIII.

De pœnis peccatis primi hominis, in duos articulos diuisa.

DEINDE cõsiderãdũ est de pœna primi peccati.
¶ Et circa hoc quæruntur duo.
¶ Primò, de morte, quæ est pœna communis.
¶ Secundo, de alijs particularibus pœnis, quæ in Genesi assignantur.

QVÆSTIONIS CLXIIII.

De pœnis peccati primi hominis, Bifariàm distributæ,

AXIOMA.

1 *Mors 1 corporis, & plurimæ 2 aliæ, tum corpo-*
2 *ris, tum animi pœnæ, quæ in scriptura sacra recensentur, rectè, conuenienterq; ad vindicandam impiam primorum parentũ temeritatẽ a domino Deo sapientissimo, iustissimoq; Iudice constitutæ fuerunt.*

796

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum mors sit pœna peccati primorum parentum.

12. q6. 85. ar. 5. Et 2. di. 30. q. 1. at. 1. Et 3. dis. 16. q. 1 art. 1. & 4. prol. prin. & dist 4. q. 1. art 1. q. 3 Et 4. con. c. 52. Et mal. q. 5. ar. 4. & opu. 3. ca. 197. 158. 199. 238. 241. & 242 Et Ro 5. lec. 3. ca. 5. Et Hebr. 9 fin.

AD PRIMVM sic proceditur. Vĩ, ꝙ mors sit pœna peccati primorũ parentũ. Id. n. qđ est homini naturale, nõ põt dici pœna peccati, qa peccatũ nõ ꝑficit naturã, sed vitiat. Mors aũt est homini naturalis, qđ patet ex hoc, ꝙ corpus eius ex cõtrarijs componit: & ex hoc ẽ, ꝙ mortale ponitur in diffinitione hominis. ergo mors nõ est pœna peccati primorũ parentũ.

¶ 2 Præterea, Mors, & alij corporales defectus similiter inueniunt in homine, sicut in alijs aĩalibus: ẽm illud Eccles. 3. vnus interitus est hominis, & iumentorũ, & æqua vtriusq; cõditio: sed in animalibus brutis mors non est pœna peccati. ergo etiam neq; in hominibus.

¶ 3 Præterea, Peccatum primorum parentum fuit specialium personarum: sed mors cõsequitur totam humanam naturam ergo non videtur esse pœna peccati primorum parentum.

¶ 4 Præterea, Oẽs æqualiter deriuanẽ à primis parentibus. Si igit mors esset pœna peccati primorũ parentũ, sequeretur, ꝙ oẽs homines æqualiter mortẽ paterent: quod patet esse falsum: quia quidam citius alijs, & grauius moriuntur ergo mors non est pœna primi peccati.

¶ 5 Præterea, Malum pœnæ est à Deo, ut supra habitum est, * sed mors non videtur esse à Deo. Dicitur n. Sap. primo, quòd Deus mortem non fecit. ergo mors non est pœna primi peccati.

Q. 49. ar. 2.

¶ 6 Præterea, Pœnæ non videntur esse meritoriæ. Nam meritum continetur sub bono, pœna autem sub malo, sed mors quandoq; est meritoria, sicut patet de morte martyrum. ergo videtur, quòd mors non sit pœna.

¶ 7 Præterea, Pœna vĩ esse afflictiua: sed mors non potest esse afflictiua, ut videtur: quia quando mors est,

homo non sentit: quando autem non est, sentiri non potest. ergo mors non est pœna peccati.

¶ 8 Præterea, Si mors esset pęna peccati, statim fuisset ad peccatum consecuta: sed hoc non est verum. Nam primi parentes post peccatum diu vixerunt, vt patet Gen. 4. ergo mors non videtur esse pęna peccati.

SED CONTRA est, quòd Apostol dicit ad Roma. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors [illegible]

RESPONDEO dicendum, quod si aliquis propter culpam suam priuetur aliquo bñficio sibi dato, carentia illius bñficij est pęna culpę illius. Sicut aūt in primo dictū est,* homini in sui prima institutione hoc bñficium fuit collatum diuinitus, vt quandiu mens eius esset Deo subiecta, inferiores vires aīæ subijcerent rõnali mēti, & corpus aīç subijceret: sed qa mens hominis p peccatum à diuina subiectione recessit, cõsecutū est, vt nec inferiores vires totaliter subijcerent rõni. Vñ tanta consecuta est rebellio carnalis appetitus ad rõnē, ut nec ēt corpus totaliter subijceret animæ: vñ cõsequit mors, & alij corporales defectus. Vita n. & incolumitas corporis consistit, quod subijciatur animæ sicut perfectibile suæ pfectioni. Vñ per oppositum mors, & ęgritudo, & quilibet corporalis defectus, pertinet ad defectum subiectionis corporis ad animam. Vnde patet, quòd sicut rebellio carnalis appetitus ad spiritū, est pœna peccati primorum parētum, ita etiam & mors, & omnes corporales defectus.

Q. 95. ar. 1 & qõ. 97. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod naturale dicit, quod ex principijs naturæ causat. Naturæ autem per se principia sunt: forma, & materia. Forma aūt hominis est anima rõnalis, quæ de se est immortalis: & ideo mors nō est n[i]hil homini ex parte suæ formæ. Materia aūt hominis est corpus tale, quod est ex contrarijs compositū, ad quod sequit ex necessitate corruptibilitas. Et quantū ad hoc mors est homini naturalis. Hæc tñ conditio in materia humani corporis cõsequēs ex necessitate materiæ: qa oportebat corpus humanum esse organum tactus, & per cõsequēs mediū inter tangibilia; & hoc non poterat esse, nisi esset ex contrarijs cõpositum, ut patet per Philos. in secūdo de anima.* Non aūt est conditio, scdm quā materia adaptet formæ: quia si esset possibile, cū forma sit incorruptibilis, potius oporteret materiam incorruptibilem esse. Sicut quod serra sit ferrea, competit formæ, & actioni eius, vt per duritiē sit apta ad secandū. Sed quod sit potēs rubiginē cõtrahere, consequit ex necessitate talis materiæ, & nō scdm electionem agētis: nā, si artifex posset, faceret ex ferro serrā, quæ rubiginē contrahere non posset. Deus aūt, qui est cõditor hoīs, oīpotēs est. Vñ ademit suo bñficio ad hoīe primitus instituto, necessitatē moriēdi ex materia cõsequentē: quod tñ bñficiū subtractū est per peccatū primorū parentū. Et sic mors, & est naturalis propter cõditionē materiæ, & est pęnalis p amissionem diuini beneficij præseruantis à morte.

lib. 2. tex. 11. & sequētibus, to. 2.

AD SECVNDVM dicendū, quod similitudo illa hominis ad alia aīalia attendit, quantū ad cõditionē materiæ, id est, quantū ad corpus ex cõtrarijs cõpositū, non aūt quantum ad formā. Nam anima hominis est immortalis, brutorum vero animalium animæ sunt mortales.

AD TERTIVM dicendū, quod primi parentes fuerūt à Deo instituti, non solū sicut quædā personæ singulares, sed sicut qdā principia totius humanæ naturæ ab eis ad posteros deriuandę simul cū bñficio diuino, præseruāte à morte. Et iõ p eorū peccatū tota humana natura in posteris tali bñficio destituta, mortem incurrit.

AD QVARTVM dicendū, quod aliquis defectus ex peccato cõsequitur dupliciter. Vno modo, per modum pœnæ taxatæ à iudice. Et talis defectus æqualis dēt esse in his, ad quos æqualiter pertinet peccatum. Alius autem defectus est, qui ex huiusmodi pœna per accidens cõsequitur, sicut quod aliquis pro culpa sua excæcatus cadat in via. Et talis defectus culpæ non proportionatur, nec ab homine iudice pensat, qui non potest fortuitos euentus præcognoscere. Sic ergo pęna taxata pro primo peccato proportionaliter ei rñdens, fuit subtractio diuini beneficij: quo rectitudo, & integritas humanæ naturæ conseruabatur. Defectus autem consequentes subtractionem hmõi bñficij, sunt mors, & aliæ pęnalitates præsentis vitæ. Et ideo non oportet hmõi pęnas æquales esse in his, ad quos æqualiter pertinet primum peccatum. Verū, qa Deus pręscius est omniū futurorū euentuū ex dispositione diuinæ præscientiæ, & prouidentiæ, hmõi pęnalitates diuersimodè in diuersis inueniunt, non quidem p aliqua merita, uel demerita præcedentia hāc vitā, ut Origenes posuit.* Hoc. n. est cõtra id, quod dr Rom. 9. Cùm nondū aliquid boni, aut mali egissent. Et ēt est contra hoc, qd in primo ostensum est, † quod anima non est creata ante corpus: sed uel in pœnam paternorum peccatorum, inquantum filius est quædā res patris, vnde frequenter parentes puniuntur in prole. Vel etiam remedium salutis eius, qui huiusmodi pęnalitatibus subditur, ut scilicet per hoc à peccatis arceatur: aut etiam de virtutibus non superbiat, & per patientiam coronetur.

lib. 1. Periarchon, c. 7. & 8. to. 4.

† q. 47. ar. 2. & q. 75. ar. 7. & qõ 90. ar. 4.

AD QVINTVM dicendum, quod mors dupliciter potest considerari. Vno modo, scdm quod est quoddam malum humanæ naturæ. Et sic non est ex Deo, sed est defectus quidam incidens ex culpa humana. Alio modo potest considerari, scdm quod habet quandam rationem boni, prout scilicet est quædam iusta pęna. & sic est à Deo. Vnde Aug. dicit in lib. Retractationū, † quòd Deus non est auctor mortis, nisi inquantum est mors pęna.

lib. 1. c. 21. circa medium, & c. 26. circa pri. t. 1.

AD SEXTVM dicendum, quod sicut Aug. dicit 13. de ciuit. Dei, * quemadmodum iniusti, malè vtuntur non tantum malis, verum etiā bonis, ita iusti bene vtuntur non tantum bonis, sed etiā malis. Hinc fit, ut & mali male lege utantur, quamuis lex sit bonum: & boni bene moriantur, quamuis sit mors malum. Inquantum igitur sancti bene morte vtuntur, fit eis mors meritoria.

* li. 13. c. 6 habet implicitē, t. 5

AD SEPTIMVM dicendum, quod mors dupliciter accipi põt. Vno modo p ipsa priuatione uitæ, & sic mors sentiri non põt, cùm sit priuatio sensus, & uitæ. Et sic nō est pęna sensus, sed pęna dāni. Alio modo, scdm quod nominat ipsam corruptionem, quæ terminatur ad priuationē prædictā. De corruptione aūt, sicut & de generatione dupliciter loqui possumus. Vno modo scdm quod est terminus alterationis. Et sic in ipso instanti, in quo primo priuatur uita dr inesse mors. Et scdm hoc etiam mors non est pęna sensus. Alio modo, corruptio potest accipi cum alteratione præcedente, prout dr aliquis mori, dum mouet in mortem, sicut & dr aliquid generari, dum mouetur in generatum esse, & sic mors potest esse afflictiua.

AD OCTAVVM dicendū, quod sicut Aug dicit super Gen. ad litteram,* quamuis annos multos primi parentes postea vixerint, illo tñ die mori cœperunt, quo mortis legem, qua in senium ueterascerent, acceperunt.

li. 12. c. 31. sed nō his uerbis formaliter, to. 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter particulares pœnæ primorum parentum determinentur in scriptura.

2. dist. 29. ar. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, quod incõuenienter particulares pęnæ primorū parētū determinent in scriptura. Non eñ debet assignari, vt pęna peccati id, quod ēt sine peccato esset. Sed dolor in pariendo esset, ut uī, ēt sine peccato. Hoc. n. requirit dispositio feminei sexus, ut proles nasci non possit sine dolore parientis. Similiter ēt subiectio mulieris ad virū cõsequitur ad perfectionē uirilis sexus, & imperfectionē muliebris. Germinatio ēt spinarū, & tribulorū ad naturā terræ pertinet, quæ fuisset ēt sine peccato. Non ergo huiusmodi sunt conuenientes pœnæ primi peccati.

¶ 2 Pręterea, Id, quod pertinet ad dignitatem alicuius, non uidetur ad pęnam eius pertinere, sed multiplicatio conceptus pertinet ad dignitatem mulieris. ergo non debet poni, quasi mulieris pęna.

¶ 3 Præterea, Pęna peccati primorum parentum ad omnes

Ar. præce. omnes deriuatur, ficut de morte dictum est: * sed non omnium mulierum multiplicantur conceptus, nec omnes viri in sudore vultus sui pane vescuntur. Non ergo istæ sunt conuenientes pœnæ primi peccati.

¶ 4 Præterea, Locus paradisi, propter homines factus erat, sed nihil debet esse frustra in rerum ordine: ergo videtur, quòd non fuerit conueniens hominis pœna, ꝙ à paradiso excluderetur.

¶ 5 Præterea, Locus ille paradisi terrestris de se dicitur esse inaccessibilis: frustra ergo apposita sunt alia impedimenta, ne homo illuc reuerteretur, scilicet cherubin, & gladius flammeus, atque versatilis.

¶ 6 Præterea, Homo post peccatum statim necessitati mortis fuit addictus, & ita beneficio ligni vitæ non poterat ad immortalitatem reparari: frustra ergo ei esus ligni vitæ interdicitur, cùm dicitur Gen. 3. Videte ne forte sumat de ligno vitæ, & viuat in æternum.

¶ 7 Præterea, Insultare misero videtur misericordiæ, & clementiæ repugnare, quæ maximè in scriptura Deo attribuitur, secundum illud Psal. 144 Miserationes eius super omnia opera eius. Ergo inconuenienter ponitur Deum insultasse primis parentibus, per peccatum tam in miseriam deductis, vbi dicitur, Ecce Adã, quasi vnus ex nobis factus est sciens bonum, & malum.

¶ 8 Præterea, Vestitus ad necessitatem hoīs pertinet, sicut & cibus, ſm illud 1. ad Timo. vlt. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus: ergo sicut cibus primis parentibus fuit attributus ante peccatũ, ita etiam & vestitus attribui debuit. Inconuenienter ergo post peccatum dicitur eis Deus tunicas pelliceas fecisse.

¶ 9 Præterea, Pœna, quæ alicui peccato adhibetur, dēt plus habere in malo, q̃ emolumentum, quod quis ex peccato consequitur, alioquin per pęnam non deterreretur, quis à peccato. Sed primi parentes ex peccato consecuti sunt, ꝙ eorum oculi aperirentur, vt dr̄ Gen. 3. Hoc autē præponderat in bono omnibus malis pęnalibus, quæ ponũtur ex peccato consecutæ. Inconuenienter ergo describũtur pęnæ peccatum primorum parentum consequentes.

IN CONTRARIVM est, quòd huiusmodi pęnæ sunt diuinitus taxatæ à Deo, qui omnia facit in numero, pondere & mensura, vt dicitur Sap. 11.

Ar. præce. RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut dictum est, * primi parentes pp suum peccatum priuati sunt beneficio diuino, quo humanæ naturæ integritas in eis conseruabatur, per cuius subtractionem humana natura in defectus pęnales incidit, & ideo dupliciter puniti fuerunt. Primò quidem quãtum ad hoc quod subtractũ fuit eis id, quod integritatis statui competebat, s. locus terrestris paradisi, qđ significatur Gene. 3. Cùm dr̄, Et emisit eum Deus de paradiso voluptatis. Et quia ad illum statũ primæ innocentiæ per seipsum redire non poterat, conuenienter apposita sunt impedimēta, ne rediret ad ea, quæ primò statui competebant, s. à cibo, ne sumeret de ligno vitæ, & à loco. Collocauit enim Deus ante paradisum cherubin, & flammeum gladiũ. Secundò aũt puniti fuerunt quantum ad hoc, ꝙ attributa sunt eis ea quæ naturæ conueniunt tali beneficio destitutæ. Et hoc quidē, & quantum ad corpus, & quantum ad animam. Quantum quidem ad corpus, ad quod pertinet differētia sexus, alia pęna attributa est mulieri, alia viro. Mulieri quidē attributa est pęna, ſm duo, pp quæ viro coniungitur, q̃ sunt generatio prolis, & cõicatio operũ pertinentium ad domesticam conuersationem. Quantum aũt ad generationem prolis, punita fuit dupliciter. Primò quidem, quãtũ ad tædia, quæ sustinet portando prolem conceptam. Et hoc significatur, cùm dr̄, Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. Et quantũ ad dolorē, quē patitur in pariendo. Et quantum ad hoc dr̄, In dolore paries. Quantum verò ad domesticam cõuersationē, punitur, ſm hoc, ꝙ subijcitur dominationi viri: per hoc, quod dr̄: Sub viri ptāte eris. Sicut aũt ad mulierem pertinet, vt subdatur viro in his, quæ ad domesticam conuersationem pertinent, ita ad virum pertinet, ꝙ necessaria vitæ procuret. Et circa hoc punitur tripliciter. Primò quidem, per terræ sterilitatem, cùm dr̄, Maledicta terra in opere tuo. Secundò, per laboris anxietatē, sine qua fructus terræ non percipit. Vñ dr̄, In labore comedes de ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertiò, quantum ad impedimenta quæ prouenniunt terram colentibus. Vnde dr̄, Spinas, & tribulos germinabit tibi. Similiter etiam ex parte animæ triplex eorum pęna describitur. Primò quidem, quantum ad cõfusionem, quam passi sunt de rebellione carnis ad spiritũ. Vnde dr̄, Aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt se esse nudos. Secũdò, quantum ad increpationem propriæ culpæ, per hoc ꝙ dicitur, Ecce Adã factus est quasi vnus ex nobis. Tertiò, quantum ad commemorationem futuræ mortis, secundum ꝙ ei dictum est, Puluis es, & in puluerem reuerteris. Ad quod etiam pertinet, quòd Deus fecit eis tunicas pelliceas in signum mortalitatis eorũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ in statu innocentiæ fuisset partus absq; dolore. Dicit enim Aug. in 14. de Ciu. Dei. * Sicut ad pariendum non doloris gemitus sed maturitatis impulsus fœminea viscera relaxaret: ita ad fœtandũ, & concipiendũ non libidinis appetitus, sed voluntarius vsus natura vtramq; coniungeret. * Subiectio aũt mulieris ad virũ intelligenda est in pęnã mulieris esse inducta, non quantum ad regimen, quia & ante peccatũ vir caput mulieris fuisset: & eius gubernator extitisset: sed prout mulier contra propriã voluntatē, nunc necesse hēt viri voluntati parere. Spinas aũt, & tribulos terra germinasset, si hõ non peccasset in cibum aialium: non aũt in hoīs pęnam: quia s. pp eorum exortum, nullus labor, aut punitio homini operanti in terra accideret, vt Aug. dicit super Genes. ad litteram, * quamuis Alcuinus dicat, quòd ante peccatum terra omnino spinas, & tribulos non germinasset. Sed primum est melius.

li. 14. c. 26 circa me. to. 5.

* Innuit Aug. li. de Gen. ad litterã. c. 37. to. 3.

li. 3. ca. 18. to. 3.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ multitudo conceptuum inducitur in pęnam mulieris, non pp ipsam ꝓcreationem prolis, quæ etiam ante peccatum fuisset, sed pp multitudinem afflictionum, quas mulier patitur ex hoc, quod portat fœtum conceptum. Vnde signanter coniungitur, Multiplicabo ærumnas tuas, & cõceptus tuos.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ illæ pœnæ aliqualiter ad omnes pertinent. Quæcunque enim mulier concipit, necesse est, ꝙ ærumnas patiatur, & cum dolore pariat, præter beatam Virginem, quæ sine corruptione concepit, & sine dolore peperit, quia eius conceptio nõ fuit secundùm legem naturæ à primis parentibus deriuata. Si autem aliqua non concipit, neque parit, patitur sterilitatis defectum, qui præponderat pœnis prædictis. Similiter etiam oportet, vt quicunque terram operatur, in sudore vultus comedat panem. Et ipsi, qui per se agriculturam non exercent, in alijs laboribus occupantur. Homo enim nascitur ad laborem, vt dicitur Iob 5. Et sic panem ab alijs in sudore vultus elaboratum manducant.

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ locus ille paradisi terrestris, quamuis non seruiat hoi ad vsum, seruit tñ ei ad documētum, dum cognoscit, pp peccatũ se tali loco fuisse priuatum, & dum per ea, quæ corporaliter in illo paradiso sunt, instruitur de his, quę pertinent ad paradisum cælestem, quo aditus homini præparatur per Xp̄m.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ saluis spũalis sensus mysterijs, ille locus ꝓcipuè vr̄ esse inaccessibilis, pp vehementiam æstus in locis intermedijs ex propinquitate solis. Et hoc significatur per flammeum gladium, qui versatilis dr̄, pp proprietatē motus circularis huiusmodi æstum causantis, & quia motus corporalis creaturæ disponitur ministerio angelorum, vt patet per Aug. 3. de Trin. * conuenienter etiam simul cum gladio versatili cherubin adiungitur ad custodiendam viam ligni vitæ. Vnde Aug. dicit in 11. super Gen. ad litteram, * Hoc per cælestes vtique potestates etiam in paradiso visibili factum esse credendum est, vt per angelicum ministeriũ esset illic quædam ignea custodia.

li. 3. cap. 4. to. 3.

li. 11. c. 40 in fi. to. 3.

AD SEXTVM dicendum, quod homo, si post peccatum de ligno vitæ comedisset, non propter hoc immortalitatem recuperasset, sed beneficio illius cibi potuisset vitam magis prolongare. Vnde quod dicitur. Et viuat in æternum, sumitur ibi æternum pro diuturno. Hoc autem non expediebat homini, vt in miseria huius vitæ diutius permaneret.

AD SEPTIMVM dicendum, quod sicut Aug. dicit 11. super Gen. ad litteram,* Verba hæc Dei non tam sunt primis parentibus insultantis, quàm cæteros, ne ita superbiant, deterrentis, propter quos ista conscripta sunt, quia scilicet non solum Adam non fuit factus, qualis fieri voluit, sed nec illud, ad quod factus fuerat, conseruauit.

li. 11. c. 39. post med. to. 3.

AD OCTAVVM dicendum, quod vestitus necessarius est homini secundum statum præsentis miseriæ, propter duo. Primò quidem, propter defectum ab exterioribus nocumentis, puta intemperantiæ caloris, & frigoris. Secundo, ad tegumentum ignominiæ, ne turpitudo membrorum appareat, in quibus præcipue manifestatur rebellio carnis ad spiritum. Hæc autem duo in primo statu non erant, quia in statu illo corpus hominis non poterat per aliquod extrinsecum lædi, vt in primo dictum est.* Nec etiam erat in statu illo aliqua turpitudo in corpore hominis, quæ ad confusionem induceret. Vnde dicitur Gen. Erat autem vterque nudus Adam & vxor eius, & non erubescebant. Alio autem modo est de cibo, qui est necessarius ad fomentum caloris naturalis, & ad corporis augmentum.

1. parte q. 97 ar. 2.

AD NONVM dicendum, quod sicut Aug. dicit 11. super Gen. ad lit.* Non est credendum, quod primi parentes essent producti clausis oculis, præcipue cùm de muliere dicatur, quod vidit lignum, quod esset pulchrum, & bonum ad vescendum. Aperti ergo sunt oculi amborum ad aliquid intuendum, & cogitandum, quod antea nunquam aduerterant, scilicet ad inuicem concupiscendum, quod ante non fuerat.

*Innuitur li. 11. c. 31. circ. princ. to. 3.

QVAESTIO CLXV.

De Tentatione primorum parentum, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de tentatione primorum parentum.

¶ Circa quam quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum fuerit conueniens, quòd à diabolo homo tentaretur.

¶ Secundò, de modo, & ordine illius tentationis.

QVÆSTIONIS CLXV.

De Tentatione primorum parentum, Bifariam diuisæ,

AXIOMA.

Tentationis illius, qua primi parentes tentati fuerunt, & minister idoneus fuit 1 diabolus, & 2 ordo conueniens, atque prudenti, acutoque iudicio consentaneus.

798

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, vt homo à diabolo tentaretur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conueniens, vt homo à diabolo tentaretur. Eadem enim pœna finalis debetur peccato angeli, & peccato hominis, secundùm illud Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius: sed primum peccatum angeli non fuit ex aliqua tentatione exteriori: ergo nec primum peccatum hominis debuit esse ex aliqua exteriori tentatione.

¶ 2 Præterea, Deus præscius futurorum, sciebat, quod homo per tentationem dæmonis in peccatum deijceretur. Et sic bene sciebat, quod non expediebat ei, quod tentaretur: ergo videtur, quod nec fuerit conueniens, quod permitteret eum tentari.

¶ 3 Præterea, Quòd aliquis impugnatorem habeat, ad pœnam pertinere videtur, sicut & econtrariò pertinere videtur ad præmium, quòd impugnatio subtrahatur, secundùm illud Prouerb. 16. Cum placuerint domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem. Sed pœna non debet præcedere culpam: ergo inconueniens fuit, quòd homo ante peccatum tentaretur.

SED CONTRA est, quod dicitur Ecclesiastici 34. Qui tentatus non est, qualia scit?

RESPONDEO dicendum, quod diuina sapientia disponit omnia suauiter, vt dicitur Sapien. 8. inquantum scilicet sua prouidentia singulis attribuit, quæ eis competunt secundum suam naturam, quia vt dicit Dion. 4. capite de diu. no.* Prouidentiæ non est naturam corrumpere, sed saluare. Hoc autem pertinet ad conditionem humanæ naturæ, vt ab alijs creaturis iuuari, vel impediri possit. Vnde conueniens fuit, vt Deus hominem in statu innocentiæ, & tentari permitteret per malos angelos, & iuuari eum faceret per bonos. Ex speciali n beneficio gratiæ hoc erat ei collatum, vt nulla creatura exterior ei posset nocere contra propriam voluntatem, per quam etiam tentationi dæmonis resistere poterat.

c. 4. par. 4. inter me. & fi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod supra naturam humanam est aliqua natura, in qua potest malum culpæ inueniri, non autem supra naturam angelicam. Tentare autem inducendo ad malum non est nisi iam deprauati per culpam. Et ideo conueniens fuit, vt homo per angelum malum tentaretur ad peccandum, sicut etiam secundum ordinem naturæ per angelum bonum promouetur ad perfectionem. Angelus autem a suo superiori, scilicet à Deo, in bono perfici potuit, non autem ad peccandum induci, quia sicut dicitur Iacobi primo, Deus intentator malorum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Deus sciebat, quod homo per tentationem in peccatum esset deijciendus, ita etiam sciebat, quòd per liberum arbitrium resistere poterat tentatori. Hoc autem requirebat conditio naturæ ipsius, vt propriæ voluntati relinqueretur, secundum illud Eccl. 15. Deus reliquit hominem in manu consilij sui. Vnde Aug. dicit 11. super Gen. ad litteram:* Non mihi videtur magnæ laudis futurum fuisse hominem, si propterea posset bene viuere, quia nemo male viuere suaderet, cum & in natura posse, & in potestate haberet velle non consentire suadenti.

li. 11. ca. 4. in me. t. 3.

AD TERTIVM dicendum, quod impugnatio, cui cum difficultate resistitur, pœnalis est. Sed homo in statu innocentiæ poterat absque omni difficultate tentationi resistere, & ideo impugnatio tentatoris ei pœnalis non fuit.

799

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit conueniens modus, & ordo primæ tentationis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conueniens modus, & ordo primæ tentationis. Sicut enim ordine naturæ angelus erat superior homine, ita & vir erat perfectior muliere, sed peccatum peruenit ab angelo ad hominem, ergo pari ratione debuit peruenire a viro in mulierem, vt scilicet mulier per virum tentaretur, & non econuerso.

3. q. 41. ar. 4. con.

¶ 2 Præterea, Tentatio primorum parentum fuit per suggestionem. Potest autem diabolus etiam suggerere homini absque aliqua exteriori sensibili creatura. Cum ergo primi parentes essent spirituali mente prædìti, minus sensibilibus, quàm intelligibilibus inhærentes, conuenientius fuisset, quod solum spirituali tentatione homo tentaretur, quam exteriori.

¶ 3 Præterea, Non potest conuenienter aliquis malum suggerere, nisi per aliquod apparens bonum. sed multa alia animalia habent maiorem apparentiam boni, quam serpens. Non ergo conuenienter tentatus fuit homo à diabolo per serpentem.

¶ 4 Præterea, Serpens est animal irrationale. Sed animali irrationali non competit sapientia, nec locutio, nec pœna. ergo inconuenienter inducitur: serpens esse callidior cunctis animalibus, vel prudentissimus omnium bestiarum, secundùm aliam translationem. Inconuenienter etiam inducitur fuisse mulieri locutus, & à Deo punitus.

SED CONTRA est, quod id, quod est primum in aliquo genere, debet esse proportionatum his, quæ in eodem genere consequuntur. Sed in quolibet genere peccati

cati inuenitur ordo primæ tentationis, inquantū videlicet præcedit in sensualitate, quæ per serpentē signatur, peccati concupiscentia, in ratione inferiori, quę signatur per mulierē, delectatio in ratione superiori, quæ signatur per virum, consensus peccati, ut Aug. dicit duodecimo de Trin.* ergo congruus fuit ordo primæ tentationis.

li. 12. c. 12 to. 4.

RESPONDEO dicendū, quod homo compositus est ex duplici natura, intellectiua s. & sensitiua. Et ideo diabolus in tentatione hominis vsus est incitamēto ad peccādū dupliciter. Vno modo, ex parte intellectus, inquantū promisit diuinitatis similitudinē per scientiæ adeptionē, quā homo naturaliter desiderat. Alio modo, ex parte sensus, & sic vsus est his sensibilibus rebus, quę maximā habent affinitatem ad hominē, partim quidē in eadē specie tentans virum per mulierē, partim verò in eodē genere tentans mulierem per serpentem, partim verò ex genere propinquo proponēs pomū ligni vetiti ad edendum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in actu tentationis diabolus erat sicut principale agens, sed mulier assumebatur, quasi instrumentum tentationis ad deijciendum virū, tum quia mulier erat infirmior viro, vnde magis seduci poterat; tum etiam propter coniunctionem eius ad virum maximè per eam diabolus poterat virum seducere. Non tamen est eadem ratio principalis agentis, & instrumenti. Nam principale agens oportet esse potius, quod non requiritur in agente instrumentali.

AD SECVNDVM dicendū, quod suggestio, qua spiritualiter diabolus homini aliquid suggerit, ostēdit diabolum plus habere potestatis in homine, quàm suggestio exterior, quia per suggestionem interiorem immutatur à diabolo, saltem hominis phantasia: sed per suggestionem exteriorem immutatur sola exterior creatura. Diabolus autem minimum potestatis habebat in homine ante peccatum. Et ideo non potuit eū interiori suggestione, sed solum exteriori tentare.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Aug. dicit 11. super Genesim ad litteram,* non debemus opinari, quod serpentem sibi, per quem tentaret, diabolus eligeret. Sed cum esset in illo decipiendi cupiditas, non nisi per illud animal potuit, per quod posse permissus est.

li. 11 ca. 3. in prin. t. 3

AD QVARTVM dicendum, quod sicut Aug. dicit 11.* super Genes. ad litteram, serpens dictus est prudentissimus, vel callidissimus, propter astutiam diaboli, qui in illo agebat dolum. Sicut dicitur prudēs, uel astuta lingua, quam prudens, vel astutus mouet ad aliquid prudenter, vel astute suadendum. Neq; etiam serpens uerborum sonos intelligebat qui ex illo fiebant ad mulierem, neq; enim conuersa credenda est anima eius in naturalem rationalem, quando quidem nec ipsi homines, quorum rationalis natura est, cùm dęmon in eis loquitur, sciunt quid loquantur. Sic ergo locutus est serpens homini, sicut asina, in qua sedebat Balaam, locuta est homini, nisi quod illud opus diabolicum, hoc angelicum. Vnde serpens nō est interrogatus cur hoc fecerit; quia nec in sua natura ipse hoc fecerat, sed diabolus in illo, qui iam ex peccato suo igni destinatus fuerat sempiterno. Quod aūt serpenti dicitur, ad eum, qui per serpentē operatus est, refertur. Et sicut Aug. dicit in libro* super Genes. contra Manichæos. Nunc quidē eius pœna, s. diaboli, dicitur, qua nobis cauendus est, non ea, quæ ultimo iudicio reseruatur. Per hoc enim, quod ei dicit, Maledictus es inter omnia animātia, & bestias terrę, pecora illi pręponuntur, non in potestate, sed in conseruatione naturę suæ, quia pecora non amiserunt beatitudinem aliquā cęlestem, quam nunquam habuerūt, sed in natura, quam acceperunt, peragunt vitam. Dicitur etiam ei, Pectore, & ventre repes secundum aliam litteram* Vbi nomine pectoris significatur superbia, quia ibi dominatur impetus animi. Nomine aūt uentris significatur carnale desiderium, quia hęc pars mollior sentitur in corpore. His aūt rebus serpit ad eos, quos vult decipere. Quod autē dicitur, Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ, duobus modis intelligi potest, uel ad te pertinebunt, quos terrena cupiditate deceperis, id est peccatores, qui terræ nomine significantur, uel certè tertiū genus tentationis, id est, cupiditatis, his uerbis figuratur, quod est curiositas. Terram enim, qui mādūcat, profunda, & tenebrosa penetrat. Per hoc aūt, quod inimicitiæ ponuntur inter ipsum, & mulierem, ostenditur nos non posse à diabolo tentari, nisi per illam animalem partem, quæ quasi mulieris imaginem in homine gerit, siue ostendit. Semen autem diaboli est peruersa suggestio, semen mulieris, fructus boni operis, quo peruersæ suggestioni resistit. Et ideo obseruat serpens plantam mulieris, ut si quando in illicita labitur, delectatio illā capiat. Et illa obseruat caput eius, ut eum in ipso initio malæ suasionis excludat.

li. 11. c. 29. in prin. t. 3

li. 2. c. 17. in med. to. 1.

* Aug. habet ad uerbum lib. 2 de Genes. con. Manich. c. 17. & 18. to. 1

QVAESTIO CLXVI.

De studiositate, in duos articulos diuisa.

POST EA considerandum est de studiositate, & curiositate sibi opposita.

¶ Circa studiositatem autem quæruntur duo.
¶ Primò, quæ sit materia studiositatis.
¶ Secundo, vtrum sit pars temperantiæ.

QVÆSTIONIS CLXVI.

De studiositate, Bifariam distributae,

AXIOMA

Studiositas; quæ temperantiæ, vt principali virtuti 2 annexa est, propriè, & primò circa 1 cognitionem, uel potius circa cognitionis desiderium, impropriè uero, & secundò, circa illa omnia, ad quæ efficienda, cognitionis directione opus est, versatur.

800

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia studiositatis sit propriè cognitio.

Sup. q. 160 ar. 2. co. et inf. q. 167. ar. 1. corp.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi, quod materia studiositatis non sit propriè cognitio. Studiosus enim dicitur aliquis ex eo, quòd adhibet studiū aliquibus rebus, sed in qualibet materia debet homo studium adhibere ad hoc, quod rectè faciat, quod est faciēdum. ergo videtur, quòd non sit specialis materia studiositatis cognitio.

¶ 2 Prętereà, Studiositas curiositati opponitur: sed curiositas, quæ à cura dicitur, potest esse etiam circa ornatum vestium, & circa alia huiusmodi, quæ pertinent ad corpus. Vnde Apostolus dicit ad Romanos decimotertio: Carnis curam ne feceritis in desiderijs. ergo studiositas non est solum circa cognitionem.

¶ 3 Prętereà, Hieremias sexto dicitur, A minore vsq; ad maiorem omnes auaritiæ student, sed auaritia non est propriè circa cognitionem, sed magis circa possessionē diuitiarum, vt supra dictum est.* ergo studiositas quæ à studio dicitur, non est propriè circa cognitionem.

q. 118. ar. 2

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerbiorum 27. Stude sapientiæ, fili mi, & lætifica cor meum, ut possis respondere exprobranti sermonem. Sed eadem studiositas est, quæ laudatur ut uirtus, & ad quam lex inuitat. ergo studiositas est propriè circa cognitionem.

RESPONDEO dicendum, quod studium propriè importat uehementem applicationem mentis ad aliquid. Mens aūt non applicatur ad aliquid, nisi cognoscendo illud. Vnde per prius mens applicatur ad cognitionem, secundario aūt applicatur ad ea, in quibus homo per cognitionem dirigitur. Et ideo studium per prius respicit cognitionem, & per posterius quæcunque alia, ad quæ operanda directione cognitionis indigemus. Virtutes autem propriè sibi attribuunt illam materiam, circa quam primo, & principaliter sunt: sicut fortitudo, pericula mortis, & temperantia delectationem tactus. Et ideo studiositas propriè dicitur circa cognitionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod circa alias ma-

terias non potest aliquid rectè fieri, nisi ſm quod est præordinatum per rationem cognoscentem. Et ideo per prius studiositas cognitionem respicit, cuicunque materiæ studium adhibeatur.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ex affectu hominis trahit mens eius ad intendendum his, ad quæ afficitur ſm illud Matthæi 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia circa ea, quibus caro fouetur, maximè homo afficitur, consequens est, ꝙ cognitio hominis versetur circa ea, quibus caro fouetur, ut s. homo inquirat, qualiter homo optimè possit carni suæ subuenire. Et ſm hoc curiositas ponitur circa ea, quæ ad carnem pertinent ratione eorum, quæ pertinent ad cognitionem.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ auaritia inhiat ad lucra conquirenda, ad quod maximè necessaria est quædam peritia terrenarum rerum. Et secundum hoc, studium attribuitur his, quæ ad auaritiam spectant.

801

ARTICVLVS II.

Vtrum studiositas sit pars temperantiæ.

Li. 4. Eth. ca. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ studiositas non sit pars temperantiæ. Studiosus enim dr aliquis ſm studiositatem, sed vniuersaliter oīs virtuosus vocatur studiosus, ut patet per Philoso.* qui frequenter sic utitur nomine studiosi. ergo studiositas est gnalis virtus, & non est pars temperantiæ.

Ar. præce.

¶ 2 Præterea, studiositas, sicut dictū est,* ad cognitionē pertinet, sed cognitio non pertinet ad virtutes morales, quæ sunt in appetitiua animæ parte, sed magis ad intellectuales, quæ sunt in parte cognoscitiua. Vnde & solicitudo est actus prudentiæ, ut supra habitum est.* ergo studiositas non est pars temperantiæ.

Q. 47. ar. 9

¶ 3 Præterea, Virtus, quæ ponitr pars alicuius principalis virtutis, assimilatr ei, quantū ad modum: sed studiositas non assimilatr temperantiæ quantū ad modum, quia tēperantiæ nomen sumitr ex quadam refrænatione, vñ magis opponitr vitio, quod est in excessu. Nomē aūt studiositatis sumitr econtrario ex applicatione animæ ad aliquid. Vnde magis vr opponi vitio, quod est in defectu, s. negligētiæ studēdi, quam vitio, quod est in excessu s. curiositati. Vñ propter horum similitudinem dicit Isido. in libro Etym.* ꝙ studiosus dr quasi studijs curiosus. ergo studiositas non est pars temperantiæ.

li. 10. c. 18 incipit Sapiens; cir. prin.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit in lib. de Moribus Eccl.* Curiosi esse ꝓhibemur, qđ magnū temperantiæ munus est. Sed curiositas prohibetur per studiositatē moderatā. ergo studiositas est pars tēperantiæ.

* c. 21. circa prin. t. 1

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictū est,* ad tēperantiā pertinet moderari motū appetitus, ne superfluè tēdat in id, quod naturaliter cōcupiscit. Sicut aūt naturaliter homo cōcupiscit delectationes ciborū, & venereorū ſm naturā corporalem, ita ſm animam naturaliter desiderat cognoscere aliquid. Vnde & Philos. dicit in principio Metaphys.* ꝙ omnes homines naturaliter scire desiderant. Moderatio autē hmōi appetitus pertinet ad virtutē studiositatis. Vñ cōsequēs est, quòd studiositas sit pars potentialis temperantiæ, sicut virtus secundaria ei adiuncta, vt principali virtuti. & comprehendit sub modestia, ratione superius dicta.*

Q. 141. art. 2. & 3.

In prin. li. Metap. t. 3

Q. 160. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ prudentia est completiua omniū virtutū moralium, vt dr in 6. Eth.* Inquantum ergo cognitio prudentiæ ad omnes virtutes pertinet, intantum nomen studiositatis, quæ ꝓprie circa cognitionem est, ad omnes virtutes deriuatur.

li. 6. c. vlt. to. 5.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ actus cognoscitiuæ uirtutis imperatur à vi appetitiua, quæ est motiua oīum virtutū, vt suprà dictū est.* Et iō circa cognitionē duplex bonum pōt attendi. Vnum quidem quantum ad ipsum actum cognitionis. Et tale bonum ptinet ad virtutes intellectuales, ut scilicet homo circa singula æstimet uerum. Aliud aūt bonum est, quod pertinet ad actū appetitiuę virtutis, vt scilicet homo hēat appetitum rectū applicandi vim cognoscitiuam sic vel aliter, ad hoc vel ad illud. Et hoc pertinet ad virtutem studiositatis, vnde computatur inter virtutes morales.

1. 2. q. 9. ar. 1.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ sicut Philos. dicit in 2. Eth.† ad hoc, qđ homo fiat virtuosus, oportet qđ seruet se ab his, ad quæ maximè īclinat natura. Et inde est, ꝙ quia natura pręcipuè inclinat ad timendū mortis pericula, & ad sectādum delectabilia carnis; iō laus virtutis fortitudinis pcipuè cōsistit in quadā firmitate psistendi cōtra hmōi pericula, & laus virtutis tēperātię in quadā refrænatione à delectabilibus carnis, sed quantū ad cognitionē, est in homine cōtraria īclinatio, quia ex parte aiæ inclinatr homo ad hoc, quod cognitionē rerum desideret. Et sic oportet uel laudabiliter homo hmōi appetitū refrænet, ne immoderatè rerū cognitioni intendat. Ex parte uerò naturæ corporalis, homo īclinatr ad hoc, vt laborē inquirēdi scientiā uitet. Quātū ergo ad primū, studiositas ī refrænatione cōsistit, & ſm hoc ponitr pars tēperantiæ. Sed quantū ad ſm, laus virtutis hmōi cōsistit in quadā vehemētia intentionis ad sciēdā rerū pcipiendā, & ex hoc nominatr. Primū autem est essentialius huic virtuti, q̄ ſm. Nā appetitus cognoscendi p se respicit cognitionē, ad quā ordinatr studiositas. Sed labor addiscendi est impedimentū quoddā cognitionis. Vñ respicitr ab hac virtute p accidens, quasi remouēdo ꝓhibēs.

† li. 2. c. vlt. to. 5.

QVAESTIO CLXVII.

De Curiositate, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de curiositate.

¶ Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primo, vtrum vitium curiositatis possit esse ī cognitione intellectiua.

¶ Secundò, vtrum sit in cognitione sensitiua.

QVÆSTIONIS CLXVII.

De curiositate,

Bifariàm diuisæ,

AXIOMA.

Curiositas, quæ in prauo, inordinato, ac vituperando veritatis cognoscendæ desiderio sita est, et circa 1 mentis, seu intellectus, & circa 2 sensuum cognitionem accidere potest.

802

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circa cognitionem intellectiuam possit esse curiositas.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ circa cognitionē intellectiuā nō possit esse curiositas, quia ſm Philos. in 2. Eth.† in his, quæ ſm se sunt bona, uel mala, non pñt accipi mediū, & extrema. Sed cognitio intellectiua ſm se est bona. In hoc enim perfectio hominis vr cōsistere, ut intellectus eius de potētia reducatr in actū, ꝙ fit per cognitionē ueritatis. Dicit etiam Dionys.* 4. capite, de Diuin. nom. quod bonū animę humanæ est ſm rationem esse, cuius perfectio in cognitione ueritatis consistit. ergo circa cognitionem intellectiuam non potest esse vitium curiositatis.

3. di. 35. q. 2. ar. 3. q. 3

† lib. 2. c. 6. declinā do ad finem, to. 5.

c. 4. par. 4. non multum remote à fine.

¶ 2 Præterea, illud, per quod homo assimilatr Deo, & quod à Deo cōsequitr, non pōt esse malū, sed quæcunque abundātia cognitionis à Deo est, ſm illud Eccl. primo, Oīs sapientia à Dño Deo est. Et Sap. 7. dr: Ipse dedit mihi horū, quæ sunt scientiā uerā, ut sciam dispositionē orbis terrarū, & virtutes elemētorū, &c. Per hoc ēt homo Deo assimilatr, ꝙ ueritatē cognoscit, quia omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, ut hetur ad Heb. 4. Vñ primi Regū secūdo dr, ꝙ Deus sciētiarū dñs est, ergo quantumcūque abundet cognitio veritatis, non est mala, sed bona. Appetitus aūt boni nō est vitiosus. ergo circa intellectiuā cognitionē ueritatis nō pōt esse vitium curiositatis.

¶ 3 Præterea, Si circa aliquā intellectiuam cognitionem

nè posset esse curiositatis vitiū, pcipuè esset circa Philosophicas scientias, sed eis intendere non vr̄ esse vitiosū. Dicit.n Hierony. super Danielē * Qui de mensa. & uino regis noluerūt comedere, ne polluant̄ si sapientiam atq; doctrinā Babylonorū sciēt esse pec atu, nunquā autem acquiescerent discere, quod non licebat. Et Aug. dicit in secundo de doct. Christiana. † quod si qua uera Philosophi dixerunt, ab eis sunt tanquā ab iniustis possessoribus in usum nostrum uendicanda. Non ergo circa cognitionem intellectiuam potest esse curiositas vitiosa.

SED CONTRA est, quod Hierony. * dicit, Nonne vobis vr̄ in uanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus, ac noctibus in dialectica arte torquetur, qui physicus perscrutator oculos trans cęlum leuat? sed vanitas sensus, & obscuritas mētis est vitiosa ergo circa intellectiuas scientias potest esse curiositas vitiosa.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, * studiositas nō est directè circa ipsam cognitionem sed circa appetitū, & studiū cognitionis acquirēdæ. Aliter aūt est iudicandū de ipsa cognitione veritatis, & aliter de appetitu, & studio veritatis cognoscendæ. Ipsa n. veritatis cognitio p se loquēdo, bona est: pōt aūt per accidens esse mala, rone. s. alicuius consequentis, uel inquantū. s. aliquis de cognitione veritatis superbit (fm illud primæ ad Corin. 8. Scientia inflat) vel inquantū homo vtitur cognitione veritatis ad peccandū. Sed ipse appetitus, uel studium cognoscendæ ueritatis potest habere rectitudinem, vel peruersitatem. Vno quidē modo, put aliquis tendit suo studio in cognitionē ueritatis, prout per accidens coniungitur ei malū, sicut illi, q studēt ad scientiā veritatis, ut exinde superbiant. Vnde Aug. dicit in libro de Moribus Ecclesiæ. * Sunt qui desertis virtutibus, & nescientēs, qd sit Deus, & quanta maiestas, semper eodem modo manentis naturæ, magnum aliquid se agere putāt, si uniuersam istā corporis molē, quā mundū nuncupamus, curiosissimè, intentissimeq; perquirāt. Vnde tanta etiam superbia gignitur, ut in ipso cęlo, de quo sæpe disputant, sibimet habitare uideantur. Similiter et illi, qui student addiscere aliquid ad peccandum, uitiosum studium habent, fm illud Hierem. nono Docuerunt linguam suam loqui mendaciū, ut iniquè agerent, laborauerunt. Alio aūt modo pōt esse uitiū ex ipsa inordinatione appetitus, & stud. ad discendā ueritatē. Et hoc quadrupliciter Vno modo, inquantū per studiū minus utile retrahunt à studio, quod eis ex necessitate incumbit. Vñ Hieron. dicit; * Sacerdotes dimissis Euāgelijs, & Prophetis, uidemus comœdias legere, & amatoria bucolicorū uersuū uerba cantare Alio modo, inquantū studet aliquis addiscere ab eo, à quo nō licet, sicut patet de his, q aliqua futura à dęmonibus pquirūt, quæ est superstitiosa curiositas. Vñ Aug. dicit in lib. de Vera * relig. Nescio an Philosophi impedirent à fide uitio curiositatis in pcunctandis dęmonibus Tertio, qñ homo appetit cognoscere ueritatē circa creaturas, non referendo ad debitū finem, s. ad cognitionem Dei. Vñ Aug dicit in li de Vera * religione, quod in consideratione creaturarū non est uana, & peritura curiositas exercenda, sed gradus ad immortalia, & semper permanētia faciendus Quartò modo, inquantū aliquis studet ad cognoscendā ueritatem supra proprij ingenij facultatem, quia per hoc homines de facili in errores labuntur. Vñ dr̄ Ecclesiastici tertio: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Et postea sequit. Multos. n. supplantauit suspicio eorū, & in uanitate detinuit sensus eorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod bonum hominis consistit in cognitione ueri Non tñ summum hominis bonum consistit in cognitione cuiuslibet ueri, sed in perfecta cognitione summæ ueritatis, ut patet per Philosophum in decimo Eth. * Et ideo potest esse uitium in cognitione aliquorum uerorum, secundum quod talis appetitus non debito modo ordinatur ad cognitionem summæ ueritatis, in qua consistit summa fœlicitas.

AD SECVNDVM dicendum, quod etsi ratio illa ostendit, quod cognitio ueritatis fm se bona sit, non tamen per hoc excluditur, quin possit aliquis cognitione ueritatis abuti ad malum, uel etiam inordinate cognitionem ueritatis appetere; quia etiam oportet appetitum boni debito modo regulatum esse.

AD TERTIVM dicendum, quod studium Philosophiæ fm se est licitum, & laudabile propter ueritatem quam Philosophi perceperunt Deo illis reuelante, ut dr̄ ad Rom. 1. Sed quia quidam Philos. abutuntur ad fidei impugnationem, ideo Apostolus ad Colos. secundo; Videte ne quis uos decipiat per Philosophiam, & inanem scientiam secundum traditionem hominum, & non fm Christum. Et Dionysius dicit in Epistola ad Polycarpum, * de quibusdam Philosophis, quòd diuinis non sanctè contra diuina utuntur, per sapientiam Dei tentātes expellere diuinam uenerationem.

ARTICVLVS II.

Vtrum uitium curiositatis sit circa sensitiuam cognitionem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, quod uitiū curiositatis non sit circa sensitiuam cognitionē. Sicut enim aliqua cognoscuntur per sensum uisus, ita etiam aliqua cognoscuntur per sensum tactus, & gustus: sed circa tangibilia, & gustabilia nō ponitur uitium curiositatis, sed magis uitium luxuriæ & gulæ: ergo uidetur, quòd nec circa ea, quæ cognoscuntur per uisum, sit uitium curiositatis

¶ 2 Præterea, Curiositas ur̄ esse in inspectione ludorum. Vnde Aug. dicit in 6. Confessio. * quod quodam pugnæ casu cum clamor ingens totius populi uehementer Alipium pulsasset, curiositate uictus aperuit oculos. Sed inspectio ludorum non uidetur esse uitiosa, quia hmōi inspectio delectabilis redditur propter repræsentationem, in qua homo naturaliter delectatur, ut Philosophus dicit in sua poetria. * Non ergo circa sensibilium cognitionem est uitium curiositatis.

¶ 3 Præterea, Ad curiositatem pertinere ur̄ actus proximorum perquirere, ut dicit Beda. * Sed perquirere facta aliorum non ur̄ esse uitiosum, quia sicut dicitur Ecclesiast. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo. ergo uitium curiositatis non est in huiusmodi particularibus sensibilibus cognoscendis.

SED CONTRA est, quod Aug dicit in lib. * de Vera relig. quod concupiscentia oculorum reddit homines curiosos Vt aūt dicit Beda: † Concupiscentia oculorū est non solum in discendis magicis artibus, sed et in contemplandis spectaculis, & in dignoscendis, & carpendis uitijs pximorū, quæ sunt, quędā particularia sensibilia. Cum ergo concupiscentia oculorū sit quoddā uitium, sicut et superbia uitę, & concupiscentia carnis, contra, quæ dicitur primæ Ioannis secundo, uidetur, quòd uitium curiositatis sit circa sensibilium cognitionem.

RESPONDEO dicendū, quod cognitio sensitiua ordinatur ad duo. Vno enim modo tam in hominibus, q̄ in alijs animalibus ordinatur ad corporis sustentationē, quia per hmōi cognitionē homines, & alia animalia uitāt nociua, & cōquirūt ea, quæ sunt necessaria ad corporis sustentationē Alio modo, specialiter in homine ordinat̄ ad cognitionē intellectiuā, uel speculatiua uel practicā Apponere ergo studium circa sensibilia cognoscēda, dupliciter pōt esse uitiosum. Vno mō, inquantū cognitio sensitiua non ordinat̄ in aliquid utile, sed potius auertit hominē ab aliqua utili consideratione. Vñ Aug. dicit in 10. Confes. * Canē currētem post leporem iam nō specto, cum in certo fit. At uerò in agro si casu transeam, auertit me fortassis ab aliqua magna cognitione, atq; ad se conuertit illa uenatio. Et nisi à mihi demonstrata infirmitate mea, cito admoneas, uanus hebesco. Alio mō, inquantū cognitio sensitiua ordinat̄ ad aliquod nociuum

Marginal notes: * Daniel. 1 sup. illud Proposuit autem 10. — † li. 2. c. 40 in prin t. 3 — * Super illud ad Ephes 4 nō ambulatis in unitate sensus, t. 9 — Q. pręce. ar. 1. — c. 21. ante med. to. 1. — ad Dama. de filio pdigo, ante med. to. 4. — c. 4 in fine to. 1. — c. 29. parū à prin. t. 1. — li. 10. Eth. ca. 7. & 8. to. 5. — Inter principium, & medium illius. — li. 6. c. 8. in med. to. 1. — ca. 2. to. 6. — In 1. canonic. c. 1. — * c. 38. circa mediū præcipuè, to. 1. — † Super illud 1. Io. Omne qd est in mundo, aut est concupiscētia carnis, &c. — li. 10. c. 35 paulo añ finem, t. 1.

noxium, ſicut inſpectio mulieris ordinatur ad concupiſcendũ, & diligens inquiſitio eorum, quæ ab alijs fiunt, ordinatur ad detrahendum. Si quis aũt cognitioni ſenſibili intendit ordinatè propter neceſſitatem ſuſtentandæ naturæ, uel propter ſtudium intelligendæ ueritatis, eſt virtuoſa ſtudioſitas circa ſenſibilem cognitionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod luxuria, & gula ſunt circa delectationes, quæ ſunt in vſu rerum tangibilium. Sed circa delectationẽ cognitionis omnium ſenſuum eſt curioſitas, & vocatur concupiſcentia oculorum, quia oculi ſunt ad cognoſcendũ in ſenſibus principales. Vnde oĩa ſenſibilia uideri dicuntur, ut Aug. dicit in 10. libro Confeſſio.* Et ſicut Aug. ibidem ſubdit, † ex hoc euidẽtius diſcernitur quid uoluptatis, quid curioſitatis agatur per ſenſum, quod voluptas pulchra, ſuauia, canora, ſapida, lenia ſectatur. Curioſitas autem etiam his contraria tentandi cauſa non ad ſubeũdam moleſtiam, ſed experiendi noſcendique libidinem.

Li. 10. c. 35 to. 1.
† lib. 10. c. 35. añ mediũ, to. 1.

AD SECVNDVM dicendum, quod inſpectio ſpectaculorũ vitioſa redditur, inquantum per hoc homo fit pronus ad vitia, uel laſciuiæ, uel crudelitatis, per ea, quæ ibi repræſentantur. Vnde Chryſoſt.* dicit, quod adulteros, & inuerecundos conſtituunt tales inſpectiones.

Hom 6. in Matth. nõ remotè à fine, to. 2.

AD TERTIVM dicẽdum, quod proſpicere facta aliorũ, uel inquirere bono animo, uel ad utilitatẽ propriã, vt ſ. homo ex bonis operibus proximi prouocetur ad melius, vel etiã ad utilitatẽ illius, ut ſ. corrigatur, ſiquid ab eo agitur vitioſe ſecundum regulam charitatis, & debitum officij, eſt laudabile: ſecundum illud ad Hebr. 10. Conſiderate vos inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operũ. Sed quod aliquis intendat ad conſideranda vitia proximorum ad deſpiciendum, uel detrahendum, uel ſaltem inutiliter inquietandum, eſt uitioſum. Vnde dicitur Prouerbior. 24. Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo iuſti, neque vaſtes requiem eius.

QVAESTIO CLXVIII.

De Modeſtia, prout conſiſtit in exterioribus corporis motibus, in quatuor articulos diuiſa.

POSTEA conſiderandum eſt de modeſtia, ſecundum quod conſiſtit in exterioribus motibus corporis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrum in exterioribus motibus corporis, qui ſerio aguntur, poſſit eſſe uirtus, & vitium.

Secundo, vtrum poſſit eſſe aliqua virtus circa actiones ludi.

Tertio, de peccato, quod fit in exceſſu ludi.

Quartò, de peccato ex defectu ludi.

QVÆSTIONIS CLXVIII.

De modeſtia, prout in externis corporis motibus conſiſtit,

Quadrifariàm diuiſæ,

AXIOMA.

1 *Circa 1 externos hominis motus, & geſtus, atq;*
2 *etiam circa 2 ludum, & iocum, modeſtiæ virtus verſatur. Itaq; ludendi, & iocandi immoderatio*
4 *vitioſa eſt, tam illa, quæ per 4 defectum, quam il-*
3 *la, quæ per 3 exceſſum committitur: è quibus illa, quæ in exceſſu poſita eſt, interdum lethalem, interdum verò venialem culpam continet, prout auertit, vel non auertit à Deo.*

804

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ in exterioribus motibus corporis ſit aliqua uirtus.

4. Eth. lec. 16. princi.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr, quod in exterioribus motibus corporis nõ ſit aliqua uirtus. Omnis enim uirtus pertinet ad ſpiritualem animæ decorem, ſecundum illud Pſal. 44. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus gl.* id eſt, in conſcientia. Sed motus corporales non ſunt ab intus, ſed exterius. ergo circa huiuſmodi motus non poteſt eſſe virtus.

Eſt Aug. hoc loco, to. 8.

2 Præterea, Virtutes nõ inſunt nobis à natura, vt patet per Philoſ. in 2. Eth.* Sed motus corporales exteriores inſunt hominibus à natura, ſecundum quam quidam ſunt ueloces motus, & quidam tardi motus, & idem eſt de alijs differentijs exteriorum motuum. ergo circa tales motus non attenditur aliqua virtus.

In princ. li. 2. Ethi. to. 5.

3 Præterea, Omnis virtus moralis eſt circa actiones, quæ ſunt ad alterum, ſicut iuſtitia, vel circa paſſiones, ſicut temperãtia, & fortitudo: ſed exteriores motus corporales non ſunt ad alterum, neque etiam ſunt paſſiones. ergo circa eos non eſt aliqua uirtus.

4 Præterea, In oĩ opere uirtutis eſt ſtudium adhibẽdum, vt ſuprà dictũ eſt, † ſed adhibere ſtudium in diſpoſitione exteriorũ motuũ eſt vituperabile. Dicit enim Ambroſius in primo de Off.* Eſt greſſus probabilis, in quo ſit ſpecies auctoritatis, grauitatiſq; pondus, tranquillitatis ueſtigium, ita tñ ſi ſtudium deſit, atq; affectatio, ſed motus ſit purus, ac ſimplex. Ergo uidetur, quod circa compoſitionem exteriorum motuum non conſiſtat uirtus.

Q. 166. ar. 1 arg. 1.
* li. 1. c. 18 circa medium, to. 1.

SED CONTRA eſt, quod decor honeſtatis pertinet ad uirtutem. Sed cõpoſitio exteriorum motuum pertinet ad decorem honeſtatis. Dicit enim Ambr. in primo de Officijs,* Sicut molliculum, & infractum, aut uocis ſonũ, aut geſtum corporis non probo, ita neq; agreſtẽ, aut ruſticum. Naturam imitemur, effigies eius formula diſciplinæ, forma honeſtatis eſt. ergo circa compoſitionem exteriorum motuum eſt uirtus.

li. 1. c. 19. in fine, t. 1.

RESPONDEO dicendum, quod uirtus moralis cõſiſtit in hoc, quod ea, quæ ſunt hominis per rationem ordinantur. Manifeſtum eſt autem, quod exteriores motus hominis ſunt per rationem ordinabiles. Ad imperium enim rationis exteriora membra mouentur. Vnde manifeſtũ eſt, quod circa horum motuum ordinationem uirtus moralis conſiſtit. Ordinatio autem horum motuum attenditur quantum ad duo. Vno quidem modo, ſecundum conuenientiam perſonæ: alio modo, ſecundum conuenientiam ad exteriores perſonas, negotia, ſeu loca. Vnde dicit Ambr. in 1 de Officijs.* Hoc eſt pulchritudinem uiuendi tenere, conuenientia cuiq; ſexui, & perſonæ reddere. Et hoc pertinet ad primum. Quantum aũt ad ſecũdum, ſubditur, Hic ordo geſtorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus. Et ideo circa huiuſmodi exteriores motus ponit Andronicus duo, ſ. ornatum, qui reſpicit conuenientiam perſonæ, unde dicit, quod eſt ſcientia circa decens in motu, & habitudine, & bonam ordinationem, quæ reſpicit conuenientiam ad diuerſa negotia, & ea, quæ circunſtant. Vnde dicit, quòd eſt experientia ſeparationis, id eſt, diſtinctionis actionum.

li. 1. ca. 19. circa finẽ, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod motus exteriores ſunt quædam ſigna interioris diſpoſitionis, ſecundum illud Eccleſiaſtici decimonono. Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis, enunciant de illo. Et Ambroſius dicit in 1.* de Officijs, quod habitus mentis in corporis ſtatu cernitur, & quod uox quædam animi eſt, corporis motus.

li. 1. ca. 18 parum añ med. to. 1

AD SECVNDVM dicendum, quod quamuis ex naturali diſpoſitione hẽat homo aptitudinem ad hanc, uel ad illam diſpoſitionem exteriorum motuũ, tamen quod deeſt naturæ, poteſt ſuppleri ex induſtria rationis. Vnde Ambr. dicit in 1.* de Officijs. Motum natura informet. Sed quid ſanè in natura uitij eſt, induſtria emendet.

li. 1. c. 18. à med. to. 1

AD TERTIVM dicendum, quod ſicut dictũ eſt, † exteriores motus ſunt quędã ſigna interioris diſpoſitionis, quæ præcipuè attenditur ſecundum animæ paſſiones. Et ideo moderatio exteriorum motuum requirit moderationem interiorum paſſionum. Vnde Amor. dicit in 1.† de Officijs, quod hinc, ſ. ex motibus exterioribus, homo cordis noſtri abſconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut cõtra grauior, & conſtantior, & purior, & maturior

† i ſol. ad arg. præc.
li. 1. ca. 18 añ med. to. 1.

maturior æstimatur. Per motus etiam exteriores alij homines de nobis iudiciũ capiunt, ſm illud Eccl 19. Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. Et ideo moderatio exteriorum motuum quodam modò ad alios ordinatur, ſm illud, quod Aug. dicit in regula,* In oĩbus motibus veſtris nihil fiat, qđ cuiuſquã offendat aſpectũ, ſed quod veſtrã deceat ſanctitatem. Et iõ moderatio exteriorũ motuum põt reduci ad duas virtutes, quas Philo. tangit in 4.† Eth. Inquantum.n. per exteriores motus ordinamur ad alios, pertinet exteriorũ motuũ moderatio ad amicitiã, vel affabilitatẽ, q̃ attenditur circa delectationes, & triſtitias, q̃ ſunt in verbis, & factis in ordine ad alios, quibus hõ conuiuit. Inquantũ verò exteriores motus ſunt ſigna interioris diſpoſitionis, ptinet eorũ moderatio ad virtutẽ veritatis, ſm quã aliquis talẽ ſe exhibet in verbis, & factis, qualis eſt interius.

AD QVARTVM dicendũ, q̃ in cõpoſitione exteriorũ motuũ ſtudiũ vituperatur, per quod aliqs fictione quadã in exterioribus motibus vtit, ita q̃ interiori diſpoſitioni non conueniant. Dẽt tñ tale ſtudiũ adhiberi, vt ſi quid in eis inordinatum eſt, corrigatur. Vnde Ambr. dicit in 1.* de Off. Ars deſit, non deſit correctio.

ARTICVLVS II.

Vtrum in ludis poſſit eſſe aliqua virtus.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vĩ, q̃ in ludis non poſſit eſſe aliqua virtus. Dicit.n. Ambr. in 1.* de Offic. Væ vobis, q ridetis, quia flebitis, ait Dñs. Non ſolum ergo profuſos, ſed etiã oẽs iocos declinãdos arbitror. Sed illud, quod põ virtuoſe fieri, nõ eſt totaliter declinandũ. Nõ ergo circa ludos põt eſſe virtus.

¶ 2 Præterea, Virtus eſt, quam Deus in nobis, ſine nobis operatur, vt ſupra † habitum eſt. Sed Chry * dicit. Non dat Deus ludere, ſed diabolus. Audi quid aliqñ ludẽtes paſſi ſunt: Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerũt ludere. Ergo circa ludos non põt eſſe virtus.

¶ 3 Præterea, Phil. dicit in 10.† Eth. q̃ operationes ludi non ordinantur ad aliquid aliud, ſed ad virtutẽ requiritur, vt pp aliud eligens, operetur, ſicut patet per Philo. in *2. Eth. ergo circa ludos nõ poteſt eſſe aliqua virtus.

SED CONTRA eſt, q̃ Aug. † dicit in 2. Muſicę, Volo tandem tibi parcas. Nam ſapientem decet interdũ remittere aciem rebus agendis intentam, ſed iſta remiſſio animi a rebus agendis, fit per ludicra verba, & facta. Ergo his vti interdum ad ſapientem, & virtuoſum pertinet. Philo * etiam ponit virtutem eutrapeliæ circa ludos, quam nos poſſumus dicere iucunditatem.

RESPONDEO dicẽdum, q̃ ſicut hõ indiget corporali quiete ad corporis refocillationem, quia non põt continuè laborare pp hoc, q̃ habet finitam virtutẽ, quæ determinatis laboribus proportionatur, ita etiã eſt ex parte aĩæ, cuius etiã eſt virtus finita, ad determinatas operationes proportionata. Et iõ qñ vltra modũ ſuũ in aliquas operationes ſe extendit, laborat, & ex hoc fatigatur, pſertim, quia in operationes aĩæ ſimul etiã laborat corpus, inquantũ ſ. aĩa intellectiua vtitur viribus per organa corporea operantibus. Sunt aũt bona ſenſibilia connaturalia hoĩ. Et iõ qñ anima ſupra ſenſibilia eleuatur operibus rõnis intenta, naſcitur exinde quidem fatigatio animalis, ſiue hõ intendat operibus rationis practicæ ſiue ſpeculatiuæ. Magis tñ ſi operibus contemplationis intẽdat, quia per hoc magis a ſenſibilibus eleuatur, quãuis forte in aliquibus operibus exterioribus rationis practicæ maior labor corporis conſiſtat. In vtriſque tñ tantò aliquis magis animaliter fatigatur, quantò vehementius operibus rationis intẽdit. Sicut aũt fatigatio corporalis ſoluitur per corporis quietem, ita etiam oportet, q̃ fatigatio animalis ſoluatur per animæ quietem. Quies autem animæ eſt delectatio, vt ſupra * habitum eſt, cum de paſſionibus ageretur. Et ideo oportet remedium contra fatigationem animalẽ adhiberi per aliquam delectationem, intermiſſa intentione ad ſtudium rõnis. Sicut in collationibus * patrum legitur, q̃ beatus Io. Euãgeliſta, cùm quidam ſcandalizarentur, q̃ eum cum diſcipulis ſuis ludentem inuenirent, dr mandaſſe vni eorũ, q̃ arcum gerebat, vt ſagittam traheret. Quod cùm pluries feciſſet, quæſiuit vtrum hoc continuè facere poſſet; qui rñdit, q̃ ſi hoc continuè faceret, arcus frangeretur. Vñ beatus Ioannes ſubintulit, q̃ ſimiliter animus hoĩs frangeretur, ſi nunquam à ſua intentione relaxaretur. Huiuſmodi aũt dicta, vel facta, in quibus non quæritur niſi delectatio animalis, vocantur ludicra, vel iocoſa. Et ideo neceſſe eſt talibus interdum vti, quaſi ad quandam aĩæ quietem. Et hoc eſt, quod Philo.* dicit in 4. Eth. q̃ in huius vitæ conuerſatione quædam requies cum ludo hr̃. Et ideo oportet interdum aliquibus talibus vti. Circa q̃ tñ vñr tria eſſe præcipuè cauenda, quorum primum, & principale eſt, q̃ prædicta delectatio non quæratur in aliquibus operationibus, vel verbis turpibus, vel nociuis. Vñ Tullius * dicit in 1. de Offi. q̃ vnum genus iocandi eſt illiberale, petulans, flagitioſum, obſcœnum. Aliud aũt attendẽdum eſt, ne totaliter grauitas aĩæ reſoluatur. Vñ Ambro. † dicit in 1. de Off. Caueamus, ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus oẽm harmoniã, quaſi concentum quendam bonorum operum. Et Tullius * dicit in 1. de Off. q̃ ſicut pueri non omnem ludendi licentiã damus, ſed eam, quæ ab honeſtis actionibus non ſit aliena, ſic in ipſo ioco aliquod probi ingenij lumẽ eluceat. Tertiò aũt attendendum eſt, ſicut & in omnibus alijs humanis actionibus, vt congruat perſonæ, & tempori, & loco, & ſm alias circunſtantias debitè ordinetur, vt. ſ. ſit & tempore, & homine dignus, vt Tullius † dicit ibidẽ. Huiuſmodi ergo ſm regulam rationis ordinãtur. Habitus autem ſm rationem operans eſt virtus moralis. Et ideo circa ludos poteſt eſſe aliqua virtus, quam * Philo. eutrapeliam nominat. Et dr̃ aliquis eutrapelus a bona cõuerſione, quia ſ. bene conuertit aliqua dicta, vel facta in ſolatium. Et inquantum per hanc virtutẽ hõ refrenatur ab immoderantia ludorum, ſub modeſtia continetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ſicut dictũ * eſt, * iocoſa debent cõgruere negotijs, & perſonis. Vñ & Tullius † dicit in 1 Rhet. q̃ qñ auditores ſunt defatigati, nõ eſt inutile ab aliqua re noua, aut ridicula oratorem incipere, ſi tñ rei dignitas non adimit iocandi facultatẽ. Doctrina aũ. ſacra maximis rebus intẽdit, ſm illud Prouerb 8. Audite, qm de rebus magnis locutura ſum. Vnde * Ambr. non excludit vniuerſaliter iocum a conuerſatione humana, ſed à doctrina ſacra. Vnde præmittit, Licet interdum honeſta, ioca, ac ſuauia ſint, tamen ab eccleſiaſtica abhorrent regula. quia in ſcripturis ſanctis nõ reperimus ea, quemadmodum vſurpare poſſimus.

AD SECVNDVM dicendum, q̃ verbum illud Chry eſt intelligendũ de illis, qui inordinatè ludis vtuntur, & præcipuè eorum, qui finem in delectatione ludi conſtituunt. Sicut de quibuſdam dr̃ Sapien 15. Æſtimauerunt eſſe ludum vitam noſtram, cõtra quos dicit Tullius in 1.* de Off. Non ita generati à natura ſumus, vt ad ludum, & iocum facti eſſe videamur, ſed ad ſeueritatem potius, & ad quædam ſtudia grauiora atque maiora.

AD TERTIVM dicendum, q̃ ipſæ operationes ludi, ſecundum ſuam ſpeciem non ordinantur ad aliquẽ finem, ſed delectatio, quæ in talibus actibus habetur, ordinatur ad aliquam animæ recreationem, & quietem. Et ſecundum hoc, ſi fiat moderatè, licet vti ludo. Vnde Tullius dicit * in 1 de Offic. Ludo, & ioco vti quidem licet, ſed ſicut ſomno, & quietibus cæteris, tum quum grauibus ſerijſque rebus ſatisfecerimus.

ARTICVLVS III.

Vtrum in ſuperfluitate ludi poſſit eſſe peccatum.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vĩ, q̃ in ſuperfluitate ludi non poſſit eſſe peccatum. Illud.n. quod excuſat à peccato non dr̃ eſſe peccatum: ſed ludus quãque excuſat à peccato. Multa enim ſi ſerio ficrent,

Margin notes (left): In 3. regula ante medium, to. 1 | li. 4. Eth. ca 6. & 7. to. 5. | * li 1. c 18. parũ à medio, to 1. | 805 | 4 di 14. q. 4 ar. 2 q 1. co Et 3 cont c. Et Iſa 3 le. 5 prin. Et 4. Eth lc. 16. prin | * li. 1 c 23. in me. to 1 | † 1. 2. q. 55 ar. 4. | * Ho 6 in Mat à me. to 2. | † li 10. c 6. aſi me. t. 5 | * lib. 3. c. 4. to. 5. | † li. 2. c. vl. in fi. to. 1. | * lib. 4. c 8. Ethi. to 5. | * 1. 2. q. 25. ar. 2. & q. 31. art. 1. ad 2.

Margin notes (right): In collatione 24. c. 21. | li. 4. c. 8. t 5 | lib. 1. in c de Scurilitate, & Facetia in prin. | † li 1 c. 20. circa principio, to 1 | * li. 1. immediate ante c. de Scurilitate. loco iam dicto. | lib 4 Eth. c. 8. tom. 5 | In cor. ar. | † li 1 de Inuentione inter prin cip. & me. | li. 1. Off. c. 23. in prin cipio, to. 1. | lib. 1. in c. Fonte oĩs eſſe modeſtiæ, vt appetit' [illegible] rõni | Eodem loco [illegible] proxime dicto. | 806 | 4 eth. le 16. col. 1. & 2.

fieret, grauia peccata essent, quæ quidem ioco facta, vel nulla, vel leuia sunt. ergo videtur, quòd in superabundantia ludi non sit peccatum.

¶ 2 Præterea, Omnia alia vitia reducuntur ad septem vitia capitalia, vt Greg.* dicit 31 Moral. sed superabundantia in ludis non videtur reduci ad aliquod capitalium vitiorum ergo videtur, quod non sit peccatum.

*li. 31. c. 31

¶ 3 Præterea, Maximè histriones in ludo videntur superabundare, qui totam suam vitam ordinant ad ludendum. Si ergo superabundantia ludi esset peccatum, tunc omnes histriones essent in statu peccati. Peccarent etiam omnes, qui eorum ministerio vterentur, vel qui eis aliqua largirentur, tăquam peccati fautores, quod videtur esse falsum. Legitur * enim in vitis patrum, quòd beato Paphnutio reuelatum est, quòd quidam ioculator futurus erat, sibi consors in vita futura.

In 1. parte in c. de S. Paphnut. fol. 23. in princ. lib.

SED CONTRA est, quòd super illud Prouer. 14. Risus dolori miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Dicit † gloss. luctus perpetuus. Sed in superfluitate ludi est inordinatus risus, & inordinatum gaudium: ergo est ibi peccatum mortale, cui soli debetur luctus perpetuus.

† gl. interlin. ibid.

RESPONDEO dicendũ, quod in omni eo, quod est dirigibile, secundum rationẽ, superfluum dr, quod regulam rõnis excedit. Diminutũ autem dr aliquid, secundum quod deficit à regula rationis. Dictum * est aũt, quod ludicra, siue iocosa verba, vel facta sunt dirigibilia, secundum rationẽ. Et ideo superfluum in ludo accipitur, quod excedit regulã rationis. Quod quidem põt esse dupliciter. Vno mõ, ex ipsa specie actionum, quæ assumuntur in ludum, quod quidem iocandi genus, secundum Tullium * dr esse illiberale, petulans, flagitiosum obscœnum, quñ scilicet vtitur aliquis causa ludi turpibus verbis, vel factis, vel ẽt his, quæ vergunt in proximi nocumentum, quę de se sunt peccata mortalia. Et sic patet, quod excessus in ludo est peccatum mortale. Alio autẽ modo potest esse excessus in ludo, secundum defectum debitarum circunstantiarum, puta cùm aliqui vtuntur ludo, vel temporibus, vel locis indebitis, aut ẽt præter conuenientiam negotij, seu personæ. Et hoc quidem qñq; põt esse peccatum mortale, propter vehementiam affectus ad ludum, cuius delectationẽ præponit aliqs dilectioni Dei, ita quod contra præceptum Dei, vel Ecclesię, talibus ludis vti non refugiat. Quandoque autem est peccatũ veniale: puta, si aliquis non tantum afficitur ad ludum, quod propter hoc, vellet aliquid contra Deum committeret.

Ar. præce.

li. 1. de Off. c. de Scurrilitate & Facetia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod aliqua sunt peccata, propter solam intentionem, quia scilicet in iniuriã alicuius fiunt, quam quidem intentionem excludit ludus, cuius intentio ad delectationem fertur, non ad iniuriam alicuius, & in talibus ludus excusat à peccato, vel peccatum diminuit. Quædam verò sunt, quæ secundùm suam speciem sunt peccata, sicut homicidium, fornicatio, & similia. Et talia non excusantur per ludum, quinimò ex his ludus redditur flagitiosus, & obscœnus.

AD SECVNDVM dicendum, quod superfluitas in ludo pertinet ad ineptam lætitiam, quam Greg. * dicit esse filiam gulæ. Vnde Exod. 32 dicitur, Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.

li. 31. Mor. c. 31.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut dictum * est, ludus est necessarius ad conuersationem humanæ vitę. Ad omnia aũt, quæ sunt vtilia conuersationi humanæ, deputari põt aliqua officia licita. Et ideo etiam officiũ histrionũ, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est, secundum se illicitum, nec sunt in statu peccati, dummodo moderatè ludo vtantur, id est, non vtẽdo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum negotijs, & temporibus indebitis. Et quamuis in rebus humanis non vtantur alio officio, per comparationem ad alios homines, tñ per comparationẽ ad seipsos, & ad Deũ, alias hñt seriosas, & virtuosas operationes, puta dum orant, & suas passiones, & operationes componunt, & qñq; etiam pauperibus eleemosynas largiuntur. Vñ illi, qui moderatè eis subueniunt, nõ peccant, sed iustè faciunt, mercedem ministerij eorũ eis tribuendo. Si qui autem superfluè sua in tales consumũt, vel etiam sustentant illos histriones, qui illicitis ludis vtuntur, peccant, quasi eos in peccato fouentes. Vñ Aug. * dicit super Ioannem, quòd donare res suas histrionibus, vitium est immane, non virtus: nisi fortè aliquis histrio esset in extrema necessitate, in qua esset ei subueniendum. Dicit enim Ambr. in lib. † de Offi. Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem seruare poteris, si non paueris, occidisti.

Ar. præce.

Tract. 100 in 10. parũ ante me. to. 9.

† refertur di. 86 cap. Pasce.

807

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in defectu ludi consistat aliquod peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod in defectu ludi non consistat aliquod peccatũ. Nullum enim peccatum indicitur pœnitenti. Sed Aug * dicit, de pœnitente loquens: Cohibeat se à ludis, & a spectaculis seculi, qui perfectam vult consequi remissionis gratiam. Ergo in defectu ludi nõ est aliquod peccatum.

4. Eth. lec. 16. co. vlt.

† li. de vera, & falsa pœn. c 15 à med. to. 4.

¶ 2 Prętérea, Nullum peccatum ponitur in commendatione sanctorum: Sed in commendatione quorũdam ponitur, quod à ludo abstinuerunt. Dicitur enim Hierem. 15. Non sedi in consilio ludentium. Et Tob. 3. dicitur, Nunquam cum ludentibus miscui me, neque cum his, qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Ergo in defectu ludi non potest esse peccatum.

¶ 3 Prętérea, Andronicus ponit austeritatẽ, quam inter virtutes numerat esse habitum, secundum quem aliqui neque afferunt alijs delectationes collocutionum, neq; ab his recipiunt. Sed hoc pertinet ad defectum ludi: ergo defectus ludi magis pertinet ad virtutem, q̃ ad vitium.

SED CONTRA est, quod Philo.* in 2 & 4. Eth. ponit defectum in ludo esse vitiosum.

li 2. c. 7. & lib. 4. ca. 8. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quod omne, quod est contra rationem in rebus humanis, vitiosum est. Est autem contra rationem, vt aliquis se alijs onerosum exhibeat, puta dum nihil delectabile exhibet, & etiam delectationes aliorum impedit. Vnde Seneca dicit, Sic te geras sapienter, vt nullus te habeat tanquam asperum, nec contemnat, quasi vilem. Illi autem, qui in ludo deficiunt, nec ipsi dicunt aliquod ridiculum, & dicentibus molesti sunt, quia scilicet moderatos aliorum ludos non recipiunt. Et ideo tales vitiosi sunt, & dñr duri, & agrestes, vt Phil. * dicit in 4. Eth. Sed quia ludus est vtilis, propter quietem, & delectationem. Delectatio autẽ, & quies non propter se quæruntur in humana vita, sed propter operationem, vt dr in 10 † Ethic. ideo defectus ludi minus est vitiosus, quàm ludi superexcessus. Vnde Philo. * dicit in 9 Ethic. quòd pauci amici propter delectationem sunt habendi, quia parum de delectatione sufficit ad vitam, quasi pro condimento, sicut parum de sale sufficit in cibo.

*li. 4. ca. 8. parum à prin. to. 5.

† li 10. c. 6. to. 5.

*li. 9. c. 10. à me. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia pœnitentibus luctus indicitur pro peccatis, ideo interdicitur eis ludus. Nec hoc pertinet ad vitium defectus, quia hoc ipsum est, secundum rationem, quòd in eis ludus diminuatur.

AD SECVNDVM dicẽdum, quod Hieremias ibi loquitur, secundùm congruentiam temporis, cuius status magis luctum requirebat. Vnde subdit, Solus sedebam, quoniam amaritudine repletti me. Quod autem dicitur Tobiæ tertio, pertinet ad ludum superfluum, quod patet ex eo, quod sequitur, Neque cum his, qui in leuitate ambulant, participem me præbui.

AD TERTIVM dicendum, quod austeritas, secundùm quod est virtus, non excludit omnes delectationes, sed superfluas, & inordinatas. Vnde videtur pertinere ad affabilitatem, quam * Philo. amicitiam nominat: vel ad eutrapeliam, siue iucunditatem. Et tamen nominat, & diffinit eam sic, secundum conuenientiam ad temperantiam, cuius est delectationes reprimere.

li 4. Ethi. ca. 6. to. 5.

QVAE-

QVAESTIO CLXIX.
De Modestia in exteriori apparatu, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modestia, secundum quòd consistit interiori apparatu.
¶ Et circa hoc quæruntur duo.
¶ Primò, vtrum circa exteriorem apparatum possit esse virtus, & vitium.
¶ Secundo, vtrum mulieres peccent mortaliter in superfluo ornatu.

QVÆSTIONIS CLXIX.
De Modestia in exteriori apparatu, Bifariàm distributæ,

AXIOMA.

Cùm circa externum corporis cultum, & laudabilem seruare mediocritatem, & ab ea excedendo, uel deficiendo recedere contingat, manifestum hinc est, 1 *& 1 virtuti, & vitio in eiusmodi cultus, uel ornatus vsui, locum esse. Vnde liquet tametsi moderatus coniugatæ, vel coniugandæ fœminæ ornatus, nulla praua affectione vitiatus, vituperari non debeat; attamen* 2 *ornatum corporis in ijs mulieribus, quæ neq; viros habent, neq; in statu viros habendi sunt, ex vanitate, vel animo alienæ libidinis concitandæ adhibitum, culpa non vacare.*

808

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum circa exteriorem ornatum possit esse virtus, & vitium.

In f. q. 187. ar. 6 corp. Et quol 10 art. 14 & opu. 58 c. 8. Et Mat. 10 co. 4. & 1. Eth lec. 2. co. 3 & 4.

AD PRIMVM sic proceditur Vr, quòd circa exteriorem ornatum nõ possit esse virtus, & vitium. Exterior n. non inest nobis à natura, vnde & secundum diuersitatem temporum, & locorum variatur. Vnde Aug dicit * in 3. de Doctr. Christ quod talares, & manicatas habere apud veteres Romanos flagitium erat: nũc autem honesto loco natis, non eas habere flagitium est. Sed sicut Philos. † dicit in 2. Ethi naturaliter inest nobis aptitudo ad virtutes. Ergo circa huiusmodi non est virtus, & vitium.

* lib. 3 c. 12 circa finem, to. 3. † lib. 2. in prin. to. 5.

¶ 2 Præterea, Si circa exteriorem cultum esset virtus, & uitium, oporteret, quòd superfluitas in talibus esset vitiosa, & et defectus vitiosus. Sed superfluitas in cultu exteriori non uidetur esse uitiosa, quia etiam sacerdotes, & ministri altaris in sacro ministerio pretiosissimis uestibus utuntur. Similiter et defectus in talibus non uidetur esse uitiosus; quia in laudem quorundam dicitur ad Hebr. 11. Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis. Non ergo uidetur, quod in talibus possit esse uirtus, & uitium.

¶ 3 Præterea, Omnis uirtus aut est theologica, aut moralis, aut intellectualis: sed circa huiusmodi non consistit uirtus intellectualis, quæ perficitur in aliqua cognitione ueritatis. Similiter etiam nec est ibi uirtus theologica, quæ habet Deum pro obiecto. Nec est etiam ibi aliqua uirtutum moralium, quas * Philosophus tangit. Ergo uidetur, quòd circa huiusmodi cultum non possit esse uirtus, & uitium.

lib. 2. Eth. c. 7. to. 5.

SED CONTRA, Honestas ad uirtutem pertinet. Sed in exteriori cultu consideratur quædam honestas. Dicit * enim Ambr. in 1 de offic. Decor corporis non sit affectatus, sed naturalis, simplex neglectus magis, quàm expetitus, non pretiosis, & albentibus adiutus uestimentis, sed communibus: ut honestati, uel necessitati nihil desit, nihil accedat nitori. Ergo in exteriori cultu potest esse uirtus, & uitium.

lib. 1. c. 19. post med. to. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd in ipsis rebus exterioribus, quibus homo utitur, non est aliquod uitium, sed ex parte hominis, qui immoderatè utitur eis. Quæ quidem immoderantia potest esse dupliciter. Vno quidem modo per comparationem ad consuetudinem hominum, cum quibus aliquis uiuit. Vnde dicit * Augustinus in 3. Confes. Quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diuersitate uitanda sunt, ut pactum inter se ciuitatis, aut gentis, consuetudine, uel lege firmatum, nullius ciuis, aut peregrini libidine uioletur. Turpis enim omnis pars est suo uniuerso non congruens. Alio modo, potest esse immoderantia in usu talium rerum ex inordinato affectu utentis: ex quo quãdoque cõtingit, quòd homo nimis libidinose talibus utatur, siue secundum consuetudinem eorum, cum quibus uiuit, siue etiã preter eorum consuetudinem. Vnde August. dicit * in 3. de doct. Christ. In usu rerum abesse oportet libidinem, quę non solum ipsa eorum, inter quos uiuit cõsuetudine nequiter abutitur, sed etiam sæpe fines eius egressa, fœditatem suam, quæ inter claustra morum solennium latitabat, flagitiosissima eruptione manifestat. Contingit autem ista inordinatio affectus tripliciter, quantum ad superabundantiam. Vno modo, per hoc, quòd aliquis ex superfluo cultu uestium hominum gloriam quærit, prout scili. et uestes, & alia huiusmodi pertinent ad quendam ornatum. Vnde Greg. dicit * in quadam Homilia, Sunt nonnulli, qui cultum subtilium, pretiosarumque uestium non putant esse peccatum: quod si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam uigilanter exprimeret, quòd diues, qui torquebatur apud inferos, bysso, & purpura indutus fuisset: Nemo quippe uestimenta pretiosa, (scilicet excedentia proprium statum) nisi ad inanem gloriam quærit. Alio modo, secundum quod homo per superfluum cultum uestium quærit delicias, secundum quòd uestis ordinatur ad corporis fomentum. Tertio, secundum quòd nimiam solicitudinem apponit ad exteriorem uestium cultum, etiam si non sit aliqua inordinatio ex parte finis. Et secundum hoc Andronicus ponit tres uirtutes circa exteriorem cultum. scilicet humilitatem, quæ excludit intentionem gloriæ. Vnde dicit, quòd humilitas est habitus non superabundans in sumptibus, & præparationibus. Et per se sufficientiam, quæ excludit intentionem deliciarum. Vnde dicit, quòd per se sufficientia est habitus contentus, quibus oportet, & determinatiua eorum, quæ ad uiuere conueniunt: secundum illud Apostoli primæ ad Timoth ult. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Et simplicitatem, quæ excludit superfluam solicitudinem talium. Vnde dicit, quod simplicitas est habitus contentus his, quæ contingunt. Ex parte autem defectus similiter potest esse duplex inordinatio per affectum. Vno quidem modo, ex negligentia hominis, qui non adhibet studium, uel laborem ad hoc, quòd exteriori cultu utatur, secundum quòd oportet. Vnde Philos. * dicit in 7. Ethic. quod ad mollitiem pertinet, quòd aliquis trahat uestimentum per terram, ut non laboret eleuando ipsum. Alio modo, ex eo, quod ipsum defectum exterioris cultus ad gloriam ordinat. Vnde dicit August. in libro * de Sermone Domini in monte, Non in solo rerum corporearum nitore, atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse iactantiam, & eò periculosiorem, quo sub nomine seruitutis Dei decipit. Et Philos. dicit * in quarto Ethicorum, quòd superabundantia, & inordinatus defectus ad iactantiam pertinet.

lib. 3. c. 8. non multum à prin. to. 1.

lib. 3. c. 12 in fine, t. 3

Homil 40 in Euang. inter principium, & medium.

lib. 7. ca. 7 à med. t. 5.

lib. 2. c. 19 in medio, to. 4.

lib. 4. ca. 7 circa finẽ præcipue.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quamuis ipse cultus exterior non sit à natura, tamen ad naturalem rationem pertinet, ut exteriorem cultum moderetur. Et secundum hoc nati sumus hanc uirtutem suscipere, quæ exteriorem cultum moderatur.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd illi, qui in dignitatibus constituuntur, uel etiam ministri altaris, pretiosioribus uestibus, quàm cæteri induuntur, non propter sui gloriam, sed ad significandam excellentiã sui ministerij, uel cultus diuini. Et ideo in eis non est uitiosum. Vnde Augusti-

lib.3.c.12 in principio, to. 1.

Aug. dicit * in 3. de Doctr. Christ. Quisquis sic utitur exterioribus rebus, ut meas cõsuetudinis bonorũ, inter quos versatur, excedat: aut aliquid significat, aut flagitiosus est: dum s. propter delitias aut ostentat onẽ talibus vtitur. Similiter ẽt ex parte defectus contingit esse peccatum non tñ semper, q vilioribus, q̃ cæteri vestibus utitur, peccat. Si eñ hoc faciat pp iactantiam uel superbiam, vt se cæteris præferat, uitium superstitionis est. Si autẽ hoc faciat ppter macerationẽ carnis uel humilitationem spiritus, ad uirtutem temperantiæ pertinet. Vnde Aug. dicit in li. 3.* de doct. Christ. Quisqs restrictius rebus prætereuntibus utitur, q̃ se hẽnt mores eorũ, cũ qbus uiuit, aut tẽperatus aut superstitiosus est. Præcipuè autẽ cõpetit illis uestimẽtis uti his, qui alios & uerbo, & exẽplo ad pœnitẽtiã hortantur: sicut fecerũt pphetæ, de quibus Apostolus ibi loquitur. Vñ quædã gl.* dicit Matth. 3. Qui pœnitentiã prædicat, habitum pœnitentię prętendit.

lib.3.c.12 circa principium, to.3.

* gl. ordinar. super illud Mat. 3. Ipse aũt Io. hẽbat uestimentum.

† lib.4. Ethi. c.7. tomo 5.

AD TERTIVM dicẽdum, q hmõi exterior cultus indicium quoddã est conditionis humanæ. Et ideo excessus, & defectus, & medium, in talibus reduci pñt ad uirtutem ueritatis, quam † Philos. ponit circa facta, & dicta, quibus aliquid de statu hominis significatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum ornatus mulierum sit sine peccato.

809

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q ornatus mulierũ nõ sit sine peccato mortali. Omne.n. quod est cõtra præceptũ diuinæ legis, est peccatũ mortale: sed ornatus mulierũ est cõtra pręceptũ diuinæ legis. Dr.n. 1 Pet. 3. Quarũ, s. mulierum sit non extrinsecus capillatura aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorũ cultus. Vbi dicit gl.* Cypriani, Serico, & purpura indutæ, Christũ syncere induere non pñt. Auro & margaritis adornatæ, & monilibus, ornamẽta mentis & corporis pdiderũt. Sed hoc nõ fit, nisi p peccatũ mortale: ergo ornatus mulierũ nõ pt esse sine pctõ mortali.

Opusc. 57 c.8. & Isa. 3. fi. & 1. Cor.7. le. 7. c.1. & 2

* In lib. de habitu uirginũ incipit; Disciplina cultos, nõ [illegible] ed. lib.

† Post medium illius, Incipit, disciplina cultos.

* Eodẽ loco nũc proximè dicto. Et Aug. li 4. de doctr. Christ ca. 21. to. 3.

¶ 2 Præterea, Cyprianus dicit in lib. † de habitu uirginum, Non uirgines tñ aut uiduas, sed & nuptas; puta ẽt oẽs omnino fœminas admonendas, q opus Dei, & facturã eius, & plasma, adulterare nullo modo debeant adhibito flauo colore, uel nigro puluere, uel rubore, aut quolibet lineamẽta natiua corrũpente medicamine. Et postea * subdit, Manus Deo inferunt, qñ illud quod ille formauit, reformare cõtendũt. Impugnatio ista est diuini operis præuaricatio, & ueritatis; Deũ uidere non poteris, qñ oculi tibi nõ sunt, quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit. De inimico tuo compta, cũ illo pariter arsura; sed hoc non debetur, nisi peccato mortali. ergo ornatus mulieris non est sine peccato mortali.

¶ 3 Pręterea, sicut nõ cõgruit mulieri, q ueste uirili utatur, ita ẽt ei non cõpetit q inordinato ornatu utatur. Sed primum est peccatũ. Dr n. Deut 22. Nõ induatur mulier ueste uirili, nec uir ueste muliebri. Ergo etiam ur, quod superfluus ornatus mulierum sit peccatum mortale.

SED CONTRA est, qa ſm hoc uiderẽt, q artifices hmõi ornamenta pręparantes mortaliter peccarẽt.

Ar. pręce.

RESPONDEO dicendũ, q circa ornamenta mulierum sunt attendenda, quæ suprà * cõiter dicta sunt circa exteriorẽ cultũ, & insuper quoddam aliud speciale, q s. muliebris cultus uiros ad lasciuiam prouocat; ſm illud Prou. 7. Ecce, mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas. Põtẽñ mulier licitè operã dare ad hoc qđ uiro suo placeat, ne p eius contemptũ in adulterium labatur. Vñ dr 1. ad Corin. 7. quod mulier, quæ nupta est cogitat, quæ sunt mũdi, quõ placeat uiro. Et iõ si mulier coniugata ad hoc se ornet ut uiro suo placeat, põt hoc facere absq; peccato. Illæ aut mulieres, quæ uiros nõ hẽnt, nec uolunt hẽre, & sunt in statu non hẽndi, non pñt absq; peccato appetere placere uirorũ aspectibus ad concupiscendũ; quia hoc est dare eis incentiuum peccandi. Et si quidẽ hoc intentione se ornent, ut alios puocent ad cõcupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quadam leuitate, uel etiã ex quadã uanitate pp iactantiã quandam, non semper est peccatũ mortale, sed qñq; ueniale. Et eadẽ rõ, quantum ad hoc, & de uiris. Vnde Aug.* dicit in epist. ad Possidiũ, Nolo vt de ornamentis auri uel uestis præproperam hẽas in phibendo sñiam, nisi in eos, q neq; coniugati sunt, neq; coniugari cupientes, cogitare debeant qũo placeant Deo. Illi autem cogitant, quæ sunt mundi, qũo placeant uel uiri uxoribus, uel mulieres maritis, nisi qđ capillos nudare fœminas, quas etiam caput uelare Apostolus iubet, nec maritatas decet. In quo tamẽ casu possent aliquæ à peccato excusari, quando hoc non fieret ex aliqua uanitate, sed propter contrariam consuetudinem, quamuis talis consuetudo non sit laudabilis.

Epist. 73. paulò à princ. to. 2

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut * glossa ibidẽ dicit, mulieres eorũ, q in tribulatione erant, contẽnebãt uiros, & ut alijs placerẽt, se pulchrè ornabant; qđ fieri Apostolus phibet. In quo ẽt casu loquitur Cyprianus; Non aũt prohibet mulieribus cõiugatis ornari, ut placeãt uiris, ne dẽt eis occasio peccandi cũ alijs. Vñ Apostolus primæ ad Timot. 2. dicit, Mulieres in habitu ornato cũ uerecundia, & sobrietate ornãtes se, nõ intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ueste ptiosa, p qđ dat intelligi, qđ sobrius, & moderatus ornatus nõ phibenẽ mulieribus, sed superfluus, & inuerecundus, & ipudicus.

gl. ord in prin. ad c. 3. 1. Pet.

AD SECVNDVM dicendum, q mulierem fucatio, de qua Cyprianus loquitur, est quædam species fictionis, quæ non põt esse sine peccato. Vnde Aug. * dicit in epist. ad Possidium, Fucari pigmentis quo uel rubicundior, uel candidior appareat, adulterina fallacia est, qua non dubito, ẽt ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis (scilicet maritis) permittẽdæ sunt fœminæ ornari, ſm ueniam, non ſm imperium. Non semper tamen talis fucatio est cum peccato mortali, sed solum quando fit ppter lasciuiam, uel in Dei contemptum, in quibus casibus loquitur Cyprianus. Secundum tamen quòd aliud est fingere pulchritudinem non habitam, & aliud occultare turpitudinem ex aliqua causa prouenientem, puta ęgritudine uel aliquo huiusmodi. Hoc enim est licitum, quia secundum Apostolum primæ ad Corint. 12 Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circundamus.

Epist. 73. ante med. to 2.

AD TERTIVM dicendum, q sicut dictũ * est, cultus exterior debet cõpetere conditioni personæ ſm cõem consuetudinem. Et ideo de se uitiosum est, quòd mulier utatur ueste uirili, aut econuerso, & præcipuè, qa hoc potest esse causa lasciuiæ, & specialiter prohibetur in lege, quia Gentiles tali mutatione habitus utebantur ad idololatriæ superstitionem. Potest tamen quandoq; hoc fieri sine peccato propter aliquam necessitatem, uel causa se occultandi ab hostibus, uel propter defectum alterius uestimenti, uel ppter aliquid aliud huiusmodi.

Ar. pręce.

AD QVARTVM dicendum, q si qua ars est ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non pñt absq; peccato, per cõsequens artifices talia faciendo peccarent, utpote pbentes directè alijs occasionẽ peccãdi, puta si qs fabricaret idola, uel aliqua ad cultũ idololatrię pertinẽtia. Si qua uerò ars sit, cuius operibus hoĩes pñt benè, & malè uti (sicut gladij, sagittæ, & alia hmõi) usus talis artiũ, nõ est peccatũ, & hæ solæ artes sunt dicendæ. Vnde Chrysost.* dicit super Matth. Eas solas artes oportet uocare, quæ necessariorum, & eorum, quæ continent uitã nostram, sunt tributiuæ, & constructiuę. Si tñ operibus alicuius artis, ut plures aliqui malè uterentur, quamuis de se non sint illicitæ, sunt tñ per officiũ principis à ciuitate extirpandæ, ſm documenta Platonis. Quia ergo mulieres licitè se possunt ornare, uel ut conseruent decentiam sui status, uel etiam aliquid superaddere, ut placeant uiris: consequens est, quod artifices talium ornamentorum non peccant in usu talis artis, nisi forte inueniendo aliqua superflua, & curiosa. Vnde Chrysost. dicit * super Matthæum, quòd etiam ab arte

Homi. 50. in Matth. à medio illius, to. 2

* Hom. 50 in Matt. m. d. to 2.

arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet Etenim ad luxuriam deduxerunt, necessitatem eius corrumpentes, artem arti malè commiscentes.

QVAESTIO CLXX.

De Præceptis temperantiæ, in duos articulos diuisa

POSTEA considerandum est de præceptis temperantiæ.

¶ Et primò, de præceptis ipsius temperantiæ.

¶ Secundò, de præceptis partium eius.

QVÆSTIONIS CLXX.

De Præceptis temperantiæ, Bipartitò diuisae,

AXIOMA.

Cùm diuina sapientia, atque voluntate, illa præcepta sint in decalogum relata, quibus, vel ad Dei, vel ad proximi amorē directius ordinamur, palam hinc 1 *euadit, quædam præcepta ad* 1 *temperantiam pertinentia, & quædam ad eius* 2 *partes spectantia (quòd dilectionem proximi ista præcepta directè respicerent) rectè, conuenienterque inter decalogi præcepta posita esse.*

810

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum præcepta temperantiæ conuenienter in lege diuina tradantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ præcepta temperantiæ inconuenienter in lege diuina tradantur. Fortitudo enim est potior virtus, quàm temperantia, vt suprà dictum * est, sed nullum præceptum fortitudinis ponitur inter præcepta decalogi, quæ sunt potiora legis præcepta, ergo inconueniēter inter præcepta decalogi ponitur prohibitio adulterij, quod contrariatur tēperantiæ, vt ex supradictis* patet.

1.2.q.100. ar.11.ad 3 — *q.141.ar.8 & 1.2.q.66 ar.4.* — *q.154.ar.8*

¶ 2 Preterea, Temperantia non est solum circa venerea, sed ēt circa delectationem ciborum, & potuum; sed inter præcepta decalogi non prohibetur aliquod vitiū pertinens ad delectationem ciborum, & potuū; neq; ēt pertinens ad aliquam aliam speciem luxuriæ, ergo neq; etiam debet poni aliquod præceptum prohibens adulterium, quod pertinet ad delectationem venereorum.

¶ 3 Pretera, Principalius est in intentione legislatoris inducere ad virtutes, quàm vitia prohibere. Ad hoc em vitia prohibentur, vt virtutum impedimenta tollantur, sed præcepta decalogi sunt principaliora in lege diuina ergo inter præcepta decalogi magis debuit poni præceptum aliquod affirmatiuum directè inducens ad virtutem temperantiæ, quàm præceptum negatiuum prohibens adulterium, quod ei directe opponitur.

IN CONTRARIVM est auctoritas scripturę.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut Apost. dicit 1.ad Tim. 1 Finis præcepti charitas est. ad quam duobus præceptis inducimur pertinentibus ad dilectionē Dei, & proximi. Et ideo illa præcepta in decalogo ponūtur, quæ directius ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi. Inter vitia autem temperantiæ opposita maximè dilectioni proximi, videtur opponi adulterium, per quod aliquis vsurpat, sibi rem alienam, abutendo scilicet vxore proximi. Et idō inter præcepta decalogi præcipuè prohibetur adulterium, non solum, secundum q̄ opere exercetur, sed etiam, secundum quòd corde concupiscitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ inter species vitiorum, quæ opponuntur fortitudini, nulla est, quæ ita directè contrarietur dilectioni proximi, sicut adulteriū, quod est species luxuriæ, quę temperantię contrariatur. Et tamen vitium audaciæ, quod opponitur fortitudini, quandoque solet esse causa homicidij, quod inter præcepta decalogi prohibetur. Dicitur enim Eccles 8. Cùm audace non eas in via, ne fortè grauet mala sua in te.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ gula non directè opponitur dilectioni proximi, sicut adulterium, neque etiam aliqua alia species luxurię. Non enim tanta fit iniuria patri per stuprum virginis, quæ non est eius connubio deputata, quanta fit iniuria viro per adulterium, cuius corporis potestatem ipse habet, non vxor.

AD TERTIVM dicendum, q̄ præcepta decalogi, vt suprà dictum * est, sunt quædam vniuersal a diuinæ legis principia, vnde oportet ea esse cōia. Non poterant autem aliqua præcepta communia affirmatiua de temperantia dari, quia vsus eius variatur, ſm diuersa tempora, sicut Aug. dicit in * lib. de Bono coniugali, & secundum diuersas hominum leges, & consuetudines.

q.122. ar.1. — *c.15.to.6.*

811

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter tradantur in diuina lege præcepta de virtutibus annexis temperantiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̄ inconuenienter tradantur in diuina lege præcepta de virtutibus annexis temperantiæ. Præcepta enim decalogi, vt dictum* est, sunt quædam vniuersalia principia totius legis diuinæ, sed superbia est initiū omnis peccati, vt dicitur Eccle. 10. ergo inter præcepta decalogi debuit aliquod poni prohibitiuum superbiæ.

Ar. præce. ad 3.

¶ 2 Præterea, Illa pręcepta maximè debent in decalogi poni, per quæ homines maximè inclinantur ad legis impletionem, quia ista videntur esse principalia, sed per humilitatem, per quam homo Deo subijcitur, maximè videtur homo disponi ad obseruantiam diuinæ legis, vnde obedientia inter gradus humilitatis computatur, vt suprà habitum * est, & idem etiam videtur esse dicendum de mansuetudine, per quā fit, vt homo diuinæ scripturæ non contradicat, vt Aug dicit in * 2. de Doctrina Christiana ergo videtur, quòd de humilitate, & mansuetudine aliqua præcepta in decalogo poni debuerunt.

q.161.ar.6 — *li.2 c.7.in prin. to.3.*

¶ 3 Præterea, Dictum † est, q̄ adulterium in decalogo prohibetur, quia contrariatur dilectioni proximi, sed ēt inordinatio exteriorū motuum quę contrariatur modestiæ, dilectioni proximi opponitur, vñ Aug dicit*in reg. In oibus motibus vestris nihil fiat quod cuiusquā offendat aspectum ergo videtur, q̄ etiam huiusmodi inordinatio debuit prohiberi per aliquod præceptū decalogi.

† Ar præc. — *In regula 3 aā med. to.1.*

IN CONTRARIVM sufficit auctoritas scripturæ.

RESPONDEO dicēdum, q̄ virtutes temperātiæ annexæ, dupliciter considerari pñt Vno mō, ſm se, alio mō, ſm suos effectus. Secundum se quidem non habent directam habitudinem ad dilectionem Dei, vel proximi, sed magis respiciunt quandam moderationem eorū, quæ ad ipsum hominem pertinent. Quantum aūt ad effectus suos, pñt respicere dilectionem Dei, vel proximi. Et ſm hoc aliqua præcepta in decalogo ponuntur pertinentia ad prohibendum effectus vitiorum oppositorū temperantiæ partibus Sicut ex ira, quæ opponitur mansuetudini, procedit interdū aliquis ad homicidiū, quod in decalogo prohibetur, aut ad subtrahendū debitū honorem parentibus, quod ēt pōt ex superbia prouenire, ex qua ēt multi trāsgrediuntur præcepta primæ tabulæ.

AD PRIMVM ergo dicendum q̄ superbia est initium peccati, sed latens in corde, cuius etiam inordinatio non perpenditur communiter ab omnibus. Vnde eius prohibitio non debuit poni inter præcepta decalogi, quæ sunt prima principia per se nota.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ præcepta, quæ per se inducunt ad obseruantiam legis, præsupponunt iam legem. Vnde non possunt esse prima legis præcepta, vt in decalogo ponantur.

AD TERTIVM dicendū, q̄ inordinatio exteriorum motuum non pertinet ad offensam proximi, ſm ipsam speciem actus, sicut homicidium, adulterium, & furtum, quæ in decalogo prohibentur, sed solum, ſm quòd sunt signa interioris inordinationis, vt suprà dictū * est.

In cor. a. & qō. 161. ar.2.

QVAE-

QVAESTIO CLXXI.

De Prophetiæ essentia, in sex articulos diuisa.

POSTQVAM dictum est de singulis virtutibus, & vitijs, quæ pertinent ad omnium hominū conditiones, & status, nunc cōsiderandum est de his, quæ specialiter ad aliquos homines pertinent. Inuenitur autem differentia inter homines, secundùm ea, quæ ad habitus, & actus animæ rationalis pertinent, tripliciter. Vno quidem modo, secundùm diuersas gratias gratis datas: quia, vt dicitur 1. ad Cor 12 Diuisiones gratiarum sunt, & alijs datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, &c Alia verò differentia est, secundum diuersas vitas, actiuam scilicet, & contemplatiuā, quæ accipiuntur, secundùm diuersa operationum studia: vnde & ibidem dicitur, quòd diuisiones operationum sunt. Aliud enim est studium operationis in Martha, quæ solicita erat, & laborabat circa frequens ministerium, quod pertinet ad vitam actiuam. Aliud autem est in Maria, quæ sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius, quod pertinet ad contemplatiuam, vt habetur Lucæ 10. Tertio modo, secundùm diuersitatem officiorum, & statuum prout dicitur ad Ephesios quarto, Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores, & doctores, quod pertinet ad diuersa ministeria, de quibus dicitur primæ ad Cor. 12. Diuisiones ministrationum sunt Est autem attendendum circa gratias gratis datas, de quibus occurrit consideratio. Primo, ꝙ quædam eorum pertinent ad cognitionem, quædam verò ad locutionem, quædam verò ad operationem. Omnia verò, quæ ad cognitionem pertinent, sub prophetia comprehendi possunt. Nam prophetica reuelatio se extendit non solum ad futuros hominum euentus: sed et ad res diuinas: Et quantum ad ea, quæ proponuntur omnibus credenda, quæ pertinent ad fidem, & quantum ad altiora mysteria, quæ sunt perfectorum, quæ pertinent ad sapientiam. Est etiam prophetica reuelatio de his, quę pertinent ad spirituales substantias, à quibus, vel ad bonum, vel ad malum inducimur, quod pertinet ad discretionem spirituum. Extendit etiam se ad directionem humanorum actuum, quod pertinet ad scientiam, vt infrà* patebit. Et ideo primò occurrit considerandum de prophetia, & de raptu, qui est quidā prophetiæ gradus.

q.177

¶ De prophetia autem quadruplex consideratio occurrit.

¶ Quarum prima est de essentia eius.
¶ Secunda, de causa ipsius.
¶ Tertia, de modo propheticæ cognitionis.
¶ Quarta, de diuisione prophetiæ.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò. vtrum prophetia pertineat ad cognitionem.
¶ Secundò, vtrum sit habitus.
¶ Tertiò, vtrum sit solum futurorum contingentium.
¶ Quartò, vtrum propheta cognoscat omnia prophetabilia.
¶ Quintò, vtrum propheta discernat ea, quæ diuinitus percipit, ab eis, quæ proprio spiritu videt.
¶ Sextò, vtrum prophetiæ possit subesse falsum.

SCHEMA GRATIARVM gratis datarum.

			Quæstione
Gratiarum gratis datarum. aliæ pertinent ad	*Cognitionem: Cuiusmodi est prophetia: Sub cuius titulo agitur de*	*Essētiæ prophetiæ*	171
		Causa prophetiæ	172
		Modo prophetiæ	173
		Diuisione pphetiæ	174
		Raptu	175
	Locutionem: Cuiusmodi sunt	*Gratia linguarum*	176
		Gratia sermonis	177
	Operationem: Cuiusmodi est gratia miraculorū.		178

QVÆSTIONIS CLXXI. De Prophetiæ essentiæ, In sex Quæstiunculas diuisæ, AXIOMA.

Cùm prophetia sit quoddam clarum lumen intellectus, certò diuinitus immissum, & menti prophetæ per modum 2 transeuntis impressionis inhærens: perspicuum est, eam non ad 1 habitum, sed ad cognitionem, & ad tale cognitionis genus, cui 6 falsum subesse non potest, pertinere. Manifestum quoque hinc est, ea, 5 quæ propheticè cognoscuntur, ab ijs, quæ per naturalem intelligentiam percipiuntur, certò à propheta posse discerni: Licet in ijs, quæ per instinctum diuinum propheta nouit, vtrum propriè, an diuino spiritu norit, nonnunquam eum dubitare contingat. 3 Quibus ad pleniorem istius diuini doni explicationem addimus prophetiam ex se quidem tam latè, quàm veritatis cognitionem patere: Ad eam tamen propriè ea, quæ sub humanam cognitionem non cadunt pertinere. Istud 4 quoque indubitatum est, non omnia, quæ prophetice cognosci possunt, omnibus promiscuè prophetis nota esse, sed ea duntaxat, quæ Deus propter aliquam caussam, sibi cognitam, ijs peculiariter per reuelationem detegere dignatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

812

Vtrum prophetia pertineat ad cognitionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ prophetia non pertineat ad cognitionem. Dicitur enī Eccle. 48. quòd corpus Helisæi mortuum prophetauit. Et infrà 49. dicitur de Ioseph, quòd ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerūt. Sed in corpore, vel in ossibus post mortem non remanet aliqua cognitio: ergo prophetia non pertinet ad cognitionem.

Infrà ar. 2. co. Et 3. q. 7 ar 8. & veri. q. 12. art. 1. Et 1. 1. prin & 1. cor 14. co. 2. princ. Et Heb. 11. le. 7. co. 2.

¶ 2 Pręterea, Primæ ad Cor. 14. dicitur, Qui prophetat hominibus, loquitur ad ædificationem: sed locutio est effectus cognitionis, non autem est ipsa cognitio: ergo videtur, quòd prophetia non pertineat ad cognitionem.

¶ 3 Præterea, Omnis cognoscitiua perfectio excludit stultitiam, & insaniam: sed hæc simul possunt esse cum prophetia. Dicitur enim Osee 9. Scitote Israël stultum prophetam insanum. Ergo prophetia non est cognoscitiua perfectio.

¶ 4 Pręterea, Sicut reuelatio pertinet ad intellectum, ita inspiratio videtur pertinere ad affectum, eo quòd importat motionem quandam, sed prophetia dicitur esse inspiratio, vel reuelatio, secundùm * Cassiodorum: ergo videtur, quòd prophetia non magis pertineat ad intellectum, quàm ad affectum.

In Prologo sup Ps. ca. 1. & est de Prophetia.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1 Reg 9 Qui enim propheta dicitur hodie, olim vocabatur Videns: sed visio pertinet ad cognitionem: Ergo prophetia ad cognitionem pertinet.

RESPONDEO dicendum, ꝙ prophetia primò, & principaliter consistit in cognitione, qa videlicet prophetæ cognoscunt ea, quæ sunt procul, & remota ab hominum cognitione. Vnde pñt dici prophetæ a pro, quod est procul, & phanos, quod est apparitio: quia scilicet eis aliqua, quæ sunt procul, apparent. Et propter hoc, vt Isidic* in lib. Etymo. in veteri testamento appellabantur Videntes: quia videbant ea, quæ cæteri non videbāt: & prospiciebant, quæ in mysterio abscondita erant. Vnde & gentilitas eos appellabat vates à vimentis Sed qa, vt dicitur 1. ad Cor 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatē. Et infra 14 dicitur, Ad ædificationem Ec-

lib. 7. ca. 8. cir. princ.

rem Ecclesiæ quærite vt abundetis. Inde est quod prophetia secundario consistit in locutione prout prophetę ea quæ diuinitus edocti cognoscunt, ad ædificationem aliorum annuntiant secundum illud Isaiæ 21. Quæ audiui à domino exercituum, Deo Israel, annunciaui vobis. Et secundum hoc, vt Isid. * dicit in li. Etymo. possunt dici prophetæ quasi præfatores eo quod porrò fari, id est à remotis fantur, & de futuris vera prædicunt. Ea autem, quæ supra humanam cognitionem diuinitus reuelantur, non possunt confirmari ratione humana, quam excedunt: secundum operationem virtutis diuinæ secundum illud Marci vlt. Prædicauerunt vbique domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Vnde tertio ad prophetiam pertinet operatio miraculorum, quasi confirmatio quædam propheticæ annuntiationis. Vnde dicitur Deut. vltimo, Non surrexit propheta vltra in Israel, sicut Moyses, quem nosset dominus facie ad faciem in omnibus signis atque portentis.

li. 7. c. 8. in principio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod auctoritates illæ loquuntur de prophetia, quantum ad hoc tertium quod assumitur, vt prophetiæ argumentum.

AD SECVNDVM dicendum, quod Apostolus ibi loquitur quantum ad propheticam enuntiationem.

AD TERTIVM dicendum, quod illi qui dicuntur prophetæ insani & stulti, non sunt veri prophetæ, sed falsi, de quibus dicitur Hiere. 23. Nolite audire verba prophetarum qui prophetant vobis, & decipiunt vos. Visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Et Ezech. 13. Hæc dicit Dominus de prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

AD QVARTVM dicendum, quod in prophetia requiritur quod intentio mentis eleuetur ad percipienda diuina. Vnde dicitur Ezec. 2. Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum. Hæc autem eleuatio intentionis fit Spiritu sancto mouente. Vnde ibidem subditur, Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos. Postquam autem intentio mentis eleuata est ad superna, percipit diuina. Vnde subditur ibidem, Et audiui loquentem ad me. Sic igitur ad prophetiam requiritur inspiratio quantum ad mentis eleuationem, secundum illud Iob 32. Inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam, reuelatio autem quantum ad ipsam perceptionem diuinorum, in quo perficitur prophetia. Et per ipsam remouetur obscuritatis & ignorantiæ velamen, secundum illud Iob 12. Qui reuelat profunda de tenebris.

813

ARTICVLVS II.

Vtrum prophetia sit habitus.

1. 2. q. 68. art. 3. ad 3. Et 3 contr. c. 154. fin. Et veri. q. 12 ar. 1 per to. & ar. 13 ad 3 & po. q. 6 ar 4 fi. Et quol. 12 ar. 27 ad 2 * li. 2 ca. 5. to. 5. † 1. 2. q. 22. ar 2. * Ar. præc. 1. 2. q. 110. ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod prophetia sit habitus. Quia vt dicitur * in 2. Ethi. Tria sunt in anima, potentia, passio, & habitus, sed prophetia non est potentia, quia sic inesset omnibus hominibus quibus potentiæ animæ sunt communes. Similiter etiam non est passio, quia passiones pertinent ad vim appetitiuam, vt supra * habitum est. Prophetia autem pertinet principaliter ad cognitionem, vt dictum † est, ergo prophetia est habitus.

¶ 2 Præterea, Omnis perfectio animæ quæ non semper est in actu, est habitus: sed prophetia est quædam animę perfectio, non autem semper est in actu, alioquin non diceretur dormiens propheta, ergo videtur quod prophetia sit habitus.

¶ 3 Præterea, Prophetia computatur inter gratias gratis datas, sed gratia est habituale quoddam in anima, vt suprà habitum * est, ergo prophetia est habitus.

SED CONTRA, Habitus est quo quis agit cum voluerit, vt dicit commentator in tertio de Anima. sed aliquis non potest vti prophetia cùm voluerit. Sicut patet 4. Reg. 3 de Helisęo, quem cum Iosaphat de futuris requireret, & prophetiæ spiritus ei deesset, psaltem fecit applicari, vt prophetiæ ad hunc spiritus per laudem psalmodiæ descenderet, atque eius animum de venturis repleret, vt Gregorius dicit * super Ezech. Ergo prophetia non est habitus.

Hom. 1. in ter medium & finem.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Apostolus dicit ad Ephes. 5. Omne quod manifestatur, lumen est, quia videlicet sicut manifestatio corporalis visionis fit per lumen corporale, ita & manifestatio visionis intellectualis fit per lumen intellectuale. Oportet ergo vt manifestatio proportionetur lumini per quod fit, sicut effectus proportionatur suæ causæ. Cum ergo prophetia pertineat ad cognitionem quæ supra naturalem rationem existit (vt dictum est *) consequens est quod ad prophetiam requiratur quoddam lumen intellectuale excedens lumen naturalis rationis. Vnde Michæ 7. Cum sedero in tenebris Dominus lux mea est. Lumen autem dupliciter alicui inesse potest. Vno modo, per modum formæ permanentis, sicut lumen corporale est in sole & in igne. Alio modo, per modum cuiusdam passionis, siue impressionis transeuntis, sicut lumen est in aere. Lumen autem propheticum non inest intellectui prophetæ per modum formæ permanentis, alias oporteret quod semper propheta adesset facultas prophetandi, quod patet esse falsum. Dicit enim * Greg. super Ezech. Aliquando prophetiæ spiritus deest prophetis, nec semper eorum mentibus præsto est, quatenus cum hunc non habent se hunc agnoscant ex dono habere cum habent. Vnde Helisęus dixit de muliere Sunamite 4. Reg. 4. Anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Et huius ratio est, quia lumen intellectuale in aliquo existens per modum formæ permanentis & perfectæ, perficit intellectum principaliter ad cognoscendum principium illorum quæ per illud lumen manifestantur, sicut per lumen intellectus agentis, præcipuè intellectus cognoscit prima principia omnium illorum quæ naturaliter cognoscuntur. Principium autem eorum quæ ad supernaturalem cognitionem pertinent, quę per prophetiam manifestantur, est ipse Deus, qui per essentiam à prophetis non videtur. Videtur autem à beatis in patria in quibus huiusmodi lumen inest per modum cuiusdam formę permanentis & perfectæ, secundum illud Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen. Relinquitur ergo quod lumen propheticum insit animæ prophetæ per modum cuiusdam passionis vel impressionis transeuntis. Et hoc significatur Exod. 33. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, &c. Et 3. Reg. 19. dicitur ad Heliam, Egredere, & sta in monte coram Domino, & ecce Dominus transit, &c. Et inde est quod sicut aer semper indiget noua illuminatione ita etiam mens prophetæ semper indiget noua reuelatione, sicut discipulus qui nondum est adeptus principia artis, indiget vt de singulis instruatur. Vnde & Isa. 50. dicitur, Manè erigit mihi aurem, & audiam quasi magistrum. Et hoc etiam ipse modus loquendi prophetiæ designat, secundum quod dicitur, quòd locutus est Dominus ad talem, vel talem prophetam, aut quòd factum est verbum Domini siue manus Domini super eum. Habitus autem est forma permanens. Vnde manifestum est, quod prophetia, propriè loquendo, non est habitus.

Ar. præce.

Hom. 1 in ter me. I. à & finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa diuisio Philosophi non comprehendit absolute omnia quæ sunt in anima sed ea quæ possunt esse principia moralium actuum qui quandoque fiunt ex passione, quandoque autem ex habitu, quandoque autem ex potentia nuda, vt patet in his qui ex iudicio rationis aliquid operantur antequam habeant habitum. Potest tamen prophetia ad passionem reduci, si tamen nomen passionis pro qualibet receptione accipiat, prout Philosophus dicit * in tertio de Anima, quòd intelligere pati quoddam est. Sicut enim in cognitione naturali intellectus possibilis patitur ex lumine intellectus agentis, ita etiam in cognitione prophetica intellectus humanus patitur ex illustratione diuini luminis.

lib. 3 text. 12. to. 2.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut in rebus corporalibus abeunte passione, remanet quædam habilitas ad hoc quòd iterum patiatur, sicut lignum semel inflammatum facilius iterum inflammatur, ita etiam in intellectu prophetæ, cessante actuali illustratione, remanet quædam habilitas ad hoc quod facilius iterato illustretur, sicut etiam mens semel ad deuotionem excitata, facilius postmodum ad deuotionem pristinam reuocatur. Propter quod Aug. in l. * de orando Deum, dicit esse necessarias crebras orationes, ne concepta deuotio totaliter extinguatur. Potest tamen dici quod aliquis dicitur propheta etiam cessante actuali prophetica illustratione, ex deputatione diuina, secundum illud Hiere. 1. Et prophetam in Gentibus dedi te.

Epist. 121. ca. 9. circa mediū, t. 2.

AD TERTIVM dicendum, quod omne donum gratiæ hominem eleuat ad aliquid quod est supra naturam humanam. Quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo quantum ad substantiam actus, sicut miracula facere & cognoscere incerta & occulta diuinæ sapientiæ. Et ad hos actus non datur homini donum gratiæ habituale. Alio modo, est aliquid supra naturam humanam quantum ad modum actus, non autem quantum ad substantiam ipsius: sicut diligere Deum & cognoscere eum in speculo creaturarum. Et ad hoc datur donum gratiæ habituale.

814

ARTICVLVS III.

Vtrum prophetia sit solum futurorum contingentium.

Inf q 172. ar. 1. co fi. & ad 4. Et veri q 12. ar. 2. & 11a. 1 principio. Et Ro 12. lec. 2. co 2 fi & infra t: x :4. co. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod prophetia sit solum futurorum contingentium. Dicit enim * Cassiod. quod prophetia est inspiratio vel reuelatio diuina rerum euentus immobili veritate denuntians: sed euentus pertinet ad contingentia futura. ergo de solis contingentibus futuris fit reuelatio prophetica.

¶ 2 Præterea, Gratia prophetiæ diuiditur contra sapientiam & fidem, quæ sunt de diuinis: & discretionem spirituum quæ est de spiritibus creatis: & scientiam, quæ est de rebus humanis: vt patet 1 ad Corinth. 12. Habitus autem & actus distinguuntur secundum obiecta, vt patet per ea quæ suprà dicta † sunt: ergo videtur quod de nullo pertinente ad aliquod horum sit prophetia. Relinquitur ergo quod sit solum de futuris contingentibus.

* in prologo super Psa. c 1. in principio.

† 1 2 q. 54. a 2.

¶ 3 Præterea, Diuersitas obiecti causat diuersitatem speciei, vt ex supradictis* patet. Si ergo prophetia quædam sit de futuris contingentibus, quædam autem de quibusdam alijs rebus, videtur sequi quod non sit eadem species prophetiæ.

* 1 2. q. 54. ar. 2.

SED CONTRA est, quod Gregorius* dicit super Ezechiel. quod Prophetia quædam est de futuro: sicut id quod dicitur Isa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Quædam de præterito: sicut id quod dicitur Genesis 1 In principio creauit Deus cælum & terram. Quædam de præsenti: sicut id quod dicitur 1 ad Corin. 14 Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis, occulta cordis eius manifesta fiunt. Non ergo est prophetia solum de contingentibus futuris.

* Hom. 1. in Ezec in principio.

RESPONDEO dicendum, quod manifestatio, quæ fit per aliquod lumen, ad omnia illa se extendere potest quæ illi lumini subijciuntur: sicut visio corporalis se extendit ad omnes colores: & cognitio naturalis animæ se extendit ad omnia illa quæ subduntur lumini intellectus agentis. Cognitio autem prophetica est per lumen diuinum, quo possunt omnia cognosci tam diuina quàm humana, tam spiritualia, quam corporalia. Et ideo reuelatio prophetica ad omnia huiusmodi se extendit, sicut de his quæ pertinent ad Dei excellentiam, & angelicorum spirituum ministeria reuelatio prophetica facta est, vt Isa 6. vbi dicitur, Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Cuius et prophetia continet ea quæ pertinent ad corpora naturalia secundum illud Isa 40. Quis mensus est pugillo aquas, &c. Continet etiam ea quæ ad mores hominum pertinent: secundum illud Isa. 58. Frange esurienti panem tuum, &c. Continet etiam ea quæ pertinent ad futuros euentus secundum illud Isa 47. Venient tibi duo in die vna subito, sterilitas & viduitas. Considerandum tamen est quod quia prophetia est de his quæ procul à nostra cognitione sunt, tanto aliqua magis propriè ad prophetiam pertinent, quanto longius ab humana cognitione existunt. Horum autem est triplex gradus. Quorum vnus est eorum quæ sunt procul à cognitione huius hominis, siue secundum sensum, siue secundum intellectum, non autem à cognitione omnium hominum, sicut sensu cognoscit aliquis homo quæ sunt sibi præsentia secundum locum, quæ tamen alius humano sensu, vt pote sibi absentia, non cognoscit. Et sic Helisæus prophetice cognouit quæ Giezi discipulus eius in absentia fecerat, vt habetur 4. Reg 5 Et similiter cogitationes cordis vnius alteri prophetice manifestantur: vt dicitur 1 ad Cor 14. Et per hunc modum etiam ea quæ vnus scit demonstratiuè, alij possunt prophetice reuelari. Secundus autem gradus est eorum quæ excedunt vniuersaliter cognitionem omnium hominum, non quia secundum se non sint cognoscibilia, sed propter defectum cognitionis humanæ, sicut mysterium Trinitatis, quod reuelatum est per Seraphim dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus, &c. vt habetur Isa. 6. Vltimus autem gradus est eorum quæ sunt procul ab omnium hominum cognitione: quia in seipsis non sunt cognoscibilia: vt contingentia futura, quorum veritas non est determinata. Et quia quod est vniuersaliter & secundum se, potius est eo quod est particulariter & per aliud. ideo ad prophetiam propriissimè pertinet reuelatio euentuum futurorum, vnde & nomen prophetiæ sumi videtur. Vnde Gregorius * dicit super Ezechielem. Et cùm ideo prophetia dicta sit quod futura prædicat, quando de præterito vel præsenti loquitur, rationem sui nominis amittit.

Hom. 1. in Ezech. in principio illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod prophetia ibi diffinitur secundum id quod propriè significatur nomine prophetiæ. Et per hunc etiam modum prophetia diuiditur contra alias gratias gratis datas. Vnde patet responsio.

AD SECVNDVM. Quamuis possit dici, quòd omnia quæ sub prophetia cadunt, conueniunt in hac ratione, quòd non sunt ab homine cognoscibilia nisi per reuelationem diuinam. Ea verò quæ pertinent ad sapientiam & scientiam & interpretationem sermonum, possunt naturali ratione ab homine cognosci, sed altiori modo manifestantur per illustrationem diuini luminis. Fides autem etsi sit de inuisibilibus homini, tamen ad ipsam non pertinet eorum cognitio quæ creduntur, sed quòd homo per certitudinem assentiat his quæ sunt ab alijs cognita.

AD TERTIVM dicendum, quod formale in cognitione prophetica est lumen diuinum: à cuius vnitate prophetia habet vnitatem speciei; licet sint diuersa quæ per diuinum lumen prophetice manifestantur.

815

ARTICVLVS IIII.

Vtrum propheta per diuinam reuelationem cognoscat omnia quæ possunt prophetice cognosci.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod Propheta per diuinam reuelationem cognoscat omnia quæ possunt prophetice cognosci. Dicitur enim Amos 3. Non faciet dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Sed omnia quæ prophetice reuelantur, sunt verba diuinitus facta. Nihil ergo eorum est quod non reueletur prophetæ.

Veri.q. 12 ar 1. ad 5. Et Ro. 15. lec. 3. col. 4 principio.

¶ 2 Præterea, Dei perfecta sunt opera, vt dicitur Deut. 32. sed prophetia est diuina reuelatio, vt * dictum est: ergo est perfecta. Quod non esset nisi perfectè omnia prophetabilia prophetice reuelarentur, quia perfectum est cui nihil deest: vt dicitur in * 3. Physi. Ergo prophetæ omnia prophetabilia reuelantur.

Art. 3. huius quæst.

Lib. 3 tex. 63. com. 2.

¶ 3 Præterea, Lumen diuinum quod causat prophetiam, est potentius quam lumen naturalis rationis, ex quo causatur humana scientia: sed homo qui habet aliquam scientiam, cognoscit omnia quæ ad illam scientiam pertinent. sicut grammaticus cognoscit omnia grammaticalia, ergo videtur quòd Propheta cognoscit omnia prophetabilia.

SED CONTRA est, quod * Greg dicit super Ezech. quod aliquando spiritus prophetiæ ex præsenti tangit animum prophetantis, & ex futuro nequaquam tangit. Aliquando autem ex præsenti non tangit, & ex futuro tangit. Non ergo Propheta cognoscit omnia prophetabilia.

Hom. 1. in Ezech inter principium & medium.

RESPONDEO dicendum, quod diuersa non est necesse esse simul nisi propter aliquod vnum in quo connectuntur, & a quo dependent: sicut suprà * dictum est, quod virtutes omnes necesse est esse simul propter prudentiam vel charitatem. Omnia autem quæ per aliquod principium cognoscuntur, connectuntur in illo principio, & ab illo dependent. Et ideo qui cognoscit perfectè principium secundum totam eius virtutem, simul cognoscit omnia quæ per illud principium cognoscuntur. Ignorato autem communi principio vel communiter apprehenso, nulla necessitas est simul omnia cognoscendi: sed vnumquodque eorum per se oportet manifestari: & per conse-

1 2. q. 65. art. 1. & 3.

consequẽs aliqua eorum põt cognosci, & alia nõ cognosci. Princip ũ aũt eorum, quæ diuino lumine propheticè manifestanẽ, est ipsa ueritas prima; quã prophetæ in seipsa non uidẽt. Et ideo non oportet q̃ oĩa prophetabilia cognoscant. Sed quilibet eorũ cognoscit ex eis ali qua sm̃ specialem reuelationem huius uel illius rei.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Dñs eis quæ sũt necessaria ad instructionẽ fidelis populi, reuelat Prophetis Non tñ omnia oibus, sed quædã vni quædam alij.

AD SECVNDVM dicẽdũ, q̃ Prophetia est sicut quiddã imperfectũ in genere diuinæ reuelationis Vñ dr̃. 1. ad Corint. 13. q̃ prophetiæ euacuabuntur: & quod ex parte prophetamus, id est, imperfectè. Perfectio aũt diuinæ reuelationis erit in patria Vñ subdit. Cum uenerit q̃ perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Vnde non oportet q̃ propheticæ reuelationi nihil desit, sed q̃ nihil desit eorum ad quæ prophetia ordinatur.

AD TERTIVM dicendum, q̃ ille qui habet aliquam scientiam, cognoscit principia illius scientiæ, ex quibus oĩa quæ sunt illius scientiæ, dependent. Et ideo qui perfectè hẽt habitum alicuius scientiæ, scit omnia quæ ad illam scientiã pertinent: sed per prophetiam non cognoscitur in seipso principium propheticalium cognitionum, quod est Deus. Vnde non est similis ratio.

816

ARTICVLVS V.

Vtrum propheta discernat semper quid dicat per spiritum proprium, & quid per spiritum prophetiæ.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ propheta discernat semper quid dicat per spiritum proprium, & qd per spiritũ prophetiæ. Dicit em̃ * Augus. in 6. Confess. q̃ mater sua dicebat discernere se, (nescio quo sapore, quæ uerbis explicare nõ poterat) q̃ interesset inter Deũ reuelantẽ & inter animã suã somniantem. Sed ꝓphetia est reuelatio diuina, ut † dictum est. ergo ꝓphetia semper discernit id quod dicit per spiritum prophetiæ, ab eo quod loquitur spiritu proprio.

¶ 2 Præterea, Deus non præcipit aliquid impossibile, sicut * Hieron. dicit: Præcipitur aũt prophetis Hiere. 23. Propheta qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonẽ meum, loquatur sermonem meum uere. ergo Propheta potest discernere quid habeat per spiritum prophetiæ, ab eo quod aliter uidet.

¶ 3 Præterea, Maior est certitudo quæ est per diuinũ lumẽ, q̃ quæ est per lumen rationis naturalis Sed per lumen rationis naturalis ille qui habet scientiam, pro certo scit se habere: ergo ille qui habet prophetiam per lumen diuinum, multo magis certus est se habere.

SED CONTRA est, q̃ * Gregorius dicit super Ezech. Sciendum est, q̃ aliquando prophetæ sancti dũ consuluntur, ex magno usu prophetandi quædam ex suo spiritu proferunt, & se hoc ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur.

RESPONDEO dicendũ, q̃ mens prophetæ dupliciter à Deo instruitur. Vno modo, per expressam reuelationem. Alio modo, per instinctum quendã occultissimũ, quem nescientes humanæ mentes patiuntur: ut * August. dicit 2. super Genes. ad literam. De his ergo quę expressè per spiritum prophetiæ ꝓphetia cognoscit, maximam certitudinem habet, & pro certo habet q̃ hæc sunt diuinitus sibi reuelata. Vñ dr̃ Hier. 26. In ueritate misit me Dominus ad uos, ut loquerer in aures uestras omnia uerba hæc. Alioquin si de hoc ipse certitudinem non haberet, fides quę dictis Prophetarum innititur, certa non esset. Et signum propheticæ certitudinis accipere possumus ex hoc, q̃ Abraham admonitus in ꝓphetica visione, se præparauit ad filium vnigenitum immolandũ, quod nullatenus fecisset nisi de diuina reuelatione fuisset certissimus. Sed ad ea quæ cognoscit per instinctum, aliqñ sic se habet ut non plenè discernere possit, utrum hæc cogitauerit aliquo diuino instinctu, uel per spiritum proprium. Non aũt omnia quæ cognoscimus diuino instinctu, sub certitudine ꝓphetica nobis manifestantur. Talis em̃ instinctus est quiddam imperfectũ in genere prophetiæ, Et hoc modo intelligendũ est uerbum * Gregor. Nec tñ error ex hoc possit accidere per Spiritũ sanctum citius correcti, ab eo q̃ uera sunt, audiunt, & semetipsos, q̃ falsa dixerunt, reprahendunt, ut ibidem * Gregorius subdit, Primæ autem ratione procedunt quantum ad ea quæ prophetico spiritu reuelant. Vnde patet responsio AD OMNIA OBIECTA

ARTICVLVS VI.

Vtrum ea quæ propheticè cognoscuntur vel annuntiantur, possint esse falsa.

817

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ ea quæ ꝓpheticè cognoscuntur uel annuntiantur possint esse falsa. Prophetia em̃ est de futuris contingẽtibus, vt * dictum est, sed futura cõtingentia possunt nõ euenire, alioquin ex necessitate contingerent, ergo prophetiæ potest subesse falsum.

¶ 2 Præterea, Isaias ꝓpheticè prænuntiauit Ezechiæ dicens Dispone Domui tuæ, q̃ morieris tu, & non viues. Et tñ additi sunt vitæ eius postea quindecim anni, ut habetur 4. Reg. 20 & Isa. 38 Similiter & Hiere. 18 Dominus dicit, Repente loquar aduersum gentem & aduersum regnũ, ut eradicẽ & destruã & disperdam illud. Si pœnitentiã egerit gens illa à malo suo quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitẽtiam super malo qđ cogitaui ut facerem ei. Et hoc apparet per exemplum Niniuitarum, sm̃ illud Ionæ 3. Miser. ns est Dominus super malitiam quam dixit ut faceret eis, & non fecit. Ergo prophetiæ potest subesse falsum.

¶ 3 Præterea, Omnis cõditionalis, cuius antecedẽs est necessarium absolutè, cõsequẽs est necessariũ absolutè, q̃ ita se hẽt consequens in conditionali ad antecedens, sicut conclusio ad ꝓmissas in syllogismo. Ex necessarijs aũt nunquam contingit syllogizare, nisi necessarium, ut ꝓbatur in * 1 Posteriorum. sed si prophetiæ non potest subesse falsum, oportet hanc conditionalem esse ueram. Si aliquid est prophetatum, erit. Huius autem conditionalis antecedens est necessarium absolute, cùm sit de præterito, ergo & consequens erit necessarium absolutè. Quod est inconueniens, quia sic prophetia non esset contingentium. Falsum est ergo quòd prophetiæ non possit subesse falsum.

SED CONTRA est, q̃ * Cassiod. dicit, quod prophetia est inspiratio uel reuelatio diuina, rerũ euentus immobili ueritate denuntiãs. Non autem esset immobilis ueritas prophetiæ, si posset ei falsum subesse, ergo nõ potest ei subesse falsum.

RESPONDEO dicendũ, q̃ sicut ex dictis patet, ꝓphetia est quędã cognitio intellectui prophetæ impressa ex reuelatione diuina per modum cuiusdã doctrinæ. Veritas aũt cognitionis est eadẽ in discipulo & in docente, q̃ cognitio addiscentis est similitudo cognitionis docentis, sicut ẽt in rebus naturalibus forma generati est similitudo quędã formæ generãtis. Et ꝓhãc ẽt modũ Hieron. dicit, q̃ prophetia est quoddam signũ diuinę præscientiæ. Oportet igitur eandẽ esse ueritatẽ propheticæ cognitionis & enuntiationis, quæ est cognitionis diuinæ, cui impossibile est subesse falsum, ut in primo * dictũ est. Vnde prophetiæ non potest subesse falsum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ sicut in primo * dictũ est, certitudo diuinæ præscientiæ non excludit contingẽtiam singularium futurorũ, quia fertur in ea sm̃ quod sunt præsentia & iam determinata ad unum. Et ideo etiam prophetia, quæ est diuinæ præscientiæ similitudo impressa uel signum, sua immobili ueritate futurorum contingentiam non excludit.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ diuina præscientia respicit futura sm̃ duo, scilicet secundum quòd sunt in seipsis, inquantum scilicet ipsa præsentialiter intuetur;

Marginalia: 3. cõtra c. 154. co. 1. & 3. fina. Et ueri. q. 12. ar. 2. ad 15. & 16. | * lib. 6. ca. 13. à medio, to. 1. | † Ar. 3. huius quęst. | * In expositione fidei ad Damasum, non ꝓcul à fine illius, to. 2. & Aug. li. de nat. & gra. c. 47. to. 7. | Homil. 1. in Ezech. inter medium, & fi. | Lib. 2. ca. 17 declinando ad fi. nem, to. 3. | Homil. 1. Ezech. circa. in Sed contra. | Homil. 1. Ezech. à medio. | Inf. q. 71. ar. 1. corp. & ar. 5 ad 3. & ar. 6. ad 2. Et ueri. q. 12. ar. 3. corp. & art. 10. ad 7. | * Ar. 3 huius quęst. | Lib. 1. tex. 17. tom. 1. | Gl. ordin. In ꝓlogo in Psal. c. 1 in princ. | Ar. 1. 3. & 5. huius q. | q. 14. arti. 13. & 15. & qõ. 16. ar. 8. | q. 22. ar. 4.

futuris & secundum quod sunt in suis causis, inquantum scilicet videt ordinem causarum ad effectus. Et quamuis contingentia futura, prout sunt in seipsis sint determinata ad vnum, tamen prout sunt in suis causis, nō sunt determinata quin possint aliter euenire. Et quamuis ista duplex cognitio semper in intellectu diuino coniungatur, non tamen coniungitur semper in reuelatione prophetica, quia impressio agentis non semper adæquat eius virtutem. Vnde quandoq; reuelatio prophetica est impressa quædam similitudo diuinæ præscientiæ, prout respicit ipsa futura cōtingētia in seipsis. Et talia sic eueniunt sicut prophetantur, sicut illud Isa. 7. Ecce virgo concipiet. Quandoq; verò prophetica reuelatio est impressa similitudo diuinæ præscientiæ, prout scilicet cognoscit ordinē causarum ad effectus: & tunc quandoq; aliter euenit quàm prophetetur. nec tñ prophetiæ subest falsum. Nā sensus prophetiæ est, quòd inferiorum cāusarum dispositio, siue naturalium siue humanorum actuū, hoc habet, ut talis effectus eueniat. Et secundum hoc intelligitur verbum Isa. dicentis, Morieris, & non viues. id est, dispositio corporis tui ad mortem ordinatur. Et quod dicitur Ionæ 3. Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur, id est, hoc merita eius exigunt ut subuertatur. Dicitur autem Deus pœnitere metaphoricè, inquantum ad modum pœnitentis se habet, prout scilicet mutat sententiam, etsi non mutet consilium.

AD TERTIVM dicendum quòd quia eadem est veritas prophetiæ & diuinæ præscientiæ, ut * dictum est, hoc modo ista conditionalis est vera. Si aliquid est prophetatū, erit: sicut ista, Si aliquid est præscitum, erit. In vtraq; enim antecedens est impossibile non esse, vñ & consequens est necessarium, non secundum quòd est futurum respectu nostri, sed ut consideratur in suo præsenti, prout subditur præscientiæ diuinæ, ut in primo * dictū est.

In corp. ar.

q. 14. ar. 13 ad. 2.

QVAESTIO CLXXII.

De causa prophetiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de causa prophetię. Et circa hoc quæruntur sex.

Primo, vtrum prophetia sit naturalis.

Secundo, vtrum sit à Deo mediantibus angelis.

Tertio vtrū ad prophetiā requiratur dispositio naturalis.

Quarto, vtrum requiratur bonitas morum.

Quinto, utrum sit aliqua prophetia à dæmonibus.

Sexto, utrū prophetæ dæmonū aliqñ dicant uerum.

QVAESTIONIS CLXXII.

De caussa Prophetię, In 6. quęstiunculas distributæ.

AXIOMA.

Cum vera & genuina prophetia, sit quædam reuelatio, ministerio [2] bonorum angelorum, non autem [5] cacodæmonum opera (licet ipsorum prophetæ interdum veram [6] prænuntient) diuinitus homini facta: liquet ipsam neque [1] naturalem esse, neque ad eam vllam [3] naturalem dispositionem, immò neque morum probitatem [4] requiri: nihilominus tamen ad rectam prophetiæ functionem, affectionum animi tranquillitas, maximè est necessaria.

818

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prophetia possit esse naturalis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quòd prophetia possit esse naturalis. Dicit enim * Greg. in 4. Dialogorum, quòd ipsa aliquando animarū vis sua subtilitate aliquid præuidet. Et † August. dicit in 12. super Gen. ad literam, quòd animæ humanæ secundum quod à sensibus corporis abstrahitur, competit futura præuidere. Hoc autem pertinet ad prophetiam: ergo anima naturaliter potest assequi prophetiam.

Infrà ar. 3 cor. & ut ri. q. 12. ar. 3. & ar. 4. cor.

* Lib. 4. c. 26. in pri.

† Lib. 12. c. 13. to. 3.

2 Præterea, Cognitio animæ humanæ magis uiget in vigilando quàm in dormiendo, sed in dormiendo quidā naturaliter præuidet quædam futura, ut patet per * Philosophum in lib. de somno & uigilia. Ergo multo magis potest homo naturaliter futura præcognoscere.

In lib. de diuinatione per somniū, cap. 2.

3 Præterea, Homo secundum suam naturam est perfectior animalibus brutis, sed quædā animalia bruta hēnt præcognitionē futurorū ad se ptinentiū, sicut formicæ præcognoscūt pluuias futuras, quod patet ex hoc, quòd añ pluuiā incipiunt grana in foramen reponere. Et similiter ēt pisces præcognoscūt tēpestates futuras, ut perpendiē ex eorū motu dū loca tēpestuosa declināt. Ergo multo magis homines naturaliter præcognoscere pñt futura ad se pertinentia, de quibus est prophetia. Est ergo prophetia à natura.

4 Præterea, Prouerb. 29. dicitur, Cū prophetia defecerit, dissipabitur populus, & sic patet quòd prophetia est necessaria ad hominū cōseruationē. Sed natura non deficit in necessarijs, ergo uidetur quòd prophetia sit à natura.

SED CONTRA est, quòd dicitur 2. Pet. 1. Nō enim voluntate humana allata est aliqñ prophetia, sed Spiritu sancto inspirāte locuti sunt sancti Dei homines, ergo prophetia non est à natura, sed ex dono Spiritus sancti.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà * dictū est, prophetica præcognitio potest esse de futuris dupliciter. Vno modo secundum quod sunt in seipsis. Alio modo secundum quod sunt in suis causis. Præcognoscere autem futura secundum quod sunt in seipsis, est propriū diuini intellectus, cuius æternitati sunt omnia præsentia, ut in primo * dictum est. Et ideo talis præcognitio futurorum non pōt esse à natura, sed solum ex reuelatione diuina. Futura verò in suis causis pñt præcognosci naturali cognitione, etiā ab homine, sicut medicus præcognoscit sanitatem uel mortē futurā in aliquibus causis, quarū ordinē ad tales effectus experimento præcognouit. Et talis cognitio futurorū pōt intelligi esse in homine dupliciter à natura. Vno modo, sic quòd statim anima ex eo quod in seipsa habet, possit præcognoscere futura. Et sic sicut * Augustinus dicit 12. sup. Gene. ad literā, quidam uoluerunt animā humanā habere quādā uim diuinationis in seipsa. Et hoc uidetur esse secundum † opinionē platonis qui posuit quòd animæ hēnt omnium rerū cognitionem per participationem idearū, sed ista cognitio obnubilatur in eis per coniunctionē corporis, in quibusdam rñ plus, in quibusdam verò minus, secundum corporis puritatem diuersam. Et secundum hoc posset dici, quod homines habentes animas non multū obtenebratas ex corporū unione, possunt talia futura præcognoscere secundum propriam scientiam. Contra hoc autem obijcit * Augu. Cur non semper possit vim diuinationis hēre anima, cùm semper velit? Sed quia uerius esse uidetur, quòd anima ex sensibilibus cognitionem acquirat secundum sententiā Aristotelis, ut in primo * dictum est, ideo melius est dicendū alio modo, quòd præcognitionē talium futurorū homines non habent, sed acquirere pñt per uiam experimentalē, in qua iuuantur per naturalē dispositionem, secundum quod in homine inuenitur perfectio virtutis imaginatiuę, & claritas intelligentię. Et tñ hęc præcognitio futurorū differt à prima, quę hētur ex reuelatione diuina dupliciter. Primo quidē, quia prima pōt esse quorumcunq; euētuū, & infallibiliter. Hęc aūt præcognitio, quę naturaliter haberi potest, est circa quosdā effectus, ad quos se pōt extendere experiētia humana. Secundò, quia prima prophetia est secundum immobilē ueritatem, non autem secunda, sed potest ei subesse falsum. Prima autem præcognitio propriè pertinet ad prophetiam, non secunda, quia sicut suprà * dictum est, prophetica cognitio est eorū quę naturaliter excedunt humanam cognitionem. Et ideo dicendum est, quòd prophetia simpliciter dicta, non potest esse à natura, sed solum ex reuelatione diuina.

q. præced. ar. 6. ad 2.

1. p. q. 14. ar. 13.

* Li. 12. c. 13. in pri. tom. 3.

† In Dialog. 6. de repub. vel de iusto à medio.

Lib. 12. in Gen. cap. 13. tom. 3.

* q. 14. ar. 3. 6. & 7.

q. præced. ar. 1. cor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima quando abstrahitur à corporalibus, aptior redditur ad percipiendum influxum spiritualium substantiarum, & etiam

ad percipiendū subtiles motus qui ex impressionibus naturaliū causarū in imaginatione humana relinquūtur, à quibus percipiendis anima impeditur, cum fuerit circa sensibilia occupata. Et ideo * Greg. dicit, quod anima, qñ appropinquat ad mortē, praecognoscit quǣdā futura subtilitate suae naturae, prout s. percipit etiā modicas impressiones, aut etiam cognoscit futura reuelatione angelica, non autem propria uirtute, quia ut * Augusti. dicit 12 super Genes. ad literam. Si hoc esset, tunc haberet quandocunq; uellet in sua potestate futura praecognoscere, quod patet esse falsum.

lib. 4. Dialog. c. 26.
li. 12. c. 13. nō longè à prin. to. 3.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ cognitio futurorū q̄ fit in somnijs, est aut ex reuelatione spūalium substātiarū, aut ex cā corporali, ut * dictū est cū de diuinationibus ageretur. Vtrunque aūt melius pōt fieri in dormientibus q̄ in uigilantibus, qa aīa uigilantis est occupata circa exteriora sensibilia, vñ minus pōt percipere subtiles impressiones uel spūalium substantiarum, vel ēt cārum naturaliū. Quantum tñ ad perfectionem iudicij, plus uiget ratio in uigilando quā in dormiendo.

q. 95. ar. 6.

AD TERTIVM dicendum, q̄ bruta ē animalia non habent praecognitionē futurorū euentuum, nisi s̄m quod ex suis causis praecognoscuntur, ex quibus eorum phantasiae mouentur, magis quàm hominum, quia phantasiae hominum, maximè in uigilando, disponuntur magis s̄m rationem quàm secundum impressionē naturalium causarum. Ratio autem facit in homine multo abundantius id, quod in brutis facit impressio causarum naturalium, & adhuc magis adiuuat hominem diuina gratia prophetias inspirans.

AD QVARTVM dicendū, q̄ lumen propheticum se extendit etiā ad directiones humanorū actuū. Et s̄m hoc prophetia necessaria est ad populi gubernationem, & praecipuè in ordine ad cultum diuinum, ad quem natura non sufficit, sed requiritur gratia.

819 ARTICVLVS II.

Vtrum prophetica reuelatio fiat per angelos.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr. q̄ prophetica reuelatio nō fiat per angelos. Dr̄ n. Sapient. 7. q̄ sapientia Dei in animas se transfert, & amicos Dei & prophetas constituit, sed amicos Dei constituit immediatè. ergo etiam prophetas facit immediatè, non mediantibus angelis.

1. qu. 111. ar. 1. Et 3. cōtr. cap. 154 co. 1. Et veri. q. 12 arti. 8. Et Mat. 8. leg. 3. fi. & lect. 4. co. 5. fin. Et 1. Cor. 14. col. 2.

¶ 2 Praeterea, Prophetia ponitur inter gratias gratis datas, sed gratiae gratis datae sunt à Spū sancto, secundū illud. Diuisiones gratiarum sunt, idem autē spūs. Non ergo prophetica reuelatio fit angelo mediante.

¶ 3 Praeterea, * Cassiod. dicit, q̄ prophetia est diuina reuelatio. Si autem fieret per angelos, diceretur angelica reuelatio. Non ergo prophetia fit per angelos.

In prologo sup Psalteriū, c. 1. in pri.

SED CONTRA, est q̄ † Dion. dicit 4 ca. Caelest. Hierarc. Diuinas uisiones gloriosi patres nostri adeptī sunt per medias caelestes uirtutes. Loquitur autem ibi de uisionibus propheticis. Ergo reuelatio prophetica fit angelis mediantibus.

† c. 4. parū à medio illius.

RESPONDEO dicendū, q̄ sicut Apost. dicit ad Ro. 13 Quae sūt à Deo ordinata sunt. Habet aūt hoc diuinitatis ordo, sicut Dion. dicit, ut infima p media disponat. Angeli aūt medij sunt inter Deū & homines, ut pote plus participantes de perfectione diuinae bonitatis q̄ hoīes, & iō illuminationes & reuelationes diuinae à Deo ad hoīes per angelos deferunt. Prophetica autē cognitio fit per illuminationem & reuelationem diuinam, unde manifestum est quod fiat per angelos.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ charitas s̄m q̄ fit hō amicus Dei, est perfectio uoluntatis, in q̄ solus Deus imprimere pōt. Sed pphetia est perfectio intellectus, in quē ēt angelus potest imprimere, ut in primo * dictum est. Et ideo non est similis ratio de utroque.

q. 111. ar. 1.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ gratiae gratis datae attribuuntur Spūi sancto sicut primo principio, qui tamen operatur huiusmodi gratias in hominibus, mediante ministerio angelorum.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ operatio instrī attribuit pricipali agēti, in cuius uirtute instr̄m agit, & qa minister est sicut instr̄m, idcirco pphetica reuelatio, quae fit ministerio angelorum, dicitur esse diuina.

ARTICVLVS III. 820

Vtrum ad prophetiam requiratur dispositio naturalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr. q̄ ad prophetiā requiratur dispositio naturalis. Prophetia n. recipitur in propheta s̄m dispositionē recipientis, quia super illud Amos primo, Dñs de Sion rugiet, dicit gl. * Hiero. naturale est ut oēs qui uolūt rem rei comparare, ex eis rebus sumāt cōparationes, quas sunt experti, & in qbus sunt nutriti. Verbi gratia. Nautae suos inimicos uentis, dānum naufragio comparāt. Sic & Amos q fuit pastor pecorū, timorē Dei rugitui leonis assimilat. Sed q̄ recipitur in aliquo s̄m modum recipientis, requirit naturalem dispositionem, ergo prophetia requirit naturalem dispositionem.

Veri. q. 12 ar. 4.
In principio commentarij ad 1 c. Amos, to. 6

¶ 2 Praeterea, Speculatio prophetiae est altior q̄ scientiae acquisitae. Sed indispositio naturalis impedit speculationē scientiae acquisitae. Multi enim ex indispositione naturali pertingere non possunt ad scientias speculatiuas capiendas. Multo ergo magis requiritur ad cōtemplationē propheticam.

¶ 3 Praeterea, Indispositio naturalis magis impedit aliquē, q̄ impedimentum accidentale. Sed per aliquid accidentale superueniens impeditur speculatio prophetiae. Dicit. n. * Hiero. super Matt. quod tpe illo quo coniugales actus geruntur, praesentia sancti Spūs non dabit, etiam si propheta uideatur, qui officio generationis obsequitur, ergo multo magis indispositio naturalis impedit prophetiam. Et sic uidetur quod bona dispositio naturalis requiratur ad prophetiam.

In epist. de Monogamia à medio, et non Refertur in Decre. 33. q. 4 c. Cō sulta.

SED CONTRA est, q̄ * Greg. dicit in Hom. Pentecostes. Implet, s. Spūs sanctus citharoedum puerum, & psalmistam facit. Implet pastorem armentarium, & sycomoros uellicantē, & prophetam facit. Non ergo requiritur aliqua dispositio praecedens ad prophetiā sed dependet ex sola uoluntate Spūs sancti, de quo dicitur 1. ad Corint. 12. Haec omnia operatur unus atque idem spiritus diuidens singulis prout uult.

† Ho. 30. Euang nō multo remote a fine.

RESPONDEO dicēdū, q̄ sicut * dictū est, prophetia uere & simpliciter dicta est ex inspiratiōe diuina. Quae aūt est ex cā naturali, non dr̄ prophetia nisi s̄m quid. Est autē considerandū quòd sicut Deus, qa est cā vniuersalis in agendo, non praeexigit materiam, nec aliquā materiae dispositionē in corporalibus effectibus, sed simul pōt & materiā & dispositionē & formā inducere, ita ēt in effectibus spūalibus non praeexigit aliquā dispositionem, sed pōt simul cum effectu spūali inducere dispositionē conuenientē qualis requiritur s̄m ordinem naturae. Et ulterius posset ēt simul per creationem producere ipsum subiectum, ut s. animam, & in ipsa sui creatione disponeret ad prophetiam, & daret ei gratiam prophetalem.

art. 1 huius qu.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ indifferēs est ad prophetiam quibuscunq; similitudinibus res prophetica exprimatur. Et ideo homo ex operatione diuina non immutatur circa prophetiam. Remouetur autem diuina virtute, siquid prophetiae repugnat.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ speculatio scientiae fit ex cā naturali. Natura autē non potest operari nisi dispositione praecedente in materia, quod non est dicendum de Deo, qui est prophetiae causa.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ aliqua naturalis indispositio, si non remoueretur, impedire posset propheticam reuelationē, puta si aliquis esset totaliter sensu naturali destitutus. Sicut ēt impeditur aliquis ab actu prophetandi per aliquam vehementem passionem, uel irae, vel con-

vel concupiscentiæ, qualis est in coitu, vel per quamcũque aliam passionẽ. Sed talem in dispositionẽ naturalem remouet uirtus diuina, quæ est prophetiæ causa.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum bonitas morum requiratur ad prophetiam.

Verit. quæ. 12. ar. 5. & opu. 3. ca. 212. Et 1. cor. 13. co. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ bonitas morum requiratur ad prophetiam. Dr. n. Sapient. 7. quòd sapientia Dei per nationes inanimas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit, sed sancti as nõ potest esse sine bonitate morũ, & sine gratia gratum faciente, ergo prophetia non põt esse sine bonitate morum, & gratia gratum faciente.

¶ 2 Præterea, Secreta nõ reuelantur nisi amicis, ſm illud Io 15. Vos aũt dixi amicos, quia omnia quæcũque audiui à patre meo, nota feci vobis, sed prophetis Deus sua secreta reuelat, vt dr Amos 3 ergo uidetur quòd ꝓphetæ sint Dei amici, quod non potest esse sine charitate. Ergo uidetur quòd prophetia non possit esse sine charitate, quæ non est sine gratia gratum faciente.

¶ 3 Præterea Mat. 7. dicitur Attendite à falsis prophetis qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, sed quicunque sunt sine gratia interius, videntur esse lupi rapaces, ergo omnes sunt falsi prophetæ. Nullus est ergo uerus propheta, nisi bonus per gratiam.

Lib. de di uinatione per somnium, c. 1. circa pri.

¶ 4 Præterea, *Phil. dicit in li. de somno & uigilia, ꝙ si diuinatio somniorum est à Deo, inconueniens est eã immittere quibuslibet & non optimis uiris, sed cõstat donum prophetiæ esse à Deo, ergo donum prophetiæ non datur nisi optimis uiris.

SED CONTRA est, ꝙ Mat. 7. His qui dixerãt Domine, nonne in noĩe tuo prophetauimus? rñdetur, Nũquam noui uos. Nouit autem dominus eos, qui sunt eius, vt dicitur 2. ad Timoth. 2. Ergo prophetia potest esse in his qui non sunt Dei per gratiam.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ bonitas morum põt attendi ſm duo. Vno quidem modo, ſm interiorẽ eius radicem, quæ est gratia gratum faciens. Alio mõ, quantum ad interiores animæ passiones & exteriores actiones, Gratia autẽ gratum faciens ad hoc principaliter datur, ut anima hominis Deo per charitatem coniũgatur. Vnde *Aug. dicit in 15. de Trin. Nisi impertiat cuique spiritus sanctus, ut eum Dei & proximi faciat amatorem, ille à sinistra non transfertur ad dexteram. Vnde quicquid potest esse sine charitate, potest esse sine gratia gratum faciente, & per consequens sine bonitate morum. Prophetia autem potest esse sine charitate. Quod apparet ex duob. Primo q̃dẽ, ex actu vtriusque. Nam prophetia pertinet ad intellectum, cuius actus p̃cedit actum uoluntatis, quam perficit charitas. Vnde & Apost. 1 ad Cor 13. Prophetiam connumerat alijs ad intellectũ pertinẽtibus, quæ possunt sine charitate haberi. Secundò, ex fine utriusque. Datur. n. prophetia ad vtilitatẽ Ecclesiæ sicut & aliæ gratiæ gratis datæ, ſm illud Apostoli 1 ad Corin 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Non autẽ ordinatur directè ad hoc ꝙ affectus ipsius prophetæ coniungatur Deo, ad quod ordinatur charitas Et iõ prophetia põt esse sine bonitate morum, quantum ad propriam radicem huius bonitatis Si uero consideremus bonitatem morum ſm passiones animæ & actiones exteriores, ſm hoc impeditur aliquis à prophetia per morum malitiam. Nam ad prophetiam requiritur maxima mentis eleuatio ad spiritualium cõtemplationẽ, quæ quidem impeditur per uehementiã passionum, & per inordinatam occupationẽ rerũ exteriorum. Vnde & de filijs ꝓphetarum legitur 4 Reg. 4. quòd simul habitabant cũ Helisæo, quasi solitariam vitam ducentes, ne mundanis occupationibus impedirentur à dono prophetiæ.

Li. 15. ca. 18. circa prin. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ donum prophetiæ aliquãdo datur homini, & propter utilitatem aliorum, & ꝓp propriæ mentis illustrationem. Et hi sunt in quorũ aĩas sapiẽtia diuina per gratiam gratum faciẽtẽ se trãferens, amicos Dei & prophetas eos cõstituit. Quidã uerò consequunt donũ ꝓphetiæ solũ ad utilitatẽ aliorũ, q sunt quasi instra diuinæ operationis. Vñ * Hiero. dicit super Mat. Prophetare, & uirtutes facere, & dæmonia eijcere, interdum non est meriti eius qui operat, sed uel inuocatione nominis Christi hoc agit, uel ob condemnationem eorum, qui inuocãt, & utilitatem eorũ, qui vident & audiunt, conceditur.

* In illud Matth. 7. Nonne in noĩe tuo propheta uimus, to. 9.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ † Greg. exponẽs illud, dicit: Dum audita superna cælestia amamus, amata iam nouimus, quia amor ipse notitia est. Omnia ergo eis nota fecerat, quia à terrenis desiderijs immutati amoris summi facibus ardebant. Et hoc modo non reuelantur semper secreta diuina prophetis.

† Ho. 27. I euang. añ medium.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ non omnes mali sunt lupi rapaces, sed solum illi q intẽdunt alijs nocere. Dicit. n. *Chrys. super Mat. quod catholici doctores, etsi fuerint peccatores, serui quidem carnis dicuntur, non tñ lupi rapaces, quia non habent propositum perdere Christianos. Et quia prophetia ordinatur ad utilitatem aliorum, manifestum est tales esse falsos prophetas, quia ad hoc non mittuntur à Deo.

Ho. 19. in ope impfectoante medium, to. 2.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ dona diuina nõ sẽp dantur optimis simpliciter, sed q̃nque illis, q sũt optimi, q̃tũ ad talis doni perceptionem. Et sic Deus, donũ prophetiæ illis dat quibus optimum iudicat dare.

ARTICVLVS V.

822

Vtrum aliqua prophetia sit à dæmonibus.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr ꝙ nulla prophetia sit à dæmonibus. Prophetia. n. est diuina reuelatio, ut* Cassiod. dicit, sed illud quod fit à dæmone, non est diuinum, ergo nulla prophetia potest esse à dæmone.

3. contra c. 154. co. 4.

*In prologo super Psalteriũ, ca. 1.

¶ 2 Præterea, Ad propheticã cognitionẽ requiritur aliqua illuminatio vt supra* dictum est, sed dæmones nõ illuminãt intellectũ humanũ, ut supra † dictũ est in primo, ergo nulla prophetia potest esse à dæmonibus.

* q. præc. ar. 2.

† 1. q. 109. ar. 3.

¶ 3 Præterea, Nõ est efficax signũ ꝙ ẽt ad contraria se hẽt, sed prophetia est signũ cõfirmationis fidei. Vñ super illud Ro. 12 Siue prophetiã ſm rõnẽ fidei, dicit * gl. Nota ꝙ in numeratione gratiarum à prophetia incipit, quæ est prima probatio quod fides nostra sit rationabilis, q̃a credentes accepto spiritu prophetabant. Non ergo prophetia à dæmonibus dari potest.

*gl. ord. & Amb. sup hũc locu, to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ dr 3. Reg. 18. Congrega ad me uniuersum Israel in monte Carmeli, & ꝓphetas Baal trecentos quinquaginta, prophetasq; lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel, sed tales erant dæmonum cultores, ergo uidetur quod etiam à dæmonibus sit aliqua prophetia.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut supra * dictũ est, prophetia importat cognitionem quandã procul existẽtẽ à cognitione humana Manifestum est aũt ꝙ intellectus superioris ordinis aliqua cognoscere potest q̃ sunt remota à cognitione intellectus inferioris. Supra intellectum autem humanum est non solum intellectus diuinus, sed ẽt intellectus angelorum bonorũ & malorum ſm naturæ ordinem. Et ideo quædam cognoscunt dæmones ẽt sua naturali cognitione, quæ sũt remota ab hominum cognitione, quæ possunt hominibus reuelare. Simpliciter autem & maximè remota sũt quæ solus Deus cognoscit. Et ideo prophetia propriè & simpliciter dicta, fit per solam diuinã reuelationẽ. Sed & ipsa reuelatio facta per dæmones potest ſm q̃d dici prophetia. Vnde illi quibus aliquid per dæmones reuelatur, non dicuntur in scripturis prophetę simpliciter, sed cum aliqua additione, puta prophetæ falsi, uel prophetæ idolorum. Vnde * August. 12. super Genes. ad literam. Cum malus spiritus arripit hominem in hac,

q. præce. ar. 1.

* Li. 12. c. 19. circa finem, to. 3.

hæc, scilicet visa, aut dæmoniacos, aut arreptitios, aut falsos prophetas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Cassiod.* ibi diffinit prophetiam propriè & simpliciter dictam.

*loco citato in arg. 1

AD SECVNDVM dicendum, quod dæmones ea quæ sciunt, hominibus manifestant, non quidem per illuminationem intellectus, sed per aliquam imaginariam visionem, aut etiam sensibiliter colloquendo. Et in hoc deficit hæc prophetia à vera.

AD TERTIVM dicendum quod aliquibus signis & exterioribus, discerni pōt prophetia dęmonū à prophetia diuina. Vnde dicit* Chry. super Matt. quod quidam prophetant in spū diaboli, quales sunt diuinatores. Sed sic discernuntur, quoniam diabolus interdum falsa dicit, Spiritus sanctus nunquam. Vnde dicitur Deuter. 18. Si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum quod dñs non est locutus? hoc habebis signum, Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dominus non est locutus.

Hom. 19. in Matth. in ope imperfecto, nō procul à fi. to. 2.

823

ARTICVLVS VI.

Vtrum prophetæ dæmonum aliquando prædicēt verū.

AD SEXTVM sic procedit. Vř, quod prophetæ dæmonū nunquam vera prædicant. Dicit enim * Ambros. quod omne verum à quocunque dicatur, à spiritu sancto est, sed prophetæ demonum non loquuntur à Spiritu sancto, quia nō est conuentio Christi ad Belial, vt dicitur 2. ad Corinth. 6. Ergo videtur quod tales nunquam vera prænuntiant.

Inf. q. 174 ar. 5. ad 4. Et 3. cōt. cap. 154. co. 4. & 5. * Amb. c. 12. i epist. ad Rom. paulò à principio, tomo 5.

¶ 2 Præterea, Sicut veri prophetæ inspirantur à Spū veritatis, ita prophetæ dæmonum inspirantur à spiritu mendacij, secundum illud 3. Reg. vlt. Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Sed prophetæ inspirati à Spiritu sancto nunquam loquuntur falsum, vt suprà* habitum est, ergo prophetæ dæmonum nunquam loquuntur verum.

q. preced. ar. 6.

¶ 3 Præterea, Io. 8. dicitur de diabolo, quod cū loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia diabolus est mēdax, & pater eius, i. mēdacij. Sed inspirando prophetas suos diabolus non loquitur, nisi ex proprijs. Non enim constituitur minister Dei ad veritatē enuntiandā, quia non est societas lucis ad tenebras, vt dicitur 2 Corin. 6. Ergo prophetæ dæmonum nunquam vera prædicunt.

SED CONTRA est, quod Num 22. dicit quædā glo. quod Balaā diuinus erat, & dæmonū, ministerio & arte magica nonnunquam futura pręcognoscebat. Sed ipse multa pręnuntiauit vera, sicut est id quod habet Numer. 24. Orietur stella ex Iacob, & cōsurget virga de Israel. Ergo ēt prophetæ dæmonum prænuntiant vera.

RESPONDEO dicēdū, quod sicut se habet bonū in rebus, ita verum in cognitione. Impossibile est autē inueniri aliquid in rebus, quod totaliter bono priuet. Vnde etiam impossibile est esse aliquā cognitionē quę totaliter sit falsa absque admixtione alicuius veritatis. Vnde & * Beda dicit quòd nulla est falsa doctrina quæ non aliquando aliqua vera falsis intermisceat. Vnde & ipsa doctrina dæmonū, qua suos prophetas instruūt, aliqua vera cōtinet, per quæ receptibilis redditur. Sic enim intellectus ad falsum deducitur per apparentiā veritatis, sicut voluntas ad malum per apparētiam bonitatis. Vnde & * Chrysost. dicit super Matth. Concessum est diabolo interdum vera dicere, vt mendacium suum rara veritate commendet.

Id habet Aug. i li. 2 q. euang. c. 40. to. 4.

Homi. 19. in Matth. in opere, imperfecto, to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod prophetæ dæmonum non semper loquuntur ex dæmonū reuelatione, sed interdum ex inspiratione diuina, sicut manifestè legitur de Balaam, cui dicitur dñs esse locutus Numer. 22. licet esset propheta dæmonū, quia Deus vtitur etiā malis ad vtilitatē bonorum. Vnde & per prophetas dæmonū aliqua vera prænuntiat, tū vt credibilior fiat veritas, quæ ēt ex aduersarijs testimonium habet, tū etiā quia cum homines talia credunt, per eorum dicta magis ad veritatē inducuntur. Vnde ēt Sybillæ multa vera prædixerunt de Christo. Sed etiam quando prophetæ dæmonum à dæmonibus instruuntur, aliqua vera prędicunt, quandoque quidem virtute propriæ naturæ, cuius actor est spiritus sanctus, quandoque etiam reuelatione bonorum spirituum, vt patet per * Aug. 12. super Genes. ad literam. Et sic etiam illud verū quod dæmones enuntiant, à spiritu sancto est.

Lib. 12. c. 19. to. 3.

AD SECVNDVM dicendum, quod verus propheta semper inspiratur à spiritu veritatis, in quo nihil est falsitatis, & ideo nunquam dicit falsum. Propheta autem falsitatis non semper instruitur à spiritu falsitatis, sed quandoque etiam inspiratur à spiritu veritatis. Ipse etiam spiritus falsitatis quandoque enuntiat vera, quandoque falsa, vt* dictum est.

In cor. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod propria dæmonū dicuntur esse illa, quæ habent à seipsis, scilicet mendacia, & peccata. Quæ autem pertinent ad propriam naturam, non habent à seipsis, sed à Deo. Per virtutem autem propriæ naturæ quandoque vera prænuntiant, vt* dictum est. Vtitur etiam eis Deus ad veritatis manifestationem per ipsos fiendam, dum diuina mysteria eis per angelos reuelantur, vt* dictum est.

In cor. ar & ad 1. In solut. ad 1.

QVAESTIO CLXXIII.

De modo propheticæ cognitionis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de modo propheticæ cognitionis.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrū prophetæ videant ipsam Dei essentiam.

¶ Secundo, vtrum reuelatio prophetica fiat per influentiam aliquarum specierum, vel per solam influentiam luminis.

¶ Tertio, vtrum prophetica reuelatio semper fit cum alienatione à sensibus.

¶ Quarto, vtrum prophetia semper sit cum cognitione eorum quæ prophetantur.

QVAESTIONIS CLXXIII.

De modo propheticæ cognitionis, Quadripartitam diuisæ,

AXIOMA.

2 *Prophetica visio sæpè solo [2] diuino lumine, hominis mentem intus collustrante, & interdum rerum speciebus menti humanæ impressis, atque*
3 *[3] sensibus nonnunquam sopitis, & sæpenumero*
1 *vigilantibus, nunquam autem [1] diuinæ essentiæ inspectione peragitur. Et tametsi in perfecta pro-*
4 *phetia, quæ 4 prophetiè dicuntur vel fiunt, etiam ab ipso propheta percipiantur, contingit tamen etiam veros prophetas, quid suis visis, factis, aut verbis spiritus sanctus intendat ignorare.*

824

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prophetæ videant ipsam Dei essentiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř, quod prophetæ ipsam Dei essentiam videant, quia super illud Isa. 38. Dispone domui tuæ, &c. dicit* gl. Prophetæ in ipso libro præscientiæ Dei, in quo omnia scripta sunt, legere possunt, sed præscientia Dei est ipsa eius essentia, ergo prophetæ vident ipsam Dei essentiam.

Sup. q. 171 ar. 2. cō. & art 4. cor. & ad 8. & ver. q. 12. artic. 6. & Psal. 50. co. 9.

¶ 2 Præterea, † Aug dicit in 9. de Trin. quod in illa æterna veritate ex qua temporalia facta sunt omnia, formam secundum quam sumus, & secundum quā operamur, visu mentis aspicimus, sed prophetæ inter omnes homines altissimam habent diuinorum cognitionem, ergo ipsi maximè diuinam essentiam vident.

* Habet ibi in gl. ordin. ex Gregor. † li. 9 c. 7. in principio, to. 3.

¶ 3 Præterea, Futura contingentia præcognoscuntur à prophetis secundum immobilē veritatem, hæc autē non sunt nisi in ipso Deo, ergo prophetæ ipsum Deum vident.

SED CONTRA est, quod visio diuinæ essentiæ non euacuatur in patria. Prophetia autem euacuatur, vt habetur 1 ad Corin. 13. Ergo prophetia non fit per visionem diuinæ essentiæ.

RESPONDEO dicendū, quod prophetia importat cognitionē diuinam vt procul existentem. Vnde & de prophetis dicitur Heb. 11 quod erant a longe aspicientes. Illi autē qui sunt in patria in statu beatitudinis existentes, nō vident vt à remotis, sed magis quasi ex propinquo, secundum illud Psal. 139. Habitabunt recti cum vultu tuo. Vnde manifestū est, quod cognitio prophetica alia est à cognitione perfecta, quæ erit in patria. Vnde & distinguitur ab ea sicut imperfectū à perfecto, & ea adueniente euacuatur, vt patet per Apostolū 1. ad Corin. 13. Fuerunt autē quidā qui cognitionē propheticā à cognitione beatorū distinguere volentes, dixerunt quod prophetæ vident ipsam diuinam essentiam, quā vocant speculū Trinitatis, non tamē secundum quod est obiectū beatorum, sed secundum quod sunt in ea rōnes futurorū euentuū. Quod quidē est omnino impossibile. Deus enim est obiectum beatitudinis, secundum ipsam sui essentiam, secundum illud quod * Aug. dicit in 5. Confess. Beatus est qui te scit, etiam, si illa, i. creaturas, nesciat. Non est autem possibile quod aliquis videat rationes creaturarū in ipsa diuina essentia, ita quod eam nō videat, tum quia ipsa diuina essentia est rō omnium eorum quæ fiunt. Ratio autē idealis non addidit supra diuinā essentiā, nisi respectum ad creaturā. Tum etiam quia prius est cognoscere aliquid in se, quod est cognoscere Deū, vt est obiectū beatitudinis, quàm cognoscere illud per cōparationē ad alterum, quod est cognoscere Deum secundum rationes rerū in ipso existentes. Et ideo non potest esse quod prophetæ videant Deum secundum rationes creaturarū, & non prout est obiectū beatitudinis. Et ideo dicendum est, quod visio prophetica non est visio ipsius diuinæ essentiæ, neque in ipsa diuina essentia vident ea quæ vident, sed in quibusdam similitudinib. secundum illustrationē diuini luminis. Vnde * Diony. dicit in 4 c. cæle. hierar. de visionibus propheticis loquēs, quod sapiens theologus visionem illam dicit esse diuinā, quæ fit per similitudinem rerum forma corporali carentium est reductione videntium in diuina. Et huiusmodi similitudines diuino lumine illustratæ magis habent rationem speculi quam Dei essentia. Nam in speculo resultant species ab alijs rebus, quod non potest dici de Deo. Sed huiusmodi illustratio mentis propheticæ potest dici speculum, inquantum resultat sibi similitudo veritatis diuinæ præscientiæ. Et propter hoc dicitur speculū æternitatis, quasi repræsentans Dei præscientiā, qui in sua æternitate omnia præsentialiter videt, vt dictū est.

Lib. 5 c. 4. circa pri. tomo 1.

4 cœlest. hierarch. in medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod prophetæ dicuntur inspicere in libro præscientiæ Dei, inquantū ex ipsa præscientia Dei resultat veritas in mentē prophetæ.

AD SECVNDVM dicendū, quod in prima veritate dicitur homo videre propriam formam qua existit, inquantum primæ veritatis similitudo refulget in mente humana, ex qua anima habet quod seipsam cognoscat.

AD TERTIVM dicendum, quod ex hoc ipso quod in Deo futura contingentia sunt secundum immobilē veritatē, potest in primere mēti prophetæ similē cognitionem, absque eo quod prophetæ Deum per essentiam videant.

825

2. cont. c. 154. co. 1. Et ver. q. 12. arti. 7.

* In principio cōmentarij. ad 1. c. Amos, to. 6.

ARTICVLVS II.

Vtrum in prophetica reuelatione imprimantur diuinitus menti prophetæ nouæ rerum species, vel solum nouum lumen.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod in prophetica reuelatione nō imprimantur diuinitus menti prophetæ nouæ rerum species, sed solū nouum lumen, quia sicut dicit * gl. Hiero. Amos 1. Prophetæ vtuntur similitudinibus rerum in quibus cōuersati sunt. Sed si visio prophetica fieret per aliquas species de nouo impressas, nihil operaretur ibi præcedēs conuersatio, ergo non imprimuntur aliquæ species de nouo in aīam prophetæ, sed solum propheticū lumen.

¶ 2 Præterea, Sicut * Aug. dicit 12 super Genes. ad literam, Visio imaginaria non facit prophetam, sed solum visio intellectualis. Vnde etiam Daniel. 10. dicitur, quod intelligentia opus est in visione, sed visio intellectualis, sicut in eodem lib. dicitur, non fit per aliquas similitudines, sed per ipsam rerum veritatem, ergo videtur quòd prophetica reuelatio non fiat per impressionem aliquarum specierum.

Libr. 12. c. 9. to. 4.

¶ 3 Præterea, Per donum prophetiæ spiritus sanctus exhibet homini id quod est supra facultatem naturæ humanæ, sed formare quascunque rerum species potest homo ex facultate naturali. ergo videtur quod in prophetica reuelatione non infundatur aliqua rerum species, sed solum intelligibile lumen.

SED CONTRA est, quod dicitur Oseæ 12. Ego visiones multiplicaui eis, & in manibus prophetarū assimilatus sum. Sed multiplicatio visionum non fit secundum lumen intelligibile, quod est commune in omni prophetica visione, sed solum secundum diuersitatem specierū, secundum quas etiam est assimilatio, ergo videtur quod in prophetica reuelatione imprimantur nouæ species rerum, & non solum intelligibile lumen.

RESPONDEO dicendū, quod sicut * Augustinus dicit 12. super Gen. ad literam, Cognitio prophetica maximè ad mentem pertinet. Circa cognitionem autē humanæ mentis duo oportet considerare, scilicet acceptionē siue repræsentationē rerū, & iudiciū de rebus repræsentatis. Quando autē repræsentantur menti humanæ res aliquæ secundum aliquas species & secundum naturæ ordinem, primo, oportet quod species repræsententur sensui, secūdo, imaginationi, tertiò, intellectui possibili, qui immutatur a speciebus phantasmatum secundum illustrationem intellectus agentis. In imaginatione autem non solum sunt formæ rerum sensibilium secundum quod accipiuntur a sensu, sed transmutantur diuersimode, vel propter aliquam transmutationē corporalem, sicut accidit in dormientibus & furiosis, vel etiam secundum imperiū rationis disponuntur phantasmata in ordine ad id quod est intelligendum. Sicut enim ex diuersa ordinatione earundem literarum accipiuntur diuersi intellectus, ita etiam secundum diuersam dispositionem phantasmatum resultant in intellectum diuersæ species intelligibiles. Iudicium autē humanæ mentis fit secundum vim intellectualis luminis. Per donum autem prophetiæ confertur aliquid humanæ menti supra id quod pertinet ad naturalem facultatem, quantum ad vtrunque, s. & quātum ad iudicium, per influxum luminis intellectualis, & quantum ad acceptionem seu repræsentationem rerum, quæ fit per aliquas species. Et quantū ad hoc secundum, potest assimilari doctrina humana reuelationi prophetiæ, non autem quantum ad primum. Homo enim suo discipulo repræsentat aliquas res per signa locutionū, non autem potest interius illuminare, sicut facit Deus. Horum autem duorū principalius est primum in prophetia, quia iudicium est completiuū cognitionis. Et ideo si cui fiat diuinitus repræsentatio aliquarū rerū per similitudines imaginarias, vt Pharaoni & Nabuchodonosor, aut etiam per similitudines corporales, vt Balthasar, nō est talis censendus propheta, nisi illuminetur eius mens ad iudicandum. Sed talis apparitio est quiddā imperfectū in genere prophetiæ. Vnde à quibusdā vocatur casus prophetiæ, sicut & diuinatio somniorū. Erit autem propheta, si solummodo intellectus eius illuminetur ad diiudicandū, etiam ea quæ ab alijs imaginariè visa sunt, vt patet de Ioseph, qui exposuit somnium Pharaonis. Sed sicut * Augu. dicit 12 super Genes. ad literam, maximè propheta est, & qui vtroq; præcellit, vt videat in

Lib. 12. c. 9. circa prin. to. 3.

*Li. 12. ca. 9. in med. tomo 3.

spiritu corporaliũ rerũ significatiuas similitudines, & eas viuacitate mentis intelligat. Repræsentantur autẽ diuinitus menti prophetæ, quãq; quidẽ mediante sensu, exterius quędã formæ sensibiles, sicut Daniel vidit scripturã parietis vt legitur Dan. 5. quãque aũt p formas imaginarias, siue omnino diuinitus impressas, non per sensum acceptas (puta si alicui cæco nato imprimerẽtur in imaginatione colorũ similitudines) vel ẽt diuinitus ordinatas ex his quæ à sensibus sunt acceptæ, sicut acceptæ, sicut Hieremias vidit ollã succensam a facie aquilonis, vt habetur Hiere. 1. siue ẽt imprimendo species intelligibiles ip si menti, sicut patet de his qui accipiunt scientiã vel sapientiã infusam, sicut Salomon & Apostoli. Lumen aũt intelligibile quãque quidẽ imprimitur mẽti humanæ diuinitus, ad dijudicandũ ea q̃ ab alijs visa sunt, sicut * dictũ est de Ioseph, & sicut patet de Apostolis quib. dñs aperuit sensum, vt intelligerent scripturas, vt dr̃ Luc. 24. Et ad hoc ptinet interpretatio sermonũ. Siue ẽt ad dijudicãdum ſm diuinã veritatẽ, ea quæ cursu naturali homo apprehendit. Siue ẽt ad dijudicandũ veraciter & efficaciter ea q̃ agenda sunt, ſm illud Isa. 63. Spiritus domini ductor eius fuit. Sic igitur patet q̃ prophetica reuelatio quandoq; quidem fit per solam luminis influentiam, quandoque autem per species de nouo impressas vel aliter ordinatas.

In isto ar.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sicut * dictũ est, quandoque in prophetica reuelatione diuinitus ordinantur species imaginariæ præacceptæ à sensu ſm congruentiam ad veritatẽ reuelandam. Et tunc conuersatio præcedens aliquid operatur ad ipsas similitudines, non autẽ quando totaliter ab extrinseco imprimũtur.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ visio intellectualis non fit ſm aliquas similitudines corporales & indiuiduales, sit tñ ſm aliquã similitudinẽ intelligibilem. Vnde * Aug dicit 9. de Trin. q̃ habet aius nonnullã speciei notæ similitudinem. Quæ quidem similitudo intelligibilis in reuelatione prophetica quandoque immediatè a Deo imprimitur, quandoque a formis imaginatis resultat secundum adiutorium prophetici luminis, quia ex eisdem formis imaginatis subtilior conspicitur veritas secundum illustratione altioris luminis.

Li. 9. c. 11. in princi. tom. 3.

AD TERTIVM dicẽdum, q̃ quascunque formas imaginatas naturali virtute homo potest formare absolute huiusmodi formas considerando, non tamen vt sint ordinatæ ad repræsentandas intelligibiles veritates, quæ hominis intellectum excedunt, sed ad hoc necessarium est auxilium supernaturalis luminis.

826

ARTICVLVS III.

Vtrum visio prophetica semper fiat cum abstractione à sensibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, q̃ visio prophetica semp fiat cũ abstractione a sensib. Dicitur enim Nu. 12. Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. Sed sicut * (i.) dicitur in pricipio Psalterij, visio quæ est per somnia & visiones, est per ea quæ vidẽtur dici vel fieri, cum autẽ aliqua videntur dici, vel fieri, quæ non dicuntur, vel fiunt, est alienatio a sensibus, ergo prophetia semper fit cum alienatione a sensibus.

Veri. q. 12. art. 9.

In gl. ordinaria in pfatione super prologũ Hieronym.

¶ 2 Præterea, Quãdo vna virtus multũ intenditur in operatione sua, alia potẽtia abstrahit à suo actu, sicut illi q vehemẽter intẽdunt ad aliqd audiendũ, nõ percipiũt visu ea q̃ corã ipsis sunt, sed in visione pphetica est maximè intellectus eleuatus, & intẽdit in suo actu, ergo vr̃ quod semper fiat cum abstractione a sensibus.

¶ 3 Præterea, Impossibile est idẽ simul ad oppositas partes conuerti, sed in visione prophetica mẽs cõuertitur ad accipiendum a superiori, ergo non potest simul conuerti ad sensibilia. Necessariũ ergo vr̃ quod reuelatio prophetica semper fiat cũ abstractione à sensibus.

SED CONTRA est, q̃ dr̃ 1. ad Cor. 14 Spus prophetarũ prophetis subiecti sunt, sed hoc esse nõ posset si ppheta nõ esset sui cõpos à sensib. alienatus existẽs, ergo vr̃ q̃ pphetica visio nõ fiat cũ alienatione à sẽsib.

RESPONDEO dicendũ, q̃ sicut * dictũ est, prophetica reuelatio fit ſm quatuor. s. ſm influxũ intelligibilis luminis, ſm immissionẽ intelligibiliũ specierum, ſm impressionẽ vel ordinationẽ imaginabiliũ formarũ, & ſm expressionẽ formarũ sensibiliũ. Manifestũ est aũt q̃ non fit abstractio a sensibus, qñ aliquid repræsentatur mẽti prophetæ p species sensibiles, siue ad hoc specialiter formatas diuinitus, sicut rubus ostẽsus Moysi, & scriptura ostensa Danieli, siue etiã per alias causas productas, ita tñ q̃ ſm diuinã prouidentiã ad aliquid prophetice significandũ ordinetur, sicut p arcã Noe significabatur Ecclesia. Similiter ẽt non est necesse, vt fiat alienatio à sensibus exterioribus, p hoc quod mens prophetæ illustratur intelligibili lumine, aut formatur intelligibilibus speciebus, quia in nobis pfectũ iudiciũ intellectus habetur per cõuersionem ad sensibilia quæ sunt prima nostræ cognitionis principia, vt in 1. * habitum est. Sed qñ fit reuelatio prophetica ſm formas imaginarias, necesse est fieri abstractionẽ à sensibus, vt talis apparitio phantasmatum non referatur ad ea quæ exterius sentiũtur. Sed abstractio à sensibus quandoque fit perfectè, vt scilicet nihil homo sensibus percipiat, quãque aũt imperfectè, vt scilicet aliqd percipiat sensibus, non tñ plenè discernat ea quæ exterius pcipit ab his, quæ imaginabiliter videt. Vnde * Aug. dicit 12. super Genes. ad literã. Sic vident quæ in spiritu sunt imagines corporũ, quemadmodũ corpora ipsa per corpus, ita vt simul cernatur & homo aliquis pñs & absens alius, spiritu, tanquã oculis. Talis tñ alienatio a sensibus, non fit in prophetis cum aliqua inordinatione naturæ, sicut in arreptitijs vel ĩ furiosis, sed p aliquã causam ordinatam vel naturalẽ, sicut p somniũ, vel spiritualẽ, sicut per contemplationis vehemẽtiã, sicut de Petro legitur Act. 10. q̃ cum oraret in cœnaculo, factus est in excessu mentis, vel virtute diuina rapiente, secundũ illud Ezech 1. facta est super eũ manus Dñi.

Art. prae.

q 84 ar 7.

Lib. 12 c. 12. ante med. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ auctoritas illa loquitur de prophetis quib. imprimebantur vel ordinabãtur imaginariæ formæ, vel ĩ dormiẽdo, qd significat p somniũ, vel in vigilando, quod significatur per visionẽ.

AD SECVNDVM dicendũ, q̃ qñ mens intendit in suo actu circa absentia, q̃ sunt a sensib. remota, tunc pp vehementiã intẽtionis sequitur alienatio a sensibus. sed qñ mẽs intendit ĩ suo actu circa dispositionẽ, vel iudiciũ sensibiliũ, nõ oportet q̃ à sensib. abstrahat.

AD TERTIVM dicendũ, q̃ motus mẽtis propheticæ non est ſm virtutẽ propriã, sed ſm virtutẽ superioris influxus. Et ideo qñ ex superiori influxu mẽs prophetæ inclinatur ad iudicandũ vel disponendũ aliqd circa sensibilia, non fit alienatio à sensibus, sed solũ qñ eleuatur mens ad contemplandum aliqua sublimiora.

AD QVARTVM dicendũ, q̃ spiritus prophetarum dicũtur esse subiecti prophetis, quantũ ad pphetticam enuntiationẽ, de qua ibi Apostolus loquitur, quia scilicet ex proprio sensu loquuntur ea, quæ viderũt, nõ mente perturbata sicut arreptitij, vt dixerũt Priscilla & Montanus, sed in ipsa prophetica reuelatione potius ipsi subijciuntur spiritui prophetiæ, i. dono prophetico.

ARTICVLVS IIII.

827

Vtrum prophetæ semper cognoscant ea quæ prophetant.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃, q̃ prophetæ semper cognoscant ea quæ pphetant, quia vt Aug * dicit 12 sup Gen. ad lit. Quib. signa per aliquas rerũ corporaliũ similitudines demõstrabantur in spũ, nisi accessisset mẽtis officiũ, vt ẽt intelligerent, nõdũ erat prophetia. Sed ea quæ intelligunt, nõ põt esse incognita, ergo propheta nõ ignorat ea quæ pphetat.

Heb 11. le. 7. co. 7.

* Li. 12. c. 9. in prin.

¶ 2 Præterea, Maius est lumen prophetiæ, q̃ lumen naturalis rationis, sed quicunq; lumine naturali habet scientiã non ignorat ea quæ scit, ergo quicunq; lumine prophetico aliqua enuntiat, non potest ea ignorare.

¶ 3 Præterea, Prophetia ordinatur ad hominũ illuminationem. Vnde dicitur 2. Pet. 1. Habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. Sed nihil potest alios illuminare, nisi in se sit illuminatum, ergo videtur q̃ propheta prius illuminetur ad cognoscendum ea quæ alijs enuntiat.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Io 11. Hoc autẽ à semetipso Caiphas non dixit, sed cùm esset pontifex anni illius prophetauit, quod Iesus moriturus erat pro gente, &c. Sed hoc Caiphas non cognouit, ergo nõ omnis qui prophetat cognoscit ea, quæ prophetat.

RESPONDEO dicendũ, q̃ in reuelatione prophetica mouetur mens prophetæ à Sp̃ũ sancto, sicut Instrumentũ deficiens respectu principalis agentis. Mouetur autẽ mens prophetæ non solũ ad aliquid apprehendendum, sed etiã ad aliquid loquendum, vel ad aliquid faciendum, & quandoq; quidem ad omnia tria simul. Quandoq; autẽ ad duo horũ, quandoq; verò ad vnum tantum. Et quodlibet horum contingit esse cũ aliquo cognitionis defectu. Nam cum mens prophetæ mouetur ad aliquid æstimandum vel apprehendendũ, quãdoq; quidem inducitur ad hoc, quod solum apprehendat rẽ illam, quãque autem vlterius ad hoc q̃ cognoscat hæc sibi esse diuinitus reuelata. Similiter etiam quandoq; mouetur mens prophetæ ad aliquid loquendum, ita q̃ intelligat id quod per hæc verba Sp̃s sanctus intendit, sicut Dauid qui dicebat secundo Regũ 23. Spiritus Domini locutus est per me. Quandoq; autem ille cuius mens mouetur ad aliqua verba exprimenda, non intelligit quid Spiritus sanctus p̃ hæc verba intendat, sicut patet de Caipha Ioan 11. Similiter etiam cùm Spiritus sanctus mouet mentem alicuius ad aliquid faciendum, quandoque quidem intelligit quid hoc significet, sicut patet de Hierem. qui abscondit lumbare in Euphratem, vt habetur Hiere. 13. Quandoque verò non intelligit, sicut milites diuidentes vestimenta Christi non intelligebant quid significaret. Cùm ergo aliquis cognoscit se moueri à Spiritu sancto ad aliquid æstimandum, vel significandum verbo, vel facto, hoc propriè ad prophetiam pertinet. Cum autẽ mouetur, sed non cognoscit, non est perfecta prophetia, sed quidam instinctus propheticus. Sciendum tamen quòd quia mens prophetæ est instrumentum deficiens (vt * dictum est) etiam veri prophetæ non omnia cognoscunt quæ in eorũ visis, aut verbis, aut etiam factis Spiritus sanctus intendit. Et per hoc patet respõsio AD OBIECTA. Nam primæ rationes loquũtur de veris prophetis, quorum mens diuinitus illustratur perfectè.

In cor. ar.

QVAESTIO CLXXIIII.

De diuisione prophetiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de diuisione prophetiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, de diuisione prophetiæ in suas species.

¶ Secundo, vtrum sit altior prophetia, quæ est sine imaginaria visione.

¶ Tertio, de diuersitate graduum prophetiæ.

¶ Quarto, vtrum Moyses fuerit excellentissimus prophetarum.

¶ Quinto, vtrum aliquis comprehensor possit esse propheta.

¶ Sexto, vtrum prophetia creuerit per temporis processum.

QVAESTIONIS CLXXIIII.

De diuisione prophetiæ, In sex quæstiunculas seu articulos diuisæ,

AXIOMA.

1 *Prophetiæ 1 species sunt triplices, nimirum, prædestinationis, præscientiæ, atque comminationis prophetia. in quibus omnibus id prophetandi genus,* 2 *quod 2 per nudam fit contemplationem, multò nobilius excellentiusq; est illo, quod per imaginariam rerum corporalium visionem atque similitu-* 3 *dinem contingit. Gradus 3 autem sunt varij secundum perfectiorem, minusq; perfectam imaginariæ visionis cognitionem, distincti. Atqui istud diuinæ bonitatis donum, quantum attinet ad* 6 *6 Deitatis, & Christi seruatoris nostri incarnationis cognitionem (non autem quatenus ad humanorum actuum directionem hoc donum refertur) pro temporum diuersitate incrementa sumpsit. Et licet prophetiæ donum sit maximum atque* 4 *præclarissimum, in eoque 4 Moyses vir Deo charissimus, summum excellentiæ gradum tenuerit, in* 5 *5 beatis tamen cœlesti gloria iam fruentibus, nullus est illi locus.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter diuidatur prophetia in prophetiam prædestinationis Dei, præscientiæ, & comminationis.

AD PRIMVM sic proceditur Vr̃, q̃ inconuenienter diuidatur prophetia in * gl. sup Matt. 1. Ecce virgo in vtero habebit, vbi dr̃ quod prophetia alia est ex prædestinatione Dei, quam necesse est omnibus modis euenire. vt sine nostro impleatur arbitrio, vt hæc de qua hic agitur, alia est ex præscientia Dei, cui nostrum admiscetur arbitrium, alia est quæ cõminatio dicitur, quæ fit ob signum diuinæ animaduersionis. Illud enim quod consequitur omnem prophetiam, non debet poni vt membrum diuidens prophetiam. Sed omnis prophetia est secundum præscientiam diuinam, quia prophetæ legunt in libro præscientiæ, vt dicit * glo. Isa 38. Ergo videtur quòd non debeat poni vna species prophetiæ quæ est secundum præscientiã.

*Veri. q 12. arti 10. Et Matth. 1. propè fin. * gl. ordi. sup illud, Vt adimpleret quod dictũ est p̃ prophetam. Gl. ordin. super illud, Dispone domui tuæ quia morieris.*

¶ 2 Præterea, Sicuti aliquid prophetatur sm̃ comminationem, ita etiam secundum promissionẽ, & vtraq; variatur. Dicitur enim Hiere. 18. Repente loquar aduersum gentem & aduersum regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdã illud. Si pœnitentiam egerit gẽs illa à malo suo, agam, & ego pœnitentiam. Et hoc pertinet ad prophetiam comminationis. Et postea subdit de prophetiã promissionis. Subito loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, pœnitentiam agam super bono quod locutus sum vt facerem ei. Ergo sicut ponitur prophetia comminationis, ita debet poni prophetia promissionis.

¶ 3 Præterea, * Isidor. dicit in Lib. Etymol. Prophetiæ genera sunt septem. Primum genus est, extasis, q̃d est mentis excessus, sicut vidit Petrus vas submissum de cœlo cum varijs aĩalib. Secundũ genus, visio, sicut apud Isaiam dicentẽ, Vidi Dominum sedentem, &c. Tertiũ genus est somnium, sicut Iacob dormiens scalam vidit. Quartum genus est per nubem, sicut ad Moysen loquebat Deus. Quintũ genus est vox de cœlis, sicut ad Abraham sonuit, dicẽs, Ne mittas manum in puerũ. Sextũ genus accepta parabola, sicut apud Balaã. Septimũ ge-

Lib 7. c. 8. declinãdo ad finem.

Li. 7. ety- mol. ca. 8. nõ ꝓcul à fine, to. 5. Inducta ĩ argu. 1.

nis repletio Spiritus sancti, sicut penè apud omnes ꝓphetas.* Ponit & tria genera visionum, unum, ſm oculos corporis, alterum secundum spiritum imaginariũ, tertium per intuitum mentis. Sed hæc non exprimuntur in prius dicta diuisione, ergo est insufficiens.

SED CONTRA est auctoritas Hiero. cui⁹ dr̃ esse* gl.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ species habituũ & actuũ in moralibus distinguuntur ſm obiecta. Obiectũ autẽ prophetiæ est id, quod est in cognitione diuina supra humanam facultatem existẽs. Et iõ ſm horũ differentiã, Prophetia distinguitur in diuersas species ſm prius dictam diuisionem.* Dictum est autem supra ꝙ futurum est in diuina cognitione dupliciter. Vno modo, prout est in sua causa. Et sic accipitur prophetia cõminationis, quæ non semper impletur, sed per eã prænuntiatur ordo causæ ad effectus, qui qñque alijs superuenientibus impedit. Alio mõ, præcognoscit Deus aliqua in seipsis, vel ut fienda ab ipso. & horum est prophetia prædestinationis, quia ſm * Damascenum. Deus prædestinat ea, quæ non sunt in nobis, uel ut fienda p liberum arbitrium hominis, & sic est prophetia præscientiæ, quæ potest esse bonorum & malorum, ꝙ nõ cõtingit de prophetia pđestinationis, q̃ est bonorũ tm̃. Et quia prædestinatio sub præscientia cõprehendit, iõ in* glo. in principio Psalterij ponitur tantum duplex prophetia species, s. ſm præsciẽtiã, & ſm cõminationẽ.

q. 171. ar. 6. ad 2.

li. 2. ca. 30. circa pri.

In gl. ord. in præfatione sup prologum Hieron. à medio illius.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ præscientia propriè dr̃ præcognitio futurorũ euentuũ, prout in seipsis sunt, & ſm hoc ponitur species prophetiæ. Prout autẽ dr̃ respectu futurorũ euentuũ siue ſm quod in seipsis sunt, siue secundum quod sunt in suis causis, communiter se habet ad omnem speciem prophetiæ.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ prophetia promissionis cõprehendit sub prophetia cõminationis, q̃a eadẽ est ratio veritatis in utraque. Denominatur tñ magis à cõminatione, quia Deus pronior est ad relaxandã pœnam quàm ad subtrahendum promissa beneficia.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ Isidor. distinguit ꝓphetiam ſm modũ prophetandi, qui quidem põt distingui uel ſm potentias cognoscitiuas in homine, q̃ sunt sensus, imaginatio, & intellectus. Et sic sumitur triplex uisio, quam ponit tam ipse, q̃* Aug. 12. sup Gen. ad literã. Vel põt distingui secundum differentiam ꝓphetici influxus, qui quidem quantum ad illustrationem intellectus significatur per repletionem Spũs sancti, q̃ septimo loco ponit. Quantũ uerò ad impressionẽ formarũ imaginabilium ponit tria, s. somnium, ꝙ ponit tertio loco, & visionem quæ fit in uigilando, respectu quorumcunque cõium, q̃ ponit in secundo loco, & ecstasim quæ fit per eleuationem mentis in aliqua altiora, q̃ ponit primo loco. Quantum uerò ad sensibilia signa, ponit tria, quia sensibile signũ aut est aliqua res corporea exterius apparens uisui, sicut nubes, quã ponit, quarto loco, aut est uox formata exterius ad auditum hoĩs delata, quã ponit quinto loco, aut est uox per hominem formata cũ similitudine alicuius rei, ꝙ pertinet ad parabolam, quam ponit sexto loco.

Li. 12. à c. 7. per multa capita, to. 3.

ARTICVLVS II.

829

Vtrum excellentior sit prophetia, quæ habet uisionem intellectualem & imaginariam, quàm ea quæ habet uisionem intellectualem tantum.

Inf. ar. 3. co. 2. Et 3. q. 30. arti. ad 1. Et ver. q. 12. art. 12. Et Isai. 1. col. 1. fina.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ excellentior sit prophetia quæ hẽt uisionẽ intellectualẽ & imaginariã, q̃ ea quæ hẽt uisionem intellectualem tm̃. Dicit. n.* Aug. 12. super Gen. ad literam, & hr̃ in gl. 1. ad Corin. 14. super illud. Spũs autẽ loquitur mysteria. Minus est propheta, qui rerum quæ significantur, sola ipsa signa in spũ per rerum corporalium imagines uidet, & magis est propheta q solo eorũ intellectu præditus est, sed maximè ꝓpheta est q in utroque præcellit. Hoc aũt pertinet ad prophetam qui simul habet intellectualem & imaginariam uisionem, ergo huiusmodi prophetia est altior.

* Aug. lib. 12. super Gen. c. 9. ĩ med. to. 3.

¶ 2 Præterea, Quãto uirtus alicuius rei est maior, tanto ad magis distantia se extendit, sed lumẽ propheticũ principaliter ad mẽtẽ pertinet, vt ex* dictis patet, ergo perfectior vr̃ esse prophetia q̃ deriuatur usq; ad imaginationem, quàm illa quæ existit in solo intellectu.

q. præce. ar. 2.

¶ 3 Præterea,* Hieron in prologo libri Regum, distinguit prophetas contra hagiographos. Omnes autẽ illi quos prophetas nominat. puta Isaias. Hiere. & alij huiusmodi, simul cum intellectuali uisione imaginariam habuerunt, nõ autẽ illi qui dicũtur hagiographi, sicut ex inspiratione Spiritus sancti scribentes, sicut Iob, Dauid, Salomon, & huiusmodi. Ergo videtur quòd magis propriè dicuntur prophetæ illi qui simul habent uisionem imaginariam cum intellectuali, quàm illi qui habent intellectualem tantum.

parũ à medio, icipit viginti duas literas, tom. 3.

¶ 4 Præterea,* Dion. dicit 1. c. cælestis Hierarchiæ, ꝙ impossibile est nobis superlucere diuinum radium, nisi uarietate sacrorum uelaminum circunuelatum, sed ꝓphetica reuelatio fit per immissionem diuini radij: ergo uidetur quòd non possit esse absque phantasmatum velaminibus.

c. 1. parum ante mediũ illius.

SED CONTRA est, qđ * glossa dicit in principio Psalterij, ꝙ ille modus prophetiæ cæteris est dignior, quando. s. ex sola Spiritus sancti inspiratione, remoto omni exteriori adminiculo facti, uel dicti, uel uisionis, uel somnij, prophetatur.

In gl. ord. in præfatione sup prologum Hiero. innuitur, & ẽt Cassiodo. in prologo, sup Psal. ca. 1.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ dignitas eorum quæ sunt ad finẽ, præcipuè consideratur ex fine. Finis autẽ prophetiæ est manifestatio alicuius ueritatis supra hominem existentis. Vnde quanto huiusmodi manifestatio est potior, tanto prophetia est dignior. Manifestum est aũt ꝙ manifestatio diuinæ ueritatis, quæ fit per nudam contẽplationẽ ipsius ueritatis, potior est q̃ illa q̃ fit sub similitudine corporaliũ rerum. Magis. n. appropinquat ad uisionem patriæ, ſm quam, in essentia Dei veritas conspicitur. Et inde est ꝙ prophetia per quam aliqua supernaturalis ueritas conspicitur, ſm intellectualem ueritatem, est dignior, quam illa in qua ueritas supernaturalis manifestatur per similitudinẽ corporalium rerum ſm imaginariam uisionem. Et ex hoc ẽt ostẽditur mens prophetæ sublimior, sicut in doctrina humana auditor ostẽditur esse melioris intellectus qui ueritatem intelligibilem à magistro nudè prolatã capere potest, q̃ ille qui indiget sensibilibus exemplis ad hoc manuduci. Vnde in commendationem prophetiæ Dauid dicitur 2. Regu. 23. Mihi locutus est fortis Israel. Et postea subdit, Sicut lux auroræ oriente Sole mane absque nubibus rutilat.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ qñ aliqua supernaturalis ueritas reuelanda est per similitudines corporales, tunc magis est propheta qui utrunque habet, s. lumen intellectuale & imaginariam uisionem, quam ille qui habet alterum tm̃, quia perfectior est prophetia. Et q̃tu ad hoc loquitur Aug. Sed illa prophetia in qua reuelatur nudè intelligibilis ueritas, est omnib. potior.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ aliud est iudiciũ de his q̃ p se quæruntur, & de his quæ quæruntur pp aliud. In his enim quæ propter se quæruntur, quanto virtus agentis ad plura & remotiora se extendit, tanto potior est, sicut medicus reputatur melior, qui plures põt & magis à sanitate distantes, sanare. In his aũt quæ non quæruntur nisi pp aliud, quanto agens potest ex paucioribus, & propinquioribus ad suũ intentũ peruenire, tanto vr̃ esse maioris uirtutis, sicut magis laudatur medicus qui per pauciora & leniora põt sanare infirmũ. Visio autẽ imaginaria in cognitione prophetica non requiritur propter se, sed propter manifestationẽ intelligibilis ueritatis. Et ideo tanto potior est prophetia, quanto minus ea indiget.

AD TERTIVM dicẽdũ, ꝙ nihil ꝓhibet aliqđ esse

esse simpliciter melius, quod tñ minus propriè recipit alicuius ꝓdicationẽ, sicut cognitio patriæ est nobilior q̃ cognitio uiæ, q̃ tñ magis ꝓpriè dr̃ fides, eo ꝙ non ẽ Fidei importat imperfectionẽ cognitionis. Similiter et aũt prophetia importat q̃dã obscuritatẽ & remotionẽ ab intelligibili ueritate. Et iõ magis ꝓpriè dicunt prophetæ, qui uident ꝑ imaginariã uisionẽ, q̃uis illa prophetia sit nobilior q̃ est per intellectualẽ uisionẽ, dum tñ sit eadẽ ueritas utrobique reuelata. Si uero lumen intellectuale alicui diuinitus infundatur, non ad cognoscẽdũ aliqua supernaturalia, sed ad iudicandũ ſm certitudinẽ ueritatis diuinæ, ea quæ humana rõne cognosci põt, sic talis prophetia intellectualis est infra illã quæ est cũ imaginaria uisione ducẽte in supernaturalem ueritatẽ, cuiusmodi prophetiã habuerunt oẽs ill[i] qui numerantur in ordine prophetarum. Qui ẽt ex hoc specialiter dicunt prophetæ, quia prophetico officio fungebantur. Vñ ex persona Dñi loquebantur dicentes ad populum. Hæc dicit Dñs. Quod non faciebãt illi qui hagiographa conscripserunt, quorũ plures loquebantur frequẽtius de his quæ humana ratione cognosci põt, non quasi ex persona Dei, sed ex persona propria, cum adiutorio tamen diuini luminis.

AD QVARTVM dicẽdũ, ꝙ illustratio diuini radij in uita præsenti nõ fit sine uelaminibus phãtasmatũ qualiumcunque, quia cõnaturale est homini ſm statum præsentis uitæ, ut non intelligat sine phantasmate. Quandoq; tñ sufficiunt phantasmata, quæ cõi aliquo modo à sensibus abstrahuntur, nec exigitur aliqua uisio imaginaria diuinitus procurata. Et sic dr̃ reuelatio prophetica fieri sine imaginaria uisione.

830

ARTICVLVS III.

Vtrum gradus prophetiæ possint distingui secundum uisionem imaginariam.

1 q. 12. art. 11. ad 1. Et 4. di. 49. q. 2. art. 7 ad 2. Et ueri. q. 12. ar. 13. ꝑ totũ, & ar. 14. cor. Et 1 Cori. 11 lect. 4. col. 2.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ gradus prophetiæ non possint distingui ſm uisionem imaginariam. Gradus. n. alicuius rei non attenditur ſm id quod est propter aliud, sed ſm id quod est propter se. In prophetia autem propter se quæritur uisio intellectualis, propter aliud autẽ visio imaginaria, ut supra* dictum est, ergo uidetur quòd gradus ꝓphetiæ non distinguantur secundum imaginariam uisionem, sed solum secundum intellectualem.

* ar. præc. ¶ 1 a.

¶ 2 Præterea, Vnius prophetæ uidetur esse unus gradus prophetiæ, sed vni prophetæ fit reuelatio ſm diuersas imaginarias uisiones, ergo diuersitas imaginariæ uisionis non diuersificat gradus prophetiæ.

† In glos. ordinaria in præfatione sup Prologum tract. Summitur ex Cassio. in Prologo sup Psal. ca. 1.

¶ 3 Præterea, Secũdũ † gl. in principio Psalterij, prophetia consistit in dictis & factis, sõnio, & uisione. Nõ ergo debẽt prophetiæ gradus magis distingui ſm imaginariam uisionem, ad quem pertinet uisio & somnium, quàm secundum dicta & facta.

SED CONTRA est, qđ medium diuersificat gradus cognitionis, sicut scientia ꝑ quid est altior (eo qđ est per nobilius mediũ) q̃ scientia quia est, uel etiã q̃ opinio. Sed uisio imaginaria in cognitione prophetica est sicut quoddam medium. ergo gradus prophetię distingui debent secundum imaginariam uisionem.

q. 171. at. 2

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut* dictũ est, ꝓphetia in qua per lumen intelligibile reuelatur aliqua ueritas supernaturalis per imaginariã uisionẽ, medium gradum tenet inter illam prophetiã in qua reuelatr̃ supernaturalis ueritas absque imaginaria uisione & illã in qua ꝑ lumẽ intelligibile absq; imaginaria uisione dirigitur hõ ad ea cognoscenda vel agenda q̃ ꝑtinent ad humanã cõuersationẽ. Magis aũt est propriũ prophetiæ cognitio q̃ operatio. Et iõ infimus gradus ꝓphetiæ ẽ ` cũ aliqs ex interiori instinctu mouet ad aliqua exterius facienda, sicut de Samsone dr̃ Iudi. 15. ꝙ irruit Spũs Dñi in eũ, & sicut solent ad ardorẽ ignis ligna cõsumi, ita & uincula qbus ligatus erat, dissipata sunt & soluta. Secundus aũt gradus prophetiæ est, cũ aliqs ex interiori lumine illustratur ad cognoscẽdũ aliqua, quæ tñ non excedũt limites naturalis cognitionis, sicut dr̃ de Salomone 3 Reg. 4 ꝙ locutus est parabolas, & disputauit sup lignis à cedro q̃ est in Libano, usque ad hyssopũ q̃ egreditur de pariete: & disseruit de iumẽtis & uolucribus & reptilibus & piscibus. Et hoc totum fuit ex diuina inspiratione, Nam præmittit, Dedit De[us] sapientiã Salomoni, & prudentiã multam nimis. Hi tñ duo gradus sunt infra prophetiam propriè dictam qa non attingunt ad supernaturalem veritatẽ. Illa aũt prophetia, in qua manifestatr̃ supernaturalis veritas ꝑ imaginariã uisionẽ, diuersificatur primò ſm drĩam sõnij, ꝙ fit in dormiendo, & visionis quæ fit in uigilando, q̃ pertinet ad altiorẽ gradũ prophetiæ, qa maior uis prophetici luminis esse vr̃, quæ aliquem occupatum circa sensibilia in vigilando abstrahit ad supnaturalia, q̃ illa q̃ aĩam hoĩs abstractã à sensibilibus inuenit in dormiẽdo. Secundo aũt diuersificatur gradus prophetiæ q̃tũ ad expressionẽ signorũ imaginabiliũ, quibus veritas intelligibilis exprimitur. Et quia signa maximè expssa intelligibilis veritatis sunt uerba, iõ altior gradus ꝓphetiæ vr̃ qñ propheta audit uerba exprimentia intelligibilẽ veritatẽ, siue in uigilando siue in dormiendo, q̃ qñ videt aliquas res significatiuas veritatis, sicut septem spicæ plenæ significant septẽ annos ubertatis. In quibus ẽt signis tanto vr̃ prophetia esse altior, quanto signa sunt magis expressa sicut qñ Hieremias uidit succensiũ ciuitatis sub similitudine ollæ succensæ, sicut dr̃ Hier. 1. Tertio aũt ostenditur altior esse gradus prophetiæ, qñ propheta non solũ videt signa uerborũ uel factorũ, sed ẽt videt vel in uigilando vel in dormiendo aliquem sibi colloquẽtẽ, aut aliquid demõstrãtẽ, quia ꝑ hoc ostenditur, ꝙ mens ꝓphetæ magis appropinquat ad cãm reuelantẽ. Quartò aũt põt attendi altitudo gradus prophetalis ex conditione eius qui vr̃. Nã altior gradus prophetiæ est, si ille q loquitr̃ uel demõstrat, videatr̃ in vigilando vel in dormiendo in specie angeli q̃ si uideatur in specie hominis. Et adhuc altior, si uideat in dormiẽdo vel in uigilando in specie Dei, ſm illud Isa. 6. Vidi Dñm sedentem. Super oẽs aũt hos gradus est tertiũ genus prophetiæ, in quo intelligibilis ueritas & supernaturalis absque imaginaria uisione ostẽditur, q̃ tñ excedit rõnẽ prophetiæ propriẽ dictæ, ut * dictũ est. Et ideo cõsequens est ꝙ gradus prophetiæ propriẽ dictæ distinguatur secundum imaginariam visionem.

ar. præce. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ discretio luminis intelligibilis non potest à nobis cognosci, nisi secundũ quod iudicatur per aliqua signa imaginaria uel sensibilia. Et ideo ex diuersitate imaginatorum perpenditur diuersitas intellectualis luminis.

q. 171 ar. 2.

AD SECVNDVM dicẽdũ, ꝙ sicut supra *dictũ est, prophetia nõ est ꝑ modũ habitus immanentis, sed magis per modũ passionis transeuntis. Vñ non est incõueniens ꝙ uni & eidẽ prophetæ fiat reuelatio prophetica diuersis uicibus secundum diuersos gradus.

*q. 171. ar. 1.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ dicta & facta de quibus ibi fit mentio, non pertinent ad reuelationem ꝓphetiæ, sed ad denuntiationẽ quæ fit ſm dispositionẽ eorum quibus denuntiatur id ꝙ prophetæ reuelatum est. Et hoc fit quandoque per dicta, qñq; per facta. Denuntiatio autem & operatio miraculorum consequẽter se habent ad prophetiam, ut supra * dictum est.

832

Veri. q. 12. ar. 9 ad 1. & arti. 14. Et Isa. 6. co. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Moyses fuerit excellentior omnibus prophetis.

* Innuit gl. ordin in præfatione in Prologum B. Hieron. & innuit ex Cassio. in Prologo s Psal. ca. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ Moyses non fuerit excellentior omnibus prophetis. Dicit enim *glossa in principio Psalterij, ꝙ Dauid dicitur propheta per excellentiam. Non ergo Moyses fuit excellentissimus omnium.

¶ 2 Præterea, Maiora miracula facta sunt per Iosue, q fecit

fecit stare Solem & Lunam, ut habetur Iosue 10. & per Isaiam, qui fecit retrocedere Solem, ut habetur Isa. 38. quàm per Moysen, qui diuisit mare Rubrum. Similiter etiam per Heliam, de quo dicit Ecclesiast. 48. Quis poterit tibi similiter gloriari, qui sustulisti mortuum ab inferis? Non ergo Moyses fuit excellentissimus prophetarum.

¶ 3 Preterea Matth. 11. dicitur, quod inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Non ergo Moyses fuit excellentior omnibus prophetis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deuter. ult. Nō surrexit propheta ultra in Israel sicut Moyses.

RESPONDEO dicendum, quod licet quantum ad aliquid, aliquis alius prophetarum fuerit maior Moyse, simpliciter tamen Moyses fuit omnibus aliis maior. In prophetia enim, sicut ex * dictis patet, consideratur reuelatio & cognitio tam, secundum visionē intellectualem, quā secundum visionē imaginariam, & denuntiatio & confirmatio per miracula. Moyses ergo fuit alijs excellentior. Primò quidem, quantum ad visionem intellectualē, eo quod vidit ipsam Dei essentiam, sicut Paulus in raptu, sicut * Augustinus dicit 12 super Gen. ad literam. Unde dicitur Nume 12. quod palam non per ænigmata Deum uidit. Secundò, quantum ad imaginariā uisionē, quam quasi ad nutum habebat, non solùm audiens uerba, sed etiam uidens loquentem etiā in specie Dei, non solū in dormiendo, sed etiam in vigilando. Vnde dicitur Exod. 33. quod loquebatur ei Dominus facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Tertiò quantū ad denuntiationem, quia loquebatur toti populo fidelium ex persona Dei, quasi de nouo legem proponens: alij uerò prophetæ loquebantur ad populum in persona Dei, quasi inducentes ad obseruantiā legis Moysi, secundum illud Malach. 4. Mementote legis Moysi serui mei. Quartò, quantū ad operationē miraculorū, quæ fecit toti populo infidelium. Vnde dicit Deut. ult. Non surrexit vltra propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem in omnibus signis atq; portentis quæ misit per eū, ut faceret in terra Aegypti, Pharaoni, & oibus seruis eius, vniuersæque terræ illius.

[margin: ar. præce. & artic. 1. quæst. 171. — Lib. 12. c. 27. tom. 3.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quod prophetia Dauid ex propinquo attingit visionem Moysi, quantum ad visionem intellectualem, quia uterq; accepit reuelationē intelligibilis & supernaturalis ueritatis absq; imaginaria visione. Visio tamen Moysi fuit excellentior, quantum ad cognitionem diuinitatis, sed Dauid plenius cognouit & expressit mysteria Incarnationis Christi.

AD SECVNDVM dicēdū, quod illa signa illorum prophetarum fuerunt maiora secundum substantiam facti, sed tamen miracula Moysi fuerunt maiora secundum modum faciendi, quia sunt facta toti populo.

AD TERTIVM dicēdum, quod Iohannes pertinet ad nouum testamentum, cuius ministri præferuntur etiam ipsi Moysi, quasi magis reuelatè speculantes, ut habetur 2. ad Corint. 3.

832

ARTICVLVS V.

Vtrum aliqui gradus prophetiæ sit etiam in beatis.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, quod aliquis gradus prophetiæ est etiam in beatis. Moyses enim, ut * dictū est, vidit diuinam essentiam qui tamen propheta dicitur. Ergo pari ratione beati possunt dici prophetæ.

¶ 2 Præterea, Prophetia est diuina reuelatio, sed diuinæ reuelationes fiunt etiam in angelis beatis, ergo etiam angeli beati possunt dici prophetæ.

¶ 3 Præterea, Christus ab instanti cōceptionis fuit cōprehensor. Et tamen ipse prophetā se nominat Matt. 13. ubi dicit, Non est propheta sine honore nisi in patria sua, ergo et comprehensores & beati possunt dici prophetæ.

¶ 4 Præterea, De Samuele dicitur Eccl. 46. Exaltauit vocē eius de terra in prophetia delere impietatem gentis, ergo eadem ratione alij sancti post mortem possunt prophetæ dici.

*[margin: Supr. q. 173. art 1. corp. Et 3. q. 7. art 8. cor. Et 1. Corp. 13. lect. 3. co. 1. — * ar. præced.]*

SED CONTRA est, quod 2. Petr. 1. sermo propheticus comparatur lucernæ lucenti in caliginoso loco, sed in beatis nulla est caligo ergo non possunt dici prophetæ.

RESPONDEO dicendū, quod prophetia importat visionem quandam alicuius supernaturalis ueritatis, ut procul existentis. Quod quidem contingit esse dupliciter. Vno mō, ex parte ipsius cognitionis, qui uidelicet ueritas supernaturalis nō cognoscitur in seipsa, sed in aliquibus suis effectibus. Et adhuc erit magis procul si hoc fit per figuras corporalium rerum, quam per intelligibiles effectus, & talis maximè est uisio prophetica, quæ fit per figuras & similitudines corporalium rerū. Alio mō visio est procul ex parte ipsius videntis, qui scilicet nō est totaliter in ultimam perfectionē adductus, secundum illud 2. ad Corint. 4. Quandiu in corpore sumus, peregrinamur à Domino. Neutro autem modo beati sunt procul. Vnde non possunt dici prophetæ.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quod visio illa Moysi fuit raptim per modū passionis, non autem permanēs per modum beati. Vnde adhuc videns erat procul. Propter hoc non totaliter talis visio amittit rationem prophetiæ.

AD SECVNDVM dicendum, quod angelis fit reuelatio diuina non sicut procul existentibus, sed sicut iam totaliter Deo coniunctis. Vnde talis reuelatio non habet rationem prophetiæ.

AD TERTIVM dicendum, quod Christus simul erat comprehensor & viator. Inquantum ergo erat comprehensor, non competit ubi ratio prophetiæ, sed solū inquantum erat viator.

AD QVARTVM dicendū, quod etiā Samuel nondum peruenerat ad statum beatitudinis. Vnde etsi volūtate Dei ipsa anima Samuelis Sauli euentum belli prænuntiauit, Deo sibi hoc reuelante pertinet ad rationē prophetiæ. Nō autem est eadē ratio de sanctis qui sunt modo in patria. Nec obstat quod arte dæmonum hoc dicitur factū, quia etsi dæmones animā alicuius sancti euocare nō possint, neq; cogere ad aliquid agendum, potest tamen hoc fieri diuina uirtute, ut dum dæmon consulitur, ipse Deus per suum nuntium veritatem enunciet. Sicut per Heliā ueritatē respondit nuntijs Regis qui mittebantur ad consulendum Deum Accaron ut habetur 4. Reg. 1. Quamuis etiā dici possit quod non fuerit anima Samuelis, sed dæmon ex psona eius loquens, quem sapiens Samuelē nominat, & eius prænuntiatione propheticam, secundum opinionē Saulis & astantiū, qui ita opinabantur.

833

ARTICVLVS VI.

Vtrum gradus prophetiæ varientur secundum temporis processum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, quod gradus prophetiæ uarientur secundum tēporis processum. Prophetia enim ordinatur ad cognitionē diuinorū, ut ex * dictis patet. Sed sicut dicit † Greg. per successiones temporum creuit diuinæ cognitionis augmentū, ergo & gradus prophetiæ secundum processum temporis debet distingui.

¶ 2 Præterea, Reuelatio prophetica fit per modum diuinæ allocutionis ad hominē. A prophetis aūt ea quæ sunt eis reuelata, denuntiant & uerbo & scripto. Dicitur enim 1. Reg. 3. quod anī Samuel. sermo Domini erat preciosus, id est, rarus qui tamen postea ad multos factus est. Similiter et non inueniunt libri prophetarū esse conscripti ante tē pus Isaiæ, cui dictū est, sume tibi librū grandē, & scribe in eo stylo hominis, ut patet Isa. 8. Post quod tēpus plures prophetæ suas prophetias conscripserunt. Ergo videtur quod secundum processum tēporis profecerit prophetiæ gradus.

¶ 3 Præterea, Dominus dicit Matth. 11. Lex & prophetæ, vsq; ad Iohannē prophetauerūt. Postmodum autem fuit donū prophetiæ in discipulis Christi multo excellentius, quam fuerit in antiquis prophetis, secundum illud ad Ephe. 3. Alijs generationibus est agnitum filijs hominum, scilicet mysterium Christi, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & prophetis in spiritu, ergo videtur quod secundum processum temporis creuerit prophetiæ gradus.

*[margin: 1. q. 57. ar. 5. ad 3. Et ver. q. 12. ar. 14. ad 1. — * q. 173. ar. 4. & 2. — † Hom 16 in Ezech. à medio.]*

SED CONTRA est, quia Moyses fuit excellētissimus prophetarum, ut* dictum est, qui cū alios prophetas præcessit. Ergo gradus prophetiæ non p. ofecit secū dum temporis processum.

Ar.4. & 5. præced.

RESPONDEO dicendū, φ sicut* dictum est, prophetia ordinatur ad cognitionē diuinæ ueritatis, p cuius contemplationē nō solum in fide instruimur, sed etiam in nostris operibus gubernamur, ſm illud Psalmi 42 Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, ipsa me deduxerunt. Fides aūt nostra in duobus principaliter consistit. Primò quidem, in uera Dei cognitione, ſcd'm illud Hebræ 11. Accedentem ad Deum oportet credere quia est. Secundò, in mysterio incarnationis Christi, ſm illud Io.14. Creditis in Deum, & in me credite. Si ergo de prophetia loquamur inquantum ordinatur ad fidem deitatis, sic quidē creuit ſm tres temporum distinctiones, scilicet ante legem, sub lege, & sub gratia. Nam ante legem Abraham & alij patres prophetice sunt instructi de his quæ pertinet ad fidem Deitatis. Vnde & prophetæ nominantur, secundum illud Psal. 104. In prophetis meis nolite malignari. Quod specialiter dicitur propter Abraham & Isaac. Sub lege autem facta est reuelatio prophetica de his quæ pertinent ad fidem Deitatis excellentius quàm ante, quia iam oportebat circa hoc instituí non solum speciales personas, aut quasdam familias, sed totum populū. Vnde Dominus dicit Moysi, Exod. 6. Ego Dominus qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob, in Deo omnipotente, & nomen meū Adonai non indicaui eis, quia scilicet præcedentes patres fuerant instructi in fide de omnipotentia unius Dei. Sed Moyses postea plenius fuit instructus de simplicitate diuinæ essentiæ, cū dictum est ei Exod. tertio Ego sum qui sum, quod quidem nomē significatur à Iudæis per hoc nomen Adonai, propter uenerationem illius ineffabilis nominis. Postmodum verò tempore gratiæ ab ipso filio Dei reuelatum est mysterium Trinitatis, ſm illud Matthæi ult. Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti. In singulis tamen statibus prima reuelatio excellentior fuit. Prima autem reuelatio ante legem facta est Abrahæ, cuius tēpore cœperunt homines à fide vnius Dei deuiare, ad idololatriā declinando. Ante aūt non erat necessaria talis reuelatio omnibus in cultu vnius Dei persistētibus. Isaac uerò facta est inferior reuelatio, quasi fundata sup reuelatione facta Abrahæ. Vnde dictū est ei Gen. 26. Ego sum Deus Abraham patris tui, & similiter ad Iacob dictū est Gen. 28 Ego sum Deus Abrahā patris tui, & Deus Isaac. Et similiter i statu legis prima reuelatio facta Moysi excellētior fuit, supra quam fundatur omnis alia prophetarū reuelatio, ita etiam in tēpore gratiæ super reuelatione facta Apostolis de fide unitatis & Trinitatis fundatur tota fides Ecclesiæ, ſm illud Matth 16 Super hanc petrā, scilicet cōfessionis tuæ, ædificabo Ecclesiā meam. Quātum uerò ad fidem incarnationis Christi, manifestum est, φ quanto fuerunt Christo propinquiores siue ante, siue post, ut plurimum plenius de hoc instructi fuerunt. Post tamen plenius quàm ante, ut Apostolus dicit ad Ephes. 3. Quantum uerò ad directionem humanorū actuum prophetica reuelatio diuersificata est, non ſm temporis processum, sed ſm conditionem negotiorū, quia ut dicitur Prouerb. 29. Cùm defecerit prophetia, dissipabitur populus. Et ideo quolibet tempore instructi sunt homines diuinitus de agendis secundum quod erat expediens ad salutem electorum.

Ar. 2 3. & 4. & qō. 173. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicēdū, φ dictum Grego. intelligendum est de tempore ante Christi incarnationē, quantum ad cognitionem huius mysterij.

AD SECVNDVM dicendum, φ sicut* August. dicit 18 de Ciuitate Dei Quemadmodū regni Assyriorū primo tēpore extitit Abraham, cui promissiones apertissimæ fierent, ita in Occidentalis Babylonis (id est, Romanæ vrbis) exordio (quo fuerat Christus imperante venturus, in quo implerentur illa promissa) oracula prophetarum, non solū loquentium, uerum etiam scribentiū, in tantæ rei futuræ testimoniū soluerentur (scil cet promissionis Abrahæ factæ) Cùm enim prophetæ nunquā ferè defuissent populo Israel, ex quo ibi reges esse cœperunt, in vsum tantummodo eorum fuere, non Gētium. Quādo aūt ea scriptura prophetica manifestius condebatur, quæ gentibus quandoq; prodesset, tunc cōdebatur hęc ciuitas (scilicet Romana) quæ gētibus imperaret. Ideo autem maximè tpe regum oportuit prophetas in illo populo abundare, quia tunc populus non opprimebatur ab alienigenis, sed proprium regem habebat. Et ideo oportebat per prophetas eum instrui de agendis, quasi libertatem habentem.

Lib. 18. c. 27 à med. tom. 5.

AD TERTIVM dicendum, φ prophetæ prænunciantes Christi aduentū, non potuerunt durare nisi vsq; ad Iohannē, qui præsentialiter Christū digito demonstrauit. Et tū ut* Hieron. ibidem dicit, non hoc dicitur ut post Iohānem excludat prophetas. Legimus enim in actibus Apostolorum, & Agabum prophetasse, & quatuor virgines filias Philippi. Iohannes etiam librū propheticum conscripsit de fine Ecclesiæ. & singulis tporibus non defuerunt aliqui prophetiæ spiritum hn̄tes, non quidem ad nouam doctrinam fidei depromēdā, sed ad humanorū actuum directionem, sicut* Augustinus refert 5. de Ciuit. Dei, quod Theodosius Augustus ad Iohannem in Aegypti eremo constitutū, quem prophetan di spiritu præditum fama crebrescente didicerat, misit, & ab eo nuntium victoriæ certissimum accepit.

Matth. 11. sup illud Prophetę & lex vsq; ad Iohannem to. 9.

lib. 5. c. 26 non procul à prin. t. 5.

QVAESTIO CLXXV.

De Raptu, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de raptu.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, utrū anima hominis rapiatur ad diuina.

¶ Secundo, utrum raptus pertineat ad vim cognoscitiuā vel ad appetitiuam.

¶ Tertio, utrum Paulus in raptu viderit Dei essentiam.

¶ Quarto, utrum fuerit alienatus à sensibus.

¶ Quinto, vtrum fuerit totaliter anima à corpore separata in statu illo.

¶ Sexto, quid circa hoc sciuerit & quid ignorauerit.

QVAESTIONIS CLXXV.

De Raptu, In sex partes distributæ,

AXIOMA.

Quod 1 interdum homo sensibus sopitis, per spiritum diuinum ad rerum supernaturalium contemplationem, secundum 2 mentem seu intelligentem animi vim, rapiatur, abundè nos docet B. Pauli exemplum, cuius anima abstracta 4 à sensibus, & in 5 proprio corpore nihilominus remanens, mente ad diuinæ essentiæ 3 contemplationem eleuata atq; rapta fuit. In quo quidem raptu, tametsi B. Paulus 6 se non secundum corpus, sed secundum animam raptum fuisse probè nouerit, quomodo tamen tempore raptus, sua anima ad corpus sese haberet, (vtrum videlicet illi esset vnita, an ab eo separata) ignorauit.

(marginal numbers: 1, 2, 4, 5, 3, 6)

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima hominis rapiatur ad diuina.

834

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, φ anima hominis non rapiatur ad diuina. Diffinitur ení à quibusdam raptus ab eo quod est ſm naturam, in id quod est supra naturā, ui superioris naturæ eleuatio. Est aūt secundum naturam hominis ut ad diuina eleuetur,

Veri q 13. ar 1. & ar. 2 ad 9 Et 2. Corint. 12. co. 4

Li. 1. c. 1. ante mediũ, to. 1.

uetur. Dicit enim * Augustinus in principio confess. Fecisti nos Domine, ad te, & in quietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Non ergo hominis anima rapitur ad diuina.

c. 8. à medio illius: & c. 9. non procul à fine.

¶ 2 Præterea,* Dion. dicit 8. c. de diui. no. quòd iustitia Dei in hoc attenditur, ꝙ omnibus rebus distribuit secũdum suum modum & dignitatem: sed quòd aliquis eleuetur supra id quod est secundum naturam, non pertinet ad modum hominis vel dignitatem: ergo videtur quod non rapiatur mens hominis à Deo in diuina.

Li. 2. c. 30. circa principium.

¶ 3 Præterea, Raptus quandam violentiam importat, sed Deus non regit nos per violentiam & coacte, vt * Dam. dicit, Non ergo mens hominis rapitur ad diuina.

Glossa ordinaria ibid.

SED CONTRA est, quod 2. ad Corin. 12. dicit Apostolus, Scio hominem in Christo raptum vsque ad tertium cælum. Vbi dicit * Gloss. raptum, id est, contra naturam eleuatum.

Arg. 3. huius art.

† Lib. 3. c. 1. circa medium, to. 5.

RESPONDEO dicendum, ꝙ raptus violentiã quandam importat, vt * dictum est. Violentum autem dr̃ cuius principiũ est extra, nil conferente eo quod vim patitur, vt dr̃ in † 3. Ethi. Confert autem vnumquodq; ad id in quod tendit secundum propriam inclinationẽ vel voluntariam vel naturalem. Et ideo oportet quòd ille ꝗ rapitur ab aliquo exteriori, rapiatur in aliqd quod est diuersum ab eo in quod eius inclinatio tendit. Quæ quidem diuersitas attenditur dupliciter. Vno qdem modo, quantum ad finem inclinationis, puta, si lapis ꝗ naturaliter inclinat̃ ad hoc quod feratur deorsum, proiiciatur sursum. Alio modo, quantum ad modum tendendi, puta si lapis velocius proijciatur deorsum ꝙ̃ sit motus eius naturalis. Sic igitur & anima hõis dr̃ rapi in id ꝙ est præter naturam. Vno modo, quantum ad terminum raptus, puta quando rapitur ad pœnas: secundum illud Psa. 49. Nequando rapiat, & non sit qui eripiat. Alio modo, quantum ad modum hoĩ connaturalem, qui est vt per sensibilia intelligat veritatem. Et ideo quando abstrahitur à sensibilium apprehensione, dr̃ rapi etiam si eleuetur ad ea ad quæ naturaliter ordinatur. Dum tñ hoc non fiat propria intentione, sicut accidit in somno qui est secundum naturam. Vnde non potest proprie raptus dici. Huiusmodi aũt abstractio ad quęcunq; fiat, potest ex triplici ci contingere. Vno modo ex causa corporali: sicut accidit in his qui propter aliq̃ infirmitatem alienationem patiuntur. Secundo modo, ex virtute dæmonum, sicut patet in arreptitijs. Tertio modo, ex virtute diuina. Et sic loquimur nunc de raptu, prout s. aliq̃s spũ diuino eleuatur ad aliqua supernaturalia cum abstractione à sensibus, secundum illud Ezechiel. 8. Spũs eleuauit me inter cælũ & terram, & adduxit me in Hierusalem in visione Dei. Sciendum tamen ꝙ rapi quãdoque dicitur aliquis non solum propter alienationem à sensibus, sed etiam propter alienationem ab his quibus intendebat, sicut cum aliquis patitur euagationem mentis præter propositum. Sed hoc non ita proprie dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ naturale est hoĩ vt in diuina tendat per sensibilium apprehensionẽ, sm illud Ro. 1. Inuisibilia Dei per ea ꝙ̃ facta sunt intellecta conspiciuntur. Sed iste modus, ꝙ aliq̃s eleuetur ad diuina cum abstractione à sensibus, non est hoĩ naturalis.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd ad modũ & dignitatem hoĩs pertinet, quòd ad diuina eleuetur ex hoc ipso quòd homo factus est ad imaginem Dei. Et qa bonum diuinum in infinitum excedit humanam facultatem, indiget homo vt supernaturaliter ad illud bonũ ea rescendum adiuuetur, quod fit per quodcunque beneficium gratiæ. Vnde ꝙ sic eleuetur mens à Deo per raptũ, non est contra naturã sed supra facultatem naturę.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ verbum Damasceni est intelligendum quantum ad ea quæ sunt per hominem facienda. Quantum verò ad ea quæ excedunt liberi arbitrij facultatem, necesse est ꝙ homo quadam fortiori operatione eleuetur. Quæ quidem quantum ad aliquid potest dici coactio, si sc. licet attendatur modus operationis, non autem si attendatur terminus operationis, in quem natura hominis & eius intentio ordinatur.

835

ARTICVLVS II.

Vtrum raptus magis pertineat ad vim cognoscitiuam, quàm ad vim appetitiuam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ raptus magis pertineat ad vim appetitiuam ꝙ̃ ad vim cognoscitiuã. Dicit. n.* Dion. 4. c. de Di. no. Est autem ecstasim faciens diuinus amor, sed amor pertinet ad vim appetitiuã, ergo & ecstasis siue raptus.

c. 4. de diui. no. par. 1. non remotè ante finem.

† lib. 2. c. 1. circa medium.

¶ 2 Præterea, † Greg. dicit in 2. Dialogorum, quod ille qui porcos pauit vagatione mentis & immunditię sub semetipso cecidit. Petrus verò, quem angelus soluit, eiusque mentem in ecstasi rapuit, non extra se quidem, sed supra semetipsum fuit. Sed ille filius prodigus per affectum in inferiora dilapsus est, ergo etiam & illi qui rapiuntur in superiora, per affectum hoc patiuntur.

¶ 3 Præterea, Super illud Psa. 30. In te Domine speraui, non confundar in æternum, dicit * glossa in expositione tituli, Ecstasi Græcè, Latinè dr̃ excessus mentis, quæ fit duobus modis, vel pauore terrenorum, vel mente rapta ad superna & inferiorum oblita. Sed pauor terrenorum ad affectum pertinet, ergo etiã raptus mentis ad superna, qui ex opposito ponitur, pertinet ad affectum.

Est gl. ordi. ex Aug. Psa. 30. in prin. illi⁹, to. 8.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Psa. 115. Ego dixi in excessu meo, oĩs homo mendax, dicit * glossa, Dr̃ hic ecstasis cùm mens non pauore alienatur, sed aliqua inspiratione reuelationis sursum assumitur. Sed reuelatio ptinet ad vim intellectiuã, ergo ecstasis siue raptus.

Est gl. ordi. ex Aug. in Psa. 115. nõ procul à princip. to. 8.

RESPONDEO dicendum, ꝙ de raptu dupliciter loqui possumus. Vno modo quantum ad id in quod aliquis rapitur. Et sic proprie loquendo raptus non põt ptinere ad vim appetitiuam, sed solũ ad cognoscitiuã. Dictũ * est n. ꝙ raptus est præter propriam inclinationem eius quod rapitur. Ipse aũt motus appetitiuæ virtutis est quædam inclinatio ad bonum appetibile. Vnde proprie loquendo, ex hoc quod homo appetit aliqd, non rapit, sed p se mouetur. Alio mõ põt considerari raptus quantum ad suã cãm, & sic põt habere cãm ex parte appetitiuæ virtutis. Ex hoc n. ipso ꝙ appetitus ad aliqd vehementer afficitur, põt contingere ꝙ ex violentia affectus homo ab oĩbus alijs alienetur. Habet etiam effectum in appetitiua virtute, cum s. aliquis delectatur in his ad quæ rapitur. Vnde & Apostolus dixit se raptum non solum ad tertium cælum, quod pertinet ad contemplationẽ intellectus, sed etiam in paradisum, ꝙ pertinet ad affectum.

Ar. præce.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ raptus addit aliquid supra ecstasim. Nam ecstasis importat simpliciter excessum à seipso, secundum quem scilicet aliquis extra suam ordinationẽ ponitur. Sed raptus supra hoc addit violentiam quandam. Potest igitur ecstasis ad vim appetitiuam pertinere, puta cùm alicuius appetitus tendit in ea quæ extra ipsum sunt. Et secundum hoc * Dion dicit, quod diuinus amor facit ecstasim, inquantum s. facit appetitum hominis tendere in res amatas. Vnde postea subdit, * quòd etiam ipse Deus, qui est omnium causa, p abundantiam amatoriæ bonitatis extra seipsum fit per prouidentiam ad omnia existentia. Quamuis etiam si expressè hoc diceretur de raptu, non designaretur, nisi ꝙ amor esset causa raptus.

Loco citato in arg.

eodẽ loco

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ in homine est duplex appetitus, s. intellectiuus, qui dicitur voluntas, & sensitiuus, qui dicitur sensualitas. Est autem proprium homini vt appetitus inferior subdatur appetitui superiori, & superior moueat inferiorẽ. Dupliciter ergo homo secundum appetitum potest fieri extra seipsum. Vno modo, quãdo appetitus intellectiuus totaliter in diuina tendit, prætermissis his in quæ inclinat appetitus sensitiuus. Et sic Dion. * dicit in 4. de Diui. no. ꝙ Paulus ex virtute diuini amoris ecstasim facientis, dicit, Viuo ego, iam

* circa finem ca. 4.

iam non ego: viuit verò in me Christus. Alio modo, quando prętermisso appetitu superiori, homo totaliter fertur in ea quæ pertinent ad appetitum inferiorem: & sic ille qui porco- pau t, sed semetipso cecidit. Et ille excessus vel ecstasis, plus appropinquat ad rationem raptus quam primus: quia appetitus superior est magis homini proprius. Vnde quando homo ex violentia appetitus inferioris abstrahitur a motu appetitus superioris, magis abstrahitur ab eo quod est sibi proprium: quia tamen non est ibi violentia, eo quod voluntas potest resistere passioni deficit à vera ratione raptus, nisi forte tam vehemens passio sit, quod vsum rationis totaliter tollat, sicut contingit in his qui propter vehementiam iræ vel amoris insaniunt. Considerandum tamen quod vterque excessus secundum appetitum existens, potest causare excessum cognoscitiuę virtutis, vel quia mens ad quædam intelligibilia rapiatur alienata à sensibus, vel quia rapiatur ad aliquam imaginariam visionem seu phantasticam apparitionem.

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut amor est motus appetitus respectu boni, ita timor est motus appetitus respectu mali. Vnde eadem ratione ex vtroque potest causari excessus mentis, prętertim cum timor ex amore causetur, sicut * August. dicit 14. de Ciuit. Dei.

*li. 14. c. 7. & 8. to. 5.

836

ARTICVLVS III.

Vtrum Paulus in raptu viderit Dei essentiam.

Veri. q. 10. ar. 11. cor. & ad primum. Et q. 13. ar. 2. Et 2. Cor. 12. le. 1. co. 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod Paulus in raptu non viderit Dei essentiam. Sicut enim de Paulo legitur quod est raptus vsque ad tertium cælum: ita & de Petro legitur Act. 10. quod cecidit super eum mentis excessus. Sed Petrus in suo excessu non vidit Dei essentiam, sed quandam imaginariam visionem: ergo videtur quòd nec Paulus Dei essentiam viderit.

¶ 2 Præterea, Visio Dei facit hominem beatum, sed Paulus in illo raptu non fuit beatus, alioquin nunquam ad vitæ huius miseriam rediisset, sed corpus eius fuisset per redundantiam ab anima glorificatum, sicut erit in sanctis post resurrectionem, quod patet esse falsum: ergo Paulus in suo raptu non vidit Dei essentiam.

¶ 3 Præterea, Fides & spes esse non possunt simul cum visione diuinæ essentiæ, vt habetur 1 ad Cor. 13. Sed Paulus in statu illo habuit fidem & spem: ergo non vidit Dei essentiam.

Lib. 12. c. 6. 7. & sequentibus, to. 3.

¶ 4 Præterea, Sicut *Aug. dicit 12. super Genes. ad literam, secundum visionem imaginariam quadam similitudines corporum videntur. Sed Paulus in raptu dicitur quasdam similitudines vidisse, puta, tertij cæli & paradisi, vt habetur 2 ad Cor. 12. ergo videtur esse raptus ad imaginariam visionem magis quàm ad visionem diuinæ essentiæ.

Epist. 112. c. 13. to. 2.

SED CONTRA est, quod * Aug. determinat in libro de Videndo Deum, ad Paulinam, quòd ipsa Dei substantia à quibusdam videri potuit in hac vita positis, sicut a Moyse & Paulo, qui raptus audiuit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui.

Lib. 12. ca. 13. & 28. to. 3. Et epi. 112. ca. 13. to. 2. † glo. ord. ibid.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt Paulum in raptu non vidisse ipsam Dei essentiam, sed quandam refulgentiam claritatis ipsius. Sed contrarium manifeste * Aug. determinat non solum in libro de Videndo Deum, sed etiam 12. super Gen. ad literam, & habetur in gl. † 2. ad Corin. 12. Et hoc etiam ipsa verba Apostoli designant. Dicit enim se audisse ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Huiusmodi autem videntur ea quæ pertinent ad visionem beatorum, quæ excedit statum viæ, secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. Et ideo conuenientius dicitur, quòd Deum per essentiam vidit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod mens humana diuinitus rapitur ad contemplandam veritatem diuinam, tripliciter. Vno modo, vt contempletur eam per similitudines quasdam imaginarias. Et talis fuit excessus mentis qui cecidit supra Petrum. Alio modo, vt contempletur veritatem diuinam per intelligibiles effectus, sicut fuit excessus Dauid, dicentis, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Tertio modo, vt contempletur eam in sua essentia. Et talis fuit raptus Pauli & etiam Moysi. Et satis congruenter. Nam sicut Moyses fuit primus doctor Iudæorum, ita Paulus fuit primus doctor Gentium.

Psal. 115.

AD SECVNDVM dicendum, quod diuina essentia videri ab intellectu creato non potest, nisi per lumen gloriæ de quo dicitur in Psalm. 35. In lumine tuo videbimus lumen. Quod tamen dupliciter participari potest. Vno modo, per modum formæ immanentis. Et sic beatos facit sanctos in patria. Alio modo, per modum cuiusdam passionis transeuntis sicut * dictum est de lumine prophetiæ. Et hoc modo lumen illud fuit in Paulo, quando raptus fuit. Et ideo ex tali visione non fuit simpliciter beatus, vt fieret redundantia ad corpus, sed solum secundum quid. Et ideo talis raptus aliquo modo ad prophetiam pertinet.

q. 171. ar. 2.

AD TERTIVM dicendum, quod quia Paulus in raptu non fuit beatus habitualiter, sed solum habuit actum beatorum, consequens est vt simul tunc in eo non fuerit actus fidei, fuit tamen simul tunc in eo fidei habitus.

AD QVARTVM dicendum, quod nomine tertij cæli pòt vno modo intelligi aliquid corporeum. Et sic tertium cælum dicitur cælum empyreum, quod dicitur tertium respectu cæli aerei, & cæli syderei, vel potius respectu cæli syderei & respectu cæli aquei siue crystallini. Et dicitur raptus ad tertium cælum, non quia raptus sit ad videndum similitudinem alicuius rei corporeæ, sed propter hoc quod locus ille est contemplationis Beatorum. Vnde * Gl. dicit 2. ad Corin. 12. quod cælum tertium est spirituale cælum, vbi angeli & sanctæ animæ fruuntur Dei contemplatione. Ad quod cùm dicit se raptum, significat quod Deus ostendit ei vitam in qua videndus est in æternum.* Alio modo per tertium cælum potest intelligi aliqua visio supermundana, quæ pòt dici tertium cælum triplici ratione. Vno modo, secundum ordinem potentiarum cognoscitiuarum. Vt primum cælum dicatur visio supermundana corporalis, quæ fit per sensum, sicut visa est manus scribentis in pariete Daniel. 5. Secundum autem cælum sit visio imaginaria, puta quam vidit Isa. & Iohan. in Apocal. Tertium verò cælum dicatur visio intellectualis, vt * Aug. exponit 12. super Gen. ad literam. Secundo modo potest dici tertium cælum secundum ordinem cognoscibilium, vt primum cęlum dicatur cognitio cęlestium corporum, secundum cognitio cælestium spirituum, tertium cognitio ipsius Dei. Tertio modo potest dici tertium cælum contemplatio Dei secundum gradus cognitionis qua Deus videtur, quorum primus pertinet ad angelos infimæ hierarchiæ, secundus ad angelos mediæ, tertius ad angelos supremæ, vt dicit * Glo. 2. ad Cor. 12. Et quia visio Dei non potest esse sine delectatione, propterea non solum se dicit raptum ad tertium cælum ratione contemplationis, sed etiam in paradisum ratione delectationis consequentis.

Glo. ibi.

Ex glo. ord. ibi. ex August.

Li. 12. c. 28. to. 3.

Ibi innuit in glo. ordinaria ex Dionys. Areopagita.

837

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Paulus in raptu fuerit alienatus à sensibus.

1. q. 12. ar. 11. cor. Et veri. q. 10. ar. 11. cor. & q. 13. ar. 3. cor. & ad 4. & ar. 4. co. Et quol. 1. ar. 1. cor. Et 2. Cor. 12. le. 1. col. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod Paulus in raptu non fuerit alienatus a sensibus. Dicit enim * Aug. 12. super Gen. ad literam, Cur non credamus quod tanto Apostolo doctori gentium rapto vsque ad istam excellentissimam visionem, voluerit Deus demonstrare vitam, in qua post hanc vitam viuendum est in æternum? Sed in illa vita futura sancti post resurrectionem videbunt Dei essentiam absque hoc quod fiat abstractio à sensibus corporeis, ergo nec in Paulo fuit huiusmodi abstractio facta.

*li. 12 cap. 28. circa medium, t. 3.

¶ 2 Præterea, Christus verè viator fuit, & continuè visione diuinæ essentiæ fruebatur, nec tamen fiebat abstractio à sensibus: ergo nec fuit necessarium quod in Paulo fieret abstractio à sensibus ad hoc quòd essentiam Dei videret.

¶ 3 Præterea, Paulus postquam Deum per essentiam viderat, memor fuit illorum quæ in illa visione conspexerat. Vnde dicebat 2. ad Cor. 12. Audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui. Sed memoria ad partem sensitiuam pertinet, vt patet per * Philosophum in libro de memoria & reminiscentia, ergo videtur quòd etiam Paulus videndo Dei essentiam, non fuerit alienatus a sensibus.

ca. 1. to. 2.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit 12. super Gen. ad lite.

Li. 12. c. 27. to. 3.

ad litterā; Nisi ab hac vita quisq; quodāmodo moriatur, siue oīno exiēs de corpore, siue auersus, & alienatus à carnalibus sensibus, in illā non subuehit visionē.

RESPONDEO dicendum, q̄ diuina essentia nō pōt ab homine videri p aliā vim cognoscitiuā, quàm p intellectū. Intellectus aūt humanus non cōuertitur ad intelligibilia, nisi mediantibus phantasmatibus, quę p species intelligibiles à sensibus accipit, & in quibus cōsiderans de sensibilibus iudicat, & ea disponit. Et ideo in oī operatione, qua intellectus noster abstrahit à phātasmatibus, necesse est, q̄ abstrahit à sensibus. Intellectus aūt hominis in statu viæ necesse est, q̄ à phātasmatibus abstrahat, si videat Dei essentiā. Non enim p aliquod phantasma pōt Dei essentia uideri, quinimo nec p aliquā speciē intelligibilem creatam, qa essentia Dei in infinitū excedit non solū oīa corpora, quorū sūt phantasmata, sed ēt oēm intelligibilē creaturā. Oportet aūt cū intellectus hoīs eleuat ad altissimā Dei essentiæ visionē, ut tota mentis intentio illuc aduocetur, ita s. q̄ nihil intelligat aliud ex phantasmatibus, sed totaliter feratur in Deū. Vn̄ impossibile est, q̄ homo in statu viæ videat Deum per essentiā, sine abstractione à sensibus.

Ar. 3. arg. 2. & in solut. illius.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ sicut * dictū est, post resurrectionem in beatis Dei essentiā uidentibus, fiet redundantia ab intellectu ad inferiores vires, & vsque ad corpus. Vnde s̄m ipsam regulam diuinæ visionis, anima intendet phantasmatibus, & sensibilibus. Talis autem redundantia non fit in his, qui rapiuntur, sicut * dictum est. Et ideo non est similis ratio.

ar. 3. & argum. 2. & in solut. illius.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ intellectus animę Christi erat glorificatus per habitualem lumen gloriæ, quo diuinam essentiā uidebat multò amplius, quàm aliquis angelus, uel homo. Erat aūt uiator propter corporis passibilitatem, s̄m quam paulominus ab angelis minorabatur, ut dicitur ad Hebræ. 2. dispensatiue, & non propter aliquem defectum ex parte intellectus. Vnde non est similis ratio de eo, & de alijs viatoribus.

AD TERTIVM dicendū, q̄ Paulus, postq̄ cessauit videre Dei essentiā, memor fuit illorū, quę in illa visione cognouerat p aliquas species intelligibiles habitualiter ex hoc ī eius intellectu relictas, sicut ēt abeūte sensibili, remanent aliquæ impressiones in aīa, quas postea cōsiderans se, ad phantasmata memorat. Vn̄ nec totā illā cognitionē, aut cogitare poterat, aut uerbis exprimere.

838

ARTICVLVS V.

Vtrum anima Pauli in statu illo fuerit totaliter à corpore separata.

Inf. art. 6. Et ueri. q. 13. artic. 5 corp. & 2. Corin. 12. lect. 1 fin. Ar. 3. hui° quæst.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̄, q̄ anima Pauli in statu illo fuerit totaliter a corpore separata. Dicit enim Apostolus 2. ad Cor. 5. Quādiu sumus in corpore, peregrinamur à Dño. Per fidem enī ambulamus & nō per speciem. Sed Paulus in statu illo non peregrinabatur à Domino, quia uidebat Deum per speciem, ut * dictum est. ergo non erat in corpore.

¶ 2 Præterea, Potentia aīæ non potest eleuari supra eius essentiā, in qua radicatur, sed intellectus, q est potentia aīæ, in raptu fuit à corporalibus abstractus per eleuationem ad diuinam contemplationem. ergo multo magis essentia animæ fuit separata à corpore.

Ar. 4 hui° quæst.

¶ 3 Præterea, Vires aīæ uegetabilis sunt magis materiales, q̄ vires aīæ sensitiuæ. Sed oportebat intellectū abstrahi a viribus aīæ sensitiuæ, ut * dictū est, ad hoc, ut raperetur ad uidendā diuinā essentiā. ergo multo magis oportebat q̄ abstraheretur à uiribus animæ uegetabilis, quarū operatione cessante, iam nullo modo anima remanet corpori coniuncta. Ergo videtur, quòd oportuit in raptu Pauli animam totaliter à corpore esse separatam.

Est. epist. 112. ca. 13 to. 2.

SED CONTRA est, q̄ * Aug. dicit in epistola ad Paulinam, de uidendo Deum. Non incredibile est, quibusdam sanctis nondum ita defunctis, vt sepelienda cadauera remanerent, ēt illam excellentiam reuelationis eius fuisse cōcessam, ut scilicet uiderent Deum per essentiam. Non ergo fuit necessarium, ut in raptu Pauli anima eius totaliter separaretur à corpore.

* Ar. 3. huius quæst.

RESPONDEO dicēdū, q̄ sicut suprà dictū est, * in raptu, de quo nūc loquimur, uirtute diuina eleuatur homo ab eo, quod est s̄m naturā, in id, qd' est supra naturā. Et iō duo considerare oportet. Primò quidē, qd sit homini s̄m naturā. Secundò, quid diuina uirtute sit in homine fiendū supra naturam. Ex hoc autem, q̄ anima corpori unitur, tanquā naturalis forma ipsius, conuenit animæ naturalis habitudo ad hoc, q̄ per conuersionem ad phantasmata intelligat. Quod quidem ab ea nō aufert diuina uirtute in raptu, quia nō mutatur status, ut * dictū est. Manēte aūt hoc statu, aufertur ab anima actualis conuersio ad phantasmata, & sensibilia, ne impediatur eius eleuatio in id, quod excedit oīa phantasmata, ut * dictū est, & ideo ī raptu nō fuit necessariū, q̄ anima sic separaretur à corpore, ut ei non uniretur quasi forma. Fuit autem necessarium intellectum eius abstrahi à phantasmatibus, & sensibilium perceptione.

Ar. 3. arg. 2 & in ei° solut.

* Ar. 4. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Paulus in raptu illo peregrinabatur à Dño quātum ad statum, quia adhuc erat in statu uiatoris; non autem quo ad actū, quo uidebat Deum per speciem, ut ex * prædictis patet.

Ar. 1. ad 2 & 3.

AD SECVNDVM dicendum, q̄ potentia aīæ virtute naturali non eleuatur supra modum conuenientem essentiæ eius. Virtute tamen diuina potest in aliqd altius eleuari, sicut corpus per uiolentiam fortioris uirtutis eleuatur suprà locum conuenientem sibi secundū speciem suæ naturæ.

AD TERTIVM dicendum, q̄ vires animę vegetabilis non operantur ex intentione animæ, sicut vires sensitiuę, sed per modum naturæ. Et ideo non requiritur ad raptum, ab eis abstractio, sicut à potentijs sensitiuis, per quarum operationes minueretur intentio animæ circa intellectiuam cognitionem.

839

ARTICVLVS VI.

Vtrum Paulus ignorauerit, an anima eius fuerit à corpore separata.

Veri. q. 13 ar. 5. Et 2. Col. 12. lec. 1. fin.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̄, q̄ Paulus non ignorauerit an eius aīa fuerit à corpore separata. Dicit eīm ipse secundę ad Cor. 10. Scio hominē in Christo raptum vsq; ad tertium cœlum. Sed homo nominat compositum ex anima, & corpore, raptus etiam differt à morte. Vr̄ ergo, q̄ ipse sciuerit animam non fuisse per mortem à corpore separatam, præsertim quia hoc communiter à doctoribus ponitur.

¶ 2 Præterea, Ex eisdem Apostoli uerbis patet, q̄ ipse sciuit, quò raptus fuerit, quia in tertium cælum. Sed ex hoc sequitur, q̄ sciuerit, utrum fuerit in corpore uel nō, quia si sciuit tertium cælum esse aliquid corporeum, consequens est, q̄ sciuerit animam suam non esse à corpore separatam, quia uisio rei corporeæ non potest fieri, nisi per corpus. ergo uidetur, quòd non omnino ignorauerit, an anima fuerit à corpore separata.

lib. 12. ca. 28. to. 3.

¶ 3 Præterea, Sicut Aug. * dicit 12. super Gen. ad litteram, ipse in raptu uidit illa uisione Deum, qua uident sancti in patria, sed sancti ex hoc ipso, q̄ uident Deum, sciunt an animæ eorum sint à corporibus separatæ. ergo & Paulus hoc sciuit.

SED CONTRA est, q̄ dicitur secundæ ad Cor. 10. Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit.

RESPONDEO dicendum, quod huiusmodi quęstionis ueritatem accipere oportet ex ipsis Apostoli uerbis, quibus dicit se aliquid scire, scilicet se raptum esse vsque ad tertium cælum, & aliquid nescire, scilicet uerum in corpore, aut extra corpus. Quod quidem potest intelligi dupliciter. Vno modo, ut hoc, quod dicitur, siue in corpore, siue extra corpus, non referatur ad ipsum esse hominis rapti, quasi ignorauerit, an anima eius esset in corporis, an non,

sed

sed ad modum raptus, ut scilicet ignorauerit an corpus eius fuerit simul raptum cũ anima in tertium cœlum, vel non, sed solum anima, sicut Ezech. 8. dr, ꝙ adductus est in visionibus Dei in Hierusalẽ. Et hunc intellectum fuisse cuiusdam Iudæi exprimit Hieron. in prologo super * Danielẽ, vbi dicit, Deniq; & Apostolum nostrum (scilicet dicebat Iudæus) nõ fuisse ausum affirmare se corpore raptum, sed dixisse, siue in corpore, siue extra corpus, nescio. Sed hunc sensum reprobat Aug 12. * sup Genes ad literam, per hoc, ꝙ Apostolus dicit sciuisse se raptum vsq; in tertium cœlum. Sciebat ergo uerum esse tertium cœlum id, in quod raptus fuit, & non similitudinem imaginariam tertij cœli. Alioquin si tertium cœlum nominauit phantasma tertij cœli, pari rõne dicere potuit: se in corpore raptum, nominans corpus, proprij corporis phantasma, quale apparet in somnijs. Si autem sciebat esse verè tertium cœlum, sciebat ergo aut esse aliquid spirituale, & incorporeum, & sic non poterat corpus eius illuc rapi, aut esse aliquid corporeũ, & sic anima non posset illuc sine corpore rapi, nisi separaretur à corpore. Et ideo oportet ſm alium sensum intelligere, vt scilicet Apostolus sciuerit, ꝙ fuerit raptus ſm animã, & non ſm corpus, nesciuerit tñ qualiter se haberet aĩa ad corpus, utrũ scilicet fuerit sine corpore, vel non. Sed circa hoc diuersimodè aliqui loquuntur. Quidam enim dicunt, ꝙ Apostolus sciuit, ꝙ anima sua erat corpori vnita, ut forma, sed nesciuit vtrũ esset passus alienationẽ à sensibus, uel et vtrum esset facta abstractio ab operibus animæ vegetabilis. Sed, ꝙ fuerit facta abstractio à sensibus, hoc non potuit ignorare, ex quo sciuit se raptum. Quod aũt fuerit facta abstractio ab operibus aĩæ vegetabilis, nõ erat tm̃ aliquid, vt de hoc oporteret tam solicitam fieri mentionẽ. Vnde relinquitur, ꝙ nesciuit Apostolus, utrũ anima eius fuerit coniuncta corpori, vt forma, vel à corpore separata ꝑ mortem. Quidam aũt hoc concedentes dicunt, ꝙ Apostolus tunc nõ perpendit qñ rapiebatur, qa tota eius intentio conuersa erat in Deu, sed postmodũ percepit, considerans ea, quæ uiderat. Sed hoc ẽt contrariatur verbis Apostoli, q distinguit in verbis suis p. æteritũ à futuro. Dicit em̃ in præsenti se scire, ꝙ fuit raptus ante annos 14. & se in præsenti nescire, vtrum in corpore fuerit, vel extra corpus. Et ideo dicẽdũ est, ꝙ & prius, & postea nesciuit, vtrum eius aĩa fuerit à corpore separata. Vñ Aug * dicit 12. sup Gen. ad litterã, post longã inquisitionẽ cõcludẽs; Restat ergo fortasse, vt hoc ipsum eu ignorasse intelligamus (vtrũ qñ in tertiũ cœlũ raptus est, in corpore fuerit anima, q͂ o est anima in corpore, cùm corpus viuere dr, siue vigilantis, siue dormientis, siue in extasi à sensibus corporis aliena) an oĩno de corpore exierit, ut mortuũ corpus iaceret.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ per synecdochen qñq; pars hominis nomine nominatur, & præcipue anima, quæ est pars hominis eminentior. Quamuis etia possit intelligi, eum, quem raptum dicit, non tunc fuisse hominẽ, qñ raptus fuit, sed post annos quatuordecim. Vnde dicit, Scio hominẽ: non dicit, scio raptum hominem. Nihil ẽt prohiberet mortem diuinitus procuratã, raptum dici. Et sic Aug * dicit 12. super Gen. ad litterã, Dubitante inde Apostolo quis nostrum inde certus esse audeat? vnde qui super hoc loquuntur, magis coniecturaliter, quàm per certitudinem loquuntur.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ Apostolus sciuit uel illud cœlũ esse quid incorporeũ, uel aliquid incorporeũ à se uideri in illo cœlo, cùm hoc potuerit fieri ꝑ intellectũ eius, ẽt si aĩa eius non esset a corpore separata.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ visio Pauli in raptu, quantum ad aliquid, fuit similis visioni beatorum, s. quãtum ad id, quod videbatur, & quantum ad aliquid dissimilis, s. quantũ ad modum uidendi, quia non ita perfectè vidit, sicut sancti, qui sunt in patria. Vnde Aug.* dicit 12. super Gen. ad litterã. Quamuis abrepto Apostolo à carnis sensibus in tertium cœlũ, hoc defuit ad plenã, perfectamq; cognitionem rerũ, quæ angelis inest, ꝙ siue in corpore, siue extra corpus esset, nesciebat, hoc utique non deerit, cùm receptis corporibus in resurrectione mortuorum, corruptibile hoc induetur incorruptione.

QVAESTIO CLXXVI.

De Gratijs gratis datis, & primo de gratia linguarum, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de gratijs gratis datis, quæ pertinent ad locutionem. Et primò, de gratia linguarum. Secundò, de gratia sermonis sapientiæ, seu scientiæ.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, utrum per gratiam linguarum homo adipiscatur scientiam omnium linguarum.

¶ Secundò, de comparatione huius doni ad gratiam prophetiæ.

QVÆSTIONIS CLXXVI.

De gratia linguarum, Bifariam distributæ,

AXIOMA

Tametsi donum linguarum admodum sit præclarum (quippe quo olim, nascente Christianorum Ecclesia plerique Christi saluatoris nostri discipuli, 1 *omnium linguarum peritiam consequebantur) nequaquam tamen est cum diuino* 2 *prophetiæ dono conferendum.*

840

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum illi, qui consequebantur donum linguarum, loquebantur omnibus linguis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ illi, qui cõsequebantur donum linguarum, non loquebantur omnibus linguis. Illa n. eĩn, qđ diuina uirtute aliquibus cõceditur, optimũ est in suo genere, sicut Dñs aquam conuertit in vinum bonum, sicut dr Io. 2. Sed illi, qui habuerunt donum linguarum, melius loquebantur in propria lingua. Dicit enim * gl ad Heb. 1 non esse mirandum, ꝙ epistola ad Heb maiore relucet facundia, q̃ aliæ, cum naturale sit vnicuiq; plus in sua, quàm in aliena lingua ualere: cæteras em̃ epistolas Apostolus peregrino id est, Græco sermone composuit, hanc autẽ scripsit Hebraica lingua. Non ergo per gratiam gratis datam Apostoli acceperunt scientiã omnium linguarũ.

¶ 2 Præterea, Natura non facit per multa, qđ pot fieri per unũ, & multo minus Deus, qui ordinatius ꝙ natura operatur. Sed poterat Deus facere ut una lingua loquẽtes eius discipuli, ab oĩbus intelligerentur. Vñ super illud * Act. 2 Audiebat unusquisq; lingua sua illos loquẽtes, dicit gl ꝙ linguis omnibus loquebantur, uel sua, id est, Hebraica lingua loquentes ab omnibus intelligebãtur, ac si proprijs singulorũ loquerentur. Ergo vr, ꝙ nõ habuerunt scientiam loquendi omnibus linguis.

¶ 3 Præterea, Oẽs gratiæ deriuant a Christo in corpus eius, quod est Ecclesia, ſm illud Iohan. 1. De plenitudine eius oẽs accepimus, sed Christus non legitur fuisse locutus nisi vna lingua, nec ẽt nũc fideles singuli, nisi vna lingua loquuntur. ergo vr ꝙ discipuli Christi non acceperunt ad hoc gratiam, ut omnibus linguis loquerentur.

SED CONTRA est, ꝙ dr Act. 2. ꝙ repleti sunt oẽs Spiritu sancto, & cœperunt loqui uarijs linguis, prout Sp. ritus sanctus dabat eloqui illis. Vbi dicit * gl Gregorij, ꝙ Spiritus sanctus sup discipulos in igneis linguis apparuit, & eis omnium linguarum scientiam dedit.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ primi discipuli Christi ad hoc fuerunt ab ipso electi, vt ꝑ uniuersum orbem discurrentes, fidem eius vbique prædicarent, ſm illud Matth. vlt Euntes docete omnes gentes. Non autem erat conueniens, ut qui mittebantur ad alios instruendos indi-

Marginalia: * medio il lius. Incipit: Danielẽ Prophetam, to. 4. * lib. 12 c 2. 3. 4. & 28. to. 3. — lib. 12 c 5. to 3. — lib. 12. c. 3. à medio, to. 3. — * 12. c. 34. à medio, to. 3. — 1. Cor. 14. loc. 1. col. 2 & lect. 9 prin. — Gl ordin. super præfatione Hieron. epist. ad Heb. — Est gl. Bedæ Act. 2. to. 3. — Hom. 30. in Euang. inter principium, & medium.

indigerent ab alijs instrui qualiter alijs loquerentur, vel qualiter, quæ alij loquebantur intelligerent. Præsertim quia isti, qui mittebantur erant vnius gentis, s. Iudææ, secundum illud Isa. 27. Qui egredientur impetu à Iacob, implebūt faciem orbis semine. Illi etiam, qui mittebantur, pauperes, & impotentes erāt, nec de facili à principio reperissent, qui eorum verba alijs fideliter interpretarentur, vel verba aliorum eis exponerent, maxime quia ad infideles mittebantur. Et ideo necessarium fuit, vt super hoc eis diuinitus prouideretur per donum linguarū, vt sicut gentibus ad idololatriā declinantibus introducta est diuersitas linguarum, sicut dicitur Gen. 11. ita etiam quando erant gentes ad cultum vnius Dei reuocandæ, contra huiusmodi diuersitatem remedium adhiberetur, per donum linguarum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut dicitur primæ ad Cor. 12. Manifestatio spiritus datur ad vtilitatem. Et ideo sufficienter & Paulus, & alij Apostoli fuerunt instructi diuinitus in linguis omnium gentium, quantū requirebatur ad fidei doctrinā. Sed quātum ad quædam, quæ superadduntur humana arte ad ornatum, & elegantiā locutionis, Apostolus instructus erat in propria lingua, non autem in aliena. Sicut et in sapientia, & scientia fuerunt sufficienter instructi, quantū requirebat doctrina fidei, non autem quantum ad omnia, quæ per scientiam acquisitā cognoscuntur, puta de cōclusionibus Arithmeticæ, vel Geometriæ.

AD SECVNDVM dicendū, quod quāuis vtrunque fieri potuisset, s. quod per vnam linguam loquentes ab omnibus intelligerentur, aut quod omnibus linguis loquerentur, tamen conuenientius fuit, quod ipsi omnibus linguis loquerentur, quia hoc pertinebat ad perfectionē scientiæ ipsorum, per quam non solum loqui, sed intelligere poterāt, quæ ab alijs dicebantur. Si autem oēs vnam eorū linguam intellexissent, hoc vel fuisset per scientiam illorū, qui eos loquentes intelligerent, vel fuisset, quasi quædā illusio, dum eorum verba aliter ad aliorum aures perferrentur, quàm ipsi ea proferrent. Et ideo glo. * dicit Act. 2. quod maiori miraculo factum est, quod ipsi omnium linguarum generibus loquerentur. Et Paulus dicit 1. ad Corint. 14. Gratias ago Deo, quòd omnium vestrum lingua loquor.

AD TERTIVM dicēdum, quod Christus in propria persona vni soli genti prædicaturus erat, s. Iudæis. Et ideo quamuis ipse absque dubio haberet perfectissimè scientiam omnium linguarum, non tamen oportuit, quod omnibus linguis loqueretur. Ideo autem, vt Aug. dicit * super Io. Cùm & modo Spiritussanctus accipiatur, nemo loquitur linguis omnium gentium, quia iam ipsa Ecclesia linguis omnium gentium loquitur, in qua, qui non est, non accipit Spiritū sanctū.

Ex gl. Bedæ ibi. c. 2

Tra. 32. in Ioannem, à medio illius, to. 9.

842

ARTICVLVS II.

Vtrum donum linguarum sit excellentius, quàm gratia prophetiæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod donum linguarum sit excellentius, quàm gratia prophetiæ. Quæ enim sunt meliorib. propria, videntur esse meliora, secundum Philo. * in 3. Topic. sed donum linguarum est proprium Noui Testamenti. Vnde cantatur in sequētia Pentecostes, Ipse hodie Apostolos Christi donās munere insolito, & cunctis inaudito seculis. Prophetia autē magis competit veteri Testamento, secundùm illud ad Hebr. 1. Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis. Ergo videtur, quòd donum linguarum sit excellentius, quàm donum prophetiæ.

Lib. 3. ca. 1. post med. to. 1.

¶ 2 Præterea, Illud, per quod ordinamur ad Deum, videtur excellentius esse eo, per quod ordinamur ad hōmines, sed per donum linguarum homo ordinatur ad Deum, per prophetiam autem ad homines. Dicitur enim 1. ad Cor. 14. Qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: qui autem prophetat, hominibus loquitur ad ædificationē. ergo videtur, quòd donum linguarum sit excellentius, quàm donum prophetiæ.

¶ 3 Præterea, Donum linguarum habitualiter permanet in habente ipsum, & homo habet in potestate vti eo cū voluerit. Vnde dicitur 1. ad Cor. 14. Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. Non autem sic est de dono prophetiæ, vt suprà dictum * est. Ergo donū linguarum vr esse excellentius, quàm donum prophetiæ.

q. 171. ar. 2.

¶ 4 Præterea, Interpretatio sermonum videtur contineri sub prophetia, quia Scripturæ eodem Spiritu exponūtur, quo sunt editæ, sed interpretatio sermonum, primæ ad Cor. 12. ponitur post genera linguarum: ergo videtur, quòd donum linguarum sit excellentius, quàm donum prophetiæ, maximè quantū ad aliquam eius partē.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit primæ ad Cor. 14. Maior est, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis.

RESPONDEO dicendum, quod donum prophetiæ excedit donum linguarum tripliciter. Primò quidem, quia donum linguarum refertur ad diuersas voces proferendas, quæ sunt signa alicuius intelligibilis veritatis, cuius etiam signa sunt quædā ipsa phātasmata, quæ secundum imaginariam visionem apparent. Vnde & Aug. 12. * super Gene. ad litteram, comparat donum linguarum visioni imaginariæ. Dictum † est autem suprà, quod donum prophetiæ consistit in ipsa illuminatione mentis ad cognoscendam intelligibilem veritatem. Vnde sicut prophetia illuminatio excellentior est, quàm imaginaria visio, vt suprà habitum * est, ita et excellentior est prophetia, quàm donum linguarum, secundum se consideratum. Secūdò, quia donum prophetiæ pertinet ad rerum notitiam, quæ est nobilior, quàm notitia vocum, ad quam pertinet donum linguarum. Tertiò, quia donum prophetiæ est vtilius. Et hoc quidem probat Apostolus 1. ad Cor. 14. tripliciter. Primo quidem, quia prophetia est vtilior ad ædificationem Ecclesiæ, ad quam, qui loquitur linguis nihil prodest, nisi expositio subsequatur. Secundò, quantum ad ipsum loquentem, qui si acciperet, vt loqueretur diuersis linguis, sine hoc, quod intelligeret, quod pertinet ad propheticum donum, mens eius non ædificaretur. Tertiò, quantum ad infideles, propter quos præcipuè videtur esse datum donum linguarum, qui quidē fortè eos, qui loquerentur linguis reputarent insanos, sicut & Iudæi reputauerant ebrios Apostolos linguis loquentes, vt dicitur Act. 2. Per prophetias autem infideles conuincuntur manifestatis absconditis cordis sui.

*li. 2. c. 8. to. 3.

†q. 173. a. 2.

q. 174. ar. 2

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut suprà dictum * est, ad excellentiam prophetiæ pertinet, quòd aliquis non solùm illuminetur intelligibili lumine, sed et percipiat imaginariam visionem, ita etiam ad perfectionem operationis Spiritussancti pertinet, quòd non solùm impleat lumine prophetico, & phantasiam imaginaria visione, sicut erat in veteri Testamento, sed etiam exterius linguam erudiat ad varia signa locutionum proferenda, quod totum fit in nouo Testamento, secundum illud 1. Cor. 14. Vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, linguam habet apocalypsim, id est, propheticam reuelationem habet.

q. 174. ar. 2. ad 1.

AD SECVNDVM dicendum, quòd per donum prophetiæ homo ordinatur ad Deum, secundùm mentem, quod est nobilius, quàm ordinari ad eum, secundū linguam. Dicitur autem, quòd ille, qui loquitur lingua, non loquitur hominibus, id est, ad intellectum hominū, vel vtilitatem eorum, sed ad intellectum solius Dei, & ad laudem eius. Sed per prophetiam ordinatur aliquis & ad Deū, & ad proximum. Vnde est perfectius donū.

AD TERTIVM dicendum, quod reuelatio prophetica se extendit ad omnia supernaturalia cognoscenda. Vnde ex eius perfectione contingit, quod in statu imperfectionis huius vitæ non potest haberi perfectè per modum habitus, sed imperfectè per modum cuiusdam passionis. Sed donum linguarum se extendit ad cognitionem quandam particularem, scilicet vocum humanarum, & ideo non repugnat imperfectioni huius vitæ, quod perfectè, & habitualiter habeatur.

AD QVARTVM dicendum, quod interpretatio sermonum

monum potest reduci ad donum prophetiæ, inquantum s. mens illuminatur ad intelligendum, & exponendum quæcunque sunt in sermonibus obscura, siue pp difficultatem rerum significatarum, siue etiam, pp ipsas voces ignotas, quæ proferuntur, siue etiam pp similitudines rerum adhibitas, s'm illud Daniel 5. Audiui de te, quod possis obscura interpretari, & ligata dissoluere. Vnde interpretatio sermonum est potior, q̃ donum linguarum, vt patet per illud, quod Apost. d cit 1. ad Cor. 14. Maior est, qui prophetat, q̃ qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur. Postponitur autem interpretatio sermonũ dono linguarum, quia ẽt ad interpretandũ diuersa linguarũ genera, interpretatio sermonũ se extendit.

QVAESTIO CLXXVII.

De Gratia sermonis, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de gratia gratis data, quæ consistit in sermone, de qua dicit Apostolus 1. ad Cor 12. Alij datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum in sermone consistat aliqua gratia gratis data.

¶ Secundò, quibus hæc gratia competat.

QVÆSTIONIS CLXXVII.

De gratia sermonis,

Bipartitò diuisæ,

AXIOMA.

Quemadmodum donum linguarum efficit, vt sermo ab auditoribus intelligatur, ita donum sermonis 1 (quod 1 recte inter gratias gratis datas numeratur) salutari sermoni iam audito, atque intellecto, 2 persuadendi vim efficaciamq; tribuit: quod quidẽ 2 donum, sicut etiam scientiæ, atque sapientiæ donum, tametsi mulieribus ad promiscuam hominum multitudinem publicè docendam nunquam detur, ad priuatam tamen vtilitatem, non minus mulieribus, quam viris conceditur.

842

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in sermone consistat aliqua gratia gratis data.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q in sermone non consistat aliqua gratia gratis data. Gratia enim datur ad id, quod excedit facultatem naturæ: sed ex naturali ratione adinuenta est ars rhetorica, per quam aliquis potest sic dicere, vt doceat, vt delectet, vt flectat, sicut Aug.* dicit in 4. de do. Chri. Hoc autem pertinet ad gratiam sermonis ergo videtur, quòd gratia sermonis non sit gratia gratis data.

li. 4. c. 12. in princ. to 3

¶ 2 Præterea, Omnis gratia ad regnum Dei pertinet: sed Apostolus dicit 1. ad Cor. 4 Non in sermone est regnum Dei, sed in virtute. ergo in sermone non consistit aliqua gratia gratis data.

¶ 3 Præterea, Nulla gratia datur ex meritis, quia si ex operibus iam non est gratia, vt dicitur ad Ro. 11 Sed sermo datur alicui ex meritis. Dicit enim Greg. exponens illud Psal 118. Ne auferas de ore meo verbum veritatis, quod verbum veritatis est, quod omnipotens Deus facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Ergo videtur, quòd donum sermonis non sit gratia gratis data.

¶ 4 Præterea, Sicut necesse est quòd homo per sermonem pronunciet ea quæ pertinent ad donum sapientiæ, vel sciẽ, ita ẽt ea, q̃ ptinent ad virtutẽ fidei. ergo si ponitur sermo sapiæ, & sermo scientiæ gratia gratis data, pari rõne deberet poni sermo fidei inter gratias gratis datas.

SED IN CONTRARIVM est, qđ dr Eccle. 6. Lingua eucharis, id est, gratiosa in bono hoie abũdabit, sed bonitas hoïs est ex gr̃a, ergo ẽt, & gr̃ositas sermonis.

RESPONDEO dicendum, q gratiæ gratis datæ dantur ad vtilitatem aliorum, vt suprà dictum* est. Cognitio aũt, quam aliquis à Deo accipit, in vtilitatem alterius conuerti non posset nisi mediante locutione. Et qa Spiritussanctus non deficit in aliquo, quod pertineat ad Ecclesiæ vtilitatem, ẽt prouidet mẽbris Ecclesiæ in locutione, nõ solum, vt aliquis sic loquatur, vt à diuersis possit intelligi, quod pertinet ad donũ linguarũ, sed ẽt, q efficaciter loquatur, quod pertinet ad gratiã sermonis. Et hoc tripliciter. Primò quidẽ, ad instruẽdũ intellectum, quod fit, dum aliquis sic loquitur, q doceat. Secundò, ad mouendũ affectum, vt s. libenter audiat verbum Dei, qđ fit, dum aliquis sic loquitur, q auditores delectet, quod non debet aliquis quærere, pp fauorem suum, sed vt homines alliciantur ad audiendum verbum Dei. Tertiò, ad hoc, q aliquis amet ea, quæ verbis significantur, & velit ea implere, quod fit, dum aliquis sic loquitur, q auditorẽ flectat. Ad quod quidem efficiẽdum Spiritussanctus vtitur lingua hominis, quasi quodam instrumento, ipse aũt est, qui perficit operationẽ interius. Vnde Greg.* dicit in Ho. Pentecostes Nisi corda auditorũ Spiritussanctus repleat, ad aures corporis vox docentiũ incassum sonat.

1. 2. q. 111. art 1. & 4

Ho. 30. in Euan non multũ remotè à principio.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut miraculosè Deus quandoque operatur quodam excellentiori modo, etiam ea, quæ natura potest operari, ita etiam Spiritussanctus excellentius operatur per gratiam sermonis, id, quòd potest ars operari inferiori modo.

AD SECVNDVM dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de sermone, qui innititur humanæ eloquentiæ absque virtute Spiritussancti. Vnde præmisit, Cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem. Et de seipso præmiserat supra, se, dicẽdo, Sermo meus, & prædicatio mea non fuit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus, & virtutis.

AD TERTIVM dicẽdum, q sicut dictũ* est, grã sermonis datur alicui ad vtilitatẽ aliorũ. Vnde qñq; subtrahitur, pp auditoris culpam, qñq; aũt, pp culpã ipsius loquentis. Bona autem opera vtriusq; non merentur directè hanc gratiam, sed solùm impediunt huius gratiæ impedimenta. Nam etiam gratia gratum facien. subtrahitur pp culpam, non tamen eam meretur aliquis per bona opera, per quæ tollitur tantùm gratiæ impedimentũ.

In cor. ar

AD QVARTVM dicendum, q sicut dictũ* est, gratia sermonis ordinatur ad vtilitatem aliorum Quòd autem aliquis fidem suam alijs cõicet, fit per sermonem scientiæ, siue sapientiæ. Vnde Aug.* dicit 14. de Trinit. q scire quemadmodum fides, & pijs opituletur, & contra impios defendatur, videtur Apostolus scientiam appellare. Et ideo non oportuit, quòd poneret sermonem fidei, sed sufficit ponere sermonem scientiæ, & sapientiæ.

In cor. ar.

li. b 14. c. 1. à med. to 3.

843

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia sermonis sapientiæ, & scientiæ pertineat etiam ad mulieres.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q gratia sermonis sapientiæ, & scientiæ pertineat etiã ad mulieres. Ad hmõi n. gratiam pertinet doctrina, sicut dictum* est. Sed docere competit mulieri Dicitur enim Prouer. 4. Vnigenitus fui coram matre mea, & docebat me. ergo hæc gratia cõpetit mulieribus.

Ar. præ.

¶ 2 Præterea, Maior est grã prophetiæ, q̃ gratia sermonis, sicut maior est contẽplatio veritatis, q̃ eius enũciatio Sed prophetia concedit mulieribus, sicut legit Iud. 4. de Delbora, & 4. Re. 22 de Olda prophetissa vxore Sellũ, & Act. 21. de quatuor filiabus Philippi Apost. ẽt dicit 1. ad Cor. 11. Omnis mulier orans, aut prophetans, &c. Ergo videtur, q multo magis gratia sermonis cõpetat mulieri.

¶ 3 Præterea, Primæ Petri 4 dicitur, Vnusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Sed quædam mulieres accipiunt gratiam sapientiæ, & scientiæ, quam non possunt alijs administrare, nisi per gratiam sermonis. Ergo gratia sermonis competit mulieribus.

SED

SED CONTRA est, quod Apostol. dicit primę ad Corin 14 Mulieres in Ecclesijs taceant. Et 1. ad Timo. 2. Docere mulieri non permitto. Hoc autem præcipuè pertinet ad gratiam sermonis. Ergo gratia sermonis non competit mulieribus.

RESPONDEO dicendum, quod sermone potest aliquis uti dupliciter, uno modo priuatè ad vnum, uel paucos familiariter colloquendo, & quantum ad hoc, gratia sermonis potest competere mulieribus. Alio modo publicè alloquendo totam Ecclesiam. Et hoc mulieri non conceditur. Primo quidem, & principaliter, propter conditionem fœminei sexus, qui debet esse subditus uiro, ut patet Gen 3. Docere autē, & persuadere publicè in ecclesia non pertinet ad subditos, sed ad prælatos. Magis tamen uiri subditi ex commissione possunt exequi, quia non habent huiusmodi subiectionem ex naturali sexu, sicut mulieres, sed ex aliquo accidentaliter superueniente. Secundò, ne animi hominum alliciantur ad libidinem. Dicitur enim Eccles. 9. Colloquium illius, quasi ignis exardescit. Tertiò, quia ut communiter mulieres non sunt in sapientia perfectæ, ut eis possit conuenienter publica doctrina committi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa auctoritas loquitur de doctrina priuata, qua mater filium erudit.

AD SECVNDVM dicendū, quod gratia prophetię attenditur secundum mentem illuminatam à Deo, ex qua parte non est in hominibus sexuum differentia, secundum illud ad Colos. 3. Induentes nouum hominem, qui renouatur secundum imaginem eius, qui creauit eum, vbi non est masculus, neque fœmina. Sed gratia sermonis pertinet ad instructionem hominum, inter quos differentia sexuum inuenitur, unde non est similis ratio de utroque.

AD TERTIVM dicendum, quod gratiam diuinitus acceptam diuersimodè aliqui administrant, secundum diuersitatem conditionis ipsorum. Vnde mulieres, si gratiam sapientię, aut scientiæ habeant, possunt eam administrare secundum priuatam doctrinam, non autem secundum publicam.

QVAESTIO CLXXVIII.

De Gratia miraculorum, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de gratia miraculorum.

¶ Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum sit aliqua gratia gratis data faciendi miracula.

¶ Secundò, quibus conueniat.

QVÆSTIONIS CLXXVIII.

De gratia miraculorum, Bifariam diuisæ,

AXIOMA.

1 *Miraculorum edendorum gratia, de 1 numero est earum gratiarum, quæ vni ad salutem aliorum prouehendam diuinitus datæ, passim apud theologos scriptores, gratiæ gratis datæ nominātur. Estq;* 2 *hæc 2 gratia ex ea parte, qua ad prædicatæ ueritatis confirmationem ordinantur, & bonorum, & malorum hominum veram fidem prædicantium, & Christi nomen inuocantium, communis: quatenus verò ad sanctitatis eius, qui miracula facit, demonstrationem, atque comprobationem refertur, iustorum, & sanctorum hominum (quorum vitam, & virtutem exempli loco alijs propositam esse vult Deus) propria est.*

ARTICVLVS PRIMVS. 844

Vtrum sit aliqua gratia gratis data ad miracula facienda.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod nulla gratia gratis data ordinetur ad miracula facienda. Omnis enim gratia ponit aliquid in eo, cui datur, sed operatio miraculorū non ponit aliquid in anima hominis cui datur, quia etiam ad tactū corporis mortui miracula fiūt, sicut legitur 4 Reg 13 quod quidam proiecerunt cadauer in sepulchro Helisæi, quod cùm tetigisset ossa Helisæi, reuixit homo, & stetit super pedes suos. Ergo operatio miraculorum non pertinet ad gratiam gratis datam.

3. cōtra G. 154. Et po. q. 6. ar. 4. cor. & ar. 9. ad 1. Et opu. 3. c. 232.

¶ 2 Præterea, Gratiæ gratis datæ sunt à Spiritu sancto, secundum illud primæ ad Corinth duodecimo, Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. Sed operatio miraculorum fit etiam à spiritu immundo, secundum illud Matth. 24. Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa, & prodigia magna. Ergo videtur, quòd operatio miraculorum non pertineat ad gratiam gratis datam.

¶ 3 Præterea, Miracula distinguūtur per signa, & prodigia siue portenta, & per uirtutes. Inconuenienter ergo ponitur operatio uirtutum potius gratia gratis data, quàm operatio prodigiorum, siue signorum.

¶ 4 Præterea. Miraculosa reparatio sanitatis per diuinam virtutem fit, ergo non debet distingui gratia sanitatum ab operatione virtutum.

¶ 5 Præterea, Operatio miraculorum consequitur fidem, uel facientis (secundum illud 1. ad Cor. 13 Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam) siue etiam aliorum, propter quos miracula fiunt. Vnde dr Matth. 13 Et non fecit ibi uirtutes multas, propter incredulitatem illorum. Cum ergo fides ponitur gratia gratis data, superfluum est præter hoc ponere aliam gratiam gratis datam operationem signorum.

SED CONTRA est, Apostolus 1. ad Corinth. 12. inter alias gratias gratis datas dicit, Alij datur gratia sanitatum, alij operatio uirtutum.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictū * est, Spiritussanctus sufficienter prouidet Ecclesię in his, quæ sunt utilia ad salutē. Ad quod ordinantur gratię gratis datæ. Sicut aūt oportet, quod notitia, quam quis diuinitus accepit, in notitiam aliorū deducat per donū linguarū, & per gratiā sermonis, ita necesse est, quod sermo prolatus confirmet ad hoc, quod c[illegible]bilis fiat. Hoc aūt fit per operationē miraculorum * [illegible] illud Mar. vlt. Et sermonem confirmante sequentibus signis. Et hoc rōnabiliter. Naturale enim est homini, ut ueritatem intelligibilem per sensibiles effectus deprehendat. Vnde sicut ductu naturalis rōnis homo peruenire potest ad aliquam Dei notitiā per effectus naturales, ita per aliquos supernaturales effectus, qui miracula dicunt, in aliquam supernaturalē cognitionem credendorum homo inducitur. Et ideo operatio miraculorum pertinet ad gratiā gratis datam.

q. 117. ar. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut prophetia se extendit ad oia, quæ supernaturaliter cognosci pñt, ita operatio virtutum se extendit ad omnia, quæ supernaturaliter fieri pñt, quorum quidem causa est diuina omnipotentia, quæ nulli creaturæ communicari potest. Et ideo impossibile est, quod principium operandi miracula sit aliqua qualitas habitualiter manens in aīa. Sed tñ hoc pōt contingere, quod sicut mens prophetæ mouetur ex inspiratione diuina ad aliquid supernaturaliter cognoscendum, ita etiam mens miracula facientis moueatur ad faciendum aliquid, ad quod sequitur effectus miraculi, quod Deus sua virtute facit. Quod qñq; quidem fit præcedente oratione, sicut cum Petrus Tabitā mortuam suscitauit, ut habetur Act. nono. Qñq; etiam non pcedente manifesta oōne, sed Deo ad nutū hominis operante, sicut Petrus Ananiam, & Sapphiram mentientes morti increpando tradidit, ut dicitur Act. 5. Vñ Greg. dicit * in 2. Dialogorum, quod sancti aliquando ex potestate

lib. 2. c. 30 à med. ad finē vsq;

potestate miracula exhibent, aliquando ex postulatione. Vtrolibet tñ modo Deus principaliter operatur, qui utitur instrumentaliter, uel interiori motu hominis, uel locutione, uel ẽt aliquo exteriori actu, seu ẽt aliquo contactu corporali, corporis ẽt mortui. Vnde Iosue 10. cùm Iosue dixisset quasi ex potestate, Sol, contra Gabaon ne mouearis, subditur postea, Non fuit antea, & postea tam longa dies obediente Domino voci hominis.

AD SECVNDVM dicẽdum, q ibi loquitur dñs de miraculis, quæ fienda sunt tpe Antichristi. De qbus Apostol. dicit 2. ad Thessal. 2. q aduẽtus Antichristi erit sm operationem satanæ in omni uirtute, & signis, & prodigijs mendacibus. Et sicut Aug. dicit * 20. de Ciui. Dei, Ambigi solet, utrũ propterea dicta sint signa, & prodigia mendacia. Qm mortales sensus per phantasmata decepturus est, ut quod non facit, facere uideatur. An quia illa ipsa ẽt si erunt uera prodigia, ad mendacium pertrahent credituros. Vera autem dñtur, quia ipsæ res ueræ erunt, sicut magi Pharaonis fecerunt ueras ranas, & ueros serpentes. Non tñ habebunt uerã rõnem miraculi, quia fient uirtute naturaliu cãrum, sicut in prima parte dictũ * est. Sed operatio miraculorũ, quæ attribuitur gratiæ gratis datæ, fit uirtute diuina ad hominum utilitatẽ.

lib. 20. ca. 20. declinando ad finem, t. 5.

q. 114. artic. 4.

AD TERTIVM dicendum, q in miraculis, duo pñt attendi. Vnum quidem est, id, quod fit, quod quidem est aliquid excedens facultatem naturæ. Et sm hoc, miracula dicuntur uirtutes. Aliud est, id, propter quod miracula fiunt, s. ad manifestandum aliquid supernaturale. Et secundum hoc, communiter dicuntur signa. Propter excellentiam autem dicuntur portenta, uel prodigia quasi procul aliquid ostendentia.

AD QVARTVM dicendum, q gratia sanitatum commemoratur seorsum, quia per eam confert homini aliquod beneficium, s. corporalis sanitatis, præter beneficium commune, quod exhibetur in omnibus miraculis, vt scil. ut homines adducantur in Dei notitiam.

AD QVINTVM dicendum q opera miraculorum attribuuntur fidei propter duo. Primò quidem, quia ordinatur ad fidei confirmationem. Secundo, quia procedit ex Dei omnipotentia, cui fides innititur. Et tamen sicut præter gratiam fidei necessaria est gratia sermonis ad fidei instructionem, ita etiam necessaria est operatio miraculorum ad fidei confirmationem.

845

ARTICVLVS II.

Vtrum mali possint miracula facere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q mali non possint miracula facere. Miracula enim impetrantur per orationem, sicut dictum * est; sed oratio peccatoris non est exaudibilis, sm illud Iohannis nono, Scimus quia peccatores Deus non audit. Et Prouerb. 28 dicitur, Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. ergo uidetur, quod mali miracula facere non possint.

1. qõ. 110. ar. 4. ad 2. Et 2 q. 43. art 1. & 4. cor E. po. q 6 art 5. ad 9. & ar. 9 ad 7. Et quo. 2 ar. 6. ad 4.
* ar præced. ad 1.

¶ 2 Præterea, Miracula attribuuntur fidei, sm illud Math 17 Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & transibit; fides autem sine operibus mortua est, ut dicitur Iacobi 2. Et sic non uidetur, q habeat propriam operationem. ergo uidetur, quòd mali, qui non sunt bonorum operum operatiui, miracula facere non possint.

¶ 3 Præterea, Miracula sunt quædam diuina testimonia, sm illud ad Hebr 2. Contestante Deo signis, & portentis, & uarijs uirtutibus. Vnde & in Ecclesia aliqui canonizantur per testimonia miraculorum: sed Deus non potest esse testis falsitatis. ergo uidetur, quod mali homines non possint miracula facere.

¶ 4 Præterea, Boni sunt Deo coniunctiores, quàm mali, sed nõ omnes boni faciunt miracula. ergo multò minus mali faciunt.

SED CONTRA est, q dicit Apostolus primæ ad Corin. 13. Si habuero omnem fidem, ita ut montes trãsferam, charitatem autẽ non habuero, nihil sum. Sed q cunq; non habet charitatem, est malus, quia hoc solum donum Spiritussancti est, quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis, ut dicit Aug 15. * de Trinitate ergo uidetur, quod etiam mali possint miracula facere.

li. 15. c. 18. in princ. to. 3.

RESPONDEO dicendum, q miraculorum aliqua quidem nõ sunt uera, sed phantastica facta, quibus scilicet ludificatur homo, ut uideatur ei aliquid, qđ non est. Quædã uerò sunt uera facta, sed non uerè hñt rõnem miraculi, quæ fiunt uirtute aliquarum naturalium cãrum. Et hæc duo pñt fieri per dæmones, ut suprà dictum * est. Sed uera miracula non pñt fieri, nisi uirtute diuina, operatur enim ea Deus ad hominum utilitatem. Et hoc dupliciter. Vno quidem modo, ad ueritatis prædicatæ confirmationem. Alio modo, ad demonstrationẽ sanctitatis alicuius, quem Deus hominibus uult proponere in exemplum uirtutis. Primo autem modo miracula pñt fieri per quemcunq;, qui ueram fidem prædicat, & nomen Christi inuocat, quod etiam interdum per malos fit. * Et sm hunc modum etiam mali possunt miracula facere. Vnde super illud † Matt 7. Nonne in nomine tuo prophetauimus, &c. dicit Hieron. Prophetare, uel uirtutes facere, & dæmonia eijcere, interdum non est eius meriti, q operatur, sed inuocatio nominis Christi hoc agit, ut homines Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt tanta miracula. Scdo aut modo non fiũt miracula, nisi a Sanctis, ad quorum sanctitatem demonstrandã miracula fiunt, uel in uita eorũ, uel ẽt post mortem, siue per alios. Legitur.n Act. 19. q Deus faciebat uirtutes per manus Pauli, & etiam desuper languidos deferebantur à corpore eius sudaria, & recedebant ab eis languores. Et sic etiam nihil prohiberet per aliquẽ peccatorem miracula fieri ad inuocationem alicuius sancti, quæ tamen miracula non dicitur facere ille, sed ille, ad cuius sanctitatem demonstrandam hæc fierent.

Ar. præce. ad 2.

* Aug. de Eccl dog. c. 83. to. 3
† Matth. 7. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut suprà dictum * est, cùm de oratione ageretur, oratio in impetrando non innititur merito, sed diuinæ misericordiæ, quæ etiam ad malos se extendit. Et ideo etiam qñque peccatorum oratio à Deo exauditur. Vnde Aug. dicit * super Iohannem, quòd illud uerbum cæcus locutus est, quasi adhuc inunctus, id est nondum perfectè illuminatus. Nam peccatores exaudit Deus. Quòd autem dicitur, quòd oratio non audientis legem est execrabilis, intelligendum est quantum est ex merito peccatoris. Sed interdum impetrat ex misericordia Dei, uel propter salutẽ eius, q orat, sicut exauditus est publicanus, ut dicitur Lucæ 18. uel etiam propter salutem aliorum, & gloriam Dei.

q. 83. art. 16.
Trac. 44. ĩ Io. à medio illius, to 9. & li. 2. cõ. Par. c. 8. to. 7. & lib. 1. Retract. c. 3. & 10. 1.

AD SECVNDVM dicendum, q fides sine operibus dicitur esse mortua, quantum ad ipsum credentẽ, qui per eam non uiuit uita gratiæ. Nihil autem phibet, q res uiua operetur per instrumentum mortuum, sicut homo operatur per baculum. Et hoc modo Deus operatur per fidem hominis peccatoris instrumentaliter.

AD TERTIVM dicendum, q miracula semper sunt uera testimonia eius, ad quod inducunt. Vñ à malis, qui falsam doctrinã enuntiant, nunquã fiunt uera miracula ad confirmationem suæ doctrinæ, quamuis qñq; fieri possint ad commendationẽ nominis Christi, quem inuocant, & in uirtute sacramentorum, quæ exhibent. Ab his autem, qui ueram doctrinam enuntiãt, fiũt qñq; uera miracula ad confirmationem doctrinæ, non autẽ ad testificationem sanctitatis. Vnde Aug. dicit * in lib. 83 quæst. Aliter magi faciunt miracula, aliter boni Christiani, aliter mali. Magi, per priuatos contractus cum dæmonibus. Boni Christiani, per publicã iustitiam. Mali Christiani, per signa publicæ iustitiæ.

Aug. in li. 83. qũ. q. 79 à med. to. 4.

AD QVARTVM dicendum, q sicut Aug. dicit in * lib 83. quæst. Admonet nos dominus, ut intelligamus quædam miracula etiam sceleratos homines facere, qualia sancti facere non possunt.

In lib. 83. quæst. q. 79. in medio, to. 4.

AD

AD QVINTVM dicendum, quòd ſicut ibidem *Aug. dicit, ideo non omnibus ſanctis iſta attribuuntur, ne pernicioſiſſimo errore decipiantur infirmi, exiſtimantes in talibus factis, eſſe maiora dona, quàm in operibus iuſtitiæ, quibus vita æterna comparatur.

In li. 83. q. q. 79 parũ à medio, to. 4.

QVAESTIO CLXXIX.

De Diuiſione vitæ, in actiuam, & contemplatiuam, in duos articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de vita actiua, & contemplatiua, vbi quadruplex conſideratio occurrit. Quarum prima eſt de diuiſione vitæ per actiuam, & contemplatiuam. Secunda, de vita contemplatiua. Tertia, de vita actiua. Quarta, de comparatione vitæ actiuæ ad contemplatiuam.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuã, & contemplatiuam.

¶ Secundò, vtrum diuiſio ſit ſufficiens.

SCHEMA VITARVM genera complectens.

Quæstione

Vitarum genera, vbi tractatur de
- *Diuiſione vitæ in actiuam, & contemplatiuam* — 179
- *Vita* { *contemplatiua* — 180; *actiua* — 181 }
- *Comparatione vitæ actiuæ, & contemplatiuæ inter ſe.* — 182

QVÆSTIONIS CLXXIX.

De Diuiſione vitæ in actiuam, & contemplatiuam.

Bipartitò diuiſæ,

AXIOMA.

1 *Conueniens* 1 *& plena* 2 *eſt illa diuiſio, ex bipar-*
2 *titæ operationis intellectus conſideratione ſumpta, qua humana vita in actiuam, & contemplatiuam diſtribuitur.*

846

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vita conuenienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃, quod vita non conuenienter diuidatur per actiuam, & contẽplatiuam. Anima enim eſt principium vitæ per ſuam eſſentiam. Dicit enim Philo.* in 2 de Anima, quod viuere viuentibus eſt eſſe, actionis autem, & contemplationis principium eſt aĩa per ſuas potentias: ergo vr̃, quod vita non cõuenienter diuidatur p actiuã, & cõtẽplatiuã.

3. di. 35. 1. ar. 1. Et 1 Eth. lec. 5. co. 2. * li. 2. tex. 37. tom. 2.

¶ 2 Præterea, Inconuenienter diuiditur prius per differentias poſterioris. Actiuum autem, & contemplatiuũ, ſiue ſpeculatiuum, & practicum, ſunt differentiæ intellectus, vt patet in tertio * de Anima. Viuere autem eſt prius, quàm intelligere. Nam viuere ineſt viuentibus primò, ſecundùm animam vegetabilem, vt patet per Philoſophum in 2.* de Anima. Ergo inconuenienter diuiditur vita per actiuam, & contemplatiuam.

lib. 3. text. 49. & 46. lib. 2. text. 34. & 59.

¶ 3 Præterea, Nomen vitæ importat motum, vt patet per Dion 4 c.* de Diui. non. Sed contemplatio conſiſtit magis in quiete, ſecundùm illud Sap 8. Intrans in domũ meam conquieſcam cum illa: ergo videtur, quod vita non conuenienter diuidatur p actiuã, & contemplatiuam.

c. 4. par. 1. inter princip. & me.

SED CONTRA eſt, quod Greg * ſuper Ezec. dicit, Duæ ſunt vitæ, in quibus nos omnipotẽs Deus per ſacrũ eloquium erudit, actiua videlicet, & contemplatiua.

Ho. 14. nõ multũ ꝑcul ante medium.

RESPONDEO dicendum, quod illa propriè dñr viuentia, quæ ex ſeipſis mouentur, ſeu operantur. Illud autem maximè conuenit alicui per ſeipſum, quod eſt proprium ei, & ad quod maximè inclinatur. Et ideo vnumquodque viuens oſtenditur viuere ex operatione ſibi maximè propria ad quã maximè inclinatur. Sicut plantarum vita dr̃ in hoc conſiſtere, quod nutriuntur, & generantur. Animalium verò in hoc, quod ſentiũt, & mouentur. Hominum vero in hoc, quod intelligunt, & ſm rationẽ agunt. Vnde & in hominibus vita vniuſcuiuſq; hominis vr̃ eſſe id, in quo maximè delectatur, & cui maximè intendit, & in hoc præcipue vult quilibet conuiuere amico, vt dr̃ *in 9. Ethi. Quia ergo quidam homines præcipue intendunt contemplationi veritatis, quidam vero intendunt principaliter exterioribus actionibus: inde eſt, quod vita hoĩs cõuenienter diuiditur per actiuã, & contẽplatiuã.

li. 9 c. 4 ꝑ me. & c 1. circa me. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum quod propria forma vniuſcuiuſque faciẽs ipſum eſſe in actu, eſt principium operationis propriæ ipſius. Et ideo viuere dicitur eſſe viuentium, ex eo, quòd viuentia per hoc, quod habẽt eſſe per ſuam formam, tali modo operantur.

AD SECVNDVM dicendum, quod vita vniuerſaliter ſumpta, non diuiditur per actiuã, & cõtemplatiuam, ſed vita hoĩs, qui ſpẽm ſortitur ex hoc quod hẽt intellectũ. Et ideo eadem eſt diuiſio intellectus, & vitæ humanæ.

AD TERTIVM dicendum, quod contemplatio hẽt quidẽ quietem ab exterioribus motibus. Nihilominus tñ ipſum contemplari eſt quidã motus intellectus, prout quælibet operatio dr̃ motus: ſm quod dicit * Philo. in 3. de Anima, quod ſentire, & intelligere ſunt motus quidam, prout motu dicitur actus perfecti. Et hoc modo † Dionyſ 4. cap. de Diuin. nom ponit tres motus animæ contemplantis, ſcilicet rectum, circularem, & obliquũ.

li. 3. tex. 28 to. 2. †c. 4 par. 1 parum à med.

847

ARTICVLVS II.

Vtrum vita ſufficienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, quod vita non ſufficienter diuidatur per actiuam, & cõtemplatiuam. Philo in * 1. Eth. dicit, quod tres ſunt vitæ maximè excellentes, ſ. voluptuoſa, ciuilis (quę vr̃ eſſe eadem actiuæ,) & contemplatiua. Inſufficienter ergo videtur diuidi vita per actiuam, & contemplatiuã.

Supra ar. 1 & locis ibi notatis. Et cont. c. 92. parag 4. *lib. 1. c. 5.

¶ 2 Prçterea, Aug 19.* de Ciui. Dei, ponit tria vitæ genera, ſcilicet otioſum, quod pertinet ad contemplationem, actuoſum, quod pertinet ad vitam actiuam. Et addit tertium ex vtroque compoſitum. ergo vr̃, quod inſufficienter diuidatur vita per actiuam, & contemplatiuam.

lib 19. c. 19 & c. 2. to. 5

¶ 3 Præterea, Vita hoĩs diuerſificatur, ſm quod homines diuerſis actionibus ſtudent, ſed plura, q̃ duo ſunt humanarum actionum ſtudia ergo vr̃, quod vita debeat in plura membra diuidi, quàm in actiuum, & contemplatiuum.

SED CONTRA eſt, quòd iſtæ duæ vitæ ſignificantur per duas vxores Iacob. Actiua quidem per Liam, contemplatiua vero per Rachelem. Et per duas mulieres, quæ dominum hoſpitio receperunt, contemplatiua quidem per Mariam, actiua verò per Martham, vt Gre. * dicit in 6 Moral Non autem eſſet hæc congrua ſignificatio, ſi eſſent plures, quàm duæ vitæ. ergo ſufficienter diuiditur vita per actiuam, & contemplatiuam.

lib. 6. c. 28. à med. & Ho 14 in Eze. à me.

RESPONDEO dicendum, quod ſicut dictum * eſt, diuiſio iſta datur de vita humana, quæ quidem attenditur, ſecundum intellectum. Intellectus autem diuiditur per actiuum, & contemplatiuum, quia finis intellectiuæ cognitionis, vel eſt ipſa cognitio veritatis, quod pertinet ad intellectum contemplatiuum, vel eſt aliqua exterior actio, quod pertinet ad intellectum practicum, ſiue actiuum. Et ideo vita etiam ſufficienter diuiditur per actiuam, & contemplatiuam.

Ar. præce. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod vita voluptuoſa ponit finem in delectatione corporali, quæ communis eſt nobis, & brutis. Vnde ſicut Philo. * ibidem dicit, eſt vita beſtialis. Propter quod non comprehenditur ſub præſenti diuiſione, prout vita humana diuiditur in actiuam, & contemplatiuam.

lib. 1. ca. 5. to. 5.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ media consiciuntur ex extremis, & ideo virtute continentur in eis, sicut tepidum in calido, & frigido, & pallidum in albo & nigro. Et similiter sub actiuo, & contemplatiuo comprehenditur id, quod est ex vtroque compositum. Et tñ sicut in quolibet misto prædominatur aliquod simplicium, ita et in medio genere vitæ superabundat quandoque quidem contemplatiuum, qñque verò actiuum.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ oia studia humanarum actionum, si ordinentur ad necessitatem præsentis vitæ, sm rationem rectam, pertinẽt ad vitã actiuam, quæ per ordinatas actiones consulit necessitati vitæ præsentis. Si autem deseruiant concupiscentię cuicunq;, pertinent ad vitã voluptuosam, quę non continetur sub vita actiua. Humana verò studia, q̃ ordinantur ad considerationem veritatis, pertinent ad vitã cõtemplatiuam.

QVAESTIO CLXXX.

De vita contemplatiua, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vita contemplatiua.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, vtrum vita contemplatiua pertineat tantum ad intellectum, an consistat etiam in affectu.

¶ Secundò, vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant virtutes morales.

¶ Tertiò, vtrum vita contemplatiua consistat solum in vno actu, aut in pluribus.

¶ Quartò, vtrum ad vitam contemplatiuam pertineat consideratio cuiuscunque veritatis.

¶ Quintò, vtrum vita contemplatiua hominis in hoc statu possit eleuari vsque ad Dei visionem.

¶ Sextò, de motibus contemplationis, quos Dionysius assignat quarto capite, de Diuinis nominibus.

¶ Septimò, de delectatione contemplationis.

¶ Octauo, de duratione contemplationis.

QVÆSTIONIS CLXXX.

De vita contemplatiua, In octo Quæstiunculas partita,

AXIOMA.

Vita contemplatiua quantum ad suam essentiam, 3 propriamq; actionem, 3 vnicam existentem (Dei 4 ipsius videlicet, diuinorumq; effectorum considerationem) non in affectu, sed in 1 intellectu posita est: quæ tametsi non omnino perfectè, aliquo modo tamen, sopitis sensibus & imaginatione cessante, ad diuinæ 5 essentiæ visionem, etiam anima adhuc in mortali corpore detẽta, pertingere potest. Ex quibus 2 perspicuum euadit, 2 virtutes morales, quæ in voluntate suam sedem habent, (licet ipsæ ad contemplandum sint vtilissimæ, quippe, quæ contemplationis impedimenta remoueant) ad vitæ contemplatiuæ essentiam non pertinere. Ex iisdem planum quoque 7 est, vitam contemplatiuam multis de causis, 7 & 8 iucundissimam, & maximè 8 diuturnam, etiam in præsenti seculo esse. Quantum autem ad propriæ operationis istius vitæ, (quæ est contemplatio) diui 6 sionem attinet, nobis probatur 6 illa diuisio, qua contemplatio à B. Dionysio in circularem, rectam, & obliquam distribuitur.

848 … ar. 2. … ar. … 2. Et … 35. q. … 2. Et … 36. 12. … ad 11.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vita contemplatiua nihil habeat in affectu, sed totum in intellectu.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ vita contemplatiua nihil habeat in affectu, sed totum in intellectu. Dicit enim * Philo. in 2 Metaphys. quòd finis contemplationis est veritas. Veritas autem pertinet ad intellectum totaliter. ergo videtur, quòd vita contemplatiua totaliter in intellectu consistat. (*li. 2. tex. 3. to. 3.)

¶ 2 Præterea, Greg. dicit † in 6 Mor. ꝙ Rachel, quæ interpretatur visum principium, vitam contemplatiuam significat, sed visio principij pertinet propriè ad intellectum. ergo vita contemplatiua propriè ad intellectum. (†li. 6. c. 28. circa me. & Ho 14. in Ezec. à med.)

¶ 3 Præterea, Greg. dicit * super Ezech. ꝙ ad vitã contemplatiuam pertinet ab exteriori actione quiescere, sed vis affectiua, siue appetitiua inclinat ad exteriores actiones. ergo videtur, quòd vita contemplatiua nõ pertineat aliquo modo ad vim appetitiuam. (*Hom. 14 cir. med.)

SED CONTRA est, quod Greg. † ibidem dicit, ꝙ contemplatiua vita est charitatem Dei, & proximi tota mente retinere, & soli desiderio conditoris inhærere: sed desiderium, & amor ad vim affectiuã, siue appetitiuam pertinent, vt suprà * habitũ est. ergo etiam vita contemplatiua habet aliquid in vi affectiua, siue appetitiua. († Hom. 14. in Ezech. & 6. Mor. c. 28. — 1. 2. qõ. 22. ar. 3.)

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ sicut dictum * est, vita contemplatiua illorum esse dicitur, qui principaliter intendunt contemplationi veritatis. Intentio autem est actus voluntatis, vt supra habitum * est, quia intentio est de fine qui est voluntatis obiectum. Et ideo vita contemplatiua, quantum ad ipsam essentiam actionis, pertinet ad intellectum. Quantum autem ad id, quod mouet ad exercendam talem operationem, pertinet ad voluntatẽ, quę mouet omnes alias potentias, & etiam intellectum, ad suum actum, vt supra dictum * est. Mouet autem vis appetitiua ad aliquid inspiciendum, vel sensibiliter, vel intelligibiliter. Quandoque quidem, propter amorem rei visæ, quia, vt dicitur Mat. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quandoque autem propter amorem ipsius cognitionis, quam quis ex inspectione consequitur. Et propter hoc Greg * constituit vitam contemplatiuã in charitate Dei, inquantum scilicet aliquis ex dilectione Dei inardescit ad eius pulchritudinem conspiciendam. Et quia vnusquisque delectatur cum adeptus fuerit id, quod amat, io vita contẽplatiua terminat ad delectationẽ, quæ est in affectu, ex quo & amor intenditur. (q. præced. — 1. 2. qõ. 12. ar. 1. — 1. 2. q. 9. a. 1 — Hom. 14. in Ezech.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ex hoc ipso, ꝙ veritas est finis contemplationis, habet rationem boni appetibilis, & amabilis, & delectantis. Et secundum hoc pertinet ad vim appetitiuam.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ ad ipsam visionem primi principij, scilicet Dei, incitat amor ipsius. Vnde Greg. dicit * super Ezech. quòd vita contemplatiua, calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui creatoris animus inardescit. (* Hom. 14. circa me.)

AD TERTIVM dicendum, ꝙ vis appetitiua mouet non solum membra corporalia ad exteriores actiones exercendas, sed etiam intellectum ad exercendam operationem contemplationis, vt dictum † est. († in cor a.)

ARTICVLVS II.

Vtrum virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam.

849

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam. Dicit enim * Greg. super Eze. h. ꝙ contemplatiua vita est charitatem Dei, & proximi tota mente retinere. sed oẽs virtutes morales, de quarum actibus dantur præcepta legis, reducuntur ad dilectionem Dei, & proximi: quia plenitudo legis dilectio est, vt dicitur ad Rom 13. ergo videtur, quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam. (Infr. q. 181 ar. 1. ad 3. & 2. 2. co. & ar 4 ad 1 & q. 182 a. 3 cor. Et opu. 17. c. 7. ad 7. Et 3. contra. 39. fin. Et Phy. 7 & 8. 6. cor 5.)

¶ 2 Præterea, Vita contemplatiua præcipuè ordinatur ad Dei contemplationem. Dicit enim † Gregor. super Ezech. ꝙ calcatis curis omnibus ad videndam faciem sui creatoris animus inardescit. sed ad hoc nullus potest peruenire nisi per munditiam, quam causat virtus moralis. Dicitur enim Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi (* Hom 14. in Ezech. † Hom 14 in Ezech. circa me.)

ipsi Deum videbunt. Et ad Heb. 12. Pacem sequimini cū omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deū. ergo videtur, quòd virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam.

Hom. 14. à med. ¶ 3 Prӕterea, Greg. dicit * super Ezech. quòd contemplatiua vita specio a est in animo, vnde significatur per Rachelem, de qua dicitur Gene. 29. quòd erat pulchra facie, sed pulchritudo animi attenditur, secundum virtutes morales, & præcipuè, secundum temperantiam, vt Ambr. dicit in primò * de Offi. Ergo videtur, quòd virtutes morales pertinent ad vitam contemplatiuam.

li. 1. ca. 34. to. 1.

SED CONTRA est, quòd virtutes morales ordinantur ad exteriores actiones sed Greg. * dicit in 6. Moral. quòd ad contemplatiuam vitam pertinet ab exteriori actione quiescere. Ergo virtutes morales non pertinēt ad vitam contemplatiuam.

li. 6. ca. 28. circa me.

RESPONDEO dicendum, quod ad vitam contemplatiuam potest aliquid pertinere dupliciter. Vno modo, essentialiter. Alio modo, dispositiuè. Essentialiter quidē virtutes morales non pertinent ad vitam contemplatiuam, quia finis contemplatiuæ vitæ est consideratio veritatis. Ad virtutes autem morales scire quidem, quod pertinet ad considerationem veritatis, paruam potestatem habet, vt Philo. dicit * in 2. Ethi. Vnde & ipse in 10. † Ethic. virtutes morales dicit pertinere ad felicitatem actiuam, non autem ad contemplatiuam. Dispositiuè autem virtutes morales pertinent ad vitam contemplatiuam. Impeditur enim actus contemplationis, in quo essentialiter consistit vita contemplatiua, & per vehementiam passionum, per quam abstrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad sensibilia, & per tumultus exteriores. Virtutes autem morales impediunt vehementiā passionum, & sedant exteriorum occupationum tumultus: & ideo virtutes morales dispositiuè ad vitam contemplatiuam pertinent.

*lib. 2. c. 2. in princ. & lib. 10. c. vlt. † li. 10 c. 7. & 8. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut suprà dictum * est, vita contemplatiua habet motiuum ex parte affectus. Et secundùm hoc dilectio Dei, & proximi requiritur ad vitam contemplatiuam. Causæ autem mouētes non intrant essentiam rei, sed disponunt, & perficiunt rem. Vnde non sequitur, quòd virtutes morales essentialiter pertineant ad vitam contemplatiuam.

Ar. præce.

AD SECVNDVM dicēdum, quod sanctimonia, id est, munditia, causatur ex virtutibus, quӕ sunt circa passiones impedientes puritatē rationis. Pax autem causatur ex iustitia, quæ est circa operationes, secundum illud Isa. 32. Opus iustitiæ pax, inquantum scilicet ille, qui ab iniurijs aliorū abstinet, subtrahit litigiorum, & tumultum occasiones: & sic virtutes morales disponunt ad vitam contemplatiuam, inquantum causant pacem, & munditiam.

AD TERTIVM dicendū, quod pulchritudo (sicut suprà dictum * est) consistit in quadam claritate, & debita proportione. Vtrunque autem horum radicaliter in ratione inuenitur: ad quam pertinet, & lumen manifestans, & proportionem debitam in alijs ordinare. Et ideo in vita contemplatiua, quæ consistit in actu rationis, per se, & essentialiter inuenitur pulchritudo. Vnde sapien. 8. de contemplatione sapientiæ dicitur, Amator factus sum formæ illius. In virtutibus autem moralibus inuenitur pulchritudo participatiuè, inquantum scilicet participant ordinem rationis, & præcipuè in temperantia, quæ reprimit concupiscentias maximè lumen rationis obscurātes. Et inde est, quod virtus castitatis maximè reddit hominem aptum ad contemplationem, inquantum delectationes venereæ maximè deprimunt mentē ad sensibilia, vt Aug. dicit * in lib. Soliloquiorum.

q. 145. ar. 2

*li. 1. c. 10. ante med. to. 1.

850

3. di. 35. q. 1. art. 2. Et 4. di. 5. q. 4 ar. 2. q° 1. ad 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant diuersi actus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod ad vitam contemplatiuam pertineant diuersi actus. Ricardus enim * de sancto Victore distinguit inter contēplationem, meditationem, & cogitationem: sed omnia ista videntur ad vitam contemplatiuam pertinere: ergo videtur, quòd vitæ contemplatiuæ, sint diuersi actus.

*In lib. de contēplatione, c. 3.

¶ 2 Præterea, Apost. 2. ad Cor. 3 dicit, Nos vero reuelata facie gloriam Domini speculantes, transformamur in eandem claritatem, sed hoc pertinet ad vitam contemplatiuam: ergo præter tria prædicta etiam speculatio ad vitam contemplatiuam pertinet.

¶ 3 Præterea, Bernardus dicit in lib. de consideratione, * quod prima, & maxima contemplatio est admiratio maiestatis, sed admiratio, secundum Dama. † ponitur species timoris: ergo videtur, quod plures actus ad vitam contemplatiuam requirantur.

li. 5. de cōsiderat. in fine illius. † li. 2. c. 15.

¶ 4 Præterea. Ad vitam contemplatiuam pertinere dicuntur oratio, lectio, & meditatio: pertinet et ad vitam contemplatiuam auditus. Nam de Maria, per quam vita contemplatiua significatur, dicitur Luc. 10. quod sedens secus pedes Domini, audiebat verba illius. Ergo videtur, quod plures actus ad vitam contemplatiuam requirantur.

SED CONTRA est, quod vita hic dicitur operatio, cui homo principaliter intendit. si ergo plures sunt operationes vitæ contemplatiuæ, non erit vna vita contemplatiua, sed plures.

RESPONDEO dicendum, quod de vita contemplatiua nunc loquimur, secundum quod ad hominem pertinet. Hæc aūt differentia est inter hominem, & angelum, vt patet per Diony. 7. c. de diui. nom. * quod angelus simplici apprehensione veritatem intuetur. Homo aūt quodā processu ex multis pertingit ad intuitum simplicis veritatis. Sic ergo contemplatiua vita vnum quidem actum habet, in quo finaliter perficitur, s. cōtemplationē veritatis, à quo hēt vnitatem. Habet aūt multos actus, quibus peruenit ad hunc actum finalem, quorū quidā pertinent ad acceptionem principiorum, ex quibus procedit ad contēplationē veritatis. Alij aūt pertinent ad deductionē principiorū in veritatē eius, cuius cognitio inquirit. Vltimus autem completiuus actus est ipsa cōtemplatio veritatis.

ca. 7. inter prin. & medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cogitatio, secundum Ricar. de sancto Victore, * videtur pertinere ad multorum inspectionē, ex quibus aliquis colligere intendit vnam simplicē veritatē. Vnde sub cogitatione cōprehēdi pñt, & perceptiones sensuū ad cognoscēdū aliquos effectus, & imaginationes, & discursus rationis circa diuersa signa, vel quæcunque perducentia in cognitionē veritatis intentæ. Quamuis secundum Aug. 14. de Trin. † cogitatio dici possit oīs actualis operatio intellectus. Meditatio vero pertinere vr̄ ad processum rōnis ex principijs aliquibus pertingentibus ad veritatis alicuius contemplationē. Et ad idē pertinet consideratio secundum Bernar. * Quamuis secundum Philo. in 3. de Anima, omnis operatio intellectus, consideratio dicatur, sed contemplatio pertinet ad ipsum simplicem intuitum veritatis. Vnde idem Ricard. dicit, † quòd contemplatio est perspicax, & liber contuitus animi in res perspiciendas. Meditatio autem est intuitus animi in veritatis inquisitione occupatus. Cogitatio autem est animi respectus ad euagationem pronus.

Li. 1. de cōtempl. c. 4. circ. prin.

lib. 14. c. 7. à me. to. 3.

loco citato in arg. 1

loco citato in arg. 1

AD SECVNDVM dicendum, quod speculatio, vt glossa Aug. * dicit ibidem, dicitur à speculo, non à specula. Videre autem aliquid per speculum, est videre causam per effectum in quo eius similitudo relucet. vnde speculatio ad meditationem reduci videtur.

Est Aug. in li. 15. de Trin. ca. 8. to. 3.

AD TERTIVM dicendum, quod admiratio est species timoris, consequens apprehensionem alicuius rei excedētis nostram facultatem. Vnde admiratio est actus consequens cōtemplationem sublimis veritatis. Dictum est enim, * quòd contemplatio in affectu terminatur.

ar. 1. huius q°.

AD QVARTVM dicendum, quod homo ad cognitionem veritatis pertingit dupliciter. Vno modo, per ea, quӕ ab alio accipit. Et hic quidem quantum ad ea, quæ homo a Deo accipit, necessaria est oratio: secundum illud. Sap. 7. Inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ. Quantum

tum verò ad ea, quæ accipit ab homine, necessarius est auditus, secundùm quod accipit ex voce loquentis: & lectio, secundùm quod accipit ex eo, quod per Scripturā est traditum. Alio modo, necessarium est quod adhibeat proprium studium: & sic requiritur meditatio.

851

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vita contemplatiua solùm consistat in contemplatione Dei, an etiam in consideratione cuiuscunque veritatis.

Infrà ar. 7 cor. & q. 181. a. 4 ad 2 & q. 182 art. 2. cor. Et 3 di. 35 q. 1 a. 2. q. 3 * In lib. 5. de consid. in ultimis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod vita contemplatiua non solum consistat in contemplatione Dei, sed etiam in consideratione cuiuscunq; veritatis. Dicitur. n. in Psal. 138. Mirabilia opera tua, & aīa mea cognoscet nimis: sed cognitio diuinorum operū fit per aliquā contemplationem veritatis: ergo vr, quod ad vitam contemplatiuā pertineat, non solùm diuinam veritatem, sed etiā quamlibet aliam contemplari.

¶ 2 Præterea, Bernardus in lib. de Consider. * dicit, quod prima contemplatio est admiratio maiestatis: secunda est iudiciorum Dei: tertia est beneficiorū ipsius; quarta est promissorum. Sed inter hæc quatuor solum primum pertinet ad diuinam veritatem, alia verò tria pertinent ad effectus ipsius. ergo vita contemplatiua nō solum consistit in consideratione diuinæ veritatis, sed etiam in cōsideratione veritatis, circa diuinos effectus.

li. 1 de cō templ. c. 6.

¶ 3 Præterea, Richardus de sancto Victore * distinguit sex species contemplationum. Quarum prima est, secundum solam imaginationem, dum attendimus res corporales. Secunda autem est in imaginatione secundum rationem, prout s. sensibilium ordinem, & dispositionem consideramus. Tertia est in ratione, secundum imaginationem, qn s. per inspectionem rerum visibilium ad inuisibilia subleuamur. Quarta autem est in ratione secundum rationem, qn s. animus intendit inuisibilibus, quæ imaginatio non nouit. Quinta autem est supra rationem, qn ex diuina reuelatione cognoscimus ea, quæ humana ratione comprehendi nō possunt. Sexta autem est supra rationē, & præter rōnem, qn s. ex diuina illuminatione cognoscimus ea, quæ humanæ rationi repugnare vr, sicut ea, quæ dnr de mysterio Trinitatis. Sed solum vltimum vr ad diuinā veritatē pertinere. ergo contēplatio veritatis non solum respicit diuinā veritatē, sed et eā, quæ in creaturis consideratur.

¶ 4 Præterea, In vita contemplatiua quæritur contēplatio veritatis inquantum est perfectio hoīs, sed quælibet veritas est pfectio humani intellectus. ergo in qualibet contemplatione veritatis consistit vita contemplatiua.

lib. 6. c. 28. in medio.

SED CONTRA est, quod Greg. dicit in 6 Mor. * quod in cōtemplatione principiū, quod Deus est, quæritur.

ar. 2 hui* quæst.

RESPONDEO dicēdum, quod sicut iam dictū est, * ad vitam contemplatiuam pertinet aliquid dupliciter. Vno modo, principaliter. Alio modo, secundariò, vel dispositiuè. Principaliter quidem ad vitam contemplatiuā pertinet contemplatio diuinæ veritatis, quia huiusmodi contemplatio est finis totius humanæ vitæ. Vnde Aug. dicit in primo de Trinit. * quod contemplatio Dei promittitur nobis, vt actionum omnium finis, atque æterna perfectio gaudiorum, quæ quidem in futura vita erit perfecta, qn. s. videbimus Deum facie ad faciem, vnde & perfecte beatos faciet. Nunc autem contemplatio diuinæ veritatis competit nobis imperfectè, videlicet per speculū & in ænigmate. Vnde per eam fit nobis quędam inchoatio beatitudinis, quæ hic incipit, vt in futuro continuetur. Vnde & Philo. in 10. Ethic. * in contemplatione optimi intelligibilis ponit vltimā felicitatem hominis. Sed quia per diuinos effectus in Dei contemplationē manuducimur, secundum illud ad Ro. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, inde est, quod etiam contemplatio diuinorum effectuum secundariò ad vitam cōtemplatiuam pertinet, prout scilicet ex hoc manuducitur homo in Dei cognitionem. Vnde August. dicit in lib. de Vera relig. * quod in creaturarum consideratione non vana, & peritura curiositas est exercenda sed gradus ad immortalia, & semper permanentia faciendus. Sic ergo ex præmissis patet, quod ordine quedā quatuor ad vitam contemplatiuam pertinent. Primò quidem virtutes morales. Secundò autem, alij actus, prçter contemplationem. Tertiò verò contemplatio diuinorum effectuum. Quartò verò completiuum, est ipsa contemplatio diuinæ veritatis.

li. 1 de Trin. c. 8. cir. med. to. 3.

li. 10 c. 6. 7 & 8. to. 5.

* c. 29. parū à prin. to 1.

† ar. 1. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Dauid cognitionem operum Dei quærebat, vt ex hoc manuduceretur in Deum. Vnde alibi dicit, Psal. 142. Meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar, expandi manus meas ad te.

AD SECVNDVM dicendum, quod ex consideratione diuinorum iudiciorum manuducitur homo in cōtemplationem diuinæ iustitiæ. Ex consideratione autē diuinorum beneficiorum, & promissorum manuducitur homo in cognitionem diuinæ misericordiæ, seu bonitatis, quasi per effectus exhibitos, vel exhibendos.

AD TERTIVM dicendum, quod per illa sex designantur gradus, quibus per creaturas in Dei contemplationem ascenditur. Nam in primo gradu ponitur perceptio ipsorum sensibilium. In secundò verò gradu ponitur progressus à sensibilibus ad intelligibilia. In tertiò verò gradu ponitur diiudicatio sensibilium, secundum intelligibilia. In quartò verò gradu ponitur absoluta cōsideratio intelligibilium, in quæ per sensibilia peruenitur. In quintò verò gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quæ per sensibilia inueniri non possunt, sed per rationem capi possunt. In sexto gradu ponitur consideratio intelligibilium, quæ ratio nec inuenire, nec capere potest, quæ s. pertinent ad sublimem contemplationem diuinæ veritatis, in qua finaliter cōtemplatio perficitur.

AD QVARTVM dicēdum, quod vltima perfectio humani intellectus est veritas diuina. Aliæ autem veritates perficiunt intellectum in ordine ad veritatē diuinā.

852

ARTICVLVS V.

Vtrum vita contemplatiua, secundùm statum huius vitæ, possit pertingere ad visionem diuinæ essentiæ.

1. qō. 12. ar. 11. Et 1. 2. q. 93. ar. 2. Et 3. di. 35 qō. 2. ar. 2. Et 4. di. 49 qō. 2 ar. 7. Et 3. cō. c. 47. Et ver. q. 10 ar. 11 Et quol. 1. ar. 1.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod vita contemplatiua, secundum statum huius vitæ possit pertingere ad visionem diuinæ essentiæ; quia, vt habetur Genesis, 32. Iacob dixit, Vidi Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea, sed visio faciei Dei est visio diuinæ essentiæ. ergo videtur, quòd aliquis per contemplationem in præsenti vita, possit se extendere ad videndum Deum per essentiam.

* li. 6. c. 17 circa finē.

¶ 2 Pręterea, Greg. dicit in 6. Moral. * quod viri contemplatiui ad semetipsos introrsus redeunt in eo, quòd spiritalia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium vmbras trahunt, vel fortasse tractas, manu discretionis abigunt, si incircunscriptum lumen videre cupientes, cunctas circunscriptionis suæ imagines deprimunt, & in eo, quòd super se contingere appetunt, vincunt, quod sunt. Sed homo nō impeditur à visione diuinæ essentię, quæ est lumen incircunscriptum, nisi per hoc, quod necesse habet intendere corporalibus phantasmatibus ergo videtur, quod contemplatio præsentis vitæ potest se extendere ad videndum incircunscriptum lumen per essentiam.

lib. 2. c. 35. à medio.

¶ 3 Præterea, Greg. in 2. Dialog dicit, * Animæ videnti creatorem, angusta est omnis creatura. Vir ergo Dei, (scilicet beatus Benedictus,) qui in turri globum igneū, angelos quoque ad cœlum redeuntes videbat, hæc procuidubio cernere non nisi in Dei lumine poterat. Sed beatus Benedictus adhuc in præsenti vita viuebat. ergo contemplatio præsentis vitæ potest se extendere ad videndam Dei essentiam.

Ho. 14. inter me. & finem.

SED CONTRA est, quòd Greg. dicit super Ezec. * Quamdiu in hac mortali carne viuitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipso incircunscripto luminis radio, mentis oculos infigat.

RE-

RESPONDEO dicendum, quod sicut Aug. dicit 12. super Gen. ad litteram,* Nemo videns Deū, viuit ista vita, qua mortaliter viuitur in istis sensibus corporis. Sed nisi ab hac vita quisq; quodammodo moriatur, siue omnino exiens de corpore, siue alienatus à carnalibus sensibus, in illam non subuehitur visionē, quæ supra diligentius pertractata sunt, * vbi dictū est de raptu: & in primo, vbi actū est Dei visione.† Sic ergo dicendum est, quod in hac vita pōt esse aliquis dupliciter: Vno modo secūdum actum: inquātum scilicet actualiter vtitur sensibus corporis. Et sic nullo modo contēplatio præsentis vitæ potest pertingere ad videndum Dei essentiam. Alio modo potest esse aliquis in hac vita potentialiter, & non secundum actum: inquantum scilicet anima eius est corpori mortali coniuncta, ut forma: ita tamen, vt non vtatur corporis sensibus, aut etiam imaginatione; sicut accidit in raptu, & sic potest contemplatio huius vitæ pertingere ad visionem diuinæ essentiæ. Vnde supremus gradus contemplationis præsentis vitæ est, qualem habuit Paulus in raptu secundum quem fuit medio modo se habens inter statum præsentis vitæ, & futuræ.

Li 12 c. 27. circa fine, to. 3.
* q. 175. articu. 4 & 5.
† p p q 12 ar. 11.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quod sicut Dion.* in epistola ad Caium monachum dicit. Si aliquis videns Deum intellexit quod vidit: non ipsum vidit, sed aliqd eorum, quæ sunt eius. Greg. dicit super Ezech. † quod nequaquam omnipotens Deus iam in sua claritate cōspicitur, sed quiddā sub illa speculatur anima, vnde rectè proficiat, & post ad visionis eius gloriā ptingat. Per hoc ergo, quod Iacob dixit, Vidi dominū facie ad faciē, non est intelligendum, quod Dei essentiam viderit, sed quod formam, i. imaginariā vidit, in qua Deus locutus est ei: uel quia per faciem quemlibet agnoscimus, cognitionem Dei faciem eius vocauit: sicut gl. Greg ibidem dicit *

In ep. 1. q incipit, Tenebræ, in med. illi.*
† Hom 14. iter med. & finem, & lib. 18. mor. c 37.
Gl. ordin. super hūc locum ex Gregorio.

AD SECVNDVM dicendum, quod contemplatio humana, secundum statum præsentis uitæ, non potest esse absq; phantasmatibus: quia connaturale est homini, ut species intelligibiles in phantasmatibus videat: sicut Philos dicit in 3 de Anima. Sed tū intellectualis cognitio non sistit in ipsis phantasmatibus: sed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis. Et hoc non solum in cognitione naturali, sed etiam in eis, quæ per reuelationē cognoscimus. Dicit eīm Dion. 2 c. Cælest Hierar. * quod angelorum hierarchias manifestat nobis diuina claritas in quibusdam symbolis figuratis: ex cuius virtute restituimur in simplum radium, id est, in simplicē cognitionem intelligibilis veritatis. Et sic intelligendū est, quod Gregor.† dicit, quod contemplantes corporaliū rerum vmbras non secum trahunt: quia videlicet in eis non sistit eorum contemplatio, sed potius in consideratione intelligibilis ueritatis.

ex ca. 2. cælest hiera. à med colligitur.
† loco citato ī arg.

AD TERTIVM dicendū, quod ex uerbis illis Gregor non datur intelligi quod beatus Benedictus Deum in illa visione per essentiam viderit, sed vult ostendere, quod quia videnti Creatorem angusta est omnis creatura, consequens est, quod per illustrationem diuini luminis de facili possint quæcunque videri. Vnde subdit, Quamlibet etenim parum de luce creatoris aspexeris, breue ei fit omne, quod creatum est.

853
Sup. q. 179 ar. 1. ad 3. Et ueri. q. 8. ar. 15 ad 3. & q. 10. ar 8. ad 10 Et Dion. 4 lec. 7. cor. 21. Et opu. 20. li. 3. c. 2 & 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum operatio contemplationis conuenienter distinguatur per tres motus circularem, rectum, & obliquum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, quod inconuenienter operatio contemplationis distinguatur per tres motus circularē, rectum, & obliquū, 4. c. de Diu nomi.* Contēplatio eīm secundum ad quietem pertinet: secundum illud Sap 8. Intrans in domum meam, cōquiescam cum illa. Sed motus quieti opponitur. Nō ergo operationes contemplatiuæ uitæ per motus designari debent.

* c. 4 par. 1 à medio.
† c. 4. de diuinis nomi. p. 1. pauló à medio.

¶ 2 Præterea, Actio contemplatiuæ vitæ ad intellectū pertinet, secundum quem homo cum angelis conuenit: sed in angelis aliter assignat Dionys.† hos motus, quā in anima. Dicit enim motum circularem angeli esse secundum illuminationes pulchri, & boni. Motum autē circularem animæ secundum plura determinat. Quorum primum est, introitus animæ ab exterioribus ad seipsam: secundum est, quędam conuolutio virtutum ipsius: per quam anima liberatur ab errore, & ab exteriori occupatione tertium aūt est, vnio ad ea, quę supra se sunt. Similiter ēt differenter describit motum rectum vtriusq;. Nam rectum motum angeli dicit esse, secundum quod procedit ad subiectorum prouidentiam. Motum aūt rectum animæ ponit in duos. Primò quidem in hoc, quod progreditur ad ea, quę sunt circa ipsam. Secundo aūt in hoc, quod ab exterioribus ad simplices contemplationes eleuatur. Sed & motum obliquum diuersimodè in vtroq; determinat. Nam obliquum motum in angelis assignat ex hoc, quod prouidēdo minus habentibus manent in identitate circa Deum. Obliquum autem motum animæ assignat ex eo, quòd anima illuminatur diuinis cognitionibus rationaliter, & diffusè. Non ergo videntur conuenienter assignari operationes contemplationis per modos prædictos.

¶ 3 Præterea, Richardus de Sancto Victore in lib. de Contemplat.* ponit multas alias differentias motuū ad similitudinem volatilium cęli: quorum quædam nunc ad altiora se attollunt, nunc autem in inferiora demergūtur: & hoc sæpius repetere uidenī. Alia uero dextrorsum, uel sinistrorsum diuertunt multoties. Quædam verò mouentur in anteriora, uel posteriora frequenter. Alia uerò quasi in gyrum uertuntur, secundum latiores, uel coarctiores circuitus. Quędam uerò quasi immobiliter suspensę, nullo loco manent. Ergo videtur, quod non sint solum tres motus contemplationis.

lib. 1. ca. 5

IN CONTRARIVM est auctoritas Dionys.*

loco citato in arg. 2.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est supra,* operatio intellectus, in qua contemplatio essentialiter consistit, motus dī, secundum quod motus est actus perfecti; ut Philos dicit in 3. de Anima.† Quia uerò per sensibilia in cognitionē intelligibilium deuenimus, operationes aūt sensibiles sine motu non fiunt; inde est, quod etiam operationes intelligibiles, quasi motus quidam describuntur, & secundum similitudinē diuersorum motuum, earum differentia assignatur. In motibus aūt corporalibus perfectiores, & primi sunt locales, ut probatur in 8. Phys.* Et ideo sub eorū similitudine potissime operationes intelligibiles describunī. Quorū quidem sunt tres differentiæ. Nam quidā est circularis, secundum quem aliquid mouetur uniformiter, circa idem centrum. Alius aūt est rectum, secundum quem aliquid procedit ab uno in aliud. Tertius aūt est obliquus, quasi compositus ex vtroque. Et ideo in operationibus intelligibilibus id, quod simpliciter habet vniformitatem, attribuitur motui circulari. Operatio autem intelligibilis, secundum quam procedītur de uno in aliud, attribuitur motui recto. Operatio autem intelligibilis habens aliquid uniformitatis simul cum processu ad diuersā, attribuitur motui obliquo.

q 179 art. 1. ad 3.
† li 3 text. 28. tom 2.
* lib 8 text. 55. & 57. to 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod motus corporales exteriores opponuntur quieti contemplationis, quæ intelligitur esse ab exterioribus occupationibus. Sed motus intelligibilium operationum ad ipsam quietem contemplationis pertinent.

AD SECVNDVM dicendū, quod homo conuenit in intellectu cū angelis in genere. Sed uis intellectiua est multò altior in angelo, quàm in homine: & iō alio modo oportet hos motus ī hominibus, & in angelis assignare secundum quod diuersimode se habent ad uniformitatē. Intellectus enim angeli habet cognitionem vniformem secundum duo. Primo quidem, quia non acquirit intelligibilē ueritatem ex uarietate rerum compositarum. Secundo, quia non intelligit ueritatem intelligibilem discursiuè, sed simplici intuitu. Intellectus uero animæ a sensibilibus rebus accipit intelligibilem ueritatem, & cum quodam discursu rationis ipsius eam intelligit. Et ideo

Dionysius

loco cita- to in arg.

Dionys.* motum circularẽ in angelis assignat, inquantũ vniformiter, & indesinenter absq; principio, & fine intuentur Deũ: sicut motus circularis carens principio, & fine vniformiter est circa idẽ centrũ. In anima verò anteq̃ ad istã vniformitatẽ perueniat, exigit, ꝙ duplex eius difformitas amoueatur. Primò quidem, illa, quæ est ex diuersitate exteriorũ rerũ, put s. relinquit exteriora. Et hoc est, ꝙ primò ponit in motu circulari animæ, introitũ ipsius ab exterioribus ad seipsam. Scdò aũt oportet, ꝙ remoueatur scda difformitas, quæ est per discursum rõnis. Et hoc idem contingit, ſm quod oẽs operationes animæ reducuntur ad simplicem contemplationem intelligibilis veritatis. Et hoc est, quod scdo dicit,* ꝙ necessaria est vniformis conuolutio intellectualium virtutũ ipsius: vt. s. cessante discursu, figuratur eius intuitus in contemplatione vnius simplicis ueritatis. Et in hac operatione animæ nõ est error, sicut patet, ꝙ circa intellectũ primorum principiorũ non erratur, quę simplici intuitu cognoscimus. Et tũc istis duobus pręmissis, tertiò ponitur vniformitas cõformis angelis, ſm ꝙ prætermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistitur. Et hoc est, quod dicit, * Deinde sic vniformis facta vnitè, id est conformiter vnitis virtutibus, ad pulchrum, & bonum manuducitur. Motus autẽ rectus in angelis accipi non põt, ſm id, ꝙ in cõsiderando pcedat ab vno in aliud, sed solũ ſm ordinẽ suę puidentiæ: ſm scilicet, ꝙ angelus superior inferiores illuminat per medios. Et hoc est qd' dicit, ꝙ in directũ mouentꝰ angeli, qñ procedunt ad subiectorũ prouidentiam, recta oĩa transeuntes, id est, ſm ea, quæ ſm rectum ordinem disponunt. Sed rectũ motum ponit in anima, ſm hoc, qd' ab exterioribus sensibilibus procedit ad intelligibiliũ cognitionẽ. Obliquum aũt motum ponit in angelo cõpositum ex recto, & circulari: inquantum ſm contemplationẽ Dei inferioribus puidet. In anima aũt ponit motũ obliquũ similiter ex recto, & circulari cõpositũ, prout s. illuminationibus diuinis ratiocinando vtitur.

* Dionys. c. 4. de di. nomi.

* Idem eodem loco.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ illæ diuersitates motuũ, quæ accipiuntur ſm differẽtiam eius, quod est sursum, & deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum, anẽ & retrò, & ſm diuersos circuitus, oẽs continentꝰ sub motu recto, vel obliquo. Nam p omnes designatur discursus rõnis. Quod quidẽ si sit à genere ad speciem, uel à toto ad partẽ, erit (vt ipse exponit*) ſm sursum, & deorsum. Si verò sit ab uno oppositorũ in aliud, erit ſm dextrorsum, & sinistrorsum. Si verò sit à causis in effectus, erit ante, & retro. Si verò sit ſm accidentia, quæ circunstant rem propinquam, uel remotam, erit circuitus. Discursus autem rõnis, quando est à sensibilibus ad intelligibilia ſm ordinem naturalis rationis, pertinet ad motum rectum. Quando autem est secundum illuminationes diuinas, pertinet ad motum obliquum: ut ex dictis patet.* Sola autem immobilitas, quam ponit, pertinet ad motum circularem. Vnde patet, ꝙ Dion. * multo sufficientius, & subtilius, motum contemplationis describit.

loco cita- to in arg.

In sol. ad 2.

locis ĩ argum. 1 & 2. citatis.

854

ARTICVLVS II.

Vtrum contemplatio delectationem habeat.

2. 2. q. 3 ar 11. 5. corp. Et 4. dist. 35. q. 4. ar. 2. q. 2 ad 1. Et Boetius de hebdom. prin. Homil. 14. inter med. & finem. lib. 10. c. 4 to. 5.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ contemplatio delectationem non habeat. Delectatio enim ad vim appetitiuam pertinet: sed contẽplatio principaliter consistit in intellectu. ergo videtur, quòd delectatio non pertineat ad contemplationem.

¶ 2 Pręterea, Oĩs cõtentio, & omne certamẽ impedit delectationẽ. sed in cõtẽplatione est cõtẽtio, & certamẽ. Dicit n Greg. sup Ezechiel.* ꝙ anima, cũ contemplari Deũ nitit, uelut in quodã certamine posita, modò quasi exuperat, qa intelligẽdo, & sentiẽdo de incircunscripto lumine aliqd degustat: modò succũbit, qa & degustãdo iterũ deficit. ergo uita cõtẽplatiua nõ hẽt delectationẽ.

¶ 3 Præterea, Delectatio sequitur operationem perfectam, ut dr in 10. Eth. † sed contẽplatio uitę est imperfecta, ſm illud 1 ad Cor. 13. Videmus nũc per speculũ in ænigmate. Vñ & de Iacob legitur Gen. 32 ꝙ postquam dixit, Vidi Dñm facie ad faciẽ: claudicabat pede. ergo vr, quòd vita contemplatiua delectationem non hẽat.

¶ 4 Præterea, Læsio corporalis delectationẽ impedit. sed contemplatio inducit læsionem corporalem. Vnde Genesis 32. dicitur: quòd Iacob, postquam dixerat, Vidi Dñm facie ad faciem, claudicabat pede: eo quòd tetigerit neruum femoris eius, & obstupuerit. ergo videtur, quòd in vita contemplatiua non sit delectatio.

SED CONTRA est, ꝙ de cõtemplatione sapientiæ dicitur Sap. 8. Non habet amaritudinem cõuersatio illius, nec tædium conuictus eius, sed lætitiam, & gaudium. Et Greg dicit super Ezechiel.* quòd contemplatiua vita amabilis ualde dulcedo est.

Homil. 14 à medio.

RESPONDEO dicendum, ꝙ aliqua contemplatio põt esse delectabilis dupliciter. Vno modo, rõne ipsius operationis, qa vnicuiq; delectabilis est operatio sibi conueniens ſm propriam naturã, uel habitum. Contemplatio aũt veritatis competit homini ſm suam naturã, prout est animal rõnale, ex quo contingit, ꝙ omnes homines natura scire desiderant, & per cõsequens in cognitione ueritatis delectanꝰ. Et adhuc magis fit hoc delectabile habẽti habitũ sapiẽtiæ, & sciẽtiæ, ex quo accidit, ꝙ sine difficultate aliquis contemplaꝰ. Alio modo contemplatio reddiꝰ delectabilis ex parte obiecti, inquantum s. aliquis rem amatam contemplatur. Sicut et accidit in visione corporali, quæ delectabilis redditur non solùm ex eo, ꝙ ipsum videre est delectabile, sed et ex eo, ꝙ videt quis personã amatã. Quia ergo vita contemplatiua præcipuè consistit in contemplatione Dei, ad quam mouet charitas, ut dictum est;* inde est, ꝙ in vita contemplatiua non solum est delectatio rõne ipsius contemplationis, sed etiam rõne ipsius diuini amoris. Et quantum ad utrunq; eius delectatio omnem delectationẽ humanã excedit. Nã & delectatio spiritualis potior est, q̃ carnalis, ut suprà habitum est,* cũ de passionibus ageretꝰ; & ipse amor, quo ex charitate Deus diligitur, omnem amorem excedit. Vnde & in Psal. 33. dicitur, Gustate, & videte, quia suauis est Dominus.

art. 1. huꝰ q. & ar. 4.

1. 2. q. 31. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vita contemplatiua, licet essentialiter cõsistat in itellectu, principiũ tamen habet in affectu; inquantum uidelicet aliquis ex charitate ad Dei contemplationẽ incitatur. Et quia finis rñdet principio, inde est, ꝙ etiam terminus, & finis cõtemplatiuæ uitæ habet esse in affectu; dum scilicet aliquis in uisione rei amatæ delectatur, & ipsa delectatio rei visæ amplius excitat amorem. Vnde Greg. dicit super Ezechiel * quòd cùm quis ipsum, quem amat uiderit, in amore ipsius amplius ignescit. Et hæc est ultima perfectio contemplatiuæ uitæ, vt scilicet non solum diuina ueritas uideatur, sed etiam ut ametur.

Homil. 14 à medio.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ cõtentio, uel certamen, quod prouenit ex cõtrarietate exterioris rei, impedit illius rei delectationem. Non eñ aliquis delectaꝰ in re, contra quã pugnat, sed in re, pro qua quis pugnat, cũ eam homo adeptus fuerit, cæteris paribus, magis in ea delectatur. Sicut Aug. dicit in 8 Confess. * ꝙ quantò fuit maius periculũ in prælio, tantò maius est gaudium in triumpho. Non est aũt in contemplatione contentio & certamen ex contrarietate veritatis, quam contẽplamur, sed ex defectu nostri intellectus, & ex corruptibili corpore, qđ nos ad inferiora retrahit; ſm illud Sap. 9. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Et inde est, ꝙ homo pertingit ad contemplationem ueritatis, ardentius eã amat; sed magis odit proprium defectum, & grauitatem corruptibilis corporis, ut dicat cũ Apostolo, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde & Greg dicit sup Ezechiel. * Cùm Deus iam per desiderium, & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit.

lib. 8. ca. 3 ante med. to 1.

Homil. 14 aliquantũ lum à medio.

AD

AD TERTIVM dicendū, ꝙ contemplatio Dei in hac vita imperfecta est, respectu cōtemplationis patriæ: & similiter delectatio contemplationis viæ est imperfecta, respectu delectationis cōtemplationis patriæ, de qua dicitur in Psal. 35. Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Sed contemplatio diuinorum, quæ habetur in via, etsi sit imperfecta: tamen est delectabilior omni alia contemplatione quantumcunque perfecta, propter excellentiā rei contemplatę. Vnde Philo dicit in primo de Partibus animalium,* Accidit circa illas honorabiles existentes, & diuinas substantias, minores nobis existere theorias, sed etsi, secundum modicum attingamus eas, tamen propter honorabilitatem cognoscendi, delectabilius aliqd habent, quàm, quæ apud nos omnia. Et hoc est etiam ꝙ Greg. dicit super Ezech.* Contemplatiua vita amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsam animam rapit, cælestia aperit, spiritalia mentis oculis patefacit.

li. 1. c. 5. circa princ. to. 4.

Hom. 14. à med.

AD QVARTVM dicendū, quòd Iacob, post contemplationem vno pede claudicabat, quia necesse est, vt debilitato amore seculi, conualescat aliquis ad amorem Dei, vt Greg. dicit super Ezech.* Et ideo post agnitionē suauitatis Dei, vnus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat. Omnis enim, qui vno pede claudicat, solùm illi pedi innititur, quem sanum habet.

Ho. 14. in Ezech. inter mediū & fi.

855

ARTICVLVS VIII.

Vtrum vita contemplatiua sit diuturna.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ vita cōtemplatiua non sit diuturna. Vita enim contēplatiua essentialiter consistit in his, quæ ad intellectum pertinent. Sed omnes intellectiuæ perfectiones huius vitæ euacuabuntur, sm̄ illud 1. ad Cor. 13. Siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguę cessabunt siue sciētia destruetur. Ergo vita contemplatiua euacuatur.

1. q. 20. ar. 4 ad 3. Et 3. di. 35. q. 1. ar. . q. 3.

¶ 2 Pręterea, Dulcedinem contemplationis aliquis homo raptim, & pertranseundo degustat. Vnde Aug. dicit in 10.* Confess. Intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, sed recido in hæc ærumnosis ponderibus. Greg. etiam dicit in 5. Moral.† exponens illud Iob 4. Cùm spiritus me præsente transiret: In suauitate, inquit, contemplationis intimæ, non diu mens figitur, quia ad semetipsam ipsa immensitate luminis reuerberata reuocatur. ergo vita contemplatiua non est diuturna.

*li. 10. c. 40 parū ante finē, to. 1. †li. 5. c. 23. circa me.

¶ 3 Pręterea, Illud, quod non est homini connaturale, non potest esse diuturnum. Vita autem contemplatiua est melior, secundùm Deum, quàm secūdùm hominem. vt Philo dicit in 10 Ethi.* Ergo videtur, quòd vita contemplatiua non sit diuturna.

lib. 10. eth. c. 7. ad fin. pc puè 1. 5

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Luc. 10. Maria optimam partem elegit, quę non auferetur ab ea: quia, vt Greg. dicit super Ezech.† contemplatiua hic incipit, vt in cęlesti patria perficiatur.

† Ho. 14. à med.

RESPONDEO dicendum, ꝙ aliquid potest dici diuturnum dupliciter. Vno modo, secundum suam naturam. Alio modo, quo ad nos. Secundum se quidē manifestum est, ꝙ vita contemplatiua diuturna est dupliciter. Vno modo, eo, ꝙ versatur circa incorruptibilia, & immobilia. Alio modo, quia non habet contrarietatem. Delectationi enim, quæ est in considerando, nihil est cōtrarium, vt dicitur in 1. Topic.* Sed quo ad nos etiā vita contemplatiua diuturna est: tum, quia competit nobis sm̄ actionem incorruptibilis partis animæ, s. sm̄ intellectum, vnde potest post hanc vitam durare. Alio modo, quia in operibus contemplatiuæ corporaliter non laboramus. Vnde magis in huiusmodi operibus continuè persistere possumus: sicut Philo. dicit in 10. Ethic.†

li. 1. c. 13. inter prin. & med.

lib. 10. c. 7. parum à prin. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ modus contemplandi non est idem hic, & in patria. Sed vita contemplatiua dicitur manere ratione charitatis, in qua habet & principium, & finem. Et hoc est, quod Gregor dicit super Ezech.* Contemplatiua hic incipit, vt in cælesti patria perficiatur, qa amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cū ipsum, quē amat, viderit, i amore ipsius amplius ignescit.

Hom. 14. post med.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ nulla actio pōt diu durare in suo summo. Summum aūt contemplationis est, vt attingat ad vniformitatē diuinæ cōtēplationis, vt dicit Dion.* sicut supra positū est.† Vñ etsi, quantum ad hoc contemplatio diu durare non possit, tamen quantū ad alios contemplationis actus, pōt diu durare.

*li. c. 3. cęlest. hiera. potest b. bers.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ Philo. dicit* vitam contemplatiuam esse supra hominem, quia competit nobis, secundùm hoc, quod aliquid diuinum est in nobis, scilicet intellectus, qui est incorruptibilis, & impassibilis in se, & ideo actio eius potest esse diuturnior.

† ar. 6. huius q. ad a *li. 10. c. 7. tom. 5

QVAESTIO CLXXXI.

De vita actiua, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vita actiua.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum omnia opera virtutum moralium pertineant ad vitam actiuam.

¶ Secundò, vtrum prudentia pertineat ad vitam actiuā.

¶ Tertiò vtrum doctrina pertineat ad vitam actiuam.

¶ Quartò, de diuturnitate vitæ actiuæ.

QVÆSTIONIS CLXXXI.

De Vita actiua,

Quadrifariàm distributæ.

AXIOMA.

1 *Omnes omnium virtutum 1 moralium actus, pa-*
2 *riter cum 2 prudentia, aliosque 3 docendi munere,*
3 *propriè, atque directè ad vitam actiuam pertinent,*
quæ tametsi à multis sanctis in præsenti seculo laudabiliter, salutariterq; excolatur, ei tamen in futu-
4 *ri seculi 4 gloria nullus locus est relictus.*

856

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes actus virtutum moralium pertineat ad vitam actiuam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non oēs actus virtutū moraliū pertineant ad vitam actiuam. Vita. n. actiua vr̃ consistere solū in his, quæ sunt ad alterum. Dicit. n. Greg. super Ezech.* ꝙ actiua vita est, panē esurienti tribuere. Et in fine, multis enumeratis, q̄ ad alterum pertinent, subdit, Et quæ singulis quibusq; expediunt dispensare. Sed non per oēs actus virtutum moraliū ordinamur ad alios, sed solū, sm̄ iustitiā, & partes eius, vt ex supradictis patet.† Nō ergo actus olum virtutum moralium pertinent ad vitam actiuam.

Sup. q. 8e. a 2. cor. Et opu 17. c 7 ad 7.

* Ho 14. in Ezech. parū aā me.

† q. 58. ar. 2. & 1. 2. q. 60. a 2. & 3

¶ 2 Pręterea Greg. dicit super Ezech.* ꝙ per Liam, quę fuit lippa, sed fœcunda, significatur vita actiua, quæ dū occupatur in opere, minus videt. Sed dum modo, per verbum, modò per exemplum, ad imitationē suā proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Hoc autē magis vr̃ pertinere ad charitatem, per quam diligimus proximum, q̄ ad virtutes morales: ergo videtur, ꝙ actus virtutum moralium non pertineant ad vitam actiuam.

† Ho 14. à me. illan.

¶ 3 Præterea, Sicut suprà dictum est,* virtutes morales disponunt ad vitam contemplatiuam, sed dispositio, & perfectio pertinent ad idem. ergo videtur, quod virtutes morales non pertineant ad vitam actiuam.

q. pc. ar. 2.

SED CONTRA est, quòd Isidor. dicit in lib. de Summo bono:* In actiua vita prius per exercitium boni operis cuncta exhaurienda sunt vitia, vt in contemplatiua iam pura mentis acie ad contemplandum diuinum lumen quisque pertranseat, sed cuncta vitia non exhauriuntur, nisi per actus virtutum moralium: ergo actus virtutum moralium ad vitam actiuam pertinent.

lib. 3. c. 15. parum, à prin.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà* dictum est, vita actiua, & contemplatiua distinguuntur, sm̄ diuersa studia hominum intendentium ad diuersos fines,

q. 179. ar. 2

quorum

quorum vnum est consideratio veritatis, quæ est finis vitæ contemplatiuæ: aliud autẽ est exterior operatio, ad quam ordinatur vita actiua. Manifestum est aũt, ꝙ in virtutibus moralibus non principaliter quæritur contẽplatio veritatis, sed ordinantur ad operandum. Vñ Philo. dicit in 2. Ethi.* ꝙ ad virtutem quidẽ scire, parum aut nihil prodest. Vnde manifestum est, ꝙ virtutes morales pertinent essentialiter ad vitã actiuam. Vnde & Philo. in 10. Ethi.† virtutes morales ordinat ad fęlicitatẽ actiuã.

li. 2. c. 2. & li. 10. c. vlt. cir. princ. †li. 10. c. 7. & 8. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ inter virtutes morales præcipua est iustitia, qua aliquis ad alterum ordinatur: vt Philo. probat in 5. Ethi.* Vnde vita actiua describitur per ea, quę ad alterum ordinatur: non quia in his solum, sed quia in his principalius consistit.

lib. 5. c. 2. à med. to. 5.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ per actus oĩum virtutũ moralium põt aliquis proximos suo exẽplo dirigere ad bonũ: quod Greg.* ibidẽ attribuit vitæ actiuæ.

loco citato in arg.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut virtus, quæ ordinatur in finẽ alterius virtutis, transit quodam modo in speciem eius: ita etiam quando aliquis vtitur his, quæ sunt vitæ actiuæ, solum, prout disponunt ad contemplationem, comprehenduntur sub vita contemplatiua. In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tanquam secundùm se bonis, non autem tanquam dispo nentibus ad vitam contemplatiuam, virtutes morales ad vitam actiuam: quamuis etiam dici possit, quòd vita actiua dispositio sit ad vitam contemplatiuam.

857

ARTICVLVS II.

Vtrum prudentia pertineat ad vitam actiuam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ prudentia non pertineat ad vitam actiuam. Sicut enim vita contemplatiua pertinet ad vim cognitiuam, ita actiua ad vim appetitiuam. Prudentia autem nõ pertinet ad vim appetitiuam, sed magis ad cognitiuam: ergo prudentia non pertinet ad vitam actiuã.

sup. q. 180 a. 2 cor. & pręsenti qõ. a. 1. cor. Et op. 17. c. 7. 20 7.

¶ 2 Pręterea, Gregor. dicit super Ezech.* ꝙ actiua vita dum occupatur in opere, minus videt. Vnde significatur per Liam, quæ lippos oculos habebat. Prudentia aũt requirit oculos claros, vt rectè iudicet homo de agendis. Ergo vr̃, ꝙ prudentia non pertineat ad vitam actiuam.

**Hom. 14. a medio.*

¶ 3 Pręterea, Prudentia media est inter virtutes morales, & intellectuales, sed sicut virtutes morales pertinent ad vitam actiuam, vt dictu* est, ita intellectuales ad contemplatiuã: ergo vr̃, ꝙ prudentia non pertineat neq; ad vitam actiuam, neq; ad contemplatiuam, sed ad medium viuendi genus, quod Aug. ponit 19. de Ciuit. Dei.†

ar. prec. †li. 19. ca. 2. & 19. to. 5

SED CONTRA est, quòd Philo. in 10. Eth.* prudentiam pertinere dicit ad fœlicitatem actiuam, ad quã pertinent virtutes morales.

**li. 10. c. 8. to. 5.*

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est,* id, quod ordinatur ad aliud, sicut ad finẽ, præcipuè in moralibus, trahitur ad speciem eius, ad quod ordinatur: sicut ille, qui męchatur: vt furetur, magis dicitur fur, quàm mœchus, s̃m Philo. in 5. Ethi.* Manifestum est autem, ꝙ cognitio prudentię ordinatur ad operationes virtutum moralium, sicut ad finem. Est enim recta ratio agibilium: sicut dr̃ in 6. Eth.† Vnde & fines virtutum moralium sunt principia prudentiæ, sicut in eod. lib. Philo. dicit. Sicut ergo dictum est,* ꝙ virtutes morales in eo, qui ordinat eas ad quietem contemplationis, pertinent ad vitam contemplatiuã, ita cognitio prudentiæ, quæ de se ordinatur ad operationes virtutum moralium, directè pertinet ad vitam actiuam: si tamen prudentia propriè sumatur, s̃m ꝙ Philo. de ea loquitur. Si autem sumatur cõmunius, prout s. comprehendit qualemcunque humanam cognitionem, sic prudentia quantum ad aliquam sui partem pertinet ad vitam contemplatiuam, s̃m quòd Tullius dicit in primo de Offi.† quòd qui acutissimè, & celerrimè potest, & videre verum, & explicare rationem, is prudentissimus, & sapientissimus ritè haberi solet.

*ar. prece. & d 3. & 1 2 q. 18 ar. 6. *li. 5 ca. 2. paulò à princ. to. 5 †li. 6 ca. 4. to. 5. *ar. pręce. †li. 1. c. de 4. virtutibus vnde ota manant.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ operationes morales specificantur ex fine, vt suprà habitum est.† Et ideo ad vitam contemplatiuam illa cognitio pertinet, quæ finem habet in ipsa cognitione veritatis. Cognitio autem prudentiæ, quæ magis habet finem in actu appetitiuæ virtutis, pertinet ad vitam actiuam.

1. 2 q. 1. ar. 3. & q. 18 ar. 6.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ occupatio exteriorum rerum facit hominem minus videre in rebus intelligibilibus, q̃ sunt separatæ à sensibilibus, in quibus operationes actiuæ vitę consistunt: sed tamen occupatio exterior actiuæ vitæ facit hominem magis clarè videre in iudicio agibilium, quod pertinet ad prudentiam, tum propter experientiam, tum propter mentis attentionẽ: quia vbi intenderis, ibi ingenium valet, vt Sallust. dicit.*

In cõiuratione Catilinæ, in c. cuius titulus est, Cæsaris oratio.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ prudentia di esse media inter virtutes intellectuales, & morales quantum ad hoc, ꝙ in subiecto conuenit cum virtutibus intellectualibus, in materia aũt totaliter conuenit cum moralibus. Illud aũt tertium viuendi genus medium est inter actiuam vitam, & contemplatiuam, quantum ad ea circa quæ occupatur: quia quandoque occupatur in contẽplatione veritatis, qñque aũt occupatur circa exteriora.

858

ARTICVLVS III.

Vtrum docere sit actus vitæ actiuæ, an contemplatiuæ

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ docere non sit actus vitæ actiuæ, sed contemplatiuæ. Dicit enim Greg. super Ezech.* ꝙ viri perfecti bona cælestia, quæ saltẽ per speculum contemplari potuerunt, fratribus denuntiãt, eorumq; animos in amorem intimæ claritatis accendunt, sed hoc pertinet ad doctrinam. ergo docere est actus vitæ contemplatiuæ.

*3. di. 35. q. 1 ar. 3. q. 1. ad 3. & ver. q. 11. ar 4. *Ho. 3. inter mediũ & finem.*

¶ 2 Præterea, Ad idem genus vitæ videtur reduci actus, & habitus. Sed docere est actus sapientiæ: dicit enim Philo. in principio Metaph.* quòd signum scientis est posse docere. Cùm ergo sapientia, vel scientia pertineat ad vitam contemplatiuam, videtur, quod etiam doctrina ad vitam contemplatiuam pertineat.

li. 1. ca. 1 med. to. 3

¶ 3 Præterea, Sicut contemplatio est actus vitæ contemplatiuæ, ita & oratio: sed oratio, qua quis orat pro alio, nihilominus pertinet ad vitam contemplatiuam: ergo, quòd aliquis veritatem meditatam in alterius notitiam per doctrinam deducat, videtur ad vitam contemplatiuam pertinere.

SED CONTRA est, quòd Greg. dicit super Ezechielem:* Actiua vita est, panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere.

Ho. 14. in Ezec parũ añ mediũ

RESPONDEO dicendum, ꝙ actus doctrinæ habet duplex obiectum. Fit enim doctrina per locutionẽ. Locutio aũt est signum audibile interioris conceptus. Est ergo vnũ obiectũ doctrinę, ad quod est materia, siue obiectum interioris conceptionis. Et quantum ad hoc obiectum, qñq; doctrina pertinet ad vitam actiuã, qñq; ad contemplatiuam. Ad actiuam quidem, qñ homo interius concipit aliquam veritatem, vt per eam in exteriori actione dirigatur. Ad contemplatiuam autem, qñ homo interius concipit aliquam veritatem intelligibilem, in cuius consideratione, & amore delectatur. Vnde Aug. dicit in lib. de Verbo Domini.* Eligant sibi partem meliorem, s. vitæ contemplatiuæ, vacent verbo, inhient doctrinæ dulcedini, occupentur circa scientiam salutarẽ. Vbi manifestè dicit, doctrinam ad vitam contemplatiuam pertinere. Aliud verò obiectũ doctrinæ est ex parte sermonis audibilis. Et sic obiectũ doctrinæ est ipse audiens. Et quantũ ad hoc obiectum, oĩs doctrina pertinet ad vitã actiuam, ad quã pertinent exteriores actiones.

In ser. 27. ante med. to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ auctoritas illa expressè loquitur de doctrina quantum ad materiã, prout versatur circa cõsiderationem, & amorem veritatis.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ habitus, & actus cõicant in obiecto. Et ideo manifestè illa ratio procedit ex parte materiæ interioris conceptionis. Intantum enim ad sapientem, vel scientẽ pertinet posse docere, inquantum

quantum pôt interiorem conceptum uerbis exprimere, ad hoc, ꝙ possit aliũ adducere ad intellectum ueritatis.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ ille, qui orat pro alio, nihil agit erga illum, pro quo orat: sed solum erga Deum, qui est intelligibilis ueritas. Sed ille, qui alium docet, aliquid circa eum agit exteriori actione. Vnde non est similis ratio de vtroque.

859

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vita actiua maneat post hanc vitam.

1.q.20.ar.4.ad 3. Et 1 2, q. 67. art.1.ad 2 Et 3 di.35 q.1 ar.4.q.3. Et 3 cõ. c.63. fi Et ueri q 11. ar 4 ad 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, ꝙ vita actiua maneat post hanc vitam. Ad uitam enim actiuam pertinent actus uirtutum moralium*, vt dictum est. * Sed virtutes morales permanent post hanc vitam, ut Aug. dicit in 14 de Trinit † Ergo videtur, quòd uita actiua permaneat post hanc uitam.

* ar.1 huius quęst. † li.14.c.9 to.3.

¶ 2 Praeterea, Docere alios, pertinet ad vitam actiuã, ut dictum est.* sed in futura uita, in qua similes erimus angelis, poterit esse doctrina, sicut & in angelis esse videtur: quorum vnus alium illuminat, purgat, & perficit: quod refertur ad scientiæ assumptionem: ut patet per Dionys 7 c. Cęlest. Hierarch * ergo uidetur, quod uita actiua remaneat post hanc uitam.

* ar.prec. † c 7.a me dio, & c.6. Eccle.hie rar.a me dio.

¶ 3 Praeterea, Illud, quod de se est durabilius, magis vr posse post hanc uitam remanere, sed uita actiua uidetur esse de se durabilior Dicit eñ Greg. super Ezech. * quòd in uita actiua fixi permanere possumus: in contemplatiua autem intenta mente manere nullo modo valemus, ergo multo magis uita actiua potest manere post hanc uitam, quàm contemplatiua.

*Homil.5 post med illius.

SED CONTRA est, ꝙ Greg. dicit super Ezech.† Cum præsenti seculo uita aufertur actiua. Contemplatiua autem hic incipitur, ut in cœlesti patria perficiat.

† Hom.14 post med. illius. ar.1.huius quęst

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est,* uita actiua hết finẽ in exterioribus, quę, si referantur ad quietẽ contemplationis, iam pertinent ad uitam contemplatiuam. In futura autem uita beatorũ cessabit occupatio exteriorũ actuum. Et si qui actus exteriores sint, referentur ad finem contemplationis. Vt enim Augustinus dicit in fine de Ciuit Dei. * Ibi uacabimus, & uidebimus: uidebimus, & amabimus: amabimus, & laudabimus. Et in eodẽ † lib. præmittit, ꝙ ibi Deus sine fine uidebit, sine fastidio amabit, sine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus erit omnibus.

lib. 22.ca. vlt. circa fi to.5. † lib 22.c. vlt inter princip.& med to.5. * 1.2.q.67 ar.1.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut suprà dictum est,* uirtutes morales manebunt non ẽm actus, quos habent circa ea, quæ sunt ad finem, sed ẽm actus, quos habent circa finem. Hmôi autem actus sunt, ẽm quod constituunt quietem contemplationis: quam August. † in præmissis uerbis significat per uacationem, quæ est intelligenda non solum ab exterioribus tumultibus, sed etiam ab interiori perturbatione passionum.

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ uita contemplatiua, sicut suprà dictum est,* præcipuè consistit in contemplatione Dei. Et quantũ ad hoc, unus Angelus aliũ nõ docet: quia, ut dr̃ Matth 18. de Angelis pusillorum, q sunt inferioris ordinis, ꝙ semper uident faciem Patris, sic & in futura uita nullus hominum alium docebit de Deo, sed oẽs uidebimus eũ sicuti est, ut hẽtur 1. Io 3. Et hoc est qđ Hier. 31. dr̃, Non docebit ultra uir proximũ suũ, dicẽs, Cognosce Dñm. Oẽs n. cognoscent me à minimo eorum usq; ad maximũ. Sed de his, quæ pertinent ad dispensationẽ ministeriorũ Dei, unus angelus docet alium, purgando, illuminando, & perficiendo. Et scđm hoc habent aliquid de uita actiua, quãdiu mundus durat, ex hoc, ꝙ administrationi inferioris creaturæ intendunt, quod significatur per hoc, ꝙ Iacob uidit angelos in scala ascendentes, quod pertinet ad contemplationẽ, & descendentes, quod pertinet ad actionẽ. Sed sicut dicit Gregor. 2. Moral. † non sic à diuina uisione foras exeunt, ut internę contemplationis gaudijs priuent. Et ideo in eis nõ distinguitur vita actiua a contemplatiua sicut in nobis, qui per opera uitæ actiuæ impedimur à contẽplatione. Non aũt promittitur nobis similitudo angelorũ, quantũ ad administrationẽ inferioris creaturę, quæ nobis non competit ẽm ordinem naturæ nostræ, sicut competit angelis, sed secundum visionem Dei.

q.præced. ar 4. li 2.Mora. ca.3.circa prin.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ durabilitas vitæ actiuæ in statu præsenti, excedens durabilitatem uitæ contemplatiuæ, non prouenit ex proprietate utriusque vitæ secundum se consideratæ, sed ex defectu nostro, qui ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine cõtemplationis. Vnde ibidem subdit Gregor * quod ipsa sua infirmitate ab immensitate tantæ celsitudinis animus repulsus, in semetipso relabitur.

Homil. 5. in Ezech.

QVAESTIO CLXXXII.

De comparatione uitæ actiuæ ad contemplatiuam, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de comparatione uitæ actiuæ ad contemplatiuam.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, quæ sit potior, uel dignior.

¶ Secundò, quæ sit maioris meriti.

¶ Tertiò, utrum uita contemplatiua impediatur per actiuam.

¶ Quartò, de ordine vtriusque.

QVÆSTIONIS CLXXXII.

De Vitæ actiuæ cum contemplatiua, comparatione,

In 4. quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

4 *Vita contemplatiua, ut tempore 4 posterior, ita dignitate 1 prior est, & ex suo genere maioris 2 meriti, quàm vita actiua, licet interim accidere posset, vt vnus operando secundum actiuam vitam, plus mereretur, quàm alius contemplationi uacando: & tametsi uita 3 actiua contemplatiuam ex una parte impediat (actionum externarum curam, videlicet in animum hominis inducendo) eandem tamen ex alia parte (nimirùm affectionum motus sedando, atque compescendo) magnoperè iuuat.*

1 2 3

860

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uita actiua sit potior, quàm contemplatiua.

Inf.q.187 art.3. Et 1. q.57 art & cor. Et 3. di.35.q.1. ar 4. Et 3. con c. 63. fi &c 133. co 1. fi. Et ueri q.11. artic. 4. & Opu.17.ca. 7. ad 3.

AD PRIMVM sic proced. tur. Videtur, ꝙ vita actiua sit potior, quam contemplatiua. Quod enim est melius, videtur esse honorabilius, & melius, ut Philoso. dicit in 3. Topic * Sed vita actiua pertinet ad maiores, scilicet ad prælatos, qui sunt in honore, & potestate constituti Vnde Aug. dicit 19 de Ciuit. Dei, † ꝙ in actione non amandus est honor in hac uita, sine potentia. Ergo uidetur, quod uita actiua sit potior, quam contemplatiua.

* lib.3.c.1 à med t.1. † lib. 19.c. 19. circa med. to.5.

¶ 2 Præterea In omnibus habitibus, & actibus pręcipere pertinet ad potiorem, sicut militaris, tanquam potior, præcipit frenorum factrici. Sed ad uitam actiuam pertinet disponere, & præcipere de contemplatiua, ut patet per illud, quod dicitur Moysi Exod. 19. Descende, & contestare populum, ne fortè uelit transcendere propositos terminos ad uidendum Deum. ergo uita actiua est potior, quàm contemplatiua.

¶ 3 Præterea, Nullus debet abstrahi à maiori, ut applicetur minoribus. Apostolus enim dicit 1. ad Corint. 12. Aemulamini charismata meliora. Sed aliqui abstrahuntur à statu vitæ contemplatiuæ, & occupantur circa vitam actiuam, ut patet de illis, qui transferuntur ad statũ prælationis. ergo uidetur, quòd vita actiua sit potior, quàm contemplatiua.

SED CONTRA est, quòd Dñs dicit Lucæ 10. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Per Mariam autem significatur vita contemplatiua. ergo contemplatiua vita potior est, quàm actiua.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ nihil prohibet aliquid ſm ſe eſſe excellentius, quod tñ ſm quid ab alio ſuperatur. Dicendum eſt ergo ꝙ vita contẽplatiua ſimpliciter melior eſt, q̃ actiua. Quod Philoſ. in 10. Ethic.* probat octo rõnibus. Quarum prima eſt: quia vita contemplatiua conuenit homini ſm illud, quod eſt optimũ in ipſo, ſ. ſm intellectum, & reſpectu propriorum obiectorum, ſ. intelligibilium: vita aũt actiua occupatur circa exteriora. Vñ Rachel, per quam ſignificatur vita cõtemplatiua, interpretatur viſum principium; vita autem actiua ſignificatur p Liam, quæ erat lippis oculis: ut Greg. dicit 6. Moral.* Scđa, quia vita contemplatiua poteſt eſſe magis continua, licet non quantum ad ſummum cõtemplationis gradũ, ſicut ſupra dictum eſt.* Vñ & Maria, per quam ſignificatur vita contemplatiua, deſcribitur ſecus pedes Dñi aſſiduè ſedens. Tertia, quia maior eſt delectatio vitæ contemplatiuæ, q̃ actiuæ. Vnde Aug. dicit in lib. de Verb. Dñi,* ꝙ Martha turbabatur, Maria epulabatur. Quarta, quia in uita contẽplatiua eſt homo magis ſibi ſufficiens: quia paucioribus ad eã indiget. Vñ dr̃ Lucæ 10. Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Quinta, quia vita contẽplatiua magis pp ſe diligitur: vita aũt actiua ad aliud ordinatur. Vñ in Pſal. 26. dr̃, Vnam petij à Dño, hanc requiram: vt inhabitem in domo Dñi omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluntatem Dñi. Sexta, quia vita contemplatiua cõſiſtit in quadam vacatione, & quiete: ſm illud Pſ. 45. Vacate, & videte, qm̃ ego ſum Deus. Septima, quia uita contemplatiua eſt ſm diuina: vita autem actiua ſm humana. Vnde Auguſt. dicit in lib. de uerbis Dñi,* In principio erat verbum: ecce quod Maria audiebat: Verbum caro factum eſt: ecce Martha cui miniſtrabat. Octaua, qa vita contemplatiua eſt ſm id, quod eſt magis proprium hominum, ſ. ſm intellectum: in operationibus autem vitæ actiuæ communicant etiam inferiores vires, quæ ſunt nobis, & brutis cõmunes. Vnde in Pſal. 35. poſt quam dictum eſt, Homines, & iumenta ſaluabis Domine, ſubditur id, quod eſt hominibus ſpeciale, In lumine tuo videbimus lumen. Nonam rationem addit Dñs Luc. 10. cùm dicit, Optimam partem elegit Maria, quę nõ auferetur ab ea. Quod exponens Aug. in lib. de uerbis Domini,* dicit. Non tu malam, ſed iſta meliorẽ, audi, vñ meliorem? Quia non auferetur ab ea. A te autẽ auferetur aliqñ onus neceſſitatis: ęterna eſt dulcedo ueritatis. Secundum quid tamẽ & in caſu eſt magis eligenda vita actiua, propter neceſſitatẽ præſentis uitæ, ſicut et Philoſo. dicit in 3 Topic.† quòd philoſophari eſt melius, q̃ ditari, ſed ditari melius eſt neceſſitatem patienti.

lib. 10. c. 7 & 8. to. 5. — *lib. 6. c. 28 cir. med. & homil. 14. ſuper Ezec.* — *† q. 180. ar. 8. ad 2. & q. pce. ar. 4. ad 3.* — ** In ſer. 26. ante med. to. 10.* — *In ſer. 27. cir. med. to. 10.* — *In ſer. 27 de uerbo. Domini, parum an te med. to 10.* — *† li. 3. c. 2. eſt locus, 42. to. 1.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ad pręlatos non ſolùm pertinet uita actiua, ſed etiam debent eſſe excellentes in uita contemplatiua. vnde Gregor. dicit in Paſtorali,* Sit præſul actione præcipuus, præ cunctis in contemplatione ſuſpenſus.

In par. 2. ca. 1.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ vita contemplatiua in quadam animi libertate cõſiſtit. Dicit em̃ Greg. ſuper Ezechiel.* ꝙ vita contemplatiua ad quandam libertatem mentis tranſit, tẽporalia non cogitãs, ſed ęterna. & Boetius dicit in 5 de Conſolatione.† Humanas aĩas liberiores eſſe neceſſe eſt, cùm ſe in mentis diuinæ ſpeculatione conſeruent, minus uero cùm dilabunt ad corpora. Vnde patet ꝙ vita actiua non directè præcipit vitæ contemplatiuæ, ſed diſponendo ad vitam contẽplatiuam, præcipit quædã opera vitæ actiuæ, in quo magis ſeruit uitæ contẽplatiuæ, quam dominetur. Et hoc eſt quod Greg. dicit ſuper Ezech.* quòd actiua vita ſeruitus, contemplatiua autem libertas vocatur.

Homil. 3. à medio illius. — *† li. 5 pro ſa 2. circa med.* — *Homil. 3. poſt medium.*

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ad opera vitæ actiuę interdum aliquis à contemplatione auocatur propter aliquam neceſſitatem præſentis vitæ, non tñ hoc modo ꝙ cogatur aliquis totaliter contemplationem deſerere. Vnde Aug. dicit 19. de ciuit. Dei.* Otium ſanctum quærit charitas ueritatis, negotium iuſtum, ſ. uitæ actiuæ ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ, atq; intuẽdæ uacandũ eſt ueritati. Si aũt imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem. Sed nec ſic omnino ueritatis delectatio deſerenda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuauitas, & opprimat iſta neceſſitas. Et ſic patet, ꝙ cùm aliquis à contemplatiua vita ad actiuam vocatur, non hoc fit per modum ſubtractionis, ſed per modum additionis.

lib. 19. ca. 19. circa finem, t. 5

ARTICVLVS II.

Vtrum vita actiua ſit maioris meriti, quàm contemplatiua.

861

AD SECVNDVM ſic pcedit. Vr̃, ꝙ vita actiua ſit maioris meriti, q̃ contemplatiua. Meritũ em̃ dr̃ reſpectu mercedis. Merces aũt datur labori; ſm illud primæ ad Cor. 3. Vnuſquiſq; propriã mercedem accipiet ſm ſuũ laborem. Sed uitæ actiuæ attribuitur labor, contemplatiuæ uerò quies. Dicit.n. Greg. ſuper Ezech.* Oĩs, qui ad Deũ conuertitur, prius neceſſe eſt, ut deſudet in labore, id eſt, Liam accipiat, ut poſt, ad uidendũ principiũ, in Rachel amplexibus requieſcat. Ergo uita actiua eſt maioris meriti, q̃ contemplatiua.

3. diſt. 35. q. 1. art. 4. q. 2. — *Homi. 14. à medio.*

¶ 2 Præterea, Vita cõtemplatiua eſt qdã inchoatio futuræ fœlicitatis. Vñ ſup illud Io. vlt. Sic eũ uolo manere donec veniã, dicit Aug.* Hoc apertius dici põt. Perfecta me ſequatur actio, informata meæ paſſionis exẽplo. Inchoata uerò contẽplatio maneat donec veniã; pficienda cũ uenero. & Greg. dicit ſup Ezech.* ꝙ contẽplatiua vita hic incipit, ut in cæleſti patria perficiatur; ſed in illa futura vita nõ erit ſtatus merendi, ſed recipiendi p meritis. ergo uita contemplatiua minus vr̃ habere de rõne meriti, q̃ uita actiua; ſed plus habet de ratione præmij.

** Tractatu 124. in Io à med. to. 9.* — *Hom. 14. à medio.*

¶ 3 Præterea, Greg. dicit ſuper Ezechielem,* ꝙ nullum ſacrificium eſt Deo magis acceptum, quàm zelus animarum, ſed per zelum animarum aliquis ſe conuertit ad ſtudia vitæ actiuæ. ergo videtur, quòd uita contemplatiua non ſit maioris meriti, quàm actiua.

Homi. 12. aliquãtulum ante finem.

SED CONTRA eſt, ꝙ Greg. dicit 6. Moral. Magna ſunt actiuæ uitæ merita, ſed contẽplatiuę potiora.

lib. 6. c. 28 non pcul à fine, & hom. 14. Eze. à me.

RESPONDEO dicendum, ꝙ radix merendi eſt charitas, ſicut * ſuprà habitũ eſt. Cùm aũt charitas cõſiſtat in dilectione Dei, & pximi, ſicut† ſuprà habitum eſt; Deum diligere ſm ſe eſt magis meritorium, quàm diligere proximũ, ut ex * ſuprà dictis patet. Et iõ illud, ꝙ directius pertinet ad dilectionem Dei, magis eſt meritorium ex ſuo genere, quàm id, quod directè pertinet ad dilectionem proximi propter Deum. Vita autem cõtemplatiua directè, & immediatè ptinet ad dilectionẽ Dei. Dicit enim * Aug. 19. de Ciuitate Dei, ꝙ otium ſanctum (ſcilicet cõtemplatiuæ uitæ) quærit charitas ueritatis ſ. diuinæ, cui potiſſimè uita contemplatiua inſiſtit, ſicut * dictum eſt. Vita autẽ actiua directius ordinatur ad dilectionẽ proximi, quia ſatagit circa frequens miniſteriũ, ut dr̃ Luc. 10. Et ideo ex ſuo genere contemplatiua uita eſt maioris meriti, quàm actiua. Et hoc eſt, ꝙ * Greg. in 3 homil. ſuper Ezechielem dicit, Cõtemplatiua maior eſt merito, q̃ actiua; quia hæc in uſu præſentis operis laborat (in quo ſ. neceſſe eſt proximis ſubuenire) illa uerò ſapore intimo uenturam iam requiem deguſtat (ſ. in contẽplatione Dei). Poteſt tñ contingere, ꝙ aliquis in operibus uitæ actiuæ plus mereatur, q̃ alius in operibus uitæ contemplatiuæ; puta, ſi propter abundantiam diuini amoris, ut eius volũtas impleatur propter ipſius gloriam interdum ſuſtinet à dulcedine diuinæ contemplationis ad tempus ſeparari, ſicut Apoſtolus dicebat ad Rom. 9. Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis. Quod exponens* Chryſoſt. in lib. de Compunctione, dicit. Ita totam mentem eius

1. 2. q. 114. ar. 4. — *† q. 25. ar. tico. 1.* — ** q. 27. ar. 8.* — ** lib. 19. c. 19. circa finem, to. 5.* — *† q. prçce. ar. 4. ad 2.* — *Homil. 3. non multum procul ante medium.* — ** lib. 1. all quantulũ à med. to mo 5.*

eius demerserat amor Christi, vt etiam hoc, quod ei præ cæteris omnibus amabilius erat, esse cum Christo: rursus idipsum, quia ita placeret Christo, contemneret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod labor exterior operatur ad augmentũ præmij accidentalis. Sed augmẽtũ meriti respectu præmij essentialis, consistit principaliter in charitate, cuius quoddã signũ est labor exterior toleratus pro Christũ. Sed multo expressius eius signũ est, quod aliquis prætermissis omnibus, quæ ad hanc vitam pertinent, soli diuinæ contẽplationi vacare delectetur.

AD SECVNDVM dicendum, quod in statu fœlicitatis futuræ homo peruenit ad perfectum. Et ideo nõ relinquitur locus proficiendi per meritum. Si tamen relinqueretur, esset efficacius meritum, propter maiorem charitatem. Sed contemplatio præsentis vitæ cum quadam imperfectione est, & adhuc habet, quo proficiat. Et ideo non tollit rationem merendi, sed augmentum meriti facit, propter maius exercitium charitatis diuinæ.

AD TERTIVM dicendum, quod sacrificium spũaliter Deo offertur, cum aliquid ei exhibetur. Inter omnia aũt bona hois, Deus maximè acceptat bonum humanæ animæ, vt hoc sibi in sacrificium offeratur. Offerre aũt debet aliquis Deo, primò quidẽ animam suam, sm illud Eccle 30. Miserere animæ tuæ placens Deo. Secundò aũt animas aliorum sm illud Apoc vlt. Qui audit, dicat veni. Quantò aũt homo animam suam, vel alterius propinquius Deo coniungit, tanto sacrificium est Deo magis acceptum. Vñ magis acceptum est Deo, quod aliquis animã suam, & aliorum applicet contemplationi, q̃ actioni. Per hoc ergo quod dicitur, quòd nullum sacrificiũ est Deo magis acceptum, q̃ zelus animarum, non præfertur meritũ vitæ actiuæ merito vitæ contẽplatiuæ. Sed ostenditur magis esse merentorium, si quis offerat Deo animam suam, & aliorum, quam quæcumque alia exteriora dona.

862

ARTICVLVS III.

Vtrũ vita contemplatiua impediatur per vitã actiuã.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod vita cõtemplatiua impediatur per vitam actiuam. Ad vitam enim cõtemplatiuam necessaria est quędã vacatio mentis, sm illud Psal 45. Vacate, & videte qm ego sum Deus. Sed vita actiua habet inquietudinẽ, sm illud Luc 10. Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima. Ergo vita actiua contemplatiuã impedit.

¶ 2 Prętere, Ad vitam contẽplatiuam requiritur claritas visionis: sed vita actiua impedit visionis claritatẽ. Dicit enim * Grego. super Ezechielem, quòd Lia lippa est, & fœcunda: quia actiua vita dum occupatur in opere, minus videt: ergo vita actiua cotemplatiuã impedit.

¶ 3 Præterea, Vnum contrariorũ impeditur per aliud: sed vita actiua, & contemplatiua videntur contrarietatẽ habere adinuicẽ, quia vita actiua occupatur circa plurima. Vita autem contemplatiua insistit ad contemplãdum vnum. vnde & ex opposito diuiduntur: ergo videtur, quod vita contemplatiua impediatur per actiuam.

SED CONTRA est, quod * Greg. dicit in 6. Moralium: Qui contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent.

RESPONDEO dicendũ, quod vita actiua põt considerari quantum ad duo. Vno modo, quantum ad ipsum studium, & exercitium exteriorum actionũ, & sic manifestum est, quod vita actiua impedit contemplatiuam, inquantum impossibile est, quod aliquis simul occupetur circa exteriores actiones, & diuinæ contemplationi vacet. Alio modo potest considerari vita actiua quantũ ad hoc, quod interiores animæ passiones componit, & ordinat. Et quantum ad hoc vita actiua adiuuat ad contemplationem, quæ impeditur per inordinationem interiorum passionum. Vnde * Greg. dicit in 6 Mor. Cum contemplationis arcem aliqui tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitiũ probent, vt sollicitè sciant si nulla iam mala proximis irrogant: si irrogata à proximis, æquanimiter portant: si obiectis temporalibus bonis nequaquã mens lætitia soluitur: si subtractis non nimio mœrore sauciantur. Ac deinde perpendant, si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo, quod spiritalia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium vmbras trahunt, vel fortasse tractas, manu discretionis abigunt. Ex hoc ergo exercitiũ vitæ actiuæ cõfert ad contẽplatiuam, quod quietat interiores passiones, ex quibus phãtasmata proueniunt, per quæ contemplatio impeditur.

Et per hoc patet ratio AD OBIECTA. Nã rõnes illæ pcedũt quantũ ad ipsã occupationẽ exteriorũ actuũ, nõ aũt quantũ ad effectum, qui est moderatio passionũ.

863

ARTICVLVS IIII.

Vtrum vita actiua sit prior, quàm contemplatiua.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quod vita actiua non sit prior, q̃ contemplatiua. Vita n. contemplatiua directè pertinet ad dilectionẽ Dei, vita autem actiua ad dilectionem proximi, sed dilectio Dei præcedit dilectionem proximi, inquantũ proximus propter Deum diligitur. ergo videtur, quod etiã vita contemplatiua sit prior, quàm actiua.

¶ 2 Præterea, * Greg dicit super Ezech: sciendum est, quod sicut bonus ordo viuendi est, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur, ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur. Non ergo simpliciter vita actiua est prior, quàm contemplatiua.

¶ 3 Præterea, Ea, quæ diuersis competunt, non videntur ex necessitate ordinem habere: sed vita actiua, & cõtemplatiua diuersis competunt. Dicit enim * Greg. in 6. Moral. Sæpè, qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi ceciderunt & sæpe, qui occupati bene humanis vsibus viuerent, gladio suæ quietis extincti sunt. Non ergo vita actiua prior est, q̃ cõtemplatiua.

SED CONTRA est, quod * Gre. dicit in 3. Ho super Ezech. Actiua vita prior est tempore, q̃ contemplatiua: quia ex bono opere tenditur ad contemplationẽ.

RESPONDEO dicẽdum, quod aliquid dicitur esse prius dupliciter. Vno modo, sm suam naturam. Et hoc modo vita contemplatiua est prior, q̃ actiua, inquantũ prioribus, & melioribus insistit. Vnde & actiuam vitã mouet, & dirigit. Ratio enim superior, quæ contemplationi deputatur, comparatur ad inferiorem, quæ deputatur actioni, sicut vir ad mulierem, quæ est per virum regenda, vt * Aug. dicit 12. de Trin. Alio modo est aliquid prius, quo ad nos, quod s. est prius in via generationis. Et hoc modo vita actiua est prior, quàm contemplatiua, qa disponit ad contemplatiuam, vt ex † suprà dictis patet. Dispositio enim in via generationis præcedit formam, quæ simpliciter, & secundum suam naturam est prior.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod vita contẽplatiua non ordinatur ad qualemcunq; dilectionẽ Dei, sed ad perfectã. Sed vita actiua est necessaria ad dilectionẽ proximi qualemcunq; Vnde * Greg dicit in 3 Hom super Ezech. Sine contẽplatiua vita intrare pñt ad cælestẽ patriã, qui bona, quæ pñt operari, non negligunt. Sine actiua aũt intrare non pñt, si negligũt bona operari, quę possunt. Ex quo etiam patet, quod vita actiua præcedit contemplatiuam, sicut id, quod est commune omniũ, pcedit in via generationis id, quod est propriũ perfectorũ.

AD SECVNDVM dicendum, quod à vita actiua proceditur ad vitam contemplatiuam, secundum ordinem generationis. A vita autem contemplatiua reditur ad vitam actiuam per viam directionis, vt scilicet vita actiua per contemplationem dirigatur. Sicut autem per operationes acquiritur habitus, & per habitum acquisitum perfectius aliquis operatur, vt dicitur in 2. * Ethic.

AD TERTIVM dicẽdum, quod illi, qui sunt proni ad passiones, propter earum impetum ad agendum sunt simpliciter magis apti ad vitam actiuam, pp spiritus inquietudinem. Vnde dicit * Gregorius in sexto Moral. quod nonnulli ita inquieti sunt, vt si vacationẽ laboris habuerint,

Margin notes:

Hom. 14. post med. illius.

li. 6. ca. 27. post med.

li. 6 ca. 27. post med.

Ho 14. à med.

li. 6 Mor. c. 26 parũ à princip.

Ho. 3. non multũ procul à medium.

li. 12 c 14 & li. 14. c. 1. tomo 3. † q. 181. ar. 1. ad 3.

Ho. 3. parum ante medium.

c 1. 2 & 4 to 5.

li 6 ca. 26 circ. prin

rint, grauius laborent, quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quāto licentius ad cogitationes vacāt. Quidam verò habent naturaliter animi puritatē, & quietem, per quam ad contemplationem sunt apti, qui si totaliter actionibus deputentur, detrimentū sustinebūt. Vñ *Greg dicit in 6 Mor ꝙ quorundam hominū ita otiosę mentes sunt, vt si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succūbant. Sed, sicut ipse * postea subdit, sæpè & pigras mētes amor ad opus excitat, & inquietas in contēplatione timor refrænat. Vñ & illi, qui sunt magis apti ad actiuā vitā, pñt per exercitiū actiuæ ad cōtēplatiuā pparari. Et illi nihilominus, q sunt magis ad contēplatiuā apti, pñt exercitia vitæ actiuæ subire, vt per hoc ad contemplationē paratiores reddantur.

li 6 ca 26. in princ. li 6 ca 37. in princ.

QVAESTIO CLXXXIII.

De officijs, & varijs hominum statibus in generali, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER cōsiderandū est de diuersitate statuū, & officiorū humanorū. Et primò cōsiderandū est de officijs, & statibus hominum in gñali. Secundò, specialiter de statu perfectorū.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, quid faciat in hominibus statum.

¶ Secundo, vtrum in hominibus debeant esse diuersi status, siue diuersa officia.

¶ Tertio, de differentia officiorum.

¶ Quarto, de differentia statuum.

SCHEMA VARIORVM STATVVM, ET OFFICIORVM HVMANORVM.

Varij hominum status, & officia. Vbi agitur
- *De variis hominum statibus, & officijs in genere.* — Quæstione 183
- *Speciatim de statu perfectorum, videlicet de ijs, quæ pertinent ad statum*
  - *Perfectionis, in genere* — 184
  - *Episcoporum.* — 185
  - *Religiosorum, seu Monachorum. Vbi agitur de*
    - *His, in quibus præcipuè consistit religionis status.* — 186
    - *His, quæ ad religiosos pertinent, vel quæ à religiosis licitè, laudabiliterq́; fiunt.* — 187
    - *Distinctione religionum.* — 188
    - *Ingressu religionis.* — 189

QVAESTIONIS CLXXXIII.

De varijs hominum officijs, & statibus, Quadritariam distributæ.

AXIOMA.

1 *Hominis 1 status propriè, libertatis, vel seruitutis tam in spirituali, quam in ciuili posita, conditionē respicit, cuius 2 varietas (sicut etiam officium 3 ex actionum diuersitate nascēs distinctio) ad decorem, dignitatem, vtilitatemq́; Ecclesiæ est necessaria.*

Et quemadmodum in omnibus humanis studijs est aliquod 4 principium, aliquod medium, & aliquis terminus, seu consummatio: ita quoque in statu spirituali, quidam sunt incipientes, ad principium istius status pertinentes quidam proficientes, ad medium istius status spectantes, & quidem perfecti, qui videlicet huius status terminum, & consummationem iam sunt consecuti.

864

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum status in sui ratione importet conditionem libertatis, vel seruitutis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ status in sui ratione non importet conditionem libertatis, vel seruitutis. Status enim à stando dicitur. Sed stare dicitur aliquis ratione rectitudinis. Vnde dr Ezech 2. Fili hominis, sta super pedes tuos. Et Greg * dicit in 7 Mor. Ab omni statu rectitudinis dispereunt, qui per noxia verba dilabuntur. Sed rectitudinem spiritualem acquirit homo per hoc, ꝙ subijcit suam voluntatē Deo. Vnde super illud Ps 32. Rectos decet collaudatio. dicit † gl Recti sunt, qui dirigunt cor suum, secundum voluntatem Dei: ergo videtur, quòd sola obedientia diuinorum mandatorum sufficiat ad rationem status.

¶ 2 Præterea, Nomen Status videtur importare immobilitatem, fm illud prim ad Cor. 15. Stabiles estote, & immobiles. Vnde * Greg dicit super Ezech. Lapis quadratus est, & quasi ex omni latere statū habet, qui casum in aliqua permutatione nō habet. Sed virtus est, quę immobiliter facit operari, vt dr in 2. Eth. † Ergo vr, ꝙ ex omni operatione virtuosa aliquis statum adipiscatur.

Infr ar. 4. cor. & qō. 184. art 4 cor. & qō. 186 artic. 6. cor. & quol 2 ar. 17 cor. li. 7. Mor. c. 25. ante med. to. 1. † Est glos. or. ex Au. gu. in con cione 2. in Psa. 32. nō longè à principio. tom. 8 * Hom 21. in 3 col. circa princ. † li. 2. c. 1. 2 et 4. to. 5.

¶ 3 Præterea, Nomen Status vr ad quandā altitudinē pertinere. Nam ex hoc aliquis stat, ꝙ in altū erigit, sed p diuersa officia aliqs fit altior altero Similiter ēt p gradus, vel ordines diuersos diuersimodè hoīes in quadā altitudine constituunt: ergo sola diuersitas graduū, vel ordinum, vel officiorū sufficit ad diuersificādū statum.

SED CONTRA est, quod in * Decr. 2 q. 6 dr: Si qñ in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, sed per seipsos est agendum: vbi causa status appellatur pertinens ad libertatem vel seruitutem: ergo videtur, quòd non variet statum hominis, nisi id, quod pertinet ad libertatem, vel seruitutem.

2. q. 6. C. quando.

RESPONDEO dicēdum, ꝙ status propriè loquēdo significat quandam positionis differētiam, fm quam aliquid disponitur fm modum suæ naturæ, quasi in quadam immobilitate. Est n naturale homini vt caput eius in superiora tēdat, & pedes in terra firmentur, & cętera mēbra media conuenienti ordine disponantur. Quod quidē nō accidit, si hō iaceat, vel sedeat, vel accumbat: sed solū qñ erectus stat. Nec rursus stare dr, si moueat, sed qñ quiescit. Et inde est, ꝙ ēt in ipsis actionibus humanis dī negotium aliquem statum habere, fm ordinē propriæ dispositionis cum quadā immobilitate, seu quiete. Vñ & circa hoīes ea, quæ de facili circa eos variatur, & extrinseca sunt, non constituunt statum: puta, ꝙ aliquis sit diues, vel pauper, in dignitate constitutus, vel plebeius, vel si quid aliud est huiusmodi. Vnde & in Iure ciuili dr, ꝙ ei, qui à senatu amouetur, magis dignitas, quam status aufertur. Sed solum id vr ad statum hominis ptinere, quod respicit obligationem personæ hominis, put. s. aliquis est sui iuris, vel alieni. Et hoc non ex aliqua causa leui, vel de facili mutabili, sed ex aliquo permanente, & hoc est, quod pertinet ad rationem libertatis, vel seruitutis. Vnde status pertinet propriè ad libertatē, vel seruitutem, siue in spiritualibus, siue in ciuilibus.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ rectitudo, inquātum huiusmodi, non pertinet ad rationem status, sed solum inquantum est connaturalis homini, simul addita quadam quiete. Vnde in alijs animalibus non requirit rectitudo ad hoc, ꝙ stare dicantur: nec etiam homines stare dicuntur, quantumcunq; sint recti, nisi quiescant.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ immobilitas non sufficit ad rationem status Nam etiam sedens, vel iacens quiescit, qui tamen non dicitur stare.

AD

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ officiũ dr̃ per cõparationẽ ad actũ: gradus aũt dr̃ ſm ordinem ſuperioritatis, & inferioritatis. Sed ad ſtatum requiritur immobilitas in eo, quod pertinet ad conditionem perſonæ.

865.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Eccleſia debeat eſſe diuerſitas officiorum, ſeu ſtatuum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ in Eccleſia nõ debeat eſſe diuerſitas officiorũ, uel ſtatuũ. Diuerſitas.n. vnitati repugnat. Sed fideles Chriſti ad vnitatem vocantur, ſm illud Ioan. 17. Vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus. Ergo in Eccleſia non debet eſſe diuerſitas officiorum ſiue ſtatuum.

¶ 2 Prętcrea, Natura non facit ꝑ multa, qđ põt facere ꝑ unũ: ſed operatio gratiæ eſt multo ordinatior, q̃ operatio naturę ergo conuenientius eſſet, ꝙ ea, quæ pertinent ad actus gratię, p eoſdẽ homines adminiſtrarent, ita vt nõ eſſet in Eccleſia diuerſitas officiorũ, & ſtatuũ.

¶ 3 Prętcrea, Bonum Eccleſię maxime vr̃ in pace cõſiſtere ſm illud Pſ. 147. Qui poſuit fines tuos pacem. Et 2. ad Cor. vlt. dr̃: Pacem habete, & Deus pacis erit uobiſcũ. Sed diuerſitas eſt, impeditiua pacis, quia ſimilitudo cauſare vr̃, ſm illud Eccl. 13 Omne animal diligit ſimile ſibi, & Philo dicit in 7. Pol. ꝙ modica differentia facit in ciuit. diſſidium. Ergo videtur, ꝙ non oporteat in Eccleſia eſſe diuerſitatem ſtatuum, & officiorum.

SED CONTRA eſt, ꝙ in Pſ. 44 ad laudẽ Eccleſię, dr̃, ꝙ eſt circumamicta uarietate. vbi * gl. dicit, ꝙ doctrina Apoſtolorũ, & confeſſione martyrum, & puritate uirginũ, & lamẽto pœnitẽtiũ ornat Regina, id eſt, Eccle.

glo. ordinaria ex Caſſiodo.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ diuerſitas ſtatuũ, & officiorũ in Eccleſia ad tria ꝑtinet. Primò quidẽ, ad perfectionem ipſius Eccleſiæ. Sicut n. in rerũ naturaliũ ordine, perfectio, quæ in Deo ſimpliciter & uniformiter inuenitur, in vniuerſitate creaturarũ inueniri non potuit, niſi difformiter, & multipliciter, ita ẽt plenitudo gratię, quæ in Chriſto ſicut in capite adunat, ad mẽbra eius diuerſimode redundat, ad hoc, ꝙ corpus Eccleſiæ ſit ꝑfectũ. Et hoc eſt, quod Apoſtolus dicit ad Ephel. 4. Ipſe dedit quoſdã, quidẽ Apoſtolos quoſdam aũt Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios aũt Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum. Secundò aũt pertinet ad neceſſitatẽ actionũ, quæ ſunt in Eccleſia neceſſariæ. Oportet aũt ad diuerſas actiones diuerſos homines deputari, ad hoc, ꝙ expeditius, & ſine confuſione omnia peragant. Et hoc eſt, quod Apoſt. dicit ad Rom. 12 Sicut in vno corpore multa membra habemus, oĩa aũt membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto. Tertiò, hoc pertinet ad dignitatem, & pulchritudinẽ Eccleſiæ, quæ in quodam ordine conſiſtit. Vñ dr̃ 3. Reg 10 ꝙ videns Regina Saba omnem ſapientiã Salomonis & habitacula ſeruorũ, & ordines miniſtrantium, non habebat vltrà ſpiritum. Vñ & Apoſtolus dicit 2 ad Timoth. 2. ꝙ in magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ diuerſitas ſtatuũ & officiorum non impedit Eccleſiæ vnitatem, quæ perficitur per vnitatem fidei, & charitatis, & mutuæ ſubminiſtrationis, ſm illud Apoſt. ad Eph 4 Ex quo totũ corpus, eſt compactum ſ. per fidem, & connexum, ſ. per charitatem, per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, dum ſcilicet vnus alij ſeruit.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ſicut natura non facit per multa, quod põt facere per vnum, ita ẽt nõ coarctat, in unum id, ad quod multa requiruntur, ſm illud Apoſt. 1 ad Cor 12 Si totum corpus oculus, ubi auditus? Vñ, & in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, oportuit, mẽbra diuerſificari ſm diuerſa officia, ſtatus, & gradus.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ſicut in corpore naturali membra diuerſa cõtinẽtur in vnitate, per virtutẽ ſpiritus viuificantis quo abſcedẽte, mẽbra corporis, ſeparantur: ita ẽt in corpore Eccleſiæ conſeruatur, pax diuerſorum membrorũ virtute Spiritus ſancti, qui corpus Eccleſiæ viuificat, ut habetur Io 6. Vnde Apoſtolus ad Epheſ 4 Solicitі ſeruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Diſcedit aũt aliquis ab hac unitate Spiritus, dũ quærit, quæ ſibi ſunt propria: ſicut etiam in terrena ciuitate pax tollitur ex hoc, ꝙ ciues ſinguli, quæ ſua ſunt, quærunt. Alioquin per officiorum, & ſtatuum diſtinctionem tam mentis, quàm ciuitatis terrenæ magis pax conſeruatur, inquantum per hoc plures ſunt, qui communicãt actibus publicis. Vnde & Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 12. quòd Deus temperauit nos, ut non ſit ſchiſma, in corpore, ſed pro inuicem ſolicita ſint membra.

866

ARTICVLVS IIII.

Vtrum officia diſtinguantur, per actus.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̃, ꝙ officia non diſtinguantur per actus. Sunt n. infinitæ diuerſitates humanorũ actuũ ẽt in ſpiritualibus, quàm in tẽporalibus, ſed infinitorum nõ poteſt eſſe certa diſtinctio ergo per diuerſitates actuum non poteſt eſſe humanorum officiorum certa diſtinctio.

¶ 2 Præterea, Vita actiua, & contemplatiua ſm actus diſtinguuntur, ut * dictum eſt: ſed alia videtur eſſe diſtinctio officiorum à diſtinctione vitarum. Non ergo officia diſtinguuntur per actus.

q. 179. ar. 1

¶ 3 Prętcrea Ordines ẽt eccleſiaſtici, & ſtatus, & gradus ꝑ actus diſtingui videntur. Si ergo officia diſtinguãtur per actus, vr̃ ſequi, ꝙ eadem ſit diſtinctio officiorũ, graduũ, & ſtatuum. Hoc autem eſt falſum: quia diuerſimode in ſuas partes diuiduntur. Non ergo videtur, ꝙ officia diſtinguantur per actus.

SED CONTRA eſt, ꝙ * Iſid. in lib. Etym. dicit, ꝙ officium ab efficiendo eſt dictum, quaſi efficium, propter decorẽ ſermonis, una mutata litera. Sed efficere ꝑtinet ad actionem ergo officia per actus diſtinguuntur.

lib. 6. c. 19 in princ.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ſicut * dictum eſt, diuerſitas in mẽbris Eccleſiæ, ad tria ordinatur, ſ. ad perfectionem, actionem, & decorem. Et ſm hæc tria diſtinctio diuerſitatis fidelium accipi poteſt. Vna quidem per reſpectum ad perfectionem, & ſm hoc accipitur differẽtia ſtatuum, prout quidam ſunt alijs perfectiores. Alia verò diſtinctio accipitur per reſpectum ad actionem, & hæc eſt diſtinctio officiorum. Dicuntur enim in diuerſis officijs eſſe, qui ſunt ad diuerſas actiones deputati. Alia autem per reſpectum ad ordinem pulchritudinis eccleſiaſticæ: & ſm hoc accipitur differentia graduum, prout ſcilicet etiam in eodem ſtatu vel officio vnus eſt, alio ſuperior. Vnde & in Pſal. 47. dicitur ſecundum aliã literam, Deus in gradibus eius cognoſcetur.

ar. pręce.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ materialis diuerſitas humanorum actuum eſt infinita, & ſm hanc non diſtinguuntur officia, ſed ſm formalem diuerſitatem, quæ accipiuntur ſecundum diuerſas ſpecies actuum, ſecundum quam, actus hominis non ſunt infiniti.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ vita dr̃ abſolutè, & ideo diuerſitas vitarum accipitur ſm diuerſos actus, qui conueniunt homini ſm ſeipſum. Sed efficientia, à qua ſumitur nomen officij, ut * dictum eſt, importat actionem tendentem in aliud, ut dicitur in 9. * Metaphyſ. Et ideo officia diſtinguuntur propriè ſm actus, qui referuntur ad alios, ſicut dicitur doctor habere officium, uel iudex, & ſic de alijs. Et ideo * Iſidor. dicit, quod officium eſt, ut quiſq; illa agat, quæ nulli officiant, id eſt, noceant, ſed proſint omnibus.

* larg ad oppo ſu. * li. 9. tex. 16.
* li 6 Erymo ca 19. circa pri.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ diuerſitas ſtatuũ, officiorum, & graduũ ſm diuerſa ſumitur, ut * dictum eſt. Contingit tamen, ꝙ iſta tria in eodem concurrant, puta, cum aliquis deputatur ad aliquem actum altiorẽ, ſimul ex hoc habet, & officiũ, & gradũ, & ulterius quendã perfectionis ſtatum ꝓpter actus ſublimitatem, ſicut patet de epiſcopo. Ordines autem eccleſiaſtici ſpecialiter

ar. 1. ad 3.

lib 6 c.19 in princ.

ter distinguuntur ẽm diuersa officia. Dicit.n.* Isid. in II. Etym. Officiorũ plurima genera sunt, sed præcipuum illud est, quod in sacris diuinisque rebus habetur.

867

ARTICVLVS IIII.

Vtrum differentia statuum attendatur secundum incipientes, proficientes, & perfectos.

Sup q 24. artic 7 & Psalm 24. col 5. & līa 44 co. 2 fin. *q 24 ar 9 a t 1. hui' quæst.

AD QVARTVM sic proceditur Vr, ꝙ differentia statuũ non attendatur ẽm incipientes, proficientes, & perfectos. Diuersorũ n. diuersæ sunt species, & differentiæ sed ẽm hanc differentiam inchoationis, profectus & pfectionis diuiduntur gradus charitatis, ut* supra hab. fuit cũ de charitate ageret. ergo vr, quòd ẽm hæc non sit accipienda differentiam statuum.

¶ 2 Præterea. Status, sicut* dictũ est, respicit cõditionem seruitutis, vel libertatis, ad quam non vr pertinere prædicta differentia incipientium, proficientium, & perfectorum. ergo inconuenienter status per ista diuiditur.

¶ 3 Præterea, Incipiẽtes, pficiẽtes, & pfecti distinguuntur ẽm magis & minus, ꝙ vr magis pertinere ad rõnem gradus sed alia est diuisio graduum, & statuum,

ar. 2. & 3.

vt* supra dictum est. Non ergo conuenienter diuiditur status secundum incipientes, proficientes & perfectos.

de pœnit. dist. 2. ca. Cum sancti, & ca Charitas. 1 Hom. 15 in Ezech non mul tũ remo te à prin. *ar 1 huius quæst.

SED CONTRA est, ꝙ* Grego. dicit in Moral. Tres sunt modi conuersorum, inchoatio, medietas, atq; perfectio. Et super Ezech. dicit, quòd alia sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ sicut suprà* dictũ est, status libertatẽ respicit uel seruitutẽ. Inuenit aũt in rebus spiritualibus duplex seruitus, & duplex libertas. Vna quidẽ est seruitus peccati; altera uerò est seruitus iustitiæ. Similiter ẽt est duplex libertas. Vna qdẽ à peccato, alia uerò à iustitia, ut patet p Apost. q dicit ad Ro. 6. Cũ serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ: Nunc uero liberati à peccato, serui estis facti Deo. Est aũt seruitus peccati, vel iustitiæ, cùm aliquis, uel ex habitu peccati ad malũ inclinatur, uel ex habitu iustitiæ inclinat ad bonũ. Similiter ẽt libertas à peccato est, cũ aliqs ab inclinatione peccati non superatur. Libertas aũt à iustitia est, cùm aliquis ꝑ amorẽ iustitiæ non retardatur a malo. Veruntñ, q: homo ẽm naturalẽ rõnem ad iustitiam inclinatur, peccatũ aũt est contra naturalẽ rõnem; consequens est, ꝙ libertas à peccato sit vera libertas, quæ cõiungit seruituti iustitiæ q per vtrunq; tendit homo in id, ꝙ est conueniens sibi. Et similiter uera seruitus est, seruitus peccati, cui coniungit libertas à iustitia: q sc. p hoc homo impedit ab eo, quod est propriũ sibi. Hoc aũt, quod homo efficiat seruus iustitiæ, uel peccati, contingit p humanũ studiũ, sicut Apostolus dicit ibidẽ; Cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui eius estis obeditis, siue peccati ad mortẽ, siue obeditionis ad iustitiã. In omni aũt humano studio est accipere principiũ, mediũ, & terminũ. Et ideo consequens est, ꝙ status spiritualis seruitutis, & libertatis ẽm tria distinguatur, s. ẽm principium, ad quod pertinet status incipientium, & medium, ad quod pertinet status proficientium: & terminum, ad quem pertinet status perfectorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ libertas à peccato fit p charitatẽ, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritũ sanctum, qui datus est nobis, ut dicitur ad Rom 5. Et inde est, quod dr 2 ad Corint. 3 Vbi Spiritus Dñi, ibi libertas. Et ideo eadem est diuisio charitatis, & statuum pertinentium ad spiritualem libertatem.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ incipientes proficientes, & perfecti ẽm quod per hoc status diuersi distinguuntur dicuntur homines; non ẽm quodcunq; studium, sed ẽm studium eorum, quæ pertinent ad spiritualem libertatem, uel seruitutem, ut* dictum est.

in cor. ar. & arti. 1. huius q. † ar. præc. ad 3.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ sicut prius† dictũ est, nihil phibet in eodem cõcurrere gradum, & statum. Nã & in rebus mundanis illi, qui sunt liberi, non solum sunt alterius status, quam serui, sed ẽt sunt altioris gradus.

QVAESTIO CLXXXIIII.

De pertinentibus ad statum perfectionis in communi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quę ptinẽt ad statum perfectionis, ad quẽ alij status ordinantur. Nam consideratio officiorum quantum qdẽ ad alios actus, pertinet ad legispositores: quantum autem ad sacra ministeria, pertinet ad considerationem ordinum, de quibus in tertia parte agetur.

morte fu- uctus nõ cõpleuit.

¶ Circa statũ aũt perfectorũ triplex consideratio occurrit. Primò quidẽ, de statu perfectionis communis; scdò, de his, quæ pertinent ad perfectionem episcoporũ: tertio, de his, quæ pertinent ad perfectionem religiosorũ.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum perfectio attendatur ẽm charitatem.

¶ Secundo, vtrũ aliquis possit esse perfectus in hac uita.

¶ Tertio, vtrum perfectio huius uitæ consistat principaliter in consilijs, uel in præceptis.

¶ Quarto, vtrum quicunque est perfectus, sit in statu pfectionis.

¶ Quinto, vtrum prælati, & religiosi specialiter sint in statu perfectionis.

¶ Sexto, vtrum omnes prælati sint in statu perfectionis.

¶ Septimo, quis status sit perfectior, vtrum religiosorũ vel episcoporum.

¶ Octauo, de comparatione religiosorum ad plebanos, & archidiaconos.

QVÆSTIONIS CLXXXIIII.

De ijs, quę ad statum perfectionis in communi pertinent,

In octo quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 *Christianæ vitæ perfectio in* 1 *charitate, præceptorumq́;* 3 *ad charitatem pertinentium, non autẽ in consiliorum obseruatione, primò, & præcipuè sita est: quam tametsi omnibus suis* 2 *numeris absolutam in præsenti seculo mortalis homo non consequatur, ad eam tamen eius partem, quæ omnia illa peccata, quæ Dei dilectione repugnant, uitantur, diuina adiuuante gratia, pertingere potest*

4 *Porrò* 4 *tametsi magnam inter se cognitionem habeant, perfectionis status & ipsa perfectio, est tamen non paruum inter ipsa discrimen. Nam quũ in omni laudabili, & honesto vitæ genere, aliqui* 5 *perfecti esse possint, soli* 5 *religiosi seu monachi, &* 6 6 *episcopi (sublimius* 7 *tamen hi, quam illi) in sta-* 7 *tu perfectionis existunt. Itaque* 8 *religiosorum, præ-* 8 *sertim accedente dignitate sacerdotali, status potior eminentiorq́; est, archidiaconorum, & presbyterorum etiam curam animarum gerentiũ, officio.*

868

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum perfectio Christianæ uitæ attendatur specialiter secundum charitatem.

8 q. 46 a 3. col. & contra 135 cor. & quæst art. 17. opu. 17 6. & op 18 ca 2 3. & Ph lip. 3 le 2. col. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, ꝙ perfectio Christ. vitæ non attendat specialiter ẽm charitatẽ. Dicit enĩ Apost. 1 ad Cor. 14 Malitia paruuli estote, sensibus aũt perfecti, sed charitas non pertinet ad sensum, sed magis ad affectũ. ergo videtur, ꝙ perfectio Christianæ vitæ non cõsistat principaliter in charitate.

¶ 2 Præterea Ad Ephe. vlt. dr, Accipite armaturã Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare De armatura aũt Dei, subiungit dicens: State succincti lumbos uestros in ueritate & induti loricã iustitiæ, in omnibus sumentes scutum fidei. Ergo perfectio

Chri-

Christianæ vitæ solum attenditur, secundum charitatē, sed etiam secundum alias virtutes.

¶ 3 Prętereà, Virtutes specificantur per actus, sicut & alij habitus, sed Iaco. 1. dicitur, quòd patientia opus perfectum habet. ergo videtur, quod status perfectionis attendatur magis secundum patientiam.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Col. 3. Super omnia charitatem habete, quæ est vinculum perfectionis, quia scilicet omnes alias virtutes quodammodo ligat in vnitatem perfectam.

RESPONDEO dicendum, quod vnumquodque dicitur esse perfectum, inquantum attingit proprium finem, qui est vltima rei perfectio. Charitas autē est, quę vnit nos Deo, qui est vltimus finis humanæ mentis, quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, vt dicitur 1. Ioan. 4. Et ideo secundum charitatem specialiter attenditur perfectio Christianæ vitæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod perfectio humanorum sensuum præcipuè in hoc videtur consistere, vt in vnitatem veritatis conueniant, secundum illud 1. ad Cor. 1. Sitis perfecti in eodem sensu, & in eadem sciētia. Hoc autem fit per charitatem, quæ consensum in hominibus operatur. Et ideo etiam perfectio sensuum radicaliter in perfectione charitatis consistit.

AD SECVNDVM dicendum, quod dupliciter potest dici aliquis perfectus. Vno modo, simpliciter, quæ quidē perfectio attenditur, secundum id, quod pertinet ad ipsam rei naturā, puta si dicatur animal perfectū, quando nihil ei deficit ex dispositione membrorū, & aliis huiusmodi, quæ requiruntur ad vitā animalis. Alio modo dicitur aliquid perfectū, secundum quid, quæ quidē perfectio attēditur, secundum aliquid exterius adiacēs, puta in albedine, vel nigredine, vel aliquo huiusmodi. Vita autem Christiana specialiter in charitate consistit, per quam anima Deo coniungitur. Vnde dicitur 1. Io. 3. Qui non diligit, manet in morte. Et ideo secundum charitatem attēditur simpliciter perfectio Christianæ vitæ, sed secundum alias virtutes, secundum quid. Et quia id, quod est simpliciter, est principalissimum, & maximum respectu aliorum, inde est, quod perfectio charitatis est principalissimum respectu perfectionis, quæ attenditur secundum alias virtutes.

AD TERTIVM dicendum, quod patientia dicitur habere opus perfectum in ordine ad charitatem, inquantum scilicet ex abundantia charitatis prouenit, quòd aliquis patienter toleret aduersa, secundum illud ad Ro. 8. Quis nos separabit à charitate Dei? tribulatio, an angustia? &c.

869

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis in hac vita possit esse perfectus.

Supr. q. 24. a. 8. 3. di. 29. q. 1. a. 8. q. 2. & ver. q. 2. a. 11. & Ephe. 6. lec. 4. col. 1. fi. & Phil. lec. 2. co. 3. & lec. 8. princ. & co. 1. fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod nullus in hac vita possit esse perfectus. Dicit enim Apost. 1. ad Cor. 13. Cum venerit, quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte est, sed in hac vita nō euacuatur, quod ex parte est, manent enim in hac vita fides, & spes, quæ sunt ex parte. ergo nullus in hac vita est perfectus.

¶ 2 Præterea, Perfectum est, cui nihil deest, vt dicitur in 3.[*] Physi. sed nullus est in hac vita, cui non desit aliquid. Dicitur enim Iac. 3. In multis offendimus omnes. Et in Psalm. 138 dicitur, Imperfectum meum viderunt oculi tui. Ergo nullus est in hac vita perfectus.

* li. 3. tex. 64. tom. 2.

¶ 3 Præterea, Perfectio vitæ Christianæ, sicut † dictū est, attenditur secundum charitatem, quæ sub se comprehendit dilectionem Dei, & proximi, sed quantum ad dilectionē Dei non potest aliquis perfectam charitatem in hac vita habere, quia, vt * Gregor. dicit super Ezech. Amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipsum, quem amat, viderit, in amore ipsius amplius ignescet. Neque etiam quātū ad dilectionē proximi, quia non possumus in hac vita omnes proximos actualiter diligere, etsi habitualiter eos diligamus. Dilectio autem habitualis imperfecta est. Ergo videtur, quòd nullus in hac vita possit esse perfectus.

† ar. prçce.

* Hom. 14 parū à me.

SED CONTRA est, quia lex diuina nō inducit ad impossibile. Inducit autem ad perfectionē secundum illud Matt. 5. Estote perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est. ergo videtur, quòd aliquis in hac vita possit esse perfectus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictū est, perfectio vitæ Christianæ in charitate consistit. Importat autem perfectio quandā vniuersitatē, quia, vt dicitur in 3.[*] Phy. perfectū est, cui nihil deest. Potest ergo triplex perfectio considerari. Vna quidem absoluta, quæ attenditur non solum secundum totalitatem ex parte diligentis, sed etiam ex parte diligibilis prout. Deus tantum diligitur quantum diligibilis est. Et talis perfectio non est possibilis alicui creaturæ, sed cōpetit soli Deo, in quo bonū integraliter, & essentialiter inuenitur. Alia autem est perfectio, quæ attenditur, secundum totalitatē absolutam ex parte diligentis, prout. s. affectus, secundum totum suum posse semper actualiter tēdit in Deum, & talis perfectio non est possibilis in via, sed erit in patria. Tertia autem est perfectio, quæ neque attenditur secundum totalitatem ex parte diligibilis, neque secundum totalitatē ex parte diligentis, quantū ad hoc, quod semper actu feratur in Deum, sed quantum ad hoc, quod excludantur ea, quæ repugnāt motui dilectionis in Deum, sicut * Aug. dicit in lib. 83. q. quod venenū charitatis est cupiditas, perfectio nulla cupiditas. Et talis perfectio potest in hac vita haberi. Et hoc dupliciter. Vno modo, inquantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod contrariatur charitati, sicut est peccatum mortale. Et sine tali perfectione charitas esse non potest, vnde est de necessitate salutis. Alio modo, inquantum ab affectu hominis excluditur nō solū illud, quod est charitati contrariū, sed etiam omne illud, quod impedit, ne affectus mentis totaliter dirigatur ad Deū, sine qua perfectione charitas esse potest, puta in incipientibus, & proficientibus.

ar. præce. lib. 3. tex. 64. tom. 2.

in li. 83. q. q. 36. non lōgè à principio tom. 4

AD PRIMVM ergo dicendū, quod Apostolus ibi loquitur de perfectione patriæ, quæ non est in via possibilis.

AD SECVNDVM dicendum, quod illi, qui sunt in hac vita perfecti, in multis dicuntur offendere, secundū peccata venialia, quæ consequuntur ex infirmitate præsentis vitæ. Et quantum ad hoc etiam habent aliquid imperfectum per comparationē ad perfectionem patriæ.

AD TERTIVM dicēdum, quod sicut status præsentis vitæ non patitur, vt homo semper actu feratur in Deū, ita etiam non patitur, quod actu feratur in oēs proximos sigillatim, sed sufficit, quod feratur cōiter in oēs in vniuersali, & in singulos habitualiter, & secundum animi præparationem. Potest autem etiam circa dilectionē proximi duplex perfectio attendi, sicut & circa dilectionē Dei. Vna quidē, sine qua charitas esse non potest, vt scilicet homo nihil habeat in affectu, quod sit contrariū dilectioni proximi. Alia autem, sine qua charitas inueniri potest, quæ quidē attenditur tripliciter. Primò quidem, secundum extensionem dilectionis, vt scilicet aliquis non solum diligat amicos, & notos, sed etiam extraneos, & vlterius inimicos. Hoc enim, vt dicit * Aug. in Enchir. est perfectorum filiorum Dei. Secundò, secundum intentionem, quæ ostenditur ex his, quæ homo, propter proximum contemnit, vt scilicet homo contemnit non solum exteriora bona, propter proximum, sed etiam afflictiones corporales, & vlterius mortem, secundum illud Io. 15. Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tertiò, quantum ad effectum dilectionis, vt scilicet homo pro proximis impendat non solum temporalia beneficia, sed etiam spiritualia, & vlterius seipsum, secundum illud Apostoli secundæ ad Corinth. duodecimo; Ego autem libentissimè impendā, & superimpendar ipse pro animabus vestris.

Enchirid. c. 73. to. 3.

870

ARTICVLVS III.

Vtrum perfectio consistat in præceptis, an in consilijs.

3. contra ca. 130. & quolib. 4. ar. 24. ad 2 & opu. 17. ca. 6.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod perfectio vitæ non consistat in præceptis, sed in consilijs. Dicit enim Dñs Matt. 19. Si vis perfectus esse, vade, vende, omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Sed illud est consiliū. ergo perfectio attenditur secundum consilia, & non secūdum præcepta.

¶ 2 Præterea, Ad obseruantiam præceptorum omnes tenentur, cùm sit de necessitate salutis. si ergo perfectio

Christianæ vitæ consistat in præceptis, sequetur, quòd perfectio sit de necessitate salutis, & quòd omnes ad eã teneantur. Quod patet esse falsum.

¶ 3 Præterea, Perfectio Christianæ vitæ attenditur, secundum charitatem, vt* dictum est. Sed perfectio charitatis non vr consistere in obseruantia præceptorum: quia perfectionem charitatis præcedit, & augmentum, & inchoatio ipsius, vt patet per* Aug. super Canonicã Ioannis: Non autem potest charitas inchoari ante obseruantiam præceptorum, quia vt dr Io. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Ergo perfectio vitæ non attenditur secundum præcepta, sed secundum consilia.

art. 1. & 2. præced.

Tra. 9. declinando ad fi. to 9.

SED CONTRA est, quod dicitur Deuter. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et Leui. 19. dr, Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Hæc aũt sunt duo præcepta de quibus Dominus dicit Mat. 22. In his duobus præceptis pendet lex, & prophetæ. Perfectio autem charitatis, secundum quam dicitur vita Christiana esse perfecta, attenditur secundum hoc, quod Deum ex toto corde diligamus, & proximum, sicut nosipsos: ergo vr, quòd perfectio consistat in obseruantia præceptorũ.

RESPONDEO dicendum, quod perfectio dr in aliquo consistere dupliciter. Vno mõ, per se, & essentialiter. Alio mõ, secundariò, & accidentaliter. Per se quidem, & essentialiter cõsistit perfectio Christianæ vitæ in charitate principaliter quidem, fm dilectionem Dei: secundariò aũt, fm dilectionẽ proximi, de quibus dantur præcepta principalia diuinæ legis, vt * dictum est. Non aũt dilectio Dei, & proximi cadit sub præcepto, fm aliquã mensuram, ita quod id, quod est plus, sub consilio remaneat, vt patet ex ipsa forma præcepti, quæ perfectionem demõstrat cùm dr. Diliges Dñm Deũ tuum ex toto corde tuo (Totum n. & perfectum idem sunt, fm Phil. in 3.* Physi.) Et cùm dr, Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Vnusquisq; n. seipsum maximè diligit. Et hoc idẽ est, quia finis præcepti charitas est, vt Apostol. dicit 1. ad Tim. 1. In fine aũt non adhibetur aliqua mensura, sed solum in his, quæ sunt ad finem, vt Philo. dicit in 1.* Polit. sicut medicus non adhibet mensuram quantum sanet, sed quanta medicina, vel diæta vtatur ad sanandũ. Et sic patet, quod perfectio essentialiter consistit in præceptis. Vñ * Aug. dicit in li. de perfectione iustitiæ. Cur ergo nõ præciperetur homini ista perfectio, quamuis eam in hac vita nemo habeat? Secundariò aũt, & instrũtaliter perfectio consistit in consilijs, quæ oĩa, sicut & præcepta ordinantur ad charitatem, sed aliter, & aliter. Nã præcepta alia à præceptis charitatis ordinantur ad remouendum ea, quæ sunt charitati contraria, cùm quibus s. charitas esse nõ põt, consilia aũt ordinantur ad remouendũ impedimenta actus charitatis, quæ tñ charitati non contrariantur, sicut est matrimonium, occupatio negociorum secularium, & alia hmõi. Vnde Aug.* dicit in Ench. Quæcũque mandat Deus ex quibus vnum est non mœchaberis, & quæcunq; non iubentur, sed spẽali consilio monentur, ex quibus vnũ est, Bonũ est hoĩ mulierem non tangere, tunc rectè fiunt cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum ppr Deum, & in hoc seculo, & in futuro. Et inde est, quod in collationibus Patrum dicit abbas Moyses, *Ieiunia, vigiliæ, meditatio Scripturarũ, nuditas, ac priuatio omnium facultatũ, non pfectio, sed perfectionis instrumenta sunt: quia non in ipsis consistit disciplinæ illius finis, sed per illa peruenitur ad finẽ. Et supra præmisit, quod ad pfectionem charitatis his gradibus ascẽdere nitimur.

q. 44. ar. 2. & 8.

lib. 3. tex. 64. tom. 2.

li. 1. ca 5 à med. to 5.

Ante me. libri, to 7.

c. 121. to 3.

Collatione 1. c. 7 à med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in illis verbis Dñi aliquid ponitur, quasi via ad perfectionem, hoc s. quod dr, Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Aliud vero subditur, in quo perfectio consistit, s. quod dr, Et sequere me. Vnde Hier.* dicit super Mat. quod quia non sufficit tñ relinquere Petrus adiungit, quod perfectũ est, & secuti sumus te. Ambr.* aũt super illud Luc. 5. Sequere me, dicit, sequi iubet non corporis gressu, sed mentis affectu, quod fit per charitatem. Et ideo ex ipso modo loquendi apparet, quod consilia, sunt quædam instrumenta perueniendi ad perfectionem, dum dicitur, Si vis perfectus esse, vade, vende &c. quasi dicat, Hoc faciendo ad hunc finem peruenies.

Super hæc verba Mat. ca 9. to 9. & s. in 1. de mystica vocatione publicani in princ. to 5

AD SECVNDVM dicendũ, quod sicut * Aug. dicit in li. de Perfectione iustitiæ, perfectio charitatis homini in hac vita præcipitur, quia non rectè curritur, si quò currendum est, nesciatur. Quõ aũt sciretur, si nullis pceptis ostenderetur? Cum aũt id, quod cadit sub præcepto, diuersimodè possit impleri, non efficitur transgressor pcepti aliquis ex hoc, quod non optimo mõ implet, sed sufficit, quod quocunque mõ impleat illud. Perfectio aũt diuinæ dilectionis vniuersaliter quidẽ cadit sub præcepto, ita quod ẽt perfectio patriæ non excluditur ab illo præcepto, vt dicit * Aug. sed transgressionẽ præcepti euadit, qui quocunq; mõ perfectionem diuinæ dilectionis attingit. Est aũt infimus diuinæ dilectionis gradus, vt nihil supra eũ, aut contra eum, aut æqualiter ei diligatur. A quo gradu perfectionis, qui deficit, nullo mõ implet præceptum. Est aũt alius gradus perfectæ dilectionis, qui non põt impleri in via, vt * dictum est, à quo qui deficit, manifestum est, quod non est transgressor præcepti, & similiter non est transgressor præcepti, qui nõ attingit ad medios perfectionis gradus, dummodo attingat ad infimum.

Ante me. lib. tom. 7

in li. de perfectione iustitiæ ã med. to. 7.

ar. præce.

AD TERTIVM dicendũ, quod sicut hõ hẽt quandã perfectionẽ suæ naturæ statim cum nascitur, quæ pertinet ad rõnẽ speciei, est aũt alia perfectio, ad quam per augmentum adducitur, ita ẽt est quædã pfectio charitatis pertinens ad ipsam spẽm charitatis, vt s. Deus super oĩa diligatur, & nihil contra eum ametur. Est aũt alia perfectio charitatis ẽt in hac vita, ad quam aliquis per aliquod spũale augmentum peruenit, vtputa cùm homo etiam à reb' licitis abstinet, vt liberius diuinis obsequijs vacet.

ARTICVLVS IIII.

871

Vtrum quicunq; est perfectus, sit in statu perfectionis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod quicunq; est perfectus, sit in statu pfectionis. Sicut n. per augmentũ corporale peruenitur ad pfectionem corporalem, ita per augmentũ spũale peruenitur ad perfectionem spiritualem, vt * dictum est, sed post augmentum corporale aliquis dr esse in statu perfectæ ætatis ergo ẽt vr, quod post augmẽtum spirituale, cum quis iam adeptus est perfectionẽ, sit in statu perfectionis.

Quolib. 1. ar. 14 ad 2 & opu. 18 c. 18.

**ar. præc. ad 3.*

¶ 2 Præterea, Eadem ratione, qua aliquid mouetur de contrario in contrarium, mouetur etiam aliquid de minori ad maius, vt dicitur in 5.* Physic. Sed quando aliquis transmutatur de peccato ad gratiam, dicitur mutare statum prout distinguitur status culpæ, & status gratiæ. Ergo videtur quod pari ratione cum aliquis proficit de minori gra ad maiorem, quousque perueniat ad perfectam, quòd adipiscatur perfectionis statum.

lib. 5. tex. 19 tom. 3

¶ 3 Præterea, Statum adipiscitur aliquis ex hoc, quod à seruitute liberatur, sed per charitatem aliquis liberatur à seruitute peccati; quia vniuersa delicta operit charitas, vt dr Prouer. 10. Sed perfectus dr aliquis, secundum charitatem, vt * dictum est. ergo videtur, quod quicunque habet perfectionem, ex hoc ipso habeat perfectionis statũ.

Ar. 1 huius quæst.

SED CONTRA est, quod aliqui sunt in statu perfectionis, qui omnino charitate, & gratia carent, sicut mali Episcopi, aut mali religiosi. ergo videtur, quòd econtrario aliqui habent perfectionem vitæ, qui tamen non habent perfectionis statum.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut suprà * dictum est, status propriè pertinet ad cõditionem libertatis, vel seruitutis. Spũalis aũt libertas, vel seruitus põt in hoĩe attendi dupliciter. Vno mõ, fm id, quod interius agit. Alio modo, fm id, quod agitur exterius. Et quia, vt dr 1. Reg. 16 Hoĩes vident ea, quæ patent, sed Deus intuetur cor, inde est, quod fm interiorem hominis dispositionem accipitur conditio spiritualis status in homine, per cõparationem ad iudicium diuinum. Secundũ aũt ea, quæ

q. præced. ar. 1.

exterius

exterius agunt, accipitur spiritualis status in homine per comparationem ad Ecclesiam. Et sic nunc de statibus loquimur, prout s. ex diversitate statuum quaedam Ecclesiae pulchritudo consurgit. Est autem considerandum, quod quantum ad homines, ad hoc, quod aliqui adipiscantur statum libertatis vel servitutis, requiritur primo quidem obligatio aliqua vel absolutio. Non enim ex hoc, quod aliquis servit alicui, efficitur servus: quia etiam liberi serviunt, secundum illud ad Gal. 5. Per charitatem spiritus servite invicem. Neque etiam ex hoc quod aliquis desinit servire, efficitur liber, sicut patet de servis fugitivis. Sed ille proprie est servus, qui obligatur ad serviendum: & ille est liber, qui a servitute absolvitur. Secundo requiritur, quod obligatio praedicta cum aliqua solennitate fiat, sicut & caeteris, quae inter homines obtinent perpetuam firmitatem quaedam solennitas adhibetur. Sic ergo, & in statu perfectionis proprie dicitur aliquis esse, non ex hoc quod habet actum dilectionis perfectae, sed ex hoc, quod obligat se perpetuo cum aliqua solennitate ad ea, quae sunt perfectionis. Contingit etiam, quod aliqui se obligant ad id, quod non servant, & aliqui implent ad quod se non obligaverunt, ut patet Matt. 21. de duobus filiis, quorum unus patri dicenti, Operare in vinea, respondit: Nolo: postea abiit. alter autem respondens ait, Eo, & non ivit. Et ideo nihil prohibet aliquos esse perfectos, qui non sunt in statu perfectionis: & aliquos esse in statu perfectionis, qui tamen non sunt perfecti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per augmentum corporale proficit aliquis in his, quae pertinent ad naturam, & ideo adipiscitur naturae statum, praesertim, quia quod est secundum naturam, quodammodo immutabile est inquantum natura determinatur ad unum. Et similiter per augmentum spirituale interius aliquis adipiscitur statum perfectionis quantum ad divinum iudicium: sed quantum ad distinctiones ecclesiasticorum statuum non adipiscitur aliquis statum perfectionis, nisi per augmentum in his, quae exterius aguntur.

AD SECVNDVM dicendum, quod illa etiam ratio procedit, quantum ad interiorem statum. Et tamen cum aliquis transit de peccato in gratiam, transit de servitute ad libertatem, quod non contingit per simplicem profectum gratiae, nisi cum aliquis obligat se ad ea quae sunt gratiae.

AD TERTIVM dicendum, quod illa etiam ratio procedit quantum ad interiorem statum. Et tamen licet charitas variet conditionem spiritualis servitutis, & libertatis, hoc tamen non facit charitatis augmentum.

872

Opusc. 18. cap. 16.

ARTICVLVS V.

Vtrum religiosi, & praelati sint in statu perfectionis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod praelati & religiosi non sint in statu perfectionis. Status enim perfectionis distinguitur contra statum incipientium, & proficientium: sed non sunt aliqua genera hominum deputata specialiter statui proficientium, vel etiam incipientium. ergo videtur, quod nec etiam debeant esse aliqua genera hominum deputata statui perfectionis.

¶ 2 Praeterea, Status exterior debet interiori statui respondere, alioquin incurritur mendacium, quod non solum est in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus, ut Ambr. dicit in quodam sermone * Sed multi sunt praelati vel religiosi, qui non habent interiorem perfectionem charitatis. Si ergo omnes religiosi, & praelati sint in statu perfectionis, sequeretur, quod quicunque eorum non sunt perfecti, sint in peccato mortali, tanquam simulatores, & mendaces.

¶ 3 Praeterea, Perfectio secundum charitatem attenditur, ut * supra habitum est. Sed perfectissima charitas videtur esse in martyribus, secundum illud Io. 15 Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et super illud ad Hebr. 12. Nondum enim usque ad sanguinem, &c. dicit * gl. Perfectior in hac vita nulla dilectio est ea, ad quam sancti Martyres pervenerunt, qui contra peccatum usque ad sanguinem certaverunt. ergo videtur, quod magis debeat perfectionis status attribui martyribus, quam religiosis & episcopis.

SED CONTRA est, quod * Dion. in 5. c. Eccl. hierar. attribuit perfectionem episcopis, tanquam perfectoribus. Et in 6. † c. eiusdem libri attribuit perfectionem religiosis, quos vocat monachos, vel therapeutas, id est Deo famulantes, tanquam perfectos.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictum est, ad statum perfectionis requiritur obligatio perpetua ad ea, quae sunt perfectionis cum aliqua solennitate. Vtrumque autem horum competit, & religiosis, & episcopis. Religiosi enim se voto astringunt ad hoc, quod a rebus secularibus se abstineant quibus licite uti poterant, ad hoc, quod liberius Deo vacent, in quo consistit perfectio praesentis vitae. Vnde * Dion. dicit 6. c. Eccle. hierar. de religiosis loquens: Alij quidem * therapeutas, id est, Dei famulos ex puro Dei servitio, & famulatu. Alii vero monachos ipsos nominant ex indivisibili, & singulari vita uniente ipsos in indivisibilium sanctis convolutionibus, id est, contemplationibus, ad Deiformem unitatem, & amabilem Deo perfectionem. Horum etiam obligatio fit cum quadam solennitate professionis, & benedictionis. Vnde & ibidem subdit * Dion. Propter, quod perfectam ipsis donans gratiam sancta legislatio quadam ipsa dignata est sanctificativa invocatione. Similiter etiam Episcopi obligant se ad ea, quae sunt perfectionis, pastorale assumentes officium, ad quod pertinet ut animam suam ponat pastor pro ovibus suis, sicut dicitur Io. 10. Vnde Apostolus dicit 1 ad Tim. ult. Confessus bonam confessionem coram multis testibus, id est, in sua ordinatione, ut * gl. ibid. dicit. Adhibetur etiam quaedam solennitas consecrationis simul cum professione praedicta, secundum illud 2 ad Tim. 1. Resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum quod * gl. exponit de gratia episcopali. Et * Dion. dicit 5. c. Eccl. hierar. quod summus sacerdos, id est Episcopus, in sua ordinatione habet eloquiorum super caput sanctissimam superpositionem, ut significetur, quod ipse est participativus integrae totius hierarchiae virtutis, & quod ipse non solum sit illuminativus omnium, quod pertinet ad sanctas locutiones, & actiones: sed quod etiam hoc aliis tradat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod inchoatio & augmentum non quaeritur propter se, sed propter perfectionem. Et ideo ad solum perfectionis statum aliqui homines cum quadam obligatione, & solennitate assumuntur.

AD SECVNDVM dicendum, quod homines statum perfectionis assumunt, non quasi profitentes seipsos perfectos esse, sed profitentes se ad perfectionem tendere. Vnde & Apostolus dicit ad Philip. 3. Non quod iam comprehenderim, aut iam perfectus sim: sequor autem si quo modo comprehendam. Et postea subdit. Quicunque ergo perfecti sumus hoc sentiamus. Vnde non committit aliquis mendacium, vel simulationem ex hoc, quod aliquis non est perfectus, qui statum perfectionis assumit: sed ex eo, quod ab intentione perfectionis animum revocat.

AD TERTIVM dicendum, quod martyrium in actu perfectissimo charitatis consistit. Actus autem perfectionis non sufficit ad statum faciendum, ut * dictum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum omnes praelati ecclesiastici sint in statu perfectionis.

873

Opu. 18. ca. 22. 23. 25. & 26.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod omnes praelati ecclesiastici sint in statu perfectionis. Dicit enim * Hiero. super epistolam ad Titum: Olim idem presbyter, qui & episcopus. Et postea subdit: Sicut ergo presbyteri sciunt se Ecclesiae consuetudine ei, qui sibi praepositus fuerit, esse subditos, ita episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispensatione Dominicae veritatis, presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiam regere. Sed Episcopi sunt in statu perfectionis. ergo & presbyteri habentes curam animarum.

¶ 2 Praeterea, Sicut Episcopi suscipiunt curam animarum cum consecratione, ita etiam presbyteri curati, quod archidiaconi, de quibus super illud Actuum 6. Considerate fratres, viros boni testimonij septem, &c. dicit * gl. Hic decernebant Apostoli per Ecclesiam constitui septem diaconos, qui essent sublimioris gradus, & quasi columnae, proximi circa aram. Ergo videtur, quod ipsi etiam sint in statu perfectionis.

Marginal notes:

* De Abraham, & refert. in decret. 22 q. 5. ca. Cavete

ar. 1. huius quaest.

Aug. in ser. 17. de verbis Apost. to. 10.

* c. 5. eccl. hierar. in tit. de Sacerdotum perfect.

† c. 6. eccl. hierar. par. 3. non procul a fine

* ar. praec.

ca. 6. eccl. hiera. par. 1. non procul a fine.

* Θεραπευτάς

Eodem loco nunc dicto.

gl. interlin. near. ibid.

gl. interlinear ibid.

† c. 5. eccl. hier. non remote a fine.

ar. 4. huius quaest.

* Super illud ad Titum 1. Constituas per civitates presbyteros, to. 9.

Est gl. Bedae hoc loco, tom. 2.

¶ 3 Preterea, Sicut Epi obligantur ad hoc, quod animam suam ponant pro ouibus suis, ita & presbyteri curati, & archidiaconi: sed hoc pertinet ad perfectionem charitatis, vt * suprà dictum est, ergo videtur, quod etiam presbyteri curati, & archidiaconi sint in statu perfectionis.

SED CONTRA est, quod * Dion. dicit in 5. c. Ecclesiasticæ hierarchiæ, Pontificū quidē ordo consummatiuus est, & perfectius Sacerdotum aūt illuminatiuus, & lucidiuus: Ministrantiū verò purgatiuus, & discretiuus. Ex quo patet, quod perfectio solis Episcopis attribuitur.

RESPONDEO dicendū, quod in presbyteris, & diaconibus curā habentibus animarū, duo pūt considerari, scilicet ordo, & cura. Ordo aūt ipse ordinatur ad quendam actū in diuinis officijs. Vnde * suprà dictum est, quod distinctio ordinum sub distinctione officiorū continetur. Vnde per hoc, quod aliquis suscipiunt sacrum ordinem, accipiunt potestatē quosdā sacros actus perficiendi. Non aūt obligātur ex hoc ipso ad ea, quæ sunt perfectionis, nisi quatenus apud Occidentalem Ecclesiam in susceptione sacri ordinis emittitur continentiæ votum, quod est vnū eorum, quæ ad perfectionem pertinent, vt * infrà dicetur. Vñ patet, quod ex hoc, quod aliquis accipit sacrum ordinem, non ponitur simpliciter in statu perfectionis, quamuis interior perfectio ad hoc requiratur, quod aliquis digne huiusmodi actus exerceat. Similiter ēt nec ex parte curæ, quam suscipiunt, ponuntur in statu perfectionis. Non ēm obligātur ex hoc ipso, vinculo perpetui voti ad hoc, quod curā animarū retineant; sed pūt eā deserere, veluti transeundo ad religionē, ēt absq; licentia Epi, vt habetur in decretis, 19. quæst. 2. * & ēt cum licentia Epi pōt aliquis archidiaconus, archidiaconatum, uel parochiā dimittere & simplicem præbendā accipere sine cura, qd' nullo modo liceret, si esset in statu perfectionis. Nemo ēm mittens manum ad aratrū, & respicens retrò, aptus est regno Dei, vt dr Luc. 9. Epi aūt, quia sunt in statu perfectionis, non nisi auctoritate summi Pontificis, ad quē etiam solum pertinet in votis perpetuis dispēsare, possunt episcopalem curā deserere, & ex certis causis, vt * infrà dicetur. Vnde manifestum est, quòd non omnes prælati sunt in statu perfectionis, sed soli Episcopi.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod de presbytero, & Epo dupliciter loqui possumus. Vno modo, quantū ad nomen. Et sic olim non distinguebantur Epi, & presbyteri. Nam Epi dicuntur ex eo, quod superintendunt, sicut dicit * Aug. 19. de Ciu. Presbyteri aūt in Græco dicuntur, quasi seniores. Vnde, & Apostolus cōiter vtitur nomine presbyterorum, quantum ad vtrosq;, cùm dicit primæ ad Timot. quinto. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: & similiter ēt nomine Eporū. Vnde dicit Act. 20. presbyteris Ephesinæ Ecclesiæ loquens, Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Epos regere Ecclesiam Dei. Sed sm rem semper inter eos fuit distinctio, etiā tempore Apostolorum, ut patet per * Dion. 5. c. Eccl. Hierar. Et Luc. 10. super illud, Post hæc autē designauit Dominus, &c. dicit * gl. Sicut in Apostolis forma episcoporum, sic in septuaginta duobus discipulis forma est presbyterorum secundi ordinis. Postmodum tamen ad schisma vitandum, necessarium fuit ut etiam nomina distinguerentur, vt scilicet maiores dicerentur Epi, minores autem presbyteri. Dicere aūt presbyteros non differre ab Epis, inter dogmata hæretica numerat Aug. in † lib. de heres. Vbi dicit, quod Arriani dicebant presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni.

AD SECVNDVM dicendū, quod Epi principaliter habent curā ouium suæ diœcesis: Presbyteri aūt curati, & archidiaconi, habent aliquas subministrationes sub Epis. Vñ super illud primæ ad Corin. 12. Alij opitulationes, alij gubernationes, dic. gl. * opitulationes, id est, eis qui maioribus ferunt opem; vt Titus Apostolo, uel archidiaconi Epis. Gubernationes, scilicet minorum personarū prælationes, vt presbyteri sunt, qui plebi documento sunt. Et Dionys. 5. c. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, * quod sicut vniuersam Hierarchiam videmus in Iesu terminatam, ita vnamquamq; functionem in proprio diuino hierarcha id est, Epo. Et 16. questio. prima dicitur, † Omnibus presbyteris, & diaconis attendendum est, ut nihil abiq; proprij Epi licentia agant. Ex quo patet, quod ita se hūt ad Epm, sicut Balliui, vel præpositi ad regē. Et propter hoc, sicut in mundanis ptātibus solus rex bñdictionem solennē accipit, alij verò per simplicē cōmissionem instituuntur: ita ēt in Ecclesia, cura epalis cum solennitate consecrationis cōmittitur: cura aūt archidiaconatus, uel plebanatus cum simplici iniunctione. Consecrantur tamen in susceptione ordinis, etiam antequā curam habeant.

AD TERTIVM dicendū, quod sicut plebani, & archidiaconi non hūt principaliter curam, sed administrationem quandam, sm quod eis ab Epo committitur: ita ēt ad eos non pertinet principaliter pastorale officium, nec obligatio ponendi animam pro ouibus, sed inquantum participant de cura. Vñ magis habent quoddam officium ad perfectionem pertinens, quàm obtineant perfectionis statum.

ARTICVLVS VII.

874

Vtrum status religiosorum sit perfectior, quàm status prælatorum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr. quod status religiosorū sit pfectior, q̄ status prælatorū. Dñs ēm dicit Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende oīa, quæ habes, & da pauperibus: quod faciunt religiosi. Non aūt ad hoc tenentur Epi. Dicitur enim 12. q. 1. * Episcopi de rebus proprijs, vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent, hæredibus suis derelinquant, ergo religiosi sunt in perfectiori statu, quàm Episcopi.

¶ 2 Præterea, Perfectio principalius consistit in dilectione Dei, q̄ in dilectione proximi. Sed status religiosorum directè ordinatur ad dilectionem Dei. Vnde & ex Dei seruitio, & famulatu nominantur, ut Dion. dicit 6. c. Eccles. Hierar. * Status autem episcoporum videtur ordinari ad dilectionē proximi, cuius curæ superintendunt; vnde & nominantur, vt patet per Augustinum 19. de Ciuit. Dei. † ergo videtur, quòd status religiosorum sit perfectior, quàm status episcoporum.

¶ 3 Præterea, Status religiosorum ordinatur ad vitā contemplatiuam, quæ potior est, quàm vita actiua: ad quam ordinatur status Episcoporum. Dicit enim Greg. in Pastoral. * quod per vitam actiuam prodesse proximis cupiens Isaias officium prædicationis appetit. Per contemplatiuam verò Hieremias amori Conditoris sedulò inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. ergo videtur, quòd status religiosorum sit perfectior, quam status Episcoporum.

SED CONTRA. Nulli licet à maiori statu ad minorem transire: hoc enim esse retrò aspicere. Sed potest aliquis à statu religionis transire ad statum episcopalē. Dicitur enim 18. quæst. 1. * quod sacra ordinatio de monacho Episcopum facit. ergo status episcoporum est perfectior, quàm status religiosorum.

RESPONDEO dicendū, quod sicut August. dicit 12. super Gen. ad literam, * Semper agens præstantius est patiente. In genere autem perfectionis, sm Diony. † Epi se habent ut perfectiores, religiosi autē vt perfecti, quorum vnum pertinet ad actionem, alterum autem ad passionem. Vnde manifestum est, quòd status perfectionis potior est in episcopis, quàm in religiosis.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod abrenuntiatio propriarum facultatum dupliciter considerari potest. Vno modo sm quod est in actu. Et sic in ea, non consistit essentialiter perfectio, sed est, quoddam perfectionis instrumentum, sicut suprà dictum est. * Et ideo nihil prohibet statum perfectionis esse sine abrenuntiatione propriorum, sicut et dicendū est, de alijs exterioribus obseruantijs. Alio modo potest considerari sm præparationem,

Marginal notes: * ar. 2. huius q. ad 3. † c. 5. par. 1. in ti. de Sacerdotum perfection. à med. & in tit. Contēplatiu. circa mediū. — q. præced. ar. 1. ad 3. — q. 186. ar. 4. — * Ca. Duę sunt, & fi. — q. 185. ar. 4. — lib. 19. ca. 19. à med. to. 5. — c. 5. par. 1. in ti. de Sacerdotum perfectionibus. — † Est glo. ordinaria ex Beda ī princ. c. 10. Luc. to. 2. * in ti. Arriani, & est cap. 53. tom. 6. — Gl. interlinear. ibid. — * c. 5. in titulo de sacerdotum perfectionibus. — † 16. q. 1. c. Cōstit. in princi. — Infr. q. 85. ar. 8. corp. Et quol. 3. ar. 17. cor. Et opusc. 18. ca. 17. 18. & 19. Et Matth. 19. cor. 12. — * 12. q. 1. ca. Episco. — c. 6. Eccle. Hier. in princ. à fine. — † lib. 19. c. 19. à medio, to. 5. — Part. 1. c. 7. paulò à princip. — 18. q. 2. c. statutum est. — Li. 12. c. 16. in medio, tom. 3. — † c. 6. Eccle. hier. — Ar. 1. huius quæst.

nem, vt s. homo sit paratus, si fuerit opus, omnia dimittere uel distribuere. Et hoc pertinet directè ad perfectionem. Vnde Augustinus dicit in lib. de Quæst. Euã.* [Lib. 2. c. 11 paulo à prin. to. 4.] Ostendit Dñs filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam. Vnde & Apostolus dicit, Scio & abundare, & penuriã pati. Ad hoc aũt maximè tenetur Epũs, quòd oĩa sua pro honore Dei, & salute sui gregis cõtẽnant, cũ opus fuerit, uel pauperib. sui gregis largiẽdo, vel rapinam bonorũ suorũ cũ gaudio sustinendo.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd hoc ipsum, quòd epi intendunt his, quæ pertinent ad proximorũ dilectionẽ, prouenit ex abundantia dilectionis diuinæ. Vnde Dñs primò à Petro quæsiuit, an eum diligeret, & postea ei sui gregis curam commisit. Et Greg. dicit in Pastorali,* [Parte 1. c. 5. parum ante me.] Si dilectionis est testimonium cura pastionis, quisquis virtutibus pollens, gregem Dei renuit pascere, Pastorẽ summum conuincitur non amare. Hoc autem est maioris dilectionis signum, ut homo propter amicum etiam alijs seruiat, quàm etiam si soli amico uel it seruire.

AD TERTIVM dicendũ, quòd sicut Greg. dicit in Pastoral.† [In 2. par. ca. 1. parũ añ med.] Sit præsul actione præcipuus, prę cunctis cõtemplatione suspensus, quia ad ipsos pertinet non solũ propter seipsos, sed propter instructionem aliorum cõtemplari. Vñ Greg. dicit super Ezech.* [* Hom. 5. à medio illius.] quòd de perfectis viris post contemplationem suam redeuntibus dr̃ Psal. 144 Memoriam suauitatis tuæ eructabunt.

875

ARTICVLVS VIII.

Vtrum presbyteri, curati, & archidiaconi, sint maioris perfectionis quàm religiosi.

AD OCTAVVM sic pceditur. Vr̃, quòd ẽt presbyteri, curati, & archidiaconi, sint maioris pfectionis, q̃ religiosi. Dicit.n. Chrysos. in suo dialogo,* [Quol. 1. art. 14. ad scdm, & quo 3. ar. 17. & opu. 18. ca. 20. & 21 & Matt. 19. col. 12.] Si talẽ mihi aliquem adducas monachum, qualis, vt fm exaggerationẽ dicã, Helias fuit, non tñ illi comparandus est q traditus populis, & multorũ peccata ferre compulsus immobilis perseuerat, & fortis. Et paulò post dicit,† Si quis mihi pponeret optionẽ, vbi mallem placere, in officio sacerdotali, an in solitudine monachorũ, sine cõparatione eligerem illud, quod prius dixi. Et in eodẽ libro dicit,* [* In li. 6. de Sacerdotio fer princ. & med. to. 5.] Si quis bñ administrato sacerdotio illius propositi, s. monachalis, sudores conferat, tantum eos distare reperiet, quantum inter priuatum distat, & regem. Ergo videtur, quòd sacerdotes habentes curam animarum sint perfectiores religiosis. [† lib. 6. de sacerdotio, inter princi. & med. to. 5]

¶ 2 Præterea, Aug. dicit in epistola ad Valeriũ,* Cogitet religiosa prudẽtia tua, nihil esse in hac vita (& maximè hoc tpe) difficilius, laboriosiũs, periculosiũs epi, aut presbyteri, aut diaconi officio. Sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator iubet. Non ergo religiosi sunt perfectiores presbyteris, aut diaconibus. [* eodẽ loco nũc p ximè dicto.]

¶ 3 Prẽterea, Aug. dicit ad Aurelium. Nimis dolendũ est, si ad tam ru inosam superbiã monachos surrigamus, & tam graui cõtumelia clericos dignos putamus, ut s. dicatur, quòd malus monachus bonus clericus est, cùm aliqñ ẽt bonus monachus vix bonum clericũ faciat. Et paulò ante præmittit,* non esse viam dandam seruis Dei, id est, monachis, ut se facilius putent eligi ad aliqd melius, s. clericatum, si facti fuerint deteriores, s. abiecto monachatu. Ergo videtur, quòd illi, qui sunt in statu clericali, sint perfectiores religiosis. [† epist. 148 in princ. tom 2. epist. 76 in med. to. 2. In eadem epist. 76.]

¶ 4 Prẽterea, Non licet de statu maiori ad minorem trãsire. Sed de statu monastico trãsire licet ad officium presbyteri cur habentis, ut patet 16. quæst. 1. ex decreto Gelasij Papæ,* [16. q. 1. c. Si qs monachus.] qui dicit, Si quis monachus fuerit, q venerabilis vitæ merito, sacerdotio dignus uideatur, & Abbas, sub cuius imperio regi Christo militat, illum fieri presbyterum petierit, ab Episcopo debet eligi, & in loco, quo iudicauerit, ordinari. Et Hieronymus dicit ad Rusticum* [De uiuendi forma à med. t. 1] monachum, sic viue in monasterio, ut clericus esse merearis. Ergo presbyteri curati, & archidiaconi sunt perfectiores religiosis.

¶ 5 Prẽterea, Epi sunt in statu pfectiori, q̃ religiosi, vt ex supradictis patet.* [ar. prẽce.] Sed pbyteri, curati, & archidiaconi ex eo, quòd habent curam animarum, similiores sunt Epis, quam religiosi. ergo sunt maioris perfectionis.

¶ 6 Prẽterea, Virtus cõsistit circa difficile, & bonũ, vt dr̃ in 2. Ethi.* [li. 2. ca. 3. cir. finẽ, tom. 5.] sed difficilius est, quòd aliquis bene viuat in officio presbyteri curati, uel archidiaconi, quàm in statu religionis. ergo presbyteri, curati, uel archidiaconi, sunt perfectioris virtutis, quam religiosi.

SED CONTRA est, quòd dicitur 19. quæst. 2. canone, Duę.* [19 quæst. 2. ca. Duæ sunt à me dio.] si quis in Ecclesia sua sub Epo populum retinet, & seculariter viuit, si afflatus Spiritu sancto, in aliquo monasterio, uel regulari canonica saluare se voluerit, qa lege priuata ducitur, nulla ratio exigit, ut lege publica constringatur. Sed non ducitur aliquis à lege Spiritussancti, quæ ibi dicitur lex priuata, nisi in aliquid perfectius. Ergo videtur, quòd religiosi sint perfectiores, quàm archidiaconi, vel presbyteri curati.

RESPONDEO dicendũ, quòd cõparatio superemine̅ntiæ non habet locum inter aliquos ex parte, in qua conueniunt, sed ex ea parte, in qua differunt. In presbyteris autem, curatis, & archidiaconis, tria est considerare, s. statum, ordinem, & officium. Ad statum pertinet, quòd seculares sint, ad ordinem, quòd sint sacerdotes, uel diaconi, ad officium, quòd curam animarum habeant sibi commissam. Si ergo ex alia parte ponamus statu religiosum, ordine diaconum, uel sacerdotem, officio curam animarum habentem, sicut plerique monachi, & canonici regulares habent, in primo, quidẽ excellit, in alijs autem par erit. Si autem differat secundus à primo statu, & officio, conueniat aũt ordine, sicut sunt religiosi, sacerdotes & diaconi, curam animarum non habentes, manifestum est, quòd secundus primo erit statu quidem excellentior, officio autem minor, ordine uerò æqualis. Est ergo considerandum, quæ prẽeminentia potior sit, vtrum status, vel officij. Circa quod duo attendenda videntur, s. bonitas, & difficultas. Si ergo fiat comparatio fm bonitatem, sic præfertur status religionis officio presbyteri curati, vel archidiaconi, quia religiosus totam vitam suam obligat ad perfectionis studium; Presbyter autem curatus, uel archidiaconus non obligat totam vitã suã ad curam animarum, sicut Epus: nec et ei competit principalem curam subditorum habere, sicut Epo: sed quædã particularia circa curam animarum eorum officio committuntur, ut ex dictis patet.* [ar. 6. ad 2.] Et ideo comparatio status religionis ad eorum officium, est sicut vniuersalis ad particulare, & sicut holocausti ad sacrificium, quod est minus holocausto, ut patet per Gregorium super Ezech.† [Hom. 20. post med. illius.] Vnde & decima nona, quæstione prima dicitur,* [* 19. q. 1. c. Clerici.] Clerici q monachorũ propositum appetunt, (qa meliorem vitam sequi cupiunt) liberos eis ab Epis, in monasterijs oportet largiri ingressus. Sed hæc comparatio intelligenda est fm genus operis. Nam fm charitatem operantis contingit qñq;, quòd opus ex genere suo minus existẽs, magis sit meritorium, s. si ex maiori charitate fiat. Si uerò attendatur difficultas bene conuersandi in religione, & in officio habentis curam animarum, sic difficilius est bene conuersari cum cura animarum propter exteriora pericula, quamuis conuersatio religionis sit difficilior, quatũ ad ipsum genus operis, pp arctitudinẽ obseruãtiæ regularis. Si verò religiosus etiã ordine careat (sicut patet de cõuersis religionũ) tũc manifestũ est excellere præeminentiã ordinis quantũ ad dignitatẽ, qa per sacrum ordinem aliquis deputat ad dignissima ministeria, qbus ipsi Christo seruit in Sacro altaris, ad quod requirit maior sanctitas interior, q̃ requirat ẽt religionis status, qa sicut Dion. dicit. 6. cap. ecclesiasticæ Hierarchiæ,* [c. 6. par. 1. à medio illius.] Monasticus ordo debet sequi sacerdotales ordines, & ad eorũ imitationẽ in diuina ascendere. Vnde grauius peccat, cæteris paribus, clericus in sacris ordi-

ordinibus cōstitutus, si aliquid cōtrariū sanctitati agat, q̄ aliquis religiosus, qui non habet ordinē sacrum; quāuis laicus religiosus teneatur ad obseruantias regulares; ad quas illi, q̄ sunt in sacris ordinibus, tenentur.

AD PRIMVM ergo dicēdum, φ ad illas auctoritates Chrysostomi breuiter rñderi posset: φ non loquitur de sacerdote curato minoris ordinis, sed de epō, qui dr̄ summus sacerdos. Et hoc conuenit intentioni illius libri, in quo consolatur se, & Basilium de hoc, φ erant in epos electi. Sed hoc prætermisso, dicendum est, q̄ loquitur quantum ad difficultatē. Præmittit enim, ſ Cum fuerit gubernator in medijs fluctibus, & de tempestate nauem liberare potuerit, tunc meritò testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promeretur. Et pòst cōcludit, quod supra positum est de monacho, * qui non comparandus est illi, qui traditus populis, immobilis perseuerat. Et subdit causam † Quia sicut in tranquillitate, ita in tempestate gubernauit seipsum. Ex quo nihil aliud ostendi potest nisi φ periculosior est status habētis curam animarum, quàm monachi. In maiori autem periculo innocentem seseruare, est maioris virtutis indicium. Sed hoc etiam ad magnitudinem virtutis pertinet, quòd aliquis vitet pericula, religionem intrando. Vnde non dicit, quòd mallet esse in officio sacerdotali, quàm in solitudine monachorum, sed quòd mallet placere in hoc, quam in illo, quia hoc est maioris virtutis argumentum.

> li. 6. de sacerdotio, inter principium, & medium, tom. 5.
> * Argu. 1. huius art.
> † eodem loco nunc dicto.

AD SECVNDVM dicendum, φ etiam illa auctoritas Augustini manifestè loquitur quantum ad difficultatem, quæ ostendit magnitudinem uirtutis in his, qui bene conuersantur, sicut dictum est.*

> In solu. ad præc. arg.

AD TERTIVM dicendum, quòd Augustinus, ibi, comparat monachos clericis, quantum ad distantiam ordinis, non quantum ad distantiam religionis, & secularis vitæ.

AD QVARTVM dicendū, φ illi, qui à statu religionis assumuntur ad curam animarum, cùm prius essent in sacris ordinibus constituti, assequuntur aliquid, qđ prius non habebant, s. officium curæ. Non autem deponunt, quod prius habebant, s. religionis statum. Dicitur enim in Decretis decimasexta quęstione prima De monachis,* qui diu morantes in monasterijs, si postea ad clericatus ordines peruenerint, statuimus non debere, eos à priori proposito discedere. Sed presbyteri curati, uel archidiaconi, quando religionem ingrediuntur, curam deponunt ut adipiscantur perfectionem statum. Vnde ex hoc ipso excellentia ex parte religionis ostenditur. In hoc autem, quòd religiosi laici assumuntur in clericatum & ad sacros ordines, manifestè promouentur ad melius, sicut suprà dictum est. * Et hoc ostenditur ex ipso modo loquendi: cùm Hieronymus dicit, † Sic in monasterio viue, vt clericus esse merearis.

> 16 quęst. 1 c. De Monachis.
> Argum. 4.
> † Loco citato 1 arg.

AD QVINTVM dicendū, φ presbyteri curati, & archidiaconi sunt similiores epis, quàm religiosi, quātum ad aliquid, s. quantum ad curam animarum, quam secundariò habent, sed quantum ad perpetuam obligationem, quæ requiritur ad statū perfectionis, similiores sunt episcopo religiosi, ut ex suprà dictis patet.*

> Ar. 5. & 6.

AD SEXTVM dicendū, φ difficultas, quæ est ex arduitate operis, addit ad perfectionem uirtutis. Difficultas autem, quæ prouenit ex exterioribus impedimentis, quãq; quidem diminuit perfectionē virtutis, putà, cū aliquis non tm̄ virtutē amat, ut impedimenta virtutis declinare velit, s̄m illud Apostoli 1 ad Cor. 9. Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Quãq; verò est signum perfectioris virtutis, putà, cum aliqu. ex inopinato, vel ex necessaria causa impedimenta virtutis occurrunt, propter quæ tamen à virtute non declinat. In statu autem religionis est maior difficultas ex arduitate operum. Sed in his, qui in seculo viuū qualitercunque, est maior difficultas ex impedimentis virtutis, quę religiosi per vtilitatem prouidè vitauerunt.

QVAESTIO CLXXXV.

De Pertinentibus ad statum episcoporum, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ pertinent ad statum episcoporum.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum liceat episcopatum appetere.
¶ Secundo, vtrum liceat episcopatum finaliter recusare.
¶ Tertio, vtrum oporteat ad episcopatum eligere meliorem.
¶ Quarto, vtrum episcopus possit ad religionē transire.
¶ Quinto, vtrum liceat ei corporaliter subditos suos deserere.
¶ Sexto, vtrum possit habere proprium.
¶ Septimo, vtrum peccet mortaliter bona ecclesiastica pauperibus non erogando.
¶ Octauo, vtrum religiosi, qui ad episcopatum assumuntur teneantur ad obseruantias regulares.

QVÆSTIONIS CLXXXV.

De ijs, quæ ad Episcoporum statum pertinent, In octo partes distributæ,

AXIOMA.

3 *Ad dignitatem 3 Episcopalem non sanctissimus, sed ad tale munus maximè idoneus est assumendus. Quam tametsi nulli, nisi necessitate vrgente, & salutis subditorum promouendæ intentione, appetere*
1 *1 licet: peccaret tamen, & qui eam a legitimo supe-*
2 *riore mandatam pertinaciter 2 recusaret, & qui*
4 *subditis 4 adhuc vtili eam semel susceptam, vel monastici instituti suscipiendi caussa, vel etiam alia de caussa deponere vellet: secus verò si propter ætatem ingrauescentem, vel aliam similem caussam, episcopi persona iam suis subditis inutilis esse*
5 *inciperet. Peccaret 5 quoq; qui post susceptam eiusmodi dignitatem, vel propter aliquod priuatum cōmodum vel vitæ periculum, propriæ imminens personæ, suum gregem (nisi aliundè greci sufficienter*
6 *esset prospectū) desereret. Quãquā 6 autem Epis propria bona possidere liceat, quia tamen ipsi ecclesiasticorum bonorum non domini, sed dispensatores*
7 *duntaxat existunt, non modò sub pœna peccati 7 lethalis, sed etiam sub pœna restitutionis faciendæ, illa bona iustè atque fideliter distribuere tenentur.*
8 *Porrò 8 quod ad Monachos, qui ad Episcopatum euehuntur, attinet, id certum est, hanc dignitatem proprij instituti monastici obligationem non relaxare, nisi quantum ad ea, quæ Episcopali dignitati aduersantur.*

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum liceat episcopatum appetere.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř, φ liceat episcopatum appetere. Dicit enim Apostolus prim. 1 ad Timo. 3. Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, sed licitum est, & laudabile opus desiderare: ergo etiam laudabile est desiderare episcopatum.

¶ 2 Præterea, status episcoporum est perfectior, quam religiosorum status, vt suprà habitum est, * sed laudabile est, quòd aliquis desideret ad statum religionis transire: ergo etiam laudabile est, quòd aliquis appetat ad episcopatum promoueri.

> Quodl. 2. ar. 1. 11. Et quo 3. ar. 9 corp. Et quol 5. ar. 22. cor. Et quodl 12. art. 18. Et opu. 18. c. 19. Et 1. Timot. 3. col. 1. & 2.
> * Q. præc. ar. 7.

¶ 3 Præterea, Prouer. 11. dr. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis, bñdictio aũt super caput vendentiũ. Sed ille, qui est idoneus, & vita, & scientia ad epatũ, vr frumenta spũalia abscondere, si se ab episcopatu subtrahat. Per hoc aũt, ꝙ episcopatũ accipit, ponitur in statu frumenta spiritualia dispensandi. ergo vr ꝙ laudabile, sit epatum appetere, & vituperabile, ipsum refugere.

¶ 4 Præterea, Facta sanctorum, quæ in sacra scriptura narrantur, nobis proponuntur in exemplum, ẽm illud ad Roma. 15. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Sed legitur Isa. 6. ꝙ Isaias se obtulit ad officium prædicationis, quod præcipuè competit episcopis. ergo vr, ꝙ appetere episcopatum, sit laudabile.

SED CONTRA est, quod Aug dicit 19. de Ciuit. Dei.* Locus superior sine quo populus regi nõ põt, etsi ita administretur, vt decet, tamen indecenter appetitur.

RESPONDEO dicendum, ꝙ in episcopatu tria põt considerari. Quorum vnum est principale, & finale, s. episcopalis operatio per quam vtilitati proximorũ intenditur, ẽm illud Io vlt. Pasce oues meas. Aliud autẽ est altitudo gradus, quia episcopus super alios cõstituitur, ẽm illud Mat 25. Fidelis seruus, & prudens, quẽ constituit Dñs super familiam suam. Tertium autem est, qđ consequenter se habet ad ista, s. reuerentia, & honor, & sufficientia temporalium, ẽm illud primæ ad Timot. 5. Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Appetere ergo episcopatum ratione huiusmodi circunstantium bonorum, manifestum est, ꝙ est illicitum, & pertinet ad cupiditatem, vel ambitionem. Vnde contra Pharisæos Dominus dicit Mat 23. Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Quantum autem ad secundum, s. ad celsitudinem gradus, appetere episcopatum est præsumptuosum. Vñ Dominus Mat. 20. arguit discipulos primatum quærentes, dicens: Scitis quia principes Gentium dominantur eorum. Vbi Chry dicit * ꝙ per hoc ostendit, ꝙ gentile est primatus cupere, & sic Gentium comparatione eorum animam æstuantem conuertit. Sed appetere proximis prodesse, est ẽm se laudabile, & virtuosum. Verum quia prout est episcopalis actus, habet annexam gradus celsitudinem, præsumptuosum vr ꝙ aliquis præesse appetat ad hoc, quod subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminente, sicut Greg dicit in Pastor * ꝙ tunc laudabile erat episcopatum quærere, qñ per hunc quem quam dubium non erat ad supplicia grauiora peruenire. Vnde non de facili inueniebatur, qui hoc onus assumeret, præsertim cum aliquis charitatis zelo diuinitus ad hoc incitatur, sicut Greg dicit in Pastor * ꝙ Isaias prodesse proximis cupiens, laudabiliter officium prædicationis appetit. Potest tñ absque præsumptione quilibet appetere talia opera facere, si eum contingeret in tali officio esse, vel etiam se esse dignum ad talia opera exequẽda, ita quòd opus bonum cadat sub desiderio, non autem primatus dignitatis. Vnde Chry dicit super Mat. † Opus quidem desiderare bonum, bonum est; primatum autẽ honoris concupiscere, vanitas est. Primatus enim fugiẽtem se desiderat, desiderantem autem se odit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut Greg. dicit in Pastor * illo tempore hoc dixit Apost. quo ille, qui plebibus præerat, primus ad martyrij tormenta ducebatur, & sic nihil aliud erat, qđ in episcopatu appeti posset, nisi bonum opus. Vnde Aug dicit 19. de Ciui Dei,* quod Apost dicens, Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, exponere voluit quid sit episcopatus, quia nomen operis est, non honoris. Græcum est enim; ἐπὶ appe sup, σκοπὸς vero intẽtio est. Ergo episcopein Græcè, si velimus Latinè superintendere, possumus dicere, vt intelligat non se, esse episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. In actione enim (vt parum añ præmittit, †) non amandus est honor in hac vita, siue potentia, qui oĩa vana sunt sub sole, sed opus ipsum, quod per eundem honorem, vel potentiam fit. Et est (vt Greg. dicit in Past.*) Apost. laudans desiderium, s. boni operis, in pauorem vertit protinus, quod laudauit, cum subiungit; Oportet aũt episcopum irreprehensibilẽ esse, quasi dicat, Laudo quod quæritis: sed discite, quid quæritis.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ non est eadem rõ de statu religionis, & de statu episcopali, pp duo. Primò quidem, quia ad statũ episcopalẽ præexigitur vitæ perfectio, vt patet per hoc, ꝙ Dñs a Petro q̃siuit, si plus eum cæteris diligeret, antequã ei cõmitteret pastorale officiũ. Sed ad statum religionis non præexigitur perfectio, sed est via in perfectionem. Vnde & Dñs Matt. 19. non dixit, Si es perfectus, vade, vẽde oĩa, quæ habes; sed, Si vis perfectus esse. Et huius differentiæ rõ est, quia ẽm Diony * perfectio pertinet actiuè ad episcopum, sicut ad perfectorem, ad monachũ aũt passiuè, sicut ad perfectũ. Requiritur aũt, ꝙ sit perfectus aliquis ad hoc, ꝙ possit alios ad perfectionẽ adducere quod non præexigitur ab eo, qui dẽt ad perfectionẽ adduci. Est aũt pręsumptuosum, ꝙ aliquis perfectũ se reputet; non aũt, ꝙ aliquis ad perfectionẽ tendat. Secundò quia ille, qui statũ religionis assumit, se alijs subijcit ad spũalia capiẽda, & hoc cuilibet licet. Vnde Aug 19 de Ciui. Dei dicit,* A studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile otiũ pertinet. Sed ille, qui transit ad statũ episcopalẽ, sublimatur ad hoc, ꝙ alijs prouideat. Et hanc sublimationẽ nullus dẽt sibi assumere, ẽm illud ad Hebr 5. Nec quisquam sumit sibi honorẽ, sed qui vocatur a Deo. Et Chry dicit super Mat * Primatum Ecclesiæ concupiscere, neq; iustũ est, neq; vtile. Quis n. sapiẽs vult vltrò se subijcere seruituti, & periculo tali, vt det rõnẽ pro oĩ Ecclesia, nisi forte qui non timet Dei iudiciũ, abutẽs primatu ecclesiastico sæculariter, vt s. cõuertat ipsum in secularẽ?

AD TERTIVM dicendum, ꝙ dispensatio spũalium frumentorũ non est facienda, ẽm arbitriũ cuiuslibet, sed principaliter quidẽ, ẽm arbitriũ, & dispositionẽ Dei, secundario aũt, ẽm arbitriũ superiorũ prælatorũ, ex quorum persona dr 1 ad Cor 4. Sic nos existimet hõ, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Et ideo non intelligitur ille, abscondere frumenta spũalia, cui non competit ex officio, nec ei a superiori iniungitur, si ab aliorũ correctione, aut gubernatione desistat. sed solũ tunc intelligitur abscondere, si dispensationẽ negligat, cum ei ex officio incũbat, vel si officiũ ei iniungitur, pertinaciter recipere renuat. Vñ Aug dicit 19. de Ciu. Dei. * Otiũ sanctũ quærit charitas veritatis, negotiũ iustũ suscipit necessitas charitatis. Quã sarcinam si nullus imponit, pcipiendæ, atq; intuendæ vacandũ est veritati. Si autem imponitur, suscipiẽda est, pp charitatis necessitatẽ.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ sicut Greg dicit in Pastorali,* Isaias, qui mitti voluit, ante per altaris calculum se purgatum vidit, ne non purgatus adire quisq; sacra mysteria audeat. Quia ergo valde difficile est purgatam se quemlibet posse cognoscere, prædicationis officium tutius declinatur.

ARTICVLVS II. 377

Vtrum liceat episcopatum iniũctum omnino recusare.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vr. ꝙ liceat episcopatum iniunctum omnino recusare. Vt enim Greg dicit in Pastor.* Per actiuam vitam prodesse proximis cupiens Isaias, officium prædicationis appetit. Per contemplatiuã vero, Hieremias amori conditoris sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandũ debeat, cõtradicit. Nullus aũt peccat si meliora nolit deserere, vt minus bonis inhæreat. Cum ergo amor Dei præemineat dilectioni pximi, & vita contẽplatiua præferatur vitæ actiuæ, vt ex supradictis patet,* videtur, ꝙ non peccat ille, qui omnino episcopatum recusat.

¶ 2 Præterea, sicut Greg dicit, † valde difficile est, vt aliquis purgatum se possit cognoscere, nec debet aliquis non purgatus sacra mysteria adire. Si ergo aliquis non sentiat

Marginal notes:

Li. 19. c. 19. nõ procul à fine, to. 5

Ho. 66. in Matth. à med. to. 2.

In par. 1 c. 8. cir. me.

In parte j. c. 7. paulò à princip.

Ho. 35. in Matt. inter mediũ & fi. in opere imperfecto, to. 2

† Par. 1. c. 8 circa me.

li. 19. c 19. à me. to. 5.

Eod. cap.

Par. 1. c. 8. in princ.

c. 5. Eccl Hierarch

li. 19 c. 19 à me. to. 5

Ho 35. in opere imperfecto in 2. pag. à fi. tomo 2.

li 19 c. 19. circa finẽ, to. 5.

In par. 1 c. 7. à med.

Quol 5. ar tic. 11.

* Par 1. c. 7. paulò à principio.

vide q 26. ar. 2. & q. 182. ar. 1.

† Par. j. c. 7 à medio.

sentiat se esse purgatum, quantumcumque sibi episcopale iniungatur officium, non debet illud suscipere.

¶ 3 Præterea, De beato Marco Hieronymus dicit in prologo super Marcum,* quod amputasse sibi post fidem pollicem dr, vt sacerdotio reprobus haberetur. Et simi liter aliqui votum emittunt, vt nunquam episcopatum accipiant. Sed eiusdem rationis est ponere impedimentum ad aliquid, & omnino recusare illud: ergo vr, quòd absq; peccato possit aliqs omnino episcopatū recusare.

Habet hic Prolog.^9 in gl. ord. in prin. euā. Marci.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit ad Eudoxiū.* Si quam operam vestram mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis. Postea subdit, † Neque otiū vestrū necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, qūo nasceremini non inueniretis.

Epi. 81. pau lo añ mediū, to. 2. † In eadē epistola.

RESPONDEO dicendū, quod in assumptione episcopatus duo sunt consideranda. Primò quidem, quid deceat hominem appetere, secundum propriam voluntatem. Secundo, quid hominē deceat facere ad voluntatē alterius. Quantum ergo ad propriam voluntatē, conuenit hoī principaliter insistere propriæ saluti: sed quod aliorum saluti intendat, hoc conuenit hoī ex dispositione alterius potestatem habentis, vt ex supradictis patet.* Vnde sicut ad inordinationem voluntatis pertinet, quod aliquis proprio motu feratur in hoc, quod aliorum gubernationi præficiatur: ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet, quod aliquis omnino contra superioris iniunctionem, prædictum gubernationis officium finaliter recuset, pp duo. Primò quidem, quia hoc repugnat charitati proximorum: quorum vtilitati se aliquis dēt exponere pro loco, & tpe. Vnde Aug. de Ciu. Dei dicit,* quod negotium iustū suscipit necessitas charitatis. Secundo, quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis superiorum mandatis se subijcit. Vnde Greg. dicit in Pastorali:† Tūc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendū hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinax non est.

Ar. præce. ad 3.

li. 19. c. 19. circa finē, to. 5. * Par. 1. c. 6 circa prin.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis simpliciter, & absolute loquendo, vita contēplatiua potior sit, quàm actiua, & amor Dei, quam dilectio proximi: Tamen ex alia parte bonum multitudinis præferendum est bono vnius. Vnde Aug.* dicit in verbis præmissis, Neque otium vestrum necessitatibus Ecclesiæ præponatis, præsertim quia, & hoc ipsum ad dilectionem Dei pertinet, quod aliquis ouibus Christi curam pastoralem impendat. Vnde super illud Ioan. vlt. Pasce oues meas, dicit Aug.* Sit amoris officium pascere Dominicum gregem, sicut fuit timoris indicium negare pastorem. Similiter etiam prælati non sic transferuntur ad vitam actiuam, vt contemplatiuam deserant. Vnde Aug. dicit 19. de Ciu. Dei,* quod si imponatur sarcina pastoralis officij, nec sic deserenda est delectatio veritatis, quæ sci in contemplatione hr.

In arg. sed contra.

Tract. 123 in Ioan. n.^3, parum ante med. to. 9. li. 19. c. 19. in h. to. 5. q. 104. ar. 5

AD SECVNDVM dicendum, quod nullus tenetur obedire prælato ad aliquod illicitū: sicut patet ex his,† quæ sūt dicta sunt de obedientia. Potest ergo contingere, quod ille, cui iniungitur prælationis officium, in se aliquid sentiat, pp quod nō liceat ei prælationem accipere. Hoc autem impedimentum quandoque quidem remoueri potest per ipsummet, cui pastoralis cura iniungitur. puta, si habeat peccandi propositum, quod potest deserere. Et propter hoc nō excusatur, quin finaliter teneatur obedire prælato iniungenti. Quandoque vero impedimentum, ex quo fit ei, illicitum pastorale officium, non potest ipse remouere, sed prælatus, qui iniungit: puta, si sit irregularis, vel excommunicatus. Et tunc debet defectum suum prælato iniungenti ostendere: qui si impedimentū remouere noluerit, tenetur humiliter obedire. Vnde Exodi 4. cum Moyses dixisset, Obsecro Dne, non sum eloquens ab heri, & nudiustertius, Dñs respondit ad eum, Ego ero in ore tuo, doceboq; te, quid loquaris. Qūque vero non potest remoueri impedimentum, nec per iniungentem, nec per eum, cui iniungitur. sicut si Archiepiscopus non possit super irregularitate dispensare. Vnde subditus non tenetur ei obedire ad suscipiendum episcopatū, vel ēt sacros ordines, si sit irregularis.

AD TERTIVM dicēdum, quod accipere episcopatum non est de se necessarium ad salutem, sed fit necessarium, ex superioris præcepto. His autē, quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licitè apponere, antequam fiat præceptum: alioquin nō liceret alicui transire ad secundas nuptias, ne per hoc impediretur a susceptione episcopatus, vel sacri ordinis: non aūt hoc liceret in his, quæ per se sunt de necessitate salutis. Vnde beatus Marcus, non contra præceptum egit, sibi digitum amputando, quamuis eum credibile sit hoc ex instinctu Spiritussancti fecisse, sine quo non licet alicui sibi manum inijcere. Qui autem votū emittit de non suscipiendo episcopatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam superioris prælati accipiat, illicite vouet. Si autem intendit ad hoc se obligare, vt quantum est de se, episcopatum non quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitū est votū: quia vouet se facturum id, quod hominē facere decet.

ARTICVLVS III.

878

Vtrum oporteat eum, qui ad episcopatum assumitur, esse cæteris meliorem.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quod oporteat eum, qui ad episcopatum assumitur, esse cæteris meliorem. Dominus enim Petrum, cui cōmissurus erat pastorale officium, examinauit, si se diligeret plus cæteris: sed ex hoc aliquis melior est, quòd Deum plus diligit. ergo videtur, quòd ad episcopatum non sit assumendus, nisi ille, qui est cæteris melior.

¶ 2 Præterea, Symmachus Papa dicit,* Vilissimus cōputandus est, nisi scientia, & sanctitate præcellat, qui est dignitate præstantior, sed ille, qui præcellit scientia, & sanctitate, est melior: ergo non debet aliquis ad episcopatum assumi, nisi sit cæteris melior.

Habet 1. qō 1. c. Vilissimus.

¶ 3 Præterea, In quolibet genere minora, per maiora reguntur, sicut corporalia reguntur per spiritualia, & inferiora corpora per superiora, vt Aug. dicit in 3. de Trin.* sed Episcopus assumitur ad regimen aliorum: ergo debet esse cæteris melior.

lib. 3. ca. 4. to. 3.

SED CONTRA est, quod Decre. dicit,* quòd sufficit eligere bonum, neque oportet eligere meliorem.

In Decre. lib. 1. ti. 6. c. Cum in cunctis, & est 7. in ordine.

RESPONDEO dicendum, quod circa assumptionē alicuius ad episcopatum, aliquid considerandum est ex parte eius, qui assumitur, & aliquid ex parte eius, qui assumit. Ex parte em̄ eius, qui assumit, vel eligendo, vel prouidendo, requiritur, quod talem eligat, qui fideliter diuina mysteria dispenset, quæ quidem dispensari debent ad vtilitatem Ecclesiæ, sm̄ illud primæ Cor. 14. Ad ædificationem Ecclesiæ quærite, vt abundetis. Non aūt diuina ministeria hominibus committuntur, pp eorum remunerationem, quam expectare debēt in futuro. Et ideo ille, qui debet aliquem eligere in episcopum, vel de eo prouidere, non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est sm̄ charitatem, sed meliorem, quo ad regimen Ecclesiæ, qui sc. possit Ecclesiam, & instruere, & defendere, & pacifice gubernare. Vnde cōtra quosdam Hiero. dicit,* quod quidam non quærunt eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscunt Ecclesiæ prodesse, sed quos plus ipsi amant, vel quorū sunt obsequijs deliniti, vel dediti, vel pro quibus maiorū quispiam rogauerit, & (vt deteriora taceā,) qui vt clerici fierent, muneribus impetrarunt. Hoc aūt pertinet ad acceptionē personarū, quæ in talibus est graue peccatū. Vnde sup illud Iaco. 2. Fratres mei, nolite in personarum acceptione, & cætera, dicit glo. Aug.* Si hanc distantiā sedendi, & standi ad honores ecclesiasticos referamus, non est putandū leue esse peccatū, in personarum acceptione habere fidē Dñi gloriæ. Quis n ferat eligi diuitē ad sedem honoris ecclesiæ, contempto paupere instructiore, & sanctiore? Ex parte autē eius, qui assumitur, non requiritur, quod reputet se alijs meliorem

Sup illud ad Titū. 1. & constituas p ciuitates pbyteros, to. 9.

* glo. ord. ex Aug. In Epl. 29 ad Hiero. declinādo ad h. fin.^a, to. 2.

meliorem (hoc .n.esset superbum,& præsumptuosum) sed sufficit.ꝙ nihil in se inueniat, per quod illicitum,et reddatur assumere prælationis officium. Vnde licet Petrus interrogatus esset,an Dñm plus cæteris diligeret, in sua responsione non se prætulit cæteris,sed simpliciter respondit,quòd Christum amaret.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Dñs in Petro sciebat ex suo munere esse idoneitatem,ēt quantum ad alia.gubernādi Ecclesiam. Et ideo eum de ampliori dilectione examinauit,ad ostendendum,ꝙ vbi alias inuenitur homo idoneus ad Ecclesiæ regimen, præcipuè attendi debet in ipso eminentia diuinæ dilectionis.

AD SECVNDVM dicendū,ꝙ auctoritas illa est intelligēda quantū ad studiū illius,q in dignitate cōstitutus est. Dēt eñ ad hoc intēdere, vt talem se exhibeat, vt cæteros,& scientia,& sanctitate præcellat. Vñ Greg dicit in pastor.* Tñ debet actionem populi,actio transcendere prælulis, quantum distare solet a grege vita pastoris. Non aūt sibi imputandū est,si ante prælationē excellentior non fuit,ut ex hoc dēat vilissimus reputari.

Par. 2.c.1 in princi.

AD TERTIVM dicendū,ꝙ sicut dicitur primæ ad Cor 12 Diuisiones gratiarum,& ministrationum,& operationum sunt. Vnde nihil prohibet aliquē esse magis idoneum ad officium regiminis,qui tamen non excellit in gratia sanctitatis. Secus autem est in regimine naturalis ordinis,in quo id,quod est superius ordine naturæ, ex hoc ipso habet maiorem idoneitatem ad hoc, quòd inferiora disponat.

879

ARTICVLVS IIII.

Vtrum episcopus possit licitè curam episcopalem deserere,vt ad religionem se transferat.

Sup.q.184 ar. 6. cor. fin.Et inf. q.189 ar. 7.cor.

AD QVARTVM sic proceditur. Vī, ꝙ epūs nō possit licitè curam epalem deserere.ut ad religionem se transferat. Nulli eñ licet de statu pfectiori ad minus pfectū statū trāsire. Hoc eñ est retro respicere,quod est dānabile,ſm Dñi sniam,dicentis Lucæ,9 Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est Regno Dei. Sed status epalis est perfectior,quam status religionis,vt supra habitum est * ergo sicut non licet de statu religionis redire ad seculum, ita non licet de statu episcopali ad religionē transire.

Q.187.ar. tı.7.

¶2 Præterea,Ordo gratiæ, est decentior,quàm ordo naturæ:sed ſm naturam non mouetur idem ad contraria,putà,si lapis naturaliter deorsum mouetur, non potest naturaliter à deorsum redire in sursum.Sed ſm ordinem gratię licet transire de statu religionis ad statum episcopalem. ergo non licet econuerso de statu episcopali redire ad statum religionis.

¶3 Pręterea,Nihil in operibus gratiæ, dēt esse otiosum:sed ille,q est semel in epm consecratus, perpetuò retinet spiritualē ptātem conferendi ordines,& alia huiusmodi faciendi,quæ ad epale officium pertinent, quæ quidem potestas otiosa remanere vī in eo, qui curam epalem dimittit.ergo videtur,quod epus non possit curam episcopalem dimittere, & ad religionem transire.

SED CONTRA, Nullus cogitur ad id,quod ſm se illicitum.sed illi,qui petunt cessionem à cura episcopali,ad cedendum compelluntur,ut patet extra,* de renuntiatione,capitulo,quidam.ergo videtur,quod deserere curam episcopalem,non sit illicitum.

In li.1.Decre. tit 9. c.12.Quidam.

RESPONDEO dicendū, ꝙ perfectio epalis status in hoc cōsistit, ꝙ aliquis ex diuina dilectione se obligat ad hoc,ꝙ saluti ꝓximorū insistat.Et iō tandiu obligat ad hoc,ꝙ curā pastoralem retineat, quandiu pōt sut ditis sibi cōmissis ꝓficere ad salutē, quam quidē negligere non dēt, neq; pp diuinæ contēplationis quietē (cū Apostolus pp necessitatē subditorum ēt à contemplatione futuræ vitæ,se differri patienter toleraret ſm illud ad Philippenses primo,Ecce,quid eligam ignoro. Coarctor aūt e duobus,desiderium habens dissolui, & esse cū Christo,multò magis melius:pmanere aūt in carne necessariū est pp vos, & hoc confidens scio,qa manebo) neq; pp quæcunq; aduersa vitanda,uel lucra cōquirēda,quia sicut dī Io. 10. Bonus pastor ponit animā suam ꝓ ouibus suis. Cōtingit tñ qnq;,ꝙ eps impeditur procurare subditorū salutē multipliciter Qnq; quidem pp defectum propriū.vel cōscientiæ,sicut si sit homicida uel simoniacus,vel ēt corporis,puta si sit senex uel infirmus,uel ēt scientiæ, quæ sufficiat ad curā regiminis, vel ēt irregularitatis, puta si sit bigamus Qnq, aūt pp defectū subditorum,in quibus non pōt proficere. Vnde Greg.* dicit in 2 dialog. ibi æquanimiter portādi sunt mali,vbi inueniunt aliqui,qui adiuuentur boni. Vbi aūt omnino fructus de bonis deest, fit aliqñ de malis labor superuacuus Vñ sępe agitur in animo perfectorum, ꝙ cùm laborē suum sine fructu esse considerant, in loco alio ad laborē cum fructu migrāt. Qñq; aūt contingit ex parte aliorū,putà cùm de prælatione alicuius pluñæ scandalū suscitat. Nā vt Apostolus dicit 1 ad Corin. 8. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Dum tñ scandalum non oriatur ex malitia aliquorū volentiū fidem,aut iustitiā Ecclesię conculcare. Propter hmoi eñ scandalum non est cura pastoralis dimittenda, ſm illud Matth. 15. Sinite illos,(q scandalizabant de veritate doctrinæ Christi) cæci sunt, & duces cæcorum. Oportet tñ, ꝙ sicut curam regiminis assumit aliquis per prouidentiā superioris prelati,ita ēt per eius auctoritatē ex causis prædictis deserat susceptam. Vñ extra de renuntiatione dicit Innocentius tertius,* Si pennas hēas,quibus satagas in solitudinem auolare,ita tñ strictæ sunt nexibus præceptorū,ut liberum nō habeas absq; nostra permissione,volatum. Soli eñ Papę licet dispensare in uoto ppetuo, quo qs se ad curam subditorum astrinxit,episcopatum suscipiens.

lib. 2. ca. à medio illius.

In Decre. li. 1. tit. 9. c. 10 in h. icipit hoc c. Nisi cū pridem.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ perfectio religiosorū,& epōrū ſm diuersa attendit. Nā ad perfectionem religionis pertinet studium, quod quis adhibet ad propria salute. Ad perfectionē aūt epalis status pertinet adhibere studiū ad proximorū salutē. Et ideo quandiu potest esse aliquis vtilis ꝓximorū saluti,retrocederet,si ad statū religionis uellet transire,vt solū suæ saluti insisteret,q se obligauit ad hoc,ꝙ non solum suam salutē, sed ēt aliorum procuraret. Vnde Innocentius tertius * dicit in Decretali prædicta,quòd facilius indulgetur,ut monachus ad præsulatum ascendat,quam præsul ad monachatum descendat. Sed si salutem aliorum procurare non possit,conueniens est,ut suæ saluti intendat.

In Decre. li. 1. tit. 9. c.10. Nisi cū pride, declinando ad finem.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ propter nullum impedimentū dēt homo prætermittere studiū suæ salutis,quod ptinet ad religionis statum. Pōt aūt esse aliqd impedimentū procurandæ salutis alienæ, & ideo monachus pōt ad statum epatus assumi,in quo et suæ salutis curam agere potest. Potest ēt eps, si impedimentū alienæ salutis procurandæ interueniat, ad religionē transire,& impedimento cessante pōt iteratò ad epatū assumi, puta per correctionem subditorum,vel per sedationem scanduli, uel per curationem infirmitatis, aut depulsa ignorātia per instructionē sufficientē,uel et si simonia cē sit promptus eo ignorante, si se ad regularem vitam, epatu dimisso, transtulerit,poterit iteratò ad alium epatum promoueri. Si verò aliquis pp culpam sit ab episcopatu depositus,& in monasterium detrusus ad pœnitētiam peragendam, non pōt iteratò ad episcopatum reuocari. Vnde dicit septima quæstione prima,* Præcipit sancta synodus, ut quicunq; de pontificali dignitate ad monachorum vitam,& pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam ad pontificatum resurgat.

7 q.1.c. ip. hoc nequaquā.

AD TERTIVM dicendum,ꝙ etiam in rebus naturalibus propter impedimentum superueniens potentia remanet absque actu, sicut propter infirmitatē oculi cessat actus visionis, & ita etiam non est inconueniens, si propter exterius impedimentum superueniens potestas episcopalis remaneat absque actu.

A R-

880

ARTICVLVS V.

Vtrum liceat episcopo propter aliquam persequutionem corporalem, deserere gregem sibi commissum.

Opu.18.c.19.& 20. Et Io.10. lec.3 cor. 3.Et 1.co.1.l.fi.co.1. fin. & 2. Cor. 11 fi. * Hom 14 in Euang. inter principium & medium. Par.3.c.5. ante medium.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, q non liceat episcopo propter aliquam persecutionem tpalē, corporaliter deserere gregem sibi cōmissum. Dicit n dñs Io.10. q ille est mercenarius, & non vere pastor, q videt lupum uenientē, & dimittit oues, & fugit. Dicit aūt Greg. in Homil.* q lupus super oues venit, cum quilibet iniustus & raptor fideles quousq; atq; humiles opprimit. Si ergo propter persecutionem alicuius tyranni eps gregem, sibi commissum corporaliter deserat, videtur, quòd sit mercenarius, & non pastor.

¶ 2 Præterea, Prouerb 6 dr, Fili, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Et postea subdit, Discurre, festina, suscita amicum tuum. Quod exponens Greg in Pastorali, dicit,* Spondere pro amico est animam alienam in periculo suæ conuersationis accipere. Quisquis autem ad uiuendum alijs in exemplum proponitur, non solum vt ipse vigilet, sed etiam vt amicum suscitet, admonetur: sed hoc non potest facere, si corporaliter deserat gregem. ergo videtur, quòd episcopus non debeat causa persecutionis, corporaliter suum gregem deserere.

¶ 3 Præterea, Ad perfectionem epalis status pertinet, q proximis curam impendat, sed non licet ei, qui est statum perfectionis professus, vt omnino deserat ea, quæ sunt perfectionis. ergo videtur, q non liceat episcopo se corporaliter subtrahere ab executione sui officij, nisi fortè, vt operibus perfectionis in monasterio uacet.

SED CONTRA est, q Apostolis, quorum successores sunt episcopi, mandauit Dominus Matth. 10. Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.

RESPONDEO dicendū, q in qualibet obligatione præcipuè attendi dēt, obligationis finis. Obligant aūt se epi ad exequendum pastorale officium propter subditorū. Et iō vbi subditorum salus exigit personæ pastoris præsentiam, non debet pastor personaliter suum gregem deserere, neq; propter aliquod commodum tpale, neque etiam propter aliquod personale periculum imminens, cùm bonus pastor animam suam ponere teneat pro ouibus suis. Si uerò subditoru saluti possit sufficienter in absentia pastoris per aliū prouideri, tūc licet pastori, uel ppter aliquod ecclesiæ comodū, vel ppter personæ periculum, corporaliter gregē deserere. Vñ Aug. dicit in ep. st. ad Honoratū,* Fugiant de ciuitate in ciuitatem serui Christi, qñ eorum quisquā specialiter à persecutoribus quæritur, ut ab alijs, qui nō ita requiruntur, non deseratur ecclesia. Cùm autem omnium est commune periculum, hi qui alijs indigēt, non deserātur ab his, quibus indigē. Si eñ perniciosum est, prorsus etiam in tranquillitate nauem deserere, quanto magis in fluctibus? vt dicit Nic. Papa,* & habetur 7.q.1.

Epist.180 non multū remotè à principio, to.2.

7 q.1.cap. scitcitatis

AD PRIMVM ergo dicendū, q ille tanquā mercenarius fugit, qui commodum temporale, uel etiam salutē corporalem, spirituali saluti proximorum præponit. Vñ Greg. dicit in Homil.* Stare in periculo ouium, non potest, qui in eo, quod ouibus præest, non oues diligit, sed lucrum terrenū quærit. Et ideo opponere se contra periculum, trepidat, ne hoc, quod diligit, amittat. Ille autem, qui ad euitandum periculum recedit absque detrimento gregis, non tanquam mercenarius fugit.

Homi.14. in euang. circa medium.

AD SECVNDVM dicendū, q ille, qui spondet pro aliquo, si per se implere non possit, sufficit, ut per alium impleat. Vñ prælatus si habet impedimentum, propter quod non possit personaliter curæ subditorum intendere, suæ sponsioni satisfacit, si per alium prouideat.

AD TERTIVM dicendū, q ille, qui ad episcopatum assumitur, assumit statum perfectionis ēm aliqd' perfectionis genus; a quo si impediatur, ad aliud genus perfectionis non tenetur, ut scilicet necesse sit eum ad statum religionis transire. Imminet tamen sibi necessitas, vt animum retineat intendendi proximorum saluti, si opportunitas adsit, & necessitas requirat.

ARTICVLVS VI.

881

Vtrum liceat episcopo aliquid proprium habere.

Inf.q.186. ar.3.ad 5. Et opusc. 18.c.17.& 18.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr, q epo non liceat aliquid proprium possidere. Dñs enim dicit Matth. 19 Si vis perfectus esse, vade, & vēde omnia, quæ hēs, & da pauperibus, & veni, & sequere me. Ex quo vr, q voluntaria paupertas ad perfectionem requiratur: sed epi assumuntur ad statum perfectionis. ergo videtur, quòd non liceat eis proprium possidere.

¶ 2 Præterea, Epi in ecclesia tenent locū Apostolorū, vt dicit gl.* Luca 10. Sed Apostolis Dñs præcepit, ut nihil proprium possiderent, ēm illud Matthæi 10. Nolite possidere aurū, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis vestris. Vñ, & Petrus pro se & pro alijs Apostolis dicit, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te; Matth. 19 Ergo vr q episcopi teneantur ad huiusmodi mandati obseruantiam, ut nihil proprium possideant.

Est gl. Bedæ, c.10. Lucā, non lōgè a principio, to.3

¶ 3 Præterea, Hierony dicit ad Nepotianum,* Cleros Grecè, Latinè sors appellatur. pp quod clerici dicūtur, qa de sorte Dñi sunt, uel quia ipse Dñs sors, id est, pars clericorum est. Qui aūt Dnm possidet, nihil extra Deū habere pōt. Si aūt aurum, si argentum, si possessiones, si varia etiam supellectilem habet, cum istis partibus no dignatur Dñs, fieri pars eius. Ergo videtur, q nō solum episcopi, sed etiam clerici debeant proprio carere.

Tom.1. Et refert 12. q.1.c. Clericus.

SED CONTRA est, q dicitur 12.q.1.* Episcopus de rebus proprijs, uel acquisitis uel quicquid de proprio habet, hæredibus suis derelinquat.

12.q.1.ca. Episcopi.

RESPONDEO dicendū, q ad ea, quæ sunt supererogationis, nullus tenetur, nisi se specialiter ad illud voto astringat. Vñ Aug.* dicit in epistola ad Paulinam & Armentarium, Quia iam vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Priusquam esses uoti reus, liberum fuit, q esses inferior. Manifestum est autem, q viuere absq; proprio, supererogationis est. Non eñ cadit sub præcepto, sed sub consilio. Vnde Matthæi 19 cū dixisset Dominus adolescenti, Si vis ad uitam ingredi, serua mandata: postea superaddendo subiudit, Si uis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes & da pauperibus. Non autem episcopi in sua ordinatione ad hoc se obligant, vt absque proprio viuant, neque etiam viuere absq; proprio ex necessitate requiritur ad pastorale officium, ad quod se obligant. Et ideo non tenentur episcopi, ad hoc, quòd sine proprio viuant.

epi.45.nō multū remotè a fi. to.2.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut suprà habitū est,* perfectio Christ. vitæ non consistit essentialiter in uoluntaria paupertate: sed uoluntaria paupertas instrumentaliter operat ad perfectionem vitæ. Vñ non oportet, q ubi maior paupertas est, ibi sit maior perfectio, quinimmo potest esse summa perfectio cum magna opulentia. Nā Abrahā, cui dictum est Genes. 17 Ambula coram me, & esto perfectus, legitur diues.

Q.184. ar. 3.

AD SECVNDVM dicendū, q verba illa Dñi possunt tripliciter intelligi. Vno modo, mysticè, vt non possideamus, neq; aurum neq; argentum, id est, ut prędicatores non innitantur principaliter sapientiæ, & eloquentiæ temporali, ut Hieronymus exponit.† Alio modo, sicut August.* exponit in lib. de Consensu Euangelistarum,* vt intelligatur hoc Dominum non præcipiendo, sed magis permittendo dixisse. Permisit n eis, vt absque auro, & argento, & alijs sumptibus ad prædicandū irent, accepturi sumptus uitæ ab his, quibus prædicabunt. Vñ subdit, Dignus est enim operarius cibo suo. ita tamen, q si aliquis proprijs sumptibus vteretur in prædicatione Euangelij, ad supererogationem pertineret, sicut Paulus de seipso dicit primæ ad Corinth. nono. Tertio modo, ēm quod Chrysostomus exponit,† ut intelligatur illa Dominum præcepisse discipulis, quantum ad illam

† Super illud Mat. 10. to.9. * li.2.c.30 à med. to.4 † In hom. sup illud, Pauli, Salutate Priscam, & Aquilam, ante med. Et habet imediate post expositionem epistola ad Rom.c.4.

illam missionem, qua mittebantur ad prædicandum Iudæis, vt per hoc excitarentur ad confidendũ de virtute ipsius, qui eis absq; sumptibus prouideret. Ex quo tñ nõ obligabantur ipsi, vel successores eorũ, vt absq; proprijs sumptibus Euangelium prædicarent. Nam & de Paulo legitur 2. ad Cor. 11. ꝙ ab alijs ecclesijs stipendium accipiebat ad prædicandum Corinthijs, & sic patet, ꝙ aliquid possidebat ab alijs, sibi missum. Stultum autẽ videtur dicere, quòd tot sancti pontifices, sicut Athanasius, Ambrosius, & Augustinus, illa præcepta transgressi fuissent, si ad ea seruanda se crederent obligari.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ omnis pars est minor toto. Ille ergo cum Deo alias partes habet, cuius studium diminuitur circa ea, quæ sunt Dei, dum intendit his, quæ sunt mundi. Sic aũt non debent, nec episcopi, nec clerici proprium possidere, vt dum curant propria, defectũ faciant in his, quæ pertinent ad cultũ diuinũ.

882

ARTICVLVS VII.

Vtrum episcopi mortaliter peccent, si bona ecclesiastica, quæ procurant, pauperibus non largiantur.

Quol. 6. artic. 12. In ser. 81. declinando ad finẽ to. 3.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ episcopi mortaliter peccent, si bona ecclesiastica quę procurant, pauperibus non largiantur. Dicit. n. Amb.* exponens illud Luc. 12. Hoĩs cuiusdã diuitis vberes fructus ager attulit. Propriũ nemo dicat, quod è cõiplus, quam sufficiat sumptum, & violenter obtentũ est. † Et postea subdit, Neq; minus est cri. habenti tollere, q̃ cũm possis, & abundas, indigẽtibus denegare. Sed violẽter tollere alienũ, est peccatũ mortale. ergo epĩ mortaliter peccãt, si ea, q̃ eis superfluunt, pauperib. non largiant.

† Eodẽ loco nunc dicto.

¶ 2 Præterea, Super illud Isa. 3. Rapina pauperum in domo vestra, dicit glo. * Hier. ꝙ bona ecclesiastica sunt pauperũ. Sed quicũq; id, quod est alterius, sibi reseruat, aut alijs dat, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem. Ergo si episcopi bona ecclesiastica, quæ eis superfluunt, sibi retineant, vel consanguineis, vel amicis largiantur, videtur, quòd teneantur ad restitutionem.

In hũc locũ Esa. 3. to. 5.

¶ 3 Præterea, Multo magis aliquis põt de rebus ecclesiæ ea, quæ sibi sunt necessaria, accipere, q̃ superflua congregare. Sed Hier. dicit in epistola ad Damasum Papã,* Clericos illos conuenit stipendijs ecclesiæ sustentari, quibus parentum, & propinquorum bona nulla suffragantur. Qui aũt bonis parentum, & operibus proprijs sustentari põt, si quod pauperũ est, accipiunt, sacrilegium committunt, & incurrunt. Vnde & Apost. dicit primæ ad Tim. 5. Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & nõ grauet ecclesia, vt his, q̃ verè viduæ sunt, sufficiat. Ergo multo magis epĩ mortaliter peccant, si ea, q̃ eis superfluũt de bonis ecclesiasticis, pauperibus nõ largiant.

Hf 1. q. 2. cap. Clericos. Et 16. q. 1. c. quĩ.

SED CONTRA est, ꝙ plures episcopi ea, quæ sibi superfsunt, non largiuntur pauperibus, sed expendere videntur laudabiliter ad reditus ecclesiæ ampliandos.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ aliter est dicendum de proprijs bonis, quæ episcopi possidere possunt, & de bonis ecclesiasticis. Nam propriorum bonorum verum dñium habent. Vñ ex ipsa rerũ conditione non obligantur, vt ea alijs conferant, sed põt ea, vel sibi retinere, vel ẽt alijs pro libito elargiri. Põt tñ in eorum dispensatione peccare, ꝑ inordinationem affectus, per quã contingit, ꝙ vel sibi plura conferant, q̃ oporteat, vel alijs ẽt nõ subueniant, ẽm quod requirit debitum charitatis. Non tñ tenentur ad restitutionem, quia huiusmodi res sunt eorum dominio deputatæ, sed ecclesiasticorum bonorũ sunt dispensatores, vel procuratores. Dicit. n. Aug. ad Bonifacium,* Si priuatum possidemus bonum, quod nobis sufficiat, non illa † bona nostra sunt, sed illorum, quorũ procurationẽ gerimus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vindicemus. Ad dispensatorem aũt requiritur bona fides, ẽm illud primæ ad Cor. 4. Hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis, quis inueniatur. Sunt aũt bona ecclesiastica non solum in vsus pauperũ, sed ẽt ad cultum diuinum, & necessitates ministrorum expendenda. Vnde dr̃ 12. qõ. * 2. De reditibus ecclesiæ, vel oblatione fidelium, solo episcopo ex his, vna portio mittatur, duæ ecclesiasticis fabricis, & erogationi pauperũ profuturæ, a presbytero, sub periculo sui ordinis ministrentur, vltima clericis pro singulorum meritis diuidatur. Si ergo distincta, sint bona, quæ debent in vsum epĩ cedere, ab his, quæ sunt pauperibus, & ministris, & cultui ecclesiæ eroganda, & si aliquid sibi retinuerit epũs de his, q̃ sunt pauperibus eroganda, vel ẽt in vsum ministrorum, aut in cultũ diuinũ expendenda, nõ est dubiũ, quin contra fidẽ dispensationis agit, & mortaliter peccat, & ad restitutionẽ tenet. De his aũt, quæ sunt specialiter suo vsui deputata, vr̃ esse eadẽ rõ, quæ est de proprijs bonis, vt s. ꝑ immoderatũ affectum, & vsum peccet quidẽ, si immoderata sibi retineat, & alijs non subueniat, sicut requirit debitũ charitatis. Si verò non sint prædicta bona distincta, eorum distributio fidei eius cõmittitur. Et si quidẽ in medico deficiat, vel superabundet, põt hoc fieri absq; bonæ fidei detrimento, quia non põt hõ in talibus punctualiter accipere illud, quod fieri oportet. Si verò sit multus excessus, non põt latere. Vñ vr̃ bonæ fidei repugnare, & iõ nõ est absq; peccato mortali. Dr̃. n. Matth. 24. ꝙ si dixerit malus seruus in corde suo, morã facit dñs meus venire (quod pertinet ad diuini iudicij contẽptũ) & cęperit percutere conseruos suos (quod pertinet ad superbiã) manducet aũt, & bibat cũ ebriosis (quod pertinet ad luxuriã) veniet dñs serui illius in die, qua non sperat, & diuidet eum (s. a societate bonorũ) & partẽ ei9 ponet cũ hypocritis (s. in inferno.)

12. q. 2. c. de reditibus Ecclesiæ.

Gl. ord. & interl. ibi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ verbũ illud Ambrosij non solum est referẽdum ad dispensationem rerũ ecclesiasticarũ, sed quorumcunq; bonorũ, ex quibus tenetur aliquis debito charitatis, prouidere necessitatem patientibus. Non aũt põt determinari, qñ sit ista necessitas, quæ ad pctm̃ mortale obliget, sicut nec cætera particularia quæ in humanis actibus considerantur. Horum n. determinatio relinquitur humanæ prudẽtię.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ bona ecclesiarũ non sunt solùm expendenda in vsus pauperum, sed ẽt in alios vsus, vt dictũ est. † Et ideo, si de eo, quod vsui epĩ, vel alicuius clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel alijs dare, nõ peccat dum mõ illud faciat moderatè, id est, vt non indigeant, non aũt vt ditiores inde fiant. Vnde Ambr. dicit in libro de Offic.* Hæc est approbanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas non tñ vt illos ditiores fieri velis ex eo, ꝙ tu potes cõferre inopib9.

In cor. ar.

*li. 1. c. 30 parum añ med. to 1. Et habet in Decreto, di. 86. c. est probanda.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ non omnia bona ecclesiarũ sunt pauperibus largienda, nisi fortè in articulo necessitatis, in quo ẽt pro redemptione captiuorũ, & alijs necessitatibus pauperum, vasa cultui diuino dicata distrahuntur, vt Ambr. * dicit. Et in tali necessitate peccaret clericus, si vellet de rebus ecclesiæ viuere, dũmõ haberet patrimonialia bona, de quib. viuere posset.

li. 2. de offi. c. 28. to. 1. Et habetur 12. q. 1. c. Aurum.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ bona ecclesiarũ vsibus pauperũ deseruire debent. Et ideo si quis, necessitate non imminente, prouidendi pauperibus, de his, quæ superfluunt ex prouentibus ecclesiæ, possessiones emat, vel in thesauro reponat in futurum vtilitati ecclesiæ, & necessitatibus pauperũ, laudabiliter facit. Si verò necessitas immineat pauperibus erogãdi, superflua cura est & inordinata, vt aliquis in futurũ conseruet. Quod dñs prohibet Mat. 6. dicens, Nolite solliciti esse in crastinũ.

883

ARTICVLVS VIII.

Vtrum religiosi, qui promouentur in episcopos, teneantur ad obseruantias regulares.

sup. q. 88. ar. 11. ad 4. Et 4. di. 38. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 5.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, ꝙ religiosi, qui promouentur in episcopos, non teneantur ad obseruantias regulares. Dicitur. n. 18. qõne * prima, quod monachum canonica electio a iugo

* 18. q. 1. c. Statutum.

à iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho episcopum facit, sed obseruantiæ regulares pertinent ad iugum regulæ. ergo religiosi, qui in episcopos assumuntur, non tenentur ad obseruantias regulares.

¶ 2 Præterea, Ille, qui ab inferiori ad superiorem gradum ascendit, non videtur teneri ad ea, quæ sunt inferioris gradus, sicut suprà dictum est,* quod religiosus, non tenetur ad obseruanda vota, quæ in seculo fecit: sed religiosus, qui assumitur ad episcopatum, ascendit ad aliquid maius, vt suprà habitum est.* ergo videtur, ꝙ non obligetur episcopus ad ea, quæ tenebatur obseruare in statu religionis.

q.88.ar.12 ad 1.

q.184.ar.7

¶ 3 Præterea, Maximè religiosi obligari videntur ad obedientiam, & ad hoc, quòd absque proprio viuant, sed religiosi, qui assumuntur ad episcopatum, non tenẽtur obedire prælatis suarum religionum, quia sunt eis superiores, nec etiam videntur teneri ad paupertatem, quia sicut in decreto supra * inducto dicitur, quem sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus hæres paternam, sibi hæreditatem iure vendicandi potestatem habet. Interdum etiam conceditur eis testamenta conficere: ergo multò minus tenẽtur ad alias obseruantias regulares.

Arg 1. huius art.

SED CONTRA est, quod dicitur in Decretis 16. * quæstione 1. De monachis, qui diu moratus in monasterijs, si postea ad clericatus ordinem peruenerint, statuimus non debere eos à priori proposito discedere.

16. q. 1 c. De Mon.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut suprà dictum est,* status religionis ad perfectionem pertinet, quasi quædam via in perfectionem tendendi. Status autẽ episcopalis ad perfectionem pertinet, tanquam quoddam perfectionis magisterium. Vnde status religionis comparatur ad statum episcopalem, sicut disciplina ad magisterium, & dispositio ad perfectionem. Dispositio autẽ non tollitur perfectione adueniente, nisi fortè quantũ ad id, in quo perfectioni repugnat. Quantum autem ad id, quod perfectioni congruit, magis confirmatur, sicut discipulo, cum ad magisteriũ peruenerit, non congruit, quòd sit auditor, congruit tamen sibi, quòd legat, & meditetur etiam magis, quàm antè. Sic ergo dicendum est, quòd si qua sunt in regularibus obseruantijs, quæ non impediant pontificale officium, sed magis valeant ad perfectionis custodiam, sicut est continentia, paupertas, & alia huiusmodi, ad hæc remanet religiosus, etiam factus episcopus, obligatus, & per consequens ad portandum habitum suæ religionis, qui est huius obligationis signũ. Si qua verò sunt in obseruantijs regularibus, quæ officio pontificali repugnant, sicut est solitudo, silentium, & aliquæ abstinentiæ, vel vigiliæ graues, ex quibus impotens corpore redderetur ad exequendum pontificale officium, ad huiusmodi obseruãda non tenetur. In alijs tamen potest dispensatione vti, secundum quod requirit necessitas personæ, vel officij, & conditio hominum, cum quibus viuit, per modum, quo etiam prælati religionum in talibus secum dispensant.

q. præced. ar. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ille, qui fit de monacho episcopus, absoluitur à iugo monasticæ professionis, non quantum ad omnia, sed quantum ad illa, quæ officio pontificali repugnant, vt dictum est.*

In cor. ar.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ vota secularis vitæ se habent ad vota religionis, sicut particulare ad vniuersale, vt suprà habitum est.* Sed vota religionis se habent ad pontificalem dignitatem, sicut dispositio ad perfectionem. Particulare autem superfluit habito vniuersali, sed dispositio adhuc necessaria est, perfectione obtenta.

q. 88. ar. 12 ad 1.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ hoc est per accidens, ꝙ episcopi religiosi obedire prælatis suarum religionum non tenentur, quia scilicet subditi esse desierunt, sicut & ipsi prælati religionum, manet tamen adhuc obligatio voti virtualiter, ita s. ꝙ si eis legitimè aliquis præficeretur, obedire tenerentur, inquantum tenẽtur obedire statutis regulæ, per modum prædictum, & suis superioribus, si quos habent. Proprium aũt nullo modo habere possunt. Non enim paternam hæreditatẽ vendicant, quasi propriam, sed quasi Ecclesiæ debitam. Vnde ibidem * subditur, ꝙ postquã episcopus ordinatur ad altare ad quod sanctificatur, & intitulatur, ſm sacros canones, quod acquirere poterit, restituat. Testm̃ autem nullo modo facere potest, quia sola ei dispensatio committitur rerum ecclesiasticarum, quæ morte finitur. Ex qua incipit testamentum valere, vt Apostolus dicit ad Heb. 9. Si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere testm̃, sed apostolica auctoritate intelligitur esse ampliata potestas suæ dispẽsationis, vt eius dispẽsatio possit valere post mortẽ.

18. q. 2 c. Statutũ in fine.

QVAESTIO CLXXXVI.

De ijs, in quibus religionis status præcipuè consistit, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ pertinent ad statum religionis. Circa quod occurrit quadruplex consideratio. Quarum prima est, de his, in quibus principaliter consistit religionis status. Secunda, de his, quæ religiosis licitè conuenire possunt. Tertia, de distinctione religionum. Quarta, de religionis ingressu.

¶ Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, vtrum religiosorum status sit perfectus.
¶ Secundo, vtrum religiosi teneantur ad omnia cõsilia.
¶ Tertio, vtrũ paupertas volũtaria requiratur ad religionẽ.
¶ Quarto, vtrum requiratur continentia.
¶ Quinto, vtrum requiratur obedientia.
¶ Sexto, vtrum requiratur, quòd hæc cadant sub voto.
¶ Septimo, de sufficientia horum votorum.
¶ Octauo, de comparatione eorum adinuicem.
¶ Nono, vtrũ religiosus semper mortaliter peccet, quando transgreditur statutum suæ regulæ.
¶ Decimo, vtrum cæteris paribus, in eodem genere peccati plus peccet religiosus, quàm secularis.

QVÆSTIONIS CLXXXVI.

De ijs, in quibus pręcipuè consistit religiosorum status.

In decem quæstiunculas distributæ.

AXIOMA.

1 *Religionis 1 nomine, secundum receptam apud ecclesiasticos scriptores loquendi consuetudinem, quidam perfectionis status designatur, ad quem tametsi non 2 omnia charitatis cultum prouehentia* 2 *consilia, sint necessaria, ad eum tamen paupertas 3* 3 *voluntaria, continentia 4 perpetua, & obedientia* 4 *5 ita necessariæ sunt, vt ex earum votis, 6 istius* 5 *status natura constet atq; 7 integretur. Quorum* 6 7 *quidẽ votorum, tametsi singula seorsum spectata, illustri quadam excellentia emineant, si tamen inter se conferantur, obedientiæ 8 votũ cæteris duobus longè est præferendum. Porrò quod ad religiosorũ peccata attinet, quãquam 9 religiosi oẽs tam diuinas, quàm humanas leges ad sua professionis institutũ pertinentes, diligenter, & solicitè obseruare debeant; ab humanis tamen præscriptionibus, quæ suæ regulæ, vltra cõia præcepta, sunt annexæ, sine contemptu deflectentes, non in lethalem, sed in venialem tantùm culpam incurrunt. Et 10 tametsi monachi in eodem genere peccati, quum propter* 8 9 10

voti

voti obligationem, tum propter scandali magnitudinem, ferè grauius, quàm seculares peccent: accidere tamen potest, ut etiam in eadem peccati specie, leuius sit monachi, quàm secularis hominis peccatum.

884

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum religio importet statum perfectionis.

Quol. 5. ar. 21. cor. Et opusc. 18. c. 16. *paulò añ fin. ca. vlt. to. 1. † lib. 10. c. 4. ante medium, to 5 †li. 2. de inuentione, in fo 4 añ finem lib. †q. 81. ar. 2 ad 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr. quod religio non importat statum perfectionis. Illud enim quod est de necessitate salutis, non vr ad statũ perfectionis pertinere, sed religio est de necessitate salutis, quia per eam vni omnipotenti Deo religamur, sicut Aug.* dicit in libro de Vera relig. Vel religio dr ex eo, quod Deum reeligimus quem amiseramus negligẽtes, vt Augustinus dicit in decimo* de Ciuitate Dei: ergo videtur, quod religio non nominet perfectionis statum.

¶ 2 Praeterea, Religio secundum Tullium* est, quae naturae diuinae cultum caeremoniamq; affert. sed afferre Deo cultum & cęremoniam magis v detur pertinere ad ministeria sacrorum ordinum, quàm ad diuersitatẽ statuum, vt ex supradictis patet.† ergo videtur, quod religio non nominet perfectionis statum.

¶ 3 Praeterea, Status perfectionis distinguitur contra statum incipientium & proficientium: sed etiam in religione sunt aliqui incipientes & aliqui proficientes, ergo religio non nominat perfectionis statum.

¶ 4 Praeterea, Religio vr esse pœnitentiae locus Dicitur n. in Decretis 7.* quae. 1. Praecipit sancta synodus, vt qui cunque de pontificali dignitate ad monachorum vitam & pęnitentiae descenderit locum, nunq ad pontificatũ resurgat. Sed locus pœnitentiae opponitur statui perfectionis. Vnde Dion in 6.* c. Ecclesiasticae Hierarchiae ponit pœnitentes in infimo loco, scilicet inter purgandos; ergo videtur quòd religio non sit status perfectionis.

7. quaest. 1. c. 46. Hoc nequaquã. c. 6. nõ lõgè à prin.

SED CONTRA est, qd in collationibus Patrum dicit* Abbas Moyses, de religiosis loquens, ieiuniorum inediam, vigilias, labores corporis, nuditatem, lectionẽ, caeterasq; virtutes debere nos suscipere nouerimus, vt ad perfectionẽ charitatis istis gradibus possimus ascẽdere. sed ea q̃ ad humanos actus pertinent, ab intẽtione finis speciẽ & nomen recipiunt. ergo religiosi pertinent ad statũ pfectionis. Dionysius etiã 6* c. Ecclesiasticae Hierarchiae dicit eos, qui nominantur Dei famuli ex Dei puro seruitio & famulatu vnitiui ad amabilẽ perfectionẽ.

In collatione 1 c 7 circa prĩ. ca 6 par. 1. non procul à fine.

RESPONDEO dicẽdum, quod sicut ex supradictis* patet, id quod cõiter multis conuenit, antonomasicè attribuitur ei, cui per excellentiam conuenit sicut nomẽ Fortitudinis vendicat sibi illa virtus, quae circa difficillima firmitatem animi seruat. & Temperantiae nomen vendicat sibi illa virtus quę tẽperat maximas delectationes Religio aũt, vt supra habitum est,* est quędã virtus per q̃ aliqs ad Dei seruitium & cultum aliqd exhibet. Et ideo antonomasicè religiosi dicuntur illi, qui se totaliter mancipant diuino seruitio, quasi holocaustũ Deo offerentes. Vnde Gregorius* dicit super Ezechielẽ, Sunt quidam, q nihil sibimetipsis reseruant, sed sensum, linguam, vitam, atque substãtiam, quam perceperunt, oipotenti Deo immolant. In hoc aũt perfectio hoĩs cõsistit, quòd totaliter Deo inhęreat sicut ex supradictis* patet. Et secundum hoc religio perfectionis statum nominat.

Q 141 ar. 2 & 1 2 qõ. 61. art. 1. Q. 81. ar. 2 Hom. 20. inter me. & finem. Q 184. ar. 2

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod exhibere aliqua ad cultum Dei est de necessitate salutis. Sed quod aliquis se totaliter & sua diuino cultui deputet, ad perfectionem pertinet.

AD SECVNDVM dicendũ, quod sicut suprà dictũ est,* cum de virtute religionis ageretur, ad religionem pertinent non solum oblationes sacrificiorum, & alia huiusmodi, quae sunt religioni propria, sed etiam actus omnium virtutum, secundum quod referuntur ad Dei seruitium & honorem, efficiuntur actus religionis. Et secundum hoc, si aliquis totam vitam suam diuino seruitio deputet, to a vita sua ad religionem pertinebit. Et secundum hoc, ex vita religiosa quam ducunt, religiosi dicuntur qui sunt in statu perfectionis.

Q 81. ar. 1. ad 1. & ar. 4. ad 1. & 2

AD TERTIVM dicendum, quòd sicut dictum est.* religio nominat statum perfectionis ex intentione finis. Vnde non oportet, quòd quicunque est in religione, iam sit perfectus, sed quòd ad perfectionem tendat. Vnde super illud Mat. 19 Si vis perfectus esse, & caetera dicit* Origenes, quòd ille qui mutauit pro diuitiis paupertatem, vt fiat perfectus, non ipso tpe, quo tradiderit bona sua pauperibus, fiet omnino perfectus, sed ex illa die incipiet speculatio Dei adducere eum ad omnes virtutes. Et hoc modo in religione non omnes sunt perfecti, sed quidam incipientes, quidam proficientes.

Q 184 ar. 5 Tract 8 in Mat aliq̃ tulũ à medio, tom. 2

AD QVARTVM dicendum, qd religionis status principaliter est institutus ad perfectionem adipiscendã per quaedam exercitia, qbus tollantur impedimenta pfectae charitatis. Sublatis autem impedimentis perfectae charitatis, multò magis excidantur occasiones peccati, per quod totaliter tollitur charitas. Vnde cùm ad pęnitentem pertineat causas peccatorum excidere, ex consequenti status religionis est conuenientissimus pęnitentię locus. Vnde in Decretis 33.† q. 2. canone, Admonere consulitur cuidam, qui vxorem occiderat, vt potius monasteriũ ingrediatur, quod dicit esse melius & leuius, q̃ quòd pęnitentiam publicam agat remanẽdo in seculo.

33 q. 2. c. 8 Admone re in me.

885

ARTICVLVS II.

Vtrum quilibet religiosus teneatur ad omnia consilia.

AD SECVNDVM sic proceditur Videt. quod quilibet religiosus teneatur ad oĩa consilia. Quicunque n. profitetur statum aliquẽ tenetur ad ea quae illi statui conueniunt sed qlibet religiosus profitetur statum perfectionis, ergo qlibet religiosus tenetur ad oĩa consilia, quae ad perfectionis statũ pertinent.

4. di. 1. q. 2. ar. 5 qõ. 1. ad 3.

¶ 2 Praeterea, Gregor* dicit super Ezech. quòd ille q praesens seculum deserit, & agit bona quae valet, quasi iam Aegypto derelicta, sacrificiũ praebet in eremo: Sed deserere seculum, spẽaliter pertinet ad religiosos, ergo ẽt eorum est agere oĩa bona quae valent. Et ita videtur, quod qlibet eorum teneatur ad oĩa consilia implenda.

Hom. 20. à medio.

¶ 3 Praeterea, Si nõ requiritur ad statum perfectionis, quòd aliq oĩa consilia impleat, sufficiens esse vr, si quędam consilia impleat: sed hoc falsum est, qa multi in seculari vita existẽtes aliqua consilia implent vt patet de his q continentiam seruant: ergo vr, quod qlibet religiosus, qui est in statu perfectionis, teneatur ad omnia quae sunt perfectionis. Huiusmodi autẽ sunt omnia consilia.

SED CONTRA, Ad ea quę sunt supererogationis, non tenetur aliquis nisi ex propria obligatione: sed non quilibet religiosus obligat se ad omnia, sed ad aliqua determinata: quidam ad haec, quidam ad illa. Non ergo omnes tenentur ad omnia.

RESPONDEO dicendum, quod ad perfectionem aliqd pertinet tripliciter. Vno modo, essentialiter Et sic, sicut suprà dictum est,* ad perfectionem pertinet pfecta obseruantia pręceptorum charitatis. Alio mõ ad perfectionem pertinet aliquid consequenter, sicut illa quae consequũtur ex perfectione charitatis, puta, quòd aliqs maledicenti benedicat, & alia huiusmodi impleat, quae etsi sm praeparationem animi sint in Praecepto, vt s. impleantur quando necessitas requirit, tamen ex superabundantia charitatis procedit, quòd etiam praeter necessitatem quandoque talia implẽantur. Tertio mõ, pertinet aliquid ad perfectionem instrumẽtaliter & dispositiuè, sicut paupertas, continentia, abstinentia, & alia huiusmodi. Dictum est autem* quòd ipsa perfectio charitatis est finis status religionis Status autem religionis est quędã disciplina vel exercitium ad perfectionem perueniẽdi: ad q̃ quidem aliqui peruenire nituntur exercitiis diuersis, sicut etiam medicus ad sanandum vti põt diuersis medi-

Q 184 ar. 3 Ar praec.

medicamentis. Manifestum est autem quòd illi, qui operatur ad finem, non ex necessitate cõuenit, quòd iam assecutus sit finem, sed requiritur quòd per aliquam viam tendat ad finem. Et ideo ille qui statum religionis assumit, non tenetur habere perfectam charitatem, sed tenetur ad hoc tendere & operam dare, vt habeat charitatem perfectã. Et eadem rõne non tenetur ad hoc quòd illa impleat quæ ad perfectionẽ charitatis consequuntur. Tenetur autẽ vt ad ea implenda intendat, contra quod facit contemnens. Vnde non peccat si ea prætermittat, sed si ea contemnat. Similiter etiã non tenetur ad oĩa exercitia, quibus ad perfectionem peruenitur, sed ad illa quæ determinatè sunt ei taxata sm regulam, quam professus est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille qui transit ad religionem, non profitetur se esse perfectum, sed profitetur se adhibere studium ad perfectionẽ consequendã. Sicut etiã ille qui intrat scholas, nõ profitetur se scientẽ, sed profitetur se studentem ad scientiam acquirendã. Vnde sicut Aug. dicit in 8.* de Ciu. Dei. Pythagoras noluit se sapientem profiteri, sed sapientiæ amatorem. Et ideo religiosus non est transgressor professionis, si nõ sit perfectus, sed solũ si contemnat ad perfectionẽ tẽdere.

lib. 8. ca. 2 nõ multũ à principio.

AD SECVNDVM dicendum, quòd sicut diligere Deũ ex toto corde tenentur oẽs, est tñ aliqua totalitas perfectionis, quæ sine peccato prætermitti non põt: aliqua aũt quæ sine peccato prætermittitur, dum tñ desit contemptus, vt s. dictũ est.† ita etiã oẽs tam religiosi, quã seculares tenẽtur aliqualiter facere quicqd boni possunt. Oĩbus. n. cõiter dĩ Eccl. 9. Quodcunque facere põt manus tua, instanter operare. Est tñ aliquis modus hoc præceptum implendi, quo peccatum vitatur, s. si homo faciat quod potest, secundum quod requirit conditio sui status, dummodo contemptus non adsit agendi meliora: per quem animus firmatur cõtra spiritualẽ profectum.

Q. 184 ar. 2. ad 3.

AD TERTIVM dicendum, quòd quædã consilia sunt, quæ si prætermitterentur, tota vita hoĩs implicaretur negotijs secularibus: puta, si qs haberet propriũ, vel mrimonio vteretur, aut aliqd huiusmodi faceret qđ pertinet ad essentialia voti religionis. Et iõ ad oĩa talia consilia obseruãda religiosi tenent. Sũt ãt quędã cõsilia de qbusdã melioribus particularibus actibus, quæ prætermitti possunt absq; hoc, quòd vita hoĩs secularibus actibus implicetur. Vnde non oportet, quòd ad omnia talia religiosi teneãtur.

886

ARTICVLVS III.

Vtrũ paupertas requiratur ad perfectionẽ religionis.

Infr. ar. 4. cor. & ad primũ. Et opusc. 18. c. 7. & 8.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd paupertas non requiratur ad perfectionẽ religionis. Nõ. n. vr̃ ad statum perfectionis pertinere illud quod illicitè fit: sed quòd homo oĩa sua relinquat, vr̃ esse illicitũ. Apostolus. n. 2 ad Cor. 8. dat formã fidelibus eleemosynas faciendi, dicens, Si voluntas prompta est, sm id quod habet, accepta est, id est, vt necessaria retineatis. Et postea subdit, Non. n. vt alijs sit remissio, vobis autẽ tribulatio. Glo.* Id est paupertas. Et super illud 1 ad Timo. 6. Habẽtes alimenta, & qbus tegamur. dicit † gl. Etsi nihil intulerimus vel ablaturi simus, non tñ oĩno abijcienda sunt hæc tpalia. Ergo videtur, quòd voluntaria paupertas non requiratur ad perfectionem religionis.

gl. interlinear. ibid. † gl. interlin. ibi.

¶ 2 Præterea, Quicunq; se exponit periculo, peccat, sed ille qui oĩbus suis relictis, voluntariã paupertatem sectatur, exponit se periculo, & spũali: sm illud Prouer. 30. Ne fortè egestate compulsus furer, & periurem nomẽ Dei mei. & Eccl. 27. Propter inopiam multi deliquerũt: & etiã corporali. Dr̃. n. Eccl. 7. Sicut protegit sapiẽtia, sic protegit & pecunia & Philosophus dicit in 4.* Ethi. quòd vr̃ quædam perditio ipsius hoĩs esse corruptio diuitiarum, quia per has homo viuit: ergo vr̃, quòd voluntaria paupertas non requiratur ad perfectionẽ religiosæ vitę.

lib. 4. ca. 1. paulo à principio, to. 5.

¶ 3 Pręterea, Virtus in medio cõsistit, vt dr̃ in 2. Ethi.* sed ille, qui oĩa dimittit per voluntariã paupertatẽ, non vr̃ in medio consistere, sed magis in extremo: ergo non agit virtuosè. Et ita hoc nõ ptinet ad vitæ perfectionẽ.

lib. 2. ca. 6. to. 5.

¶ 4 Præterea, Vltima perfectio hominis in beatitudine consistit: sed diuitiæ conferunt ad beatitudinem. Dicitur enim in Eccl. 31. Beatus diues qui inuentus est sine macula. & Philosophus dicit in 1.* Ethi. quòd organicæ diuitiæ deseruiunt ad felicitatem, ergo voluntaria paupertas non requiritur ad perfectionem religionis.

lib. 1. ca. 5 circa fi. & lib. 10. c. 7. to. 5.

¶ 5 Præterea, Status episcoporum est perfectior, quàm status religionis: sed episcopi possunt proprium habere vt supra* habitum: est ergo & religiosi.

Q. præce ar. 6.

¶ 6 Præterea, Dare eleemosynã, est opus maximè Deo acceptum, & sicut Chrys. dicit,* medicamentum, quod maximè in pœnitentia operatur: sed paupertas excludit eleemosynarum largitionem: ergo videtur, quòd paupertas ad perfectionem religionis non pertineat.

* Hom. 9. in c. 6. ad Hebræos post med. to. 2.

SED CONTRA est, quòd Gregor. dicit 2.* Moral. Sunt nonnulli iustorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dũ altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: sed accingi ad comprehẽdendum culmen perfectionis, propriè pertinet ad religiosos, vt dictum est:† ergo eis competit vt per voluntariam paupertatem cuncta exterius derelinquant.

* li. 2. c. 17. declinãdo ad finem.

Ar. 1. & 2.

RESPONDEO dicendũ, quòd sicut s. dictũ est,* status religionis est quoddã exercitiũ, & disciplina, per quã peruenit ad perfectionẽ charitatis. Ad quod quidẽ necessariũ est, quòd aliqs affectũ suũ totaliter abstrahat à rebus mundanis. Dicit. n. Aug. in 10.* Confessio. ad Deum loquens, Minus te amat, qui tecũ aliqd amat, quod non ppter te amat. Vnde & in li. 83.† q. dicit Aug. quòd nutrimentũ charitatis est imminutio cupiditatis perfectio, nulla cupiditas. ex hoc aũt quod aliqs res mũdanas possidet, allicitur animus eius ad earum amorem. Vnde Aug. dicit in epistola ad* Paulinum & Therasiam, quòd terrena diligunt arctius adepta quã concupita. Nam vnde iuuenis ille tristis discessit, nisi qa magnas diuitias habebat? Aliud est enim nolle incorporare quæ desunt, aliud iam incorporata diuellere. Illa. n. velut extranea repudiantur, ista verò velut mẽbra pscinduntur. Et Chry.† dicit sup Matt. quòd appositio diuitiarum maiorem accendit flammam, & vehementior fit cupido. Et inde est quod ad perfectionẽ charitatis acquirendam primum fundamentũ est voluntaria paupertas, vt al quis absque proprio viuat, dicente Domino, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me.

Ar. præce.

li. 10. c. 29. à med. t. 1. † in li. 83. quęst. q. 36 circa pri. to. 4.

Epist. 34. à medio illius to. 2.

Hom. 64. in Matth. ante mediũ, t. 2

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd sicut gl.* ibid. subdit, non ideò dixit Apostolus, vt nobis non sit tribulatio, id est paupertas, quin melius esset oĩa dare, sed infirmis timet, quos sic dare monet, vt egestatẽ non patiantur. Vñ similiter etiã ex gl. alia non est intelligendũ quòd non liceat oĩa tpalia abijcere, sed quòd hoc non ex necessitate requiritur. Vnde & Ambrosius dicit in 1.* de Offic. Dñs non vult (s. ex necessitate pcepti) simul effundi opes, sed dispẽsari: nisi fortè, vt Helisę* boues suos occidit & pauit pauperes ex eo qđ habuit, vt nulla cura teneretur domestica.

gl. interlinear. ibid.

li. 1. ca 30. ante medium, to. 1.

AD SECVNDVM dicendũ, quòd ille qui oĩa sua dimittit pp Christũ, non exponit se periculo neque spũali neq; corporali. Spũale. n. periculũ ex paupertate prouenit qñ non est voluntaria: qa ex affectu cõgregandi pecunias, quẽ patiunt illi, qui inuoluntariè sunt pauperes, incidit hõ in multa peccata: sm illud primæ ad Timo vlt. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ & in laqueũ diaboli. Iste aũt affectus deponitur ab his qui voluntariã paupertatẽ sequuntur. Magis aũt dñatur in his, qui diuitias possident, vt ex supradictis* patet. Corporale etiã periculum non imminet illis, qui intentione sequendi Xp̃um, oĩa sua relinquunt, diuinæ prouidentiæ se committentes. Vnde Aug. dicit in libro* de Sermone Dñi in monte, Quærentibus primum regnum Dei & iustitiam eius non debet subesse solicitudo, ne necessaria desint.

In cor. ar.

lib. 2. c. 15. paulo à principio, to. 4.

AD TERTIVM dicendũ, quòd medium virtutis secundum Philosophum in 2.* Ethic. accipitur secundũ rationem rectam, non secundum quantitatem rei. Et ideo quic-

lib. 2. ca. 6. to. 5.

quicquid pōt fieri ſm rōnem rectā, non eſt vitioſum ex magnitudine quātitatis, ſed magis virtuoſum. Eſſet autē ꝓter rōnem rectā, ſi qs oīa ſua cōſumeret per intemperantiā vel abſq; vtilitate. Eſt aūt ſm rōnem rectam, ꝙ aliquis diuitias abijciat, vt contēplationi ſapientiæ vacet: quod ēt Philoſophi quidā leguntur feciſſe. Dicit enī Hieron. ī epiſtola ad Paulinū Crates ille Thebanus, homo quondā ditiſſimus, cū ad Philoſophādū Athenas pergeret, magnū auri pondus abiecit: nec putauit ſe poſſe ſimul & uirtutes & diuitias poſſidere. Vñ multo magis ſm rōnē rectā eſt, vt homo oīa ſua relinquat ad hoc, ꝙ Christū perfectè ſequatur. Vñ Hieron. dicit* in epiſtola ad Ruſticū monachum, nudum Xp̄m, nudus ſequere.

Non remotè à prī. epiſt. quę incipit: Bonus homo t. 1. de uiuendi forma in ſ. to. 1.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ duplex eſt beatitudo ſiue felicitas. Vna quidē perfecta, quā expectamus in futura uita, alia uerò imperfecta: ſm quam aliqui dñtur in hac vita beati. Vitę aūt pręſentis felicitas eſt duplex. Vna quidē ſm vitam actiuā: alia uero ſm vitam contēplatiuā, ut patet ꝑ Philoſophū in 10.* Eth. ad felicitatē aūt vitæ actiuæ quæ cōſiſtit in exterioribus operationibus, inſtrūaliter diuitiæ coadiuuant: qa ut Philoſoph. dicit in 10.† Eth. multa operamur ꝑ amicos, ꝑ diuitias, & ꝑ ciuilē potentiā, ſicut per quædā organa. Ad felicitatē aūt contēplatiuæ vitæ non multū operant, ſed magis impediunt, inq̄ntū ſua ſolicitudine impediunt animi quietē, quæ maximè neceſſaria eſt cōtemplāti. Et hoc eſt qđ Philoſ. dicit ī 10.† Eth. ꝙ ad actiones multis opus eſt. Speculāti uerò nullo taliū, ſ. exteriorū bonorū ad operationē neceſſitas: ſed impedimenta ſunt ad ſpeculationem.

lib. 10. c. 7 & 8. to. 5. lib. 10. c. 7. & 8. to. 5. lib. 10. c. 8 inter mediū & prīcapiū to. 5

Ad futurā uerò beatitudinē ordināt aliqs ꝑ charitatē. Et qa uolūtaria paupertas eſt efficax exercitiū perueniēdi ad perfectā charitatē, iō multū ualet ad cæleſtem beatitudinē conſequendā. Vñ & Dñs Matth. 19 dicit, Vade, vende oīa quæ hēs, & da pauperibus, & hēbis theſaurū in cœlo. Diuitiæ aūt habitæ, per ſe quidē natæ ſunt ꝑfectionē charitatis impedire, principaliter alliciēdo animū & diſtrahendo. Vñ dr̄ Matth. 13 ꝙ ſolicitudo ſeculi & fallacia diuitiarū, ſuffocat uerbū Dei, quia ut Greg.* dicit, dum bonum deſideriū ad cor intrare non ſinunt, quaſi aditū flatus vitalis necant. Et iō difficile eſt charitatē inter diuitias cōſeruare. Vñ dñs dicit Matth. 19. ꝙ diues difficile intrabit in regnū cœlorū. Quod quidē intelligendū eſt de eo, qui actu hēt diuitias. Nā de eo, qui affectum in diuitijs ponit, dicit hoc eſſe impoſſibile ſm expoſitionē Chryſoſt.* cum ſubdit, Facilius eſt camelū per foramen acus tranſire, q̄ diuitem intrare in regnum cœlorū. Et ideo nō ſimpliciter diues dr̄ eſſe beatus, ſed qui inuentus eſt ſine macula, & poſt aurū non abijt. Et hoc, qa rē difficilem fecit. Vnde ſubditur, Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in uita ſua, ut ſcilicet inter diuitias poſitus, diuitias non amaret.

Hom. 15. I Euang. in medio. Hom. 64. I Matt. añ medium, tomo 2.

AD QVINTVM dicendum, ꝙ ſtatus epiſcopalis non ordinatur ad perfectionem adipiſcendā, ſed potius vt ex perfectione, quā quis habet, alios gubernet, nō ſolum miniſtrando ſpiritualia, ſed ēt temporalia, quod ꝑtinet ad vitam actiuam, in qua multa operanda occurrunt inſtrūaliter per diuitias, ut dictum eſt.* Et ideo ab epiſcopis, qui profitētur gubernationem gregis Chriſti non exigitur ut proprio careant, ſicut exigitur à religioſis, qui profitentur diſciplinam perfectionis acquirēdæ.

In ſol. ad 4. arg. ꝑc.

AD SEXTVM dicendū, ꝙ abrenuntiatio ꝓpriarum diuitiarū comparatur ad eleemoſynarum largitionē, ſicut vniuerſale ad particulare, & holocauſtū ad ſacrificium. Vnde Greg.* dicit ſuper Ezech. quòd illi qui ex poſſeſſis rebus ſubſidia egentibus miniſtrāt, in bonis quę faciunt, ſacrificium offerunt, quia aliquid Deo immolant, & aliqd ſibi reſeruāt. Qui uerò nihil ſibi reſeruant, offerunt holocauſtū, quod eſt maius ſacrificio. Vnde ēt Hiero.* contra Vigilantium dicit, Quòd autem aſſeris eos melius facere, qui utunt rebus ſuis, & paulatim fructus poſſeſſionū ſuarū pauperibus diuidūt, nō à me eis, ſed à Deo reſpondebitur, ſi uis perfectus eſſe, &c. Et poſtea ſubdit,* Iſte quē tu laudas, ſecūs & tertius gradus eſt, quē & nos recipimus, dumodo ſciamus prima ſecundis & tertijs præferenda. Et ideo ad excludēdum errorem Vigilantij dr̄ in libro de Eccleſi.* dogmatibus, Bonū eſt facultates cū diſpēſatione pauperibus erogare, melius eſt pro intentione ſequendi Dominum inſimul donare, & abſolutū in ſolicitudine, cum Chriſto egere.

*Hom. 20 inter mediū & ſinē illius. † nō multū remotè à fine: incipit hæc epiſtola, Multa in orbe monſtra. to. 2.

* ſtatim poſt uerba citata c. 71. habetur hic liber inter opera Auguſt. to. 3. 887

ARTICVLVS IIII.

Vtrum perpetua continentia requiratur ad perfectionem religionis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̄, ꝙ perpetua continentia non requiratur ad perfectionē religionis. Omnis enī uitæ Chriſtianæ ꝑfectio ab Apoſtolis Chriſti cœpit. Sed Apoſtoli continentiā nō videntur ſeruaſſe, ut patet de Petro, qui ſocrum legitur habuiſſe, Matth. 8. Ergo vr̄, quòd ad perfectionem religionis non requiratur perpetua continentia.

Sup q. 88 ar. 11. cor. ſi. Et opu. 18. c. 9. Et opu. 19. c. 1. Et in ꝑlo ſup. lo. lect. 2. col. 2.

¶ 2 Præterea, Primum perfectionis exemplar nobis in Abraham oſtenditur, cui Dñs dixit Gen. 17 Ambula coram me & eſto perfectus. Sed exemplatum nō oportet, ꝙ excedat exemplar, ergo non requiritur ad perfectionem religionis perpetua continentia.

¶ 3 Præterea, Illud quod requiritur ad perfectionem religionis, in oī religione inuenitur. Sunt autem aliqui religioſi, qui vxoribus utunt. Non ergo religionis perfectio exigit perpetuam continentiam.

SED CONTRA eſt, ꝙ Apoſtolus 2. ad Corint. 7. dicit, Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, ꝑficiētes ſanctificationē noſtrā in timore Dei. Sed munditia carnis & ſpiritus conſeruat per continentiam. Dr̄ enim 1. Corint. 7 Mulier innupta & uirgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta & corpore & ſpiritu, ergo perfectio religionis requirit continentiam.

RESPONDEO dicendū, ꝙ ad ſtatū religionis requirit ſubſtractio eorū, ꝑ quæ homo impeditur, ne feratur totaliter in Dei ſeruitiū. Vſus aūt carnalis copulæ retrahit animū ne totaliter ferat in Dei ſeruitiū, dupliciter. Vno modo, ꝓp vehemētiam delectationis, ex cuius frequenti experientia augeſ concupiſcentia, ut ēt Philoſophus dicit in 3.* Eth. Et inde eſt, ꝙ vſus venereorum retrahit animū ab illa perfecta intentione tendendi in Deū. Et hoc eſt, ꝙ Auguſtinus dicit in 1.* Soliloquiorū, Nihil eſſe ſentio qđ magis ex arce deijciat animū uirilē, q̄ blandimēta fœminea, corporumq; ille contactus, ſine quo uxor hēri non pōt. Alio modo ꝓp ſolicitudinē, quā ingerit homini de gubernatione uxoris, & filiorū & rerū tpalium, quæ ad eorū ſuſtentationē ſufficiant. Vñ Apoſtolus dicit, ꝙ qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt Dñi, q̄uo placeat Deo. Qui aūt cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mūdi, & quo placeat vxori. Et ideo continentia perpetua requirit ad perfectionem religionis, ſicut & voluntaria paupertas. Vñ ſicut damnatus eſt Vigilantius, q adæquauit diuitias paupertati, ita damnatus eſt Iouinianus, qui adæquauit matrimoniū virginitati.

lib. 3. c. 11 tom. 5. lib. 1. c. 10 ante medium, t. 1.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ ꝑfectio non ſolum paupertatis, ſed ēt continentiæ, introducta eſt per Chriſtum, q dicit Matth. 19 Sūt eunuchi q caſtrauerūt ſeipſos ꝓp regnū cœlorū. Et poſtea ſubdit, Qui pōt capere, capiat. Et ne alicui ſpes ꝑueniēdi ad ꝑfectionem tolleret, aſſumpſit ad ꝑfectionis ſtatū ēt illos, qui inuenit matrimonio iunctos. Nō aūt poterat abſq; iniuria fieri, ꝙ viri vxores deſererent, ſicut abſq; iniuria fiebat, ꝙ oēs diuitias relinquerent. Et ideo Petrum quem inuenit mrīmonio iunctum, non ſeparauit ab uxore, Ioannem tamen uolentem nubere, à nuptijs reuocauit.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ ſicut Aug. dicit in libro* de Bono cōiugali, melior eſt caſtitas cęlibū, q̄ caſtitas nuptiarū, quantū Abrahā unā hēbat in vſu, ambas ī habitu, caſtè quippe cōiugaliter uixit. Eſſe aūt caſtus ſine cōiugio potuit, ſed tūc nō oportuit. Nec tñ qa antiqui patres ꝑfectionē animi ſimul cū diuitijs & mrīmonio

c. 22. inter pri. & medium, t. 6.

 habuerunt,

habuerũt, quod ad magnitudinẽ uirtutis prinebat, propter hoc infirmiores quiq; non dẽnt præsumere se tantæ esse uirtutis, ut cũ diuitijs & mřimonio possint ad perfectionẽ peruenire: sicut nec aliquis præsumit hostes inermis inuadere: quia Samson cũ mandibula asini multos hostiũ peremit. Nam illi patres, si tempus suisset continentiæ & paupertatis seruandæ studiosius hoc implessent.

AD TERTIVM dicendũ, quod illi modi uiuẽdi, sm quos hoĩes mřimonio utunt, non sunt simpliciter & absolutẽ loquẽdo, religiones, sed sm qd, inquantũ, s. in aliquo participãt quãdã quæ ad statũ religionis pertinẽt.

888

ARTICVLVS V.

Vtrum obediẽtia pertineat ad perfectionem religionis.

Opu. 18. c. 10. Et op. 19. cap. 1.

AD QVINTVM sic procedit. Vr, quod obedientia nõ pertineat ad pfectionem religionis. Illa eñ uidentur ad pfectionẽ religionis ptinere, quæ sunt supererogationis, ad quæ nõ oẽs tenent: sed ad obediendũ prælatis suis oẽs tenent, sm illud Apostoli ad Hebr. vlt. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ergo uĩ, quod obedientia non pertineat ad perfectionem religionis.

¶ 2 Præterea, Obedientia pertinere uidetur propriè ad eos, qui debent regi sensu alieno, quod est indiscretorũ, sed Apostolus dicit ad Hebr. 5. quod perfectorum est solidus cibus, qui pro consuetudine exercitatos hẽnt sensus ad discretionem boni & mali, ergo uidetur, quod obedientia non pertineat ad statum perfectorum.

¶ 3 Præterea, Si obediẽtia requireret ad pfectionẽ religionis, oporteret, quod oĩbus religiosis cõueniret. Non autẽ oĩbus cõuenit. Sunt eñ qdã religiosi solitariã uitã agentes, qui non hẽnt superiorẽ, quibus obediant. Prælati ẽt religiõis ad obedientiã non uidentur teneri. Ergo obedientia nõ uidetur pertinere ad religionis perfectionẽ.

¶ 4 Præterea, Si uotũ obedientiæ ad religionẽ requireret, cõsequẽs esset, quod religiosi tenerent plãtis suis in omnibus obedire, sicut & per uotũ cõtinentiæ tenent ab omnibus uenereis abstinere, sed non tenent plãtis suis obedire i oĩbus, vt suprà habitu est,* cũ de uirtute obediẽtiæ age et, ergo uotũ obedientiæ non requirit ad religionẽ.

Q. 104. ar. 5.

¶ 5 Præterea, Illa seruitia sunt Deo maximè accepta, quæ liberaliter & non ex necessitate fiunt sm illud secundæ ad Corin. 9. Non ex tristitia aut ex necessitate, sed illa quæ fiunt ex obedientia, fiunt ex necessitate præcepti, ergo laudabilius fiunt bona opera, quæ quis ppria sponte facit. Votum ergo obedientiæ non competit religioni, per quam homines quærũt ad meliora peruenire.

SED CONTRA. Perfectio religionis maximè cõsistit in imitatione Christi, sm illud Matth. 19. Si uis perfectus esse, &c. sequere me. Sed in Christo maximè commendatur obedientia, sm illud ad Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem ergo uidetur, quòd obedientia pertineat ad perfectionem religionis.

ar. 2. & 3. huius qst.

RESPONDEO dicẽd, quod sicut suprà dictũ est,* status religionis est quædã disciplina uel exercitium tẽdẽdi in pfectionẽ. Quicunq; aũt instruunt uel exercitant, vt perueniant ad aliquẽ finẽ, oportet, quod directionem alicuius sequant, sm cuius arbitriũ instruant uel exerceant, ut pertingant ad aliquẽ finem, quasi discipuli sub magistro. Et ideo oportet, quod religiosi in his, quæ pertinent ad religiosam uitam, alicuius instructioni & imperio subdant. Vnde & 7.* q. 1. dr, Monachorũ vita subiectionis hẽt verbum & discipulatus. Imperio aũt & alterius instructioni subijcitur homo per obedientiam. Et ideo obedientia requiritur ad religionis perfectionem.

7. quæst. 1. c. Hoc nequaquã.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod obedire prælatis in his quæ pertinent ad necessitatem virtutis, non est supererogationis, sed omnibus cõe. Sed obedire in his quæ pertinet ad exercitium perfectionis, pertinet propriè ad religiosos. Et comparatur ista obedientia ad aliã, sicut vniuersale ad particulare. Illi eñ qui in seculo uiuunt, aliquid sibi retinent, & aliquid Deo largiuntur, & scẽdum hoc obedientiæ prælatorum subduntur. Illi uerò qui uiuũt in religione, totaliter se & sua tribuũt Deo, ut ex supradictis* patet, vñ obediẽtia eorũ est uniuersalis.

Ar. 3. ad 6

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod sicut Philosophus dicit in 2.* Eth. hoĩes exercitãtes se in operibus puenĩũt ad aliquos habitus, quos cũ acquisierint eosdẽ actus maximè pñt operari. Sic ergo obediẽdo, illi qui non sunt pfectionem adepti, ad pfectionẽ pueniũt. Illi aũt qui iã sunt pfectionẽ adepti, maximè prompti sunt ad obediendũ, nõ quasi indigẽtes dirigi ad pfectionẽ acqrẽdã, sed quasi p hoc se cõseruãtes in eo qd ad pfectionem pertinet.

Lib. 2. ca. 1. & 2. to. 5.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod subiectio religiosorũ principaliter attendit ad epos, qui cõparant ad eos sicut pfectores ad perfectos, ut patet p Diony. 6.* c. eccle. hierar. vbi ẽt dicit, quod monachorũ ordo pontificum cõsummatiuis uirtutibus mancipatur, & diuinis eorũ illuminationibus edocetur. Vñ ab episcoporum obediẽtia, nec eremitæ, nec et prælati religionũ excusãtur. Et si à diœcesanis episcopis totaliter uel ex parte sunt exempti, obligantur tamen ad obediendum summo Pontifici, non solum in his, quæ sunt communia alijs, sed etiam in his quæ specialiter pertinent ad disciplinam religionis.

ca. 6. eccl. Hierarc. par. 1. à medio.

AD QVARTVM dicẽdũ, quod uotum obedientiæ ad religionem pertinens, se extendit ad dispositionem totius humanæ uitæ. Et sm hoc uotum obedientiæ habet quandam uniuersalitatem, licet non se extendat ad oẽs particulares actus, quorũ quidam ad religionem nõ pertinent, quia nõ sunt de rebus pertinentibus ad dilectionẽ Dei & proximi, sicut confricatio barbæ, uel leuatio festucæ de terra, & similia, quæ non cadũt sub uoto, nec sub obedientia. Quidam uerò ẽt contrariantur religioni. Nec est simile de uoto cõtinentiæ, per quã excluduntur actus omnino perfectioni religionis cõtrarij.

AD QVINTVM dicẽdũ, quod necessitas coactionis facit inuoluntarium, & ideo excludit rõnẽ laudis & meriti, sed necessitas cõsequens obedientiam non est necessitas coactionis, sed liberæ uoluntatis, inquantũ homo uult obedire, licèt fortè non uellet id quod mandat, sm se consideratum, implere. Et ideo quia necessitati aliqua faciẽdi quæ sm se non placent, per uotum obedientiæ homo se subijcit pp Deum, ex hoc ipso ea quæ facit, sunt Deo magis accepta, ẽt si sint minora, quia nihil maius põt homo Deo dare, quàm quod propriã uoluntatẽ ppter ipsum uoluntati alterius subijciat. Vñ in collationibus* Patrum dr, deterrimũ genus monachorũ, esse Sarabaitas, qui suas necessitates curãtes, absoluti à seniorũ iugo, hẽnt libertatẽ agendi quod libitum fuerit, & tñ magis, quàm hi qui in cœnobijs degũt, in operibus diebus ac noctibus consumunt.

In collatione 18. c. 7. parũ à princip.

889

ARTICVLVS VI.

Vtrum requiratur ad perfectionem religionis, quod paupertas, continentia, & obedientia cadant sub uoto.

1. 2. q. 108. ar. 4. corp. Et 3. cont. ca. 130. Et opu. 18. c. 11. & 15. Et opu. 19. cap. 5.

AD SEXTVM sic procedit. Vr, quod non requiratur ad perfectionẽ religionis, quod prædicta tria, s. paupertas, cõtinentia, & obediẽtia, cadãt sub uoto. Disciplina eñ pfectionis assumendæ ex traditione Dñi, est accepta, sed Dñs dans formã perfectionis Matth. 19. dicit, Si uis perfectus esse, uade & uende oĩa quæ habes, & da pauperibus, nulla mentione facta de uoto, ergo uidetur, quod uotum non requiratur ad disciplinam religionis.

¶ 2 Præterea, Votũ consistit in quadã pmissione Deo facta. Vñ Eccle. 5. cũ dixisset Sapiens, Si qd uouisti Deo, ne moreris reddere, statĩ subdit, Displicet eñ ei infidelis & stulta pmissio, sed ubi est exhibitio rei, nõ requirit pmissio, ergo sufficit ad pfectionẽ religionis, quod aliquis seruet paupertatẽ, cõtinẽtiã, & obediẽtiam, absq; voto.

¶ 3 Præterea, Aug.* dicit ad Pollentiũ de adulterinis cõiugijs, Ea sunt in nřis officijs gratiora, quæ cũ liceret nobis nõ impendere, tñ cã dilectiõis impẽdimus. Sed ea quæ fiunt sine uoto, licet nõ impendere, qd non licet de his quæ fiunt cũ uoto, ergo uĩ gratius esse Deo, si quis paupertatẽ, continentiã, & obedientiam, absq; uoto seruaret. Non ergo uotum requirit ad perfectionem religionis.

lib. 1. c. 14 i prin. 1. 6.

SED

SED CONTA est, q in veteri lege Nazaræi cum voto sanctificabantur, ſm illud Numeri 6. Vir siue mulier cum fecerint votũ vt sanctificentur, & se voluerint Dño consecrare &c. Per eos autem significantur illi q ad perfectionis summã pertingunt, vt dicit gl. Greg.* ibidem. Ergo votum requiritur ad statum perfectionis.

*Glo. ord. ibi ex Gregor. lib. 2. Moral. ca. 39. tom. 1.

RESPONDEO dicendũ, q ad religiosos pertinet, q sint in statu perfectionis, sicut ex supra dictis* patet. Ad statũ aũt pfectionis requiritur obligatio ad ea quæ sunt pfectionis, quæ quidẽ Deo fit per votũ. Manifestum est* autem ex præmissis, q ad perfectionẽ Christianæ vitæ pertinet paupertas, continentia, & obedientia. Et ideo religionis status requirit, vt ad hæc tria aliquis voto obligetur. Vnde Greg.* dicit super Ezech. Cũ quis omne quod habet, omne quod viuit, oẽ quod sapit, oĩpotenti Deo vouerit, holocaustũ est. Quod quidẽ ptinere postea dicit ad eos, q præsens seculũ deserunt.

Q. 184. artic. 5. Artic. 3. 4. & 5. Hom. 20. inter medium, & finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ad perfectionẽ vitæ dominus pertinere dixit, q aliquis eũ sequatur, non qualitercunque, sed vt vlterius retrò non abiret. Vnde & ipse dicit Luc. 9. Nemo mittens manũ ad aratrũ, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. Et quãuis quidã de discipulis eius retrorsum abierint, tamẽ Petrus loco aliorũ Dño interroganti, nunquid & vos vultis abire? respondit Domine, ad quẽ ibimus? Vnde & Aug. dicit in libro* de Consensu Euangelistarum, quod sicut Matthæus, & Marcus narrãt, Petrus & Andreas, nõ subductis ad terrã nauibus tanquã cã redeundi, secuti sunt eũ, sed tanquã iubentẽ vt sequerentur, hæc autem immobilitas sequelæ Christi firmatur per votum. Et ideo votum requiritur ad perfectionem religionis.

lib. 2. c. 17. in fi. to. 4.

AD SECVNDVM dicendum, q perfectio religionis requirit, sicut Greg.* dicit, vt aliquis omne quod vouit Deo, exhibeat. Sed homo non potest totam vitã suam Deo actu exhibere, quia nõ est tota simul, sed successiuè agitur. Vnde non aliter homo potest totam vitã suam Deo exhibere, nisi per voti obligationem.

Homi. 20. in Ezech. inter me. & finem.

AD TERTIVM dicendũ, q inter alia quæ licet nobis non impẽdere, est ẽt propria libertas, quã hõ cæteris reb. chariorẽ habet. Vnde cũ aliqs propria spontè voto sibi adimit libertatem abstinẽdi ab his, q ad Dei seruitiũ ptinent, hoc fit Deo acceptissimũ. Vnde Aug. dicit in epistola* ad Armẽtariũ & Paulinã, Nõ te vouisse pœniteat, imo gaude iã tibi nõ licere qđ cũ tuo detrimento licuisset. Felix necessitas, q in meliora compellit.

Epist. 45. non multum remotè à fine, tom. 2.

890

ARTICVLVS VII.

Vtrum conuenienter dicatur, in his tribus votis consistere religionis perfectionem.

Inf. q. 188. ar. 1. ad 2. & ar. 2. ad 2. Et ver. q. 2. ar. 11. ad 5. Et opusc. 18. c. 15 & opu. 19. ca. 1.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr, q incõuenienter dicatur, in his tribus votis cõsistere religionis perfectionẽ. Perfectio. n. vitæ magis cõsistit in interioribus, q in exterioribus actibus, ſm illud ad Ro. 14. Non est regnũ Dei esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudiũ in Spiritu sancto. Sed per votum religionis aliqui obligantur ad ea, q sunt pfectionis. Ergo magis deberẽt ad religionẽ pertinere vota iteriorũ actuũ, puta contemplationis, dilectionis Dei & proximi, & aliorũ huiusmodi, quàm votũ paupertatis, continẽtiæ, & obedientiæ, quę pertinent ad exteriores actus.

¶ 2 Præterea, Prædicta tria cadunt sub voto religionis, inquantum pertinent ad quoddam exercitiũ tendendi in perfectionem, sed multa alia sunt, in quibus religiosi exercitantur, sicut abstinentia, vigiliæ, & alia hmõi, ergo videtur, quòd inconuenienter ista tria vota dicantur essentialiter ad statũ perfectionis ptinere.

¶ 3 Præterea, Per votũ obedientiæ aliquis obligatur ad omnia implenda, secundum præceptum superioris, quæ ad exercitium perfectionis pertinent, ergo sufficit votum obedientiæ absque alijs duobus votis.

¶ 4 Pręterea, Ad exteriora bona pertinent nõ solùm diuitiæ, sed etiam honores. Si ergo per votum paupertatis religiosi terrenas diuitias abdicant, oportet esse & aliud votum per quod honores mundanos contẽnant.

SED CONTRA, est, quod dr extra, de statu* monachorum, quòd custodia castitatis, & abdicatio proprietatis sunt annexa regulæ monachali.

In Decret. lib. 3. titulo 35. c. Cum ad monasterium, in fin.

RESPONDEO dicẽdũ, q religionis status põt cõsiderari tripliciter. Vno mõ, ſm quod quoddã exercitiũ tendendi in pfectionẽ charitatis. Alio modo, ſm q quietat aium humanũ ab exteriorib. solicitudinibus, ſm illud 1. ad Corin. 7. Volo vos sine solicitudine esse. Tertio mõ, ſm qđ est quoddã holocaustũ, p qđ aliquis totaliter se & sua offert Deo. Et ſm hoc, ex his trib. votis integratur religionis status. Primò quidẽ quantũ ad exercitiũ perfectionis requirit, q aliquis à se remoueat illa per quæ posset impediri, ne totaliter eius affectus tẽdat in Deum, in quo cõsistit pfectio charitatis. Hmõi autẽ sunt tria. Primum quidem, cupiditas exteriorum bonorum, quæ tollitur per votum paupertatis. Secundum aũt, est cõcupiscentia sensibiliũ delectationũ, inter quas præcellunt delectationes venereæ, quæ excluduntur per votũ continentiæ. Tertiũ autẽ est inordinatio voluntatis humanæ, quæ excluditur per votũ obediẽtiæ. Similiter aũt solicitudinis secularis inquietudo pcipuè ingeritur homini circa tria. Primò quidẽ, circa dispensationẽ exteriorũ rerũ, & hæc solicitudo per votũ paupertatis homini aufertur. Secundo, circa gubernationẽ vxoris & filiorũ, quæ amputatur p votũ continẽtiæ. Tertiò, circa dispositionẽ propriorũ actuũ, q amputatur p votũ obedientiæ, quo aliqs se alterius dispositioni cõmittit. Similiter ẽt holocaustu est, cùm aliquis totũ quod hẽt, offert Deo, vt Greg. dicit sup Ezech.* Habet aũt hõ triplex bonum, ſm Philosophum in 1. Eth.† Primò quidẽ, exteriorũ rerũ, quas quidẽ totaliter Deo aliqs Deo offert p votum voluntariæ paupertatis. Secũdò aũt bonum proprij corporis, quod aliqs præcipuè offert Deo per votũ continentiæ, quo abrenuntiat maximis delectationibus corporis. Tertiũ aũt bonũ est aĩę, quod aliquis totaliter Deo offert per obedientiã, qua aliquis offert Deo propriã voluntatẽ, per quam homo vtitur omnibus potentijs & habitibus animæ. Et ideo conuenienter ex tribus votis status religionis integratur.

*Hom. 20. à medio illius. †lib. 1. c. 8. & libro 7. cap. 13.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut supra dictũ est,* status religionis ordinatur, sicut in finem, ad perfectionẽ charitatis, ad quam pertinent omnes interiores actus virtutum, quarum mater est charitas, ſm illud 1. ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est, &c. Et ideo interiores actus virtutum, puta humilitatis, patientiæ, & huiusmodi, non cadunt sub voto religionis, quod ordinatur ad ipsos sicut ad finem.

Art. 1 huius quæst.

AD SECVNDVM dicendũ, q omnes aliæ religionũ obseruãtię ordinãtur ad prædicta tria principalia vota. Nã si qua sunt instituta in religionib. ad procurãdum victũ (puta, labor, mendicitas, vel alia hmõi) referũtur ad paupertatẽ, ad cuius conseruationẽ religiosi per hos modos victũ suũ procurãt. Alia verò, quib. corpus maceratur, sicut vigiliæ, ieiunia, & si qua sunt hmõi, directè ordinantur ad votũ continẽtiæ obseruandũ. Si qua verò in religionib. instituta sunt pertinentia ad humanos actus, quibus aliquis ordinatur ad religionis finẽ, s. ad dilectionẽ Dei & proximi (puta, lectio, oratio, visitatio infirmorũ, vel si aliquid est hmõi) comprehenduntur sub voto obedientiæ, quod pertinet ad voluntatẽ, quæ secundũ dispositionem alterius, suos actus ordinat ad finẽ. Determinatio aũt habitus pertinet ad oĩa tria vota tanquam signum obligationis. Vnde habitus regularis simul datur vel benedicitur cum professione.

AD TERTIVM dicẽdum, q per obedientiam aliquis offert Deo suam uoluntatẽ, cui etsi subijciantur omnia humana, quædã tamen sunt quæ specialiter sibi tantum subduntur, s. actiones humanæ. Nam passiones pertinent etiam ad appetitum sensitiuum. Et ideo ad cohibendũ passiones carnalium delectationũ, & exteriorum

riorum appetibiliũ, impedientes perfectionẽ vitæ, necessarium fuit votum continentiæ & paupertatis. Sed ad disponendum actiones proprias, secundum quod requirit perfectionis status, requiritur votũ obed.etiæ.

AD QVARTVM dicẽdum, ꝙ sicut Philosophus dicit in 4.* Ethic. honor propriè & secundum veritatẽ non debetur nisi virtuti. Sed qa exteriora bona instrumẽtaliter deseruiũt ad quoſda actus virtutũ, ex consequenti etiã eorũ excellentiæ honor al.qu s exhibetur. & præcipuè à vulgo, quod solam excellentiam exteriorẽ recognoſcit. Honori ergo, qui Deo & sanctis omnib. exhibetur propter virtutem (vt dr̃ in Psal. 138. Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus) non competit religiosis abrenuntiare, qui ad perfectionẽ virtutis tẽdunt. Honori autẽ qui exhibetur exteriori excellẽtiæ, abrenuntiant ex hoc ipso, ꝙ secularem vitam derelinquunt. Vnde ad hoc non requiritur speciale votum.

lib.4.ca.3. tom. 5.

891

ARTICVLVS VIII.

Vtrum votum obedientiæ sit potissimum inter tria vota religionis.

Infr.q 88. ar.7. ad 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ votũ obediẽtiæ nõ sit potissimum inter tria vota religionis. Perfectio.n. religiosæ vitæ a Chr̃o sumpsit exordiũ, sed Chr̃s specialiter dedit cõsiliũ de paupertate, non aũt inuenit dedisse cõsiliũ de obed.etia, ergo votũ paupertatis est potius, q̃ votũ obedientiæ.

¶ 2 Præterea, Eccl 26 dicitur, quòd omnis ponderatio non est digna continentis animæ, sed votum dignioris rei est eminentius, ergo votum continentiæ est eminentius, quàm votum obedientiæ.

¶ 3 Præterea, Quanto aliqđ votũ est potius, tantò vr̃ esse magis indispensabile, sed vota paupertatis & cõtinentiæ sunt adeò annexa regulæ monachali, vt contra ea nec summus Põtifex possit licẽtiã ĩdulgere, sicut dicit qdã Decretalis,* de statu monachorũ, q tñ põt ĩdulgere, vt religiosus nõ obediat suo p̃lato, ergo vr̃, ꝙ votũ obedientiæ sit minus voto paupertatis & continentiæ.

*in decr. li.3 ti.35. c 6.in fin. li.ult.c.12 ante medium. Arti. 1. & ar.3.ad 6.

SED CONTRA est, ꝙ Greg. dicit in 35 * Mor. Obediẽtia victimis iure p̃ponitur, qa p victimas aliena caro, p obediẽtiã verò volũtas propria mactatur, sed vota religionis sunt quædã holocausta, sicut sup. dictũ est, †ergo votũ obedientiæ est p̃cipuũ ĩter oĩa religionis vota.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ votum obediẽtiæ est præcipuũ inter tria vota religionis. Et hoc triplici rõne. Primò quidẽ, quia per votũ obedientiæ aliquid maius homo offert Deo, s. ipsam voluntatẽ, quæ est potior, q̃ corpus propriũ quod offert homo Deo p continentiã, & q̃ res exteriores quas offert homo Deo p votũ paupertatis. Vñ illud qđ fit ex obediẽtia, est magis Deo acceptũ, q̃ id quod fit per propriã volũtatẽ, ſm illud Hieronymi, quod dicit ad Rusticũ* monachũ, Ad illud tendit oratio, vt doceã te non tuo arbitrio dimittendũ. Et post pauca subdit, Non facias qđ vis, comedas quod iuberis, habeas quantũ acceperis, vestiaris quod datur. Vnde & ieiuniũ non reddit Deo acceptum cũ propria volũtate, ſm illud Isa 58. Ecce, in diebus ieiunij vestri inuenitur volũtas vestra. Secũdò, qa votũ obediẽtiæ cõtinet sub se alia vota, sed non conuertitur. Nã religiosus etsi teneatur ex voto continentiã seruare & paupertatẽ, tñ hæc etiam sub obedientia cadunt, ad quam pertinent multa alia p̃ter continentiã & paupertatẽ seruare. Tertiò, quia votũ obediẽtiæ propriè se extẽdit ad actus ꝓpinquos fini religionis. Quãto aũt, aliquid propinquius est fini, tanto melius est. Et inde etiã est, ꝙ votum obedientiæ est religioni essentialius. Si em̃ aliquis absq; voto obedientiæ voluntariã paupertatẽ & cõtinẽtiã etiã voto seruet non ꝓp hoc pertinet ad statum religionis, qui præferri etiã ipsi virginitati ex voto obseruatæ. Dicit enim Augu in libro* de Virginitate, Nemo quantũ puto ausus fuerit virginitatem præferre monasterio.

Post medium epist. & incipit, nihil Christiano fœlicius, to.1

cap 46.in fine, to. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ consiliũ obedientiæ includitur in ipsa Christi sequela. Quis enim obedit, sequitur alterius voluntatem. Et ideo magis pertinet ad perfectionem, quàm votum paupertatis, quia vt Hieron. dicit super Matth * id quod perfectionis est addidit Petrus cum dixit, Et secuti sumus te.

Matth. 19. tom. 9.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ ex verbo illo non habetur, ꝙ continentia præferatur omnibus alijs actibus virtuosis, sed coniugali castitati, vel etiam exterioribus diuitijs auri & argenti, quæ pondere mensurãtur. Vel per continentiam intelligitur vniuersaliter abstinentia ab omni malo, vt* supra habitum est.

q. 155 artic. 4. ad 1.

AD TERTIVM dicẽdum, ꝙ Papa in voto obedientiæ non potest sic cum religioso dispensare, vt nulli p̃lato teneatur obedire in his quæ ad perfectionẽ vitæ pertinent. Non enim põt eũ à sua obedientia eximere. Potest tamen eum eximere ab inferioris prælati subiectione, quod nõ est in voto obedientiæ dispensare.

892

ARTICVLVS IX.

Vtrum religiosus semper peccet mortaliter, transgrediendo ea quæ sunt in regula.

Sup.q. 88. arti 11 ad 4 & q 185 ar. 8 Et 4. di.38.q 1. art.4.q.1. ad 5. Et quol. 1.ar tic.20.

AD NONVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ religiosus semper peccet mortaliter, transgrediẽdo ea quæ sunt in regula. Facere enim contra votũ est peccatũ dãnabile, vt patet p id quod Apostolus dicit 1. ad Tim 5 ꝙ viduæ quæ volunt nubere, dãnationẽ habent, quia primã fidẽ irritã fecerunt. Sed religiosi voto professionis ad regulã astringuntur, ergo peccant mortaliter, transgrediendo ea quæ in regula continentur.

¶ 2 Præterea, Regula imponitur religioso sicut lex quædam, sed ille qui transgreditur præceptũ legis, peccat mortaliter, ergo videtur, quòd monachus transgrediens ea quæ sunt in regula, peccet mortaliter.

¶ 3 Præterea, Contemptus inducit peccatũ mortale, sed quicunq; frequẽter aliquid iterat qđ nõ dẽt facere, vr̃ ex contemptu peccare, ergo vr̃, ꝙ si religiosus frequẽter trãsgrediatur id qđ est i regula, peccet mortaliter.

SED CONTRA est, ꝙ status religionis est securior q̃ status secularis vitæ, vnde Greg. in prin.* Mor. cõparat vitã secularẽ mari fluctuanti, vitã autẽ religionis portui tranquillo. Sed si quælibet transgressio eorũ quę in regula continentur, religiosum obligaret ad peccatũ mortale, status religionis esset periculosissimus ꝓp multitudinẽ obseruantiarũ. Nõ ergo quælibet trãsgressio eorũ quæ in regula continentur, est pctũ mortale.

lib.1.ca.1.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ in regula continetur aliquid dupliciter, sicut ex dictis patet.* Vno mõ, sicut finis regulæ, puta, ea quæ pertinent ad actus virtutum. Et horũ transgressio, quantũ ad ea quæ cadunt cõiter sub præcepto, obligat ad mortale, quantũ verò ad ea q̃ excedunt cõiter necessitatem præcepti, non obligat ad mortale, nisi propter cõtemptũ, quia sicut supra dictũ* est, religiosus nõ tenetur esse perfectus, sed ad p̃fectionẽ tendere, cui contrariatur p̃fectionis contemptus. Alio modo, continetur aliquid in regula ꝑtinens ad exterius exercitium, sicut sunt oẽs exteriores obseruantiæ, inter quas sunt quædã ad quas obligatur religiosus ex voto professionis. Votũ aũt professionis respicit principaliter tria prædicta, s. paupertatẽ, continentiam, & obedientiã, alia verò omnia, ad hæc ordinantur. Et ideo trãgressio horũ triũ obligat ad mortale. Aliorum autẽ trãgressio non obligat ad mortale, nisi vel ꝓp contemptum regulæ, quia hoc directè contrariaretur professioni per quã aliquis vouit regularem vitam, uel propter præceptum siue oretenus a prælato factum, siue in regula expressum, quia hoc esset facere contra obedientiæ uotum.

Ar.7.ad 1. & 2.

Arti.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ille qui profitetur regulã, non uouet seruare omnia quæ sunt in regula, sed uouet regularẽ uitã quæ essentialiter consistit in tribus prædictis. Vnde & in quibusdã religionibus cautius aliqui profitentur, non quidem regulã, sed uiuere secundum regulã, idest, tendere ad hoc, ut aliqs mores

suos

suos informet secundum regulam, sicut secundum quoddā exemplar. Et hoc tollitur per contēptū. In quibusdā autē religionibus adhuc cautius profitentur obedientiā secundum regulā, ita quod professioni non contrariatur nisi id quod est contra præceptum regulæ, transgressio uerò uel omissio aliorū obligat solum ad peccatum ueniale, quia sicut dictum est,* huiusmodi dispositiones sunt ad principalia uota, peccatum autē ueniale est dispositio ad mortale, vt suprà dictum est,* inquantum impedit ea quibus aliquis disponitur ad obseruanda principalia præcepta legis Christi, quæ sunt præcepta charitatis. In aliqua tamen religione, scilicet ordinis fratrum prædicatorum, transgressio talis uel omissio ex suo genere non obligat ad culpā neque mortalem, neque uenialem, sed solum ad pœnam taxatam sustinendā, quia per hunc modum ad talia obseruanda obligantur, qui tamen possent uenialiter uel mortaliter peccare ex negligentia uel libidine seu contēptu.

ar.7.ad 2.

1.2.qu.88. ar.3.

AD SECVNDVM dicēdū, quod nō omnia quæ cōtinentur in lege, traduntur per modū præcepti, sed quædā proponuntur per modū ordinationis cuiusdā uel statuti obligantis ad certā pœnā. Sicut in lege ciuili nō facit sēper dignū pœna mortis corporalis trāsgressio legalis statuti, ita nec in lege Ecclesiæ omnes ordinationes uel publica statuta obligāt ad mortale, & similiter nec omnia statuta regulæ.

AD TERTIVM dicendū, quod tunc cōmittit aliquis uel trāsgreditur ex cōtēptu, quando uoluntas eius renuit subijci ordinationi legis uel regulæ, & ex hoc procedit ad faciēdū cōtra legē uel regulā. Quando autē ecōuerso propter aliquā particularē causam, puta concupiscētiā uel irā, inducitur ad aliquid faciēdum cōtra statuta legis uel regulæ, non peccat ex cōtēptu, sed ex aliqua alia causa, et si sæpe quæcet ex eadē causa uel alia, simile peccatum iteret. Sicut et Aug. dicit in lib.* de Natura & gratia, quod nō omnia peccata cōmittuntur ex cōtēptu superbiæ. Frequentia tamē peccati dispositiuè inducit ad contemptum, secundum illud Prouerbiorum decimooctauo. Impius cum in profundum uenerit peccatorum, contemnit.

c.29. ī medio, to.7.

893

ARTICVLVS X.

Vtrum religiosus eodem genere peccati grauius peccet quàm secularis.

Sup.q.184 art. 8.cor. fi. & 4.di. 14.q.1.ar. 5.q.3.ad 3

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quod religiosus eodē genere peccati nō grauius peccet, quàm secularis. Dicitur enim secundi Paralipom. trigesimo, Dñs bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dñm Deū patrū suorū, & nō imputabit eis, quod minus sāctificati sūt. Sed magis uidentur religiosi ex toto corde Dñm Deū patrum suorum sequi, quàm seculares qui ex parte se & sua Deo dāt, & ex parte sibi reseruant, ut* Greg. dicit super Exechielem. Ergo uidetur, quod minus imputetur eis, si in aliquo à sanctificatione deficiant.

Ho. 20. à medio.

¶2 Præterea, Ex hoc quod aliquis bona opera facit, minus contra peccata eius Deus irascitur. Dicitur enim secundi Paralipom. 19. Impio præbes auxiliū, & his qui oderūt Dñm, amicitia iungeris. Et idcirco irā quidē Dñi merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te. Religiosi autē plura bona opera faciunt, quàm seculares. Ergo si aliqua peccata faciunt, minus contra eos Deus irascitur.

¶3 Præterea, Præsēs uita sine peccato nō trāsigitur, secundum illud Iac. 3. In multis offendimus omnes. Si ergo peccata religiosorū essent grauiora peccatis seculariū, sequeretur quod religiosi essent peioris conditionis quàm seculares, & sic non esset sanum consilium ad religionem transire.

SED CONTRA est, quod de maiori malo magis videtur esse dolendū, sed de peccatis eorū qui sunt in statu sanctitatis & perfectionis, maximè videtur esse dolendum. Dicitur enim Hier. 23. Cōtritū est cor meum in medio mei. Et postea subdit, Propheta nāque & sacerdos polluti sūt, & in domo mea inueni malū eorū. Ergo religiosi & alij, qui sunt in statu perfectionis, cæteris paribus, grauius peccant.

RESPONDEO dicendum, quod peccatū quod à religiosis cōmittitur, pōt esse grauius peccato seculariū eiusdē speciei tripliciter. Vno modo, si sit cōtra uotū religionis, puta si religiosus fornicetur uel furetur, quia fornicando facit cōtra uotū cōtinētiæ, & furādo facit cōtra votū paupertatis, & nō solū cōtra præceptū diuinæ legis. Secundo, si ex cōtēptu peccet, quia ex hoc videtur esse magis ingratus diuinis beneficijs, quibus est sublimatus ad statū perfectionis, sicut Apost. dicit ad Hebr. 10. quod fidelis grauiora mereri supplicia ex hoc, quod peccādo filium Dei conculcat per cōtēptū. Vnde & Dñs conqueritur Hiere. 11. Quid est quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Tertio modo peccatū religiosi pōt esse maius propter scādalū, quia ad uitam eius plures respiciunt. Vnde dicitur Hier. 23. In Prophetis Hierusalē vidi similitudinē adulterātiū & iter mendacij, & cōfortauerūt manus pessimorū, vt nō cōuerteretur unusquisque à malitia sua. Si uerò religiosus nō ex cōtēptu, sed ex infirmitate uel ignorantia aliquod peccatū, quod non est contra uotū suæ professionis cōmittat absque scandalo (puta in occulto) leuius peccat eodē genere peccati, quàm secularis, quia peccatū eius si sit leue, quasi absorbetur ex multis operibus bonis, quæ facit, & si sit mortale, facilius ab eo resurgit. Primò quidē propter intentionē, quam habet erectā ad Deum, quæ etsi ad horā intercipiatur, de facili ad pristina reparatur. Vnde super illud Psal. 36. Cū ceciderit nō collidetur, dicit* Origenes. Iniustus si peccauerit, nō pœnitet, & peccatū suū emendare nescit, iustus autē scit emēdare, scit corrigere. Sicut ille qui dixerat, Nescio hoīem, paulo post cū respectus fuisset à Dño, flere cœpit amarissimè. Et ille qui de tecto mulierē uiderat, & concupierat eam, dicere voluit, Peccaui, & malum coram te feci. Iuuatur etiā à socijs ad resurgendum, secundum illud Ecclesiastæ quarto, Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se.

Ho. 4. in psal. 36. inter principiū & mediū, to.1.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod auctoritas illa loquitur de his, quæ per infirmitatē uel ignorantiā cōmittuntur. Non autē de his quæ cōmittuntur per contemptū.

AD SECVNDVM dicēdum, quod Iosaphat etiam cui illa uerba dicuntur, non ex malitia, sed ex quadam infirmitate humanæ affectionis peccauit.

AD TERTIVM dicēdū, quod iusti nō de facili peccant ex cōtēptu, sed quandoque labuntur in aliquod peccatū ex ignorātia uel infirmitate, à quo de facili releuātur. Si autē perueniāt ad hoc, quod ex cōtēptu peccēt, efficiuntur pessimi & maximè incorrigibiles, secundum illud Hier. 2. Cōfregisti iugum, dirupisti vincula, dixisti, Non seruiā. In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Vnde Aug.* dicit in epist. ad plebem Hipponēsē. Ex quo Deo seruire cœpi, quōmodo difficile sū expertus meliores, quàm qui in monasterijs profecerunt, ita non sum expertus peiores, quàm qui in monasterijs ceciderūt.

Epist. 137. parum ante finem, to.2.

QVAESTIO CLXXXVII.

De his quæ pertinent ad religiosos, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his quæ competunt religiosis.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, vtrum liceat eis docere, prædicare, & alia huiusmodi facere.

¶ Secundo, vtrum liceat eis de negotijs secularibus se intromittere.

¶ Tertio, utrum teneantur manibus operari.

¶ Quarto, vtrum liceat eis de eleemosynis uiuere.

¶ Quinto, vtrum liceat eis mendicare.

¶ Sexto, vtrū liceat eis uestimēta cæteris uiliora deferre.

QVAESTIONIS CLXXXVII.

De ijs, quæ ad religiosos pertinent, In sex quæstiunculas diuisæ,

AXIOMA.

1 *Religiosis* 1 *quibuslibet docere quidem & euangelium*

gelium prædicare, aliaq; huiusmodi ad populi salutem promouendam spectantia officia, iurisdictione legitimè accepta, & diuinis & humanis 2 legibus conceditur, at secularibus 2 negotijs, nisi charitatis caussa, & superioris accedente authoritate, magnaq; moderatione adhibita, sese 3 immiscere ijs non est concessum. Operandi 3 autem & manibus uictum quærendi, non maiorem sustinent religiosi necessitatem (modò de tali uiuendi ratione nullum proprium statutum habeãt) quam alij cuiuslibet status uel conditionis homines. Immo religiosis, quò ipsi commodius & expeditiùs ad Dei gloriam & populi salutem prouehendam sanctis operibus uacare possint, 4 eleemosyna, eaq; ostiatim 5 mendicando quæsita, vitam sustentare licet, ijdem quoque, tum humilitatis, tum sui status designandi caussa, 6 uiliore 6 & abiectiore vestitu, quàm aliorum hominum fert consuetudo, licitè laudabiliterq; vtuntur.

894

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum religiosis liceat docere, prædicare, & alia huiusmodi facere.

AD PRIMVM sic procedit. Vr, ꝙ religiosis non liceat docere, prædicare, & alia hmôi facere.* Dr.n.7 q 1. in quodam statuto Constantinopolitanæ synodi, Vita monachorum subiectionis habet uerbũ & discipulatus, nõ docendi, uel præsidẽdi, vel pascendi alios. †Hiero. etiam dicit ad Riparium & Desiderium, Monachus non docentis, sed plangentis hẽt officiũ. Leo. ẽt papa dicit, vt* hr 16. q. 1. Præter Dñi sacerdotes nullus audeat prædicare, siue monachus, siue laicus ille sit, qui cuiuscunque scientiæ nomine gloriatur. Sed non licet transgredi proprium officium & statutum ecclesiæ, ergo uidetur, quod non liceat religiosis docere, prædicare, & alia hmôi facere.

¶ 2 Præterea, In statuto Nicenæ synodi, quod ponitur 16 †quæ prima sic dicitur, Firmiter & indissolubiliter oibus præcipimus, ut aliquis monachus pœnitentiam nemini tribuat, nisi sibi inuicem, ut iustũ est. Mortuũ non sepeliat, nisi monachum secum in monasterio cõmorantem, vel si fortuito quenquam aduenientiũ fratrum ibi mori contigerit. Sed sicut ista pertinent ad officium clericorum, ita etiam prædicare, & docere, ergo cum alia sit causa monachi & alia clerici, ut* Hier. dicit ad Heliodorum, uidetur quòd non liceat religiosis prædicare, docere, & alia huiusmodi facere.

¶ 3 Præterea, *Greg. dicit in registro, Nemo põt & ecclesiasticis officijs deseruire, & in monastica regula ordinatè persistere. & hoc habetur 16. q 1. Sed monachi tenentur in monastica regula ordinatè persistere, ergo vr, quòd non possint ecclesiasticis obsequijs deseruire. Docere autem & prædicare pertinent ad ecclesiastica obsequia, ergo videtur, quòd non liceat eis prædicare, aut docere, aut aliquid huiusmodi facere.

SED CONTRA est, qđ Greg. dicit, & hr 16. q. 1 Ex auctoritate hmôi decreti (quod Apostolico moderamine & pietatis officio à nobis est constitutum) sacerdotibus monachis Apostolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, cõmunionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitẽtiã imponere, atq; peccata soluere.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ aliquid dr alicui nõ licere dupliciter. Vno mõ, quia habet in se quod contrariatur ei quod dr nõ licere, sicut nulli homini licet peccare, quia hẽt in se quilibet homo rõnem & obligatiõnẽ ad legẽ Dei, quibus contrariatur peccatũ. Et hoc mõ dr alicui non licere prædicare, vel docere, vel aliquid hmôi facere: quia habet in se aliquid quod his repugnat, vel ratione præcepti, sicut his q sunt irregulares ex statuto Ecclesiæ, non licet ascendere ad sacros ordines. Vel pp peccatum, ſm illud psal. 49. Peccatori aũt dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas? Hoc autẽ mõ non est illicitum religiosis prædicare, docere & alia hmôi facere, tum quia ex uoto & præcepto regulæ non obligantur ad hoc, ꝙ ab his abstineant, tum ẽt quia non redduntur ad hoc minus idonei ex aliquo peccato commisso, sed magis idonei ex exercitio sanctitatis, quod assumpserunt. Stultum autem est dicere vt per hoc, ꝙ aliquis in sanctitate promouetur, efficiatur minus idoneus ad spiritualia officia exercenda. Et iõ stulta est quorundam opinio dicentium, quòd ipse status religionis impedimentum affert talia exequẽdi. Quorũ errorem* Bonifacius papa rationibus supradictis excludit dicens, ut hr 16. q. 1 Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, audacissimo quidem zelo magis amaritudinis, q̃ dilectionis inflãmati, asserentes monachos, qui mundo mortui sunt & Deo uiuunt, sacerdotalis officij potentia indignos. Sed omnino labuntur. Qđ ostendit: primo quidem, quia non cõtrariatur regulæ. *Subdit n. Neque.n. beatus Benedictus monachorum pceptor almificus, huiuscemodi rei aliquo modo fuit interdictor. Et similiter nec in alijs regulis hoc ꝓhibet. Scđo improbat prædictum errorem ex idoneitate monachorũ, cũ in fine capituli* subdit. Quãto quisque est excellentior, tanto & in illis, i. spiritualibus operibus, potentior. Alio mõ dr aliquid nõ licere alicui, non pp cõtrariũ qđ habebat, sed pp hoc, quod deficit ei uñ illud possit, sicut diacono nõ licet missam celebrare, qa nõ habet ordinem sacerdotalẽ, & pbytero nõ licet sẽtentiã ferre, quia non habet episcopale auctoritatẽ. In quibus tamẽ est distinguendũ, quia ea quæ sunt ordinis, cõmitti non põt nisi ei qui ordinẽ habet, sicut diacono nõ põt cõmitti, ut celebret missam, nisi fiat sacerdos. Ea uero q̃ sunt iurisdictionis, cõmitti põt eis qui non habent ordinariam iurisdictionem, sicut prolatio snĩæ cõmittitur ab epõ simplici sacerdoti. Et hoc mõ dr non licere monachis & alijs religiosis prædicare, docere, & alia hmôi facere, quia status religionis non dat eis ptãtem hmôi faciendi. Possunt tamen ista facere, si ordinem accipiant uel ordinariam iurisdictionẽ, aut etiam si eis committantur ea quæ sunt iurisdictionis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ex uerbis illis hr, ꝙ monachi, ex hoc ꝙ sũt monachi, nõ nãciscũt ptãtẽ talia faciendi, nõ aũt quod ex hoc ꝙ sunt monachi, habeant aliquid contrarium executioni talium actuum.

AD SECVNDVM dicẽdum, ꝙ illud ẽt statutũ Niceni concilij præcipit, ut monachi non usurpent sibi ex hoc ꝙ sunt monachi, potestatẽ hmôi actus exercendi, non autẽ prohibet quin ista possint eis cõmitti.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ista duo se non cõpatiuntur, s. quòd aliquis ordinariam curam ecclesiasticorum officiorum habeat, & monasticã regulam in monasterio seruet. Per hoc tñ non excluditur, quin monachi & alij religiosi possint interdũ circa ecclesiastica officia occupari ex cõmissione prælatorum, qui ordinariam curã habẽt, & præcipuè illi, quorum religiones ad hoc sunt specialiter institutæ, ut infra* dicetur.

895

ARTICVLVS II.

Vtrum religiosis liceat secularia negotia tractare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, ꝙ religiosis non liceat secularia negotia tractare. Dr n. in* pdicto decreto Bonifacij papæ, ꝙ beatus Benedictus eos seculariũ negotiorum edixit expertes fore, quod quidem Apostolicis documẽtis & oium sanctorũ Patrum institutis, non solum monachis, sed ẽt canonicis omnibus, magnopere imperatur, secundum illud

Marginal notes: Opusc. 18. cap. vii. & opusc. 19. ca. 2. — *7. q. 1. ca. Hoc nequaquã, à medio illius. — †Hier. cõtra Vigilãtiũ, nõ ꝓcul à fine, incipit. Multa in orb. referi — 16 q. 1. ca. Monach*. — *16 q. 1. c. adijcim*. — †16. qu. 1. c. Placuit omnibus, in fine. — de laude uitæ solitariæ, à medio illius. to. 1. — *libr. 4. in prin. & hr 16 qu. 1. ca. Nemo potest. — 16. q. 1. c. ex auctoritate huius — 16. q. 1. ca. Sunt nonnulli. — eod. c. paerũ à prin. — 16. q. 1. ca. Sunt nonnulli, declinando ad finem. — *q. 188. ar. 4. — Inf. q. 188. ar. 2. ad 2. & opu. 19. cap. 11. & Ro. 16. co. 1. fin. & 2. Ti. 2. co. 2. — *ar. præc. 16. qu. 1. c. Sunt nonnulli.

illud 2. ad Tim. 2. Nemo militãs Deo implicat se secularibus negotijs. sed oibus religiosis imminet, quòd militẽt Deo, ergo non licet eis secularia negotia exercere.

¶2 Praeterea, Primae ad Thess. 4 dicit Apost. Operam detis ut quieti sitis, & ut negotiũ uestrũ agatis* glos. Dimissis alienis, quod uobis utile est in emẽdationẽ uitę. Sed religiosi specialiter assumunt studiũ emẽdationis. vitae: ergo non debent secularia negotia exercere.

Gl. interlinear. ibi.

¶3 Praeterea, super illud Mat. 11. Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regũ sunt, dicit* Hiero. Ex hoc ostenditur rigidã uitam, & austeram praedicationẽ, vitare debere aulas regũ, & molliũ hominum palatia declinare. Sed necessitas seculariũ negotiorũ ingerit hominem ad frequentandum regum palatia, ergo non licet religiosis aliqua negotia secularia pertractare.

in hoc loco, tom. 9.

SED CONTRA, est ꝙ Apost. dicit ad Ro. ult. Commẽdo uobis Phœben sororẽ nostram. Et postea subdit, Et assistatis ei in quocunque negotio uestri indiguerit.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut supra* dictũ est status religionis est ordinatus ad perfectionem charitatis consequendã. Ad q̃ quidem principaliter ptinet Dei dilectio, secundario aũt dilectio proximi. Et ideo religiosi praecipuè & pp se debent intendere ad hoc, ꝙ Deo vacent. Si aũt necessitas proximis immineat, eorũ negotia ex charitate agere debent, sm illud ad Gal. 6. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, quia & in hoc ipso ꝙ proximis seruiunt ꝓpter Deũ, dilectioni diuinae obsequuntur. Vnde dr̃ Iac. 1. Religio mũda & immaculata apud Deum & Patrem haec est uisitare pupillos & uiduas in tribulatione eorũ.* Gl. i. Succurrere eis qui carent praesidio, in tp̃e necessitatis. Est ergo dicendũ, ꝙ causa cupiditatis secularia negotia gerere, nec monachis nec clericis licet. Causa uerò charitatis se negotijs secularibus cum debita moderatione ingerere possunt sm superioris licentiã, in ministrando & dirigẽdo. Vñ dr̃ in* Decre. d. 88 Decreuit sancta synodus nullum deinceps clericũ aut possessiones conducere, aut negotijs secularibus se immiscere, nisi propter curam aut pupillorum aut orphanorũ, aut viduarũ, aut si fortè ep̃s ciuitatis ecclesiasticarum rerum solicitudinẽ eum habere praecipiat. Eadem autem ratio est de religiosis & clericis, quia utrisq; similiter negotia secularia interdicuntur, vt* dictum est.

q. praece. ar. 1. & 7.

gl interlinear. ibi.

in decr. d. 88. ca. Decreuit, est c. 2. in ordine.

In cor. ar.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ monachis interdicitur secularia negotia tractare propter cupiditatẽ, non autem propter charitatem.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ non est curiositas, sed charitas, si propter necessitatem aliquis se negotijs secularibus immisceat.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ frequentare palatia Regũ pp delicias, uel gloriam uel cupiditatem, non cõpetit religiosis, sed ea adire pp pias causas eis cõpetit. Vnde dr̃ 4. Reg 4. quod Heliseus dixit ad mulierem, Nunquid habes negotium, & uis ut loquar Regi uel principi militiae? Similiter etiam conueniunt religiosis adire Regũ palatia, ad eos arguendos uel dirigendos, sicut Ioan. Baptista arguebat Herodem, vt dr̃ Matt. 14.

896

ARTICVLVS III.

Vtrum religiosi manibus operari teneantur.

3. di. 17. q. 3. ar. 1 q 4 & quol. 9. ar. 4. & opusc 19. ca. 4. co. 7. & c. 17. a 1.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr̃, ꝙ religiosi manibus operari teneanĩ. Non. n. excusant religiosi ab obseruantia praeceptorũ. Sed opari manibus est in ꝓcepto, sm illud 1. ad Thess. 4. Operamini manibus uestris sicut ꝓcepimus uobis. Vñ & * Aug. in li. de operib. monach. dicit, Cęterũ qs ferat hoies cõtumaces (i. religiosos nõ operantes, de quibus ibi loquit) saluberrimis Apostoli monitis resistentes, non sicut infirmiores tolerari, sed sicut ẽt sanctiores praedicari. Ergo uidet quòd religiosi teneantur manibus operari.

*ca. 30. parũ à prin. to. 3.

¶2 Praeterea, 2. ad Thessa. 3. super illud, Si quis non uult operari, nec mãducet, dicit † gl. Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc Apostolũ praecepisse nõ de opere corporali, in quo agricolae vel opifices laborãt. Et* infrà, Sed superfluo conãt & sibi & caeteris caliginẽ obducere, ut quod utiliter charitas monet, nõ solũ facere nolint, sed nec ẽt intelligere. Et † infra, Vult seruos Dei corporalia opa opari, unde uiuant, Sed ꝑcipuè religiosi serui Dei nominantur utpote se totaliter diuino seruitio mãcipantes, sicut patet p* Dion. 6. c Eccl. hier. Ergo uidetur quòd teneantur manibus operari.

† Est Aug in li. de operib. monach. c. 1. & 2. to. 3.

Eod l. e. & in fine.

† cap. 3. in prin.

* c. 6. eccl. hierarc. part. 1. nõ procul à fine.

¶3 Praeterea, † Aug. dicit in li. de Operibus monach. Quid agãt q operari corporaliter nolũt, cui rei uacẽt, scire desidero Orationibus, inquiũt, vacamus, & psal. mis, & lectioni, & uerbo Dei. Sed ꝙ per ista nõ excusẽtur, ostẽdit p singula. Nam primo de oratione dicit, Citius exaudit una obedientis oro, q̃ decẽ milia cõtẽptoris, illos cõtẽptores intelligens & indignos exaudiri, q manib. nõ operant. Scd̃o de diuinis laudibus* subdit, Cãtica uerò diuina cãtare ẽt manibus operantes facilè pñt. Tertio † subiungit de lectione, Qui aũt se dicũt uacare lectioni, nonne illic inueniũt ꝙ ꝑcipit Apostolus? Quae est ergo ista peruersitas, lectioni nolle obtẽperare, dũ uult ei uacare? Quarto* subiũgit de ꝑdicatione. Si aũt alicui sermo erogandus est, & ita occupatur ut manibus opari nõ uacet, nũquid hoc oẽs in monasterio pñt? Qn ergo nõ oẽs pñt cur oẽs sub hoc obtẽtu uacare uolũt? q̃quã & si oẽs possent uicissim facere deberent, nõ solũ ut caeteri necessarijs operib. occuparent, sed ẽt qa sufficit vt multis audientibus unus loquatur. Ergo vr̃ quod religiosi nõ debeant cessare ab opere manuali propter huiusmodi spiritualia opera, quibus uacant.

† ca. 17. in prin. to. 3.

Eodẽ ca. 17. parum à prin.

† eod. c. 17. circa finẽ

* li. de operibus monach. c. 18 in princi. to..

¶4 Praeterea, Luc. 12. super illud, Vẽdite q̃ possidetis, &c. dicit * glo. Non tñ cibos uestros cõicate pauperibus, sed ẽt uendite possessiones uestras, ut omnibus uestris semel pro domino spretis, postea labore manuum uestrarum operemini, vnde viuatis uel eleemosynã faciatis. Sed ad religiosos pertinet propriè omnia sua relinquere: ergo uidetur quod etiam eorum sit de labore manuum suarum uiuere, & eleemosinas facere.

Est glos. ord. ex Augu. de operibus monac. c. 1. to. 3.

¶5 Praeterea, Religiosi ꝑcipuè videnĩ teneri Apostolorũ uitam imitari, q statũ perfectionis profitentur, sed Apostoli manibus proprijs laborabant, sm illud 1. ad Cor. 4 ca. Laboramus operantes manibus nostris. Ergo vr̃ quòd religiosi teneantur manibus operari.

SED CONTRA, Ad ꝑcepta obseruãda q̃ cõiter oibus proponuntur, eodẽ mõ tenẽtur religiosi & seculares. Sed ꝑceptũ de ope manuali cõiter oibus proponitur, ut patet scd̃ae ad Thess. 3 Subtrahatis uos ab oi fratre ambulante inordinatè, &c. Fratrẽ autem nominat quemlibet Christianũ, sicut & 1 ad Cor. 7. Si quis frater vxorem hẽt infidelem. &c Et ibidẽ dr̃, Si quis nõ uult operari, nec manducet. Non ergo religiosi magis tenentur manibus operari, quàm seculares.

RESPONDEO dicẽdum, ꝙ labor manualis ad quatuor ordinatur. Primo qdẽ & pricipaliter ad victũ q̃rendũ. Vnde & primo homini dictum est. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et in Psa. 127. Labores manuum tuarũ qa manducabis, &c. Scd̃o ordinaĩ ad tollendum otium, ex quo multa mala oriuntur. Vñ dr̃ Eccles. 33. Mitte seruũ tuũ in operationem, ne uacet, multam. n. malitiam docuit otiositas Tertio, ordinatur ad concupiscentiae refraenationem, inquantum p hoc maceratur corpus Vnde 2 ad Corinth. 6. dicitur, In laboribus, in ieiunijs, in uigilijs, in castitate. Quarto autem ordinatur ad eleemosinas faciendas. Vñ dr̃ ad Ephesios 4. Qui furabatur, iã nõ furetur, magis autẽ laboret operando manibus suis, quod bonũ est, ut habeat vnde tribuat necessitatẽ patienti. Secũdum ergo, ꝙ labor manualis ordinatur ad uictum quaerendũ, cadit sub necessitate ꝑcepti. prout est necessariũ ad talẽ finem. Quòd. n. ordinatur ad finẽ, à fine necessitatem habet, vt s. intantum sit necessariũ, inquantum finis sine eo esse nõ potest. Et ideo qui nõ habet aliũde unde uiuere possit. tenetur,

teneť manibus operari, cuiuscunque sit cōditionis. Et hoc significāt uerba Apostoli dicētis, Qui nō uult operari, nec māducet. Quasi diceret, ea necessitate aliqs tenetur ad operādū manibus, qua teneť ad māducādū. Vñ si quis absque manducatione posset uitā transigere, non teneretur manibus operari. Et eadē rō est de illis q habēt aliās vñ licitè uiuere possint. Nō.n. intelligit aliqs posse facere qđ non licitè facere pōt. Vñ & Apost. non inuenitur opus manuū pcepisse, nisi ad excludendum peccatū eorū q illicitè uictū acqrebant. Nā primò quidē præcipit Apost. opus manuale ad euitandū furtū, vt patet ad Ephesios quarto, Qui furabať, iā nō fureť, magis aūt laboret, operādo manibus suis. Scdò, ad uitādā cupiditatē alienarū rerū. Vñ dicit primæ ad Thessalon. 4. Operamini manibus uestris, sicut præcepimus vobis, & ut honestè ambuletis ad eos q foris sunt. Tertiò, ad euitāda turpia negotia, ex qbus aliq uictū acqrunt. Vñ secundæ ad Thessal. 3. dicit, Cū essemus apud vos, hoc denūciabamus vobis, quoniā si qs nō uult operari, nec manducet. Audiuimus.n. inter uos quosdam ambulantes inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.* gl. q fœda cura necessaria sibi prouident. His aūt qui hmōi sunt, denuntiamus & obsecramus, ut cum silentio operātes, suū panē manducēt. Vñ* Hier. dicit super epist. ad Galat. q Apost. hoc dixit nō tā officio docentis, q̄ uitio gentis. Sciēdum tñ, q sub opere manuali intelliguntur oīa humana officia, ex quibus homines licitè uictū lucranť, siue manibus, siue pedibus, siue lingua fiant. Vigiles.n. & cursores, & alij hmōi, de suo labore uiuentes, intelliguntur de operibus manuū uiuere. Quia.n. manus est organum organorū, p opus manuū oīs operatio intelligitur, de qua aliquis uictum licitè pōt lucrari. Secundū aūt quod opus manuale ordinatur ad otiū tollēdū, uel ad corporis macerationē, nō cadit sub necessitate præcepti ſm se consideratū, qa multis alijs modis pōt uel caro macerari, uel ēt otiū tolli, q̄ p opus manuale. Maceratur.n. caro per ieiunia & uigilias, & otiū tolliť per meditationes sacrarū scripturarū, & laudes diuinas. Vñ sup illud Psal. 118. Defecerunt oculi mei in eloquiū tuū. dicit * gl. Non est otiosus q uerbo Dei tm̄ studet, nec plus est qui extra operatur, q̄ q studiū cognoscendæ ueritatis exercet. Et iō pp has cās religiosi non tenentur ad opera manualia, sicut nec seculares, nisi fortè ad hoc per statuta sui ordinis obligentur, sicut* Hier. dicit in epist. ad Rusticū monachū. Aegyptiorū monasteria hūc morē tenēt, ut nullū absq; operis labore suscipiant, nō tā pp uictus necessitatē, q̄ pp aīæ salutem, ne uagetur perniciosis cogitationibus mens. Inquātū uerò opus manuale ordinať ad eleemosynas faciēdas, nō cadit sub necessitate pcepti, nisi forte in aliquo casu, ī quo ex necessitate aliqs eleemosynas facere teneťť, & non posset aliās hīre vñ pauperibus subueniret, ī quo casu obligarenť similiter religiosi & seculares ad opera manualia exeq̄nda.

glos. ordi. ibidem. in pœmio l. 2. ad Galat. to. 9.

Psal. 118. in gl. ord. ex Augu.

circa mediū illius ī cipit, Nil Christiano fœlicius, to. 1.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q pceptū illud qđ ab Apostolo proponitur, est de iure naturali. Vñ sup illud scdæ ad Thessalon. tertio, Vt subtrahatis vos ab oī fratre inordinatè ambulāte, dicit * gl. aliter q̄ ordo naturæ exigit. Loquiť aūt de his q ab ope manuali cessabant. Vñ & natura manus homini dedit loco armorū & tegumētorū, q̄ alijs animalibus tribuit, ut. s. p manus hæc & alia oīa necessaria cōquirat. Ex quo patet q cōiter ad hoc pceptū tenentur & religiosi & seculares, sicut ad oīa alia legis naturalis pcepta. Non tñ peccāt q cunque manibus nō operanť, qa ad illa pcepta legis naturæ q̄ pertinent ad bonū multorum, non tenentur singuli, sed sufficit q unus uacet huic officio, alius alij, puta quod quidā sint opifices, quidā agricolæ, quidā iudices, quidam doctores, & sic de alijs, ſm illud Apostoli primæ ad Corinth. 12. Si totum corpus oculus, ubi auditus? & si totum auditus, ubi adoratus? &c.

gl. interlinear. ibid.

AD SECVNDVM dicēdū, q glossa illa sumitur ab* Aug. in li. de Operibus monachorū, in quo loquiť contra monachos quosdā, q dicebant nō esse licitum seruis Dei manib. operari, pp hoc quod Dñs dicit Matthæi sexto. Ne solliciti sitis aīæ vestræ qđ manducetis. Nec tñ p hæc uerba inducitur necessitas religiosis manibus operandi, si habēt aliūde vñ uiuere possint. Qđ patet p hoc qđ subdit. * Vult seruos Dei corporaliter operari, vñ uiuant. Hoc aūt non magis pertinet ad religiosos q̄ ad seculares. Quod patet ex duobus. Primò qdē, ex ipso modo loquendi, quo Apostolus utitur, dicens, Vt subtrahatis uos ab oī fratre ambulante inordinatè. Fratres.n. oēs Christianos uocat. Nōdū.n. erant tunc tpis religiones institutæ. Secundò, qa religiosi nō tenentur ad alia q̄ seculares, nisi pp regulæ professionē. Et iō si in statutis regulæ nō contineať aliquid de opere manuali, non tenentur aliter ad operandum manibus religiosi quàm seculares.

ca. citato in argu.

c. 3. in princ. to. 3.

AD TERTIVM dicendū, q oībus illis operibus spūalibus, quæ ibi tangit* Augu. pōt aliquis uacare dupliciter. Vno mō, quasi deseruiēs utilitati cōi. Alio mō quasi insistens utilitati priuatæ. Illi ergo q pdictis operibus spiritualibus publicè vacant, excusantur p hmōi opera spiritualia ab opere manuali dupliciratione. Primò qdē, qa oportet eos totaliter eē occupatos circa hmōi opera. Scdò, qa hmōi opera exercentibus debeť subministratio uictus ab his quorū utilitati deseruiunt. Illi uerò q pdictis operibus nō quasi publicis, sed quasi priuatis uacant, nō oportet q p hmōi opera à manualib. opibus abstrahanť, nec ēt fit eis debitum, ut de stipendijs fideliū uiuāt. Et de talibus loquitur * Aug. Qđ.n. dicit, Cātica diuina cātare ēt manibus operantes pñt, exēplo opificū, q fabulis linguas dant, cū tñ manibus ab opere nō recedāt, manifestū est q nō pōt intelligi de his q horas canonicas in Ecclesia decantant, sed intelligitur de his qui psalmos vel hymnos dicunt, quasi priuatas orationes. Similiter qđ * dicit de lectione & de oratione, referendū est ad orationes & lectiones priuatas, quas ēt laici interdū faciunt, nō aūt ad illos, qui publicas orationes in Ecclesia faciunt, vel ēt publicas lectiones in scholis legūt. vñ nō dicit, Qui dicunt se uacare doctrinæ uel instructioni, sed q dicunt se uacare lectioni. Similiter ēt de pdicatione loquiť, non q̄ fit publicè ad populū, sed q̄ specialiter fit ad unū uel ad paucos p modū priuatæ admonitionis. vñ signanter dicit, si alicui sermo erogādus est. Nā sicut * glos. dicit 1. ad Cor. 2 sermo est q priuatim fit, prædicatio, q̄ fit in cōi.

c. 17. li. de operibus monachorum, to. 3.

c. 17 parū à prin.

cap. 18. in prin.

glos. interlin super id: Sermo meus & pdicatio mea.

AD QVARTVM dicēdū, q illi qui oīa pp Deū spernunt, tenētur manibus operari, qñ alias nō habent vnde uiuant, uel vñ eleemosynas faciant, in casu ī quo facere eleemosynam cadit sub præcepto, non autē aliter, vt * dictum est. Et secundū hoc loquiť gl. inducta.

in cor. ar.

AD QVINTVM dicēdū, q hoc q Apostoli manibus laborauerint, qñq; qdē fuit necessitatis, qñq; uerò supererogationis. Necessitatis qdē, qñ ab alijs uictū inuenire nō poterāt. vñ sup illud 1 ad Cor. 4. Laboramus operantes manibus nostris. dicit * gl. quia nemo dat nobis. Superogationis aūt, vt patet p illud q hr 1. ad Cor. 9. ubi dicit Apost. q non est usus ptāte, q̄ hēbat viuendi de Euāgelio. Hac autē supererogatione utebať Apost. tribus de causis. Primò qdē, ut occasionē prædicandi auferret pseudoapostolis, q pp sola tpalia prædicabant. unde dicit 2. ad Cor. 11. Quod autē facio & faciā. ut amputē eorum occasionē, &c. Secundò, ad euitandū grauamen eorum, quibus prædicabat, vnde dicit 2 ad Cor. 12. Quid minus habuistis præ cæteris Ecclesijs, nisi q ego ipse non grauaui uos? Tertiò, ad dandū exēplū operandi otiosis. Vnde 2. ad Thes. 3. dicit, Nocte & die operātes, ut formā daremus uobis ad imitādū nos. Quod tamē Apostolus non faciebat in locis, in quibus habebat facultatē quotidie prædicandi, sicut Athenis vt* Aug. dicit in li. de Operibus monach. Non autē propter hoc religiosi tenētur Apostolum in hoc imitari,

gl. interlinear. ibidem.

c. 18. to. 3.

imitari, cùm non teneantur ad omnes supererogationes, vnde nec alij Apostoli manibus operabantur.

897

ARTICVLVS IIII.

Vtrum religiosis liceat de eleemosynis viuere.

Opusc. 18. ar. 7.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr. quod religiosis non liceat de eleemosynis viuere. Apostolus enim 1 ad Tim. 5. præcipit vt viduæ quæ possunt aliunde sustentari, non viuant de eleemosynis Ecclesiæ, vt Ecclesia sufficiat illis, quæ verè viduæ sunt. Et* Hieronymus dicit ad Damasum Papã, quod qui bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegiũ profectò committunt. Et per abusionẽ talium iud cium sibi manducant & bibunt. Sed religiosi possunt de labore manuũ sustentari, si sint validi, ergo videtur quod peccent, eleemosynas pauperum comedẽdo.

habetur 1. q. 2. cap. Clericos. & 16. q. 1. cap. Quõ.

¶ 2 Præterea, viuere de sumptibus fideliũ est merces deputata prædicantibus Euangeliũ pro suo labore vel opere, secundum illud Mat 10. Dignus est operarius cibo suo. Sed prædicare Euangeliũ nõ pertinet ad religiosos, sed maximè ad prælatos, qui sunt Pastores & Doctores. ergo religiosi nõ possunt licitè viuere de eleemosynis fidelium.

¶ 3 Præterea, Religiosi sunt in statu perfectionis, sed perfectius est dare eleemosynas, quàm accipere. Dicitur enim Act. 20 Beatius est magis dare quàm accipere. Ergo non debent de eleemosynis viuere, sed magis ex operibus manuum suarum eleemosynas dare.

¶ 4 Præterea, Ad religiosos pertinet impedimẽta virtutis & occasiones peccati vitare, sed acceptio eleemosynarũ præbet occasionẽ peccati, & impedit virtutis actũ. Vnde super illud 2. ad Thessalo vlt. Vt nosmetipsos formã daremus vobis, dicit* gl. Qui frequenter ad alienam mẽsã cõuenit, otio deditus, vt aduletur necesse est, pascenti se. Dr ẽt Exo 23. Nec accipies munera, quæ excæcant prudentes, & subuertũt verba iustorũ. Et Prouer 22. dr. Qui accipit mutuũ, seruus est fœnerantis, quod est religioni contrariũ. Vnde super illud 2. ad Thessalonic. vlt. Vt nosmetipsos formam daremus, &c. dicit gloss * Religio nostra ad libertatem homines aduocat, ergo videtur quod religiosi non debeãt de eleemosynis viuere.

Est glo ordi. ex Ambro. ibid. tom. 5.

* glo. ord. ibidem.

¶ 5 Præterea, Religiosi præcipuè tenent imitari. Apostolorũ perfectionẽ. Vnde Apost. dicit ad Phil. 3. Quicũque perfecti sumus, hoc sentiamus. Sed Apostolus nolebat viuere de sumptibus fideliũ, vt occasionẽ auferret pseudo apostolis, sicut ipse dicit 2. ad Corin 11. Et ne scãdalũ poneret infirmis, vt patet 1. ad Corin. 9. Ergo vr quod pp easdẽ causas religiosi debeãt abstinere ne de eleemosynis viuant. Vnde & Aug dicit in lib de* Operibus monachorũ, Amputetis occasionẽ turpiũ nundinarũ, quib. existimatio vestra lęditur & infirmis offendiculũ ponitur, & ostendite hoibus non vos in otio facilẽ victũ, sed per angustam & arctam viã regnum Dei quærere.

cap. 28. in fine, to. 3.

SED CONTRA est, quod sicut* Greg dicit in 2. Dialogorũ, beatus Benedictus trib. annis in specu permanens, de his quæ à Romano monacho ministrabantur, refectus est, postquã domũ parenteſq; reliquerat, & tamen validus corpore existens non legit de labore manuũ quæsiuisse victũ Ergo religiosi licitè possunt de eleemosynis viuere.

li. 2. ca. 1. circa me.

RESPONDEO dicendum, quod vnicuique licet viuere de eo quod suũ est, vel sibi debitũ. Fit aũt aliquid alicuius ex liberalitate donantis Et ideo religiosi & clerici, quorũ monasterijs vel ecclesijs ex munificẽtia principũ vel quorumcunq; fideliũ sunt facultates collatæ, ex quib. sustententur, possunt de eis viuere licitè absque hoc quod manib. laborent, & tamen certũ est eos de eleemosyna viuere. Vñ & similiter si aliqua mobilia religiosis à fidelibus cõferantur, possunt de eis licitè viuere. Stultũ est enim dicere quod aliquis in eleemosynã possit accipere magnas possessiones, nõ aũt panẽ vel paruã pecuniam Sed quia huiusmodi beneficia religiosis videntur esse collata ad hoc, quod liberius religiosis actib. insistere possint, quorũ cupiunt se fore participes qui temporalia subministrãt, redderetur eis vsus prædictorũ donorũ illicitus, si ab actib. religiosis desisterent, quia sic quantũ est de se, defraudarent intentionẽ eorũ quæ talia beneficia cõtulerunt. Debitum aũt est alicui aliquid dupliciter. Vno mõ, pp necessitatẽ, quæ facit oĩa cõia, vt* Ambrosius dicit. Ideo si religiosi necessitatẽ patiantur, licitè possunt de eleemosynis viuere, quæ quidẽ necessitas põt esse tripliciter. Primo quidẽ pp corporis infirmitatẽ, ex qua contingit quod non possint sibi labore manuũ victũ quærere. Secũdò, si illud quod ex opere manuali conquirunt, eis ad victũ non sufficiat. Vnde* Aug. dicit in lib. de Operib. monachorũ quod bona opera fideliũ subsidio supplendorũ necessariorũ deesse non debẽt illis seruis Dei, qui manib. operant, vt horæ quibus ad erudiendũ aĩum ita vacant, vt illa corporalia opera geri non possint, nõ opprimãt egestate. Tertiò, pp pristinã conuersationẽ eorũ qui nõ consueuerãt manibus laborare. Vnde* Aug. dicit in lib. de Operibus monachorũ, quod si habebant aliquid in seculo, quo facilè sine opificio sustentarẽt istã vitã, quod conuersi ad Deũ indigentibus dispertiti sunt, & credẽda est eorũ infirmitas & ferẽda. Solent enim tales delicatius educati laborẽ eorũ corporaliũ sustinere nõ posse. Alio mõ efficitur aliquid alicui debitũ ex eo quod ipse exhibet, siue sit aliquid tpale, siue spũale, secundum illud 1. ad Cor. 9 Si nos vobis spũalia seminauimus, magnũ est, si carnalia vestra metamus? Et secundum hoc quadrupliciter possunt religiosi de eleemosynis viuere, quasi sibi debitis. Primò quidẽ, si prædicent auctoritate prælatorum. Secundò, si sint ministri altaris, quia vt dr 1. ad Corin. 9. Qui altari deseruiunt, cum altari participant Ita & dñs ordinauit his qui Euangeliũ annuntiant, de Euangelio viuere Vnde & Aug dicit in lib. de * Operib. monachorũ, Si Euãgelistæ sunt, fateor, habent ptãtẽ viuendi de sumptibus fideliũ, si ministri altaris, dispẽsatores sacrorũ, benè sibi istã non arrogant, sed planè vendicant potestatẽ. Et hoc ideo, quia sacrificiũ altaris vbicũq; agatur, cõe est toti populo fidelium. Tertiò, si insistant studio sacræ scripturæ ad cõem vtilitatẽ totius Ecclesiæ. Vnde Hieronym dicit contra Vigilantiũ: * Hic in Iudæa vsq; hodie perseuerat consuetudo, non solũ apud nos, sed ẽt apud Hebræos, vt qui in lege Dñi meditatur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deũ, totius orbis foueantur ministerijs. Quartò, si bona tpalia quæ habebant, monasterio largiantur, de eleemosynis monasterio factis pñt viuere. Vnde * Aug. dicit in lib. de Operibus monachorũ, quod illi qui relicta vel distributa, siue ampla, siue qualicunq; opulenta facultate, inter pauperes Christi pia & salubri humilitate numerari voluerũt, vicẽ sustentãdæ vitæ eorũ res ipsa cõis & fraterna charitas debet, qui laudabiliter agũt, si manibus operentur. Quod quidã si nolint, quis audeat eos cogere? Nec attendendũ est, vt ibidẽ subditur, *in quib. monasterijs, vel in quo loco, indigentib. fratribus quisque id quod habebat impenderit, oĩum enim Christianorũ vna respublica est. Si vero aliqui sint religiosi, qui absque necessitate & vtilitate, quã afferãt, velint otiosi de eleemosynis quæ dant pauperibus, viuere, hoc est eis illicitũ. Vnde* Aug dicit in li. de oper. monachorũ, Plerunq; ad hãc professionẽ seruitutis Dei & ex cõditione seruili aliqui veniũt, & ex vita rusticana, & ex opificũ exercitatione & plebeio labore, de quib. nõ apparet vtrũ ex proposito seruitutis Dei venerint, an vitã inopẽ & laboriosam fugiẽtes, vacui pasci atq; vestiri voluerint, & insup honorati ab eis à quib. contẽni cõteriq; consueuerãt Tales ergo se, quo minus operent, de infirmitate corporis excusare nõ pñt. Præteritæ quippe vitæ cõsuetudine cõuincunt. Et postea* subdit. Si nolũt operari, nõ mãducent. Neq; enim ppea ad pietatẽ diuites humiliant, vt pauperes ad superbiã extollant. Nullo enim modo decet, vt in ea vita vbi senatores fiũt laboriosi, ibi fiãt opifices otiosi, & quò veniunt relictis delicijs suis, qui fuerãt prædiorũ dñi, ibi sint rustici delicati.

ex ser. 81. colligi videt, to. 3.

cap. 17. à me. to. 3.

ca. 21. circa princ. tom. 3.

cap. 21. in prin. to. 3.

inter me. & fin. incipit, Multa in orbe, to. 2.

cap. 25. à med. to. 3.

ante finẽ cap. 25.

cap. 22. in prin. to. 3.

ca. 25. nõ procul à fine, to. 3.

AD

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ auctoritates illæ sunt intelligendæ tpe necessitatis, qñ scilicet nõ posset aliter pauperibus subueniri. Tunc enim tenerentur non solum ab eleemosynis accipiẽdis desistere, sed etiã sua, si qua haberent, largiri ad pauperũ sustentationẽ.

AD SECVNDVM dicendũ, ꝙ prælatis competit prædicatio ex officio, religiosis autem potest competere ex cõmissione. Et ita cùm laborãt in agro dñico, possint exinde viuere, fm illud 2. ad Timo 2. Laborãtẽ agricolã oportet primũ de fructib. pcipere. Vbi dicit * glo i. pdicatorẽ, qui in agro Ecclesiæ ligone verbi Dei excolit corda auditorũ. Possunt ẽt de Euãgelijs viuere qui pdicatoribus ministrãt. Vñ sup illud ad Rom. 15. Si spũaliũ eorũ participes facti sunt Gẽtiles, debẽt & ĩ carnalib. ministrare eis dicit * gl. s. Iudæis, q miserũt pdicatores ab Hierosolymis. Sunt & aliæ causæ, ex qb. alicui debetur, vt de sumptibus fideliũ viuat, vt † dictum est.

(gl. ordi. ibidem.) (gl. interlinear. ibi.) († in corp. arti.)

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ cæteris paribus, dare est perfectius quàm accipere, & tamen dare vel relinquere omnia sua pro Christo, & modica accipere ad sustentationem vitæ, melius est, quàm dare aliqua particulariter pauperibus, vt ex * suprà dictis patet.

(q. 186. ar. 3. ad 5.)

AD QVARTVM dicendũ, ꝙ accipere munera ad diuitias augmẽtandas, vel accipere victũ ab aliquo sibi non debitum, absque vtilitate & necessitate præstat occasionem peccati, quod non habet locum in religiosis, vt ex * suprà dictis patet.

(In cor. ar.)

AD QVINTVM dicendũ, ꝙ qñ apparet manifesta necessitas & vtilitas, pp qui aliq religiosi de eleemosynis viuãt absq; ope manuali, nõ scandalizant ex hoc infirmi, sed malitiosi, more Pharisæorum, quorũ scandalum contemnendum Dominus docet Matt. 15. Sed si non esset euidens necessitas & vtilitas, posset exinde generari scandalum infirmis, quod est vitandum. Idem tamen scandalum imminere potest de his, qui facultatibus communibus otiosi vtuntur.

898

ARTICVLVS V.

Vtrum religiosis liceat mendicare.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̃, ꝙ religiosis non liceat mẽdicare. Dicit enim * Aug. in li. de Oper. monach. Tã multos hypocritas sub habitu monachorũ vsquequaq; dispersit callidissimus hostis, circumeuntes prouincias, & postea subdit, Omnes petunt, omnes exigunt, aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulatæ pretium sanctitatis, ergo videtur, quod vita religiosorum mendicantium sit reprobanda.

(3. cõtra c. 135 co. 3. 4. & 5. & quo. 7. ar. 18 ad 7 & opu. 17. c. 14 15. & 16. & opu. 19. cap. 7.) (* c. 28. ante mediũ, tom. 3.)

¶ 2 Præterea, Primæ ad Thess 4. dr̃, Opamini manibus vestris sicut pcepim⁹ vobis, & vt honeste ambuletis ad eos q foris sunt, & nullius al qd desideretis vbi dicit † gl. Iõ opus agẽdũ est, & nõ otiandũ, qa & honestũ est & quasi lux ad infideles, & nõ desiderabitis rẽ alteri⁹, nedũ rogetis vel tollatis aliqd Et 2 ad Thes. 3 sup illud, si qs nõ vult operari, &c. dicit * gl. Vult seruos Dei corporaliter opari, ut habeãt vñ viuãt, vt non cõpellantur egestate necessaria petere. Sed hoc ẽ mẽdicare. Ergo vr̃, ꝙ illicitum sit prætermisso opere manuali mendicare.

(† gl. ord. ibidem.) (* gl. ordi. ibidẽ ex August. de operibus monach.)

¶ 3 Præterea, Illud qđ est in lege ꝓhibitũ, & iustitiæ contrariũ, nõ cõpetit religiosis. Sed mẽdicare est ꝓhibitũ ĩ lege diuina. Dr̃ n Deut. 15. Oĩno indigens & mẽdicus nõ erit ĩter vos. Et ĩ Psal. 36. Non vidi iustũ derelictũ, nec semen eius q̃rens panẽ. Secundũ ẽt iura ciuilia punit validus mẽdicãs, vt * habetur Codice de Validis mẽdicantib. Ergo non competit religiosis mendicare.

(li. 11. titu. 25.) (* l. 1. c. 15.)

¶ 4 Præterea, Verecundia est de turpi actu, vt * Dam. dicit. sed † Amb. dicit in lib. de Officijs, ꝙ verecũdia petendi ingenuos prodit natales, ergo mendicare est turpe Non ergo religiosis competit.

(† 4. noli. 1. c. 30 nõ procul à prin.) (* ar. pced.)

¶ 5 Præterea, Maximè de eleemosynis viuere cõpetit pdicantibus Euangeliũ, fm Dñi statutum, vt * sup. dictũ est. Eis tñ non cõpetit mendicare, quia super illud 2. ad Tim. 2. Laborãtem agricolam, &c. dicit † glo. Vult Apostolus ꝙ Euangelista intelligat ꝙ necessaria sumere ab eis in quibus laborat, nõ est mẽdicitas, sed potestas. Ergo videtur, ꝙ religiosis non cõpetat mẽdicare.

(† gl. ordi. sup illud, De fructibus perci pere. c. 2)

SED CONTRA, Religiosis competit viuere ad imitationẽ Christi. Sed Chrs mẽdicauit, fm illud Psa. 39 Ego autẽ mẽdicus sum & pauper vbi dicit * gl. Hoc dixit Chrs de se ex forma serui Et infra, Mẽdicus est q ab alio petit, & pauper qui sibi non sufficit. Et in alio Psal. 69 Ego egenus & pauper sum. vbi dicit † glo. Egenus, i. petens; & pauper, i. insufficiens mihi, quia mundanas copias non habeo. Et Hier dicit in quadã epistola, Caue ne Domino tuo mendicante (s. Christo) alienas diuitias cõgeras Ergo cõueniẽs ẽ religiosis mẽdicare.

(Est gl. ord. ex Cassiod. hoc loco.) († Glo. in [illegible]in. ex Cassiod. ibidem.)

RESPONDEO dicendũ, ꝙ circa mendicitatem duo possunt cõsiderari, vnũ quidẽ, ex parte actus ipsius mendicationis, quæ hẽt sibi quãdã abiectionẽ coniunctã. Illi enim videnẽ abiectissimi inter hoĩes esse, qui nõ solũ sunt pauperes, sed intantũ sunt egentes, ꝙ necesse habẽt ab alijs victũ accipere. Et fm hoc cã humilitatis aliqui laudabiliter mẽdicant, sicut & alia assumunt, quæ ad abiectionẽ quandã ptinẽt, quasi efficacissimã medicinã contra superbiã, q̃ vel in seipsis, vel ẽt in alijs per exemplũ extinguere volũt. Sicut eñ ĩfirmitas, q̃ est ex superexcessũ caloris, efficacissimè sanat p ea quæ in frigiditate excedũt, ita ẽt pronitas ad superbiã efficacissime curat per ea, q̃ multũ abiecta videntur. Et iõ dr̃ in * Decr. de Pœnit. dist. 2. Exercitia humilitatis sunt, si qs se vilioribus officijs subdat, & ministerijs indignioribus tradat, ita namq; arrogãtiæ & humanę gloriæ vitiũ curari poterit. Vnde † Hier. in epist ad Oceanũ, cõmendat Fabiolã de hoc ꝙ optabat, vt suis diuitijs pariter effusis, pro Xpo stipe acciperet, qđ ẽt beatus Alexi⁹ pfecit, qui oĩbus suis pp Chrm dimissis, gaudebat se ẽt à seruis suis eleemosynas accepisse. Et de beato Arsenio legitur ĩ Vitis patrũ, ꝙ gratias egit de hoc ꝙ necessitate cogẽte oportuit eũ eleemosynã petere. Vnde & in pœnitẽtiã pro grauibus culpis iniungit aliquibus, vt peregrinenẽ mẽdicantes. Sed qa humilitas sicut & cæteræ virtutes, absq; discretione esse nõ dẽt, iõ oportet discretè mẽdicitatẽ ad humiliationẽ assumere, vt ex hoc hõ notã cupiditatis nõ incurrat, vel cuiuscũq; alterius indecẽtis Alio modo põt cõsiderari mendicitas ex parte eius, quod quis mendicando acquirit, & sic ad mendicandũ potest homo ex duobus induci. Vno mõ, ex cupiditate habẽdi diuitias, vel victum otiosè, & talis mẽdicitas est illicita. Alio mõ, ex necessitate, vel vtilitate. Ex necessitate q̃idẽ, sicut cum aliquis nõ potest aliũde habere vnde viuat, nisi mendicet. Ex vtilitate autẽ, sicut cùm aliquis intendit ad aliqd vtile perficiendum, quod sine eleemosynis fideliũ facere nõ põt, sicut petuntur eleemosynæ pro cõstructione pòtis vel Ecclesiæ uel quibuscunque alijs operibus, quæ vergunt in vtilitatẽ cõem, sicut scholares, vt possint vacare studio sapiẽtiæ. Et hoc mõ mendicitas est licita, sicut secularib⁹, ita religiosis.

(* In Dec. de Pœni. c. Si quis semel.) († Inter mediũ & fin. illius, incipit, plures anni sunt, tom. 1.)

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Augu. ibi loquitur expressè de his qui ex cupiditate mendicant.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ prima * glossa loquitur de petitione q̃ fit ex cupiditate, vt patet ex verbis Apostoli, alia aũt glossa loquitur de illis, q absq; oĩ vtilitate quã faciunt, necessaria petunt, vt otiosi viuãt. Non autẽ otiose viuit, qui qualitercunq; vtiliter viuit.

(* citata in argum. 2.)

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ ex illo pcepto legis diuinæ nõ ꝓhibet alicui mẽdicare. Sed prohibet diuitibus, ne tã tenaces sint, vt pp hoc aliqui egestate mẽdicare cogãtur. Lex aũt ciuilis imponit pœnã validis mẽdicantibus, qui nõ pp vtilitatẽ vel necessitatẽ mẽdicãt.

AD QVARTVM dicendum, ꝙ duplex est turpitudo, vna inhonestatis, alia exterioris defectus, sicut turpe est homini esse infirmum vel pauperem. Et talis turpitudo mendicitatis nõ pertinet ad culpam, sed ad humilitatem pertinere potest, vt * dictum est.

(In cor. ar.)

AD QVINTVM dicendum, ꝙ prædicantibus, ex debito

debito debetur victus ab his quibus prædicant. Si tamē non quasi sibi debitum, sed quasi gratis dādum mendicando petere uelint, ad maiorē humilitatem pertinet.

899

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat religiosis vilioribus uestibus uti, quam cæteri vtuntur.

AD SEXTVM sic procedit. Vr, q non liceat religiosis, vilioribus vestibus uti q̃ cæteris quia ſm Apostolū 1 ad Thessal ult. Ab oī specie mala abstinere dēmus. Sed uilitas uestium hēt speciē mali. Dicit eī Dñs Matth septimo, Attendite à falsis prophetis q ueniūt ad uos i uestimētis ouiū. Et sup illud Apoc. 6. Ecce equus pallidus, &c. dicit * gl. Videns diabolus nec p apertas tribulationes nec p apertas hæreses se posse proficere, præmittit filios fratres, q sub habitu religionis obtinēt naturā & rufi equi & nigri, peruertendo fidē. Ergo uidetur, q religiosi non debeāt uilibus uestibus uti.

Opu. 19. c. 2.

gl. ordin. ibidem.

¶ 2 Præterea, * Hieron dicit ad Nepotianū, Vestes pullas (id est nigras) æquè deuita ut candidas. Ornatus ut sordes pari modo fugiendi sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Ergo vr, q cùm inanis gloria sit grauius peccatum quàm delicatarum vsus, quòd religiosi qui debent ad perfectionem tendere, magis debēt vitare uestes uiles, quam pretiosas.

Post med. epist. incipit, Petis à me Nepotiane, tomo 1.

¶ 3 Præterea, Religiosi maximè itēdere dēnt operibus pœnitentiæ. Sed in operibus pœnitentiæ non est utendū exterioribus signis tristitiæ, sed magis lætitiæ signis. Dicit enim Dñs Matth 6 Cùm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes Et postea subdit, Tu autem cùm ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua. Quod exponens * Augus in lib. de sermone Domini in monte, dicit, In hoc capitulo maximè aduertēdum est non in solo rerum corporearum nitore atq; pompa, sed etiā in ipsis sordibus luctuosis, esse posse iactātia, & eo periculosiorē, quo sub nomine seruitutis Dei decipit. Ergo videtur, q religiosi non debeant uilioribus uestibus indui.

lib. 2. c. 19. in medio, tomo 4.

SED CONTRA est, q ad Hebr. 11. Apostolus dicit, Circuierunt in Mellotis, in pellibus caprinis gl. * vt Helias & alij. Et in † Decre. 21. quæst. 4 dr, Si inuenti fuerint deridētes eos q vilibus & religiosis uestibus amicti sunt, corrigantur. Prioris enim temporibus omnis sacratus vir cum mediocri aut vili veste conuersabatur.

* Gl. interlin. ibid

21. q. 4 ca. Omnis iactura in medio.

RESPONDEO dicendū, q sicut * August dicit in tertio de Doctrina Christiana, in oībus exterioribus rebus non vsus rerum, sed libido utētis in culpa est. Ad quā discernendā attendendū est q habitus uilis & incultus dupliciter pōt considerari. Vno modo, put est signū quoddā dispositionis uel status humani, q ut dr Eccl. 19. amictus corporis & risus dentium & ingressus hominis enuntiat de illo. Et ſm hoc uilitas habitus est quāq; signum tristitiæ. Vñ & homines in tristitia existētes solent vilioribus uestibus uti, sicut econuerso in tpe solennitatis & gaudij utunē cultioribus uestimentis. vñ & pœnitentes vilibus uestibus vtuntur, ut patet Ionæ tertio de rege, q indutus est sacco. Et tertij Regum uigesimoprimo de Achab, qui operuit cilicio carnē suā. Quāq; uero est signū contēptus diuitiarū & mundani fastus Vñ * Hieronymus dicit ad Rusticū monachū, Sordidę uestes, candidę mentis indicia sunt, uilis tunica contēptum sæculi probat, ita duntaxat ne animus tumeat, ne habitus sermoq; dissentiāt. Et ſm utrunq; horum cōpetit religiosis vilitas uestiū, q religio est status pœnitentiæ & contēptus mundanæ gloriæ. Sed q aliqs uelit hæc alijs significare, cōtingit p̃p trīa. Vno modo, ad sui humiliationē. Sicut eīn ex splendore uestiū animus hominis eleuat, ita ex humilitate uestiū humiliat. Vñ de Achab, q carnē suam cilicio induit, dixit Dñs ad Heliā, Nonne uidisti Achab humiliatum corā me? vt hētur tertij Regū vigesimoprimo. Alio modo, pp exemplum aliorū. Vnde sup illud Matthæi tertio, Habebat uestimētū de pilis camelorū, &c. dicit gl. * Qui pœnitentiā prædicat, habitum pœnitentiæ prætendit. Tertiò modo, pter inanem gloriā, sicut * Augus. dicit, q in ipsis sordibus luctuosis pōt esse iactātia. Duob. ergo primis modis laudabile est abiectis uestibus uti. Tertio uerò modo est uitiosū. Alio aūt mō pōt cōsiderari habitus vilis & incultus ſm qd pcedit ex auaritia, uel ex negligētia, & sic ēt ad uitiū pertinet.

lib. 3 ca. 12 tomo 3.

De uiuēdi forma. inter princ. & mediu, tom. 1.

Gl. ordin. ibi. ex Hierar.

li. 2. de ser. Domini in monte, c. 19 à med. tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q uilitas uestiū de se nō hēt speciē mali, imò potius speciē boni, s. contēptus mundanæ gloriæ. Et inde est q mali suo uilitate uestiū suam malitiam occultant. Vñ * Augu. dicit in lib de ser mone Dñi in monte, q non ideo debent oues odisse uestimentum suum, quia plerunq; illo se occultant lupi.

lib. 2. c 38 circa medium, to 4

AD SECVNDVM dicendum, q Hieronymus biloquitur de uestibus uilibus, quæ deferuntur propter humanam gloriam.

AD TERTIVM dicendū, q ſm doctrinam Domini in operibus sanctitatis nihil homines facere debēt propter apparentiā. Quod præcipuè contingit quando aliquis aliquid nouū facit. Vnde * Chrysost dicit super Matth. Orans nihil nouū faciat quod aspiciāt homines, vel clamādo, uel pectus pcutiēdo, uel manus expandendo, quia scilicet ex ipsa nouitate homines reddūtur intentos ad cōsiderandū. Nec tñ omnis nouitas intentos faciens homines ad considerandum, reprehensibilis est. Potest enim & benè & malè fieri. vñ * Aug dicit in lib de ser Dom. in monte, q qui in professione Christiani ātus insolito squalore ac sordibus intentos in se oculos hominū facit, cū id uoluntate faciat, nō necessitate patiatur, cæteris eius operibus pōt cognosci utrum hoc contemptu superflui cultus, an ambitione aliqua faciat. Maximè aūt videnē hoc non ex ambitione facere religiosi, qui habitum uilem deferunt, quasi signum suæ professionis, qua contemptum mundi profitentur.

Hom. 19. I Matth à med. to. 2.

lib. 2 c. 19. à med. t 4

QVAESTIO CLXXXVIII.

De Religionum varietate, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de differentia religionum.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum sint diuersæ religiones, uel una tantum.

¶ Secundò, vtrum aliqua religio institui possit ad opera vitæ actiuæ.

¶ Tertio, vtrū aliqua religio possit ordinari ad militādū

¶ Quarto, utrum possit institui aliqua religio ad prædicandum, & huiusmodi opera exercenda

¶ Quinto, utrum possit aliqua religio institui ad studiū scientiæ.

¶ Sexto utrū religio quæ ordinatur ad uitam contēplatiuam sit potior ea, quæ ordinatur ad uitam actiuam.

¶ Septimo, utrum habere aliquid in communi diminuat de perfectione religionis.

¶ Octauo, utrum religio solitariorum sit præferenda religioni in societate uiuentium.

QVAESTIONIS CLXXXVIII.

De Religionum varietate, In octo quæstiunculas diuisæ.

AXIOMA.

2 *Cum ad illa 2 omnia vitæ actiuæ opera, quæ vel ad proximi vtilitatem, vel ad Dei obsequium pertinent, rectè conuenienterq; religiones institu-*
1 *antur, perspicuum hinc est & multiplicia 1 esse*
3 *religionum genera, & ad 3 militandum pro defensione publicæ salutis ac diuini cultus conseruatio-*
4 *ne: item ad Dei verbum 4 prædicandum, audien-*
5 *dasq; fidelium confessiones: & ad 5 studium literarum, rectè laudabiliterq; religiones, vel antè institutas esse, vel in posterum institui posse, in*

quibus

7 quibus bonorum 7 temporalium, ad necessariam religiosorum propriæ congregationis sustentationem, & ad aliorum pauperum egestatis subleuationem, in communi possessio, vsq; adeò religionis perfectionem non imminuit, vt etiam Christi seruatoris nostri exemplo maximè sit consentanea. Atqui tametsi generatim omnes religiones in sublimi perfectionis statu, hominem Christianum collocent, non 6 est tamen in omnibus par, æqualisq; excellentiæ ratio. Nam quæ ad docendum, & ad Dei verbum prædicandum sunt ordinatæ, cæteris omnibus proculdubiò antecellunt. Quæ ad hospites excipiendos, uel ad eleemosynas distribuendas & similia externa pietatis opera exercenda destinatæ sunt, infimum inter religiones obtinent locum: quæ verò ad contemplationem sunt institutæ, medium inter vtrasq; excellentiæ gradum tenent, & in eodem genere, vel etiam in diuersis generibus religionis, 8 perfectius sublimiusq; vitæ genus agunt illi religiosi, qui, cæteris paribus, in solitudine, quàm qui in societate, & multorum fratrum congregatione vitam degunt.

900

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum sit tantum vna religio.

Infrà ar.6 corp.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q non sit nisi vna tantum religio. In eo enim q totaliter & perfectè habetur, diuersitas esse non pōt, pp quod non pōt esse nisi vnum primū summū bonum, vt in * primo habitū est. Sed sicut † Gregorius dicit sup Ezechielem, cùm qs omne quod habet, omne quod viuit, omne quod sapit, omnipotēti Deo uouerit, holocaustum est, sine quo religio esse non dicitur. Ergo uidetur, q religiones non sint multæ, sed una tantum.

* q.6.ar.2 3. & 4.
† Hom.20 inter medium & finem.

¶ 2 Præterea, Ea quæ in essentialibus cōueniunt, non diuersificantur nisi per accidens. Sed sine tribus uotis essentialibus religionis non est aliqua religio, ut * suprà habitum est. Ergo uī, quòd ipsæ religiones specie non diuersificentur, sed solum per accidens.

*q.186.ar. 6.& 7.

¶ 3 Præterea, Status pfectionis conuenit & religiosis & Epis, vt † suprà habitū est. Sed episcopatus non diuersificatur specie, sed est unus vbicunq; fuerit. Vnde * Hierony. dicit ad Euagrium Episcopum, Vbicunque fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, eiusdem meriti, eiusdem est & sacerdotij. Ergo pari ratione vna sola est religio.

† q. 184. ar.5. & 7.
* Refert dist. 94.c. 24. legimus à medio.
* Ex Hier. ī epist. ad Euagriū, à medio illius: incipit, Legim' ī 4 to. 3.tom.3.

¶ 4 Præterea, Ab Ecclesia tollendum est omne id qd' confusionem inducere potest. Sed ex diuersitate religionum vī quadā confusio posse induci in populo Christiano, vt quædam decretalis † dicit. Ergo videtur, q non debeant esse diuersæ religiones.

SED CONTRA est, q in Psalm. 44. scribitur ad ornatum reginæ pertinere, quòd sit circumamicta uarietate.

RESPONDEO dicendum, q sicut ex † suprà dictis patet, status religionis est quoddam exercitium, quo aliquis exercetur ad perfectionem charitatis. Sunt aūt diuersa charitatis opera, quibus homo uacare potest, sunt etiam diuersi modi exercitiorū. Et ideo religiones distingui possunt dupliciter. Vno modo, secundum diuersitatem eorum, ad quæ ordinantur, sicut si una religio ordinetur ad peregrinos hospitio suscipiendos, & alia ad visitandos, uel redimendos captiuos. Alio modo pōt esse diuersitas religionum sm diuersitatē exercitiorum, puta, q in una religione castigatur corpus per abstinentias ciborū, in alia per exercitiū operū manualiū, vel per nuditatem, aut p aliquid aliud huiusmodi. Sed quia finis est potissimū in vnoquoq;, maior est religionum diuersitas quæ attenditur secundum diuersos fines, ad quos religiones ordinantur, quàm quæ attenditur secundum diuersa exercitia.

† in decr. lib.3. ti 36 & est, de religiosis domibus, ca.9.
† q pced. ar 2.& q. 186.ar.7.

AD PRIMVM ergo dicendū, q hoc est commune in omni religione, q aliquis totaliter se debet præbere ad seruiendum Deo. Vñ ex hac parte non est diuersitas inter religiones, ut scilicet in una religione aliquis retineat aliquid sui, & in alia aliud. Est aūt diuersitas sēcundū diuersa in quibus homo Deo seruire pōt, & sm quod ad hoc homo se potest diuersimodè disponere.

AD SECVNDVM dicendū, q tria essentialia vota religionis ptinēt ad exercitiū religionis, sicut qdā principalia ad quæ oīa alia reducunt, vt * suprà dictū est. Ad obseruandū aūt vnumquodq; eorū diuersimodè aliqs se disponere pōt, puta ad uotū cōtinētiæ seruandū se disponit aliquis p loci solitudinem, p abstinentiam, p mutuā societatem, & per multa alia hmōdi. Et sm hoc patet q cōitas essentialium uotorū compatitur diuersitatem religionis, tum ppter diuersas dispositiones, tum etiam propter diuersos fines, ut ex * suprà dictis patet.

q. 186. ar. 7. ad 2.
q. 186. art. 7. ad 2.

AD TERTIVM dicendū, q in his quæ ad perfectionē pertinēt, Eps se hēt per modū agentis, religiosi autem per modū patientis, ut * suprà dictu est. Agens autē ēt in naturalibus quanto est superius, tanto est magis vnū, ea uerò quæ patiuntur, sunt diuersa. Vñ rōnabiliter est unus episcopalis status, religiones verò diuersæ.

q 184. ar. 7

AD QVARTVM dicendum, q confusio opponitur distinctioni & ordini. Sic ergo ex multitudine religionum induceret confusio, si ad idē & eodem modo diuersæ religiones essent absq; vtilitate & necessitate. Vñ vt hoc non fiat, salubriter institutum † est, ne noua religio nisi auctoritate summi Pontificis * instituatur.

† in decretalis citata ī arg.4.
* Nō nisi sūmi Pontificis auctoritate religio instituēda ē aliter secta.

ARTICVLVS II.
Vtrum aliqua religio institui debeat ad opera vitæ actiuæ.

901

AD SECVNDVM sic pceditur. Vī, q nulla religio institui dēat ad opera uitæ actiuæ. Omnis eīn religio pertinet ad perfectionis statū, ut ex * suprà dictis patet. Sed pfectio religiosi status consistit in contemplatione diuinorum. Dicit eīn Dionysius sexto capitulo † Ecclesiasticæ hierarchiæ, q nominantur ex Dei puro seruitio, & famulatu, & indiuisibili & singulari uita uniēte eos īdiuisibilium sanctis cōuolutionibus id est cōtemplationibus ad Deiformem unitatē & amabilem Deo perfectionem. Ergo uidetur q nulla religio institui possit ad opera uitæ actiuæ.

Opusc. 19. ca.1. prin.
* q. 184. artic 5.

¶ 2 Præterea, Idem iudicium uī esse de monachis & canonicis regularibus, ut hētur * Extra, de postulando. Ex parte. & de statu monachorum Quod Dei timorem, dīcit enim, q à sanctorum monachorū consortio non putantur seiuncti. Et eadem ratio uī esse de omnibus alijs religiosis. Sed monachorum religio est instituta ad uitam contemplatiuam. Vnde † Hieron dicit ad Paulinum, Si cupis esse quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in urbibus? Et idem habetur extrà, de renunciatione, Nisi cùm pridem. Et de regularibus, * Licet quibusdam. Ergo uidetur, q omnis religio ordinetur ad uitam contemplatiuam & nulla ad actiuam.

† c.6 par. 1.à medio illius.
* in Decr. li. 1.ti.37 c. 2 ī fine.
† Hieron. ad Paulinū, parū ante medium, incipit, Bonus homo, t.1
* in Decr. li. 3. ti. 35. cap. 5.

¶ 3 Præterea, Vita actiua ad præsens seculū pertinet. Sed omnes religiosi seculū deserere dn̄tur. Vñ † Grego. dicit super Ezechielem, Qui præsens seculum deserit & agit bona quæ ualet, quasi iam Ægypto derelicta sacrificium præbet in eremo. Ergo uidetur, quod nulla religio possit ordinari ad uitam actiuam.

† hom.20 īter med. & finem.

SED CONTRA est, q dicitur Iac. 1. Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc est, uisitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum. Sed hoc

pertinet

pertinet ad vitam actiuam. Ergo conuenienter religio potest ordinari ad vitam actiuam.

RESPONDEO dicendum, quod sicut suprà dictum est,* religionis status ordinatur ad perfectionem charitatis, quæ se extendit ad dilectionem Dei & proximi. Ad dilectionem autem Dei directè pertinet vita contéplatiua, quæ soli Deo vacare desiderat. Ad dilectionem aût proximi directè pertinet vita actiua, quæ deseruit necessitatibus proximorum. Et sicut ex charitate diligit proximus propter Deum, ita etiam obsequium delatum in proximos redundat in Deum, secundum illud Matthæi 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vñ & huiusmodi obsequia proximis facta inquantum ad Deum referuntur, dicuntur esse sacrificia quędam secũdum illud ad Hebræos vlt. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Et quia ad religionem propriè pertinet sacrificiũ Deo offerre (vt supra habitum est *) consequens est: quod conuenienter religiones quædam ad opera vitæ actiuæ ordinentur. Vnde & in collationibus patrum Abbas Nestorius † distinguens diuersa religionum studia, dicit, Quidam summam intentionis suę erga eremi secreta & cordis instituunt puritatem, quidam erga institutionẽ fratrum & cœnobiorum curam, quosdam xenodochij, id est hospitalitatis delectat obsequium.

q. præced. ar.

*q. 81. ar. 1 ad 1. & ar. 4 ad 1.

† In collatione 14. ca. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod Dei seruitiũ & famulatus saluatur etiam in operibus vitæ actiuæ, quibus aliquis seruit proximo propter Deum, sicut dictum est.* in quibus etiam saluatur singularitas vitæ non quãtum ad hoc quod homo cum hominibus non conuersetur, sed quantum ad hoc quod homo singulariter his intẽdat, quæ ad diuinum obsequium spectant. Et dum religiosi operibus vitæ actiuæ insistunt intuitu Dei, consequens est, quod in eis actio ex contemplatione diuinorũ deriuetur: vnde non priuantur omnino fructu contẽplatiuæ vitæ.

in cor. ar.

AD SECVNDVM dicendũ, quod eadem est rõ de monachis & omnibus alijs religiosis quantũ ad ea quæ sunt cõia oĩ religioni, puta quod totaliter se dedicent diuinis obsequijs, & quod essentialia vota religionis obseruẽt, & quod à secularibus negotijs se abstineant. Sed non oportet similitudinem esse quantum ad alia quæ sunt ꝓpria monasticæ professioni, quæ specialiter ad vitam contemplatiuam ordinantur. Vnde in præinducta Decretali,* de postulando, non dr̃ simpliciter, quod sit idem iudicium de Canonicis regularibus quod de monachis, sed quantum ad supradicta, scilicet, quod in forensibus causis officio aduocationis non vtantur. Et in Decretali inducta de statu monachorum, † postquam præmiserat quod non putantur à consortio monachorum seiuncti canonici regulares, subditur.* Regulæ tñ inseruiunt laxiori. Ex quo patet quod non ad omnia tenentur ad quæ monachi.

in arg. 2. & hĩ loco ibi citato.

in argu. 2.

In Decretali citata in argum. 2.

AD TERTIVM dicẽdũ, quod dupliciter aliquis põt esse in seculo. Vno modo per præsentiam corporalem. Alio mõ per mentis affectũ. Vnde & discipulis suis Dñs dixit, Ego elegi vos de mundo. De quibus tñ ad Patrem loquitur dicens, Hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Quiuis ergo religiosi, qui circa opera vitæ actiuæ occupẽtur, sint in seculo ſm præsentiam corporalem, non tñ sunt in seculo quantũ ad mentis affectũ, quia in exterioribus occupantur non quasi quærentes aliquid in mundo, sed solum propter diuinum obsequium. Vtuntur enim hoc mundo tanquam non vtentes, vt dr̃ primæ ad Cor. 7. Vnde & Iac. 1. postquam dictum est, Religio munda & immaculata est visitare pupillos & viduas in tribulatione, subditur, & immaculatum se custodire ab hoc seculo, vt scilicet affectus in rebus seculi non detineatur.

ARTICVLVS III.

902

Infr. ar. 4. ad secũd. & quintũ.

Vtrum aliqua religio ordinari possit ad militandum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, quod nulla religio ordinari possit ad militandum. Oĩs.n. religio pertinet ad statum perfectionis. Sed ad perfectionem vitæ Christianæ pertinet quod Dominus dicit Matth. 5. Ego dico vobis non resistere malo, sed si quis percusserit te in vnam maxillam, præbe ei & alteram, quod repugnat officio militari. Ergo nulla religio potest institui ad militandum.

¶ 2 Præterea, Grauior est compugnatio corporalium præliorum, quàm concertationes verborum, quæ in aduocationibus fiunt. Sed religiosis interdicitur officio aduocationis vti, vt patet in Decretali, de postulando supra inducta.* Ergo videtur, quod multò minus aliqua religio possit institui ad militandum.

ar. præce. argum. 2.

¶ 3 Præterea, Status religionis est status pęnitentiæ, vt 6. dictum est.* Sed pęnitentibus secundum iura interdr̃ militia, Dicitur enim in Decretis De pœnitent. distinct. quinta.* Contrarium omnino est ecclesiasticis regulis post pęnitentiæ actionem redire ad militiam secularem. Ergo nulla religio congruè institui põt ad militãdum.

q. præced. ar. 6.

De pęnit. di. 5. c. Cõtrarium.

¶ 4 Præterea, Nulla religio institui potest ad aliquid iniustum. Sed sicut Isidorus dicit in libro Etymol.* Iustum bellum est quod ex edicto imperiali geritur. Cùm ergo religiosi sint quædam priuatæ personæ, videtur quod non liceat eis bellum gerere, & ita ad hoc non potest institui aliqua religio.

li. 18. circa prin.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit ad Bonifaciũ,* Noli existimare neminem Deo placere posse qui armis bellicis ministrat. In his. n. erat sanctus Dauid, cui Dominus magnum testimonium perhibuit. Sed ad hoc institutæ sunt religiones, vt hoies Deo placeant. Ergo nihil prohibet aliquam religionem institui ad militandũ.

Habeť in I. epi. inter 21. q̃ sunt in si 2. to. parũ ante medium.

RESPONDEO dicendũ, quod sicut dictum est,* religio institui potest non solùm ad opera vitæ contẽplatiuæ, sed etiam ad opera vitæ actiuæ, inquantũ pertinẽt ad subuentionẽ proximorum & obsequium Dei, nõ autem inquantum pertinent ad aliquid mundanum tenendum. Potest aût officium militare ordinari ad subuentionem proximorum, non solũ quantũ ad priuatas personas, sed etiam quantum ad totius reipublicæ defensionem. Vnde de Iuda Machabæo 1. Machab. 3. dr̃, quòd ꝓliabatur prælium Israel cum lætitia, & dilatauit populo suo gloriam. Ordinari etiam põt ad conseruationẽ diuini cultus. Vñ ibidem subditur Iudã dixisse: Nos pugnabimus pro animabus nostris & legibus nostris. Et ĩ. decimotertio dicit Simon, Vos scitis quanta ego & fratres mei & domus patris mei fecimus pro legibus, & ꝓ sanctis prælia. Vnde conuenienter põt institui aliqua religio ad militandum, non quidem ꝑ aliqd mũdanum, sed ꝑ defensionẽ diuini cultus & publicæ salutis, vel ẽt pauperum & oppressorum, secundum illud Psal. 81. Eripite pauperem, & egenũ de manu peccatoris liberate.

ar. præced.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod aliquis põt non resistere malo dupliciter. Vno modo condonando propriam iniuriam. Et sic potest ad perfectionem pertinere, qñ ita fieri expedit ad salutem aliorum. Alio modo tolerando patienter iniurias aliorũ. Et hoc ad imperfectionem pertinet, vel etiam ad vitium, si aliquis põt conuenienter iniurianti resistere. Vnde Ambr. dicit in li. de Officijs.* Fortitudo quæ vel in bello tuetur à Barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus socios, plena est iustitia, sicut ẽt ibidem Dñs dicit, Quę tua sunt ne repetas, & tñ si aliquis nõ repeteret ea quæ sunt aliorum, si ad eum pertineat, peccaret. Homo enim laudabiliter donat sua, non autem aliena. Et multo minus ea, quæ sunt Dei, non sunt negligenda, quia vt Chrysſ. dicit super Matt. iniurias Dei dissimulare, nimis est impium.

li. 1. ca. 27. post medium, to. 1

Hom. 5 in Mat. inter me & finẽ, in imperfecto ope. to. 2.

AD SECVNDVM dicẽdum, quòd exercere aduocationis officium ꝑ aliquid mundanum repugnat omni religioni. Non autem si hoc aliquis exerceat secũdum dispositionem sui prælati pro monasterio suo, vt in eadem Decretali subditur.* Neque.n. pro defensione pauperum, aut viduarũ. Vnde in Decretis distinctione octuagesimaoctaua dicit † Decreuit sancta synodus nullum deinceps clericũ, aut possessiones conducere, aut negotijs

Inducta 2. ar. arg. 2

In Decretis, di. 88 c. 1. Decreuit.

gotijs secularibus se immiscere, nisi propter curam aut pupillorum, & cætera. Et similiter militare propter aliquid mundanum est omni religioni contrarium, non autem militare propter obsequium Dei.

AD TERTIVM dicendum, q militia secularis interdr pœnitentibus, sed militia quæ est propter diuinū obsequiū, imponit alicui in pœnitētiā, sicut patet de his quibus iniungitur vt militent in subsidium terræ sanctæ.

AD QVARTVM dicēdū, q religio non sic instituitur ad militandū q religiosis propria auctoritate liceat bella gerere, sed solū auctoritate principū vel Ecclesiæ.

903

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua religio possit institui ad prædicandum, vel confessiones audiendum.

Opusc. 10. c. 4. *7. quæst. 1 c. Hoc nequaquam.

AD QVARTVM sic procedītur. Vr, q nulla religio possit institui ad prædicandum vel confessiones audiendum. Dr enim 7. quæst.* prima. Monachorum vita subiectionis habet verbum & discipulatus non docendi vel præsidendi, vel pascendi alios. Et eadem ratio esse videtur de alijs religiosis. Sed prædicare & confessiones audire est pascere vel docere alios. non ergo ad hoc aliqua religio potest institui.

¶ 2 Præterea, id ad qd religio instituitur, vr esse maximè proprium religioni, vt s dictum est.† Sed prędicti actus non sunt proprij religiosorum, sed potius prælatorum. Nō ergo ad huiusmodi actus pōt aliqua religio institui.

ar. 2. & 3. præced.

¶ 3 Præterea, Inconueniens videtur q auctoritas prædicandi & confessiones audiendi infinitis hominibus committatur. Sed non est certus numerus eorum qui in religione aliqua recipiuntur. Ergo inconueniens est quod aliqua religio instituatur ad actus prædictos.

¶ 4 Præterea, Prædicatoribus debetur victus à fidelibus Christi, vt patet 1 ad Corinthi. 9. Si ergo committitur prædicationis officium alicui religioni ad hoc institutæ, sequetur, q fideles Christi teneantur ad exhibēdum sumptus infinitis personis, quod cedit in magnum eorum grauamen. Non ergo debet aliqua religio institui ad huiusmodi actus exercendos.

¶ 5 Præterea, Institutio Ecclesiæ debet sequi institutionem Christi. Sed Christus primo misit ad prædicandū duodecim Apostolos, vt habetur Luc. 9. Et postea misit septuaginta duos discipulos, vt habetur Luc. 10. Et sicut glossa* ibidem dicit, Apostolorum formam tenent Episcopi, septuagintaduorum discipulorum minores presbyteri, scilicet curati. Ergo præter episcopos & presbyteros parochiales non debet aliqua religio institui ad prædicandum vel ad confessiones audiendum.

Et gl. ord. 1. p princ. c. 10. Luc. ex Beda 201. tom. 2.

SED CONTRA est, quod in collationibus patrū Abbas Nesteros† de diuersitate religionum loquē, ait, Quidam eligentes ægrotantium curam, alij intercessione, quæ pro miseris atq; oppressis impenditur, exequētes, aut doctrinæ insistentes, aut eleemosynas pauperibus largientes, inter magnos atq; summos viros pro affectu suo ac pietate viguerunt. ergo sicut ad ægrotantium curam aliqua religio pōt institui, ita etiam ad docendum populum per prædicationem, & alia huiusmodi opera.

In collatione 14. c. 4 in fin.

RESPONDEO dicendum, q sicut dictum est,* conuenienter religio institui pōt ad opera vitæ actiuæ secūdum quod ordinantur ad vtilitatem proximorum, & ad obsequium Dei & conseruationem diuini cultus. Magis autem procuratur vtilitas proximorum per ea q pertinent ad spiritualem animæ salutem, quam p ea quę pertinent ad subueniendum corporali necessitati, quāto spiritualia corporalibus sunt potiora. Vnde suprà dictū est,* q eleemosynę spirituales sunt corporalibus potiores. Hoc etiā pertinet magis ad obsequium Dei, cui nullum sacrificium est magis acceptum quam zelus animarum, vt Grego. dicit super Ezech. † Maius etiam est spiritualibus armis contra errores hæreticorum & tentationes dęmonum, fideles defendere quam corporalibus armis populum fidelem tueri, & ideo conueniens est aliquam religionem institui ad prædicandum, & ad alia huiusmodi q pertinent ad salutē animarum, aliquam religionē institui.

ar. 2 huius quæst.

*q. 32. ar. 3 †Hom. 12. in Ezech. aliquantulum ante finem.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ille qui operatur ex virtute alterius, agit per modum instrumenti. Minister aūt est sicut instrm animatum, vt Philosophus dicit in 1. Polit.* Vnde q aliquis auctoritate prælatorum prædicet, vel alia huiusmodi faciat, nō supergreditur discipulatus vel subiectionis gradū qui competit religiosis.

1 Poli. c. 3. aū mediū, & 8 ethi. c. 11 nō P col. à fin.

AD SECVNDVM dicēdum, q sicut religiones aliquæ instituuntur ad militandum, non quidem vt militent auctoritate propria, sed auctoritate principum, vel Ecclesiæ quibus ex officio competit, sicut dictū est,* ita etiam religiones instituuntur ad prædicandū & confessiones audiendum, nō quidem auctoritate propria, sed auctoritate prælatorum superiorum & inferiorum, ad quos ex officio pertinet. Et ita subseruire prælatis in tali ministerio est huiusmodi religionis proprium.

ar. præced. ad 4.

AD TERTIVM dicendū, q à prælatis non conceditur talibus religiosis vt quilibet indifferenter possit prædicare vel confessiones audire, sed secundum moderationem eorum qui huiusmodi religionibus præficiuntur, vel secundum taxationem ipsorum prælatorū.

AD QVARTVM dicendum, q plebs fidelis non tenetr ex debito iuris ad sumptus ministrādos, nisi ordinarijs prælatis, qui pp hoc decimas & oblationes fideliū recipiūt, & alios ecclesiasticos redditus. Sed si aliqui in huiusmodi actib. gratis velint fidelib. ministrare nō prætiuè ab eis sumptus exigētes, non pp hoc grauantur fideles, q ēt ipsi pōt liberaliter recōpensare tpale subuētionē, ad q̄ etsi non teneantr ex debito iuris, tenentur tñ ex debito charitatis. Non aūt ita q eis sit tribulatio, alijs aūt remissio, vt dr 2. ad Corinth. 8. Si tamen non inuenirentur qui gratis se huiusmodi obsequijs manciparent, tenerētur ordinarij plati si ipsi nō sufficerent, alios ad hoc idoneo q̄rere quibus sumptus ipsi ministrarēt.

AD QVINTVM dicendum, q formā septuagintaduorum discipulorū non solum tenent presbyteri curati, sed quicunque alij minoris ordinis, qui episcopis in eorū officio subseruiunt. Non. n. legitur q septuagintaduobus discipulis dns aliquas determinatas parochias assignaret, sed q mittebat eos binos añ faciē suā in oēm ciuitate & locū quò erat ipse venturus. Opportunū aūt fuit vt pter ordinarios platos alij assumerētur ad huiusmodi officia pp multitudinē fidelis populi & difficultatē inueniendi sufficientes personas distribuendas singulis plebibus, sicut ēt & religiones ad militandum necesse fuit institui propter defectum secularium principū ad resistendū infidelibus in aliquibus terris.

904

ARTICVLVS V.

Vtrum sit instituenda aliqua religio ad studendum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q non sit instituenda aliqua religio ad studium scientiæ. Dicitur enim in Psa. 70. Quoniam non cognoui literaturam introibo in potētias Domini. Gl.* id est, in virtutem Christianam. Sed perfectio Christianæ virtutis maximè videtur ad religiosos pertinere. ergo eorum non est studio literarum insistere.

Glo. interlinear. ibi.

¶ 2 Præterea, id quod est dissensionis principium, religiosis non competit, qui ad vnitatem pacis congregantur. Sed studium dissensionem inducit. Vnde & in Philosophia subsecuta est diuersitas sectarum. Vnde & Hieronymus super epistolam ad Titum* dicit. Antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, &c. ergo vr, q nulla religio debeat institui ad studendum.

*In cō. ad Paulam & Eust. sup illa verba. Et constituas cap. 1

¶ 3 Præterea, Professio Christianæ religionis differre debet à professione Gentilium. Sed apud Gentiles aliq Philosophiam profitebantur, & nunc etiam aliqui seculares dicuntur aliquarum scientiarum professores. Non ergo religiosis competit studium literarum.

SED CONTRA est, q Hieronymus in epistola ad Pau-

ad Paulinum* inuitat eum ad discendum in statu monastico, dicens, Discamus in terris, quorum nobis scientia perseueret in cælis. Et infrà. Quicquid quæsieris, tecum scire conabor.

Circa finē illius, incipit hęc epist. Frater Ambr. tua mihi, to. 3.

RESPONDEO dicendum, ꝙ sicut dictum est,* religio pōt ordinari ad vitam actiuā & ad vitā contemplatiuā. Inter opera aūt vitæ actiuæ principaliora sunt illa, quæ ordinantur directè ad salutem animarum, sicut prædicare & alia huiusmodi. Competit ergo studiū literarum religiosis tripliciter. Primò quidem quantum ad id quod est propriū contēplatiuæ vitæ, ad q̄ studiū literarū dupliciter adiuuat. Vno mō directè coadiuuando ad contemplandū, illuminando. s. intellectū. Vita. n. contemplatiua de qua nunc loquimur, principaliter ordinatur ad considerationem diuinorum, vt s̄. habitum est,* in qua dirigitur hō per studiū ad considerandū diuina. Vnde in laudem viri iusti dr̄ in Psal. 1. ꝙ in lege Dn̄i meditabitur die ac nocte. Et Eccl. 39. dr̄, Sapientiam antiquorū exquiret sapiēs & in prophetis vacabit. Alio mō studium literarū iuuat ad contemplatiuam vitam indirectè, remouendo contemplationis pericula, s. errores qui in contemplatione diuinorum frequenter accidūt his qui scripturas ignorant. Sicut in collationibus patrum legitur,* ꝙ Abbas Serapion pp simplicitatē incidit in errorem anthropomorphitarum, id est, eorū qui Deum habere humanam formam arbitrantur. Vnde dicit Greg. in 6. Moral.† ꝙ nonnulli, dum plus exquirunt contemplando q̄ capiunt, vsq; ad peruersa dogmata erūpunt. Et dum veritatis discipuli esse humiliter negligūt, magistri errorū fiunt. Et pp hoc dr̄ Eccl. secundo, Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam vt animum meū transferrem ad sapientiam, deuitaremq; stultitiam. Secundo necessariū est studium literarū religiosis institutis ad prædicandū, & alia huiusmodi exercendum. Vn̄ Apostolus dicit ad Titū primo de Episcopo, ad cuius officium huiusmodi actus pertinent, Amplectentem eum, qui ſm doctrinā est fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Nec obstat ꝙ Apostoli absque studio literarū ad prædicandum sunt missi, qa vt Hieronymus dicit in epistola ad Paulin.* Quicquid alijs exercitatio & quotidiana in lege Dei meditatio tribuere solet, hoc illis Spiritussanctus suggerebat. Tertio studiū literarū religioni congruit quātum ad id quod est omni religioni cōe. Valet enim ad vitandum carnis lasciuiam. Vnde & Hieronymus dicit ad Rusticum monachū.† Ama sciētiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Auertit enim animum à cogitatione lasciuiæ, & carnem macerat propter studij laborem, secundum illud Eccl. 31. Vigilia honestatis tabefaciet carnes. Valet etiam ad auferendam cupiditatem diuitiarum. Vnde Sap. 7. dr̄, Diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. Et primi Machab. decimosecundo dr̄, Nos cum nullo horum indigui mus, s. exteriorum subsidiorum, habentes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris. Valet etiam ad obedientiæ documentum. Vnde Aug. dicit in libro de Operibus monachorū,† Quæ est ista peruersitas, lectioni nolle obtēperare dū vult ei vacare? Et iō manifestū est, ꝙ congruè pōt institui religio ad studium literarū.

ar. 1. 2. & 3 & qō. 180. art. 4.

q. 108. ar. 4

In collatione 10. ca. 4

li. 6. ca. 26. parum à principio.

Inter prin. & mediū, incipit hęc epi. Frater Ambr. tua mihi, to. 3.

† De viuēdi forma, circa medium, to. 1

ca. 17 circa finem, to. 3

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ glossa* ibi exponit illud de litera veteris legis, de qua Apostolus dicit 2. ad Corin. 3. Litera occidit. Vnde non cognoscere literaturam, est non approbare literalem circuncisionem & cæteras carnales obseruantias.

Glo. ordi. ibidem.

AD SECVNDVM dicēdū, ꝙ studium quod ad scientias ordinatur sine charitate inflat, & per consequens dissensiones facit, ſm illud Prouer. 13. Inter superbos semper sunt iurgia. Sed cum charitate ædificat & concordiam parit. Vnde primæ ad Cor. primo, Apostolus cūm dixisset, Diuites facti estis in omni verbo & in omni sciētia, postmodum subdit, Idipsum dicatis oēs, & non sint in vobis schismata. Hieronymus tn̄ non loquit ibi de literarum studijs, sed de studijs dissensionum quę per hæreticos & schismaticos intrauerunt in religionem Christianam.

AD TERTIVM dicendum, ꝙ Philosophi profitebantur studia literarum quantum ad seculares doctrinas. Sed religiosis competit principaliter intendere studio literarum pertinentium ad doctrinam quę secundū pietatem est vt dicitur ad Titum primo. Alijs autē doctrinis intendere, non pertinet ad religiosos, quorū tota vita diuinis obsequijs mancipatur, nisi inquantum ordinantur ad sacram doctrinam. Vnde Augustinus dicit in fine musicæ,* Nos dum negligendos esse non existimamus, quos hæretici notionis & scientiæ fallaci pollicitatione decipiunt, tardius incedimus consideratione ipsarum viarum. Quod tn̄ facere non auderemus, nisi multos pios Ecclesiæ Catholicæ matris optimæ filios eadē refellendorū hereticorū necessitate fecisse videremus.

li. 6. Musicæ in fine, to. 1.

ARTICVLVS VI.

905

Vtrum religio quæ vacat vitæ contemplatiuæ, sit potior ea, quæ vacat operibus vitæ actiuæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ religio quæ vacat vitæ contemplatiuæ non sit potior ea, quæ vacat operibus vitæ actiuæ. Dr̄. n. extra* de regularibus & transeuntibus ad religionē, capitulo Licet, Sicut maius bonū minori bono p̄ponit, ita cōis vtilitas speciali vtilitati p̄fert. Et in hoc casu rectè p̄ponit doctrina silentio, sollicitudo contēplationi, & labor quieti. Sed religio est melior q̄ ad maius bonū ordinat: ergo vr̄, ꝙ religiones quæ ordinant ad vitā actiuā, sint potiores illis quæ ordinant ad vitam contēplatiuā.

Inf. q. 189 ar. 8. cor. & ad ſm. Et opusc. 10. cap. 5. fin.

* In Decr. li. 3. ti. 31. c. 18. à med.

¶ 2 Preterea, Omnis religio ordinatur ad perfectionē charitatis, vt s̄. dictum est.* Sed super illud ad Hebręos 12. Nondum vsq; ad sanguinē restitistis, dicit glossa,† perfectior in hac vita dilectio nulla est ea, ad quam sancti martyres peruenerunt, qui contra peccatum vsque ad sanguinem certarunt. Certare autem vsque ad sanguinem competit religionibus, quæ ad militiam ordinantur, quæ tamen pertinent ad vitam actiuam, ergo videtur, quòd huiusmodi religiones sint potissimæ.

*ar. 1. & 2. huius qō.

† Est Aug. in ser. 27. de verb. Apo. tomo 10.

¶ 3 Præterea, Tantò videtur esse aliqua religio perfectior, quantò est arctior. Sed nihil prohibet, aliquas religiones ad vitam actiuam ordinatas esse arctioris obseruantiæ, quàm sint illæ quæ ordinantur ad vitam contemplatiuam, ergo sunt potiores.

SED CONTRA est, quod Dominus Luc. 10. dicit, optimam partem esse Mariæ, per quam vita contemplatiua significatur.

RESPONDEO dicēdū, ꝙ sicut suprà dictū est,* differentia vnius religionis ad aliam principaliter quidē attendit ex parte finis, secundariò aūt ex parte exercitij. Et qa nō pōt aliquid dici altero potius, nisi ſm id, in quo ab eo differt, ideo excellentia vnius religionis super aliā principaliter quidē attenditur ſm religionis finē, secundariò aūt ſm exercitium. Diuersimodè tamē vtraque comparatio attenditur. Nam comparatio quæ est ſm finem, est absoluta, eo ꝙ finis propter se quæritur. Comparatio autem quæ est secundum exercitiū, est respectiua, quia exercitium nō quæritur propter se, sed propter finem. Et ideo illa religio alteri præfertur, quæ ordinatur ad finem absolutè potiorem, vel quia est maius bonum, vel qa ad plura bona ordinatur. Si verò sit finis idē, secundariò attenditur præeminentia religionis, non ſm quantitatem exercitij, sed secundum proportionē eius ad finem intentum. Vnde & in collationibus patrum introducitur sententia† beati Antonij, q præstulit discretionem, per q̄ aliquis oīa moderatur, & ieiunijs & vigilijs & oībus huiusmodi obseruantijs. Sic ergo dicendum est, ꝙ opus vitæ actiuæ est duplex. Vnum quidem quod ex plenitudine cōtemplationis deriuat, sicut doctrina & prædicatio. Vnde & Gregorius dicit in quinta hom. super Ezechielem,* ꝙ de perfectis viris post

ar. 1. huius quæst.

In collatione 2. ca. 3. añ mediū.

*Hom. 5. post med.

post contemplationem suam redeuntibus dr̄, Psal. 144. Memoriā suauitatis tuæ eructabunt. Et hoc præfertur simplici contemplationi. Sicut. n. maius est illuminare, q̄ lucere solum, ita maius est contemplata alijs tradere, q̄ solū contemplari. Aliud aūt opus est actiuæ vitæ, qđ totaliter consistit in occupatione exteriori. Sicut eleemosynas dare, hospites recipere, & alia huiusmodi, quę sunt minora operibus contemplatiuis, nisi forte in casu necessitatis, vt ex s̄. dictis patet.* Sic ergo summū gradū in religionibus tenent quæ ordinantur ad docendū & prædicandum quæ & propinquissimæ sunt perfectioni episcoporū, sicut & in alijs rebus fines primorū coniungunt principijs secundorū, vt Dionysius dicit septimo capitulo de diui. no.* Secundū aūt gradū tenent illæ q̄ ordinantur ad contemplationē. Tertius est earū quæ occupantur circa exteriores actiones. In singulis aūt horū graduū pōt attēdi præeminētia s̄m quod vna religio ordinatur ad altiorē actum in eodem genere, sicut opera actiuæ vitæ potius est redimere captiuos, q̄ recipere hospites. Et in operibus vitæ contemplatiuæ potior est orō q̄ lectio. Potest ēt attēdi præeminentia, si vna earū ad plura horum ordinetur quàm alia, vel si conuenientiora statuta habeat ad finem propositū consequēdum.

q. 182. ar. 1.

ca. 7. inter med. & fi.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Decretalis illa loquitur de vita actiua prout ordinatur ad salutē animarū.

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ religiones quæ instituuntur propter militiam, directius ordinantur ad hoc ꝙ effundant sanguinem hostium, quam ad hoc ꝙ eorum sanguis effundatur, quod propriè martyribus competit. Nihil tamen prohibet huiusmodi religiosos in aliquo casu meritum martyrij consequi, & secundū hoc præferri alijs religiosis, sicut & opera actiua interdum in aliquo casu præferuntur contemplationi.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ arctitudo obseruātiarū non est illud quod præcipuè in religione cōmendat, vt beatus Ant. dicit. Esa. quinquagesimo octauo dr̄, Nunquid tale est ieiuniū quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Assumitur tñ in religione vt necessaria ad carnis macerationem, quæ si sine discretione fit, periculū deficiendi habet annexum, sicut beatus Antonius dicit. Et iō non est potior religio ex hoc ꝙ habet arctiores obseruantias, sed ex hoc ꝙ ex maiori discretione sunt eius obseruātiæ ordinatæ ad finē religionis, sicut ad continentiā efficacius ordinatur maceratio carnis per abstinentiā cibi & potus (quæ pertinēt ad famē & sitim) q̄ per subtractionē vestium (quæ pertinent ad frigus, & nuditatem) & quàm per corporalē laborē.

906

ARTICVLVS VII.

Vtrum habere aliquid in communi, diminuat perfectionem religionis.

Opusc. 17. cap. 15. Et opusc. 10. ca. 6.

AD SEPTIMVM sic proceditur. V̄r, ꝙ habere aliquid in cōi, diminuat perfectionē religionis. Dicit. n. Dñs Matt. decimonono, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperib. Ex quo patet, ꝙ carere mundanis diuitijs, pertineat ad perfectionem Christianæ vitæ. Sed illi qui habent aliquid in cōi, non carent diuitijs mundanis, ergo v̄r, quòd non attingant omnino ad perfectionē Christianę vitæ.

¶ 2 Præt. Ad perfectionē consiliorum pertinet, vt hō mundana solicitudine careat. Vñ & Apostolus primę ad Cor. 7. dans consiliū de virginitate dicit, Volo vos sine solicitudine esse. Sed ad solicitudinē præsentis vitæ pertinet ꝙ aliq reseruent sibi aliqd in futurū. Quam quidem solicitudinem Dñs discipulis prohibet Matt. 6. dicens, Nolite soliciti esse in crastinum. ergo v̄r, ꝙ habere aliquid in cōmuni diminuat perfectionē Christianæ vitæ.

Hiero. ad Nepotianū de vita clericorū ante medium, to. 1.

¶ 3 Præterea, Diuitiæ cōes quodammodo pertinent ad singulos qui sunt in cōmunitate. Vnde Hieronymus ad Heliodorum episcopum dicit* de quibusdam, Sunt ditiores monachi, quam fuerant seculares. Possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerāt. Suspirat eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus ante mēdicos. Sed ꝙ aliquis habeat diuitias ꝓprias, derogat perfectioni religionis, ergo ēt perfectioni religionis derogat ꝙ aliquid in communi habeatur.

¶ 4 Præterea, Gregorius in tertio Dialogorum,* narrat de quodā sanctissimo viro Isaac, ꝙ cum ei discipuli humiliter innuerent, vt pro vsu monasterij possessiones q̄ offerebantur acciperet, ille solicitus suæ paupertatis custos, fortem sententiam tenebat dicens, Monachus qui in terra possessiones quærit, monachus non est. Quod intelligitur de cōmunibus possessionibus quæ pro cōmuni vsu monasterij ei offerebantur. ergo videtur, quòd habere aliquid in cōmuni tollat perfectionem religionis.

lib. 3. c. 14. añ mediū.

¶ 5 Præterea, Dñs perfectionem religionis discipulis tradens Matthæi decimo dicit, Nolite possidere aurum neq; argentum, neq; pecuniā in zonis vestris, non perā in via, per quod, vt Hieronymus dicit, arguit Philosophos,* qui vulgo appellantur Bactroperitæ, quasi contēptores seculi, & oīa pro nihilo ducentes, cellariū secum vehebant, ergo v̄r ꝙ reseruare aliquid siue in proprio, siue in communi, diminuat perfectionem religionis.

Hiero in hoc loco, to. 9.

SED CONTRA est, quod Prosper dicit in libro de Vita* contemplatiua, & habetur 12. q. 1. Satis ostenditur & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis posse ecclesiæ facultates (quæ sunt perfecto communes) possideri.

li. 2. c. 9. parū à prin. & hr̄ 12. q. 1. ca. Expedit.

RESPONDEO dicendū, ꝙ sicut s̄ dictū est,* ꝑfectio non consistit essentialiter in paupertate, sed in Christi sequela, s̄m illud Hieronymi super Matthæū,† Quia non sufficit tm̄ relinquere, iungit Petrus, quod ꝑfectū est, scilicet secuti sumus te. Paupertas aūt est sicut instrm̄ vel exercitium perueniendi ad perfectionem. Vnde in collationibus patrum Abbas Moyses dicit, ieiunia, vigiliæ, meditatio scripturarum, nuditas ac priuatio oīum facultatum, non perfectio, sed perfectionis instr̄ia sunt. Est aūt priuatio omnium facultatum, siue paupertas, ꝑfectionis instr̄m, inquantum per remotionem diuitiarū tolluntur quædā charitatis impedimenta, quæ sunt præcipuè tria. Quorum primum est solicitudo quam secum diuitiæ afferunt. Vnde Dñs dicit Matthæi decimotertio, Quod aūt semen natum est in spinis, hic est qui verbū Dei audit, & solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum. Secundum aūt est diuitiarum amor, qui ex diuitijs possessis augetur. Vnde & Hieronymus dicit super Matthæum,* quod quia diuitiæ habitæ difficulter contemnuntur, non dixit Dns Matthæi decimonono, Impossibile est diuitem intrare in regnum cęlorum, sed difficile. Tertium aūt est inanis gloria, vel elatio quæ ex diuitijs nascitur, s̄m illud Psa. 48. Qui confidunt in virtute sua & in multitudine diuitiarum suarū gloriantur. Horum ergo trium primum à diuitijs separari non potest totaliter, siue sint magnæ siue paruæ, necesse est. n. hominem aliqualiter solicitari de acquirendis vel conseruandis exterioribus rebus. Sed si res exteriores non quęrantur vel habeantur, nisi in modica quātitate, quantum sufficiunt ad simplicē victum, talis solicitudo non multum impedit hominē. Vnde nec perfectioni repugnat Christianæ vitæ. Non. n. oīs solicitudo à Dño interdr̄, sed superflua & nociua. Vñ super illud Matthæi sexto, Ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, & cætera, dicit Augustinus in libro de sermone Dñi in monte,* Non hoc dicit vt ista non procurent quantū necessitatis est, sed vt non ista intueantur, & ꝓp ista faciant, quicquid in Euangelij prædicatione facere iubentur. Sed abundans diuitiarū possessio abundantiorē solicitudinē ingerit, per q̄ animus hois multū distrahitur & impeditur ne totaliter feratur in Dei obsequiū. Alia vero duo, s. amor diuitiarum, & elatio seu gloriatio de diuitijs non consequunt nisi abundātes diuitias. Differt tñ circa hoc vtrū diuitiæ abundantes vel moderatę in ꝓprio vel in cōi habeantur. Nā solicitudo, q̄ circa ꝓprias diuitias adhibetur, pertinet ad amorē priuatū, quo

q. 184. ar. 3. & q. 185. ar. 6. ad 1.

† Super illud Matt. 19. Et secuti sumus te, t. 9.

* In collatione 1. c. 7. à medio.

Hier in c. Matth. 19. super illa verba, Diues difficilè intrabit, tom. 9.

li. 2. ca. ... in fine, & c. 25. to. ...

qu. s

quis se spaliter amat. Sed Solicitudo quæ adhibetur circa res cōes, pertinet ad amorem charitatis, quæ non quærit quæ sua sunt sed cōmunibus intendit. Et qa religio ad perfectionem charitatis ordinatur, q pficit amor Dei usq; ad contemptū sui. habere aliquid proprium, repugnat perfectioni religionis. Sed solicitudo quæ adhibetur circa bona cōia, pertinere pōt ad charitatē, licet ēt per hoc impediri possit aliquis altior charitatis actus puta contemplationis diuinæ aut instructionis pximorū. Ex quo patet, q habere superabundantes diuitias in cōi siue in rebus mobilibus siue immobilibus est impedimentū perfectionis, licet nō totaliter excludat eā. Hēre aūt de rebus exterioribus in cōi, siue mobilibus, siue immobilibus, quātum sufficit ad simplicem victū, perfectionē religionis non impedit, si cōsideret paupertas per cōparationem ad cōem finem religionum, q est vacare diuinis obsequijs. Si aūt consideretur per comparationē ad speciales fines religionū, sic præsupposito tali fine paupertas maior uel minor est religioni accōmoda. Et tanto erit vnaquæq; religio fm paupertatē pfectior, quanto habet paupertatē magis proportionatā suo fini. Manifestū est eīm q ad exteriora & corporalia opera uitæ actiuæ indiget homo copia exteriorum rerū. Ad contemplationē aūt pauca requirunt. Vñ Philosophus dicit in 10. Ethic. * q ad actiones multis opus est, & quanto utiq; maiores sunt & meliores pluribus Speculanti aūt nullo tali ū ad operationem est necessitas, sed solis necessarijs indiget, alia verò impedimenta sunt ad speculationē. Sic ergo patet q religio quæ ordinat ad actiones corporales actiuæ vitæ, puta ad militandū uel ad hospitalitatē sectandā, imperfecta esset, si cōibus careret diuitijs. Religiones aūt quæ ad contemplatiuā vitā ordinant, tanto perfectiores sunt, quāto eorū paupertas minorē eis solicitudinē tpalium ingerit. Tanto autē solicitudo tpalium rerū magis impedit religionē, quantò solicitudo spiritualiū maior ad religionem requirit. Manifestū est aūt q maiorē solicitudinem spiritualium requirit religio quæ est instituta ad contemplandū, & contēplata alijs tradendū per doctrinā & prædicationē, q illa quæ est instituta ad contemplandum tm. Vñ talem religionē decet paupertas talis quæ minimā solicitudinē ingerat. Manifestū est aūt q minimā solicitudinem ingerat conseruare res vsui hominū necessarias tēpore congruo procuratas. Et iō tribus gradibus religionū supra positis triplex gradus paupertatis cōpetit. Nā illis religionibus quæ ordinantur ad corporales actiones actiuæ uitæ, cōpetit hēre abundantiam diuitiarum cōium. Illis autem religionibus, quæ sunt ordinatæ ad cōtēplandū, magis cōpetit hēre possessiones moderatas, nisi simul oporteat tales religiosos per se uel p alios hospitalitatē tenere & pauperibus subuenire. Illis aūt quæ ordinantur ad contemplata alijs tradenda, competit uitam habere maximè ab exterioribus solicitudinibus expeditā. Quod quidē fit dū modica quæ sunt necessaria uitæ, congruo tpe procurata conseruant, & hoc Dñs paupertatis institutor docuit suo exemplo. Hēbat eīm loculos Iudæ cōmissos, in qbus recondebant ei oblata, ut habetur Ioannis duodecimo. Nec obstat quod Hieronymus dicit sup Matthæū,* Quod si qs obijcere uoluerit quō Iudas pecuniā in loculis portabat, rñdebimus q rē pauperū in vsus suos cōuertere, nefas putauit, scilicet uē do tributum, qa inter illos pauperes præcipue erāt eius discipuli, in quorū necessitates pecunia loculorū Christi expendebat. Dr enim Ioannis 4. quod discipuli abierant in ciuitatē ut cibos emerent. & Ioannis decimotertio, dr q discipuli putabant, quia loculos hēbat Iudas, q dixisset ei Iesus, Eme ea quæ opus sunt nobis ad diē festū, aut ut egenis aliquid daret. Ex quo patet, q conseruare pecuniam, aut quascunq; alias res cōes ad sustentationem religiosorū cōgregationis eiusdē uel quorumcunq; aliorum pauperū, est perfectioni conforme, quam Christus docuit suo exemplo. Sed etiam discipuli post resurrectionem à quibus omnis religio sumpsit originem, pretia prædiorum conseruabant, & distribuebant illa, prout cuique opus erat.

Lib. 10. ca. 8 ante medium, to. 5

In fine cōmentarij ad cap. 17. Mat. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut dictū est,* ex illo uerbo Dñi non intelligitur q ipsa paupertas sit perfectio, sed pfectionis instrm. Et sicut ostensum est, † minimū est inter tria pricipalia instrā perfectionis. Nā uotum cōtinentiæ præcem net uoto paupertatis, & uotū obedientiæ pfert utriq;. Quia uero instrm non propter se quæritur, sed pp finem, non tanto aliquid fit melius, quanto maius est instrm, sed quanto est magis fini proportionatum. Sicut medicus non tanto magis sanat quāto maiorē dat medicinā, sed quanto medicina est magis proportionata morbo, sic ergo nō oportet q religio tāto sit perfectior, quanto maiorem hēt paupertatem, sed quāto eius paupertas est magis pportionata fini cōi & speciali. Etsi daret q excessus paupertatis faceret religionem perfectiorē fm hoc quod est pauperior, non tñ faceret eam perfectiorē simpliciter. Posset enim esse q alia religio excederet in his quæ pertinent ad continentiam & obedientiā. Et sic esset simpliciter perfectior, qa quod in melioribus excedit est simpliciter melius.

q. 184. ar. 3

q. 186. ar. 8

AD SECVNDVM dicendum q per hoc quod Dñs dicit Matth. 6 Nolite solliciti esse in crastinū, nō intelligitur q nihil reseruetur in futurū. Hoc eīm periculosum esse beatus Antonius in collationibus patrum * ostendit dicens, q priuationem oium facultatum ita sectantes, ut ex ipsis nec quidem unius diei victum sibimet vnumue denariū superesse paterent, & alia hmōdi faciētes, ita vidimus repētè deceptos, ut arreptū opus nō potuerint cōgruo exitu terminare. Et ut Augustinus dicit in libro de Operibus monachorū, * si hoc uerbū Dñi, Nolite soliciti esse in crastinū, ita intelligat, ut nihil in crastinū reponat, non poterunt ista seruare qui se p multos dies à conspectu hominū separatos includunt, uiuentes in magna intentione orationū. Et postea subdit, * An fortè quo sunt sanctiores eo sunt volucribus dissimiliores? Et postea subdit, † Si eīm urgeant ex Euangelio ut nihil reponāt in crastinū, rectissimè rñdent, Cur ergo ipse dñs loculos habuit ubi pecuniā collectā reponeret? Cur tantò añ fame imminēte frumēta sanctis patribus missa sunt? Cur Apostoli sic indigentiæ sanctorū necessaria pcurarūt? Qd ergo dr, Nolite soliciti esse in crastinum, fm Hieronymū * sic exponit. Sufficit nobis pñtis tpis cogitatio; futura, quæ incerta sunt, Deo relinquamus. Secundū Chrysostomū sic, † Sufficit labor quē pateris pp necessaria, noli superflue p superfluis laborare. Secūdū Augustinū sic, * Cūm aliquid boni operamur, non tpalia quæ significantur per crastinum, sed æterna cogitemus.

In collatiōe 2. Abbatis Moysi ca. 2 circa mediū.

In ca. 23. à med. to. 3.

c. 23. à medio.

† cap. 24 i princip.

AD TERTIVM dicendū q uerbum Hieronymi hēt locū ubi sunt superabundantes diuitiæ quæ hēntur quasi ppriæ, uel per quarū abusum ēt singuli de cōitate superbiunt & lasciuiunt. Non autem hēt locum in diuitijs moderatis coiter conseruatis ad solam sustentationē uitæ, qua singuli indigent. Eadem enim est ratio q singuli vtantur his quæ pertinent ad necessaria uitæ, & q communiter conseruentur.

Gl. ordin. ex cōmentar. Amb. circa finē ca 6 Mat. † Hom 16 i Matt. in fine, i opere imperfecto, to 2 * lib. 2. de ser. Domi. in monte, ca. 25 non procul à fine, to 4.

AD QVARTVM dicendū, q Isaac possessiones renuebat accipere, qa timebat ne p hoc ad superfluas diuitias ueniretur, per quarū abusum impediretur religionis perfectio. Vnde Greg ibidem subdit.* Sic metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut auari diuites solent perituras diuitias custodire. Non autem legitur q renuerit recipere aliqua necessaria ad uitæ sustentationem communiter conseruandam.

loco citato in arg.

AD QVINTVM dicendum. q Philosophus in primo Politicorum * dicit, Panē & uinum & alia huiusmodi esse diuitias naturales, pecunias uerò diuitias esse artificiales. Et inde est q quidam Philosophi nolebat uti pecunia, sed alijs rebus, quasi secundum naturam uiuentes. Et ideo Hieronymus ibidem † per sententiam Domini, qui similiter vtrūque interdicit, ostendit quod in

* li 1 ca 5 & 6. to. 5. † Super illud Matt. 10 Nolite possidere, aurum: id ionuit, t. 9

idem redit habere pecuniam & alias res vitæ necessarias. Et tamen licet Dominus huiusmodi non portari in via ab his qui ad prædicandum mittebantur ordinauerit, non tamen ea in communi conseruari prohibuit. Qualiter tamen illa verba Domini intelligenda sint, suprà ostensum est. †

q. 185. ar. 6 ad 2. & 1. 2. q. 108. ar. 2. ad 3.

907

ARTICVLVS VIII.

Vtrum perfectior sit religio in societate uiuentium, quàm agentium solitariam uitam.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr, quod perfectior sit religio in societate uiuentium, quàm agentiũ solitariam vitam. Dicitur enim Ecclesiastę quarto, Melius est duos esse simul, quàm vnũ. Habent enim emolumentum societatis suæ. Igitur videtur perfectior esse religio in societate uiuentium.

¶ 2 Pręterea, Matthæi decimooctauo dr, Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum. Sed nihil potest esse melius quàm Christi societas. ergo videtur, quòd viuere in congregatione sit melius, quàm ducere solitariam vitam.

¶ 3 Præterea, Inter alia religionis vota uotũ obediẽtię excellentius est, & humilitas est maximè Deo accepta. Sed obediẽtia & humilitas magis obseruantur in cõuersatione quàm in solitudine. Dicit enim Hieronymus in epistola ad Rusticũ monachum,* In solitudine citò subrepit superbia, dormit quantũ uoluerit, facit qđ uoluerit. Econtrario aũt ipse docet eum qui in societate viuit, dicẽs, † Non facias quod vis, comedas quod iuberis, hẽas quantum acceperis, subijciaris cui non uis, seruias fratribus, præpositum monasterij timeas vt Deũ, diligas vt parentem; ergo videtur, quod religio in societate uiuentium sit perfectior ea quæ solitariam vitam agit.

De uiuẽdi forma, añ mediũ t. 1
† parum post verba citata.

¶ 4 Præterea, Dñs dicit Lucæ vndecimo, Nemo accendit lucernam & in abscondito ponit, neque sub modio. Sed illi qui solitariam vitam agunt, videntur esse in abscondito positi, nihil vtilitatis hominibus afferẽtes. ergo uidetur, quòd eorum religio non sit perfectior.

¶ 5 Præterea, Id quod est ẽm naturam hominis, videtur ad perfectionem virtutis pertinere. Sed homo est naturaliter animal sociale, ut Philosophus dicit in primo Politic. * Ergo videtur, quod agere solitariam vitam non sit perfectius quàm agere vitam socialem.

lib. 1. ca. 2 paulò post prin. tom. 5.

SED CONTRA est, quod Augustinus in libro de Operibus monachorum, † illos sanctiores esse dicit, qui à conspectu hominum separati nulli ad se præbent accessum, viuentes in magna intentione orationum.

† cap. 23 à medio illius, to. 3.

RESPONDEO dicẽdũ, quod solitudo sicut & ipsa paupertas, nõ est ipsa essentia pfectionis, sed pfectionis instrm, vñ & in collationibus patrũ dicit Abbas Moyses,* quod pro puritate cordis solitudo sectãda est, sicut & ieiunia & alia hmõdi. Manifestũ est aũt, quod solitudo non est instrm congruũ actioni, sed cõtemplationi, ẽm illud Oseæ secundo, Ducã eã in solitudinẽ, & loquar ad cor eius. Vñ non congruit religionibus, quæ sunt ordinatæ ad opera vitæ actiuæ, siue corporalia siue spiritualia, nisi fortè ad tps, exemplo Christi, qui ut dicitur Lucæ sexto, exijt in montẽ solus orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Cõpetit aũt religionibus quæ sunt ad contẽplationem ordinatę. Considerandum est tñ qđ id qđ est solitarium, debet esse sibi per se sufficiẽs. Hoc autem est cui nihil deest, quod pertinet ad rõnem perfecti. Et iõ solitudo cõpetit cõtemplanti, qui iam ad perfectũ peruenit. Quod quidẽ contingit dupliciter. Vno modo ex solo diuino munere sicut patet de Io. Baptista, qui fuit repletus Spiritu sancto adhuc ex utero matris suæ. Vñ cũ adhuc esset puer, erat in desertis, ut dicit Lucæ primo. Alio modo per exercitium virtuosi actus, ẽm illud ad Hebræos quinto, Perfectorum est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos hẽnt sensus ad discretionẽ boni ac mali. Ad exercitiũ aũt hmõdi iuuatur homo ex aliorũ societate dupliciter. Vno mõ quantũ ad intellectũ ut instruat in his quæ sunt contemplanda. Vñ Hieronymus dicit ad Rusticũ monachũ * Mihi placet vt habeas sanctorũ cõtuberniũ, nec ipse te doceas. Secũdo quantũ ad effectum, ut scilicet noxię affectiones hominis reprimant exemplo & correctione aliorum, quia vt dicit Gregorius trigesimo Moral. † sup illud, cui dedi in solitudine domũ. Quid prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Et iõ vita socialis necessaria est ad exercitiũ perfectionis. Solitudo autem cõpetit iam perfectis. Vnde Hieronymus dicit ad Rusticum monachum,* Solitariam vitã reprehendimus? minimè: quippe quam sæpe laudauimus. Sed de ludo monasteriorum huiuscemodi volumus egredi milites, quos etiam dura rudimenta non terreant, qui specimen conuersationis suæ multo tempore dederunt. Sicut ergo id quod iam perfectum est præeminet ei, quod ad perfectionem exercetur, ita vita solitariorũ si debitè assumatur, præeminet uitæ sociali. Si autem absq; pręcedenti exercitio talis uita assumatur, est periculosissima, nisi per diuinam grãm suppleatur, quod in alijs per exercitium acquiritur, sicut patet de beatis Antonio & Benedicto.

In collatione 1. ca. 7. in prin.

Nõ multũ remote añ mediũ, t. 1

lib. 30. ca. 23. non remotè à fine.

De uiuẽdi forma, añ mediũ, t. 1

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod Salomon ostendit melius esse quod sint duo simul, quàm vnus, propter auxiliũ quod vnus hẽt ab alio uel ad subleuandum, uel ad fouẽdũ, uel ad spiritualiter calefaciẽdum, quo quidem auxilio iam non indigẽt qui sunt perfectionem assecuti.

AD SECVNDVM dicẽdũ, quod dr primæ Ioannis quarto; Qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo. Sicut ergo Christus est in medio eorũ qui sibi inuicẽ per dilectionẽ proximi sociant, ita habitat in corde eius qui diuinæ contẽplationi insistit per dilectionem Dei.

AD TERTIVM dicẽdum, quod actu obedire est necessariũ his qui indigent exerceri ẽm directionẽ aliorũ ad pfectionẽ capiendam. Sed illi qui iam perfecti sunt, spiritu Dei sufficienter aguntur, ut nõ indigeãt actu alijs obedire. Hẽnt tñ obedientiam in pręparatione animi.

AD QVARTVM dicẽdum, quod sicut Augustinus dicit in decimonono de Ciuitate Dei. * A studio cognoscendæ ueritatis nemo phibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Quod aũt aliquis sup candelabrũ ponat, non pertinet ad ipsum, sed ad eius superiores. Quę sarcina si non imponat, ut Augustinus ibidẽ subdit, * contemplãdæ ueritati uacandũ est, ad quam plurimum ualet solitudo. Et tñ illi qui solitariam uitam agunt, multum utiles sunt generi humano. Vñ Augustinus dicit in libro de Moribus Ecclesię * de his loquens, Pane solo, qui eis per certa interualla temporum affertur, & aqua contenti desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæserunt. Videntur aũt nõnullis res humanas plus quam oporteret deseruisse, nõ intelligentibus quantũ nobis eorũ animus in orationibus psit, & uita ad exẽplũ, quorũ corpora uidere nõ sinimur.

li. 19. c. 19. a med. t. 5.

Eodem libro & ca. in fi.

c. 31 paulò à prin. to. 1

AD QVINTVM dicendum, quod homo potest solitarius uiuere dupliciter. Vno modo quasi societatẽ humanã non ferens propter animi sæuitiam. Et hoc est bestiale. Alio modo per hoc quod totaliter diuinis rebus inhęret. Et hoc est supra hominem. Et ideo Philosophus dicit in primo Politicorum, quod ille, qui alijs non communicat, est bestia, aut Deus, id est diuinus uir.

QVAESTIO CLXXXIX.

De Religionis ingressu, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ingressu religionis. ¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primo, vtrum illi qui non sunt exercitati in obseruantia præceptorum, debeant ingredi religionem.

¶ Secundo utrum liceat aliquos uoto obligari ad religionis ingressum.

¶ Tertio, vtrum illi qui uoto obligantur ad religionis ingressum, teneantur votum implere.

¶ Quarto, vtrum illi qui uouent religionem intrare, teneantur ibi perpetuò remanere.

¶ Quinto,

¶ Quinto, vtrum pueri sint recipiendi in religione.
¶ Sexto, vtrum propter parentum obsequium aliqui debeant retrahi à religionis ingressu.
¶ Septimo, vtrum presbyteri curati, vel archidiaconi possint ad religionem transire.
¶ Octauo, vtrum de una religione possit aliquis transire ad aliam.
¶ Nono, vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionis ingressum.
¶ Decimo, vtrum requiratur magna deliberatio cũ cõsanguineis & amicis ad religionis ingressum.

QVAESTIONIS CLXXXIX. De religionis ingressu, In decem quæstiunculas distributæ,

AXIOMA.

Religionis status nihil aliud est, nisi spiritale quoddam exercitium, ad Christianæ pietatis & charitatis perfectionem consequendam, longè conuenientissimum. Vnde per multa ad religionis ingressum pertinentia, perspicua euadunt: In primis, etiam 1 *illis, qui in præceptis nondum sunt exercitati, tum ad peccatorum occasionem facilius vitandam, tum etiam ad aliquam perfectionem aliquando adipiscendam, vtile & conueniens esse alicuius probatæ religionis institutum amplecti. Deinde,* 2 *sanctum & laudabile esse, quòd quis non tantum simpliciter se religiosum futurum spondeat, sed etiam ad religionis institutum, sese voti solennis vinculo obstringat.* 3 *Tertiò eum qui se ad monasticum institutum uoto obstrinxit, sui uoti, secundum* 4 *intentionem, quam in uoto nuncupando habebat, exoluendi obligatione teneri. Quartò,* 7 *præsbyteris curam animarum habentibus, liberum ad eam quam eligere voluerint religionem amplectendam, patere accessum. Quinto,* 9 *cohortari quempiam ad uitæ monasticæ seu religiosæ susceptionem, modo id syncero fiat animo, sanctum & charitatis plenum esse officium. Sexto,* 10 *tametsi religionem intraturo, multis de caussis consilium ab alijs petere, & cum ijs mature deliberare liceat, attamen neque de religionis ingressu, an bonus laudabilisq; sit, neq; de proprijs uiribus, an ad monasticæ uitæ onus ferendum sufficiant, dubitandum uel consultandum esse. Septimò, tametsi* 5 *pueri, ante maturæ rationis vsum (quod ad Deum attinet) & ante pubertatis annos (secundum ecclesiasticam politiam) nullo, neq; simplici, neq; solenni uoto obstringi queant: eos tamen rectè laudabiliterq; etiam in ea ætate intra monasteriorum claustra recipi, ut ibi profitendæ aliquando religioni congruentibus moribus paulatim imbuantur: Attamen* 6 *parentibus in tali difficultate uel necessitate existentibus, ut ijs non posset commodè per alium, quàm per filium subueniri, non liceret filio, deserto pietatis erga parentes officio, vllius quantumcunq; arctæ atque sanctæ religionis institutum amplecti. Porro quòd ad religiosos, & eos qui iam se ad uitam monasticam degendam, uoto solenni obstrinxerunt, attinet, id obiter adiungimus,* 8 *quanquam leuitatis & inconstantiæ argumentum sit, frequenter uitæ genus mutare, nihilominus tamen religiosis certum aliquod uitæ monasticæ genus professis; multis de caussis, transitum ex priori religione in aliam, rectè laudabiliterq; concedi.*

908

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum illi, qui non sunt in præceptis exercitati, debeant ingredi religionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q non dẽant religionem ingredi nisi illi qui sunt in præceptis excitati. Dominus enim consilium perfectionis dedit adolescenti qui dixerat se præcepta à iuuentute seruasse. Sed à Christo sumpsit initium omnis religio, ergo uidetur quod non sint ad religionem admittendi nisi qui sunt in præceptis exercitati.

Quol. 4. ar 2. & 3. opu. 17 c. 8. vsq; ad 10 inclusiuè.

¶ 2 Præterea, Gregorius dicit super Ezech elem.* Nemo repentè fit summus, sed in bonæ conuersatione à minimis quis inchoat, ut ad magna perueniat, sed magna sunt consilia quæ pertinent ad perfectionem uitæ, minora autem præcepta sunt quæ pertinent ad communem iustitiam, ergo uidetur quòd non debeant aliqui ad obseruantiam consiliorum religionem intrare, nisi prius fuerint in præceptis exercitati.

Ho 15 pa rũ à prin.

¶ 3 Præterea, Sicut ordines sacri habent quandam excellentiam in ecclesia, ita & religionis status. Sed sicut Gregorius scribit S. Anglorum episcopo,* & habetur in Decretis, dist. 48. quad. agesimaoctaua, Ordinatè ad ordines ascendendum est. Nam casum appetit, qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum Scimus autem quòd ædificati pariétes non prius tigni grossum pondus accipiunt nisi a nouitatis suæ humore siccentur, ne si ante pondera quàm solidentur accipiunt, cunctam simul fabricam deponant. Ergo uidetur quòd non debeant aliqui ad religionem transire nisi in præceptis sint exercitati.

In Registro l. 7. c. no. à me di. Et hr d 48 c. Sicut Neophytus.

¶ 4 Præterea, Super illud Psalmi, Sicut ablactatus est super matre sua, dicit glo.† In utero matris ecclesiæ, primò concipimur, dum fidei rudimentis instruimur. Inde quasi in utero eiusdem, alimur, in iisdem primordijs proficientes. Deinde in lucem edimur, dum per baptismum regeneramur. Deinde quasi manibus ecclesiæ portamur & lacte nutrimur, dum post baptismum in bonis operibus informamur, & lacte simplicis doctrinæ proficiendo nutrimur, donec iam grandiusculi a lacte matris accedamus ad mensam patris, idest, à simplici doctrina vbi prædicatur, Verbum caro factum, accedamus ad Verbum patris in principio apud Deum. Et postea subdit, Quia nuper baptizati in sabbato sancto quasi manibus Ecclesiæ gestantur & lacte nutriuntur vsque ad Pentecostẽ, quo tempore nulla difficilia indicuntur, non ieiunatur, non media nocte surgitur. Postea Spiritu paraclito confirmati quasi ablactati incipiunt ieiunare, & alia difficilia seruare. Multi verò hunc ordinem peruertunt, ut hæretici & schismatici, se ante tempus a lacte separantes, vnde extinguuntur. Sed hunc ordinem peruertere uidentur illi qui religionẽ intrant uel alios ad intrandum inducunt, antequam sint in facili ad obseruantia præceptorum exercitati. Ergo uidetur, quod sint hæretici uel schismatici.

Ps 130 gl. ord. ibid.

¶ 5 Præterea, A prioribus ad posteriora est trãseundũ. Sed præcepta sũt priora consilijs quia sunt cõiora utpote a quibus non conuertitur essendi consequentia. Quicunque enim seruat consilia, seruat præcepta,

sed non conuertitur. Congruus autem ordo est ut à prioribus ad posteriora transeatur, ergo non debet aliquis transire ad obseruantiam consiliorum in religione, nisi prius sit exercitatus in praeceptis.

SED CONTRA est, quod Dominus Matthaeum publicanum qui in obseruantia praeceptorum exercitatus non erat, ad consiliorum obseruantiam aduocauit. Dicitur enim Luc. quinto, quod relictis omnibus secutus est eum, Non ergo est necessarium quod antea aliquis exerceatur in obseruantia praeceptorum, quam transeat ad perfectionem consiliorum.

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex supradictis patet,* status religionis est quoddam spirituale exercitium ad consequendam charitatis perfectionem, quod quidem fit inquantum per religionis obseruantias auferuntur impedimenta perfectae charitatis. Haec autem sunt quae implicant affectum hominis ad terrena. Per hoc autem quod affectus hominis implicatur ad terrena, non solum impeditur perfectio charitatis, sed interdum etiam ipsa charitas perditur, dum per inordinatam conuersionem ad bona temporalia homo auertitur ab incommutabili bono, mortaliter peccando. Vnde patet quod religionis obseruantia sicut tollunt impedimenta perfectae charitatis, ita etiam tollunt occasiones peccandi, sicut patet quod per ieiunium, vigilias & obedientiam & alia huiusmodi retrahitur homo à peccatis gulae & luxuriae & à quibuscunque alijs peccatis. Et ideo religionem ingredi non solum expedit his qui sunt exercitati in praeceptis, ut ad maiorem perfectionem perueniant, sed etiam his qui non sunt exercitati ut facilius peccata uitent & perfectionem assequantur.

qu. praec. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Hiero. dicit super Matthaeum,* Mentitur adolescens dicens, Haec omnia seruaui à iuuentute mea. Si enim hoc quod positum est in mandatis, Diliges proximum tuum sicut teipsum, opere complesset, quomodo postea audiens, Vade, vende omnia quae habes & da pauperibus, tristis recessisset? sed intelligendum est eum mentitum fuisse quantum ad perfectam obseruantiam huius praecepti. Vnde Origenes super Matthaeum† dicit quod scriptum est in Euangelio quodam, quod dicitur secundum Hebraeos, si placeat alicui, suscipere illud, quod cum Dominus dixisset ei, Vade & uende omnia quae habes, coepit diues scalpere caput suum, & dixit ad eum Dominus, Quomodo dicis, feci legem & prophetas, cum scriptum sit in lege, Diliges proximum tuum sicut teipsum? Et ecce multi fratres tui filij Abrahae amicti sunt stercore, morientes prae fame, & domus tua plena est multis bonis, & non egreditur omnino aliquid ex ea ad eos. Itaque Dominus redarguens eum dicit, Si uis perfectus esse, Vade &c. Impossibile est enim implere mandatum quod dicit, Diliges proximum tuum sicut teipsum, & esse diuitem & maxime tantas possessiones habere. Quod est intelligendum de perfecta impletione huius praecepti. Imperfecte autem & communi modo verum est eum obseruasse praecepta. Perfectio enim principaliter in obseruantia praeceptorum charitatis consistit, ut suprà habitum est.* Vt ergo Dominus ostenderet perfectionem consiliorum utilem esse & innocentibus & peccatoribus, non solum uocauit adolescentem innocentem, sed etiam Matthaeum peccatorem. Sed tamen Matthaeus secutus est uocantem, non autem adolescens, quia facilius conuertuntur ad religionem peccatores, quam illi qui de sua innocentia praesumunt, quibus dicit Dominus Matthaei uigesimoprimo, Publicani & meretrices praecedunt uos in regno Dei.

**Gl. ordi. ibid. ex Hier. super illud Matt. 19. Haec omnia seruaui. tom. 9.*
† Trac. 8. in Matt. non multum remote ante medium, to. 3.
q. 184. ar. 3

AD SECVNDVM dicendum, quod summum & infimum tripliciter accipi possunt. Vno modo in eodem statu & in eodem homine, & sic manifestum est quod nemo repente fit summus, quia unusquisque recte uiuens toto tempore vitae suae proficit vt ad summum perueniat. Alio modo per comparationem ad diuersos status. Et sic non oportet ut quicunque vult ad superiorem statum peruenire, à minori incipiat, sicut non oportet ut quicunque vult esse clericus, prius in laicali uita exerceatur. Tertio modo quantum ad diuersas personas. Et sic manifestum est quod vnus statim incipit non solum ab altiori statu, sed etiam ab altiori gradu sanctitatis, quam sit summum ad quod alius peruenit per totam uitam suam. Vnde Greg.* dicit in 2 Dialog. Omnes agnoscant à quanta Benedictus puer conuersationis gratia perfectione coepisset.

**Li. 2. Dialog. capit. 1. paulò post prin.*

AD TERTIVM dicendum, quod sicut supra dictum est,* ordines sacri praeexigunt sanctitatem. Sed status religionis est exercitium quoddam ad sanctitatem assequendam. Vnde pondus ordinum imponendum est parietibus iam per sanctitatem desiccatis. Sed pondus religionis desiccat parietes, id est, homines, ab humore uitiorum.

Elicit ex q. 184. ar. 6

AD QVARTVM dicendum, quod sicut manifeste ex uerbis illius glossae apparet, principaliter loquitur de ordine doctrinae, prout transeundum est à facilioribus ad difficiliora. Vnde quod dicit quosdam haereticos & schismaticos hunc ordinem peruertere, manifestum est ex sequentibus, ad ordinem doctrinae pertinere.* Sequitur enim, Hic uero se seruasse (scilicet praedictum ordinem) dicit constringens se maledicto. Sic quasi non modo in alijs fui humilis, sed etiam in scientia, quia humiliter sentiebam, quia prius nutritus lacte, quod est verbum caro factum, ut sic crescerem ad panem angelorum, id est ad uerbum quod est in principio apud Deum. Exemplum autem quod in medio interponitur, quod nouiter baptizatis non indicitur ieiunium vsque ad Pentecosten, ostendit, quod non sunt ex necessitate ad difficilia cogendi, antequam per Spiritum sanctum interius ad hoc instigentur, ut difficilia propria uoluntate assumant. Vnde & post Pentecosten post receptionem Spiritus sancti ieiunia celebrat ecclesia. Spiritus autem sanctus, sicut Ambr.* dicit super Lucam, non coercetur aetatibus, non obitu extinguitur, non excluditur aluo matris. Et Greg. dicit in Hom.† Pentecostes, Implet citharoedum puerum & Psalmistam facit, implet puerum abstinentem & iudicem senum facit. Et postea subdit, Nulla addiscendi mora agitur, in omne quod uoluerit Mox enim ut tetigerit, mentem docet. Et sicut dicitur* Eccle. 8. Non est in hominis potestate prohibere spiritum. Et Apostolus 1. ad Thessalon. 5 monet, Spiritum nolite extinguere. Et Actorum 7. contra quosdam dicitur, Vos semper Spiritui sancto restitistis.

glo. citata in arg.
**Li. 1. in Lucam, in tit. de turbatis Zacha. confirm. to 5.*
† Ho. 30 in Euang. non rem. te à fine.

AD QVINTVM dicendum, quod praeceptorum quaedam sunt principalia quae sunt quasi fines praeceptorum & consiliorum, scilicet praecepta charitatis, ad quae consilia ordinantur, non ita quod sine consilijs seruari non possint praecepta, sed ut per consilia perfectius obseruentur. Alia uerò sunt praecepta secundaria quae ordinantur ad praecepta charitatis, ut sine quibus praecepta charitatis obseruari non possint omnino. Sic ergo perfecta obseruantia praeceptorum charitatis praecedit intentione consilia, sed interdum tempore sequitur. Hic est enim ordo finis respectu eorum quae sunt ad finem. Obseruantia uerò praeceptorum charitatis secundum communem modum, & similiter alia praecepta comparantur ad consilia sicut commune ad proprium, quia obseruantia praeceptorum potest esse sine consilijs, sed non conuertitur. Sic ergo obseruantia praeceptorum communiter sumpta praecedit ordine naturae, consilia, non tamen oportet quod tempore, quia non est aliquid prius in genere quam sit in aliqua specierum. Obseruantia uerò praeceptorum sine consilijs ordinatur ad obseruantiam praeceptorum cum consilijs, sicut species imperfecta ad perfectam, sicut animal irrationale ad rationale. Perfectum autem naturaliter prius est imperfecto. Natura enim ut Boetius dicit, à perfectis sumit initium. Nec tamen oportet quod prius obseruentur praecepta sine consilijs, & postea cum consilijs, sicut non oportet quòd aliquis prius sit asinus quam sit homo, uel quòd prius sit coniugatus quam sit virgo. Et similiter non oportet quòd aliquis prius seruet praecepta in seculo quam transeat ad religionem, praesertim quia conuersatio secularis non disponit ad perfectionem religionis, sed magis impedit.

ARTICVLVS II.

Vtrum debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingressum.

909
Sup. q. 88 artic. 9. Et quol. 3. ar. 11. & Opusc. 17 c. 11. 12. & 13

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod non debeant aliqui uoto obligari ad religionis ingressum. Per professionem enim uoto aliquis religioni astringitur. Sed ante professionem conceditur annus probationis,

bationis, secundum regulam beati Benedicti, † & secundum statutum* Innocentij Tertij, qui etiam prohibuit ante annum probationis completum, eos per professionem religioni astringi, ergo videtur, quòd multo minus adhuc in seculo existentes debeant voto ad religionem obligari.

† & habetur 17. q. 2
*in Decr. li. 3. tit. 31 de regula rib. & trāseuntibus ad rel. ca. 16.

¶ 2 Præterea, Gregorius in registro dicit, * & habetur in Decretis, distinct. 45. * quòd Iudæi non vi, sed libera voluntate vt credant, suadendi sunt. Sed implere id quod vouetur, necessitatis est, ergo nō sunt aliqui obligandi ad religionis ingressum.

*lib. 1. ca. 31 in Dec. di. 45. cap. de Iudæis.

¶ 3 Præterea, Nullus debet alteri præbere occasionē ruinæ. Vnde Ex. 21. dr̄. Si quis aperuerit cisternam, ceciderítq; bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium iumentorū. Sed ex hoc, quòd aliqui obligantur ad religionem per votum, frequenter aliqui ruunt in desperationem & in diuersa peccata, ergo videtur, quòd non sunt aliqui ad religionis ingressum voto obligandi.

SED CONTRA est, quod in Psal. 75 dicitur. Vouete & reddite Domino Deo vestro. Vbi dicit glo. * quòd quædam sunt vota propria singulorum vt castitas, virginitas & huiusmodi. Ad hæc ergo vouenda nos inuitat sacra scriptura. Sed sacra scriptura non inuitat nisi ad id quod est melius, ergo melius est, quod aliquis voto se obliget ad religionis ingressum.

est gl Augusti. hoc loco. to. 8

RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictū est,* cùm de voto ageretur, vnū & idem opus ex voto factū est laudabilius, quàm si sine voto fiat, tum quia vouere est actus religionis, quæ habet quandam excellentiam inter virtutes, tum quia per votū firmatur voluntas hominis ad bonū faciendum. Et sicut peccatū est grauius ex hoc, quòd procedit ex voluntate obstinata in malū, ita bonum opus est laudabilius ex hoc quòd procedit ex voluntate firmata in bonum per votum. Et ideo obligari voto ad religionis ingressum est secundum se laudabile.

q. 88. ar. 6

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex est religionis votum. Vnū solenne, quod hominē facit monachū vel alterius religionis fratrē, quod vocatur professio, & tale votū dēt præcedere annus probationis, vt probat obiectio. Aliud aūt ē votū simplex, ex quo aliqs nō fit monachus vel religiosus, sed solū obligatur ad religionis ingressū, & ante tale votū nō oportet præcedere probationis annum.

AD SECVNDVM dicendū, quòd auctoritas illa Gregorij* intelligit de violētia absoluta. Necessitas aūt quæ ex obligatione voti requiritur, nō est necessitas absoluta, sed necessitas ex fine, quia s. post votū non pōt aliqs finē salutis cōsequi, nisi impleat votū. Talis aūt necessitas nō est vitāda, quinimò vt Aug. dicit* ad Armētariū & Paulinā, Felix est necessitas quæ ad meliora cōpellit.

citata in argum. 2.
epi. 45 nō multū pcul à fine. tomo 2.

AD TERTIVM dicendum, quòd vouere religionis ingressum, est quædā cōfirmatio volūtatis ad meliora. Et ideo quantū est de se, nō dat homini occasionē ruinæ, sed magis subtrahit. Sed si aliqs voti trāgressor grauius ruat, hoc non derogat bonitati voti, sicut nec derogat bonitati baptismi, quòd aliq post baptismū grauius peccāt.

910

ARTICVLVS III.

Vtrum ille qui obligatus est voto ad religionis ingressum, teneatur intrare religionem.

Sup. q 88. ar. 3. ad 2. Et quo. 3. art. 12.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr, quòd ille qui obligatus est voto ad religionis ingressum, non teneatur intrare religionē. Dr̄ enim in Decr.* 17. qō 2. Gonsaldus presbyter quondā infirmitate ac feruore passionis pressus monachū se fieri promisit, non tn̄ monasterio aut Abbati se tradidit, nec promissionē scripsit, sed beneficium ecclesiæ in manu aduocati refutauit. Ac postquā conualuit, monachū se negauit fieri. Et postea subditur, iudicamus & authoritate Apostolica præcipimus, vt præfatus presbyter beneficiū & altaria recipiat & quietè retineat. Hoc aūt nō esset, si teneret religionē intrare, ergo videtur, quòd nō teneatur aliquis implere votum, quo se ad religionis ingressum obligauit.

* 17. qō. 2. ca. 1. & incipit Gonsaldus.

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur facere id quod non est in potestate ipsius. Sed quòd aliquis religionem ingrediatur, nō est in potestate ipsius, sed requirit ad hoc assensus eorū ad quos dēt trāsire, ergo vr̄ quòd non teneatur aliquis implere votū quo se ad religionis ingressum obligauit.

¶ 3 Præterea, Per votū minus vtile non potest derogari voto magis vtili. Sed per impletionē voti religionis impediri posset impletio voti crucis in subsidium Terræ sanctæ, quod videtur esse vtilius, quia per hoc votum consequitur homo remissionem peccatorū, ergo videtur, quòd votum quo quis se obligauit ad religionis ingressum, non sit ex necessitate implendum.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Et sup illud Psal. 75. Vouete & reddite Dño Deo vestro, dicit gl. * Vouere voūtati cōsulit, sed post voti promissionē redditio necessario exigitur.

hoc habet in sent. in Decr. lib. 3. titu 34. c. 6. & 7.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictū est,* cum de voto ageretur, votū est promissio Deo facta de his quæ ad Deū pertinent. Vt autē Aug. dicit in epistola ad Bonifaciū, si inter hoīes bonæ fidei solent contractus nulla rōne dissolui, quāto magis ista pollicitatio quā cū Deo pepigit, solui sine vindicta non poterit?* Et ideo ad implendū id quod homo vouit ex necessitate tenetur, dūmodo sit aliquid quod ad Deū ptineat. Manifestū est autē quòd ingressus religionis maximè ad Deū pertinet, quia p hoc homo totaliter se mācipat diuinis obsequijs, vt ex supradictis patet.* Vnde relinquitur quòd ille qui se obligat ad religionis ingressum, teneatur religionē ingredi, secundum quod se voto obligare intendit, ita. s. quod si intendit se absolutè obligare, tenetur quàm citius poterit ingredi, legitimo impedimēto cessante. Si aūt ad certum tempus vel sub certa conditione, tenetur religionē ingredi tempore adueniente vel conditione existente.

q. 88. ar. 1.
*Aug epi. 45. ante sinē, to. 2.
q. 186. ar. 1

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ille presbyter non fecerat votū solenne, sed simplex. Vnde nō erat monachus effectus vt cogi deberet de iure in monasterio remanere & Ecclesiā dimittere. Tn̄ in foro conscientiæ esset sibi consulendum, quòd omnibus dimissis religionē intraret. Vnde extra, de voto* & voti redēptione, ca. Per tuas, consulitur episcopo Gerapolitano, qui post votum religionis, episcopatum assumpserat, voto nō impleto, vt si suam sanare desideraret conscientiam, regimen ecclesiæ resignaret, & redderet Altissimo vota sua.

in Decre. li. 3. ti. 34. c. 10. in n.

AD SECVNDVM dicendū, quòd sicut suprà dictū est,* cū de voto ageretur, ille qui se voto obligauit ad certæ religionis ingressum, tenetur facere quantū in se est vt in illa religione recipiatur. Et si quidē intēdit se simpliciter ad religionē obligare, si nō recipitur in vna religione, tenetur ire ad aliā. Si verò se intendit specialiter obligare ad vnā solū, nō tenetur nisi secundum modum suæ obligationis.

Q. 88. ar. 3 ad 2.

AD TERTIVM dicendum, quòd votū religionis, cùm sit perpetuū, est maius, quàm votū peregrinationis Terræ sanctæ, quod est temporale. Et sicut Alexander Tertius * dicit, & habetur extrà, de voto & voti redemptione. cap. Scripturæ. reus fracti voti aliquatenus nō habetur, qui temporale obsequium in perpetuā noscitur religionis obseruantiā commutare. Rationabiliter autē dici potest, quòd etiā per ingressum religionis aliquis consequatur remissionē omniū peccatorū. Si enim aliquib. eleemosynis factis homo pōt statim satisfacere de peccatis suis, secundum illud Danielis 4. Peccata tua eleemosynis redime, multò magis in satisfactione pro omnib. peccatis sufficit, quòd aliquis se totaliter diuinis obsequijs mancipet per religionis ingressum, quæ excedit oē genus satisfactionis, etiam publicæ pœnitentiæ, vt habetur in Decretis trigesimatertia* quæst. 1. canone, Admonere. Sicut etiam holocaustum excedit sacrificium, vt Gregorius dicit* super Ezechielem. Vnde legitur in vitis patrum, quòd eandem gratiam cōsequuntur religionem intrantes quam cōsequuntur baptizati. Si tn̄ nō absoluerentur per hoc ab omni reatu pœnæ nihilominus ingressus religionis vtilior est, quā peregrinatio terræ sanctæ

in Decre. li. 3. tit. 34 cap. 4.
33. q. 1. ca. Admonere.
* Ho. 20. à medio.

quantum

uantum ad promotionem in bonum, quæ præponderat absolutioni à pœna.

ARTICVLVS IIII.

911 *Vtrum ille, qui vouet religionem ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere.*

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q ille qui vouet religionē ingredi, teneat perpetuò in religione permanere. Melius est enim religionē nō ingredi, quàm post ingressum exire, secundum illud 2. Pet. 2. Melius erat illis veritatem non cognoscere, quā post agnitam retroire. Et Lucæ 9. dicitur, Nemo mittens manum ad aratrum & respiciens retro aptus est regno Dei. Sed ille qui voto se obligauit ad religionis ingressum, tenetur ingredi, vt dictum est. * Ergo etiā tenetur perpetuo permanere.

Art. præc.

¶ 2 Præterea, Quilibet debet vitare id ex quo scandalum sequitur, & à ijs datur malum exemplum. Sed ex hoc, quòd aliquis post religionis ingressum egreditur & ad seculum redit, malum exemplum & scandalum alijs generatur, qui retrahuntur ab ingressu & prouocantur ad exitum. Ergo videtur, quòd ille qui ingreditur religionem, vt votum impleat quod prius fecit, teneatur ibi perpetuò remanere.

¶ 3 Præterea, Votum religionis reputatur votū perpetuum, & ideo temporalibus votis præfertur, vt dictū est. * Hoc autē non esset, si aliquis voto religionis emisso ingrederetur cum proposito exeundi. Videtur ergo, quòd ille qui vouet religionis ingressum, teneatur in religione etiam perpetuo manere.

Ar. præce. a 13. & q. 88 art. 12. ad 1.

SED CONTRA est, quod votum professionis propter hoc quod obligat hominem ad hoc, q perpetuò in religione remaneat, præexigit annum probationis, qui non præexigitur ad votum simplex, quo aliqs se obligat ad religionis ingressum, ergo videtur, quod ille, qui vouet religionem intrare, propter hoc non teneatur perpetuò ibi remanere.

RESPONDEO dicendū, q obligatio voti ex voluntate procedit. Nam vouere uoluntatis est, vt Augustinus * dicit. In tantum ergo fertur obligatio voti, in quantum se extendit voluntas & intentio vouētis. Si ergo vouens intendit se obligare non solum ad ingressum religionis, sed et ad perpetuò remanendum, tenetur perpetuò remanere. Si autē intendit se obligare ad ingressum religionis causa experiendi cum libertate remanēdi vel non remanendi, vt manifestum est, q remanere nō tenet. Si verò in vouendo, simpliciter de ingressu religionis cogitauit, absque hoc q cogitaret de libertate exitus vel de ppetuitate remanendi, videtur obligari ad ingressum religionis secundū formā iuris cōmunis, * quæ est vt ingredientibus detur annus probationis, vñ nō tenetur ppetuo in religione pmanere.

* in Decr. l. 3. ti. 34. de voto & voti redēptione, ca. Magnæ & ca. Licet, habetur i sententia.

* Decret. l. 3. tit. 31. cap. 24.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q melius est intrare religionē animo probandi, quam penitus non intrare, quia p hoc disponitur ad perpetuò remanendū. Nec tñ intelligitur aliquis retroire vel respicere, nisi qñ prætermittit id ad qđ se obligauit. Alioquin quicunq; per aliquod tps facit aliquod bonū opus, si nō semper id faciat, esset ineptus regno Dei, qđ patet esse falsum.

AD SECVNDVM dicendu, q ille, qui religionem ingreditur, si exeat, præsertim ex aliqua rationabili causa, non generat scandalum, nec dat malū exemplum. Et si alius scandalizetur, erit scandalum passiuū ex eius parte, non autem actiuum ex parte exeuntis, qui a fecit quod licitum erat ei facere, & quod expediebat ei propter rationabilem causam, puta infirmitatem, aut debilitatem, aut aliquid huiusmodi.

AD TERTIVM dicendū, q ille, qui intrat vt statim exeat, nō vr satisfacere voto suo, quia ipse in vouendo hoc non intendit. Et ideo tenet mutare propositū, vt saltem velit experiri, an ei expediat in religione manere. Non autem tenetur ad perpetuò remanendū.

ARTICVLVS V.

912 *Vtrum pueri sint recipiendi in religione.*

AD QVINTVM sic proceditur. Vr, q pueri non sint recipiendi in religione, quia extrà, * de regularib. & trāseuntibus ad religionē, dr, Nullus tondeat nisi in legitima ætate & spōtanea voluntate. Sed pueri non videntur habere legitimā ætatē, nec spōtaneā voluntatem, quia non habent perfectè vsum rōnis. Ergo videtur, quòd non sint in religione recipiēdi.

Sup. q 88. ar 8. ad 2. & artic. 9. corp. Et qu. 3. ar. 11 & quol 4. arti. 23. & cp. 17. c 3.

¶ 2 Præterea, Status religionis videtur esse status pœnitentiæ, vnde & religio dicitur à religando, vel à reeligendo, vt Aug. dicit 10. † de Ciuit Dei. Sed pueris non conuenit pœnitentia, ergo videtur, quòd non debeant religionem intrare.

* li. 3. tit. 31. c. nullus. † li. 10. c 4. to. 5. & in fi. li. de vera rel. to. 1

¶ 3 Præterea, Sicut aliquis obligatur iuramēto, ita & voto. Sed pueri ante annos quatuordecim non debent obligari iuramento, vt habetur in Decretis 22. * q 5 ca. Pueri. & ca Honestum, ergo videtur, q nec etiam sint voto obligandi.

* 22. q. 5. ca. 15. Pueri, c. 16 Honestum.

¶ 4 Præterea, Illicitū vr esse obligare aliquē tali obligatione, q posset iuste irritari. Sed si aliqui impuberes obligant se religioni, possunt retrahi à parētib. vel tutorib. Dr enim in Decr. 20. * q 2 q puella si ante duodecim ætatis annos spōte sua sacrū sibi velamē assumpserit, possunt statim parētes eius vel tutores id factū irritū facere, si voluerint. Illicitū est ergo pueros pserti añ annos pubertatis ad religionē recipere vel obligare.

20. qō. 2. c. Puella.

SED CONTRA est, quod dicit dñs Matt. 19. Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire, qđ exponens Orige super Mat * dicit, q discipuli Iesu prius quam discant rationem iustitiæ, reprehendunt eos qui pueros & infantes offerunt Christo. Dñs autem exhortatur discipulos suos condescendere vtilitatibus puerorum. Hoc ergo attendere debemus, ne æstimatione sapientiæ excellentioris, contemnamus quasi magni pusillos Ecclesiæ, prohibentes pueros venire ad Iesum.

Trac. 7 in Matt non multū remotè ante fi. tom. 2.

RESPONDEO dicendū, q sicut supà dictum est, † duplex est religionis votū. Vnū simplex, quod cōsistit in sola promissione Deo facta, q ex interiori mentis deliberatione procedit. Et hoc votū habet efficaciā ex iure diuino, quod tñ dupliciter impediri potest. Vno mō per defectū deliberationis vt patet in furiosis quorū vota non sunt obligatoria, vt habetur, extrà, de regularibus, * & transeuntibus ad religionē, ca Sicut tenor. Et eadē est ratio de pueris, † qui nondum habent debitū vsum rationis, per quē sint doli capaces, quē quidē pueri habent, vt frequentius circa quartumdecimum annum, puellæ vero circa duodecimū, qui dicuntur anni pubertatis. In quibusdā tñ anticipatur, & in quibusdā tardatur, sñ diuersam dispositionem naturæ. Alio modo impeditur efficacia simplicis voti, si aliquis Deo voueat, qui non est propriæ potestatis, puta si seruus etiā vsum rationis habens voueat se religionem intrare, aut etiam ordinetur ignorante dño. Potest enim hoc dñs reuocare, vt habetur in Decret. * 54. c Si seruus Et quia pueri vel puellæ infra pubertatis annos naturaliter sunt in potestate patris quantum ad dispositionem suæ vitæ, poterit pater votum eorum reuocare vel acceptare, si sibi placuerit, vt expressè dr de muliere Nume. 30 Sic ergo si puer ante annos pubertatis simplex votū emittat, antequam habeat plenū vsum rationis, non obligatur ex voto. Si autem habeat vsum rationis ante annos pubertatis, obligatur quidē quātum in se est ex suo voto, tñ potest obligatio remoueri per auctoritatem patris, in cuius potestate adhuc existit, quia ordinatio legis, qua vnus homo subditur alteri, respicit id quod in pluribus accidit. Si vero annos pubertatis excedat, nō pōt reuocari auctoritate parentū. Si tñ nondū haberet plenum vsum rationis, nō obligaret eum quo ad Deum. Aliud autē est votum solenne, quod facit monachū vel religiosum, quod quidē subditur ordinationi Ecclesiæ pp solen-

Ar. 2. hui⁹ quæst. ad 1.

in Decr. li. 3. titul. 31. cap. 15.

† Decretal. li. 3 tit. 31. c. 8. 11. 12.

Dist. 54. c. frequēs, & c. 20. & 21

solennitatem quam hēt annexam. Et quia ecclesia respicit id quod in pluribus est, professio ante tēpus pubertatis facta, quātumcunq; aliqs habeat vsum rationis plenū, vel sit doli capax, non hēt suum effectum, ut faciat profitentē iam esse religiosum. Et tñ licet ante pubertatis annos profiteri non possint, possunt tamen cum voluntate parentum in religione recipi, vt nutriantur ibidē, sicut de Iohanne Baptista legitur Luc. 1. ꝙ puer crescebat & confortabatur spiritu, & erat in desertis. Vñ sicut Greg.* dicit in 2 Dialog beato Benedicto, Romani nobiles suos filios omnipotenti Deo nutriendos dare cœperunt, qđ est valde expediens, ſm illud Threnorum 3. Bonum est uiro cùm portauerit iugum ab adolescētia sua. Vnde & communi consuetudine pueri applicantur illis officijs vel artibus in quibus sunt vitam acturi.

lib.2.ca.3. in hne.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ legitima ętas ad hoc, ꝙ aliqs tondeatur cum uoto solenni religionis, est tempus pubertatis, in quo homo pōt vti spontanea voluntate. Sed ante annos pubertatis pōt esse legitima ætas ad hoc, ꝙ aliquis tondeatur in religione nutriendus.

AD SECVNDVM dicendū ꝙ religionis status principaliter ordinatur ad perfectionē consequendā, ut supra habitum est, * & ſm hoc conuenit pueris qui de facili inducuntur. Ex consequenti autem dicitur esse status pœnitentiæ, inquantum per obseruantiā religionis peccatorum occasiones tolluntur, ut supra dictum est. †

Q.186. ar. 1. ad 4.

Q.187. artic 6.

AD TERTIVM dicendū, ꝙ pueri sicut nō coguntur ad iurandū, sicut Cano.* dicit, ita non coguntur ad vouendum. Si tñ voto vel iuramento se astrinxerint ad aliquid faciendū, obligantur quo ad Deū, si habeant vsum rōnis, sed nō obligantur quo ad ecclesiā ante quartū decimū annos.

Locis ī arg. citatis.

AD QVARTVM dicendū, ꝙ Numer. 30. non reprehenditur mulier in puellari ętate constituta, si uoueat absq; consensu parentum. Potest tamen reuocari à parentibus. Ex quo patet, ꝙ non peccat uouendo. Sed intelligitur se voto obligare, quantum in se est absq; prȩiudicio auctoritatis paternæ.

913

ARTICVLVS VI.

Vtrum propter obsequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingressu religionis.

Sup.q. 101 art.4. ad 3 & 4. Et 4. di. 38 q.2. art 4. q.2. ad 2. Et quol.3. artic. 16. Et quo.10. ar. 9. Et Mat. 25. col. 2. fin.

AD SEXTVM sic ꝓcedit. Vī. ꝙ pp obsequium parentū debeant aliq retrahi ab ingressu religionis. Non em̄ licet prætermittere id quod est necessitatis, ut fiat id quod est liberum voluntati. Sed obsequi parētibus cadit sub necessitate præcepti quod datur de honoratione parentū, Exod. 20. Vñ & Apostolus dicit primæ ad Timoth 5. Si qua vidua filios aut nepotes hēt, discat primū domū suā regere & mutuā vicē reddere parentib. Ingredi aūt religionem est liberum volūtati. ergo vī. ꝙ non debeat aliquis prætermittere parentum obsequium propter religionis ingressum.

¶ 2 Præterea, Maior vī esse subiectio filij ad patrem, q̄ serui ad dn̄m, qa filiatio est naturalis, seruitus aūt ex maledictione peccati ut patet Genes. 9. sed seruus non pōt prętermittere obsequium dn̄i sui, vt religionē ingrediatur, aut sacrum ordinem assumat, sicut habetur in Decr. dist 54 * si seruus. ergo multò minus potest filius obsequium patris prætermittere, ut ingrediatur religionem.

Dist. 54 c. Gene. que relæ.

¶ 3 Præterea, Maiori debito obligat aliqs parentibus, q̄ his quibus debet pecuniā. Sed illi qui dēnt pecuniā aliquibus, nō pñt religionē īgredi. Dicit em̄ Greg * in Registro, & habetur in Decretis distinct. 53. ꝙ hi qui sunt rationib. publicis obligati, qn petunt monasterium, nullo modo suscipiendi sunt, nisi prius a negotijs publicis fuerint absoluti. ergo videtur, ꝙ multò minus filij possent religionem ingredi prætermisso paterno obsequio.

lib. 7. regi stri, ep. c. 11. i med. Et habet dis.53. ca. Legem.

SED CONTRA est, ꝙ Matt. 4 dicitur, ꝙ Iacobus & Iohannes relictis retibus & patre secuti sunt Dominum. Ex quo, ut Hilarius * dicit, docemur Christum secuturi, & secularis vitæ solicitudine & paternæ domus consuetudine non contineri.

Canone 3 i. Matt. nō ꝓcul à fi.

RESPONDEO dicendum ꝙ sicut suprà dictum est, * cum de pietate ageret, parentes habent rationem principij inquātum huiusmodi. Et ideo per se eis cōuenit, ut filiorum curam habeant. Et ꝓpter hoc non liceret alicui filios habenti religionem ingredi omnino prætermissa cura filiorum, id est nō prouiso qualiter educari possint. Dicitur enim primę ad Timotheum quinto, ꝙ si quis suorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Per accidens tñ parentibus conuenit, ut à filijs adiuuentur, inquātū scilicet sunt in necessitate aliqua constituti. Et ideo dicendum est, ꝙ parentibus in necessitate existētibus, ita ꝙ eis commode aliter, quam p obsequium filiorum, subueniri non possit, non licet filijs, prætermisso parentū obsequio, religionem intrare. Si uerò non sint in tali necessitate, ut filiorum obsequio multum indigeant, possunt prætermisso parētum obsequio filij religionem intrare etiam contra prȩceptū parentum, qa post annos pubertatis quilibet ingenuus libertatē habet, quantum ad ea quę pertinent ad dispositionem sui status, præsertim in his quæ sunt diuini obsequij, & magis est obtemperādū patri spirituum ut uiuamus, quam parentibus carnis, ut Apostolus dicit ad Hebræos 12. Vñ Dn̄s, ut legitur Matth. 8 & Luc. 9. reprehēdit discipulum qui nolebat eum statim sequi intuitu paternæ sepulturę. Erant enim alij per quos illud opus impleri poterat, ut Chrysost. * dicit.

Q.101. ar. 2. ad 2.

Sup illud Matt. 8. dimitte mortuos, &c. tomo 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ prȩceptum de honoratione parentū non solum se extendit ad corporalia obsequia, sed et̄ ad spūalia, & ad reuerentiā exhibēdam. Et ideo et̄ illi q sunt in religione implere pñt præceptū de honoratione parētum pro eis orando, & eis reuerentiam & auxilium impendendo, ſm quod religiosos decet, quia etiam illi qui in seculo uiuunt, diuersimodè parentes honorant secundum eorum conditionem.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ quia seruitus est in pœnam peccati inducta, ideo per seruitutem aliquid adimitur homini quòd aliàs ei cōpeteret, ne scilicet libere de sua persona possit disponere. Seruus enim id ꝙ est, dn̄i est. Sed filius non patitur detrimentum ex hoc, ꝙ subiectus est patri, quin possit de sua persona liberè disponere transferendo se ad obsequium Dei, ꝙ maximè pertinet ad hominis bonum.

AD TERTIVM dicēdum, ꝙ ille qui est obligatus ad aliqđ certum, non pōt illud licitè prætermittere facultate existente. Et iō si aliquis sit obligatus vt alicui rōnem ponat, uel ut certū debitum reddat, non pōt hoc licitè ꝑtermittere, ut religionem ingrediatur. Si tñ debeat aliquam pecuniā, & non hēat unde reddat, tenetur facere quod pōt, ut scilicet cedat bonis suis creditori. Propter pecuniam autem, persona liberi hominis ſm iura ciuilia non obligatur, sed solum res, qa persona liberi hominis superat omnem æstimationem pecuniæ. Vñ licitè potest exhibitis rebus suis religionem intrare, nec tenetur in seculo remanere, ut procuret vnde debitum reddat. Filius aūt non tenetur ad aliquod speciale debitum patri, nisi fortè in casu necessitatis, vt dictum est. *

* In corp. arti.

914

ARTICVLVS VII.

Vtrum presbyteri curati, possint licite religionem ingredi.

Sup.q.184 artic. 3 Et opu. 18.c. 25.

AD SEPTIMVM sic ꝓceditur. Vī, ꝙ presbyteri curati, non possint licitè religionē ingredi. Dicit em̄ Greg in Pastorali, * ꝙ ille qui curā animarū suscipit, terribiliter admonetur, cùm dicitur: Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneū manū tuā. Et subdit. † Spondere namq; pro amico, est alienā animā in periculo suæ conuersationis accipere. Sed ille qui obligat hominē ꝓ aliquo debito, non pōt intrare religionē, nisi soluat id quod dēt, si possit. Cū ergo sacerdos possit curam animarū agere, ad quam se obligauit in periculum animæ suæ, vr, quòd non liceat ei prætermissa cura animarum religionem intrare.

* Par. 3. c. 5 iter principium & medium. † Ibidem.

¶ 2 Præ-

¶ 2 Præterea, Quod uni licet, pari rõne omnibus simi libus licet Sed si oẽs presbyteri habentes curam anima rum religionem intrarent, remanerent plebes absq; cura pastorum, quod esset inconueniens, ergo uidetur ꝙ presbyteri curati non possint licitè religionem intrare.

¶ 3 Præterea, Inter actus ad quos religiones ordinantur, præcipui sunt illi, quibus aliquis contemplata alijs tradit. Huiusmodi aũt actus competunt presbyteris curatis, & archidiaconis, quibus ex officio cõpetit prædicare & confessiones audire, ergo vr̃, ꝙ non liceat presbytero curato, vel archidiacono transire ad religionem.

SED CONTRA est, ꝙ in Decret.* 19. q. 2. c. Duæ sunt leges, dr̃. Si quis clericorum in ecclesia sua sub episcopo populũ retinet & seculariter viuit, si afflatus Spiritu sancto in aliquo monasterio, uel regulari canonia se saluare uoluerit, etiam episcopo suo contradicente, eat liber nostra auctoritate.

19. quæst. 2. ca. Duæ sunt, leges à med.

RESPONDEO dicẽdũ, ꝙ sicut suprà dictũ est,* obligatio voti perpetui, pfert omni alij obligationi. Obligari aũt voto ppetuo & solenni ad uacãdũ diuinis obsequijs, cõpetit ppriè epis & religiosis. Presbyteri autẽ curati, & archidiaconi non obligant̃ uoto ppetuò & solenni ad curã animarũ retinẽdam, sicut ad hoc obligant̃ epi Vñ episcopi præsulatum non possunt deserere, quacunq; occasione absq; auctoritate Romani pontificis, * vt habetur ext. de regular. & transeuntib. ad relig. ca. licet. Archidiaconi autem & presbyteri curati possunt liberè abrenuntiare episcopo curã eis commissam absq; speciali licentia papæ, qui solus potest in uotis ppetuis dispensare. Vnde manifestum est quòd archidiaconis & presbyteris curatis licet ad religionem transire.

Ar 3 ad 3. & q. 88. ar. 12. ad 1.

In decretal. li. 3. titul. 31 ca. licet. Et est 18. in ordine.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ presbyteri curati, & archidiaconi obligauerunt se ad curam agendam subditorum, quandiu retinent archidiaconatũ uel parochiam. Non autem obligauerunt se ad hoc, ꝙ perpetuò archidiaconatum, uel parochiam teneant.

AD SECVNDVM dicendum ꝙ sicut Hier. dicit contra Vigil.* Quamuis à te linguæ uiperæ morsus sæuissimos patiantur, scilicet religiosi, q̃bus argumentaris dicis: Si oẽs se clauserint, & fuerint in solitudine, quis celebrabit ecclesias? Quis seculares homines lucrifaciet? Qui peccantes ad uirtutes poterit cohortari? Hoc. em̃ modo si omnes tecu fatui sint, sapiens esse qs poterit? Et virginitas non erit approbãda. Si em̃ uirgines oẽs fuerint, & nuptiæ non fuerint, interibit genus humanum. Rara est uirtus, nec à pluribus appetitur. Patet ergo, ꝙ hic timor stultus est, puta, sicut si aliquis timeret haurire aquam ne flumen deficeret.

Nõ remotè à fine incipit hæc epistola, Multa i ore be monstra, to. 3.

915

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat de una religione transire ad aliam.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vr̃, ꝙ non liceat de una religione trãsire ad aliam, etiã arctiorẽ. Dicit em̃ Apost. ad Heb. 10. Nõ deserẽtes collectionẽ nostrã: sicut est consuetudinis quibusdam: glo * quiscilicet vel timore psecutionis cedũt, vel ppria præsumptione à peccatoribus vel imperfectis, ut iusti uideãtur recedunt. Sed hoc videtur facere qui de una religione transeunt ad aliam perfectiorem. ergo uidetur hoc esse illicitum.

di 27. q. art. 3. q. 3 Et di. 8 q. 1. art. q. 3 ad 2 Gl interlinear. ibi.

¶ 2 Præterea, Professio monachorũ est arctior, q̃ pfessio regulariũ canonicorũ, ut hẽtur extrà, de statu monachorũ * & canonicorũ regulariũ, c. Qd̃ Dei timorẽ. Sed non licet alicui transire de statu canonicorũ regulariũ ad statum monachorum Dr̃ em̃ in Decretis 19. † quæst. 3 Mandamus & vniuersaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter professus, nisi, quod absit, publicè lapsus fuerit, monachus efficiatur. ergo vr̃, ꝙ non liceat alicui transire de vna religione ad aliam maiorem.

In Decretal. lib 3. ti. 35. ca 5. à medio. † causa 19. q 3. c. Mandamus.

¶ 3 Præterea, Tandiu obligatur aliquis ad implendũ quod vouit, quandiu põt licitè illud implere, sicut si aliquis vouit continentiam seruare etiam post cõtractum mr̃imoniũ per uerba de præsenti, ante carnalẽ copulam tenet implere uotum, quia hoc potest facere religionẽ intrando. Si ergo aliqs licitè põt transire de una religione ad aliã, tenebitur hoc facere si ante hoc vouerit existẽs in seculo. Quod ur̃ esse inconueniens, quia ex hoc plerunq; scandalum generari posset, ergo non potest aliqs religiosus de una relig one transire ad aliã arctiorẽ.

SED CONTRA est, ꝙ dr̃ in Decr. 20 quæstio. 4 * Virgines sacræ si p lucro animæ suæ ppter districtiorẽ uitã, ad aliud monasteriũ pergere disposuerint, ibi denique commanere decreuerint, sancta synodus concedit. Et eadẽ ratio uidetur esse de quibuscunque religiosis, potest aliquis licitè transire de vna religione ad aliam.

20. quæst. 4. c. uirgi. sacr.

RESPONDEO dicendũ, ꝙ transire de religione ad religionem nisi propter magnam vtilitatẽ uel necessitatẽ, non est laudabile. Tum quia ex hoc plerunque scandalizant̃ illi qui relinquuntur Tum etiam quia facilius proficit aliqs in religione quam consueuit: quàm in illa quam non consueuit, cæteris paribus Vñ in collationibus patrũ abbas Nestorius dicit: * Vnicuiq; vtile est, ut s̃m propositum quod elegit, summo studio ac diligẽtia ad operis arrepti perfectionẽ peruenire festinet, & nequaquam à sua quam elegit semel professione discedat. Et postea subdit,* rõnem assignans, Impossibile nanq; est vnum & eundem hominẽ simul vniuersis fulciri virtutibus. Quas si quis uoluerit pariter acceptare, in id incidere eũ necesse est, ut dum omnẽ sequitur, nullã integrè consequatur. Diuersæ enim religiones præeminent secundum diuersa uirtutum opera. Potest tamen aliquis laudabiliter de una religione transire ad aliã triplici ex causa. Primò quidẽ zelo perfectioris religionis. Quæ quidem excellentia, ut suprà dictum est,* non attẽditur s̃m solam arctitudinem, sed principaliter secundum id ad quod religio ordinatur. Secundariò uerò s̃m discretionem obseruantiarũ debito fieri proportionatarum. Secundò propter declinationem religionis à debita perfectione, puta si i aliqua religione arctiori incipiãt religiosi remissius uiuere, laudabiliter trãsit aliqs ad religionem etiã minorẽ, si melius obseruetur. Vnde in collationibus patrum abbas Ioannes* de seipso dicit, ꝙ à uita solitaria in qua professus fuerat, trãsijt ad minorem, scilicet eorum qui viuunt in societate, propter hoc, ꝙ vita eremitica cœperat declinare & laxius obseruari. Tertiò pp infirmitatem vel debilitatẽ, ex qua interdũ prouenit, ꝙ non potest aliquis arctioris religionis statuta seruare, posset autem seruare statuta religionis laxioris. Sed in his tribus casibus potest esse differentia. Nã i primo casu debet quidẽ propter humilitatem licentiam petere, quæ tñ ei negari non potest, dummodo constet illã religionem esse arctiorem. Si uerò de hoc probabiliter dubitetur, est in hoc superioris iudiciũ inquirendũ, ut hẽtur extrà, de regularibus & transeuntibus* ad religionẽ, c. licet. Similiter requirit̃ superioris iudiciũ in secũdo casu, tertio uerò casu est etiã necessaria dispẽsatio.

In collatione 14. cap. 5 in principio. In collatione 14. cap. 6.

q præced. ar. 6.

In collatione 19. c. 3. 5. & 6.

In Decret. li. 3. titulo 31 c licet, & est 18. i ordine.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illi qui ad arctiorem religionem transeunt, non faciunt hoc præsumptuosè, ut iusti videantur, sed deuotè, ut iustiores fiant.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ vtraq; religio, scilicet monachorũ & canonicorum regulariũ ordinatur ad opera uitæ contẽplatiuæ, inter quæ præcipua sũt ea quæ agunt̃ in diuinis mysterijs, ad quæ ordinatur directè ordo canonicorũ regulariũ, quibus per se competit, ut sint clerici religiosi. Sed ad religionem monachorum non per se competit, ut sint clerici, ut habetur in Decret. † decimasexta, quęstione prima. Et ideo quamuis ordo monachorum sit arctioris obseruantiæ, si monachi essent laici, liceret transire ab ordine monachorũ ad ordinem canonicorum regularium, s̃m illud Hier. ad Rusticum monachum,* Sic uiue in monasterio, ut clericus esse merearis. Non autem econuerso, ut habetur in Decre. 16. quæst. 1. in Decret. inducto † Sed si monachi sint clerici sacris mysterijs obsequentes, habent id quod est ca-

16. qu. 1. c. 2. Nemo potest, & cap 6. alia causa.

** De uiuẽdi forma à medio, tom. 1.*

† 16 q̃. 1. c. Sic uiue.

est canonicorum regularium cum maiori arctitudine. Et ideo transire licitum erit de ordine canonicorum regularium ad ordinem monachorum, petita tamen superioris licentia: vt dicitur 19.q.3.ca.Statuimus.*

19.q.3.ca. Statuim*.

AD TERTIVM dicendum, quod votum solenne quo quis obligatur minori religioni, est fortius, quàm votum simplex quo quis astringitur maiori religioni. Post votum enim simplex si contraheret aliquis matrimonium, non dirimeretur, sicut post votum solenne. Et ideo ille qui iam professus est in minori religione, non tenetur implere votum simplex quod emisit de intrando religionem maiorem.

916

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis debeat alios inducere ad religionem intrandum.

Quol 3 ar ti.11.& 14. *capit.58.

AD NONVM sic proceditur. Vr, quod nullus debeat alios inducere ad religionem intrandum. mandat n. beatus Benedictus* in regula sua, quod venientibus ad religionem non sit facilis præbendus ingressus. Sed probandū est, an spiritus ex Deo sint. Et hoc et docet Cassianus in quarto li. de Institutis* cenobiorū. Multo ergo minus licet aliquē ad religionē inducere.

li 4.cap.3.

¶ 2 Præterea, Matt. 23. Dominus dicit, Væ vobis qui circuitis mare & aridam vt faciatis vnum proselytum, & cùm factus fuerit, facitis eum filium gehennæ duplo, quàm vos. Sed hoc videntur facere qui homines ad religionem inducunt ergo videtur hoc esse vituperabile.

¶ 3 Præterea, Nullus debet aliquem inducere ad id quod pertinet ad eius detrimentum. Sed ille qui inducit aliquem ad religionem, quandoque ex hoc incurrit detrimentum, quia quandoque sunt obligati ad maiorem religionem. ergo videtur, quòd non sit laudabile aliquos inducere ad religionem.

SED CONTRA est, quod dicitur Exod. 26 Cortina cortinam trahat. Debet ergo vnus homo alium trahere ad Dei obsequium.

RESPONDEO dicendū, quod inducentes alios ad religionem non solum non peccant, sed magnum præmium merentur. Dicitur enim Iac vlt. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Et Dan 12. dicitur, quòd qui ad iustitiā erudiunt plurimos, erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Posset tamē contingere circa huiusmodi inductionem triplex inordinatio, Primò quidem si violenter aliquis alium ad religionem cogeret, quod prohibetur in Decret 20.q.3.* Secundò si aliquis simoniacè alium ad religionem trahat muneribus datis, vt prohibetur in Decret.* ibidem q 2. ca Quam pio. Nec tamen ad hoc pertinet si aliquis alicui pauperi necessaria subministret in seculo nutriēs eum ad religionem. vel si sine pacto aliqua munuscula tribuat ad familiaritatem captandam. Tertiò si mendacijs eum alliciat. Imminet enim sic inducto periculū, ne cùm se deceptum inuenerit, retrocedat: & sic fiant nouissima illius hominis peiora prioribus, vt dicitur Lucæ 11.

*cap.Præsens. 1.quæst.2. c.Qui pio. & c. Nullus Abbas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illis qui ad religionem inducūtur, nihilo minus reseruatur probationis tempus, in quo difficultates religionis experiuntur Et sic non facilis aditus eis dat ad religionis ingressum.

AD SECVNDVM dicendū, quod secundum Hilarium,* verbum illud Domini prænuntiatiuum fuit per uersi studij Iudæorum, qui post Christi prædicationem Gentiles, vel etiam Christianos ad Iudaicum ritum trahendo faciunt dupliciter gehennæ filios, quia s. & peccata pristina, quæ commiserunt, in Iudaismo eis non dimittuntur, & nihilominus incurrunt Iudaicæ perfidiæ reatum. Et secundum hoc non facit ad propositum. Secundum Hieronymum* autē hoc refertur ad Iudæos etiam pro statu illo in quo legalia obseruari licebat, quantū ad hoc quod ille, qui ab eis ad Iudaismū cōuertebatur dum esset Gentilis, simpliciter errabat. Videns autē magistrorum vitia reuertebatur ad vomitum suum, & Gentilis factus, quasi præuaricator maiori pœna fit dignus. Ex quo patet, quod trahere alios ad cultum Dei, vel ad religionem non est vituperabile. Sed hoc solum quod aliquis ei qui conuertitur, det malum exemplum, vnde peior efficiatur.

* Cano.24 in Matth.

* super eū locū Mat. to 9.

AD TERTIVM dicendum, quod in maiori includitur minus. Et ideo ille, qui est obligatus voto vel iuramento ad ingressum minoris religionis potest licitè induci ad hoc, quod ad maiorem religionem transeat, nisi sit aliquid speciale, quod impediat: puta, infirmitas, vel spes maioris profectus in minori religione Ille verò qui est obligatus voto, vel iuramento ad ingressum maioris religionis, non potest licitè induci ad minorem religionē, nisi ex aliqua speciali causa euidenti, & hoc cum dispēsatione superioris.

917

ARTICVLVS X.

Vtrum sit laudabile, quod aliquis religionem ingrediatur absque multorum consilio, & diuturna deliberatione præcedenti.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur, quod nō sit laudabile, quod aliquis religionem ingrediatur absq; multorum consilio & diuturna deliberatione pcedenti Dr. n 1. Ioan 4 Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus si ex Deo sint. Sed quandoq; propositum religionem intrandi non est ex Deo, cùm frequenter per exitum religionis dissoluatur. Dr enim Actuum quinto, Si est hoc consilium ex Deo, non poteritis dissoluere illud. Ergo videtur. quòd magna examinatione præcedente debeant aliqui religionem intrare.

¶ 2 Præterea, Prouer. 25 dicitur, Causam tuam tracta cum amico tuo. Sed maximè videtur hominis esse causa, quæ pertinet ad mutationem status. Ergo videtur, quod non debeat aliquis religionem intrare, nisi prius cum amicis suis tractet.

¶ 3 Præterea, Dominus Luc. 14 inducit similitudinē de homine, qui vult turrim ædificare, quòd prius sedēs cōputat sumptus, qui sunt ei necessarij, si habeat ad perficiendum, ne insultetur ei quia hic homo cœpit ędificare, & non potuit consummare Sumptus autem ad turrim ædificandam (vt Augustinus dicit in epistola ad Lætam*) nihil est aliud, quam vt renuntiet vnuiquisq; omnibus quę sunt eius. Contingit autem quandoque quòd hoc multi non possunt, & similiter alias religionis obseruantias portare in cuius figura 1. Reg 17 dicitur, quòd Dauid non poterat incedere in armis Saulis, quia non habebat vsum. Ergo videtur, quòd non debeat aliquis religionem intrare, nisi diuturna deliberatione præmissa & multorum consilio habito.

Epist. 38. no multū remotè à prin. to.2.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 4. quod ad vocationem domini Petrus & Andreas continuo relictis retibus secuti sunt eum Vbi Chrysostomus dicit super Matthæum:* Talem obedientiam Christus quærit à nobis, vt neque instanti tempore moremur.

Ho. 14. in Mat. ante medium, to.2.

RESPONDEO dicendum, quod diuturna deliberatio & multorum consilia requiruntur in magnis & dubijs, vt Philosophus dicit in tertio Eth.* In his aūt, quę sunt certa & determinata, non requiritur consiliū. Circa ingressum aūt religionis tria possunt cōsiderari Primò quidem ipse religionis ingressus secundum se, & sic certum est quod ingressus religionis est melius bonum. Et qui de hoc dubitat, quantum est in se derogat Xpo, qui hoc cōsilium dedit. Vnde Augustinus dicit in libro de Verbis domini.* Vocat te Oriens, id est, Christus, & tu attendis Occidentem, id est, ad hominem mortalē & errare potentem. Alio modo potest considerari religionis ingressus per comparationem ad vires eius, qui est religionem ingressurus. Et sic etiam nō est locus dubitationis de ingressu religionis: quia illi qui religionē ingrediūtur, non confidunt in sua virtute se posse subsistere, sed auxilio

li 3 cap. 3. to. 5.

In serm 7. à medio illius, to.10.

auxilio virtutis diuinæ: secundum illud quadragesimo. Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt: ambulabunt & non deficient. Si tamen sit aliquod speciale impedimētum, puta, infirmitas corporalis, vel onera debitorum, vel aliqua huiusmodi, in his requiritur deliberatio & consilium cum his de quibus speratur quòd prosint & non impediant. Vnde dicitur Eccl. 37. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, & cum iniusto de iustitia, quasi dicat, non. Vnde sequitur, Non attēdas his in omni consilio, sed cum viro sancto assiduus esto. In quibus tamen non est diuturna deliberatio habenda. Vnde Hieronymus dicit in epistola ad Paulinum.* Festina quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præscinde, quàm solue. Tertio autem modo considerari potest modus religionem intrandi, & quam religionem aliquis ingredi debeat. Et de talibus potest haberi etiam consilium cum his qui non impediant.

Circa finē illius, incipit hæc Epist. frater Ambr. tua mihi, to. 4.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd cùm dicitur, Probate spiritus si ex Deo sint, locum habet in his, quę dubia sunt, vtrum spiritus Dei sit, sicut dubium potest esse his qui iam sunt in religione: vtrum ille qui religioni se offert, spiritu Dei ducatur, an simulatè accedat: & ideo debent accedentem probare, vtrum diuino spiritu moueatur. Sed illi, qui ad religionem accedit, nō potest esse dubium, an propositum de ingressu religionis in corde eius exortum sit à spiritu Dei, cuius est ducere hominem in terram rectam. Nec propter hoc ostendit non esse ex Deo quòd aliqui retrocedunt. Non enim omne quod à Deo est, incorruptibile est. Alioquin creaturæ corruptibiles nō essent ex Deo, vt Manichæi dicūt. Neque etiam aliqui qui habent à Deo gratiam, possent illā amittere: quod etiam est hæreticum. Sed consilium Dei est indissolubile, quo etiam corruptibilia & mutabilia facit. secundum illud Isaiæ quadragesimosexto: Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Et ideo propositum de ingressu religionis, non indiget probatione vtrum sit à Deo. quia certa discussione non eget: vt dicit glos.* super illud primæ ad Thess. vltimo, Omnia probate.

Gl. interlinear. ibid.

AD SECVNDVM dicendū, quòd sicut caro concupiscit aduersus spiritum, vt dr̄ ad Galath. quinto: ita & frequenter amici carnales aduersantur profectui spirituali, secundum illud Michææ septimo: Inimici hominis domestici eius. Vnde Cyrillus exponens illud Luc. 9. Permitte me renuntiare his qui domi sunt, dicit: Quęre renuntiare his qui domi sunt, ostendit, quòd vtcunq; diuisus sit. Nam communicare proximis, & consulere nolentes æqua sapere, indicat adhuc vtcunq; languentē, & retrocedentem. Propter quod audit à Dn̄o, Nemo cum posuerit manum ad aratrum & aspexerit retro, habilis est ad regnū Dei. Aspicit.n. retro qui dilationem quęrit occasione redeundi domū, & cum propinquis conferēdi.

AD TERTIVM dicendum quòd per ędificationem turris significatur perfectio Christianæ vitę. Abrenuntiatio aūt propriorū est sumptus ad ædificandā turrim. Nullus aūt dubitat vel deliberat an velit habere sumptus: vel an possit turrim ædificare, si sumptus habeat. Sed hoc sub deliberatione ponitur an aliqs sumptus habeat. Similiter sub deliberatione cadere non oportet, vtrū aliqs debeat abrenuntiare oībus quæ possidet vel si hoc faciēdo ad perfectionē peruenire possit. Sed hoc cadit sub deliberatione, vtrum hoc quod facit sit abrenūciare oībus quæ possidet: qa nisi abrenuntiauerit, quod est sumptus habere, non pōt (vt ibidē subditur) Xp̄i esse discipulus, quod est turrim ædificare. Timor aūt eorum qui trepidant, an per religionis ingressum possint ad perfectionē peruenire, esse irrationabilis, ex multorum exemplo conuincitur. Vnde Augustinus dicit 8. Confes.* Aperiebatur ab ea parte, qua intenderē faciē, & quo trāsire trepidabā, casta dignitas continentiæ, honestè blandiens, vt venirē neq; dubitarem, & extendens ad me suscipiendū & amplectendū pias manus, plenas gregibus bonorū exēplorum. Ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus, irridebat me irrisione exhortatoria: quasi diceret: Tu non poteris quod isti & istæ? An isti & istæ in semetipsis possunt, & non in domino Deo suo? Quid in te stas, & non stas? Proijce te in eum. Noli metuere Non se subtrahet vt cadas: proijce te securus, & excipiet te, & sanabit te.

li. 8. c. 11. in medio, t. 1. 1. Reg. c. 17

Exemplum autem illud quod inducitur de Dauid, nō facit ad propositum: qa arma Saulis, sicut glossa dicit, * sunt legis sacramenta tanquam onerantia. Religio autē est suaue iugum Christi: quia vt Gregorius dicit in quarto Moralium, † Quid graue mentis nostræ ceruicibus imponit, qui vitare omne desideriū quod perturbat præcipit: qui declinari laboriosa mundi huius itinera monet? Quod quidem suaue iugum super se tollentibus refectionem diuinæ fruitionis repromittit, & sempiternā requiem animarum. Ad quam nos perducat ipse qui promisit IESVS Christus Dominus noster: qui est super omnia Deus benedictus in secula.

gl. interlinearis sup id. Deposuit ea. † li. 5. Moral. ca. 19 in med.

HIC FINITVR,

SANCTI THOMAE AQVINATIS SECVNDA SECVNDAE,

à mendis quàm plurimis manuscriptorum exemplarium collatione & præsidio, repurgata.